PROSPERI FARINACII
Iurisconſ. Romani

TRACTATVS DE TESTIBVS,

In Tres Titulos diſtributus,

QVORVM PRIMVS, EX SECVNDO EIVSDEM Auctoris variarum Quæſtionum & criminalium opinionum libro deſumtus, Oppoſitiones contra perſonas, Secundus & Tertius, contra dicta & examen teſtium, nunc primum ab eodem Auctore editi, plene & magiſtraliter diſtributas continent:

DILIGIDE EXPLICANS, TAM IN CIVILIBVS, QVAM IN *criminalibus, quid de iure veriùs, quid à Dd. magis receptum, & quid in foro magis ſeruatum exiſtat, in difficili & hen ata hac teſtium materia: ita vt alibi, quam in hoc tractatu lute ma erue dilucidatio quærenda non ſit.*

POST AVCTORIS TI O ITERATAM, ET PLVRIBVS ADDITIONIbus illuſtratam editionem di N r à mendis Ver ianis caſtigatus, & ad commodiorem Lectorum vſum diuerſ e Charact M diſtinctus, vt cuiuis bono labor adhibitus facile arrideat.

HVIVS TRACTATVS PR matrNTIA, ET MAGNITVDINI OPERIS CONIVNCTA *dilucidit as, vt eſt à paucis* ntio nis hactenus animaduerſa: ita quibus eſt percepta & cognita, ab ijs *depradicari & laudari non potuit.*

SVMMARIA ET INDE ATIO NCIPALIVM QVÆSTIONVM, RERVM, AC SENtentiarum fele ipſo Auctore confecta, id, ſi minus cupias, abſque vllo labore doceburpbunde.

Hæc abſque fico & fraude, amice Lector, tibi pollicetur

HVIVS EDITIONIS AVCTOR,

Zacharias Palthenius D. Typographus Francofurtenſis,

Sacr. Cæſar. Maieſtat. Priuilegio ſpeciali munitus.

M. DC. VI.

PROSPERI FARINACII
Iurisconſ. Romani

In Tres Titulos diſtributus,

Auctoris variarum Quæſtionum & criminalium opinionum libro deſumtus, Oppoſitiones contra perſonas, Secundus & Tertius, contra dicta & examen teſtium, nunc primum ab eodem Auctore editi, plene & magiſtraliter diſtributas continent:

criminalibus, quid de iure verius, quid a Dd. magis receptum, & quid in foro magis ſeruatum exiſtat, in difficili & non ata hac teſtium materia: ita vt alibi, quam in hoc tractatu lute ma eriæ dilucidatio quærenda non ſit.

bus illuſtratam editionem du[N]r à mendis Ver[illegible]tianis caſtigatus, & ad commodiorem Lectorum vſum diuiſ[illegible]e Charact[illegible]diſtinctus, vt cuiuis bono labor adhibitus facile arrideat.

rrodi. natr

dilucidit as, vt eſt à paucis uuo[illegible]nis hactenus animaduerſa: ita quibus eſt percepta & cognita, ab ijs [illegible]e dep rædicari & laudari non potuit.

ulga. atio atr

rentiarum ſel[illegible]ipſo Auctore confecta, id, ſi minus credas, abſque vllo labore docebunt abunde.

HVIVS EDITIONIS AVCTOR,

Sacr. Cæſar. Maieſtat. Priuilegio ſpeciali munitus.

MAGNIFICO, NOBILISSIMO, CONSVLTISSIMOQVE VIRO, DN. HENRICO PORSIO, IVRISCONSVLto præclaro, Cæsar. Maiest. à Consiliis & Secretis in Camera Aulica, Poetæ coronato, suo Sympatriotæ & Patrono plurimùm colendo.

Zacharias Palthenius D. Typographus Francofurtensis, Salutem ab Immanuele nostro.

CONSVETVDINEM *neque noua & satis laudata, Vir Magnifice & Nobilissime, disertorumq; instituto introductum est, vt libri, qui vel sanguinolenti e ventre matris prodeunt, vel jam ante nati in lucem editi, denuo auctiores, limatiores, castigatiores, nitidioresq; diuulgantur, ij, ne prorsus ἀπάτορες & spurij videantur, præfatiuncula aliqua Lectori commendentur, vel tutelæ & patrocinio alicuius magni & præstantis viri consecrentur. Id quod ante aliquot secula Græcus ille Aristides sapienter protulit, templa* DEO *consecranda, librorum vero dedicatione mortales decorandos esse inquiens. Hanc consuetudinem iam olim præscriptam qui temere, siue Auctor, siue Typographus aliquis, violarit, euitare non poterit, quin in suspicionem plagij & ἀπροσδοκίας incidat, quippe quos pudeat nugarum suarum & furti satis manifesti. Vt sunt non pauci, qui solius lucri captandi caussa, & in gratiam Typographorum integra capita, integrosq; Tractatus describunt, ac pro suis venditant, atque rem ex composito ita fraudulenter & nefarie agunt, vt qui harum technarum sit ignarus, præter omnem auctoris voluntatem, editionem à Typographo susceptam esse certo credat. Cui malo facinori & librorum imprimendorum venenato cacoethi, vt obuiam eatur maturius, jamdudum ipsa res postulauit. Ab hac suspicione vt me liberem, mos ille laudatissimus jam multo tempore obseruatus, à me pretereundus omnino non erat. Quem sane morem alij tenent, vt àduersus obloquutores, morososq; censores & Aristarchos illius patrocinio muniantur. Sunt enim homines, quibus, nisi quod ipsi faciant, rectum nihil est: sunt quibus nec Veneris sandalium calumniari piaculum est: sunt item quibus alabastrum vnguento plenum sordescit. Alij & quidem ingenio feliciore*

hunc ſeruant morem, vt quorum beneficijs ſunt ornati, deque quibus optime ſentiunt, eorum nomen titulis & inſcriptionibus amplificent, & aliquo modo ingratitudinis notam effugere conentur. Si enim Socrates δίκαιον *ſeipſum iuſtum eum eſſe dicit, qui non ſtudeat* χάριν ἀποδιδόναι, *hoc eſt, gratiam referre, ſiue amicus ſiue inimicus ſit: beneuolentiam autem, teſte Philone, nihil ſit quod facilius conciliare poſsit, quam ſi quod ab hominibus accepimus, illud grati prædicamus: certe nullus mihi perſuadebit vnquam, patronos & benefactores noſtros in ipſo librorum veſtibulo dignis laudum præconijs ornandos non eſſe. Ego autem, Magnifice Porſi, hunc librum auguſto tuo nomini propterea conſecro, non quod obtrectatorũ maledicta, quæ ſane nec in Noſtrum* FARINACIVM *Iuriſconſultum eximium nullique ſecundum, nec in Nos Operum eius iuridicorum diſſeminatores & propagatores vlla cadere poſſunt, formidem: Quis enim adeo ingrati ſit animi, vt infeſtus ſit ei, qui pro vtilitate Reipublicæ literariæ, nullis non curis, nullis non laboribus, nullis non parcat ſumptibus, & in ſtudio vigilans ſui corporis robur, ſuas vires, ſuamque valetudinem aſſidua cogitatione, indefeſſoque labore diminuat? Nec quod per Dedicationem hanc cogitem acceptis beneficiis reſpondere, aut exiſtimem Magnificentiæ tuæ quicquam claritatis adijcere; Cum tuus honos ob mirificas animi dotes ſemper maſurus ſit viribus ſuis immortalis: Sed quia noſtrum in Rempublicam literariam ſtudium, optimorumque Iuriſconſultorum ſcripta prælo noſtro limatiſque noſtris characteribus exornandi deſiderium flagrantiſsimum, abs te judicari vnice cupiam, vt aut damnes, ſi leue, inutile & immaturum: aut comprobes, ſi id de re mea & e re Reipublicæ cenſueris. Et enim ſi tuo meum ſtudium non improbabitur judicio, reddar non modo ad obeundas vocationis meæ vices alacrior, verum etiam ſtimuli mihi addentur ad maiora tentanda: præſertim cum me ad Rempublicam literariam vnice iuuandam & natum & à DEO deſtinatum eſſe videam. Hoc tuum iudicium ſi hac compellatione extorſero. & reipſa meos tibi labores probari comperero,* κειμήλιον *pretioſiſsimum me nactum eſſe putabo. Is enim es, Magnifice Porſi, in cuius judicio me labi & errare non poſſe, jamdudum certo mihi perſuaſi. Quis enim ad hoc melior iudex ſeligi potuiſſet à me quam tu? quippe qui poſt bene fundatam iuris & Poeſos ſcientiam, non ſolum Academia Viennenſi ſumma cum laude & omnium admiratione præfueris, verùm etiam, poſtquam latiores campos, in quibus euagentur & excurrant functiones virtutum tuarum, in quibus vel omnes ingenij tui diuitias explicare potes, nactus, & à Cæſ. Maieſtate ob eximiam virtutem, fidem, aliaſque præclaras animi tui dotes in numerum Sacriariorum ſecretiorum negotiorum Cæſ. Maieſt. cooptatus es, legationes, aliaque ampla & difficilia negotia ita præclare geſſeris, vt nobile virtutis decus inde reportaris. Hoc cum mecum norint omnes, qui non pendeam totus à tuo iudicio & in eo vnice acquieſcam? Expectabo itaque Porſi Magnifice tuum de meo literarum ſtudio iudicium. Quod quo fuerit maturius, eo fuerit gratius, vberrimumque huius compellationis fructum me conſecutum exiſtimabo. Cæterum vnice hoc á T. M. familiarius contendo, vt hanc meam* eo animo ad te diuertere ſinas, quo à me profecta eſt, hoc eſt, non niſi hilari & ſerena fronte hanc auguſti tui nominis inſcriptionem accipias, & donum hoc non ex pretio & vſu rei data, ſed ex offerentis facultate, ſtudio, & animo æſtimes & ponderes. Licet enim ſit exiguum, nec dignum muneris nomine, βασιλικὸν tamen καὶ φιλάνθρωπον, regium & humanum eſt, teſte Plutarcho, μικρὰ λαμβάνειν εὐμενῶς καὶ φιλανθρώπως, exigua benevole & placide accipere. Quod de tua Magnificentia cum nihil humani ab ea ſit alienum, mihi certo polliceor. Deus te, vir Magnifice, cum omnibus, quos amas, Reipub. Chriſtianorum quam diutiſsime ſeruet incolumem. Datæ è meo prædio vrbano ad Nobile Francofurtum Calend. Septembr. Anno ab orbe redemto ſupra ſeſquimilleſimum nonageſimo ſeptimo.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO,

CLEMENTI VIII. PONT. OPT. MAX.

Prosper Farinacius perpetuam prosperitatem.

VRbium, ac Populorum Moderatrix iustitia, cuius te, PATER Beatissime, summum hoc tempore veneramur Interpretem, tantum sibi in testium probatione subsidii collocatum intelligit, vt illa, vel sublata, vel praue inflexa, nihil præterea sibi reliquum putet, cuius ope se incolumem tueatur. Et vero cum pulcerrimæ huius virtutis vis in eo potissimum posita sit, vt rite iudicia exerceantur, nullus tam sapiens, tam oculatus iudex inueniri potest, qui si explorandæ testium fidei rationem ignoret, non facilime in dirimendis controuersiis aberret à veritate. Id cum mihi sæpe in mentem veniret, videremq; eam iurisprudentiæ partem, in qua de Testibus agitur, aut non satis commodo ordine, aut parum interdum accurate tractatam à nostris, non ingratam, neque inutilem me huius disciplinæ studiosis rem facturum existimaui, si in criminalis methodi libris eam, quantum in me esset, diligentiore opera exsequerer, & annecterem. Nam si qui ciuiles tantum actiones meditantur, plurimum sibi in illa studii ponendum putant, cuius non criminis reus merito censendus fuerit, qui de vita, ac nece hominum agens, præcipuam iudicii ferendi artem contemtam reliquerit? Neque vero tantum ipse mihi tribuo, vt, quod conatus sum, id omnino perfeciſſe me putem. Laborem tantum modo, quem potui, maximum adhibuisse me profiteor, cuius demum non inanem arbitrabor industriam, si tibi, Pater Beatissime, probari aliqua ex parte intellexero. Quod si ingenii mei fœtus tanti non sunt, vt Orbis terrarum saluti prospicientem frustrà detineant; Obseruantiam saltem in te meam, cuius illi testes sunt, qua soles benignitate libens complectere.

Romæ Kalend. Iulij, M. D. XCVI.

ILLVSTRIS-

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DD. PETRO ALDOBRANDINO, S.R.E. CARD. AMPLISSIMO,

Prosper Farinacius S. P. D.

INgratissimi profecto sunt, qui de referenda beneficiis ingentibus gratia, cum maxime reddere possunt, non maxime cogitant. Sed neque minus ingrati, qui quod paria se posse facere non existimant, omnem benemerendi cogitationem ex animo abijciunt. Tam fœdi criminis labem vt ipse, quantum possem, effugerem, meas de Testibus Lucubrationes, quas Sanctissimo Principi Clementi VIII. Patruo tuo nuncupaui, ad te quoque, Aldobrandine amplissime, mittendas, censui. Non sunt illæ quidem eiusmodi, vt debiti magnitudinem, quod multis me tibi nominibus quotidie magis reddit obnoxium, exæquare possint, sed tamen satis fuerit, si & tuorum immortalium erga me meritorum, & meæ [illegible] memoris voluntatis non ineptum sint monumentum. Vale præcipuum Vrbis & Seculi Decus.

ROMÆ Kalend. Iulii M. D. XCVI.

Carmen Heroicum,

IN COMMENDATIONEM VOLVMINIS DE TESTIBVS, PROSPERI FARINACII IVRISCONSVLTI ROMANI,

Auctore

D. VALENTINO LEVCHTHIO à Falckenberg, Prothonot. Apostolico, & Comite Palatino Cæsareo.

Magna fuit semper gemini veneratio Juris,
Magnus honor, splendorque ingens, & maximus vsus,
Qui bene tractarunt legum responsa, peritúm:
Sic celebris Baldus, sic Bartolus inclytus olim,
Sic Zabarella pius, Zasius, sic Papinianus,
Sic Brunus, Balbus, Ferrettus, sic Tiraquellus,
Sic alij innumeri famâ super æthera noti.
Hos calamo, libris, scriptis, Prosper Farinaci
Tu sequeris; gemmas alij terrâque marique
Conquirunt, alij Mauortia bella sequuntur:
Distinet & quosdam medicina industria laudis.
At tu perpetuas gazas, consulta secutus
Incorrupta magis, multo & melioribus vsus
Consiliis, quanto præstant longæua caducis,
Diuina humanis, tanto tibi gloria maior.
Tuque animo hoc vnum versas, & mente reuoluis
Iugiter, vt sera possint ætate nepotes
Externæque tuis gaudere laboribus vrbes.
Quid testes valeant hoc rite volumine ducti
Casibus in dubiis, causis, & litibus ipsis,
Judicio coram, rigidoque examine, tractas.
Et quid sit iuris, statui quid oporteat, vsu
Edoctus mira cum dexteritate modoque,
Exseris, atque doces, sunt omnia legibus aucta.
Perge tuis igitur virtutibus, actibus, ausis,
Sis Prosper nobis, patulo Prosperior orbi,
Et tandem cœlo longe Prosperrimus alto.

ARGVMENTA

ARGVMENTVM QVÆSTIONVM & Conclusionum, quæ principaliter in hoc Tractatu de TESTIBVS continentur.

De Oppositionibus contra Personas Testium.

LIBR. II. TITVL. VI.

Ex Quæstione LIII.

INIMICVS, an & quando à testimonio repellatur, & admissus, quam faciat probationem, q.53.nu.1. & seqq.

Ex Quæstione LIV.

Testes affines vel consanguinei, an & quando à testimonio repellantur, q.54. nu.1. & seqq.
Frater pro fratre in testimonium adductus, an & quâdo admittatur, & admissus quam faciat probationem, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, ibid. num.84.& seqq.
Parentes pro filiis & é contra quando recipiantur in testes, & recepti quam faciant fidem, ibid. nu.145. & seqq.
Maritus pro vxore quando possit testificari, quid é contra, & eorum fide ac approbatione, ibid. num. 210.& seqq.

Ex Quæstione LV.

Domestici an & quando à testimonio repellantur, & admissi qualem faciant probationem, q.55. num.1. & seqq.
Familiares, famuli, ancillæ, & serui, an & quando pro eorum Dominis possint testimonium ferre, & quâtum valeat eorum depositio, ibid.nu.117.& seqq.
Subditi & vasalli an & quando admittantur ad testificandum pro eorum Dominis, & admissi qualem faciant fidem & probationem, ibid.nu.181.& seq.
Coloni, inquilini, vel emphyteutæ, an & quando pro eorum Dominis testimonium dicere possint, & quantum valeat eorum depositio, ibid.num.215.& seqq.
Amici testimonium ad amici sui fauorem prolatum, an & qualem faciat de iure probationem, & fidem, ibid. nu. 231.& seqq.

Ex Quæstione LVI.

Infamia quid, & quotuplex sit, qui dicantur infames infamia iuris, seu facti, & quomodo infamia probetur, q.56.nu.1.& seqq.
Infamis infamia iuris, an & quando à ferendo testimonio repellatur, an verò potius admittatur, ibid. nu.26.& seqq.
Infamis infamia facti, an à testificando repellatur, an verò admittatur, & admissus quam faciat fidem, ibid. nu. 100. & seqq.
De teste criminoso, ibid.nu.126.& seqq.
De teste carcerato, vel accusato, ibid.nu.167.& seqq.
De teste periuro, ibid. nu.186.& seqq.
De teste Iudæo, hæretico, ac infideli, ibid.num.205.& seqq.
De teste excommunicato, de non confesso, & non communicato, de concubinario, de adultero, seu alio exsistente in peccato mortali, ibid. nu.240.& seqq.
De bannito, quando sit infamis, & quando ob infamiam à testimonio repellatur, ibid.nu.301.& seqq.
De teste vsurario, ibid. nu.352. & seqq.
De teste Lenone, & meretrice, ibid. nu. 358.& seqq.
De teste birroario, ibid.nu.370.& seqq.
De diuersis aliis personis, quæ ob infamiæ notam à testificando repelluntur, ibid. nu.399.& seqq.

Ex Quæstione LVII.

Pauper & vilis, quando ob paupertatem & vilitatem à testimonio repellatur, & admissus, quam faciat probationem, q.57.nu.1.& seqq.

Ex Quæstione LVIII.

Infans, impubes, pubes, & minor, quando, & in quibus cautis à testimonio dicendo arceantur, & admissi, an saltem faciant indicium, & quale, ibid.nu. 1. & seqq.

Ex Quæstione LIX.

De muliere testimonium dicente in causa criminali, q.59. nu.1. & seqq.
De muliere testimonium dicente in causa ciuili, ibid. num.32. & seqq.
De muliere recipienda in testem in testamento, ibid num. 55. & seqq.

Ex Quæstione LX.

Testis in causa propria, vel in qua habet aliquod interesse, aut commodum, an & quando, & in quibus casibus à testimonio repellatur, q.60. n.1. & seqq.
Testis, qui tractat de se exonerando, & exculpando, consequendo honorem, vel laudem, vel de euitando dedecus aut vituperium, an & quando probet, ibid. num. 18. & seqq.
Famulo seu portitori asserenti se portasse pecunias, librum, vel alias res alienæ pe[illegible], an & quando credatur, ibid.nu.23.& seqq.
Testis habens affectionem ad causam, an & quando sit idoneus, ibid. nu.29.& seqq.
Testis affectatè, animosè, & nimis citó respõdens, vel nimis verbosus, an & quando faciat fidem, & quid écontra de teste morosо in respondendo, ibid. nu. 33. & seq.
Testis habens causam similem, an & quando à testimonio repellatur, ibid. nu.41.& seqq.
De teste accusatore, ibid. nu.64. & seqq.
Vsurarium quem esse, an probetur per testes asserentes, se vsuras illi persoluisse, ibid.nu.77.& seqq.
De judice & arbitro, an & quando in causa coram eis vertente, possint testimonium ferre, ibid. num. 89. & seqq.
De teste aduocato, ibid.nu.155.& seqq.
De teste procuratore, ibid. nu.196.& seqq.
De teste administratore & negotiorum gestore, ibid. num.261. & seqq.
De teste tutore, curatore, exsecutore testamenti, & actore ad lites, ibid. num.272. & seqq.
De teste legatario, hærede aut fideicommissario, ibid. nu. 287.& seqq.
De teste creditore & debitore, ibid.nu.316.& seqq.
De teste venditore & emtore, ibid. nu. 325. & seqq
De teste cedente pro cessionario, & écontra, ibid. nu 335.& seqq.
De teste donatore pro suo donatario, ibid. num. 2. & seqq.

De

De teste fideiussore, q.60.nu.368.& seqq.
De teste socio, ibid.nu.386.& seqq.
De teste proxeneta, ibid.nu.406.& seqq.
De teste de vniuersitate, ibid.nu.450.& seqq.

Ex Quæstione LXI.

De teste furioso, q.61.nu.1.& seqq.
De teste cœco, ibid.nu.19.& seqq.
De teste muto,& surdo, ibid.nu.36.& seqq.
De teste clerico contra laicum, & coram seculari iudice examinato, ibid.nu.57.& seqq.
De teste laico contra clericum, ibid.nu.98.& seqq.
De teste monacho,& religioso, ibid.nu.123.& seqq.

Ex Quæstione LXII.

De testibus inhabilibus admittendis, vel non admittendis,q.62.n.1. & omnib.seqq. Vbi de materia generaliter & particulariter,& præsertim, nu.367.& seqq. Vbi vltra infra scripta connumerantur alii casus, in quibus inhabiles testes admittũtur, & n.379. & seqq. Vbi agitur de testibus inhabilibus non admittendis etiam in casibus,in quibus alias admittetentur.
Testis idoneus,integer,legitimus,& omni exceptione maior, quis dicatur, quomodo,& per quem huiusmodi qualitas probanda sit, ibid.nu.1.& seqq.
Testes an & quando requirantur omni exceptione maiores,an verò sufficiat, quod sint idonei,& ordinariæ fidei, ibid.nu.19.& seqq.
De testibus inhabilibus admittendis in casu difficilis probationis, ibid.nu.28.& seqq.
Nocturnum actum prõbantes testes, an sint de falso suspecti,an verò probent,& quando, ibid.num.33. & seqq.
Veritas vbi per alios haberi non potest quales recipiantur testes, & quando dicatur veritatem aliter haberi non posse,& de materia, ibid.nu.50.& seqq.
De testibus inhabilibus recipiendis in criminalibus exceptis, ibid.nu.81.& seqq.
De testibus inhabilibus admittendis ad defensionem rei,& ad innocentiam probandam, ibid. num. 90. & seqq.
De testibus inhabilibus admittendis in caussa matrimonii, ibid.n.99.& seqq.
De testibus admittendis in testamento, & instrumentis, ibid.nu.110.& seqq.
De testibus, an debeant esse rogati, & quando dicantur,vel præsumantur rogati, ibid.nu.132.& seqq.
De testibus inhabilibus recipiendis ex partium expresso, vel tacito per non oppositionem consensu, nec non de testibus iudicis officio repellendis,ibid. nu.175.& seqq.
De testium repulsa in caussis summariis admittenda, vel non, ibid.nu.193 & seqq.
De testibus inhabilibus an & quando probent contra producentem,siue vnus siue plures sint, ibid. num. 211. & seqq.
De testibus examinatis cùm examinari non debuissent, an & quo casu faciant aliquam probationem, indicium vel præsumptionem, ibid.n261.& seqq.
De testium qualitate cõsideranda, an tempore actus, an verò tempore depositionis,aut iuramenti, aut quo alio tempore, ibid.nu.296.& seqq.
De testium numero supplente inhabilitatem, ibid.nu. 309.& seqq.
De vnius testis magna fide supplente minorem fidem alterius, & an ex adminiculis, & presumptionibus suppleatur inhabilitas testis, ibid.nu.328.& seqq.
De testium opposita exceptione, quando impediat eorum examen, quando vero reseruetur, in fine litis, ibid.nu.350.& seqq.

Ex Quæstione LXIII.

De teste vnico,an & in quibus casibus faciat plenam, aut semiplenam probationem, q.63. nu.1.& seqq.
Cardinalis testimonio & assertioni, an plenè credendum sit,& quando, ibid.nu.55.& seqq.
Principis assertioni & testimonio an & in quibus casibus plenè credendum sit, ibid.nu.79.& seqq.
De teste vnico deponente in facto proprio, an & quãdo plenè probet, ibid.nu.287.& seqq.
Duo testes regulariter in probatione cuiuslibet actus requiruntur,quando hoc verum sit,& quando plures requirantur, ibid.nu.32.& seqq.

De Oppositionibus contra Dicta Testium.

LIBR. III. TITVL. VII.

Ex Quæstione LXIV.

De testium singularitate latissimè pertractatur materia in q.64.per totam,nu.1.& seqq.
Et inde infra scriptæ principales Quæstiones discutiuntur.
De testibus deponentibus super formalitate verborum, si in illa discordent, an & quando probent, ibid.nu.62.& seqq.
De testibus deponentibus de diuerso loco & tempore,an & quando probent, ibid.nu.72.& seqq.
De testibus non deponentibus, vel non recordantibus de tempore,an & quando probent, ibid.num. 912.& seqq.
De testibus, quorum vnus deponit de veritate facti, alter vero de confessione partis, an & quam faciant fidem, ibid.nu.114.& seqq.
De testibus deponentibus de diuersis confessionibus, an & quam faciant fidem, ibid.n.134.& seqq.
De pluribus testibus deponentibus super possessione, an & quando probent,si discordent in actibus possessionis,vel in loco & tempore,ibid.n.164.& seqq.
De testibus super iurisdictione deponentibus,sed non concordantibus in actibus iurisdictionis loco, aut tempore,an probent,& quando, ibid.num.182.& seqq.
De testibus hæresir probantibus, an & quando debeant esse concordes in loco,tempore,verbis,aut aliis actibus hæreticalibus, ibid.nu.201.& seqq.
Et quid de probantibus crimen læsæ maiestatis, num. 220.& seqq.
De testibus probantibus inhonestam & meretriciam vitam alicuius mulieris, adulterium, stuprum,& sodomiam, an & quando debeant esse contestes, vel potius sufficiant singulares, ibid.nu.223.& seqq.
De pluribus testibus deponentibus de diuersis summis,an & quando concordentur,& probent in minori summa, ibid. nu.233.& seqq. & ibi etiam de testibus pluribus deponentibus de diuersis temporibus, an,& quando concordentur, & probent minori tempore.

Ex Quæstione LXV.

De pluribus testibus inter se contrariis, an probent & quando, q.65.num.1.& seqq.
De testibus deponentibus per eundem præmeditatum sermonem, & quando, an vero potius præsumantur subornati, ibid.nu.24.& seqq.
De plurium testium contrariorum concordia communia, ibid.nu.37.& seqq.
De plurium testium contrariorum concordia specialia, ibid.nu.245.& seqq.
De teste, qui dicit, quid factum, aut dictum, præsente Titio; Titius autem negat, se fuisse præsentem, an dicatur

dicatur suspectus de falso, an vero probet, q.65.nu. 272.& seq.
De pluribus testibus inuicem contrarijs,quibus magis credendũ sit,q.65.par.3.per totam, nu.107.& seqq.
De testibus verisimilia, aut inverisimilia deponentibus, an & quando probent, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, q.65.n.128.& seqq.
De testibus super negatiua deponentibus, quando fides præreratur, vel non deponentibus super affirmatiua, quomodo ve deponere debeant ad hoc, vt probent, q.65.n.200.& seqq.

EX QVAEST. LXVI.

De vnico teste sibi vario, aut contrario, vel vacillante quando probet,vel non, q.66.nu.1.& seqq.
De teste, qui secundo loco examinatus refert se ad primum examen, quando talis relatiua responsio admittatur, q.66.n.39.& seqq.
De teste sibi ipsi vario,contrario,& vacillanti,quando & quomodo puniatur, q.66.n.56.& seqq.
De teste torquendo ob varietatem & contrarietatem, q.66.n. 98.& seqq.
De teste, qui in iudicio cõtrarium deposuit eius, quod prius dixerat in alio: cui dicto magis standum sit, & de materia, q.66.n.124.& seqq.
De teste,qui in tortura est varius ab eo, quod deposuit sine tortura, an attendatur primum dictum extra torturam, an vero secundum in tortura,q.66.num. 165.& seqq.
De teste, qui in iudicio deposuit cõtrarium eius, quod primo extraiudicialiter deposuerat, vel ècontra, quod dictum attendatur, q.66.n.193.& seqq.
De teste quando possit suam depositionem corrigere incontinenti, vel ex interuallo, & correctione sequuta num attendatur primum vel secundum dictum, q.66.n.227.& seqq.
De testium repetitione facienda, q.66. nu.255.& seqq.
De vnico teste sibi vario & contrario, quando possit concordari ad effectum, vt falsum euitet, ac etiam vt probet communia & specialia, q.66.num.317.& omnibus seqq.

EX QVAEST. LXVII.

De pœna & detestatione testis falsi, q.67.nu.1.&seq.
De falso teste à quo iudice puniri possit, q.67.nu.26.& seqq.
De falsi testis probatione, ac illius pœna,quando & in quibus casibus locum habeat, q.67.n.58.& seqq.
De teste in parte falso, an & quando in totum reputetur falsus, & quid si deponat falsum super interrogatoriis, circumstantijs, accessorijs,& appenditijs, q.67.n.111.& seqq.
De teste nulliter,& inutiliter falsum deponente,quando probet,& quomodo puniatur, qu.67.nu.187.& seqq.
De teste, qui tacendo veritatem falsum deponit, quomodo puniatur,& de materia, q.67.n.220.& seqq.
De teste corrupto, ac de illius pœna, & probatione, ac etiam de pœna & materia corrumpentis testes ad falsum deponendum, q.67.n.236.
De teste à partibus instructo quid,& quantum probet, & quid si testis antequam examinetur, cum parte loquatur,eidemque reueler, quod depositurus erat, & quid si facto examine iam factam depositionem reuelauerit, q.67.n.283.& seqq.

EX QVAEST. LXVIII.

De obscura & dubia testium depositione ex quibus verbis inducatur, quando plenam faciat probationem, & quomodo, & ad cuius fauorem interpretationem reficiat, q.68.n.1.& seqq.
De teste deponente de sua credulitate in quibus casibus probet,& quantum, q.68.n.62.& seqq.

EX QVAEST. LXIX.

De testibus deponentibus de auditu alieno, in quibus casibus probent, aut faciant, vel non faciant indicium,seu præsumtionem, q.69.n.1.& seqq.
De testibus de auditu, an & quando probent consanguinitatem, q.69.n.103.& seqq.
De testibus de auditu, an & quando probent in antiquis, q.69.n.125.& seqq.
De testibus de auditu proprio deponentibus, quando plene probent, q.69.n.146.& seqq.
De testibus dicentibus se cognouisse aliquem ad vocem,an & quando probent, q.69.n.164.& seqq.
De testibus ex cortina, vel pariete aliquid audiuisse attestantibus,an & quando probent, q.69 num.175. & seqq.
De testibus deponentibus super carnali commixtione,& copula,an & quando probent, si commiscentes proprijs oculis non viderint,q.69.n.197.&seqq.

EX QVAEST. LXX.

De testibus deponentibus sine ratione, in quibus casibus non probent,& in quibus sic,& qualis debeat esse ratio per testem reddenda, q.70.nu.1.& omnibus seqq.per totam illam quæst.
De teste vicino,aut consanguineo reddente rationem dicti sui,quia vicinus,vel consanguineus,an & quãdo probet, & in quibus casibus talis ratio sit bona, q.70.n.164.& seqq.

EX QVAEST. LXXI.

De fide & probatione testium deponentium extra articulos, q.71.n.1.& seqq.
De fide & probatione testium non cognoscentium litigantes contrahentes,vel notarium,& de materia, q.71.n.32.& seqq.

De Oppositionibus contra examen Testium.

LIB. III. TITVL. VIII.

EX QVAEST. LXXII.

De testibus examinatis, parte nõ citata, quid,& quantum probent in ciuilibus, q.72.n.1.& seqq.
De testibus examinatis,parte non citata,quid & quantum probent in criminalibus, q.72.n.87.& seqq.

EX QVAEST. LXXIII.

De interrogatoriis examinando testi faciendis, quæ & qualia sint per iudicem admittenda, quibusve testis ipse respondere teneatur,& quando sine interrogatoriis à parte datis examinatus probet,vel non,q.73. nu.1.& seqq.

EX QVAEST. LXXIV.

De testibus sine iuramento receptis,an & quando probent, & sub qua forma testibus iuramentum deferri debeat, q.74.n.1.& seqq.

EX QVAEST. LXXV.

Quid & quotuplex sit testium publicatio, quæ requirantur ad illius formam & substantiam: quando publicationis omissio vitiet sententiam & processum, quandove testes non publicati probent,vel non,q. 75.n.1.& seqq
Articuli quando dicantur noui,vel antiqui,& quando dependentes,item quando dicantur directe,aut indirecte contrarij, q.75.n.29.& seqq.

Testifi-

Testificationis adiicisse quando quis dicatur ad effectum, vt non possit amplius testes producere, q.75.nu.34. & seqq.
De testibus quando possint examinari post publicationem, & didicita testificata, & quando examinati probent, & non probent, num.68. & pluribus seqq. vsque ad nu.257.
De testibus quando possint examinari post conclusionem in causa, q.75.n.257. & seqq.
De testibus examinandis post renuntiationem factam à partibus productione & probatione testium, qu. 75.n.275. & seqq.
De testibus examinandis in causa appellationis, post publicationem factam in prima instantia, q.75.nu. 302. & seqq.
De testibus examinandis post publicationem, non tamen didicitis testificatis, q.75.n.324. & seqq.
De testibus examinandis post publicationem, super tit. aut possessione, quando in primis articulis fuit articulatum de præscriptione, & è contra, qu.75.nu. 342. & seqq.
De testibus examinandis post publicationem, cum ante publicationem inducti fuerint nulliter, & non rite examinati, q.75.n.438. & seqq. & quid si fuerint rite recepti & examinati, sed publicatio nulla sit, n. 367. & seqq.
De testibus examinandis post publicationem indiscretam, factamve, inscia, absente, inuita, ac protestante parte, q.75.n.375. & seqq.
De testibus examinandis post publicationem in causa matrimoniali, q.75.n.383. & seqq.
De testibus examinandis post publicationem in causis criminalibus, q.75.n.407. & seqq.
De restitutione in integrum concedenda ad examinandum testes post publicationem, & didicita testificata, q.75.n.431. & seqq.
De testibus examinandis ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam in ciuilibus, & ex parte actoris, & examinati, quid & quantum probent, qu. 76.n.1. & seqq.
De testibus examinandis ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam in ciuilibus, & ex parte rei, & examinati, quid & quantum probent, qu. 76.n.63. & seqq.
De testibus senibus, valetudinarijs, vel diu abfuturis, an & quando possint examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, q.76.n.82. & seqq.
De testibus examinandis ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam in criminalibus, q.76. n.113 & seqq.
De requisitis in examine testium ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, q.76.n.120. & seqq.

EX QVAEST. LXXVII.

De remissoria ad examinandos testes quando sit per iudicem in ciuilibus concedenda, aut deneganda, q.77.n.71. & seqq.
De remissoria ad examinandos testes quando sit per iudicem in criminalibus concedenda aut deneganda, q.77.n.71. & seqq.
De diuersis quæstionibus in materia concedendæ remissoriæ, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, q. 77.n.115. & seqq.
De testium examine per iudicem notario committendo, q.77.n.175. & seq.
De testibus an & quando possint seu debeant in eorum domibus examinari absque eo, quod ad iudicem venire cogantur, & quid præsertim de egregijs personis, senibus, infirmis, aut alias impeditis, & similia, q.77.n.202. & seqq.

EX QVAEST LXXVIII.

De testibus, quando, quomodo, & in quibus causis cogi possint ad ferendum testimonium, q.78.nu.1. & seqq.
De testibus priuilegiatis, vt non possint cogi ad ferendum testimonium, q.78.n.1. & seqq.
De testibus cogendis ad ferendum testimonium in causa criminali, q.78.n.1.15. & seqq.

EX QVAEST. LXXIX.

De tortura testium, q.79.n.1. & seqq.

EX QVAEST. LXXX.

De teste se spone examini offerente, an & quando suspectus sit, & an probet, q.80.n.1. & seqq.
De testibus deponentibus per scripturam, & non viua voce, an & quando probent, q.80.n.27. & seqq.
De testibus quando possint examinari die feriato, & examinati quando probent, q.80.n.55. & seqq.
De testibus quando possint examinari extra terminum, & examinati quid probent, q.80.num.60. & seqq.
De testibus quando secrete & singulariter examinari debeant, & aliter examinati, an probent, & quando, q.80.n.92. & seqq.
De testibus examinandis per extensum, vel per relationem ad depositionem alterius testis, & quid si dicant contenta in articulo esse vera, quæst. 80.nu. 99. & seqq.
De testibus in articulo mortis constitutis, an & quando possint examinari, & examinati quantum probent, q.80.n.105. & seqq.
De testium effrenato numero refrenando, qu. 80.nu. 114. & seqq.
De testibus examinatis in iudicio nullo, & coram iudice incompetente, q.80.n.118.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

PROSPERI FARINACII,
IVRISCONS. ROMANI,
VARIARVM QVÆSTIONVM ET COMMVNIVM OPINIONVM CRIMINALIVM,
LIBER SECVNDVS.

De Oppositionibus contra Personas Testium, Titulus VI.

ARGVMENTVM.

Inimicitia an & quando testem à testimonio repellat.

SVMMARIA.

Testium edictum quare prohibitorium dicatur, nu.1.
Licita omnia sunt, nisi lege aut decreto prohibita reperiantur, num.2.
Sodomiæ crimen non probatur per testes inimicos, nu.6.
Iudex habens liberum & amplum arbitrium, non potest dare fidem testi inimico, nu.8.
Princeps non potest dare fidem testimonio, n.9.
Tortura non supplet defectum inimicitiæ, nu.10.
Testi inimico non creditur, etiam in casibus exceptuatis, & difficilis probationis, nu.7.
Testis inimicus regulariter à testimonio repellitur, nu.3.
Testis inimicus repellitur nedum, si sit masculus, sed etiam si sit fœmina, nu.4.
*Testis inimicus repellitur, & in criminibus exceptis, vt puta hæresis, læsæ maiestatis, simoniæ, sodomiæ, ac etiam aliis atrocissimis delictis, n.5. & 6. * vbi & idē in crimine blasphemiæ.*
Testis inimicus nec etiam recipitur à iudice habente liberum & amplum arbitrium, nu.8.
Testis inimicus nihil probat, etiam quod Princeps illi fidem adhiberi velit, nu.9.
Testis inimicus non probat, etiam quod in tortura deposuerit, numer.10.
Testis inimico non creditur, etiam constituto in articulo mortis, ac etiam quod sumserit sacratissimam eucharistiam, nu.11.
Testis inimicus non solum non probat plene, aut semiplene, sed nec etiam facit indicium, aut præsumtionem aliquam, nu.12.
Testis inimicus non facit indicium ad inquirendum, nu.13. Contra, nu.14. Dic, quod sufficit ad inquirendum generaliter, secus specialiter, nu.15. & tamen iudices non ita indistincte debent ex dicto inimici procedere ad inquisitionem generalem, vt nu.16.
Testis inimici examen nullatenus recipitur, si pars protestetur de hoc, & offerat in continenti docere de inimicitia, nu.17.
Testis inimicus repellitur à testificando, etiam quod sit causata culpa, & facto illius, contra quem producitur, n.18. licet contrarium voluerint aliqui relati, ibid. nu.19.
Testis ob inimicitiam repellitur à testimonio, etiam quod inimicitia ortum habuerit ex causa minus probabili, nu.20.
Testis inimicus repellitur, si de causis inimicitiæ constet, etiam quod inimicitia non sit apparens, nu.21. sed quid, si inimicitiæ causæ sint incognitæ ei, contra quem testis inimicus producitur, n.27. item qui l, si sint incognitæ ipsi testi, nu.28. & 29.
Testis inimicus non admittitur, etiam quod asserat, se amicum illius, contra quem producitur, n.22. sed quid, si asserit se inimicum, cum re vera sit amicus, n.23.
Testis inimicus, nedum verus, sed etiam præsumtus, à testimonio repellitur, nu.24.
Testis inimicus, etiam occultus, à testimonio repellitur, nu.25. & 26. vbi respondetur contrarijs.
Testis non benevolus, non diligens, seu aliter odiosus, à testimonio repellitur, n.30. intellige, si odium sit prjuatum, secus si publicum, num.31. & 32. vbi quando dicatur odium publicum, & quando priuatum: intellige secundo, si odium sit capitale, secus si non capitale. Primo enim casu testis in totum repellitur. Secundo autem non repellitur, sed diminuitur de fide, nu.33.
Testis consanguineus inimici mei etiam à testimonio repellitur, nu.34.
Testis inimicus consanguinei mei repellitur à testificando contra me, nu.35.
Testis valde amicus inimici mei repellitur à testificando contra me, n.36. Amplia 1. idem in socio & domestico inimici mei, n. 37. Amplia 2. in iis, qui sunt contrariæ factionis, nu.38. Amplia 3. in iis, qui ligam, aut parentelam faciunt cum inimico meo, n.39. Amplia 4. in confœderatis cū inimico meo, n.40. Limita 1. in fratre, seu aliis coniunctis familiaribus, & domesticis amicis inimici mei, n.41. Limita 2. quando amicitia & familiaritas est continua, magna, & antiqua, secus si recens, & non magna, n.42. Limita 3. vt amicus inimici mei non in totum repellatur, sed ei de fide diminuatur, nu.43.
Testis habitans & conuersans cum inimico meo, repellitur à testificando contra me, n.44. Limita 1. dummodo conuersatio & habitatio sit antiqua & continua, secus si recens, vel non continua, n.45. Limita 2. vt non in totum repellatur, sed ei de fide diminuatur, nu.46.
Testis non potest esse contra me is, contra quem ego alias in causa criminali examinatus fui, quia ex tali testimonio contrahitur inimitia capitalis, nu.47.
Testis, qui semel testimonium perhibuit contra me in vna causa criminali, non potest iterum in alia causa contra me testificari, quia ex primo testimonio præsumitur meus inimicus, n. 48. Limita, vt hoc procedat, si prima vice testis se examini obtulit, secus si coactus, n.49. sed in omni casu nunquam est omni exceptione maior, n.50. sed quid, si procedatur non ex officio, & per inquisitionem, sed per accusationem, vbi etiam, quid de teste semel examinato in causa ciuili, an possit ex capite inimicitiæ repelli, si contra eundem iterum in aliqua causa producatur, nu.51.
Testis inimicus repellitur à testificando, si inimicitia sit capitalis, secus si non capitalis, n.25. Limita hoc procedere in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus omnis inimicitia repellit testem, n.53. Limita 2. quia inimicus non capitalis, et si à testimonio non repellatur, non est tamen omni exceptione maior, nu.54. & seqq. vbi propterea infertur, quod inimicus non capitalis non facit semiplenam probationem. Limita 3. quia iudicu arbitrio remittitur, quando testis dicatur capitalis, vel non capitalis inimicus, nu.57.
Testis inimicus reconciliatus non repellitur à testificando, nu.58. Limita, vt hoc procedat in reconciliato antiquitus, secus in reconciliato recenti, n.61. Limita 2. quando post reconciliationē esset orta noua causa inimicitiæ, nu.60. Limita 3. quia reconciliatio non præsumitur, nisi probetur, & semel inimicus semper præsumitur inimicus, num. 62. Limita 4. quia inimi-

inimicus, etsi reconciliatus, non est omni exceptione maior, num.63.

Reconciliatio subsequens non validat dictum testis emanatum tempore inimicitia, nu.58.in fine.

Testi inimicus non repellitur à testificando, quando inimicitia fuit procurata, & affectata per partem, n.64. & an inimicitia sit procurata nec ne, iudicis arbitrio remittitur, nu.65.

Testis inimicus vtriusq; partis non repellitur à testimonio, n.66.

Testis inimicus probat si deponat ad fauorem sui inimici, nu.67.

Testis inimicus admittitur parte non opponente, nu.68. & multo magis probat, si fuerit admissus de consensu partis, nu.70. sed si pars fuerit absens, & ob id contumax in non opponendo, non per hoc testis inimicus probat, nu.69.

Testis inimicus probat contra producentem, nu.71. & seqq.

Testis inimicus non præsumitur, ideo inimicitia probanda per excipientem, nu.73.

¶ Testis inimicus, bonæ famæ, & iunctis adminiculis, an faciat indicium ad torturam, nu.74. & seqq.

QVÆSTIO LIII.

1 ESTium † edictum hoc ideo prohibitorium, (vel, vt alii dicunt, permissorium) nuncupauit *gl. in l. quoniam, in gl. fin. in verbe, angustetur, in princip. C. de hæret. & manic.* quia quilibet ad testificandum admittitur, nisi à lege expresse prohibitus reperiatur, *vt bene probat tex. in l. 1. in fin. princip. ff. de testib. & per istum tex. iuncta gl. prædicta, id. m affirmarunt communiter* * *ibi Bal. Alb. Saly. Iacob. de S. Geor. ac reliqui Dd. omnes. Alex. cons. 156. viso processu inter Apollonium, n 8. in fin. vers. 2 respondeo, lib. 5. Mars. cons. 48. (84.) n. 10. Soc. iun. cons. 32. n. 26. seq. lib. 2. Dec. cons. 163. n. 6. in fin. lib. 1. Nell. de test. nu. 1. (n. 2.) Cro. de test par. 3. post nu. 101.* vbi dicit conclusionem veram, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, *Lanfran. de Orian. de testib. n. 55. & 56. Blanc. de indiciis, ad l. fin. ff. de q. nu. 319. Igu. in l. 2 §. hoc autem, n. 32. par. 1 ff. ad Syll. Barb. in c. cum Canonicus, n. 19. de offi. deleg. Iser. super 3. const. Neap. in ip. humanitatem, n. 21. Menoch. cons. 231. n. 6. lib. 3. Masc. de prob. lib. 1. concl. 310. n. 4. lib. 3. concl. 1356. n. 1. & post Masc. Hector Aemil. in sue tract. de testib. in rubr. testis locus generalis, nu. 10. fol. mihi 3* Ratio † autem huius conclusionis ea quidem est, & semper generalis, quia, *vt bene considerat Nell. vbi supr.* cuncta licita sunt, nisi lege aut decreto prohibeantur, *l. nunquam eis, ff. ex quib. causs. maior. c. ad dissoluen. extra de despons. impub.*

2

Igitur, amice lector, vt bene dignoscas, an & quando, & in quibus casibus testes à testificando repellantur, vel eis examinatis minor de iure fides adhibeatur, propter plures oppositiones, quæ quandoque contra eorum personas, quandoq; contra eorum dicta, quandoque etiam contra formam examinis in iudicio quotidie fiunt: Titulum hunc de oppositionibus contra testes, subnectere volui post titulum de indic. & tort. quia si illum saltem percurrere tibi placuerit, hanc testium materiam, quæ sine dubio difficilis, & amplissima est, & capita multorum Dd. qui eam tractare voluerunt, obscurauit, in breue compendium redactam, ac recollectam, & omnibus facilem, & intelligibilem bene percipies, & quia inter omnes exceptiones, quæ testibus in iudiciis obiiciuntur, ea principalis, & validissima iudicatur, quę eiusdē testis odiū & inimicitiam respicit, ideirco de ea in proposita quæst. verba facturus,

OPPONO I. contra testes, quod sunt inimici odiosi & maleuoli illius, contra quem producuntur, & in hac oppositione,

3 REGVLAM constituo negatiuam, quod † scil. inimicus à testimonio repellitur, quā regulam bene probant plura iura, tam ciuilia, quam canonica, *vt in l. 3. ibi, vel an ei inimicus sit, aduersus quem testimonium fert, & ibi gl.* * *Odof. Bal. Fulg. Iacob. de S. Georg. & communiter* * *Dd. omnes. ff. de testib. l. 1. §. præterea. ff. de q. §. si vero quis dicat, in auth. de testib. collat. 7. auth. si testis productus, C. de testi. l. si quis testib. C. eod. c. repellantur, extr. de accus. c. cum P Manconella. c. meminimus, & c. cum oporteat. eod. tit. de accus. & vtrobiq; Dd. omnes, Nell. in tract. de testib. nu. 3. in prin. Ausr. de reprob. test. nu. 56. in prin. Nepos de Monte Alban. de testib. n. 34. Alb. in eod. tract. q. 1. c. 2. n. 4. Iac. Butr. in simili tract. de testib. c. 1. nu. 15. Lanfr. in c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, nu. 48. ext. (34.) de prob. Crot. de testib. par. 15. n. 97. & ibi Pet. Monc. in addit. litera KK. in prin. Fed. Schen. in tract. de testib. n. 40. Alex. cons. 99. n. 2. lib. 1. Iason l. hereditas, n. 4. C. de his quib. vt indig. Mars. in d. l. 1. §. præterea, n. 1. ff. de q. & sing. 78. in prin. Campeg. reg. 23. in prin. Ind. in pract. c. 50. rub. de reprob. test. nu. 3. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causa ciuilib. rub. de testib. in parte, Personas testium assumendo, nu. 65. in prin. fol. mihi 100. col. 2. Boss. in tit. de oppos. contra test. n. 52. Nouell. reg. 226. (216.) n. 29. Ant. Go. var. resol. tom. 3 c. 2. rub. de prob. delict. nu. 14. vbi testatur de communi* opin. Rol. cons. 24. n. 27. libr. 1. & cons. 63. nu. 30. lib. 2. & cons. 95. nu. 26. seq. lib. 4. Clar. in pract. §. fin. q. 24. vers. item quaro, in prin. vbi pariter testatur de communi, ex Anan. Felyn. & Aret. in locis, quos allegat, in d. c. cum oporteat, de accus. de qua etiam testantur Mich. Craff. in suis com. opin. lib. 2. c. 17. q. 32. in prin. Bonac. in com. opin. crim. par. 2. vers. inimicus non est testis idoneus, & vers. inimicitia capitalis repellit testem, addo etiam Hippo. Rim. inter cons. matrimonialia diuer. consil. 81. n. 43. par. 1. Vulp. cons. 26. n. 1. & cons. 33. nu. 1. & cons. 106. nu. 1. Burs. cons. 69. nu. 31. libr. 1. & cons. 346. n. 12. vers. quib. sic stantib. vol. 4. Bertaz. cons. 82. (92.) n. 7. & cons. 283. nu. 22. & cons. 284. n. 11. & cons. 424. n. 5. & cons. 518. 528. nu. 3. Menoch. de arb. quæst. casu 110. n. 1. lib. 2. Masc. de prob. lib. 2. conclus. 899. n. 1. (rescien. dec. 3. alias 271. tit. de testibus, num. 1. in impress.* Et hæc conclusio non solum, vt prætertur, est communis, sed etiam ab omnibus, nemine discrepante, & in theorica, & in practica vsu recepta: si enim, *vt dixi in primo lib. tit. de accus. q. 12. nu. 34.* inimicus repellitur ab accusando, certe multo magis repelli debet à testificando.

4 AMPLIA I. Hanc regulam, vt † procedat nedum in teste masculo inimico, sed etiam in muliere, nam & ea à testimonio repellitur: licet enim in fœmina non cadat inimicitia, nec etiam fœmina dicatur retinere inimicitiam, *tuxta not. per gl. in cap. 1. §. hoc notandum, de his, qui feud. dar poss. c. 1. an mutus, vel aliter imperfect. in vsib. feud.* hoc tamen procedit in actibus extrajudicialibus, secus iudicialibus. Item procedit, quoad actus extrinsecos, vt puta incedere cum armis, vindictam, & cæteros viriles actus facere: secus quoad odium, & rancorem animi, qui ita bene, & forsan plus cadit in fœmina, quam in masculo, & propterea pariter & fœminā à testimonio repelli, per tex. *in l. 1. ibi, & fisci, & mulieru inimicus, C. de his qui se defer. libr. 10. & post Io. de Anan. & Fel. in d. c. cum oporteat, extr. de accus. bene defendit Pet. Monca. in add. ad Crot. in tract. de testib par. 3. n. 79. (97.) lit. KK. prope finem additionis, Ausr. de reprob. test. n. 56. prope finem, vers. item inimicitia, Burs. d. cons. 256. (356.) n. 10.* Et huic ampliationi sicut nemo, quem viderim, contradicit, ita etiam & in se verissimam credo ex pluribus adductis per Tiber. Decian. *in suo tract. crim. lib. 3. c. 25. nu. 20.* vbi bene probat, mulierem inimicam ab accusando repelli, ergo multo magis erit repellenda à testificando.

5 AMPLIA II. Vt † regula procedat etiam in criminibus exceptis, vt puta hæresis, læsæ maiest. simoniæ, ac alijs similibus, & grauissimis delictis; nam & in ijs inimici nō admittuntur in testes, per tex. *in c. per tuas, vbi Io. de Ana. & communiter* * *alij, extra de simon. voluerunt* * *Specul. in tit. de accus. §. 1. in fin. Ang. & Alb. in l. famosi. ff. ad l. Iul. maiest. Bar. in l. in quæstionib. ff. eod. Mars. in l. 1. §. præterea, post nu. 1. & seq. ff. de q. & in l. de minore, in prin. n. 8. ff. eodem, Gram. cons. 46 n 8. & 9. & voto 3. nu. 30. & 31. & voto 11. nu. 17. Affict. in c. 1. § & bona committentium, num. 9. tit. quæ sint regal. in vsib. feud. Gundisal. in tractat. de hæret. qu. 13. num. 13. Feder.*

Feder. de Sen. cons. 252. reuerendo in Christo patri, prope finem, Oldrad. cons. 210. num. 7. vers. sunt etiam, Mars. cons. 65. n. 20. Crot. de testib part. 3. nu. 97. in prima & secunda ampliatione, Gigas de crimin. læsæ maiest. libr. 2. titul. quomod. & per quos crim. læsæ maiest. prob. qu. 2. nu. 1. & 2. Campeg. de testib. reg. 26. in pract. vbi quod inimicus repellitur, etiam in casibus, vbi alias inhabiles admittuntur, *ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rubr. de probat. delict. n. 14. vers. & in tantum hoc est verum, Corra. in pract. d. rub. de testib. §. personas testium assumendo, n. 65. ad medium, vers. addit tamen, Rol. cons. 24. n. 30. lib. 1. & cons. 65. n. 28. lib. 4. Menoch. de arbit. q. lib. 1. q. 28. nu. 2. & seq. Vulpel. cons. 12. n. 10. Bertaz. cons. 38. num. 16. lib. 1. & cons. 528. nu. 5. libr. 2. Clar. d. q. 24. vers. item quaro, Burs. cons. 346. nu. 11. in fin. Masc. de prob. lib. 1. concl. 462. nu. 31. & lib. 2. concl. 857. n. 40. & seqq.* vbi loquens præcipue in crimine hæresis, testatur de communi* opinione, quicquid in cōtrarium senserit Nicol. Arelat. *in tract. de hæret. notab. 10. non ignorus, nu. 2.* cuius rationibus bene respondet ibid. Masc. *n. 45. vers. verum tamen, & n. 46. & concl. 899. n. 2. eod.*

6 *lib. 2. & concl. 1313. n. 7. & 8. lib. 3.* vbi & † idem in crimine sodomiæ, *Tib. Dec. inter suos tract. crim. lib. 3. c. 25. nu. 6. par. 1.* Si enim inimicus repellitur ab accusando etiam in criminalibus exceptis, *vt dixi in 1. lib. tit. de accus. q. 12. nu. 39. seq.* multo magis erit repellendus à testificando, cum maioris sit præiudicii ob maiorem fidem, quæ datur testi potius, quam accusatori. ¶ Et in crimine blasphemiæ, quod omnibus aliis atrocissimum est, nec inimicos testes admitti voluit *Gram. cons. 15. num. 12.* quem in propositio refert & sequitur Decia. *in tract. crim. tom. 2. lib. 6. cap. 4. nu. 8.*

7 AMPLIA III. Vt licet † in causis priuilegiatis, videlic. in delictis & factis occultis, ac difficilis probationis, vel vbi alias veritas haberi nō potest, inhabiles admittantur testes, ad tex. *in l. consensu. C. de repud. in l. non omnes. §. a barbario. ff. de re milit. cum aliis relatis per Ant. Gom. d. c. 12. de probat. delict. n. 21. vers. item adde, & ducam inf. in materia testiū inhabilis,* vbi tamen inhabilitas respicit odium & inimicitiam ipsius testis; tunc illius testimonium repellitur etiam in casibus supra dictis, & vbi alias admitterentur inhabiles, *vt per Ausr. in tract. de reprob. test. n. 56. vers. item verum etiam, Ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. n. 21. in fin. vers. aduertendum tamen, Menoch. de arb. quæst. lib. 1. qu. 28. nu. 2. Hip. Rim. inter cons. crim. diuers. cons. 84. n. 8. lib. 2. in fol. Burs. cons. 346. n. 12. vers. quib. sic stantibus, n. 17. vol. 4. Bertaz. cons. 528. n. 6. lib. 2.* & est communis,* vt ex præallegatis apparet.

8 AMPLIA IV. Vt † inimici testimonium nec etiam recipiatur à iudice habente liberum & amplum arbitrium, *secundum Bar. in l. filiusfam. n. 6. ff. de donat. Bal. & alios, quos refert Amod. de Castelio in suo tract. de synd. n. 143. & hos omnes pariter referendo sequitur Menoch. d. q. 28. n. 1 seqq.*

9 AMPLIA IV. Vt nec † Princeps possit facere, vt inimici testimonio credendum sit, *sicut respondet Paris. in cons. 2. n. 61. libr. 4 quam pariter sic referendo sequitur Menoch. d. q. 28. nu. 3.* & est rationabilis ampliatio, ¶ quam etiam sequitur Baiar. ad Clar. *q. 24. n. 26.*

10 AMPLIA VI. Vt † inimicitiæ inhabilitas nec etiam suppleatur per torturam, *Mars. per illum text. in l. 1. §. præterea, in prin. ff. de q.* ¶ *Gram. cons. 38. n. 11. seq. & cons. 54. n. 17. Gigas de crim. læs. maiest. lib. 2. tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. prob. q. 2. n. 4. Boss. tit. de inquis. n. 52. per tot. (licet Bal. ibi per eum allegatus contrarium dixerit) Bertaz. cons. 8. n. 44. & cons. 38. n. 15. cons. 170. n 25. lib. 1. & cons. 251. n. 14. & cons.* * *283. n. 22.* & est* communis.

11 AMPLIA VII. Vt † inimico non credatur etiam constituto in articulo mortis, ac etiam (quod plus est) quod sumserit sacratissimam eucharistiam, *sicuti post alios, quos allegant, affirmarunt Mars. in l. 1. §. præterea, n. 8. seq. ff. de q. Gig. de crim. læs. maiest. libr. 2. rub. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q. 2. n. 3. Gram. cons. 46. n. 7. Pet. Monca. in addi. ad Crot. in tract. de testib. par. 3. n. 97. lit. KK. ad medium additionis, vers. & dixit Bal. Campeg. in tract. de testib. reg. 25. in fin. vers. 15. non creditur, Boss. de inquis. n. 53. Corrad. in pract. d. rub. de testib. §. personas testium assumendo, n. 64. vers. amplia etiam, Fel. fol mihi 101. Rol. cons. 24. n. 35. lib. 1. cons. 63. nu. 33. lib. 2. & cons. 37. n. 13. lib. 3. Bertran. cons. 131. n. 6. par. 2. & cons. 15. nu. 5. & cons. 211. n. 3. par. 3. Bertaz. cons. 38. n. 15. lib. 1. & cons. 528. n. 4. lib. 2. Bonac. in comm. opin. cri. par. 2. vers. inimicitia capitalis repellit testem, in fin. fol. mihi 38. à tergo, Masc. de prob. l. b. 1. concl. 462. n. 32. seq. & libr. 2. concl. 899. n. 4. seqq.* fuit originalis doctrina Baldi; quam omnes præfati Dd. & alii* * plerique communiter sequuntur, *in c. 1. §. vasalli nostri, col. 2. n. 16. vers. extra quaro, in tit. de pace Constan. in vsib. feud.* & faciunt, quæ dixi *supr. in tit. de iudic. q. 46. n. 7. se q. iuncto nu. 12. & nu. 46.*

12 AMPLIA VIII. Vt inimicorum † testimonium nō solum non probet plene, sed nec etiam semiplene, imo nec faciat indicium aut præsumtionem aliquam, *Bal. cons. 36. præsupposito statuto, col. 1. lib. 4 Mars. cons. 15. n. 6. Aym. cons. 9. n. 6. Gig. qui alios adducit con. ordantes, in tract. de crim. læs. maiest. lib. 2. tit. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q. 2. n. 38. Menoch. de arb. q. lib. 1. q. 28. n. 5. Rol. cons. 95 n. 29 lib. 4. Bertaz. cons. 8. n. 44. Burs. cons. 20. nu. 54. l b. 1.* vbi testatur de cōmuni* opinione, prout illum refert Bonac. *in s. nu. com.* * *opin. cri. par. 2. vers. inimici non probant.* Cum enim testis ille non debuisset examinari, vt probatū est in regula, succedit altera pariter, & cōmunis* conclusio, quod examinatus non faciat indicium, *vt per Gram. con. 42. nu. 4. & 5. & cons. 38. n. 14.* & dicam latius *infr. in materia testium inhabilium, q. 62. n. 283. vbi vide.* ¶ Et licet Baiar. *ad Clar. §. fin. n. 22.* dixerit, inimicorum depositionem facere quasi indicium, eius tamen dictum intelligendum erit, quando inimicitia non est capitalis, secus si capitalis, prout declarauit *infr. d. q. 62. n. 283.* Quod si intelligere voluit etiam de capitali inimico, eius intellectus non esset reiiciendus, nisi secundum ea, quę dixi infr. in seq. ampl. Nec *gl. in l. cum I. & A. in verb. potuerunt, in gl. fi de sent. & re iudic.* contrarium dicit, cum loquatur non de teste inimico, sed de criminoso, prout nec etiam Par. de Put. *in tract. synd. c. 11. §. an testes reprobat. n. 1. per eum Baiar. allegatus,* de teste inimico contrarium affirmat. Et sic demū de inimico nullum verbum faciunt, Mars. qui etiam ad fidē per Baiar. allegatur, *in sing. 198. inc. verbu, qui nō debet.*

13 AMPLIA IX. Vt † inimici depositio nec etiam faciat indicium ad inquirendum, *sicuti post Innoc. quem allegat in c. cum P. extra de accus. affirmauit Boss. in tit. de inquis. n. 52. Io. Bapt. Plot. inter cons. crim. diuers. cons. 72. n. 19. lib. 2. in fol. refert nouissime Flam. Cartar. in suo tract. de exsecut. sent. c. fin. sub n. 75.* Et licet, quod † imo tale testimonium sufficiat ad inquirendum, videatur fuisse de mente Bal. *in cons. 41. in 5. vol. prout illum refert Boss. d. n. 52. in prin.* nec dissentire videatur Bertaz. *cons. 150. n. 7. lib. 1.* Pro concordia † tamē, & secundum veritatem dicere potes, quod sufficiat ad inquirendum generaliter, h. e. ad iudicem instruendum, ac ad illum inducendum, ad assumendū informationes super delicto, quo casu quilibet testis est idoneus, & hoc modo procedat secunda opinio: secus quo ad inquirendum specialiter, hoc est, formandum, & transmittendum inquisitionem contra aliquē, quia tunc nihil operatur inimici testimonium, & secūdum istos terminos intelligenda est proposita ampliatio, prout in terminis sic apette declarat idem Boss. *d. tit. de inquis. n. 2. seqq. refert & sequitur Menoc. de præsum. lib. 1. q. 88. n. 13.* Imo † Boss. *ibi. n. 7. post Bal. quem allegat,* admonet iudices, vt non ita incaute ex solo inimicorum dicto procedant ad inquisitionem generalem super fama, cum etiam talis generalis inquisitio non procedat sine læsione honoris, & Boss. sic, vt supra dicentem, refert Plot. *d. cons. 72. eod. nu. 19.*

14

15

16

17 AMPLIA X. In tantum † inimicum repelli à testimonio

monio ferendo, vt si pars citata ad videndum examinari testes, opponat de capitali inimicitia, offeratq; in continenti se illam probaturum, differtur examen, nec testes recipiuntur, nisi prius fuerit iudicatum super dicta inimicitia, quando causa est criminalis: si vero lis fuerit ciuilis, vel opponatur de inimicitia non capitali, non differtur examen, sed recipiuntur testes, & in fine litis reseruatur disputatio, an & quam faciant fidem, *text. est in authen. de testib. §. si vero quis ducat odiosum, Nell. in tract. de testib. n. 3. vers. si est inimicus, Bar. in l. 1. §. si quis dicam, n. 2. ff. de q. Gram. dec. 86. n. 1.* vbi testatur de comm. *opin. & de ea etiam testatur Michael Craff. qui concordantes alleg at, *in suis com. opin. lib. 2. c. 17. q. 23. Bertaz. cons. 528. n. 6. lib. 2. Bonac. in com. opin. crim. par. 1. vers. testis inimicus non admittitur, fol. mihi 70. in fi.* ¶ Nec dissentit Baiar. ad Clar. qui tamen loquitur de causa criminali in addit. ad Clar. *in præced. q. 24. n. 25. vide inf. q. 72. n. 354. & 357.*

18 AMPLIA XI. Vt † regula procedat, etiam quod inimicitia causata fuerit facto, & culpa illius, cõtra quẽ producitur testis: nam adhuc inimici testimonium nõ recipitur, nisi forsã inimicitia fuerit affectata & procurata ad effectum repellendi ipsum testem, *vt per Aufr. de reprob. test. post n. 56. vers. item nisi is, iuct. vers. seq. quod intelligo, Crot. post Bar. Inno. & Ant. de But. quos allegat in tract. de testib. par. 3. n. 97. vers. quarto extenditur, & ibi. Pet. de Monca. in addit. lit. mm. ver. & scias, quod ille, post Abb. & Archid. in locis per eum alleg. Ias. in l. hæreditas, n. 4. C. de his, quib. vt indign.* Marsi. qui relatis contrariis hanc vti veriorem, æquiorem, & sustentabiliorem opinionem latius defendit, & comprobat *in l. 1. §. cum quis latrones, n. 27. vers. at tamen contrarium, & seqq. ff. de q. Gig. de cri. las. maiest. lib. 2. rub. quom. & per quos cri. las. maiest. prob. q. 2. n. 23. Corra. in pract. rub. de testib. §. personas testium assumendo, paulo post n. 65. fol. mihi 100. col. 2. Rol. cons. 24 post n. 46. lib. 1. Couar. in tract. de spons. 2. part. c. 3. §. 5. n. 7. Menoch. de arb. q. lib. 1. q. 28. nu. 9. Ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. n. 14. vers. quod etiam extẽde*, vbi vltra alios originaliter allegat gl. quam dicit singularẽ, & vnicam, *in l. Athletæ, §. dat remissionem, ff. de excus. tut. & testatur de communi, *sicut etiam testatur Masc. de prob. lib. 2. concl. 857. n. 52.* & faciunt, quę in simili de indicio inimicitiæ dixi in *præced. tit. de indic. & tort. q. 49. n. 90.* & ab ista opin. minime etiã recedas in iudicando. Etsi contrariũ

19 voluerint † Bar. & alii relati per Marsi. *in d. §. eũ, qui latrones, n. 6. & seqq. Nell. de test. n. 4. in fi. Alb. de Mal. de testib. par. 1. c. 7. n. 47. Crot. d. par. 3. co. n. 97. vers. in contrariũ tamen, Catell. Cott. in suis memorabilib. verb. inimicitia capitales, prope fin. ver. item de teste, vbi & alios plures adducit, Plot. de in lit. iu. §. 50. n. 11.* Hos n. multũ aberrare crediderim, ea præsertim ratione, quia si, *vt plurib. comprobat Tib. Dec. in suis trac. cri. l. b. 3. c. 25. n. 16.* inimicus repellitur ab accusando, etiam ꝙ inimicitia fuerit causata culpa & facto accusati, ergo & multo facilius erit isto casu repellend' à testificando.

20 AMPLIA XII. Vt † inimicus à testificando repellatur, etiam quod inimicitia processerit, & ortum habuerit à causa minus probabili, quia ad contrahendũ inimicitiam non attenditur, an iustæ vel iniustę præcesserint causæ, sed an ex ea quis se ad odium commouerit, *c. non est crudelis, 23. q. 5.* & inimicitia oritur non solum ex facto honesto, sed etiam inhonesto, *l. 1. cum ibi notatis, ff. de his, quib. vt indign. gl. in l. sororem, C. eod.* & per ista iura sic determinat Steph. Aufr. *de reprob. test. n. 56. post mediũ, vers. item aliquãdo inimicitia, Paul. Meren. inter conseruat. diuer. conf. 87. n. 6 lib. 2. in fol. & conf. 88. nu. 39. eod. lib. Menoch. qui alios adducit concordantes, de arb. q. libr. 1. q. 28. nu. 9. Brun. à Sole in suo cons. crim. n. 22. in fin. Masc. de prob. lib. 2. concl. 889. n. 12.*

21 AMPLIA XIII. Vt † inimicus repellatur à testimonio, etiam quod de inimicitia non appareat, dummodo adsint causæ inimicitiæ, *sicuti post alios, quos allegam antiquiores, voluerunt Marsi. in l. 1. §. præterea, n. 3. in discursu, ff. de q. Crot. de testib. par. 3. n. 98. vers. 7. procedit, Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. rub. quom. & per quos cri. las. maiest. prob. q. 2. n. 31. & 33. Ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. nu. 14. ad med. vers. & adde valde notabiliter, Vulpel. cons. 14. nu. 10. & cons. 33. nu. 4. & 5. & cons. 107. nu. 2. Rol. cons. 24. n. 44. lib. 1. Bertaz. cons. 474. n. 27. lib. 2. Burs. cons. 346. n. 11. & 12. Masc. de prob. lib. 2. concl. 857. n. 53. & concl. 899. nu. 10. ad fin. Cresc. dec. 3. alias 271. n. 2. & 5. Ilt. de testib. in impressu.* ¶ *Hond. cons. 100. nu. 27. seq.* faciunt, quæ dicam *infr. in seqq. limitat.* in quibus materia fere eadem videtur, & quæ dixi in simili in *præced. tit. de ind. & tort. q. 49. n. 95.* Sed quid si causæ inimicitiæ sint incognitæ ipsi testi, vel ei, contra quẽ testis producitur, vide *infra in 17. ampl. num. 27. & seqq.*

22 AMPLIA XIV. Vt † si testis re vera sit inimicus, à testificando repellatur, & examinatus nullam prorsus faciat fidem, etiam quod asserat se amicum, *vt per Innoc. in c. cum l. & A. & ibi etiam alij Dd. de reiud. in fin. Bart. in l. 1. in fi. ff. de his, quib. vt indig. Abb. in c. repellantur, col. fin. & ibid. Fely. col. 2. in vlt. not. ab. de accus. Marsi. in l. 1. §. præterea, n. 3. in fi. ff. de q. & sing. 178. pariter in fin. & cons. 20. nu. 20. & 33. lib. 1. Io. Mar. Mont. in suo repert. testium, fol. mihi 43. col. 1. vers. 4. & 5. Pet. Monca. in addit. ad Crot. in tract. de testi. n. 98. lit. MM. vbi alios adducit concordantes, prout etiam pariter alios refert Ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. nu. 14. ad medium, vers. & adde valde notabiliter, Gig. de cri. las. maiest. lib. 2. rubr. quom. & per quos crim. las. maiest. prob. q. 2. nu. 33. Rol. cons. 24. post n. 44. lib. 1. Vulp. cons. 14. nu. 10. & cons. 26. n. 2. Burs. cons. 346. n. 11. in fin. & n. 12. vers. & licet, Masc. de prob. lib. 2. concl. 857. num. 53. & concl. 899. nu. 3. ad fin. Tib. Dec. d. c. 21. n. 12. vbi & alios adducit concordantes.* Ex quib sine dubio patet, ita communiter *fuisse à Dd. receptum, & faciunt, quæ dixi in precedenti ampliatione, & dicam in sequentib.

23 Sed † contra, an credatur testi dicenti se inimicũ ad effectum, vt à testimonio repellatur, vel vt examinatus non probet, vide text. *in c. inquisitionis, §. tertia dubitationis, extr. de accus. & vbi vltra alios Dd. Marianum Socin. qui in proposito distinguit tres casus, quos refert Boff. de oppos. cont. test. n. 64. vide etiam relatos per Io. Mar. Mont. in repert. testium, fol. mihi 87. col. 1. vers. 4. & 5. & vers. 7. & 8.*

24 AMPLIA XV. Vt regula † procedat non solum in inimico vero, sed etiam in præsumto & suspecto, *secundum Alb. de Malet. Bal. & Inno. in locis per eum allegatis in tract. de testib. par. 1. c. 2. nu. 7. vers. subdit tamen, &c. & Aufr. de reprob. test. nu. 56. vers. quod verum est etiam, Lanfr. de Oria. in c. quoniam contra, in verb. testium depositiones, n. 83. vers. idem si sit suspicio, & ibi in addit. lit. K. vers. & adde, quod testis inimicus, Crot. de testib. par. 3. n. 99. in fin. vers. vlt. procedit ista conclusio, addentes ad Bar. in l. 3. sub lit. D. incip. item aduerte. ff. de testi. Alex. cons. 99. n. 3. lib. 1. Campeg. de testib. reg. 24. vers. 6. dicitur, & reg. 25. vers. 6. habet locum, Gig. de crim. læs. maiest. lib. 2 rubr. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q. 2. nu. 32. Marsi. in l. 1. §. præterea, n. 3. in discursu, ff. de quæst. Foller. inter cons. crim. diuers. cons. 137. n. 2. lib. 1. in fol. & inter ead. cons. Rimin. cons. 84. n. 7. lib. 2. Masc. de prob. lib. 2. concl. 899. n. 3. Osasc. cons. 66. nu. 12. & 26. Tiber. Dec. d. c. 25. n. 12. faciunt, quæ dixi sup. in 13. ampl. n. 21. & in tit. de indic. & tort. q. 49. n. 130.* vbi probaui, inimicitiam probari conjecturis.

25 AMPLIA XVI. Non † solum in inimico vero, vel præsumpto, vt mox dixi, sed etiam in occulto, nam & is à testimonio repellitur, *vt per Felyn. in d. c. quoties, n. 3. de testib. Aufr. de reprob. testium, n. 56. vers. item verum, siue expresse ostendat se inimicum, &c. Corrad. in pract. in rubr. de testib. in parte, personas testium assumendo, n. 65. vers. item ampliat, Fely. fol. 101. col. 1. Menoch. de arb. qu. lib. 1. q. 28. n. 7.* Et de inimico occulto dissimulante se amicum, vide exorantem Tiber. Dec. qui tamen loquitur in materia accusationis, *in suis tractat. crim. lib. 3. c. 25. nu. 23. part. 1.* faciunt, quæ dixi *sup. n. 21. in 13. ampl.* vbi materia videtur eadem cum ista. Et † licet Gram. *in cons. 44. n. 8.* dixerit, inimicitiam debere esse euidentem, & manifestam ad hoc, vt repellat testem à testificando, & inimicitiam debere euidenter & manifeste probari dixerim *supr. in tit. de indic. & tort. q. 49. n. 129.* non per hoc tamen recedas à proposita ampliatione: quia certum est, probationem inimicitię debere esse manifestam, & concludentem: sed satis dici concludenter & manifeste probatam, si de causa appareat, etiam quod odium, rancor, & effectus inimicitiæ sint occulti, vt bene respondendo declarat Tiber. Dec. *d. c. 25. sub num. 13. lib. 3. par. 1. dixi, supra in d. 13. ampliat. & seq. & in simili dixi etiam supr. d. q. 49. nu. 31.*

27 AMPLIA XVII. Vt † ad repellendum testem ratione inimicitiæ non solum sufficiat causas inimicitię adesse, etsi de inimicitia non appareat, *vt dixi supra in d. 13. ampl.* verum etiam sufficiat eas adesse, etsi ei, contra quem testis producitur, sint incognitæ, secundum Bar. *in l. 1. in fin. ff. de his, quib. vt indign.* vbi dixit, quoad hoc, vt testis dicatur inimicus alterius, sufficit offensam inter eos esse factam, licet alter ignoret, & hoc Bart. dictum pulchrum existimat Crot. *de testib. par. 3. n. 98. vers. 6. procedit, Marsi. in l. 1. § præterea, n. 3. ff. de qu. & sing. 178. vers. quod est verum, Gram. voto 6. nu. 5. & 6. Sim. de Prat. cons. 15. n. 58. Masc. de prob. libr. 2. concl. 899. nu. 3.*

28 Sed † quid si causæ inimicitiæ sint incognitæ non ei, cõtra quẽ testis producitur, sed ipsi testi, an tunc repellatur à testificando, videtur ꝙ non, ex mente Marsi.

29 *in cons. 29. n. 23.* Et † cum Marsilio est veritas, licet cõtrarium generaliter videatur voluisse Alex. *in cons. 127. nu. 17. & seqq. lib. 4 Blanc. de indic. ad l. fin. ff. de qu. n. 160. & alij plures relati per Tib. Dec. (quos tamen ipse non sequitur) in suis tract. cri. lib 3 c. 25. n. 9. & 10. par. 1.* Ratio autem huius veręopinionis est in promtu, quia inimicus à testimonio repellitur, ex eo, quia propter odium præsumitur deierare, & falsum dicturum, *c. 2. 3. & 4. 3. q. 5.* Sed si testis tempore depositionis ignorat causam inimicitiæ, non potest dici, quod odium aliquod in se habeat, ergo cessat omnis mala suspicio, & sic nihil est, quod impediat eius testimonium, ¶ & ad comprobationem huius conclusionis, vide etiam declarantem & respondentem contrarijs Baiar. ad Clar. *in pract. crim. q. 24. nu 42.*

30 AMPLIA XVIII. Vt † regula procedat nedum in inimico, sed etiam in odioso, seu non beneuolo, ac nõ diligente eum, cõtra quem producitur, sicuti post Prępol. *in c. quod vero, col. fi. in prin. 3. q. 5.* affirmauit Gig. *de cri. læs. maiest. lib. 2. rub quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q. 2. n. 30.* vbi generaliter dicit, quod omnis inimicitia, quæ concludit, testem non diligentem eum, contra quem testificatur, illum repellit à testimonio, per text. *in c. inquisitionis, extr. de accus. & in cap. accusatores, & c. testes, 3. q. 5. Corra in pract. §. 2. de offi. prætor. in causs. ciuilib. rub. de testib. in par. personas testium assumendo, n. 65. ad fi. vers. item qui asserit, non diligere patrem, fol. mihi 101. col. 2.* & faciunt, quæ dixi *in præced. tit. de indic. & tort. q. 49. n. 49.* vbi probaui, quod dicens, se non diligere aliquem, præsumitur illius inimicus: ergo non potest contra eum testificari, quia regula repellens testem ob inimicitiam, habet locum nõ solum in inimico vero, sed etiam in præsumto, *vt dixi supr. hac ead. q. in 5. ampl. n. 24.* Et quod odiosus testis non sit idoneus, voluerunt etiam Alex. *in cons. 99. in caussa inquisitionis, col. 2. vol. 1. Nat. cons. 412. nu. 24. & hos in proposito refert & sequitur Bertaz. in cons. 170. n. 17 lib. 1. & cons. 251. n. 16. lib. 2. & ante istos hoc idem voluit Spec. in tit. de teste, §. 1. incip. opponitur, nu. 82. vers. item quod amore, odio, &c. plures alios adducit concordantes, Masc. de prob. lib. 3. concl. 1127. n. 6. & seqq. Osasc. cons. 66. n. 12. & 26. & habemus text. in §. si quis vero dicat odiosum, in auth. de testib.*

31 LIMITA I. Hanc XVIII. ampliationẽ, vt † procedat, quando odium est priuatum, secus si publicum, ad tex. qui bene hanc probat limitationem, *in c. quoties, ibi, priuato odio, &c. & ibid. Abb. n. 4. vers. nota in priuato odio, But. n. 8. & Fel. n. 5. extra de testib. Masc. de prob. lib. 2. d. concl. 1127. n. 9. & seqq.* Vbi declarat, illud dici odium publicum, cũ quis puta aliquem odio habeat, quia facinorosus, infamis, vel peccator, *cap. odio, 86. dist.* Priuatum vero odium est familiare & carnale, *vt per Io. And. & Abb. in locis ibi per eum allegatis. addo & Campeg. de testib. reg. 23. in 9. fall.*

32 LIMITA II. Eandẽ † ampliationem, vt procedat, si odiũ sit capitale, & sic fundatum in cã graui & capitali: secus si non sit capitale; nã primo casu testis in totum repellitur: secundo a. non repellitur in totum, sed diminuitur ei de fide, vt dicam infr. in 1. principali limit. huius regulæ, & hæc limitatio est veritissima, etsi Dd. prælegati simpliciter dicant, odiosum repelli à testimonio.

33 AMPLIA XIX. Regulam, vt † à testimonio contra me repellatur, non solum inimicus meus, sed etiam consanguineus inimici mei, nam & is quoque dicitur meus inimicus, *l. Athletæ, §. dat remissionem, & ibi hoc notat Bal. & communiter * Dd. ff. de suspect. tut. Marsi. in l. 1. § præterea, n. 50. ff. de q. Roll. inter cons. crim. diuer. cons. 137. n. 3. lib. 1. in fol. & inter eadem cons. Paul. Meren. con. 88. n. 36 seqq. lib. 2. Rol. con. 24. n. 57. & seq. lib. 1.* vbi de marito, patre, & filio

34 inimici mei, quod † non potest esse testis contra me, *Ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. n. 14. Corra. in pract. rub. de testib. §. personas testium assumendo, nu. 65. ante medium vers. item ampliat, si quis sit de sanguine inimicorum, Masc. de prob. lib. 2. concl. 857. n. 49.* vbi testatur de com. * opin. *Masc. de prob. lib. 2. concl. 857. n. 49. vbi testatur de com. * opin. & concl. 898. n. 31. & dixi in præced. tit. de indi. & tort. q. 49. n. * 34.* ¶ quibus addo Baiar. ad Clar. *in q. 24. nu. 34.* Vt ampliat etiam, quod consanguinitas prouehat ex linea transuersali, nedum ex linea ascendente vel descendente, ac etiam ampliat in omnibus actionibus vsque ad quartum gradum affinitatis, ex Rot. *in cons. 2. nu. 13. & seqq.* reprobato Gramat. *34. n. 20.* sic per eum allegat.

35 Et idem de † inimico consanguinei mei, quod dicatur etiam meus inimicus, & quod propterea non possit testificari contra me, faciunt, quæ dixi *in d. q. 49. n. 33.*

36 AMPLIA XX. Regulam † non solum in testibus inimicis meis, sed etiam in valde amicis inimici mei, nã & ij non probant contra me, quia & ipsi reputantur mei inimici, secundum gl. *in l. 1. §. cum patronus, in verb. cũ inimicus, ff. de offi. præfect. vrb. Bart. in l. sciendum, §. 1. ff. de legat. Cyn. & Bal. in l. si quis. C. de testib. Aufr. de reprob. test. n. 56. vers. item verum est, etiam si sit amicus inimici, Lanfr. de Oria in cap. quoniam contra, in verb. testium depositiones, nu. 84. vers. idem secund. Cyn. de prob. Crot. de testib. par. 3. n. 98. Prosp. in c. accusatorib. per illum text. 3. q. 5. Gig. de cri. læs. maiest. lib. 2. rub. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q. 2. nu. 28. Corrad. in rub. qui possunt accusare n. 11 eod. lib. Corra. in pract. in rub de testib. §. personas testium assumendo, n. 65. vers. item si quis esset magnus amicus, fol. mihi 101. col. 1. Bertaz. quem alleg. in cons. 225. n. 5. lib. 1. Vulp. cons. 106. n. 3.* Vbi † quod socius & domesticus

37 inimici mei non est testis omni exceptione maior, *Burs. cons. 340. n. 9. vers. Margarita.* vbi de † ijs, qui sunt cõtrariæ

38 factionis, *de quo etiã per Masc. de prob. lib. 2. concl. 857. n. 51. &*

39 *per Gig. d. q. 2. n. 29.* vbi de † ijs, qui ligã vel parẽtelam fa-

40 ciunt cum inimico meo, *& n. 36.* vbi † de confœderatis cum inimico meo, *de quib. & per eum. Masc. d. concl. 857. post n. 50. & per Tib. Dec. in suis tract. cri. lib. 3. c. 25. post nu. 13. par. 1. & faciunt, quæ dixi in præced. tit. de indi. & tort. q. 49. n. 57. & sequ.* ¶ & de intimo amico inimici mei loquitur Baiar. cum allegatis per eum ad Clar. *q. 24. n. 16.*

41 LIMITA I. Hanc XX. ampliationem † non procedere in fratre, seu alijs coniunctis, familiarib. & domesticis amicis inimici mei. Nam ij non repelluntur à testificando cõtra me, *vt per Corset. in suis singularib. in verbo, testis 20. incip. licet domesticus,* vbi dixit, quod licet repellatur domesticus inimici mei, non tamen repellitur domesticus domestici inimici, *ex Inno. Bal. Anch. & alijs, vbi per eum allegatis, & in terminis volunt Pet. Monca. in addit. ad Crot. de testib. par. 3. n. 98. lit. L L. in verbo, inimici.*

42 LIMITA II. eandem † ampliationem, vt procedat, prout loquitur, quũ se amicitia & familiaritas testis cum

inimico est magna, ac talis, vt verisimiliter possit ipsum testem ad deponendū falsum inducere, alias secus, *sicut post Boss. in tit. de oppos. cont. testes, n. 102. in terminis declarauit Claud. in addi. ad Bertaz. cons. 225. n. 5. lit. A. lib. 1. faciunt, quæ scripsi sup. in tit. de indic. & tort. q. 49. n. 59. non dissentit Decia. in suis tract. crim. lib. 3. c. 25. n. 13. vers. quæ tamen omnia, iunct. n. 60. par. 1. bene declarat Camp. de testi. reg. 22.* vbi *ex Saly. quem allegat in l. si quis testib. C. de testib. & in l. liberi, de inoff. test.* facit regulam, quod contrahens amicitiam cum inimico meo non repellitur à testificando, nisi sit vel subditus, vel affinis, vel ita amic⁹ singularis, vt de eo possit suspicari, alias secus, & *reg. 23. in fi.* vbi tñ, ꝙ in omni casu minor fides ei adhibetur, licet à testimonio nō repellatur.

43 Limita III. dictam XX. †ampliationem, vt amicus inimici mei non repellatur in totum à testimonio, sed bene ei de fide diminuatur, *secundum Lanfr. in c. quoniam contra, in verb. testium depositiones, n. 84. vers. amicus non repellitur, iuncto vers. tamen est, si magnus amicus, &c. & ante eum ita declarauit Cyn. in l. si quis, col. fin. n. 11. ver. 8. quærit. C. de testib. & latius Dec. in l. consilij, §. socij, n. 3. ff. de reg. iur. alios plures adducit concordantes, Hector Aemil. in tract. de testib. in verb. testis amicus, nu. 5. dicam latius infr. in q. 55. in materia testis amici. & vide infra hac ead. q. nu. 46.*

44 Amplia XXI. vt †non solū repellatur inimic⁹ meus, & inimici mei amicus, vt sup. dixi, sed ēt habitans & conuersans cum inimico meo. Nam & is etiam dicitur meus inimic⁹, *vt probaui sup. in præcedē. tit. de ind. & tor. q. 49. n. 59. seq.* Et in specie in materia ferēdi testimonij sic affirmarunt per tex. *in c. repellantur, & c. cū oporteat, de accus. Spec. in tit. de test. §. 1. ver. stē qui cohabitat, & ibi Io. And. de Bal. in addit. Nell. de testi. sub n. 3. vers. idem si cum inimico cohabitat, Alb. de Malet. de testib. par. 1. c. 2. n. 12. Nepos de Monte Alb. n. 36. Anfr. de reprob. test. n. 20. Alex. Imol. & Ias. per illum tex. in l. liberti, & ibi etiam gl. C. de inoff. test. Cyn. Bar. & Saly. in l. si quis. C. de testib. Inno. Abb. & Fel. in c. cū l. & A. extr. de reiud. Gig. de cri. læs. maiest. lib. 2. rub. quom. & per quos cri. læs. maiest prob. q. 2. n. 27. & rub. qui pos. accus. q. 6. n. 11. in fi. Io. Mar. Mon. in suo reper. t. si fel. nu. hi 42. col. 2. vers. antepen. Bertaz. cons. 98. nu. 5. vers. quia cum inimicis, & n. 6. lib. 1. Dec. in suis tract. cri. lib. 3. c. 25. nu. 33. & 68.* & vide, quæ in simili de inimico ac accusatore dixi *supr. lib. 1. tit. de accus. q. 12. n. 43. vers. amplia 4.*

45 Limita I. hanc XXI. † ampliationem, vt procedat, dummodo habitatio & conuersatio sit antiqua, & cōtinuata, secus si de recenti, & non cōtinua, aut aliquib. paucis diebus, quia tunc non operatur effectum ad hoc, vt repellatur à testimonio, sicut argumento tex. *in l. licet. § in factum. ff. nau. caup. & stabul. affirmauit Alb. de Mal. de test. par. 1. c. 2. n. 14.* vbi dicit, hoc esse bonum dictum in materia, ex But. quem allegat *in d. cap. repellantur, sequitur Gig. de crim. læs. maiest. lib. 2. rub. qui poss. accus. q. 6. post nu. 11. vers. & istud, quod dictum est de amico, & bene consulendo comprobauit Bert. d. cons. 98. n. 5. & 6. Dec. d. c. 23. n. 13. vers. quæ tamen omnia, iuncto nu. 69. vbi declarat duobus aliis modis, & dixi in tit. de indic. & tort. q. 49. n. 59. seq.* ¶ Quibus etiam addo Baiar. ad Clar. *in pract. qu. 24. n. 34. & 35.* vbi amplius, quod relinquitur arbitrio iudicis, quæ dicatur stricta, vel non stricta conuersatio.

46 Limita II. eandem 21. ampliationem, vt † sc. conuersans & habitans cum inimico meo, etsi dicatur meus inimicus, non tñ potest dici, quod sit capitalis, ideo nō in totū repellitur à testificando, sed ei examinato de fide diminuitur, *per ea, quæ in simili de amico dixi sup. n. 43. & bene declarat Alb. de Mal. de testib. d. c. 2. nu. 13. & 14.* vbi post Cy. & Alb. de Ros. quos allegat, concludendo dicit, ꝙ si quis copulauit se cū inimico meo aliqua affinitate, & tunc dicitur inimicus meus, & in totū repellitur: si v. nō p affinitatē, sed simpliciter quis copulat se cū inimico meo, & tūc nō repellitur, sed minor ei fides adhibetur.

47 Amplia XXII. vt † cum ex testimonio ꝓlato contra aliquem in causa criminali, oriatur inimicitia capitalis, ad tex. *in c. cum P. & ibi Abb. Io. de Anan. & Fel. ext. de accus. cum aliis per nos relatis in præced. tit. de indic. & tort. q. 49. n. 76.* Iccirco contra quem ego alias in causa criminali fui examinatus, non poterit modo esse testis cōtra me, *vt ex allega. in d. q. 49. eod. nu. 76. & præcipue per Blanc. de indic. & l. fi. ff. de q. n. 155. & per Gig. de cri. læs. maiest. lib. 2. rub. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q. 2. n. 2. Camp. de testib. reg. 24. vers. quinto, quando quis.* ¶ dissentit Baiard. ad Clar. *in quæst. 24. nu. 45.*

Amplia rursus † præcedentē ampliationē, vt testis, q 48
vna vice se examini subiecit contra me in vna cā criminali, cum, vt dixi, ex illo examine præsumatur meus inimicus, non poterit alia vice, & in alia causa testificari contra me, sed à testimonio repelletur, ad tex. *in l. 2. §. in criminali, & ibi gl. 4. q. 3. iunctis tex. in l. produci, ff. de testi. gl. in c. fraternitatis, in verb. receptos, extr. de testib. Spec. in tit. de teste, §. 1. vers. item quod in alia causa criminali, Gemi. & Inno. in c. cum P. extra de accus. Blan. de indi. ad l. fi. ff. de q. n. 156. vsque ad vers. contrarium tenuit, &c. alios refert Io. Mar. Mont. in tract. de testib. fol. 43. col. 1. vers. 1. incip. testificans contra aliquem in causa criminali præsumitur inimicus. Corra. in pract. 2. §. de offic. prætor. in cauff. ciu. rub. de testi. in parte, personas testium assumendo, n. 65. ad fin. vers. at quod qui in causa crim. fol. mihi 101.*

Limita † hanc ꝓximam ampliationem, vt procedat, 49
qñ testis prima vice in vna causa criminaliter examinatus, sponte subiecerit se examini, tunc n. ex illa sponte oblatione præsumitur inimicus & odiosus, & ideo in alia cā repellitur, at secus si coactus primo loco deposuerit, quia tunc non ꝓhibetur alia vice à testificando, contra quē alias deposuit, sic nempe disputata materia resoluit Alb. *de testib. par. 1. c. 2. n. 15. & 16. faciunt, quæ scripsit Blanc. de indi. d. n. 156. in fin. vers. contrarium tenuit Abb. & n. 157. & n. 158. in prin. vsq; ad vers. aut inquisitio fit ad instantiam partis, n. 159. vers. restringe tamē prædicta.* Quibus in locis late cōprobat, ꝙ testis, qui in vna causa coactus deposuit contra me, non repellitur in aliā pariter & à testificando cōtra me, quia ꝙ coacte fit, non potest dici, ꝙ per odium & inimicitiam fiat, *vt ibi per eum, addo & relatos per Io. Mar. Mont. in repert. test. fol. 8. col. 2. vers. 6. in prin. & fol. 43. col 2. & vers. 3. & 4.* Et hanc distinctionem esse communiter * receptam, ex Aret. *in d. c. cum P. Manconella, n. 3. & 4. de accus.* & ex Paris. *in c. fraternitatis, n. 14. de testi.* dixit Clar. *in pract. §. fin. §. 24. vers. sed nunquid ille.* Vbi † tamen, quod in omnem casum talis testis non poterit dici omni exceptione maior, & Clarū refert Bonac. *in com. opin. crim par. 1. vers. testis, qui semel est testificatus, fol. 167 col. 1. addo pro hac eadem limitatione bene comprobantem Decian. in suis tract. crim part. 1 libr. 3. cap. 25. nu. 66.* 50

Sed quid † si ꝓcedatur non ex officio iudicis, & per 51
inquisitionem, sed per accusationē, & ad partis instantiam, an testis, qui vna vice fuit examinatus contra me, possit iterum in alia cā examinari, vide late distinguentem eund. Blan. *de indi. d. nu. 158. vers. aut inquisitio fit ad instantiam partis, & n. 159. vsq; ad vers. restringe prædicta.* & quid si fuit testis ipse examinatus nō in causa criminali, sed in causa ciuili cōtra aliquē, an postea in alia causa cōtra eund. productus possit repelli ex capite inimicitiæ, & alia ad materiam, vide vltra prælegatos, gl. & Dd. ac præcipue Bellam. *in c. fraternitatis, n. 29. in fi. & seqq. ext. de testi. & ibi etiā Hen. Boer. n. 13. & seq. But. n. 20. Car. Zabar. ante n. 1. col. 1. ante med. vers. in gl. 1. Abb. n. 2. Aret. n. 2. Paris. n. 10. & seqq. vsq; ad n. 15.* vbi latissime, & loquitur de teste alias examinato, tam in cā ciuili, q̄ etiā criminali, *ext. de test. & vide etiam Card. Zab. in clem. 2. n. 3. in 7. oppos. de testib.*

Limita I. regulam † propositam, vt procedat in ini- 52
mico capitali, secus in nō capitali: grauis enim & capitalis inimicitia repellit vtiq, testem à testificando: nō capitalis autē & leuis minime. sicuti post alios, quos allegant, antiquiores aperte affirmarūt Marsi. *in l. 1. §. præterea, per illū tex. in prin. & n. 11. ff. de qq. Alb. de Mal. de test. par. 1. c. 2. n. 4. ad fin. vers. si autē inimicitia non sit capitalis, & n. 7. vers. vnde concludit, vbi testatur de communi * opin. Ausr. de reprob. post n. 56. item verū si inimicitia sit grauis, & iterum inf. in vers. item aduerte, secundum eos, ad hoc, vt inimicitia repellat, requiritur, quod sit capitalis, Nell. de testi. n. 3. in princ. vers. inimicus ergo magna inimicitia, & iterum inf. in fin. vers. & dixit Innoc. Fran. Cur. in tract. de test. n. 101. vers. & præmissa intelligo, Corra. in pract. §. 2. de offic. prat. in cauj. ciuil. in rub. de testib. sectione, personas testium aggrediendo, n. 65. ad med. vers. vbi autē inimicitia non sit capit. fol. 101. col. 1. Ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. n. 14. ante med. vers. intellige tamē, quod inimicus, vbi etiam testatur de cōmuni, * de qua & per Alber. in auth. si testis, n. 3. C. de testib. prout illum refert Clar. in pract. §. fi. q. 24. sub vers. item quæro, Ponac. in comm. opin. crim p. 1. ver. inimicus si sit capitalis, Vulp. cons. 39. n. 12. relati per Io. Mar. Monstic. in suo repert. de testib. fol. 44. col. 1. vers. 3. cum trib. seqq. Mascar. de prob. lib. 2. concl. 857. n. 55. & faciūt. quæ dixi in tit. de indic. & tor. q. 49. n. 101. & in 1. lib. tit. de accus. q. 12. n. 45. seqq.* *

Sublimita I. Hanc † primā limitationem, vt pce- 53
dat in ciuilib. secus in criminalib. in quibus cū testes debeāt esse omni exceptione maiores, iccirco quelibet inimicitia ēt leuis illos repellit à testificādo, *vt per Fran. Cur. de testi. n. 101. in fi. vers. præmissa clare ꝓcedunt, & n. 102.* vbi tñ hoc iudicis arbitrio relinquit, ¶ ꝙ & idē voluisse videntur Abb. *in c. inquisitio, §. tertij, nu. 11. extr. de accus. & Gram. dec. 34. n. 28.* quos in ꝓpositi refert Baiar. *ad Clar. in q 24. n. 33.* & dixi etiam in seq. sublimitatione, sed vtcunq; sit, etiam in criminalibus admissi non sunt omni exceptione maiores, vt mox dicam in seq. sublimitat.

Sublimita II. Vt † licet leuis, & non capitalis 54
inimicitia non repellat testē à testificando, non tñ admissus dicitur testis idoneus, sed ei de fide diminuitur tñ, quantum patitur qualitas inimicitiæ, iudicis arbitrio, *secundum Alb. de Mal. in tract. de testib. d. p. 1. c. 2. (3.) n. 4. in fi. Pet. Monca. in addi ad Crot. in tract. de testi. p. 3. n. 97. liter. KK. vers. si vero inimicitia, Ausr. de reprob. test. n. 56. vers. item si sit leuis, Marsi. in l. 1. §. præterea, n. 11. ff. de q. Gig de cri. læs. maiest. lib. 2. rub. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q. 2. n. 37. Corra. in loco nuper citato, Masc. de prob. lib. 1. concl. 462. n. 34. Deci. in suis tract. crim. lib. 3. c. 25. sub n. 26. p. 1.* Ex quibus iūctis alijs * relatis per eos facile dici potest, ita communiter * à Dd. 55
receptum fuisse, licet contrarium, ꝙ † imo tales testes sint idonei, ac ꝙ plenam faciant ꝓbationem, aperte voluerint Nell. *de testib. n. 3. in fi. & Fran. Curt de testib. d. n. 102. pariter in fi.* Sed † certe istorum opinio nō est tenēda, quia ꝙ imo inimicus, etsi non capitalis, non inducat semiplenam probationem, voluerunt Aym. *cons. 6 nu. 32. sicut illum refert Io. Mar. Montic. in repert. de testib. fol. 189. col. 2 vers. 2. Corrad. vbi sup. d. n. 65. vers. & non facere semiplenam probationem, Menoch. de arbit. q. libr. 1. q. 28. nu. 5. Bertaz. cons. 92. num. 7. lib. 2. & cons. 251. num. 17. lib. 2.*

Sublimita III. Seu † potius declara eandem pri- 57
mam limitationē, vt iudicis arbitrio remittatur, quando dicatur capitalis inimicitia, & quando non, *ad gl. & communiter * omnes in c. cum oporteat, extra de accus. cum aliis per nos cumulatis sup. in anteced. tit. de indic. & tort. q. 49. nu. 86. nec dissentit Decian. vbi supr. d. c. 25. nu. 26. lib. 3. par. 1.* Sed quomodo iudex isto casu arbitrium suum regulare debeat, vide, quæ latissime dixi per plures conclusiones, *in d. q. 49. n. 1. seq. per totam primam inspectionem.* *

Limita II. Regulam † non procedere in inimico re- 58
conciliato, & cum quo est sequuta pax: attenditur enim in materia ista tempus depositionis, *vt per Rol. in cons. 24. n. 31. lib. 1. & per Io. Mar. Montic. in repert. de testib. fol. 43. col. 1. vers. 1. cum aliis allegatis per Decia.* qui tamen in accusatione loquitur, *d. c. 25 n. 24.* Vnde si tempore depositionis testis est amicus eius, contra quem producitur, non repellitur à testificando contra ipsum, etiam quod antea esset inimicus, *Bal. in sua Margarita, in verbo testis, in vers. testis est inimicus, Inno. quem allegat in c. cum oporteat, de accus. Campeg. de test. reg. 23. in 3 fall. & reg. 26. in prin. Nell. de testib. nu. 5. ad fin. secus in antiqua, Franc. Curt. de testib. n. 101. vers. nisi secundum Baldum, Ausr. de reprob. testi n. 56. vers. item verum, nisi sit reconciliatus, Marsi. in l. 1. §. præterea, n. 7. ff. de q. Alcia. de præsum. reg. 2. præsu. n. 11. n. 4. Ant. Gom. var. resolut. tom. 3. c. 12. rub. de probat delict. n. 14. ad medium, vers. limita tamen, & intellige, vbi testatur de communi * opinione, de qua etiam per Muh. Graff. in suis comm. opin. libr. 2. c. 17. q. 32. Rol. d. cons. 24. n. 31. lib. 1. Masc. de probat. lib. 2. concl. 857. nu. 48. vbi etiam de communi, 899. n. 10. faciunt, quæ in simili dixi in præced. tit. de indi. & tort. q. 49. n. 109.* *

Et è contra si tempore depositionis testis erat inimi- 59
cus, reconciliatio subsequens non validat depositionem emanatam rempore inimicitiæ, *sicut post Ioan. And. & Abb. quos allegat, voluit Decian. in suis tract. crim. part. 1. libr. 3. c. 25. nu. 11. in fin.*

Sublimita I. Hanc † secundam limitationem, 59
vt non procedat in reconciliato de recenti, nam & is adhuc odium, & nocendi animum retinere præsumitur, & ideo à testimonio repellitur, sicut si esset inimicus, *ad tex. & ibi Præpos. & Turrecrema. gl. & Doct. in c. accusatores, il. 2. 3. q. 5. gl. in c. per tuas, in verb. inimicitias, & ibi Anan. & Fely. extra de simon. idem Felyn. in c. eam te, n. 12. vers. infidelitas, ibi, ita repellitur inimicus, & c. extra de rescrip. Innoc. in c. cum oporteat, post nu. 6. super verbo inimicos, & ibidem Abb. n. 6. Fely post nu. 5. sub vers. sed tu considera, extra de accus. Ias. in l. apertiß. mi, C. de iudic. Tiraq. cessant. cau. par. 2. limitat. 16. n. 7. Aym. cons. 9. n. 6. libr. 1. Rom. sing. 319. & ibi Nicol. Pignolat. in addit. Alex. cons. 99. in causa inquisitionis, n. 3. lib. 1. Marsi. in l. 1. §. præterea, n. 4. & 5. ff. de q. & sing. 179. vers. item facit, Nell. de testib. n. 3. vers. sed Innocen. Celsus in addit. ad Lanfr. de testib. n. 84. in verbo suspicio, litera I. Fran. Curt. de testib. nu. 10. vers. & hoc si concordia de recenti, Ausr. de reprob. test. nu. 56. vers. nisi sit reconciliatus de recenti, Alb. de Malet par. 1. c. 2. n. 9. Iodoc. in pract. c. 50. rub. de reprobat. test. n. 4. Crot. de testib. par. 3. nu. 99. Blanc. de iudic. ad l. fin. ff. de q. num. 161. & 16. Gigas de crimin. læsæ maiest. libr. 2. rub. quom. & per quos crim. læsæ maiest. prob. quæst 2. num. 25. Alciat. de præsumt. reg. 2 præsum. 2. num. 4. & ibi Nicol. Arclat. in ad lit. litera B. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causis ciuil. rubr. de testib. in ea parte, quæ de personis testium perh. agit, nu. 65. vers. item licet de receptio. fol. mihi 101. Campeg reg 25. & vers. quinto habet locum, & reg. 26. in 1. fall. Ant. Gomez var. resol. tom. 3. cap. 12. rubr. de probat. delict. num. 14. vers. quod subintellige, nisi talis reconciliatio sit de recenti, & ibi testatur de communi * opinione, de qua pariter testantur Couarru. pract. quæst. cap. 18. num. 3. Plot. de instrumentis iurando, numer. 880. secundum antiquam impressionem, Clar. in pract. §. fin. quæst. 24. vers. sed quid si sequuta sit reconciliatio, Menoch. de arbit. quæst. lib. 1. quæst. 28. num. 6. Michael Graff. in commun. opin. lib. 2. cap. 17. quæst. 32. Bonacos. in suis commun opin. criminal. parte 2. versic. testis inimicus reconciliatus, fol. 78. Addo & Roland. cons. 24. num. 34. in princip. libr. 1. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 857. num. 47. & conclus. 899. num. 7. Tiber. Decian. in suis tractatibus criminalibus, libr. 3. capit. 25. num. 21 parte 1. Bertazz. cons. 474. numer. 24. seqq. lib. 2.* vbi *num. 26.* ampliat † multo magis hoc procedere, quando post reconciliationem sequuta esset aliqua alia causa inimicitiæ: hic enim non videtur testis idoneus, etiam quod reconciliatio non esset de recenti, *prout bene annuit Decian. d. c. 25. sub num. 27. ibi, nullo subsequuto signo immunitia, & faciunt in proposito, quæ in simili dixi in præcedenti titul. de indic. & tort. q. 49 num. 110. & libr. 1. tit. de accusat. q. 12. num. 41.* 60

Sed quando † reconciliatio dicatur recens vel anti- 61
qua, videas per Archid. & Præpos. *in d. c. accusatores, il. secondo, 3. qu.* ex cuius textus depositione videtur, ꝙ post triduū inimicus non dicatur amplius de recenti reconciliatus, & ita se habere communem opinionem, dicit Sigismun. *in cons. feudali, 46. post nu. 27.* Cuius tamen dictum non putat verum Clar. *in d. qu. 24. vers. sed quid si se-*

quam sit reconciliatio, in fin. vbi propterea dicit, verius esse, quod id relinquatur arbitrio iudicis, qui ex circumstantijs, ex qualitate personarum ac inimicitiæ extimabit, an testis reconciliatus sit repellendus nec ne, & ante Clar. hoc idem voluit Camp. *de test. reg. 23. n. 3. fall. & reg. 26. in 3. fall. sequitur Masc. de proba. lib. 2. concl. 899. n. 10. in fin.* etli Bonac. *in com. opin. crim. p. 1 ver. inimicus si sit capitalis, fol. 91. col. 1.* dixerit, non nisi post triennū reconciliationē dici antiquam, sed ipse allegat Clar. *in d. vers. sed si sequuta.* qui quidem Clar. de triennio nullum verbum facit, sed id totum iudicis arbitrio relinquit, vt dixi, & ita teneas.

62 SVBLIMITA II. Dictam †secundam limitationē, qa reconciliatio nō præsumitur, & semel inimic⁹ semper durare præsumitur inimicus, ideo per allegantem probanda est, *in ipsius, & ibi notat Bal. (. famil. ercisc. Saly. Alex. Imo & alij relati per Alc. præsum. reg. 2. præs. 2. n. 1. Alb de Mal. in tract. de test. p. 1. c. 2. n. 7. vers. & qui olim, Rol. cons. 24. n. 32. seq. lib. 1. Menoc. de præsu. lib. 5. præsum. 42. n. 8. Campeg. de test. reg. 25. vers. 4. habet locū, Decia. in suis tract. crim. lib. 3 c. 25. n. 86.* vbi hāc sublimitationem declarat procedere, qn inimicitia erat capitalis, secus si levis, quæ cum sicut dicitur prouenire ex quadam animi levitate, ita etiam præsumitur facile remissa, *secundum Bal. in cons. 163. Cacciali, colum. 2. vol 3. in antiquis cum ibi per Dec. tan. allegatos.*

63 SVBLIMITA III. Qua †in omnem casum inimicus, etli reconciliatus ad testimonium admissus, nō est testis omni exceptione maior, *vt placuit Claro in pract. §. fin. quæst. 24. vers. sed si sequuta sit reconciliatio, in fine.*

64 LIMITA III. Propositā †huius quæstionis regulam nō procedere in inimico, cuius inimicitiam pars procurauit, & affectauit, ne postea examinatus vti testis contra ipsum faceret fidē. Nā talis inimicus non repellitur, *vt late per Capo. caut. 4.* vbi ponit exēpla huius limitationis, qn pars vel accusaret testem criminaliter, vel ei daret alapam: vtroq; n. casu contrahitur inimicitia, *vt suo loco dixi,* & tamen, inquit Cæpo. non solum p hoc testis non repellitur à testificando, sed etiam posset attentari, q pars. quę sic per fraudem inimicitiam procurat, perdat causam, quia hoc modo per indirectū quærit subtrahere probationes suo aduersario, ad norata per Cyn. *in l. prouidendum, in fi. C. de testib. & per Ang. in l. satis apertissime, C. de iudic. cum aliis ibi per eum allegatis, & ante eum hanc eandem limitationem firmarunt Bart. per illum tex. in l. 1. §. cū quidam, ff. de q. Bal. Aug. Alex. & alij, in l. sed si quis. §. illud tñdum, ff. si quis caut. Pet. Monca. in addi ad Crot. par. 3. n. 99. lit. MM. ad finem additionis, vers. nisi malitiose dedisset causam, Auth. de reprob. test. n. 56. vers. quod intelligo, & in fin. numeri vers. item qui non est inimicus, Alb. de Mal. de testib. par. 1. c. 7. post n. 47. & 48. Gig. de crim. læs. maiest. lib. 2. rub. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q. 2. n. 24. relati per Io. Mar. Mont. in repert. test. fol. mihi 44. col. 2. vers. penul. Cotta in suis memorab. in verb. inimicitia capitalis, prope fin. vers. item de teste, Camp. de testib. reg. 23. in 3 fall. & reg. 25. vers. octauo habet locum, Ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. n. 14. vers. item etiam limita, & intellige prædicta, nisi inimicitia sit procurata, Masc. de prob. libr. 2. concl. 857. nu. 54. per totum,* vbi refert casum, quem habuit de facto in proposito huius limitationis Neapoli, dum esset Vicarius. *Decia. d. c. 25. nu. 16. vers. sed temperanda sunt, libr. 2. par. 1. & ibi. n. 28.* ¶ Baiar. ad Clar. *q. 24. n. 40.* ex quibus sine dubio dici potest, ita etiam à Dd. * fuisse communiter * receptum.

65 An autem inimicitia ut procurata per fraudem, nec ne, iudicis arbitrio est remissum, *sicut post alios, quos allegant, voluerunt Capo. d. caut. 4. vers. sed hoc iudici committitur, & Catel. Cotta in loco citato, in vers. quo casu relinquitur in arbitrio iudicis, & Campeg. in d. 5. & 8. fallen. & in proposito, vide Cresc. dec. 3. n. 5. seqq. in tit. de testib.* vbi dixit, alias fuisse resolutum in Rota, quod non creditur testi dicenti, inimicitiam procuratam ab eo, contra quem deponit ad effectum, vt validetur eius depositio, sed debet aliunde de tali procuratione constare, aliter eius dictum, tanquam dictum inimici non probabit.

LIMITA IV. Regulam non †procedere in inimico vtriusq; partis: nam sicut par affectio testē non repellit, *secundum Bar. in l. non solum, §. 1 ff. de rit. nup. & in l parentes, col. fin. in vlt. q. C. de testib.* ita nec eum repellet par odium, *vt per Mars. in l. 1. § cum quis latrones, n. 28 & 29. ff. de qq. quē sequuti sunt Corra in pract. c. 2. de off. prator. in caus. ciu. rub. de testib. in par. per quas testium aggrediendo, n. 65. vers. admittitur parter, fol. mihi 101. Io. Mar. Montic. in repert testium, fol. mihi 43 col. 1. vers. ante, Ant. Gom. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. n. 14 ante fin. vers. uē etiam limita, & int. lige, præterquam si testis, &c.* Et ex hac relatione credere etiam, inimicum maxime p̄bare, si aliquid deponeret ad fauorem sui inimici: dato enim casu cessat præsumptio, q̄ mentiatur. Imo non modica oritur præsumptio veritatis, quæ si non ita esset, non vtique est credendum, vt sic ad fauorem sui inimici deponeret, argumento eorum quæ è contrario de affine & coniuncto deponente contra suum affinem, scripsit Aym. *cons. 6. nu. 62. Dec. cons. 163. num. 11. vers. & ad hoc accedit, Mascard. de probat. lib. 2. conc. 857. n. 16. & 17. & dicta inf. in materia testis affinis.*

LIMITA V. Vt †parte non opponente, testis etiam inimicus admittatur ad testificandū, *vt per Camp. de test. reg. 23. in 7 fall. & per Io. Mar. Mont. in reper. testium. fol. 45. col. 1. vers. 2. Masc. de prob. lib. 2. concl. 899. post n. 11.* vbi †tñ post Sal. *in loco per eum citato,* hoc declarat non procedere, qñ pars fuisset absens, & contumax, quod & voluit Campeg. *vbi sup. reg. 26. vers. non habet locum, Crot. de testib. par. 6. n. 211. vers. tertio fallit.* vbi †multo magis si testis inimicus fuisset admissus de consensu partis, *refert & sequitur Hector Aemil. in tract. de testib. in verbo, testis aduersarius, n. 6. fol. 50. part. 1.* & facit p hac quinta limitationem conclusio generalis, quod testes inhabiles, & non admittendi, admittuntur, parte non opponente, *vt per Clar. in pract. §. fin. lib. 24. vers. vide etiam plerumque, & dicam infra in materia testis inhabilis, q. 62. n. 17 (175. seqq. vbi videas.*

Verum hæc limitatio dubia admodum redditur ex scripti per Decian. (qui & q plus est, in accusatore inimico loquitur) *in suis tract. crim. par. 1 lib 3. c. 25. n. 19.* vbi post Marian. Soc. *in c. repellantur. n. 11. in fin. vers. item quæro quid si pars extra de accus.* concludit, quod inimicus capitalis repellitur ab accusando non solum parte nō opponente, imo etiam si pars cōsentiat, iudex, qui solam veritatem perquirere debet, & prouidere tenetur, ne subditi calumnijs vexentur, non solum potest, sed debet ex officio illi repellere ab accusatione; ergo multo magis à testificatione, quæ maioris est præiudicij. Quare verius dicas, quod parte, aut iudice non opponente, inimicus admittatur ad testificandum; sed adhuc non probat, nec est idoneus testis; Iudice autem opponente, minime admittitur, quod si per confessionem, etiam admitti, & illius depositioni stare teneatur, nihil est, quod illius fidē impediat, *iuxta Crot. & alios prælegatos.*

Verum quod, parte non opponente, non possit iudex testes inimicos à testificando repellere, faciunt, quæ distinguendo posui *infra in q. 62. n. 192.* & in specie aduertit Baiar. *ad Clar. in q. 24. nu. 39.*

LIMITA VI. Vt †testis inimicus probet contra producentem, *sicut post Afflict. quem allegat, voluit Ioa. Mar. Montic. in repertorio testium, fol. mihi 45. col. 1. vers. 3.* Et facit conclusio generalis, quod † testes producens illos censetur approbare, ideo contra ipsum probant, etiam quod alias inhabiles sint, de qua *in l. si quis testib. vbi gl. & Dd. (. de testib. Gramm. decis. 34. num. 2. Aym. cons. 188. nu. 7. Menoch. cons. 60. n. 17. lib. 1. & in tract. de præsum. lib. 2. præsumt. 45. n. 3. Masc. de probat. lib. 3. concl. 1235. per totam, Hector Aemil. de testib. in verbo, testis approbatus, pariter per totum, fol. 199. & seqq. part. 1. & dicam latius infra in materia testis inhabilis.*

LIMITA

73 LIMITA VII. Quia †quod testis inimicus sit, non præsumitur, ideo inimicitia probanda est per allegantem; sed quomodo? Dixi *in præced. tit. de indic. qu. 49. nu. 126. seqq. & vbi videas.*

¶ LIMITA VIII. Quando cum dicto testis inimici concurrerent adminicula, quia tum eius dictum videtur, vt faciat indicium ad torturam, secundum Rom. *in cons. 451.* præsertim si idem inimicus sit alias bonæ vitæ & famæ, per ea, quæ dixit Bar. *in l. desertorem, §. sed si improuiso, ff. de re milit.* quos in proposito sic referendo sequitur Baiar. *ad Clar. in q. 24. n. 24.*

Verum, amice lector, aduerte, ne sub hac noua limitatione decipiaris, si enim illam admitteremus, esset multum habenas iudicibus relaxare, ac potestatē tribuere, Pauperes carceratos ex inimicorum depositionibus torquere, cum facile illis esset, adminicula (quæ eorum arbitrio relinquuntur) & processu expiscari & extorquere. Et propterea, quod eadē limitatio omnino reiicienda sit, facit verissima illa conclusio, de qua *infr. q. 62. n. 340.* vbi probaui, testium inhabilium depositiones nunquam suppleri ex adminiculis, quando inhabilitas est talis, vt eos omnino à testificando repellat, prout esse inhabilitatem, ex inimicitia prouenientem, probaui *supr. hac ead. q. n. 3.* Et sicut Baiardi declaratio non est iuri cōsona: ita nec auctoritates per eum allegatæ, faciunt ad propositum. Nam Rom. *in cons. 451.* nullum verbum facit de teste inimico, sed tantum de teste cōsanguineo accusatoris, qui termini, vt de se patet, sunt valde diuersi. Vltra quod in casu Romani, vltra testium depositiones, nō aderant adminicula simpliciter: sed indicia de se sufficientia ad torquendum, nempe confessio extraiudicialis. Sic etiam & Bar. *in d. §. sed si ex improuiso,* nihil dicit de teste inimico bonæ famę, prout ad id allegatur, sed tantum dicit, quod bona fama minuit indicia contra reum existentia. Quæ propositio quantum faciat ad ppositum; quisq; cōsideret.

ARGVMENTVM.

Coniunctus per affinitatem, vel sanguinem, an & quando à testificando repellatur, an vero potius admittatur, & admissus quam faciat fidem.

SVMMARIA.

Affines & consanguinei regulariter nō sunt idonei testes pro suis affinib. & consanguineis, n. 1. & consanguinei sunt prorsus à testimonio repellendi, n. 2. cōtra, n. 3. concorda, vt n. 4. & cōsanguinei accusatoris, seu querelantis in criminalib. omninò à testimonio repelluntur, nec etiam ad fiscī instātiam admittuntur, n. 5. Ampliatiā in causſa criminali, ciuiliter intētatam. 6. cōtra, n. 7. concorda, vt in n. 8. & 9. & cō anguinei nō admittuntur, vbi agitur de iniuria illata suo affini & cōsanguineo, siue criminaliter, siue ēt ciuiliter agatur, n. 9. & cōsanguinei examinati & admissi in casu, in quo examinari & admitti nō debeāt, nullā prius faciūt fidē aut p̄bationem, n. 10.

Socer & socrus non sunt idonei testes pro suo genero, ac nuru, n. 11. imo à testimonio repelluntur, n. 12.

Affines non repelluntur in causis ciuilib. nu. 24. Limita 1. vt hoc procedat in causis ciuilib. paruis, & modici præiudicij, secus in grauibus, arduis, & valde præiudicialib. n. 25. Limita 2. vt nec etiam in causſa ciuili affinis testis dicatur integræ fidei, & omni exceptione maior, n. 26. ad hoc, vt propter affinitatē à testimonio repellātur, debet esse affinitas per lineam ascendentē, vel descendentem, nec sufficit per tranſuersalem, nu. 27. licet aliqui relati, n. 28. contrarium dixerint. Limita, vt hoc non procedat in criminalib. in quibus affinitas etiam per lineam tranſuersalem testem repellit, n. 29. Limita 2. vt nec in ciuilibus per lineam trāsuersalem sint testes omni exceptione maiores, nu. 30. licet aliqui relati, n. 31. contrarium dixerint. non repelluntur à testimonio, dissoluta affinitate, n. 32. & consanguinei admittuntur etiam in criminalibus ad defensionem, & ad probandum innocentiam rei inquisiti, nu. 33. Limita 1. vt non admittantur isto casu ad reprobationē testium pro fisco examinatorum, n. 36. Limita 2. quando proceditur ad instātiam accusatoris, quia tunc nec ad defensam affines admittuntur, n. 37. Limita 3. vt in omni casu nec ad defensam sint testes omni exceptione maiores, nu. 38. Limita 4. quando agitur de crimine infamatorio, quia tunc affines non bene probant innocentiam inquisiti, nu. 39. & consanguinei probant bonam famā inquisiti, n. 34. & consanguinei probant errorē confessionis facte per reum, n. 35. & consanguinei non possunt cogi ad testificandum contra suos affines & consanguineos, n. 13. Amplia, vt nec possit cogi ad testificādum ad eorum fauorem, n. 14. Amplia 2. non solum in criminali causſa, sed etiam in ciuili, n. 15. Limita 1. quia volentes admittūtur, licet inuiti non cogantur, n. 16. Nisi forsan se vltro ad testificādum offerrent, quia tunc nec volentes admittuntur, n. 12. Limita 2. in casu, in quo veritas aliter haberi non potest. Limita 3. in affinibus & consanguineis remotis vltra quartum gradum, nu. 23. licet alij dixerint vsq; ad duodecimum gradum, n. 20. Alij vsq; ad septimum, n. 21. Alij vsq; ad sextum gradum, n. 22. & consanguinei si instrumētarij sint, reputantur idonei, n. 40. Limita 1. quando contrahens sciebat qualitatem affinitatis, secus si ignorabat, n. 41. Limita 2. quando agitur de probando veritatem instrumenti, & sic quando illud reuocatur in dubium, quia tunc affines etiam, quod sint in instrumento adhibiti, non reputantur idonei, n. 42. contra, nu. 43.

Affines & consanguinei non prohibentur esse testes in testamento sui affinis & consanguinei, n. 44. & consanguinei vtriusq; partis non repelluntur à testimonio, & probant, n. 45. Amplia etiam in criminalib. n. 46. Limita, quando gradus affinitatis est æqualis, secus si esset inæqualis, nu. 47. si sit religiosus, & sanctæ vitæ: vel etiam laicus, nota & probatæ fidei, non repellitur à testimonio, & probat, n. 48. in remotiori & longinquo gradu a testimonio non repelluntur, nu. 49. sed vsq; ad quem gradum affinitas repellat testem, nu. 50. seqq. non consanguinei, admittuntur ad testificandum de partium consensu, nu. 58. & consanguinei admittuntur ad testificandum, parte non opponente, n. 59. seqq. licet aliqui ibi relati contrarium dixerint. & consanguinei probant pro suis affinibus, & cōsanguineis, quando inter eos non est magna affectio, nu. 62. & an sit magna affectio, remittitur arbitrio iudicis, nu. 63.

Affines & consanguinei admittuntur ad testificandum in causſa matrimonij, n. 64. contra, n. 65. resolue, vt n. 66. probant pro affine, iunctis adminiculis, nu. 67. si sunt plures, prob. int, & numerus supplet eorum inhabilitatem, nu. 68.

Affinis depositio suppletur ex depositione alterius testis, valde digni, n. 68.

Affines, & consanguinei licet non faciant plenam probationem, faciunt tamen indicium sufficiens ad informationem, & instructionē, n. 70. Item sufficit ad capturam, & ad inquisitionem generalem, hoc est, ad assumendum informationes super delicto, n. 71. Non tamē sufficiat an inquisitionem specialem, & ad transmittendum reo inquisitionis schedulam, n. 72. ex illicita affinitate non repelluntur à testimonio, n. 73. seqq. Vbi hoc ampliatur procedere tam in terris Ecclesiæ, quam imperij. & consanguinei admittuntur ad probandum factum, cuius veritas aliter haberi non potest. quam per ipsos, n. 76. & consanguinei admittuntur ad probandum crimina excepta, puta hæresis, læsæ maiestatis, simoniæ, & similium, n. 77. & cōsanguinei probant contra producentem, n. 78. & consanguinei etiam in casu, in quo ad testificandum admittuntur, non sunt tamen integræ fidei, & omni exceptione maiores, n. 80. seq. licet aliqui relati nu. 82. & 83. contrarium dixerint.

Affinitas de iure canonico contrahitur etiā per illicitū coitum, n. 73. proprie est illa, quæ contrahitur ex iusto nuptio, num. 74.

Iuramentum in supplementū non defertur ex dicto testis affinis, n. 81. licet aliqui relati, n. 82. & seq. contrariū dixerint, &c.

Testes vbi alias non probant, probant tamen, si partim pro, & partim contra deponunt, n. 79. vers. & facit etiam. Testes debent pro vtraque parte secundum veritatem deponere, n. 79. vers. & facit etiam.

QVÆ-

QVÆSTIO LIV. REGVLA I.

1 PONITVR II. Contra testes, quod † sunt affines, vel consanguinei, quos propterea fidem non facere, seu saltem non integram ac plenam probationem inducere, probat text. *in l.3.in princip.ibi, Vel amicus ei sit, pro quo testimonium dat:* sumto inde argumento à fortiori, *ff.de testib.l.absens.il 2.3.q.9.*vbi loquitur in criminali causa, *c.similiter,ead.causa,q.5.*vbi loquitur in affine accusatore, ergo multo magis in teste, *Specul.in tit.de teste.§.1.n.14.in fin.iuncto n.10.pariter in fin.Bal cons.50.incip. videndum est primo,sub n.1.lib.2. & cons.455.incip.quæ melius. n.2.lib.4. Alex.cons.90.in causa & lite.col.2.n.7.lib.2.Ang.cons.262.incip ponderandum.n.1.circ.medium,Nell.in tract.de testib.num.8.Capo.caut.219.in prin.Crot.cons.182.incip.præsens consultatio.n.32.lib.2.& cons.3.incip.reperitur.nu.21.lib.1.Socin.iun.cons.10.nu.10.libr.2. & cons.12.in occurrenti dubitatione.n.10.eod.lib.2.Iacob.Nouell.reg.216.n.6.Iacob.Port.Imol.cons.94.n.30.Mantua.cons.285.n.2.lib.1.Syluay.cons.17.n.10.Neuiz.cons.78.n.22.Burs.cons.330.nu.167.lib.3.quos, & alios referendo sequuti sunt, Vius.qui de communi * testatur, in verbo, testes affines, in princ. Ant.Gabr.tit.de testib.concl.13.nu.1.Ioan.Mar. Montic.in suo repertorio testium, in verbo, agnatus, & in verbo, affinis, fol.mihi 11.col.1.& 2.per totum, Masc.de probat.lib.1.concl.68.n.1.conclus.412.etiam n.12.(1.)Hector Aemil.in tract.de test.in verbo, testis affinis, n.1.seqq.fol.mihi 112. & in verbo, testis agnatus, n.1.fol.143.& in verbo, testis auunculus, nu.1.fol.321.* Et licet, *vt mox dicam in seq.1.ampliat.* non modica lit inter Dd. controuersia, an affines, seu coniuncti in totum repellantur, & non admittantur ad testimonium, an vero secus: Tamen quo ad hoc, vt admissi non legitimam, sicut alii testes, faciant probationem, nulla prorsus apud omnes est dubitatio, & propterea dici potest, quod hæc * Conclusio non solum communiter, * sed etiam ab omnibus, tam iuris ciuilis, quam canonici professoribus vnanimiter sit recepta & approbata.

Hanc materiam cum pleniori manu, quam alii forsan hucusq; fecerint, pertractare decreuerim, ne illius amplitudo obscuritatem legentibus pariat, diuidendã operæ precium esse duxi in IV. capita: in quorũ primo generaliter discutiam de affinib. & consanguineis; in II.specialiter de fratribus; in III.de filiis & parentibus; in IV.de coniugibus, & in singulis istorum suam regulam formando cum suis ampliationib. & limitationibus, more solito, ni fallor, ad saturitatem demõstrabo, an & quando omnes isti ad testificãdum admittantur, nec ne, & an, & qualem admissi faciant probationem.

REGVLA Itaque in primo huius quæstionis capite ex præmissis comprobata apparet, quod coniuncti per affinitatem, vel consanguinitatem, tanquam non idonei testes, si fuerint examinati, non faciunt legitimam & integram probationem.

2 AMPLIA I. Hanc † regulam, vt imo affines & consanguinei, nec etiam ad testificandũ sint admittendi, & tanquã à iure reprobati, prorsus à testimonio repellendi, per tex.*in d.c.similiter.3.q.5.& c.absens,il secondo, ibi, nec affinis testis admittitur.3.q.9.Spec.in tit.de testib.§.1.n.10.in fin.& nu.14.etiam in fin. Nepos de Monte Alb.in tract.de testib.nu.6.per haut affinitatem.ff.de procurat.Ang.de Perus.in qua an frater possit esse testis in causa crim.fratru.nu.31.*vbi ꝙ sola affinitas videtur repellere testem, *per gloss. magnam, quam allegat, in Auth.de testib.§.quia vero, incip.imo videtur, Aufr.de reprob.testium,nu.9.in prin.Campeg.reg.7.incip.agnatus pro agnato,in princ.& reg.8.incip.affinis pro affine, pariter in princ.& reg.9.in fin.vers.an omnes.* vbi quod omnes de genere repelluntur à testificando, & de genere intelliguntur ii, qui dolore & inimicitia illius afficiuntur, & tristantur, *l.1.& 2.ff.de liber.cau.addo pro hac ead.ampliatione Ioa.Mar. Montic.in suo repertorio testium, in verbo, consanguineus,fol.19.col.1.vers.2.incip.testis,etiam non obiectatus.* vbi ex Ant.de But.quem allegat *in c.cum dilectus,n 33.de consuetud.lib.1.p.1.* tenet, quod iudex etiam parte non opponente, potest ex officio à testimonio repellere. Hanc etiam ampliationem sequuti etiam sunt plures relati per Masc.*de prob.lib.1.concl.408.nu.3.vers.huic opinioni,& cons.412.n.1.& lib.3.concl.1357.n.42.vbi testatur de communi * opinione,ex Aret.& Corn.in locis ibi per eum allegatis. Addo* * *& Hector.Aemil.in suo tract.de testib.in verbo, testis affinis,nu.4.& 5.fol.mihi 112.& in verbo,testis agnatus,nu.2.in princ.& num.3.4.& 7.fol.144.& faciunt in simili Dd.allegati infra de fratre,num.84.*

Contrarium, quod † imo affines & consanguinei à 3
testificatione non repellantur, (licet examinati non integram faciant fidem, *vt sup.firmatum est in regula*) scripserunt Bar.*inl.parentes,nu.5.C.de testib.* Alber.*in tract.de testib. part.1.cap.1.nu.48.& nu.50.& nu.51.& num.53.vers.ic.vnde tenenda est.* vbi relatis & reprobatis contrariis, ita dicit se habere communem * Dd. opinionem, cum gloss. * quæ hanc firmat opinionem, *in c.accedens vt lit.non contest.* Aufrer.*in tract.de reprobatione testium,num.25.* Lanfran.*in c.quoniam contra,in verbo,testium depositiones,num.58.* vbi pariter testatur de communi opinione, & infert ad patruum testificantem pro nepote, item ad cõsobrinum pro consobrino, *Boss.in tit.de opposit.contra testes, nu.105.in princ.& num.109 vers.si ergo,* Corrad.*in pract.in tr.de testib. in parte,personas testium aggrediendo,num.45.* Et sine dubio ista contraria opinio videtur magis communis *, cum * vltra Alber. in loco præcitato, sic de communi testentur Marian.Socin.*iuncto cons.29.num.13.lib.2.Vius.in communi.opin.verbo,testes affines,in fine,Gabr.tit.de testib.concl.13.num.1.vers.contrarium,&c.& num.2.simili vers.contrarium, quod imo non repellantur,* Campeg.*d.reg.7.in princ.& regul.9.etiam in prin* Menoch.*de arbitr.quæst.lib.2.casu 104.in princip.* Soarez.*in commun.opin.litera T.num.119.Mascar.de probat. libr.1.concl.68.num.15.& concl.310.num.7.& concl.408.n.1.vers.in contrarium,&c.* Hector Aemil.*in tract.de testib.par.1. verbo,testis affinis,nu.16.in prin.& nu.52.* vbi ampliat etiam in affine ex vno tantum latere, *fol.114.& 124.& faciunt Dd.allegati inf.nu.85.* vbi etiam probaui, secundum cõmunem * Dd. opinionem, quod frater carnalis non e- * pellitur à testimonio ad fauorem sui fratris, ergo multo minus debent repelli alii consanguinei existentes in remotiori gradu *sicut in terminis argumentatus est Alber.de testib.d.c.1.nu.50.*

Pro concordia, & † secundum veritatẽ dicas, quod 4
prima opinio procedat in criminalibus, prout iura pro ea allegata, videlicet *in c.similiter,3.q.5.& in c.absens,il secondo,3.q.9.* expresse loquuntur, & in quibus, *vt latius deducam in sequ.ampl.* affines & consanguinei omnino repelluntur à testificando. Secunda autem procedat in ciuilibus, *vt etiam infra dicam nu.24.in 1.limit.huius primæ regulæ,* & ista distinctio communiter * ab omnibus ap- * probatur, *vt ex infra allegandis apparebit.*

AMPLIA II. Vt † proposita regula multo magis 5
procedat in criminalibus, in quibus affines & consanguinei non solum non sunt integri testes, vt in regula, sed nec etiam ad instantiam accusatoris, vel fisci admittuntur ad ferendum testimonium contra accusatum, vel inquisitum, *& ita expresse loquitur tex.d.cap.absens,il 2.3.q.9.& in c.similiter,3.qu.5.& magis expresse text.in c.1.eadem causa,& q.dum statuit, consanguinei accusatoris aduersus extraneos testimonium non dicant.* & per ista iura hãc eandem firmarunt ampliationem Bar.*in l. qui testamento.§.per contrarium, vers.quæcunque, num.7.* Alber.*in l.parentes, nu.2.vers.in criminali autem. C.de test.* Nepos de Monte Albano *in tract.de testib.num.9.* Feder.Schenck.*de testibus, num.30.vers.nam & consanguinei accusatoris,* Nell.*de testib. numer.8.vers.in criminali vero,& versicul.nec etiam in criminali affines admittuntur,* Alber.*de* Malet.*de testibus,part.1. cap.1.num.51.in fin.& num.54.vbi quod hoc est certum, secundum*

* *dam* * *omnes,* Lanfran.*in c.quoniam contra.in verbo, testium depositiones, num.58.vers.in causa autem criminali, extra de probat.* Crot.*de testibus part.c.3.num.73.Gramm.consil.58.nu.6 seq.* Decius.*cons.31.nu.14.& cons.76.nu.27.& consil.88. num.10.& cons.113.num.25.* Anton.de Butr.*in cap.cum oportet,nu.6.extra de accusat.* Natta *cons.537.n.60.lib.3.* Gram. *cons.* [illegible] *numer.6.* Paul. Meren.*inter consilia crimin.diuers.ce.* [illegible] *88.num.78.lib.2.in folio, & inter eadem consilia,* Hippol. Rim. *cons.84.num.4.seqq.& cons.90.nu.6.eodem libr.2.* Boss. *tit.de oppos.contra test.nu.105.vers.sed quid in criminali causa,& vers.hoc quod affines,* Ioan.Mar.Montic.*in suo repertorio testium, verbo consanguineus, fol.17.(18.) colu.3.vers. penult.incip.testis vna parentela, & verbo, testis in criminalibus qui esse poss.fol.354.colu.1.vers.3.incip.testes affines, & vers.5. incip.ad testificandum contra me,* Nouell.*reg.216.n.6.vers.& in criminalibus,* Anton.Gabr.*de testibus.concl.13.nu.22.* Et sine dubio ista ampliatio ab omnibus est recepta communiter *, *sicuti de communi testantur* Aret.*in d.c.cum oportet,nu.11.de accusat.* Corn.*cons.172.litera T.libr.2.secundum antiquam impressionem,* Clar.*in pract.§.fin.qu.24.vers.quæro modo,* Soarez.*in communi opin.litera A.num.137.* Villalob.*in comm.opin.litera T.num.89.* Masc.*de probat.lib.1.concl.26. nu.4.& concl.68.num.3.seq.vbi de magis communi, & concl. 408.numer.12.& concl.412.num.6.* Hector Aemil.*in tractat. de testibus, verbo, testis affinis, numer.41.43.& 44.fol.121.& verbo,testis agnatus,post n.7.fol.144.* & faciunt, quæ de fratre non admittendo in criminalibus dicam *infr.nu.90. in 2.regula huius quæstionis, & infra hac eadem quæst.& regul. num.92.(91.)*

6 AMPLIA III. Propositam † secundã regulam, seu ponitus præcedentem secundam ampliationem, vt affines & consanguinei non solum repellantur in causa criminali, communiter intentata, sed etiam in intentata ciuiliter, *secundum Abb.in c.cum oporteat,sub nu 3.vers. aliquar de crimin.ciuiliter, extra de accusat.* Alex.*cons.212. vis. & dubitatus scripturus, post num.8.vers.nec obstat si diceretur,lib.2.* Lanfr.*in praxi capit.8.nu.58.vers.& idem est in causa,* Donatus à Fina, *lib.4.conclusionum, verbo teste, §.affinis in criminalibus, vers.ampliatur idem esse, & quos alios retulerunt* Gabr.*de testibus,concl.13.nu.19.vers.contrarium,* Masc.*de prob.lib.1.* [illegible] *68 num.6.& concl.408.post num.6.& conclus.412.post numer.4.* Hector Aemil.*in tractat. de testibus,in verbo,testis affinis.num.40.vers.& idem est in causa criminali,in ista ciuiliter ſ l.mihi 121.*

7 A quibus licet † dissentire videantur plures alij Dd. pariter relati per Gabr.*d.concl.13.nu.19.& 23.* & *per Masc. d.concl.408.n.* [illegible] *in prin.& Natt.in cons.537.nu.57.libr.3. iunctis aliis Dd.allegatis infr.nu.92 in 2.reg.*

8 PRO concordia † tamen, & secundum veritatem, dicere potes, quod si causa ciuilis ex crimine descendés, vel etiam criminalis, ciuiliter intentata, est talis, vt ex ea nulla inferatur iniuria actori, & tunc procedat secunda contraria opinio, vt in ea affines & consanguinei in testes admittantur. *secundum Boss.in titul.de opposit. contra test.num.2.vers.& adde quod affinis, quem sequuntur sunt Mascard.dict.cons.68.num.6.vers.sed quando ita, iuncto num.11.* & Hector Aemil.*in tractat. de testibus, verbo, testis affinis, numer.22.fol.mihi 116.part.1.* & *vltra istos bene explicat Natt.concl.137.num.58 iuncto num.60.vers.sin autem agitur ciuiliter, lib.3.*

9 Si vero † causa est talis, vt contineat agentis iniuriam, & tunc cum iniuria vni facta censeatur etiam facta omnibus de agnatione & parentela, *l.1.2.& 3.ff.de liber.caus.* iccirco affines & consanguinei tali casu, tanquam testes in propria causa admitti non debent, *secundum Bart.in l.lex Cornelia,§.1.ff.de iniur.& in l.qui testamento,§.per contrarium, vers.quæcunque, nu.7.vers.ratio quia per iniuriam.ff.de testam.* Felyn.*in capit.cum oporteat, num.3. vers.fallit tertio, extra de accusat.* Aufrer.*in tract.at. de reprob. testium,num.25.vers.tertio fallit in causa iniuriarum,* Alberic. *de testibus,parte prima,cap.1.num.52.* Lanfran.*de Orian.in c. quoniam contra,in verbo,testium depositiones,numer.58.ad finem,vers.& idem est in causa iniuriarum,iuncto vers.& est ratio,* Crot.*de testibus,part.3.num.73.vers.istud habet locum,* Gabriel.*de testib.concl.13.nu.29.* Aym.*cons.4.(41.) num.1.* Natta *cons.537.num.57.in fine,iuncto num.60.lib.3.Gramm.consil. 58.numer.7.* Mascar.*de probat.lib.1.concl.68.num.4.& 5.& conclus.408.num.10.seq.* Hector Aemil.*in tractat. de testibus, verbo, testis affinis, numer.40.in prin.fol.mihi 120.* faciunt, *quæ in simili dicam infra de fratre,in 2.regula,num.93.* Et ista distinctio sine dubio, vt ex præallegatis vides, communiter * à Dd. recepta est.

AMPLIA IV. Eandem † primam regulam sic, vt 10
supra, ampliatam, vt in casu, in quo testes affines, & consanguinei non sunt admittendi, si tamen fuerint admissi, non per hoc probent, nec aliquam faciant fidem, secundum communem * Dd. opinionem, *de qua testatur Gram.cons.45.num.15. quem refert & sequitur Vius.in commu.opin.verbo,testes affines,vers.& in tantum, & per multa iura, quæ ad hoc allegantur, plene deducitur inter consilia matrimonialia diuers.consil.86.num.42.libr.1.* sicut refert & pariter sequitur Hector Aemil. *in tract.de testib. verbo, testis affinis,num.10.fol.113.par.1.& ante istos hoc idem voluit Ang.de Vbal.in quæst.an frater possit esse testis in causa criminali fratris, post tract.Iacobs Aegidy de testibus, num.13.* vbi eam reddit rationem, quia scilicet factum iudicis non tollit iura naturalia consanguinitatis & sanguinis, *l.1.§.si vero,C.de feriis,l.factum iudicis,in prin.ff.de reg iur.* Et vide, quę generaliter dicam de teste examinato, qui non debebat examinari *infr.q.....n.....* in materia testis inhabilis, & quę etiam in specie, & in simili de fratre dixi *infr. hac ead.qu. in 2.reg.num.92.(91.)*

AMPLIA V. Et † multo magis regulam procedere 11
in socero, & socru, qui cum vicem parentum iure obtineant, *l.qui parentes.ff.solut.matrim.* ideo sicut parentes non sunt idonei testes pro suis filijs, *l. testis idoneus,ff. de testibus,* ita etiam nec isti erunt pro genero, & nuru, *secundum glossin dict.l.testis idoneus, quam in proposito sequuti sunt Bart.in l.parentes, numer.4.in fine, vers.quæro quid in socero.C.de testibus, & in l.qui testamento,§.per contrarium, vers. quæcunque, num.5.ff.de testament.* Specul.*in titul.de teste,§.1. numer.17.vers.quid si aduersarius,* Nepos de Monte Albano *in tract.de testibus,numer.106.* Aufrer *de reprobat.testium,numero 89.* Alber.*de* Malet. *de testibus, part.1.c.1.num.19.(49.)* Petr.Moncad.*in addit.ad Crot.de testibus,part.4.num.110.litera A.vers.sed iuxta prædicta dubitatur,* Campeg. *de testibus, regul.9.in 2.fallen.* Anchar.*consil.64.numer.13.* Mascar.*de probat.conclus.1357.num.52.lib.3.& lib.2.concl.939.(639) nu. 1 & 2.* E † aduerte, quod isto casu crederem socerum & socrum non solum non esse idoneos testes, sed etiam non posse esse testes, & sic ad testimonium minime fore admittendos, cum vicem obtineant parentum, quos ad filiorum fauorem testificari minime posse explicabitur *infr.in 3.regul.* & ita videtur communi * * mente Dd. præcitatorum, quorum aliqui dicunt non posse esse testes, & aliqui etiam expresse affirmant, fore à testimonio repellendos. ¶ Sed an socer & socrus possint esse testes contra suum generum & nurum, & an ad id possint compelli, dixi *in tit.de oppos.contr.exam. test.q.78.nu.85.& seqq.*

AMPLIA VI. Vt † affines & consanguinei, sicut nõ 12
admittuntur ad testificandum ad fauorem suorum affinium & consanguineorum, ita pariter nec possunt cogi ad testificandum contra illos textus *in leg. quarta,* quæ incipit, *lege Iulia, ff. de testibus, Lege Iulia,* & *Papia iudiciorum publicorum cauetur, ne alicui inuito denuntietur, vt testimonium litis dicat aduersus socerum, generum, vitricum, priuignum, sobrinum, sobrinam, sobrino sobrinave natum, eosq; qui priori gradu sunt.* Hæc sunt verba illius textus, per quem textũ sic nempe hanc ampliationem firmarunt

sunt vltra Dd. communiter * eam legem commentantes, *Angel. in addit. ad Iacob. Aegid. in tractat. de testibus, nu. 1. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 6. n. 2. vers. & idem est iuncto n. 9. & n. 18. Crot. de testib. p. 5. nu. 196. vers. & hoc non solum habet locum, Abb. in c. literas. nu. 8. vers. aduerte tu. extr. de præsumt. Menoch. de arbit. qu. lib. 2. casu 487 n. 5. Ant. Gomez. variar. resol. tom. 3 c. 12. rub. de probat. delict. n. 24. vers. quod est verum. Mascard. de prob. libr. 1. concl. 74. n. 1. & libr. 2. concl. 839. n. 3.* Quid autem de fratre contra fratrem dixi *inf. in 2. reg. n. 97. & seqq.* ¶ Et aliquid dixi etiam *infr. in tit. de oppos. contra exam. test. q. 78. nu. 84.*

14 AMPLIA I. Hanc † sextam ampliationem, vt sicut consanguineus non potest cogi ad testificandum contra suum consanguineum, ita etiam nec cogi possit ad testificandum ad eius fauorem. Ratio enim, quare iura statuerunt, consanguineos non posse cogi ad testificandum, non fuit solus fauor eorum, contra quos in testes producuntur, *secuti opinata est gl. in d. l. lege Iulia. ff. de testib.* sed vel solus fauor ipsorum coniunctorum in testes productorum, *secundum Alber. in d. l. lege Iulia. n. 3. vers. item quære cuius fauore, &c.* vbi expresse reprobat gl. prædictam: Vel fauor vtriusque, tam scilicet eorum, contra quem producuntur in testes, quam ipsorũ consanguineorum, qui in testes producuntur, *secundum Bart. in l. in legibus. ff. de testib.* vtroq; casu non possunt compelli, nec etiam ad deponendum pro consanguineis, secundum communem * theoricam, de qua per Dd. *in d. l. lege Iulia.* & de qua testatur Alber. de Malet. qui bene loquitur in materia, *in tract. de testib. c. 6. nu. 5. & 6.* & vide, quæ in simili de fratre dicam *infr. in 2. reg. nu. 100. & seqq.* vbi declaratur hæc materia.

15 AMPLIA II. Eandem † sextam ampliationem, vt licet tex. *in d. l. lege Iulia.* videatur loqui in causa criminali, ponderando illa verba in textu posita, *iudiciorum publicorum*, & consequenter videatur forsan dicendum, consanguineos non posse cogi ad testificandum cõtra consanguineos, in causa criminali tantum, secus autẽ in ciuili: veritas tamen est, quod nec etiam in ciuili cõpelli possunt, *prout tenuit gl. in d. l. lege Iulia. in prima gl. vers. item nota. sequitur Alb. ibid. post nu. 3. nec dissentit Ant. Gomez. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de probat. delict. nu. 24. post vers. quod est verum.* vbi tamen loquitur in causa ciuili ardua, & * testatur de communi, * & faciunt, quæ de fratre *in simili dixi infra in 2. regul. nu. 99. (98.)*

16 LIMITA I. Hanc † sextam ampliationem, vt licet consanguinei non possint cogi ad testificandum cõtra suos consanguineos, possunt tamen volentes admitti, *secundum communem, * de qua testatur Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 1. nu. 51. & c. 6. n. 8. vers. faciunt etiam leges. Lanfr. de Orian. in tract. de testib. n. 31. vers. item affines, Nell. de testib. nu. 5. Sim. an. Catholicarum Institutionum. nu. 64. rub. de testib. n. 64. & de communi etiam testatur Ant. Gomez. var. resol. tomo 3. c. 12. rub. de proba. delict. nu. 24. vers. sed pulchrum dubium est.* vbi facit conclusionẽ generalem, quod quando testes ad testificandum non compelluntur à iure, propter solum fauorem ipsorum testium, prout ea ratione videtur hoc indicturn in consanguineis, tunc volentes semper admittuntur, *iuxta communem declarationem, de qua per Bar. Bal. & alios, vbi per Ant. Gomez. allegatos, & ante istos hanc eandem limitationem posuit idem Bar. in d. l. lege Iul. nu. 1. ff. de testib.* Et licet contra hanc limitationem fortiter faciat ratio considerata per eundem Alb. de Malet. *in d. tract. de testib. c. 6. n. 7. in fin. vers. hac opinio, &c.* durum tamẽ esset in practica, præsertim in criminalibus, cõtra istam limitationem obtinere, ad quam generaliter faciunt etiam, quæ *infr. posui de testib. cogen. q. 28. n. 101.* & quę specialiter etiam posui de fratre, hac eadem quæstione, *in*
17 *2. reg. n 105.* Bene † verum est, quod si isti consanguinei non solum volentes, sed etiam spõte, & vltro se offerrent examini contra suos consanguineos, tunc tanquã suspecti, ob spontaneam oblationem essent repellendi, *vt in specie adnotauit Mascar. de probat. lib. 1. concl. 408. nu. 28. & dixi in simili de fratre infr. nu. 107. in 2. regul.* ¶ de qua materia latius pertractabo *infr. in titul. de oppo. contr. exam. test. q. 80. n. 1. seqq.*

LIMITA II. Eandem sextam ampliationem, vt nõ 18
procedat in casu, in quo veritas aliter haberi non potest: tunc enim ne pereat probatio, & veritas occultetur, quod esse peccatum mortale, probat tex. *in c. quisquis, 2. q. 3.* Consanguineos posse cogi ad testificandum contra suos consanguineos, voluerunt Bald. *in l. lege Iul. & ibid. Alb. nu. 4. & 5. ff. de testib. Ant. Gomez. var. resol. tom. 3. c. 12. rub. de proba. delict. n. 24. ad fin. vers. aduertendum tamen, asserens ita tenere Hostiens. Ioan. And. Alb. & communiter * Dd. in c. 1. de testib. cogen. Feder. Schemck. in tract. de testib. num. 41. vers. hoc tamen, Lanfr. de Orian. in tract. de testib. nu. 31. vers. hac tamen persona, Mascar. de prob. libr. 1 concl. 74. n. 2. lib. 2. concl. 839. nu. 5. & 6.* vbi alios adducit concordantes. Et licet contra hanc limitationẽ sensenrit idem Feder. Schenck. *vbi supr. nu. 34.* durum tamen esset contra eam in pract. obtinere, præsertim in criminalibus, ad cuius comprobationem vide etiam late pertractantem Alb. de Mal. *in tract. de testib. c. 6. n. 18. seqq.* Vbi ex communi * Canonistarum sententia facit conclusionem generalem, quod vbi veritas aliter apparere nõ potest, etiam priuilegiati compelluntur testificari. Ad quæ vide etiam, quę generaliter dixi *infra de testib cogen. q. 78. nu. 108.* & quæ etiam in specie de fratre dixi *inf. hac eadem q. in 2. reg. n. 103. & quæ de parentibus posui in 3. reg. infr. n. 171.*

LIMITA III. Qua hoc † priuilegium non com- 19
pellendi testes consanguineos, competit tantummodo consanguineis proximis, non autem remotis. Sed vsq; ad quem gradum consanguinei non possint compelli? variæ † fuerunt Dd. opiniones. Vna fuit opinio, 20
quod consanguinei nõ possint cogi ad testificandum vsq; ad duodecimum gradum, *de qua per Ang. & Ver. in q. an frater possit esse testis in causa criminali fratris, post tract. Iacobi Egidy de testib. num. 26. quem refert Mascard. alios inducens in suo tract. de proba. lib. 1 in præfat. q. 5. n. 64.* Altera fuit 21
opinio, quod non possit cogi vsque ad septimum gradum, quam originaliter tenuit gl. *in l. si fœmina. in fin. ff. ad Turpillian. & glossam illam sequuti sunt Lanfr. de Orian. in tract. de testibus, nu. 31. vers. attende tamen, & plures alij relati per Ant. Gomez. var. resolut. tom. 3. cap. 1. rubr. de delicto. nu. 34. in princ. & Mascar. d. q. 5. post dict. num. 64. vers. vel vsque ad septimum, & vltra eos Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. rub. quom. & per quos crim. læsæ maiestat. probe q. 9 num. 7.* Tertia † est 22
opinio, vsque ad sextum gradum, & hanc veram & communem, * refutatis aliis Dd. sententiis, dixit Ant. * Gomez. *dict. c. 1. eodem nu. 34. ad finem. vers. sed his omissis per text. in dict. l. lege Iulia. ff. de testibus. iuncto tex. in l. iurisconsultus. §. 5 gradu & §. 6 gradu. ff. de gradib. affinita.* quæ iura nescio quomodo sic expresse, prout ipse censuit, probent hanc opinionem. Quarta † fuit eorum opinio, qui di- 23
xerunt vsque ad quartum gradum exclusiue, & fuerunt Campeg. *in tract. de testib. regul. 3 in 3. fallent. Duen. regul. 384. in 1. ampliat. nec dissentit idem Anton. Gomez. sibi contrarius, vbi supr. capit. 12. de probat. delict. num. 24. vers. quod est verum. & sequuntur alij relati per eundem Anton. Gomez. dict. capit. 1. de delict. numer. 34. vers. alij vero Dd. tenent.* & sic in quarto gradu poterunt consanguinei compelli ad testificandum contra suos consanguineos, quia priuilegium hoc non cogendi testes, non extenditur, nisi vsque ad tertium gradum inclusiue, & vsque ad quartum exclusiue, *secundum gloss. in capit. consanguinei. 3. quæstion. 5. Abb. in capit. literas. numer. 8. versicul. & quod dixi. extra de præsumt. Nell. in tractat. de testibus, numer. 9. Alber. in simili tractat. de testibus, capit. 6. numer. 10. Crot. de testibus, part. 5. numer. 166. versicul. verum est, Mascard. de probat. libr. 8. conclusione 74. numero 3.* Et ista vltima opinio

sollo, nõ fallor, ex præmissis mihi videtur magis communiter * recepta per Dd. quicquid in contrarium tenuerit Ant. Gomez *vbi sup. d. num. 34. in fin. & ad illius comprobationem vide, quæ infra dicentur, nu. 49. seqq.*

24 LIMITA Modo † propositam primam regulam pluribus modis, & primo in causis ciuilibus, in quibus affines, & consanguinei non repelluntur, sed admittuntur, *secundum gloss. in cap. accedens, si primo, in verbo, subesse, vt lit. non contestar. Bald. consil. 5. incipien. videndum est primo, sub nu. 1. lib. 2. Alexand. consil. 122. vtso processu vtriusque causa, num. 4. lib. 2. Gramm. consil. ciuil. 101. num. 2. Nell. de testib. num. 9. vers. in ciuili autem. Alber. de testibus, part. 1. cap. 1. num. 47. Crot. de testib. part. 4. num. 121. Campeg. de testibus, reg. 7. in 2. fallent. Catellian. Cotta in suis memoralibus, verbo, testis ad hoc vt repellatur, versic. vlterius etiam. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 104. num. 1. Ioan. Ma. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, testis affinis, fol. 11. colu. 2. vers. 2. & verbo, testis consanguineus, fol. 18. col. 1. vers. 4. & col. 2. versic. final. cum aliis relatis per Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 68. num. 10. vbi testatur de * communi opinione, & per Hector. Æmil. in tract. de testibus, verbo, testis affinis, num. 15. 18. 19. & 23. part. 1. fol. 114. seq.* Et faciunt pro hac limitatione etiam omnes Dd. relati supra num. 3. quorum dicta sunt proprie intelligenda in causis ciuilibus, *vt admonui pariter supra num. 4.* item faciunt Dd. in simili de fratre allegati infra nu. 112. vbi probaui fratrem posse admitti in testem pro fratre in causis ciuilibus, ergo multo magis admittendi sunt alii affines, & consanguinei in remotiori gradu.

25 SVBLIMITA I. Hanc † primã limitationem, vt procedat in causis ciuilibus parui & modici præiudicii, nam in iis affines, & consanguinei admittuntur in testes, secus in grauibus, arduis, & valde præiudicialibus, in quibus repelluntur, sicut in criminalibus, *vt per Ioan. de Ami. in cons. 74. vers. ad secundum, Aym. cons. 182. nu. 15. (Corra. in pract. in rubr. de testibus, §. personas testium aggrediendo, num 45. versic. 7. adde fol. mihi 91. colum. 1. ad medium. Auferius de reprobatione testium, num. 25. vers. sexto fallit, Gabriel. de testibus, concl. 13. num. 28. Ioan. Marian. Monticell. in repertorio testium, in verbo, affinis, vers. 2 incip. an affinis fol. mihi 11. colum. 1. & in verbo, consanguineus fol. 12. colum. 2. vers. fin. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 68. num. 10. & conclus. 408. num. 15. Hector. Æmil. in tract. de testibus in verbo testis affinis, nu. 14. fol. mihi 114. part. 1. & faciunt in simili de fratre Doctores infra allegati, nu. 113. hac eadem quæst. in 2. reg.*

26 SVBLIMITA II. Vt † nec etiam in causa ciuili, affinis, & consanguineus ad testificandum admittus dicatur integræ fidei, & omni exceptione maior, secundum com-
* munem. * de qua per Villal. *in collecta suarum opinionum, litera T. num. 89. Catellian. Cotta in suis memoralibus, verbo, testis ad hoc repellatur, versic. vlterius etiam Hector. Æmil. qui plures adducit concordantes, in tractat. de testibus, verbo, testis affinis, num. 15. fol. 114. & num. 20. fol. 116. part. 1. & faciunt, quæ generaliter dicam infra hac eadem quæst. & reg. num. 30. & 80. & in simili de fratre, in 2. reg nu. 88.*

27 LIMITA II Propositam regulam, † vt affinitas, vel consanguinitas repellens testem à testificãdo, debeat esse per lineam ascendentem, vel descendentem, secus si per transuersalem, *secundum Angel. in consil. 194. incip. visis processibus, colum. 2. num. 1. ad fin. Iaf. in repetit. l. admonendi, nu. 180. vers. limita singulariter, ff. de iureiurand. Mar. singul incip. affinitas, Aym. consil. 2. num. 9. versic. nec obstat, Gram. decis. 74. num. 20. Paris. consil. 81. nu. 25. seq. vol. (3.) 4. & consil. 87. num. 27. eodem volum. Syluan. consil. 36. perlecto toto processu, num. 8. Auferius in tractat. de testibus, num. 9. versic. adde quod. Addentes ad Lanfranc. in tractat. de testibus, post nu. 58. versic. nec omitto vnum singulare, Crot. de testibus, part 4. num 121. versic. fallit & secundo, & ibi Petrus Monead. in addition. litera K. Catellian. Cotta in suis memoralibus, verbo, testis ad hoc repellatur, versicul. istud tamen singulariter declaratur, Corrad. in pract. in rubr. de testibus, §. personas testium aggrediendo, numer. 45. ante fin. fol. mihi 91. column 2. ad medium. Gabriel. de testibus, conclus. 15. num. 1. Ioann. Marian. Monticel. in repertorio testium, verbo, testis affinis, fol 11. colum. 2. versic. 1. & verbo, testis consanguineus. fol. 18. colum. 1. versic. 5. & colum. 2. versic. 2. Mascard. de probation. lib. 1. conclus. 68. numer. 2. & lib. 2. conclus. 904. numer. 15. Hector. Æmil. in tractat. de testibus, verbo testis affinis, numer. 32. fol. mihi 118. part. 1.* † Et licet contra hanc limitatio- 28
nem senserit Ripa *in dict. l. admonendi, num. 178. & plures alij relati per Gabriel. dicta conclu. 15. num. 2. versic. contrarium, quod affinis*, non tamen ab ea puto recedendum; tum quia est communiter * recepta, vt ex præallegatis appa- *
ret, tum etiam, quia vera, adhibitis tamen infra scriptis declarationibus.

SVBLIMITA I. Hanc † secundam limitationẽ, vt pro- 29
cedat in causis ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus affines, siue sint per lineam ascendentem, siue etiam per transuersalem, indistincte à testimonio repelluntur, *vt patet ex allegatis supra, num. 5.* Et in specie sic limitationem propositam declararunt Boss. *in tit. de opposition. contra testes, nu. 105. versic. ne dicas hoc procedere, Gabriel. qui alios adducit, d. conclus. 13. num. 2. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 68. nu. 3. Hector. Æmil. de testibus, verbo, testis affinis, nu. 33. in fin. vers. sed prædicta conclusio admittatur. fol. 119. part. 1.*

SVBLIMITA II. Vt † nec in ciuilibus causis, affines 30
per lineam transuersalem in testes admissi dicantur integræ fidei, & omni exceptione maiores, *per ea quæ posui supra, num. 26. & in specie ad hoc propositum scripserunt Ripa in l. admonendi, dict. num. 178. ff. de iureiur. Boss. in tit. de oppo. contra test. num. 62. Gabriel. d. conclus. 15. num. 3. in princip. vbi alios adducit concordantes, Corrad. in pract. in rubr. de testibus, §. personas testium aggrediendo, in verbo. fratres, num. 45. ante fin. fol. mihi 91. colum. 2. vbi bene respondet, & declarat dicta Iasonis, & Angeli contrarium asserentium.* † Et ista est veritas, licet con- 31
trarium, quod imo affines per lineam transuersalem sint testes omni exceptione maiores, affirmasse videantur, Bald. Iaf. Angel. Aym. & alii nonnulli respectiue relati per Gabriel *dict. conclu. 15. nu 3. vers. contrarium*, & per Hector. Æmil. *in tract. de testib. verb. testis affinis, n. 33. fol. mihi 119.* quorum dicta declarat, vt prædixi, Corrad *in loco præcitato*, & in omnem euentum contra eos stat magis communis * Dd. opinio, prout etiam infra demonstrabo, & * alios adducam concordantes, hac eadem quæst. & reg. *num. 80.* & addo Rotam coram d. Cæsare de Grassis 71. *num. 7. & 8.* vbi propterea dicit relinquendum esse iudicis arbitrio, quanta fides sit adhibenda huiusmodi affinibus per lineam transuersalem.

LIMITA III. Regulam † non procedere dissoluta af- 32
finitate, nã tunc cessante causa affectionis, repellente ipsum testem, vel ei de fide diminuente, cessare etiam debet effectus, & propterea affinem isto casu tanquam idoneum testem admitti affirmarunt Alber. *in tract. de testibus, part. 1. cap. 1. nu. 56.* vbi propterea dixi, paria esse affinitatem non adesse, vel esse dissolutam, addentes ad Lanfr. *in tract. de testibus, post nu. 62. litera H. in verbo, & affinibus, ad finem additionis, vers. quod autem dictum est*, vbi amplius, quod isto casu affinis est testis integræ fidei, & omni exceptione maior, Crot. *de testibus part. 3. num. 77. & seqq.* vbi pluribus similibus comprobat hanc limitationem, & inde infert, quod mortua mea sorore, filius maritus poterit esse testis pro me, etiam in causa criminali, & ibi Petrus Moncad. *in addit. lit. BB.* respondet contrariis, & testatur de communi * opinione, alios adducens con- *
cordantes, quod & rursus confirmauit idem Crot. *part. 3. num. 121. vers. quæ conclusio potest limitari, Campeg. de testibus, reg. 8. in 2 fallent. Corrad. in practic. d. fol. 91. num. 45. ad fin. vers. octauo adde.* vt pariter dicit, quod isto casu est testis omni exceptione maior, Gabriel *in tit. de testibus, conclus. 15. nu. 4. vbi alios refert Hector Æmil. de testibus, verbo, testis affinis, num. 38. fol. 120. part. 1.* & propterea licet frãtre meo viuente, ego non possim esse testis pro vxore dicti mei fratris,

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

non tamen prohibeor esse mortuo fratre, pro illa vidua, *vt ego ex allegatis per Ioan. Mar. Monticell. in repertorio testium, verbo testis consanguineus, fol. mihi* 18. *colum.* 1. *versic.* 6. *&* 7. *& in verbo testis frater. fol.* 37. *col.* 1. *versic.* 4.

33 LIMITA IV. Vt † etiam in criminalibus consanguinei & affines admittantur ad defensionem suiaffinis, & consanguinei inquisiti, vt puta ad probandum, quod ipse occiderit ad propriam, & necessariam defensionem, vel alias ad illius innocentiam detegendam, *vt per Specul. in tit. de inquisit. §.* 1. *versic. sed nunquid, num.* 22. *Anan. consil.* 59. *incipien. visa inquisitione formata, num.* 1. *Alexand. consil.* 4. *num.* 10. *lib.* 6. *& consil.* 5. *incipien. in casu inquisitionis, nu.* 8. *& ibi in addition. lib.* 1. *& consil.* 24. *incipien. autmaduersis his, num.* 39. *lib.* 2. *Aymon consil.* 2. *num.* 1. *Natta consil.* 359. *incipien. quidam Iudex, num.* 2. *vol. in.* 2. *Crot. in tractat. de testibus, part.* 3. *num.* 80. *& sequent. & ibi Petr. Moncad. in addit. litera DD.* vbi pluribus rationibus comprobat hanc limitationem, & respondet contrariis, *Campeg. de testibus, reg.* 7. *in* 5. *fallent. Anton. Gomez. variar. resolut. tom.* 3. *cap.* 3. *rubr. de homicid. nu.* 28. *vbi alios adducit, Clar. in pract. criminal. §. fin. quæst.* 24. *versic. quæro modo, in fin. tumelo versic. item scias*, vbi testatur de communi, * ex Anton. Gomez. *vbi supra cap.* 12.

34 *num.* 22. † & multoties vidisse examinari testes affines ad probandum innocentiam rei inquisiti, *Vinc. in comm. opin. verbo, testes affines, versic. similiterque innocentia rei. Ioan. Mar. Monticel. in verbo, testes in criminibus qui esse possunt, fol. mihi* 354. *colum.* 1. *versic. Mascard. de probat. lib.* 1. *conclus.* 68. *numer.* 3. *in fin. & numer.* 8. *conclus.* 226. *num.* 3. *& conclus.* 236. *num.* 3. vbi propterea infert, quod ad probationem bonæ famæ alicuius inquisiti admittuntur illius affines, & consanguinei cum iuramento, *& conclus.* 408. *num.* 25.

35 *seqq. & conclus.* 412. *numer.* 7 *& num.* 9. Vbi † infert ad probationem erroris confessionis factæ per reum quod admittuntur affines & consanguinei, *& conclus.* 491. *num.* 4. *seqq. & num.* 6. *concl.* 994 (904.) *num.* 1. *Hector. Æmil. in tract. de testibus, verbo, testis affinis, num.* 48. 49. *&* 59. *part.* 1. *fol.* 123. Ex quibus sine dubio dicere possumus propositam limitationem esse communiter receptam, & pro ea faciunt, quæ dixi generaliter infra de testibus inhabilibus admittendis ad rei defensionem, *quæst.* 62. *num.* 90. & de fratribus, *infra hac eadem quæst. in* 2. *reg. num.* 97. & de parentibus, *in* 3. *reg. num.* 208.

36 SVBLIMITA I. Hinc † quartam limitationem, vt non procedat, quando contra reum adessent examinati aliqui testes, & ad illorum reprobationem idem reus vellet inducere suos affines, & consanguineos, nam tunc tales testes minime probant, *vt per Alex. consil.* 5. *incip. in casu inquisitionis, nu.* 8. *lib.* 1. *quem & alios referendo sequitur Gram. consil.* 12. *nu.* 19. *consil.* 32. *& decis.* 34. *nu.* 14. *Gigas de crim. læs. maiest. lib.* 2. *rubr. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. qu.* 9. *nu.* 8. *Vinc. in com. opin. verbo, testes affines, versic. quodque procedit ac verum esse intelligo, Ioan. Mar. Montic. in repertorio testium, verbo testes in criminalibus qui esse poss. fol. mihi* 354. *colum.* 1. *versic.* 2. *Gabr. lib.* 7. *conclus.* 22. *num.* 5. *in* 1. *limitat. Mascard. de probat. lib.* 1. *conclus.* 4[illegible] *num.* 8. *& conclus.* 491. *num.* 89. *& lib.* 2. *conclus.* 904. *num.* 11. *Hector. Æmil. in tractat. de testibus, verbo, testis affinis, num.* 41. *fol. mihi* 124. *par.* 1. Ex quibus patet * sine dubio hanc declarationem communiter * esse à Dd. receptam, iunctis iis, quæ de teste inhabili, dixi generaliter *infra quæst.* 62. *nu.* 91.

37 SVBLIMITA II. Vt † eadem quarta limitatio procedat, quando Iudex procedit ex officio, vel ad instantiam fisci: tunc enim ad defensionem inquisiti admittuntur consanguinei, quia non agitur de præiudicio alicuius tertii, sed tantum fisci, qui cum tractet de lucro pœnali & odioso, cum alterius iactura illius interesse, non est in aliqua consideratione, *arg. eius, quod notatur in l. si quis vxori,* §. *fin. & ibi gl. ff. de furt. & in specie, Bald. in l. parentes, col.* 1. *versic. aut dictum suum fratri prodest, & nemini nocet.* Vnde secus quando Iudex procederet ad instantiam partis & accusatoris, quia tunc satis dicitur agi de præiudicio alterius, & propterea videtur testes consanguineos non esse admittendos ad defensionem sui consanguinei, *vt in specie voluerunt Felin. in cap. literas, num.* 15. *in fin. de præsumpt. Gram. consil.* 12. *nu.* 20. *& consil.* 32. *nu.* 13. *Mascard. de probat. lib.* 1. *concl.* 412. *nu.* 8. *in fin. & lib.* 2. *concl.* 904. *nu.* 13. *iunctis iis, quæ de fratre in simili dicam infra hac eadem quæst. in* 2. *reg. nu.* 121. *& generaliter de testibus inhabilibus, infra quæst.* 62. *nu.* 9[illegible].

SVBLIMITA III. Eandem † quartam limitationem, vt in omnem euentum consanguinei examinati ad defensionem sui consanguinei non sint testes integræ fidei, & omni exceptione maiores ob præsumptam affectionem consanguinitatis, *secundum Gabriel. de testibus, lib.* 7. *conclus.* 22. *num.* 8. & quanta fides sit eorum testimonio isto casu adhibenda inspecta facti & personarum qualitate, Iudicis religioni relinquitur, *secundum Clar. in pract.* §. *fin. quæst.* 24. *sub versic. item scias, quem referendo sequitur Mascard. de probat. lib.* 1. *concl.* 68. *nu.* 3. *in fin. & faciunt, quæ generaliter dicam infra hac eadem quæst. & reg. in sublimit. generali, nu.* 80. *& quæ de fratre pariter dixi hac eadem quæst. in* 2. *reg. nu.* 122. *& quæ generaliter de testibus inhabilibus ad rei defensionem admittendu, etiam dixi infra quæst.* 62. *nu.* 98.

Et † hæc sublimitatio multo magis procederet, quando ex condemnatione inquisiti, resultaret ipsi aliqua infamia, vel infamia, quæ cum, *vt supra probaui, num.* 9. afficiat etiam alios de consanguinitate, & parentela, quia iniuria vni facta, omnibus censetur, *lib.* 1. *& seqq. ff. de lib. caus.* ideo isto casu consanguinei, vel non admittuntur ad consanguinei defensionem, vel saltem admissi non sunt integræ fidei, *vt in specie adnotauit Gram. consil.* 32. *num.* 11. *sequitur Mascard. de probat. lib.* 2. *concl.* 904. *nu.* 12.

39

40 LIMITA V. In † testibus instrumentariis, qui etsi affines, vel consanguinei sint, censentur tamen idonei, tanquam à partibus approbati, *vt per Alber. de testibus, part.* 1. *cap.* 1. *num.* 32. *seqq.* vbi facta generali conclusione, quod vbicunque testis est rogatus à partibus, semper censetur idoneus, quantumcunque sit alias inhabilis, *iuxta doctrinam gloss. in authent. de testibus,* §. *licet, collat.* 7. *& Bald. in l. parentes, num.* 1 *colum.* 1. *versic. aut est testis instrumentarius, Cod. de testibus, & nostratus dicemus infra, in materia testis inhabilis, quæst.* 62. *numer.* 110. *seqq.* inde infert ad affines, & consanguineos, & pro cautela consulit, quod potius in instrumentis celebrandis assumamus testes affines, & consanguineos, quam alios, & amplius testatur in contingenti casu, in quo fuit accusatum de falso testamentum, & in eo adesset rogatus pro teste, quidam affinis testatoris, se dixisse eundem affinem tanquam rogatum, esse admittendum ad testificandum ad fauorem testamenti, & Albericum, Aufrer. *de reprobat. test. num.* 25. *verf. secundo limita. Cæpol. caut.* 219. *incip. licet reuliter*, vbi late prosequitur, & pluribus comprobat hanc ampliationem, & in fine dicit se ita alias in facto obseruasse, *Socin. reg.* 427. *incip. testes parentes pro liberis, in* 4. *fallent. Gabr. in tit. de testibus, conclus.* 13. *num.* 13. *vbi alios plures allegat concordantes, Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, testis affinis, fol.* 11. *colum.* 2. *versic.* 3. *& verbo, testes, quot, & quales requirantur in instrumento, fol.* 316. *colum.* 1. *versic.* 4. *incipien. pro testibus instrumentariis, Mascard. de probat. lib.* 1. *conclus.* 408. *numer.* 17. *seqq.* Ex quibus iunctis iis, quæ in simili de fratre teste instrumentario dicam *infra hac eadem quæst., in* 2. *reg. numer.* 123. & de parentibus, & filiis, *nu.* 187. apparet hanc limitationem fuisse communiter * à Dd. * receptam, quicquid in contrarium senserit Imol. relatus per Gabr. *d. conclus.* 13. *nu.* 13. *in fin.*

41 SVBLIMITA I. Hanc † quintam limitationem, vt procedat quando contrahentes sciebant, quod testes instrumentarii, erant affines, vel consanguinei: tunc enim eos rogando in testes, censentur illorum inhabilitatem approbasse, & reputatur idonei: vnde secus, si hoc ignorabant, *vt per Arct. in l. qui testamento,* §. *quæcunque, colum.* 3. *num.* 5.

numer. 5. *versic. sed de solemnitate iuris possit distingui, ff. de testamentis*, vbi generaliter dixit, quod qualitas testium ignota contrahentibus, non videtur approbata per regulam, quod ignorans non censetur consentire aut approbare, de qua *in l. vtilitatem, & l. seq. ff. de confirm. tut. cap. nulli, de elect. in* 6. *cum aliis, vbi allegatis per eum*, vbi etiam remissiue ponit, an in dubio talis testium inhabilitas præsumatur nota, vel incognita contrahentibus, *sequitur Petrus Moncada, qui alios adducit concordantes, in addit. ad Crot. in tractat. de testib. par.* 4. *nu.* 110. (120) *lit. A, versic. prædicta tamen intellige, non dissentit Mascard. de probat. lib.* 3. *conclus.* 1148. *nu.* 26. *& dicam generaliter, infra de testibus inhabilib. instrumentar. quæst.* 62. *num.* 118.

42 SVBLIMITA II. Quia affines, † & consanguinei non sunt idonei testes in instrumentis, quando agitur de probando veritatem instrumenti, & sic quando illud reuocatur in dubium, sic enim post Anto. de But. quem allegat, scripsit idem Aret. *in l. qui testamento,* §. *quæcunque, num.* 15. *colum.* 3. *versic. & hanc sententiam, ff. de testament.* vbi etiam dixit, quod si casus contingeret, ita seruaretur in practica, licet forsan de subtilitate iuris posset distingui, vt in præcedenti sublimitatione, & bene facit Pet. Moncada, *in addit. ad Crot. de testib. part.* 4. *numer.* 130. *litera I. versic. & nota*, vbi post Alexand. *in consil.* 70. *num.* 6. *versic. nec ad hoc obstet si dicatur, lib.* 1. *Bauer in* §. *pater. colum.* 7. *Inst. de testa.* magistraliter dixit, quod licet testes instrumentarii censeantur approbati respectu ipsorum contrahentium, non tamen sunt approbati respectu notarii de instrumento rogati, & sic non sunt idonei, quando ipse notarius accusatur de falsitate instrumenti, *nec dissentit Gabr. de test. conclus.* 14. *num.* 17. *versf. sublimita istam conclusionem, post Capol. consil. crim.* 21. *nu.* 6. *versf. quia respondetur.*

43 Contrarium † aperte sentit Alber. de Malet. *in tractat. de testib. part.* 1. *cau.* 1. *nu.* 34. vbi dixit affinem testem testamentarium admitti ad fauorem testamenti, etiam in casu, quod illud prætendatur falsum, *& Alber. sequuti sunt Capol. caut.* 219. *post numer.* 2. *Socin. reg.* 427. *sub* 4 *fallent. Mascard. qui alios refert concordantes, in tractat. de probat. lib.* 3. *conclus.* 1148. *numer.* 25. Et faciunt Dd. allegati, in sequenti limitatione, volentes affines & consanguineos admitti ad testificandum in causa testamenti, & forsan hæc vltima opinio, iunctis aliis allegatis *infra quæst.* 62. *num.* 112. * *seqq.* videtur magis * cómunis, & tenenda in casu, in quo non reuocatur in dubium, quod affines fuerunt testes instrumento, licet de illius falsitate in aliqua parte dubitetur: sed si totum instrumentum redargueretur de falso, & diceretur illud nullatenus fuisse celebratum, tunc prior opinio esset iudicio meo sustentabilior, imo oriretur suspicio contra instrumentum, propter testes appositos affines, & consanguineos illius, qui de falso imputatur.

44 LIMITA VI. In testamentis, † in quibus affines, & consanguinei testatoris non prohibentur esse testes, & etiam admittuntur ad testificandum in causa testamenti, *vt per Campeg. reg.* 7. *in* 6. *fallent. Socin. reg.* 427. *in* 4 *fallent. Neuiz. consil.* 26. *nu.* 38. *Gabr. quia alios adducit, rubr. de testib. conclus.* 14. *nu.* 1 . . *Corn. consil.* 298. *ante omnia præmittendum sub num.* 4. *versic. & ex quo ductus testis, lib.* 1. *Hector. Æmil. in tract. de testib. part.* 1. *verbo, testis affinis, num.* 39. *fol. mihi* 120. faciunt ad hanc limitationem, quæ generaliter dixi de testibus inhabilibus, in testamento adhibendis *infra qu.* 62. *num.* 124. *& seqq.* & quid de fratre teste in testamento fratris, vide *infra hac ead. quæst. in* 2. *reg. nu.* 49. (94.) *seq.*

45 LIMITA VII. In † affine, & consanguineo, vtriusque partis, quia tunc cum par sit affectio in omnes, ideo pro idoneo reputatur, *secundum Bart. in l. qui testamento.* §. *quæcunque, nu.* 8. *& ibi etiam Aret. nu.* 4. *col.* 2. *versf. facit, quod notat hic Bart ff. de testam. Felin. in cap. cum oportcat, num.* 3. *versf. tertio limita. extra de accusat. Bald. consil.* 461. *incip. Lippus habuit tres filios, in fin. lib.* 4. *& consil.* 10. *incip. in quæstione, colu.* 1. *sub. nu.* 4.

46

47 SVBLIMITA Eandem † septimam limitationem, vt procedat, quando gradus affinitatis est æqualis, secus si esset inæqualis, quia tunc non probaret pro affine magis coniuncto ob præponderantiam affectionis, *vt per Abb. in cap. postremo, num.* 5. *de appellat. Menoch. consil.* 45. *nu.* 27. *lib.* 1. *sequitur Hector Æmil. vbi supra, verbo, testes affines, nu.* 26. *fol.* 117. *part.* 1. *& est etiam de mente omnium Dd. allegatorum supra num.* 45. *in limitat.*

48 LIMITA VIII. In † affine rei gioso ordinis Carthusiensis, vel Montis Oliueti Bononiæ, (pro vt exéplificant Dd.) vel etiam laico, sed notæ & probatæ fidei: quia tunc non solum admittitur in testem, sed etiam ei nihil de fide diminuitur. *secundum Ioan. de Imol. in cap. cum R. Canonicus, nu.* 8. *de offic. delegat.* vbi tamen de fratre loquitur, de quo dixi infra *hac ead. quæst. num.* 130. *in* 2. *reg.* Ergo multo magis in aliis affinibus, consanguineis, & transuersalibus remotioribus. Sed generaliter, & in affinibus hoc idem voluerunt gloss. *in c. in summa, 3. qu.* 5. *Cassin. cons.* 36. *num.* 1. *versf. & testes sunt, & in cons.* 38. (37.) *nu.* 3. *versf. præterea cognatus, Marsil. in pract.* §. *principium, post nu.* 8. *in fin. Ias. in repet. l. admonendi, nu.* 180. *versf. limita multum singulariter, ff. de iureiur. Aufrer. de probat. test. nu.* 25. *versf. primo, nisi frater, vel consanguineus, Crot. de testibus, part.* 3. *nu.* 85. *seq. & ibi Pet. Moncad. in addit. literis EE. Corrad. in pract. rubric. de testibus,* §. *personas testium aggrediendo, num.* 55. *versf.* 1 *nisi frater, vel consanguineus, fol. mihi* 91. *colum.* 1. *in princ. & colu.* 2. *pariter in princ. versf. subdeclarans tamen, Gabriel. qui alios refert, tit. de testibus, conclus.* 13. *nu.* 3. *Ioan. Mar. Monticell. in repertorio testium, verbo, consanguineus, fol.* 19. *colum.* 1. *versic. penult. Mascard. de probat. lib.* 1. *conclus.* 26. *nu.* 5. *versf. tertio & illud despicias, & conclus.* 408. *nu.* 3. *& num.* 16. *Hector Æmil. de testib. verb. testes affines, nu.* 21. *fol.* 116. *par.* 1. Ex quibus sine dubio apparet hanc limitationem fuisse communiter * à Dd. receptam, *& dixi generaliter infra quæst.* 62. *nu.* 367. *

49 LIMITA IX. In † affinibus, & consanguineis remotioribus gradu existentibus, nam valde remota affinitas non repellit testem, *secundum Marsil. in consil.* 113. *num.* 26. *Imol. & Anton. de Butr. in locis relatis per Mascard. de probat. lib.* 1. *conclus.* 68. *numer.* 13. *quem etiam refert Hector Æmil. in tract. de testibus, verbo, testes affines, numer.* 30. *fol. mihi* 118. *part.* 1. *Corn. cons.* 63. *num.* 4. *vol.* 1. vbi quod testis parum attinens parti potest esse testis, quia inter parum, & nihil, non est dif-

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

differentia, *sicut illum refert Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo consanguineus, fol. 18. col. 1. vers. octauo, incip. testis esse potest, qui attinet parum.*

50 Sed † quænam in proposito dicatur remota affinitas vide in primis *supra nu. 12. seqq.* vbi posui vsque ad quem gradum affines non possint cogi ad testificandum: nam si affinis non est intra gradum, in quo non cogitur testimonium ferre contra actorem, & tunc potest pro affine testimonium dicere, *vt per Paxorm. in cap. cum oporteat, nu. 3. circa fi. de accusat. Anguisol. cons. 13. incip. visis, videtur sub nu. 2. vers. tandem si assumas, lib. 1. insert. & sequitur Hector. Æmil. vbi supra d. verbo testis affinis, nu. 50. fol. mihi 118. col. 1.*

51 Et ideo cum sup. num. 3. † secundum magis communem * diximus, affines non posse cogi ad testificandum, vsque ad quartum gradum, sequitur ex præmissa conclusione, quod infra illum gradum, nec etiam poterunt testificari pro affine: vltra autem sic, *prout in specie affirmarunt Bald. vol. parentes, nu. 1. prope fin. vers. idem est in omnibus tribus similibus. & Bal. in Sylv. nu. 5. vers. & ipso casu, Auss. de rep. ob. test. num. 9. vers. quod intelligerem, Campeg. de testibus, reg. 7. in fidem. Duen. reg. 83. sub ampliat. relat. per Mascar. de probat. concl. 68. nu. 14. lib. 1. & per Gabr. de testibus. conclus. 13. nu. 8. Hector. Æmil. in tract. de testibus, verbo, testes affines, nu. 31. fol. 118. & verso, testis repetatus, nu. 6. fol. 144. part. 1.*

52 Et licet † quod imo vsque ad septimum gradum affines à testimonio repellantur, voluerint reliqui Dd. relati per Gabr. *d. concl. 13. num. 8. vers. si vero Mascard. concl. 68. (67.) post n. 14. tandem quos sequitur Lanfr. de test. sub. in repet. c. quoniam contra. nu. 18. & quos sequitur Farinac. nu. 68. ad fi. vers. & intelligo, affines, Crot. de test. part. 2. nu. 73. in simili, vers. & intellige.*

53 Et alique ad decimum, † vsque ad tertium gradum, quos refert Gabr. *d. concl. 13 sub fol. num. 8.*

54 Aliqui autem vsque ad sextum gradum, † *vt per Boss. in tit. de opposit. contra testes, nu. (110.) 10.*

55 Et † demum aliqui affirmarunt hoc non esse determinatum à iure, *prout dixit Alb. de Malet. in tract. de testibus, part. 1. cap. 1. nu. 53.*

56 Et † propterea in hoc esse attendendam patriæ consuetudinem, secundum quam affectionis qualitatem restringi, vel ampliari censuerunt alii relati *per eundem Gabriel d. concl. 13. nu. 9. & Boss. sub d. nu. 10.*

57 Ego tamen, † præd. non recederem in practica à sup. firmata prima opinione, quæ, vt fallor, mihi videtur, magis communiter * recepta, quod videlicet affines, & consanguinei repellantur a testificando, vsque ad quartum gradum, vltra autem non.

58 LIMITA X. Vt affines, † & consanguinei possint esse testes non solum de partium expresso consensu, *vt per Specul. Rom. & Felin. in locis relatis per Ioan. Mar. Montic. in suo*

59 *repert. test. verbo, consanguineus fol. 19. colum. 1.* † verum etiam tacito, vt puta, quando pars citata ad videndum eos ad examinandum admitti, nihil opponit, aut protestatur, *vt per Alex. & Ias. in locis relatis per Gabr. rubric. de testib. conclus. 12. num. 10. Auffer. de reprob. test. num. 25. vers. 4. limita, Mascard.*

60 *de prob. lib. 1. conclus. 408. num. 19. in fin. & num. 22.* † Et licet de hac limitatione dubitet Crot. *in tract. de testib. part. 4. nu. 76. post Bald. & Aret. ibi per eum relatos, ac etiam per Gab.*

61 *d. concl. 13. nu. 10. vers. contrarium, &c.* Non † per hoc recedas ab ea, quæ verissima est, & etiam communis * declaratio, tamen vt infra dicam de fratre *hac ead. quæst. in 2. reg. nu. 124.* & de testibus inhabilibus admittendis parte non opponente patiter dicam *infra qu. 52. num. 175. seqq.* & secundum posita in his locis sublimita hanc limitationem, & de testibus inhabilibus admittendis de partium expresso consensu, dixi *infra qu. 62. nu. 77. & seqq.*

62 LIMITA XI. Vt etiam affines, † & consanguinei admittantur in testes, & admissi probent pro suis consanguineis, quando inter eos non est magna affectio: non est enim affinitas illa, quæ repellit testem, sed affectio, quæ ex affinitate resultat, vnde cessante affectione, cessat etiam impedimentum testificandi, *sicut post Bald. in locis per eum relatis, voluit Gabr. de testib. d. concl. 13. n. 4.* † Sed an 63 inter affines, & consanguineos affectio, nec ne, & an sit talis, quæ testi fidem tollat, vel minuat, dic id totum iudicis arbitrio esse remissum, *vt per eund. Gabr. d. concl. 13. nu. 26. tuncto num. 31. (32.) vbi concordantes allegat, & in simili de fratre dixi infra hac ead. quæst. in 2. reg. nu. 144.*

LIMITA XII. In causa matrimonii, † nam tam pro 64 matrimonio, quam contra matrimonium, testes affines & consanguinei reputantur idonei, *ad gl. in c. in summa, 3. quæst. 5. in gloss. vers. sed in causa matrimonii, Marian. Socin. Iun. consil. 79. nu. 11. & seq. lib. 2. quos & alios referendo sequitur Gabr. de testib. d. concl. 13. nu. 11.*

Contrarium † consulendo tenuit Dec. *in cons. 133. nu. 4.* 65 ea motus ratione, quia causa matrimonii dicitur causa ardua, & criminali æquiparatur, *Paul. Meren. inter cons. matrimonialia, cons. 86. nu. 12. lib. 1. hos refert, & sequitur Nouel. reg. 216. n. 6. in fin. vers. nec in causa matrimoniali.* Et de auunculo, quod non sit testis idoneus ad probandum matrimonium, consuluit etiam Bauer. *inter cons. crim. diuer. lib. 1. cons. 100. nu. 7. quem pariter referendo sequitur Hect. Æmil. in tract. de testib. verbo testis auunculus, nu. 1. fol. 321. (221.)*

Pro resolutione vide, † quæ dicam de testibus paren- 66 tibus, *infra hac ead. qu. 53. reg. nu. 191. seq. & in seq. reg. n. 137.*

LIMITA XIII. Quia licet dictum affinis, & consan- 67 guinei sit de se debile, & inane, suppletur tamen, vel ex adminiculis, *vt ex allegatis per Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 68 post num. 15. tunctis iis, quæ in simili generaliter dicam de teste inhabili, quæst. 62. num. 355.* † Vel ex numero testium, 68 *vt per Cornæum cons. 172. nu. 21. vol. 2. quem in proposito refert Monticell. in suo repertorio test. rubr. numerus & dignitas. fol. 87. col. 1. ver. fin.* vbi tamen videtur requirere excessiuum numerum testium, *per Gabr. tit. de testib. d. concl. 13. num. 17. & concl. 15. nu. 7. Rota, coram d. Cæsare de Grassis, decis. 10. nu. 10. Carer. in pract. crim. de iudic. & tortur. §. vltimo, ant. 5. lis, num. 5. in fin. tunctis iis, quæ pariter posui de teste inhab. li, infra quæst. 62. num. 309. seq & de teste fratre hac ead. quæst. num. 128.* Vel † etiam 69 ex magna idoneitate alterius testis, *vt per Roman. in consil. 486. incip. in casu proposito, in fin. Gabr. d. conclus. 13. nu. 7. Cattelian. Cotta in suis memoralibus, verbo, testis ad hoc vt repellatur, in fin. vers. tam limitatur, Nouell. reg. 1. nu. 156. in 3. ampliat. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, in verbo, numerus, & dignitas testium defectum supplens. fol. 81. colum. 1. vers. pen. Franc. Curt. in tract. de testib. concl. 1. num. 5. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 16. (76.) num. 5. & concl. 68. nu. 16. Hect. Æmil. de testib. vers. testis affinis, nu. 16. & 17. fol. 114. tunctis iis, quæ generaliter dicam in simili, inf. a de teste inhabili. d. qu. 62. num. 320. & dixi infra de fratre, nu. 129. in 1. reg.*

LIMITA XIV. Quia etsi affines, † & consanguinei pro 70 suo affine, & consanguineo non faciunt plenam probationem, faciunt tamen aliquod indicium, & ad instructionem, seu informationem sufficiunt, *secund. gloss. in l. etiam, in gloss. 1. in vers. solutio non recipitur, (quæ tamen loquuntur in matre.) ff. de probat. Bald. in cons. 50. incip. videndum primo, sub num. 1. lib. 2. Auffer. de reprob. test. num. 25. versic. sexto fallit. Crot. de test. part. 3. num. 8. Mascard. de probat. lib 1. conclus. 408 post num. 15. Hector. Æmil. in tract. de testib. verbo, testis affinis, nu. 11. fol. mihi 113. part. 1.*

SVBLIMITA Hanc † decimamquartam limitatio- 71 nem, quia etsi ex hoc indicio resultante ex depositione affinium, & consanguineorum possit iudex (loquendo in criminalibus) deuenire ad capturam, & considerata tamen ipsorum affinium qualitate, & conditione, *prout adnotauit Fel. in pract. crimin. in verbo, captat informationem, numer. 33. vers. secundus effectus*, ac etiam ad inquisitionem generalem, hoc est, ad assumendum informationes super delicto contra nominatum, non autem ad specialem, & solemnem, & sic ad transmittendum ei inquisitionem, *sicut post Angel. Rom. Salyc. in locis per eum allegatis, voluit Blanc. in pract. crim. in princ. num. 13. & 14. tuncto nu. 20. vbi se*

vbi se melius declarat, quem refert & sequitur Menoch. de præsumt. lib. 1. qu. 88. nu. 9. & 20. & ante Menochium Foller. d. verbo capiat informationem. nu. 32. 33. & 34. † Non tamen propterea potest reum tormentis subiicere, quia tale indicium ad torturam non sufficere scripserunt Aret. *in l. qui testamento, §. quicunque, nu. 6. col. fin. vers. dato tamen. ff. de testamentis*, qui tamen loquitur in fratre, *de quo dicam infra, hac ead. quæst. ... num. ... in 2. reg. Crot. de testib. part. 3. nu. 84. in fin. Gabr. in tit. de testib. conclus. 13. nu. 6. Boss. in tit. de opposit. contra test. nu. 110. ad med.* vbi dixit, quod Abb. *in c. literas, sub nu. 9. extra de præsumt.* affirmauerit, quod duo fratres, & multo magis duo consanguinei accusatoris facerent indicium ad torturam contra accusatum in defectum aliorum, ipse tamen hoc in practica non obseruaret, nisi maxime probata eorum qualitate. Et certe contra Abbatis sententiam, quam etiam sequi videtur Felin. *in d. c. literas*, adest communis * Dd. opinio, *vt ex præallegatis patet, quibus addo etiam Hect. Æmil. in tract. de testib. verbo, testes affines, num. 47. fol. mihi 123. part. 1. vide infra nu. 133. in 2 reg.*

73 LIMITA XV. Regulam † procedere in affinibus ex legitima affinitate, secus in affinibus ex affinitate illicita, licet enim de iure canonico, etiam per illicitum coitum contraharur affinitas, *c. de illo, & c. discretionem, de eo,*

74 *qui consang. vxor. vel spon. c. in eod. 34. quæst. 4.* † Proprie tamen affinitas est illa, quæ ex iustis, & licitis nuptiis causatur, *l. non facile, §. affinis, ff. de gradib.* dum ergo in testibus consideratur à iure affinitas debet intelligi de propria & iusta, non autem de illicita & iniusta. Nec obstat tex. *in d. cap. de illo, cum aliis supra allegatis*, quia procedunt quo ad impediendum matrimonium, non autem quoad alios effectus, sic nempe ex præmissis post alios, quos allegat, hanc limitationem posuit Petr. Menoch. *in addit. ad Crot. in tract. de testib. par. 3. posi nu. 77. literis BB. vers. sed iuxta præ-*

75 *dicta*, † inquiens illam procedere non solum in terris Imperii, sed Ecclesiæ, *refert & sequitur Hect. Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo testes affines, nu. 27. & 28 fol. mihi 117.*

76 LIMITA XVI. Vbi sumus in probatione † facti, quod illius veritas aliter probari, vel melius probari non potest, quam per affines, & consanguineos: tunc enim tam in ciuilibus, quam in criminalibus, recipiuntur in testes, *sicut post alios plures quos allegat, affirmauit Gabr. rubr. de testib. concl. 13. nu. 14. tuncto nn. 27. & ante eum Alber. in l. parentes, nu. 2. in fin. vers. sed nunquid isti, C. de testib. Crot. de testib. part. 3 num. 88 Hector. Æmil. in tract. de testibus, verbo, testes affines, num. 47 fol. mihi 123. part. 1. Rota coram d. Cæsare de Grassi. decis. 10. nu. 11.* & faciunt pro hac limitatione, quæ in simili dicam infra de fratre, *hac ead. quæst. nu. 132. in 2 reg. & in 3 reg.* de parente *infra, nu. 193.* & generaliter de teste inhabili admittendo, in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, dixi etiam infra *q 62. nu. 50.*

77 LIMITA XVII. In † criminalibus exceptis puta læsæ maiestatis humanæ, vel diuinæ, simoniæ, & similibus, in quibus etiam affines & consanguineos recipi scripserunt Præpos. *in c. consanguinei, col. 1. vers. fallit in criminalibus, 3. quæst. 5. Nell. de testib. nu. 8. vers. præter quam in causa hæresis, Gabr. rub. de testib. concl. 13. nu. 24. Simanc. Catholicarum Institutionum, tit. 64. rubr. de testib. nu. 47. faciunt, quæ in simili de fratre dicam infra hac ead. quæst. in 2. reg. num. 111. & generaliter de teste inhabili infra quæst. 62. nu. 81. seqq.*

78 LIMITA XVIII. Contra † producentem generalem, *l. si quis testib. C. de testib. & interrogatus, Præpos. in c. consanguinei, colu. 1. vers. fallit, quando, 3. qu. 5. sequitur Gabr. rub. de testib. concl. 13. nu. 25.* & faciunt quæ in simili de fratre dixi *infra hac ead. quæst. nu. 126. in 2. reg.* & de parentibus, *nu. 189. in 3. reg.* & generaliter de producente testes inhabiles, *infra quæst. 62. nu. 211. & seqq.*

79 LIMITA XIX. Quia † affinis, & consanguineus licet non probet pro suo affine, & consanguineo, probat tamen in eo, quod contra ipsum aliquid deponit, *Dec. consil. 163. num. 11. vers. ad hoc accedit*, vbi facit regulam generalem, quod deponens contra eum, quem amat, præsumitur verum dicere, *Aym. cons. 6. nu. 62.* vbi quod testibus deponentibus contra seipsos, vel eorum coniunctos, magis creditur, quam aliis, & *Aymerum ea in loco referendo sensi sunt, Lud. Zanz. in suo cons. pro vxore. nu. 105. Io. Mar. Montic. in repert. testium, verbo, asserenti testem esse in dignitate, & ca-*

80 *pag. mihi 87. col. 1. vers. fi. Bertaz cons. 334. nu. 5. lib. 1. Gabr. tit. de testib. conclus. 4 nu. 88. lib. 1. Hippol. Riminal. cons. 61. nu. 28. & cons. 52. num. 117. in 1. vol. & cons. 362. nu. 58. & 59. in 4. vol. & cons. 502. nu. 9 & 10. in 5. vol. & cons. 613 nu. 18 lib. 6. & cons. 724. n. 38. eod. lib. 6. Masc. de probat. lib. 2. concl. 858. n. 17. vbi & in idem allegat eund. Aym. cons. 220. nu. 9.* Et reddit rationem, quia nemo suos consanguineos odio habere existimandus est, & propterea contra eos quis non deponeret, nisi ad sic deponendum veritatis stimulus eum coegisset. Et certe hæc limitatio est pulchra & verissima, cum sit fundata in naturali ratione, & pro ea faciunt, quæ in simili de fratre dixi *inf. n. 105. in 2 reg. & addo Simanc. Catholicarum Instit. tit. 64. rub. de testib. nu. 47. & seqq. vbi bene loquitur.* Et in eo, quod dixi ex Aym. *d. cons. nu. 6.* quod testi contra seipsum deponenti maxime credatur, *addo Socin. Iun. cons. 61. nu. 19. vers. 5. quod etiam vel ex eo, l. b. 2. prout illum refert & sequitur Ioan. Petr. Surd. decis. Mantuan. 107 nu. 4.*

Et facit etiam pro hac limitatione, quia testes, qui regulariter pro aliquo non probant, probant tamen si partim pro & partim contra deponant, *vt per eund. Montic. in repert. test. verb. testes inhabiles, an & quando admittantur.* Et hoc, quia testes non pro vna parte tantum, sed pro vtraque de qua onere debent, *c. fraternitatis, vbi gl. & Dd. extra de testib. gloss. in auth. si tit. ex, C. de episc. & cler. & ibi Ias. apud quem, vbi Bart. & Ripa, nu. 13. C. de edict. cum alia relatus per Hieron. Laur. dec. Auemon. 116. nu. 2. & nu. 6. post vers. nec obstat, & dixi infra quæst. 82. nu. 212 & qu. 74. nu. 16.*

SVBLIMITA Generaliter † omnes præmissas limi- 80 tationes, in quibus dixi affines, & consanguineos, forte admittendos in testes, vt tamen admissi non sint integræ fidei, nec omni exceptione maiores, & propterea fidem non facerent, in casu, in quo iure, vel a statuto requirentur testes omni exceptione maiores, *vt per Ias. in l. admonendi, sub num. 180. vers. confirmo & fortius, ff. de iurisdict. Alexand. cons. 13. incip. ex his, quæ in thomate. nu. 16. & cons. 18. viso processu causæ, num. 4. lib. 1. & cons. 113 viso processu causæ, num. 8. eod lib. 1. Decian. cons. 363. incip. in causa, quæ nomine, nu. 13. Crot. cons. 21 lib. 1. Sylua. cons. 17. viso processu agitato, num. 10. Soc. iun. cons. 12. incip. in occurrenti dubitatione, nu. 10. lib. 2. Soc. sen. cons. 229. num. 9. lib. 2. (1.) Mat. con. 32. nu. 10. lib. 1. Burs. cons. 175. nu. 27. Gram. decis. 24. nu. 18. Auffer. de reprob. test. nu. 25. vers. quinto fallit, Alb. de Malet. in tract. d. testib par. 1. cap. 1. nu. 54. Lanfr. de testib. nu 58. versic. credunt tamen.* † Vbi 81 propterea, quod ex dicto affinis, seu consanguinei, non defertur iuramentum in supplementum probationis, *Crot. de testib part. 4. numer. 121. Boss. in tit. de opposit. contra testes, numer. 105. per totum in discursu, Campeg. d. testib. reg. 9. in 1. fallent. Conrad. in pract. in rubric. de testibus, §. personas testium aggrediendo, post num. 45. versic. quinto*, vbi requiruntur testes omni exceptione maiores, *fol. mihi 90. colum. 2. ad med. fol. 91. colum. 2. in princip. Donat. a Lima, lib. 4. conclusionum, verbo testis, §. affinis in causa ciuili, fol. mihi 311. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo affinis, fol. 11. colum. 1. versic. penult. & verbo consanguineos, fol. 18. colum. 1. versic. tertio, & colum. 2. versic. 2. & fol. 19. colum. 1. versic. antepenult. Gabr. rubric. de testibus, conclus. 12. num. 20. & 21. Mascard. de probationib. lib. 1. conclus. 68. num. 15. & conclus. 408. num. 2. tuncto num. 13. & 14 & conclus. 412. num. 2. & 3. Hector. Æmil. in tract. de testibus, part. 1. verbo, testes affines, num. 13. 15. & 20. fol. mihi 114. & 116.* Ex quibus sine dubio apparet hanc sublimitationem esse communiter * a Doctoribus recep- * 82
tam. † Quicquid in contrarium senserit, Bald. & Ana- 82
nia respectiue relati per Gabriel. *d. conclus. 13. num. 21. in fin. & per Ioan. Marian. Monticell. vbi supra fol. 19. colum. 1. vers. 3.*

83 † Vbi dixit ex dicto patruelis, vel consobrini posse deferri iuramentum in supplementum plene probationis, & faciunt pro hac sublimitatione etiam ea, quæ posui supra, *nu.*26 30. & 28. & quæ dixi infra in simili de fratre, *hac eadem quæst. nu.*88. *in 2. reg.* & generaliter de teste inhabili, *infra quæst.*62 *nu.*383 *seqq.*

ARGVMENTVM.

Frater pro fratre in testimonium adductus, an & quando admittatur, & admissus, quam faciat probationem, tam in ciuilibus, quam in criminalibus

SVMMARIA.

*Frater repellitur a testificando ad fauorem fratris, num.*84. *contra quod imo non repellatur, sed admittatur, num.*85. *pro concordia dic, quod in criminalibus repellitur, secus autem in ciuilibus, num.*86.

*Frater etiam in casibus exceptis, in quibus de iure admittitur, nunquam tamen est integræ fidei, & omni exceptione maior, num.*87. *& seqq.*

*Iuramentum in supplementum non defertur ex depositione fratris, nu.*88.

*Frater in criminalibus ad fauorem fratris, & pro offensa fratri facta omnino a testimonio repellitur, numer.*90. *Ampl.*1. *quia examinatus cum examinari non deberet, nullam prorsus facit fidem, & probationem, numer.*91. *Ampl.*11. *vt licet in causa criminali, ciuiliter intentata, frater pro fratre non repellatur a testimonio, numer.*92. *repellitur tamen, quando agitur de iniuria facta fratri, numer.*93.

*Frater in testamento fratris, adhiberi non potest in testem, numer.*94. *Fallit, nisi a solo testatore rogaretur, numer. nonagesimoquinto, fallit in testamento valido de iure speciali, num.*96.

*Frater non potest cogi in criminalibus ad testificandum, numer. nonagesimosept.mo, Ampliaprimo, etiam in ciuilibus, numero nonagesimooctauo, licet aliqui relati, numero nonagesimonono, contrarium dixerint. Amplia secundo, vt non possit cogi ad testificandum ad fauorem fratris, numer.*110. *Sed hanc ampliationem declara, vt non procedat in casibus, in quibus frater admittitur in testem pro fratre, numero centesimoprimo. Amplia tertio, non solum in fratre carnali, sed etiam in sobrinis, & aliis transuersalibus, numer. centesimosecundo. Limita primo, vbi veritas aliter haberi non potest, numero centesimotertio, Licet etiam isto casu iudex abstinere debet, quantum potest ab examine fratris contra fratrem, numero centesimoquarto. Limita secundo, quia volens frater contra fratrem admittitur in testem, numero centesimoquinto, Quod in ciuilibus procedit indistincte, sed in criminalibus cum distinctione, de qua numero centesimosexto, & si frater vltro se offerret ad deponendum contra fratrem, tunc tanquam suspectus nec etiam volens admittitur, numero centesimoseptimo. Limita tertio, quia de consensu ambarum partium frater contra fratrem testificatur, numero centesimooctauo. Declara vt numero centesimonono. Limita quarto, quando frater est testis instrumentarius, quia tunc potest cogi ad testificandum contra fratrem, numer.*110. *Limita quinto in criminalibus exceptis læsa maiestatis, hæresis, simoniæ & similibus, num.*111.

Frater esse potest testis pro fratre in causis ciuilibus, numero centesimo duodecimo. Limita vt hoc procedat in causis ciuilibus leuibus, secus in magnis, & arduis, numero 113. *&* 114. *& qua in proposito ducatur ardua & magna, numer.*115.

Frater admittitur in testem inter duos fratres, numero centesimo decimosexto.

*Frater potest esse testis ad probandum innocentiam, & defensionem fratris, numer.*117. *licet aliqui relati, num.*120. *contrarium dixerint. Amplia primo etiam in crimine hæresis, numero decimooctauo. Amplia secundo, etiam quod vnus frater habitet cum alio, numero centesimo decimonono. Limita primo, vt conclusio procedat, quando agitur de sola fratris defensione absque præiudicio tertii, & sic quando iudex procedit ex officio, secus si procederet ad instantiam accusatoris, quia tunc cum de illius præiudicio agatur, frater non probat innocentiam fratris, numer.*121. *Limita secundo, vt in omni casu etiam ad fratris defensionem frater non sit testis integræ fidei, & omni exceptione maior, num.*122.

*Frater potest esse testis in instrumento cum fratre celebrato, numer.*123.

*Frater admittitur in testem pro fratre parte non opponente, numer.*124. *Limita, vt hoc procedat, quando pars est præsens, & non opponit, secus si sit absens, & contumax, numer.*125.

*Frater probat pro fratre si frater aduersarius illum produxit, numer.*126.

*Frater examinatus pro Curia informatione ad fisci instantiam, probat contra fiscum, num.*127.

*Fratris depositio suppletur, vel ex numero testium, vel ex idoneitate alterius testis, vel ex adminiculis, numer.*128. *&* 129.

*Frater religiosus, & summæ bonitatis, admittitur ad testificandum pro fratre, num.*130. *& nu.*131. *vbi etiam quod si frater sit simpliciter clericus & sacerdos.*

Frater admittitur pro fratre in testem in casu in quo veritas aliter haberi non potest, quam per ipsum fratrem, numer. 132.

Frater pro fratre licet non faciat plenam probationem, facit tamen indicium, & præsumptionem, numer. 133. *sed an hoc indicium sufficiat ad torturam, num.*134. *& seq.*

*Frater pro fratre admittitur in testem in omni casu, in quo domesticum testimonium non repellitur, nu.*136.

*Frater admittitur in testem ad probandum ætatem fratris sui, numer.*137.

*Frater admittitur pro fratre ad probandum in causa matrimonii, num.*138.

*Fratres nunquam admittuntur ad testificandum pro fratribus, etiam in casu a iure permisso, & excepto, quando insimul cohabitant, num.*139. *Limita si examinetur ad defensam fratris, num.*140.

Frater nunquam admittitur in testem ad fauorem fratris, quando insimul stant in communione bonorum, numero 141.

*Frater nunquam admittitur in testem ad fauorem fratris quando ambo sunt sub patria potestate, num.*142.

Frater nunquam admittitur in testem pro fratre, quando inter eos adest magna affectio, de qua statur arbitrio iudicis, nu. 143. *&* 144.

QVÆSTIO LIV. REGVLA II.

FRATREM Pro † fratre testem esse 84
non posse, voluit gloss. *in lege Iulia, in gloss. 1. vers. sed an pro eis, ff. de testib. sequuntur plures relati per Gabr. rubris. de testib conclus.*14. *numero primo, in princip. & per Mascard. de prob. conclus.*1357. *num.*45. *inter quos videatur Alber. de Malet. in tractat. de testib. part.*1. *cap. post numer.* 43. *& seqq.* vbi tribus rationibus monetur ad concludendum non solum, non esse adhibendam fidem fratri examinato ad fauorem fratris: verum illum omnino non esse ad testimonium admittendum, quod & idem voluerunt Iodoc. *in pract. crim. rub. de reprob. test. cap.*50. *num.*10. *Campeg. de testib. reg.*5. *in princ.* Et pro hac opinione faciunt omnes Dd. allegati *supra in 1. reg. nu.*2. volentes, consanguineos, & affines non esse admittendos ad testimonium pro suis affinibus & consanguineis, ergo multo minus sunt admittendi fratres carnales, qui in proximiori gradu sunt.

85 Contrarium, † quod imo fratres non repellantur à testimonio inducti ad fauorem fratris, & ab ipso fratre, affirmarunt gloss. *in l. parentes, in gloss. fin. Cod. de testib. & in cap. consanguinei, in verbo, parentes,* 3. *qu. quinto, & in cap. insinuantem, in verbo, familiarem, & in cap. cum R. Canonicus, in verbo, cum sint ciues socii, de offic. delegator. & in cap. literas, in verbo, de fratre; extra de præsumpt. Specul. at. in tit. de teste, §. primo, numer.* 8. *Abb. in cap. cum oporteat, numero* 3. *& ibidem Ioan. de Imol. numero* 10. *Felin. numero* 3. *in princip. extra de accusation. idem Felin. in cap. literas, numero quarto, extra de præsumpt. Diaz. reg.*746. *in 6. fallent. Marsil. in l.* 1. *§. ad quæstionem, numero* 8. *ff. de quæst. Nepos de Monte Albano in tractat. de testibus, numer.*48. *Aufrer. de probat. test. n um.* 25. *Alber. de Malet. de testib. part.*1. *cap.*1. *numer.*27. *in princip.* vbi ita dicit seruari in practica, *& numer.* 42. *vers. in aliis autem,* vbi testatur de communi * opinione, & ab ea dicit non esse recedendum, licet contrarium in puncto iuris, tanquam verius defendat, ibi, *numer.* 43. *seqq.* idem Campeg. *de testibus, reg.*6. *in princip.* (licet contrarium pariter regulam formauerit, *reg.*5. *in princip.*) *Alciat. de præsumpt. reg.*1. *præsumpt.*23. *num.*1. *Bertran. consil.*212. *numer.*9. *lib.*1. *Marc. Anton. Bauer. in §. pater, num.*23. *Instit. de testamentis, Socin. iun. consil.*29. *num.*12. *volum.*2. *vbi etiam testatur de* * *communi opinione, & consil.*38. *numer.*8. *eodem volum.*2. *sicut illum refert Duen. reg.*382. *in princip. Corrad. in pract. in rubric. de testibus, §. personas testium aggrediendo, num.*4. *Viui. in communn. opin. verbo, testis idoneus est frater,* vbi non solum testatur de magis communi Dd. opinione, sed etiam fatuum esse dicit in iudicando, & consulendo ab ea recedere, *Mascard. de probat. lib.*2. *conclus.*811. *numero primo, Menoch. de arbitr. quæst. casu* 104 *in princip. & præsumpt. lib.*2 *præsumpt.*53. *numer.* 4. *& seq.* vbi testatur de magis recepta * Doctorum sententia, & respondet contrariis, & faciunt pro hac contraria opinione Doctores relati *supra in 1. reg. nu.*3. vbi in simili idem, & generaliter dixi de affinibus, & consanguineis.

86 Pro concordia distingue, † *vt in simili distinxi supra in affinibus, numer.* 4. *in prima regula,* quod in criminalibus frater repellitur à testimonio inductus à fratre ad eius fauorem, & sic procedat prima opinio, *prout latius dicam infra mox in 5. quinti ampliatione, num.*90. in ciuilibus autem non repellitur, *prout etiam latius explicabo in 1. limit. huius regulæ infra num.*112.

87 Et † nihilominus etiam in causa ciuili, & in omni alio casu, in quo testis frater admittitur, admissus tamen non est integræ fidei, nec omni exceptione maior, *secundum Bartol. in l. qui testamento, §. quacunque, numer.*6. *in fin. vers. fateor tamen, Aret. ibidem, colum.*3. *ad medium, numer. quinto, vers. & consequenter tractauit hic Bartol. Speculat. in tit. de teste, §. primo, vers. sed nunquid frater, numer.*8. *Felin. in cap. cum oporteat, numer.*3. *vers. fallit quinto, & ibi etiam Imol. numer.*10. *Aret. numer.*11. *de accusat. idem Felin. in cap. literas, numer.*5. *de præsumpt. Feder. Schenk in tract. de testibus, numer.*30. *vers. quanquam non sit testis omni exceptione maior, Nell. de testibus, numero octauo, vers. ul minor tamen fides ei adhibetur, Aufrer. de reprobat. test. numer.*25. *versicul. quinto, fallit, Albert. de Malet. de testibus, part.*1. *capit primo, numer.*28. *&* 29. *& numer.*42. *versicul. cum hoc tamen temperamento, Crot.* 88 *de testibus, part.*4. *numer.*117. *versicul. attamen, &c.* † Vbi propterea infert ex depositione fratris, non posse deferri iuramentum in * supplementum plenæ probationis, & *ibi in addit. litera H. Boss. in titul. de oppos. contra test. numer.*109. *versicul. licet ei diminuatur, Campeg. de testibus, regul.*5. *in* 10. *fallent. & reg.*6. *in* 4. *fallent. Alciat. de præsumpt. reg.*1. *præsumpt.*13. *numer.*6. *Marc. Anton. Bauer. in §. pater, numer.*23. *Institut. de testament. Socin. in consil.* 20. *numer.*18. *&*

*consil.*130. *numer.*10. *lib.*1. *Ioan. de Anic. consil.*61. *numer.*19. *Duen. regul.*383. *in* 7. *limitatione, in fin. vers. in aquam regulam, Gabriel. rubric. de testibus, conclus.*14. *numer.* 12. *&* 23. *vbi alios adducit Corrad. in sua pract. rubr. de testibus, §. personas testium aggrediendo, post numer.* 45. *versicul. quinto, vbi requiruntur testes omni exceptione maiores, fol. vbi* 90 *colum.* 2. *&* fol. 91. *colu.* 2. *in princip. Michael Craff. in sua commun. opin. lib.* 2. *cap.* 17. *quæst.* 3. *in fine, Ioan. Mar. Monticell. in repertorio testium, fol.*37. *colum.*1. *versicul. fin. Menoch. de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.*53. *numer.*9. Ex quibus sine dubio patet hanc declarationem esse * communiter ab omnibus receptam, iunctis iis, quæ in simili de affine, & consanguineo dixi supra *in hac eadem quæst. in 1 regul. num.*6. & 82. & quæ dicam infra de teste inhabili, *quæst* 62. *num.* 383. *seq.* *

89 KEGVLA igitur † ex præmissis formari potest, quod frater pro fratre non est idoneus testis, nec legitimam facit probationem.

90 AMPLIA I. Regulam † procedere multo magis in criminalibus, in quibus non solum fratri non est credendum, sed nec etiam ad testimonium fore admittendum ad fauorem fratris accusatoris contra accusatum, volentibus Bartol. *in l. parent. 5, numer.*4. *Cod. de testibus, Alber. ibidem, numer.*2. vbi relatis contrariis, ita dicit in iudiciis vidisse seruari, *Bald. numer.*1. *colum.*2. *in princip. vers. aut causa, Salycet. numer.*5. *vers. in criminalibus autem, & vers. sed in causa criminali, Aret. in l. qui testamento, §. quacunque, colum.*3. *post medium, numer.* 5. *ad finem, vers. in criminali vero causa, & numer. sexto, refer. ad secundum membrum, ff. de testamentis, Felin. in cap. cum oporteat, numero tertio, vers. fallit quarto, & ibi etiam Abb. numero* 3. *de accusat. idem Felin. in cap. literas, numero* 9. *de præsumpt. Angel. de Perus. in quæst. an frater possit esse testis in causa criminali, numero* 2. *& omnibus sequentib.* vbi pluribus rationibus, & argumentis respondendo etiam contrariis hanc firmat ampliationem, *Speculat. in tit. de teste, §.*1. *sub numero* 8. *Gandin. rubric. de testibus. & qui repellantur, numero* 7. *Iacob. de Belluiso, in pract. crimin. in rubric. de causis criminalibus, numero* 70. *Marsil. in l.*1. *§. ad quæstionem, numero octauo, vers. idem etiam procedit in causa criminali, ff. de quæst. Feder. Schenk in tract. de testibus, numero* 30. *vers. in criminali vero. Nell. de testibus, numero* 8. *vers. in criminali vero non admittitur, Aufrer. de probat. test. numero* 25. *vers. quarto fallit in causa criminali, Alber. de Malet. de testibus, part.*1. *capit primo, numer.*28. *vers. si autem causa sit criminalis. Lanfranc. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, post numero* 62. *vers. item frater non potest, extra de probat. Boss. in tit. de oppos. contra test. numero* 109. *vers. vnde in criminali, Campeg. de testibus, reg.*6. *in* 3. *fallent. Alciat. de præsumpt. reg.*1. *præsumpt.*23. *numero* 2. *in fine, & ibi in addit. litera A. vers. quod autem dictum est, Duen. regul.*383. *in princip. Corrad. in pract. rubric. de testibus, in §. personas testium aggrediendo, numero* 45. *versicul. quarto in causa criminali, Viui. dicto verbo, testis idoneus est frater, vers. declaraturque similiter, Gabriel. rubric. de testibus, conclus.*14. *numero quinto, licet aliqui ibi relati contrariam dixerint. Michael. Craff. in suo commun. opin. lib. secundo, cap.* 17. *quæst.*3. *vers. secus vero, Menoch. de præsumpt. lib.*2 *præsumpt.*53. *numero secundo, Ioan. Mar. Monticell. in repertorio testium fol.*37. *colum.*1. *versic.*1. *Mascard. de probat. lib.*3. *conclus.*1357. *num.*45. Ex quibus sine dubio dicimus, ita tenere communem * opinionem Dd. iunctis iis, de quibus *supra in 1. reg. nu.*5. vbi de affinibus, & consanguineis in genere, ergo multo magis id est dicendum in fratribus, qui in proximiori gradu sunt.

91 AMPLIA I. Hanc † primam ampliationem, vt si frater, qui in causa criminali, seu alia, in qua de iure examinari non debebat, fuerit tamen examinatus de facto, nullam tamen prorsus faciat fidem, nec aliquam inducat probationem, *secundum Angel. de Perus. in dict. quæst. an frater possit esse testis in causa criminali fratris, numer.*29. *&* 30.

vbi red-

rationem, quia scilicet ultra consanguinitatis, & sanguinis, ex qua oritur repulsatio ad testificandum sunt naturalia, & propterea non possunt per facta iudicis tolli, l.1. §. *si vero*, C. *de feriis*, l. *factum iudicis*, *in prin. ff. de reg. iur.* & dixi in simili, de affine, & consanguineo, *supra in* 1. *reg. nu.* 10.

92 AMPLIA II. Præcedentem † primam ampliationem, vt licet in causa criminali, ciuiliter intentata frater pro fratre non repellatur à testimonio, *sicut post Imol. Anan. Felin. Aret. & alios quos allegant, scripserunt Gabriel. rubric. de testibus, dict. conclus.* 14. *numer.* 6. & *Duen. dict. reg.* 383. *in* 6. *limitatione, tunctis aliis Dd. allegatu supra in prima regul. nu.* 7.

93 † Vbi tamen agitur de iniuria facta fratri producenti in testem suum fratrem: tunc etiam repellitur, licet causa ciuiliter agatur, *secundum Bald. in l. lex Cornelia, in princ. ff. de iniur. idem Bartol. Salyc. & Angel. in l. vnica, Cod. de raptu virgin. Marsil. in l.* 1. §. *ad quæstionem, num.* 8. *ad versic. idem etiam procedit in causa iniuriarum ff. de quæst. Felin in cap. literas, numer.* 8. *de præsumpt. & in cap. cum oporteat, num.* 3. *versic. fallit tertio, & ibi etiam Anan. numer.* 4. *de accusat. idem Bartol. in l. parentes, sub numer.* 4. *Cod. de testibus, Ang. de Perus. d. quæst. an frater possit esse testis in causa criminali fratris, numer.* 6. & *seqq. vbi & iure, & ratione hanc comprobat ampliationem, Alciat. de præsumpt reg.* 1. *præsumpt.* 13. *numer.* 2. *versic. aut tractaretur de iniuria, Campeg. de testibus. reg.* 6. *sub* 7. *limitat.* 4. *Corrad. in pract. in rubric. de testibus, in* § *per quas testium aggrediendo, numer.* 45. *versic. tertio, in causa iniuriarum, Duen. reg.* 383. *in* 1. *ampliat. Gabriel. rubric. de testibus, conclus.* 14. *num.* 27. *Menoch. de præsumpt. lib.* 2 *præsumpt.* 53. *num* 2. Et ampliatio hæc est communiter * recepta, prout etiam apparet ex allegatis supra de affine, & consanguineo, *in prima regula, num.* 9.

94 AMPLIA II. Et † principaliter, potiam secundam regulam, vt licet in testamentis affines, & consanguinei possint in testes adhiberi, *vt dixi supra, num* 44. *in prima regula*, & in propolito animaduertit Gabriel. *dicta conclus.* 14. *nu.* 12. non tamen possunt adhiberi fratres, ad textum expressum, *in* §. *sed neque, Instit. de testam.* Et per istum

95 text. voluerunt Gabriel, *d. conclus.* 14. *num.* 11. † Nisi à tola testatore frater rogaretur in testem, *vt per Bald. in l. parentes, num.* 1. *col.* 1. *versic. aut est testis testamentarius, Salic. ibidem, num.* 5. *versic. siue sit testamentarius, Cod. de testament. quos. & alios referendo sequitur id. in Gabriel. d. conclus.* 14. *nu.* 13. *(licet las. &*

96 *Socin. ibi per eum relati contrarium dixerint.)* † vel nisi testamentum esset factum iure speciali, quia tunc etiam fratres in testamento admittuntur, *vt per Grat. & Bellamer. in locis relatis per eundem Gabr. ibid. num.* 14. Vide quæ de testibus inhabilibus in testamento adhibendis dixi generaliter *infra quæst.* 62. *nu.* 124. *seq.*

97 AMPLIA III. Vt frater contra fratrem, † nec etiam cogi possit ad testificandum contra illum, præsertim in criminalibus, *ad text. in lege Iulia, ff. de testibus*, quia loquitur in sobrino, ergo multo magis in fratre carnali, & per istum text canonizatum, *in cap. si testes,* § *lege Iulia*, 4. *quæst.* 2. *sic aperte voluerunt Alb. in l. parentes, nu.* 2. *ad med. Salyc. ibi l. num.* 6. *Cod. de testib. Bart in l. qui testamento,* § *quacunque, num.* 6. *versic. sed est verior gloss ff. de testament. idem Alb. in d. l. lege Iulia, num.* 6 *ff. de testibus, Abb. in cap. literas, num.* 8. & *ibi Felin. nu.* 16. *de præsumpt. Ang. de Perus. in addit. ad Iacob Ægid de testib. num.* 2. *idem Ang. in quæst. an frater possit esse testis in causa criminali fratris, num.* 1. *Fed. Schenck in tract. de testibus, nu.* 31. *Alb. de Malet. de testibus, cap.* 6. *numer.* 2. *versic. circa primum*, vbi * quod est indubitatum apud * omnes, & *num.* 4. vbi præsertim in magnis criminibus, *Crot. de testibus, part.* 5. *nu.* 196. vbi etiam quod hoc est indubitatum apud omnes, *Boss. in tit. de opposit. contra test. num.* 109. *versic. vnde in criminali. Duen. reg.* 383. *in prin. Vsui. d. verbo, testis idoneus est frater, versic.* & *quamuis frater. Clar. in pract.* §. *fin. quæst.* 24. *versic. scias tamen, vbi etiam testatur de communi* * *opinione, de qua etiam per Michael. Crass. in suis commun. opin. lib.* 2. *cap.* 17. *qu.* 4. & *faciunt, quæ in simili, & generaliter de affinibus & consanguineis, dixi supra in* 1. *reg. num.* 13.

98 AMPLIA I. Hanc tertiam ampliationem, vt non solum in causa criminali, prout videtur loqui text. *in l. lege Iulia, ff. de testibus*, frater contra fratrem non possit cogi testificari. sed etiam in ciuili, prout in simili de affinibus, & consanguineis dixi supra *num.* 15. habemus gloss. *in d. l. lege Iulia, in gloss.* 1. *in versic. item nota, quod quidam intelligunt, & gloss in cap. si testes, in versicul. item ne liberto, ad finem*, 4. *quæst.* 3. *& in specie de fratre, sic voluerunt post Iacob. de Arena, Cynum, Archid. Bart. Bald. & Specul. quos refert Alb. de Malet. in tract. de testibus, cap.* 6. *numer.* 2. & *seqq. vbi numer.* 4. *in fin. testatur de communi* * *opinione, Alberic. de Rosate in dicta l. lege Iulia, numer.* 6. *ff. de testibus, Feder. Schenck in tractat. de testibus, numer.* 31. *Crot. de testibus part.* 5. *numer.* 196. *vbi quod hoc est indubitatum apud omnes, Boss. in tit. de opposit. contra testes, num.* 109 *versic. sed an frater cogatur, Duen. regul.* 384. *in secunda ampliatione, vbi testatur de communi* * *opinione, ex Iacobo de Sancto Georg. in dicta l. lege Iulia, numer.* 2. *in fine, quem etiam refert & sequitur Michael Craff. in suis commun. opinion. libro* 2. *cap.* 17. (17.) *qu.* 5. Et Vtuius *vbi supra, in versic. & quamuis frater*, quicquid in contrarium voluerit gloss. *in cap.* 1. 3 *quæst.* 5. quam † sibi magis placere asserui. Alb. de Malet. *de testibus, dicto cap.* 6. *num* 3. *in fine. & num.* 4. *versicul. mihi tamen magis placet, &* 6. *duplici ratione, vbi per eum considerata.*

99 AMPLIA II. Dictam † tertiam ampliationem, vt sicut frater non potest cogi ab aliquo extraneo ad testificandum contra fratrem, ita pariter nec possit cogi ab ipso fratre ad testificandum ad eius fauorem, & hoc ex rationibus deductis supra in simili in affinibus, & consanguineis, *nu.* 14. *in prima regula*, & in specie relatis, & reprobatis contrariis defendit Alb. de Malet. *in tract. de testibus, c.* 6. *nu.* 5. & 6. *Alb de Rosate in l. parentes, nu.* 2. *ad medium*, C. *de testibus*, Campeg. *de testibus, regul.* 6. *in* 4 *fallent. Boss. tit. de opposit. contra test. num.* 109. *versic. etsi non cogitur in causa ciuili*, vbi dixit bonam esse consequentiam post Azonem, & alios, quos allegat, frater non cogitur contra fratrem deponere, ergo nec pro eo cogendus est.

100 Verum † hęc ampliatio habet contradictores, & non videtur vera. vel saltem declaranda est, vt non procedat, quando sumus in casibus, in quibus frater admittitur ad testificandum pro fratre, nam tunc potest etiam compelli, quia priuilegium ei concessum à *l. lege Iulia. ff. de testib.* est, vt non compellatur aduersus fratrem, vnde cessat, quando agitur de illius fauore, *argum. l. quod fauore, C. de legibus, & in terminis ita argumentatur Crot. de testibus. part.* 5. *nu.* 196. *versic. circa secundum, vbi dixit ita communiter* * *notari per Dd. in dict. l. lege Iulia, & per Abb. in cap. literas, num.* 8. *de præsumpt. in penult. colum.* Et licet Boss. vbi supra in contrarium allegatus, *d. num.* 109. videatur facere cum Azone illam consequentiam, frater non potest compelli ad deponendum contra fratrem, ergo nec etiam pro fratre, vide tamen eundem Boss. *ibid. num.* 110. *in fin. & num.* 111. vbi fatetur, quod hæc Azonis opinio in practica esset dura, ex quo iudex, vbi videret, fratrem esse idoneum testem, illum cogeret ad testificandum, & ita videtur tenere Duen. *Duen.* 384. *in* 3. *limit. in fin.*

101 AMPLIA III. Eandem † tertiam principalem ampliationem, vt procedat nō solum in fratre carnali, sed etiam in sobrino, & aliis transuersalibus, qui nec etiam cogi possint ad testificandum contra suos sobrinos, prout expresse cauetur *in d. l. lege Iulia. ff. de testib.* & hoc vsque ad quartum gradum, *vt dixi sup hac ead. qu. in* 1. *reg. n.* 23. Et hic repetere esset superfluum. Et dixi *infra qu.* 78. *nu.* 63 (83.)

LIMITA I. Hanc † tertiam ampliationem non procedere, vbi veritas aliter haberi non posset, nam tunc fratrem posse cogi ad testificandum contra fratrem, affirmarunt Alber. *in l parentes, numer.* 2. *in fin. versic. sed nunquid ifti*, Cod. *de testibus*, Specul. *in tit. de teste*, §. *de testium, nu.* 1. Hostiens.

, vbi etiam *num.* 1. ponit, cui incumbat onus probandi, quod veritas aliter haberi non potest, *(de quo nos alibi infra suo loco dicemus,) Roman. sing.* 398. (299.) *Feder. Schenck in tract. de testib. nu.* 31. *versic. hoc tamen, (licet contrarium affirmauerit, num.* 34.) *Duen. regul.* 384. *in* 1. *limitat. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium fol.* 143. *colum.* 1. *vers. fin.*

• *Clar. in pract.* §. *fin. quæst.* 24. *versic. scias tamen*, vbi quod in ciuilibus hoc nullam habet difficultatem, & in criminali-

104 bus, testatur ita vidisse plerunque obseruari. † Bene verum est, inquit Clarus, quod quantum fieri potest, iudex abstinere debet ab examine illorum testium, qui de iure contra eum ad testificandum compelli non possunt, & vbi casus contingit, quod aliter veritas haberi non possit, & delictum sit atrox, id non faciat, nisi Principe consulto, & ita alias apud eum etiam seruatum fuisse testatur, vide quæ de affinibus, & consanguineis dixi *supra, num.* 18. *in* 1. *reg. & infra in* 3. *reg. num.* 171. vbi de parentibus, & quæ generaliter de testibus cogendis dicam etiam *infra quæst.* 78 *nu.* 102. *seqq.*

105 LIMITA II. Eandem ampliationem, † quia licet frater contra fratrem inuitus ad testificandum non admittatur, admittitur tamen volens, & admissus probat contra fratrem, licet pro fratre, & ad eius fauorem non probaret, *vt per Bald. in l. qui testamento,* §. *quacunque, numer.* 6. *versic sunt quædam personæ, ff. de testam. Felin. in cap. cum oporteat. numer.* 3. *versic. sexto limita, extra de accusation. Feder. Schenk in tractat. de testibus, numer.* 32. *versic. volentem autem, Nell. de testibus, numer.* 9. vbi generaliter loquitur in collateralibus. *Aufrer. de reprobat. testium, numer.* 25. *in fin. versic. sexto limita, Gabriel in tit. de testibus, conclus.* 14. *nu.* 8. *tuncto numer.* 31. *vbi alios adducit, Boss in tit. de opposit. contra test. numer.* 112. vbi post Abb. *in cap. literas, extra de præsumpt.* dixit, quod sicut frater potest testificari ad defensionem fratris, ita etiam volens potest testificari ad offensionem. *Corrad. in pract. rubr. de testib.* §. *personas testium aggrediendo, numer.* 45. *versic. sexto, nisi frater produceretur in testem contra fratrem. fol.* 91. *colum.* 1. *ad med. Gigas de crimin. læs. maiest. lib.* 2. *rubr. quom. & per quos crimin. læsæ maiest. probet. quæst.* 9. *numer.* 2. Et ad hanc limitationem, quæ communiter

** recepta videtur, faciunt quæ scripsi supra, *in* 1. *reg. nu.* 6. vbi generaliter dixi, consanguineos volentes admitti ad testificandum contra consanguineos, licet inuiti non cogantur, & *nu.* 97. (97.) vbi probaui, quod affinis probat contra affinem, licet pro eo non faciat fidem, & vide etiam, quæ generaliter de testibus cogendis dicam *infra quæst.* 78. *nu.* 101.) 10.

106 SVBLIMITA I. Hanc † secundam limitationem, vt procedat indistincte in ciuilibus, sed in criminalibus non indistincte, sed cum distinctione, quam facit Alber. de Rosate, *in lege Iulia, numer.* 6. *ff. de testibus*, in qua relatis contrariis residere videtur, Alb. de Malet. qui bene disputat materiam, *in tract. de testibus, cap.* 6. *num.* 7 & 8. *quem videas.*

107 SVBLIMITA II. Vt † licet frater contra fratrem volens admittatur, & probet, non tamen sic est, si sponte, & vltro se examinari offert, quia tunc est suspectus, & non probat, per ea, quæ generaliter de teste se vltro offerente dicam infra *quæst. . . . num. . .* & quæ in simili de affinibus, & consanguineis, dixi *supra num.* 17. *in* 1 *reg.* & in specie de fratre sic affirmarunt Felin. *in c. cum oporteat nu.* 3. *versic. sexto limita; de accusat. Aret. in l. qui testamento,* §. *quacunque, colu.* 3. *num.* 5. *ad finem, versic. tertio, adde. Feder. Schenk in tract. de testibus, nu.* 33 *Aufrer. de reprobat. test. nu.* 25. *in fin. versic.* & *ipse non se offerret, Boss. tit. de opposit. contra test. num.* 112. *versic. quod tamen limita. Corrad. vbi supra, d. fol* 91. *ad medium, versic.* & *ipse se non offerret, &c.*

108 LIMITA III. Hanc † tertiam principalem ampliationem, vt non procedat quando vtraque litigantium

pars consentiret, vt frater produceretur in testem. quia tunc etiam inuitus compellitur, *vt per Alb. in l. parentes, numer.* 2. *post medium. versic. dicit etiam ipse. Alb. de Rosate. in tract. de testibus, cap.* 6. *numer.* 2. *ad finem, Duen reg.* 384 *in* 5. *limit.* † vbi hoc intelligit verum, quando vtrus ex ipsis 109
litigantibus esset frater. Nam si ambo essent extranei, tunc nec etiam de eorum consensu frater contra fratrem posset cogi ad testificandum, maxime in causa criminali, vel in ciuili ardua, & maioris partis bonorum, *vt ibi per eum.*

LIMITA IV. Eandem † ampliationem non procedere, quando frater fuisset adhibitus testis instrumentarius, quia tunc cum sit rogatus ab vtraq; parte, ideo cogitur inuitus testificari, secundum Bald *in l. parentes, nu.* 1. *versic. aut est testis instrumentarius, & ibidem Salic. num.* 2. vbi & idem si sit testamentarius, C. *de testib. Alb. de Malet. de testib. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 31 *& cap.* 6 *nu.* 3. *vers. primus. & vers. secundus, &c.* vbi & idem de testamentario, & iudiciario. *Duen. reg.* 384. *in* 2. *limitat.* vbi ad idem dicit facere gloss. *in l. inuiti, la* 1. *in gl. magna, in fin. ff. de testib. & in Auth. de restib.* §. *& luct, in verbo, & supplicis, coll.* 1. 7. 110

LIMITA V. In † criminalibus exceptis, læsæ maiestatis, hæreseos simoniæ, & similibus, in quibus fratrem posse compelli ad testificandum contra fratrem, probat tex. & ib. Dd. omnes *in c. literas. C. de præsumpt. & in c. fraditus, & c. legi.* 23. *quæst.* 8. *Alb. de Malet. de testibus, cap.* 6. *num* 4. & *cap.* 1. *nu.* 28. *vers. fuit crim. hæresis, Simanc. de catholicarum institutionum, tit.* 64. *rubric de testibus, nu.* 47. *Gigas de crimine læsæ maiestat. lib.* 2. *rubric. quom. & per quos crim. læsæ maiest. probet. quæst.* 9. *nu.* 3. *seq. Mascard. de probat. lib.* 1. *conclus.* 46. *nu.* 8. & *lib.* 2. *conclus.* 857. *nu.* 16. Faciunt quæ d. affinibus, & consanguineis recipiendis in testes, dixi *sup. nu.* 77. 111

LIMITA Modo † huius quæstionis propositam secundam regulam pluribus modis. Et primo eam non procedere in causis ciuilibus, in quibus fratrem pro fratre in testem admitti affirmarunt Bartol. *in l. parentes, numer.* 4. *post gloss. ibi, quam* * *omnes se jurtestatur & ibidem Alb.* * *numer.* 2. *vbi ita vidisse in iudicio seruari asserit, & Salyc. et. nu.* 5. *Cod. de testibus, Aret. in l. qui testamento,* § *quacunque, colum.* 3. *numer.* 5. *ad fin. versicul. & consequenter tractant hic, Bartol. ff. de testamen. Feder. Schenk in tract. de testam. num.* 30. *Nell. de testibus, post numer.* 8. *versicul. frater pro fratre, Alb. de testibus, part.* 1. *cap.* 1. *numer.* 27. *Lanfranc. in cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones post numer* (62.) 61. *in versic. item frater, & ibi in addit. litera* F. & dicit ibi Lanfranc. quod etsi sibi videatur magnum dictum, quod frater admittatur in causa fratris, & aliis affines remotiores, non tamen potest recedere à Dd. hac sententia. Sed labitur certe Lanfrancus, quia in causa ciuili, prout nos loquimur, etiam affines, & consanguinei remotiores admittuntur, vt dixi *supra in* 1. *regul.* ergo sic etiam & frater, prout in fratribus hoc idem scripserunt *Crot. de testibus. part.* 5. *numer.* 117. *Marsil. in l.* 1. §. *ad quæstionem, numer.* 8. *versic. idem si agatur ciuiliter. Boss. in tit. de opposit. contra test. numer.* 109. *Duen reg.* 382. *versic. & quod in causa ciuili, Gabriel. in titul. de testibus, conclus.* 14. *numer.* 1. *versic. contrarium, quod imo frater, vbi plures alios adducit concordantes, Menoch. de arbitr. quæst. lib. casus* 104. *numer.* 1. *Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium fol. mihi* 37. *colum. versic.* 1. *Mascard. de probat. lib.* 2. *conclus.* 811. *nu.* 1. & *est communis,* * *prout testatur Michael Craff in suis commun.* * *opin. lib.* 2. *cap.* 17. *quæst.* 3. *Soarez in suo theatro ubi sententiæ sent. literæ T. num.* 126. *Menoch. de præsumpt. lib.* 2. *quæstion. pr.* 53. *num.* 4. *vbi testatur de magis communi opinione, Rota coram dict. Cæsare de Grass. decis.* 71. *nu.* 5. 112

SVBLIMITA Hanc † primam limitationem, vt procedat in causis ciuilibus leuibus, & parui præiudicii, in quibus bene frater admittitur in testem pro suo fratre, *vbi per Bald. in l. parentes, numer.* 1. *versic. & tunc aut loquimur in leuibus, & versic. & tunc aut est quæstio ciuilis, & parua. Salycet. & ibid. numer.* 5. *in simili, versic. aut est quæstio ciuilis & parua,* 113

parua, Cod. de testibus, Alb. de Malet in tractat. de testibus, par. 1. cap. 1. num. 38. Campeg. de testib. reg. 5. in 6. fallent. & reg. 6. in 3.
114 *fallen. vers. sed admitteretur quando, &c.* † At secus in causis arduis, magnis, & valde tertio præiudicialibus, quæ cum æquiparentur criminalibus, *l. propter litem, §. 1. ff. de excusat. tutor. cap. 1. de restit. spoliat.* ideo sicut in illis frater repellitur à testimonio, ita & in istis non admittitur, *vt per eundem Bald. in dict. l. parentes, num. 1. colum. 1. versic. aut est causa grauis, & colum. 2. versic. causa ciuilis, & ardua, Salycet. ibidem, num. 5. versic. aut est quæstio ciuilis, sed ardua. C. de testibus. Felin. in cap. cum oporteat, num. 3 versic. sallit 6. & ibidem Aret. num. 10. de accusat. ibidem Felin. in cap. literas, numer. 10. versic. sexto limita, de præsumpt. Alber. de Malet. de testibus, part. 1. num. 38. Campeg. reg 5. in 6. fallent. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 13. numer. 2. versic. vel essemus in causa valde graui, Roman. consil. 186. num. 5. Marc. Anton. Bauer. in §. pater, num. 23. Instit. de testament. Marsil. in i. 1. §. seruus municipibus, numer. 9. ff. de quæstion. Socin. consil. 17. num. 6. & 7. volum. 1. & consil. 235. nu. 7. volum. 2. Iacob. de Belusi in pract. crimin. in 2. part. rubr. de causis criminalibus, numer. 70. Gabr. in tit. de testib. conclus. 14. num. 28. Duen. reg. 383. in 1. ampliat. Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 104. numer. 4. & de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 53. numer. 3. & est * communis, vt per Soto ez in suo thesauro recept. sent. litera T. num. 127. & per Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 811. num. 5. iunctis iis, quæ in simili de affinibus & consanguineis posui supra in 1. reg. num. 25 Rota, coram d. Cæsare de Grassis, d. decis. 71. nu. 6.* vbi quod isto casu nec etiam facit semiplenam probationem, sed tantummodo indicium.

115 Quæ † autem dicatur in proposito, causa ardua, & magni præiudicii, dic, quod erit causa omnium, aut maioris partis bonorum, vel alias arbitrio iudicis, *vt per Bald. in d. l. parentes, num. 1. in fin. C. de testib. Duen. reg 383. in d. 2. ampliat. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 104. nu. 5.*

116 LIMITA II. Proposita † secundam regulam non procedere, quando frater testificaretur inter duos fratres, nam tunc erit testis idoneus, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, quia paritas consanguineitatis tollit suspicionem, *l. non solum, §. 1. ff. de ritu nupt. l. extraneos, § 1. & l. in hoc, C. de quæst.* vbi licet alias seruus non posset torqueri contra dominum, *l. 1. §. diuus, ff. de quæst.* poterit tamen torqueri inter duos dominos, & ratione æquitatis dominii valebit tortura. *vt ibi,* facit text. *in l. sed & milites, versic. consequalitas, ff. de excusat. tut.* Et per ista iura hanc secundam limitationem, quæ sine dubio communiter
* * recipitur per Dd. & verissima est. firmatur Spec. *in tit. de teste, §. 1. num. 9. Bart. in l. qui testamento, §. quacunque post num. 8. ff. de testam. Felin. in cap. cum oporteat, num. 3. vers. tertio limita, de accusat. & in cap. literas, num. 13. de præsumpt. Florian. in l. testis idoneus, num 8. ff. de testibus, Hippolit. in l. 1. §. seruum, numer. 6. ff. de quæst. Marc. Anton. Bauer. in §. pater, sub num. 23. Instit. de testam. addito ad Lanfranc. de testibus, post numer. 62. litera H. versic. circa tradita. Crot. de testibus, part. 4. num. 119. Campeg. de testibus, regul. 5. in 2. fallent. Conrad. in pract. in rubric. de testibus. §. personas testium aggrediendo, num. 45. versic. tertio, nisi sit coniunctus vtrique parti, Duen reg. 383. in quinta limitatione, Gabriel. rubric. de testibus, conclus. 14. num. 29. & faciunt, quæ generaliter de affinibus, & consanguineis dixi in 1. reg supra num. 45. & quæ dicam infra de parente deponente inter duos filios, in 3. reg. nu. 207.*

117 LIMITA III. Quia † frater in criminalibus admittitur ad defensionem fratris, & ad illius innocentiam purgandam, *vt per Bald. in l. parentes, numer. primo, colum. 1. versic. aut dictum suum fratri prodest, & nemini nocet, & colum. 2. versic. aut non testificatur ad alterius impugnationem, Salycet. ibidem, numer. 5. versic. secundo casu. Cod. de testibus, Aret. in l. qui testamento, §. quacunque, post numer. 6. versic sed illa iura loquuntur, ff. de testam. Felin. in cap cum oporteat, numer. 3. versic. quinto limita, extra de accusat. & in cap literas, numer. 15. de præsumpt. Iason in l. sed e si quis, numer. 5. ff. si quis caut. & in l. vt vim, numer. 3. ff. de vsufr. & iure, Florian. in l. testis idoneus, numer. 6. de testibus, Ripa in l. damnum, numer. 12. ff. de damn. infect. Nicol. Arelatan. in addit. ad Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 23. litera A. versic. quod autem dictum est. Arnon. singul. 40. Gigas de crimine læsa maiestatis, lib. 2. rubric. quomodo & per quos crimen læsa maiestat. prob. quæst. 9. numer. 6. sequentib. Aufrer. de reprobat. test. numer. 25. versic. quinto limita, Marc. Anton. Bauer. in §. pater, sub numer. 23. Institut. de testam. Guliel. de Benedict. in repet. cap. Raynutius, in verbo, qui cum alia matrimonia contrahens, numer. 257. Alexand. consil. 4. numer. 10. volum. 6. & consil. 5. numer. 8. volum. 1. & consil. 212. numer. 9. & consil. 34. numer. 39. volum. 2. Marsil. in l. vnius, §. cogniturum, numer. 52. ff. de quæst. Alber. de Malet. de testibus, part. 1. cap. primo, num. 39. & seq. Lanfranc. in tractat. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, extra de probation. post num. 62. versic. item frater non potest, Crot. de testibus, part. 3. numer. 30. Boss. in tit. de opposit. contra test. numer. 65. versic. ad defensionem tamen, & num. 110. in fin. Campeg. de testibus, reg. 5. in 7. (5.) fallen. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauf. ciuil. rubric. de testibus, in parte, personæ testium aggrediendo, verbo fratres, numer. 45. verfic. quinto, nisi frater produceretur ad defensionem fratris, fol. 91. colum. 1. ad medium, & in §. 3. de offic. prator. in cauf. crimin. rubric. de procedendo ante definitiuam, & defensione, numer. 6. fol. 309. colum. 1. Duen. reg. 383. in 3. limitat. Gabriel. rubric. de testibus, conclus. 14. numer. 10. & lib. 7. conclus. 22. numer. primo, vbi altos plures refert, & testatur de magis communi * opinione dict. * numer. 1. in fin. Soarez. in sua collecta comm. * opin. litera T. * num. 128. vbi etiam testatur de communi * opinione, & in addit. ad Anton. Gomez. variar. resolut. tom. 3. cap. 12. numer. 9. litera D. Cephal. consil. 14. numer. 8. sequentib. lib. 1. Natta consil. 359. numer. 1. lib 3. Vinc. in suis commun. opin. versic. testis idoneus est frater, versic. sed animaduerte. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 104. num. 6. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 491. nu. 5. & lib. 2. conclus. 857. num. 27. & conclus. 904. num. 5. vbi testatur de magis commum * opinione, ad cuius comprobationem adduci possunt Dd. allegati supra in 1. reg. nu. 35.* vbi de affinibus, & consanguineis, *& infra quæst. 62. num. 90.* vbi generaliter de testibus inhabilibus ad probandum innocentiam, & ad defensionem admittendis, *& infra hac eadem quæst. in seq. reg. num. 208* vbi de parentibus.

AMPLIA I. Hanc † tertiam limitationem, vt procedat etiam in causa hæresis, in qua frater admittitur in testem ad purgationem fratris, ita probat text. *in cap. literas, extra de præsumpt. Bald. in d. l. parentes. d. num. 1. C. de testib.* & est de mente omnium Doctorum allegatorum supra, *in limitat.* qui præcipue fundant se *in dict. cap. literas,* & particulariter hanc ampliationem posuerunt Campeg. *de testibus, reg. 5. in 9. fallent. Gabr. lib. 7. conclus. 22. numer. 7. versic. contrarium volunt,* vbi idem generaliter in criminibus exceptis. *Duen. reg. 383. in 2. limitat. vbi concordantes addu. it, Mascard de probat. lib. 2. conclus. 857. numer. 27. vbi alios refert.* Ex quibus videtur, quod hæc sit communis * Doctorum sententia, licet Campeg *in loco relato per Mascard. dict. conclus. 857. numer. 24. seq. & Aret. in loco relato per Gabriel. dict. conclus. 2. eodem num. 7. in princ.* contrarium dixerint, vide quæ in simili de teste domestico dixi *infra quæst. 55. nu. 73. seqq.* & de teste inhabili generaliter *in quæst. 62. nu. 69. seq.*

AMPLIA II. Vt licet alias fratres, † quando insimul habitant, non admittuntur in testes etiam in casibus à iure præmissis, *vt infra dicam in 1. generali sublimit. huius 2. regul.* admittuntur tamen ad defensionem sui fratris, *sicuti post Salycet. & Alexand. quos allegat, voluit Duen. d reg. 383. in 3. limit. in fin. refert etiam & sequitur Gabriel. lib. 7. conclus. 22. num. 2. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 491. nu. 7. (1.) & concl. 904. nu. 7. lib. 2.*

SVBLIMITANDO I. Eandem † tertiam limitationem, aduerte quod cum contra eam senserint nonnulli Doctores, relati per Gabriel. *dict. conclus. 13. numer. 12. versic. contrarium sentit Bart. &c. & lib. 7. conclus. 22. num. 1. versicul.*

sicul. contrariam opinionem, vbi etiam dicit ita Doctores communiter * tenere, & per Mascard. *de probat. lib. 2. conclus. 904. numer. 6.* inter quos præcipue Aret. *in l. qui testamento, §. quacunque, numer. 6. colum. 4. in princip. versic. ratio tamen posita, ff. de testament.* dicit, quod forte de rigore iuris limitatio prædicta non esset tenenda, quia ratio, quare fratres à testimonio repellantur in criminalibus ea est, quia propter affectionem facile præsumuntur mentiri, quæ quidem ratio militat, siue ad offensam alterius, siue ad defensam fratris deponat, *vt ibi per eum,* qui etiam bene respondet ad text. *in cap. literas, de præsum.*
121 vbi fundatur limitatio. † Ideo pro concordia dicere potes, quod quando agitur de sola defensione fratris, ita quod dictum fratris nemini alteri nocet, quam fisco, prout loquitur Bald. supra allegatus, *in d. l. parentes,* qui originaliter ponit propositam limitationem, & tunc vera sit ipsa limitatio, quod frater admittitur in testem ad defensionem fratris, & hoc poterit verificari, quando Iudex procedit ex officio, vel ad fisci instantiam: at si procedat Iudex ad instantiam accusatoris, vel querelantis, qui in causa habeat interesse, & tunc cum non agatur de sola defensione fratris, sed etiam de interesse, & præiudicio partis querelantis: verius est dicere, nec etiam ad defensionem fratrem admitti in testem, secundum Aret. qui sic magistraliter declarat materiã *in l. qui testamento, §. quacunque, numer. 6. versic. & habet istud dictum, ff. de testam. Felin. in cap. literas, numer. 15. in fin. extra de præsumpt. Alexand. consil. 4. num. 10. lib. 6. Grammat. consil. 12. num. 19. & 20. & consil. 37. numer. 13. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 104. numer. 6. versic. & intelligunt relati, & dixi in simili de affinibus & consanguineis, supra in 1. reg. numer. 37. quicquid in contrarium sensisse videantur Gabr. dicta conclus. 22. num. 3. in 2. ampliat. lib. 7. & Mascard. d. conclus. 904. num. 8. lib. 2. cum Dd. per eos allegati, dicunt totum contrarium eius, ad quod per ipsos allegantur.* •

122 SVBLIMITA II. Dictam † tertiam limitationem, vt in omnem euentum, nec etiam ad defensionem frater sit testis integræ fidei, vel omni exceptione maior, per ea quæ in simili, & generaliter de affinibus, & consanguineis, dixi *supra in 1. reg. num. 38. cum ibi remissiue allegatis, & in specie de fratre, post alios, quos allegant, scripserunt Boss. in tit. de opposit. contra test. numer. 65. in fin. Gabr. d. conclus. 22. numer. 8. lib. 7.* Et hæc declaratio est communis,* iunctis iis, quæ posui supra *num. 87.* & dicam infra in testibus inhabilibus ad defensionem admittendis, *quæst. 62. nu. 98.* quicquid in contrarium voluisse videatur Arnon. *d. sing. 40. incip. quod nunc dicam.*

123 LIMITA IV. Propositam † secundam regulam non procedere in testibus instrumentariis, nam & frater recipi potest in testem in instrumento fratris cum extraneo celebrato, quia sufficit illum rogatum esse à partibus & sic tacite approbatum per ea, quæ in genere de affinibus, & consanguineis, dixi in simili *supra in 1. regul. numer. 40.* & in specie de fratribus scripserunt Bald. *in l. parentes, colum. 1 numer. 1. versic. aut est testis instrumentarius, iuncto versic. aut est testis iudiciarius, & ibidem Salycet. numer. 5. versic. siue non sit testamentarius, Cod. de testibus, Aret. in l. qui testamento, numer. 5. colum. 2. in fin. versic. & hanc conclusionem, de testam. Felin. in cap. cum oporteat, numer. 3. versic. 2. limita, extra de accusat. & in cap. literas, numer. 12. de præsumpt. Alb. de Malet. part. 1. cap. 1. numer. 30. seq. iuncto numer. 34. Lanfranc. de testibus, post numer. 62. ante medium, versic. & maxime si frater est testis instrumentarius, Petrus Moncad. in addition. ad Crot. de testibus, part. 4. numer. 120. litera I. in princip. Campeg. reg. 7. (5.) in 1. & 8. fall. vbi ampliat. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauf. ciuil. rubric. de testibus, in verbo, personas testium aggrediendo, numer. 4. versic. 2. nisi sit testis instrumentarius, Capol. caus. 219. num. 2. Duen. reg. 383. in fin.* vbi amplius ex Bald. in loco præcitato dicit, quod isto casu frater plene probat, & est omni exceptione maior, *Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, fol. mihi 37. colum. 1. versic. sexto, & fol. 316. colum. 1. versic. 1. Gabriel. rubric. de testibus, conclus. 14. numer. 16.* Ex quibus negari non potest, quin ista limitatio sit * communiter recepta, iunctis iis, quæ generaliter de testibus inhabilibus instrumentariis dicam *infra quæst. 62. nu. ... seqq.* & de parentibus *infra, num. 187.*

LIMITA V. Parte non opponente: † tunc enim frater pro fratre admittitur in testem, etiam in casu, in quo alias non admitteretur, *secundum Bald. in l. si quis testibus, num. 7. C. de testibus, Felin. in cap. literas, num. 14. de præsum. & in cap. cum oporteat, num. 3. versic. quarto limitat. extra de accusat. Aret. in l. qui testamento, §. quacunque, num. 5. ad fin. versic. quinto ad præmissa, ff. de testament. Petrus Moncad. in addit. ad Crot. de testibus, part. 4. num. 120. litera I. versic. idem dicas, Iaf. in l. certi condictio, §. quoniam, num. 13. ff. si cert. pet. at. Gabr. rubr. de testibus, conclus. 14. num. 30. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prat. in cauf. ciuilibus, rubric. de testibus, in part. personas testium aggrediendo, versic. fratres, num. 45. versic quarto, vbi non opponatur, Duen. reg. 383. in 7. limitat. Ioan Ma. Monticell. in suo repertorio testium, fol. 37. colum. 1. versic. 2. Mascard. de probation. concl. 408. nu. 22. lib. 1.* Ex quibus sine dubio apparet, ita se habere communem * opinionem, iunctis iis, quæ de affinibus & cõsanguineis dixi in simili *supra in 1. reg. nu. 61.* & de testibus inhabilibus admittendis parte non opponente dicam, *infra quæst. 62. num. 175. sequentib.* Et hinc notant prædallegati Dd. quod cauti aduocati, & procuratores, citato eorum principali ad videndum examinari testes, &c. semper in principio productionis generaliter opponunt, protestando exceptiones sibi saluas fore, tam in personis, quam in dictis testium productorum, per quam protestationem reseruatur ius opponendi cum excludatur tacitus consensus, *argum. l. si filius, ff. ad Macedon.*

SVBLIMITA Hanc † quintam limitationem, vt 125
procedat, quando testes producuntur contra præsentes, quia tunc non contradicendo, & non opponendo tacite consentiunt: vnde secus si contra absentes, quia tunc cum absens ignoret: ignorans autem non possit dici, quod consentiat, ideo per non contradicentiam non censetur testes approbati, vt in simili de testibus inhabilibus in genere admittendis parte non opponente declarau *infra quæst. ... num. ...* Et in specie de fratribus scripserunt Felin. *in cap. cum oporteat, num. 2. versic. sed quando producuntur contra absentes, extra de accusat. Moncad. in addit. ad Crot. vbi supra num. 120. litera I. versic. & hæc vera, Monticell. d. fol. 37. colum. 1. versic. 2. Duen. d. reg. 383. sub d. 6. limit. & facit, quod generaliter de testibus inhabilibus dixi infra quæst. 62. num. 181.*

LIMITA VI. Vt † etiam frater probet ad fauorem 126
fratris, si est productus ab alio contra fratrem, per regulam generalem, quod etiam inhabiles, & non admittendi probant contra producentem, de qua *in l. si quis testibus, C. de testibus,* & dicam infra in materia testis inhabilis, *quæst. 92. (62.) nu. 211. seqq.* & per ea quæ de affinibus, & consanguineis dixi *supra nu. 7.* & de parentibus dicam *infra in 3. reg. nu. 189.* Et in specie de fratribus sic affirmarunt Bald. *in l. parentes, col. 1. num. 1. versic. aut non est rogatus, & ibidem Salycet. nu. 5. vers. & tunc, aut est productus contra fratrem, C. de testibus, Alb. de Malet. in tract. de testib. part. 1. cap. 1. num. 35. Campeg. de testibus, reg. 5. in 3. fallent.*

Et † ideo si frater examinatur pro informatione Curiæ contra fratrem, & aliquid deponat ad fauorem fratris, probat contra ipsam Curiam, & fiscum, tanquam ab eo productus, *vt per eundem Bald. in d. l. parentis colum. 1. num. 1. versic. & idem duco si est productus per iudicem inquirentem, Salycet. ibidem numer. 5. versic. & idem si est productus per iudicem, Cod. de testibus, Aret. in l. qui testamento, §. quacunque. numer. 6. colum. 4. in princip. versic. sed vel fuit interrogatus à iudice, ff. de testament. Alb. de Malet. de testibus, cap. 1. numer. 36.*

Petrus

Texto deteriorado e/ou Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Petrus Moncad. in addit. ad Crot. de testibus, part. 3. post num. 81. literis D.D. versic. & nota etiam quod frater, Campeg. de testibus, reg 5. in 4. fallent. & faciunt, quæ generaliter dicam infra quæst. 62. num. 213.

128 LIMITA VII. Quia † etsi frater non sit testis integer, & omni exceptione maior, *vt dixi supra, num. 87. seq.*

129 † eius tamen depositio suppletur vel ex numero, *vt ex allegatis per Gabr. tit. de testibus, conclus. 14. numer. 3.* vel ex integritate, vel idoneitate coniunctis, *vt per Crot. de testibus, part. 4. numer. 120. Boss. in tit. de oppos. contra test. numer. 65. ad med. versic. & suppletur, & facient, quæ de affinibus, & consanguineis dixi supra in 1. reg. numero 67. seqq. & quæ generaliter de testibus inhabilibus dicam infra quæst. 62. num. 309. seqq. & nu. 328. seqq.*

130 LIMITA VIII. Quando † frater est religiosus, vel etiam laicus summæ & exemplaris bonitatis, ac fidei, quia tunc admittitur in testem, licet alias non admitteretur, *per ea, quæ generaliter de affinibus, & consanguineis dixi supra numero 48. & in specie de fratribus sic affirmarunt Felyn. in cap. literas, numero 11. de præsumpt. & in cap. cum oporteat, numero 3 versic. modo adverte, & ibi etiam Abb. numero 3. Ioan. de Anan. numero 4. Aret. numer. 13. de accusat. Imol. in cap. cum R. Canonicus, numero 8. & ibi Barbat. numer. 16. de offic. delegat. Iason in rep. et. Ladmonendi, numer. 180. versic. item prædicta omnia, ff. de iureiur. Marsil. in pract. crimin. §. 1. numer. 11.*

131 *& in rubr. de fideiuss. n. 124 & in sing. 273.* † Vbi etiam quid de fratre clerico, *de quo etiam & per Monticell. in suo repertorio testium fol. 37. colum. 1. versic. 7. Arsendius de reprob. test. numer. 25 versic. primo. nisi frater. Alb. de Malet. de testibus, cap. 1. numer. 43 addit. ad Lanfranc. de testibus, post numer 62. litera H. in verbo, & affinibus, Crot. de testibus, part. 3. num. 86. & ibi Petr. Moncad. in addit. literis EE. & part. 4. numer. 118. Campeg. de testibus reg. 5. in 1. fallent.* vbi tamen, quod nec isto casu est omni exceptione maior, propter affectionem, *Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil. tit. de testibus, in part. personæ testium aggrediendo, num. 45. verbo fratres, versic. primo, nisi frater, Duen. reg 383. in 4. limitat. Seraphin. in tract. at. de privileg. iuramen privileg. 132. numer. 22. Hector Æmil. in tractat. de testibus, verbo, testis affines, num. 21. fol. 116. part. 1 & vide quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi infra. qu. est. 62. num 562.*

132 LIMITA IX. In casu, † in quo veritas aliter haberi non potest, nam tunc frater pro fratre in testē admittitur, *vt per Aret. in consil. 13. colum. penult. versic. in hac autem, vbi loquitur in 18, quæ verisimiliter, & communiter per alios ignorantur, sicut illum refert Gabr. rubr. de testibus, conclus. 14. numer. 19. & num. 9.* vbi loquitur in defectum aliarum probationum, & Felin. *in cap. literas, colum. 3. post num. 9. sub 5. limitation.* qui quidem Felinus loquitur quoad faciendum indicium ad torturam, de quo tamen mox dicam *in seq. limitat.* vide quæ dixi de affinibus & consanguineis *supra in 1. reg. num. 76. & infra in 3. reg. num. 193.* vbi de parentibus, *& infra quæst. 62. num 50.* vbi generaliter de testibus inhabilibus.

133 LIMITA X. Quia † etsi frater pro fratre contra alium examinatus non probet plene, facit tamen indicium, *secundum Bald. in l. parentes, num. 1. colum. 1. versic. licet faciat aliquod indicium, Gabriel d. conclus. 14. numer. 7. Rota coram d. Cæsare de Grassis, decis. 71. num. 6. iunctis iis, quæ dixi de*

134 *affinibus & consanguineis supra in 1. regul. num. 70.* Sed † an hoc indicium in criminalibus faciat indicium ad torturam? Videtur, quod sic saltem in defectum aliarum probationum, *sicut post Abb. voluit Felin. in dicto cap. literas, numer 9 sub 5. limitat. ad fin. versic. puto tamen, quem refert Gabriel. dict. conclus. 14. num. 9. Campeg. de testibus, reg. 5. in 2. limi-*

135 *tat.* † sed in contrarium est veritas, *vt per Aret. in l. qui testamento, §. quæcunque, num. 6. colum. 4. versic. & ad intellectum, iuncto versic. seq. ff. de testam. Boss. in tit. de opposit. contra test. num. 110. in fin. cum aliis per nos allegatis, supra in 1. reg. nu. 72. vbi de* * *commun* * *opinione testati sumus.*

LIMITA XI. Et generaliter, † vt in omni casu, in quo domestici admittuntur, de quo videbimus *seq. qu.* in eodem casu admittatur etiam frater pro fratre, *vt per Bald. in l parentes, col. 1. num. 1. ad med. versic. hac verum. & ibi Salycet. numer. 5. versic. nisi esset tale quid, Cod. de testibus, Alber. de Malet. in tractat. de testibus, part. 1. cap. 1. numer. 37. Campeg. de testibus, reg. 5. in 5. fallent. Gabr. tit. de testibus, conclus. 14. numer. 26.*

LIMITA XII. In † probanda ætate fratris, nam tunc frater admittitur, *sicut post Socin. & Castrens. in locis per eum allegatis, voluit etiam Gabriel dicta conclus. 14. numer. 32. sed ad hæc vide quæ dixi infra, de parentibus, in seq. regul. numer. 177 seq.* 177

LIMITA XIII. In † causa matrimoniali, *secundum allegatos per Gabr. d. conclus. 14. num. 33. & per Duen. reg. 383. in 1. limitat.* cuius contrarium etsi voluerit Conrad. *in pract. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuilibus, rubr. de testibus, in part. personas testium aggrediendo, verbo, fratres, num. 45. versic. quarto in causa criminali, fol. 90. colum. 2.* Vide tamen pro resolutione, quæ de affinibus & consanguineis dixi supra *in 1. reg. num. 64. & seq.* & latius de parentibus infra *in seq. regula, num. ....* 138

SVBLIMITA Modo, † & generaliter omnes præcedentes limitationes pluribus modis, & primo, vt non habeant locum, quando fratres simul habitant: tunc enim concurrit duplex defectus, scilicet affectionis, & domesticitatis, ideo non admittuntur in testes, vbi alias admitterentur *secundum Bald. in l. parentes, numer. 1. in princ. & ad medium, versic. & tunc aut isti fratres simul habitant, Salycet. ibid. numer. 5. versic. primo casu, Cod. de testibus, Aret. in l. qui testamento, § quæcunque, numer. 5. ad fin. versic. secundo adde ff. de testament. Felyn. in cap. cum oporteat, numero tertio, versic. fallit secundo, de accusat. Feder. Schenck in tractat. de testib. numer. 30. versic. quod autem dixi, Auffrer. de reprobat. test. numero 25. versic. secundo fallit, Alber. de Malet. de testibus, part. 1. cap. primo, numer. 38. iuncto numer. 42. vbi testatur de communi* * *opinione. additionator, ad Lanfranc. de testibus, post* * *numer. 62. versic. quod si cohabitat, Campeg. de testibus, regul. 6. in 5. & 7 fallent. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuilibus, tit. de testibus, in parte, personas testium aggrediendo, verbo fratres numer. 25. (45) versic. secundo, nisi simul cohabitent. Nicol. Matarel. in addit. ad Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 23 litera A. versic. qui omnes limitant, Gabriel. in rubric. de testibus, conclus. 14. numer. 18 Diaz. reg 746. sub 6. fallent. Marsil. in l. 1. § ad quæstionem numer. 8. versic. & idem dicas. ff. de quæst. Monticell. in repertorio testium, fol. 36. colum. 2. versic. fin. Vivi. in commun. opin. dicto verbo, testis idoneus est frater, versic. qui quidem Dd. vbi quod ita omnes Dd. vno ore declarant, Menoch. de arbitr. quæst. lib. casu 104. numer. 2. & de* * *communi testatur etiam Soarez in suis commun. opin. litera L. numer. 126. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 408. nu. 8. & 9. & lib. 2. conclus. 814. nu. 4. & conclus. 904. num. 7.*

LIMITA Hanc † primam sublimitationem, vt nō procedat in fratre examinato ad defensam fratris, quia tunc probat, etiam quod insimul habitent, *vt dixi supra, nu 119.* & hic repetere non est necesse. 140

SVBLIMITA II. Eadem † præmissas limitationes, vt pariter non procedant, quando fratres starent in communione bonorum, quia tunc non admittuntur in testes, etiam in casibus alias permissis, *vt per Albert. in l. parentes, numer. 2. post medium, Cod. de testibus, Felin. in cap. literas, numer 6. de præsumpt. Nepos de Monte Albano in tractat. de testibus, numer. 48. Feder. Schenck de testibus, numer. 30. versic. quod autem dixi, Nell. de testibus, post numer. 8. versic. nisi habeant omnia bona communia, Alb. de Malet. de testibus, part. 1. numer. 27. in fin. iuncto num. 42. vbi testatur de communi* * *opinione, Lanfranc. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, numer. 62. extra de probation. vbi etiam de communi, Petr. Moncada in addit. ad Crot. de testib.* 141

de testib. part. 4. nu. 17. lit. G. vbi alios adducit, Campeg. de testib. reg. 6. in 2. fallen. Diaz. regul. 476. sub 6. fall. Alciat. de præsumt. reg. 1. præsumt. 23. num. 2. versic. nisi in ea causa ageretur. Gabriel. d. conclus. 14. n. 21. Mascar. de probat. lib. 2. concl. 811. n. 3.

142 Sublimita III. quando † fratres starent ambo sub patria potestate, quia non potest vnus pro altero testificari, etiam in casu, in quo alias posset, vt per Bartol. *in l. parentes. post num. 4. Alb. ibid. n. 4. post med. C. de testib. Bar. in l. qui testamento. §. quæcunque. post num. 6. Aret. ibid. colum. 3. ad medium, num. 5. versic. & consequenter. ff. de testament. Felyn. in cap. cum oporteat. num. 3. versic. fallit primo, de accusat. & in cap. literas. numer. 7. de præsumpt. Angel. de Perus. in quæst. an frater possit esse testis in causa crimin. &c num. 31. Feder. Schenck. de testib. num 30. versic. quod autem dixi. Auffrer. de reprobat. test. numer. 25. versic. fallit autem. Alb. de Malet. in tract. de testib. part. 1. cap. 1. num. 41. vbi testatur de communi* * *Dd. opinione. Petr. Moncad. in addit. ad Crot. de testib. part. 4. num. 17. lit. G. versic. item limita. Campeg. de testib. reg. 6. in 1 fallent. addit. ad Alc. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 23. litera A. versic. qui omnes. Diaz. d. reg. 746. sub eadem 6 fallent. Marsil. in l. 1. § ad quæstionem. numer. 8. versic. fallit, nisi sint sub eadem potestate. Gabr. tit. de testib. conclus. 14. num. 20. Soarez. in suo thesauro recept. sentent. litera T. numer. 126. vbi etiam de* * *communi, Conrad. in pract. vbi supr. d. nu. 45. versic. primo scilicet, &c. Vivi. d. verb. testis idoneus est frater. versic. qui quidem Dd. &c. Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 408. n. 7. & lib. 2. concl. 811. n. 2.*

143 Sublimita IV. vt † nec pariter in casu alias permisso frater pro fratre admittatur in testem, quando inter eos esset magna affectio: & an inter eos talis vigeat affectio, iudicis arbitrio remittitur, *vt per Menoch. de arbitr.*

144 *quæst. lib. 2. casu 104. num. 3.* Nec mirum, quia † probatio, quæ ex fratris depositione resultat, quanta sit, iudicis arbitrio remissum esse, plures asseruerunt, inter quos fuerunt Bart. *in l. parentes. n. 4. C. de testib. Alc. d. reg. 1. præsumt. 23. post nu. 6. & in addit. litera B. Boss. de oppos. cont. test. n. 109. ante med. Gabriel. d. concl. 14. n. 2. & faciunt, quæ de affinibus & consanguineis dixi supr. in 1. reg. num. 63.*

ARGVMENTVM.

Parentes pro filiis, & econtra, quando recipiantur in testes, & recepti, quam faciant fidem.

SVMMARIA.

Pater pro filio, & econtra, ad testificandum non admittitur, & admissus non probat, n. 145.

Mater non admittitur ad testificandum pro filio, n. 126. & seq.

Pater non admittitur ad testificandum pro filiis, nepotibus, pronepotibus, & aliis descendentibus, vsq; in infinitum, siue masculi, siue fœminæ sint, n. 148.

Pater testis esse non potest pro extraneo in causa, in qua filius est procurator, n. 149. Contra, n. 150. Distingue, vt n. 151.

Filius testis esse non potest pro extraneo in causa, in qua pater est procurator, n. 152. contra, n. 153.

Filius etiam emancipatus pro patre testis esse non potest, & econtra, n. 154. & 156. vbi de veriori & magis communi opinione, licet aliqui contrarium dixerint, n. 155.

Ascendentes testes esse non possunt pro descendentibus, etiam quod eos non habeant in potestate, & sic nec ascendentes ex linea materna admittuntur ad testificandum pro descendentibus, n. 156.

Pater testis esse non potest pro filiis naturalibus, spuriis, & incestuosis, n. 157. & seqq.

Filius adoptivus testis esse non potest pro patre adoptante, & econtra, n. 160.

Nutrix & nutritor testis esse non potest pro suo alumno, & contra, num. 161. seq. contra, num. 163. Dic, quod prima opinio procedit, quando insimul habitant; Secunda, quando non habitant insimul, num. 164. & seq. Sed melius dic, quod siue insimul habitent, siue non, nunquam sunt testes idonei, num. 166. seq. Vel potius dicas, id totum iudicis arbitrio remissum, n. 168.

Priuignus testis esse non potest pro vitrico, & econtra, n. 169.

Parentes non possunt cogi ad testificandum contra filios, & econtra, nu. 170. Limita in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, n. 171. licet isto casu iudex se abstinere debet, quantum potest ab examine parentum contra filios, & filiorum contra parentes, n. 172. Limita 2. in crimine læsæ maiestatis, n. 173. Limita tertio in crimine hæresis, n. 174.

Parentes, nec etiam volentes, examinari possunt contra filios, & econtra, n. 175. declara, vt n. 176.

Parentes admittuntur ad probandum ætatem filiorum, nu. 177. Limita non quo ad plenam probationem, sed quoad præsumptionem tantum, num. 178. Hæc autem præsumptio primo transfert onus probandi contrarium in aduersarium, n. 179. Secundo, iuncta cum alio adminiculo inducit maiorem probationem, num. 180. Tertio, iuncta cum alio teste, facit plenam probationem, numer. 181. post facit etiam plenam probationem, quando non agitur de commodo, aut incommodo ipsius filij, n. 182.

Parentes admittuntur in testes pro filiis, & econtra, quando eorum depositione nulla resultat vtilitas ipsi filio, nu. 183. contra, n. 184. Declara, vt d. n. 184.

Parentes admittuntur in testes pro filiis, in causa religionis, num. 185.

Parentes admittuntur in testes pro filiis in causa status, n. 186.

Filij sunt idonei testes in instrumento patris celebrato cum aliquo extraneo, nu. 187. Limita, quando contrahens cum patre sciebat, testem esse eius filium, alias secus, n. 188.

Parentes & filij probant contra producentem, n. 189.

Parentes & filij probant, quando producuntur de consensu partium, n. 190.

Parentes admittuntur in testes pro filiis in causa matrimonij, n. 191. Declara, vt n. 192.

Parentes pro filiis admittuntur in testes, & econtra, in factis occultis, & difficilis probationis, n. 193. & 194. vbi idem in factis, quæ melius sciri possunt per ipsos, quam per alios.

Pater testis esse potest in testamento filij testantis de castrensi peculio, n. 195. Limita, dummodo filius testetur in castris, & militia, aliter secus, n. 196. Limita 2. quia non econtra filius est idoneus testis in testamento patris, n. 197.

Pater spiritualis pro filio, & econtra, testis esse potest, num. 198. Licet contrarium tenuerint relati, num. 199. Limita, quia non sunt testes integræ fidei, & omni exceptione maiores, num. 200. licet contrarium dixerint relati, nu. 202. seq. & quantum de eorum fide sit detrahendum, remittitur arbitrio iudicis, num. 204. Limita 2. in criminalibus, n. 201. & quid in causa matrimonij, n. 203.

Pater pro vno filio contra alium est idoneus testis, n. 205.

Filij testes esse possunt in fauorem cessionarij ipsius patris, numer. 206.

Parentes pro filiis possunt esse testes in causa correctionis, vel prohibitionis peccati, n. 207.

Parentes admittuntur in testes ad defensionem filiorum, ac ad illorum innocentiam probandam, num. 208. Præsertim quando parentum testimonium habet contestem extraneum, numer. 209.

QVÆSTIO LIV. REGVLA III.

REGVLA tertia sit † in proposita quæstione, quod pater pro filio, & filius pro patre testis idoneus nō est, ad text. expressum, & ibi notant omnes, *in l. testis idoneus. ff. de testib. cap. si testis. versic. item testis idoneus. 4. quæst. 2. & 3.* Imo nec ad testificandum admittuntur, *l. parentes. iuncta gloss. ibi, in verb. aduersus se. Bartol num. 2. Salyc. in summario, C. eod. & per ista iura hanc regulam firmarunt gloss. in c. super eo. in gloss. 1. circa fin. vers. in aliis vero causis. & ibi Innoc. in prin. Hostiens. pariter in princ. vers. & ita videtur iuncto vers. in aliis vero contestib. Anton. de Butr. col. 1. in fin. vers. solutio, dicit gloss. & c. extr. de testib. Specul. in tit. de teste. §. 1. num. 2. vers. item quod est parens. & ibi in addit. lo. Andr. in lit. F. super verbo, id velit. idem Anton de Butr. in cap. videtur in 7. notab. & ibi* 143

Texto deteriorado e/ou Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

Card. in 3. notab. Propos. colum. 1. versic. item nota, qui matrem accus. poss. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. numer. 12. vbi reddit rationem, quia scilicet pater & filius sunt domestici, & numer. 47. & 46. reddit aliam rationem, quia scilicet censentur vna & eadem persona, & vox vnius, vox alterius, Nell. de testib. numer. 7. Aufrer. de reprobat. test. num. 77. Alb. de Malet. de testib. num. 1. num. 4. & num. 21. Lanfranc. de testib. num. 59. vers. & dic, quod in omnibus. Crot. de testib. part. 4. num. 110. & num. 116. Campeg. de testib. reg. 1. in prin. & vers. quarto habet locum. & reg. 3. etiam in prin. & regul. 4. vers. 2. quia si iudex. Rebuff. in tract. de reprob. & saluat. testium, in verb parentes. num. 376. Capoll. caut. 219. in princ. Socin. reg. 427. in prin. Gabriel. tit. de testib. concl. 17. num. 2. & numer. 5. Grammat. decis. 48. num. 13. Bertrand. cons. 209. num. 1. vol. 2. vbi de communi, Paris. cons. 58. in prin. vol. 4. idem Grammat. decis. 45. num. 16. Iacob. Nouell. reg. 216. num. 5. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuilib. tit. de testib. in sectione, personas testium aggrediendo. num. 43. verbo, parentes. in princ. Roland. cons. 9. num. 32. vol. 3. Monticell. in repertorio testium, pag 38. col. 1. vers. 3. & vers. 5. & fol. 52. col. 2. vers penult. Viui. in commun. opin. in verbo, testificari, vel testis esse non potest pater

* pro filio. in princip. vbi, quod ita se habet communis * omnium scribentium opinio in variis locis, Michael. Cras. in commun. opin. lib. 2. cap. 17. quæst. 1. vbi, quod hoc in iure est clarissimum, & de communi etiam testatur Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1148. num. 1. & 2. & num. 13. vbi reddit aliam rationem, videlicet ob amorem, quo mutuo se summe prosequi prælumuntur parentes & filij, & num. 10. vbi post Ioan. Andr. Guid. de Suzzar. & Campeg. quos allegat, dicit, in tantum patris testimonium repelli in causa filii, & econtra, vt si iudex pronuntiando contrarium declararet, talis declaratio est nulla, tanquam contra ius naturale, & conclus. 1357. num. 44.

146 * AMPLIA I. vt & † idem sit in matre, secundum communem * mentem omnium præcitatorum Dd. sed in specie hoc idem voluerunt Bart. in l. qui testamento. §. quæcunque. num. 4. Bald. ibid. colum. 2. in prin. vers. in ea gloss. ibi, mater, &c. Aret. num. 4. colum. 2. in prin. vers. quantum, vt dicit gloss. &c. Spec. d. num. 2. vers. idem intellige in matre. Angel. Aret. in §. pater. col. 2. num. 3. vers. quid in matre. Instit. de testa. Stephan. Aufrer. in addit ad Capell. Tholos. dec. 3. sub num. 2. vers. & idem in matre. idem Aufrer. de reprobat. testium, nu. 16. Nell. de testib. num. 7. Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra. in verb. testium depositiones. num. 59. vers. & intellige. Crot. de testib. par. 4. n. 210. vers. nam si mater. Campeg. de testib. reg. 2. vers. 3. quia mater. Conrad. in pract. vbi supr. d. verbo, parentes. post nu. 43. fol. mihi 89. col. 2. Gabr. tit. de testib. concl. 17. nu. 4. Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1148. num. 4. vbi dicit, quod ita

* tradunt etiam omnes * scribentes in d. l. parentes. C. de testi. Ratio huius ampliationis duplex est, tum quia eadem affectio, quæ est in patre erga filios, militat etiam in matre, & forsan maior, quia mulieres sunt faciliores ad amandum, ac etiam faciliores ad peierãdum, ergo æque à testimonio, sicut pater, mater iure repelli debet. Tum

147 etiam, quia † appellatione parentis & matrem cõtineri scribit Iurisconsultus in l. appellatione parentis. ff. de verb. sign.

148 AMPLIA II. vt in † proposito parentum & filiorum appellatione veniant omnes ascendentes & descendentes, tam masculi, quam fœminæ, vsque ad infinitum, secundum Cyn. in d. l. parentes. n. 1. vers. iuxta legem ist. em. post gl. ibi 1. Bart. nu. 1. Bald. in summario, Salyc. nu. 1. C. de testib. Sue de teste. §. 1. n. 2. ibi, & hoc in ascendentibus, &c. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. nu. 45. vers. & quod dico de patre. Nell. de testib. n. 7. vers. item in ascendentibus. Alb. de Malet. de testib. part. 1 cap. 1. n. 1. vers. & hoc est intelligendum. Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra. in verb. testium depositiones. nu. 59. vers. & intellige. Crot. de testib. part. 4. nu. 110. vers. & parentes intelligo. Campeg. de testib. reg. 1. vers. quod habet locum. & reg. 2. in prin. Conrad. in pract. §. 2. de offic pretor. in caus. ciuil. rubr de testib in parte personas testium aggrediendo. verb. parentes. post n. 43. Nouell. reg. 216. n. 5. Gabr. tit. de testib. concl. 17. n. 1. Mascar. de prob. lib. 3. concl. 1148. n. 3. ex quibus apparet, hanc ampliationem communiter * esse à Dd receptam. *

149 AMPLIA III. vt † nec pater possit esse testis pro extraneo in causa, in qua filius est procurator, secundum Bart in l. qui testamento. §. quæcunque. in princ. colum. 1. vers. & si plus repellerentur. & num. 3. per totum in discursu, & ibidem Alb. num. 4. Bald. col. 1 vers. in ea gloss. ibi, quia plus diligit filium, &c. Aret. num. 6. col. 4. in fin. vers. & isto modo bene sequitur illatio, vbi testatur de communi * opinione, ff. de testam. * nam, vt inquit ibidem Aretinus, siue ex testificatu patris acquiratur filio, siue acquiratur ipsi patri, siue etiam tertio in omni casu, pater non potest testificari de facto filij, Alb. de Malet. in tract. de testib. part. 1. cap. 1. num. 19. vers. secus tamen est. Lanfranc. de testib. num. 6. vers. non econtra. Gabriel. tit. de testib. conclus. 17. num. 3. Mascard. de probat. conclus. 1148. num. 11. lib. 3.

150 Contrarium, quod † imo isto casu pater possit esse testis in causa, quam filius procuratorio nomine agit, suadetur ex traditis per eundem Alb. in d. §. quæcunque. num. 5. vers. aliqui tamen. vbi dixit, quod aliqui moderni, quorum opinio ipsi non displicet, affirmant, se non videre rationem probabilem, quare pater in causa filij repellendus sit à testimonio, quando negotium non spectet, nec ad patrem, neq; ad filium, prout est, quando filius agit, vti procurator alterius: tunc enim, inquit Alber. cessat omnis ratio affectionis, & videtur pater, tanquam pro extraneo deponere, ideo non deberet repelli. Et ista fuit principaliter opinio Raynerii, prout dicit ibi Alber. quam etiam sequi videtur idem Bald. post dict. vers. in ea gloss. &c. iuncto seq. ver. sed hoc non approbo. vbi expresse cum Raynerio reprobat opinionem illam, quod filius procurator extranei alicuius causæ non possit patrem producere in testem in illa causa. Isto enim casu, inquit Bald. non dicitur pater testificari filio, sed domino causæ, ideo nihil est, quin possit pater produci in testem, in ea causa, in qua filius est merus litis procurator. Nec obstat, inquit ibid. Bald. d. col. 1. in fin. ver. in ea. gl. ibi, ratione affectionis, &c. quod affectio, quæ mouet filium procuratorem, mouet etiam patrem, quia, vbi filius nõ est causa efficiens, sed vt minister, vt in officio procuratoris, ista affectio verisimiliter nec cadit, nec cadere debet, & propterea, vbi filius non prætendit proprium interesse, pater admittitur. Addo & pro hac eadem contraria opinione Crot. de testib. part. 4. num. 116. vers. quinimo Socin. reg. 427. in 4. fall.

151 Quid dicendum? Vide † pulchram doctrinam & distinctionem Aret in §. pater. n. 2. Instit. de testam. vbi magistraliter, & multum bene, iudicio meo, loquendo dixit, quod si non agitur de probando factum filij, sed de alia re, aut negotio, & tunc sine dubio pater potest esse testis in causa, in qua filius est procurator, arg. text. in l. pater. & in l. testium. in prin ff. de testib. Si vero agitur de probando factum filij, & illud sit tale, vt ex eo teneatur suo principali ad interesse, vtputa si fuerit negligens, & cõtumax, iuxta l. eum qui res agit. C. de procuratorib. Et tunc si tractetur de probando, quod is non fuerit contumax, pater non erit legitimus testis, quia in effectu testificatur ad vtilitatem filij, & ad illius commodum: secus si factum sit tale, vt ex eo filius non reportet aliquod commodum, seu incommodum, damnum, aut infamiam, iuxta l. plane. §. fin. ff. de legat. 1. tunc enim pater admittitur, cum non dicatur testificari filio, sed domino, iuxta Baldi considerationem, & dicam latius infr n. 183. & Aretinum refert & sequitur Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1148. num. 12. Sed ego credo, quod in omni casu pater non sit omni exceptione maior, propter affectionem & desiderium, quod præsumitur habere, vt filius etiam vti procurator, alterius victor remaneat in illa causa, quam procuratorio nomine agit.

Limita

152 Limita propositam † tertiam ampliationem, vt licet pater non possit esse testis pro filio agente procuratorio nomine: non tamen econtra sic est in filio, qui poterit testificari in causa, in qua pater est procurator. Et ratio differentiæ est, secundum gloss. in d. l. qui testamento. §. quæcunque. ff. de testament. quia plus diligit pater filium, quam filius patrem. Ita per hanc rationem hanc limitationem firmarunt Bartol. in l. parentes. num. 2. C. de testib. & in d. l. qui testamento. §. quæcunque. in princip. colum. 1. ver. & si plus. & num. 1. iuncto num. 3. vbi de materia, Alb. ibid. num. 4. versicul. si autem nullum commodum. Aretin. etiam numer. 4. colum. 1. vers. & ad istum textum, vbi testatur de commu-

* ni * opinione, & colum. 2. vers. si ergo pater. vbi, quod in hoc gloss. ibi communiter approbatur. Socin. reg. 427. in 3. fall. Angel. Aret. in §. pater. num. 2. vers. aut in aliis negotiis. & ver. & ex his apparet differentia. Instit. de testam. vbi, quod filius potest esse testis in causa, in qua pater est procurator, siue quæratur de facto patris, siue non, dummodo nihil ipsi patri quæratur, aut de illius commodo agatur, Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra. in verb. testium depositiones. nu. 60. de probat. extr. relati per Alber. de Malet. in tract. de testib. part. 1. c. 1. num. 19. in prin. & per Crot. de testib. part. 4. num. 116. ver. est tamen differentia.

153 Contrarium, quod † imo nec filius possit produci in testem in causa, in qua pater est procurator, affirmarunt Bald. in d. §. quæcunque. colum. 1. vers. in ea. gloss. ibi, nec patri, nec filio. Et hanc opinionem licet contrariam dixerit, vt supr. communem, sibi magis placere asserit Aret. ibid. in d. §. quæcunque. num. 5. colum. 3. vers. sed illa leges. vsq; ad vers. & consequenter tractauit hic Bartol. &c. Ea potissimum ratione, quia maior est reuerentia filij erga patrem, quam patris erga filium, licet amor patris in filium sit maior, quam filij in patrem, & sola reuerentia sufficit ad repellendum testem, vt dicitur de liberto & patrono. Ideo si pater non potest esse testis in causa, in qua filius est procurator, ob amorem, quo prosequitur ipsum filium, ita econtra, nec filius poterit esse testis in causa, in qua pater est procurator, ob reuerentiam, quam patri debet. Et cum hac contraria opinione pertransit etiam Alber. de Malet. in tract. de testib. part. 1 cap. 1. num. 22. vbi mouetur alia ratione, quia scilicet procurator litigando efficitur dominus litis & instantiæ. Sed vbi filius est dominus, pater est suspectus tanquam testificans in causa ad filium spectante: ita econtra filius erit suspectus, si testificetur in causa, in qua pater agit procuratorio nomine, ex quo similiter pater efficitur dominus litis, & instantiæ, (sed certe hæc Alberici consideratio non est generalis, sed tantum restricta ad casum, in quo pater est effectus dominus litis.) addo & Crot. de testib. part. 4. numer. 116. ver. cui opinioni. vbi comprobat Aretini opinionem, & rationem, & ibi Petr. Monca. in addit. liter. E. vbi sequitur Alber. de Malet. in loco præcitato. Et hæc vltima opinio videtur mihi verior & rationabilior, declarata tamen, vt dixi in simili de patre testificante in causa, in qua filius agit procuratorio nomine, supr. num. 151.

154 AMPLIA IV. propositam † tertiam regulam procedere etiam in filio emancipato. Is enim non poterit in testem produci ad fauorem patris, nec econtra, secundum gloss. in l. parentes. C. de testib. & in cap. si testis. in verb. filio. 4. q. 3. Bartol. in l. qui testamento. §. quæcunque. num. 2. iuncto num. 3 vers. secundo quæro. ff. de testament vbi & iure & ratione hanc comprobat ampliationem, & respondet contrariis, Spec. in tit de teste, §. 1. num. 2. in fin. Aufrer. de reprob. test. num. 77. Alber. de Malet. de testib part. 1. c. 1. num. 2. & num. 20. Lanfranc. in repet. c. quoniam contrà. in verb. testium depositiones. post num. 59. extra. de probat. Crot. de testib. part. 4. num. 116. vers. item habet locum. vbi reddit duplicem rationem. Prima est. nam vt supr. dixi, si mater, quæ nunquã habuit filium in potestate, non potest pro eo testificari, multo minus hoc poterit pater pro filio emancipato, quem aliquando in potestate habuit. Secunda ratio, quia licet cesset patria potestas per emancipationem, non tamen cessat paternus in filium affectus (ob quam repellitur à testimonio,) l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. Et ita etiam per hanc rationem eandem ampliationem secuti sunt Campeg. de testib. reg. 2. vers. secundo quando. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causis ciuilib. tit. de testib. sectione, personas testium aggredendo. verb. parentes post numer. 43. Gabriel. tit. de testib. conclus. 17. nu. 7. Viui. in commun. opin. verbo, testificari, vel testis esse non potest pater pro filio. versic. ampliatur isto conclusio. vbi testatur de communi * opinione, & * de communi etiam Mascar de probat. lib 3 concl 1148. n. 5. seqq.

155 Et licet † contra hanc ampliationem sensisse videantur Alber. in d. l. qui testamento. §. quæcunque. num. 5. Bald. ibid. col. 1. vers. in gloss. refert, &c. Aret. num. 4. vers. sic ut ampliatus, vbi subtiliter loquitur & ratione comprobat hanc contrariam opinionem, quam etiam * communem attestatur, ff. de testim. Butr. in tract. de testib. num. 6. sicut illum refert Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verb. pater pro filio. fol. 53. col. 1. vers. fin.

156 Non per hoc tamen ab ea recedas, quia † & verior, & communior est, & comprobatur auctoritate plurium aliorum Dd. qui affirmant, ascendentes non posse pro descendentibus testificari, & econtra, etiam quod ij non sint in illorum potestate. Et sic regula procedit etiam in ascendentibus ex linea materna, qui tamen filios non habent in potestate, vt per Bartol. in l. parentes. post num. 1. & ibidem Alber. numer. 1. ad finem, vbi hoc tenet & reprobat contraria. C. de testib. Alber. de Malet de testib. part. 1. cap. 1. num. 1. vers. hoc ibi verum. vbi testatur de communi * opinione, & num. 2. vbi reddit rationem, & num. 3. Lanfr. de testib. num. 59. ver. & intelligo. Campeg. de testib. reg. 2. vers. secundo habet locum. & vers. seq. & regul. 1. vers. quarto. quia idem dicendum. Gabriel. tit. de testib. conclus. 17. num. 6. Ergo & idem dicendum est in filio emancipato, licet is non maneat in paterna potestate.

157 AMPLIA V. vt regula † procedat non solum in filiis legitimis & naturalibus, verum etiam in naturalibus tantum, & quod plus est, in spuriis, ac incestuosis, & quoad naturales, res procedit de plano, cum filiorum appellatione & illi continentur, l. Lucius Titius. in fin. ff. de legat. 2. §. negatio. in auth. de incest. & semiss.

158 Quo vero † ad spurios, licet quidam dixerint, quod filii non nominantur, per text. in § fin. in auth. quib. modis natural. effic. sui l. vulgo. & l. lex naturæ. ff. de statu homin. Aliqui † autem dixerint, quod & spurij filij appellentur, ly per text. in § si quis aduersus. Instit. de nupt. & in l. fin. C. ad Tertull. & in § si quis autem defunctus. in auth. quib. mod. natur. effic. sui. vtcunque sit, negari tamen non potest, quin ratione sanguinis repellantur, cum etiam in illis vigeat affectionis ratio, quæ testes repellit, &, vt experientia docet, quandoque plus diligimus naturales, & spurios, quam legitimos, & naturales. Sic itaque per hanc ac similes rationes hanc ampliationem posuerunt Alber. in l. parentes. in fine principij. ver. & dic hanc legem locum habere. iuncto num. 1. & num. 4. ver. & idem in naturali & spurio. C. de testib. Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de teste. §. 1. in addit. litera F. in addit. incip. nec sufficit iudicis. super verbo, id videt quem refert & sequitur Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 44. ff. ad Trebell. Fel. in c. cum oporteat. n 3. vers. de qua vltra prædict. extr. de accusa. Alber. de Malet. in tract. de testib. part. 1. c. 1. nu. 5. & 7. Lanfr. de testib. post n. 59. Crot. de testib. part. 4. n. 116. vers. ista conclusio habet locum. Conrad. in pract. §. 2 de offic. prætor. in causis ciuilib. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo. verb. parentes post num. 44 fol. mihi 89. col. 2. Gabriel. tit. de testib. conclus. 17. num 8. Ioan Mar. Monticell. in suo repertorio testium. fol mihi 52 col 1. vers. 4. Mascard. de probat. lib 3 conclus. 1148. num. 8. seq. Et sic vides, ita se habere communem * Doctor opinionem, qua multum agg[illegible]

* C 2 [illegible]

quando concurreret cohabitatio filii, & patris: nam tunc concurrit etiam ratio domesticitatis, quæ de se sola repellit testem, *vt infr. dicam in seq. q.* & in specie considerat Ioan. Andr. *in loco præcitato.*

160 AMPLIA VI. vt † & idem sit in filio legitimo, & non naturali, vtputa in adoptiuo, nam & is non potest ad fauorem patris testificari, & econtra, si sit in illius potestate, secus si non sit in potestate patris adoptantis, & dissoluta sit adoptio, *secundum * communem Doctorum distinctionem, de qua per Salycet. in l. parentes. num. 1. vers. sed quid de adoptiuo. C. de testib. Alb. de Malet. de testib. part. 1. cap. 1. num. 24. Campeg. de testib. reg. 1. in 6. & 10. fall. & reg. 2. ver. quarto filii adoptiui. Conrad. vbi supr. d. num. 44 fall. 89. col. 2. Mascar. d. concl. 1148. n. 18. seq. Hector Æmil. in tract. de testib. ver. adoptans. num 1 fol. 48. part. 1.*

161 AMPLIA VII. in nutritore † & nutrice, quos pro suis alumnis, & econtra, testes esse non posse, tradiderunt Salycet. *in l. testis idoneus. num. 2. ff. de testib.* vbi indistincte tenuit, quod etiam finito tempore nutritionis, ac etiam, quod non duret cohabitatio in eadem domo, quia semper durat eadem affectio, ideo semper à testimonio repellantur, Ferret. *consil. 8. numer. 22.* vbi, quod nutrix regulariter testis esse non potest, *prout illum refert Io. Mar. Monticell. in suo repertorio test. verb. nutrix. fol. 52. col. 1. ver. 5.* Nouell. *reg. 216. num. 78.* vbi, quod alumnus testis esse non potest pro alimentatore, cum vices patris obtineat. Et hoc propter benevolentiam, ac reverentiam, quam habet erga ipsum, *argumento l. qui parentis. ff. solut. matrimon. cum alijs ibi per eum allegatis, quod & idem affirmat: Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 77. num. 12. & refert ac sequitur Hector Æmilian. tract. de testib. verb testis alumnus, folio*

162 *mihi 148. num. 1. & 2.* Magnus enim † & incredibilis est nutritorum & nutricum amor in alumnos, & propterea eos patris nomine contineri voluit Alciat. *in l fin. numer. 5. C. de in ius vocand. & lib. 4. Parerg. iuris, cap. 3.* Et plura priuilegia à iure patribus concessa nutritoribus etiam competere, scripserunt Tiraquell. *in l. si vnquam. numer. 49. 53 & 54. C. de reuocand. donation. in verb. susceperit liberos. Petr. à Placa in tract. epitom. delict. cap. 42 num. 7. & 8. prout bene refert Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 101. num. 3 & 4.*

163 Contrarium, quod † imo nutritor & nutrix possit esse testis pro suo alumno, voluit Petr. à Placha *in epitom. delict. c. 42. num. 12. lib. 1. allegat. in quibus Bartol. in l. de tutela, post n. 11. C. de in integr. restit. Bald. & Salyc. in l. parentes. C. de testib. quos etiam refert Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. d. casu 101. num. 1.*

164 Sed certe † Bartol. *in d. l. de tutela.* loquitur non generaliter, sed tantum in probatione ætatis ipsius alumni, quo casu non est mirandum, si nutritores & nutrices admittuntur in testes, quia ad illam probandam admittuntur etiam parentes, *vt infra dicam, nu. 177. & cum Bart. ibid. dixerunt etiam Steph. Aufrer. in tract. de reprobat. test. n. 73. Petr. Moncad. in addit. ad Crot. de testib. part. 4. n. 111. litera B. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verb. nutrix. fol mihi 52 col. 1. vers. 4. Mascar. de probat. lib. 2. concl. 1116. n. 4. vbi alios adducit.* Baldus autem & Salyc. per Placham allegati *in d. l. parentes.* non loquuntur generaliter, aut simpliciter, sed tantum finita domesticitate, & post tempus nutritionis, de quo mox dicam *in sequētis distinctione.*

165 Ideo pro † concordia communiter * distinguitur per Dd. quod si nutritores & nutrices adhuc habitant, & manent in domo ipsius alumni, & tunc quidem non admittuntur pro illis in testes, secus si extra habitent, *vt per Bald. in d. l. parentes. num. 3. in fin. vers. in patre vero nutritore. & ibidem Salycet. n. 3 vers. quid de patre per nutritionem. C. de testib. Alber. de testib. part. 1. c. 1. num. 26. Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra. in verb. testium depositiones. num. 61. in fin. vers. volens autem, extra, de probat.* vbi, quod hæc est

* communis Doctorum distinctio. Petr. Moncad. *in addit. ad Crot. de testib. part. 4. num. 110. litera A. in fine additionis, vers. item dubitatur. vbi pariter testatur de communi. Campeg. de testib. reg. 1. in 11 fallen. Socin. sen. in cons. 45. colum. 3. num. 7. vers. nec obstet, quod dicitur. lib. 3. Io. Mar. Monticell. in repertorio testium, verb. nutritor. fol. 52. col. 1. vers. penult. Mascard. d. concl. 1116. num. 1. & 2. vbi etiam de * communi, Rota coram de * Cæsare de Grassis, decis. 72. num. 11.* quicquid in contrarium & indistincte nullo vnquam tempore hos admittendos in testes senserit sibi parum constans Salyc. vbi sup. allegatus, *in l. testis idoneus. n. 2. ff. de testib.*

Verum † si intus penetretur vis præpositæ communis distinctionis, omnino apparebit ex ea confirmari affirmatiuam opinionem, quod scilicet nutritores & nutrices regulariter admittantur in testes ad fauorem alumnorum. Nam dum Dd. prælegati id negant procedere, quando alumnus insimul cohabitat cum nutritore, & nutrice, hoc euenit non propter causam affectionis orientis ex nutritione, sed ex domesticitate, & cohabitatione, quæ sola etiam circumscripta nutritione facit, vt testes non admittantur, *vt infra dicam in seq. quæst.* Sed ego † credo, & verius etiam, quod si alumnus, & nutritor, ac nutrix insimul non habitent, adhuc vel repellantur à testimonio, vel saltem inuicem non sint testes omni exceptione maiores, propter affectionem, quam insimul habere præsumuntur. Lex etenim nutritorem loco patris habet, *l. si quis alumnam. C. de nupt.* & quandoque euenit, vt tantus sit nutritoris in alumnum amor, vt illum vice filij habeat, & econtra alumnus educatorem loco parentis amet, teste Marco Tullio de amicitia, relato per Menoch. *d. casu 101. num. 1. & seqq.* vbi † propterea post Io. de Plat. & Oliuer. Textor. quos allegat, id totum affirmat remissum arbitrio iudicis, qui iuxta qualitatem & quantitatem affectionis, quam cognouerit intercedere, vel non, inter alumnum, & nutritores, illos inuicem admittet, vel non admittet in testes, quod & idem voluerunt Nouell. *in reg. 216. n. 78. in fin. Mascar. concl. 1116. n. 3. Hector Æmil. de testib. verb. testis alumnus. in fin. fol. mihi 148. part. 1. nec dissentit Rota, coram d. Cæsare de Grass. d. decis. 72. n. 12.*

Et de collactaneo, hoc est, fratre lactis, vt vocant, quod non prohibeatur testimonium ferre pro suo collactaneo, tenuit Rota, *coram d. Cæsare de Grassis 82. n. 8.*

166 AMPLIA VIII. regulam † procedere etiam in priuigno, & vitrico, sicut per text. *in l. lege Iul. ff. de testibus.* affirmauit Conrad. *in pract. §. 2. ff. de offic. prætor. in causis ciuilib. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo. verb. parentes. post num. 44. fol. mihi 89. colum. 2.* Et an istorum vnus possit cogi ad ferendum testimonium contra alium, dixi *infr. q. 78. n. 82.*

167 AMPLIA IX. vt † parentes non possint cogi ad testificandum contra liberos, & econtra, text. *in l. parentes. & ibi notant omnes, ac præsertim Salyc. in princip. versic. nota, quod cogi non debent. C. de testib.* inquit enim Imperator in ea lege: *Parentes & liberi inuicem aduersus se, nec volentes ad testimonium admittendi sunt.* Alber. de Malet. *in tract. de testib. part. 1. cap. 1. num. 15.* vbi post Ioan Andr. ad Specul. quem allegat, dixit, quod iudex non potest infingere hanc prohibitionem, vt filius testificetur contra patrem, quia est introducta ex quadam reuerentia, & iure quodam naturali, quibus non potest per iudicem derogari, *arg. text. in l. 1. §. si vero. ff. de test.* Et hoc esse notandum, admonet ibi Alber. contra illos imperitos iudices, qui volunt producere testes non modo extraneos, sed filios contra parentes. Et ita communiter * teneri per Dd. affirmauit Anton. Gomez. *var. resolut. tom. 3. c. 12. rub. de prob. delict. post num. 12. vers. quod est verum.*

168

169

170

171

LIMITA I. hanc nonam ampliationem, vt † non procedat, quando sumus in casu, in quo veritas delicti aliter haberi non potest: nam tunc liberi contra parentes, & parentes etiam contra liberos coguntur ad testificandum, arg. eorum, quæ generaliter de affinibus & consanguineis dixi *supr. in reg. 1. num. 18.* Et in specie de parentibus scripserunt Feder. Schenck. *in tract. de testib. num. 31. vers. hoc tamen. (licet contrarium dixerit num. 34.) Alber. de Malet. de testib. c. 6. n. 31. ad fin. vers. & quod plus est. Anton. Gomez. var. r. fol. tom 3. c. 12. rub. de probat. delict. n. 24. ad fin. vers. aduertendum tamen. vbi alios adducit concordantes.* Et faciunt ad hanc limitationem, quæ generaliter de testibus cogendis dicam *inf quæst. 76. n. 106.* & de fratre contra fratrem dixi *supr. num. 103 seqq.*

172 Bene verum est, † secundum Clar. *in pract. §. fin. quæst. 24. vers. circa tamen. in fin.* quod iudex, quantum fieri potest, abstinere debet ab examinandis testibus, qui de iure compelli non possunt ad testificandum contra reum, etsi casus occurreret, quod veritas haberi aliter non posset, & delictum esset atrox, posset idem iudex Principem consulere, prout ita alias apud eum factum fuisse testatur in quadam causa, in qua Senatus permisit matrem examinari contra filios, & super eius dicto fuerunt capti, interrogati, & confessi fuerunt suspensi.

173 LIMITA II. hanc † eandem nonam ampliationem non procedere in crimine læsæ maiestatis, in quo admitti testimonium parentum contra filios, & econtra, facit glossa *in l. id tamen. super verbo, nam vt crimen. vers. cui. nisi in exceptis criminibus. ff. de accusat.* facit alia gloss. *in cap. 1. in verbo, Christiani. de conuersione infidel.* vbi affirmauit, filium contra patrem debere insurgere, ob conseruationem patriæ. Et faciunt etiam scripta per Gigan. *in tract. de crim. læsæ maiest. tit. qui accusar poss. q. 8.* vbi ob criminis immanitatem filios admitti ad accusandum parentes, & iuribus & rationibus comprobat: nec inconuenit adducere ad idem text. *in l. minime. ff. de relig. & sumpt. funer.* vbi probatur, quod licitum est filio occidere patrem patriam oppugnantem, ergo multo magis licitum est in tali crimine contra ipsum testificari: & eo magis hoc procedet, quando interuenit conspiratio, & tractatus, qui de sui natura sunt difficilis probationis, & consequenter veritas aliter haberi non potest, & sic subintrant tradita in præcedenti prima limitatione. Ita per has rationes in specie limitationem hanc firmat Mascard. *de probat. lib. 1. conclus. 461. num. 9. & lib. 2. conclus. 587. num. 20. & 23.*

174 Et idem in † crimine hæresis; quod in eo crimine non solum filius contra patrem possit testificari, sed quod si eum hæreticum esse nouerit, denuntiare, imo & accusare ipsum debeat inquisitoribus, pluribus Dd. auctoritatibus comprobat Mascard. *d. conclus. 857. num. 18. seqq.* licet aliqui ibidem relati, *num. 21.* contrarium dixerint.

175 AMPLIA X. vt † licet alij affines & consanguinei, qui contra suos affines & consanguineos ad testificandum compelli non possunt, volentes tamen admittantur, *vt probaui supr. in 1. regul. num. 16. & 105.* Non tamen sic est in parentibus & filiis, quia aduersus se, nec etiam volentes ad testimonium admittendi sunt, vt ad literam probat text. *& ibi notant omnes, ac præcipue Salyc. C. de testib.* Et per istum text. hoc idem voluerunt Nepos de Monte Albano *in tract. de testib. num. 45.* Fed. Schenck. *de test. num. 32. vers. & quia duntaxat parentes, &c.* Alb. de Malet. *de testib. cap. 1. num. 4. vers. & adeo sunt prohibiti. & cap. 6. numer. 14. in fin.* vbi præsertim loquitur, quando proceditur contra absentes in contumaciam, *Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra. in verbo, testium depositiones. num. 61. de probat. Campeg. de testib. regul. 4. verficul. decimo. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo parentes num. 43. verficul. etiamsi vterque id velit. fol. mihi 89. Monticell. in repertorio testium, verbo pater pro filio fol. mihi 52. colum. 2. versicul. final. Anton. Gomez. variarum resolutionum tom. 3. cap. 12. rubr. de*

probation delict. numer. 24. versicul. & resolutiue dicit concl[usionem] generalem, quod omnes illi, qui de iure non possunt compelli ad testificandum contra aliquem ob reuerentiam ei debitam, nec ita vno entes admittuntur, & ibi testatur de * communi

Limita † hanc decimam ampliationem non procedere, quando etiam pater vellet, aut non contradiceret, vt filius volens contra ipsum examinetur, quia tunc ex concurrente voluntate vtriusque; nihil est, quod impediat tale examen vnius contra alium, vt per Alb. de Malet *in tract. de testib. cap. 6. num. 14.* Campeg. *de testib. regul. 3 in 4. fall.* 176

Limita † hanc propositam tertiam regulam pluribus modis, & primo in probatione ætatis filiorum, ad quam parentes admitti, & matris præcipue testimonium valere, affirmat Ba[rtol] *in l. parentes. in princip. C. de testib. & cons. l. 92. n.* [illegible] *quæ cunque. col.* [illegible] *stam facit tex. in l. etiam & in præterea. lib. num. 1. post gloss. ff. de probat. est gl. ff. in l. 2 in ver. legitimæ. ff. de excusat. tutor. Nili de testib. num. 7. ve* [illegible] *ætate. Aufrer. de proba.* [illegible] *ætatis. & num. 77. versic.* [illegible] *let. part. 1. cap. 1. num. 9. & infra. de testib. post num. 50. versic. secundo admittitur. Cyr. de testib.* [illegible] *e Moncad. in addit. litera B.* [illegible] *8 fallent. Bald. consil. 19. num. 4. lib. 5. Paul. de Castr. consil. 129. num. 2. lib. 1. Ruyn. consil. 164 num. 8.* [illegible] *fil. 118. num. 8. versicul. & magis* [illegible] *esse communiter * approbatum, Gauett. de antiquitat. tempor. part. 1. sectione, videmus abunde num. 34. Salvand. de Nido consil. 1. num. 11. Maur. de restit. in integr. c. 317. Grammat. decis. 48. num. 13. Socin. reg. 127. in vltima fallen. Nouell. regula 156. in 4. fallent. Gabriel. tit. de testib. conclus. 17. num. 9. Vsus in communi opin. verbo, testificari, vel testis esse non potest pater. versicul. & mater testificatur etiam.* vbi dixit, quod licet gloss. *in d. l. etiam.* voluerit, quod isto casu mater non recipitur vt testis, sed vt ex ipsius responso iudex melius inueniat veritatem: nihilominus indubit[anter] mater potest testificari in causa ætatis filij, ex gloss. Bartol. Aretin. in locis ibi per eum allegatis, quibus addo Conrad. *in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testib. in parte, personas testium aggrediendo verbo. parentes. post num. 44. versic. secundo super ætate fol. mihi 98.* Ex quibus hac dubio hanc primam limitationem p[ro] communem, *prout de communi * etiam testatur Sforz. Oddus Perusin. in suo tract. de restit. in integr. part. 1 quæst. 37. art. 5. num. 53. & Mascard. de probat. lib. 2. concl. 668. num. 7. seqq. vbi alios adducit concordantes. & conclus. 1148. num. 14. lib. 3.* 177

Sublimita † hanc primam limitationem, vt libro[rum] testimonium matris nō producat efficacem ætatis probationem, sicut produceret testimonium alterius extranei alieni ab omni suspicione singularis, vel affectionis: sed tantummodo sufficiat ad inducendam quandam præsumptionem, vel indicium, secundum gloss. *in d. l. etiam. ff. de probat. Bartol. in d. l. 2. num. 4. ff. de excusat. tutor. & in d. l. parentes. in princip. versicul. nec tamen facit plenam fidem. C. de testib. Bald. consil. 452. lib. 4. idem Bald. in l. si minorem. C. de in integr. restit. Alexand. cons. 29. num. 10. lib. 7. Paul. de Castr. cons. 124. colum. 1. & 2. num. 2 lib. 1. Alber. de Malet. de testib. cap. 2. num. 10. Lanfranc. de testib. num. 59. versic. non tamen faciunt. Socin. d. reg. 427. in vltima fallen. versic. non tamen vt plenam. Conrad. vbi supr. post num. 44. Gabriel. d. concl. 17. num. 10. Aym. de antiq. tempor. vbi supr. d. num. 34. Sebastian. Sapia in l. de ætate. num. 30. ff. de minor. Grammat. d. decis. 48. num. 13. Matsil. in rubr. de fide instrum. num. 140. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 116. num. 3 & est * communis, per Sforz. Odd. Perusin. de restit. in integr. part. 1. q. 37. art. 5. numer. 57. & Mascard. de probat. lib. 2. d. concl. 668. num. 4. vbi bene respondet verbis Iasonis ff. de probat.* 178

179 Limita † rursus, seu potius declara præcedentem sublimitationem, vt hoc indicium, seu præsumptio oriens ex testimonio matris super ætate filij non sit prorsus inane, quia primo inane transfert onus probandi contrarium in aduersarium, *vt per Bartol. in d. l. 2. num. 4. ff. de excus. tutor. Bald. in d. cons. 452. lib. 4. prout hos referendo se-*
180 *quitur Odd. vbi supr. num. 54.* Secundo iuncta † cum alio adminiculo faciet maiorem probationem, & sic potest tale testimonium suppleri adminiculis, *vt per Socin. sen. consil. 19. num. 17. & Socin. iun. consil. 3. num. 10. lib. 2.* vbi pro adminiculo considerat librum patris, in quo sit scripta ætas filij, quod & idem voluit Castrens. *d. consil. 124. nu-*
181 *mer. 2. colum. 1. in fin. lib. 1.* Marsil. *in rubric. ff. de fideiussor. nu-*
mer. 340. vbi, quod † quando cum testimonio matris concurreret alius testis extraneus, & omni exceptione maior, tunc plene dicitur probata ætas filij, quos pariter referendo sequuntur Odd. *dicta quæst. 37. articul. 5. numer. 55. & sequent.* & Mascard. *d. concluſ. 668. numer. 15.*

182 Imo † quando ex depositione matris super ætate filii non resultat ipsi filio aliquod commodum, seu vtilitas, tunc tale testimonium est efficax, sicut alterius extranei, vt bene distinguendo concludit idem Odd. *vbi sup. d. q. 37. num. 57 vers. ego dico. iunctis allegatis per Mascard. d. concl. 668. num. 12.* Cætera, quæ ad hanc materiam spectant, remanent scripta inter Quæstiones Ciuiles, q.... lib.... vbi plene explicaui, quomodo, & per quem probanda sit ætas hominis maioris, vel minoris. Sed vtinam ciuilis meus labor posset in lucem me viuente venire.

183 Limita II. hanc † tertiam regulam non procedere, quando ex testimonio parentum nihil quæritur filiis, & nullum iis resultat commodum, seu vtilitas, vel econtra, quia tunc non prohibetur vnus in causa alterius testificari, *vt per Bartol. in l. qui testamento. §. quæcunque. post prin. & num. 1. in fin. vers. sed si nihil quæritur. Alber. ibid. num. 4. vers. si autem nullum. Bald. ibid. colum. 1. in prin. versic. in aliis vero negotiis. colum. 2. in fin. vers. aut loquimur in aliis negotiis. Aretin. num. 4. in princip. vers. & sic tacite inducit, &c. & in vers. sed ita communis sententia. vsq; ad vers. sed vt intelligas.* vbi ad id ponderat text. *in cap. super eo. de testib.* Et reddit rationem, quia cessante commodo & interesse filij, cessat affectio, & suspicio inde resultans, quæ dat causam, vt pater à testimonio ferendo prohibeatur. Ergo cessare etiam debet prohibitio ipsa, *vt per eum ibi, & iterum in vers. si est emancipatus. iuncto vers. forte tamen de iuris subtilitate. ff.*
* *de testib. n. & sic patet, ita communiter* * *Dd. tenere in d. §. quæcunque. & illis addo Nepot. de Monte Albano in tract. de testib. num. 47. vbi allegat etiam text. in §. ei. Instit. de inutil stipulat. Alb. de Malet. de testib. part. 1. c. 1. n. 18. vers. in aliis concludit. & nu. 21. vers. sallit in vno casu. Campeg. de testib. reg. 3. in 1. fallent. Gabriel. tit. de testib. concl. 17. nu. 11. iuncto num. 17. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuilib. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo. verbo, parentes, post num. 44. vers. 7. quando non acquiritur. fol. mihi 89. & pro hac limitatione multum conferunt Dd. allegati supr n. 150. 151. & 152.*

184 Et † licet contra hanc limitationem multum stringere videantur considerata per eundem Alb. *in d. §. quæcunque. n. 4. in prin. iuncto vers. & est ratio. & per Bald. ibid. colum. 1. vers. supplent quidam, &c. & subtiliter per Aret. ibid. post*
* *num. 4 col. 1. vers. quod dictum communiter* * *reprehenditur. vsq; ad vers. sed ita communis sententia. & iterum infr. vers. forte tamen posset dici. iuncto vers. & tenendo communem.* vbi præsertim loquitur, quando filius deponit super facto patris. Non tamen per hoc recedas ab ea, quia, *vt bene considerauit idem Aret. d. num. 4. ad fin. vers. & vt intelligas. iuncto versic. sed practica erit.* non datur casus, in quo pater producat filium super facto suo, & in probatione illius facti non habeat aliquod interesse vel commodum, & econtra, quia sine interesse non datur actio, *l. qui autem. §. 1. ff. si quis caut.* Et sic secundum Aretinum ibi, qui multum docte & subtiliter loquitur, proposita secunda limitatio procedet, quando filius vel pater producitur ab extraneo contra alium extraneum, & inducitur filius ad probandum factum patris, vel econtra, & tunc valet testimonium filii, si nullum commodum ex eo patri prouenit, aliter secus, *vt etiam dixi supr. n. 151.* Et isti sunt proprij termini huius limitationis, & potest poni exemplũ, quando pater cessisset iura sua extraneo, & ille extraneus producat filium in testem super facto patris contra patris debitorem cessum: tunc enim non dicitur agi de commodo patris, ideo poterit filius eo casu testificari, *vt ibi per Aret. & dicam infr. num. 206.*

185 Limita III. in casu religionis, vtputa, quando † filius ingrediens est religionem, & dubitatur, an animo profitendi: nam super hoc pater admittitur in testem, *cap. sicut. 2. quæst. 3. cap. præsens. 20. quæst. 3. gloss. in cap. si testes. §. testis idoneus. in verb testis. 4. quæst. 3. Nell. de testibus, num. 7. versicul. item pater testificatur. Aufrer. de reprobat. testium, numer. 77. versicul. fallit, 2. in causa religionis. Alber. de Malet. de testib. part. 1. cap. 1. num. 8. Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra. in verbo, testium depositiones. numer. 59. versicul. primus cum filius transit. extra, de probat. Crott. de testib. part. 4. numer. 112. Campeg. de testib. regul. 1. versicul. sed fallit ista regula. Gabriel. de testib. d. concluſ. 17. num. 12. Viui. in commun. opin. verbo, testificari, vel testis: esse non potest pater pro filio. versicul. limitatur q; in causa religionis. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo. verbo, parentes. post numer. 44. versicul. primo, cum filius transit, &c. Monticell. in repertorio testium, verbo, pater pro filio, fol. mihi 53. colum. 1. vers. penult. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 102. num. 11.* vbi tamen, quod in hoc multum versari debet arbitrium iudicis, *Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1148. num. 15.*

186 Limita IV. In † causa status, *secundum Bartol. in l. 4. §. duæ causæ. colum. 1. versic. quæro, quomodo. ff. ad Carbon. Aufrer. ad Capell. Tholosan. dec. 3. vers. item in causa status. & in tract. de reprobat. test. num. 66 in simili versic. item in causa status. Gabriel. tit. de testib. d. concluſ. 17. num. 13. Viui. d. verbo, testificari. versic. item parens. Mascard. de probat. lib. 3. d. concluſ. 1148. num. 30.*

187 Limita V. In testibus † instrumentariis. Est enim idoneus testis filius in instrumento celebrato inter patrem, & alium extraneum. & hoc, quia cum sit rogatus à partibus, tacite censetur approbatus. Sic enim in specie de parentibus & filiis scripserunt Aret. *in l. qui testamento. §. quæcunque. num. 9. (6.) colum. 4. vers. & contra illam conclusionem. ff. de testam. Petr. Monca. in addit. ad Crot. de testib. part. 4. num. 110. litera A, versicul. idem dicas. Socin. regul. 427. in 4. fallen Nouell. regul. 156. in princip. Gabriel. d. concluſ. 17. num. 14. Corrad. vbi supr. d. verbo, parentes. num. 44. versic. octauo, quando tales testes. fol. mihi 89. Capoll. cautel. 219. per totam. Mascard. de probat. d. concluſ. 1148. num. 25. lib. 3.* Et generaliter faciunt, quæ de testibus inhabilibus instrumentariis dixi *infr. quæst. 62. num. 110. seqq.* & quæ in simili de fratribus, aliisque affinibus, & consanguineis dixi, *supr. num. 40. & num. 123.*

188 Sublimita hanc † quintam limitationem, vt procedat, quando contrahens cum patre, aut filio, sciebat, testem rogatum esse alterius contrahentis patrem, aut filium, quia tunc illum rogando tacite approbat, secus si hoc ignoret. Quia ignoraps non dicitur approbare & ratificare, *l. nec ignorans C. de donat. l. mater decedens. ff. de inoffic. testament. Bartol. in l. quædotis. numer. 20. ff. solut. matrimon. Socin. consil. 159. numer. 31. volum. 2.* Ita in specie per hanc rationem sublimitationem hanc firmarunt Petr. Moncad. *in addit. ad Crot. de testib. part. 4. num. 110. litera A, versicul. idem dicas. Mascard. d. concluſ. 1148. nu. 26.* Et faciunt, quæ in simili de affinibus & consanguineis dixi *in 1. reg num. 41.*

Limi-

189 Limita VI. De consensu partis † tacito, vel expresso: tacitus autem dicitur consensus, quando filius, vel pater produceretur ab aduersario, quia tunc probat contra producentem, per regulam *l. si quis testibus, C. de testibus.* Et per ea, quæ generaliter de testibus inhabilibus contra producentem probantibus dicam *infr. quæst. 62 num. 111. & seqq.* Et de fratribus affinibus, & consanguineis, dixi *supr. nu. 78. & 126.* Et in specie de parentibus scriptum reliquit Campeg *de testibus, reg. 1. in 5. fall.*

Item tacitus dicitur consensus, quando parentes, aut filij producerentur parte non opponente, *Aymon consil. 150. num. 2.* iunctis iis, quæ de fratribus, affinibus, & consanguineis, dixi *supr. num. 61. & 124.* Et de testibus inhabilibus dixi in genere, *infr. quæst. 62. nu. 275. & seqq.*

190 Expressus dicitur consensus, † quando vtraque pars expresse vult, aut instat, parentes aut filios examinari, & isto casu nihil est, quod illorum examen impediat, *vt ex allegatis per Bartol. in l. qui testamento, §. quæcunque, num. 2. vers. nam etiamsi vtraque pars vellet, ff. de testam. Alber. de Malet in tract. de testibus, cap. 1. num. 23. Pet. Moncad. in addit. ad Crot. de testibus, parte 4. num. 110. litera A. in princip. additionis, vers. nisi aduersarius, Socin. reg. 427. in penult. fallent. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuilibus, rubr. de testibus, in parte personas testium aggrediendo, verba, parentes, post num. 44. vers. 9. quando aduersarius consentiret, Gabriel. d. rubric. de testibus, concluſ. 17. nu. 15. Mascard. de prob. libr. 3. concluſ. 1148.*
* *num. 17.* Et hæc conclusio non solum est * communis, sed etiam nullam prorsus habet difficultatem, & faciunt, quæ in simili, & generaliter de testibus inhabilibus dixi *infr. quæst. 62. num. 177. & seqq.*

191 Limita VII. In † causa matrimoniali, in qua parentum testimonium recipi ad fauorem filiorum, probat text. *in cap. videtur, & ibi gloss. in verbo, coniungendo, in fin. versic. consuerit tamen induci, & ibidem Anton. de Butr. in 1. not. ab. Hostiens. in primis verbis, Ancharan. in 4. not. ab. Abb. in 1. not. ab. Card. in 3. not. ab. Præpos. in 1. not. ab. extra qui matrimon. accus. poss. idem probat text. in cap. super eo, il. 2. sumpto ibi argumento à cõtrario sensu, & ibi gloss. Hostiens. & cæteri Dd. communiter, extra de testibus, Bartol. in leg. parentes, in princip. versic. item est speciale, & ibi Alber. num. 4. ad finem, versic. item fallit in causa matrimonii, C. de testibus, Hostiens. in summa de teste, § 1. vers. vbi autem, Alexander consil. 151. colum. final. sub num. 1. versic. quæritur et iam, volum. 5. Dec. consil. 163. in causa matrimoniali, num. 26. & seq. vers. sed ad hoc respondetur, Aret. consil. 13. viso diligenter themate, num. 10. vers. his præmissis, Paris. consil. 55. attingam, num. 28. & sequ. volum. 4. & consil. 58. num. 3. eodem volum. Socin. iun. cons. 29. circa præsentem consultationem, num. 11. volum. 2. & consil. 31. themate prædicto, num. 13. eodem volum. 2. Bertrand. consil. 209. num. 1. vol. 2. vbi testa-*
* *tur de communi* * *opinione, Nell. de testibus, num. 7. vers. quarto fallit in causis matrimonialibus, Aufrer. de reprobat. test. nu. 76. eodem vers. quarto fallit, Alber. de Malet. de testibus, cap. 1. nu. 11. Lanfranc. in cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, nu. 59. vers. tertio fallit, de probat. Crot. de testibus, parte 4. num. 113. & ibi Petr. Moncad. in addit. litera C. Campeg de testibus, regula 1. in 3. fallen. Socin. reg. 427. in 6. fallent. Nouell. regul. 156. in 1. fallen. Gabriel. tit. de testibus, concluſ. 17. num. 16. sed latius*
* *in concluſ. 9. in princip. vbi etiam testatur de communi,* * *& Bertrand. in loco præcitato, Viuius in commun. opin. verbo, testificari, vel testis esse non potest pater pro filio, versic. limitatur in causis matrimonialibus, Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuilibus, rubric. de testibus, in parte, personas testium, aggrediendo, verbo, parentes, post num. 44. versic. 3. in matrimonio, Mascard. de probat. libr. 2. concluſ. 109. in princip. & libr. 3. concluſ. 1148. num. 23. & seqq.*

192 Sublimita hanc † septimam limitationem, vt procedat, quando agitur, & dubitatur de substãtia matrimonii ob affinitatem: secus si quæratur, an matrimonium sit contractum, necne, quia tunc est latius distinguendum, *vt per Nell. dicto num. 7. vers. sed si quæritur, Aufrer. dicto numero 76. versiculo, sed vbi quæritur, & sequent. Alber. de Malet. vbi supra, numer. 12. & 13. Lanfranc. dict. numer. 59. versic. si autem esset quæstio, iuncto versic. vbi autem esset equalitas, Crot. vbi supr. num. 155. & ibi Pet. Moncada in addit. litera E. Viuius vbi supr. versic. caterum, &c. Socin. in dict. 6. fallen. versic. si autem dubitatur, Conrad. dict. num. 44. sub eodem versic. 3. in matrimonio, sed latius vide super hoc ampliantem, & limitantem, Gabriel. titul. de testibus, conclus. 9. per totam, Mascard. dict. conclus. 1019. & per totam, & Menoch. qui plures casus distinguit, in tractat. de arbit. quæst. lib. 2. casu 102. & dicam latius in quæst. ciuilibus, sub titul. de probat quæst....* In qua tractabo particulariter, quibus modis matrimonium probetur, ad ibi tradita pro nunc me remitto.

193 Limita VIII. In factis, † quæ de sui natura sunt difficilis probationis, *vt per Moncad. in addit. ad Crot. de testibus, parte 3. numer. 110. litera A. versic. item limita, & post Rebuffum, quem allegat, sequitur Mascard. dict. conclus. 1148. num. 28.* Et † idem in iis, quæ melius per patrem 194
& matrem sciri præsumuntur, quam per alios, per text. *in dict. capit. videtur, extra, qui matrimon. accusar poss. & post Hostiens. & Anton. de Butr. in locis per eum allegatis, voluit Gabriel. titul. de testibus, conclus. 17. num. 8. f. ciunt in simili, quæ de affinibus & consanguineis dixi supr. num. 76. & de fratribus, numer. 132. & generaliter de testibus inhabilibus, infr. quæst. 62. num. 50 & num. 28.*

195 Limita IX. In † testamento filii militis testantis de castrensi peculio, in quo patrem posse in testem adhiberi, probat text. *in leg. qui testamento, §. per contrarium, & ibidem Bald. in summario, & in §. quæcunque, col. 1. in princip versic secunda lectura, ac etiam ibi Alber. numer. 3. & 4. versic. & speciale sit in filio milite, Aret. in fine lectura, ff. de testament. Speculat. in tit. de teste, §. 1. sub num. 7. vers. in patris autem testamento, Nell. de testibus, num. 7. vers. dicta regula sallit, Feder. Schenck. de testibus, num 20. Aufrer. de reprobat. test. num. 66. in fin. versic. fallit in testamento filii, Alber. de Malet. in tractat. de testibus, cap. 1. num. 15. Lanfranc. de testibus, numer. 59. ad finem, vers quarto casu fallit, Campeg. de testibus, regul. 1. in 4. & 9. fallent. Socin. regul. 427. in 5. fallent. Viuius in suis commun. opin. verbo, testificari, vel testis esse non potest pater pro filio, versic. item potest, & versic. limitatur vltimo, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. rubr. de testibus, in parte, personas testium aggrediendo, in verbo, parentes, post nu. 44. vers. 4. limitat. Monticell. in repertorio testium, verbo, pater pro filio, fol. mihi 53 colum. 1. vers. 3. & verbo, pater in testamento filij, folio mihi 328. colum. 1. vers. 3. & Mascard. de probat. l. br. 3. concluſ. 1148. num. 20. vbi quod ita* * *omnes tradunt in d. §. per contrarium.*

196 Sublimita I. Hanc † nonam ampliationem, vt procedat, quando scilicet filius testatur de castrensi peculio, in castris, & militia exsistens, prout loquitur textus *in d. §. per contrarium*, vbi Doctores omnes fundant propositam conclusionem, at secus si testatur non exsistens in militia, & armorum expeditione: tunc enim pater non potest in eo testamento esse testis, ad text. *in §. sed filium, instit. de testament.* Ratio differentiæ est, quia quando filius testatur in militari expeditione, tale testamentum habet priuilegium, vt valeat sine solemnitate, & ideo pater potest esse testis: quod secus est, quando nõ est in expeditione, quia tunc sine solemnitatibus à iure requisitis militis testamentum non valet, prout hanc rationem sentit gloss. *in d. §. per contrarium, & in d. §. sed si filius.* Et per hanc rationem hanc substinuit declarationem Alber. de Malet. *de testibus, parte 1. cap. 1. num. 16. seqq. & ante Alber. de Rosat. in leg. parentes, nu. 4. ad fin. de testib. & in d. §. quæcunque, nu. 3. & ibi etiam Bald. ad fin. versic. nec econtra, Socin. dict. regul. 427. in 5. fallent. vers. secus tamen est. Mascard. d. concluſ. 1184. num. 21. & seqq.*

197 Sublimita II. Eandem † nonam ampliationem, vt licet pater possit esse testis in testamento filii, vt supra, non tamen econtra filius potest esse testis in

testamento patris, sicut per text. *in dict. l. qui testamento, §. per contrarium, vers. quæcunque, ff. de testament.* voluerunt
* ibi communiter * Doctor. omnes, *vt videre est apud Bartol. in princip. & num. 1. Alb. num. 4. versic. in testamento autem paterno, Bald. in princip. & column. 2. vers. conclusio omnium stat, Aret. in summario, & colum. 4. post medium, versic. ergo tenenda, Imol. num. 4.* * *Alber. de Malet. in tractat. de testibus, part. 1. cap. 1. num. 18. & num. 19. in fin. Clar. in §. testamentum, quæst. 55. vers. sed nunquid filius,* vbi ex Bartol. & Aret. *in locis prælegatis* facit conclusionem, quam dicit communem, quod scilicet filius non potest esse testis in testamento patris, siue sit in potestate, siue emancipatus, & siue pater condat testamentum, siue ipse pater sit ab alio heres in testamento institutus, & idem testatur etiam Michael Cras. *in commun. opin. libr. 2. cap. 17. quæst. 2.*

198 LIMITA X. Hanc † tertiam regulam non procedere in patre, & filio spirituali: nam vnus pro altero non prohibetur non prohibetur testificari, & multo minus prohibetur compater pro compatre testimonium ferre, *vt per Bald. in l. parentes, num. 3. versic. idem dico in patre regenerationis, & ibidem Salycet. num. 2. versic. sed quid de patre regenerationis, C. de testibus, Aufrer. de reprobat. testium, num. 76. in discursu, Alber. de Malet. de testibus, num. 25. vbi testatur de veriori sententia, Lanfranc. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 61. versic. contrarium dixit, & ibi in addit. extra de probat. Crot. de testibus, parte 4. num. 163. versi-*
* *cul. contrarium tamen, vbi testatur de communi * opinione, & ibi etiam Petr. Moncad. in addit. literis BB. Boss. in titul. de oppos. contra testes, num. 61. vers. & adde quod, Campeg. de testibus, reg. 1. in 7. fallent. & regul. 3. in 3. fallent. Alexand. consil. 42. num. 18. ante finem, versic. nec obstat, quod vnus eorum testium, lib. 3. & consil. 237. num. 18. versic. videtur sentire, lib. 6. & consil. 125. post num. 3. versic. & dato, quod statutum, volum. 4. Bertrand. consil. 300. nobilis, & honesta, num. 6. volum. 2. Iason in leg. apertissim, colum. 2. num. 9. versic. tamen aduerte, C. de iudic. Aymon. consil. 169. num. 1. Crot. consil. 3. reperitur quoddam statutum, num. 20. post versic. secundæ obiectioni respondeo, lib. 1. relati per Platam epit. delict. cap. 40. num. 11. post versiculum, secundo impetit, & num. 12. ad finem, versic. postremo, nec eo adiuuat id, quæ. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. rubric. de testibus, in parte, personas testium aggrediendo, post numer. 44. Tiraquell. in leg. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 38. C. de reuocand. donation. vbi plures alios refert, & est*
* *communis, * prout testantur post alios, quos allegant. Menoch. de arbitr. quæst. libr. 2. casu 100. num. 1. & 2. vbi etiam respondet contrariis, Hyppol. Riminald. consil. 128. num. 16. libr. 2. Emanuel Soarez in sua collecta receptar. sentent. lit. T. numer. 114. Mascard. de probation. libr. 1. conclus. 310. num. 3. & 4. latius conclus. 332. numer. 1. & sequent. iuncto numero 13. & 14. dict. libr. 1.*

199 Et † licet contrarium senserint iidem Baldus & Salycet. ipsismet contrarii, & alii plures Doctores cum eorum rationibus in locis relatis per Aufrer. *dict. numer. 76. versicul. dixerunt contrarium, per Crott. dict. num. 163. in princip. per Campeg. regul. 2. versic. septimo habet etiam locum, per Iason in leg. generaliter, colum. 1. ff. de in ius vocand. & in d. l. apertissimi, sub num. 9. C. de iudic. per Tiraquell. de reuocan. donat. vbi supr. num. 30. per Menoch. d. casu 100. post num. 1. per Platham d. cap. 40. num. 11. versic. secundo impetit, in princip. & per Mascard. dict. conclus. 332. nu. 8. & seqq. lib. 1. & conclus. 1357. num. 50. libr. 3.* Non per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quæ non solum vt ex præallegatis
* apparet, magis communiter * recepta est à Dd. sed etiam verissima est in se, declarata tamen, vt mox subiiciam *in sequ. limitatione.*

200 SVBLIMITA † hanc decimam limitationem, vt licet pater spiritualis admittatur in testem pro filio spirituali, & econtra: non tamen est testis integræ fidei, & omni exceptione maior. Negare enim non possumus, quin ex ista cognatione spirituali oriatur affectio inter patrem, & filium spiritualem, & ratione huius affectionis dubium non est, quin eis de fide deminuatur, *sic in specie declararunt Crott. de partibus, parte 4. nu. 163. post versiculum, contrarium tamen, ibi, crederem tamen, &c. Firman. in repertorio, in verbo, compater, versic. 14. Fulgos. consil. 11. incipien. emphyteuta irrequisito domino, circa medium, Alexand. consil. 237. perspectis his, num. 10. lib. 6. Curt. senior de testibus, conclus. 30. Ripa in leg. admonendi, num. 181. ff. de iureiurand. Alciat. in l. 1. in princip. nu. 2. C. de in ius vocan. quos refert & sequitur Tiraquell. de reuocand. donat. in verbo, susceperit liberos, num. 39. & de pœnis temperan. caussa 21. num. 8. Riminald. sen. consil. 289. num. 15. Iacob. AEmilian. consil. 119. numer. 4. Menoch. de arbitr. quæst. libr. 2. casu 100. post num. 2. versic. tertia facit opinio, Petr. à Placha in epit. delictor. capite 40. nu. 12. ad finem, & est communis, * vt post Viuium, quem allegat, testatur Soarez in sua collecta recept. sentent. litera T. numer. 115. Decianus in tractat. crimin. parte 1. libro 3. capite 7. num. 11. ad finem, iuncto numero 12. vbi etiam testatur de communi opinione.*

Hinc † in criminalibus caussis, in quibus testes requiruntur omni exceptione maiores, patrem, ac filium spiritualem, ac etiam compatrem non esse idoneos testes, scripserunt Crott. *d. num. 163. in fin. versic. in caussis, in quibus, &c. Crot. dict. conclus. 30. Mascard. d. conclus. 332. post num. 7. vers. quod quidem, quicquid in contrarium voluisse visus fuerit, num. 5. & 6.* 201

Et † licet quod imo pater, & filius spiritualis, ac cõpater sint testes omni exceptione maiores, affirmauerint Cæpoll. *consil. ciuili 5. in quæstion. vertente, colum. 3. numer. 11. Corn. consil. 61. colum. 3. post medium, num. 14. versic. ostenso itaque, libr. 3. Aym. consil. 169. numer. 2. Mascard. d. conclus. 332. nu. 3. & 4.* Vbi † etiam infert ad caussam matrimonialem, licet ea dicatur grauis, & magna, & hanc contrariam opinionem subtiliter defendat (saltem in compatre pro suo compatre,) *Hippol. Riminald. cons. 128. num. 17. seqq. lib. 2.* 202 203

Non † per hoc tamen recedas à propõsita sublimitatione, quæ sicut communior * est, ita etiam & verior, quãtum enim ob hanc cognationem spiritualem, sit huiusmodi testibus de fide diminuendum, erit id totum remissum arbitrio iudicis, qui iuxta affectionem, quam inter eos esse dispiciet, id optimè iudicabit, sicut post alios, quos allegant, aperte voluerunt Tiraquell. *de reuocand. donat. post dict. num. 39. d. casu 100. num. 4. Petr. à Plasha d. cap. 40. num. 12. ad fin. Mascard. dict. conclus. 332. num. 15.* 204 *

LIMITA XI. Eandem † propositam tertiam regulam, vt non procedat, quando pater examinatur pro vno filio contra alium, quia tunc propter paremi affectionem probat, *vt per Bart. in leg. parentes, nu. 5. in fin. Cod. de testibus, Crott. de testibus, part. 4. numero 114. Mascardus de probat. libro 3. conclusione 1148. numer. 29. faciunt dicta supra de affinibus, & consanguineis, numero 45. & de fratribus, numero 116.* 205

LIMITA XII. Vt † filii, licet non admittantur in testes ad fauorem patris, vel econtra, admittantur tamen ad fauorem cessionarii ipsius patris, in casu, in quo cessio non sit facta in fraudem, ad hoc, vt filii possint testificari. Item quando pater cedens ex pacto, vel aliter non teneretur de euictione iurium cessorum: vnde secus si, vel de fraude constaret, vel pater de euictione teneretur, quia tunc nullatenus filii admitterentur in testes, secundum distinctionem Alber. *in dict. leg. parentes, num. 3. C. de testibus,* vbi ita apud eum in contingenti quæstione determinatum fuisse testatur, & fuit originale dictum Specul. *in titul. de teste, §. 1. num. 89. vers. sed pone mutuaui tibi, quem etiam sequuti sunt, Vell. de testibus, numer. 33 eodem versic. sed pone mutuaui. Petr. Moncad. ad Crot. de testibus, nu. 169 literis GG. versic. sed iuxta prædicta,* 206

dicta, Corrad. in pract. §. 2 rubr. de testibus, verbo, cedens, in fin. num. 54. fol. 95. Mascard. de probat. conclus. 1357. num. 19. Ad quæ vide etiam Aret. in l. qui testamento quæcunque, num. 4. ad fin. vers. sed practica erit, ff. de testam. & faciunt generaliter tradita supr. num. 184.

207 LIMITA XIII. In caussa correctionis, † vel prohibitionis peccati, quia tunc pater potest esse testis in caussa filii, cum carnalis illa affectio nihil operetur, & non agatur de commodo principalis personæ, aut de incommodo alterius, sed de ipsius salute, *capit. in tantum, cum ibi notatis, extra de testibus, Socinus regula 427. in 1. fallent. Campeg. de testibus, regula 1. in 13. fallent. Corrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in caussis ciuilibus, rubric de testibus, in parte, personas testium aggrediendo, verbo, parentes, post num. 44. versic. quinto quando agitur, Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1148 nu 16.*

208 LIMITA XIV. Quia † parentes in caussa criminali admittuntur ad defensionem filiorum, & in præiudicium fisci, iuxta ea quæ generaliter de fratribus, affinibus & consanguineis, dixi *sup. num. 35. & 117.* & in terminis consuluit Roland. *consil. 7. num. 24. & 27. volum. 1.*

209 vbi † præsertim loquitur, quando testimonium patris habet contestem, *post Angel. & Marsil. in locis per eum allegatis,* quod & voluit etiam Monticell. *in repertorio testium, verbo, pater profito, fol. mihi 53. colum. 1. vers. 5. & licet contra hanc limitationem sentire videantur, Nouell. in tract. ad defensam, in rubr. responsiones reorum in constitutis, nu. 22. fol. mihi 115. & Mascard de probat. lib. 2. conclus. 904. nu. 15.* Non tamen ab ea recedas, quia Marsil. & alii Dd allegati per eos, non loquuntur in terminis defensionis, & probationis innocentiæ, sed generaliter, *iuxta ea, quæ posui supr. in 1. reg. in 2. limitatione, num. 27.*

ARGVMENTVM.

Maritus pro vxore quando possit testificari. Quid econtra, & de eorum fide, ac probatione.

SVMMARIA.

Vxor pro marito non potest esse testis, & contra, nu. 210. & seqq. vbi redduntur plures rationes huius negatiuæ regulæ.
Vxor erga virum præsumitur habere magnam affectionem, & econtra, nu. 211.
Vxor dicitur viro subiecta, num. 212.
Vir, & vxor sunt duo in carne vna, nu. 213.
Vxor dicitur de domo, & de familia viri, nu. 214.
Sponsa non potest esse testis pro suo sponso, nu. 215.
Concubina non potest esse testis pro concubinario, nu. 216.
Amasius pro sua amasia, & econtra, testificari non potest, numer. 217.
Vxor etiam quod sit expulsa, non potest testificari pro suo viro, num. 218.
Vxor non potest cogi ad testificandum contra suum virum, num. 219. Limita primo, quia bene potest cogi vir ad testificandum contra vxorem, num. 220. Limita secundo, quando veritas aliter haberi non potest, nu. 221. Limita tertio, in caussa hæresis, nu. 222.
Vxor potest testificari pro suo viro, quando est virago, & talis, quæ virum non timeat, numer. 223. Contrarium est verius, num. 224.
Vxor pro marito testis esse potest, & econtra, parte non opponente, num. 225.
Vxor pro marito, & maritus pro vxore potest esse testis in caussa matrimonii secundum distinctionem, de qua in nu. 226.
Vxor pro marito, & maritus pro vxore admittuntur in testes in casu difficilis probationis, & in quibus ipsi præsumuntur magis scire veritatem, quam alii, nu. 227.
Vxor admittitur ad defensionem, & ad probandam innocentiam viri sui, & econtra, nu. 228.
Coniux admittitur ad fisci, & publicam vindictam ad probandam offensam factam coniugi, nu. 229. contra, nu. 239.

QVÆSTIO LIV. REGVLA IV.

REGVLA IV. In † propolita quæstione in pari- 210
ter negatiua, quod scilicet cum vxor pro marito, & maritus pro vxore testis esse non possit, ideo vnus pro altero à testimonio repellitur, *capit. si testes, 9. idonei, 4. quæst. 3. & ibi gloss. ver. imperari, l. etiam, & ibi gloss. 1. versicul. quid in viro & vxore, Cyn. ibidem, & ceteri scribentes, Cod. de testibus, item gloss. in leg. sed & si quis, §. illud sciendum, versicul. præterea, in verbo, domestico, ff. si quis caut. & in leg. 1. §. si vir, in verbo, domus, & ibi etiam Bartolus, ff. ad Syllan. & in §. sed si filius, versic. in ea re, Institut. de testament. Speculat. in titul. de teste, §. 1. versicul. quid de viro & vxore, Ioan. Sichard. in dict. leg. etiam, num. 4. vbi benè, C. de testibus, Bald. Alexand. & Imol. in leg. si cum dotem, ff. solut. matrimon. Baldus in leg. parentes, num. 1. ad medium, versic. item in vxore. C. de testibus, Nepos de Monte Albano in tract. de testibus, num. 10. Feder. Schenck de testibus, numer. 27. versicul. domestici quoque, Alber. de Malet. de testibus, capit. 2. numero 2. vbi quod ita communiter * tenetur, Aufrer. de reprobat. *
testium, num. 92. versicul. testis esse non potest vxor, iuncto numer. 95. Lanfranc. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositio, num. 61. (51) vers. vir & vxor, extra de probat. Crott. de testibus, part. 4. num. 122. vbi pariter testatur de communi, & ibi Petrus Moncada in addit. litera L. Campeg. de testibus, regula 10. Marsil. in l. ad quæstionem, nu. 5. ff. de quæst. & consil. 20. num. 15. Socin. consil 17. num. 11. vol. 1. Gram. decis. 45. num. 13. & decis. 73. num. 19. vbi etiam testatur de communi * opinione, de qua etiam testatur Diaz. regula 746. in 5. * fallent. Marsil. in leg. 1. §. ad quæstionem, num. 6. ff. de quæst. Gabriel. rubr. de testibus, conclus. 16. num. 1 iuncto num. 4. & ibi alios refert concordantes, Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. rubric. de testibus, in parte personas testium aggrediendo, verbo, domestici, post num. 42. vers. 4 in vxore, fol. mihi 88. colum. 2. Viuius in commun opin. verbo, testis non potest esse vxor pro viro, fol. 71. colum. 2. versic. 4. & in verbo, maritus pro vxore, fol. 49. colum. 2. versic. 3. Michael Cras. in commun. opin. libr. 2. cap. 12. quæst. 12. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1420. n. 41. & seqq. iuncto num. 10.*

Ratio huius regulæ multiplex est. Primo † magnam affectionem, qua vnus alterum p[illegible] *prout considerarunt Alber. de Malet. & Grammat. in lo[illegible] tatis.* Secundo, † quia vxor dicitur vir[illegible] *mulierem, & cap. fiet imago. 32. quæst. 5.* ideo subintra[illegible] clusio, de qua *in d. c. si testes. §. idonei, 4. qu. 3.* Tertio † vir & vxor sunt duo in carne vna, iuxta illud Gen[illegible] vnum corpus, & vna anima, & quicquid vult vnu[illegible] ter non contradicit, *prout post alios benè considerauit Mascard. dict. conclus. 140. (130.) num. 2. & 3.* Quarto, † qu[illegible] vxor dicitur de domo, & familia viri, ac illius domestica, *§. item si, qui adium, versic. & cum vxor. Instit. de vsu & habita. l. quicunque, C. de re militar. libr. 12. l. adiles, § familiæ, ff. de adil. edi. cum aliis concordantib. adductis per gloss. in leg. 1. §. si vir, in verbo, domus, ff. ad Syllan.* Ideo sicut testes propter solam domesticitatem à testimonio repelluntur, ita & multo magis debent repelli coniuges.

AMPLIA I. Hanc † quartam regulam, vt procedat 215
etiam in sponsa, *vt per Bald. in leg. 2. circa fin. versic. & adde gloss. & ibidem Salycet. versis. quæro cum gloss. C. de testibus, Aret. in §. pater, col. 3. vers. in eadem gloss. Instit. de testament. Alber. de Malet. de testibus, cap. 2. num 3. vers. & quod dictum est, Petr. Moncad. in addit. ad Crot. de testibus, part. 4. num. 122. litera L. versic. & quod dixi in vxore, Campeg. de testibus, reg. 10. versic. idem dicendum de sponsa. Gabriel. tit. de testibus, conclus. 16. num. 2. Mascard. de probat. libr. 3. dict. conclus. 1420. num. 4. &* est communis * ampliatio. *

AMPLIA II. In † concubina, quam non posse te- 216
stificari pro eo, qui ipsam retinet in concubinatu, & econtra, hoc ratione affectionis, & domesticitatis, voluerunt Baldus *in cap. 1. numer. 3. versicul. quæro nunquid, & ibi etiam Felynus colum. 1. versicul. subdit etiam Bald. extra,*

de te-

de testibus, idem Bald. in cap. in literis, num. 3. versicul. item quibus, eodem titul. de testibus, idem Bald. in leg. 1. circa finem, versic. adde gloss. & ibidem Salycet. pariter circa fin. versic. quæro cum gloss. C. de testibus, Iason in leg. sed & si quis, in princip. versic. in gloss. fin. ff. si quis caut. Socin. iunior consil. 31. nu. 16. part. 2. Diaz. regul. 746. in 1. ampliatione, Aufrer. de reprobat. testium, numer. 21. versic. concubina repellitur à testimonio. Vbi reddit rationem, quia non distat ab vxore in affectu animi, sed solum in honore, *l. item in legato, §. parui, ff. de legat. 3. l. necessarius, ff. de verborum significat. Additio ad Lanfranc. in tract. de testibus, post numer. 62. litera h, in verbo, & affinibus, ad finem, versic. item statuta in vxore, Alberic. de Malet. de testibus, cap. 2. num. 3. versic. idem est etiam dicendum, Crott. de testibus, part. 4. num. 122. Campeg. de testibus, regul. 10. versic. idem dicendum in concubina*, & est communis * ampliatio, vt etiam appareat ex allegatis per Gabriel. *titul. de testibus, conclus. 11. numer. 3. Mascard. de probat. conclusion. 533. num. 8. & conclus. 1356. numer. 24. & conclus. 1420. nu. 5.* Et conferunt etiam, quæ mox referam in sequenti ampliatione. An autem concubinarius, seu concubina possit testificari pro alio, vide *infr. in materia testis infamis, quæst. 56 num. 284. seqq.*

217 AMPLIA III. Et † magis generaliter, vt & idem sit in quolibet amasio, qui non poterit esse testis pro sua amasia, & econtra: sic enim fuit de mente omnium præcitatorum Doctor. in præcedenti ampliatione, ac præsertim per Gabriel. *dict. conclus. 11. num. 3.* & in specie affirmauit Cyn. *in dict. leg. 2. C. de testibus*, vbi reddit rationem, quia scilicet amasii, qui nimio amore ardent, magis timent amasiarum minas, quam parentum, aut aliorum, quibus obedientiam præstare debent, & nihil est, siue fas, siue nefas, quod amasius pro sua amasia non committeret, *argum. text. in l. 2. §. & cum placuisset, ff. de orig. iuris.* Per quem text. dicit ibi Bald. quod amor puellarum subuertit verum hominis iudicium, & nihil vehementius amoris furore probat text. *in authen. quibus modis natur. efficiant. legit. §. illud.* Et ibi gloss. propterea dixit, amantem ebrio & furioso æquiparari, non ergo mirum si inuicem, vnus ad alterius fauorem testimonium ferre prohibetur, prout etiam in specie per prædictam rationem, voluit Petr. Moncad *in addit. ad (rū). de testibus, part. 4. num. 122. litera L. versic. contrarium tamen, quem etiam alius relatis, sequuti sunt, Mascard. de probat. lib. 5. (1) conclus. 65. num. 7. & conclus. 86. num. 17. & seqq. & libr. 3. conclus. 1420. num. 6. & seqq. Hector AEmil. in tract. de testibus, verbo, testis, adulter. numer. 5. & in verbo, testis amasius, numer. 12. folio mihi 148. in fine, parte 2.* Et ista * ampliatio est etiam vera, & communis, * etsi Angelus *in leg. 2. §. si vir, ff. ad Syllan.* contrarium sensisse videatur.

218 AMPLIA IV. Etiam † in vxore expulsa, licet enim isto casu cessare videatur ratio affectionis, & domesticitatis, adhuc tamen eam à testificando repelli ad fauorem sui viri, post Bald. & Socin. quos allegat, affirmauit Gabriel. *rubr. de testibus, conclus. 16. numer. 5. sequitur Mascard. d. probat. libr. 3. d. conclus. 1420. num. 11.*

219 AMPLIA V. Vt † licut vxor non admittitur ad testificandum ad fauorem sui viri, ita etiam econtra nec possit cogi ad testificandum contra ipsum, secundum Alber. de Malet. *de testibus, cap. 2. numer. 3. & latius, cap. 6. num. 1. & seqq.* vbi respondet contrariis, & duas affert rationes. Primam propter reuerentiam, quam vxor debet viro suo, *l. in ea, in fin. ff. solut. matrimon.* Secundam, quia si, vt supra vidimus in prima regula, socer & gener, ac alii affines, non coguntur inuicem testificari, multo minus debet cogi vxor, quæ est vna & eadem caro cum viro, prout etiam considerauit Crot. qui alios adducit concordantes *in tract. de testibus, part. 5. num. 197. Marsil. consil. 22. num. 5. & sequent. Gig. de crimin. lasæ maiestat. libr. 2. rubric. qui accusar. poss. quæst. 15. numer. 2.* vbi quod nec etiam marito volente, vxor potest testificari contra ipsum, *Aymon. de antiqu. tempor. part. 1. sect. viso de fama, numer. 17. Anton. Gomez. var. resolut. tomo 3 capite 12. rubric. de probat. delict. num. 24. sub vers. quod est verum, vbi testatur de communi * opinione, Mascard. d. conclus. 1420. * num. 12. libr. 3.* ¶ Et ad comprobationem huius ampliationis vide, quæ dixi *in tit. de oppos. contr. exam. test. quæst. 78. num. 88.*

LIMITA I. Hanc † quintam ampliationem, vt licet vxor non possit cogi ad testificādum contra virum, 220
potest tamen benè cogi vir ad testificandum contra vxorem, *sicut post Capellam Tholosan. in decision. 3. & 123. affirmauit Aymon. de antiqu. tempor. part. 1. sectione, viso de fama, numer. 17. versicul. licet secus in marito.* Et reddit rationem, quia scilicet in marito deponente contra vxorem, non imminet ratio periculi, sicut in vxore deponente contra virum.

LIMITA II. Eandem † quintam ampliationem 221
non procedere, quando veritas aliter haberi non potest, quia tunc cogitur vxor ad deponendum contra suum virum, *vt per Alber. de Malet. qui contrariis respondet in tract. de testibus, cap. 6. num. 31. nec dissentit Aymon. de antiqu. tempor. part. 1. sectione, viso de fama, num. 17. versicul. fallit in subsidium, vbi alios adducit concordantes.* Et faciunt, quæ in simili de fratribus, parentibus, filiis, & aliis affinibus dixi respectiuè, *supra num. 18. 103. & sequent. & 171.* Et generaliter de testibus cogendis dixi *infr. in tit. de oppos. contra exam. test. quæst. 78. num. 106. & sequ.*

LIMITA III. In causis hæresis, † in qua vxorem 222
posse compelli ad testificandum contra suum virum, post alios quos allegat, scripsit Mascard. *de probat. libr. 2. conclus. 857. num. 12.* Et faciunt, quæ in simili de fratribus & affinibus dixi, *supra num. 77. & 11.*

AMPLIA VI. Vt † licet Cyn. Speculat. Alexand. re- 223
lati per Crott. *in tractat. de testibus, parte 4. numer. 122.* Abb. & communiter * Canonistæ, *in cap. in literis, extra* *
de testibus, prout testatur idem Crott. d. num. 122. Cabal. libr. de testibus, conclus. 16. num. 6. Aufrer. de reprobat. [illegible] 2. sub vers. testis non potest esse vxor, Campeg. de testibus, reg. [illegible] 10. in 2. fallent. Capell. Tholosan. dict. decis. 3. Diaz. regul 746. in 5. fallent. in fine, versicul. ex quo colliges, Io. Sicar. in leg. etiam, numero 4. versic. quando autem sit admittendus, C. de testibus, dixerint vxorem posse testificari ad fauorem sui viri, quādo est virago, & talis quæ virum non timeat. Verior tamen † est eorum opinio, qui dixerūt indistincte eam 224
repelli à testimonio, sicut post gloss. *in leg. 2 & ibi etiam Bald. & Salycet. quos allegat*, testatur idem Crott. *dict. numer. 122.* licet primam opinionem dixerit, vt supr. communem Martil. *in leg. 1. §. ad quæstionem, num. 6. ff. de quæst.* vbi quod in hoc opinio Specul. Abbatis, & sequacium damnatur per Doctor. & hanc * vltimam opinionem, * non solum veriorem, sed etiam communem, dixit ibidem Petr. Monc. *in addit. litera L.* & alios plures adducens concordantes, prout etiam testatur Michael Crat. *in suis commun. opin. libr. 2. capite 17. quæst. 12. in fine, Mascard. post Felin. & Marsil. in locis per eum citatis, dict. conclus. 1420. numer. 10. versicul. sed istorum opinio.* Repellitur enim vxor à testimonio non ea ratione, quod propter reuerentiam, quam viro debeat, & propter illius timorem, sit suspecta, vt falsum deponat, sed propter domesticitatem, & affectionem, cum sit vna, & eadem caro, vt dixi in regula, & hæc ratio affectionis militat, siue vxor non sit virago, siue sit, ideo indistinctè repellenda.

LIMITA I. Hanc † quartam regulam non procede- 225
re parte non opponente, secundum ea, quæ generaliter posui supra de affinibus, & consanguineis, *num. 59. & seqq.* & in terminis de vxore pro marito, post Rip. quem allegat *in leg. 4. §. hoc autem iudicium, numer. 14. ff. de damno infecto*, voluit Monticell. *in suo repertorio test. in verbo, fœmina, fol. mihi 37. colum 1. versicul. 2. incip testis frater, & fi-*

& faciunt in simili, quæ de fratribus dixi supr. num. 124. & de parentibus, *nu. 189.* & de testibus inhabilibus in genere, dixi *infr. qu. 62. num. 175. & seqq. vbi videas.*

226 LIMITA II. In causa † matrimonii, in qua vxor pro marito, & maritus pro vxore admittitur, secundum distinctionem Menochii, qui post alios, quos allegat antiquiores, plures casus distinguit, & satis benè materiam explicat *in tract. de arbit. qu. lib. 2. casu 103 per totum*, & ad scripta ibi per eum remitto lectorem.

227 LIMITA III. In † factis, quæ sunt difficilis probationis, & in quibus magis verisimiliter sciunt veritatem coniuges, quam alii, nam tunc eos ad testificādum admitti, argum. text. *in l. ex consensu, §. 1. cum ibi notatis per Dd. C. de repud. & post Bald. in l. parentes, colum. 2. vers. hoc verum, C. de testib. Ias. in l. sed & si quis, col. 1. nu. 4. vers. limita prædictam conclusionem, ff. si quis caut. scripserunt, Gabr. tit. de testib. conclus. 16. nu. 7. & Mascard. de proba.. lib. 3. conclus. 1420. nu. 13.* Et faciunt ad hanc limitationem, quæ in simili, & generaliter de affinibus, dixi *sup. num. 7.* & de fratribus, *nu. 132.* & de parentibus, *nu. 193.* & generaliter de testibus inhabilibus, dixi, *inf. qu. 62. nu. 28. & 50.*

228 LIMITA IV. Quando † agitur de probando innocentiam rei inquisiti pro aliquo delicto. Nam tunc coniux ad defensionem coniugis admittitur ad testificandum, secundum Speculat. *in tit. de inquisit. §. 1. versicul. sed nunquid ea refert & sequitur Ioan. de Anan. in cons. 59. visa inquisitione formata, col. 1. Ias. in d. l. sed & si quis, nu. 5. colum. 1. versic. secundo notabiliter limita, ff. si quis caut. Gabr. dict. conclus. 16. num. 8. Bertazz. consil. 33. num. 23. volum. 1. Mascard. d. conclus. 1420. num. 14.* Et faciunt pro hac limitatione, quæ in simili de affinibus, & fratribus dixi, *supr. nu. 33. & seqq. iuncto nu. 117.* & quæ generaliter de testibus inhabilibus dicam *infr. qu. 62. nu. 90. & seqq.*

229 LIMITA V. Quando † agitur pro delicto ad vindictam publicam, & ad fisci vtilitatem pro vulnere, percussione, siue morte illata coniugi: nam tunc domesticus non repellit alium coniugem ad testificandum, quia tunc causa non pertinet ad domesticum, sed ad rempublicam, ad istud facit originale dictum Fulgosii *in cons. 47. incip. super eo, quod quæritur, col. 1. quem referendo sequutus est Iason in d. l. & si quis, in fin. nu. 5. vers. tertio limita nouiter, ff. si quis caut.* vbi dixit, quod licet Fulgos. eo loco nihil ad hoc alleget, potest tamen allegari bonus text. *in c. super prudentia, §. potest, 24. qu. 2.* vbi probatur, quod domesticus admittitur in testem, quando non producitur in fauorem domestici, sed in fauorem tertii, & dicit etiam ibi Ias. quod multi de facili crederent contrarium, cum etiam isto casu tractetur saltem in consequentiam de vindicta priuati, *l. sed si vnus, §. si seruus, ff. de injur. & famos. libel. & Iasonem ac Fulgosium, sic vt supra dicentes, sequuti etiam sunt Gabriel. d. conclus. 16. nu. 9. conclus. 10. nu. 42. vers. & generaliter, Diaz. reg. 746. in 13. fallent. & Mascard. d. conclus. 1420. nu. 16.*

230 Verum † sicut apud nos hæc limitatio non seruatur in practica, & esset deridendus iudicio meo fisci aduocatus, qui vellet insistere, quod vxor pro vulnere, seu iniuria illata viro, vel econtra admitteretur ad testificandum tanquam idonea, ita pariter ab omni iure, & ratione aliena est. Primo, quia si in ciuilibus vxor pro viro non admittitur ad testificandum, *vt sup. probauimus, num. 210. in regula.* Ergo multo minus debet admitti in criminalibus, in quibus vt notum est, & *infra* suo loco dicemus, requiruntur testes magis idonei, & omni exceptione maiores. Secundo, si speciale est fauore defensionis, vt coniux admittatur ad probandum innocentiam coniugis, vt etiam *supr.* dixi *num. 228.* Ergo extra illum casum in contrarium est ius commune, arguendo à speciali. Præterea, & tertio, iam probaui *supra, nu. 9.* quod nec etiam in causa criminali ciuiliter mota affines admittuntur ad testificandum, vbi agitur de iniuria illata suo affini: Ergo multo minus, vbi criminaliter agitur de percussione, debent admitti coniuges, qui, *vt supr. deduxi, num. 213.* dicuntur duo in carne vna. Nec obstat ratio per Fulgos. & Ias. considerata, quod scilicet isto casu dicitur coniux deponere nō ad fauorem coniugis, sed ad fisci vtilitatem, ac ad publicam vindictam, & si ad commodum tertii, nam, vt bene idem Ias. considerat, vindicta publica redundat in satisfactionē vindictæ priuatæ, & sic non potest negari, quin etiam isto casu coniux habeat interesse, seu saltem affectionem, & ista est veritas. Laus DEO, &c.

ARGVMENTVM.

Domestici, an & quando à testimonio repellantur, & admissi qualem faciant probationem.

SVMMARIA.

Domesticus testis à testimonio repellitur, nu. 1. tam in criminalibus, quam in ciuilibus, nu. 2. & nu. 7.

Ordo præsentis quæstionis, num. 3.

Domestici qui dicantur, nu. 4. vbi remissiue num. 5. & 6. vbi bene explicatur, quot modis quis dicatur domesticus, & quot sunt domesticorum species.

Domestici dicuntur, & à testimonio repelluntur non solum illi, quibus imperari potest ratione dominicæ, vel patriæ potestatis, sed etiam illi, qui insimul habitant in eadem domo, nu. 8. Limita 1. dummodo habitatio sit continua, secus si non continua, num. 10. Limita 2. dummodo cohabitatio sit cum aliqua superioritate, & imperiositate, secus si cum æqualitate, nu. 11. sed etiam cum æqualitate non sunt testes integræ fidei, & omni exceptione maiores, num. 12. præsertim si viuerent in communi, & communibus expensis, nu. 13.

Domestici dicuntur, & à testimonio repelluntur omnes illi, qui viuunt ad vnum panem, & ad vnum vinum, nu. 9.

Mercenarius testis, hoc est, ille, qui conuenta mercede alterius suas operas locat, dicitur domesticus, & à testimonio repellitur, nu. 14. contra, nu. 15. Distingue, vt nu. 16.

Mercenarius testis probat, & non probat, prout iudici visum fuerit, iuxta qualitatem familiaritatis & domesticitatis, numer. 16.

Mercenarius testis non probat, & repellitur à testificando, quando habitat in domo illius, cui operas suas locat, aliter secus, nu. 16. & 17.

Negotiorum gestor non potest esse testis pro suo domino principali, num. 18. & 19. vbi idem de institoribus, factoribus, & similibus.

Domesticus non admittitur ad testimonium etiam cum tortura, num. 20. licet aliqui relati, nu. 21. contrarium dixerint, quorum opinio potest procedere in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, & quando testis habet contra se aliquam præsumptionem: tunc enim torquetur, aliter secus.

Domestici testimonium non admittitur in criminalibus, nu. 23. siue sint ignobiles, siue etiam nobiles, dict. num. 23. & siue sint domestici propriè, siue impropriè, siue etiam impropriissimè, num. 24.

Domesticorum testimonium admittitur, quando Canonici accusant suum Prælatum, nu. 25.

Domesticorum testimonium admittitur, quando accusatur matrimonium propter consanguinitatem, nu. 26.

Domesticorum testimonium admittitur in causa criminali intentata non ad instantiam domini, sed fisci, nu. 27.

Domesticorum testimonium admittitur, quando agitur de probando obuiationem, delicto committendo, nu. 28.

Domestici domesticorum non repelluntur à testificando pro primo domino, numer. 29. & num. 31. vbi redditur ratio: fallit in domestico vxoris meæ, qui etiam dicitur domesticus meus, num. 30.

Socii mei socius, socius meus non est, num. 31.

Vasallus vasalli mei, vasallus meus non est, num. 31.

Homo hominis mei, homo meus non est, nu. 31.

Dome-

Domestici quæ alteri fiunt, non prohibetur testificari pro domino suo, sitempore testimonii non est amplius domesticus, num. 32. nisi per fraudem desiisset esse domesticus, nu.33. & fraus ipso casu præsumitur, si prolato testimonio redeat in domesticitatem, numer.34.

Domestici testes admittuntur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, quam per ipsos domesticos, num.35.

Domestici testes admittuntur ad probandum factum, de quo verisimiliter ipsi sunt magis informati, quam alii, num.36.

Domestici testes admittuntur ad probandum facta domus, numero 37.

Domestici testes admittuntur ad probandum facta, & commissa domi noctu tempore, num 38. & seqq.

Noctu tempore commissa dicuntur esse difficilis probationis, nu. 39. ideo ad illa probandum admittuntur præsumtiones, & coniecturæ, num. 40.

Domestici testes admittuntur ad probandum matrimonium clandestinum, num. 41. contra, num. 42.

Domestici testes admittuntur ad probandum stuprum, adulterium, aut quid simile domi commissum, num. 43. & 44. declara, vt nu. 45. & 52. & 55.

Domestici testes admittuntur ad probandum furtum domi commissum. num. 46. Non tamen sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, nu. 47.

Domestici testes admittuntur in probatione supellectilium, infamatis, valoris rerum derobatarum: idem in probatione rerum amissarum in nauim vel domum, idem in probatione, siue earum pretio ignorum alicuius muti, idem in subtractione bonorum post confectum inuentarium, num. 48. & idem in probando secretum patrimony, num. 49.

Domestici testes, quando admittuntur in casu, in quo ipsi veriti similiter sunt magis informati, quam alii, vel in casu, in quo veritas aliter haberi non potest: tunc non solum sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, verum etiam eis magis creditur, quam aliis, num. 50. & sequ. contra, num. 52. & sequ distingue, vt num. 54. & seqq.

Testibus informatis magis creditur, quam non informatis, numer. 51.

Testes inhabiles in casu, in quo specialiter admittuntur, non sunt omni exceptione maiores, num. 53. declara, vt nu. 56.

Tactus ad hoc vt non dicatur omni exceptione maior sufficit qualibet exceptio, & macula etiam minima, nu. 57.

Domestici testes licet admittuntur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, id tamen intelligitur, vt procedat in ciuilibus, secus in criminalibus, num. 58. contra, num. 9. & sequ. pro resolutione, die quod etiam in criminalibus admittuntur, sed non sunt omni exceptione maiores, & integræ fidei, num. 61. & sequ.

Domesticorum testimonium non admittitur etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, quando pars potuit alios testes habiles adhibere, & non adhibuit, & sic fuit in culpa, numer. 64.

Domesticorum testimonium, nec etiam recipitur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, quando alii testes in eo actu licet non interuenerint, interuenire tamen potuerunt, numer. 65.

Domesticorum testimonium non admittitur etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, quando volunt deponere super alieno, quod habet contra se præsumptionem, admittuntur tamen etiam ipso casu, sed cum tortura, numero 66. & 67.

Testes obnoxiam familiaritatem, vel domesticitatem, non possunt ferre, num. 68.

Domesticorum testimonium, nec etiam admittitur casu, in quo veritas aliter haberi non potest, quando testes non sunt probatæ vitæ, & opinionis, num. 69.

Domestici testes admittuntur ad defensionem inquisiti, & ad illius innocentiam probandam, numer. 70. licet aliqui relati, num. 71. contrarium dixerint. Limita primo, quando agitur de reprobando teste fisci, vel accusatoris, quia tunc domestici non admittuntur etiam ad defensam, numer. 72. Limita secundo in crimine hæresis, læsæ maiestatis, & aliis exceptis criminibus, num. 73. & seqq. sed contrarium videtur verius, nu. 76. & 77. Limita tertio, quando reus esset valde indiciatus, & suspectus: quia tunc domestici, nec etiam ad defensam admittuntur, num. 78. sed contrarium verius, num. 79. Limita quarto, vt ad defensam domestici admittantur in subsidium, & quando per alios veritas haberi non potest, aliter secus, num. 80. sed contrarium verius, nu. 81.

Domesticus testis non repellitur à testimonio, quando est valdè honestus, & probatæ vitæ, num. 82.

Domestici testes recipiuntur in instrumentis, num. 83. Declara, dummodo contrahentes non ignorent qualitatem domesticitatis, num. 85.

Domestici testes recipiuntur in testamentis, num. 85. habentur tamen pro suspectis, nu. 86.

Domestici testes licet non debeant ad testificandum admitti, admissi tamen faciunt aliquod indicium, vel præsumptionem, nu. 87. sed contrarium verius, nu. 88.

Domesticus testis admittitur, & probat contra alium domesticum, num 89.

Domesticus testis admittitur, & probat, si deponat contra dominum domus, num. 90.

Domesticus testis admittitur, & probat fauore Ecclesiæ, nu. 91.

Domesticus vtriusque partis non repellitur à testimonio, numero 91.

Domesticus testis probat, si parum deponit pro suo domino, & parum contra eum, num. 93.

Domesticorum testimonium non repellitur in crimine hæresis, læsæ maiestatis, & aliis exceptis criminibus, nu. 94 & seqq.

Domesticus testis probat contra producentem, num. 97. & sequ.

Domesticus testis potest cogi ad testificandum contra suum dominum, d nu. 97.

Dominus admittitur ad testificandum pro suo domestico familia, vel subdito. Limita primo, quando idem dominus esset adeo vilis, vt suum familiarem vt subditum teneret, numer. 100. Limita secundo, vt in omnem euentum non sit testis integræ fidei, & omni exceptione maior, numer 102. Declara, vt num. 103.

Domestici testes admittuntur, quando pars nihil opponit, num. 104. licet aliqui relati, num. 105. contrarium dixerint. Limita dummodo pars, non ignorauerit qualitatem domesticitatis, quia ignorans non consentit, num. 106. Declara limitationem, vt in nu. 107.

Domestici testes admittuntur ad probandum consanguinitatem, nu. 108.

Domesticorum testimonium suppletur ex magna fide contestis, num. 109.

Domesticorum testimonium suppletur ex numero testium, numero 112.

Domestici testes admittuntur ad probandum factum antiquum, num. 111. Declara remissiue, vt num. 112.

Domesticorum testimonium admittitur in probando ætatem hominis, num. 112.

Domestici potestatis, & officialis admittuntur ad testificandum pro suo potestate, & officiali, num. 114.

Amicus potestatis, & officialis potest esse talis in syndicatu pro suo potestate, & officiali, nu. 115.

Domestici testes admittuntur ad probandum furorem, nu. 116.

QVÆSTIO LV. INSPECTIO I.

OPponitur III. contra † testes, quod sunt domestici illos producentis, ideo testimonio repelluntur, textus est *in leg. etiam*, & ibi notant omnes, C. de testibus, Etiam iure ciuili, inquit ibi Imperator, *domestici testimonii fides improbatur*: item text. *in leg. 1. §. ad quæstionem*, & ibi poss. alios, Marsil. ff. de quæst. *Ad quæstionem*, inquit ibi Vlpianus Iurisconsultus, *non esse prouocandos eos, quos accusator de domo sua produxerit.* Quod & idem cauit Iurisconsultus *in leg. testes eos*, ff. de testibus, *canonizata in cap. si testes*, §. *testes*, 4. *quæst* 3 vbi dicitur, *testes eos quos accusator de domo sua produxit, interrogari non placuit*, C. *in literis*, & ibi pariter notant omnes Canonistæ, extra de testibus, *cap. super prudentia*, ibi, *Neque ad probationem domesticorum assumantur*, 14. *quæst.* 2. plura alia iura in idem congerit Specul. *in tit. de test. §. 1. nu. 11. vers. item excipitur, quod est domesticus*; *Nepos de Monte Albano, in tract. de testibus, in princ. num. 1. 4. & 5. & post ipsum alioſque plures, quos allegant, conclusionem hanc comprobarunt Iacob. Butrig. de testibus, num. 21. versic. 28. qui sunt domestici, Iacob. Aegid. de testibus, num. 10. versic. item repelluntur testes, Feder. Schenck de testibus, num. 25. versic. testes etiam domestici, Nell. de testib. nu. 11. vers. domestici testes, Aufr. de reprobat. test. nu. 39. versic. secunda conclusio, Crot. de testibus, num. 124. Bertachin. in tract. de episcop. §. nunc, num. 92. Ioan. Monac. in suo defensorio iuris, §. quia, num. 1. Bagarot. de reprobat. test. num. 25. (24.) Blanch. de indic. ad leg. fin. ff. de quæst. num. 362. Boss. in tit. de oppos. contra testes, nu. 93. Iodoc. in practic. crim. rubr. de reprob. test. cap. 50. num. 5. Diaz. regul. 746. in princip. Conrad. in pract. rubr. de testibus, §. personas testium aggrediendo, verbo, domestici, num. 41. & num. 42. versic. repelluntur propterea, fol. mihi 88. col. 1. Nouell. regul. 216. numer. 9. Curt. iun. consil. 168. num. 2. part. 2. Iacob. Port. Imolen. consilio 96. num. 39. Ioan. Mar. Monticell. in repertorio test. verbo, domestici, fol. 27. colum. 1. versic. penult. & column. 2. versic. 3. Mascard. de probation. libr. 1. conclus. 533. numer. 1. & libr. 3. conclus. 1357. numero 46.* Et hæc conclusio sine dubio communiter * ab omnibus, & passim recepta est, nor. 2 solum † in criminalibus, *prout infra dicam in specie in 4. ampliatione, numer. 23.* sed etiam in ciuilibus, quicquid in contrarium tacitè sensisse videatur Marsil. in testibus, *de vniuersitate* loquens, *in dict. l. 1. §. seruum municipum, numer. 4. ff. de quæst.*

3 Verum † amice lector, quia proposita materia testium domesticorum plura continet capita, pluresque alias materias subalternas sub se habet: ideo vt distincte procedam, eam in quinque principales inspectiones distinguendam putaui, in quarum prima de testibus domesticis in genere pertractabo: in secunda de seruis, famulis, ancillis, aliisque familiaribus: in tertia de vasallo & subdito: in quarta de colono: in quinta & vltima, de amicis verba faciemus, & in vnaquaque inspectione iuxta materiarum diuersitatem, aut vnitatem, vnam vel plures formabo regulas, quibus ampliatis, & declaratis more solito, habebis ni fallor, propositæ indagationis perfectam cognitionem.

4 Sed † antequam ad primã inspectionem me accingam, operæ pretium est inuestigare, quinam sint, seu in iure dicantur domestici? Respondeo, quod domestici sunt omnes illi, qui explicantur *in l. respiciendum*, §. *furta*, ff. de pœnis *in l. fin.* ff. *ad Syllan. in l. cum testimonio*, ff. de reg. iur. *in l. prædam*, ff. de quæst. *in l. ædiles*, §. *familiæ*, ff. de ædil. edict. & *in leg familiaria*, ff. de relig. & sumt. fun. & quos benè etiam enumerant, Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 12. vers. domestici autem sunt; & seqq. Nepos de Monte Albano tract. de testibus, num. 17. versic. sed quæro, quæ persona dicantur domesticæ, & seqq. Federic. Schenck de testibus, num. 27. versic. domestici dicuntur; Alb. de Malet de testibus, cap. 2. in princ. Addit. ad Lanfranc. in c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 62. in fin. vers. domestici appellantur, extra. de probat. Abb. post gloss. in c. literis, num. 5. extra de testibus, Bart. in l. etiam, in 1. lect. & in 3. lectur. in princ. Alb. ibidem, num. 1. vers. qui autem sint domestici, Salyc. num. 2. vers. quæro, qui dicantur domestici, C. de testibus, Cœpoll. in auth. sed nouo iure, num. 54. & seqq. C. de seru. fugit. vbi latè, Campeg. de testib. reg. 11. vers. 1. & seqq. & regul. 12. per totam in discursu, Blanc. de indic. ad l. fin. ff. de quæst. num. 363. Gabriel. de testib. conclus. 10. num. 2. Montic. de testibus, verbo, domestici, fol. mihi 27. col. 1. vers. 1. & 3. & fin. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 533. num. 2. lib. 1. & lib. 2. concl. 857. nu. 29.*

5 Sed † generaliter loquendo, & *vt inquit Baldus in dict. leg. etiam*, num. 1. versic. *secundo quæro, qui dicantur domestici*, C. *de testibus*, domesticum testimonium dicitur dictis modis, scilicet, vel ratione testificationis, vel ratione testificantis. Quando † autem dicatur domesticum, 6 vno vel alio respectu, vide ibidem bene declarantem eundem Bald. Rursus ratione testificantis, teste Alber. *in dict. l. etiam, nu. 4. & Ang. nu. 2.* testimonium dicitur domesticum tribus aliis modis. Vno modo domestici sunt omnes, qui sunt de eadem cognatione, quasi de eadem domo, & ita loquitur text. *in leg. 1. de emend. propinqu.* Alio modo sunt ii, qui sunt de eadem familia, & qui sub familiæ appellatione continentur, *vt in l. pronunciatio*, ff. *familiæ*, ff. *de verb. sig. & in l. ædiles*, §. *familiæ*, ff. *de ædil. edict.* Tertio modo domestici dicũtur ii, in quibus ius habemus, vt sunt adscriptitii, cẽsiti, vasalli, & alii, de quibus notatur *in l. præsenti*, §. *sanè*, C. *de his, qui ad eccles. confug. quod & latius explicauit Ioan. Sucar. in d. l. etiam, num. 5. versic. sed vt nos rectè intelligamus*, C. *de testibus*, nec ab iis multum differt distinctio quam post Adden. *ad Salyc. in l. etiam, in vers. & limita hanc legem*, C. *de testib. facit Mascard. d. conclus. 533. nu. 3.* vbi & ipse triplicem constituit domesticorũ speciem. Primo enim inquit, ipsi domestici proprie dicuntur parer & filius. Secundo improprie dicuntur domestici familiares, & alii, quibus imperari potest de iure, vel de facto. Tertio impropriissime dicuntur domestici, coloni, laboratores, & mercenarii. Verum, quia de singulis prædictis speciebus in specie, & particulariter in discursu quæstionis nobis differendum est, ideo pro terminorum cognitione his paucis remissiue allegatis contentus

REGVLAM constituo, quod † domestici à testificando repelluntur, quæ quidem regula satis comprobata reperitur ex allegatis *supr. in princ. qu. nu. 1.*

AMPLIA I. hanc † regulam, vt procedat non solum in iis, quibus quis imperare potest ratione paternæ, vel dominicæ potestatis, sed in iis, qui insimul habitant in eadem domo: adhuc enim & ii dicuntur domestici, & propterea & ipsi à testimonio repelluntur, *secundum Speculat. de teste, §. 1. num. 14. versic. & largè dicuntur familiares, Bart. in leg. etiam, num. 1. verbo, ex istis probatur, Salycet. numer. 2. vers. ideo domestici à conuersatione domus dicti sunt*, C. de testib. *Nepos de Monte Albano in tract. de testib. num. 10. versic. item is, qui cum iis moratur, Fede. Schenck de testib. nu. 26. versic.* vbi post gloss. *in c. 1. qu. 5. & in c. insinuante extra, de offic. ord. deleg.* dixit, familiarem quoque iure canonico appellari eum, qui cum aliquo commoratur, *Aufr. de reprobat. test. num. 35. vers. prima conclusio, Alber. de Malet. de testib. cap. 2. nu. 33. in fin.* vbi pariter dixit, ex prælegatis largo familiares intelligendos esse omnes eos, qui cum alio habitant. *Campeg. de testib. reg. 11. vers. omnis, qui habitat in eadem domo, & versic. secundo dicuntur familiares, Corra. in pract. in titul. de testib. § personas testium aggrediendo, verbo, domestici, num. 41. & post num. 42. fol. 88.* vbi *post Socin. quem allegat in consil 17 colum. 1. lib. 1.* dixit ratione cohabitationis tantum testes esse repellendos, secundum communem * Doctorum opinionem, *Felyn. in cap. in literis, num. 1. vers. prima conclusio, extra, de testibus, Cœpoll. in auth. sed nouo iure, num. 60. versic. Largo tamen modo*, C. *de seru. fugit. Gram. consil. rim. 26. nu. 31. Gabr. tit. de testibus, conclus. 10. numer. 2.* vbi alios plures adducit concordantes, *Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, cohabitans, fol. mihi 16. vers. 3. Hieron. Magon. decis. Lucen 89. num. 4.* vbi reddit rationem, quia scilicet cohabitatio inducit nimiam amicitiam, & familiaritatem, *Mascardus de probation. libr. 1. conclusione 533. num. 3. vbi de communi, * iuncto nu. 4. in fin. & num. 6.*

Nec † ab illis multum differt illud Baldi dictum *in 9 capit. in literis, num. 1. versic. & dic latius, extra, de testibus*, volentis domesticos dici posse omnes illos, qui, vt vulgo dici solet, viuunt in ea domo ad vnum panem, & ad vnum vinum, *& Bald. sequuti sunt Felyn. ibid. num. 1. versic. & ideo dicit Bald. Salyc. in d. l. etiam post princ. versic. & addo quod ille*, C. *de testibus, Aufr. de reprobat. test. num 35 versic. C. de*

Texto deteriorado
Encadernação deficiente
0078

dicit Bald. Corrad. in practic. §.2. de offic. prator. in caus. ciuil. rubric. de testibus, in part. personæ testium aggrediendo, numer. 41. versic. Largo modo vero. & num. 42. ante 1. limitat. Blanc. de indic. ad l. fin. ff. de quæst. post num. 363. Mascard. d. conclus. 533. num. 7.

10 LIMITA I. hanc † primam ampliationem, vt procedat, dummodo cohabitatio sit continua, secus si non continua, *sic nempe post Anton. de Butr. quem allegat in cap. repelluntur. num. 5. extra, de accusat. declarat Ioan. Mar. Montic. d. verbo, cohabitans, fol. 16. col. 1. vers. penult.* & faciunt, quæ in simili de cohabitantibus cum inimico meo, dixi *supr. q 53. n. 42.*

11 LIMITA II. eandem † primam ampliationem, vt procedat, dummodo cohabitatio sit cum aliqua inferioritate, & superioritate respectiue, nam tunc inferior non potest pro superiori testimonium ferre, cum illius domesticus ex cohabitatione reputetur, *vt dixi.* Vnde secus, si inter eos esset æqualitas in cohabitando, quia tunc pro cohabitante testimonium ferre quis non prohibetur, *vt per Nell. de testib. nu. 5. vers. quid si sint plures cohabitantes,* vbi propterea dixit, hoc esse notandum ad multa, *Aufrer. de reprob. test. n. 35. vers. 1. quod si plures. vbi post Felin. in d. c. literis. n. 1. vers. super isto tamen. extr. de testib. pro hac limitatione ponderat text. & ibi gloss. & Bald. in c. 1. circa princ. qualiter iurare deb. vasall. fidel. dom.* & pariter ponderat text. *in c. 1. 3. q. 5.* vbi ponuntur tanquam diuersa, familiares, vel de domo prodeuntes, ex quo datur intelligi, quod non omnes cohabitantes in eadem domo dicuntur domestici ad effectum, vt à testimonio repellantur, *addo & Gabr. tit. de testib. concl. 10. n. 56. & Mascar de probat. lib. 1. conclus. 533. n. 4. iuncto n. 6. Rota coram d. Cæsare de Grassis dec 61. (18.) nu. 5.* vbi dixit, solam cohabitationem non repellere testem à testificando.

12 SVBLIMITA hanc † secundam limitationem, vt in omnem euentum isti cohabitantes, etiam æqualiter in eadem domo non possint dici testes omni exceptione maiores, propter amicitiam, quæ ex conuersatione continua inter eos producitur, subintrant enim ea, quæ infra de teste amico referam, *hac ead. q. in vlt. inspect.* Etsi
13 forsan † viuerent communibus expensis, vt sæpe contingere solet, vel sub eodem victu & potu, tenoratione maioris familiaritatis & amicitiæ, quæ inde nascitur, crederem eos repellendos in totum, per ea, quæ dicta & comprobata sunt, *nu. 9.*

14 AMPLIA II. propositam regulam, vt † procedat etiam in mercenariis, iis scilicet, qui conuenta mercede alicui operas suas locarunt, quos quandoque laboratores, quandoque salariatos nuncupamus nam & iidem domestici reputantur, per text. *in l. respiciendum. §. furta. ff. de pœn. & in l. si libertus, §. furti.* ideo & consequenter à testimonio repellendos, scripserunt Specular. *in titul de teste, §. 1. num. 12. versic. sunt etiam domestici. Castrens. in l. etiam, numer. 1. in fin. C. de testib. Henric. Boyc. post gloss. ibi, in verbo, de familia, in cap. in literis, colum. 2. versic. 2. in casu, extr. de testib. Iacob Aegid. in tract. de testibus, num. 10. versicul. item repelluntur testes, Nepos de Monte Albano, num. 7. & 8. Feder. Schenck. de testibus, numer. 27. versicul. item domesticus est mercenarius, Nell. de testibus, post numer. 11. versicul. clientulus, vel mercenarius, Aufrer. de reprobat. test. numer. 35. in princip. Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 2. num. 39. & num. 42. Lanfranc. de testibus, num. 62. (64.) versicul. quid autem de mercenario, Iodoc. in pract. crimin. cap. 56. (50.) rubr. de reprobat. testium, nu. 5. Campeg. de testib. reg. 12. vers. quinto, quia familiaris, & versic. fin.* vbi ex Castrens. *in d. l. etiam*, facit conclusionem, quod mercenarij habitantes in domo, vel non habitantes, sed frequentantes domum, prout sunt laboratores possessionum, dicuntur domestici, & ideo non admittuntur ad testificandum, *idem Campeg. reg. 15. in prin. Alex. cons. 91. num. 8. lib. 4. Capoll. in auth. sed hodie iure,* 45. (34.) *C. de seru. fugit. alios plures refert Gabr. de testib. concl. 10. n. 4. nec dissentit Mascar. de probat. lib. 1. concl. 533. sub n. 5. & seqq. lib. 3. concl. 1550. n. 7.*

LIMITANDO hanc † secundam ampliationem, 15
quæ, vt vides, communiter * recepta [illegible] dicitur, mercenarios esse à testimonio [illegible]. Aduerte, quod contrarium per gloss. ibi [illegible] *in cap. in literis, post num. 5. extra, de testibus*, vbi [illegible] quod isti domestici, seu familiares, quibus quis omnino imperare potest, illi etiam omnino à testimonio repelluntur, illi, quibus non sic imperari potest, [illegible] sunt mercenarii, admittuntur. Sed † iudex secundum 16
qualitatem familiaritatis arbitrabitur, quanta fides sit eis adhibenda, *refert & sequitur idem Campeg. reg. 11. in 26. fallent. & reg. 15. in 2. fallent.* Hinc notabiliter animaduertit Capoll. *in d. authen. sed nouo iure, num. 45.* ponderando text. *in d. l. respiciendum, §. furta. ff. de pœn.* in illis verbis, *vel mercenarij, apud quos degunt*, & in quo textu Speculat. & alii præcitati fundant propositam ampliationem, quod nisi mercenarius degat in domo domini, non potest dici domesticus, & consequenter non repellitur, quod & latius reassumpsit Put. *decis. 4. num. 1. seqq. lib. 1.* vbi inter alia ad comprobationem distinctionis traditæ per Cæpollam, licet illum non alleget, argumentatur sic: Certum est, quod sola familiaritas & habitatio sine salario non repellit testem à testimonio, secundum communem, de qua latius dicam *infra in 2. reg. 2. inspect.* vbi de famulis seruientibus sine salario tractabo: ita econtra solum salarium, seu merces sine familiaritate & habitatione, non debet eundem testem repellere. Et ideo quicquid in contrarium indistincte sensisse videantur Castrens. Specul. Alex. & alii præcitati Dd. in hanc partem Rotam inclinasse testatur. Quare † vt ad pro- 17
positam limitationem redeam, dico, quod si mercenarius habitat in domo illius, cui operas suas mercede locauit, & tunc in totum repellitur à testimonio, & procedit ampliatio: si vero non habitat cum eo, & tunc non repellitur, secundum allegata per Cæp. & Put. *vbi supra*, sed bene diminuitur de fide, iuxta gloss. & Abb. *in d. c. in literis.* Et ista est veritas.

AMPLIA præcedentem limitationem, vt † & 18
idem sit in negotiorum gestore, factore, institore, seu allo, vt vocant, iuuene alicuius apothecæ, & mercatoris, seu alterius. Nam & is repellitur à testimonio, si habitat in domo sui domini, ac illius expensis viuat, secus si extra domum habitans solam habeat mercedem, *sicut post Bald. in consil. 50. volum. 2. Moncad. in addit. ad Crot. num. 127. litera N. in fin. & versicul. prædicta procedunt. voluit idem Put. d. decis. 4. num. 5. lib. 1. & post Cyn. in d. l. etiam, C. de testib. & Cardin. in d. cap. in literis, extra, eodem, voluit etiam Campeg. de testibus, reg. 11. in 11. fallent. Gabriel. in titul. de testibus, conclus. 10. num. 8. vbi sequitur Bald. in loco præcitato, Angel. in l. quoniam, num. 5. C. de testibus*, vbi in istis iuuenibus mercatorum distinguit sic, quod si sunt socij, repelluntur à testimonio propter commune interesse: si vero non sunt socij, licet prima facie videatur, etiam eos, tanquam domesticos & familiares, fore repellendos, in contrarium tamen est veritas, quia si sint bonæ conditionis & famæ, admittuntur, sed iudex arbitratur, 19
quanta fides sit eis adhibenda. Et † ita credo esse veritatem in istis factoribus, institoribus, & negotiorum gestoribus, vt etiam in casu, in quo admittuntur, non sint testes omni exceptione maiores, sed eis de fide diminuatur arbitrio iudicis: vide tamen, quæ magis ex professo de negotiorum gestore dicam *infr. q. 60. n. 261. 262. seqq.*

AMPLIA III. dictam † propositam regulam, vt 20
nec cum tormentis domestici testes ad testificandum admittantur, secundum Marsil. *in l. 1. §. ad quæstionem*, per illum text. *ff. de quæst. quem refert & sequitur Mascard. de probat. lib. 1 conclus. 533. nu. 9.* Et licet † contrarium 21
sensisse

sensisse videatur Alb. de Malet. *in tractat. de testibus, cap. 2. num. 69. versic. tamen crederem, & Alber. sequutus est Campeg. de testibus, regul. 11. in 12. & 19. fallent. & regul. 13. in 4.*
22 *fallent.* Aduerte † tamen, quod Alber. loquitur in casu *l. consensu. C. inter repud.* & sic in casu speciali, videlicet quando veritas aliter haberi non potest. & domesticus habet contra se aliquam vehementem præsumptionem, vt ibi per eum. Tunc enim ad illam purgandam, cum tormentis admittitur, & probat: cum etiam si non haberet contra se illam præsumptionem, sine tormentis admitteretur ob difficultatem probationis, *vt infra in limitationibus huius regulæ dicam.* At extra illum casum non recedas à proposita ampliatione per text. *in dig. §. ad quæstionem.*

23 AMPLIA IV. Vt † regula procedat non solum in ciuilibus, sed etiam & multo magis in criminalibus, in quibus, vt notum est, requiruntur testes magis idonei, quam in ciuilibus. Sic enim est de mente omnium Doctor. allegatorum *supr num. 1.* qui generaliter, & indistinctè loquuntur in omni caussa, & in criminali de specie probat text. *in dict. l. 1. §. ad quæstionem, ff. de quæst.* & benè loquitur Crott. *de testib. num. 105.* vbi reddit rationem, quia scilicet in criminalibus perfectiores requiruntur probationes, *l. sciant cuncti, C. de probat.* & vt inquit ibi Crott. licet in ciuilibus caussis consideretur, an domestici, ac familiares sint nobiles, aut ignobiles, etsi fuerint nobiles, videatur esse eos admittendos, *vt infra dicetur in limitationibus*, tamen in caussa criminali, siue nobiles, siue ignobiles sint, indistinctè repellũtur, propter affectionem, quam habent ad suum dominum, & superiorem, addo & in terminis text. *in cap. super prudentia, 14. quæst. 2.* in illis verbis, *In criminibus siquidem accusatorum & testium, illa districtio obseruanda est, quæ in canonibus continetur, ne qui ad probationem domestici assumantur.* Et per istum text. idem affirmauit Marsil. *in dict. leg. 1. §. seruus municipum, num. 4. ff. de quæst.* addend. ad Salycet. *in leg. etiam, C. de testib. vers. & limita hanc legem,* vbi † quod in causis criminalibus domestici non possunt esse testes, siue
24 sint domestici propriè, vt patet, & filius, siue impropriè, vt familiares, siue impropriissimè, vt coloni, laboratores, liberti, & mercenarii, *Viu. in commun. opin. verbo, testes affines, in princip. Claud. ad Bertaz. in consil. 235. num. 11. litera D. verbo, secus si tractant de offensa alterius, libr. 1. addo & text. in leg. testes eos, ff. de testibus, canonizatum in cap. si testes, §. testes, 4. qu. 3.* vbi dicitur, *testes eos, quos accusator de domo produxit, interrogari non placuit.*

25 LIMITA I. Hanc † quartam ampliationem non procedere, quando canonici accusant suum prælatum, tunc enim admitti domesticum testimonium, per text. *in cap. Iator, qu. 7 scripsit Alb. de Malet. in tract. de testib. parte 2.*
26 *num. 63. & seqq.* Vbi † ponit alium casum, in quo in criminalibus domestici testes recipiuntur, videlicet quãdo accusatur matrimonium propter cõsanguinitatem, *vt in cap. 1. 35. qu 6. Alb. sequuti sunt Campeg. de testib. reg. 11. in 16. fall. Diaz. reg. 746. in 31. fall. Mont. in repert. testium, verbo, domestici, fol. mihi 27. col. 2. vers. 4. & verb. testes in cri. fol. 354. col. 2. vers. fin.*

27 LIMITA II. Eandem † quartam ampliationẽ procedere, quando domesticus inducitur ad fauorem sui domini accusatoris, & querelantis: tunc enim pro eo in criminalibus non admittitur in testem, vt supra. At secus si induceretur ad fauorem fisci, & iudice procedẽte, vel ex officio, vel ad dicti fisci instantiam. Tunc enim admittitur ad probandum offensam domino suo non querelanti, & non accusanti; & hoc quia non videtur agi de interesse illius, sed fisci, *sic enim post Fulg. & Ias. quos allegat scripsit Diaz. d. reg. 746. in 3 fall. sequitur Gabr. tit. de testib. concl. 10. nu. 42. vers. & generaliter*, sed de veritate huius limitationis remitto me ad ea, quæ dixi *supr. qu. 54. in fin.*
28 LIMITA III. Dictam † quartam ampliationẽ non procedere, quando ageretur de probando obiectionẽ delicto committendo; nam tunc quod testes domestici sint admittendi, pluribus contẽdit Marl. *in l. de minore, §. tormenta, nu. 28. & seqq. ff. de quæst. sequitur Diaz. d. reg. 746. in 14. fall.* Et facit, quia ad probandũ innocentiam, & defensionem rei admittitur domesticum testimonium, *vt mox infr. dicam in 4. limit. principalis huius regulæ.*

LIMITA I. Et † principaliter huius primæ inspectio- 29
nis propositam regulam non procedere in domesticis domesticorum. licet enim domesticus partis repellatur à testimonio, non tamen repellitur domesticus domestici eiusdem partis, fuit singulare dictum Innoc. *in c. insinuante, extra, de off. deleg.* quem sequuti sunt Bald. Anch. Ant. de Butr. & alii plures in locis relati per Corset. *in suis sing. verbo, testis, 20. incip. licet domesticus*, allegans, & inducens in id tex. *in l. 1. C. si quacunq; præditus potest, in vers. vicario competat*, vbi probatur, quod si iudex ordinarius recusatur suspectus, poterit nihilominus eius vicarius esse iudex, ita pariter licet dominus non possit producere testem suum familiarem, ac domesticum tanquam suspectum, non tamẽ prohibetur producere domesticum seu familiarem domestici, seu familiaris sui, quod & idem etiam affirmarunt Aufr. *de reprob. test. verb. domestici, post nu. 34. Diaz. reg. 476. in 17. fall. Mont. in repert. test. verb. domestici, fol. 28. col. 2. vers. 5. & 6.* Vbi † tamen de- 30
clarat, hoc non procedere in domestico vxoris meæ, qui etiam dici potest meus domesticus, & ideo & ipse repellitur sicut vxor) *Masc. de prob. lib. 2. concl. 747. nu. 4. & lib. 1. concl. 533. n. 10.* vbi pariter post Io. Fab. quem allegat *in §. in testib. in fin. Inst. de testa. & Aufr. ad Capell. Tholos. dec. 4.* etiam in fin. declarat hanc limitationem procedere in domestico patris mei, qui etiam dicitur domesticus meus, & repellitur sicut pater. Facit † etiam pro hac li- 31
mitatione regula illa satis vulgata, quod homo hominis mei, homo meus non est, de qua *in l. Modestinus, & ibi gl. & Dd. ff. de verb. sign.* & socii mei socius, socius meus nõ est, *l. consocii, § socii mei, ff. de reg. iur.* & vasallus vasalli mei, vasallus meus non est, *secundum * communem, quam plurib. * post alios comprobat Osasc. cons. 64 nu. 52.* Ita pariter, & domesticus domestici mei, domesticus meus non est, faciunt etiam quæ in simili de familiari dicam *infr. nu. 128.*

LIMITA II. Dictam † regulam procedere in eo, qui 32
est domesticus tempore testimonii, secus si ante fuit, & eo tempore desierit esse domesticus, quia tunc non prohibetur testificari pro eo, in cuius domo ante steterat, secundum Bald. *in l. etiam, nu 3. Salyc. nu. 4. & ibi in addit. magna, post princ. vers. & vide quod inspicitur conditio testis tempore iuramenti, Alb. nu. 6. Io. Sicar. nu. 6. C. de testib. Felyn. in c. in literis, nu. 10. ad fin. vers. prædicta extende ad quælibet domesticum, qui desiit esse domesticus, extra, de testib. Nell. de testib. nu 11. vers. sed si fuerit olim, Aufr. ad Cap. Thol. decis. 4. vers. prædicta esse vera, Tiraq. in tract. cessante causa, part. 1. nu. 101. inc. famulatio, Boss. in tit. de oppos. contra testes, num. 93. in fin. Campeg. de testib. reg. 11. in 6. & 20. fall. Gabr. tit. de testib. concl. 10. nu. 9. & 10. vbi plures alios adducit concordantes, Ioan. Mar. Montic. in repertorio testium, verbo, domestici, fol. 29. col. 1. vers. 1. & 2. & col. 2. vers. 5. & verbo, familiares, fol. 34. col. 2. vers. penult. Claud. in addit. ad Bertaz. in cons. 235. nu. 11. litera D. vers. sed et reiiciatur, Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 533. nu. 11. & conclus. 26. nu. 5. vers. 4. hoc te velim admonitum*, faciunt, quæ in simili de famulo dixi *infr. nu. 145. & seqq.* & generaliter de teste inhabili dixi etiam *infr. qu..... num.....*

SVBLIMITA hanc † secundam limitationem nõ 33
procedere in eo, qui per fraudem exiisset ex domo domini ad hoc, vt pro eo posset testificari, tunc enim non admittitur, etiam quod tempore testimonii ferendi nõ sit domesticus, *vt per Nell. de testibus, post d. nu. 11. versic. nisi constet de fraude. Alb. in leg. etiam, num. C. & ibid. Salyc. nu. 4. versic. nisi fraus interueniret, C. de testibus, & Mascard. d. conclus. 533. n. 12. & 13.* Et † fraus isto casu præsumitur, si probato 34

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

testimonio, vel etiam lite finita rediret ad domum ipsius, pro quo testificatus fuit, *vt per Alb.d.nu.6.& Mascard. dict.conclus.533.num.14.* Verum, quia hæc sublimitatio recipit multas declarationes, ideo de illius veritate, & materia, ne bis idem repetatur, remitto me ad ea, quæ in simili posui infra de famulo, *in 2. inspect.n.150. & seqq.*

35 LImita III. Quando † veritas aliter haberi non potest, quam per domesticos: tunc enim & domesticos ad ferendum testimonium admitti per text. *in leg. consensu, C. de repud.* voluit ibidem Alber. *num.10.versic.ex quibus colligitur, idem Alber. in leg.etiam, num.1. versic.fallit etiam regula, C. de testibus, Adden. ad Salyc. in d. l. etiam, in addit. magna, versic. item verum, nisi in factis, &c. & versic. sed quid si aliter, quam per eos, Ioan. Andr. in addit. ad Speculat. in titul. de teste, §.1. versic. item excipitur, qui est domesticus, nu.13. in verbo, execerit. litera P. in fin. addit. Marsil. in practic. §. diligenter, num 81. versic. & facit, Feder. Schenck in tract. de testibus, num. 28. Alber de Malet. de testibus, cap.2. num.66. in princip. Camp. eg. regul.11. in 17. fallent. Corrad. in practic. §.22. de offic. prætor. in causa. ciuil. rubric. de testibus, in part. personas testium aggrediendo, verbo, domestici, in 2 fallent. numer.42. fol. mihi 89. Nouell. regul 216. num.9. versic. & prædicti admittuntur, Gabriel tit. de testibus, conclus.10. num.47. Ioan. Mar. Monticel. in suo repertorio testium, verbo, testes inhabiles, fol.74. column.1. versic. penult. Cephal. consil.110. num.29. & sequ. Mascard. quæstura, & concordantes ad hanc limitationem adducit in tract. de probat. libr.1. conclus.124. numer.48. & conclus.533. numer.15.*

* & vbique passim & communiter * Doctores, quos recensere esset, vt dicunt, potius laboriosum, quam vtile. Sed in simili alios adducemus in materia testis inhabilis infra *qu 62 nu.50. & seqq.* vbi etiam vide ad declarationem propositæ limitationis.

36 Amplia I. hanc † tertiam limitationem, vt idem sit, & multo magis procedat, quando sumus in facto, de quo verisimiliter domestici sunt magis informati, quam extranei, tunc enim eos admitti ad testificandū, sic enim per text. *in cap. veniens, in fin. extra, de testibus, & in leg. quoties, C. de naufrag. libr.11. & in capit. super prudentia, 14. quæst.2. ac per alia plura iura, & Dd. auctoritates quas adducit, voluit præcipuè Marsil. in l.1. §. ad quæstionem, num.4. ff. de quæst. Felyn. in cap. in literis, nu.6. extra, de testib. Bart. in leg. si quando, col. fin. versic. qualiter ergo tunc probabitur, C. vnde vi, Anton. de Butr. in cap. videtur, in 3. & in 5. notab. qui matrimon. accus. pos. Aret. consil.13. colum. penult. versic. nec obstat, Aufrer. de reprobat. test. num.36. versic. fallit tertio, Crott. de testibus, num.126. Bossi. in tit. de oppositi contra testes, nn.39.(93.) versic. item fallit, Diaz. reg.746. in 4. fallen. Corrad in pract. §.2. de offic. prætor. in caus. ciuil. rubr. de testibus, in part. personas testium aggredientio, verbo, domestici, nu 42 in 3. fallent. fol. mihi 88. col.2. Aym. de antiquit. temp. part. prima, §. visō de fama, num.15. Gabr. tit. de testibus, conclus.10. nu.40. & 41. Monticell. in repertorio testium, verbo, domestici, fol.29. col.1. versic. penult. & verbo, testes inhabiles, fol.74. col.1. versic. penult. Mascard. de probat. d. conclus. 124. nu.48. & 533. nu.15.*

37 Amplia II. eandem † tertiam limitationem, & illatiue ex præcedenti ampliatione, vt & idem sit in factis domesticis, quæ cum per alios melius sciri non possint, quam per domesticos, hoc ideo, & eosdem domesticos ad ferendum super his testimonium admitti voluerunt Alb. per illum tex. *in l. consensu, nu.10. C. de repud.* vbi quod illa lex fæpissimè per Aduocatos ad id allegatur, item & allegat text. *in d. cap. veniens, in fin. extra, de testibus, Adden. ad Salyc. in l. etiam, in addit. magna, ad medium, versic. vel alia delicta domestica, C. de testibus, Bald. consil.237. n.3. lib.4. Ioan. Sucar. in d. l. etiam, num.10. versic. sic quoque,* vbi dixit, sic quoque si fiant delicta domestica, illa tanquam clandestina per domesticos recte probantur, *Marsil. in leg.1. in quæstionem, num.4. ff. de quæstion. Aymon. de antiqu. compar. part. prima sectione, vbi de fama, numer.15. Plot. de in litem iurand. §.4. num.23. & sequent.* vbi dixit furtum, dolum, & alia similia commissa in domo probari per domesticos, *Bossi. in tit. de oppositi contra testes, nu.93. versic. & quid de iis, quæ fiunt in domo, & in tit. de indit. considerat. ante tortur. nu.164.* vbi ampliat, etiam quod delictum de sui natura non sit difficilis probationis, & declarat, secus esse in gestis domi alicuius magni viri, vtpotta exercentis suprema officia, in quam pro libito omnes vadunt, & redeunt, *Campeg. de testibus, reg.11. in 10. fallent. Corrad. in pract.2. §.2. de offic. prætor. in caus. ciuilib. rubr. de testib. in part. personas testium aggrediendo, verbo, domestici, num.42. in 3. fallent. column.2. fol.88. Feder. de Senis. consil.119. incip. nulli dubium, Paul. Ghirlan. de relaxat. carcer. rubr. de absolut. innocen. quæst.3. num.3. Beninten. decis. Bonon. 43. nu.4. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, domestici, fol. mihi 28. col.1. versic.6. & 7.* vbi de homicidio domi patrato, & *verbo, familiares. fol.35. colum.1. versic.3. & verbo, testes inhabiles, fol.74. colum.1. versic. fin. Viuius in commun. opin. verbo, testes affines, versic. tamen nota, & versic. & ad probandum gesta vel acta in domo, Gabriel. qui plures alios adducit concordantes, in titul. de testibus, conclus.10. numer 33. Bertazzol. consil.530. num.2. libr.2. Rota coram d. Cæsare de Grassis, 82. numer.2. Mascard. de probat. libr.1. conclus.496. numer.8.* vbi de delictis domi patratis, *& conclus.533. numer.17.* Ex quibus sine dubio dici potest, hanc ampliationem non solum communiter, * sed ab omnibus receptam esse, & plura eiusdem * limitationis exempla posui infra, *nu.43. & seqq. in 4. ampliat. & seqq.*

38 Amplia III. Vt † eadem tertia limitatio multo magis procedat in factis, & delictis domi patratis de nocte, quæ cum sint difficilis probationis de se propter temporis nocturni qualitatem, ideo eo magis ad illorū probationem domestici testes admitti, eo quia de illo tempore alii testes verisimiliter domi interuenire nequierint, voluit in specie Feder. Schenck *in tract. de testibus, nu.28.* vbi bene exemplificat hanc ampliationem.

39 Pro † qua optime facit, quia noctis tempore commissa, dicuntur difficilis probationis, *gl. in l. sicum exceptione, §. in hac. ff. quod met. caus. Bald. consil.77. lib.3. Alex. consil.28. n.8. lib.3. Iaf. in l. non minorem, C. de transact. Boer. decis.68. num.6. Menoch. de arbit. quæst. lib.2. casu 116. nu.14. & de præsum. lib.1. quæst.58. nu.11. Rolan. consil.3. nu.5. vol.3. Bursat. consil.316. n.38. & 39. lib.2.* Ideo in iis non solum admittitur præsumtiua, & coniecturata probatio. Verum † etiam ad pro-

40 bandum admittuntur testes inhabiles, ex allegatis per Plot. *in lit. iur. nu.147. ad l. si quando, C. vnde vi, secundum antiquam impressionem, Herculan. in tract. de negat. nu.16. & 17. Bursat. consil.346. nu.17. cum aliis relatis per Mascard. de probat. libr.2. conclus.112.(1124.) nu.13. & lib.3. conclus.1368. nu.8. & dicam latius infra in materia testis inhabilis, qu.62. nu.28.*

41 Hinc propterea † ad probandum clandestinum matrimonium, domesticos testes fore admittendos post Aret. Bertac. & Aufr. in locis per eum allegatis, firmauit Diaz *reg.746. in 4. fall. versic. & ex hac limitatione, refert Mascard. de probat. lib.1. conclus.533. nu.16.* Vbi † tamen *num.19.* 42 *& 20.* non sine ratione multum dubitat de veritate huius illationis, & contrarium aliis relatis, apertè scripsit *conclus.90. nu.8. & 9. eod. lib.1.*

43 Amplia IV. Supra † propositam tertiam limitationē, (& hæc ampliatio venit illatiue ex secunda præcedenti ampliatione,) vt & idem sit in probatione stupri, & adulterii commissi domi, nam hęc & similia, & in primis adulterium posse per domesticos probari, affirmarunt præcipue Alber. de Malet. *in tract. de testibus, part. 2. nu 66.* per text. *in l. consensu, C. de repud.* reddens rationem, quia scilicet adulteria & coitus non fiunt in præsentia multorum, imo clam & occulte, ideo recipiuntur testes tales, quales reperiuntur, *Adden. ad Salycet. in leg. etiam, in addition. magna, in princip. versic. & ibi, vide Corrad. in practic. titul. de adulter. post numer.13. fol.381. column.2. Mascard. de probat. libr.1. conclus.533. nu.22.* vbi post Salycet. quem

quem allegat *in leg. fin. Cod. de sicar.* domesticos probare, quod quis voluerit vxorem mœchari, vel similia delicta patrare.

44 Et † de stupro, quod pariter per domesticos probetur, si non quoad plenam probationem, saltem quoad faciendum indicium, affirmauit Corrad. *in pract. §.3. de offic. prator. in caus. crimin. in tit. de stuprato, nu.8. ex Alc. quem allegat in tract. de præsumpt. regul. prim. præsumpt.39. numer.4.* * vbi dixit in hoc communiter * esse approbatam gloss. *in l. fin. C. de accusat.* Quæ quidem gloss. teste Claro *in §. stuprum, versic. quæro nunquid*, licet loquatur in alio proposito, an scilicet in delictis, quæ clam committuntur, admittantur testes inhabiles, nec ne: conclusio tamen in se est vera, & obseruatur in practica, *vt ibi per eum.* Sed ego in eadem leg. final. nō inuenio glossam loquentem ad propositum, ad quod eam allegat Clarus, videlicet de testibus inhabilibus admittendis in delictis occultis, & clam commissis, prout & minus repetio glossam loquentem de testibus domesticis, seu eorum probatione, præsertim in materia stupri, *prout eam allegat Alciat. in loco præcitato.* Solum ibi reperio gloss. fin. in vltimis verbis, volentem depositionem sociī criminis etiam in casibus exceptis non facere plenam probationem, sed tantum indicium, & ex hac gloss. credo in simili, Alciatum voluisse inferre, quod licet in stupro domi facto contra regulam admittantur testes domestici, admittuntur tamen non quoad plenam probationem, sed quoad indicium. Et ita credo fuisse mentem Alciati, qui propterea respondet ad text. *in cap. in literis, extra, de testibus,* vbi agitur de probatione stupri: Et tamen non admittuntur, ibi ad illius probationem testes domestici, vt scilicet non admittantur, quoad plenam proba-

45 tionem, sed quoad indicium. Adde † tu, quod etiam quandoq; admittuntur quoad plenam probationem, adhibita tamen distinctione, de qua *infra nu.25. & seqq.*

46 Amplia V. Præpositam † tertiam limitationem, vt & idem sit in furto domi commisso, quod sine dubio poterit per domesticos testes, aliosve inhabiles probari, sicut probantur alia facta domestica, ex iis, quæ scripserunt Bartol. *in l. quando, num 4. & 5. C. vnde vi, Castrens. in l. si creditor, num.6. C. de pignorat. action. Alexan. in l. prætor ait, num.10. versf. & in quantum tangit Bart. ff. de edend. Bald. consil.427. quædam mulier, nu.5. vol.5. Feder. Schenck in tract. de testibus, num.281. Plot. de in litem iurand. §.4. num.24.* vbi ampliat, sive furtum fiat de nocte, sive etiam de die, *Paris. consil.75. ad victoriam, numer.22. volum.1. & consil 74. nu.12. eod. volum. Aret. in §. sed istæ, versic. quomodo autem probet furtum, Instit. de act. Bossi. in tit. de indic. num.177. versf. non tamen credas.* Vbi † tamen quod isto casu non erunt testes integræ fidei, & omni exceptione maiores. De quo vltimo remitto me ad ea, quæ dicam *infr. in 7. ampliatione eiusdem propositæ limitat. num.50.*

47

48 Amplia VI. (Et † nunc pono cætera exempla, quæ illatiuè veniunt ex proposita secunda ampliatione,) vt & idem sit in probatione supellectilium: idem in probatione infirmitatis: idem in probatione valoris rerum derobatarum; idem in probatione rerum immissarum in nauim, vel in domum, idem in probatione, seu interpretatione signorum alicuius muti; idem in subtractione rerum post confectionem inuentarii. His inquam omnibus casibus testes domestici admittuntur, *sicut post Bertachin. quem allegat, voluit Diaz. d. regul. 746. in 2. fallent. & seqq. Adden. ad Salycet. in leg etiam, in addit. magna, ad medium, C. de testibus, Ioan. Sichar. ibid. nu.10. Corrad. in pract. §.2. de offic. prator. in caus. ciuil. rubric. de testibus, in parte, personas testium aggrediendo, in verbo, domestici, in fallent.9 & sequentib. fol. mihi 89. colum.1. Gabriel. titul de testibus, conclusione 10. num.34. & seqq. vsque ad num. 38. Monticell. in repertorio testium, verbo, domesticus, fo. 28. colum.1. verticul.4. & 5 & colum.2. versic.1.* vbi idem ad † probandum secreta patrimonii, *Mascard. de probat. libr.1. conclus.533. num.21.23. & 24* apud quos bene repeties omnia prædicta tigillatim comprobata. 49

Amplia VII. & † vltimo, hanc tertiam limitationem, vt in omni casu, in quo veritas aliter haberi nō potest, & præsertim in probandis factis, ac delictis domesticis, domestici testes non solum admittantur, sed admissi præferantur aliis non domesticis, (& sic videtur eos esse integræ fidei, & omni exceptione maiores,) *vt per Felyn. post Bartol. quem allegat in cap. in literis, nu.6. versf. & plus dicit ibi Bart. extra de testibus. Marsil. in leg.1. §. ad quæstionem, post nu.4. ff. de quæst. Aufrer. de reprobat. test. nu.36. versic. plus dicit, Crot. de testibus, num.26. versic. quamuis hoc casu, Ghirland. de relaxat. carcerat. rubric. de absolut. Innocent. post nu.3. Bossi. in titul. de oppositi contra test. nu.93. verticul. multo fallit, Gabriel. tit. de testib. conclus.10. nu.48. vbi plures adducit.* Et † ratio huius exceptionis accipitur per Doctores præcitatos ex eo, quia domestici de gestis in domo sine testibus aliter non informati, quam alii, ideo non est eorum testimonio præferantur in probatione *iuxta ea, quæ scripserunt Bald. in l. nemo, num.5. ff. de obsequ. parent. & vbi Barba. n.2. & 3. quæstio non possit. & de testib. num.199. cum aliis allegatis per Mon. Gabriel. in repertorio testium fol. mihi 27. col.2. versf. fin. & per Ofasc. consil.64. nu.10. tandem nam 50. n.1.* 50

Hæc † ita procedunt licet † vt vides communiter * recepta sit, contraria sententia sine probabili fundamento. * Et inprimis illi obstat illa * communis, & practicata † conclusio de qua per Clar. *in pract. §. finpenum, versic. numero nunquid*, & de qua dixi *supra nu.34.* quod videlicet domestici testes probant in furtum domi factum, non quo ad plenam probationem, sed quoad indicium tantum: ergo isto casu non sunt testes integræ fidei, & aliis præferendi, postquam non legitimam inducunt probationem. Secundo † obstat alia generalior conclusio, & etiam * communis, quod scilicet in casibus, in qui- 53 * bus testes inhabiles admittuntur, non tamen reputantur omni exceptione maiores, ac integræ fidei, & probationis, *vt per Marsil. consil.109. num.15. lib.2. Gram. consil. 59. num.12. Hipol. Riman. inter consilia crimin. duens. cons. 84. num.9. libr.2. in fol. Ant. Gome. var. resol. tomo 3. tit. de probat. delict. cap.12. num.23. Clar. in pract. §. fin. quæst.24. versic. item sciat. Bossi. in tit. de indic. & considerat. ante tortur. nu.165. versf. & quod domesticus*, vbi proprie loquitur in nostris terminis, *iuncto nu.166. & num.177. versf. non tamen credas.* & dicam *infra* de teste inhabili, *quæst.62. n.63.* sic in proposito domestici admissi ad testimonium in hoc casu excepto non debent reputari integri, & consequenter non sunt aliis præferendi. 54

Quid dicendum? Contraria † sunt fortissima. Ideo pro solutione distinguas sic, secundū veritatem. Si testis domesticus inducitur à fisco, vel ab alio tertio contra dominū domus, vel contra alium domesticum ad probandum factū, vel delictum domi concessum, vel alias, in quo ipse potest verisimiliter esse magis informatus, quam alius, & in quo aliter haberi non potest veritas. Et tunc dico, eum esse testem integrū, & omni exceptione maiorem, ac plenam inducere probationem, nedum indicium, sive pro domino, & domestico, contra inducentem deponat, per regulā *l. si quis testibus, C. de testib.* siue pro inducente contra dominum, & domesticū. Et hoc, quia etiam circumscripto casu, in quo veritas aliter haberi non potest, admittitur, & est idoneus testis domesticus contra domesticum, vel contra suum dominū, vt *infr. dicam nu.89. & 90.* Facit regula, quia deponēs contra eum, quem amat, præsumitur verum dicere, de qua per Aym. *consil.6. nu.62. in fidei alia, quæ in simili de affine posui sup. qu.54. nn.79.* Ergo multo magis erit idoneus in hoc casu, vbi veritas aliter haberi nō potest & secundum hos terminos procedere debet proposita sententia. Limita-

55 Et † huic primo distinctionis capiti non obstat prima conclusio *supr. nu. 52.* de stupro in contrarium adducta, quæ fuit originaliter tradita ab Alciato *in tractat. de præsumpt. reg. 1 præsump. 39 nu. 4.* Nam illa erit intelligenda, vt procedat, non quando agitur contra dominum, vel domesticum, ad fisci, vel alterius instantiam, prout nos dicimus: Sed econtra quando agitur cõtra tertium ad instantiam domini. Tunc enim, inquit ibi Alciat. testes domestici non probant stuprum salté plene, etiam quod simus in casu, in quo veritas aliter haberi nõ possit, vt bene deducitur ex text. *in cap. in literis, extra, de testibus.* Et verum dicit, quia licet isto casu admittantur testes domestici, ob inopiam & difficultatem probationum: non tamen tollitur affectio, quæ oritur ex domesticitate, familiaritate erga suum dominum, quę operatur fidei diminutionem. At vbi deponit domesticus cõtra suum dominum, aut domesticum, tunc cessat ratio affectionis, & consequenter non solum non diminuitur, sed augeur fides testis, ideo illi magis credendum est, quam alteri non domestico: tum quia est magis informatus, vt dixi *supra, num. 51.* tum etiam, quia non præsumitur mentiri contra eum, quem amat.

56 Similiter † non obstat ratio secunda, considerata *supra nu. 53.* quod scilicet testes inhabiles etiam in casibus exceptis, & vbi veritas aliter haberi non potest, admissi, non reputantur integræ fidei & probationis. Quia talis propositio erit pariter intelligenda, quando testis admissus in casu excepto patitur eandem inhabilitatem, & exceptionem, tunc licet admittatur, non tamen plenè probat, propter suam inhabilitatem, quã adhuc retinet. At in casu nostro, quando domesticus deponit cõtra suum dominum, vel alium domesticum, cessat ratio inhabilitatis, & repulsæ, videlicet affectio; ergo pariter cessare debet omnis fidei diminutio, per id, quod de affine cessante affinitate scripserunt Doctores per me allegati *supr. qu. 54. num. 32.*

57 Si † vero domesticus inducitur in testem à domino domus, seu etiam ab alio domestico ad probandum, cõtra tertium, furtum, stuprum, seu aliud delictum domini commissum, in damnum & præiudicium ipsius domini, seu domestici: Et tunc crederem iuxta Clari & Alciati opinionem, de qua *supr. nu. 44.* domesticos nõ plenam probationem, sed tantummodo indicium facere, iuxta declarationem Bossii *in tit. de indic. & considerat. ante tort. nu. 165. ad medium, & nu. 166.* Et isto casu testes domesticos esse præferendos aliis nunquam dicerẽ, prout nec etiam dicerem eos esse integræ fidei, & omni exceptione maiores propter affectionem, quam: adhuc retinent erga eorum dominũ, vel domesticum, etiam quod deponant in casu excepto, & ita subintrant rationes cõtra ampliationem deductæ *supr. nu. 52. & seq.* Et facit etiam, quia ad hoc, vt testis non dicatur omni exceptione maior, & integræ fidei, sufficit quælibet macula, & quęlibet exceptio, etiam minima, vt post alios, quos allegat, scripsit Mascar. *de probat. lib. 1. in præfatione, qu. 6. nu. 68. & 99. & lib. 2. concl. 855. num. 10. & lib. 3. conclus. 1360. nu. 6.* Ergo multo magis debet sufficere exceptio affectionis & familiaritatis, quæ à iure inter principaliores connumeratur inhabilitates.

58 Svblimita modo † propositam tertiam principalem huius primæ inspectionis regulæ limitationem pluribus modis. Et primo, vt non procedat in criminalibus, in quibus non erit admittendũ testimonium domesticum, etiam quod simus in casu, in quo veritas aliter haberi non possit, *secundũ Felyn.* (qui tamen iudicio meo non se bene sumat) *in c. in literis, nu. 6. vers. vnde sicut ista sententia, & vers. secundo aduerte, extra, de testib. & in c. inspexit. 4. extra eodem Marsil. in l. 1. §. ad quæstionem*, per illum text. *nu. 4. vers. hæc tamen limitatio, ff. de quæst. Crott. de testibus, part. 3. nu. 61. vbi etiam ad id ponderat text. in c. super prudentia, 14. qu. 2. Diaz. reg. 746. in 4. fallen. in fin. vers. quam tamen limitationẽ, Gabr. tit. de testib. concl. 10. nu. 42. vers. & generaliter.*

Verum † contra hanc primam sublimitationem facere videntur Doctores plures allegati *supr. nu. 37. 43. & 44.* qui loquuntur in criminalibus, & in specie de furto, homicidio, adulterio, & stupro. Item † facit alia generalis conclusio, quod testes inhabiles, qui alias admittuntur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, admittuntur etiam in caussa criminali, licet in ea requirantur testes omni exceptione maiores, de qua post alios, quos allegant per Dec. *cons. 342. nu. 3. verfic. & hæc conclusio, lib. 2. Ferran. Gargiar. inter cons. crim. diuers. cons. 126. nu. 17. & seqq. lib. 1. in fol. Cephal. cons. 110. nu. 29. & seqq. lib. 1. Mascard. de prob. lib. 3. concl. 1147. nu. 39. iunctis aliis, quos infr. referam hoc eod. tit. qu. 60. nu. 50, & 52. in materia testis inhabilis.* Ergo & idem in testibus domesticis.

Pro † solutione dicas resolutiue, quod in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, admittuntur in testes domestici, nedum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus; & ita sine dubio apud nos communiter * practicatur. Benè † tamen verum est, quod non sunt testes omni exceptione maiores, & non inducunt plenam probationem, *iuxta ea; quæ posui supr. num. 44. & 33. & in specie adnotauit Boss. in tit. de indic. & consider. ante tort. nu. 177. vers. non tamen credas, & nu. 165. versic. & quod domesticus.*

Præterquam † si deponerent contra dominum, aut domesticum, quia tunc crederem, quod plene probarent absque vlla fidei diminutione, *per ea, quæ scripsi supra nu. 50. 54. & sequ.*

Svblimita II. Vt † eadem tertia limitatio vera sit in illis casibus, in quibus nulla potest conferri culpa in eum, qui domesticos apponit testes, cur scilicet alios non adhibuerit. Et culpa omnis cessare dicitur, quando fuit casus, in quo non potuit alios adhibere, vel de cõmuni prudentum virorum consuetudine non est solitum alios adhibere, iuxta casum *in l. quoties, C. de naufrag. libr. 11.* Vnde secus, si aliqua culpa posset adscribi parti, cur alios, quã domesticos non adhibuerit testes, vt suam intentionem probare concludenter possit. Tunc enim, etiam quod agatur de re, quę de sui natura inter domesticos ac familiares tractatur, ac etiã valde negotio domi contracto, non tamen per hoc domestici, & familiares erunt ad testimonium admittendi, *vt per Soc. cons. 17. nu. 5. lib. 1. quem in proposito refert & sequitur Mascard. de prob. lib. 2. concl. 533. nu. 17. & seq. videtur de mente Gabr. in tit. de testib. concl. 10. n. 44. non dissentit Cæsar Vrsil. in addit. ad Affl. in decis. 304. nu. 8. optime consuluit Bertaz. cons. 201. nu. 12. lib. 2. & cons. 293. n. 1. vbi de cõmuni, & facient, quæ mox dicã in seq. * sublimit. & quæ generaliter de teste inhabili dixi inf. q. 62. n. 30.*

Svblimita III. Vt † veritatem aliter haberi nõ posse, non dicatur, quando simpliciter in aliquo negotio actu non interuenerunt alii testes, quam domestici, quia si ita intelligeretur, esset semper in potestate producentis dicere, alios non habeo testes, ideo volo admitti ad probationem per testimonium domesticorũ. Quod esset absurdum & inconueniens, sed necesse est, quod locus, in quo factum & negotium fuit sequutum, vel etiam negotium & factum ipsum sit sui natura tale, vt in eo verisimiliter alii testes interuenire non potuerint, prout in domi gestis loquitur text. *in leg. consensu, §. plagii, C. de repud.* & plura posui exempla supra 48. & 49. sic non solum, quod actu non interuenerint, sed quod etiam nec habitu & potentia, *vt per Alb. de Malet. in tract. de testib. part. 2. nu. 65. & seqq. vbi bene declarat, Aym. de antiqu. temp. part. 1. sect. viso de fama, nu. 18. & sequ. Roland. consil. 27. num. 8. lib. 3. Beninten. dec. 43. num. 9. Claud. ad Bertazzol. in cons. 235. num. 11. litera D. vers. rursus, & sequ. libr. 1. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 533. post num. 20. & plures alios referam generaliter infr. hoc eodem tit. quæst. 62. in materia testis inhabilis, vbi vide num. 62. & seqq.*

Svb-

66 Svblimita IV. Vt † nec etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, domestici testes admittantur, quando volunt probare aliquid, quod contra se habet præsumptionem. Iste videtur text. secundum verum intellectum *in d. cap. in literis. extr. de testib.* vbi maritus per septennium habitauit cum vxore sua, deinde vt matrimonium dissolueret, allegabat, se ante contractum matrimonium cognouisse consobrinam eiusdem suæ vxoris, & ad hoc probandum volebat inducere familiares, inquit ibi tex. non esse virum isto casu admittendum ad hanc domesticorum probationem, etiam quod agatur de domestico facto, quia vehemens præsumptio est, quod allegata non sint vera, cum maritus tanto tempore cum vxore habitauerit, & per istum text. hanc sublimitationem posuit Alber. de Malet. *de*

67 *testib. part. 2. num. 69.* Vbi tamen dicit, quod † etiam isto casu possent admitti testes domestici, sed cum tormentis, *argum. text. in d. l. consensu. C. de repud.* Addo ego, quod cum habeant isti testes aliquam præsumptionem contra, non erit absurdum, eos isto casu torquere ad pur-

68 gandam illam præsumptionem. Aliàs † sola familiaritas non sufficeret ad inferendam torturam testi inhabili, *secundum Boss. in tit. de indic. num. 151. ad fin. & Plot. inter consil. crim. diuers. cons. 132. n. 24. vol. 1. in fol.*

69 Svblimita V. † & vltimo propositam tertiam principalem limitationem, vt nec etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, admittantur testes domestici, nisi ij fuerint probatæ vitæ, & opinionis, text. est fere ad literam, *in d. cap. in literis. in fin. extr. de testib.* dum dicit: *Nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitæ, & opinionis, de quibus verisimile non esset, quod deberent pro aliquo deierare.* Et per istum text. sic hanc declarationem in terminis firmauit Ruyn. *cons. 158. colum. fin. num. 27. in fin. versicul. nec eo prætextu. lib. 5. sequitur Gabr. tit. de testib. conclus. 10. num. 43.* Et propterea si domesticus esset aliàs inhabilis, & aliquam patereturexceptionem, tunc etiam quod simus in casu, in quo aliter quam per ipsos veritas haberi non posset, quod non sit testis integer, maxime in criminalibus, reprobata Baldi, & sequacium contraria opinione, bene demonstrat Boss. *in tit. de indic. & consider. ante tort. num. 165.*

70 Limita IV. Huius † primæ inspectionis regulam non procedere, quando testes domestici producuntur ad defensionem rei inquisiti, & ad illius innocentiam probandam, tunc enim eos admitti voluerunt Alberic. *in l. consensu. num. 10. vers. dicit etiam Goffredus. C. de repud. idem Alberic. in l. etiam. num. 6. vers. & est notandum. C. de testib. Addit. ad Salycet. in d. l. etiam. in additione magna, post medium, versicul. item, nisi ad probandum innocentiam. Marsil. in l. 1. §. ad quæstionem. num. 43. ff. de quæst. Paul. Girlan. de relaxat. carcerat. rubr. de absolut. innocent. quæst. 3. per totam*, vbi bene disputat materiam, respondet contrariis, & ponit casum in eo, qui ad excludendum delictum proponit probare negatiuam coactatam loco & tempore, quod scilicet tempore commissi delicti fuerit domi, *Plot. de in litem iurand. §. 4. num. 25. Crot. de testibus, part. 1. num. 29. Petr. Moncad. in addit. ad eundem Crot. num. 105. literis RR. vbi alios adducit concordantes, Diaz. regul. 746. in 8. limitat. vbi alios adducit Campeg. de testibus, reg. 11. in 22. fallent. Franc. Marc. decis. 423. numer. 23 Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. rubr. de testibus, in part. personas testium aggrediendo, verbo, domestici. num. 42. in 15 fallent. fol. mihi 89. Boss. in tit. de opposit. contra test. post num. 93. & in titul. de fauor. defens. num. 3. & in 4.* vbi infert ad probationem erroris confessionis, *Nouell. in pract. rubr. de testibus, in materia criminali, num. 84. fol. mihi 151. Natta consil. 459. num. 2. lib. 2. Emanuel Soarez in addit. ad Anton. Gomez. variar. resolut. tom. 3. cap. 12. de probat. delict. num. 9. litera D. Cephal. consil. 140. num. 8 seqq. lib. 1. Foll. in pract. crimin. in verbo, item quod sororem venenauit. & num. 17. Roland. consil. 7. num. 26. vol. 1. Ioan. Mar. Monticell. in repertorio testium, verbo, domestici fol. 28. colum. 2. versic. 4. & verbo, familiares. fol. 35 colum. 1. vers. 5. Gabr. rubr. de testib. conclus. 10 num. 42. vers. contrarium, &c. vbi plures alios refert, & num. 64. Viu. in commun opin. verbo, testes affines. versic. similiter innocentia. Bertazzol. consil. 235. numer. 11.* vt pariter loquitur in probatione negatiuæ, *lib. 1. & cons. 530. num. 1. & 6. & seq. & consil. 548 num. 20. & consil. 557. num. 13. lib. 2. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 491. numer. 4. seqq. & conclus. 26. num. 6. & conclus. 533. num 26.* Ex quibus iunctis iis, quæ in simili de testibus affinibus dixi *supra, q. 54. num. 33. seqq. 117. & 228.* & de teste inhabili dixi generaliter *infra, quæst. 62. num. 90.* negari non potest, hanc limitationem communiter * à Dd. esse recep- *

71 tam, etsi † contrarium senserint aliqui relati per Gabriel. *d. concl. 10. n. 42. in prin.*

72 Svblimita I. Hanc † quartam limitationem non procedere, quando ageretur de reprobatione aliorum testium, qui puta deponant inquisitum occidisse talem: si enim domestici vellent ad defensam contrarium deponere, quod scilicet eo tempore inquisitus esset alibi, & sic vellent aliorum testium pro curia examinatorum dicta improbare, & tunc in concursu magis creditur testibus fisci, quam rei domesticis, per ea, quæ de testibus affinibus dixi *supra, quæst. 54. num. 36.* & de testibus inhabilibus, *infr. quæst. 62. num. 92.* & in specie de domesticis scripserunt Plot. *de in lit. iuran. §. 4. num. 25. vers. quod intellige verum. Viu. in commun. opin. verbo, testes affines. vers. quod 3 procedit. Claud. ad Bertaz. cons. 135. numer. 11. litera D. in prin. lib. 1.* Imo isto casu eos non admitti ad testificandum, videtur probari *in cap. filij. in fin. cum ibi notatis per gl. de hæret. in 6.*

73 Svblimita II. Vt † in criminibus exceptis domestici non admittantur ad defensionem inquisiti, prout voluit Crot. *in tract. de testib. num. 104. per text. quem allegat in cap. filij. in fin. de hæret. in 6.* quem text. etiam ad id ponderauit Aret. *in cap. fin. extr. de testib.* Et † in crimine

74 hæresis non videtur ab hac sublimitatione discedere Mascard. *de probat. lib. 2. conclus. 855. numer. 24. & 25. vbi ad idem adducit Franc. Pegn. in directorio inquisit. in schol. 125. colum. 2. partic. 3.* Et † in crimine læsæ maiestatis scripsit Gi 75 gas *de crim. læsæ maiest. lib. 2. tit. quomodo, & per quos crim. læsæ maiestat. probet. quæst. 17.* motus auctoritate Croti, *in loco præcitato.*

Contrarium, † reprobato Aret. *in d. cap. fin. extr. de te- 76 stib. & post Angel. & Socin. quem allegat*, & tam in crimine læsæ maiestatis, quam aliis exceptis criminibus, apertè voluit Gabriel *lib. 7. de criminalib. conclus. 22. num. 7. versic. contrarium voluit.* Et † in crimine hæresis pariter, & con- 77 trarium videtur probari, *in cap. literas. extra, de præsumpt.* per quem text. communiter * receptum est, fratrem in * crimine hæresis admitti ad purgationem fratris, *vt patet ex Dd. relatis supr. in quæst. 54. num. 118.* Ergo idem & multo magis erit dicendum in domestico. Et facit pro hac contraria opinione: nam si, *vt infra in 12. principali limitatione huius regulæ dicam*, speciale est, vt domestici & familiares admittantur ad offensam in crimine hæresis, & læsæ maiestatis, ergo etiam multo magis admittendi sunt ad defensam, quæ fauorabiliot à iure reputatur, quam offensio. Et si hanc partem sustinere volueris, ad text. *in d. cap. filij.* erit facilis responsio, vt scilicet loquatur non generaliter, sed in casu, in quo producuntur domestici ad reprobationem aliorum testium, prout bene sæpius replicando animaduertit ibi gloss. quo casu indistinctè domestici repelluntur, etiam quod non simus in exceptis criminibus, *vt supra probaui in antecedenti sublimitatione, num. 72.* Vide, quæ de teste affine dixi *supr. q. 54. num. 118.* & de teste inhabili generaliter dixi *infr. q. 62. num. 96. & 97.*

78 Svblimita III. Eandem † quartam limitationem non procedere, quãdo reus esset valde suspectus,

& indiciatus de crimine: tunc enim domesticis testibus non datur plena fides, nec per illorum depositiones indicia purgantur, aut debilitantur: sed adhuc iis non obstantibus deueniri debet ad torturam, *secundum Paul.Ghirl.in tract.de relaxat.carcerat. in rubr.de absolu.innoc. q.3.num.4.* vbi ponit exemplum, quando inquisitus est malæ famæ, solitus ire de nocte armatus, & alia patrare homicidia, iuncta inimicitia cum occiso, vel si fuisset repertus cum gladio sanguinolento, vel eius biretum, arma, aut quid simile in loco homicidij pariter inuentum fuisset: stantibus enim, inquit ibi Ghirl. his indiciis vigentibus & facto proximis, non probatur innocentia inquisiti per domesticos, sed contra ipsum iudex deuenire debet ad torturam, per doctrinam Bar. *in l.fin. col.2. ff.de quæst.* Idem ibi Ghirl.

79 Sed † talis declaratio mihi nullatenus satisfacit, quia si esset vera, destrueretur in totum posita quarta limitatio, & nobis seruiret de vento. Velle enim eam intelligere, vt procedat, (prout intendit Ghirlan.) quando reus non est indiciatus, videtur nuga, quia reus non grauatus indiciis, non habet necesse probare suam innocentiam, & frustra eo casu dubitatur, an testes domestici admittantur ad defensionem, necne, quia sine alia defensione relaxandus est: quare si testes domestici ad defendam inducti non veniunt directe ad improbationem testium fisci, *iuxta tradita supr.num.72.* & tunc siue reus sit indiciatus, siue non, semper probant rei innocentiam. Et aduerte, quod hoc ideo dixi; *Nisi directe veniant ad improbationem testium, ipsi*: quia si puta, contra reum probatur per testes idoneos, quod est homo malæ famæ, solitus homicidia committere, & ire de nocte armatus, *vt in exemplis Ghirlandi*: testes autem rei velint probare, quod est vir bonæ famæ, non solitus delinquere, nec armatus incedere, tunc fam cum Ghirlan. vt illis testibus domesticis non credatur: non quia reus sit indiciatus, & suspectus, prout ipse opinatur: sed quia veniunt ad improbationem testium fisci, & sic subintrant allegata *supr.d.num.72.* Idem si probetur inquisitum tempore commissi delicti fuisse in loco delicti: testes autem domestici voluat probare, quod fuit eodem tempore alibi. Tunc enim nec illis credendum erit, cum veniant ad reprobationem aliorum testium. At si, puta, reus sit indiciatus propter malam famam, propter inimicitiam quam habebat cum occiso, propter minas in eum illatas, propter fugam, aut quid simile, & ad sui innocentiam probandam inducat testes domesticos, probantes, tempore homicidij ipsum stetisse domi: tunc etiam quod reus sit ex præmissis indiciis indiciatus, & suspectus, crederem, eius innocentiam probatam per istos domesticos; quia, vt dixi, non veniunt directe ad impugnationem testium fisci, & potest stare vtraq; probatio, & aliter dicere, esset, vt admonui, in totum destruere communem hanc quartã limitationem.

80 SVBLIMITA IV. vt † testes domestici ad defensam admittantur, quando res per alios commode probari non potest, aliter secus: vt puta, si agatur de delicto domi commisso, & ad docendum, quod reus non est culpabilis, inducuntur testes domestici: vnde non sic agatur de delicto, in quo alij interuenire potuerunt, secundum Alb. *in l.etiam.num.6. in fin. vers.quod si forte intelligendum est. C.de testib.*

81 Sed certe † hæc limitatio per Alb. per verbum forte considerata non est vera apud me, quia quando sumus in facto, in quo alij testes verisimiliter interuenire non potuerunt, quam domestici: tunc etiam excluso fauore defensionis domestici admittuntur, vt dictum est supra plene, *in 3.limit.num.35.seqq.* Ergo vt fauor defensionis in hoc specialitatem habet, secundum * communem mentem Dd. necesse est, vt limitatio procedat etiam in casu, in quo alij testes haberi possunt.

82 LIMITA V. eandem † regulam in domestico, vel de honesto, ac probatæ vitæ: nam & is à testificando non repellitur, *vt per Bartol.in l.etiam.num 2.C.de testibus.* vbi tamen isto casu requirit tantam dignitatem, & auctoritatem, vt illius fidem non effugiendam, merito iudex arbitretur, qui propterea ad hunc effectum, de eiusdem testis qualitate & conditione inuestigabit, *vt ibi per Bart. dissentit Brun.de indic.& tortur.part.1.quæst.2. num.11. in fin. Carer.in pract.crimin. de indic. & tortur. §.vlt. an testis.num.4.* Sæpissime enim receditur à regulis iuris communis, propter personæ eximiam honestatem, & dignitatem, *sicut pluribus exemplis demonstrat Felyn. in cap. super iis. colum fin. de accusat. reassumptis in proposito per Hippolyt.in l.1.§.ad quæstionem.num.9.sequentib. & iuncto num.43. ff.de quæst. quem in terminis referendo sequitur Diaz. reg.746. in 7 fallent. plures ad huius limitationis comprobationem adducit concordantes Gabriel.rubric.de testib.conclus.10. numer.10. Anch.Regien.quæst.69. num.7.part.2. Ioan.Mar.Monticell.in repertorio testium verbo,domestici. fol.28. colum.2.versicul.2. Mascard.de probat. lib.1. conclus.26.num.5. versicul. & illud. & conclus.533.num.8. & lib.3.conclus.1398.num.7.seq.* vbi *post Specul.ar. Archidiac. Felyn. & alios plures, quos allegat*, facit regulam generalem, quoc vbi dubitatur de corruptione testis ob aliquam causam, illius integritas & bonitas tollit omnem suspicionem, & facient in simili, quæ de tamen hac dixi *infra hanc quæst.num.127. in 2.inspect. & num.142.* vbi de famulo, & de teste inhabili generaliter *infra quæst.62. num.367.*

83 LIMITA VI. in † testibus instrumentariis, qui cum sint rogati, & ideo à partibus approbari, non possunt postea ab eis reprobari, sub prætextu, quod sint domestici, per regulam *l.si quis testibus. C.de testib.* Et in specie affirmarunt Marsil. qui pluribus hanc limitationem comprobat *in l.1.§.ad quæstionem.num.44.ff.de quæst. Bald. in l.etiam.num.3.versic.hæc vera sunt. & ibi etiam Salycet. numer.6. & Ioan.Sicar.num.7. versicul.nam in instrumentis. C.de testib. Diaz.regul.746.in 9.limitat.* vbi † tamen hoc videtur declarare, vt non procedat, quando pars ignorasset qualitatem domesticitatis, *Campeg.de testib.regul.11.in 1. fallent. Conrad.in pract. §.2.de offic.prator.in causa.ciuil.rubric. de testibus,in part.personas testium aggrediendo. verbo, domesticus.num.42.in 8 fallent.fol.mihi 86.Capoll.caut.219.num.4. Ioan.Mar.Monticell.in repertorio testium, verbo, domestici. fol. mihi 29. colum.2. versicul.1. & verbo, testes quot & quales requirantur in instrumento.fol.315 colum.2.versic.penult. & fin. Gabriel.tit.de testib. conclus.10. num.56.lib.1. Mascard.de probat.lib.1.conclus.533. num.29.seq.* facient in simili, quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi *infra quæst.62. numer.110.seqq.*

Et hoc † idem, & multo magis procedere in testamentis, probat text. ibi Rom. & * communiter Dd. *inl. * ad testium. ff.de testam.* Faber *in §.pater.num.1. Institut.eodem.* quos in proposito refert Ioan.Mar.Montic. *in repertorio testium. verbo, testes in testamentis, qui esse possint.fol.mihi 324. col.1.versic.antepenult.* † Sed vide Dilect. *de arte testan.tit.2.* 86 *rubr.de testam.ordinan.caut.9.in fin. num.8. versic. cauendum quoque est.* vbi de famulicos hæredis scripti suspectos habere videtur in testamento. Sed vide, quæ generaliter de testibus inhabilibus in testamento adhibitis dixi *infra quæst.62.num.124.seqq.*

87 LIMITA VII. Quia † etsi domestici testes non deberent ad testificandum admitti, admissi tamen faciunt aliquod indicium, vel præsumptionem, *vt per Bal. in sua margarita, in versic.testes.colum.2.versicul.testes familiares.quem sequuti sunt, adden.ad Salycet.in l.etiam.in addit.magna, versicul.item nisi in extimatione rerum. & rursus, ad finem additionis, versic.item nisi sint plures. Marsil.in l.1.§.ad quæstionem.num.50. Florian.in l.3. §.lex Iulia. ff.de testib.quem refert & sequitur Felyn.in cap. cum dilecti. numer.11. versicul.sed prædicta procedunt. extra.de accusat.* vbi reddit rationem, quia

illicet domestico testimonio lex non resistit, sed non assistit, idem Bald. *in l.2.in princip. ff.de excusat. tut.* vbi, quod si domestici sint, plures plene probant, si vero sit vnus, facit indicium. *& Bald.refert Additio ad Capell.Tholos.in decis.4. vbi tamen quando sunt plures. & cum Bal. & Marsil in loui præcitatis, pertransire etiam videtur Bertazzol.in consil.542.num.17. & pro hac limitatione addo etiam allegatos infr. quæst.62.num.295.*

88 Contrarium, † &, ni fallor, verius affirmauit Abb. *in cap.in literis.numer.3. versicul. & vide bonum text. extra, de testibus*, ad id ponderans text. *in cap si testes. §. si testes eos. 4. quæst 3.* vbi dicitur, *testes, quos accusator de domo sua producit, interrogari non placuit.* Et sic nota, inquit Abb. ibi verbum, *interrogari*, quia ex eo datur intelligi, quod non debet recipi etiam ad faciendam qualemcunque præsumptionem, *sequitur idem Felin. in hoc sibi contrarius, in dict. cap. in literis. num.12. versic.2.nota*, Ioan. *Sicar. in l.etiam.nu.1. versicul.imo nec interrogandus. C.de testibus. Brun.in tractat.de indic.& tortur.part.1.quæst.2.numer.11.versicul.quandoq; testis non debet examinari propter timorem.* & ponderat text. *in l. pridem. C.de quæst. ibi, vt nunc pro hiis, neque aduersus eos in capitalibus, vel pecuniariis quæstionibus veritatis vim obtinere possit*, Blanch. *de indic.ad l fin. ff.de quæst. numer.361.seq. iuncto numer.363. Crier in pract.crimin. de indic.& tortur. §.vlt. an testis.num.6. Granmat.voto 6. numer.19. Monticell in repertorio testium, in rubric. testes quales esse debeant ad probandum indicium.fol.mihi 346. colum.1. versicul.1.& 2.* & vide in proposito bene loquentem Diaz. *in regul.746. in 1. fallent. versicul.sic tamen opponatur. & in 15.fallent. verb.cogita.* vbi dixit, quod si testis domesticus examinatur, quia pars non opponit, & tunc non solum facit indicium, sed probationem, ex iis, quæ infra ponam *in 15.limitat. huius reg.* & ista non sunt termini huius limitationis. Si vero parte opponente & contradicente examinatur, tunc tanquam examinatus contra iuris prohibitionem, necetiam indicium faciet, *vt per Aretin. in cap.ex parte. colum.5 num.21. extra, de testibus. cuius dictum reputat singulare, idem Felin. in d.cap.cum dilecti.colum.penult.num.13. de accusat. sequitur Marsil. in l.1.§. Diuus Antoninus. num.3. ff.de quæst.* & hos refert etiam Anton.Gomez. *variar.resolut.tom.3.cap 12. rubric.de probat.delict. numer.21.* volentes, quod testes parte opponente examinati, cum examinari non debuissent, non solum non probant, sed nec etiam faciunt indicium. Et sic vides, non esse verum assumptum Felini *in d.cap.cum dilecti, numer.11. post Florian. quem allegat*, videlicet, quod testimonio domestico lex non resistat, sed tantummodo non assistat: quia imo verius est, vt expresse resistat, cum domesticos testes interrogari prohibeat, *vt in d.l.testes eos. ff.de testib. & in cap.si testes § testes. 4.quæst 3.* & sic subintrat conclusio præmissa, quod testis, cuius examini lex resistit, examinatus nec etiam facit indicium, *vt per Aret & Gomez in locis præcitatis*, iunctis iis, quæ in simili & generaliter dicam de teste inhabili *infr.q 62.n.287.& 294.*

89 LIMITA VIII. Quando † domesticus deponeret contra alium domesticum, quia tunc cessat causa suspicionis, vt scilicet propter affectionem præsumatur non dicere verum, ideo à testificando non repellitur, *vt per Bartol.in l.etiam.numer. 4.C.de testibus.* vbi hoc declarat procedere, quando in teste adest sola ratio domesticitaris. At si adesset qualitas consanguinitatis, puta quod esset filius, tunc non potest pro patre domino domus contra alium domesticum deponere, *vt ibi per eum, in versicul. quod intellige, sequitur hanc limitationem, in d.l.etiam. num 31. ad finem, versicul. & si inter eos esset quæstio. & ibidem in additione magna, ad finem, versicul.item, nisi contra domesticum. Ioan.Sicar. num.8. versicul. quemadmodum etiam ipsi domestici. Campeg.de testibus, regul.11. in 4.fallent.* vbi reddit rationem, quia scilicet vna præsumptio tollit aliam, cum non sit verisimile, quod magis pro vno, quam pro alio dicat, *& allegat in idem Cardin. in cap.in literis extra de testibus, addo pro hac eadem 8.limitat. Conrad.in pract. de offic. prator.in causa.ciuil.rubr.de testibus, in part.personas testium aggrediendo, in verbo, domestici, numer.42.in 19 fallent. fol.mihi 89.(69) & Mascar.de probat.lib.1.conclus.533.num.34.iunctis iis*, quos in simili de affine contra affinem deponente retuli *supr.q.54.nu.79.*

Idem † & multo magis probaret, si contra suum dominum deponeret, de quo dixi *infra hac ead.inspect.num.* 90 143. & quid si deponat partim pro, & partim contra, vide *infr.num.93.*

91 LIMITA IX. Fauore † Ecclesiæ, pro qua admitti clericorum domesticos, probat text. *in cap.1.14.quæst. 2.* vbi tamen loquitur in ciuilibus causis, secus autem in criminalibus, & per istum text. hoc idem voluerunt Abb. *in cap.in literis, num.5.in fine, extra, de testibus, Adden.ad Salycet.in l.etiam, in addit.magna, ad finem, versicul.item, nisi producantur in fauorem Ecclesiæ, C eodem, Nell.de testibus.post num.11. Alb.de Malet.de testibus, cap.2.num.60. Campeg.de testibus, reg.11.in 14 fallent. Diaz.reg.746.in 29.fall. Conrad.in pract. §.2. de offic.prator.in causa.ciuil. in part.personas testium aggrediendo, verbo, domestici, num.42.in 20 fallent. fol mihi 89.colum.1.Monticell.in repertorio testium verbo, domestici, fol. mihi 28.col.2.vers.penult. Mascard.de probat.lib.1.conclus.533. num.35.*

92 LIMITA X. In † domestico vtriusque partis, nam & hunc non posse à testificando repelli propter parem affectionem, scripserunt Nell. *de testibus.post num.11. versicul.admittuntur tamen domestici, quando est par causa affectionis, Alb.de Malet.de testibus, part.2.num.70.* vbi, quod ita concluditur secundum * omnes, quando est par do- * mesticus, *Diaz.reg.746.in 12 fallent. Marsil.in l.de minore, §.tormenta, num.24.seqq.* vbi hanc limitationem pluribus comprobat, *ff.de quæst. Adden.ad Salycet.in d.l.etiam. in addit.magna, ad finem, versicul.item nisi sit pariter domesticus. Addit.ad Capell.Tholos.decis.4. versic.item, nisi sit pariter, Conrad. in pract.* §.2. *de offic.prator.in caus.ciuil.rubric.de testibus, in part.personas testium aggrediendo, verbo, domesticus, num.42.in 21.fallent.fol.mihi 89.colum.1.Gabr.lib.1 tit.de testibus.conclus. 10. numer.66. Monticell.in repertorio testium, verbo, domestici, fol.28.colum.1.versic.1.Mascard.de probat.lib.1.conclus.533 numer.36. & faciunt, quæ in simili de affine vtriusq; partis dixi supra.q.54.n.45.& seqq.*

93 LIMITA XII. quando † domesticus deponeret partim pro domestico, vel suo domino, & partim contra. Nam tunc fides testimonij non potest diuidi, & sicut aduersarius domestici vult vti eius dicto, in quo deponit contra domesticum, ita etiam debet pati, vt probet in eo, quod deponit contra ipsum. Probat enim in totum testis domesticus, quando illius testimonij commodum & incommodum est mixtum, *Salyc.in l.etiam, num.3.versic.sed attende, & ibi in additione magna, ad finem, versicul.item verum, nisi domesticus deponat pro & contra, C. de testibus, Felin.in cap.in literis, num.12.vers.3.nota, extra, eodem, Gabriel.lib.1.tit.de testibus, conclus.10. num.68. Conrad.in pract. §.2.de offic.prator.in caus.ciuil. rubr. de testibus, in part. personas testium aggrediendo, verbo, domestici, num.42.in 7.& 22.fall fol.28. & seqq. Ioan.Mar.Montic.in repertorio testium, verbo, domestici.fol.27.col.2.vers.fin. Mascard. de probat. lib. 1.conclus.533.num.37.*

94 LIMITA XII in crimine hæresis, in † quo non solum vxor, filij, familiares, acceteri domestici ad illius probationem, *vt per Gundisal.in tract. de hæret. cap.13. numer.11. iunctis aliis relatis per Peg.in Directo.inquisit.schol.125. ad 3.part. prout eos refert & sequitur Mascard. de probat. lib.3.* 95 *concluſ.858. nu.22.* † verum etiam ad id cogi & compelli possunt, cum hoc crimen secrete & in occulto committi soleat, & per consequens melius per domesticos, quam per alios probari potest, *vt ibid.per Mascard nu.23.* vbi concordantes allegat, sed an in hoc crimine ad defen-

fensam inquisiti testes domestici admittantur, *vide supra num.* 73 *& seqq.*

96 Et idem in crimine læsæ maiestatis, quod † domestici, & familiares ad illius probationem admittantur, etiam affirmatum adden. ad Salycet. *in l. etiam. in addit. magna, in princip.* vbi & idem in crimine plagij, & incendij, *Campeg. de testib. reg. 11. in 18. fall. Diaz. reg 746. in 21 fall.*

97 LIMITA XIII. Vt † probet testis domesticus contra producentem. Certum enim est, quod ego postea producentem. Certum enim est, quod ego postea producam inducere in testem pro me domesticum aduersarij mei, imo & illum cogere ad testificandum cõtra suum dominum, vel domesticum, *vt per Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 16. versicul. quid si aduersarius. Alb. in l. etiam. num. 1.* (5.)

98 *Castrens. num. 4. & Salyc. in 3. de testib.* Hoc † casu, si domesticus contra me aliquid deponat, nulli dubium, quod probat, quia illum procedendo, censeor approbasse, *vulgata l. si quis testibus. C. de testib. & in specie sic probat Nell. de testib. post num. 11. versic. idem, quando aduersarius. Campeg. de testib. regul. 11. fallent. 5. Ioan. Sicar. in d. l. etiam. num. 4. in fin. vers. sed sint cauti. C. de testib. & dixi generaliter infr. quæst. 62. num. 211 seqq.*

99 LIMITA XIV. Vt † licet domesticus non admittatur ad testificandum pro suo domino, admittitur tamen bene dominus ad testificandum pro suo domestico, familiari, vel subdito, *vt per Salycet. in l. etiam. num. 2. versic. sed quid contra & ibi etiam Ioan. Sicar. num. 8. vers. cæterum dominus ipse. C. de testib. Felin. in cap. in literis. num. 12. extr. de testib. & Ausfer. de probat. test. nu. 38. vbi allegat gloss. 1. in cap. insinuante, de offi. deleg. Petr. Moncad. ad Crot. de testib. num. 125. litera M, in verbo honesta. vers. sed quid in domino. Campeg. de testib reg. 11 in 3 fallent.* vbi facit generalem conclusionem, quod dominus, vel is, cui debetur reuerentia, vel obedientia, si producatur pro subiecto, siue subdito, valet eius dictum.

100 SVBLIMITA I. hanc 14. † limitationem, nisi persona domini esset adeo vilis, vt subditum, seu familiarem rimeret, quia tunc non admittitur pro eo ad testificandum, *vt per Felin. Ausfer. Moncad. & Campeg. in locis p. citatis.*

101 SVBLIMITA II. Vt † non per hoc sit testis omni exceptione maior. diminuitur enim illi de fide ob affectionem, quam dominus habet in suos, quæ quidem affectionis ratio non cessat, licet cesset ratio maioritatis & reuerentiæ, *vt pariter per Felin. Ausfer & Moncad. in locis practicatis.*

102 Hinc propterea † in criminalibus, in quibus testes omni exceptione maiores requiruntur, dominum non esse idoneum deponendo ad fauorem sui domestici, familiaris, vel subditi, & super iniuria aut offensa eis illata, *post Cyn. Spec. Bald. Ang. & alios, quos allegat*, adnotauit Franc. Curt. *in tract. de testib. num. 105. conclus. 55. refert, & sequitur, Ioan. Mar. Montic. in repert. test. verbo, domestici fol. 27. col. 2. vers. 1.*

103 Sed † vide Moncad. *in addit. ad Crot. de testib. num. 125. litera M, in verbo, honesta. in fin. versicul ego credo.* vbi dixit, quod isto casu fides domini pendet ab illius honestate, & propterea si sit persona honesta, & legalis, quod totum erit iudicis arbitrio relinquendum, erit etiam testis omni exceptione maior, saltem vt eius testimonium in nihilo detrahatur.

104 LIMITA XV. Parte † non opponente: admittitur enim tunc domesticus testis ad testificandum, & admissus probat, *vt per Bal. in l. si quis testibus, colum. fin. versicul. dubitatur. C. de testib. Felin. in cap. in literis. num. 12. versic. quod puto procedere. extr. de testib. Adden. ad Salycet. in l. etiam. in addit. magna, in fin. versicul. sed Specular. & Alb. de Malet in tract. de testib. cap. 2. num. 55. versicul. si autem aduersarius sciuit.* vbi magistraliter loquendo, & contrariis respondendo distinguit, & dicit, quod si inhabilitas, seu defectus testis respicit illius turpitudinem, & tunc partis non oppositio non operatur illius approbationem, quia eo casu testis repellitur propter publicum odium, & non propter priuatum commodum, ideo tacita renuntiatio partis per non contradictionem inducta, nihil operatur, *l. quos prohibet. ff de postul. an.* Si vero inhabilitas & defectus resultat ob affectionem, & sic ob particulare interesse, prout consideratur in teste domestico, & tunc per non oppositionem censetur remissa talis inhabilitas, *l. ita demum. C. de procuratorib. & dicam latius infra, in materia testis inhabilis, quæst. 62. num. 175. seqq. Addo nunc pro eadem limitatione, Diaz. reg. 746. in 1 fall. Campeg. de testibus, regul. 11. in 13. 21. & 24 fall. Gabriel. lib. 1. tit. de testibus, conclus. 10. num. 51. in princip. vbi alios adducit, Ioan. Mar. Montic. in suo repertorio testium, verbo, domestici. fol. 27. colum. 2. versicul. penult. Bertaz. consil. 542. num. 16. lib. 2.* Et † hæc limitatio videtur iudicio meo magis communiter * recepta, etsi contra eam senserint idem Bald. *in l. etiam. numer. 3. versicul. & dicit Nicol. de Matar. C. de testib. Specular. in tit. de teste, §. 1. num. 19. versicul. quid si vidit testem domesticum. Adden. ad Salycet. in d. l. etiam. post princip. versicul. & idem ibi dicit. & in fine additionis. versicul & prædicta vera, Corrad. in pract. §. 2 de offic. prætor. in caus. ciuil rubr. de testib. §. personas testium aggrediendo. verbo, domestici. num. 42. vers. hæc, repulsa. fol. 88.* 105 * + 106

SVBLIMITA hanc 15. limitationem, vt † procedat, quando pars, quæ non opposuit, sciebat qualitatem domesticitatis, & non opposuit: tunc enim tacite videtur remittere inhabilitatem, vnde secus, si illam ignorabat. Hoc in terminis, vltra ea, quæ generaliter dicam de teste inhabili, *infr. quæst. 62. nu. 185.* scripserunt Campeg. *de testib. reg. 11. in 13. fall. & ante eum Alb. de Malet. in tract. de testib. cap. 2. num. 54. in fin.* Vbi † tamen videtur hoc declarare, vt sufficiat scire quantitatem domesticitatis, etiam quod nesciret, quod de iure domestici testes non sunt ad testimonium admittendi, quod & idem voluit Diaz. *reg. 746. sub 1. limit.* 107

LIMITA XVI. In † probatione consanguinitatis, in qua testes domesticos admitti, probat text. *in cap. 1. 35. q. 6.* & hoc siue agatur ad dirimẽdum matrimonium contractum, siue etiam ad impediendum contrahendum, *c. videtur, qui matrim. accus. poss.* & non solum in impedimento consanguinitatis, sed etiam in quocunque alio impedimento, ex quo matrimonium veniret dissoluendum, *c super. eod. tit.* Et ita obseruatur de facto, *secundum gloss. in c. 1. 14. q. 2.* Nec obstat gloss. *in c. in literis. & post gloss Felin. ibi in prin. extr. de testib* Quia ad omnia vide bene respondentem Alb de Malet. *in tract. de testib. part. 2. n. 60. & seqq. iuncto num. 65.* 108

LIMITA XVII. Quia † domesticum testimonium suppletur ex magna idoneitate, & integritate alterius testis cum ipso examinati, per generalem regulam, quod vnius magna habilitas supplet alterius inhabilitatem, de qua dicam infra in materia testis inhabilis, *q. 62. num. 328.* & ad ibi tradita me remitto, sed in specie sic affirmarunt Franc. Cur. Papin. *in tract. de testib. concl. 1. in primo verbi. Adden. ad Salycet in l. etiam. ad fin. versicul. item nisi testis domestico accedat alius contestis idoneus. C. de testib Gabriel. qui alios refert in 1. lib. tit. de testib. conclus. 10. num. 48. in princip. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. rubr. de testib. §. personas testium aggrediendo. verbo, domestici, num. 42. in 23. fall. fol. mihi 89. col. 1. Bertaz. cons. 191. numer. 4. lib. 1. & cons. 530. num. 6 in fin. lib. 2. Montic. in suo repertorio test. rubr. numerus & dignitas testium defectum supplens. pag. 81. colum. 1. vers. 3 & pag. 82. col. 1. vers. 1. Mascar. de probat. lib. 1. concl. 26.* (16.) *num. 5. vers. 2. ad id.* 109

Item suppletur ex numero testium, & † propterea si domestici testes sint plures, quam duo, probant plene, sicut duo, ex allegatis per Adden. ad Salycet. *in l. etiam, in addit. magna, ad fin. versicul. item nisi sint plures domestici. (vbi etiam refert contrarium tenentes, Campeg de testib reg. 11. in 23. fallent. Diaz. regul. 746. in 19. fallent. Carer. in pract. in materia indiciorum, & tortura, §. vltimo, an testis. numer. 5. Gabriel. d. conclus. 10. post num. 48. vbi alios adducit Claud. in addit. ad Bertazzol. in consil. 235. num. 11. litera D. versicul. præterea licet text. Bertaz. consil. 30. num. 2. versicul. quod in casu isto. Mascard. de probat. conclus. 533. num. 32.* sed contrarium intuit Franc. Curt. *de testibus, conclus. 1. numer. 6. post Angel. in consil. 125. per text. in cap. in literis. extra, de testibus.* vbi tres domestici non probant illud, quod probarent duo integri: quod & idem post Ias. & Bertrand. quos allegat, voluit Monticell. *in suo repertorio test. rubr. numerus, & dignitas fol. 80. colum. 1. versic. 3.* Et facit, quia si domestici in totum repelluntur, vt dixi in regula: Ergo numerus non supplet defectum, secundum communem, de qua in simili, & generaliter, dixi de teste inhabili, *infr. q. 62. n. 309. & seqq.* Et ita forsan verius puto, quando domesticitas est talis, quæ in totum testem repellat, & non tantus in casu, in quo domestici admittantur: vide *infr. q. 62. n. 325. seqq* 110

LIMITA XVIII. In † factis antiquis, in quibus testes domesticos ad testimonium admitti, voluit Bal. *in cap 1. §. vasall. circa fin. si de feud. fuerit controuers. inter. domin. & agnat. per l. 2. C. quan. & quibus quarta pars. lib. 10. sequuntur Bertachin. in suo repertorio, verbo, domesticus. vers. 23. Adden. ad Salycet. in d. l. etiam. post medium additionis. versicul. item nisi in factis antiquis. C. de testib. Diaz. reg. 746. in 24. fall. Campeg. de testib. regul. 11. in 9 fall. Gabr. lib. 1. tit. de testib. d. conclus. 10. num. 63.* 111

Verum † ad istius limitationis veram intelligentiam, & declarationem, vide bene loquentem Aym. *de antiq. tempor. part. 1. sect. viso de fama. n. 14. & seqq. vsq; ad num. 18. & ad ibi per eum annotata me remitto.* 112

LIMITA XIX. In † probatione ætatis, ad quam domesticos admitti, post Castren. *in cons. 301. in princ. lib. 1 voluit Gabr. lib. 1. tit. de testib. concl. 10. num. 67. Ruin. consil. 194. nu. 3. lib. 1.* vbi ait, ætatem commodissime probari posse potius per domesticos, quam per extraneos, *sequitur Mascard. de probat. lib. 2. concl 668. nu. 19.* faciunt, quæ de parentibus in simili dixi *supr n 177.* 113

LIMITA XX. In domesticis Potestatis † & officialis, qui tempore syndicatus possunt esse testes pro eo, *Diaz. regul. 746 post 8. limitat.* vbi ex Paride de Put. in loco per eum citato, facit conclusionem, quod ad probandum innocentiam iudicis, qui per fiscum de crimine impetitur, admittuntur eius familiares, *Campeg. de testib. reg. 11. in 25. fall.* Et † idem de amico, post Ang. quem allegat, scripsit Ioan. Mar. Montic. *in suo repertorio test. verbo, amicus. fol. 17. col. 1. vers. 21. 2.* 114 115

LIMITA XXI. Quia † ad probandum furorem admittuntur domestici & familiares ipsius furiosi, tanquam magis informati, *Franc. in c. fin. n. 2. de haret. Paris. cons. 87. num. 29. vol. 3. refert & sequitur Ioan. Mar. Montic. in repertorio test. verbo, furor. fol. 394. col. 1. vers. 4. & 5.*

ARGVMENTVM.

Familiares, famuli, ancillæ, & serui, an & quando pro eorum dominis possint testimonium ferre, & quantum valeat eorum depositio:

SVMMARIA.

Familiares admittuntur in omni casu, in quo admittitur domesticus, & contra, quia hæc verba, familiaris, & domesticus, sunt synonyma, n. 117. & 118. seq. licet Abb. ibi relatus dixerit, familiaris verbum esse magis latum, quam verbum, domesticus.

Familiares qui dicantur, & de triplici genere familiarium, remissiue, n. 120. & 121.

Familiares regulariter repelluntur à testificando ad fauorem eius, cuius sint familiares, n. 122.

Familiares in iudicis in causa inquisitionis contra inquisitum, an possint esse testes, n. 123. & seqq.

Familiares Episcopi, Abbatis, seu alicuius magni Domini, cum sint honestæ personæ, non repelluntur à testificando pro eorum dominis, n. 127.

Familiaris familiaris mei, potest esse testis pro me, n. 128.

Familiaris procuratoris mei potest esse testis pro me, n. 129.

Familiares, qui non viuunt expensis alicuius, vel ab eo non habent salarium, non prohibentur esse testes ex sola habitatione & familiaritate, n 130.

Familiares examinati in casu, in quo non debeant examinari, licet non probent plene, faciunt tamen indicium, & præsumptionem, n. 131. & seqq.

Familiaritas repellens testem, debet esse magna, & non modica, n. 131. (133.)

Familiaris ad hoc, vt propter familiaritatem repellatur à testimonio, est probanda per excipientem non solum ipsa familiaritas, sed etiam causa familiaritatis, n 134.

Famuli & seruitores non possunt esse testes pro eorum dominis, nu. 136.

Famulus non potest esse pro suo domino testis, etiam de iis, quæ vidit ante famulatum, num. 137.

Famulus non habens salarium, potest esse testis pro suo domino, numer. 138, fallit si habeat expensas, licet non salarium, num. 139.

Famuli Cardinalis, Principis, aut alius illustrissimæ personæ, non prohibentur esse testes pro eorum dominis, num. 140.

Famulus tutoris non prohibetur esse testis pro suo pupillo, numer. 141.

Famulus Abbatis potest esse testis pro monasterio, n 143.

Famulus licet non possit esse testis pro suo domino, probat tamen in eo, quod deponit contra eundem dominum, n. 143.

Famulus expulsus non potest testificari contra suum dominum, quia præsumitur inimicus, n. 144.

Famulus qui fuit olim, si hodie non sit famulus, non prohibetur esse testis pro suo antiquo domino, n. 145.

Amplia in famulo licentiato, qui adhuc domi sui domini permanet, donec alium dominum inueniat, num. 146. & 147. vbi declaratu ampliatio. Limita primo, quia si fit examinatus tempore famulatus, nihil probat, etiam quod fit repetitus tempore, quo non erat amplius famulus, numer. 148. Limita secundo, quia adhuc post famulatum examinatus non est omni exceptione maior, num. 149. Limita tertio, quando famulus fuisset licentiatus fraude ad hoc, vt possit valide testificari, quia tunc nihil probat etiam examinatus post famulatum, num. 110. (150.) *sed quando isto casu præsumatur, vel non præsumatur fraus, num. 151. & seqq. vbi formantur plures conclusiones.*

Famula, vel ancilla, non potest esse testis pro suo domino regulariter. numer. 160. Amplia, quia examinata non facit aliquod indicium, vel præsumptionem, num. 161. Limita primo, parte non opponente, nn. 162. Limita secundo, in iis, quæ domi gesta sunt, & in quibus ipsa verisimiliter est magis informata, quam alius, n. 163. Limita tertio, quando desiisset esse ancilla, n. 164.

Seruus cum habeatur pro mortuo, testimonium ferre non potest pro aliquo, n. 165.

Serui testimonium est nullum ipso iure, etiam parte non opponente, n. 166.

Serui non possunt adhiberi in testes, nec in testamentis, nec in instrumentis, n. 167.

Serui, an & quando possint testificari contra suos dominos, num. 168.

Seruus, qui communi extimatione reputabatur liber, non prohibetur ferre testimonium, n. 169.

Serui depositio, iuncta alia semiplena probatione, quam faciat fidem, n 170. & seq.

Serui testimonium recipitur in casibus, in quibus veritas aliter haberi non potest, n. 172.

Serui testimonium recipitur in criminibus exceptis, n. 173.

Seruo

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa

Serui testimonium de facto proprio quomodo sustineat, & quibus aliis praesumptionibus, valet, & probatur. num. 174.

Seruis subornatis testimonium valet, num. 175.

Quid in statu libero, num. 177.

Testimonium existentis in libertate, pendente iudicio & lite super seruitute. an valeat, num. 176.

Testimonium serui facti liberi valet de iis, quae vidit in seruitute, num. 178.

Liberti testimonium ad fauorem sui patroni nihil valet, nu. 179. *& multo minus valet contra patronum, num.* 180.

QVÆSTIO LV. INSPECTIO II.

HÆc inspectio sicut quatuor habet capita, ita etiam in ea quatuor formabo regulas, & incipien-
117 do à familiaribus. Præmitto † inprimis, quod omnia superius dicta in prima inspectione de domesticis testi-
118 bus, procedunt etiam in familiaribus. Licet † enim Abb. *in cap. literis. post glossam, num.* 5. *vers. habet etiam.* dixerit, *familiaris* verbum esse magis latum, quam verbum,
119 *domesticus*: Non † tamen desunt alij, qui dixerunt, hæc inter se esse æqualia, & synonyma, *vt per Alber. in l. etiam. num.* 4. *versicul. & interdum. C. de testib.* vbi propterea dixit, quod domestici aliquando appellantur familiares, & familiares domestici, per text. *in d. cap. in literis. extr. de testib. & in cap. insinuante, de offic. delegat. bene iuribus comprobat Aufrer. de reprobatione testium, num.* 35. *adquidam, versic. vnde cum familiares. nec dissentit Felin. in d. cap. in literis. num.* 11. *vers. & per hoc patet.*

120 *Familiaris* autem significatio triplex est, larga † scilicet, stricta, & magis stricta: & si vis scire, qui dicantur familiares in larga, qui in stricta, & qui in magis stricta significatione, adeas bene declarantes, & exemplificantes, Bald *in d. c. in literis. num.* 1. *vers. familiares dicuntur omnes. Felin. ibid. etiam num.* 1. *vers. tertio nota. extra, de testib. & Aufrer. in tract. de reprob. test. num.* 36.

121 Et si magis in specie, qui † in iure pro familiaribus reputentur, dignoscere volueris, videas text. & ibi Dd. omnes, *in l. pronuntiatio. § familia. ff. de verbor. significat. in l. ædiles. § familia. ff. de ædil. edict. & in l. familiaria. ff. de relig. & sumpt. funer. Abb. post glossam in cap. in literis. numer.* 5. *versicul. familiares vero. Felin. ibid. num.* 1. *versic. sicut nomen familiæ. extra, de testibus. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. in princip. num.* 4. *versicul. item dicuntur familiares. Feder. Schenck. de testibus, num.* 25. *versicul. familia appellatione. Alb. de Malet. de testibus, num.* 25. *versicul. familia appellatione. Alb. de Malet. de testibus, cap.* 2. *num* 34. *seq. Campeg. de testib. regul.* 11. *versic. familiares autem dicuntur. & seqq. Gabriel. lib.* 1. *tit. de testib. conclus.* 10. *num.* 2.

122 REGVLA I. sit † in hac secunda inspectione, quod familiares alicuius non admittuntur pro eo ad testificandum, text. est *in cap. in literis.* vbi notant communi-
* ter* omnes, *extra de testibus*, & præsertim ibi Bald. *num.* 1. *versic. præterea familiares.* vbi reddit rationem, quia scilicet familiares consueuerunt obedire domino suo per fas & nefas, *argument. text. in cap. cum ad sedem. de restitut. spol. & in l.* 1. *C. de rapt. virgin. Abb. in cap. in literis. num.* 3. *Felin. num.* 2. *Angel. in l. etiam. post num.* 2. *C. de testibus. Speculat. in tit. de teste, §.* 1. *num.* 14. *versicul. sunt etiam domestici.* vbi facit conclusionem generalem, quod omnes, qui sunt de familia producentis, siue sint liberi, siue non, dicuntur domestici, & consequenter à testimonio repelluntur, *Iacob. Ægid. in tract. de testibus, num.* 10. *versicul. item repelluntur testes. Feder. Schenck. de testibus, numer.* 25. *& 27. Aufrer. de reprobat. test. numer.* 35. *versicul. quia cum familiares. & numer.* 36. *versicul. secunda ratio. Alb. de Malet. de testib. cap.* 2. *numer.* 1. *in fin. & numer.* 33. *Crot. de testibus, num.* 124. *Iodoc. in pract. crimin. cap.* 50. *rubr. de reprob. test. numer.* 15. *Conrad. in pract. q.* 2. *de offic. prætor. in causa mil. rubr. de testibus, in part. personas testium aggrediendo. verba, domestici, numer.* 41. *versicul. & denique. fol.* 88. *Marsil. sing.* 5. *incip. regula est. Nauell. regul.* 216. *num.* 9. *Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, familiares, fol.* 34. *colum.* 2. *vers.* 1. *& sequentib. Gabriel. lib. de testib. conclus.* 10. *num.* 1. *vbi adhuc plures adducit. Mascard. de probat. lib.* 2. *concl.* 757. *num.* 1. *& seq. Felin. ibi num.* 35. Et quamuis dubio putat communiter* esse receptum, licet Archid. * & alij tenuerint per Gabr. *d. concl.* 10. *num. vltim. fin.* contrarium dicendum.

AMPLIA. propositum regulam, vt † procedat etiam 125
in fiscalibus iudicis criminaliter, & ex officio cõtra aliquem, pro aliquo delicto inquirentis, propter affectionem, quam verisimiliter habere præsumitur, ad causam, an sint admittendi, necne, vide Alb. *in l. etiam. in prin. C. de testib.* vbi inprimis facit conclusionem negatiuam, per text. *in cap. accusatores. 3. quæst.* 5. *& in cap. sequitur se iniuriam. § de domo. 3. quæst.* 4. & ita testatur, se tempore suæ repulisse à testificando birroarios, domicellos, & alios Potestatum familiares testificari volentes super inquisitionibus factis per ipsum Potestatem: deinde, inquit ibi Alb. aliquando etiam fuit seruatum contrarium, & tales testes fuerunt admissi, eo, quia talis causa non videtur esse iudicis producentis, nec illi iniuria illata, sed communis & Reipublicæ, &, sicut vides, inconstanter loquitur Alberic.

Contrariam opinionem, quod † scilicet domestici 124
& familiares iudicis admittantur in testes isto casu, veriorem credidit Alberic. de Malet. *in tract. de testib. cap.* 2. *num.* 53. *& 54.* ea motus ratione, quoniam domestici & familiares iudicis non dicuntur habere odium, vel affectionem per prosequutionem causæ, cum non versetur commodum eius, cuius sunt domestici, & vbi non agitur de commodo & interesse alicuius, tunc non solum admittuntur illius familiares, sed etiam amici, *vt ibi per eum.*

In † hac contrarietate reperio distinguentem Aufr. 125
de reprobat. test. num. 44. & dicentem, quod familiares iudicis in testes non sunt admittendi, quando iudex habet aliquam affectionem ad causam, vt quia procedit ex officio: si vero non habeat aliquam affectionem ad causam, quod erit, quando procedit ad instantiam accusatoris, & tunc testes de familia iudicis sunt admittendi, & casu quo inquit ibi Aufrer. quod primo casu admittantur, non tamen admittuntur, vt faciat plenam probationem. Hæc ibi Aufrer. Ex quibus † in summa 126
colligo, quod familiares iudicis ex officio inquirentis admittuntur ad testificandum, sed non sunt testes integræ fidei, & omni exceptione maiores. Et ita apud nos seruatur.

LIMITA I. huius † secundæ inspectionis regu- 127
lam, vt non procedat in familiaribus Episcopi, Abbatis, seu alicuius magni Domini, qui cum reputetur honeste & laudabilis vitæ, admittuntur pro eorum domino, & ad eorum fauorem ad testificandum, *vt per Bald. in cap. in literis. num.* 1. *extra, de testib.* vbi post Innocent. quem allegat, facit conclusionem generalem, quod familiares sui iuris, qui non attinent per sanguinem vel affinitatem, possunt esse testes, si sunt homines, & fide digni, quod iudicis arbitrio relinquetur, sequitur Felin. *in d. cap. in literis. numer.* 4. *&* 5. vbi respondet contrariis rationibus consideratis per Aret. ibidem contrarium tenentem, & facit aliam generalem conclusionem, quod scilicet, vbi dubitatur de mendacio, vel corruptione testis, propter affectionem præsertim, integritas & sanctimonia personæ tollit omnem suspicionem, ex Speculat. Abb. Archid. Bartol. Bald. & pluribus aliis ibi per eum allegatis, & hanc limitationem sequuti sunt adhuc idem Bald. *in l. etiam. num.* 3. *vers. sed Innocentius dicit. Ang. post num.* 2. *vers. sed Innocent. Salycet. numer.* 2. *versicul. quam not. & ibi in additionibus magna, post medium, versicul. hoc tamen fallit domestici Episcoporum.* vbi loquitur etiam in criminalibus, & Ioan. Sicar. *numer.* 6. *C. de testibus. Marsil. sing.* 5. *incip. regula est. vers.*

vers. limita, Nellus de testibus post num. 11. *in fine, vers. familiares autem, Aufrer. de reprobat. test. numer.* 36. *vers. fallit secundo, Alb. de Malet. in tract. de testibus, capit.* 2. *numer.* 34. *& sub numer.* 35. *Crot. in tract. de testibus, num.* 125. vbi dicit hanc limitationem esse tenendam, quia communiter* approbatur, *& ibi Petr. Moncad. in addit. litera M. in verbo, honesta, Diaz. reg.* 746. *in* 12. *fall. Campeg. de testibus, regul.* 11. *in* 2. *fallen. Conrad. in pract. §.* 2. *de off. prætor. in causs. ciuilibus, rub. de testibus, in parte, personas testium aggrediendo, verbo, domestici, num.* 42. *in* 2. *fall. folio mihi* 88. *Gabr. lib.* 1. *tit. de testibus, concl.* 10. *num.* 20. *vbi alios plures allegat, Ioan. Mar. Montic. in suo repertorio test. verbo, familiares. folio* 35. *colum.* 2. *vers.* 3. *Mascard. de probat. lib.* 2. *concl.* 757. *num.* 2. faciunt, quæ in simili de domestico dixi *supr. numer.* 82. & de famulo *infra num.* 140. & de testibus inhabilibus dixi generaliter *infra q.* 62. *n.* 357.

128 LIMITA II. Quia † licet familiaris meus repellatur à testificando pro me, non tamen repellitur familiaris familiaris mei, per ea, quæ in simili de domestico domestici mei dixi *supra num.* 29. *seqq.* & in specie plures in id allegat concordantes *Gabriel. lib.* 1. *tit. de testibus, conclus.* 10. *num.* 53. *& seq. sequitur Mascard. de prob. lib.* 2. *conclus.*
129 757. *num.* 3. Et † de familiari procuratoris mei, quod admittatur ad testificandum pro me, licet meus procurator non admittatur, *post Aufrer. & Rotam, quam allegat*, affirmauit Diaz. *d. reg.* 746. *in* 16. *fallent.*

130 LIMITA III. Vt † huius secundæ inspectionis prima regula procedat in illis familiaribus, qui non solum habitant cum eo, pro quo ad testificandum producuntur, vel in eius domo versari soliti sunt: sed etiam, qui vel viuunt illius impensis, vel habeant ab eo salarium: si vero nec impensas, nec salarium recipiant, ex sola habitatione, & familiaritate non repelluntur à testimonio, per ea, quæ in simili de famulis dixi *infra in* 2. *reg. huius inspectionis, num.* 138. *& seq.* & in specie de familiaribus scripserunt Alb. de Malet. *in tract. de testibus, part.* 2. *num.* 35. *ad finem*, vbi faciendo conclusionem in hoc, quod sufficiat, vel habere expensas, vel salarium, concordat opiniones inter se cõtrarias Cardinalis & Imolæ, *in cap. insinuante, de off. deleg. sequitur Campeg. in tract. de testibus, regul.* 11. *in* 7. *fall. & regul.* 12. *versic.* 5. *quia familiaris, Gabriel. tit. de testibus, lib.* 1. *conclus.* 10. *num.* 49. *Mascard. dict. concl.* 757. *nu.* 5. Vbi enim quis solet in alicuius domo conuersari sine impensa aut salario, dicitur potius amicus, quam familiaris, aut domesticus. Amicus autem non repellitur regulariter à testificando pro suo amico, *vt dicam latius infra hac eadem quæst. in vltima inspectione.* Et propterea dixit Rota, coram d. Cæsare de Grassis *in decis.* 82. *num.* 1. quod regulariter familiaritatis exceptio non repellit testem, licet secundum eius qualitatem, vel ei diminuat de fide, vel non, *iuxta gl. Innocent. Ioan. Andr. & Abb. in cap. in literis, extra de testib.* quod & idem affirmauit *in dec.* 73. *nu.* 1.

131 LIMITA IV. Quia † etsi familiares non admittantur ad testificandum, admissi tamen faciũt aliquod indicium, vel præsumptionem, *vt ex relatis per Gabr. tit. de testibus, libr.* 1. *conclus.* 10. *num.* 55. *per Io. Mar. Monticell. in repertorio test. in verbo, familiares. fol. mihi* 35. *colum.* 1. *vers. antepenult.* vbi loquitur etiam ad faciendum indicium in criminalibus, & in verbo, testes quales esse debeant ad probandum indicium, *fol.* 346. *colu.* 1. *vers.* 3. *& per Masc.*
132 *d. concl.* 757. *num.* 6. Cuius † contrarium cum voluerint alij relati per eundem Gabr. *d. concl.* 10. *post d. num.* 55. *& per Masc. dict. concl.* 757. *num.* 7. ideo pro resolutione vide, quæ in simili dixi supra, de domestico, *nu.* 87. *& seq.* & ad ibi tradita me remitto, & etiam vide, quæ in simili, & generaliter dicam de testibus inhabilibus, *infra q.* 62. *nu.* 261. *& seqq.*

133 LIMITA V. Quod † ad hoc, vt testes familiares repellantur, debent esse magna, non autem modica, & extranea, per ea, quæ in simili de amicitia dicam *infra in vltima inspectione huius quæstionis*, & in specie post Baldum & Bauer. quos allegat, animaduertit Moncad. *in addit. ad Crot. de testib. num.* 125. *litera M. in verbo, honesta, post medium addit. vers. & nota, quod ad hoc,* & ibi etiam posuit dicere, quod † excipiens contra testes de familia- 134
ritate non sufficit, vt dicat, quod sint familiares simpliciter, sed debet exprimere causam familiaritatis, & qualis sit, ad hoc, vt cognoscatur, an sit modica, vel magna, *ex gl. Host. Io. Andr. & alijs ibi per eum allegatis.*

REGVLA II. Sit † in hac secunda inspectione, quod 135
famuli & seruitores etiam liberi, non admittuntur ad testificandum pro eorum dominis: sic enim in specie de famulis affirmarunt Abb. *in cap. in literis, nu.* 3. *versic. & credo, extra de testibus*, vbi, quod in eo textu ii, qui sunt de familia, capiuntur pro seruitoribus, siue sint liberi, siue serui, ex quo stant in domo ad seruiendum, *argum. text. in l.* 2 *§ familiæ. ff. vi bon. rapt. cum alijs ibi per eum allegatis, Fed. Schenk. in tract. de testibus, nu.* 26. *vers. etiam liberi homines*, vbi etiam dixit, quod familiæ appellatione etiam liberi homines continentur, qui bona fide alicui inseruiunt, *Aufrer. de reprob. test. n.* 43. *Iod. in pract. crimin. cap.* 50. *rub. de reprob. test. num* 8. *Campeg. de testibus regul.* 13. *in princip. Nouell. reg.* 216. *num.* 10. *Gab. lib.* 1. *tit. de testibus, conclus.* 10. *numer.* 4. vbi alios plures refert, & sicut conclusionem generalem, quod homo liber, conuenta mercede seruiens, non est idoneus testis, *Paris. cons.* 67. *nu.* 85. *vol.* 3. Rolan. *cons.* 41. *nu.* 25. *volum.* 1. *Ant. Gomez. var. resolut. tom.* 3. *cap.* 12. *rub. de probat. delict. num.* 15. *vers. repellitur famulus. Masc. de prob. libr.* 2. *concl.* 758. *num.* 1. vbi huius regulæ generalem reddit rationem, quia scilicet etiam istis famulis potest imperari, ergo sunt inhabiles, *ad gl. in c. idonei, §. testis,* 3. *q.* 5.

AMPLIA I. Hanc † secundam regulam, vt nec fa- 136
mulus probet pro domino, etiam quod deponat de facto proprio, maxime si ad sui ipsius exonerationem, *vt per Aufrer. de reprobat. test. dict. num.* 43. *in fine, versic. adde quod famulus*, vbi ponit exemplum in famulo deponente reportasse librum, domino suo inuitato: iam inquit ibi Afr. non probat, quia deponit pro se ad deferre, §. item decreuerunt, *& ibi Bartol. ff. de* [illegible] *quam Ioan. Mar. Montic. in repertorio test. verbo, famulus, fol.* [illegible] *ibi* 35. *colum.* 2. *vers.* 2. *Mascard. de probat. libr.* 2 *concl.* 758. *numero* 2. *late Hippol. Rim. cons.* 315. *num.* 5. *& seqq. libr.* 3. & dicam latius *infra q.* 60. *num.* 23. in materia testis deponentis in causa propria.

AMPLIA II. Eandem † secundam regulam, vt nec 137
famulus admittatur ad testificandum, pro domino suo, de iis, quæ vidit ante famulatum, *vt per Felyn. post Bar. quem allegat in d. cap. in literis, sub num.* 10. *vers.* & dicit Bar. *extra de testibus, Abb. ibidem num.* 6. *in fine*, vbi quod sufficit esse famulum tempore testimonii, licet tempore contractus non esset.

LIMITA I. Regulam † non procedere in famulo nõ 138
habente salarium, nam is non prohibetur esse testis pro domino suo *Specul. in tit. de teste, §.* 1. *num.* 13. *in fine, versic. sed de quo mercenario, Roman. cons.* 420. *nu.* 4. *& ibi Mandos. in addit. Aufrer. de reprobat. test. numer.* 43. *vers. fallit in famulo, Marc. in l.* 1 *§. ad quæstionem, num.* 3. *ff. de quæst. & singul.* 4. *incip. regula est, versic. limita tu, & cons.* 68. *visa accusatione, num.* 22. *Crot. de testibus, nu.* 127. *vers. tertio fallit, & ibi Petr. Moncad. in addit. in verbo, salarium, litera N. Diaz. regul.* 746. *in* 3. *limitatione, Henric. Boic. in cap. in literis, colum fin. vers. circa hoc tamen, extra de testib. Gabr. lib.* 1. *titul. de testibus, concl.* 10. *num.* 5. *Put. decis.* 4. *num.* 6. *&* 7. *lib.* 1. *Bertaz. cons.* 542. *nu.* 15. *lib.* 2. *Masc. de prob. libr.* 2. *concl.* 758. *nu.* 7. Ex quibus sine dubio potest dici, limitationem esse communiter receptam à Dd.

SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem 139
non procedere, quando famulus, etiam quod non ha-

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

beret salarium, haberet tamen expensas: nam adhuc à testificando repellitur ad fauorem sui domini, per ea, quæ in simili de familiaribus dixi *supr. n.* 130. & in specie de famulis scripserunt Felyn *in cap. in literis, nu.* 1. *vers.* 2. *nota, extra de testib. Aufrer. de reprob. test. num.* 35. *in fine, vers.* 2. *nota, per text. in cap. fin. de verb. signif. in* 6. *Alb. de Malet. de test. b. capit.* 2. *num.* 35. *in fine. Lanfran. de testib. num.* 63. *vers. si autem est aliquis famulus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, extra de prob. Gabr. libr.* 1 *titul. de testib. concluſ.* 10. *nu.* 7. *& vbi alios adducit, Mascar. de probat. lib.* 2. *concl.* 758. *nu.* 8 Et ex iis etiam dici potest, hanc sublimitationem esse communiter * receptam, etsi aliter senserit Campeg. *de testib. reg.* 11. *in* 8. *fallen.*

140 LIMITA II. Propositam † secundam regulam, vt procedat in famulis vilibus, & ignobilium, prout sunt famuli scholarium, seu alterius priuatæ personæ, at secus in famulis alicuius magni domini, puta, Cardinalis, Principis, aut alterius Illustrissimæ personæ. Nam ii cum reputentur personæ admodum honestæ, & graues, & nisi tales essent, non starent ad talis personæ seruitia, ideo minime repellendos esse, dicendum est, per ea, quæ in simili de domesticis & familiaribus dixi *supr. n.* 82. *&* 427. & in specie de famulis sic affirmarunt Rom. *con.* 420. *nu.* 4. *vers. tamen si honestatem vitæ, & ibi Mandin. addit littera, d. alios refert concordantes, & conſ.* 7. *nisi necessaris, post nu.* 4. *Run. conſ.* 92. *præmittendum, num.* 3. *lib.* 1. *Aufrer. de reprob. test. n.* 43. *vers. fallit si sit famulus, Lanfr. de testib. nu.* 63 *vers. diuerse fuerunt opiniones, in repet. cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, extr. de probat. Campeg. de testib. regul.* 13. *in* 3. *fallen. Io. Sichar. in l. etiam, n.* 6. *C. de testib. Masc. de prob. lib.* 2. *concl.* 758. *n.* 9. *& lib* 3. *concl.* 1398. *nu.* 6. & est communis * limitatio.

141 LIMITA III. In † famulo tutoris, qui non prohibetur testimonium ferre pro pupillo: nam is dicitur famulus tutoris, & non pupilli, *Bal. conſ.* 464. *num.* 4. *par.* 1. Vbi declarat, nisi staret ad seruitium pupilli, & nisi ab eo reciperet mercedem, *Iac. Leo. inter conſ. matr. conſ.* 49. *n.* 55. *libr.* 1. *Nouell. reg.* 216. *n.* 11. *Io. Mar. Mont. in suo repertorio testium, verbo, famulus, fol.* 35. *col.* 2. *vers.* 5.

142 Et ex pari ratione famulum Abbatis non repelli à testificando ad fauorem Monasterii, affirmarunt Bal. *in conſ.* 444. *n.* 1. *lib.* 1. *Boſſ. in tit. de oppoſ. contra test. nu.* 116. *Maſc. de prob. liu.* 2. *concl.* 758. *nu.* 12.

143 LIMITA IV. Vt † licet famulus pro domino suo non admittatur in testem, & admissus non probet: admittitur tamen, & admissus probat in eo, quod deponit contra suum dominum ex iis, quæ in simili de teste affine deponente, contra suum affinem, dixi *supra qu.* 54. *n.* 79. & de domestico contra domesticum, *supr. nu.* 90. & in terminis de famulis, sic affirmarunt Capel. Tholoſ. *deciſ.* 4. *Montic. in repertorio test. verb. seruitor. fol.* 62. *col.* 2. *vers. pen. Io. Sichar. in l. etiam, num.* 4. *in fine, C. de testib. Mascar. d. concl.* 758. *n.* 10.

144 SVBLIMITA Hanc † quartam limitationem, vt non procedat in famulo per dominum expulso, præsertim ob scelera. Nam cum ex hoc inter eos orta dicatur inimicitia, *vt probaui supr. in præcedenti titul. de indic. & tortur. q.* 49. *nu.* 89. iccirco non admitti contra eundem dominum ad testificandum, & admissum non probare, in specie probarunt Aufr. *de reprob. teſt. nu.* 37. vbi ampliat, etiam quod famulus fuisset expulsus, vt ei fides non daretur, si contra dominum contigerit, vt examinetur, dummodo constet de sceleribus, propter quæ dicitur expulsus, Alb. de Malet. *de testib. c.* 2. *nu.* 52. *Campeg. de testibus, reg.* 13. *in* 1. *&* 5. *fallen. Montic. in repertorio test. verbo famulus, fol.* 35. *col.* 2. *vers.* 4. *Mascar. de probat. d. concluſ.* 758. *num.* 11. & loquuntur præcipue Dd. præcitati in famulo Episcopi, & sine dubio sublimitatio est communiter * recepta, quicquid in contrarium referat idem Montic. *verbo, domestici, fol.* 28. *col.* 2. *vers. fin.*

LIMITA V. Propositam † huius secundæ inspectionis secundam regulam, vt non procedat in eo, qui etsi olim fuerit famulus, non tamen talis est tempore ferendi testimonii. Nam eum non repellit à testificando, vltra ea, quæ in simili de domestico dixi *supr. nu.* 32. *hac ead. quæſt.* & generaliter de teste inhabili posui *infra q. .... nu. ....* adhuc & in specie de famulis, qui famulari desierunt, sic affirmauit Spec. *in titul. de teſte, §.* 1. *num.* 13. *vers. quid si olim fuit, argum. text. in l.* 3. *§ affinitates. ff. de poſtu.* Vnde secundum Vber. de Bonac. *relatum à Specul. in loco præcitato*, datur cautela, vt si quis velit famulos pro se inducere, eiiciat eos à suo seruitio per decem, vel octo dies antequam illos producat, & postea poterit ipsos inducere, & admittentur, *vt ibi per eum, quem etiam sequuti sunt Iod. in capit. in literis, nu.* 6. *Felyn. ibidem, num.* 8. *extra de testib. Alb. in l. etiam, num.* 6. *Caſtr. nu.* 2. *Ioan. Sichar. numer.* 9. *C. de testibus, Aufrer. de reprob. teſt. numer.* 36. *vers. ſallit quarto*, vbi reddit rationem ex Bal. *in d. cap. in literis*, quia scilicet famulus expulsus non seruat amorem, *Lanfran. de testib. numer.* 63. *vers. prædicta tamen intelige, in repet. cap. quoniam contra, in verbo, testium depoſitiones, extra de probat. Crot. de testib. numer.* 128. *vers. quarto fallit. Marſ. in l.* 1. *§. idem Numio, n.* 1. *ff. de quæſt. Campeg. de testib. reg.* 12. *in* 1. *fall. Diaz. reg.* 746. *in* 10. *fall. Corrad. in pract. §.* 2. *de offi. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, domestici, nu.* 42. *in* 5. *fallen. fol.* 88. *Anton. Gomez. variar. reſol. tom.* 3. *capit.* 12. *rubr. de probat. delict. num.* 15. *vers. quod tamen limita, vbi testatur de communi * Dd. opinione, Tiraqu. ceſſante * cauſſa, nu.* 101. *part.* 1. *Nouell. reg.* 216. *nu.* 9. *vers. sed qui quondam fuit famulus, Io. Mar. Montic. in repertorio testium, verbo, famulus. fol.* 35. *col.* 2. *vers. si. Gabr. titul. de testib. lib.* 1. *concl.* 10. *nu.* 9. *&* 10. *vbi alios plures adducit Maſc. de prob. lib.* 2. *concluſ.* 758. *num.* 3.

AMPLIA Hanc quintam limitationem, vt † procedat etiam in eo famulo licentiato, qui stat in domo antiqui domini, donec sibi de alio nouo domino prouideat: nam adhuc eum posse ad testem admitti, post Io. Andr. *in c fin. de verb. signif. & Iac. Leo. conſ.* 49. *nu.* 50. *inter conſ. matrim. diuerſ. libr.* 1. *quos allegat, affirmauit Iac. Nouell. d. reg.* 216. *nu.* 9. *vers. imo si famulus habuiſſet licentiam.* Et ampliatio † potest stare, dummodo eo tempore viuat sumptibus suis, secus si expensis domini, *per ea, quæ ſcripſi ſupra nu.* 130. *&* 138.

SVBLIMITA I. Eandem † quintã limitationem, vt procedat, prout loquitur in famulo examinato, postquam nõ est amplius famulus. Vnde secus si esset examinatus tempore famulatus, licet repetitus post famulatum, quia tum nihil probat, cum attendatur tempus examinis, & non repetitionis, *Cor. conſ.* 170. *vol.* 3. *vers. & licet alias, libr.* 10. *Gabr. d concl.* 10. *n.* 17.

SVBLIMITA II. Quia † adhuc licet iste sit post famulatum examinatus, non est testis omni exceptione maior, *Tiraq. ceſſante cauſſ. par. prima, nu.* 103. *Gabr. tit. de teſtibus, concl.* 10. *nu.* 18.

SVBLIMITA III. Vt † eadem quinta limitatio non procedat, quando dominus per fraudem famulum licentiasse ad hunc effectum, vt pro eo testificaretur, nam constito de fraude non est admittendus ad testificandum, & admissus nihil probat, *secundum Felyn. in d. c. in literis, n.* 10. *extra de testib. Alb in l. etiam, nu.* 6. *Caſtr. n.* 2. *ad fin. Ang. nu.* 2. *vers. iſta tamen cautela, Io. Sichar. nu.* 9. *vers. venia tamen Abbatis, C. de testib. Aufr. de reprob. testi. n.* 36. *vers. quod intellige, post quartam fallentiam, Lanfran. de testibus, num.* 63. *ad finem, versic. tamen si constaret, Petr. Moncad. in addit. ad Crot de testibus, numer.* 128. *litera O. in verbo, familiaris, Tiraquell. ceſſan. cauſ. par.* 1. *num.* 102. *Campeg. reg.* 13. *in* 1. *fall. Diaz. reg.* 749. *ſub* 10. *fall. vers. dum tamen simulate, Anton. Gomez. var. reſolut. tom.* 3. *capit.* 12. *rubr. de probat. delict. num.* 15. *versic. dum tamen non probetur fraus, vbi testatur de communi * opinione, Gab. tit. de testi. lib.* 1. *concl.* 10. *num.* 11. *

vbi

... d. concl. de probat. libr. 1. *...*

... ſ.

15 * ... ſ. communiter, * sed quando famulus licentiatus per fraudem hęctiatus, quomodo hoc probetur seu præsumatur? Varii varia dixerunt, ideo vt ne lias veritatem, facias infrascriptas conclusiones.

152 Prima sit conclusio, quod † fraus in dubio non præsumitur, ideo qui dicit famulum per fraudem licentiatum probare debet in terminis, *Henr. Boic. in c. in literis, col.* 2. *vers. aut est dubium, extra de testib. sequitur Gab. lib.* 1. *tit. de testib. concl.* 10. *n.* 12. *vers. in dubio autem.* Et facit conclusio generalis, quod in omni facto & negotio regulariter nec dolus nec fraus præsumitur, de qua *in l. dolum. C. de dolo, l. quoties. §. qui dolo. ff. de probat. l. si dolo, C. de rescin. vendit. l. dolus. & l. eleganter. ff. de dolo, cum aliis per Mascar. de probat. lib.* 2. *concl.* 1003. *nu.* 11. & dicam latius suo loco.

153 Secunda sit conclusio, quod † fraus præsumitur, si finita lite famulus reuertitur in continenti ad seruitia illius domini, pro quo iam deposuerat, Bald. *in cap. in literis, n.* 5. *extr. de testib.* vbi propterea, quod isto casu famulus est diligenter interrogandus, quare fuerit expulsus, & an sit reuersus nec ne, & si est vilis persona & suspecta, poterit torqueri, *arg. l. quicunque in fine, & l. mancipia, C. de ſeru. fug. sequitur Fel. ibi, num.* 10. *Alb. in l. etiam, num.* 6. *Caſtren. num.* 2. *ad finem, Ang. num.* 2. *vers. quæ fraus præſumitur. Ioan. Sichar. num.* 9. *vers. nam si post missionem, C. de testib. Marſil. in l.* 1. *§. idem Numio, n.* 2. *ff. de quæſt. Lanfr. de testib. nu.* 63. *ad finem, vers. quod præſumeretur, Ant. Gomez. dict. cap.* 12. *rub. de probat. delict. nu.* 12. *vers. & talis dolus, Mascar. d. concl.* 758. *num.* 5.

154 Tertia † sit conclusio præcedentis secundæ conclusionis declaratiua, quod fraus non præsumitur, si famulus non in continenti, sed ex interuallo, & diu post, ad seruitia domini reuerteretur, *vt per Felyn in d. c. in literis, n.* 10. *extr. de testib.* vbi addit in proposito duo notabi-

155 lia. Primum, quod † longum interuallum attenditur, non ante testimonium prolatum, sed post, & ideo non excluderetur fraus, &, si famulus diu antequam examinaretur, fuerit licentiatus, sed paulo post testimo-

156 nium prolatum rediret. Secũdum notabile est, † quod ad excludendum fraudem isto casu maxime prodesset probare, quod famulus ante suam depositionem quæsierit se cum altero domino accõmodare, *vt ibi per eum*, quibus ad hæc eadem adde Aufrer. *de reprob. test. n.* 36. *ad fin. vers. secus si ex interuallo, & vers. & oportet intelligere, Marſ. in l.* 1. *§. idem Numio, num.* 2. *ff. de quæſt.*

157 Quarta sit conclusio, quod † si famulus licentietur, lite cœpta, tunc cum præsumatur licentiatus ad effectum, vt possit examinari, ideo fraus inde præsumitur, *vt per Spec. in tit. de teſte, §.* 1. *n.* 13. *vers. vel dic, quod si ante litis contestationem, &c.* vbi in proposito litem cœptam considerat, per contestationem litis, *Bar. in l. etiam, n.* 5. *& n.* 7. *C. de test.* vbi magistraliter loquendo dixit, quod si mutatio conditionis testis cõtingit absq; aliquo facto producentis ad id destinato, vt puta, quia famulus recessit sua sponte à seruitiis alicuius domini, & tunc sine dubio potest pro eo testificari, quoniam desiit esse domesticus, *l.* 1. *§ firmatio. ff. de quæſt.* Si vero mutatio testis contingit facto producentis ad id destinato, & sic puta, famulus desierit famulari per licentiam, ei à producente datam, & tunc ei, cuius facto contingit mutatio, talis mutatio non prodest, *l.* 1. *§. si ſeruus. ff. de quæſt.* Ex quibus clare confirmatur proposita conclusio, volens fraudem præsumi, quãdo lite cœpta licentiatur famulus ad hoc, vt possit testificari, *& ad idem adduco Alberic. de Malet. in tract. de testib. c.* 4. *n.* 18. *Lanfr. de testib. n.* 63. *vers. quod*

258 *præsumeretur, &c.* Vbi † quod fraus isto casu præsumeretur multo magis, si famulus statim expulsus examinaretur, *Campeg. de testib. reg.* 13. *in* 1. *fall. in fin. Pariſ. conſ.* 104. *num.* 159. *libr.* 1. *cum aliis relatis per Gabr. de testib. lib.* 1. *concl.* 10. *nu.* 13. *& nu.* 15. *& nu.* 16. *vers. contrarium, &c.*

Contrarium, quod † non dicatur fraus, etiam quod 159 dominus, lite pendente, licentiat famulum ad hoc, vt possit testificari pro eo, nisi post testificationem incontinenti reuertatur ad eius seruitia, magis cõmuniter, * * ni fallor, receptum est à Dd. prout videre est apud Bal. *in d. c. in literis, post n.* 5. *vers. & de famulo expulſo ad cautelam, &c.* Et facit ratio ibi per eum allegata, quia scilic. famulus, postquam est expulsus, nõ seruat amorem domino suo, sicut nec affinis finita affinitate. Ergo parũ refert, quo tempore, & quo animo dominus eam expellat, si famulus spem reuertendi non habet, quia cessante amore & affectione, quæ ipsum ob domesticitatem à testificando repellit, cessare etiam debet repulsa, sequitur Felyn. *in d. c. in literis, nu.* 9. *vers. sed in hoc contrarium teneas.* vbi expresse dicit, quod dummodo famulus non sit dimissus simulate, h. e. ad tempus parum refert, cum dimissum ad hoc, vt possit testificari, quia non dicitur in dolo & fraude, qui sibi probationem parat per aliquod factum, sine quo alias succumberet, *l. a' patre, natura, §. cum autem, & ibi gl. ff. de neg. geſt.* & hoc non est subtrahere aduersario probationes, quia iure reputatur illicitum, & improbatum, *vt l.* 6 *si quis, in verbo, ſi præpoſita cognitionis. ff. de quæſtio.* sed sibi parare probationes, quod dixi, permittitur in iure, *vt ibi per eum, ad ſopra hac contraria opinione Aufr. de reprobat. teſt. n.* 36. *post vers. quod intellige. Marſil. in l.* 1. *§. idem Numio, nuã. vers. attamen. & ff. de quæſt. Diaz. reg.* 746. *ſub* 10. *fallen. vers. quod extende. Ant. Gomez. var. reſol. tom* 3. *c.* 12 *rub. de probat delict. nu.* 15. *vers. etiam ſi de proximo ſit exemptus, & plures alios allegat concordantes, Gab. d. concl.* 10. *nu.* 14. *& num.* 16.

Et si volueris hanc cõtrariam opinionem fulcire, non tñ credas, isto casu hunc famulũ esse inregulariter, & omni exceptione maiorem, *per ea, quæ ſcripſi ſupra n.* 140.

REGVLA III. Sit † in hac eadem secunda inspectione, quod ancilla non possit esse testis pro domino 160 suo, *Io. de Amic. conſ.* 196. *n.* 15. *Pariſ. conſ.* 67. *n.* 81. *lib.* 3. *Mant. conſ.* 213. *n.* 30. *lib.* 1. *Iod. in pract. c.* 50. *rubr. de reprob. teſt. nu.* 6. *Bertaz. conſ.* 478. *n.* 3. *& ibi Claud. in addit. Bertaz. Mascar. de prob. lib.* 1. *concl.* 90. *n.* 2. *Hect. Aemil. in tract. de teſt. verb. ancilla, num.* 1. *&* 2. *fol.* 183. vbi eam reddit testem in ... scilicet sub domesticorum nomine continendo, ... ciunt, quæ in simili de famula dixi *ſupra in reg. nu.* 135.

AMPLIA Hanc † secundam regulam, in tantum 161 ancillam nõ admitti ad testificandum pro domino suo, vt nec admissa faciat aliquod indicium, aut præsumptionem ex iis, quæ generaliter dixit Abb. *inc. in literis, in* 3 *not. ſub n.* 3. *vers. & not. quia dicit interrogari, extr. de teſt. & in specie adnotarunt Io. de Amic. d. conſ.* 196. *n.* 15 *Mascar. de prob. lib.* 1. *d. concl.* 90. *n.* 4. *Hect. Aemil. de teſt. verbo, ancilla. n.* 3. *fol. mihi* 148. *part.* 1. & quicquid alii contrarium senserint, ampliatio ista est verior, & tenenda, per ea, quæ in simili latius deduxi *ſupra nu.* 87. *ſeq.*

LIMITA I. Hanc † eandem regulam non procedere, parte non opponente, tunc enim ancillam ad- 162 mitti ad testificandum, voluit in specie Masc. *ducl. concl.* 90. *n.* 3. *allegat Ang. in auth. de teſt. in prin. col.* 1. *& Alex. de Neuo in conſ.* 6. *n.* 3. *hoc idem & in ſpecie etiam voluit Claud. in addit. ad Bertaz. in d. conſ.* 478. *nec diſſentit Hect. Aemil. in tract. de teſt. part.* 1. *verbo ancilla, n.* 4. *fol. mihi* 84. & si contra hãc limitat. tenuerint Bal. & alii relati *ibi per eundẽ Aemil.* sed cum limitatione stat cõmunis * opinio, *vt dixi ſup. n.* 104. *

LIMITA II. Quia † ancilla admittitur ad testifi- 163 candum in iis, quæ domi fiunt, ac in iis, de quibus ipsa verisimiliter est magis informata, quam alius, *l. conſenſus. §. ſeruis etiam ſeu ancillis, & ibi communiter Dd. omnes, C. de repud. facit gl. in l.* 3. *verbo, prohibet. (. ad l. Iul. de adult.* & in specie de ancilla sic affirmarunt Iodoc. *in pract. crim. c.* 51. *rub. de jaluatione teſt. n.* 10. *vers. poſtremo, (rot. d. conſ.* 131. *n.* 26.

lib.1. Alex. de Neuo cons.4.num.15. Mascar. d.concl.90. nu.7. seqq. vbi declarat, sicut etiam declarat Hect. Aemil. de test. d. verbo, ancilla, nu.5. & 6.par.1. Sed vide latius, quæ de domesticis testibus dixi *supra in 1.inspect.nu.35.seqq.*

164 LIMITA III. In ea ancilla, quæ † iam desiit esse ancilla, nam illam à testimonio non repelli, in specie voluerunt Crot. *cons.131.nu.5. Iacob. Leon. inter cons. matrim. diuers. consil.49. incip. in hac materia & lite, nu.50. lib.1. Mant. de prob. lib.1. d. concl.90. nu.10. Claud. in addit. ad Bertaz. cons.478. littera B. Hector Aemil. in tract. de test. d. verbo, ancilla, nu.7. fol.* 181.(185.) *par.1.* Verum quia hæc limitatio non procedit, vbi constat de fraude. Quando autem illa præsumatur, vel non, non adeo explicite à Dd. explicatur, ideo in occurrenti casu vide, quæ in simili de famulo dixi *supra nu.115.seqq.*

165 REGVLA IV. Et vltima † sit in hac eadem secunda inspectione, quod cum seruus habeatur de iure ciuili pro mortuo, ac propterea de iure ab omnibus officiis & muneribus arceatur, *l.quod attinet, l.in omnibus ff. de reg. iur.* iccirco eos ad testificandum minime admitti debere, probat tex. *in l. quoniam libert. C. de test. & in authent. c.1. §. si vero dicatur, coll.1. 7. & in l.pridem, C. de q. & in § sed neq. Instit. de testam. & in l. qui testamento, §. seruus. ff. qui test. fac. poss. & in cap. forus, in fin. extr. de V.S.* Edita per prædicta iura, iuncta ratione præmissa, regulam hanc firmarunt Spec. *in tit. de teste, §. 1. ver. item quod sed seruus, nu.3.* Dec. *post gl. in d.l. in omnibus officiis. ff. de reg. iur.* Nepos de Monte Albano *in tract. de test. nu. 7.* Iac. Butrig. *de test. in prin. n.20. versic.27. qui est seruus*, Iac. Ardi. *de test. in princ. nu.2. vers. reprobantur testes, si sunt serui*, Feder. Schenck *sub nu.27.* Nell. *de test. nu.23.* Ausf. *de reprob. test. nu.88.* Alber. *de Malet. de test. cap.5. nu.1.* Crot. *de test. par.1. nu. 13.* Camp. *reg. de test. regul. 111. in prin.* Montec. *in repertorio test. verbo seruus fol. mihi 62. col.2. vers.3. & seqq. vbi etiam de materia* Corrad. *in pract. §.2. de off. prætor. in causs. ciuil. rubr. de test. in parte, personas testium aggrediendo, verbo serui, num.69. fol.* 102 *col.2.* Masc. *de prob. libr.3. concl.1358. nu.14. seqq.* Rota coram d. Cæsare de Graff. *decis.72. nu.1. seqq.*

166 AMPLIA I. Hanc † quartam regulam, vt serui testimonium sit ipso iure nullum, possit q; propterea, etiam parte non opponente, iudicis officio à testificatione repelli, secundum Ang. *in authen. de test. §.1. n.2. quam in proposito referendo sequuti sunt Corrad. vbi supr. d. nu.69. fol.* 102 *&* Masc. *d. concl.*1358. *n.*16. & faciunt, quæ generaliter de testibus inhabilibus iudicis officio repellendis dixi *supra q.* 62. *nu.* 190.

167 AMPLIA II. Vt † nec etiam in testamentis & instrumentis possint serui in testes adhiberi per iura allegata, *vide supr. in reg. num.* 165. sed quid si fuit adhibitus, tanquam liber, an defecta seruitute possit deponere de contenentibus ipsius instrumenti vel testamenti, vide Dd. *in l. 1. C. de test.* Camp. *de test. d. reg.* 111. *in 6. fall. & tenus per Alb. de Mal. in tract. de test. c.5. n.7. seq.* cuius dicta referre non curam, quia seruorum vsus apud nos parum reperitur.

168 AMPLIA III. Vt & multo † minus possit idem seruus contra dominum testificari, præterquam in casibus, *de quibus in l. quicunque, C. de seruis fugitiu. text. est in l. pridem, C. de quæst.* Alb. de Mal. *in tract. de test cap.6. nu.1. in fine, versicul. dominum autem*, Campeg. *reg.* 111. *in 4 fallen.* Corrad. *in pract. §.2. de off. prætor in caus. ciuil. rub. de test. in parte, personas testium aggrediendo, verbo domestici, post nu.* 42 *fol.* 83. *& verbo seruus, num.69. in princip. fol* 0102. Montecell. *in repertorio test. verbo seruus. fol. mihi* 62. *col.2. versic.* 1. *vbi de materia & alios adducit, & ante istos Spec. in tit. de teste, §.1. n.39. versic. contra dominum vero.*

169 LIMITA I. Eandem † quartam regulam non procedere in eo seruo, qui communi opinione reputabatur pro libero, puta, si talis credebatur, vel ab omnib. vel a maiori parte populi, nam is a testificando non repellitur, ex allegatis per Spec. *in tit. de test. n.39. vers. tamen si testis, &c. iuncto ver. quod si tantum a maiori parte, &c.* (vbi tamen secus si à multis, & non à maiori parte fuerit liber reputatus) *Nell. de test. n.23. versic si tamen testis, Alb. de Mal. de test. c.5. n.3. iuncto nu.5. per totum*, (amplg. *de test. reg. 111. in 5. fall. Corrad. in pract. §.2. de off. prætor. in caus. ciuil. rub. de test. in parte, personas testium aggrediendo, verbo serui, n.69. ver. quæ tamen omnia, fol.*103. Masc. *de prob. lib.1. concl.*1358. *n.*17.

170 LIMITA II. Quia † licet serui regulariter ad testificandum non admittantur, dicit tamen glo. *in l. serui, ff. de testibus*, quod si præcedit semiplena probatio, tunc testimonium serui cum illa semiplena probatione faciet vnam probationem, refert & sequitur Nell. *de test. n.23. D. ad fin.* Sed † certe, si limitatio esset vera, destrueretur regula proposita, nec inueni gl. *in d.l. serui*, dicentem hoc, ad quod allegatur per Nellum.

171

172 LIMITA III. Vbi † veritas aliter haberi non potest, & sic in defectum probationum: vt dicit fere ad literam IC. *in l. serui, ff. de test.* gl. hoc ibi intelligit, tribus concurrentibus; primo cum tormentis, secundo præcedentibus indiciis, tertio vt interrogetur de suo facto tantum, non de alieno, sed Alb. de Malet. *in tract. de test. c.5 post num.1. iuncto n.4. per totum, post Io. And. quem allegat*, admittit, vt possit testificari isto casu, etiam de facto alieno, & ita etiam videntur de mente Dd. *vt ex allegatis per Nell. de testib. nu.23. versic. nisi in defectum probationum, & versic. nisi in casu necessitatis*, (amp. *d. reg.* 111. *in 1. fallen. Montic. in repertorio test. verbo serui fol.62. col.2. versic.4. Corrad. in pract. d.n.69. versic. declara etiam, fol.*102. Masc. *de prob. lib. 3. concl.*1358 *nu.*18. *& ante istos Spec. in tit. de teste, §.1. nu.39. versic. nisi in defectum probationum, faciant in simili generaliter tradita, de teste inhabili, infr. q.62. nu.*50.

173 LIMITA IV. In † exceptis criminibus, in quibus seruus à testificando non repelluntur, cum in iis delictis etiam inhabiles recipiantur, per ea, quæ dixi *infra q. 62. n.81. &* seq. sed in specie de seruis sic affirmarunt post alios, quos allegant Spec. *in tit. de test. §.1. nu.39. vers. nisi in crimibus exceptis*, Nell *de testib. d. nu. 23. vers. & nisi in crimibus exceptis*, Alb. *de Mal. de testib. c.5. n.1. vers. & nisi in casibus exceptis*, Campeg. *reg.* 111 *in 2. fall. Corrad. in pract. d. nu. 69. in fin. vers. item in crimibus exceptis, fol.*103. Masc. *d. concl.*1358. *nu.*19. **1365.**

174 LIMITA V. Quia † serui possunt deponere de facto proprio, sed cum tormentis, & iunctis præsumptionibus, *vt per Spec. tit. de test. §.1. n.39. vers. in facto tamen suo, Campeg. de test. reg.* 111. *in 3 fall. Corrad. in pract. d.n.69. in fin. fol.*103. Masc. *d. concl* 1358. *num.2.* & de hoc habemus text. cum gl. *in l. serui responso. ff. de test.* qui tamen text. *vt supra mox admonui*, loquitur in defectum aliarum probationum, & vbi veritas aliter haberi non potest.

175 LIMITA VI. Hanc † eandem quartam regulam nõ procedere in eo, qui actu est liber, & potẽtia seruus, vt puta in seruo sub conditione, nam per conditionis euentum, ex qua seruus euadat ille, qui liber existens, testificatus est, non irritatur eius testimonium, *vt per Alb. de Mal. in tract. de test. c.5. n.17. Campeg reg.* 111. *in vlt. fall. Masc. de prob. lib.3. concl* 1358 *n.*21. Corrad. *d. n* 69.

176 Et idem † in eo, qui in statu libertatis existens, licet pendeat iudicium super seruitute, quod admittatur ad testificandum, sed reseruetur in fine litis disputatio illius fidei & probationis, scripsit Nell. *de testibus, num.23. versic. & illud si testis, &c. & ante eum Speculat. in tit. de teste, §. 1 n.39. vers. sed si proposita.*

177 SVBLIMITA Hanc † sextam limitationem, vt nõ idem sit in statu libero, in eo scilicet, qui actu est seruus, sed potentia liber, vt puta, quia sibi libertas relicta est sub conditione, nam idẽ iudicamus de eo, quod de seruis, cũ attendatur tempus depositionis, & propterea nec etiam statu liber admittitur ad testificandum, *vt per Alb. de Malet. d.c.5. nu.16. Corrad. d.n.69. in princ. Campeg. de testib. d. reg.*110. Masc. *d. concl.*1358. *n.*16.

LIMI-

178 LIMITA VII. In seruo facto † libero, qui potest testificari dein, quæ antea vidit in seruitute, sicut pluribus earum auctoritatibus hanc limitationem probat Nepos de Monte Albano, *in tract. de testib. nu.72. & nu.74. vers. tamen pro aliis*, Ioan. Monach. *in suo defensorio iuris, §. quia, numer.5.* Ioan Marian. Monticell. *in repertorio testium, verbo, serui, fol. mihi* 62. *column.2. vers.3.* Mascar. *de probat. lib.3. concl.*1358. *n.*22. *& ante istos Specul. in tit. de teste, §.1. n.38 vers. pro aliis tamen.*

179 SVBLIMITA Hanc † septimam limitationem nõ procedere in liberto volente deponere ad fauorem sui patroni: nam ad testificandum pro eo non admittitur, cum adhuc pro domestico reputetur, secundum spec. *in tit. de teste, §.1. num.2. vers. & aliud est in liberto, vbi bene loquitur* Iacob. Egid. *in tract. de testib. nu.10. vers. item repellunt testes. Feder. de Schenck. in tract. de testibus, sub nu.27. Ausf. de reprobat. test. nu.64.* vbi ampliat, etiam in filiis libertorum, & tam in ciuilibus, quam in criminalibus, & etiam quod sit admissus, adhuc non probet, *vt ibi per eum Alb. de testib. c.2. nu.1. in fine*, Campeg. *de testib. reg.20. in princip.* Mascar. *d. concl.*1358. *n.*43.

180 AMPLIA Præcedentem † sublimitationem, vt multo magis procedat, si libertus vellet deponere cõtra suum patronum, nam admissus non probat, nec ad id potest cogi, nec etiam volens recipitur, *vt per Specul. in tit. de teste, §.1. nu.38. vers. item quod est libertus. Ausf. ver. de reprobat. test. nu.64.* Alber. *de Malet. de testib. dict. cap.2. numer.1. in fine*, Nepos de Monte Albano, *de testib. n.74.* Nellus *de testib. n.12. in fine, vers. libertus contra patronum, & est textus, in l. pridem, C. de quæst.*

ARGVMENTVM.

Subditi & vasalli, an & quando admittantur ad testificandum pro eorum dominis, & admissi qualem faciant fidem & probationem.

SVMMARIA.

Subditus quis dicatur, vel ratione feudi, vel ratione iurisdictionis, num. 181.

*Vasallus seu feudatarius potest esse testis pro domino suo, n.*182. *& 183. & 184. vbi de communi, licet aliqui relati num.*185. *contrarium dixerint.*

*Vasallus non potest esse testis pro domino suo, si iurauit illis fidelitatem, n.*185. *sed contra, nu.* 186.

*Vasallus pro suo domino potest esse testis, & ècontra secundum qualitatem personæ ipsius vasalli, n.*187. *ideo si is fuerit bonæ famæ, vel etiam deponat verisimilia, tunc vtique est idoneus testis, n.*188. *& seq. secus si sit malæ famæ, n.*190.

*Vasallus non admittitur in testem pro domino suo, si talis dominus sit persona terribilis, & soluta vim inferre vasallis, n.*191.

*Vasalli admittuntur ad testificandum pro domino suo, si de gestis in feudo & baronia, nu.*192. *secus de gestis extra feudum, & illius territorio, nu* 193.

*Vasallus licet non possit testificari pro domino suo, potest tamen contra dominum, nu.*196. *sed contra, nu.*194.

*Vasallus an priuetur feudo ex eo, quod testimonium protulit contra suum dominum, nu.*195.

*Vasallus potest testificari pro domino suo, quando feudum, quod habet, est paruum, secus si magnum, num.*197. *ed contra, nu.*198.

*Vasallus non potest testificari pro domino, quando agitur de re, quam habet in feudum, & sic commodum & interesse est commune, nu.*199.

*Vasallus valde amicus domino suo, non potest pro illo testificari, nu.*200.

*Vasallus pro domino suo nunquam est testis integræ fidei, & omni exceptione maior, nu.*201.

*Vasallis examinatis pro domino semper minus creditur, quam alijs non vasallis examinatis contra dominum, nu.*202.

*Subditus ratione iurisdictionis non prohibetur testimonium ferre pro domino suo, nu.*203. *vbi de communi, licet contrarium tenuerint aliqui relati nu.* 204.

*Subditus potest testificari pro domino suo, etiam quod is habeat in illos merum & mixtum imperium, nu.*205.

*Dominus an possit esse testis pro subdito suo. nu.*206.

Subditus potest testificari pro domino suo de iis, quæ gesta sunt in statu & territorio ipsius domini, secus si de gestis extra statum, num. 207.

*Subditus vilis, pauper, non verisimilia deponens, vel is, contra quem aliqua alia suspicio laboraret, non est idoneus testis pro domino suo, nu.*208

*Subditi angarij & parangarij, testes esse non possunt pro eorum dominis, nu.*209.

*Subditi nec possunt testificari pro eorum dominis, qui sunt natura terribilis, sæui, & tales, vt præsumantur subditis vim illaturi, nisi ad eorum fauorem deposuerint. nu.*210. *quando autem dominus ducatur talis naturæ, nu.*211.

*Subditi etiam in casu, in quo admittuntur ad testificandum pro eorum dominis, non sunt testes integræ fidei, & omni exceptione maiores, nu.*212.

QVÆSTIO LV. INSPECTIO III.

SVBDITVS, Aut † vasallus, quis alteri esse 181
potest, (quatenus attinet ad propositam testium materiam) duobus modis, vel ratione feudi, vel ratione iurisdictionis. Continebit igitur præsens inspectio duo capita: vnum de subditis ratione feudi, aliud de subditis ratione iurisdictionis. Sic partier & duas formabo regalas.

REGVLA I. Sit † affirmativa: quod vasallus ratione 182
feudi, & sic feudatarius potest esse testis pro domino suo, secundum communem * Dd. opinionem quã * dicunt probari *in cap. 1. & ibi etiam Abbas. 1. col. n.3. vers. nolo ex dicta parte, si de mutatione, vel domino in cuius fidelitatem iuraui, &c. addi. Soc. ibi oriatur, & in cap.1. §. item n.10, vbi idem Abbas. vers. pono ab extra, quid sit inuestitura, & in cap.1. quot casus sint necessar. ad proban. nouæ inuestit. & in cap. 1. §.1. de controuer. inuestitu. Ifern. in dict. cap. 1. column. pen. vers. alij dicunt, eodem tit. si de inuestit. inter dom. & vasall.* Ioann. Andr. *in addit. ad Spec. in tit. de teste, numer.20. in verbo, hominem. Baldus, qui testamento, §. potestatis, ff. de testamen. & in capit. ego N. episcopus, num.11. vers. ex hoc sumitur, extra de iureiurando. Nec in tractat. de testibus, num.12. in princip.* Crot. *in tractat. de testibus, num. 89. in princip. iuncto ver. & quod vasallus, & numer. 90. versic. tenendo tamen communem opinionem, vbi testatur de communi * opinione, & respondet rationi contrariæ. Afflict. decis.* * *304. post num.3. post 12. & num.14. vbi relatis vndecim opinionibus Doctorum, ita per illud consilium, nemine discrepante, concluſum fuisse testatur Paris. consil.75. numer.23. versic. prout etiam, lib.1. Cæsar. Vrsin. in addit. ad Afflict. dict. decis.304. post num.1. Gabr. tit. de testib. conclus.10. nu.16. Mascar. de probat. lib.3. conclus.*1398. *num.8.* (1.) *vbi pariter testatur de communi opinione.*

Et licet contra regulam tenuerint † gloss. *in c. de for-* 183
*ma, circa finem. 23. q.5. Alber. de Malet. in tract. de testib. capit.2. num.*31. vbi pro hac contraria affert duas rationes, Ausf. *de reprob. test. nu.94. vbi alios adducit*, Archi. & But *relati per Gab. tit. de test. lib.1. & concl.10. post nu.22. vers. contrarium in vasallo.* Campeg. *de test. reg.17. in prin.* Lacob. Nouell. *reg* 216. *n.* 13. Corrad. *in pract. de off. prator. in caus. ciuil. rubr. de testibus in parte, personas testium aggrediendo, verbo, vasallus, n.*46. *fol.*92. vbi relatis aliorum opinionibus, hanc contrariam negatiuam dicit veriorem. Non † per hoc tamen ab care- 184
cedas, quæ non solum magis communiter * a Dd. recepta est, sed etiam magis vera, declarata tamen, vt mox in sequentibus limitationibus dicam.

LIMITA I. Propositam regulam, vt † procedat in 185
illo vasallo, qui est obligatus domino ad præstandum certa seruitia tantum, & non ad fidelitatem, tunc enim verum est, quod potuit pro ipso domino testificari, vt

Patet in illis, qui tenent ab Ecclesia decimas in feudum, *extra de decimis, cap. quamuis*, secus in illo, qui est etiam obligatus ad præstandum sacramentum fidelitatis. Cum enim sacramentum habeat in se quandam speciem seruitutis, *c. indignum, extra de re iud.* seruus autem pro domino testificari nequeat, *l. seruus, C. de testib. cum alia relatis, nu.* 165. ita pariter nec vasallus pro dominio suo testificari poterit. Hæc sunt fere eadem verba posita per Spec. *in tit. de test. §. 1. vers. alij dicunt, iuncto n.* 21. *quem sequuti sunt Nell. in tract. de testib. nu.* 12. *ad medium, vers. vel dic, Alb. de Malet. in tract. de testib. part.* 2. *nu.* 27. *&* 28. *Campeg. de testib. regul.* 17. *in princip. iuncta* 2. *fallen.*

186 Contrarium scripsit Aluar. in † locis citatis, *in reg. sup. nu.* 182. vbi retorquendo argumentum dixit, quod imo vasallus admittitur ad testificandum pro domino eo, quia iurauit fidelitatem. Cum enim fidelitas cõtineat in se honestatem, & contra honestatem esset, si vasallus falsum deponendo pro eo daret ipsi lucrum, cũ aliena factura, ideo ratione iuramenti admittendus est in testem potius, quam repellẽdus, sequitur Affl. *d. dec.* 304. *nu.* 4. *iuncto nu.* 14. vbi testatur ista, nemine discrepante, fuisse conclusum in Neapolit. Consilio: non dissentit Vrsill. ad Affl. *d. decis.* 304. *post n.* 1. *vers. etsi iurasset fidelitatem, Masc. de prob. libr* 3. *concl.* 1398. *nu.* 4.

187 LIMITA II. Nisi † vasalli persona contrarium suaderet, eum scil. non esse admittendum in testẽ: nam, vt inquit Abb. *in c. accedens, il primo, nu.* 22. *vt lit. non contestat. & in c. insuper, in fin. de test. quem etiam sequutus est Felyn. in dict. cap. accedens, num.* 9. *& hos refert Corrad. in pract. §.* 2. *de offic. prætor. in causs. ciuilib. rubr de test. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, vasallus, num.* 46. *sed Abb. folio mihi* 92. *colum.* 1. *& ante Corrad. Affl. d. decis.* 304. *nu.* 5. *vers. quarta fuit opinio, Aufrer. de reprobat. test. numer.* 94. vbi & alios refert, admittitur, & non admittitur ad testificandum vasallus, secundum qualitatem personæ ipsius vasalli, & domini, pro quo testificatur. De qualitate domini dicam mox *in sequentis limitatione*, nunc dicam de quali-

188 tate personæ ipsius vasalli: ideo † si vasallus erit bonæ famæ, & probatæ vitæ: tunc sine dubio non repelletur à testificando ad fauorem domini, *vt per Affl. d. dec.* 304. *nu.* 14. vbi dicit, quod vasallus virtuosus destrueret affectionem vasallagii propter veritatem, iuxta sententiam Philosophi 1. *Ethic.* ibi, *propter veritatem destruenda sunt familiaria, &c.* nec dissentit Mascar. *d. concl.* 1398. *nu.* 5. vbi *ex And. de Isern. in d. c.* 1. *quid si inuestitu. for. & ex Felyn. in d. cap. accedens, il primo, n.* 9. *vers. alias autem vt lit. non con-*

189 *test.* dixit, non esse præsumendum vasallum † probatæ vitæ, velle peierare, & propriæ animæ suæ salutem deperire, & propriæ animæ suæ salutem deperire, & multo magis admitteretur vasalli testimonium, si vltra bonam eius famam deponeret verisimilia, & aliorum testium depositionibus adiuuaretur, *vt notanter post Bald. quem allegat, voluit Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in titul. de test. §. 1. post numer.* 2. (20.) *in verbo dicat, litera K. & alios plures adducit concordantes, Gabr. libr.* 1. *rub. de test concl.* 10. *num.* 26. *ad fin. & per Bos. in titul. de oppos. contra test. num.* 99. *vers. tamen est aduertendum.* At † secus si vasallus non sit bonæ famę, quia tunc

190 non esse admittendum, in specie affirmauit Vrsil. *in addit. ad Affl. d. decis.* 304. *nu.* 2. *vers.* 2. *limitarem, & est de mente Bossy. d. nu.* 99.

191 LIMITA III. Quando † persona domini esset sęua, terribilis, & talis, quod quando vasalli suam voluntarem adimplere recusant, soleat illis vim inferre, aut similia facere: tunc enim non admittuntur in testes, *vt per Fel. in dict. c. in literis, nu.* 3. *vers. & colligitur hac distinctio, extra de test. Afflict. d. dec.* 304 *post nu.* 5. *&* 6. *& ibi Cæsar. Vrsill. in addit. sub nu.* 3. *Aufr. de reprob. test. num.* 36. *vers. sed pro concordia, Gabr. lib.* 1 *tit. de testib. concl.* 10. *&* n. 30. *Mascar. de prob. libr.* 3. *concl.* 1398. *num.* 16. Et faciunt, quæ in simili de subdito, ratione iurisdictionis, dixi *infra nu.* 210.

192 LIMITA IV. Vt tunc † demum vasalli pro domino in testes admittantur, quãdo scilicet agitur de probando factum, vel dictum in comitatu, baronia & feudo: tunc enim illi admittuntur, tanquam magis informati, & eo magis admittentur, si alii non interfuerint, nisi vasalli, quia tunc pariter, cum veritas aliter haberi, quam per eos, non possit, non improbatur vasallorum testimonium, *arg. text. in l. consensu, C. de repud. cum aliis in proposito allegatis per Affl. d. decis.* 304. *nu.* 9. *vers.* 9. *fuit opinio, & ibi Cæsar. Vrsil. in addit. nu.* 7. At † secus si dominus per

193 suos vasallos vellet probare id, quod alibi, & extra feudum factum vel dictum est, quia tunc non admittatur eorum testificatio, cum domino imputãdum sit, quare alios non adhibuerit testes, *arg. tex. in l.* 2. *ff. si quis caut. in l. si fideiussor. §.* 1. *ff. qui satisdar. cogantur, & in l. quoniam, C. de hæret. cum aliis in proposito per Affl. nu.* 9. *& per Masc. dict. concl.* 1398. *num.* 9. *& seqq. allegatis.* Sed ista est materia potius subditi, ratione iurisdictionis, quam ratione feudi, ideo vide *infra nu.* 208.

194 LIMITA V. Quia † etsi vasallus possit pro domino suo testificari, non tamen potest contra dominum, ad glo. *in c. de forma, ad fin.* 22. *qu.* 5. vbi quod vasallus, nec pro domino, nec contra dominum admittitur in testem, *& idem dicit Aufrer. de reprobat. test. num.* 94. *Corrad. in pract. §.* 2. *de offi. prætor. in caus. ciuilib. rubr. de test. in parte, personas testium aggrediendo, verbo vasallus, num.* 46. vbi pluribus relatis facit conclusionem, quod tam in ciuilibus, quam in criminalibus, & tam pro domino, quam contra dominum, vasallus non potest testimonium ferre: & in specie, quod non possit aut debeat contra dominum testificari, *allegat tex. in tit. de consuetudine rect. feud. §. similiter, & ibi præcipue Bal.* Imo disputant Dd. An † vasal-

195 lus privetur feudo ex eo, quod in causa capitali testimonium dixerit contra suum dominum, *vt videre est apud Iser. in cap.* 1. *§ sed & qui, nu.* 7. *lib.* 3. *tit. quæ sit prima caus. benefic. amit. Afflict. in c.* 1. *§ sed & qui delator, eodem tit. Ias. in l. sed & si hac. lj. de in ius voc. nu.* 41.

Verum † proposita limitatio succedit, retenta opi- 196
nione eorum, qui dixerunt, regulariter vasallum non posse pro suo domino testificari, & de quibus *supra nu.* 183. sed retenta contraria opinione, quam dixi magis communem, *supr. nu.* 182. videtur & verius dicendum, vasallum, sicut potest pro domino suo testificari, ita etiam & posse contra eum, per Nell. *in tract. de test. nu.* 12. *in fin. vers. vasallus autem*, vbi quod potest vasallus contra dominum testificari in causa feudi, *per l. aduersarius. C. de test. & idem tenet Affl post Bal. quem allegat, d. dec.* 304. *nu.* 7. *Campeg. de test. reg.* 17. *in* 3. *fall.* vbi quod vasallus potest testificari contra dominum litigantem cum alio vasallo, *Bertach. in suo repertorio, in verbo testes, qui esse possunt, nu.* 94. *sicut illum refert Montic. in repertorio, verbo vasallus vel subditus. fol.* 66. *col.* 2. *vers.* 4.

197 LIMITA VI. Vt † feudatarius possit pro suo domino testificari, quando feudum, quod habet, est paruum, secus si magnum, *vt per Spec. in tit. de test. §.* 1. *nu.* 29. 20. *vers. vel distingue, & ibi Io. And. in addit. in litera L. in verbo dicat. sequitur Nell. de test. num.* 12. *eod. vers. vel distingue, refert Affl d. decis.* 304. *post nu.* 1. *vers. prima opinio. Gabr. rubr. de test. libr.* 1. *concl.* 10. *nu.* 41.

Sed contrarium fuisse † de mente Affl. *in d. dec.* 304. 198
affirmat Cæsar. Vrsil. *in addit. ad eam, post num.* 1. *vers. quod ampliatur procedere.*

199 LIMITA VII. Quando † vasallus deponeret super re, quam habet in feudum ad ipsius, & ad domini commune commodum, quia tunc ratione interesse, quod habet, sine dubio admittendus non est in testẽ, Alb. de Malet. *in tract. de testib. cap.* 2. *nu.* 30. vbi quod hoc est indubitanter verum, *Afflict. post Ant. de Butr. & Alex. quem allegat, d. decis.* 304. *n.* 9. *& ibidem Cæsar Vrsill. in addit. num.* 4. *Nouel. regul.* 216. *nu.* 13. *vers. quod intellige, Campeg. de te-*

stibus, regul. 17. *in* 1. *fall. Gabr. lib.* 1. *tit. de testibus, concl.* 10. *nu.* 29. (26.). *Mass. de prob. lib.* 3. *concl.* 1398. *nu.* 17. *seq.*

200 LIMITA VIII. Quando † vltra vasallagium concurreret grandis amicitia inter feudatarium & dominum: nam tunc sine dubio non admittitur vasallus ad testificandum pro domino, secundum Affl. qui cõcordantes adducit, *dict. decis* 304. *numer.* 12. *vers. fallit, dicit ipse, iuncto num.* 14. *vers. dummodo non probetur, quod sit grandis amicitia, coniunctus sequitur Vrsil. in addi. ibi, nu.* 5. *Gabr. d. concl.* 10. *num.* 27. *&* 28. *vbi & idem si sit familiaris, Mascar. de prob. lib* 3. *concl.* 1398. *num.* 19. Et hæc limitatio pariter est indubitata, quia, *vt infra dicam in vltima inspectione huius quæstionis*, sola amicitia, quando grandis est, repellit testem à testificando.

201 LIMITA IX. Quia † in omnem euentum vasallus, seu feudatarius pro suo domino non est testis integræ fidei, & omni exceptione maior, *Alb. de Malet. in tract. de testib. part.* 2. *nu.* 29. 2. *vers. minor tamen ei secundum eos fides adhibetur, &c. post al. os antiquiores, quos allegat Afflict. d. decis.* 304. *post num.* 5. *vers. minor tamen ei fides adhibenda est, Gabr. libr.* 1. *tit. de testibus, concl.* 10. *num.* 32. faciunt in simili, quæ mox dicam de subdito ratione iurisdictionis, *nu.*

* 212. Et ista limitatio etiam recipitur communiter * ab illis Dd. qui affirmatiuam opinionem sequuntur, de quibus *supra nu.* 182. *in regula.*

202 LIMITA X. (Et † hæc limitatio infertur ex præcedenti) vt regula non procedat, quando pars suam intentionem probasset per testes non vasallos, nam tunc ad probandum contrarium vasalli non erunt eiusdem fidei & probationis, quia in pari numero magis erit credendum non vasallis, *vt per Vrsill. in addit. ad Afflict. d. decis.* 304. *nu.* 2. *sequitur e Masc. d. concl.* 1398. *num.* 12. *seqq.* vbi, relatis concordantibus, eam reddit rationem: Quia scilicet semper vasalli præsumuntur habere aliquam affectionem erga dominum, & ideo cæteris paribus redduntur in hoc impares, dummodo materia sit talis, vt ita possit esse bene nota non vasallis, sicut vasallis, aliter secus, *vt ibi per eum.*

Et hæc dicta sufficiant de subdito ratione feudi, veniamus modo ad vasallum ratione iurisdictionis.

203 REGVLA II. Sit † in hac eadem tertia inspectione pariter & affirmatiua, quod licit. subditus, seu vasallus ratione iurisdictionis nó prohibetur testimonium ferre pro suo domino, *vt per Fel post Bald. Imol & Io. de Anan. quos allegat. in cap. in literis, num.* 3. *extra de test.* eam affert rationem ab absurdo vitando sumptam, quia alias sequeretur, quod Princeps, vel Prælatus maxime habens magnum statum, & regimen, non inueniret testes in propriis causis. Et licet text. *in l. idonei, ff. de reglib.* velit, non esse idoneos eos testes, quibus imperari potest per producentem, intelligitur tamen text. ille de illis testibus, quibus possumus imperare, vel ratione patriæ potestatis, vel ratione particularis & priuatę iurisdictionis, vt est iurisdictio dominorum contra seruos. Non autem ratione vniuersalis iurisdictionis, quam Princeps habet in suos subditos: sic nempe post Felyn. *vbi supr.* regulam hanc fundant Dd. communiter, *vt videre est apud Bal. in l. eos, num.* 2. *Alb. in fine legu, Cast. n.* 2. *Ioan. Suhar. nu.* 2. *C. de testib. Afflict. decis* 304. *nu.* 7. *vers. sexta fuit opinio, iuncto nu.* 8. *Marsil. in l.* 1. *§. ad quæstionem, nu.* 2. *ff. de quæst. Aufr. de reprob. testium, num.* 36. *vers. fallit primo, Boss. in titul. de oppos. contra testes, num.* 69. *vbi ex Mart. in tractat. de Principe, titul.* 1. *concl.* 200. (300.) *prout ipsum allegat, ita dicit de consuetudine seruari, quod & ante eum testatus est Specul. in titul. de teste, §.* 1. *num.* 18. *& ibi Ioann. Andr. in addit. litera D. in verbo, obseruatur, addo & pro eadem regula, Diaz. regul.* 746. *in* 2. *limitatione, Gabr. libr.* 1. *titul. de testibus, concluſ.* 10. *num.* 21. *vbi plures alios refert, Ioan. Mar. Montic. in suo repertorio testium, verbo, vasallus. folio mihi* 66. *colu.* 2.

* *vers.* 3. *quibus apparet, ita cõmuniter * esse a Dd. receptum, prout*

testatur Boss in titul. de oppos. contra testes, numer 99. † Etsi 204
contrarium senserint gloss. *in dict. Ludouici, in verbo, super vari, ff. de testibus, Aluarot. in capit.* 1 *§. quid enim, colum. fin vers. nec obstat, quod imperare, in tit. quid sit inuestitura. ex rationibus bene deductis per Felyn. in d. cap. in literis, eodem num* 3. *vers. sed contra, &* per *Aufrer. de reprob. test. d. num.* 36. *vers. sed contra istam fallentiam, & per Alb. de Malet. de testibus, part.* 2. *numer.* 43 *iuncto num.* 45. *& seq. Campeg. de testib. regul.* 18. *in princip. cum aliis relatis per eundem Montisell. in d. verbo, vasallus, fol.* 66. *col.* 1. *vers.* 2. *& colum.* 2. *vers.* 2. Regula enim proposita non solum magis communiter * est recepta, sed etiam * est verior, declarata tamen, *vt mox audies in sequentibus limitationibus.*

AMPLIA Hanc secundam † regulam, vt licet ali- 205
qui in proposito considerauerint, an dominus in subditos habeat, vel non habeat merum & mixtum imperium, vt si habeat, non sit eo casu subditus in testem pro eo admittendus, ex quo potest dominus in vasallos minacem terrorem incutere, *arg. tex. in l. per impressionem, C. quod met. caus. & text. in d. l. idonei, ff. de test.* Si vero non habeat merum & mixtum imperium, sed tantummodo simplicem iurisdictionem, & tunc non prohibeantur vasalli pro eo testificari, cum magis sit præsumendum, vt timeant Deum, & eorum animę salutem, quam dominum, prout horum opinionem refert Affl *d. dec.* 304. *nu.* 11. *vers. decima fuit opinio, nec dissentit Alb. de Mal. in tract. de testib. par.* 2. *n.* 47. *vers. quod dictum possit optime exemplificari.* Hæc tamen distinctio communiter * reprobatur ex ratione considerata à Dd. de qua *sup.* * in regula, & propterea vasallum posse testimonium ferre etiam pro domino in eo habente merum & mixtum imperium, fuisse nemine discrepante resolutũ in Consilio Neapolitano, testatur Affl. *d. decis* 304. *nu.* 14. *vers. etiam quod in eum dominus habeat merum & mixtum imperium, &c.* probata distinctione prædicta, *vt ibid. n.* 11. *vers. decima opinio, iuncto num.* 12. *vers. hæc opinio non placuit, nec* [illegible] *Masc. de prob. libr.* 3 *concl.* 1398. *nu.* 4.

AMPLIA Rursus, quia † sicut subditus admittitur 206
ad testificãdum pro suo domino, ita etiam dominus admittitur pro subdito, & an verum sit, & quando, dixi *in prima inspectione huius quæstionis, n.* 99. *seqq.* hic non repeto.

LIMITA I. Dictam † secundam huius tertiæ inspe- 207
ctionis regulam, vt procedat, quando ageretur de probando factum, vel dictum in statu illius domini, cuius testis productus est subditus: at secus si ageretur de probando factum, aut dictum extra illius statum, quia tunc subditi & vasalli non videntur admittendi, & quatenus admissi, eis non est credendum, ex relatis per nos *supr. in* 1. *reg. n.* 192. *& seq.* qui optime loquuntur etiam in subditis ratione iurisdictionis, & illis addo Boss. *in tit. de oppos. contra test. nu.* 99. *post medium, vers. Et est aduertendum*, vbi bene comprobat hanc limitationem, eamque dicit esse ex mente omnium, & quod si quispiam de hoc dubitaret, esset sine iudicio.

LIMITA II. Quando † subditus esset vilis, pauper, 208
non verisimilia deponeret, aut aliqua alia suspicio contra eum laboraret, quia tunc sine dubio nulla ei fides adhibenda est, vt bene & rationibus & Dd. auctoritatibus, ac præsertim ex Rom. *in cons* 382. *n.* 5. comprobat Boss. *in tit. de oppos. cont. test. nu.* 99.

Eadem † propterea in vasallis, & subditis angariis, 209
& parangariis, cum habeantur pro vilibus personis, & multum subiectis, affirmarunt Affl. *d. decis* 304. *nu.* 14. *in fine. & ibi Gram. in addi. & pariter Vrsil. in addi. n.* 6. *idem Affl. d. in* 1. *in verbo, angaria, in fine, nu.* 10. *vers. vltimo scias, in tit. quæ sint regalia, idem Gramm. cons.* 21. *num.* 31. *Gabr. libr.* 1. *tit. de testibus, concl.* 10. *nu.* 25. *Masc. de prob. libr.* 3. *concl.* 1398. *num.* 20.

LIMITA III. Eandem † secundam regulam, vt non 210
procedat in eo principe, ac domino, qui est naturæ

tam terræ & terribilis, vt nisi suo modo subditus fecerit præsumatur illi violentiam illaturus. Ex hoc enim, quod habens iurisdictionem possit in subditos imprimere minacem terrorem, efficitur, vt iidem subditi nō admittantur ad testificandum pro eo, prout vltra per nos in simili allegatos de vasallo, ratione feudi, *supra n.* 192. in specie de subdito ratione iurisdictionis sic affirmarunt Bart. *in l. eos, num. 2. & ibi etiam Bal. num. 2. vers. vel distingue. Salyc. nu. 2. vers. alij moderniores distinguunt. Ioan. Sichar. num. 4. vers. licet in illis, C. de testib. Felyn. in c. in literis, num. 3. vers. sed pro concordia, extra eodem. Aufrer. de reprobat. test. num. 37. vers. sed pro concordia. Alber. de Malet. in tract. de test. c. 2. num. (47.) 37. in fine*, vbi post Bald. quem allegat *in l. 3. C. de testib.* dicit, quod quando dominus potest grauare subditos ad sui libitum, tunc pariter dicitur posse eis inferre minacem terrorem; secus in illis subditis, qui solum reddunt certum censum annuatim domino, & nihil aliud extimescunt, nam isti non prohibentur esse testes pro suo domino. Quod vltimum & ego credo verum. Sed primum, quod non possint esse testes illi subditi, qui possunt ad sui libitum à domino grauari, est contra ea, quę scripsi *supr. n.* (295.) 205. ideo melius iudicio meo loquutus est Bos. *in tit. de oppos. contra test.* vbi post Rom. quem allegat *in cons.* 382 *post n.* 5. declarando, an & quando dominus dicatur talis natus, vt debuerit metum subditis inferre ad hoc, vt suo tuæ, vt debuerit metum subditis inferre ad hoc, vt suo

211 modo testimonium dicant. hoc † iudicis arbitrio remittam affirmat, *addo & pro hac eadem limitatione Cæsar. Vigilan. addit ad Afflict. decis. 304. nu. 3. Gabr. lib. 1. tit. de testib. concl. 10. n. 22. vbi plures alios refert, Campeg. de testib. reg. 12. in 2 fallen. Diaz. reg. 746. in 2. limitatione, vers. quod intellige, Conrad. in pract. §. 2. de off. prætor. in caus. ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis, nu. 55. Boss. in tit. vers. habiti regum. fol. mihi 96. colum. 1.* Ex quibus sine dubio dici potest, hanc limitationem non solum

* communiter, * sed etiam ab omnibus, nemine discrepante, receptam esse.

212 LIMITA IV. Vt † in omnem euentum, & in omni casu subditi isti non sint testes integræ fidei, & omni exceptione maiores, per ea, quę in simili de subdito ratione feudi dixi *supra numer.* 201. & in specie de subditorum ratione iurisdictionis, adduco idem tenentes Alber. de Malef. *in tractat. de testibus, part. 2. numer.* 47. vbi eam adducit rationem, quia nunquam subditus euitat suspectionem amoris, vel timoris, & ad id ponderat text. *in l. donat.*, vbi præcipue Alber. de Rosat. *ff. de testibus*, qui non dicit repelli eos testes, quibus possumus imperare, sed solum non esse idoneos, & satis non dicuntur i[illegible], cum eis de fide diminuatur, *vt ibi per eum, & per Boss. in titul. de oppos. contra testes, numer. 100. versic. & quia dixi, Gabr. dict. conclus. 10. num. 23. vbi plures alios refert concordantes, Conrad. in pract. dict. vers. subditi Regum, fol. 96. col. 1. num. 55. in fine.*

ARGVMENTVM.

Coloni, inquilini, vel Emphyteutæ, an, & quando pro eorum dominis testimonium dicere possint, & quantum valeat eorum testificatio.

SVMMARIA.

Colonus non admittitur ad testificandum pro domino suo, n. 213.
Colonus adscriptitius non potest esse testis pro domino suo, n. 214. contra, n. 215. Concorda, vt nu. 216.
Colonus de consuetudine ad testificando non repelluntur, sed minor eis fides adhibetur, & ita seruatur tam in ciuilibus, quam in criminalibus, n. 217. & nu. 218.
Colonus partiarius non repellitur à testificando, num. 219 fallit, quando agitur de fructibus feudi, nu. 220. & nihilominus in omni casu erit in iudicis arbitrio, quanta fides sit illi adhibenda, nu. 221.

Inquilinus non repellitur à testificando pro domino domus, numer. 222.
Emphyteuta an & quando possit testificari pro domino suo directo, nu. 223.
Colonus non videtur repellendus à testimonio, quando non agitur de eius commodo, nu. 224 sed contra, nu. 225.
Coloni depositio suppletur ex habilitate alterius testis, num. 226. vel etiam ex numero testium, nu. 227.
Colonus est idoneus testis, quando agitur de probando possessionem fundi, in quo ipse laborabat, num. 228. declara, vt in num. 229.
Colonus potest esse testis pro domino suo, quando agitur de re minima, vel etiam quando est colonus rei minimæ, n. 230.

QVÆST. LV. INSPECTIO IV.

REGVLA In † hac quarta inspectione propo- 213
nitur negatiua, quod scilicet colonus non admittitur ad testificandum pro domino suo, *secundum glossin. pater, in fine. in verbo, in carta. Instit. de testament. & in cap. in literis, in verbo, de familia, extra de testibus. Specul. in titul. de teste, § 1. numer 12. versicul. domestici autem sunt, seruus, colonus, &c. Aufrer. de reprobat. test. numer. 21. in princip. Alber. de Malet. in tractat. de testib. par. 2. numer. 1. in fine, tantto num. 40. & 42. Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra, de proba. in verbo, testium depositiones, numer. 64. vbi testatur de communi * opinione, Campeg. de testibus, regul. 14. in princip. Bal. consil. 293. column. 3. num. 8. vers. quantum ad tertium, Socin. cons. 135. num. 6. lib. 2. & cons. 146. num. 11. & 12. lib. 1. Alex. cons. 32. viso puncto, & dubiis, num. 2. seq. lib. 1. & cons. 116. nu. 16. libr. 4. & cons. 57. nu. 13. seq. libr. 7. Io. Faber. in l. 2. vers. item quod sint domestici, C. de test. Campeg. de testib. reg. 14. in prin. Nouel. reg. 216. nu. 179 Ioan. Mar. Mont. in suo repertorio testium, verbo, colonus pro domino, folio 16. col. 2. vers. 3. Gabr. libr. 1. tit. de testib. concl. 10 nu. 58. & 60. vbi plures alios refert, Rolan. cons. 50. nu. 18. & 19. lib. 2. Masc. de probat. lib. 1. concl. 320. n. 1. & lib. 3. (2.) concl. 1957. n. 47. & alibi pluries,* & communiter * Dd. etsi contrarium sit de *
mente aliorum relatorum *infr. n.* (115) 125. Sed pro concordia vide in *nu. 216. & seq.*

AMPLIA Hunc † regulam, vt multo magis procedat in colono adscriptitio, nam & hunc præcipue repelli à testificando ad fauorem sui domini, voluerunt glossi 1. *in cap. 1. in princ. 3. qu. 5. & in c. in literis, in verbo, de familia, extra de testib. Alber. de Malet. de testib. cap. 2. num. 40. & 42. Socin. iun. cons. 135. sub num. 6. libr. 2. Campeg. de testib. reg. 14. in princ. cum aliis relatis per Gabr. libr. 1. tit. de testib. concl. 10. n. 60. & per Masc. de probat. libr. 1. concl. 320. nu. 2. & lib. 3. concl. 1358. nu. 8.* 214

Contrarium, quod † imo adscriptitius colonus non 215
repellatur à dicendo testimonium pro suo domino, voluit glos. 1 *in Auth. de test. tit.* (60.) 40. *§ si vero dicatur seruilis, in verbo, sta fit, vers. item quid de adscriptitio, & Inst. de iure personarum, in princ. in verbo, aut serui, ibi, quare poterant prædicti & facere testamentum, & ferre testimonium, &c. & ibi præcipue Syluest. Aldobran. hanc communem * testatur opinionem, licet contra eam disputando teneat Specul. in tit. de teste, §. 1. ver. quid de adscriptitio, nu. 40. Aufrer. de reprobat. test. sub n. 11. vers. adscriptitius, &c. Campeg. de testib. (sibi tamen in hoc contrarius) reg. 200. (209.) in fin. vers. adscriptitius potest esse testis, & pro hac contraria opinione dicit esse text. expressum in c. 2. de Iudæis Michael. Crass. qui & de communi * testatur in suis* *
commun. opin. lib. 2. c. 17. q. 14. in prin. Boss. in tit. de oppos. contra test. nu. 104. vers. & concluso videtur, vbi, & quod plus est, facit conclusionem generalem, quod colonus sit idoneus testis, nisi ex eo, quod deponit, sit percepturus aliquod commodum.

Pro † concordia potes dicere, secundum glo. *in dict.* 216
cap. in literis, in verbo, de familia, extra de testibus, quod aut coloni, siue adscriptitii, siue alii sint tales, quibus imperari potest, & tunc omnino repelluntur à testimonio,

nio, aut non sunt tales, & tunc admittuntur, sed eis creditur plus, aut minus, secundum qualitatem affectionis. Et hanc glossæ distinctionem communiter esse approbatam testatur Alex. *in cons. 57. incip. in caussa & lite inter Magnificum, nu. 14. lib. 7. & relatis hic contrariis opinionibus, per transiit Hector Aemil. in tract. de testib. verbo, adscriptitius, nu. 6. vers. sed prædicta, fol. 227. part. 1.*

217 Potes † etiam & secundo loco dicere, quicquid de iure Dd. controuertant, quod de consuetudine coloni non repelluntur à testificādo pro eorum dominis: sed minor eis adhibetur fides, *vt per Spec. in tit. de teste, §. 1. nu. 12. vers. tamen secundum Vberium, quem sequuti sunt Ias. ibi. de test. nu. 11. vers. sed colonus. Aufr. de reprobat. test. post num. 21. Alber. in l. etiam, num. 2. C. de testib.* vbi hanc Speculatoris opinionem & æquam, & iuridicam credit, rationibus ibi per eum consideratis, *Gabr. lib. 1. tit. de test. concl. 10. nu. 59. vbi alios refert concordantes, Conrad. in pract. §. 2. de off. prætor. in caus. ciuil. rub. de test. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, domestici, nu. 42. in fine, in 26 fall. fol. mihi 89. col. 2. Viu. in communi opin. verbo, testificari, vel testis esse potest colonus*, vbi testatur de veriori, & etiam communi, ac à cōsuetudine approbata opinione, *Hector. Aemil. in tract. de*
218 *test. dict. ver. adscriptitius, num. 4. eodem fol. 227. part. 1.* Et † licet Alber. *vbi supr. in d. l. etiam, nu. 2.* dixerit, cōmuniter *
& indistincte seruari, quod colonus à testificando repellatur, & Albericum referendo sequuti sint *Alber. de Malet. in tractat. de testibus, cap. 2. nu. 40. & seq. & Campeg. de testib. dict. reg. 14. in princip.* hodie tamen apud nos tam in ciuilibus, quam in criminalibus, magis communiter *
seruari opinionem Spec. quam & idem Alber. æquiorem affirmat, secundum veritatem testari possum, & hoc est, quod tacite voluit Rolan. *d. cons. 50. n. 18. seq. lib. 2. & Gabr. d. concl. 10. nu. 58.* vbi pluribus Dd. auctoritatibus relatis, testem colonum non dicunt esse repellendum: sed bene non esse idoneum. & consequenter sentiunt posse admitti, sed minorem fidem ei adhiberi, & ista est veritas.

219 LIMITA I. Propositam † regulam non procedere in colono partiario, nam & is à testificando pro suo domino non repellitur, *secundum Salyc. in l. quoniam liberi, column. final. vers. ex prædictis patet, de testibus, Bal. consil. 444. column. final. vers. ic. non obstat, quod vnus testis, volum. 1. Alexan. cons. 57. numer. 17. libr. 7. Socin. sen. consil. 228. numer. 7. libr. 2. Curt. Iun. consil. 168. numer. 15. versicul. non obstat etiam, Marian. Socin. iun. consil. 135. numer. 6. libr. 2. & consil. 146. numer. 10. eodem libro. Ruin. consil. 9. in fine, libr. 3. Neuizan. consil. 80. numer. 17. Paris. consil. 104. numer. 159. lib. 1. Gabriel. libr. 1. titul. de testibus, conclusion. 10. numer. 57. Menoch. de arbitr. quæst. libr. 2. casu 474. numer. 6.* vbi ampliat, siue agatur de proprietate, siue etiam de possessione, quod & ante eum dixerat Salyc. *in l. quoniam liberi, numer. 7. Codic. de test. Mascar. de probat. libr. 1. conclus. 320. numer. 3. & 4. licet prout refert Alber. in l. etiam, numer. 2. versicul. & alij dicunt, Cod. de testibus*, aliqui tenuerint contra hanc limitationem, non per hoc tamen ab ea recedas,
* quia communiter * recepta est per Doctores, & est ve-
220 rissima, declarata † tamen, vt non procedat, quando ageretur de fructibus fundi, quia tunc, cum tractaretur de proprio etiam commodo ipsius coloni, non debet in caussa propria testimonium dicere, *vt ex relatis per Gabr. dict. conclus. 10. eodem num. 57. & per Mascar. dict. con-*
221 *clus. 320. num. 9.* Et † nihilominus in omni casu versabitur iudicis arbitrium, qui ex qualitate rei & personarum isti colono partiario adhibebit, vel non adhibebit fidem, *secundum Dec. in consil. 100. numer. 8. quem refert & sequitur Menoch. d. casu 474. num. 7. Mascar. dict. conclus. 320. num. 5.*

222 LIMITA II. Vt regula procedat, prout † loquitur, in colono fundi, vnde secus in inquilino domus: nam is cum non possit dici domesticus, ideo nihil est, quod impediat eius testimonium pro domino domus, *& per Alex. de Neuo, in cons. 7. in præsenti causs. nu. 2.*

LIMITA III. In † emphyteuta, qui etsi non possit 223
pro domino suo testificari, quando agitur de re emphyteutica, quia tractatur tunc in consequentiam etiam de interesse ipsius emphyteutæ, secus tamen est, quando is non vertatur super re emphyteutica, quia tunc non prohibetur pro domino directo testificari, *sicut post And. de Butr. in caput. insuper, extra de test. voluerunt Alber. de Malet. in tractat. de test. cap. 2. numer. 30. iuncto numer. 32. Campeg. de test. reg. 79. Masc. de prob. libr. 3. concl. 1358. num. 11. seqq.*

LIMITA IV. Vt † regula non procedat, quando nō 224
tractatur de commodo ipsius coloni: si enim ex sua depositione colonus nullum consequitur commodū, videtur, quod sine vllo discrimine sit admittendus, *vt per Curt. iun. cons. 168. num. 15. quem post Bald. & Alex. in locis per eum relatis, referendo sequitur Mascar. de prob. lib. 1. conclus. 320. n. 6. nec dissentire videtur Boss. in tit. de oppos. contra test. n. 104. ad fin. vers. & concl. videtur.*

Sed certe hæc † limitatio non est vera, aut si vera est, 225
destruit regulam propositam, quia quando agitur de commodo coloni, tunc non est dubitandum, an repellatur, nec ne, quia colonus sit, vel domesticus, cum satis repellatur propter solum interesse, & ideo dum Dd. supra in regula allegati, dicunt, colonum non esse admittendum in testem, loquuntur etiam in casu, in quo non tractatur de eorum commodo, quare hanc limitationem, aut non veram simpliciter, aut declarandam, *iuxta ea, quæ posui supra num.* 217. multo verius crediderim.

LIMITA V. Quia † etsi coloni fides non sit integra, 226
cum non dicatur testis omni exceptione maior, *vt supra dixi nu.* 217. suppletur tamen, vel ex habilitate alterius, qui sit omni exceptione maior, *vt per Dec. in cons. 100. (146) n. 8. vers. 6. contra personam, Marian. Soc. iun. cons. 156. n. 12. lib. 1 quos in proposito refert & sequitur Gabr. lib. 1. tit. de testib. concl. 10. nu. 62. cum aliis infr. generaliter relatis de teste inhabili, q 62. n. 309. seqq.*

Vel ex numero † testium, *vt per Alex. cons. 57. num. 13.* 227
seq. lib. 3. Mar. Soc. iun. d. cons. 146. nu. 14. Curt. iun. cons. 168. col. 4. vers. præterea numerus maior, quos pariter refert Gabr. d. concl. 10. n. 61. & Masc. d. concl. 320. n. 10. cum aliis infr. generaliter relatis de teste inhabili, q 62. n. 309. seqq.

LIMITA VI. Quando † ageretur de possessione, in 228
qua colonus laborat, & ex eius depositione idem colonus commodum aliquod non perciperet, nam tunc cum nemo præsumatur de ea re magis informatus, quam ipse, idcirco admittitur in testem, *secundum Salyc. in l. quoniam liberi, numer. 7. Cod. de test. quam sequuti sunt Curt. iun. & Socin. in locis relatis per Mascar. de prob. lib. 1. concl. 320. nu. 7.*

Sed aduerte, quod † Salyc. loquitur eo loci de co- 229
lono partiario, de quo dixi *supra nu.* 219. aut si colonus non sit partiarius, nunquam crederem, eum esse testem integræ fidei, & omni exceptione maiorem, *vt dixi supra nu.* 217. *seq.*

LIMITA VII. Quando † tractaretur de re minima, 230
vel esset colonus rei minimę, puta, vnius sesculi frumenti: tunc enim admittitur in testem pro domino suo, *vt per Dec. in cons. 100. in caussa inquisitionis, col. fin. nu. 8. vers. 6. contra personam testis, Tiraq. de indi. in rebus exig. vers. 88. Masc. de probat. lib. 1. d. concl. 320. nu. 8.*

ARGVMENTVM.

Amici testimonium ad amici sui fauorem prolatum, an & qualem faciat de iure probationem & fidem.

SVMMARIA.

Amicus à testificando an repellatur pro suo amico, plures fuerunt

Docto-

Doctorum opiniones, num.231. quarum prima eſt, quod repellatur, num. 232.

Secunda eſt opinio contraria, quod imo ex ſola amicitia, quis non repellatur à teſtificando, nu.233.

Tertia eſt opinio, quod etſi a teſtificando non repellatur, admiſſus tamen non ſit integræ fidei, & omni exceptione maior, num.234.

Hinc amicum teſtem non facere ſemiplenam probationem dicetur, in nu.235.

Quarta eſt opinio, vt maxima amicitia repellat teſtem à teſtificando, leuis autem non, nu.236. & ſeqq.

Quinta eſt opinio, quod quando amicitia ſit maxima, teſtem non repellat, ſed ei de fide diminuat, nu. 239. & pariter ſi amicitia ſit leuis, adhuc de fide teſtis diminuatur, ſed ſecundum qualitatem amicitiæ, nu.240.

Sexta eſt opinio, quod iudicis arbitrio remittatur, quæ ſit amicitia repellens, vel non repellens teſtem, & pariter quantum ei ſit credendum, vel de fiae diminuendum, nu.241.

Vera reſolutio eſt, quod ſine amicitia ſit maxima, ſiue leuis, nunquam repellit teſtem à teſt ficando, ſed admiſſus non reputatur integræ fidei, a comni exceptione maior, quia ille de fide diminuitur, iuxta qualitatem amicitiæ arbitrio iudicis, numer.242.

Regula igitur ſit, quod amicus licet a teſtificando non repellatur, non tamen eſt integræ fidei, & omni exceptione maior, numer.243.

Amicus pro ſuo amico eſt teſtis integer, quando de illius commodo vel incommodo non agitur, nu 244.

Amici non prohibentur eſſe teſtes in inſtrumentis, nu. 245.

Amici teſtimonium ſuppletur, vel integritate conteſtiu, vel ex numero plurium teſtium, nu.246. & 247. Declara, vt d. num. 247. verſ. ſublimita hanc quartam.

Parte non opponente, non repellitur a teſtificando amicus pro ſuo amico, num.248.

Amicitia carnatiua & plena pietatis, non repellit teſtem à teſtificando, nu. 249.

Amicus vtriuſque partis pariter non repellitur à teſtificando, num. 250.

Vbi veritas aliter haberi non poteſt, amicus a teſtificando non repellitur, nu.251.

Compatriota pro ſuo compatriota teſtis eſſe non prohibetur, numer. 252.

Amicus ad hoc, vt propter amicitiam a teſtificando repellatur, eſt probanda non ſolum amicitia, ſed etiam qualitas amicitiæ, nu.253.

Et quid ſi teſtis interrogatus reſpondeat, ſe eſſe amicum producentis, ſicut alterius communiter, an tunc dicatur probata ſufficiens amicitia ad illum repellendum: dic quod non, numer. 254.

Idem ſi teſtis reſpondeat ſimpliciter ſe amicum, quia non per hoc intelligetur de amicitia repellente à teſtimonio, nu. 255.

Et quid ſi teſtis dicat ſe expoſiturum corpus ſuum in occurrenti caſu pro ſeruitio producentis, nu.256.

Amicitia an & quando præſumatur, per quem, & quomodo probanda, remiſſiue, nu.257.

QVÆSTIO LV. INSPECTIO V.

231 AMICVS, An † admittatur ad teſtificandum pro ſuo amico, & an admiſſus ſit integræ fidei, & probationis? non bene à Dd. eſt firmatum, cum plures apud eos ac varias inuenerim inter ſe diſſidentes, & etiam contrarias opiniones.

232 Vna enim, & † prima fuit opinio eorum, qui dixerunt, amicum non ſolum nō eſſe idoneum teſtem pro amico, ſed nec etiam fore ad teſtimonium admittendum, quę videtur probari, *in l.3. ibi, vel amicus ei ſit, pro quo teſtimonium dat. ff. de teſtib. canonizata in cap. ſi teſtes, verſ. ſi teſtium fides. 4. quæſt.3. facit text. in caput. quoties, extra eodem, ibi, vt iurent ſe non priuato odio, neque amicitia*, & ſic æquiparatur ibi odium, & amicitia. Vnde ſequitur, quod ſicut inimicus eius, contra quem producitur teſtis, repellitur à teſtificando, ita etiam debeat repelli amicus producentis, ad idem text. *in cap. quatuor 11. quæſt.3.* vbi probatur, quod non minus humanum iudicium peruertitur ódio, *dum*, vt inquit text. *contra quemlibet aduerſarium mouemur*: quam amore, *dum amico, vel propinquo complacere contendimus.* Et ſic ex quo ibi æquiparatur amicus & propinquus, quoad amorem, ſequitur, quod ſicut propinquus à teſtimonio repellitur, ita etiam repellatur amicus, & peritta, ac alia iura per eos allegata, hinc negatiuam opinionem firmarunt Spec. *in tit. de teſte, §.1. num.1. verſ. amicus. Aufrer. de reproba. teſtium, numer.50. verſ. amicitia repellit teſtem, Campeg. de teſtibus, regul. 21. in princip.* vbi ita firmat regulam negatiuam, per tex. *in dict l.3. ff. de teſtibus*, alios refert Ioann. Mar. Monticell. *in ſuo repertorio teſtium, verbo, amicus. fol. mihi 12. colum. 1. verſ. primo*, alioſque plures refert Ma car. *de probat. libr. 3. concl. 1357. nu.38.* Licet enim, *vt inquit Cicero in libello ſuo de amicitia*: prima lex amicitiæ ſit, *ne quid rogemus turpe, neve rogati faciamus.* Hæc tamen ſententia, *vt conſiderat Ioan. S. Bard. in l. eos, num.3. ad medium, de teſtib.* eſt philoſophica. Sed hodie noſtrorum hominum adeo corruptum eſt iudicium, vt amicitiæ leges aliter intelligentes putent, hoc eſſe amicitiæ proprium, in quauis re alteri obtecundari. Ideo à teſtimonio illum repellendum cautius videtur per prædicta.

Altera, † & præcedenti contraria fuit opinio eo- 233
rum, qui dixerunt ex ſola amicitia teſtem non repelli à teſtificando, quæ probatur præcipue *in l. ſecundum, iuncta gl. in verbo, adhibendos, ff. de vſur.* Et pro iſtum text. hanc ſecundam contrariam opinionem firmarunt Bald. *in l. eos, numer.1. C. de teſt.* dicens, quod licet Petrus voluerit eſſe in iudicis arbitrio dare, & non dare fidem teſti amico, verius tamē eſt, quod iudex debet arbitrari eum idoneum, niſi adſit alia ratio, quam amicitiæ, ſi enim, ſecundum Ariſt. *Ethic. 8. cap. 7.* inquit ibi Bald. amicus amico vult bona, ergo non vult falſum teſtificari, quia hoc eſſet malum, & non bonum, ſequitur Alexan. *conſil. 88. quoniam omne datum, num.14. libr.5.* ergo nomen amicitiæ non eſt expulſum à teſtimonio, *vt ibi per eum, Caſtrenſ. in dict. l. eos, num.1. Ioan. Sichar. ibidem, nu.3 in princip. vbi refert tradita per Bal. in loco præcitato. Alb. de Mal. in tractat. de teſt. capit. 2. num.20.* vbi reſpondet textui *in l. 3. ff. de teſt.* qui videtur æquiparare teſtimonium inimici, cum teſtimonio amici. nam inquit ibi Alber. ratio differentiæ eſt manifeſta, quia amicus non præſumitur velle, niſi bonum & honeſtum pro amico, *vt ſupra*. Inimicus autem omnia cupit contra inimicum, etiam quod inhoneſta ſint, quia inimicitia procedit non ab honeſtate, ſicut amicitia, ſed a malignitate, & mala parte, *idem Bal. in dict. conſ. 50. incip. videndum eſt primo, ſub num.1. libr. 2. & conſil. 444. incip. ad euidentiam, in fine, lib.1. Crot. in tractat. de teſtib. num.193. Alexan. conſil. 78. numer.3. lib.1. & conſil.57. inter conſilia matrimonialia, num. 7. libr.1. idem Crot. conſil.163. viſo & diligenter, num.23. lib.2. & conſil. 182. incip. præſens conſultatio, numer.51. eodem libr.2. Natta conſil.92. num.14 libr.1. & conſil.95. numer.13. libr.1. Corn. conſil.131. incip. in hac conſultatione, num.8. libr.4.* alios plures *refert idem tenentes, Gabr. lib.1. titul. de teſtibus, concluſ.11 numer.1.* vbi ex Alex. quem allegat. *in addit. ad Bar. in l.3. ff. de teſtib. teſtatur de communi* opinione, & Maſcar. de probat. * lib.1. concluſ.86. num.4. & nu.11. verſ. idem etiam, & num.12. & 14.* Ex quibus ſine dubio dicere poſſumus, hanc ſecundam opinionem eſſe magis communiter * à Dd. * receptam, quam primam.

Tertia, & † media quodammodo ſuccedit opinio 234
aliorum, qui dixerunt, amicum non repelli à dicendo teſtimonio pro ſuo amico: ſed bene admiſſum ad teſtificandum, non eſſe teſtem integræ fidei, & omni exceptione maiorem, & hanc tertiam opinionem ſequuti ſunt

ſunt, gl. in §. cogitandum, in verbo, teſtes, paulo ante finem, ibi, licet tanquam amico aliquantulum minor fides adhibeatur, in Authen. de monach. Alber. in l. eos, numer.1. ff. de teſtib. Cyn. *ibidem*, dum dicit, *iſtud tamen teneas, quod cum amicus admittitur, non facit tantam fidem ſicut alius.* Ioan. And. *in addit. ad Specul. in titul. de teſte, §.1. ſub numer.1. in addit. incip. quoties, vide quod ibi dixi, &c. Afflict. in titul. quæ ſuit prima cau. benef. amitten. §. porro ſi dominum, num. 20.* vbi dixit hanc eſſe veritatem, *Roman. conſil. 420. numer. 2. Nell. in tract. de teſtibus, numer. 5. verſicul. non ergo in totum repellitur, Aufrer. de reprobat. teſt. poſt numer. 10. verſicul. Spec. &c. iuncto verſicul. vnde Florianus. Alber. de Malet. de teſtibus, capit. 2. numer. 20. verſicul. idem videtur tenere. Campeg. de teſtibus, regul. 21. in 3. fallent. cum aliis relatis per Gabr. dict. concluſ.11. numer.2. & per Maſcar. dict. concluſ. 86. nu.3. & numer.5.*

235 Hinc † amicum teſtem non ſemiplene probare, ſicut probaret alius non amicus, voluerunt Bart. *in l. admonendi, numer.37. & Iaſ. ibidem in repetit. numer.178. & 179. ff. de iureiuran. Socin. iun. conſ.12. incip. in occurrenti, numer.11. libr.2. Aym conſil.281. numer.4. Corrad. in pract. §.2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rubric. de teſtibus, verbo, amicus, poſt numer.64. folio mihi 100. Maſcar. dict. concluſ.86. num.5. Hector Aemil. in tractat. de teſtibus, part.1. verbo, teſtis amicus, n.13. fol.159.* Et certe hæc diſtinctio traditam in hac ter-
* tia opinione, videtur etiam communiter * recepta per Dd. nec impugnatur ab iis, qui dixerunt nomen amicitiæ non eſſe expulſiuum à teſtimonio ferendo, de quibus *ſupra in antecedenti opinione, num.233.* Poteſt enim ſtare, quod amicus teſtis non repellatur, ſed quod ei de fide diminuatur.

236 Quarta ſubintrat † opinio, pariter diſtinguens inter maximam & leuem amicitiam. Si enim, inquiunt Dd. amicitia inter teſtem & producentem intercedit maxima, quando ſcilicet inter eos eſt vnum velle, & idem nolle, idem, quando amicus veriſimiliter odio habet aduerſarium producentis, & ſit talis, vt veriſimiliter in teſte corruptionem præſumere faciat, & tunc tale teſtimonium non debet admitti, ſecundum gloſſ.
* *in l.1. §. amicos, in verbo, amicos. ff. de verbor. ſignificat. & in cap. accuſatores, tl 1. in gloſſ. magna, 3. quæſt. 5. ad medium, verſicul. nam non quilibet amicus. Bal. ind. teſtium fides, numer. 2. ff. de teſtibus. Alexan. conſil. 78. numer. 3. lib. 1. vbi quod ita communiter * tenent Dd. in cap. quoties, extra de teſtibus. Specul. in titul. de teſte. §. 1. num. 1. verſicul. & hoc ſi maxima. Bart. in l. admonendi, numer. 37. ibi, vel multum amicus parti, ff. de iureiuran. Bal. in l. ſi quis, column. fin. num. 8. verſic. aduerte, C. de teſtibus. Felyn. in cap. quoties, numer. 6. extra de teſtibus. Roman. conſil. 420. poſt num. 2 verſic. debet itaq; amicitiam allegans, & ibi Mandoſ. in addition. litera A. poſt verſ. ſed his non obſtantibus, ibi, ſi maxima, &c. Alexan. conſil. 7. in cauſſa, numer. 3. lib. 1. & conſil. 4. viſo proceſſu, num. 8. libr. 6. & conſ. 76. viſo libello, numer. 8. eodem libr. 2. Nell. de teſtibus, num. 5. in prin. iuncto verſicul. quod eſt verum. Aufrer. de reprobat. teſt. numer. 10. in fine. verſicul. veruntamen communiter tenetur. Alber. de Malet. in tractat. de teſtibus, cap. 12. numer. 17. in princip. iuncto verſicul. communiter Dd. videntur con. ludere. Crot. de teſtibus, numer. 193. in 1. & 2. fallent. vbi pariter teſtatur de communi* opinione, & ibi Petr. Moncad. in addit. in verbo, maxima, literis R R. per totam addit. Campeg. de teſtibus. regul. 21. in 1. fallent. Iacob. Port. conſil. 94. numer. 29. Boſſ. in tit. de oppoſ. contra teſt. numer. 102. verſicul. & communiter dicitur, iuncto verſic. verum, &c. & verſic. tamen, &c.* Paſett. *in conſ. 73. pro reſolutione, num. 6.* dicens, hoc procedere indubitanter in amicis coniunctis ſocietate quadam otioſa, & non multum egregia, *& conſ. 76. num. 2. & 3. conſil. 131. in cauſſa magnifica, num. 2. Corrad. in pract. §. 2. de offi. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de teſtib. in parte. perſonas teſtium aggrediendo, verbo amicus, num. 64. in princip. fol. mihi 100. col. 1.*
* Et certe ita communiter * à Dd. receptum eſſe appa-

ret, non ſolum ex præallegatis, ſed etiam ex relatis per Gabr. *libr. 1. tit. de teſtib. concl. 11. num. 4. per Ioan. Mar. Mont. in ſuo repertorio teſt. verbo, amicus, fol. mihi 12. colum. 1. verſ. 3. Maſcar. de probat. libr. 1. dict. concluſ. 86. num. 1. num. 6. num. 13. & num. 14. & per Hector. Aemil. in tractat de teſtib. in verbo, teſtis amicus, num. 3. num. 5. in fin. nu. 7. 8. & 9. & num. 23. ſeq.* Et † ratio concluſionis eſt, quia maxima amicitia 237
æquiparatur coniunctioni ſanguinis, *iuxta gl. in c. requiſiti, in verbo, nec eſt, extra de teſtamentis, cum aliis relatis per Crot. in conſil. 182. præſens conſultatio, num. 35. ſeq. lib. 2. & per Hector. Aemil. d. verbo, teſtis amicus, nu. 9. & latius per Petr. à Placha, in Epitom. delict. cap 43. num. 1. & ſeqq. & faciunt quæ dixi in præcedenti tit. de indu. & tort. q. 49. n. 59. & hoc eod. tit. q. 52. nu. 41.*

Si † vero inter teſtem & producentem amicitia nō 238
ſit magna, ſed leuis, & tunc eum non poſſe repelli à teſtificando, & admiſſum reputari idoneum teſtem, eſt de mente omnium Dd. allegatorum *ſupra numer. 236.* & in ſpecie ſic aſſumarunt gloſſ. *in dict. cap. accuſatores, tl 1 in gloſſ. magna, verſ. nam non quilibet amicus, 3. q. 5. Specul. in tit. de teſte, d. tl. §. 1. num. 1. verſ. & hoc ſi maxima, Bal. in l. 3. numer. 2. ff. de teſtib. Nell. de teſtib. numer. 5. verſ. ſecus ſi leuis. Alb. de Malet. de teſtib cap. 2 num. 17. ver. ſecus ſi ſit leuis, & verſ. ſi autem ſit leuis. Crot. de teſtibus, numer. 193. verſ. ideo Bart. &c. Campeg de teſtibus, regul. 21. in 1. fallen. Rom. conſ. 420. in propoſita quæſtione, num. 2.* vbi *poſt Innoc. quem allegat, in cap. inſinuante, de offic. delegat.* dicit, quod leuis inimicitia non confidetur, nec in aliquo derogat fidei teſtium, & Rom. refert Nutta. *in conſil 65. num. 13. libr. 1.* Vbi etiam dixit, quod qui vult repellere teſtem prætextu amicitiæ, debet probare amicitiam eſſe magnam, cum leuis non ſufficiat *per præallegata, & per Crot. conſ. 168. viſo & diligenter, num. 24. libr 2. Alexan. conſ. 76. viſo libello producto, num. 3. libr. 6. Bal. in l. 1. nu. 3 & ibi tertiam Felyn. pariter nu 3. extra de teſtib. & d. communi* poſt alios, quos allegat, teſtatur Maſcar. de probat. tit. ad concl. 86. num. 8. cum aliis relatis per Hector. Aemil. de teſtib. d. verbo, teſtis amicus, num. 14. 15. 16. 19. 20. 21. 24. & 25.*

Quinta, & † præcedenti in omni capite diſtinctio- 239
nis contraria adeſt opinio illorum, qui dixerunt, etiam quod amicitia ſit maxima, & ſtricta, inter teſtem & producentem, non per hoc eum repelli à teſtificando, ſed tantummodo de fide diminui, & ita in ſpecie aſſumarunt Bart. *in l. eos, num. 1. C. de teſtibus. Lanfran. de teſtib. in repet. cap quoniam contra, in verbo, teſtium depoſitiones, numer. 84. ad finem, verſ. amicus non repellitur, quantumcunque ſit magna amicitia, iuncto verſicul. tamen ſi eſt magnus amicus, multum ei de fide diminuatur, extra de probat. Campeg. de teſtibus, regul. 21. in 3. fallent. Fulgoſ. conſil. 11. incip. emphyteuta. columna 1. in fine. Socin. iun. conſil. 12. incip. in occurrenti, numer. 11. libr. 2. Ripa reſpon. 9. incip. ex longo, libr. 2. Decret. numer. 14. verſicul. item erat, & eſt amicus intimus, & reſpon. 3. incipien. viſis, libr. 4. numer. 5. Io. Marcan. Bucelli, inter conſil. matrimon. diuerſo. conſil. 70 in cauſſa Moranzona, numer. 16 lib. 1. & ibi Zilet. in addit. alios refert concordantes, Corrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de teſtibus, in parte, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, amicus, numer. 64. alios refert Gabr. dict. concluſ. 11. numer. 7. titul. de teſtibus, lib. 1. Hector. Aemil. in tractat. de teſtib. d. verbo, teſtis amicus, num. 12. fol. 158. part. 1.*

Et † pariter ſi amicitia ſit leuis, quod adhuc proſ- 240
lius qualitate aliquantulum diminuatur de fide teſtis, & ſic contra Innoc. & Rom. ac alios allegatos *ſupra nu. 238.* ſcripſerunt Alb. de Malet. *in tractat. de teſtib. c. 2. nu. 17. verſ. ſi autem ſit leuis, Ioan. Sicar. in l. eos, num. 3. in fin. verſ. licet verum ſit, C. de teſtib. Corrad. vbi ſupra, d. numer. 64. vbi in idem allegat Alexan. in conſil. 154. num. 4. volum. 5. Boſſ. in titul. de oppoſit. contra teſt. nu. 162. in princip. iuncto verſ. & communiter * dicitur*, vbi tractatur de communi opinione, Ioann. * *Mar. Mont. in ſuo repertorio teſtium, verbo, amicus, fol. mihi 12. colum.*

colum.1.verſic.fin. Maſcard. dict.concluſ 86.numer.15.libr.1. Hector. Aemil.in tractat.de teſtibus,part. 1.verbo, teſtis amicus, numer. 7.in fine fol.157.vbi ſeri & ſequitur Boſſ.in loco præallato, & faciunt ad hanc concluſionem etiam Doctores allegati *ſupra num.* 234. qui videntur generaliter loqui, tam in amico coniuncto maxima amicitia, quam leui.

241 Sexta † & vltima afferri poteſt opinio eorum, qui diuerſa, iudicis arbitrio remitti, quæſit amicitia repellens, vel non repellens teſtem a teſtificando, & pariter poſtquam teſtificatus fuerit, quantum ei ſit credendum, vel de fide diminuendum, iuxta amicitiæ & perſonarum qualitatem. Et in hanc vltimam ſententiam etiam ſupra relati Dd. qui diuerſas conſtituerunt opiniones, deſcendere procurarunt, vt videre eſt apud Bart. *in auth. l. eos, numer. 1. verſicul. hoc autem ſtabit in officio iudicis, Caſtrenſ.ibidem, numer.1.in fine, verſicul. ſed hoc totum, Salycet. in fine etiam numer. 1. Ioan. Andr. ſub numer. 3. poſt medium, Cardin. de teſtibus, Alexan. conſil. 78. numer.3. verſic. communiter ergo, libr.1. Alber. de Malet. de teſtibus, dict. cap.2.num. 12. in fin. Crot. de teſtibus num.93. verſic. ladex ergo, Campeg de teſtibus, regul. 21.num.4. fallen. Conrad. in pract. dict. numer.64. fol.100. verſic. quod relinquitur arbitrio iudicis, Boſſ. in titul. de offic. concurſ. dict. num. 102. in princip. tandem veriſimile que videtur compleat in arbitrio iudicis, tandem verſic. & ideo in effectu*, & *numer.* 3. vbi teſtatur, communem * opinionem eſſe in hoc cum Salyc. *in d.l.eos*, & propterea in hac materia eſſe formandam regulam, vt iudicis arbitrio relinquatur, vtrum credatur tali teſti, nec ne, Donat. Fl. *lib. 4. ſuarum concluſionum, verbo teſtis teſtificat. amicus, alios refert Gabriel. tit. de teſtibus, d.concl.11. num.5. dib.1. Maſcard. d.concl.86.num. 16. Hector. Aemil.d.verbo, teſtis amicus, num.* 10. *& ſeq. vbi etiam teſtatur de communi * opinione, ex Boſſ. in loco præallato.*

242 Quid † dicendum? Vera & practicea apud nos ea eſt opinio, quod teſtes amici indiſtinctè ad teſtificandum admittuntur, nec vnquam repelluntur, ſiue amicitia ſit leuis, ſiue magna, *prout voluerunt Doctores citati ſupra numer.* 235. *& 239. in 2. & 5. opinione*, admiſſi autem non ſunt teſtes integræ fidei, & omni exceptione maiores, *vtra opinionem 3. de qua ſupra num.* 234. quia illis defide diminuitur modo plus, & modo minus, iuxta qualitatem amicitiæ arbitrio iudicis, *iuxta vltimam opinionem relatam in præcedenti num.* 241. & cum, vt dixi, ita ſeruari, & iam ſupra hanc obſeruantiam ſatis à Dd. comprobatam eſſe appareat, remanet vt

243 REGVLA formetur † hoc modo, teſtem ſcilicet amicum, etiã à teſtificando non repellatur, non tamen eſſe integræ fidei, & omni exceptione maioris.

244 LIMITA I. Hanc † regulam non procedere, quando non agitur de commodo, ſiue incommodo amici: nam tunc amicus eſt integer teſtis, *vt per Alber. de Malet. in tractat. de teſtibus, part. 2. num. 12.* vbi poſt Alber. *quem allegat, in l. 3. ff. eodem*, dixit, in vno tantum caſu amicum eſſe teſtem omnino idoneum, quando ſcilicet deponit ſuper facto, quod non attingit amico pro commodo, vel incommodo, vt ſi deponat ſuper re vendita, quando amicus vendens non tenetur de euictione, *per Campeg. de teſtibus, regul. 21. in 2 fallen. Maſcard. de probat. libr.1. concluſ. 86. numer. 21.* & vide, quæ in ſimili de filiis & parentibus dixi *ſupra quæſt. 64. numero* [illegible].

245 LIMITA II. In † teſtibus inſtrumentariis, quia etſi amici contrahentium ſint, reputantur tamen idonei, & integræ fidei. *Nell. de teſtibus, in 6. quæſtione. Cur. in §. inter ſingulares obſeruationes. Gian. Mar. Monti de inſigni repertorio verbo amicus, folio 101. col. 2. verſ. Hector Aemil. in tract. de amicis, numer. 31. fol. 103. part. 1.* facit, quem ibi de affinibus & conſanguineis dixi *ſupra in q. 53. n. 44.* & generaliter de teſtibus inhabilibus dixi etiam *infra q. 62. nu. 110. ſeqq. & nu. 124. ſeqq.*

LIMITA III. Quia † ſi amici teſtis teſtimoniũ ſuppletur ex dicto aliorum conteſtium nõ amicorum, & ſic ex integritate alterius, *Corn. conſ. 131. in hac conſultatione. nu. 9. lib. 4. Alexan. conſ. 43. incip. viſis & ponderatu, nu. 33. vol. 4. Aſſil. in c. 1. §. porro, nu. 20. in fin. qua fuit prima cauſ. benefic. amit. cum aliis relatis per Maſcard. de probat. lib. 1. concl. 26 poſt num. 5. & concl. 86. num. 9. non diſſentit Hector Aemil. vbi ſupr. d. verbo, teſtis amicus, nu. 55. fol. 164.* faciunt, quæ in ſimili de affinibus & conſanguineis dixi *ſupra qu. 54. nu. 69.* & quæ generaliter de teſtibus inhabilibus dixi etiam *infra quæſt. 62. num. 228. ſeqq.* 246

LIMITA IV. Quia † pariter amici teſtimonium ſuppletur ex numero teſtium, ita vt vbi alias duo teſtes non amici plene probarent, probant tamen, ſi ſint tres aut plures, *Alex. conſ. 78. in cauſſa & lite, num. 3. verſ. accedit, lib. 1. & conſ 4. incip. viſo proceſſu inquiſitionis, num. 9. lib. 6. Alciat. in l. latæ culpæ, §. amices. nu. 4. ff. de verb. ſignif. vbi in tractat. de teſtibus, concluſ. 1. num 5. in fine, & numer. 6. etſi Ang. ibi relatus in conſ. 125. contrarium dixerit, Crot. in tract. de teſtibus, numer. 193. verſ. mediate tamen, addentes ad Bald. in l. eos, numer. 1. litera C. verbo, amicitia, & litera D. verbo, dicat Petrus. C. de teſtibus, item addentes ad Salyc. in l. item a Titio, verſic. item adde, C. eodem, Alexan. in l. prætor ait. §. quæritur, numer. 2. & ibi etiam Iaſ. num. 6. ff. de eden. Conrad. in cap. 8. 2. de offic. prætor. in cauſ. emol. trib. de teſtibus, in parte, ſi vero teſtium aggrediendo, verbo, amicus, nu. 64. in fine, verſ. item vbi fol. mihi 100. Gabr. lib. 1. titul. de teſtibus, concluſ. 11. num. 9. Monticell. poſt alios, quos allegat in ſuo repertorio teſtium, verbo, numerus, & dignitas, fol. 80. column. 2. verſ. 1. & 3. Maſcard. de probat. d. concl. 86. num. 10. Hector Aemil. d. verb. teſtis amicus, num. 6. 32. 33. 34.* Ex quibus facile dici poteſt, ita communiter * fuiſſe à Doctoribus receptum, iunctis iis, quæ in ſimili de affinibus & conſanguineis dixi *ſupra q. 54. n. 68.* & generaliter de teſtibus inhabilibus dixi etiam *infra q. 62. num. 306. ſeqq.* 247

SVBLIMITA Hanc † quartam limitationem, vt procedat in amicitia non maxima, ſed in leui, vel ſimplici, quæ non in totum teſtem a teſtimonio repellit, *iuxta eorum opinionem, quos retuli ſupra num. 233. & 228.* At ſi amicitia ſit maxima, teſtes à teſtificando repellens, *iuxta opinionem relatorum ſupra num. 236.* & tunc numerus non ſupplet, *per ea, quæ generaliter de teſte inhabili dixi infra quæſt. 62. numer. 317.* Et in ſpecie declarat Franc. Curt. *in tract. de teſtibus, num. 6. & ſeq. nec diſſentit Monticell. vbi ſupra dict. folio 80. columna 2. verſic. 2. verum retenta opinione. de qua ſupra num. 242.* quod ſcilicet amicitia, quantumuis maxima, non repellat teſtem à teſtificando, declaratio præcedens redditur dubia, ideo credetem dicendum id totum iſto caſu iudicis arbitrio eſſe remiſſum, *prout eſt de mente eiuſdem Franc. Curt. vbi ſupr. poſt num. 7.*

LIMITA V. Parte non opponente, † *Campeg. de teſtibus, poſt alios, quos allegat, reg. 21. in 5. fallen. Maſcar. concluſ. 86. num. 22.* faciunt, quæ in ſimili de affinibus & conſanguineis dixi *ſupra quæſt 54. num. 61.* & generaliter de teſtibus inhabilibus dixi etiam *infra quæſt. 62. num. 175. & ſequentibus.* 248

LIMITA VI. In † amicis coniunctis amicitia quadam charitatiua, vel, vt alii volunt iuſta, & pietatis plena, eorum enim teſtimonio non diminuitur de fide, *Abb. in c. quoties, num. 5. extra de teſtibus, Crot. conſ. 132. incip. præſens conſultatio, num. 52. ſeq. lib. 2. Alexan. dict. conſ. 78. numer. 3. lib. 1. alios refert, & bene declarat, quæſit iſta amicitia charitatiua, Hector Aemil. de teſtib. dict. verbo, teſtis amicus, nu. 26. ſeqq.* 249

LIMITA VII. In † amico vtriuſque partis: nam & is reputatur teſtis idoneus, *Alexand. conſ. 186. viſo proceſſu inter Ioannem, ſub numer. 1. lib. 7. Natta conſil 95. lib 1. Mandel. conſil. 59. quamuis habitationes, numer. 10. Marſil. in l.* 250

in l. de minore. §. tormenta. num. 27. ff. de quæſt. Maſcard. dicta concluſ 26. numer. 5. & concluſ. 86. numer. 7. Et poteſt

* dici communis * limitatio, iunctis iis, quæ in ſimili de affinibus & conſanguineis dixi *in quæſt. 54. numer. 45. ſeqq.*

251 LIMITA VIII. Vbi † veritas aliter haberi non poteſt, *vt per Plot. de in litem iuran. §. 4. num. 23.* vbi, quod teſtes amici admittuntur ad probandum furtum, vel dolum factum in ædibus actoris de die, vel de nocte, & ad probandum quantitatem rerum amiſſarum; quando alij teſtes in ipſa domo actu & habitu veriſimiliter haberi non poſſunt, *refert & ſequitur Hector Æmil. d. verbo, teſtis amicus. numer. 39. fol. 165.* Sed de hac re vide latius, quæ dixi *hac eadem quæſt. num. 35. & pluribus ſequentib.* & generaliter de teſte inhabili, *infr. quæſt. 62. num. 50. ſeqq.*

252 LIMITA IX. In compatriota, quem, niſi † alia contra ipſum vrgeat exceptio, ſatis idoneum teſtem eſſe crederem, ſaltem in ciuilibus, quicquid in contrarium dubitare videatur Franc. Curt. *in tract. de teſtib. concluſ. 30. numer. 65. ſequent. & poſt alios, quos allegat, conſuluit Bertazzol. conſil. 359. numer. 7. lib. 2.* ſed vide Bertrand. *conſil. 220. num. 10. part. 1.* Et quæ de teſte de vniuerſitate dixi *infr. quæſt. 60. num. 511. & ſeqq.* vbi fere eſt eadem materia.

253 LIMITA X. Vt † qui vult repellere teſtem prætextu amicitiæ, debeat non ſolum illam probare, ſed etiam debeat probare illius qualitates & circumſtantias, ad hoc, vt iudex poſſit iudicare, an ſit talis, quæ teſti fidem minuat, & quantum, *Natta conſil. 95. numer. 19. lib. 1. Mynſinger. in capit. quoties. numer. 10. extra, de teſtibus,* alias æquiuoca probatio interpretatur contra probantem, *capit. in præſentia, de probation. in terminis, Crot. conſil. 168. viſo & diligenter, numer. 25. lib. 2. Hector Æmil. de teſtibus, part. 1. dict. verbo, teſtis amicus, numer. 14. ſequentibus, fol. 159.*

254 Hinc infertur, quod ſi † teſtis examinatus reſpondeat, ſe amicum producentis, ſicut alterius communiter, tunc non dicitur probata talis amicitia, quæ reddere poſſit illius teſtimonium inualidum, *ſecundum Alexand. conſil. 4. incip. viſo proceſſu inquiſitionis, numer. 8. lib. 6.*

255 *faciunt, quæ ſupra poſui, num. 238.* Si † vero teſtis reſpondeat ſimpliciter, ſe amicum, pariter nec per hoc dicetur probata amicitia talis, quæ ipſum repellat, (præſuppoſita opinione eorum, qui voluerũt, ex magna amicitia teſtem repelli, *de quibus ſupr. numer. 236.*) quia, vt dixi probatio æquiuoca in dubio contra probantem interpretatur, & in ſpecie conſuluit Alexand. *in conſil. 78. in cauſſa & lite, numer. 3. lib. 6.* etſi contrarium ſenſerit *in conſilio 49. incip. repetitus, numer. 10. & ſequent. eodem libro, refert Hector Æmil. dict. verbo, teſtis amicus, numero 23.*

256 Quod ſi † teſtis interrogatus de amicitia, reſpondeat, ſe expoſiturum corpus ſuum in occurrenti caſu pro ſeruitio producentis, ex hac reſponſione maxima percipitur beneuolentia & amor. Tamen non per hoc redditur inutile eius teſtimonium, *vt per Alex. in conſ. 88. quoniam omne datum. num. 14. & 15. lib. 5.* Licet enim teſtis dicat, velle exponere corpus pro ſuo amico, non per hoc ſequitur, quod velit exponere animam deponendo falſum pro eo, *vt ibi latius per Alex. quem in propoſito refert & ſequitur Hector Æmil. d. verbo, teſtis amicus. numer. 17. fol. 159.*

257 Ideo amice Lector, ſi ſcire volueris, an † & quando præſumatur amicitia, per quem, & quomodo probanda ſit, adeas poſt alios *Maſcar. de probat. lib. 1. concluſ. 85. per totam, & Hector Æmil. in tract. de teſtib. verb. teſtis amicitiam deponens, vel probans, num. 1. ſeqq. fol. 153. ſeq. part. 1.* Ibi explicatur materia generaliter, & particulariter. Laus Deo, &c.

ARGVMENTVM.

De teſte infame loco præmiſſorum diſcutitur, quid, & quotuplex ſit infamia, qui dicantur infames infamia iuris, ſeu facti, & quomodo infamia probetur.

SVMMARIA.

Infamia morti æquiparatur, n. 1.
Infamia duplex eſt, alia iuris, & alia facti, d. n. 1.
Infamia in genere ſumpta eſt læſa dignitatis ſtatus, moribus & legibus improbatus, d. n. 1.
Infames infamia iuris, & infamia facti qui ſint, num. 2. & nu. 4. & ſeqq.
Infamia in quibus caſibus irrogetur à iure, d. n. 2.
Infames infamia iuris ſunt omnes illi, qui enumerantur in l. 1. ff. de infamib. n. 3.
Infames infamia iuris ſunt etiam illi, qui à ſtatuto, vel alia ſpeciali conſtitutione tales reputantur, n. 4.
Infames infamia iuris aliqui ſunt infames ipſo iure, aliqui autem medio ſententiæ, & qui ſint infames ipſo iure, qui autem per ſententiam, n. 5.
Infames infamia facti ſunt illi, qui non ſunt enumerati, in l. 1. ff. de infamib. ſed tamen commiſerunt tale quid, propter quod eorum opinio communiter eſt grauata apud bonos viros, numer. 6.
Damnatus publico iudicio efficitur infamis infamia iuris, n. 7. & hoc ſiue fuerit proceſſum per viam accuſationis, ſiue etiam per viam inquiſitionis, n. 8.
Damnatus autem priuato iudicio, non eſt infamis infamia iuris, præterquam in actione furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum, n. 9.
Iniuriarum delictum dicitur priuatum, & non publicum, n. 10.
Iniuriarum actione damnatus efficitur infamis, num. 9. & numer. 12. Amplia non ſolum, ſi iniuria ſit atrox, ſed etiam ſi ſit leuis, num. 11. ſed contra, num. 12. Limita, ſi iniuria ſit commiſſa ſine dolo, quia tunc de ea damnatus non efficitur infamis, n. 13.
Damnatus de crimine priuato ſine dolo commiſſo, infamis non eſt, n. 13.
Infamia nunquam incurritur ob delictum commiſſum ſine dolo, num. 13. etiam quod pœna infamiæ ipſo iure incurratur, numer. 14.
Infamia probatur ex confeſſione partis, n. 15. Amplia etiam in ficta confeſſione ex tranſactione reſultante, nu. 16. & 17. vbi declaratur. Limita in confeſſione extraiudiciali, n. 18.
Infamia probatur per ſententiam condemnatoriam latam ſuper crimine infamatorio, num. 18. fallit pendente appellatione ab illa ſententia, num. 19. & quid pendente cauſſa ad appellandum, n. 21.
Appellatio extinguit, vel ſaltem ſuſpendit vires ſententiæ, numer. 20.
Infamis quis non efficitur ex ſola probatione criminis, niſi adſit ſententia, vel confeſſio, n. 22.
Infamia facti probatur per teſtes, & per quot teſtes, an ſingulares admittantur, quomodo debeant deponere, & alia ad materiam, remiſſiue, n. 23.
Infamia canonica quæ ſit, & quinam ſint infames tali infamia, n. 24.
Ordo propoſitæ quæſtionis, n. 25.

QVÆSTIO LVI. PRÆLVDIA.

OPPONITVR III. contra teſtes, quod † ſunt infames. Infamiam autem, quam morti æquiparari, probat text. *in l. iuſta. ff. de manu. vind. & in l. iſti quidem. ff. quod met. cauſ.*

Et quam duplicem eſſe, aliam ſcilicet iuris, & aliam facti, omnes Dd. *in l. 1. ff de his, qui not. infam. & in cap. teſtimonium. extr. de teſtib.* & alibi ſæpius, & * communiter exclamant:

Nihil aliud eſſe, quam iacturæ dignitatis ſtatum, mori-

bus & legibus improbatum, per text. *in l. cognitionum, ff. de var. & extraord. cognit.* voluerunt Bart. Castr. & alij, *in l. 1. ff. de his, qui not. infam. Gandin. in tit. quom. de malef. cognōsc. quando crimen est notor. n. 4. August. ad Ang. de malef. in verbo, quod fama publ. præced. nu. 8. Cyrill. in summa crim. rubr. 29. de quæst. n. 4. n. 9.*

Sed quinam sint infames infamia iuris, & qui infamia facti? vide text. *in l. 2. §. vltimo, & in l. qui autem, & in l. athletas, §. ait prætor, & per totum, ff. quib. ex caus. infam. irrog. & in l. ea quæ, & in l. site, & in l. decreto, & in l. fustibus, & in l. non damnatos, C. eod. ex quib. caus. infam. irrog. §. ex quibus dam, Instit. de pœna temere litigan. l. 1. & per tot. ff. de his qui not. infam.* Et omissis aliorum auctoritatibus, sufficiat allegare Conrad. *in pract. §. 2. de offic prætor. in caus. ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, infamis, n. 13. iuncto num. 16. post medium, versic. qua de re. fol. 77. colum. 2. & fol. 80. col. 1.* vbi singulariter enumerat omnes casus, in quibus de iure irrogatur infamia, vide etiam Cal. *in margarita fisci, fol 99. prout sic eum allegat Clar. in pract. §. fin. quæst. 72. in prin.* vbi ponuntur 61. casus, in quibus pariter pœna ignominiosæ amissionis & infamiæ imponitur, & vide text. *in cap. infames, 6. quæst. 1.* ponderatum in proposito per Nep. de Monte Alban. *in tract. de testib. numer. 32. & seq.* vbi pariter plures enumerantur casus, in quibus infamia irrogatur, & latius *num. 15. & seqq.* quod & idem facit Lanfranc. *de testib. num. 74 vers. dic pro intelligentia.*

Verùm ne sic in abstracto, & remissiue proposita materia pertractari videatur, faciam breuiter pro facilioni cognitione eorum, præsertim quæ ad testium probationem & fidem attinent, nonnullas particulares conclusiones.

3 PRIMA sit conclusio, secundum Ias. *in l. cunctos populos, in 2. lect. nu. 54. C. de summa Trinit. & fide cathol.* quod infames infamia iuris sunt omnes illi, qui enumerantur à prætore. *in l. 1. ff. de his qui not. infam.* Et hoc ideo iuris infames appellantur, quia tales à iure reputati sunt. Vnde
4 inquit † ibi Ias. si vltra eos in d. l. 1. enumeratos succederet aliqua alia lex, constitutio, vel statutum, quod alios reputaret infames, & infamiæ pœnam in aliis casibus irrogaret, dubitandum non est, adhuc eos fore iuris infamia notatos, quia sufficit ad iuris infamiàm irrogandum, quod ius ita statuat, sequitur Conrad. *vbi supr. d. verb. infamis, n. 13. fol. 77. col. 2.*

5 SECVNDA sit conclusio, quod † ex infamibus infamia iuris alij sunt, qui ipso facto, vel, vt alij dicunt, ipso iure infames euadunt, alij vero secuta sententia. Infames ipso facto sunt illi, qui statim eo ipso, quod aliquid fecerunt, lex infamat eos, & de istis loquitur 1. pars d. l. 1. Infames ex sententia sunt illi, de quibus loquitur 2. pars d. l. 1. & qui infamiam non incurrunt, nisi post condemnationem, *vt ibid. per Ias. in d. l. cunctos populos, n 44. vers. & ex istis infamibus, in 2. lect. & ante eum per Bart. in d. l. 1. ff. de infam. sequitur Conrad. in loco citato, n. 13. & Viui. in commun. opin. verbo, accusare non potest, n. 2. & bene declarat Barb. in tract. de testib. in 2. part. nu. 13. Lanfr. de testib. in repet. c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, nu. 74. dic pro intelligentia, extra, de probat.*

6 TERTIA sit conclusio, quod † infames infamia facti sunt illi, quos iure non dicunt infames, & sic non enumerantur in ea, *l. 1. ff. de his qui not. infam.* sed tamen commiserunt tale quid, propter quod communiter eorum opinio, fama, & existimatio remanet læsa, & grauata apud bonos & graues viros, ad text. *in l. non debet, ff. de dolo, & in l. honori, vbi scrib. ff. de obsequiis, gl. in c. infames, § porro in verbo, infamia, 3. q. 7.* prout ita hanc facti infamiam describendo tradiderunt Bald. Imol. & præsertim Felyn. *nu. 13. in c. testimonium, de testib.* & post illos Ias. qui huius conclusionis tria ponit exempla, *in d. l. cunctos populos, in 2. lect. num. 44. in fin. ver. quadam est infamia facti, iuncto num. 45. C. de summa Trinit. & fide cathol. Viui in commun. opin d. verbo, accusare non potest, num. 5. & ante istos Dyn. in c. infamibus, & ibi etiam Io. Andr. de reg. iur. Barb. in tract. de testib. par. 2. n. 13. vers quadam est infamia facti. Conrad. in pract. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, infamis, n. 14. fol. 78. col. 2. in fin.*

7 QVARTA est conclusio, quod † damnatus de publico iudicio efficitur infamis infamia iuris, *l. infamem. ff. de publ. iud. l. 3. § l Iulia, ibi, quicq, iudicio publico damnatus erit, & ibi gl. in verbo, publico, ff. de testib.* Et hoc † non solum si fuerit processum per accusationem, sed etiam si
8 per inquisitionem, *secundum* * *communem, de qua testatur* * *Ang. in l. ea quidem, nu. 28. C. de accus. quem in proposito secutus est Clar. in pract. §. fin. q. 72. vers. damnatus, dixi infra, nu. 312. seqq. etsi Calder. in cons. 1. tit. de pœnis, ibi per Clar. allegatus contrarium dixerit.* Damnatus † autem priuato iudicio non
9 dicitur infamis, præterquam in actione furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum, *vt in d. l. infamem, ad literam legitur, sequitur Clar. in pract. §. 1. versic. priuata autem delicta, & dixi in 1. lib. tit. de delict. & pœnis, q. 18. nu. 9.* sed de actione iniuriarum mox in seq. conclusione dicam.

10 QVINTA sit conclusio, quod † etsi crimen iniuriarum dicatur priuatum, & non publicum, *l. iniuriarum causa,* vbi glos. & Salyc. *C. de iniur.* eo tamen crimine damnatum à iure reputari infamem, probat text. *ad literam, in d. l. infamem, ff. de publ. iud.* Et † hoc siue iniuria sit
11 atrox, siue leuis, secundum communem, * à qua non es- *
se discedendum, reprobatis contrariis, testatur Felyn. *in c. cum te, n. 9. extra, de re iud. quem secuti sunt Corset. in tract. de minimis, in 2. par. vers. 26. Conrad. in pract. §. 3. de offic. prætor. in caus. crim. tit. de iniuriantib. n. 2. fol. mihi 408. Clar. in pract. §. iniuria, vers. item condemnatus, Andr. Gail. pract. obser. lib. 2. obseru. 102. nu. 1.* vbi ampliat, siue ciuiliter, siue criminaliter agatur, & *n. 6.* testatur de magis * communi. *

12 Sed certe † vltra relatos per Felin. ac Conrad. & Clar. *in loch. præcitatis,* quod imo pro leui iniuria condemnatus non efficiatur infamis, voluerunt Tiraq. *in tract. de iudic. in rebus exig. pag. mihi 42. à tergo, vers. 64. & Petr. à Placha in epit. delict. c. 1. n. 22. vers. quo fit, vt actione iniuriarum damnatus, fol. mihi 35.* vbi dicit, hoc procedere tam de iure ciuili, quam canonico, *per iura ibi per eum allegata,* sequūtur plures alij relati per Andr. Gail. *vbi supra, n. 2. seqq.* vbi pluribus & similibus rationibus hæc comprobatur opinio, quæ forsan tanquam æquior & benignior, aceiam rationabiliter amplectenda erit.

13 SEXTA sit conclusio præcedentis conclusionis † declaratiua, quod licet condemnatus ex priuato crimine, in actione furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum, *vt supra dixi n. 9.* efficiatur infamis, per text. *in d. l. infamem, ff. de publ. iudic.* hoc tamen procedit, quando condemnatio fit ratione doli, *vt in d. l. 1. & per totum ff. de his, qui not. infam.* Secus si condemnatio fieret non ratione doli, sed culpæ etiam latæ, quia tunc non resultat infamia ex tali condemnatione, *sicut post gloss. in d. l. 1. in versic. quia pro socio, & in l furti, per illum text. ff. de infam. voluit Plot. de in lit. iur. n. 796. secundum antiquam impressionem, & secundum aliam in § 50. nu. 6. & est text. vbi Aret & alij, in §. suspectus, Instit. de suspect. tutor. quem in idem allegat Tiraq. de reuoc. donat. in verbo, reuertatur, num. 332. & seq.* Vbi † etiam
14 disputat, quod in pœna infamiæ impolita à iure, ipso iure, vel facto incurrenda, an tunc requiratur dolus, an vero sufficiat lata culpa? Et relatis contrariis videtur remanere in opinione, quod adhuc dolus requiratur, nec sufficiat lata culpa.

15 SEPTIMA sit conclusio, quod † ex confessione probatur, aliquem esse infamem; quæ enim probatio maior esse potest, quam oris proprij confessio? Sic in terminis voluit gl. *in l. sed & possessori, § fin. in verb probatum esse t. ff. de iureiur. quam secuti sunt Bart. in l. infamem, sub n. 10. ff. de publ iudic. & in l. ictus fustium, num. 3. ver. quærit ff. de his, qui*

qui notant infam. Bald. in l. 1. num. 4. vers. nota etiam hic. ff. eod. & in l. quoniam. in 2. lect. nu. 6. vers. quarto quero. ff. eod. & in l. Cassius Longinus. n. 12. vers. adde, quod nulla. ff. de Senator. Alex. cons. 152. n. 8. lib 5. refert & sequitur Gram. cons. 34. nu. 6. & voto 3. n. 36. & voto 30. nu. 25. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 895.

16 *n. 13. & n. 15.* Vbi † ampliat etiam in ficta confessione resultante ex transactione facta super crimine infamato-
17 rio, & *num. 14.* vbi limitat † in confessione extraiudiciali, sed quoad transactionem factam super crimine iniuriarum, seu alio infamatorio, vide Andr. Gail. *pract. obseruat lib. 2. n. 13. & omnib. seqq.* vbi bene probat ex huiusmodi transactione oriri infamiam, præterquam in duobus casibus. Primo, quando est facta ex auctoritate & iussu iudicis. Secundo, quando est gratuita, & pro pœna nulla pecunia soluta est.

18 OCTAVA sit conclusio, quod † per sententiam probatur, quem esse infamem, quando illa continet crimen tale, quod infamiam irroget. Sic enim videtur text. *in d. l. infamem. ff. de public. iudic. & in l. qui iudic. publ. ff. de accusat. voluit glos. in d. l sed etsi possessori. § fin. in verb probatum esset. ff. de iureiur. est de mente omnium allegatorum supr. num 15. in specie tradiderunt Innoc. in c. qualiter & quando. col. 5. post num. 10. vers. non obstat supra, extra, de accusat. Bald. in d. l. 1. numer. 3 ff. de his, qui not. infam. Viu. in commun. opin. verb. accusare non potest infamis. nu. 2. Mascard. de prob. lib. 2. d. concl. 895. num. 16.*

19 NONA sit conclusio † præcedentis conclusionis declaratiua, quod pendente appellatione à sententia condemnatoria super crimine infamatorio cōdemnatus non dicitur infamis, *vt per Boer. consil. 1. videtur dicendum. num. 2.* dum propterea vult, quod retineat iura ciuitatis, ac testamenti factionem actiuam & passiuam,
20 *sequitur Lancellot. in tract at de attent. cap. 12. in prefatione, numer. 12.* Et est † ratio, quia appellatio, si non exstinguit, saltem suspendit vires sententiæ & condemnationis, *ad text. in l. 1. in fin. ff. ad Trebell in c. 1. extr. de re iudic. in c. venientes. de iureiur. cum aliis relatis per Anton. Gomez. var. resolut. tomo 3. tit. de homicid. num. 69. & per Lancellot. de attentat. d. cap. 12. in prefatione, num. 108. seqq. iuncto num. 14.* Et quod
21 pendente † termino ad appellandum, an condemnatus eo interim dicatur infamis, vide ibid. per Lancellot *cap. 11. num. 25. & 41.* vbi pro & contra, infert, & an isto tempore condemnatus possit esse testis, vide *infra, num. 93.*

22 DECIMA sit conclusio, quod † ex sola probatione criminis quis non dicatur infamis, nisi adsit sententia, vel confessio, *gloss. in d. l. sed & si possessori. § fin. in verbo, probatum esset. ff. de iureiur. ind. quam secuti sunt Dd. allegati supr. num. 15. Gramm. cons. 34. num. 6. vbi alios refert, & voto 3. num. 56. & voto 30. num. 25. Gabr. Saray. in addit. ad Matthes. sing 62. post prin. additionis, & ante istos bene declarat Bal. in c. testimonium. n. 5. extr. de testib.* vbi, quod crimen, etiam quod sit notorium, non infamat infamia iuris, nisi secuta sententia.

23 VNDECIMA sit conclusio, quod † infamia facti (hucusque enim tractaui de probando infamiam iuris) probatur per testes, sed quot testes sufficiant, an singulares admittantur, quomodo debeant deponere ad hoc, vt dicantur concludenter probasse famam, & alia ad materiam, posui ad saturitatem *in præcedenti tit. de indic. & tortur. q. 47. n. 302. & seqq.* ideo hic non repeto.

24 DVODECIMA sit conclusio, quod † vltra infamiam iuris, & facti, *de qua supra,* datur alia species infamiæ, quam canonicam vocant, & verificatur in illis, qui impœnitentes persistunt in peccato mortali, *de qua in c. illi, qui. & in c. infames. & ibi gl. in verb. fures. 7. q 1. & per Abb. in c. testimonium. n. 6. vers. secunda infamia. & ibid. Felin. n. 11. Imol. n. 7. Henr. Boyc. n. 16. ext. de testib. Barb. in tract. de testib. part. 2. nu. 13. in fin. vers. quædam est infamia canonica. & dicam latius infr. hac tit. ad quæst. de reste existente in peccato mortali.*

His præmissis, conuerto † me ad materiam testis infamis, quę cum amplissima sit, habeatque multa distinctionum capita, imo sub se contineat etiam plures alias particulares quæstiones: Ideo vt ordinate procedamus, illam in duodecim articulos diuidendā putaui, in quorum primo generaliter agam de infame infamia iuris; in secundo dē infame infamia facti; in tertio de teste criminoso; in quarto de carcerato, vel accusato; in quinto de periuro; in sexto de Iudæo, hæretico, & infideli; in septimo de excommunicato, non confesso, & communicato, concubinario, seu alio in peccato mortali existente; in octauo de bandito; in nono de vsurario; in decimo de lenone & meretrice; in vndecimo de birroario; in duodecimo de diuersis aliis personis, quæ ob infamationem à testimonio repelluntur.

ARGVMENTVM.

Infamis infamia iuris, an & quando à ferendo testimonio repellatur, an vero potius admittatur.

SVMMARIA.

Infamis infamia iuris à testimonio repellitur, tam in ciuilibus, quam criminalibus, num. 26. & seqq. vbi de ratione huius regulæ.

Infamis repellitur ab accusando, n. 33.

Infamis caret fide, quia eius status est diminutus, & maculatus iuris dispositione, n. 27.

Testimonium ferre est dignitas & honor, n. 28.

Infamibus interdicta sunt ea, in quibus versatur honor & dignitas, n. 29.

Testimonium ferre reputatur inter actus legitimos, n. 30.

Infamibus sunt interdicti omnes actus legitimi, n. 31.

Testificari non possunt, qui ab accusando repelluntur, n. 32.

Infamis infamia iuris potest à testificando repelli iudicis officio, etiam parte non opponente, n. 34.

Infamis infamia ipso iure incursa repellitur à testimonio, etiam non expectata sententia ac declaratione, quod sit infamis, secus in infame ea infamia, quæ non ipso iure contrahitur, quia tunc non repellitur, donec fuit secuta condemnatio, & declaratio, n. 35. & seq.

Pœna etiam quod imposita sit ipso iure, requiritur tamen iudicis declaratio, n. 36.

Infames nec etiam cum tortura ad testificandum admittuntur, n. 37. seqq siue infamia sit iuris, siue facti. n. 40.

Tortura purgat inhabilitatem testis in ciuilibus, non autem in criminalibus, n. 38.

Infamia testis potest probari etiam post illius mortem ad effectum, vt illi tollatur fides, n. 41.

Infames testes nec etiam in testamentis admittuntur, si infamia sit iuris, n. 42. & seq.

Testes qui esse non possunt in iudicio, nec etiam esse possunt in testamentis, n. 42.

Infamis nec etiam contra infamem admittitur ad testificandum, n. 44. & 46. licet aliqui contrarium dixerint, n. 45.

Infamis depositio non suppletur ex fide alterius contestis fide digni, nu. 48. fallit, si cum dicto istius infamis concurrerent duo alij testes, n. 49.

Infames admittuntur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, num. 50. & seqq. contra, n. 54. retenta prima opinione, declara illam, non quoad plenam probationem, sed tantum quoad indicium, n. 55. declara secundo, vt non, nisi cum tortura, num. 56. seq. declara tertio, quando sumus in facto, in quo & actu & habitu alij testes haberi non possunt, secus si actu tantum, & non habitu, n. 58. & 59. vbi etiam, quod ista qualitas, veritatem aliter haberi non posse, est articulanda & probanda.

Lusores & barratary admittuntur ad probandum, quod quis pecuniam in ludo vicerit cum falsis taxillis, n. 51.

Facta in prostibulo probantur per lenones, meretrices, & concubinarios, n. 52.

Infames admittuntur in probatione delictorum de nocte commissorum, n.53.

Infames nunquam admittuntur, etiam in casu alias admissi, nisi cum tortura, n.56.& 57.

Infames etsi examinari non debuissent, examinati tamen faciunt qualequale indicium, aut præsumptionem, n.61. sed an hoc indicium vel præsumptio sufficiat ad inquirendum, vel ad torquendum, n.62.& seqq.

Infames admittuntur ad testificandum in criminibus exceptis, puta hæresis, læsæ maiestatis, simoniæ, & aliis enumeratis, numer.70.

Infames etsi in exceptis criminibus ad testificandum admittantur, non sunt tamen integræ fidei, & omni exceptione maiores, n.71.

Infames & inhabiles testes admittuntur ad probandum crimina excepta, sed non admittuntur ad probandum adminicula dictorum criminum, quod quando verum sit, n.72.seqq.

Restitutus ab infamia, non prohibetur testimonium ferre, nu.79. dummodo restitutio sit facta ab habente potestatem restituendi, n.81.& seqq. vbi ponuntur personæ habentes talem potestatem.

Infamis potest dispensari à Principe ad ferendum testimonium, n.80.

Infamia occulta non repellit testem à testificando, ideo necesse est non solum, quod testis sit infamis, sed etiam, quod habeatur pro infame, n.86. bene verum est, quod probata infamia præsumuntur, etiam quod reputetur infamis, nisi contrarium probetur, n.87.

Infames non admittuntur in testes, etiam coram iudice, vel arbitro habente potestatem iudicandi ex æquitate, & sola facti veritate inspecta, n.88.

Infames an admittantur in testes in Euangelica denuntiatione, n.89.

Infamis testis an admittatur de facto proprio deponendo, nu.90. seqq.

Infames de consensu partium ad testificandum admittuntur, numer.92.

Infamis post condemnationem infamiæ in testem admittitur, si à tali condemnatione appellauit, n.93.

Infamia superueniens non tollit præcedentem depositionem, quia ad hoc, vt propter infamiam testis repellatur, ea debent esse tempore depositionis, & non post, n.46. sed quid si superueniat post iuramentum, & ante depositionem, n.95.

Infames testes recipiuntur in instrumentis, n.96.

Infamia testis debet probari per allegantem in specie, etiam probando causam infamiæ, n.97.

Infami testi dicenti in interrogatoriis partis se infamem, non creditur in præiudicium producentis, n.98. contra, n.99.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS I.

26 REGVLA proponitur † negatiua, quod scilicet infamis infamia iuris nõ admittitur ad testimonium ferendum, tam in criminalibus, quam in ciuilibus, & de hoc sunt plura iura, tam canonica, quam ciuilia, *in c. nulli, 3.quæst.4. in c.constituimus.3.q.5. in c.qui crimen 6.q.1. in c testes. 2.q.7. in c.licet ex quadam. & in c testimonium. vbi late scribentes, & præsertim Abb. num.6. vers. prima, s. Fel. num.10. Henric. Boyc. nu.19. ver aut de infami infamia ciuili, Imol. nu.6. ver. nam infamia iuris. Bald. nu.5. extr. de testib. in c præterea. & ibi etiam gloss. & Dd. de testib. cog. & in l.3. §. lege Iulia. in fin. ibi, alij vero propter notam & infamiam vitæ suæ admittendi non sunt ad testimonij fidem. & ibi gloss. in verbo, palam. ff. de testib. item gloss. in l.1. quæ incipit, cunctos populos. in verbo, diuina. & ibi Bart. n.12. Bald. n.5 Ia. n.46. in 2. lect. & n.65. in 1. lect. Salyc. num.18. C. de summa Trinit. & fide cathol. idem Bart. in l. Cuncios colum. 2. vers. si infamia iuris ff. de Senator. Specul. in tit. de teste, §.1. num.28 ver. item excipitur, quod est infamis. Socin. reg.415. in princip. Nepos de Monte Alban. in tract. de testib. numer.24. Alber. de Malet in tract. de testib. part.1. cap.3. sub numer.2. ver. secundo con. ludite. Campeg. de testib. reg.29. in princ. Iacob. Butr. de testib. in princip. num.6. ver. octauo, quia infamis, & numer.17.27.& 35. Iacob. Ægid. de testibus, & eorum reprobat. in princip. nu.1. ad fin. ver. reprobantur testes. Feder. Scheneck. de testibus, numer.16. Nell. de testibus, num.19. Barbat. de testibus, part.2. num.17. Aufrer. de reprobat test. numer.23.24.31.& 54. ver. infamis infamia iuris. Lanfranc de testib. num.74 post medium, ver. hu sic declaratis. Crot. de testibus, num.56. Io. Bapt. Villalob. in suis commun. opin. lit.I. num.29. vbi de * communi.* Gig. de crim. læsæ maiest. lib.2. tit. quom & per quos crim. læsæ maiest. prob. quæst.3. num.1. Anton. Gomez. var. resolut. tom 3. c.12. rubr. de probat. delict. numer.15 vers. sexto repellitur infamis, vbi etiam testatur de communi opin. Roland. consil.3. num.22. seqq. vol.3. Clar. in pract. §. fin. q.24. ver. item infamis. vbi, quod hoc sine controuersia admittunt * omnes, ex Corrad. quem allegat in * pract. rubr. de testib. verb. infamis. n.12. fol.77. Iacob. Port. Imolen præceptor meus in cons.94. n.28. Monticell. in suo repertorio, verb. infamis. ver.2. fol. mihi 39. vbi alios plures allegat, Mascard. de probat. lib.3. concl.1356. n.2.*

Prima ratio propositæ regulæ ea est, quia † fundamentum testimonij est fides, *c. forus, de verb. sign.* sed infamis caret fide, cum eius status sit diminutus, & maculatus iuris dispositione, *vt probaui supr. n.1. in prin quæst.* merito ergo ad testimonium non admittitur, *prout hanc in terminis rationem considerarunt Abb. in d. cap. testimonium, sub n.6.& Felyn. n.10. extr. de testib.* 27

Secunda est ratio, quia † ferre testimonium est honor, *c. forus. in fin. extr. de verb. signif.* item est dignitas, *c. præceptum. ibi, generosa dignitatis testimonium. 32.q.5.* Sed ea, in quibus † dignitas versatur, omnino infamibus interdicta sunt *l.1. C. de infam. lib.10. l. famosi. & l. penult. C. de dignit. lib.12.* Ergo etiam videtur interdictum munus testificandi. *prout in specie hanc eandem rationem deduxerunt Spec. in tit. de teste, §.1. num.29. Alber. de Malet. de testib. part.1.c.3. num.18. Bald. in l.2. num.3. ff. de Senator. Luc. de Penn. l.1. numer.4. C. de infam eod. lib.10. Nep. de Monte Alba. de testib. numer.28. Henric Boyc. in c. testimonium, nu.16. in fin. ver. ratio, quia, extr. de testib Bald. ibid. n.8. ver. & est ratio. Corrad. in practic. de offic. pretor. in caus. ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, nu.20. ad fin. & vers. & facit, fol. mihi 81. col.2. Lanfran. de testib. n.102. Mascard. de prob. lib.1. q.5 n.15. 16.& 18. Hector Æmil. in tract. de testib. in præludiis, in verb. testu locus generalis. n.16. fol 11. part.1.* 28

Tertia est ratio, quia † ferre testimonium computatur inter actus legitimos, *l penult. ibi, omne testimonium, & alias legitimas cõuersationes. C. de hæret. & Manich.* Sed † actº legitimi infamibus sunt interdicti, *c. licet ex quadam. extr. de testib.* Ergo etiam est interdictus actus testificandi. In specie sic consideratunt etiam Nep. de Monte Alb. *de testib. nu.31.& 41. Nell. de testib. post num.19. Lanfr. de testib. n.74. post med. ver. his sic declaratis.* 29

Quarta & vltima est ratio, quia † facilius repellitur quis ab accusando, quam à testificando, *c. de cætero. extr. de testib.* Sed † infamis infamia iuris repellitur ab accusando, *l. qui accusare. ff. de accusat. c.1. ibi nota per Dd. extr. eod. & est * communis, vt per Viu. in suis com. opin. verb. accusare non * potest. & alibi dixit, tit. de accusat. q.12. n.17. seqq.* ergo fortius repellitur à testificando, *sic nempe in proposito argumentatur Crot. de testib. part.3 n.39. ver. ista conclusio probatur.* 30 31 32 33

AMPLIA I. propositam regulam, vt † etiam parte non opponente iudex ex officio possit repellere testes infames. Sic enim per text. *in l. quos prohibet. ff. de postulan. post Bal. & Innoc. in locis per eum allegatis, affirmauit Crot. in tract. de testib part.3. nu.40.* & ibi Petr. Moncad. *in addit. lit. I. in verb. ex officio.* vbi alios adducit concordantes, etiam hoc procedere declarat in infame infamia iuris, qui omnino repellitur à testificando, & est inhabilis, *Campeg. de testib. reg.30. ver secundo habet locũ. Mascar. de prob. lib.3. concl.1356. n.11.& 12.* vbi etiam generaliter dixit, ꝙ potest iudex ex officio inquirere de conditione testis, & si illũ inhabilem inuenerit, repellere, *secundum Bald. in l.1. §. ji cura-* 34

curatores, ff. de magistra. conuenien. cum aliis relatis per Franc. Curt. Papien. in suo tract. de testib. conclus.23. n.46. dicam latius infr. q.62. n.190. vbi de teste inhabili generaliter pertractabo, & faciunt, quæ in specie de criminoso dicam *hac eadem quæst. art.3. n.145.*

35 AMPLIA II. quia tu scis, † & dixi *supr. in præludiis, nu.5. in 2. concl.* quod infamia iuris aliquando incurritur ipso iure, aliquando autem per sententiam, vnde infamia contracta ipso iure repellit testem statim, etiam non expectata sententia, licet secus in infamia, quæ non ipso iure contrahitur, quæ, donec sequatur condemnatio testem à testificando non repellit, *vt ex allegatis*
36 *per Tiraq. de reuocan. donat. in verb. reuertatur, nu.385.* Et † licet etiam in pœnis ipso iure impositis requiratur iudicis declaratio super facto, ex quo quid ipso iure incurritur, ad text. *in l. eius, qui delatorem, vbi Bartol. & Cardin. Alban. ad Bart. n.1 ff. de iure fisci, & in c. cum secundum, §. cõfiscationis, vbi* * *Ioan Andr. & alij, de hæret. in 6. & est communis, * vt apparet ex allegatis per Tiraq. d. verbo, reuertatur, nu.400. Decian. cons.11. nu.19. lib.2. Menoch. de arbitr. quæst. casu 220. nu.6. seqq. Oscasc. cons 64. nu.11.* Et ob id videatur, ꝙ nec etiam ante declarationem sit infamis repellendus à testimonio, ex quo tamen secuta declaratoria retrotrahitur, etiam ad actus antea gestos, ideo potest etiã ante dictã declaratoriam, constito iudici de facto irroganꝛe infamiam ipso iure, idem iudex eum à testificando repellere, *per prælegata.*

37 AMPLIA III. vt † tortura nec etiam purget infamiam, & ideo vbi testes ob infamiam veniunt repellendi à testimonio, nec etiam admittuntur cum tortura, *vt per Barb. in tract. de testib. ad c. testimonium, extr. eod. part.2. nu.15. ver. & ideo Bart. & c. & num.21. vers. secunda opposition, vbi reprobat gloss contrarium tenentem in §. si vero, in auth. de trien. & semiss. Addo Ceph cons.224. n.19.* vbi generaliter
38 dixit Aym. *quem allegat in cons.6. num.16.* quod † tortura purgat inhabilitatem testis in ciuilibus, non in criminа-
39 libus. Sed † ego nunquam vidi in ciuilibus datam testibus torturam ad effectum purgandi eorum infamiam.
40 Et † propterea hanc ampliationem crederem procedere etiam in infamibus infamia facti, qui etsi in ciuilibus non repellantur, bene tamen repelluntur in criminalibus, vnde nec etiam eo casu tortura purgabit infamiam per prælegata, quicquid in contrarium dixerit Felyn. *in cons.36. num.9. quem in proposito refert Montic. in repertorio test. verbo, infamis, fol.40. col.2. ver.5.* nam pro responsione aduertatur, quod Bald. & alij allegati per Fel. & Montic. eo loci, non dicunt, quod infames probent cum tormentis, sed quod in casu, in quo ad testificandum admittuntur à iure, prout est in subsidium, & quando veritas aliter haberi non potest, *de quo dicam infr. in 1. seq. limitat.* tunc, inquam, non admittuntur sine tormentis. Ergo, quod cum tormentis generaliter admittantur, & consequentia est falsa, vt de se patet, *vide infr. q.62. n.377. & seq.*

41 AMPLIA IV. vt † etiam post mortem testis possit probari illius infamia, ad effectum tollendi illi fidem, *secundum Spec. in tit. de teste, §.1. nu.29. vers. sed nunquid post mortem. quem referendo secuti sunt Alber. de Malet part.1. c.3. nu.32. Corrad. in pract. §.2. de offic. prætor. in caus. ciuil. rubr. de testibus. in parte. personas testium aggrediendo. verbo, infamis. n.15. in fin. vers. & ad prædicta. fol 79.*

42 AMPLIA V. in testamentis, † valet enim in materia testium argumentum de iudiciis ad testamenta, ita quod is, qui in iudicio testificari non potest, nec vtique id potest in testamentis, vt in terminis arguit Iurisconsul. *in l. qui testamento. l. eum qui. ff. de testament.* dum dicit, *eum, qui lege Iulia repetundarum damnatus est, ad testamentum adhiberi non posse existimo, quoniam in iudicio testu esse vetatur.*

43 *Crot. de testib. part.1. n.3.* Et nota, † quod text. ille loquitur in damnato repetundarum, & sic in publico infame, quia sententia facit rem publicam & notoriam, at secus est in occulto, *secundum Felin post alios quos allegat in c. testimonium. nu.16. extr. de testib. gl. in l. cum lege, in gl. fin. in fin. ff. de testam. quam sequuntur * communiter scribentes, vt attestatur Alex. in l.1. n.11. C. de testam. refert & sequitur Clar. in §. testamentum. quæst.55. vers. fin. Viui. qui alios refert, & ita ducit omnes tenere in d. l. cum lege. in suis commun. opin. in materia testium, verb. Infamis potest esse testis.* licet Ang. & Salyc *ibi per eum relatis*, contrarium dixerint, vide, quæ de criminoso dicam *infr. n.146.* & quæ generaliter dixi de testibus inhabilibus, etiam *infr. q.62 n.124. seqq.* *

AMPLIA VI. vt † infamis nec etiam admittatur 44
ad testificandum contra infamem, *vt per Felin. post gl. in c. testimonium nu.37. extra, de testib. & in c. licet causam. post num.7. de probat. & dicit Felin. in d. c. testimonium. quod illa gl. ibi approbatur per * omnes, Nell de testib. nu.16. in fin. Barbat. de * testib. part.1. n.49. seqq. vbi etiam refert aliorum opiniones. & bene loquitur in materia Alber. de Malet. de testib. c.3. n.7. seqq. vbi etiam respondet contrariis, & bene fundat hanc ampliationem, Lanfranc. de testib. in repet. c. quoniam contra. in verbo, testium depositiones. n.74. post med. ver. & non potest esse testis. extra, de probat. vbi dicit, quod Bartol. & communiter * Dd. ita te- * nent in l. cum mulier. ff. solut. matrim. Io. Sicar. in addit. ad Villalob. in sua collecta comm. opin. liter. I. post num.31. vbi etiam de communi, de qua per Viu. in suis commun. opin. verb. testis esse non potest periurus, vel infamis.*

Et † licet contrarium voluerit alia gloss. *in l.3. §. lege* 45
Iulia. in verb. palam. ff. de testib. & post gloss. relati per Barbat vbi supr. n.50. Spec. in tit. de teste, §.1. n.28. ver. nisi accusatus sit male fame, & c. Campeg. de testib. reg.29. in 4. fallen. Soc. reg.415. in 2. fallen. Corrad. in pract. §.2. ff. de offic. prætor. in caus. ciuil. rubr. de testib. §. personas testium aggrediendo. verb. infamis. nu.13. in fin. vers. quarto, quando infamis, fol.78 col.2. Ferrans Gargiar. inter cons. crim. diuers. cons.124. n.25. lib.1. in fol. Menoch. de arbitr. quæst. lib.1. q.27. Mascard. de probat. lib.1. concl.462. n.15. & lib.2. concl.857. n.4. & lib.3. concl.1356. n.56.& 72.

Non † per hoc tamen recedas à proposita ampli- 46
atione, quæ non solum communis * est, vt testantur Dd. * præcitati, verum etiam & verior, *vt ex rationibus deductis per Barbat. & Alber. de Malet. vbi supr. allegatos*, & faciunt in simili, quæ de teste criminoso dixi *infr. hac eadem quæst. in 3. artic. n.159.* & de periuro contra periurum, *n.190.* & de excommunicato contra excommunicatum, *nu.217.*

Et † vide in proposito præceptorem meum Iacob. Port. 47
Imolen. *in cons.94. n.18. seq & cons.96. n.31.* vbi videtur tenere, infamem admitti ad testificandum contra eum, cui amicus erat, & cum quo assidue versabatur, *ex rationibus ibi per eum allegatis.*

AMPLIA VII. vt † licet fides infamis infamia facti 48
in casu, in quo admittitur, & non est omni exceptione maior, suppletur per alium contestem, qui sit valde habilis & dignus, *vt dixi infr. in 2. art. in 1. sublimit. 6. limitat. principal. nu.113.* non tamen sic sit in infami infamia iuris, qui cum omnino repellatur à testimonio, ac etiam omnino sit inhabilis, iccirco non potest ex alterius fide suppleri, per regulam, quod id, quod nihil est, supplementum non recipit, *l sed si manente. ff. de precario.* Dicam latius infra in materia testis inhabilis, *q.62. nu 341.* & in terminis de infame, *declarat Franc. Curt. de testib. post nu.1. & post nu.2. & n.6. in fin. vers. aut est infamis infamia iuris. nec dissentit Crot. de testib. part.3. nu.37. & ibi in addi... per Moncad. lit. G. in verb. suppleri. dixi infr. de criminoso, nu.163. & latius Tiraq. de pœnu temperan. causa §1. n.124. Diaz. reg.752 in 1. limit. Mascard. de prob. lib.3. concl.1356. nu.7.& 8.*

LIMITA hanc † septimam ampliationem, vt pro- 49
cedat, prout loquitur, videlicet, quando cum depositione infamis infamia iuris adest alius testis valde dignus, nam tunc vnus non supplet alterum: secus si adsint duo alij testes, quia tunc illi duo plene probant, nec vtile per inutile vitiatur, sicuti per alios, quos allegant in specie, affirmarunt Campeg. *de testib. reg.29 in 9 fallen.*

Franc. Curt. de testib. regul. 3. & 4. vbi loquitur in materia, *Auffer. de reprob. test. nu. 54. & Moncad. in addit. ad Crot. de test. part. 3. d. num. 37. lit. G. in eod. verb. suppleri. ver. & dixit Fulgos.*

50 LIMITA I. propositam † regulam, & principaliter, vt non procedat in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, quam per infames, quia tunc eos admitti in subsidium, aperte voluit Bart. *in l. cunctos populos. num. 12. vers. nisi forte in subsidium. Iaſ. num. 48. vers. item nota. & num. 49. in 2. lectura, & in 1. lectura, num. 67. C. de summa Trinit. & fide cathol. Abb. in c. testimonium. n. 6. vers. admittuntur tales infamati. & ibi etiam Fel. post num. 12. vers. nisi in subsidium. Imol. n. 6. vers. intellige, nisi in subsidium. extr. de testib. Corn. conſ. 42. nu. 1. vol. 1. Campeg. de testib. reg. 29. in 1 fallen. Alber. de Malet. de testib. c. 3. n. 3. in fin. Lanfranc. de testib. n. 74. post med. vers. hac limitatio est vera. Crot. de testib. part. 3. nu. 45. Socin. reg. 45. in 4. fallen. Blanch. de indic. nu. 355. vers. in infame, quod admittatur. Ioan. Sicar. in addit. ad Villalob. in sua collecta comm. opin. lit. I. post n. 31. vers. limita, vt ibid. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggredien-do. verbo, infamis, nu. 3. in fin. ver. primus est casus. fol. 78. col. 2. Clar. in pract. §. fin. q. 24. ver. item infamis. vbi quod ita conclu-* dunt * omnes, prout dicit Aret. in c. 1. nu. 40. de accuſ. Menoch. de arbit. q. caſt. lib. 1. q. 27. n. 7. Maſcard. de prob. lib. 3. concl. 1356. nu. 52.* faciunt, quæ in simili de infame infamia facti dicam *infr. art. 2. n. 120. & de teste criminoso, in fin. n. 161.* & de teste inhabili generaliter dixi *infr. q. 62. n. 50. seqq.*

51 Hinc † dixit Salyc. *in l. ea quidem. n. 113. ad fin. C. de accuſ.* quod ad probandum famam, quod quis sit baratterius, & quod vicecum falsis taxillis, admittuntur similes lusores, ac baratterij, cum tales personæ se inuicem cognoscant, & inimul conuersentur, sequitur Corset.

52 *in suis singularib. verbo, mors. numer. 3.* Et † dixit Plot. *in l. si quando. C. vnde vi. §. 4. nu. 27.* quod licet lenones, meretrices, concubinarij, & infames, non sint regulariter testes idonei, tamen quando agitur de actu facto in prostibulo, quod scire non potest verisimiliter, nisi per eos, ex quo communiter aliæ honestæ personæ in eo non versantur, tunc ad probandum delictum, vel dolum malum, eo loci commissum, prædicti infames admittun-

53 tur. Et secundum † communem * theoricam, de qua * testatur Rolan. *in conſ. 3. n. 5.* infames admittuntur in delictis nocturnis, in quibus alij testes haberi non possunt.

54 Sublimitando I. hanc primam † limitationem, aduerte, quod contra eum insurgentes reperio, Iaſ. *in d. l. cunctos populos, in 2. lect. n. 46. vers. nunquid sit vera. C. de summa Trinit & fide cathol & Barbat. in tract. de testib. in repet. c. testimonium. extr. de testib. part. 2. nu. 15.* aperte demonstrantes, quod iura allegata per Bart. qui originaliter videtur ponere prædictam limitationē, minime illam probant.

55 Ideo † pro concordia inquiunt ipsi, & bene, iudicio meo, etiam in casu, in quo infames admittuntur in subsidium, aduerte, quod non plene probabunt, nec tanquam integræ fidei facient legitimam probationem, sed tantummodo indicium, & vbi alias alij testes plene probarent, illi non, nisi ad torturam, indicium producent. Sic nempe idem Iaſ. declarat *ibid nu. 46. in fin. vers. ideo illud, quod dicit Bart. iuncto n. 51. Barbat. etiam ibid. d. n. 15. in fin. & n. 16. in prin. & ante istos hoc idem voluerunt Salyc. in d. l. cunctos populos. n. 18. ad fin. & Fel. in c. testimonium. n. 12. & ibi etiam Abb. n. 6. vers. admittuntur tales infamati. in illis verbis, vt iudex ex eis eligat aliquam præsumptionem. extr. de testib.* Imo Dd. præfati loquuntur in infame infamia facti, de quo etiam dicam *infr. art. 2. nu. 121.* qui non sic in totum repellitur, sicut infamis infamia iuris: ergo multo magis in infame iuris infamia, ad quod etiam optime facit generalis illa conclusio, de qua dicam *infr. q. 62. num. 73.* quod scilicet testes alias inhabiles admissi in subsidium, & in casibus à iure exceptis, tanquam non integræ fidei, & omni exceptione maiores, tantum faciunt præsumptionem, non autem plenam probationem. Sed de hoc particulari, an ex hoc indicio possit quis inquiri, aut torqueri, vide *infr. n. 61. seqq.*

Sublimita II. vt † nec etiam in subsidium, aut vbi a- 56
lias veritas haberi non potest, infames admittuntur ad testificandum, nisi cum tortura, text. videtur clarus *in l. ob carmen. §. si ea rei conditio. ff. de testib.* dum dicitur ibi: *Si ea rei conditio sit, vbi arenarium testem, vel similem personam admittere cogamur, sine tormentis, testimonio eius credendum non est.* Et per istum text. sic in specie propositam sublimitationem firmarunt *gl. in l. 3. §. lege Iulia. in verbo, palam. ad fin. vers. & cum tormentis. ff. de testib. vbi allegat alium text. in auth. de testib. §. si vero. collat. 6. idem Bart. in d. l. cunctos populos. nu. 12. vers. & tunc cum tormentis. & ibi etiam Bald. nu. 5. in fin. vers. & cum tormentis. Salyc. n. 18. vers. & cum tormentis. Alber. n. 34. vers. adeo quod. Iaſ. in 2. lectur. n. 46. & in 1. lectur. nu. 67. C. de summa Trinit. & fide cathol. in c. testimonium. nu 6. ver. & tunc demum cum tormentis. extr. de testib. Campeg. de testib. reg. 29. in 1. & vlt. fallen. Alber. de Malet. de testib. c. 3. n. 4. & n. 15. ad med. Crot. de testib. nu. 45. vers. sed cum tormentis. Socin. reg. 415. in 4. fallent. Marsil. in pract. §. diligenter. n. 83. Corn. conſ. 42. nu. 2. lib. 1. Carrer. in pract. crim. in materia inditiorum, & torturæ, §. vltimo, an testis. nu. 26. iuncto num. 28.* vbi declarat, nisi deponant contra valde diffamatum, quia tunc contra eum admittuntur testes viles & infames, etiam sine tortura, quod tamen pro nunc firmo, *Paris. consil. 2. num. 83. lib. 4. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſ. ciuil. rubric. de testib. in parte, personas testium aggrediendo. verbo, infamis. num. 13. in fin. versicul. primus est casus. fol. 78. colum. 2. Boſſ. in tit. de tortur. testium, numer. 3. ver. sic etiam Dd. Claram practic. §. fin. quæſt. 24. versic. item infamis. vbi, quod ita conclu-* dunt * omnes, prout dicit Aret. in cap. 1. num. 40. de accuſat. Hip- * pol. Rimin. conſil. 360. num. 4. lib. 4. Maſcard. de probat. lib. 3. concluſ. 1356. num. 52. & 70.* Etsi, vt dicam *infr. in 2. artic. numer. 125.* hoc procedit in infamibus infamia facti, qui in criminalibus, nec etiam in exceptis admittuntur sine tormentis, multo magis debet procedere in infamibus infamia iuris, quorum fides est deterior. ¶ Ad quæ vide etiam, quæ dixi *infr. in quæſt. 79. num. 23* in materia torturæ testium.

AMPLIA hanc † sublimitationem, vt procedat 57
non solum, quando testes infames admittuntur in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, prout punctualiter loquuntur præcitati Dd. sed etiam generaliter in omni casu excepto, & permisso à iure, vt admittantur, videlicet in crimine hæresis, læsæ maiestatis, & aliis, de quibus infra dicam in sequentibus limitationibus. Nunquam enim, nec in iis casibus, infames admittuntur sine tormentis, prout generaliter locuti sunt Spec. *in tit. de teſte, §. 1. num. 8. ver. sed non sine tormentis. Feder. Schenck. de testib. num. 16. Nouell. de testib. num. 19. Alexan. conſil. 11 num. 3. lib. 1. Grammat. conſ. 70. num. 10. ver. attamen ego dico. Marsil. in pract. §. diligenter. num. 62. Plot. de in lit. iurand. §. 4. nu. 29. Gigas de crim. læſæ maiest. lib. 2. tit. quom. & per quos crim. læſæ maiest. probe. q. 3. n. 4. & q. 11. n. 9. Boſſ. in tit. de tortur. testium, numer. 3. ver. in contrarium tamen, vbi de * communi,* * *Menoch. de arbitr. q. lib. 1. q. 27. n. 7. Bertaz. conſ. 451. n. 10. lib. 2. vbi testatur, se ita alias practicasse. Oſaſc. deciſ. Pedem. 79. nu. 57. Rolan. conſ. 16. n. 17. lib. 2. & conſ. 3. n. 3. n. 52. vol. 3 Brunor. à Sole in suo conſil. crim. n. 114. Maſcar. de probat. lib. 1. concluſ. 462. n. 28. ſeq. & lib. 2. concluſ 857. n. 23. & concl. 894. n. 15. & lib. 3. concl. 1358. n. 57. ſeqq. Hieron. Laurent. deciſ. Auenionen. 98. n. 1. Ludou. Peguer. deciſ. crim. 27. nu. 3. ante fin. ver. & ideo quando, faciunt quæ de teſte criminoſo dixi infr. num. 162.* Et certe hæc sublimitatio, sicut supra ampliata, non solùm est communiter * recepta, sed etiam non inueni illi contradi- *
ctores, & vide *infr. q. 62. n. 379. ſeq.*

Et aduerte, *vt supr. numer. 54. & 55. admonui*, quod isto casu tortura non purgat infamiam ad effectum plenæ probationis, sed tantum quoad indicium.

• SVB-

58 SVBLIMITA III. eandem † primam limitationem, vt procedat, quando sumus in actu, in quo veritas aliter haberi non potest, non solum, quia alii testes non interuenerunt, sed quia ex eius natura, & verisimiliter interuenire non potuerunt, & sic quando actu & habitu testes alii non interuenerunt, prout *supr. n. 51. ſeqq.* posuimus exemplum in gestis in prostibulo, secus si actu tantum, & non habitu, quia tunc nec in subsidium infames recipiuntur, quæ generaliter & in simili dixi de testibus inhabilibus *infr. q. 62. n. 62. & ad ibi tradita me remitto.* Sed in terminis de infame consuluit Rol. *conſil. 3.*

59 *n. 47. ſeqq. vol. 3.* vbi etiam, quod † ista qualitas aliter veritatem haberi non posse, non præsumitur, sed est articulanda, & probanda per eum, qui testes infames pro-

60 ducere vult. Et † multo magis hanc sublimitationem procedere, si idem testis vltra infamiam pateretur alios defectus, ponit idem Roland. *d. conſ. 3. num. 4 ſeqq. & ante eum Paris. conſ. 2. n. 85. lib. 4.*

61 LIMITA II. eandem † propositam regulam, vt si infames iuris infamia, qui examinari non debebant, fuerint examinati, adhuc, etsi non faciant plenam probationem, faciunt tamen qualequale indicium, vel præsumptionem, vt per Brun. *de indic. & tortur. part 1. q. 2. nu. 19.* vbi facit conclusionem generalem, quod testis, qui examinari non debet propter infamiam: examinatus tamen facit non plenum, sed qualequale indicium, *per l. qui vltimo, in fin. ff. de pœn. & idem dixit Blan. de indic ad l. fin. ff. de qq. n. 352. in fi. ver vnde si infames, Barbat. de teſtib. ad c. teſtimonium, part. 2. nu. 17. extr. eod. Gigas de crim. læſæ mateſt. lib. 2. tit. quomod. & per quos crim. læſæ maieſt. probe. q. 3. num. 6. Anton. Gomez. var. reſolut. tomo 3. cap. rubr. de probat. delict. post num. 20. verſ. ſi vero repellitur propter infamiam.* faciunt, quæ in simili de infamia facti dixi *infr. in 2. art. nu. 122.* & quæ generaliter de teste inhabili dixi etiam *infr. q. 62. n. 261. ſeqq. iuncto num. 282.*

62 AMPLIA hanc secundam limitationem, vt † ex hoc qualiquali indicio, vel præsumptione resultante ex dicto infamium, possit iudex non solum inquirere, *vt per Bald. in l. cunctos populos, num. 5. in fin. ibi, ſecus quantum ad inſtructionem & informationem, & fundandam inquiſitionem ſuper tali delicto. C. de ſumma Trinitat. & fide cathol. quem ſequuti ſunt Brun. de indic. part. 1. quæſt. 2. numer. 19. Blanch. etiam de indic. ad l. fin. ff. de quæſt. num. 352. in fin. Barbat. in tract. de teſtib. ad cap. teſtimonium, extr. eodem, part. 2. poſt numer. 16. verſicul. & ideo Bald. &c. Alber. de Malet. de teſtib part. 1. cap. 3. numer. 17. Marſil. ſingul. 457.* iunctis aliis, quos de teste inhabili generaliter loquentes, allegaui *supr. q. 37. n. 26. & infr. q. 62. nu. 267.* & de infame infamia facti dixi *infr. in 2. art. n. 123.*

63 Verum etiam, & † ad torturam deuenire, *vt per Auſrer. de reprob. teſt. num. 54. ad finem, verſic. infamis infamia iuris, vel facti, Alber. de Malet. de teſtib. part. 1. cap. 3. num. 13. Lanfranc. de teſtib. ad c. quoniam contra, in verbo, teſtium depoſitiones, num. 74. in fin. verſicul. limita omnia prædicta. extra, de probat. Marſil. ſingul. 457. & 476.* vbi hoc videtur declarare, vt procedat in indiciis remotis, de quo dixi supra generaliter, *titul. de indic. & tortur. quæſt 37. nu. 20. ſeqq. vbi & alios plures in idem retuli, Grammat. voto 25. numer. 1. & deciſ. 11. num. 9 & deciſ. 34. num. 51. & conſil. 11. nu. 5. & conſil. 70. numer. 10. Mandoſ. ad Roman. in conſil. 451. numer. 8. litera F, Bertazzol. conſil. 474. num. 2. ſeqq. & conſ. 341. num. 10.* iunctis aliis, quos in infame infamia facti retuli *infr. in 2. art. num. 63.*

64 Contrarium † in vtraque parte huius ampliationis, & primo quoad torturam, quod ex infamium dicto nō oriatur sufficiens indicium, allegari possunt omnes Dd. supr. per nos relati generaliter *in tit. de indic. & tortur. quæſt. 37. num. 18. ſeq. & in ſpecie de infamibus illis, addo Guid. de Suzzar. de indic. & tortura, num. 91. Abb. & Marſil. in locis* relatis per eundem *Bertazzol. in conſil. 451. numer. 9. lib. 2.* Et quidem satis irrationabile videtur ex infamium fide ad hominis detenire torturam, quæ solet quandoque innocentes ad confitendum adducere, & est grauissimi præiudicii, vt omnes norunt. Præterea si infamium depositio aliud non facit, nisi quod producit qualequale indicium, *prout loquuntur Dd. allegati ſupra, numer. 61.* Quomodo potest dici, quod ex ea possit deuenire ad torturam? Ad quam, *vt etiam dixi ſupra, quæſt. 37. numer. 3. ſeqq.* indicia non debent esse qualiaqualia, sed grauia, certa, concludentia, & vrgentia. Certe non

65 video, quomodo † hoc possit stare, sicut etiam nec credo, quod sufficiat ad inquirendum, cum, *vt vidimus in 1. libro, tit. de inquiſitione, quæſt. 41. num. 14. verſicul. quinta fuit opinio, iuncto numer. 48.* ad inquirendum indicia, debent pariter præcedere non qualiaqualia, aut leuia, sed grauia & vrgentia, cum etiam de graui tunc agatur præiudicio.

66 Quare † distinguendo secundum veritatem in proposita ampliatione, vltra ea, quæ generaliter de testibus inhabilibus, *in ſeq. tit. de opposit. contra teſt. quæſt. 62. numer. 267. ſeqq.* dico sic, si agamus de inquisitione generali, hoc est, vt iudex ex dicto alicuius infimis possit inquirere de veritate eius, quod deponit, & sic, quod tale dictum aperiat iudici viam se informandi, instruendi, & inquirendi veritatem, & tunc bene procedat dictum Baldi, *in d. l. cunctos populos. & ſequacium relatorum ſupra, num. 62* quod scilicet infamium depositio sufficiat ad inquirendum. Et ita in effectu colligitur fuisse de mente eiusdem Baldi, eo loci, per illa verba, *ad inſtructionem, & informationem, &c.* & dixi *infra, quæſt. 62. d. numer. 267.*

67 Si vero agimus de torturainferenda, vel † etiam de formando inquisitionem specialem contra inculpatum ab infame ad effectum, vt eo contumace, & non comparente possit ad illius condemnationem deueniri, prout hodie practicatur, & dixi *ſupr. in 1. lib. titul. de inquiſition. quæſt. 11.* & tunc iterum distinguo, quod si isti testes infames sunt examinati, cum examinari non debuissent: Non video, *vt ſupra admonui*, quomodo ex eorum dicto possit deueniri ad tam graue præiudicium torquendi, vel formandæ, & transmittendę inquisitionis specialis, cum ex eo non oriatur, nisi qualequale indicium? Et quod ex hoc qualiquali indicio possit quis torqueri, vel specialiter inquiri, absurdissimum est, & contra omnium * mentem, & in terminis sic reperio * declarantem Blanch. *de indic. d. num. 353. in fin.* vbi *post Salycet. Oldrad. Bald. Fulgoſ. & Iaſ. in locis per eum relatis*, dicit, quod id, quod dicunt Dd. oriri indicium ex infamium examine, intelligi debet, si examinatio fiat in subsidium, (de quo etiam & mox dicam,) & sic in casu à iure permisso, secus si in casu, in quo examinari non debebant.

68 Si autem † infames examinantur in casibus exceptis, puta hæreſis, læsæ maiestatis, & aliis, de quibus dicam *infra in ſequenti limitatione*, vel in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, *prout dixi ſupr. in 1. limitatione, num. 50.* Et tunc si testes infames plures sunt, deponantque de delicto immediate, & de visu, vbi alias si infames non essent, reum conuincerent, & plene probarent, faciunt isto casu tantummodo contra præsentem indicium ad torturam, & contra absentem indicium ad formandum, & transmittendum ad inquisitionem, secus si non plures sunt, sed vnicus tantum, sic declarantem nempe quoad inquisitionem reperio Vulpell. *conſil. 39. in fine, quem ſequutus est Maſcard. de probation. lib. 3. concluſ. 1356 num. 5 & 6.* & quoad torturam, *Lanfranc. de teſtib. num. 74. in fin. iuncto num. 75. Gigas de crimin. læſæ maieſtat. libr. 2. rubric. quomod. & per quos crim. læſæ maieſtat. probe. quæſt. 3. numer. 3.* licet alii contra relati per eum *ibi numer. 5. Grammat. conſil. 1. numer. 5. Alexand.*

*cons.*11.*num.*2.*vers.& ideo,&c.volum.*1. *Osasc.decis.Pedemon.* 79.*nu* 36.*& seq. Brunor.à Sole in suo consil.crimin.num.*114. *Monticell.in suo repertorio test.rubr.de testib.in crim. læsæ maiest.*

69 *fol.mihi* 359.*colum.*2.*versic.*2. Et licet † Bertaz.*in consil.*157. *num.*13. videatur tenere, quod imo nec duo testes faciunt isto casu indicium ad torturam: veritas tamen, & * communis * opinio, vt ex præmissis apparet, est in contrarium, quando vt dixi testes deponant de ipso delicto principali: sed si deposuerint super adminiculis,& remotis, tunc non faciunt indicium, nec aliquid probant, etiam quod sint plures, *vt dicam in sequenti limitatione, num.*72.

70 LIMITA III. Regulam principaliter, † vt non procedat in infrascriptis enormibus,&exceptis delictis, in quibus etiam infames admittuntur. Primo in crimine læsæ maiestatis, *l.nullus,& l.famosi, ff.ad leg. Iul.maiest.* Secundo in crimine hæresis,*l.quoniam,de hæret.cap.vrgentis,& cap.in fidei fauorem, extra eodem.* Tertio in simonia, *cap.licet Ely. extra,de simon.* Quarto in crimine sacrilegii, *cap.hi qui,*16.*quæst.*4. *l.si quenquam,C.de episc.& cler.* Quinto in crimine fraudatæ annonæ. Sexto in causa dilapidationis bonorum Ecclesiæ, *cap.si quis presbyterum, de rebus Eccles non alienan.* Septimo in crimine fraudati census. Octauo in crimine perduellionis, *l.fin.ff.ad leg. Iul. maiest.* Hæc enim inter excepta crimina connumerantur per Specul.*in tit.de accusatore,* §.1.*num.*37. Et in iis casibus infames ad testificandum admitti, (sicut pariter & criminosos admitti dixi *infr.in* 3.*artic.num.*148.*& seqq.* scripserunt gloss.*in l.*3.§.*lege Iulia,in verbo,palam,ff.de testibus,* Felyn.*in cap.licet causam,post num.*7.*de probat.idem Specul. in tit.de teste,*§.1.*num.*28.*vers.nisi in exceptis,las.in leg.cunctos populos, num* 65.*vers.fallit quando,C.de summa Trinitat.in* 1. *lectura,* Campeg.*de testibus,regula* 29.*in* 2.*&* 3. *fallent. Nepos de Monte Albano de testibus,numer.*25. *Nell.de testibus, num.*9. *Barbat.de testibus, parte* 2.*num.*15.*versic. vnde ille textus, Alber.de Malet.de testibus, cap.*3.*num.*4.6.*&* 14. *Lanfranc.de testibus, num.*74.*post medium, versic.item fallit in aliquibus casibus,* Crott.*de testibus, numer.*43. *Socin.regul.*415.*in* 1. *fallent. Conrad in practic.rubric. de testibus, verbo, infamia, numer.*13.*in fine, folio mihi* 78. *Gigas de crimin.læsæ maiest.libr.*2. *rubr.quomod.& per quos crim.læsæ maiestat.prob. quæst.*3.*nu.*2. *Menoch de arbitr.quæst.libr.*1.*quæst.*27.*num.*7. *Mascard.de probat.lib.*3.*concluf.*1356.*num.*50.*& dixi generaliter infra,qu.* 62.*num.*81.*& seqq.*

71 SVBLIMITA I. hanc † tertiam limitationem, vt licet in prædictis casibus testis infamis admittatur, non per hoc tamen sit integræ fidei,& omni exceptione maior,*per ea,quæ in similis de infame infamia facti dixi infra, in* 2. *artic.num.*112. *& de criminoso dixi infra num.*155.*& generaliter de teste inhabili dixi etiam infra quæst.*62.*num.*383. Sed in specie de testibus,sic affirmarunt Alex.*consil.*11.*numer.*2. *versic.tamen non dicuntur integri testes, libr.*1. *Gigas de crimin. læsæ maiestat libr.*2 *rubric.quomodo & per quos crimen læsæ maiestat.prob.quæst.*3 *num.*3. *Mascard.de probat.lib.*2.*concluf.*855. *num.*9. Et ideo vbi alias vnus testis de visu faceret indicium ad torturam, præsertim in crimine læsæ maiestatis, hæresis, & aliis exceptis criminibus, si tamen fuerit infamis, hoc non operatur, nisi plures sint, *vt dixi supra, num.*68.

72 SVBLIMITA II. Quia † etsi in exceptis criminibus,& præcipue in crimine læsæ maiestatis,infames ad testimonium admittantur,admittuntur tamen ad probandum delictum principale, non autem ad adminicula ipsius delicti,fuit originalis doctrina Bart.*in l. quæstion.bus,ff.ad l. Iul.maiestat.* allegat text. *in cap. per tuas, ibi, an alia etiam adminicula suffragentur, etiam de simon.* Et ponit exemplum in eo, qui dum esset Rector prouinciæ, successorem non admisit, & sic crimen læsæ maiestatis commisit *iuxta text.in l.quitæ,& ibi Angel.ff. ad l.Iul.maiestat. cum alijs traditis per Gigant.de crimin.læsæ maiestat.lib.*1. *rubric. qualiter, & à quibus crimen læsæ maiestatis committitur.quæst.*32. Inquit ibi Bart. ad probandum, quod quis successorem non admiserit, admittuntur infames, sed ad probandum,quod ille successor erat legitimus,(successorem enim non legitimum non admittere, non est crimen læsæ maiestatis) non admittuntur. Simile facit doctrina Bald.*in auth.si testis productus, num.*7. *C.de testib.* vbi inquit, quod si statuto cauetur, quod super adulterio infames admittantur ad testificandum, non tamen admittentur ad probandum matrimonium, sine quo, vt certum est, adulterium non cõmittitur, & hoc, quia, vt ibi inquit Bald.in matrimonio non adest crimen adulterii, licet sine eo adulterium non committatur: & vltra Bartol. & Bald. in locis præcitatis, hanc eandem sublimitationem sequuti sunt Ioan.de Anan.& Afflict. *in loci præcitatis,per Gigan.de crimin.læsæ maiest.libr.*2.*rubric. quom.& per quos crim.læsæ maiest.probet. quæst.*5.*nu.*1. vbi etiam ex Grammat.*in consil.*31.*nu.*41. reddit rationem,quia scilicet in crimine læsæ maiestatis stricta interpretatio fieri debet, & vltra relatos per Gigant. addo Campeg. *de testibus, regul.*30.*versic.sexto quia, Conrad.in pract.*§.2.*de officio prator.in causa ciuil.rubr.de testibus, in parte, personas testium aggrediendo,verbo,infamis,num.*13.*in fine, versic. in crimine læsæ maiestatis, folio mihi* 78. *Dec.consil.*420.*numer.*15. *Paris.consilio* 2.*numer.*80.*&* 81.*libr.*4. *Boss.in titul. de indic. & considerat. ante tortur.num.*15.*& in titul. de fauor. defension. num.*4. *vers.sed non videtur tamen.* Vbi † videtur declarare, vt hoc non procedat quoad defensionem, ad quam inhabiles admittuntur etiam ad probandum adminicula fauore defensionis indistincte. Et ita seruari testatur *in titul. de crimine læsæ maiestatis, numer.*112.*& sequentib.vsque ad numer.*116. vbi alios adducit concordantes, & infert, *addo & Mascard.de probat.libr.*2.*concluf.*857. *numer* 35.*& libr.*1.*concluf.*462.*numer* 38. *Monticell.in suo repertorio test. rubric. de testibus, in crimin. læsæ maiest. folio* 359.*column.*1.*versicul.*3. faciunt optimè ad hanc sublimitationem Doctores allegati *supr. in quæstione* 37. *num.*18. *&seqq. iuncto num.*32. vbi probaui, quod etiam in atrocissimis, indicia remota non possunt probari per testes alias inhabiles & infames. Quibus † omnibus iuncta nihil esse credo, quod impediat dicere propositam sublimitationem esse à Doctoribus communiter * receptam.

LIMITANDO † præcedentem sublimitationem, aduerte,quod extra eã facere videtur regula illa, quod scilicet concesso vno censentur etiam concessa omnia alia, per quæ peruenitur ad illud vnum, de qua *in leg.ad rem mobilem,& in l.ad legatum, ff.de procurat. & in l.*2.*incip. cui iurisdictio,ff.de iurisdict.omn.iudic.* Igitur si infames probant crimen læsæ maiestatis, probare etiam debent ea, ex quibus ad tale crimen peruenitur, & sic etiam indicia remota, & adminicula. Et per hanc rationem, Bartol. doctrinam, *in d.l.in quæstionibus,* aut non veram, vel saltem declarandam, vt procedat in adminiculis non substantialibus, non autem in substantialibus, dixit in terminis *Ang.in l.famosi, nu.*3.*ff.ad l Iul.maiest* inferens ex hoc non esse verum exemplum, traditum à Bart. *in d.l. in quæstionibus*, quod scilicet infames, etsi admittantur ad probandum, quem non recepisse successorem, non tamen admittantur ad probandum, eum non esse legitimum, quia cum hæc qualitas, quod sit legitimus, sit de substantia criminis læsæ maiestatis, poterit secundũ prælegata etiam per infames probari, sicut ipsum crimen principale. Et cum ista Angeli opinione,& distinctione, videtur etiam insistere Salycet. *in authent.si dicatur,num.*11.*C.de testibus,* vbi propterea videtur reprobare Baldum *in dict. authent.si testis,* dum ponit illud aliud exemplum de statuto, admittente testes infames ad probationem adulterii, quod non per hoc videatur habilitasse eos ad probandum matrimonium: nam contra-

contradicit ibi Salycet.quia matrimonium est substantia adulterii, & non de adminiculis: ideo sicut testes infames probant adulterium, debent etiam posse probare matrimonium, tanquam de substantia adulterii. Nec obstat secundum eum tex. *in c.per tuas,extr.de simon.* quem Bart. vbi supr. pro sua opinione allegat, quia loquitur ille text. non de probandis adminiculis, sed de adminiculis ad probandum. Addo ad præmissa late disputantem Gig.*de crim.læsæ maiest.lib.*2.*rubr.quomod.& per quos crim.læsæ maiest.probe. quæst.*5.*per totam*, vbi pariter Angeli distinctionem sequendo, contra eandem Bartoli doctrinam affert duas alias regulas: Primam, quod idem iuris est de toto, quoad totum, quod de parte,quoad partem, de qua *in l.de tota.ff.de rei vendicat.* Secundam, quod qui vult consequens, vult etiam necessarium antecedens; & per has duas rationes vltra præmissas, & ipse concludit, quod sicut infames admittuntur ad probandum crimen læsæ maiestatis, ita etiam debeant admitti ad probandum illius adminicula: ex quibus deuenitur in cognitionem eiusdem criminis,præsertim si substantialia sint, *vt in exemplis relatis per Bar.& Bald.* Substantialia enim, inquit ipse,sunt ea adminicula, quibus non probatis, nec etiam dicitur probatum delictum principale, sicut dicitur in exemplo Bartoli,quod non probato, successorem non admissum esse legitimum, non dicitur probatum crimen læsæ maiestatis.& pariter in exemplo Bald. non probato matrimonio, non dicitur probatum adulterium: Ergo istis casibus sicut infames admittuntur ad probandum delictum principale,debent etiam admitti ad probandum prædicta adminicula non substantialia, quicquid in contrarium dixerint Bartol.& Bald.præcitati. Præterea inquit ibi Gigas, dato quod Bartolus & Bald.in eorum exemplis dicant veritatem, non illud est,eo, quia infames non admittantur ad probandum adminicula, sed alia ratio, nempe in exemplo Bartol. quia auctoritas successoris non testibus etiam legalibus,sed scriptura probanda est,*cap.nobilissimus,*97.*distin. l.prohibitus,C.de iure fisci,l.vnica,C.de mandat.princip.* In exemplo autem Bald. hoc ideo admittuntur à statuto testes infames ad probandum adulterium,prout sunt lenæ,lenones, & alii similes, quia tales personæ vt plurimum sunt ministri huiusmodi facinoris. Sed non sic solent esse ministri matrimonii, ideo ad illud probandum non admittuntur, & sic stãte rationis diuersitate, non est inferendum ex eorum exemplis generaliter, quod infames non admittantur ad probandum adminicula delicti, sicut admittuntur ad probandum delictum, quia ex præmissis viderur concludendum contrarium, quando adminicula sunt substantialia. Et ita etiam cum eadem distinctione tacite pertranlire videtur Paris.*consil.* 2 *num* 81.*in fine,* ibi,*intelligendo secundum Alexand post Angel.in d.l.in quæstionibus, volum.*4. *Boss.in d.tit. de crim.læsæ maiest. nu.*114.*in fin. vbi etiam allegat Felyn.in d.c. per tuas, in* 5.*notab.*

76 Sed vltima præmissa, quia † articulus iste est practicabilis, & sæpe aduocatorum, & iudicum, inter se altercantium capita torsit,in hac contrarietate Bartoli & Baldi, cum Angelo & Salycet. *in locis præcitatis*: vide quæso Barbatiam *in tract.de testibus, part.*1.*numer.*45.*sequ. in repetit.cap.testimonium, extra eodem*, dicentem primo, quod textus *in cap.per tuas, extra, de simon.* nullo pacto probat Bart.opinionem,ponderando illius verba,*vt ibi per eum,numer.*47.*versicul circa hoc est primo videndum,* prout etiam certe nec etiam mihi videtur illum textum probare Bart.intentionem, ibi enim non dicitur,quod testes criminosi, vel alias infames non probent adminicula delicti, sed quod cum non sint testes integræ fidei,& omni exceptione maiores, ideo sine alijs adminiculis non probant. Et ista fuit intentio Summi Pontificis eo loci,*prout adnotauit bene ibi gloss in verbo, adminicula,& post gloss.ibi Dd.omnes.* Deinde idem Barbat *eodem numer.*47.*in versicul.quoad secundum*, dicit, nihilominus opinionem Bartoli & Baldi esse fundatam in maxima æquitate,& ibi affert rationem,*& numer.*48. respondet Angel.& Salycet.in contrarium allegatis, cuius rationem & responsionem non affero, quia mihi non multum satisfaciunt. Demum ipse sic distinguendo concludit,si statutum admittit testes infames, *in causa adulterij*, & tunc procedat dictum Angel. & Salyc. quod admittantur etiam ad probãdum matrimonium, cum dicamur esse in eadem causa; si vero statutum dicat, quod infames admittantur *ad probandum adulterium*; & tunc procedat dictum Bartoli & Baldi, quod non admittantur ad probationem matrimonii, allegat pro hac sua distinctione aliam doctrinam Bartoli, *in l.non solent,ff.de aliment.& cibar.legat.* dum vult, quod si statutum mandat,*in causis damnorum datorum*, stari iuramento damnum passi: tunc & dominium probabitur iuramento: secus si statutum dicat, *in damno dato* stetur iuramento,&c.

Verùm † ista distinctio Barbar. licet in se vera sit, 77
non est tamen generalis, quia tangit solum exemplum Baldi,& dispositionem statuti, & non generalem iuris conclusionem,an scilicet verum sit, prout dicit Bartol. quod in casu,in quo inhabiles & infames admittuntur in exceptis criminibus ad probandum delictum principale, admittantur etiam ad probandum illius adminicula: ideo sequendo veritatem in omnibus prædictis, mea est opinio, quod Bartoli & Baldi conclusio cum eorum exemplis, *de quibus supra,num.*72.sit verissima, & quod ab ea, tanquam * communi, nec in iudicando,nec in consulendo recedẽdum sit. Pariter quoque cum Ang. & Salyc. Bartoli doctrinam fore intelligendam, vt procedat in probatione adminiculorum non substantialium,non autem substantialium verissimam esse opinor, per rationes ab illis consideratas, & præsertim à Gig.*in d.quæst.*5. Sed † quæ dicantur adminicula substantialia,& quæ non substantialia,in hoc ego dissentio à Salyc. Ang & Gigan. *in locis præcitatis*; ipsi enim credunt,illud dici de substantia delicti, sine quo delictum nõ potest stare,prout etiam ita credidit Boss. post Felin.quem allegat,*in d.tit.de crim.læsæ maiest.n.*114. *in fin.* & quia adulterium non potest stare sine matrimonio, nec crimen læsæ maiestatis committitur per non admittentem successorem, nisi probetur, quod is fuerit legitimus. Hoc ideo contra Bartol.& Bald.in eorum exemplis credunt testes, qui admittuntur ad probandum adulterium, & successorem non admissum, admitti etiam ad probandum matrimonium & successorem esse legitimum. Ego autem non sic credo in casu nostro hos terminos esse declarandos, quia etsi adulterium non possit stare sine matrimonio, matrimonium tamen nihil commune habet cum adulterio, nec potest dici illius substantia saltem intrinseca, (extrinseca autem forsan sic.) Item licet non detur crimen læsæ maiestatis in non admittente successorem, nisi is fuerit legitimus: istud tamen, an successor sit legitimus,necne, nihil commune habet cum denegata admissione, nec dicitur de illius substantia saltem intrinseca,nec ad illud aliquo modo infert: ideo credo Bartol.& Bald.in eorum exemplis optime loquutos, dum negant testes admitti ad probandum matrimonium, licet admittantur ad probandum adulterium, & admitti ad probandum successorem legitimum, licet admittantur ad probandum eum non admissum, quia vnum non infert ad aliud, nihil inter se vnum cum altero habet commune, nec vnum potest dici de alterius substantia intrinseca, verum quando adminicula tendunt & inferunt ad substantiam delicti prin-

principalis,puta ad probandum adulterium, volo probare amplexus, munera, colloquia secreta,& similia; vel ad probandum crimen lesæ maiestatis,volo probare nocturnas conventiculas, conuocationem facinorosorum hominum, & similia; & tunc quia ista adminicula dicuntur de substantia delicti, cum inferant ad ipsum delictum,nihil credo esse, quod impediat, quin & per infames probari possint, sicut etiam potest probari delictum principale. Et isto modo intelligendo limitationem Ang. & Sal. de substantialibus adminiculis loquentem, eam credo verissimam, & in practica seruandam. Considera bene,amice Lector,quia hæc alibi non sic bene explicata reperies.

79 LIMITA IV. Propositam † regulam non procedere in infame restituto ad famam & honores à Principe : nam & hunc restitutum posse ad testimonium admitti, probat text.*in l.3. §.lege Iulia, ibi, quive eorum in integrum restitutus non erit,sumpto argumento à contrario sensu,ff.de testibus,cap.prævaricator, 2.quæst.4.l.1. C.de sent. pass. Henric.Boyc.in c.testimonium,num.14.iuncto num.15.versicul.& tunc talu, & ibi etiam Ant.de But.& Bellam. num.38. extra,de testibus, Felin.in c.cum Ioannes, nu.11. de fide instrum. Campeg.de testib.reg.30.versicul.quarto,quando infamis,Ioan. Mar.Montic.in suo repertorio test. verbo,testis infamis, fol.mihi 40.colum.2. versicul.3. alios plures allegat Oddus in tract.de restitut.in integr.part.2.quæst.96.articul.1.num.6.seqq.vbi testatur de communi * opinione*, faciunt, quæ in simili de bannito restituto dicam *infr.hac eadem q.art.8.num.337.seqq.vbi vide.

80 AMPLIA hãc quartam limitationem, vt † & idem iuris sit in non restituto generaliter, sed in dispensato solum, & specialiter ad testificandum: nam talem sic dispensatum ab infamia, non esse à testimonio repellendum, *arg.text.in cap.cum l.& A.extra,de re iudic. & in cap.accusatus, §.licet,de hæret.in 6.* scripserunt Host. & Innoc.*in d.c.testimonium,& ibi etiam Henric.Boyc.num.15.versaut non restitutus,extra,de testib. Archidiac.in cap.paruuli,in glossa.antepenult.22.q.5.* vbi loquitur de dispensatione periurii,*de quo infr.suo loco dicam, Socin.reg.415.in 3 fallent.Menoch.de arbitr.quæst.lib.1.q.27.n.7. Mascard.de probat.lib.3. concl.1356.n.73.*

81 SVBLIMITA eandem † quartam limitationem, dummodo restitutio sit concessa ab eo, qui restituendi ad famam potestatem habet,aliter secus,*secundum Henric.Boyc.in d.cap.testimonium,num.14.& 15.extra,de testibus.*

82 vbi etiam ponit, quod † Papa potest ad famam & honores restituere, non solum clericum, sed etiam laicum,*cap.cum te,vbi præcipue Innocent.extra,de re iudicat.cap.*

83 *ex diligenti,extra,de simon.* Princeps † autem secularis potest pariter hanc restitutionem concedere laicis tan-

84 tum, *l.1.ff.de postulan.* Item † & Episcopus in casibus illis,in quibus potest dispensare : quia Ecclesia æquipa-

85 ratur Senatui,*c.Ecclesia,& ibi not.16.q.1.* Cuius † contrarium in hoc vltimo de Episcopo voluerunt Innoc. Hostien.& Spec.in locis ibi per Henric.Boyc.relatis, vide ad hæc *in 1.lib.tit.de inquisitione,q.6.num.45.versi.& an quilibet.*

86 LIMITA V. Regulam † non procedere in infamia occulta † nam ad hoc,vt testis repellatur, non solum requiritur,quod sit infamis, sed etiam, quod haberetur pro tali, secundum glossi.*in l.cum lege.ff. de testament.* * quam gloss.communiter * approbari dixit Alexand.*in apostill.ad Bartol in d.l.cum lege, idem Alex.consil.24.num 37. volum.2. Socin.iun.consil.31.num.33.lib.2. Campeg.de testibus, regul.29.in 7.fallent.Ioan.Baptist.Villalob.in sua collecta communi opin. litera l.num 31.* vbi pariter hanc limitationem * dicit * communem, ex Aret.*prout eum allegat, in cap.cum non ab homine numer.92.extra,de iudic. & de communi etiam testatur Gabr.qui plures alios adducit concordantes, tit.de testib. lib.1.quæst.9.n.10.& 11.in princip. Io.Mar.Montic.in suo repertorio testi.verbo,testis infamis, fol.mihi 40.col.2.versi.7.& fol. 41.col.1.versi.5.Mascar.de probat.lib.2 concl 705.n.19.& lib 3. concl.1356.n.55.*

SVBLIMITA † hanc quintam limitationem, vt 87 probata infamia testis, præsumatur etiam, quod is haberetur,& reputaretur pro tali,absque eo,quod id particulariter probatur,*secundum Bald.in l.1.C.de testam. Imol. Castren.Rapha.Cuman.& Aret.in l.ad testium,§.1.ff.de testam. per text.in cap.præsentium. §.testes.de testib.in 6.* vbi traditur modus probandi infamiam, & dicitur, satis esse probare,aliquem esse infamem,dummodo sigillatim, id est, cum expressione causæ, ex qua oritur infamia, illud probetur : quicquid in contrarium senserit Bartol.*in d. l.1. num.4. C.de testam.* cuius rationibus bene respondet *Crot.de testib.part.1.num.3.seqq.& ibi Petr.Moncad.in addit.litera D,& contra Bartol.est communis * opinio, vt testatur Alex. * in consil.152.num.16. lib.5. prout illum refert Crot.vbi supr.numer.4.in fin. Clar.in pract.§.final. quæst.53. versicul.sed nunquid excipiens.Gabriel.de testib.lib.1.conclus.19 num.10.versicul.& licet opinio.* vbi etiam & ipse testatur de communi opinione,pro qua vide,quæ de teste criminoso dixi *infran.147.& 157.*

LIMITA VI. In † iudice,vel arbitro,qui iudican- 88
di potestatem habet,æquitate, & sola facti veritate inspecta. Is enim potest admittere ad testimonium testes infames, *sicuti post Bartol.in l.filiusfamilias. num.6.ff.de donat. & Abb.in cap.dilecti filij, de iudic. voluit Menoch.de arbitr.quæst.lib.1.q.27.num.1.seqq.per text.in cap.per tuas. §.talis, extra, de simon.* vbi ab æquitatis temperantia admittuntur testes,qui ob infamiam alias reiicerentur. Et licet Imol.*in d.l filiusfamilias,*& Dec.*in d.c.dilecti filij.num.4.* contrarium senserint,eorum tamen rationes satis infirmas putat Menoch.qui illis bene respondet, *in loco citato,* † inferens etiam, inde valde dubiam reddi opinio- 89
nem Abb.post Innoc. *in cap.nouit, nu.45.de iudic.* volentis,in Euangelica denuntiatione testes infames repelli: cum iudicium illud sola facti veritate inspecta,& de æquitate tractati soleat.

LIMITA VII. In † teste deponente de facto pro- 90
prio,qui,etsi infamis sit,admittitur ad testificãdum, & admissus probat, sicut bene confirmat Iaf.*in l.cunctos populos.in 1.lectura,num.65.in fin.iuncto num.66.C.de summa Trinit.& fide cathol. Castrens.in l.2. §.si absens.ff.si ex noxal. caus.agat.Corrad.in practic.§.2.de offic.prætor.in caus.ciuil.rubric.de testibus,in parte.personas testium aggrediendo, verbo,infamis,num.13 in fin.versicul adde 11.fol.mihi 78.colum.2.*vbi, quod vnus testis infamis deponens de facto proprio, facit semiplenam probationem, *Mascard. de probat.lib.1. præfat.quæst.11.num.16.& lib.3.conclus.1356.numer.51.* Contrarium † cuius voluit Alexand. *in d.§.si absens,* "quem se- 91
quitur Crot.d.num.44.* Sed pro resolutione vide, quæ in hoc puncto dicam *infra, quæst.63.num.213.seqq.* vbi altius repetam materiam testis de facto proprio deponentis.

LIMITA VIII. Quia † de consensu partium testes 92
infames possunt ad testimonium recipi : & hoc in practica non habet difficultatem, probat Iaf.*in l.cunctos populos,num.67.versi.4.fallit, in 1.lect. C.de summa Trinit.& fide cathol.Campeg.de testib.reg.29.in 10.fall.* & faciunt,quæ generaliter de teste inhabili recipiendo de consensu partium,dixi *infr.q.62.n.177.seqq.*

LIMITA IX. Vt † condemnatus de infamia, si à 93
condemnatione appellauerit, possit pendente dicta appellatione, non obstante condemnatione, testimonium dicere,*per ea, quæ supra in præludiis huius quæstionis dixi,num.16.& seqq.in 9.conclus.& in specie sic affirmarunt Felin.in cap.testimonium, numer.17.extra, de testibus, Campeg. de testibus, regul.29. in 11.fallent. Aufrer. de reprobat.test. numer.11.& numer.24. versi.condemnatus de crimine famoso,* vbi ampliat, etiam quod post appellationem causa efficiatur

tur deserta,quia attenditur tempus depositionis, *vt ibi per eum*, ad quam materiam vide allegatos per Montic. *in repertorio testium, verbo, testis criminosus,folio mihi 24.colum.2.versi.1.& seq. & verbo, damnatus qui fuit in iudicio, folio 26.col.1.ver.pen.& fin. & verbo,testis infamis,fol.40.colum 2. versi.1.*

91 LIMITA X.Quia † superueniens infamia non diminuit de fide testimonii,prolati ante infamiam, *secundum Cyn.in l.si quis,num.10.C.de testibus, Ruyn.consil.15.nu.6. volum 6. Specul.in tit.de teste,§.1.num.27.* vbi, quod si post latum testimonium testis euadet criminosus, seruus, infamis,vel hæreticus, nihil officit : quia quod rite factum est,non debet ex alio euentu infirmari,*l.sancimus, C.de administr.tutor.* Nec est culpandus,qui testem idoneum induxit, si is postea sit malus effectus, quia diuinare non tenebatur,*l.si fideiussor, §.si debitor.ff.mandati, l. apud Celsum,§.fin.ff.de dol.except. Addo & pro eadem limitatione, Campeg.de testibus,regul.29.in 6 fallent. Alber.de Malet. de testibus,cap.3. nu.32. versi.quod verum, Crot.de testib.part.3. num.39. Mascard.de probat.lib.3.conclus.1356.num.10.* faciunt,quæ in simili,& generaliter de teste inhabili dixi * *infr.quæst.62.num.304.* Et sine dubio est communis * limitatio, etsi contrarium sensisse videatur Nell.*de test.lib. num 19.in fin.*

95 SVBLIMITA hanc † decimãm limitationem, vt procedat in infamia superueniente post depositionem testis : secus si superueniat post iuramentum, & ante depositionem, quia sufficit ad repellendum ipsum à depositione. Licet enim in depositionibus testium, quo ad quosdam effectus, attendatur tempus iuramenti, & non depositionis,imo etiam depositio retractatur ad tempus iuramenti, *vt pluribus probat Marsil.in suo singulari 113 incip.dictum testis.* tamen ad effectum, de quo agitur,attenditur tempus depositionis, & non iuramenti,*vt in terminis sic voluerunt Spec.in tit.de teste,§.1.nu. 27.versi.quid si testis erat testabilis, & ibi Ioan.Andr.in addit.in verbo,apparet, & in §.nunc videndum, n.14.& ibi etiam Ioan. Andr.in verbo,depositionis,eod.tit. Bald in c.super eo,n.2.extra, de testibus,Crot.in tract.de testibus,part.3.n.38.Aufrer.de reprobat.test.n.54. versi.infamis tempore depositionis, & n.90.versic. testis habilitas. Campeg.de testib.regul.30.versi.quarto,quando. Mascard.de probat.conclus.1356.num.9. & sine dubio est com-*
* *munis * declaratio,licet aliqui relati per Aufrer.vbi supr.contrarium dixerint,vide,quæ in simili dixi infr.de teste inhabili,q. 62.nu.307.*

96 LIMITA XI. In instrumentis,in † quibus infames recipiuntur in testes, si infamia sit occulta, *sicut post Bartol.in l.1.C.de testamento, voluit Campeg.de testibus, regul. 29.in 7.fallent. Barbat.de testibus,ad cap.testimonium, nu.24. versicul.posset etiam dici,part.2.extra,eodem.* faciunt *in simili, quæ de test.am dixi supra, num.43 & 44. & quæ etiam generaliter dixi in materia testis inhabilis,infra,quæst.62.num.110.& seqq.*

97 LIMITA XII. Quia † qui testem dixit infamem, non solum illud probare debet, sed etiam in specie debet deducere causam & qualitatem infamiæ, ad hoc, vt videre possit, an sit talis, quæ testem repellat, necne,*adnotat.per Bart.in l.1. C de testam. num.7.& ibi et-*
* *iam Iaf.num.6. versic.dicit etiam Bartol. & communiter * Dd. per text.in cap.præsentiam, §.testes,de testibus,lib.6. Iaf.in l.Titiæ textores,num.12.ff.de legat.1.Roman.consil.291.num.3.& ibi Mandos.in addit.sub verbo specifice, vbi ex Bocr.quem alle-*
* *gat in decis.321.num.2.testatur de crebriori * sententia, Dec.in cap.1.in 2.notab.in fine,de except. & de communi etiam testatur Montic.in suo repertorio test.verbo,infamis, versi.final. folio mihi 42.& rursus in folio 290 colum.2. versicul penult. & in singul. Clar.in pract. §.fin. quæst.53. versic.in hoc autem proposito.* vbi etiam,quod debet exprimi locus, & tempus commissi criminis, vnde infamia resultat, quicquid in contrarium deduxerit Barbat.*in tract.de testibus,part.1.n.42.seqq.*

versi,ad num.35. Et faciunt,quæ in simili de teste inhabili dixi generaliter,*infr.quæst.62.num.371 & de criminoso,numer.141.* (142.)

LIMITA XIII. Quia † testi dicenti in interroga- 98
toriis,puta,se infamem, non creditur ad affectum, eum repellendi à testimonio, vel tollendi fidem eius dicto,nisi aliunde de infamia appareat, *Nell.de testib.numer.19.versicul.si testis confiteatur,Campeg.de testib. regul.30. versicul.dic primo.* Cuius † contrarium, post Innocent. 99
& Speculat.*in locis per eum allegatis, voluit Alber.de Malet.in tractat.de testib.cap.3. num 61.seq. & vide,quæ in simili de teste inimico dixi supr.q.53.num.22 & 25.* Laus Deo.

ARGVMENTVM.

Infamis infamia facti,an a testificando repellatur,an vero admittatur, & admissis quam faciat fidem.

SVMMARIA.

Infames infamia facti in ciuilibus à testimonio non repelluntur, n.100.& n.106.licet alij contra,n.101.& seqq.vbi plures in proposito recitantur Dd.opiniones.

Infames infamia facti non admittuntur ad testificandum in causa ciuili ardua,n.107.

Infames infamia facti repelluntur à testimonio in casibus, in quibus à lege vel statuto requiruntur testes omni exceptione maiores,n.108.

Infames infamia facti non admittuntur ad testificandum in causa matrimoniali,n.109.

Infames infamia facti non admittuntur in probatione ingratitudinis,n.110.

Infamis infamia facti etsi in ciuilibus à testimonio non repellatur,est tamen in arbitrio iudicis,an aliqua,& quæ, & quando fides sit ei adhibenda,n.111.

Infamis infamia facti,etiam in casu,in quo ad testificandum admittitur,non est tamen integræ fidei,& omni exceptione maior,n.112.

Infamis infamia facti depositio suppletur ex magna habilitate contestis,n.113.

Infamis infamia facti bene probat, quando deponit verisimilia, vel eius dictum est adminiculatum aliqua alia præsumptione, & coniectura,n.114.

Infames infamia facti repelluntur à testimonio in criminalibus, nu.115. Amplia primo,multo magis si contra Cardinalem agatur,n.116. Amplia secundo,etiam in causa mixta,n.117. Amplia tertio, etiam in causa criminali ciuiliter intentata, n.118.sed contra,n.119.

Infames infamia facti admittuntur ad testificandum, etiam in criminalibus in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, n.120. Sed nec isto casu faciunt plenam probationem,sed tantummodo indicium,vel præsumptionem,n.121.

Infames infamia facti etsi in criminalibus ad testimonium non sint admittendi,admissi tamen faciunt aliquod indicium,vel præsumptionem,num.122. sed an ex hoc indicio vel præsumptione possit deueniri ad torturam,vel inquisitionem, nu.123. & seq.

Infames infamia facti vbi alias in criminalibus admittuntur, nunquam tamen admittuntur sine tortura, & an ad hoc requiratur etiam vtilitas personæ,n.125.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS II.

INFAMIS infamia facti, an à testimonio repellatur, vt bene dignoscas, formabo duas regulas; Primam scilicet in ciuilibus ; Secundam in criminalibus.

REGVLA I. sit, quod † in causis ciuilibus infamis 1
infamia facti non repellitur à testimonio, *vt per Bart. in l.Cæsius, colum.7. versicul.si in causa ciuili, ff. de Senator & post gloss.in l.cunctos populos, num.[illegible] & ibi dec.[illegible] & in fin.*

n.[illegible]

numer.12. Paul.de Castr.numer.17. *in fine, Iason in* 1.*lectura, sub numer.*67. *versicul.primus est, & in* 2.*lectura, sub numer.* 43.*in fine, & numer.*47.*versicul.circa secundum*, C.*de summa Trinit.& fide cathol.Imol.in cap.testimonium; num.*5.*&* 6. *& ibi etiam Henric.Boyc. numer.*17.*extra, de testibus*, *Socin. regul.* 416. *Marsil.singul.*109.*in fine*, vbi dixit, quotidie infames infamia facti examinari in causis, *Nell.de testibus, sub numer.*19. *Campeg de testibus, regul.*31.*in* 2. *fallent. Speculat.in titul.de teste,* §.1. *numer.*28. *versicul.nam infamia de facto, Nepos de Monte Albano in tract.de testibus, num.*30. *Iacob. Aegid. de testibus, & eorum reprob.in princip. post num.*1. *versicul.sed in fama, Alber.de Malet de testibus, cap.*3.*post numer.*15. vbi ex Alber.de Rosate, *quem allegat in d.l.cunctos populos, in fine,*

* *numer.*34.*versicul.contrarium tamen.* ita dicit * communiter observari; & ita etiam de communi testatus est Lanfranc.*de testibus, numer.*74. *ante finem numer. versicul. infamis autem infamia facti, Crot.de testibus, part.*4. *num.*157. *& ibi Petr.Mencad.in addit. literis A A. Villalob. in sua collect. commun.opin.litera* I. *numer.*31. *in fine, vbi etiam testatur de*

* *communi* * *opinione, de qua & per Corrad.in pract.* §.2.*de offic. prator.in caus.ciuilib.rubr.de testib.in parte, personas testium aggrediendo, verbo, infamis, fol.mihi* 79.*num.*15. *Couarr.practic. quæst. cap.*18. *sub num.*1. *Menoch.de arbitr.quæst.lib.*1.*q.*17.*sub num.*4.

101 Et † licet hæc regula non transeat sine difficultate, cum in materia plures, & diuersæ, ac inter se contrariæ reperiantur Dd. opiniones, quas bene refert Barb. *in tractat.de testibus, in repetit.cap.testimonium, extra eodem, parte* 2.*numer.*1419. *& seqq.* & præcipue contra hanc regulam expresse tenuerit Cardin.*in d.cap testimonium, quem ibi refert Felyn.sub numer.*12. vbi indistincte voluit, quod infamis infamia facti in causa ciuili debeat à testimonio repelli, & hanc eandem sententiam late per octo fundamenta comprobat idem Barb.*vbi supra, num.*21.*& seqq.*

102 Bald. autem † *in d.l.cunctos populos*, C.*de summa Trinit. in* 5.*oppositione*, distinguendo in hac re dixerit, quod in causa ciuili ardua infamis de facto debeat repelli, (*prout mox dicam in sequenti* 1. *limitatione.*) in aliis vero debeat admitti.

103 Quarta † etiam fuerit sententia Abb.*in d.cap.testimonium*, qui in hac difficultate sentit cum Baldo, quod in causa ciuili ardua infamis infamia facti debet repelli, in aliis vero esse in arbitrio iudicis, an repelli, vel admitti debeat.

104 Diasque † alias distinctiones à prædictis diuersas posuerit Ioan.Andr *in cap.testimonium, quas etiam refert ibi Abb.sub num.*6. *& cum Io.Andr.transire etiam videatur Henr. Boyc.in d.c.testimonium, num.*28.

105 Nec non † etiam alias nouas distinctiones tentauerit Barb.*vbi supr.nu.*25.*in fin.iuncto num.*24. quarum vna facit differentiam inter ius ciuile & canonicum.

106 In † hac tamen opinionum contrarietate non per hoc recedas à proposita regula, quod scilicet infamis infamia facti admittitur regulariter ad testificandum

* in causa ciuili, quæ non solum communis * est, *vt præcitati Dd.testantur*, sed & magis communis, *prout in specie de magis communi testatur Socin.iun.consil.*32. *num.*31. *lib.*2. & etiam veri[illegible]ma, declarata tamen cum infra scriptis limitationibus.

107 LIMITA I. hanc primam regulam, vt † non procedat in causa ciuili ardua, quæ cum æquiparetur causæ criminali, *c.*1.*de restit.spoliat. in* 6. iccirco sicut in criminalibus infamis infamia facti repellitur, *vt dicam infr. in* 2.*regula, num.*115. ita etiam debet repelli in causa ciuili ardua, *Bald.in d.l.*1. *in* 5.*oppositione*, C.*de summa Trinitat. idem Bald.in cap.ad nostram, de probat. Ias.in dicta l.*1. C.*de summa Trinit. in* 1.*lectura, sub numer.*68. *versicul.secundo extende. Marsil.singul.*109.*versicul.scias tamen*, *Abb.in cap. testimonium, de testibus, sub numer.*6. *versicul. tertia est infamia, & ibidem Felyn.sub numer.*12. *in fine, Crot.in tractat.de testibus,*3.*parte, numer.*47. *& ibidem Moncad.in addit.litera* L, *&* 4.*parte, numer.*160. *Campeg.de testibus, regul.*31.*versicul.quinto fallit, Barbat.de testibus, parte* 2.*numer.*119. *Gig.de crim.læsæ maiest. lib.*2. *rubr.quom. & per quos crim.læsæ maiest. probe.q.*3. *num.*1. *&q.*5.*num.*8. *Couarr.pract.quæst.cap.*18.*sub num.*1.

108 LIMITA II. Prædictam † regulam non procedere in omnibus illis casibus, in quibus à lege vel à statuto requiruntur testes omni exceptione maiores; cum enim (*vt infr.dicamus in* 6.*limitatione,*) infames infamia facti non sint testes integræ fidei, iccirco in dictis casibus à testificando repelluntur, *Abb.in d.c.testimonium, sub num.*6.*vers.nota bene, extra, de testib. Socin.reg.*416.*in* 2.*fallen. Iason in l.*1. C.*de summa Trinit.num.*52.*in* 2.*lectura*, *Felyn.in cap.licet causam, sub num.*7.*de reprobat. Andr.Barbat.in tract. de testibus,*2.*part.sub num.*2.*&* 3. *& num.*18.*in fin. iuncto numer.*19. *Crot.in simili tract.de testib.*3.*part. num.*32. *&* 4.*part. num.*158. *Mascard.de probat.conclus.*1356.*sub num.*60. Tunc enim requiruntur testes, quibus omni no nihil possit opponi, gloss.*in* §.*item verborum, Instit.de inutil.stip. Bal.in l. optimam*, C.*de contr. & committ.stipulat.* at infamis de facto non est talis, quia hæc macula illi opponi potest; ergo hoc casu repellitur.

109 LIMITA III. & † illatiue ex præcedenti limitatione, vt eadem regula non procedat in causa matrimoniali, quæ cum æquiparetur causæ criminali, & in ea requiruntur testes omni exceptione maiores, *adgl.in c.mulieri, de iureiur.* Iccirco infames infamia facti à testimonio repelluntur, *Dec.consil.*133. *sub numer.*5. *Socin.iun. consil.*31.*num.*24. *&* 25.*volum.*2. *& consil.*86.*num.*11. *eodem volum.Ruyn.consil.*130.*num.*7.*volum.*4. *Grammat.consil.*26.*numer.*51. *Neuiz.consil.*4.*num.*6. *Alexand.consil.*5.*num.*14. *Paris.cons.*15.*num.*13.*lib.*2. *& cons.*51.*num.*53. *& cons.*59.*nu.*4. *lib.*4. *Couar.pract.quæst.c.*18.*sub nu.*1. *Menoch.de arbitr.quæst. lib.*1.*q.*27. *n.*9. *& seqq.*

110 LIMITA IV. dictam regulam, vt † non habeat locum, quando agit de probando ingratitudinem, hoc enim casu requiruntur testes summæ & integræ opinionis, *cap.*1. *& ibi Bald.quot teste: sint necess. ad prob.feud. ingrati. in vsibus feudorum.* Et ideo infames infamia facti non admittuntur ad testificandum, *Roman.singul.*469. *incip.dubitatio est magna, & ibi in addit. Socin.regul.*416.*in* 3. *fallent. Ias.in l.*1. C.*de summa Trinit.in* 1.*lectura, sub num.*67. *versicul fallit, quo ad probandum ingratitudinem, & in* 2.*lectura, sub num.*53.*versicul.item quod dictum est, Crot.in tract. de testib.*4.*part.num.*159. *Mascard.de probat. conclus.*1356.*numer.*64.

111 LIMITA V. Quia † licet regulariter in causa infamis infamia facti admittatur, est tamen in arbitrio iudicis, an aliqua, & quæ, & quando fides sit illi adhibenda, *cap.licet causam, & ibi Bald.in* 8.*notab. de proba. Abb. in d.cap.licet causam, numer.*7. *& Felyn.ibidem, num.*7. *Abb. in cap.testimonium, sub num.*6. *vers.tertia est infamia*, iuncto *versicul.in aliis vero, &c. de testibus*, *& ibidem Felyn. sub num.* 12.*ad medium, vers.sed Abbas, & iterum infr. vers.sed licet vtraque opinio*, vbi dicit, quod hæc opinio multum consonat æquitati.

112 LIMITA VI. Quia † in quibuscunque casibus, in quibus infamis infamia facti admittitur, semper ei de fide diminuitur, nec habet totalem fidem, quæ testi adhiberi solet, *gloss.in l.*3.§ *duæ autem sunt causæ, in verbo, non eandem, ff.de Carb.edict. & ibi Bart. idem Bartol.in l.Cassius, colum.*2.*versicul tamen minor fides, &c. ff.de Senat. & in l. cunctos populos, sub numer.*12. *& ibi Ias.in* 1.*lectura, sub numer.*63. *& in* 2.*lectura, sub numer.*47. *Castr.numer.*17. *in fine, Alb.post numer.*34. *Salycet.in fin. numer.*18. *versicul. fidem tum aliqualiter minuit, Cod.de summa Trinitat. Imol. in cap. testimonium*, de testibus, *numer.*9. *& ibi etiam Henric. Boyc.*

*in tract.de testib.c.*3 *nu.*15.*vers.minus tamen est sibi credendum, & num.*16.*in fin. Lanfranc.de testib.nu.*74.*ad fin.vers.infamis autem infamia facti. Corrad.in pract.rubr.de testib. verbo, infamis, num.*15.*vers.in ciuili vero, fol.*79. *col.*1. *Mascard.de probat.*

* *conclus.*1356.*num.*59.*lib.*3. *& est communis*, * *vt per Villalob. in commun.opin.litera* I.*num.*31. *in vltimo versic.* & faciunt in simili, & generaliter tradita de teste inhabili, *infr.q.* 62.*num.*383. & de infame infamia iuris dixi *supr.in* 1.*art. n.*71. & de criminoso dixi *infr.n.*155.

113 SVBLIMITA I. hanc † sextam limitationem, nisi haberet contestem tantæ excellentiæ, cuius superabuntia suppleret defectum istius; quia tunc in ciuili nihil fibi diminueretur de fide, *Bal.in l.si quis ex argentariis*, §.*cogentur, & ibi Ang. & Alex.ff.de edendo, Socin.reg.*416.*in* 3.*fall. Ias.qui multos allegat, in l.cunctos populos*, C.*de summa Trinit. sub num.*54.*in* 2.*lectura, vbi alios adducit concordantes, & in* 1. *lectura, num.*67.*versic.*3.*fallit*, Felyn.*in c.testimonium, nu.*13. *extra, de testib. Campeg.de testib.reg.*31.*in* 6.*fall. late per Franc. Curt.Papien.in tract.de testib.concluf.*1.*num.*1.*versic.nam licet dicto testi, & num.*2. *vers.sed si vnus testis, & num.*7. *versic.aut est infamia facti, Crot.de testib.part.*4.*num.*162.*late etiam Catellian.Cotta in suis memoral.vers.testis vnius integra fides*, Tiraquell.*qui infinitos alios propemodum adducit concordantes, de pœnis temper.cauf.*51.*num.*121. *Corrad.in pract.titul.de testib.in parte, dicta testium assum.in princip.num.*6.*fol.*116 *col.*1. *Mascard.de probat.concluf.*1356.*in fin. faciunt in simili, & generaliter de omni teste inhabili, tradita per Alexand.conf.*56.*num.*12. *vol.*2. *Felyn.in cap.nobis, in princip.de simon. & per Dec.late, in consil.*133. *& latius dicam in materia testis inhabilis, quæst.*62.

* *nu.*328. Et sine dubio hæc sublimitatio communiter * à Dd. recepta est, etsi contrarium sensisse videantur Alexan.Fulgos.Anchar. & Dec. *in locis relatis per Tiraq. vbi sup. d.cauf.*51.*n.*122.

114 SVBLIMITA II. eandem † sextam limitationem, vt non procedat, quando iste testis infamis infamia facti, vel deponeret verisimilia, vel eius dictum esset adminiculatum aliqua alia coniectura, vel præsumptione: tunc enim plene probat, quia illius defectus sic per ista verisimilia & præsumptiones suppletur, *secundum Bal.in l.cunctos populos, n.*5. *ante fin.* ibi, *vel quando videtur dicere, & deponere proxima veritati.* (& tamen non videtur velle isto casu talem testem esse integræ fidei.) & iterum infr. ibi, *item ex additis, & verisimilibus coherentiis potest sibi credi.* & rursus inf. ibi, *nisi tales testes habeant pro se adminicula, non creditur eis.* Castr.*ibid.nu.*17.*in fin.ibi, ideo non sufficerent duo testes, quoniam non sunt omni exceptione maiores, nisi concurrerent alia indicia, quæ coadiuuarent.* Et sic videtur velle contra Bald.*vbi supr.* quod iunctis adminiculis, sit testis omni exceptione maior, *Rom.cons.*451.*n.*8. *Carer.in pract.crimin.in materia indiciorum, & tortura*, §.*vltimo, an testis, n.*28. vbi propterea contra valde diffamatum de delicto, & sic concurrente fama admittendos, affirmat viles, & infames, & faciunt, quæ in simili de teste inhabili dixi *infr.q.*62.*n.*355.*seqq.*

115 REGVLA II. sit, quod † in criminalibus infamis infamia facti à testimonio repellitur, *gloss.in l.Cassius, in verbo, turpitudinem, & ibi Bart. vers.si vero quæras in causa criminali, ff.de Senator. idem Bar.in l.cunctos populos, sub num.*13. *& ibi Ias.in* 1.*lect.n.*68.*vers.alius casus est in criminalib. Salyc. n.*18.*vers.aut in causa criminali, C.de summa Trinit. & fide cathol. Ang.in l.prætoris, ff.de his qui not.infam.n.*4. *Castr.in l.*1. *n.*11.*ff.eod. Bal.in c.testimonium, nu.*8. *& ibid. Abb.sub num.*6. *vers.tertia scilicet infamia facti, Fel.n.*12. *Henric.Boic.num.*17. *Imol.n.*5. *& n.*6.*vers.sed infamia facti, extra, de testib. Alex.consil.*11.*n.*1.*vers. & dicit Bartolus, vol.*1. *Socin.reg.*416.*in* 1.*fallen. Crot.in tract.de testib.par.*3.*n.*46. *Aufr.de reprob.test.vers.infamis infamia iuris, vel facti, post nu.*54. *Lanfran.de testib.nu.*74. *post medium, vers.in causa autem criminali*, *Barbat.in tract.de testib.*2.*par.n.*21. *Campeg.de testib.reg.*31.*in princ. Alb.de Malet. de testib.c.*3.*n.*16. *Blanc.de indic. & tort. ad l.fin.ff.de quæst. nu-*

*mer.*352. *Osasc.decis.Pedem.*79.*n.*36. *Rol.consil.*3 *n* 23.*lib.*3 *Ilalob.in sua collect.commun.opin.litera L, nu.*31.*in fin. vbi testatur de communi* * *opinione, de qua etiam testatur Corrad.in pract.* * *ctic.*§.2.*de offic.prator.in caus.ciuil.rubr. de testi. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, infamis, n.*15.*fol.*79 *quem refert Clar.in pract.*§.*fin.q* 24.*vers.item infamis.*

116 AMPLIA I. hanc regulam, vt † multo magis procedat, quando criminaliter agitur cõtra Cardinalem, contra quem testes quacunq; infamia notati, minime admittuntur, *c.Præsul.in fin.*2.*q.*5. *Ias.in l cunctos populos, in* 1.*lect.n.*67.*vers.*2.*fallit, C.de sum.Trinit. & fide cathol. Crot.in tract.de testib.par.*4. *n.*161.

117 AMPLIA II. Regulam † procedere non solum in causa criminali, sed etiam in causa mixta, in qua infamis infamia facti nec etiam admitteretur ad testificandum, *c.ex par.extra, de test. Soc.reg.*416.*sub* 3.*fall. vers.dictum quod in criminali, Ias.in d.l.cunctos populos, nu.*48. C.*de summa Trin. & fide cathol.* vbi etiam bene declarat, quando causa dicatur mixta, *Crot.in tract.de testib.par.*4.*sub num.*160. *Masc.de prob.lib.*3.*concl.*1356.*n.*68.

118 AMPLIA III. Vt † infamis infamia facti repellatur etiam in causa criminali ciuiliter intentata, *secun. Crot.de testib part.*3.*sub nu.*46.*vers.sed ista conclusio, & part.*4. *n.*160.*in fin.*

119 Sed † contrarium, & forsan verius, videntur affirmasse Spec.*in tit.de teste,* §.1.*nu.*28.*vers.nam infamis de facto, Imo.in c.testimon.n.*5.*ext.de testib. Nell.de testib.sub n.*19.(16.)

120 LIMITA I. hanc † secundam regulam, vt non procedat, vbi veritas aliter haberi non potest: quia tunc in subsidium infames infamia facti admittuntur ad testificandum, etiam in criminalibus, *secundum Bartol.in l. cunctos populos, sub nu.*12. *& ibi etiam Salyc nu.*18 *in fin. vers. nisi in subsidium, Alb.nu.*34.*vers.adeo quod Ias.num.*68.*in fin. & seqq.in* 1.*lectura, vbi hanc limitationem late comprobat, & in* 2.*lectura, nu.*48.*in fin.* C.*de sum.Trinit. & fide cathol. Crot. in tract.de testib.part.*3.*nu.*49. *Socin.iun cons.*61.*num.*18.*lib.*2. *Clar.in pract.*§.*fin.q.*24.*vers.item infamis, Mascard.de probat. concluf.*1356.*nu.*70. faciunt, quæ in simili de infami infamia iuris dixi *supr.n.*50. *& seqq.* & de criminoso dixi *infra. num.*161. & generaliter de teste inhabili dixi etiam *infra. q.*62.*n.*50.*seqq.*

121 SVBLIMITA hanc † primam limitationem, vt etiam isto casu infames infamia facti in subsidium admissi non faciant plenam probationem, sed tantummodo indicium & præsumptionem, *l.qui vltim.in fin. ff.de pœnis*, quam originaliter in id allegat Bart.*in d.l.cunctos populos, & hoc expresse declarat Ias.ibi, num.*51.*in* 2 *lectur.post Oldr. & Fulg.quos allegat, & ante Ias.ita etiam declarauit Salycet.in d.l. cunctos populos, n.*18.*in fin.vers.sed credo.* vbi, quod isto casu testes, qui alias sufficerent ad condemnandum, non sufficient, nisi ad torturam; *idem scripsit Fel.in cap.testimonium, nu.*12.*extr.de testib.Franc.Curt.de testib.concl.*62. & faciunt, quæ de infami infamia iuris dixi *sup.n.*54.*seq.*

122 LIMITA II. hanc † secundam regulam, vt licet infames infamia facti in criminalibus non debeant admitti, admissi tamen faciant aliquale indicium, *secund. Abb.in c.testimonium, n.*6.*vers.*3.*scilicet infamia facti, extra, de testib.Ias.qui alios allegat, in d.l.cunctos populos, n.*68.*in* 1.*lectura, vers.*1.*quod in criminalib. Aufr.de reprobat test verbo, infamis, nu* 54.*vers.infamis infamia iuris, vel facti, Cro..de testib in* 3.*part.num.*48. *Alb.de Malet.de test.c* 3.*n.*17. *Campeg.de testib. reg.*31.*in* 3.*fall. Mascar.de prob.concl.*1356.*n.*69.*lib.*3. faciunt, quæ in simili de infami infamia iuris dixi *supr.num.*61. & quæ de teste inhabili generaliter dixi *infr. q* 62. *nu.*161 *seqq & præsertim num.*282.

123 AMPLIA, vt † ex hoc indicio & præsumptione resultante ex dicto infamium infamia facti, possit deueniri nedum ad inquisitionem, *secund.Campeg.vbi supr.d. reg.*31.*in* 3.*fall.* imo etiam ad torturam, *sicut post alios, quos alleg.probauit Aufr.de reprob.testium, nu.*54. *vers.infamis infa-*

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

mia iuris, vel facti, & per Alb. de Malet. de test. par. 1. c. 3. n. 17. & dixi supr. de infami infamia iuris, in 1. art. n. 62. seq.

124 LIMITA † hanc ampliationem *secundum ea, quæ dixi de infamia iuris, sup. n. 66. & seq.* vt videl. procedat, quoad inquisitionem generalem, secus quoad specialem, quo verò ad torturam procedat, quando testes sunt plures, alias esset ridiculũ dicere, quod ex dicto vnius testis infamis etiã infamia facti poneretur quis ad torturam, cum certum sit, & alias dixi, q̃ dictũ vnius testis immediate de delicto deponentis non faciat indicium ad torturam si aliquam etiam minimam patiatur exceptionem, & in propriis terminis sic declarat Lanfran. *de test. n. 47. ad fin. vers. limita omnia prædicta, iuncto n. 75.*

125 SVBLIMITA generaliter † præcedentes duas limitationes, in quibus dixi, infames infamia facti admitti ad testificandum in criminalibus, vt si vltra facti infamiam in testibus concurreret vilitas personæ, non admittuntur ad testificandum, nisi cum tortura, *per ea, quæ dicam infr. q. 57. nu. 62. seqq.* vbi tractabo materiam testis pauperis, & vilis, & infame infamia iuris, dixi *supra, n. 56. & seq.* sed in specie de infame infamia facti, ita voluerunt Iaſ. post Bart. qui originaliter hanc firmat conclusionem, *in d. l. cunctos populos, nu. 47. in 2. lect. C. de summa Trinit. & fide cath.* vbi etiam remissiue ponit, quæ dicãtur istæ personæ viles, & abiectæ, quibus sine tormentis non creditur, Sallyc. *ibi. nu. 18. vers. posset etiam sic esse, Imol. in d. c. testimonium, n. 6. vers. posset etiam esse tanta vilitas, extra, de testib. Campeg. de testib. reg 31. in 4. sall. Alb. de Malet in tract. de testib. par. 3. n. 15. vers. subigit tamen Cynus, iuncto vers. posset tamen esse, & n. 16. in fin.* vbi expresse declarat, non sufficere solam infamiam facti, nisi vltra eam concurrat vilitas personæ, *Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cau. ciuil. rubr. de testib. in parte. personas testium aggrediendo, verbo, infamis, n. 15. vers. in ciuili vero, fol. mihi 79. col. 1. Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. probe. q. 11. nu. 9.* Et licet Barb. *in tract. de testib. par. 2. n. 18. & 21.* dubitet de huiusmodi declaratione, *per ea, quæ Bar. posuit in l. ex libero, ff. de quæst.* & bene per ipsum referuntur, non tamen negat idem Bart. *ibi, num. 16. in fin. vers. adde etiam.* quod cum hac eadem declaratione pertransit tota iuris prouidentia, imo solam facti infamiam, absq; vilitate personæ, sufficere ad torquendum testem, plurib⁹ probat Bos. *in tit. de tort. testium, nu. 3. vers. in contrarium tamen est gl. & c. vbi testatur de communi * opin. & vers. & ideo vide pro confirmatione, &c. & vers. procedit etiam in infami de facto, vbi testatur de magis communi * opinione,* licet Bartol. *in d. l. cunctos populos,* requirat etiam personæ vilitatem, *vt ibi per eum,* & Bossium etiam eo loci refert, & sequitur Clar. *in pract. § fin. q. 24. in prin.* faciunt, quæ in simili de infami infamia iuris dixi *supr. in 1. art. nu. 56. seqq.* & de crimino so dixi *infra, n 162.* & vide, *vt dixi,* quæ de vili teste posui *infr. q. 57. nu. 62. seqq.* & generaliter de testibus inhabilibus, *infr. q. 62. num. 379. seq.* Et vide etiam, quæ dixi de tortura testium, *inf. q. 79. n. 25.*

ARGVMENTVM.

De Teste criminoso.

SVMMARIA.

Regulariter criminosus à testimonio repellitur, n. 126. & seqq. vbi enumerantur plura genera criminosorum.
Homicida à testimonio repellitur, n. 127.
Fur à testimonio repellitur, n. 127.
Adulter, & incestum committens, à testimonio repellitur, n. 127.
Maleficus à testimonio repellitur, n. 127.
Sodomita à testimonio repellitur, n. 127.
Sacrilegus à testimonio repellitur, n. 127.
Sortilegus à testimonio repellitur, n. 127.
Criminosus repellitur à testificando, nõ solum is, qui per sententiã de crimine cõdemnatus est, sed etiam is, cõtra quem crimen oppositum probetur, n. 128. & seqq. vbi declaratur ista conclusio.
Testis dicitur criminosus non solum is, qui de crimine confessus, conuictus, aut condemnatus reperitur, verum etiam is, qui plurics pro delictu fuit inquisitus, & carceratus, nu. 131. contra, n. 132.
Testis, an dicatur criminosus ex vnico tantum crimine commisso, n. 133.
Emendatus à crimine, à testimonio non repellitur, n. 134. Limita hoc procedere in causa ciuili, vel etiam criminali ciuiliter intentata, secus in criminali causa criminaliter intentata, nu. 135. declara hanc limitationem duobus modis, vt num. 136. & 137. Limita 2. in causa matrimoniali, in qua emendatus de crimine in testimonium non admittitur, num. 138. Limita 3. quia emendatio non præsumitur, ideo per allegantem probanda, n. 139. & quomodo probanda, n. 140.
Testis criminosus admittitur parte non opponente, nu. 141. & nu. 143. & 144. vbi declaratur hæc conclusio duobus modis.
Criminis exceptio aduersus testem debet esse specialis, de quo crimine cum adiectione loci & temporis, n. 142.
Iudex ex officio potest repellere testem criminosum, etiam parte non opponente, n. 145.
In instrumẽtis & testamẽtis admittitur testis criminosus, n. 147.
Criminosus admittitur ad testificandum in criminibus exceptis, n. 148. & seqq. vbi enumerãtur in proposito talia excepta crimina, sed nec isto casu sunt omni exceptione maiores, n. 155.
Testis ad hoc vt repellatur tanquam criminosus, non sufficit eum probare criminosum, nisi etiam probetur, quod pro criminoso habebatur, & reputabatur, nu. 156. Quod procedit in testibus instrumentariis, & testamentariis, secus in aliis, n. 157.
Criminosus admittitur in testem contra alium criminosum, nu. 158. contra, n. 159.
Christianus criminosus an admittatur in testem contra Iudæum, n. 160.
Criminosus admittitur in testem in casu, in quo veritas per alios haberi non potest, n. 161. declara, non sine tortura, n. 162.
Criminosus, etsi examinari non debuisset, examinatus tamen facit aliqualem probationem, si coadiuuetur dicto aliorum testium, vel aliquibus adminiculis, n. 163.
Criminosus non repellitur à testificando, quando crimen commissit in fraudem testimonij ferendi, n. 164.
Crimen repellens criminosum à testificando, debet esse non leue, sed graue, & punibile, n. 165. quod procedit de iure ciuili, secus autem de iure canonico, n. 166.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS III.

126 REGVLA sit, quod † testis criminosus à testimonio repellitur, siue simus in causa criminali, siue etiam in ciuili, *c. super eo, il 1. & ibi gl. c. testimonium, extra, de testib. c. constituimus, 3. q 5.* vbi † de homicida, maleficio, fure, sacrilego, adultero, incestum committẽte, venefico, periuro, falsario, sortilego, & similib. *l. 3. §. l. Iulia, ff. de testib. Spec. in tit. de teste, §. 1. sub n. 25. vers. item opponitur, quod est criminosus, & n. 82. vers. item quod est homicida, Abb. & Fel. in d. c. testimonium, ambo, n. 1. extra, de test. Campeg. de testib. reg. 27. in prin. Nell. de testib. n. 15. vers. criminosus, Lanfr. de Oria. de testib. n. 74. Barb. de testib. sub n. 17. ver. nota, quod perseuerans, part. 1. Alb. de Malet. de testib. part. 1. c. 3. n. 1. Steph. Aufr. de testib. nu. 29. vers. criminosus, Alex. cons. 25. sub nu. 10. vers. & præterea, lib. 4. Marsc. cons. 22. nu. 3.* vbi de criminoso fure, *Paris. cons. 83. sub n. 37. lib. 1. Grammat. cons. 35. n. 29. & seq. & cons. 26. num. 25.* vbi pariter de fure criminoso, *& voto 22. num. 4. Plot. in l. si quando, n. 298 in antiqua impressione, Boss. in tit. de oppos. contr. testes, num. 51. Roland. cons. 94. num. 37. lib. 4. Petr. à Placha in epit. delict. c. 8. n. 11. fol. 159.* vbi etiam de homicida, *Nouell. reg. 216. n. 28.* vbi de sodomita, *Mascar. de probat. lib. 1. concluſ. 464. n. 1. & lib. 3. concluſ. 1356. n. 43. & 48.* vbi etiam de homicida, *& concluſ. 1313. nu. 16.* vbi de sodomita, *Hector AEmil. in tract. de testib. in verbo, testis abigeus. fol. 20. in fin.* vbi *de fure & abigeo, Hieron. Laur. dec. Auenionen. 91. num. 91. vers. 1. nus alius testis,* vbi etiam loquitur de condemnato pro furto.

AMPLIA

128 AMPLIA I. hanc regulam, vt † procedat non solum in eo, qui de crimine per sententiam condemnatus est, vt loquuntur iura, & Dd. præcitati, sed etiam in eo, qui non fuit per sententiam condemnatus, quia adhuc repellitur, si crimen contra eum oppositum probetur, hoc probat text. *in c. super eo, il 1. de testib. & ibi glos. fin. quem sequuntur Abb. n. 3. Felyn, n. 3. idem Fel. in c. testimonium, nu. 8. C. de testib. Gramm. cons. 26. sub num. 25. vers. nec requiritur, & cons. 35. sub n. 29. & 30. Campeg. de testib. reg. 27. 8. sall. Andr. Barb. in tract. de testib. nu. 18 par. 1. Alex. cons. 152. num. 8. lib. 5.* vbi loquitur, quando constat per confessionem ipsius testis, quod sit criminosus.

129 LIMITA hanc primam ampliationem, vt † procedat indistincte de iure canonico, secus autem de iure ciuili, de quo iure requiritur, testem repellendum esse de crimine damnatum, *l. 3. §. lege Iulia, ff. de testib. & ita tenet gl. fin. in d. c. super eo, de testib. cum omnib. supr. in ampliat. citatis, & faciunt, quæ infr. posui in 7. art. n. 29 &. & seq. vbi vide.*

130 SVBLIMITA hanc proximam limitationem, † vt non procedat in his criminibus, quæ ipso iure inferunt infamiam absque sententia, vt pugnare cum bestiis: in his enim etiam de iure ciuili non requiritur cõdemnatio, & sic ante condemnationem criminosi à testimonio repelluntur, *vt per Felyn. in d. c. testimonium, de testib. sub n. 8. Imol in c. super eo, n. 2. de testib. Steph. Aufr. de test. n. 29. vers. criminosus.* Et de sodomita, quod repelli debeat, etiam non sequuta condemnatione, quia ipso facto habetur pro infami, tradit Nouell. *reg. 216. n. 28.*

131 AMPLIA II. Regulam prædictam, vt † criminosus habeatur, nec ad testificandum admittatur ille, qui pluries de delictis fuit inquisitus, & carceratus, licet nõ fuerit confessus, conuictus, vel condemnatus, *secundum Gram. in cons. 12. n. 13. & cons. 35. nu. 32. & Rol. cons. 94. nu. 36. lib. 4. vbi vltra alias Dd. auctoritates allegant text. in l. 3. §. lege Iul. & ibi gl. in verbo, publica. ff. de testib. & in c. testes, & ibi etiam gl. in verbo, in vinculis, 4. q. 3.*

132 Contrarium † voluisse videtur gloss. *in c. nonne, 8. q. 4. & in c. fin. 25. dist. in vlt. q.* vbi dixit, quod accusatio, siue inquisitio non constituit aliquem criminosum, nisi sit etiam conuictus, ad idem Gram. *voto 30. nu. 25.* & Foll. *in pract. crim. in verbo, item quod venenauit sororem, nu. 28* dum expresse dicunt, quem nõ reputari criminosum, si pluries fuerit accusatus, vel carceratus, nisi etiam sit conuictus, confessus, vel condemnatus. Et licet præfati Dd. non loquantur quoad effectum repellendi testem, sed quoad effectum torquendi, & puniendi, conclusio tamen firmata per gl. *in d. c. nonne, & in d. c. fin.* est generalis in vtroq; casu, & aduertatur, quod text. *in d. l. 3. §. leg. Iul. & ibi gl in verbo, publica. ff. de testib. & c. testes, & ibi gl. in verb. in vinculis, 4. q. 3.* nec non aliæ auctoritates allegatæ per Gram. & Rol. contrarium sentientes, loquuntur in carcerato, dum detinetur in carcere, in quo est timor, q̃ de facili subornari possit ob periculũ & necessitatẽ, in qua versatur, *vt notant etiam glossæ prælegatæ in d. verbo, publica, & in d. verbo, in vinculis, & de qua dicetur inf. in suo particulari loco,* nõ autẽ loquuntur in eo inquisito, qui iam liberatus est à carcere, & ab omni periculo, prout sunt termini propositæ ampliationis, quo casu per exceptionem huiusmodi nihil videtur esse diminuendum de fide ipsius testis, *vt bene deducit Paul. de Castr. in l. 1. C. ex quib. caus. infam. irrog.* vbi loquitur, etiam quod carceratus fuisset tortus, & istam contrariam opinionẽ credo veriorem.

133 AMPLIA III. supra firmatam regulam, † vt etiam ex vnico crimine quis repellatur à testimonio, & hæc ampliatio satis videtur probari ex tex. *in d. c. testimonium, in prin. de testib.* vbi dicit *reprobari testimoniũ eius,* cui opponitur crimen, & sic loquitur de crimine in numero singulari, qui numerus in vno verificatur: item satis probatur ex tex. *in c. constituimus, 3. q. 5. & ex aliis supr. in regula citata,* dum volunt, homicidam, adulterum, furem, & similes, repelli. In his enim, quæ sapiunt delictum ex vnico actu quis habetur pro homicida, adultero, aut fure, *secund. Rebuff. super consuet. tom. 2. in tract. de mercat. min. vend. art. 1. post gl. 1. n. 11. vers. secus si sint nomina, chart. 216.* Et licet huic ampliationi videatur obstare id, quod dicũt Dd. omnes in hac materia loquentes, dum volunt, criminosum ita demum repelli à testimonio, si in crimine perseueret, per text. *in d. c. testimonium, de testib.* pro respõsione tamen pro nunc dici potest, quod ille tex. non requirit perseuerãtiam actualem, *videlicet,* vt quis pluries delinquat, sed loquitur de perseuerantia in solo reatu, quia sc. non agit pœnitẽtiam de crimine, *prout illum text. intelligit Ioan. Andr. in d. c. testimonium, in verbo, perseuerat, & Host. in eod. verbo, Guid. Pap ibi. n. 3. Abb. n. 2. Fel. n. 1.*

LIMITA I. Supra dictam regulam † non procedere in criminoso emẽdato de crimine, qui à testimonio non repellitur, *d. c. testimonium, & ibi gl. in verbo, emendatus, de testib. Spec. in tit. de teste, §. 1. sub n. 24. vers. si vero sit emendatus, Barb. de testib. 2. par. in prin. Alb. de Malet. de testib. par. 1. c. 3. sub vers. si autem sit emendatus, Masc. de prob. concl. 464. n. 6. lib. 1. pluribus exornat Hier. Laur. decis. Auenion. 1. num. 13.* licet contrarium voluisse videatur *in decis. 91. num. 10.* vbi tamen loquitur in criminalibus, de quo mox dicam *in sequenti sublimitatione.* 12

SVBLIMITA I. hanc primam limitationem, † vt emendatus admittatur in causa ciuili vel criminali ciuiliter intẽtata. In his enim terminis loquuntur omnia sup. allegata: secus autẽ in causa criminali criminaliter intentata, in qua etiam emendatus de crimine non admittitur, *d. cap. testim. & ibi Dd. omnes de testib.* vbi *præsertim Abb. n. 8. & n. 12. Fel. n. 24 & n. 31. Spec. in tit. de teste, §. 1. n. 24. ver. si autem agitur criminaliter.* Rol. qui loquitur in emẽdato de crimine furti, *cons 57. nu. 39. lib 4. Barb. de testib. 2. par. n. 1.* Hier. Laur. qui similiter loquitur in condemnato pro crimine furti, *in dec. Auenion. 91. nu. 10. & est * communis opinio, sicuti post Barbat. & Conrad. quos allegat, testatur Clar. in pract. §. fin. q. 24. vers. quæro nunquid, in fin.* 135

LIMITATVR I. hæc prima sublimitatio, † vt non procedat, vbi agitur de modico præiudicio, quia tunc etiam in criminali emendatus admittitur, *Mascar. de prob. concl. 464. sub num. 8.* 136

LIMITATVR II. hæc † eadem prima sublimitatio, vt non procedat in causis criminalibus, in quibus recipiuntur testes, licet patiantur aliquam exceptionẽ, vt si agatur de probãdo innocẽtiam, quia in his emendatus non repellitur, *Masc. de prob lib. 3 concl. 1356. n. 17. vbi alios adducit concordantes.* Et facit, quia ad defensam, & ad probandam innocentiam etiam inhabiles admittuntur, *vt per Clar. in pract. §. fin. q 24. vers. quæro modo, & dicam alibi generaliter.* Et licet Hieron. Laur. *in decis. Auenion. 91. n. 10. & seq.* videatur voluisse, quod nec etiam in probatione innocentiæ recipiantur testes criminosi emendati, non per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quia & verior, & communior est. 137

SVBLIMITA II. prædictam † primam limitationem in causa matrimoniali, in qua, cum, prout in criminali, testes integerrimi requirantur, *c. 1. de consanguin. & affin.* Iccirco in ea, licut etiam generaliter in omnibus aliis casibus, in quibus testes debent esse omni exceptione maiores, emendatus de crimine non admittitur, *Mascar. concl. 1365. n 16. & n. 1. vbi alios adducit.* 138

SVBLIMITA III. hanc † primam limitationem, quia quod criminosus sit emendatus, non præsumitur: ideo emendatio est probanda, *Host. in c. testimonium, de testib in verbo, perseuerat, & ibi Guid. Pap. n 3. Abb. ibid sub n 14. vers. ex his colligetur, Imol. in fin. Fel. n. 2. Gram. late 2 010 22 sub nu. 5.* Et licet gl. *in cap. Apostoli 2 q. 7.* distinguendo dixerit, quod in causa criminali emendatio non præsumitur, neq; in ciuili, si crimen fuit manifestum: at vbi crimen fuit occultum, tunc in ciuili præsumitur emenda- 139

tio, & huius gl. distinctionem sequutus sit Spec. *in tit. de teste*, §. 1. *vers. item opponitur, quod est criminosus, sub nu.* 24. & *Alex. in cons.* 149. *nu.* 5. *lib.* 5. hanc tamen gl. expresse reprobat Imol. *in d. c. testimonium, in fin. & Abb. ibi, sub num.* 14. *vers. ego sequor*, & Fel. *n.* 2. Et mouentur omnes ea ratione, quia crimen non fuit ita occultum, quin potuerit in iudicio probare, & qui probauit crimen, habet suam intentionem fundatam, vt debeat repellere testem, *cap. super eo, il* 1. *de testib.* & qui vult se iuuare ex emendatione, illam probare debet, *l* 2. *ff. de prob. cum similib.*

140 Probatur autem † emendatio per sacerdotem confessionis, *vt per Dd. omnes in d. cap. testimonium*, de testibus tradit Masc. *concl.* 465. *in fin.* Vel verius dic, emendationem probari per triennalem laudabilem vitam, & non alias, *prout in proposito, & in terminis, concordando contraria, voluit Hieron. Laur dec. Auenion.* 91. *n.* 10. *iuncta dec.* 1. *n.* 13. *& dixi in tit. de delictis, q.* 23. *n.* 26. *seq. lib.* 1.

141 LIMITA II. regulam † principalem, vt non habeat locum parte non opponente; quando enim pars nō opponente; quando enim pars nō ignorauit, testem esse criminosum, & non opposuit, post examinationem amplius opponere non potest, *Petr. de Anchar. in c. testimonium, de test. quem ibi sequitur Fely. n.* 3. *per illam text. & per text. in l. si quis testib. C. de testib. Cyn. in d. l. si quis testibus, Campeg. de test. reg.* 27. *in* 13. *fall. Masc. de prob. concl.* 464. *n.* 22. *lib.* 1. Dicam latius de teste inhabili, *infr. q.* 62. *n.* 175. *seqq.*

142 AMPLIA † hanc secundam limitationem, vt non sufficiat, si opponatur de crimine in genere, nisi etiam criminis species deducatur cum adiectione loci, & temporis, *c. præsentium, de testib. lib.* 6. *Salyc. in auth si dicatur, cod. de sacrosanct. eccles. collat.* 3. *col. num.* 12. *in fine, & ibi etiam Bal. nu.* 8. *pariter in fine*, C. *de testib. gloss. in c. pastoralis, in verbo, potestate, de except. gloss. in c. pia, in verbo, speciem, vers. non ergo, de except. in* 6. *Bart. in l.* 1. *num.* 8. *ff. de except. & in l.* 1 *in fine*, C. *de testam. Bald. in l. siue testerius, in prin. vers. ideo illud generale, ff. de legat. Rom. consil.* 290. *num.* 2. *& ibi in addit. Horat. Mandos. sub litera B. vbi ex Boerio inf. allegando testatur de crebriori* * *opinione, Campeg. de test. reg.* 27. *fallent.* 16. *Lanfr. de Oriano in tract. de testib. ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, nu.* 48. *de probat. Cattelian. Cotta in suis memorab. verbo, testis ad hoc, vt repellatur, vbi amplius, quod si obiectio sit facta in genere de aliquo crimine, nec testis repellitur, etiam quod postea probatio sit facta de crimine in specie, secundum Bald. Alexand. & Aret. in locis per eum allegatis*, præterquam fauore Ecclesiæ, *Mascar. d. concl.* 464. *num.* 23. *Clar. in pract. crim. § fin. q.* 53. *vers. ic in hoc autem proposito, vbi testatur de communi* * *opinione, ex Boer. quem allegat in decis.* 321. *num.* 2. *Viui. in commun. opin. in vers. criminosorum repulsa*, vbi dicit, quod licet aliqui relati per addentes ad Bar. *in d. l.* 1. *C. de testam.* contrarium asseruerint, non est tamen tutum in practica recedere à proposita ampliatione, quæ non solum * communis * est, & magis communis, sed etiam in Rota Romana canonizata, *vt ex decisionib. ibi per eum allegatis*, & faciunt, quæ in simili de infame dixi *sup. n.* 97. & de teste inhabili generaliter, *infr. q.* 62. *n.* 371.

143 SVBLIMITA I. eandem † secundam limitationem: quia licet nō fuerit oppositum de crimine in causa principali, poterit tamen opponi in causa appellationis, *gl. in c.* 1. *in verbo, sententia, de except. & ibi Abb. nu.* 8. *idem Abb. in c. super eo, il* 1. *sub num.* 1. *& ibi Felyn. sub nu.* 1. *de testib. Crot. cons.* 21. *n.* 2. *vol.* 3.

144 Quod † verum intellige, nisi pars malitiose caussa vexandi aduersarium distulerit opponere in 1. instantia, *ita declarat Abb. in d. c.* 1. *de except. n.* 9.

145 SVBLIMITA II. dictam † secundam limitationem: quia licet parte non opponente valeat testimonium criminosi, potest tamen iudex ex officio illum repellere, imo non debet iudex sequi dicta testis criminosi, *Pet. de Anchar. in c. testimonium, de testib. nu.* 4. *Felyn. sub n.* 3. *Henric. Boic. n.* 19. vbi reddit rationem, quia scilicet ad iudicis officium spectat, ne aliquis iniuste grauetur, *l. illicitas, in* 1. *r. spon. ff. de offic. præsid.* prout satis grauaretur pars ex productione & examine talium testium criminosorum: *addo & Barbat. de testib. n.* 5. Et in simili de infame, tradit Alex. *cons.* 152. *nu.* 15. *lib.* 5. *sequitur Masc. de probat. lib.* 3. *concl.* 1356. *nu.* 11. *& seq.* faciunt, quæ in simili dixi de teste infame, *supr. art.* 1. *n.* 34. & quæ generaliter dicam de testibus inhabilibus *inf. q.* 62. *nu.* 190. *& seqq. vbi vide.*

146 LIMITA IV. Regulam † principalem in testamentis, ac omnibus instrumentis, in quibus testis criminosus toleratur, si tempore, quo fuit adhibitus in testamento, vel instrumento, habitus ac reputatus fuerit idoneus, *Abb. in c. super eo, il* 1. *de testibus, sub num.* 1. *& ibi Felyn. num.* 1. & probatur per *l.* 1. *C. de testam. & tradit ibi Paul. de Castr. num.* 7. *adde Mascar. de probat. lib.* 1. *concl.* 464. *n.* 24. *& seq.* facit in simili de infame *supr. in* 1. *art. nu.* 96. *iuncto n.* 42. *seq.* & generaliter de testibus inhabilibus dixi *infra, q.* 62. *n.* 110. *seqq. & n.* 124. *& seqq.*

147 SVBLIMITA hanc † tertiam limitationem, quia ille, qui vult se iuuare ex eo, quod criminosus tempore testamenti pro idoneo fuerit deputatus, debet illud probare. Ex parte enim opponentis, ex quo fuit probatum, illum fuisse criminosum, est fundata eius intētio, quod etiam pro tali fuerit reputatus, *Bal. in l.* 1. *n.* 8. *& ibi Fulgo. C. de testam. Fel. in c. testimon. sub n.* 3. *de test. Paul. de Castro in d. l.* 1. *de testam. & in l. ad testimonium, § conditionem, sub n.* 1. *ff. de testam.* Et licet Bart. *in d. l.* 1. *C. de testam. n.* 4. *& in d. l. ad test. § conditionem, ff. de testam.* videatur voluisse contrarium: hanc tamen sententiam contra Bartol. tenent prælegati Dd. *cum multis aliis, quos refert Las. in d. l.* 1. *nu.* 4. *Fel. in d. c. testimonium, sub n.* 3. *de testib. & dixi de infame, supr. in* 1. *art. n.* 87. *& vide etiam infr. n.* 157.

148 LIMITA IV. Regulam † in criminalibus exceptis, in quibus criminosus in testimonio admittitur, sicut & infamem admitti, dixi *supr. in* 1. *art. nu.* 70. & faciunt, quæ generaliter posui *infr. q.* 61. *n.* 81. *seqq.*

149 Et primo † in crimine simoniæ est tex. *in d. c. licet Heli. de simon. & Abb. n.* 10. *gl. in l* 3. *§. lege Iulia, in ver. palam, ff. de testib. Gig. de crim. læsæ maiest. lib.* 2. *tit. quom. & per quos probe. crim. læsæ maiest. q* 3. *n.* 2. *Mascar. d. concl.* 464. *n.* 10.

150 Item † in crimine hæresis probat tex. *in c. fidei fauorem, de hæret. in* 6. *gloss. in d. cap. licet Heli, in verbo, indifferenter, de simon. & ibi Abb. n.* 18. *& nu.* 21. *Campeg. de testib. reg.* 27. 2. *fall. gloss. in l.* 3. *§. lege Iulia, ff. de testib. in verbo, palam, Mascar. concl.* 464. *n.* 11. *&* 13.

151 Item † in crimine sacrilegii, *Campeg. d. reg.* 27. *in* 3. *fall. Alb. de test. par.* 1. *c.* 3. *n.* 15. *Mascar. d. concl.* 464. *n.* 16.

152 Item † in causa dilapidationis, si bona Ecclesiæ fuerint dilapidata, *d. c. licet Heli, & c. si quis presbyterorum, de reb. eccl. non alienan. Camp. d. reg.* 27. *fall.* 5.

153 Item † in crimine fraudatæ annonæ, cum portitores furantur victualia à Repub. ad exercitum missa.

154 Item † in crimine fraudati census, quod admittitur, quādo quis pecuniam publicā subtraxit, prout omnes casus ponit *Camp. de test. d. reg.* 27. *& Masc. d. concl.* 464.

155 SVBLIMITA hanc quartā limitationē, † quia etiam in criminib. exceptis, in quib. admittūtur criminosi, non tamen isti testes soli faciunt plenā probationē, si nullis aliis adminiculis adiuuentur, *Abb. in c. per tuas, per illum tex. n.* 4. *de simo. & ibi Imo. sub n.* 5. *Gig. de crim. læsæ maie. lib.* 2. *tit. quom. & per quos crim. læsæ maie. prob. q.* 3. *n.* 6. faciūt, quæ in simili de teste infame posui *sup. art.* 1. *n.* 71. *&* 112. & de teste inhabili generaliter dixi *inf. q.* 62. *n.* 383. *seqq.*

156 LIMITATVR V. Regula, quia † non sufficit, quē esse criminosum, vt repellatur à testimonio, nisi etiā reputetur, & habeatur pro criminoso & inhabili. Hanc limitationem ponit Masc. *concl.* 27. *n.* 2. *qui alleg. Rim sen. cons.* 385. *num.* 50. *lib.* 2. *exstat decis. Gram.* 11. *num.* 12. *& decis.* 34. *num.* 49. facit, quod in simili dixi de infame, *supr. in* 1. *artic. num.* 86.

SVB-

157 SVBLIMITA † hanc quintam limitationem, vt non procedat, nisi in testibus descriptis in testamento, vel alio instrumento, quos oportet tempore testamēti non solum fuisse criminosos, sed etiam pro criminosis fuisse reputatos, *vt supr. dictum est in* 3. *limit.* Regulariter autem in aliis testibus sufficit probare, testem esse criminosum, vt repellatur, licet crimen eius non esset manifestum, nec pro criminoso haberetur, *ita tenet expresse Fel. in c. super eo, de testib. sub nu.* 1. *& est de mente Abb. in d. c. sub* * *num.* 1. *per illum text. de* * *communi testatur Clar. in pract. §. fin. q.* 53. *nu.* 3. *ver. sed nunquid excipiens*, vbi loquitur in infami, & vide *in d. art. n.* 87. *& supr. hoc eod. art. n.* 147.

158 LIMITA VI. principalem regulam, quod † testis criminosus admittitur contra criminosum, *secundum gl. in l.* 3. *§. lege Iulia, in ver. palam, ff. de testib. & Campeg. de testib. reg.* 27. 7. *fall. Mascar. d. concl.* 464. *n.* 14. *lib.* 1.

159 Contrariam sententiam, quod † imo criminosus nō admittatur contra criminosum, tenet & late comprobat glos. *in c. testimonium, de testib. & ibi Imol. & Fel. late, nu.* 37. *hoc idem firmat Bart. in l. cum mulier, nu.* 8. *ff. solut. matrim. & ibi Bald. Ang. & Rom. hanc partem tenet Spec. in tit. de test. §.* 1. *sub num.* 26. *ver. sed pone, & multos alios idem tenentes refert Felyn. in d. c. testimonium, sub num.* 37. Et ista contraria opinio est magis communis, * & etiam verior, prout etiam relatis aliorum aduersis & contrariis opinionibus bene comprobat & defendit Barb. *in tract. de testib. part.* 1. *nu.* 49. 50. *&* 51. & faciunt in simili, quæ de teste infame dixi *supr. n.* 44. *seqq. in* 1. *art.* & de periuro, *infr. n.* 190. & de excommunicato, *infr. n.* 257.

160 LIMITA VII. In Christiano, qui † admittitur in testem contra Iudæos, etiam quod sit criminosus, nec potest Iudæus contra eum excipere de crimine, *vt per Camp. d. reg.* 27. *vlt. fall. Mascar. concl.* 464. *num.* 30. Et pro hac limitatione allegantur tradita per Abb. *in c. Iudæi, de test.* qui distinguendo de mente Host. in vno tantum casu, id firmat, videlicet, quando Iudæus vellet opponere Christiano aliquid, quod esset crimen solum secundum legem Veteris Testamenti, & non esset crimē secundum legem Noui Testamēti, in aliis vero casibus firmat contrarium, quod possit Iudæus repellere Christianum ratione criminis: quia Iudæum iudicamus secundum legem Romanam: & sic secundum illam Iudæus repellet Christianum criminosum, *l. Iudæi*, C. *de Iudæ.* Item videmus, quod contra excommunicatum non admittitur testis criminosus, ergo nec contra Iudæum. Et hanc opinionem per hæc fundamenta, ante Abb. tenuit Host. & post eum Fel. *in d. c. Iudæi. nu.* 4. ideo limitatio non subsistit.

161 LIMITA VIII. regulam † principalem in casibus, in quibus veritas aliter haberi nō potest, in his enim criminosus admittitur, *Masc. d. concl.* 464. *n.* 9. *post Bart. in l.* 1. C. *de sum. Trin. n.* 12. *gl. in l.* 3. *§. lege Iulia, ff. de testib. in verbo, palam, Alb. de Malet. de testib. part.* 1. *c.* 3. *nu.* 4. *Marsil. in l. Diuus, sub n.* 7. *ff. de quæst. & in pract. crim. §. diligenter, nu.* 83. *Clar. in pract q.* 24. *sub num.* 19. *vers. infamia*, vbi de teste infame, de quo dixi *in* 1. *art. nu.* 50. *seqq.* vbi de infame infamia iuris, & secundum ibi tradita, declara hanc limitationem, & *in* 2. *art. n.* 120. vbi de infame infamia facti, & de teste inhabili generaliter dixi *infr. q.* 62. *n.* 50 *seqq.*

162 SVBLIMITA hanc † octauam limitationem, vt isto casu, & in omnibus aliis, in quibus testes reprobati à iure ex vitio suo admittuntur, non admittantur, nisi cum tormentis, *Marsil. in l. diuus, n.* 83. *& omnes in locis supra allegatis*, & probatur per text. *in l. ob carmen, ff. de testib. Gig. de crim. læsæ maiest. lib.* 2. *tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. probe. q.* 3. *n.* 4. *Alex. cons.* 11. *nu.* 3. *lib.* 1. *Boss. in tit. de tort. testium, n.* 3. *vers. sic etiam aly crimine notati, Io. Mar. Mont. in suo repert. test. in verbo, an & quando examinentur testes in tortura, fol. mihi* 160. *col.* 2. *ver.* 4. *& col.* 1. *ver.* 5. *Clar. in pract. q.* 25. *in princ. & dixi supr. de infame, in* 1. *art. n.* 56. *seq.* vbi de infame infamia iuris, & *in* 2. *art. n.* 125. vbi de infame infamia facti, & de vilibus dixi *infr. q.* 57. *n.* 62 *seqq.* & generaliter de teste inhabili dixi *infr. q.* 62. *n.* 379. *seq.* ¶ Et in specie de criminoso dixi *infr. q.* 79. *n.* 28. *&* 32. vbi de teste reprobato.

163 LIMITA IX. Quia † licet criminosus repellatur à testimonio, si tamen fuerit examinatus cum aliis testibus fide dignis, vel coadiuuetur aliis adminiculis, valet eius dictum ad aliqualem probationem, *Petr. de Anch. in c. per tuas, il* 1. *de simon. n.* 4. *&* 7. *Fel. in c. testimonium, de test. n.* 5. *Rim. sen. in cons.* 383. *lib.* 2. *Masc. d. concl.* 464. *nu.* 26. & dicam alibi in materia testis inhabilis, *infr. q.* 26. (62.) *n.* 328. sed ad hæc vide, quæ de infame infamia facti dixi etiam *supr. in* 2. *art. n.* 113. & secundum ibi tradita declara hanc limitationem.

164 LIMITA X. Quando † testis commisit crimen in fraudem testimonii promulgandi, quia tunc non repellitur à testimonio, *Monticell. in repert. test pag.* 24. *col.* 2. *vers.* 4. *qui allegat Butr. in cap. inquisitionu, num.* 23. *de accus.* faciunt, quæ in simili de inimico dixi *supr. q.* 53. *n.* 64.

165 LIMITA XI. Regulam, quia † ad repellendum testem tanquam criminosum, non sufficit quodlibet crimen, sed debet esse crimen graue, & animaduersione dignum, *Rimin. sen. cons.* 385. *n.* 58. *vol.* 2. *Natt. cons.* 161. *n.* 10. *vol.* 1. *Mascar. de prob. lib.* 1. *concl.* 27. *sub n.* 2. *& hanc tenet Card. Zabarell. & eam dicit* * *communem, in c. testimonium, de testib. & faciunt, quæ dixi infr. n.* 321. *seqq.* *

116 SVBLIMITA hanc † vndecimam limitationem, vt de iure ciuili transeat sine difficultate, quoniam de hoc iure requiritur, testem repellendum esse de crimine per sententiam condemnatum, *vt supr. dixi.* Ergo debet esse crimen animaduersione dignum; de iure autem canonico quodlibet peccatum mortale, quod sit continuatum, repellet testimonium, vt tenet, ac infinitis argumentis comprobat Abb. *in d. cap. testimonium, sub n.* 3. *vers. sed ego credo. & ibi idem tenet Fel. sub n.* 7. *vers. & cum istis transeo.* & ita communiter tenet dicit. *in d. c. inquisitionis, sub n.* 11. *de accus.* Nam de iure canonico quodlibet peccatum mortale, non data pœnitentia, grauissimum reputatur, ac æternaliter punitur, *§. nunc autem, vers. & quamuis*, 25. *distin.* Imo in causa criminali, quæ agatur in foro ecclesiastico quodlibet mortale, etiam non momentaneum, & transitorium, repellit testem, *Fel. in d. c. inquisitionis, sub n.* 11. vbi dicit, Dd. ita communiter tenere: vide, quæ dicam inf. de existente in peccato mortali, *hac ead. q. in art.* 7. *nu.* 1.

ARGVMENTVM.

De teste carcerato, vel accusato.

SVMMARIA.

Accusatus pendente accusatione regulariter à testimonio repellitur, n. 167.

Amplia 1. *idem in inquisito & denuntiato, qui pariter repellitur à testimonio, inquisitione, aut denuntiatione pēdente, n.* 168.

Amplia 2. *etiam in eo, cui per viam exceptionis crimen obijcitur, nu.* 169.

Limita 1. *vt regula procedat in criminalibus, secus in ciuilibus, vel etiam in causa criminali ciuiliter intentata, nu.* 170. *& hanc limitationem amplia, & declara, vt ib. n.* 171. *seq.*

Limita 2. *in criminalibus exceptis, in quibus etiam accusati ad ferendum testimonium admittuntur, n.* 173.

Limita 3. *vt eadem regula procedat in accusato de crimine capitali, & graui, secus in accusato de crimine leui, n.* 174.

Limita 4. *in accusato de falso, n.* 175. *contra, n.* 176.

Limita 5. *quia potest accusati examen poni ad partes, & expectari euētus causæ, & si sequatur absolutio testis probabit, n.* 177.

Limita 6. *in accusato per fraudem ad hoc, ne testimonium ferat. n.* 178.

Limita 7. *ad defensam, n.* 179.

Carceratus, dum in carcere est, testimonium ferre non potest, nu. 180. *Limita* 1. *dummodo testis fuerit carceratus pro crimine in-*

*famatorio, aliàs secus, n.*181. *Limita* II. *quia isto casu testium numerus supplet defectum, saltem quoad faciẽdum indicium, n.*182. *Limita* III. *quia liberatus à carcere, n.*183. *Limita* IV. *in eo, qui vel criminis suspicione caret, vel in carcerem non ob crimen, sed ob aliam causam coniectus est, n.*184. *Limita* V. *in testamento ad pias causas, n.*185.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS IV.

ARTICVLVS iste continet duas quæstiones; Vnam de accusato; Alteram de carcerato; Ideo duę constituendæ sunt regulæ.

167 REGVLA I. sit † in accusato, quod is pendente accusatione à testimonio repellitur, *l. in testimonium, ff. de testib. canonizata in c. si testes, vers. in testimonium, 4. q. 3. In testimonium*, inquit ibi Iurisconsultus, *accusator citare non debet eum, qui in iudicio publico reus erit.* Ad idem text. *in cap. fin. ibi, Dd. omnes, extra, eodem. Non debet*, inquit ibi Summus Pontifex, *quia in criminibus ad testificandum admitti, pendente accusatione de crimine contra ipsum.* Et per istam iuram hanc regulam firmarunt Spec. *in tit. de teste, §. 1. versic. item quod pender accusatio, sub num.* 82. *Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. probe. q. 4. n. 1. Stephan. Aufr. de testib. nu. 3. Crot. de testib. 3. part. nu.* 103. *Nepos de Monte Alb. in eodem tract. de testib. n.* 133. *Natta conf.* 161. *n.* 10. *lib. 1. Mascar. de probat. lib. 1. concl.* 27. *sub num.* 1. Ex pendentia enim causæ super delicto grauatur opinio accusati, ita vt non dicatur integri status, *Abb. in d. c. fin. de testib. in prin. Gigas & Aufrer. locis supra citatis*, & iste accusatus est infamis infamia facti, maxime quando delictum, de quo accusatur, est tale, quod infamiam irroget, *Imol. d. c. fin. de testib. sub n.* 1. *Crot. de testib. 3. part. n.* 103. *Boss. tit. de sent. n.* 89. *Mascar. d concl.* 1. *sub num.* 1. *Hector AEmil. in tract. de testib. verb. testis accusatus, n.* 3. *fol.* 26. Ideo non est mirum, si testis esse non potest.

168 AMPLIA I. propositam regulam, vt id, quod † dicitur de acculato, procedat etiam in inquisito & denuntiato, qui pendente inquisitione vel denuntiatione à testimonio repellitur, *Abb. d. c. fin. de testib. nu.* 6. *Felyn. ibid. sub num.* 1. *Aufr. de testib. sub num.* 3. *Masc. d. concl.* 27. *n.* 2. quicquid in contrarium sensisse videatur idem Masc. *ibi, sub num.* 6. *vers.* 4. *limita. & ante eum Alb. de Malet. de testib. part* 1. *c.* 3. *num.* 42. *& post eum Hector Aemil. vbi supr. num.* 11. *fol.* 32 *sed pro ampliatione addo eundem Hector. AEmil. ibid. n.* 4. *d. fol.* 29. Eadem enim est ratio in inquisitione & denuntiatione quæ in accusatione; ergo vtroq; casu eius testimonium non admittitur.

169 AMPLIA II. Vt † dicta regula procedat etiam in eo, cui per viam exceptionis crimen obiicitur: ille enim, qui excipit contra testem de crimine, videtur eum accusare, *c. fin. de testib. cogen. ita post Alb. de Malet. in loco per ipsum citato, dixit Masc. d. concl.* 27. *nu.* 4. *Hector AEmil. vbi supr. n.* 5. *fol.* 30.

170 LIMITA I. prædictam regulam, vt † procedat in criminalibus, prout loquuntur iura pro ea citata, secus in causa ciuili, vel etiam criminali ciuiliter intentata, in qua accusatus in testem admittitur, *d. c. fin. & ibi Abb. sub num.* 3. *Felyn. in prin. Bald. num.* 2. *Steph. Aufr. de test. sub num.* 3. *vers. fallit etiam in causa ciuili, Mascard. d. conclus.* 27. *sub num* 7. licet enim ex pendentia accusationis grauetur ipsius accusati; huiusmodi enim aggrauatio non sufficit in ciuili, vel cum ciuiliter agitur, *Aufr. de testib. sub num.* 3. *Hector AEmil. de testib. in verbo, testis accusatus, num* 8. *fol.* 31. & facit, quia iste accusatus non est infamis infamia iuris, sed infamia facti: ergo repellitur in criminalibus, non autem in ciuilibus, *per ea, quæ dixi supra, n.* 100. *iuncto n.* 115.

171 AMPLIA hanc primam limitationem, vt † accusatus in ciuili admittatur in testem, non solum pendente prima instantia, sed etiamsi iam sit damnatus, & appellauerit, quia pendente appellatione admittitur, *gl. sin. in d. c. fin. de testib. quam gl. sequitur ibi Bal. nu.* 3. *Abb. nu.* 5. *idem tenet Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de teste, §.* 1. *sub nu.* 83. *Aufr. de reprob. test. n.* 3. *Mynsing. in cap. fin. n.* 3. *extra, de testib. Crot. de testib. part.* 3. *nu.* 103. *& ibi Petr. Monca. in addit. vbi respondet contrarium, & part.* 4. *num.* 189. *vers.* 13. *quæritur, Hector AEmil. vbi supr. n.* 9. *fol.* 31. *& n.* 22. *fol.* 32.

SVBLIMITA, hanc † primam ampliationem non procedere in his causis ciuilibus, in quibus requiruntur testes integerrimi, ac omni exceptione maiores: is enim accusatus repellitur à testimonio, quia non est integri status, ac omni exceptione maior, *Abb. in d. c. fin. de test. in pri. quem ibi sequitur Felyn. sub n.* 1. & faciunt, quæ de infame infamia facti dixi *supr. in* 2. *art. n.* 107. 172

LIMITA II. Regulam † principalem in criminibus exceptis, in quibus accusatus in testimonium admittitur, *d. c. fin. de testib. in illis verbis, nisi forsan in exceptis, & ibi Abb. Imol. & Felyn. in princip. & Abb. ibidem, sub num.* 4. *Gig. de crim. læsæ maiest. lib.* 2. *tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. prob. q.* 4. *n.* 2. *Crot. de testib.* 3. *part. sub num.* 103. *Aufr. de test. n.* 3. In his enim propter criminum atrocitatem multa permittuntur, quæ alias denegantur, *Gig. 6. q.* 4. *in fo. sequitur Hector AEmil. vbi supra, num.* 6. *fol.* 30. *& num.* 7. vbi declarat, limitationem non procedere, quando is, qui de crimine læsæ maiestatis imputatur, esset alias homo bonæ famæ, vide, quæ de infame dixi *supr. num.* 70. & de criminoso dixi etiam, *n.* 148. *seqq.* & generaliter de testibus inhabilibus, *infr. q.* 61. *n.* 81. *seqq.* 173

LIMITA III. regulam † principalem, quia ad repellendum accusatum, delictum, de quo accusatur, debet esse graue, capitale, & infamatorium, secus si leue, quia accusatus de leui delicto non repellitur, *Masc. d. concl.* 27. *n.* 2. *vers. succurrit & illud.* qui Masc. loquitur in criminoso, idem tamen videtur dicendum in accusato: nam vbi verum sit, quod criminosus, quem constat talem esse, non repellatur pro crimine leui, multo minus ille, qui solum est accusatus, cum adhuc, eum criminosum esse, non constet: verùm quando verum sit, quod criminosus, si crimen leue sit, & non graue, repellatur à testimonio, vel non, dixi in materia testis criminosi, *supr. nu.* 165. *seq.* 174

LIMITA IV. Regulam † prædictam in accusato de falso, qui poterit esse testis pendente accusatione, & licet postea culpabilis reperiatur, adhuc eius testimonium non extinguitur, sed ei solum de fide diminuitur, *Aufr. de test. sub n.* 3. *in fin. Masc. d. concl.* 27. *n.* 6. & isti allegant Bart. *in l. Barbarius, colum.* 10. *& ff. de offic. prætor. Hector AEmil. vbi sup. n.* 10. *fol.* 31. 175

Verum † Bart. eo loci, *sub num.* 17. *ad fin. vers. non credo totaliter*, &c. non loquitur in teste, sed in Notario, qui pendente accusatione rogat se de instrumentis, dicitque, quod instrumentorum interim celebratorum fides non totaliter annihilatur, sed tantum diminuitur, si postea culpabilis appareat: sed in teste contrarium sensit, & paulo ante bene declarat, *in versicul. imo videtur, quod sit omnino prohibitum, &c.* tres affert rationes diuersitatis inter Notarium & testem, inter quas ea est vrgentissima, quia testis non potest esse infamis, tabellio autem sic: quare limitationem non credo veram, quia nullum est delictum, quod magis infamet hominem, illudq; ad nihilum magis reducat, quam falsitatis macula, & crimen, quod esse etiam grauissimum & fœdissimum, vbiq; Dd. exclament, *vt videre est post alios, quos allegant, apud Neuiz. cons.* 8. *n.* 36. *Afflict. decis. vlt. num.* 23. *& Boss. in tit. de falsis, n.* 72. *& alibi dicam.* 176

LIMITA V. regulam † supradictam; quia potest examen poni ad partes, & expectari euentus causæ, & si sequatur absolutio, testis probabit, *Io. Andr. in d. c. fi. & si sequatur absolutio, testis probabit, de test. & ibi Abb. sub num.* 2. *& n.* 5. *Felyn. sub num.* 2. *Mascard. d. conclus.* 27. *numer.* 3. Et licet hæc limitatio procedere tantum videatur in casu, in quo esset aliqua præsumptio, 177

ptio, quod aduersarius accusationem procurasset ad euitandum accusati testimonium, alias secus, *secundum Stephan. Aufrer. in tractat. de testib. sub num.* 3. *& est de mente Ioan. Andr. Imol. & Felyn. in d. cap. fin. de testib.* Abb. tamen *in d. cap. fin.* dicit, quod non esset malum, hanc limitationem indistincte obseruare, & eam etiam indistincte tenet *sub num.* 2.

178 LIMITA VI. Vt † regula non procedat, quando quis alterum accusaret malitiose, & per fraudem ad hoc, vt ipse accusatus à testimonio repelleretur: nam tunc non repellitur, *vt per Alber. de Malet. de testib. part.* 1. *cap.* 4. *sub num.* 68. *circa fin. Aufrer. de testib. sub num.* 3. *ante fin. vers. est tamen aduertendum, Bald. in auth. si testis productus dicatur, num.* 5. *C. de testib. Iaf. in l. si seruus plurium, §. si quis ante, n.* 6. *ff. de legat.* 1. *Bart. in l.* 2. *in* 2. *lect. n.* 6. *C. de testib. Hector. Æmil. de testib. in verbo, testis accusatus, nu.* 13. *&* 14. *fol.* 32. *& faciunt in simili, quæ de inimico dixi supr. q.* 55. *n.* 64.

172 LIMITA vltimo † regulam prædictam in causa criminali, ad defensam, & in omnibus aliis casibus, in quibus diximus criminosum in testimonium admitti; si enim ille, qui verè apparet criminosus, admittitur, multo magis debet admitti ille, qui solum est de crimine accusatus, & non habet difficultatem.

180 REGVLA II. sit in carcerato, quod † is testimonium ferre prohibetur, *cap. si testes omnes. §. lege Iulia, & ibi gl. in verbo, in vinculis, 4. q.* 2. *l.* 3. *§. Iulia, & ibi gloss. in verbo, publica. ff. de testib. Spec. tit. de teste, §.* 1. *vers. item quod accusatus contra quem, sub n.* 90. *Feder. Schenck in tract. de testib. num.* 17. *Lanfr. de Oriano in tract. de testib. seu in repet. c. quoniam contra, de probat. n.* 93. *vbi testatur de* + *communi, Ant. Gomez. var. resol. tom.* 3. *cap.* 12. *de prob. delict. nu.* 18. *in fin. vbi testatur de communi, Campeg. de test. reg.* 130. *in princ. Corrad. in pract. in tit. de testib. in parte, personas testium aggrediendo. pag.* 83. *nu.* 29. *Viu. in commun. opin. in versic. in testem non admittitur socius criminis, in fin. vbi dicit communem, ex Lanfr. in loco proxime citato, Mascar. de prob. lib.* 1. *concl.* 286. *in princ. & lib.* 3. *concl.* 1356. *num* 34. Et ratio, quare carceratus à testimonio repellitur, est vel propter notam infamiæ suæ, vel quia præsumitur, quod falsum testimonium diceret pro aliquo, qui ei promiserat, se eum liberaturum à vinculis, *ita dicit gl. in d. l.* 3. *§. lege Iulia, in verbo, publ. ff. de testib. quam gloss. referunt & sequuntur Anton. Gomez. & Mascard. in locis supra citatis.* Alia est etiam ratio, quia cum sint in vinculis, sunt suspecti de crimine, & quodammodo infames, *Alb. de Malet. in tract. de testib. par.* 1. *c.* 3. *n.* 51. *Corrad. in pract. vbi supr. d. pag.* 83 *sub eodem num.* 28. *& faciunt, quæ in simili supr. dixi, de accusato, n.* 167.

181 LIMITA I. hanc regulam, vt † procedat in carcerato pro crimine, quod infamiæ notam irrogat, secus autem in carcerato pro crimine, quod non infamat, *gl. in c. si testes, §. lege Iulia, in verbo, in vinculis, 4. q.* 2. *Steph. Aufr. de reprobat. test. n.* 1. *vers. carceratus, seu detentus, Corrad. in practic. vbi supr. pag.* 83. *sub num.* 28. *Mascar. d. conclus.* 268. *n.* 4. *& sic declarandus est tex. in d. l.* 3. *§. l. Iulia, ff. de test. & in d. c. si testes, 4. q.* 2. Quibus simpliciter & generaliter dicitur, positum in vinculis, seu carceratum non posse esse testem, prout etiam præfata iura sic generaliter loquentia limitauit Alb. de Mal. *in tract. de testib. par.* 1. *c.* 3. *sub n.* 50. Vide, quæ in simili de criminoso dixi *supr. n.* 165.

182 LIMITA II. Quia † licet carcerati testimonium non admittatur, vt faciat plenam fidem, plures tamẽ testes carcerati facerent bonum indicium ad torturam, ita tenent Alb. de Malet. *in tract. de testib. part.* 1 *c.* 2. *nu.* 50. *quem sequitur Campeg. in tract. de testib. reg.* 130. *Mascar. concl.* 268. *n.* 5. Et faciunt, quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi *infra, q.* 62. *n.* 309. *seqq.*

183 LIMITA III. Quia † carceratus si liberetur à carcere, poterit testificari de his, quæ vidit tempore, quo fuit carceratus, sicut domesticus potest deponere de his, quæ vidit tempore domesticitatis, dummodo tempore depositionis non sit domesticus. Et imo remedium est, vt testis liberetur, quod postea testificari possit, *secundum Alb. de Malet in tract. de testib. part.* 1. *c.* 2. *nu.* 49. *quem refert & sequitur Campeg. reg.* 130. *fall.* 184

LIMITA IV. In † eo carcerato, qui criminis suspicione caret, vel si non propter crimen, sed ob aliam causam fuit in carcerem coniectus. Is enim poterit esse testis, *Campeg. d. reg.* 130. *Mascar. de probat. concl.* 269. *n.* 8.

LIMITA V. Regulam † supra firmatam in testamento ad pias causas, in quo testis adhiberi poterit etiam carceratus pro malef. Bal. *in reper. l habeat, nu.* 42. *C. de sacrosanct. eccles.* Campeg. *d. reg.* 130. *Masc. d. concl.* 268. *in fin.* Vide, quæ de testibus inhabilibus in testamento admittendis dixi *infr. q.* 26. *n.* 24. *seqq.* 185

ARGVMENTVM.

De Teste periuro.

SVMMARIA.

*Regula sit, quod periurus non potest testimonium ferre tam in causa ciuili, quam in criminali, n.*186.

*Amplia primo, etiam in periuro emendato, & qui pœnitentiam egit, n.*187.

*Amplia secundo, vt non faciat indicium ad torturam, nec ad inquisitionem formandam, n.*188.

*Amplia tertio, vt nec faciat indicium ad capturam, n.*189.

*Amplia quarto, vt nec admittatur in testem contra alium periurum, n.*190.

*Amplia quinto, vt periurus in parte, seu in vno repellatur, nec fidem faciat in aliquo, n.*191.

*Amplia sexto, etiam in periuro non in principali delicto, sed in accessorio & extrinseco, quia adhuc eius testimonium in totum reprobatur, n.*192.

*Amplia septimo, vt nec periurij defectus purgetur per torturam, n.*193. *Sed hæc ampliatio procedit in criminalibus, secus in ciuilibus, n.*194.

*Amplia octauo, vt neq; etiam generali dispositione admittente inhabiles ad testificandum possint periuri testimonium ferre, n.*195.

*Amplia nono etiam in crimine læsæ maiestatis, n.*196.

*Amplia decimo, in periuro quocunq; iuramento, tam assertorio, quam promissorio, & tam de præsenti, quam de præterito & futuro, n.*197.

*Limita primo, regulam non procedere in violante iuramentum temerarium, & illicitum, n.*198.

Sublimita primo hanc limitationem, dummodo certum sit, iuramentum esse illicitum, & temerarium, secus si dubium, num. 199.

Sublimita secundo, dummodo talis periurus pœnitens pœnitentiam egerit de huiusmodi illicito iuramento, alias secus, num. 200.

*Limita secundo in periuro dispensato à Papa ad testificandum, num.*201.

*Limita tertio in omnibus casibus, in quibus periurus excusatur à periurio, nam & in iisdem poterit etiam testificari, n.*202.

*Limita quarto in crimine hæresis, n.*203.

*Sublimita hanc quartam limitationem, vt in num.*204.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS V.

REGVLA sit, quod † periurus testis de non posset, neque in causa ciuili, neque in criminali, *c. si quis conuictus, & c. paruuli, 22. q. 5. c. quicunque, 6 q. 1. c. ex parte, & ibi gloss. in verbo, de periurio, vbi Abb. n.* 3. *& Felyn. n.* 4. *de testib. cap. sicut nobis, & ibi gloss. fin. de testib. c. testimonium, eod. tit. de testib. & ibi Abb. n.* 7. *Felyn. nu.* 19. *gloss. in c. per tuas, de simon. in verbo, adulterij, gloss. in l. Lucius, in verbo, debeatur, in ff. de his qui not. infam. & ibi Dd. Alex. consil.* 114. *num.* 8. *vol.* 4. *Gram. cons.* 44. *nu.* 11. *Alciat. de præsumpt.* 4. *reg.* 2. *præsumpt.* 10. *in princip. Gig. in tract. de crimin læsæ maiest. tit quomodo & per quos crim. læsæ maiest. probe. lib.* 1. *q.* 11. *nu.* 1. *vide de commu-* 186

* ni.* Nepos de *Monte Albano in tractat. de testib. num. 23. Iacob. Butrig. in simili tract. cap. 1. num. 51. Alber. de Malet. cap. 3. n. 27. & cap. 6. n. 74. Lanfr. de Oriano in simili tract. de test. sub n. 77. Ægid. Bosi. in tit. de opposit. contra test. n. 19. & nu. 51. & in tit. de inquisit. num. 42. Tindar. in simili tract. de testib. cap. 11. & c. 12. n. 2. lib. 1. & cap. 4. n. 3 & cap. 7. n. 33. lib. 2. Rolan. cons. 16. n. 9. vol. 1. & cons. 94. n. 14. vol. 4. Ceph. cons. 233. n. 5. lib. 2. Clar. in pract. § periurium. num. 7. vers. repellitur. vbi, quod ita tenent communiter * Dd. ex Alber. in d. l. Lucius. nu. 3. ff. de his, qui not. infam. Viu. qui etiam de communi testatur in suis commun. opin. vers. testis esse non potest periurus. & alios plures adducit, & de communi etiam testatur Osasc. cons. 23. num. 31. seq. lib. 1.* Caret enim periurus eo, quod potissimum in teste requiritur, scilicet veritate, quæ debet esse pura & simplex, *c. pura. 3. q. 9.* Et eo quod semel violauit iuramentum, semper in eo remanet suspicio periurij. *gloss. in c. paruuli. 22. q. 5.* Et hoc maxime procedit in eo, qui committit periurium in testificando: nam ex quo semel deliquit in officio, semper est suspectus in eodem, *c. quicunque sciens. 6. q. 1. l. si aliquid. C. de suscept. & ar. lib. 10. Barbat. in tract. de testib. par. 3. n. 7.* Et de ista regula non est dubitandum. Primo, quia in iure est bene fundata. Secundo, quia communiter à Dd. recepta.

187 AMPLIA I. Regulam prædictam, vt † habeat locum, quantumque quis sit de periurio emendatus, ac de eo pœnitentiam egit, quia adhuc repellitur à testimonio, & in ciuili, & in criminali, *text. est in c. testimonium, & ibi gloss. in verbo, periurij. Abb. ibid. nu. 7. & Fenium. de testib. & ibi gloss. in verbo, periurij. Abb. ibid. nu. 7. & Felyn. sub nu. 19. in gloss. in cap. quicunque. in verbo, testimonium. 6. q. 1. gloss. in cap. per tuas. il primo, in verbo adulterij, de simon. & ibi Felyn. n. 10. gloss. in l. qui cum vno §. ignominia. in ver. absolutus. ff. de re milita. quam gloss refert & sequitur Bald. in l. Lucius, in fin. ff. de his, qui not. infam. Gig. de crim. læsæ maiest. tit. quom. & per quos crimen læsæ maiest. probe. q. 11. lib. 2. Lanfr. de Orian. in tract. de testib. sub num. 77. Alb. de Malet. in simili tract. c. 3. sub num. 27. Barb. de testib. part. 3. n. 5. & n. 17. Stephan. Aufr. in tract. de testib. vers. periurus. n. 81. Viu. in commun. opin. in verbo, testis esse non potest periurus. Corrad. in pract. in titul. de testib. §. personas testium aggrediendo. pag. 83. sub nu. 83. Ruyn. cons. 146. n. 4. lib. 5. Roland. cons. 16. n. 12. & 13. & cons. 73. num. 10. & 13. lib. 1. Ceph. cons. 234. n. 3. vol. 2. Mascar. de prob. concl. 1168. n. 16. & seqq. lib. 3. pluribus comprobat, & de communi testatur Osasc. cons. 65. n. 31. ad medium, lib. 1.*

188 AMPLIA II. regulam prædictam, vt † periurus non faciat indicium, nedum ad torturam, sed neq; ad inquisitionem formandam; sic enim, omissis antiquiorum auctoritatibus, post alios, quos allegant, plures voluerunt, *Roland. late in cons. 16. nn. 9. & seq. & cons. 73. n. 6. & seq. & num. 17. vol 1. & cons. 94. nu. 15. & seq. vol. 4. Ruyn. cons. 146. n. 2. vol. 5. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 10. n. 3. & seq. Ceph. al. cons. 234. (233.) nu. 4. & 234. nu. 1. vol. 2. Bursat. cons. 35. nu 5. vbi testatur de * commun, lib. 1. & cons 79. nu. 11. vbi similiter de communi, eod. volum. 1. Mascard. de probat. concl. 1168. n. 5. lib. 3. Marc. Ant. Eug. cons. 27. nu. 52. Osasc. d. cons. 65. nu. 31. ad finem, vbi etiam in idem allegat Sim. de Prat. cons. 178. n. 24. & seq. lib. 1.* Secuti enim fama, quæ processit à maledicis, & à personis non fide dignis, non facit indicium ad formandam inquisitionem, *c. qualiter & quando, il 2. de accus.* ita nec dictum testis periuri, quia in eodem est eadem ratio, *§. dicunt Dd. in locis supr. citatis,* ¶ quibus addo Honded. *cons. 200. num. 39.*

189 Imo, quod † plus est, quod testis periurus neq; etiam sufficiat ad capturam, tenet Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 10. quem refert & sequitur Ceph. al. cons. 233. n. 5. & nu. 8. vel 2. Rolan. cons. 94. (95.) n 21. lib. 4. Mascar. d. concluf. 1168. nu. 6.* sed ad hæc vide, quæ dixi *in tit. de indic.* de teste corrupto, *supr. q. 45. n. 12. seq.*

190 AMPLIA III. regulam, vt † periurus non admittatur etiam contra alium periurum, *ita tradidit Viu. in sub commun. opin. in verbo, testis esse non potest periurus. idem firmauit Plot. in l. si quando. §. 50. num. 4. C. vnde vi, vbi testatur de * communi.* Et probatur hæc ampliatio ex his, quæ * in simili dicunt Dd. quod infamis non admittitur ad testimonium etiam contra alium infamem, *Bartol. & post eum communiter * Dd. in l. cum mulier. ff. solut. matrim. * dixi supr. in 1. artic. num. 44. seqq.* ita etiam criminosus repellitur contra alium criminosum, *gloss final. & post eam scribentes in c. testimonium, de testib.* latè de hoc vltimo dixi *supr. nu. 168. seq.* & de excommunicato contra excommunicatum dixi *infr. n. 257.*

AMPLIA IV. Vt † periurus in parte, seu in vno re- 191
pellatur, nec fidem faciat in aliquo, *c. pura. 3. q. 9. Bald. in l. si ex falsis, in fin. C. de transact. & in l. fin. n. 18. (. de edict. diui Adriani toll. Felyn. in c. fraternitatis, n. 21. de haret. Alexan. cons. 44. num. 7. lib. 2. Rolan. cons. 16. num. 19. & cons. 73. n. 12. volum. 1. & cons. 94. num. 15. volum. 4. Plot. in l. si quando, § 50. num. 4. C. vnde vi.* Et ratio huius ampliationis est, quia iuramentum, super quo fundatur testimonium, est indiuisibile, & ipsum testimonium diuidi non potest, vt pro parte valeat, & pro parte pereat, *secundum Bald. & Dd. in locis supra citatis,* & faciunt, quæ in simili de teste falso dixi *infra quæst.... num...*

AMPLIA V. Vt † etiamsi quis probetur periurus 192
non in principali dicto, sed circa accessoria & extrinseca, adhuc in totum eius testimonium reprobetur, *secundum Bal. in d. l. si ex fals. in fin. C. de transact. Aym. consil. 6. n. 14. lib. 1. Rolan. cons. 94. n. 15. lib. 4. Mascard. qui alios allegat in tract. de probat. concl. 1168. n 121. lib. 3.* Testis enim debet veritatem super omnibus loqui in tantum, quod etiamsi deponeret super articulo impertinenti, diceretur periurus, ac in totum repelleretur, *secundum Aym. d. cons. 6. num. 19. & Alex. cons. 44. num. 7. lib. 2.* De veritate tamen huius ampliationis, & an, & quando, ac in quibus casibus periurus in aliquo, in totum reprobetur, videas ea, quæ de teste, in parte falso, dicentur suo loco *infra, quæst.... num....*

AMPLIA VI. Vt † periurij defectus non purgetur 193
per torturam, ita vt etiamsi sint torti testes periuri, adhuc non faciant indicium, neque ad inquisitionem, neque ad capturam, *Aym. consil. 6. numer. 16. & 48. lib. 1. Corrad in pract. in tit. de testibus, §. personas testium aggrediendo. pag. 83. in verbo, periurus, numer. 33. in fin. Ruyn. consil. 146. num. 2. & 4. volum. 5. Roland. consil. 16 num. 9 & 10. & consil. 134. num. 1. volum. 2. Marc. Anton. Eug. consil. 27. num. 54. Bursat. consil. 79. numer. 11. vbi etiam testatur de * communi, * Burs. consil. 79. numer. 11. vbi etiam testatur de * communi, * lib. 1. Mascard. de probat. lib. 3. concluf. 1168. num. 7. ¶ Honded. consil. 200. num 38.* vbi alij referuntur concordantes, & pariter de communi opinione testatur. Alios congerit Osasc. *consil. 65. num. 32. seq. lib. 1.* vbi reddit rationem, quia scilicet in simili, quod infamia testis per torturam non purgatur, tenuit Dec. *consil. 189. sub num. 13. quem sequutus fuit Aym. d. consil. 6. sub num. 16. & dixi supra, in 1. artic. nu. 37. seqq.*

LIMITA hanc ampliationem, vt † habeat locum 194
in causa criminali, in qua periurium non purgatur per torturam, secus autem in causa ciuili, *l. ob carmen, §. pen. ff. de test. § si vero, in auth. eod tit. Aym. d. cons. 6. n. 16. & n. 47. Rolan. cons. 16. n. 11. & cons. 73. n. 12. vol. 1. Ceph d. cons. 234. n. 18. & seq. Mascar. d. concluf. 1168. n. 12. & 15. Osasc. d. cons. 65. n. 32. & 33.* ita quoque de infamia, quod in causa ciuili per torturam purgatur, dixit Dec. *d. cons. 189. n. 13.* Sed in ciuilibus nunquam vidi iudices torquere testes ad purgandum eorum defectum, & si hoc facerent, nunquam reperirentur homines, qui se sponte examini subiicerent, & dixi infra in materia torquendi testes.

AMPLIA VII. Vt † neque etiam ex generali dis- 195
positione, qua caueatur, vt omnes testes inhabiles admittantur, periurus tamen non admittatur, nisi de eo specialiter caueatur, &c. *fuit sententia gl. in c. per tuas, in verbo adulterij, de simon. quam ibi sequutus est Abb. nu. 12. idem tenuit Roland. consil. 16. num. 13. lib. 1. & consil. 94. nu. 19. lib. 4. Ceph. consil. 134. num. 2. & Mascar. d. concluf. 1168. num. 10.*

Et probatur hæc ampliatio potissimum ex text. *in c. testimonium, de testibus.* vbi, licet testes de quolibet crimine emendati in ciuilibus admittantur, ab hac tamen dispositione excipitur periurus, qui quantumcunque emendatus semper repellitur, vt probant verba illius textus.

196 AMPLIA VIII. Vt † neque in crimine læsæ maiestatis periuri testimonium admittatur, *ita tenet Aym. consil. 6. n. 58. Mascar. de probat. concl. 462. num. 39. & 40.* In hoc enim crimine habilitantur testes inhabiles ratione personæ, non autem dispensatur inhabilitas circa dicta, *vt per Aym. & Mascard. in locis citatis.* Et licet contrariam sententiam, quod imo in tanto crimine testis periurus admittatur, tenuerit Gig. *in tract. de crim. læsæ maiest. titul. quom. & per quos crim. læsæ maiest. probe. q. 11.* addito temperamento, de quo *in cap. per tuas, de simon.* videlicet, si ex verisimilibus coniecturis, & numero testium, ex qualitate deponentium, & eorum, contra quos deponunt, ac aliis circumstantiis verum dicere præsumatur, *vt ibi per eum, nu. 3.* tamen effectu non videtur recedere ab hac ampliatione; tot enim concurrentibus, si periuro testi credatur, id non tam ex fide ipsius, quam ex aliis adminiculis eueniet.

197 AMPLIA IX. Vt ea, † quæ diximus de teste periuro repellendo, locum habeant in quolibet iuramẽto violato, tam assertorio, quam permissorio, & tam de præsenti, ac de præterito, quam etiam de futuro, & sic siue quis iurauerit id, quod erat falsum, siue non seruauerit id, quod ab eo iuramento fuerat promissum, *Abb. in c. testimonium, de testib. sub nu. 7. Felyn. ibid. post Ioan. Andr. Hostien. & alios ab eo relatos, sub num. 19. Stephan. Aufrer. in tract. de testib. sub num. 81. vers. periurus. Barbat. in simili tract. part. 3. num. 6. & Alber. de Malet. de testib. c. 2. ad fin. & cap. 3. num. 27. part. 1.*

198 LIMITA I. Regulam principalem, vt † non habeat locum in violante iuramentum temerarium, & illicitum, is enim à testimonio non debet repelli, *Hostien. in * cap. testimonium, de testib. qui dicit, Dd. ita communiter * tenere, quem refert & sequitur Abb. in cap. testimonium, num. 7. & Felyn. ibidem, qui dicit, omnes ita tenere, sub numer. 19. & ante eos idem voluit gloss. in cap. intimauit, in verbo, iuramento, de testibus, & ibi Abb. & Felyn. num. 7. & seq. alia gloss. in cap. constitutus, il 2. de testibus, & ibi Abb. in fine, Alber. de Malet. in cap. 3 num. 27. in suo tract part. 3. num. 6. Stephan. Aufrer. in simili tract. de testib. verfic. periurus, sub num. 81. Clar. in pract. crim. in § periurio, verfic. repellitur, num. 7.* Et ratio est, quia violans tale iuramentum non est periurus, illicitum enim iuramentum seruare non debuit, imo peccasset, si illud seruasset, gloss. *in d. cap. intimauit, in verbo, iuramento, de testib.*

199 SVBLIMITA I. hanc † primam limitationem, vt procedat, quando certum est, tale iuramentum esse illicitum, & temerarium, secus si sit dubium, quia tunc violans etiam tale iuramentum, dicitur periurus, & à testimonio repellitur, *Abb in cap. testimonium, de testibus, sub num. 7. & Felyn. ibidem, sub num. 19. qui dicit, hoc esse de mente Hostien. & omnium scribentium super d. cap. testimonium, de testibus, hoc idem firmat Barbat. in tract. de testibus, part. 3. sub numer. 6. Stephan. Aufrer. in simili tract. de testibus, in verbo, periurus, sub num. 82.* Et ratio huius sublimitationis est, quia non debuit iste in dubio propria auctoritate contrauenire iuramento, *cap. venerabilem, de election.* Et hanc rationem afferunt prælegati Doctores, *in locis citatis.*

200 SVBLIMITA II. Vt † limitatio procedat, dummodo de iuramento pœnituerit, alias nisi de eo pœnitentiam egisset, non admitteretur ad testimonium, etiam quod iuramẽtum fuisset illicitum, & temerarium, nisi in odium eius, qui eum ad tale iuramentum illicitum, & temerarium induxisset, *secundum Hostien. quem refert, & sequitur Abb. in cap. constitutus, il 2. de testibus, in fine, idem Abb. in cap. intimauit, de testibus, & post eum Felyn. numer. 7. & seqq. Alberic. de Malet. de testibus, cap. 3. numer 30. & seq. part. 1. Barbat. in simili tractat. part. 3. sub numer. 6.* Ratio est, quia quilibet temerarie iurans peccat mortaliter, *cap. 2. 22. quæst. 2. cap. & si Christus, de iureiur. and. Alber. de Malet. de testibus, cap. 3. num 30. part. 1.* Merito nisi peracta pœnitentia non debet ad testimonium admitti, *iuxta cap. testimonium, & tradita ibi per Dd. de testib.* Et faciunt ea, quæ de exsistente in peccato mortali dixi *infra in 7. artis.*

201 LIMITA II. Regulam † principalem non procedere, quando Papa dispenat, vt periurus in testem admittatur, *secundum Ioan. Andr. Ant. de Butr. ac Imol. in cap. testimonium, de testibus, quos omnes refert & sequitur Felyn ibidem, sub num. 22. vbi dicit, Dd. ita communiter * tenere, Specul. * lat. in tit. de teste, §. 1. num. 30. vers. sed quæritur vtrum, Alber. de Malet. in tract. de testibus. part. 1. cap 1. numer. 28. Mascard. qui alios allegat, de probationib. concluf. 1168. in fine, de communi.*

202 LIMITA III. Regulam † principalem in omnibus illis casibus, in quibus quis excusatur à periurio, vt quia lege permittente, vel Principe cogente, iuramentum nõ seruauit, vel in eo, qui milit petuniam per mutuum, qui egit infideliter, non soluendo in termino, & in summa limita in omnibus illis casibus, in quibus aliquis sine dolo à iuramento recessit. His enim casibus quis non repellitur à testimonio, cum non sit vere periurus, nam periurium non committitur sine dolo, *vt per Bald. in l. obseruare, §. proficisci, versic. sed nunquid iudex. ff. de offic. proconf. Paul. de Castr. in l. fin. ff. qui satisdar. cogan. & in l. qui iurasse, in princip. ff. de iureiur. Alex. in consil. 92. nu. 13 lib. 1.* Et pro hac limitatione vide ea, quæ tradit Felyn. *in cap. testimonium, sub num 23 de testibus. Plot. in l. si quando, §. 54. n. 4. & seq. C. vnde vi. Mascard. d. concluf. 1168. vbi de communi, n. 22. & seq. lib. 3.*

203 LIMITA IV. Regulam principalem, vt † non habeat locum in crimine hæresis, in quo fidei fauore periurum posse esse testem, statuit Pontifex, *in c. accusat. §. licet vero periurus, de hæret. in 6. tradit Gig. in tract. de crim. læsa maiest. tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. probe. q. 11 n. 2. lib. 2. Mascar. de probat. concl. 857. n. 5. lib. 2.*

204 SVBLIMITA hanc † quartam limitationem, vt procedat, quando ex indiciis manifestis apparet, quod testis periurus non ex animi leuitate, aut odij fomite, sed ex zelo iustitiæ deponat, & tam cõtra se, quam contra alios id, quod prius celauerat, reuelet: his enim omnibus concurrentibus, nunc demum admitti, voluit text. *in d. c. accusat. § licet vero, de hæret. in 6.* Et eum text. in his terminis esse intelligendum, declarat Aym. *d. cons. 6. n. 58. lib. 1. Gig. loco supra citato, Mascard. de probat. concl. 462. n. 40. lib. 1. & concl. 857. n. 9. lib. 2.*

ARGVMENTVM.

De Teste Iudæo, & hæretico, seu infideli.

SVMMARIA.

Regula sit, quod Iudæus testis esse non potest, nu. 205.
Amplia primo in hæretico, pagano, seu alio quocunq; infideli, numer. 206.
Amplia secundo etiam in eo, qui dubius est in fide, n. 207.
Amplia tertio, etiam in neophyta, & alio quocunq; ad fidem conuerso, num. 208. contra, num. 209. Distingue, vt num. 210. seqq.
Amplia quarto, etiam in hæretico pœnitente & crucem portante, n. 213. & 215. licet aliy contra, n. 214.
Limita primo contra alios Iudæos, vel alios infideles, nu. 216. vbi hoc ampliatur, siue producatur à Iudæo, aut alio infideli, siue etiam Christiano.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

Limita secundo, quia productus a Christiano probat contra producentem, n.217.

Limita tertio, quia Iudæus siu infidelis productus à Christiano, contra alium Christianum, probat, propter paritatem odij, n.218. sed contra, n.219.

Limita quarto, quia Iudæus potest testimonium ferre contra neophytam, qui diceretur reuersus ad Iudaismum, nam de hoc potest conuinci per alios Iudæos, n.220.

Limita quinto in testamentis, & alijs contractibus, n.221. Declaratiua limitationem, vt in n.222.

Limita sexto, quia Iudæi testimonium suppletur ex aliis coniecturis & præsumptionibus, nu.223. vbi etiam, quod suppletur ex dicto & testimonio Consanguineorum.

Limita septimo, in causa vsurarum, n.224. contra, d.n.224.

Limita octauo, de consensu partium, tacito, vel expresso, nu.225. contra, n.226.

Limita nono in casibus exceptis, num.227. licet aly contra, numer.228.

Limita decimo in probando interruptionem præscriptionis, num. 229. sed contra, n.230.

Limita vndecimo in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, n.231.

Limita duodecimo, quia adhuc Iudæus, seu alius infidelis examinatus facit quasi totale iudicium, n.232.

Limita terciodecimo, quando contra Iudæi testimonium non admittitur, nisi cum contrarium aliunde Christiani, nu.233. sed contra, n.234.

Limita quartodecimo, nisi contrarium de consuetudine seruetur, n.235. sed contra, n.236.

Limita quintodecimo, quia etsi Iudæi testimonium inualidum sit, si tamen falsum dicat, punitur de periurio & falso, numer.237.

Sublimita generaliter, quia in casu, in quo Iudæus ad testimonium admittitur, debet iurare non secundum legem nostram, sed Iudaicam, n.238. & tamen si iurauit secundum legem nostram, adhuc cogendus est ad obseruantiam iuramenti.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS VII.

REGVLA sit, quod † Iudæus testis esse non potest, 205
*l.cap.non potest, cap.pagani, & ibi gloss. in verbo accusare, 2. q.7. cap ipsa pietas, 23 quæst. 4. l. quoniam, C. de hæretic. gloss. in cap. Iudæi, in verbo præsumuntur, extra, de testibus. & ibi Abb. n.4. Felyn. in prin. gloss. in c. licet vniuersis, in verbo, conuersationem. Grad. ad. de testib. gl. in l. in verbo, iuri, & ibi Card. Zab. n.59. Alex. consil. 179. in fin lib. 2. Ayl mon consil. 73. n. 2 lib. 1. Crol. cons. 2. n. 2. Las. in rubr. ff. de iustit. & iur. n. 14. Afflict. decis. 214 per tot. am, & ibi Ursill. in addit. num. 1. idem Afflict. in n. 214 per tot. am, & ibi Ursill. in addit. num. 1. idem Afflict. in consult. Regni, rubr. de aleat. in consult. Mores dissoluto, n. 8. Marsil. in sing. suo 41. n. 267. & 273. late Paris de Put. in tract. syndic. in verbo, testis, cap. 2 in c. semel rogatus, num. 1. per totum, Campeg. de testib. reg. 46. Auffer. in tract. de testib. nu 58. vers. Iudæos, Nepos de Monte Albano, in simili tract. de testib. n. 100. versicul. item testimonium Iudæi, Crot. in tract. de testibus, 4 part. nu. 57. vers. nono quæritur, Nell. à S. Geminiano in tract. de testibus, 1 part. sub num 20. Alber. de Mal. et simili tract. cap 3. nu. 13. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. exuil. in rubr. de testib. in parte personæ testium assumendo, n. 34. fol. 84. verbo, infideles, in parte personæ testium * & inhabilitate conclusione tenetur, vt fuit communiter de communi * & indubitata conclusione tenetur, vt fuit communiter opinio. verbo, testis esse non potest Christianus, in prin. cap. vltimo addunt, Masc. ard. de probat. conclus. 944. in prim. et secund. 857. nu. 11. lib. 2. latissime Marquar. in tract. de Iudæis, par. 2. c. 5. n. 9. & seq.* Et hæc quidem regula, Iudæos à testimonio repellens, iure optimo procedit. Cum etenim testimonio Christi & Ecclesiæ non credant, nec illo testimonio credendum sit, vt ipsis nullo modo sit credendum, vt qui diuina testimonia contemnunt, humani testimonij reddunt se indignos, & indignos se nouerint, *iuxta text. in cap. ipsa pietas, 23 quæst. 4.* Quas huius regulæ multiplices rationes videas per Dd. supra citatos, & præcipue Marquard. *in d. tract. de Iudæis, d. c. 5. num. 9. & seq.*

AMPLIA I. regulam prædictam, vt † procedat etiam in hæretico, pagano, & quocunque alio infideli. Omnes enim, qui in fide Christi non sunt, auctoritate sacrorum canonum à testimonio repelluntur, *cap. non potest, c. pagani, & si hæreticus, 2. q. 7. c. ipsa pietas, 23. q. 4. c. 1. & ibi gloss. in verbo fideles, de testib. adde text. in l. quoniam, C. de hæret. gloss. in cap. Iudæi, in verbo, præsumuntur, extra, de testibus, gloss. in cap. contra Christianos, in verbo, Iudæis, de hæretic. in 6. Specul. de teste, §. 1. vers. item quod est Iudæus paganus, vel hæreticus, num. 59. Bart. in l. 1 num. 11. C. de summa Trinit. & fide cathol. Zabarell. in clem. 1. de testib. Afflict. decis. 214. Nell. a S. Geminian. in tract. de testib. part. 1 sub num. 20. Feder. Schenck. in simili tract. de test. num. 18. Alb. de Malet. in simili tract. de testib. par. 1. cap. 3. §. consequenter, num. 5. Iacob. Buttrig. & ipse in simili tract. cap. 1. num. 45. iunctis aliis allegatis infra num. 455.* Et ratio huius ampliationis ea est, quia omnes isti sunt de falsitate suspecti; ex quo enim Deo sunt infideles, non præsumuntur fideles esse hominibus, *c. non potest, c. pagani, 2. q. 7. ita dicunt Dd. locis supra citatis, quibus adde Abb. in c. 1. de hæret. in fin.* 207

AMPLIA II. Regulam prædictam, vt † habeat locum etiam in eo, qui dubius est in fide; nam dubius in fide, infidelis est, & hæreticus iudicatur, merito per rationes in præcedenti ampliatione allegatas à testimonio repellitur, *c. 1 de hæret. & ibi hoc notat gloss. fin. & post eam Abb. in fin. adde gl. in c. 1. in verbo, credimus, de sum. Trin. & fide cathol. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. exuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggred. n. 34. in verbo, infidelis, ver. ampliari posse videntur præmissa, fol. 84.* 208

AMPLIA III. Regulam, vt † procedat etiam in Iudæo, vel alio infideli, nouiter à Iudaismo, vel hæresi, ad fidem Catholicam conuerso, ac de recenti effecto fideli, & Christiano, qui & ipse à testimonio repellitur, *ita per text. iunctam gloss. in c. constituit, 17. q. 4. tenuit Rom. sing. 672. incip. veniamus ad locum panis, sequitur Marsil. sing. 107. incip principium, & singul. 273 incip. notissimum, idem Marsil. in l. 1. §. præterea. ff. de quæst. n. 5. Fel. in c. cum te, num. 12. de rescript.* vbi multa ad comprobandam hanc limitationem adducit idem Fel. *in c. Iudæi, sub num. 1. de testib. & in nem addiciet idem Fel. in c. Iudæi, sub num. 1. de testib. & in c. cum sit, sub nu. 1. de Iudæis, Crot. in tract. de testib. 4 part. vers. nono quæritur, num 58. Vrsill. in addit. ad Afflict. decis. 214. Gigas de crim. læsæ maiest. lib. 2. tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. probe. q. 10. num. 2. in fin. Corrad. vbi supra. d num 34. vers. amplia etiam, vt de proximo, Masc. de prob lib 2 consl. 944. nu. 3. & seq.* Facit pro hac ampliatione text. *in c. 1 & 2 dist. 49.* Et ita se habere communem * opinionem, & rationes * contrarium tenentium, inanes esse testatur Vant. *in suis communiopin. verbo, testis esse non potest Christianus, ver. amplia hoc etiam procedere.* 209

Contra hanc ampliationem † plura fundamenta adducit Margar. *in tract. de Iudæis, par. 2. c. 5. n. 13.* non est enim contemnendus, quod fuit Iudæus, sed commendandus, quia ad fidem reuersus, *vt dicit Abb. in c. cum te, in vlt. not. a. de rescr.* & quia post baptismum incipit esse, quod non fuit, *c. ferrum, c. ubi gl. y dist.* facit & pro hac opinione text. *in c. fideliter, & in c. sanctitatis tuæ, 50. distinct.* Et hanc partem videtur suadere fauor fidei, vt facilius homines ad fidem Catholicam alliciantur. Et ex his dicit Marquard. illam sibi videri veriorem opinionem.

In hac re † sit animaduertendum, quod aliqui ex Dd. supra in ampliatione allegatis, & præsertim Rom. & Marsil. dixerant, Iudæum effectum Christianum semper esse repellendum, quasi semper in eo duret illa infamia Iudaismi. Et hanc sententiam credo esse falsam, per fundamenta deducta per Marq. & contra hanc opinionem ante Marquar. tenuit Franc. ab eo allegatus, *in addit. ad Abb. in c. Iudæi, de testib* vers. *addè, quod id quod Iudæus.* 210

in prin. de Iudæis. & pro ea facit text. *in c. eam te, de rescript.* Vbi iste conuersus admittitur ad dignitates ecclesiasticas, & ad sacros ordines; ergo & ad testimonium, *iuxta c. fin. de testib.*

211 Si verò loquimur de eo, qui nuper † & de recenti est effectus Christianus, prout maior pars aliorum Dd. loqui videtur, & tunc teneo ampliationem esse veram: nouiter enim conuersus à suspicione ordinum repellitur, *c. 1. & 2. 48 distinct.* Ergo à testimonio, cum ista à pari passu procedant, *c. fin. & ibi Dd. de testib.* & appellatur ille Neophytus, & adhuc est suspectus, ac multa eget probatione, etiam post baptismum, *d. c. 1. distinct. 48.* Et tacit pro hac parte, quia plerunque videmus æquiparari aliquid nondum factum esse, vel esse de re recenti factum, *vt late comprobat Fel. in c. eam te, n. 13. de rescript.* Et tacit, quod in simili dicimus de inimico de recenti reconciliato, quod adhuc à testimonio repellitur, *c. accusat. 3. q. 5. Felyn post Innoc. & alios, in c. cum oporteat, num 4. de accusat. & dixi supra q. 53. num. 59.* sed hæc declara, *vt in seq. ampliatione.*

212 AMPLIA IV. Regulam † principalem, vt habeat locum in Iudæo etiam post longum tempus conuerso, qui vxorem vel filios neglexit ad fidem trahere, *ita per text. iuncta gloss. in c. quod crimen, 6. q. 1. tenuit Felyn in c. Iudæi, sub num. 1. de testib. & in c. cum sit, sub num. 1. de Iudæis. idem firmauit Marquard. in suo tract. de Iudæis. part. 2. cap. 5 sub num. 12.* Et aduerte, quia contra eum præsumitur, quod fecerit negligens, nisi ipse probet, se adhibuisse diligentiam, *Archid. & Rom. in locis allegatis per Felyn. in d. c. cum sit. sub num. 1. de Iudæis.*

213 AMPLIA V. Regulam † prædictam in hæretico pœnitente, & crucem portante, qui & ipse à testimonio repellitur, per multa fundamenta, quæ deduxit Spec. *in tit. de teste, §. 1. vers. quid de portantibus crucem, nu. 85.* Et hanc partem tenuit Mascar. *in tract. de probat. d. conclus. 1356. num. 35. lib. 3.*

214 Contra † hanc ampliationem arguit idem Spec. *loco citato*, & hanc contrariam partem post eum tenuit Auctor. *in tract. de testib n. 50. & latius, n. 80.*

215 Mihi magis placet opinio prima, quod † iste à testimonio repellatur, per fundamenta per Specul. latè pro hac parte deducta; cũ etenim iste fuerit in crimine hæreseos, quod est crimen grauissimũ, non minus, imo plus quam sit crimen læsæ maiestatis, *vt in c. vergentis, de hæret.* & cuius pœna transit etiam ad filios, *d. c. vergentis, & c. statutum. de hæret. in 6.* ac etiam de iure ciuili infamiam præcedentem, nec reddit eum habilem ad testimonium, *iuxta c. testimonium, & late ibi tradita per Dd. de testib.*

216 LIMITA I. Regulam supradictam, vt † Iudæi seu alij infideles possint esse testes contra alios Iudæos, ac infideles, siue producantur à Christiano cõtra ipsos, siue ipsi inter se testificentur, *vt est text. in c. si hæreticus, 2. q. 7. & in l. quoniam, C. de hæret. idem firmauit gloss. pen. in c. multiplex, in verbo, fidelium, de pœnitentia, distinct. 1. Specul. at. tit. de teste, §. 1. versicul. item quod est Iudæus, num. 59. Ioan. de Anan. in cap. cum sit, de Iudæis, vbi de communi * testatur, sub numer. 2. Cardin. in clement. 1. 4. colum. de testibus, notat Angel. in l. cum mulier, in fin. ff. solut. matrimon. Felyn. in c. Iudæi. sub num. 2. & 2 fallent. de testibus, Campeg. in tract. de testibus, reg. 46. 1. & 2. fallent. Nell. à S. Geminian. in simili tract. de testibus, 1 part. sub numer. 20. Crot. in simili tract. at. sub num. 136. versicul. Iudæus. Marquard. in tract. de Iudæis, part. 2. cap. 5. num. 14. Corrad. in pract. rubr. de testibus, §. personas testium aggrediendo, nu. 34. in medio. fol. 84. verbo, infidelis. Mascard. de probat. concl. 944. num. 12. & conclus. 857. num. 11. lib. 2.* Dignos enim litigatoribus testes introduci, lex hoc casu permisit, *d. l. quoniam, C. de hæret.*

217 AMPLIA hanc limitationem, vt † si Iudæus à Christiano producatur contra Iudæum, valeat eius testimonium non solum contra Iudæum ad fauorem Christiani, sed etiam contra ipsum Christianum producentem. Hæc fuit mens Accursij, *in l. quoniam, in gloss. C. de hæret. refert & sequitur Spec. in tit. de teste, §. 1 vers. item quod est Iudæus, n. 59. & ibi notat Ioan. Andr. in addit.* Et ratio est secundum prædictos, quia testis hodie debet ferre testimonium pro vtraque parte, & non valet pro vna tantum parte deponere, *c. non sane, 14. q. 5. c. hortamur, & ibi gloss. fin. 3. q. 9.* Cùm ergo habeat deponere contra Iudæum ad fauorem Christiani, in necessariam consequentiam etiam contra ipsum Christianum illum producentem deponere debet, & faciunt, quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi *infr. q. 61. n. 211. seqq.*

LIMITA II. Regulam principalem, vt † Iudæus 218
possit esse testis, etiam contra Christianum, ad fauorem alterius Christiani: tunc enim par causa odij cõtra vtrumq; Christianum, tollit omnem suspicionẽ Iudæi & facit eum habilem ad testificandum, *ita voluit Crot in tract. de testib. 4. part. n. 39. post versicul. nono quæritur. hoc idem voluit Masc. in tract. de probat. concl. 944. n. 6.*

Sed certè hæc † limitatio est contra text. in terminis, 219
in c. si hæreticus, 2. q. 7. vbi expressè dicitur, quod Christianis inter se litigantibus, infideli nullus ad testimonium pateat accessus. Idem expressè statuit Imperator *in l. quoniam, C. de hæret.* vbi disponit, cõtra Orthodoxos non recipi hæreticorum vel Iudæorũ testimonium, etiamsi vtraq; pars litigantium sit orthodoxa, & hoc idem per illa iura firmauit Specul. *tit. de teste, §. 1. ver. item quod est Iudæus, n. 59. Nell. à S. Gemin. in tract. de testib. part. 1. sub num. 20.* Et est verior, & tutior opinio.

LIMITA III. Vt † Iudæus possit testimonium fer- 220
re, quando ageretur de conueniendo Christiano olim Iudæo, qui diceretur reuersus ad Iudaismum, quia poterit de hoc conuinci etiam per testes Iudæos, *vt est text. in verbis, in cap. contra Christianos, & ibi notat gloss. & post eam Domin. de hæret. in 6. refert & sequitur Felyn. in cap. Iudæi, num. 2. de testib. Crot. in tract. de testib. 4 part. nu. 40. Corrad. in pract. rubr. de testib. § personas testium aggrediendo, n. 34. vers. 1. nisi ageretur. fol. 84. verbo, infidelis. Marquard. in tract. de Iudæis, par. 2. c. 5 sub num. 15. Mascar. de probat. concl. 944. n. 7. & concl. 857. nu. 11. lib 2.*

LIMITA IV. Regulam principalem, vt † habeat 221
locum in iudiciis tantum. In his enim Iudæus, seu alius infidelis à testimonio repellitur, secus est in testamentis, & in omnibus contractibus, in quibus eorum testimonium non est interdictum, nec probationum facultas angustetur, de hoc est text. *verbo, in l. quoniam, C. de hæret. in fin. & ibi gloss. & Bart. idem voluit Alexand. in addit. ad Bar. in l. contin. ff. ver. & verbo, in iuramento, & Felyn. in c. Iudæi, 5 fall. num. 3. de testib. Afflict. decis 214. per totam, & ibi Vrsil. in addit. Auffer. in tract. de testib sub num. 58. vers. Iudæus. Feder. Schenck in simili tract. de testib. numer. 111. Paris de Put. in verbo, testis, c. 2 fuit semel rogatus, in tract. de syndica. Corrad. vbi supra, d. num. 34. vers. 3 in testam. fol. 85. col. 1. Marquar. in tract. de Iudæis, part. 2. c. 5. n. 151. Vant. in commun. opin. verbo, testis esse non potest Christianus, in fin. ver. fallit 2. Mascar. de probat. conclus. 943. num. 11. lib. 2.* faciunt Dd. generaliter allegati in materia testium inhabilium, *infr. q. 62. num. 110. seqq. & num. 124. & seqq.*

AMPLIANDO hanc † quartam limit. ortum ad- 222
uerte, quod est difficultas, quomodo sint exponenda verba *d. l. quoniam, C. de hæret.* quæ interdicũt eis testimonium in iudiciis tantum, non autem in contractibus & vltimis voluntatibus, & Bartolus exponẽdo verba, dixit, illis interdici testimonium de his tantum, quæ fiunt, & videntur in iudicio: super contractibus autem, & aliis, eos posse esse testes etiam in iudicio: sed Afflict. *decis. 214.* post longam disputationem, *in fin.* dicit, obtentum fuisse, quod regulariter non faciant fidem, quando examinantur, vt testes in iudicio, etiamsi super cõtractibus examinentur, & hanc secundam partẽ puto veriorem.

Limita secundo, quia productus à Christiano probat contra producentem, n.217.

Limita tertio, quia Iudæus seu infidelis productus à Christiano, contra alium Christianum, probat, propter paritatem odij, n.218. sed contra, n.219.

Limita quarto, quia Iudæus potest testimonium ferre contra neophytam, qui diceretur reuersus ad Iudaismum, nam de hoc potest conuinci per alios Iudæos, n.220.

Limita quinto in testamentis, & aliis contractibus, n.221. Declara limitationem, vt in n.222.

Limita sexto, quia Iudæi testimonium suppletur ex aliis coniecturis & præsumptionibus, nu.223. vbi etiam, quod suppletur ex dicto & testimonio Christianorum.

Limita septimo, in causa vsurarum, n.224. contra, d.n.224.

Limita octauo, de consensu partium, tacito, vel expresso, nu.225. contra, n.226.

Limita nono in ciuilibus exceptis, num.227. licet alij contra, numer.228.

Limita decimo in probando interruptionem præscriptionis, num. 229. sed contra, n.230.

Limita vndecimo in casu, in quo verius aliter haberi non potest, n.231.

Limita duodecimo, quia adhuc Iudæus, seu alius infidelis examinatus facit qualequale indicium, n.232.

Limita terciodecimo, quando contra Iudæi testimonium non adest testimonium contrarium alicuius Christiani, nu.233. sed contra, n.234.

Limita quartodecimo, nisi contrarium de consuetudine seruetur, n.235. sed contra, n.236.

Limita quintodecimo, quia etsi Iudæi testimonium inualidum sit, si tamen falsum dicat, punitur de periurio & falso, numer.237.

Sublimita generaliter, quia in casu, in quo Iudæus ad testimonium admittitur, debet iurare non secundum legem nostram, sed Iudaicam, n.238. & tamen si iurauit secundum legem nostram, adhuc cogendus est ad obseruantiam iuramenti.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS VII

205 REGVLA sit, quod † Iudæus testis esse non potest, *cap. non potest, cap. pagani, & ibi gloss. in verbo, accusare, 2. quæst. 7. cap. ipsa pietas, 23. quæst. 4. l. quoniam, C. de hæretic. gloss. in cap. Iudæi, in verbo, præsumant, extra, de testibus, & ibi Abb. num. 3. Felyn. in prin. gloss. in c. licet vniuersis, in verbo, conuersationis, eod. tit. de testib. gl. in clem. 1. in verbo, iuri, & ibi Card. Zattonis, eod. tit. de testib. gl. in clem. 1. in verbo, iuri, & ibi Card. Zabar. de testib. Ioan. de Anan. in c. cum sit, n. 2. de Iudæis, & ibidem Felyn. num. 1. Specul. in tit. de teste, §. 1. vers. item quod est Iudæus, n. 59. Alex. consil. 179. in fin. lib. 2. Aymon consil. 73. n. 2. lib. 1. Imol. cons. 1. n. 2. Ias. in rubr. ff. de iustit. & iur. n. 14. Afflict. decis. 214. per totam, & ibi Vrsill. in addit. num. 1. idem Afflict. in decis. 214. per totam, & ibi Vrsill. in addit. num. 1. idem Afflict. in consist. Regni, rubr. de aleat. in consist. Mores dissoluto, n. 8. Marsil. in sing. suo 41. 107. & 273. late Paris de Put. in tract. syndic. in verbo, testiu, cap. 2. in c. semel rogatus, num. 1. per totum, Campeg. de testib. reg. 46. Auffrer. in tract. de testib. nu 58. vers. Iudæos, item testimonium Iudæi, Crot. in tract. de testibus, 4. part. nu. 37. vers. nono quæritur, Nell. à S. Geminiano in tractat. de testibus, 1. part. sub num. 20. Alber. de Mat. et simili tract. cap. 3. nu. 13. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. in rubr. de testib. in parte, personas testium assumendo, n. 34. fol. 84. verbo, infidelis, in qui de communi * & indubitata conclusione testatur, in suis communib. opin. verbo, testis esse non potest Christianus, in princip. vbi alios adducit, Mascard. de probat. conclus. 944. in princ. & concl. 857. nu. 11. lib. 2. latissime & Marquar. in tract. de Iudæis, par. 2. c. 5. n. 9. & seq.* Et hæc quidem regula, Iudæos à testimonio repellens, iure optimo procedit. Cum etenim ipsi testimonio Christi & Ecclesiæ non credant, merito sancitum est, vt & ipsis nullo modo sit credendum, vt qui diuina testimonia contemnunt, humani testimonij pondus perdidisse se noscant, *iuxta text. in cap. ipsa pietas, 23. q. 4.* Aliæ huius regulæ multiplices rationes videas per Dd. supra citatos, & præcipue Marquard. *in d. tract. de Iudæis, d. c. 5. num. 9. & seq.*

* In princip. de Iudæis.

AMPLIA I. regulam prædictam, vt † procedat 206
etiam in hæretico, pagano, & quocunque alio infideli. Omnes enim, qui in fide Christi non sunt, auctoritate sacrorum canonum à testimonio repelluntur, *cap. non potest, c. pagani, c. si hæreticus, 2. q. 7. c. ipsa pietas. 23. q. 4. c. 1. & ibi gloss. in verbo fideles, de testib. adde text. in l. quoniam, C. de hæret. gloss. in cap. Iudæi, in verbo, præsumatur, extra, de testibus, gloss. in cap. contra Christianos, in verbo, Iudæis, de hæretic. in 6. Specul. de teste, §. 1. vers. item quod est Iudæus paganus, vel hæreticus, num. 59. Bart. in l. 1. num. 11. C. de summa Trinit. & fide catho. Zabarell. in clem. 1. de testib. Afflict. decis. 214. Nell. à S. Geminian. in tract. de testib. part. 1. sub num. 20. Feder. Schenck. in simili tract. de testib. part. 1. sub num. 18. Alb. de Mates. in simili tract. de testib. par. 1. cap. 3. §. consequenter, num. 5. Iacob. Butrig. & ipse in simili tract. cap. 1. num. 45. iunctis aliis allegatis infra num. 455.* Et ratio huius ampliationis ea est, quia omnes isti sunt de falsitate suspecti; ex quo enim Deo sunt infideles, non præsumuntur fideles esse hominibus, *c. non potest, c. pagani, 2. q. 7. ita dicunt Dd. loci supra citatis, quibus adde Abb. in c. 1. de hæret. in fin.*

AMPLIA II. Regulam prædictam, vt † habeat lo- 207
cum etiam in eo, qui dubius est in fide; nam dubius in fide, infidelis est, & hæreticus iudicatur, merito per rationes in præcedenti ampliatione allegatas à testimonio repellitur, *c. 1 de hæret. & ibi hoc notat gloss. fin. & post eam Abb. in fin. adde gl. in c. 1. in verbo, credimus, de sum. Trin. & fide cathol. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggred. n. 34. in verbo, infidelis, ver. ampliari posse videntur præmissa, fol. 84.*

AMPLIA III. Regulam, vt † procedat etiam in 208
Iudæo, vel alio infideli, nouiter à Iudaismo, vel hæresi, ad fidem Catholicam conuerso, ac de recenti effecto fideli, & Christiano, qui & ipse à testimonio repellitur, *ita per text. iunctam gloss. in c. constituit, 17. q. 4. tenuit Rom. sing. 672. incip. veniamus ad locum panis, sequitur Marsil. sing. 107. incip priuilegium, & singul. 273. incip. notissimum, idem Mars. in l. 1. §. præterea, ff. de quæst. n. 5. Fel. in c. cum te, num. 12. de rescript.* vbi multa ad comprobandam hanc limitationem adducit idem Fel. *in c. Iudæi, sub num. 1. de testib. & in c. cum sit, sub nu. 1. de Iudæis, Crot. in tract. de testib. 4. part. vers. nono quæritur, num. 58. Vrsill. in addit. ad Afflict. decis. 214. Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. q. 10. num. 2. in fin. Conrad. vbi supr. d. num. 34. vers. amplia etiam, vt de proximo, Masc. de prob. lib. 2. concl. 944. nu. 3. & seq.* Facit pro hac ampliatione text. *in c. 1. & 2. dist. 49.* Et ita se habere communem * opinionem, & rationes * Et ita se habere communem opinionem, & rationes contrarium tenentium, inanes esse testatur Viui. *in suis communib. opin. verbo, testis esse non potest Christianus, ver. amplia hoc etiam procedere.*

Contra hanc ampliationem † plura fundamenta ad- 209
ducit Margar. *in tract. de Iudæis, par. 2. c. 5. n. 13.* non est enim contemnendus, quod fuit Iudæus, sed commendandus, quia ad fidem reuersus, *vt dicit Abb. in c. eam te, in vlt. nota. de rescr.* & quia post baptismum incipit esse, quod non fuit, *c. ferrum, & ibi gl. 5. dist.* facit & pro hac opinione text. *in c. fidelior, & in c. sanctitas tua, 50. distinct.* Et hanc partem videtur suadere fauor fidei, vt facilius homines ad fidem Catholicam alliciantur. Et ex his dicit Marquard. istam sibi videri veriorem opinionem.

In hac re † est animaduertendum, quod aliqui ex 210
Dd. supra in ampliatione allegatis, & præsertim Rom. & Mars. dixerunt, Iudæum effectum Christianum semper esse repellendum, quasi semper in eo duret illa infamia Iudaismi. Et hanc sententiam credo esse falsam, per fundamenta deducta per Marq. & contra hanc opinionem ante Marquar. tenuit Franc. ab eo allegatus, *in addit. ad Abb. in c. Iudæi, de testib. vers. adde, quod id, quod Iudæus.*

in princip. de Iudæis. & pro ea facit text. *in c. eam te, de rescript.* Vbi iste conuersus admittitur ad dignitates ecclesiasticas, & ad sacros ordines; ergo & ad testimonium, *iuxta c. fin. de testib.*

211 Si verò loquimur de eo, qui nuper † & de recenti est effectus Christianus, prout maior pars aliorum Dd. loqui videtur, & tunc teneo ampliationem esse veram: nouiter enim conuersus à suspicione ordinum repellitur, *c. 1. & 2. 48 distinct.* Ergo à testimonio, cum ista à pari passu procedant, *c. fin. & ibi Dd. de testib.* & appellatur iste Neophytus, & adhuc est suspectus, ac multa eget probatione, etiam post baptismum, *d. c. 1. distinct. 48.* Et facit pro hac parte, quia plerunque videmus æquiparari aliquid nondum factum esse, vel esse de re recenti factum, *vt latè comprobat Fel. in c. eam te, n. 13. de rescript.* Et facit, quod in simili dicimus de inimico de recenti reconciliato, quod adhuc à testimonio repellitur, *c. accusat. 3. q. 5. Felyn. post Innoc. & alios, in c. cum oporteat, num. 4. de accusat. & dixi supr. q. 53. num. 59.* sed hæc declara, *vt in seq. ampliatione.*

212 AMPLIA IV. Regulam † principalem, vt habeat locum in Iudæo etiam post longum tempus conuerso, qui vxorem vel filios neglexit ad fidem trahere, *ita per text. iuncta gloss. in c. quod crimen, 6. q. 1. tenuit Felyn. in c. Iudæi, sub num. 1. de testib. & in c. cum sit, sub num. 1. de Iudæis. idem firmauit Marquard. in suo tract. de Iudæis, part. 2. cap. 5. sub num. 12.* Et aduerte, quia contra eum præsumitur, quod fuerit negligens, nisi ipse probet, se adhibuisse diligentiam, *Archid. & Rom. in locis allegatis per Felyn. in d. c. cum sit, sub num. 1. de Iudæis.*

213 AMPLIA V. Regulam † prædictam in hæretico pœnitente, & crucem portante, qui & ipse à testimonio repellitur, per multa fundamenta, quæ deduxit Spec. *in tit. de teste, §. 1. vers. quid de portantibus crucem, nu. 85.* Et hanc partem tenuit Mascar. *in tract. de probat. d. conclus. 1356. num. 35. lib. 3.*

214 Contra † hanc ampliationem arguit idem Spec. *loco citato*, & hanc contrariam partem post eum tenuit Auffrer. *in tract. de testib. n. 50. & latius, n. 80.*

215 Mihi magis placet opinio prima, quod † iste à testimonio repellatur, per fundamenta per Specul. latè pro hac parte deducta; cũ etenim iste fuerit in crimine hæresis, quod est crimen grauissimũ, non minus, imo plus quam sit crimen læsæ maiestatis, *vt in c. vergentis, de hæret.* & cuius pœna transit etiam ad filios, *d. c. vergentis, & c. statutum. de hæret. in 6.* ac etiam de iure ciuili infamiam præcedentem, nec reddit eum habilem ad testimonium, *iuxta c. testimonium, & latè ibi tradita per Dd. de testib.*

216 LIMITA I. Regulam supradictam, vt † Iudæi seu alij infideles possint esse testes contra alios Iudæos, ac infideles, siue producantur à Christiano cõtra ipsos, siue ipsi inter se testificentur, *vt est text. in c. si hæreticus, 2. q. 7. & in l. quoniam, C. de hæret. idem firmauit gloss. pen. in c. multiplex, in verbo, fidelium, de pœnitentia, distinct. 1. Speculat. tit. de teste, §. 1. verficul. item quod est Iudæus, num. 59. Ioan. de Anan. in * cap. cum sit, de Iudæis, vbi de communi * testatur, sub numer. 2. Cardin. in clement. 1. 4. colum. de testibus, notat Angel. in l. cum mulier, in fin. ff. solut. matrimon. Felyn. in c. Iudæi. sub num. 2. & 2 fallent. de testibus, Campeg. in tract. de testibus, reg. 46. 1. & 2. fallent. Nell. à S. Geminian in simili tract. de testibus, 1. part. sub numer. 20. Crot. in simili tractat. sub num. 136. verficul. Iudæus. Marquard. in tract. de Iudæis, part. 2. cap. 5. num. 14. Conrad. in pract rubr. de testibus, §. personas testium aggrediendo, nu. 34. in medio, fol. 84. verbo, infidelis. Mascard. de probat. concl. 944. num. 12. & conclus. 857. num. 11. lib. 2.* Dignos enim litigatoribus testes introduci, lex hoc casu permisit, *d. l. quoniam, C. de hæret.*

* Cardin. in clement. 1. 4. colum. de testibus, notat Angel. in l. cum mulier, in fin. ff. solut. matrimon. Felyn. in c. Iudæi. sub num. 2. & 2 fallent. de testibus, Campeg. in tract. de testibus, reg. 46. 1. & 2. fallent. Nell. à S. Geminian in simili tract. de testibus, 1. part. sub numer. 20. Crot. in simili tractat. sub num. 136. verficul. Iudæus. Marquard. in tract. de Iudæis, part. 2. cap. 5. num. 14. Conrad. in pract rubr. de testibus, §. personas testium aggrediendo, nu. 34. in medio, fol. 84. verbo, infidelis. Mascard. de probat. concl. 944. num. 12. & conclus. 857. num. 11. lib. 2.

217 AMPLIA hanc limitationem, vt † si Iudæus à Christiano producatur contra Iudæum, valeat eius testimonium non solum contra Iudæum ad fauorem Christiani, sed etiam contra ipsum Christianum producentem. Hæc fuit mens Accursij, *in l. quoniam, in 1. gloss. C. de hæret. refert & sequitur Spec. in tit. de teste, §. 1. vers. item quod est Iudæus, n. 59. & ibi notat Ioan. Andr. in addit.* Et ratio est secundum prædictos, quia testis hodie debet ferre testimonium pro vtraque parte, & non valet pro vna tantum parte deponere, *c. non sanè, 14. q. 5. c. hortamur, & ibi gloss. fin. 3. q. 9.* Cùm ergo habeat deponere contra Iudæum ad fauorem Christiani, in necessariam consequentiam etiam contra ipsum Christianum illum producentem deponere debet, & faciunt, quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi *infr. q. 61. n. 211. seqq.*

LIMITA II. Regulam principalem, vt † Iudæus 218
possit esse testis, etiam contra Christianum, ad fauorem alterius Christiani: tunc enim par causa odij cõtra vtrumq; Christianum, tollit omnem suspicionẽ Iudæi, & facit eum habilem ad testificandum, *ita voluit Crot. in tract. de testib. 4. part. n. 39. post versicul. nono quæritur. hoc idem voluit Masc. in tract. de probat. concl. 944. n. 6.*

Sed certè hæc † limitatio est contra text. in terminis, 219
in c. si hæreticus, 2. q. 7. vbi expresse dicitur, quod Christianis inter se litigantibus, infideli nullus ad testimonium pateat accessus. Idem expresse statuit Imperator *in l. quoniam, C. de hæret.* vbi disponit, cõtra Orthodoxos non recipi hæreticorum vel Iudæorũ testimonium, etiamsi vtraq; pars litigantium sit orthodoxa, & hoc idem per illa iura firmauit Specul. *tit. de teste, §. 1. ver. item quod est Iudæus, n. 59. Nell. à S. Gemin in tract. de testib. part. 1. sub num. 20.* Et est verior, & tutior opinio.

LIMITA III. Vt † Iudæus possit testimonium fer- 220
re, quando ageretur de conueniendo Christiano olim Iudæo, qui diceretur reuersus ad Iudaismum, quia poterit de hoc conuinci etiam per testes Iudæos, *vt est text. in verbis, in cap. contra Christianos, & ibi notat gloss. & post eam Domin. de hæret. in 6. refert & sequitur Felyn. in cap. Iudæi, num. 2. de testib. Crot. in tract. de testib. 4. part. nu. 40. Conrad. in pract. rubr. de testib. §. personas testium aggrediendo, n. 34. vers. 1. nisi ageretur, fol. 84. verbo, infidelis. Marquard. in tract. de Iudæis, par. 2. c. 5. sub num. 15. Mascar. de probat. concl. 944. n. 7. & concl. 857. nu. 11. lib 2.*

LIMITA IV. Regulam principalem, vt † habeat 221
locum in iudiciis tantum: In his enim Iudæus, seu alius infidelis à testimonio repellitur, secus est in testamentis, & in omnibus contractibus, in quibus eorum testimonium non est interdictum, nec probationum facultas angustetur, de hoc est text. *verbis, in l. quoniam, C. de hæret. in fin. & ibi gloss. & Bart. idem voluit Alexand. in addit. ad Bar. in 1. constit. ff. vet. & verbo, in iuramento, & Felyn. in c. Iudæi, 5 fall. num. 3. de testib. Afflict. decis. 214. per totam, & ibi Vrsil. in addit. Auffrer. in tract. de testib. sub num. 58. vers. Iudæus. Feder. Schenck in simili tract. de testib. numer. 111. Paris de Put. in verbo, testiu, c. 2. fui semel rogatus, in tract. de syndica. Conrad. vbi supra, d. num. 34. vers. 3. in testam. fol. 85. col. 1. Marquar. in tract. de Iudæis, part. 2. c. 5. n. 151. Viui. in commun. opin. verbo, testis esse non potest Christianus, in fin. ver. fallit 2. Mascar. de probat. conclus. 944. num. 11. lib. 2.* faciunt Dd. generaliter allegati in materia testium inhabilium, *infr. q. 62. num. 110. seqq. & num. 124. & seqq.*

AMPLIANDO hanc † quartam limitationem ad- 222
uerte, quod est difficultas, quomodo sint exponenda verba *d. l. quoniam, C. de hæret.* quæ interdicũt eis testimonium in iudiciis tantum, non autem in contractibus & vltimis voluntatibus, & Bar. ibi exponẽdo verba, dixit, istis interdici testimonium de his tantum, quæ fiunt, & videntur in iudicio: super contractibus autem, & aliis, eos posse esse testes etiam in iudicio: sed Afflict. *decis. 214.* post longam disputationem, *in fin.* dicit, obtentum fuisse, quod regulariter non faciant fidem, quando examinantur, vt testes in iudicio, etiamsi super cõtractibus examinentur, & hanc secundam partẽ puto veriorem.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

Prima enim opinio nimis restringit iura, & auctoritates supra in regula allegatas, generaliter Iudæos & infideles à testimonio repellentes: vide ad hæc, quæ generaliter dixi de teste inhabili, admittendo in testamentis & instrumentis, *infr. q.62. num.*...

223 LIMITA V. Regulam principalem, vt † procedat, quando solum adesset testimonium Iudæi: sed si vltra eius testimonium concurrant aliæ coniecturæ & præsumptiones, tunc suppletur defectus eorum, *Aym. Cravett. qui latè hoc dictum comprobat in consil. 73. incip. dicendum videtur, num. 18. & seq. decis. Pedemont. 72. num. 5. & seq. Mascard. conclus. 944. num. 14. Conrad. vbi supra, d. nu. 34. in fin. fol 85. colum. 1.* Testes enim inhabiles supplentur ex aliis præsumptionibus, *latè Aym. d. num. 18.* Et præsertim, quando cum Iudæis & infidelibus concurrant testes Christiani, quod tunc habeatur ratio etiam testimonij Iudæorum, tenuit Bald. *in c. Iudæis, de testib. quem sequutus est Felyn. in d. cap. Iudei. num. 6. & latè hoc tenuit Vrsill. in addit. ad Afflict. decis. 214. num. 3.* Sed certè hæc limitatio redditur multum dubia ex illa generali conclusione, de qua *infr. q. 62. num* 340. quod scilicet dictum testis inhabilis, qui in totum repellitur, nunquam suppletur ex numero testium, vel ex adminiculis. Cogita, quid dicendum.

224 LIMITA VI. In † causa vsurarum, in qua testes Iudæi admittuntur ad conuincendum aliquem de vsuraria prauitate, *decis. Pedemon. 72. num. 2. post Cravett. ibi allegatum in consil. suo 73.* facit pro hac limitatione, quia in hac causa testes aliàs inhabiles admittuntur, *Capoll. de simulat. contract. n. 83.*

Sed certè hæc limitatio simpliciter intellecta, non est vera: tunc etenim in causa vsurarum admittuntur Iudæi, quando concurrant aliæ præsumptiones, *ita locutus fuit Cravet. d. consil. 73. & eum ita interpretata est d. decis. Pedemon. nu. 5. seq.* Concurrentibus autem aliis coniecturis, semper habetur ratio testimonij eorum, *vt in præcedenti limitatione dictum est.*

225 LIMITA VII. Vt † Iudæus vel alius infidelis sit idoneus testis etiam contra Christianum, quando ille Christianus tacite vel expresse consentiret, *gloss. 1. in l. quoniam, C. de hæret. Specul. tit. de teste, §. 1. vers. item quod est Iudæus. num. 59. Aret. in c. præsentium, de testib. Felyn. in cap. cum sit, de Iudæis, sub num. 1. vbi reprobat Ioan. de Ana. contrariam tenentem.* Hanc etiam limitationem tenuit Crot. *in tract. de testib. 4. part. num. 41. vers. tertio fallit Nell. à S. Gemin. in simili tract. de testib. sub num. 20. Campeg. in simili tract. reg. 46 3 fallent.* vbi tamen non firmat, sed dicit, de hoc esse opiniones, *Conrad. vbi supr. d. num. 34. vers. 5. quando Christianus renuntiaret. Marquar. hanc partem comprobat in tract. de Iudæis, part. 2. cap. 5. numer. 15. Mascard. conclus. 944. num. 8. allegatur text. in c. si hæretic. 2. quæst. 7.* vbi Iudæi & infideles prohibentur esse testes contra Christianum, non contra infideles, ex quo datur intelligi, quod fauore Christiani facta est hæc prohibitio; illi ergo renuntiare potest. Et vide generaliter infra, quæ dixi de teste inhabili, *q. 62. n. 175. & seqq.*

226 Contra † hanc limitationem sensit Ioan. Andr. *in addit. ad Specul. loco supra citato*, dicens, quod hoc esset dare fauorem Iudæis & hæreticis, *contra cap. excommunicamus, & cap. si aduersus, de hæret.* Et hanc contrariam partem tenuit Ioan. de Anan. *in c. cum sit, de Iudæis, num. 2.* quia siue dicamus prohibitionem esse factam in odium Iudæorum, & Christianus huic renuntiare non potest, vt in simili de Macedoniano dicunt Dd *in l. tamen si, ff. ad Macedon.* siue dicamus, prohibitionem factam in fauorem Christianæ fidei, & adhuc idem *per c. si diligenti, cum materia, de foro compet.* Et per has rationes hanc partem veriorem dixit Felyn. sibi contrarius, *inc. Iudæi, nu. 5 fallen. 5. de testib.*

LIMITA VIII. In † criminibus exceptis, in quibus 227 ob immanitatem criminum Iudæorũ, ac infidelium testimonium recipitur, & in crimine hæresis, quod tales admittantur, habemus text. in terminis, *in cap. in fidei fauorem, & in c. contra Christianos, de hæret. in 6.* & de communi * in hoc crimine post multa ab eo allegata, testatur Mascard. *de probat. concl. 857. n. 9.* Et hoc idem habere locum in crimine læsæ maiestatis, dixit Gig. *tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. probet. q. 10. lib. 1. nu. 4. & seq. Vrsill. in addit. ad Afflict. decis. 214. in fin.* *Marquar. in tract. de Iudæis, part. 2. cap. 5. sub num. 16.* *Mascar. de probat. concl 462. nu. 13.* qui omnes loquuntur tam in crimine læsæ maiestatis, quam in crimine hæresis. Sed & in omnibus exceptis, quod recipiatur testimonium prædictorum, dixit Fel. *in c. Iudæi, n. 6. fall. 6. de testib. Mascar. de probat. concl. 944. n. 9. Conrad. vbi supr. d. n. 34. vers. 6. in criminibus exceptis, Viui. in commun. opin. verbo, testis esse non potest Christianus, ver. fallitur primum.*

Et licet contrarium, quod † imo nec in criminibus 228 exceptis valeat testimonium Iudeorum, ac aliorum infidelium, voluerit gl. *in c. pagani, 2. q. 7. Anton. de Butr. in cap. 1. de testib. quos refert Felyn. in c. Iudæi, sub num. 6. Io. Andr. in d. cap. 1. de testib. & hanc esse * communem, dixerit Monticell. * in suo repert. testium, pag. 43. col. 1. vers. 4. verbo, infidelis.* Non per hoc tamẽ recedas à proposita limitatione, ad quam etiam generaliter faciunt, quæ de teste inhabili dixi *infra q. 62. num. 81. seq.* Et est in se verissima, saltem vt non faciant plenam probationem, sed præsumptionem, iuxta ea, quæ scripsi *infra in 11. limitat. n. 232.* cum necisto casu illum credam testem integræ fidei, & omni exceptione maiorem.

LIMITA IX. Regulam prædictam, vt † non habeat 229 locum, vbi agitur de probanda interruptione præscriptionis, hoc enim casu Iudæi & alij infideles etiam contra Christianos possunt esse testes. Hoc firmauit Rom. *in l. pactum dotale, sub n. 11. C. de collat. per text. in l. quoniam, C. de hæretic. iuncta gloss. ibi, in verbo, testimonia, & post eum Felyn. in c. Iudæi, nu. 4. de testib. sequitur Mascard. de probat. concl. 944. n. 10. lib. 2.*

Sed certè huic limitationi, licet † non inueniam cõ- 230 tradicentem, eam tamen nullatenus credo veram: fundata est enim hæc in ea opinione, quæ vult Iudæis & cęteris infidelibus interdici testimonia iudiciaria tãtum, id est, de his solum, quæ fiunt & videntur in iudicio: super contractibus autem, ac reliquis aliis omnibus posse illos esse testes, ac etiam in iudicio deponere, & secundum hanc opinionem gloss. *in d. l. quoniam.* dixit, eos esse idoneos testes in causa præscriptionis, in causa probanda. Veruntamen sententiam illam reprobaui *supra in 4. limit. nu. 222.* Et per consequens, non credo præsentem limitationem veram esse: maxima tamen esset in praxi auctoritas Romani, ac aliorum tenentium contrarium.

LIMITA X. In casibus, in † quibus veritas aliter 231 haberi non potest, his enim casibus Iudæi poterunt esse testes, *vt per Nepot. de Monte Alb. in tractat. de testibus, numer. 102. Marquard. in tract. de Iudæis, part. 1. cap. 5. sub num. 11. qui ad hoc allegat Imol. in consil. suo vltimo, & hanc limitationem approbat Cephal. consil. 227. num. 30. lib. 2.* Et faciunt, quæ generaliter de teste inhabili dixi *infra, quæst. 62. numer. 50.*

LIMITA XI. Quia † licet regulariter Iudæus, vel 232 alius infidelis non sit idoneus testis, semper tamen facit qualequale indicium, *vt per Ceph. cons. 227. n. 31. vol. 2. allegat l. qui vltimo, ff. de pœn. & tradita per Bart. in l. maritus, ff. de quæst.* faciunt, quæ de teste inhabili generaliter dixi *infr. q. 62. nu. 261. seqq.*

LIMITA XII. Vt † Iudæi testimonium tunc reii- 233 ciatur, quando ex aduerso cõtra eius depositionem adsit alia depositio Christiani: alias autẽ, vbi non adsint ex ad-

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

ex aduerso alij testes Christiani, valet Iudæorum testimonium, *vt per Marquar. in tract. de Iudæis, par. 2. c. 5. sub n. 11.* • *& per Ceph. in d. cons. 227. n. 29. lib. 2. allegant ipsi Bald. in addit. ad Spec. tit. de accus. vers. infamis.*

234 Sed † certè non reperio Bal. hoc dicentem, & si esset vera hæc limitatio, destrueret regulam, & omnia iura supra allegata.

235 LIMITA XIII. Nisi † in contrarium extaret consuetudo, quæst in multis partibus, in quibus Iudæi contra Christianos in testes admittuntur, vt de hac consuetudine testatur Spec. *in tract. de modo generalis, concilij celebrandi part. 2. rubr 61.* Et super hoc Gig. *in tract. de crim. læsæ maiest. in tit. quom. & per quos crim. læsæ maiest. prob. q. 10. lib. 2.* dicit, se consuluisse in quadam causa matrimoniali, vt quidam Lazarus medicus Hebræus, qui præsens fuerat contractui matrimonij, posset examinari, & consilio eius dicit subscripsisse plures Dd. *vt latius per eum in loco citato, quem etiam refert Marquar. d. tract de Iudæis, par. 2. sub num. 16.*

236 Aduerte tamen, † quod Spec. *d. rubr. 61. de modo gener. concil. celebran.* meminit de ista consuetudine, tanquam de abusu & corruptela, cum multis aliis circa personas Iudæorum emendatione digna.

237 LIMITA XIV. Regulam † prædictam, vt etiamsi Iudæi testimonium non valeat, tamen si deponat falsum, punitur de periurio, *Gig. de crimin. læsæ maiest. titul. quom. & per quos crimen læsæ maiest. prob. q. 10. sub num. 6. post Andr. de Isern. super constit. reg. quæ incipit, Si quis in posterum, in rubr. de defens. impositum. numer. 31. Marquard. d. tract. de Iudæis, cap. 5. part. 2. sub num. 11.* Et dixi de hoc in materia periurij.

238 SVBLIMITA generaliter † omnes limitationes supra positas, vt in illis casibus, in quibus dixi Iudæum in testem admitti, ille debeat iurare secundum suam, non autem secundum legem nostram, *vt voluit Specul. in tit. de iuramen calum. §. restat, nu. 17. Bart. in l. 3. §. iurari, nu. 1. ff. de iureiur. & ibi Castrens. num. 2. & Ias. num. 9. sequitur Abb. in cap. 1. num. 11. de iuram calum. & Felyn. in c. Iudæus, num. 5. de Iudæo, Mascar. de probat. lib. 2. concl. 944. num. 13. & seq.* Nam cum ipsi non credant Christum, nec legem Euangelicam, dicerent, quicquid vellent, *vt per Spec. in loco citato,* neque licet eis per talia iurare, quibus non credunt, neque sacra tangere, quia præsumentur id facere in contemptum, *Ias. in d. §. iurari, nu. 9. Masc. d. concl. 944. num. 16.* Quomodo autem iurare debeant, dixi in materia periurij.

239 Sed † etsi Iudæo non liceat secundum legem nostram iurare, & nomen Christi tibi assumere: attamen vbi ita iuret, cogendus est ad obseruantiam istius iuramenti, *vt per Innoc. in c. & si Christus, de iureiur. refert & sequitur Bart. in proœm. ff. n. 3.*

ARGVMENTVM.

De teste excommunicato, de non confesso, & non communicato. De concubinario. De adultero, seu alio existente in peccato mortali.

SVMMARIA.

Regula sit, quod excommunicatus à testimonio ferendo repellitur, n. 240. seqq. vbi reprobantur contrarium tenentes.

Amplia primo, etiam in suspenso, n. 242.

Amplia secundo, etiam quod excommunicatio sit nulla, nu. 248.

Declara ampliationem non procedere in nulliter excommunicato, sed absoluto ad cautelam, n. 249. seqq. vbi de materia huius declarationis.

Amplia tertio, vt exceptio excommunicationis contra testem possit opponi, etiam coram iudice laico, num. 254. declara ampliationem, vt in n. 255.

Amplia quarto, vt excommunicatus possit à testificando repelli ex iudicis officio, etiam parte non opponente, n. 256.

Amplia quinto, quia excommunicatus non admittitur ad testificandum etiam contra alium excommunicatum, n. 257.

Amplia sexto, quia semel excommunicatus, semper præsumitur excommunicatus, nisi de absolutione doceatur, n. 258. declara, vt num. 259.

Amplia septimo, quia excommunicationis exceptio potest quandocunq; contra testem opponi, etiam post lapsum termini, nu. 260.

Amplia octauo in confesso, & non excommunicato, n. 261. contra, n. 262. distingue, vt num. 263. seq.

Limita primo, vt regula procedat in excommunicato excommunicatione maiori, secus in excommunicato excommunicatione minori. Primo enim casu in totum repellitur à testificando. In secundo autem casu non in totum repellitur, sed ei de fide diminuitur, n. 265. & seqq.

Limita secundo in instrumentis & testamentis, in quibus excommunicati non prohibentur in testes adhiberi, nu. 268. sed hanc limitationem declara tribus modis, vt in n. 269. & seqq.

Limita tertio in crimine hæresis, n. 273.

Limita quarto, si erat testis excommunicatus tempore depositionis, secus si post efficiatur excommunicatus, n. 274 & seq. vbi etiam, quod si tempore iuramenti erit excommunicatus, tempore autem depositionis non, vel econtra.

Limita quinto in excommunicato sub conditione, & illa pendente testimonium ferente, n. 276. (277.)

Limita sexto in absoluto ab excommunicatione, n. 277. declara limitationem remissiuè, vt in n. 278.

Limita septimo in excommunicato occulto, qui à testificando non repellitur, n. 279. contra, n. 280. declara, vt n. 281.

Limita octauo, quia in omni casu, in quo admittitur infamis ad testificandum, admittitur etiam excommunicatus, n. 282.

Excommunicatus est infamis, n. 240 contra, nu. 244. distingue, vt n. 246. seq.

Excommunicatus semel semper præsumitur excommunicatus, donec de absolutione doceatur, n. 258. declara, vt n. 259.

Absolutio excommunicationis non præsumitur, nisi probetur, nu. 258. declara, vt n. 259.

PECCATO *mortali innodatus, infamis est, n. 282. & ideo testimonium ferre non potest, n. 283.*

Limita primo, dummodo peccatum mortale sit notorium, secus si occultum, n. 291.

Limita secundo in perseuerante in peccato, secus in pœnitente, nu. 292.

Sublimita primo hanc secundam limitationem, vt procedat in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus pœnitentia & emendatio non sufficit, vt criminosus admittatur ad testimonium, n. 293. & 294 vbi declaratur hæc sublimitatio.

Sublimita secundo, vt pœnitentia in peccatore non præsumatur, ideo probanda, n. 295.

Limita tertio regulam procedere de iure canonico, secus de iure ciuili, n. 296. & 297. vbi declaratur hæc limitatio.

Limita quarto in eo, qui sit leuis opinionis, & solitus dicere mendacia, nam is à testimonio non repellitur, n. 298.

Limita quinto in peccato mortali successiuo, secus in momentaneo, n. 299. & 300. vbi declaratur hæc limitatio.

CONCVBINARIVS *dicitur turpis persona, & infamis. n. 284. ideo à testimonio repellitur, n. 285. & seq.*

Amplia primo de iure canonico, tam in clerico, quam in laico, nu. 286. vbi etiam, quid de iure ciuili.

Amplia secundo multo magis si deponat pro sua concubina, num. 287.

Amplia tertio multo magis in vxorato concubinam retinente, vel etiam tenente duas concubinas, n. 288.

ADVLTER *testimonium regulariter ferre non potest, n. 289.*

Limita, vt regula procedat in damnato de adulterio, vel in adulterio manifesto, & notorio, secus in occulto, n. 290.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS VII.

REGVLA I. sit † in hoc septimo articulo, quod 24
excommunicatus cum sit infamis, *c. illi qui, q. 1. in il-*

lis verbis, *Cum huiusmodi hominibus nec cibum sumere, quia infamia sunt notati, cap. infames eadem causa, & q. ibi, & omnis anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia pulsos, Felyn. in cap. excommunicamus, per illum text. il 1. extra, de haret. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. n. 43. Ausf. de reprobat. test. num. 4. in fine, cum aliis relatus per Roman. in sing. 682. incip. an excommunicatus, & ibi in addit. Tiraq. de retract. tit. 1. §. 1. gl. 9. nu. 271. vers. & est aliud circa fin. Conrad. in pract. §. de offic. prator. in causs. ciuil. rubric. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, excommunicatus, nu. 37. vers. nam excommunicato, fol. mihi 85. col. 2.*

241 Iccirco † eum repelli à testimonio, probat text. *in c. veniens, il 2. in fin extra, de testib. c. excommunicamus, il 1. §. credentes, ibi, firmiter statuentes, postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, &c.* Et paulò infra, *Nec ad publica officia, seu consilia, nec ad deligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur, text. de haret. c. 12. 4. q. 1.* vbi excommunicatus ab accusando repellitur, ergo multo magis à testificando, *c. 1. eadem causa, q. 2.* Facit etiam text. *in c. miramur, 24. q. 1. & in l. pen. C. de haret.* & melior text. *in cap. decernimus, de sent. excom. in 6.* vbi expressè cauetur, iudices seculares posse ab ecclesiasticis iudicibus per censuras compelli ad repellendum excommunicatos ab agendo, patrocinando, & testificando, per quę iura regulam hanc firmarunt Spec. *in tit. de teste, §. 1. nu. 31. vers. item quod*

242 *est excommunicatus*, vbi † loquitur etiam in suspenso, *Nepos de Monte Albano in tract. de testib. nu. 40. seqq. Franc. in c. decernimus, n. 6. vers. regulariter ergo, de sent. excommun. Abb. Felyn. & Dd. communiter* * *omnes, in d. cap. veniens, extra, de testib. Nell. in tract. de testib. num. 20. Iac. Ægid. in simili tractat. num. 9. Ausfrer. de reprobat. test. num. 41. Alber. de Malet. de testib. nu. 33. Lanfran. de Oriano in repet. c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 76. vers. quarto quarto, iuncto vers. seq.* vbi, quod hæc conclusio est indubitata, secundum

* omnes, *in d. c. veniens, & ita tenent omnes Dd. communiter* * *in c. testimonium, de testib. Iodoc. in pract. crim. cap. 50. rubr. de reprob. test. nu. 16. Campeg. de testib. reg. 36. in princip. Nouell. reg. 216. n. 1. Conrad. in pract. vbi sup. d. num. 37. in prin. Roland. consil. 95. num. 22. seqq. lib. 4. Ioan. Mar. Monticell. in repertor. test. verbo, excommunicatus, fol. mihi 30. colum. 1. versicul. final. & colum. 2. versicul. 1. Bursat. consil. 20. numero 49. in fine, lib. 1.*

* *vbi etiam testatur de communi* * *opinione, Gabr. titul. de testib. lib. 1. conclus. 19. num. 1. Mascar. de probat. lib. 2. conclus. 705. n. 1. lib. 3. concl. 1356. nu. 26. & habemus decis. Put. 3. n. 3. lib. 1.*

243 Et † licet, quod imo excommunicatus admittatur ad testificandum, voluerint Cyn. *in l. edita, C. de edend.* & Fel. *in cap. intelleximus, col. 1. de iudic.* inaduertenter tamen, prout adnotauit, & eos refert Gabr. *d. concl. 19. eod. num. 1.*

244 *vers. contrarium dixit.* Et † pariter excommunicatum non esse infamem, asseruerit Bal. *in l. quid ergo, §. pœna grauior, in 2. lectura, col. pen. vers. vltimo quæro, ff. de hu qui not. infam. & Dec. in c. fin. colum. 2. vers. & ad hoc facit, de appellationibus.*

245 Non † per hoc tamen recedas à proposita regula, quæ, vt præfertur, sicut iuribus bene comprobatur, ita etiam

* à Dd. magis * communiter recipitur: & † quod ad in-

246 famiam distinguunt etiam communiter Dd. quod si quis excommunicatur ex causa famosa, vel ex contumacia non comparentis ad se excusandum pro delicto infamiam irrogante, & tunc ex excommunicatione efficitur infamis, secus si ex alia causa vel delicto, non irrogante infamiam, *secundum Rom. in sing. 689. Tiraquell. de retract. gloss. 9. num. 71. & post Innocent. Hostiens. Butr. Imol. & Felyn. in locis per eum allegatis, bene declarat Stephan. Lamberteng. in tract. de contract. eorum, gloss. 12. in verbo, agnatum non habuerit, q. 12. n. 45.*

247 Et † tamen omni casu fore repellendum à testimonio crediderim, cum semper reputetur turpis, & non honesta persona, *vt alias relatis comprobat idem Lamberteng. in loco citato, num. 46. & illis addo Roland. consil. 95. num. 24. volum. 4.*

AMPLIA I. propositam regulam, vt † procedat, etiam quod excommunicatio sit nulla, nam adhuc excommunicatus à testimonio repellitur, antequam fuerit declarata talis nullitas, *ad text. in c. veniens, il 2 in fine, & ibi Abb. in vlt. notab. nu. 5. vbi etiam allegat text. in c. cum contingat, de offic. delegat. & in cap. venerabilibus, prope finem, de sent. excommunicat. in 6. Felyn. in d. veniens, num. 4. Aret. ibid. in 8. notab. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. rubric. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verb. excommunicatus, post numer. 37. fol. mihi 85. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 705. nu. 3.* 248

LIMITA hanc † ampliationem, vt non procedat, quando is, qui dicit excommunicationem nullam, facerer se absolui ad cautelam, tunc enim sine dubio non prohibetur sic absolutus testimonium ferre, *prout sunt verba text. in d. c. veniens, il 2. in fine, extra, de testib. & ibi communiter* * *omnes, præsertim Bald. nu. 2.* vbi amplius, † quod * ista absolutio est vera absolutio, & non suspensio ex- 250
communicationis, *c. cum inter, de consuet.* sed expleta testificatione, ipso iure excommunicatio reuiuiscit, *arg. text. in l. si onus, §. 1. ff. de pact. Campeg. de testib. reg. 36. in 1. fallent. Gabr. de testib. concl. 19. num. 3. lib. 1.* vbi post Felyn. *in d. c. veniens*, declarat limitationem procedere: & sic absolutionem hanc ad cautelam fore concedendam, quando per alios probatib fieri nequit, *quod & idem voluit Io. Mar. Montic. post Io. Andr. in loco per eum relato in suo repert. testium, verbo, excommunicatus, fol. mihi 30. colum. 2. versic. 3. & 5.* vbi etiam post eundem Felyn. *d. cap. veniens, numero 32.* declarat, vt talis absolutio ad cautelam non possit 252
concedi à iudice delegato. Addo † pro eadem limitatione Mascard. *de probationib. libro 2 conclusione 705. numero 17. & Put. decis. 4. numero 20. libro 1.* Vbi † etiam ampliando hanc limitationem, quod excommunicatus, 253
qui fuit examinatus, non petita absolutione, potest iterum produci, & absolui, vt validè deponat, quando producens excommunicationem ignorabat, secus si sciebat, *secundum Card. in clem. 2. colum. 2. vers. & pro hac inducit, de testib.* vide, quæ absolutè simpliciter dicam *infra, num. 277.*

AMPLIA II. propositam † primam regulam, vt 254
exceptio excommunicationis possit opponi contra testem, non solum coram iudice ecclesiastico, sed etiam coram iudice laico: ita probat text. *in c. decernimus, ibi, vt iudices seculares, &c. & infr. in suis curiis, & iudicio, de sent. excom. in 6.* & hoc ibidem notat Franc. *n. 1. in 2. notab.* dicens amplius ex eodem text. prout & supra in regula admonui, quod si iudex laicus recusat admittere hanc exceptionem, potest ad illam compelli per ecclesiasticam censuram, & tam de iure canonico, quam de iure ciuili, *ad text. in authent. de sanct. Episcop. §. vt autem, & notatur in cap. nos sanctorum, 15. q. 6. cum aliis ibi per eum allegatis, Specul. in tit. de except. §. 2. vers. porro, in fin. Ausf. in tract. de reprobat. test. n. 41.* vbi alios adducit concordantes, & ad id ponderat text. *in c. postulasti, de homicid.* vbi excommunicatio fuit opposita coram Rege, & sic coram iudice secu-
lari, *& ibi hoc notant Ioan. de Anan. & Felyn.* Ratio præmissorum bene deducitur per Gemin. *in d. c. decernimus, num. 1. & seqq.* quia scilicet peccatum est communicare excommunicatis, & vbi iura canonica disponunt circa ordinaria litis, illa debent seruari etiam in foro laicorum, quando ex non seruatione incurritur peccatum, *c. possessor, cum ibi notatis per Dd. de reg. iur. in 6.* nec debet secularis potestas aliquem ad illos actus recipere, quem sua mater exclusit, vt saluus fieret spiritus eius, *cap. pia, de exceptionib. c. audi, 11. q. 3.*

LIMITA hanc secundam ampliationem, vt † licet 255
exceptio excommunicationis possit contra testem opponi coram iudice laico: non tamen idem iudex laicus potest de ea cognoscere, sed talis cognitio est remittenda ad iudicem ecclesiasticum, *vt bene probat Franc. in d. decer-*

e. decernimus, n. 4. vers. & sic ex his omnibus infertur, iuncto n. 5. de sent. excommun. in 6. vbi post Bald. *in l. 3. in fin. C. de iudic.* notabiliter hanc limitationem ampliat, etiam quod probatio excommunicationis offeratur per instrumentum, vel confessionem partis: adhuc enim talis probatio debet fieri coram iudice competenti, *vt ibi per eum.* Sed vide Gemin. *in d. c. decernimus, n. 4.* vbi distinguendo dicit, quod si dubitatur de validitate excommunicationis, talis cognitio bene spectat ad iudicem ecclesiasticum, *arg. text. in c. si iudex laicus, eod. tit. de senten. excommun. in 6.* Si verò dubitatur de facto, an scilicet testis sit excommunicatus, vel non, & tunc poterit etiam laicus iudex de hoc cognoscere, *vt per eundem Gemin. in c. cum C. laicus, de foro compet. in 6.*

256 AMPLIA III. In tantum † excommunicatum à testificando repelli, vt etiam, parte non opponente, iudex possit eum à testimonio arcere, *sicuti post Io. Andr. not. Fran. in d. c. decernimus, nu. 1. in fin. per text. in c. exceptione, extra, de except. Gemin. ibid. n. 3. in fin. vers. & hanc repulsionem, Burs. consil. 20. post num. 49.* & faciunt, quæ de teste inhabili ex officio per iudicem repellendo, dixi infr. generaliter, *in q. 62. n. 190.*

257 AMPLIA IV. Vt † excommunicatus non admittatur ad testificandum, etiam contra alium excommunicatum, *vt per Dd. in d. c. decernimus, & ibi præcipuè Fran. nu. 6. Gemin. num. 7. de sent. excommun. in 6. Bald. in c. testimonium, num. 11. extra, de testib. Specul. in tit. de teste, §. 1. nu. 32. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, excommunicatus, post num. 37. fol. mihi 85. alios plures adducit concordantes Gabriel tit. de testib. concluss. 19. num. 4. lib. 1. Mascard. de probat. lib. 2.*

* *concluss. 705. num. 4.* Et ita se habet communis * opinio, licet Campeg. *post gloss. quam allegat in regul. 36. in 3. fallent.* contrarium senserit, faciunt, quæ in simili de infame contra infamem dixi *supra, hac eadem q. nu. 44. seqq.* & de criminoso contra criminosum dixi etiam *supr. n. 158. seq.* & de periuro, *num 190.*

258 AMPLIA V. Vt † contra testem, cui opponitur excommunicatio, sufficiat probare, illum aliàs fuisse excommunicatum, quia semel excommunicatus semper præsumitur excommunicatus, nisi doceatur de absolutione, *ad text. in c. proposuit, de cler. excomm. ministran. & ibi post gl. in verbo de absolutione, hoc notant Innoc. Abb. Anton.*

* *de Butr. & alij Dd. communiter,* * *cap sicut nobis, vbi præsertim Abb. de sent. excom. Cyn. in l. 2. §. quod obseruari, in 6. q. C. de iureiur. propter calum dan. & in l. sine posidetis, in fin. C. de probat. Spec. in tit. de præsumpt. §. species, n. 10. Aret. cons. 51. incip. videtur dicendum, col. 1. Dec. in c. post cessionem, nu. 18. de prob. & in l. non hoc, num. 8. C. vnde legit. Rota dec. 11. tit. de prob. in antiquis, Anchar. cons. 64. incip. motiua. Guido Pap. in tract. de præsumpt. numer. 32. Euerhar. in loco, de tempore ad tempus, num. 9. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 6. num. 1. Crot. de testib. num. 301. seq. Gabr. tit. de testib. concl. 19. n. 6. Mascar. de prob. lib. 2. concl. 705. num. 8.*

259 LIMITA † hanc quintam ampliationem quatuor modis, de quibus per Abb. *in d. c. sicut nobis, de sent. excommun. & per Alciat. de præsumpt. d. reg. 2. præsu. pt. 6. quos etiam reassumpsit Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 60.* Primò scilicet in excommunicatione conditionali. Secundò in iam excommunicato, qui nunc publicè habetur pro absoluto. Tertiò in iam excommunicato, qui dicit se absolutum, & perdidisse instrumentum absolutionis. Quartò, quando dicitur electio nulla, tanquam facta ab excommunicatis. His, inquam, casibus præsumitur absolutio in eo, qui prius fuerat excommunicatus, *vt per Abb. Alciat. & Menoch. in locis præcitatis,* apud quos etiam reperies concordantes.

260 AMPLIA VI. Vt † termino ad opponendum contra testem etiam lapso possit contra istos testes adhuc opponi exceptio excommunicationis, *clem. 1. & ibi Car. de except. Spec. de except. §. 2. col. fin. vers. idem quoq;. Bertachin. in suo repert. verbo, exceptio excommunicationis, vers. 1. & verbo, terminum ad opponendum, nu. 7. & verbo, testium impugnatio, n. 130. refert & sequitur Ioan. Mar. Montic. in reper. test. verbo, excommunicatus, fol 31. col. 1. vers. 4.*

AMPLIA VII. Vt † & idem sit in non confesso, & 261
non communicato, quem pariter non esse idoneum testem, post alios, quos allegant, scripserunt Ruyn. *cons. 106. nu. 6. vol. 5. Rol. cons. 24. n. 73. lib. 1.* Imo etiam & repellendum à testimonio consulendo, voluit Paril. *consil. 58. num. 83. lib. 4. nec dissentit Bursat. cons. 20. num. 49. lib. 1. Conrad. in practic. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. rubr. de testibus, in parte, personas testium aggrediendo, verbo, peccata non confessus, num. 21. fol. mihi 81. colum. 2.* vbi tamen loquitur, quando quis perseuerat non confitendo, & non pœnitendo, & aliàs Rotam testem non communicatum reiecisse, testatur D. Cæsar de Grassis, *decis. 78. num 1. & seqq.* vbi ampliat, etiam quod testis dicat, se non communicatum propter inimicitias, nisi doceat de licentia aut tolerantia sui ordinarij, & ita intelligit Socin. iun. contrarium sentientem, *in consil. 31. numer. 26 seq. lib. 2.* quem mox adducam.

Contrarium, quod † imo non confessus, & nõ com- 262
municatus à testimonio minimè repellatur, plenè consuluit Socin. iun. videndus *in cons. 34. n. 45 seqq. lib. 2. & refert & sequitur Monticell. in suo repert. testium, verbo, excommunicatus, fol. mihi 31. col. 1.* nec dissentit Mascard. *de probat. lib. 3. concl. 1356 n. 27.* vbi loquitur, quando non est declaratus excommunicatus

Pro resolutione dicas, † quod si is, qui non confes- 263
sus, & communicatus in eo anno, in quo vult testimonium ferre, est ob id declaratus, & excommunicatus. Et tunc sine dubio, *per deducta supr. num. 241. in regul.* non potest ad testificandum admitti, tanquam infamis, infamia iuris canonica, *vt etiam probaui sup. n. 240.* & in specie adnotauit Gabr. *tit. de testib. concl. 19. n. 5. lib. 1. Mascar. de probat. lib. 2. concl. 705. nu. 6. & melius declarat, lib. 3. concluss. 1356 n. 27.*

Si verò † non est declaratus, & excommunicatus; 264
(donec enim declaratur, & excommunicatur, non potest dici excommunicatus is, qui sua peccata non est confessus, *vt per Abb. in c. omnis, de pœnit & remiss nu. 4.*) & tunc iste talis non habeatur pro infame infamia iuris, sed tantum infamia facti, ideo in criminalibus credere repellendum à testimonio, in ciuilibus autem non, licet nec etiam in eo casu integræ fidei reputandus sit, *per ea, quæ generaliter dixi sup. in 2. art.* De infame infamia facti, & in specie de non confesso, & non communicato, sic distinguendo declarat Socin. iun. *d. cons. 32. n. 29. vers. nec præterea, & n. 30. & 31. Conrad. vbi supr. d. n. 21. ver. nam nec text. & c. fol. 82. col. 1. Masc. d. concl. 1356. n. 27.*

LIMITA I. hanc primam regulam, † vt procedat in 265
excommunicato excommunicatione maiori, quæ non solum à perceptione sacramentorum, sed etiam à communione hominum fidelium hominem separat, *c. sicut. 11. q. 3. c. si quem, de sent. excom. in 6.* Et in specie de tali excommunicato ad testimonium non admittendo loquuti sunt, Io. Roycas *in suis singularib. hæreticalib. sing. 58. in prin. Rolan. cons. 95. n. 23. vol. 4. Mascar. de prob. lib. 2. d. concluss. 505. nu. 2.* At † secus in excommunicato excommu- 266
nicatione minori. Illa enim, etsi separet hominem à perceptione sacramentorum, *c. si celebrat, de cler. excommunic.* non tamen separat à communione fidelium, *vt per gloss. in c. si celebrat, in verbo, iurisdictionis,* ideo non repellitur à testimonio, *prout in specie post gloss in cap. decernimus, in verbo, & testificando, in prin. de haret. in 6. scripserunt Io. Roycas d. sing. 58. cum ibi allegatis per eum, Scipio Ianuarius in regul. excommunicatus, in 4. fallent. Gabriel. tit. de testib. concluss. 19. numer. 15. lib. 1. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. rubric. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, ex-*

communicatus, num. 37. in fin. versic. limita 4. fol. mihi 86. col. 1. in prin. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 705. num. 9. & 10. & est * communis, * licet Innoc. in c. illa quotidiana, quem ibi refert Bal. num. 3. extra, de elect. contrarium dixerit, quorum opinionem
267 non veram affirmauit Mascard. d. concluſ. 705. num. 5. † Vel melius dicas, quod talis contraria opinio procedat, non vt excommunicatus excommunicatione minori in totum repellatur à testimonio, sed solum vt ei minor fides adhiberetur.

268 LIMITA II. In instrumentis † & testamentis, in quibus excommunicati non prohibentur adhiberi testes, tanquam à partibus approbati, per ea, quæ generaliter dixi infr. de testib. inhabilib. q. 62. n. 110 seqq. & n. 124. seqq. * communiter * in c. decernimus, & ibi præsertim Ioan. Andr. num. 2. Gemin. num. 9. & Franc. num. 6. versf. secundo limita, de sent. excom. lib. 6. qui alios referunt, Zabarell. in c. ex literis, in 3. oppos. de transact. Innoc. in cap. pia, num. 4. de except. & in c. nihil, in fin. de elect. Bald. in l. 1. num. 17. C. de hared. instit. Gabriel. d. tit. de testib. concluſ. 19. numer. 7. lib. 1. vbi alios adducit concordantes, Campeg. de testib. reg. 36. in 1. fall. Put. deciſ. 54. num. 17. ſeqq. lib. 1 vbi loquitur generaliter in omni actu extraiudiciali, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de teſtib. in parte, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, excommunicatus, poſt numer. 37. verſicul. ſecundo limitat. fol. mihi 85. Ioan. Mar. Montic. in ſuo repert. teſt. verbo, excommunicatus, fol. 31. colum. 1. verſic. 2. vbi remiſſiue, & in verbo, teſtes quot & quales requiruntur in inſtrumento, fol. 315. colum. 2 verſic. 5. vbi etiam requiruntur, quod teſtes adhibiti in inſtrumento remiſſiuè, & fol 316. col. 1. verſ. 3. & in verbo, teſtes in teſtamentis, qui eſſe poſſunt, verſicul excommunicatus, fol. mihi 325. colum. 1. verſicul. 5. vbi refert Geminian. in loco præcitato, Ioan. Royas d. ſing. 58. ad medium, verſ. verum, & Mascard. de probat. lib. 2. concluſ. 705. num. 12.

269 SVBLIMITA I. hanc † ſecundam limitationem tribus modis, & primo, vt procedat, quando teſtis in inſtrumento apponitur ad probationem ipſius inſtrumẽti, ſecus ſi ad illius ſubſtantiam, vt per Franc. in d. c. decernimus, num. 6. verſ. quod procederet. & ibi declarat, quando dicatur teſtis adhibitus ad probationem, & quando ad ſubſtantiam, refert & ſequitur Gabr. d. concluſ. 19. nu. 7. in fin. Verùm conſidera declarationem Franchi, quia ſi vera eſt, videtur in totũ deſtruere propoſitã limitationem.

270 SVBLIMITA II. Vt † non procedat, quando inſtrumentum eſſet ſuſpectum de falſo, & excommunicatus in eo deſcriptus examinaretur ad illud comprobandum, & coadiuuandum, quia tunc non admittitur ad tale examen, & tanquam reprobatus repellitur, vt bene poſt alios declarant Gemin. in d. c. decernimus, n. 9. & Franc. n. 6. ver. 2. limita.

271 SVBLIMITA III. Vt † limitatio procedat in excommunicato occulto, ſecus in publico. Ita enim videtur de communi * mente omnium Dd. allegatorum ſupr. n. 268. & in ſpecie declarat, aliis relatis, Gabr. d. concluſ. 19.
272 nu. 7. Put. d. deciſ. 54. nu. 17. ſeqq. lib. 1. Vbi amplius, † quod nec occultus excommunicatus eſt idoneus teſtis in inſtrumentis, quando partes habebant notitiam excommunicationis.

273 LIMITA III. In † crimine hæreſis, ad cuius probationem admitti excommunicatum propter fidei fauorem, habemus text. expreſſum, in c. in fidei fauorem, de hæret. in 6. facit etiam text. in c. præſidentes, eod. tit. & per iſta iura, hoc idem voluerunt Abb. in c. per tuas, extra, de ſimon. Felyn. in c. teſtimonium, n. 22. de teſtib. Ioan. Andr. Dom. Anchar. in d. c. decernimus, vbi etiam Franc. num. 6. verſ. tamen limita primo, de ſent. excom. in 6. Guindiſal. de Villa Dieg. in tract. de hæretic. q. 13 n. 20. Fran. Squillace. de fide Cathol. c. 34. in prin. Iacob. Simanc. in Inſtit. Cathol. c. 62. n. 5. Ioan. Royas in ſuis ſingularibus hæreticalibus ſing. 58. ad fin. Gabr. tit. de teſtib. concl. 19. num 8. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de teſtibus, ſectione, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, excommunicatus, num. 37. verſ. 1. in crimine hæreſis, Io. Mar. Montic. in ſuo repertorio teſt. verbo, excommunicatus, fol. mihi 30. col. 1. ſub verſ. fin. ibi, Limita, niſi eſſemus in cauſa hæreſis, Mascard. de probat. lib. 2. concl. 705. n. 14. & concl. 857. n. 3. Ex quibus, & aliis generaliter traditis infr. q. 62. n. 1. ſeqq. apparet, hanc limitationem non ſolum eſſe communiter * receptam, ſed etiam non habere contradictorem.

274 LIMITA IV. Vt † regula procedat, quando teſtis erat excommunicatus tempore depoſitionis, ſecus ſi poſt depoſitionem efficiatur excommunicatus: nam per ſuperuenientem inhabilitatem non vitiatur depoſitio præcedens, vt dicam in materia teſtis inhabilis, infr. q. 62. n. 304. & de infamia ſuperueniente dixi ſupra, huc
275 ead. quæſt. num. 94. ſeqq. Sed † quid ſi teſtis tempore iramenti erat excommunicatus, tempore autem depoſitionis non, vel econtra, vide remiſſiuè per Franc. in 6. decernimus, n. 6. in fin. de ſent. excom. in 6.

276 LIMITA V. In † excommunicato ſub conditione, qui ſi pendente conditione teſtimonium ferat, licet poſtea conditio excommunicationis adueniat, valet præcedens depoſitio, nec talis conditio retrotrahitur, Bal. in c. præterea requiſiuit, nu. 6. verſ. quæro pendente excommunicatione, extra, de appellat. per notata in l. 1. §. furti, ff. de iis, qui notant. infam. prout eum refert Campeg. reg. 36. in 2. fall. nec diſſentit Maſc. d. concl. 705. n. 16.

277 LIMITA VI. In † abſoluto ab excommunicatione, quem poſſe teſtimonium ferre, ſecundum veriorem & communem * opinionem, de qua teſtatur Lan- *
fran. de Orian. in c. quoniam contra, in verbo, teſtium depoſitiones, nu. 76. verſ. ſed eſt dubium, poſtquam eſt abſolutus, extra, de prob. Fran. poſt alios, in d. c. decernimus, nu. 6. ver. niſi tempore depoſitionis ſit abſolutus, iuncto verſ. tertio nota, de ſenten. excomm. in 6. Campeg. de teſtib. reg. 36. verſ. quarto fallit, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de teſtibus, in parte, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, excommunicatus, num. 37. verſ. 3. niſi excommunicatus ſit abſolutus, Roland. conſil. 24. num 75. lib. 1. Maſcard. de probat. lib. 2 concluſ. 705. num. 24. vbi remiſſiuè, & faciunt, quæ in ſimili de abſoluto ad cautelam poſui ſupra, n. 253.

278 SVBLIMITANDO hanc † ſextam limitationem, aduerte, quod contra eum multa poſſunt adduci, de quibus remitto Lectorem ad Abb. in c. teſtimonium, n. 10. extra, de teſtibus, vbi poſt relatas hinc inde contrarias opiniones facit longam diſtinctionem, Bal. ib. nu. 3. & n. 12. vbi diſputat ad partes hunc articulum, an ſcilicet excommunicatus abſolutus poſſit ad teſtificandum admitti, & nihil firmat Felyn. ib. nu. 25. & n. 26. vbi facit regulam, quod admittatur, & eam limitat duobus modis, Alb. de Malet. in tract. de teſtib c. 3. nu. 34 ſeqq. vbi relatis quinque opinionibus Dd. in materia loquentium, facit regulam, quod non repellatur, & eam pluribus modis declarat: quos etiam reaſſumendo Campeg. de teſtib. in reg. 37. facit ſimilem regulam, cum quatuor limitationibus, Io Mar. Montic. in ſuo repert. teſt. verbo, excommunicatus, fol. 30. col. 2. verſ. fin. vbi ponit aliam declarationem, Conrad. in pract. vbi ſupra, d. verbo, excommunicatus, n 37. verſ. in cauſa tamen, fol. 85. vbi declarat duobus modis, & Lanfran. & Alber de Malet. in locis ſupra citatis.

279 LIMITA VII. In † excommunicato occulto, quem non repelli à teſtificando, voluit Bart. in l. 1. poſt nu 2. verſ. quæro de infami, C. de teſtam. ſequitur Ias. ibid. n. 6. Felyn. in c. veniens, col. fin. in 2. limit. extra, de teſtib. prout hos relatos reperio apud Gabr. tit. de teſtib. concl. 19. n. 9. & ſeqq. & Maſcard. de prob. lib. 2. concl. 705. n. 18. ſeq.

280 Sed † contrarium eſt verius, vt voluerunt Innoc. Franc. Anton. de Butr. Felyn. in locis citatis per Gabriel. vbi ſupra, d. concluſ. 19. num. 11. verſ. contrarium in principali articulo, & n. 12. ſeqq. vbi bene fundat hanc contrariam opinionem, & per Maſcar. d. concl. 705. nu. 20. verſ. contrarium, quod etiam. quod excommunicatus, & n. 21. & 22. vbi refert rationes per Gabr adductas.

Addo

Addo & Put. deciſ. 3. lib. 1. vbi reſpondet contrariis rationibus, & deciſ. 4. nu. 10. ſeqq. vbi pariter dicit, quod contraria loquuntur in teſtibus inſtrumentariis, de quibus dixi ſup. n. 275. ſecus in iudicialibus.

Verùm ſi excommunicatio eſſet nota, vel probata iudici, coram quo teſtis producitur: tunc indiſtinctè & * communiter * tenetur, quod excommunicatus etiam occultus à teſtimonio repellatur, ex Imol. & Fel. in locis relatis per Gabr. d. concl. 19. n. 14. & per Maſc. d. concl. 705. n. 23.

281 LIMITA VIII. & generaliter, vt † in omni caſu, in quo teſtis infamis admittitur ad teſtificandum, de quo latè dixi ſupr. in 1. articul. in eo etiam caſu admittatur excommunicatus, argum. text. in c. tanta, de ſimon. & voluit Maſcard. d. concl. 705. n. 15.

282 REGVLA II. ſit † in hoc eod. 7. art. quod cum exiſtens in peccato mortali dicatur infamis infamia canonica, c. illi qui, ibi, quia infamiæ macula ſunt aſperſi, & infra, * ibi, quia infamia ſunt notati, 6. q. 1. c. infames, ead. cau. & quæſt. Anan. in c. teſtimonium, num. 7. de teſtib. Crot. de teſtib. nu. 33. part. 3.

283 Ideo † eum à teſtimonio repellendum, dixerunt Spec. in tit. de teſte, §. 1. n. 25. Abb in c. teſtimonium, nu. 6. verſ. ſecunda infamia. extra, de teſtib. vbi, quod hoc eſt indubitatum de iure canonico data perſeuerantia, Felyn. ibidem, num. 12. Barbat. in tract. de teſtibus, part. 3. num. 13. in fine, ver. quædam eſt infamia canonica, & latius, part. 1. numer. 27 ſeqq. vbi pluribus comprobat hanc regulam Campeg. reg. 32. in princip. Nell. de teſtib. num. 18. Aufrer. de reprob. teſt. num. 79. vbi ex allegatis per eum reddit duplicem rationem. Primo, quia per mortale peccatum quis excluditur à Deo; cum ergo ſit infidelis Deo, non præſumitur fidelis hominibus. Secundo, quia perſeuerantia in peccato mortali ſapit hæreſin propter inobedientiam, arg. text. in cap. ſciendum, 8. q. 1. & c. ſi quis presbyter, 81. diſt. Ideo ſicut hæreticus à teſtimonio repellitur; ita etiam repelli debet exiſtens in perſeuerantia peccati mortalis, Ang. de Peruſ. in addit. ad Iacob. Ægid. in tract. de teſtib. n. 3. vbi, quod aliqui contrarium ſentientes, malè huic concluſioni contradicunt, per rationem ibi per eum conſideratam de iudice ad teſtem, Alber. de Malet. in tract. de teſtib. part. 3. n. 20. ſeq. vbi dicit, quod licet aliqui Dd. ibi per eum relati, contrarium voluerint, eo quia ſi exiſtens in peccato mortali à teſtimonio repellatur, ferè nullus reperiretur teſtis, cùm nullus etiam ſine crimine viuat, c. niſi cum pridem, extra, de renuntiat. non per hoc tamen eſt recedendum à propoſita cõcluſione, tanquam veriori, & com-
* muniori, * duplici alia ratione. Primo, quia cum exiſtens in peccato mortali amittit ciuitatem; quia de ciuitate Dei conſtituatur de ciuitate Diaboli, mutetq; familiam; quia de familia Dei efficiatur de familia Diaboli: item mutet ſtatum, quia efficitur ſeruus peccati: ideo omnino per hæc dicendum eſt, eum pati maximã capitis diminutionem. ſicuti voluerunt Laur. in cap. qualiter & quando, il 2. de accuſ. & Arch. in c. ſequuti ſunt viam, 2. q. 2. Secundo, quia quodlibet peccatum mortale, ſaltẽ largo modo poteſt dici crimen capitale, quia ſic præcidit, & deformat mentem & animam ipſius hominis, prout voluit Arch. in c. infames, 6. q. 1. ideo ſicut capite diminuti, & capitaliter damnati á teſtimonio repelluntur, ita pariter repelli debent exiſtentes in peccato mortali, vel ſaltem non reputantur idonei teſtes, vt ibi per Abb. quem refert Bert in conſ. 202. n. 4. lib. 7. Addo & pro hac eadem regula, Lanfran. in c. quoniam contra, in verbo, teſtium depoſitiones, numer. 76 extra, de prob. Crot. in tract. de teſtib. n. 50. ſeq. vbi relatis quatuor Dd. opinionibus, tandem videtur in hac reſidere, ſaltem quo ad cauſam criminalem, Ruyn. conſil. 106. n 6. vol. 5. Plot. de in lit. iur. §. 50. n. 16. Rol. conſ. 24. n. 73. vol. 1. Clar. in pract. § fin. q. 24. verſ. quæro nunquid, in prin. vbi, quod licet aliqui dixerint, exiſtentem in peccato mortali repellendum á teſtimonio, vel ſaltem ei de fide diminui, vt per Alb. & per Bertrand in loco præcitato, veritas tamen eſt, quod omne peccatum mortale continuum & frequentatum repellit á teſtimonio, Maſcar. de probat. lib. 2. concl. 705. num. 11. Rota coram D. Cæſare de Graſis, deciſ. 78 num. 2.

284 AMPLIA I. hanc † ſecundam regulam, & illatinè ex ea, vt cum concubinarius non ſolum dicatur turpis perſona, vt per Aym. in conſ. 229. nu. 12. cum aliis relatis per Stephan. Lambert. de contract. eorum, & c. gloſſ. 12. n. 40. verum etiam propter peccatum mortale, in quo exiſtit, dici poſſit infamis infamia canonica, vt ex allegatis ſupr. n. 282.
285 Hoc † ideo eum fore á teſtimonio repellendum, poſt alios, quos allegant antiquiores, voluerunt Spec. in tit. de teſte, §. 1. nu. 82. verſ. item quod eſt concubinarius, & inceſtuoſus, Abb. in c. teſtimonium, in 1. not. ab. extra, de teſtib. Nell. de teſtib. num. 20. verſ. concubinarius manifeſtus, Aufr de reprob. teſt. num. 22. vbi loquitur etiam in cauſa ciuili, Barb. tt. de teſtibus, part 1. in repet. cap. teſtimonium, de teſtib. num. 21. verſ. & ex hu infert, vbi pariter loquitur etiam in cauſa ciuili. Et reddit rationem, quia concubinatus dicitur graue crimen, c. nullus, 22. diſtin. & c. præterea, & accipimus, de æta. & qualit. & c. veſtra, & c. fin. de cohab. cleric. & mulier. Ergo tanquam criminoſus á teſtimonio repellitur, vt ibi per eum, Plot. de in lit. iurand. §. 50. numer. 13. alias num. 802. ſecundum antiquam impreſſionem, Nouell. regul. 216. num. 23. Socin. iun. conſ. 31. num. 23. lib. 2. Iod. in pract. crimin. c. 50. rubr. de reprobat. teſt. nu. 19. Rolan. conſ. 63. num. 26. ſeqq. lib. 2. Conrad. in pract. in rubr. de teſtib. fol. mihi 80. num. 19. verſ. concubinarius, Clar. in pract. § fin. q. 24. verſ. quæro nunquid, vbi eam reddit rationem, quia ſcilicet concubinatus eſt peccatum mortale continuum, & frequentatum, Maſcard. de prob. lt. lib. 3 concluſ. 1356. n. 23. (33.)

286 AMPLIA I. propoſitam ampliationem, vt † procedat de iure canonico, tam in clerico, quam in laico, vt per Barbat. in tract. de teſtibus. part. 1. num. 41. in repet. c. teſtimonium, de teſtib. vbi aliis relatis dicit etiam hoc ius canonicum ſeruandum eſſe, etiam in temporalibus in terris Eccleſiæ ſubiectis, ad gl. in c. 2. de arbitr. in 6. Sed an idem ſit de iure ciuili, vide Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſ. ciuil. rubr. de teſtib. in parte, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, concubinarius, n. 19. fol. 80. & vide etiam inf. n. 296. ſeq. & num. 300.

287 AMPLIA II. eandem † ampliationẽ, vt multo magis procedat in concubinario deponente pro ſua concubina, de quo dixi ſupr. q. 54. n. 216. ideo hic nõ repeto.

288 AMPLIA III. Vt † id, quod dixi de concubinario, quod repellatur á teſtimonio, multo magis procedat in vxorato concubinam retinente, vel etiam in tenente duas cõcubinas: nam & is de iure ciuili dicitur infamis, ſecundum Bald. in l. 2. C. de inceſt. nupt. Dec. in conſil. 530. viſo puncto, poſt prin. Barbat. de teſtib. ad cap. teſtimonium, extra eodem, part. 4. num. 9. verſ. quid ſi haberet duas concubinas, vbi teſtatur de vetiori opinione, & nu 10. vbi reſpondet Barbat. tenenti contrarium, in l. 1. in fin. ff. de his qui not. infam. Et pro ampliatione eam, ex Bald. in loco præcitato, affert rationem, quia ſicut contrahens duo matrimonia eodem tempore efficitur infamis, l. eum qui, C. de adulter. Ita etiam tenens duas concubinas, vel vnam vxorem, & vnam concubinam, cum non dicatur magis priuilegiata incontinentia, quam caſtitas, vt in authent. de teſtib. & ea quæ par. § fin. cum aliis ibi allegatis per Bald. quem etiam ſequuti ſunt, Caccialup. in l. ſi qua illuſtris, num. 35. C. ad Orficia. Rolan. conſil. 63. num. 27. ſeq. lib. 2. Stephan. Lamberten. de contract. eorum, & c. gloſſ. 12. nu. 24. vbi pariter teſtatur de veriori opinione contra Bart.

289 AMPLIA II. Huius † ſeptimi articuli ſecundam regulam, & pariter illatinè ex ea, vt & idem ſit in adultero, qui cum dicatur eſſe in peccato mortali propter adulterium, imo & in crimine, vt ſupra probatur, hac ead. q. art. 3. n. 126. & ſeq. ideirco eum à teſtimonio repelli, probat

text. *in cap constituimus, 3. q. 5. Spec. in tit. de teste, §. 1. n. 25. vers. idem excipitur, quod est fur. Nell. de testib. n. 18. Ausrer. de reprobat. test. n. 48. Iodoc. in pract. crim. c. 50. rub. de reprobat. test. n. 19. Ripa respon. 1. super 5. decretal. incip. quidam Monach. nu. 1. Nou. reg. 216. n. 24. Mascar. de prob. lib. 1. concl. 65. n. 7. Hect. Æmil. in tract. de testib. verbo, adulter, n. 1. & seq. & n. 5. part. 1. fol. 51.*

290 LIMITA hanc secundam ampliationem, vt † procedat, vel in eo adultero, qui iam de adulterio est damnatus, prout in damnato de adulterio ad literam probat text. *in l. scio, & in l. ex eo, ff. de testib. & loquuntur Campeg. reg. 39. Ausr. de test. n. 10. Mascar. d. concl. 65. n. 7. Hector Æmil. vbi supr. d. verbo, adulter, nu. 3.* vel etiam in adultero manifesto, & notorio, *prout loquitur Mascar. d. concl. 65. n. 7.* vbi in terminis eum vocat manifestum adulterum, qui vel per sententiam est damnatus, vel in flagranti repertus, secus in occulto, aut non damnato, *vt per Mascar. d. concl. 65. n. 7. in fin. ver. intelligite tamen, iuncto num. 13. & per Hector. Æmil. d. verbo, adulter, n. 6. fol. 53.* Vide, quæ dicam *in seq. limit.*

291 LIMITA I. propositam † secundam regulam, repellentem eum, qui exsistit in peccato mortali, vt procedat, quando peccatum mortale est notorium, secus si occultum. Ita concordando contrarias opiniones, affirmauit Barb. *de testib. par. 1. nu. 31.* & ibi reddit rationem, quia scilicet, quando peccatum mortale est occultum, præsumitur pœnitentia, *vt dicam infr. in seq. limit.*

Sed vide Spec. *in tit. de teste, §. 1. nu. 24. vers. nam in occultis.* vbi declarat, hanc limitationem procedere in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus, siue peccatum sit manifestum, siue occultum, dummodo descendat ex crimine perpetuam infamiam irrogante, etiam quod peccator egerit pœnitentiam, repellitur à testimonio, si de peccato, & crimine, vel sit confessus, vel conuictus, vel etiam eius opinio apud homines grauata, *vt ibi per eum.*

292 LIMITA II. eandem regulam, vt † procedat, vt loquitur, videlic. in eo, qui perseuerat in peccato mortali, secus in pœnitente, data enim pœnitentia in peccatore cessat infamia, *c. illi qui, ibi, Nisi ei sacerdotali auctoritate subuentum fuerit. & iterum ibi, antequam sacerdotali auctoritate sanetur.* Ergo secus, vbi per pœnitentiam fuerint sanati, *6. q. 1. cum alius concor. relatu per gl. ibi, in verbo, nisi, Fel. in c. testimonium, n. 11. vers. sed sublato peccato, & ibi etiam Imol. nu. 7. vers. aduerte tamen, extra, de testib.* Ideo cessante infamia, & peccato, nihil est, quod impediat eorum examē, *vt per Spec. in tit. de teste, nu. 24. vers. si vero sit emendatus, Alber. de Malet. in tract. de testib. part. 3. nu. 27. vers. alia est infamia canonica, Lanfr. de testib. ad c. quoniam contra. in verbo, testium depositiones, n. 76. extra, de probat. Abb. in c. testimonium, nu. 6. vers. sed an sublato peccato mortali, vbi, quod ita* * *communiter tenetur, & ibi etiam Henric. Boyc. n. 16. extr. de testib. Ruyn. consil. 106. n. 15. lib. 1. Campeg. de testib. reg. 32. vers. fallit 1. Roland. cons. 24. nu. 74. lib. 1. Clar. in pract. §. fin. q. 24. vers. quæro nunquid, ad fin.*

293 SVBLIMITA I. hanc † secundam limitationem, vt procedat in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus pœnitentia & emendatio non videtur sufficere, vt criminosus admittatur ad testimonium, *vt per Spec. in tit. de teste, §. 1. n. 24. vers. si autem agitur criminaliter, & est communis, vt ex Barbat. & Conrad. in locis per eum relatis, testatur Clar in pract. §. fin. d. q. 24. eodem vers. quæro nunquid, in fin. & dixi supr. hac eadem q. in 3. art. n. 135.*

294 Sed aduerte, quod † hæc sublimitatio est intelligenda in eo, qui de peccato & crimine est conuictus, præcedente accusatione, *prout loquuntur Dd. allegati in d. 3. art. num. 135. & loquitur præsertim Clar. in loco præcitato.* Secus si non præcesserit accusatio: nam tunc si vellemus repellere testes pœnitētes, & emēdatos de peccato mortali, nullus vnquā admitteretur ad testificandū, quia nullus reperitur, qui tēpore vitæ suæ peccatū non commiserit.

SVBLIMITA II. eandem † secundam limitatio- 295
nem, quia in peccatore pœnitentia non præsumitur, quando peccatum mortale est notorium, ideo per allegantem est probanda, licet secus sit, quando peccatum est occultum, *vt per Barb. in tract. de testib. par. 1. n. 32. nec dissentit Clar. d. ver quæro nunquid, ad fin. & ante istos Spec. tit. de teste, §. 1. n. 24. vers. nam in occultis.*

LIMITA III. dictam † secundam regulam, vt pro- 296
cedat de iure canonico, secus de iure ciuili, secūdum quod non repellitur testis propter peccatum mortale, aut propter crimen, nisi de illo crimine fuerit condemnatus, *per ea, quæ dixi supr. in 1. art. n. 129.* Et in specie de exsistente in peccato mortali, sic declarando materiam, tradiderunt Ruin. *cons. 106. n. 15. vol. 1. Rolan. cons. 74. n. 76. lib. 1. Campeg. de testib. reg. 32. in 2. fallen. Ausr. de testib. nu. 79. vers. vt prædicta. Crot. de testib. n. 50. vers. tertia fuit opinio, Clar. d. q. 24. sub eodem verficul. quæro nunquid.* Vbi † tamen vide- 297
tur declarare, hanc limitationem nō procedere in peccato mortali successiuo, & frequentato, quod repellit testem etiam de iure ciuili, *secundum eum, & vide supr. numer. 286. & infr. n. 299. seq.*

LIMITA IV. Vt † regula procedat, prout loqui- 298
tur, videlicet in exsistente in peccato mortali, vnde secus in eo, qui sit leuis opinionis, ex eo, quod sit solitus dicere mendacia, quemquam non lædentia: is enim admittitur ad testificandum, licet minor fides ei adhibeatur, *sicut post Abb. in d. c. testimonium, de testib. & Dd. in c. licet, de probat. scripsit Campeg. de testib. reg. 2. in 3. fallen.*

LIMITA V. Vt † eadem regula procedat in pecca- 299
to mortali successiuo, vtputa in concubinario, vel alio, qui peccatum continuat: secus in momentaneo, & transitorio, quia illud non tantum aggrauat, quantum successiuum: & si aliter diceremus, pauci reperirentur testes, quia septies in die cadit iustus, *c. septies, ae pœnitent. distinct. 4.* & nemo sine crimine viuit, *c. nisi cum pridem, extra, de renuntiat. cum aliis per Ausr. de reprob. test. n. 79. vers. 1. dummodo, &c.* Et hinc propterea dixit Rota coram Domin. Cæsare de Grassis, quod in hac quæstione, exsistens in peccato mortali, an scilicet possit testificari, necne: maxime est attendenda perseuerantia, & consuetudo, *iuxta ea, quæ scripsit Felyn. Alber. & Bagarott. in locis per eum citatis.*

Sed hæc † limitatio videtur declaranda, *secund. Clar.* 300
in pract. §. fin. q. 24. sub d. vers. quæro nunquid vt procedat de iure ciuili, secundum quod peccatum mortale non repellit testem, nisi sit continuatum: secus de iure canonico, in quo solum peccatum mortale testem repellit, non sequuta pœnitentia, etiam quod sit momentaneum, *vt ibi per eum, & dixi supr. num. 296. seq.* præsertim quando peccatum mortale descendit ex crimine graui, cum tunc ex solo reatu non sequuta pœnitentia, satis dicitur peccator in peccato continuare, & perseuerare, etiam quod illud non nisi semel commiserit, *vt bene post Felyn. quem allegat, declarat Ausrer. de reprobat. test. d. num. 79. vers. sed dicta perseuerantia in crimine capi potest dupliciter.*

ARGVMENTVM.

De bannito, quando sit infamis, & quando ob infamiam a testimonio repellitur.

SVMMARIA.

Regula prima sit, quod bannitus, & in contumaciam condemnatus pro delicto, infamis est, n. 301. & 303. licet aliqui ibi relati, n. 302. contrarium dixerint.

Amplia primo, multo magis in bannito & condemnato propter homicidium, n. 304.

Amplia secundo, multo magis in eo, qui post litem contestatam aufugit, & permisit se condemnari, n. 305.

Amplia tertio, vt sit infamis non solum infamia facti, vt nu. 306. 307. & 308. & seqq. vbi hoc declaratur, verum etiam infamia iuris.

Amplia

Amplia quarto, vt bannitus infamis sit non solum, si condemnatus sit in contumaciam, vigore statutorum volentium contumacem haberi pro confesso, vt ibid. nu. 307. verum etiam si sit condemnatus secundum formam iuris communis, n. 311.

Amplia quinto, siue processum sit per viam accusationis, siue etiam per viam inquisitionis: vtroq; enim casu bannitus, & condemnatus infamis est: sed quando hæc ampliatio vera sit, vide ibid. n. 312. & seqq.

Amplia sexto, quia etiam de iure canonico bannitus infamis est, n. 318. seqq.

Limita primo, vt regula procedat in bannito & condemnato pro delicto famoso, secus si delictum non est famosum, nu. 321. vbi etiam de condemnato in pœnam extraordinariam, licet contrarium in bannito & condemnato pro vulnere, n. 323.

Limita secundo in bannito & condemnato pro delicto solum punibili vigore statuti, & non de iure communi, nam is infamis non est, n. 324. & 325. vbi declaratur hæc limitatio.

Limita tertio in bannito & condemnato in contumaciam, non ex probationibus præcedentibus, sed ex sola contumacia: is enim infamis non est, n. 326. & seqq.

Banniri & condemnari in contumaciam nemo potest, nisi super delicto præcedant plenæ probationes, vt n. 327.

Inquisitio hodie successit loco accusationis, n. 316.

Inquisitionis remedium hodie de consuetudine reputatur ordinarium, & non extraordinarium, n. 317. quod procedit etiam de iure canonico, n. 320.

Regula secunda sit, quod bannitus, cum infamis a iure reputetur, hoc ideo a testimonio repellitur, n. 328. licet aliqui relati ibid. n. 329. contrarium dixerint.

Amplia hanc secundam regulam, non solum in bannito secundum terminos iuris ciuilis, sed etiam secundum terminos statutorum, & consuetudinis volentis contumacem haberi pro confesso, nam & is bannitus a testimonio repellitur, n. 330.

Amplia secundo, etiam in bannitis, quibus conceditur saluus conductus ad effectum testificandi, nam & hi non sunt testes integræ fidei, n. 331. & seq.

Amplia tertio, etiam in bannito tolerato: tolerantia enim non tollit testis inhabilitatem, & criminis exceptionem, n. 333.

Limita primo hanc secundam regulam, vt non procedat extra locum banni: tunc enim potest bannitus testimonium ferre, nu. 334. declara, vt n. 335.

Limita secundo in condemnatis & bannitis iudicis officio nemine accusante, nam & is a testimonio non repellitur, n. 336.

Limita tertio, vbi veritas per alios haberi non potest, n. 351.

Limita quarto, quia etsi bannitus a testimonio repellatur, examinatus tamen facit qualequale indicium, n. 349. sed hoc indicium sufficit ad inquirendum generaliter, non autem specialiter, n. 350.

Limita quinto in bannito restituto, is enim testimonium ferre nō prohibetur, nu. 337. seqq. vsq; ad num. 349. vbi pluribus modis ampliatur & declaratur hæc quinta limitatio.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS VIII.

BANNITVS an & quando à testimonio repellatur, vt bene dignoscamus, operæ pretium est primò videre, quando dicatur infamis, & in hoc

301 REGVLAM constituo affirmatiuam, † quod scili- 301
cet bannitus, & condemnatus pro delicto, ob eius non comparitionem & contumaciam, *iuxta ea, quæ latè deduxi in 1. lib. quæst. 11. sub tit. de inquisitione*, dicitur infamis. Sic nempe reprobatis contrariis, stantibus præsertim statutis, & generali consuetudine procedendi ad condemnationem contra contumaces, vti confessos de delictis, de quibus inquiruntur, per plures rationes bene demonstrat post antiquiores, quos allegat, Nell. *viden. in tract. de bannit. part. 1. 2. temp. q. 49. per totam, præsertim in versic. aduerten. lum, quod super eodem facto, vsq; ad finem quæstionu, sequitur Conrad. in pract. §. 3. de offic. prat. in cauf. crimin. rubr. de contum. & bannit. n. 25. fol. mihi 448. communem* * *dixit Rolan. cons. 41. num. 48. lib. 1. & faciunt Dd. allegati infr. in 2. reg. huius artic. n. 318. seqq.* vbi hoc ideo repellunt à testificando bannitum, quia infamem reputant.

Et licet contrarium quod † imo bannitus in contu- 302
maciam etiam vigore statutorum, volentium, contumacem haberi pro confesso, non dicitur infamis, affirmauerint Bart. *in l. ictus fustium, n. 8. ff. de hu, qui not. infam. Bal. l. 1. n. 4. C. de calumniat.* vbi, quod ita communiter tenent Dd *& in l. fin. in fin. C. de requir. reis. Fel. in rubr. de re iudic. n. 15. in fin. Marsil. in pract. §. postquam, n. 67. & in tract. de bannitis, in verbo, contumaciam, n. 48. & 145. Paul. de Castr. in l. ob hac verba, n. 2. ff. de hu qui not. infam. Foller. in pract. crim. in verbo, & confitebuntur in 4. part. 3. partis, nu. 36. cum aliis relatis per Fabr. Saraya in addit. ad Matthesil. sing. 62. ad medium addit. octau. vers. & an habitus pro confesso. & per Iac. Port. Imol. cons. 96. nu. 24. & Bal. vbi sup. referat. lar. in pract. §. fin. q. 71. vers. quæro nunc. Cephal. in cons. 355. nu. 6. lib. 3. Card. Alban. in lucubrat. ad Bart. in l. Cassius, n. 10. ff. de Senat. Burs. in consil. 122. nu. 6 lib. 1. vbi etiam testatur de communi* * *ex Claro in loco præcitato, Boss. in tit. de inquisit. post n. 54. vers. ergo multo magis.*

Non † per hoc tamen recedas à proposita regula, 303
quam bene defendit ab omnibus rationibus in cōtrarium adductis, *Nell. de bannit. d. q. 94.* & omissis aliis responsionibus, quæ in proposito possent dari, ea potissimum verissima est, vt contraria loquantur, ac debeant intelligi in simpliciter bannito, non autem in bannito, & condemnato simul, prout sunt termini nostræ regulæ. Nam, *vt dixi supr. in 1. lib. q. 11. n. 94. & 95. iuncto nu. 102. versic. limita tertio.* antequam contumax condemnetur, ponitur in banno, & hoc vocatur primum bannum, eo autem non comparente in termino huius primi banni condemnatur, & ista condemnatio vocatur à Dd. secūdum bannum. Primo casu, hoc est in primo bāno, bannum dicitur sententia interlocutoria, etiam quod contumax habeatur pro confesso, ideo non est mirū, si non infamat, quia ficta confessio infamiam non irrogat, *ad gl. & Dd. in l. 1. C. de modo mulctan. cum aliis relatis per Bald. & Dd. supr. in contrarium adductos.* Secundo autem casu bannum secundum non remanet in puro nomine banni, sed transit in condemnationem, & dicitur sentētia definitiua, non interloquutoria, *vt latè probaui, d. q. 11. n. 93. seqq.* Ideo sicut condemnatus de iure communi, & de crimine, infamiam irrogante, dicitur infamis, *l. 1. ff. de his qui not. infam. cum aliis adductis, hac eadem quæst. in præfat. n. 7. seqq.* ita pariter & condemnatus vigore statutorum. Sic in terminis, & bene, iudicio meo, respondet, & declarat Nell. *d. q. 64. prope fin. versic. & hanc partem veram credo.* vbi expresse dicit, quod hanc opinionem ipse veram credit, non ex vi fictæ confessionis ex banno in contumaciam dato resultantis, sed ex condemnatione subsequuta. *Et ita etiam reperio declarantem Flamin. Car. in tract. de exsequut. sent. c. 1. n. 447.* Et ita teneas. Vide ad comprobationem huius regulæ *inf. n. 309. seqq.*

AMPLIA I. Regulam, vt † multo magis sit infamis 304
bannitus, & condemnatus propter homicidium, vigore Bullæ Pii Quinti, contra homicidas, & bannitos, sub datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno eius primo 1566. tertio Nonas Iulii, & de qua in Bullario, *fol. 937. partic. 2.* quæ quidem Bulla loquitur non solum de homicidis bannitis & condemnatis, vel quorum delictum sit notorium, sed etiam de infamatis, prout eius verba clara sunt, ibi, *vel de homicidio infamati, &c.* eosque tanquam perpetuo infames omni officio & dignitate ptiuatos esse iubet, ergo multo magis locum habet in bannitis & condemnatis in contumaciam, *per ea, quæ in simili statuto Mediolani posuit Boss. in tit. de inquisit. num. 55. vers. & licet aliquando. iuncto nu 56.* Quicquid forsan secus esset, circumscripta simili statuto, vel constitutione, *ad ea, quæ dixi inf. n. 326. seq.* Verùm quod Bulla prædicta locum non habeat in bannito in contumaciam, expresse voluit Rota *dec. 523. tom. 1. fol. 126.* vbi etiam optimè declarat.

clarat, quando intelligantur prædicta verba Bullæ. Vbi vel de homicidio infamati, & faciunt, quæ dixi *inf. q.* 10. *num.* 108.

305 AMPLIA II. Vt † etiam multo magis sit infamis bannitus, qui fugiens, & se absentem faciens post litem contestatam permittit se condemnari, *vt per Matthes. singul.* 62 *in fin. nota, quod si reus.* vbi dixit, quod si reus post litem contestatam in actione furti, vel alia famosa absentauit se, & feratur sententia contra eum absentem vel indefensum, legitime tamen citatum, irrogatur tali casu sibi infamia iuris, non aliter, ac si sententia esset lata contra eum præsentem, *per l. non solum, §. fin. ff. de procur. & per l. primam, §. de qua. ff. de postul.* Quibus iuribus, iuncta gl. probatur, quod infamia per huiusmodi sententiam irrogata tollitur per restitutionem; ergo nisi restituatur, remanet infamia.

306 AMPLIA III. Vt † multo magis regula procedat in infamia facti, licet enim aliqui Dd. relati *sup. n.* 302. voluerint, bannitum non esse infamem infamia iuris, nemo tamen est, qui neget eum infamem infamia facti; * *per text. & ibi notant Bald. Salycet. & communiter * omnes, in l. fin. & ibi gl. in verbo, sed fama, C. de requir. reu.* Qui quidem

307 text. loquitur † non in bannito, & condemnato vigore statutorum volentium contumacem haberi pro confesso, sed secundum terminos iuris communis, *& iuxta*

308 *ea, quæ posui in tit. de inquisit. q.* 11. *num.* 2. *seq. lib* 1. Et † tamen Dd. volunt, eum esse infamem infamia facti, licet non iuris, *vt etiam per Afflict. in constit. grandis vtilitas. num.* 23. vbi amplius declarat, hoc non procedere, quando quis fuisset citatus domi, & citationem ignorasset, vel si sciuisset, habuisset tamen aliquam iustam causam non comparendi, quia tunc nec etiam incurrit infamiam facti, *vt ibi per eum, Nell. de bannit par.* 1. 2. *temporis, d. q.* 49. *vers. aduertendum, quod super eodem facto, Plot. de in lit iuran.* §. 50. *n.* 7.

309 Et † hæc ampliatio apud me non solum est verissima, verum etiam credere nouiter posse attentari, quod text. *in d. l. fin. C. de requirend. reu*, reputans infamem eum, qui absens in criminali causa condemnatus fuit, debeat intelligi non de infame infamia facti, sed de infame infamia iuris. Lex enim illa eum reputat infamem, qui sic in contumaciam pro criminali causa permittit se condemnari. Ergo est infamis infamia iuris, & non facti, cum ad irrogandum iuris infamiam sufficiat, quod ita ius statuat, *vt supr probaui, hæc eadem quæst in præludiis, nu.* 4. *in* 1. *concluſ.* Nec obstet ratio considerata per gloſſ. *in d. l. fin. in verbo, sed fama*, quod scilicet non sit infamis infamia iuris, quia de crimine non est damnatus, *l. athletas,*

310 *§. calumniator, ff. de his qui not. infam.* Nam † præterquam, quod ad inducendum iuris infamiam sufficit, quod ius ita statuat, etiam sine hominis ministerio, & condemnatione, *vt probaui supra in d.* 1 *conclus. num.* 4 *& num.* 5 *in* 2. *conclus.* Adhuc enim falsum est, hunc non esse condemnatum: nam & contra absentes iura permittunt deueniri ad condemnationem in certis casibus, *vt supra probaui in* 1. *lib. tit. de inquisit q.* 11. *num.* 1. & paria sunt ad irrogandum infamiam, vt quis condemnetur præsens, vel absens, *vt in terminis declarat Nell. vbi supra allegatus, de bannit. part.* 1. 2. *temporis, quæst.* 49 *prope finem, vers. hoc esse verum. sic ostendo.* Et nihilominus aduertatur, quod text. *in d. l. fin.* quoad infamiæ irrogationem contineatur simplici edicto contra latitantem proposito, cum commissa annotatione bonorum, *iuxta proposita per nos, lib.* 1. *d. q.* 11. *num.* 2. ergo non est requirenda condemnatio, si lex eam non requirit.

311 Et sic, † ni fallor, habemus text. clarum & apertum, *in d. l. fin. C. de requir. reis*, probantem, bannitum & condemnatum in contumaciam, dici infamem, non solum, quando est habitus pro confesso vigore contumaciæ, iuxta formam statutorum, & prout sunt termini propositæ regulæ, *de qua supr. num.* 301. sed etiam quando est simpliciter condemnatus, iuxta formam iuris communis, licet in hoc vltimo communis * opinio & communis intellectus *ad l. fin.* sit, vt habeatur solum pro infame infamia facti, & non infamia iuris, vide *inf. n.* 329. *&* 330.

312 AMPLIA IV. Vt † bannitus & condemnatus dicatur infamis, siue processum fuerit contra eum per viam accusationis, siue etiam per viam inquisitionis, fuerunt enim in hoc quatuor opiniones, *quas bene refert Nell. de bannit. part.* 1. *secundi temporis, quæst.* 50. *per totam*, quarum prima fuit gl. *in l* 1 *§ præterea, ff. de iust. & iur. tutor. & ibi etiam Dyn. & in l. fin & ibi etiam Cyn. eodem*, & vtrobique Rayner. de Forliuso, volentium, bannitum & condemnatum ex processu per viam inquisitionis non dici infamem. Altera † fuit opinio Abb. Pap. Odr. & Andr

313 de Pisis, volentium e contra, eum dici infamem, etiam quod per viam inquisitionis fuerit cõdemnatus, & cum hac secunda opinione concordant Dd. allegati *supr. hac ead. quæst. in præ'ud. n.* 8. *vbi vide.* † Tertia, & media succel-

314 sit opinio Bart. *in l. infamem, num.* 7 *ff. de public. iudic.* distinguentis, quod vbi iudex inquirit virtute arbitrij sibi cõcessi aliter, quam ex vi publici iudicij, *vt in l. nullum, C. de testibus, & aliis casibus supra positis in* 1. *lib. tit. de inquisit. quæst.* 1. *num.* 9. & tunc damnatus per inquisitionem non fit infamis. Si verò iudex inquirat super publico iudicio, quo casu tunc inquisitio succedit in locum directæ accusationis, & tunc talis sic per inquisitionem damnatus bene efficitur infamis. Rationes autẽ harum trium opinionum post Bartol. *in d. l. infamem* bene explicat, & refert Nell. *d. q* 59 *per totam, in discursu.* † Sed quarta, &

315 verior est eiusdem Nelli opinio, *ibid. in fine quæstionis, vers. sit ergo conclusio, post Ioan. Calder. & Nicol. de Neapol. quos allegat*, quod siue procedatur super publico iudicio, siue etiam priuato, dummodo crimen de se sit famosum, *iuxta terminos d. l. infamem. ff. de public. iudic. & dixi supr. nu.* 9. semper damnatus etiam per inquisitionem dicatur infamis. Et † hoc, quia cum hodie inquisitio successerit

316 loco accusationis, *l.* 2. *§ si ex publico, vbi Bart. num.* 12. *Bald. num.* 57. *ff. de adult. l penultim. ff. de public. iudic. l. congruit, ff. de offic. præsid. gloss. & communiter * Dd. in l. ea quidem, C. de accusat.* & † ob id inquisitionis remedium saltem de con-

317 suetudine reputetur ordinarium, non autem extraordinarium, *vt per Bald. in l. ea quidem, num.* 44. *& ibi etiam Alber. colum.* 2. *vers. de consuetudine tamen, Boss. in titul. de inquisit. num.* 8. *Anton. Gomez. ar. resolut. tomo* 3. *tit. de delict. cap.* 1. *num.* 8. *Anton. Gomez. ar. resolut. tomo* 3. *tit. de delict. cap.* 1. *num.* 10. *& num.* 49. *in fin. vbi testatur de communi * opinione, * mer. Clar. in pract. §. fin. q.* 3. *versic. sed certe quicquid sit de iure, Decian. cons.* 18. *num.* 195. *lib* 1 hoc ideo non debet in proposito constitui aliqua differentia inter istos procedendi modos, & si aliter diceremus, nullus hodie reperiretur infamis ex condemnatione, cum, vt notum est, omnes condemnentur per viam inquisitionis, etiam quod præcedat accusatio, *prout etiam bene considerat Nell. d. quæst. 59. post principium, ver. nam si diceremus.* Et ita credo

318 etiam se habere communem * Dd. opinionem, *prout testatur Angel. in l. ea quidem, num.* 28. *C. de accusat. & prout eum refert Clar. in pract. §. fin. q.* 72. *ver. damnatus, & dixi sup. in præludiis, n.* 8.

Et † licet Crot. *in cons.* 254. *n.* 6 *lib.* 2. prout illum refert Hector Æmil. *in tract. de testib. part.* 1. *verbo, bannitus, nu.* 10. *fol. mihi* 324. dixerit, bannitum per inquisitionem non incurrere notam infamiæ, præsertim de iure canonico, quod propterea in tertis Ecclesiæ quoad temporalem iurisdictionem maximè obseruandum affirmauit. Ego

319 tamen † verius credo, etiam de iure canonico hûc bannitum & condemnatum per inquisitionem esse infamem, & hoc, quia etsi de iure canonico inquisitionis remedium sit extraordinarium, & non ordinarium, secundum communem * Dd. opinionem, *de qua dixi in* * 1. *lib. titul. de inquisit. quæst.* 1 *num.* 8 *versic. sed vide.* Ista tamen

320 communis opinio non seruatur de facto; † quia etiam

de iure canonico, in quibuscunq; criminibus potest per inquisitionem procedi, & inquisitionis remedium est ordinarium, non autem extraordinarium, *vt per Clar. in pract. §. fin. q.* 3. *vers. sed certe quicquid sit de iure, iunctis aliis per nos relatis, d. q.* 1. *n.* 8. *in prin. & n.* 10.

321 LIMITA I. propositam regulam, vt † procedat in bannito & condemnato in contumaciam pro causa & delicto famoso: secus si delictum non est famosum. Ita probat text. *in l. fin. C. de requirend. reis*, vbi loquitur de bannito pro causa pecuniaria, *Felyn. in rubr. de re iudic. num.* 15. *in fin. Nell. de bannit. part.* 1. 2. *temporis, q.* 49. *in princip. vers. si enim est damnatus, & post medium quæstionis, versicul. hanc etiam partem, vbi ita intelligit text. in l.* 1. *C. de modo multan.* & loquitur etiam in eo, qui est condemnatus in

322 pœnam extraordinariam. Nam † tunc nec etiam irrogatur infamia, *Conrad. in practic. §.* 3. *de offic. prætor. in causs. criminal. rubric. de contumac. & bannit. num* 35. *fol.* 448. Sicut enim non omnis condemnatio in præsentem infamiam initicit, nisi sit vel pro publico delicto, *iuxta text. in l. infamem, ff. de public. iudic.* vel pro alio enumerato *in l.* 1. *ff. de his, qui notant. infam.* ita pariter nec hoc debet o-

323 perari condemnatio in absentem. Et † si contrarium quoad infamiam facti in condemnato in pœnam pecuniariam pro vulneribus, senserit Plot. *de in lit. iuran. §.* 54. *num.* 7.

324 LIMITA II. Et † hæc limitatio descendit ex præcedenti, vt regula procedat in bannito & condemnato pro delicto punibili, & reprobato à iure communi, secus si solum esset punibile, & reprobatum à statuto: nam tunc is infamis non erit. Sic enim per text. *in l. cassat, de act. & oblig. & post Bart. & Dyn. quos allegat*, volunt Nell. *de bannit. part.* 1. 2. *temporis, q.* 49. *in prin. vers. & ideo si damna-*

235 *tur.* † vbi tamen hoc limitat, quando statutum illud delictum faceret publicum, *iuxta notata per Bart. in l.* 1. *ff. de public. iudic.* Tunc enim efficeretur infamis, tanquam de publico delicto condemnatus, *iuxta l. infamem, ff. eodem*, etiam quod esset publicum iure statutario, ac non communi, *vt ibi per Nell.*

326 LIMITA III. Vt † eadem regula procedat in bannito & condemnato non ex sola contumacia, sed ex præcedentibus probationibus super delicto receptis; sola enim contumacia, non aliter constito de delicto, etiam quod ex eo statutum inducat fictam confessionem, infamiam non irrogat, *sicut pluribus demonstrat Alciat. de præsumpt. regul.* 22. *per totam, præsertim num.* 4. *refert & sequitur Conrad. in pract. in §.* 3. *de offic. prætor. in caus. crim. rubric. de contumac. & bannit. num* 35. *fol. mihi* 448. Imo con-

327 tumacem † non posse banniri & condemnari pro delicto, nisi plenè præcedant probationes super eodem delicto, de quo inquiritur, etiam in stante statuto, quod contumax habeatur pro confesso, pluribus demonstrat Martil. *in pract. §. postquam, num.* 48. *seqq. & in l.* 1. *num.* 129. *C. de rapt. virgin. & cons* 82. *nu.* 40. *& cons.* 117. *num.* 30. *seqq. Foller. in pract. crimin. in* 4. *part.* 3. *partis principalis, verbo, & si confitebuntur, num.* 15. *Boer. decis.* 63. *num.* 5. *Cephal. cons.* 241. *nu.* 65. *& 73. lib.* 2. *Ruyn. cons.* 68. *num.* 5. *lib.* 1. *Boss. in tit. de reis requiren. sub num.* 23. *& in tit. banniti quid admittant, num.* 18. * *in fin. Plot cons crim. diuers.* 72. *n.* 34. *vol.* 1. *& est * communis, vt latius dixi in* 1. *lib. tit. ad inquisit. q.* 11. *nu.* 16. *& ad ibi tradita me remitto.*

Hactenus de infamia banniti, videamus modo, quando possit esse testis, & in hoc

328 REGULAM secundam † constituo negatiuam, quod scilicet bannitus, cum, vt supra, infamis à iure reputetur, hoc ideo à testificando repellatur, *sicut ex Baldo, quem allegat in l. cum mulier, num.* 6. *ff. solut matrimon. voluit Marsil. in pract. crimin. §. aggredior, num.* 94. *& in tract. de bannit. verbo, exsules, num.* 8. *Donat. à Fl. lib.* 4. *conclusionum, verbo, testu. vers. bannitus, fol.* 311. *vbi allegat Iaſ. in l.* 1. *§. sublata. ff. ad Treb. & Aym. in consil.* 210. *&* 309. *quos hoc in specie*

dicentes non reperiisse, affirmauit Hector Æmil. in tract. de testibus, verbo, bannitus, num. 1. *& numer.* 2. *fol. mihi* 323 *part.* 1. Sed licet in specie hoc non dicant, satisfaciunt tamen eorum rationibus, dum bannitum æquiparant vel excommunicato, vel deportato, quo casu cum habeatur pro mortuo, perdatque omnia iura & beneficia ciuitatis, & iuris communis, *secundum magis communem, de qua per Iaſ. in consil.* 166. *&* 167. *volum.* 2. iccirco à testimonio fore repellendum, bene demonstrat Conrad *in practic. §.* 2. *de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, §. personas testium aggrediendo, verbo, bannitur, numer.* 38. *fol. mihi* 86. *sequitur Burſat. in consil.* 20. *numer.* 50. *lib.* 1. *vbi aliis relatis sequitur Burſat. in consil.* 20. *numer.* 50. *lib.* 1. *vbi aliis relatis sequitur Burſat. de magis communi * Dd. opinione*, & loquitur præ- * sertim in bannito propter homicidium, de quo etiam expresse loquitur Bulla Pij V. de qua feci mentionem *supra, numer* 304. *nec dissentit Mascard. de probat. lib.* 3. *conclus.* 1356. *num.* 38. *& bene comprobat Flam. Cartar. in suo tract. de exsequut. senten. c. fin. num.* 80. *& ibi etiam testatur de communi.*

Et † licet Bald. *in c. super eo, num.* 4. *extra, de testibus*, di- 329
xerit, bannitos de iure ciuili posse testimonium ferre, eo, quia tale bannum iuris infamiam non irrogat, cum potius fingatur contumax, quam conuictus, contumacia autem non infamet, & in hoc asserat concurrere communem * Dd. opinionem, & Bald. sic vt supra di- *
centem sequuti sint, Felyn *ibidem, num.* 6. *Alexand. de Nec* centem sequuti sint, Felyn *ibidem, num.* 6. *Alexand. de Nec-uo, consil.* 8. *num.* 8. *Alber. in* 4. *parte statut. quæst.* 72. *in* 1. *du-bio*, vbi etiam, quod hæc opinio communiter * appro- *
batur, & seruatur, *Campeg. de testibus, regul.* 53. *in princip. Laurent. Kirchouius cent.* 1. *suarum commun opin. conclus.* 23 *in* 1. *editione, & in* 2. *editione, conclus.* 43. *Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, bannitus, versicul.* 1. *fol.* 13. *Clar. in practic. §. final. quæstion.* 71. *versicul. præterea quæro, Mascard. de probat. lib.* 1. *conclus.* 162. *numer.* 34. *& lib.* 2. *conclus.* 731. *num.* 1. vbi tamen loquitur de exsule, *Hector Æmil. de testibus, verbo, bannitus, numer.* 3. *sequentibus, folio* 323.

Non † per hoc tamen recedas à proposita regula, 330
quæ verissima est, & procedit non in bannito simpliciter pro maleficio, secundum terminos iuris ciuilis, prout loquuntur omnes præcitati Dd. & præcipuè Bald. qui originaliter allegatur *in d. cap. super eo*, sed in bannito, secundum terminos statutorum, vigentium vbique generaliter, & volentium, contumacem haberi pro confesso: quo casu cum infamia irrogetur etiam iuris, prout reprobatis contrariis, probaui *supra, in* 1 *reg. num.* 301. *seqq.* iccirco eum à testimonio repelli, isto casu consentit etiam post Bart. quem allegat, idem Bald. *in d. cap. super eo, eodem numer.* 4. *versicul sed Bartol. dicit, Felyn. ibidem, per eo, eodem numer.* 4. *versicul sed Bartol. dicit, Felyn. ibidem, num.* 6. *& in cap postulasti, num.* 5. *de foro competen. Roland. consil.* 45. *num* 48. *seq. lib.* 1. *Kirchou. d. conclus.* 23. *nec dissentit Clarus in d. quæst.* 71. *eodem versicul. præterea quæro, & expresse declarat Hector Æmil. de testibus, d. verbo, bannitus, numer.* 11. imo de iure forsan verius posset attentari, quod & bannitus secundum iuris formam etiam statutis circumscriptis, sit iuris infamia notatus, *vt admonui supr. num.* 311. sed statutis prædictis concurrentibus, res omni caret difficultate, licet contrarium asseruerint Dd. relati *supr. num.* 302.

Et † licet rursus Clar. *in d. vers. præterea quæro, in fin.* di- 331
xerit, quotidie apud eum seruari, vt bannitis salui conductus concedantur, ad hoc, vt tutè possint se examini subiicere (prout etiam aliquando apud nos seruatum fuisse, negare non possum,) & ob id inferat, eos profuisse, negare non possum,) & ob id inferat, eos profuisse, negare non possum,) & ob id inferat, eos prof

testificandum admitti, sed non haberi pro integris testibus; ideo non est mirum, si etiam banniti admittuntur,& nihilominus, quod quando banniti ad se examinandum accedunt sub saluo conductu: tunc tanto minus eis credatur, eo quia certo sciunt se recessuros, ponit Boss.*in tit. de inquisit. n.60.*

333 AMPLIA huius † octaui articuli propositam secundam regulam, vt procedat etiam in bannito tolerato: tolerantia enim non tollit inhabilitatem testis, & criminis exceptionem, item nec infamiam, ideo nec etiam facit, vt à testimonio non repellatur, *secundum Felyn. in c. super eo, nu.1. extra, de testib. Abb. in c. nihil, num.15. de elect. Dec. in c.1. num.1. de except. quos in proposito refert & sequitur Io. Mar. Montic. in suo repert. test. verbo, criminosus, fol. mihi 22. col.1. vers. pen. & seq.*

334 LIMITA I. dictam † secundam regulam, vt non procedat extra locum bāni, extra quem potest bannitus & testimonium ferre, & alia officia exercere, *secundum Bal. qui ad id originaliter allegatur in l.1. num.17. versic. item possunt excommunicati, C. de hared. instit. quem in proposito referendo sequuti sunt, Corrad. in practic. §.2. de offic. pretor. in caus. ciuil. tit. de test. rubr. personas testium aggrediendo, nu.38. in fin. fol. mihi 8 & col.2. Io. Mar. Montic. in suo repertorio test. verbo, bannitus, fol. mihi 14. col.1. vers.1. Bursat. cons.316. n.46. lib.3. Mascar. de probat. lib.1. concl.162. n.34. vers. quæ conclusio, & lib.2 concl.731. n.2. vbi de exule, & lib.2. concl.1356. nu.38. Hector Æmil. in tract. de testib. verbo, bannitus, nu.8. & 9. fol. 314. part.1.*

335 SVBLIMITANDO † hanc limitationem, aduerte, quod illa apud me, vel non est vera, vel saltem est declaranda, vt procedat in bannitis nō propter delictum, & causam famosam, sed vel propter solam contumaciam, vel propter causam pecuniariam, *iuxta posita superius, num.321. seq.* At in bannito propter delictum, & crimen famosum, cōtrarium procul dubio verius est, quia infamia illum sequitur, quocunq; vadat, sicut lepra leprosum, *vt ex Alciat. & aliis, quos allegat, declarat Corrad. in pract. vbi supr. §.3. de offic. pretor. in caus. crim. tit. de contumac. & bannit. post num 35 fol. mihi 448.* ideo in omni loco fore à testimonio repellendum, dixit Roland. *in consil.41. num.49. lib.1.*

336 LIMITA II. eandem † secundam regulam, vt procedat in bannitis & condemnatis per inquisitionem iudicis officio, nomine accusante. Tales enim non incurrunt aliquam infamiæ notam, ideo bene probant, vt firmat Crot. *in cons.254. num.6. lib.2.* vbi ait, hanc opinionem maxime procedere de iure canonico, & obseruandam esse in terris Ecclesiæ subiectis, quoad temporalem iurisdictionem, *refert & sequitur Hector Æmil. in tract. de testib. par.1. verbo, bannitus, n.10 fol.324.* Sed hæc limitatio confunditur ex dictis per nos *sup. nu.312. seqq. & præsertim, n.318.*

337 LIMITA III. In bannito restituto: † nam ex quo etiam intelligitur restitutus ad famā, hoc ideo eum posse esse testem, *post Paul. de Leazar. quem allegat,* voluit Alex. *in cons.112. omissis argumentis, vers. & propriè loquitur,*

338 *lib.2.* † vbi pariter post Bart. quem allegat, hanc limitationem dicit veram esse, si bannitus cancelletur, quia bannum remittatur: secus autem si ex eo, quia condemnationem soluerit, *sequitur Marsil. in practic. §. aggredior, num.96. & hos omnes refert Hector Æmil. de testibus, d. verbo, bannitus, numer.13. fol.325. addo Bald. in cap. super eo, numer.4. vers. sed quid si est rebannitus, extra, de testibus, vbi bene fundat hanc limitationem, Corrad. in pract. §.2. de offic. pretor. in caus. ciuil. tit. de testibus, §. per onas testium aggrediendo, verbo, bannitus, sub num.38. fol. mihi 86. vbi allegat Alexand. & Marsil. in locis pracitatis, Matthesil. singul.62. nota, quod si reus, per*

339 *text. iuncta gl. Boss. in l.1 §. de qua, ff. de postul.* † & loquitur in restituto non per viam gratiæ, sed iustitiæ, videlicet propter iustam absentiæ causam, *Mascard. de probation. lib.3. conclus.1356. num.38.* Et licet Cæpoll. *in l. quod si fugitiuus, in princip. num.2. de adil. edict.* videatur tenere contrarium, † tamen contra Cæpoll. est communis * opinio, 340
vt expræallegatis apparet, & testatur Oddus, qui alios pro hac limitatione allegat in suo tract. de restit. in integr. part.2. q.96. artic.1. num.96. & seqq. & faciunt, quæ de infame restituto dixi *supr. n.79. hac ead. quæst. artic.1.* *

AMPLIA hanc tertiam limitationem, vt † procedat etiam in bannito restituto post iuramentum, ante 341
tamen depositionem: nam talis restitutio retrotrahitur ad tempus iuramenti, & valet depositio. *secundum Gandin. in tract. de bannit. q.70.* prout illum refert Nell. *in eod. tract. in par.1.3. tempor. n.16.* sentiens quoque esse regulare, vt attendatur tempus depositionis, non iuramenti, *per l. duæ causa, ff. ad Trebell.* Et licet contra hanc ampliationem faciat text. *in l. si quando, C. de testib.* & Bar. *in cons.147.* generaliter dixerit, quod si quando testis iurauit, non erat infamis, quando autem deposuit sic, valeat tamen eius dictum; ita à contrario sumpto argumento non debeat valere testimonium eius, qui tempore iuramēti erat infamis; non per hoc tamen recedas ab ea, quæ & verior & æquior est, *prout testatur Oddus de restit in integr. par.2. q.95. art.4. n.25. seqq.*

SVBLIMITA I. eandem † tertiam limitationem, 342
vt procedat in eo bannito restituto non solum aduersus bannum, sed esse expresse ad famam, honores, & dignitates. Per simplicem enim delicti indulgentiam non censetur restituta fama, *l. fin. C. de genera. abolit. l. generali. C. de sentent. pass.* secus per in integrum gratiosam restitutionem, *l.1. C. de sentent. pass. cum aliis relatis per eundem Odd. vbi supr. q.94. artic.4. num.14. seq. & q.96. articul.1. & 2. num.1. & seqq.* Ideo ad hoc, vt bannitus restitutus possit ferre testimonium, debet esse in integrum gratiose restitutus, non autem per simplicem indulgentiam remissus. Primo enim casu, vt dixi, infamia est sublata: secundo autem non; vide ad hæc, quæ dixi *in 1. lib. titul. de inquisit. q.6. n.45.*

SVBLIMITA II. Vt † licet bannitus restitutus 343
possit ferre testimonium, hoc tamen erit intelligēdum in causa ciuili, secus in criminali; licet enim Princeps possit delinquenti famam restituere, & iuris infamiam ex delicto incursam ei tollere, *l.1. C. de sentent. pass. l. final. §.1. C. eod.* non tamen potest tollere & remouere infamiam facti, quia opinio hominum de bonitate vel de malitia alicuius non potest remoueri à Principe, nec Princeps potest facere, vt homines credant, illum esse bonum, quem credunt, & credere volunt esse malum, *Abb. in c. cum te, num.9. & ibi Felyn. num.10. de re iudic. Roma. singul.469. incip. dubitatio est magna.* vbi, quod non nisi à Deo facti infamia aboleri potest, *Alc. in l. plus est, n.9. ff. de verb. signific. facit text. in c. Euphemium, 2. q.3. & dixi in 1. lib. d. quæst. 6. num.45. vers. & in proposito scias vnum agitur remanente facti infamia,* sequitur, quod bannitus restitutus possit in ciuilibus testificari, secus in criminalibus, *per ea, quæ dixi hac eadem quæst. art.2. numer.100. iuncto num.115. & est de mente Nell. in tractat. de bannit. in 1. part.3. temporis, num.16. prout illum refert Oddus in d. tract. de restitut. in integr. d.q.95 art.4. num.27.* licet dicat per hanc declarationem destrui quodammodo conclusionem: sed iudicio meo non destruitur conclusio, sed restringitur ad causam ciuilem tantum, *vt dixi.*

Et quando Princeps expresse restituit bannitum ad famam, etiam quoad facti infamiam, (*quod & posse, post Afflict. & Aym. quos allegat, scripsit idem Oddus, vbi supr. q.97. artic.2. num.9.*) tunc quidquid sit in hominum opinione, eum posse etiam in criminalibus testimonium ferre, sine dubio crederem, vt Principis expressa restitutio suum operetur effectum.

SVBLIMITA III. Vt † dicta tertia limitatio procedat in bānito restituto, vel per viam gratiæ, *vt dixi sup.* 344
num.338. & 342. vel per viam iustitiæ, *vt dixi supr. nu.339.* secus si per viam compositionis, & solutionis, *vt dixi sup. d. nu.338.* tunc enim sequuta compositione, resultat maior delicti probatio ob tacitam confessionem, *per ea, quæ posui in 1. lib. in tit. de inquisit. q.5. n.18. seqq. & ad ibi tradita me refero;* ideo nisi expresse fuerit fama reseruata, non crederem, hunc restitutum posse testimonium ferre.

345 SVBLIMITA IV. In † bannito propter homicidium, qui etsi restitutus sit, rebannitus absolutus, vel alias per viam gratiæ vel iustitiæ remissus in totum, aut pro parte, eiusq; sententia, & condemnatio, & processus fuerint quomodolibet cassi, & irritati; adhuc tamē tanquam perpetuò infamis testimonium ferre non potest, nec alia exercere, de quibus in Bulla Pij V. de qua feci mentionem *supra, n.304.*

346 Sed si † Princeps, non obstante dicta Bulla, bannitum hunc ad famam restitueret, quod tunc posset testimonium ferre, dubitandum non est.

347 SVBLIMITA V. Secundum † Odd. *de restit. in integr. d.q.96. art.1. n.97.* vt eadem tertia limitatio non procedat in bannito & condemnato pro falso testimonio; nam is testimonium ferre non poterit, etiam quod restitutus fuerit, vt ibi per eum, qui cum hac declaratione

348 concordat contraria. Et potest esse ratio, quia † testis, qui semel falsum deposuit, non potest amplius esse testis, etiam contra falsarium, *vt per Innocent. in cap.1. de confess. & in c.1. de lit. contest. prout illum refert Mascard. de probat. lib.2. conclus.746. n.5. Aufrer. de reprobat. test. nu.42. cum aliis adductis per Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, falsarius, vers.1. & seqq. fol. mihi 31. col.2. & alibi suo loco dicam.*

349 LIMITA IV. huius † octaui articuli propositam secundam regulam, vt etsi bannitus à testimonio repellatur, examinatus tamen facit qualequale indicium, ad inquirendum sufficiens, *vt per Menoch. de præsumpt. lib.1. q.88. n.13. qui allegat Boss. in tit. de inquisit. n.4. & n.61.*

350 SVBLIMITANDO hanc † quartam limitationem, aduerte, quod Boss. *d. nu.4. iuncto n.54. seqq. vsq; ad nu.62.* expresse loquitur, quoad inquirēdum generaliter, hoc est, quoad assumendum informationes, non autē quoad inquirendum specialiter, ac ad transmittendum inquisitionis formam, & ita etiam in facto obtinuisse, testatur *ibi, n.59. in fin.* Sententiam enim in contumaciam latam, & solum fundatam ex inquisitione formata ex dicto banniti, minime posse exsequutioni mandari, in terminis scripsit Flam. Cartar. qui alios citat, *in tract. de exsequut. sent. & c.c. fin. n.80.* & faciunt, quæ in simili de infame dixi *supr. n.62. seqq.*

351 LIMITA rursus † præcedentem sublimitationem, vt in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, tunc banniti testimonium sufficiat, etiam ad inquirendum specialiter, prout videtur fuisse de mente Boss. *in d. tit. de inquisit. n.58.*

ARGVMENTVM.

De Teste vsurario.

SVMMARIA.

Vsurarius, cum sit infamis, idoneus testis non est, n.352.
Amplia 1. quia in totum repellitur, n.353.
Amplia 2. & in vsurario occulto, n.354.
Limita hanc secundam ampliationem in testamentis, in quibus vsurarius occultus admittitur, n.355.
Amplia 3. vt vsurarius non possit esse testis, etiam post peractam pœnitentiam, n.356.
Limita in vsurario restituto, n.357.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS IX.

352 REGVLA sit, quod † cum vsurarius sit infamis, *l. improbum, & ibi Dd. omnes, C. ex quib. caus. infam. irrog.* imo etiam sit infamis ipso iure, *vt per gl. in d.l. improbum, in gloss. fin. & est communis, * vt per Couar. var. resolut. lib.3. c.3. * nu.2.* Et hoc, etiam quod intra modum à iure ciuili permissum vsuras exerceat, quicquid dixerit gl. *i. in d.l. improbum,* quam communiter reprobari, dixerunt Salyc. *in d.l. improbum, nu.2. Gemin. cons.77. post nu.5. Couar. d.c.3. n.2. Clar. in pract. §. vsura, vers. ponitur etiam, & nouissimè Ludou. Peguer. decis. crim.31. nu.1.* iccirco à testimonio repellitur, tam in causa ciuili, quam in criminali, *Bal. & Castr. in d.l. improbum, C. ex quib. caus. infam. irrog. Bald. in l.1. in 7.q. C. de testam. Marsil. sing.273. incip. notissimum, Aufrer. de testib. n.44. vers. fœnus, Corrad. in pract. in rubr. de testib. §. personas testium aggrediendo, nu.20. pag.81. Mascar. de probat. lib.3. concl.1356. n.25. Lanfr. de testib. nu.102. Plot. de in lit. iuran. §.50. num.15. Clar. in pract. §. vsura, d. vers. punitur etiam, in fin.*

AMPLIA I. Vt † non solum non sit idoneus testis, 353
vt dicit Plot. in l si quando, n.804. secundum vnam impressionem, & secundum aliam, in §.50. n.15. C. vnde vi, sed est etiam penitus inhabilis, *ita dicit Corrad. loco sup. citato, n.20.* & est infamis infamia iuris, quæ penitus & in totum repellit testem, *Corrad. vbi supr. nu.12. pag.7. Dd. in 6. testimonium, de testib.*

AMPLIA II. regulam † supradictam, vt non so- 354
lum procedat in vsurario manifesto, sed etiam in occulto, cuius testimonium irritatur, quandocunq; detegatur vsurarius, *ita dicit Corrad. vbi supr. in pract. d. pag.81. sub n.20.* Et ratio secundum eum est, quia *l. improbum, C. ex quib. caus. infam. irrog.* generaliter asserit, omnes vsurarios esse infames. Cum ergo generaliter loquatur, comprehendit etiam occultos vsurarios, licet contrarium in hoc, quod occultus vsurarius non sit infamis, nec in eo habeat locum dispositio d legis, teneat Salyc. *in d.l. improbum, nu.4. quem sequitur Ludouic. Peguer. d. decis. crimin.35. n.3. vers. sunt tamen.* Sed quicquid sit de hac re, siue dicamus, vsurarium occultum esse, vel non infamem, semper erit à testimonio repellendus, si non ratione infamiæ, at saltem ratione criminis. Vsura enim est grauissimum crimen, *c.1. & toto tit. extra, de vsur.* Criminosus autem etiam occultus repellitur, si crimen contra eum oppositum probetur, *cap. super eo, il 1. & ibi Felyn. de testib. & est de mente omnium, in c. testimonium, de testib.*

LIMITATVR hæc † ampliatio in testamentis, in 355
quibus toleratur vsurarius, qui tempore, quo fuit adhibitus in testamento, erat occultus; nam vitium testis occultum non officit testamento, *Bald. in l.1. in 7.q. C. de testam.* sic & quilibet criminosus in testamento toleratur, si tempore testamenti crimen eius fuit occultum, *l.1. & ibi Dd. C. de testam.*

AMPLIATVR supradicta † regula, vt etiam post 356
peractam pœnitentiam vsurarum, non sit idoneus testis, *Bald. & Castrens. in d.l. improbum, C. ex quib. caus. infam. irrog. Barbat. in tractat. de testib. sub num.11. & num.23. part.2. Corrad. vbi sup. in pract. pag.81. num.20.* Et licet contrariam sententiam, quod imo vsurarius post restitutionem vsurarum non sit inhabilis ad testimonium, quia auctoritate *can. quanquam, de vsuris, in 6.* sit restitutus ad famam, teneat Bald. sibi contrarius, *in cap. pastoralis, prope finem, de offic. ordin.* & hanc opinionem de iure veriorem dicat Crot. *in tract. de testib. in 4. part. num.180. & seq.* prima tamen opinio communiter tenetur, *vt testatur idem Crot. loco citato.*

LIMITATVR regula † prædicta in vsurario restitu- 357
to, quæ tamen restitutio fit per solum Principem, *Salyc. in d.l. improbum, C. ex quib. caus. infam. irrog. sub nu.51. Corrad. vbi sup. in pract. pag.81. sub num.20.*

ARGVMENTVM.

De Teste lenone, & meretrice.

SVMMARIA.

Meretrices sunt infames, num 358.

Meretrix quæ dicatur, n.360.
Meretrix regulariter à testimonio repellitur, n.361.
Meretrix nec etiam in criminalibus testis esse potest, n.361.
Meretrix nec etiam in ciuilibus testis esse potest, n 362.
Meretrix non potest esse testis, etiam quod desierit meretricari, nu. 363.
Meretrix testimonium ferre potest in criminibus exceptis, n.366.
Declara, vt in nu.367. seq. vbi etiam, quod in crimine simoniæ.
Meretrices possunt esse testes in iis, quæ facta sunt in prostibulo, n.369.
Lenones testimonium ferre non possunt, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, n.364.
Quid in marito, qui consentit suam vxorem adulterare, nam & is leno dicitur, & an possit esse testis, n.365.
Leno potest esse testis de iis, quæ in prostibulo fiunt, cum veritas per alios haberi non possit, n.364.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS X.

359 REGVLA sit, quod † cum meretrix sit ipso iure infamis, *ad text. in l palam, §. non solum, ibi, lege notatur, ff. de ritu nupt. & in l. athletas, §. ait prætor, ff. de his qui not. infam. gl. in l. 3 §. lege Iulia, ff. de testib. Alex. cons. 11. n. 1. vers. sed publica meretrix, lib. 1. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. tit. de testib. § personas testium aggrediendo, verbo, leno, & meretrix, nu. 18. fol. mihi 80.* Iccirco eam à testificando repelli, probat text. *in d l. 3. §. lege Iulia, ibi, quæ vepalam quæſtum faceret. & ibi gl ver. o palam, ff. de testib. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. n. 21. Feder Schenck in simils tract. de testib. nu. 17. Iodoc. in pract. crimin. cap. 95. num. 10. Nouell. reg. 218. nu. 20. Gig. de crimin. læsæ maiestat. lib 2. tit. quom. & per quos crim. læsa in. maiest. prob. q. 13. num. 4. vers. mulieres enim, & num. 1. vers. di. cas, quod regulariter, Pariſ. conſ. 67. num. 80. lib. 3. Hieron. Magon. deciſ. Lucen. 89. num. 4. Mascard. de probation. lib. 2. concluſ. 1063. num. 40. & lib. 3. concluſ. 1356. num. 20. Ioan. Maria Montic. in ſuo repertorio, verbo, meretrix, fol. mihi 50. col. 1.*

360 Meretrix † autem, quæ propriè dicatur, bene explicat text. *in d. l. palam, in prin. iuncto §. 1. ff. de ritu nupt. Menoch. de arb. quæſt. lib. 2. caſu 328. Placha in epit. delict. c. 33. nu. 7. 8. & 9. vbi bene exornat, Gig. de crim. læſæ maieſt. lib. 2. tit. quomod. & per quos crim. læſæ maieſt. probe q. 13. n. 4. Duen. ſub reg. 312. Vaſ. in commun. opin. ſub verbo, rapt. fol. mihi 181. (182.) in 1. impreſſione, in paruis, Petr. de Bagarott. inter conſ. crim. diuerſ. conſil. 85. lib. 2. in 4. Cephal conſil. 140. num. 27. lib. 1. Ioſeph. Ludouic. in ſuis commun. opinion. concluſ. 64. per totam, Maſcard. de prob. concluſion lib. 2. concluſ. 1073. pariter per totam, Ludouic. Peguer. deciſ. crim. 12. n. 7.* apud quos, & apud relatos per eos omnes fere contigibiles quæſtiones in materia reperies, de quibus particulariter dicturus sum *infr. in 3. lib. ſuo tit. de delict. carnis*, in materia probationis adulterij. & inhonestatis. Pro nunc sufficiat Lectorem ad prædictos Dd. remisisse.

361 AMPLIA I. Regulam, vt † procedat non solum in criminalibus, secundum communem, de qua testatur Ias. *in l. cunctos populos, num. 54. & ibi addentes ad eum allegant concordantes, C. de ſumma Trinit. & fide cathol. Alex conſ. 11. num. 1. verſ. ſed publica meretrix, vol. 1. Crot. de testib. poſt numer 46. Iodoc. in pract. cap. 50. rubr. de reprobat. teſt. num. 26. Gig. de crim. læſæ maieſt. lib. 2. rubr. quomod. & per quos crim. læſæ maieſt. probet. q. 13. num. 1. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de teſtib. in parte, perſonas teſt. aggrediendo, verbo, leno, & meretrix, verſic. & in criminalibus communis eſt opinio, num. 18 fol. mihi 80. Clar. in pract. §. fin. q. 24. verſicul. item meretrix, Nouell. reg. 216. num. 20. Roland. conſ. 24. num 84. lib. 1. Maſcar. de probat. lib. 2. concl. 1063. n. 40.* † Sed etiam in
362 ciuilibus. Sic enim generaliter, tam in criminalibus, quam in ciuilibus, loquuntur Dd. allegati, *ſupr. in regul. num. 358. ſeq. & in ſpecie voluerunt Iodoc. in pract. crimin. d. cap. 95. numer. 10. Conrad. vbi ſupra, d. num. 18. verſicul. ſed & in ciuil.* Et facit ratio, quia infamis infamia iuris tam in criminalibus, quam in ciuilibus repellitur à testimonio, *vt dixi ſupra, hac eadem quæſtione, articul. 1. numer. 26. ſeqq.*

363 AMPLIA II. Etiam † quod meretrix desierit meretricari, adhuc enim infamis reputatur, *vt bene probat text. in d. l. palam, §. non ſolum, ff. de ritu nupt. Non ſolum autem*, inquit ibi Vlpianus, *ea, quæ facit, verum ea quoque, quæ fecit, & facere deſiit, lege notatur, neq; enim aboletur turpitudo, quæ poſtea intermiſſa eſt.* Ideo non est mirum, si à testimonio repellitur, *vt expreſſe adnotauit gl. in l. 3. §. l. Iulia, in verb. palam, verſ. nota quod etiamſi deſiit, ff. de testib.*

364 AMPLIA III. Vt † & idem sit in lenone, *lenocinium* enim facere, *non minus eſt, quam corpore quæſtum facere*, inquit idem Vlpianus, *in d. l. palam, §. non eſt ignoſcendum, ff. de ritu nupt.* Ideo sicut meretrix propter iuris infamiam à testimonio repellitur, ita etiam repelli debent leno & lena pari infamia notati, *l. 1. in prin. ibi, qui lenocinium fecerit, & l. athletas, §. ait prætor, ff. de his qui not. infam.* & tam in ciuilibus, quam in criminalibus, *ſecundum Auſr. de reprob. teſt. num. 63. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rubr. de teſtib. in parte, perſonas teſtium aggrediendo, nu. 17. verbo, leno & meretrix, fol. mihi 80. Maſcard. de probat. lib. 3. concl. 1356. n. 21.*

365 LIMITA hanc † tertiam ampliationem, vt nō procedat in lenocinio, quod facit maritus retinens vxorem in adulterio deprehensam: is enim per solam hanc retentionem adhuc leno dicitur, *l. 1. §. lenocinij, & l. mariti, ff. ad leg. Iul. de adult.* sed quia non est infamis ipso iure, nisi vt talis per sententiam declaretur, hoc ideo ratione dictæ infamiæ repellitur à testimonio, nisi post ipsam sententiam, *vt per gloſſ. in d. l. athletas, §. ait prætor, ff. de his qui not. infam. Auſr. de reprobat. teſt. n. 62. Conrad. ſub d. num. 16. Maſc. d. concl. 1356. n. 22.*

366 LIMITA I. huius † decimi articuli propositam regulam, vt non procedat in criminibus exceptis, in quibus etiam meretrices admitti, per text. *in c. licet Felyn. extra, de ſimon.* scripsit Nepos de Monte Alban. *in tract. de testib. num. 21.* vbi etiam de crimine læsæ maiestatis, *Gig. in tract. de crim. læſa maieſt. lib. 2. tit. quomod. & per quos crim. læſæ maieſt. probe. q. 13. num. 2. per text. in l. in quæſtionib. ff. ad leg. Iul. maieſt.* vbi Iulia, quæ meretrix fuit, dixerit coniurationem Catilinæ, *Maſc. de probat. lib. 1. concl. 462. nu. 7. & lib. 2. concl. 1063. n. 41* faciunt, quæ in simili de infame dixi *ſup. in 1. art. n. 70.* & quæ generaliter de testibus inhabilibus dicam *infr. q 62. n. 82. ſeqq.*

367 SVBLIMITANDO hanc † primam limitationem, aduerte, quod licet Butr. *in c. tanta, nu. 9. de ſimonia, relatus per Ioan. Mar. Montic. vbi ſupr. verbo, meretrix, in 2. verſ.* dixerit, meretricem nec etiam posse testem esse contra simoniacum, veritas tamen est, quod in eo crimine, sicut in aliis exceptis non prohibetur testificari, *per prælegata*, sed † non est integræ fidei, & omni exceptione ma-
368 ior, *vt per Gig. d. q. 13. n. 3.* vbi propterea infert, quod etiam in crimine læsæ maiestatis, dictum meretricis non sufficit ad torturam sine aliis adminiculis.

369 LIMITA II. Eandem regulam † non procedere in iis, quæ fact. sunt in prostibulo, in quibus cum veritas per alios scīti melius nō possit, quam per lenones & meretrices hoc ideo illos admitti, scripsit Salycet. *in l. ea quidem, n. 113. ad fin. C. de accuſ. Plot. de in lit. iur. ad l. ſi quando, C. vnde vi, §. 4. n. 27. Io. Mar. Montic. in ſuo repert. teſt. verbo, inſamis, fol. mihi 41. col. 1. verſ. 3. allegans, Bauer. in tract. de mora, par. 3. n. 3.* faciunt quæ in simili de infame in genere dixi, *ſupr. n. 51. & ſeq.* de teste inhabili, *infr. q. 62. n. 50. ſeqq.*

ARGVMENTVM.

De Teſte birroario.

SVMMARIA.

Birroarij reputantur communiter persona viles, & infames, nu. 370. ideo à testificando repelluntur regulariter, n. 371. & 373. licet aliqui relati, n. 372. contrarium dixerint.

Amplia

Amplia 1. vt nec birroarius credatur in iis, quæ sunt annexa eorum officio, & quæ illud antecedunt, vtputa si dicant, se aliquid facere de mandato iudicis, n. 374.
Amplia 2. vt nec illi credatur in iis, quæ pendent, & ſequuntur ex eorum officio, vt puta ſi dicant, in exſecutione ſe impeditos, vel aliqua verbali aut perſonali iniuria affectos, n. 376. ſeq.
Amplia 3. vt nec credatur contra reum, quem dicunt in flagranti captum fuiſſe, num. 378. & 379. vbi declaratur hoc procedere in grauibus, ſecus autem in leuibus.
Limita 1. quia birroariis creditur in iis, quæ ſpectant ad eorum officium, vtputa ſi deponant de exſecutione ab eis facta, vel alias, vt in num. 380. ſeq.
Limita 2. in illis birroariis, qui particulariter ſunt deputati ad inquirendum & capiendum delinquentes, quod exemplificatur & declaratur, n. 382. ſeq.
Limita 3. quia birroariis creditur, dicentibus in exſecutione bona non inueniſſe, n. 384. ſeq.
Limita 4. vt birroariis credatur, dicentibus bona, in quibus facta fuit exſecutio ſpectare ad debitorem, n. 386. licet aliqui relati, n. 387. contrarium dixerint.
Limita 5. quia birroariis creditur, ſi deponunt ad rei defenſionem num. 388. vbi etiam, quod admittuntur in ſyndicatu pro ſuo officiali, præſertim ſi in eorum depoſitionibus partim dicant pro dicto officiali, & partim contra, vt n. 389.
Sublimitatur iſta 5. limitatio, vt procedat duobus concurrentibus, videlicet primo, vt birroarii non ſtent amplius ad ſeruitia poteſtatis, ſecundo, vt non ſint extrema vtilitatu, alias ſecus, num. 390. & ſeq.
Limita 6. vt etiam in ſyndicatu poſſint eſſe teſtes contra ſuum poteſtatem, n. 392.
Limita 7. in bariſellis, qui habent annexam iuriſdictionem cognoſcendi cauſſas, & puniendi delinquentes, n. 394.
Limita 8. contra alium birroarium, n. 393.
Limita 9. quia eius depoſitio facit indicium ad inquirendum generaliter, n. 355.
Sublimita 1. generaliter omnes præcedentes limitationes, vt nunquam birroarii in criminalibus admittantur, niſi cum tortura, n. 399.
Sublimita 2. vt in omni caſu nunquam birroarius ſit omni exceptione maior, niſi eius dictum ſit adminiculatum, n. 397. ſeq.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS XI.

370 REGVLA sit, † quod cum birroarii communiter apud homines reputati sint infames, & huiusmodi exercitio, vt plurimum non nisi vilissimi, & omni vitiorum genere aspersi applicentur, vt notum est, & in specie scripserunt Baldus *in l. fin. in 8. quæſt. C. de edict. diui Adrian tollend. poſt nnm. 47. idem Bald. Salycet. Innocen. in locis relatis per Ang. Bero. q. 84. nu. 1. Aufrer. de reprobat. teſt. num. 12. verſ. birroarius, in princ. Clar. in pract. §. fin. q. 7. verſ. habes igitur, in fin. & alii plerique per nos allegandi Dd.*

371 Iccirco eos non solum non esse † idoneos testes tam in ciuilibus, quam in criminalibus, sed etiam non admittendos, & omnino repellendos, præsertim in crimi-
* nalibus communiter * a Dd. receptum est, *vt videre est apud eundem Baldum, vbi ſupr. in d. l. fin. n. 47. ad finem, 8 q. C. de edict. diui Adrian. tollend. & in l. etiam, num. 5. & ibi etiam Salycetus C. de teſtibus, Ang. in ſciendum, ff. de vſuris, Lanfran. de teſtibus, in cap. quoniam contra, in verbo, teſtium depoſitiones, n. 64. verſ. quid de birroario, & ibi Bened. de Vad. in addit. extr. de probatio. Alber. de Malet. de teſtib. c. 2. n. 37. & nu. 57. Aufrer. vbi ſupra, de teſtibus, d. nu. 12. verſicu. birroarius, Campeg. de teſtibus, regu. 16. Bertachin. in ſuo repertorio, verſicu. birroarius poteſt eſſe teſtis, Auguſt. Bero d. ea quæſtione 48. nu. 1.* vbi loquitur de bariſellis, *Grammat. voto 21. nu. 1. vbi eos appellat Alguzerios, Grat. conſil. 43. num. 3. volum. 2. Boſſ. in titu. de denunciat. n. 12. & 13. Conrad. in pract. §. 2. de off. prætor. in cauſſ. ciuilibus, rubric. de teſtibus, in parte perſonas teſtium aggrediendo, n. 32. ſol. mihi 83. colum. 2. Burſat. conſi. 65. num. 12. lib. 1. & conſ. 16. nu. 87. lib. 2. & conſi. 330. n. 168. lib. 3. & conſi. 331. nu. 44. eodem libro 3.* vbi dicit, ita se in facto obtinuisse, *Ioſeph. Ludouic. deciſion. Lucen. 1. nu. 3. Donat. à Tin. lib. 4. conclu. in verbo, teſtis, verſi. birroarii, fol. 311. 2. facie, Paul. Granut. theorem. 19. nu. 3. ſequen. lib. 1. Maſc. de probat. lib. 1. concluſ. 89. in princ. & lib. 3. concluſio. 1358. nu 6. Hector. Æmil. in tract. de teſtibus, in verb. teſtis birroarius, num. 4. & num. 7. fol. 330. part. 1. Oſaſc. conſi. 65 poſt n. 4.*

372 Et licet † Bald. qui originaliter pro ista regula allegatur, *in dict. l. etiam. num. 5. C. de teſtibus*, non simpliciter censuerit, birroarios non esse admittendos in testes, sed tunc demum, quādo fuerint, vel familiares producentis, vel vilissimi. & ob id Grat. *dict. conſi. 43. num. 22.* dixerit, birroarios regulariter fore ad testificandum admittendos, nec ex eo solo, quod sint birroarii, reprobandos, nisi quando etiam alios defectus, puta, vilitatis, & familiaritatis patiantur, & in iis terminis loqui asserat Doctores, volentes eos à testimonio repelli: quod & idem etiam voluit Petr. Moncada *in addit. Crot. de teſtibus, part. 4. num. 125. & ante istos Ioann. Andr. in addit. ad Specul. in titul. de teſte, §. 1. ſub num. 96. in additione, in verbo, artifex*, dixerit, etiam ex generali consuetudine, recepram esse, vt testes non repellantur ob exercitii vilitatem, imo istos satellites non sic viles, & infames, *prout ſupra adnotauimus*, sed eos milites, & militare voluerit Cassan. *in conſuetudine Burgund. titu. des iuſtices. §. 7. verſ. lamende, de ſimple reſcuſſe, num. 46 per text. in l. 1. C. de ſportu.*

373 Non per hoc † tamen recedas à proposita regula, tum quia magis communiter * recepta fuit, *vt ex prælle-* * *gatis* apparet, tum etiam, quia negari non potest, eos publice reputari vilissimos, infames, & omni vitiorum macula aspersos, ideo minime credendum, *Tiraq. de vtroque retract. §. 6. gl. 9. n. 2.*

374 AMPLIA I. vt birroariis fides non † adhibeatur etiam in iis, quæ sunt annexa eorum officio, & quæ illud antecedunt, vtputa si dicant, se habere in mandatis aliquid faciendi: nisi enim de mandato doceant, minime eis creditur. Sic enim in mandato de capiendo aliquem probat text. *in l. prohibitum, vbi Barto. in ſummario, num. 1. Luc. de Penna pariter in ſummario, & num. 3. verſicu. nota etiam, quod non creditur, C. de iure fiſci, Bald. in l. conſentaneum, in 8. notabil. C. quomodo & quando iud. Iaſon in l. cum proponas, numer. 7. C. de pact. Boer. deciſion. 170. numero 2. verſiculo, quia habens mandatum de capiendo, Boſſ. in titul. de careor. numer. 93. Clar. in practic. §. final. quæſtion. 28. verſ. dictum eſt, & dixi in 1. libro, titu. 4. de carceribus, & carceratis, quæſtion. 32. numer. 31.* † Et in simili de mandato citandi, quod
375 nuntio non creditur, hoc idem affirmarunt Ioann. Andr. *in addit. ad Specul. in titu. de citat. §. ſequitur, verſicu. ſed nunquid credetur, numero 6. in addit. incip. quoniam hunc articulum breuiter, &c. in fin. Bartol. in l. 1. §. quia carnis, num. 2. ff. de offic. præfect. vrb. Felyn. in capitul. quoniam contra, numero 13. in fine, extra. de probat. vbi ita communiter * tenent affir-* *mat, & in capitu 1. numero 13. verſicul. quarta concluſio, extra, de iud. Iaffred. deciſion. 228. incip. nuntio referenti, & latius dicam in quæſt. ciuil. ſub titul. de proba. libr. 2.* vbi particulariter de fide, & probatione publici nuntii pertractabo, & generaliter, tam de nuntio, quam de birroario, quod eis non credatur non solum in separatis, sed etiam in annexis ad eorum officium, adeas Masc. *de probat. libr. 1. concluſ. 189. n. 3 Hector Æmil. in tracta. de teſtib. verſ. teſtis birroarius, n. 21. fol. 334. par. 1.*

376 AMPLIA II. vt birroariis † non credatur, nedum in iis, quæ antecedunt eorum officium, *vt dixi in antecedenti ampliation.* verum etiam nec credatur in iis, quæ pendent, & sequuntur ex eorum officio, vtputa, si dicant in aliqua exsecutione ciuili, aut criminali, reali, vel personali, se fuisse impeditos: videntur enim isto casu deponere ad eorū exonerationem, ideo nullam fidem faciunt, *vt trad per Alc. de præſumt. reg. 3. præſumtione. 14. n. 7 Millem in praxi crim. proſequen. folio mihi 50. nu. 31. & 32. Boſſ*

in tit. de denuntiat. num. 12. Menoch. de arbitr. q. lib. 2. casu 112. num. 12. Paulus Granut. d. theorem. 19. n. 6. Mascar. de proba. lib. 2. conclus. 1115. nu. 8. Hector Æmil. de testib. verbo, testiu birroarius, n. 3. fol. mihi 331. par. 1. ¶ & dixi in tit. de carcer. & carcerat. q. 32. n. 80. Et † tanto minus eis credendum esse, si in

377 tali impedimento aliqua verbali, vel personali iniuria se affectos dixerint, cum tunc in eorum causa propria deponere dicantur, affirmarunt Franc. in c. cum parati. n. 35. in fin. extra, de appella. Alciat. de præsumt. d. præsumt. 14. n. 6. Iaſ. in l. properandum, §. siquidem, in 6. notabl. C. de iud. Marſi. ſingu. 560. ad finem, Franc. Marc. Delphinat 51. num. 2. ſeqq. part. 1. Tiraquel. in retract. conſanguin. §. 8. gl. 9. n. 14. Menoch. d. caſu 112 nu. 12. Petr. Royz. deciſion. Lituan. 2. n. 27. Gabriel. lib. 2. tit. de citat. concl. 4. n. 3. Cephal. conſi. 251. n. 69. ſeqq. lib. 2. Granut. d. theorem. 19. n. 6. Maſcard. de probat. lib. 1. conclu. 189. n. 6. & lib. 2. concl. 1115. n. 8. Hector. Æmil. in verb. teſtiu birro-

* arius, n. 29. & eſt communis, * vt dixi in 1. lib. tit. 4. de carcerib. & carcerat. q. 32. num. 80. ſeqq. & ſecundum ibi tradita declara hanc ampliationem.

378 AMPLIA III. vt † nec birroariis credatur contra reum, quem dicunt in flagranti crimine repertum, si enim nō creditur generaliter, propter eorū infamiam, & vtilitatem, ergo nec creditur isto casu, cum nulla specialitatis & diuersitatis ratio afferri possit, & licet non ignorem, quod contrarium sensisse videntur, post And. de Iser. Afflict. in constit. Regni humanitate, num. 28. Foll. in pract. crim. in verb. item quod fuit captus in flagranti crimine, n. 7. & alii relati per Granut. theorem. 19. n. 5. versic. contrarium,

379 &c. † Pro resolutione tamen, & secundum veritatem, distingue sic, quod aut sumus in grauibus aut leuibus: si in leuibus, probant, si in grauibus, secus: nisi in casu, in quo per alios veritas aliter haberi non potest, & tamen nec etiam tunc reputantur testes integræ fidei, & omni exceptione maiores. Sic nempe, vt solum admittantur in casu, in quo veritas per alios haberi nō potest, declarat Afflict in loco citato, & ibi amplius dicit, quod debet constare aliunde, quam ex dicto birroariorum, quod per alios veritas haberi non possit, refert & sequitur Foll. vbi supr. d. n. 7. & pariter, vt admittantur in leuibus, non in grauibus, declarat Boss. in tit. de denunt. n. 10. in fin. vers. tutius tamen est. & in leuibus loquitur Clar. in pract. § fin q. 8. vers. scias tamen, in fi. vbi ponit exemplum in repertis per birroarios cum armis, vel ad furandum vuas, aut quid simile facientib. Et quod etiam in grauibus, quando admittuntur ex eo, quod aliter veritas haberi non possit, quod tunc propter eorum vilitatem & infamiam non reputentur testes, omni exceptione maiores, confirmauit idem Clar. q. 7. vers. habes igitur in fine, dicam magis in specie infr. in 1. sublimitatio. generali. Et quod propterea non ad condemnandum, sed tantummodo ad torquendum sufficiant, bene declarat idem Clar. d. q. 8. cod. vers. scias tamen, in princ. quem refert & sequitur Paul. Granut. d. Theore. 19. nu. 5. ad hæc vide, quæ dixi 1. lib. tit. de delict. & pœn. q. 21. nu. 147. & ſeqq. iunct. nu. 155. & 157. & infr. hac ead. quæſt. in 2. principali limitat. num. 382. vbi fere eadem videtur materia.

380 LIMITA I. propositam regulam, † vt licet birroariis non credatur in iis, quæ antecedunt, vel sequuntur, ac pendent ab eorum officio, vt supra probaui, creditur tamen in iis, quæ spectant ad eorum officium, vt puta, si deponant de executione ab eis facta, sic mihi probat text. in d. l. 1. §. cura carnis ff. de offic. præfect. vrb. facit tex. in l.

381 apparitores. & ibi Bal. C. de exact. lib. 10. † Et in simili de nūtio, quod ei creditur in spectantibus ad eius officium, puta, quando deponit, se aliquem citasse, vel nō, personaliter, vel domi dimissa copia, probat tex. in c. parati, & ibi gl. in ver. nuntius, in fin. & communiter Dd. omnes extra, de appella. Spec. in tit. de citat. §. sequitur, sub n. 6. vers. & videtur, & ibi late Ioan. Andr. in addit. altos refert concordantes,

* Tiraquel. qui & de * communi testatur de retract. lignag. §. 8. gl. 9. nu. 10. Menoch. de arbitr. q. lib. 2. casu 112. n. 1. Andr. Gail. obſeruat. 54. num. 3. vers. ſed quid ſi nuntius dicat, lib. 1. & tam in nuntio, quam in birroario loquentes in materia huius limitationis adeas Masc. de probat. lib. 1. concl. 189. nu. 7. Hector Æmil. de teſtib. par. 1. verbo teſtiu birroarius, n. 19. & 36. licet enim vilissimum sit istorum birroariorū officium, creditur tamen illis in iis, quæ ad dictum officium pertinent, quia eo casu vilissima deponunt, vt per Bal. in l. fin. n. 47. in 8. q. C. de edict. diu. Adria. tollen. ſequitur Maſcard. d. concl. 189. n. 23. & cum ad hoc munus sint electi, in eo videtur approbata eorum persona & fides, l. ſi quis decurio. C. de falſ. l. apparitores. C. de exact. lib. 10. Bart. in l. ſi libraria, n. 4. ff. de reg. iur. vide ad materiam huius limitationis, quæ dixi illatiuè infr. in 3. & 4. limitatione.

382 LIMITA II. vt † regula non procedat in iis birroariis, qui sunt constituti particulariter ad inquirendū, & capiendum delinquentes. nam iis creditur, & ex eorum dicto sic per eos reperti possunt condemnari, nisi legitimam aliquam probauerint defensionem: & hoc, quia cum ad id specialiter deputati sint, videtur, quod probent, cum deponant de spectantibus ad eorum officium, per ea, quæ dixi in præcedenti limitatione, & in specie adnotauit Spec. in tit. de accuſa. §. 1. prope fin. n. 33. lib. 3. qui ponit exemplum in nocturnis custodibus, deputatis ad capiendū fures nocturnos, vel alios vltra horā prohibitam noctis silentio euntes. Item in positis ad custodiam alicuius passus, vt capiant, vel denuntient defraudantes gabellam, vel portantes res vetitas, sequitur Gandin. in tit. quomod. de malef. cognoſcat. per denuntiat. num. 4. Auguſt. ad Angel. de mal. fic. in verb. nec non ad denuntiationem, post nu. 6. Bar. in l. diuus, n. 8. ff. de cuſtod. & exhibit. reor. Bald. in l. magis puto, §. illud per illum text. in fine. ff. de reb. eor. Maſcard. de proba. lib. 1. concl. 189. nu. 13. & dixi de denuntiatore, in præcedenti tit. de indic. q. 52. n. 258. ſeq. Vbi

383 fere videtur eadem materia, † & vbi particulariter declaraui hoc procedere in delictis leuibus, secus in grauibus, quod & in specie affirmarunt Bartol. & Bald. in locis practicatis, Burſat. conſ. 330. n. 168. lib. 3. Maſcard. d. conclu. 189. nu. 13. Hector Æmil. de teſtib. verb. teſtiu birroarius, n. 34. iunctis aliis ſupra per nos relatis, hac ead. quæſt. in 3. ampliat. nu. 378. ſeq. & dixi infr. q. 63. n. 228.

384 LIMITA III. (& hæc limitatio † venit illatiue ex prima generali limitatione, de qua supra,) vt birroariis credatur de executione bonorum debitoris sibi commissa, vt puta si dicat, se non inuenisse bona, in quibus sententiam exsequi potuerit, ita vt contra fideiussores procedi possit, vel non inuenisse mobilia, ita vt in immobilibus executio decernatur. Ita enim per tex. in d. l. magis puto. §. ne tamen. ff. de reb. eor. scripserunt Bar. qui in apparitore loquitur, in l. a diuo Pio, §. in venditione. n. 7. & ibi communiter * Dd. omnes. ff. de re iudic. Bal. in l. 2. nu. 12. & nu. 14. C. quando fiſc. vel priuat. vbi loquitur in quocunq; executore, Ang. in auth. hoc ſi debitor, in 2. & 3. col. C. de pignorib. Alex. in l. decem. ſub num. 17. ff. de verb. oblig. & de nuntio

385 sic etiam affirmarunt Alc. de præſumt. reg. 3. præſumt 14. nu. 2. Tiraqu. qui alios plures refert de retract. lignag. §. 8. gl. 9. n. 28 Menoch. de arbit. q. lib. 2. caſu 112. nu. 20. Aſin. in pract §. 9. c. 9. & in specie de birroario loquitur Masc. de prob. lib. 1. concluſ. 189. n. 14.

386 LIMITA IV. & † pariter illatiue ex prima limitatione, vt birroariis credatur, si deponant bona, in quibus facta est executio, spectare ad debitorē, vt per Bald. in l. 2. n. 13. C. quando fiſc. vel priuatus, & in l. 1. C. de priuileg. fiſci. Alexand. in l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus, n. 17 ff. de re iudica. Alcia. de præſumtion. reg. 3. præſumtion. 14. nu. 4. Crot. conſ. 30. n. 57. & 58. vbi testatur de communi, & * ampliat etiam, quod pars contrarium medio iuramento affirmaret, Natta conſ. 634 n. 4. & 5. cum aliis relatis per Maſcard. de probat. lib. 1. concluſion. 189. n. 15. Luc. Pet. in ſua pract. Capitolini fori, lib. 8. rubr. de exſecut. rei iudicat. in ordinar. nu. 22. Aſin. an

practic.

387 practic. §. 9. c. 5. Et licet † contra hanc limitationem sensisse videatur Salycet. in l. 1. C. de priuileg. fiſci, vbi dixit, in hoc non esse credendum birroario, seu alii exsecutori, cum ei non sit data potestas iudicandi, quod bona sint illius, vel non, quia hoc non spectat ad eius officium, non per hoc tamen ab ea recedas, quia etsi non creditur plene, creditur tamen præsumtiue, donec contrarium appareat: præsumitur enim pro exsecutore, quod bene se informauerit, quis talia bona possederit, & si reperiat, fuisse possessa à debitore, creditur illi, & stante possessione, possessoris præsumuntur bona, donec contrariū probetur, prout idem Salyc. ibidem fatetur: nec nos hoc iudicandi stante contradictore spectat ad exsecutorem, seu birroarium, sed ad iudicem, qui exsecutionem decreuit, ad text. expressum in d. l. a diuo Pio. §. ſuper rebus, ff. de re iudica. verum pro relaxatione exsecutionis præsumitur, donec contrarium appareat, & hoc est, quod dicitur in limitatione.

388 LIMITA V. vt † etsi in criminalibus, & præsertim in grauibus birroarii testes omnino repellantur, vt supra dixi, non tamen repelluntur, sed probant, quando deponunt ad alicuius innocentiam probandam, & sic ad defensionem, vt per Hippol. Riminald. qui generaliter hanc ponit limitationem, in conſ. 183. num 9. lib. 2. refert & ſequitur Parl. Granut. theorem. 19. nu. 10. in fi. faciunt, quæ generaliter de teste inhabili dixi ¶. q.... n....

Hinc præcipue posse pro suo Potestate in syndicatu testimonium ferre, voluerunt Bald. in d. l. etiam, nu. 6. & ibi etiam Saly. C. de teſtib. Ang. in l. ſciendum. ff. de vſur. vbi asserit, se eum fuisse Potestatem à syndicatu propter testimonium birroariorum, Alexan. in addit. ad Bart. in l. 3. ff. de teſtibus, Paris. de Put. de ſyndic. ca. 1. in verbo, teſtu, n. 2. pag. 431. Amad. de ſyndic. num. 193. Aufrer. de teſtib. n. 12. vers. birroarius, I. anfran. de teſtib. nu. 64. vers. quid de birroario, & ibi Bened de Vad. in addit. Alber. de teſtib. cap. 2. num 36. ſeqq. Campeg. de teſtib. regu. 16. in princ. Bertachin. in ſuo repertorio, in verbo, birroarius poteſt eſſe teſtis, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſſ. ciuilib. rubric. de teſtibus, in parte, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, domeſtici, in fine, versic. 25. vt pro officiali, fol. mihi 89. Burſat. conſil. 216. num. 87. lib. 2. Granut. d. Theor. n. 19. nu. 9 & 10. Maſcard. d. conclu. 189. num. 18. Hector Æmil. in tract. de teſtib. verbo, birroarius, nu. 9. & 10. vbi tamen ex Amad. & Paride de Put. in locis præcitatis, videtur declarare limitationem procedere in subsidium, & quando pro Potestate non possunt haberi alii testes, aliter secus, sed vetius dic, quod etiam simpliciter birroarii admittuntur ad defensiam, & pro Potestate, secundum Bald. & magis communiter * Dd. in locis præcitatis, & hoc speciali fauore defensionis, quæ generaliter nedum birroarios, sed omnes alios testes inhabiles admittit, vt infra dicam, q .... num....

389 Et multo magis † birroarii pro Potestate probarent, si partim pro eo, partim contra eum examinati deponerent: non enim isto casu testimonii eorum fides diuidi potest, vt per Bald. Aufr. Campeg. & Bertach. in locis nuper citatis, iunctis relatis per Granut. Theorem. 19. num 8. Masc. d. concl. 189. num. 19. Hector Æmil. d. verbo, teſtiu birroarius, n. 19.

390 Sublimita † hanc quintam limitationem, vt procedat duobus concurrentibus. Primo dummodo isti birroarii non stent amplius ad seruitia Potestatis, & vere recesserint ab eo, secundum Bal. & Salyc. in d. l. etiam, C. de teſtibus. Angel. in l. ſciendum, ſub num 1 ff. de vſu. Aufrer. de teſtibus, d. n. 12. Lanfran. de teſtibus, ſub dict. nu. 64. Alber. de teſtibus, d. c. 12. nu. 36. Campeg. d. reg. 16. in 2 fallen. Burſa. conſ 331. num. 44. lib. 3. Granut d. Thorem. 19 n. 10. Maſcard. d. concl. 189. n. 21 ſeq. Hector Æmil. de teſtib. d. verb. birroarius, n. 12.

391 Secundo, † dummodo etiam non sit adeo extremæ vilitatis, vt ab hinc eo, quod essent birroarii, repellerentur, vt per Bald. Aufrer. Lanfran. Alberic. de Malet. in locis practicatis, Conrad. in pract. § 2. de offic. prætor. in cauſſ. ciuil. rubric. de teſtibus, in parte, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, domeſticus, nu. 41. in fin. verſic. 25. vt pro officiali ſolito mihi 89. Campeg. d. reg. 16. in 1. fallent. Granut. d. Theorem. 19. num. 10. Maſcard. d. concluſi. 189. nu. 20. Hector Æmil. de teſtibus, d. verbo, teſtiu birroarius, num. 11. Istis enim duobus casibus birroarius dicitur pati plures defectus: ideo non est mirum, si non admittitur, vbi alias admitteretur.

392 LIMITA VI. regulam prædictam, † vt birroarii non solum possint esse testes pro suo Potestate in syndicatu, vt dixi in præcedenti limitatione, sed etiam possint esse testes contra eum, ita Bald. in d. l. etiam, & ibidem Salyc. C. de teſtibus, quos ſequitur Campeg in tract. de teſtibus, regul. 16. in princip. Aufrer. in ſimili tract. de teſtibus, n. 12. versic. birroarius, Bertachin. in repertorio ſuo, & in verbo birroarius, versic. birroarius poteſt eſſe teſtis, Granut. comprobat d. Theorem. 19. nu. 9. Maſc. de prob. concluſ. 189. nu. 16. Hector Æmil. in tract. de teſtibus, in verbo, teſtiu birroarius, n. 17 vbi etiam dicit, quod licet possint contra eum testificari, nō tamen debent ad id compelli inuiti, propter reuerentiam, quā ei debent. Ratio huius limitationis, secundum Dd. in locis citatis, ea est, quia licet birroarii sint familiares Potestatis, potest tamen familiaris esse testis contra suū familiarem. Sed certe licet hoc casu non obstet impedimentum familiaritatis, supereſt tamen aliud impedimentum, videlicet, quod isti sunt birroarii, ac personæ vilissimæ, quæ non debent ad testimonium admitti, vt dixi in regula, ideo (non) crederem, limitationem esse veram, nisi forte, quando deponerent contra Potestatem de executione ab eis facta, vel de alio aliquo pertinenti ad eorum officium, quo casu birroariis creditur. iuxta ea, quæ in 1. & ſeqq. limitationib.

393 LIMITA VII. regulam † principalem in bartellis habentibus annexam iurisdictionem, & potestatem cognoscendi causas, ac puniendi delinquentes, prout sunt in ciuitate Lucensi, quorum officium non dedignantur facere etiam homines alicuius conditionis, vt per Ioseph. Ludouic. deciſ. Lucen. 1. num. 4. qui allegat Campeg in tracta. de teſtibus, regul. 26. (sed Campeg. nihil de hoc) idem posuit Granut. Theorem. 19. n. 11. vbi loquitur de facellitibus maioribus, & qui stant in capite. Ratio est, quia in istis cessat magna illa vilitas per Dd. considerata, ideo possunt ad testimonium admitti: sed vtcunque sit, birroarii sunt, licet bariselli & capitanei nuncupentur, & propterea nunquam crederem eos esse testes omni exceptione maiores, & quando deponerent, vel ad eorū exonerationem, vel in causa propria, iuxta ea, quæ posui ſupr. in 2. ampl. tunc minus eis credendum, quam aliis birroariis.

394 LIMITA VIII. regulam † supradictam, vt birroarii sint idonei ad testificandum inter ipsos birroarios, ex quo, nil Iudæus Iudæo, nil Catilina (ethego. Et ita in specie affirmauit Gran. d. Theorem. 19. nu. 12. per gl. in l. 3. §. lege Iulia. in verſ. palam, de teſtib.

Sed certe illa gl. communiter reprobatur, vt per gl. & Dd. omnes in c. teſtimonium, de teſtib. & late dixi in 1. parti ſupra de infante contra infantem. nu. 44. ſeqq. & in 3. artic. de teste criminoso, num. 159 & num. 190. vbi de periuro contra periurum, & num. 257. vbi de excommunicato contra excommunicatum.

Saluari tamen potest hæc limitatio in rebus gestis in loco, vbi soli birroarii versantur, & sic in subsidium, & vbi aliter veritas haberi non potest: talia enim per ipsos birroarios bene poterunt probari, vt in simili ea, quæ sunt facta in ludo, & in prostibulo probantur per ipsos lusores, ac per meretrices, secundum Rip. Hippol. Marſ. in pract. cri. §. diligenter, n. 124. Salyc. in l. ea quidem. col. 1. C. de accuſ. dixi ſupr. in 1. art. n. 51. ſeq. & facit text. in c. veniens, el 2 §. fin. de teſtib. vbi ea, quæ fiunt in capitulo, possunt per Canonicos probari, licet alias ad probādum, quod ibi

agitur, minus sint idonei, item quæ fiunt in domo, probantur per domesticos, & eos, qui habitant in domo, l. consensu. C. de repud. Alexan. cons. 64. nu. 5. lib. 1. notant Dd. in c. dilecti. vers. si tres, de elect. & dixi supra q. 55. nu. 37. vbi veritas aliter haberi non potest, testes etiam minus idonei admittuntur, late Gabr. lib. comm. concl. tit. de testib. concl. 8. per totam, & dicam generaliter infra in materia testis inhabilis.

IMITA IX. † regulam supradictam, vt birroario- 395
rum depositio, licet nō mereatur plenam fidem, tamen aperit viam iudici ad inquirendum, hoc est, ad assignandum informationes super eo, quod deponunt birroarii, & hæc limitatio procedit, etiamsi deponerent ad eorum fauorem, vt si dicerent iniuriam sibi illatam, vel se in exsecutione impeditos: adhuc enim talis eorum depositio sufficit ad inquirendum generaliter, vt late tradit Boss. titu. de denunti. sub num. 12. Iodo. in pract. cri. c. 15. rubric. de citat. reali, i. captura, nu. 31. Ceph. cons. 141. nu. 71. lib. 2. Asin. in pract. §. 9 c. 3. num. 5. in fin. Granut. * Theorem. 19. n. 7. & est communis, * vt dixi in lib. 1. titu. de carcer. q. 32. n. 82. & ibi etiam probaui, num. 83. quod quando cum depositione ipsius birroarii concurreret depositio alicuius alterius testis fide digni, aut illius loco aliqua alia valida coniectura, tunc faceret non solum indicium ad inquirendum, sed etiam ad torquendum, ibi videas, & ibi traditis addo Hector. Æmil. de testibus, verb. testu birroarius, n. 30. in fin. fol. 336.

396 Sublimita I. & generaliter omnes præcedentes limitationes, in quibus dixi in criminalibus, (in ciuilibus autem non est agendum de aliqua tortura) admitti testes birroarios, vt non admittantur, nisi cum tortura, per ea, quæ de infamibus etiam infamia facti, & vilissimis allegaui, supr. hac ead. q. in 2. art. nu. 125. Ex quibus satis bene dicitur comprobata huiusmodi sublimitatio, & licet Granut. d. Theorem. 9. nu. 15. vers. contrarium tamen, testetur, contrarium se vidisse seruari, eo quod birroarii, si essent isto casu carcerādi, nedum torquendi, nulli, si essent isto casu carcerādi, nedum torquendi, nullus reperiretur, qui vellet veritatem deponere, vltra quod non torquentur inhabiles, nisi inhabilitas resultet ex delicto, vt per Alex. post Barto. in l. ex libero. ff. de quæst. cum aliis ibi per eum allegatis· non per hoc tamen recedas * à proposita sublimitatione, quia secundum * magis cōmunem, de qua dixi supr. d. n. 275. si inhabilitas resultat ex vilitate & infamia, non admittuntur testes, nisi cum tortura. Et ita in contingenti casu seruarem in atrocib. ad magis afficiendum reum, ac ad purgandum maculam ipsius testis ex vilitate resultantem, & etiam à practicis iudicibus seruatum vidi etiam in non birroariis, qui tamen erant viles & pauperes. Quod si iudex hos birroarios ad offensam examinatos torquere noluerit (id enim in eius arbitrio sine dubio repositum est) sciat tamen, quod illis non tortis multo minor est adhibenda fides, quam tortis. Et hoc non habet difficultatem.

397 Sublimita III. easdem limitationes, † & etiam generaliter, vt in omni casu, in quo birroarii admittuntur in testes, non sint tamen integræ fidei, & omni exceptione maiores, quia multum eis de fide detrahitur ob eorum status vilissimam cōditionem, vt probatur in Authent. de testib. §. sancimus, in princ. & §. si vero ignoti, tenes I. anfr. de testib. d. nu. 64. vers. quid de birroario, Masc. d. concl. 189. nu. 24. Clar. in pract. §. fin. q. 7. vers. habes igitur, in fin. Ossasc. cons. 65. post n. 4.

398 Nisi † forsan eorum depositio esset adminiculata aliqua coniectura, vel depositione alterius fide digni: quia tunc illius inhabilitas suppletur per ea, quæ generaliter de teste inhabili, infr. q. ....num.... & in terminis de birroario voluerunt Grat. cons. 43. num. 22. seq. lib. 1. Masc. d. concl. 189. n. 6. Granut. d. Theorem. 19. nu. 13. Clar. d. vers. habes igitur, in fin.

ARGVMENTVM.

De diversis aliis personis, quæ ob infamia notam a testificando repelluntur.

SVMMARIA.

Regula sit; cum spurius infamis sit saltem infamia facti, nu. 399. iccirco a testimonio repellitur regulariter, n. 440. spurii enim non sunt in bello fortes, nec in fide constantes. nec Deo amabiles, nec hominibus honorabiles, & similia, n. 401.
Et propterea non defertur iuramentum in supplementum ex depositione spurii testis.
Amplia 1. regulam, vt multo magis in causis, in quibus requiruntur testes omni exceptione maiores, n. 403.
Amplia 2. multo magis in criminalibus, n. 404.
Amplia 3. etiam in spurio legitimato n. 405. talis enim etiam infamis est, n. 406.
Amplia 4. non solum in incestuoso, sed etiam in naturali, nato scilicet ex concubina, & ex soluto cum soluta, n. 407. seq. vbi redditur ratio, quia scil. concubinatus, licet de iure ciuili videatur permissus, non tamen est permissus de iure canonum, & constitutionum Pontificum, quæ seruanda sunt in terris Ecclesiæ.
Limita 1. in spurio bonæ vitæ, & famæ, n. 410.
Limita 2. in spurio religioso, n. 411.
Limita 3. in spurio nobili & magnæ cōditionis, & status, n. 412.
Limita 4. in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, n. 413.
Blasphemator regulariter non est testis omni exceptione maior, num. 414.
Amplia 1. quia in totum repellitur, n. 415.
Amplia 2. multo magis in causis grauibus, in quibus tales requiruntur omni exceptione maiores, vt in criminalibus, matrimonialibus & similibus, n. 416.
Limita 1. vt regula procedat in blasphematore, qui de blasphemia condemnatus est, secus in non condemnato, n. 417. contra n. 418. Dic etiam non condemnatum repelli a testimonio, si sit publicus sit, & cōsuetus blasphemare, aliter secus, n. 419. seqq.
Limita 2. in blasphemantibus iracundiam, n. 424.
Limita 3. quia blasphematorum depositio, etsi non sufficiat ad condemnandum, sufficit tamen ad torquendum, n. 425. Declara, vt n. 426.
Lusor regulariter a testimonio repellitur, n. 427.
Amplia multo magis, vt repellatur in causis, in quibus requiruntur testes omni exceptione maiores, n. 423.
Limita 1. vt lusor repellatur a testimonio, si fuerit consuetus ludere, & ludum frequentare, secus si non sit talis, nu. 429. seq. vbi etiam quomodo inducatur consuetudo, & frequentia ludendi.
Limita 2. in lusoribus ludorum non prohibitorum, n. 431.
Limita 3. dummodo probetur, quod testis sit lusor tempore testimonii, secus si antea, vel post, n. 432.
Limita 4. ad probandum ea, quæ fiunt in ludo, n. 433.
Ebrius regulariter a testimonio repellitur, n. 434.
Limita 1. si probetur ebrietas tempore testimonii, secus si antea, num. 435.
Sublimita in solitis ebriari, quia ii a testificando repelluntur, etiam quod tempore testimonii sint ebrii, n. 436.
Et hinc tabernarii, & popinones ad testificandum non admittuntur, n. 437.
Limita 2. regulam, vt procedat in penitus ebrio, secus in exhilarato, vel gaudente propter vinum, n. 438.
Histriones, & Buffones, qui in scenam prodeunt, ludicram artem exercentes, a testimonio repelluntur, n. 439.
Amplia, vt idem sit in arenariis, n. 440.
Limita in iis, qui quæstum causa talem artem exercent, secus si virtutis gratia, aut propria voluptatis, n. 441. seq.
Declara, vt in omni casu, in quo isti histriones admittuntur ad testificandum, id intelligatur non nisi cum tortura, n. 443.
Apostata a sua religione a testimonio ferendo repellitur, num. 444.
Amplia multo magis in apostata fidei, n. 445.

Decocti

Decocti & falliti a testimonio ferendo repelluntur, n. 446.
Limita 1. in causis criminalibus, secus in ciuilibus, nu. 447. nisi vltra decoctionem cessisset bonis, vel nisi causa ciuilis esset ardua, quia tunc his duobus casibus etiam in ciuilibus a testimonio repelluntur, n. 448. & 449.
Limita 2. quia etiam in criminalibus ad rei defensionem falliti, & decocti admittuntur, n. 450.
Limita 4. quando deponunt de facto proprio, n. 451.
Proditores a testimonio ferendo repelluntur regulariter, quia infames sunt, n. 452.
Amplia etiam in filiis proditorum, n. 453.
Amplia 2. etiam in iis, qui pro proditoribus supplicare, aut interuenire tentauerint, n. 454.
Limita has duas ampliationes, vt procedant in proditorib. Principis, secus in alio genere proditionis, n. 455.
Fugitivus a testimonio ferendo omnino repellitur ratione infamiæ, n. 456.
Prodigus a testimonio ferendo repellitur, si bonis interdictus est, secus ante talem interdictionem, & declarationem, nu. 457. seq.
Calumniator a testimonio ferendo repellitur, n. 459. & 460. vbi tamen, quod in hoc multum iudicis arbitrio tribuitur.
Litigator continuus, & multo magis lutium redemtor, a testimonio ferendo repellitur, n. 461.

QVÆSTIO LVI. ARTICVLVS XII.

399 QVÆRO I. in hoc 12. † & vlt articulo, an spurius à testimonio repellatur, an vero admittatur, & admissus faciat fidem, & qualem? Respondeo cum * cōmuni opinione Dd. quod cum spurius sit infamis infamia facti, secundum Azo. in summa, C. ex quibus causs. infam. in roget. colum. 1. versic. sed & infamia, Tiraquell. de nobilit. cap. 15. nu. 14. & seqq. vbi alios plures adducit concordantes, Firman. in suo repertor. verbo, infamis, vers. 74. & verbo, spurius, vers. 43. Soc. regu. 204 incip. iuramentum in probationis supplementum, full. 52. illustriss. Cardinal. Paleot. in tracta. de nothis, & spuriis, c, 55. n. 4. cum aliis relatis per Steph. Lamberteng. de contractibus eorum, & c. gl. 19. n. 3.

400 Iccirco etsi † à testificando non repellatur, non est tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, vt videre est apud relatos per Plot. de in lit. iur. §. 50. n. 12. Marsi. sing. 273. in prin. vers. & ratio est. Crot. de test. part. 4. nu. 165. Ruin. cons. 35. nu. 7. vol. 4. (vbi amplius, quod est infamis infamia iuris, de quo pro nunc non disputo, Corra. in pract. §. 2. de offic. præt. in causs. ciuil. tit. de testib. rub. personas test. aggrediendo, verb. naturales, num. 25. fol. 82. col. 2. Arnal. Alb. in tract. de assert. cath & hæret. q 31. nu. 5. alios refert Masca. de prob. lib. 4. concl. 1356. n. 31.

401 Spurii enim non sunt † in bello fortes, nec in fide constantes, nec Deo amabiles, nec hominibus honorabiles, & contra eos valde exclamat Bonifa. Martyr, scribens Regi Anglorum, in c. si gens Anglorum, 56. dist. cum aliis relatis per Rolan. cons. 67. n. 73. lib. 3. Plot. d. § 50. nu. 12. ver. bastardi promti sunt ad omnia deteriora, Menoch. de arb. quæst. lib. 2 casu 464. n. 17.

402 Et hinc propterea ex † eorum dicto non deferri iuramentum in supplementum, aut in litem, scripserunt post alios, quos allegant Marsi. d. sing. 273. in princ. Plot. d. §. 50. num. 12. (Crot. de testib. part. 4. num. 166. Io. Maria. Montic in suo reper. test. verb. spurius, fol. mihi 64. col. 2. vers. 1. Et propterea nec etiam spurio ipsi deferri simile iuramentū, affirmarunt Socin. d. reg. 204. in 52. full. Menoch. d. casu 464. n 16. & 17. & de hoc latius dixi in q. ciui. suo loco.

403 AMPLIA I. vt in † causis, in quibus à iure, vel à statuto requiruntur testes omni exceptione maiores, spurii nedum non sunt integri testes, verum etiam in totum à testificando repellantur, vt per Crot. de testibus, part 4. d. n. 165. Ruy. cons. 36. nu. 7. lib. 4. vbi simpliciter dixit, quod non potest spurius esse testis, cum sit infamis infamia iuris, refert & sequitur Ios. Mar. Monticell. in suo reper. test. verb. bastardus. fol. mihi 14. col. 1. ver. 2.

Et † propterea in criminalib. in quibus testes omni exceptione maiores requiruntur, & in quibus à testificando sola infamia facti a testimonio repellit, vt dixi supra in 2. artic. huius q. n. 115. spurios minime ad testificandum admitti dubitandum non est, per prælegata. 404

AMPLIA II. huius 12. † articuli propositam in prima quæstione conclusionem, vt procedat etiam in spurio legitimato, nam & is non erit testis omni exceptione maior, vt in terminis voluit Plot. de in lit. iur. d. §. 50. nu. 12. vers. & predicta procedunt, Marsi. dict. singul. 273. vers. ego autem supradicta ae spurio ampliabam. † Et est ratio, vt ibi per Marsi. quia adhuc non obstante legitimatione dicitur infamis infamia facti, secundum Bald. in l. generaliter. C. de instit. & substit. sub condit. fact. & in c. fi. col. 2. de translat. episcop. vbi notabiliter dixit, legitimatum spurium assimilari medicato homini a morbo, remanente aliqua cicatrice, quod & refert Natta in consilio 621. n. 7. 405 406

AMPLIA III. vt † conclusio procedat non solum in spurio incestuoso, seu alias nato ex illicito coitu, sed etiam in naturali, nato scilicet ex soluto & soluta, seu etiam concubina domi retenta, nato & is tanquam infamis infamia facti non erit testis idoneus, secundum Plot. de in lit. iur. d. §. 50. n. 12. vers. & item procedit. Et † licet de iure ciuili concubinatus videatur permissus, & ob id tales naturales nō debere infames reputari, post Cagn. & Ias. in locis per eum relatis, senserit Steph. Lamberten. vbi sup. in tract. de contract. eorum, & c. gloss. 19. n. 3. in fine. Hæc tamen † obiectio cessat apud nos in terris Ecclesiæ, cū tam de iure canonum, quam de vigore aliarum constitutionum, vt suo loco dicam in tit. de delict. carnis, infra n. 123. ni fallor, libro, concubinatus sit expresse, & sub grauissimis pœnis prohibitus. 407 408 409

IMITA I. dictam huius † primæ quæstionis conclusionem non procedere in spurio bonæ vitæ & famæ, nam ex hoc suppletur spurietatis defectus, cum propter bonitatem, & legalitatem personæ recedatur à regulis iuris communis, secundum glo. in l. Titio fundus. ff. de condit. & demonstra. & vbi alias propter penuriā suspectum, de fide testis diminuitur, suppletur ille defectus, si idem testis sit bonæ & probatæ vitæ, ad ea, quæ generaliter dixi de testibus in habilibus infra q. 62. nu. 367. & de affinibus in simili dixi supra quæst. 54. nu. 48. & 130. & de domesticis dixi etiam supr. q. 55. num. 82. & 127. & in terminis de spurio bonæ famæ scripserunt Marsi. d. sing. 273. vers. limito tamen prædicta, inuēti is aliis ibi per eum cumulatis in l. 1. §. ad quæstionem n. 9. & seqq. usque n. 42. ff. de quæst. Plot. de in lit. iur. d. § 50 num. 12. vers. vnde limitant præmissa, Crot. in tract. de testib. part. 4. nu. 167. vers. aduertite tamen, Io. Mar. Monticell. in suo reperiorio test. verbo, spurius, fol. mihi 64. col. 2. vers. 2. faciunt, quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi inf. q. 62. n. 367. 410

LIMITA II. (& hæc limitatio † venit illatiue ex præcedenti limitatione) in spurio religioso. Nam & is non obstante spurietatis defectu reputatur testis idoneus per ea, quæ in simili de teste affine religioso dixi supr. q. 54 nu. 48. & 130. & in specie nostra scripsit Marsi. d. sing. 273. vers. limito etiam istud, vbi propterea infert, quod vnus testis spurius religiosus faciet plenam probationem, & ex eius dicto, tanquam omni exceptione maioris, poterit deferri iuramentum in supplementū, 411

412 LIMITA III. in † spurio nobili, & magnæ conditionis, & status, nam & is reputatur integer testis, *vt per Marsi. d. sing. 273. vers. limito etiam prædicta*, vbi ponit exemplum in spuriis filiis principum, regum, & similium, nam tales, *inquit ibi Marsi.* propter nobilitatem & dignitatem personarum facient semiplenam probationem, & ex dicto suo tanquam ex dictis testis omni exceptione maioris, poterit deferri iuramentum in supplementum, *per text. in c. nobilissimus*, 97. *dist.* Item per text. *in l. filiusfa. §. nonnunquam, ff. de donat.* & per plura alia similia, & argumenta ibi per eum relata, quibus bene probatur, propter nobilitatem, & dignitatem personæ recedi a regulis iuris communis, *sequitur Plot. de in lit. iur. d. §. 50. n. 12. vers. nec in spurio, vel naturali nobili.*

413 LIMITA IV. in casu, † in quo veritas aliter haberi nō potest, nam tunc spurium admitti ad testificandum in specie, dixit idem Marsi. *d. sing. 273. vers. potes etiam limitare*, per ea, quæ generaliter de teste inhabili dixi infra *q. 62. nu. 50.* Et hæc limitatio non habet difficultatem, quia etiam, quod non simus in casu, in quo veritas aliter haberi non potest: adhuc tamen spurius ad testificandum admittitur, licet admissus non faciat integram fidem, vt dixi supra in regula prout etiam nec reputabitur testis integræ fidei in hoc speciali casu.

414 QVÆRO II. quid de blasphematore, † an is tanquā infamis a testimonio repellatur? In hoc varii varia dixerunt, regula tamen formari potest negatiua, quod scilicet blasphemator nō solum non sit testis idoneus, & integræ fidei, *prout voluerunt Rip. in l. admonendi, n. 180. vers. item in blasphematore, ff. de iureiur. Plot. de in lit iur. §. 50. nu. 14. vbi se fundat in infamia. Conrad. qui alios refert in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. rubr. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, blasphemus, num. 35 fol. 85. Rol. cons. 65. num. 25. vol. 2. Mascard. de prob. lib. 3. conclus. 1336. num. 39. Hector Æmil. in tracta. de testibus, verb. testis blasphemator, nu. 1. fol. 339. in fin. par. 1.*

415 Verum etiam † quod omnino sit a testimonio repellendus, scripserunt Gramm. *decisio. 11. num. 6. versic. imo lusores, & blasphematores, & voto 22. num. 4. & seqq.* vbi reddit rationem, quia scilicet blasphemia est crimen, & peccatum mortale, criminosus autem, & in peccato mortali exsistens a testificando repellitur, *vt ibi per eum, & suo loco supra dixi, Boer. decision. 301. nu. 13. Nouel. regu. 216. n. 23. Rol. cons. 94. n. 34. seqq. volu. 4. vbi post alios, quos allegat*, quia per blasphemiā quis Deo dicitur infidelis, & qui Deo infidelis est, hominibus fidelis esse nō pōt, *idem Rola. cons. 57. nu. 43. seq. eod. vol. 4. Ioan. Mari. Montic. in suo reper. te. verbo, blasphemi, fol. 14. col. 1. vers. 3. Hippol. Riminal cons. 183. nu. 25. vol. 2. Mascar. de prob. lib. 1 concl. 194. nu. 13. seq. vbi alios refert, Hector. Æmil. de test. d. ver. testis blasphemator, nu. 8 fol. 341. par. 1.* Ex quibus sine dubio apparet, propositam regulam communiter * esse a Dd. receptam, etsi contra eam de iure ciuili senserit Bal. *in cons. 152. num. 4. lib. 1. quem tamen reprobat Bertran. cons. 42 n. 1. lib. 6. sequitur Rota Romana coram D. Cæsare de Grassis, decis. 75. n. 6.* ¶ *Decia. qui alios refert in tract. crim. tom. 2. lib. 5. c. 6. num. 21.*

416 AMPLIA huius † secundæ quæstionis regulam, vt multo magis procedat in causis grauibus, & in quibus testes omni exceptione maiores requiūtur, prout sunt criminales, matrimoniales, & similes: tunc enim sine dubio blasphematores non debent ad testificandum admitti, *prout in specie firmarunt Dec. cons. 163. nu. 10. vers. 13. opponitur, Gram. dec. 11. num. 5. & voto 22. n. 4. Crot. cons. 245. n. 13. & 14. lib. 2. Plot. de in lit. iur. §. 50. nu. 14. secundum nouam impressionem. & n. 803. secundum antiquior, me Hector d. verbo, testis blasphemator, num. 2 seqq. & nu 11.* vbi alios refert, ¶ *Honded. cons. 100. n. 30.* & faciunt, quæ in simili de lusore dixi infr. *n. 428.*

417 LIMITA I. dictæ † huius secundæ quæstionis regulam, vt procedat in eo, qui de blasphemia est condemnatus, siue pluries, siue etiam semel & pecuniariter, secus si non sit condemnatus: nam & is non videtur, secus si non sit condemnatus: nam & is non videtur infamis ante condemnationem, & propterea non repellendus, *vt per Boer. post Isern. quem allegat in dec. 301. num 13. Couar. in c. quamuis, part. 1. §. 7. nu. 12. de pact. lib. 6. & in 2. part. lib. 5. decret. c. 8. num. 7. & 8. vbi videas, refert Hector Æmil. d. verbo, testis blasphemator, n. 3. seqq.*

Contrarium, † quod blasphematores probati, etiam non condemnati, nullam faciant fidem, voluerunt Alex. *cons. 152. nu. 8. vers. item per testes, lib. 5. Gram. decis. 11. nu. 1. coram D. Cæsare de Grassis, dec. 75. nu. 6. seqq.* vbi quod quis sit blasphemator, admittitur probatio per testes. 418

Sed † pro resolutione vide in simili, & generaliter, quæ de criminoso dixi *supra in 3. artic. n. 128. sequen.* † Et in specie crederem posse dici, etiam non condemnatū blasphematorem repelli à testificando, si is publicus sit, prout de publico blasphematore loquitur Roland. *consil. 94. nu. 34. lib. 4.* & in terminis concordando contraria tradidit Lamberteng. *de contract. eorum, & c. gloss. 12. num. 10 iuncto num. 39.* † Vbi propterea dicit, blasphematorem non esse infamem ante condemnationem, nisi is publicus fuerit blasphemator, quia tunc absque alia condemnatione est reputandus infamis. 419 420

Hinc consuetos † blasphematores, tanquam infames infamia iuris fore repellendos a testimonio, consuluit Alex. *d. cons. 152. num. 8. vers. item per testes, lib. 5. nec dissensit Rota coram d. Cæsare de Grassis, decis. 75. num. 8.* 421

Et eum, qui solitus est iurare, † mentiri, blasphemare, ac dicere mendacia, etiam sine alterius iactura non debere ad testimonium dicendum admitti, etsi admittatur, modicam, vel nullam, ei, præsertim in causis grauibus esse adhibendam fidem, consuluit Dionysius de Franciscis *inter cons. matrimonial. diuers. consil. 59. n. 30. lib. 1. Hector Æmil. de testib. dict. verbo, testis blasphemator, nu. 7.* 422 423

LIMITA II. eiusdem † secundæ quæstionis regulam nō procedere in blasphemantibus per iracundiam, *secundum Dec in cons. 163. incipient. in causa matrimon. num. 10. vers. non obstat illud, quod dicitur de blasphemia*, vbi quod licet in ludo quis quandoque per iracundiam blasphemauerit, non per hoc dicitur blasphemator, *vt per prædicta ibi per eum*, & addit, quod si deberent repelli a testimonio omnes illi, qui aliquando ludunt, & blasphemant per iracundiam, pauciſſimi forent ad testimoniū habiles, refert & sequitur Hector. Æmil. *in tract. de testib. d. verb. testis blasphemator, n. 12. 13. & 14. fol. 341. in fine*, & faciunt, quæ de blasphemante per iracundiam late dixi *in 1. lib. tit. de delict. & pœn. q. 20. n. 47. seqq.* 424

LIMITA III. vt † licet blasphematores nullam faciant fidem in criminalibus contra inquisitū quoad condemnationem, & de hoc non est dubium, talium tamē testium depositio bene sufficit ad torturam, sicut pluribus Dd. auctoritatibus comprobat Gramma. *d. decis. 11. n. 9. seqq. sequitur Paul. Meren. cons. crimin. diuersor. consil. 89. nu. 65. lib. 2.* & *hos refert Hector Æmil. vbi supr. d. verb. testis blasphemator, n. 17.* 425

Verum Dd. allegati † per Gramma. loquuntur generaliter de teste infami, de quo late dixi supra *in 1. artic. n. 61. seqq.* & ad ibi tradita me etiam remitto in decisione præsentis limitationis. 426

QVÆRO III. quid † de lusore, an is a testificando repellatur? Respondeo, quod repellitur regulariter: sic enim affirmantes repetio Alexan. *cons. 152. nu. 8. versi. item per testes, lib. 5. Gramma. voto 22. nu. 3. & decis. 11. n. 5. in fine, & num. 6. vers. imo lusores, & num. 7.* vbi quod cum ludus fortunæ producat multa mala, & præsertim perditionem proprii matrimonii, faciatque homines in desperationem venire, eos ad blasphemiam prouocando, ac ad Sanctorum, & Dei petulia, *vt dicit tex. in auth. vt alearum vsus, C. de relig.* Hoc ideo Hostiens. *in summa titul.* 427

titul. de excess. prælatorum, dixit, lusorem ludendo agere turpem vitam, & Alber. *in leg. 1. ff. de aleator.* dixit, aleatores maxime legibus exosos esse. Non est igitur mirū, si à testificando repelluntur, *vt ibi per Gram & per Nepot. de Monte, Alba. in tract. de testib. num. 16. iuncto nu. 19.* qui in argumentum allegat tex. *in ca. inter dilectos, circa princ. extra eodem, de excess. prælat. & in c. clerici, de vita, & honest. cleric. & per Aymo cons. 169. num. 5. vers. & de ludo, quod repellat a testimonio, Corra. in pract. §. 2. de off. præt. in caus. ciuil. rub. de testibus in parte, personas test. aggrediendo. verbo, lusores, num. 30. fol. mihi 82. Hipp. Rim. cons. 183. nu. 25. lib. 2. & latius cons. 723. num. 58. seqq. lib. 6. Io. Mar. Mont. in suo repertorio, de testibus, verbo, lusor, folio 48. col. 2. verfic. 1. Rol. consil. 34. nu. 3. & 4. lib. 2. & consil. 63. nu. 18. seqq. eod. lib. 2. vbi bene exornat hanc conclusionem, & cons. 94. nu. 37. seqq. lib. 4. & consil. 57. n. 40. eodem lib. 4. Bonac. post com. opi. par. 2. in extrauagan. pag. mihi 129. n. 79.* vbi quod in lusoribus tot sunt peccata, quot sunt puncta in taxillis, *Nouel. reg. 216. nu. 23. Masc. de prob. lib. 2. conclu. 995. num. 1. seqq. vbi pariter regulam exornat, & lib. 3. concl. 1356. num. 19.* Ex quibus facile dicere possumus, ita communiter * fuisse a Dd. receptum.

428 AMPLIA Hanc † conclusionem, vt multo magis procedat in causis, in quibus testes requiruntur omni exceptione maiores: in iis enim sine dubio lusores admitti non debent ad testificandum, *vt per Dec. in cons. 163. nu. 10. ver. 13. opponitur*, vbi loquitur in causa matrimoniali, *Gram. dec. 11. num. 1. iuncto nu. 6.* vbi loquitur in causa criminali, *Aym. d. consi. 169.* vbi pariter loquitur, quando agitur de crimine puniendo, *Crot. cons. 245. nu. 13. & 14. lib. 2. vbi etiam de cau. matrimoniali, & Crot. refert Hector Æmil. in tract. de testib. p. 1. verbo, blasphemator, nu. 11. fol. 341. Masc. d. concl. 995. n. 61.* vbi loquitur in criminalib. & faciūt quæ in simili de blasphemature dixi *sup. n. 416.*

429 LIMITA I. Huius tertiæ quæstionis conclusionem, vt ad effectum repellendi testem a testimonio non sufficiat probare, quod is aliquando luserit, sed requiritur quod sit consuetus ludere, *vt per Dec. d. cons. 163. nu. 10. vers. quod non dicitur lusor, refert Masc. d. concl. 995. nu. 6.*

430 vbi & idem si alioquin testis esset bonæ vitæ, & famæ: frequentia autem ludi non iudicabitur ex vno actu ludendi continuato, vna die sola, etiam si variis, & cum variis ac diuersis personis ludatur, sed ex diuersis temporibus, ita vt constet aliquem consueuisse in ludo vitam agere, *vt per Menoch. de arbitra. q. lib. 2. casu 399. nu. 21. quam inproposito refert, & sequitur Thomas Actius de ludo scaccorum, q. 8. principali, post num. 21.*

431 LIMITA II. Vt † regula procedat in lusoribus ludi prohibiti, *& ita loquuntur omnes Dd. sup. in regula allegatis*, secus si ludant ludo non prohibito, *Dec. d. cons. 163. n. 10. ver. accedit etiam*, vbi amplius, quod de consuetudine ludus non videtur prohibitus, *secundum Imo. in locis per eum allegatis*, sed de hoc alibi latius dicam in materia ludi vbi bene explicabo, an & qualis ludus sit à iure prohibitus, *sequitur Thomas Actius in suo tract. de ludo scaccor. quæst. 4. num. 39.*

432 LIMITA III. Vt † nec sufficiat probāre testem esse lusorē, nisi in specie probetur, quod talis fuerit tempore testimonii, *secundum Dec. d. consi. 163. nu. 10. versic. 4. non deponit, Corrad. in pract. §. 2. de offi. prætor. in caus. ciuil. rubric. de testib. in parte, personas test. aggrediendo, verbo, lusores, num. 23 fol. mihi 82. Mascar. de prob. concl. 576. & conclu. 995. nu. 6 lib. 2. faciunt quæ in simili, & generaliter de testibus inhabilibus, dixi infra quæst. 62 nu. 304.*

433 LIMITA IV. Quando † ageretur de probando quid factū in ludo, vt puta, quod quis luserit cum taxillis falsis, aut quid simile, quia tunc lusores facilius admittuntur, tum quia sunt magis informati, tum etiam quia non alii, nisi ipsi solent in ludis interuenire, *vt per Sal. in l. ea quidem, nu. 113. ad fin. C. de accus. Masc. d. concl. 995. nu. 7.* faciunt quæ in simili, & generaliter dixi *sup. n. 51. & 369.*

QVÆRO IV. Quid † de ebrio, an is a testimonio repellatur? Dic quod repellatur, & propterea examinatus nihil probat, *secundum Dec. in c. placuit, num. 8. de testibus, Rip. in l. fin. nu. 76. C. de reuoc. donat. Conrad. in pract. §. 2. de off. prat. in caus. ciuil. tit. de testib. rubr. personas test. aggrediendo, verbo, ebrius, n. 74. fol. 514. in fine*, allegat Bal. & Felin. *in c. 1. de testibus, per l. respiciendum, §. relinquunt, ff. de pœn. Nouel. reg. 216. n 3.* vbi eam reddit rationem, quia sc. ebrius nescit quid loquatur, & furioso, ac ignoranti æquiparatur, *l. 1. § furiosus, ff. de actio. & oblig. cum aliis ibi per eum allegatis, Camp. de testib. reg. 117 in princ. Ant. Gomez. var. resol. tomo 3. c. 12. num. 18. in fine, versic. 9: repellatur ebrius*, quia scilicet ebrius non solum reputatur alienus a mente sua, sed etiam vilis, & infamis, *Tiraq. de pœnis temper. causa 6. num. 8 pluribus exornat Mascard. de prob lib. 2. concl. 579. nu. 1. seqq. & lib. 3. conclu. 1358. num. 9. vbi alios refert concordantes.* Ex quibus sic etiam cōmuniter * a Dd. receptam fuisse, dici sine dubio potest. 434

LIMITA I. Huius † quartæ quæstionis conclusionem, vt procedat in eo, qui tempore testimonii erat ebrius, is nempe propter ebrietatem a testimonio repellitur. Secus si probetur fuisse ebrium ante eius depositionem, nam tunc admittitur, & admissus probat, per ea, quæ de teste inhabili generaliter dixi *infra q.... num....* & in terminis post Inno. & Abb. *in loci per eum allegatis* voluit Camp. *de testib. d. regul. 117. in 1. fall.* vbi dat cautelam examinandi ebrium, vt vadat ieiunus ad iudicem, vt bene digerat vinum antequam examinetur, *Aym. d. conclu. 169. num. 5 Masc. d. conclu. 579. nu. 6.* & facit in simili, quod dixi de lusore *sup. nu. 429.* 435

SVBLIMITA Hanc † limitationem, vt non procedat in eo, qui solitus est inebriari, is namque a testificando repellitur, etiam quod tempore testimonii non sit ebrius, nam tale genus hominum reputatur vile & infame, *vt in terminis voluit Ant. Gomez. var. resol. tomo 3. c. 12. rubric. de proba. delict. num. 18. in fine, vers. & adde, vbi in id allegat. text. in §. final. Instit. de succes. sublat. & ita dicit esse intentionem Dd.* 436

Hinc popinones, † vel vt aliqui vocant tabernarii, ii, sc. qui in tabernis, & popinis assidue versantur comedendo, bibendo, & ludendo, non admittuntur ad testificandum, *vt per Nepot. de Monte Alb. in tract. de testib. num. 18.* vbi in argumentum allegat text. *in l. humilem, C. de inceſt. nupt. in c. si consulterit, extra de accus. & in c. non oportet, 44. dist. Lanfran. de test ib. num. 99. per notata in c. test. extra eodem, quem refert Corrad. in pract. §. 2. de off. præt. In caus. ciuil tit de testib. in par. personas test. aggrediendo, ver. gulosi, nu. 22 fol. mihi 92. Rol. cons. 34. nu. 5. lib. 2. Masc. de prob. lib. 3. conclus. 1356. num. 28.* 437

LIMITA II. Dictæ † quartæ quæstionis conclusionem, vt procedat in penitus ebrio, vt non intelligat, quid agat, seu dicat, secus in exhilarato, seu gaudente solum propter vinum, secūdum Bal. *in c. 1 extra de testib.* vbi propterea dixit esse considerandum genus ebrietatis, *Dec. ibid. n. 6. idem Dec. cons. 12. n. 1. Rip. in l. fin. n. 69. C. de reuoc. donat.* modica enim ebrietas non impedit, quin quis testari, & contrahere possit, *l. si frater, & ibi Castrens. C. qui testa. facere poss.* item modica ebrietas delicti pœnam non minuit, *l. data opera, C. qui accus. non pos. Tiraq. de pœn. temperan. caus. 6. nu. 6.* ita pariter nec modica ebrietas testem a testificando repellit, *sicut his motus argumentatur Masc. de proba. lib. 2. de conclus. 579. nu. 8. seqq.* 438

QVÆRO V. Quid † de histrionib. (quos vulgo buffones appellamus) aut illis, qui artis ludicræ causa in publicā scenā prodeunt, & iis similib. an a testificando repellātur? Dic quod cum a iure infames reputētur, prout sunt verba text. *in c. 1. 4. q. ibi, Omnes etiam infamia maculo aspersi, id est histriones, &c. ab accusatione prohibentur*, ergo multo magis a testimonio, text. *in l 2. in fin. ibi, Et omnes propter præmium in scenam prodeuntes, famosos esse* 439

Pegasius, & Nerua filius responderunt, iuncta, l. seq. ff. de his qui not. an. infam. iccirco eos repelli à testimonio voluit Aufr. *de reprob. test. num. 11. ver. artu ludicra causa, &c. Masc. de reprob lib. 3 d conclus. 1356. num. 46.*

440 AMPLIA Huius † quintæ quæstionis cõclusionem, vt & idem sit in arenariis, vel bestiariis, iis scilicet, qui pecuniæ lucri caussa in arenam descendunt ad pugnandum cum bestiis, iuxta text. *in l. ob carmen, §. si ea res, ff. de testibus, & in l. 1. §. idem Senatusconsulto, & §. bestias, ff. de postul. & in l. 3. §. lege Iulia. ff. de testib.* Tales enim personæ cum infames in dictis iuribus reputentur, iccirco & à testimonio repelluntur: sicut enim vitæ non parcunt quæstus caussi, ita facile eiusdem quæstus caussa peieraturos lex Iulia eos præsumit, *d. l. 3. § lege Iulia, ff. de testibus, d. l. ob carmen, eodem §. si ea res. ff. eodem, Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 80. versicul. item, quod est arenarius, Aufrer. de reprobat. testium. num. 11. versic. arenarius, Hector Æmil. in tract. de testibus, verbo, arenarius, num. 1. folio 220. in fine, & verbo, bestiarius, num. 1 seqq folio 338. part. prima.*

441 LIMITA Eandem † conclusionem, vt procedat in iis, qui quæstus caussa artem ludicram exercent, & in scenam prodeunt, vt dicit text. *in d. l. 2. in fin ff. de his qui not. infa.* ibi *propter præmium in cenam prodeuntes, &c.* Vnde secus si virtutis, aut propriæ voluptatis caussa talia exerceant: tunc enim à testimonio non repelluntur, *secundum Aufrer. de reprob. test. post num. 11. versi. artis ludicræ caussa, vbi allegat gl. ff in d. l. 2. ff. de his qui not. infam. & in cap. 1. de vita & hon. cler. lib. 6.* Et ponit exemplum in iis, qui non in publico, sed in occulto infirmitatis, aut alterius honestatis caussa aliquid loci faciunt.

442 AMPLIA Hunc † limitationem, vt & idem sit in arenariis, & bestiariis, *de quibus dixi supr. nu. 440.* qui tunc demũ à testimonio dicendo arcentur, si pecuniæ caussa in arenam descendunt ad pugnandum cum bestiis: at secus si non lucri, sed virtutis ostendendæ caussa id fecerint, vt colligitur in dictis verbis, *d. l. 3. d. §. lege Iulia, ff. de test. ubi, si fe locarunt, &c. manifestius in l. 1. §. ad bestias, ff. de postul.* Non enim prohibetur bestiarius testimonium ferre, eo quia cum bestiis pugnauit, sed quia operas suas in hoc locauit, in dictis iuribus. Vnde cessante locatione operarum, cessat prohibitio testimonii ferendi, *vt in terminis voluit Hector Æmil. in tract. de testibus verbo, bestiarius, num. 4. fol. mihi 336. part. 1.*

443 DECLARA demum † huius quintæ quæstionis conclusionem, vt in omni casu, in quo artis ludicræ scenici, histriones, arenarii, bestiarii, & similes ad testificãdum admittuntur, vt puta in exceptis, vbi veritas aliter haberi non potest, & in aliis casibus, infr. generaliter enumeratis *q. 62 1.* vbi de testibus inhabilibus in genere pertractabimus, in iis inquam casibus non admittantur propter eorum infamiam sine tormentis, ad tex. expressum, *in d. l. ob carmen, §. si ea rei conditio. ff. de testib.* refert Hector *Æmil. in tract. de testib. d. verbo, arenarius num. 2. soluo mihi 121. parte 1.* & faciunt generaliter, quæ de teste infame dixi *supra in 1. art. num. 56.*

444 QVÆRO VI. An † apostata à religione sua possit esse testis? Dic quod non, triplici ratione. Primo, quia est infamis, cum sacrilegis, quod infamiam, æquiparentur, *cap infames, 6. q. 1.* Secundo, quia est perinrus, cum contrauenerit iuramento obedientiæ & religionis per eum in ingressu monasterii præstito. Tertio, quia est ipso iure excommunicatus, *cap. 2. ne cler. vel monach. secul. se imm. negot. lib. 6.* Ita per has rationes hanc conclusionem firmarunt Andr. Barba. *in tract. de testib. in 3. par. nu. 15. Ioan. Mar Montic. in suo repert. testium, verbo, apostata, versic. 2. Masc. de proba. lib. 1 concl. 112. n. 17. & 18. Hector Æmil. in tract. de testib. verbo, apostata, num. 2. seqq fol. mihi 198 part. 1.*

445 AMPLIA Hanc † conclusionem, vt idem, & multo magis procedat in apostata a fide, quem repelli a testimonio dicendo, probat tex. *in c. non potest, 2. q. 2. & in c. alieni erroris, & in cap. seq. 3. q. 4. Ioa. Mar. Mont. in suo repert. de testibus, d. verbo, apostata, versic. 5. Hector Æmil. de repert. de testib. d. verbo, apostata, versic. 5. Hector Æmil. de testib. eodem verbo, testis apostata, num. 1.* vbi ex Mantua *in singl. 154. incip. postquam de apostata, &c.* ampliat hoc procedere, etiam quod pœnituerit, per text. *in l. qui sanctam fidem, C. de apostat.* faciunt pro hac ampliatione, quæ supra posui *de hæretico, num. 206.*

446 QVÆRO VII. An † decocti, & vt vulgo dicuntur falliti, a testimonio repellantur, tanquam infames? Dic quod sic, Bart. & alii *in l. 1. C. de summ. Trinit. & fide cath. Bal. in specie in consil. 400. incip. in lib. Thesauraria, nu. 3. lib. 5. Masc. de prob. libr. 2. concl. 738. num. 1.*

447 LIMITA I. Huius † septimæ quæstionis conclusionẽ, vt procedat in caussis criminalibus, secus in ciuilibus, *Socinus iun. consil. 61. nu. 14. lib. 2. Aufrer. in addit. ad Capel. Tholos. decis. 173. Ioan. Mar. Mont. in suo repertorio testium, verbo falliti, versic. primo, fol. 31. Mascard. d. concluſ. 738. num. 2.*

448 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem nõ procedere, quando vltra fallimentum cessisset quis bonis, quia tunc cum a iure reputetur infamis: iccirco nec in criminalibus, nec in ciuilibus admittitur, per ea quæ generaliter de infame infamia iuris dixi *supra in 1. articulo, num. 26.*

449 SVBLIMITA II. Vt † eadem limitatio non procedat in caussis ciuilibus arduis, quæ cum æquiparentur criminalibus, *l. propter litem. ff. de excusat. tuto.* ideo sicut in criminalibus falliti a testimonio repelluntur, ita etiam debent repelli in ciuilibus, *per ea quæ generaliter dixi supr. num. 107. & in specie Mascard. d. conclu. 783. num. 3.*

450 LIMITA II. Dictæ † septimæ quæstionis conclusionem, vt etiam in criminalibus admittantur falliti, si ad defensam deponant, per ea quæ generaliter dixi de testibus inhabilibus *infra quæstio. 62. num. 90. & in terminis voluerunt Socinus iun. d. consilio 61. num. 15. libr. 2. Ioan. Mar. Montic. in suo repertorio testium, verbo, falliti, versic. 31. colum. 2. Mascard. de probat. lib. 2. concluſ. 904. num. 3.*

451 LIMITA III. Quando † testis deponeret de facto proprio, & de iis, quæ ab ipso gesta sunt, quia tunc admittitur, etiam quod sit fallitus, *vt per Socin. iun. d. consil. 61. num. 16. lib. 2. Monticel. in d. verbo falliti. versic. 1 fol. 31. columna 2.* Et faciunt quæ generaliter de teste deponente in facto proprio dixi *infra q. 63. caput. 4 & ad ibi tradita me remitto.*

452 QVÆRO VIII. Quid † de proditore, an is tanquã infamis sit a testimonio repellendus? Dic quod sic, secundum Bald. *in caput. licet vniuersis, sub num 3. extra de testibus*, Martin. Lauden *in tract. de crimine læsæ maiestatis, quæstio. 43* Gig. *in simili tract. lib. 3. rubr. de proditor, quæst. 8. num. 4.* Conrad. *in practic. §. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, proditor, numer. 36. folio 85.* vbi hanc conclusionem ampliat duobus modis. † Primo, vt & idem sit in filiis proditorum, qui & ipsi infames a iure reputantur, *l. quisquis, §. fin. ad l. iul. maiest.* † Secundo etiam in iis, qui pro proditoribus supplicare, aut interuenire aliquando tentauerint, qui adhuc infames a iure habentur, *d. l. quisquis, §. denique, sequitur Mascard. de prob. lib. 3. conclu. 1356 num. 30. & 40.*

453

454

455 LIMITA Huius † octauæ quæstionis conclusionem, sic, vt supra ampliatam in eo, quod dixi, eam extendi ad filios proditorum, & ad supplicantes pro eis, vt procedat in proditoribus Principis sui Domini, & sic in committentibus crimen læsæ maiestat. prout loquitur tex. *in d. l. quisquis*, secus in aliis proditoribus. Proditor enim in iure multipliciter dicitur, *vt late dixi in 1. lib. tit. de delict. & pœn. q. 18. num. 73. seqq.* ideo ad alios proditores ampliationes prædictæ extendendæ non sunt: nam iure cautum non reperitur, vt illorum filii, vel prolis

sup-

supplicantes sint infames, sicut committentes crimen læsæ maiestatis: ideo sicut illi non sunt à testimonio repellendi.

456 QVÆRO IX. An † fustigatus à testimonio repellatur? Sine dubio dic, quod repellitur, quia vndique infamis est, *l. fustibus, C. ex quibus causs. infam. irroge. Aufre. de reprobat. test. sub num. 48. versi. fustibus casus, Conrad. in pract. §. 2. de off. prætor. in causs. ciuilib. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo. verbo, fustibus, num. 28. folio mihi 83. Oldrad. consil. 191. num. 4. Mascard. de probat. lib. 3. conclusion. 1356. num. 33.* vbi etiam addit, quod si mille annis fustigatus viueret, non posset esse testis.

457 QVÆRO X. An † prodigus à testimonio repellatur? Dic, quod repellitur, *l. is cui bonis. vbi glo. Bal. & Castr. ff. de testam. §. testes, & ibi communiter * omnes, Institut. de testam. Specu. in tit. de teste, §. 1. sub num. 32. vers. item quod est talis, Alb. de Malet. in tract. de testibus, §. videndum, capit. 5. nu. 35. Aufrer. de reprobat. test. nu. 81. vers. prodigo, Campeg. de testibus, reg. 116. Mascar. de proba. lib. 3. concluſ. 1358. n. 38.* Et est ratio, tum quia æquiparatur pupillo, qui nec testamentum facere, nec testis esse potest: tum etiam quia est infamis de facto, *vt per Castrens.* qui has duas considerat rationes, *in d. l. is cui, sub num. 3. & sub nu. 5. ff. de testam.* ideo secundum tradita generaliter supr. *in 2. art. de infame infamia facti*, extende, & declara hanc conclusionem.

458 LIMITA Vt † eadem cõclusio procedat in eo prodigo, cui bonis fuit interdictum, sic enim loquuntur iura, & Dd. præcitati: secus si talis interdictio non est sequuta, quia tunc testis esse potest, & cetera omnia facere, etiamsi esset notorie prodigus, *ad gloss. in l. is cui, ff. de verbor. obligation. quam in proposito allegat Castrens. in d. l. is cui ff. de testam.*

459 QVÆRO XI. An † calumniator repellatur à testimonio? Dic, quod condemnatus de calumnia dicitur infamis, *leg. 3. & ibi Dd. C. de calumniat.* ideo tanquã actione famosa condemnatus repelli debet à testimonio, *l. quæsitum, in fine, vbi Alber. Bald. & Salycet. ff. de testibus, Aufrer. de reprobat. testium, num. 24. Mascard. de probat. lib. 3. concluſ. 1356. nu. 47. Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 322. num.*

460 4. † vbi tamen in hoc multum iudicis arbitrio tribuit.

461 QVÆRO XII. Quid † de continuo ligatore, & litium redemtore? Dic, quod cum calumniator præsumatur, *vt per Menoch. qui concordantes adducit, lib. 5. præsum. 25. nu. 7* & vt dicit glo. *in l. fi. in l. morantur*, C. *mandat. cum aliis per Nicol. Pignolat. in add. ad Roman. singul. 318.* tales homines omnia mala sciunt & omnia mala faciunt: ideo sicut calumniator à testificando repellitur, vt dixi in præcedenti conclusione, ita etiam repelli debet cõtinuus litigator, & litium redemtor, *Roman. d. singul. 318. Cro. de testibus, 4. part. num. 183. Aufrer. de reprobat. test. nu. 85. Conrad. in pract. §. 2. de off. prætor. in causs. ciuilib. rubric. de testibus, in parte, personas testium aggrediendo, verbo, litigator, num. 85 fol. 109. Mascard. de probat. lib. 3 concluſ. 1358. num. 31.*

Laus Deo.

ARGVMENTVM.

Pauper, & vilis, quando ob paupertatem, & vilitatem à testimonio repellatur, & admissus, quam faciat probationem.

SVMMARIA.

Regulariter pauper non est testis integer, & omni exceptione maior, num. 1. contra, num. 2. sed prima opinio est verior, & magis communis, num. 3.

Pauper non solum non est integer testis, verum etiam omnino a testimonio repellitur, nu. 4. seqq. contra num. 8. seqq. vbi numero 14. quod hæc contraria opinio est verior, & magis communis.

Interdictio denotat regulam in contrarium, num. 5.

Testium remissio ad partes conceditur ob eorũ paupertatem, n. 9.

Paupertas non est de genere malorum, num. 11.

Probandi facultas non est angustianda, num. 13.

Pauper in criminalibus non solum non est testis integer, num. 15. verum etiam omnino repellitur, nu. 16. & 18. licet aliqui relati, nu. 17. in contrarium dixerint. Amplia 1. & multo magis si pauper sit persona turpis, nu. 19. vbi etiam econtra, quid si sit persona honesta. Limita primo, quia cum tortura pauper admittitur in criminalibus, num. 20. Limita secundo, quia etiam in criminalibus examinati ad fisci instantiam probant contra ipsum fiscum, num. 21. Limita tertio, quia ad rei defensionem & innocentiam probandum, etiam in criminalibus admittuntur pauperes, nu. 22. licet nec isto casu sint testes integri, & omni exceptione maiores, num. 23. Limita quarto, quia in criminalibus, etsi pauperes examinari non debuissent, examinati tamen faciunt indicium, num. 24. quod tamen declara, vt num. 25.

Pauper in caussa ciuili ardua, vel magna, non solum non est integer testis, num. 26. verum etiam nec ad testificandum admittitur, num. 27.

Pauper in caussa matrimoniali non solum non est integer testis, verum etiam ad testificandum nullo pacto admittitur, num. 28. 29. & 31. licet aliqui relati, nu. 30. contrarium dixerint. sed quid si pauper isto casu sit honesta persona, & quid si inhonesta? num. 32.

Pauper minime admittitur ad testimonium in confectione inuentarii, num. 34.

Ditioribus magis creditur, quam pauperibus, nu. 35.

Nobilioribus magis creditur, quam ignobilioribus, nu. 36.

Constitutis in aliqua dignitate magis creditur, quam sine dignitate existentibus, nu. 37.

Nobilioribus, ditioribus, & dignioribus, magis creditur, quam aliis, etiam quod numero minores sint, nu. 38. Limita nisi numerus aliorum testium esset in magno excessu, nu. 39. & 40. vbi quãdo dicatur magnus excessus. Sublimita limitationem, vt in nu. 41.

Est duo digni & honesti præsumuntur mille ribaldis, nu. 41. & seq.

Pauperi honesta vita magis creditur, quam diuiti malæ famæ, nu. 43.

Diuiti minus creditur, quam pauperi, quando diuitiæ fuerunt acquisitæ malo modo, puta per vsurariam prauitatem, n. 44.

Pauperes, qui in paupertatem inciderunt culpa, & facto suo, non solum non sunt integri testes, verum etiam omnino a testificando repelluntur, nu. 45.

Pauper testis, qui vltra paupertatem aliquem alium patiatur defectum etiam de se non sufficientem ad repellendum quem a testimonio, sine dubio & is a testificando repellitur, nu. 46.

Testes laboratores non sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores num. 47. seq.

Artifices a testimonio repelluntur, si artem mechanicam exercent, nu. 49. & 50. secus si non exercent mechanicam artem nu. 51. sed omnino casu propter paupertatem non sunt testes integræ fidei, & omni exceptione maiores, nu. 52. & quæ in proposito dicatur ars mechanica, & vilis. n. 53.

Pauper dicitur is, qui de proprio labore, & artificio viuit, num. 48 seq.

Viles personæ quæ dicantur, nu. 54. seqq.

Viles a testimonio repelluntur, nu. 59. contra quod ob solam vilitatem testes non repellantur, num. 60. veritas est quod non repelluntur in totum, sed eis de fide diminuitur.

Viles ad testificandum non admittuntur sine tortura, n. 62. contra, num. 63. in hac contrarietate aliqui dixerunt id esse remissum iudicis arbitrio, nu. 64. sed hæc tertia opinio non placet auctori, n. 65. dic pro veritate quod si testis vilis est, alias persona honesta, non torquetur, nu. 66. secus si inhonesta, nu. 67. Si vero sumus in dubio, nec apparet de honestate, vel inhonestate testis, verior, & communior opinio est testem non torqueri, nu. 68. nisi in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, num. 69.

Vilis & pauper simul ob duplicem defectum, non solum non est

testis

testis integræ fidei, & omni exceptione maior, verum etiam omnino à testimonio repellitur, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, num. 70. & 71.

Viles admittuntur ad testimonium in duobus casibus, primo contra valde diffamatum. num. 72. secundo in casu, in quo nobiliores habere non possunt, num. 73. vtroque tamen casu non sunt testes omni exceptione maiores, nu. 74.

Pauper non repellitur à testificando. nec ei de fide diminuitur si aliàs sit persona honesta, & bonæ famæ. num. 75. seqq. vbi bene probatur hæc conclusio; sed tamen qualitas honestatis & bonæ famæ est probanda per allegantem, & non præsumitur in dubio, num. 82. seqq.

Honestas personæ in omni casu spectanda est, num. 76.

Fides non supplet paupertatem in iis, in quibus diuitiæ requiruntur, num. 78. secus in iis in quibus requiritur honestas personæ, num. 79. sed quid in iis, in quibus vtrumque mixtim requiritur? num. 80.

Bonus & bonæ famæ in dubio quis præsumitur, nu. 83. fallit vbi in specie requiritur à lege, vel a constitutione hæc qualitas bonitatis, num 84. item fallit vbi in contrarium adest aliqua specialis scientia præsumptio, num 85.

Paupertas est probanda per allegantem, nu. 86. seqq. vbi præsertim in iudicio.

Pauper quis dicatur præsumitur, & non diues, nu. 87.

Paupertas non censetur probata per testem, qui dicit se pauperem, num. 88 89.

Pauper testis quis dicatur. multæ fuerunt Dd. opiniones, vna fuit quod ille dicatur pauper, qui non habet tantum in bonis, quantum valet causa, n. 90. secunda fuit opinio eum dici pauperem, qui non habet in bonis aureos quinquaginta, nu. 91. & horum opinionum prima procedit in ciuilib. secunda in criminalib. num. 92. tertia est opinio quod iudicis arbitrio relinquatur, & ista est verior, & communior, num. 93. seqq.

Pauperis testimonium suppletur, vel ex legalitate alterius testis, num. 95. vel ex numero plurium testium, nu. 96.

Pauperes, & viles non repelluntur pro testibus in instrumentis, num. 97.

Pauperes testes quantum probent, & quanta sit eis fides adhibenda. iudicis arbitrio relinquitur, num 98. sed an hæc conclusio procedat etiam in criminalibus, num. 99. seqq.

QVÆSTIO LVII.

OPPONITVR V. Contra testes, quod sunt pauperes, & viles, in qua oppositione

1 REGVLA sit, † quod pauper nõ est testis idoneus. & integer, vel, vt alii dicunt, omni exceptione maior, qua paupertas ei de fide diminuit: sic enim per text. *in l. 3 in princ. ff. de testibus, canonicata in c. si testes, §. testium fides. quæstio. 3. ibi, & ex locuples vel egens sit, &c. in primis, versic. fid. & de persona, 2. q. 1. ibi, aut ne inopes sint.* Regulã hanc firmarunt Bal. *in c. si qui testium, num. 5. in princip. iuncto versicul. si autem nullus est famæ, extra de testib.* vbi notabiliter dixit, quod non est idoneus, qui egestate laborat, *l. qui satisdare, ff. de fideiussor. l. si creditores, ff. de priuileg. creditor. l. si vero, §. 1 ff. qui satisd. cogan.* Et ideo si pauper est bonæ famæ, & tunc reputatur idoneus (de quo tamen dicam infra in limitationibus,) si vero nullius famæ, hoc est, neque bonæ neque malæ, & tunc minus ei creditur, neque bonæ neque malæ, & tunc minus ei creditur, *Roman in l. 2. n. 3 ff qui satisdar. cogantur*, vbi quod ratione paupertatis dictum testis debilitatur, *Ancharan. consil. 104 in causa. colum. final. Alex. consil 18. num. 2. volum. 3. Socin. reg. 289. in 3 fallen. vers. dicit tamen ibi, &c. Ruyn. consilio. 138. nu. 27. vers. & pauperi simpliciter, lib. 5. & consilio. 130. nu. 10 lib. 5. & consil 150. num. 12. vers. quia licet alias pauper in 5. Paris. consil. 164. num. 2. libr. 4. Aym. consil. 249. sub num. 12. in princ. & in versicul. primo quoniam, Ripa in 3. respon. de ff consid. & matrim. num. 8 Socin. iun. consil. 183. n. 40. vol. 2. Natta cons. 666. num. 1. in 4 volum. Cephal. consil. 98. nu. 39. lib. 1. & cons. 169. nu. 13. eodem volum. 1. & consil. 227. nu. 69. lib. 2. Ofasc. Tedesch. consil. 66. num. 22. Claud. ad Bertazzol. consilio 210. nu. 7. litera B. versicul. nec diminuitur de fide, ibi, Imò, quod absolute diminuatur de fide &c.* Idem Bertaz. *consil. 170 num. 12. Plot. de in litem iuran. §. 50. num. 17.* vbi propterea infert, quod pauperi non est deferendum iuramentum in litem aut in supplementum, *Crot. de testibus, par. 3 num. 24. vers. ideo infert Aretinus*, vbi propterea, quod duo testes pauperes non bene probant. *Campeg. de testibus regu. 113. in princip. Catellian. Cotta in memoral. verbo paupertas repellat à testificando, Gabriel, de testibus, conclus. 18. num. 19. vbi alios refert, Menoch. de arbit. quæstio. lib. 2. casu 65. num. 12. versicul. verius itaque, & casu 96. num. 9. vers. est ratio. Soarez. in suo thesau. commu. opin. litera T. nu. 24. vbi testatur de communi* opinione. Viui in commun. opin. verbo, testis propter somam paupertatem, versic. & licet testis, Masc. de prob. lib. 3. concl. 1155. nu. 8. & num. 12. vos alios plures refert concordantes.*

* communi

Et † licet contrarium, quod imo testi propter solam 2
paupertatem nihil de fide diminuendum sit, affirmauerit Marsil. post Aret. quem allegat *in consilio 13. viso diligenter, &c. colum. 2. in l. ex libro, num. 8. vers. & hanc partem*, vbi dixit, tunc demum testi pauperi diminui de fide, quando scilicet concurrit cum aliis testibus ditioribus (de quo latius infra dicã) & in ceteris æqualibus, prout videtur loqui text. *in d. l. 3. ff. de testib.* secus autem si non concurrit cum aliis, & Marsil. *sicut supra dicentem*, referendo sequatur Moncad. *in addit. ad Crot. de testib. nu. 24. litera C. in verbo, plene probatum*, vbi propterea infert, ex dicto duorum testium pauperum induci plenam probationem, aliis testibus contrarium nõ deponentibus, à quibus nec dissentire videatur Claud. *in addit. ad Bertazz. cons. 210. num. 7. litera B. ver. nec diminuitur de fide*, vbi alios huius contrariæ opinionis adducit auctores, iũcto versicu. *neque huic me subscribo sententiæ*, vbi affirmat, satis impium sibi videri illis adimere testimonii ferendi perfectam auctoritatem, quibus fortunæ lusus ademit bona, cum tunc paupertatis qualitas aduersione digna sit, vbi pauperis fides in dubium reuocatur, prout loquitur text. *in §. sancimus, in Auth de testib. & in d. l. 3 ff. cod.* non autem simpliciter, si testis nullam aliam præter paupertatis notam patiatur.

Non † per hoc tamẽ recedendum putauerim à pro- 3
posita regula, quæ sicut magis cõmuniter * à Dd. recepta est, ita etiam & verior, & rationabilior apparet: ratio autem bene exprimitur *in d. l. 3. in principio ibi, vt lucri causa quid facile admittat, ff. de testibus*, per quem text. passim, & vbique communiter * omnes Doctores exclamant ex paupertate oriri in teste præsumtionem mendacii & corruptionis, *vt videre est apud gloss. in d. l. 3. in verbo, egens, & gloss. in c. testes. §. testium fides, in verbo, locuples. 4. q. 3.* vbi refert dictum Salomonis dicentis, *Paupertates ne dederis mihi, ne pauper periurem nomen Domini*, Cyn. *in l. 3. nu. 8. vers item ex rerum accidentia, C. de rel cred. Iacob. Ægid. in tractat. de testibus, num. 8. ver. quia timor est, Iodoc. in pract. crimin. c. 50. rubric. de reprob. test. num. 17. versicul. alter a ratio, Beninca. in suo tract. de pauperta. q 4 n. 44. versic. quamobrem, &c.* vbi refert dictum Meland. Philosophi dicentis, *Pauper si iustã causam dixerit aliquid accipiendi gratia dixisse existimatur, & non pro veritate, Menoch. de præsumtio. lib. 5. præsumt. 4. nu. 9. Mascard. de probat. lib. 2 conclusio 1003. n. 67. lib. 3. conclusio. 1155. nu. 2. seqq.* vbi bene exornat hanc rationem, *iuncto num. 32.* vbi notabiliter dixit, quod licet quandoque pauperes magis veritatem testificentur, quam diuites, frequentius tamen accidit, vt pauperes corrumpantur, quam diuites, & ideo Iurisconsultus, dum testi pauperi fidem diminuit, secutus est id, quod frequentius accidit, non id, quod raro. Igitur cum hæc ratio præsumtæ falsitatis & corruptionis generalis sit, siue pauper de se examinetur, siue etiam in concursu aliorum, ideo eo vtroque casu, & generaliter eum testem, integræ fidei, & non omni exceptione maiorem, indubitanter teneas.

* communi

AMPLIA

4 AMPLIA I. Propositam regulam, † vt non solum pauper non sit integer testis, verum etiam omninò à testimonia repellatur, & si admittatur, nihil prorsus probet: sic enim per illum text. *in d. l. 3. ff. de testib.* voluisse videtur ibidem glo. *in verbo, egens, & in d. c. si testes, §. testium fides, in verbo, locuples, 4. q. 3.* põderando illius verba, *ibi. admittitur tamen interdum, &c.* † Ergo regula est in contrarium, quod nõ admittatur propter illam dictionem, *interdum*, quæ denotat regulam in contrarium, ad notata per Ias. *in repetit. l. admonendi, n. 7. ff. de iureiuran. & per Dec. in l. actionibus, n. 23. ff. de in litem iuran.* Sed in specie, & expresse, quod nõ admittatur, affirmarunt Spec. *in tit. de teste, §. 1. n. 61. versic. item quod est pauper, Iacob. Butriga. in tractat. de testib. num. 3. Iacob Ægid. in simili tracta. de testib. n. 8 vers. repelluntur pauperes, Nell. de testibus, n. 30. Aufr. de reprob. test. n. 78. Iodoc. in pract. crimin. in cap. 50. rubr. de reprobat. testium, n. 17. versic. similiter pauperes à testando tolluntur, Paris. consil. 53. nu. 12. lib. 4. Anton. Gomez. variar. resolut. tomo 3. cap. 12. rubric. de probatio. delict. num. 19. vbi testatur de communi* opinione, Ioa. Mar. Monticell. in suo repertorio testiũ, verbo. pauper. fol. 54. colum. 1. versic. 1. plures refert Gabriel, tit. de testib. lib. 1. conclus. 18. n. 4. versic. contrarium, quod pauper, &c. aliosque plures adducit Mascard. de prob. lib. 3. conclus. 1155. n. 1.*

* communem

* Et hanc non solum communem, * & receptam, sed etiam ab ea se non audere discedere (& si cõtrarium verius existimet,) fatetur Claud. *in addit. ad Bertazzo. in consil. 210. nu. 7. litera B, vers. inepte, vt arbitror. lib. 1.*

6 Et † pro hac ampliatione põderari potest etiam tex. *in cap. in primis, versic. sed & de personis, 2. q. 1.* in illis verbis, ibi. *Aut ne inopes sint, aut ne forte aliquas contra Episcopum inimicitias habuissent.* Ex quibus cum à summo Pontifice in eo textu fiat æquiparatio paupertatis, & inimicitiæ, sequitur, quod sicut inimicus à testificando repellitur, *vt suo loco dictum est*, ita etiam repelli debeat pauper.

7 Pondero † etiam pro hac eadem ampliatione verba text. *in d. l. 3 in fine princ. ff. de testibus*, vbi habetur, quod si testis careat suspicione, vel ratione personæ, puta quod sit honesta, vel ratione causæ, quod neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ causa sit testificaturus, tunc vtiq; ad testimonium admittendus est: vnde arguendo à contrario sensu non est admittendus, vbi contra eum laborat suspicio, quod lucri causa sit testificaturus, Sed pauper talis est, *vt pleneprobaui sup. num. 3.* Ergo, &c.

8 Contrarium, † quod imo sola paupertas testem à testimonio dicendo non repellat, nisi aliunde sit persona suspecta, affirmarunt Abb. *in capit. si quis testium, nu 8. versicul. puto autem testem admittendum, & ibidem Imol. n. 3. versicul. sed in ciuili bene admittitur, nisi sit persona suspecta, &c. Ancharan. nu. 4. Butrig. n. 8. in fine, extra de testibus, Ias. in authen. præterea, nu. 27. in fine, & ibidem Dec. num. 16. versic. moderniores hic illam reprobant, C. vnde vir & vxor. Socin. regul. 289. in principio, iuncta 1. & 3. fallen. in versicul secus autem in vo, Rui. consil. 158. nu. 27. volum. 5. & consil. 150. n. 12. versic. & primo negatur, eodem volum. 5. Dec. cons. 163. nu. 4. versic. sed ad ista respondetur, Aym. cons. 249. n. 11. versic. primo quoniam, & versic. quia licet sola paupertas, & versi. licet aduocatus, Lanfran. de testib. nu. 85. Crot de testibus, part. 4. n. 133. Gabriel, libro 1. de testib. conclus. 18. n. 1. iuncto num. 4, vbi alios idem tenentes refert. Catellian. Cotta in suis memoral sub versic. paupertas repellit à testificando, Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testib. in parte, person. testium aggrediendo, verbo, pauper, nu. 80. versic. in causa ciuili. folio mihi 107. Menoch. de arbit. q. lib. 2. casu 65. n. 12. versic. verius itaque, & casu 96. n. 2. Bertazzo cons. 68. n. 6. versic. quia respondetur, lib. 1. Beninca* in tractat. de pauperta. quæst. 4. n. 45. & de communi* testati sunt Viui. in suis commun. opin. verbo, testis propter solam paupertatem, in principio. Soarez in sua collecta commun. opin. litera T. num. 123. Claud. addit. ad Bertazzo. consil. 210. nu. 7. litera B. versic. sane, in reprincipali,* vbi adducit alios concordantes, cum quib. cumulari possunt etiam omnes Dd. relati *sup. in reg. num. 1.* qui dum affirmarunt testem pauperem non esse integræ fidei, & omni exceptione maiorem, tacite etiam sentiunt eum admitti, licet admisso, & examinato de fide propter paupertatem diminuatur, ita quod ex multitudine Dd. hanc contrariam opinionem tenentium facile dici potest illam magis communiter * receptam esse, & eam sequuta est Rota Romana coram Do. Cæsare de Grassis, *in manuscriptis 12. in impressis 81. nu. 1. & iterum coram eodem in manuscriptis 6. in impressis 75. n. 1. & iterum in manuscriptis, decis. 9. in impressis 70. num. 5.*

* communem

Faciunt † pro hac contraria opinione plura iura, & 9
rationes per præallegatos Dd. considerata, & in primis adducitur text. *in d. capi. si qui testium, extra de testib.* vbi conceditur remissio ad partes pro examinandis testibus pauperibus, ergo non repelluntur à testificando, quia si repellerentur, non vtique concederetur talis remissoria.

Secundo † ponderatur text. *in d. l. 3. ff. de testib. in illis* 10
verbis, & an locuples, vel egenus sit, vt lucri causa quid facile admittat. Quia si velit textus, quod non simpliciter egenus à testificando repellatur, sed tunc demum, si sit alias suspectus, quod lucri causa contra veritatem deponat: sic enim reperio textum illum ponderatum à Gabri. *rub. de testib. lib. 1. concl. 18. num. 1.*

Tertio facit, † quia paupertas non est de genere ma- 11
lorum, *cap. illa, in fine, 45. quæst. 1.* ideo non debet repellere testem à testimonio dicendo, in quo præcipue consideratur vitæ integritas, & legalitas, quæ non ex diuitiis, sed ex morum honestate inducitur, *l. siue oportet, §. cum quis, ff. de tutor. & curato. dat. ab his, cum aliis in proposito adductis per Crot, de testibus part. 4. num. 133. versicu. præterea, & tertio.*

Quarto † si ob paupertatem testis repelleretur, se- 12
queretur etiam, quod de iure Digestorum repelleretur filius familias, cum eo iure, omnia pleno iure patri acquirantur, exceptis castrensibus, vel quasi, *l. placet, ff. de acquir. hered.* consequens est falsum, *l. pater, ff. de testib.* ergo & antecedens.

Duas † alias rationes affert Crot. de testib. *d. par. nu.* 13
133. quas ibi apud eum videre poteris, quarum illa etiam non modice stringit, quia si aliter diceremus, multum angustaretur facultas probandi contra *l. quoniam, C. de hæret. & Manich.* cum hodie sit multo maior multitudo pauperum, quam non pauperum.

Et † ita residendo cum hac vltima cõtraria opinione 14
tanquã etiam magis communi * (licet etiam prima nõ * sit ratione, & probabilitate carens, vt demonstraui) cõcludo pauperem ob solam paupertatẽ à testificando nõ repelli, in causis ciuilibus, sed tantũ ei de fide diminui, vt in regula, quid autem in criminalibus, modo dicam.

AMPLIA II. Eandem † propositam regulam, vt 15
multo magis procedat in causis criminalibus, in quibus pauperes non solum reputantur à Dd. non integræ fidei, non idonei, & non omni exceptione maiores, prout voluerunt Ruy. *consil. 159. nu. 27. ver. & pauperi simpliciter, lib. 5. & consil. 149. num. 32. vers. prædicti autem non sunt tales, eod. vol. 5. Alex. cons. 15. num. 3. vol... Campeg. de testibus. reg. 113. in 3. fal. & est communis,* vt per Soarez. in suis com.* * opin. *litera T. num. 125. & etiam testatur Uctau. Ofasc. consi. 66. num. 22.*

Verum † etiam eos omnino inhabiles, & nõ admit- 16
tendos probat text. *in l. nonnulli C. de accusa.* vbi quod ob paupertatem quis repellitur ab accusando, ergo multo magis à testificando: cõsequentia patet euidenter, quia testimonium dicere est maioris præiudicii, quam accusare, cum iudex sententiam suam daturus sit secundum allegata, & probata, non secundum portectam accusationem, *l. qui accusare, C. de eden. cum aliis sic in proposito considerat. per Crot. de testibus. par 3 nu 24. versic. aduerte tamen,*

&c.

testis integræ fidei, & omni exceptione maior, verum etiam omnino à testimonio repellitur, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, num. 70. & 71.

Viles admittuntur ad testimonium in duobus casibus, primo contra valde diffamatum. num. 72. secundo in casu, in quo nobiliores habere non possunt, num. 73. vtroque tamen casu non sunt testes omni exceptione maiores, nu. 74.

Pauper non repellitur à testificando. nec ei de fide diminuitur si alias sit persona honesta, & bonæ famæ. num. 75. seqq. vbi bene probatur hæc conclusio; illa tamen qualitas honestatis & bonæ famæ est probanda per allegantem, & non præsumitur in dubio, num. 82. seqq.

Honestas personæ in omni casu spectanda est, num. 76.

Fides non supplet paupertatem in iis, in quibus diuitiæ requiruntur, num. 78. secus in iis in quibus requiritur honestas personæ, num. 79. sed quid in iis, in quibus vtrumque mixtim requiritur? num. 80.

Bonus & bonæ famæ in dubio quis præsumitur, nu. 83. fallit vbi in specie requiritur à lege, vel à constitutione hæc qualitas bonitatis, num 84. item fallit vbi in contrarium adest aliqua specialis scelerispræsumtio, num 85.

Paupertas est probanda per allegantem, nu. 86. seqq. vbi præsertim in iudicio.

Pauper quis dicatur præsumitur, & non diues, nu. 87.

Paupertas non censetur probata per testem, qui dicit se pauperem, num. 88. 89.

Pauper testu quis dicatur. multæ fuerunt Dd. opiniones, vna fuit quod ille dicatur pauper, qui non habet tantum in bonis, quãquod valeat causa, n. 90. secunda fuit opinio eum dici pauperem, qui non habet in bonis aureos quinquaginta, nu. 91. & harum opinionum prima procedit in ciuilib. secunda in criminalib. num. 92. tertia est opinio quod iudicis arbitrio relinquatur, & ista est verior, & communior, num. 93. seqq.

Pauperis testimonium suppletur, vel ex legalitate alterius testis, num. 95. vel ex numero plurium testium, nu. 96.

Pauperes, & viles non repelluntur pro testibus in instrumentis, num. 97.

Pauperes testes quantum probent, & quanta sit eis fides adhibenda, iudicis arbitrio relinquitur, num 98. sed an hæc conclusio procedat etiam in criminalibus, num. 99. seqq.

QVÆSTIO LVII.

OPPONITVR V. Contra testes, quod sunt paupetes, & viles, in qua oppositione

1 REGVLA sit, † quod pauper nõ est testis idoneus. & integer, vel, vt alii dicunt, omni exceptione maior, quia paupertas ei de fide diminuit: sic enim per text. *in l 3 in princ. ff. de testibus, canonicata in c. si testes, §. testium fides 2. quæst. 3. ibi, & ne locuples vel egens sit, &c. in primis, versic. sed & de persona, 2. q. 1. ibi, aut ne inopes sint.* Regulam hanc firmarunt Bal. *in c. si qui testium, num. 5. in princip. iuncto versicul. si autem nullius est fama, extra de testib.* vbi notabiliter dixit, quod non est idoneus, qui egestate laborat, *l. qui satisdare, ff. de fidei ussor. l. si creditores, ff. de priuileg. creditor. l. si vero, §. 1 ff. qui satisd. cogan.* Et ideo si pauper est bonæ famæ, & tunc reputatur idoneus (de quo tamen dicam infra in limitationibus,) si vero nullius famæ, hoc est, infia in limitationibus,) si vero nullius famæ, hoc est, neque bonæ neque malæ, & tunc minus ei creditur, *Roman in l. 2. n. 3 ff qui satisdar. cogantur*, vbi quod ratione paupertatis dictum testis debilitatur, *Ancharan. consil. 104. in causa. colum. final. Alex. consil 18. num. 2. volum. 3. Socin. reg. 289. in 3 fallen. vers. dicit tamen tibi, &c. Ruyn. consilio. 138. nu. 27. vers. & pauperi simpliciter, lib. 5. & consilio. 130. nu. 10 lib. 5. & consil 150. num. 12. vers. quia licet alias pauper in 5. Paris. consil. 164. num. 2. libr. 4. Aym. consil. 249. sub num. 12. in princ. & in versicul. primo quoniam, Ripa in 3. respon. de fponsal. & matrim. num. 8 Socin. iun. consil. 183. n. 40. vol. 2. Natta conf. 666. num. 1. in 4. volum. Cephal. consil. 98. nu. 39. lib. 1. & cons. 169. nu. 13. eodem volum. 1. & consil. 227. nu. 69. lib. 2. Ofa. Idem. consil 66. num. 22. Claud. ad Bertazzol. consilio 210. nu. 7. litera B. versicul. nec diminuitur de fide, ibi, Imò, quod absolute diminuatur de fide &c. Idem Bertaz. consil. 170 num. 12. Plot. de in litem iuran. §. 50. num. 17.* vbi propterea infert, quod pauperi non est deferendum iuramentum in litem aut in supplementum, *Crot. de testibus, par. 3. num. 24. vers. ideo infert Aretinus*, vbi propterea, quod duo testes pauperes non bene probant. *Campeg. de testibus regu. 113. in princip. Catellian. Cotta in memoral. verbo paupertas repellat à testificando, Gabriel, de testibus, conclus. 18. num. 19. vbi alios refert, Menoch. de arbit. quæstio. lib. 2. casu 65. num. 12. versicul. verius itaque, & casu 96. num. 9. vers. est ratio. Soarez. in suo thesau. commu. opin. litera T. nu. 24. vbi testatur de communi * opinione. Viui in commun. opin. verbo, testis propter so- * lam paupertatem, versic. & licet testis, Masc. de prob. lib. 3. concl. 1155. nu. 8. & num. 12. vos alios plures refert concordantes.*

Et † licet contrarium, quod imo testi propter solam 2
paupertatem nihil de fide diminuendum sit, affirmauerit Marsil. post Aret. quem allegat *in consilio 13. viso diligenter, &c. colum. 2. in l. ex libro, num. 8. vers. & hanc partem*, vbi dixit, tunc demum testi pauperi diminui de fide, quando scilicet concurrit cum aliis testibus ditioribus (de quo latius infra dicã) & in ceteris æqualibus, prout videtur loqui text. *in d. l. 3. ff. de testib.* secus autem si non concurrit cum aliis, & Marsil. *sicut supr. dicentem*, referendo sequatur Moncad. *in addit. ad Crot. de testib. nu. 24. litera C. in verbo, plene probatum*, vbi propterea infert, ex dicto duorum testium pauperum induci plenam probationem, aliis testibus contrarium nõ deponentibus, à quibus nec dissentire videatur Claud. *in addit. ad Bertazz. conf. 210. num. 7. litera B. Pater. nec diminuitur de fide*, vbi alios huius contrariæ opinionis adducit auctores, iũcto versicu. *neque huic me subscribo sententiæ*, vbi affirmat, satis impium sibi videri illis adimere testimonii ferendi perfectam auctoritatem, quibus fortunæ lusus ademit bona, cum tunc paupertatis qualitas aduersione digna sit, vbi pauperis fides in dubium reuocatur, prout loquitur text. *in §. sancimus, in Auth de testib. & in d. l. 3 ff. coll.* non autem simpliciter, si testis nullam aliam præter paupertatis notam patiatur.

Non † per hoc tamẽ recedendum putauerim à pro- 3
posita regula, quæ sicut magis cõmuniter * à Dd. recepta est, ita etiam & verior, & rationabilior apparet: ratio autem bene exprimitur *in d. l. 3. in principio ibi, vt lucri caussa quid facile admittat, ff. de testibus*, per quem text. passim, & vbique communiter * omnes Doctores exclamant ex paupertate orii in teste præsumtionem mendacii & corruptionis, *vt videre est apud gloss. in d. l. 3. in verbo, egens, & gloss. in c. testes, §. testium fides, in verbo, locuples. 4. q. 3.* vbi refert dictum Salomonis dicentis, *Paupertates ne dederis mihi, ne pauper per iurem nomen Domini*, Cyn. *in l. 3. nu. 8. vers item ex rerum accidentia*, C. de reb cred. Iacob. Ægid. *in tract. de testibus, num. 8. ver. quia timor est, Iodoc. in pract. crimin. c. 50. rubric. de reprob. test. num. 17. versicul. alter a ratio*, Beninca. *in suo tract. de pauperta. q 4. n. 44. vers. quamobrem, &c.* vbi refert dictum Meland. Philosophi dicentis, *Pauper si iustã causam dixerit aliquid accipiendi gratia dũtis, Pauper si iustã causam dixerit aliquid accipiendi gratia dũtis*, Menoch. *de præsumt. lib. 5. præsumt. 4. nu. 9.* Castellard. *de probat. lib. 2. consumtio. lib. 5. præsumt. 4. nu. 9.* Castellard. *de probat. lib. 2. conclusio 1003. n. 67. lib. 3. conclusio. 1155. nu. 2. seqq.* vbi bene exornat hanc rationem, *iuncto num. 32.* vbi notabiliter dixit, quod licet quandoque pauperes magis veritatem testificentur, quam diuites, frequentius tamen accidit, vt pauperes corrumpantur, quam diuites, & ideo Iurisconsultus, dum testi pauperi fidem diminuit, secutus est id, quod frequentius accidit, non id, quod raro. Igitur cum hæc ratio præsumtæ falsitatis & corruptionis generalis sit, siue pauper de se examinetur, siue etiam in concursu aliorum, iccirco vtroque casu, & generaliter eum testem, integ æ fidei, & non omni exceptione maiorem, indubitanter teneas.

AMPLIA

4 AMPLIA I. Propositam regulam, † vt non solum pauper non sit integer testis, verum etiam omnino à testimonia repellatur, & si admittatur, nihil prorsus probet: sic enim per illum text. *in d. l. 3. ff. de testib.* voluisse videtur ibidem glo. *in verbo, egens, & in d. c. si testes, §. testium fides, in verbo, locuples, 4. q. 3.* põderando illius verba, ibi. *admittitur tamen interdum, &c.* † Ergo regula est in contrarium, quod nõ admittatur propter illam dictionem, *interdum*, quæ denotat regulam in contrarium, ad notata per Ias. *in repetit. l. admonendi, n. 7. ff. de iureiuran. & per Dec. in l. actionibus, n. 23. ff. de in litem iuran.* Sed in specie, & expresse, quod nõ admittatur, affirmarunt Spec. *in tit. de teste, §. 1. n. 61. versic. item quod est pauper, Iacob. Butriga. in tractat. de testib. num. 3. Iacob Ægid. in simili tractat. de test. n. 8 versi. repelluntur pauperes, Nell. de testibus, n. 30. Aufr. de reprob. test. n. 78. Iodoc. in pract. crimin. in cap. 50. rubr. de reprobat. testium, n. 17. versic. similiter pauperes à testando tolluntur, Paris. consil. 53. nu. 12. lib. 4. Anton. Gomez. variar. resolut. tomo 3. cap. 12. rubric. de probatio. delict. num. 19. vbi testatur de communi * opinione, Ioa. Mar. Monticell. in suo repertorio testiũ, verbo. pauper. fol. 54. colum. 1. versic. 1. plures refert Gabriel, tit. de testib. lib. 1. conclus. 18. n. 4. versic. contrarium, quod pauper, &c. aliosque plures adducit Mascard. de prob. lib. 3. conclus. 1155. n. 1.*

* Et hanc non solum communem, * & receptam, sed etiam ab ea se non audere discedere (& si cõtrarium verius existimet,) fatetur Claud. *in addit. ad Bertazzo. in consil. 210. nu. 7. litera B, versi. inepte, vt arbitror. lib. 1.*

6 Et † pro hac ampliatione põderari potest etiam tex. *in cap. in primis, versic. sed & de personis, 2. q. 1.* in illis verbis, ibi. *Aut ne inopes sint, aut ne forte aliquas contra Episcopum inimicitias habuissent.* Ex quibus cum à summo Pontifice in eo textu fiat æquiparatio paupertatis, & inimicitiæ, sequitur, quod sicut inimicus à testificando repellitur, vt *suo loco dictum est*, ita etiam repelli debeat pauper.

7 Pondero † etiam pro hac eadem ampliatione verba text. *in d. l. 3 in fine princ. ff. de testibus*, vbi habetur, quod si testis careat suspicione, vel ratione personæ, puta quod sit honesta, vel ratione caussæ, quod neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ caussa sit testificaturus, tunc vtiq; ad testimonium admittendus est: vnde arguendo à contrario sensu non est admittendus. vbi contra eum laborat suspicio, quod lucri caussa sit testificaturus, Sed pauper talis est, *vt plene probaui sup. num. 3.* Ergo, &c.

8 Contrarium, † quod imo sola paupertas testem à testimonio dicendo non repellat, nisi aliunde sit persona suspecta, affirmarunt Abb. *in capit. si quis testium, nu 8. versicul. puto autem testem admittendum, & ibidem Imol. n. 3. versicul. sed in ciuili bene admittitur, nisi sit persona suspecta, &c. Ancharan. nu. 4. Butrig. n. 8. in fine, extra de testibus, Ias. in authen. præterea, nu. 27. in fine, & ibidem Dec. num. 16. versic. moderniores hic illam reprobant*, C. vnde vir & vxor. Socin. regul. 289. in principio, iuncta 1. & 3. fallen. in versicul. secus autem in vo, Rui. consil. 158. nu. 27. volum. 5. & consil. 150. n. 12. versic. & primo negatur, eodem volum. 5. Dec. cons. 163. nu. 4. versic. sed ad ista respondetur, Aym. cons. 249. n. 11. versic. primo quoniam, & versic. quia licet sola paupertas, & versi. licet aduocatus, Lanfran. de testib. nu. 85. Crot de testibus, part. 4. n. 133. Gabriel, libro 1. de testib. conclus. 18. n. 1. iuncto num. 4, vbi alios idem tenentes refert. Cattelian. Cotta in suis memoral sub versic. paupertas repellit à testificando, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. tit. de testib. in parte, personas testium aggrediendo, verbo, pauper, nu. 80. versic. in caussa ciuili, folio mihi 107. Menoch. de arbit. q. lib. 2. casu 65. n. 12. versic. verius itaque, & casu 96. n. 2. Bertazzo cons. 68. n. 6. versic. quia respondetur, lib. 1. Beninca-* sa in tractat. de pauperta. quæst. 4. n. 45. & de communi * testati sunt Viui. in suis commun. opin. verbo, testis propter solam paupertatem, in principio. Soarez. in sua collecta commun. opin. litera T. num. 123. Claud. addit. ad Bertazzo. consil. 210. nu. 7. litera B. versic. sane, in reprincipali, vbi adducit alios concordantes, cum quib. cumulari possunt etiam omnes Dd. relati *sup. in reg. num. 1.* qui dum affirmarunt testem pauperem non esse integræ fidei, & omni exceptione maiorem, tacite etiam sentiunt eum admitti, licet admisso, & examinato de fide propter paupertatem diminuatur, ita quod ex multitudine Dd. hanc contrariam opinionem tenentium facile dici potest illam magis communiter * receptam esse, & eam sequuta est Rota Ro- * mana coram Do. Cæsare de Grassis, *in manuscripti 12. in impressis 81. nu. 1. & iterum coram eodem in manuscripti 6. in impressis 75. n. 1. & iterum in manuscripti, decis. 9. in impressis 70. num. 5.*

Faciunt † pro hac contraria opinione plura iura, & 9
rationes per præallegatos Dd. considerata, & in primis adducitur text. *in d. capi. si qui testium, extra de testib.* vbi conceditur remissio ad partes pro examinandis testibus pauperibus, ergo non repelluntur à testificando, quia si repellerentur, non vtique concederetur talis remissoria.

Secundo † ponderatur text. *in d. l. 3. ff. de testib. in illis* 10
verbis, & an locuples, vel egenus sit, vt lucri caussa quid facile admittat. Quia si velit textus, quod non simpliciter egenus à testificando repellatur, sed tunc demum, si sit alias suspectus, quod lucri caussa contra veritatem deponat: sic enim reperio textum illum ponderatum à Gabri. *rub. de testib. lib. 1. concl. 18. num. 1.*

Tertio facit, † quia paupertas non est de genere ma- 11
lorum, *cap. illa, in fine, 45. quæst. 1.* ideo non debet repellere testem à testimonio dicendo, in quo præcipue consideratur vitæ integritas, & legalitas, quæ non ex diuitiis, sed ex morum honestate inducitur, *l. siue oportet, §. cum quis. ff. de tutor. & curato. dat. ab his, cum aliis in proposito adductis per Crot, de testibus part. 4. num. 133. versicu. præterea, & tertio.*

Quarto † si ob paupertatem testis repelleretur, se- 12
queretur etiam, quod de iure Digestorum repelleretur filiusfamilias, cum eo iure, omnia pleno iure patri acquirantur, exceptis castrensibus, vel quasi, *l. placet, ff. de acquir. hered.* consequens est falsum, *l. pater. ff. de testib.* ergo & antecedens.

Duas † alias rationes affert Crot. de testib. *d. par. nu.* 13
133. quas ibi apud eum videre poteris, quarum illa etiam non modice stringit, quia si aliter diceremus, multum angustaretur facultas probandi contra *l. quoniam, C. de hæret. & Manich.* cum hodie sit multo maior * multitudo pauperum, quam non pauperum.

Et † ita residendo cum hac vltima cõtraria opinione 14
tanquã etiam magis communi * (licet etiam prima nõ * sit ratione, & probabilitate carens, vt demonstraui) cõcludo pauperem ob solam paupertatẽ à testificando nõ repelli, in causis ciuilibus, sed tantũ ei de fide diminui, vt in regula, quid autem in criminalibus, modo dicam.

AMPLIA II. Eandem † propositam regulam, vt 15
multo magis procedat in caussis criminalibus, in quibus pauperes non solum reputantur à Dd. non integræ fidei, non idonei, & non omni exceptione maiores, prout voluerunt Ruy. *consil. 159. nu. 27. ver. & pauperi simpliciter, lib. 5. & consil. 149. num. 32. vers. prædicti autem non sunt tales, eod. vol. 5. Alex. cons. 15. num. 3. vol... Campeg. de testibus. reg. 113. in 3 fal. & est communis, * vt per Soarez. in suis com. * opin. litera T. num. 125. & etiam testatur Octau. Ofa. consi. 66. num. 22.*

Verum † etiam eos omnino inhabiles, & nõ admit- 16
tendos probat text. *in l. nonnulli C. de accusa.* vbi quod ob paupertatem quis repellitur ab accusando, ergo multo magis à testificando: cõsequentia patet euidenter, quia testimonium dicere est maioris præiudicii, quam accusare, cum iudex sententiam suam daturus sit secundum allegata, & probata, non secundum correctam accusationem, *l. qui accusare, C. de eden. cum aliis sic in proposito considerat. per Crot. de testibus par 3 nu 24. versic. aduerte tamen,*

& ita etiam arguit Ang. de Malef. in verbo, & ad querelam, num.34. Anton.de Butr.in c.si qui testium, nu.8.in fin.Imo.ibid. nu.3.extra de testib. Ruin.consil.130.n.10.versi.quia in criminali. & ver.quemadmodum ergo in causa criminali, lib.4. & consil.149.n.34.versi.siue ergo habeamus respectum ad causam criminalem, libr.5.& consil.150.nu.12.versic.quod pater, & n. 13.versic.quia si essent tales, & n.15.versic.si ergo in causa criminali, eod.lib.5.Alb.in tracta de testibus, capit.5.nu.24.versi.in criminalibus, Soc.regul.289.in 2.fall. vbi, quod ita tenent communiter * omnes in d.c.si qui testium, extra de testibus, & de communi etiam testatur Ioan.de Anic.in consil.78.nu.5. Alexand.de Neuo, in consil.97.nu.18.& 19.Roland.cons.63. nu.34.lib 2.vbi etiam de communi, Bursat.consil.154.n.4.lib. 1.& cons.216.nu.92.lib.2.Octau.Osasc.cons.64.nu.35.Claud. ad Bertazzo.consil.210.litera B.versic.quod attinet ad crimina. Couarru.variar.resolu.libr.2.c.6.n.8.versi. præsertim in causis capitalibus.Corradus in pract.§.2.de offi.præt.in causis ciuil.tit. de testibus,rubric. personas testium aggrediendo, verbo, pauper, fol.107.n.80.in princip.vbi etiam de communi, & eod.nu. 80. in fin.in 2.limitatione,Gabriel,lib.1.rubric.de testibus,conclusio. 18.nu.5.Viui.in commu.opin.verbo, testis, propter solam paupertatem,in fin.versi. sed predicta, vbi pariter de communi,Clar.in pract.§.fin.q.24.ver.quæro etiam nunquid, Bonac.in comm.opin.crim.par.1.ver.testes viles,& pauperes,fol.mihi 172.in princ. vbi etiam de communi, Mascard. de prob.lib.3.conclus.1155. num.11.& concl.1358.num.37 eod.lib.3.*

17 Et † licet in contrarium, quod imo tam in ciuilibus, quam etiam in criminalibus testis ob solam paupertatem non repellatur, affirmauerint Abb.*in d.c.si qui testium,nu.8.ver.aduerte tamen, iuncto ver.puto autem, extra de testibus,Dec.in consil.163.num.7.versi.præterea non est verum, Menoch de arbit.quæst.lib.2.casu 96.n.4.Mascard.de probatio.lib.3.conclus.1155.num.13.& 14.vbi alios adducit,quos & ante eum adduxerat Gabriel. d. conclus.18.post num. 6.* † Ego 18 tamen non auderem à proposita ampliatione per tot Dd. vnanimiter firmata,in iudicãdo recedere, pro qua facit illa inconuincibilis ratio,quia scilicet in criminalibus testes non recipiuntur, nisi sint omni exceptione maiores, prout infra,suo loco, in materia testium inhabilium,in genere dicã, & tamen pauperes nõ esse tales, satis superq; demonstratũ fuit supra,*in regula,n.1.& seqq.*

19 Et † licet rursus Clar. in hac contrarietate, *in pract.§. final.quæst.24.versi.quæro etiam nunquid*, distinguendo dixerit, quod admittitur in testem pauper in causa criminali,si sit persona honesta,secus,si sit persona turpis: talis enim distinctio,quæ sine dubio in se verissima est, non resoluit penitus propositam dubitationem, quia quid si non apparet, quod sit turpis, vel honesta persona? Tunc intrant opiniones Dd. contrariæ, ideo non recedas ab ampliatione.

20 LIMITA I. Hanc † secundam ampliationem, quia cum tortura pauper admittitur in criminalibus, & sic tortura purgat illam suspicionem, quod scilicet propter solam paupertatem, & lucri causa quis sit falsum dicturus,de qua *in d.l.3.in princ.ff.de testib.* istud fuit originale dictum,Spec.*in tit.de teste, §.1.versicul. in primis vero, quem sequuti sunt, Nell.de testib.nu.30.ver.sed in criminalibus, Alb.de Malet.de testibus,c.5.n.24.in fin. Campeg.de testib.reg. 113.in 3.fallen.Gabriel,lib.1.rubr.de testib.conclusio.18.n.6.Couarru.variarum resolut.tomo 2.cap.6.num.8.ver.modo tortus, &c. Corrad.in pract.§.2.de offic.præto in caus.ciuil.titul. de testibus,rubr.personas testium aggrediendo, verbo.pauper,fol.107 n. 80.versic.Albericus, &c. nu. 81. versi.postremo ad præmissa.fol. 108.Mascard.de proba.lib.3.conclus.1155.nu.12.ad finem.*

Sed an, vbi alias pauperes, & viles admittuntur ad testificandum, admittantur sine tortura, vel cum ea? Vide ℑ.*num. 62.& seqq.* & secundum ibi posita,declara istam limitationem.

21 LIMITA II. Vt licet in criminalibus † pauperes non admittantur, si tamen ad fisci instantiam aliquid deponant contra fiscũ,probant cõtra eũ,*vt per Bonacos. in suis commu.opi.crim.part.1.versi.testes viles, vt pauperes,folio mihi 172. allegat Brun.inter cons.crim. diuers.cons.115.nu.41. tom.2.* Et faciunt quæ ℑ. de testib. inhabilib. quod probent contra fiscum & producentem,dixi *in q.62.nu.213.*

LIMITA III. Eandem † secundam ampliationem, 22 quia & in criminalibus testes pauperes recipiuntur ad probandam rei innocentiam, & sic ad illius defensionem,*Crot.de testibus,part.3.num.28.versic.quarto fallit, Mascard.de prob.lib.2.conclus.904.num.3.& lib.3.conclus.1155.n. 30.& 31.Natta consil.666.in princip.iuncto num.1.seqq,* vbi tamen, † quod nec isto casu est integræ fidei, & omni 23 exceptione maior, faciunt quæ in simili & generaliter de testibus inhabilibus ad defensam examinandis, dixi ℑ.q...num....

LIMITA IV. Dictam † ampliationem, quia & in 24 criminalibus pauperes examinati, licet examinari non debuissent,faciunt indicium ad torturam, *vt per Bertazzo.in consil. 210. num.7. lib.1. quem refert Mascard.de probat. lib.3.concl.1155.num.15.*

SVBLIMITANDO Hanc † limitationem aduer- 25 te,quod Bal.*in l.cunctos populos, C.de sum. Trin.& fide Catho.& Gramm in consil.1.nu.4.& 5.per Bertazzol. vbi sup.* allegati, licet non loquantur in paupere, loquuntur tamen de infame,quod plus est,sed præsupponunt testiũ pluralitatem, quasi quod numerus defectum suppleat etiam in criminalibus quoad torturam, *vt bene declarant Gram. d.cons.1.nu.4.& Natta cons.362.nu.10.* & alibi suo loco dicam in materia testis inhabilis, *q.62.n.312.* Et in specie in materia testium pauperum, quod numerus suppleat defectum, dixi ℑ.*nu. 96.* ideo declara hanc limitationem, vt procedat secundum ea,quæ tam de infame infamia iuris quã de infame facti, dixi sup.in præcedenti *q.in 1.art.nu.54.seqq.& in 2.artic.nu.120.seqq.*

AMPLIA III. Propositam † principalem regulam, 26 vt multo magis procedat in causa ciuili, ardua, & magna,in qua,(cum ea criminali æquiparetur,) pauper testis nõ solum reputatur non idoneus, non integer & non omni exceptione maior,*vt per Ruyn.in consilio,158.n. 17.(27) versic.idem ergo in ciuili causa, libr.5.* vbi loquitur in causa maioris partis bonorum alicuius, *Aym. consil. 249.n.10.in fine,versicul.& etiam iste testis,iuncto nu.11.* vbi loquitur in causa vnius hereditatis, *Cephal.consil.227.n. 68.libr.2.* vbi simpliciter loquitur in causa magna.

Verum etiam omnino † nec admittitur, *vt per Gabr.* 27 *rubric. de testib. lib.1.conclus.18.nu.8.in 3.limitatione, nec dissentit Masc.de prob.lib.3.conclus.1155.num.16.* faciunt quæ in simili de infame infamia facti, dixi *sup.in antecedenti q.in 2.art.num.107.*

AMPLIA IV. Eandem regulam, † vt idem & pari- 28 ter multo magis, sit in causa matrimoniali, quæ cũ grauis, & magna reputetur, hoc ideo pauperem, non solum non esse integrum, & plenæ fidei testem, dixerunt Ruy.*consil.149.nu.30.versic idem ergo,lib.5.& alii plures relati per Mascard. de prob.lib.3.conclus.1555.nu.17.*

Verum etiam eum omnino repelli,† & non admitti 29 ad testificandum,voluit idem Rui. *consi.130.nu.10.versi. quemadmodum ergo, lib. 4.& sequuti sunt plures alii relati per Gabriel,d.conclus.18.num.7.*

Et † licet contrarium pluribus defendat Dec.*in cons.* 30 *193.n.4.seqq.cum aliis relatis per eundem Gabriel, d.conclus.18. eod.nu.7.versic.contrarium, &c. & per Masc.d.conclus.1155. num.19.& 20.& Menoch.de arb.quæst.lib.2.casu 96.nu.5.*

Non † per hoc tamen ego discederem à proposita 31 ampliatione,præsertim, vbi agitur de dissolutione matrimonij, prout in iis terminis loquitur Rui.*d.cons.149. nu.33.versic.& quod pauper,lib.5.& consil.150.n.12.versic.igitur saltem in casu nostro, & num.13.versi.quando tamen agitur de dissolutione,& num.15.versi.igitur.vbi de matrimonio dissoluendo agitur,libr.5.*

E: † li-

32 Et † licet in hac contrarietate Mascard.*in d.concl.115. num.21.* distinguendo dixerit, quod in causa matrimoniali pauper honestæ vitæ admittatur, secus vero si sit
33 inhonesta persona. † Hæc tamen distinctio, licet in se verissima sit, non tamen tollit dubitationem, quia non resoluit, quid si appareat eum esse honestæ vel inhonestæ vitæ: prout sunt termini propositæ ampliationis: Ideo ab ea non recedas.

34 AMPLIA V. In † inuentarij confectione, in qua cum requirantur testes optimæ opinionis, prout dixit text.*in §.si vero absunt,in authent.de hæred.& Falcid.* hoc ideo testes pauperes, & non possidentes bona, minime recipiuntur, *vt dicit text.in d §.si vero absunt, Decius in authent.præterea, numero 16. versicul.secundo considerandum est,C.vnde vir & vxor, Gabriel lib. . . rubric.de testibus, d. conclusione 18.numero 13 Menoch.de arbitr.quæst.lib.3.casu 96.numero 13. Mascard.de probationib.lib.3.conclus.1155. num.23.*

35 AMPLIA VI. Vt † pauper reputetur testis diminutæ fidei non solum de se solus examinatus: sed etiam,& multo magis in communi aliorum testium diuitum contrarium deponentium eius,quod ipse deponit: vulgatissima enim, & verissima est iuris conclusio, quod ditioribus magis creditur, quam pauperibus, *secundum glossin d.§.si vero absunt, in verbo, substantiam, in authent.de hæred.& Falcid.Alber.in l.3.num.5.ff.de testibus,* vbi loquitur, etiam quod pauperes essent viri bonæ famæ, *Iacob.Butrig.in tract.de testibus, rubric. quibus potius credatur, numero 2. Aufrer.de reprobat.test.num.78. versic.verum cæteris partibus, Lanfranc.in cap.quoniam contra,in verbo,testium depositiones, numero 85. extra, de probat. Moncad.in addit.ad Crot.part.3.numero 24.litera C. Campeg.de testibus,regul.113. in princip.in 5.fallent. Marsil.in l.ex libero, num.18.versicul.& hanc partem,ff.de quæst. Dec.consilio 163. numero 6. ad finem, versicul.vel procedit,Couarruu.variar.resolution.tomo 2.cap.6. num.8.versicul.vnde constat quandoque, Corrad.in practic.§.2. de offic.prætor.in caus.ciuilib.titul.de testibus, rubric.personas testium aggrediendo,verbo,pauper, numero 80.in fine, in 4.fallen. folio 108. Roland.consilio 24.numero 50.volum.1.& consil.23. numero 8. libro 3. Menoch.de arbitr.quæst libro 2.casu 96.numero 9. Benincasa in tractat.de pauperate,quæst.4.numer.44. Ioan.Mar.Montic.in suo repertorio testium, verbo,diuiti potius quam pauperi,fol.444.colum.1.versi.final. vbi alios refert,prout alios refert Claud.in addit. ad Bertazzol.consil.210.numer.7. litera B. versicul.nec diminuitur de fide.* Ex quibus sine du-
* bio dicere possumus, ampliationem communiter * esse à Dd.receptam, & idem Claud.*in fin.d.addit.* dicat,se potius minus credere diuiti,quam pauperi,cum videat plerosque ingentes facultates non magis possidere, quam ab iis possideantur,& pauperes plerunque si non aliud,certe animum ab hisce curis humilioribus liberum possidere.

36 AMPLIA I. hanc † sextam ampliationem, vt & idem sit in nobilioribus, vt scilicet illis magis credatur, quam vilioribus,& humilioribus, *vt per gloss.in l.3.in verbo,plebeius,ff.de testibus, & in cap.si testes, §.testium fides,in verbo,quis decurio, 4.quæst.3. Iacob. Butrigar. in tractat. de testibus, cap.2. rubric.quibus potius credatur, numero 2. Lanfranc. in cap.quoniam contra,in verbo,testium depositiones,numer.85. extra,de probat.Francisc.Curt.in tractat.de testibus,numer.35. versicul.ideo pauci nobiles,* vbi *post Bald. quem allegat in l.testium,colum.penultim.C.de testibus,* dicit, quod pauci nobiles multis rusticis præferuntur,sicut etiam pauci Cardinales multis pannosis clericis, & pauci omni exceptione maiores multis suspectis, *Rolan.consil.45.num.43. lib.1. Ioan.Marian.Monticell. in suo repertorio testium, verbo, nobilis ignobili,folio 442. colum.1. versicul.penultim. vbi alios plures adducit.* Ex quibus pariter hanc eandem ampliа-
* tionem esse communiter * receptam, affirmare possumus.

AMPLIA II. Dictam † sextam ampliationem, vt 37 & idem pariter sit in testibus conditionis in aliqua dignitate: dignioribus enim semper magis credendum est,quam minus dignis, hi enim per text.*in d.l.3.ff.de testibus,ibi,verum quis decurio,ample ciuesit, cæperunt ibidem Bart.& Bal.in princip. Alb.num.2 Florian.num.3.* & *Iacob.in. de S.Georg.num.1.in 1.not.ab. facit etiam text.in l.3.§ si tamen pitures,ibi,ex dignitate,ff.de accusat. & in l.maiorem ibi,qui dignum.stem, ff.de pactis, & in l.filia,ibi, amplioris honoru, ff.de fide instrument. per quæ iura hanc præcipue firmauit ampliationem Stephan Lamberteng.in tractat. de contract eorum, &c. gloss.11.numero 38. vbi alios refert, quibus addo Iacob.Butrigar. in tractat.de testibus,cap.2.rubric.quibus potius credatur, numero 2. Francisc.Curt.in tractat.de testibus, numero 35.& 36. versicul.dignores ergo testes, Marsil.singul. 448. Ruyn.consil.158. numero 26.lib.5 Ioan Mar.n. Monticell.in suo repertorio testium,verbo,digniores sunt ignobilibus,fol.mihi 440.colum.2.versicul.penult. & fol. vbi alios plures adducit concordantes, & ibidem folio 441.colum.2.versic fin* Ex quibus omnibus ita etiam dicas à Dd.communiter * in hanc ampliationem * itum esse.

AMPLIA rursus † præcedentes duas ampliatio- 38 nes, vt nobilioribus & dignioribus credatur magis, quam ignobilibus & minus dignis, etiam quod isti sint numero plures,& illi pauciores *secundum gloss.in l.ob carmen, §.si testes,in verbo,simpliciter numero, & ibi etiam Bartol.in princip.ff.de testibus,& per gloss.in cap.in nostra, in gloss.magna, circa medium, quam ibi communiter * sequuntur Doctores,ex-* tra,eodem,sterum Bartol.in l.dicta proferre, §.si plures, circa finem,eodem,sterum Bartol.in l.dicta proferre, §.si plures, circa finem,ff.de arbitr. Imol.in l.inter pares, colum.2. versicul.etsi sint pares, ff.de re iudicat. quos omnes in proposito bene refert Stephan.Lamberteng.de contract.eorum, &c. gloss 11. numero 38. versicul.quod & in testibus constitutum est, & illis addo in terminis Ruyn.consilio 158.num.26.lib.5. Francisc.Curt.de testibus, numer.35. in princip. & versicul.ideo pauci nobiles, Federic. Schenck in tractat. de testibus, numero 55. vbi magistraliter loquitur Corrad.in pract. §.2. de offic.prætor.in causis ciuilib.titul.de testibus, rubric.personas testium aggrediendo, in princip. numero 3. folio mihi 73 alios plures refert Ioan.Mar.Monticell.in suo repertorio testium, verbo, digniores minus digni, folio 441.colum.1.versicul fin. & colum.2.versicul.3.& 4.& antepenult. & in verbo,nobilis ignobili, folio 442. colum.1. versicul.fin.*

LIMITA † præcedentem ampliationem, nisi ex- 39 cessus esset magnus, quia tunc pauciores nobilibus vel dignioribus non magis creditur, quam pluribus in magno numero minus nobilibus, & minus dignis. *sic enim expresse declarat Curt.de testib.d.nu.36. versic. nisi esset magnus excessus,Corrad.vbi supr.d n.3 fol.73.Monticell.d.verbo,digniores minus digni,fol.441.col.1.versic.1.* Et † quando dica- 40 tur magnus excessus in proposito, remittitur arbitrio iudicis,*vt per Franc.Curt.de testib.d.n.36.*

SVBLIMITA præcedentem † limitationem, vt nõ 41 habeat locum,quando cum vilitate testium concurreret etiam aliqua nota criminis, vel infamiæ, quia tunc dignioribus & nobiliorib. magis creditur, etiam quod in magno excessu & numero sint separati à testibus cõtrariis,ad notata per Abb.*in c.nostra,nu.4.in 3.quæst.extra, de testib.Felyn.ibid.n.1.* Boer.*decis.200.num.5. Mil.in repertorio,verbo,testis,num.83. Ioan.Mar.Montic.vbi supra, fol.441. col.2.versic.antepenult.* qui omnes communiter * tradunt, *
quod † testes duo digni & honesti præferuntur mille 42 ribaldis,& vilibus.

LIMITA modo † propositam sextam principalem 43 ampliationem, vt ea quidem non procedat, quando pauper est bonæ famæ, dives autem malæ famæ; quia magis creditur tunc pauperi virtuoso, quam diuiti vitioso, *Bald.in c.si quis testium,num.5. versic.& magis creditur, extra,de testibus, Alberic.in l.3.versicul.secus si dives,numer.5. iuncto num.6.ff.eod.Socin.d.reg.289.in 3.fallent.versic.& dicit.*

ipse Baldus, Campeg. de testibus, regul. 113. in 5. fallent. in fin. Alber. de Malet. in tractat. de testibus, cap. 5. num. 26. versic. minor tamen fides, Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. lib. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, pauper, post num. 80. versic. sicq; etiam Socinus, &c. fol. 107. in fin. Ioan. Marian. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, diuiti potius, quam pauperi, versicul 2. fol. mihi 440. colum. 2. vbi ex Fulgos. quem allegat, *in l. testium, num. 2. ff. de testib.* dixit, magis credendum pauperi fideli, quam diuiti
44 mendaci. Nec † à præmissis dissentit Petrus Moncad. *in addit. ad Crot. de testibus, part. 3. num. 24. litera B. versic. vnum tamen nota.* vbi dixit, esse aduertendum, quod illa conclusio, quæ habet, testem diuitem præferendum testi pauperi, procedit, quando diuitiæ fuerunt acquisitæ honesto & iusto modo, secus si per vsurariam prauitatem, quia sicut ea ratione decepit se, & animam suam, eadem credendum est, quod & alios decipiat, *ad tradita per Bart. Aret. & alios ibi per eum allegatos, & dixi latius de teste vsurario supra in præced. quæst.* Ex quibus sine dubio dici
* potest, hanc limitationem fuisse à Dd. * communiter receptam.

45 AMPLIA VII. principalem † huius quæstionis regulam, vt multo magis procedat in iis, qui in paupertatem inciderunt culpa & facto suo: nam & ij non pertatem non reputantur à iure idonei testes, verum etiam omnino repelluntur, secundum Bald. *in cap. si qui testium, num. 5. versic. aut incidit in paupertatem, extra, de testibus,* vbi reddit rationem, quia scilicet is non solum rerum, sed famæ suæ prodigus est, & ideo repellitur, quia vitiosus in se, multo magis præsumitur vitiosus in alium, & *Bald. sic, vt supra dicentem, sequuti sunt, Socin. reg. 289. in 3. fallent. Catellian. Cotta in suis memoral. verbo, paupertas repellit à testificando, Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. lib. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, pauper, num. 80. in fin. in 3. fallent. fol. 108. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 96. numer. 10. Claud. ad Bertazzol. consil. 210. num. 7. litera B. sub versic. nec diminuitur de fide, post prin. Gabr. qui alios refert lib. 1. suarum conclusionum, titul. de testibus, conclus. 18. num. 10. quos etiam refert Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1155. numer. 22. & ita passim, & communiter* a Dd. recep-
* tum est.

46 AMPLIA VIII. Eandem † regulam, vt multo magis procedat, quando testis vltra paupertatem patiatur aliquem defectum, etiam de se non sufficientem ad repellendum testem à testificando: nam tunc omnino repellitur, & reiicitur Quod enim vnica suspicio non operatur plures simul iunctæ id optime operantur, *l. instrumenta, l. rationes, l. non nudis, & l. non epistolis, C. de probat.* Sic nempe per hanc rationem in specie consuluit Aym. *in consil. 249. num. 11. versic. tamen istud non procedit, iuncto num. 12.* vbi infert ad pauperem, qui etiam sit famulus partis: quæ paupertas iuncta cum famulatu testem repellit, secundum Bartol. *in consil. 111. quæritur, colum. 2. in fin.* Item refert ad pauperem subditum producentis: licet enim sola subiectio testem non repellat, repellit tamen, iuncta paupertate, secundum Roman. *consil. 382. nu. 5. versic. secundo quia.* Item infert ad pauperem & affinem simul, secundum Ancharan. *in consil. 64. colum. penult. circa medium*, quod & idem post præcitatos Dd. confirmarunt Nouell. *regul. 216. num. 73. Conrad. in practic. § 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, pauper, num. 80. post medium, versic. quod circa, &c. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 96. num. 7. & 8. Bertaz. consil. 170. num. 23. lib. 1. Octauian. Osasc. consil. 66. num. 22. versic. attamen istud est verum.* Et pro hac
* ampliatione, quæ etiam communiter * à Dd. recepta est, facit conclusio illa generalis, de quibus *infra q. 62. num. 381.* quod scilicet testes inhabiles, vbi alias admitterentur, nunquam tamen admittuntur, vt patiantur plures defectus.

47 AMPLIA IX. Et illatiue † ex regula, vt cum pauperes dicantur omnes illi, qui sic laboribus implicati sunt, vt eos tota die in agro esse oporteat, *ad glossi. in §. sed & propter paupertatem, Instit. de excusat. tutorum, quam in proposito allegat Natta in consil. 666. num. 3. lib. 4.* Necnon
48 & † magis generaliter pauperes etiam dicantur, qui de proprio labore, & artificio, viuunt, *secundum Abb. in cap. super his, in 3. not. ab. extra, de voto, quem in proposito sequutus est idem Natta consilio 666. eodem numero 3. cum alijs relatus per Herculan. in suo tractat. de negatiua, post. numer. 293. & Beninca. in tractat. de paupertat. quæst. 6. numer. 8. ad finem, versicul. item dicitur ab effectu paupertas, & numer. 21. etiam in fine.*

49 Iccirco † agricolas, artifices, aliosque laboratores, ac mercenarios, qui sic in agro, & de eorum artificio ac sudore vix viuere possunt, non esse testes integræ fidei, scripserunt Natta *d. consil. 666. numer. 3. versic. simili modo testes, & Cephal. in cons. 227. num. 9. lib. 2.* vbi amplius, quod nobilis euadens mercenarius amittit nobilitatem, *secundum Tiraq. in tract. de nobilitate, cap. 34. in fin.* & propterea non est
50 omni exceptione maior, *vt ibi per eum.*

AMPLIANDO rursus, ac † etiam insimul declarando præcedentem nonam ampliationem, aduerte, quod siars, quam quis exercet, est ars vilis, ignobilis, & mechanica, & tunc is artifex non solum non est testis integræ fidei, verum etiam omnino repellitur à testimonio dicendo, vt est text. *in §. sancimus, in fin. in authent. de testibus, ibi, & non quosdam artifices ignobiles, neq; vilissimos, neque nimis obscuros ad testimonium procedere:* & ibi gloss. *in verbo, ignobiles*, ponit exemplum in carpentarijs, qui stant in Curia communi, vel in spanaldis, vel aliis, qui artem obscuram & abiectam profitentur, *Nepos de Monte Albano in tract. de testibus, num. 16. & num. 20.* vbi ponit exemplum in mundante latrinas, & in radente homines in balneis, *Speculat. in tit. de teste, §. 1. numer. 66. versicul item quod est artifex, Feder. Schenck in tract. de testibus, numer. 16. in fin. Aym. consil. 163. num. 2. Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1356. num. 36.*

51 Quod † si ars non sit mechanica, & vilis, & tunc licet artifices non sint de se viles, nisi vilem artem exerceant, & propterea ex simplici artificio non repellantur à testificando, vt per eandem glos. *in d. §. sancimus, in verbo, ignobiles, & bene explicat Igne. in l. 1. §. serui appellatione nu. 86. versic. non enim sufficit, ff. ad Syllan. nec dissentit Cephal. d. consil. 228. n. 63.* vbi infert ad factores alicuius domini, & alios similes. Negari † tamen non potest, quin si pauperes
52 sint, saltem propter eorum paupertatem ipsorum de fide diminuatur, *vt in ampliatione dixi supra, n. 47.*

53 Quæ † autem dicatur ars mechanica, & vilis, & quæ non, dic remitti iudicis arbitrio, *vt in terminis voluit Aym. in consil. 163. n. 2.*

54 AMPLIA X. dictam † principalem huius quæstionis regulam, vt procedat etiam in personis vilibus, & ignobilibus, quæ, an repellantur, vel non repellantur à testimonio dicendo, antequam videamus, in primis
55 præmittendum est, quæ dicantur viles personæ. Et † licet generaliter id iudicis arbitrio remissum esse dicant Doctores, *vt videre est apud Bald. in l. Gracchus, in princ. C. ad leg. Iul de adult. Aym. d. consil. 163 num. 2. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, vilis, versic. 3. fol mihi 67. colum. 2. & Beninca. in tract. de paupertat. quæst. 6. numer. 20. & seq.* Adhuc † tamen, & magis in specie dicas inprimis vi-
56 les personas eas dici, quas nostra ætas villanos vocat, & qui ex infima plebe nati, humiles in iure nuncupantur, *C. de incest. nupt.* Quædam † vero viles sunt à
57 *l. humilem*, vilitate artificij, quales sunt ludij, histriones, buffones, ioculatores, & goliardi, *de quibus in c. vnico, de vita & honestat. cler. in 6. & in l. 1 ff. de his qui not. infam.* vbi de exercentibus ludicram artem. Quædam † autem sunt viles
58 personæ, quæ quamuis nullius artificij sint; tamen vel propter

propter eorum abiectam & inhonestam vitam, vel propter crimen ab eo commissum, infamiæ nota, aut facti, aut iuris afficiuntur insimul, & apud homines vilissimi reputantur, vt sunt lenones, meretrices, de publico delicto damnati, & alij, de quibus bene per Igne.
59 *in d. l. 1. §. serui appellatione, num. 81. seqq. ff. ad Syllan. & latius diximus in antecedenti quæst. 56.* Et † demum aliqui viles existimantur, non ex vilitate vitæ, artificij, infamiæ, aut criminis, sed quoniam eorum status iure ciuili & gentium diminutus est, quales sunt serui, & qui sub numero seruorum veniunt, *vt in §. serui appellatione, & supra dixi suo loco, in quæst. 55.*

Igitur in hac quæstione accipiendo viles personas eas, quas supra in prima specie exemplificaui, scilicet in villanis, aliisque ex humili & plebeio genere natis, vna fuit opinio, quod omnino repellantur à testimonio dicendo, per text. *in d. l. 3. ibi, an plebeius sit, ff. de testibus, iuncto §. sancimus, in fin. in authent. de testibus*, vbi expresse dicitur, quod si artifices sunt ignobiles, vilissimi, & nimis obscuri, non possunt ad testimonium procedere, ergo ratione vilitatis repelluntur, & non artificij, *prout bene notat glossi. ibid. in verbo, ignobiles.* Et hinc viles personas ad testimonium non admittendas voluit Oldrad. *consil. 192. num. 3. sicut illum refert Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, vilis, num. 83. in fin. fol. 109. colum. 1. Feder. Schenck in tract. de testibus, num. 16. in fin. plures refert Ioan. Mar. Montic. in suo repertorio testium, verbo, vilis, versic. 1 fol. 67. colum. 1. Roland. consil. 24. num. 65. lib. 1.* vbi post Bald. quem allegat *in authent. cui relictum, colum. 3. versic. attende, C. de indict. vid. tollen.* dixit, iuramentum vilium personarum nullum habere pondus, & quasi pro nihilo reputati apud bonos & graues viros.

60 Altera † & contraria fuit opinio eorum, qui dixerunt ob solam vilitatem quem non repelli à testificando, inter quos reperio Lanfran. *in tract. de testib. num. 85.* vbi dixit, quod licet verum sit, magis credi cæteris paribus nobili, quam ignobili, ratione tamen ignobilitatis quis à testimonio dicendo non repellitur, *Dec. in consil. 163. nu. 4. versic. sed ad ista etiam respondetur.* vbi pro hac sua contraria opinione adducit text. *in d. §. sancimus.* per quem dicit probari, artifices ignobiles à testificando non repelli (sed ille text ni fallor, magis probat primam opinionem,) & ante istos ita de generali consuetudine testantem Pileum refert Ioan. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de teste, §. 1. n. 96. versic. item est artifex, in verbo, artifex, lit. g.* vbi expresse dixit, quod hodie testes non repelluntur propter aliquod artificium, vilitatem, obscuritatem, vel ignobilitatem, nisi essent serui vel mercenarij producentis.

61 Tertia † & media quædam, ac etiam verior iudicio meo succesit sententia aliorum dicentium, quod vilitas sola testem à testificando non repellit, sed bene ei de fide diminuit, quam præcipue scriptam reliquit Bar. *in l. ex libero, in fin. ff. de quæst.* vbi expresse dicit, quod homines viles admittuntur ad testimonium etiam sine tortura, (sed hoc de tortura tangam *infr. in seq. ampliat.*) non tamen adhibetur tanta fides eis, sicut aliis, *& Bart. sicut supra, dicentem sequuti sunt Barb. in tract. de testib. part. 2. nu. 18. præsertim in versic. & concludit, &c. Crot. de testib. part. 3. nu. 24. sed contra istam opinionem, Marsil. in d. l. ex libero, ff. de quæst. Brun. de indic. par. 2. q. 4. n. 7. & 8. Boss. in tit. de tortu. test. nu. 8. quod & idem voluerunt Alb. de Malet. in tract de testib. c. 2. n. 37.* vbi alternatiue loquens dicit, quod ratione vilitatis, testis vel repellitur, vel saltem ei diminuitur de fide, *& Alber. refert Conrad. in pract. § 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, vilis, n. 83. fol. 108. versic. & dicit Albericus. Natt. consil. 666. n. 2. lib. 4. nec dissentit Io. Mar. Montic. in suo repertorio testium, verb. vilis, fol. mih. 68. col. 1. versic. 2.*

62 AMPLIA I. propositam † decimam ampliationem, in tantum viles reputari non integræ, sed diminutæ fidei (etsi à testificando, vt dixi, non repellantur,) vt minime ad testificandum admittantur sine tortura, & hoc ob eorum vilitatem, ad text. *in l. ob carmen, §. ea rei conditio, ff. de testibus.* vbi arenarius, qui vilis persona reputatur, non nisi tormentis ad testimonium admittitur. Item ad text. *in §. si vero ignoti, in authen. de testib.* vbi ignoti testes ob eorum vilitatem in testimonio dicendo verberibus subiacere debent, *& ibi gl. in verb. verberibus, exponit, id est, tormentis. Addo aliam gl. in c. per tuas, il 1. in verbo, adminicula, de simon. & in c. cum P. in 1. gl. extra, de accus. Specul. in tit. de teste, §. 1 n. 66. versic. tamen quandoq; admittitur cum verberibus, & ibi Io. Andr. in addit. litera H. Bald. in l. milites, n. 5. versic. sed vt torqueatur testis. C. de quæst. Aufrer. de reprobat. test. num. 11. versic. arenarius.* Et hoc esse regulare, quod vili & ignobili non credatur sine quæstione, per text. *in d. §. si vero ignoti.* & per alia iura ibi per eum allegata, testatur Igne. *in l. 1. §. serui appellatione, n. 36. ff. ad Syllanian.* faciunt ad idem relati *infr. q. 79. n. 34.*

63 Contrarium, quod † imo ob solam vilitatem testis non torqueatur, originaliter voluit Bart. *in d. l. ex libero, versic. mihi videtur.* quod hoc nō sit bene dictum, *ff. de quæst. per text. in l. diuus, §. fin. ff. eod.* vbi deportatus in insulam, & etiam statu liber non torquentur, sicut alij liberi homines, & tamen constat eos esse viles & obscuros.

Nec obstat, inquit Bar. text. ex aduerso allegatus *in d. § ignoti, in auth. de testib.* quia ille text. non solum requirit vilitatem in testibus: sed etiam quod sint ignoti, & vlterius etiam, præsupponit apparere, quod illi festinauerint testimonij veritatem corrumpere, vt in illis verbis, *& aliquid apparuerit circa testimonij veritatem corrumpere festinantes.* Ideo non est mirum, si verberibus subiacere debent. At iis non concurrentibus, inquit Bart. viles ad testimonium admittuntur etiam sine tortura, licet eis de fide diminuatur: nisi alias simus in casibus inferendæ torturæ ex alia causa, quam ex vilitate, puta, vel quod vacillent, vel quod conuincantur de mendacio, vel quod sponte vadant ad testificandum. Et Bart. sic vt supra dicentem, referendo sequuti sunt, *Marsil. in d. l. ex libero, num. 3. & 4. Capoll. consil. 60 nu. 7. Barbat. de testib. part. 2. n. 18. Crot. de testib. part. 3 num. 24. versic. sed contra istam opinionem, Paris. consil. 151. n. 17. lib. 4. Brun. de indic. part 2. q. 4. nu. 7. & 8. Igne. qui magistraliter loquitur in materia, in d. §. serui appellatione, num. 76. in fin. & n. 77. 78. & 79. versic. si vero viles sint, & nu. 84. versic. excipiuntur, &c. & nu. 86. versic. tertio desiderat, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testib. rubric. personas testium aggrediendo, verbo, vilis, num. 83. ad fin. fol. 109. Gabr. lib 1. suarum conclusionum, conclus. 18. num. 6. in fin. Roland. consil. 24. num. 64. lib. 1.* vbi testatur de * communi * opinione, *Natta consil. 666. numer. 2. lib. 4. Boss. in tit. de tortur. test. num. 2. & num 3. versicul. aliquæ vero sunt personæ, & numer. 8. vbi, quod cum Bart. in d. l. ex libero, transeunt communiter * Dd. Ioan. Marian. Monticell in suo repertorio testium, * verbo, an & quando examinentur testes in tortura, fol. mihi 160. colum. 2. versicul. 4. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 1155. num 14.* Nec etiam obstet text. *in d. l. ob carmen, § ea rei conditio.* quia loquitur in arenario, qui non solum vilis est, sed etiam infamis, ideo iuncta infamia torquetur, & non ob solam vilitatem, *hoc in specie respondet Boss. d. num. 3. versicul. pro concordia, &c.* Et ad comprobationem huius opinionis vide, quæ ad idem dixi *infra quæst. 79. n. 33. & 35.*

64 In † hac contrarietate, Clar. *in § fin. quæst. 25. versicul. sed quæro nunquid vilis persona*, putat hoc esse relinquendum iudicis arbitrio, qui iuxta personarum qualitatem, & facti poterit arbitrari, an talis testis debeat torqueri, vel non, & nihil allegat pro sua opinione.

65 Ego vero † non possum ferre illorum decisiones, qui in controuersis Dd. opinionibus, quando aliud

ipse Baldus, Campeg.de testibus, regul.113.in 5.fallent.in fin. Alber.de Malet.in tractat.de testibus, cap.5.num.26. versic.minor tamen fides, Corrad.in practic.§.2. de offic.prætor.in causs. ciuilib.titul.de testibus, rubric.personas testium aggrediendo, verbo,pauper,post num.80. versic.sicq; etiam Socinus,&c. fol.107. in fin. Ioan. Marian.Monticell. in suo repertorio testium, verbo, diuiti potius,quam pauperi, versicul 2. fol.mihi 440. colum.2. vbi ex Fulgos. quem allegat,*in l.testium,num.2. ff. de testib.* dixit, magis credendum pauperi fideli, quam diuiti
44 mendaci. Nec † à præmissis dissentit Petrus Moncad.*in addit.ad Crot.de testibus, part.3. num.24. litera B. versic.vnum tamen nota.* vbi dixit, esse aduertendum, quod illa conclusio, quæ habet, testem diuitem præferendum testi pauperi, procedit, quando diuitiæ fuerunt acquisitæ honesto & iusto modo, secus si per vsuram iam prauitatem, quia sicut ea ratione decepit se, & animam suam, eadem credendum est,quod & alios decipiat, *ad tradita per Bart. Aret. & alios ibi per eum allegatos, & dixi latius de teste vsurario supra in præced.quæst.* Ex quibus sine dubio dici
* potest,hanc limitationem fuisse à Dd. * communiter receptam.

45 AMPLIA VII. principalem † huius quæstionis regulam, vt multo magis procedat in iis, qui in paupertatem inciderunt culpa & facto suo: nam & ij non solum non reputantur à iure idonei testes, verum etiam omnino repelluntur,secundum Bald.*in cap.si qui testium, num.5. versaut incidit in paupertatem, extra, de testibus,* vbi reddit rationem, quia scilicet is non solum rerum, sed famæ suæ prodigus est,& ideo repellitur,quia vitiosus in se,multo magis præsumitur vitiosus in alium, *& Bald.sic,vt supra dicentem,sequuti sunt, Socin.reg.289.in 3.fallent.Catellian.Cotta in suis memoral. verbo,paupertas repellit à testificando,Corrad.in practic. §.2. de offic.prætor.in causis ciuilib.titul.de testibus, rubric.personas testium aggrediendo,verbo, pauper,num.80.in fin.in 3.fallent.fol.108. Menoch.de arbit. quæst.lib.2.casu 96.numer.10. Claud.ad Bertazzol.consil.210. num.7.litera B.sub versic.nec diminuitur de fide,post prin.Gabr. qui alios refert lib.1.suarum conclusionum,titul.de testibus,concluf.18.num.10. quos etiam refert Mascard. de probat. lib.3.concluf.1155.numer.22 & ita passim, & communiter* à Dd. receptum est.

46 AMPLIA VIII. Eandem † regulam, vt multo magis procedat, quando testis vltra pauperratem patiatur aliquem defectum, etiam de se non sufficientem ad repellendum testem à testificando: nam tunc omnino repellitur,& reiicitur Quod enim vnica suspicio non operatur plures simul iunctæ id optime opetantur, *l.instrumenta,l.rationes, l.non nudi, & l.non epistolis, C. de probat.* Sic nempe per hanc rationem in specie consuluit Aym.*in consil.249.num.11. versaamen istud non procedit, iuncto num.12.* vbi infert ad pauperem, qui etiam sit famulus partis: quæ paupertas iuncta cum famulatu testem repellit, secundum Bartol.*in consil.111. quæritur, colum.2. in fin.* Item refert ad pauperem subditum producentis: licet enim sola subiectio testem non repellat,repellit tamen, iuncta paupertate, secundum Roman.*consil.382. nu.5. versaecundo quia.* Item infert ad pauperem & affinem simul, secundum Ancharan.*in consil.64.colum.penult.circa medium*, quod & idem post præcitatos Dd.confirmarunt Nouell.*regul.216.num.73. Corrad.in practic.§ 2.de offic.prætor.in causs.ciuil.titul.de testib.rubr. personas testium aggrediendo, verbo, pauper, num.80.post medium,versaquod circa,&c. Menoch.de arbit.quæst.lib.2.casu 96. num.7.& 8.Bertaz.consil.170.num.23.lib.1. Octauian.Osasc. consil.66. num.22. versaattamen istud est verum.* Et pro hac
* ampliatione, quæ etiam communiter * à Dd. recepta est, facit conclusio illa generalis, de quibus *infra q.62. num.381.* quod scilicet testes inhabiles, vbi alias admitterentur, nunquam tamen admittuntur, vt patiantur plures defectus.

AMPLIA IX. Et illatiue † ex regula, vt cum pau- 47
peres dicantur omnes illi, qui sic laboribus impliciti sunt, vt eos tota die in agro esse oporteat, *ad gloss.in §. sed & propter paupertatem, Instit.de excusat.tutorum,quam in proposito allegat Natta in consil.666.num.3. lib.4.* Nec non
& † magis generaliter pauperes etiam dicantur, qui 48
de proprio labore, & artificio, viuunt, *secundum Abb in cap.super his,in 3.notab. extra,de voto, quem in proposito sequutus est idem Natta consilio 666. eodem numero 3. cum aliis relatu per Herculan.in suo tractat.de negatiua, post.numer.293. & Beincas.in tractat.de paupertat.quæst.6.numer.8.ad finem, versicul.item dicitur ab effectu paupertas, & numer.21.etiam in fine.*

Iccirco † agricolas, artifices, aliosque laboratores, 49
ac mercenarios,qui sic in agro, & de eorum artificio ac sudore vix viuere possunt, non esse testes integræ fidei, scripserunt Natta *d.consil.666.numer.3. versaisti testes,& Cephal.in cons.227.num.9.lib.2.* vbi amplius,quod nobilis euadens mercenarius amittit nobilitatem, *secundum Tiraq.in tract.de nobilitate, cap.34.in fin.* & propterea non est omni exceptione maior, *vt ibi per eum.*

AMPLIANDO rursus, ac † etiam insimul declarando præcedentem nonam ampliationem, aduerte, 50
quod si ars,quam quis exercet, est ars vilis,ignobilis, & mechanica, & tunc is artifex non solum non est testis integræ fidei, verum etiam omnino repellitur à testimonio dicendo,vt est text.*in §.sancimus,in fin. in authent. de testibus,ibi,& non quosdam artifices ignobiles, neq; vilissimos, neque nimis obscuros ad testimonium procedere:* & ibi gloss.*in verbo, ignobiles*, ponit exemplum in carpentariis, qui stant in Curia communi, vel in spanaldis, vel aliis, qui artem obscuram & abiectam profitentur, *Nepos de Monte Albano in tract.de testibus,num.16. & num.20.* vbi ponit exemplum in mundante latrinas, & in radente homines in balneis, *Speculat.in tit.de teste, §.1. numer.66.versicul item quod est artifex, Feder.Schenck in tract.de testibus, numer.16.in fin. Aym.consil.163.num.2. Mascar.de probat.lib.3.concl.1356. num.36.*

Quod † si ars non sit mechanica, & vilis, & tunc li- 51
cet artifices non sint de se viles,nisi vilem artem exerceant,& propterea ex simplici artificio non repellantur à testificando, vt per eandem gloss.*in d.§.sancimus,in verbo, ignobiles, & bene explicat Igne.in l.1.§.serui appellatione nu.86. versanon enim sufficit,ff.ad Syllan. nec dissentit Cephal.d.consil. 228.n.63.* vbi infert ad factores alicuius domini, & alios similes. Negati † tamen non potest, quin si pauperes 52
sint, saltem propter eorum paupertatem ipsorum de fide diminuatur, *vt in ampliatione dixi supra, n.47.*

Quæ † autem dicatur ars mechanica,& vilis, & quæ 53
non,dic remittii iudicis arbitrio, *vt in terminis voluit Aym. in cons.163.n.2.*

AMPLIA X. dictam † principalem huius quæstio- 54
nis regulam, vt procedat etiam in personis vilibus, & ignobilibus,quæ,an repellantur,vel non repellantur à testimonio dicendo, antequam videamus, in primis
à testimonio dicendo, antequam videamus, in primis 55
præmittendum est,quæ dicantur viles personæ. Et † licet generaliter id iudicis arbitrio remissum esse dicant Doctores, *vt videre est apud Bald.in l.Gracchus,in princ.C.ad leg.Iul de adult. Aym.d.consil.163 num.2. Ioan.Mar.Monticell.in suo repertorio testium,verbo,vilis, versic.3.fol mihi 67.colum.2. & Beincas.in tract.de paupertat.quæst.6.numer.20.&* seq. Adhuc † tamen,& magis in specie dicas in primis vi- 56
les personas eas dici, quas nostra ætas villanos vocat,& qui ex infima plebe nati,humiles in iure nuncupantur, *l.humilem, C.de incest.nupt.* Quædam † vero viles sunt à 57
vilitate artificij, quales sunt ludij, histriones, buffones, ioculatores,& goliardi, *de quibus in c.vnico, de vita & honestat.cler.in 6. & in l.1 ff. de his qui not.infam.* vbi de exercentibus ludicram artem. Quædam † autem sunt viles 58
personæ, quæ quamuis nullius artificij sint; tamen vel propter

propter eorum abiectam & inhonestam vitam, vel propter crimen ab eo commissum, infamiæ nota, aut facti, aut iuris afficiuntur insimul, & apud homines vilissimi reputantur, vt sunt lenones, meretrices, de publico delicto damnati, & alij, de quibus bene per Igne. *in d.l.1.§.serui appellatione, num.81.seqq. ff.ad Syllan. & latius*
59 *diximus in antecedenti quæst.56.* Et † demum aliqui viles existimantur, non ex vilitate vitæ, artificij, infamiæ,aut criminis, sed quoniam eorum status iure ciuili & gentium diminutus est, quales sunt serui, & qui sub numero seruorum veniunt,*vt in §.serui appellatione, & supra dixi suo loco,in quæst.55.*

Igitur in hac quæstione accipiendo viles personas eas,quas supra in prima specie exemplificaui, scilicet in villanis, aliisque ex humili & plebeio genere natis,vna fuit opinio,quod omnino repellantur à testimonio dicendo,per text.*in d.l.3. ibi, an plebeius sit, ff. de testibus, iuncto §.sancimus,in fin.in authent.de testibus,* vbi expresse dicitur, quod si artifices sunt ignobiles, vilissimi, & nimis obscuri,non possunt ad testimonium procedere, ergo ratione vilitatis repelluntur,& non artificij, *prout bene notat gloss.ibid.in verbo,ignobiles.* Et hinc viles personas ad testimonium non admittendas voluit Oldrad.*consil.192. num.3. sicut illum refert Corrad.in pract. §.2. de offic.prætor.in causs.ciuil.tit.de testibus, rubr.personas testium aggrediendo, verbo,vilis,num.83.in fin.fol.109.colum.1. Feder.Schenck in tract. de testibus, num.16.in fin.plures refert Ioan.Mar.Montic. in suo repertorio testium,verbo,vilis,versic.1 fol.67.colum.1.Roland.consil.24. num.65.lib.1.* vbi post Bald. quem allegat *in authent.cui relictum,colum.3.versic.attende, C.de indict.vid. tollen.* dixit, iuramentum vilium personarum nullum habere pondus, & quasi pro nihilo reputari apud bonos & graues viros.

60 Altera † & contraria fuit opinio eorum, qui dixerunt ob solam vilitatem quem non repelli à testificando, inter quos reperio Lanfran.*in tract.de testib. num.85.* vbi dixit, quod licet verum sit, magis credi cæteris paribus nobili, quam ignobili, ratione tamen ignobilitatis quis à testimonio dicendo non repellitur, *Dec. in consil.163. nu.4. versased ad ista etiam respondetur.* vbi pro hac sua contraria opinione adducit text.*in d.§.sancimus.* per quem dicit probari, artifices ignobiles à testificando non repelli (sed ille text ni fallor, magis probat primam opinionem,) & ante istos ita de generali consuetudine testantem Pileum refert Ioan.Andr.*in addit.ad Specul.in tit. de teste,§.1.n.96.versaitem est artifex,in verbo,artifex,lit.g.* vbi expresse dixit, quod hodie testes non repelluntur propter aliquod artificium, vilitatem, obscuritatem, vel ignobilitatem, nisi essent serui vel mercenarij producentis.

61 Tertia † & media quædam, ac etiam verior iudicio meo successit sententia aliorum dicentium, quod vilitas sola testem à testificando non repellit, sed bene ei de fide diminuit, quam præcipue scriptam reliquit Bar. *in l.ex libero,in fin.ff.de quæst.* vbi expresse dicit, quod homines viles admittuntur ad testimonium etiam sine tortura, (sed hoc de tortura tangam *infr.in seq.ampliat.*) non tamen adhibetur tanta fides eis, sicut aliis, *& Bart. sicut supra, dicentem sequuti sunt Barb.in tract.de testib.part.2. nu.18. præsertim in versa& concludit,&c. Crot.de testib.part.3. nu.24. sed contra istam opinionem, Marsil.in d.l.ex libero,ff.de quæst.Brun.de indic.par.2.q.4.n.7.& 8. Boss.in tit.de tortu.test. nu.8.quod & idem voluerunt Alb.de Malet.in tract de testib.c.2. n.37.* vbi alternatiue loquens dicit, quod ratione vilitatis, testis vel repellitur, vel saltem ei diminuitur de fide, *& Alber.refert Corrad.in pract. § 2.de offic.prætor.in causs.ciuil. tit.de testib.rubr.personas testium aggrediendo, verbo,vilis,n.83. fol.108.versa& dicit Albericus. Natt.consil.666.n.2.lib.4.nec dissentit Io.Mar.Montic.in suo repertorio testium,verb.vilis,fol.mihi 68.col.1.versa2.*

AMPLIA I. propositam † decimam ampliatio- 62
nem,in tantum viles reputari non integræ, sed diminutæ fidei (etsi à testificando, vt dixi, non repellantur,) vt minime ad testificandum admittantur sine tortura, & hoc ob eorum vilitatem, ad text.*in l.ob carmen, §.ea rei conditio,ff.de testibus.* vbi arenarius, qui vilis persona reputatur, non nisi tormentis ad testimonium admittitur. Item ad text.*in §.si vero ignoti,in authen.de testib.* vbi ignoti testes ob eorum vilitatem in testimonio dicendo verberibus subiacere debent, *& ibi gl.in verb.verberibus, exponit,id est,tormentis. Addo aliam gl.in c.per tuas,il 1.in verbo,adminicula,de simon.& in c.cum P.in 1.gl.extra,de accus Specul.in tit.de teste,§.1 n.66. versatamen quandoq; admittitur cum verberibus,& ibi Io. Andr in addit.litera H. Bald.in l.milites, n.5. versased vt torqueatur testis. C.de quæst. Aufrer. de reprobat.test. num.11.versarenarius.* Et hoc esse regulare, quod vili & ignobili non credatur sine quæstione, per text.*in d.§.si vero ignoti.* & per alia iura ibi per eum allegata, testatur Igne.*in l.1.§.seruis appellatione,n.36.ff.ad Syllanian.* faciunt ad idem relati *infr.q.79.n.34.*

Contrarium, quod † imo ob solam vilitatem testis 63
non torqueatur, originaliter voluit Bart.*in d.l.ex libero, versamihi videtur.* quod hoc nõ sit bene dictum, *ff.de quæst. per text.in l.diuus,§.fin.ff.eod.* vbi deportatus in insulam,& etiam statu liber non torquentur, sicut alij liberi homines,& tamen constat eos esse viles & obscuros.

Nec obstat, inquit Bar.text.ex aduerso allegatus *in d. § ignoti, in auth.de testib.* quia ille text.non solum requirit vilitatem in testibus: sed etiam quod sint ignoti, & vlterius etiam, præsupponit apparere, quod illi festinauerint testimonij veritatem corrumpere, vt in illis verbis, *& aliquid apparuerit circa testimonij veritatem corrumpere festinantes.* Ideo non est mirum, si verberibus subiacere debent. At iis non concurrentibus, inquit Bart. viles ad testimonium admittuntur etiam sine tortura, licet eis de fide diminuatur: nisi alias simus in casibus inferendæ torturæ ex alia causa, quam ex vilitate, puta, vel quod vacillent, vel quod conuincantur de mendacio, vel quod sponte vadant ad testificandum. Et Bart.sic vt supra dicentem,referendo sequuti sunt, *Marsil.in d.l.ex libero,num.3.& 4.Capoll.cons.60 nu.7.Barbat.de testib.part.2. n.18.Crot.de testib.part.3 num.24.versased contra istam opinionem,Paris.cons.151.n.17.lib.4. Brun.de indic.part 2.q.4.nu.7. & 8. Igne. qui magistraliter loquitur in materia, in §. serui appellatione,num.76.in fin.& n.77.78.& 79. versaet vero viles fiunt,& nu.84.versaexcipiuntur,&c. & nu.86.versatertio desiderat, Corrad.in pract. §.2.de offic prætor.in causs.ciuil.tit.de testib. rubric.personas testium aggrediendo, verbo,vilis,num.83.ad fin. fol.109.Gabr.lib 1.suarum conclusionum,concluf.18.num.6.in fin. Roland.consil.24.num.64.lib.1.* vbi *testatur de * communi * opinione,Natta consil.666.numer.2.lib.4. Boss.in tit.de tortur. test.num.2. & num.3.versicul.aliquæ vero sunt personæ, & numer.8. vbi,quod cum Bart.in d.l.ex libero,transeunt communiter * Dd.Ioan.Marian.Monticell in suo repertorio testium, * verbo, an & quando examinentur testes in tortura, fol. mihi 160.colum.2.versicul.4. Mascard.de probat.lib.2.concl.1155. num 14.* Nec etiam obstet text.*in d.l.ob carmen, § ea rei conditio.* quia loquitur in arenario, qui non solum vilis est,sed etiam infamis,ideo iuncta infamia torquetur,& non ob solam vilitatem, *hoc in specie respondet Boss.d.num.3. versicul.pro concordia, &c.* Et ad comprobationem huius opinionis vide, quæ ad idem dixi *infra quæst.79.n.33. & 35.*

In † hac contrarietate, Clar.*in § fin.quæst.25.versicul.sed* 64
quæro nunquid vilis persona, putat hoc esse relinquendum iudicis arbitrio, qui iuxta personarum qualitatem,& facti poterit arbitrari,an talis testis debeat torqueri, vel non,& nihil allegat pro sua opinione.

Ego vero † non possum ferre illorum decisiones, 65
qui in controuersis Dd. opinionibus, quando aliud

scire nesciunt, iudicis arbitrio remittunt id, quod ipsi, quid verius, & iuri magis consonum sit, discernere forsan ignorãt, & vtinam hodie iudicibus non tanta à scribentibus eorum arbitrio remissa essent, quia non tantum grauarent pauperes homines, & inquisitos, tam in torquendo, quam in condemnando sub prætextu eorum arbitrij, prout quotidie faciunt. Crederem itaque, in proposita dubitatione sic posse distingui.

66 Quod † si vilis persona sit honestæ & probatæ vitæ, & tunc nullo pacto ob vilitatem testis examinatus debeat torqueri, *vt bene explicat Igne. in d.l.1. §. serui appellatione, nu.84. ff. ad Syllan.* non enim, inquit ibi Igne. ob id viles censendi sunt, qui fide & opinione probati sunt: liles censendi sunt, qui fide & opinione probati sunt: liles cet alias pauperes, aut patre inope procreati sint, *l. sed etsi vnus, §. interdum, ff. de iniur. l. 3. in princip. vers. nam si caret, ff. de testib. §. fin. Instit. de suspect. tut. l. suspectum tutorem, ff. eod. l. humilem, C. de incest. nupt.* isti torqueri non possunt, nisi subsistente causa legitima, & legibus probata, *l. ex libero, in prin. ff. de quæst. l. vnius, §. si testes, eod. tit. l. nullum, C. de testib.*

67 Si † vero e contra testis vltra vilitatem sit inhonestæ, & reprobatæ vitæ, & aliqua infamiæ nota, etiam facti, affectus: & tunc sine dubio erit torquendus, non propter vilitatem, sed propter illam notam, *vt per eundem Igne. in d.l.1. § serui appellatione, n.79. in fin. iuncto nu.99. ff. ad Syllan. refert Io. Mar. Montic. in suo repert. testium, verb. vilis, fol. mihi 68. col 1. vers. 3. quibus addo Ias. post Bart. in l. cunctos populos, n.47. in 2. lect. C. de sum. Trinit. & fide cathol. Salyc. ibid. numer. 18. versicul. posset etiam sic esse, Imol. in cap. testimonium, numero 6. vers. posset etiam esse tanta vilitas, extra, de testib. Campeg. de testib. reg. 31. in 4 fall. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 3. num. 15. vers. subijcit tamen, Cyn. iuncto vers. posset tamen esse, & numer. 16. in fin. cum aliis cumulatis per nos supra in præcedenti quæst. 56. num. 125.* vbi bene probaui infamiam etiam facti, iuncta vilitate, imo solam infamiam, secundum communem, * sufficere ad torquendum testem, ergo multo magis iuncta vilitate.

68 Si † autem testis non appareat, quod sit honestæ vel inhonestæ vitæ, & tunc veriorem credo, ac etiam communiorem * opinionem, *in d.l ex libero*, quod scilicet ob * solam vilitatem non torqueatur, sed ei de fide diminuatur, sicut etiam, quoad fidei diminutionem, assentit Clar. *d.q.25. eod. vers. sed quæro nunquid, in fin.* nisi forsan essemus in atrocibus, & vbi veritas aliter haberi non posset, quia † tunc non videtur absurdum, contra viles testes ad torturam procedere, *vt bene explicat, & comprobat idem Ign. in d. § seruis appellatione, num. 76. vers. caterum, iuncto n. 79. & 85. per text. in l. edictum, ff. de quæst. & per alia iura ibi per eum allegata, & Igne. refert & sequitur idem Montic. verbo, testis in criminalibus, fol. 354 col. 2. vers. 5.*

69

70 Ampliа † rursus eandem decimam principalem ampliationem in vili, qui etiam pauper sit: nam vilitas, iuncta paupertate, non solum testi diminuit fidem, & facit eum reputari nõ idoneum, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, *vt per Ruyn. in cons. 347. num. 3. vers. attento primo, quod est pauper, vilis, & abiecta persona, lib. 5. Alexand. cons. 15. num. 7. vers. & ratione vilitatis personæ, & paupertatis, lib. . . Claud. ad Bertaz. cons. 210. num. 7. litera B. in vlt. addit. ad fin. vbi ex Anton. Gomez. in loco per eum citato testatur de* * *communi* * *opinione.*

71 Verum etiam † omnino repellitur, & ad testimonium non admittitur, *vt per eundem Ruyn. in cons 130. n. 40. Paris. cons. 54. n. 57. lib. 4. Aym. cons. 249. num. 12. vers. accedit* * *etiam vilitas, Roland. cons. 63. num. 34. lib. 2. vbi de* * *communi, & cons. 16. num. 22. lib. 1. & cons. 73. numer. 28. eodem lib. 1. Bertazzol. cons. 359. num. 42. lib. 2. Octau. Osasc. cons. 66 n. 22. vers. attamen istud est verum, Nouell. reg. 216. num. 73. Anton. Gomez. variar. resolut. tom. 3. cap. 12. rubr. de probat. delict. n. 19. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 96. numer. 6. & 7.* vbi ampliat hoc procedere etiam in casu, in quo non requiruntur testes omni exceptione maiores. Faciunt pro hac ampliatione, quæ de paupere patiente alium defectum dixi *supr. num. 46.*

Limita Dictam † decimam ampliationem non procedere in duobus casibus. Primo contra valde diffamatum, contra quem etiam testes viles admitti post Innoc. quem allegat *in cap. cum l. & A. de re iudic.* scripsit Paris de Put. *in tract. syndic. verbo, testis, cap. 2. §. fuisemel interrogatus à Dd. num. 2. fol. mihi 312. col. 4.* vbi præsertim loquitur concurrente aliqua alia verisimilitudine, quod & idem repetiit *in verbo, tortura, cap. 11. §. an testes reprobati, n. 2. vers. & adde, quod testes viles.* 72

Secundo † in casu, in quo nobiliores haberi non possunt: nam tunc in defectum aliarum probationum, & ne probandi facultas pereat, etiam viles admittuntur, *vt per eund. Parid. in loco (corrupte tamen) allegatum per Io. Mar. Montic. in suo repert. test. verbo, vilis, fol. mihi 67. colum. 2. vers. fin.* † Vtroque tamen casu omni exceptione maiorem, & integræ fidei testem, eum reputarem. 73 74

Limita nunc † & principaliter propositam huius quæstionis regulam pluribus modis; & primo, vt nõ habeat locum in eo paupere, qui sit honestæ & probatæ vitæ, nam illum tunc non solum ad testificandum admitti, sed nihil ei de fide diminui, tam in criminalibus, quam in ciuilibus, probat text. *in §. sancimus, in fine, extra, de testib.* dum dicit, *Aut si non tales consistunt, ex vtroque tamen, quoniam fide digni sunt, testimonium perhibere,* & rursus infra, ibi, *sed vt, si qua de eius dubitatio fuerit, possit facile demonstrari testium vita, quoniam inculpabilis, & moderata est,* text. *in d.l.3. in fin. prin. vers. nam si careat, ff. eod.* dum ibi dicitur, *Nam si careat suspicione testimonium vel propter personam, à qua fertur, quod honesta sit,* & quæ sequuntur, *admittendus est.* Generale † enim est, in omni casu semper honestatem personæ spectandam esse, *l. sed etsi vnius, §. interdum, ff. de iniur. §. fin. Instit. de suspect. tutor. l. suspectum tutorem, ff. eod. l. humilem, C. de incest. nupt.* Et † ex magna fide testis suppleri illius habilitatem respectu personæ, dicit gl. *in d.l.3. verbo, egens, ff. de testib.* & generaliter etiam dixi *infra, q.62. n.367. in materia testis inhabilis.* & † dicebat magistraliter Alber. *in d.l.3. nu.4. post Iac. Butrig. ibi, quod in iis, in quibus requiritur idoneitas circa diuitias, fides non supplet paupertatem, nec ob fidem pauper dicitur idoneus, l. creditores alias. si credet

testium aggrediendo, verbo, pauper, num. 108. Natta cons. 666. num. 3. lib. 4. Herculan. de negativa, num. 293. vers. item si testis non habet tantum, Crot. consil. 27. num. 67. Iul. Scharlatin. inter consil. crim. diuers. consil. 118. num. 25. volum. 1. Cephal. consil. crim. diuers. consil. 118. num. 25. volum. 1. Cephal. consil. 227. num. 67. vol. 2. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertor. test. verbo, pauper. fol. 54. colum 1. vers. 3. Beninc. in tract. de pauper. quæst. 6. num. 35. & 36. vbi illam gloss. dicit communiter * receptam, Bertaz. consil 68. num. 6. lib. 1. Claud. ad eundem Bertaz. cons. 210. num. 7. litera B. vbi pariter de communi, & receptа opinione, & quod ei non auderet obsistere, licet ilam non sibi placere asserat, & alios plures in idem adducit concordantes.

91 Secunda † fuit opinio, pauperem testem eum dici, qui non habet in bonis aureos quinquaginta, per text. in l. nonnulli, qui de accusatore loquitur, ff. de accusat. per quem text. hanc firmarunt opinionem Specul. in tit. de teste, §. 1. post num. 61. vers. item quod est pauper, Angel. de Malef. in verbo, & ad querelam, n. 34. vers. & pauper est in isto casu, Alber. de Malet. in tract. de testib. cap. 5. num. 24. vers. nam qui non habet 50. Natta cons. 666. num. 3. lib. 4. Ruyn. cons. 149. versic. sed in causa criminali, lib. 5. Herculan. de negativa, numer. 293. Beninc. de paupert. quæst. 6. num. 29. Vivs. commun. opin. verbo, testis propter solam paupertatem, versicul. & aduerte circa præmissa, Ioan. Mar. Mont. in suo repertorio testium, verbo, pauperi, fol. 54. col. 1. vers. 4. Mastar. de probat. lib. 3. conclus. 1155. num. 26.

92 Nec † miteris Lector, quod multi ex præcitatis Dd. vtramque firment, & sequantur opinionem, non enim per hoc sunt sibi ipsis contrarij, quia vtraque opinio distinctionis fœdere concordatur, cum scilicet prima procedat in ciuilibus, vt declarat Alexand. in consil. 15. nu. 3. lib. 3. quem sequitur Ruyn. in cons. 194. num. 34. lib. 5. secunda autem in criminalibus, vt per eundem Ruyn. ibidem, num. 33. vers. sed in causa criminali, eodem lib. 5. Alex. d. cons. 15. num. 2. lib. 3. Crot. in causa criminali, eodem lib. 5. Alex. d. cons. 15. num. 2. lib. 3. Crot. de testib. part. 3. numer. 24. vers. aduerte tamen, Claud. ad Bertaz. in cons. 230. num. 7. litera B. vers. quod attinet ad crimina, Bursat. cons. 216. n. 92. lib. 2. Octau. Osasc. cons. 64. n. 35. & consil. 66. n. 22.

93 * Tertia † fuit * opinio verior, ni fallor, & magis approbata, quod videlicet iudicis arbitrio remittatur, quis in proposito dicatur pauper testis, ex gloss. in auth. præterea, in verbo, locuples, in fin. C. vnde vir & vxor. quæ generaliter loquitur, prout generaliter id iudicis arbitrio remissum, voluerunt Bald. Alexand. Iaf. & Dec. quite * statur de * communi, in d. authen. præterea, num. 15. & 16. C. vnde vir & vxor, ibidem Curt. num. 23. & Peppus, num. 7. Alber. de testib. part. 3. numer. 24. vers. aduerte tamen, Claud. ad Bertaz. in cons. 230. num. 7. litera B. vers. quod attinet ad crimina, Bursat. cons. 216. n. 92. lib. 2. Octau. Osasc. cons. 64. n. 35. & consil. 66. n. 22.

93 * Tertia † fuit * opinio verior, ni fallor, & magis approbata, quod videlicet iudicis arbitrio remittatur, quis in proposito dicatur pauper testis, ex gloss. in auth. præterea, in verbo, locuples, in fin. C. vnde vir & vxor. quæ generaliter loquitur, prout generaliter id iudicis arbitrio remissum, voluerunt Bald. Alexand. Iaf. & Dec. quite * statur de * communi, in d. authen. præterea, num. 15. & 16. C. vnde vir & vxor, ibidem Curt. num. 23. & Peppus, num. 7. Alber. de testib. part. 3. numer. 24. vers. aduerte tamen, Claud. ad Bertaz. in cons. 230. num. 7. litera B. vers. quod attinet ad crimina, Bursat. cons. 216. n. 92. lib. 2. Octau. Osasc. cons. 64. n. 35. & consil. 66. n. 22.

94 Sed † in terminis de teste paupere scripsit præcipue idem Dec. in consil. 163. num. 6. vbi, quod testes dicuntur pauperes, & non pauperes, attenta eorum qualitate: nam si vnus nobilis non habeat, nisi quantum rusticus diues, adhuc erit iudicandus pauper, & non diues, secundum eius qualitatem, & nobilitatem, & econtra si vnus rusticus habeat tantum, quantum vnus nobilis pauper, erit etiam reputandus diues, secundum eius conditionem, & propterea infert, non esse pauperem eum rusticum, qui habeat suos boues, plaustra, vel alias bene staret, secundum conditionem rusticorum, & si aliter diceremus, inquit Dec. sequeretur absurdum, quod omnes rustici essent pauperes, & quod à testimonio repellerentur, quod non est dicendum, quia edictũ ff. de testibus est prohibitorium, & qui non sunt specialiter prohibiti, admittuntur omnes, l. 1. ff. de testib. cum aliis ibi allegatis per eum, qui tandem concludit, iudicium super testis paupertate pendere à iudicis arbitrio, qui secundum personarum qualitatem id optime existimabit, & quod & repetiit in d. auth. præterea, nu. 16. vers. & non videtur verum, vbi expresse reprobat primam supra positam opinionem, & illum sequuti sunt Couar. d. c. 6. nu. 8. & præsertim in vers. ex quo etiam apparet, vbi eandem primam opinionem reprobat, & illam iure non probari dixit Menoch. d. casu 65 num. 11. & casu 96. num. 1. & nu. 3. in fin. Clar. in pract. §. fin. quæst. 24. vers. quæro etiam nunquid, in fin. Michael Cras. in suis commun. opin. lib. 2. cap. 17 quæst. 25. in fin. vers. nota tamen, vbi de communi, Octau. Osasc. consil. 66. n. 2. vers. sed hoc non puto verum, vbi reprobat præcedentem secundam opinionem.

95 LIMITA III. Regulam, † vt licet pauper non sit testis integer, illius tamen fides suppletur, vel ex legalitate alterius testis, vt per Crot. de testib. part. 3. n. 27. Beraz. cons. 86. num. 6. vers. vltra quod, lib. 1. Masc. de probat. lib. 3. conclus. 1155. n. 20. iunctis iis, quos retuli generaliter infr. de teste inhabili, q. 62. n. 328. seqq.

96 Vel † ex numero aliorum testium, vt per Bald. in cap. si qui testium, num. 5. nisi quod deficit in fide, Socin. reg. 289. in 3. fallens. verficul. quia qui deficit in fide, Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs ciuil. titul. de testibus, rubric. personas tedeprobat. lib. 3. conclus. 1155. num 20. Bertazzol. in consil. 210. numer. 7. vbi tamen loquitur in criminalibus, ac dicit, quod numerus supplet quoad torturam, non quoad condemnationem, prout etiam supra admonui numer. 25. & faciunt generaliter tradita de teste inhabili, inf. quæst. 62. n. 309. seqq.

97 LIMITA IV. Quia † in instrumentis viles & pauperes non reiiciuntur, cum per rogationem à partibus tacite censeantur approbati, ex allegatis per Marsil. in l. ex lucro, n. 9. ff. de quæst. & per Io. Mar. Montic. in suo repert. test. verbo, vilis, fol. 68. col. 1. vers. 1. faciunt, quæ generaliter de teste inhabili dixi infr. q. 62. n. 110. seqq.

98 SVBLIMITANDO † seu potius declarando omnẽ propositam materiam, aduerte, quod, an & quanta fides sit testi pauperi adhibenda, iudicis arbitrio remissum est, vt per Bald. in cap. si qui testium, num. 5 in fin. versic. & breuiter hæc omnia, extra, de testibus, per text. in l. 3. §. tu magis, ff. eodem, & Baldum sequuti sunt Abb. in d. cap. si qui testium, numer. 8. versicul. sed iudex secundum qualitatem personæ & quantitatem causæ arbitratur, quanta fides sit sibi adhibenda, Felyn. ibidem, numer. 8. versicul. & siue in criminali. siue in ciuili, Dec. consil. 163. num. 7. versicul. præterea non est verum, Aufrer. de reprobat. testium, num. 78. versicul. & siue in criminali, Socin. regul. 289. in 1. fallent. versicul. sed iudex, Campeg. de testibus, regul. 113. in 6. fallent. Alber. de Malet. de testibus, cap. 5. num. 26. in fin. vers. & breuiter potestis concludere, Aym. cons. 249. num. 14. vers. & posito quod istud committeretur iudicis arbitrio, Couarr. variar. resolut. lib. 2. cap. 6. numer. 8. vers. omnia tamen ista, Corrad. in pract. vbi supra, d. verbo, pauper, num. 80. in princ. vers. licet dicat Abbatem, &c. fol. 107. Gabr. lib. 1. rubr. de testibus, concl. 18. num. 12. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 65. num. 12. vers. hoc totum ergo à iudicis arbitrio pendet, & casu 96 num. 3. Michael Cras. in suis commun opin. lib. 2. c. 17. q. 25. Ex quibus * sine dubio dici potest, ita communiter * à Dd. esse receptum, prout de communi testatur Mascard. de probat. lib. 3. d. concl. 1155. n. 32.

LIMI-

99 LIMITANDO † rursus præcedentem sublimationem, aduerte, quod aliqui ex Dd. præfatis, ac præcipue Abb. Felyn. Dec. & Aufr. in loco præcitato, aperte dicunt, quod etiam in criminalibus, iudicis arbitrio remissum est, quanta fides sit adhibenda testi pauperi, de

100 quo eorum dicto ego multum dubito: Quia † regula illa, quod probationes sint iudici arbitrariæ, de qua in d. l. 3. § tu magis, ff. de testib. in qua fundant se præcipue Bald. & alij ad dicendum, quod fides testis pauperis iudicis arbitrio remittatur, procedit in ciuilibus, non in criminalibus, saltem quoad condemnandum, vt bene declarat Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. rubr. de prob. nu.

102 22. fol. mihi 167. per l. fin. C. de probat. † Et propterea melius credo loquutum esse Osasc. in cons. 66. num. 22. vers. sed hoc non puto verum, vbi expresse dixit, relinquendum esse arbitrio iudicis, quis dicatur pauper, & quam fidem mereatur in ciuilibus, sed in criminalibus non est idoneus testis, vt per Dd. commu-

* niter * in d. c. si qui testium, tacite sentiens, iudicis arbitriũ in criminalibus cessare, quia iam certum est, in illis pauperes non admitti, vt plenè probauimus supr. n. 15. seqq. ideo si in aliquo speciali casu admittantur, non erunt testes idonei, & integræ fidei. Et ista est veritas. LAVS DEO.

ARGVMENTVM.

Infans, impubes, pubes, & minor, quando, & in quibus causis à testimonio dicendo arceantur, & admissi an saltem faciant indicium, & quale.

SVMMARIA.

Impubes, siue masculus, siue fœmina, à testimonio repellitur in ciuilibus causis. n. 1. seqq. vbi redditur ratio huius regulæ.

Testu dictum non iuratum non valet, vt n. 2.

Iuramentum impuberis minime valet, quia impubes iurare non potest, n. 3.

Pupillus iudicio caret, & quicquid videt aut audit, ignorat, n. 4.

Infans à testimonio repellitur, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, n. 5.

Infantia durat vsq; ad septennium, n. 6.

Pubes maior scilicet quatuordecim annorum, potest esse testis in testamentu, n. 8.

Impuberes minores scilicet quatuordecim annorum, multo magis repelluntur à testimonio in criminalibus causis, nu. 9. Amplia etiam in pubere, maiore scilicet quatuordecim, & minore viginti annorum, nu. 10. sed hæc ampliatio non seruatur vigore constitutionum Marchiæ, n. 11.

Impuberis testimonium est nullum iure ipso, etiam parte non opponente, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, n. 12.

Pubes, maior scilicet quatuordecim annorum, non prohibetur esse testis in causa ciuili, n. 13. fallit in causa ciuili ardua, n. 14.

Pubertati proximus, à testificando non repellitur, tam in ciuilibus, quam etiam in criminalibus, nu. 15. & 16. sed contra, nu. 17. concorda, vt n. 18.

Pubertati proximus admittitur in criminalibus, non ad faciendum plenam probationem, sed qualequale indicium, n. 18.

Minor viginti quinque, maior viginti, non repellitur à testificando in criminalibus, num. 19. contra, n. 20. sed prima opinio est verior, n. 21.

Minor admittitur ad testificandum in crimine læsæ maiest. tis, num. 22. Limita, dummodo deponat cum auctoritate tutoris, vel curatoris, alias secus, nu. 23. sed hæc limitatio non seruatur in practica, n. 24.

Minor admittitur etiam in criminalibus, quando dominus domus reperitur occisus in domo, & nescitur à quo, num. 25. & isto casu cum deponat de facto domestico, quod per alios haberi non potest, eius dictum solum non sufficit ad inquirendum, num. 26. sed etiam ad torquendum, num. 27. declara, vt numer 28.

Minores viginti admittuntur ad testificandum, ob defectum probationum, quando veritas aliter haberi non potest, nu. 29. & 31. licet aliqui contra, n. 30.

Minoru depositio sufficit ad torquendum in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, n. 32. sed contra, n. 34.

Minores duo etiam impuberes, faciunt plenam probationem, etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, nu 33. contra, n. 34.

Minores ad hoc, vt admittantur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, duo requiruntur. Primo, quod veritatem aliter haberi non posse constet aliunde, quam ex dicto eorundem minorum asserentium, puta eos non interfuisse, n 35. Secundo, quod sumus in casu, in quo de sui natura, actu, & habitu, alij testes non solum non interfuerint, sed etiam, quod nec interesse potuerint, alias secus, n 36.

Minores admittuntur etiam in criminalibus, quando iudex ex officio procedit, n. 37. contra, n. 38. declara, vt n 39. seqq.

Minoris testimonium licet in criminalibus non reiiciatur, receptum tamen facit aliqualem præsumptionem, etsi non plenam, saltem qualequale indicium. n. 44. & n. 45. licet aliqui contra, n. 45. declara, vt n. 47. seqq.

Infans, vel infantiæ proximus nullum prorsus in criminalibus facit indicium, n. 47.

Minoru depositio in criminalibus non sufficit, nec ad puniendum, nec ad torquendum, sed tãtummodo ad iudicis instructionem, & ad inquirendum veritatem, nu. 48. & sic ad inquirendum generaliter, n. 49. & 51 licet alij contra, n. 50.

Minoris depositio adminiculata aliis coniecturis, sufficit ad torturam, n. 52.

Pubes factus non prohibetur testificari de iis, quæ vidit in pupillari ætate, n. 53. licet alij contra, nu. 54 fallit, vbi sumus in actu, in quo maiores requiruntur non ad illius probationem, sed ad solemnitatem, vt puta in testamento, quia tunc non potest pubes factus testificari de iis, quæ vidit impubes in testamento in testem adhibitus, n. 155. Limita hanc fallentiam in testamento militis inter liberos, & ad pias causas, in quibus impubes in testem adhibitus potest postea pubes factus testimonium ferre, n. 56. & 57.

Testes in testamento militis inter liberos, & ad pias causas, requiruntur ad eius probationem, & non ad substantiam, vel solemnitatem, n. 56.

Pubes factus potest testificari de iis, quæ vidit in pupillari ætate, dummodo sint talia, vt potuerint eo tempore in illius sensum & intellectum cadere alias secus, nu. 58. & 59. explica, vt in n. 60. vbi de pubere deponente vidisse fabricari falsam monetam tempore pupillaris ætatis.

Pubes factus, non potest deponere de iis, quæ vidit in infantili ætate, nu. 71. item nec de iis, quæ vidit in impubertate, proximus tamen infantiæ. num. 62. declara, vt num. 63. & 64. videlicet, quando ea, quæ vidit in infantili ætate, erant talia, vt possent in illius sensum & intellectum cadere, veluta in probatione ætatis.

Proximus pubertati, & proximus infantiæ quis dicatur, n. 67.

QVÆSTIO LVIII.

OPPONITVR VI. contra testes, quod sunt minores, & impuberes, & quod propterea defectu ætatis non possunt testimonium dicere, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, quod, quando verum sit, vt videamus,

REGVLAM † constituo, quod impubes masculus, i minor scilicet quatuordecim annorum, tam in minor annorum duodecim, in ciuilibus causis à tem dicendo testimonium repelluntur à iure, text. est in l. 3. §. lege Iulia, ff. de testibus, qui textus non solum intelligi debet de causa criminali, prout in specie loqui videtur, sed etiam generaliter de omni causa, prout etiam generaliter loquitur deinceps in illis verbis, *Quidam propter lubricam consilij sui admittendi non sunt ad testimony fidem*, & & ibi gloss. *in verbo, lubricum*, exemplificat in impube- re, & alia gloss. *ibidem, in verbo, in rem*, illum textum expresse tendit ad causam pecuniariam, & demum altera gloss. *ibidem, in verbo, impubes*, facit conclusionem

generalem, quod minor quatuordecim masculus, & minor duodecim fœmina, non potest ferre testimonium. Et ita etiam postaliam gloss. *in l. inuiti, la 2. in verbo, sed nec pupillus, ff. eod. tit. de testibus.* generaliter loquuti sunt *Bartol. in d. § lege Iulia, in primis verbis, Specul. in tit. de teste, § 1. n. 33. vers. item excipitur quod est impubes, Ign. in l. 1. § impubes, num. 26. & 38 ff. ad Syllan. Dec. in l. 2. § item impuberes, nu. 9. ff. de regul. iur. Cagnol. ibidem, num. 20. Iacob. Butriger. in tract. de testib. num. 51. seq. Iacob. Ægid. de testib. num. 6. Feder. Schenck de testib. num. 13. Nell. de testib. nu. 21. Aufrer. de reprobat. testium, num. 57. Alber. de Malet. de testib. cap. 5 num. 19. Lanfranc. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 2. iuncto num. 80. in fin. versic. quero secundo, extra, de probat. Campeg. de testibus, regul. 112. in princip. Viui. in commun. opinion. verbo, testis esse non potest pupillus, Conrad. in practic. § 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo minor, numer. 70. fol. 103. Clar. in practic. § fin. quæst. 24. vers. vidi quandoq; dubitari, in princip. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, minor. folio 50. colum. 2. vers. fin. & colum. 2. vers. 1. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1246. num. 1.* Et quidem hæc regula etiam in
* ciuilibus non solum est communiter * recepta, sed neminem, quem viderim, habet contradictorem. Ratio
2 regulæ † duplex principaliter à Dd. affertur: Vna est, quia testis dictum non iuratum, nihil valet, *l. solam, & l. iurisiurandi, C. de testib. cumper, & c. tuis, extra, eodem, cum simulatum.* Impubes † autem iurare non potest, *l. qui iurasse, ff. de iureiuran. l. 4. ff. de in lit. iuran. c. 1. 4. q. 3. c. paruuli & cap. pueri, 22. q. 4.* ideo non est mirum, si nec etiam potest testificari. Altera est ratio, quia † pupillus iudicio caret, & quicquid videt, aut audit, ignorat, *l. cum prætor, § non autem ff. de iudic. § præterea, Instit. quibus non est permiss. facere testam. l. fin. circa fin. ff. rem pupilli saluam fore, l. fi. ff. de iur. & facti ignor. l. 1. ad fin. C. de fals. mon.* Ideo sicut cœcus de coloribus non iudicat, nec testificatur, ita pariter nec pupillus de eo, quod videt, & audit.

5 AMPLIA I. Regulam, vt † multo magis procedat in infante. Nam is indistincte tam in criminalibus, quam etiam in ciuilibus à testimonio dicendo repellitur, *sic enim post Bald. in l. testium, col. 2. C. de testib. scripserunt Mars. in l. infans, n. 41. ff. ad leg. Corn. de sicar. Aufr. de reprob. test. n. 55. Gram. decis. 40. nu. 5. Mascard. d. concl 1246. num. 2. lib. 3.* Et hæc ampliatio est indubitata, quia si impuberes, minores scilicet annorum quatuordecim, non possunt, vt supra, esse testes, tanto minus possunt infantes, minores
6 scilicet septennio. † Eo enim vsque infantia perdurat, *l. si in fanti, C. de iure deliber.*

7 AMPLIA II Vt † idem sit in testamentis, in quibus licet pubes factus, & maior quatuordecim annorum possit esse testis in testamento, *vt notant Dd. & præcipuè Fulger in § testes autem num. 1. vers. sed hoc fortificatur,*
8 *princ. o vers. sed cur non ista pubes, Instit. de testam.* † non tamen sic est in impubere, quia is minime in testamento recipitur. *d. § testes autem, l hac consultissima, vbi Dd. & præcipuè Ias. n. 10 C. de testam. Crot. de testib. part. 1. n. 21. Campeg de testibus, reg. 112. in 7. fallen.* vbi ampliat etiam in testamento ad pias causas. Sed an pubes factus possit ferre testimonium super contentis in testamento, & de eo, quod vidit in pupillari ætate, dicam *infra num. 53. seqq. in 9. limit.* Vide, quæ de testibus inhabilibus in testamento recipiendis dixi *in quæst. 61. nu. 24. seqq.*

9 AMPLIA III. Vt † proposita regula, quæ in ciuilibus loquitur, multo magis procedat in criminalibus, in quibus cum testes requirantur magis idonei, quam in ciuilibus, quia de maiori præiudicio agitur, ideo nulli dubium, quod & in criminalibus cautis impuberes contra inquisitum à testificando repelluntur, vt probat ad literam text. *in d. l. 3 § lege Iulia, ibi, Quive impubes erit, & ibi gloss. in verbo, in reum, & in verbo, impubes. ff. de testib. cap. si testes, § lege Iulia, 4. q. 3. Igne. in l. 1. § impubes, n. 26. 36. & 38. ff. ad Syllan. Gram. decis. 40. nu. 15. Marsil. in l. infans, n. 41. vers. quinimo nec dum infans, sed etiam impubes, ff. ad leg. Corn. de sicar. Blanch. de indic. n. 346. Nouell. reg. 216. num. 18. Brun. de indic. 2. par. q. 4. num. 17. Paris. cons. 163. num. 7. lib 4. & cons. 164. num. 1. eod. vol. Crot. de testib. part. 1. num. 70. Gigas de crim. læsa maiestat. lib. 2. rubr. quomodo & per quos crimen læsa maiest. probet. q. 12 num. 3. Bertazzol. cons 3. num. 12. lib. 1. vbi alios adducit, & consil 351. num. 3. lib. 2. & ibi Claud. in addit. litera A, Mascard. d. conclus. 1246. n. 1. lib. 3.* Et pariter hæc ampliatio est indubitata, quia si in criminalibus à testificando repellitur pubes, & minor viginti, *in l. testimonium, ff. de testibus. & mox dicam,* tanto magis repelli debet impubes minor quatuordecim.

AMPLIA IV. (Et † hæc ampliatio venit ampliatiue ad præcedentem,) vt in criminalibus nõ solum repellatur impubes, vt modo dixi, sed etiam pubes, maior scilicet quatuordecim, & minor viginti, *l. ante omnium, ff. de testib. ibi, Aut qui minor viginti annis erit. Goss. in l. inuiti, la 2. in verbo, sed nec pupillus, vers. fin. in causa criminali etiam, ff. eod. Alber. in d. l. testimonium, in primis verbis, & num. 2. in prin. & ibi etiam Florian. in summario, Specul. in tit. de teste, § 1. num. 34. vers. nam in criminali. Bald. in d. l. inuiti, in fin. Nepos de Monte Alban. de testi. num. 54. vers. in causa vero criminali, Butrig. de testib. num. 11. versicul. in criminali autem, Iacob. Ægid. de testib. num. 6. versicul. in criminali repelluntur, Feder. Schenck de testib. num. 14. Nell. de testib. post num. 21. vers. in criminali vero, Aufrer. de reprob. test. num. 57. vers. nam in criminali, Alber. de testib. cap. 5. num. 19. versic. si autem sit pubes, Crot. de testib. part. 3. n. 70. Campeg. de testib. reg. 112. in prin. Angel de malef. in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum, num. 13. vers. item minor viginti annis, Marsil. in l. de minore, num. 22. ff. de quæst. Amad. in tract. syndic. 1. num. 192. versic. item repellitur minor, Blanch. de indic. num. 349. Hieronym. Cuchal. in addit. ad Dec. in l. 2. § item impuberes, num. 11. litera A, vers. in causa tamen criminali, & ibi etiam Cagnol. num. 21. ff. de regul. iur. Plot. de in lit. iuran. § 4. num. 31. Gigas de crim. læsa maiest. lib. 2. rubr. quomodo & per quos crimen læsa maiestat. probet. quæst. 12. num. 1 Iodoc. in pract. cap. 50. rubr. de reprobat. test. num. 2. Diaz reg. 465. in princ. Alexand. consil. 64. ante num. 1. lib. 1. Anton. Gomez var. resolut. tomo 3. cap. 12. rubr. de reprob. dict. num. 12. vers. secundo repellitur, vbi testatur de * communi * opinione, Viui. in suis commun. opinion. verbo, testis esse non potest pupillus, vers. nam in criminalibus, Nouell. reg. 216. nu. 27. Roland. cons. 24. num. 66 lib. 1. Bertaz. cons 3. num. 5. lib. 1. Claud. ad eundem Bertaz. consil. 351. litera B. vers. imo in criminalibus, Bursat. cons. 201. num 143. lib. 2 vbi alios refert, & consil. 246. num. 15. lib. 4. Monticell. in suo repert. test. verbo, minor, fol. 50. col 1. vers. pen.*

Sed † hæc ampliatio non seruatur vigore constitutionis Marchiæ, *de qua in lib. 4. constitutionum, cap. 17. vbi videas,* & quid de minore viginti quinque annorum, vide *infr. num. 19.*

AMPLIA V. (Et † hæc ampliatio est generalis ad ciuiles & etiam criminales causas,) vt impuberis testimonium sit ipso iure nullum, ac inualidum, etiam parte non oppónente, vt per Angel. *in § 1. num. 3 in auth. de testibus.* vbi propterea subdit, quod licet ego non fuerim protestatus ante aperturam testium contra personas, & eorum dicta, prout est de more, tamen contra personam impuberis, & eius dicta, potero opponere, etiam attestationibus publicatis, cum tale testimonium sit ipso iure nullum, *& Angel. sic, vt sup. dicentem sequuti sunt Marsil. in l. de minore, post numer. 22. ff. de quæst. Dec. in l. 2. § item impuberes, num. 9. vers. & licet non opponatur. ff. de reg iur. Lanfranc. de testib. num. 2. Iacob. Butrigar. de testib. num. 1. Conrad. in pract. § 2. de offic prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, minor, num. 70. versicul. & addit Dec fol. 103. idem Marsil. consil. 28. num. 15. Blanch. de indic. post numer. 346. versic. nisi examinatus, Ioan. Marian. Mont. in suo repertorio test. verbo, minor. fol. 50. col 2. vers 2. Rol. in consil. 3. n. 27. vol. 3.* & faciunt, quæ in simili & generaliter de testibus inhabilibus dixi *infra quæst. . . num. . .*

13 LIMITA I. Propositam † regulam, vt procedat, prout loquitur in impubere, qui in causa ciuili à testificando repellitur, secus autem in pubere, maiore scilicet quatuordecim annorum, licet minore viginti: is enim in ciuilibus non prohibetur esse testis, *vt per Alb in l. testimonium, nu. 1. vers. nam in ciuili, & ibid. Florian. n. 1. vers. secus in ciuili. ff. de testib. Spec. in tit. de teste, § 1. n. 36. vers. & hæc in causa ciuili, Conrad. in practic. § 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, minor, nu. 70. fol. 104. col. 1. vers. pubes tamen admittitur in testem in causa ciuili, &c.* † præterquam in ciuili ardua, *vt per Crot. de testib. part. 3. nu. 70. vers. ex quo videtur posse inferri, arg. text. in l. propter litem, § 1. ff de excusat. tutor.*

15 LIMITA II. Regulam † non procedere in proximo pubertati, qui cum à iure doli capax præsumatur, *sicut per text. in § in summa, Instit. de obligat. quæ ex delict. nasc. & per text. in l. excipiuntur. ff. ad Syllan. notat Igne. in d. l. excipiuntur, nu. 35.* hoc ideo non solum in ciuilibus ad testificandum admitti *per text. in l. fin. ff de liber. caus.* scripserunt Ioan Andr. *in addit. ad Spec. in tit. de teste, num. 34. litera G. in verbo, 20. annorum, Alb. de Malet. de testib. c. 5. n. 20.*
16 *Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1246. num. 4.* Sed † etiam in criminalibus expresse sic voluit idem Igne. *in d. l. excipiuntur, num. 36. versicul dic proprius, iuncto num. 37. vsq; ad versiculum, cuius testimonium, &c* vbi bene ponderat illum textum, proximiorem impuberem non reuelantem sui domini mortem, quam sciebat. Si enim, *inquit Igne.* tale testimonium nullam faceret probationem, frustra ab eo fuisset desiderata detectio mortis domini. Vnde si lex eum puniat, si non detegat, necessario concluditur, quod detegendo aliquam faciat probationem, & sic concludit, impuberem proximum pubertati capacem esse testimonij, etiam in criminalibus, (vt illius propriis verbis vtar.) Proximus autem pubertati quis dicatur, dicam *infr. in vltima limit.*

17 Si † hæc limitatio esset vera, (prout eam sic simpliciter intellectam minime veram credo,) omnino destrueretur regula principalis huius quæstionis, volens impuberem non admitti in ciuilibus ad testimonium dicendum, de qua *supr. nu. 1.* Item destrueretur altera conclusio, de qua *supr. num. 10.* quod scilicet in criminalibus repellatur etiam maior quatuordecim annorum, dummodo sit minor viginti: ergo multo magis repellendus est impubes, etiam quod sit doli capax, & pubertati proximus. Nec obstat text. *in l. fin. ff. de liber. causs.* quia, *vt bene aduertit gloss. in l. inuiti, la 2 in verbo, sed nec pupillus, in vltimus verbis, ff. de testibus,* loquitur non de ferendo testimonio, sed de obligando ipsum impuberem. Nec etiam obstat text. *in d. l. excipiuntur.* quia loquitur in casu speciali, videlicet in morte domini occisi quo casu tota familia absque discrimine examinatur, & torquetur, *vt dicam infra in quinta limitatione.* Quod autem a iure speciali ratione statutum est, in consequentiam trahi non debet, *l. ius singulare, ff. de legib.*

18 Et † nihilominus potes dicere pro concordia: quod impubes, pubertati tamen proximus, & sic doli capax, admittitur etiam in criminalibus, non ad probationem faciendam, quia nullam prorsus facit, sed ad faciendum quale quale indicium, *per ea, quæ generaliter dicam infr. in 8. huius quæstionis limitatione, & in specie scripserunt gloss. in d. l. inuitus, in verbo, sed nec pupillus, in fin. ff. de testib. Alber. de Malet. de testibus, cap 5. num. 20. vers. pro hoc tamen, Lanfranc. de testibus, num. 1. vers. aut si doli capax sit, Dec. in l. 2. § item impuberes, num 10. vers. secundo fallit, & ibi etiam Cagnol. num. 20. in fin. versic. quando autem sunt doli capaces, ff. de regul. iur. Conrad. in pract. § 2. ff. de offic. prætor. in causs ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, minor, num. 70. fol. 103. col. 2. in fin. versicul. septimo adde, Mascard de probation. lib 3. conclusione 1246. num. 5. & 6.* iunctis aliis allegatis *infra in d. 8. limitatione, num. 47. & 48.* vbi particulariter, an istud qualequale indicium sufficiat ad torquendum, vel inquirendum.

19 LIMITA III. V † eadem regula, sicut supra, ampliata in criminalibus, etiam in pubere, maiore quatuordecim annorum, & minore viginti procedat, prout loquitur, sed non se extendat ad minorem viginti quinque annorum, dummodo sit maior viginti, nam is in criminalibus non repellitur, prout probat text. sumpto ex eo argumẽto à contrario sensu, *in d. l. testimonium, ff. de testib. & per illum text gloss. in l. inuiti. in verbo, sed nec pupillus, vers. in criminali etiam, Spec. in tit. de teste, § 1. n. 34. versic. nam in criminali, & ibi Io. Andr. litera G in fine addit vers. rationem quare, &c. Nepos de Monte Alba. de test. n. 54. vers. in causa vero criminali, Nell. de testib. post num. 21. vers. nisi compleuerit viginti annos, Crot. de testib. part. 3. num. 70. versicul quia nisi sit maior viginti, Nouell regul. 216. num 27. ibi, nisi sint annorum viginti, &c. Gig. de crimin. læsæ maiest. lib. 2. rubr. quomodo & per quos crim. læsæ maiest. probet. q 12. numer 1. ibi, quia sit maior annis viginti, Conrad. in pract. § 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, minor, num. 70. fol. 104. colum. 1. vers. in criminali completo vigesimo anno, & iterum infr. in vers. & plus addit, vt in propt. rea reprobat Alber. de Malet. & Lanfranc. quos mox referam, contrarium tenentes, & ita etiam est de mente omnium * Dd. allegatorum supra, n. 10.*

20 Contrarium, † quod imo in criminalibus, etiam minor viginti quinque annorum à testimonio repellatur, voluerunt Bald. *in l. seruos, C. de testib. col. 1. in prin. ibi, vel in criminali minor viginti quinq; annis. Iacob. de S. Georg. in d. l. in testimonium, in 1. not. ab. ff. de testib. Marsil in pract. § dil genter, num. 80. ibi, licet minor viginti quinq; annis non debeat examinari in testem in criminali causa, & idem in consil. 28. num. 14. Alber. de Malet. de testibus, cap. 5. num 19 versicul si autem sit pubes, Lanfranc. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 80. in fin. versicul. quæro secundo, ibi, nec minor viginti quinq; annis, & extra. de probat Grammat. consil. 45. num. 19. in fin. ibi, & pariter, vbi esset minor viginti quinque annis, qui pariter non debet admitti Roland. cons 3. num 26. lib. 3. & consil. 73 num 27. lib. 1. Blanch de indic post num. 348. dum refert Bald. in d. l. seruos, Mascard qui alios allegat, de probat. lib. 3. conclus. 1246. n. 14. Octau. Osasc. conj. 65. n. 11. & consil. 66. n. 17. in fin.*

21 Sed † horum Doctorum auctoritatibus non obstantibus, cum inaduertenter loquuti fuerint, & contra claram dispositionem text. *in l. in testimonium, ff. de testib.* requirentis in criminalibus testificationibus ætatem annorum viginti, non autem viginti quinque, non recedas à proposita limitatione, quæ & veritissima est, & etiam magis communiter * recepta, & eo præsertim, *
quia Baldus ex aduerso allegatus *in d. l. seruos.* id non firmat ex professo, sed obiter ex alio proposito, &, ni fallor, inaduertenter, & nihil ad id allegans, loquutus est, *Iacob. de S. Georg. Alb. de Malet. Roland. & Octau. Osasc. in locis, vbi supr.* in contrarium allegati, fundant eorum dictum, *in d. l. in testimonium,* quæ, vt dixi, probat contrarium eius, ad quod ipsi textum illum inducunt, *Marsil. in d. consil. 28. num. 14. & Grammat. in consil. 45. numer 19. in fine, pro eadem contraria opinione citati, allegant l. 13. ff. de testibus, & Alexand. in consil. 64.* Quibus in locis non probatur id, ad quod allegantur. Lanfrancus autem de testibus, *d. numer 80.* allegat *l. testamentis, ff. de testament.* quæ nihil ad propositum, *& iterum idem Marsil. in pract. § diligenter, numer. 8 allegat Ioan. Andr. in addit. ad Specular. de teste, § 1. versicul. item excipitur, quod est impubes, qui quidem Ioan. Andr tale quid minime dicit, & demum Major. d. conclusione 1246. numer. 14. allegat Iacob. Ægid. Crot. & Paris.* qui in locis per eum citatis loquuntur de minore quatuordecim anno-

annorum, & non de minore viginti quinque: vides ergo, quomodo in hunc errorem prædicti Dd. vnus post alium lapsi sunt.

22 LIMITA IV. In † crimine læsæ maiestatis, in quo nedum minores quatuordecim annorũ, sed omnes indistincte, nedum testimonium dicere possunt, sed etiam ad id coguntur & torquentur, ad text. qui hoc ad literam probat, *in l. de minore, in princip. ff. de quæst.* & per istum textum hanc limitationem firmarunt gloss. *in l. inuiti, la 2. in verbo, sed nec pupillus*, vers. *fallit autem in crimine læsæ maiestatis. ff. de testibus*, *Alber. in l. testimonium, num. 2. vers. fallit in crimin. ff. eodem*, *Igne. in l. 1. §. impubes, numero 24. & post numer. 26. & numer. 36. versicul. predicta autem in crimine læsæ maiestatis locum non habent. ff. ad Syllan. Dec. in l. 2. §. item impuberes, numero 10. versicul. & ista conclusio fallit, & ibi etiam Cagnol. numero 21. ff. de regulis iuris*, *Campeg. de testibus, regul. 113. in 4. fallent. Feder. Schenck de testibus, numero 13. versicul. nisi agatur de crimine læsæ maiestatis*, *Alber. de Malet. de testibus, cap. 5. numero 19. versicul. fallit in crimine læsæ maiestatis*, *Lanfranc. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, numero 2. versicul. excepta maiestatis causa*, *Moncad. ad Crot. de testibus, part. 3. numero 70. littera T. in fine additionis, versicul. predicta limita*, *Gig. de crimine læsæ maiestatis, libro 2. rubric. quomodo & per quos crimen læsæ maiestatis probetur, quæst. 14. numero 4. Corrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, minor, numero 70. in 1. limitatione, folio 103. colum. 2. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, minor. folio 51. colum. 1. versicul. 1. & rubric. de testibus in crimine læsæ maiest. tis. folio 359. colum. 2. versicul. 3. Mascard. de probationib. lib. 3. conclusione 1246. numero 3. & lib. 1 conclusione 462. num. 4. & 5.* Vbi † declarat, dummodo deponat cum auctoritate tutoris, vel curatoris, *per l. Claram, C. de auctor. præst.* alias secus. Sed † declaratio non seruatur in practica, vt suo loco dicam *infra in titul. de reo confesso & conuicto.* Faciunt pro hac quarta limitatione, quæ generaliter de testibus inhabilibus admittendis in hoc crimine dixi *infra quæst. 62. num. 81. seqq.* & quæ etiam de minore in hoc eodem crimine, tanquam pro reo principali contra iuris regulas torquendo dixi *supra quæst. 41. num. 101. seqq.* Quod autem minor regulariter non possit cogi ad testificandum, dixi infra, de teste cogendo, *quæst. . . num. . .*

23

24

25 LIMITA V. Quando † dominus reperitur occisus in domo, & nescitur à quo: nam tunc ad perhibendum veritatem de nece domini, omnes de familia etiam impuberes admittuntur, *Alber. in l. testimonium, numer. 2. vers. fallit in criminibus, ff. de testibus, Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 34. in fin. vers. sed & pupillus Nell. de testibus, num. 2. vers. maxime si dominus dicatur à familia occisus. Aufrer. de reprobat. test. num. 57 vers. pupillus tamen, Alb. de Malet. de testib. cap. 5. num. 20 in fin. Campeg. de testibus, regul. 112. in 5. fallent. Corrad in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, minor, numer. 70. folio 103. colum. 2. in 5. limitat. Mascard. de probat. lib. 3 conclusione 1246. num. 3. & præter omnes melius Igne. in l. 1. §. impubes*, 26 *num 39. versic. sin hoc Senatusconsulto. ff. ad Syllan.* † vbi amplius, quod cum isto casu agatur de facto domestico, quod per alios veritas aliter haberi non potest, icirco dictum impuberis in proposito operabitur aliquid plus, quam indicium ad inquirendum, *argum. text. in l. consensu, C. de repud. cum aliis allegatis per eum ibi, & rursus in l.* 27 *excipiuntur, num 37. ff eod. ad Syllan.* † vbi, quod plus est, quod etiam faciet indicium ad torturam, prout alias testatur apud eum seruatum fuisse per Senatum Rothomagensem in quodam ciue Faletiæ, qui vxorem suam, patiente tantum suo filio, occiderat: cuius filij fides ad quæstionem profuit, etiam quod esset impubes annorum tantum duodecim. Verum † ad hæc vltima, an sola depositio impuberis faciat indicium ad inquirendum, vel etiam ad torquendum, præsertim in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, remitto me ad ea, quæ latius ponam *infr. in seq. & 8. limit.*

2

LIMITA VI. Quia † vbi veritas aliter haberi non 29 potest, & sic in defectum aliorum testium, ac probationum, minores viginti, & etiam minores quatuordecim annorum ad testificandum admittuntur in criminalibus, *secundum Alb. in l. testimonium, num. 2. vers. & maxime si aliter veritas, &c. ff. de testibus, Specul. in tit. de teste, §. 1. numer. 34. versicul. Accursius tamen, Ias. in l. fin. C de his quib. vt indign. num. 7. Marsil. in l. de minore, num. 24. & seqq. ff. de quæst. vbi pluribus hanc limitationem exornat, & rursus in l. infans, num. 42. seqq. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & in pract. §. diligenter, num. 42. seqq. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & in pract. §. diligenter, num. 80. seqq. Alex. cons. 64. num. 1 lib. 1. Igne. in l. 1. §. impubes, num. 80. seqq. Alex. cons. 64. num. 1 lib. 1. Igne. in l. 1. §. impubes, num. 39. versic. nec ab re. ff. ad Syll. Crot. de testibus, part. 3. numero 71. & ibi Petr. Moncad. in addit. litera T. Grammat. consilio 45. num. 19. Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. quær. quomodo & per quos crimen læsæ maiest. probet. q. 12. num. 2. Carrer. in pract. crim. in tract. de indic. & tort. §. vltimo, an testis, num. 16. Plot. in tract. de in lit. iuran. §. 54. num. 31.* vbi ponit tria exempla huius limitationis, *Corrad. in prac. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, minor, num. 70. in fin. fol. 104. colum. 1. vers. admittitur etiam in subsidium, Diaz. regul. 465. in 1. limitatione, Vulpell. consil. 125. num. 6 Mascard. de probation. lib. 3 conclus. 1246. num. 7.* vbi declarat, dummodo iudex examinet ex officio, *iuxta ea, quæ dicam in sequenti limitatione*, alias secus, *& ante eum ita etiam declarat Campeg. de testibus, regul. 112. in 3. fallent.* Faciunt pro hac sexta limitatione, quæ in simili de testibus inhabilibus admittendis dixi generaliter *infra q. 62. num. 50. & seqq* Et † licet, quod nec in defectum aliarum 30 probationum impuberes admittantur, voluerit Dec. *in l. 2. §. item impuberes, numer. 10. rationibus ibi per eum allegatis, & ibidem Hieronym. Cucchalon in addit. numer. 11. versicul. sed an vbi, & Cagnol. num. 20. vers. quibus rationibus suadetur, ff. de regul. iur. Lanfranc. de testib. num. 2. versic. ideoq, nec in defectum quidem aliorum admittetur, &c. Corrad. vbi supra, d. numer. 70. vers. & vlterius vult Dec. &c. fol. 103. col. 2.* † non per 31 hoc tamen recedas à proposita limitatione, quæ non solum, vt vides, communiter * recepta est à Dd. sed etiam est verissima, adiectis tamen declarationibus, quas mox subiiciam.

AMPLIA † hanc sextam limitationem, vt in casu, 32 in quo veritas aliter haberi non potest, dictum vnius impuberis sufficiat ad quæstionem, per ea, quæ in propriis terminis latissime deduxit Marsil. *in l. de minore, num. 24. seqq.* (loquens tamen per verbum, *forte*,) *ff. de quæst. & in pract. §. diligenter, num. 80. seqq & in l. infans, numer. 42. seqq. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* vbi *nu. 46* testatur alias ex dicto duorum infantium reperisse occisorem eorum matris, & ita etiam alias in simili casu seruatum fuisse per Senatum Rothomagensem, testatur Igne. *in l. excipiuntur, n. 37. vers. cuius testimonium. ff. ad Syll. quem refert Clar. in pract. §. fin. sub vers. vidi qu. indog, dubit. 1, &c.*

Et † pariter, vbi veritas aliter haberi non potest, duo 33 impuberes facient plenam delicti probationem, *vt per eundem Marsil. in d. l. de minore, num. 28. ff. de quæst. & in l. infans, numer. 46. ad leg. Cornel. de sicar. & in pract. §. diligenter, numer 82. ex Alber. quem allegat in l. testimonium, ff. de testibus, & Marsilium sic referendo sequuti sunt Grammat. consil. 45. numer. 11. Carrer. in practic. in tract. de indic. & tort. §. vlt. an testis, num. 16. Moncad. in addit. ad Crot. de testib. part. 3. num. 70. litera T. post princip. addit. addo & Ias. in l fin. numer. 7. C. de his quib. vt indign.*

Verum † ego de hac ampliatione non solum dubito, 34 sed eam veram minime credo, quia vbi alias testes non admittendi admittuntur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, adhuc tamen non sunt integri, & omni exceptione maiores, *ad trad. per Boss. in titul. de indic. num. 177. vers. non tamen credas, Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt.*

sumpt. 39. n. 5. vers. Nec obstant contraria. Rolan. cons. 24. n. 66. iuncto n. 69. lib. 1. vbi in terminis loquitur in minore, *Hipol. Riminal. inter cons. crim. diuers. cons. 84. num. 9. lib. 2. in fol. cum aliis, quæ de teste inhabili dicam infra generaliter, in q. 62. n. 73. & quæ dixi supra de indic. & tortur. q. 37. nu. 63. & q. 43. n. 40. & hoc eod. tit. q. 55. n. 53. & q. 56. nu. 54 seq. & num. 121.* vbi particulariter docui, testes infamia iuris seu facti affectos, etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, admissos non esse integros, nec duos plenam facere probationem, nec vnum indicium ad torturam producere, ergo multo minus id operari debent minores & impuberes, qui intelligentia carent, & quid dicãt, audiant, aut videant, ignorant, *l. fin. ff. de iur. & fact. ignor. cum aliis supra citatis, & vt suo loco probauimus.* Et certum est, vnius testis depositionem nunquam de se facere indicium ad torturam, nisi sit omni exceptione maior. Et propterea Marsilius, qui originaliter hanc tenet opinionem, iure optimo reprobatur per Corrad. *in prac. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, minor, num. 70. fol. 103. col. 2. vers. 6. adde, nec dissentit Mascard. de probation. lib. 3. conclus. 1246. num. 10.* vbi, quod isto casu pupillus non facit, nisi indicium ad inquirendum, (*de quo tamen latius dicam infr. in 8. limitat.*) & quidem nec ego rationibus præfatis possum Marsilio consentire, eo præsertim, quod non inueni Alb. *in l. in testimonium. ff. de testib.* dicentem, (sicut ipse eum allegat,) quod duo impuberes isto casu plene probent delictum, sed tantum dicit, quod admittuntur in testes, vbi veritas aliter haberi non potest, quod & ego etiam admitto, sed non per hoc sequitur, quod plene probẽt, imo contrarium, vt probaui. Nec etiam me mouet auctoritas Ias. *in d. l fin. C. de his quib. vt indign.* cum alleget Alex. & Ioan. Andr. qui *in locu per eum citatis* minime probant id, ad quod allegantur, quare opinio Marsilij caret lege, auctoritate, & ratione.

35 SVBLIMITA I. hanc † sextam limitationem, vt ad hoc, vt minor possit in testem examinari ob defectũ aliorum testium, & probationum, debeat ista qualitas in primis constare aliunde, quam ex dicto ipsorum minorum, qui puta examinati dicant alios in facto non interfuisse, nam non creditur ipsis sic volentibus sanare nullitatem eorum depositionis, *vt eleganter docuit Alex. in consil. 64 num. 6. lib. 1. quem referendo sequuti sunt Petr. Moncad. ad Crot. de testib part. 3. num. 70. litera T. versic. istud tamen intellige, Marsil. cons. 31. num. 33. & cons. 41. num. 6. & cons. 80. num. 62. seqq. & sing. 37. Alc. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 47. in fin. Rol. cons. 7. num. 16. lib. 1. & cons. 24. num. 68. eod. lib. 1. & cons. 27. lib. 3 num. 9. & cons. 3. num. 48. eod lib. 3. Mascar. de probat. concl. 1246. num. 8. lib. 3.* Sed de veritate huius sublimitationis vide, quæ in simili, & generaliter dixi *infra* de teste inhabili, *q. 62. n. 27. & 69.*

36 SVBLIMITA II. eandem † sextam limitationem, (& hæc sublimitatio venit ampliatiue ad præcedentem sublimitationem,) vt ad hoc, vt minores recipiantur in testes, ex eo, quod aliter veritas haberi non possit, non solum requiritur, vt modo dixi, vt constet, in facto & delicto alios testes actu non interfuisse, verum etiam quod ex illius natura & habitu verisimiliter alij interuenire non potuerint, vt in delicto commisso domi, in nemore, prostibulo, & similibus, vnde secus si solum alij testes non interuenerint, dummodo verisimiliter interuenire potuerint. Sic enim vltra ea, quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi *infr. q. 62. n. 62.* reperio in propriis terminis de minore declarantes, *Alex. cons. 64. n. 5. lib. 1.* vbi pluribus exornat hanc limitationem Crot. *de testib. part. 3. num. 1. vers. nota tamen. & num. 72.* vbi bene loquitur in proposito, *Iacob de S. Georg. in dict. l. in testimonium, num. 2. vers. sed operæ pretium, &c. ff. de test. Plot. de in lit. iur. §. 4. num. 31. & 32. Ias. in l. fin. nu. 8. C. de his quib. vt indign. Rol. cons. 24. n. 66. seq. lib. 1.*

37 LIMITA VII. propositam † regulam, vt tunc de- mum in criminalibus non recipiatur testimonium minoris, quando is producitur ab accusatore, prout loquitur text. *in d. l. in testimonium. ff. de testibus*, secus si iudex per inquisitionem procedens, velit ex officio ipsum examinare, nam hoc ei licet interdicitur, *vt per Alb. post Guid. de Suzzar. quem alleg. at in l. in testimonium, num 2. vers. sicul. tamen si iudex vult, & ibidem Florian. codem numer. 2. vers. sicul. & ideo sit cautus iudex. Iacobin. de S. Georg. etiam num. 2. vers. tamen iudex proprio motu, ff. de testib. Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 34. litera G. vers. moueor per notabile verbum. ff. de quæst. Blanch. de indic. ad l. fin. ff. de quæst. num. 349. Carrer. in pract. crimin. in tract. de indic. & tortur. §. vltimo. an testis, num. 25. Brun. de indic. par. 1. quæst. 2. numer. 17. Campeg. de testib. reg. 112. in 2. fallent Vulpell. cons. 39. num. 5.* maxime, quia non ad accusatoris instantiam, *Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium ruor. testis in crim. qui esse poss. fol. 355. colum. 1. vers. antepenult. Tiber. Decian. consil. 18. num. 56. lib. 1. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1246. post num.*

38 Et † licet contrarium subtilibus rationibus defendat Alex. *in cons. 64. nu. 3. & 4. lib. 1. nec dissentiat Cagnol. in l. 2 §. item impuberes, in fin ff. de reg. iur.* vbi dixit, quod nec in causa inquisitionis minor viginti annorum admittitur in testimonium.

39 Non † per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quæ, non solum, vt vides, communiter * recepta * est, sed etiam est in se verissima, intellecta tamen non quoad plenam probationem, sed † tantum quoad in- 40 dicium, & præsumptionem faciendam, *vt mox dicam in seq. 8. limit.*

41 SVBLIMITA I. hanc † septimam limitationem, vt procedat in casu, in quo alij testes & aliæ probationes haberi non possunt: tunc enim permittitur iudici, testes minores ex officio recipere, aliter secus, *vt per Io. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de teste, §. 1. num 34. litera G. versicul. saltem in defectum probationum, Alexand. in consil. 64. num. 2. lib. 1. Iacob. de S. Georg. in d. l. in testimonium, num 2. ff. de testib. Cagnol in d. l. 2. §. item impuberes, numer. 22. in fin. ff. de testib.* & ita defectum probationum præsupponunt Dd. *supr. num. 37. in limitatione* citati, præsertim Campeg *regul. 112 in 3. fallen.* Marsil. *in l. de minore, num. 34. in fin. ff. de quæst.* Vulpell. *d. cons. 39. num. 5. ibi*, & in aliarum probationum defectum, Mascard. *d. concl. 1246. n. 7.*

42 SVBLIMITA II. Vt † eadem septima limitatio procedat in adultis, & sic in maioribus quatuordecim annorum, licet minoribus viginti, secus in minoribus quatuordecim, & sic in impuberibus, quorum testimonium nec etiam ex officio posse in criminalibus recipi, voluit Blanch. *de indic. ad l. fin. ff. de quæst. num. 349. quem refert & sequitur Carrer. in pract. in tract. de indic. & tortur. §. vltimo, an testis, num. 15. versicul. quod tamen intelligitur.* † Sed 44 credo, quod Dd. in limitatione allegati, generaliter loquantur etiam in impubere, & in practica ita seruatur, vt ex officio etiam impuberis testimonium recipiatur, saltem ad faciendum indicium ad inquirendum, vt modo dicam.

45 LIMITA VIII. Regulam, quia † etsi minoris testimonium in criminalibus non recipiatur: receptus tamen facit aliquam præsumptionem, &, vt Dd. dicũt, si non plenum, saltem qualequale indicium, *secundum Bald. in l. inuiti, la 2. in princip. post gloss. ibi, in verbo, sed nec pupillus, ff. de testibus, Speculat in titul. de teste, §. 1. num 34. versicul. quia quandoque, Nell. de testibus, post numer. 21. vers. nunquam tamen, Aufrer. de reprobat. test. num. 57. versic. nisi quantum ad præsumptionem faciendam, Campeg. de testibus, regul. 112. in 2. fallent. Angel. de malef. in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum, numer. 13.* vbi declarat, dummodo

minor

minor examinetur ex officio, secus si ad instantiam partis, *de quo dixi supr. nu.37. Blanch. de indi. d. l. fin. ff. de quæst. vbi alios refert antiquiores, Brunor. de indic. 2. part. q. 4. post num. 17. & part. 1. q. 2. numer. 17. Vitu. in commun. opin. verbo, testis esse non potest pupillus, ibi, nisi quantum ad præsumptionem faciendam, &c. Anton. Gomez. variar. resolut. tomo 3 de delict. cap. 12. rubr. de prob. delict. num. 13. versic. secundo repellitur, ibi, bene tamen faceret indicium, &c. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, rubric. testes in crimin. qui esse poss. fol. 355. colum. 1. versic. 4. Clar. in pract. §. fin. quæst. 24. versic. vidi quandoq; dubitari.* vbi, quod licet de iure minores quatuordecim annorum non possint testificari, tamen consuetudo admittit, quod possint examinari, si non vt probent, saltem vt possint ad veritatem indagandam, & hoc præsertim in criminibus atrocibus. Et ita asserit tenere glossas & Dd. teste Nice. *d. in concordan. gloss. cap. 30.* nec non etiam ita fuisse decisum per Capell. Tholos. *teste Aufrer. in decisione 237.* & quamplura delicta ex depositionibus huiusmodi puerorum in lucem venisse, se intellexisse testatur, facit pro hac ampliatione alia conclusio generalis, de qua *infra quæst. 62. num. 261. seqq.* vbi posui, quod testes inhabiles, & non admittendi, faciunt tamen indicium admissi & examinati, præsertim quando defectus respicit lubricum ætatis, *vt per Ignē. in l. 1. §. impubes, numero 38. ff. ad Syll. Flor. in l. 3. §. lege Iulia, num. 4. versic. sed si testis. & iterum in l. inuiti, la 2. prope finem, & in l. testimonium, numer. 2 versic. vel posset dici. ff. de testibus, Carrer. in pract. crimin. in tractat. de indic. & tortur. §. vltim an testis, num. 14. Anton. Gomez d. cap. 12. numer. 20. versicul. si vero testis repellitur propter ætatem, Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, rubric. testes quales esse debent ad proban. indic. fol. 346. colum. 1. versicul. 4. Mascard. de probationib. lib. 3 conclus. 1246. numero 10.* Et licet contrarium, quod † scilicet dictum impuberis nullum faciat indicium, suadere videatur ex iis, quæ magistraliter scripsit Alb. post Odofred. quem allegat *in l. in testimonium, numer. 1. in fin. ff. de testibus, iunctis aliis partim scriptis per eundem Ignē. in d. l. 1. §. impubes, numero 24. ff. ad Syll.* vbi dixit, dictum impuberis nullum facere indicium, si fuerit examinatus in alio iudicio, quā in crimine læsæ maiestatis, † non per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quæ non solum communiter, * vt vides, à Dd. recepta est, sed etiam est in se verissima, iunctis aliis allegatis *infr. q. 62. n. 290.* adiectis tamen infra scriptis declarationibus.

47 Sublimita I. hanc † octauam limitationem, vt procedat vel in pubere, maiori scilicet quatuordecim annorum, vel in impubere, proximo tamen pubertati, & doli capace, *iuxta ea, quæ posui supr. num. 18.* tunc enim etiā in criminalibus non debuisset examinari, examinatus tamen facit indicium, *vt dixi d. num. 18.* Vnde secus in proximo infantiæ, vel in infante, nam is nullum prorsus faciet indicium, cùm, quicquid dicat, audiat, aut videat, prorsus ignoret, sic enim de doli capace, & pubertati proximo loquuntur Doctores supra in limitatione allegati, & sic in specie reperio declarantes Dec. *in l. 2. §. item impuberes, num. 10. versicul. 2 fallit, ibi, si sit doli capax, &c. & ibidem Cagnol. num. 21. versicul. quod adhuc intelligo in pubere doli capace, &c. & ibi affert bonam rationem, ff. de regul. iur. Lanfranc. de testibus, num. 2. versic. aut si doli capax sit, aliquatenus indicium facit, Brun. de indic. 2. par. quæst. 4. post num. 18. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo minor, numer. 70 fol. 103. colum. 2. in 2. limitatione, ibi, Secundo in indicio faciendo, si sit doli capax, &c. Boss. in titul. de inquisitione, numer. 62. versicul. & hoc vbi tamen dictus minor sit proximus pubertati, &c.*

48 Sublimita II. Eandem † octauam limitationem, quia ista præsumptio, seu qualequale indicium, quod oritur ex dicto impuberis, & minoris, in criminalibus, non sufficit, nec ad puniendum, nec ad torquendum, sed tantummodo ad iudicis instructionem, & ad inquirendum veritatem, *vt per Bald. in l. seruos in princip. C. de testibus, & ante Bald gloss. in l. fin. C. de his quibus vt indign. Alber. post Iacob. Butrigar. quem allegat in l. in testimonium, numer. 1. versicul. quod intellige, & ibi etiam Florian num. 2. ff. de testibus, Ignē. in l. 1. §. impubes, numer 38. versicul. 2. dummodo, &c. ff. ad Syllan. Marsil. in l de minore, numer. 23. ff. de quæstion. vbi plures alios allegat, & in practic. §. diligenter, numer. 80. Brun. de indic. 2. part. quæst. 4. numer. 18. & quæst 2. numer. 23. Carrer. in practic. in tractat. de indic. & tortur. § vltimo, an testis, numer. 14. in fine, Blanch. de indic. ad l. final. ff. de quæstion. numer. 347. & sequent.* vbi ad id ponderatis antiquiorum auctoritatibus, Brunum sibi contrarium in loco mox allegando, tenentem merito reprobat, *Anton. Gomez. variar. resolut. tomo 3. de delict. cap. 12. de probat. delict. numer. 13. versicul. secundo repellitur, vbi, Nec adhuc integrum indicium, vt sufficiat ad torturam, &c. Conrad. in practic. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo. minor, num. 70. fol. 103. colum. 2. in 4 limitatione, eodem versicul. vidi quandoq; dubitari, Mascard. de probationib. lib. 3. conclus. 1246. num. 5. num. 6. & num. 10. Bertazzol. consil. 3. num. 5. in fine, num. 5. num. 6. & num. 10. Bertazzol. consil. 3. num. 4. lib. 2. Boss. in titul. de iuncto num. 14. lib. 1. & consil. 351. num. 4. lib. 2. Boss. in titul. de inquisit. num. 62.* vbi generaliter, quod † qui non debuit examinari propter ætatem, facit qualequale indicium ad inquirendum. Et Bossium referendo declarat Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst. 88. num. 14.* scilicet, vt faciat indicium ad inquirendum generaliter, non autem ad inquirendum specialiter, hoc est, ad formandum, & transmittendum inquisitionem, quod & idem voluit Bertaz *consil. 3. num. 5 in fin. iuncto num. 14. d. l. 1.* Et declaratio est verissima. 49

Et † licet contrarium, quod scilicet depositio minoris, qui alias in criminalibus non debebat examinari, faciat indicium non solum ad inquirendum, sed etiam ad torturam, voluerint Iaf. *in l. fin. num. 6. C. de his quibus vt indign. Brun. sibi contrarius, de indic. & tort. part. 1. q. 2. nu. 18. ad fin. Mon. ad Crot. de testib. part 3 num. 70. litera Y. in fin. versic. notabis tamen, post Marsil. & Franc. Curt. in locis ibi per eum allegatis, Corn consil. 101. num. 2. lib. 2. prout eum refert Io. Marian. Monticell. in suo repertorio test. verbo, testes quos requiran. ad proban. indic. fol. 348. colum. 2. versic. Vulpell. consil. 39. numer. 5.* præsertim vbi veritas aliter haberi non potest, *prout tenent Marsil. & alij allegati supr. num. 32.* non † per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quæ non solum magis * communiter, vt vides, à Dd. recepta est, sed etiam & verior omnino apparet ex iis, quæ in fortioribus terminis deduxi *supr. num. 34.* quæ hic repetere superfluum esset. 50 51 *

Nisi forsan † cum dicto impuberis concurrerent aliqua alia adminicula, & præsumptiones: nam tunc omnibus simul iunctis, non est inconueniens oriri sufficientis indicium ad torturam, *vt per Marsil. in l. infans, numer. 46. versic. & sic ex istis, ff. ad leg. Corn. de fals. Flor. in l. tenemur. 46. versic. & sic ex istis, ff. ad leg. Corn. de fals. Flor. in l. testimonium, num. 2. versicul. nisi habeat alia secum. ff. de testibus, Blanch. de indic. numer. 349. in fin. ibi, Nam tunc existimo quod faceret indicium ad torturam, si modo alia concurrerent, adde ver. in practic. crimin. in tractat. de indic. & tortur. §. circa testes, numer. 15. in fin. Anton. Gomez. variar. resolut. tomo 3 de delict. cap. 12. rubric. de probat. delict. num. 12. versic. si vero testis repellitur propter ætatem, ibi, vt iunctis cum aliis operetur torturam.* 52

Limita IX. Eandem † principalem regulam, vt licet impubes ad testificandum non admittatur, pubes tamen factus non prohibetur testificari de iis, quæ vidit in pupillari ætate, *ad gloss. quæ plurib. rationibus id comprobat in l. 3 §. Iulia, in verbo, impuberes, ver. sed quæri consueuit, & ibi etiam Bart. num 2. Alb. n. 26. Iac. de S. Georg. num. 14. Florian. numer. 5. vers. & hæc videtur communis * opinio, ff. de testibus, item gloss. in § testes autem, in verbo, impubes, & ibi* 53 *

*Aret. num. 4. Instit. de testament. item gloss. in l. notionem, §. instrumentorum, in verbo, quæ enim, ff. de verborum significat. & ibi etiam Bartol. numer. 3. idem Bartol. in l. qui Romæ, §. duo fratres, num. 15. circa finem, ff. de verborum obligat. Speculat. in tit. de teste, §. 1. num. 35. vbi, quod ita tenent * omnes, & ibi Ioan. Andr. in addit. litera K, vbi alios refert antiquiores, Abb. in cap. fin. num. 3. de sentent. excommun. & in cap. cum nobis, num. 6. & ibi etiam Felyn. num. 9. vbi aliis similibus hanc comprobat limitationem, extra, de præscript. idem Felyn. in d. cap. fin. ad finem, de * sentent. excommunic. vbi, quod ita communiter * tenetur, & de communi etiam testatur Ignē. in l. excipiuntur, numer. 36. ff. ad Syllan. Nepos de Monte Albano in tractat. de testibus, numer. 56. seq. Iacob Ægid. de testibus, numer. 6. versicul. impuberes, Feder. * Schenck. de testibus, numero 14. vbi de crebriori opinione, * Nell. de testibus, numero 21. versicul. sed an factus pubes, Aufrer. de reprobat. testium, numero 57. versicul. sed an de his, Alber. de Malet. de testibus, cap. 5. numero 21, vbi etiam de communi, Crot. de testibus, parte 4. numero 294. Campeg. de testibus, regula 112. in 1. fallent. & regula 250. in princip. Dec. in l. 2. §. item impuberes, numero 11. vbi de communi, (licet ab ea, vt mox dicam, discedat,) ff. de regulis iuris, Cagnol. ibidem, numero 20. versicul. posset tamen pupillus, Alexand. consilio 88. numero 25. libro 5. Cuman consilio 91. incip. an productus in testem, colum. 1. Cephal. * consilio 98. numero 40. vbi de communi, * Conrad. in practic. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric personas testium aggrediendo, verbo, minor, numero 70. folio 103. col. 2. in 3. limitatione, vbi etiam de communi, (Clar. in practic. §. final. * communis * omnium sententia, vt dicit Calcan. consilio 110 post numer. 8. versicul. nec obstat, quod isti sint minores, &c. verum etiam, quod est indubitata, & de communi etiam testantur Villaleb. in suis communibus opinionibus, verbo, pupillus, num. 386. Emanuel Soarez in suo thesauro recept. sentent. litera T. numero 121. Viui. in suis communibus opinionibus, verb. testis esse non potest pupillus, versicul. fallit hoc, Bonacoss. in suis communib. opinionib crimin. parte 1. litera T. versicul. testis pupillus, in fine, folio mihi 167. à tergo, colum. 2. Mascard. de probationib. libro 3. conclusione 1246. numero 11. Hector Æmil. in tractat. de testibus, d. verbo, testis adultus, numero 4 & 5. folio 77. part. 1.* Et ita alias sub die 15. Decembr. 1562. die Lunæ, Rota Romana tenuit in vna Romanen. fideicommissi, *vt in 2. part* nouissimarum (quas vocant) decisionum, *decis. 220. num. 7.*

54 Et † licet hæc limitatio non placeat Dec. *in dict. l. 2. §. item impuberes, in fine, versicul. sed tamen considerandum est,* rationibus ibi per eum consideratis: non est tamen à communi recedendum, vt inquit Cagn. *in d. §. item impuberes, n. 20. vers. non est à communi recedendum, iunct. vers. ex quibus satis patet responsum, vbi bene respondet rationibus Decij, prout etiam respondet Viglius Zuich. in §. testes autem, n. 10. Inst. de test.* 55

Sublimita hanc † nonam limitationem, vt non procedat, quando testes maiores requirerentur à iure, vel statuto in actu, non ad illius probationem, sed ad solemnitatem, & substantiam, vt in testamento, in quo ad eius substantiam requiritur, vt testes non sint impuberes, *vt in §. testes autem, Instit. de testam.* tunc enim etiam impubes in testamento adhibitus, vel præsens, non potest pubes factus de iis, quæ in impubertate vidit, testificari, *vt per gloss. in d. l. notionem, §. instrumentorum, in verbo, quæ enim, ff. de verborum significat. & gloss. in d. l. 3. §. lege Iulia, in verbo, impubes, in fine, versicul. hæc autem sunt vera, & ibidem Bartol. num. 2. Alber. numer. 26. vers. & ad præsens, Florian. numero 5. in fine, versicul. & ex hoc sume conclusionem, Iacobin. de S. Georg. sub num. 4. versicul. addite, quod D. Panormitanus, &c. ff. de testibus, & per gloss. in d. §. testes autem, in verbo, neq; impubes, Instit. de testament. & per aliam gloss. in l. ad testium, §. conditionem. & ibi Bartol. num. 5. ff. de testament. Ioan. Andr. in addit. ad Speculat. in titul. de teste, §. 1. numer. 35. litera K, post princip. Abb. in cap final. num. 3. de sentent. excommunicat. & in cap. cum nobis, num. 6. versicul. hoc verum, extra, de præscript. Felyn. in cap. cum nobis, numero 10. idem Felyn. in d. cap fin. ad fin. vbi, quod ita * communiter tenetur, Mencad. ad Crot. de testibus, part. 4. numero 194. literis SS. versicul. & hoc intellige procedere, Cagnol in l. 2. §. item impuberes, num. 20. versicul. & nisi testimonium ad solemnitatem requireretur, ff. de regulis iuris, Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio test. fol. mihi 258. col. 2. versic. 1. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1246. num. 12. Hector Æmil. in tract. de testibus, part. 1. verb. testis adultus, n. 8. & 10. fol. mihi 79.* * * 56

Limita tamen, † & declara præcedentem sublimitationem, vt non habeat locum in testamentis militis inter liberos, vel ad pias causas, in quo cum testes non requirantur ad eius substantiam, sed tantummodo ad probationem, habita tamen distinctione, de qua per Rotam in vna Romana de Alteris die Lunæ 20. Decembris, 1582 in nouissimis, *part. 1. decis. 34. num. 3. & 4. iuncto num. 8. & num. 12.* Iccirco † puberes testimonium de eo, quod viderunt in pupillari ætate, in confectione talis testamenti posse testimonium dicere, scripserunt Aret *in §. testes autem, numer. 4. in fin. versicul. ex ea ratione quæsse, Instit. de testam.* vbi aduerte gitandum retinquit Felyn. *in d. cap. cum nobis, num. 11. de præscript. Masc. de prob. lib. 3. d. concl. 246. n. 13.* vbi testatur de * communi. 57 *

Sublimita II. eandem nonam † limitationem, vt procedat, dummodo ea, super quibus deponit pubes factus, talia sint, vt tempore pupillaris ætatis caderent in sensum & intellectum pupilli: tunc enim bene potest de iis testificari, *vt per Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in titul. de teste, §. 1. numer. 35. litera K. versicul. ego salvo, quod dixi, &c. Ignē. per illum text. in l. excipiuntur, num 36. versicul. se vltra, & post numer. 38. ff. ad Syllan. Alber. ac Malet. de testibus, cap. 5. numero 22. in princip. & d. num. 102. in fine, Moncad. ad Crot. de testibus, part. 4 numero 194. literis SS. versicul. item si materia super qua testificatur, Mascard. de probation. lib. 3. conclus. 1246. numer. 11. vbi testatur de communi, Hector Æmil. in tract. de testib. part 1. verbo, testis adultus, n. 7 fol. 78. in fin. iunctis aliis, quos infra allegabo, num. 63.* Vnde † iccirco si sint talia, quæ in pupilli sensum & intellectum respectiue non cadant, quia tunc tale testimonium non valet, *vt per eundem Alber. de Malet. d. cap. 5. num. 22. vers. si autem non posset cadere, Campeg. de testib. reg. 112. in 6 fallent. & regul. 250. versicul. quod intelligas, iuncto vers. secundo latissimè, & in fin. versicul. ibi, si autem non posse cauere in mentem infantis, &c. Cagnol. in l. 2. §. item impuberes, num. 20. versicul. modo pupillus tunc temporis capax fuerit ff. de regulis iuris, Clar. in practic. §. fin. quæst. 24. versicul. vidi quandoq; dubitari, in fin. Hector Æmil. de testib. d. num. 7. iuncto num. 11 & num. 14. vers. diuersum autem.* 58

Et propterea † si adultus, seu pupillus factus pubes, deponat, se vidisse in pupillari ætate fabricari falsam monetam, eius testimonium minime recipitur, quia etsi viderit monetam tunc fuisse fabricatam, non tamen habebat intellectum cognoscendi, an illa moneta sic fabricata esset ex falsa materia, necne, *l. 1. §. impuberes, C. ae falsa moneta.* Et ita per hanc rationem hanc illationem firmauit Ioan. Andr. ad Specul. *in tit. de teste, § 1. numer. 35. litera K. prope finem. Alber. de Malet. d. c. 5. num. 22. versicul. & hoc modo intelligitur. Hector & Æmil. de testib. d. verb. adultus, n. 12.* 59

Sublimita III. dictam † nonam limitationem, vt habeat locum, quando pubes factus deponit de his, quæ vidit in impubertate, quo tempore habebat aliquam discretionem, *vt declarat Iacobin. de S. Georg. in l. 3 §. Iulia, num. 4. versicul. aut vult ferre testimonium, iuncto alio versicul. ibi, aut maior ætas, &c. ff. de testibus.* Vnde secus quando deponit de iis, quæ vidit in infantia, quia tunc tale testimonium nihil valet, *vt per Bartol. in d. §. lege Iulia, num. 2. in fin. per text. quem allegat in d. l. excipiuntur. ff.* 61

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text

ad Syllan.addit.ad Speculat.in tit.de teste,§.1.num.35.post additionem magnam Ioannis Andreæ, Roman.cons.157.num.1.ante * medium,vbi testatur de communi* opinione, Campeg.de testib. reg.250.vers.secundo, & latius Ioan.Mar.Monticell.in repert. test. fol.mihi 258.col.1.vers.fin. & col.2.vers.3.& 4. Hector Æmil.de testib.verb.testis adultus,nu.13.fol.81.part.1. vbi alios adducit concordantes.

62 Imo † non solum valet testimonium puberis, de visis in infantili ætate, verum etiam nec de visis in impubertate, quando erat proximus infantiæ, & sic necesse est,quod deponat de iis, quæ vidit & audiuit,dum erat proximus pubertati,secus si de alio tempore,vt per Alber.in d.l.3. §. lege Iulia, numer.26. versicul.aut non requirunter te es,Florian.ibidem,num.5.versicul.hoc tamen intellige verum,ff.de testibus, Ioan.Faber §.testes autem,num.2.in fin. vers. sed ipsi dicunt,& ibi etiam Aret.num.4.vers.sed de eo,quod vidit infans,vel proximus infantiæ,Instit.de testam.Abb.in cap.cum nobis,num.6.& ibidem Felyn.num.9.extra,de præscript.Feder. Schenck in tract.de testibus,num.15.vers.quæ gloss.ego veras esse intelligo, Alb.de Malet.de testibus,cap.5.num.21.vbi testatur de * communi* opinione, Campeg.de testibus,reg.250. vers.quod intelligas,ad finem, Dec.in l.2.§.item impuberes.num.11.vers.& hoc est verum,ff.de reguliis iuris, vbi pariter testatur de communi opinione,prout etiam testantur ibidem in addit.Hieron.Cucchal. litera A.in princip. Clar.in pract.§.fin.quæst.24.vers.vidi quandoq; dubitari,ad finem,Cephal.consil.98.num.40.lib.1.Viui.in commun.opin.verb.testis esse non potest pupillus, versicul.& istud procedit, Mascard.de probationib.libro 3.conclusione 1246.numer.11.

63 Limita rursus † præcedentem tertiam sublimitationem sic, vt supra ampliatam, vt non procedat, quando ea,quæ in infantia quis vidit, sunt talia, vt cadant in intellectum, & in sensum infantis, quia tunc pubes factus potest de illis deponere,& valet eius testimonium, prout originaliter voluit Ioan. Andr. qui plurib. hanc probat declarationem, in addit.ad Specul. in tit.de teste, §.1. numer 35. litera K. versic.hoc dictum,& c. vsq; ad finem additionis.

64 Vbi † ponit exemplum in probatione ætatis; Si enim, inquit Ioan.Andreas, pubes examinatur de ætate sui socij in scholis,cum esset annorum sex, & quæratur,an ille sit maior annis viginti quinque, & deponens sit annorum triginta, vel de ætate fratris, qui dicatur natus post ipsum, & in iis similia, quæ in sensum infantis cadunt: valet vtique tale testimonium, etiam quod deponat de infantili ætate, quia satis est, quod eo tempore potuerint cadere sub eius intellectu, tuxtaea, quæ potuerint cadere sub eius intellectu, iuxta ea, quæ posui supra,numer.58. & Ioannem Andream sic vt supra dicentem referendo secuti sunt Felyn.in cap.cum nobilis, num 9. vers.quod autem est dictum.extra, de præscript. Alber.de Malet. de testibus, cap.5.num.22.& 23. vbi,quod hæc opinio Ioannis Andreæ est verior, Campeg de testibus ,regula 250.versicul.secundo,& latissimè & versicul.sequent. Cagnol.in l.2.§.item impuberes, numero 20.versicul.hinc etiam,ff.de regulis iuris, relati per Mascard.de probationib.lib.3. d.conclusione 1246. numero 11. in fine, & per Hector.Æmil.in tract.de testibus,d.verbo,testis adultus, numero 6.& num.12.in fine, iuncto numer.14. & num.15. & opinio Ioannis Andreæ fuit canonizata in Rota, vt in nouissimis, par.2. in vna Romanen.fideicommissi.decis.220.num.8.die Lunæ, 20. Decembr.1582. Et facit, quod voluit Alexand.consil.88.

65 num.20.& 22.lib.5. volens, † valere testimonium puberis, dicentis, se in octauo anno cum asello portasse ligna de vno loco ad alium, quia talis actus cadit in puerum illius ætatis.

66 Esset † pro complemento propositæ sublimitationis videndum, quis dicatur proximus infantiæ, & proximus pubertati? Verum quia de hoc late dixi in quæstionibus meis ciuilibus, quæ forsan etiam possent quandoque in lucem venire: si Dei summa benignitate id mihi ætatis esset concessum, vt illas expolire,& in ordinem redigere valerem. Pro nunc Lectorem remitto ad Ioan.Andr. vbi supra, in addit.ad Speculat.in tit.de teste, §.1.numer.35.litera K. versus sciendum, Igne.in l.1. §.impubes, num.7.seqq.latissimè, & in l.excipiuntur, num.16.& 17.ff.ad Syllan.Roland.consil.57.numer.25.volum.1. Menoch.de arbitr. quæst.lib.2.casu 57. Viui.in commun.opin.verbo,pubertati proximus,fol.mihi 258.secundum antiquam impressionem, tomo 1. Bursat.cons.231.num.5.lib.3. Laus Deo.

ARGVMENTVM.

De muliere testimonium dicente in causa criminali.

SVMMARIA.

Mulier repellitur à testificando in causis criminalibus de iure canonico,n.1.sed contra,nu.2. Verum prima opinio est verior & communior,n.3.& 4.

Mulier de sui natura est mendax,fallax,periura,dolosa,mutabilis,fragilis,varia,& corruptibilis,n.4.

Mulier potest esse testis in causa criminali ciuiliter intentata, vt puta si agatur ad priuationem beneficij,n.5.

Mulier non potest testificari in causa ciuiliter intentata, quando pœna est applicanda fisco,n.6.& 7.

Causa dicitur criminalis,quando pœna applicatur fisco,n.6.

Mulier etiam in criminalibus ad testificandum admittitur, quando veritas aliter haberi non potest,n.8.

Mulier non prohibetur testificari etiam in criminalibus, quando iudex procedit ex officio, licet secus,si instante accusatore, numer.9.

Mulier non repellitur à testificando in crimine hæresis, læsa maiestatis,simoniæ,& aliis exceptis criminibus,n.10.seq.

Mulier etiam in criminalibus recipitur in omnibus illis casibus,in quibus infames recipiuntur,n.12.

Mulier,etsi in criminalibus non recipiatur ad faciendam plenam probationem,recipitur tamen ad faciendam aliquam præsumptionem,& indicium,n.13. sed contra,n.14.

Mulier ad rei defensionem & innocentiam probandam recipitur in testem,n.15.

Mulier admittitur ad testificandum, ex constitutione Marchiæ, dummodo alios non patiatur defectus,n.16.

Mulier de iure ciuili,etiam in criminalibus ad testificandum admittitur,n.17.contra,n.18.sed prima opinio est verior,nu.19. ideo in terris Imperij potest ad testificandum admitti, licet secus in terris Ecclesiæ,n.20.

Mulier de iure ciuili in criminalibus non admittitur, vbi agitur de pœna capitali,vel corporali,n.21.sed contra, nu.22.concordat,vt n.23.

Mulier si patiatur plures defectus, tunc nec etiam de iure ciuili ad testificandum admittitur,n.24.

Mulieris testimonium an faciat fidem, nec ne, iudex maximè inspicere debet illius qualitates,n.25.

Mulier nec etiam de iure ciuili in criminalibus potest dici testis omni exceptione maior, n.26.seq.

Mulieres duæ non plenè probant in criminalibus, numer.27.& quid in suppositione partus,num.30.& quid in crimine furti, num.31.

Mulierum numerus an suppleat defectum sexus, num.28.& 29.

QVÆSTIO LIX. CASVS I.

Opponitvr VI. contra testem, quod est mulier, ideoque in criminalibus caussis de iure canonico repellitur, (quid autem in ciuilibus, & quid in testamentis,dicam in 2.& 3.casu propositæ quæstionis.)

1 Regvla hæc † probatur *in capit.mulierem,ibi,nec testis esse, & ibi gloss. in verbo, nec testis, 33.quæstion.5.& in cap.forus, in fine, ibi, si vir,non fœmina, & ibi gl. ff.in verbo,fœmina, de verborum significat. item gloss.in capit.quoniam, in verbo, mulieres, versicul. istud sic intelligi debet, extra, de testibus, & ibidem Abb. numero 2. in princip. iuncto versiculo,*

culo, de iure verò canonico, vbi, quod hæc est * communis conclusio, Felyn.*numero 1. versicul.secus in caussa criminali*, Bald.*numero 4.* Imol.*numero 2. versicul.& hoc de iure canonico*, Anton.Butr.*post numer.6.* Henric.Boyc.*numero 4. item gloss.in cap.tam literis, in verbo, fœminas, versicul. alia mulier non admittitur in criminalibus, extra, eodem titul. de testibus,* Speculat.*in titul.de teste,§.1.numero 83. versicul.secundum canones autem,*Florian.*in l.ex eo, numero 3. & ibidem Iacobin.de S.Georg. numero 4. versicul. de iure autem canonico, ff.de testibus,*Faber *in §.testes autem,post numerum 1. versicul.sed in criminali,non de iure canonico,* Aretin.*ibidem,numero 2.versicul. sed de iure canonico,Instit.de testament.* Alb.*in l.qui testamento,§.mulier, numero 4. versicul.de iure autem canonico,* Castrens.*ibidem,numero 8.in fine, versicul.sed de iure canonico tenetur contrarium,* Imol.*numero 12.ad finem,versicul.de iure canonico comn.uniter* * tenetur,& c. ff.eodem titul. de testament.* Dec.*in l fœmina, numero 34.ff.de reguliis iuris*, vbi hanc con-
2 clusionem dixit * communem, (licet, vt mox ea referam,ab ea discedat,) *addentes ad Portium, in §.possunt, numero 2.Instit.de testament.litera B, versicul.de iure autem canonico, tractantes de testibus*, hanc omnes * communiter sequuntur,vt videre est apud Campeg.*regula 121.in princip.& in 2.fallent.*vbi pariter de communi,* Nepot.*de Monte Albano, numero 63.* Iacob.Butrigar.*numero 14. versicul.sed secundum canones,* Iacob.Ægid.*numero 5.* Feder.Schenck.*post numerum 38. versicul. in criminalibus autem, non secundum canones,* Aufrer.*post numerum 69. versicul. sed de iure,* Lanfranc. *numero 3.& post numer.80. versicul.si criminaliter non,* (rot.*parte 3. numero 55.& ibi* Petrus Moncad.*in addit.litera O*, vbi pariter de communi,* & relatis contrariis,illis plenè respondet, & vltra præfatos hanc eandem regulam firmarunt Blanch.*de indic. numero 351.* Anan.*consilio 17.post numer.16.* qui testantur de communi, Bonifac. *de Vitellin.titul.de testibus, numer.35.& 37.* vbi dicit,hoc esse expeditum in iure, Iodoc.*in practica criminal.cap.50.rubric.de reprobat.testium, numero 23.* Tiraquell.*de leg.connub.in l.9.numero 61.* vbi aliis relatis hoc testatur esse indubitatum, & quod ante Dec. nemo huic conclusioni aduersatus est, *prout & idem dixit* Horat. Lucius *inter consilia crimin.diuers.consilio 161. numero 17.libro 1.* Gigas *de crimine læsæ maiestatis, libro 2. rubric. quomodo & per quos crimen læsæ maiestatis probetur, quæstione 6. numero 1.* Corrad.*in practic. §.2 de offic.prator.in causs.ciuil.titul.de testibus, rubric.personas testium aggrediendo, verbo,mulier, numero 75.folio 105.columna 1.versicul.sic prohibetur mulier,* Duen.*regula 315.in princip.vbi alios citat,* Nouell.*regula 216.numer.9.* Anton.Gomez. *variarum resolut.tomo 3.cap.12.rubric.de probat.delict. numero 13.* Roland.*consilio 24.numero 13.libro 1.* Hippolyt.Riminald. *consilio 217.numero 1.libro 2.* vbi alios refert, Vulpell.*consilio 12.numero 7.* vbi de receptissima * sententia, *& consilio 95.numero 4.& consilio 68.numero 4.* Bonacoss.*in suis commun.opin.crimin.part.1.fol.117.à tergo,colum.1.versicul.mulier de iure ciuili,* Soarez.*in commun.opin. litera M, numero 263.* * vbi etiam de communi,* Villalob.*in sua collecta commun. opin.litera M, numero 143. Viui.in commun.opin. verbo, testis idonea potest esse mulier, numero 2.* vbi alios citat concordantes, *de quibus & per* Michael. Crass.*in suis commun.opin. lib.2.cap.17.quæst.10.& per* Clar.*in practic.crimin. quæst.24. versicul de iure autem canonico,* Octau.Osasc.*consil.65.num.10.* Bursat.*consil.346.numer.13.volum.4.* Mascard.*de probat.lib.2. conclus.762.num.1.& lib.3.conclus.1358.num.30.* ¶ Honded. *cons 100.n.24.*

Et † licet contrarium, quod imo de iure canonico mulier à testificando non repellatur, suaderi videatur, per text.*in l.ex eo,ff.de testibus*, in quo textu omnes legum interpretes fundant illam conclusionem, quod de iure ciuili mulier in omni caussa possit esse testis, de qua latius dicam *infra in vltima limitatione huius regulæ*, & tamen eadem lex de verbo ad verbum est canonizata, *in cap.ex eo,15.quæst.3.* Ergo nulla videtur differentia inter ius canonicum,& ciuile, prout in terminis sic bene deducit Felyn.*in d.cap.quoniam, num.1.in fin. versicul.& vnum considera,extra,de testibus.* Et licet etiam Dec.*in d.l.fœmina,numer.35.ff.de regul.iur.* prima facie multum bene hanc contrariam opinionem sustinens videatur respondere textui *in d.cap.mulierem, 33.quæst.5.& in cap.forus, de verborum significat.* quæ responsiones postmodum fuerunt repetitæ per Petr. Moncad. *in addit. ad Crot. de testibus, part.3. numer.55.litera O, versicul.aduerte tamen*, vbi & pro eadem contraria opinione adducit gloss.*in cap.2.de iudic.lib.6.in verbo,iure prohibente*, quæ sentit expressè esse, quod de iure canonico mulier possit esse testis in causa criminali criminaliter intentata, cum non magis sit prohibita in ciuili,quam in criminali, & dicat Dec.*in consilio 63.nu.37. lib.3.* quod etsi prima opinio videatur communis, non est tamen tuta, cum nulla lege probetur, imo de consuetudine & de facto seruetur, vt post Ioan. Andr.*ibi per eum allegatum*,testatur Alex.*consil.24.animaduersis,num.11. in 2.vol.*

Non † per hoc tamen recedendum putaui à proposita regula contra tot Patrum voluntatem, & ad contraria vide replicantem eundem Moncad.*in loco præcitato,versic.istis tamen non obstantibus*, vbi bene illam defendit, & sicut eadem regula, vt vides, magis * communiter à Dd. recepta est, & in terris Ecclesiæ omnino seruanda, vt mox dicam *infra,num.20.* ita etiam in se verissima est,& adiectis tamen infrascriptis limitationibus, ac declarationibus, multum rationabilis, & sensui naturali conueniens. Cum † fœminam mendacem,fallacem,periuram,dolosam,mutabilem,fragilem,variam, corruptibilem, & his similia, & antiqui, & moderni humanarum & legalium literarum interpretes vndique communiter * exclament,vt latissimè more suo & perbellè deducitur per Tiraquell.*de leg connub.l.9.num.49. sequent.* reassumit Mascard.*de probat.lib.26. conclus.762. num.3.seqq.* & ante istos in propriis terminis Alberic.*in l. qui testamento, §.mulier,num.1.ff.de testament.* Iacob.Ægid. *de testibus,numero 5.* Ioan.Faber *in §.testes autem, numero 1.* Instit.*de testament.* Aym.*de antiq.tempor.part.1.§.quæritur autem in hac materia, numero 36.folio mihi 74.* Horat.Lucius *d. consil.crimin.diuersor.161. numero 20. libro 2. & alibi passim & communiter* * Dd. omnes *supra in regula citati*, quos ad propositum iterum hic referre, esset prorsus inutile.

5 Limita I. huius † primi casus regulam, vt procedat,quando criminaliter agitur ad pœnam criminalem,vnde secus in causa criminali ciuili, ciuiliter intentata,vt puta etiam ad priuationem beneficij; nam tunc de iure canonico fœmina non repellitur à testimonio dicendo,ad text.*in cap.tam in literis,ibi, siue laicos, siue fœminas,& ibi gloss.in verbo,fœminas,extra,de testibus*, item *ad text. in cap.quoniam, & ibi gloss.in verbo,mulieres, versicul.cum vero agitur ciuiliter,& ibidem Abb.numero 1.versicul.nota,numero 2.versicul.secus si agatur ciuiliter*, Felyn.*in sua summario,& numero 1.* Bald.*etiam in summario,& num.4.* Imol.*in princip.* Anchar.*ibidem in summario, & numero 2. versicul.quod intellige verum,cum agitur ciuiliter.* Ioannes Andr.*in summario*, Anton.*de Butr. iuncto numero 6. versicul.si vero agitur ciuiliter*, Anan. *etiam in summario, extra, eodem titul.de testibus.* Sic enim textum illum *in dicto cap.quoniam*, admittentem in criminalibus mulierem ad testificandum contra presbyterum, intelligunt communiter * Doctores * præcitati, vt loquatur in caussa criminali ciuiliter intentata, quod & idem voluerunt Speculat.*in titul. de teste,§ 1.post numer.83. versicul. & etiam, vbi de crimine ciuiliter agitur*, Alberic.*in l. qui testamento, §.mulier, post numer. 4. versicul. nisi de crimine ageretur ciuiliter, & ibidem* Imol.*numer.12. ad finem, versicul.sed in caussa ciuili ex crimine,ff.de testament.* Florian.*in l.ex eo, post numer.2. versicul.secus si ciuiliter agatur de crimine, ff. de testibus,* Iacob Ægid.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa

in tractat. de testibus, post numer. 5. versicul. in criminalibus autem, Auffrer de reprobation. testium, numer. 69. post medium, Lanfranc. de testibus, in repetit. cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones. post numer 80. extra, de probation. Campeg. * *de testibus, regul. 125. in 2. fallent. vbi testatur de communi* * *opinione, Duen. regula 315. in 1. limitatione, Corrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo mulier, numero 75. folio mihi 105. columna 2. versicul. limitant etiam, Clar. in practic. §. final. quæstione 24. versicul. sed de iure autem canonico, in fine, Mantic. in repertorio testium, rubric. testes in crimine qui esse possint, folio 355. columna 2. versicul. 4. Villalob. in suu communibus opinionibus, litera M. numero 143. versicul. in ciuilibus autem etiam criminaliter intentatis, Bonacoss. in commun. opinion. crimin. part. 1. verbo, mulier de iure ciuili. folio mihi 117. à ter-* *go, columna 1. vbi testatur de magis communi* * *opinione, Mascard. de probationibus, libro 2. conclusione 762. numero 15.*

6 SVBLIMITA † præcedentem limitationem, vt non procedat, quando ciuiliter ageretur, & tamen pœna esset applicanda fisco, nam tunc cum causa reputetur criminalis & non ciuilis, etiam quod pœna sit pecuniaria, secundum receptam Doctorum opinio-* nem, * de qua post Bartol. *in l. 3. post gloss. ibidem, in verbo, aureorum centum, ff. de sepulchr. violat. Curt. iun. in rubric. de iudic. numer. 18. Ludouicus Gomez. Institut de action. in princip. numer. 18. & fasc. ibidem, numero 15. testantur etiam alii relati per Duen. d. regul. 315 in 2. ampliatione, & Michael Cravv. in commun. opinion. libro 2. cap. 17. quæstione 11. in fine.* Hoc id-7 eo † fœminam non admitti ad testimonium dicendum, post Alexandrum, qui alios refert, *in consilio 19. num. 1. lib. 1. & Paris. 165. num. 2. lib. 4.* expresse affirmarunt Duen. & Cravv. *in locis nuper citatis*, & illis contradictorem non inueni.

8 LIMITA II. eandem † regulam, vt non procedat, quando veritas aliter haberi non potest, quam per masculos: nam tunc in subsidium iura canonica non repellunt fœminam à testimonio dicendo, *secundum Ioan. Andr. in addit. ad Speculat. in titul. de teste, §. 1. numer. 83.* * *litera H. in fine additionis*, vbi dixit, quod * communis practica admittendi in criminalibus testimonium fœminarum habet in se & veritatem, & æquitatem, quando veritas aliter haberi non potest, quod & idem affirmarunt Felyn. *in capit. quoniam, numero 1. versicul. sed ipsum non sequitur, & ibidem Abb. numero 2. versicul. & quod habet veritatem, Imol. numero 1. in fine, ibi, vel forte in subsidium, &c. extra, de testibus, Iason in l. final. numero 7. versicul. & licet in criminalibus, C. de his quibus vt indign.* vbi amplius, quod isto casu duæ fœminæ plene probent delictum (quod non credo verum, per ea, quæ dicam *infra, numero 27.* & quæ latius in simili de teste minori dixi *in præcedenti quæstione, numero 34.*) *Dec. in l. fœmina, numero 36. versicul. sed dato, quod communis opinio sit vera, & ibi in addit. litera B. in verbo, potest, ff. de regulis iuris, Marsil. consil. 5. numero 9. seqq. vbi late Gig. in tractat. de crimine læsæ maiestatis, libro 2. rubric. quomodo & per quos crimen læsæ maiestatis probetur, quæstione 6. numero 2. Duen. regula 315. in 2. limitatione, Nouell. regula 216. numero 19. versicul. sed quando veritas, Corrad. in practic. § 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, mulier, numero 75. folio 105. columna 1. versicul. item limitat, Crot. in tractat. de testibus, part. 1. numero 12. versicul. attamen si veritas aliter haberi non potest, & parte 3. numero 56. & ibi Petrus Moncat. in addition. litera P. alios adducit Viui in commun. opinion. verbo, testis idoneus potest esse mulier, numero 3. vbi alios plures refer: concordantes, Roland. consilio 7. numero 17. libro 1. & consilio 24. numero 14. eodem libro 1. Dec. consilio 63. numero 37. versicul. respondeo.* vbi, quod quando agitur de probatione alicuius facti, quod à fœminis tractatum est, & non à viris, admittuntur fœminæ ad testificandum etiam in criminalibus, *Octau. Osasc. consilio 65. numero 10. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, fœmina, folio 36. columna 2. versicul 5. & in rubric. testes in crimin. qui esse poss. folio 355. columna 2. Bonacoss. in suis communib. opinion. crimin. part. 1. versicul. mulier de iure ciuili, in fine, folio 117. à tergo, Mascard. de probationibus, libro 2. conclusione 762. numero 16.* Ex quibus, iunctis aliis, quos generaliter referam de teste inhabili, isto casu etiam admittendo, *infra quæstione 62. numero 15.* dubium non est, hanc limitationem posse dici plus quam communiter * recepta-* tam.

9 LIMITA III. vt † eadem regula procedat, quando criminaliter agitur ad instantiam accusatoris, vnde secus, si iudex ex officio agat; vel per inquisitionem, vel per denuntiationem. Tunc enim etiam de iure canonico mulieris testimonium in criminalibus recipitur, *vt per gloss. in cap. tam literis, in verbo, fœmina, versicul. sicut in denuntiatione, extra, de testibus, & in cap. forus, in fine, in verbo, non fœmina, versicul. & in inquisitione, extra, de verborum signification. & habemus text. in dicto capit. quoniam, extra, eodem, quem sic interpretatur ibi gloss. in verbo, mulieres, in fine, versicul. aut in modum inquisitionis, & in figuratione casus illius canonis, in versicul. nota, quod in causa denuntiationis, & post gloss. ibi Imol. in primo notab. Ancharan. post numer. 2. Ioan. Andr. numero 4. Innocent. numero 1. Anton. de Butrigar. numero 2. in primo notab. & post numer. 6. Henric. Boyc. post numero 2. in primo notab. & post numer. 6. Henric. Boyc. post numero 4. iuncto numero 5. Speculat. in titul. de teste, §. 1. post numer. 83. ibi, vt causa inquisitionis, &c. Aretin. in §. testes autem, numero 2. versicul. sed in inquisitione sic, Institut. de testament. Addentes ad Port. in §. possunt, Institut. eodem, numero 2. litera B. in fine, versic. sed in inquisitione, vel denuntiatione, Auffrer. de reprobat. testium, numero 69. versicul. & hoc procedit, Lanfranc. de testibus, post numer. 80. versicul. nisi procedatur per viam inquisitionis, Duen. regula 315. in 4. fallent. Hippolyt. Riminald. consilio 217. numero 3. libro 2. Corrad. in practic. vbi supra, titul. de testibus, verbo, mulier, numero 75. folio 105. columna 2. in princip. Ioan. Marian. Monticell. in suo repertorio testium, rubric. testes in crimin. qui esse poss. folio 355. columna 2. versicul. penultim. Mascard. de probationibus, libro 2. conclusione 762. numero 21.* Ex quibus quin hæc limitatio possit dici communiter * recepta, dubitandum non est, * & est limitatio magna, destruens ferè in totum regulam: quia, vt suo loco dictum est, hodie de generali consuetudine in omnibus delictis iudex procedit ex officio.

10 LIMITA IV. In † crimine hæresis, læsæ maiestatis, simoniæ, & aliis exceptis criminibus, in quibus etiam de iure canonico fœminarum testimonium recipi, probat text. *in cap. tanta, & capit. per tuas, & ibi Doctores, & præcipuè Anan. numero 1. & sequent. extra, de simon. gloss. in capit. cum P. Manconella, de accusat. & in capit. in summa, 2. quæstion. 7. & in capit. forus, in fine, in verbo, non fœmina, versicul. tamen in criminibus exceptis, de verborum significat. Speculat. in titul. de teste, §. 1. post numer. 83. ibi, nisi in criminibus exceptis, &c. Imol. in cap. quoniam, post numer. 2. versicul. nisi in criminibus exceptis, & ibi etiam Henric. Boyc. numero 3. versicul. aut agitur de criminibus exceptis, Feder. Schenck. in tractat. de testibus. numero 38. in fine, Nell. de testibus, numero 32. Gig. de crimine læsæ maiestatis, libro 2. titul. quomodo & per quos crimen læsæ maiestatis probetur, quæstione 6. numero 5. & 6. Duen. regula 315. in 3. fallent. Alexand. consilio 11. numero 6. libro 1. Martin. Lauden. in tractat. de crimine læsæ maiestatis, quæstione 27. Ioan. Maria Monticell. in suo repertorio testium, rubric. de testibus in crimin. læsæ maiestatis, folio 359. columna 1. versicul. 5. Mascard. de probationibus, libro 1. conclusione 462. numero 6. & libro 2. conclusione 762. numero 22. apud quem plures alios reperies concordantes.* Ex quibus, iunctis aliis quibus *infra quæstione 62. numero 81. sequent.* vbi generaliter posui de testibus inhabilibus in criminalibus exceptis admittendis, facile dici potest, & hanc

* hanc eandem limitationem fuisse communiter * receptam à Dd.

11 Sed † hoc particulariter de hæresi, quando testimonium muliebre recipiat, vide declarantes Pala. Ruu. *in allega. hæresis, §. 12. & seq.* Arnal. Alb. *in repetit. cap. 1. de hæret. in 6. q. 16. num. 13. seqq.* & Iacob. Septimacen. *in Institut. Cathol. c. 61.*

12 LIMITA V. & generaliter, vt † in omnibus casibus, in quibus infames de iure canonico ad testificãdum admittuntur, in iisdem etiam & multo magis admittuntur fœminæ, *vt per gloss. in cap. mulierem, in verbo, nec testis, 33. quæst. 5. Butr. in cap. quoniam, numer. 6. ad finem, extra, de testibus, Gandin. in opere suo maleficior. in titul. de furibus & latron. num. 8. versicul. nisi in casibus, in quibus infames admittunt. Ioan. Maria Monticell. in suo repertorio testium, rubric. testes in crimin. qui esse poss. folio mihi 355. colum. 2. versicul. 1.*

13 LIMITA VI. Vt † etiam de iure canonico fœmina recipi possit in causis criminalibus, ad aliquam præsumptionem faciendam, sicut per illum text. *in d. c. quoniam, extra, de testibus, notat ibi Henric. Boyc. num. 2. versicul. secundum canones, iuncto numer. 5. versicul. vel dic, &c.* Licet, 14 quod imo fœmina, quæ † alias non debuit examinari, examinata nullum faciat indicium, in specie dixerit Horat. Lucius *inter consil. crim. diuers. & cons. 161. num. 18. lib. 1.* vide, quæ in simili & generaliter de testibus inhabilibus, an faciant indicium, vel præsumptionem, dixi *infr. q. 62. n. 261. seqq.*

15 LIMITA VII. Quia † ad defensionem rei, & ad illius innocentiam probandam etiam mulieres recipiuntur in testes; sic enim in muliere etiam famula ad defensam deponente, consuluit Alexand. *consil. 5. col. 5. volum. 3. & clarius Aym. consil. 119. numer. 9.* vbi loquens in crimine homicidij, dicit admitti mulieres ad probandum talis criminis innocentiam, *post Castrens. quem allegat in consil. 173. visa relatione, ad finem, volum. 1. & hos referens pluribus rationibus hanc comprobat limitationem, Hippolyt. Riminald. consil. 217. num. 6. seqq. lib. 2. nec ab iis dissentit Roland. consil. 57. numer. 45. volum. 4. & sequitur etiam Mascard. de probationib. lib. 2. conclusion. 904. numer. 5.* Et faciunt, quæ in simili & generaliter de teste inhabili ad defensam admittendo, dixi *infra, quæstione 62. num. 90. seqq.*

16 LIMITA VIII. Ex † constitutione Piceni, secundum quam etiam mulieres in statu ecclesiastico in criminalibus admittuntur, *vt dixit Vulpell. consil. 74. in fin. nu. 11. & est constitutio in 4. lib. cap. 13.* vbi loquitur in omnibus maleficiis, vel quasi, & dummodo non patiatur alium defectum, *iuxta ea, quæ mox dicam in 2. sublimitatione sequentis limitationis.*

17 LIMITA IX. & principaliter † propositam huius primi casus regulam, vt procedat, prout loquitur, videlicet de iure canonico, vnde secus de iure ciuili, secundum quod nec in criminalibus mulier à testificando repellitur, ad text. *in l. ex eo. ff. de testibus*, cuius verba sunt hæc: *Ex eo, quod prohibet lex Iulia de adulteriis testimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur etiam, mulieres testimonium in iudicio dicendi ius habere*, & ibi hoc præcipuè notat Florian. *numer. 2.* Similem habemus text. *in l. qui testamento, §. mulier, & hoc ibi notat etiam Castrens. in fin. versicul. & breuiter de iure ciui. ff. de testament. Speculat. in titul. de teste, §. 1. num. 83. versicul. item quod est mulier*, Ioan. Fab. *in §. testes autem, num. 1. versicul. sed de iure ciuili. Aretin. ibidem, numer. 2. Institut. de testament. Felyn. in cap. quoniam, num. 1. versicul. de iure autem ciuil. iuncto versicul. & sic intellige glossam, extra, de testibus, vbi in id ponderat etiam text. in l. 3. §. lege Iulia, ff. de testibus, & respondet text. in l. in quæstionibus, ff. ad leg. Iul. mate tat. qui prima facie videbatur in contrarium vrgere.* Quod & idem voluerunt Abb. *in dicto cap. quoniam, post* * *nu. 2.* vbi, quod hæc est communis * conclusio, *Imol. numer. 2. versicul. sed de iure ciuil. Antonius de Butr. post numer. 6. Henric. Boyc. numer. 2. addentes ad Port. in §. possunt, numer. 2. Institut. de testament. litera B. versicul. item potest esse testis. Tractantes de testibus, videlicet Campeg. regula 125. in 1. & 2. fallent. vbi etiam de communi, Nepos de Monte Albano, numer. 66. Iacobus Butrigar. numer. 14. Feder. Schenck post numer. 38. versicul. quanquam aliud, Auffrer. numero 69. Lanfrancus numero 80. versicul. idem in delictis, de iure ciuil. Crot. parte 3. numero 57. vbi pariter testatur de communi,* * *& refert dicta per Felynum in loco præcitato, Iodoc. in practic. crimin. cap. 50. rubric. de reprobation. testium, numer. 25. versicul. nam ex ratione iuris ciuil. Duen. regul. 315. in 5. fallent. Corrad. in practic. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, mulier, num. 75. fol. 105. colum. 2. versicul. de iure autem ciu.* Et hanc conclusionem vltra prælegatos non solum communem, * sed etiam magis com-* munem respectiuè affirmarunt Grammatic. *consil. 12. numero 17. Blanch. de indic. numero 350. Bolognin. ad Butrigar. in consilio 16 post numer. 16. Bertrand. consilio 259. numero 2. libro 3. parte 2. Grat. consilio 57. numero 3 libro 2. Socin. consilio 54. numero 6. libro 3. Gig. de crimin. læsæ maiestatis, libro 2. titul. quomodo & per quos crimen læsæ maiestatis probetur, quæstione 6. numero 3. Anton. Gomez. variarum resolutionum tomo 3. cap. 13. de delict. rubr. de probation. delict. numero 13. versicul. sed dubium necessarium est, iuncto versicul. sed his non obstantibus*, vbi amplius, quod ab hac conclusione in iudicando & consulendo non est recedendum, *Horat. Lucius inter consil. crimin. diuers. libro 1. consilio 161. numero 4. Roland. consilio 24. numero 3. libro 1. vbi amplius, quod ita practicatur ex allegatis ibi per eum, Bursat. consilio 346. numero 13. libro 4. Viui. in commun. opinion. verbo, testis idoneus potest esse mulier, Clar. in pract. §. fin. numero 24. versicul. quæritur, Emanuel Soarez inter suas receptas sententias, litera M, num. 25. litera T, numero 131. Bonacoss. inter commun. opinion. crimin. versicul. mulier, de iure ciuil. folio 117. à tergo, parte 1. Michael Cravv. libro 2. commun. opinion. cap. 17. quæst. 9.* vbi, quod hoc est expeditum de iure ciuili, *Mascard. de probat. lib. 2. concl. 762. num 11.*

18 Et † licet contrarium, quod imo de iure ciuili mulier non admittatur ad testificandum in criminalibus, voluerit Iacobus de Arena, *relatus per Ioannem Andr. ad Speculat. in titul. de teste, §. 1. numero 83. litera H. cuius rationem bene reassumit, & comprobat Ioannes Faber in §. testes autem, numero 1. versicul. sed videtur, quod etiam de iure ciuili, iuncto versicul. & hoc fortificatur, Institut. de testament.* Et cum hac contraria opinione pertransire videantur Gandin. *in titul. de furibus & latron. numero 8. in fine, Lanfranc. de testibus, numero 3. versicul. ego vero, Hippolyt. Riminald. consil. 217. numero 2. libro 2. Bursat. consilio 20. numero 22. libro 1.* licet primam fateatur communem, & plures alij relati per Horat. Lucium, *dict. consil. crimin diuers. 161. numero 16. libro 1.* licet eandem primam dixerit & ipse magis communem.

19 Nihilominus † quam durum sit contra frequentiam tantorum Patrum calcitrare, vnusquisque consideret, & ideo ego nec in iudicando, nec in consulendo recederem à communi limitatione, quam etiam veriſimam credo, adhibitis tamen declarationibus, quas mox subiiciam. Rationi autem per Iacob. de Aret. confideratæ, ac per Ioannem Andr. & per Fabrum reassumptæ in locis nuper citatis, bene respondet idem Fabet *in d. numero 1. versicul. satis posset dici, &c. & respondet etiam Crot. de testibus, part. 3. numero 57. versicul. nec obstet huic conclusioni*, & iam idem Ioan. Andr. qui refert Iacob. de Arena contrarium tenentem, fatetur * communiter * practicari contrarium eius, quod dicit Arena, prout ilsic testantem refert Abb. *in d. cap. quoniam, numero 2. ad fin. vers. sed Ioan. Andr. & c. & ibid. Felyn. nu. 1. vers. sed ipsum non sequitur, &c. extra, de testib.*

20 Et † firma stante sic proposita limitatione, effectus,

& vtilitas illius erit hæc, quod in terris Ecclesiæ seruabitur ius canonicum, in terris autem Imperij seruabitur ius ciuile, *sicut in terminis sic affirmarunt Florian.in l.ex eo, in fine, verficul.& hoc scire est vtile, & ibi etiam Iacobin.de Sancto Georg.numero 4.versicul.& ius ciuile seruabitis, ff. de testibus, Crot.de testibus, part.3.numero 58.in fin. versicul.& quia ista diuersitas, Horat.Lucius d.consil.crimin.diuersor.161.numero 17.libro 1. Hippolyt.Riminald.d.consil.217.numero 2.lib.2. Vulpell.consil.12.numer.7.* vbi, quod ius canonicum isto casu seruandum est etiam in terris Ecclesiæ mediatè subiectis.

21 SVBLIMITA I. hanc † nonam limitationem, vt procedat in illis criminalibus caussis, in quibus pœna mortis, aut aliqua alia membri abscissionis, aut corporalis non imponitur: at secus si talis corporalis pœna imponatur; tunc enim cum de grauissimo agatur præiudicio, & fœmina non possit dici testis omni exceptione maior, prout infra probabo in 3. sublimitat. ne propter exceptiones, ex eius sexu resultantes, *de quibus dixi supra, num* 4. absurdum videtur isto casu illas admitti, prout non admitti voluerunt plures relati per Tiraquell.*de leg.connub.l.9.num.62.& per Iacobin.de S.Georg.in d.l.ex eo, num.4 ff.de testibus, & per Crot.de testibus, part.3.numer.54.versicul.3.principaliter quæritur, & per Anton.Gomez. variarum resolut.tomo 3.de delict.cap.12.rubr.de probat.delict. in §.testes autem, num.2.versicul.nisi in crimine publico, Institut.de testamen.adden.ad Port.Institt.eodem, §.possunt, num.2.liter.B. versic.nisi in crimine publico, &c. Auffrer.de reprobat.testium, post num.69. Horat.Lucius inter consil.crimin.diuersor.lib.1.consil.161.num.16. Hippolyt.Riminald.d.consil.217.num.2.iuncto num.5.lib.2.Bursat.consil.346 num.13.lib.4.* vbi, quod hæc opinio est maximè æquitati consona, quod & ante eum affirmauit Imol.*in l qui testamento, §.mulier, num.12. ad fin.ff.de testament.* licet, *vt infra eum referam*, contrarium communiter teneri per Dd.affirmauerit.

22 Contra † hanc sublimitationem totam Legistarum cohortem insurgere, dixit Tiraquell.*de leg.connub.d.numer.62.in fin.versicul.cui tamen opinioni, quem refert Mascard. d.conclus.62.num.14.etiam in fin.* Et pariter hanc contrariam opinionem dixit communem * Soarez *in commun. opin.litera T. num.131.& Alexan.quem allegat in consil.12.numer.6.colum.1.versicul.circa quartum, lib.1. & de magis communi testatur Iacobin.de S.Georg.in d.l.ex eo, num.4.ff.de testibus, & ab ea in consulendo aut iudicando minimè recedendum, dixit Anton.Gomez.vbi supra, d.cap.12.num.13.versicul.sed his non obstantibus, alios refert Clar.in practic.§ fin.q.24.versicul.adde quod,* * *& ante istos sic contra propositam sublimitationem * communiter teneri, affirmauit Imol.in l.qui testamento. §.mulier, sub numer.12.versicul.vltimo per hunc text.& c.ff.de testam.*

23 Quid † dicendum? Dic, quod etiam in capitalibus, & vbi agitur de pœna mortis, admittitur mulier ad testimonium dicendum, de iure ciuili, secundum magis * communem * opinionem, de qua testantur Dd.nuper citati, sed admissa nõ est omni exceptione maior, *vt docebo infra in 3.sublimitatione.* Et ita procedat sublimitatio proposita, & est concordia, & resolutio verissima, & practicata.

24 SVBLIMITA II. eandem † nonam limitationem non procedere, quando mulier esset infamis, vel aliunde pateretur aliquam aliam exceptionem: nam tunc nec de iure ciuili in criminalibus ad testificandum admittitur, *secundum Bartol.in l.qui testamento, §.eum qui, num.1.Imol.ibidem, in §.mulier, in summario, & Iacob.de Sancto Georg.in princip.ff.de testam. Marsil.consil.102.num.15. Anton.Gomez.variar.resolut.tomo 3.de delict.cap.12.rubr.de probat.delict.num.13.versicul.quod intelligo, &c. Vulpell.consil.95.nu.5.* vbi, quod isto casu mulier nec in subsidium admittitur, *Mascard.de probat lib.2.conclus.761.num.20.* optimè faciunt, quæ de inhabili patiente plures defectus dixi *infra q.62.n.381.* Et † hinc inde iudicem, vt bene percipiat, an mulieris testimonio adhibenda sit fides, necne, illius qualitates considerare debere, scripsit Iodoc.*in practic.crim.c.50.rubr.de reprob.test.n.25.* 25

SVBLIMITA III. dictam † nonam limitationem, vt licet de iure ciuili fœmina in criminalibus admittatur: Hoc tamen præcipuè casu non potest dici intégræ fidei, & omni exceptione maior: *sic enim voluerunt Capoll.consil.crim.32.num.2.& 3. Alex.consil 70.num.14.versic. bene facit, lib.2. Aym.consil.99.num.5.vbi alios refert, & de antiq.tempor.part.1.§.quæritur etiam in hac materia, num.36.sequent.vbi bene comprobat hanc limitationem, fol.mihi 74. Dec. in l.fœmina, num.36.versicul.& casu, quo mulier, ff.de reg.iur. Corrad.in pract.§.2.de offic.prator.in causs.ciuil.tit.de testibus, rubr. personæ testium aggrediendo, verbo, mulier, num.75.fol.105. colum.2.ad finem, Horat.Lucius inter consil.crimin.diuersor.consil. 161.num.19.lib.1. Bertaz.consil.3.numer.19.lib.1.& consil.291. num.22.lib.2.Bursat.consil.20.num.22.* vbi, quod in criminalibus propter præiudicij magnitudinem, mulieri plenè non creditur, *lib.1.& consil.346.num.13.versicul.nihilominus, &c.lib.4. Roland.consil.7.num.12.& consil.24 num.63. lib.1.Cephal.consil.233.num.23.lib.2.Hieron.Magon.dec.Luc.89. num.3.* 26

Hinc † in criminalibus duas fœminas non plenè probare delictum ad effectum condemnandi reum, dixit Dec.*in d.l.fœmina, n.36.versicul.& non sunt integri testes.ff. de reg.iur.sequitur Corrad.vbi supra, d.nu.75.versicul.& quod duæ mulieres, &c.* 27

Et † hinc etiam licet Dec. & Corrad. vbi supra, in locis præcitatis dixerint, numero testium suppleri dictum mulieris. Aduerte tamen, ne erres, quod † in capitalibus, & vbi agitur de pœna mortis imponenda, tres fœminæ reum non conuincunt, *prout voluit Gandin.in tit.de furibus & latron.num.7.sequitur Hippol.Riminald.consil.217. num.5.lib.2.* 28 29

Et rursus † aduerte, quod licet idem Dec.*in consil.342.num.1.* voluerit, per duas fœminas plenè probari suppositionem partus, loquitur tamen non, quando criminaliter agitur ad pœnam, sed quando ciuiliter ad dissolutionem matrimonij, quo casu secundum magis communem * etiam fœminæ ad testificandum admittuntur, *vt mox dicam infra, num.33.* Et facit, quod † voluit Antigel. Aret. *in consil.71.num.57.& 58. lib.1.consil.crimin.diuersor.* quod scilicet furtum, quando agitur ciuiliter, probetur per duas mulieres, vnde secus, quando agitur criminaliter, *vt per eundem Hippolyt.Riminald. d.consil.217.num.5.versicul.& quod inquit Angel.sed quid in ciuilibus, vide infra, numer.35.seqq.* 30 31

ARGVMENTVM.

De muliere testimonium dicente in causa ciuili.

SVMMARIA.

Mulier in causis ciuilibus ad dicendum testimonium admittitur, n.32.

Mulier in causa matrimoniali non repellitur à testificando, n 33.

licet alij contra, n 34.

Mulier in ciuilibus causis reputatur testis magnæ fidei, & omni exceptione maior, n.35.seq.sed contra, n.37.& 38. vbi præsertim in causis arduis, & magnæ quantitatis.

Mulier in causa feudali non est testis idonea, nu.39.fallit in fœmina illustri, & habente feuda, & castra, n.40.

Mulier non potest esse testis in scriptura priuata, in casu l.scripturas, C.qui pot.in pign.hab.n.41.contra, nu 42. sed prima opinio est verior & receptior, n.43.

Mulier non admittitur in testem ad probandum tenorem instrumenti deperditi, n.44.seqq.fallit, n.46.

Testes ad probandum tenorem instrumenti deperditi, debent esse omni exceptione maiores, n.44.

Iuramentum in supplementum plenæ probationis, an possit deferri ex depositione vnius mulieris, n.36.seq.

Mulier in contractibus & instrumentis non recipitur in testem, n.46.& 48.

Virgini testi magis creditur, quam corruptæ, n.50.

Masculis testibus magis creditur, quam fœminis, n.49. Limita, quando fœmina esset bonæ famæ, & masculus malæ famæ, nu. 51.& 52. Limita secundo, quando fœminæ deponerent pro reo, & masculi contra reum, num.53. Sublimita hanc vltimam limitationem, vt n.54.

QVÆSTIO LIX. CASVS II.

32 REGVLAM propono † in hoc secundo casu affirmatiuam, quod videlicet in causa ciuili, mulier ad dicendum testimonium admittatur: sic enim expressè probatur *in l.ex eo, ff.de testibus, & in l.qui testamento, §.mulier, ff.de testam.& in cap.ex eo, 15.quæst.3.* Quæ iura si bene inspiciantur, loquuntur generaliter in omni iudicio etiam ciuili, & propterea tam de iure ciuili, quam canonico, regulam hanc bene procedere, affirmarunt *gloss.in cap.si testes, § hermaphroditus, in verbo, ad testimonium, versicul. in iudicio autem esse potest, 4.q.3. & in cap.forus, in fin.in verbo, fœmina, versic.sed in ciuilibus, extra, de verborum signif. Specul. in titul.de teste, §.1.num.83.versicul.item quod est mulier, Felyn.in cap.quoniam, num.10.in princip.iunctoversic.de iure autem ciuili, & ibidem Henric.Boyc.num.2.versicul.aut quoad probationem, Iason.in l.fin num.19.C.de codicill.Adden.ad Aret.in §.testes autem.litera A, in fin.versicul.in causis autem ciuilibus, tractantes de testibus, videlicet Iacob.Butr.num.14.in fin.versicul.in ciuilibus sic, Iacob.Æquil.num.5.versicul.in ciuilibus autem admittitur, Feder. Schenck.post num.38. Nell.num.32. Auffrer.num.69 versicul. in ciuilibus autem, Crot.parte 4.num.154. Iodocus in pract.crim. cap.50.rubr.de reprobat.testium, num.23. Maran.in tract.de ordin.iudic.in 4.parte princip.num.33. Lamberten de iure patronat.part.1.artic.2.quæst.7.num.15. Igne.in l.1.§.iusta, num.54. ff.ad Syllan. Gulielm. de Benedict.in repert.cap. Raynutius, in verbo, testamentum, il 1.numer.64. Duen regula 313.in princip.* * *& est communis, * vt per Emanuel. Soarez. in suo thesauro recept.opin.litera M, numero 258. Michael Graff.in suis commun. opin.lib.2.cap.17.quæst.6.in princip.* vbi, quod omnes dicunt, hoc esse indubitatum, *Mascar.de probat.lib.2.conclus. 764.n.7.*

33 AMPLIA I. Regulam † hanc, vt procedat etiam in causa matrimoniali, quæ, etsi grauis reputetur, & forsan etiam criminali æquiparetur, ad text.*in cap.mulieri, extra, de iureiurando*, non tamen per hoc in ea à testimonio dicendo mulieres repelluntur, sicuti probat text.*in cap.super eo il 2.& ibi Hostiens.in verbo, testimonium, & Abb.in 3.not.ab.extra, de testibus, facit text.in cap.videtur, 35. quæst.6.* vbi habetur, quod etiam coniuncti vtriusque sexus in testificationem causæ matrimonialis admittuntur, & per ista iura hanc firmarunt ampliationem, *gloss.in cap.forus, in fin.in verbo, non fœmina, versicul.sed in ciuilibus & matrimonialibus, de verborum significat. Speculat.in titul.de teste, §.1.post numer.83. versicul. in ciuilibus autem, & matrimonialibus, Iacobin.de S.Georg.in l.ex eo, numero 4.* * *versicul.addite quod, ff.de testibus, vbi testatur de magis * communi opinione, Alexand.quem allegat in consilio 12. Redemptoris nostri circa primum dubium, libro 1. Addentes ad Aret.in §.testes autem, litera A, in fine addit. Institut.de testibus, Campeg.de testibus, regula 125.in 3.fallent. Iacob.Butrigar.de testibus, numero 14.in fine, Feder.Schenck.de testibus, post numer.30. Auffrer. de reprobat.testium, numero 69. versicul. in ciuilibus autem, & in matrimonialibus, Socin iunior consilio 31. numero 13. volum.2.* * *vbi etiam de communi, * & seruata opinione, Duen.regula 315. post 1.ampliationem, versicul.sed his non obstantibus, vbi etiam de communi, Tiraquell.de leg.connub.l.9.numero 64.in fine, vbi relatis contrariis cum hac residet opinione, quam & dicit communem, & pro ea alios citat concordantes, Emanuel Soarez.in suo thesauro recept.sentent.litera T, numero 129.* vbi ampliat, etiam quod agatur de separatione matrimonij, *& testatur etiam de communi, ex Couarruu. quem allegat, de sponsal. 2.part.cap.8.§.final.versicul.non in hac, Roland.consilio 93.numero 5.libro 3.Michael Graff.in commun.opin.on.libro 2.cap.17. quæst.11.versicul.contrariam opinionem, Mascard.de probation. libro 2.conclus.761.numero 7.* Et ab hac communi, seu potius magis communi * opinione, non crederem esse vllo pacto in iudicando aut consulendo recedendum: licet † contrarium senserint, idem Speculat.*in titul.de rescript.§.ratione forma, ver.nec igitur, numero 35. Abb.in cap.si pro debilitate, num.4.extra, de offic.delegat. Bald.consil.122.quia vnus teste, lib.2. Alexand.in consilio 143.quoniam abunde, numero 4.lib.2. Dec.in consilio 133.viso processu, numero 3.quos in proposito refert, sed non sequitur, Tiraquell.vbi supra, d.num.64. in prin.* 34

AMPLIA II. Quia † in ciuilibus caussis admissa 35 mulier in testem, reputatur integræ fidei, & omni exceptione maior, *vt per Crot.de testibus part.4.num.154.* vbi expressè dicit, quod isto casu nihil de eius fide detrahitur, & quod propterea actori † probanti suam intentio- 36 nem per vnam mulierem, deferri potest iuramentum in supplementum probationis, *secundum Abb.in c.ex insinuatione, col.2.versicul.& quod dictum est vnius testis, extra, de procur.quem sequuti sunt Caccialup.in repetit.l.admonendi, col.61. versicul.hinc inferri potest quæstio, & ibid.Ripa num.178.ff.de iureiur.prout eos refert Tiraquell.de leg.connub.d.l.9.num.74.versicul.quanquam huius, quod diximus*, vbi & pro hac eadem ampliatione ponderat text.*in d.c.super eo, de testibus*, vbi probatur, quod duæ mulieres plenè probant matrimonium, quod & voluit Dec.*in consil.342.n.1.* Ergo sequitur, vnam facere semiplenam probationem, & esse integræ fidei, ac omni exceptione maiorem, cum certum sit, in causa matrimoniali testes debere esse tales, *c.1.& ibi Dd. extra, de consanguin.& affin.cum aliis ibi allegatis per Tiraquell.* qui & alio vtitur ad id argumento. Nam secundum magis communem Dd.opinionem, *de qua dixi infra, numer.64.* certum est, mulierem posse esse testem in codicillis; sed in codicillis testes debent esse omni exceptione maiores, *l.fin.C.de codicill. Ang.consil.128.in facto proponitur, Dec.consil.342.col.1.versicul.postremo considerandum est.* Ergo negari non potest, quin & sit omni exceptione maior. Et propterea Tiraquell.*in loco præcitato, num.56.versicul.nam quamuis, &c.* expressè dixit, quod mulieribus semper plenè creditur, nisi aliud sit, quod eorum fidem minuat aut tollat.

Contrarium, quod † imo & in ciuilibus fœmina in 37 testem admissa non sit integræ fidei, & omni exceptione maior, affirmarunt Alexand. Aym. Cæpoll. Gozad. & alij relati per Tiraquell. (qui isto casu non magis vni, quam alteri opinioni adhærere videtur,) *in d.l.9.nu.73.& 75.iunctis aliis per nos relatis, supra num.26.seq.* qui etsi in criminali causa loquantur, eadem tamen ratio fragilitatis, & suspicio mendacij, ac periurij, de qua dixi *supra, num.4.* & ex qua mouentur Dd. ad tollendum mulieri completam fidem & probationem, in vno casu, & in criminalibus, militat etiam in alio, & in ciuilibus, prout generaliter, & in ciuilibus fœminam non esse integræ fidei, demonstrat Aym.*de antiquit.tempor.part.1. §.quæritur etiam in hac materia, numer.38.sequent.fol.mihi 74. Crot. post Alexand. quem allegat in tract.de testibus, part.1 num.10.* Et † propterea hanc contrariam opinionem multo ve- 38 riorem crediderim in caussis ciuilibus arduis, & magnæ quantitatis, nec non in matrimonialibus, vbi de illius dissolutione agitur, text.enim in ex aduerso allegato *cap.super eo, il 2.de testibus*, non loquitur quoad solutionem matrimonij, & forsan si rectè inspiciatur eius sensus, non bene etiam probat primam opinionem, cum loquatur de mulieribus consanguineis admittendis, & non admittendis, secundum distinctionem, de qua ibi.

39 LIMITA I. huius † secundi casus propositam regulam non habere locum in caussa feudali, in qua cum testes requirantur summæ & integræ opinionis, ad text.*in cap.1.in fin.quot testes sint necess.ad proband.feud.ingratitud.* Iccirco in ea fœminas ad testimonium non admitti, probat text.*in cap.1.pariter in fine*, qui testes sunt necessarij ad nouam inuestituram probandam, & per ista iura hanc limitationem firmarunt Bald. Aluarot. & communiter cæteri alij Dd.*in d.cap.1. Roman.in l.admonendi,numero 119.ff.de iureiurando, Felyn.in cap.quoniam, versicul.fallit primo,extra,de testibus, Iason in l.si quis agere,numero 19.versicul.& præterquam in feudis, C.de codicill. Cacciallup.in tractat.de feud.cognit.art 6.numero 2. Gulielm.de Bened. in repetit.cap.Raynutius, in verbo,duas habens filias, numer.30. extra,de testament. Cato Saccus in repetit.d.l.admonendi, numero 19. Afflict.in cap.1.numero 104.de controuer.inuestit.& in d.cap.1.num.35.qui testes sint necess.ad proban.feud.inuestitur. Iacobin.de S.Georg.in l.ex eo, numero 2. ff.de testibus, Ioan.Feder.in §.testes autem, numero 2.versicul.item nota,quod est darecasum, Institut.de testament. Dec.in l.fœmina,numero 37 ff. de regulis iuris, Adden.ad Abb.in cap.forus, numero 4.litera D, versicul.item adde,quod mulier non admittitur, extra, de verborum significat.Aufrer.de testibus,numero 96.in fine, Moncad.ad Crot.part.4.numero 156.litera Z, versicul.istam conclusionem limita etiam in feudis,Iodoc.in pract.crimin.cap.50.rubr. de reprobat.test. num.24. Tiraquell.de legib.connub.l.9.numero 65.vbi alios adducit concordantes, Corrad.in pract.§.2.de offic.prætor.in causs.ciuil. titul. de testibus, rubr.personas testium aggrediendo,verbo,mulier, numero 75.folio 105. colum.1. versicul.nec in feudis,& colum.2.in 1.limitatione, Duen.regula 313.*

40 *in 1.limitatione*, vbi † ex Afflicto,*in loco per eum citato*, sublimitat hanc limitationem non habere locum in fœmina illustri habente,puta,feuda,& castra sub se, nam talis poterit esse testis etiam in caussa feudali,*vt ibi per eum, quem sequutus est Mascard. de probat. lib.2. conclus.764. num.* 2.&3.

41 LIMITA II. In † scriptura priuata tribus testibus subscribenda in casu,*l.scripturas, C.qui potior.in pignor. habean.* in qua testes fœminas non admitti, voluit originaliter Bald.*in d.l.scripturas,in verbo,trium virorum, numero 4.in fine,versicul.isto ergo casu, &* Bald.*sequuti sunt* Felyn.*in cap.ita quorundam,numero 1. extra, de Iudæ. Alexand.ad Bartol.in l.qui testamento, §.eum qui, litera B, versicul. & adde quod mulier.ff.de testament.Socin.regula 419.in princip. Marsil singul.& 1.Cremens.singul.144.incip.quanquam mulier,numero 2.Iason in l.final.numero 19.in fin. C.de codicill. Curt.sen. in repetit.l.si quis maior, C.de transaction. Dec.in cap.quoniam contra,in 8.notab.extra,de probat. & in cap.quoniam, numero 18. & ante eum Felyn. numero 4. (qui tamen cogitandum relinquit) extra,de testibus, & in l.fœminæ, numero 32.& 33. ff.de regulis iuris*, vbi hanc limitationem à contrariis defendit, & ab ea minime recedendum censuit Hieron. Cucchal.*in addit.ad Dec.in d.l.fœminæ,d.numero 32.litera B, in verbo,scriptura. Vbi, quod doctrina Baldi in d.l.scripturas,est*

* *communiter * approbata per Dd.Catel.Cotta in suis memoral. verbo,mulier regulariter potest esse testis*, vbi & huius limitationis bene reddit rationem, Hieron. *Zannet.in tractat. differentiarum iuris canon.& ciuil. different. 26. numero 38. Aym.de antiq.tempor part.1.versicul.quæritur etiam in hac materia,numero 34.seqq.fol.43.colum.3.secundum vnam impressionem, & secundum aliam, folio 56.& secundum vltimam,folio 73. Crot.de testibus, parte 4.numero 156. & ibi Petr.Moncad in addit.litera Z, respondet contrariis ex Dec.vbi supra,in d.l.fœmina,Tiraquell.de legib.connub.l.9.numero 69. vbi plures alios adducit in idem concordantes, Duen.regul.313.in 3.li-*

* *mitatione,vbi testatur de veriori & communiori * opinione, de qua etiam per Roland. consilio 84.numero 3. volum.3. Couarruu.practic.quæstion. cap.22. numero 5. versicul.primum illud constat, Michael Craff.in suis commun.opinion.lib.... capit.17. quæst.6. versicul.limita hanc communem conclusionem, Mascardus de probationibus, libro 2.conclusione 764. numero 5. & 6.*

Et † licet contrariam opinionem, quod scilicet isto casu fœminæ in scriptura priuata in testes admittantur, suadere videatur ex rationibus deductis per Felyn.*in d. cap.quoniam,num.4.vers.posset autem de hac fallentia dubitari, extra,de testibus*, Cassan.*in consuetudine Burgund. in titul.de succession.rubr.7.§.4.fol.239.colum.4.num.11. Adden.ad Abb. in cap.forus,numero 4.litera D.post princip. addit. de verborum significat.* Et primam opinionem non bene iure probari deducat idem Tiraquell.*de ll.connub. vbi supra, numer.69.* iunctis aliis relatis per Mascard.*d.conclus.764.num.7.* & ante eum per Couar.*pract.quæst.d.c.22.num.3.* qui tenent etiam, fœminas esse idoneas in subscribendo scripturam priuatam.

Non † tamen recedas à proposita limitatione, quæ non solum,vt vides,magis communiter recepta est,sed etiam verissima, intellecta tamen, vt procedat secundum terminos*d.l.scripturas, C.qui potior.in pign.habean.* videlicet, quando contenditur de hypotheca cum alio habente publicum instrumentum, secus si de tali prioritate & potioritate non disputetur, quia tunc nihil est, quod impediat fœminam posse esse testem in scriptura priuata,*sicut in specie voluerunt Petr.Moncad. ad Crot.de testibus,part.4.nu.156.litera Z, in prin.* Couar.*pract.quæst.d.c.22. nu.5.vers.quibus ipse responderem,* Mascar.*d.concl.764.post num.7.vers.attamen limitationem nostram intelliges, &c.* Et hac adhibita distinctione, bene concordantur contrariæ prædictæ opiniones.

LIMITA III. In † probando tenorem instrumenti deperditi, ad cuius probationem cum testes debeãt esse non solum boni & idonei, sed etiam valde periti, instrumenti scilicet defectus, & literas Notarij cognoscentes, ad Bart.*in authen.si quis in aliquo,num.6.vers. hoc dico breuiter, C.de eden.in l.sicut iniquum, num.2. C.de fide instrum.& in l.1 num.27.ff.si cert.petat. & in l.2.§.diuus,n.ne-*

4.ff.de iure fisci, Dec.in cap.2.sub num.14.extra,d.prob.& in c.cum dilecta,num.3. de confir.vtil.vel inutil.& in c.quoniam contra,ad fin.de prob.& in cons.82.viso processu agitato, num.3. & cons.215.in casu vertente,num.1.Lanfran.in pract.c.9.n.47. Afflict.dec.302.num.5.cum aliis relatis per Tiraquell. de retract. conuent.§.1.gloss.7.num.55.seq.& de ll.connub.l.9.numer.66. vers.illud autem receptum est, & per Mascard. de probat.lib.1. conclus 32.num.29.& lib.2.conclus.764.num.10.& conclus. 908.num.6.& alibi forsan in quæstionib. nostris ciuilib.plenius dicemus. Hoc † ideo,fœminas minime idoneas reputari, scripsit Bartol.*in l.1.num.27.ff.si cert.pet. sicut illum referunt Duen.d reg.313 in 4.limit.Tiraq.de leg connub.d.l 9.num.66. Mascar.de probat.lib.2.concl.764.n.8.& 9.* qui † & illud ex ratione proposita addunt, quod econtra, si mulier erit perita, poterit etiam super tenore instrumenti deperditi testificari.

LIMITA IV. Quia † nec in contractibus mulier recipitur in testem, Aret.*in §.testes autem, nu.1. vers.nec in contractibus, Institut.de testam.* Et † licet quod imo in instrumentis mulier non prohibeatur esse testis, dixerit Bald.*in l.scripturas, nu.4.in fin.vers.isto ergo casu, C.qui potior. in pignor.habeãn. Adden.ad Abb.in c.forus, num.4.litera D,in prin.vers.& adde quod,extra,de verbor.signif.* Ego tamen non recolo vidisse instrumentum, seu contractum, in quo sint in testes adhibitæ fœminæ, vide generaliter *infra, q.62.n.110.seqq.*

LIMITA V. Quia † etsi mulier in causis ciuilibus à testimonio dicendo non arceatur, non tamẽ est tantæ fidei,quantæ est masculus, & ideo si hinc inde reperiantur testes contraria deponentes, magis credendum est masculis,quam fœminis,data paritate in numero testium,& in qualitate personarum, Speculat.*in titul.de teste, §.postquam, numero 4. Abb per illum text. in cap.forus, numero 3. ibi addentes, litera C, in verbo, fœmina, de verborum signi-*

significat. Felyn.in cap.quoniam, numer.6. extra, de testibus, Baid.consil.454.quis melius,lib.4.Dec.in l.fœmina,numero 35. in fine, & num.36.ff.de regulis iuris, Marsil.singul.611. Petrasan.*singul.11. Tractantes de testibus, videlicet Nepos de Monte Albano,numero 159.Aufrer.numero 69.ad finem,Lanfranc.post numer.80.verficul.attende tamen, Crot.parte 3.numero 57.in fine verficul.data tamen paritate, & ibi Petr.Moncad.in addit.litera Q.& part.4.numer.155. Tiraquell.de legib.connubial. l.9.numero 70. vbi plures alios adducit concordantes, & numero 72.* vbi infert ad iuramenti delationem præstandam potius masculo, quam fœminæ, Corrad.*in practic. §.2. de offi .prætor.in causs.ciuil.titul.de testibus,rubric.personas testium aggrediendo, verbo,mulier, numero 75.folio 105.columna 2.& in princip.d.§.numero 6.folio 75.columna 1. Corn.consilio 319. numero 10.libro 1. Gabriel.titul.de testibus,libro 1.conclusion.4. numero 58. vbi & alios refert, Duen.regula 313.in 4.limitatione,verficul.circa quam, Aym.de antiquit.tempor.part.1.§.quæritur etiam in hac materia,numero 37.in fine, verficul.ideo cæteris paribus,folio mihi 74.* Ioan.*Mar.Monticell in suo repertorio testium,verbo,fœmina, folio 36.columna 2. verficul.3. & rubric.testium, quis præferatur, folio 333.colum.1. verficul.vbi alios plures adducit.* Ex quibus limitationem hanc fuisse à Dd. * communiter * receptam, vnusquisque tutè affirmare potest.

50 Et † sicut masculo potius creditur, quam fœminæ, ita & in concursu fœminarum, potius creditur virgini incorruptæ,quam viduæ,& corruptæ,*Barbat.in cap.caussam matrimonij, numero 13.de probat.sicut illum refert Monticell.d rubric.testium, quis præferatur,fol.442. volum.1. versic.1. Nec dissentit Gabriel,qui alios refert,d.rubric.de testib.conclus.4. num 67.*

51 SVBLIMITA I. hanc † quintam limitationem, vt non procedat, quando fœminæ essent bonæ famæ, & masculi malæ famæ. Nam tunc magis esset credendum fœminis,quam masculis, *Alberic.in l.in multis,numero 3 ff.de statu homin. Afflict.in cap.1. numero 36.qui testes sint necess. ad proband.inuestitur. in vsibus feudorum, Duen.regula 313. in 4.limitatione, in fine, verficul. quod dictum etiam in-*

52 *telige*, vbi † ampliat *ex Alber.& Afflict. in locis præcitatu*, etiam quod masculi deponerent verisimiliora, quod & verissimum, & notabile sibi videri affirmat, *nec dissentit Tiraquellus de legibus connub. l.9. numero 63. in fine.*

53 SVBLIMITA II. Eandem † quintam limitationem non procedere, quando fœminæ deponerent pro reo,masculi autem pro actore. Et idem si fœminæ deponerent pro innocentia & defensione carcerati, masculi autem ad fisci, vel accusatoris fauorem, quia tunc etiam magis creditur fœminis, quam masculis, gloss.*in cap.clerici,81.distinct in gloss.fin.* vbi dixit, quod si duo testes clerici deponant, me commisisse fornicationem, vel aliud delictum certa die, & duo laici deponant oppositum, quod tota illa die fui cum eis, ita quod non potuissem delinquere, quin ipsi vidissent, debeo absolui, quia magis creditur laicis, quam clericis, fauore defensionis, licet alias secus esset, *sic in simili,in fœminis voluerunt Corset.singul.verbo,testis, el 9. Marsil.in l.vnus facinoru,§.in ea causs.num.8.ff.de quæ.* Sebastian.*Sap.in addit.ad Abb.in cap.quoniam,in verbo,de iure, litera C.extra,de testibus,* Hieron. *Cucchal.in addit.ad Dec.in l fœminæ, numero 36. litera A.in verbo,masculo.ff.de regulis iuris, Adden.ad eundem Abb. in cap.forus, numero 3.litera C. in verbo, fœmina, de verborum significat. Tiraquell.de legib.connub.l.9.num.71. Roland.consilio 57.numer.45.lib.3. Gabriel.titul.de testibus,conclus.4.numero 42.lib.1.vbi alios adducit,* Monticell. *d.rubric.testium quis præferatur,fol.443.colum.1.versic.fin. Duen.regula 313.in 4.limitatione, ver.quod tamen est verum, iuncto ver. quod non*

54 *procedit*, vbi tamen limitat, † nisi masculi deponerent verisimiliora, *Mascard.de probation.lib.1.conclusione 134.numer.7.*

ARGVMENTVM.

De muliere recipienda in testem in testamento.

SVMMARIA.

Regula sit, quod de iure ciuili in testamentis mulier non potest in testem adhiberi,n.55.& 56.

Amplia 1.vt & idem sit in hermaphrodito,nu 57.nisi prævaleat in sexu masculino,quia tunc masculo æquiparatur,& non repellitur,nu.58. vbi etiam, quomodo probetur, hermaphroditum incalescere potius in vno sexu,quam in alio.

Amplia 2.etiam de iure canonico,nu.59.contra,nu.60.sed prima opinio est verior,& magis seruata n.61.

Amplia 3.etiam in testamento rustici,n.62.

Amplia 4. etiam in testamento,in quo sunt instituti venientes ab intestato,n.63.

Limita 1.in codicillis, nu.64. etiam quod omnes testes essent fœmina,n.65.& idem in testamento, in quo est apposita clausula codicillaris,n.66.

Limita 2.in donatione causa mortis,n.67.

Limita 3.in testamento inter liberos,n.68.declara,dummodo inter liberos legitimos & naturales, secus inter naturales tantum,& bastardos,n.66.

Limita 4.in testamento ad pias causas,n.70.

Limita 5.in testamento militis,n.71.

Limita 6.in testamento facto tempore pestis,nu.72.contra,n.73. declara,vt n.74.& 75.

Limita 7.in declaratione ambiguæ voluntatis testatoris, n.76.

Limita 8. quando agitur de probando contrariam voluntatem testatoris,prioris voluntati reuocatoria,n.77. con.a n.78. declara,vt n.79.

Limita 9.quando statutum requireret in test.numero duorum,aut trium testium,nu.80. sed secus si requirerentur numerum quatuor aut quinq, testium,n.81.

Limita 10.in fœmina,quæ communiter fuerit reputata pro num.82.

QVÆSTIO LIX. CASVS III.

REGVLA sit, quod † in testamento mulier de iure ciuili in testem adhiberi non potest,ad text.*in §.testes autem,ibi,sed neq; mulier, & ibi gloss.litera G. Aretin.in 2. notab.in princip.& num.1.versicul.dic,quod mulier, Marc.Anton.Bauer.num.1.& num.10.Ozzer.numer.14. Institut.de testament. ad text.in l.qui testamento, §.mulier, vbi verba textus sunt satis clara,ibidem Bartol.numer.1. Roman.num.2. Imol.in summario,ff.eodem titul.de testam.gloss.in cap.si testes §.hermaphroditus,in verbo,ad testimonium, 4.quæst.3. gloss.in cap.mulierem,in verbo, nec testis 33.quæst.5. gloss.in cap.forus,in fin.in verbo,non fœmina,vers.item in testamentis,de verbor.signific. & cap.tam literis,in verbo,fœminas, vers.nec in testamento admittitur,extra,de testibus,gloss.in l.ex eo,in verbo,ius habere, & ibidem Iacobin.de S.Georg. num.3 ff.de testib. Specul.in tit.de teste, §.1.post num.83.vers.nisi in testamentis, Sebast.Sap.in addit.ad Abb.in cap.quoniam,in addit.incip.an & quando mulier,versic. & in specie dicas, & ibi etiam Felyn.num.2. versic.fallit secundo, Imol.num.2.versic.non admittitur tamen, Anton. de Butr.post num.6.ibi, præterquam in testamento,Henric.Boyc num.1.eod. tit.de testib.Portius in §.possunt,num.2. & ibi Zilet.in addit.litera B.Institut.de testam.Dec.in l.fœmina,post num.25.ff.de regul. iur.tractantes de testibus, videlicet Campeg.regul.124.in princip. Nepos de Monte Alb.num.64. Iacob.Butrig.numer.14. Iacob. Ægid.numer.5. versicul.in testamentis, & alias vltimis voluntatibus, Feder.Schenck num.38. Aufrer.num.69.prope finem, Lanfranc.num.80. Crot.part.1.num.5.& vltra præfatos,Iodoc. in pract.crim.cap.50.rubr.de reprobat.testium, num.25. Tiraq. de legib.connub.l.9.num.56.vers.id quod videre licet, Gig de crimine læsæ maiestatis, lib.2.tit.quom.& per quos crim.læsæ maiestat.probe.q.6.num.4.Couar.in cap.cum esset, num.14.extra,de testam.Corrad.in pract.§.2.de offic.prætor.in causs.ciuil.tit.de testib.rubr.personas testium aggrediendo,verb.mulier.fol.105.col. 1.n.75.in prin.& col.2.ver.secundo in testamentis,Duen.reg.313.*

in 2.

in 2. limitat. & regul. 314. in princip. Nouell. reg. 216. num. 19. vers. mulier in testamento, Viui. in commun. opin. verbo, testis esse non potest mulier, num. 1. Clar. in §. testamentum, q. 55. vers. scias tamen, vbi, quod hoc est expeditum in iure, & quod ita omnes Dd. nemine discrepante tenent ex Bello. quem allegat, in cons. 14. num. 8. & quotidie docet experientia, Soarez in suo thesauro recept. sentent. litera M, num. 258. vbi etiam de communi, de qua per Michael. Crass. in suis commun. opinion. lib. 2. cap. 17. quæst. 6. in fin. & in suo tract. de success. ex testamen. & ab intestato, §. testamentum, quæst. 57. num. 2. Ioseph. Ludouic. in suis commun. opin. conclus. 69. num. 1. Mascar. de

56 probat. lib. 2. concl. 763. num. 1. Et † sicut hæc regula est in se verissima, & contradictores non habet, ita etiam est plena rationibus, de quibus remitto Lectorem ad Alberic. in l. qui testamento, §. mulier, num. 3. in fin. vers. vnde sorte alia ratio, ff. de testam. Ioan. Faber in §. testes autem, numero 1. Instit. eodem, Tiraquell. de leg. connub. d. l. 9. num. 56. ver. nempe propter suspicionem falsitatis, Duen. d. regula 313. in 2. limitatione, in fin. Mascard. d. conclus. 763. numer. 2. & 3. apud istos enim multiplices propositæ regulæ habebis rationes.

57 AMPLIA I. huius tertij † casus regulam, vt procedat etiam in hermaphrodito, qui pariter nec in testamento recipietur in testem, quia in omni casu, in quo mulier à testificando repellitur, in eo etiam repellitur hermaphroditus, vt per Specul. in tit. de teste, §. 1. nu. 82. in fin. versic. item quod est hermaphroditus, & ibi in addit. Ioan. Andr. litera G, verbo, hermaphroditus, Abb. in cap. quoniam, numero 2. versicul. quid in hermaphroditis, extra, de testibus, numero 49. Nell. de testibus, numero 20. verficul. hermaphroditus non admittitur, Ioan. Marian. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, testis hermaphroditus. fol. 38 col. 2. ver pen. vbi alios adducit.

58 LIMITA hanc † ampliationem, vt procedat, quando hermaphroditus præualet in sexu fœmineo, vel saltem non magis in vno, quam in alio sexu, vnde secus si præualeat in masculino, quia tunc masculo æquiparatur, & non repellitur à testificando, l. queritur, ff. de statu homi. l. repotundarum, §. 1. ff. de testib. c. si testes, §. hermaphroditus, 4. q. 3. & ibi gl. in verbo, ad testimonium, item gloss. in §. testes autem, in verbo, sed neq; mulieres, ver. quid de hermaphrodito, & ibi etiam Aret. Instit. de test. am. Adden. ad Abb. in cap. forus, numero 4. litera D, in fine additionis, vers. quid autem de hermaphrodito, vbi etiam, an credatur ei, asserenti, se in vno sexu potius quam in alio incalescere, & alia ad materiam ibi habentur, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, mulier, & hermaphroditus, num. 75. in prin. fol. 105. Aufrer. de reprobat. testium, num. 40. versic. si tamen magis incalescit, Iacob. Ægid. de testibus, num. 56. Iacob. Butrig. de testibus, numero 25. & de com-

* muni * Vasquium, quem allegat, testatur Michael Crass. in tractat. de success. ex testam. vel ab intesta. §. testamentum, q. 57. num. 9.

59 AMPLIA II. Vt † & idem sit de iure canonico, secundum quod mulier, nec etiam in testamento testis esse poterit, & hoc erit seruandum in terris Eccle-

* siæ, secundum communem * Dd. opinionem, de qua testatur Alexan. in consilio 70. numero 13. volum. 2. vbi valde miratur de quodam consultore, qui dixerat communem contrariam, Dilect. de arte testan. titul. 2. caut. 2. numero 107. Bellon. consil. 14. post num. 8. Brun. in tract. de forma, quæst. 8. Crot. de testibus, part. 1. num. 9. versicul. contrarium, & forte melius, & numero 10. in princip. vbi huic opinioni, tanquam meliori, videtur assentire, etsi contrariam dixerit communem, vt mox eam referam, Couarru. in cap. cum esses, numero 14. de testamen. vbi pariter hanc sequitur sententiam, vti probabiliorem, licet contrariam fateatur communem, sed vltra prædictos hanc ampliationem communiter fuisse receptam, testatur etiam Ioan. Baptist. Villalob. in commun. opin. litera M, numero 144. Viui. in commun. opin. de testibus, verbo, testis esse non potest mulier in testamentis, numero 2. Emanuel Soarez in suo thesaur. recept. sentent. litera M, numero 165. vbi non solum testatur de communi, sed etiam de veriori opinione, sed & de veriori, & magis communi * testatur Clar. in §. testamen- *
tum, quæst. 55. versicul. sed quid de iure canonico, in fine, ea motus ratione, quia nunquam debemus constituere differentiam inter ius canonicum, & ciuile, nisi illa expressa in eodem iure reperiatur, & ita etiam contrariis relatis ab hac non esse discedendum, affirmauit Michael Crass. in suo tractat. de success. ex testament. vel ab intesta. §. testamentum, quæstione 57. numero 3. Et cum hac eadem opinione pertransit Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 763. num. 4. licet contrariam fateatur communem ibid. num. 16. Ioseph. Ludouic. in suis commun. opin. conclus. 69. in 1. ampliat.

Contrariam opinionem, quod † imo de iure canonico, & in terris Ecclesiæ mulier possit esse testis in testamento, tanquam communem * sequuti sunt, 1mol. in * l. potest, nu. 4. ff. de leg. 1. Ruin. consil 192. num. 7. lib. 2. Pariſ. consil. 51. num. 16. lib. 3. Ias. in l. hac consultissima, num. 9. C. de testamen. Natta in d. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, num. 175. Hieron. Zannett. in tract. differ. vtriusq; iur. differen. 26. nu. 38. Crot. de testibus, part. 1. numer. 9. & 10. versicul. tenendo tamen aliam opinionem, vbi, quod hanc sequuntur communiter canonistæ, (licet prima sibi melior videatur, vt supra eum retuli,) & illam ampliat procedere, etiam quod omnes testes essent fœminæ, Couar. in c. cum esses, num. 44. extra, de testament. vbi pariter de communi, licet primam crediderit probabiliorem. Et vltra prædictos hanc eandem contrariam opinionem communem * dixerunt, * & sequuti sunt, Addentes ad Aret. in §. testes autem, lit. A, vers. item ampliauit, Instit. de testam. Vasq. lib. 2. de success. creat. §. 12. num. 13. seq. Duen. reg. 314. in 3. fallent. Mascard. de probat. d. concl. 763. num. 16. licet in num. 4. cum prima pertransisse videatur.

Sed quicquid isti dicant, † & testentur, non recedas 61 à proposita ampliatione, quæ non solum à Dd. magis communiter * recepta est, sed etiam vsu per Notarios * obseruata, qui nunquam solent etiam in terris Ecclesiæ fœminas in testamento in testes adhibere.

AMPLIA III. Vt † & idem sit in testamento con- 62 dito à rustico, in quo licet à iure sit diminutus numerus testium, tamē, quoad ipsorum idoneitatem, nihil reperitur immutatum: igitur quod non est immutatum, attendi debet, l. sancimus, C. de testam. l. præcipimus, in fin. C. de appellat. cum alii in proposito post Alex. quem allegat in consil. 177. num. 6. versic. nec etiam prædictis obstat, & consil. 70. num. 16. volum. 2. bene deductis, Crot. in tract. de testibus, part. 1. num. 5. versic. stud amplia, & ibi Petr. Moncad. in addit. litera F. vbi respondet contrarius, sequitur Mascar. de probat. lib. 2. conclus. 763. n. 5.

AMPLIA IV. Vt † & idem sit in testamento, in 63 quo sint instituti venientes ab intestato. Nam adhuc in eo fœminæ non possunt esse testes, sicut post Bald. & Natt. quos allegant, scripserunt Ioseph. Ludouic. in suis commun. opinion. conclus. 69. in 3. ampliat. Mascard. d. conclus. 763. num. 6.

LIMITA I. huius † tertij casus propositam regu- 64 lam, vt non procedat in codicillis, in quibus fœminas posse in testes adhiberi, voluerunt gloss. in l. qui testamento, §. mulier, in verbo, non poterit, & ibi Bart. numer. 4. Adden. ad Bart. litera B, post addit. Alexand. Alber. num. 3. iuncto num. 4. versic. item contra, vbi respondet contrarius, Rom. nu. 2. versic. item in codicillis, Castrens. nu. 6. & 7. Goffred. in princip. ff. de testament. addit ad gloss. in §. testes autem, in verbo, neque mulier, & ibi Faber, numer. 2. versicul. sed an mulier, Aretin. numer. 1. versicul. in codicillis autem, & ibi Anton. Caius in addit. litera A, in princip. Instit. eodem titul. de testament. Speculat. in titul. de teste, §. 1. numer. 83. versicul. quid de codicillis, & vbi Ioan.

Ioan. Andr. litera K. & in addit. seq. Iacobin. de S. Georg. in l. ex eo, numero 3. versicul. in codicillis autem, ff. de testibus, Sebastian. Sap. in additon. ad Abb in capit. quoniam, in addit. incip. an & quando mulier, versicul. potest etiam esse testis in codicillis, & ibidem Felyn. numero 2. versicul. sed istud non procedit in codicillis, Henric. Boyc. post numer. 1. versicul. aut in aliis vltimis voluntatibus, extra, de testibus, Adden. ad Port. in §. possunt, numero 2. litera B, versicul. in aliis autem negotiis, Instit. de testament. idem Abb. in capit. forus, numero 4. & addentes ad eum, litera D. * vbi, quod ita communiter * tenetur, extra, de verborum significat. Ias. in l. final. numero 17. C. de codicill. vbi etiam, quod ita communiter tenetur, & obseruatur. Tractantes de testibus, videlicet Campeg. regula 124. in 2. fallent. Nepos de Monte Albano numero 65. Iacob. Ægid. numero 5. in fine, versicul. in codicillis autem, Nell. post numer. 32. Crot. part. 1. numero 6. vbi, quod hac fallentia est communiter approbata, & ibi Petr. Moncad. in addit. litera N, respondet contrarius, Tiraquell. de leg. connub. l. 9. numero 60. iuncto numero 70. in fine, versicul. quod ex eo, vbi, quicquid in contrarium dixerit Dec. in l. fœmina, numero 25. & seq. ff. de regulis iuris, ista est communis opinio, & contra eundem Dec. tenent omnes vbiq; scribentes, Socin. regul. 419. in 3. fallent Nouell. regula 216. numero 19. in fin. versicul. sed in codicillis, Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, mulier, numero 75. folio 105. columna 1. numero 3. limitatione . . . * & vltra præcitatos hanc communem * dixerunt Viui. in commun. opin. verbo, testis esse non potest mulier, numero 3. Vbi am-

65 pliat, † etiam quod omnes testes essent fœminæ, Emanuel Soarez in suo thesauro recept. sentent. litera M, numer. 349. Vasquius de success. creation. §. 12. numero 68. & §. 15. numero 42. & de success. progress. §. 30. numero 12. Michael Grass. in suo tractat. de success. ex testam. & ab intesta §. codicillis, quæstione 22. numero 12. & §. testamentum, quæstione 57. num. 4. vbi, quicquid ambigat Dec. in d. l. fœmina, non est vllo pacto ab hac communi recedendum, Mascard. de probat. lib. 2. concl. 763. num. 7.

66 Et † ex prædicta limitatione vtiliter nota, quod cum * hodie in testamentis communiter * apponatur clausula codicillaris, ideo in casu, in quo idem testamentum sustinetur vigore dictæ clausulæ in vim codicillorum, non enim vitiabitur, si testes fœminæ adhibitæ fuerint, vt per Bald. in l. qui testamento, §. mulier, in fine, versicul. in ea glossa, ff. de testament. Ias. in l. final. numero 17. C. de codicill. Aretin. in §. testes autem, numero 1. Instit. eodem, Campeg. de testibus, regula 124. sub 2. fallent. versicul. secus si in testamento esset adiecta clausula codicillaris, Moncad. in addit. ad Crot. de testibus, part. 1. numero 6. litera H. in fin. vbi alios adducit concordantes.

67 Et † etiam nota, quod & idem in donatione causa mortis fœmina poterit adhiberi in testem, sicut voluit Aret. in d. §. testes autem, sub numer. 1. Instit. de testament. Et dicit gloss. in l. final. in verbo, quinq; testes, C. de codicill. quod in omni vltima voluntate, excepto testamento, fœmina admittitur in testem. Et ita tenent omnes, ac ita obseruatur, prout dicit Ias. in d. l. fin. numer. 17. Et in specie de donatione causa mortis, bene infert Michael Crass. de success. ex testamento, & ab intesta. §. donatio causa mortis, q. 11. num. 3.

68 LIMITA II. Dicti † tertii casus propositam regulam non procedere in testamento inter liberos, in quo & fœminas posse in testes adhiberi, affirmarunt gloss. in authent. quod sine, C. de testament. Iacobin. de S. Georg. in l. ex eo, numero 3. versicul. item potest esse testis, ff. de testibus, Adden. ad gloss. in §. testes autem, in verbo, neq; mulier, & ibi Aret. numero 1. versicul. sed in testamento facto inter liberos, & Adden. ad Aret. litera A. versicul. quod declarat procedere, Instit. de testament. Alexand. ad Bartol. in l. qui testamento, §. eum qui, litera B. in principio additionis, Bald. ibidem, in §. mulier, in fine, versicul inter liberos tamen, Roman. numero 2. versicul. fallit interfilios, Castrens. numero 7. Goffred. versicul. item in testamento, Imol numero 11. ff. de testament. Seba stian. Sap. in addit. ad Abb. in cap. quoniam, in addit incip. an & quando mulier, versicul. tamen potest esse testis, Felyn. ibidem, numero 3 extra, de testibus, Adden. ad Port. in §. possunt, numer. . . litera B. versicul. fallit in testamento, Instit. de testam. Adden. ad Abb. in cap. forus, numero 4. litera D. in princip. versicul. adde tamen, extra, de verborum significat. Ias. in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, numero 6. C. de testament. & in l. final. numero 18. C. de codicill. Dec. in l. fœmina, num. 19. vers. & quod supra dictum est, & numer. 20. in fin. vers. & quod posit mulier, ff. de regul. iur. Campeg. de testib. reg. 124. in 1. fallent. Lanfranc. de testibus, numer. 80. & ibi in addit. litera H. Crot. de testibus, part. 1. numero 7. Tiraquel. de leg. connub. l. 9. numer. 59. vbi, quod in hoc omnes conueniunt, & de communi * testatur etiam Grat. 190. numero 3. Ripa de * peste, in priuilegio vltim. volunt at. numero 24. Natt. in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, numero 166. C. de testament. Corrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, mulier, numero 75. fol. 105. colum. 1. in 1. limitatione, Viui in commun. opinion. verbo, testis mulier esse non potest, numero 6. Clar. in §. testamentum, quæstione 8. versicul. secundo infertur, Emanuel Soarez in suo thesauro recept. sentent. litera M, numero 262. Michael Crass. de success. ex testam. vel ab intesta. §. testamentum, quæst. 11. num. 5. Fran. Zunt. in suo consil. pro vxore, nu. 63. seq. iuncto num. 497. seqq. Ioseph. Ludou. in suis commun. opin. conclus. 69. in 2. fallent. vbi de veriori, & magis communi, Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 763. num. 8.

SVBLIMITA hanc † secundam limitationem, vt 69 procedat in testamento condito inter liberos legitimos, & naturales: vnde secus in condito inter naturales tantum, & bastardos, nam in eo fœminæ non recipiuntur in testes, vt per Bald. qui, relatis contrariis, in hac opinione residere videtur, tanquam vltimo loco per eum recitata, in l. qui testamento, §. mulier, vers. in ea gloss. ff. de testam. & cum Bald. in loco præallegato pertransire etiam videtur Dec. in l fœmina, num. 31. & ibi in addit. litera A. in verbo, bastardum, ff. de regul. iur. Imol. in d. §. mulier, num. 11. versicul. si autem essent naturales tantum, &c. vbi pluribus comprobat hanc sublimitationem, nec dissentit Viui. in commun. opin. verbo, testis esse non potest mulier, in fin. numero 7. vbi in idem allegat declarantem Mant. apophthegma. 74. Et ita videtur communis * opinio, licet in contrarium motiuando aliquid di- *
xerit idem Bald. in l. final. C famil. erciscun. ad cuius distinctionem se remittit Castrens. in d. §. mulier, numero 7. versicul. hoc tamen verum, & Castrensem refert additionator ad Bart. in d. l. qui testamento, §. eum qui, litera B, post additionem Alexandri, Sebast. Sap. in addit. ad Abb. in cap. quoniam, in addit. incip. an & quando mulier, vers. imo voluit Bald. extra, de testibus.

LIMITA III. In † testamento ad pias causas, in 70 quo & fœmina in testem recipitur, vt per Bald. in l. 1. num. 9. C. de sacrosanct. eccles. adden. ad gloss. in §. testes autem, in verbo, neq; mulier, & ibidem Aret. numer. 1. versicul. vel idem ad pias causas, & ad Aret. Ant. Caius in addit. litera A. versicul. & ibidem ampliat procedere, Instit. ut. de testament. & ibidem etiam Marc. Anton. Bauer. numer. 11. seq. addentes ad Bald. in l. qui testamento, §. mulier, litera B, in ver. liberos, & ibidem Roman. numero 2. versicul. fallit etiam in testamento ad pias causas, & Castrens. numero 8. ff. eodem titul. de testament. Sebastian. Sap. in addit. ad Abb. in cap. quoniam, in addit. incip. an & quando mulier, versicul. potest esse testis, vbi, quod hoc procedit tam de iure ciuili, quam canonico, & testatur de communi * Fe- *
lyn. ibidem, numero 3. versicul. quod autem in testamento ad pias causas, vbi, quod hoc est indubitatum de iure canonico, extra, de testibus, Addentes ad eundem Abb. in cap. forus, numero 4. litera D. versicul. & adde quod licet regulariter, de verborum significat. Alexand. consilio 102. numero 6. lib. 7. Dec. in l. fœmina, numer. 27. & 28 ff. de regul. iur. vbi respondet contrarius, Campeg. de testibus, regul. 124. in 4 fallent. Crot. de testib. part. 1 numero 8. vbi, quod hæc opinio est tenenda in practica.

quia

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text

quia communis, *licet contra eam faciant plures rationes ibi per eum relatæ, Petr. Moncad ibi ad Crot. in addit. litera K, vbi pariter testatur de communi, Socin. regula 419. in 2. fallent. Tiraquell. qui alios plures refert, de legib. connub. l. 9. numero 58. Corrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. tit. ul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, mulier, numero 75. folio 105. columna 1. in 2. limitatione, & vltra per ea statos de communi etiam testati sunt Bellon. consilio 13. post numer. 8. Ferran. Vasq. de success. creat. §. 22 numero 4. Tiraquell. de priuileg. pia causse. priuileg. 5. Mantica de coniectur. lib. 6. tit. 3. num. 5. Clar. in §. testamentum, quæst. 6. vers. tertio inferior, & quæst. 55. vers. sed quid de iure canonico, vbi, quod ita seruandum est in vtroq; foro, Villalob. in commun. opin. litera M, numer. 144. Viui. in communibus opinionib. verbo, testis esse non potest mulier, num. 4. Soarez in suo thesauro recept. sentent. litera M, num. 260. Ioseph. Ludouic. in commun. opin. conclus. 69. in 3. fallent. Michael Craff. in tractat. de successio. ex testam. vel ab intesta. §. testamentum, quæst. 18. num. 4. Mascard. de probationib. libro 2. conclusione 763. numero 10. & post numer. 11. vbi etiam refert contrariam opinionem tenentes, prout & eos refert Tiraquell. de ll. connub. d. l. 9. nu. 57 sed à communi non est recedendum.

71 LIMITA IV. In testamento † militis, in quo & mulierem posse in testem recipi, affirmauit additio post glossin. §. testes autem, in verb. neq; mulier, & ibid. Aretin. numer. 1. versicul. vel idem in testamento militis, & ad Aret. Anton. Caus. in addit. litera A, versicul. amplio istam conclusionem, & Bauer. numer. 26. Institut. de testament. Zilet. ad Port. in §. possunt, num. 2. litera B, versicul. fallit in testamento militis, Institut. eodem, Dec. in l. fœmina, numer. 29. in fin. versicul. & pari ratione, ff. de regulis iuris, Ripa in tractat. de peste. in rubr. de priuileg. vltim. voluntat. num. 24. Campeg. de testibus. regul. 124. in 3. fallent. Petr. Monead. ad Crot. de testibus, part. 1. num. 5. litera E, vbi omissue, Bauer. in § plane. num. 5. Institut. de testament. milit. * vbi de communi, * sicut illam refert Soarez in suo thesaur. recept. sententi. litera M, nu. 261. & de communi etiam Michael. Craff. in suis commun. opin. lib. 3 cap. 17. q. 8. Ioseph. Ludou. concl. 69. in fall. Duen. reg. 314. in 1. limit. Mascar. de prob. lib. 2. concl. 763. num. 12.

72 LIMITA V. In † testamento facto tempore pestis, in quo fœminas adhiberi posse in testes, suadetur ex traditis per Iaf. Alexan. & Bertran. *in locis relatis per Duen. regul. 314 n. 2. in princ.* dum volunt fœminas in subsidium non repelli à testimonio, de quo & nos diximus *supra, n. 8.* Sotr. ad limitationem ex professo defendit Crot. *de testibus. part. 1 nu. 11. & 52.* vbi testatur, se alias in occurrenti casu ita consuluisse, & obtinuisse, & ibi Pet. Moncad. *in addit. litera L.* dicit, hanc opinionem esse multùm æquam, & pro ea facit, quia tempore pestis iuris ciuilis * solemnitas non attenditur: secundum * communem, de qua per Rip. *in tract. de peste, in vlt. priuileg. Vasq. de succes. creat. §. 12. n. 23.*

73 Contrarium † suaderi videtur, quia, vt fatetur idem * Crot. *de testibus, vbi supra, num. 11.* magis * communis Dd. est opinio, quod tempore pestis testamentum fieri non potest cum minori numero testium, quam septem, & dato, quod eo tempore sit diminutus numerus testium de iure canonico, per text. *in c. cum esses, de testam.* non tamen inde sequitur, quod illi non debeant esse idonei, per id, quod in simili de testamento ruri facto notant scribentes *in l. fin. C. de codicill.* Et in specie deducit Alex. *consil. 70. num. 16. lib. 2.* Qui propterea concludit, tempore pestis fœminas non posse esse testes in testamento, quod & idem affirmarunt Dec. *consil. 244. Grammat. decis. 62. num. 16. Ripa in tractat. de peste, rubr. de priuileg. vltim. voluntat. num. 19. ver. contrariam sententiam, Ruyn. consil. 20. volum. 5. vbi de communi,* * *Anton. Gabriel. lib. 4. rubr. de testament. conclus. 4. num. 5. sicut eos refert Michael Craff. in tractat. de success. ab intestat. vel ex testament. §. testamentum, quæst. 57. numer. 8.* qui etiam de veriori opinione testatur, *Ioseph. Ludouic. concl. 69. in 2. ampliatione, iuncta 5 fallent.* vbi † tamen 74 videtur declarare, hoc non procedere, quod probaretur, quod nec actu, nec potentia masculorum copia eo tempore haberi potuisset, quia tunc admittit, fœminas posse esse testes in testamento facto tempore pestis, ex Ripa, quem allegat *in eodem tractat. de peste, in 2. quæst. 2. quæst. princip. num. 21. & ex Bello. in consil. 13. num. 8.* & cum hac declaratione potius concordare has contrarias opiniones.

Datur † etiam alius casus, in quo proposita limitatio 75 locum habebit sine difficultate, in testamento scilicet eius, qui in ciuitate permansit, vt labenti Reipublicæ subueniret, in quo & fœminas potuisse in testes adhiberi, scripsit Ripa *de peste in rubr. de priuileg. vlt. voluntat. numer. 22. quem referendo sequuti sunt Ant. Caius in addit. ad Amer. 22.* quem referendo sequuti sunt *Ant. Caius in addit. ad Amer. 22. quem referendo sequuti sunt Ant. Caius in addit. ad Amer. 22.* quem referendo sequuti sunt *

quia communis, *licet contra eam faciant plures rationes ibi per eum relatæ, Petr. Moncad. ibi ad Crot. in addit. litera K. vbi pariter testatur de communi, Socin. regula 419. in 2. fallent. Tiraquell. qui alios plures refert, de legib. connub. l. 9. numero 58. Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. titul. de testibus, rubric. per onas testium aggrediendo, verbo, mulier, numero 75. folio 105. columna 1. in 2 limitatione, & vltra præcitatos de communi etiam testati sunt Bellon. consilio 13. post* numer. 8. Ferran. Vasq. de success. creat. §. 22 numero 4. Tiraquell. de priuileg. pia causse. priuileg. 5. Mantica de coniectur. lib. 6. tit. 3. num. 5. & lar. in §. testamentum, quæst. 6. versat tertio inferter, & quæst. 55. vers. sed quid de iure canonico, vbi, quod ita seruandum est in vtroq; foro, Villalob. in commun. opin. litera M, numer. 144. Vini. in communibus opinionib. verbo, testis esse non potest mulier, num. 4. Soarez in suo thesauro recept. sentent. litera M, num. 260. Ioseph. Ludouic. in commun. opin. conclus. 69. in 3. fallent. Michael Cravs. in tractat. de successio. ex testam. vel ab intesta. §. testamentum, quæst. 18. num. 4. Mascard. de probationib. libro 2. conclusione 763. numero 10. & post numer. 11. vbi etiam refert contrariam opinionem tenentes, prout & eos refert Tiraquell. de ll. connub. d. l. 9. nu. 57. sed à communi non est recedendum.

71 LIMITA IV. In testamento † militis, in quo & mulierem posse in testem recipi, affirmauit additio post glos. in §. testes autem, in verb. neq; mulier, & ibid. Aretin. numer. 1. versicul. vel idem in testamento militis, & ad Aret. Anton. Caus in addit. litera A, versicul. amplio istam conclusionem, & Bauer. numer. 26. Institut. de testament. Zilet. ad Port. in §. possunt, num. 2 litera B, versicul. fallit in testamento militis, Instit. eodem, Deci. in l. fœminæ, numer. 29. in fin. 2 versicul. & pariratione, ff. de regulis iuris, Ripa in tractat. de peste. in rubr. de priuileg. vltim. voluntat. num. 24. Campeg. de testibus. regul. 124. in 3. fallent. Petr. Moncad. ad Crot. de testibus, part. 1. num. 5. litera E, vbi amplisticè, Bauer. in § plane. num. 5. Instit. de testament. milit. * vbi de communi, * sicut illum refert Soarez in suo thesaur. recept. sentent. litera M, nu. 261. & de communi etiam Michael. Crass. in suis commun. opin. lib. 3 cap. 17. q. 8. Ioseph. Ludou. concl. 69. in fall. Duen. reg 314. in 1. limit. Mascar. de prob. lib. 2. concl. 763. num. 12.

72 LIMITA V. In † testamento facto tempore pestis, in quo fœminas adhiberi posse in testes, suadetur ex traditis per Iaf. Alexan. & Bertran. in locis relatis per Duen. regul. 314 n. 2. in princ. dum volunt fœminas in subsidium non repelli à testimonio, de quo & nos diximus supra, n. 8. Sed ... limitationem ex professo defendit Crot. de testibus. part. 1 nu. 11. & 52. vbi testatur, se alias in occurrenti casu ita consuluisse, & obtinuisse, & ibi Pet. Moncad. in addit. litera L. dicit, hanc opinionem esse multùm æquam, & pro ea facit, quia tempore pestis iuris ciuilis * solemnitas non attenditur: secundum * communem, de qua per Rip. in tract. de peste, in vlt. priuileg. Vasq. de succes. creat. § 12. n. 23.

73 Contrarium † suaderi videtur, quia, vt fatetur idem * Crot. de testibus, vbi supra, num. 11. magis * communis Dd. est opinio, quod tempore pestis testamentum fieri non potest cum minori numero testium, quam septem, & dato, quod eo tempore sit diminutus numerus testium de iure canonico, per text. in c. cum esses, de testam. non tamen inde sequitur, quod illi non debeant esse idonei, per id, quod in simili de testamento ruri facto notant scribentes in l. fin. C. de codicill. Et in specie deducit Alex. consil. 70. num. 16. lib. 2. Qui propterea concludit, tempore pestis fœminas non posse esse testes in testamento, quod & idem affirmarunt Dec. consil. 244. Grammat. decis. 62. num. 16. Ripa in tractat. de peste, rubr. de priuileg. vltim. voluntat. num. 19. ver. contrariam sententiam, Ruyn. consil. 20. * volum. 5. vbi de communi, * Anton. Gabriel. lib. 4. rubr. de testament. conclus. 4. num. 5. sicut eos refert Michael Crass. in tractat. de success. ab intestat. vel ex testament. §. testamentum, quæst. 57. numer. 8. qui etiam de veriori opinione testatur, Ioseph. Ludouic. concl. 69. in 2. ampliatione, iuncta 5. fallent. vbi † tamen videtur declarare, hoc non procedere, quod probaretur, quod nec actu, nec potentia masculorum copia eo tempore haberi potuisset, quia tunc admittit, fœminas posse esse testes in testamento facto tempore pestis, ex Ripa, quem allegat in eodem tractat. de peste, in 2. quæst. 2. quæst. princip. num. 21. & ex Bello. in consil. 13. num. 8. & cum hac declaratione potius concordare has contrarias opiniones.

74 Datur † etiam alius casus, in quo proposita limitatio locum habebit sine difficultate, in testamento scilicet eius, qui in ciuitate permansit, vt labenti Reipublicæ subueniret, in quo & fœminas potuisse in testes adhiberi, scripsit Ripa de peste in rubr. de priuileg. vlt. voluntat. num. 75 mer. 22. quem referendo sequuti sunt Ant. Caius in addit. ad Amer. 22. quem referendo sequuti sunt Ant. Caius in addit. ad Amer. in §. testes autem, litera A, post medium additionis, Instit. de ret. testam. Duen. reg. 314. in 2. limit. in fin. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 763. n. 15.

76 LIMITA VI. In † declarando testatoris voluntatem ambiguam, tunc enim cum agatur tantummodo de probatione, & non de solemnitate, iccirco fœminas ad probandum admitti, consuluit Oldrad consil. 297. Domina Stella. num. 7. quem sequuti sunt Natt. in repet. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, num. 173. C. de testam. Duen. reg. 314. in 4. limit. ... orrad. in pract. § 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, mulier, num 75 fol 105. col. 1. in 4. fa. Mantica de coniectur. vlt. voluntat. lib. 2. tit. 16. num. 2. Mascard. de probat lib. 2. conclus. 763. num. 17.

77 AMPLIA hanc † sexam limitationem, vt & idem sit, quando agitur de probando contrariam voluntatem testatoris, prioris voluntatis reuocatoriam: nam tunc pariter fœminæ ad testificandum admittuntur, etsi in testamento admitti nequeant, prout consuluit Bald. in consil. 39. factum, super quo consilium petitur, numer. 3. versicul. præterea ad probandum, lib. 2. quem sequuti sunt Natt. in repet. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, num. 74. C. de testament. Mar. Ant. Bauer. in §. testis autem, num. 11. Instit. de testament. Duen. reg. 314. in 5. limit. qui etiam in id allegat Bald. & Imol. in l. qui testamento, §. mulier, ff. de testam. (sed hos vltimos non reperio in meis libris tale quid ducentes,) sequitur Mascar. de probat. lib. 2. d. concl. 763. num. 18. Qui omnes † reprobant communiter * Alberic. contrarium tenentem in d. §. * mulieri, n. 5. & seqq. 78

79 Sed certe † Alberic. (ni fallor) reprehensione non indiget, & verum dicit, sed bene non loquitur in hisce terminis, quando scilicet agitur de probando, quod testator post testamentum factum suam voluntatem sine testamento reuocauit, sed loquitur, quando agitur de directo ad reprobandum testamentum factum, quod videlicet testator in testamento mandauerat apponi clausulam, vt extenderetur ad dictamen & consilium sapientis, & quod Notarius talem clausulam in testamento non apposuit, vt bene explicat Alberic. ibidem, post numer. 9. Hoc, inquam, casu, vltra alias rationes, ibi per Alberic. relatas, & bene discussas, absurdum est, inquit ipse, quod fœmina non possit esse testis in confectione testamenti, & quod possit in illius destructione. Et addo ego, quod ad reprobandum testamentum, testes maxime non instrumentarii debent esse omni exceptione maiores, & inuulnerabiles, vt infra suo loco dicam, in titul. de fals. quæst. . . . num. . . Ideo non potest ad id admitti fœmina, quæ fragilis, leuis, mendax, & fallax, & periura esse solet, vt probaui supra, num. 4. Sed vbi agitur non de reprobando testamentum, sed quod testator suam voluntatem iam in testamento expositam post testamentum, & alio tempore reuocauit, prout loquuntur Dd. in ampliat. allegati, Alberic. nihil dicit, ideo male per eos intellectus, reprobatione & reprehensione dignus non fuit.

LIMITA

80 LIMITA VII. Huius † tertij casus regulam non procedere, quando statutum requireret in testamento solum numerum duorum aut trium testium. Nam tunc fœmina poterit & ipsa in testem adhiberi, vt per
81 Dec. in l. fœmina, n. 3. ff. de reg. iur. Vbi † tamen secus dicit, quando statutum requireret numerum quatuor aut quinque testium, sequitur Ioseph. Ludouic. in suis commun. opin. concl. 69. in 4. fallent.

82 LIMITA VIII. In † ea fœmina, quæ communiter reputatur pro viro, nam donec detegatur eius verus sexus, adhibita in testamento pro teste erit idonea, sicut si esset vir, vt per Alb. de Malet. in tract. de testib. part. 5. nu 6. Ioseph. Ludou. d. concl. 69. in 7. fallen. allegat Dd. in l. 1. C. de testam.
LAVS DEO.

ARGVMENTVM.

In causa propria, vel in qua testis habet commodum, interesse, aut affectionem, an, & quando, & in quibus casibus à testimonio repellatur.

SVMMARIA.

Ordo propositæ quæstionis, n. 1.
Regulariter in causa sua, vel propria, testis quis esse non potest, num. 2.
Testis in causa propria examinatus, non solum nihil probat, sed etiam omnino repellitur, & sic examinari non debet, n. 3.
Testis habens interesse, commodum, vel incommodum in causa, æquiparatur testi in causa propria, & ideo nihil probat, n. 4.
Testis interessatus, & in causa propria, multo magis repellitur in causa criminali, n. 5. & 6.
Testis repellitur à testimonio propter interesse, etiam quod illud sit secundarium, & in consequentia, n. 7. contra, nu. 8. distingue, & resolue, vt n. 9. 10. & 11.
Testis repellitur à testimonio propter commodum, & interesse, ita vt iudex contrarium arbitrari non possit n. 12.
Testes etiam clerici propter commodum & interesse à testificando repelluntur, n. 13.
Testis vnius inhabilitas resultans ex commodo & interesse, non suppletur ex magna fide alterius testis, nu. 14.
Testis in causa propria, vel in qua quis habet interesse, non potest esse nec rex, nec princeps, n. 15.
Testis etiam propter præsumptum interesse, & propter præsumptam affectionem repellitur à testificando, n. 16. & 17.
Testis qui tractat de se exonerando, & excusando, à testificando repellitur, n. 18.
Quod maximè procedit in criminalibus, n. 19.
Et quid si vnus ex pluribus, qui in rixa interuenerunt, dicit homicidium fuisse commissum non à seipso, sed corrixante, d. nu. 19. & 20.
Testis qui tractat de consequendo honorem, vel laudem, vel deuitando dedecus, vel vituperium, nihil probat examinatus, numer. 21.
Testis, de cuius commodo & interesse agitur aliquo modo, nihil probat, etiam quod de facto proprio deponat, n. 22.
Famulo, vel portitori aut aliter negotiorum gestori dicenti se alteri portasse librum, vel pecunias sibi ad hunc effectum à domino traditas, non creditur, quia tractat de se exonerando, n. 23. & 24. vbi respondet contrariis. Limita 1. hanc conclusionem, quando iste famulus haberet à domino quietationem de consignatis, quia tunc non dicitur agi de illius exoneratione, & ideo creditur, num. 25. Limita 2 in illis portitoribus, qui sunt ad talem vsum destinati, prout sunt bainli, & brentatores, nam istis creditur, etiam quod tractetur de eorum exoneratione, n. 26. declara, vt n. 27. & an istis famulis sutoribus, mulionibus, seu aliis portitoribus, asserentibus, res sibi consignatas fuisse derobatas, credatur, n. 29.
Testis propter solam affectionem repellitur à testificando, num. 29. quod procedit non solum in criminalibus, sed etiam in criminibus exceptis, puta, hæresis, læsæ maiestatis, & similibus, n. 30. item procedit in causa matrimoniali, n. 31. & seqq.
Testis nimis affectare deponens, non probat, n. 33.
Testis, qui in sua depositione magis benevolum, & affectionatum producenti, quam alteri parti se ostendit, suspectus redditur, n. 34.
Testis nimis animose deponens, pariter suspectus est, nu. 35. & 36. vbi etiam, quando dicatur nimis animose deponere.
Testis nimis verbosus in sua depositione, dicitur affectare, & animose deponere, ideo suspectus est, n. 37.
Testis nimis cito respondens, & repentinè loquens, suspectus est, numer. 38. & 39. vbi etiam de respondente lectum sibi articulum.
Testis in respondendo morosus, præsumitur dubius, & incertus, & sic suspectus reputatur, n. 40.
Testis habens causam similem à testificando repellitur nu. 41. Limita 1. vt solum procedat hæc conclusio in ea causæ similitudine, ex qua commodum aut interesse ipsius testis oritur, alias secus, n. 43. Imo non omne commodum, aut interesse, vel affectio, testem isto casu repellit ob causæ similitudinem, sed iudicis arbitrio remittitur, n. 44. Limita 2. quando testis protestetur ex decisione causæ, in qua deponit, nolle consequi commodum in sua, n. 45.
Testis qui vnius partis potius quam alterius victoriam desiderat, non est idoneus, nu. 46. vbi ampliatur etiam in causa matrimonij, sed contra, n. 47. declara, vt d. n. 47.
Testes in eadem causa vel lite consortes, seu adhærentes, à testificando repelluntur, n. 48. Amplia etiam finita adhæsione, & sic etiam causa & appellatione deserta, n. 59. Limita de consensu partium, n. 49.
Testis habens interesse in causa, admittitur ad testificandum, quando protestatur & denuntiat eius interesse, num. 51 seq. verum nec isto casu dicitur testis omni exceptione maior, numer. 53.
Testes multum legales, & fide digni, admittuntur ad testificandum, etiam quod interfit aliqualiter ipsorum, vel aliqualem habeant ad causam affectionem, n. 54. & 55.
Testis propter modicum interesse, & propter modicam affectionem, non repellitur à testificando, n. 56. & 57.
Testis in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, admittitur, etiam quod de eius commodo vel interesse agatur, laude consequenda, vel vituperio vitando, n. 58. contra, n. 59. Distingue, vt n. 60. & 61.
Testes instrumentarij possunt esse etiam illi, qui in eo habent aliquod interesse & commodum in consequentiam, sed non principaliter, nu. 62. & 63. vbi etiam, quid si vni ex correis debendi fit factum instrumentum quietationis, in quo præ[illegible] interuenit alter correus.

QVÆSTIO LX.

OPPONITVR VIII. contra testes, quod † sunt interessati, & affectionati ad causam, item quod deponunt in causa propria: quæ quidem generalis oppositio plures alias subalternas, & speciales oppositiones sub se continet, quas vt figillatim discutiamus; Primo hic ponam regulam generalem cum suis ampliationibus & limitationibus pariter generalibus: deinde ex proposita regula faciam plures illationes, & in vnaquaque illatione formabo etiam suam regulam, & illam ampliabo, & limitabo particulariter soluto more, & ordine. Sic enim, amice Lector, in ista testium vasta, ac forsan etiam cõfusa per Dd. materia, ordinatim procedendo omnia bene ad saturitatem, annuente Deo Opt. Max. explicabuntur.

1 REGVLA sit, quod † in causa propria quis testis esse non potest, cum absurdum nimis in iure reputetur, quod quis sit actor & reus simul. Iura sunt aperta in l. nullus, ff. de testibus, in l. omnibus, & vtrobiq; communiter * Dd. * omnes, C. eodem, & in cap. insuper, in vltimo verbi, extra, eodem tit. & per tura hanc firmarunt regulam Specul. in tit. de testibus, num. 78. vers. item quod est testis in re, vel causa sua, Bald. in d. c. insuper, num. 6. Nepos de Monte Alba. in tract. de testib. nu 40

M* muta

iuncto num.73. Feder. Schenck de testibus, nu.36. Rutric. de testib. num.23. Ang. de Perus. in quæst. an fœmæ possint esse in officio triumphali, n.7. Iacob. Ægid. de testibus, n.7. Aym. de reprobat. testium, num.84. ver. propriam causam, Fulgin. de exceptionibus, in summario, vbi, quod sæpe pernitiosum esset exemplum, in hac causa propria testem admittere, Iason in l. dictantibus, nu. 2. adquidam, verſic. contrarium tenetur, C. de testam. Rebuff. in d. l. dictantibus, n.6. Rom. conſ. 382. num. 2. Affict. deciſ. 400 n.7. Anan. conſ. 99. n.2. Bertran. conſ. 118 num. 3. lib. 2. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſſ. ciuil. rubric. de teſtibus, in parte, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, teſtis in re propria. fol. 92. nu. 47. Rocalle appellat. in nouis, deciſ. 52. n. 1. verſ. at nullus poteſt eſſe teſtis in cauſa propria, Socin. conſ. 422. in prin. Hieron. Magon. deciſ. Lucen. 80. num. . . Boſſ. in tit. de oppoſ. contra teſt. nu. 55. Io. Mar. Montic. in ſuo repertorio teſtium, fol. 58. colum. 1 verſ. 3. verbo, teſtis pro ſe ipſo, vbi plures alios adducit concordantes, Nouell reg. 216. nu. 42. Roland. conſ. 98. nu. 1. lib. 4. & conſ. 95. n. 13. cod. lib. Bertaz. conſil. 170. nu. 7. lib. 1. Natta conſ. 473. nu. 4. vbi ampliat, etiam quod teſtis ſit in mortis articulo conſtitutus, Barſat. conſil. 135. n. 19. & conſ. 175. nu. 24. lib. 2. Hector Æmil. in tract. de teſtib. verbo, teſtis actor, fol. 35. n. 1. ſeqq. Et iſta regula non ſolum eſt communiter * recepta, sed contradictorem, quem viderim, non habet. *

5 AMPLIA I. propoſitam † regulam, vt teſtis in cauſa propria examinatus, non ſolum non ſit idoneus, & nihil probet, ſed etiam examinari non debeat, *vt per Bald. in d. l. omnibus, C. de teſtibus, ponderando illa verba in textu poſita, ibi, dicendi teſtimonia facultatem iura ſubmouerunt, quod & voluit Florian. in l. nullus, in princ. ver. & ſic patet. ff. eod. reprobato Io. Andr. contrarium tenente, in c. ex parte, extra, eod. Nec ab iſta ampliatione diſſentit Conrad. in pract. vbi ſup. d. verbo, teſtis in re propria. n. 47. in prin. fol. 93.*

4 AMPLIA II. Quia † cauſa propria dicitur etiam illa, in qua quis commodum aut intereſſe aliquo modo habet, l. 1. §. *in propria cauſa, ff. quando appellandum ſit, & intra quæ tempora.* Ideo teſtis habens in cauſſa intereſſe, commodum, vel incommodum, repellitur à teſtimonio dicendo, non aliter, ac ſi cauſa eſſet propria, *Odofred. in l. omnibus, n. 1. verſ. & dicitur res propria, C. de teſtibus, & in l. nullus, in prin. ver. & dicitur res ſua, ff. eod. Bald. in l. dictantibus, num. 4. C. de teſtamen. Nell. de teſt. n. 105. Iacob. Ægid. de teſt. n. 12. Franc. Curt. de teſt. concluſ. 4. n. 14. Aufrer. de reprobat. teſt. n. 8 4. verſ. & dicitur cauſſa propria, Feder. Schenck de teſt. nu. 36. Bened. de Vad. in addit. ad Lanfr. de Orian. in tract. de teſtibus, num. 68 litera Q. ver. & adde quod quotieſcunque, Boſſ. in tit. de oppoſ. teſtes, num. 55. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſſ. ciuil. tit. de teſtibus, rubric. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, teſtis in re propria, num. 47. in princip. Nouell. regul. 216. num. 71. Herc. in tract. de negatiua, num. 215. Oſaſc. deciſ. Pedemont. 79. num. 40. & conſil. 66. num. 11. Aymon conſ. 99. nu. 2. Io. Sichard. in d. l. omnibus, num. 2. ver. dicitur autem res propria, Ioan. Mar. Monticell in ſuo repertorio teſtium, verbo, teſtis pro ſe ipſo, fol. 58. colum 2. ver. 4. vbi plures alios adducit concordantes, Bruner. à Sole in ſuo conſil. crimin. numer. 99. ad fin. vbi pariter, & alios refert Bertaz. conſ. 124. num. 3. & conſil. 517. num. 12. & conſil. 334. num. 1. & conſil. 531. numer. 4. Maſcard. de probat. lib. 3. concluſ. 1357. num. 1 & 2. Rota coram Domino Cæſare de Graſſis deciſ. 72. numer. 6.* Ex quibus & hanc ampliatio- * nem eſſe communiter * receptam, nec etiam contradictorem, quem viderim, habere, facile affirmare poſſum.

5 AMPLIA III. Vt † predicta procedant multo magis in criminalibus, in quibus cum certum ſit in re probationes requiri exactiores, & inciſiores, quam in ciuilibus, hoc ideo ratione commodi & intereſſe te- 6 ſtem repelli à teſtificando, & admiſſum † nec etiam facere indicium, poſt alios, quos allegat, reſoluit Bertaz. conſ. 236. nu. 16. & 17. lib. 1. & ibi Cland. in addit. C. teſtatur * de magis communi * opinione. Pro qua etiam optime faciũt ea, quæ mox ſubiicit de accuſatore in 1. *limus* 9. illat. n. 64.

AMPLIA IV. Etiam † quod intereſſe ſit ſecunda 7
rium, & in [illegible], ſecundum gl. in l. omnib. in verb. in re propria. C. de teſtib. Anan. ibid. num. 1. verſ. ſed nec hæc ſatisfac[illegible], quando num. 2. vbi quod attendidur etiam commodum conſequentiæ, & quod cauſſa dicitur propria, tam quando principaliter, quam quando ſecundario commodum ſpectat ad teſtem, & idem dicit ibidem Ioan. Sichard. n. 1. verſ. quod dixi [illegible], (licet ſecus affectus in commodo in conſequentiam per longum tractum,) Odofred. ibidem n. 1. verſ. & idem eſt in cauſſa propria ſecundario, &c. Et in hac eadem opinione (licet contrariam dixerit communem) tanquam vltimo loco per eum relata reſidere videtur idem Sichar. in l. dictantibus, n. 7. verſ. quæ mihi profecto, & c. n. 8. & 9. C. de teſtam. vbi bene comprobat, & reſpondet textui in §. legatarius, Inſtit. eod. & pariter cum hac eadem opinione ſic, vt ſupra, vltimo loco etiam per eum relata, pertranſire videatur Iaſ. in d. l. dictantibus, n. 6. in fin. verſ. mihi videtur, quod iſta concluſio, & nu. 7. & ſeq. Ang. de Perus. inter tract. diuerſ. de teſtib. in q. an frater poſſit eſſe teſtis in cauſſa criminali, n. 7. Cephal. conſ. 65. n. 37. Brun. à Sole in ſuo conſil. crim. n. 98. verſ. quæ ratio habet locum, vbi plures alios allegat concordantes, Rolan. conſ. 98. n. 32. ver. nec obſtat, volum. 4. vbi teſtatur de communi * opinione, licet contra- * rium tenuerit ibid. n. 2.

Contrarium, † quod imo commodum & intereſſe, 8 in conſequentiam non repellat teſtem à teſtificando, voluit alia gl. in l. nullus, & ibidem Flor. in princ. ver. in gl. illa, & c. ff. de teſtibus, Portius in §. legatarius, nu. 5. & ibidem Aret. in prin. in 2. notab. Tob. Non. n. 3. Inſtit. de teſtam. Doc. in c. in ſuper, nu. 17. extra, de teſtib. Cure. in addit. ad Alex. in l. dictantibus, litera A, C. de teſtam. Iaſ. ibidem n. 4. ſeqq. Ioan. Sichard. n. 6. & 7. vbi bene loquitur, & teſtatur de communi, * Nell. de teſtib. n. 105. * ver. fallit, ſi non ſenſit, Herculan. in tract. de negat. n. 215. Aymon conſ. 73. n. 31. Roland. conſ. 98. n. 2. lib. 4. Tiraq. in tract. res inter alios acta, fol. 3. à tergo, verſ. hac limitatio, vbi alios plures adducit concordantes, Stephan. Lamberten. in tract. de contract. eorum, & c. gloſſ. 10. n. 14. vbi pariter alios refert, & de * communi * teſtatur Roland. conſ. 72. nu. 4. lib. 2. vbi alios relatis ſimiliter teſtatur Roland. conſ. 72. nu. 4. lib. 2. vbi alios relatis ſimiliter teſtatur de communi, Bertaz. conſ. 196. num. 27 lib. 1. Boſſ. in tit. de * oppoſit. contra teſtes, n. 123. ſeq. Oſaſc. deciſ. Pedemont. 99. nu. 13. iuncto n. 38. Hippol. Riminald. conſ. 409. n. 28. ſeqq. lib. 4. Burſat. conſ. 82. n. 32. lib. 1. & conſ. 103. n. 24. lib. 2. Io. Mar. Mont. in ſuo repert. teſt. fol. 69. col. 1. ver. fin. Maſcard. de probat. lib. 1. concluſ. 318. n. 4. & lib. 3. concl. 1357. num. 69. ſeq. vbi etiam de communi, & c.

Pro reſolutione potes dicere, † quod commodum 9 in conſequentiam teſtem non repellit in totum, ſed tantum ei diminuit de fide, *ſecundum Abb. in c. in ſuper, n. 2. col. 2. in fin. verſ. & licet ſit dubium, extr. de teſtib.* Et hæc non eſt mala opinio, cum qua pertranſire videtur Hippolyt. Rimin. *d. conſ. 409. n. 28. ſeq. in 4. vol.*

Vel diſtinguas, † quod ſi intereſſe & commodum 10 teſtis eſt certum, vel, vt alij dicunt, neceſſarium, vel ſecundum alios, & immediatum ex eadem ſententia proueniens, tunc illud teſtem à teſtificando repellit, etiam quod ſit in conſequentiam, ſecus ſi ſit incertum, & non neceſſarium, licet poſſibile. Item ſecus, ſi immediatum ex eadem ſententia proueniens, ſed mediatum, & per longum tractum, *Bald. in l. dictantibus, nu. 3. in fin. C. de teſtamen. & in l. qui teſtamento, in prin. verſ. ſed ſolutio eſt, ff. eod. Feſtyn. in c. in ſuper, n. 6. ad fin. iuncto num. 7. extra, de teſtib. Adden. ad Abb. in d. c. in ſuper, num. 9. litera E, verſ. item quandoque teſtificatur. Nell. de teſtib. nu. 105. ver. vel dic, vbi exemplificat hanc diſtinctionem, Oſaſc. deciſ. Pedemont. 99. num. 19. vbi bene loquitur Ioan. Sichard. in l. omnibus, num. 3. verſic. quod intelligitur. de teſtib. & inſt. parentes, num. 5. verſic. ſufficiendum omnino eſt, C. eodem.*

Verum † in omni caſu commodum & intereſſe in 11 conſequentiam etiam mediatum, & per longum tractum teſtis fidem diminuit, etſi eum à teſtificando non repel-

repellit, indubitanter teneas, *per ea, quæ ſcripſi ſupr. num. 9.* & de habente conſimilem cauſam, dicam *infr. n. 41.*

12 AMPLIA V. Vt † licet arbitrio iudicis remittatur, an, & quando propter affectionem teſtis à teſtificando repellatur, non tamen remittitur, an propter commodum poſſit, nec ne, teſtis teſtificari: nam dato illius intereſſe & commodo, expeditum eſt in iure, abſque iudicis arbitrio, quod non poſſit, *Bald. in c. cum nuntius, nu. 1. verſ. & nota, quod commodum, extra, de teſtibus, Felyn. in c. inſuper, poſt num. 5. verſ. & dic, quod commoda, Maſcard. de probat. lib. 1. concl. 1357. n. 17.*

13 AMPLIA VI. Vt † ratione commodi & intereſſe, etiam clerici à teſtificando repellantur, licet enim regulariter clerici laicis in teſtificando præferri ſoleant, attamen & ipſi cum de eorum commodo & intereſſe agitur, teſtimonium dicere non poſſunt, *ex Ruin. in conſ. 137. n. 13. vol. 5. quem ſequitur Menoch. conſ. 45. num. 26.* Et eſt ratio, quia etiam clericorum oculi ſolent obcœcari, quando ſuis (ergo multo magis quando ſibi ipſis) fauere volunt, *ſecundum gl. in c. peruenit, 1. q. 3. Aliat reg. 2. præſumpt. 29. nu. 2. Ioan. Iacob. de Leuar. inter conſilia Brun, conſil. 114. nu. 117. quos in propoſito referendo ſequitur Maſcar. de probat. lib. 3. d. concl 1357. n. 56.*

14 AMPLIA VII. Vt † licet alias teſtis vnius inhabilitas ſuppleatur ex magna habilitate alterius, quando tamen inhabilitas reſultat in intereſſe & commodum ipſius teſtis, tunc alterius habilitas aut dignitas illam non ſupplet, *Soc in l. ſi quis ita, n. 6. col. 3. verſ. & ex communi opinione colligitur vnum. ff. de reb. dub. Rolan. conſ. 98. nu. 24. ſeq. lib. 4. Brunor. à Sole in ſuo conſ. crim. num. 98 poſt med. Bertaz. conſ. 178. num. 8. lib. 2.* Et eſt ratio, quia commodum & intereſſe teſtem prorſus & omnino repellit, ergo non poteſt ex alterius dicto ſuppleri, iuxta generales regulas, de quibus infra in materia teſtis inhabilis, *q. 62. n. 318. & 341.* Quod intellige, quando intereſſe eſt principale, ſecus ſi ſecundarium, quia tunc datur ſuppletio ex aliis, *prout bene diſtinguendo conſuluit Hippolyt. Riminin conſ. 409. n. 28. ſeqq. lib. 4.*

15 AMPLIA VIII. Vt † nec Rex, aut Princeps, poſſit eſſe teſtis in cauſa propria, vel in qua habet intereſſe, aut commodum, *Dec. conſ. 410. n. 10. Pariſ. conſ. 15. n. 4. vol. 2. Franc. Curt. Papien. in tract. de teſtib. concl. 4. nu. 14. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſ. ciuil rubr. de teſtib. in parte, perſonas teſtium aggrediendo, verbo, teſtis in re propria, fol. 92. n. 47. verſ. amplia hanc concluſionem, Ioan. Mar. Montic. in ſuo repert. teſtium, verbo teſtis pro ſeipſo, fol. 58. col. 2. verſ. 2. & verſ. 3. vbi etiam remiſiuè, quid de Papa.*

16 AMPLIA IX. propoſitam † regulam, vt procedat non ſolum in vero intereſſe, ſed etiam in præſumpto: ſufficit enim ad repellendum teſtem à teſtimonio, vt præſumatur ipſum habere intereſſe in cauſa, in qua deponit, etiam quod non appareat certitudinaliter, *vt* 17 *nunc.* Sic † in ſimili, & præſumptam affectionem in teſte idem operari, quod expreſſa, ſcripſerunt Aym. *conſil. 28. n. 4. Ioan. Mar. Montic. in ſuo repert. teſtium. verbo, impugnatur teſtis, quia habet affectionem ad cauſam, fol. 258. col. 2. verſic. fin.* vbi loquitur in veriſimili affectione, & *concordantes allegat Maſcar. de probat. lib. 1. concluſ. 307. n 3. Hector Æmil. in tractat. de teſtibus, verbo, teſtis affectionem habens ad cauſſam, n. 4. fol. 104. part. 1.* & latius dicam de hac materia *infr. numer. 29. in 15. ampliat.*

18 AMPLIA X. Vt † ratione intereſſe repellatur à teſtificando etiam teſtis, qui tractat de ſe exonerando, vel exculpando, *vt ex allegatis per Alb. in tract. de teſtibus, c. 4. n. 15. Lanfran. de teſtibus, num. 68. & ibi additionator, lit. Q.* vbi inuehit, *& exclamat, contra quendam aſſeſſorem, qui contrarium iudicauit in cauſa contra ipſum. Franc. Curt. de teſtib. concluſ. 58. num. 18. Campeg. de teſtib. reg. 55. verſ. dic primo, Boſſ. in tit. de oppoſit. contra teſtem, num. 57. Grammat. conſil. 35. numero 33. vbi alios refert, Aym. conſ. 99. num. 2.* vbi, quod iſto caſu cauſſa dicitur propria, *Prob. ad Ioan Monach. in c. Romana. num. 4. in fin. verbo, repellantur, de teſtibus, in 6. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſſ. ciuil. tit. de teſtib. rubr perſonas teſtium aggrediendo, verbo, teſtis in re propria. fol. 93. colum. 1. numer. 45. in 5. limitat. vbi etiam & concordantes adducit, Hippol. Riminald. inter conſil. crimin. diuerſ. conſil. 82. numer. 23. lib. 2. idem Riminal. conſ. 315. num. 7. lib. 3. ſuorum conſil. Viui. in commun. opin. verbo, teſti deponenti pro ſua exoneratione, vbi teſtatur de communi * opinione, Bertaz. conſil. 60. num. 9. lib. 1. & conſ. 499. n. 17. lib. 2. Rota coram Domino Cæſare de Graſſis deciſ. 72. n. 7.*

AMPLIA XI. (Et hæc ampliatio reſpicit præce- 19
dentem ampliationem particulariter,) vt teſtis, qui tractat de ſe exonerando, multo minus probet in criminalibus, & ideo ſi vnus ex pluribus in rixa, puta interuenientibus, vel de aliquo delicto inter plures imputatus, alium pariter imputatum inculper, ſe exculpando, nihil probat contra inculpatum, *ex allegatis per Brunor. à Sole in ſuo conſil. crim. num. 98. ad finem, verſic. quod autem ſint, & num. 99. vbi loquitur in crimine furti, Iaſ. ob. Port. Imol. conſ. 96. n. 10.* vbi loquitur in crimine falſitatis, *Hippol. Riminal. d. conſil. crim. diuerſor. 82. numer. 23. lib. 2.* vbi ampliat etiam in teſte, qui ſit publicus officialis, *Bertazzol. conſ. 60. n. 9. & conſ. 225. n. 47. ſeqq. lib. 1.* vbi, quod tale dictum non facit indicium ad torturam, & *conſ. 71. nu. 28. eod. lib. 1.*

Sed † ante iſtos vide bene loquentem Alber. de Ma- 20
let. *in tract. de teſtibus, cap. 4. numer. 68.* vbi ponit caſum, in quo dicatur, quatuor homines aliquem in domo occidiſſe: & conſtat de corpore occiſi, an acculator potuit aliquem ex illis quatuor in teſtem producere? Concludit ibi ſecundum Ioan. Andr. (reprobata opinione Speculat. volentis, quod ſic in ciuilibus, ſecus in criminalibus,) quod ſi accuſator omnes illos quatuor accuſat, non vtique poteſt eos in teſtem producere, ſed ſi vnum ſolum accuſet, nihil impedit, quin reliquos inducat, *refert & ſequitur Campeg. de teſtibus, regula 86. in 3. fallent.* Et ratio diſtinctionis infertur ex præmiſſa ampliatione: quia primo caſu cum omnes ſint inculpati, faceret vnum inculpari alium ad ſe exculpandum: in ſecundo verò caſu non inculpati poſſunt alium inculpare, quia de eorum exculpatione & exoneratione non tractatur. Et iſta eſt veritas, *ſecundum Alber. & Campeg. in locis præcitatis.*

AMPLIA XII. Vt † de commodo & intereſſe te- 21
ſtis agi dicatur, non ſolum, quando tractatur de illius exculpatione, & exoneratione, vt præcedenti ampliatione, ſed etiam ſi tractatur de conſequendo honorem, & laudem, vel de vitando dedecus & vituperium: hoc enim caſu teſtis examinatus nihil probat, *ſecundum Prob. ad Ioan. Monach. in c. Romana, num. 4. verſ. ſed vituperatum, & ibi etiam Franc. num. 4. in fin. de teſtib. in 6. Abb in cap. cum dilecti, num. 12. de elect. Mill. in ſuo repert. in verbo, teſtis, numer. 207. Alex. conſ. 141. num. 9. lib. 1. & conſ. 86 num. 9. lib. 2. Corn. conſ. 67. num. 3. voluu. 1. & conſ. 217. numer. 6. volum. 4. Curt. iun. conſ. 165. numer. 21. part. 2. Boſſ. in tit. de oppoſit. contra teſt. num. 120. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in can. ciuil. tit. de teſtibus, §. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, teſtis in re propria, poſt num. 47. fol. 93. col. 1. in prin.* vbi, quod iſto caſu teſtis dicitur deponere in cauſſa propria, *Cephal. conſil. 65. num. 24. lib. 1. Oſaſc. deciſ. Pedem. 79. num. 40. & conſ. 64. numer. 48. & conſ. 65. num. 27. & conſ. 66. numer. 24. lib. 1. Ioan. Mar. Montic. in ſuo repert. teſtium, fol. 59. col. 1. verſ. 2. & 3. Maſcard. de probat. lib. 3. concluſ. 1357. n. 3.* Ex quibus ſine dubio hanc ampliationem communiter * receptam eſſe à * Dd. nemo negabit.

AMPLIA XIII. Vt † licet alias (vt ſuo loco dicam) teſtis in facto proprio deponens bene probet, non tamen probabit etiam, quod de facto deponat pro-

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa

prio, si agatur de illius commodo, vel incommodo, laude, vel dedecore, aut de ipsum exculpando, aut exonerando, *vt per Alex. ad Bart. in l. deferre, §. item decreuerunt, in verbo, deferre, littera A, vers. & ad prædicta nota, C. de iure fisci, Octau. Cacheran. cons. 66. nu. 24. lib. 1. & alios recenset recentiores, Ioseph. Ludou. in suis commun opin. concl. 70. ver. intellige, & declara, & dixi infr. q. 63. n. 211.*

23 AMPLIA XIV. Et † illatiuè expręcedenti ampliatione, vt propterea non credatur famulo portitori, negotiorum gestori, seu alteri cuiuisve personæ dicenti, se portasse Titio librum, pecunias, seu alias res sibi ad hunc effectum à Mæuio consignatas: tractat enim sic dicendo de se exonerando, ideo fidem non facere, * communiter * receptum est per Dd. *vt videre est apud Bart. in l. omnibus, nu. 7. ver. ego fecit se procuratorem, & ibid. Salyc. n. 6. ver. cui assentit Bart. C. de test. idem Bart. in l. deferre, §. item decreuerunt, num. 2. vers. exemplum ego volo, ff. de iure fisci, Florian. in l. fin. n. 1. ver. exemplum, volo probare, ff. de test. Iacob. de S. Georg. in l. nullus, n. 2. vers. accipe exemplum. ff. de testib. Felyn. in c. cum à nobis, n. 14. in fin. & ibi Anton. de Butr. n. 13. vers. vt si testetur se soluisse pecuniam, extra de testib. Abb. in cap. insuper, num. 8. vers. exemplum ego volo probare, extra, eodem, Gemignan. in cap. Romana, num. 13. ad finem, de testibus, in 6. Auferet. de reprobat. testium, num. 43. in fin. vers. adde, quod famulus, & numer. 83. ad finem, Alberic. de Malet. in tract. de test. cap. 4. num. 14. in fin. Lanfranc. de test. b. num. 67. in fine, versic. & per hoc infert Bart. Campeg. de testib. num. 93. in 5. fallent. ver. secus si vellem, Grammat. cons. 35. num 33. Ruin. cons. 105. num. 2. lib. 4. Vinc. in commun. opin. verbo, tenet deponenti pro sui exoneratione, Hippol. Riminald. cons. 315. num. 5. seqq. lib. 3. vbi bene consuluit Ioan. Marian. Monticell. in suo repertor. test. verbo, famulus, fol. 35. colum. 2. vers. 2. Mascard. de probat lib. 2 & conclus. 758. * num. 2. & lib. 3. conclus. 1232. num. 31. vbi testatur de * communi*

24 *opinione.* Et licet † in contrarium facere videatur exemplum positum per Salyc. *in l. omnibus, numer 6 ad fin. versic. cum peteres à me centum mutuo, &c. C. de testib. quem in proposito refert Campeg. de testib. reg. 63. in 4. fallent.* non per hoc tamen recedas à proposita ampliatione, quia exemplum Salyceti reuera non est contrarium, sed diuersum, *vt bene explicat Iac. de S. Georg.* quem omnino videas, *in l. nullus, n. 2. ver. quod limitat, ff. de testib.*

25 LIMITA I. Hanc † decimam quartam ampliationem non procedere, quando famulus, vel is, qui librum seu pecunias sibi consignatas alteri portauit, haberet à consignante quietationem de consignatis per eum, ita quòd esset tutus, quod nō posset amplius molestari ex huiusmodi occasione: tunc enim non dicitur agi de illius exoneratione, & propterea illius testimonio standum erit. Sic enim pro cautela tradidit Tho. Depolua. *in addit. ad Bart. in l. deferre, §. item decreuerunt, lit. D. in verbo, remanet oblig.* qui tamen loquitur per verbum *forte. ff. de iure fisc.*

26 LIMITA II. Eandem † decimam quartam ampliationem non procedere in illis personis, quæ faciunt particularem artem portandi, puta vinum & frumentum, vt sunt baiuli & brentatores; nam istis, etiam quod de exonerando tractare videantur, plene tamen creditur, ex quo viuunt ex huiusmodi arte, & consueti sunt talia facere, fuit originalis doctrina Papien. *in forma opposit. sont. test. post publ. gl. in facto eorum proprio, col. fin. nu. 7. ver. denig, quare, quem sequuti sunt Franc. Curt. Papien. in tract. de testib. concl. 38. nu. 31. ver. vide tamen, Boss. in tit. de oppos. contra testes, numer. 57.* vbi, quod Doctores Collegij Mediolani semper habent in ore hoc dictum Papien. *Ioan. de Anmic. cons. 41. num. 8. Campeg. de testib. reg. 63. in 7 fallent. Cornaz. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil. tit. de testib. rubric. vers. personas testium aggrediendo, verbo, testis in re propria, num. 47. fol. 93. colum. 2. in princip. Borgnin. Fuizanen. decis. 37. numero 42. Mascard. de probationib. lib. 3. conclusione 1357. numer. 61.*

Vide † tamen omnino Hippol. Riminald. *consil. crim. diuersor. 82. num. 23. versicul. nec vera est, lib. 2.* vbi declarat prædictam doctrinam Papien. *& inter sua consilia, lib. 2. consil. 120 num. 1. iuncto num. 11. seqq.* vbi pluribus demonstrat hanc Papien. doctrinam, vel veram, sed saltem non procedere, quando portitor pateretur aliquem alium defectum. 27

Et † an istis famulis, tutoribus, mulionibus, seu aliis portitoribus, asserentibus sibi res consignatas fuisse derobatas credatur, dicam in materia furti, suo loco. 28

AMPLIA XV. Vt † non solum commodum & interesse testem à testimonio repellant, verum etiam sola affectio id tuli operatur, *c. accusationes, vel testes suspecti, 3. q. 5. Abb. in c. insuper, num. 9. vers. dubium est pulchrum, extr. de test. & in c. videtur, ad finem, qui matrim. accus. poss. Dec. cons. 133. visis processu & sententia colum. 3. versicul. confirmatur hoc, quia patet, & consil. 311. visis diligenter, num. 3. vers. vlterius, &c. Iaf. in l. dictantibus, num. 6. in fin. C. de testam. Franc. in cap. Romana, num. 4. in fin. de testib. in 6. Ripa respon. 3. visis, lib. 4. decretal. num. 6. Aymon consil. 281. num. 4. lib. 2. Paris. consil. 58. num. 17. & seq. lib. 4. Camp. de test. reg. 312. Socin. iun. consil. 88. circa præsentem consultationem, num. 25. lib. 2. Bursat. cons. 116. num. 23. & consil 322. num. 8. Hippol. Rimin. consil. 26. num. 42. lib. 1. Menoch. consil. 49. numer. 21. lib. 2. Matth. Gribald. de test. & probat. 10. nu. 10. Octau. Cacheran. consil. 65. nu. 28. Bottaz. cons. 170. n. 7. & consil. 251. num. 13. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertor. testium. fol. 258 colum. 2. ver fin. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1357. num. 3. Hector Æmil. in tract. de test part. 1. verbo, testis affectionem habens ad causam, fol. 103. in fin. num. 2. 3. 20. & 22.* 29

AMPLIA hanc † decimam quintam ampliationem, vt procedat non solum in criminalibus, sed etiam criminibus exceptis, puta hæresis, læsæ maiestatis, & similibus, in quibus & testes propter affectionem non esse idoneos, consuluit Oldrad. *cons. 210. incip. regularis, n. 7. Aym. cons. 281. sub nu. 4. quos referendo sequitur Hector Æmil. vbi sup. d. verb. testis affectionem habens ad causam, n. 26 fol. 109.* 30

AMPLIA rursus † eandem decimam quintam ampliationem, vt procedat etiam in causa matrimoniali, in qua testem propter affectionem repelli, scripserunt Abb. *in c. videtur, in fin. ibi, nisi appareat, quod ficta affectet illud matrimonium, extra, qui matrim. accus. poss. Alexan. consil. 153. visis narratis in themate, num. 6. lib. 5. Dec. consil. 133. visis processu & sententia, col. 3. ver. confirmatur hoc, & consil. 31. visis diligenter attestationibus, num. 3 ver. vlterius etiam concurrit, Aym. cons. 281. sub n. 4. vers. nec dicatur admitti, Hector Æmil. de testibus, d. verbo, testis affectionem habens ad causam, num. 27. folio 110 part. 1.* 31

Et in † teste, qui multum affectauit, vt matrimonium sortiretur effectum, quod propter illam nimiam affectionem non multa fides sit ei adhibenda, consuluit Alex. de Neuo *cons. 35. n. 7. seqq. inter consilia matrimonialia, lib. 1. & inter eadem consilia, Ant. Rub. cons. 73 nu. 6. & Sigism. Brunel. cons. 74. nu. 5. & cons. 49. nu. 23. & consil. 70. nu. 19. & 20. eod. lib. 1. Hector Æmil. vbi supr. d. verbo, testis affectionem habens ad causam, num. 31.* 32

AMPLIA XVI. principalem † huius quæstionis regulam, (& hæc ampliatio cum quinque sequentibus venit illatiue ex præcedēti decimaquinta ampliatione,) vt cum in teste nimis affectate deponente affectio præsumatur non mediocris: hoc ideo illi ob talem affectatam depositionem fidem non esse adhibēdam, probarunt plures relati per Io. Mar. Montic. *in suo repert. test. fol. 258. col. 2. ver 6. Octau. Cacheran. cons. 64. n. 39.* 33

Hinc † testem, qui in sua depositione se magis benevolum & affectionatum producenti ostendit, quam alteri parti, suspectum reputati, & non integrum, aut idoneum, consuluerunt Anchar. *consil. 227. ad corroborationem, colum. fin. Alex. consil. 152. in causa & Iste num. 8. vers. diminuitur etiam de fide, lib. 7. Dec. cons. 105. diligenter consideratis,* 34

ratis, sub num. 5. col. 4. in fin. ver. accedit etiam, quod iste est benevolus, lib. 1. Matth. Gribal. de testib. & probat. nu. 15. fol. 225 Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. d. verbo, affectionem habens ad causam, n. 25. fol. 105. 109.

35 AMPLIA XVII. Vt † propter præsumptam affectionem reputetur etiam suspectus, & non idoneus testis nimis animose deponens, *Bald. in l. testium, num. 17. vers. circa quartam, C. de testib. Alex. cons. 15. viso processu inquisitionis, num. 4. lib. 3. Anchar. cons. 227. ad corroborationem, ante finem, ibi, arctius etiam, &c. Corn. cons. 232. diu est, quod alias consilus, colum. pen. num. 4. vers. videtur etiam ex alio, lib. 1. Iaf. cons. 167. in istis inquisitionibus, numer. 5. ad fin. ver. item dictus Nicolaus, lib. 4. Socin. cons. 229. primo aspectu, num. 6. versic. quinto confirmatur, Aym. cons. 2. num. 6. & cons. 249 num. 4. ver. saltem negari non potest.* vbi voluit, non esse credendum testi affirmanti id, quod vere sciri non poterat:

36 tunc † enim dicitur nimis animose & audacter deponere, quod & ante eum voluit Calcan. *cons. 25. circa medium,* dicens, quod testis tunc dicitur animose deponere, quando in fauorem producentis constanter asseuerat illud, quod certitudinaliter scire non poterat, *sequitur Gribal. de testib. & probat. num. 11. seqq fol. 223. addo pro hac eadem illatione Roland. cons. 7. num. 20. lib. 1. & cons. 27. nu. 22. lib. 3. Horat. Lucium inter cons. crimin. diuers. cons. 161. ad ostendendam innocentiam, num. 25 lib. 1. Menoch. cons. 31. num. 26. & 27. lib. 1. Bursat. cons. 20. n. 60. lib. 7. & cons. 116. nu. 23. eod. lib. Octau. Cachera. in cons. 64. n. 38. & cons. 65. post num. 26. & cons. 66. numer. 25. post medium, Bertaz. cons. 135 num. 23. lib. 1. Boss. in tit. de oppos. contra testes, num. 25. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium assumendo, num. 44 in fin. ver. ad prædicta etiam facit. fol. 134. colum. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 55. num. 3. Mascard. de probat. lib 3. conclus. 1368. num. 2. Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo, affectionem habens ad causam, num. 24. folio 109. & verbo, animosus, & audax, numer. 1. seqq. fol. 186. seqq. Caputaquen. decis. 276. num. 5 part. 3.* vbi etiam, quod testis dicitur animose deponere, quando probat cum sua depositione omnes articulos partis etiam de præsenti, ex * quibus communiter * à Dd. receptum esse, dubitandum non est.

37 AMPLIA XVIII. Vt † propter præsumptam affectionem testis verbosus nimis in sua depositione suspectus sit, *Anchar. consil. 331. visis diligenter actis & actitatis, num. 1. in fin. & cons. 227. ad corroborationem, sub numer. 5. ver. contra alium testem, Sigismund. Lofred. cons. 22. num. 25. Nepos de Monte Albano in tract. de testibus, num. 167. Tindar. in eodem tract. de testib. cap. 8. num. 23. & cap. fin. numer. 5. Corrad. in pract. vbi supr. rubr. de teste verboso, n. 50. fol. 140. Ioan. Marian. Montic. in suo repert. test. fol. 254. col. 2. vers. fin. Mascard de probat. lib. 3. conclus. 1368. n. 3. Hector Æmil. de testib. part. 1. verbo, affectionem habens ad causam, n. 23. fol 109.*

38 Hinc † suspectum reputari testem nimis cito respondentem, & repentine loquentem, voluit post alios, quos allegat Boss. *in tit. de opposit. contra testes, num. 25. Ioan. Mar. Montic. qui alios refert, in suo repertorio testium fol. 255. col. 1. vers. 2.*

39 Et multo † magis suspectum reddi, si ante lectum sibi articulum testis respondeat, voluit Roman. *sing. 450. Io. Mar. Montic. d. fol. 255. col. 1. ver. 3.*

40 AMPLIA XIX. Vt † econtra testis in respondendo morosus præsumatur dubius, & incertus, & sic suspectus etiam reputetur, *vt Iacob. But. in tract. de testibus, nu. 14. adden. ad Rom. d. sing. 450. Ripa in tract. de test. §. fin. nu. 68 Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil. tit. de testib. rubr. dicta testium assumendo, numer. 44. in fin. vers. econuerso, fol. 134. colum. 2. Ioan Marian. Monticell. d. folio 255. colum. 1. ver 2.*

41 AMPLIA XX. Vt † & ob præsumptam affectionem testis habens causam similem causæ illum producentis, non solum non sit idoneus, & integer, sed & à testimonio repellatur, ad tex. *in cap. personas, ibi, nolumus, quod aliqui consimili morbo laborantes, &c. & ibi notant omnes, extra, de testibus, Speculat. in tit. de teste, §. 1. ver. item quod habet consimilem causam, Ioan. Fab. in §. legatariis, num. 2. colum. 2. ver. sed hac solutio non videtur bona, Instit. de testament. Rota de appellat. in nouis, decis. 52. num. 1. vers. præterea similitudo causæ repellit testem, Nepos de Monte Albano in tractat. de testibus, numer. 156. Nell. de testibus, num. 218. Auferet. de reprobat. testium, numer. 88. ver. similitudo criminis, vel causæ, Lanfranc. in capit. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 72. in fine, vers. de habente consimilem causam, extra, de probat.* Vbi magistraliter loquendo dicit, quod licet in hoc diuersæ fuerint opiniones, verior tamen videtur sententia Ioannis Andr. & Imol. *in d. cap. personas,* concludentium, quod si per decisionem causæ, in qua testis examinatur, aliquis fauor insurgat causæ ipsius, vel aliquid emolumenti, non potest ad testificandum admitti, alias sic, *Alber. de Malet. in tract. de testibus, c. 4. num. 1 seqq.* vbi pariter relatis in hoc Dd. opinionibus, facit conclusionem generalem, quod vbi vertatur commodum vel interesse testis habentis causam similem, ille non erit idoneus, *Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil. tit. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, similem causam habens, fol. 102. numer. 68. Campeg. de testibus, regul. 56 in princip. & regul. 57. per totam,* vbi ponit plures speciales casus, in quibus consimilem causam habens à testimonio repellitur, *Iacob. Nou. regul. 216. num. 8. Hieronym. de Monte in tract. de finibus regen. cap. 58. numer. 3.* vbi alios refert, & expresse concludit, quod non solum talis testis non probat semiplene, verum etiam in totum à testimonio repellitur, *Roland. cons. 98. numer. 32. lib. 4 vbi etiam alios refert Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1357. numer. 54.* Et sic, vt vides, ampliatio hæc communiter * recipitur per Doctores. *

LIMITA I. hanc † ampliationem, vt non simplex causæ similitudo testem à testificando repellat, sed ea solummodo, ex qua oritur vel commodum & interesse ipsius testis, *iuxta tradita post Ioan. Andr. & Imol. in locis per eos allegatis, per Lanfr. Alber. de Malet. & Corrad. vbi supra,* vel affectio: vbi † enim cessat commodum, interesse, vel affectio, causæ similitudo nihil operatur, *vt per Abb. in cap personas, num. 2. col. 2. ver. intelligo ego similitudinem. &c. extra, de testibus,* & est * communis, *vt per Brunorum in suo consil. crimin. numer. 98. post medium, & ad finem.* Imo non omne † commodum, aut interesse, vel affectio testem isto casu ob causæ similitudinem à testificando repellit, sed iudicis arbitrio, quale & quantum esse debeat, remissum videtur, *iuxta opinionem Io. Andr. quam veriorem dixit Lanfr. de testib. d. num. 72 in fin. sequitur Campeg. de testibus, reg. 56. in 2. & 3. fallen. vbi etiam in idem allegat Abb. in cap. per tuas, ad fin. de testib.*

LIMITA II. Eandem † vigesimam ampliationem non habere locum, quando testis expresse protestaretur, quod non intendit ex sua depositione, & decisione illius causæ, in qua deponit, aliquod reportare commodum in sua, nam tunc causæ similitudo illum à testificando non repellit, *sicut post alios, quos allegant antiquiores, affirmarunt Campeg. de testib. d. regul. 56. vers. sed hoc fallit, Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, similem causam habens, nu. 68 fol. 102. vers. idem declarat, Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 1357. n. 57. vbi alios refert, & dixi generaliter infr. n. 51.*

AMPLIA XXI. Vt † propter præsumptam affectionem non reputetur etiam idoneus & integer testis ille, qui desiderat victoriam suæ partis illum producentis, *vt per Paris. cons. 53. num. 17. lib. 4 & cons. 55. nu. 23. & cons. 61. num. 18. & cons. 54. num. 29. & cons. 169 num. 35. d. vol. 4. Anton. Rosel. inter consil. matrimon. diuers cons. 43. n. 7. lib. 1. Rota coram Domino Cæsare de Grassis, decis. 85. num. 1. & decis. 2. num. 12* vbi ampliat, etiam in causa matrimonij,

quod scilicet matrimonium effectuetur Etsi contra-
47 rium † asseruisse videatur Barbat.*in cons.*90.*colum.*4.*vo-
lum.*3.*prout ipsum refert Ioan. Mar. Monticell.in suo repertorio
testium,rubr.impugnatur testis,quia habet affectionem, fol.*258.
*col.*2.*vers.penultim.* quæ quidem contraria opinio posset fortasse tunc demum habere locum, quando testis sui desiderii redderet bonam rationem, vt in casu resoluto per eandem Rotam coram eodem Domino de Grassis, *decis.*85.*n.*9.*&decis.*73.*n.*6.

48 AMPLIA XXII. principalem † huius quæstionis regulam, vt à testificando non solum repellantur testes, qui volunt deponere in eorum caussa principali, &
49 propria, sed etiam illorum † consortes, adhærentes, tam in caussa principali, quam in caussa appellationis, vt per Iacob.de S.Georg.*in l.fin.ff.de test.num.*8.*Bald.in l.dictantibus sub num.*4.*C.de testamen. Abb.in cap.insuper,num.*15.*& ibidem Anton.de Butr.num.*8.*ad finem, extra,de testib. Gemin. in cap.Romana,num.*6.*in fine,& ibidem Franc.num.*9.*ver.& dicit hic Ioan.Andr.&c. iuncto ver. & idem de adhærentib. in caussa de testibus,in* 6.*Rota de appellationib.in nouis,decis.*52.*Iacob. Aegid.in tract.de testibus,num.*15. *Aufrer. de reprobat.test. num.*6.*& num.*92.*ver.testis esse non potest pro appellante, Alber. de Malet.de testib.cap.*4.*nu.*52.*ver.quid dicemus de adherente caussa.Campeg.de testib.reg.*76.*& regul.*100. *Mylin in suo repertorio,litera* T, *ver.testis esse non potest ille, qui est adhærens in caussa,&c.Conrad.in pract.vbi supra, verbo,consortes.fol.*93.*col.*1.*numer.*47. *Hector Æmil.in tract.de testib.verbo,adherentes, fol.*42.*in fin.nu.*1.*& seqq.* vbi *num.*5.declarat, nisi de consensu partium producatur testis adhærens, *post Gemin. & Aufrer.in locis per eum relatis.*

50 AMPLIA hanc † vigesimam secundam ampliationem, vt procedat etiam finita adhæsione, & sic etiam caussa & appellatione deserta, *vt per Anton.de Butr.in d.c. insuper,num.*8.*de testib. Rota de appellat. in nouis,decis.*52.*nu.*1. *vers.verum quia, Aufr.de reprobat.testium,num.*6.*in fin. Campeg.de testib.reg.*76.

51 LIMITA I. Propositam † regulam non procedere, quando testis, habens interesse in caussa, expresse protestaretur, & declaret, quod ex sua depositione nullum intendit commodum reportare: tunc enim admittitur ad testificandum,& probat, sicut dicitur in eo, qui ad probandum quem vsurarium inducit in testes illos, qui vsuras soluerunt; licet enim regulariter talibus testibus non credatur, *vt dicam infra in* 2.*illatione,*
52 *numer.*71. creditur tamen, quando † sic, *vt supra*, protestando testificantur eorum interesse, *vt per Bald.in l.dictantibus,num.*3.*& ibi Cels.in addit.litera D, in verbo, nisi protestetur, vbi alios adducit,* C.*de testam. Aret.in* §.*legatarius, numer.*3. *ver.tu dic,si protestetur,& ibidem Tob.Non.num.*3.*in fin. & numer.*4.*Instit.de testam. Alex.cons.*79.*num.*10.*lib* 1. *Felyn.in c. personas,num.*2 *in fin.extra,de testibus, Socin.reg.*422.*in* 1.*fallen.Ferrat.caut.*40. *Iacob.de S.Georg.in l.nullus, num.*10. *ff.de testib. Alb.de Mal.in tract.de test.c.*4.*num.*59.*Corrad.in pract.* §.2.*de offic.prator.in causs.ciuil.tit.de test. rubric.personas testium aggrediendo,verbo.similem causam habens,num.*68.*verficul.declarat autem Felynus,&c.fol.*102. *Lupus in præfat.ad cap.quanquam,num.*26.*comment.*4.*de vsur. Aym.consil.*75.*numer.*29. *Roland.cons.*98.*n.*31.*lib.*4.*Menoch.de arbit.quæst.casu* 235. *post num.*25.*Rolan.cons.*95.*post nu.*14.*lib.*4.*& cons.*98.*nu.*31. *eod.lib. Ioan.Mar.Montic.in repertor.testium, fol.*419.*colum.*2. *vers.*4.*Stephan.Lambert.de contractibus eorum, & gloss.*10.*numer.*20.*& gloss.*12. *num.*12.*vbi aliis relatis testatur de communi*
* *ni* * *& practicata opinione.Hercul.de neg.num.*215. *Mascard.de probat.lib.*1.*conclus.*417.*num.*15.*& lib.*3.*conclus.*1357.*nu.*57. *Bertaz.cons.*251.*num.*31.*lib.*2. *Burs.at.consil.*87.*num.*39.*lib.*1. *Claud.ad Bertaz.in cons.*236.*num.*16.*litera* C, *lib.*1.*vbi, quod ita alias iudicauit Rota,teste Gomez.decis.*10.*lib.*2.*in manuscris-*
53 *pris,Burs.at.consil.*320.*num.*89.*seq.* vbi † tamen, quod nec isto casu testis est omni exceptione maior, *sequitur Claud. in loco mox citato.*

LIMITA II. eandem † regulam, quia si testes sunt 54
multum legales,& fide digni, tunc etiam si aliqualiter ipsorum interesse, admittuntur tamen ad testificandum, *secundum Imol.in consil.*58.*in casu præmisso, quem sequitur Ancha.iun.Regien.quæst.*32.*num.*5.*part.*1. *Burs.at.cons.*87. *num.*38.*lib.*1. *Mascar.de probat.lib.*3.*concluf.*1357.*num.*58.*& concluf.*1359.*num.*18. vbi † idem in testibus propter affe- 55
ctionem repellendis.

LIMITA III. In † modico interesse, propter quod 56
testem non repelli, scripsit post alios, quos allegat, Tiraquell.*de reb.exig.pag.mihi* 30.*sub ver.& id quidem, Rota coram Domino Cæsare de Grassis,decis.*78.*num.*8. Et † pariter 57
ex parua affectione nec testem repelli, scripserunt Fely. *in c.insuper, n.*12.*in fin.ver.videmus etiam,extra,de testib. Ioan. Mar.Montic.in suo repert.test. fol.*258.*col.*2.*ver.antepenult. rubr.impugnatur testis,quia habet affectionem, Masc. de probat. lib.*3.*concl.*1357.*n.*60.*ad finem.*

LIMITA IV. In † caussa,in qua veritas aliter habe- 58
ri non potest, nam tunc reputatur idoneus testis, etiam quod in sua depositione agat de laude consequendo,vel dedecus euitando.Sic enim,post Anton.Butr.*in cap.delicti,num.*40. *& ibid.per Abb.num.*12.*de elect. quos allegat,*declarat Io.Mar.Mont.*in suo repert.testium, d.rubr.impugnatur testis,quia habet affectionem ad causam, fol.*259.*col.*2. *ver.*2.

Contra † hanc limitationem faciunt scripta per Ab- 59
bat.*in cap.insuper,num.*20.*colum.*2.*ver.hoc membrum, iuncto vers.nec obstent iura,extra,de testib.* vbi magistraliter loquêdo dixit,sibi non videri rationabile, vt propter inopiam probationum quis admittatur ad testificandum, ad commodum consequendum, vel damnum euitãdum, cum iuris regula sit in contrarium, de qua *in l.omnibus, C.de testibus,canonizata in c.*4.*q.*3. Nec obstant iura, inquit Abb.in contrarium allegari solita, videlicet *in c.veniens, de testibus,in l.consensu,C.de repud.cum similibus*, quia licet in defectum probationum admittantur testes non omnino integri, vt in illis iuribus,non tamen admittuntur ilno integri, vt in illis iuribus,non tamen admittuntur illi,de quorum commodo vel damno tractatur, *nec dissentit Felyn in cap.veniens, il* 2. *numer.* 21. *vers.secundo limita, extra,eodem titul.de test. & videtur de mente Rota, vt per Dominum Cæsarem de Grassis in sua decis.*72.*numer.*9.*&* faciunt in simili, quæ dixi de testibus vniuersitatis *infra, numero* 484.

Pro † resolutione potes dicere, quod etiam quod a- 60
gatur de commodo & interesse testis, vel de eius laude, aut vituperio, non repellatur is à testificando in casu, in quo veritas aliter haberi nõ potest: sed quoad aliquam probationem, non autem quoad plenam, *vt per Alexan. consil.*64.*num.*1.*lib.*1. *Hippol.sing.*73. *Anton.de Butr.consil.*24. *prout hos sic referendo sequitur Io.Mar.Mont.in suo repert.testium,verbo,testes inhabiles,fol.*74.*colum.*2.*ver.*2.*in fin.* sed vide in proposito, quæ in simili de teste vniuersitatis dixi *infr.n.*480.

Vel melius distinguas, quod † si actus est talis de sui 61
natura, vt in eo non soleant interuenire, nisi ij, qui commodum aut interesse habeant, & tunc tales admittantur in testes: secus si actus sit talis, vt alij potuerint interuenire: nam tunc commodum eos repellit, etiam quod aliter quam per illos veritas haberi non possit, sic nempe reperio distinguentem Felyn.*in c.veniens,il* 2.*numer.*21.*ver.& procederet ab eo dubio,extra,de testib.* & faciunt, quæ in simili de teste de vniuersitate dixi *infr.illat.*17.*numer.*470.*& n.*481.*&* 485.*&c.*

LIMITA V. In † instrumentis: testes enim instru- 62
mentarij esse possunt etiam habentes in eo commodum vel interesse in consequentiam, non autem principaliter, *vt per Ang.in l.qui testamento, n.*3.*ff.de testam.* † vbi 63
propterea infert, quod si vni ex correis debendi fit facta quietatio per publicum instrumentum, in quo tecta quietatio per publicum instrumentum, in quo tecta quietatio per publicum instrumentum, non erit nullum instrumentum, non erit nullum instrumentum, non erit null

ARGVMENTVM.

Vsurarium quem esse, an probetur per testes asserentes, se vsuras illi persoluisse.

SVMMARIA.

Regula sit, vt vsura non probetur per eos, qui asserunt, se alicui vsuras persoluisse, n.77. licet contrarium tenuerint aliqui relati, n.78.

Ampliat 1. vt nec in contrarium valeat Episcopi constitutio, numer.79.

Ampliat 2. multo magis si agatur criminaliter, n.80.

Ampliat 3. vt nec talis depositio sufficiat ad inquirendum specialiter, licet bene sufficiat ad inquirendum generaliter, n.81. seq.

Ampliat 4. vt dicta regula procedat non solum in criminalibus, sed etiam in ciuilibus, n.83.

Limitat 1. si tales testes deponant ad fauorem tertij, n.84. non tamen in casu sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, nu.85 nisi expresse eorum commodo & interesse renuntiauerint, n.86.

Limitat 2. quando depositio testium esset aliis coniecturis adminiculata, quia tunc probat in ciuilibus, nu.87. secus in criminalibus, n.88.

QVÆSTIO LX. ILLATIO II.

77 REGVLA sit † in hac secunda illatione, quod testibus asserentibus se alicui vsuras soluisse, minime creditur, nec vllo pacto probant illum vsurarium, habent enim interesse in causa, imo dicuntur deponere in causa propria ob vsurarum restitutionem, quæ inde euenit, ideo subintrat principalis regula huius quæstionis, prout in specie scripserunt Bald. in l. dictantibus, numer. 3. & ibi Andr. Barbat. in addit. litera C. incip. modo quæritur, vbi alios adducit, C. de testamen. Iacobin de S. Georg. in l. nullus, num. 10. ff. de testibus, Aret. in l. qui testamento, colum. 3. post medium, versic. & scias, quod istam materiam, ff. de testament. Aret. in §. legatarius, num. 3 vers. & prædicta faciunt, Instit. eodem, Abb. in cap. personas, colum fin. vers. aliud exemplum, & ibidem Felyn. post medium, num. 2. vers. ex quo infert, extra, de testibus, idem Felyn. in cap. veniens, il. 1. num 18. extra, eod. Roman. singul. 360. volo probare, & ibi in addit. Marsil. cons. 2. num. 46. & cons 29. num. 26. & 27. Ioan. de Arno. in soliloquio 36. incip. capitulum, Covar. var. resolut. lib. 3. cap. 3. num. 4. in fin. vers. in hac autem vsurarum causa, Aym. cons. 6. num. 102. Alexan. cons. 72. n. 10. & cons. 197. n. 5. vol. 1. Iaf. cons. 72. num. 2. & 3. lib. 3 & in l. admonen. in fin. 56 ff. de iureiurand. Purpurat. in l. 2. num. 100. numer. 59. Osasc. decis. Pedemont. 72. num. 6 Ioan. Mar Monticell. in suo repert. rerum. fol. 419. col. 2. vers. 1. & 2. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 235. numer. 23. vers. rursus testes illi, vbi testatur * de magis * communi opinione, Roland. cons. 95. num. 13. lib. 4. & cons. 98. num. 31 seqq. eod. lib. 4. vbi, num. 32. vers. nec obstat etiam, vbi ipse testatur de communi opinione, & respondet contrariis, Steph. in Lambert. in tract. de contract. eorum, & c. gloss. 12. num. 12. vbi plures alios refert concordantes, & num. 13. vbi pariter testatur de communi Dd. sententia, Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1417. nu. 14. vbi pariter de magis communi, ex Menoch. in loco superius citato, Bertazzol. cons. 170. num. 10. & cons. 33. num. 16. lib. 1 & cons. 251. num. 29. lib. 2. Brunor. à Sole in suo cons. rim. num. 98. Et licet contrat. attentauerint † Calder. Ang. Bald. Abb. Barbat. Socin. iun. & alii relati per
78 Osasc. d. decis. Pedemont. 72. post num. 3. & per Steph. Lambert. d. gloss. 12. num. 14. & per Menoch. d. casu 235. numer. 23. in fine. Non per hoc tamen recedas à proposita regula, quæ, vt vides, magis communiter recepta est, & verissima, declarata tamen, vt mox subiiciam, *in sequentibus limitationibus.*

79 AMPLIA 1. huius † secundæ illationis regulam, vt nec valeat in contrarium Episcopi constitutio, Feder. * de Sen. cons. il. 64. alias 27. pridie, ante finem, & est * communiter tenent ex Follet. & Didaco, & alii per eum allegatis, testatur Clar. in practic. § final. quæst. 13. vers. sed quid si Episcopus. sequitur Bertazzol. cons. 33. num. 16. & cons. 170. num. 10. lib. 1. & cons. 251. num. 29. lib. 2. Petr. Anton. à Petra in tract. de fideicom. quæst. 12. num. 662. vbi pariter testatur de communi * opinione, * quæst. 12. num. 662. vbi pariter testatur de communi * opinione, * *& est de mente omnium Dd. sup. in hac regula allegatorum, dum originaliter pro ea allegant Feder. de Sen. in d. cons. 64.*

AMPLIA II. Vt † eadem regula procedat maxime 80
in criminalibus, secundum communem, * de qua * post Aym. Boss. Didac. & Clar. per eum relatus testatur Bertaz. d. cons. 33. nu. 17. & cons. 170. num. 11. lib. 1. & consil. 251. num. 30. lib. 2. Osasc. decis. Pedemont. 72. num. 6. & est de mente Marsilii, & aliorum plurium allegatorum *supra in regula, numer. 77.* qui potissimum loquuntur in criminalibus. Et licet Cæpoll. *in tract. de simulat. contract. nu. 87.* dixerit, quod si iudex contra aliquem tanquam vsurarium procedit, poterit vsuram probare per mediatores, ac etiam per eos, cum quibus tale crimen est commissum, prout videntur ij, qui vsuras soluerunt. Hoc tamen † dictum est sano modo intelligendum, vt videli- 81
cet procedat non quoad condemnandum, (quia si de condemnando intelligeret, male loqueretur Cæpolla, & contra communem,) sed tantum quoad procedendum, *prout in terminis sic Capollam in loco præcitato declarat Osasc. d. decis. Pedemont. 32. numer. 6. ad finem.* Et ego addo, quod † sufficit tale dictum in criminalibus ad proce- 82
dendum & inquirendum non specialiter, sed generaliter solum, & ad assumendum informationes super delicto, alias nimis absurdum esset, quod ex dicto socij criminis, & interessati, prout est soluens vsurario vsuras, procederetur contra aliquem ad specialem inquisitionem, vt suo loco de socio criminis sup. dictum est, in materia indiciorum, & torturæ.

AMPLIA III. Vt † dicta regula procedat non so- 83
lum in criminalibus, vt modo dixi, sed etiam in ciuilibus. Vtroque enim casu obstat exceptio commodi, & interesse, & regula *l. omnibus, C. de testib. & l. nullus ff. eodem,* procedit æque in ciuilibus, sicut in criminalibus, ergo vtroque casu vsurarium quem esse, non probatur per testes, qui vsuras illi persoluisse deponunt. Et licet Aymo. *in consil. 6. num. 102. ad finem, versicul posset forte dici.* videatur declarare regulam, vt procedat in criminalibus, non autem in ciuilibus, aduerte tamen, quod idem Aymo non loquitur generaliter, sed specialiter in casu, in quo isti testes deponunt ad fauorem tertij, vt colligitur ex traditis per eum, *d. num. 6. versicul. reperio tamen,* de quo dixi *infr. in seq. 1. limitat. num. 84.* & tamen adhuc loquitur dubitatiuè, & per verbum, *forte,* & Aymonis hanc distinctionem, nec veram, nec ex mente Dd. bene iudicio meo opinatur Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 2. casu 235. num. 24.*

LIMITA I. Huius † secundæ illationis regulam 84
non procedere, quando testes deponerent ad fauorem tertij: & sic in causa per tertium mota contra vsurarium: tunc enim videtur, tales testes asserentes illi vsuras persoluisse, fore admittendos, & admissos reputarij idoneos, *vt per Bald. in consil. 361. verba Bartoli, circa fin.* ac etiam per eos, cum quibus tale crimen est commissum, prout videntur ij, qui vsuras soluerunt. Hoc tamen † dictum est sano modo intelligendum, vt videli- 81
cet procedat non quoad condemnandum, (quia si de condemnando intelligeret, male loqueretur Cæpolla, & contra communem,) sed tantum quoad procedendum, *prout in terminis sic Capollam in loco præcitato declarat Osasc. d. decis. Pedemont. 32. numer. 6. ad finem.* Et ego addo, quod † sufficit tale dictum in criminalibus ad proce- 82
dendum & inquirendum non specialiter, sed generaliter solum, & ad assumendum informationes super delicto, alias nimis absurdum esset, quod ex dicto socij criminis, & interessati, prout est soluens vsurario vsuras, procederetur contra aliquem ad specialem inquisitionem, vt suo loco de socio criminis sup. dictum est, in materia indiciorum, & torturæ.

AMPLIA III. Vt † dicta regula procedat non so- 83
lum in criminalibus, vt modo dixi, sed etiam in ciuilibus. Vtroque enim casu obstat exceptio commodi, & interesse, & regula *l. omnibus, C. de testib. & l. nullus ff. eodem,* procedit æque in ciuilibus, sicut in criminalibus, ergo vtroque casu vsurarium quem esse, non probatur per testes, qui vsuras illi persoluisse deponunt. Et licet Aymo. *in consil. 6. num. 102. ad finem, versicul posset forte dici.* videatur declarare regulam, vt procedat in criminalibus, non autem in ciuilibus, aduerte tamen, quod idem Aymo non loquitur generaliter, sed specialiter in casu, in quo isti testes deponunt ad fauorem tertij, vt colligitur ex traditis per eum, *d. num. 6. versicul. reperio tamen,* de quo dixi *infr. in seq. 1. limitat. num. 84.* & tamen adhuc loquitur dubitatiuè, & per verbum, *forte,* & Aymonis hanc distinctionem, nec veram, nec ex mente Dd. bene iudicio meo opinatur Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 2. casu 235. num. 24.*

LIMITA I. Huius † secundæ illationis regulam 84
non procedere, quando testes deponerent ad fauorem tertij: & sic in causa per tertium mota contra vsurarium: tunc enim videtur, tales testes asserentes illi vsuras persoluisse, fore admittendos, & admissos reputarij idoneos, *vt per Bald. in consil. 361. verba Bartoli, circa fin.*

86 affectionem, quam habent ob eorum causæ similitudinem, *iuxta ea, quæ posui sup. num. 41. hac ead. quæst.* † nisi forsan eorum interesse & commodo expresse renuntiauerint, *iuxta ea, quæ pariter scripsi supr. n. 51.*

87 LIMITA II. Eandem † regulam non procedere, quando cum dicto horum testimonio concurrerent plures aliæ coniecturæ: tunc enim omnibus simul iunctis videtur eis credendum, etiam ad condemnandum in ciuilibus, *vt per Osasc. d. decis. Pedemon. 72. n. 6. vers. non obstant dicta, sequitur Menoch. de arbitr. q. lib. 2. casu 235. n 26. in fin. vers. declarari etiam potest.* Et † aduerte, quod hoc ideo
88 dixi in ciuilibus, quia in criminalibus nemo ex præsumptionibus condemnari potest, *vt suo loco dicam infr. sub tit. de reo confesso, & conuicto, &c.*

ARGVMENTVM.

De iudice, & arbitro, an, & quando in causa coram eis vertente possint testimonium ferre.

SVMMARIA.

Iudex, vel arbiter regulariter non potest esse testis in causa in qua iudicare, vel arbitrari debet, n. 89. seq. licet aliqui relati, n. 90. contrarium dixerint.

Valet argumentum de iudice ad arbitrum, & econtra in materia ferenda testimonij, n. 91.

Iudex, & arbiter in causa coram eis vertente testes esse non possunt etiam causa finita per sententiam, vel laudum, n. 92. intellige, si deponant super respicientibus iustitiam, vel iniustitiam sententiæ, vel laudi, secus si respicerent processum n. 93.

Iudex, vel arbiter, nec testis esse potest in causa appellationis, n. 94. licet aliqui contra, nu. 95. quod limitat tribus modis. Primo, quando quæstio non est super appellatione, sed super exsequutione laudi, vel sententiæ, n. 96. Secundo, de consensu appellantis, nu. 97. Tertio, quando deponeret de actis & processu coram ipso fabricatis, n. 98.

Iudex, vel arbiter, testimonium ferre non potest de actis & gestis coram eo, n. 99. Limita 1. hoc procedere, quando agitur de iudicis honore, vel dedecore, aliter secus, n. 100. Limita 2. causa finita, n. 101. Sublimita dictam secundam limitationem duobus modis, vt n. 102. & 103.

Iudicis & arbitri testimonium nec etiam recipiuntur in iis, quæ gessit, & sic etiam quod deponat de facto proprio, numer. 104. quod limita tribus modis. primo, quando non agitur de præiudicio alicuius, numer. 105. secundo, quia adhuc tale testimonium facit aliquam præsumptionem, num. 106. tertio, quando non agitur de honore, vel dedecore, iudicis, vel arbitri, numer. 107.

Iudicis & arbitri testimonium multo minus recipitur in iis, quæ respiciunt validitatem vel nullitatem sententiæ, vel laudi, nu. 108. Limita, quando talis nullitas non fuit causata culpa, aut negligentia iudicis, n. 109. sed vix est dare casum huius limitationis, n. 110.

Iudicis & arbitri testimonium nullatenus recipitur, quando agitur de iustificatione suæ sententiæ, vel laudi, & sic in iis, quæ respiciunt iustitiam, aut iniustitiam sententiæ, vel laudi, numer. 111.

Iudicis & arbitri testimonium recipitur ad impugnationem sententiæ, & laudi, & sic ad iniustitiam detegendam, n. 112.

Delegati iudicis testimonium non recipitur in causa delegata, numer. 113. Limita, si veritas aliter haberi non potest, quia tunc delegatus remouetur à munere iudicandi, & testificatur, n. 129.

Iudices & arbitri si plures sint, nec etiam testimonium ferre possunt in causa coram eis vertente, n. 114. & ideo ex tribus iudicibus vel arbitris non potest vnus coram aliis duobus deponere, n. 115.

Assessor testimonium ferre non potest in causa, in qua est assessor, n. 116. Amplia, & limita remissiuè, vt n. 117.

Arbitrator in causa, in qua est arbitrator, testimonium ferre non potest, num. 118. Limita 1. nisi haberet potestatem procedendi de iure & de facto in scriptis, & sine, n. 119. contra, num. 120. Limita 2. si deponeret non coram se, sed coram alio, n 121. Limita 3. in causa reductionis, n. 122. Sublimita hæc remissiuè, n. 123.

Assertioni iudicis non in forma testimonij latæ nihil creditur, siue simus in iudicialibus, siue etiam in extraiudicialibus, nu. 125. Limita, quando talis assertio esset adminiculata aliis coniecturis, n. 127.

Item amplia, & limita remissiuè pluribus modis, vt n. 126.

Iudicis & arbitri testimonium recipitur, quando per alios veritas haberi non potest, n 128. Amplia nedum causa finita, sed etiam ea pendente, n. 129. Limita, quia tale testimonium isto casu, nec etiam est vndiq; integrum, n. 130.

Iudicis & arbitri testimonium recipitur, quando ante sententiam eorum exspirauit iurisdictio, vel quod tempus compromissi sit lapsum, vel quod perierit instantia, vel quod fuerint allegati suspecti, aut aliter ab officio remoti, num. 131. Limita 1. dummodo lis sit coram alio, & in iis, quæ respiciunt litis ordinationem, non autem decisionem, num. 132. Limita 2. quia si allegatur suspectus iudex, vel arbiter, adhuc non est integræ fidei, n. 133.

Iudici & arbitro creditur, quando deponit contra ea, quæ ipse gessit, n. 134. Limita, quando ex tali depositione deponentis crimen & turpitudo oriretur, nu. 135.

Iudicis & arbitri testimonio creditur, quando non agitur de præiudicio alicuius, n. 136.

Iudicis & arbitri testimonio an & quando credatur super stylo, & consuetudine, n. 137. & seqq.

Iudicis testimonium recipitur ad declarandum aliquod verbum dubium à se prolatum, n. 139.

Iudicis testimonium recipitur coram alio, ad illi declarandum aliquod factum ambiguum & intricatum. vt sic bene instructus à primo iudice super ambiguitate illius facti melius informatus sententiam ferat, n. 140. contrarium, n. 141. declara, conclusionem procedere non nisi quatuor concurrentibus, de quibus n. 142. & 143 vbi declarantur dicta quatuor requisita.

De consensu partium, iudicis & arbitri testimonium recipitur, n. 144.

Iudex & arbiter possunt esse testes in instrumentis, in quibus non requiritur iudicis decretum, nu. 145. secus si tale decretum requireretur, n. 146.

Iudicis & arbitri testimonium non recipitur, quando de eos vel eorum gesta iustificando agitur, vel etiam de eorum honore, vel dedecore, nu. 146. ergo secus si de tali iustificatione non agitur, nec de eorum laude, aut vituperio, n. 148.

Iudex, aut arbiter, in omni casu, in quo recipitur, si vnicus sit, probat semiplenè, n. 147. si vero sint duo, probant plenè, n. 150.

Iudicibus aut arbitris in casu, in quo eorum testimonium recipitur, magis creditur, n. 151.

Iudicis & arbitri testimonio quanta fides sit adhibenda in casu, in quo eorum testimonium recipitur, iudicis arbitrio remittitur, n. 152. declara, vt n. 153.

Iudices & arbitri non possunt ad testimonium ferendum cogi, numer. 154.

QVÆSTIO LX. ILLATIO III.

89 REGVLA sit † negatiua in hac tertia illatione, quod videlicet tum propter præsumptam affectionem, tum etiam, quia absurdum est, quod quis in causa duplici officio fungatur, scilicet iudicis, & testis, *argum. tex. in l. quisquis, C. de postulan. & in c. 1. 4. quæst. 4.* hoc ideo iudices & arbitri minime testimonium ferre possunt in causa coram eis pendente, *secundum Specular. in titul. de teste, §. 1. n. 74. Bart. in l. ne in arbitris, n. 6. & ibid. Bald. num. 7. & 8. & n. 10. seq. Alber. num. 1. vers. circa hoc sic distinguit, Salyc. num. 3. vers. si vero officium non erat finitum ff. de arbitr. Abb. in c. cum à nobis, nu. 2. col. 3. vers. aut volunt deponere in forma testimony, & ibid Bald. num. 7. Felyn. n 6.* vbi quod hoc procedit indubitanter, *Imol. nu. 3. vers. si autem non fuit remotus, Ant. de Butr. n. 10. col. 4. vers. concluditur pro regula, iuncto vers.*

* primus quando, &c. vbi, quod in hoc omnes * concordant, extra, de test. Henr. Boyc. in c. delicto, n. 1 extra, eodem, Jacob. Ægid. in tract. de testib. nu. 13. vers. sed nec iudices, nec arbitri, Alber. de testib. c. 4. nu. 26. vers. 1 casu, vbi, quod hoc est omnium Dd. conclu. per l. 3. ff. de arbitr. Butr. in d. cap. cum à nobis, num. 10. col. 4. vers. concluditur pro regula, I. anfranc. de probat. lib. 2. concl. 950. nu. 11. omnibus, & per omnia, Mascar. de probat. lib. 2. concl. 950. nu. 11. ad finem. Et hoc fuit in causa, quod etiam ego promisi, & in simul de iudice & arbitro tractandum in hac illatione putaui.

* I. anfr. de testib. nu 69. vbi pariter testatur de * communi, Aufrer. in addit. ad Capell. Tholosan. decis. 142. nu. 2. vbi etiam, quod in hoc omnes conueniunt, Mynsing. in cons. 55. incip. quinq; diuersis, Camp. de testib. regul. 60. vers. die primo, & regul. 61. in prin. & reg. 66 etiam in prin. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causa ciuil. tit. de testib. rubr. personæ testium aggrediendo, n. 63. verbo, iudex, col. 2. vers. & indubitanter. Ioan. Mar. Mont. in suo repert. testium. fol. 46. col. 1. vers. 2. Put. decis. 185. post n. 2. lib. 1. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 124. num. 2. & num. 10. & lib. 2. conclus. 950. num. 1. & 2. lib. 3. conclus. 1357. num. 37. Hector Æmil. in tract. de testibus, verbo, arbiter, num. 11. 12. & 13. fol. 207. Ex quibus negari non potest, regulam hanc communiter * à Dd. receptam esse, etsi contra eam latere te insurgat Alberic. de Malet. de testibus, vbi supr. cap. 4. numer. 36. seq. vbi respondendo contrariis rationibus concludit, quod iudex adhuc pendente iudicio potest testimonium ferre de his, de quibus non est lata sententia dummodo dictum suum à partibus electo, vel à tabellione publico deferente sibi iuramentum, vel etiam ab alio prætide, vel magistratu recipiatur: sed non recedas per hoc à proposita regula, quæ licet communis est, ita etiam & verissima, declarata tamen, *vt paulo infra in limitat. nonus fabricam.*

91 Et, antequam † ad vlteriora progrediar, aduerte, quod ex Dd. supra allegatis, & infra etiam allegandis, aliqui loquuntur in iudice, aliqui autem in arbitro: idco scias, quod materia est vniformis, & quod in ea valet argumentum de vno ad alium, & quæ de iudice dicuntur, ad arbitrum etiam extenduntur, & econtra, *vt in specie adnotarunt Imol. in cap. cum à nobis, num. 4. extra, de testib. per l. 3. ff. de arbitr. Butr. in d. cap. cum à nobis, num. 10. col. 4. vers. concluditur pro regula, I. anfranc de testibus, num. 69. vers. & in omnibus, & per omnia, Mascar. de probat. lib. 2. concl. 950. nu. 11. ad finem.* Et hoc fuit in causa, quod etiam ego promisi, & in simul de iudice & arbitro tractandum in hac illatione putaui.

92 AMPLIA I. propositam † regulam, vt iudex & arbiter testis esse non possit, non solum in causa coram eis pendente, sed etiam in causa finita, & in qua iam sententiam seu laudum protulerunt, *vt per Specul. in tit. de teste, §. vers. item quod fuit in eadem causa, Salycet. in l. ne in arbitris, nu. 3 vers. si vero erat finitum, & ibi addentes litera A. in prin. & in fine ad littonis, vers. quod dic verum, C. de recept. arbitr. Abb. post gl. in c. cum à nobis, nu. 2. col 3. vers. aut iudicauit, extra, de testib.* vbi alios relatis dicit, quod opinio glossin * hoc communiter * approbatur, Felyn. ibid. n. 5. vbi adducit iura, & actiones, *Imol. nu. 3. ver. aut inducitur coram alio, Campeg. de testib. reg. 61. in prin. Aufrer. de reprobat. testium, numer. 11. vers. arbiter regul. riter, & in addit. ad Capell. Tholosan. * decis. 142. num. 2.* vbi pariter testatur de omnium * sententia, *Conrad. in pract. rubr. de testibus, d. verbo, iudex, nu. 63. fol. 99. Royz. dec. Lyuan. 2. num. 12. Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 124. num. 1. vbi alios plures refert, & lib. 2. conclus. 950. num. 3. & lib. 3. conclus. 1357. numer. 37. Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo, arbiter, num. 9. & numer. 10. fol. 207. & verbo, assessor, num. 5. fol. 231. & faciunt, quæ dixi in seq. ampliat. num. 94.*

93 LIMITA hanc † primam ampliationem, vt procedat, quando iudex vel arbiter finita causa deponit super iis, quæ respiciunt iustitiam vel iniustitiam suæ sententiæ, vel laudi: tunc enim non potest vllo pacto super iis testimonium ferre, *prout dixi inf. n. III.* Secus si deponeret super iis, quæ respicerent solum processum, quia tunc etiam finita causa potest super processu vt tertius allium, *vt per Butr. in l. ne in arbitris, n. 6. vers. aut postquam causa est finita, C. de arbitr. Bal. post Iacob. Butrig. quem allegat ibid. num. 10. vers. aut exspirauit causa.* vbi, quod isto casu iudici vel arbitro non creditur in iis, quæ respiciunt huius decisionem: secus in iis, quæ respiciunt ordinationem iudicij, *Adden. ad Salyc. in d. l. ne in arbitris, litera A. vers. secus si causa finita assumatur super processu, Mascar. de probat. lib. 1. concl. 124. num. 15. Hector Æmil in tract. de testib. verbo, arbiter, n. 37. fol. 216. & dixi de hoc etiam infr. n. 101. in 3 ampliat. & n. 98. in seq. 2 ampliat.*

94 AMPLIA II. (Et hæc † ampliatio venit illatiue ex præcedenti,) vt nec etiam in causa appellationis iudex vel arbiter possit esse testis, *secundum gloss. in l. ob carmen, in princ. in verbo, magistratus, ibi. sed qui fuit cognitor, ad testimonium vocandus non est, ff. de testib. & in cap. statutum, in verbo, vel cognitor, in prin. 2. q. 6. Spec. in tit. de testib. §. 1. nu. 74. & n. 77. vers. quid si appelletur, Bal. in l. ne in arbitris, nu. 9. C. de arbit. Anton. de Butr. in c. cum à nobis, n. 10. col. 4. vers. 5 quando Nouell. reg. 216. nu. 64. Nell. de testib. n. 31. Campeg. de testib. reg. 61. vers. 3 repellitur, Ioan. Maria. Montecell. in suo repertorio testium, verbo, iudex, fol. 45. col. 2. vers. penult. Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 124. n. 1. & 2. Hector Æmil. in tract. de testib. verbo, assessor, num. 6. & 7. fol. 231. part. 1.* Et † licet contra hanc ampliationem aliqui referre videantur Dd. per Mascard. *de probat. lib. 2. conclus. 950. num. 8. 9. & 10.* Non per hoc tamen ab ea recedas, quia & communis est, & etiam verissima, declarata tamen, vt infra subiciam *in seqq. limitationib.*

95 LIMITA I. hanc † secundam ampliationem, vt licet iudex vel arbiter non possit esse testis in causa appellationis, bene tamen potest in ea testificari, quando quæstio non est super appellatione, sed super executione laudi, aut sententiæ, *vt per Bald. qui bene exemplificat in l. ne in arbitris, n. 6. vers. aut non est quæst. C. de arbit.*

96 LIMITA II. Quia † iudex, vel arbiter, etiam in causa appellationis potest esse testis de consensu appellantis, *Speculat. in titul. de teste, §. 1. num. 77. ad finem, alios refert Hector Æmil. in tract. de testibus, verbo assessor, numer 8. fol. 231. part 1.* Et faciunt, quæ generaliter de iudice examinato de consensu partis, dixi *infr. num. 144.* & etiam, quæ in simili de aduocato & procuratore dixi pariter *infr. n. 208.*

97 LIMITA III. Vt † in causa appellationis iudex, vel arbiter non possit esse testis in iis, quæ respiciunt iustificationem sententiæ, iuxta ea, quæ posui *infr. in 6 ampliat. numer 11.* secus si deponeret de actis & processu coram ipso fabricatis, nam tunc non prohibetur testificari, *iuxta ea, quæ scripsi supra, numer. 93. & dicam infra etiam subseq. ampliat. n. 101. & vltra in dictis locis allegatos, addo Bal. in l. ne in arbitris num. 9. in fin. vers. alij dicunt, Alb. ibid. num. 1. vers. sed in lite quæ vertitur, C. de arbitr. Bald. in cap. cum à nobis, num. 7. extra, de testib. Henr. Boyc. in cap. dilecto, num. 4. vbi hoc iuribus bene comprobat, extra, eodem, & in cap. quoniam contra, num 3. vbi, quod ita apud eum in curia seruatur, extra, de probat. Alber. de testibus, cap. 4. num. 28. vers. aut est quæstio per appellationem, & num. 29.* (vbi tamen limitat, nisi ex actis, vel processu, super quo deponit, resultaret validitas vel inualiditas suæ sententiæ, *iuxta tradita infr. n 108.*) *Lanfranc. de testib. num. 69. vers. aut iudex producitur, Campeg. de testibus, reg. 61. vers. 4 fallit, Hector Æmil. de testib. par. 1. verb. arbiter, n. 36. fol. 216.*

98 AMPLIA III. huius † tertiæ illationis propositam regulam, vt nec iudex aut arbiter possit esse testis de actis & gestis coram eo, *vt per Castren. in l. ne in arbitris, numer. 4. Salyc. ibidem, nu. 3. vers. secundo casu principali, C. de armer. Anton. de Butr. in c. cum a nobis, n. 10. col. 4. vers. 3. quando vult attestari, Socin. reg. 199. in prin. Rapha. (uma. cons. 137. incip. consultus, col. fin. Mascard. de probat lib. 1. conclus. 124. n. 5. & lib. 2. concl. 950. etiam num. 5. vbi ita de omnium * mente esse testantem, refert Aufrer. in addit. ad Capell. Tholosan. decis. 142. n. 3. Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo, arbiter, n. 4. & 5 fol 216*

99 LIMITA

100 LIMITA I. hanc † tertiam ampliationem, vt procedat, dummodo iudex ex sua depositione, vel dedecus fugiat, vel honorem consequatur: tunc enim nõ potest etiam de gestis coram eo testificari, alias secus, *Abb. in c. cum à nobis, nu. 2 col. 4. vers. aut quæritur nunquid, & ibi. Anton. de Butr. etiam col. 4. nu. 10. vers. sextus quando sunt plures, extra, de testib. idem Butr. in c. cum dilecti, nu. 43. de elect. Campeg. de testib. reg. 60. vers. quarto repellitur, Io. Mar. Montic. in suo reperterio test. verbo, iudex, fol. 45. col. 2. vers. 4. Mascard. de prob. lib. 1. concl. 124. n. 5. vers. intellige tamen, & faciunt ad hanc limitationem generaliter tradita infr. n. 148.*

101 LIMITA II. Eandem † tertiam ampliationem, vt procedat durante causa: tunc enim de actis coram eo testificari non potest iudex, vel arbiter, secus causa finita, quia tunc non prohibetur de illis coram alio testimonium ferre, *vt sup. probaui, n. 93. & n. 98. & vltra ibi allegatos, adde gl. in l. ne in arbitris, in verbo, sermones, vers. an ergo potest, &c. & ibi Bar. n. 6. vers. aut postquam est causa finita, Salyc. n. 3. vers. 2. casu principali, C. de arbitr. Imol. in c. cum à nobis, nu. 3. vers. 2. casu principali, extra, de testib. Spec. in tit. de teste, §. 1. nu 76. Nepos de Monte Alba. in tract. de testib. nu. 144. Alber. de testib. c. 4. num. 34. in fin. vers. si vero inducitur testis, Campeg. de testib. reg. 61. in 7. fallent. Mascard. de probat. lib. 1. d. concl. 124. num. 12. Hector Æmil. in tract. de testib. verbo, arbiter, num. 6. fol. 206. part. 1.*

102 SVBLIMITA hanc † secundam limitationem duobus modis. Primo, nisi iudex aut arbiter ex sua depositione vel laudem consequatur, vel vituperium euitet, quia tunc nec etiam finita causa potest testificari de actis coram eo, *vt dixi sup. n. 100.*

103 Secundo, nisi † acta respicerent iustificationem sententiæ, aut laudi, quia tunc pariter etiam finita causa nõ potest iudex vel arbiter super iis testimonium ferre, vt *ex allegatis per Mascar. d. concl. 124. n. 13. & n. 15. & dicam latius infr. n. III.*

104 AMPLIA IV. Vt † nec iudicis aut arbitri testimonium recipiatur in iis, quæ ipse gessit, & sic etiam quod super facto proprio producatur, *vt per Salyc. in l. ne in arbitr. nu. 3. in fin. vers. secundo casu si de his quæ ipse fecit, C. de arbitr. Imol. in c. cum à nobis, n. 3. vers. aut vult deponere de actis, quæ ipse iudex fecit, extra, de testib. Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 4. nu. 35. Campeg. de testib. reg. 60. vers. quinto repellitur, & reg. 61. in 7. fallent. Mascar. de probat. lib. 2. conclus. 950. num. 11.*

105 vbi, quod † contrarium tenentes, & per eum relati *in d. conclus. 950. num. 7.* loquuntur, quando ex tali testimonio nemini præiudicium infertur, secus si de præiudicio alicuius agatur.

106 LIMITA I. hanc † quartam ampliationem, vt licet isto casu iudicis aut arbitri testimonium non recipiatur quoad plenam probationem, recipitur tamẽ quoad informationem, & præsumptionem tantum, *vt per Imol. in d. c. cum à nobis, n. 3. vers. aut vult deponere de actis, extra, de testib. Alb. de Malet. de testib. c. 4. n. 35. Camp. de testib. reg. 61. in 7. fall. & dixi latius infr. n. 143.*

107 LIMITA II. Quia † valet depositio iudicis aut arbitri etiam super his, quæ ipse gessit, si ex ea nullum consequitur honorem, aut dedecus non euitet, licet aliter secus. Sic enim relatis & concordatis contrariis distinguit Abb. *in d. c. cum à nobis, n. 2. col. 4. vers. aut gestis per se, extra, de testib. & faciunt, quæ generaliter posui infr. n 148.*

108 AMPLIA V. Huius † tertiæ illationis principalem regulam, vt multo minus recipiatur iudicis aut arbitri testimonium in iis, quæ respiciunt validitatem, & nullitatem sententiæ, vel laudi: tunc enim cum de proprio eorum honore agatur, hoc ideo prorsus inhabiles à iure reputantur, *vt per Felyn. in c. cum à nobis, nu. 5. in fin. ver. item procedit conclusio, & ibi. Anton. de Butr. n. 10. colu. 4. vers. secundus, quando producitur, extra, de test. Aufrer. de reprob. testium, post num. 11. verbo, arbiter, vers. procederet etiam supradicta conclusio, Alber. de testib. c. 4. n. 29. vers. sed hoc dictum Cyni, & n. 39. in fin. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, iudex, num. 63. fol. 99. col. 2. in princ. Ioan. Mar. Montic. in suo repertorio test. verbo, iudex. fol. 45. colum. 2. versicul. 3. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 1. q. 73. post num. 7. & 8. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 124. num. 9. Hector Æmil. in tract. de testib. verbo, arbiter, n. 15. fol. 209.*

109 LIMITA † hanc quintam ampliationem, vt procedat, quando nullitas & inualiditas sententiæ fuisset causata arbitri aut iudicis negligentia: tunc enim non admittitur eius testimonium ad validandam talem sententiam, quia agitur de seipsum exonerando: at secus si is in nulla fuerit culpa, aut negligentia, *vt per Ant. de Butr. in c. cum à nobis, n. 10. col. 4. in fin. vers. octauus casus, extra, de testib. Menoch. de arbit. quæst. lib. 1. q. 73 post num. 7. & 8. Masc. de probat. d. concl. 124. nu. 11. Hector Æmil. d. verbo, arbiter, eod. num. 15. fol. 209.*

Sed † in hoc vide Felyn. *in d. c. cum à nobis, n. 12. extra, de* 110
testibus. vbi bene explicat, quod male est dare casum, in quo aliquid omissum, aut nulliter in proposito factum sit, quod non arguat iudicis dolum, aut culpam.

111 AMPLIA VI. Vt † pariter, & multo minus iudicis aut arbitri testimonium recipiatur in iis, quæ respiciunt iustitiam, aut iniustitiam sententiæ, vel laudi, & sic quando agitur de iustificatione sententiæ: tunc nullatenus tales ad testificandum admittendi sunt, *Bart. in l. ne in arbitris, n. 6. vers. aut assumitur ad testificandum super iustitia suæ sententiæ, & ibi etiam Bald. nu. 11. Alb. n. 1. in fin. vers. si vero est quæstio de sententia, an sit iusta, vel non, Paul. de Castr. n. 4. vers. coram alio vero, C. de arbitr. Felyn. in c. cum à nobis, n. 5. vers. & procedit conclusio, Bald. ibid. nu. 8. Anton. de Butr. ibid. n. 10. col. 4. vers. 2. quando producitur, extra, de testib. Corn. consil. 38. viso libello, n. 12. in fin. lib. 3. Aufrer. de reprob. test. post n. 11. verbo, arbiter, vers. & istum, secundum Felyn. Alber. de Malet. de testib. cap. 4. num. 39 in fin. Conrad. in pract. § 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, n. 63. fol. 99. col. 2. in prin. Menoch. de arbit. quæst. d. verbo, iudex, n. 63. fol. 99. col. 2. in prin. Menoch. de arbit. quæst. lib. 1. q. 73. num. 1. seqq. & num. 7. Mascard de probat. lib. 1. conclus. 124. num. 11. & conclus. 950. num. 3. versicul. & istis iudicibus, lib. 2. Hector Æmil. in tract. de testibus, part. 1. verbo, arbiter, num. 14. & 35. fol. 208. & 215. & verbo, arbitrator, num. 5. fol. 219.*

112 LIMITA † hanc sextam ampliationem, vt procedat, prout loquitur, quando scilicet iudex vel arbiter in sua depositione agit de iustificatione suæ sententiæ, aut laudi: vnde secus si veniret ad illius impugnationem, & sic ad illius iniustitiam detegendam: tunc enim admittitur tale testimonium, *per ea, quæ generaliter dixi infra, n. 134. & in specie declarat Imol. in c. non sine, nu. 8. extra, de arbitr. refert & sequitur Hector Æmil. in tractat. de testib. part. 1. verbo, arbiter, n. 30. fol. 214.*

113 AMPLIA VII. Vt † nedum iudex ordinarius, verum etiam delegatus non possit in causa sibi delegata testimonium ferre, *vt ex allegatis per Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, iudex, n. 63. ad fin. vers. item videntur habere locum, fol. 100. col. 1. & per Mascar. de probat. lib. 2. concl. 950. n. 4. vide infr. n 129. vbi declaratur hac ampliatio.*

114 AMPLIA VIII. Vt † etiam quod arbitri vel iudices sint duo: adhuc tamen eorum testimonium nõ recipitur, nec receptum aliquam facit probationem, *vt per Felyn. in c. cum à nobis, n. 6. vers. item procedit conclusio, extra. de testibus, Aufr. de reprobat. testium, post num. 11. verbo, arbiter, vers. procedit etiam, vbi essent plures arbitri, Conrad. vbi supr. d. verbo, iudex, nu 63 fol. 99. col. 2. vers. ampliat etiam, Mascard. de probat. lib. 2. concl. 949. n. 9. & concl. 124. n. 6. 7. & 8. lib. 1.* vbi *ex Menoch. in tract. de arb. quæst. lib. 1. q. 73. n. 9.* duas affert rationes, tum quia etiam, quod sint duo, agitur de eorum proprio commodo: tum etiam quia absurdum est in omni casu, quod quis iudicis & testis officio fungi

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa

tur, *l. fiduciario in fin. & ibi gloss. ff. de pact. & l. Titio fil. ff. de administ. tut. & opt. nec dissentit Hector Æmil. in tract. de testib. de testib. part. 1. verbo, arbiter. n. 18. fol. 209.* etsi contrarium voluerit Ias. Aug. Hostien. Bald. & plures alij relati per Mascard. *d. conclus.* 949. *nu.* 27. *&* 28. qui tamen non loquuntur secundum terminos nostræ quæstionis, scilicet in iudicium æstimonio iudiciali, sed in eorum assertione, non in forma testimonij exhibita, de quo libi *infra in vlt. ampliat.* dicetur.

115 AMPLIA IX. Vt † nec iudicis aut arbitri testimonium recipiatur, etiam quod habeat in eadem causa adiunctum alium iudicem, vel arbitrum, & sic ex tribus arbitris non possit vnus esse testis coram aliis duobus, *secundum Bald. in l. ne in arbitris, n. 8. vers. sed dubium, C. de arbitr.* vbi tamen loquitur per verbum, *forte*, & cogitandum relinquit, *& hoc dictum Baldi refert Felyn. in d. c. cum à nobis, nu. 6. extra, de test. refert etiam Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. n. 17. fol. 209. verbo, arbiter.*

116 AMPLIA X. Vt † & idem sit in assessore, qui nec etiam ferre potest testimonium in causa, in qua est assessor. Non minus enim ad causam affectionem habere videtur assessor, quam iudex vel arbiter. Ideo in materia istis æquiparatur, *secundum Ant. de But. in c. cum à nobis, n. 10. vol. 4. vers. concluditur pro regula, extra, de testibus, habemus text. in c. statutum, & ibi gl. in verbo, vel cognitor, vers. nec etiam assessor, 2. q. 6. & tradit Spec. in tit. de teste, §. 1. nu. 74. Nell. de testib. n. 31. Nouell. reg. 216. nu. 64. Campeg. de testib. reg. 65. Ioan. Mar. Montic. in suo report. testium, verbo, assessor, fol. 13. col. 2. vers. 4. Conrad. in pract. d. verbo, iudex, nu. 63. fol. 99. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 145. nu. 1. & lib. 3. concl. 1357. num. 37. Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo, assessor, nu. 2. & 3. fol. 230.* Et faciunt Dd. omnes allegati *supra in regula, numer. 89.* qui promiscuè loquuntur in iudice, arbitro, &

117 assessore. Et † sic ampliatio proposita recipiet omnes alias ampliationes, & declarationes, quas recipit iudex, vel arbiter.

118 AMPLIA XI. Vt † sicut iudicis & arbitri testimonium non recipitur, ita etiam nec recipiatur testimonium arbitratoris in causa, in qua est arbitrator, *vt per Imol. in cap. cum à nobis, n. 4. vers. quid autem de arbitratore, extra, de testib. cum aliis allegatis per Campeg. de test. regul. 66. in princ. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, iudex, n. 63. in fine, vers. quæ dicta sunt de iudice, fol. 100. Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo, arbitrator, n. 2. seqq. fol. 218.*

119 LIMITA I. Hanc † vndecimam ampliationem nō procedere, quando arbitrator haberet potestatem procedendi de iure, & de facto, in scriptis, & sine. Tunc enim de gestis coram ipso plenè creditur, *secundum Bart. in auth. nisi breuiores, in fin. C. de sentent. ex breuiloquio recitan.* vbi dicit, hoc esse menti perpetuò tenendum, quod & idem dixit Paul. de Castr. *in l. ne in arbitris, n. 4. C. de arbitr. Imol. in c. cum à nobis, nu. 4. in fin. extr. de testib. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 4. nu. 41. Lanfranc. in c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, n. 69. in fin. vers. sed in arbitratore, & ibi in addit. in verbo, arbitratores, littera S. extra, de probat. Campeg. de testib. regul. 67. vers. fallit 1. alios refert Crot. de testib. part. 6. num. 218. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, iudex, num. 63. fol. mihi 100.*

120 Cæterum † etsi hanc Bart. decisionem mirandam dixerit Alex. *in l. secundum, nu. 25. ff. de verb. oblig. contrarium tamen tenere asserit Anton. de Butr. in quodam suo consilio, & idem dicit Corr. in cons. 38. incip. viso libello, sub num. 12. ver. pari ratione, lib. 3. & insuper hoc Bart. dictum communiter non tenuerit, scripsit Felyn. in c. 2. n. 3. extra, de arbitr. & cum hac contraria opinione, tanquam vltimo loco per eum relata, post Angel. in d. auth. nisi breuiores, pertranfire videatur Crot. de testib. vbi sup. d. part. 6. eod. n. 218. vers. contrarium tenent in hoc, &c. nec dissentiunt allegantes ad Salyc. in d. l. ne in arbitris, lit. A. vers. sed contra Bart. & c. C. de arbitr.* vbi propterea eandem Bart. opinionem declarat procedere in casibus tantum, & quæ non continent magnam læsionem, *& sic, vt supra, tenet tantum refert Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo, arbitrator, n. 2. vers. sed Antonius de But. fol. 211. & verbo, arbitrator, n. 6. vers. caterum practicus, fol. 219.*

121 LIMITA II. Eandem † vndecimam ampliationem, vt arbitratoris testimonium non recipiatur coram seipso, vnde secus si deponat coram alio, *Ant. de But. in d. c. cum à nobis, nu. 10. in fin. vers. sed in arbitratore, extra, de testib.* Et † propterea arbitratorem in

122 causa reductionis posse esse testem, dixit Felyn. *in d. cap. cum à nobis, n. 13. vers. reliqua dic. ex Card. quem allegat, in cons. 144. incip. in Christi, &c. fatum tale est, magister Bartol.* Ve-

123 ram † prædicta declara secundum ea, quæ de iudice dixi *sup. n. 92. & seqq.*

124 AMPLIA VII. Vt † multo minus credatur assertioni iudicis, vel arbitri, non in forma testimonij prolatæ, & hoc siue de iudicialibus, siue etiam de extraiudicialibus actis agatur, sicut probat text. *in d. cap. cum à nobis, & ibi præsertim Bald. num. 4. in figuratione casus, & Anchar. in 1. notab. extra, de testib. Henric. Boyc. in c. quoniam contra, num. 1.* vbi aliis relatis loquitur, quando causa adhuc coram eis indecisa pendet, *& num. 5.* vbi & idem, quando causa pendet coram alio: vtroque enim casu concludit, non esse credendum iudicis assertioni, non in forma testimonij producti. Alios ad hanc ampliationē habere poteris concordantes adeundo Tiraq. *de retract. consang. §. 8. gl. 9. nu. 10. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 187. n. 33. & Mascar. de probat. lib. 2. concl. 949. n. 2.* † etsi contra-

125 rium asseruisse videantur plures alij relati per eundem Masc. *d. concl. 949. n. 1.*

126 AMPLIATVR & † limitatur præcedens duodecima ampliatio pluribus modis, de quibus remitto Lectorem ad Mascard. latè post alios hanc materiam tractantem *in d. concl. 949. per totam.* Et † inter alias declarationes illam solùm asserre censui, quod scilicet iudicis assertioni fiatur, quando est adiuuata aliis coniecturis, & verisimilitudinibus, *vt per Aym. de antiq. temp. part. 2. n. 22. Tiraq. in l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, C. de revoc. donat. Menoch. cons. 100. n. 25. lib. 1. & de recuperan. possess. remed. 15. nu. 355. Dec. cons. 18. nu. 203. lib. 1. Mascar. d. conclus. 949. n. 15.*

128 LIMITA I. Huius † tertiæ illationis regulam non procedere, quando veritas aliter haberi non potest. In iis enim, quæ aliis quam iudicibus & arbitris cognita esse non possunt, eorum testimonium recipitur, prout est text. *in c. cum dilectus, & ibi gl. in verbo, & si tres, in fine, extra, de elect. item gl. in c. non sine, in verbo, cognouerint, in fine, ibi, propter inopiam probationum, &c. & ibidem Abb. num. 11. de arbit. Alb. in l. ne in arbitris, num. 1. vers. imo etiam remouetur, C. de arbitr. Felyn. in c. cum à nobis, num. 13. in 9. fall. & ibidem Anton. de Butr. numer. 10. in colum. 4. ver. puto tamen, quod in subfidium admittetur, attenta qualitate personæ, extra, de testibus, Socin. reg. 199. in 6. fallent. Aufrer. de reprobat. testium, numer. 11. verbo, arbiter, verficul. fallit nono, Campeg. de testibus, regul. 61. verficul. fallit primo, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. titul. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, iudex, num. 63. fol. 100. colum. 1. in princip. in 9. limitat. Ioan. Marian. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, inhabiles, fol. 74. colum. 2. versic. 2.* vbi ampliat, etiam quod testis tractet de consequendo laudem, aut de euitando dedecus, *Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. quæst. 73. num. 31. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 124. num. 41.* vbi multum bene ponderat, & inducit text. *in d. c. cum dilectus, Hector Æmil. in tract. de testibus, part. 1. verbo, arbiter, numer. 29. fol. 213.* Ex quibus sine dubio iunctis iis, quæ in simili, & generaliter posui infra de teste inhabili, *q. 62. numer. 50. seqq.* hanc limitationem communiter * à Dd. factā recepta, af-

* firmare possumus.

AMPLIA

Texto deteriorado e/ou

129 AMPLIA Hanc † primam limitationem, vt procedat non solum si iudex, aut arbiter causa finita, deponat coram alio, verū, etsi ea pendente testificetur, tunc enim isto casu ob inopiam probationum, si delegatus sit iudex ad hunc effectum, remouetur à munere iudicandi, *cap. dilecto. & ibi notant omnes, & præcipue Henric. Boyc. num. 2. extra de testib. Alb. in l. ne in arbitris, num. 1. vers. imo etiam remouetur, C. de arbit. Abb. in cap. cum à nobis, num. 1. colum. 3. vers. vel fuit remotus ab officio. & ibidem Ant. de Butr. num. 10. colum. 4. vers. ideo dicit Ioan. Calder. &c. extra de testib, Spec. in tit. de teste §. 1. num. 79. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 4. nu. 23. vers. concluditur primo. vbi declarat materiam, & num. 39. vers. si autem esset iudex delegatus, Campeg. de testib. reg. 61. versic. fallit primo.* vbi *ex Alber. de Malet. in loco præcitato*, ad hoc, vt iudex iste remoueatur ad effectum testificādi, duo requirit, causæ scilicet aliqualem cognitionem, & quod lis non fuerit contestata, & latius *in regu. 59. per totam*, vbi latissime ponit, quæ alia requirantur, ad hoc vt isto casu iudex remoueatur, & testificetur, *Corrad. in pract. vbi supr. d. verbo, iudex, nu. 63. in fin. vers. sed si remotus fuerit, fol. 100. colum. 1. Mascar. de probat. lib. 2. concl. 950. num. 12. ad fin.*

130 SVBLIMITA Hanc † primam limitationem, vt nec etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, iudex, aut arbiter dicatur testis integræ fidei, & omni exceptione maior, sed quanta fides sit illi adhibenda, iudicis arbitrio remittitur, *secundum Felin. in c. cum à nobis, num. 3. vers. non tamen, de testib. Anton. de Butr. ibidem num. 10. col. 4. vers. quanta tamen fides. Aufr. de reprob. test. nu. 11. verbo, arbiter, in 9. fall. vers. non tamen erunt. Menoch. de arbit. q. lib. 1. d. q. 73. post num. 31. Monticel. in reper. test. verbo, inhabiles, fol. 74. col. 2. vers. 2. Mascar. de prob. lib. 1. conclus. 124. nu. 43. seqq.* vbi late disputat de veritate huius sublimitationis, & eam declarat, tu tamē omnino vide, quæ in simili *infra posui de teste inhabili q. 62. num. 73.*

131 LIMITA II. Eiusdem † tertiæ illationis regulam non procedere, quando ante sententiam, vel laudum expirauit iudicis, aut arbitri iurisdictio, puta, vel quod sit expiratum compromissum, vel quod perierit instantia, vel quod fuerint allegati suspecti, aut alias ab officio remoti: tunc enim non prohibetur ipse iudex, aut arbiter testimonium ferre, *vt per Spec. in tit. de teste, §. 1. post num. 80. vers. quod si iudex fuit vt suspectus recusatus. Bald. in l. ne in arbitris, num. 10. vers. & ideo si arbiter. Salycet. ibidem nu. 3. vers. aut alio modo erat finitum, &c.* vbi declarat, *C. de arb. Felin. in c. cum à nobis, num. 7. & ibi Imol. num. 3, vers. tu potes clarius concludere, iuncto vers. primo casu, &c. Anto. de But. num. 10. colum. 4. vers. secundus, quando in causa, extra de testibus, Henric Boyc. in 6. dilecto. num. 3. eod. tit. Aufrer. de reprobat. test. post num. 11. verbo, arbiter. ver. fallit tamen. Alb. de Malet. de testib. c. 4. num. 28. versic. si vero vult testificari, & num. 34. in fin. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testibus, rub. personas testium aggrediendo, verbo, iudex, num. 63. in 1. limitat. fol. 99. colum. 2. Mascard. de prob. lib. 1. concl. 124. num. 14. Hect. Æmil. de testib. verbo, arbiter. n. 23. fol. 211. par. 1.*

132 SVBLIMITA I. Hanc † secundam limitationem, vt dunc demum procedat, si lis sit coram alio, & in iis tantum, quæ pertinent ad litis ordinationem, non autem in iis, quæ respiciunt litis decisionem: quia tunc iudici, aut arbitro non creditur, etiam quod amplius iudex aut arbiter non sit, *vt per Bald. in d. l. ne in arbitris, nu. 10. vers. aut expirauit causa, Alb. de Malet. de testib. c. 4. num. 30. vers. si vero cognitio expirauit, Rimin. sen. cons. 432. num. 16. seq. Mascard. d. concl. 124. nu. 15.*

133 SVBLIMITA II. Quia iudex, † vel arbiter, eo ipso, quod ab aliqua parte est suspectus allegatus, efficitur illius præsumptus inimicus, & si non capitalis, (nisi suspicio allegetur ex causa capitalem inimicitiam inducente, quia tunc etiam capitalis præsumitur inimicus,) ad tex. *in c. suspicionis, & ibi gloss. in verbo, forsan prouocatus, de offic. delegat.* ideo in casu, in quo iudicis, aut arbitri iurisdictio expirat, ac finitur, ex eo, quod fuerit allegatus suspectus, nunquam crederem eum testem integræ fidei contra illam partem, quæ ipsum pro suspecto habuit, per ea, quæ supra, de teste inimico, suo loco dixi.

134 LIMITA III. Regulam † non procedere, quando iudex vel arbiter, coram alio deponeret contra ea, quæ ipse gessit, quia tunc cessat ratio, propter quā ipsi a testificando repelluntur, scilicet propter affectionem ad gesta per ipsum, ideo creditur etiam in pria iudicium tertii, *vt per Salycet. in l. ne in arbitris, num. 3. ad fin. C. de arbitr. Felin. in cap. cum à nobis, num. 11. & ibi etiam Imol. num. 3. ver. vel nisi adducantur, vbi reddit rationem. Anto. de But. num. 10. colum. 4. ad fin. versicu. septimus casus, extra de testibus. Aufrer. de reprobat. test. num. 11. verbo, arbiter. versicu. fallit septimo, Albe. de Malet. de testibus, capit. 4. post numerum 35. Campeg. de testibus, regu. 60. versic. 5. repellitur, & regula 61. in 8. fall. n. Corn. consi. 73. num. 4. lib. 1. Socin. regu. 199. in 4. fallen. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testibus, rub. personas testium aggrediendo, num. 63. verbo, iudex inseptima limitatione, folio 99. & in decima limitatione, fol. 100. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo arbiter, fo. 13. colum. 1. versic. 1. Mascard. de probat. lib. 1. concluf. 124. num. 38. & lib. 2. concluf. 949. num. 24. Hector Æmil. de testibus, verbo, arbiter, num. 32. folio 214 part. 1.*

135 SVBLIMITA Hanc † tertiam limitationem non procedere, quando iudex, vel arbiter, deponendo contra gesta per ipsum, allegaret absque probatione alterius errotis, vel excusatione suam turpitudinem, ex qua resultaret crimen, per quod à testimonio repelleretur: nam tunc etiam quod deponat cōtra gesta per ipsum, non tamen probat in alterius præiudicium, cum faciat se criminosum, *vt per Felin. in c. cum à nobis, num. 11. versicu. istud autem intellige verum, Imol. ibidem num. 3. ad finem, versicu. quod videtur intelligendum, Anton. de But. num. 10. colu. 4. in fine, versi. si tamen, Abb. num. 2. ad fin. colum. 4 versic. & in casu quo deponeret contra se, extra de testibus, Aufrer de reprobat. testium, num. 11. in 7. fallent. versic. quod intelligit Siculus, Campeg. de testibus, reg. 60. versi. quinto repellitur, Conrad. vbi supr. in pract. rub. de testibus, verbo, iudex, nu. 63. in 10. limitatione, folio 100. colum. 1. Menoch. de arbit. q. lib. 1. quæst. 73. post num. 15. Mascard. d. concluf. 124. num. 39. lib. 1. Hector Æmil. in tract. de testib. d. verbo, arbiter, sub num. 32. fol. 214. part. 1.*

136 LIMITA IV. Regulam † non procedere, quando ex depositione iudicis, vel arbitri nemini infertur præiudicium, *Felin. in d. c. cum à nobis, nu. 11. versi. fallit sexto, extra de testib. Aufrer. de reprobat. testium, verbo, arbiter, num. 11. versic. fallit sexto, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator, in caus. ciuil. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, iudex, num. 63. in sexta limitatione. folio 99. colum. 2. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 1 q. 73. num. 14. & num. 15. in fin.* vbi quod difficile est dare casum huius tertiæ limitationis, *Mascard. de prob. lib. 1. concluf. 124. num. 36. & 37. & lib. 2. concluf. 950. num. 11. Hector Æmil. de testib. part. 1. d. verbo, arbiter, num. 31. fol. 214.*

137 LIMITA V. Quod † licet iudicis assertioni super stylo & consuetudine minime credendum esse, scribunt Bart. Alex. Dec. Marsi. & alii allegati per Mascard. *de probat. lib. 2. concluf. 949. num. 17.* Creditur † tamen, si

138 illius assertio fuerit iurata, & in modum testimonii coram alio recepta, *ex iis, quæ notauit Aym. in cons. 48. sub nu. 1. & in specie post Bart. Barba. Felin. & alios quos allegat, scripsit Menoch. de arbitr. quæstio. lib. 1. quæstio. 73. num. 16. seqq.* vbi facit conclusionem generalem, quod scilicet creditur iudici declaranti, quid ex iuris communis dispositione obseruari cōsueuerit. Et quidem, si, vt suo loco in quæstionibus ciuilibus dixi, stylus, & consuetudo iudicii potest probari per testes de eo informatos & instructos, certe multo magis poterit probari per eos, qui a-

lias fuerunt iudices, nisi agatur de iustificatione suæ sententiæ, quia tunc sine dubio minime creditur, *per ea, quæ dixi supra num. 111.*

139 LIMITA VI. Quia † iudicis testimonium recipitur ad declarandum aliquod verbum dubium a se prolatum: cum enim declaratio nullum ius nouum afferat, sed tantum ambigua aperiat, *l. heredes palam. §. si quis post. vbi late Bart. ff. de testamen. Dec. in l. edita. nu. 48. sequen. C. de eden.* Hoc ideo testimonium iudicis declaratorium non improbari a iudice, in specie voluerunt Bald. *in l. ne in arbitris. post num. 11. & ibi etiam Salyc. num. 3. ad fin. versic. sed hoc vltimum limita. C. de arbit. Anton. de Butr. in cap. cum à nobis. numer. 10. colum. 4. versic. sextus casus. & ibid. ante eum, Bald. nu. 8. extra de testibus. Campeg. de testibus, regu. 61. in vlt. fallent.* vbi quod potest examinari iudex super sano & conueniente intellectu verborum ab eo prolatorum, *per l. ab exsequutore. ff. de appellat faciunt ea, quæ posui inf. in seq. limitatione, & tradita in simili per Menoch. de arb. q. lib. 1. q 73. num. 16 seqq.*

140 LIMITA VII. Quia pariter † & iudicis testimoniũ recipitur coram alio ad illi declarandum aliquod factũ ambiguum & intricatum, vt sic bene instructus à primo iudice super ambiguitate illius facti melius informatus sententiam desuper ferat, *vt per Bartol. in l. si societatem. §. arbitrorum. num. 29 versicu. quæro quando examinatur. ff. pro socio. Felin. in cap. cum à nobis. numero 8. & ibidem Anton. de Butr. num. 10 colum. 4. versic. quintus, quando requiritur, vt simplex instructor, extra de testibus. Aufrer. de reprobat. testium. num. 11. verbo, arbiter. in secunda fallen. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, iudex. num. 63. in secunda limitatione, folio 99. colum. 2. alios refert Menoch. de arbitr. quæst lib. 1. quæstio. 73. num. 10. & num. 16. & seqq.* vbi pluribus comprobat, quod prohibitus aliquid facere vel dicere, non censetur prohibitus iam factum, aut dictum declarare. *Mascard. de probation. lib. 1. conclus. 1294. num. 18. Hector Æmil. in tract. de testibus, part. 1. verbo, arbiter, num. 24.*

141 SVBLIMITANDO Hanc † septimam limitationem aduertas, quod contra eum tenuit Butr. *in consi. 24. colum. penult. quem sequitur Ruin. in consilio 168. num. 14. & 15. lib. 1. & iura per Bar. in dict. §. arbitrorum, allegata non multum stringere, adnotauit Menoch. d. quæst. 73. nu. 11. & 12.* Ideo
142 pro † declaratione aduertas, quod ad hoc, vt eadem limitatio procedat, & vt isto casu valeat tale iudicis testimonium, ad plenam probationem quatuor concurrere debent. Primo, vt factum sit obscurum. Secundo, vt iudices illud declarantes sint duo. *Sic enim expresse declarat Bart. dict. §. arbitrorum, Menoch. dict. quæst. 73. nu. 10. versic. sentit tamen eo loco Bart. Mascard. dicta conclusione 124. num. 20. & 21.* Tertio, vt non agatur de magno partis præiudicio, *Aretin. consil. 163. colum. 6. in princ. Soc. sen. consil. 64. num. 47. lib. 4. Aym. consilio 265. nu. 4. Menoch. dict. quæst. 73. n. 12. in fin. Mascar. d. conclus. 124 nu. 21.* Quarto, vt aliunde obscuritas declarari non possit, *Menoch. d. q. 73. nu. 11. iuncto num. 13. Mascard. d. conclus. 124. n. 21.*

143 LIMITANDO Rursus † præcedentem sublimationem aduerte, quod licet iudicis testimonium etiam in declaratione facti dubii non recipiatur, nisi quatuor prædictis requisitis concurrentibus ad plenum præiudicium plenamque probationem, recipitur tamen ad iudicis instructionem & informationem: & sic vt eidem aliquam faciat præsumtionem. sic enim expresse dem aliquam faciat præsumtionem. sic enim expresse sentiunt omnes Doctores allegati *supra in limitatione nu.* 140. *& in specie scripserunt Felin in d. cap. cum à nobis. num. 8. ext. de testib. & ibidem Anton. de Butr. nu. 10. colum. 4. post versiculum quintus, quando requiritur,* vbi putat isto casu qualemqualem fidem esse iudici testificanti adhibendam, (licet addat, quod possent esse iudices tales, & tot, vt etiam plena adhiberetur fides, quod iudicis arbitrio relinquit) *Anan. cons. 17. nu. 13. Ias. consi. 10 nu. 5. Rimin. jun. consi. 432. nu. 14. volum. 3. Socin. regu. 199. in prima fallen. Aufrer. de reprobat. testium, num. 11. verbo, arbiter, in 2. fallen. in fin. Corrad. in pract. vbi sup. dict. verbo, iudex, num. 63. in secunda limitatione. fol. 99. colum. 2. Mascar. dicta conclusio. 124. nu. 19. Hector Æmil. de testib. par. 1. d. verbo, arbiter, nu. 24.*

LIMITA VIII. Principalem † huius illationis regulam, vt non procedat, quando iudicis aut arbitri testimonium reciperetur de consensu partium, quia tunc illud validum esse vltra ea, quæ generaliter de teste inhabili dixi *infra quæst. 62. num. 177.* in specie affirmarunt Felin. *in cap. cum a nobis, num. 9. & ibidem Imol. num. 3 ad fin. versic. idem videtur extra de testib. Campeg. de testib. reg. 61. in 15. fallen. Aufrer. de reprob. testium, nu. 11. verbo, arbiter, in 4. fallen. Socin. regu. 199. in 3. fallen. Corrad. in pract. vbi supr. d. verbo, iudex, num. 63. in 4. limit. fol. 99. col. 2. Menoch. de arbit. q. lib. 1. q. 73. nu. 28. & lib. 2. casu 107. post n. 2. Mascar. d. conclus. 124. num. 23. Hector Æmil. d. verbo, arbiter, num. 27.* 144

LIMITA IX. In instrumentis, † in quibus iudicis decretum non interuenit: in iis enim iudicem posse in testem adhiberi, nihil est, quod impediat, *vt per Felin. in cap. cum à nobis. num. 8. versic. fallit tertio. & ibi etiam Anton. de Butr. num. 10. colum. 4. verfic. tertius, quando vltra. extra de testibus. Aufrer. de reprobat. testium, num. 11. verbo, arbiter. versic. fallit tertio. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. tit. de testibus. rubric personas testium aggrediendo, verbo, index. numero 63. in tertia limitatione, folio 99 colum. 2. Hector Æmil. vbi supra de testibus, verbo, arbiter. num. 36.* faciunt, quæ in simili de aduocato dixi *infra numer. 182.* & generaliter de teste inhabili, pariter *infra quæst. 62. numero 110. sequentibus.* Et † aduerte, quod ideo dixi, in instru- 146
mentis, in quibus iudicis decretum nõ interuenit, quia vbi alias tale decretum requireretur vltra numerum testium, iudex non potest fungi duplici officio: & sic post decretum interpositum non poterit in eo adhiberi in testem, *vt per Felinum, Aufrer. & Hector Æmil. in locis præcitatis.* 145

LIMITA X. Quia † etsi iudex vel arbiter non admittatur in testimonium, quando de se, vel gesta per ipsum iustificando agit, vel de honorem & laudem cõsequendo, vel etiam de euitando dedecus, ac vituperium, *vt per Bald. in l. ne in arbitris. nu. 11. C. de arbit. Abb. in cap cum à nobis. num. 2. colum. 4. versic. sed concorda. & ibidem Anton. de Butr. num. 10. col. 4. post 2 versiculum, sextus quando sunt plures. extra de testibus. Corra. in practica, §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. tit. de testib. rubric. personas testium aggrediendo, verbo, iudex, nu. 63. versic. & hi ratione affectionis, folio 99. Menoch. de arbit. quæst. lib. 1. quæ. 73. num. 40. Mascar. de probat. lib. 1. conclusio. 124. num. 40. & est communis,* * *vt per Hector. Æmil. qui alios refert in tract. de testib. part. 1. verbo, arbiter, num. 34. in principio.* 147

Vbi † tamen de iustificatione iudicis, aut arbitri, vel gestorum per ipsos non agitur: & sic nec de eorum laude, aut vituperio, tunc eorundem testimonium recipi, & admitti, vltra Bald. Ant. de Butr. Menoch. & Mascard. in locis præcitatis, affirmarunt Adde. ad Salyc. *in dict. l. ne in arbitris, litera A, in fine additionis, versic. sed eis tunc creditur.* * *Abb. in d. cap. cum à nobis. num. 2. colum. 4. versi. aut nullum interesse. Felin. ibid. num. 12. extra de testib Campeg. de testib. reg. 60. versi. 4 repellitur. Aufrer. de reprob. testium, nu. 11. verbo, arbiter, versic. vnde sicut. iuncto versic. fallit 8. Corrad. d. verbo, iudex, in 9. limitat. num. 63. fol. 99. Socin. regu. 199. in 5. fallen. Put. decis. 85. num. 2. lib. 1. & est* * *communis, vt per relatos ab Hectore Æmil. in tractatu de testibus, verbo, arbiter. nu. 33. & 34. verbi vero ista autem.* 148

SVBLIMITA Omnes † limitationes prædictas, 149
quia in omni casu, in quo iudicis, vel arbitri testimoniũ recipitur, non plene creditur quam testibus: ideo sicut vnus testis nõ plene probat: ita etiam nec plene probabit vnus iudex, *Specul. in tit. de teste. §. 1. num. 76. versicu. sed dic, quod vni iudici. Bald. in l. ne in arbitru. numero 11. versic. non*

non dico quod propter hoc. Alber. ibidem num. 1. versi glos. hic, &c. & num. 4. versicu. communis tamen opinio est in contrarium. Paul. de Cast. numero 4. versi. sed si esset vnus. Salycet. nu. 3. versic. etsi est vnus. C. de arbit. Abb. in cap. cum a nobis, num. 2. columna 3. verficu. non tamen crederetur vni soli. Felin. ibidem num. 7. in fine, versicu. non tamen credetur plus quam vni testi. Imo. num. 3. versi. & tunc si est vnus solus. Anton. de Butr. num. 10. colum. 4. versi. quarto quando vult attestari, &c. Ioan. Monac. in cap. Romana. num. 4. versicu. quid de iudice, de testibus, in 6. Campeg. de testibus, reg. 60. versi. sexto non potest esse testis. Lanfranc. de testib. num. 69. versi. aut producitur super declaratione. Mascar. de prob. lib. 1. concl. 124. num. 16. Hector Æmil. de testib. par. 1. verbo. arbiter. num. 19.

150 Erit † ergo necesse ad inducendam plenam probationem, vt saltem duo iudices, vel arbitri examinati cõcludenter deponant: & tunc plene probabunt, *Specul. de testibus, §. 1. num. 76. versi. vbi autem sunt duo. Bald. in d. l. ne in arbit. num. 11. versic. sed quando sunt plures. Alb. ibid. num. 4. versi. vbi tamen essent duo, vel plures. Castren. num. 4. versi. si sint plures. Salycet. num. 3. dict. versic. etsi est vnus. C. de arbit. Imol. in dict. cap. cum a nobis. num. 3. versic. si vero sunt plures, de testibus, Ioan. Monac. in d. c. cum Romana. num. 4. post versi. quid de iudice. ibi, verum si sint plures, &c. de testib. in 6. Mascard. d. conclus. 124. num. 16. Hector Æmil. dict. verbo, arbiter, nu. 19.*

151 Bene † verum est, quod dato concursu, hoc est, quod si contra depositiones iudicum adsint depositiones aliorum non iudicum, magis creditur iudicibus quam aliis testibus, data in ceteris inter eos paritate, *vt per Spec. in tit. de testib. §. 1. num. 77.* vbi magistraliter loquitur.

152 SVBLIMITA II. Et † etiam generaliter easdem omnes præcedentes limitationes, vt in omni casu, in quo iudicis seu arbitri testimonium recipitur: quanta fides sit illi adhibenda, iudicis arbitrio remittitur; quia aliquando qualem qualem facit probationem, aliquãdo etiam plenam fidem. *Sic enim post Inno. & Butr. in locis per eum allegatis, scriptum reliquit Blanch. in tract. de compromiss. q. 8. principal. num. 22. sicut ipsum refert & sequitur Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. quæst. 167. nec dissentit Mascard. de probat. lib. 2. concl. 930. num. 12.*

153 Verum † hoc iudicis arbitrium satis à iure restrictũ censeo, cum iam *supra num. 44.* determinatum sit, quod de consensu partium plene probet: sine autem tali cõsensu, vnus probat semiplene, duo autem plene, *vt pariter supra num. 149 sequenti.* Et sic parum, aut nihil erit isto casu, iudicis arbitrio relictum.

154 SVBLIMITA III. † Eadem limitationes, vt etsi in prædictis casibus, arbitrorum testimonium recipiatur: non tamen illi possunt ad testificandum cogi; nisi vtraque parte volente, *vt est text. in ca. quoniam vero legem. in Auth. de testib. collat. 7. Hector Æmil. de testib. part. 1. verbo, arbiter. num. 20. fol. 201.*

ARGVMENTVM.

De teste aduocato.

SVMMARIA.

Regulariter testis esse non potest aduocatus in caussa, in qua est aduocatus, & hoc propter præsumtam affectionem, num. 155.

Testis esse non potest aduocatus etiam finita aduocatione & patrocinio, num. 156. licet alii contra, num. 157. distingue, vt num. 258 seqq.

Aduocatus testis esse non potest, quando ex sua depositione consequitur commodum, vel honorem, vel etiam euitat dedecus, vel vituperium, alias secus, num. 158. sed contra quod indistincte non posit esse testis, num. 159. distingue, vt nu. 160.

Aduocatus testis esse non potest pro suo clientulo, etiam in caussa appellationis, num. 161. Ampliatur etiam quod in caussa appellationis non sit amplius aduocatus, num. 162. sed contra ampliatur omni, num. 163. concorda. num. 164.

Clientulus non potest esse testis pro suo aduocato, num. 165. Limita finito patrocinio, num. 166.

Aduocatus etiam non salariatus testimonium ferre non potest pro suo clientulo, num. 167.

Testis nec etiam esse potest ille aduocatus, qui ab vna parte pecuniam recipit, pro vt altero non patrocinetur, num. 168. contra, num. 269.

Aduocatus non prohibetur ferre testimonium, quando inducitur ab eo, contra quem patrocinatus est, aduersus eum, pro quo patrocinium præstitit, num. 170. sed rectius facit isto casu aduocatus, abstinendo se a tali testimonio, num. 171.

Aduocatus electus, sed qui nondum cepit aduocare, testimonium ferre potest pro suo clientulo, num. 172. fallit quando iam conuenisset de salario, nam tunc repellitur a testimonio etiam non incepto patrocinio. nu. 173 sed contra fallentiam, num. 174.

Aduocati depositio facta ante susceptum patrocinium, non debilitatur ex subsequenti patrocinio, num. 175.

Aduocatus in vna caussa non prohibetur esse testis in alia, num. 176. licet alii contra, num. 177.

Aduocatus in vno articulo, non prohibetur esse testis in alio, num. 178. quando articuli sunt disiuncti, & non connexi, secus in connexis & coniunctis, num. 179. & propterea aduocatus in caussa possessorii potest esse testis in petitorio, num. 180 sed contra hæc, num. 181.

Testes instrumentarii non prohibentur esse aduocati contrahentium, num. 182. & nu. 183. vbi præsertim de instrumento transactionis, & n. 184. vbi etiam idem in actis iudiciariis. Sed quid si post confectionem instrumenti, aduocatus adducatur ad istius comprobationem, distingue, vt num. 185 & 186.

De consensu partium non prohibetur aduocatus testimonium ferre, nu. 187.

Vbi veritas aliter haberi non potest, aduocatus non prohibetur testimonium ferre pro suo clientulo, num. 188. contra, n. 189. declara, vt d. nu. 189. & 190.

Aduocatus etsi in subsidium admittatur pro suo clientulo, non tamen admittitur sine tortura, num. 191. contra num. 192.

Testimonium aduocati suppletur ex fide alterius testis, num. 193. contra, nu. 194.

Testis esse non prohibetur aduocatus, quando est bone conditionis & famæ, locupletior partibus, & agitur de modica re, numer. 195.

QVÆSTIO LX. ILLATIO IV.

RECVLA Sit † in hac quarta illatione, quod aduocatus in caussa, in qua est aduocatus, propter præsumtam affectionem, testimonium ferre non potest, textus est apertus *in capit. si testes omnes. §. testes quos accusator. 4. quæst. 3.* dum dicit, *Patroni quoque in caussa, cui patrocinium præstant, testimonium non dicant.* item text. *in l. fin. ff. de testibus,* cuius verba sunt hæc: *mandatis cauetur, vt præsides attendant, ne patroni in caussa, in qua patrocinium præstiterint, testimonium dicant, &c.* Notant hoc ibi omnes Doctores communiter, * & præsertim Odofred. *in princ.* * *versi. & prohibentur aduocati, iuncto versic. sed quæritur qua est ratio. Alber. ibidem num. 1. & post num. 6. Bald. in l. omnibus. num. 4. & ibi etiam Alb. nu. 4. versic. item certum est. Paul. de Cast. num. 3. versi. item ratione officii, Ioan. Sichar. num. 3. versi. non possunt esse testes inquam. C. de testibus, Ang. in l. quoniam liberi. nu. 4. in fin. versi. etiam idem in aduocato. C. eodem. & ibi etiam Cyn. circa fin. versic. & eadem quæstio sit in aduocato. Iacobin. de Sancto Georgio in l. nullus. num. 2. versic. & idem in aduocato. ff. de testibus, Alb. in l. deferre. num. 3. ff. de iure fisci. idem Albe. in l. in tantum. §. vniuersitatis. num. 4. versicu. item aduocatus repellitur. ff. de rerum diuision. Bald. in l. dictantibus. num. 4. ad finem. versicu. de quarto patet exemplum in aduocato. & ibidem Ias. num. 7. & 8. Ioan. Sicar. num. 8 vbi testatur de recepta opinione,* * *C. de testament. Aretin. in l. qui testamento. num. 2. colum. 2. in fin. versic. præterea si aduocatus. ff. de testa-*

men. Spec. in tit. de teste. §. 1. num. 74. Felin. in cap. cum à nobis, num. 13. versicu. ex prædictis infertur. extra, de testib. Dec. in cap. insuper. num. 41. versicu. sed respondetur, & ibi etiam Anton. de Butr. num. 8. in fin. versi. sic & procurator & aduocatus repellitur. Henric. Boyc. num. 5 extra cod. Archid. in c. Romana. num. 1. post med. in verbo, caussam, & num. 2. in verbo, in testem. & ibi etiam Ioan. And. in princ. vbi quod de hoc non dubitatur, & in verbo, vel aduocatus. Ioan. Monach. num. 1. versi. multo minus in principali, iuncto num. 4. in fin. versi. in ea gloss. &c. de testib. in 6. Rota de appellat. in nouis decis. 52. num. prim. versi. & sicut aduocatus, & procurator repellantur. Nepos de Monte Alban. in tract. de testibus, num. 142. Iacob. Ægid. de testibus, num. 14. versic. nec aduocati. Nell. de testib. num. 31. Aufrer. de reprob. test. num. 8. Alb. de Malet. de testib. cap. 4. num. 4. & num. 6. versi. si vero susceperit. Iod. in pract. crim. c. 50. rub. de reprob. testium, nu. 11. Campeg. de testibus. reg. 58. in princ. Corrad. in pract. §. 2. de offic. præto. in causs. ciuil. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo. aduocatus. num. 59. fol. 97. Ioannes testium aggrediendo, verbo. aduocatus. num. 59. fol. 97. Ioan. an Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo aduocatus, fol. 10. colum. 2. versi. 3. & 4. Dec. consi. 310. num. 3. Ioan. de Anic. consi. 53. num. 9. & consi. 120. num. 9. Corn. consi. 309. nu. 5. lib. 4. Aym. consil. 281. num. 4. & consi. 56. num. 14. Natta consi. 161. num. 11 lib. 1. Pariss. consil. 58. numer. 17. in 4. Cephal. consi. 65. num. 22. lib. 1. Emanuel Soarez inter suas receptas opiniones, littera T, num. 193 Mascard. qui alios refert, de probat. lib. 1. consil. 66. num. 1. & 2. & lib 3. conclus. 1357. post num. 3. vbi, * quod hæc regula est communis, * & num. 34. pluribus exornat, Hector Æmil. in tract. d. testib. par. 1. verbo, aduocatus. num. 3. 4. 6. 8. & num. 10. Dicitur enim aduocatus testis iuris, vt per Specul. in tit. de posit. § 3. n. 3. par. 2. & ideo non potest vno & eodem tempore esse testis iuris & facti, vt dixit gl. in d. si testes omnes. §. testes quos accusator, in verbo, patroni. 4. q. 3. & faciunt, quæ in simili de procuratore dixi infra in sequentibus relatione, num. 196.

156 AMPLIA I. Hanc regulam etiam finita aduocatione, & patrocinio. Sic enim vltra ea, quæ dicam in sequenti ampliatione de caussa appellationis, & quæ de procuratore dixi infra num. 198. in specie scripserunt Bald. in l. omnibus, nu. 4. C. de testib. vbi dat rationem, quia scilicet adhuc sua interest suam ignorantiam non detegi, Salyc. ibidem, nu. 6. versi. sicut nec aduocatus. Adden. ad Abb. in c. cum a nobis. num. 4. littera C, in fin. extra de testib. & ibi etiam Ant. de But. num. 12. versi. si is pro quo patrocinatus est, iuncto versi. sive causa, in qua fuit aduocatus. Mascard. qui alios refert in suo tract. de prob. lib. 3. concl. 1357. num. 4. Et ad hæc bene facit tex. in d. l. fin. ff. de testib. qui loquitur etiam de patrono, qui iam patrocinium præstitit, & sic per verbum præteriti temporis, vt patet ibi, patrocinium præstiterint, &c. Et ita etiã loquitur text. in c. Rom. de testib in * 6. prout pariter * communiter etiam loquuntur Dd. in materia loquentes, ac præsertim Spec. in tit. de teste. §. 1. n. 74. versi. item quod fuit in eadem caussa. Ias. in rubr. C. de procur. num. 4. & in l. quoties. num. 14. versi. sed contra prædicta. C. de iudic. & in l. dictantib. num. 7. C. de testamen. quos in proposito refert & sequitur Hector Æmil. in tract. de testib. par. 1. verbo, testis aduocatus. num 9. fol. 86. Nec dissentit Surd. decisione Mantuan. 219. vbi disputata materia in hanc partem illum Senatum inclinasse testatur.

157 LIMITANDO I hanc † primam ampliationem aduerte, quod contra eam sentire videntur Iacob. Ægid. in tract. de testib. num 13. in fin. versi. nos distinguimus. Nell. in eodem tract. num. 31. versic. item admittitur negotio finito. idem Mascard. de probat. lib. 1. conclusione 66. num. 9. in fi. versi. secundo limita. ac plures alii per nos relati de teste procuratore infr. nu. 158 199. Ideo † pro concordia distingue, quod prima opinio & sic propolita ampliatio procedit, quando aduocatus ex sua depositione consequitur aliquod commodum vel honorem, aut etiam agit de euitando aliquod dedecus, & vituperium: tunc etiam finito officio non admittitur in testem. Secunda autem, & sic contraria opinio procedit, quando nullatenus agitur de eius crimodo, honore, aut dedecore, fuit originalis distinctio Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de teste. §. 1. versi. sed pone, quod administrator. numer. 24. in verbo, dominicalibe quem sequuti sunt, Abb. in cap. insuper. numer. 8. versi. mihi in hoc plus placet. Felin. num. 10. Dec. num. 14. extra de testib. Mylis in suo repertorio, verbo, testis non potest esse aduocat. Ioan. de Imol. in cap. ex literis, numero 13. versic. & plus videtur, extra de transact. Mynsing. respons. 55. numer. 18. & in c. insuper. num. 4. & 5. quos omnes in proposito refert & sequitur Hector Æmil. de testibus, verbo, aduocatus, num. 13. folio 87. vbi quod hæc distinctio Ioan. Andr. est communiter * recepta. & num. 42. folio 101. * part. 1. Et faciunt, quæ in simili de negotiorum gestore dixi infra num. 265. & de procuratore etiam inf. num. 200. &c.

SVBLIMITANDO Rursus † præcedentem limi- 159
tationem, & distinctionem aduerte, quod contra eam fortiter vrgere videtur, quia & si in aduocato cesset cõmodum, aut incommodum, honor, vel dedecus, adhuc tamen videtur repellendus. quia non cessat affectio, quam habet ad caussam. Ita post Imol. quem allegant in cap. cum à nobis. sub numero 7. versiculo. si autem vult testificari, extra de testib. adnotarunt Maran. de procuratore loquens, de probat. libro 3. conclusio. 1232. num. 12. & in specie de aduocato Hector Æmil. dict. verbo. aduocatus. num. 4. folio 101. ponderans etiam ad id gloss. in §. quoniam vero legum, in verbo, prohibitione. ibi, sed quid si pretium non accipiat. in Authen. de posui infra num. 162. Ideo † pro resolutione huius con- 160
prohibitione. ibi, sed quid si pretium non accipiat. in Authen. de testibus, collat. 7. iuncto alius, quæ in simili de caussa appellationis trarii dicerem, aduocatum, etiam quod de illius commodo, aut incommodo, laude, vel vituperio non agatur, & si à testimonio non repellatur finito officio, non tamen propter reliquias affectionis reputari testem integræ fidei, & omni exceptione maiorem, p out consuluit Aym. in consi. 56. nu. 4. lib. 1. quem etiam refert Hector Æmil. d. verbo, aduocatus. num. 11. fol. 86. in fin par. 1. Et vide in proposito Surd. d. decis. 219.

AMPLIA II. Huius † quartæ illationis regulam, vt 161
nec in caussa appellationis aduocatus possit in testẽ produci a suo clientulo contra partem aduersam. Sic enim aperte probat text. in cap fin. incip. Romana. & ibi gloss. in verbo, appellations, littera B. Archid. in princ. & nu. 1. Gemin. numer. 1. versic. aduocatus, vel procurator, iuncto num. secunde. Franc. in summario, & in prim. notab. de testib. in 6. Nell. de testibus, num. 2. versi. & qui non admittitur. iuncto num 31. Aufrer. de reprobat. testium. post num. 8. Alber. de Malet. de testibus, capitu. 4. post numerum 4. & num. 6. versi. si vero susceperit. Lanfranc. de testibus, post num. 67. versi. si autem prostiterunt patrocinium. Campeg. de testibus, regula 58. in princ. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil tit. de testib. rub personas testium aggrediendo, verbo, aduocatus, num. 59. folio 97. Mascar. de probat. lib. 1. conclusio. 66. nu. 4. Hector Æmil. de testib. verbo. testis aduocatus. num. 16. fol. 89. part. 1. vbi alios plures adducit cõcordantes, & vide, quæ in simili de procuratore dixi infra num. 204. & seqq. & secundum ibi tradita amplia & declara propositam ampliationem.

AMPLIA Rursus † præcedentem secundam am- 162
pliationem, vt procedat nedum, quãdo aduocatus, qui patrocinium præstitit in prima instantia, reddat etiã aduocatus in caussa appellationis: (tunc enim res caret omni prorsus difficultate, & videtur indubitabilis,) sed etiam si non sit amplius in eadem caussa appellationis aduocatus, & hoc, quia adhuc videtur affectionem habere ad caussam, in qua alias aduocauit, & per consequens repellendus, secundum Imo. in c. cum a nobis. n. 7. versi. si autẽ vult testificari. text. de testib Lanfr. de testib. sub n. 67. versi. si autẽ præstitisset, iunctis aliis per nos relatis supr. n. 159. Et licet † contrarium, quod scilicet in secunda instantia, 163
& sic in caussa appellationis non perhibeatur testis esse ille, qui fuit aduocatus in prima instantia, si hodie amplius

plius in secunda non sit, affirmarint Bart. in cons. 213. incip. an aduocatus, num. 2. Alb. de Malet. de testib. par. 1. cap. 4. num. 6. versi. in alia autem instantia, Mascar. de probat. lib. 1. con-
164 clus. 66 sub num. 4. Pro † concordia tamen dicere potes, prout etiam supra dixi num. 160. quod isto casu non repellitur aduocatus: sed tamen non est omni exceptione major. Et ista est veritas.

165 AMPLIA III. eandem † regulam, vt sicut aduocatus non potest esse testis pro suo clientulo, ita nec etiam clientulus possit testificari pro suo aduocato, quasi quod sit eius domesticus, vt in c. 1. in princ. & in §. hoc ita, de content. inter me & domin. de portione fratris, in vsib. feudor. Alb. in l. fin. nu. 7. ff. de testib. (vbi tamen, quod forte text. ille loquitur de alio clientulo,) Spec. in tit. de teste, §. 1. nu. 13. versi. quid si olim fuit. Alber. de Malet. de testib. c. 2. num. 39. per text. quem allegat in l. respiciendum. §. furta, ff. de pœnis, Campeg de testib. reg. 19. Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 307. num. 1. & seq. vbi dicit, quod licet text. in d. §. furta, per Alb. allegatus, nõ bene videatur probare hanc ampliationem, eo, quia loquitur de clientulo commorante in domo patroni, quod in clientulis nostri temporis verum esse non potest; quia vt plurimum non commorantur in domibus patronorum: non per hoc tamen ab ea est recedendum, cùm satis hunc clientulum fore repellendum, præsumta suadeat affectio, quam erga suũ
166 patronum habet tempore patrocinii: † finito autem patrocinio cessat affectio, & sic nihil est, quod impediat illius testimonium, sicuti post Specul. quem allegat vbi supr. & arg. text. in l. 3. §. affinitatis, ff. de postulan. concludit idem Mascar. eadem conclus. 307. nu. 4. addo pro eadem ampliatione eundem Mascar. lib. 3. conclus. 1357. nu. 49.

167 AMPLIA IV. Vt † à testimonio repellatur non solum aduocatus salariatus, sed etiam non salariatus, & sic qui gratis inseruit: imò in eo maior præsumitur affectio, quam in alio, qui soluta sibi mercede patrocinatur, ideo & eo magis videtur repellendus, vt in terminis voluit Mandos. in addit. ad Roman. cons. 420. littera A, sub vers. sed contrarium, &c. ibi, secundo facit, &c. & facit in simili, quod de sollicitatore non salariato dixi infra num. 246. Et ita etiam videtur de mente Surdi in decis. Mantuana 219. nu. 5. & 6.

168 AMPLIA V. Vt † nec etiam possit esse testis ille aduocatus, qui ab vna partium pecuniam recepit, vt alteram aduersam partem non foueat cum suo patrocinio, vt per Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 4. nu. 7. in fin. & nu. 8. vbi reprobato Speo. contrarium tenente, testatur de veriori opinione, & pro ea duas affert rationes: primò propter receptionem pecuniarũ, quia iam contractus habet exsecutionem pro parte, ideo videtur repellendus: secundò, quia negare nõ possumus, quin aduocatus iste qui pecuniã recepit, habeat affectionẽ ad caussam, refert & sequitur Mascar. de prob. lib. 1. concl. 66. n. 5. & 6.

169 Contrarium, † quod imo possit isto casu aduocatus esse testis, sentire videtur Spec. in tit. de testib. §. 1. nu. 75. vers. quid si recipit pecuniã. & ante eum Hostien. in summa, sub tit. de testib. §. quis possit esse testis. col. 5. vers. quid si aduocatus. Et teddunt rationem, quia scilicet edictum de testibus est prohibitorium, nec reperitur cautum, tunc aduocatum non admittendum, sequitur Aufre. de reprobat. testium. num. 8. vers. sed vbi recepisset pecuniam. & nu. 79. vers. pecuniam recipiens. (vbi tamen secus, si pecuniam accepisset, vt testimonium diceret, vel non diceret, quia tunc videtur corruptus.) Campeg. de testib. reg. 58. in 7. fall. Corrad. in pract. §. 2. de offi. præto. in causs. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, aduocatus, nu. 59. fol. 97.

170 LIMITA I. hujus † quartæ illationis regulam, vt nõ procedat, quãdo aduocatus inducitur in testem ab eo, contra quẽ patrocinatus est, aduersus eum, ad cuius fauorem patrocinium præstitit; tunc enim admittitur, & probat pro vtraque parte, ad ea, quæ in simili notaui infra de procuratore, n. 222. & de negotiorum gestore, num. 268. & de sollicitatore, nu. 258. & de socio. nu. 396. sed in terminis de aduocato adnotarunt, Bart. in l. omnibus, nu. 7. in fin. & ibi etiam Ioan. Sichar. num. 3. vers. non autem prohibentur. C. de testibus, gloss. in l. fin. in gloss. 1. vers. item quid si præstitit, ff. de testibus, vbi etiam, quod isto casu potest cogi ad testificandum, sed de vltimo dixi infra numero 223. seqq. Bald. in d. l. fin. versic. nota aduocatum. & ibi etiam Fulgos. vers. hoc verum. iuncto vers. pro hac sententia bene facit. Alber. num. 2. verfic. & aduerte. iuncto num. 3. Florian. in princ. & num. 1. in fin. vbi reprobatis contrariis, dicit tenendam esse opinionem gloss. ibi Felin. in cap. cum a nobis, num. 13. verfic. idem si produceretur contra eum. & ibi etiam Anto. de Butr. num. 12. vers. idem si pars contra quam, iuncto vers. sequen. & vers. ex quo habes. iuncto alio versi. si susscepit officium aduocationis, & sequent. extra de testibus. Henric. Boyc. in cap. insuper, num. 1. eodem tit. de testibus, gloss. in capit. Romana, in verbo, in testem, & ibi Archidiac. num. 1. ad finem, verbo, appellantis, de testibus, in sexto. Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 16. versic. sicut alias dicitur de aduocato, & numero 77. vers. hoc autem certum est. Lanfran. de testibus, ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 67. extra de reprobat. vbi quod hoc est clarum, Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, aduocatus, num. 59. in quarta limitatione, fol. 97. Pariss. cons. 70. num. 4. seqq. lib. 4. vbi pluribus comprobat hanc limitationem, t'vt. decis. 56. lib. 3. Vivi. in commun. opinio. verbo, testis esse non potest aduocatus, in fine, Hector Æmil. in tract. de testibus, par. 1. verbo, aduocatus, num. 14. folio 88. vbi etiam in idem allegat Specul. tit. de aduocato, §. nunc tractemus, num. 12. & 13. Franc. in cap. Romana, nu. 3. de testib. in 6.

LIMITA II. dictam † regulam in aduocato electo, 172
qui tamen nondum incepit aduocare. Nam is pro suo futuro clientulo non prohibetur testimonium ferre, vt per gloss. in l. fin. in gloss. 1. vers. quod si nondum præstiterunt, ff. de testibus, in fine dictæ glossæ, in vers. & sunt hæc vera. idem dicit, si ante cœptam aduocationem mandatum fuerit reuocatum. Et hanc gloss. vltra alios in simili allegatos infra de procuratore, num. 230. sequuti sunt in specie Felin. in cap. cum à nobis, num. 13. vers. idem si fuisset electus in aduocatum. & ibidem Anto. de Butr. num. 12. in principio extra de testibus, Corn. cons. 309. nu. 5. lib. 4. Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 4. num. 20. vers. præterea affectio, vbi testatur de communi, & reddit rationem, quia affectio in esse futuro non repellit testem, Campeg. de testibus, post nu. 67. vbi pariter testatur de * communi, Corrad. in pract. §. 2. de offi. præto. in causs ciuil. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, aduocatus, nu. 59. in 2. limit. fol. 57. Vivi. in commun. opin. verbo, testis esse non potest aduocatus, vers. est etiam idoneus testis, vbi de * communi, de qua etiam per Eman. Soarez in suo thesauro recept. sent. littera A, nu. 66. Hector Æmil. de testib. par. 1. verb. aduocatus, num. 22. & 23. fol. 92. Ratio autem huius limitationis ea communiter à Dd. affertur, quia lex non simpliciter prohibet aduocatum esse testem, sed cum limitatione, videlicet quãdo patrocinium præstitit, d. l. fin. ff. de testib. vbi ergo deficit casus limitans, ibi cessat prohibitio.

SVBLIMITA. Quia † & si aduocatus cõtra suum 171
clientulum in testem, vt dixi, admittatur, rectius tamẽ facit, abstinendo se à tali testimonio, si id honestè recusare potest. Inuerecundum enim quodammodo videtur, eum testimonio lædere, quem aliquãdo in eadem causa patrocinando adjuuauit, vt per Iustum Reuberũ in sua de testibus tractatione methodica, pag. 92 in prin. sicut illum refert & sequitur Hector Æmil. in tract. de testibus, par. 1. verbo, aduocatus, num. 14. folio 88. vbi etiam in idem allegat Specul. tit. de aduocato, §. nunc tractemus, num. 12. & 13. Franc. in cap. Romana, nu. 3. de testib. in 6.

173 SVBLIMITA Hanc † secundam limitationem, vt non procedat, quando aduocatus iam cum suo clientulo de salario conuenit. Nam tunc repellitur à testificando, etiam quod nondum inceperit patrocinari, *secundum Guil. quem in proposito refert Alber. in l. fin. numer. 6. ad med. ff. de testib.* Et hoc quia statim, quod conuenit de salario cum aliquo, dicitur illius aduocatus, *l. 1. §. aduocati. ff. de var. & extraord. cognitio.* & pro cliente aduocare tenetur, quem in fide sua suscepit, *l. quisquis, C. de postulan.* Et licet tex. *in d. l. fin.* dicat, *patrocinium præstiterint*, subaudi tu, vel præstare promiserint, *vt ibi per Alber.* cuius opinionē sequi etiam videtur Alber. de Malet. *de testib. c. 4. nu. 6.* Et * licet, vt mox dicam, ea communiter * à Doctoribus reprobetur, illam tamen æquiorem credidit Mascar. *de probat. lib. 1. concluſ. 66. nu. 10. in fin.*

174 Contrarium, † quod imo aduocatus à testimonio non repellatur, etiam quod de salario conuenit, dummodo non adhuc illud receperit, vel patrocinium præstiterit, voluit originaliter gloſſ. *in d. l. fin. gloſſ. 1. verſ. quod ſi nondum præſtiterunt. ff. de teſtib. quam ſequutus eſt ibidem præcipue Fulgoſ. verſ. auctoritas tamen iſtius Guili. l. Specul. in tit. de teſte. §. primo, num. 75. & ibi in addit. litera D. vbi bene gloſſam à contrariis defendit, Imol. in cap. cum à nobis. numer. 7. de teſtib. vbi pariter reſpondet contrarium, Anton. de Butr. in cap. inſuper. num. 12. verſ. ſi aſſumpſit, & conuenit de ſalario, iuncto alio verſ. ſi conuenit de ſalario, extra de teſtib. Ioan. Andr. in capit. primo, ante numerum 1. & ibi etiam Geminian num. 6. in fine. Franc. poſt numer. tertium, verſic. ad idem, de teſtibus. in 6. Nell. de teſtibus, poſt numer. 31. Aufrer. de reprobat. teſtium, num. 8. verſic. & quod dictum eſt, Lanfranc. de teſtibus, numer. 67. vbi teſtatur * de communi, * Campeg. de teſtib. regul. 58. in 1. fallent. Corn. conſil. 309. ex pluribus, numer. 15. lib. 4. Emanuel. Soarez in ſuo theſauro recept. ſentent. litera A. numer. 96. Ioan. Mar. Monticell. in ſuo repertorio teſtium, verbo, aduocatus, fol. 10. colum. 2. verſic. 5. Maſcar. de probat. lib. 1. concluſ. 66. num. 10.* vbi pariter teſtatur de communi, licet contrariam, *vt ſupra, eum retuli*, dixerit æquiorem. ſed de communi etiam teſtatur Hector Æmil. *in tractat. de teſtib. verbo aduocatus, numer. 24. fol. 92. part. 1.* Et ita etiam teſtatur Surd. *d. deciſio. Mantua. 219. num. 6.*

175 LIMITA III. Eandem † regulam: quando aduocatus ante ſuſceptum patrocinium teſtificatur: non enim talis teſtificatio debilitatur ex ſubſequenti patrocinio, *ſecundum Odofred. in l. fin. colu. 1. verſic. Or ſignori, iuncto verſ. alij dicunt. ff. de teſtib.* vbi relatis contrariis, hoc ampliat procedere, etiam quod tempore depoſitionis ſciret ſe futurum aduocatum, *Spec. in tit. de teſtib. §. primo, nu. 74. verſ. euaneſcit autem. Alber. de Malet. de teſtib. c. 4. num. 4. verſ. quod verum, & nu. 5.* vbi reſpondet Imol. contrarium tenenti, *in c. cum à nobis, num. 5. verſ. an autem ille, qui fuit teſtis, extra de teſtib.* dicit que illius opinionem veram eſſe in iudice, vt repellatur à iudicando: ſecus in aduocato, vt repellatur à teſtificando, *vt ibi per eum*, Roman. qui de procuratore loquitur, *in conſil. 186. in caſu propoſito, numer. 8. Campeg. de teſtib. regul. 58. in 1. fallent. Maſcard. de probat. lib. 1. concluſ. 66. num. 10. Hector. Æmil. in tract. de teſtib. part. 1. num. 23. verbo, aduocatus.*

176 LIMITA IV. Quia † aduocatus in vna cauſſa, non prohibetur eſſe teſtis in alia: ſic enim vltra in ſimili allegatos infra de procuratore, *num. 213.* & de ſollicitatore, *nu. 255.* & de negotiorum geſtore, *num. 271.* in ſpecie de aduocato ſcripſerunt, Imola *in cap. cum à nobis. nu. 7. ad fin. verſ. vbi tamen quis eſt aduocatus, extra de teſtib. Aufrer. de reprob. teſtium, poſt numer. 8. Campeg. de teſtib. regul. 62. in 9 fallent. Lanfranc. de teſtib. num. 67. verſic. in alia autem * cauſſa. vbi teſtatur de communi * opinione, de qua etiam teſtantur Viui. in ſuis commun. opinio. verbo, teſtis eſſe non poteſt aduocatus. Eman. Soarez in theſaur. recept. ſentent. litera A. num. 96. Maſcar. de probat. lib. 1. concluſio. 66. num. 7. ſeqq. Hector. Æmil. de teſtibus. part. 1. verbo, aduocatus, num. 21. fol. 91.*

Etſi † Mylis in ſuo repertorio, *in verbo, teſtis eſſe non poteſt aduocatus. Anton. de Butr. in c. ex literis. de tranſact. & Cephal.* 177 *in conſil. 65. numer. 22. lib. 1.* contrarium dixerint. Sed hanc limitationem amplia & declara, ſicut ampliaui, & declarauiinfra de procuratore, *d. num. 213. & ſeqq.* quia materia eſt eadem.

LIMITA V. Vt etiam † in eadem cauſſa aduocatus 178 poſſit eſſe teſtis, quando articuli ſunt diuerſi, vt puta quia aduocauit in vno articulo, & vult deponere in alio, nam tunc non prohibetur, per ea, quæ in ſimili de procuratore dixi infr. *num. 218.* & in ſpecie de aduocato ſcripſerunt, Ant. de Butr. *in c. cum à nobis, numer. 12. in fin. extra de teſtib. Gemin. in c. Romana. num. 8. & ibi etiam Franc. num. 2. de teſtib. in 6.* quo loci, † idem Franc. declarat li- 179 mitationem procedere in articulis diſiunctis, & non connexis: ſecus in connexis & coniunctis, *prout etiam idem declarat Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. tit. de teſtib. rub. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, aduocatus, num. 59. ad fin. fol. 97.*

Et propterea † aduocatum in cauſſa poſſeſſorii poſ- 180 ſe eſſe teſtem in petitorio, vltra in ſimili infra allegatos de procuratore, *nu. 214.* affirmarunt in ſpecie adden. ad Spec. *in tit. de teſtib. §. 1. num. 74. in fin. lit. C. in fin. additionis. Ant. de But. in c. cum à vobis. nu. 12. ad fin. & ibi etiam Imol. nu. 8. in fin. extra de teſtib. Rip. in l. naturaliter. num. 18. verſ. quarto in fin. extra de teſtib. Rip. in l. naturaliter. num. 18. verſ. quarto infertur. ff. de acquir. poſſeſſ. Viui. in commun. opin. verbo teſtis eſſe non poteſt aduocatus, in princ. Hect. Æmil. qui alios refert in tract. de teſtib. verbo, aduocatus, nu. 29. fol. mihi 96.*

Verum † in hac quinta limitatione vide non ſine ra- 181 tione dubitantem Corrad. *in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. rub. de teſtib. in parte, perſonas teſtiū aggrediendo, verbo, aduocatus, fol. 97. num. 59. in fin. iuncto nu. 60. verbo, procurator, verſ. at primum non puto tutum, dixi in ſimili de procuratore, infr. nu. 219. & ſeq. vbi vide.*

LIMITA VI. In † contractibus, & inſtrumentis, in 182 quibus aduocatum poſſe recipi in teſtem, ſcriptum reliquerunt Spec. *in tit. de teſte. §. 1. nu. 75. verſ. nihilominus tamen. Alex. & Bart. in l. deferre. §. item decreuerunt, in verbo, deferre, verſ. & de aduocato adde, & c. ff. de iure fiſci. Imol. in c. ex literis, num. 3. & num. 13. circa fin. verſ. Innocentius vero, extra de tranſact. Felin. in c. cum à nobis. num. 13. verſic. fallit in caſu, iuncto nu. 8. verſ. 3. extra de teſtib. Franc. in c. Romana. num. 8. verſ. in contractibus vero. de teſtib. in 6. Alber. de Malet. de teſtib. cap. 4. num. 8. in fin. verſic. ſubdit tamen Speculator. Campeg. de teſtib. regul. 58. in 9. fallent. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prat. in cauſis ciuil. titul. de teſtib. rubr. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, aduocatus, numer. 59. in 1. limitatione, fol. 97. Ioan. Mar. Monticell. in ſuo repertorio teſtium, fol. 316. colum. 1. verſic. 2. & colum. 2. verſic. ante penu. Maſcar. de probat. lib. 1. concluſ. 66. numer. 9. Hector Æmil. in tractatu de teſtibus, part. 1. verbo, aduocatus, num. 37. & 38. fol. 100.* faciunt quæ in ſimili de iudice dixi ſupra, *num. 145.* & generaliter de teſte inhabili dixi etiam *infr. quæſt. 62. nu. 110. ſeqq.*

Et † in ſpecie in inſtrumento tranſactionis inter par- 183 tes initæ aduocatum poſſe in teſtē recipi, notant communiter * Dd. per illum tex. *in c. ex literis, & ibi præcipue * Abb. num. 1. Imol. num. 2. extr. de tranſact. Felin. in c. cum à nobis. num. 8. verſ. fallit 3. de teſtib. Alber. poſt Bald. in l. fin. nu. 4. ff. de teſtib. Campeg. de teſtib. regul. 58. verſ. nonò fallit. Maſcar. d. concluſ. 66. nu. 12. & 13. Hect. Æmil. d. verbo, aauocatus, num. 34. & 35 fol. 98. & ſeq.*

Et † non ſolum in contractibus, ſed etiam in iudiciis, 184 & ſic in actis, quæ per clientem ſuum in iudicio geruntur, aduocatum in teſtem admitti voluit Ioan. de Imol. *in d. c. ex literis, ſub nu. 2. ext. de tranſact.* & ſic vox deſcripta aduocati plus operatur, quam vox viua ipſius: quod Abb. *in d. c. ex literis. nu. 1. in fin.* dicit eſſe mirabile: nam vox deſcripta in actis, ſiue in inſtrumento, facit fidem etiam tempore aduocationis, vox autem eius viua tūc non admittitur, *vt per Abb. in loco prædallegato, quem ſequitur Maſc. d. concl. 66. nu. 16. & poſt eum Hector Æmil. d. verbo aduocatus, nu 33 fol. 98.*

185 SVBLIMITA Hanc † ſextam limitationem, quia & ſi in inſtrumentis ad illa ſolemnizandum recipiantur in teſtes aduocati: ſi tamen poſt celebratum inſtrumentum inducantur ad illius comprobationem, & tūc ſi hoc tempore, quo inducuntur, non ſunt amplius aduocati, bene etiam admittuntur, & recipiuntur ad talē comprobationem, ſic enim *poſt Ant. de But. Imol. & Felin. in locis per eum citatis*, bene concludit Hector Æmil. *de teſtib. d. verbo, aduocatus, nu. 36. fol. 99. part. 1.*

186 Si † vero adhuc eo tempore ſunt aduocati in cauſſa, & tunc minime admittuntur ad comprobationem dicti inſtrumenti, etiam quod tempore illius celebrationis bene fuerint recepti, *vt per Specul. in titul. de teſte, §. 1. numer. 75. verſic. ſed ſi quis infraſcriptus ſit teſtis, Innocent. in capit. ex literis, ſub num. 1. & ibidem Abb. num. 1. verſ. & circa hoc dicit Innocentius, extra de tranſact. Alber. de Malet. in tractat. de teſtibus, cap. 4. numer. 8. verſic. notandum eſt etiam, Maſcard. de probat. lib. 1. concluſ. 66. numer. 2. in fin. verſi. primo amplia, & numer. 3 verſi. quid poſtremo, & numer. 15. & 16. Hector Æmil. in tractat. de teſtibus, part. 1. d. verbo, aduocatus, numer. 40. fol. 100. in fin.* Et licet contrarium, quod imo & iſto caſu aduocatus in teſtem admittatur, conſulendo tenuiſſe videatur Aymon. *conſil. 57. num. 14.* loquitur tamen ipſe in caſu ſpeciali, de quo infra, *numero 195.* videlicet in aduocato locuplete, bonæ famæ, & quando agitur de re modica, quo caſu generalitet aduocatus etiam in inſtrumento nō deſcriptus admittitur ad teſtificandum pro ſuo clientulo: ideo non inferendum ad noſtram concluſionem, *vt per Maſcard. qui ſic in terminis reſpondet Aymoni in loco citato, dict. concluſ. 66. num. 17.*

187 LIMITA VII. De † conſenſu partium: tunc enim nemini dubium eſt, aduocatum in teſtem admitti, per ea, quæ generaliter de teſte inhabili dixi infra, *quæſt. 62. num. 177.* ſed de procuratore dixi *hac eadem quæſtion. num. 236.* & de ſollicitatore, *num. 259.* & de negotiorum geſtore, *num. 269.* Sed in ſpecie de aduocato, voluerunt Speculat. *in tit. de teſtib. §. 1. num. 75. verſi. quod ſi aduocatus, Felin. in cap. cum à nobis, num. 13. verſ. idem ſi de conſenſu partium, & ibi ante eum Anton. de But. num. 12. verſ. ſi aſſumſit, & præſtitit, extra de teſtibus. Ioan. And. in cap. Romana, ante num. 1. in verbo, recipiatur. & ibidem Geminian. nu. 9. verſ. quid ſi aduerſarius conſentit, Franc. poſt numer. 8. verſicul. niſi aduerſarius conſentiret, de teſtib. in 6. Aufrer. de reprobat. teſtium, num. 8. verſic. aduertendum tamen, Alber. de teſtib. cap. 4. num. 6. verſic. niſi produceretur, Campeg. de teſtib. reg. 58. in 3. fallent. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſis ciuil. titul. de teſtib. rub. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, aduocatus, num. 59. in 3. limitat. fol. 97. Maſcard. de probat. lib. 1. concluſ. 66. num. 18. Hector Æmil. in tract. de teſtibus, partic. 1. verbo, aduocatus, numer. 18. & 27. fol. 90. & 94.* vbi alios adducit concordantes.

188 LIMITA VIII. Vbi † veritas aliter probari non poteſt. Si enim agitur de probando actum, in quo alij teſtes non interuenerunt: tunc in ſubſidium aduocati teſtimonium recipitur, *vt per Ioan. And. ad Speculat. in tit. de teſte, §. 1. num. 74. in fin. litera C. Anton. de Butr. in cap. cum à nobis, num. 12. in fin. extra de teſtibus.* Et ab iſtorum opinione in iudicando non eſſe recedendum, (licet de iure contrarium verius ſibi videri affirmet, *vt mox eum referam.*) dixit Alber. de Malet. *in tract. de teſtibus, cap. 4. numer. 6. verſic. addit tamen vnum, & num. 7. Lanfranc. de teſtib. numer. 67. verſic. vbi autem veritas, Campeg. de teſtibus, reg. 58. in 5. fallent. Corrad. in practic. §. 2. de offic. prator. in cauſis ciuil. titul. de teſtibus, rubric. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, aduocatus, num. 59. in 5. limitation. fol. 97. Aymon. conſil. 56. num. 13. Maſcard. de probat. lib. 1. concluſ. 66. num 14. Hector Æmil. in tractat. de teſtibus, part. 1. verbo, aduocatus, numer. 30. & 31. fol. 96. 97.* vbi relatis contrariis tandem dicit, maxime notandum eſſe id, quod dixit Alber. de Malet. *in loco præallato*, videlicet in iudicando non poſſe recedi ab opinione Ioannis Andr. & Antonii de Butr. Pro qua etiam faciunt ea, quæ generaliter de teſte inhabili poſui infra, *quæſt. 62. num 50. ſeqq.* & de procuratore etiam infra, *hac eadem quæſt. num. 237.* & de negotiorum geſtore, *num. 270.*

SVBLIMITANDO Hanc † octauam limitatio- 189 nem aduerte, quod contra eam Dd. allegant Imol. *in d. cap. cum à nobis, numer. 7. verſicul. dixit etiam hic Dominus Antonius, extra de teſtibus*, ſed reuera Imola eo loci non contradicit ſimpliciter, ſed tantum illam non veram credit in caſu, in quo actus de ſui natura talis ſit, vt potuerint in eo alii teſtes interuenire, licet nō interuenerint: & ſic videtur limitationē declarare, vt procedat in actu, qui de ſui natura non poſſit per alios probari, quam per aduocatum, aliter ſecus. Et ita in effectu expreſſe etiam declarat ibidem Felin. *num. 13. in fin. verſ. quæ iura non faciunt, nec diſſentit Alber. de Malet. de teſtibus, d. cap. 4. num. 6. in fin. & num. 7.* vbi teſtatur de verioti opinione, licet, *vt ſupra eum retuli*, affirmauerit ab opinione Ioannis Andreæ & Butrii in iudicando non eſſe recedendum. Et † certe apud me hæc declaratio eſt veriſ- 190 ſima, per ea, quæ de teſte inhabili generaliter dixi infra, *quæſt. 62. num. 61. ſeq.* licet bene crederem, etiam in omni caſu, in quo alii teſtes interuenire potuerint, ſi tamen non interuenerint, aduocati teſtimonium recipi, ſi non ad plenam probationem, ſaltem ad aliquam præſumtionem faciendam, per ea, quæ in ſimili de procuratore dixi infra, *nu. 243.* & in ſpecie adnotarunt, Imol. vbi ſupra allegatus, *in d. c. cum à nobis, Alb. de Malet. d. cap. 4. nu. 6. ad fin. verſ. poſſet tamen, Maſcard. de probat. lib. 1. concluſ. 66. nu. 14. verſ. vel ſaltem.*

SVBLIMITA II. Eandem † octauam limitatio- 191 nem, vt etſi aduocatus admitratur teſtis in ſubſidiū pro ſuo clientulo, non tamen valet eius dictū, niſi quæſtioni ſubiiciatur, *ſecundum Innoc. in c. ex literis, num. 1. extra de tranſact. ſequitur Matthæſ. ſing. 188. nota quod in ſubſidium, in fin. num. 2. & hoc refert Hector Æmil. de teſtibus, part. 1. verbo, aduocatus, nu. 32. fol. 98.* & faciunt tradita per Rolan. *conſil. 98. num. 53. vol. 4.* Sed † declaratio hæc vera non eſt, 192 quia nunquam teſtes propter inhabilitatē torquentur, niſi inhabilitas reſpiciat infamiam, *vt infra dixi quæſt. 62. num. 380.* & ita practicatur.

LIMITA IX. Regulam † non procedere, quando cū 193 aduocato coniunctus eſt alius teſtis idoneus, quia tunc validum atque ratum erit illius teſtimonium, per regulā, quod inhabilitas vnius teſtis ſuppletur ex idoneitate alterius, de qua infra, *quæſt. 62. nu. 328.* ſed in ſpecie adducitur Ioan. de Amic. *conſ. 121. col. 4. verſ non obſtat, quem ſi allegat Maſcar. d. concluſ. 66. nu. 19. & ambos refert Hector Æmil. de teſtib d. verbo, aduocatus, nu. 46. fol. 103.* † Sed 194 certe de hac limitatione multum dubito per aliā regulam volentem, quod nunquā vnius inhabilitas ſuppletur ex fide alterius, quando illa eſt in totū teſtes repellens, de qua infra, *d. quæſt. 62. nu. 341.* & vide quæ in ſimili de ſollicitatore dixi, *hac ead. quæſt. nu. 256. ſeq.*

LIMITA X. Quando † aduocatus eſſet bonę condi- 195 tionis, & famæ, locupletior ipſis partibus, & quæſtio eſſet ſuper re modica: tunc enim teſtimonium illius nō videtur inualidum, cum non ſit veriſimile, quod talis vir fuerit corruptus ad ferendum falſum teſtimonium, ſed potius debeat ceſſare omnis ſuſpicio falſitatis pro re modica, *vt in caſu, in quo conſuluit Aym. conſil. 56 num. 14. quem ſequuti ſunt Maſcard. d. concluſ. 66. nu. 17 & Hect. Æmil. de teſtibus. part. 1. d. verbo, aduocatus, num. 45 fol. 102.* vide quæ in ſimili dixi de procuratore, *infra nu. 241.* & de ſollicitatore, *num. 254.* & generaliter de teſte inhabili dixi, *infra quæſt. 62. num. 367.*

ARGVMENTVM.

De teste procuratore.

SVMMARIA.

REGVLA sit, quod procurator in caussa, in qua est procurator, testis esse non potest, nu. 196.

Amplia 1. & multo magis in procuratore, domino litis effecto, numer. 197.

Amplia 2. etiam finito officio, nu. 198. contra, nu. 199. distingue, quod potest testificari, finito officio, si ex sua depositione nullū consequitur commodum, vel honorem, aliter secus, num. 200. declara hanc distinctionem. nu. 202. & 203.

Amplia 3. & multo magis, quando procurator deponit de iis, quæ ipse fecit, num. 201.

Amplia 4. etiam in secunda instantia, & sic in caussa appellationis, num. 204. etiam quod tunc fuerit reuocatum mandatū, & non sit amplius procurator. nu. 205. & 206. & siue sit procurator appellati, siue procurator appellantis, num. 207. limita ampliationem, quando procurator appellantis, produceretur ab appellato, contra appellantem, & econtra, quia tunc non prohibetur esse testis, num. 208.

Amplia 5. etiam in procuratore reuocato lite pendente, nu. 209. contra, num. 210. distingue, nu. 211.

Amplia 6. siue procurator habeat mandatum, siue non, nu. 212.

Limita 1. regulam, quia procurator in vna caussa, non prohibetur esse testis in alia, num. 213. sublimita in caussis connexis, numer. 217.

Limita 2. quia procurator in caussa possessorii, non prohibetur esse testis in petitorio, & contra, nu. 214.

Limita 3. in duobus procuratoribus constitutis ab vna, & eadem persona in diuersis caussis, nam vnus non prohibetur testificari in caussa alterius, nu. 215.

Limita 4. in procuratore generali ad omnes caussas, nam per hoc non prohibetur testificari in ea caussa, in qua non procurauit, numer. 216.

Limita 5. vt procurator constitutus in vno articulo caussæ, non prohibeatur testificari in alio, num. 218. contra, nu. 219. declara, vt num. 220. seq.

Limita 6. quando procurator producitur ad testificandum contra eum, qui ipsum constituit procuratorem, nu. 222.

Sed an isto casu possit procurator, vel aduocatus cogi ad testificandum contra suum principalem, nu. 223. seqq.

Limita 7. in procuratore, qui non acceptauit mandatum, n. 229.

Limita 8. in procuratore, qui acceptauit mandatum, sed adhuc non incepit agere, nu. 230.

Limita 9. in procuratore, qui re integra, & antequam inceperit agere mandato renuntiauit, num. 231. amplia limitationem, etiam quod inceperit agere, dummodo renuntiauerit mandato ante litem contestatam, nu. 232. licet contra, nu. 233. amplia 2. eandem limitationem, etiam quod simus in casu, in quo procurator possit reassumere caussam, cui renuntiauit, num. 234 licet contra, nu. 235.

Limita 10. de consensu partium, nu. 236.

Limita 11. in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, numer. 237.

Limita 12. in caussa criminali, in qua pœna capitalis principaliter non imponitur, etsi in consequentiam, nu. 238.

Limita 13. in affine, & consanguineo procuratoris, nu. 239.

Limita 14. in domestico, & familiari procuratoris. nu. 240.

Limita 15. in procuratore bonæ vitæ, & famæ, nu. 241.

Limita 16. in clerico procuratore, nu. 242.

Limita 17. quia etsi procurator pro suo principali non probet plene, facit tamen aliquam præsumtionem, nu. 243.

QVÆSTIO LX. ILLATIO V.

196 REGVLA Sit † in hac quinta illatione, quod procurator in caussa, in qua est procurator, testis esse non potest, text. est in cap. insuper, in fin. & ibi gloss. in figuratione casus, versicul. item non potest quis, & in verbo, admitti, Abb. post numer. 8. versicul. vide Bart. & c. Dec. num. 41. versic. sed respondetur, Anton. de Butr. num. 8. in fin. versic. sic pro curator, & aduocatus repellitur, Anan. numer. 3. extra de testibus, Anton. de Butr. in cap. cum à nobis, numer. 13. versic. dic si quaritur, & ibi etiam Felin. numer. 14. versic. de procuratore autem, extra eodem, Archidiac. in cap. Romana, num. 1. post medium, in verbo, caussam, & nu. 2. in verbo, in testem, Ioan. Andr. in princip. vbi quod de hoc non dubitatur, & in verbo, vel aduocatus, Ioan. Monach. numer. 1. versic. multo minus in principali, Geminian. numer. 7. versic. quæro de ratione, Franc. numer. 4. in fin. versic. in ea glossa, de testibus, in 6. Speculat. in titul. de teste, §. 1. numer. 74. & ibi in addit. litera L. verbo, contra, & litera N. verbo, eum repelli, Bart. in l. omnibus, nu. 6. versic. tertio modo legitur, & ibi etiam Alber. numer. 4. per totum, vbi plures reddit rationes, & testatur de veriori opinione, Salycet. numer. 6. Paulus de Castro, numer. 1. versic. item ratione officii, & numero 3. versic. sed quid in procuratore, Ioan. Sicar. numer. 3. versic. non possunt esse testes, inquam, C. de testibus, Angel. in l. quoniam liberi, num. 4. versic. quid autem sit in procuratore iudicis, & ibi etiam Fulgos. numer. 3. C. eodem Alber. in l. fin. num. 45. & 6. ff. de testibus, vbi reprobata glossi in verbo, in exsequutoribus, versic. in procuratore, contrarium tenente pluribus hanc regulam comprobat Odofred. in d. l. fin. colum. 2. versic. sed quid in procuratore & ibi etiam Fulgos. in fin. Florian. numer. 1. versic. tu potes plenius dicere, ff. de testibus, Iacobinus de Sancto Georg. in l. nullus, numero 2. versic. quid autem de procuratore. ff. eodem, gloss. in l. deferre, §. idem decreuerunt, in verbo, interrogari, & ibi etiam Bartol. numer. 2. in princip. iuncto versic. tu dic breuiter, Alberic. numer. 2. ff. de iure fisci. Baldus in l. dictantibus, numer. 4. versicul. ad tertio opar. exemplum in procuratore, & ibi Iason numer. 7. Ioannes Sicar. numer. 8. vbi testatur de recepta * opinione, C. de testament. Romanus consil. 420. post numer. 1. Paris. consil. 58. numer. 17. lib. 4. Gratil. 420. post numer. 1. Paris. consil. 58. numer. 17. lib. 4. Grat. consil. 51. numer. 8. lib. 2. & consil. 28. numer 2. eodem volum. Natta consil. 564. num. 16. lib. 3. Bertrand. consil. 178. vsque procedit, numero 17. volum. 2. Cephal consil. 65. num. 22. libr. 1. Rota de appellat. in nouis decision. 52. numer. 1. versic. & sicut procurator, Franciscus Marc. decis. Delphina 1312. quæritur quia de parte, numer. 4. part. 1. Nepos de Monte Albano, de testibus, numer. 145. Iacob. Ægid. de testibus, numer. 13. versic. procuratores, Nellus de testibus, numer. 31. in princip. post medium, versicul. aut contra voluntatem partis, Auffrerius de reprobatione testium, numero 83. Alber. de Malet. de testibus, cap. 4 numero 10. sequent. Lanfranc. de testibus, numer. 67 versic. quæro quarto, quid de procuratore, Crot. de testibus, numer. 134. & ibi Petrus Moncada in addit. litera R. Iodoc. in pract. crimin. capit. 50. rubric. de probatione testium, num. 1. Campeg. de testibus, regul. 62. in princip. Corrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in caussis ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, procurator, numer. 60. fol. 67. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo procurator. fol 56. colum. 2. versic. fin. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 73. numer. 5. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1232. numer. 1. sequentib. & conclus. 1357. post numer. 3. vbi de communi * regula, & numer. 35. Hector. Æmil. de testibus, par. 1. verbo. aduocatus, num. 4. fol. 84. & verbo, affectionem habens. num. 16 fol 107. Rota coram Domino Cæsare de Grassis, decis. 71. num. 1. faciunt, quæ de aduocato dixi supra, num. 155.

197 AMPLIA I. Et † multo magis in procuratore effecto domino litis & instantiæ, nam & is sine dubio à testificando repellitur, vt per Bald. in l. omnibus, nu. 3. & ibi etiam Alber. nu 4. versic. & pro hac opinione facit, Salyc. num. 6. versic. alia ratio potest esse, Ioan. Sicar. nu. 2. vers. ratio autem in procuratore est, C. de testib. idem Alber. in l. fin. num. 5. ff. de testib. Franc. in cap. Romana, nu. 7. vers. & sic patet, de testib. in 6. Alb. de Malet. de testibus, cap. 4. num. 13. in fin. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prat. in causs. ciuil. tit. de testibus, rub. personas testium aggrediendo, verbo, procurator, post numer. 60. fol. 97. Campeg. de testibus, reg. 72. sub 3. fall.

198 AMPLIA II. Vt † nec etiã finito officio possit procurator esse testis in caussa, in qua procurauit, secundum dum Imol. relatum per Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 4. num. 18. versic. Imola tamen tenet, Rota de appellat. in nouis decis. 52. num. 2. Gabriel. tit. de testibus, conclus. 12. numer. 2. lib. 1. Ioan. Marian. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, procurator, fol. m. hi 57. col. 1. versic. penult. Mascard. lib. 3. conclus. 1357. num. 4. vbi alios refert, & valde conferunt Dd. supra allegati, num. 156. vbi de aduocato, & infra, nu. 245. vbi de sollicitatore.

199 Contrarium, † quod imo finito officio, & mandato procurator possit esse testis in caussa, in quo procurauit, affirmatunt Alber. in d. l. deferre, numer. 3. versic. alii dicunt, ff. de iure fisci, Bald. in cap. insuper, num. 8. extra de testibus, Speculat. in tit. de teste, §. 1. numer. 74. post medium, versic. item quidam dicunt, & ibi in addit. litera A. & ante illam additionem, in alia additione incip. adde quod Bald. Iacob. Ægid. de testibus, num. 13. in fin. versic. nos distinguimus, Nell. de testibus, num. 31. versic. item admittitur negotio finito, Auffrer. de reprobatione testium, post num. 7. Alber. de Malet. de testibus, cap. 4. num. 11. versic. quidam tamen, Campeg. de testibus, reg. 62. in 1. fallent. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, procurator, fol. 57. colum. 1. versic. 3. Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 1232. num. 8. & 9. Et faciunt pro hac contraria opinione Dd. in simili allegati supra, num. 157. vbi de aduocato.

200 Pro † concordia reperio Dd. communiter * distinguentes, quod finito officio potest procurator testis esse, si ex sua depositione, nullum consequatur commodum, vel honorem, aliter secus, Bart. in l. an omnibus, num. 7. C. de testibus, Fulgos. in l. quoniam liberi, num. 4. versic. sed si de alto negotio, C. eod. vbi magistraliter loquitur, Florian. in l. fin. num. 1. versic. sed si caussa esset finita, ff. de testibus. Bartol. in l. deferre, §. idem decreuerunt, num. 2. versic. si autem caussa est finita. ff. de iure fisci, Felin. in cap. insuper, num. 10. & ibi etiam Anton. de Butr. num. 8. in fin. extra de testibus, idem Anton. de Butr. in cap. cum a nobis, nu. 13. versic. si in caussa, in qua fuit procurator, extra eod. Alber. de Malet. in tract. de testib. cap. 4. nu. 16. & num. 20. versic. mihi tamen placet, & versic. sequen. Campeg. de testib. reg. 62. in 6. fallent. Mascard. d. conclus. 1232. num. 11. Hector Æmil. de testib. verbo, aduocatus, num 42. fol. 101. part. 1. Et conferunt ad hanc distinctionem Dd. in simili allegati de aduocato, supra, nu. 150. & infra de negotiorum gestore num. 265.

201 Et † hinc procuratorem non posse esse testem si deponit de eo, quod ipse fecit propter affectionem, quam præsumitur habere ad gesta per eum, etiam quod officium sit finitum, præsertim si agatur de validitate, aut inualiditate dictorum gestorum, scripserunt Bart. in d. l. omnibus, num. 7. in fin. versic. nisi forte quæretur de valore actus gesti per eum, C. eod. Florian. in l. fin. num. 1. versic. sed si caussa esset finita, ff. de testibus, & faciunt, quæ in simili de tutore & curatore potui infra, num. 274.

202 Hæc † distinctio in ea parte, in qua dicitur procuratorem non recipi in testem, finito officio, quando de eius commodo, vel incommodo agitur, laude, vel vituperio, sine dubio verissima est: & nullam apud me habet dubitationē, sed in alia parte, in qua præsupponitur, illum esse idoneum testem finito officio, quando non agitur de eius commodo, vel incommodo, laude, vel vituperio, non transit iudicio meo sine difficultate, propter affectionem, quæ adhuc restat in caussa, in qua fuit procurator, prout in simili dixi de aduocato, sup. n. 150. & in specie bene adnotauit Mascar. de prob. lib. 3.

203 conclus. 1332. n. 12. Ideo † verius dicerem, quod & si isto casu admittatur, non tamen sit integræ fidei, & omni exceptione maior, prout consuluit Aym. consil. 56. n. 4. lib. 1. quem referendo sequitur Hector Æmil. de testib. part. 1. verbo, aduocatus, num. 11. fol. 86. in fin. & dixi in simili de aduocato supra num. 159. & seq.

204 AMPLIA III. Huius † quintæ illationis regulam, vt qui procurator fuit in prima instantia, nec etiam in

secunda instantia, & sic in caussa appellationis possit esse testis pro eo, pro quo procurauit, Speculat. in tit. de teste, §. 1. nu. 74. Bald. in l. omnibus, n. 4 & ibi etiam Saly. et. n. 6. versic. nec quod fortune est in caussa appellationis, C. de testibus, Fulgos. in l. quoniam liberi, post num. 4. C. eod. Iac. de Sancto Georg. in l. nullus, nu. 2. versic. nequit in caussa appellationis, ff. de testib. Alexan. ad Bart in l. deferre, §. idem decreuerunt, in verbo, deferre, litera A. versic. & quod dicitur in eadem caussa, ff. de iure fisci, Ioan. Sicar. in l. dictantibus, num. 8. versic. immo etiam, vbi † loquitur, etiam quod tunc sit reuocatum, & ibi 205
etiam Ias. num. 7. versic. immo quod fiat procurator, C. de testamen. Henric. Boyc. in cap. insuper, num. 4. versic. fallit in caussa appellationis, extra de testibus. Et pro hac ampliatione habemus text. expressum vbi notant omnes, in cap. Romana, & ib gloss. in verbo, appellationis, litera B. Archidiac. in princ. C. n. 1. Ioan. Andr. in princ. in verbo, appellationis, Geminian. n. 1. vers. aduocatus, vel procurator, Franc. n. 2. Franc. in princ. in summario. & in notab. num. 1. de testib. in 6. Vell. de testibus, num. 2. versic. & an non amittitur, numero non 31. Alber. de Malet de testib. cap. 4. num. 13. in fin. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1232. num 21. Et facit quæ in simili de aduocato dixi supra, nu. 161. & seq. vbi quæ ampliatur hæc con- 206
clusio, etiam quod procurator in caussa appellationis, non sit amplius procurator.

AMPLIA Hanc † tertiam ampliationem, vt procedat non solum in procuratore appellati, sed etiam in 207
procuratore appellantis, & contra utroque casu, non potest testimonium ferre pro suo principali contra partem aduersam, vt per Ioan. And. in c. Romana, in princ. in verb. appellantis, vers. idem tamen in appellato. & ibi etiã Gem. post nu. 5. Franc. num. 8. vers. & idem est econtra. Auctib. in 6. Aufr. de reprob. test. nu. 83. vers. item in caussa appellationis.

LIMITA Eandem † tertiam ampliationem, vt non 208
procedere, quando procurator appellantis reuocatur ab ipso appellato, contra eundem appellatum in principalem, vel econtra, tunc enim admittitur ad testificandum, & probat etiam pro vtraque parte, sic enim aperte voluit gloss. in d. cap. Romana, in verbo, testem. quam ibi sequuti sunt, Archidiac. num. 2. Io. An. Andr. num. 2. versic. quæ gloss. intelligas, &c. Ioan. Monach. n. 1. in verbo, appellantis, versic. ego econtrario sensi. iuncto n. 2. & 3. addendo ad Gemin. ibid. nu. 2 litera B. Franc. n. 8. vers. sed pro appellante fac, de testib. in 6. Aufrer. de reprobat. testium, nu. 83. vers. item contra dominum appellatum, Paris. cons. 70. n. 9. lib. 4. Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 66. nu. 4. vers. limita ampliationem, Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo, aduocatus, n. 19. fol. 90. Faciunt, quæ de iudice dixi supra, nu. 97. & generaliter de procuratore dixi etiam infra, num. 222. & de aduocato supra, nu. 170.

AMPLIA IV. Dictam † huius quintæ illationis re- 209
gulam, vt procedat etiam in procuratore reuocato lite pendente: nam cum is in fraudem reuocatus præsumatur, hoc ideo in testem non admittitur, Rota de testib. in nouis, decis. 11. Iac. de Sancto Georg. in l. fin. n. 2. & 3. ff. de testib. Ioan. Sicar. in l. dictantibus, n. 8. vers. immo etiam, C. de testam. Felin. in c. cum a nobis, nu. 14. vers. & habet illum locum, & ibi etiam Ant. de Butr. nu. 13. vers. tenent tamen omnes de Rota, de testib. extra, Franc. in c. Romana, nu. 2. vers. tum quod si procurator, (vbi tamen non se bene firmat) de testib. in 6. Aufrer. de reprob. testium, num. 83. vers. & habet illud locum. Alb. de Malet. de testib. c. 4. nu. 17. Lanfranc. de testib. nu. 68. in fin. vers. adde vnum dictum notabile, Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, aduocatus, nu. 50. vers. ampliatur etiam. fol. 97. Campeg. consil. 70. num. 14. lib. 4. Rota coram Domino Cæsare de Grassis, decis. 71. nu. 3. Mascar. de probat. conclus. 1232. nu. 6. lib. 2. iuncto nu. 11. & 12. vbi ampliat hanc conclusionem, etiam quod ex sua depositione procurator reuocatus commodum, aut laudem non cõsequatur, licet Fulg. & Imol. ibi per eum relati contrarium dixerint.

Et † licet contra hanc quartam ampliationem sensi- 210
tu Bald.

rit Bald. *in d.l. dictantibus, num. 5. C. de testament.* vbi dixit, quod si procurator vult testificari, aut aliũ substituat, vel faciat sibi reuocari mandatum: quod & idem affirmarunt plures relati per Mascar. *d. conclus. 1232. num. 8. 9. & 10 ac præsertim Imol. relatus per Franc. in d. cap. Romana, n. 2. in fin. de testibus, in 6.* Non per hoc tamen crederem ab
* ea recedendum, cum, vt vides, communiter * recepta
211 sit. † Et nihilo minus potes etiam dicere, quod huiusmodi contraria opinio posset forsan verificari in procuratore reuocato ante litem contestatam: non autem lite pendente, prout sunt termini propositæ ampliationis, per ea, quæ in simili de renuntiatione mandati dixi supra, *num. 232.* & in specie sic distinguendo concordat Mascar. *d. conclus. 1232. num. 13.*

212 AMPLIA V. Siue † procurator habeat mandatum, siue non. Omni enim casu repellitur a testificando, quia satis est, quod faciat se procuratorem, secund. Ioan. And. *in c. Romana, in princ. in verbo, procurator, vers. idem in illo, qui iure coniunctionis, & c. de testibus, in 6.* vbi ponit exemplum in coniuncto comparente pro coniuncto sine mandato: quod quidem exemplum omni caret dubitatione, cum tunc obstet testi duplex exceptio, vna quod se procuratorẽ faciat: altera quod sit cõiunctus.

213 LIMITA I. Propositam † huius quintæ illationis regulam, vt procurator in sua caussa non prohibeatur esse testis in alia, per ea, quæ in simili de aduocato dixi supra, *num. 176. seq.* & de sollicitatore dixi infra, *nu. 255.* & negotiorum gestore, *num. 271.* sed in specie de aduocato sic affirmarunt, Bart. *in l. deferre, §. idem decreuerunt, num. 2. ad fin. versic. si vero aliquis vellet procuratorem producere, in testem in alia caussa, de iure fisci, Salycet. in l. omnibus, nu. 6. versic. & eadem ratione, ac ibi etiam Castrens. num. 3. in fin. versic. sed quid in procuratore, C. de testibus, Florian. in l. fin. nu. 2. & ibi etiam Iacobin. de Sancto Georg. num. 1. ff. eod. Abb. in c. insuper, num. 8. col. 5. versic. si vero sit procurator in alia caussa, & ibidem Ancharan. num. 3. versic. si autem vnus, Henric. Boyc. num. 4. extra de testibus, Prob. ad Ioan Monach. in cap. Romana, post num. 4. versic. adde præterea, & ibi etiam Franc. nu. 6. iuncto num. 9. de testibus, in 6. Aufrer. de reprobat. testium, numero 83. versic. item & in alia caussa, Alb. de Malet. de testibus, cap. 4. num. 19. in fin. Lanfranc. de testibus, num. 67. post vers. quæro quarto, Campeg. de testib. reg. 62. in 9. fallent. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, procurator, fol. 57. col. 3. versic. 3 & 4. Corrad in pract. §. 2. de offic. prator. in causis ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, procurator, post num. 60. fol. 97. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 166. num. 8. in fin. & lib. 3. conclus. 1232. num. 17. Verall. decis. 76. lib. 1. in manuscriptis.*

214 AMPLIA I. Hanc † primam limitationem, vt propterea procurator in caussa possessionis non prohibeatur esse testis in caussa proprietatis, sicut in simili debeatur esse testis in caussa proprietatis, sicut in simili de aduocato dixi *supra, num. 180.* & in specie de procuratore scripserunt Alexan. ad Bartol. *in l. deferre, §. idem decreuerunt, in verbo, deferre, litera N. versic. adde quod in alio ff. de iure fisci, Iacob. de Sancto Georg. in l. fin. num. 1. ff. de testib. Felin. in c. cum a nobis, nu. 14. vers. & dicit hic Domin. Antonius, extra de testib. Dec. in cap. insuper, nu. 30. eodem tit.* vbi generaliter de aduocato, procuratore, & sollicitatore, *Aufrer. de reprobat. testium, post num. 83. versic. & dicit Antonius, Alber. de Malet. cap. 2. num. 20. Campeg. de testib. reg. 62. in 9. fallent. Corrad. vbi supra d. verbo, procurator, num. 60. post medium. fol. 98 Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 1232. num. 18.*

215 AMPLIA II. Dictam † primam limitationem, vt procedat, etiam quod sint duo procuratores constituti in diuersis caussis ab vna, & eadem persona: nam vnus non prohibetur testificari in caussa alterius, *vt notant Dd. in c. insuper, & ibi præsertim Innoc. in prin. Bald. nu. 1. vers. dicit Innoc. & Ioan. And. post nu. 2. Ant. de Butr. num. 4. Abb. num. 8. col. 5. vers. & plus dicit Innoc. extra de testib. Campeg. de testib. reg. 62. in 11 fall.*

AMPLIA III. Vt † eadem prima limitatio procedat etiam in procuratore generali constituto ad omnes caussas: nam non per hoc prohibetur testis esse in caussa, in qua non procurauit, *vt per Alber. in d. l. deferre, num. 2. de iure fisci, Bald. in d. cap. insuper, num. 1. versic. ergo idem in generali procuratore,* (vbi tamen loquitur, si non acceptauit mandatum in caussa, in qua vult testificari) extra de testibus. 216

SVBLIMITA Vno † modo hanc primam limitationem, vt non procedat in caussis connexis: nam procurator in vna caussa prohibetur etiam in alia connexa testimonium ferre, *Franc. post Ioan. Andr. quem allegat in cap. Romana, num. 9. vers. nisi caussæ essent connexæ, vel dependentes, de testibus, in 6. Mascar. d. conclus. 66. num. 8. in fin. vers. limita istam, & lib. 3. conclus. 1232. num. 20. Hector Æmil. de testib. part. 1. verbo, aduocatus, num. 21. vers. limitatur prædicta opinio. fol. mihi 91. vide infra num. 221.* 217

LIMITA II. Eandem † huius quintæ illationis regulam, vt nõ procedat in diuersis articulis: nam procurator constitutus ad vnum articulum caussæ, puta ad impetrandum rescriptum, non prohibetur testificari in alio, per ea, quæ in simili de aduocato dixi, *supra nu. 178.* sed in specie de procuratore scripserunt Bald. *in l. omnis, num. 3. vers. ideo ergo, & ibidem Salycet. num. 6. vers. vbi autem, loan. Sicar. num. 5. de testibus, Ioan. Andr. in cap. Romana, in verbo, iudicio, versic. item nec de procuratore ad certum articulum, & ibi etiam Gemman. num. 8. Franc. num. 2. eodem tit. de testibus, in 6. Aufrer. de reprobat. testium, num. 83. ad fin. versic. item in eadem caussa, Alb de Malet. de testibus, cap. 4. nu. 14. Campeg. de testibus, reg. 62. in 2. fallent. Paris. consil. 70. numer. 13. vol. 4. Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 1232. num. 19. & 22.* Et sine dubio hæc limitatio videtur communiter recepta * per Dd. † & si non sine ratione eam impugnet Corrad. *in pract. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, procurator, num. 60. versic. ad primum non puto tutum. fol. 97. col. 2. in fin.* vbi dicit, quod licet articuli sint diuersi, non tamen per hoc cessat affectio, quam procurator ad vnum articulum, semper habet ad totam caussam, sicut in simili videmus de aduocato, qui & si non sit dominus litis, & instantiæ, tamen generaliter in tota caussa repellitur à testificando, ergo & idem in procuratore, cum fortius repellatur procurator quam aduocatus, *vt per Felin. in cap. contra nobis, num. 7 de testibus.* † Quare saluando limitationem dicas, vt bene isto casu procurator in vno articulo admittatur in alio, sed non sit testis integræ fidei, & omni exceptione maior, † & tamen quod quando articuli sunt connexi, & coniuncti, tũc omnino a testimonio repelletur, *vt per Franc. in d. cap. Romana, num. 2. & per Mascar. d. conclus. 1232. num. 22. iunctis aliis per nos in simili supra relatis, num. 217.* 218 219 220 221

LIMITA III. Quia † etsi procurator non admittatur pro suo clientulo, admittitur tamen productus ab aduersa parte, & probat tam pro producente, quam contra, *secundum glossam cap. Romana, in verbo, in testem, versic. & isto casu de testibus, in 6. Anton. de Butr. in cap. cum a nobis, num. 13. versic. sed admittitur ad instantiam eius, extra eodem tit. de testibus, Henric. Boyc. in cap. insuper, num. 1. eodem tit. de testibus, Archid. in d. cap. Romana, num. 1. ad fin. in verbo, appellantis, & ibi etiam Ioan. And. num. 1. in fin. vers. idem de procuratore contra dominum, de testibus, in 6. Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 74. versic. quidam tamen ipsum admittunt contra dominum, iuncto num. 77. vers. hoc autem certum est. gl. in l. fin. in gl. 1. vers. item quod si præstitit, & ibi Florian. in princ. iuncto nu. 1. in fin. vbi reprobat contraria, & Iacobin. de Sancto Georg. num. 4. ff. de testib. Bart. in l. omnibus, num. 7. in fin. & ibi etiam Ioan. Sicar. num. 3. versic. non autem versic. hoc est verum, & ibi Thom. Diploua. in addit. litera B. in verbo. procurator. ff. de iure fisci, Nepos de Monte Albano in tract. de testibus, num. 145. vers. pro Sempronio tamen, Null. de testib. nu. 31. versic. potest tamen esse* 222

esse testis, Aufrer. de reprobat. testium, num. 83. versic. & quod supra dictum est, Alb. de testibus, cap. 4. num. 15. in fin. Campeg. de testibus, reg. 62. in 5. fall. Paris. consil. 70. num. 4. seqq. lib. 4. vbi bene comprobat hanc limitationem, *Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 66. n. 9. & lib. 3. conclus. 1232. num. 16.* & faciunt quæ de aduocato dixi in simili *supra, num. 170.* & de sollicitatore *infra, num. 258.* & de negotiorum gestore, *nu. 268.* & de socio, *nu. 399.* Et sine dubio hæc limitatio est verissima, & communiter * recepta, & si eam impugnet Abb. *in d. c. insuper, num. 8. col. 5. in princ.*

223 AMPLIA Hanc † limitationem, vt contra suum principalem procurator, & aduocatus (& sic hæc ampliatio est etiam communis cum aduocato) non solum in testem admittatur, & probet, vt supra dixi, sed etiam cogatur ad testificandum, sic instante, & petente eiusdem principalis aduersario, *vt per glos. in l. fin. in verbo. præstiterunt, versic. item quid si præstitit, ff. de testibus, Bart. in d. l. omnibus, num. 7. in fin. C. de testibus, Alb. de Malet. de testibus, c. 4. num. 6. versic. imo posset cogi, & cap. 6. numero 16. Campeg. de testib. reg. 58. in 8 fall. Paris. consil. 70. num. 6. seqq. lib. 4. vbi bene comprobat hanc ampliationem, Put. decis. 56. lib. 3. Mascard. de probat conclus. 66. numero 9. versic. imo isto casu, lib. 1. Hector Æmil. qui plures alios refert, & de communi * testari videtur in suo tract. de testibus, verbo, aduocatus, nu. 38. fol. 94. pvrt. 1.* *

224 LIMITA Præcedentem † ampliationem, vt procurator, vel aduocatus possit ad testificandum cogi ab aduersa parte non durante procura (vt ita dicam) vel aduocatione, sed ea finita, *vt per Put.* (qui tamen dicit contra eius votum, alio auditore sentiente, nihil fuisse conclusum) *in decis. 294. lib. 2. vbi bene loquitur, sequitur Hector Æmil. alios referens, de testibus, part. 1. verbo, aduocatus, num. 26. ad fin. fol. 94.*

225 Sed † quod indistincte etiam durante officio possit aduocatus & procurator isto casu cogi ad testificandum, tacite sentire videtur Put. *in d. decis. 56. lib. 3.*

226 SVBLIMITA Rursus † præcedentem limitationem non procedere in tribus casibus. Primo, quando procurator, vel aduocatus assumsisset officium procuræ, & aduocationis in fraudem, nec posset cogi ad testificandum. Secundo, † quando pars aduersa ante receptionem officii, vel incontinenti eidem procuratori, vel aduocato denuntiauit, ne reciperet patrocinium, eo quia intendit ipsum in testem producere contra suũ principalem, & iste secundus casus nõ multum differt
227 228 à primo. Tertio, quando † veritas aliter haberi non potest. Iis enim tribus casibus potest procurator, & aduocatus ad testificandum cogi, etiam durante patrocinio, *prout de primo adeas bene comprobantem, Hect. Æmil. d. verbo, aduocatus, num. 26. ad fin. & de aliis duobus videas plures referentem concordantes Aufrer. de reprobat. testium, num. 8. versic. sed nunquid quando pars.*

229 LIMITA IV. Et † principaliter propositam regulam non procedere, quando procurator mandatum non susceptit, nec acceptauit: tũc enim nulli dubium, quod pro mandante non prohibetur testimonium ferre, *gloss. in c. Romana, in verbo, fuerat. de testib in 6. Bald. in l. fin. in gl. 1. ff. de testib. Ab. in c. insuper. post num. 8 col. 5. versic. item dicit, & ibi etiam Ant. de But. num 4. vers. ex hoc infert Anchar. num. 3. vers. item istud est verum. Henric. Boyc. num. 3 in princip. & nu. 6, vers. quod intellige, Innoc. in vers. & si fuerit institutus, iuncto versic. quoniam etiam inter laicos, Ioan. And. post num 2. extra eodem tit. de testib. Aufrer. de testib. nu. 83. vers. item quod si non acceptauerit.*

230 Immo † si etiam acceptauerit mandatum, sed non adhuc inceperit agere, non prohibetur pro mandante testis esse, *vt per gloss. in d. l. fin. in gloss. 1. in princ. versic. qui si nondum præstiterunt, & in fin. gloss. versic. & sunt hæc verba, Ioan. Sicar. in l. omnibus. numer. 4. C. de testibus Alber. de testibus, cap. 4. num. 11. ad medium, iuncto num. 12. seq. & post num. 14. vbi bene comprobat, & respondet contrariis, Lanfranc. de testibus, numero 67. versic. dic si nondum præstiterit, Campeg. de testibus, reg. 62. in 2. fall. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1232. num. 14. seq.* & faciunt quæ in simili de aduocato dixi supra, *num. 172.* & quæ de renuntiatione mandati, dixi *in seq. limit.*

LIMITA V. Regulam † non procedere, quando, ante quam procurator ageret, & sic re integra mandato renuntiauit: tunc enim tanto magis poterit pro mandante testificari, cum, vt in antecedenti limitatione dixi, id etiam possit sine renuntiatione, dummodo agere non inceperit, *vt per Bald. in cap. insuper, num. 1. in fin. vers. idem etiam videtur, Ioan. And. post num. 2. & Anton. de But. nu. 4. versic. idem dicit Innoc. Ab. num. 8. col. 5 vers. idem, secundum eum, Anch. num. 3. vers. item si recepit, Henric. Boyc. nu. 3. vers. aut recipit mandatum, & num. 6. vers. idem si receperit, extra de testib. Franc. in c. Romana post n. 7. de testib. in 6. (Campeg de testib. reg. 62. in 12. fall. Mascar. de prob. lib. 3. conclus. 1232. nu. 6. vers. & idem dicendum est, & post num. 15.* 231

AMPLIA I. Hanc † quintam limitationem, vt procedat etiam, quod procurator inceperit agere, dummodo renuntiet mandato, ante litem contestatam: satis enim renuntiatio dicitur facta re integra, si illa fiat ante litem contestatam, *vt per Anchar in c. in uper. num. 3. versic. item si recipit, & ibid. Ant. de But. num. 4 vers. idem dicit Innocentius, vsque ad vers. ex quibus, & c. Ioan. And. post num. 2. extra de testib. Franc. in cap. Romana, num. 7. vers. imo tenet iuncto vers. & sic patet, de testib. in 6. Campeg. de testibus, reg. 62. in vlt fall.* † Etsi contrarium voluerit Henr. Boy. *in d. c. insuper. num. 3. vers. sed credo latius,* & faciunt adnotata per Franc. *in d. cap. Romana,* qui propterea hoc cogitandum reliquit, *num. 7. vers. cogita tamen.* 232 233

AMPLIA II. Eandem † quintam limitationem. vt procurator, qui mandato re integra renuntiauit, possit pro mandante testimonium ferre, etiam quod simus in casu, in quo is possit postea reassumere caussam, de quo *in c. si duo, de procurato.* cum satis sit, quod possit non reassumere, *secundum Ioan. And. in d. c. insuper, nu. 2. in fin. quem ibid. sequuti sunt, Ant. de But. nu. 4. vers. dicit Ioan. And. Ab nu. 8 col. 5. vers. idem secundum eum, extra de testibus, Franc in cap. Romana, n. 3. vers. etiamsi talis procurator, de testib. in 6.* † Etsi contrarium voluerit Campeg. cum relatis per eum, *in tract. de testib. reg. 62. in 12. fall.* 234 235

LIMITA VI. Principalem † huius illationis regulam non procedere, quando procuratoris consensu partium recipitur: tunc enim nemini dubium est, illum ad testificandum admitti, per ea, quæ in simili de aduocato dixi, *supra, num. 187.* & de negotiorum gestore, *infra, num. 269.* & de sollicitatore, *num. 259.* & in specie de procuratore sic affirmarunt Bart. *in l. deferre, §. idem decreuerunt, ad fin. ff. de iur. fis.* Florian. *in l fin. num. 1. in fin. ibi, nisi vtraque parte volente, & ff. de testib.*, Paulus de Castro *in l omnibus, num. 3. in fin. versic. nisi agatur de consensu, C. de testib.* Ioan. And *in c. Romana, ante num. 1. in verbo, recipiatur, & ibid. Gemin. num. 9. vers. quid si aduersarius consentit,* Franc. *post num 8. vers. nisi aduersarius consentiret, de testib. in 6. Nell. de testibus, num. 31 post medium, versic. de procuratore, & c. Aufrer. de reprobat. testium, numer. 83. vers. item & in eadem caussa de consensu partis, Alber. de Malet. de testibus, cap. 4 post numer. 15. Campeg. de testibus, regul. 62. in 5. fallent. Paris consil. 70. numer. 10. lib. 4. vbi quod ita tenent omnes * Canonistæ. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1232. num. 23.* & faciunt quæ generaliter de teste inhabili dixi infra, *quæst. 62. num. 177.* 236 * *

LIMITA VII. In † casu, in quo veritas aliter haberi nõ potest: nam tũc in subsidium procurator admittitur in testem pro sito principali, per ea, quæ in simili de aduocato dixi supra, *n. 188.* & de negotiorum gestore, dixi infra, *nu 270.* sed in specie de procuratore tenent Anton. de Butr. *in c. cum a nobis, num. 13. vers. in fi-* 237

fidium

sidium tamen admittitur, extra de testibus, Ioan Andr. in c. Romana, num. 1. in fin. versic. sed illa iura loquuntur in defectum probationum, & vide quæ generaliter de teste inhabili, in subsidium admittendo, dixi infra, *quæst. 62. nu. 50. & seq.*

238 LIMITA VIII. In † causa criminali, in qua pœna capitalis principaliter non imponitur, & si in consequentiam: nam in ea, pro suo principali procurator admittitur, *vt per Francisc. Curt. in addit. ad Alexan. in l. dictantibus, litera A, verbo, esse testis, &c. post medium addit. C. de testiam.*

239 LIMITA IX. Quia † etsi procurator meus repellatur a testificando pro me: non tamen repellitur affinis, seu consanguineus procuratoris mei, *vt per Felin. in cap. cum à nobis, num. 15. ad fin. versic. ex quo puto idem de consanguineo, extra de testibus, Ioann. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, procurator, fol. 57. colum. 2. col. antepenult. Bolognin. in authen. habita, sub num. 96. versic. sed quæritur vlterius, C. ne filius pro patre, vbi loquitur in patre aduocati, & ie-* * *statur de communi* * *sequitur Hector Æmil. de testibus, part. 1. verbo aduocatus, num. 44. fol. 102. Mascard. de probat. lib.*

240 *3. conclus. 1232. num. 26.* † Vbi idem de domestico & familiari.

241 LIMITA X. In procuratore bonæ vitæ, † & famæ, quem minime repelli a testificando probat Mascar. arguendo in simili de solicitatore (*de quo infra, nu. 254.*) ad procuratorem (*in suo tract. de probat. lib. 3. conclus. 1232. nu. 27. seq.*) sed hanc limitationem intelligas secundum

242 ea, quæ de aduocato dixi supra, *num. 195.* † Et hinc clericum procuratorem posse pro suo principali testificari, tradidit idem Monticel *d verbo, procurator, fol. 57. col. 2. versic. 6. ex Bellam. quem allegat in decis. 605.*

243 LIMITA XI. Quia † & si procuratoris depositio non plene probet pro suo principali, facit tamen aliquam præsumtionem, *vt per Campeg. de testibus, reg. 67. in 7. fallent. Alber. de Malet. de testibus, cap. 4. numer. 16. versic. subiicit tamen, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubri. personas testium aggrediendo, verbo, procurator, num. 60. post medium, fol. 97. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1232. num. 24. seq. vbi allegat in idem Menoch. in consil. 62. num. 86. lib. 1.* vide quæ de aduocato dixi supra, *num. 190.*

ARGVMENTVM.

De teste sollicitatore.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quod scilicet sollicitator testis esse non potest in causa, in qua sollicitat, nu. 244.

Ampliat 1. etiam in eo, qui olim fuit sollicitator, num. 245.

Ampliat 2. etiam in sollicitatore non salariato, num. 246. licet alii contra, num. 247. sed prima opinio est verior, & communis, num. 248. & multo magis procederet. si sollicitator sine salario haberet aliquod interesse in lite, vel esset consanguineus principalis, num. 249. vnde secus in eo, qui sollicitat sine salario, ex causa pietatis, & amore Dei, nu. 250.

Limita 1. Regulam vt procedat in sollicitatore deputato, & electo a principali, num 251. secus autem in electo, & deprauato a procuratore, num. 252. declara tamen hanc limitationem, vt in num. 253.

Limita 2. in sollicitatore qui sit persona honesta, & bonæ conditionis & famæ, nu. 254.

Limita 3. quia sollicitator in vna causa, non prohibetur testimonium ferre in alia, num. 255.

Limita 4. quia sollicitatoris depositio suppletur ex depositione alterius testis, nu. 256. declara, vt num. 257.

Limita 5. quia probat sollicitator contra suum principalem, nu. 258.

Limita 6. de consensu partium, num. 259.

Limita 7. quia quod testis sit sollicitator non præsumitur, ideo probandum per opponentem, num. 260.

QVÆSTIO LX. ILLATIO VII.

REGVLA Sit † negatiua in hac sexta illatione, quod 244
sciliçet sollicitator pro domino suo testis esse non potest, *Alexand. ad Bart. in l. deferre, §. idem decreuerunt, litera E. versic. quid autem in sollicitatore, ff. de iure fisci, Felin. in c. cum à nobis, num. 15. & Ant. de But. num. 13. ad fin. versic. de sollicitatore autem, extra de testibus, Abb. in c. insuper, num. 15. & ibi etiam Dec. nu. 47. & ibidem ad eum addentes, litera C. in verbo, sollicitatore, vbi alios refert, eodem tit. de testib. Aufrer. de reprobat. testium, nu. 89. verbo, sollicitator, Alber. de Malet. in tracta. de testibus, cap. 4. num. 19. Lanfranc. de testibus, num. 88. verbo, sed quæro nunquid sollicitator, Iodoc. in pract. crim. cap. 50. rubr. de reprobatione testium, nu. 11. Campeg. de testibus, reg. 77. Nouell. reg. 216. num. 14. Anchar. consil. 217. incip. ad corroborationem, colum. fin. in princ. versic. contra alium testem, sciliçet Lippum, Alexan. consil. 152. num. 7. Aym. consil. 181. num. 5. Paris. cons. 58. num. 17. lib. 4. Riminald. sen. consil. 289. nu. 17. lib. 2. Grat. consil. 5. inter consilia matrimonialia, num. 7. part. 1. Prosp. Paseth consil. 162. num. 3. Octan. Cacheran. consil. 66. num. 23. lib. 1. Grammat. decis. 73. num. 20. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, sollicitator, num. 61. fol. 98. Gabr. tit. de testibus, conclus. 12. num. 1. lib. 1. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, sollicitator, fol. 64. col. 1. versic. penult. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 1. quæst. 73. num. 6. Vtu in com. opin. verbo, testis esse non potest aduocatus, versic. similiter sollicitator causæ, Mascard. de prob. lib. 3. conclus. 1317. num. 1. & 2. Hector Æmil. in tract. de testibus, part. 1. verbo, testis affection... habens, num. 18. fol. 107.* Ex quibus hanc regulam communiter * à Dd. receptam esse dubitandum non est. *

AMPLIA I. Hanc † regulam vt non solum qui nunc 245
est sollicitator, sed nec etiam, qui iam fuit, possit testimonium ferre in causa, in qua sollicitauit, *ex allegatis per Lanfranc. de testib. num. 88. versic. sed quæro nunquid sollicitator, Gabr. d. conclus. 12. n. 2. Corra. d. verbo, sollicitator, num. 61. fol. 98. Mascard. de probat. lib. 3. conclu. 1232. num. 7.* vide quæ in simili de aduocato dixi supra, *num. 156. seqq.* & de procuratore, *num. 198. seqq.*

AMPLIA II. Eandem † regulam, vt procedat ne- 246
dum in sollicitatore salariato, sed etiam in non salariato: maiorem enim affectionem ad causam habere videtur is, qui gratis & sine salario inseruit, quam qui conuenta mercede laborat, *vt per Alexand. ad Bart. in d. l. deferre, §. idem decreuerunt, litera E, in verbo, esse testis, versicu. nec videtur distinguendum, Felin. in cap. cum a nobis, numero 15. ad fin. extra de testibus, Aufrer. de reprobat. testium, numero 89. verbo sollicitator, ad fin. Socin. iun. consil. 88. num. 24. versic. nec obstat, quod Aloysius, lib. 2 Bertrand. consil. 209. num. 3. versic. & quod sollicitator, volum. 2. Aymon consil. 281. num. 5. alios refert Gabr. tit. de testibus, conclus. 12. num. 4. versic. contrarium, &c. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, sollicitator, sub num. 61. fol. 98. Mascard. de probat. conclu... nu. 11. & 12. lib. 3.* & faciunt, quæ in simili de aduoc... supra, *num. 167.*

Et licet contrarium, † quod immo sollici... 247
salariatus a testimonio minime repellatur, videa... nuisse Dominus Cæsar de Grassis *in suis decisionibus ... per impressis, 82. numero 3. & decisione 73. numero*, vi... tamen fatetur hoc reprobari à multis Doctoribus, & consulendo hoc expresse affirmauerit Romanus *post alios quos allegat, in consilio 420. per totum*, vbi quinque fundamentis hanc cõtrariam comprobat opinionem, & vltra fundamenta Romani, aliam etiam afferat rationem Mandosa *ad Romanum, ibi in additione, litera A, versicul. seu contrarium, in fine, quod & idem senserunt Adden.*

Adden. ad Speculat. tit. de teste, §. 1. num. 14. in fin. in addit. incip. adde pro hoc, &c. Ioan. Bapt. Ferret. consil. 79. apposito numer. 9. addepro hoc, &c. Ioan. Bapt. Ferret. consil. 79. apposito numer. 9. alijq; plures relati per Gabr. d. conclus. 12. num. 4. in princ. & per Io. Mar. Monticell. in suo repert. test. verb. sollicitator, fol. 64. colum. 1. versic. fin. & per Mascar. d. concl. 1317. num. 8. seqq. ¶ Et cum Romano pertransire videatur Mascard. *decis. Mantu. in. 219. ad fin.*

248 Non † per hoc tamen recedas à proposita ampliatione, quam bene fundat, contrariis respondet, ac de
* veriori & communi * opinione testatur idem Mandos. ad Rom. *vbi supr. d. cons. 420. lit. A. versic. sed contrarium tenet,*

249 *iuncto versic. sed hic non obstantib.* † vbi hanc contrariam opinionem eo magis procedere affirmat, quando non salariatus sollicitaret in causa, vel propter aliquod particulare interesse, vel quia esset consanguineus, aut valde amicus ipsius principalis: tunc enim ei obstaret duplex exceptio, ideo multo minus ad testificandum admittitur.

250 LIMITA † hanc secundam ampliationem in eo, qui sine salario sollicitat in causa, ex causa pietatis, & amore Dei, vtputa si principalis esset pauper, vel alias miserabilis persona, tunc enim bene pro ea poterit testificari, secundum eundem Mandos. qui hoc casu posse saluari prædictam contrariam opinionem affirmat ad Roman. *d. cons. 420. lit. A. versic. sed hic non obstantibus, ibi, sit ratione pietatis, &c. vsq; ad fin. versic. sequitur Mascard. d. conclus. 1317. post n. 13.*

251 LIMITA I. huius † sextæ illationis regulam, vt procedat in sollicitatore deputato, & electo à principali, qui pro eodem principali sine dubio testis esse non poterit, *per adden. ad Specul. in tit. de test. §. 1. n. 74. in fin. in addit. incip. adde pro hoc, &c. Rota de testib. in nouis decis. 12. incip. sollicitator, Rom. cons. 240. n. 1. & ibi Mandos. in addit. litera A. in prin. vbi alios refert concordantes, Iacob. de S. Georg. in l. nullus, n. 4. ff. de testib. Prob. ad Io. Monach. in c. Romana, n. 5. & ibi etiam Gemin. n. 7. de testib. in 6. Aufr. de reprob. test. n. 89. verb. sollicitator, Crot. de testib. n. 135.*

252 Secus † autem in deputato & electo à procuratore: Is enim non videtur prohibitus testificari pro principali, à quo non fuit nec electus, nec deputatus, *vt per eund. Iacobin. in d. l. nullus, eod. n. 4. Fel. in c. cum à nobis, n. 15. versicul. istud autem intellige, & ibi etiam Ant. de But. n. 13. ad fin. versic. fatentur, quod sunt familiares, ext. de testib. Prob. ad Io. Monach. in c. Romana, n. 5. & ibi etiam Gemin. post n. 7. versic. aut est deputatus, Rota de testib. in nouis, decis. 12. incip. sollicitator, versic. si vero est familiaris procuratoris, Aufrer. de testib. n. 89. verbo, sollicitator, versic. secus si esset, Alb. de testib. c. 4. n. 19. Moncad. ad Crot. de testib. num. 134. lit. R. versic. & quod dicitur hic de sollicitatore, Conrad. in practic. d. verbo, sollicitator, nu. 61. in fin. fol. 98. iunctis aliis relatis per Gabr. de testib. lib. 1. concl. 12. nu. 3. & per Mascard. d. concl. 1317. n. 3. & 4.*

253 SVBLIMITANDO † hanc primam limitationem, aduerte; quod etsi familiaris procuratoris mei non dicatur meus familiaris, *vt dicunt Dd. præcitati, & ego etiam adnotaui supr. num. 239.* & consequenter electus sollicitator à procuratore meo videatur, quod non possit repelli à testificando in causa mea ob talem familiaritatem: non tamen per hoc negari potest, quin tanquam sollicitator non habeat aliquam affectionem in causa, in qua sollicitat. Et hæc sola affectio, *vt supra suo loco dixi*, sufficit ad repellendum testem. Ideo vel limitationem non veram, vel saltem eam non procedere, nisi in leuibus, & vbi agitur de modico præiudicio, multum recte iudicio meo affirmarunt Gemin. *in d. c. Romana, n. 7. versic. istud vltimum*, & ibi etiam Franc. *n. 9. versic. & idem de sollicitatore, iuncto versic. seq.* Mascard. qui alios refert, & hanc declarationem æquissimam credidit, *d. conclus. 1317. num. 6. & 7. lib. 3.*

254 LIMITA II. eandem † regulam in sollicitatore, qui sit persona honesta, bonæque conditionis & famæ, *vt per Rom. cons. 420. nu. 5. cum aliis per Gabr. tit. de testib. concl. 12. n. 8. & per Masc. d. concl. 1232. n. 27. & concl. 1317. n. 15.* faciunt, quæ dixi in simili de procuratore, *sup. nu. 241.* & de aduocato, *n. 295* & secundum ibi tradita *in d. nu. 195.* declara hanc limitationem, &c.

255 LIMITA III. Quia † sollicitator in vna causa non prohibetur testimonium ferre in alia, *vt per Alex. consil. 253. prope fin. vol. 6. An. on. Gabr. lib. 1. tit. de testib. conclus. 12. num. 6. Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 1317. num. 14.* faciunt, quæ in simili de aduocato dixi *supr. num. 176.* & de procuratore, *n. 213.* & de negotiorum gestore dixi etiam *inf. num. 271.*

256 LIMITA IV. Quia † sollicitatoris depositio suppletur ex habilitate alterius testis, per ea, quæ generaliter de teste inhabili dixi *infr. q. 62. nu. 328.* & de aduocato dixi *supr. num. 193.* sed in specie de sollicitatore scriptum reliquerunt Alex. *cons. 56. col. 4. in fin. versic. secundo potest responders, & consil. 198. col. penult. vol. 2. quem referendo secuti sunt Gabr. lib. 1. tit. de testib. concl. 12. n. 7. Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1317. n. 16.*

257 Sed † certe Dd. præfati loquuntur, quando depositio hæc sollicitatoris coadiuuatur non ex habilitate vnius, sed plurium aliorum testium, quo casu non est mirandum, si aliquid probat, quia si testes sint plures, etiam sine sollicitatore probant: quod si coadiuuaretur ex depositione vnius tantum, res apud me esset dubia, quia quando testis in totum repellitur, tunc nunquam illius dictum potest ab altero coadiuuari, vt dixi *infra, quæst. 61. num. 341.* & in simili de aduocato notaui *supra, num. 194.*

258 LIMITA V. Quia † etsi sollicitator non probet pro suo principali, probat tamen contra ipsum, per ea, quæ in simili dixi supr. de aduocato, *n. 170.* & de procuratore, *n. 222.* & de negotiorum gestore dixi etiam *infra nu. 268.* sed in specie de sollicitatore, post alios, quos allegat, affirmauit Masc. *d. concl. 1317. n. 17. & 18.*

259 LIMITA VI. De † consensu partium, per ea, quæ generaliter de teste inhabili dixi *infr. q. 62. n. 177.* & de aduocato dixi *supr. hac ead. quæst. nu. 187.* & de procuratore, *num. 236.* & de negotiorum gestore, *infr. num. 269.* sed in specie de sollicitatore adeas Mascard. *d. conclus. 1317. num 19.*

260 LIMITA VII. Quia † quod sit quis sollicitator, non præsumitur, cum sit quid facti, ideo concludenter per duos testes debet probari, *secundum Alex. cons. 153. prope fin. vol. 6. & consil. 198. col. penult. vol. 2. prout eum allegat Mascard. d. concl. 1317. n. 20.* Imo non solum debet probari, ipsum esse sollicitatorem, sed etiam in specie, quod erat sollicitator tempore examinis, *prout tenuit Rota coram Domino Cæsare de Grassis, decis. 82. numer. 4. & decis. 75. n. 2. &c.* LAVS DEO.

ARGVMENTVM.

De teste administratore, & negotiorum gestore.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quod scilicet procurator ad negotia, & sic negotiorum gestor non potest esse testis pro suo principali, circa negotia, quæ gerit, n. 261.

Amplia 1. multo magis in illo negotiorum gestore, qui sit domesticus illius, cuius negotia gerit, n. 262.

Amplia 2. vt & idem sit in quolibet administratore, n. 263.

Amplia 3. etiam in œconomo, seu administratore bonorum Ecclesiæ, n. 264.

Amplia 4. etiam simile negotio, & administratione, quando agitur de consequendo commodum, vel laudem, aut de euitando damnum, vel dedecus, aliter secus, numer. 265. vbi de negotiorum gestore, & num. 267. vbi generaliter de quolibet administratore.

Et ideo, qui olim fuit negotiorum gestor, probat possessionem sui pro

di pro suo domino, deponendo ex eo fructu collegisse ipsum nomine, tempore, quo negotia gessit, n.266.

Limita 1. regulam, quia valet depositio negotiorum gestoris contra suum principalem, n.268.

Limita 2. de consensu partium, n.269.

Limita 3. in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, n. 270.

Limita 4. in alio negotio, nam in negotiis, quæ non gerit, non prohibetur negotiorum gestor testimonium ferre, nisi alias sit domesticus, n.271.

QVÆSTIO LX. ILLATIO VII.

261 REGVLA sit † in hac septima illatione etiam negatiua, quod scilicet procurator ad negotia, & sic negotiorum gestor, non potest esse testis pro suo principali circa negotia, quæ gerit, text. est in l. fin. in vltimis verbis, ibi, & in exsecutoribus negotiorum ob eruandum est, ff. de testibus, & ibi præcipue hoc notat Odofred. in princip. versicul. item mandatis Principum, Bald. in l. omnibus, numer. 3. versicul. de procuratore autem ad negotia, & ibidem Salycet. numer. 6. versicul. in negotio, quod erit, C. de testibus, Angel. in l. quoniam liberi, numer. 4. versicul. quid autem sit, C. eodem, Alberic. in l. deferre, numer. 2. ff. de iure fisci, Henric. Boyc. in cap. insuper, numero 2. versicul. in primo casu, extra, de testibus, Prob. ad Ioan. Monach in cap. Romana, numer. 6. de testibus, in 6. Nepos de Monte Albano in tractat. de testibus, numer. 142. versicul. quod etiam, iuncto numer. 143. Iacob. Ægid. de testibus, numer. 13. versicul. negotiorum gestores, Campeg. de testibus, regul. 63. in princip. Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul de testibus, rubric personas testium aggrediendo, verbo, procurator, numer. 60. ad finem, folio 98. Alexand. consilio 167. numero 1. libro 6. Hector Æmil. post Cynum, quem allegat in tractat. de testibus, part. 1. verbo, aduocatus, numero 4. folio 84. & verbo, administrator etiam, numero 4. folio 45. Et hæc regula * sine dubio communiter * à Doctoribus recepta est, etsi contra eam senserint Bald. in dicta l. final. versicul. vel si procurator ad negotia, non ad lites, &c. & ibidem Alber. numer. 4. versic. & vt saluetur glossa, iuncto versicul. intelligere ergo. ff. de testib.

262 AMPLIA I. hanc † regulam, vt multo magis procedat in negotiorum gestore, domestico illius, cuius negotia gerit: tunc enim obstat ei duplex defectus, ideo tanto minus admittitur, prout late dixi in materia testis domestici, *supr. q. 55. nu. 18.* vbi etiam de instigatore, factore, seu, vt vocant, iuuene alicuius apothecæ, & aliis *ad comprobationem huius ampliationis refert Iacob. Nouell. reg. 216. n. 10.*

263 AMPLIA II. Vt † & idem sit in administratoribus, (hæc enim nomina, negotiorum gestor, vel administrator, quatenus attinet ad subiectam hanc materiam, apud me synonyma sunt,) nam durante eorum administratione, testes esse non posse in iis, quæ ipsorum administrationem concernant, probat text. *in l. ne in alterum, § sin autem in scriptura, cum ibi notatis per Castr. C. de rer. cept. arbit. Mynsing. respon. 55. n. 10. cum aliis relatis per Hect. Æmil. in tract. de testib. part. 1. verb. administrator, n. 4. fol. 45.*

264 Et † idem in œconomo, seu administratore bonorum Ecclesiæ, *voluit Campeg. de testib. reg. 79. versic. œconomus.* Sed de hoc vltimo latius dixi *infr. hac ead. quæst. in vltima illat.* vbi de teste Prælato.

265 AMPLIA III. Vt † licet finito negotio possit negotiorum gestor ad testimonium admitti, quando non agitur de consequendo commodum, vel laudem, aut de euitando damnum, vel dedecus: vbi tamen de huiusmodi commodo, vel incommodo, laude, vel vituperio tractatur: tunc etiam finito negotio illum minime in testem admitti posse, vltra ea, quæ in simili de aduocato & procuratore dixi *supr. numer. 198. & 200.* in specie scripserunt Bald. *in l. omnibus, num. 4. versic. sed dubitatur, & ibi etiam Salyc. num. 6. ad fin. versic. aut producitur ab eo, vsq; ad finem lectura,* vbi multum bene & magistraliter hanc comprobat distinctionem, *Ioan. Sichar. num. 5. versic. aut altera pars reclamat, iuncto versic. exemplum, &c. num. 6. C. de testib. Florian. in l. fin. num. 1. versic. sed si causa esset finita, ff. de testib. Iacobin. de S. Georg. in l. nullus, n. 2. versic. aut est procurator ad negotia, ff. eod. Bart. in l. deferre, § idem decreuerunt, nu. 2. versic. si autem causa est finita, ff. de iure fisci. Abb. in c. insuper, nu. 8. in princ. & versic. aut est procurator ad negotia, iuncto alio versic. aut non sentit commodum, & ibi etiam Fel. n. 10. extra, de testib. Gemin. in cap. Roman. num. 13. ad finem, & ibidem Franc. num. 5. de testibus, in 6. Aufrer. de reprobat. testium, num. 83. in fin. versicul. item procurator ad negotia, Alberic. de Malet de testibus, c. 4. numer. 60. versicul. item in procuratore ad negotia, I. anfranc. de testibus, numer. 67. versicul. in procuratore autem ad negotia, Campeg. de testibus, regul. 30. Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric personas testium aggrediendo, verbo, procurator, num. 60. post medium, versic. procurator vero ad negotia, & versic. in negotio vero. fol. mihi 98. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1232. num. 29. seq.* & faciunt, quę in simili de administratore mox dicam *in sequenti ampl. num. 267.*

Hinc † negotiorum gestorem admitti ad proban- 266
dum, quod ipse nomine sui principalis in fundo per eundem suum dominum possesso fructus percepit, aliosque possessoris actus fecit, adnotauit Salycet. *in d. l. omnibus, num. 6. ad fin. versic. aut producitur ab eo, C. de testibus, quem secuti sunt Iacobin. de S. Georg. in d. l. nullus, num. 3. ff. eod. Campeg. de testib. regul. 63. in 5. fall. & Mascar. d. conclus. 1232. num. 31.*

AMPLIA † rursus præcedentem ampliationem il- 267
latiue ex ea, vt & idem sit in administratore, qui etiam, finita administratione, non admittitur in testem, pro eo, cuius bona administrauit, si agitur de commodo, vel incommodo, laude, vel dedecore ipsius testis, aliter secus, *vt per Ioan. Andr. ad Speculat. in tit. de teste, §. 1. num. 24. litera a. Abb. in cap. insuper, num. 8. in princip. & ibi etiam Fely. num. 10. Anton. de Butr. num. 8. post medium, Dec. num. 36. & Mynsing. num. 4. & 5. extra, de testib. Franc. in cap. Romana, post num. 6. de testib. in 6. Aufrer. de reprobat. testium, numer. 7. versic. quicquid hic, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verb. administrator, num. 57. versic. similiter admittitur, fol. 96. idem Mynsing. respons. 55. numer. 18. Fulgos. consil. 174. incip. super eo, quod quæritur, col. 2. Alex. cons. 86. visis dubitationibus num. 16. lib. 2. Dec. consil. 256. in causa inquisitionis, num. 7. Ioan. Mar. Monticell. in suo repertorio testium, verb. testis administrator, fol. 10. col. 1. versic. 1. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1357. num. 27. Hector Æmil. de testibus, verbo, administrator, num. 5. & seqq. fol. 45. part. 1.* vbi, quod hoc est expeditum in iure, nemine discrepante.

LIMITA I. huius † septimæ illationis propositam 268
regulam, vt licet negotiorum gestor non possit produci in testem à mandante contra alium, bene tamen produci in testem à mandante contra ipsum mandantem, per quem potest produci ab alio contra ipsum mandantem, per ea, quæ in simili de aduocato, procuratore, & sollicitatore dixi *supr. num. 220. 222. & 258.* sed in specie de negotiorum gestore affirmarunt Salyc. *in d. l. omnibus, num. 6. versic. aut altera autem, C. de testib. Abb. in c. insuper nu. 8. versic. & tandem concludit, extr. eod. Campeg. de testib. reg. 63. in 3. fallent. Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verb. procurator, n. 60. ad fin. fol. 98.*

LIMITA II. De † consensu partium, per ea, quæ 269
in genere de teste inhabili dixi *infr. q. 62. nu. 177.* & de aduocato, procuratore, & sollicitatore dixi *supr. hac ead. quæst. n. 227. 236. & 259.* sed in specie de negotiorum gestore tradiderunt Salyc. *in d. l. omnibus, post num. 6. ibi, nisi vtraq; parte volente, iuncto versicul. aut quæritur in negotio, & vtraq; parte volente, iuncto versicul. aut quæritur in negotio, & ibidem Ioan. Sichar. num. 5. versic. nam aut vtraq; pars, C. de testibus, Henric Boyc. in cap. insuper, num. 2. versic. in primo casu, extra eod. gloss. in cap. Romana, in verbo, in testem, versic. quid de procuratore ad negotia, & ibi. Archid. post numer. 2. ad medium, Ioan. Monach. nu. 4. versic. quid de procuratore, & ibi Prob. in addit. post num. 5. litera G. verbo, de consensu, de testibus. in 6. Campeg. de testib. regul. 63. in 2. fall. Conrad. vbi supr. d. verbo, procurator, n. 60. ad fin. fol. 98.*

270 LIMITA III. In † subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, per ea, quæ generaliter de teste inhabili dixi *infr. q. 62. n. 50.* & de aduocato ac procuratore dixi in simili *supr. nu. 188. & 237.* sed in specie de negotiorum gestore scripserunt Abb. post Anton. de But. quem allegat *in c. insuper, post num. 8. versic. putat tamen.* vbi loquitur etiam, quod de negotiorum gestoris laude vel dedecore tractetur, *extr. de testib. Campeg. de testib. reg. 63. in 6. fallent.*

271 LIMITA IV. In † alio negotio, nam in negotiis, quæ non gerit, potest negotiorum gestor testis esse (nisi alias domesticus sit, *vt dixi supr. n. 262.*) per ea, quæ in simili de aduocato, procuratore, & sollicitatore dixi *supr. nu. 256. & 253. & 255.* & in specie de negotiorum gestore sic affirmarunt Bald. *in l. omnibus, n. 3. in fin. & ibidem Salyc. num. 8 versic. aut quæritur de procuratore ad negotia, iuncto versic. secundo aduerte, C. de testib. Alber. in l. deferre, n. 2. ff. de iure fisci. Henric. Boyc. in c. insuper, nu. 2. versic. in secundo casu, extr. de testib. glos. in c. Romana, in verbo, in testem, in fin. versic. in aliis admitteretur, &c. & ibi Archid. in 2. ad medium, versic. in aliis autem negotiis, Ioan. Monach. post num. 4. & post versic. quid de procuratore ad negotia, Nell. de testib. num. 31. ad fin. versic. si negotiorum, Campeg. de testib. reg. 73. in 1. fall. Conrad. in pract. vbi supr. d. verb. procurator, n. 60. ad fin. versic. sed Salycetus, fol. 98.*

ARGVMENTVM.

De teste tutore, curatore, exsecutore testamenti, & actore ad lites.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quod tutor & curator testis esse non potest in caussa sui pupilli, n. 272.

Amplia 1. etiam finita tutela & cura, si ex sua depositione tutor & curator commodum aut laudem consequantur, vel damnum aut dedecus euitent, aliter secus, n. 273.

Amplia 2. etiam quod deponat de gestu per eos, dum tutela & cura durauit, & sic in facto proprio, n. 274.

Amplia 3. etiam in actore per tutorem, siue à iudice ad lites deputato, adhuc enim tutor testis esse non potest in caussa introducta per actorem, n. 275. contrarium tamen relati, num. 276. seqq. sed prima opinio est magis communis, & verior, declarata tamen, vt in n. 279. & 280. vbi, quid si causa agitetur non per actorem, sed per curatorem ad litem.

Amplia 4. in actore ad lites, n. 281.

Amplia 5. in exsecutore testamenti, nu. 282. Declarà limitationem, vt n. 283.

Limita 1. regulam in testamentis factis per pupillum, nu. 284. seq.

Limita 2. in contractibus & aliis instrumentis factis per pupillum, n. 286.

QVÆSTIO LX. ILLATIO VIII.

272 REGVLA sit † in hac octaua illatione, quod tutor & curator in causa sui pupilli testis esse non potest, *Bart. in l. omnibus, num. 6. versicul. tertio modo, & ibi etiam Alb. numer. 3. vbi plures affert rationes, C. de testibus, gloss. in l. final. in verbo, in exsecutoribus, & ibidem Alb. post num. 6. Odofred. colum. 2. versic. sed dic mihi, Iacobin. de S. Georg. in summario, iuncto num. 6. ff. eod. Bart. in l. deferre, § idem decreuerunt, num. 2. versic. sicut nec etiam tutor, ff. de iure fisci, gloss. in l. qui testamento, in princip. in 1. gloss. versic. non tamen in caussa pupilli potest esse testis, & ibi etiam Bartol. num. 1. Alber. num. 3. Bald. in fin. versic. primo casu non potest esse testis, Angel. numer. 4. Fulgos. numer. 7. in fin. versic. oppono, tutor non potest esse testis, Aretin. colum. 3. in fin. versic. in ea gloss. ff. de testamen. Alber. in l. in tantum, § vniuersitatis, num. 4. versic. & tutor in caussa pupilli, ff. de verum diuis. Iacob. Ægid. in tractat. de testibus, num. 13. versic. tutores, curatores, Alber. de Malet. de testib. cap. 4. nu. 53. Campeg. de testib. reg. 78. & reg. 83. Iodoc. in pract. crim. cap. 50. rubr. de reprobat. testium, num. 12. Conrad. in pract. § 2. de offic. prætor. in causs ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggredendo, verbo. tutor, numer. 58. Ceph. cons. 65. n. 17. seqq. vbi bene comprobat hanc regulam, lib. 1. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1357. num. 30.* Ex quibus, ita communiter * fuisse à Dd. eandem regulam receptam, dubitandum non est. *

AMPLIA † vt & idem sit finito tutelæ officio, si ex 273
sua depositione idem tutor aut curator commodũ aut laudem consequatur, vel damnum aut dedecus euitet, aliter secus, secundum Bart. qui ita relatis contrariis distinguit, *in l. omnibus. nu. 7. C. de testib. Alb. in l. fin. nu. 6. versic. & intelligas, ff. eod. Ceph cons. 65. nu. 7. 18. 23. 24. & 31. vbi bene loquitur,* & vide, quæ in simili de aduocato, procuratore, & sollicitatore dixi *supr. num. 156. seqq. & 198. & seqq. & 245.*

Hinc † tutorem, curatorem, etiam finito officio nõ 274
posse de gestis per eum durante tutela vel cura testificari, scripserunt Bar. *in d. l. omnib. n. 2. in fin. C. de testib. & Ceph. d. cons. 65. nu. 29 seqq. lib. 1.* vbi bene etiam loquitur, & faciunt, quæ in simili de procuratore dixi *supr. n. 201.*

AMPLIA II. Vt † tutor esse non possit testis pro 275
pupillo, nõ solum, quando ipse deputauit actorem ad lites suo periculo: verum etiam si is actor fuerit deputatus à iudice, quia adhuc censetur deputatus periculo tutoris, & consequenter nec etiam in caussa pet actorem introducta, isto casu poterit ipse tutor esse testis, *vt per Bal. in l. qui testamento, in fine principij, versic. ego dico, & ibi etiam Imol. nu. 3. Fulgos. n. 7. ad fin. Aret. col. 3. in fin. ff. de testam. Iacob. de S. Georg. in l. fin. nu. 6. ff. de testib. vbi testatur de veriori opinione, Alber. de testib. c. 4. num. 53. versic. sed quid erit, Lanfranc. de testib. n. 70. Moncad ad Crot. de testib. nu. 177. literis KK ad fin. additionis,* vbi dixit, hanc opinionem sibi placere, licet propter Bartoli auctoritatem contrarium sentientis cogitandum relinquat, *Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs ciuil. titul. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verb. tutor, nu. 58. Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1357. num. 32.*

Contrarium, quod † imo tutor possit esse testis in 276
causa agitata per actorem ad lites deputatum, vel à iudice, vel à contutore, affirmarunt Bart. *post Iacob. de Aren. quem allegat in d. l. qui testamento, in princ. nu. 3. Ang. ibid. nu. 4. versic. saluo si litigaret. Iaf. n. 6. in fin. ff. de testam. Campeg. reg. 78. in 3. fall.* Et † magis generaliter, quod imo etiam actore 277
deputato ab ipsomet tutore possit idem tutor in ea causa pro suo pupillo testimonium ferre, defendit Crot. *de testib. n. 177. versic. mihi tamen, &c.*

Et † pro hac contraria opinione facit alia conclusio 278
Dd. volentium, quod tutor potest esse testis pro pupillo, quando non per se, sed per alium litigat, de qua per eundem Bar. *in d. l. qui testamento, in prin. n. 2. in fin. & ibi etiam Alber. n. 2. in fin. versic. sed hoc potest intelligi, Bal. in fin. versic. in ea gloss. Fulgos. nu. 7. ad fin.* vbi loquitur, quando causa agitatur per contutorem, *Aret. col. 3. in fin. versic. in ea gloss. ff. de testam. Rom. cons. 420. n. 6. Alb. de Malet. de testib. cap. 4 post num. 53. versic. aut alius pro se, Lanfranc. de testib. nu. 7. Campeg. reg. 78. in 2. fall. Conrad. in pract. § 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de test. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, tutor, nu. 85. versic. quod intelligit. Ceph. cons. 65 n 6. lib. 1. Mascard. de prob. lib. 3. concl. 1357. n. 31.*

Sed † iis non obstantibus ab ampliatione non rece- 279
das, quæ non solum, vt vides, magis communiter * à * Dd. recepta est, sed etiam est in se verissima, nec ei obstat conclusio modo firmata, quæ etiam videtur communis; quod scilicet tutor possit pro pupillo testimonium ferre in causa per alium agitata, quia ea procedit, quando ille alius nõ potest agendo præiudicare tutori,

prout est, quando agit cõtutor, vt modo dixi, vel quando agit curator ad lites, vt mox dicam: secus quando agens tutoris periculo agit, prout sunt actores ad lites, quocunque modo deputentur, quia tunc non potest tutor testimonium ferre, prout declarant Dd. præcitati *supr. n.* 275.

280 LIMITA † hanc secundam ampliationem nõ procedere, quando causa agitatur per curatorem datum ad litem, qui cum non constituatur periculo tutoris, ideo nihil est, quod impediat illius testificationem pro pupillo, iuxta distinctionem modo relatam, & in specie scripserunt idem Bal. *in l. qui testamento, in fin. prin. vers. quid ergo fiet, & ibi etiam Fulgos. n. 7. ad fin. Aret. col. 4 in prin. vers. sed ego non credo, ff. de testam. Alber. de Malet. de testib. d. c. 4. n. 53. vers. secus est secundum Bal. Campeg. de testib. reg.* 78. *in 4 fallen. Corrad. in pract. d. rubr. de testib. eod. verbo, tutor, n.* 58. *vers. præterea cautelam. fol.* 96. *col.* 2. *Mascar. d. concl.* 1357. *n.* 32. *vers. & ideo dat cautelam, lib.* 3.

281 AMPLIA III. propositam † regulam, vt nec actor ad lites possit testimonium ferre in causa pupilli, cuius actor est, *Ausr. de testib. nu* 5. *vers. actor tutorum, post Spec. quem allegat Campeg. de testib. reg.* 79. *in princ. Hector Æmil. in tract. de testib. part.* 1. *verb. actor tutoris, n.* 1. *fol.* 36.

282 AMPLIA IV. Vt † & idem sit in executore testamenti, qui nec etiam testis esse poterit in negotiis per ipsum exsequendis, *vt per Ausr. de reprob. test. n.* 40. *vers. executor.* vbi generaliter loquitur de quolibet exsecutore, *Nouell reg* 216. *n.* 12. *Campeg. regul.* 81. & faciunt, quæ de negotiorum gestore dixi *supr. n.* 261.

283 LIMITA † hanc quartam ampliationem non procedere in testamentis, in quibus illorum exsecutores in testes admitti voluit Bal. *in l. qui testamento, in prin. vers. in textu scriptus, & c. ff. de testam. Aret. in §. legatarius, n.* 3. *Instit. de testam.* vbi declarat, limitationem procedere, quando exsecutori nihil est in testamento relictum: sed si aliquid relictum est, tunc dic, *vt dixi infr. de legatario.* Plures ad hanc limitationem adducit Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 710. *n.* 1. & faciunt, quæ de tutore dixi *in seq. limitat.* & generaliter de teste inhabili *infr. quæst. . . . num. . .*

284 LIMITA † regulam huius octauæ illationis non procedere in testamentis factis per pupillum, in quibus non prohibentur tutores & curatores in testes admitti, *vt per Alber. in l. omnibus, n.* 1. *vers. item legatarius, & tutor. C. de testib. est text. & ibi notant omnes, in l. qui testamento, & ibi præsertim Angel. & Imol. in summario, Ias. pariter in summario, & n.* 6. *in fin. vers. in eo autem, qui relictus est tutor, Fulgos. nu.* 4. *in* 3. *not. Aret. in summario, & col.* 3. *in fin. vers. in ea gloss. ff. de testament. Campeg. de testib. reg* 78. *in* 1. *fallent.* † vbi generaliter, quod tutor potest esse testis ad solemnizandum
285 actum, *Ioan. Marian. Monticell. in suo repertor. test. verb. tutor, fol.* 65. *colum.* 2. *vers. penult. & verb. testes in testamentis, fol.* 328.
286 *col.* 2. *vers.* 3. *Mascard. de probat. lib.* 3. *concl.* 1357. *nu.* 33. † vbi ampliat etiam in contractibus, & aliis instrumentis, & faciunt, quæ de teste inhabili in testamentis admittendo dixi *infr. q.* 62. *n.* 124. *seqq.*

ARGVMENTVM.

De teste legatario, hærede, aut fideicommissario.

SVMMARIA.

Regula sit affirmatiua, quod legatarius non potest esse testis in testamento, in quo legatum est sibi relictum, n. 287.

Ampliat. 1. *siue testamentum sit in scriptis, siue nuncupatiuum, numer.* 288.

Ampliat. 2. *vt non solum recipiatur in testamento, & ad illius solemnitatem, sed etiam in causa testamenti ad illius validitatem comprobandam, nu.* 289. *vbi etiam, quod quæstio sit inter hæredem scriptum, & venientem ab intestato.*

Ampliat. 3. *etiam quod omnes testes testamentarij sint legatarij, num.* 291. *Limita hanc tertiam ampliationem procedere in testamentis in scriptis, secus in testamentis nuncupatiuis, num.* 292.

Ampliat. 4. *etiam in causa collegatarij, si illa non habeat dependentiam à sua. n.* 293.

Limita 1. *regulam in testamentis, in quibus de iure speciali sufficit minor numerus testium, quam a iure communi requisitus, n.* 294.

Limita 2. *in causa propria sui legati, & ad sui vtilitatem, numero* 295. *licet alij contra, num.* 296. *Sublimita primo hanc limitationem, quando omnes testes testamentarij deponerent pro eodem legato, num.* 297. *Sublimita secundo, quando hæres expresse aut tacite testamentum approbasset, num.* 298. *licet alij contra, nu.* 299. *his enim duobus casibus admittitur legatarius ad testimonium in causa sui legati, d. numer.* 297. *seq.*

Limita 3. *in hærede, qui non potest esse testis in testamento, in quo est institutus hæres, n.* 300. *Ampliat etiam in patre, vel fratre ipsius hæredis, n.* 301. *Sublimita, quando hæres nullum habet commodum ex testamento, vt puta si totam hæreditatem restituere debet, n.* 302.

Limita 4. *in fideicommissario vniuersali, qui nec etiam potest recipi in testamento, in quo fideicommissum sibi relinquitur, numer.* 303. *Sublimita primo, quando fideicommissi conditio esset incerta, n.* 304. *Sublimita* 2. *si adhibeatur in testem in alio testamento, n.* 305.

Limita 5. *regulam, quando de testamento, & illius scriptura non apparet, quia tunc ad illud probandum legatarius non videtur idoneus, n.* 306. *contra, n.* 307.

Limita 6. *in codicillis, in quibus legatarius non recipitur in testem, n.* 308. *licet alij contra, n.* 309.

Et quid in hærede scripto, vel veniente ab intestato, an iste possit esse testis in codicillis, n. 310. *seq. & quid in testamento, in quo adsit clausula codicillaris, n.* 312.

Limita 7. *in legatariis, qui non sunt descripti in testamento, sed simpliciter sunt testes iudiciarii, n.* 313.

Limita 8. *quando legatarius testamento inualido existente legatum amittit, quia tunc non est idoneus testis deponendo de illius validitate, n.* 314. *contra, n.* 315.

QVÆSTIO LX. ILLATIO IX.

REGVLA sit † in hac nona illatione, affirmatiua, 287
quod etsi legatarius ex legato sibi in testamento relicto commodum & vtilitatem consequatur; non tamen per hoc prohibetur in eo recipi in testem, textus est *in l. dictantibus, & ibi gloss. in verbo, prohibetur, Odofred. numer.* 2. *vers. & nota, quod sicut extraneo, Ioan. Sichar. numero* 4. *vers. ex secunda parte, Corn. num.* 2. *vers. & est ratio, vbi reddit rationem, Ias. num.* 1. *& num.* 8. *ad finem, vers. mihi quoq; placet, vbi quatuor affert rationes, C. de testament. Item textus in l. testament. in princip. ibi, quod & in legatario, & c. & ibi hoc notant Alberic. numer* 1. *Bald. in summario, Goffred. numer.* 2. *Angel. in summario, Imol. etiam in summario, & num.* 2. *colum.* 2. *vers. & pro clariori intelligentia, iuncto vers. secundo casu, Ias. in summario, Fulgos. num.* 3. *in* 2. *not. Aret. in summario, & num.* 2. *colum.* 2. *in princip. iuncto vers. & quod ista opinio, vbi testatur de vera & communi* * *opinione, ff. eodem, tit. de testament. item text. in §. legatarius, & ibi præcipuè Portius, num.* 1. *& seqq. vbi latissimè discussit rationes huius regulæ, Aret. in* 1. *notab. Tob. n.* 1. *Instit. de testam. item text. in l. si quis ita, & ibidem gloss. & communiter* * *omnes, præcipuè Socin. ni m... vers. ex quo infertur, ff. de reb dub. Bald. in l. omnib. post nu.* 4. *vbi reddit rationem, & ibi. Alber. n.* 1. *vers. item legatarius, Salyc. n.* 1. *C. de testibus. Florian. in l. nullus, ante num.* 1. *vers. in ead. ibi, & c. ff. eod. Dec. in cap. insuper, n.* 41. *de testib. Afflict. decis.* 40. *n. nu.* 3. *Crot. de testib. num.* 10. *ad finem, vers. nam legatarii. Dilect. de arte testan. rubr. de testamen. ordin. caut.* 9. *tit.* 2. *Much Crass. in suo tract. de success. ex testament. vel ab intest. §. testamentum, q.* 57. *n.* 15. *Ioan. Mar. Mont. in suo repertorio testium, verbo, testes in testamento. fol.* 327. *col.* 2. *vers.* 1. *Viui. in commun. opin. verbo, testes esse non prohibentur, vbi aliis relatis testatur de* * *communi,* * *Masc. de probat. lib.* 2. *concl.* 970. *nu.* 1. *vbi & alios de communi testantes refert, & lib.* 3. *concl.* 1357. *n.* 6.

288 AMPLIA I. Siue † testamentum sit in scriptis, siue etiam nuncupatiuum, *vt per Imol. in l. qui testamento, num.* 2. *col.* 2. *vers. secundo casu, ff. de testam. Ioan. Faber in §. legatarius, col.* 2. *num.* 2. *vers. potes dicere, quod ii, & c. iuncto vers. quid ergo in testamento nuncupatiuo, & ibidem Aret. num.* 1. *vers. & propleniori intelligentia, iuncto vers.* 2. *Tob. Non num.* 8. *Instit. de testam. Dec. in c. insuper, n.* 41. *extra, de testib. vbi testatur de communi* * *opinione.*

289 AMPLIA II. Vt † legatarius non solum recipiatur in testem ad solemnizandum testamentum, vt dixi: sed etiam ad illius veritatem probandum in causa testamenti minime repellatur, *vt per Fulgos. in l. omnibus, numer.* 3. *ad finem, & ibidem Odofred. in fine lectura, C. de testibus, gloss. in l. nullus. in princ. vers. nam potest legatarius, & ibi etiam Odofr. n.* 1. *vers. sed ad legem istam opponitur, ff. eod. Alber. in l. in tantum, §. vniuersitatis, n.* 5. *vers. item legatarius, ff. de rer. diuis. Corn. in l. dictantibus, nu.* 8. *C. de testam. Alex. in d. l. dictantibus,* * *n.* 2. *in fin. vbi, quod communis* * *est opinio, legatarium pro hærede ac alio posse esse testem, Fulgos. in l. qui testam. n.* 7. *col.* 2. *in fin. vers. concludo ergo sic, & ibi etiam Aret. num. . . vers. in gloss.* * 1. vbi ponit tres casus, in quibus communiter * tenetur, legatarium posse deponere super solemnitate testamẽti, *Ias. n.* 4. *ff. eo. tit. de testam. Soc. in l. si quis ita, n.* 6. *ff. de reb. dub. vbi etiam testatur de communi conclusione, gl. in c. super prudentia, in verbo, Stephani, vers. sic legatarius,* 14. *q.* 2. *Bald. in c. insuper, nu.* 10. *& ibi etiam Ant. de Butr. nu.* 5. *Abb. n.* 9. *vbi & ipse etiam laborat circa rationem huius ampliationis, Fel post nu.* 11. *& Ioan. Andr. n.* 7. *extra, de testib. Alb. de Malet. in tract. de testibus, cap.* 4. *num.* 54. *seqq. vbi late de materia, & num.* 57. *versicul. in hoc articulo, Campeg. de testibus, regula* 84. *in princip. Corrad. in practic. §.* 2. *de offic. prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, hæres, num.* 48 *fol.* 93. *Tiraquell. in tract. res inter alios acta, fol. mihi* 3. *in fin. vers. vnde legatarij, in paruis, Roland. cons.* 98. *num.* 3. *lib.* 4. *Menoch. de arbitr. quæst. lib* 2. *casu* 106. *num.* 14. *Mascard. de probat. lib.* 2. *concl.* 970. vbi testatur de magis * communi, etiam quod
290 quæstio † sit inter hæredem scriptum, & venientem ab intestato.

291 AMPLIA III. Vt † & omnes testes in testamento adhibiti possint esse legatarij, & sic non est prohibitum, testatorem testibus testamentariis aliquid relinquere, *vt per Socin. in l. si quis ita, nu.* 2. *per totum, de reb. dub. Io. Fab. in §. legatarius, n.* 2. *col.* 2. *vers. quid ergo si omnes, & ibi etiam Tob. Non. nu.* 1. *vers. quod adeo verum est, Instit. de testam. Ioan. Sichar. in l. dictantibus, n.* 5. *C. eo. Ias. in d. l. dictantibus, post n.* 1. *iuncto n.* 2. *ad fin. vers. & adde, quod si omnes, Ang. in l. qui testamento, nu.* 2. *vers. imo etiam si omnes, & ibi etiam Imol. num.* 2. *in prin. vers. potes iungere simul, ff. de testam. Crot. de testibus, n.* 10. *ad fin. vers. istud procedit, iuncto num.* 15. *vers. contrarium tamen,* * *& ibi Petr. Moncad. in addit. litera O. alios refert, de* * *communi testatur.*

292 LIMITA † hanc tertiam ampliationem, vt procedat in testamento in scriptis, secus in testamento nuncupatiuo. Primo enim casu etiam omnes testes possunt esse legatarij. Secundo autem non, vt per Socin. qui rationem diuersitatis affert *in d. l. si quis ita. nu.* 2. *ff. de reb. dub. quem refert & sequitur Crot. de testib. numer.* 15. vbi sic distinguendo respondetur rationibus Floriani contra ampliationem sentientis, *in l. nullum, C. de testib.*

293 AMPLIA IV. huius † nonæ illationis propositani regulam, vt & legatarius etiam admittatur ad testificandum pro alio legatario, cum quo hæres habet cõtrouersiam, si vnius causa non habet dependentiam à causa alterius, secus si dependentiam habeat, *vt bene explicat Alb. de Malet. in tract. de testib. c.* 4. *n.* 57. *vers. si autem quærimus, Io. Mar. Montic. in suo repertorio testium, verbo, testes in testamento fol. mihi* 327. *col.* 2. *vers.* 4. *Campeg. de testib. reg.* 82. *in* 4 *fall.*

LIMITA I. Eandem † regulam non procedere in 294
testamentis, in quibus de iure communi, vel etiam statutario requiritur minor testium numerus, quam à iure regulariter statutus, prout est testamentum militis ad pias causas, & inter liberos, tunc enim in eo legatarij non sunt idonei testes, *vt per Bald. in l. omnibus, n.* 5. *C. de testib. quem secuti sunt Florian. in l. nullus, nu.* 1. *vers. & ideo si esset testimonium, ff. de testib.* vbi dicit, hanc limitationem esse menti tenendam, tanquam pulchram, *Ias. in l. dictantibus. n.* 2. *vers. prima est, iuncto vers. hinc sequitur. secundum Bartol. C. de testam.* vbi, quod est magna limitatio, si vera est, *Socin. in l. si quis ita, n.* 6. *col.* 3. *in fin. vers. post remo. circa istum articulum, ff. de reb. dub. Petr. Moncad. in addit. ad Crot. de testibus, nu.* 15. *litera O. in fin.* vbi in specie loquitur, quando in testamento vigore statuti minor testium numerus requiritur, Masca.. qui de communi * Dd. sententia testatur, + *in tract. de probat. lib.* 2. *concl.* 970. *n.* 16.

LIMITA II. Qua † licet legatarius possit esse te- 295
stis in testamento, ac etiam ad illius solemnitatem & veritatem probandam ad fauorem hæredis scripti, cõtra venientes ab intestato: item ad fauorem alterius legatarij contra hæredem, vt dixi: non tamen in causa propria sui legati poterit vllo pacto in testem recipi, *per l. nullus, de testib. & l. omnibus, C. eod. vt in terminis affirmarunt Fulgos. in d. l. omnibus, num.* 3. *ad finem, C. de testib. Bald. in l. dictantibus, nu.* 1. *vers. quantum igitur, & ibi etiam Odofred. nu.* 2 *vers. tamen testis, Corne. num.* 4. *& num.* 6. *vers. sed ipse Baldus, Alex. num.* 2. *in fin. vbi testatur de communi * opinione, Salycet. num.* 1. *in fin. & num.* 2. *versicul. sed quantum ad proprium legatum, Ias. num.* 3. *vers. hic est, quod si principaliter, C. de testament. Bart. in l. qui testamento, in princip. num.* 1. *& ibi etiam Bald. in vers. tertia solutio, iuncto versic. quarta solutio, Imol. numer.* 2. *ad finem,* 3. *casu, ff. de testament. Aret. in §. legatarius, colum.* 2. *in fin. vers. tertio casu, Instit. de testam. Tob. Non. in §. legatarius, nu.* 9. *versicul. quartus, & vltimus,* vbi, quod ita vno ore communiter * concludunt Dd. (licet is, vt infra eum refe- +
ram, contrarium verius dixerit,) Socin. *in l. si quis ita, numer.* 6. *colum.* 3. *versicul. aduerte tamen. ff. de rebus dubiis,* vbi etiam testatur de communi opinione, Felyn. *in cap. insuper, num.* 11. *in fine, versicul. secundo limita, & ibi etiam Abb. numer.* 9. *colum.* 5. *in fine, versicul. & post multa, Anton. de Butr. num.* 5. *prope finem, extra, de testibus, Alberic. de Malet. in tract. de testibus, cap.* 4. *num.* 54. *in fine, & numer.* 57. *versicul. si autem vertitur controuersia, Campeg. de testibus, regul.* 84. *in* 1 *fallent. Dilect. de arte testan. titul.* 2. *de testament. ordinand. caut.* 9. *numer.* 7. *vbi etiam de communi, * Corrad. in practic. §.* 2. *de offic.* *
prætor. in causs. ciuil. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, hæres, numer. 84. *in princip. & versicul. secundo limita, fol.* 43. *Menoch. de arbitr. quæst. lib.* 2. *casu* 106. *post numer.* 14. *Ioan. Marian. Monticell. in suo repertorio testium, rubr. testes in testament. fol.* 327. *colum.* 2. *versicul.* 3. *Viui. in commun. opinion. verbo, testes esse non prohibentur, in princip. & in fin. vbi testatur de communi * opinione, Mascard. de probationib. lib.* 2. *
concluf. 970. *numer.* 4. *& lib.* 3. *concluf.* 1357. *numer.* 7. Et si- *
ne dubio hæc limitatio magis communiter * à Dd. re- *
cepta est.

Etsi † contra eam fortiter faciunt considerata per 296
eundem Corn. *in d. l. dictantibus, n.* 4. *vers. sed forte, & nu.* 6. *vers. & sic patet, & num.* 7. vbi, quod ita communiter * te- *
netur, quando apparet de testamento publico, C. de testam. & per Ias. in l. qui testamento, nu.* 6. *ff. de testam. & per Tob. Non. in §. legatarius, nu.* 9. *ad fin vers. contrarium tamen, Instit. eod.* vbi testatur de veriori opinione, & eam duabus rationibus comprobat.

SVBLIMITA I. hanc † secundam limitationem 297
non procedere, quando omnes septem testes in testamento adhibiti deponerent pro eodem legato, quia tunc & inter eos legatarius in testem admittitur ea ratione, quoniam legatum potest relinqui etiam cum mitiori numero testium, videlicet quinque, vt in codi-

cillis, *l.fin.C.de codicill.* Sic nempe per hanc rationem bene concludit Alb.de Malet.*in tract.de testib.c.4.n.58.ver. crederem tamen, refert & sequitur Campeg.de testib.regul.84.in 5.fallent.*

298 SVBLIMITA II. Eandem † secundam limitationem non procedere, quando hæres expresse aut tacite testamentum puta producendo approbauit, tunc enim videtur etiam approbasse legatum in eo contentum,& consequenter cum etiam testes in eo descriptos approbasse censeatur, nihil est, quod impediat legatarij testimonium etiam in caussa sui proprij legati, *vt bene demonstrat Corn.in d.l.dictantibus,n.5.& n.10. vbi de communi,* & an sine eius propria testificatione, iuncto vers.sed an ex te amento, & c. & alio vers.ego do quintam solutionem, C.de testam. Imo. in l.qui testamento, col.3. num.2.ad fin. vers.& hoc casu videtur, Ias.numer.4.vers.secundus est, & vers.tertius casus, ff.de testibus, Aret.in §.legatariis, num.1.col.2.in fin.vers.& hoc casu videtur, & ibid.Tob.Non.num.10.vers.retenta tamen, Instit.eodem, de testamen.* Et quidem hæc sublimitatio magis communiter * à Dd.recepta est, etsi contra † eam faciant deduc-

299 cta per Aret.*in d.l.qui testamento, col.2.vers.verum autem hæres, & per Tob.Non.in §.legatarius, nu.9.ad fin.vers.& ideo secunda est solutio, & per Alber.de Malet.de testib.c.4.n.55.in fin. & num.56.*

300 LIMITA III. In † hærede, quem in testamento idoneum testem minime esse posse, probat text.*in d. l.qui testamento, ff.de testament.* vbi expresse Vlpianus Iurisconsultus inquit, *Qui testamento hæres instituitur, in eodem testamento testis esse non potest*, & ibi hoc notant communiter * Doctores omnes, ac præcipue Bald.Angel.Imol. & Aret.& Ias.*in summario, Goffr.num.3.in fin. Fulg.in 1.notab.Bald.in l.dictantibus, num.1.versicul.& est ratio, & ibi etiam Angel.num.1. versicul.hæres autem non, Ias.num.1.versicul.secus est in hærede, Corne.num.1.Ioan Suhard.num.5.versicul.cæterum testis testamentarius, C.de testament. Alber.in l.in tantum, §.vniuersitatis, num.6.versicul.& patet in hærede, ff.de rerum diuis.in tract.de testibus, num.16.& ibi Petr.Mon-*

301 *cad.in addit.litera P.* vbi † ampliat etiam in patre, vel in fratre ipsius hæredis, *Corrad.in practic. §.2 de offic prætor.in causs ciuil. titul.de testibus, rubric.personas testium aggrediendo, verbo, hæres, num.48.fol.93. Ioan.Mar.Monticell.in suo repertorio testium, verb.testes in testamento, fol.mihi 326.col.2. vers.4.seqq. Mascard.de probat.lib.3.conclus.1357.num.5. vide infr.n.310.seqq.* vbi, quid de hærede adhibito in testem in codicillis, vel in testamento habente clausulam codicillar.

302 SVBLIMITA † Hanc tertiam limitationem non procedere, quando hæres ex hæreditate nullum conse-
quitur commodum, & certum est, ex mente testatoris illam in totum esse alteri restituendam, vt puta fideicommissario, quia tunc videtur, quod possit esse testis in testamento, *vt per Crot.de testib.numer.20.in fin.vers.puto etiam, argum.text.quem allegat in l.cogi, §.qui in solidum, ff.ad Trebell.*

303 LIMITA IV. In † fideicommissario vniuersali: licet enim particularis fideicommissarius, sicut & legatarius, non prohibentur recipi in testem in testamento, vniuersalis tamen, cum iuris successor sit, bene prohibetur, *vt per Bald.in l.dictantibus, nu.1.vers.idemq; in fideicommissario, & ibi etiam Ang nu.1. vers.ergo & fideicommissarij, iuncto versic.idem in fideicommissario vniuersali, Ias.num.1. in princip.iuncto versic.item secus in fideicommissario vniuersali, Ioan.Suhard.num.4.vers.ex 2.parte, Corn.num.1.C.de testam. Bald.in l qui testamento in princip. vers.idem tamen est in fideicommissario vniuersali, & ibi etiam Goffr.num.1.& 2. Angel.in princ.ver.& idem dicas in fideicommissario vniuersali, ff.de testament. & est text.vbi notant omnes, in §.legatarius, & ibi gloss in verbo, non iuris, & post gloss.ibi, Ioan.Faber in addit Port.in 1. not.1.Aret.in 1.nota.iuncto n.2.Nicas num.5.Tob.Non.num.1. in princip.iuncto vers.ratio autem huius notandi,* vbi, quod ab hac recepta sententia * non est discedendum, (licet la- *
son *in d.l.dictantibus, n.2.* contrarium attentauerit,) *Inst. eod.de testam.Aufrer.de reprobat.testium, n.46.Crot.de testibus, n.17.seqq.vbi pluribus comprobat hanc limitationem, Campeg. de testibus, regul.74. Corrad.in pract.vbi supra, titul.de testibus, nu.48.fol.93. verbo, hares. Ioan.Marian.Monticell.in suo repertorio testium, verbo, testes in testamento, fol.326.col.1.vers.2. Mascard.de probat.lib.3.concl.1357.nu.5.Michael Craff.in tractat.de succeff.ex testam.& ab intesta. §.testamentum, quæst.57. num.15.*

SVBLIMITA I. Hanc † quartam limitationem 304
non habere locum, quando hæreditas esset restituenda fideicommissario sub conditione incerta, vt quia fuit hæres grauatus restituere illi hæreditatem, si sine liberis decesserit: nam hoc casu potest fideicommissarius in eo testamento esse testis, & hoc, quia dubium est, an commodum hæreditatis ad illum sit peruenturum, *argum.text.in l.naturaliter, & in l laqueum, ff. de acquir.rer.dominin.* Sic nempe ex his & aliis hanc comprobat limitationem Crot.*in tract.de testib. num.20. vers.limito hanc conclusionem.*

SVBLIMITA II. Eandem † quartam limitatio- 305
nem, quia si testi in testamento adhibito testator in alio testamento relinquat hæreditatem per fideicommissum, vel eum puta filio suo pupillo hæredi instituto substituat, non irritatur eius testimonium antea in testamento adhibitum, & sic licet fideicommissarius, aut substitutus vniuersalis, non posset esse testis in illo testamento, in quo ei hæreditas per fideicommissum relinquitur: non tamen prohibetur, quin in alio substitui possit hæredi scripto in primo testamento, *vt pluribus demonstrat Goffr.videndus in l.qui testamento, numer.8 seqq.ff.de testam.*

LIMITA V. Huius † nonæ illationis regulam, vt 306
procedat, quando testamentum est per Notarium in scripturam redactum, & sic quando de eo apparet, & non dubitatur, quin factum sit, secus si de testamento & illius scriptura minime appareat, quia tunc ad illud probandum legatarius non videtur idoneus testis, *Ang. in l.dictantibus, nu.1.vers.& attento, C.de testam.& in l.qui testamento, n.2.vers.si de testamento quæratur, ff.eod. Felyn.in c.insuper, nu.11.vers.limita tamen prædicta, & ibi etiam Abb.nu.9. col.6.vers.breuiter puto, vsq; ad vers.alia quæstio, extra.de testib. Campeg.de testib.reg.84.in vlt.fallen. Dilect.de arte testan.t.1.2. rubric.de testam.ordinan.cau.9.numer.7.& 8.* vbi loquitur, quando est quæstio inter prætensum hæredem, & venientem ab intestato, *Tob.Non.in d.§.legatarius, numer.1.in fin.vers.tertia potest esse limitatio, vbi refert & sequitur Dilect. in loco præcitato, & latius numer.9.vsq; ad versicul.quartus & vltimus succedit casus*, vbi disputata materia resoluit, quod si testamentum nuncupatiuum non fuerit in scriptis redactum per Notarium, legatarij non possint in eo esse testes, nec de eo iudicialiter deponere, *Corrad.in pract.vbi supr. d.verbo, hæres, numer.48.in 1.limitation. fol.93. vbi sequitur Felyn.in c.insuper. Menoch.de arbitr.quæst.lib.2.casu 106.post num.14. vers.vel secundo respondeo, Curt.iun. ansu 106.post num.14. vers.vel secundo respondeo, Curt.iun. ansil.18.num.18.vbi testatur de communi,* * *sicut illum refert Vilalob.in suis com.opin. lit.T. nu.31 Mascard.de probat.lib.3.concluf.970.n.3.* *

Contrarium, quod † imo & etiam isto casu possint 307
legatarij testes esse in testamento, etiam quod non sit in scriptura redactum, affirmarunt Castren.*in d.l.dictantibus, nu.2.vers.si vero non est confectum instrumentum, & ibi etiam Salyc.num.2.versicul.sed Nicol.de Matarellis, & c.iuncto vers.quod quantum ad vires testamenti, Corn.num.7.in fin versicul.aut loquimur in t stamento, iuncto num.8.& 9. vbi relatis contrarijs testatur de communi* opinione, C.de testament. Aret * *in l.qui testamento, num.2.colum.1.in fin. & colum.2.in prins. vsque, d ersic.verum autem hares, vbi testatur de vera & communi*

* *muni* * *opinione, (licet Ioan.Andr.ibi per eum rel.tus contrarium dixerit,) Aret.in §.legatarius, col.2.num.1.vers.quandoq; testamentum non est scriptum, iuncto vers.seq.incip.quandoque vero est quæstio, & c.Instit.eodem, vbi pariter de communi testa-*
* *tur, & ita etiam hanc esse communem* * *opinionem, ex Corn.Socin.& aliis per eum allegatis, fatetur Tob.Non. (licet contrarium, vt supr.eum retuli, verius crediderit,) in d.§.legatarius, sub num.9.versic.altera est opinio, & alios sic de communi testantes refert & sequitur Michael Craff.in tractat. de succeff.ex testament.& ab inteft.§.testamentum, quæst.57.numer.15.in fin.fol. mihi 545.*

308 LIMITA VI. In † codicillis: legatarius enim ad solemnizandum voluntatem codicillarem testis esse non potest, *Ang.in l.dictantibus, num.1.versicul.item attende, C.de testament.* vbi loquitur sub dubio, & per verbum, *forte, Bald.in l.qui testamento, in princip.versic.ex hoc tamen incido, ff.eodem*, vbi etiam hoc cogitandum relinquit, faciunt rationes adductæ per Goffred.*in d.l qui testamento, num 2.versicul.sed nunquid fideicommissarius, iuncto numer.3. per totum*, vbi loquitur in fideicommissario particulari, (quod & idem est, *vt dixi supra, num.303.*) *Socin.in l.si quis ita, colum.final.versicul.ex quibus infertur, ff.de rebus dubiis.* Et
309 licet † contrarium tenuerit idem Goffred.in fideicommissario particulari, loquens *in d.l.qui testamento, nuu.5. versicul.verumtamen solutio, & numer.6.* & pro hac contraria opinione stringat etiam deducta per Tob.Non.*in d. §.legatarius, numer.2. versicul.in contrarium, & c. Instit.eodem*, vide tamen ad huius limitationis comprobationem, & contrariorum confutationem bene declarantem Tob. *in d.§.legatarius, eod.num.2.per totum.*

310 SVBLIMITA I. Hanc † sextam limitationem non procedere in hærede veniente ab intestato, vel in scripto testamento: nam & is non prohibetur adhiberi in testem in codicillis post testamentum celebratis, *vt per Fulgos.in d.l.qui testamento, numer.8. & ibidem per Goffred. num.2.versic.item nunquid hæres scriptus, & num.3.in fin.versi-*
311 *cul.& per hoc apparet, iuncto num.4.& 5.* Vbi † tamen hanc sublimitationem declarat non procedere, quando eidem hæredi aliquid esset in codicillis relictum, quia tunc ratione legati non potest esse testis in dictis codicillis.

312 SVBLIMITA II. Eandem † sextam limitationem in hærede scripto in testamento, in quo adsit clausula codicillaris, vel etiam in hærede ab intestato in eodem testamento in testem adhibito: erit nempe isto casu hæres idoneus testis, si eueniat casus, quod testamentum valeat non iure testamenti, sed codicillorum, vigore dictæ clausulæ codicillaris, *secundum Fulgos.in d.l. qui testamento, n.8.& ibid.Goffred.n.7. iuncto n.10. nec obstat, quod dixi, ff.de testam.*

313 LIMITA VII. Vt † tunc demum legatarius sit idoneus testis ad probandum testamentum, quando is fuit adhibitus, & descriptus in ipso testamento. In testibus enim instrumentariis videtur à testatore facta quædam approbatio. Et hoc ideo legatarius probat, quia in eo fides ab eodem testatore electa est: At secus si legatarij non essent scripti aut subscripti in testamento, sed simpliciter essent testes iudiciarij: tunc enim non probat, quia cessat illius fidei approbatio testatoris, secundum Nicol.de Matarel.*in d.l.omnibus*, quem refert Bald. *in l.dictantibus, num.1.versicul.sed Nicolaus de Matarell. C. de testament.& Baldum bene refert Alber.de Malet.in tractat.de testibus, cap.4.num.56.versicul.subijcit tamen, nec dissentit Lanfranc.de testibus, numer.70. versicul. vlterius.* Sed veritas istius limitationis dependet ab altera limitatione, *de qua supra, numer.306.& 307.* cum materia videatur eadem, &c.

314 LIMITA VIII. Vt † etiam tunc demum legatarius in testamento adhibitus sit idoneus testis, quando scilicet is potest legatum sperare aliunde, quam ex te-
stamento, ac etiam data inualiditate testamenti, vt pura si in eo adsit clausula codicillaris, cuius vigore etiam nullum testamentum subsistat: secus si testamento inualido existente legatum amittat: tunc enim cum de eius proprio & immediato commodo agatur, hoc ideo ipsum vel in testem non admitti, vel si admittatur, non esse omni exceptione maiorem, originaliter scriplit Io. Andr.*in c.insuper.nu.7.vers.ego satis crederem, quem præcipuè ibidem sequutus est Anchar.nu.6.* Et hanc Ioannis Andreæ distinctionem æquitatem in se habere dixit Imol.*in l. qui testamento, nu.1.ad fin.& nu.2.in princ.usq; ad vers.si autem demum, ff.de testam.* eandemque distinctionem à contraria Baldi, quem mox referam, consideratione defendit Alberic.de Malet.*in tractat.de testibus, cap.4.post numer.55. Lanfranc.de testibus, num.70.vers.quæro vlterius, vbi & ideo legatarius, & c.iuncto vers.si autem in vtrumq; euentum, Campeg. de testib.reg.84.in 2.fallen. Mascard.de probat.lib.3 concl.1357. n.7.lib.2.concl.70.n.5.*

Contrarium, quod † imo legatarius in testamento 315
scriptus, testis sit indistincte idoneus, etiam quod data illius inualiditate alunde non speret legatum, originaliter scripsit Bald.*in l.dictantibus, num.2.C.de testamen.* quem sequuti sunt *Corn.ibi 1.num.8.vers.aut non agitur de solemnitate, & numer.9. vbi aliu relatu testatur communiter* * *tenere,* * *Salyc. ibid. num.2. vers.aliy autem, vt Ioannes Andr.& c. iuncto versicul.mihi videtur, quod quantum ad vires testamenti, Imol.in d.l.qui testamento, num.2. in princip. versicul.tamen de iure posse defendi, iuncto versicul. & licet hoc casu.* vbi testatur de veriori opinione: licet contrariam dixerit æquiorem, *vt supra eum retuli.* Et prædictam Ioannis Andreæ distinctionem diuinatiuam reputauit Menoch.*de arbit.quæst. lib.2 casu 106.num.14.in fin.*

ARGVMENTVM.

De Teste creditore & debitore.

SVMMARIA.

Creditor pro suo debitore testimonium ferre non prohibetur, nu 316.contra, n.317.sed prima opinio est verior, & communior, n.318.

Creditor pro suo debitore testis esse non potest, quando de eius commodo & vtilitate agitur, n.319.

Creditor anterior admittitur in testem pro debitore ad probandum solutionem contra alium posteriorem creditorem, n.320.

Testis debitor pro suo creditore non est idoneus, nu.321.præsertim in caussa pignoris, n 322. quamuis contrarium affirmauerint relati, n.323.

Debitor ex caussa pensionis affectus testis esse potest pro suo creditore, num.324.

QVÆSTIO LX. ILLATIO X.

REGVLA sit † in creditore, quod is pro suo debi- 316
tore testimonium ferre non prohibetur, secundum Iacobum Buttigar. & Angel.*in l.non solum, §.quæritur*, per illum text.*ff de procurat. quos referendo, equum est sum Alexand.in l.si cui, §.fin.ante finem, & ibi etiam Ias.num 18 in fine, & num 19. ff.de legat.1. & in consil.177. visis, & lectis, colum.2.versicul.nec obstat prædictis, lib.7. & in consil.78.in causs. & lite vertente, colum.2.versicul.pro hoc etiam, lib.1. Felyn.in cap.insuper, numer.15.in fin.extra, de testibus, Ias.in l.si quis nec caussam, in princip. num.14. ff.si cert.pet. Curt.ad Alexand.in l. dictantibus, litera A.in verbo, esse testis, versic.quoniam creditor, & ibi etiam Ias.num.6. C.de testament. Franc.Curt.Papien.in tract.de testibus, conclus.4.num.15. (rot de testibus, numer.18, & ibi Petr.Monead in addit. literis PP. Campeg.de testibus, regul.102.in 3.fallent. Tiraquell in tract.res inter alios acta. fol.4. & ibi Petr.Monead in addit. literis PP. Campeg.de testibus, re-*
*g

causſa debitoris, fol. mihi 147. Ioan. Mar. Monticell. in ſuo repertorio teſtium, verbo, creditor, fol. 21. colum. 1. verſ. 2. ſeqq. Anchar. Regien. q. 32. num. 14. vbi teſtatur de recepta opinione, * parte 1. Stephan. Lamberteng. in tract. de contract. eorum, & c. gloſſ. 11. n. 16. & 42.

317 Et † licet contrarium, quod imo creditor non poſſit teſtimonium ferre pro ſuo debitore, voluerint Florian. in l. nullus, num. 3. in princip. iuncto verſicul. ſed pro prima parte, ff. de teſtibus, Nell. de teſtibus, num. 34. verſicul creditor prohibetur, idem Iaſ. in l. quoties, in fin. C. de iudic. Innocent. per Camp. allegatus, d. regul. 102. in prin. Tob. Non. qui contrarius reſpondet, & de veriori opinione teſtatur in §. legatarius, num. 6. Inſtitut. de teſtam.

318 Non † per hoc tamen recedas à propoſita regula, * quæ, ſicut magis cõmuniter * recepta eſt, ita etiã apud me veriſſima apparet, declarata tamen, vt non procedat in cauſſa pignoris, quia tunc videtur propria cauſſa ipſius creditoris, ſic nempe argumento text. in l. ab executore, §. ab condemnato. ff. de appellat. & l. 2. § ſed ſi ab aliis, ff. quand. appellan. ſit. ſcripſit Iacob. Ægid. in tract. de teſtibus poſt num. 13. verſicul. nec creditor pro debitore. Et ita etiam loquitur Camp. d. reg. 102. in princ. dum allegat text. in d. l. ab executore, nec diſſentit Maſcard. de probat. lib. 3. concluſ. 1357. vbi propterea, aliis relatis, facit generalem concluſionem, † quod ſcilicet creditor non poteſt pro ſuo debi-
319 tore teſtificari, quando agitur de eius commodo, vel vtilitate, ergo vbi de illius commodo non agitur, tale teſtimonium non improbatur per prædallegata, & ponit exemplum Campeg. in d. reg. 102. in 1. fallent. de anteriore
320 creditore, † qui admittitur prn debitore ad probãdum ſolutionem cõtra alium poſteriorem creditorem, quia ſtante ſua anterioritate nihil ſua intereſt, debitorem condemnari, aut non.

321 Regvla Secunda † ſit in hac eadem nona illatione, quoad debitorem, negatiua: quod ſcilicet is pro ſuo creditore teſtimonium ferre non poteſt, etſi ferat, ſuſpectus eſt, cum illius quodammodo ratione debiti ſubditus, vt vulgo dicitur, & ſeruus reputetur, vt per gl. in l. fideicommiſſa, § ſi rem, in verbo, non accipere, ff. de leg. 3. Iacob. in l. nullus, num. 6. ff. de teſtibus, Iacob. Ægid. in tract. de teſtibus, num. 13. verſicul. ſed debitor, Campeg. de teſtibus, reg. 102. in prin. Iacob. Port. Imol. conſil. 174. num. 6. Cephal. conſil. 261. nu. 14. lib. 1. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſſ. ciuil. tit. de teſtibus, rubr. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, debitor, numeſtibus, rubr. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, debitor, nume-
322 ro 51. fol. 94. † vbi præſertim loquitur in cauſſa pignoris, & allegat pract. Papien. in forma oppoſ. contra teſt. in verbo, in facto, num. 4.

323 Et † licet contrarium affirmauerit Socin. iun. in conſil. 135. num. 12. lib. 1. prout illum allegat Ioan. Mar. Montic. in ſuo repert. teſt. verbo, debitor, fol. mihi 26. col. 2. verſ. 1. non per hoc * tamen à regula recedas, quia non communiter * reci-
324 pitur. Et † quatenus hanc contrariam partem amplecti tibi magis placeat, eam ſolum intelligas procedere in debitore penſionario, & fictabili, non in aliis, vt per Alex. in conſ. 78. num. 11. lib. 1. quem referendo ſequitur Corrad. d. verbo, debitori, eodem num. 51. nec diſſentit Campeg. de teſtibus, d. reg. 102. in 2. fallent.

ARGVMENTVM.

De Teſte venditore.

SVMMARIA.

Regula ſit negatiua, quod ſcilicet venditor in cauſſa rei venditæ teſtis eſſe non poteſt pro emptore, n. 325.
Limita 1. quando non agitur de intereſſe debitoris, reputa, quia re euicta non teneatur de euictione, nec ad pretij reſtitutionem, n. 326. contra, n. 327. diſtingue, vt nu. 328.
Limita 2. quando eſt quæſtio inter duos emptores, n. 329.
Limita 3. in cauſſa confinium, vel terminorum, n. 330.
Limita 4. ſi deponat contra emptorem, n. 331. ſeq.
Limita 5. de conſenſu partium, n. 333.
Limita 6. in duobus aliis caſibus remiſſiuè, n. 334.

QVÆSTIO LX. ILLATIO XI.

Regvla ſit † in hac 11. illatione, quod venditor 325 pro tempore in cauſſa rei venditæ teſtis eſſe non poteſt. Euicta enim re, tenetur ipſe de euictione, & ſic propter intereſſe à teſtimonio repellitur, vt per gl. in l. nullus, verſ. an autem venditor, & ibi etiam Bart. Alb. num. 1. Odofred. etiam, num. 1. ff. de teſtib. Bal. in l. omnibus, & ibi etiam Odofred. num. 1. verſ. & ideo dicimus, Bar. num. 4. Salyc. poſt num. 2. Caſtr. num. 1. in fin. verſ. item ratione affectionis, & poſt num. 2. verſ. in gloſſ. ibi, & c. Io. Sichar. n. 8. vbi bene rationibus hanc regulam probat, C. de teſtib. Imol. in l. qui in teſtamento, col. 2. num. 2. verſ. & per hoc non obſtat, ff. de teſtam. Io. Andr. in c. inſuper, n. 8. & ibi etiam Anton. de Butr. n. 6. Dec. n. 42. extra, de teſtib. Specul. in tit. de teſte, §. 1. n. 78. Rom. ſing. 382. n. 1. ſeqq. Iac. Ægid. in tract. de teſtib num. 14. Alb. de Malet. de teſtibus, cap. 4. nu. 42. Lanfranc. de teſtib. num. 66. vbi de communi, * [illegible] ior. de teſtibus, * n. 164. verſ. ſecunda ſit concluſio, [illegible] amp. de teſtib. reg. 68. in prin. & in 1. fall. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſſ. ciuil. tit. de teſtibus, rubr. perſonas teſtium aggrediendo, verbo, creditor, num. 50 in pr. fol. 94. Nouell. reg. 216. n. 6. Io. Mar. Mont. in ſuo repert. fol. 59. colum. 2. verſ. Cephalonſ. 65. repert teſt. verbo, pro ipſo, fol. 59. colum. 2. verſ. Cephalonſ. 65. n. 21. lib. 1. Viui. in comm. opin. verbo, teſtis eſſe poteſt [illegible] or, vbi aliis relatis, teſtatur etiam de communi * opinione, Hipp. Rimin. * conſ. 66. n. 31. ſeqq. lib. 1. Maſc. de prob. lib. 3. concl. 1357. n 11.

Limita 1. hanc † regulam, vt procedat, prout lo- 326 quitur, videlicet, quando agitur de intereſſe venditoris, quia re euicta teneatur de euictione, ac ad pretij reſtitutionem, at ſecus ſi ad hęc non teneatur, quia tunc ceſſat intereſſe, & ſic cauſſa illum à teſtimonio repellẽs, ideo etiam ceſſare debet repulſio, vt per gloſſ. in l. nullus, in fin. gloſſ. verſicul. niſi tunc quando non tenetur de euictione, ff. de teſtibus, Bar. in l. omnibus num. 4. & ibi etiam Bald. ante num. 1. verſicul. ſecus ſi de natura, C. eodem, Specul. in titul. de teſte, §. 1. num. 78. verſic. ſi autem non tenetur de euictione, & ibi in addit. litera N. Fel. in cap. inſuper, n. 12. extra, de teſtib. Tract. Papienſ. de Malet. de teſtibus, d. cap. 4. numero 42. ſequent. vbi de iure in via diſputatiua, hanc opinionem veriorem dixit, & ſi ab alia graue eſſe (vt ſupra eum retuli,) in iudicando recedere affirmauerit Tiraq. in tractat. de retract. in præſat. nu. 26. iunctis aliis pluribus, quos infra de donante pro donatario referam, num. 364. & de cedente pro ceſſionario, n. 336. ſeqq.

328 Quid dicendum? Veritas † eſt, quod quando venditor non tenetur de euictione ad duplum, nec etiam ad pretij reſtitutionem, ad damna, & intereſſe (ad quæ ſine dubio tenetur, etiam quod de euictione nõ teneatur, ad trad. per Bart. & Salyc. in l. Aatio, ff. de act. & empt. & per Alex. & Iaſ. in l. venditores, ad fin. ff. de verb. oblig.) & tunc admittitur in teſtem pro emptore, ſed non eſt teſtis integræ fidei, & omni exceptione maior, cum, quando fides ei ſit adhibenda, iudex ipſe arbitrari debeat, vt per Abb. in c. inſuper, nu. 10. in fin. & ibi etiam Anton. de Butr. nu. 6. & melius Dec. num. 42. in fin. verſic. ſed concordando opiniones, extra, de teſtib. Et facit in ſimili, quod de donante dixi infr. num. 336. & de cedente pro ceſſionario, num. 339. Si vero non tenetur de euictione, ſed ad pretij reſtitutionem, ac damna, & intereſſe, vt ſupra, & tunc propter ſuum particulare intereſſe, quod eſt euidens, ſine dubio repellitur à teſtificando, vt bene ſic diſtinguẽdo demonſtrat Hippol. Riminal. conſil. 66. n. 30. iuncto nu. 36. ſeqq. Et iſta eſt veritas, licet Dd. prædallegati in omni caſu, in quo venditor de euictione non tenetur, illius fidem iudicis arbitrio remiſerint ſimpliciter.

329 Limita II. Quando † quæſtio eſt inter duos emptores, quia tunc ſtante pari affectione, venditor admittitur ad teſtificandum pro vno contra alium, ſic & in terminis ſcripſerunt Fulgoſ. in l. omnibus, n. 1. C. de teſtib. & Florian. in l. nullus, nu. 4. in fin ff. eod. Campeg. de teſtib. reg. 6. in 5. fall.

330 Limita III. In † cauſſa confinium vel terminorum, in qua venditoris teſtimonium non reiici (vbi de illius intereſſe non agitur) probat text. in l. eos, & ibi gl. Bar. Bald. & Dd. ff. in regund. idem Bald. in l. omnibus, in prin. C. de teſtib. quos ſic referendo ſequitur Auſrer. de reprobat. teſtium, poſt num. 91. verſ. teſtis eſſe poteſt venditor, Petr. Moncad. ad Crot. de teſtib. num. 64. literis CC. verſic. nota hic tamen, Hier. de Monte de finib. regun. c. 52. nu. 14. Ioan. Mar. Mont. in ſuo repert. teſt. verbo, venditor, fol. 97. col. 1. ver. 5.

331 Limita IV. Quia † etſi venditor non probat pro emptore, probat tamen contra ipſum, quia tunc ceſſat intereſſe euictionis, & multi ſunt, qui non poſſunt teſtificari pro, qui tamen poſſunt contra, Bar. in l. lege Iulia, & in l. legibus, & ibi Alex. in addit. ff. de teſtib. & in termi-
332 nis conſuluit Cephal. conſ. 21. n. 16. ſeqq. lib. 1. † vbi etiam, num. 2. & ſeq. poſt Imol. Dec. & alios ibi per eum allegatos, bene demonſtrat, venditoris confeſſionem etiam emptori præiudicare, dicitque, quod hoc non habet dubium.

333 Limita V. De † conſenſu partium, Camp. de teſtib. reg. 68. in 2. fall. facit infr. de cedente, n. 349. & generaliter de teſte inhabili, etiam infr. q. 62. n. 177.

334 Limita VI. In † duobus aliis caſibus, de quibus te remitto ad Camp. d. reg. 68. in 4. & 6 fall.

ARGVMENTVM.

De Teſte cedente pro ceſſionario.

SVMMARIA.

Regula ſit, quod cedens ceſſionario teſtimonium ferre non poteſt, n. 335.
Ampliat 1. non ſolum, quando cedens de euictione rei ceſſæ tenetur, n. 336.
Sed etiam, quando nullatenus de euictione tenetur, n. 337.
Licet contrarium tenuerint Dd. relati, n. 338.
Limita 1. hanc primam ampliationem, vt in caſu, in quo cedens de euictione non tenetur, non in totum repellatur, licet omnino idoneus non ſit, quia, quanta fides ſit adhibenda, iudicis arbitrio remittitur, n. 339.
Limita 2. eandem ampliationem, quando ceſſio fuit facta titulo oneroſo, quia tunc non repellitur, ſ. de euictione non tenetur, n. 340.
Et quid ſi ceſſio fuit facta titulo lucrativo, puta donationis, d. nu. 340. ſeq.
Amplia 2. regulam, vt nec valeat cautela, per quam vt quis admittatur in teſtem in cauſſa propria, cedit ſuo amico actionem, puta tunc poſſe pro ceſſionario teſtificari. hæc enim cautela an valeat, & quando, n. 342. ſeqq.
Sed an filij cedentis poſſint eſſe teſtes pro ceſſionario, n. 346. vbi remiſſiuè.
Limita 1. regulam, quando cedens omnia iura in ceſſionarium tranſtuliſſet, n. 347. ſed contrarium eſt verius, n. 348.
Limita 2. de conſenſu partium, n. 349.
Limita 3. quia etſi non probat pro ceſſionario, probat tamen contra ceſſionarium, n. 350.
Imo cogitur iſto caſu ad teſtificandum contra ceſſionarium, nu-mer 351.
Cedentis confeſſio an & quando ceſſionario noceat, nu 352. cum omnib. ſeqq.

QVÆSTIO LX. ILLATIO XII.

Regvla ſit † negatiua in hac 12. illatione, quod 335 ſcilicet cedens pro ceſſionario teſtis eſſe non poteſt, Alb. in l. nullus, n. 1. ff. de teſtib. vbi refert Odofr. generaliter dicentem, quod omnes Dd. Bononienſes cõcorditer dicentem, quod propter affectionem nullus poteſt teſtificari in cauſa eius, qui cauſam habet à teſtificante, Paul. de Caſt. in l. omnib. n. 2. verſ. item cedens, & ibi etiam Io. Sichar. nu. 8. in fin. verſ. talia quoq; poſſent dici, vbi bene comprobat hanc regulam, C. de teſtib. Ant. de Butr. in c. inſuper, n. 7. verſic. & hac ratione dicunt, & ibi Io. Andr. n. 10. Anchar. n. 8 in fin. Abb. n. 13. extra, de teſtib. Prob. ad Io. Monach. in c. 1. n. 3. de teſtib. in 6. Rom. conſ. 382. n. 3. & ibi Mandoſ. in addit. lit. A. in prin. vbi alios refert, Alex. conſ. 13. nu. 13. & ſeqq. lib 1. vbi & alios adducit concordantes, Nell. de teſtib. nu. 34. Auſr. de reprob. teſt. nu. 17. vbi de cõmuni * Dd. opinione, Alb. de Mal. de teſtib. c. 4. n. 46. Pet. Moncad. ad Crot. de teſtibus. n. 69. literis GG. vbi pariter de communi, ex Auſr. in loco præcitato, Campeg. de teſtib. reg. 62. in prin. Nouell. reg. 216. n. 16. Viui. in ſuis commun. opin. verbo, teſtis non poteſt eſſe aliquo pacto cedens, vbi & ipſe alios relatis hanc regulam * dicit * communem.

Ampliat 1. hanc † regulam, vt non ſolum proce- 336 dat, quando cedens tenetur de euictione rei ceſſæ, & ſic, quando de eius commodo aut intereſſe agitur, quo caſu nemo diſſentit eum à teſtificando repelli, vt bene vltra prædallegatos demonſtrat Menoch. de arbitr. quæſt. lib. 2. caſu 473. nu. 1. & 2. & nu. 5. verſ. cum autem cedens, iuncto nu. 10. vbi infert, † verum etiam quando nullate- 337
nus de euictione tenetur, adhuc enim & eo caſu non eſt idoneus teſtis, vt per Bal. in l. omnib. ante nu. 1. verſ. ſed hic dubitatur, C. de teſtib. Rom. conſ. 382. nu. 3. ad fin. & ibi Mandoſ. in addit. litera A. verſ. adde præterea, vbi alios refert, & teſtatur de communi, * Alb. in l. nullus, nn. 1. & 2. ff. de teſtib. vbi refert Odofredum dicentem, in hoc omnes Dd. Bononienſes concordare, Alex. conſ. 13. num. 13. ſeqq. lib. 1. vbi & alios refert Prob. ad Io. Monach. in c. 1. n. 3. de teſtib. in 6. Bal. Per. & Cyn. relati per Alb. de Malet. (qui tamen eos non ſequitur,) in tract. de teſtib. c. 4 n. 47. poſt prin. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in cauſſ. ciuil. verbo, cedens, nu. 54. fol. 95. vbi de veriori & communi * opinione, licet alij ibi per eum relati contrariam inſerint, * Viui. in commun. opin. verbo, teſtis non poteſt eſſe aliquo pacto cedens, vbi etiam alijs relatis, & Felyno contrarium ſentiente reddens, vbi etiam alijs relatis, & Felyno contrarium ſentiente reprobato, pariter de communi teſtatur, relatis per Menoch. de arbit. quæſt. lib. 2. caſu 473. ſub numer. 6. iuncto num. 10. Maſcard. de probat. lib. 3. concluſ. 1357. num. 18. & poſt num. 20. vbi etiam de communi * & veriori ſententia, & iunctis aliis, quos in ſi- *
mili de venditore citaui ſupr. num. 327. & de donante infra num. 364. ſine dubio hæc ampliatio magis communiter à Dd. recepta eſſe dici poteſt.

338 Et † si contrarium post Spec. quem allegant, aperte voluerint Felyn. *in cap. insuper, num. 13. extra, de testib. Ant. de Butr. ibid. nu. 7. in fin. Aufrer. de testib. n. 17. vers. verumtamen, Alb. de Malet. de testib. c. 4. n. 46. Campeg. de testib. regul. 72. in 1. fall.* iunctis aliis in simili de venditore *supr.* allegatis, *numer. 326.* & de donatore, *infr. n. 365.*

339 LIMITANDO † tamen præcedentem ampliationem, aduerte, quod in casu, in quo cedens de euictione non tenetur, etsi testis idoneus non reputetur, non tamen in totum à testificando repellitur, sed quanta fides sit ei adhibenda, iudicis arbitrio remittitur, *vt per Abb. in cap. insuper, num. 13. vers. ego distinguerem, extra, de testibus, Adden. ad Alex. in cons. 13. num. 13. litera F, verbo, in omnibus, lib. 1. Aufrer. de reprobat. testium, num. 17. in fin. vers. saltem secundum Siculum, Campeg. de testibus, reg. 72. in 7 fallent. Menoch. arbitr. quæst. lib. 2. casu 473. num. 4. & numer. 6. Mandos. ad Rom. cons. 382. num. 3. litera A. vers. non tamen intelligas, Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 357. num. 21.* iunctis aliis, quos in simili de venditore retuli *sup. num. 328.* & de donante *infr. n. 366.*

340 LIMITANDO † rursus eandem primam ampliationem, aduerte, quod si cessio fuit facta titulo donationis: tunc etiam, quod cedens de euictione non tenetur indistincte à testificando repellitur pro cessionario: si vero fuit facta titulo oneroso, puta venditionis, & tunc non repellitur, si sumus in casu, in quo de euictione non tenetur. Et ratio est, quia primo casu donãs indistincte repellitur à testimonio, siue de euictione teneatur, siue non, *vt infr. dicam, num. 362. seqq.* Secundo autem casu non repellitur venditor, nisi in casu, in quo de euictione tenetur, *secundum allegatos supr. num. 326.* sic in specie declarat, licet non ita clare, Alb. de Malet. *de testibus, c. 4. n. 50.*

341 Sed † certe hæc distinctio cum eius ratione confunditur, ex allegatis *supr. num. 327.* & contrariam de directo distinctionem affert Campeg. *de testib. regul. 72. in 4. fall.* ideo non crederem, recedendum à præcedenti distinctione, de qua in præcedenti limitatione, vt scilicet etiam in casu, in quo cedens de euictione non tenetur, admittatur in testem pro cessionario, sed non per hoc sit integræ fidei, & omni exceptione maior, cum, quanta fides ei adhibenda sit, iudicis arbitrio remittatur.

342 AMPLIA II. huius † duodecimæ illationis regulam, vt propterea non valeat cautela, quam tradidit Specul. *in tit. de procurat. §. fin. in fin. n. 14.* vbi dicit, quod si non potes probare intentionem tuam, nisi per vnum testem, cedas actiones tuas alteri tuo amico non potétiori, & ille agens poterit te, & illum alium in testem producere, hæc enim cautela licet non displiceat pluribus, qui Spec. sic, *vt supr.* dicentem referunt, & sequuntur, *vt videre est apud Nell. in tract. de testib. nu. 33. vers. sed quid si non habet, Campeg. regul. 68. in 3. fallen. & regul. 72. in 2. fallent.*

343 (vbi † tamen post Io. Andr. & alios, quos allegat, illam declarat, non procedere, quando ipsa cessio esset facta in fraudem,) *Odofred. in l. omnibus, n. 2. vers. ne sequeretur illa inconuenientia, C. de testib. & in l. nullus, num. 2. vers. sed signori, ff. eodem,* vbi tamen & isto casu cedentem admitti affirmauit, nisi † is tanquam legalior persona citetur, quod

344 veniat ad respondendum, & iurandum de calumnia:

345 nam tunc fit pars, & principalis, & ideo repellitur, † *vt* * *ibi per eum*, magis tamen communiter * à Dd. reprobatur, *vt per Bald. in d. l. omnibus, ante num. 1. vers. sed hic dubitatur, & ibi etiam Salyc. num. 4. Alb. in l. fin. ff. de procurat. vbi ita alias Bononiæ fuisse iudicatum testatur Rom. consil. 282. num. 2. & ibi Mandos. in addit. litera A. vers. adde præterea, Florian. in l. nullus, num. 2. vers. communis tamen opinio est, ff. de testibus.* vbi

* contra Odofredum, *in loco præcitato*, dicit * communem opinionem esse, quod iste indistincte cedens à testificando repellatur, *Iacob. de S. Georg. in d. l. nullus, num. 1. vers. hinc damnatur cautela, vbi, quod ita omnes Dd. sentiunt, Abb. in cap. insuper, num. 13. & ibidem Anton. de Butr. num. 7. vers. cul. & secundum hoc inutile est consilium, Felyn. num. 13. vers. vnde redditur inutilis cautela, extra, de testib. Alb. de Malet. de testib. cap. 4. num. 46. vers. & secundum hoc, Lanfranc. de testibus, num. 65. vers. ideo infert, vbi etiam de communi* * *opinione testatur Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 473. numer. 7. seqq.*

Sed † an filij cedentis possint esse testes pro cessionario, *vide supr. q. 54. n. 206.* 346

LIMITA I. huius † duodecimæ illationis regulam, vt procedat, quando cedens non omnia iura in cessionarium transtulerit: tunc enim non admittitur pro eo in testem, vnde secus si omnia transtulisset iura, *secundum Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 4. n. 47. post princ. sequitur Campeg. de testibus. regul. 72. in 3. fallen.* Sed certe † limitatio 348 hæc communiter damnatur per Dd. relatos *supr. in regul. nu. 335. iuncto num. 345.* qui indistincte loquuntur etiam, quod omnia transferantur iura, etsi de euictione non teneatur, *vt pariter supr. n. 336. seqq.* 347

LIMITA II. De † consensu partium, *Camp. de testib. reg. 72. in 6. fallent. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 475. num. 9. Mascard. de probat. lib. 3 concl. 1257. num. 22.* facit supr. de venditore, *num. 323. & infr.* de teste inhabili, *quæst. 62. num. 177.* 349

LIMITA III. Quia † etsi cedens non admittatur ad ferendum testimonium pro cessionario, admittitur tamen contra ipsum cessionarium, per ea, quæ in simili de venditore dixi *sup. nu. 331.* & in specie de cedente scripserunt post alios, quos allegant, *Campeg. de testib. reg. 75. in 5. fall.* † vbi amplius, quod isto casu cogitur ad testificandum, *Menoch. de arb. quæst. d. casu 473. n. 9. & n. 11.* vbi, quod pariter cogitur, & faciunt Dd. allegati *infr. n. 354.* 350 351

LIMITA IV. (Et † hæc limitatio venit illatiue ex præcedenti,) vt propterea cedentis confessio noceat cessionario, *secundum Imol. in l. facta, § si hæres, col. final. ff. ad Trebell. Alex. cons. 46. nu. 5. lib. 5. Corn. cons. 189. n. 4. lib. 3. Ceph. qui alios refert. in cons. 21. n. 1. lib. 1. quos etiam referendo sequitur* * *Menoch. qui ita omnes* * *scribere affirmat, de arbitr. quæst. lib. 2. casu 473. n. 11.* Et † licet contrarium, quod imo cedentis confessio post cessionem factam minime cessionario noceat, voluerunt Paul. de Castr. Socin. & alij in locis relatis per Aym. *de antiq. tempor. sect. ampliatur nunc, nu. 24. fol. mihi 41. Cyn. Alex. Paris. & alij pariter relati per Octau. Cacheran. in decis. Pedem. 45. n. 6. vers. & quod huiusmodi confessio, vbi etiam testatur de communi,* * *Ronchegall. Ferrarien. de duob. reis, in l. 3. n. 72.* non per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quæ in se verissima est, declarata tamen, vt mox in sublimitationibus audies. 352 353

AMPLIA I. hanc † quartam limitationem, vt multo magis procedat in confessione necessaria, ea scilicet, quæ facta est in iudicio: tunc enim cessat fraudis suspicio, ideo cessionarium afficit, *Bal. in l. actor. col penult. vers. vlterius quæro, ff. de procur. & in l. si cum emptore, col penult. vers. vlterius quæro, iuncto vers. præced. ff. de pact. Paris. cons. 58. n. 15. vers. quæro illa, iuncto vers. præced. ff. de pact. Paris. cons. 58. n. 15. col. 1. quos & alios referendo sequitur Ceph. cons. 21. n. 1. vers. præsertim quando confessio ipsa fuit iudicialis, &c. iuncto versic. & maxime hoc procedit, iuncto num. 5. & 6. Menoch. de arb. quæst. d. casu 473. n. 11.* 354 355

AMPLIA II. Et † multo magis, quando eadem cedentis confessio esset aliqua præsumptione veritatis adminiculata, vtputa quia esset geminata, vel cum ea concurreret alia extraiudicialis confessio: tunc enim tanquam magis verisimilis, tanto etiam magis nocet cessionario, *(uman. cons. 155. Antognolus, col. 3. in prin. ver. ad id autem, Paris. d. cons. 58. n. 15. lib. 1. Cephal. d. cons. 21. n. 7. & 9. lib. 1.*

AMPLIA III. pariter † & multo magis, quando cessio est facta ad solum commodum cedentis, tunc enim illius confessionem cessionario præiudicare dubitandum non est: cum de solo confitentis præiudicio agatur, *Paul. de Castr. in cons. 79. incip. ad id, de quo quæritur, in fine,* 356

in fine, lib. 2. sequitur Aym. de antiq. temp. sect. ampliatur nunc memorata conclusio, n. 25. in fin. vers. secundus casus est, Cephal.

557 *d. cons. 21. n. 8.* † vbi post Paris. *in d. cons. 58.* loquitur, quando cessio est facta cum conditione, vt cessionarius satisfaciat suis creditoribus.

558 SVBLIMITA I. Hanc † quartam limitationem, vt scilicet cedentis confessio noceat cessionario, quando cedens ipsi tenetur de euictione iurium cessorum: cum tunc omne, quod ex confessione resultat cessionario præiudicium, redeat postmodum in damnum cedentis, *vt per Imol. Alexan. Corn. & alios relatos per Ceph. d. cons. 21. n. 1. iuncto n. 4. lib. 1.* vbi, quod ita omnes * Dd. indifferenter fatentur, * *Aym. de antiq. tempor. d. sect. ampliatur nunc, n. 15.* Secus † si de euictione non teneretur, secundum aliam communem, * de qua per Alex. *in consil. 56. nu. 5. vol. 5. prout illum refert Octau. Cacheran. d. dec. Pedem. 45. n. 3.*

359 * 360 Et † licet quod imo cedentis confessio cessionario non noceat, etiam quod cessio fit facta periculo cedentis, voluerit Alb. qui ita Bononiæ iudicatum fuisse testatur *in l. fin. n. 9. C. de procurat. & l. seruum filij, § 1. nu. 3. ff. de legat. 1. quem sic dicentem refert & sequitur Octau. Cacheran. d.*

361 *decis. Pedemon. 45. n. 7.* † verius tamen est, hoc casu confessionem hanc omnino nocere, quando cedens esset soluendo, secus si non esset soluendo, *prout bene declarat Aym. de antiq. d. sect. ampliatur nunc, n. 25.*

ARGVMENTVM.

De teste donatore pro suo donatario.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quod donans pro donatario testis esse non potest, n. 362.

Ampliæ 1. multo magis, quando donans de euictione rei donatæ tenetur, n. 363.

Ampliæ 2. etiam quod donans de euictione non teneatur, num. 364. licet contrarium voluerint relati, n. 365.

Isto tamen casu non in totum repellitur, licet non sit integræ fidei, sed quanta fides sit ei adhibenda, iudicis arbitrio remittitur, num. 366.

Limita regulam, vt procedat, quando donans testificatur super contractu donationis vel connexis, secus si super aliis, & diuersis factis seu contractibus, n. 367.

QVÆSTIO LX. ILLATIO XIII.

362 REGVLA sit † in hac 13. illatione, quod donans pro donatario testis esse non potest, *Castrens. in l. omnibus, n. 2. vers. item donator pro donatario, & num 3. vers. & idem in donatore, & ibi etiam Fulgos. n. 2. vers. & hac ratione, C. de testib. Florian. in l. nullus, n. 2. in fin. vers. & eadem ratione, ff. eod. Auser. de reprobat. test. n. 39. vbi alios refert Camp. de testib. reg. 69. in prin.*

363 AMPLIA I. Hanc † regulam multo magis procedere, quando donator tenetur de euictione rei donatæ: tunc enim certum est, illum in iure à testificando repelli, *sicut dixit Anchar. in c. insuper, n. 8. extra, de testib. Ant. de But. in d. c. insuper, n. 7. Alb. in l. omnibus, nu. 2. C. eod. Vsui in commun. cpsn. verbo, testis esse non potest venditor, vbi alia relatis* * *testatur de communi* * *opinione.*

364 AMPLIA II. Etiam † quod donans de euictione non teneatur, *vt per Alb. in l. omnibus, numer. 2. vbi magistraliter loquitur, Salyc. ibid. num 3. Ioan. Sichar. num. 8. versicul. nam licet donator, vbi reddit rationem, Angel. post numer. 1. vers. & eodem modo donator, Castren. num. 2. & num. 3. versic. & idem in donatore pro donatario, Fulgos. num. 2. versic. & hac ratione, C. de testib. Ioan. Andr. in c. insuper, nu. 9. & ibi in addit. litera D. Anchar. nu. 8. Ant. de But. n. 7. Abb. n. 12. Dec. n. 43. vbi* * *de communi, & in 44. vbi de donante ex causa remuneratoria, & ibi in addit. litera B, in verbo, donatore, extra, eod. Alber de Malet. de testib. c. 4. n. 45. iuncto nu. 47. vers. pro declaratione, & n. 48. seq. vbi bene comprobat, & testatur de veriori opinione, & num. 50. vers. sed dicet quispiam, vbi respondet tacitæ obiectioni, Lanfran. de testib. n. 65. Tiraq. de retract. in præfat. n. 26. Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, donator, nu. 53. fol. 65. vbi alia relatis, pariter testatur de communi,* * *de qua etiam testatur Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1357. n. 14. vide, quæ in simili de venditore & cedente dix. supr. n. 327. & 337.*

Contrarium † voluerunt Odofred. *in d. l. in omnib. & n. 2. & in l. nullus, n. 2. ff. eod. Felyn. in c. insuper, n. 12. in fin. vers. & quæ dicuntur de venditore, extende ad donatorem, Addent. ad Spec. in tit. de teste, §. 1. n. 78. litera N. Crot. de testib. nu. 169. vbi latè, Camp. reg. 69. in 1. fall. iunctis aliis, quos in simili de venditore & cedente allegaui supr. n. 326. & 338.* 365

Pro † resolutione distingue, vt in simili de venditore & cedente dixi *supr. num. 328. & 339.* vt scilicet in casu, in quo donans de euictione non tenetur, etsi in testem admittatur, non tamen sit integræ fidei, & omni exceptione maior: sed quanta fides sit ei adhibenda, iudicis arbitrio remittatur, *vt in specie per Crot. de testibus. d. numero 169. in fine, Menoch. qui alios refert de arbitr. quæst. lib. 2. casu 473. nu. 5.* 366

LIMITA hanc † regulam, vt procedat, quando donans testificatur super contractu donationis, vel ei connexis ad fauorem donatarij, secus si super aliis factis, & contractibus diuersis, quia tunc non est, quod illius testimonium impediat, *vt per Salyc. in l. omnibus, nu. 3. vers. mihi videtur, C. de testib. Campeg. de testib. reg. 69. in 2. fall.* vbi ex Salycet. *in loco præcitato*, facit conclusionem, quod in iis, quæ sunt extrinseca, à contractu donationis, & non respiciunt ipsius perfectionem, poterit donator esse testis, &c. 367

ARGVMENTVM.

De teste fideiussore.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quod scilicet fideiussor testis esse non potest in causa, in qua fideiussit contra debitorem creditorem, pro quo fideiussit, n. 368.

Ampliæ 1. vt econtra nec debitor possit testimonium ferre pro suo fideiussore contra creditorem, nu. 369. præsertim quando fideiussor diceret, se soluisse, n. 370.

Limita hanc primam ampliationem in duobus casibus. 1. quando fideiussor dicit, non fideiussisse, vel nulliter fideiussisse. 2. quando fideiussit animo donandi. His enim duobus casibus admittitur debitoris testimonium pro suo fideiussore, numer. 371. & 372.

Ampliæ 2. regulam in correo debendi, qui non est idoneus testis pro altero correo, n. 373.

Ampliæ 3. & multo magis in fideiussore principaliter, & in solidum obligato, n. 374. & n. 375. vbi secus si non esset principaliter, & in solidum obligatus.

Ampliæ 4. siue principalis debitor non sit soluendo, siue etiam sit soluendo, n. 376 licet contrarium voluerint relati, n. 377.

Limita hanc quartam ampliationem, vt procedat, quando fideiussor renuntiauit beneficio excussionis: aliter secus, n 378. licet contrarium voluerint Dd. relati, n. 379.

Limita 1. regulam, quando fideiussor ex sua depositione nullam reportat vtilitatem, n. 380.

Limita 2. quia fideiussor pro suo confideiussore testimonium ferre non prohibetur, n. 381.

Præsertim pro consequendo beneficio excussionis, & ad probandum, quod quis non vt principalis, sed tanquam fideiussor promisit, n. 382. licet contrarium voluerint Dd. relati, n 383.

Sublimita 1. hanc secundam limitationem, vt procedat, quando creditor verè voluerit vnum principalem & alterum fideiussorem, etsi ambo, vt principales, sint in instrumento obligati, secus vero si voluerit ambos principales, & principaliter obligatos n 384.

Sub-

Sublimita 2. vt nunquam fideiussor pro confideiussore admittatur in testem, quando ex sua depositione aliquod sperat commodum & vtilitatem, n.385.

QVÆSTIO LX. ILLATIO XIII.

368 REGVLA sit † in hac 14.illatione, quod fideiussor in causa,in qua fideiussit, testis esse non potest contra creditorem debitoris, pro quo fideiussit: & hoc, quia de illius commodo & interesse agi videtur, *Ioan. Andr.in addit.ad Spec.in tit.de testib.§.1.ver.quid de fideiussore,Ang.Imol.Aret.& Ias.qui de communi * testatur in l.si cui legetur,§.si Titio,ff.de leg.1. Ang.Imol.Castr.& Aret.in l.si fideiussor,§.fin.ff.de leg.1.Imol.in l.asinam,in princ.per illum text.ff. de appellat.Bar.in l.omnibus,num.6.C.de testib. Felyn.in cap.insuper, num.15.& ibidem Adden.ad Abb.num.14.litera C. versic.& an fideiussor,extra,eodem, Nouell.reg.216.num.17. Campeg.reg.73.in prin. Anchar.Regien.in suis quæstionib.familiarib. quæst.32. numer.1.& 2.part.1. vbi pariter testatur de communi, Bertaz.in cons.251.num.35.seq.lib.2. Mascard.de probation. lib.2.conclus.784.num.1.* etsi contrarium affirmauerit Iacob.Ægid.in tract.de testibus, num.13. versic.fideiussor testificatur.*

369 AMPLIA I. hanc † regulam, vt econtra nec principalis debitor possit testimonium ferre pro fideiussore,*secundum Bagarott.de reprobat.test.numer.55. quem refert Monticell.in suo repert.test. verbo, debitor pro creditore, vel fideiussore,*verſ.2.fol.26.col.2.*Alb.in l.fin.n.10.verſ.aut dicat* 370 *suisse.* vbi, quod † tanto minus principalis debitor admittitur,quando fideiussor diceret se soluisse. Tunc enim talis exceptio etiam ipsi debitori prodesset, & propterea non admittitur ad testificandum tanquam in causa propria,*vt ibi per Alber.*

371 LIMITA I. hanc † ampliationem in duobus casibus. Primo,quando fideiussor dicit,se non fideiussisse, vel nulliter fideiussisse: tunc enim debitor potest pro eo testificari,quia hæc sua testificatio nihil ipsi prodest, *vt per eundem Alb.in d.l.fin.num.10. versicul.sed nunquid econ-*
372 *tra,ff.de procurat.* Secundo,quando † quis fideiussit animo donandi, quia tunc pariter indistincte admittitur pro eo debitoris testimonium, *arg.text in l. quod dictum, ff.de pact.& tradit Alb.d.num.10. versicul. & hoc nisi animo donandi,&c.*

373 AMPLIA II. Eandem † propositam regulam procedere etiam in correo debendi, quem pro altero correo non esse idoneum testem, bene comprobat, & de veriori opinione in puncto iuris, contrariis reprobatis,testatur Crot.*de testib.n.180. nec dissentit Campeg.de testi-*
374 *bus,reg.75 in prin.* Et † hinc fideiussorem, qui cum principali reo debendi, se vt principalem principaliter & in solidum obligauit, non posse pro eodem reo testimonium ferre (quasi quod hoc casu reputentur duo correi debendi,) aliis relatis bene etiam demonstrat Anchar.Regien.*in suis quæstionib.familiarib.quæst.32. numer.9.*
375 *& 10.part.1.* vbi † tamen secus dicit, si ambo non essent principaliter obligati, licet in solidum, quia tunc vnus pro altero non prohibetur testimonium ferre,*vt per Bal. & Salyc.in locis per eum allegatis.*

376 AMPLIA III. Regulam † procedere non solum, quando principalis debitor non est soluendo, quo casu omnes fatentur, fideiussorem pro eo non posse testimonium ferre: sed etiamsi is fuerit soluendo, adhuc enim fideiussor nec pro eo testificari poterit, quia sua semper interest, potius non soluere, quam solutum repetere, *vt per Bart.in l.omnibus, nu.6.C.de testib. Alb.in l.fin. n.10.C.de procurat. Aret.in l.qui testamento,col.3.in princ. versic.pro ista conclusione,ff.de testam. Aret.in §.legatarius,nu.4. Instit.de testam.vbi testatur de veriori opinione, Adden.ad Abb.in cap.insuper,num.14.litera C.verſ.& an fideiussor,extra,de testibus, Auffr.de reprobat.testium,num.45. versicul.fideiussor pro* * *principali,vbi alius relatus testatur de communi * opinione, Alber. de Malet.de testib.cap.4. num.51.in princip. & verſ.mihi autem placet, vbi bene comprobat, & contrarium respondet, Lanfranc.de testib.num.88.Crot.de testib.numer.187.& ibi Petr.Monead.in addit.literis CC. vbi,quod ista opinio videtur communis,* * *licet cogitandum relinquat propter auctoritatem Felyni, & aliorum tenentium contrarium, Conrad.in practic. §.2. de offic.prætor.in cauſſ.ciuil.tit.de testib.rubr.personas testium aggrediendo, verbo, fideiussor, numer.56.fol.96. vbi pariter alius relatis testatur de communi,* * *de qua etiam per Viui.in suis commun.opin. verbo, testis idoneus potest esse fideiussor,il 2.alios refert Mascard.de probat.lib.2.conclus.784. num.5.& num.12.& seq.& lib.2.concl. 1357.n.23.* Et sine dubio hæc ampliatio magis communiter * à Dd.recepta est.

Etsi † contra eam senserint Florian.*in l.nullus, num.4.* 377 *de testibus, Speculat.in titul.de teste, §.1. numer.78. versicul.& quid de fideiussore, & ibi in addit. litera G. & in alia addit. sequent.incip.adde quod Bald.&c. Nell.de testibus,num.33. Campeg.regul.73. versicul. sed hoc fallit, relati per Mascard.de probat.lib.3.conclus.1357.numer.24. Anchar.sun.d.quæst.32. numer.4.seq.* vbi hanc contrariam opinionem multo magis procedere affirmant, quando principalis debitor sit notabilis, & talis, vt non sit permissurus suum fideiussorem pati.

LIMITA † hanc tertiam ampliationem, vt procedat, quando fideiussor renuntiauit beneficio excussionis: tunc enim etiam debitore existente soluendo nõ videtur pro eo idoneus testis, per rationem superius adductam, quia scilicet semper illius interest potius non soluere, quam solutum repetere. At secus si excussionis beneficio gaudere possit, cum illi non renuntiauerit: tunc enim cessat ratio prædicta, & propterea eum posse testimonium ferre pro debitore principali diuite,& existente soluendo,affirmarunt Felyn. *cap. insuper,numer.15.versicul.hoc intellige verum, extra.de testibus, Auffr.de reprobat.testium, numer.45. versicul.fiuentius.* * *principali,ad finem, vbi & in idem refert Ias.in l.si cui, §.final. ff.de legat.1. Ronchegall.Ferrarien.in l.reos,numer.53.ff.de duobus reis,Emanuel Soarez in suo thesauro recept.opin.littera T. numero 122. vbi testatur de communi * opinione, ex Ias.& Ronchegall.in loco præcitato, Viui.in commun.opinion. verbo, testis idoneus potest esse fideiussor, ad finem, Ancharan.Regien dicta quæst.32.numer.7.seqq. quem omnino vide, Mascard.d.conclu-* 378 *sione 1357. numer.26.* Et certe apud me hæc limitatio est multum rationabilis, etsi † contra eam senserint 379 Aretin.*in dict.§.legatarius, numero 4. Instrut.de testament. Crot.de testibus, numer.187. & alij nonnulli ex relatis supra, num.376.*

LIMITA I. & † generaliter propositam regulam, vt fideiussor pro principali non admittatur in testem, quando ex sua depositione aliquod potest commodum reportare, aut vtilitatem, aliter secus, *secundum communem,* * *de qua aliis relatis per Masc.de prob.lib.3.conclus.1357.n.23. nec dissentit Anchar.Regien.d.q 32. post num 6 part.1.vbi etiam de communi.* *

LIMITA II. Quia † fideiussor pro suo confidefore testimonium ferre non prohibetur, *vt per Soc. post Bart.quem allegat in l.si quis ita,colum.fin.in fin.verſ. prædictis decidit hic Bar.&c.ff.de reb.dub.*

Et † in specie pro consequendo beneficio excussionis,ad probandum, quod quis non vt principalis permisit,sed tanquam fideiussor, quod possit confidefor promittentis in testem produci, originaliter voluit Cyn.*in l.dictantibus,num.1.C.de testam. quem ibidem sequuti sunt Alber.numer.1. Bald.numer.2. versicul.& prædicta faciunt ad quæstionem,Salyc.num.3.Corn.n.12. Alex.nu.3. Ias.num.8. ad fin. versicul.quid autem in fideiussore,vbi,quod ita communiter * concluditur, Faber in §.legatarius,in fine, versicul.& per hoc videtur,& ibi Tob.Non.numer.5.Instrut de testament. Ancharan.in cap.insuper,numer.9.extra,de testibus, Auffr.de reprobat.testium, numero 45. Campeg.de testibus, regula 73.in 2.fallen.* *

2.fallent.Tiraquell.restr.inter alios acta,fol.4.verſ.& vnus fideius-
* *sor,Anchar.Regien.d.quæst.32 num.3.vbi etiam de * communi,& Ias.in loco præcitato, Viui.in commun.opinion.verbo,testis idoneus potest esse fideiussor,il 4.vbi aliis relatis & ipse testatur de communi, Stephan.Lamberteng.in tractat.de contract.eorum, &c.gloss.11.num.14. Mascard.de probationib.lib.2.concl.784.*

385 *num.4.* Etsi † contrarium sensisse videatur Alberic.de Malet.*de testibus,cap.4.num.51.in fine, versicul.nec etiam crederem.*

384 SVBLIMITA I. hanc † secundam limitationem, vt procedat,quando creditor vere voluerit vnum principalem, & alterum fideiussorem, (etsi ambo,vt principales,instrumento obligati sint.) Vnde secus si voluerit ambos principales,& principaliter obligatos: nam tunc reputantur duo correi debendi, & sic non gaudentes beneficio excussionis,non poterit ad consequẽdum tale beneficium vnus pro altero admitti ad probandum, quod non vt principalis, sed vt fideiussor se obligauit, *vt originaliter declarat Bald.in d.l dictantibus,n.2. verſ.& hoc verum si color fuit quæsitus, & ibid.Barb.in addit.litera B.in verbo,& prædicta, Corn.num.11. versic.& hoc verum, Salyc.num.3. versic quod fatetur Baldus, C.de testament. Aret. in §.legatarius,num.4.in fin.Instit.de testam. Auffrer.de reprobat testium,num 45. Alb.de Malet.de testib.cap.4 post num.51. Campeg.de testibus,regul.73.in 2.fallen. Viui vbi supra,d.verſ.o, testes esse non potest fideiussor,il 1.verſ.interpretatur hoc non procedere.*

385 SVBLIMITA II. Eandem † secundam limitationem,& generaliter,vt nunquam fideiussor pro confideiussore in testem admittatur, quando in causa, in qua deponit,aliquod habet interesse, aut ex depositione aliquam sperat vtilitatem,vel commodum,*vt per Alber.de Malet.de testibus,c.4. num.51.in fin. verſ.nec etiam crederem,Conrad.in pract.§.2.rubr.de testib. verbo,fideiussor, nu.56. in fin.fol.96.col.2.*

ARGVMENTVM.

De teste socio.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua,vt socius pro socio testis esse non possit, n.386.
Ampliat 1.regulam in socio omnium bonorum,n.387.
Ampliat 2.etiam in socio alicuius rei particularis, & quando agitur de re communi,n.388.
Ampliat 3.& multo magis in socio,& familiari simul,n.389.
Ampliat 4.& multo magis,quando agitur de re communi indiuisibili,n 390.
Limitat 1.regulam,quando agitur de re communi diuisibili,dummodo non agatur de parte ipsius testis,n.391.& 392.
Sublimitat 1.hanc primam limitationem, quando causa defensionis est eadem, quia tunc socius pro socio non potest testificari, etiam quod agatur de re diuisibili,n 393.
Sublimitat 2.quando ex sua depositione socius sperat commodum & vtilitatem, quia tunc nõ admittitur in testem,etiam quod de re diuisibili agatur,n.394.
Limitat 2.regulam,quando non agitur de re communi,n.395.
Limitat 3 quia probat socius contra socium, licet agat sit ad sui fauorem,n.396.
Limitat 4. ad probandum societatem contra tertium illam negantem,n.397.
Limitat 5.in socio socij mei,qui pro me testis esse non prohibetur,nu. 398.
Limitat 6.vt regula procedat, quando societas est contracta per pactum,& sic in socio ex conuentione,n.399.
At secus,quando societas est contracta ex incidenti: tunc enim socius non prohibetur testimonium ferre pro alio socio,n.400.
Nisi causa defensionis esset eadem, vel ex depositione socius commodum aut vtilitatem consequeretur: tunc enim repellitur a testimonio, etiam quod societas sit incidenter inita, numer. 401.
Limitat 7.in socio itineris,quia non repellitur,nec prohibetur deponere super iniuria suo consocio facta,n.402.
Nisi forsan iniuriam socio illatam ad animum suum reuocauerit, n.403.
Et quomodo probetur,iniuriam fuisse ad animum reuocatam, n. 404.
Limitat 8.quia,an socius pro socio probet, iudicis arbitrio remittitur, n.405.

QVÆSTIO LX. ILLATIO XV.

REGVLA sit † in hac decimaquinta illatione, Φ socius pro socio testis esse non potest, *vt per Felyn.in cap.insuper,num.14.extra,de testibus. Auffrer.de reprobat.test. n.89.verſ.socius an posit,vbi,quod ita communiter * tenetur,Al-* 386 *ber.de Malet.de testib.c.2.nu.22. Nicas.in §.legatarius,nu 6.in fin.verſ.ex quo patet, & ibi etiam Tob.Non.nu.11. vbi testatur de recepta sententia,Instit.de testam.*

AMPLIA I. Regulam † multo magis procedere in socio omnium bonorum, *vt per Bart.in l.quoniam liberi,n.2.& ibidem Salyc.n.6.Alb.num.2.Io.Sichard.n.4.verſ.aut* 387 *enim sunt socij omnium bonorum,Fulgos.num.2. versic.aut sunt socij,Odofred.num.1.verſ.ex quo apparet, C.de testib. Alber.in l. nullus,n.3.verſ.aut sunt socis ex conuentione omnium bonorum, ff.eod. Nicas.in §.legatarius,n.7. & ibi etiam Tob.Non.n.11.in fin.verſ.& hinc est,Instit.de testam. Ioan.Andr.in c.insuper,n.8. & ibi etiam Anton.de But.n.8.Abb.n.14. Felyn.nu.14. versic. nisi sit socius omnium bonorum,extra,de testib. Spec.in tit.de teste,§.1.num.11.verſ.aliud si essent socii omnium bonorum, Feder. Schenck in tract.de testib.n.57. Nell.de testib nu.10. verſ.secus si essent socii omnium bonorum, Auffrer de reprobat.test.num.89. verbo,socius,verſ.nisi vt socius omnium bonorum, Alber.de Malet.de testib c.2.nu.21.& n.24.in fin.* vbi,quod hæc conclusio ab omnibus * approbatur, *Lanfranc.de testib.num.86.* * *Crot.de testib.nu.170. Campeg.de testib.reg.88.in 1.fallen. Conrad.in pract.§.2.tit.de testib.rubr.personas testium aggrediendo, verbo,socius,n.49.fol.94. Ioan.Mar.Montic.in suo repert.test. verbo socius.fol.63.col.2.verſ.penult. Menoch.de arbitr.quæst. lib.2.casu 474.n.2.*vbi,quod vno ore scribunt * Dd.*in d.* * *l.quoniam liberi*, & eam dicit huius ampliationis manifestam rationem,quia stante societate omnium bonorum non potest vnus socius pro alio deponere, quin ad sui commodum & vtilitatem deponat, *Mascar.de probat. lib.3.concl.1357.n.8.*

AMPLIA II. Vt † eadem regula procedat, nedum in socio omnium bonorum, verum etiam & in socio alicuius rei particularis, quando enim agitur de re communi,non potest vnus socius pro altero testimonium ferre, *Bald.in l.quoniam liberi,nu.4. Alb.ibid.n.2. Bart.* 388 *n.2.Odofred.n.1.in fin.verſ.ex quo ergo apparet, Io.Sichard.n.4. verſ.aut sunt socii in parte,Fulg.nu.2.verſ aut sunt socis,&c.ibi, vel eius de quo quæritur,&c.C.de testib.idem Alb.in l.nullus,nu. 3.verſ.& non admittuntur super illa re.ff.eod.Spec.in tit.de teste, §.1.n.11.ibi, vel illius rei,quæ petitur,&c.& ibi in addit.liter.E. in verbo.pro socio,verſ.in re communi, Port.in §.legatarius,nu.7. & ibid.Nicas.n.7.verſ.vel est socius in aliqua re tantum, Instit. de testa.Iac.Ægid.de testib.n.15.Feder.Schenck in tract.de testibus,n.37.verſ.vel eius rei,quæ petitur,Nell.de testib.n.10.Campeg.de testib.reg.101.in 2.& 3.fallent. Conrad.in pract.§.2.tit.de testib.rubr.personas testium aggrediendo, verbo,socius, num.94. fol.49.Montic.in suo repert.test.verbo,socius,fol.63. colum.2. verſ.final. Mascar.de probat. lib.3.concl.1312.n.1.& concl.1357. num.8.*

AMPLIA III. Vt † multo magis pro socio à testificando repellatur socius ille, qui est etiam cum suo socio familiaris: obstat enim tunc duplex exceptio so- 389
cietatis,scilicet,& familiaritatis,*vt per Abb.in c.insuper,numer.14.verſ.sed respectu dilectionis, & ibi etiam Felyn.eod.n.14. extra,de testib. Auffrer.de reprobat.test.n.89.verbo,socius, verſ.vel nisi ratione societatis,Crot.de testib nu.170.in fin.verſ hoc fallit, Campeg.de testib.reg.88.in 6.fallent.Conrad.in pract §.2.rub de*

testibus, in part. 3. personas testium aggrediendo, verbo, socius, nu. 49. versic. at socius, fol. 94. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 474. n. 10.

390 AMPLIA IV. Vt † multo magis socius repellatur à testificando pro socio in re communi indiuisibili, Bald. in l. omnibus, n. 2. C. de testib. Alb. in l. nullus, nu. 3. in fin. in vltim. verbu. ff. eod. Odofred. in l. quoniam liberi, nu. 1. in fin. versic. sed certè nos dicimus, & ibi etiam Salycet. num. 6. versic. aut sunt socij re ipsa, C. eod. Abb. in cap. in super, num. 14. versicul. si autem est socius respectu partis, & ibid. Anton. de Butr. num. 8. versicul. si est socius respectu rei, Ioan. Andr. post num. 8. versic. fatetur tamen, extra. eodem, Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 11. versic. sed nunquid socius, Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 2. numer. 23. Crot. de testibus, num. 170. versicul. aut est socius respectu partis, Campeg. de testibus, regula 101. in princip. Corrad. in practic. §. 2. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, socius, numer. 49. in fine. folio 94. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 474. n. 4. & 5. vbi alios refert.

391 LIMITA I. Huius † decimæquintæ illationis regulam non procedere, quando agitur de re communi diuisibili: tunc enim socius non prohibetur pro socio

392 testimonium ferre, dummodo † non agatur de parte ipsius testis, Alber. in l. nullus, n. 3. in fin. versic. aut rei diuidua, Salyc. in l. omnibus, n. 5. versic. aut contendit de parte, C. de testibus, Salyc. in l. omnibus, n. 5. versic. sed certè nos dicimus, & Odofred. in l. quoniam liberi, nu. 1. versic. sed certè nos dicimus, & ibi etiam Salycet. num. 6. versic. aut sunt socij re ipsa, C. eod. Abb. in cap. in super, num. 14. versicul. si autem est socius respectu partis, & ibid. Anton. de Butr. num. 8. versicul. si est socius respectu rei, Ioan. Andr. post num. 8. versic. fatetur tamen, extra. eodem, Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 11. versic. sed nunquid socius, Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 2. numer. 23. Crot. de testibus, num. 170. versicul. aut est socius respectu partis, Campeg. de testibus, regula 101. in princip. Corrad. in practic. §. 2. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, socius, numer. 49. in fine. folio 94. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 474. n. 4. & 5. vbi alios refert.

393 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem, vt procedat, quando causa defensionis non est eadem: tunc enim socius potest pro socio etiam in re communi testimonium ferre, si de sua parte non agatur, secus eadem existente causa defensionis: tunc enim non admittitur, (quia interesse & commodum videtur commune, vt infr. mox dicam in sequenti sublimitatione,) sicut in specie sic affirmarunt Fulgos. in l quoniam liberi. numer. 2. versic. idem si fuerit, iuncto versic. sed si tertio, & ibi etiam Bartol. num. 5. Alber. num. 2. versic. si vero non sint socij, Salycet. numer. 6. verficul. sed attende, C. de testibus, idem Salycet. in l. omnibus, numer 5. C. de testibus, Florian. in l. nullus, numer. 5. versicul. sed si sunt socij, ff. eodem, Ioan. Andr. in addit. ad Specular. de testibus, §. 1. numer. 11. litera G. in verbo, communis, Alber. de Malet. de testibus, cap. 2. numer. 25. & 26. Campeg. de testibus, regul. 88. in 1. & 2. fallent. Corrad. in practic. §. 2. rubric. de testibus, verbo, socius, numer. 49. post princip. fol. 94. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 484. numer. 3. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1312. num. 2.

394 SVBLIMITA II. Eandem † primam limitationem, vt procedat, quando socius ex sua depositione commodum & vtilitatem non consequitur, aut damnum non euitat: tunc enim admittitur pro socio ad testificandum, si agatur de parte tantum socij diuisibili, & non sua. Secus si ex sua depositione aliquod speret commodum & vtilitatem, aut damnum euitet, Bald. in l. omnibus, numer. 2. & ibidem Salycet. num. 5. C. de testibus, Bartol. in l. quoniam liberi, num. 5. & ibidem Alb. num. 2. versic. si vero non sunt socij, Bald. num 4. Salyc. num 6. versic. aut sunt socij rei peritæ, & ver. seq sed attende, vbi bene exemplificat vtrumque caput huius distinctionis, C. de testib. Florian. in l. nullus, num. 5. in fin. versic. si de diuisibili, ff. eodem, Specul. in tit. de teste, §. 1. numer. 11. ibi, ita quod nullum emolumentum, &c. Tob. Nepos de Monte Alban. in tract. de testibus, num. 50. Nell. de testibus, num 17. ad finem, Alber. de Malet. in tract. de testibus, capit. 2. numer. 23. Lanfranc. de testibus, numer. 86. Corrad. in practic. §. 2. d. verbo, socius, numer. 49 post princip. fol. 94. Monticell. in suo repertorio testium, d. verbo, socius, folio 63. column. 2. versicul. 3. Mascard. de probationib. lib. 3. conclus. 1357. numer. 8.

395 LIMITA II. Eandem † huius 25. illationis regulam, vt non procedat, quando non agitur de re communi: tunc enim socius in vna re, non prohibetur pro socio in alia testimonium ferre, vt per Salycet in l. quoniam liberi, num. 6. versic. aut sunt socii vnius rei, C. de testibus, Ioan. Sichar. ibidem, num. 4. versic. sin sit extra rem, vbi reprobat Iacobum de Rauenna, contrarium tenentem, & illius rationibus respondet Port. in §. legatarius, num. 8. & ibi etiam Nicas. num. 7. versic. sed quoad alias res, Instit. de testam. Nell. de testibus, n. 10. Campeg. de testibus, regul. 88. in 2. fallent. Emanuel Soarez in suo thesauro recept. sentent. litera T. numer. 120. vbi testatur de communi * opinione, Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 474. numer. 4. & 5. vbi alios refert, Mascard. de probat. lib. 3 conclus. 1312. numer. 2.

396 LIMITA III. Quia † etsi socius non probet ad fauorem socij, probat tamen contra socium, Salyc. in l. quoniam liberi, n. 6. in fin. versic. sin autem socius, C. de testib. Campeg. de testib. reg. 88. in 4 fall. Corrad. in practic. §. 2. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, num. 49. verbo, socius, versic. & subdit. fol. 94. Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 474. num. 11. Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1312 num. 4. & faciunt in simili, quæ dixi supr. de procuratore, num. 222. & de aduocato, n. 170. & de negotiorum gestore, n. 268. & de sollicitatore, n. 258.

397 LIMITA IV. Quia † socius admittitur in testem pro socio ad probandum societatem contra tertium illam negantem, vt per Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 2. n. 26. in fin. quem refert & sequitur Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 474. num. 12. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1312. num. 15. & ante istos Ioan. Andr. ad Spec. in tit. de teste, §. 1. litera E. verbo, pro socio.

398 LIMITA V. Quia † etsi socius meus non admittatur ad testificandum pro me, non tamē per hoc prohibetur socius socii mei, Auffer. de reprob. test. n. 89. verbo, socius, versicul. de socio vero socii, & facit regula illa generalis, quod socii mei socius, socius meus non est, de qua in l. Modestinus, vbi gl. & Dd. ff. de verbor. signif. l. consilii, §. socii mei, ff. de reg. iur.

399 LIMITA VI. Vt † eadem regula procedat, quando societas est contracta per pactum: tunc enim socius ex conuentione non admittitur in testem pro socio, Ang. in l. quoniam liberi, numer. 4. Fulgos. ibidem, numer. 2. versic. aut sunt socii ex conuentione, C. de testibus, Alb. in l. nullus, num. 3. versic. aut sunt socii ex conuentione, Florian. ibidem, numer. 5. versicul. circa quod dic, quod si sunt socii ex conuentione, ff. eodem.

400 At † secus, quando societas est contracta ex incidenti, vt puta in re pluribus legata, quia tunc vnus non prohibetur esse testis pro alio, vt per Specular. in tit. de teste, §. 1. num. 11. versic. & idem si incidenter, Angel. in d. l. quoniam liberi, num. 4 versic. aut societas incidit, Alb. in d. l. nullus, num. 3. versicul. aut sunt socii ex euentu, Nell. de testibus, numer. 10. versicul. idem si incidenter, Alber. de Malet. de testibus, cap. 2. numer. 22. Campeg. de testibus, regul. 88. in 3 fallent. Corrad. in practic. §. 2. rubr. de test. verbo, socius, num. 49. in fin. versic. idem si incidenter, fol. 94. Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 474 num. 3. Mascard. d. concl. 1312. n. 3. in fin.

401 SVBLIMITA, † vt hæc sexta limitatio procedat, quando causa defensionis non est eadem, item quando ex sua depositione socius commodum aut vtilitatem non consequitur: secus si aliter, quia tunc etiam in societate incidenter inita vnus socius non admittitur pro altero, secūdum communem * Dd. distinctionem, * de qua sup num. 393. & seq. & in terminis nostris declarat Fulg in l. omnibus, n. 2. versic. idem si fuerit incidenter, C. de testib. Florian. in l. nullus, num. 5. versic. sed si sunt socii re ipsa, ff eod. & sic proprie, quando causa defensionis non est eadem, loquitur Menoch. d. casu 474. n. 8.

LIMI-

402 LIMITA VII. In † socio itineris, qui de iniuria illata suo socio, bene poterit esse testis, vt per Bal. in l. quoniam liberi, nu. 4. versic. idem dico de socio itineris, & ibid. Salyc. n. 8. Io. Sichard. num. 5. C. de testib. etsi contrarium voluerint Campeg. de testib. reg. 101. in 3. fall. versic. & nota vnum, & Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1312. num. 7. Sed prima opinio est verior declarata, vt mox in seq. sublimitatione dicam.

403 SVBLIMITA hanc † septimam limitationem, quando socius iniuriam socio illatam ad animum reuocauerit suum: tunc enim, etiam quod itineris tantum sit socius, non poterit desuper testimonium ferre, Bal. in d. l. quoniam liberi, n. 4. versic. nisi iniuriam reuocauerit ad animum, Salyc. n. 8. Io. Sichar. num. 5. versic. ex quo sequitur, C. de testib. Gram. decis. 25. nu. 2. Boss. in tit. de oppos. contra testes, post num. 56. versic. & quod socius itineris, Hipp. Rimin. cons. 524. numer. 23. lib. 5.

404 Et † quod iniuria fuerit ad animum reuocata, probatur verbis, signis, & coniecturis, Bal. in d. l. quoniam liberi, n. 4. versic. & quod reuocauerit, Salyc n. 8. Io. Sichar. n. 6. C de test.

405 LIMITA VIII. Seu † potius declara eandem regulam, quia an socius pro socio probet, vel non probet, multum iudicis arbitrio remittitur, sicut post alios, quos allegant, scripserunt Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 474. n. 1. & Masc. de prob. lib. 3. concl. 1312. n. 6. &c. LAVS DEO.

ARGVMENTVM.

De teste proxeneta.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quod scilicet proxeneta testis esse non potest in negotio, in quo fuit mediator, n. 406.

Licet contrarium voluerint plures Dd. relati, n. 407.

Ampliat 1. multo magis vtraque parte consentiente, n. 408.

Ampliat 2. etiam in proxeneta non salariato, & gratis operante, n. 409.

Ampliat 3. siue contractus non sit perfectus, siue etiam perfectus, & sic etiam, quod ex sua depositione proxeneta nullum speret commodum, num. 410. licet contrarium voluerint relati, numer. 411.

Ampliat 4. vt nec credatur libris proxenetarum, n. 412.

Ampliat 5. vt examinatus proxeneta non faciat semiplenam probationem, n. 413.

Limitat 1. vt licet proxeneta non reputetur testis integræ fidei, non tamen in totum à testificando repellitur, n. 414.

Limitat 2. de consensu partium, tunc enim probat, etiam quod vnicus sit, n. 415. seq.

Limitat 3. vbi veritas aliter haberi non potest, tunc enim non solum proxeneta admittitur in testem, sed etiam inuitus potest togi, n. 417. seq.

Limitat 4. in instrumentis, & contractibus, n. 419.

Limitat 5. in crimine simoniæ, sed quando hæc limitatio sit vera, vide plures declarationes in n. 420. seqq.

Limitat 6. quia etiam in criminalibus proxeneta depositio suppletur, vel ex integritate contestis, vel ex numero aliorum testium, n. 424. Contra, n. 425. Distingue, vt n. 426.

Limitat 7. in probatione solutionis vsurarum, nu. 430. quod procedit in ciuilibus, non autem in criminalibus, n. 431.

Limitat 8. quando contractu & negotio perfecto agitur de probando aliquam qualitatem seu præludium ipsius contractus, n. 432.

Limitat 9. quando sumus in causa vel lite, in qua cessat in proxeneta omnis præsumpta affectio, n. 433.

Limitat 10. quando proxeneta producitur non à contrahentibus, sed ab extraneis, n. 434.

Limitat 11. in alio contractu, vel negotio, quam in eo, in quo fuit mediator, n. 435.

Limitat 12. in proxeneta multum integro, & legali, n. 436.

Limitat 13. vbi agitur de inualiditate contractus, n. 437.

Limitat 14. quia proxeneta testimonium suppletur, vel ex præsumptionibus, vel ex habilitate cōtestis, vel ex numero, n. 438.

Limitat 15. in nuntio, mandatario, persuasore, vel alia simili persona, n 439.

Limitat 16. vt proxeneta repellatur à testificando non officio iudicis, sed parte opponente n. 440.

Limitat 17. vt proxeneta credatur, sic mandante statuto, n. 441.

Limitat 18. fauore matrimonij, n. 442. contra, n. 443. distingue, vt n. 444.

Limitat 19. fauore dotis, nnm. 445. contra, num. 446. distingue, n. 447.

Sublimitat generaliter, vt proxeneta non possit ad testificandum inuitus cogi, nisi vtraq; parte volente, num. 448. & 449. vbi hæc sublimitatio declaratur duobus modis.

QVÆSTIO LX. ILLATIO XVI.

406 REGVLA sit † in hac decimasexta illatione negatiua, quod scilicet proxeneta testis esse non potest in negotio, in quo fuit mediator, gl. in §. in his, in versic. ad numeratorem, in auth. de instrument. fide, & caut. & in 6. si quis episcopus, in verbo, mediator, 1. q. 5. & in cap. 1. in verbo, ciuiliter, de testibus, in 6. & in c. dilectorum, in gl. de testibus cogen. & in cap. Romana, in verbo, in testem, de testibus, in 6. Bart. in l. deferre, §. idem decreuerunt, num. [illegible] ad fin. versic. sicut dicimus de proxeneta, & ibidem Alex. in addit. litera E. in verbo, esse testis, ff. de iure fisci, Alber. in l. omnibus, n. 2. versic. & quia etiam proxeneta, & ibi etiam Bald. num. 4. C. de testibus, idem Alberic. in l. nullus, versic. nam proxeneta, & ibi etiam Florian. num. 1. versic. nam & proxeneta, ff. eodem, Iaf. in l. dictantibus, n. 7. & n. 8. versic. sic & proxeneta, C. de testament. Imol. in l. qui testamento, colum. 2. num. 2. versic. non obstat etiam, quod dicitur de proxeneta, & ibid. Aret. num. 2. colum. 1. in fin. versic. præterea si aduocatus & proxeneta, Bald. in cap. 1. in super, numer. 8. & ibidem Ioan. Andr. num. 9. versic. & hæc ratio, Anton. de Butr. num. 7. versic. & hæc ratio repellit proxenetam, Felyn. n. 9. versic. nec obstet affectio, extr. de testibus, idem Felyn. in cap. cum à nobis, num. 16. extra, eod. & in cap. dilectorum, nu. 2. & ibi etiam Anton. de Butr. num. 4. de testib. cogen. Archid. in c. 1. in v. 1. & in addit litera A. in verbo, admitti, & ibi Io. Monach. nu. 1. Genin. n. 2. versic. nota argumentum, Fran. num. 7. versic. & aduerte, de testi. in 6. Prob. ad Io. Monach. in c. Romana, post num. 6. eod tit. de testib n. 6. Rom. cons. 382. n. 4. versic. qua quidem ratione, Alex. cons. 128. lib. 2. vbi plures refert concordantes, & contrariam reprobat opinionem, & cons. 13. nu. 14. lib. 1. vbi pariter contrariis reprobatis rationibus hanc defendit opinionem; & de magis communi * testatur, & cons. 117. num. 2. lib. 7. vbi etiam de magis * communi, Marsing. 534. satis prolixè, vbi & alios refert, Nepos de Monte Alb. in tract. de testib. nu. 120. in prin. (licet contrarium asserere videatur sibi contradicendo,) ibid. in fi[illegible] si vero altera pars, &c. Auff. de reprobat. test. post num. 67. [illegible] contrarium verò, vbi bene comprobat Crot. de testibus. num vbi, quod ita communiter * concluditur, Campeg. de testi[illegible] 85. in princ. Stracca de proxen. part 4. in 9. incip. illa etiam. filio, nu. 4. & nu. 7. versic. hactenus ille, iuncto n. 8. vbi alios con[illegible] dantibus relatis, & contrarii refutatis, testatur de veriori, ac rationabiliori, & crebriori opinione, Corrad. in practic. §. 2. rubr. testib. in parte, personas testium aggrediendo, fol. 98. num. 62. testatur de veriori & magis communi opinione, testatur Non[illegible] reg. 216. n. 15. Tiraq. de retract in præfat. n. 26. Gabr. tit. de testi bus, conclus. 20. n. 1. lib. 1. vbi plures refert, & n. 2. in fin vbi de veriori, & magis communi, * Viu. in suis commun. opin. verbo, testis esse non potest aduocatus, & ver. item mediator, versic. item [illegible] proxeneta, vbi & ipse alios refert, relati per Monticell. in suo re[illegible] pertorio testium, verbo, proxeneta, fol. 60. col. 2. versic. 3. & 4. Villalob. in commun. opin. litera P. n. 382. vbi de * communi, Rota Bonon. decis. 61. num. 1. vbi de communi, & veriori, Rot. Iannin. decis. 97. n. 3. vbi etiam de communi, Rota Lucen. per Magon. decis. 95. numer. 14. vbi etiam de magis communi, Rota Romana coram Seraphino in vna Anconitana Chorierum 27. Maij 1573. de qua in 1. part. decis. 164. num. 2. Berta. cons. 346. numer. 6 vbi alios refert concordantes, & alios refert Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1232. num. 4. & conclus. 1357. num. 36. & ipse alios citat, & de

* & de communi * testatur, & lib. 3. concl. 1036. num. 1. & seqq. vbi etiam de magis communi, Hector Æmil. in tract. de testib. part. 1. verbo affectionem habens, n. 17. fol. 107.

407 Contrarium, † quod imo proxeneta à testificando non repellatur, multo verius crediderunt gloss. in §. quoniam vero, & ibi Bartol. in authent. de testibus, Bald. in l. omnib. num. 4. vers. caue tamen ne erres, & ibidem Salyc. num. 6. vers. sed
* attende, vbi de communi, * Ioan. Sichar. num. 8. in fin. C. de testibus, Florian. in l. fin. num. 3. & ibi Iacob. de S. Georg. num. 9. ff. eodem, Abb. in cap. dilectorum, num. 3. & ibi etiam Anchar. nu. 2. vers. aut alter tantum consentit, iuncto num. 3. Henric. Boyc. numer. 3. versic. aut altera pars, Ioan. Andr. num. 7. vers. aut altera tantum, de testibus cogen. relati per Franc. in cap. 1. num. 7. versic. sed alia gloss. de testibus, in 6. & per Straccam, vbi supr. de proxeneta, part. 4. in 9. incip. illa etiam quæstio, num. 5. vers. qui vero, iuncto num. 6. adden. ad Alex. in cons. 13. in verbo, dilectum, litera G. vers. sed hac opinio, lib. 1. Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 74. vers. in quibus loquitur de mediatore contractus, Alexand. consil. 127. num. 10. lib. 7. Nepos de Monte Alban. de testibus, numero 120. vers. si vero altera pars, Iacob. Ægid. de testibus, num. 55. vers. possunt tamen admitti, si volunt, Franc. Cur. Papien. de testi. concluf. 43. num. 89. vbi, quod grauiter errat, qui sequitur Bar. contrarium tenentem, Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 4. num. 61. & seqq. vbi bene comprobat hanc contrariam opinionem, relati per Campeg. de testibus, regul. 85. in 2. fallent. & per Gabr. d. concl. 20. num. 2. qui de communi * testatur,
* & per Monticell. in suo repertor. testium, d. verb. proxeneta, folio 60. colum. 2. vers. fin. & per Benincen. d. decis. Bonon. 61. n. 7. * qui etiam de communi * testantur, de qua etiam per relatos per Mascard. d. concluf. 1036. num. 4. Et demum hanc contrariam sententiam veriorem, rationabiliorem, & magis * communem * credidit Rota Ianuen. decis. 188. numer. 7. sequent.

408 AMPLIA I. propositam † regulam, quæ sine dubio magis communiter * à Dd. recepta est, vt multo magis procedat, si neutra pars consentiat ipsum in testé admitti: sicut enim vtraq; parte volente proxeneta non repellitur à testificando, vt infr. in 2. limit. ita quoq; eum repellendum neutra parte volente, affirmarunt Ioan. Andr. Anchar. Henric. Boyc in cap. dilectorum, de testib. cog. Franc. in cap. 1. num. 6. vers. secus si ambæ partes dissentiant, de testibus, in 6. Nepos de Monte Alban. in tract. de testibus, num. 120. vers. si vero neutra pars, Lanfranc. de testibus, num. 71. in fine, Stracca de proxenet. in 4. part. in 9. incip. illa enim quæstio, num. 2. & 3. vbi, quod de hoc nulla est iuris quæstio, Rota Ianuen. d. decis. 188. post nu. 7. Et hæc ampliatio nullam prorsus habet difficultatem ex alia ratione, quia sicut proxeneta non potest cogi ad testificandum, nisi vtraque parte volente, vt dixi infr. nu. 448. ita etiam neutra contradicente non debet admitti.

409 AMPLIA II. Regulam † procedere non solum in eo proxeneta, qui mercedem consequitur, & salarium ex eo, in quo mediator fuit, sed etiam in non salariato, & gratis operante, vt ex relatu per Gabr. tit. de testibus, d. concl. 20. num 3. lib. 1. Beninten. d. decis. Bonon. 61. num. 1. versicul. & non videtur obstare, Stracca de proxenet part. 4. in 9. incip. illa etiam quæstio, num. 4 per totum in discursu, præsertim in fine, d. num. 4. & num. 5. & num. 33. in fine, vbi alios relatis te-
* statur de magis communi * opinione, Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1036. n. 6. iunctis aliis, quos modo referam in sequenti ampliatione.

410 AMPLIA III. Eandem † regulam procedere non solum, quando contractus non est perfectus: quo casu, vt perficiatur, agitur de emolumento & salario ipsius proxenetæ: sed etiam perfecto contractu, & sic etiam, quod ex sua depositione idem proxeneta nullum speret commodum, aut vtilitatem, satis enim sua interest, vt appareat bene gestum id, in quo laborauit, & sic isto casu non erit testis idoneus, non ratione interesse, sed ob præsumptam affectionem, vt per Alex. in consil. 128. n. 1. lib. 2. vbi & alios refert, & cons. 13. num. 14. post med. lib. 1. vbi testatur de magis communi, * de qua etiam per Straccam, in loco nuper citato, numer. 4. ver. & hoc admittendum, & vers. ratio enim quare, & versic. & si proxeneta nullum commodum, Mandos. in addit. ad Roman. cons. 420. litera A. vers. sed his non obstantib. ad fin. ibi, nec obstet, &c. Ias. in l. dictantibus, nu. 8. vers. & etiam quod est fortius, C. de testam. Corrad. in pract. §. 2. tit. de testib. verbo, proxeneta, num. 62. ante & post medium, fol. 98. Ceph. cons. 65. num. 23. lib. 1. Et apud me hæc ampliatio sine dubio apparet magis communiter * per Dd. recepta, etsi † contra eam senserit Rota Ianuen. decis. 77. n. 3. 411
vers. tamen regula limitatur.

AMPLIA IV. Vt † sicut non creditur dicto & depositioni proxenetarum, ita etiam, & multo minus 412
credatur eorum libris, nam cuius testimonium non admittitur, illius etiam nec scriptura recipitur: & si non creditur viuæ voci, minus creditur mortuæ, Bald. in l. 1. colum. fin. verficul. sed quid in his, qui scribunt ea, C. de eden. Mascard. de probationib. lib. 2. concluf. 1036. num. 7. sed ad materiam huius ampliationis, vide late declarantem Straccam de proxen part. 4. in 9. incip. apud Bertachinum, &c. nu. 1. & seqq.

AMPLIA V. Vt † testis proxeneta si fuerit examinatus, non vtiq; faciat semiplenam probationem, & 413
ideo ex eius dicto minime poterit per iudicem parti deferri iuramentum in supplementum, sicut post alios, quos allegat plures, bene tenet Mascard. de probat. lib. 2. concl. 1036. nu. 27. licet alij ibid. relati, n. 26. contrarium dixerint. Et facit pro hac ampliatione, quia, vt mox dicam in 1. limit. huius regulæ, proxeneta in omni casu non est testis integer, & omni exceptione maior.

LIMITA I. Regulam, † (& hoc modo potes concordare opiniones relatas supr. n. 406. & seq.) vt licet 414
testis proxeneta reputetur non integræ fidei, & omni exceptione maior, prout voluerunt plures Dd. relati supr. d. num. 406. & in specie Alex. cons. 117. num. 2. lib. 7. vbi de magis communi, * Prob. ad Ioan. Monach. in cap. Romana, post num. 6. * de testibus in 6. Beninten. decis. Bonon. 61. num. 1. vbi & ipse alios relatu testatur de veriori, & magis communi, & decis 67. nu. 7. Mascar. de probat. lib. 2. concl. 1036. n. 27. vbi & alios refert concordantes.

Non tamen per hoc in totum à testificando repellitur, quia quanta fides illi sit adhibenda, ex circumstantiis, & qualitate personarum, & causæ, iudicis arbitrio remissum esse, affirmarunt Abb. in cap. dilectorum, num. 3. vers. ideo dicerem, de testib. cog. Prob. ad Ioan. Monach. in cap. 1. num. 1. versicul. pro concordia dic, de testibus, in 6. Alexan. d. consil. 127. num. 10 vers. tamen reducit d. Abb. l. 7. Franc. in d. cap. 1. post num. 7. versicul. dicit tamen, quod quanta fides, de testibus, in 6. Franc. Curt. Pap. in tract. de testibus, concluf. 43. num. 89. vers. quod limitat Alexand. &c. alios refert Stracca in tit. de proxeneta, part. 4. in 9. incip. illa enim quæstio, numer. 6. in fin. vers. tertia in proposito, (orrad. in pract. §. 2. rubr de test. verbo, proxeneta, numer. 62. in fin. fol 98. Mascard. d. concluf. 1036. num. 5. lib. 2.

LIMITA II. De † consensu partium, Bald. in l. omnibus, num. 4. versicul. caue tamen tibi, C. de testibus, Odofred. 415
in l. final. colum. 2. versic. nam dicit ipse. ff. eodem, Bartol. in litteferre, §. idem decreuerunt, numer. 2. ad finem, versicul. sicut dicimus de proxeneta. ff. de iure fisci, Felyn. in cap. cum à nobis, in fine, numer. 16. versicul. vel nisi de consensu partium, extra, de testibus, Anton. de Butr. in cap. dilectorum, numer. 4. versicul. nisi ambæ partes consentiant, & ibi etiam Henric. Boyc. numer. 3. versicul. aut agitur de contractibus illis, de testibus cogend. gloss. in cap. 1. in verbo ciuiliter, & ibidem Archid. num. 1. versicul. nisi consensu partium, Franc. num. 6. Ioan. Monach. numer. 1. de testibus, in 6. Probus ad Ioannem Monach. in cap. Romana, post testibus, in 6. Iacob. Ægid. in tractat. de testibus, numer. 55. Alber. de Malet. in tractat. de testibus, numer. 55. Alber. de Malet. autem, Crot. de testibus, cap. 4. post numer. 61. versicul. volens autem, Crot. de testibus,

num.

* num. 176. vbi, quod ita communiter * concluditur, Campeg. regul. 85. in 1. fall. Stracca d. tit. de proxenet. part. 4. in quæst. incip. illa etiam quæstio, &c. num. 1. Alex. cons. 128. n. 1. lib. 2. & consil. 13. nu 14. lib. 1. Petr. Beninten. decis. Bonon. 61. sub num. 1. Villalob. in sua collecta commun. opin. litera P. num. 382. vbi etiam de
* communi, * Corrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, proxeneta, n. 62. post princ. & prope fin. fol. 98. Viu. in commun opin. verbo, testis esse non potest aduocatus, vers. & quamuis determinati iuris sit, vbi bene comprobat, &
* exornat hanc limitationem, quam etiam communem * testatur Bertaz. cons. 346. num. 6. Mascard. de probat. d. concluf. 1036. n. 8. lib. 2. Vide, quæ generaliter de teste inhabili dixi infr. q. 62. n. 177. seqq.

416 AMPLIA limitationem, vt † isto casu testis proxeneta receptus, de consensu partium plene probet, etiam quod vnicus sit, Lanfran. de testib. n. 71. Crot. de testibus,
* num. 176. vbi de communi, * Stracca in loco præcitato, numer. 2. Io. Mar. Montic. in suo repert test. verbo, proxeneta, fol. 60. col. 2. vers. fin. Mascard. d. concl. 1036. num. 9. vbi etiam de communi, pro quo facit, quod generaliter de teste vnico dixi infr. q. 63. n. 18.

417 LIMITA III. Vbi † veritas aliter haberi non potest, quia tunc proxenetæ testimonium admittitur, Abb in cap in super, n. 11. vers. & maxime in defectu aliorum testium, extra, de testibus, Archid. in cap. 1. num. 1. & ibid. Franc. num. 5.
418 & 6. de testibus, in 6. Et † ibi Franc. dixit, isto casu proxenetam non solum admitti in testem, si voluerit, sed quod etiam inuitus potest cogi, idem Franc. in c. Romana, n. 5. in fin. eod. tit. Marsil. post Anan. & Nicol de Mil. quos allegat in sing. 533. vers. tamen talis proxeneta, Gabr. tit de test. bus, concluf. 20. num. 7. lib. 1. Montic. in suo repert. test. verbo, proxeneta, fol. 60. col. 2. vers. 3. & verbo, testes inhabiles. fol. 74. colum. 2. versicul. 2. vbi hoc intelligit, quoad aliqualem probationem, & non quoad plenam, Mascar. de probat. lib 2. 1. concl. 1036. n. 16. Vide, quæ generaliter de teste inhabili dixi infr. q. 62. n. 50. seqq.

419 LIMITA IV. In † instrumentis & contractibus, in quibus nihil est, quod impediat proxenetæ testimonium recipi, Franc. in c. Romana, nu. 8. in fin. versic. & idem in proxeneta, de testibus. in 6. Stracca de proxeneta, part. 4. in quæst. incip. illa enim quæstio, n. 36. & 37. vbi hanc limitationem declarat, cum alijs relatis per Gabriel. tit. de testib. concluf. 20. num. 9. lib. 1. & per Monticell. in suo repert. test. verbo, proxeneta, fol. 61. col. 2. vers. 3. & verbo, testes quot & quales requirantur in instrumento, fol. 316. col. 1. vers. 6. & col. 2. vers. 1. & per Mascard. concluf. 1036. n. 21. lib. 2. & dixi generaliter de teste inhabili, infr. q. 62. n. 110. seqq.

420 LIMITA V. In † crimine simoniæ, in quo mediatorem in testem admitti, probat text. in c. 1. & ibi post gl. in verbo, mediatores, Dd. omnes, de testibus, in 6. Felyn. in cap. cum à nobis, n. 16. vers. nisi in crimine simoniæ, extra, de testibus, Campeg. de test. reg. 86. in 10. fallent. Stracca in tit. de proxenet. part. 4. in quæst. incip. illa enim quæstio, numer. 27. seqq. Beniten. decis. Bonon. 61. num. 1. vers. nam si speciale est, Ioan. Mar. Monticell. in suo repert. testium, verbo, proxeneta, fol. 60. col. 2. vers. 3. Corrad. in pract. §. 2. tit. de test. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, proxeneta, num. 62. fol. 98. Mascar. de probat. lib. 2.
421 concluf. 1036. num. 23. Imo † isto casu mediatorem non solum admitti, sed etiam cogi ad testimonium dicendum, dixit. Franc. post Anchar. quem allegat in d. c. 1. n. 7. de testib. in 6.

422 SVBLIMITA I. hanc † quintam limitationem, vt procedat, quando ciuiliter agitur: tunc enim simoniæ mediator idoneus est testis, secus si criminaliter. Sic enim probat text. in d. c. 1. in illa verbis, si non agatur criminaliter, sed ciuiliter, & ibi gl. in verbo, criminaliter, Archid. num. 1. vers. sed ciuiliter, Ioan. Andr. n. 1. Ioan. Monach. n. 2. in princip. in verbo, ciuiliter, Gemin. num. 9. vers. in fine, gloss. de testibus, in 6. Campeg. de testib. regul 86. in 1. fallen. Stracca tit. de proxenet. part. 4. in quæst. incip. illa enim quæstio, num. 27. seqq. Mascard. de probat. lib. 2. d. concluf. 1036. num. 23. Et † in proposito 423
quando dicatur agi ciuiliter, & quando criminaliter, ponit Archid. in d. cap. 1. eodem versicul. sed ciuiliter, Ioan. Monach. n. 2. vers. & dico agi ciuiliter, iuncto num. 3. & seqq. de testibus, in 6.

LIMITA † hac sublimitationem, quia etiam in cri- 424
minalibus proxeneta admittitur in testem, & suppletur eius depositio, vel ex integritate contestis, vel ex numero, vt per Prob. ad Io. Monach. in d. c. 1. n. 7. & 8 in addit. lit. D. Et faciunt, quæ generaliter de teste inhabili dixi infra, q. 62. n. 306. seqq. & n. 338.

Sed † contra hanc limitationem facit, quia in causa 425
criminali testium numerus non supplet inhabilitatem, Ias. in authent. si vero contigerit, numer. 6. C. de iudic. Marsil. singul. 477. vers. limita tamen, & dixi infra, d. quæst. 62. num. 311. sequenti.

Ideo † dic, & declara, vt suppleatur non quoad con- 426
demnationem, sed quoad torturam, Gram. cons. 1. num. 4. Natta cons. 362. n. 10. & dixi in simili sup. q. 57. nu. 25. vide infr. num. 438.

SVBLIMITA II. eandem † quintam limitatio- 427
nem, vt procedat, quando mediator non fuit particeps muneris, & emolumenti: secus si & ipse aliquod fuerit consequutus emolumentum, quia tunc nullatenus admittitur, vt aperte probat tex. in d. c. 1. in illis verbis, & emolumentum exinde non fuerint assequuti, & ibi gloss. in verbo, mediatores, Archid. in prin. & num. 1. in verbo, emolumentum, & in verbo, assequuti, & ibid. in addit. liter. B. in verbo, particeps, Ioan. Andr. ante n. 1. vers. magis enim infectus est, Ioan. Monach. nu. 6. & ibi Prob. in addit. n 13. lit. G. in verbo, emolumentum, Gemin. n. 4. & 5. Franc. n. 1. de testib. in 6. Campeg. regul. 86. in 4. fallent. Stracca de proxenet. part. 4. in 9. incip. illa enim quæstio, nu. 27. seqq. Masc. d. concl. 1036. n. 23.

AMPLIA hanc † secundam sublimitationem, vt 428
ad repellendum testimonium proxenetæ in crimine simoniæ sufficiat etiam sola promissio emolumenti, & muneris, vt per Gemin. in d. c. n. 6. & seqq. & ibid. per Io. Andr. ante num. 1. & per Franc. nu. 3. de testib. in 6. sed contrarium sentire videtur Stracca, vbi supr. n. 30.

SVBLIMITA III. dictam † quintam limitatio- 429
nem, vt in crimine simoniæ recipiatur mediatoris testimonium, nō quoad plenam probationem, sed tantum quoad præsumptionem, vt per gl. in d. c. in verbo, ad testimonium, & ibid. Gemin. post n. 8. & Franc. post num. 4. de test. in 6. Stracca, vbi supr. n. 28. qui tamen loqui videntur, quando agitur criminaliter, non quando ciuiliter. Hoc enim vltimo casu proxeneta videtur admittendus, etiam quoad plenam probationem, vt sup. n. 420.

LIMITA VI. huius † 16. illationis regulam in 430
probatione solutionis vsurarum, quæ cum soleant occulte committi, hoc ideo proxenetæ testimonium recipi, scripserunt Gemin. in d. c. 1. post num. 9. Franc. post num. 5. ver. quod inducit, de testib. in 6. Capoll. de simulat. contract. n. 87. vbi, quod si iudex contra aliquem tanquam vsurarium procederet, poterit vsuras probare per proxenetas, mediatores, ac alios, cum quibus tale crimen est commissum, Stracca de proxenet. part. 4. in 9. incip illa enim quæstio, n. 31. seqq. Gabr. tit. de testib. concl. 20. nu 6. Octauian Cacheran. decis. Pedem. 72. n. 2. in fin. iuncto nu. 3. & n. 6. in fin. † Vbi de- 431
clarat hanc limitationem procedere in ciuilibus, non in criminalibus, nisi tantum quoad procedendum. Et ita respondet Capoll. in loco superius allegato.

LIMITA VII. Quando † contractu & negotio 432
iam perfecto agitur de probando aliquam qualitatem seu præludium ipsius contractus: tunc enim non improbatur proxenetæ testimonium, sicut post Alex. Salyc. & alios, quos allegant affirmarunt Stracca in titul. de proxenet. par 4. in 9. incip. illa etiam quæstio, num. 22. & seqq. vbi venet. par 4. in 9. incip. illa etiam quæstio, num. 22. & seqq. vbi venet. ponit huius limitationis terminos, & illius exempla, Gabr. d. tit. de testibus, concluf. 20. num. 8. lib. 1. Mascard. de probationib.

lib.2.conclus.1036.numer.18. Rota Ianuen.decis.97.num.4.&
433 decis.188.num.9.& 10.vbi bene explicat rationem. † & facit, quod voluit Abb.in cap.insuper, num.8. vers.mihi in hoc plus placet dictum Innocent.&c. dicens, quod si termini litis sint tales, vt in proxeneta, omnis præsumpta affectio cesset, tunc non reiicitur eius testimonium, quod & bene explicat Stracca, vbi supr.n.35.

434 LIMITA VIII. Quando † proxeneta produceretur non à contrahentibus, sed ab aliquo extraneo, secundum Felyn.in cap.cum à nobis, numer.16. versicul. vel nisi producatur ab extraneo, extra, de testibus, Stracca titul. de proxen.t.part.4.in 9.incip.illa etiam quæstio, numer.38. Corrad.in practic.§.2.titul.de testibus, rubric.person test.aggrediendo, verbo, proxeneta, sub num.62. fol.98. Rota Ianuen. decis.188.numer.10.vers.3.respondetur, Mascard.de prob.lib.2.concl 1036. num.22.

435 LIMITA IX. Quando † proxeneta induceretur in testem in alio contractu, vel negotio, quam in eo, in quo fuit mediator, Henric.Boyc.in c.dilectorum, post num.3. de testib.cogen. & facit, quod in simili dixi de procuratore, aduocato, sollicitatore, & negotiorum gestore, supr. n.179.213.255.& 271.

436 LIMITA X. Quando † proxeneta esset persona multum integra, & legalis: cessat enim tunc ratio communis, quod scilicet propter infimum eorum statum, & vilitatem, & vt aliquid lucri capiant ob validitatem actus, sint falsum dicturi, ideo isto casu ipsum fore admittendum, voluit Abb.in c.insuper, n.11.de testib.

437 LIMITA XI. Quia † licet proxeneta non posset esse testis, vbi agitur de illius validitate contractus, tamen secus videtur, vbi agitur de illius inualiditate, & ad hunc effectum producitur, ita relatis contrariis concordat Anan.in c.d lectorum, n.2.de testibus cogendis, Gabriel. tit.de test.bus.conclus.20.num.5 lib.1. Mascard.d.conclus.1036. num.17.

438 LIMITA XII. Quia † proxenetæ depositio supplet ur vel ex præsumptionibus, vt per Gabr.d.conclus.20. num.4. vel ex habilitate alterius testis, Beninten.decis.Bononien.61.post num.5.vers.& tanto magis, vel ex numero, Mascard.qui alia supradicta comprobat.d.conclusione 1036.numero 28. vide supr. numer.422.seqq. & generaliter in fia de teste inhabili, quæst.62. num.309.& num.328.& num.335. seqq.

439 LIMITA XIII. Vt † regula procedat, prout loquitur in proxeneta, vnde secus in nuntio, mandatario, & persuasore, vel in eo, qui in conuocandis partibus aliquod ministerium præstitit, non tamen conuentionis actum perfecit, quia scilicet partes per seipsas conuenerunt, ij enim & similes à perhibendo testimonio, tanquam proxenetæ, (cum proxenetæ nomen non mereantur,) minime repelluntur, ex Bald.in cons.469.tria dubia, n.4 vol.2. Socin.iun.cons.29.num.17.lib.2.Corn.cons.63.litera N.vol.1. Gabr.d.concl.20.num.12. Mascard.d.concl.1036. nu.29. Et huius limitationis exempla bene explicantur per Straccam de proxenet.part.4.in 9.incip.illa etiam quæstio, &c. num.34.

440 LIMITA XIV. Quia † proxeneta à testificando repellitur, non officio iudicis, sed parte tantum opponente, ex quo, vt supra docui, de consensu partium habilitatur, & in specie post Alex.in l.4. § hoc autem iudicium, n.20.ff.de damn.infect.& alios, quos allegat, plures scripsit Mascard.d.concl.1036.nu.19.& 20. vbi ampliat limitationem, etiam quod ex actis constaret, testem esse proxenetam, & bene hæc omnia comprobat Stracca de proxenet part.4.in 9.incip.illa etiam quæstio, n 9.& 10.vbi etiam de materia, vide, quæ generaliter de teste inhabili dixi inf.q.62.n.475 seqq.

441 LIMITA XV. Quia † proxeneta admittitur in testem, & ei creditur, quando ita mandat statutum. Et hoc statutum valere etiam, quod dicto vnius proxenetæ velit plenam adhiberi fidem, affirmauit Stracca de assecurat.gl.39.n.4. prout ipsum allegat Mascard.d.concl.1036. n.15.& tradit idem Stracca in tit.de proxenet.part.4.in 9.incip. illa quæstio, num.33. vbi loquitur de proxenetis iuratis, & à publico approbatis, & facit, quod de teste vnico dixi generaliter inf.quæst. . . num. . . .

442 LIMITA XVI. Fauore † matrimonii, Socin.iun. consil.29.n.16 vol.2.Ruyn.cons.34. num.4.vol.4. quos refert Mascard.d.concl.1036.num.11. Montic.in suo repertor.testium, verbo, proxeneta, fol.61.colum.1.versic.2.Beminten.decis.Bonon. 61.num.5.relati per Straccam, vbi supr.numer.12.seqq. vbi pro hac limitatione plures afferuntur rationes. Et † licet 443
contrarium, quod imo nec fauore matrimonij proxeneta in testem admittatur, voluerint Alexand.& Dec. in locis relatis per Mascard.d.conclus.1036.num.12. cum quibus etiam pertransire videatur Stracca in loco citato, numer.17. versicul. verum licet, &c. vbi bene contrariis rationibus respondet: Verius † tamen est, eum admitti, sed 444
non reputari integræ fidei, & omni exceptione maiorem, vt per Gabr.qui alios refert, d.conclus.20. num.11.nec dissentit Stracca, vbi supr.num.21.in fin. iuncto numer.6. etiam ad fin.vers.3.in proposito, qui propterea dixit, iudicis arbitrio esse remissum, quanta fides isto casu sit proxenetæ testi adhibenda.

443 LIMITA XVII. Fauore † dotis, Ruyn. consil.34.incip.reuocatur, num.7.volum.4. Menoch.consil.92.num.87. lib.1. quos refert Mascard.d.conclus.1036.num.13.Beninten.d. decis.Bonon.61.num.3.vers.sed in promissione dotis, & numer.4. & seqq.vbi bene comprobat, relati per Straccam, vbi supr.d.numer.12.seqq. qui etiam bene hanc limitationem confitmant. Et † licet contrarium voluerint in hoc Socin. 446
iun. Paul.de Castr.& Alexand.in locis relatis per Mascard. d.concl.1026.n.14.& per Beninten.d.decis.61.n.3.in prin. cum quibus etiam pertransire videatur Stracca, vbi supr.d.numer.17.eodem vers.verum licet, &c. Ego † tamen pro con- 447
cordia dicerem, sicut dixi in præcedenti limitatione, vt scilicet admittatur proxeneta fauore dotis, sed non adhuc fit integræ fidei, & omni exceptione maior. Et ista est veritas,

SVBLIMITA † generaliter, seu potius declara- 448
mnes præcedentes limitationes, in quibus dixi, proxenetam in testem admitti, vt non per hoc ad testificandum cogi possit inuitus, nisi vtraque parte volente, gloss. dum cogi possit inuitus, nisi vtraque parte volente, gloss. in §.quoniam vero, in authent.de testibus, Specul.in titul.de testib. §.1.num.78 in fin.versic.quid de proxeneta, Bald.in l.omnibus, num.4.vers.caue tamen tibi, & ibi etiam Salyc.num.6.vers. * sed in hoc est diuersitas, vbi de communi. * Ioan.Sichar.num.8. in fin.vers.quibus etiam, Florian.in l.fin.nu.3. Iacob.de S Georg. ibidem, num.9.ff.de testibus, Ioan. Andr.in cap.dilectorum, numer.7.& ibi etiam Anan num.2.Felyn.num.2.Abb.num.3. Antonin.de Butr.numer.4. Anchar.num.1.versicul.item fallit in meton.de Butr.numer.4. Anchar.num.1.versicul.item fallit in mediatore, Henric.Boyc.post num.3 de testibus cogend. Franc.in cap. 1.num.6.in princip.iuncto versicul.sed aliquando vna pars, de testibus, in 6. Adden.ad Alexand.in consil.11.numer.14. litera G. verbo, Dilectum, lib.1. Nepos de Monte Albano in tract.de testibus, num.120 versicul. hoc intellige, Franc.Curt.de testibus, conclusione 43.numer. . . .de reprobatione testium, numer.67. Alber.de Mal . . . sp.4.num.61. Lanfranc.de testibus, numer.71.in prin. . . Campeg.de testibus, regula 65.in 1 fallent. Corrad. . . §.2 titul.de testibus, rubric. personas testium aggredi . . . , proxeneta, sub numer.62. folio 98. Stracca de proxenet . . . 4.in 9.incip.illa etiam quæstio, numer.1.iuncto numer . . . vel. . . vero, Rota Ianuen.decis.188.num.7.seq. M . . . tionib.lib.2.concl.1036. num.10.

LIMITA † har . . . itationem duobus modis. 449
Primo, vbi veritas . . . eri non potest. Secundo, in casu simoniæ. H . . . casibus proxeneta cogitur ad testificandum, . . . tantum parte volente, vt dixi supr.n.418.& n. . . .

ARGV-

ARGVMENTVM.

De teste de vniuersitate.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testis de vniuersitate admittitur ad testificandum pro sua vniuersitate, n.450.

Testes de vniuersitate admittuntur ad testificandum, non solum, si vniuersitas sit ecclesiastica, nu.451. verum etiam si sit secularis, n.452.& 455.vbi respondetur contrariis, licet aliqui contrarium dicant, n.454.

Ciues pro sua ciuitate non prohibentur testificari, n.453.

Testis de vniuersitate seculari etsi ad testificandum admittatur pro sua vniuersitate, non est tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, n.456.& 458. licet alij contra, n.457.

Clerici pro sua Ecclesia ad testificandum admittuntur, n.459.

Canonici pariter ad testificandum admittuntur pro suo capitulo, n.460.

Canonicus potest esse testis in causa sui canonici, n.461.

Canonicus in causa sua probanda testis esse minime potest, num. 462.

Monachi, & conuersi, pro suo monasterio testimonium ferre non prohibentur, n.463.

Moniales pro suo monasterio etiam testes esse possunt, n.464.

Fratres conuentuales & regulares possunt pro suo monasterio esse testes, n.465.

Fratres minores, & prædicatores, possunt esse testes pro suo monasterio, n.466.

Et quid in testamento, an huiusmodi fratres possint in testes adhiberi, n.467.seq.

Testes de aliquo collegio pro suo collegio testes esse non prohibentur, n.470.

Testes de vniuersitate, si sint religiosi, & sacerdotes, eo magis veritatem dicere præsumuntur, n 471.

Conuersi pro suo monasterio testimonium ferre non prohibentur, n.472.

Testes de vniuersitate sunt idonei, quando agitur de donatione, vel legato Ecclesiæ relicto, num.472.in 10.ampliatione. Declara, quando legatum & donatio est factum in vtilitatem Ecclesiæ vniuersalem, non autem si singulorum, n.473.

Testes de vniuersitate admittuntur non solum in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, n.474. sed generaliter etiam in casu, in quo per alios veritas haberi potest, d.num.474. contra, nu.475. concorda, vt prima opinio procedat in clericis secularibus, secunda autem in religiosis, n.476. sed hæc distinctio reprobatur, n.477. ideo verius est, vt etiam non in subsidium admittantur, sed non per hoc sine omni exceptione maiores, n.478.

Testes de vniuersitate vel collegio admittuntur, quando agitur de probando ea, quæ gesta sunt in capitulo, collegio, vel congregatione, nu.479.& isto casu sunt omni exceptione maiores, & integræ fidei, n.480. sed quid si gesta in capitulo, & congregatione, possunt probari per alios, quam illos de collegio & vniuersitate, num.481. item, quid si agatur de commodo singulorum, n.484.seqq.

Testes de vniuersitate admittuntur ad testificandum super probatione confinium, n.487.

Testes de vniuersitate multo magis admittuntur contra ipsam vniuersitatem, n.488 sed an isto casu possit cogi inuitus ad testificandum, n.489.

Testes de vniuersitate admittuntur, quando agitur de reprobatione instrumenti, n.490. Amplia 1. vt reprobent, nedum præsumptiuè, sed etiam verè, n.491. Amplia 2. vt duo vel tres testes sufficiant, ad reprobandum tale instrumentum, nu.492. Limita, dummodo de gestis in capitulo, aliter secus, n.493.

Testes de vniuersitate probant etiam consuetudinem, non soluendi decimas, vel gabellas, n.494.

Testes de vniuersitate admittuntur in iis, quæ recipiunt commodum & vtilitatem vniuersitatis vniuersaliter, nu.495 secus autem in iis, quæ singulorum commodum & vtilitatem respiciunt, n.496. licet contrarium voluerint aliqui relati, n.497.

Sed quando causa dicatur respicere vtilitatem singulorum, an vero totius vniuersitatis, remissiuè, n.493.& facias infrascriptas conclusiones.

Prima sit conclusio, quod causa dicitur spectare ad vniuersitatem, & ad singulos, quando agitur de re, cuius proprietas & vtilitas ad vniuersitatem spectat, secus si proprietas sit vniuersitatis, vtilitas autem singulorum, n.499.

Secunda conclusio, quod vbi agitur de molendino, cuius fructus ad vniuersitatem pertinet, dicitur etiam agi de re vniuersitatis, n.500.

Tertia conclusio, quod causa dicitur spectare ad singulos, & non ad vniuersitatem, quando agitur de nemore, vel de pascuis, & sic de iure lignandi, & pascendi, nu.501. declara hanc tertiam conclusionem duobus modis, vt n.502.& 503.

Quarta conclusio, quod causa dicitur ad singulos spectare, quando agitur de pradio, vel vinea, ex cuius fructibus singuli de vniuersitate viuunt, & aluntur, n.504.

Quinta conclusio, quod causa ad singulos spectare dicitur, quando si in ea vniuersitas succumberet, singulis esset imponenda collecta, & econtra, n.505.seq.declara, vt n.507.

Testis de vniuersitate non admittitur pro sua vniuersitate in criminalibus, num.508. Amplia, vt nec etiam ad defensam pro vniuersitate admittatur, n.509.licet contra, n.510.

Testis de vniuersitate non admittitur in criminalibus ad fauorem alicuius de sua vniuersitate contra alium extraneum accusatum, n.511. Limita 1. quia etsi non possit ad offensam, potest tamen ad defensam, n.512. contra, n.513. distingue, vt nu. 514. Limita 2. in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, n.515. Limita 3. quando accusatus non sit extraneus, sed de eadem vniuersitate, n.516. Limita 4. quando vniuersitas est magna, secus si parua, n.518.

Testis de vniuersitate pro aliquo de sua vniuersitate, non prohibetur contra alium extraneum testimonium ferre, nu.520. sed quid si vniuersitas sit magna, vel parua. n.519.

Testis de vniuersitate admittitur contra Prælatum accusatum ab ipsa vniuersitate, n.517.

Testes de vniuersitate non admittuntur in causa ciuili ardua, & magna, n 521.

Testes de vniuersitate non admittuntur, quando agitur de magno honore, vel de magna iurisdictione, & toto statu ipsius vniuersitatis, nu.522.& 523.vbi tamen, quod hoc iudicis arbitrio relinquitur.

Testis de vniuersitate nullatenus admittitur, quando alias est inhabilis, & plures patiatur defectus, n.524.

Testis de vniuersitate nunquam admittitur, quando ille idem est procurator ipsius vniuersitatis, n.526.

Testis de vniuersitate non admittitur, quando vel omnes de vniuersitate agunt, vel omnes procuratorem seu syndicum constituerunt, numer.527.& 528. vbi etiam quod causa sit mixta, intentata scilicet nomine vniuersitatis, & singulorum simul.

Testis de vniuersitate non potest esse is, qui sustinet onera litis, expensas, & sumptus subministrat, n.531.

Testis de vniuersitate non admittitur in probando solutionem debiti, n.532.

Testes de vniuersitate non sunt idonei in causis onerum, & gabellarum, n.533.

Testibus de vniuersitate ad fauorem suæ vniuersitatis deponentibus minus creditur, quam aliis contradicentibus, nu.534. Limita, vt n 535.

Testis de vniuersitate, quamuis admittatur ad testificandum pro sua vniuersitate, non est tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, & sic vnus non probat semiplene, nec duo probant plene, num.536.& 538. licet alij contra, n.537. Limita, quando ipse testis depo . . . de gestis in capitulo & congregatione, gaudet . . . omni exceptione maior, n.539.

Testis . . . is non sit integræ fidei, eius tamen dic . . . ex depositione aliorum testium fuit digno . . . numero, n.540.seq.licet alij contra, n.542. declara . . . 43.

P* 4 QVÆ-

QVÆSTIO LX. ILLATIO XVII.

450 REGVLA sit † in hac 17. illatione affirmatiua, quod scilicet testis de vniuersitate admittitur ad testificãdum pro sua vniuersitate, *Bal. in c. insuper, nu. 3. & ibi etiam Felyn. num. 1. vers. est etiam regula, vbi affert duas rationes, extr. de testib. Bald. in c. cum nuntius, in 1. not ab. vbi & ipse reddit rationem, & ibi Anton. de Butr. num. 3. Anan. num. 1. in 1. not ab. extra, eodem, Bald. in c. tertio loco, num. 4. vers. item nota, & ibi etiam Dec. num. 45. de probat. Speculat. in tit. de teste, §. 1. numer. 2. vers. sed nunquid in causa vniuersitatis, Ias. in l. dictantibus, num. 4. vers. sic in simili dicimus, C. de testam. Alberic. in l. tantum, §. vniuersitatis, num. 3. & sequentib. ff. de rerum diuisio. vbi bene comprobat & respondet contrariis, Castrens. in d. §. vniuersitatis, num. 3. Salyc. in l. parentes, num. 7. C. de testibus, Casar Vrsill. in addit. ad Afflict. decis. 400. in princip. Bonifac. de Vitalin. in rubr. de testibus, num. 13. Franc. Curt. in tract. de testibus, concluſ. 3. num. 11. Auſrer. de reprobat. testium, num. 91. versic. testes an poßint, Alber. de Malet. de testibus, cap. 4. numer. 71. Crot. de testibus, num. 129. Corrad in pract. §. 2. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis, numer. 55. fo. 95. vbi alius relatus testatur de communi, * Marsil. in l. 1. §. * lio seruum municipum, nu. 1. ff. de quæst. vbi, quod ita tenent omnes, Tiraquell. in tract. res inter alios acta, fol. 4. vers. hanc quoq; est, Socin. reg. 408. in princip. vbi etiam de communi, * Menoch. de * arbitr. quæst lib. 2. casu 106. num. 5. vers. adferri etiam solet, Hieron. de Monte de finib. regen. cap. 57. num. 1. & cap. 58. numer. 11. Roland. consil. 72. num. 4. lib. 2. Monticell. in suo repertorio test. verbo, vniuersitatis testes, fol. 69. colum. 1. ver. 1. & colum. 2. ver. 1. & seqq.*

451 AMPLIA I. hanc † regulam, quę simpliciter loquitur in testibus de vniuersitate, vt procedat non solum in testibus vniuersitatis ecclesiasticæ, prout loquitur text. *in d. cap. insuper, extra, de testibus, & ibi præcipuè Felyn. in summario, & num. 1. ver. est etiam regula, Anton. de Butr. in 1. not. ab. ibi, & quilibet de Ecclesia, &c. Anton. de Butr. in cap. cum nuntius, num. 3. extra, eod. Socin. regul. 408. in princip. vbi * de communi, * Viu. in commun opin. verbo, testes de collegio, ver- * sic. interpretatur quoque, vbi etiam de * communi, Hieronym. de Monte de finib. regen. d. cap. 57. num. 1. iunctis aliis, quos infr. referam, nam* vbi de clericis, & num. 460. vbi de canonicis, & num. 463. vbi de mo* chis.*

452 Verum etiam † & in testibus vniuersitatis secularis, & admissos enim pro sua vniuersitate admittendos, & admissos idoneos reputari, affirmat unt Felyn. *in c. insuper, n. 2. ver. sed contrarium, & melius Abb. idem, nu. 2. col. 2. ver. ex qua ratione infertur, & col. 3. ver. sed vbi non adsunt, extr. de testib. Afflict. decis. 400. n. 5. ver. sed istam differentiam, & ibi in addit. per Vrsill. col. 1. ver. quam regulam, Alb. de Malet. de testib. cap. 4. n. 72. vers. hæc ratio, & ver. seq. & vers. in iudicando tamen, Hieron. de Monte de finib. regen. d. q. 57. post num. 1. ad finem, iuncto num. 2.*

453 Et † hinc ciues in testes admittendos pro sua ciuitate, pariter scripserunt Bar. *in l. in tantum, §. vniuersitatis, n. 1. ver. vnde tenet gl. Alber. ibid. n. 3. seqq. iuncto n. 7. vers. nec obstat, quod quis, vbi bene comprobat, & respondet contrariis, Odofr. colum. 2. ver. Hor Signori, ff. de rer. diuis. Bonifac. de Vital. rubric. de testib. n. 13. vers. idem dico de vniuersitate ciuitatis, Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 106. nu. 5. in fin. & nu. 6. & seqq.* vbi de magis * recepta * sententia, & etiam respondet contrariis rationibus adductis per Petrasan. contratium sentientem, *in sing. 24. post num. 4. & seqq.*

454 Et † licet contrariam, quod imo testes de vniuersitate seculari non probent, nec admittantur ad testificandum pro sua vniuersitate, dixerint * communem, ex Dec. *in c. insuper, n. 6 extr. de test. Plot. de in lit. iuran. §. 4. n. 26. Viu. in commun. opin. verbo, testes de collegio vel vniuersitate, in prin. Villalob. in sua collecta commun opin. lit. S. n. 61.* non per
455 hoc † tamen recedas à proposita ampliatione, quæ ve- * rissima est, & communis, * nec Dec. ex aduerso allegatus per Plot. & Viu. *in d. c. insuper, n. 6.* testatur vllo pacto de communi contraria, sed tantum *in num. 18.* dicit eam communem, non generaliter, sed tantum in casu, in quo commodum spectat ad singulos de vniuersitate, quo casu, *vt mox dicam infr. num. 496.* non solum testis de vniuersitate seculari, sed etiam ecclesiastica, nihil probat pro sua vniuersitate, & ita etiam Villalob. *in d. lister. S. nu. 61.* loquitur, quando seculares viuunt ex redditibus vniuersitatis, & sic, quando commodum spectat ad singulos, vnde circumscripto singulorum commodo, nõ minus admittuntur testes de vniuersitate seculari, quam illi de vniuersitate ecclesiastica.

LIMITA † hanc primam ampliationem, vt etsi testes de vniuersitate seculari admittantur ad testificandum pro sua vniuersitate, non sunt tamen integri, & omni exceptione maiores, *sicut post Io. Andr. Bald. Alber. & Alex. in loc. per eum relatis, bene consutatis contrariis, demon- strat additionator ad Fel. in d. c. insuper, num. 2. lit. A. Card. cons. 102. incip. super facto testamenti, in fin. Anton. de Butr. in c. cum nuntius, n. 3. in fin. extra, de testib. Alber. de Malet. in tract. de test. c. 4. n. 71. in fin. & n. 7. in prin. iuncto ver. mihi autem, & c. vsque ad vers. in iudicando tamen, Marsil. in l. 1. §. seruum municipum, n. 2. ff. de quæst. Camp. de testib. reg. 99 in 3. fall.* 456

Et licet, † quod imo testes de vniuersitate seculari, 457 sint prorsus integri, nedum admittendi, videatur fuisse de mente Felyni, & aliorum allegatorum *supr. n. 452.* Ego † tamen ab hac limitatione nunquam discedendum 458 putatem, quia opinio mea est, vt testes etiam de vniuersitate ecclesiastica non sint integræ fidei, & omni exceptione maiores, *vt dixi infr. num. 536.* Ergo multo minus erunt integri testes de vniuersitate seculari, quib. semper minus creditur, quam testibus de vniuersitate ecclesiastica, *vt bene demonstrat in proposito Hieron. de Monte, de finib. regen. d. q. 57. n. 1. in fin. & n. 2.*

AMPLIA II. propositam † regulam (& illatiue ex 459 præcedenti ampliatione) in clericis, quos ad fauorem suæ Ecclesiæ ad testificandum admitti, probat text *in c. insuper, & ibi gl. post figurationem casus, vers. nota quod cle- ric. in c. insuper, & ibi gl. post figurationem casus, vers. nota quod cle- rici, & in verbo, Ecclesia, vbi adducit alia iura, & ibi etiam Abb. in summario, in 1. not ab. & n. 2.* vbi, quod iura canonica ita communiter * disponunt, *Bald. in summario, Ant. de Butr. * in summario, & num. 4. ver. ex quibus infertur, Dec. n. 3. in 1. no- tab. Anch. in summario, Henric. Boyc. num. 11. Ioan. Andr. num 1. tab. Anch. in summario, Henric. Boyc. num. 11. Ioan. Andr. num 1. Anan. in prin. ver prælatus & clerici, extra, de testibus. idem Bald. in cap. cum nuntius, per illum text. in prin. & ibi gloss. in verbo, re- pellendi, Anton. de Butr. in summario, Anan. numer. 1. Anchar. num. 1. seqq. extra, eod. citul de testib. item text. in c. super pruden- tia, & ibi gloss. in figuratione casus, 14 q. 2. Abb in cap. tertio loco, Alb. de Malet. in tract. de testib. cap. 2. nu. 60. & c. 4. num. 70. Lanfranc. de testib. nu. 64. ver. vnum tamen aduerte, Viu. in com- mun. opin. verbo, testes de collegio, vers. interpretatur quoque, vbi de communi. * Hieron. de Monte in tract. de finib. regend. q. 57. * numer. 1. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, vniuersitatis testes, fol. 71. col. 1. ver 3. & verbo, clericus, fol. 15. colum. 2. ver. 3. & versic. final. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 306. num. 4.* faciunt ad hanc ampliationem, quæ dixi in duabus seqq. ampliationibus.

AMPLIA III. Vt † & idem sit in canonicis, quos 460 in testes induci posse ad fauorem sui capituli, probat *text. in c. super prudentia inductus, vt ibi per gloss. in figuratione casus, 14 q. 2. item in c. cum R. canonicus, & ibi etiam gloss. extr. de offic. delegat. iunctis aliis allegatis per Alb. in l. in tantum, §. vniuersitatis, num. 3. ver. ad confirmationem, ff. de rer. diuision. Henric. Boyc in c. insuper, num. 11. extra, de test. Bald. in cap. tertio loco, num. 3. ad finem, ver. ibi, regularis, id est, monachus, vel ca- nonicus, extra, de probat. Jacob. Ægid. in tract. de testibus, nu. 3. Nell. de test. nu. 2. Franc. Curt. de testib. concl. 4. post num. 15. Au- frer. de reprobat. testium, numer. 14. & num. 91. verbo, testes an poßint esse, in 4. fallen. ver. ad idem facit, Alber. de Malet. in tract. de testib.*

de testib. cap. 5. num. 27. Mascard. de probat. lib. 1. concluſ. 261. n. 6. & nu. 9. Hector Æmil. in tract. de test. verbo, testis, Abb. num. 13.

461 AMPLIA rursus † hanc tertiam ampliationem, vt canonicus non solum possit esse testis in causa sui capituli, sed etiam in causa concanonici, *Ausr. de reprob. test. numer. 13. ver. adde, quod. Alber. de Malet. de testibus, cap. 4. nu- mer. 76.* (vbi tamen hoc declarat non procedere, quando canonici insimul habitarent, *Crot. de testibus, num. 168. Campeg. de test. reg. 99. in 8. fall. Mascar. de probat lib. 1. conclus. 261. n. 7.*

462 LIMITA eandem † tertiam ampliationem, in causa præbendæ ipsius canonici, in qua, cum agatur de proprio & singulari commodo eiusdem canonici, hoc ideo illum non esse idoneum, tradiderunt Abb. *in c. in- super, nu. 7. & ibid. Felyn. n. 6. ad medium, ver. ad idem quod no- tat d. Abb. &c. & post n. 9. vers. & ex hoc pulcrè, extra, de testi- bus, Ausr. de reprobat. testium, nu. 1. ver. ex qua Siculus infert, & n. 91. verbo, testes an poßint, in 4. fallent. vers. ad idem facit, Crot. de testib. nu. 172. in fin. vers. & ex hoc infertur, Viu. in commun. opin. verbo, testes de collegio, ad fin. ver. ex qua Siculus infert, Ma- scard. de probat. lib. 3. conclus. 1357. num. 29. & lib. 1. concl. 3 post num. 17.*

463 AMPLIA IV. principalem † huius illationis regu- lam, etiam in monachis, quos pro suo monasterio idoneos reputari testes, scripserunt Bal. *in c. 3. loco, n. 3. ad fin. vers. ibi, regularis, id est, monachus, & nu. 4. in verbo, fratres, extra, de probat. Odofr. in l. tantum, §. vniuersitatis, col. 2. versic. Hor. Signori, ff. de rer. diuis. Henric. Boyc. in c. insuper, num. 11 de testib. Afflict decis. 400. num. 2. ver. & ideo monachus. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. n. 61. & seq. Iacob. Ægid de te- stibus, num. 3. & numer. 12. Nell de test. num. 22. Fran. Curt. de testibus, concl. 4 post num. 15. Alber. de Malet. de testibus, cap. 5. numer. 27. Campeg. de testibus, regul. 94. in 3. fallent. Bonifac. de Vital. rubr. de testibus, num. 13. Mandel. consil. 10. numer. 25.* vbi
464 idem † in monialibus, *Mascard. de probat. concl. 3. numer. 11. & seq. lib. 1. Hector Æmil. de testibus, part. 1. verbo, testu, Abb. num. 16.*

465 AMPLIA V. Et † magis generaliter, in omnibus fratribus conuentualibus, & regularibus, qui pariter pro suo monasterio poterunt testimonium ferre, sic enim de istis præcipue loquitur text. *in d. c. insuper, & ibi notant omnes, extra, de testibus, ac præcipuè idem Abb. num. . . colum. 2. in prin. vers. item aduerte, Felyn. in summario, Dec. post n. 2. ver. & hoc concedatur, & n. 3. in 1. not ab. in c. tertio loco n. 3. in fin. vers. sibi regularis, & n. 4. ver. circa quod dic, Anchar. nu. 3. extra, de probat. Alb de Malet. de testib. c. 5 n. 27. Campeg. de testi- bus, r g. 93.*

466 AMPLIA VI. Idem † in fratribus minoribus, & prædicatoribus, quos etiam pro eorum monasteriis testimonium dicere posse, scripserunt post alios, quos allegant, Franc. Curt. *in tract. de testib concl. 4. n. 15. ver. facit quod notat Bar. &c. Alb. de Malet. de test c. 5. n. 28. iuncto n. 29. Mascar de probat. lib. 1. concl. 3. post num. 12.*

467 Et † insuper eosdem fratres prædicatores posse adhiberi in testes testamento, in quo eorum monasterio aliquid relinquitur, scripserunt Dec. *in c. insuper, n. 21. extra,*
468 *de testib* † vbi etiam idem de fratribus S. Augustini, *Felyn. in cap. tertio loco, num. 3. in fin. ver. vnde infert, & ibidem Bald. num. 4. ver. hac ratione fratres prædicatores, Dec. numer. 18. &*
469 *num. 47. extra, de probat.* Et † quid si in testamento, in quo sunt in testes adhibiti, nihil eis relinquitur, vide *infra, q. 61. n. 126. seqq.*

470 AMPLIA VII. In † testibus de aliquo collegio, qui non repelluntur à testificando pro suo collegio, *Bald. in c. cum nuntius, in 1. not ab. extra, de testib. Specul. in tit. de te- ste, §. 1. n. 22. vers. sed nunquid in causa vniuersitatis, vel col- gij gloss. in l. in tantum, §. vniuersitatis, in verbo, rescripserunt, & ibidem Bartol. ante num. 1. versicul. & inducitur ista text. Alber. vbi sup. seqq. vbi bene comprobat, & respondet contrariis ff. de re-*

*rum diuis. Bald. in c. 3. loco, nu. 3 ad finem, verbo, vniuersitas, vbi ponit differentiam inter collegium & vniuersitatem, & ibi etiam Dec. num. 45. extra, de probat. Salyc. in l parentes, nu. 7. C. de test. Iacob. Butrigar. in tract de testibus, num. 10. Franc. Curt. de test. concl. 3. num. 13. Auſrer. de reprobatione testium, num. 91. versic. testes an poßint, Alberic. de Malet. de test. cap. 4. num. 71. Bonifac. de Vitalin. rubric. de testibus, num. 13. Corrad. in practic. §. secun- do titulo, de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis testes, numer. 55. fol. 95. vbi aliis relatis testatur de communi * opinione, Monticell. in suo repertorio testium, verbo, * vniuersitatis testes, fol. 69. col. 2. ver. 1. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 318. n. 1.*

AMPLIA VII. Et † multo magis, vt regula procedat in illis de vniuersitate, qui sunt religiosi, & sacerdotes: ij enim eo magis præsumuntur veritatem dicere, & ideo etiam magis ad testificandum admittuntur pro sua vniuersitate, per ea, quæ de vniuersitate ecclesiastica dixi *supr. nu. 451.* & in specie de religiosis loquuti sunt *Dec. in cap. insuper, nu 20. de test. & in c. tertio loco, nu. 46. de probat. Vrsill. in addit. ad Afflict. decis. 400 colum. 2. ver. & est opinionis, Nell. de testib. n. 22. Alber. de Malet. de test. cap. 5. nu- mer. 29. Aym. de antiq. temp. part. 4. sect. quid in lib. officialis, post num. 7. Hieron. de Monte de finib. regen. q. 57. num. 1. Viu. in commun. opin. verbo, testes de collegio, ver. interpretatur quoque, vbi de * communi.* 471 *

AMPLIA IX. Etiam † in conuersis, quos pariter 472 pro eorum Ecclesia posse testificari, scripserũt Abb. *in c. insuper, numer. 2. col. 2. ver. item aduerte, extra, de test. Iacob. Ægid. in tract. de test. n. 12. Nell. de test. n 22. Camp de test. regul. 95. Hier. de Monte de finib. regen. q. 57. nu. 1. ver. sive seculares, sive conuersi.*

AMPLIA X. Quia † testes de vniuersitate sunt 473 idonei testes, quando agitur de donatione, vel legato relicto Ecclesiæ, *Bart. in l. in tantum, §. vniuersitatis, nu 1. col. 2. ver. vnde tractatur de donatione. & ibidem Fulgos. num. 3. in fin ff. de rer. diuis. Felyn. in cap. insuper, num. 2. post medium, extra, de test. Bald. in d. cap. insuper, num. 3. ver. vnde si relinquitur aliquid ciuitati, Auſrer. de reprobat. testium, nu. 91. verso, testes an poßint esse. post princ. & in 4 fallen. vers. quibus Felynus addit, Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, num. 10. ver. & idem tenet, ff. de quæst. Aym. de antiq. tempor. part. 1. sect. quid in lib. officialis, num. 20. in fin. & num. 21. ver. & hoc modo, Nicol. Fe- stas. in tract. de collect. cap. 1. part. 3. sub num. 24 seqq. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 106. nu. 4. vbi de receptissima * omnium * sententia, & ita etiam testatur Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 1414. n. 16.*

LIMITA hanc decimam ampliationem, vt procedat, quando legatum, vel donatio est facta Ecclesiæ, in vtilitatem Ecclesiæ vniuersalem, & non singulorum, prout est, quando pro fabrica, sicut exemplificant Dd. præcitati, secus si in singulorum vtilitatem, vt puta, si legatum vel donatio esset facta ad effectũ faciendi vnam cappam, vel vnam tunicã singulis de vniuersitate: tunc enim illi non sunt idonei testes, cum de eorum proprio commodo & interesse agatur, per ea, quæ generaliter dicam *infr. in 1. princip. limitatione huius regulæ, & in specie sic declarant Salycet. in l. parentes, num. 7. in fin. vers. & exemplum habes in legato dubitando inter eos, Bartol. in l. in tantum, §. vniuersitatis, n. 1. in fin. & ibi etiam Fulgos. n. 3. ff. de rer. diuis. Dec. in cap. insuper, num. 18. extra, de testibus, Auſrer. de reprobatione testium, numer. 91. verbo, testes an poßint esse, in 4. fallent. versi- cul. secus si esset facta donatio, Marsil. in l. 1. §. seruus munici- pum, n. 10. in simili, ver. secus si esset facta donatio, ff. de quæst.*

AMPLIA XI. huius † 17. illationis regulam, vt te- 474 stes de vniuersitate admittantur non solum in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, quo casu nullus contradicit eos fore admittendos, *vt ex allegatis per Masc. de prob. lib. 1. concl 3. num. 13. & per Hector Æmil. de testibus, verbo, Abbas, num. 4. fol. 19. part. 1.* sed etiam generaliter, & etiam in casu, in quo per alios veritas haberi possit,

possit, vt per Abb. in cap. insuper, num. 2. ad finem, ver. an autem
* admittantur, vbi, quod ita communiter * sentiunt Dd. in cap. &
fi Christus, de iureiurand. Felyn. in d. cap. insuper, num. 7. in 6. fal-
lent. Christus, de iureiurand. Felyn. in d. cap. insuper, num. 7. in 6. fal-
lent. vbi bene hanc ampliationem comprobat, & respondet con-
trario, Dec. in d. cap. insuper, numer. 28. & in cap. tertio loco, nu-
mer. 48. & ibidem Abb. num. 5. vers. secundo colligitur, extra, de
* probat. qui pariter de communi * Dd. opinione testantur, Auffer.
de reprobat. testium, num. 1. verbo, testes an possint esse, in 5. fallen.
Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 106. num. 8. Io. Mar. Mon-
tic. in suo repertor. test. verbo, vniuersitatis testes, fol. 69. colum. 2.
ver. 2.

475 Contrarium, † quod imo testes de vniuersitate non admittantur ad testificandum pro vniuersitate, nisi in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, post glos. Bald. Innoc. & Host. quos allegat, scripsit idem Felyn. in c. cum nuntius, num. 2. extra, de testib. vbi loquitur de clericis pro sua Ecclesia, Dec. in d. c. tertio loco, num. 48. & 49. vbi respondet contrariis, & tenet de veriori opinione, (licet primam dixerit communem,) vt sup. eum retuli, Anton. de But. in d. c. tertio loco, nu. 14. ver. hoc verum, Nepos de Monte Alb. in tract. de testib. num. 61. vers. sanè tamen illud intelligas, Franc. Curt. de testib. conclus. 3. post num. 12. ver. quinimo Speculat. &c. Socin. consil. 17. num. 5. lib. 1. Grammat. consil. 22. num. 10. ver. item accedit, Petr. Gerar. sing. 24. num. 4. seqq. vbi pluribus hanc opinionem comprobat, Beninten. decis. Bononien. 70. num. 8. ad finem, Corrad in pract. §. 2. tit. de testibus. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis testes, numer. 55. in 2. limita-
tione, fol. 95. Mascard. de probationib. lib. 1. conclusione 318. nu-
mer. 2.

476 In hac † contrarietate Dd. audi quæso Dec. in c. tertio loco, nu. 49. in fin. distinguentem inter clericos seculares, & religiosos, vt in clericis secularibus vera sit prima, & communis opinio, in religiosis autem bene procedat secunda contraria opinio, sed parcat mihi in hoc Dec.

477 quia † de iure multo verius videtur contrarium, cum religiosi sint magis fide digni, quam seculares, vt probauit sup. nu. 471. ergo magis indistincte sunt admittendi ipsi religiosi, quam seculares.

478 Ideo † melius iudicio meo, pro concordia potes dicere, quod vtroq; casu scilicet, tam in subsidium, quam alias, testes de vniuersitate admittantur, secundum primam opinionem, sed quando in subsidium, tunc sunt omni exceptione maiores, vt dixi inf. n. 480. secus si non in subsidium, vt pariter probaui infra, num. 536. Et ista est veritas.

479 AMPLIA XII. Vt † multo magis testes de vniuersitate & collegio admittantur, quando agitur de probando aliquid, quod gestum sit in capitulo, collegio, vel congregatione, tunc enim in subsidium, cum per alios veritas haberi non possit, illi iidem, qui in capitulo, collegio, aut congregatione interuenerunt, in testes sine dubio recipiuntur, & idonei reputantur, ad text. in cap. veniens, il 2. extra, de testib. & in l. consensu, §. penul.
* C. de repud. notant vtrobiq; communiter * Dd. & etiam text. in
cap. super prudentia, ibi, qui eadem negotia tractauerunt, &c. &
ibi gloss. magna, in verbo, tractauerunt, 14. q. 2. & in specie Bart.
in l. in tantum, §. vniuersitatis, num. 1. colum. 2. vers. quid dicen-
dum, & ibidem Alberic. num. 7. Fulgos. num. 1. vbi, quod hoc est
expeditissimè verum, ff. de rerum diuis. Salyc. in l. parentes, nu. 7.
vers. sed dic, secundum Doctores, & ibidem Ioan. Sichar. num. 5.
vers. aut enim inquiunt, C. de testibus, Bald. in d. c. veniens, nu. 9.
Abb. in cap. insuper, num. 2. colum. 2. versic. primo casu, & ibi et-
iam Henric. Boyc. numer. 6. ver. aut quæris de aliis, Dec. num. 14.
& 27. extra, de testibus, Anton. de Butr. in cap. cum nuntius, nu. 3.
ver. dic si quæritur de his, quæ agantur in capitulo, & ibi allegat
iura concordantia, & ibi etiam Ancharan. num. 2. ver. circa hoc,
& Ioan. Andr. post num. 4. extra, eod. tit. de testibus, gloss. in cap.
tertio loco, in verbo, intrati, ver. & merito, & ibi etiam Felyn. nu-
mer. 3. ad medium, Abb. num. 5. Bald. num. 7. Imol. ante num. 1.
vers. nota, quod in gestis per capitulum, Anton. de Butr. num. 5. in
5. notab. Anchar. in 3. notab. Dec. num. 18. & sequentib. extra, de
probat. Feder. Schenck in tract. de testibus, num. 29. Albr. de Ma-
let. de test. cap. 4. numer. 71. versicul. Doctores tamen, vbi, quod
ita communiter * concludunt Doct. tam iuris ciuilis, * quam canonici, Campeg. de test. regul. 99. in 1. fallent. Boni-
fac. de Vitalin. in rubric. de test. numer. 13. ver. & specialiter de
hu, Gerar. singul. 24. numer. 1. in 1. conclus. Plot. de in ist. iuran.
§. 4. numer. 26. ad finem, vbi aliis relatis ampliat hoc pro-
cedere tam in ciuilibus, quam in criminalibus, Afflict.
decis. 400. num. 1. dicendum est, & ibi in addit. per Vrsill. col. 1.
ver. idem videntur, Viu. in commun. opin. verbo, testes de collegio,
ver. interpretatur ista communis, vbi pariter de communi, * & *
loquitur tam in ciuilibus, quam in criminalibus, Me-
noch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 106. num. 1. Monticell. in suo re-
pertorio testium, verbo, vniuersitatis testes. fol. 70. colum. 1. ver. 2.
& col. 2. ver. 4. & fol. 71. colum. 1. ver. 1. Mascard. de probat. lib. 1.
concl. 295. n. 18. & lib. 3 concl. 1378. nu. 35. & concl. 1414. nu. 14.
& faciunt, quæ de teste inhabili generaliter dixi infra, q.
62. num. 50. seqq.

AMPLIA † hanc duodecimam ampliationem, vt 480
isto casu testes de vniuersitate sint omni exceptione maiores, & integræ fidei, & sic admittuntur etiam in casu, in quo testes requiruntur integri, & legales, vt probat text. in d. cap. tertio loco, extra, de probat. vbi probatur, eos admitti ad reprobandum instrumentum, & tamen eo casu requiri testes omni exceptione maiores certum est, vt suo loco dicam, & ita in specie notat Dec. in d. quod forte non haberet locum, iuncto num. 52. Etsi contrarium videantur sensisse Mascard. d. conclus. 1414. numer. 15. & Menoch. d. casu 106. numer. 3. cum allegatis per eos, sed certe Menochius idem, post numer. 8. retinet primam opinionem, etiam in casu non priuilegiato, & vide, quæ in proposito dixi infra generaliter de teste inhabili, q. 62. num. 73.

LIMITA I. eandem † 12. ampliationem, volen- 481
tem, vt testes de vniuersitate eo magis admittantur, quando per alios factum probari non potest, vt proce-
dat, quando factum est tale, vt actu & habitu per alios probari nequeat, secus si actu tantum, & non habitu. sic nempe aliis relatis concordantibus reperio, declarantes in specie, Gerard. d. sing. 24. n. 1. ver. quod limitarem, Menoch. d. casu 106. n. 2. Masc. d. concl. 295. nu. 18. ver. sed istud postremum, & conclus. 1414. nu. 14. & optime faciunt, quæ generaliter de teste inhabili dixi infr. q. 62. n. 62. seqq.

Sed † certe hæc limitatio confunditur ex allegatis 482
supr. nu. 474. vbi probaui, hos testes admitti simpliciter, & generaliter etiam in casu, in quo veritas per alios probari possit. Ideo † pro resolutione eandem limita- 483
tionem intelligas solum, ad hoc, vt dicatur is testis o-
mni exceptione maior: nam nisi simus in actu facto, in quo actu & habitu alij testes non interuenerint, nec in-
teruenire potuerint, nunquam testis de vniuersitate, erit omni exceptione maior, etsi fuerit admissus, vt dixi supr. n. 478. & 480. Et ista est veritas.

LIMITA II. Dictam † 12. ampliationem non pro- 484
cedere, quando agitur de commodo singulorum ipsius vniuersitatis, quia tunc etiam quod tractetur de gestis in capitulo, in quo non nisi capitulares interuenerunt, non tamen ipsi sunt idonei testes, quia tractant de pro-
pria vtilitate, & interesse, & sic in causa propria depo-
nere dicuntur, per ea, quæ generaliter dicam infr. in 1. li-
mit. princip. proposita regulæ, & in specie ita adnotarunt Felyn.
in cap. insuper, num. 6. post medium, ver. ad idem ponderato, &c.
Abb. ibidem, numer. 2. colum. 2. ver. hoc membrum intelligerem;
Dec. numer. 16. extra, de testibus, idem Felyn. in cap. veniens, il 2.
num. 21. vers. secundo limita, extra, eodem, Auffer. de testibus, nu-
mer. 91. verbo, testes an possint esse, in 4. fall. in fin. Mascar. de pro-
bat. lib. 1. conclus. 295. num. 19. & vide, quæ generaliter dixi
supr. num. 59.

SVB-

485 SVBLIMITANDO † istam secundam limitationem, aduerte, quod contra eam fortiter faciunt scripta per Lanfranc de test. num. 73. ver. dubito tamen, & latius per Dec. in d. cap. insuper, post num. 16. & 17. extra, de testibus. Ideo
486 pro resolutione declara, † illam non procedere, quando agitur de probando aliquod factum, in quo non nisi capitulares interuenire possunt, prout est electio, aut quid simile: tunc enim testes de capitulo admittuntur, etiam quod de eorum proprio commodo agatur, vt per Felyn. qui in specie hanc ponit declarationem, in d. cap. venient. n. 21. ver. & pro. edere absq; dubio, & faciunt Dd. allegati supr. hic ead. q. n. 58.

487 AMPLIA XIII. Propositam † regulam in probatione confinium, in qua testes de vniuersitate ad testificandum admitti, scripserunt Ruyn. cons. vlt. num. 16. lib. 4. Ripa in l. 1. § fin autem collegium, num. 2. ff. ad Treb. quos in proposito referendo sequitur Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 106. n. 5. Nicol. Festa. in tract. de collect. part. 3. c. 1. sub num. 24. seqq.

488 AMPLIA XIV. Vt † sicut testis de vniuersitate, admittitur pro ipsa vniuersitate, ita etiam admittatur contra vniuersitatem, Spec. in tit. de teste, §. 1 nu. 22 ver. sed & contra ipsam vniuersitatem, Iacob. Butrigar. in tract. 1. de testibus, n. 4. Alber. de Malet. de testibus, cap. 4 num. 7. versic. idem tenuit, Campeg. de testibus, regul 99. in 10. & in 12. fall. & rursus in 7. fall. vbi idem contra alium de vniuersitate, de quo etiam per Menoch. de arb. quæst. lib. 2. d. casu 106. & n. 18. & 19. Sed an
489 isto † casu possit inuitus cogi ad testificandum, ista est materia, c. cum nuntius, extra, de testib. & dicam in spe. te infra, q. 61. n. 94.

490 AMPLIA XV. Vt † ad fauorem vniuersitatis admittantur testes de vniuersitate, etiam quod agatur de reprobatione instrumenti, prout probat text. in cap. tertio loco inductus, vt per gl. ibi, in figuratione casus, Fel. in sum-
mario, Abb. ante num. 1. vers. singulares de vniuersitate. extra, de probat. Ferran. Gargiar. inter consil. Arim. in diuers. consil. 126. n. 13. lib. 1.

491 AMPLIA I. Hanc † 15. ampliationem, vt isto casu testes de vniuersitate reprobent instrumẽtum, nedum præsumptiue, sed etiam vere, vt per Ioan. Andr. in d. cap. ter-
tio loco, num. 5. & per Felyn. num. 7. qui reprobat in hoc Innocen. ibi contrarium tenentem, in verbo, vnanimis, etsi Inno. ceterum sequi etiam videatur Abb. ibi, n. 4. vers. quo casu dixit hic Inno-
cen. sed ab ampliatione non recedas.

492 AMPLIA II. Eandem † 15. ampliationem, vt ad reprobandum instrumentum sufficiant duo vel tres testes de capitulo sic contra instrumentum deponentes, dum de gestis in capitulo testificantur, non autem est necesse, vt omnes de capitulo, vel duæ ex tribus partes desuper examinentur, (prout non bene opinatus est Abb. in cap. tertio loco, num. 4. ver. ego pono intellectum.) Sic enim re-
probato Abb. eo loci hanc ampliationem ibid. defendit Felyn. num. 7. ante medium, nec dissentit Dec. nu. 32. ver. in
g. off prima, & numer. 33. vsque ad numerum 36. vbi licet late videatur defendere opinionem Abbatis, tamen in nu-
mer. 35. versic. secundo principaliter, ab ampliatione non di-
scedit, dummodo testes deponant sub quadam forma, de qua ibi per eum.

493 LIMITA † hanc decimamquintam ampliationem, vt procedat, quando testes de vniuersitate reprobantes instrumentum, deponunt de gestis in capitulo, prout lo-
quitur text. in d. c. tertio loco, secus si deponant de aliis ge-
stis extra capitulum. Primo enim casu sunt omni exce-
ptione maiores, vt dixi sup. n. 480. Secundo autem non, vt infr. n. 536. Ideo pariter primo casu reprobant instru-
mentum: secundo autem non reprobant, vt per gl. in d. c.
tertio loco, in verbo, iurati, ver. & merito, &c. & ibid. Abb. post
num. 5. Ant. de But. n. 13. Felyn. nu. 3 ver. in text. ubi fratres, &c.
Dec. n. 18. vers. sed aduertendum est, & nu. 32 vers. & isti testes,
& sum. 51. seq.

AMPLIA XVI. In † probatione consuetudinis 494
non soluendi decimas, vel gabellas, in qua ad huc-
rem vniuersitatis illos de vniuersitate admitti, affirma-
runt Felyn. in cap. insuper, in fin. extra, de testib. Franc. Curt. in
tract. de test. concl. 4. n. 14. ad fin. Tiraq. res inter alios acta. fol. 4.
ver. hinc postremo, vbi alios refert, Masc. de prob. lib. 3. concl. 1357.
num. 60.

LIMITA I. Et † principaliter propositam huius 495
decimæsextæ illationis regulam, vt procedat in iis, quæ respiciunt commodum & vtilitatem vniuersitatis, non autem singulorum, in quibus singuli de vniuersi-
tate ad testificandum admittuntur, vt in regula di-
ctum est. Et in specie sic affirmarunt Felyn. in d. cap. insuper, nu-
mer. 6. versic. secus si effectus vtilitatis, & ibi etiam Abb. numer. 2.
column. 2. ver. si vero non singulariter, Dec. numer. 19. Henric.
Boyc. num. 13. extra, de testibus, Anan. in cap. cum nuntius, nume-
ro 2. in fin. ver. secus si commodum applicetur solum vniuersitati,
& ibi etiam Ioan. Andr. num. 4. vers. si vero non singularibus,
& ibi in addit. litera B, vbi ponit exemplum, quando agi-
tur de re spectante ad vniuersitatem in proprietate &
vtilitate, Anton. de Butr. num. 3. versic. si agitur de testimonio,
Ancharan numer. 2. ver. aut ex illo actu, eodem titul. de testibus,
extra, Felyn. in cap. tertio loco, numero 3. in fin. ver. & per istum
textum, extra, de probat. Bald. in l. in tantum, §. vniuersitatis,
numero 1. colum. 2 ver. quædam sunt, quæ possunt, Bald. ibidem
in prima lectura, in princip. Alber. numer. 7. ver. aut agitur de his,
Odofred. colum 2. ver. & consueui ita distinguere, Fulgos. nume-
ro 2. ver. idem in his, quæ aguntur, ff. de rerum diuis. Salycet. in l.
parentes, num. 7. ver. aut de his, quæ aguntur, & ibidem Ioan. Si-
chard. num. 5. ver. aut illa controuersia, C. de testibus, Angel. in l.
omnibus, num. 2. in fine, ver. aut tunc quæstio respicit vniuersita-
tem, & non singulos, C. eodem, Roman. consilio 508. num. 5. ver.
quoad secundum, & ibi Mandos. in addit. litera C. plures alios
refert concordantes, Afflict. decis. 400. num. 2. ver. quædam sunt,
Francisc. Curt. in tractat. de testibus, conclus. 3. numero 11. Au-
ffer. de reprobat. testium, numer. 91. verbo, testes an possint esse, in
4. fallent. ver. secus si affectus vtilitatis, Alber de Malet. de testi-
bus, cap. 4 num. 7. versi autem sint, Lanfranc. de test. numer. 73.
versicul. si autem illud, Campeg. de testibus, regul. 99. in 2 fallent.
vbi, quod ita omnes * Doctores concludunt, Couarruu. practic. *
quæst. cap. 18. num. 14. ver. & eadem probat. &c. Capic. decisio-
ne 112. numer. 4. seq. Ruyn. consil. 72. numero 4. lib. 2. Aym. de
antiq. temper. part. 1 sect. quid in libro officialis, numer. 17. Ber-
tazzol. consil. 45. numer. 17. Menoch. de arbitr. quæst. casu 106.
num. 4 vbi de receptissima omnium sententia, & numero 5. &
sequentib. vbi respondet contrariis adductis post Arcon. Instit. de
rerum diuis. in princip. per Gerard. singul. 24. num. 4 seqq. Hie-
ron. de Monte, de finibus regen. quæst. 58. num. 2. 6. 7. & 9. vbi et-
iam de communi, Mascard. de probationib. lib. 3. conclus. 1414.
numer. 1. ver. secus autem esset, vbi de communi * & receptis- *
sima opinione, Nicol. Festa. sunt tractat. de collect. part. 3. cap. 1. sub
numer. 24. seqq. vbi etiam de communi, & eam à contrariis de-
fendit.

Secus † in iis, quæ singulorum commodum & vtili- 496
tatem respiciunt, in quibus eosdem singulos de vniuer-
sitate ad testificandum non admitti, in specie voluc-
runt Ioan. Andr. in addit. ad Speculat. in titul. de teste, §. 1 nu-
mer. 22 litera H, in verbo, ciuili causa, ad finem, Bartol. in l. in
tantum, §. vniuersitatis, numer. 1. co. umn. 2. ver. aut non spectat
principaliter, & ibid. Bald. in 1. & 2. lect. Alb. num. 7 versicul. aut
causa vniuersitatis, Odofr. col. 2. in fin. ver. est aliqua causa vni-
uersitatis, Fulgos. numer 2 versicul. vbi autem commodum, ff. de
rerum diuis. Salycet. in l. parentes, numer. 7. versicul. aut illa sunt
vniuersitatis, & ibi etiam Ioan. Sichard. num. 5. versicul. aut quæ-
ris de his, C. de testibus, Angel. in l. omnibus num. 2. versicul. aut
respicit singulos, C. eodem, Felyn. in cap. cum à nobis num. 5. in 4.
fallen. in princip. & latius, numer. 6. in 5 fallent. vbi late infert,
comprobat & exornat, & præsertim in versic. ad idem ponderat.
&c. & versicul. est verum, &c. vbi respondet rationibus Abba-
tu contrarium sentientis, extra, de testibus, Bald. in cap. insuper,
num,

num.3.versicul.quod verum est, nisi singuli sperent commodum, & ibi etiam Abb. numero 2. columna 2. ad medium, versicul. si
* vero quaritur, Dec numero 18. vbi, quod communis * opinio est contra Abbatem contrarium sentientem, Ancharan. numero 5. Henric. Boyc. numero 12. ver. quia agitur, Anan. numero 4. extr. eodem, idem Bald. in cap. cum nuntius, in princip. ver. posset tamen per accidens, & ibi etiam Anton. de Butr. numero 3. ver. si de iis, quæ extra capitulum aguntur, Ancharan. numero 2. ver. aut loquimur de his, Ioan. Andr. post num. 4. ver. si vero quæratur, & ibi in addit. litera B. vbi ponit exemplum generale, quando proprietas est vniuersitatis, sed vtilitas singulorum, Anan. numero 1. ver. quod intellige verum, eodem titul. de testib. extra, Roman. consilio 7. numero 4. & consilio 508. numero 5. ver. quoad secundum, & ibi Mandos. in addit. litera C. vbi alios refert Afflict. decis. 400. numero 5. versicul. aut illud negotium, & ibidem Vrsill. in addit. colum. 1. in fin. ver. quam regulam sic ampliatam, Aufrer. de reprobatione testium, numero 1. verbo, testes an possint esse, in 4. fallent. Alber. de Malet de testibus, cap. 4. numero 71. ver. si vero sint alia, Lanfranc. de test. nu-
* mero 3. vbi de * communi, Crot. de testibus, numero 131. Campeg. regul. 99. in 2. fallent. vbi, quod ita omnes Dd. concludunt, Coarruu. practic. quæst. cap. 18. numero 4. versicul. quibus suffragatur, vbi, quod ita omnium consensu diffinitum est, Capic. decis. 152. num. 4. & seqq. Beninten. decis. Bononien. 70. num. 7. Aym. de antiq. tempor. part. 1. sect. qui in libro officiali, num. 19. Corrad. in practic §. 2. de test. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis testes, numero 55. in 1. limitatione, folio 95. vbi etiam de communi, Hieron. de Mon. de finibus regen. quæst. 58. numer. 2. ver. aut quæstio est, & numer. 10. vbi ex Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, numero 10. de quæst. ita dicit
* omnes Dd. tenere, Roland. consilio 72. numero 13 seqq. lib. 2. vbi aliis relatis testatur de communi, * Octau. in Osasc. decis. Pedemont. 99. numer. 39. Ioan. Marian. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, vniuersitatis testes. folio 69. colum. 1. ver. 1. & colum. 2. ver. 1. & versicul final. Nicol. Festas. in tractat. de collect. part. 3. cap. 1. numero 24. & seqq. Bertazzol. consilio 178. numero 10 5. lib. 1. vbi alios refert, & testatur de * communi, Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. d. casu 106. numero 13 seqq. vbi respondet contrariis, Mascard. de probationib. lib. 1. conclus 318. numer. 3. vbi alios plures refert concordantes, & lib. 3. conclus. 1414. num. 10.
* vbi testatur de communi, * & receptissima Doctorum sententia, quam etiam sequuta est Rota Romana coram Domino Cæsare de Grassis, decis. 16. in manuscriptis, in impressis autem 85. numero 3. Et sine dubio hæc limitatio, sicut verissima est, ita etia. & magis communiter * à Dd. recepta est: et-
497 si contrarium † suaderi videatur ex traditis per eundem Abb. in d. cap. insuper, numero 2. colum. 2. ad finem, versicul. primum membrum distinctionis, & per Gerard. singul. 24. in fine, versicul. tertia conclusio, & per Campeg. in d. regul. 99. in secunda fallent. versicul. contrarium tamen, & in vndecima fallent.

498 Sed † quo casu dicatur respicere, vel non respicere singulorum vtilitatem, vide generaliter text. in l. ciuitatibus. in princip. ff. de log. 1. remissiuè, per Bar. in l. in tantum, §. vniuersitatis, numer. 1. in fin. ver. & quæ dicatur, Alber. ibidem, num. 7. ver. & quod aliquid sit, ff. de rerum diuis. Felyn. & Dd. in cap. eam te, extra, de rescriptis, & facias infrascriptas conclusiones.

499 Prima † sit conclusio, & ea quidem generalis, quod causa dicitur spectare ad vniuersitatem, & non ad singulos: quando agitur de re, cuius proprietas & etiam vtilitas est ipsius vniuersitatis: si vero proprietas sit vniuersitatis, vtilitas vero singulorum, & tunc causa dicitur spectare ad singulos, non autem ad vniuersitatem, ita declarat Io. Andr. in c. cum nuntius, n. 4. ver. si vero non singularibus, & ibi addit lit. B. extra, de testib. Anchar. in c. insuper, nu. 5. extr. eod. vbi pariter dicit causam ad singulos spectare, & non ad vniuersitatem, quando agitur de possessione, cuius fructus in singulos distribuitur, Angel. in l. omnibus, num. 2. in fin. ver. aut tunc quæstio respicit vniuersitatem, & non singulos, C. de testibus. vbi contra tunc causam ad vniuersitatem, & non ad singulos spectare affirmat, quando agitur de re, cuius emolumentum ponitur in arca Communis, & non singulorum.

Secunda † sit conclusio, quod causa dicitur spectare ad vniuersitatem, & non ad singulos, quando agitur de molendino, cuius introitus & fructus ad vniuersitatem pertinet, etsi commoditas molendini ad singulos referatur, Angel in d. l. omnibus, numer. 2. in fine, ver. aut tunc quæstio respicit vniuersitatem, & non singulos, C. de test. Alb. in l. in tantum, §. vniuersitatis, num. 6. versicul. aut est cauere, ff. de rerum diuis. Hieron. de Monte de finib. regen. quæst. 58. num. 9.

Tertia † sit conclusio, quod causa dicitur spectare ad singulos, & non ad vniuersitatem, quando agitur de nemore, vel de pascuis, in quibus singuli de vniuersitate ligna incidunt, vel oues, ac sua animalia pascenda tenent, vel quando eorum ius pascendi & lignandi per vniuersitatem venditur, & pretium in arca communi reponitur, Iac. de Sancto Georgio in l. nullus. num. 8. vers. deinde si esset quæstio. ff. de testibus. Felyn. in cap. insuper. num. 2. ad medium. & nu. 6. vers. secus si effectus vtilitatis. extra de testibus. Afflict. decis. 400. post numer. 6. vers. vel est quæstio de nemore, cuius fructus venduntur, ibidem Felyn. in capit. 3. num. 3. in fine. vers. & idem si est quæstio de nemore, & ibi originaliter Bal. numer. 4. versicul. vel est quæstio de nemore. extra de probation. idem Bal. in l. parentes, num. 4. in princip. de testibus. Aufr. de reprobatione testium, numer. 91. verbo, testes an possint esse, post princip. & in 4. fallent. vers. secus si effectus. Marsil. in l. 1. §. municipum, numer. 10. post medium. ff. de quæstion. Couarru. in pract. quæst. capit. 18. num. 4. vers. qua ratione. Hieronymus de Monte de finibus regen. quæst. 58. numer. 8. Vbi
503 idem, † quando pro iure lignandi soluitur datium, vel merces, de quo etiam per Capic. decis. 152. numer. 6. Socinus regul. 408. in 6. fallent. in fin. Rolan. consil. 72. numer. 15. libr.
* 2. Et hæc conclusio sine dubio etiam communiter * à Doctoribus recepta est.

504 Qvinta Sit † conclusio, quod pariter causa dicitur spectare ad singulos de vniuersitate, & collegio, quando agitur de prælio & vinea, ex cuius fructibus singuli de vniuersitate & collegio viuunt, & alluntur, Felyn. in c. insuper, nu. 5. extra de testib. Bal. in cap. cum nuncius, ante nu. 1. extra eodem. Aufr. de reprobationes testium, num. 91. verbo, testes an possint esse, in 3 fall. Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, nu. 8. ff. de quæst.

505 Sexta Sit † conclusio, quod etiam causa dicitur spectare ad singulos de vniuersitate, quando agitur de lite, in qua, si vniuersitas succumberet, esset in singulos imponenda collecta, Angel. in l. omnibus. numer. 2. vers. aut respicit singulos. C. de testib. Iac. de Sancto Georgio in l. nullus, numer. 8. vers. concludite. ff. eodem. Felyn. in cap. insuper, numer. 6. vers. vel si est causa. & ibi Bal. nu. 3. vers. & in hoc exemplo. Afflict. decisio. 400. post numer. 6. vers. & ideo dicebat Bal. Alber. in l. in tantum. §. vniuersitatis, numer. 6. versicul. quod dicemus. ff. de rerum diuision. Idem Bal. in capit. 3. loco, numer. 4. versicul. aut testes possint, extra de probat. Aufrer. de testibus, numer. 91. verbo, testes an possint esse, in 4 fallen. vers. sed si est causa. Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, numer. 10. ad fin. ff. de quæst. Nicol. Festas. in tractat. de collect. part. 3. sub numer. 24. sequentib. capit. 1. Rolan. consil. 2. post numer. 3. lib. 2. Bertazzol. consil. 178. num. 5. libr. 1. vbi de communi. * Menoch. de arbit.
* quæst. libr. 2. casu 106. nu. 15. Mascard. concl. 1414. nu. 5. & 6. lib. 3. Et si aliqui alii ibidem relati, nu. 7. contrarium dixerint, vide ad materiam huius sextæ conclusionis infra in 7. & 8. concl.

506 Septima Sit † conclusio præcedenti contraria, quod causa nõ ad singulos, sed ad vniuersitatem spectare dicitur, quando agitur de lite, in qua etiam, quod vniuersitas succumberet, non esset imponenda collecta, vt per omnes Dd. in præcedenti conclusione allegatos, & in specie per Baldum in capit. insuper, numer. 4. versicul. sed si hoc non timent, extra de testibus. Alber. in l. in tantum. §. vniuersitatis, numer. 6. versicul. aut est causa. ff. de rerum diuis. Bald. in capit. tertio loco, numer. 4. versicul. aut non oportet ponere mandatum ad marsupium, extra de probat. Aufrer. de reprobatione testium, num. 91. verbo, testes an possint esse, in 4 fallent. reprobatis. secus dicit ipse. Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, nu. 10. ff. de quæst.

507 Octava Sit † conclusio præcedentium duarum cõclusionum declaratiua, quod quando incertum sit, an ex succumbentia in lite sit singulis imponenda collecta, nec ne, tunc causa non dicitur spectare ad singulos, & sic præposita sexta conclusio procedit solum, quando est certum, collectam imponi, secus si hoc sit dubium, & sic præcedens septima conclusio procedit etiam, quod incertum sit, collectam fore, vel non fore imponendam, vt per Alb. in dict. l. in tantum. §. vniuersitatis.

num. 7. in fin. ff. de rerum diuis. Aymon de antiquit. tempor. post Iac. Butrig. Alex. quos allegat part. 2. sest quid in libro officialis, num. 22. Rolan. cons. 72. num. 4. vers. pro cuius sententia, lib. 2. casu 106. numer. 15. ad fin. Mascar. de probat. libr. 3 conclus. 1414. num. 8.

Limita II. Et † principaliter propositam regulam 508
non procedere in causa criminali, in qua testem de vniuersitate non admitti scripserunt Abbas in cap. insuper, num. 2. colum. 2. vers. veruntamen. & colum. 3. & numer. 3. & ibi etiam Felyn. numer. 104. vbi adducit iura, & rationes, Henric. Boyc. numer. 16. Dec. numer. 29. extra de testibus. Innocentius in capit. cum nuncius, versic. secus in criminali, extra eodem. Bald. in l. in tantum, §. vniuersitatis, in 1. & 2. lectura, ff. de rerum diuision. Francisc. Curt. in tractat. de testibus, conclusion. 3. numer. 13. Aufrer. de reprobat. test. numer. 91. verbo, testes an possint esse, vers. fallit 2. Bertazzol. cons. 169. numer. 6. & 7. lib. 1. Menoch. de arbit. quæst. libr. 2. casu 106. num. 17. vbi de communi. * Mascar. de probat. lib. 1 conclus. 295. num. 14. & * lib. 3. concl. 1414. nu. 9.

Ampliа Hanc † secundam limitationem, vt in 509
criminalibus nec ad defensam testis de vniuersitate pro vniuersitate admittatur, vt per Felyn. in c. insuper, n. 4. vers. & maxime. & ibid. Abb. nu. 3. eodem vers. maxime. Aufrer. de reprob. test. nu. 91. verbo, testes an possint esse, vers. fallit secundo. Marsil. in l. 2. §. seruus municipum, num. 4. ff. de quæst. Conrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis testes, fol. 95. num. 55. in 5. limitat. Menoch. de arbit. quæst. libr. 2. d. casu 106. num. 17. vers. id quod fortius procedit, quando tota vniuersitas deliquisset. Ex quibus facile
dici potest, hanc limitationem communiter * à Dd. * 510
fuisse receptam: etsi † contrarium consulendo tenuerit Bertaz. cons. 45. nu. 19. libr. 1.

Limita III. Eandem † regulam, vt in criminalibus 511
testis de vniuersitate non admittatur ad fauorem alterius cuiusdam vniuersitatis contra alium extraneum accusatum, vt per Felyn. in capit. insuper, num. 4. vers. cul. & circa hanc fallentiam. Abb. ibidem, etiam num. 4. vers. in criminalibus vero, extra de testibus. Anton. de Butr. in capit. cum nuncius, num 4. versic. sed si de vniuersitate. Anchar. ibidem numer. 3. vers. si autem accusauit. Ioann. Andr. num. 4. vers. sed cum quis, extra eod. Specul. in titul. de teste. §. 1. num. 22. in fine. Aufr. de reprob. test. numer. 91. verbo, testes an possint esse, sub 2. fallen. vers. quod secundum Felynum. Alb. de Malet. de testib. capit. 4. num. 73. vers. sed si aliquis. Campeg. reg. 99. in 9. fallen. Marsil. in l. 1 §. seruus municipum, numer. 5. ff. de quæst. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 106. num. 17. vbi de communi, * Monti- *
cell. in suo repertorio testium, verbo, vniuersitatis testes, fol. 69. colum. 2. vers. 5. Bertazzol. cons. 259. num. 7. libr. 2. vbi in specie de compatriota, de quo particulariter dixi supra qu. 55. nu. 252.

Svblimita I. Hanc † tertiam limitationem, vt 512
non procedat ad defensam, nam vnus de vniuersitate potest ad defensionem alterius de vniuersitate examinari, vt per Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 106. numer. 21. Mascar. de probat. libr. 3 conclus. 1414. num. 13. Etsi † con- 513
trarium affirmasse videatur Anton. de Butr. in cap. cum nuncius, num. 4. vers. sed si de vniuersitate, extra de testibus. Sed
pro † concordia potes dicere, quod prima opinio pro- 514
cedit, quando vniuersitas est magna, secunda autem, quando est parua, per ea, quæ generaliter dixi infra numer. 518.

Svblimita II. In † defectu aliorum testium, & 515
in subsidium, vbi aliter veritas haberi non potest: tunc enim vnus de vniuersitate non prohiberur ad fauorem alterius de vniuersitate testimonium ferre contra extraneum accusatum, Abb. in dict. cap. insuper, numer. 4. post vers. in criminalibus vero, extra de testibus. Anton. de Butr. in dict. capitul. cum nuncius, numer. 4. ad finem, & ibi etiam Ancharan. numer. 3. versicul. in defectum nisi. Ioannes Andr. numero 4. ante fin. eodem titul. de testibus, extra. Speculat.

intelligo de teste, §. 1. num. 22. vers. quod intellige, iuncto versicul. nisi in defectum, &c. Aufrer. de reprobatione testium, numer. 91. verbo, testes an possint esse, sub 2. fallent. vers. nisi in defectu aliorum, Alb. de Malet. de testibus, cap. 4. post numer. 73. Campeg. de testibus, reg. 99. in 6 fall. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 295. sub nu. 15.

516 SVBLIMITA III. Quando † accusator non extraneus, sed alius de eadem vniuersitate, nam tũc propter parem affectionem testis eiusdem vniuersitatis, cuius est accusator, non prohibetur esse testis, *vt per gl. in cap. super prudentia, in verbo, Stephani, in princip. 14. quæst. 2. Felyn. in cap. insuper, num. 4. versic. secundo nota, & ibidem Abb. a num. 4. vers. hæc procedunt, quando, Dec. numer. 31. extra de testibus, Aufrer. vbi supra sub dict. 2. fallent. vers. verum supra dicta fallentia, Campeg. de testibus, regul. 99. in 5. fallent. Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, num. 6. ff. de quæst. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, vniuersitatis testes, fol. 69. column. 2. vers. antepenult. & fol. 70. colum. 1. vers. 1. Mascard. de probat. libr. 1. conclus. 295. sub num. 15. & libr. 3. concl. 1414. num. 10.*

517 SVBLIMITA IV. (Et illatiue ex † præcedenti sublimitatione) vt propterea testis de vniuersitate admittatur contra suum prælatum accusatum ab ipsa vniuersitate, *vt per gloss. in capit. super prudentia, in verbo, Stephani, vers. sicut etiam potest, 14. quæst. 2. per text. in cap. latior, 2. qu. 7. Abbas in cap. insuper, numer. 4. in fine. versicul. hinc dicunt Doctores Henric. Boyc. ibidem num. 16. vers. fallit quando, extra de testibus, Anton. de Butr. in cap. cum nuncius, numer. 4. vers. dic, quod si accusatus prælatus, vbi adducit alia iura, Ancharan. ibidem, num 3. Innocent. in fine, Ioan. Andr. num. 4. vers. in criminali accusato prælato, extra eod. Speculat. in tit. de teste. §. 1. numer. 22. vers. puta accusatio prælati, & vers. si prælatus accusatur, Paulus de Castr. in l. instantum. §. vniuersitatis, in prin. vers. item dico Innocent. ff. de rerum diuis. Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 2. n. 63. & c. 4. post nu. 73. Campeg. de testib. reg. 99. in 9. fallen.*

518 SVBLIMITA V. Dictam † tertiam principalem limitationem, vt procedat, quando vniuersitas est magna; secus si parua, *vt per Abb. in capit. insuper, numer. 4. versicul. sed restringenda est eorum opinio, & ibi Felyn. numer. 4. in fine, vers. tertio nota, extra de testib. Anton. de Butr. in capit. cum nuncius, numer. 4. ad fin. Ancharan. ibidem, num. 3. versicul. quod est verum, Ioann. Andr. numer. 4. in fine, versic. vnde nimis large, Ioann. Andr. in addit. ad Speculat. in tit. de teste. §. 1. numer. 22. litera N. verbo, ciuili causa, in vlt. verb. Aufrer. de reprobatione testium, numer. 91. verbo, testes an possint esse, in 2. fallent. ad finem, versicul. sed nihilominus, Alber. de Malet. de testibus. capit. 4. numer. 73. ante medium, & versicul. & hæc opinio.* vbi † quod hęc opinio est æquissima, etiam in causa ciuili, *quod & idem voluit Campeg. de testibus, regul. 99. in 4. & 6. fallent. Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, num. 7. ff. de quæst. Menoch. de arbitr. quæst. libr. 2. casu 106. numer. 20. Mascard. de probat. libr. 1. conclus. 295. numer. 15. sequ. vbi alios refert, & lib. 3. conclus. 1414. num. 12.* Et ab hac distinctione, quæ, vt vides, communiter * recepta est, non recedendum vllo pacto putaui, etli contra eam senserit Dec. *in d. c. insuper, nu. 30.*

520 SVBLIMITA VI. Eandem † tertiam limitationem, vt procedat, prout loquitur in criminalibus, vnde secus in ciuilibus, in quibus vnus de vniuersitate non prohibetur alterum eiusdem vniuersitatis inducere in testem contra extraneum, *vt per gloss. in capit. super prudentia, in verbo, Stephani, in vers. sed nunquid, 14. quæstione 2. Abbas in dict. capit. insuper, numer. 4. extra de testibus,* vbi tamen quod alio casu plus, & minus creditur testi, secundum quantitatem affectionis & familiaritatis.

521 LIMITA IV. Principalem † eiusdem decimæ septimæ illationis regulam non procedere in causa ciuili, ardua, & magna, quæ cum æquiparetur criminali, hoc ideo, sicut in criminali causa testis de vniuersitate non admittitur, ita etiam non admittitur in tali ciuili, & ardua causa, *sicut scripserunt Felyn. in capit. insuper, numer. 5. ad fin. extra de testibus, Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, num. 8. in fine. ff. de quæst. Franciscus Curt. de testibus, conclus. 3. num. 13. Aufrer. de testibus, num. 91. verbo, testes, an possint esse, sub 3. fallent. in fin. Crot. de testibus, num. 130. Vrsil. in addit. ad Afflictum, decision. 400. column. 2. vers. nisi tractaretur de causa ardua, iunctis aliis, quos infra referam in sequenti limitatione.*

522 LIMITA V. Vt † nec testes de vniuersitate ad fauorem vniuersitatis admittantur, quando esset magna affectio ob annexum commodum, vt puta, quia ageretur de magno honore, vel de aliqua iurisdictione, aut etiam toto statu ipsius vniuersitatis, per ea, *quæ generaliter dixi in præcedenti limitatione, & in specie sic affirmarunt Felyn. in capit. insuper, post numer. 5. extra de testibus, Bald. in capit. cum nuncius, ante numer. 1. versic. idem si esset quæstio, extra eodem, Vrsil. in addit. ad Afflict. decis. 400. column. 2. versicul. nisi tractaretur, Franciscus Curt. in tractat. de testibus, conclus. 3. num. 13. versicul. idem in causa magni honoris, Aufrer. de reprobatione testium, numer. 91. verbo, testes an possint esse. sub 3. fallent. versicul. idem dicit Socinus, regul. 408. in 3. fallent. Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, post numer. 8. versicul. & idem dicit. ff. de quæst. Conrad. in practic. §. 2. titul. de testibus, rubric. personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis testes, numer. 55. in 6. limitatione, fol. 95. Menoch. de arbitr. quæst. dicto casu 106. numer. 11.* † *vbi tamen post Bald. Couarru. quos allegat, hoc totum iudicis arbitrio relinquit, quod & idem affirmauit Mascard. dicta conclusione 1414. num. 18. sequ. Nicol. in tractat. de collect. part. 3. cap. 1. sub numer. 27. in fin. vers. nisi saluando dicas.*

524 LIMITA VI. In † teste illo de vniuersitate, qui vltra id, quod sit de vniuersitate, patiatur aliquem alium defectum, vt puta, quod sit infamis, excommunicatus, vel alias inhabilis: tunc non admittitur, *vt est tex. in d. cap. cum nuncius, & ibi hoc notant Ioann. Andr. numer. 2. Anan. † num. 1. vers. dummodo alias sit idoneus, iuncto num. 3.* 525 *Anton. de Butr. num. 2. extra de testibus, & in teste salariato ab ipsa vniuersitate nullatenus admittendo, loquitur Menoch. de arbitr. quæst. libr. 2. d. casu 106. num. 12. ex Dec. quem allegat in consil. 94. num. 2.*

526 LIMITA VII. Quando † testis de vniuersitate est etiam procurator ipsius vniuersitatis: nam tunc nullatenus admittitur, per ea, quæ generaliter dixi in præcedenti limitatione, faciunt in simili, quod dixi de Prælato *infra numer. 568.* & in specie probat tex. *in dicto capit. insuper, extra de testibus,* in illis verbis: *'Dummodo vnus ex vobis, vel duo ad agendum & respondendum instituantur, quorum testimonium in causis, in quibus actores, vel respondentes sunt instituti, non debet admitti, & ibi hoc notant Baldus, Abbas, Ancharan. & Felyn. in summario, idem Ancharan. num. 3. in 2. not. ab. Ioannes And. num. 1. Anan. nu. 3. Henric. Boyc. nu. 6. iuncto num. 15. Antonius de Butrio in summario, & num. 3. in 4. not. ab. & nu. 4. vers. non obstat prædicta, vbi respondet contrarius Bald. in cap. cum nuncius, in princip. vers. intelligo dum modo non procuret causam, & ibi etiam Ant. de Butr. num. 2. in fin. vers. dic, si causam in propria persona agat, Felyn. nu. 2. vers. tertio quod non sint procuratores, extra eodem, tit. de testib. Alb. de Malet. de testibus, capit. 2. num. 64. & cap. 4. num. 70. versic. dum tamen sit alius, Ianfr. de testib. numer. 64. post vers. vnum tamen aduerte, & facit ad hanc limitationem, quod dixi in seq. limitatione.*

527 LIMITA VIII. Regulam † non procedere, quando omnes de vniuersitate agerent, vel omnes procuratorem seu syndicum constituissent ad agendum: tunc enim is, qui in mandato procuræ comprehensus est, pro sua vniuersitate testimonium ferre non potest, *Plot. de in lit. iuran. §. 4. num. 26. vers. maxime vbi omnes, iuncto versicul. quod limita nisi omnes, & Plotum refert & sequitur Aldo-*

[illegible] in addit. ad Dec. in capit. tertio loco, numer. 45 litera [illegible] Vrsil. in com. num. opin. verbo. testes de collegio, versic. & hoc potissimum, Socin. consil. 178. numero [illegible] or. 1. Roland. consil. 72. numer. 17. libr. 2. vbi † ampliat, quod si causa est mixta, quia scilicet intentetur tam nomine vniuersitatis, quam singulorum, tunc singuli de vniuersitate non poterunt super ea testimonium ferre.

529 LIMITA IX. Eandem † regulam non procedere, quando omnes de vniuersitate testificarentur, quia tunc videntur esse testes in causa propria, & propterea tale testimonium improbatur, *Bal. in capit. tertio loco, numer. 5. in princip. extra de probat. vbi reddit rationem, Plot. de in litem iur. §. 4. numer. 26. versic. maxime, vbi omnes, Afflict. decis. 400. num. 6. versic. fallit nisi omnes, & ibi Vrsill. in addit. column. 2. in fine, versicul. & quod hic notatur, vbi exornat hanc limitationem. Vrsi. in commun. opinion. verbo testes, de collegio,*
530 *vers. & hoc potissimum,* & si † in contrarium faciant scripta per eundem Bald. *in d. cap. tertio loco, eodem num. 5. vers. sed gloss. &c.*

531 LIMITA X. In † eo teste de vniuersitate, qui, etsi vniuersitatis procurator non sit, sustinet tamen onera litis, puta subministrando illius expensas, & sumptus: is enim non erit in eadem lite idoneus testis, *vt per Gram. cons. 22. nu. 9. in fin. Rolan. consil. 72. nu. 3. libr. 2. Vrsill. in addit. ad Afflict. decis. 400. col. 2. vers. & idem quando ipsi testes, Caputaq. decis. 264. nu. 1. par. 13.*

532 LIMITA XI. Quia † testes de vniuersitate non probant solutionem debiti, *ex relatis per Vrsil. in addit. ad Afflict. decis. 400. colum. 2. post princ. Aym. de antiquit. tempor. part. 1. sect. quid in libro officialis, post numer. 20.* vbi idem quando solutione non probata esset imponenda singulis aliqua collecta (de quo dixi *supra num. 505.*) & *numer. 21. ad finem.* vbi tamen quod testes religiosi antiqui probant solutionem debiti pro suo monasterio, saltem concurrentibus aliis adminiculis, de quibus se remittit ad suum *cons. 158.*

533 LIMITA XII. In causis † onerum, & gabellarum, in quibus testes de vniuersitate pro sua vniuersitate idoneos minime esse scripserunt Afflict. *decis. 400. numer. 6. vers. his præmissis, & numer. 7.* (vbi tamen loquitur, quando commodum litis spectat ad singulos) *sequitur Plot. de in lit. iuran. §. 4. num. 26. vers. & videtur procedere etiam in causis onerum, & Plotum pariter referendo sequitur Aldobran. ad Dec. in capit. tertio loco, numero 45. litera D. versicul. adde tu, Vrsi. in commun. opinion. verbo testes de collegio, in princip. versic. quæ communis ampliatur, Octauian. Cacheran. decis. Pedemont. 99. numer. 39. versic. & quod testes de vniuersitate.*

534 LIMITA XIII. Quia † etsi testes de vniuersitate probent ad fauorem suæ vniuersitatis, in concursu tamen aliorum testium ipsis contradicentium, minus ipsis, quam istis creditur, *vt per Abb. in cap. insuper, num. 2. col. 3. vers. ego putarem, hoc dictum procedere, & ibidem Felyn. num. 3. in 3. fallen. Dec. num. 25. vers. vel nisi essent alij testes. Afflict. decis. 400. num. 8. & in fine decisionis, vbi quod ita fuit iudicatum, Aufrer. de reprobat. test. numer. 91. verbo, testes an possint esse, versicul. fallit tamen huiusmodi regula, Conrad. in practic. §. 2. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis testes, num. 55. in 4. limitatione, fol. 95. Marsil. in l. 1. §. seruus municipum, numer. 3. ff. de quæst. Grammat. cons. 22. num. 11. Beninten. decis. 70. numer. 7. ad finem, Rolan. cons. 72. num. 16. libr. 2. Menoch. de arbitr. quæst. libr. 2. casu 106. num. 10. Hieronym. de Monte de finib. regen. qu. 58. num. 1. & nu. 15. in fin. Monticel. in suo repertorio testium, verbo, vniuersitatis testes. fol. 70. col. 1. vers. ... per Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1414. nu. 7.*

535 SVBLIMITA I. Hanc † decimam tertiam limitationem non procedere, quando materia est talis, vt non possit sic bene esse nota aliis, quam illis de vniuersitate: tunc enim magis creditur testibus de vniuersitate, quam aliis, *vt per Felyn. in dict. cap. insuper, num 3. versic. sed intellige, extra de testibus, Marsil. in l. 1. § seruus municipum, num. 3 vers. quod tamen intelligit, ff. de quæst. Aufrer. de reprobat. test. numer. 91. verbo, testes an possint esse, versicul. sed intellige sane. Menoch. de arbitr. quæstion. libr. 2. casu 106. num. 10.*

536 LIMITA XIV. Quia † etsi testis de vniuersitate admittatur ad testificandum pro sua vniuersitate: non est tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, & sic vnus solus non semiplene, duo non plene probabunt, *vt per Archidiac. & Laurent. de Rodulph. in locis relatis per Abb. in cap. insuper, colum. 3. num. 2. ad fin. vers. circa secundum membrum, Adden. ad Felyn. in dict. capit. insuper, num. 2. litera A. post Ioannem Andr. quem allegat, extra de testibus, relati per Dec. in dict. capit. insuper, num. 22. seqq. vsque ad num. 27. in discursu. Ioannes Andr. in addit. ad Speculat. in tit. de teste, §. 1. num. 22. litera N. verbo, ciuili causa, vers. sed minor fides adhibetur, Alber. in l. in tantum, §. vniuersitatis num. 6. in fin. vers. minor tamen fides, & ibidem Fulgos. num. 3. vers. videretur tamen, ff. de rerum diuis. Dec. in cap. tertio loco, num. 50. & num. 53. & ibi in addit. litera F. in verbo, maiores, vbi alij adducuntur, extra de probat. Afflict. decis. 400 num. 3. & 4. vbi alios refert, & ibi in addit. Vrsil. colum. 2 ver. quod ego intelligerem non in plena tot aque fide, Franciscus Curt. in tract. de testibus, conclus. 3. num. 12 & numer. 13. vers. adde quod licet, Alberic. de Malet. in tractat. de testibus, cap. 4 num. 71. versicul. quidam tamen, & eodem num. 71. in fin. vers. attamen bonum est, Crot. de testibus, numer. 132. vbi testatur de communi,* * *Conrad. in pract. §. 2. titul. de testibus, rubric personas testium aggrediendo, verbo, vniuersitatis testes, num. 55. limitat fol. 95. Gerar. singul 24. num. 4 sequentib. vbi pro hac limitatione plures affert rationes, licet in fine cogitandum relinquat, Hieronymus de Monte de finibus regen. quæstione 58. numer. 12. ex Capoll. quem allegat, in tractat. de seruitutibus rusticorum prædiorum, titul. de inrepa'cen. num. 10 seq. Aymon. de antiquit. temporum, part. 1. sect. quod in libro officialis, num. 17. versicul. & licet non dicatur, Bonifacius de Vitalin. in rubric. de testibus, numer. 13. versicul. non tamen puto tantam fidem adhibendam, Couarru. practic. quæst. cap. 18. numer. 4. versicul. quin & ipse admonendum esse censeo. Grammat. cons. 22. numer. 9. Petrus Beninten. decis. Bonon. 70 num. 8. Rolan. cons. 72. numer. 5. lib. 2. vbi bene comprobat, Monticell. in suo repertorio testium, verbo, vniuersitatis testes, fol. 69. column. 2. versic. 4. Bartazzol. cons. 178. numer 10. libr. 1. Mascar. de probation. libr. 1. conclusion. 1414. numer. 15.*

537 Contrarium, quod † imo testes de vniuersitate, plene probent, tanquam integræ fidei, & omni exceptione maiores, voluerunt idem Abbas *in dict. capit. insuper, num. 2. ad fin. column. 3. vers. sed vbi non adsunt, quem refert Hieronymus de Monte dict. quæstion. 58. num. 1. multi relati per eundem Decium in dict. capit. insuper. numer. 22. vsque ad num. 27. in discursu, Corn. cons. 47. col. fin. libr. 3. quem refert Aym. de antiquit. temp. d. sect. quod in libro officialis, num. 8. part. 1. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. cas. 106. post num. 8. Nicol. Festas. in tractat. de collect. part. 3. capit. 1. sub num. 24. seqq. vbi de communi,* * *licet aliqui ibidem relati, numer. 26. primam tenuerint opinionem, Monticell. vbi supra dict. verb. vniuersitatis testes. fol. 70. colum. 2. vers. 2.*

538 Prima † opinio sicut magis communiter à Dd. recepta est, vt ex prælegatis apparet: ita enim apud me verior est, & pro ea adduci potest etiam alia Doctorum pariter, & cõmunis * conclusio: quod propterea quanta fides sit adhibenda testi de vniuersitate, iudicis arbitrio remissum est, prout post alios, quos allegant in specie, dixerunt Dec. *in d. c. insuper, n. 27. & ibi etiam Henric. Boyc. nu. 13. vers. rederem tamen, extra de testib. Afflict. dec. 400. nu. 4. vers. tamen Baldus, &c. Aufrer. de reprobatione testium, nu. 13. vers. verum tamen minor, vel maior fides, Menoch. d. casu 106. nu. 9. & nu. 11 in fin.*

539 SVBLIMITA I. Hanc† decimamquartam limitationem non procedere, quando testes de vniuersitate deponunt de gestis in capitulo, & congregatione, quia tunc videntur testes omni exceptione maiores, *vt probauit supra n.* 480. Nec dissentit Abb. Corn. Aym. Monticel. & Hieron. de Monte, *in locis relatis supra, num.* 537. *pro secunda opinione*: dum dixerunt hos testes esse integros, saltem in aliorum defectum, & bene dixerunt, dummodo deponant de facto, in quo, & actu, & habitudinali testes non interuenerunt, nec interuenire potuerunt, vt de gestis in capitulo & congregatione, alias ieeus, vt dixi *supra num.* 483.

540 SVBLIMITA II. Quia† etsi testis de vniuersitate non sit integræ fidei, & omni exceptione maior, eius tamen dictum suppletur, vel ex dicto aliorum testium fide dignorum, *vt per Gerar. d. sing.* 24. *nu.* 2. *& per Bertaz. ol. cons.* 45. *post num.* 18. *iunctis aliis, quos infra retuli, quæst.*

541 62. *num.* 328. vel† ex numero ipsorum met testium de vniuersitate, *vt per Vrsill. in addit. ad Afflict. decis.* 400. *col.* 2. *in princip. & ante medium, versic. nisi fuisset magnus numerus. Dec. in caput. tertio loco, numer.* 53. *extra de probat. Bertaz. ol. d. cons.* 45 *num.* 18. *Hieron. de Monte de similibus regen. quæstio* 58. *num.* 35. *in fin. Rolan. consil.* 72. *num* 5. *versic. tamen quod sitad, libr.* 1. *Aym. de antiq. tempor. part.* 1. *sect. quid in libro officialis, num.* 17. *versic. tamen numerus*, vbi† quod in hoc

542 * Dd.* conueniunt, & licet contrarium senserit videatur Matcard. *de probat. libr.* 3. *concl.* 1414. *numer.* 3. *& 4. cum relatis ibi per eum*: pro responsione tamen aduerte, quod is loquitur, quando commodum est singulorum: tunc

543 enim† sine dubio numerus non suppleret, *vt expresse declarauit ibidem dict. conclus.* 1414. *numer.* 1. *& ante eum Aymon dict. sed. quid in libro officialis. numer.* 17. *in fine. iuncto num* 18. *seqq. & in termino, Rolan. dict. cons.* 72. *numer* 15. *libr.* 2. vide, quæ generaliter de teste inhabili dixi *infra quæst.* 62. *num.* 309. *seqq.*

ARGVMENTVM.

De teste Abbate, vel Prælato pro suo monasterio.

SVMMARIA.

Regula sit affirmatiua, quod Abbas, vel Prælatus potest esse testis pro sua ecclesia, & monasterio, num 544. *licet aliy contra, numer.* 545.

Ampliat 1. *etiam in Prælatis claustralibus & conuentualibus. num.* 546.

Ampliat 2. *in Episcopo, quod, an, & quando verum sit, nu.* 547 *seqq.*

Ampliat 3. *etiam in Archipresbyteris, & Rectoribus ecclesiarum, num.* 552.

Ampliat 4. *etiam quod agatur de probatione actus, vel contractus per Prælatum, seu alium administratorem bonorum & ecclesiæ gesti, numer.* 553. *& 555. contra num.* 554. *Declara, nu.* 556. *seqq.*

Ampliat 5. *& multo magis in contractu, vel instrumento ad dignitatem suæ Ecclesiæ celebrato, nu.* 557.

Ampliat 6. *non solum, quando procurator ad agendum fuit constitutus a capitulo & conuentu sine Prælati consensu, verum etiam si fuerit constitutus, & a Capitulo & a Prælato simul. nu.* 558. *licet aliy contra, nu.* 559. *seqq.*

Limita 1. *quando procurator est a solo Prælato, vel Abbate constitutus, num.* 562. *& 564. licet aliqui contra, nu.* 563. *sublimita hanc limitationem in duobus casibus. Primo, quando Prælatus constituit procuratorem non nomine suo, sed Ecclesiæ, nu.* 565. *Sublimita* 2. *in Prælato seculari, secus in regulari, nu.* 566. *sed contra, nu.* 567.

Limita 2. *quando Prælatus est ipsemet procurator, & causam per se agit, nu.* 568.

Limita 3. *in his, quæ spectant particulariter ad mensam Prælati, vel Episcopi, num.* 569.

Limita 4. *in Prælato non habente collegium, sed solum administrationem, nu.* 570. *declara, vt nu.* 571.

Limita 5. *quando libellus est conceptus non nomine Ecclesiæ, sed nomine ipsius Prælati, vel procuratoris, nu.* 572.

Limita 6. *quando ex sua depositione Prælatus consequeretur commodum, vel incommodum, laudem, vel detrimentum, numer.* 573.

QVÆSTIO LX. ILLATIO XVIII.

REGVLA Sit† affirmatiua, quod Abbas, vel Prælatus 544 potest esse testis pro suo monasterio, *text. est notatus insuper, & ibi hoc notant Felyn. partes in summario, & in* 1. *not. ab. adden. ad Abb. ab. Abb. partes in summario, & in* 1. *not. ab. adden. ad Abbatem, litera A. versic. & quod possit prælatus esse testis, Bald. in summario. Anchar. in summario, & nu.* 1. *versic. prælatus, &c. Ioannes And. nu.* 1. *Anan. in* 1. *versic. prælatus &c. clerici.* 1. *Dec. nu.* 3. *in* 1. *not. Anton. de Butr. in summario, & in versic. quod dixi de prælato, & in* 1. *not. extra de testibus, gloss. in caput. super prudentia, in verbo, Stephani, in versic. similiter prælatus,* 14. *quæst.* 2. *Ioan. Andr. cap cum nuntius, in princip. versicul. & idem in prælatis, ex eodem. Speculat. in titul. de teste, §.* 1. *num.* 23. *versic. sed nunquid rector, vel prælatus Iac. Aegid. in tract. at. de testibus, num.* 3. *Alb. de Malet. de testibus, cap.* 4. *post num.* 70. *Campeg. de testibus, reg.* 89. *in* 2. *fall. Socin. reg.* 408. *in princ. vbi de communi.* * *Tiraquell. in tract. at. res inter a. os acta. fol.* 4. *versic. in prælatus. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, prælatus. fol.* 56. *colum.* 2. *versic.* 2. *vbi plures refert concordantes, prout etiam refert Mascard. de probat. libr.* 1. *concl.* 3. *nu.* 1. *vbi etiam de communi,* * *& concl.* 624 *num.* 6. *& seqq.* & † sic contrarium, & male 545 scripserunt aliqui alii relati per eundem Montic. *d. verbo, prælatus, fol.* 55. *col.* 2. *in fin. versic.* 1. *& per eundem Mascard. de probat lib.* 3. *concl.* 1358. *nu.* 24.

AMPLIA I. Huius † decimæ octauæ illationis regulam procedere etiam in prælatis claustralibus & conuentualibus. Appellatione enim prælatorum etiam isti veniunt, quia & prælati dicuntur, & dignitatem habent, *gloss. in clement. dudum, in verbo, non habent, & ibi Cardin. in §. statuimus, in* 1. *quæst. de sepul. gloss. in cap. relegiosis, & ibi etiam Cardin. in* 13. *quæst. de sepul. facit text. in caput. quorundam, in verbo, solum prælatura, de elect. in* 6. *item gl. in clement.* 1. *in verbo, prælatum, & ibi Cardin. in* 10. *quæst. de elect. alia gloss in cap. nullus, in gloss.* 1. *& ibi Dominic. de elect. in* 6. *& ex isto hanc ampliationem, post Abb. quem allegat in terminis, ponit Felyn. in c. insuper, in* 1. *not. versic. & pondera, extra de testibus.* 546

AMPLIA II. Regulam in† Episcopo, quem posse pro sua Ecclesia testimonium ferre, tenuerunt plures relati per Mascar. *de probat. lib.* 1. *concl.* 624. *nu.* 1. *iuncto nu.* 6. *seqq.* sed† contrarium tenuerunt plures alii relati per eundem Masc. *d. concl.* 624. *nu.* 8. *vbi etiam testatur de communi*: * ego autem in hoc articulo originaliter reperio Innocent. *in capit. insuper, in versic. de Episcopo autem, extra de testibus*, dicentem† se credere, quod Episcopus non potest testificari, si agat eius vicedominus, vel procurator, & hoc, quia eius nomine intentatur actio, sed alio agente, œconomus vel vicedominus bene testificatur. Sicut enim Abbas, *inquit ibi Innocentius*, nomine sui monasterii agere potest, *vt notatur in capit. doceri, extra de rescript.* & tamen alio agente potest testificari, *vt in capit. si Christus, in fine, extra de iureiurand.* ita & † multo fortius hoc potest œconomus, vel vicedominus, contra Innocentium tenet Hostiens. ibi dicens, quod Innocentius videtur sibi contrarius, dum vult, vicedomino agente, Episcopum repelli, &, alio agente, admitti vicedominum, & tamen vicedominus repræsentat personam Episcopi, & est cum illo quasi vnum consistorium, *cap. Romana, de appellat. in* 6. & pro Episcopo ratione dignitatis magis præsumendum est, quod veritatem dicat, quam vicedominus. Vnde dicit Hostiens. si verum 547 548 549 550

rum est, quod, alio agente, vicedominus testificetur, ita etiam & multo magis verum erit, quod, vicedominо agente, Episcopus potest testificari, nec obstet, quod deponendo pro sua Ecclesia videatur testificari in causa propria, quia illius procurator est, & non dominus, *capit.* 2. *de donat.* Et sic idem putat Hostiens. de Episcopo, quod de Abbate, quod scilicet, alio agente, vterque

551 possit esse testis. Ideo in hac contrarietate† vide Ioan. Andr. *in dict. capit. insuper, num.* 4. *versic. puto vtramque beneducere, &c.* vbi distinctionis fœdere vtramque conciliat opinionem, quod scilicet, agente œconomo, vel vicedomino Episcopi causam mensæ Episcopalis, & tio singularem & propriam ipsius Episcopi, non possit in eadem Episcopus esse testis, & in iis terminis procedat prima negatiua Innocentii opinio: si vero agat causam Ecclesiæ, vel communem, & tunc possit idem Episcopus pro sua Ecclesia testificari, & procedat secunda contraria Hostiensis opinio. Et cum hac distinctione concordant ea, quæ generaliter dixi *infra numer.* 569. *& in specie Bald. ibidem in dict. cap. insuper, num.* 10. *& Anton. de But. num* 4. *in fine.*

552 AMPLIA III. Vt† in omnibus causis, in quibus Abbates & Prælati, ac etiam Episcopi, possunt esse testes pro eorum monasteriis, & Ecclesiis, in iisdem etiam poterunt testificari Rectores Ecclesiarum, & Archipresbyteri, *Afflict. decis.* 400. *num.* 2. *Masc. de probat. lib.* 1. *concl.* 3. *num.* 11. *Hector Aemil. in tract. de testib. versic. Abb. num.* 13 *fol.* 19.

553 AMPLIA IV. Vt† Prælatus, seu alius administrator bonorum Ecclesiæ ad illius fauorem possit esse testis, etiam quod deponat super actu, vel contractu, per ipsum gesto, *secundum Speculat. in titul. de teste, §.* 1. *numer* 24. *Ioann. Andr. in addit. post gloss. in cap. Romana, in versic. testem, post literam D. & ibi etiam Archidiac. ad fin. versic. vnde si fuit administrator, Ioann. numer.* 3. *Gemin. post num.* 13. *de testibus, in* 6. *Auferius de reprobatione testium, numero* 7. *Ioann. Mar. Monticell. in suo repetorio testium, versicul. administrator, folio* 10. *column.* 1. *versicul. penultim. Mascard. de probat libr.* 1. *concluf.* 3. *num.* 10. *Hector Aemil. in tractat. de testib. part.* 1. *verbo, Abbas, numer.* 12. *fol.* 19. *& verbo, administrator, num.* 3. *fol.* 45. Et† licet contrarium, quod imo isto casu Prælatus non possit esse testis, tenuerint Anton. de But. *in capit. insuper, num.* 8. *versicul. in quantum dictum est, extra de testibus, & Franc. in cap. Roma. numer.* 9. *versic. sed certe, de testibus, in* 6. Prima tamen † opinio, vt ex præallegatis apparet, videtur magis communiter * recepta, & nihilominus si hanc secundam contrariam sententiam sequi volueris, eam † intelligas procedere in Prælato deposito, vel remoto ab administratore, quem non posse super contractu, vel negotio per ipsum gesto testimonium ferre, scripserunt Bartol. *in c.* 1. *in princip. numer.* 19. *qui feud. dar. poss. in vsibus feud. Calcan. consil.* 125. *num.* 20. *Mascar. de probat. libr.* 1. *dict. concl.* 3. *numer* 19. *Hector Aemil. in tract. de testibus, part.* 1. *dict. verbo, Abbas, nu.* 17 *fol.* 20. 554 555 556

557 AMPLIA V. Vt† Prælatus multo magis possit esse testis in contractu, vel instrumento facto ad dignitatem suæ Ecclesiæ, *Anton. de Butr. in capit. cum inter, num.* 4. *& ibi etiam Imol. extra de sent. & re iudic. Arch. in cap. super prudentia, num.* 2. *colu.* 2. 14 *quæst.* 2. *quos in proposito refert & sequitur Monticell. in suo repertorio testium, verbo, prælatus, fol.* 56. *col.* 1. *versic. fin.*

558 AMPLIA VI. Vt† possit Abbas, seu Prælatus testimonium ferre pro sua Ecclesia, non solum quando procurator ad agendum fuerit constitutus à capitulo, & conuentu sine Prælati consensu (quo casu omnes infra allegandi, nemine, quem viderim, contradicente, probant illius testificationem) verum etiam, si fuerit constitutus & à Capitulo, & à Prælato insimul, *vt per Bart. in l. qui testamento, in prin. ff. numer.* 3. *in fin. versic. secus si Abbas cum capitulo, Imol. ibid. num.* 3. *Aret. col.* 3. *in fin. de testamen. Iac. de Sancto Georg. in d. in num.* 3. *versic. contra supposi tus, de testibus, Felyn. in cap. insuper num.* 9. *in* 8. *fallen. ver. & ista consequenter probant*, vbi ampliat, tam in laicali, quam in regulari prælato, *Abb. ibid. numer.* 7. *versic. sed dubium est, vbi de* * *communi, Henric. Boyc. numer.* 10. *Dec. nu.* * *mer.* 35. *extra de testibus, Innocent. in capit. præsentium, numer.* 3. *& ibi etiam Dominic. colum.* 3. *versic. aut ipse non constituunt simul. Ant. de Butr. num.* 7. *versic. quare non sic recipitur, Abb. de testib. libr.* 6. *Speculat. in tit. de teste, §.* 1 *num.* 23. *versic. sed si conuentus agit, Roman. cons.* 420. *numer.* 7 *Auffer. de reprobat. testium, numer.* 2. *versic. si vero prælatus cum conuentu, Aib. de Mast

dict. num. 69. in fin. vbi testatur de veriori opinione, Crot. de testibus, num. 15. vbi pariter de † communi, ex Aret. quem allegat, (licet vt supra eum retuli, contrariam dixerit veriorem.)

564 Non † tamen ego vllo pacto recedendum putarem à proposita limitatione, quia, ni fallor, & ex prælegatis apparet, magis communiter* à Doctoribus recepta est.

565 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem nō procedere, quando Prælatus constituit procuratorem non nomine suo, sed Ecclesiæ: tunc enim potest esse testis, etiam quod solus procuratorem constituat, *sicut post Aret. quem allegat, voluit Mascar. de probat. libr. 1. conclus. 3. n. 17.* sequitur Hector Aemil. in tractat. de testibus, part. 1. verbo, Abbas, nu. 5. fol. 27.

566 SVBLIMITA II. Eandem † primā limitationem, vt procedat in Prælato seculari, secus in regulari, quem posse ad fauorem suæ Ecclesiæ testimonium ferre, etiam quod solus constituat procuratorem, affirmauit Aret. *in cap. insuper, colu. 2. vers. quod autem dicimus, extra de testib.* Felin. *in c. insuper, nu. 9. in 8. fall. vers. sed istorum opinio, quem vers. fac. de reprobatione testium, num. 1. post medium, vers. ad quam opinionem, &c. & sequuntur alij relati per Mascar d.* 567 *conc. 3. n. 3.* Sed certe † idem Aufr. *d. nu. 1. ad fin. vers. credebam tamen contrariam opinionem*, sed credere seruari in practica affirmauit, & illam veriorem crediderunt Decian. *d. super, nu. 35. vers. sed ista conclusio.* Mascar. *d. concl. 3. nu. 5. & seq.* & Hector Aemil. *de testib. d. verbo Abbas, nu. 16.*

568 LIMITA II. Propositam † regulam, vt multo minus Prælatus pro sua Ecclesia possit esse testis, quando ipse idem sit procurator, & causam per se agat, prout ex verbis citatis text. *in d. capit. insuper, extra de testibus, ibi, quomodo vnus ex vobis, vel duo ad agendam & respondendum inducerentur*, & ibi Bal. in summario, Anchar. *in summario*, & Anan. *3. in 2. not. ab. Ioan. Andr. num. 1.* Henric. Boyc. *num. 6.* Boer. *ante num. 1. vers. dummodo per se non promoueat causam*, Felin. *in 1. not. ab. eodem versicul. dummodo per se non promoueat causam. & colligit. in cap. super prudentia, in verbo. Stephani, vers. dummodo alias constituatur, qui non sine Ecclesiæ agat*, 14. quæst. 2. Auferr. *de reprobatione testium, num. 1. versicul. & aut solus prælatus.* Campeg. *de testibus, num. 9. vers. die primo.* Soc. *ante reg. 468. in 1. fallen.* Mascar. *de probat. lib. 1. concl. 624. num. 3.* Et facit, quod dixi de teste de vniuersitate, *supra num. 526.*

569 LIMITA III. Quia † in iis, quæ spectant particulariter ad mensam Prælati, non potest vllo pacto idem Prælatus testimonium ferre, quia tunc dicitur agi causa ipsius propria, *secundum Lac. de Sancto Georg. in 1. fin. num. 7. vers. sed Ioan. Andr. & Coss. de testibus, Imol. in l. qui testamento, num. 3. & ibi Aret. colum. 4. vers. sed vocat in dubium, ff. de communi*, * *de testamen. Bal. in cap. insuper, nu. 10. & ibi etiam Anton. de But. nu. 4. in fin. Abb. nu. 6. Felin. num. 9. in fin. fall. 8. nu. 33. seq.* vbi etiam remittitur, quando bona dicuntur spectare ad mensam Prælati, *Auferr. de reprobatione testium, nu. 1. libro relato antiquorum, sed ita communiter* receptum, *& nu. 16. vers. ideo non potest esse testis, & num. 91. in fauorem 4. fall. Abb. de Malet. de testib. cap. 4. nu. 96. vers. aut Episcopus, vel Prælatus, quando vers. & sic potest bene testari. Ioan. vbi quod ita generaliter canonistæ. Campeg. de testibus, vers. secundo quærendo. Corrad. in pract. §. 2. rubr. de testibus, verbo, Veniat de testis, nu. 55. in limitat. fol. 96. & nu. 57. verbo, Adde quod sup. dictum, Menoch. de arbitr. quæst. casu 106. & in commentariis, verbo, testes de collegio, vel Gabriel. ante citata limitatione, Abb. de nouissimis*, * *de quibus tamen tenaciter, aliis relatis concordantibus*, Mascar. *de probat. concl. 3. nu. 17. seq. concl. 624. sumendo 3. sequentibus, Ioan. Andr. Hector Aemil. de testibus, part. 1. verbo Abbas, numero 2. fol. 16. & verbo, Administrator, numero 2. fol. 44.*

570 LIMITA IV. In † Prælato non habente collegium, sed solam administrationem: Is enim non potest testimonium ferre pro sua Ecclesia, *Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de teste, §. 1. nu. 23. vers. sed pone quod administrator. Felyn. in c. insuper, nu. 8. in 7. fall. Abb. ibid. n. nu. 5. Dec. nu. 32. vbi respondet contrariis, extra de testib. Auff. de reprobatione testium, n. 91. verbo, testes an possint esse, in 6. fall. Crot de testib. num. 171. vbi de communi,* * *& bene comprobat hanc limitationem Campeg. de testibus, reg. 90. vers. quarto repellitur. Auff. in addit. ad Capellam Tholos. q. 25. nu. 3. vers. adde de prælato ecclesiæ. Corrad. in pract. §. 2. rubr. de testib. verbo, vniuersitatis testes, n. 55. in 7. fall. fol. 96. Masc. de probationib. libr. 1. concl. 3. nu. 18. Hector Aemil. de testibus, part. 1. verbo Abbas, numer. 16. fol. 22.* (30.)

571 SVBLIMITA Hanc † quartam limitationem non procedere, quando non ageret ipse Prælatus, sed œconomus generalis deputatus ab Episcopo, vel ipse Episcopus: tunc enim etiam Prælatus non habens collegium, sed solam administrationem, potest esse testis pro sua Ecclesia, *Abbas in d. c. insuper, nu. 5. col. 4. vers. & per hæc*, quem vide, quia bene loquitur in materia, dicendo, quod isto casu ei plus & minus creditur arbitrio iudicis, iuxta quantitatem affectionis, *& bene etiam exemplificat Felyn. nu. 8. post 7. fall. Auffrer. de reprobatione testium, d. nu. 91 post 6. fall. Campeg. de testib. reg. 98. in 3. fallen. Mascar. dict. concl. 3. nu. 18. vers. sublimita nisi, & concl. 624. nu. 9. Hector Aemil. vbi supr. de testibus, dict. verbo, Abbas, post numer. 16. versicul. fallit prædicta conclusio.* Ex quibus ita patet communiter* à Doctoribus concludi, & de hac sublimitatione dubitare videatur Crotus *de testibus, numero 173.* *

572 LIMITA V. Quando † libellus est conceptus non nomine Ecclesiæ sed nomine ipsius Prælati, vel Procuratoris: tunc enim idem Prælatus pro sua Ecclesia testificari non potest, quia eius nomine agitur, & non Ecclesiæ, Bal. *in c. insuper, n. 2. vers. idem aut, extra de testibus, Mascar. d. concl. 315. lib. 1.*

573 LIMITA VI. Quia † Prælatus ad fauorem Ecclesiæ in testē non admittitur, quando ex sua depositione consequeretur commodum, vel incommodum, laudem, vel vituperium, *ad traduta per Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1357. nu. 28.* Laus Deo.

ARGVMENTVM.

De diuersis oppositionibus contra personas testium. Et imprimis de teste furioso.

SVMMARIA.

Regula sit, quod furiosus ad testificando repellitur, nu. 1.

Ratio est, quia furiosus æquiparatur absenti, & mortuo, indiscretoque, & intellectu carenti, quicquid faciat, aut dicat, prorsus ignorat, nu. 2. & 3.

Ampliat 1. vt idem sit in mente captis, in indiscretis, in phreneticis, lunaticis, fatuis, & similibus, nu. 4. & seqq.

Ampliat 2. vt testamentis, nu. 9.

Ampliat 3. vt non solum in ampliationem, etiam quod euaserit furiosus post testamentum, & velit testificari pro veritate testamenti, nu. 10. et aliqua contra, nu. 11.

Ampliat 4. etiam quod furiosus velit deponere de iis, quæ ante furorem vidit, nu. 12.

Limitat primo in furioso effecto sanæ mentis, & deponente de iis, quæ habuit tempore furoris, numer. 13. sed contrarium verius, nu. 14.

Limitat secundo in furioso, habente dilucida intervalla, & deponente tempore cessantis furoris, nu. 15. sed quid si non constet, quo tempore deposuerit, dic, quod adhuc deposito præsumatur facta tempore sanæ mentis, nu. 16. & 17.

Limitat tertio regula procedat in furiosis, nullum prorsus habentibus intellectum, secus in hominibus simplicibus, insipidis, grossis, & tardum intellectu carentibus, & sic integrum animi vigorem non habentibus, nu. 18.

QVÆ-

QVÆSTIO LXI. OPPOSITIO IX.

1 PROPOSITA IX. Contra testes, quod † sunt furiosi: licet enim furiosus à iudicandi munere repellatur, *cap. ansames, §. vlt. 3. quæst. 7.* Ita & à testificandi munere fore repellendum in specie, scripserunt Specul. *in tit. de teste, §. 1. num. 18. vers. item quod est furiosus. & post nu. 32. vers. item quod est talis. Iacob. Aegid. in tract. de testib. num. 17. Alber. de testib. cap. 5. num. 32. Campeg. de testibus, regul. 114. in princip. Nouell. regul. 216. num. 2. Corrad. in pract. §. 2. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo furiosus, nu. 71. folio 104. Aret. cons. 296. post numer. 3. libr. 2. Mascar. de probat. libr. 1. concl. 828. num. 1. & lib. 3. concl. 1358. num. 23.* Et est † ratio, tum quia æquiparatur absenti, & mortuo, *l. 1. §. sed furiosus. ff. de acquir. possess. l. 2. §. furiosus. ff. de iure codicill. cum alijs relatis per Iodoc. in suo tractatu, & enchiridion Parium, verbo furiosi, & per Tiraquell. in tract. de pœn. temperan. caut. 3. num. 2. & seqq.* Tum † etiam, quia iudicio & intellectu carens, quicquid faciat ac dicat, prorsus ignorat, *§. furiosi. Instit. quibus non est permiss. facere testamen. l. furiosum. C. eod. §. furiosus. Instit. de inutil. stipulat. l. in negotiis. ff. de regul. iur.* testis autem, qui ignoratid, quod deponit, vel super quo deponit, nihil omnino probat, *Natta cum allegatis per eum cons. 473. nu. 19.* Et huius oppositionis propositum regulam * communiter ab omnibus receptam esse, minime dubitandum est. *

4 AMPLIA I. Hanc † regulam, vt & idem sit in mente captis, *Iacob. Aegid. in tract. de testibus, num. 7. Nouell. regul. 216. num. 2. Mascar. de probat. libr. 3. concl. 1358. num. 23.* item † & idem in indiscretis, *Specular. in tit. de teste, §. 1. numer. 18. vers. item quod est furiosus. Alber. de Malet. in tract. de testibus, capit. 5. num. 32. Campeg. de testibus, reg. 114. in 1. ampliatione. Mascar. de probat. libr. 2. conclus. 828. num.* 5 4. ac † etiam idem in phreneticis, *Iodoc. de reprob. testium, cap. 50. numer. 15. in practic. criminal. Campeg. dict. regul. 114. in 2. ampliatione. Mascar. dict. conclus. 228. nu. 5.* Et † demum, quia harum, tam lugendi & miserandi statuum, portiones plures sunt species, quia vltra furiosos, indiscretos, mente captos, & phreneticos, *de quibus supra*, Ecclesiastici sunt, alij dementes, alij lunatici, & alij alijs nominibus nuncupantur, de quibus, ac d. eorum differentius habetur per gloss. & Doctores *in l. nec codicillis, C. de codicillis, & in l. si cum dotem, §. si maritus, in fin. ff. soluto matrimonio. Curt. in consil. 151. Fabian. à Monte in tractat. de emptio. & vendit. in 4. quæst. principali, vers. nono quæro. num. 23. Carrer. in pract. criminal. in tractat. de homicid. §. 6. num. 17. Petr. à Placha in epitom. delict. libr. 1. caput. 29. numer. 6. per totum in discursu, Catellian. Cotta in suis memorab. verbo furiosus dicitur, pagin. mihi 284. alias 356. secundum aliam impressionem. Straccha in tract. ac de mercat. part. 3. num. 18. seqq.* Hoc 8 ideo † hos omnes, cum vniformiter sensa & intellectu careant, patiens testimonio ex æqualitate rationis fore repellendos, non absurdum dicere existimo, *ex allegatis etiam per Corn. in consilio vigesimo secundo, numero decimo quinto, volum. 4. & per Dec. in l. furiosum, C. qui testamen. facere poss.*

9 AMPLIA II. In † testamentis, in quibus testes furiosos adhiberi non posse, probat aperte textus *in §. testes autem, & ibi notant omnes, Instit. de testam.*

10 AMPLIA Hanc † secundam ampliationem, quia si tempore conditi testamenti testis non erat furiosus, sed euasit furiosus tempore apertura tabularum, & in quo examinandus est super veritate ipsius testamenti, tunc ex eius testimonio testamentum non sustineatur: Primo per text. cum ibi notatis per gloss. & communiter * Dd. *in l. 1. C. de testamen.* volentes in huiusmodi, quod si tempore conditi testamenti vnus ex testibus habebatur pro libero, tempore vero apertura tabularum, & examinationis faciendæ defectus sit seruus, non potevtille testis pro hoc testamento. Secundo per text. *in l. cum abominandi. eod. seq. ff. quemadmodum testamenta aperiantur.* vbi notatur, quod testis testamentarius non solum debet esse habilis tempore conditi testamenti, sed etiam tempore aperturæ tabularum. Tertio per text. *in §. in extraneis. Instit. de hered. qualitat. & differen.* vbi probatur, quod ea, quæ in testamento apponuntur, debent esse habilia tribus temporibus, scilicet conditi testamenti, mortis testatoris, & adeundæ hæreditatis, & ita per has tres rationes, Aret. *in §. testes autem, num. 6. Inst. de testam.* concludit, testamentum non subsistere ex testibus, qui tempore aperturæ tabularum & examinis sunt furiosi, licet tempore conditi testamenti essent sanæ mentis, & cum Aretin communiter* pertransire * Dd. affirmat Thob. Non *in dict. §. testes autem, numero 23. versicul. tertius & vltimus, incipio num. 24.* vbi † tamen ipse validissimis rationibus hanc communem opinionem impugnat, & prædictis fundamentis oppositionem respondet.

AMPLIA III. Vt furiosus † non probet, etiam quod velit deponere de iis, quę vidit ante furorem: attenditur enim isto casu tempus depositionis, sicut in specie affirmarunt post alios, quos allegant, Alber. de Malet. *in tractat. de testibus, cap. 5. numer. 34. Campeg. de testibus, reg. 114. in 3 fallent. vers. secus si esset. Corrad. in pract. §. 2. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo furiosus, numer. 71. in fine, folio 104. Mascar. de probationibus, lib. 2. conclusione 828. numer. 7.* Sed quid è contra, vide *in sequen. limitatione.*

LIMITA I. Propositam † regulam, vt admittatur ad testificandum furiosus, si effectus sanæ mentis, & tempore sanæ mentis deponat de iis, quæ vidit tempore furoris *sicut in specie affirmarunt Specular. in tit. de teste, §. 1. num. 35. in fin. vers. idem dicunt. Alber. de Malet. de testibus, cap. 5. numer. 34. vers. si autem quis. Campeg. de testibus, reg. 114. vers. tertio fallit. Corrad. in pract. §. 2. tit. de testibus, per. ius testium aggrediendo, verbo furiosus, numer. 71. in fine, folio 104. Mascar. de probationibus, lib. 2. conclus. 828. num. 6.* Et hanc limitationem ferre omnes * Dd. pertransire affirmat ibid. * Thob. Non *num. 24. dicit*, quia dixit, quod si tempore conditi testamenti erat furiosus, non potest postea ad illum [illegible] quo tempore sanæ

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa

apertura tabularum & examinationis esset in sana mente constitutus.

15 LIMITA II. Eandem † regulam non procedere in eo furioso, qui habet dilucida interualla, nam is non prohibetur testimonium ferre tempore cessantis furoris, *Specul. in titul. de teste, §. 1. numer. 88. vers. nisi habeat dilucida interualla. Campeg. de testibus, regul. 114. versic. secundo fallenda. Thom. Non. in §. testes autem, num. 23. Institut. de testamen. Iacob. Port. Imolen. consil. 49. num. 14. seqq. Conrad. in pract. §. 2. tit. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, furiosus, num. 71. vers. si tamen, & fol. 104. Mascar. de probat. lib. 2. concl. 828. num. 5.*

16 AMPLIA Hanc † secundam ampliationem, etiam quod non appareat, testificationem habentis dilucida interualla, fuisse emanatam tempore sanę mentis: nam hoc à iure præsumitur, *vt in terminis consuluit Bart. Imol. in d. consil. 94. nu. 14. & seqq.* Et de teste in testamento adhibito, in terminis etiam voluit Thob. Non. *in d. §. testem autem, num. 25. Instit. de testamen.* non solum ea ratione generali, quod semper in dubio sumenda est præsumptio pro validitate actus, de qua *in l. quoties, ff. de reg. iur. dubiis, cum aliis cumulatiue per Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 34.* Sed † etiam specialiter, quia actus habentis dilucida interualla, semper præsumitur potius gestus tempore sanæ mentis, quam fatuoris, *secundum Alc. Imol. supr. regul. 2. præsumpt. 18. Gabriel. de Benedict. in repetit. cap. Raynutius, in verbo, adueta impuberi, num. 75. de testam. & est communis,* vt pluribus comprobat *Steph. Lambert. de contract. eorum, & gl. octaua, nu. 40. & 41.*

18 LIMITA III. Regulam † procedere in iis, qui vere sunt furiosi, mente capti, dementes, & etiam fatui, *de quibus supr. numer. 4. seqq.* & qui nullam prorsus habent intellectum: vnde secus si essent homines simplices, insipidi, grossi, non tamen intellectu carentes, etsi integrum animi vigorem non habentes; quæ enim de furioso dicuntur, ad huiusmodi genus hominum minime extenduntur, *vt per Castrens. in l. si frater, C. qui testamentum facere poss. Aret. post Fabr. in §. præterea, Instit. de testam. Dec. in l. furiosum, num. 8. C. qui testamen. facere poss. & in cons. 448. num. 21.*

ARGVMENTVM.

De teste cæco.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quod scilicet cæcus à testimonio repellitur, nu 19. & nu. 21. licet alij contra, num. 20.
Amplia 1. & multo magis in confectione inuentarij, nu. 22.
Amplia 22. in testamentis, num. 23.
Limita 1. in iis, qua non visu percipiuntur, sed auditu, & hoc quando cæcus loquentium voces notas habet, nu. 24.
Limita 2. vt cæcus possit testimonium ferre in stipulatione, & actione iniuriarum, num. 25.
Sublimita 1. has duas limitationes, dummodo cæcus notas habeat voces contrahentium & loquentium, vt falli non possit, aliter secus, num. 26.
Sublimita 2. vt quando cæcus deponit de auditu etiam in casu ab eo permisso, non est tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, nu. 27. sed contra, nu. 31. Declara vt d. n. 31.
Sublimita 3. vt isto casu cæci testimonium non inducat probationem, sed tantum præsumptionem, nu. 28.
Sublimita 4. vt testimonium cæci de auditu recipiatur in ciuilibus, secus in criminalibus, nu. 30.
Limita 2. hanc regulam, quando cæcus deponit de iis, qua vidit ante cæcitatem, nu. 32.
Limita 3. in probatione adulterij, vel vbi de prohibitione matrimonij agitur, nu. 33.
Sublimita 1. hanc tertiam limitationem, dummodo cæcus deponat de re cadente sub sensu auditus, secus si de re cadente sub sensu visus, num. 34.
Sublimita 2. quando ageretur de contrahendo matrimonium, vel de iam contractum dissoluendo, nu. 35.

QVÆSTIO LXI. OPPOSITIO X.

PONITVR X. Contra † testem, quod est 19 cæcus: nam & is regulariter à testimonio repellitur, *Felyn. in c. præterea, num. 5. vers. & idem puto dicendum in cæco, extra de testibus. Campeg. de testibus, regul. 118. in princip. Corn. consil. 18. num. 5. & consil. 200. numer. 9. lib. 2. Ign. in l. 1. §. hoc autem Senatusconsultum, numer. 43. vers. in contractibus autem, & num. 44. iuncto nu. 46. seqq. ff. ad Syllan. vbi pluribus comprobat hanc conclusionem. Bertachin. in suo repertorio, verbo, testis, qui esse poss. n. 46. Conrad. in pract. §. 2. titul. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, cæcus, nu. 73 fol. 104. colum. 2. Mascar. de probat. libr. 1. conclus. 278. num. 7. & libr. 3. conclus. 1358. num. 21.*

Ex quibus patet, regulam hanc communiter * à Doctoribus † receptam esse: & si quod imo cæcus ad testificandum admittatur, ex quo in specie prohibitus à iure non reperiatur, affirmauerit Specul. *in tit. de teste, §. 1. nu. 56. quem referendo sequutus est Alber. de Malet. de testibus, cap. 5. nu. 36. iunctis aliis relatis per Ign. in d. §. hoc autem, n. 32. seqq.* Sed † prima opinio est verior, ac rationabilior: quia, *vt inquit Ign. in d. §. hoc autem, nu. 49.* communis * triusque scholæ canonistarum & legistarum sententia est, quod solus auditus in testibus non sufficit, sed requiritur præsentia, & visus, *capit. testes, 3. quæst. 9. l. testium, C. de testibus, capit. cum causam, extra eodem.* sed qui non vident, præsentes non dicuntur, *l. coram Titio, ff. de verbor. signif. l. 1. in fin. & ibi Bart. ff. de auctor. & consen. tutor. & curator.* Ergo qui non vident, testes esse non possunt, *sic in terminis arguit Ioan. Sichar. in l. si non speciali, num. 3. vers. veram etiam est. C. de testam. & pluribus comprobat. Ign. in dict. §. hoc autem, nu. 49. seqq.* 20 21

AMPLIA I. Vt † multo magis cæcus non possit esse testis in confectione inuentarii: sic enim post Salyc. quem allegat, *in l. testium, C. de testib. tradiderunt Auffr. de reprob. test. num. 16. vers. 1. in confectione inuentarij. Viui. in commun opin. verbo, testis esse non potest cæcus, in 1. fall. Mascar. de prob. libr. 1. concl. 278. num. 13. Fulu. Pacian. in tract. de prob. lib. 1. cap. 10. num 40.* 22

AMPLIA II. Multo † magis in testamentis, in quibus cum testes non solum debeant esse præsentes, sed etiam videntes testatorem, *l. si non speciali, l. si vnus, l. hac consultissima, in princip. & §. per nuncupationem, C. de testamen.* hoc ideo cæcum non posse in testem adhiberi, scripserunt Bal. *in dict. l. si non speciali, in 1. not. ab. vers. & ideo cæcus, & ibidem Ioan. Sichar. nu. 3. Corn cons. 18. nu. 5. & cons. 200. nu. 9. lib. 2. Ign. in d. l. 1. §. hoc autem Senatusconsult. numer. 34. vbi quod omnes * fatentur. & nu. 40. vbi quod ita tenet communis schola legistarum, & post nu. 43. vbi de frequentiori opinione, & nu. 53. vers. in testamentis omnes conueniunt. ff. ad Syllan. Vasq. de succes. creat. §. 11. nu. 68. lib. 2. Conrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, cæcus, nu. 73. vbi de communi, * de qua etiam testantur Viui. in commun. opin. verbo, testis esse non potest cæcus, in 2. fallen. Michael. Craff. in tract. de succes. ex testam. & ab intesta. §. testamentum, q. 57. nu. 12. Thob. Non. in §. testes autem. nu. 13. Instit. de testam. Mascard. de prob. lib. 1. concl. 278. n. 14.* vide, quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi *infra q. 62. nu. 124. seqq. Fulu. Pacian. vbi supra d. c. 10. nu. 39.* 23

LIMITA I. Regulam † non procedere, quando testis deponeret de iis, quæ non visu percipiuntur, sed auditu: in iis enim, in quibus solus auditus sufficit, prout sunt verba stipulationis, contractus, & similia, cæcus non repellitur à testimonio ferendo, si contrahentium aut loquentium voces notas habet, *secundum gl. in c. testes, 3. q. 9. in verbo, qua nouerunt, vers. similiter cæcus.* Nec obstat, inquit gl. quod cæcus possit in voce decipi, *cap. nec aliqua, 27. q. 1.* nam etiam & in visu possumus decipi, *vt in c. quomodo, 31. q. 1. d. 1. ff. de vent. inspici.* item & in tactu, *cap. lectum, 34. q. 2.* & tamen testis de visu & tactu deponens optime probat, *idem gl. in auth. de hared. & falcid. §. si vero absint, in verbo, se vidisse. & has glossas sequuti sunt Spec. in tit. de teste. § 1. nu. 56. vers. quod autem dixi. Felyn. in cap. cum causam. nu. 35. vers. sexto nota, extra de testib. Nell. de testib. nu. 29. Auffr. de reprob. testium, nu. 16. Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 5. nu. 36. Campeg. de testib. reg. 118. in 2. 3. & 4. fallen. Rebuff. de reprob. testium. nu. 63. Marsil. in rub. C. de probat. nu. 332. ducit 226 nu. 4. Alex. cons. 24. nu. 10. vers. nam videmus, quod cæcus. lib. 2. Ignæ. in l. 1. §. hoc autem, n. 32. seqq. vbi pluribus hanc limitationem comprobat, & nu. 44. & 45.* vbi ponit exemplum de cæco deponente super sono campanæ, *ff. ad Syllan. Ioa. Sichar. in l. si non speciali. n. 5. vers. aut agitur de actu. C. de testamen.* vbi etiam ponit illud idem exemplum de sono campanæ. *Conrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, cæcus, nu. 73 in princ. vers. nisi prius notas voces contrahentium habuerit. & vers. extra hos casus. Nouell. reg 216. nu 4. Viui. in commun. opin. verbo, testis potest esse cæcus. vbi alios refert Masc. de prob. lib. 1. concl. 258. n. 10. seq. 15. & seq. & libr. 3. concl. 1358. num. 28. & 29.* vbi etiam ponit exemplum, quando agitur de probatione strepitus, & tonitruum, *Fulu. Pacian. qui alios refert in tract. de prob. libr. 10. c. 10. nu. 40.* 24

25 Et hinc cæcum † posse testimonium ferre in stipulatione, & actione iniuriarum, dixit idem Spec. *vbi supr. in tit. de teste. §. 1. nu. 56. vers. nec obstat si dicis. Alb. de Malet. de testib. c. 5. nu. 37. Campeg. d. reg. 118. in 2. fallen.*

26 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem, vt procedat, dummodo cæcus taliter habeat notas voces contrahentium & loquentium, vt falli non possit: secus si falli possit, facile enim est cæcum in voce decipere, *vt voluit Ignæ. in l. 3. §. ignoscitur. n. 22. vers. secundo cæcus. ff. ad Sylla.* & vix est admittere testimonium auditus, quin causa scientiæ eius visum exspectet in comitem, *prout declarat idem Ignæ. in d. l. 1. §. hoc autem. nu. 13. ff. eod.* Ideo ito casu an cæcus falli, vel non falli possit, id totum iudicis arbitrio relinquitur, *vt per eundem Ign. in d. l. 1. §. hoc autem. nu. 45. in fin. Alb. de Malet. de testib. c. 5. nu. 37. vers. posset tamen probabiliter distingui. Campeg. de testib. reg. 118. in 2. fall. Ioan. Sichar. in l. si non speciali. n. 5. vers. vnde tunc iudex. C. de testam. Conrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, cæcus. n. 73. in fin. Masc. de prob. lib. 1. concl. 278. n. 12.* Nec dissentit Fulu. Pacia. *vbi supr. d. c. 10. n. 41. & seq.* vbi propterea notam cæco vocem iudex arbitrabitur, quando loquens erat ipsius cæci consanguineus affinis: amicus magna amicitia, vel etiam vicinus, de quo etiam dixi *in 3. lib. q 69. n. 170. & n. 196.*

27 LIMITA II. Vt † quando cæcus deponit de auditu, etiam in casu alias permisso, de quo *supr.* non est tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, & sic non facit sufficientem probationem, *sicut post Ang. in l. si non speciali. in fin. C. de testam. & Abb. in c. cum causam. extr. de testib. quos allegat, voluit Campeg. de testib. d. reg. 118. in 5. fallen. nec dissentit Conrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rub personas testiũ*
28 *aggrediendo, verbo, cæcus. n 73. vers. extra hos casus.* vbi † propterea dicit, admitti testimoniũ cæci quoad præsumptionem faciendam: &
29 † ibidem *in vers. & in criminalib.*
30 pariter dixit admitti † illud idem testimonium in ciui-
31 libus, secus autem in criminalibus. Et licet † hæc sublimitatio non admodum placeat *Masc. d concl. 278. n. 18. & 19.* prout etiam nec istam placere video Fulu. Pacia. *in suo tract. de prob. lib 1 6. 10. nu. 38. vers. non defuerunt tamen.* * *iuncto n. 39.* vbi dixit magis cõmuniter * receptum esse, cæcum isto casu esse testem idoneum. Illa tamen verissima est, quando cæcus deponit de auditu, super voce alicuius hominis particularis, vel super aliqua alia re, in qua possibile est, eum falli, secus si non possit falli, vt puta quando deponeret de sono campanę, de strepitu, de tonitruum rumore, aut quid simile: quia tunc nihil de eius fide diminuẽdum crediderim: & ita est veritas. Et nihilominus etiã in casu, in quo testis cæcus deponit super voce alicuius hominis particularis, potest adhuc ipse cæcus dici testis idoneus, quando illius ita vocem notam habeat, vt nullatenus dici possit, prout quando esset eius affinis, cõsanguineus, amicus, vel vicinus, *iuxta tradita supr. num. 26.* alias secus: & hoc modo posse cõcordare has dissentientes opiniones, prout etiam videtur concordasse Fulu. Pacia. *d. c. 10. n. 41. seqq.*

LIMITA II. Huius † 10. oppositionis regulam non 32 procedere, quando cæcus deponeret de iis, quę ante cæcitatem vidit: eo enim casu non improbatur illius testimonium, *Bart. in l. ad testium. §. conditionem. nu. 6. ff. de testib. quem sequuti sunt Spec in tit. de teste. §. 1. post nu. 56. Felyn. in c. præterea. n. 5. vers. & procedere posset intis, quæ vidit ante cæcitatem, extr. de testib. Nell. de testib. n. 29. vers. & maxime de iuncto vers. & dixit Bar. Auff. de reprob. testium, n. 16. vers. adde. Bar. Alb. de Malet. de testib. c. 5. n. 36. Campeg. de testib. reg. 118. in 1. fall. Aret. in §. testis autem. nu. 5. vers. quid de cæco. Instit. de testam. Corn. cons. 220. n. 9. lib. 2. Conrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rub. personas testiũ aggrediendo, verbo cæcus. n 73. vers. item admittitur in his, quæ vidit sanus. Viu. in comm. opin. verbo, testis esse cæcus potest, vers. sed animaduerte.* vbi, quod hæc limitatio est communis, * & indubitanter procedit, *Montic. in suo territorio testium, verbo cæcus. fol. 15 col. 1. vers. 17. Masc. qui alios refert, de prob. lib. 1. concl. 278. nu. 9.*

LIMITA III. In probatione † adulterii, vel vbi agi- 33 tur de prohibitione matrimonii: iis enim duob. casibus cum leniores requirantur probationes: hoc ideo cæci testimonium non improbari post alios, quos allegat, bene demonstrat Ign. *in l. 1. §. hoc autem. nu. 30. iuncto nu. 4. ff. ad Sylla. quem referendo sequuti sunt, Montic. in suo repertorio testium, verbo cæcus fol. 15. col. 1. vers. 5. & Masc. de prob. lib. 1. concl. 278. nu. 17.*

SVBLIMITA I. Hanc † tertiam limitationem, vt 34 procedat, dummodo cæcus in duobus prædictis casib, deponat de aliquare, quæ cadat sub sensum auditus, *iuxta ea, quæ dixi supra in 1. limitat. nu. 34.* secus si vellet deponere de iis, quę cadunt sub sensum visus, isto casu indistincte repellitur à testimonio, *vt supra in reg. probatum est nu. 19.* Et hoc non habet difficultatem.

SVBLIMITA II. Eandem † tertiam limitationem, 35 vt procedat, prout loquitur, quando agitur de prohibendo matrimonium, nondum contractum, secus si ageretur de illud contrahendo, vel de iam contractum dissoluendo: tunc enim dicitur agi de graui causa; & propterea cæci testimonium iure improbatur, & *per Conrad. in pract. §. 2. titul. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo cæcus. n. 73. vers. & in matrimonio separando, iuncto vers. idem ego, &c.*

ARGVMENTVM.

De teste muto & surdo.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quod & mutus & surdus testimonium ferre non possint, nu. 36. seqq.
Mutus & surdus, imprudens & imbecillis à iure reputatur, nu. 36. & 37.
Mutus & surdus æquiparatur absenti & furioso, nu. 38.
Testari qui non potest, is etiam nec testimoniũ ferre valet, n. 40.
Testis viua voce deponere debet, & eius dictum per iudicem audiri, nu. 41.
Testis depositio ad hoc, vt recipiatur, iurata esse debet, nu. 42.
Mutus & surdus à testificando repellitur, siue sit ex natura, siue etiam accedenti, dummodo nihil audiat & loquatur, n. 43.
Mutus & surdus in testem non recipitur in testamentis, n. 44.
Mutus tantum, vel surdus tantum, non prohibetur ferre testimonium super re cadente in sensu, in quo non est impedimus, numer. 45.

Mutus,

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text

Mutus, qui mentem suam aliquo modo, nutu, aut signis exprimere potest, testimonium ferre non prohibetur, n. 46. & 47.

Mutus & surdus tunc demum nutu, & signis testimonium ferre potest, quando scilicet alia signa sunt certa & indubitata, aliter secus, nu. 47.

Mutus & surdus nutu & signis in ciuilibus testimonium ferre potest, secus autem in criminalibus, in quibus nec etiam mutus ex accidenti testimonium recipiatur per scripturam, num. 49. & 50.

Forma recipiendi examen muti & surdi, per signa & nutum deponentis, nu. 51.

Mutus & surdus ex accidenti, si literas scribere sciat, admittitur, & recipitur eius testimonium per scripturam, num. 52. seqq. declara. vt nu. 55.

Mutus & surdus ex accidenti, interrogatus tanquam reus de aliquo delicto ad testificandum per scripturam, si scribere sciat, cogi potest, nu. 54.

Surdaster, vel balbutiens, aut tardius loquens, à testificando non repellitur, nu. 56.

QVÆSTIO LXI. OPPOSITIO XI.

36 PPONITVR XI. Contra † testem, quod est mutus, & surdus, qui cum imprudens reputetur, *secundum Bar. in tractatu de testibus, numer. 96.* imbecillisq; † etiam à iure iudicetur,

37 *l. discretis, C. qui testament. facere poss. l. 1. § propter casum, ff. de postulan. § item surdus, Inst. quibus non est permiss. facere testamen. cum aliis per Ignē. in l. 3. § ignoscitur, num. 23. ff. ad Sylan.* æquipareturque † non solum absenti, sed etiam

38 mortuo, *l. iubemus, C. de testamen. & notat idem Ignē. in dict.*

39 *§. ignoscitur, num. 67.* hoc † ideo ad testimonium minime admittendum esse post alios, quos allegant, scribunt *Specul. in tit. de teste. §. nunc tractandum, n. 17. & 18. vbi respondet contrariis, Anfrer. de reprobat testium, num. 71. iuncto numero 88. Corrad. in pract. §. 2. titul. de testibus, rubris. personas testium aggrediendo, verbo mutus, & verbo surdus, numer. 72. folio 104. Montuel. in suo repertorio testium, verbo mutus folio 51. columna 2. vers.;* Hippol. *Riminal. Instit. de testam. in princip. nu. 84. Masc. de probat. libr. 3. concl. 1358. nu.* * 24. Et licet hæc regula communiter à Doctoribus recipitur, ita etiam in se verissima est, & triplici ratione

40 fundatur. Primo, quia † qui testari non potest, is etiam nec testimonium ferre valet, *l. cum lege. ff. de testamen. §. testes, Instit. eodem.* Sed mutus & surdus testari non potest, *l. discretis, C. qui testam. fac. poss. & item surdus. Instit. quibus non est permiss. fac. testamen.* ergo nec etiam poterit testificari.

41 Secundo, quia † testis debet viua voce deponere, & eius dictum debet per iudicem audiri, *l. cum ab initio, ff. quemadmodum testam. aper. l. 1. ff. eodem, l. de minore, §. tormenta. ff. de quæst. l. 3. §. 1. ff. de testib.* ergo mutus, qui vocem emittere non potest, nec etiam poterit esse testis. Ter-

42 tio † testis depositio ad hoc, vt recipiatur, debet esse iurata, *cap. in nomine Domini, extra de testibus, l. iurisiuran. C. eodem*, iuramentum autem requirit verba, §. *ed neque, in princ. in auth. de mandat. Princip. collat. 3. gl. & illic. Bart. in l. & per iusiurandum in princip. in verbo, verius. ff. de acceptilatio.* mutus & surdus verba proferre nequit, ergo nec testimonium ferre.

43 AMPLIA I. Hanc † regulam, vt procedat in muto, & surdo natura, siue etiam ex accidenti, dummodo nihil audiat aut loquatur, *vt pluribus comprobat Ignē. in l. 3. § ignoscitur, nu. 24. vers. nec facto vim, iuncto nu. 32. vers. neq; vim facio, ff. ad Syllan.*

44 AMPLIA II. In † testamentis, *§ testis autem, & ibi notant omnes. Instit. de testam. Anfr. de reprob. test. n. 71.*

45 LIMITA I. Regulam, vt † procedat, prout loquitur, in muto, & surdo simul, vnde secus in muto tantum, vel in surdo tantum: quia dum agitur de probatione eorum, quæ cadunt sub sensu, in quo non est impedimentus non prohibetur ferre super iis testimonium, *sic bene probat text. in leg. discretis, § sin autem infortunium, & §. in eo autem. C. qui testam. fac. poss. Anfr. de reprob. testium, n. 88. in fin. vers. secundus omnino. Ignē. per illum text. quem bene ad propositum inducit in l. 3. § ignoscitur, nu. 25. vers. secundum quod hæc. ff. ad Syllan. & per tex. in l. seruo inuito § si pupillo. vers. nam si auditus capaces sunt. ff. ad Trebell. Nell. de testib. num. 29. ad fin. vers. nec surdus per auditum.*

LIMITA II. Vt † regula pariter procedat in illo muto & surdo, qui omni prorsus caret intellectu, nec aliquo modo potest iuæ mentis conceptum exprimere: vnde secus in eo, qui intellectum habens, potest aut nutu, aut signis suam mentionem significare, nam is non prohibetur etiam testificari. Probatur hæc limitatio iuribus, rationibus, & auctoritatibus: iuribus nempe per tex. *in l. seruo inuito. §. pupillo. ff. ad Trebell. ibi, vel interrogare nutu possint.* Item per tex. *in l. pater. §. mutus. ff. de acquir. hæred. ibi, magis est, vt si intellectu non careat, nutu iubere possit.* Item per tex. *in fin. ff. de testam. ibi, nam si vel sensu percipiat quis, cui rei adhibitus sit sufficere,* quē text. bene in proposito ponderat Ignē *in l. 3. §. ignoscitur. nu. 53. vers. ego vltra prædicta pondero tex. &c. ff. ad Syllan.* Rationibus probatur isthęc limitatio. Primo, quia causa, propter quam mutus, & surdus testificandi munere caret, ea est, quia caret etiam prudentia & intellectu, *vt supr. probaui n. 36. & seq.* sed vbi nutu, aut signis potest mentem suam exprimere: tunc non dicitur carere intellectu & prudentia, *vt bene demonstrat Bart. vbi supr. allegatus in tract. de testib. nu. 97 in fin. vers. sed si mutus.* ergo & tunc non censetur prohibitus testificari. Secundo, quia, *vt etiam supr. dixi n. 40.* testari & testificari à pari procedunt: sed mutus & surdus, habens intellectū, potest nutu & signis testamentum condere, *l. discretis. C. qui testam. fac. poss. l. nutu. ff. de legat. 3. l. iubemus. C. de testam.* ergo etiam poterit testimoniū ferre. Tertio, quia † prohibita mutis & surdis, nō cen- 47
sentur prohibita illis mutis, qui intellectu non carentes, signis & nutu suam exprimunt intentionem: possunt enim ii matrimonium contrahere, *leg. ex facto. in princ. ff. de vulgar. & pupill. c. cum apud, extra de spons. l. mutus, in princ. ff. de iure dotium.* item procuratores constituere, ac etiam ab aliis procuratores constitui, *l. mutus, in princip. ff. de procur.* item possunt donare, *l. qui id quod. §. mutus. ff. de donat.* item alios contractus facere, *l. in quibuscunq; ff. de action. & oblig. l. vbi non voce. ff. de regul. iur. l. item quia. §. mutus. ff. de pact.* item adire hæreditatem, *l. mutum. ff. de acquir. hæred. l. pater. §. fin. ff. eod. §. fin. Institut. de hæred. qualit. & differen.* item bonorum possessionem petere, *l. 2. ff. de bonor. possess.* item manumittere seruum, *l. 1. ff. qui & à quibus manum. ff. libert. accip. l. surdi. ff. de manumis. vindic.* Vnde si mutus & surdus intellectu non carens, actus, qui aliis hominibus integris conueniunt, explicare potest, nec etiam inconueniens erit, vt possit testificari, cum non referat, vndecunq; veritas clareat, *c. hoc videtur 22. q. 5. c. ego. 9. distinct. c. secundum Ecclesiæ. §. adeo. 21. distinct.* & etiam per signa res manifestari dicitur, *l. sacrilegii pœnam. §. is autem. ff. ad leg. Iul. repetun. §. 1. in authen. de testam. imperfect. collatio. 8. cum alias late in proposito congestis per Ignē. in l. 3. §. ignoscitur. nu. 31. iuncto nu. 53 vers. addo signa. ad Syll.* Quarto iam iure certum est, quod in odiosis muto & surdo, illius signa ac nutus recipiuntur, *vt bene probat text. in d. l. 3. §. ignoscitur. ff. ad Syllan. inductus, vt per Ignē. ibi, nu. 64.* Ergo etiam eiusdem signa ac nutus sunt recipienda in ferendo testimonio, quod ipsi reputari debet fauorabile, *vt bene demonstrat ibidem Ignē. nu. 65.* Et demum ad eiusdem limitationis comprobationem non desunt Doctorum auctoritates, *vt videre est apud Specul. at. in tit. de teste, §. nunc tractandum. nu. 17. vers. quia signa indubitata haberet, per quæ ad plenum intelligi possit.* ¶ *Bonifac. de Vrsalin. de Malet. in tit. de testib. nu. 57. Nouell. de testib. nu. 28. par. 1. Anfr. de reprob. testium. n. 71. vers. vel quia signa indubitata haberet. Ignē. & relatos per eum in dict. §. ignoscitur, nu. 25. & seqq. pluribus, & numer. 32. seqq. vbi respondet rationibus Ioann. Fabri contrarium tenentis, & numer. 34. vers. ego vtique, vbi testatur de communi * opin. & num. 35. seqq. & num. 53. seq. & num. 65. vbi quod ita omnes fere conueniant, Masc. de prob. lib. 3. concl. 1358. num. 15.* vbi pariter loquitur, quando signa muti sunt certissima & indubitata. ¶ *Flamin. Cartan. de exsecut. senten. c. 2. nu. 47.* vbi etiam, relatis concordantibus, testatur de * communi * opinione.

48 SVBLIMITA I. Hanc † secundam limitationem, vt procedat, quando mutus omnia nutu & signis explicare potest, & illis quidem certis & indubitatis, prout loquuntur expresse Dd. in limitatione mox citati: vnde secus si signa & nutus sint dubia & incerta: vel si non omnia, sed aliqua tantum idem mutus ac surdus signis explicet; quia tunc non recipitur eius testimonium, *vt bene declarat Bart. videndus in tract. de testib. nu. 97. vers. loquor autem.*

49 SVBLIMITA II. Vt † eadem limitatio procedat in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus muti testimonium non recipitur, etiam quod illius intentio possit nutu aut signis significari, nisi simus in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, *vt bene explicat Ignē. videndus in l. 3. §. ignoscitur, nu. 40. 41. & 42. ff. ad Syllan.* vbi

50 amplius, quod † in criminalibus, nec etiam recipiatur testimonium muti & surdi ex accidenti, si vellet per scripturam deponere, de quo tamen quid in ciuilibus, dicam *infra in 3. limit. nu. abhinc 2.*

51 SVBLIMITA III. Quia † in recipiendo examen muti & surdi per signa & nutum deponentis de[illegible] seruari certa forma, *de qua post Bal. quem allegat Ignē. in d. l. 3. §. ignoscitur, num. 26. vers. Dicit enim Bal[illegible]. vbi* quod isto casu notarius debet primo [illegible] interrogantis, & deinde nutus muti vel surdi [illegible] describere ac declarare, *ad text. in l. Labeo. ff. de supell. leg. & in l. seruo inuito, § pupillo. ff. ad Trebell. & latius per eundem Ignē. in dict. §. ignoscitur. num. 61. vers. tota igitur vis, iuncto num. 63.* vbi *post Bart. Bal. Alexan. & alios, quos allegat,* dicit pariter, quod notarius debet talia signa & nutus describere, & deinde super illis adnotare interpretationem domesticorum & cōsanguineorum, qui talia signa bene dignoscunt, & interpretantur. ¶ Quod & idem annotauit Flam. Cartar. *in tract. de exsecut. sent. c. 2. n. 12.* vbi alios refert concordantes, hoc enim casu domestic[illegible] testimonium recipi probaui *supr. q. 55. nu. 48.*

52 LIMITA III. Huius † 11. oppositionis re[illegible] in muto & surdo ex accidenti, quia si litteras [illegible] sciat, admittitur, & recipitur eius testimonium per scripturam, licet alias testes non in scriptis, sed viua voce ponere debeant, sic mihi probat text. qui in materia testamenti loquitur, arguendo de testamento ad testimonium, *iuxta supertus tradita nu. 40. in l. discretis. in princip. vers. vbi autem. C. qui testamen. fac. poss.* vbi ad literam sic dicitur: *Vbi autem, & in huiusmodi vitiis non naturalis, siue masculo, siue fœmina accedit calamitas, sed morbus postea superueniens, & vocem abstulit, & aures concludit, si ponamus huiusmodi personam literas † scientem, omnia, quæ priori interdiximus, hæc ei sua manu scribenti permittimus.* Et infr. in eadem *l. in §. in eo autem.* rursus dicitur in hæc alia verba: *Ac omnem, si & hunc peritum literarum esse proponamus, nihil prohibet eum scribentem hæc omnia facere, siue naturaliter, siue per interuentum morbi huiusmodi infortunium ei accesserit:* facit etiam text. *in l. pater. §. mutus. ff. de acquir. hered. ibi, quod facile explicare posset scientia literarum:* & per ista, aclia iura hāc firmarunt limitationem, *gloss. in c. testes, in verbo, quæ nouerunt. vers. si ergo aliquis est mutus. 3. q. 9. Specul. in tit. de teste. §. nunc tractandum. n. 17 vers. nisi forsan iuncto vers. arg. tamen contra, &c. vbi respondet contrariis, Anfr. de reprob. testium, nu. 71. vers. nisi forsan, Crot. de testib. num. 33. vers. secundo fallit. Ignē. in l. 3. §. ignoscitur. n. 26. & num. 35. vers. possunt enim sur-*

di. & nu. 37. seqq. pluribus. & nu. 51. seqq. & nu. 61. & 62. vbi ponit formam, sub qua notarius debet recipere depositionem istius muti per scripturam, *& nu. 66.* vbi † in- 54
fert ad eum interrogatum de homicidio, si surdus & mutus sit ex accidenti, & sciat scribere, potest cogi ad respondendum in scriptis, *ff. ad Syllan. Ripa in l. 1. n. 34. & 37. ff. de verb. oblig. Marsil. in l. de minore. §. plurium. nu. 8. ff. de quæst. Emanuel. Soarez in suo thesauro recept. senten. litera T. n. 113. vbi de communi, * Corrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo mutus, nu. 72. vers. item intelligе. fol. 104. Masc. de probat. lib. 3. concl. 1358. n. 26.* ¶ *Vide infra in tit. de oppos. contra examen test. q. 80. nu. 39.* *

SVBLIMITA Hanc † limitationem in criminali- 55
bus, *prout dixi supra num. 500.* hic non repeto.

LIMITA IV. In † surdastro, quia regula procedit in 56
eo, qui nihil loqui, vel audire potest: vnde secus in balbutiente, & tardius audiente, ad text. *in §. item surdus, & seqq. Instit. quibus non est permiss. fac. testamen.* dum ibi dicitur, *vtique autem de eo surdo loquimur, qui omnino non exaudit, non qui tarde exaudit: nam & mutus is intelligitur, qui eloqui nihil potest, non qui tarde loquitur,* sic nempe per text. istum, ac per alia iura hanc limitationem firmarunt gloss. *in §. testes autem. Instit. de testamen. Anfr. de reprobat. testium, num. 88. in fin. verbo surdus, versicul. surdaster tamen, Ignē. in l. 3. §. ignoscitur, num. 23. versic. de surdastro. & numer. 24. & num. 32. vers. in penitus surdo intellige. ff. ad Syllan. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causis ciuil. titul. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo mutus, numer. 72. folio 104. Mascard. de probat. libr. 3. conclusion. 1358. numer. 24. in fine.*

ARGVMENTVM.

De teste clerico contra laicum, & coram seculari iudice examinato.

SVMMARIA.

Regula 1. sit, quod clericus contra laicum examinari non potest, nu. 17. licet alij contra, nu. 58.

Amplia 1. & multo magis in crimine, cuius pœna sit sanguinis propter periculum irregularitatis, nu. 59.

Amplia 2. etiam in clerico in minoribus ordinibus constituto, numer. 60.

Amplia 3. vt nec etiam indicium faciat, nu. 61.

Amplia 4. & generaliter in omnibus secularibus negotiis, & coram iudice laico testes esse nequeunt, nu. 62.

Amplia 5. etiam in laicorum instrumentis, num. 63. contra, numer. 64.

Limita 1. in criminalibus exceptis, vtputa in crimine læsæ maiestatis, nu. 65. sed contra, nu. 66. & 67.

Limita 2. vbi non agitur de pœna sanguinis, nu. 68. Declara, vt num. 69.

Limita 3. quando clericus examinatur coram iudice Ecclesiastico, & super Ecclesiastico crimine, nu. 70.

Limita 4. vbi veritas aliter haberi non potest, num. 71. Declara, num. 72.

Limita 5. quando clericus examinatur, non super delicto, sed super aliquo actu remoto à maleficio, licet ex eo maleficium inferatur, nu. 73.

Limita 6. ad defensionem laici, nu. 74. seq.

Limita 7. quando examinatur pro laico ad repulsandum testes contra ipsum examinator, nu. 75.

Limita 8. quando agitur de reprobatione instrumenti, nu. 76.

Limita 9. quando ciuiliter de crimine agitur, nu. 77.

Limita 10. in causa ciuili, nu. 78.

Limita 11. in testamentis, nu. 79.

Amplia omnes precedentes limitationes, vt in omni casu, in quo clerici admittuntur ad testificandum, illi magis, quam alijs credatur, præterquam in duobus casibus. Primo, quando deponerent pro sua Ecclesia. Secundo, quando deponerent contra reum, nu. 80. seqq.

Regula

Regula 2. sit, quod clericus contra laicum examinari non possit, nisi cum episcopi & superioris licentia, nu. 83.

Limita 1. hanc secundam regulam, vt licet sine licentia clericus examinari non possit, examinatus tamen, valet eius depositio, nu. 84.

Limita 2. tempore pestis, nu. 85.

Limita 3. quando idem superior examinaretur, nu. 85.

Limita 4. quando clericus examinatur insimul cum suo superiore, nu. 85.

Limita 5. quia in casu licentiæ potest episcopus vel licentiam dare, vt testem examinet vel coram se ipso, aut alio ecclesiastico iudice, eundem testem examinari facere, ac deinde sic factum examen ad ipsum secularem iudicem transmittere, prout magis expedicus sibi videbitur, vt veritas honorifice propaletur, nu. 86.

Sublimita omnes præcedentes limitationes, vt de licentia apparere debeat aliter, quam per assertionem notarij examinantis, nu. 87.

Regula 3. sit, vt clericus ad se examinandum cogi non possit, numer. 88.

Amplia 1. hanc 2. regulam non solum in criminalibus, sed etiam in ciuilibus, nu. 89.

Amplia 2. in caussa criminali ciuiliter intentata, nu. 90.

Amplia 3. & multo magis, vbi agitur de pœna sanguinis, nu. 91.

Amplia 4. etiam in læsæ maiestatis crimine, n. 92.

Limita 1. hanc 3. regulam, quando veritas aliter haberi non potest, n. 93 & 94. vbi quod isto casu potest etiam contra suam Ecclesiam ad testificandum cogi.

Limita 2. quando de pœna sanguinis non agitur, n. 95. Declara, nu. 96.

Sublimita præcedentes duas limitationes, vt in omni casu, in quo clericus ad testificandum cogitur, id intelligi debeat, vt cogatur ab ecclesiastico iudice, non autem a seculari, nu. 97.

QVÆST. LXI. OPPOSITIO XII.

57 PONITVR XII. Contra testem, quod test clericus, & propterea contra laicum examinari non potest in caussa criminali, text. est *in c. testimonium, ibi, testimonium clerici aduersus laicum, & ibi gloss. & Archid. num. ; in fin. Præpos. cum nemo recipiat, & ibi gloss. & Archid. num. ; in fin. Præpos. num. 1. 11. qu. 1. Abb. in c. cætero. post nu. 1. & ibidem Felyn. ante num. 1. Henric. Boyc. num. 3. extra de testibus. Crot. in tractat. de test. bus, num. 69. in princip. Alex. cons 65. num. 7. lib. 2. Marsil. cons. 123. num. 5. Natta cons. 39. num. 1. lib. 4. Foller. in pract. crim. rubr. verbo, concedatur repulsa, num. 29. Quæ il. regul. 210. num. 7. Caranz super cit. magna curia Vicarij 44. nu. 3.* vbi etiam, quod nec admittuntur clerici isto casu cum licentia superioris. & quod ita seruatur, Gramm. *cons. 3. num. 8. idem Foller. in eadem pract. crim. in fragmen. numer. 9. Alexan. Strac. inter consilia criminalia diuers. cons. 117. numer. 34. lib. 1. & inter eadem consilia Iulius Scarlat. cons. 118. numer. 27. Ferrans Gargiar. consil. 124. numer. 31. eodem libr. 1. Viuius in comm. opin. verbo, testificari possunt contra clericum laicus, in fine. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, testes in criminalibus fol. 354. column. 1. vers. final. & verbo, clericus folio 16. column. 1. vers. 2. Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 356. nu. 6.* Et

58 licet † Clarus *§ fin. qu. 24. vers. vltimus quæro.* dixerit, simpliciter posse clericum testificari in caussa criminali, & ante eum Anan. *in cap. de cætero. nu. 1. vers. quod autem ecclesiastico iudici, vt ipse dicatur n. 70.* Sed si coram iudice laico in caussa tantum, vbi veniat aliter haberi non potest, *vt patet infra dictum nu. 71.* aliter secus: sicut etiam laicus in caussa criminali non potest cogi contra clericum examinari, *prout dixi infra in sequ. 15. quæst. num. 98.* ita nec potest clericus contra laicum, vt æqualitas seruetur, *cap. nouit. extra de iud. cum alijs adductis per Præpos. Archid. & alios practicatos Dd.* qui ad confirmationem huius regulę, hanc communiter * affirmarunt rationem.

59 AMPLIA I. Huius † duodecimæ oppositionis regulam multo magis procedere, quādo clericus examinaretur in crimine, pro quo laicus puniendus esset pœna sanguinis: nam tunc eo minus ad testificandum admittitur propter periculum irregularitatis, etiam quod veritas aliter haberi non possit, quam per ipsos clericos, ac etiam, quod ipsi proteitentur se examinari citra tamen pœnam, ac intentionem sanguinis: nam adhuc eorum testimonium improbatur, *Felyn. in d. c. de cætero. nu. 1. vers. sed considera, extra de testib. Arcim. ibidem nu. 2. in fin. Gig. de crimin. læsæ maiestat. lib. 2. titul. quomodo & per quos crimen læ maiest. qu. 14. nu. 1. & nu 5. Boss in tit. de oppos. contra test. nu. 91. vers. de iure vero. Clar. in pract § fin. qu. 24. vers. vltimus quæro. & versicul. sed quid si clericus, vbi testatur de communi,* * *ex Couarru. in loco per eum citato, addo & Crot in tract. de testib. nu. 69. vers. prima sit conclusio. Campeg. de testib. reg. 91 in 5. fall. Corrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, clericus, nu. 77. vers. non admittitur tamen, fol. 106. Natta cons. 394. num. 1. & 2. lib. 2. Anton. Gomez. variar. resolut. tom. 3. c. 12. rubr. de probat. delict. num. 19. vers. repellitur clericus. Mascar. de probat. lib. 1. concl. 356. n. 61.* Et faciunt ad hæc, quæ dixi infra de clerico ad se examinandum cogendo, *num. 91.*

60 AMPLIA II. Vt † regula procedat nedum in clerico in sacris, sed etiam in minoribus ordinibus constituto, per ea, quæ in simili de laico cōtra clericum examinando dixi *infra numer. 101.* & in specie voluit Corrad. *in practic. §. 2. titul. de testibus, rubr. personas testium aggrediendo, verbo, clericus, num. 77. versicul. non admittitur tamen, fol. 106.*

61 AMPLIA III. In † tantum repelli à testificando clericum contra laicum, vt si forsan examinatus fuerit, nec etiam indicium faciat. Sic enim post Andr. de Iser. quem allegat *in capit. 1. column. penult. qui test. sint necessarij.* consuluit Natta *in consil. 394. num. 3. & 4. lib. 2.* Vbi eam præcipue affert rationem, quia scilicet clerici repelluntur à limine depositionis, *vt in dict. cap. testimonium, 11 q. 1.* & vbi testes sic repelluntur, tunc examinati contra iuris prohibitionem indicium non faciunt, *Bald. & Salyc. in l. seruos. C. de testibus, & in l. matris. in fin ff de probat. & in cap. 1. circa princip. extra de confess. & idem quod Natta consulit, affirmarunt Cyram. cons. 3. num. 9. & seq. Foller. in pract. crim. in fragmen. num. 9. in fin. Marsc. cons. 123. num. 6. vers. & sic existit.* vbi quod nec facit indicium ad interrogandum, *Alex. Strac. cons. crimin. diuers. 117. num. 34. lib. 1. Caranza super ritu magnæ cur. 144. num. 5. versic. & illud adeo verum est.* Vide, quæ è contra de laico contra clericum dixi *infra num. 109. seqq.* & generaliter de teste inhabili etiam *infra qu. 6[illegible] num. 261. seqq.*

62 AMPLIA [illegible]. Et † generaliter, vel clerici in omnibus [illegible] negotiis, & coram iudice laico testes [illegible] sant, ad textum *in capit. quanquam, & ibi* [illegible] *4. quæst. 2. Abb. in cap. cum nuncius, num. 3. in* [illegible] *de testibus. Alber. de Malet. in tract. de testibus, c.* [illegible] *vers. imo nec clerici. Campeg. de testibus, regul. 91. in*

63 [illegible] A V. Vt † nec in conficiendis instrumentis [illegible] clerici recipiantur in testes, ad text. *in cadentia. §. potest, ibi, in conficiendis autem instrumentum negotiorum, presbyteri non veniunt ad testi* [illegible] *in gloss. in verbo, potest. 14. quæst. 2. item text. in* [illegible] *quam. ibi, aut conficiendis instrumentis non ro* [illegible] *is in talibus rebus esse non conuenit. & ibi gloss.* [illegible] *in figurata* [illegible] *eadem caussa & quæstione. Ant. de Butr. in capit. cum nuncius, numero 5. & ibi etiam Abb. post numerum*

64 *num 2. ex. de testib.* Verum † [illegible] de Felin. *in c. cum [illegible] vers. [illegible]* vbi dixit, quod *ex. de sponsal.* procedit [illegible] quam de necessitate, quod de iure communi & humana *cons. 16. post num 4.* & dixit pariter Curia. *Rom. magnæ Cur. 114. nu. 4 post Aret. post allegat. tract. 159. nu. 20.* cierico in quibuscunque contractibus [illegible] ex generali consuetudine in testis adhiberi, etiam sine licentia superioris, quod & ideam licentia affirmauit Ferrans *Gargiar. consil. crim. diu. 116 nu. 43. lib. 1.* & faciunt de teste inhabili quæ dixi *infr. q. 62. nu. 100. seqq.*

65 LIMITA I. Propositam † regulam in criminibus exceptis, vt puta in crimine læsæ maiestatis, in quib. clerici contra laicos admittuntur, nisi sint conspiratores, vel capitales inimici, si credendum est Henrico Boyc. *in c. de cætero, num. 5. & 6. vers. aut non sunt conspiratores, ext. de testib.* Nec dissentit Ferrans Gargiar. *consil. crim. diuersorum 116. num. 40. & 41. lib. 1.* vbi infert ad crimen falsi: & facit, quia sicut laicus admittitur contra clericum in his criminibus, *vt infr. dixi, num. 104.* ita ratione æqualitatis

66 seruandæ debet admitti clericus contra laicum. Sed † certe hęc ratio non militat eadem in vtroque casu, quia laico nō obstat irregularitas, sicut obstat clerico, quando agitur de pœna sanguinis. Et propterea hanc limitationem non veram credo, quando essemus in tali crimine excepto, in quo sanguinis pœna esset infligenda, *per ea, quæ posui supr. numer. 59.* Et in specie bene declarat Gigas *de crimine læsæ maiestat. lib. 2. titul. quomodo, & per quos crimen læsæ maiestat. probat. qu. ff. 14. numer. 7. & 8.*

67 Vbi † concludit, quod in crimine læsæ maiestatis, cuius pœna est sanguinis, clericus non admittitur contra laicum, & si crimen exceptum sit, præterquam, quando agitur ad damnandum memoriam defuncti, quo casu non est amplius pœna sanguinis, sed confiscatio bonorum *ad pœnit. & fin. C. ad l. Iul. maiest. l. fin. ff. eodem, vide infr. q. 62. nu. 81. seqq.*

68 LIMITA II. Vt † eadem regula procedat, quando agitur de pœna sanguinis, *iuxta ea, quæ posui supr. num. 59.* At si de pœna sanguinis non agitur, non prohibetur clericus contra laicum testimonium dicere, Abb. *in cap. de cætero. num. 1. vers. ad eo etiam*, vbi tamen loquitur in defectu alterius laicorum, *extra de testibus, Præpositus in cap. testimonium. num. 6. vers. respondeo, quod sic, 11 q. 1.* vbi loquitur, quando agitur de pœna pecuniaria, & perpetui carceris, *prout etiam ibi loquitur Archid. ibidem, num. 1. Crot. in tract. de testib. num. 69. vers. secunda sit conclusio. Campeg. de testibus, reg. 91. in 5. fallen. Gig. de crim. læsæ maiestat. libr. 2. titul. quomod. & per quos crimen læsæ maiestat. probe qu. 14. n. 6. Foll. in pract. crimin. in fragment. numer. 9. versic. & sumus in crimen, vbi ingerentibus pœnam sanguinis, Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 306. num. 7.*

69 SVBLIMITA Hanc † secundam limitationem, vt procedat, vel quando veritas per alios haberi non potest, *ut infra dicta infra, nu. 71.* vel quando caussa criminaliter agitur ciuiliter, *iuxta partem tradita infr. num. 97.* At extra hos casus, quando criminaliter agitur, & ad vindictam, eius est, clericum non admittiin testem aduersus laicum, etiam quod de pœna sanguinis non agatur, *vt venit declarat Felin. in d. c. de cætero, num. 1. in fine, versic. fol. 6[illegible] Abb. ibidem etiam, num. 1. in fin. & extra de testibus. Crot. vbi supr. n. 69. & sequitur Gig. de crimin. læsæ maiest. lib. 2. tit. quomod. & per quos crim. læs. maiest. prob. qu. ff. 14. numer. 7. & 8. Corrad. in pract. §. 2. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, clericus, num. 77. versic. sed hinc de laico. Felin. fol. 106. Natta consil. 394. nu. 1. & num. 6. in fin. Mascard. de probat. contra test. num. 91. vers. idem q. in crimine læsæ maiest. de oppos. contra test. num. 91. vers. idem q. in crimine læsæ maiest. Abb. num. 6.*

70 LIMITA III. Vt † clericus non possit contra laicum examinari coram iudice seculari, at secus coram iudice ecclesiastico, & super ecclesiastico crimine, *Abb. in cap.*

de [illegible] num. 1. vers. [illegible] Hug. & Ostien. [illegible] Bern. [illegible] Host. [illegible] num. 3. vers. [illegible] Præpos. [illegible] Archid. [illegible] num. 2. extra de testib. Præpositus, in capitul. [illegible] num. 4. & ibi etiam Archid. num. 11. quæst. 1. Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. titul. quomod. & per quos crim. læsæ maiest. prob. qu. ff. 14. num. 2. Conrad. in practic. §. 2. titul. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, clericus, num. 77. vers. limitant tamen. fol. 106.

71 LIMITA IV. Vbi † veritas aliter haberi non potest: nam tunc in subsidium etiam in criminalibus clerici admittuntur contra laicos, *text. in cap. quamquam, in vers. si autem euenerit, si vbi nullæ idoneæ secularis [illegible] in [illegible] persona, ne veritas occultetur, &c. & ibi gloss. [illegible] in fin. & in verbo, occultetur, 14. quæst. 2. Abb. in cap. cum nuncius, num. 3. post primum vers. nisi vbi testes laici non [illegible] ext. de testib. Felin. in cap. de cætero, num. 1. vers. [illegible] & Felin. Arcim. num. 2. vers. secundo hoc limitat. & num. 3. Vbi expresse probat, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, [illegible] de crim. læsæ maiest. lib. [illegible] & per quos crimen læsæ maiest. probe qu. 14. num. 2. Caranz super magna Curia Vicarij 144. num. [illegible] Ferrans Gargia consil. crim. diuersorum 12[illegible] num. 13. & 124. num. 31. & 126. nu. [illegible] lib. 1. Alex. in cons. 65 num. 7. vers. quod tradit. Ardiz. [illegible] cons. 294 post num. 1. & num. 7.* facit quod in fine dixi de loco contra clericum *infr. num. 107.* & de teste clerico ad testificandum cogendo *infr. n. n. 93.* & generaliter de teste inhabili, *infr. qu. 62. nu. 50. seqq.*

72 SVBLIMITA Hanc † quartam limitationem, vt veritas aliter haberi non posse, non intelligatur, quando actus tam extra alias testes non interfuerunt: sed quando ex natura negotij, de cuius probatione agitur, ea loca testes interfuerunt, nec interesse potuerunt, *sic enim in specie hanc materiam declarat Natta ad consil. 394. num. 2. Gra. consil. 3 num. 8. vers. est tamen advertendum. Caranz. super magna Curia 144. num. 5.* & faciunt, quæ generaliter de teste inhabili *dicemus infr. qu. 62. nu. 62 seqq.*

73 LIMITA V. Regulam [illegible] procedere, quando † clericus contra laicum examinatus immediate super delicto per eum dicto laicum commisso: secus si tempore aliquo actum remote à malefitio, licet ex eo maleficium inferatur: quia tunc id debet, quod principaliter agitur, non quod in consequentiam venit, *l. papinianus ff. de cert. petit.* Sicut nempe per hanc tertiam exceptionem declarat Ferrans Gargiar. *consil. crim. diuers. 122. nu. 3. & 4. lib. 1.* secundo de una bigamia exemplum in clerico sufficiente super re cognitione facti nimis. Sed certe quod de hac declaratione multum dubito per alia [illegible] quod prohibito vno censetur eriam prohibitum [illegible] per quod deuenitur ad illud vnum, *l. actio, ff. de servitut. rustic. prædior.* &c.

74 LIMITA VI. Vt † & si clericus contra laicum in criminalibus non admittatur, admittatur tamen ad libertatis fauorem, & ne pro eius defensione, & innocentia defendenda, *vt per Felin. in cap. de cætero, num 3. extra de testib.* vbi hoc limitat non procedere, quando esset locus generationis contra accusatorem: nam tunc nec etiam ad defensam admittitur, *vt super eum, & Felinum sic dicentem refert, & sequitur Corra. in pract. §. 2. tit. de effectu rator. in causs. ciuil. tract. de testib. rubr. personas testium aggrediendo verbo clericus, num. 77. vers. [illegible] si hunc. fol. 100. Caranz. super magna Cur. 144. numer. 5. vers. fund. licet pro defensione [illegible] Foll. in pratic. crimin. in fragm. post num. [illegible] Statut. [illegible] num. 34. in fin. lib. 1.* [illegible] *unt in simili materia de laico ad testificandum clericum deponente vbi supra nu. 97. &* vide de hac certa huius limitationis *infra qu. limitatione*, & generaliter de teste inhabili *infra qu. [illegible] nu. 96.*

75 LIMITA VII. [illegible] do † clericus examinaretur [illegible] laico criminaliter [illegible] quitto ad [illegible] testificandum [illegible]

tia eandem laicum examinatorum, puta ad probandū, quod dicti testes sint accusatoris consanguinei, accusati inimici, & similia non concernentia crimen, & infamiam ipsorum testium, vnde secus, si repulsa esset infamatoria & criminosa, quia tunc nullatenus pro laico examinari possunt, *vt bene comprobat Caran. vide n.d. rem.* 144. *num.* 7 & 8.

76 LIMITA VIII. In † testibus instrumentatis clericis, quando agitur de illud reprobando: nam tunc etiam quod criminaliter agatur, possunt clerici prædicti de super testimonium ferre, si credēdum est Ferran. Gargian. *consil. crim. diuers.* 126 *num* 36. *seq. l.b.* 1. vbi pluribus comprobat hanc limitationem.

77 LIMITA IX. Quando † de crimine agitur ciuiliter: quia tunc nihil est, quod impediat clerici testimonium contra laicum, *per ea, quæ in simili de laico contra clericum dixi infr. nu.* 122. & *in specie proposita limitatione, ita* affirmarunt Felin. *in cap. de cetero nu.* 2. *vers. sed considera, & ibi etiam Host. Soc. num.* 1 *vers. si in criminali, num.* 2. *vbi declarat, extra de testib.* 2. *Præpositan. cap. testimonium, num.* 6. 11. *qu.* 1. & *ibi Archidiac. num.* 2 vbi post Innocen. quem allegant, amplianr etiam, quod iudex ciuiliter adstrus grauius punire, & in pœnam corporalem, *quod & idem volun Gig. de crim. læs. maiest. lib.* 2. *tit. quomod. & per quos crimen læsæ maiest. probat. qu.* 14. *nu.* 4.

78 LIMITA X. Vt † multo magis possit clericus contra laicum testis notorium ferre in causa ciuili tam coram iudice ecclesiastico, quam coram iudice seculari, nisi aliud resistat, per ea, quæ in simili de laico contra clericū dixi, *infr. nu.* 122. & *in specie sic affirmarunt Præpositus in cap. testimonium, num.* 3. 11. *quæstorum. Archid. ad idem, num.* 3. *vers. item in causa caulti, Hem. de Boyc. in cap. de cetero, nu.* 3. *extr. de testib. Caran. super rem magnæ Cur.* 144. *num.* 1. *Anton. Gom. var. resolut. tom.* 3. *cap.* 12. *rubric. de probat. delict. nu.* 19. *vers. in causa vero criminali. Montiscl. in suo repertorio testium, verbo, testes in criminalibus fol.* 54 *colum.* 1. *vers. fin. & verbo, clerici fol.* 16. *col* 1. *vers.* 2.

79 LIMITA XI. In † testamentis laicorum, in quibus etiam clericos posse in testes recipi dubitandum nō est, *Alber. de Malet. in tract. de testibus. cap.* 6. *num.* 34. *per text. in ea in relatum, & cap. cum ipse, extra de testament. & Aretin. consil.* 159. *numer.* 2. *Caran. super rem magnæ Cur.* 144. *num.* 4. *in princ.* Et facit, quia si hoc casu admittuntur monachi & alii religiosi regulares, quia sunt sub superioris obedientia. *vide infr. num.* 130. multo magis sunt admittendi clerici seculares.

80 AMPLIA Generaliter † omnes limitationes præcedentes, vt non solum in casu, in quo clerici admittuntur ad testificandum, in his, semper illis magis credatur, quā laicis, cum antea reputentur omni exceptione maiores, & tantum valeat testimonium quatuor clericorum, quantum sex laicorum *gloss. in c. monachus, in verbo computandi, 77. distinct. Host. in cap. ex literis, num* 24. *de probat. Alexand. consil.* 42. *num.* 5. *libro* 7. *Aym. consil.* 169. *numer.* 3. & 4. & *consil.* 207. *n. mer.* 2. *Sylvan. consil.* 16. *post numer.* 5. *in princip. & in secto. viso modo addere. Decian. consil.* 109. *ante finem, num.* 4. *versic non obstat, quod dicitur, Caballus &c. fol.* 143. *verso processus. Sanctifacian. in hac. num.* 2 *vers. idem adde si secundo. Vrat. Bartholomæus lib.* 2. *Cons. consil.* 261. *num.* 31. *libro* 4. & *consil.* 135. *nu.* 7. *lib.* 2. *Roland. cons. fol.* 24. *num.* 71. *lib.* 1. *est text. in cap. quamquam, 14. quæst.* 2. *& quamquam sacerdotes testimonium contra clericos habeant. Cardinal. in prat. §.* 2. *tit. de iurisdict. rubric. & est aduertendo, aprile fol.* 116. *col.* 2. *nu.* 69. *vers. add.* 38. *Gabriel. de tesaur. consil.* 4. *nu.* 40. & *nu.* 61. *lib.* 1. *Mosc. in suo repert. fol.* 432. *col.* 2. *per totum, vbi alios refert, Fer. Garg. consil. crim. diuers.* 126. *nu.* 41 *seq. lib.* 1. *Masc. de probat. lib.* 1. *concluſ.* 206. *num.* 5. *seq.*

81 LIMITA Hanc † generalem ampliationem duobus modis: Primo, quando clerici deponerent pro sua Ecclesia: quia tunc non magis creditur clericis, quam laicis, imo in concursu minus creditur, *vt per Gabr. dict. concluſ.* 4. *nu.* 63. & *Archidiac. sup. in quæst.* 60. *num.* 134. Secundo, † quando laici deponerent pro reo, & clerici contra reum: quia tunc pariter clericis erit minus credendum, *vt per Marsil. in cons.* 132. *numer.* 15. *Bertach. in suo repert. verbo, testis, quot, & quales, num.* 80. *quos referendo Guazz. Montic. in suo repert. test. fol.* 442. *colum.* 2. *vers. nu. septimo. Gabr. d. concl.* 4. *num.* 62. *Masc. de prob. lib.* 1. *concl.* 255. *nu.* 5. & *lib.* 2. *concluſ.* 1003. *num.* 4.

82 SVBLIMITA I. Et † generaliter omnes præcedentes limitationes, vt in casu, in quo dixi clericos admitti ad testificandum contra laicos coram iudice seculari, id non intelligatur, nisi cum licentia episcopi. & superioris: cum licentia enim potest clericus coram iudice seculari testimonium ferre, ad text. *in c. super prudentia, §. potest in fine, ibi, iubente episcopo, & ibi gloss. in verbo, potest, 14. qu.* 2. & *c. quamquam, vers. si autem euenit, & ibi glo. in figuratione casus, in fine, ea lem quæst. & causa, cum alijs allegatis per Camp. de test. lib. regal.* 91. *in prim. fallent. Caran. super ritu magnæ Cur.* 144. *num.* 1. *vers. & quod clerici. Anton. Gom. var. resolut. tom* 3. *cap.* 12. *rubr. de probat. delict. cap.* 12. *num.* 19. *vers. repellitur clericus. M. scar. de prob. lib.* 3. *concluſ.* 1358. *nu.* 61. sine autem licentia eius, *vt ex allegatis per Anfr. de reprobat. test. num.* 13. & *nu* 18. *Lanfranc. de cerit. in repet. c. quoniam contra in verbo, testium depositiones, num.* 87. *in princ. & versic. contra in verbo, testium depositiones, num.* 87. *in princ. & versic. contra in verbo, testium depositiones, num.* 87. *an princ. & versic. sed tamen debet, extra de probat. Nouel. de testibus, numer.* 22. *Campeg. d. reg.* 91. *in* 1 *fallen. Marsil. cons.* 123. *num.* 6. *seq.* 4. *Emanuel. Soares in repert. huius operis, verbo, testis, nu.* 117. *vbi statur de communi, & Ioan. de Amic. in consil.* 77. * *num.* 17. *vbi de communi etiam testatur. Mascard. d. concluſ.* 158. *num.* 32. & 61. *lib* 3. Et facit pro hac sublimitati ne tex. *in c. primo, in fine, de iuram. calumn.* dum prohibet clerico iuramentum, sine superioris licentia, in his casibus, *vel quisquis clericus, in his, quæ ad prælationis suæ minime spectare audeat.* Item faciunt ea, quæ in simili de monacho, & religioso dixi pariter *infr. nu.* 130.

LIMITA I. Præcedentium † sublimitationem, (& 84 hæc limitatio venit contradicendo eidem propositæ sublimitationi) vt etsi clericus in casu alias permisso, non possit examinari sine licentia superioris, examinatus tamen sine ea valeat, & teneat ratitas depositio, *secundum Specul. in tit. de testibus, numer.* 36. *in fin. Abb. in c. cum nuntius, num.* 3. *in fin. vers. sed numquid valeat quæro. nu. & num.* 4. *ac ibi etiam Felin. num.* 3. *extra de testibus. Aret. in cap. cum nuntius, num.* 11. vbi quod credit, ita communiter * seruari in pract. *Sylvan. consil.* 16. *nu.* 6. vbi bene loquitur in materia, & *num.* 8. *in fin. Gram. consil* 4. *num.* 7. *Crot. de testibus, post num.* 178. *Bellamir. de oppos. contr. test. num.* 91. *ad finem, ante versic. & quia sunt multi, vbi quæ ita tenent communiter Doctores, & num.* 92. *Caran. super rit. magnæ Cur. Vicar.* 144. *nu.* 3. vbi testatur de veritate opinionis, & quod ita omnes concludunt, licet ad eligendum dubietates melius dicat esse habere licentiam, *Foll. in pract. crim. in fragment. num.* 9. *versic. & quod in causibus*, vbi tamen loquitur in clerico examinato sine licentia superioris, parte non opponente, *Ferran. Garg. consil. crimin. diuers.* 126. *num.* 43. *& inter eadem consilia. Hippol. Riminald. consil.* 127. *num.* 17. *Franc. Canallat. consil.* 129. *num.* 51. *lib.* 1. *Roland. cons.* 24. *num.* 77. *& seqq. lib.* 1. vbi bene hanc comprobat limitationem, & faciunt quæ in simili, *infr. nu.* 134. dixi de monacho & religioso.

LIMITA Rursus † eandem sublimitationē tribus 85 aliis modis: Primo, vt non procedat tempore pestis: Secundo, quādo examinaretur idē superior, vel prælatus, qui alijs clericis examinandis licentiam impartitur: Tertio, quando clericus, vel religiosus examinaretur in simul cū suo superiore, ac prælato: his inq; tribus casibus, licentia in clericorum examine non requiritur, de primo ad-

mo addeas Ripam, *in tractat. de peste, rubric. de priuileg. iudic. cau. pest. num.* 45. *& Conrad. in pract. §.* 2. *tit. de testib. rub. dicta testium assumendo, in princ. num.* 77. *in fine, fol.* 106. *de secundo, & tertio casu addeas Caraui. super d. rit. magnæ Curiæ* 144. *num.* 3. *in* 2. *& 3. limitatione.*

86 LIMITA III. Seu † potius declara prædictam primam generalem sublimitationem, & vt in casu licentię concedendę per episcopum, possit idem episcopus, vel licentiam dare iudici laico, vt testem clericum examinet, vel coram se ipso, aut alio iudice ecclsiastico eundē testem examinari facere, ac deinde sic factum examen ad ipsum secularem iudicem transmittere, prout magis expediens sibi videbitur, vt veritas honorifice propaletur, vt dicit text. *in cap. quamquam in fin. & ibi gloss. in verbo competentibus, & in verbo, aut aliter, & in verbo, coram se, & ibi originaliter Archid. num.* 2. & 3. 14. *qu.* 2. *Ant. de But. in ca. cum nuntius post nu.* 5. *& ibid. Abb. n.* 3. *vers. sed oritur dubium*, vbi quod sic obseruatur, quando testes sunt in alieno territorio, vt scilicet iudici seculari committatur ab episcopo clericorum examen, *extr. de testib. Lanfran. de testib. nu.* 87. *Alber. de Malet. de testib. cap.* 5. *nu.* 31. *Boss. in tit. de oppos. contra testes, post versiculum, idemq; in criminali iudicio, ibi, vbi tamen possunt clerici, &c. Campeg. de testib. reg.* 191. *in* 3 *fallent. Conrad. in pract. §.* 2. *titul. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, clericus, num.* 77. *in princ. fol.* 106. *Mascar. de probat. lib.* 3. *conclus.* 1358. *nu.* 61.

87 LIMITA IV. Seu † pariter potius declara eandem sublimitationem, vt cum licentia sit quid facti, facta autem non præsumantur, nisi probentur, *l. prima, & l. cum res, C. de probat. l. asseueratio, §. fin. C. de non nu. pecun. iccirco de ea debet aliter apparere, quam per assertionem notarii dicentis puta, talis frater, &c. testis citatus, iuratus, & de licentia superioris examinatus, sic in terminis post Ioan. de Amic. in cons.* 57. *nu.* 18. *& Curt. in tract. de testib. concluſ.* 49. *in fin. vers. oportet ergo, scriptū reliquit Caraui. super d. risu magnæ Cur. Vicar.* 144. *nu.* 3 *vers. ita, quod de tali licentia, iuncto nu.* 9. & 10. sed contrarium consulendo probauit Sylua. *cons.* 16. *num.* 7. *vers. plus dico, & num.* 8.

88 SVBLIMITA II. Et † generaliter omnes limitationes supra datas ad regulam propositæ duodecimæ oppositionis, vt etsi clericus in aliquibus casibus, ad se examinandum contra laicum admittatur, non tamen ad hoc cogi potest, *secundum Præpositi. in c. testimonium, nu.* 3. *versic. cogi tamen inuitus non debet,* 11. *quæst.* 1. *Ant. de Butr. in cap. cum nuntius, num.* 5. *extra de testib. cum aliis per Lanfr. in tractat. de testib. num.* 87. *in fine, Alb. de Malet. de testibus, c.* 6. *num.* 33. *Campeg. de testibus, reg.* 91. *in* 2. *fallent. & reg.* 97. *per totam, vbi late de materia, Conrad. in pract. §.* 2. *titul. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, clericus, post nu.* 77. *fol.* 106. *Montic. in suo repertor. testium, fol.* 142. *colum.* 1. *vers.* 6. *Clar. in pract. §. fin. quæst.* 24. *vers. scias tamen, ibi, item clericus, &c.* ¶ Et ad materiam huius sublimitationis, vltra ea, quæ posita dicuntur, vide quæ dixi *in titul. de appos. consil. nam est, quæst.* 78. *num.* 74. *seq.*

89 AMPLIA I. Hanc † secundam sublimitationem, vt clericus ad se examinandum cogi non possit, nedum in criminalibus, verum etiā nec in ciuilibus (nisi simus in casu, in quo per alios veritas haberi non possit,) *prout declarat Ant. de But. in cap. delictorum, col. fin. vers. ad primum, & sequenti, & ibidem Abba. colu.* 3. *in fin. vers. & omnia prædicta, ibi, nisi persona sint in hoc priuilegiata, & col.* 4. *ante mediū, vers. vnde puto, de testibus cogen. Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap.* 6. *nu.* 34. *sequenti.*

90 AMPLIA II. Et † multo magis, in causa criminali ciuiliter intentata, in qua non aliter clericus ad testificandum cogitur, quam si veritas per alios haberi non possit, prout dictum est in mere ciuili, *prout declarat Ant. de But. in d. c. dilectorum, colu fin. vers.* 2. *casu, extr. de testib. cog. Alb. de Malet. in tract. de testib. c.* 6. *nu.* 36.

91 AMPLIA III. Vt † & multo minus possit clericus cogi ad ferendum testimonium in causa criminali, in qua agitur de pœna sanguinis: cum enim, *vt dixi supra, num.* 59. non possit in tali causa clericus volens examinari, ergo multo minus potest ad se examinandum cogi, *secundum Anton. de Butr. in ca. dilectorum, colum.* 3. *in fine, num.* 5. *versic. si vero agatur ad pœnam corporalem, & colum.* 4. *eod. num.* 5. *vers. si vero agitur coram iudice, & ibid. Abb. colum.* 3. *sub* 7. *opinione*, vbi quod est clarum in clerico, *& ibidem, in versic. si autem coram ecclesiastico iudice, & colum.* 4. *in princ. ibi, clerici tamen non compelluntur in causa sanguinis, Anchar. numer.* 2. *vers.* 2. *casu, Imol. colu.* 4. *in fin. versic. si autem coram seculari Iudice, Ioan. Andr. num.* 11. *in fin. versic. de clerico hoc planum, extra de testib. cogen. Alber. de Malet. de testib. cap.* 6 *nu.* 37. *vers. & est notandum*, vbi ampliat etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non possit, *& nu.* 38. *Crot. de testib. n.* 69. *vers.* 1. *sit conclusio.* ¶ *& dixi latius in tit. de oppos. cont. exam. test. qu.* 78. *num.* 99. *seqq.*

92 AMPLIA IV. Vt † nec etiam in crimine læsæ maiestatis clericus ad se examinandū cogi possit, quando agitur de eius pœna sanguinis, secus si ageretur de sola pœna confiscationis bonorum, quando memoria defuncti damnatur, *vt per Gig. in tract. de crim. læs. maiest. lib.* 2. *rub. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. q.* 14. *nu.* 7. & 8.

93 LIMITA I. Propositam generalem † secundam sublimitationem, vt non procedat, quando veritas aliter haberi non potest: quia tunc sicut clericus ad testificandum volens admittitur, *vt dixi supr. num.* 71. Ita & nolens potest cogi, tam in ciuilibus, quam etiam in criminalibus, per ea, quæ generaliter de teste cogendo dixi *infr. qu. nu. ..... lib.* 3. & in specie de clerico, scripterunt gloss. *in c. quamquam in verbo, occulteur, 14. quæst.* 2. *Anto. de Butr. in c. cum nuntius, sub num.* 5. *extr. de testib. & in c. dilectorum, colum fin. post versiculum, ad primum dic, & vers. tertius casus, & ibi etiam Imol. nu.* 7. *de testib. cogen. Felin. in cap. de cetero, nu.* 1. *post versiculum, fallit secundo, & ibi etiam Aret. num.* 3. vbi expresse probat, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, *extr. de testib. Imol. in cap.* 1. *nu.* 3. *de testib. cogen. Præposit. in cap. testimonium, num.* 3. *vers. cogi tamen inuitus non debet, nisi in defectum, & nu.* 5. *vers. sed in defectum probationum,* 11. *q.* 1. *Alb. de Malet. in tract. de testib. cap.* 5. *num.* 30. *in fin. & cap.* 6. *num.* 33. *Campeg. de testib. reg.* 91. *in* 1 *& 2 fallen. Montic. in suo repertor. testium, fol.* 142. *col.* 1. *versic.* 6. *& fin. Clar. in practic. §. fin. quæst.* 24. *sub vers. scias tamen. Mascard. de probat. lib.* 1. *concluſ.* 306. *num.* 5. *vide infr. nu.* 96.

94 AMPLIA Hanc limitationem, † vt in casu, in quo per alios veritas haberi non potest, clericus possit cogi ad testificandum, etiam contra suam Ecclesiam, ad quā materiam videas Ioan. Andr. *in cap. cum nuntius, num.* 5. *& ibi etiam Innocent. in versic. & non solum credimus. Hostien. numer.* 3. *seqq. Bald. num.* 1. *Imol. num.* 3. *vers. in ea gloss. Anch. numer.* 4. *Anton. de Butr. num.* 4. *Abb. num.* 2. *Felin. num.* 2. *extra de testibus, Campeg. de testib. regul.* 92. *in princ & versic.* 2. *& 3. & regul.* 97. *in* 2. *fallen. Monticell. in repertor. testium. fol* 142. *colum.* 1. *vers.* 4. *Mascard. de probat. conclus* 306. *num.* 5. *lib.* 1. *vide supr. quæst.* 60. *nu.* 489.

95 LIMITA II. Eandem † secundam sublimitationē non procedere, quando ageretur de alia pœna, quam sanguinis: nam tunc videtur posse clericos ad testificandum cogi, per ea, quæ scripserunt Anton. de Butr. *in d. cap. dilectorum, colum* 3. *ad finem, post num* 5. *Imol ibid. m., colum.* 4. *versic. si agitur ad pœnam pecuniariam. extr. de test. bus cogen. Alber. de Malet. in tract. de testib. cap.* 6. *nu.* 37. vbi loquitur, quando agitur de pœna pecuniaria, *Gig. de crim. læsæ maiest. libr.* 2. *rubr. quomodo, & per quos crimen læsæ maiest. probat. qu.* 14 *nu.* 6. *vers. imo tali casu.*

96 SVBLIMITA Propositam † præcedentem limitationem, vt procedat, quando sumus in casu, in quo per alios veritas haberi non potest: tunc enim possent clerici ad testificandum cogi, si non agitur de pœna sanguinis, *iuxta ea, quæ dixi sup. nu.* 93. At secus si per alios ve-

ritas haberi possit, quia tunc nullatenus possunt cogi non solum si criminaliter agatur, & etiam quod non agatur de pœna sanguinis: sed etiam si ciuiliter, *vt supra prob.nu.* 89. *& nu.* 90. *& in specie tradiderunt Abb. in d. ca. dilectorum, col.* 3. *post medium, vers. si agitur in foro seculari, Ant. de Butr. col.* 3. *vers. tertius casus, Imol. col* 4. *ad fin. vers. an autem clerici, extr. de testib. cogen.*

97 SVBLIMITA Generaliter † duas præcedentes limitationes positas *sup. num.* 93. *&* 95. vt in omni casu, in quo clericus ad testificandum cogi potest, id intelligi debeat, vt cogatur à iudice ecclesiastico, non autē à seculari: nam iudex ecclesiasticus facit illi præceptum, vt deponat coram laico: nō autem dat laico licentiam ad cogendum clericum ad testificandum corā ipso, *ita post Felin. & Aretin. quos allegat, aperte tradit Boss. in tit. de oppos. contra testes, nu.* 91. *post vers. idemq; in criminali iudicio, ibi, & hanc practicam video quotidie obseruari, Abb. in c. dilectorum, col.* 3. *post medium. post versic. si agitur in foro seculari, ibi, & sit compulsio per ecclesiasticum iudicem, Imol. col.* 4. *ad fin. vers. non tamen fiet tunc compulsio per iudicem secularem, extr. de testib. cogen. Præpos. in c. testimonium, nu* 5. *& ibi etiam Archid. nu.* 3. *vers. vel sensus est, 11. qu.* 1. ¶ Vide ad idem quæ dixi *infr. in tit. de oppos. contr. exam. test. quæst.* 78. *nu.* 78.

ARGVMENTVM.

De teste laico contra clericum.

SVMMARIA.

Regula sit, quod laicus contra clericum in caussa criminali testis esse non potest, numer. 98. *seqq. vbi ponuntur duæ rationes huius regulæ.*

Ampliat etiam contra clericum primæ tonsuræ, nu. 101.

Ampliat 2. multo magis in illis laicis, qui membro aliquo mutilati, vel corpore vitiati non possunt ad sacros ordines promoueri, nu. 102. *Declara, vt nu.* 103.

Limita 1. *in criminibus exceptis, hæresis, simoniæ, læsæ maiestatis, & similibus, in quibus laici contra clericum admittuntur, etiam quod viles sint, nu.* 104. *seq.*

Limita 2. *in subsidium, & quando veritas aliter haberi nō potest, vt puta, si delictum commissum sit in villa, in qua nullus clericus commoretur, nu.* 107. *licet alias contra, nu.* 108.

Limita 3. *quia, etsi laici contra clericum examinari non debeant, examinati tamen faciunt contra ipsum in litium ad torquendum duobus concurrentibus, primo quod sint plures: secundo, quod immediate super delicto deponant, aliter secus, numer.* 109. *seqq.*

Limita 4. *quando agitur per viam inquisitionis, vel denuntiationis, nu.* 113. *sed contra nu.* 114.

Limita 5. *ad fauorem, & defensionem clericorum, nu.* 115.

Limita 6. *contra clericum infamatum, nu.* 116.

Limita 7. *quando cum laico examinaretur alter clericus, numero* 117.

Limita 8. *in crimine notorio, nu.* 118.

Limita 9. *in probatione famæ, nu.* 119.

Limita 10. *vbi de crimine agitur ciuiliter, nu.* 120. *vbi quando agitur de beneficii priuatione, licet alii contra, nu.* 121.

Limita 11. *in caussa ciuili, nu.* 122.

QVÆSTIO LXI. OPPOSITIO XII.

98 OPPONITVR XIII. Contra testem, quod † est laicus, qui propterea contra clericum in caussa criminali testimonium ferre non potest, *text. in cap. de cetero, ex ratione testibus, de cetero*, ibi inquit textus, *laicos in accusationibus, vel testimonium contra clericos in criminali caussa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestius docet, & ibi hoc notant Ioan. Andr. in Panormitanus, Ant. num.* 1. *Bald. in summario, Ancharanus, Ant. num.* 1. *Imol. in princip. in* 1. *not. ab. Anton. de But. in summario, & in* 1. *not. ab. Abbas, num.* 1. *Felin. & Aret. in summario, & in* 1. *not. ab. Abbas, num.* 1. *Felin. & Aret. in summario, idem Boyc. in Henr. Boyc. num.* 4. *versic. si queris vtrum laicus, idem Boyc. in cap. veniens, num* 3. *extra eodem, titul. de testibus. Archid. in cap. testimonium, num.* 3. *in fin. & ibi etiam Præposit. post numer.* 1. *versic. quia laicus contra clericum,* 11. *quæst.* 1. *Nepos de Monte Alb. in tractat. de testib. num.* 153. *Aufrer. de reprob. test. nu.* 61. *Alb. de Malet. de testib. cap.* 5 *num.* 39. *Campeg. de testib. regul.* 98. *in princ. Boss. in tit. de oppos. cont. testes, nu.* 91. *Marsil. in pract. §. diligenter, num.* 132. *in princ. & sing.* 98. *in princ. Socin. reg.* 409. *in princ. Nouell. reg.* 216. *numer.* 67. *Diaz. in pract. crim. can.* 20. *in princ. Plot. de in lit. iuran. §.* 4. *num.* 30. *Gig. de crim. can.* 20. *in princ. Plot. de in lit. iuran. §.* 4. *num.* 30. *Gig. de crim. læsæ maiest. lib.* 2. *tit. quomod. & per quos crim. læsæ maiest. prob. qu.* 15. *nu.* 1. *Viu. in com. opin. verbo testificari possunt contra clericum laici, vers. sallitque hoc in caussa criminalibus, Couar. pract. qu. cap.* 18. *nu.* 2. *in princ. & in fin. vbi testatur de communi opinione, Oldrad. consil.* 145. *numer.* 3. *vbi etiam de communi, Roland. cons.* 24. *num.* 15. *lib.* 1. *Dec. cons.* 63. *nu.* 35. *in* 3. *volum. Montic. in suo repertor. test. verbo, laicus contra clericum. fol.* 47. *col.* 1. *vers.* 1. *& seqq. Clar. in pract. §. fin. qu.* 24. *versicul. præterea quæro, vbi etiam de communi, Mascard. de prob. lib.* 2. *conclus.* 962. *nu.* 1. *vbi quod ita concludunt omnes scribentes, in d. c. de cetero, & lib.* 3. *concl.* 1358. *nu.* 44. Ratio istius regulæ triplex est: Prima † sumitur ex reuerentia, quam laicus debet clerico, qui Dei legatione fungitur, *t. accusati, in fine,* 2. *quæst.* 7. *cap. quis dubitet, & c. duo sunt,* 96. *dist.* Secunda † est ratio propter generalem inimicitiam, quæ intercedit inter laicos & clericos, *prout dixit Boss. in tit. de oppos. cont. test. d. num.* 91. *cum laici sint clericis infesti, cap. laici, & laicus* 2. *qu.* 7. Tertia potest esse ratio, quia sicut clericus nō potest contra laicum testimonium ferre, ita ratione æqualitatis seruandæ, nec id poterit laicus contra clericum, *vt dixi supr. nu.* 57. *in* 12. *oppositione.* 99

AMPLIA I. Huius 13. † oppositionis regulam, etiam in clericis primæ tonsuræ, cōtra quos nec laicos posse testimonium ferre probat text. *in cap. de cetero, in verbo, clericum, extr. de testib. iuncto c. cleros & ibi gloss. in verbo, Psalmistas,* 21. *dist. Felin. in d. c. cetero, in princ. versic. & procedit etiam, Dominic. in c. sicut sacerdotes,* 2. *quæst.* 7. *Moncad. in addit. ad Crot. in tract. de testib. num.* 59. *litera S. in verbo, contra clericum, Gig. de crim. læsæ maiest. lib.* 2. *titul. quomod. & per quos crim. læsæ maiest. probe q.* 15 *nu.* 1. *vers. & procedit hoc etiam, Diaz. in pract. crim. canon. c.* 20. *in pr. vers. quod procedit etiam, Mascard. de prob. lib.* 2. *concl.* 962. *num.* 1. *& lib.* 3. *conclus.* 1358. *nu.* 45. Et facit quod in simili de clerico contra laicum dixi *supr. nu.* 60. *in* 12. *oppos.* 100

AMPLIA II. Vt † contra clericum multo minus admittatur testimonium eorum, qui membro aliquo mutilati, vel corpore taliter vitiati sunt, vt non possint ad sacros ordines promoueri, *vt per Felin. in c.* 1. *in princ. & ibi etiam Dec. num.* 13. *extra de except. Diaz. in pract. crim. can. c.* 120. *vers. item mutilati, alios refert Couarr. pract. qu. ca.* 18. *n.* 2. *vers. sed si verum, vbi testatur de communi opinione, Clar. in §. fin. qu.* 24. *vers. præterea quaro*, vbi quod licet hæc opinio non multū rationabilis videatur, ex trad. per Couar. *in loco præcitato*, in pract. tamen difficile esset contra eam vti communem obtinere, Michael Cras. *in suis com. opin. lib.* 2. *c.* 17. *qu.* 31. Vbi † tamen post Couar. *ind. versic. sed si verum*, valde dubitat de hac ampliatione, & saltem eam non procedere affirmat in clericis mutilatis, aut corpore vitiatis, quod & ego verissimum credo per rationes ab eodem Didaco consideratas. 101 102 103

LIMITA I. In criminibus exceptis, † prout crimen hæresis, simonię, læsæ maiestatis, & similibus, in iis enim laicus contra clericum non prohibetur testimoniū ferre, *gloss. in c. cum P. Manconella, de accusat. item gloss. in cap. de cetero, in verbo, suam, & ibi etiam Innoc. in verbo, admittendos, Anton. de But. num.* 4. *versic. oppono, quod ad testificandum, Abb. nu.* 6. *in* 5. *limitatione, Felin. nu.* 9. *in fine, versic. limita* 6. *vbi quidam tenent ibi gloss. & omnes Doctores, Aret. nu.* 4. *in fin. Henric. Boyc. nu.* 5. *seqq* Vbi † declarat limitationem non procedere, quando laicus paterētur alios defectus, puta quod esset socius criminis, inimicus, vel alias malæ famæ, & bene hæc omnia exemplificat, *ext. de testib. idem Henr. Boyc. in c. veniens, nu.* 4. *eodem tit. de testib. Nepos de Monte Alba. in tract. de testib. nu.* 153. *Crot. de testib. n.* 60. *Aufr. de reprob. test. nu.* 61. *vers.* 5 *limitatur, vbi quod* * *ita tenent omnes* * *Dd. Campeg de testib. regul.* 98. *in* 5. *fallent. Gig. de crim. læsæ maiest. lib.* 2. *rub. quomod. & per quos crim. læsæ maiest. prob. q.* 15. *nu.* 5. *seqq. Boer in tract. de seditios. in* 7. *& vlt. mo præsuppositio, nu.* 5. *in fin. Mart. Lauden. in tract. de crim læs. maiest. qu.* 27. *Socin. reg.* 409. *in* 1. *fallent. Corrad. in pract. §.* 2. *tit. de testib. verbo, clericus, nu.* 78. *in* 6. *limitat. fol.* 106. *Diaz. in pract. crim. canon. cap.* 120. *vers. item etiam fallit, Mascar. de probat. lib.* 1. *conclus.* 462. *num.* 14. *lib.* 2. *conclus.* 962. *num.* 10. *lib* 3. *conclus.* 1358. *num.* 58. *Montic. in repertor. test. fol.* 47. *col.* 1. *in fin. verbo, laicus contra cler.* vbi † ampliat hanc limitationē procedere etiam in laicis vilibus. Sed hanc ampliationem declara, vt per Mascar. *d. concl.* 462. *num.* 15. Et ex iis, iunctis aliis quos in simili de clericis contra laicū retuli *sup. nu.* 5. & generaliter *infr. qu.* 62. *nu.* 81. *seqq.* sine dubio dici potest hanc primam limitationem fuisse à * Doctoribus communiter * receptam, & si contrarium senserit Menchiaca, *lib.* 3. *de testib. §.* 22. *num.* 73. *quem refert C'ar. in pract. qu.* 24. *sub. vers. præterea quæro.* 104 105 106

107 LIMITA II. In subsidium, † & quando veritas aliter haberi non potest, vt puta, si agitur de probando delictum commissum à clerico in villa, in qua alii clerici nō commorantur: tunc enim ne veritas occultetur, admittuntur laici ad testificandum contra clericum, per ea quæ in simili de laico contra clericum dixi, *sup. nu.* 1. & de teste inhabili in genere dixi *inf. qu.* 62. *num.* [illegible] & in terminis nostræ limitationis, scripserunt [illegible] quos allegant, Abb. *in c. de cetero, nu.* 3. *ext. de* [illegible] ne comprobat hanc conclusionem, pro qu[illegible] de stringunt rationes deductæ per Aret. *in d. c. de cetero, nu.* 4. *& nu.* 8. 9. *&* 10. vbi hanc Abbatis opinionem dixit multum æquam (& si contrariam, *vt infr. eam referam*, veriorem crediderit,) Crot. *de testib. nu.* 61. vbi bene fundat, & respondet rationibus Aretini contrarium sentientis, *Fel. Monca. in addit. ad eum, litera T, vbi alios refert concordantes, Carrer. in pract. crim, in materia inditiorum, & tortur. §. vltim. an testes, nu.* 19. *vers. in subsidium, Aufr. de reprob. testium, nu.* 61. *vers. fallit* 1. *Campeg. de testib. reg.* 409. *in* 1. *fallent. Rebuff. de reprob. test. nu.* 237. *Soc. reg.* 409. *in* 3. *fallen. Ias. in* 1. *fin. in fine, C. de his quibus vt indig. Diaz. in pract. crim. can. c.* 120. *vers. quod tamen limita, iuncto vers. sed quia, &c.* vbi relata, & bene comprobata Aret. contraria opinione. Et concludit tandem, quod si hæc Abbatis opinio non seruaretur, esset dare ansam presbyteris, qui soli habitant in oppidis rusticanis, vt secure, & impune plura committerent delicta, etiam præsentibus laicis, & ideo dicit se credere, quod hæc eadem opinio posset seruari, habita prudenti consideratione per iudicem qualitatis personæ, clerici delinquentis, testium, delicti perpetrati, & etiā particulariter, an ille clericus sit inuisus, aut gratus oppidanis illius loci. Addo & pro hac eadē limitatione Marsil. *in l. Diuus, nu.* 9. *ff. de qq. Plot. de in lit. iuran. §.* 4. *nu.* 30. *Corrad. in pract. §.* 2. *tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, clericus, nu.* 78. *in* 1. *limitat. fol.* 106. *Decian. cons.* 63. *nu.* 35. *vers. tamen fallit, in* 3. *vol.* vbi quod isto casu laici nō solum admittuntur, sed etiam coguntur, *Viui. in suis com. opin. verbo, testificari possunt contra clericum laici, vers. sub.* * *limitatur hoc dictum, vbi testatur de commun. opin.* * *Mascard. de probat. lib.* 3. *concl.* 1358. *nu.* 46. Et sine dubio hæc limitatio magis communiter ad Dd. recepta est, & si contrarium † late firmauerit Aretin. *in d. c. de cetero, nu.* 5. 6. 7. 10. *in fin. n.* 11. dicens ab hac sua opinione tanquam communi * non esse recedendum, à qua dissentit Fel. *in d. c. de cetero, nu.* 5. *& dicta per Felin. bene comprobat Diaz. d. c.* 120. *vers. posse tamen considerari, & consulendo tradidit Ferret. cons.* 238. *num.* 12. *lib.* 2. [illegible] vt dixi, æquitas, & magis communis * Dd. sent[illegible] pro prima Abbatis opinione, & ne pro limitatione. 108 109

LIMITA III. Vt † laici contra clericum examinari nō debeant, examinati tamen faciunt contra ipsum in ditium etiam ad torturam, *secundum Abb. in ca. de cetero. num.* 5. *& ibidem Felin. num.* 7. *qui respondet rationib. Aretini contrarium sententiæ, extr. de testib. Cr[illegible] de testib. num.* 62. *seq. vbi pariter respondet Aret. fundo[illegible] contrarius, Moncad. in addit. ad eum ibi, litera R, Anp[illegible] Castel. num.* 61. *in* 3. *limitat. Campeg. de testib. reg.* 9[illegible] *fallent. Boss. in tit. de oppos. contra test. nu.* 91. *post Alex. quem [illegible] in l. maritus, ff. de qu. Marsil. sing.* 98. *vers. sciastamen, & in pract. §. diligenter, n.* 132. *seqq. & in d. l. maritus, nu.* 1. *Brun. de indic. part.* 1. *qu.* 2. *nu.* 23. *ad fin. Carrer. in pract. crim. in materia inditiorum & torturæ, §. vlt. an testis, num.* 19. *Soc. reg.* 409. *in* 4. *fall. Montecell. in suo repert. test. verbo, laicus, fol.* 47. *col.* 2. *vers.* 3. *& verbo, testes quales ad probandum inditium. fol.* 46. *col.* 2. *vers. antepen. & verbo, testes in crimin. qui esse [illegible] fol.* 355. *colu.* 1. *vers. penult. Brun. cons. crim. diuers. nu.* 115. *nu.* 4. *vol.* 2. *Rol. cons.* 24. *nu.* 15. *vers. quia respondetur, lib.* 1. *vbi alios refert Corrad. in pract. titul. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, clericus, nu.* 78. *in tertia limitatione, fol* 106. *Decian. cons.* 63. *nu.* 36. *lib.* 3. *Mascar. de probat. lib.* 3. *conclus.* 1358. *nu.* 51. *seqq. vbi alii relati asserunt de communi * opinione Dd. & faciunt, quæ in simili, & generaliter de teste inhabili, inditium faciente, dixi *infr. q.* 62. *num.* 261. *seqq.* Et † licet contra hanc limitationem aperte senserint Adden. ad Abb. *in d. c. de cetero, nu.* 5. *litera C. versic. in contrarium facit, Aret. ibid. num.* 1. *in* 1. *not. ab. sunct. num.* 12. *&* 13. vbi bene comprobat Nouell. *reg.* 216 *num.* 67. *in fin.* vbi eodem allegat Dec. *in c. at si clerici, num.* 67. *extr. de iudic. Ferret. consil.* 238. *num.* 13. *&* 14 *lib.* 2. nanctis alios, quos e contra de clerico contra laicum retuli, *supra num.* 61. non per hoc tamen ab ea recedas, quæ in se verissima est, declarata tamen, vt mox audies in sequentibus limitationibus. 109 110

SVBLIMITA I. Hanc † tertiam limitationem, vt procedat, dummodo laici examinati contra clericum sint plures: tunc enim bene facient inditium ad torturam, secus si sit vnus tantum, moueor ad sic dicendum duplici fundamento. Primo, quia propter generalem inimicitiam, quam laici habent cum clericis, certum est in omni casu eos non esse integros, & omni exceptione maiores, *vt post Alex. & Felin. quos allegat, deducit Boss. in tit. de oppos. contra test. num.* 91. *in princip. vers. ex cuius ver-* [illegible] *dicit latius, supr. num.* 98. *seqq.* Ergo vnus non facit inditium ad torturam, cum certissimi iuris sit, *vt suo loco dixi*, vnicum testem non sufficere ad torquendum reū, nisi is fuerit integræ fidei, & omni exceptione maior. Secundo, ratio quare Doctores volunt, laicos contra clericum examinatos facere contra eos inditium ad torturam, ea communiter * affertur per Dd. supr. allegatos, *nam.* 109. ac præsertim per Marsil. Felin. & Crot. *in loc. cit.* quia sc. ea, quæ in ciuilibus faciunt plenam probationem, in criminalibus faciunt inditium ad torquendum: sed sic est, quod in ciuilibus, vnus laicus cōtra clericum non plene probat, ergo nec in criminalib. facit inditium per ea, quæ in simili arguendo consuluit Hipp. Rim. *in cons.* 213. *nu.* 91. *lib.* 2. Et ista est veritas, etsi idem Boss. *in tit. de oppos. contra testes, d nu.* 91. *in fin principis* dixerit, quod ipse in practica non curaret, an testis contra clericum examinatus esset magis clericus, quam laicus, sed certe loquitur in hoc contra communes * Doctorum propositiones, *de quibus supra*, & vide quæ generaliter de testibus inhabilibus dixi *infra quæstio. 62. numero. 272. & 273.* 111 112

SVBLIMITA II. Eandem † tertiam limitationē, vt procedat quando testes laici deponunt contra clericum, immediate super delicto de visu: tunc enim facit inditium ad torturam, secus si super remotis tantum-

modo deponant, *vt per Ferret. d. consil.238. num. 13. & 14. quem in proposito refert, & sequitur Mascard. de probat. libr. 2. conclus. 962. num. 5.*

113 LIMITA IV. Huius † 13. oppositionis regulam non procedere, quãdo agitur per viam inquisitionis, vel denuntiationis: tunc enim videtur agi de crimine non criminaliter, sed ciuiliter, & ideo eo casu laicum contra clericum posse testimonium ferre, aperte consulendo tradidit Feder. de Senis. *consil. 23. incip. Titius electus, quem sequuti sunt Felin. in d. c. de cetero, post num. 9. & ibidem. Abb. num. 6. vers. item si agatur per viam inquisitionis, extr. de testib. Aufr. de reprob. test. num. 61. sub 4 limitatione, in fin. vers. idem si agatur per viam inquisitionis, Ferret. cons. 366. num. 10. lib. 1. Mascar. de probat. l. b. 2. concl. 961. n. 9. lib. 3. conclus. 1358. num 55. & 56.* Vbi † tamen in contrarium allegat Crot. *in tract. de testib. nu. 64.* dicentem, quod hæc limitatio iure non probatur & quod multum restringit intra prohibentia, laicum contra clericum testificari posse, & certe apud me hæc eadem limitatio non admodum vera apparet, cum nec etiam verum crediderim assumtum Feder. de Senis, quod scil. dicatur agi de crimine ciuiliter, & nõ criminaliter, quando proceditur per viam inquisitionis, seu denuntiationis.

115 LIMITA V. Quia † etsi laici contra clericos non admittuntur, admittuntur tamen ad eorum fauorem, & sic ad defensam, *vt per Felin. in d. cap. de cetero, numer. 8. extra de testib.* vbi dicit de hoc esse text. in terminis *in ca. peruenit, il secundo, de testib. cogen.* secundum communem ** intellectum, quod scilicet ibi criminaliter ageretur, *Aret. in l. cap. de cetero. nu. 11. vers. illud etiam scias,* per text. *in cap. si haereticus, & cap. seq. 2. quæst. 7.* vbi hæreticus contra Catholicum non probat, sed ad eius fauorẽ sic, *Conrad. in pract. § 2. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, clericus. nu. 77. vers. & subiungit, & n. 78. in 4. limitatione, Mas. de probat. lib. 3. concl. 1358. nu. 52.* faciunt quæ in simili de clerico ad fauorem laici dixi, *supr. nu. 74.* & generaliter de teste inhabili, dixi etiam *inf. qu. 62. nu. 90.*

116 LIMITA VI. Contra † clericum infamatum, contra quem etiam laicos admitti, scripserunt Imol. *in c. cum non ab homine, num. 7. extra de iudic. Mil. in suo repertor. verbo. testis, numer. 46. sicut eos referendo, sequitur Monticell. in suo repertor. testium, in verbo, laicus contra clericum, fol. 47. col. 1. vers. pen.*

117 LIMITA VII. Quando † cum laico examinaretur alter clericus: quia tunc fides vnius suppleret inhabilitatem alterius, *Crot. de testibus, num 68. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 1358. num. 59. & sequ.* facit in simili, quia etsi in laicum non possit compromitti, bene tamen potest compromitti in laicum, & clericum simul, *cap. per tuas, de arbitris*

118 LIMITA VIII. In † crimine notorio, in quo laici nõ arcentur à ferendo testimonio contra clericum *Abb. in c. de cetero, num. 4. & ibi Felin. nu 6. extra de testibus. Crot. de test. nu. 67. Aufr. de reprob. testium, num. 61. vers. secundo limitatur, Campeg. de testibus, reg. 98. in 2. fallen. Soc. reg. 409. in 2 fallen. Diaz in pract. crim canon cap. 120. vers. Quod etiam fallit, Conrad. in pract § 2. tit de testib. rub personas testium aggrediendo, verbo, clericus, nu. 78. in 2. limitatione. fol. 106. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1358 n. 48. seqq & lib. 2. concl. 962. n. 8. Dec. cons. 63. nu 35. vers. 2. dico. in 3. vol.*

119 LIMITA IX. In † p obatione famæ, in qua etiam contra clericũ laici admittuntur, *ex allegatis per Mar. in pract. c. §. diligenter. numer 134. & singul. 98. versicul. in misericordia. Mascard. d. conclus. 1358. num. 49. lib. 3. Dec. consil. 63. n. 12. post vers 2 dico.*

LIMITA X. † de crimine agitur ciuiliter: nam cum de [illegible] clerico contra clericum, etiam quod de publicatione bonorum agitur, *ep. relatum. in c. de cetero, sup. tit. in verbo. [illegible] & ibi l. Ioan. Andr. in eodem verbo, sed criminali, An. de But. nu 3. Abb. num. 6. Felin. num. 9. Henr. Boyc. nu. 1. vers. si in criminali, & nu. 2. vbi declarat. Imol. nu. 3. vers. item aduerte. extra, de testib. Crot. de testib. num. 65. Aufr. de reprob. testium, num. 61. vers. quarto limitatur, Campeg. d. reg. 98. in 4. fallent. Nouell. reg. 216. nu. 67. Conrad. in pract. d. verbo, clericus, num. 78. in 5. limitat. fol. 106. Ferret cons. 183. post num. 5. vers. vltimo confirmatur, vbi quod ita * concludunt * Dd. omnes, prout eum refert Clar. in pract. § fin. qu. 24. versicul. Praterea quæro, in fine, Decia. cons. 63. nu. 35. vers. 3. limitatur. Mascard. de probationib. lib. 3. concl. 1358. num. 54. & lib. 2. conclus. 962. num. 13.* Vbi † de communi, etsi Arch. *in c. qua iuxta, 5. qu. 6.* dixerit, quod quocunq; modo agatur contra clericum, siue ciuiliter, siue criminaliter, siue etiam ad suspensionem, laici repellantur. Vide quæ in simili de clerico contra laicum dixi *supr. num. 77.*

120 LIMITA XI. In † caussa mere ciuili, in qua nihil est, quod impediat laicorum testimonium contra clericos, per ea quæ in simili, & econtra de clericis contra laicos dixi *supr. num. 78.* & in specie per illum tex. quem bene ponderant in proposito, scripserunt Imol. *in cap. de cetero, nu. 3. vers. item aduerte, & Henr. Boyc. nu. 1. extr. de testib. Prapposit. in cap. testimonium, nu. 3. & ibi etiam Arch. nu. 3. vers. item in caussa ciuili, 11. quæst. 1. Viu. in commun. opin verbo, testificari possunt contra laicum clerici, in princip.*

ARGVMENTVM.

De teste monacho & religioso.

SVMMARIA.

Monachus, & Religiosus, à testimonio regulariter repellitur, numero 123. sed melius est regulam in contrarium formare, numer. 124.

Monachi & religiosi possunt in testamentis in testes adhiberi, nu. 126. & multo magis in testamentis ad pias caussas, nu. 127. intellige cum licentia eorum superioris, al. as secus, nu. 128. sed contra, d. num. 128.

Monachi & religiosi de iure ciuili testes esse possunt, non autem de iure canonico, nu. 129.

Monachi, & religiosi etiam de iure canonico testes esse possunt cum eorum superioris licentia, sine licentia autem secus, num. 130. seqq. vbi ponuntur tres rationes.

Monachi & religiosi, licet sine superioris licentia examinari non possint, si tamen examinarentur, valet eorum depositio, nihilque de fide diminuitur, nu. 134.

Monachi & religiosi nec velle, nec nolle non habent, eorumq; voluntas a superiore voluntate dependet, nu. 131.

Monachorum & religiosorum vox funesta reputatur, eamq; potius interdici, quam audiri oportet, nu. 133.

Monachi mortui sunt in mundo, sed quandoque sic mortui impregnant, num. 133.

QVÆSTIO LXI. OPPOSITIO XIV.

OPPONITVR XIV. Contra † testem, quod est monachus, & religiosus, ideo illum à testimonio fore repellendum videtur, *ex allegatis per Campeg. in tract. de testib. reg. 94. in princ.* vbi in specie de monachis, *& reg. 96. pariter in princ.* vbi de fratribus prædicatoribus, ac etiam de minoribus *per Monti. in suo reperto. testium, verbo, monachus fol. 51. colum. 1. vers. 3. & per Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 261. num. 1. & 2.* vbi de monachis, & canonicis regularibus. 123

Sed † certe in hac 14. oppositione multo verius crediderim, regulam posse formari affirmatiuam, quod scilicet monachus canonicus regularis, seu alias religiosus, & conuersus, non prohibetur ferre testimonium, *gloss. Institut. de iure personarum, in princip. in verbo, aut serui, versicul. item quid de monacho, & in Auth. de testibus, §. si vero dicatur seruilu, in verbo, ita sit, versicul. item quid de monacho, & in §. cogitandum, in verbo, testes, in eadem* 124

*dem Auth. de testibus, item gloss. in authentic. si testis productus, in verbo, impleatur. versicul. item quid de monachis, & conuersis, C. de testibus, Specul. in titul. de teste, §. 1. num. 40. vers. quid de monacho, & ibi in addition. liter. D. Faber in §. testes autem, numer. Institut. de testament. Campeg. de testibus, regul. 93 & regul. 95. Ioan. Sicar. in l. quoniam liberi. numer. 1. C. de testibus, relati per eundem Monticellum in d. repertor. testium, verbo, monachus, fol. 51. colum. 1. vers. 4. Syluan. consil. 16. numer. 4. vbi alios refert concordantes, & numero 5. * vers. vltimo adduco, vbi videtur testari de communi * opinione, Michael Cras. in commun. opin. lib. 2. c. 17. quæst. 13. in princ. * vbi testatur de communi, * ex Iasone quem allegat in l. hac consultissima, in princip. C. de testam.*

125 AMPLIA I. Hanc † affirmatiuam regulam, vt monachi, ac alii religiosi possint esse testes non solum in caussis aliorum, in quibus nullum habent interesse, sed etiam in caussis eorum Ecclesiæ, & monasterii, *prout late dixi supr. in antoced. quæst. 60. num. 463. seqq. & ad ibi tradita me remitto.*

126 AMPLIA II. In † testamentis, in quibus monachos aliosq; religiosos posse in testes adhiberi, scripserunt Bald. *in cap. nuper, extra de testibus, & consil. 2. incip. quidam fecit testamentum, libr. 2. Zabarel. consil. 97. incip. quo ad primum dubium, Signorol consil. 157. inc. p. factum sic se habet, vbi dicit se publice hanc quæstionem Mediolani disputasse. Ias. in authent. ingressi, colum 3. C. de sacrosanct. Eccles.* vbi dicit de hoc se fuisse sæpenumero interrogatum. *Aret. consil. 159. incip. longa est ista consultatio colum. 8. versic. venio ad octauum, & nonum,* vbi testatur de notoria consuetudine diutissime obseruata, quæ consuetudo est præscripta & tollit canonem, etiamsi non concurrat patientia, & scientia superioris, *vt ibi per eum, quem referendo sequitur, & bene hanc conclusionem comprobat Syluan. consil. 16. numer. 3. seqq. Felin. in cap. cum nuntius, numer. 3. column. 2. in fine, extra de testibus, Bald. in repet. l. habeat, numer. 43. C. de sacrosanct. Eccles.* Crot *de testibus, numer. 14. vbi de patribus, minoribus, & aliis mendicantibus, Paris consil. 60. num. 12. libr. 3.* vbi & idem affirmauit in codicillis, *Boss. in titul. de oppos. contra test. num. 92. in fin.* vbi quod alias habuit de facto in quodam testamento celebrato vltra montes, in quo erant adhibiti septem testes, omnes ordinis minorum, *Thob. in § testes autem, num. 5. Institut. de testament.* vbi alios refert antiquiores, & loquitur in monachis fratribus Seruorum, minoribus, & mendicantibus, *Carani. super rit. magnæ Curt. Vicar. 144. numer. 4. vbi inter alios allegat Aretin. consil. 159. num. 20. Ferran. Gargar. consil. crimin. diuers. 126. numer. 29. libr. 1. Michael Cras. in suis commun opin. libr. 2. cap. 17. quæst. 13. versic. amplia etiam, vbi alios refert, & * testatur de communi, * ex Syluestr. Aldobran. Institut. de iure person. in princip. numer. 40. Clar. in § testamentum, quæst. 55. versicul. vlterius quæro,* vbi quod ita habet communis obseruantia, & consuetudo, *vt et statur Natta in loco per eum citato,* ea nempe ratione, quia scilicet solent huiusmodi religiosi à testatoribus in testes adhiberi, tanquam legaliores, & sub spe, quod eorum voluntates non reuelent, licet quandoque contrarium contingat, *Emanuel Soarez. in suo Thesaur. recept. sentent. litera T. num.* * 116. vbi etiam de communi, * & faciunt, quæ *supr. dixi, in quæst. 60. numer. 469.* vbi ampliatur hæc conclusio etiam quod in testamento aliquid eorum monasterio relinquatur.

127 AMPLIA III. Et † multo magis in testamentis ad pias caussas. *Campeg. de testib. reg. 94. in 4. fall & reg. 96. in 3. fallen. Ioan. Mar. Montic. in suo reper. testium. fol. 326. col. 2. vers. 1. Mase. de probat. lib 1. concl. 261. nu. 11.*

LIMITA Has † duas præcedentes ampliationes, quia & si monachum testamentis recipiantur in testes, id intelligitur cum lectia eorum superioris, alias secus, *vt per Ioan. Fabr. in § testes autem nu. 3. Institut. de testam. quem refert Mascard. concluf. 261. numm. 2.* Sed contrarium, quod

imo nulla requiratur licentia, consuluit Syluan. *consil. 16. numer. 5. in fine, versic. nec obstat si quis diceret *, & sequen. * post Vigl. quem allegat. scripsit. Thob. Non in d. § testes autem, num. 6.* Vide pro resolutione huius contrarietatis, quæ dicam, *infr. num. 130. seq.*

LIMITA Nunc † huius 14. oppositionis regulam, (& cum hac limitatione concordantur cõtraria posita, *sup. n. 123. & seq.*) vt illa scilicet procedat de iure ciuili, secus de iure canonico, sic in terminis scripsit Masc. *de probat. lib. 1. d. concl. 216. post nu. 4. vers. concordes hoc.* 129

SVBLIMITA Tamen † hanc limitationem, quia etiam de iure canonico monachi, & religiosi possunt esse testes cum licentia eorum superioris, sine autem tali licentia secus, per ea, quæ in simili de clericis dixi, *supr. nu. 83.* & in specie propositæ sublimationis, scripserunt Felin. *in cap. cum nuntius, num. 3. extr. de testibus,* vbi quod quidquid sit in clerico seculari, in religioso tamen cum difficultate seruaretur in practica contraria Abbatis opinio, *Faber in § testes autem, numer. 3. Institut. de testament. Nepos de Monte Albano, in tractat. de testibus, num. 59. seqq. Alber. de Malet. in tractat. de testibus, cap 5 post num. 27. Nell de testib. num. 22. vers. monachus, Franc. Curt. Papien. de testibus, num. 96. vers. testis monachus, concl. 49. Aufre. de reprob. test. num. 13. Lanfranc. de testib. num. 87. Crot. de testibus, num. 187. in princip. Boss. de oppos. contr. test. num. 92.* vbi hanc sequitur opinionem, vti veriorem in, religioso, licet contrarium in clerico seculari aliqui dixerint, Campeg. *de testibus, reg. 94. in 2 fallent. & regul. 96. in 1. fallent. Gram. consil. 3. num. 7. vers. tamen illud habet locum, Conrad. in pract. § 2. tit. de testibus, rub personas testium aggrediendo, verbo monachus, num. 76.* vbi idem refert Socin. *in consil. 17. nu. 15. lib. 1.* dicentem, quod contraria Abbatis opinio procedit, vel quando pars non opponit, vel in instrumentis, quibus casibus valet monachi depositio etiam sine superioris licentia, secus in aliis, *vt ibi per eum, addo pro hac eadem limitatione relatos per Carani. super rit. magna Curi Mi car. 144. numer. 2. Iul. Scarlatin. consil. crimin. diuersorum 118. numer. 28. lib. 1. Emanuel Soarez. in suo thesauro recept. sentent. litera T, numer. 117. vbi testatur de communi * opinione, ex Io * an. de Amic. consil. 77. numer. 17. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, monachus, fol. 51. colum. 1. versic. penult. Ioan. Sicard. in l. quoniam liberi, numer. 1. C. de testibus, vbi dicit ita se habere communem * practicam, Mascard. de probat. libr. 3. * concl. 1358. nu. 32. vbi alios relatu testatur de communi * opinio * ne, & lib. 1. concl. 261 nu. 5. & nu. 12.* 130

Ratio huius sublimitationis triplex est. Prima † quia monachi, & similes religiosi non habent, nec velle, nec nolle, eorumque voluntas à superioris voluntate dependet, *cap. si religiosus, & cap. si Abbatem, de electio. in 6. capit. fin. de sepult. eod. lib.* † Secunda, quia horum vox funesta reputatur, eamq; potius interdici, quã audiri oportet, *c. placuit, 2. qu. 7. c. si quis ex 3. qu. 11. l. pen. C. qui accus. non poss.* † Tertia, quia mortui sunt in mundo, *l. Deo nobis, C. de epis. & cler. § illud. & § si quis autem, in Auth. de monach. capit. placuit, 16. qu. 1.* licet quandoq; sic mortui impregnent, *cap. sicut ex literarum, extra de homicid.* etiam proprias commatres, *cap. peruenit 18. qu. 3.* 131 132 133

LIMITA Rursus † propositam sublimationẽ, (& hæc limitatio venit contradicendo dictæ sublimationi,) vt licet monachi, & alii religiosi nõ possint examinari sine eorum superioris licentia, examinati tamẽ valet eorum depositio, & nihil de fide eis diminuitur per ea, quæ in simili de clericis secularib. posui *sup n. 84.* & in specie de monachis, & religiosis, sic affirmarunt Spec. *in tit. de teste, § 1. n. 36. in fin.* vbi cum hac opinione tenuã vltimo loco ibi per eum relata, pertãsire videtur Abb. *in c. cum nuntius, num 4. extra de test.* vbi bene comprobat hanc limitationem, Aret. *in d. c. in nuntius, nu. 11.* vbi dicit se credere, quod in practica hæc Abbatis opinio communiter * teneatur ea ratione, quia & si ad li * 134

centia requiratur, ad tex. *in c. quamquam*, 14. q. 2. istud tamen est inductum ex quadam condecentia, & honore ordinis clericalis, & ideo tanquam leuis solemnitas omissa non vitiat, l. 1. *in fin. ff. de vent. inspic. glo. in c. in summa*, 63. *distinct. & Aretinum sic dicentem refert Crot. de testib. n.* 178. *Corn. cons.* 135. *nu.* 33. *lib.* 1. *Syluan. cons.* 16. *nu.* 6. *& 7. vbi bene loquitur in materia, Guido Papa decis.* 517. *Carau. super ritu magnæ Cur. Vicar.* 144. *num.* 33. vbi post summam Sylueſtrin. quã allegat, videtur asserere hanc opinionem vtiorẽ, licet ad effugiendum discussiones, & dubitationes, melius sit habere istam licentiam, *vt per Aret. quem allegat, in d. cons.* 159. *Longa est ista consultatio. nu.* 20. *Et cum hac opinione pertransire videtur etiam Thob. Non. in d. §. testes aut ens, n.* 6. *Instit. de testam. Mascar. de prob. lib.* 1. *concl.* 261. *nu.* 13. *vbi sic declarat dicta per eum ib. nu.* 12. LAVS DEO.

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus in genere, & in primis, quis dicatur testis idoneus, integer, legitimus, ac omni exceptione maior, quomodo, & per quem huiusmodi qualitas probanda sit.

SVMMARIA.

Maior omni exceptione dicitur ille, qui nulla legitima exceptione repelli potest, num. 1.

Testis idoneus est idem, quod omni exceptione maior, num. 2. *sed verius est, quod testis omni exceptione maior sit aliquid plus quam idoneus, num.* 3.

Testis legitimus dicitur is, qui omni exceptione maior est, & sic paria sunt, testem esse legitimum, & omni exceptione maiorem, num. 4.

Testis integer, seu integræ opinionis, dicitur is, qui à iure non repellitur, & idem est, quod omni exceptione maior, nu. 5.

Testis optimæ opinionis non præsumitur, ideo ista qualitas per producentem probanda est, & articulanda, nu. 6.

Testis, quod sit bonæ conditionis, & famæ non præsumitur, ideo ita qualitas est per producentem probanda, nu. 8. *Declara dummodo talis qualitas specialiter, & expresse à lege, vel statuto requiratur, al ter secus, nu.* 9. *&* 10.

Testis vbi à statuto, vel à lege requiritur, quod sit integræ, & probatæ opinionis, idoneus & legitimus. & sic quando talis qualitas requiritur per verba geminata, tunc etiam non præsumitur, & est per producentem probanda, nu. 11.

Testis, quod sit omni exceptione maior, non præsumitur, ideo talis qualitas est per producentem probanda, nu. 12. *& nu.* 14. *licet alij contra, num.* 13.

Testis præsumitur idoneus, ideo idoneitatis qualitas non est per producentem articulanda, vel probanda, num. 15.

Testes super integritate, & idoneitate testis deponentes, quomodo deponere debeant, num. 16.

Iudex potest ex officio admittere probationem super integritate, & idoneitate testis, etiam quod à parte omissa fuerit, nu. 17.

Iudex potest probationem super integritate, & idoneitate testis etiam post publicatas attestationes admittere, nu. 18.

Testis non solum idoneus, sed etiam omni exceptione maior esse debet, num. 20. *declara, nu.* 21.

Testes in criminalib. omni exceptione maiores esse debent, nu. 22.

Testes reprobatorij aliorum testium, debent omni exceptione maiores esse, nu. 23 *præsertim si agatur de reprobando testes similis qualitatis, num.* 24. *& siue etiam agatur de reprobando dicta, siue personas, nu.* 25.

QVÆSTIO LXII. PRÆLVDIA.

OPPONITVR XV. Contra testes (& generaliter, quod sunt inhabiles, non scilicet legitimi, nõ integri, non idonei, & omni exceptione maiores, præmittenda ergo in primis sunt pauca quædam de significatione horum verborum, & incipiendo ab vltimo dic, quod

1 MAIOR OMNI Exceptione † testis ille reputatur communi & communiter * etiam à Dd. qui nulla legitima exceptione repelli potest, *vt videre est apud gl. in §. item verborum, in verbo, idoneos, Instit. de inutil. stipulat. item glo. in c.* 1. *de consanguinit. & affinit. in verbo maiorib, & ibidem Abb. nu.* 5. *& Præpos. nu.* 7. *Bald. in l. optimam, nu.* 8. *C. de contraben. & commit. stipula. Prob. in Ioan. Monach. in cap.* 1. *nu.* 9. *de testib. in* 6. vbi eum credit esse talem, contra quẽ nulla mundi exceptio obiici valet, *Alexan. cons.* 18. *nu.* 6. *lib.* 1. vbi ampliat etiam in exceptione. non in totum repellente testem, sed in ea diminuente de fide, *Franc. Curt. Papien. in tract. de testib. num.* 73. *concluſ.* 74. *vers. aduerte, quia ille dicitur omne exceptione maior, Aufrer. de reprob. test. num.* 93. *Mil. in suo reperto. in verbo, testes omni exceptione maiores Ruin. cons.* 59. *num.* 3. *lib.* 4. *Socin. iun. cons.* 29. *nu.* 25. *lib.* 2. *Blanch. de indic. nu.* 317. *Carer. in prac. cri. in tract. de indic. &c. in §. in tex. ibi, testibus superatus, &c. & num.* 26. *Rimin. sen. cons.* 137. *nu.* 24. *Hippol. Rimin. iun. cons.* 503. *nu.* 19. *in* 5. *volum. & cons.* 524. *num.* 11. *eodem volum. & cons.* 705. *nu.* 20. *in* 6. *volum. Bursat. cons.* 320. *num.* 90. *vol.* 3. *Franc. Bec. cons.* 47. *num.* 5. *Alexan. Strac. inter consilia criminalia diuers. cons.* 117. *nu.* 30. *in* 1. *vol.* vbi ampliat etiam ad friuolam exceptionem, (quod nõ credo verum.) *Roland. cons.* 7. *nu.* 13. *in* 1. *volum. Corset. in suis singularibus, verbo, integer, num.* 3. *vbi de communi,* * *Nouell. in pract. in rubr. de testibus, in cauſſ. crimin. num.* 14. *fol. mihi* 143. *Arnal. Albertin. in tract. de agnoscend. assert. Cathol. & haret. quæst.* 34. *nu.* 5. *vers. & maioritas, Ioan. Roy de haret.* 2. *part. assert.* 4. *nu.* 88. *vers. testes dicuntur, vbi & alios refert, Corrad. in pract. §.* 2. *de offic. prator in cauſſis ciuil. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, omni exceptione maior, num.* 88. *fol.* 110. *colum.* 1. *vers. at qui dicantur, Viui. in commun. opin. verbo, testis vnicus, num.* 10. *Ludou. Peguer. decis.* 17. *num.* 40. *Monticell. in suo repertor. testium, verbo, grauitas. fol. mihi* 84. *colum.* 1. *vers. penult. & seqq. vbi late de materia. Mascard. de probation. in præfat. quæst.* 6. *nu.* 69. *seq.* vbi ampliat etiam ad minimam exceptionem debilem, & pene nullius momenti, *& lib.* 1. *concluſ.* 855. *nu.* 10. *& concluſ.* 1019. *num* 5. *vbi etiam de communi,* * *& lib.* 3. *concluſ.* 1306. *num.* 6. *

2 IDONEVS Autem † testis, secundum id, quod magis communiter * à Dd. pariter receptum video, est idem * quod omni exceptione maior, *secundum gloſſ. in d. §. item verborum, in verbo, idoneus, Instit. de inutil. stipulat. quam sequuti sunt, Abb. in c.* 1 *nu.* 3. *de affinita. & consanguinita. Corsett. in suis singul. verbo, integer, num.* 3. *Mil. in suo repert. verbo, testes omnes exceptione maiores, Franc. Curt. in tractat. de testib. concluſ.* 34. *num.* 73. *in fin. Pariſ. cons.* 24. *num.* 14. *vers. idoneus enim testis, lib.* 3 *Gabr. Sarayn. in addit. ad Matthes. sing.* 1. *in vltimis verbis, Boss in tit. de conuict. post nn.* 11. *Corrad. in pract. §.* 2. *de offic. prator. in cauſſis ciuil. tit. de testib. rub. personas testium aggrediendo, verbo, omni exceptione maior, nu.* 88. *in fin. fol.* 110. *vers. at qui dicantur, Viui. in comm. opin. verbo, testis vnicus, nu.* 10. *vers. & idem si diceres idoneis, Monticell. in suo repert. testiũ, verbo, grauitas, fol.* 83. *colu.* 2. *vers. pen. & seqq. vbi etiam de materia Ceph. cons.* 127. *n.* 60. *lib.* 2. *Bursat. cons.* 321. *nu.* 30. *lib.* 3.

3 Sed † certe, quicquid dicant Dd. præfati, mihi semper visum fuit, quod ista qualitas omni exceptione maior, contineat in se aliquid pluſquam idoneus, nam vt in terminis voluit Blanch. *in tractat. de indic. ad l. fin. ff. de q. num.* 318. in qualibet re dantur tres qualitates, positiua scilicet, cõparatiua, & superlatiua, vt puta, bonus, melior, optimus, *l. vbi autem non apparet, ff. de verborum obligat.* æquus, æquior, & æquiſſimus, *gloſſ. in l.* 1. *ff. de inſti. & sur. l. ſi seruus communis, § quod vero. ff. de furt.* ita & pariter idoneo teste debet dari magis idoneus, is scilicet qui omni exceptione maior sit, item & idoneiſſimus, (*vt inf. dicã,*) is scil. qui sit optimæ opinionis, & qualitatis, vt mox videbimus, æquare testem idoneum in positiua qualitate minus esse, quam testem omni exceptione maiorem comparatiua, satis bene ex hoc probasse videtur Blanch. *d. num.* 318. *iuncto num.* 320. *vers. nec obſtet, &c.* vbi respondet gloſſ. *in d. §. item verborum, in verbo, idoneus, Inſtit. de inutil. ſtipul.* in qua contrarium tenentes principaliter

liter ſuam fundant opinionem, & quod testis omni exceptione maior, dicatur magis fide dignus, quam testis simpliciter idoneus, adduco Felin. *in rubr. de ſponſal. extra colum.* 5. *num.* 5. *verſic.* 4. *in cauſſa*, vbi dixit in cauſſa matrimoniali testes non sufficere alias idoneos, sed debere etiam esse omni exceptione maiores, quod & idem voluit Socin. iun. *conſil.* 88. *num.* 8. *lib.* 2. & dicam larius, *infr. nu.* 101. Ergo maior omni exceptione dicitur fidelior testis, quam idoneus. Et ita cum ista opinione concurrit etiam Crot. *in tract. de testib. nu.* 395. *ad fin.* vbi expresse dixit, quod stant ista simul, quod scilicet aliqui sint idonei testes, & non tamen sint omni exceptione maiores, quod & idem affirmauit paulo, *infr. in nu.* 396. *vers. quia dico iſtud esse verum, nec diſſentit Maſcar. de prob. libr.* 2. *concluſ.* 1019. *poſt num.* 15. vbi etiam dixit, testem idoneum plurimum distare à teste omni exceptione maiore, & ita etiam ego credo esse veritatem, quicquid contrarium præfati Dd. affirmauerint.

4 LEGITIMVS Testis † dicitur etiam is, qui omni exceptione maior est, & sic paria sunt, quem esse testem legitimum, ac omni exceptione maiorem, *ſecundũ Pariſ. in conſ.* 24. *num.* 14. *lib.* 3. *Montic. in ſuo repertor. teſtium, verbo, grauitas, fol.* 84. *col.* 1. *verſ. antepen. & facit*, quia, *vt dixi infr. nu.* 20. leges in omni negotio requirunt testes omni exceptione maiores, ergo ii solum legitimi dicuntur, qui omni exceptione maiores sunt.

5 INTEGER Autem testis, seu † integræ opinionis dicitur etiam is, qui à iure non repellitur, *Blanch. de indic. nu.* 320. item is contra quem nulla vrget suspicio, *Montic. d. verbo, grauitas, fol.* 84. *colum.* 1. *verſic.* 4. *vbi & alia ad materiam, Hippol. Rim. conſ.* 503. *nu.* 19. *lib.* 5. vbi propterea, * quod idem est, quod omni exceptione maior, Vide omnino Corset. *in ſuis ſing. verbo, integer, fol. mihi* 165. *a tergo in paruis*, vbi late, qui dicantur integri testes. ¶ de quo post Abbat. ibi videas etiam per Mant. *in c.* 1. *num.* 13. *ex. de exſecut.* vbi per illum textum notat, quod ad hoc, vt testis dicatur integer, nec possit repelli, debet esse immunis à quatuor: primo à crimine, secundo ab infamia, tertio à suspicione, quarto à macula manifesta: & ibi hæc omnia bene declarat.

HIs præmissis quæro, an ista qualitas idoneitatis, integritatis, & omni exceptione maioris, præsumatur in teste, an vero potius sit articulanda, & probanda breuiter.

6 REGVLAM Constituo, † quod vbi requiritur in teste qualitas in superlatiuo gradu, videlicet, vt sit *optimæ opinionis*, & tunc ista qualitas non præsumitur, & per consequens per producentem testes est omnino articulanda, & probanda, Bart. *in l. ſi quis neget, colum. fin. & ibi etiam Ang. ff. quemad. teſtam. aperian. Alexan. conſ.* 82. *nu.* 7. *lib.* 1. *Zuccar. in l. fin. num.* 81. *C. de edic. diuo Adr. tollen. Franc. Curt. in tractat. de teſtib. concluſ.* 35. *num.* 75. *in fin. Crot. de teſtib. numer.* 392. *ſeqq. vbi late hanc comprobat concluſionem Marſil in l. ſi quis nequ. nu.* 136. *ſecundum vnam impreſſionem, & ſecundum aliam, nn.* 171. *ff. de qu. & ſing.* 187. *incip. qualitas ad medium, Aym. de antiq. tempor. part.* 1. *ſect. quæritur etiam, nu.* 38. *ſeqq. vbi pluribus comprobat hanc concluſionem, Ferran. Gargiar. conſ. crim. diuerſor.* 122. *poſt nu.* 17. *lib.* 1. *Cephal. conſil.* 227. *nu.* 57. *lib.* 1. *Alciat. de præſumt. reg.* 3 *præſumt.* 2. *num.* 10. *in fin. Maſcar. de probat. lib.* 1. *concluſ.* 222. *num.* 15. *& lib* 3. *concluſ.* 1248. *nu.* 12. *ſeqq. vſq; ad nu.* 18. *vbi omnino vide, & lib.* 2. *concl.* 1019. *nu.* 18. *Menoch. de præſumt. lib.* 5. *præſumt.* 1. *nu.* 36. *ſeq.* Ex quibus sine dubio apparet, ita communiter * à Dd. receptum: & si contrarium sen- * serit Steph. Lambert. *de contract. eorum, &c. gloſſ.* 13. *nu.* 30. *cum allegatis ibi per eum.*

7 AMPLIA I. Hanc regulam, vt † & idem sit, quando testes requiruntur *integræ & probatæ opinionis*, vt in casu *l. ſcripturas, C. qui pot. in pignor. hab* tunc enim talis qualitas omnino, etiam per producentem est articulanda & probanda, *Aym. de antiq. tempor. part.* 1. *& ſect. quæritur etiam, nu.* 36. *ſeq. Purpurat. in l. admonendi, num.* 165. *ff. de iureiur. Hippol. Rim. poſt Socin. & Negusa, quos allegat, in conſil.* 503. *nu.* 18. *lib.* 5. *Rol. conſ.* 84. *nu.* 7. *& nu.* 10. *in fin. lib.* 3. *Gabtit. de probat. lib.* 1. *concl.* 11. *nu.* 6. *vide infr. nu.* 11.

8 AMPLIA II. Eandem † regulam, etiamsi in teste requiratur, quod sit *bonæ conditionis, & famæ*: nam adhuc ista qualitas videtur articulanda, & probanda per producentem, si à lege, vel à statuto fuerit specialiter requisita, *vt per Roland. conſ.* 84. *nu.* 10. *lib.* 3. *Crot. de teſtibus, num.* 395. *Carrer. in pract. in tract. de indic. §. in tex. teſtib. ſuperatus, nu.* 32. *Pariſ. conſ.* 24. *num.* 15. *lib.* 3. *Aym. de antiq. temp. part.* 1. *ſect. quæritur etiam, nu.* 38. *ſeqq. vbi pluribus comprobat hanc concluſionem, Ferran. Gargiar. conſ. crim. diuerſor.* 122. *poſt nu.* 17. *lib.* 1. *Cephal. conſil.* 227. *nu.* 57. *lib.* 1. *Alciat. de præſumt. reg.* 3 *præſumt.* 2. *num.* 10. *in fin. Maſcar. de probat. lib.* 1. *concluſ.* 222. *num.* 15. *& lib* 3. *concluſ.* 1248. *nu.* 12. *ſeqq. vſq; ad nu.* 18. *vbi omnino vide, & lib.* 2. *concl.* 1019. *nu.* 18. *Menoch. de præſumt. lib.* 5. *præſumt.* 1. *nu.* 36. *ſeq.* Ex quibus sine dubio apparet, ita communiter * à Dd. receptum: & si contrarium sen- * serit Steph. Lambert. *de contract. eorum, &c. gloſſ.* 13. *nu.* 30. *cum allegatis ibi per eum.*

9 Secus vero, † si talis qualitas bonæ conditionis, & famæ, specialiter & expresse non requiratur à statuto, vel à lege: tunc enim non est articulanda, & probanda per producentem, cum præsumatur à iure, *prout est de mente communi * omnium præallegatorum Dd. & præsertim* * *Aym. de antiqu. temp. d. part.* 1. *ſect. quæritur etiam, numer.* 36. *verſi. & in terminis, Ferran. Gargiar. d. conſil. crim. diuerſ.* 126. *num.* 14. *lib.* 1. *Alciat. de præſumt. reg.* 3. *præſumpt.* 2. *nu.* 21. *Maſcard. de probat. libr.* 1. *concluſ.* 222. *num.* 16. *vbi idem de teſte bonæ exiſtimationis*, Nisi † sit in superlatiuo gradu, *vt supra* 10 *dixi, num.* 6. *& in specie sic distinguendo tradiderunt Parisius conſil.* 24. *num.* 16. *& 17. & in* 3. *Aym. d. ſect. quæritur etiam, num.* 37. *verſi. nec obſtat, Gargar. d. conſil. crim.* 126. *nu.* 14. *ſeqq. lib.* 1. *Benint. dec. Bonon.* 62. *nu.* 25. *In fin. Steph. Lambert. de contract. eorum, &c. gloſſ.* 13. *nu.* 49. *ſeq.*

11 AMPLIA III. Regulam † multo magis procedere, quãdo lex, vel statutum, requireret in teste integritatem per verba geminata, vt in exemplo posito, *ſup. numer.* 7. vbi de teste integræ, & probatæ opinionis & Dd. etiam exemplificãt, quando lex requireret *idoneitatem, & legitimitatem*: tunc enim per istam geminationem verborum dicitur requisita qualitas in superlatiuo gradu, ideo per producentem articulanda & probanda est, *ſecundum Pariſ. conſ.* 24. *nu.* 16. *lib.* 3. *Aym. de antiq. tempor. part.* 1. *ſect. quæritur etiam, num.* 37. *ad finem, Maſc. de proba. lib.* 3. *concluſ.* 1248. *num.* 16.

12 AMPLIA IV. Vt † & ista qualitas, quod testis sit omni exceptione maior, sit etiam per producentem articulanda, & probanda, *ſecundum Bart. Ang. Alex. Socin. iun. Zuccar. & Rimin. ſeniorem, allegatos ſupr. num.* 6. *in regu. relatos per Franc. Curt. in tractat. de teſtib. concluſ.* 35. *num.* 74. *in princ. Crot. de teſtib. num.* 392. *ſeqq. Alciat. de præſumt. reg.* 3. *præſumt.* 2. *num.* 11. *& ibi in addit. lit. b. Grat. inter conſil. matrimontalia. conſ.* 75. *nu.* 24. *vbi de communi * Pariſ. con.* 83. *nu.* * 21. *lib.* 1. *idem Grat. conſ.* 2. *num.* 35. *lib.* 2. *Herculan. in tractat. de negat. num.* 55. *vbi alios plures allegat Beninten. deciſ. Bonon.* 62. *nu.* 5. *ſeqq. vbi num.* 19. *quod * communiter reprobantur contra- * rium tenentes, Roland. conſi.* 50. *num.* 17. *lib.* 2. *Cephal. conſ.* 225. *num.* 53. *in* 2. *& conſil.* 32. *num.* 20. *in* 1. *Hippol. Rimin. conſi.* 39. *num.* 42. *lib.* 1. *& conſil.* 174. *num.* 19. *lib.* 2. *& conſil.* 325. *num.* 28. *lib.* 3. *& conſil.* 269. *num.* 72. *in* 3. *& conſ.* 538. *nu.* 54. *lib.* 5. *& conſ.* 723. *num.* 24. *ſeq. in* 6. *& conſil.* 636. *nu.* 42. *eod. libr.* 6. *& conſ.* 655. *nu.* 27. *etiam in* 6. *& conſil.* 816. *num.* 50. *lib.* 7. *Burſ. conſ.* 321. *n.* 80. *lib.* 3. *Octa. Oſaſ. conſ.* 64. *n.* 47. *& conſ.* 65.

num.23.seq.Alex.Strac.inter consilia criminalia diuersor.cons. 117.num.30.versic. & isto casu,lib.1.Mascard.de probat. lib.1. conclus.222.num.15.& lib.3.conclus.1360 nu.7.& lib. 2.con-
* *clus.1019.nu.16.ad medium,vbi de communi,& * alios etiam retuli,supr.in tit.de indic.qu.47.nu.211.&c.*

13 Contrarium, † quod imo testis præsumatur omni exceptione maior, & quod propterea ista qualitas per producentem, non sit articulanda, aut probanda per producentem,affirmarunt Franc. Curt. *in tract. de testib. d. concl.35.num.75.vers.contrarium semper mihi placuit, Curt. Sen.cons.55.super processu,nu.3.Socin.iun.cons.29.nu.26.lib.2. Ferran.Gargiar.cons.crim.diuers.112.nu.17.lib.1.& ibid.cons. 123.nu.12.& cons.126.nu.24.Carrer.in pract.in tract.de indic. §.in tex.ibi,testibus superatus,nu.27.Cephal. cons.227.nu.55. seq.in 2.Franc.Bec.cons.67.nu.2.lib.1.Montic.in reper.test.fol. 86.colu.1.vers.2.verbo,grauitas,identitas,& integritas,& alios retuli in tit.de indic.qu.47.nu.212.* Et pro hac contraria opinione faciunt etiam Dd. relati *infr.in seq.* 1.limitatione,volentes qualitatem idoneitatis non esse probandã, ergo nec etiam probanda est qualitas omni exceptione maioris,secundum opinionem eorum,quos retuli *supr. nu.*2.volentium,quod paria sunt, quem esse idoneum, omni exceptione maiorem.

14 Sed † certe sicut non est verum, quod paria sint testem esse idoneum, & omni exceptione maiorem, *per ea quæ dixi,supr. nu.*3. ita etiam ratio prædicta non obstat primæ opinioni, quæ magis communiter * à Dd. recepta est, & sine dubio verissima est, ac etiam omnino tenenda, vbi sumus in casu, in quo talis qualitas expresse requiritur à lege, vel à statuto, per ea quæ posui, etiam *supr. num.* 8.

LIMITA I. Proposita † regulam non procedere, quando in teste non requireretur alia qualitas, nisi honestatis, nam illa presumenda est,ideo nec articulanda, nec probanda, *vt per Felin. in cap.cum Ioannes Eremita, extr.de testib.Paris.cons.83.nu.21.lib.1.& cons.24.nu. 4.Socin.iun.cons.29.nu.26.lib.2.Franc. Curt. in tract. de testib.concl.34.nu.73.* vbi quod hæc est præsumtio naturæ, *Benint.dec.Bonon.62.num.16.& 18.Hippol.Rimin.cons. 77.nu.25.in 6.& cons.660.nu.28.eodem lib.6.Bursat.cons. 387.nu.5.lib.4.Franc.Bec.cons.47.nu.6.& cons.67.n.2.lib.1. Ferran.Garg.inter cons.crim.diuers.cons.122.nu.27.vers.ergo quilibet dicitur idoneus,lib.1.Ceph.cons.227.nu.60.lib.2.*

16 LIMITA II. Quia † in omni casu, in quo est probanda aliqua qualitas testis,quod sit puta integræ opinionis,aut bonæ vitæ, conditionis, & famæ, sufficit, quod testes desuper inducti, dicant eum haberi pro tali, & quod habebatur pro tali : nam tunc ex ista communi reputatione præsumitur etiam quod sit talis, *vt per Rimin.iun.cons.503.num.20.lib.5.*

17 LIMITA III. Quia † pariter in casu,in quo talis qualitas debeat probari per partem, & talis probatio omissa fuerit,potest iudex ex officio illam decernere, & admittere, *vt per Alciat.de præsumtio.reg.3.præsump. 2.nu.11. vers.sed pone,quod pars.*

18 LIMITA IV. Quia † probatio huiusmodi qualitatis, potest recipi per iudicem etiam post publicatas attestationes,*vt per Alciat. de præsumt.reg.3.præsumt. 2.n.11. vers.& istud posset fieri,Hippol.Rim.cons.64.nu.13.lib.1.*

ARGVMENTVM.

Testes,an sufficiant, quod sint habiles, & idonei, an vero requirantur omni exceptione maiores, quid in criminalibus,quid si agitur de reprobando alios testes,& an detur appellatio ab admissione testium inhabilium.

SVMMARIA.

Testes inhabiles ad testificandum regulariter non admittuntur, numero 19.

Testis debet non solum habilis,& idoneus esse,sed etiam omni exceptione maior,nu.20.Declara, vt nu.21.

Testes inhabiles multo minus in criminalibus admittuntur, numero 22.

Testes aliorum testium reprobatorij non solum habiles,sed etiam omni exceptione maiores esse debent,nu.23.præsertim, quando de eiusdem qualitatis teste reprobando agitur, numer.24. & siue de reprobando dicta, siue etiam de reprobando personas agatur,num.25.

Testes inhabiles, & non admittendi,si à iudice admissi fuerint, pars à tali admissione appellare potest,nu.26.

Testis habilitas,aut inhabilitas per eiusdem testis assertionem non probatur,num.27.

QVÆSTIO LXII. REGVLA CVM AMPLIATIONIBVS.

REGVLA sit † in hac 62.quæstione,quod testes inhabiles ad testificandum non admittuntur,Campeg. *de testibus,reg.107.in princ. Isern.super 3. constitut. Neapol.incip.peßimam,& horrendam,num.2.cap.1.§.sacramenta, de consuet.ver.feu.* vbi dixit,quod paria sunt,testes nullos inducere,aut inducere,sed inhabiles,Fulgos. *in l.pridem, num.1.C.de quæstio.* vbi etiam dixit,nullam esse probationem testium,qui examinari propter eorum inhabilitatem non debebant, Anchar. *in cap.1.num.2.ext.de testibus,* vbi quod testes debent esse idonei,& fideles, Abb. *in c. cum I,& A,nu.19.ext.de iudic.* vbi quod si testes non sunt idonei,totum negotiũ perit.Igne. *in l.si seruis appellatione, num.103.ff.ad Syllan.* vbi quod testes esse bonæ opinionis,probet text. *in c.attestationes,sbi,per idoneos testes,&c.extra de desponsat.impub.* & bene hanc regulam exornat Montic. *in suo repertor.testium in verbo, testes qui esse possint,per totum, vbi de materia,ac præsertim,fol.7.colu.1.vers.penult.& fina.& verbo,inhabiles,pariter per totum,vbi etiam de materia, ac præsertim, fol.74.colum.1.vers.1.& fol.79.colu.2.vers.2.& alibi passim,& communiter * Dd.omnes.* *

19

AMPLIA I. Hanc † regulam,vt in omni causa, & negotio,testes nõ solum requirantur habiles & idonei,sed etiam omni exceptione maiores, *secundum communem, * de qua per Emanuel. Soarez in suo thesauro recept. * sententlitera T,num.147.ex Curt.iun.quem allegat.in consil. 120.refert,& sequitur Bursat.in consil.190.num.61.sequ.& cons.216.nu.39.lib. 2.& ante istos hoc idem voluerunt Firm.in suo reper.verbo,testes,qui esse possunt,nu.9.Bal.in cap.cum causam.nu.9.extr.de testib.& in cap.in nomine Domini, nu.15.eod. tit.* vbi quod testes debent habere scientiam, differentiam,sensum,& discretionem, *Afflict.decis.27.nu.4.* vbi quod debent esse discreti, *Curt.iun.cons.122.nu.5.part.2.* vbi quod debent esse tales, contra quos nihil opponi possit. *Archid.in cap.testes,num.12.quæst.7.Io.Monach.in capit.cupientes, num.88.de elect.in 6.* vbi quod debent esse sine macula,& suspicione, *Specul.in titul.de offic.omn. iud. §.postremo,versic.6.quærendum est,* vbi quod testes debent esse tales, quibus lux veritatis, & fides sacra assistat, *Chassan.consil.36.num.1.* vbi quod debent esse inculpati & legales. Ex quibus,& aliis deductis per Monticel. *in suo repertor. testium, verbo,testes qui esse possint,fol.6.column. 2.verficul.antepenult.& fol.7.colum.1.versic.1.& 3.& 5.6.& 7.& colum.2.vers.4.* bene apparet testes non solum idoneos, sed etiam omni exceptione maiores debere esse in omni causa,& negotio.

Et † sine dubio hæc ampliatio procedit, secundũ opinionem eorum, quos *supr.* retuli,*num.*2. & quæ communis * est,quod videlicet idem sit dicere testem idoneum,& testem omni exceptione maiorem,sed retenta alia opinione,de qua etiam *supr.nu.*3. quod videlicet testis omni exceptione maior dicatur integrioris fidei, quam testis idoneus, vtiq; tunc hãc ampliationem bene etiam veram credo in criminalibus, at in ciuilibus testes sufficere,quod sint idonei, & habiles absque eo, quod

21 *

quod sint omni exceptione maiores,multo verius existimo,& ita pro veritate teneas. ¶ Et nihilominus vide omnino Dd. *in l.fi.C.de prob. & Bossi.in tit.de consuet.nu.11.& seqq.* vbi Gane.

22 AMPLIA II. Regulam † multo magis procedere in criminalibus, in quibus necũ testes idoneos, sed etiam omni exceptione maiores requiri, voluerunt Bal. *in l.final.num.5.vers.quædam est probatio maior,* ¶ & ibi etiam * communiter omnes Ar.b.a.tes,C.de prob. Dec consil.429.nu. 12.vers.4.in criminalibus. & post alios quos allegant, scripserunt etiam inter consilia crim. Alex.Stiatic.consil.117.num.19. Ias.Paul.Mer.in consil.89.num.23.Ioan Bapt.Asin.cons.109. num.12.lib.2.Carer.in pract.crimin.in tract.de indic.& in tex. ibi,testibus superatus,nu.25.Corset *in sua singularibus,* in verbo, integer.fol.mihi 165.*in parua impressione,* vbi quod debent isto casu testes esse integri status. *Nouell.in pract.in rubr. de testibus,in materia crim.num.3.Boss.in tit.de contuel.nu.11. Corrad.in pract.§.2.de offic.prætor.in causis ciuil.tit.de testibus, rub.personas testium aggrediendo,verbo,omni exceptione maiori, num.89.fol.110.Franc.Marc.decis.285.nu.4.lib.2. Hippol.Rimin.cons.524.num.10.lib.5.& cons.704.nu.45.& 68.lib.6. Bursat.cons.216.num.39.vbi aliis relatis, testatur de communi* * opinione,& consil.346.num.9.& cons.359.nu.34.vbi etiam de communi,& cons.430.nu.22. Arnal. Alb.in tract.de agnosc. assert.cathol.& hæret.qu.35.nu.4.vers.& tales testes, Montisel. in suo repert.test.verbo,testes in criminalibus fol.353.col.2.versic. 3.5.& 6.& col.1.vers.fin.Masc.de prob. concl.457.nu.6.& n. 9.lib.2.& conclus.496.nu.9.& lib.3.concl 1360.n.4 Octau. Oss.cons.65 nu.34.Ludou.Pegurr.decis.crim.17.nu.38.in fi. & seq.* ¶ Et vide in proposito quæ dixi *in tit. de indic. & tortur.qu.37.nu.18.seqq.& nu.29.*

23 AMPLIA III. Quando † ageretur de reprobando testes,iam examinatos: tales enim testes reprobatorios,non solum debere esse legitimos argum. tex. *in cap. 1.& ibi Gloss.in verbo, Stephanus Papa, extr. de except.* voluit Specul. *in tit.de testib.reprobatorijs, in princ.& num.3. Rota in tit. de rescript. in antiq. decis.22.* sed etiam omni exceptione maiores,affirmarunt Grammat. *consil.12.num.31. Boer.decis.40.num.130.Hippol. Rimin.post Bald.& Curt. quos allegant, in consil.809.num.70. lib.7.* vbi amplius quod quælibet leuissima exceptio isto casu eos repellit. Imo & talem probationem debere esse in superlatiuo gradu,tradidit Ioan.Monach. *in cap. meditatores, nu.11.de testibus,in 6,& bene scripsit Virg.Boccac.in constitut.* Ægid. *glos.* 24 *7.nu.16.* Vbi † præsertim hanc ampliationem procedere affirmat,quando ageretur de reprobando testes, omni exceptione maiores: tunc enim,& illos reprobantes debere esse paris qualitatis per regulam, *l. nihil tam naturale,ff.de regul.iur.* & quia absurdum esset, vt vnus grauaretur probare per testes omni exceptione maiores, & quod pars aduersa posset illos reprobare per testes non ita integræ,& probatæ opinionis, contra textum, *in c.in iudicio,de reg iur.in 6.vide infr.num.91.* vbi ampliatur predicta ampliatio, etiam quod agatur de innocentia rei & sic ad defensionem.

25 AMPLIA Rursus † hanc tertiam ampliationem,vt procedat nedum,quando agitur de reprobando dicta testium iam examinatorum,*vt per Spec.in tit.de testibus reprob.in princ. Abb.in c.licet dilectus,num.2.& ibi etiam Dd.extra de test.lib.* sed etiam & multo magis, quando agitur de reprobado eorum personas, tum quia reprobatio personæ testium difficilius cõceditur, quia persona est nobilior quam dictum, tum etiam quia nõ potest dari ratio dissimilitudinis inter vnam, & alteram reprobationem, *vt ibi tenet Abb.in d.c.licet dilectus,n.2.Felin.col.1.vers.sed contrarium,quæ sententia sequitur Virg.Bocca.d.gl.7.num.17.* vbi quod ex præmissis rationibus ita aliàs fuit dicari vidit.

26 AMPLIA IV. Posita † regula, vt si iudex admittat testes inhabiles,& no admittẽdos ad se examinandum, potest pars à tali admissione appellare,

tex.est *in c.ex parte,ibi,* verisimile autem præsertim *ab ipso post appellationem,&c.* vbi *Abb.autat omnes,ac practici. Felin.nu.12.qui bene loquitur in materia,&c. And.n.15.vers.ubi tenetur. Bald. nu.8.vers.nota quæ refert Abb.in pr. ante nu.1.vers.si exceptio legitima,& nu.8.vbi opinione,limol.col.6.ad medium,vers.& prædictus, Ar.tale hoc.n.15.vers.unde dicit, quod grauaret iudex, extra de testib.Firman in reper.verbo,testes,qui esse possint,n.17. Montic.in suo repert testium,verbo,testes inhabiles.fol.78.col.2. vers.ante per.* Sed an possit iudex exceptionem inhabilitatis admittere,ac testem mandare examinari,reseruata in fine litis discussione, super veritate dictæ exceptionis, dixi *infr.in limitationib.nu.350.& seqq.*

AMPLIA V. Vt † habilitas testis non probetur per assertionem eiusdem testis asserentis,se habilem,dicentis puta se bonæ conditionis,& famæ, nõ interessatum,non affinem,& consanguineum, aut quid simile, *secundum Barat.de cess.col.2.ff.de verbor.oblig.Alex.cons.64 in fin.lib.1.Mant.cons.80.col.fin.n.65.Montic.in suo repert.test. in verb.asserentis testis esse in dignitate, aut habilem, vel inhabilem, an sit credendum.fol.87.seqq.per totã,* vbi late de materia,& faciunt ad hanc ampliationem, quæ posui, *infr.nu.*69. 27

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus admittendis in casu difficilis probationis.

SVMMARIA.

*Testes inhabiles admittuntur in factis, & delictis,quæ sunt difficilis probationis,prout est furtum, adulterium,partus suppositus,simulatio,simonia,fraus,dolus,tractatus,aut quid simile, num.*28.

*Testes inhabiles non admittuntur in delictis occultis, & difficilis probationis,nisi difficultas resultet, nõ solum ex delicti natura, sed etiam ratione loci, in quo est commissum, num.*29.

*Testes inhabiles non admittuntur in his, quæ sunt difficilis probationis, quando producens testes habiles adhibere potuit,& non adhibuit,num.*30.

*Testes inhabiles admittuntur ad probandum delictum principale, quod de sua natura difficilis est probationis,non tamen ad illius adminicula probandum admittuntur, nu.*31.

*Testes inhabiles, & in delicto occulto, & difficilis probationis admittuntur, hoc intelligitur, vbi agitur similiter de delicto, secus si criminaliter,nu.*32.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO I.

LIMITA I. Proposita † quæstionis regulã non procedere in factis, & delictis, quæ sunt difficilis probationis,prout est furtum, adulterium, partus suppositus, simulatio,simonia, fraus, dolus, tractatus,aut qui simile, de quibus ac aliis vltra prænominata bene explicantur exempla per Menoch. *de arbitr.q.lib.2.casu 116.per totum.& de præsumt lib.1.qu.58 partere.per totum.* Iis inquã casibus inhabiles testes admitti omnes fere antiquiores, scripserunt Carrer. *in pract.in tract.de indic.& tort. §.in tex.ergo ibi,testib.superatus,nu.32.Heres.in tract.de mag. nu.16.& 17.Gabr.tit.de testib.concl.7.nu.3 lib.1.Montic.in suo reper.test.verbo,inhabiles,fol.74.col.1.nu.3.& 4.Bertaz.cons. 3.nu.27.& cons.105.nu.8.& 9.& cons.106 nu.19.Claud.ad cumã Bertaz.cons.71.post nu.64.lit.b, Bursat.cons.346 nu.17. lib.3.Mascard.de prob.lib.2.concl.831.n.35.seq.& concl.1124.n.13. & lib.3.concl.1559.n.1.seqq.iuncto n.9.& concl.1586.n.8.* faciunt, quæ in specie de teste domestico dixi *sup. quæst.55. numer.*40. & quæ in genere de testibus inhabilibus admittendis, in casu, in quo veritas per alios haberi non potest dixi *infr.in 3.quæst.princ limit.* 28

SVBLIMITANDO I. Hanc † primam limitationẽ adverte,quod contra eam,(vt videbis,cõmuniter à Dd. recepta sit) tenere videtur Bossi.in criminalibus materijs vir maxime laudo tractatus, *in tit.de testib.num.*70. dum dixit, quod licet regulariter in casu, in quo veritas per alios 29

alios habeantur pro idoneis testibus inhabiles, nō
[illegible] tamus in terminis huius regulæ, quando implic[illegible]
[illegible]untur de delictis occultis, & difficilis probatio-
[illegible] etiam simus in delicto cōmisso in loco, in quo
[illegible]s, quam inhabiles verisimiliter interuenire non
[illegible]unt, *vt infra latius explicabimus limitatione nu 62.* Vt
[illegible] limitatio prædicta, secundum Bossium, verum est de cla-
randa, vt procedat non solū quando delictum est de tali
ac de sui natura occultum, & difficilis probationis, sed
etiam, quando est difficilis probationis ratione loci, in
quo est commissum, vt pura, quia eo alii testes, à cō-
munitate accidentibus, non interuenturi: nec interuenire
minime potuerint: alias secus. Et quidem hæc declaratio, li-
cet ab aliis Dd. quos videmus, minime cōsiderata, apud
me verissima apparet ex allegatis *infr. in tit. de sublimitatio*
n^e, d. nu. 62. ac etiam in tit. Dd. allegatis infr. in tit. de sublim. &
alios relatis in finitis de ipsa dum fit expressa qu. 55. nu. 65.

30 SVBLIMITA II. Hanc † eandem primam limita-
tionem non procedere, quando præclarus testes in-
habiles potuit adhibere testes habiles, & non adhibuit:
tunc enim inhabiles non probant, etiā quod factum de
sui natura sit difficilis probationis *vt per Alex. in cons. 152.*
vol. 5. lib. 5. Gramm. cons. 26. nu. 37. Mascard. in prad. 8. li-
gurum, num. 84. Ros. num. sibi imputet, Caro in prad. Cam. in
tract. de rel. § intuitu ergo ibi, testibus sup. citatis nu. 35. Bert. de
cons. 29. nu. 12. & 106. 293. nu. 1. lib. 2. & sequentes, qui in simi-
li de teste domestico & familiari dixi. sup. qu. 55 nu. 64.

31 SVBLIMITA III. Vt † licet testes inhabiles admit-
tantur ad probandum delictum principale, q. de sui
natura sit difficilis probationis, nō tamen admittuntur
ad probandum illius circumstantiam, quæ de sui natura nō
sunt difficilis probationis & potuerunt palam fieri, vt
[illegible] Mant. cons. Fulgut. Marc. Ant. Eugen cons. 27. nu. 64. & Ca-
[illegible] cons. sup q. 56. nu. 79. seq. & q. 57. nu. 18. seq. & nu. 32.
[illegible] cons. sup q. 56. nu. 79. seq. & q. 57. nu. 18. seq. & nu. 32.

32 SVBLIMITA IV. Vt † eadem limitatio procedat,
qñ de crimine agitur cumulative: tunc enim inhabiles
[illegible] probant crimen de sui natura occultū, & difficilis
probationis, secus si agatur criminaliter *ficenim post Bu-*
[illegible], lauret & alios quos allegat in casu forte, scripsit Boss. in tit. de
[illegible]. nu. 177. & facit vna ratio, quia in criminalibus, vt
dixi sup. nu. 22. testes debent esse omni exceptione maio-
res, inhabiles autē, & si admittantur in delictis difficilis
probationis, non tamen sunt integræ fidei ac omni ex-
ceptione maiores, *vt ex ordine dixi in fo. nu. 38. seq.* ideo
nec isto casu admissi plene probant.

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus in probationem facti nocturni
admittendis, & quomodo probabit testes deponen-
d. probent, ac cur potuerint de falso suspecti.

SVMMARIA.

Testes inhabiles admittuntur in probationem eorum, quæ de nocte
facta & commissa fuerunt, nu. 33. nec contra, nu. 34.
Testes inhabiles ex quibus nocturnum probationem admittitur,
non sunt tam exacte examinandi, sed ab eis plus probatur, quam
si ageretur de facto de die commisso, nu. 35.
Testes inhabiles tunc demum ad facti nocturni probationem ad-
mittuntur, quando ex circumstantiis loci alii testes interuenire
verisimiliter non potuerunt, nu. 36.
Testes qui de nocturno actu deponunt, probant si reddunt ratio-
nem, qua ille scire debuit, ac lumina accensa erant. num. 37.
Secus si tal. non reddunt rationem, ex nu. 38.
Testes deponentes de visu impotentis, de homine non accenso aut
luna non lucente sunt de falso suspecti, nu. 39.
Limitatio prædictorum, nisi testes sint integræ fidei & omni exceptione maiores, nu. 40.
Testes, qui de nocte, lumine non accenso, dicit, se eum vidisse, de-
ponit, non probat, quando fuit in eo loco longinquo,
& remoto abacto de quo deponit, nu. 41. secus si prope eo-
rum, & præsentialiter fuit, nu. 42. & isto casu quando locus de-
[illegible] quinque milliarium excedit, nu. 43.
Testis potest etiam de visu nocturno in tempore deponere, si visum ex-
spicuum, & acutum habeat. num. 44.
Testis loquentis vocem notam habens bene probat dicendo illi sed
vocem noctis tempore cognouisse nu. 45. sed an isto casu non, ex
exceptione maior dicatur, & an ad tortura indicium faciat
dic quod non, nu. 46 & 48. licet alii contra, nu. 47.
Testis etiam de nocte examinari potest, nu. 49.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO II.

LIMITA II. Huius 62. Quæstionis † regulam nō 35
procedere in probatione eorum, quæ de nocte fa-
cta & commissa fuerūt, quæ cum reputentur à iure difficilis probationis, *ad gl. sing. in l. si cum exceptione, §. in hac, in*
verbo, ignoret. & ibi Dd. omnes. si quod met. caus. Alex. in cons.
4. num. 6. lib. 6. Marsil. in rubr. C. de probat. post num. 109. Gam-
mar. de test. nu. 171. & seqq. Roland. cons. 7. num. 31. seq. dic. vol. 1.
Idem contra terminos præcedentis limitationis, in his
testes inhabiles recipi & admitti, scripserunt Gammar.
cons. 17. num. 6. & cons. 45. num. 9. Carrer. in prat. in tract.
de indic. §. in text. ergo ibi, testibus superatus, nu. 17. Ant. Ge-
mes. variar. resol. tom. 3. cap. 11. sub de probat. delict. nu. 21. vers.
quare examen, Rolan. cons. 3. nu. 5. lib. 3. vbi de inhabil. & ibi te-
*statur de communi * Dd. alberic. 1, Mascard. qui alios refert, in * 1*
tract. de prob. lib. 2. concl. 1109. nu. 12.

SVBLIMITANDO Hanc † eandem limitationē 34
aduerte, quod contra eā fortiter faciunt de ducta per
eundem Bossium *in tit. de indic. num. 170. ad medium, vers. atque*
ita, vbi expresse dixit, quod quando cōmittitur aliquod
delictum noctis tempore, licet eius probatio sit difficilis, poterunt tamen ex natura rei, ita inhabiles, licet in-
habiles interuenire, & deinde *in num. 174. seq.* bene subdit, quod delictum de nocte commissum non plus ad-
mittit testes inhabiles quam cōmissum de die, licet be-
ne verum sit quod admissi aliquid amplius facerent, quam
in delicto de die commisso, *vt latius ibi per eum*, ex cuius
dictis deducuntur conclusiones. Prima est † quod 35
& si testes inhabiles admittantur ad probationem deli-
cti nocturni, admissi tamen non sunt integræ testes, sed
aliquid plus probat, quam si ageretur de facto de die
commisso, & ad hanc conclusionem bene facit quæ
generaliter potest, *infra nu 383. seqq.* Secunda † colligatur 36
conclusio, quod tunc demum testes inhabiles in pro-
batione nocturni facti admittuntur, quando ex ratione
loci verisimiliter alii testes interuenire non potuerunt:
alias secus, & ad hanc secundam conclusionem vide ea,
quæ in terminis consulendo scripsit Rol. *in d. cons. 3. post*
nu. 47. lib. 3. & *quæ generaliter posita, infra nu. 62.*

SVBLIMITA II. Hanc † eandem secundam limi- 37
tationem, quia ad hoc, vt testes super nocturno fa-
cto deponentes, probent, debent reddere causam
eorum scientiæ & visus, quia scilicet tunc aut luna be-
ne lucebat, aut lumina erant accensa noctis obscuritates tollentia: sic enim dicendo admittitur talis proba-
tio, *vt per Alex. consil. 4. num. 7. in fin. lib. 6. Crot de testib. num.*
352. vers. si dicerent, & ibi in addit. litera G. Catell. Cotta in
memorial. verbo, testis deponens de eo, in fine, Conrad in pract. §.
3. de offic. prator. in caus. crim. rubr. de negat. crim. & tormen. nu-
mero 25. vers. hanc conclusionem fol. 296. colum. 2. Visu. in com-
mun. opin. verbo, testis deponens de nocte, in 2. fallen. Plot. de in
litem iur. §. 51. num. 17. vers. fallit 2. Brun. consil. crim. diuer-
*sor. in

q.21. *versic.sed quid si testu.* vbi tamen requirit, testem adeo notam vocem loquentis habere debere, vt omnino decipi non possit.

48 Ego † tamen à prima opinione nunquam in iudicando discederem, nisi aliis concurrentibus, aliis autem concurrentibus potius vtiq; hanc secundam contrariam amplecti sententiam, *prout in terminis distinguendo tradit Mascard. d.concl.1109.n.19. & est de mente Bossy in d. num.173.*

49 LIMITA IV. Quia † licet testis non probet, deponendo de eo, quod dicit, se vidisse de nocte, non per hoc tamen de nocte examinatus prohibetur deponere de eo, quod vidit in die, quod an sic verum sit, & quando, vide Ioan. de Sylu. *in tract. de benef. q.17.part.3.n.8.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus admittendis in casu, in quo veritas per alios haberi non potest.

SVMMARIA.

Testes inhabiles, & non admittendi, vbi veritas aliter haberi non potest, admittuntur, n.50. & 51. vbi ex hac regula plures fiunt illationes.

Testes inhabiles admittuntur, vbi veritas aliter haberi non potest, non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, num.52. & 54. licet alij contra, n.53.

Testes inhabiles admittuntur, vbi veritas aliter haberi non potest, ratione loci, vtputa si agatur de commissis in eremo, in nemore, in monte, aut in alio loco secreto, n.55.

Testes inhabiles non admittuntur in probando factum, vel delictum commissum de die in villa, in ciuitate, in via, seu alio loco publico, n.56.

Veritatem aliter non haberi, non præsumitur, ideo ista qualitas per producentem articulanda, & probanda est, num.57. sed in practica hac conclusio non seruatur, nu.61. quia quando notorium est, veritatem aliter haberi non posse, talis probatio non est necessaria, nu.58. & quando hoc notorium dicatur, iudicis arbitrio remittitur. n.59. qui ex officio de huiusmodi notorietate se informare potest, n.60.

Veritatem aliter haberi non posse, non dicitur ex eo, quod alij testes actu non interuenerunt. nisi etiam habitu interuenire non potuerunt, nu 62 & 65. vbi ponuntur exempla, licet alij contra, n.63. sed contrariis respondetur, vt n.64.

Testes inhabiles non admittuntur, quando in actu alij testes interuenire potuerunt, licet non interuenerint, siue producens sit in culpa ob non adhibitionem aliorum testium habilium, siue non, num.66. licet aliqui contrarium dixerint, d.numero 66.

Veritatem aliter haberi non posse dicitur, quando fumus in actu, in quo verisimiliter alii testes interuenire non potuerunt, licet hoc impossibile non fuerit, n.67.

Testes inhabiles in casu, in quo alij non interuenire potuerunt, etsi non interuenerint, faciunt si non plenam, saltem aliqualem probationem, n.68.

Veritatem aliter haberi non posse, & quod alij testes interuenerint, aliunde probari debet, quam per assertionem testium inhabilium, examinatorum, n.69.

Testes inhabiles non probant, etiam quod per alios veritas haberi non possit, quando deponunt gesta per seipsos cum alio, numero 70.

Testes inhabiles etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, admittuntur in criminalibus, vbi procedatur per inquisitionem, & iudicis officio, secus si per accusationem, & parte querelam procedatur, n.71.

Testes inhabiles non admittuntur, etiam vbi veritas aliter haberi non potest, quando producens fuit in culpa, & testes inhabiles adhibuit, cum habiles adhibere potuerit, n.72.

Testes inhabiles etsi admittantur, vbi veritas aliter haberi non potest, non tamen sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, n.73. contrarium, num.74. & 75. distingue, vt nu-

mer.76. sed contra distinctionem, num.77. resolue, & declara, n.78. seqq.

Testes inhabiles in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, an ad inquirendum, vel ad torquendum sufficiant, num.75. & 79.

Testes inhabiles si plures patiantur defectus, nihil probant, etiam quod simus in casu, in quo per alios veritas haberi possit, numer.80.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO III.

LIMITA III. Et † principaliter propositæ 62. quæstionis regulam non procedere in casu, in quo veritas aliter haberi non potest: tunc enim testes inhabiles, & alias non admittendos, admitti, probat text. *in l. consensu, §. super plagii, C. de repud. & in l. non omnes, §. a barbaro, ff. de re milit. & in l. dium, vers. sed si aliter veritas. ff de quæst. cap. veniens, il 2. & ibi notant omnes, extr. de testibus, cap fin. & ibi præsertim Abb. in 2. not ab. de testib. cogen. gloss. in cap. cum dilecti, in verbo, & si res, de elect. & in cap. 2. in gloss. penult & ibi etiam Abb. de arbitr. Campeg. de testibus, regul. 107. in 2 fallent. Diaz. reg. 259. in prin. Matthes singul. 188. nota, quod in subsidium, Nouell. reg. 222 in princ. Carrer. in pract. tract de indic. §. in text. ergo ibi, testibus superatus, num. 31. Plot. de in lit. iurand. §. 4. num. 22. Boss in titul. de indic. num. 161 vbi vberius infert, & plura huius limitationis ponit exempla Anton. Gom. var. resolut. tom. 3. cap. 12. rubr. de probat. delict. num. 21. vers. quæro tamen, vbi pluribus hanc eandem comprobat limitationem, Emanuel Soarez in suo thesaur. recept. sentent. litera T. num. 131. Clar. in pract. §. fin. q. 24. versic. sciendum est tamen, Gabr. de testib. conclus. 7. num. 1. lib. 1. Ruin. cons. 150. num. 18. lib. 5 Marsil. cons. 31. num. 33. & cons. 4. num. 6. & cons. 80. num. 62. Neuiz. consil. 54. num 16. Dec cons. 342. nu. 3. vers. & est communis regula, & n. 8. Bertaz. cons. 3. n. 26 & cons. 106. num. 19. & cons. 109. n. 21. lib 1. Decian. cons. 25. lib. 2. n. 21. Hippol. Riminald. cons. 113. num 31. & cons. 114 nu. 25 & cons. 120. nu. 3 lib. 2. & cons. 325. nu. 33. & cons. 269. nu. 90. lib 3 Monticell. in repert. test. verbo, inhabiles, fol. 73. col. 1. vers. 1. & fol. 74. colum. 1. vers. ante penult. & seq.*

AMPLIA I. Et † illatiue propositam limitationem, vt & idem sit in affinibus, & consanguineis, *vt dixi sup. q.54. n.76.* & idem in fratribus, *ibid. n.132.* & idem in patentibus pro filiis, & econtra, *ibid. n.193.* & idem in vxore, *ibid. n.222.* & idem in testibus domesticis dixi *sup. q.55. nu.35. seqq* & idem in seruis dixi *ibid. n.171.* & idem in amicis dixi *ibid. n 252.* & idem de infamibus dixi *in q.56. num.50. seqq. & n.120.* & idem in criminosis, *ibid. n.161.* & idem in Iudæis, *ibid. n. 231* & idem in meretrice, *n.366.* & idem in spurio, *ibid. n.413.* & idem in minore dixi *in q.58. n.29.* & idem in fœmina dixi *in q.59. n.8.* & idem in iudice dixi *in q.60. n.128.* & idem in aduocato dixi *ibid. n.188.* & idem in procuratore, *ibid. n.237.* & idem in negotiorum gestore, *ibid. n.270.* & idem in proxeneta, *ibid. n.417. seq.* & idem in teste de vniuersitate, *ibid. nu.479.* & idem in clerico contra laicum dixi *in q.61. nu.71.* & de laico contra clericum, *ibid. n.107.* 51

AMPLIA II. hanc † tertiam principalem limitationem, vt procedat nedum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus cluffis: sic etiam enim in criminalibus loquuntur plures ex præcitatis Dd. *& in specie Boe. consil. 40. n.98. vbi alios refert, Matthes. sing. 88. nota, quod in subsidium, Ferran. Garg. cons. crim. diuer. 126. n 18. lib. 1.* & faciunt, quæ in simili de testibus domesticis posui *supr. q.55. nu.59. & seqq.* Et † licet contrarium, quod imo in criminalibus inhabiles non admittantur, etiam quod simus in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, videatur de mente Alciat *in tract. de præsumpt. regul. 1 præsumpt. 39. n.3. iunctis aliis allegatis in materia testis domestici, supr. d. quæst. 55. num. 58.* Non † per hoc tamen recedas à proposita ampliatione, declarata tamen, vt admittātur, non quoad plenam probationem, sed tātum quoad iudicium, *vt tenet resolutus* 52 53 54

Alciat. vbi supr. n.5. vers. nec obstant contraria, dixi in d.q.55. nu. 61. & seq. & dicam generaliter infr. n.73.

55 AMPLIA III. Vt † veritatem aliter haberi non posse dicatur non solum, quando delictum, & negotium est de sui natura tale, & sic difficilis probationis, vt dixi *supr. in 1. limit.* & latius explicabo *infr. nu.62. in hac ead. 3. principali limit.* Item aut ratione temporis, *vt pariter dixi sup. n.33. in 2. limit.* sed etiam quando ratione loci, vtputa, si agatur de commissis in eremo, in nemore, in monte, aut in alio loco secreto: tunc enim inhabiles admittuntur ad testificandum eadem ratione, quia scilicet per alios veritas ratione loci haberi non potest, ad * text. *in c. fin. & ibi gl. Hostien. Ioan. Andr. & communiter* * *Dd. de testib. cogen. teste Anton. Gom. var. resolut. tomo 3. c.12. rubr. de probat. delict. nu. 21. vers. quæro tamen, Plot. de in lit. iur. §. 4. n.32. Carrer. in pract. crim. in tract. de indic. §. in text. ergo ibi, testib. superatus, n.33 quicquid in contrarium tentasse subtiliter videatur Diaz. in pract. crim. canon. c.120. vers. posset tamen confiderari.* Sed pro ampliatione maxime faciunt, quæ in simili de laicis testificantibus contra clericum in delicto commisso in villa posui *supr. q.61. n.107.*

56 AMPLIANDO † rursus præcedentem ampliationem, aduerte, quod sicut ratione loci & temporis factū seu delictum dicitur difficilis probationis, & propterea inhabiles admittuntur per illam regulam, quod veritas per alios haberi non potest, ita etiam econtra, quando sumus in facto seu delicto commisso de die in villa, seu ciuitate, ac in via, seu alio loco publico, non admittentur testes inhabiles, quia eadem ratione loci & temporis non sumus in casu, in quo possit dici, veritatem aliter haberi non posse, *vt per eund. Anton. Gom. d.c.12. eod. n.21. vers. secus tamen est.* Et facit regula, quod contrariorum est eadem disciplina.

57 SVBLIMITA I. Propositam † tertiam principalem limitationem, vt ista qualitas, veritatem scilicet aliter haberi non posse, non præsumatur à iure, ideo per producentem est alleganda, articulanda, & probanda, *vt per Alex. cons. 64. n.6. lib. 1. Marsil. cons. 31. n.33 & cons. 41. n.6. & cons. 80. n.62. seqq. & sing. 73. ad fin. vers. & sic.ss, Alc. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 47. in fin. Gram. cons. 45. n.10. & consil. 59. n.14. Lanfran. de testib. n.31. vers. sed modo stat, Carrer. in practic. in tract. de indic. §. in text. ergo ibi, testib. superatus, num.34. Mantic. in repert. test. verbo, inhabiles, fol.79. col.2. versic.1. Menoch. de arbitr. quæst. lib.2. casu 106. nu 2. in fin Brunor. à Sole in suo consil. crim. vnico nu. 91. Bertaz. cons. 291. n.11. lib.2. & cons. 3. n.29. lib.1. Hippol. Riminal. cons. 120. n.24. lib.2. & cons. 183. nu.21. eod. lib. & consil. 723. nu.84. lib.6. Bursat. cons. 278. n.8. lib.3. Marc. Anton. Eugen. cons. 27. nu.65. Mascard. de probat. lib.3. concl. 1359. nu.8. & concl. 1403. n.1.* Ex quibus sine dubio hanc sublimitationem communiter * à Dd. receptam esse, negari non potest. ¶ Sed ad eius declarationem & materiam omnino vide Dd. remissiue allegatos *infr. in titul. de oppos. contra examen test. q.76. n.112.*

58 LIMITA † hanc primam sublimationem nō procedere, quando notorium esset, veritatem aliter haberi non posse: tunc enim talis qualitas est articulanda, nec probanda, sed sufficit, quod allegetur, *vt in terminis voluit Ceph. consil. 75. num. 46. lib. 1.* ¶ quem refert & sequitur Additionator ad Fulu. Pacian. *de probat. c.9. litera D. vers. quando tamen esset notorium.* Et facit vulgata regula, quod notorium non indiget probatione, sed quando dicetur notorium esse, veritatem aliter haberi non posse? Dic,

59 quod † iuris arbitrio remittetur, qui inspecta qualitate personarum, negotij, loci, & temporis, id optime arbitrabitur, ad text. *in l. si quando, C. vnde vi, & in l. 3. §. tu magis scire potes, ff. de testibus, cum aliis in proposito relatis per Plot. de in lit. iur. §. 2. num. 8.* vbi amplius † ex Socino, *quem allegat in consil. 164. præstantissime per totum. volum. 1.* affirmat, iudicem posse ex officio & à seipso de huiusmodi qualitate se informare, *& Plotum, sic vt supra, dicentem refert & sequitur Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1403. num. 2. & 4.* Et

60 per † hanc limitationem nunquam vidi in practica seruatam præcedentem sublimitationem, quod scilicet articuletur, & probetur, quod veritas aliter haberi non possit: semper enim iudex id arbitratur ex natura facti, loci, & personarum, *vt supr.*

61 SVBLIMITA II. Hanc † eandem tertiam limitationem, vt veritatem aliter haberi non posse, non dicatur ex eo, quod in facto, de cuius probatione agitur, alij testes actu non interuenerint: nisi & idem factum, vel de sui natura, vel ratione loci & temporis: *(vt dixi sup. n.55.)* tale sit, vt verisimiliter alij testes habitu interuenire non potuerint, prout est in criminalibus coniuratio, conspiratio, hæresis, & his similia difficilis probationis, *de quibus supr. n.28.* & in ciuilibus, prout sunt gesta in capitulo & congregatione canonicorum, in qua non nisi canonici interuenire solent, *cap. tertio loco, extra, de probat.* item gesta domi, *vt in l. consensu, §. seruus, C. de repud.* Iis, inquam, casibus admittuntur testes inhabiles, secus in aliis, in quibus etsi alij testes actu non interuenerint, habitu tamen interuenire potuerunt, prout est homicidium, violentia, iniuria, & his similia, *vt per Anton. de But. in d. cap. tertio loco, & ibi etiam Felyn. in 4. not ab. Alexand. cons. 64. n.5. lib. 1. & cons. 152. num. 3. lib. 5. Dec. cons. 139. n.10. Diaz. regul. 759. in 1. limitat. Grammat. cons. 3. num. 8. versic. est tamen aduertendum, Marsil. sing. 73. vbi latè hanc comprobat declarationem, & in pract. §. diligenter, num. 84. Plot. de in lit. iur. §. 4. num. 32. Carrer. in pract. in tract. de indic. §. in text ergo ibi, testibus superatus, num. 33. Blanch. de indic. num. 354. Dec. cons. 132. num. 6. Grammat. cons. 45. num. 11. Foller. consil. crim. diuersor. 76. num. 11. lib. 2. & inter eadem consilia Ioan. Turrius cons. 81. num. 59. Beninten. decis. Bonon. 43. num. 9. versicul. limen prædicta sunt intelligenda. Villalob. in commun. opin. lit M. num. 143. versic. & sic procedit, Anton. Gomez. variar. resolut. tomo 3. cap. 12. num. 21. versic. quæro tamen, iuncto versic. secus tamen, Natta consil. 394. numer. 7. lib. 2. Caruit. super ritu magnæ Cur. 144. numer. 6. Stephan. Lamberteng. de contractu corum, & c. gloss. 1. num. 188. vbi plures allegat, Boss. in tit. de in. lic. num. 163. Gabr. tit. de test bus, conclus. 7. num. 5. vbi alios plures refert, Bertaz. consil. 291. num 11. lib. 2. & cons. 3. num. 29. lib. 1. & cons. 157. num. 8. lib. 1. Decian. cons. 25. num. 2. lib. 2. Hippolyt. Riminal cons. 114. num. 15. lib. 2. & cons. 120. n. 18. & cons 211. n. 46. & cons. 183. n. 20. eod. lib. 2. & cons. 125. num. 34. lib. 4. & cons. 360. n. 87. lib. 4. Bursat. cons. 321. nu. 32. vers. primo nos, & cons. 277. nu. 9. lib. 3. & consil. 346. n. 17. lib. 4. Roland. consil. 7. num. 15. lib 1. & consil. 24. nu. 67. eod. lib. 1. Brunor in suo consil. crim. vnico, n. 89. Monticell. in suo repertor. test. verbo, inhabiles, fol. 74. colum. 1. ver. 2. Mascard. de probat. lib. 3 concl. 1359 n. 9. vbi, & aliis relatis, ita omnes Dd. * in materia loquentes sentire & testatur.*

62 Et † licet contrarium, & melius apud eum seruari, si non ad condemnandum in pœnam ordinariam, saltem ad torquendum, & quoad pœnam extraordinariam, testetur Clar. *in pract. §. fin. q.24. nu.19. vers. sciendum est tamen, in fin.* ea motus ratione, quia scil. difficultas probationis, vnde Dd. sumpserunt conclusionem, quod inhabiles admittantur, vbi veritas aliter haberi nō potest, ita militat, quando certum est, alios testes actu non adfuisse, sicut quando habitu adesse non potuerunt ex natura negotij, & propterea idem ius vtroq; casu statuendum esse videtur, *secundum eam, quem etiam referendo sequitur Paul. Granut. theorem. 19. n.14. lib.1.*

63 Non † per hoc tamen à supra firmata & communiter * recepta sublimitatione recedere audeas, & ad argumentum Clari contradicentis vide bene respondentem in terminis Hippol. Riminal *cons. 360. nu. 88 90. seq.*

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

ib.4. Inquit enim ipse, quod quando testes non potuerunt interuenire actu & habitu ex natura negotij, de cuius probatione agitur, vt in gestis in collegio, in capitulo, & id genus: tunc hoc ideo admittuntur inhabiles, quia talis casus dicitur esse meræ necessitatis, propter quam recedi potest à regula iuris communis, *l. quæ per necessitatem. ff. de reg. iur. l. 1. §. cum in eadem, ff. ad leg. Rhod. de iactu.* facit enim necessitas permitti multa, quæ alias non permitterentur, *l. 1. §. huius, & ibi Iaf. in 5. not. ab. ff. de offic. eius, cum alijs congestis per Roland. cons. 80. lib. 3.* Non sic est, quando testes alij non interuenerunt, sed ex actus natura interuenire potuerunt, puta secus flumen, in via publica, aut alio simili loco: tunc enim dicitur esse casus contingens, & non necessitatis, merito standum est regulæ iuris communis, quæ præsertim in criminalibus probationem claram requirit, *l. fin. C. de probat.* & testes inhabiles non admittit, *vt dixi supr. nu. 19.* ergo inter casum & casum est maxima diuersitas, nec viget eadem ratio, *prout Clar. opinabatur.*

65 AMPLIA I. Et † illatiue hanc secundam sublimitationem, vt & idem sit in testibus domesticis, *vt dixi supra, q. 55. n. 65.* item idem in infamibus, *vt dixi sup. quæst. 56. num. 58.* item idem in teste minore, *vt dixi etiam supra, quæstione 58. num. 36.* item idem in teste aduocato, *vt dixi supr. quæst. 62. num. 189.* item idem in teste de vniuersitate, *vt dixi in dicta quæst. 62. numer. 81.* item & idem in teste clerico contra laicum, *vt dixi supra. quæst. 61. numer. 72.* Iis, inquam, omnibus casibus, etsi prænominati testes admittantur, quando per alios veritas haberi non potest, id tamen intelligitur, quando actu & habitu alij testes interuenire non potuerunt: secus si actu tantum non interuenerint, sed interuenire potuerint, cum in hac materia attendatur non id, quod euenit, sed id, quod euenire verisimiliter solet.

66 AMPLIA II. Eandem † sublimitationem, quod licet Alex. *consil. 152. sub num. 15. lib. 5* quem etiam secutus est Gramm. *consil. 26. numer. 37.* dixerit, tunc demum testes inhabiles non admitti, si ex natura actus alij interuenire potuerunt, quando scilicet producens fuit in culpa habiles admittendi, & non adhibuit, vt in matrimonio, aut simili casu, *tota ea, quæ posui supra, num. 30.* Secus autem, vbi nulla potest ei culpa imputari, vt puta in eo, qui vulneratus fuit coram testibus inhabilibus, quia tunc videtur & eos inhabiles ad testificandum admittendos, etiam quod simus in facto, in quo alij interuenire potuerunt, verius tamen est, quod inhabiles non admittantur, siue producens sit in culpa, siue non, alios adhibendi, dummodo actus de sui natura talis sit, vt alij potuerint testes interuenire, licet non interuenerint, *secus enim in terminis, reprobatis Alexand. & Grammat. in loco præcitato, bene comprobat Hippol. Riminald. d. consil 360. n. 89. seqq. lib. 4.*

67 LIMITA I. Dictam † secundam sublimitationem, quia ad hoc, vt dicamur esse in casu, in quo actu & habitu alij testes interuenire non potuerint, non est necesse, vt impossibile omnino sit, alios non interuenisse, sed sufficit, quod à communiter accidentibus interuenire non potuerint, *vt per Boss. in tit. de indic. n. 263. versic. & verba Fel. 1 fig. ad n. 164. vbi bene loquitur in materia, nec dissentit Gabr. tit. de testib. concl. 7. n. 6. lib. 1.*

68 LIMITA II. Qua † etiam quod simus in casu, in quo alij testes interuenire potuerunt, adhuc tamen, ex quo alij testes interuenerunt, illi, qui interuenerunt, etsi inhabiles, faciunt, si non plenam, saltem aliquam probationem, *per ea, quæ generaliter dixi inf. n. 261. seqq. & in specie scripsit Marsil. sing. 73 post med. versic. sed vbi actus, & antecem. Felyn. in c. tertio loco, n. 3. versic. sed istud, & ibi etiam Dec. n. 32. versic. ex quo ampliatur, & 50. seqq. extr. de probat. & alios refert Mascard. de probat. concl. 1359. n. 10. & ibi dicam infra hac eod. limit. n. 76. seqq.* vbi vide.

SVBLIMITA III. Et † principaliter propositam 69
tertiam principalem limitationem, quia etsi inhabiles admittantur in casu, in quo per alios veritas haberi non potest, & sic quando in actu alij non interuenerûnt testes, ista tamen qualitas aliunde probanda est, quam per ipsos testes examinatos, quibus si dixerint alios, quam ipsos minime interuenisse, minime etiam credendum esse, scripserunt Alex. *cons. 64. num. 6. in fin. vers. nec ad hoc obstat, lib. 1.* Petr. *Moncad. in addit. ad Crot. de testib. part. 3. num. 70. litera y. versicul. istud tamen intellige, Gabr. tit. de testib. concl. 7. num. 11. lib. 1. Roland. consil. 7. num. 16. lib. 1. & consil. 24. num. 68. eodem lib. 1. Bertaz. cons. 3. post num. 29. lib. 1. & cons. 235 num. 15. vers. secundo quia, eod. lib. 1. Boss. in tit. de indic. n. 168. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1246. num. 8.* faciunt generaliter tradita *supr. nu. 27.* & quæ in simili dixi *supr. de minore, in q. 58. num. 35.* Ex quibus sine dubio hanc sublimitationem communiter à Dd. receptam apparet, quicquid in contrarium videatur dixisse idem Mascar. *d. lib. 3. in concl. 1403. n. 4.*

SVBLIMITA IV. Vt † tunc demum inhabiles te- 70
stes admittantur, & probent in casu, in quo per alios veritas haberi non potest, dummodo scilicet deponant de gestis per alios, secus si de gestis per seipsos cum alio, quia tunc nec isto casu probant, *secundum Gram. cons. 45. n. 24. & cons. 58. num. 10. Carrer. in pract. in tract. de indic. in §. text. ergo, ibi, testibus superatus, n. 39. Marsil. cons. 102. n. 7. & 8. Ioan Mar. Montic. in suo repert. test. verb. inhabiles, fol. 74. col. 2. vers. 3. Claud. ad Bertaz consil. 71. litera h. in fin. lib. 1. Decian. cons. 25. n. 1. vers. ideo ad hoc respondeo, lib. 1. Hippol. Rimin. cons. 723. n. 89. lib. 6. Octau. Oras. decis. Pedem. 79. n. 42. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 474 post num. 67. & dixi in tit. de in. ic. q. 43. post n. 73.*

SVBLIMITA V. Vt † inhabiles admittantur in ca- 71
su, in quo per alios veritas haberi non potest, hoc, inquam, succedit in criminalibus, quando proceditur per inquisitionem, & iudicis officio, secus si procedatur ad accusationem & querelam partis, quæ debet cum suis procuratoribus parata venire, *secundum Gramm. decis. 45. n. 12. Carrer. in pract. in tract. de indic. & tort. §. in text. ergo, ibi, testibus superatus, n. 42.*

SVBLIMITA VI. Quando † producens fuit in 72
culpa adhibendi testes inhabiles, & non adhibuit: tunc enim non admittuntur, etiam quod per alios haberi non possit veritas, *vt dixi supr. num. 30.* ideo hic non repeto

SVBLIMITA VII. Dictam † tertiam principalem 73
limitationem, vt etsi inhabiles admittantur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, non tamen sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, & propterea non plenam, sed qualemqualem faciunt probationem, aut indicium, *prout dixi & probaui in tit. de indic. & tort. q. 37. n. 63. & q. 43. n. 40. & hoc eod. tit. de opposit. contra test. q. 55. n. 53.* quibus in locis pluribus * Dd. auctoritatibus hanc comprobaui declarationem, & illis addo nũc Alciat. *de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 39. n. 3. iuncto n. 5. vers. nec obstent contraria,* vbi, quod in casu, in quo requiruntur testes omni exceptione maiores, non admittantur inhabiles ad faciendam plenam probationem, & ibi testatur de cõmuni * & veriori opinione, *Gabr. tit. de testib. concl. 7. n. 7. vbi alios refert Benint. dec. 1. Bon. 43. n. 9. ad fin. Rel. cons. 24. n. 69. lib. 1. Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 106. num. 3. Boss. in tit. de indic. nu. 165. ad fin. & n. 177. vers. non tamen credas, Bertaz. cons. 3. n. 31. in fin. lib. 1. Claud. ad Bertaz consil. 71. litera h. ad finem additionis. eod. lib. 1. Hipp. Rim. consil. 120. n. 22. lib. 2.* vbi *nu. 23.* quod illa qualisqualis probatio inducta per testes inhabiles, est minus, quam semiplena, & *consil. 175. numer. 8. & consil. 183. num. 13. eod. lib. 2. & consil. 360. numer. 93. lib. 2. idem Hipp. lyt. Rom. ald. inter consilia crim. in diuersor. consil. 84. vers. lib. 2. Montell. in suo repertorio testium, verbo, inhabiles, fol. 74. columna 2. versicu. 2.*

faciunt

faciunt, quæ generaliter posui *infr. num. 383. seqq.* & quæ in simili de iudice dixi *supr. q. 60. num. 130.* & de infame, *q. 56. n. 54. seqq.* & de minore, *q. 58. n. 34.* & de teste de vniuersitate, *q. 60. n. 480.* (408.)

74 **Contrarium**, quod † imo in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, testes inhabiles admissi reputentur integræ fidei, & quod admittantur etiam, vbi alias requiruntur testes omni exceptione maiores, voluerunt Dec. *in consil. 342. num. 3. vers. & ista conclusio, qui omnino videatur, & in cap. tertio loco, nu. 8. de probat. Gabr. qui alios refert, d. concl. 7. nu. 7. vers. contrarium, tit. de testib. lib. 1. Ferran. Gargiar. cons. crim. diuers. 126. n. 17. vol. 1. Gigas cons. 29. in causa admodum ardua, nu. 36. vers. quinimo, Ceph. cons. 110. nu. 30. lib. 1.* vbi id maxime procedere affirmat, quando procedit per viam inquisitionis, *Monticell. in suo repert. testium, verbo, inhabiles, fol. 75. col. 1. vers. pen. Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1147. num. 39. Carrer. in pract. in tract. de indic. & tort.*

75 *§. in text. ergo, ibi, testib. superatus, nu. 38.* Vbi † tamen, quod isto casu, etsi non sufficiant ad condemnandum, debent tamen sufficere ad torquendum, de quo vltimo vide, quæ dixi *infr. n. 79.*

76 In † hac opinionum contrarietate reperio sic post alios distinguentem Mascar. *de probat. lib. 1. concl. 124. n. 44. seqq.* quod si simus in facto, in quo non solum testes alij actu non interuenerunt, sed etiam de sui natura, & sic habitu à communiter accidentibus interuenire non potuerunt, & tunc inhabiles testes admissi reputentur integræ fidei, & omni exceptione maiores: secus si simus in facto, in quo licet alij testes actu non interuenerint, habitu tamen interuenire potuerunt, quia tunc inhabiles non sunt censendi integri omnino, ac fideles, sed eis de fide diminuendum est. Et hanc distinctionem ante Mascard. posuit Felyn. *in c. 3. loco, num. 3. vers. sed istud, extr. de probat. & sequitur ibid. Dec. n. 32. vers. ex quo ampliatur, & num. 50. & seqq.* vbi melius, nec dissentiunt Dd. per nos relati *supr. n. 68.*

77 Sed certe † hæc distinctio, licet prima facie colorata appareat, videtur tamen contra mentem Dd. allegatorum *supr. num. 73.* qui generaliter volunt, testes inhabiles non reputari integræ fidei, etiam in casu, & facto, in quo de sua natura alij interuenire non potuerunt, & in specie ac expresse sic loquitur Boss. *in d. tit. de indic. n. 165. ad fin. iuncto num. 177. versicul. non tamen credas.* & quidem quando sumus in casu, in quo alij testes non interuenerunt, sed interuenire potuerunt: tunc non est opus dubitare, an inhabiles sint omni exceptione maiores, necne, quia secundum communem eo casu, nec etiam admittuntur, *vt dixi supr. num. 62.* ideo, quia de vno disputatur in cæteris, præsupponendi sunt termini habiles, iccirco dum disputatur, an inhabiles sint integræ fidei, quando veritas aliter haberi non potest, nec ne: talis disputatio intelligenda est in casu, in quo alij testes non interuenerunt, nec interuenire potuerunt, & hoc casu dicere, quod inhabiles admittantur ad faciendum plenam probationem, certe mihi nimis durum videtur, & propterea primam opinionem, tanquam veriorem, & * etiam magis communiter * receptam tam in consulendo, quam in iudicando omnino amplectendam credi derim.

78 Et † nihilominus, si adhuc eandem distinctionem in aliqua parte sustinere volueris, potueris eam in hunc modum secundum veritatem sublimitare, & declarare, quod scilicet siue simus in casu, in quo alij testes actu & habitu non interuenerunt, siue etiam in casu, in quo actu non interuenerunt, habitu tamen interuenire potuerunt, nunquam dicas inhabiles ad testificandum admissos esse integræ opinionis, & omni exceptione maiores, & consequenter ad condemnandum sufficientes, & in hoc indubitanter refutatis Dd. relatis *supra, num. 74.* adhæreas primæ & communi opinioni; sed an eis sit in aliquo credendum, necne, & † an isto casu faciant aliquam probationem, seu indicium, vltra ea, quæ generaliter dixi *infr. num. 261. in specie,* vbi veritas aliter haberi non potest, dicas, quod sine dubio faciunt qualemqualem probationem, ac indicium, siue simus in facto, in quo alij testes non interuenerunt actu, nec etiam habitu interuenire potuerunt, siue etiam in facto, in quo alij non interuenire actu, habitu tamen interuenire potuerunt, vt dixi *supr. nu. 68.* sed primo casu testes, qui alias sufficerent ad condemnandum, nõ sufficient, nisi ad torquendum, iuxta theoricam Carreri allegati *supr. nu. 75.* qui autem alias sufficerent ad torquendum, non nisi ad inquirendum generaliter sufficient: semper enim propter inhabilitatem aliquid de eorum fide diminuendum est, secundo autem casu indistincte testes inhabiles non nisi ad inquirendum, hoc est, ad assumendum informationes sufficient. Et ista est veritas, secundum quam à bonis iudicibus sæpissime obseruatum, & practicatum vidi.

SVBLIMITA VIII. & vltimo, eandem † tertiam 80
principalem limitationem non procedere, quando inhabilitas in testes peruenit ex pluribus defectibus tunc enim is non admittitur, nec admissus probat etiam in casu, in quo veritas per alios haberi non potest. Sic enim vltra generaliter allegatos *infr. nu. 181.* in specie affirmarunt *post alios, quos allegant antiquiores,* Matul. *cons. 102. nu. 52. Natta cons. 298. num. 6. Gabr. tit. de testib. concl. 7. n. 10. lib. 1. Carrer. in pract. in tit. de indic. §. in text. ergo ibi, testibus superatus, n. 41. Franc. Bec. cons. 85. post n. 19. Bertaz cons. 3. nu. 32.* vbi, quod † hæc sublimitatio omnium consensu recepta est, *Claud. ad eund. Bertaz in cons. 71. lit. H. Hippol. Rimin. cons. 113. n. 32. & cons. 114. num. 16. & cons. 120. n. 19. seqq. & cons. 211. n. 47. & cons. 175. n. 7. & cons. 183. num. 13. lib. 2. & cons. 325. nu. 35. & cons. 269. num 91. lib. 3. & cons. 35. n. 27. & cons. 36. n. 92. lib. 4. & cons. 524. n. 7. seqq. & cons. 572. n. 3. lib. 5. vbi pariter ex Bertaz. in loco præcitato testatur de communi * opinione, & consil. 723. num. 82. & consil. 684. num. 5. & consil. 644. num. 26. seqq. vbi etiam de * communi & consil. 670. num. 73. lib. 6. & consil. 704. num. 66. & consil. 696. num. 5. & consil. 723. num. 51. eodem lib. 6. & consil. 828. nu. 8. lib. 7. Bursat consil. 239. num. 12. lib. 3. & consil 389. numer. lib. 4.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus admittendis in criminibus exceptis.

SVMMARIA.

Testes inhabiles in exceptis criminibus admittuntur, n. 81. & nu. 85. vbi sunt plures illationes.

Testes inhabiles in crimine hæresis admittuntur, num. 82. licet alij contra, n. 84.

Testes inhabiles in crimine læsa maiestatis admittuntur, numero 84.

Testes inhabiles in hæresi crimine admittuntur, siue per viam inquisitionis, siue per viam accusationis procedatur, numero 86.

Testes inhabiles non admittuntur in criminibus exceptis ad adminicula probandum, n. 87.

Testes inhabiles non admittuntur in verbis iniuriosis, & maledicti in Principem, n. 88.

Testes inhabiles ad hoc, vt probent in crimine hæresis, duo concurrere debent: Primo, quod sint plures, quam duo: Secundo, quod alia concurrant adminicula, & circumstantiæ, n. 89.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO IV.

LIMITA IV. propositæ † quæstionis regulam in 82
criminibus exceptis, prout est crimen hæresis, læsæ maiestatis, latrocinij, simoniæ, & aliis, de quibus suo loco alias dixi, *in tit. de delictis, lib. 1.* iis, inquam, casibus, in-

Texto selecionado pelo vou
Encadernação defeituosa

habiles,& non admittendos testes admitti debere, nouissime & post alios, quos allegant, plures, scripserunt Clar. *in pract. §. fin. q. 24. versic. sciendum est tamen, in princip.* vbi præsertim de crimine hæresis, & læsæ maiestatis, Hippol. Riminal. *consil. 254. num. 29. lib. 5.* vbi generaliter de criminibus exceptis, & generaliter etiam Mascard.
82 *de probat. lib. 3. conclus. 1359. nnm. 15.* Et † particulariter de crimine hæresis habemus text. *in cap. in fidei fauorem, &* ibi notant omnes, *de hæret. in 6. & in cap. accusatus, §. licet, eod. tit. Marsil. consil. 1. num. 28. Guindisal. in tractat. de hæretic. quæst. 13. num. 10. vers. est tamen speciale, Paris. consil. 2. numero 80. lib. 4. Carrer. in tract. de hæret. numer. 118. versicul. an autem indicia, Alciat. de præsumpt. regul. 1. præsumpt. 39. numer. 2. Monticell. in suo repertorio testium, verbo, testes in crimine hæresis, fol. 360. colum. 1. versicul. quinto, & fin.* Et in specie etiam
83 de † crimine læsæ maiestatis hoc idem affirmarunt Abb. *in cap. 1. post numerum 5. versicul. fallit in crimine læsæ maiestatis, extra. de confess. & in cap. fin. num. 2. & 4. extra, de testibus, & in cap. licet Heli, num. 10. versicul. nota quod in crimine, extra, de simon. & ibidem* Ioan. de Anan. *colum. 4. Alexand. consil. 127. colum. final. num. 19. versicul. cum etiam in crimine læsæ maiestatis, lib. 4 Bellon. consil. 43. quatuor proponuntur milii dubia, numer. 7. versicul. ad secunda, an Syndicus, Grammat. voto 3. numer. 30. consil. 1. numero 7. Angel. de Malef. in verbo, che hai tradito la tua patria, versicul. quæro, quis possit accusare de hoc crimine, Gandin. in titul, qui accus. poss. vel non, colum. 1. versicul. item in crimine læsæ maiestatis, cum aliis relatis per Mascard. de probationib. lib. 1. conclus. 462. num. 1. & seqq.* vbi pluribus hanc comprobat conclusionem, *& per Monticell. in suo repertorio testium, verbo, inhabiles, fol. 75. colum. 2. versicul. 4. & fol 359. colum. 1. versicul. 2. 3. & 4. rubr. de testibus in crimin. læsæ*
84 *maiest. singularia.* Et † licet quoad crimen hæresis, quod imo in illius probatione non admittuntur inhabiles, post alios, quos allegant, voluisse videantur, Arnal. Albert. *in tract. de agnosc. assert. cathol & hæret. quæst. 34. num. 4. Bossius in tit. de hæret. num. 4. Simanc. de Cathol. Instit. rubr. de hæret. tit. 51. n. 9. vers. cæterum, idem Mascard. de probat lib. 2. conclus. 855. nu. 8.* non per hoc tamen à proposita regula, etiam quoad crimen hæresis, vllo pacto recedas, quia & communiter,* vt vides, à Dd. recepta est, & etiam in se est verissima, declarata tamen, vt mox in infrascriptis sublimitationibus subiiciam.

85 Amplia I. Hanc † quartam limitationem, & illatiue etiam in teste fœmina, *vt dixi supr. q. 59. nu. 10. & q. 56. n. 70.* vbi de teste infame, *& ibid. num. 148.* vbi de teste criminoso, *& ibidem num. 173.* vbi de accusato pendente accusatione, *& ibid. numer. 273.* vbi de excommunicato, *& ibidem num. 366.* vbi de teste meretrice, *& quæst. 58. numer. 22.* vbi de teste minore, *& q. 56. num. 227.* vbi de teste Iudæo, *& q. 54. num. 77.* vbi de teste affine & consanguineo, *& q. 55. n. 173.* vbi de teste seruo, *& q. 61. n. 104.* vbi de testibus laicis contra clericum, *& ibid. n. 65.* vbi de clericis contra laicum.

86 Amplia II. Eandem † quartam limitationem, (quoad crimen hæresis,) vt licet gl. *in d. cap. in fidei fauorem, super verbo, inquisitioni, de hæretic. in 6.* dixerit, in eo crimine tunc demum inhabiles testes admitti, quando proceditur per viam inquisitionis, secus si proceditur per viam accusationis, rationibus ibi per eam adductis, contrarium tamen, quod etiam quod procedatur per viam accusationis, inhabilitas non repellat testes, voluit Archid. *in d. cap. in fidei, per text. in c. hæreticus, 2. quæst. 7.* & Archidiacon sententiam, reprobata opinione gl. bene comprobat Guindisal. *in tract. de hæret. q. 13. num. 17.* Et cum hac opinione & ampliatione, tanquam vltimo loco per eum relata, pertransire videtur Mascard. *de probat. lib. 2. concl. 857. n. 30. & 31.*

87 Sublimita I. Propositam † limitationem, vt licet inhabiles admittantur ad probandum crimina excepta, non tamen admittantur ad probandum admicula dictorum criminum, *vt dixi sup. q. 56. nu. 72. seqq.* Et hic non repeto.

88 Sublimita II. Vt † limitatio procedat in probando crimen læsæ maiestatis, facto commisso in Principem, secus si solum verbis iniuriosis, & maledictis: tunc enim non dicitur proprie committi tale crimen, ideo inhabiles testes ad illius probationem non recipiuntur, *Aym. cons. 6. n. 1. & n. 9. & n. 52. Montis. in suo repert. test. rubr. de testib. in crim. læsæ maiest. fol. 360. col. 1. vers. 1. exornat Masc. de prob. lib. 1. concl. 462. n. 35. & seq.*

89 Sublimita III. (Et † cum hac sublimitatione concordantur contrarij supra relati, *num. 84.*) vt tunc demum in crimine hæresis inhabiles admittantur, & probent: dummodo sint numero plures, quam duo, vel si duo, cum eorum dicto concurrant alia adminicula, & circumstantiæ, secus si sint solum duo, & aliud nó concurrat, quia tunc non plene probabunt ad infligendam pœnam ordinariam, sed tantummodo vel ad inquirendum, vel ad torquendum, vel ad plus condemnandum in pœnam extraordinariam, *sic enim per text. in d. c. in fidei fauorem, de hæret. in 6. ibi, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum, tam deponentium, quam eorum, contra quos deponitur, qualitate, ac aliis circumstantiis, sic testificantes falsa non dixere præsumantur, & post alios, quos allegat plures, bene declarat Mascar. de prob. lib. 2. concl. 855. n. 9. & latius concl. 857. n. 38. seq.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus admittendis ad rei defensionem, & innocentiam detegendam.

SVMMARIA.

Testes inhabiles ad rei defensionem, illiusq; innocentiam probandam admittuntur, n. 90.

Testes inhabiles defensionem non probant, quando testes offensiuos reprobare volunt, n. 91.

Testes inhabiles defensionem non probant, quando reus pluribus est indiciis grauatus, n. 92.

Testes inhabiles defensionem non probant, quando ad partis querelam proceditur, n. 93.

Testes inhabiles defensionem probantes, alias bona fama esse debent, n. 94. & 95.

Testes inhabiles in criminibus exceptis defensionem non probant, n. 96. sed contra, n. 97.

Testes inhabiles etsi ad defensam admittantur, non sunt tamen integræ fidei, & omni exceptione maiores, n. 98.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO V.

90 Limita V. Principaliter † huius quæstionis regulam, ad rei defensionem, & innocentiam detegendam, quo casu inhabiles admitti, post alios plures, quos allegant, affirmarunt Marsil. *in l. vnius, §. cognitum, n. 49. ff. de quæst. & in l. 1. §. ad quæstionem, n. 12. ff. eod. & sing. 59. incip. Innocentibus, Nouel in pract. in tit. de testib. in materia crimin. n. 48. Aym. cons. 2. n. 1. Plot. de in lit. iurand. §. . . . n. 141. secundum antiquam impressionem, Boss. in tit. de crim. læsæ maiest. n. 114 seq. Spec. in tit. de inquisit. §. 1. n. 22. Natt. consil. 359. nu. 2. lib. 2. Ghirland. de relaxat. carcerat. tit. de absolut. innocent. quæstion. 3. per totam, vbi bene comprobat hanc limitationem, & respondet contrariis ibi per eum adductis, Carrer. in practic. in tract. de indic. & tortur. §. in text. ergo, ibi, testibus superatis, in tract. de indic. & tortur. §. in text. ergo, ibi, testibus superatus, n. 49. Anton. Gom. var. resolut. tomo 3. cap. 12. rubr. de potus, n. 49. Anton. Gom. var. resolut. tomo 3. cap. 12. rubr. de probat. delict. nu. 23.* vbi testatur de æqua * & communi opinione, licet eam dubiam crediderit ex ratione ibi allegata, *Clar. in pract. §. fin. q. 24. vers. item scias, Emanuel Soarez inter suas recept. sentent. litera T. num. 132. vbi etiam de communi,* * *Francisc. Marc. decis. 423. nu. 23. Hercul. in tract. de negat. n. 309. 314. & 325. Bonacos. in commun. opin. crimin. vers. testis in criminalibus, fol. 170. colum. . . Ceph. consil. 110. nu. 31. & cons. 140. n. 8. & 9. Bertaz. cons. 251. n. 101. & cons. 119. nu. 12. & cons. 106. nu. 18. & cons. 358. post num. 6. seqq. Bursat. consil. 94. nu. 24. & cons. 65. nu. 22. Monticell. in suo repert. testium, verbo, inhabiles, fol. 74. colum. 2. versic. fin. & verbo, testes in crimin. qui esse poss. fol. 356. colum. 1. vers. 5. & in verbo, Innocentia, fol. 397. colum. 2. in fin. & fol. 398. colum. 1. in princip. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 904. num. 1. & lib. 3 concl. 1359. numer. 16.* faciunt, quæ in simili de teste domestico dixi *supra q. 55. n. 70.* & de teste fallito, *q. 56. num. 460.* & de teste clerico, & laico, *q. 61. nu. 74. & 115.* & de teste affine, *q. 54. n. 33. seqq.* & de teste fratre, *d. q. 54. num. 117.* & de testibus, marito, & vxore, *ibid. n. 228.* & de teste fœmina, dixi *supr. q. 59. n. 15.*

91 Sublimita I. hanc † primam ampliationem, quando reus haberet contra se aliquos testes examinatos, & probantes delictum, velletque illos testes reprobare: cum enim, *vt dixi sup. nu. 23.* testes reprobatorii debeant esse omni exceptione maiores, & consequenter inhabiles non admittantur, hoc vtique procedat, etiam quod agatur de innocentia ipsius rei, *vt per Mascard. qui alios refert, in suo tract. de reprobat. lib. 2. concl. 904. n. 11.* & in simili de teste affine, dixi *supr. q. 54. n. 36.* & de teste domestico, dixi etiam *supr. q. 55 nu. 72.* & de teste vnico, dixi *infr. q. 63. n. 43. seq.*

92 Sublimita II. Quando † reus esset grauatus pluribus indiciis, & sic valde indiciatus, *vt bene in terminis exemplificat Ghirland. de relaxat. carcerat. tit. de absol. innoc. d. q. 3. vers. hac tamen limita.* tunc enim testes inhabiles, etsi ad defensionem rei admittantur, non tamen plene probant illius innocentiam, *vt per Chirlan. in loco citato, quem sequitur Carrer. in practic. in tract. de indic. & tortur. §. in text. ergo ibi, testibus superatus, numer. 51.* & facit, quod dixi generaliter infra, in vltima huius limitationis sublimitatione.

93 Sublimita III. Vt † limitatio procedat, quando ageretur ex iudicis officio, secus si ad partis querelam: tũc enim ad faciendum incurrere dictam partem in aliquam pœnam, & præiudicium, non admittuntur inhabiles, pro rei defensione, *Clar. vbi supr. n. 50. post Bald. Salyc. Felyn. & Grammat. quos allegat Mascard. de probat. lib. 2. d. concl. 904. n. 13.* & in simili, quod dixi de teste affine *sup. q. 54. n. 37.*

94 Sublimita IV. Nisi † inhabilitas resultaret ratione infamiæ: testes enim probantes innocentiam debent esse bonæ famæ. *vt per Mascar. qui alios refert, de probat.*
95 *lib. 2. concl. 904. nu. 14.* sed † certe hæc sublimitatio nimis limitationem restringit, & fere eam destruit, & si videantur allegati per Mascar. non loquuntur simpliciter, in testibus inhabilibus, ratione infamiæ, sed in iis, qui patiuntur plures defectus, quos omnino certum est nihil prorsus probare in omni casu, *vt infr. dicam, n. 381.*

96 Sublimita V. In † exceptis criminibus, in quibus testes inhabiles ad defensam non admittuntur, *per ea, quæ scripserunt Crot. de testib. n. 104. & Gig. de crim. læsæ maiest. lib. 2. rubr. quomod. & per quos crim. læsæ maiest. probet. q. 17.*
97 Sed † certe etiam nec huiusmodi declaratio mihi satisfacit, per ea, quæ de testibus domesticis & consanguineis dixi *supr. q. 54. n. 118. & q. 55. n. 73. seqq.* Si enim ad fisci fauorem, & ad offensam inhabiles admittuntur, *vt dixi supr. n 90.* cur non debent admitti contra fiscum, & ad defensam pro reo, qui fauorabilior à iure reputatur? Certe non video congruam rationem.

98 Sublimita VI. Quia † etsi ad defensam inhabiles admittantur, admissi tamen non sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, per ea, quæ generaliter dicam *infr. nu. 383. seqq.* & de teste affine dixi in simili, *infr. q. 54. nu. 38. & 122.* & in proposito de teste inhabili in genere tradidit Ant. Gomez. *var. resolut. tomo 3. c. 12. rubr. de probat. delict. nu. 23. in fin. vers. sed aduertendum.* vbi, quod isto casu testes inhabiles faciunt tãtummodo indicium sufficiens ad inualidandum fisci probationem contra-

riam, non ad hoc vt reus absoluatur, sed ad hoc, vt minus puniatur. Nec dissentit Clar. *pract. §. fin. q. 24. versicul. item scias,* vbi, quod iudicis religioni relinquitur, quanta fides isto casu sit adhibenda testi inhabili.

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus admittendis, vel non, in causa matrimonij.

SVMMARIA.

Testes inhabiles admittuntur ad probandum consanguinitatem ad effectum impediendi matrimonium, quia tunc de peccato vitando agitur, n. 99.

Testes in causa matrimonij admittuntur, etiam quod non sint omni exceptione maiores, n. 100. contra, n. 101. sed vtcunque sit, inhabiles non admittuntur, sed saltem idonei esse debent, n. 102.

Testes ad clandestinum matrimonium probandum non est necesse, quod omni sint exceptione maiores, n. 103. contra, nu. 104. resolue, n. 105.

Testes inhabiles non admittuntur, sed omni exceptione maiores esse debent, quando de separatione & dissolutione matrimonij iam contracti agitur, n. 106. contra, nu. 107. sed prima opinio est magis communis, præsertim quando pro matrimonio concurreret aliquod aliud adminiculum, seu præsumptio, numer. 108.

Testes, ad spirituale matrimonium probandum, omni exceptione maiores esse debent, n. 109.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO VI.

99 Limita VI. Propositam huius † quæstionis regulam non procedere, vbi ageretur de probando consanguinitatem ad effectum impediendi matrimonium: tunc enim cum agatur de peccato vitando, hoc ideo inhabiles ad testificandum admitti, voluerunt plures, quos refert, & sequitur Mascar. *de prob. lib. 3. concl. 1359 n. 17.*

100 Amplia I. Generaliter, vt † non solum, vbi agitur de eũdo peccatum, sed etiam generaliter in causa matrimonij testes non requirantur omni exceptione maiores. *Et hanc opinionem tenuerunt plures relati per Gabr. tit. de testib. concl. 8. n. 1. vers. cõtrarium, &c. & per Bursat. (quos tamen ipse non sequitur) in cons. 359. n 1. seqq. & per Mascard. de prob. lib. 2. concl. 1019. n. 6 & seqq. vsq; ad n. 11. vbi multum bene comprobat, & exornat hanc conclusionem, & nu. 15. vbi testatur de communi,* * *& per Conrad. in practic. §. 2. de offic. prætor. in caus. cruc. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, verbo, omni exceptione maior, fol. 109. num. 88. vers. si agatur, Cæsar de Graff. decis. 72. n. 10. & inter diuers. part 1. decis. 336. n 3.*

101 Contrarium, † quod imo in causa matrimoniali testes requirantur omni exceptione maiores, voluerunt Alc. *de præsumt. reg. 1. præsumt. 39. n. 5. ali plures relati per eund. Gabr. d. concl. 9. n. 1. Hipp. Rimin. cons. 174. nu. 17. lib. 2. Bursat. cons. 359. per totum, lib. 4.* vbi bene comprobat, *respondet contrariis, restatur de magis communi,* * *& ab ea in consulendo & iudicãdo minime recedendum esse admonet, quam etiam sequuti sunt plures relati per Masc. d. concl. 1019. n. 4.* vbi bene etiam fundatur, & exornatur hæc contraria opinio, & eam pariter, vti veriorem, communem, * & magis comprobatã * post alios, quos adducit, sequitur Conrad. *vbi sup. d. verbo, omni exceptione maior, vers. sed opinio contraria, fol. 109. n. 88.*

102 Et † aduerte, quod Dd. allegati *supr.* pro prima opinione, *n. 100.* etsi dicant hoc casu non requiri testes omni exceptione maiores: non per hoc admittunt inhabiles sufficere, sed tantummodo dicunt sufficere ordinariam probationem, & sic adhuc idoneos requirunt testes, iuxta opinionem eorum, quos *supr.* retuli, *n. 3.* volentium, quod plus sit dicere, testem omni exceptione maiorem, quam idoneum: vnde, quod inhabiles in causa matrimonij admittantur, nullus opinatur.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

105 AMPLIA II. Propositam † sextam limitationem multo magis procedere, quando ageretur de probando matrimonium, tunc enim videtur, non esse necessarios testes omni exceptione maiores, *ex Alc. poss. Alexand. Dec. quos allegat, de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 39. nu. 5.* licet eos pro contraria opinione allegare 104 videatur Gabr. *d. concl. 8. n. 4.* Sed † contrarium, quod imo & isto casu requirantur testes omni exceptione maiores, voluit Conrad. *in pract. §. 2. rubr. de testibus, verbo, omni exceptione maior, nu. 88. fol. 110. col. 1. versic. hac qua magis* 105 *admittit.* Ideo † pro resolutione omissis aliis, vide Rotam coram nunc Sanctissimo Pontifice Aldobrandinum, *decis. 209. inter diuersas part. 1. per totam*, vbi in materia distinguit tres casus principales.

106 SVBLIMITA I. Eandem † sextam limitationem non procedere, quando agitur de separatione & dissolutione matrimonij iam contracti: tunc enim non solum inhabiles non admittuntur, sed etiam requiruntur omni exceptione maiores, *vt per relatos à Gabr. sicul. de testib. concl. 8. nu. 3. in prin. Conrad. in pract. §. 2. sit. de testib. verbo, omni exceptione maior, fol. 109. num. 88.* vbi, quod in hoc conueniunt absque controuersia omnes scribentes, *Hippol. Riminal. in cons. 174. num. 16. seqq. lib. 2. & cons. 538. num. 35. lib. 3. Bursat. cons. 359. per totum, lib. 4.* vbi concordantes refert, respondet contrarijs, testatur de magis * communi, * & ab ea in consulendo & iudicando minime recedendum admonet, Mascard. *de probat. lib. 2. concl. 1019. n. 10. in fin.* vbi etiam, quod ita communi consensu receptum est.

107 Et † licet contrarium, quod imo ordinaria sufficiat probatio, & sic quod non requirat testes omni exceptione maiores, tenuerint alij plures allegati per Gabr. *d. concl. 8. num. 3. versic. contrarium, &c.* Mascard. *d. concl. 1019. num. 8.* Non per hoc tamen a prima opinione * recedas, quia iudicio meo magis communiter * à Dd. 108 recepta est, † & sine dubio tanto magis procederet, quando pro matrimonio concurreret aliquod aliud adminiculum, vel præsumptio, iuxta distinctionem, quam pluribus comprobat idem Mascar. *d. concl. 1019. n. 11. & seqq. vsq; ad num. 15.*

109 SVBLIMITA II. Quando † ageretur de probando matrimonium spirituale: quia tunc testes omni exceptione maiores requiri, voluit Rota coram Reuerendissimo Domino Blancherto, *decis. 289. num. 1. part. 1. inter diuersas.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus admittendis, vel non, in instrumentis, & testamentis, & quid si sint à partibus vocati, atq; rogati in aliquo actu.

SVMMARIA.

Testes inhabiles, & non idonei, admittuntur, & recipiuntur in instrumentis, n. 110. & nu. 117. vbi ex hac regula plures infruuntur illationes.

Testes rogati à partibus ad interessendum in aliquo actu, approbationem sentiunt, & plenè contra rogantes probant, n. 111.

Testes instrumentarij, etiam quod inhabiles sint, possunt recipi pro instrumentorum ad ipsum instrumentum comprobationem, n. 112. & 113. limit. contra, n. 114.

Testes si sint à partibus vocati, atq; rogati, approbati censentur, etiam quod inhabiles ex depositionis tempore superueniat, nu. 111.

Testes inhabiles possunt adhiberi non solum in publico instrumento, sed etiam in priuata scriptura, n. 115.

Testes subscripti in priuata scriptura, quam in publica scriptura, idonei sunt, etiam quod sint inhabiles, n. 116.

Testes instrumentarij contrahentibus approbati non censentur, quando illis ignorant, n. 118. seqq.

Testis per simplicem vocationem, seu rogationem partis, approbatus non censetur, n. 110.

Testis ab vna parte approbatus, & rogatus ab altera, approbatus non censetur, n. 120.

Testis in instrumentis sine aliis per simplicem vocationem, & rogationem, tunc demum, quando partibus approbatus censetur, dummodo eorum inhabilitas à partium voluntate dependeat, & sic quando idem testes à iure repellantur propter odium, puta ob [illegible] excommunicati, vel odiosus, aut quid simile, vt puta si sint inimici, domestici, consanguinei, & similes: secus si propter odium ipsius testis repellantur, puta si sint excommunicati, banniti, & similes, & sic inhabilitas sit talis, vt illi per partem renuntiari non possit, n. 121.

Testes inhabiles propter interesse in instrumentis non recipiuntur, n. 123.

Testes inhabiles, & non recipiendi de iure in testamentis à testatore rogari & approbari non possunt, nu. 124. seq. vbi fusius illa tetigi. Ampliatio multo magis, quando inhabilitas propter interesse resultat, num. 128. Limita tertiò in pluribus testibus enumeratis, nu. 129. Limita secundo, quando testis communi reputatione habilis reputaretur, nu. 130. & 131. vbi declaratur hoc limitatio.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO VII.

110 LIMITA VII. Principalem † huius quæstionis regulam in instrumentis, in quibus etiam testes inhabiles, ac non idoneos recipi, voluit glossa in §. *& licet, circa finem, in verbo, supplicis, in authentic. de testibus*, Bald. *& alij omnes allegati infr. num. 111. seqq.* Castren. *d. l. 1. num. 7. versicul. & idem cum in quolibet instrumento*, C. *de testamen.* Marsil. *in l. 1. §. ad quæstionem, numer. 44. & seqq. ff. de quæst. vbi pluribus exemplis hanc limitationem, & alios refert concordantes*, Arym. *cons. 86. n. 16. & cons. 100. n. 13.* Corn. *cons. 232. n. 12. lib. 1.* Nat. *cons. 95. n. 12. & cons. 166. nu. 8.* Ferran. Gargiar. *inter consil. crimin. diuers. cons. 122. num. 19. lib. 1.* Conrad. *in pract. §. 2. de officio fiscalis, num. 90. versic. hic autem, fol. 111.* Decian. *cons. 62. num. 45. lib. 2.* Burs. *cons. 311. num. 37. lib. 3.* Monticell. *in repertorio testium, rubr. testes quot & quales requirantur in instrumento, fol. 315. col. 2. vers. antepen. & fol. 77. col. 1. versic. fin.* Mascard. *de probat. lib. 1. in præfat. q. 6. num. 57.* Hector Æmil. *in tract. de testib. verbo, testis approbatus, fol. 204. num. 22.* Rationem huius limitationis sumas ex sequenti prima ampliatione, eamq; diu communitet * ab omnibus receptam, * etsi contrarium sensisse videatur Ioan. de Cras. *in tract. de subsidio procurat. num. 1. sicut illum refert Monic. vbi supra. d. fol. 315. col. 1. versic. fin.*

111 AMPLIA I. Hanc † septimam limitationem, & generaliter, vt in quocunque actu, in quo testes sunt vocati, & rogati à partibus, vt interfint in eo etiam idonei reputentur, etiam quod inhabiles sint, quia sic per vocationem & rogationem censentur ab eisdem partibus approbati, Gloss. *in §. & licet, in verbo, supplicis, in auth. de testib.* Bald. *in l. data opera, col. 9. n. 47. vers. item qui vocatur*, C. *qui accus. non poss.* idem Bald. *in c. 2. nu. 3. extra, de testib.* Corn. *in cons. 21. & 23.* C. *de testam.* Alex. *cons. 191. nu. 4. lib. 7.* Campeg. *de testib. reg. 107. in 9. fallen.* Capell. Cauc. *219. num. 3.* Ias. *in l. 1. n. 13. vers. 2. adde, ff. de iurisd.* Natta *cons. 95. n. 12.* Ferran. Gargiar. *cons. crim. diuers. 126. num. 21. lib. 1.* Gram. *decis. 94. numer. 11. seq.* Deci. *decis. 245. numer. 2. versic. item*, Monticell. *in repertorio test. verbo, inhabilis, fol. 1. vers. 5.* Hector Æmil. *in tract. de testib. verbo, testis approbatus, num. 7. fol. 200. & n. 12. fol. 201.*

112 AMPLIA II. eandem † septimam limitationem, vt testes instrumentarij inhabiles non solum possint recipi in ipso instrumento, sed etiam possint, vel debeant in per comprobatione instrumenti, in quo fuerunt inhabiles in testes testes, etiam quod tempore eorum depositionis duret eorum inhabilitas, *vt per Bald. in l. 1. n. 6. vers. potest etiam dici*, Sayc. *ibid. col. 2. in fin. n. 6. vers. & tunc, aut actus gestus*, Castren. *n. 8. vers. Iacobus autem de Arena*, vbi, quod hæc opinio sibi magis placet, non obstantibus contrarijs ibi per eum relatis. Ias. *col. 5. post num. 7. versus intellectum*, C. *de testam.* Et † facit pro hac ampliatione, quia quando testes sunt a partibus vocati, & rogati, & sic approbati, possunt ad testificandum admitti, etiam quod eorum inhabilitas superueniat tempore depositionis, *vt per Sayc. in d. l. 1. nu. 6. in fin. col. 3. vers. aut ab vtraque*, Ias. *col. 6. versic. tertia fuit soluta*, Corn. *nu. 20. ad fin.* C. *de testam.* Aret. *in §. sed cum aliquis, n. 4. vers. aut ab vtraq; parte, & ibi etiam* Tob. Non. *num. 11. in 3. fallen. Instit. de testam.* Ex quibus hanc ampliationem credo magis cõmuniter * à Dd. esse receptam: 114 etsi † contra eam faciant scripta per eundem Ias. *in d. l. 1. col. 6. in fin. vers. item illa gloss. & nu. 6. in fin. vers. in fine gloss. & per Corn. ibidem post num. 29. & seq. & per Castren. n. 8. in prin. & per Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 105. n. 7. iunctis aliis in simili allegatis, supr. q. 54. nu. 32.* vide, & vide etiam, quæ generalius & latius dixi *infr. nu. 296. seqq. in principali limitatione 12. &c.*

115 AMPLIA III. Non † solum in testibus instrumentariis & sic adhibitis in publico instrumento, sed etiam in adhibitis in priuata scriptura, *vt per Bald. in d. l. 1. num. 6. vers. potest etiam dici, Salyc. ibidem, volum. 2. in fin. num. 6. vers. aut actus*, Corn. *nu. 22.* C. *de testam.* Et faciunt Dd. allegati *in seq. ampliat.*

116 AMPLIA IV. Et † multo magis limitationem procedere in testibus subscriptis, tam in publica, quam in priuata scriptura: nam & ij, etiamsi inhabiles sint tempore depositionis (nedum tempore, quo fuerunt in testes suscepti,) idonei reputantur, Bald. *in d. l. 1. nu. 6. ver potest etiam dici, & ibid. Ias. col. in fin. vers. item adde*, Corn. *num. 22. & n. 32. & seq. vbi bene hanc declarat, (declarationem omnino ideas,)* C. *de testamen.* Tob. Non. *in §. sed cum aliquis, num. 11. in 4. fallent. Instit. de testam.* Cephal. *consil. 540. tria petuntur, nu. 2. lib. 4.* Hector Æmil. *in tract. de testib. verbo, testis approbatus n. 8 fol. 201. part. 1. & facit, quod dixi infr. n. 299. in 2. concl.*

117 AMPLIA V. Et † illatiue, *vt supr. q. 54. num. 40. seqq.* vbi, quid in testibus affinibus & consanguineis instrumentarijs, & *num. 133.* vbi, quid de fratre teste adhibito in instrumento fratris, & *num. 187.* vbi, quid de testibus filijs adhibitis in testamento patris, & econtra, & *q. 55. num. 83. seqq* vbi, quid de testibus domesticis instrumentarijs, & *ibidem, num. 245.* vbi, quid de testibus amicis, & *q. 56. num. 96. & 146.* vbi, quid de testibus infamibus & criminosis, & *ibid. nu. 221. seq.* vbi, quid de teste Iudæo in instrumento Christiani vocato, & *ibidem, num. 268.* vbi, quid de teste excommunicato, & *q. 57. n. 97.* vbi de teste vili, & paupere, & *quæst. 59. nu. 47.* vbi, an mulier possit in testem instrumentariam adhiberi, & *q. 60. n. 145.* vbi, an iudex possit esse testis in instrumento coram eo confecto, & *ibid. nu. 182.* vbi, quid de teste aduocato, & *ibidem, num. 419.* vbi de proxeneta in instrumento, in quo fuit proxeneta, & *q. 61. n. 64. in fin.* vbi de clericis adhibitis in testes in instrumento laicorum.

118 SVBLIMITA I. Propositam † septimam limitationem non procedere, quando pars non cognosceret testes, quos in instrumento adhibet: tunc enim, quia ignorans non dicitur consentire, nec approbare, *l. nec ignorans*, C. *de donat. l. mater decedens. ff. de inoffic. testam.* nec approbatio cadit circa defectum ignoratum, *c. insinuante, de offic. deleg. cap. nulli licere, de elect. in 6.* Hoc ideo, si inhabiles fuit, non reputantur idonei, Aret. *in l. qui testamento, § quæcunque, n. 5. col. 3. versic. sed de solemnitate iuris, ff. de testam.* Alciat. *in addit. ad Crot. de testib. part. 4. nu. 11. C. litera A. versic. prædicta tamen intelligo*, Natta *consil. 196. num. 8. part. 1.* Hector Æmil. *in tract. de testibus, verbo, testis approbatus, n. 1. fol. 204. in fin. part. 1. facit*, quod in simili de teste affine dixi *quæst. 54. num. 41.* Et † facit etiam alia generalis 119 conclusio, quod testis per simplicem vocationem, seu rogationem partis, non censetur ab ea approbatus, nisi sciat illius inhabilitatem, alias secus, *vt per Corn. in l. 1. numer. 29. vers. & approbatio non cadit*, C. *de testam.* Tob. Non. *in §. sed cum aliquis, num. 11. post 3 fallen. Instit. eod.* Et est magna declaratio, licet in practica nunquam viderim instrumenta redargui de nullitate, propter inhabilitatem testium in eis adhibitorum à contrahentibus ignoratam.

SVBLIMITA II. Vt † testis approbatus ab vna 120 parte, non censeatur approbatus ab altera, & propterea nisi testis sit ab vtraque parte rogatus, semper contra illum de inhabilitate opponi poterit ab eo, qui non rogauit, *vt per Salyc. in d. l. 1. colum. 3. num. 6. in fin. versic. & tunc aut testes sunt vocati ab vno, & ibi etiam Corn num. 20.* C. *de testam.* Aret. *in §. sed cum aliquis, nu. 4. vers. aut conuocatio illa, Instit. eod.*

SVBLIMITA III. Vt † tunc demum testes instru- 121 mentarij, seu alij per simplicem vocationem & rogationem censeantur à partibus approbati, dummodo eorum inhabilitas dependeat à voluntate partium: & sic quando iidem testes à iure repelluntur fauore litigantium, puta ob præsumptam affectionem, vel odium, aut quid simile, vt puta si sint inimici, domestici, cõsanguinei, & similes: secus si repellantur propter odium ipsius testis, puta si sint excommunicati, banniti, & similes, & sic inhabilitas sit talis, vt illi per partem renuntiari non possit: tunc enim approbatio non supplet talem defectum, *vt per Felyn. in c. cum oporteat, n. 3. vers. 2. limita, extr. de accusat. cum alias relatis per Montic. in repert. test. rub. testes quot & quales requirantur in instrumento, fol. 315. col. 2. vers. 2 & per Masc. de prob lib. 1. concl. 408. n. 19.*

SVBLIMITA IV. Quia † etsi contra testes instru- 122 mentarios non possit dari de inhabilitate, quoad eorum personas, nihil tamen est, quod impediat cõtra eorum dicta opponi posse, *vt per Felyn. in cap. causam quæ, in prin. extra, de re iudic. Natt. cons. 196. nu. 8. Menoch. de arb quæst. lib. 2. casu 105. n. 7. & in l. fin. n. 618.* C. *de edict. Diui Adriani tollen.* Hect. Æmil. *in tract. de testib. verbo, testis approbatus, fol. 204. n. 23.*

SVBLIMITA V. In † testibus, qui repelluntur ra- 123 tione interesse, nam & hi nec etiam idonei reputantur in instrumentis, in quibus aliquod habent interesse, ex allegatis per Steph. Lamberten. *in tract. de contract. eorum, &c. gl. 11. q. 14. per totam, nu. 80. & seqq. in discursu. & per Montic. in suo repert. test. rubr. testes quot & quales requirantur in instrumento fol. 316. col. 1. vers. 6. versic. 5.* vbi, quod hoc fallit in administratore Ecclesiæ, qui potest pro Ecclesia contrahere, & in contractu etiam testis esse, *ex Nell & Aufr. in tract. de testib. in locis ibi per eum allegatis*, vide in simili *infr. n. 128.*

SVBLIMITA VI. In † testamentis: testes enim à 124 testatore approbati adhuc possunt repelli, si à iure reprobentur, & sic non est in facultate testatoris rogare vel approbare in testamento, testem à iure in eo expresse prohibitum, ad text. *in §. in testib. Instit. de testam. & in l. nemo potest. ff. de legat. 1.* alias sequerentur plura absurda, *de quibus per Ferran. Gargiar. consil. crim. diuers. 126. n. 27. lib. 1. refert & sequitur Hector Æmil. in tract. de testib. verbo, testis approbatus. fol. 204. n. 20 seq.*

Et † hinc infames in testamento etiam repelli, sicut 125 & in iudicijs, dixi *sup. q. 56. n. 42. seq.* & † idem de cœco in 126 testem in testamento adhibito, dixi *sup in q. 61. n. 23.* † & 127 idem de fratre in testamento fratris, præterquam in duobus casibus, dixi *sup. q. 54. n. 94. seqq.*

AMPLIA † Hanc sextam sublimitationem multo 128 magis procedere, quãdo inhabilitas resultaret propter interesse: tunc enim tanto minus potest adhiberi in testem in eo testamento, in qno habet interesse, per ea, quæ in simili de testibus instrumentarijs dixi *supr. n. 123.* & in

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

& in specie in testamento, tractatur materia per Mantic. *in suo repert. test. rubr. testes in testam. qui esse poss. fol. 324. col. 2 vers. 4.* & 6. & de hærede fideicommissario, ac etiam legatario, dixi ad saturitatem, *sup. q. 60. n. 287. seq.*

129 LIMITA I. Hanc † sextam sublimitationem in pluribus casibus per nos supra enumeratis, in quibus alias in iudiciis inhabiles diximus in testamentis admittendos, & primo in affinibus & consanguineis, *vt supr. q. 54. nu. 44.* Secundo in parentibus in testamento filiorũ, *d. q. 54. n. 195. seqq.* vbi etiam, quid econtra, & declaratur materia. Tertio in domesticis, *q. 55. n. 85.* Quarto in amicis, *d. q. 55. n. 244.* Quinto in ludæis, *q. 56 n. 221. seq.* Sexto in carcerato, *d. q. 56. nu. 185.* vbi tamen loquitur in testamento ad pias causas. Septimo in excommunicato, *d. q. 56. n. 268.* Octauo in minore pubere, *q. 58. nu. 7. & seq.* vbi tamen secus in impubere. Nono in muliere, *q. 59. nu. 55. seqq.* vbi late declaratur materia. Decimo in tutore, curatore, & exsequutore testamenti, *q. 60. nu. 283. seqq.* Vndecimo in monacho, *d. q. 60. n. 467. seq.*

130 LIMITA II. Eandem † sextam limitationem non procedere, quando in testamento esset adhibitus in testem inhabilis, qui tamen communi opinione reputabatur habilis: tunc enim pro habili reputatur, & testamentum sustinetur, *ad text. vbi notant omnes, in d. l. 1. C. de testam. gl. in l. cum lege, in gl. fin. in fin. ff. de testam. & hanc gloss.* * *sequuntur communiter* * *Dd. prout testatur Alex. in d. l. 1. nu. 11. refert & sequitur Clar. in § testament. q. 55. ver. in hoc etiam proposito.* Et in simili de criminoso habito pro non criminoso, dixi *sup. q. 56. n. 146.*

131 SVBLIMITA VII. Propositam † septimam limitationem, vt tunc demum testes instrumentarij, etiam quod inhabiles sint, reputentur idonei, dummodo scilicet fuerint rogati à partibus, alias secus. Sed quando hoc sit verum, & quando dicantur, seu præsumantur rogati, cum materia sit separata à proposita limitatione, posui etiam separatim *infr. in seq. sublimit.*

ARGVMENTVM.

De testibus in testamento, ac instrumento adhibitis, an debeant esse rogati, & quando dicantur vel præsumantur rogati.

SVMMARIA.

Regula sit, quod licet in instrumentis testes rogati esse debeant, nu. 132. licet contrarium. n. 133. in testamentis tamen testes omnino rogati esse debent, n. 134. & 136.

Ampliat 1. non solum in testamento in scriptis, sed etiam in nuncupatiuo, & sine scriptis, n. 138. licet alij contra, n. 139.

Ampliat 2. vt non sufficiat, testes esse simpliciter vocatos, nisi etiam expresse sint rogati ad interessendum, vti testes, n. 140.

Sufficit tamen, vt sint rogati ad interessendum, vti testes in genere, licet in specie dictum non sit ad interessendum testamento, n. 135.

Item sufficit, si testator dixerit, vos estis testes ad hoc meum testamentum, n. 141.

Rogare enim testes nihil aliud est, quam illis denuntiare, vt sint testes, n. 142.

Ampliat 3. vt in dubio testes rogati non præsumantur, n. 143.

Ampliat 4. vt nec rogati præsumantur, etiam quod Notarius in testamento dixerit, præsentibus N. & N. Non enim sequitur, fuerunt præsentes, ergo fuerunt rogati, n. 144. Declara, vt n. 164.

Ampliat 5. vt in testamento testes rogati esse debeant non solum de iure ciuili, sed etiam de iure canonico, nu. 145. licet contra, nu. 146.

Ampliat 6. vt testes etiam rogati esse debeant in instrumento solutionis, vel confessionis solutionis debiti, quod iam erat in scriptis redactum, n. 147.

Ampliat 7. vt testes rogati etiam esse debeant in diuortio, n. 148.

Ampliat 8 etiam in testamento militis, n. 149.

Limita 1. in codicillis, nu. 150. & 151. vbi idem in testamento, in quo adsit clausula codicillaris.

Limita 2. in testamento ad pias causas, num. 152. licet contra, n. 153.

Limita 3. in testamento inter liberos, n. 154.

Limita 4. quia sufficit in testamento testes rogari, vel à Notario, vel à testatore, vel etiam ab extraneo de testatoris consensu, n. 155. & 156. vbi idem, si fuerint rogati ab hærede præsente, & consentiente testatore.

Limita 5. quia sufficit testes esse rogatos in continenti post absolutum testamentum, n. 157. licet contra, n. 158.

Limita 6. quia testium rogatus non solum per duos testes probatus censetur, n. 159. Sed etiam per assertionem Notarij asserentis, puta testibus ad præmissa rogatis, &c. n. 160. Et quid si dixerit testibus ad præmissa adhibitis, vel vocatis, nu. 161. seq. vbi de materia.

Limita 7. quando testes sunt in testamento subscripti, quia tunc rogati præsumuntur, n. 165.

Sublimita hanc 7. limitationem, dummodo testes se subscripserint, sciente & patiente testatore, aliter secus, num. 166. Sed in isto casu præsumatur in testatore scientia, vel ignorantia, nu. 167.

Limita 8. quando testator & Notarius sunt periti, quia tunc testes in testamento rogati præsumuntur, num. 168. Sed contra, n. 169.

Limita 9. quando plura reperiuntur testamenta in vno quinterno scripta, nam si in primo testamento de testium rogitu constat, idem etiam præsumitur in secundo, num. 170. declara, vt stat, idem etiam præsumitur in secundo, num. 170. declara, vt n. 171.

Limita 10. quando testes se in testamento describi patiuntur, quia tunc etiam rogati præsumuntur, n. 172. contra, n. 173.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIONIS VII. SVBLIMITATIO VII.

PRosequendo † materiam septimæ sublimitationis præcedentis, reuoco in dubium, an testes in instrumentis debeant esse rogati? Resolutiue dicas, quod non, per text. expressum *in l. ad fidem, ff. de testib.* cuius verba sunt hæc, *ad fidem rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur.* Et in terminis habemus gl. *in auth. rogati, C. de testib. & in verbo, vt in testamentis, in fin.* vbi dixit, propterea male sentire eos, qui per illam auth. tenent, hodie testes debere generaliter esse rogatos: & cum ista conclusione pertransit Clar. *in § testamentum, in prin. vers. licet enim regulariter* † quicquid in contrarium sensisse videantur eadem gl. *in d. l. ad fidem, in fin. gloss. vers. alij dicunt hodie, & Boss. in tit. de oppos. cont. test. n. 38.* Sed ad hanc regulam vide duas fallentias positas *infr. n. 247. (47. seq.)* 132 133

In † testamentis vero totum cõtrarium iure cautum reperitur: nempe testes omnino debere esse rogatos, *ad text. in l. hæredes palam, § in testamentis, ff. de testam. & in d. auth. rogati, C. de testib. & in l. fin. § fin. vbi, excepto testamento, C. de codicill.* quæstura satis aperte hanc probant conclusionem, *gl. in § fin. in verbo, adhibitis, Instit. de testam item gl. in d. l. ad fidem, ff. de testib. item gl. in d. auth. rogati, in eod. verbo, vt in testamentis, item gloss. in d. l. fin. § fin. in verbo, excepto, C. de codicill. item gloss. in d. l. hæredes palam, § in testamentis, in verbo, rogati. ff. de testam. item gl. 1. in l. nullum, ff. de diuort. & repud. ad fin. Port. in § nihil, nu. 10. & ibi in addit. lit. C. Instit. de testam. Boer. decis. 34. nu. 1. Soc. reg. 420. in prin. & alijs pluribus concordantibus relatis de communi* † *testantur, Bauer. in d. § fin. Instit.* * *de testam. Roland. cons. 33. n. 3. & lib. 3. Mantic. in suo repertor. testium, in rubric. testium rogitus, an, & quando, & qualiter sit necessarius, fol. 341. col. 2. vers. 2. Viui. commun. opin. in verbo, testes tam in testamento, Clar. in § testamento, q. 58. in princ. Mistes tam in testamento, Clar. in § testamento, q. 58. in princ. Michael Craff. in suis commun. opin. lib. 2. cap. 3. q. 36. & in tract. de succes. ex testam. & ab intest. § testamentum, q. 58. n. 1. Mantic. in tract. de coniect. lib. 2. tit. 11. num. 2. & 3.* vbi † tamen dicit, non esse necesse testes rogare, vt intersint testamento, tanquam testes, sed sufficit eos rogare, vt intersint testes 134 135

testes in genere; *Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1354. n. 1. Ioseph. Ludou. in suis commun. opin. concl 63. in prin.*

136 Ratio † autem huius præcedentis conclusionis triplex affertur potest: Prima, quia in testamentis maximus subest fallitatis & fraudis timor, ideo voluit lex in illis testes non fortuitos, sed ad id in specie rogatos adhiberi, *vt bene considerat Clar. d. § testament. q. 58. in fine princip.* Secunda affertur ratio per Mantic. *de coniectur. lib. 2. d. tit. 11. n. 14. in prin.* dum dixit, quod rogitus testium nullam aliam ob causam requiritur in testamentis, nisi vt appareat, verba à testatore proferri deliberate, non autem ex loco perfunctorie, vel blandiendo, *l. Diuus, ff. de testam. milit. § plane, Instit. eodem*, quæ quidem deliberatio satis demonstratur, si testator testes rogat, vt intersint suo testamento. Tertia affertur ratio per eundem Mantic. *d. num. 14. in fin.* dum dixit, quod ideo testes debent esse rogati in testamento: quia si inuiti adhibentur, testamentum non valet, *l. qui testam. § fin. ff. de testam. Abb. in c. 2. nu. 16. de ijs quæ met. caus. Croc. in l. stipulatio hoc modo concepta, n. 3 ff. de verb. oblig.*

137 REGVLA † igitur ex præmissis firma remanet, quod quicquid sit in alijs instrumentis, in testamentis tamen testes debent esse rogati, & ad materiam huius regulæ si plura, quam quæ hic scripsero, desideraveris, adeas Dd. *in l. hæc consultissima, C. de testam. & in l. fciendum, ff. de verb. oblig. & in § nihil, Instit. de testam. & ex modernioribus, Mantic de coniect. lib. 2. tit. 11. per totum, & Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1354. per totam.*

138 AMPLIA I. hanc † regulam, vt procedat non solum in testamento in scriptis, sed etiam in nuncupatiuo, & sine scriptis, in quo & testes debere esse rogatos, aperte voluit gloss. *in d. § fin. in verbo, adhibitis, Instit. de*
* *testam. & hanc gloss. communiter* * *per Dd. approbari, dixit ibidem Marc. Ant. Bauer. prout etiam communem dixit Boer. decis. 34. num 8. Clar. in § testamentum, q. 58. versic. & hæc quidem conclusio*, vbi reddit rationem, quia scilicet nulla potest afferri concludens ratio differentiæ inter testamentum in scriptis, & nuncupatiuum, & quod propterea cum hæc ampliatio notissima consuetudine vbique approbetur, non est aliquo modo de ea dubitandum, *Viui. in commun. opin. verbo, testes tam in testamento, &c. in prin. Ioseph. Ludou. d. decis. 63. vers. ampliatur, vt procedat, & seq. vbi etiam testatur de veriori opinione, & de communi etiam alijs relatu te-*
139 *statur Mascard de probat. lib. 3. conclus. 1354. num. 1.* † etsi contrarium senserint aliqui relati per Boer. *d. decis. 34. numer. 7.* vbi etiam, quod hæc contrarta opinio tanquam benignior videtur in testamentis admittenda, *ad l. si pars, ff. de inoffic. testam. & per Ioseph. Ludou. d. concl. 63. vers. contrarium tenuit gloss. &c.*

140 AMPLIA II. Vt † in testamento testes non sufficiat eos simpliciter esse vocatos, nisi etiam expresse sint
* rogati ad interessendum, vti testes, secundum * communem, *de qua, aliu relatis, testatur Michael Craff. in suis commun. opin. lib. 2. c. 3. q. 36. etsi contrarium voluerint Bartol. & Iaf. in l. fciendum, ff. de verb. oblig. ibi per eum relati, & pro communi addo eundem Craff. in tract. de succes. tam ex testam. quam ab intest. § testamentum, q. 58. num. 4. vbi quod hæc est vera & communis sententia, quam tenent Bartol. & Dd. in* ¶ *hæredes palam, § in testamentis, ff. de testam. vt dicit Vasq. lib. 2. § 13 n. 75. cum alijs allegatis ibi per eundem Craff. d. num. 4. & numer. 6. versic. vnde si Notarius, quibus addo Mantic. de coniectur. lib. 2. tit. 11. nu. 12. vers. sed quamuis hæc limitatio, & num 13. in princ. iuncto num. 14.* vbi dixit, *secundum Salycet. in l. hac consultissima, in prin. num. 1. C. de testam.* de consuetudine seruari, vt
141 testes rogentur, quamuis fuerint vocati, † sed quod satis dicuntur rogati, si testator sic dixerit, *Vos estis testes ad hoc meum testamentum*: & quod ita etiam se habet generalis consuetudo, secundum quam communiter * testes non rogantur, sed dici solet, *Vos estis testes, &c.* Et ex hoc solo censentur rogati, vt testamentum valeat, *iuxta ea, quæ consulendo scripsit Corn. in cons. 7. n. 3 lib. 4.* † rogatio 142
enim testium nihil aliud est, quam denuntiatio facta, vt sint testes, *vt per Spec. in tit. de test. § 1. n. 94. vers. quid est rogare, Aret. in l. hæredes palam, § in testamentis, col. 2. vers. vnde quia rogitus, ff. de testam.* vbi pariter, quod testium rogitus nihil aliud est, quam ipsorum aduocatio, & admonitio. Testes ergo in testamento non solum debent vocari, sed etiam rogari, hoc est, moneri, vt sint testes

AMPLIA III. Vt † qui dixerit, testes in testamen- 143
to fuisse rogatos, debeat hoc probare, quia à iure testium rogitus (cum sit extrinseca qualitas, *vt pluribus comprobat Mantic. de coniectur lib. 2. tit. 11. n. 2.*) non præsumitur, *Cyn. in l. hac consultissima, n 1. C. de testam. vbi ipse dicit contrarium, Iaf. in l. fciendum, nu. 36 ff. de verb. oblig. vbi testatur de communi sicut illum refert & sequitur Michael Craff. in suis commun. opin. lib. 2. c. 3. q. 37. vbi etiam, quod ita communiter tenent omnes Dd. in d. l. fciendum, & in l. hac consultissima, C. de testam. Diaz. reg. 751. in prin. vbi etiam de communi, Port. in § nihil, num. 13. vers. aut testes, Instit. de testam. Alexand. consil. 153. num. 9. lib. 2. Corn. cons. 308. num. 4. lib. 3. Dec. consil. 11. num. 9. & 16. lib. 1. Ferran. Vasq. lib. 2. § 13. n. 56. Vtin. in commun. opin. verbo, testes tam in testam. &c. vers. in dubio enim, vbi pariter alios relatos antiquioribus, testatur de communi. Villalob. in sua collect. commun. opin. liter. T. num. 101. Mantic. de coniectur. lib. 2. tit. 11. num. 7. Mascar. de prob. lib. 3. concl. 1354. n. 8. Ioseph. Ludou. in suis commun. opin. conclus. 63. vers. in dubio autem, vbi etiam de communi, idem Michael Craff. in tract. de succ. ex testam. quam ab intest. § testamentum, quæst. 58. num. 6. versic. non tamen, iuncto vers. vnde si Notarius.* vbi, alijs relatis, hanc ampliationem tanquam communem & veriss. mam sequitur. & aduerte, quod hanc eandem opinionem sequuntur etiam plures alij relati per Monticell. *in suo repertorio testium, rubric. testium rogitus, an, & quando, & qualiter sit necessarius, vers. fin. fol. 343 colum. 2.* etsi in contraria partem corrupte, vt arbitror, per eum aliegentur, vide ad hanc ampliationem aliquas fallentias posui *infr. n. 159 seqq.*

AMPLIA IV. Vt † nec etiam in testamento testes 144
præsumantur rogati, etsi Notarius in eo asseruerit, *præsentibus N. & N.* Non enim sequitur, fuerunt præsentes, ergo fuerunt rogati, *Bart. in l. Diuus, ff. de testam. milit.* vbi propterea monet aduocatos, vt sint cauti in formandis articulis: quia licet testes dicant, se audiuisse, & non dicunt, se adhibitos & rogatos ad hoc, nihil probant: ergo sola assertio Notarij de præsentia & auditu testium pariter nihil operatur, nisi etiam de eorum rogitu fidem faciat, *vt per Spec. in tit. de teste. § 1. n. 94. Bart. in l. hæredes palam, § in testamentis, num. 5. & ibidem Bald. in prin. ff. de testam. Cyn. in l. hac consultissima, in prin. C. eodem, Bartol. in l. fciendum, num. 10. ff. de verbor. oblig. Paul. de Cast. in d. l. hac consultissima, num. 2. Port. in § nihil, num 13. Instit. de testam. Boer. d. decis. 34. numer. 2. & num. 4.* vbi alij relatis ita communiter * teneri affirmat, (etsi etiam aliqui alij * ibidem allegati, *num. 3.* contrarium dixerint) & ita etiam de communi testantur, post alios plures, quos referunt antiquiores, Viui. *in commun. opin. verbo, testes tam in testamento &c post prin. Mantic. de coniect. lib. 2. tit. 11. n. 67. & 8. Ioseph. Ludouic. d. decis. 63. vers. in dubio autem, iuncto vers. declara 2. Mascar de probat. lib. 3. concl. 1354. num. 9 & 10. Michael Craff. in tract. de succes. tam ex testam. quam ab intest. § testamen. q. 58. num. 2. vers. & Bar. &* limita hanc ampliationem, vt dixi *infr. n. 164.*

AMPLIA V. Vt † in testamento testes debeant es- 145
se rogati non solum de iure ciuili, sed etiam de iure canonico, *Bart. cons. 32. lib. 1.* vbi, quod omnes scribentes sine aliqua discrepantia firmant, quod *in c. cum esset. extr. de testam.* requiratur de iure canonico testium rogitus, *Ferran. Vasq. lib. 2. § 13 n. 56* vbi testatur de recepta Dd. sententia, & enim etiam consuetudine roboratam dicit Anton. de Bur. *in d. c. cum esset, col. fin.* allegans Ioan. de

Scio,

Senis,*cons.*23 dicentem,hanc opinionem seruandam in pract.licet enim ius canonicũ deroget numero testium, non tamen derogat,quoad eorum solemnitatem, quæ propterea seruanda erit, tam in foro seculari, quam in ecclesiastico,& ita hanc ampliationem sic, vt sup. com-
* probatam,vti * communem,ac à Dd. & consuetudine communiter receptam,sequitur Michael Cras*s.in tract. de succes*s.*tam ex testam.quam ab intest.q.*58.*nu.*2. etsi contrarium,ex Cot.quem allegat, affirmasse videatur Ioseph. Ludou.*in suis commun.opin.co*l.*63.*in* 4.*fall.*

146 AMPLIA VI. Vt † licet dixerim *supr.nu.*132.*& seqq.* testium rogitum non esse necessarium in alio instrumento,& actu,præterquam in testamentis: duos tamẽ in iure reperio casus, in quibus testes debent esse roga-
147 ti,etiam extra casum testamenti. Primus † est in solutione,vel in confessione solutionis debiti, quod iam erat in scriptis redactum, ad text.*in auth.*rogati, *& ibi gl.in*
148 rat in scriptis redactum, ad text.*in auth.*rogati, *& ibi gl.in* in † diuortio,*l.nullum,ff.de repud.gl.in d.l.*ad fidem, *item gl.in d.auth.*rogati,*in verbo,*vt in testamentis,*item glos*s.*in d.l.*haredes palam,*§.in testamentis,in verbo,*rogati.*ff de testam.item gl.in d. l.nullum in* 1.*gl in fin.ff de repud. Port.in d.§.nihil,n.*11.*vers.*2. *in diuortio.*

149 AMPLIA VII. Etiam † in testamento militis, in
* quo & testes debent esse rogatos, dixit * communẽ Natt*.in reper.l.hac consultissima,§.ex imperfecto,post n.*164.*C. de testam.refert & sequitur Clar.in §.testamentum,q.*58.*versic. item quæro, & pariter communem dixit Va*s*q. de succes*s.*creat. §.* 12.*nu.*44.*prout illum refert etiam,& sequitur Michael Cras*s.*in tract.de succes*s.*tam ex testam.quam ab intest.§.testamentum, q.* 58.*nu.*6.*vers*s*ed an in testamento militis,& in hac opinione,tanquam vltimo loco per eum relata remidere videtur Masc.de prob. lib.*3.*concl.*1354.*nu.*5.*etsi idem Vasq.Corn. & Ias.allegatiper Ioseph.Ludou.d concl.*63.*in* 3.*limit. contrarium sensisse videantur.*

150 LIMITA I. Regulam † in hac septima sublimitatione positam in codicillis, in quibus testes non est necesse,quod rogentur,*l.fin.§.fin.ibi,vel rogati.vel qui fortuito venerunt,C.de codicill.gl in l.haredes palam, §.in testamentis, in verbo,rogati,vers*s*ed aliud est in codicillis,ff.de testa. Port.in §. nihil,n.*10.*Instit.eod.Boer.dec.*34.*nu* 9.*Socin.reg.*420.*in* 1.*fall. Montic.in suo repert.test.rubr.testium rogitus, fol.*432.*col.*2. *vers.fin. Menoch.cons.*45.*nu.*15.*lib.*1.*Ioseph.Ludou.in suis com-*
151 *mun.opin.d.concl.*63.*in* 5.*limitat.* † vbi & idem,si in testamento adest clausula codicillaris, *quod etiam affirmarunt Boer.d.n.*9.*vers.vnde si in testamento, & Mascar.de probat.lib.*3. *concl.*1354.*n.*6.

152 LIMITA II. In † testamento ad pias causas, in quo nec etiam testes debere esse rogatos, scripserunt Bar. *in l.*1.*n.*76.*C.de sacrosan.eccles.Rom.in auth.similiter,n.*6.*C.ad*
* *leg.Falcid.* vbi de communi * legistarum & canonistarũ sententia, *Alex cons.*131.*n.*2.*lib.*7.*Socin.iun.cons.*24.*post n.*4. *lib.*3.*Ant.Bauer.in §.sed hæc quidem,n.*34.*Inst.de testam. Boer.*
* *decis.*34.*nu.*5.*vbi testatur de communi * opinione, Socin.regul.* 420.*in* 2.*fall. Capra consil.*94.*subscripsi, n.*5.*vbi etiam de communi,de qua etiam per Franc.Zunt.in suo consil.pro vxore,num.* 685.*Clar.in §.testam.q.*6.*vers.*2.*infertur,* vbi aliis relatis dicit, quod licet hæc opinio de stricto iure non transeat
* sine difficultate,ex quo tamen communiter * observatur,teste Abb.*in c.relatum,il* 1.*post num.*3.*extr.de testam.*hoc ideo ab ea in consulendo & iudicando recedendum non est,*Couar.in d.c.relatum,nu.*4.*seqq. Ferran.Vasq.de succes*s.*creat.§.*24.*nu.*18. *Eman.Costa in c.si pater,in verbo,suo testamento,n.*9.*extra,de testam.* vbi hanc limitationem, tan-
* quam communem * & veriorem, amplectendam esse ait Michael Cras*s.in tract.de succes*s.*tam ex testam. quam ab*
* *intesta. §.testamen.q.*18.*nu.*5.*vbi pariter de communi, * de qua etiam per Viu.in comm.opin. verbo,testis tam in testamento, &c. post medium,& per Masc.de prob.lib.*3.*concl.*1354.*n.*3. *& Ioseph. Ludou.in suis comm.opin.d.concl.*63.*in* 2.*limitat.& de materia per Montic.in suo repert.test. verbo,testium rogitus,sol.*342.*col.*1. *vers.*4.*& seqq.* † etsi contrarium Rom.vbi sup.aliiq; re- 153
lati per Boer. Viu.& Ludou.*in locis præcitatis*, de iure verius existimauerint, sed durum est, contra auctoritates tantorum Dd.calcitrare.

LIMITA III. In † testamento inter liberos, in quo 154
non solum testes,sed necetiam Notarium de necessitate debere esse rogatos, affirmauit gl.*in l.fin. in verbo, excepto testamento,C.de codicil.*& glossæ opinionem sequuti sunt Dec.*cons.*618.*n.*2.*Sigismun.consil feuda.*8.*n.*16.*Corn. in auth.quod sine,n.*6.*C.de testam. Ias.cons.*68.*circa prin. lib.*2. *Rube.cons.*6.*nu.*5.*Natt.in repet.l.hac consultissima,§.ex imperfecto,nu.*159.*C.de testam. quos omnes sic de communi * opinione * testantes refert Clar.in §.testament.q.*8.*vers.*3.*infertur,& prædictis addo Boer.decis.*34.*n.*6.*Soc.reg.*420.*in* 3.*fall. Michael Cras*s.*in tract.de succes*s.*tam ex testam.quam ab intest.§.testamen.q.*11. *n.*6.*vbi pariter de recepta Dd.sententia, Ioseph.Luuo.d.concl.*63. *in* 1.*limit.Masc.de prob.d.concl.*1354.*nu.*2.*vbi alios plures refert concordantes, & etiam de communi testatur Franc.Zunt.in suo cons.pro vxore,n.*64.*seq. & n.*674.*seqq. & nu.*686.*vbi pluribus hanc comprobat limitationem,Monticell.d.rubr.testium rogitus, fol.*342.*col.*1.*vers.*1.

LIMITA IV. Quia † etsi testes in testamento de- 155
beant rogari,sufficit tamen eos rogari,vel à Notario, vel à testatore,vel etiam ab extraneo,de consensu testatoris,*secundum gl.in auth.*rogati,*in gl.*1.*C.de testib. Ias.in l.hac consultissima,in prin.post nu.*2.*vers.& debent,sunctio nu.*4.*C.de testam.vbi testatur de communi * opinione, & in l.serui electione,* *
*n.*41.*ff.de leg.*1.vbi etiam,quod ita seruat cõsuetudo, *Soc. in d.l.si quis ita,num.*3.*ff.de reb.dub.*vbi,quod alias fuit consultum per omnes Dd.Italiæ,*Clar.in §.testamentum,q* 58. *versicul.scias tamen,* vbi, quod ab hac sententia,tanquam communiori,* veriori, æquiori, & à consuetudine ro- *
borata,non est vllo pacto recedendum, etsi Marc.Ant. Bauer.*in §.sed hac quidem,post n.*41.*Instit.de testam.* contrariam sentẽtiam falso testatus fuerit magis communem. Et præmissis addo Rimin.sen.*in cons.*254.*nu.*18.*Socin.sen. in cons.*229.*n.*3.*lib.*2.*Purpur.cons.*441.*nu.*7.*vers.tamen considerandum est, Alex.cons.*47.*n.*5.*lib.*2.*& cons.*33.*num.*16.*lib.*3. *Corn.cons.*176.*n.*6.*lib.*3.*Ias.in l sciendum,n.*43.*ff.de verb.oblig. Alciat.in d.l.serui electione,n.*7.*ff.de leg.*1. *Gualden.in tit.de testam.ordin.caus.*8.*n.*1.*Soc.iun.cons.*178 *n.*4.*lib.*2. *Aym.consil.* 117.*nu.*21. *Michael Cras*s.*in suis commun.opin.lib.*2.*c.*3.*q.*36.*in fin.vers.nec refert,& in §.testament.q.*58.*nu.*5.*Mantica de coniect.lib* 2.*tit.*11.*n.*4. † vbi amplius ex Alc.*in consil.*111.*n.*10. 156
*lib.*9.& ex Riminal.sen.*d.consil.*254.*nu.*19.affirmat,etiam sufficere testes esse rogatos ab hærede,dummodo præsente, & consentiente testatore, prout præfati Dd. loquuntur,addo etiam pro hac eadem limitatione Masc. *de prob.lib.*3.*d.conclus.*1354.*n.*7.& de materia Monticell.*in suo repert.test.d.rubr.testium rogitus,fol.*342.*col.*2.*vers.antepen. seqq. & fol.*343.*col.*1.*vers.*1.*& seqq.*

LIMITA V. Quia † etli testes in testamento de- 157
beant esse rogati,sufficit tamen, quod rogentur, etiam absoluto testamento in continenti,*Bald l.fin.n* 9.*C. de fideicom.Ias.in l.principalibus,nu.* 4 *vers.inter cætera.ff si cert. pet.& in l.edita,nu.*15.*vers.*6.*facit,C.de eden.& in l.admonendi, n.*227.*in fin.suncto num.*228.*ff.de iureiu. & in l.serui electione, n.*42.*ff.de leg.*1.*& in l.*1.*nu.*23.*C.de summa Trinit.& in l.sciendum,n.*43.*vers.& etiam sufficit,ff.de verb.oblig. Corn.consil.*7. *n.*3.*vol.* 4.*Andr.Tiraq.de retract. conuent. §.*1.*gl.*5.*n.*9. *Montic.in suo repert.testium,rubr.testium rogitus,fol.*343.*col.*1.*versic. antepen. Ioseph.Ludou.in suis commun.opin.d.concl.*63.*in* 6.*limit.* Cuius † contrarium etsi affirmasse videantur Soci. 158
sen.*consil.*229.*n.*9.*vers.quinto etiam aduertendum est,lib.*2.& Socin.iun.*consil.*83.*n.*37.*lib.*2. ego tamen à priori opinione non recederem, tanquam magis communi, * & te- *
stamentis fauorabiliore,ac æquiore.

LIMITA VI. (Et † hæc limitatio venit declaratiue, 186
sicut & cæterę sequẽtes ad ea q̃ posita sunt *sup.n.*143.

in 3.

in 3.*ampliation.*) quia & si testes non præsumãtur rogati, & qui eos dicit rogatos probare debeat, talis tamẽ probatio dicitur concludens, non solum si rogitus probetur per duos testes,*vt per Bal.in l.bonorum,n.*3.*in fin.& ibid. Ias.n.*13.*& Dec.n.*8.*C.de bonor.possess.secund.tabu. Alex.consil.* 47.*n* 3.*lib.*2. *Cor.cons.*171.*n.*23.*volum.*2.*quos, & alios in proposito refert Monticell. in suo repertorio testium, rubr.test.rogitus, fol.*343 *col.*2.*vers.*2.*& seqq.sequitur Mich.Cras*s.*in tract.de succes*s.*tam ex testam.quam ab intestat.§.testamentum.q.*58 *nu.*
160 *6.in princ.* verum † etiam satis dicitur probatus rogitus ex assertione notarij in testamento asserentis,puta,testibus ad præmissa rogatis,&c.*Corn.cons.*176.*n.*6.*lib.*3.*Socin. iun.cons.*179.*n.*75.*lib.*2.*refert hos Monticell.d.rubr.testium rogitus,fol.*343.*col.*11.*ver.*6.*Port.in §.nihil, nu.*12.*Inst de testam. Masc.qui alios refert,de prob.lib.*3.*concl.*1354.*n.*19. sed quid si notarius dixerit tantummodo, *testibus ad præmissa adhibitis vel vocatis*? vide in seq. limitatione.

161 LIMITA VII. Quia † pariter testium rogitus præsumitur, & dicitur bene probatus, si notarius in testamento asseruerit per hæc verba,videlicet, *testibus ad præmissa adhibitis vel vocatis*, etiam quod non expresse diceret,*rogatis,gl.in l.nullum, in gl.*1.*ff. de diuor.Bar.in l heredes palam,§.in testamentis, n.*4.*ff. de testam.& in l.sciendum, nu.*12. *seq.ff.de verb.obligat. Imo.in l.*1.*in princ.n.*7.*ver.sufficit tamen, ff.de hered.instit.Paris.cons.*28.*nu.*51.*& *53.lib.*2.*& cons.*12.*nu.* 13.*eod.lib.*2. vbi ampliat etiam quod notarius non dixerit, *ad hoc adhibitis aut vocatis*, quia adhuc intelligitur, quod *ad hoc* fuerint vocati,*prout etiam voluit Bar.in l.Fulcinius,*§.*quid si autem,n.*3 *ff.quib.ex causs.in possess eat. Port.in §.*
162 *nihil,n.*12.*ver.item si tabellio. Inst.de testa.* Et † licet contra hanc limitationem tenet Buttig.*in d.l.sciendum, num.*52. *quem bene refert Mantic.de coniect.lib.*2.*tit.*11.*num.*12.*vers.sed quamuis,*iuncto *n.*13.*in princ.* & pariter iterum contra faciant ea,quæ verbaliter scripsit Cras*s.d.*§.*testamentum,q.*58. *n.*6.*ver.vnde si notarius*, volens,quod si notarius in testamento diceret, *testes adhibitos fuisse*, nec adijceret,*eis ad hoc vocatis*, testamentum esset nullũ, eo quia testium ro-
163 gitus nõ præsumitur, ex allegatis ibi per eum, non † tamen ab eadem limitatione recedas,quia non solum cõ-
* munit * recepta est,*prout testantur Mantic.d.ver.sed quãuis Villalob.in sua collect.commu.opin.litera* T, *nu.*102.*Masc.de prob.d.concl.*1354.*n.*20. sed etiam in iure verissima,prout eam à contrarijs fundamentis, & cõsiderationibus,Buttrig.bene defendit, *Mantic.vbi sup.d.num.*13.*ver.sed ego primum considero tuncto nu.*14.*per totum.*

164 LIMITA VIII. Vt etsi testes nõ præsumantur rogati, quando notarius in testamento solum dixerit,*præsentibus N.& N. testibus, vt dixi supra in* 4.*ampliatione,nu.*144. præsumitur tamen quando vltra prædicta verba fuerit adiecta clausula,*& cetera*,talis enim clausula extenditur ad rogitum,*vt per Bal.& Saly.in l.hac consultissima,in princ. nu.*2.*C.de testam.Alex.cons.*14.*n.*16.*lib.*6.*Ias.in l.sciendum, nu.*38.*ff.de verborum obligat.Fran.Tigrin. inter consilia diuers. vltim.volunt.cons.*18.*nu.*3.*lib.*1.*Bero.cons.*1.*num.*48.*versic.& Bald.lib.*2. *quos in proposito refert & sequitur Mantic. de coniectur.lib.*2.*tit.*11.*nu.*15.*nec dissentit Mascar.d. conclu.*1354.*nu.* 15.*sequentib.*

165 LIMITA IX. Quando † testes sunt in testamento subscripti : tunc enim præsumuntur rogati,nec aliunde probandus est rogitus, *Bart.in l.sciendum, nu.*14.*& ibidem Alex.nu.*37.*Ias.nnm.*42.*qui dicit cum Bar.indifferenter pertransire ceteros Dd. ff. de verborum obligat.idem Bart.in l.Domitius,n.*2.*ff.de testam.Bald.in l.hac consultissima,nu.*2.*& ibi etiam Raphael Fulg. nu.*2.*C. de testa. idem Bald. in l.heredes palam,§.testamentis,& ibid. Aret.in vers.in glo.& c. dicit hoc com-*
* *munit * teneri, ff.de testam.Imol.in d.l.Domitius, & in l.*2.*in princ.n.*7.*vers.sed tu dic, ff.de hered.instituend. Port.in §.nihil, n.*13.*Instit.de testamen. Boer.decis.*34.*post n.*4.*Viu.in commun. opin.verbo testes tam in testamento,&c.ad finem,ver.limitatur* *
*dicta conclusio,vbi testatur de communi * opinione,*et*si Ias.in d l.sciendum.n.*42 contrariam partem nimis præcipitanter, prout asserit, secutus fuerit. Et de communi etiam testantur Michael Cras*s. *in suis commun.opin lib.*2.*c.*3.*q.*38.*& in tract.de succes*s.*tam ex testam. quam ab int*s*t §.testamentũ, q.*58.*n.*6.*vers.sed quid si testes,Mantic.de coniectur.ad tit.*11.*nu.* 9.*in princip.& nu.*10.*lib.*2. vbi bene respondet rationi Ias. contrarium sentientis,*Ioseph. Ludou.d.concl* 63.*ver.declara* 3.*Mascar.d.concl.*1354.*nu.*1.*&* 12.*& de materia per Montic.in suo repertorio test.rub.testes in testam.adhib. qualiter se subscribi,fol.*235 *col.*1.*& 2.per totum.*

SVBLIMITA Hanc † nonam limitationem, vt tunc 166
demum testes subscripti præsumantur rogati, dũmodo se subscripserint,sciente & patiente testatore, *argu.text. in l.qui patitur.ff.man.*alias secus,*vt per Im.in l.Domitius ff.de testam.Fulgos.in l.hac consultissima,nu.*3.*C.eodem, Butrig.in l. sciendum,n* 49.*& ibi Alex. nu.*38.*ff.de verb.oblig.quos etiam in proposito refert & sequitur Mantic. de coniectur.lib.*2.*tit.*11.*n.*9. *ver.sed hac limitatio debet intelligi,*vbi ex Buttrig.in loco prę-citato hanc declarationem nedum veram, sed pene indubitatam dicit: quia si testator ignorat testem subscribere, sicut ignorans vere non potest rogare, ita nec põt sumi coniectura, quod fuerit testis rogatus ab ignoran-
te,*l.qui ad certum,ff.de locat.cum aliis,ibi allegatis per eum.*Sed an † in dubio præsumatur isto casu in testatore ignoran- 167
tia,vel scientia, vide ibidem per Manticam.

LIMITA X. Quando † testator,& notarius sunt peritι, 168
& instituti sunt,qui verisimiliter instituit hęc tunc enim testes in testamento præsumuntur rogati *secundum Bal. post Odofr. in d.l.*1 *circa finem princ.alias in §.mutus, in fine.ff.de hered.instit.* Et Bald.dictum esse nouum, & singulare,referendo sequitur Aret. *in l.sciendum,num.*1 *ff.de verb.oblig.* Sed Baldi † hoc idẽ dictum,& si notabile sit, 169
communiter * tamen reprobari,videre poterit lector a- *
pud Imo.*in d.l.*1.*in princ.n.*7.*Aret.sibi contrarius,in l.heredes palam,§.in testamentis,n.*11.*ver.adde ad materiam ff.d. testian Ias.in l.sciendum,n.*37.*ff de verb.oblig. Michael Cras*s.*in suis commun.opin.lib.*2.*c.*3.*q.*37.*ver.communiter tamen, Mantic.d.ti* 11.*n.*16.*Masc.d.conclu.*1354.*nu.*18.*lib.*3.

LIMITA XI. Quando † reperirentur plura testamenta 170
conscripta in eodem quinterno, carta, seu filza: nam si in vno, vel plurib. ex illis præcedẽtibus fuerit dictum *præsentib.testibus rogatis,&c.* similiter testes descripti in sequenti testamento præsumentur rogati, etiam prout Bal. de rogitu eorum mentionem non faciat *per Bal. in l.patruus filij,n.*3.*& ibi etiam Ang.n.*2.*ff.de vulg. & pupill. & ibid in fine, Aret.in l.sciendum,nu.*13 *ff.de verb.oblig. & quæ habentur in l.si quis ex argentariis,§.si intrium ff. ad Treb. & sequitur Mantic.de coniect.lib.*2.*tit.*11 *n.*17.*& seqq.* vbi declarat hanc limitationẽ procedere, quando testes in vltimo testamẽto appositi sunt illi idem, qui sunt descripti in præcedentibus,alias secus,& hanc declarationem 171
pluribus & bene comprobat.

LIMITA XII. Quando † testes patiuntur,se describi 172
in testamento: quia tunc etiam præsumuntur rogati, *Bal.in auth.rogati,n.*1.*in fine,C.de testib.& in rub.de fide instr. n.*18.*Paul.de Cast. & in l.hac consultissima in princip. n.*2.*C. test.am.& in l.Domitius,n.*2.*C.eodem. Alex.in l.sciendum,n.*3. *& ibi Ias.n.*37.*Butrig.n.*49.*ff.de verb oblig.idem Alex. n.*33. *n.*15.*lib.*3.*Soc.iun.cons.*229.*n.*2.*vol.*2.*Dec.cons.*11.*n.*17. *quandoq;.Soc.iun.cons.*178.*n.*4.*lib.*2.*Dion.de Barig.in cons. vltimarum voluntatum,cons.*46.*num.*14.*& 19.lib & est communis * vt per Ioseph. Ludou. in suis commun.opin.d. concl 53. *
ver.declara quarto.& per Masc.de prob.lib.*3.*d.concl.*1354.*n.* 14.*Mantic.de coniect.lib.*2.*tit.*11.*vbi n.*11. hanc limitationem multum dubitabilem,(& non sine ratione dubitandi) credit. Et propterea vel eam nõ veram, vel (meo) credit. Et propterea vel eam nõ veram, vel (meo) credit. sustinere posse, eo tantum casu, quando testes possunt se describi in testamento, iussu, vel consensu & patientia, aliter secus.

T* ARGV-

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus ex partium expresso, vel tacito, per non oppositionem consensu admittendis, aut iudicis officio repellendis.

SVMMARIVM.

Testes inhabiles admittuntur parte non opponente, n.175. & nu. 176. vbi plures fiunt illationes.
Testes inhabiles de expresso partium consensu admittuntur, num. 177. & 178. vbi tamen, q̃ iudicis arbitrio relinquetur, quanta fides sit huic testi adhibenda, & n.180. vbi plures fiunt illationes.
Testes inhabiles parte non opponente admissi per præsentiam, non probant, n.181.
Testes semel approbati per non oppositionem partis, non prohibentur ab eadem parte reprobari, si iterum reproducti fuerint, nu.182.
Testes inhabiles per non oppositionẽ partis reprobati non censentur quando pars eorum inhabilitatem ignorauit, n.183.
Testis inhabilitas propter minorem ætatem resultans, non censetur per non oppositionem partis approbata, n.184.
Testium inhabilitas respectu personæ approbatæ per non oppositionẽ partis non censetur, sed non respectu dictorum, n.185.
Testium inhabilitas tollitur per partis non oppositionem, illa scil. quæ partium consensu tolli potest, prout est inimicitia, familiaritas, consanguinitas, & similia, secus ea, quæ nõ fauore partis sed odio ipsius testis introducta est, prout est, excommunicationis, banni, & similia, n.186. licet alij contra, n.187.
Testes inhabiles per non oppositionem partis, approbati non cõsentur, quando pars non opposuit facto iudicis impedita, n.188.
Testium inhabilitas propria eiusdem testis confessione resultans per non oppositionem partis non tollitur, n.189.
Testes inhabiles etiam parte non opponente iudicis officio repelli possunt, n.190. licet alij contra, n.191. declara quando inhabilitas resultat ex culpa, delicto, & incapacitate testium, secus si fauore partis, n.192.

QVÆSTIO LXII. LIMIT. VIII.

175 LIMITA VIII. Propositæ † Quæstionis regulam, non procedere, quando pars citata ad videndum produci, & examinari testes, nihil opponeret, quia tunc parte non opponente per iudicem admissi probant, ex tacito eiusdem partis consensu, *Alb. in l. si quis testibus, in princip. ver. ex quibus vtilia colligantur, & ibi etiam Saly. n. 9. ver. aut protestationem non fecit, & nu. 10. in 7. qu. vers. ego puto C. de test. nu. 4. Ang. nu. 4. ver. vltimo nota, C. de testibus, Cyn. in auth. si dicatur, nu. 3. & ibidem Odofred. nu. 7. Saly. nu. 1. C. eodem, Bald. in c. ex parte, nu. 11. vers. & alia ratio tuncto ver. vnde vera ratio, extra de testibus, Lanfr. de test. b. in repertor. c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 48. vers. vnde si testes, extra de probat. Carrer. in pract. in tract. de indic. & tortur. § in text. ergo bis, testibus superatus, num. 52. Iaſſil. de cauſ. fol. 351. nu. 7. in fine, Clar. in pract. § fina q. 24. in fine,* vbi quod isto casu si inhabilitas in totum non repellit testem, facit indicium *de quo tamẽ dixi infr. n. 285. Bertaz. cons. 142. n. 16. Hipp. Rim. cons. 705. n. 24. lib. 6. Montic. in reperto. de fi. verbo testis inhabiles fol. 75. col. 2. ver. fin. & fol. 76. col. 1. ver. 2. & fol. 78. col. 1. ver. 5. vbi de mater. & verbo fideiussorius fol. 32. col. 1. ver. 5.* vbi amplius etiam ad testem alias de falso condemnatũ, *& fol. 287. col. 2. ver. 2.*

176 AMPLIA I. Hanc † limitationem, & illatiue quidem in casibus, in quibus parte non opponente testes probarent, bene probant, & Primò in testibus consanguineis, vt supra *quæst. 54. n. 58.* in parentibus præsilijs, & econtra *d. q. 54. n. 223.* Quarò in fratre præsente, *d. q. 54. n. 124.* Quinto in teste domestico, *q. 55. n. 94.* Sextò in teste inimico, *q. 53. n. 68.* Septimò in teste amico, *q. 55. nu. 248.* Octauò in teste criminoso, *q. 56. n. 141.* Nonò in teste Iudæo contra Christianum, *q. 55. n. 225. & seq.* His inquam omnibus casibus prædicti testes, qui alias regulariter ad probandum non admittuntur, probant tamen admissi parte non contradicente, q̃ quando verum sit, in locis præcitatis particulariter videas, & infra mox in seqq. limitationib. generaliter tradam.

AMPLIA II. Hanc eandem † octauam limitationem, vt multo magis procedat de expresso partium consensu: tunc enim inhabiles admitti, & admissos probare, nihil est quod impediat, postquam partes, de quarum præiudicio agitur, ita volunt, *vt per gl. in § licet in fine ver. supplicium in authen. testibus, Saly. in l. si quis testib. num. 1. ver. item nota, quod de voluntate partium, & nu. 11. vers. ex quo nota duo, C. de testibus, Marsil. in rubric. de probat. num. 278. & in l. 1. § ad quæstionem, n. 28. & nu. 45. seqq. ff. de qq. Carpeg. reg. 107. in l. fall.* vbi † tamen, quod isto casu iudicis arbitrio relinquitur, quanta fides sit testi adhibenda, *Roman. cons. 104. ad finem, nu. 26. ver. clarum autem est, & ibi Mandos. in addit. litera H. Ment. in repert. test. verbo inhabilis, folio 75. col. 2. vers. 6. & 8. folio 76 col. 1. ver. 1. Barf. cons. 285. num. 19. lib. 3. Hipp. Rim. cons. 128. num. 25 & 26 lib. 2.* vbi limitat, quando † tamen inhabilitate per partes irremissibili, de quo tamen dicam infra, *num. 186.* & faciunt pro † hac ampliatione, quæ particulariter & in simili de testibus affinibus & consanguineis, de expresso partium consensu admittendis dixi sup. *q. 54. n. 58.* & de filijs ac parentibus, *d. qu. 54. num. 190.* & de teste infame, *d. qu. 56. nu. 92.* & de Iudæo contra Christianum, *d. q. 56. n. 225. seq.* & de teste judice, *q. 60. n. 144.* & de teste procuratore, *d. q. 60. n. 236.* & de teste aduocato, *d. q. 60. n. 187.* & de teste sollicitatore, *ibid. n. 259.* & de teste negotiorum gestore, *ibid. n. 269.* & de teste venditore, *d. q. 60. n. 333.* & de teste cedente pro cessionario, *d. q. 60. n. 349.* & de teste proxeneta, *ibid. n. 415.*

SVBLIMITA I. Vt tunc demum † testes inhabiles parte non opponente admissi probent, quando scil. pars contra quam producentur, est præsens: tunc enim citata, & non opponendo, videtur tacite consentire, & approbare eorum personas: secus si esset absens: ex absentia enim præsumitur ignorantia, & qui ignorat non consentit: ideo nec absens nõ opponendo testes approbat, *Bal. in l. si quis testib. hæc nu. 7. ver. hæc vera sunt, & ibi Saly. n. 9. ver. aut erat absens, & nu. 14. C. de testibus, Cyn. in auth. si dicatur, nu. 3. in fine, & ibid. Saly. num. 1. in fin. ver. & ex hoc apparet, Ang. nu. 2. in fine, ver. & est verum, C. eod. Bal. in ex parte, n. 11. ver. fallit contra absentem, extra de testibus, Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 239. nu. 6. Montic. in repertor. test. fol. mihi 288. col. 2. ver. 1. Masc. de probat. lib. 1. conclu. 408. n. 24.* & facit quod in simili dixit de teste fratre, *supr. quæst. 54. n. 125.*

SVBLIMITA II. Propositam † octauam limitationẽ, quia testes semel tacite approbati per non oppositionem partis, si rursum producantur contra eandem partem, non prohibetur eadem pars illos reprobare, & cõtra eos opponere, & si prima vice, & in prima productione non opposuerit, *Specul. in tit. de testib. § sequitur, n. 8. Alb. in l. si quis testib. n. 1. ver. item quid si produxi, & ibi etiam Saly. n. 1. vers. vtrum non fuerit, sequitur vers. quæro sexto, tamen videatur contra. Saly. n. 7. ver. dic vt Dd. & nu. 8. in 4. q. C. de testib. Iaſſil. de probat. test. n. 82. verbo productus per me, in fine, ver. & ita quotidie, Masc. de prob. lib. 3. concl. 1235. n. 6.* Sed vide *nu. 225.* & recensita, vbi tradita, declara hanc sublimitationem, vt videlicet non habeat locum, quando quis non opposuit testes, quia scilicet non habuit copiam, vel quia non potuit contra producentem, & c. *Ferrer. in vsque pro mundo & quæstione. Ferrer. in vsque pro mundo & quæstione. Ferrer. in vsque pro mundo & quæstione.

Limita 2. in possessorio non summariissimo, n. 202.
Limita 3. in causa attentatorum, n. 203. Declara, vt n. 204.
Limita 4. in iudicio alimentorum, filio debitorum in bonis paternis, n. 205. contra n. 206.
Limita 5 ex iusta causa, & vbi cessat calumnia, n. 207.
Limita 6. quando agitur de legitimatione personæ principaliter, n. 208.
Limita 7. quando agitur de legitimatione personarum, ad effectũ impediendi executionem sententia, n. 209.
Limita 8. in repulsa testium quoad eorum dicta, n. 210.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO IX.

193 LIMITA IX. Et † principaliter propositam huius Quæstionis regulam non procedere in causis summarijs, in quibus testium reprobatio nõ admittitur, (& sic inhabiles admittantur,) *vt per Felyn. in c. veniens, n. 28. extra de testib. Mill. in suo repertorio, verbo testes, n. 93. Boer. consil. 40. n. 133. Affl. decis. 351. nu. 2. & nu. 4. & nu. 6. Osasc. de dec. Pedem. 1. nu. 11. ver. nec admittitur reprobatio, Montic. in repert. test. verbo, inhabiles, fol. 78. col. 2. ver. 2. & seqq. & de materia,*
194 *in rub. testes quibus de causs. reprobat. fol. 279. col. 2. ver. penul.* † *latius in rub. quotuplex testium reprob. admittat. fol. 289. col. 2. & fol 290 n... col. 1. & seqq.* vbi quotuplex, & de quo tempore testium reprobatio admittatur, & alia ad materiam ibi per eum videas.

195 AMPLIA I. Hanc limitationem † etiam in possessorijs summariissimis, quando scil. partes contendunt de possessione, & ambabus prætendentibus se possidere, iudex deuenit ad possessionis sequestrationem ad euitanda scandala, tunc enim in isto possessorio non datur testium reprobatio, *Cap. dec. 13. & 55. quem in proposito refert & sequitur Vrsil. ad Affl. dec. 351. nu. 2.* sed quid in possessore ordinario, vide infra *n. 201.*

196 AMPLIA II. In omni iudicio, in † quibus non plena sed leuis & apparens probatio sufficit, *vt in remedio l. fin. C. de edict. diui Adrian. tollen.* tunc enim nec testium conceditur repulsa, *secundum Zuccar. in d. l. fin. n 302 ver. si vero lex. Menoch. de arb. quæst. lib. 1. q. 32. nu. 11.* sed quid si requiratur plena, vel semiplena probatio, vide ĩ *n. 20.*

197 AMPLIA III. Vt multo † magis denegetur repulsa testium, quando apparet de calumnia illa petentis, *secundum Affl. d. c. 351. n. 6. in fin. & n. 7. Menoc. de arb. qu. lib. 2. d. qu. 32. n. 2. & seqq.* vbi infert etiam ad causam attentatorum
198 (de qua dixi ĩ *n. 148.*) dicitq; † etiam, qñ non apparet expresse de calumnia, sed judex de ea sit dubius, tunc est illi arbitrarium, repulsam concedere, vel non.

199 AMPLIA IV. Quia nec † etiam repulsa testium cõceditur, quãdo agitur de legitimatione personarum incidenter in iudicio ordinario, *vt per Affl. decis. 51. n. 3. ver. pro solutione huius dubij, vide* ĩ *n. 208. & seqq.* vbi duobus modis declaratur hæc ampliatio.

200 AMPLIA V. Vt nec † etiam testium repulsa concedatur in eo judicio summario, quod potest per ordinariũ reparari, *Affl. d. dec. 351. n. 4. in fine, & n. 5. & ibid. in addit. Cæsar. Vrsil. sub n. 1. Menoch. de arb. q. lib. 1. d. q. 32. nu. 11. ver. accedit quod his casibus.*

201 SVBLIMITA I. Hanc † nonã limitationem, vt quicqd fit in eo judicio summario, in quo leuis & apparens sufficit probatio, *de quo dixi sup. nu. 196.* in judicio tamen summario, in quo vel plena, vel etiam semiplena requiritur probatio, datur testium repulsa, sicut in ordinario, *vt per Zuccar. in d. l. fin. n. 301. C. de edict. diui Adria. tollen. Menoch. de arb. qu. lib. 2 d. q. 32. n. 6.*

202 SVBLIMITA II. Vt quicquid † etiam secus sit in possessorio summariissimo *de quo dixi supra, nu. 195.* in alio tamen possessorio non sic summariissimo repulsam testium concedi, *post Zuccar. in d. l. fin. nu. 300. & 303. C. de edict. diui Adrian. toll.* voluit idem Menoch. *d. q. 32. nu. 8.*

203 SVBLIMITA III. In † causa attentatorum, in qua testium repulsam concedi, scripserunt Zuccar. *in d. l. fin. nu. 304. C. de edict. D. Adr. toll. Affl. dec. 351 nu. 9. & 10.* vbi ꝙ ita fuit relatum in Curia Romana seruari, *& ibid. Cæs. Vrsil. in add. n. 1. & post n. 4. Vestr. in praxi, lib. 8. c. 4. n. 21. Grauat. ad eundem Vestr. lib. 5. c. fi. n. 34. Menoc. d. q. 32. n. 9. Lancellot. de attentat. par. 3. c. 26. n. 114. seq.*

LIMITA Hanc sublimitationem: non † procedere, 204
quando repulsa per calumniam peteretur: quia tunc nõ conceditur, etiam quod simus in causa attentatorum, per ea, quæ generaliter dixi ĩs, *n. 197.* & in specie scripserunt Affl. *d. dec. 351. n. 6. ver. fuit tamen conclusum, iuncto n. 7. Nicol. Grauat. ad Vestr. in praxi. lib. 5. c. fin. n. 34. Lancell. de attentat. par. 3. c. 26. n. 115. ver. quæ retenta, Menoc. de arb. quæst. li. 1. d. q 32. n. 4.*

SVBLIMITA IV. Quando † filius petit alimenta à 205
patre, vel in bonis paternis, & ob id probare vult filiationem, tunc enim etiam in tali judicio, & si summariũ sit, datur testiũ repulsa, *vt per Zuccar. in d. l. fin. n. 304. in fin. C. de edict. D. Adr. toll.* vt propterea reprobat Rom. con-
206 trarium dicentem, *in suo sing. 383. alias 388.* sed certe cum Rom. senserunt etiam Cur. iun. *in d. l. admonẽdi, n. 68. ff. de iureiuran. Cæs. Vrsil. ad Affl. d. decis. 351. n. 1.*

SVBLIMITA V. Et † generaliter, quando cessat ca- 207
lumnia, & sic ex iusta causa etiam in summarijs datur testium repulsa, *Bar. in extrauag. ad reprimem. in verbo, & figura iudicij, n. 9. Affl. d. decis. 351. n. 3. & 9. & idem (Cæsar. Vrsil. in addit. nu. 1. & nu. 3. in fine, Menoch. de arb. qu. lib. 1. d. qu. 32. nu. 9.*

SVBLIMITA VI. Quando agitur † de legitimatione 208
personæ principaliter, vt in remedio, *l. fin. C. de edict. D. Adr. toll.* tunc enim testium repulsa conceditur, etiam quod simus in iudicio summario, *Alex. in l. a D. Pio §. super rebus, n. 2. & ibi Ias. etiam, nu. 2 ff. de re iudic. Zuccar. in d. l. fin. n. 302. Menoch. d. qu 32 n. 6. ver. quo circa.* Sed quid si agatur de legitimatione personarum non principaliter, sed incidenter, vide sup. *n. 199.*

SVBLIMITA VII. Quando † agitur de legitimatione 209
personarum ad effectum impediẽdi exequutionem sententiæ, vt puta in tertio comparente pro suo interesse: tunc enim testiũ repulsa adhuc est concedenda, *Zuccar. in l. fin. n. 301. C. de edict. D. Adr. toll. Menoch. de arbit. q. lib 1. q. 31. n. 7.*

SVBLIMITA VIII. Quia † non potest denegari re- 210
pulsa testium, quoad eorum dicta, quando defectus ex illorum depositionis inspectione apparens est, *Aræ. cons. 61. in fine, & in c. series, n. 17. extra de testib. Zuccar. in l. fin. n. 99. ver. in contrarium, &c. C. de edict. D. Adr. toll. Menoch. d. q. 32 n. 10. in fine.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus, an & quando probent contra producentem, siue vnus siue plures sint.

SVMMARIVM.

Testes inhabiles contra producentem probant, nu. 211. & 215. vbi fiunt plures illationes.
Testis pro vtraque parte secundum veritatem deponere debet, nu. 212.
Testis a producente etiam in criminalibus approbatus censetur, n 213.
Testis a fisco productus, contra fiscum probat, n 214.
Testis a proaucente censetur approbatus, siue in eadem causa, siue in diuersa productus fuerit, n. 216. seq. licet contra, n. 218.
Testis per productionem in summario iudicio approbatus in plenario reprobari potest, n. 219.
*Testes proaucentes reprobari non potest, etiam quod inter diuersas agatur personas * 220. luc. alij contra n. 221.*
Testium productorum ad aliam inductã approbationẽ, etiam quod illius examinatio, postea producens vsum non fuerit, n. 222.

Imo

Imo & idem etiam quod postea producens pœnitens, testes nõ examinauerit, n. 223. seq.
Testes semel ab vna parte producti, sunt examinandi, etiam inuito producente, n. 224.
Testibus à me productis contra te, si tu illos vtendo contra me approbasti, non potes amplius illos reprobare, si ego iterum contra te produxerim, n. 225.
Testes de credulitate deponentes plene contra producentẽ probant, n. 226. etiam quod vnicus sit, nu. 227. contra n. 228. Distin-
guę, vt prima opinio procedat, quando producens etiam post testium publicationem illorum examine vsus est, alias secus, n. 229. & 232. licet contra distinctionem tenuerint aliqui relati, n. 230. & n. 131.
Testes licet de audito deponentes, plene probant contra producentem, n. 233. etiam in criminalibus, n. 234. contra n. 235. Distingue, vt n. 236.
Testis vnus plene probat contra producentem, nu. 237. & hoc siue examen sit publicum, siue non, nu. 238. & 239. licet contra d. nu. 238.
Testis vnicus plene probat, etiam quod tacite à parte approbatus fuerit, n. 239.
Testes producens, exceptiones opponere non impeditur post productionem superuenientes, n. 240.
Testes inhabiles producens, personas approbare censetur, sed non dicta, n. 241. contra 242. distingue, vt contraria opinio procedat, quando producens post publicationem vsus sit examine testium, aliter secus, n 243.
Testes producens, eorum inhabilitatem non censetur approbare, quam ignorat, n. 244. & isto casu ignorantia producentis iuramento probatur, n. 245.
Testes producens, de subornatione contra illos opponere potest, nu. 246.
Testis per me productus potest per aduersarium meum de falso redargui, ex depositione aliorum contrarium deponentium, n. 247.
Testis à me productus non potest ab aduersario meo contra me reproduci, quãdo est diuersa ratio inter me, & aduersarium meum, n. 248. vbi ponitur exemplum.
Testes producens potest opponere contra productum testem exceptionem ratione interesse resultantem, n. 249. sed contra, nu. 250 seq.
Testem à me productum licet ego repellere non possim, aduersario volente illum contra me reproducere, potest tamen iudicis officio repelli, n. 252. contra, n. 253.
Testis à me productus si impugnetur, & reprobetur à te, non impedior ego illum reprobare, si contra me iterum à te reproducatur, n. 254. seq. limita hanc conclusionem pluribus modis, vt n. 256 seq.
Testem a te productum contra me, possum ego iterum producere contra te, n. 255. i fin.

QVÆSTIO LXII. ILLATIO X.

211 LIMITA X. Et principaliter † huius quæstionis regulam, quia contra producentem testes inhabiles bene probant, tex. est *in l. si quis testibus, C. de testib. canonizata in cap. 3. ver si quis, 4. qu. 3.* cuius text. verba sunt hæc: *si quis testibus vsus fuerit, ijdemq; testes aduersus eum in alia lite producantur, non licebit ei personas eorum excipere,* & hoc ibi notant glo. *in verbo, excipere,* vbi reddit rationem Bar. *in summario,* Bald. *pariter in summario,* vbi facit generalem conclusionem; quod qui firmat personam testis in vno actu, firmat in omni, *Salyc. ante n. 1. ver. vel breuius, & n. 1. ver. item nota quod semel, Cyn. n. 1. in 1. notab. Fulg. pariter, nu. 1. in 1. notab. Odofr. nu. 1. & 2. ver. & statim notã, Paul. de Castr. nu. 1. Ang. nu. 1. versic. ex ista lege, Ioan. Sicar. in prin. & n. 1. Spec. in tit. de teste, §. sæpe, nu. 5. ver sic. & nota quod testem quem induco, Boer. dec. 245. n. 1. Gramma. dec. 34. nu. 12. Campeg. de testib. reg. 292. & 293. in princ. & in vers. secundo habet locum, & in vers. quarto habet locum, Austr. de reprob. test. verbo iurans pro me testificari, &* [illegible] *producens pro me, Maran. in Spec. par. 6. tit. de te-*
* *stium* [illegible] *n. 10. vbi testatur de * communi Nell. de test. b. nu. n.*
*57. Lanf. de testibus. n. 51. Viu. in commu. opin. verbo, testis productus pro me, Menoch. de præsumt. lib. 5. præsum. 45. n. 3. Montic. in repertor. testium, verbo, inhabiles, fol. 76. col. 1. vers. 3. & fol. 77. col. 1. vers. 1. & 2. col. 2. ver. 2. & pen. & fol. 78. col. 1. ver. 2. Masc. de prob. lib. 3. concl. 1235. n. 1. seqq. vbi etiam de * communi, Hector Æmil. in tract. de testib. verbo, testes aduersa partis, fol. 51. nu. 6. & verbo, testis approbatus a parte, n. 2. & 3. fol. 199. & n. 4. 5. & 7. fol. 200. & nu. 9. fol. 201. & nu. 24 fol. 205. Aym. cons. 288. n. 5. Paris. cons. 88. n. 12. Socin. iun. 178. n. 33. li. 2. & cons. 146. nu. 13. lib. 1. Ferran. Gargiar. inter cons. crim. diuers. cons. 126. n. 49. lib. 1 & inter eadem consilia Horat. Luc. cons. 168. n. 4. d. lib. 1. Hipp. Rimin. cons. 183. n. 11. lib. 2. & cons. 128. n. 24. eod. lib. 2. Menoch. cons. 13. n. 23. & cons. 21. n. 14. & cõs. 60. n. 17. & cõs. 249. n. 17. Ceph. cons. 684. n. 96. lib. 5. Burs. cons. 135. n. 61. lib. 2. & cons. 20. nu. 23. vers. tertio eademmet testis, lib. 1.* Ex quibus sine dubio hanc limitationem ab omnibus * nemine, quem viderim, discrepante, receptam esse facile affirmare possum.

Debet enim † testis, & si ab vna parte inductus fuerit, 212
etiam pro altera deponere, secundum facti veritatem, *c. fraternitatis, & ibi gl. & Dd. extra de testibus. gl. in auth. si iudex, C. de episcop. & cler. & in l. si apud quem, vbi Bar. & Ripa, n. 23. C. de eden. est casus in c. per tuas, de testibus, & in auth. sed iudex, cum l. seq. presbyteri, C. de sacrosc. eccl. cum alijs per Boer. dec. 245. post n. 1. & in dec. Auinion. 116. n. 2. (& dixi ĩ q. 74. n. 16. li. 3.) & sup. q. 54. n. 79. in fin.*

AMPLIA I. Hanc † limitationem, vt procedat, nedum 213
in ciuilibus, sed etiam in criminalibus: sic enim & in ciuilibus plures ex relatis Dd. aperte loquuntur, & in criminalibus plures ad fisci instantiam, & pro curiæ informatione examinati, quod probent contra curiam & fiscum, etiam quod inhabiles sint, scripserunt in specie, *inter cons. crim. diuers. lib. 1.* Horat. Luc. *cons. 161. n. 44. & cõs. 168. n. 4. lib. 2. Brun. cons. 115. n. 41. Thob. Non. cons. 98. n. 10. & 18. Ceph. cons. 110. n. 26. seqq. Burs. cons. 20. nu. 23. ver. tertio eademmet testis.* Et facit ꝙ in simili de teste fratre dixi *sup. q. 54. n. 127.* & de teste paupere dixi etiam *in q. 57. n. 21.* Imo & quod † plus est, testis fisco productus, probat contra 214
fiscum, etiam quod vnicus sit, *ex allegatis per Burs. in cons. 311. n. 21. & cons. 316.* vbi præsertim, quando alij testes non contradicunt, *lib. 3. & per Hect. Æmil. in tract. de test verbo, testis aduersæ partis, n. 2. fol. 50. par. 1.* & faciunt quæ de teste vnico generaliter dicam inf. *n. 217.*

AMPLIA II. Et quidem † illatiue ex proposita limita- 215
tione, vt scil. illa procedat etiã in plurib. casibus particularibus, in quibus testes, & si alias inhabiles sint, ꝓbant tamen contra producentem. Primus est in affinib⁹ & consanguineis, *vt dixi ĩs q. 54. nu. 78.* Secundus est in fratre pro fratre, *d. q. 54. n. 126.* Tertius est in parentibus pro filijs, vel econtra *d. q. 54. n. 189.* Quartus est in domesticis, *vt dixi sup. q. 55. n. 97.* Quintus est in Iudæo & infideli, *vt dixi in q. 56 n. 217.*

AMPLIA III. Vt eadem † decima limitatio pro- 216
cedat, non solum in eadem causa, *vt in specie adnotarunt Cyn. in d. l. si quis testib. nu. 8. in 3. q. Paul. de Cast. num. 3. Ang. n. 1. ver. subaudi, nec in eadem, C. de testib.* sed etiam in diuersa: testem enim, quem in vna causa pro me produ- 217
xi, non possum reprobare, si iterum in alia contra me producatur, sic enim aperte probat tex. *in d. l. si quis test. ibi, in alia causa, &c. & ibi hoc notant glos. in verbo, in alia, & in verbo, arguere in fine, ver. vel hic in alia lite, &c. Saly. in nu. 1. Odofr. nu. 12. Ang. in prin. C. de testib. glo. 1. in c. præsentium, in prin. extra de test. Spec. in tit. de teste, § sæpe, n. 7. ver. quid si produxi testem infamem, Grammat. d. cs. 34. n. 13. ver. imo plus dato, quod testes, Boer. decis. 245. n. 3. vbi de * communi, Lanfran. de testib.* * *post nu. 51. Crot. de testib. par. 8. n. 11. alias 362. ver. octaua & vltima sit conclusio, Corrad. cons. 9. n. 2. & 35. ver. nam imo est idoneus, lib. 2. Io. Sicar. in l. apertissimi, num. 2. C. de iud. Alex. consil. 133. n. 14. lib. 7. Gozad. cons. 3. n. 19. Aym. cons. 188. n. 5. Maran. in Spec. parte 6. tit. de testium repulsa, post nu. 10. Masc. de prob.*

lib.3.concl.1235.n.9.Hector Æmil.in trac.de testibus,par.1.verbo testis approbatus,n.13,fol.201. Et † aduerte, ℣ licet Viu.in
218 suis commun.opin.verbo, *testis productus per me,in ver.amplia secundo loco,&c.* dixerit Odofr.*in d.l.si quis testib.* cõtrarium sentire,referatq; Alb.*in d.l.si quis testibus*, dicentem, Odofr. opinionẽ in judicijs, & praxi cõmuniter obseruari, ego tamen Odofredũ in ijs terminis (quando scil. agitur inter easdẽ personas,)non reperio contrariũ affirmare,si & quando inter diuersas,bene contrariũ sentiat (de quo tamen dicam in sequenti ampliatione) prout etiam nec repertio Alb. *in d.l.si quis testibus*, dicentem Odofredi opinionem communiter, & in praxi obseruari, ideo nec recedas à proposita ampliatione, quæ
* non solum communiter : * vt vides, sed etiam verissima est, & aperte probata in claris verbis, *d.l.si quis testibus*, *ibi in alia causa, &c. C.de testibus.*

219 LIMITA Hanc 3. † ampliationem, quia testis per productionem tacite approbatus in judicio summario, potest reprobari in plenario, *vt per Ant. de But.in c.veniens col.7.ver.oppono,quod bona fuerit allegatio,extra de testibus, sicut enim refert Ausf.de reprobat.test.verbo,productus,nu.82. ver.fallit autem, sequitur Masc.de probat.lib.3.concl.1235. num.22.*

220 AMPLIA IV. Hanc † decimam limitationem procedere, etiam quod testes reproducantur, non solum, in diuersa causa, *vt mox dixi*, sed etiã si ab alia,& diuersa persona, quam ab ea, contra quam primo loco fuerant producti : adhuc enim contra primum producentem plene probant, nec possunt per eum improbari, secundum opinionem gloss. *in d.l.si quis testibus,in verbo,in alia, ver.& non distinguitur,& in verbo arguere, in fine, ver.vel dic, C. de testibus*, quam quidem opinionem veriorem dixit ibidem Alb.*n.1.& sequuti sunt Bald.n.8.ver.vltimo habes hic, Cyn.nu.9.in 5.quæst. Salyc.n.5.* vbi respondet contrarijs,& quod ita tenent Dd. *Io.Sicar.nu.1.ver.extenditur autem,vbi*
* *de vera & communi* * *opinione, Alex.cons.133.n.14.lib.7,Campeg.de testib.reg.293.vers.habes locum,Maran.in Spec.par 6. rub.de testium repulsa,post n.10. Lanf.de testibus,post n 51.Montic.in reper.test.verbo,inhabiles,fol.76.col.1.ver.fin.Masc.de prob. concl.1235.num.9.lib.3.Hector Æmil.in tract.de testib.part.1. verbo testis approbatus,n.14.fol.202.* Et sic se habet sine du-
* bio magis communis * Dd. opinio, licet Odofr. *in d.l.*
221 *si quis test.nu.9.* † *ver.sed denuo quæritur,& ibid.Cast.n 3.ver. sed pone, tuncto nume.8. versi. certe putarem*, contrarium dixerint.

222 AMPLIA V. Quia † sola testium productio sufficit etiam quod producens vsus non sit eorum examine, adhuc enim nõ potest producens illorum personas improbare,*Cyn in l.si quis testib.n.6.in 1.q.Fulg.ante nu.1.Odofr. nu.7.& seqq.* vbi pluribus similibus comprobat ac declarat, quando in proposito quis dicatur vsus, vel vsus
* testibus, *Alb.n.2.* vbi quod hæc opinio communiter * in judicijs approbatur(etsi Spec.*in tit.de teste,§.sæpe,nu.6.* distinxerit, quod si producens non est vsus testibus, quia noluit, vtputa, quia forte falsum dixerunt : & tunc possit eos reprobare, secus si non est vsus, quia non potuit, vtputa, quia nihil dixerunt ad fauorem producentis,) *Salyc.n.6.Cast.post n.1.Ang.n.1.vers.& attende*, *Io Sicar.nu.2.*
* *C.de testib.Alex.cons.191.nu.4.lib.7.vbi etiam de * communi, Aym.cons.188.n 5. Campeg.de testib.reg.293.in prin.Boer.decis. 245.n.3.vbi etiam de communi, & plures alios allegat concordãtes, Ausf.de reprob.testium,verbo,iurans pro me testificari,ver.& intelligunt Gramm.dec.34.n.11.ver hinc est quod producens testes, Maran.in Spec.par.6.in tit.de testium repulsa,n.10.ver.& censetur approbatus, Masc.de prob.lib.3.concl.1235.nu.11. Hector Æmil de testib.par.1.verbo,testis approbatus,num.10.& seqq. fol.201.*

223 AMPLIA VI. Etiam † quod quis produxerit testes,& postea pœnitens illos nõ examinauerit, adhuc enim non potest eos amplius improbare, si ex aduerso reproducantur, sic enim post Aut.de But. & omnes,prout asserit,modernos, *in c.presentium,extra de testib.* bene explicat Boer.*d.dec.245.n.1.ad medium,& n.2.ver.si ergo testes inducti,* vbi quod ita de stylo curiarum obseruatur,*Io.Sicar. in l.si quis testib.n.2.C.de testibus, Aym.de antiq.temp par.3.sect. quæritur etiam in hac materia, nu.15. Io.And.ad Spec. in tit.de teste,§.sæpe,n.6.in addit.incip.diuitur vsus, &c.* vbi quod per solam productionem quis dicitur testib. vti, *Bal. in l.1.§. ad bestias,ver.in tex.ibi,siue nõ,&c.ff.de postulan. Gram.dec.34. n.10.seqq.Curt.sen.cons.55.n.6.Ausf. de reprobat.testium,verbo iurans pro me testificari, ver.quod intelligunt, Maran.in Spec. par.6.rub.de testium repulsa,num.10.in fine, Masc.de prob.lib.3. concl.1235.n.12.Hector Æmil.in tract.de testibus, verbo, testis approbatus,n.10.fol.201.* Imo † secundum Aym.*vbi sup.n.2.* 224
& post Inno.& Arec.quos allegat, testes semel producti sunt examinandi, etiam inuito producente, si ita instat pro examine is contra quem fuerunt producti. Ad quod vide omnino declarantem & disputantem Hieron. Laur. *in dec. Auinionen.116.n.3.vers.& ista quæstio,& seqq.per totam decisionem.*

AMPLIA VII. Quia testium † approbatio nocet, 225
non solum producenti, sed etiam ei, contra quem producuntur, & ideo si ego produxi testes contra te, & tu illis vtendo contra me approbasti, non potes amplius illos reprobare,si ego iterum eos produco contra te, *secundum Alber.in l.si quis testibus,nu.3.Salyc.nu.10.in princip. vsq; ad vers.aut visus non fuerit, Cyn.nu.7.in fine,versi.aut reus alias non fuisset absolutus. Ang.num.1.ver.item si induxi testimonium, vbi declarat hanc ampliationem, prout etiam declarat Cynus in loco citato, & declarationem eriam refert & sequitur Io. Sicar. num.2. ver.sic etiam, si testem,C,de testibus Montic..in suo repertor.testium, verbo, inhabiles, fol.77.col.2.ver.3.* Et aduerte, quod hæc ampliatio procedit, & loquitur, quando approbatio testium, facta ab eo, contra quem producuntur, est expressa, videlicet per illorum vsum, secus si tacita per non oppositionem : nam tunc non prohibetur contra eos opponere in alio judicio, *vt dixi sup. nu.182.*

AMPLIA VIII. Vt † testes inhabiles probent contra 226
producentem, etiam quod inhabilitas stet in dicto, videlicet si deponant de credulitate, *Rom cons.104.post n.6.las.in rub.ff.de iureiur.in 6.limitatione, Socin.iun.cons 69. n.11.lib.1.quos sic refert Gabr.tit.de testibus conclu.1.nu.15 Burs. cõs.340 nu.13.lib.3.quem pariter Hect.Æmil.in tract.de testibus,ver.aduersa partis,nu.4.fol.51.* Qui omnes † excepto 227
Roman. loquuntur quod plus est, etiam in vnico teste deponente de credulitate, dicuntque illum plene probare contra producentem, etiam quod vnicus sit, sed pro ampliatione generaliter addo Patis. *cons.50.ex lectura,nu.60.lib.2. Marant. in Spec. in 6. actu emergen.in iudic.nu.16.& in 3. actu.nu.10.& 12.quem sic allegat Mandos.ad Rom d.cons.104.litera G.Aym.cons.201.n.7.Thob. Non cons. 98.num.10. Ferran. Gargiar.inter cons.crim.diuersorum,lib.1. cons.123.n.9.& latius cons.26.n.47.seqq.d.lib.1. Ioseph. Ludou. in suis commun.opin.concl.70. ver. vel licet d.ponat per verbum credo, Paul.Granut.Theorem.10.n.9.* Ex quibus sine dubio hanc ampliationem communiter à * Dd. receptam dici * potest.

LIMITANDO Hanc † octauam ampliationem,ad- 228
uerte quod contra eam de directo facit alia communis conclusio, *de qua ℣ n.241.* quod scil. producens nunquã censetur approbasse dicta testium (& si secus sit quoad personas) ergo testis de credulitate non videtur plene probare contra producentẽ, cum defectus stet in dicto, & non in persona, & ita per hanc rationem contrarium in specie affirmant Aym. *de antiq. tempor. par.1.sect.quæritur etiam in hac materia, num.14.quem refert Joseph. Lud. conclu.70.vers.falsissima demum iunt.* & faciunt in simili Dd.in testibus de auditu relati, *infra nu.235.* Ideo † pro 229
solu-

solutione dicas, quod testes de credulitate, siue vnicus, siue plures sint, plene probant contra producentẽ *prout dixi in ampliatione*, si vltra productionem, & examẽ post illius publicationem produxerit etiam illud idem examen didicitum & publicatũ: tunc enim videtur approbare non solum personas testiũ, quos ad examinandum induxit, sed etiam dicta, postquam illa bene non ignorans pariter produxit : secus autẽ si solum testes ad examinandum induxerit, vel etiam examinatos produxerit, non tamen didicitos, & publicatos: tunc enim non potest dici, quod eorum dicta approbauerit per productionem, cum illa ignorauerit, & sic redeundo ad propositam limitationem, primo casu testes de credulitate probant contra producentem, secundo autẽ casu non. Sic nempe declarat, & distinguit Aym. *vbi sup. num.14. sequitur Ioseph. Ludou. d. conclu. 70. vers. illud autem, & vers.*
230 * *verum in hoc casu, & seqq.pluribus.* † Et licet Ferran.Gargiar. *inter cons.crimin.diuersor.cons.126. numero 47. seqq. libr.1.* ex mente omnium Dd.* (prout asserit) conetur ostendere, quod per solam testium productionem absq; productione examinis testes de credulitate probent contra producentem, & ita ad id inducat dicta plurium Dd.
231 in materia loquentium, & † econtra licet etiam idem Ioseph.Ludou.*d. conclu.70.versi. Nam quantum attinet, & duobus versiculis sequentibus.* pariter probare nitatur, quod nec etiam per productionem examinis testium publicati, producens cẽseatur approbasse dicta testium
232 de credulitate deponentium : † ego tamen pro nunc non discedo à prædicta Aymonis distinctione, & sicà
* proposita limitatione, tum quia multum rationabilis appatet, tum etiam quia videtur communiter * approbata, vt infra latius dixi, *nu 241.* & faciunt in simili dicta in teste de auditu infra, *nu.236.*

233 AMPLIA IX. Hanc † decimam principalem limitationem etiam in testibus de auditu, quos plene probare contra producentem, *post alios quos allegant antiquiores*, affirmarunt Brun.*inter cons.crim. diuer. cons.115.n.*
34 *14.lib.2.* † vbi quod saltem probant præsumtiue transferendo onus probandi cõtrarium in aduersarium, *Ceph. cons.65.nu.55.libro 1. Thob. Non.cons.98. num.10. & num.18. Burs.cons.20 num.23.vers. tertio eadem met testis,in fine, & cons.57.num.11.& consil.87.num.4.lib.1. & cons.235.nu.71. lib.3. Ioseph. Ludou. in suis commun. opin. conclus. 70. versicu. ampliatur quod dictum, Hector Æmil.in tract.de testibus, verbo. testis aduersæ partis,fol.51.num.5.& verbo, testis de auditu, fol.75.seqq.* vbi aliis relatis ampliat etiam in criminalibus & contra fiscum.

235 LIMITANDO Hanc † nonam ampliationem, aduerte,quod contra eam facit illa communis Dd. conclusio *de qua ℣ nu.241.* quod videlicet producens testes, licet videatur approbare personas, non tamen videtur approbare eorũ dicta, & sic testes de auditu, nec etiam probant contra producentem, quia isto casu defectus dicitur in dicto,&non in persona, sicut in simili in teste de credulitate, considerarunt Dd. relati *s. nu.228.* & in specie,in testibus de auditu, per hanc rationem, quod non probent contra producentem, aperte voluerunt Thob.Non.*cons.24. Joseph.Ludou.d.conclusio 70.vers.similiter adducunt, & ver.sunt partes falsa, & plurib. seqq. vbi late hanc comprobat opinionem, quam etiam secundum mentem Ro*
236 *ta, sequitur Paul.Granut.d.Theorem.20.post n.9.* † Ideo pro solutione dicas, prout dixi in testibus de credulitate *sup.nu.229.seqq.* & generaliter, *infr. nu. 243.* quod scilicet testes de auditu,probant producentem, quãdo producens non solum eos ad examinandũ induxit, sed etiam quando iam examinatos, didicitos, & publicitos produxit:secus si eorum examen, vel non habuit, sed tantummodo testes induxit, sic nempe in terminis declarat Thob.Non.*d.cons 24 num 25.Joseph. Lud. d.conclu 70. versicu similiter adducunt, & seqq.* quicquid in contrarium consideret idem Ludou.*ibidem.in versic.nam quantum, & seqq.*

AMPLIA X. Propositam † decimam limitationem 237
procedere,etiam quod testis vnicus sit:adhuc enim plene probat contra producentem, *secundum Aym. cons. 100.nu.13.Socin.iun.cons.69. num. 11. lib.1. Gabr.titul. de testibus,conclu.1.libro 1.post num.14. vbi aliis relatis, testatur de re vera,& communi * opinione, Ceph.cons.82.num.47.& consilio 141.num.16.lib.1.& consi.168.num.52.& 65.lib.1.& inter consilia matrimonialia diuers.lib.1.cons.79.nu.4.& cons.51. num.14.& cons.44.num.1.& 9.Bursat.cons.58.num.12.lib.1. & cons.311.nu.21.lib.3. vbi plures alios refert, Hippol. Rimin. consi.60.num.1.lib.1.& consi.209.nu.28. seqq. lib.2. Menoch. consi 60.nu.18.lib.1.Ioseph. Ludou. in suis commun. opin. conclus.70.versi.fallit primo, Hector Æmil.in tract.de testib.part.* * 1.verbo,testis aduersæ partis,num.2.fol.50.& nu.3.fol.51.* † Et 238
licet ab hac communi discesserit Chassa. *cons.64.nu 35.* & idem Bursat.*cons.58.num.13.seq.lib.1.* dixerit hanc ampliationem procedere,quando dictum, & examen testis iam publicati est productum, secus si solum examinetur, & examen non producatur, *vt in simili dixi supra num.229.& 236.& infra nu.143.* ego tamen video indistincte prædictam ampliationem a Dd.* receptam,pro * qua addo Vasq.*de succes.creat. §.12. num.7.seqq.* vbi facit conclusionem,quam dicit clarissimam,& * communi- * ter approbatam,quod scilicet vnicus † testis a parte et- 239
iam tacite approbatus plene probat contra producentem,*refert Bursat.cons.20.num.23.ver.tertio eademmet testis, lib.1.nec dissentit Hector Æmil.verbo,testis approbatus, nu.18. fol.203.* Videtamen Rotam in vna Tullensi Monasterii Sancti Mansueti,lunæ 27.Ianuarii 1597. *coram Pegna incip.vtraq; parte informante, in versic. quilicet tanquam vnicus, &c.* vbi expresse dicitur, quod vnicus testis non probet contra producentem.

SVBLIMITA I. Hanc † eandem decimam limitatio- 240
nẽ non procedere, quoad exceptiones superuenientes post testium inductionem : nam eas producens opponere non prohibetur,*prout probat text.in d.l.si quis testibus ibi, nisi ostenderit inimicitias inter se, & illas postea emersas fuisse, ex quibus testes repelli leges præcipiunt: & ibi hoc notant gl. in verbo,ostenderit,in versi.idem dico,Bart. in vers. nisi in causa de nouo de hoc demerserit, Alber.nu.3.ver & licet hac lex, Bald. ante nu.1.versi.& est verum istud, Salycet. num. 2. in fin.versic. item ex eadem nota,& n.17.Cyn.n.2.in 2.notab.iuncto nu.10. Odofr.nu.1.vers.primus casus,& num.4 ver.item nota, Paul.de Castro,nu.1.ver.nisi in causa de nouo emerserit, Ang.nu.2 in 2.notab.Io.Sicar.n.4.Spec.in tit.de teste,§.sæpe, n.5.in fin. versi nisi oste- dam iuncto nu.7,in prin. Campeg.de testibus, reg.292. in 2.fall. Ausi.de reproba.test.verbo productus per me, versic. nisi causa de nouo emerserit,& post vers.fallit autem, Nell.de testibus,n 57.Maran Spec.part. 1. rubr de testium repulsa, num.11. Gram.dec.34.sub nu.12. vers. nisi exceptio de nouo superueniat, Boer.dec.245.ver.5.n.4.in fine, Montic.in suo repertor.testium, verbo,inhabiles.folio 77.col.2. Hector. Æmil. in tract.de testibus, verbo,testis approbatus,n.6.fol. 200.*

SVBLIMITA II. Quia † per productionem censentur 241
approbatæ personæ ipsorum testium, sed non dicta, & ideo licet producens nõ possit opponere contra personas,potest tamen contra dicta opponere, *vt bene probat text.in d.l.si quis testib.ibi non admenda, scilicet ei licentia ex ipsis depositionibus testimonium eorum arguere : & ibi hoc notant glo in verbo arguere,Bar.in vers.sed contra dicta sic. Cyn. nu.3,in 3.notab.& num.12.vbi reddit rationem, Fulgo num.2. vbi eandem reddit rationem, Odofred. num.1. versicu. secundus casus,& numero 5.versic. item nota, Angel.numer.1.versicu. sed contra dicta eius sic, Castren.in princip. versic. sed contra eius dictum,& post numer 5.Salyc num.3 versi. ex quo habes,& nu. 23.Ioan.Sicar.num.3. C. de testibus, Specul. in titu de teste, §. sæpe,num.7.ver.quid si produxi contra te, Fel. in capit. venerus,*

num.19.in fine,de testibus,& in cap. cum inter, num.11. versi. posset.tamen a partib.opponi, extra de excep. Bald. in cap. in nostra sub num.4.de testibus,& in l.in bona fidei.sub num.8.C.de rei vendicat. Lanfranc.de testibus, post numerum 51. Tiraq. de testibus in 2.par.prin cap.1.num.9. Alex. consi. 66. sub num.1. versic.item nō obstat,lib.1. Maran.in spe.part.6.rubr.de testium repulsa,num.2. Aym.de antiq.temp.par.1. sect. quaritur etiam in hac materia,num.14. Natta consi.31.num.3.& 4. & libr.1. & cons.285.num.3.lib.2.Gram. dec. 34.sub num.12.versi.licet contra dicta sic, Menoch.cons.249.nu.25.par.3. Bursat. cons.58. num.14.lib.1. Ioseph. Lud.in suis commu. opin. concl. 70. versi. fallit primo,in fin. Paul. Granut. Theorem.20.post num.9. Monticell.in suo repertorio testium,verbo,inhabiles,folio 77.colum.1. versi.3. Mascar.de probat.lib.2.dict. conclus.1235.nu.26.27.& 29.vbi testatur de meliori opinione, Hector Æmil.in tractat. de testibus, parte 1. verbo, testis approbatus,numer.15.& 16.fol. 202.seq.

242 LIMITANDO Hanc† secundam sublimitationem aduerte,quod contra eam senserunt idem Bursat. *consi. 20.nu.23.vers.tertio eademmet testis,lib.1.Soc.iun. & Menoch. in locis relatis per Hector. Æmil.dict. verbo, testis approbatus, nu.5.fol.200. Ias. Paris.& Borgnin. in locis pariter relatis per Mascard.d.conclus.1235.num.28.& 29.* qui omnes concludunt, quod producens testes non potest excipere,

243 nec contra personas, nec contra dicta, † & ideo pro solutione distinguas, quod si producens vltra testium inductionem,produxit etiam eorum examen didicitum, & testificatum, tunc nec etiam poterit excipere contra dicta,secus si tantummodo testes induxit absq; eorum examinis productione,*sic nempe bene declarat Aym.de antiq. tempor.part.1.sect.quaritur etiam in hac materia,num.14. Bursat.cons.89.num.11.libro 1.& cons.58.numer.24.seq. eodem lib.1. Thob.Non.cons.24.n.24.& 25.Maran.in spec.part.6.rub. de testium repulsa,nn.12.versi.fateor tamen,* vbi amplius,quod si producens facta testium publicatione taceat, adhuc censetur approbare eorum dicta,*Menoch.de præsumtio. lib.2.præsumt.45.num.3.Ioseph Ludou.d. decisio.70. versi.illud autem,& latius in versicul. verum in hoc casu, & seqq.pluribus versiculis, Mascard.de probat.lib. 3. conclus.1235. num.29.ex quibus iunctis aliis de quibus sup.nu.229.& seqq. & num.236.* facile hanc declarationē fuisse a Doctoribus communiter recentiori dici posse crediderim, etsi contra eam tenuerit idem Ludou. *d. conclu.70.vers.nam quantum & duob.seqq.vers.&c.*

LIMITA III. Propositam† decimam principalem procedere, quando producens [illegible] eorum inhabilitatem, secus si ignoraret, non tamen potest quis approbare per productionem testium a reo electus quos ignorat, *prout tradunt communiter* * *Dd.in d.l.si quis testibus, & ibi præcipue Cyn.nu.10. in fin.in 7.q.Alber.nu.5 versi.item dicit Bald.n.7.versi.quaro dicitur hic. Castr.n.8.versi.item quaro, Salyc. post numerum 2.& latius nu.8.ver.aut allego statutum,& nu.13.†* vbi amplius,

245 quod isto casu ignorantia probatur iuramento, *quod & idem voluit ibidem Io.Sichar.nu.4.C.de testibus, Campeg. de testibus regula 292.in 2.fallen. Aufr. de reprobat.testium.verbo, produ&us,post versiculum,fallit autem,&c. ibi, vel etiam antiqua occulta,&c.Boer.dec.245.n.4.in fin. Masc.de probat.lib.3. conclus.1235.n.24.*

246 SVBLIMITA IV. Quia† adhuc producens testes postest contra illos opponere de subornatione, prout dicit text.*in d.l.si quis testibus,ibi, sed & si liquidis probationibus,datione,vel promissione pecuniarum eos corruptos esse ostenderit,etiam eam allegationem integram ei seruari præcipimus,&* ibi notant glo.fin.*in verbo,ostenderit, Alb. num.3.vers.& licet etiam dicatur,* vbi ampliat,quomodocunque facta sit subornatio præmio, vel prece, & ita dicit vsu iudiciorum approbari Bald. *in prin. ante numerum primum, in discursu,Cyn.n.13.Fulg.num.3.Odofr.nu.1.vers.tertius casus,iuncto num.6.Salyc num.24. Castr.num.9. Ang.in princ.versi.& maxime si corruptio.C.de testibus, Specul.in tit. de teste,§.sæpè num.7.vers.quid si produxi testem,& volo probare, &c.* † Et

247 hinc testem per me productum posse per aduersarium meum redargui de falso ex depositionibus aliorū contrarium deponentium,dixit Campeg.*de testib.reg.292.in 3.fall refert Hector Æmil.in tracta.de testibus,par.1. verbo,testis approbatus,n.19.fol.204.&c.*

SVBLIMITA V. Hanc† decimam limitationem non 248 procedere,quando est diuersa ratio inter producentem,&aduersarium:vtputa produxi contra te in testem fratrem tuum (quod possum,vt suo loco dixi,) tu vis iterum eundem frattem tuum contra me producere,vtique non poteris , nec ego impediar illum reprobare, & si primo contra te produxerim: ratio enim affectionis, propter quam possum illum impugnare , quando producitur à te,non militabat , quando illum eundem produxi contra te:ideo stante diuersitate rationis non obstat regula,*l.si quis, de testibus, vt ibi per Castr.nu.2.sequitur etiam Campeg.de testibus,reg. 292. in 4.fall.* Boer.*dec.245. sub nu.4.versi.& istud dicunt Dd.esse verum,* vbi ponit exemplum in testibus parentibus, & facit conclusionem generalem,quod producens non potest reprobare testes ex caussa,quæ procedit ab ipso producente, secus si ex caussa,quæ procedit ab alio, quia tunc potest , *vt ibi per eum,* quod allegat concordantes , quod & idem voluerunt Innoc.*in cap.cum venerabilis,nu.7.vers.hoc intelligo,extra de exceptio. Anton.de Butr.in cap.præsentium, colu.2. in fin. versi.sexto,quod dicit Innoc.& ibidem Abb.num.7.versi.secundo limita,& Felyn.nu.10.vers.vel nisi alia caussa accidentalis,Cod. de testibus, Aufr.de reprobatio.testium, verbo, produ&us, nn.82. prope fin.versicu.vel nisi alia caussa accidentalis, Masc.de probat. lib.3.concl.1235.n.10.*

SVBLIMITA VI. In† exceptione respiciente pro- 249 prium interesse ipsius testis: nunquam enim producens obligatur per productionem credere testi producto in his, quæ respiciunt caussam propriā ipsius testis, quia tunc non dicitur testis,sed pars,*vt per Alb.de Malet. in tract.de testibus par.4.n.56.sequitur Hector Æmil.in tract. de testibus,part.1.verbo.testis approbatus,nu.17.fol.*203. † Sed 250 ego de hac sublimitatione multum dubito,quando interesse proprium ipsius testis est bene notum produ centi ante productionem. † sicut enim per pactum & 251 de partium expresso consensu fieri potest, vt stetur depositioni partis aduersæ,nedum testis interesse aliquod habentis in caussa,vt suo loco dixi, & in specie adnotarunt Spec.*in tit.de teste,§.restat,num.24. Ias.in l.1.nu.8.ff.de verb.oblig. Vital.in tract. de clausu. in tit.an renuntiari poss.probat.num.13.Bero.in rubr. de probatio. extra numer.25.Felyn.in cap.in omni negotio.nu.15.de testibus, Menoch. de arbitr.quæst. lib.2.casu 47.num.2.* ita & eodem modo per productionem fieri potest, vt producens credat dicto testis interesse habentis in caussa, quia in ista materia par est virtus taciti,& expressi consensus,*vt per Salyc.in d.l.si quis testibus, in 1.notab.* & actus iudiciales ita contractum inducunt, sicut stipulatio expressa , *l.eg 3. §. idem scribit ,ff. de pecul.*

SVBLIMITA VII. Quia† etsi non possit quis testes 252 a se alias productos reprobare, non tamen impeditur Iudex ex officio illos repellere , si videt aliam partem non fouere iustitiam,*arg.eorum,quæ scripsit Ruyn. cons.47. numer.10. lib.1.& cons.190. numer.9. eodem libro 1. cum aliis in proposito relatis,per Mascard. de probat. lib. 3. conclus.1235. numer.31.* † cuius contrarium voluit Felyn. *in cap.intimauit,numer.10.vers.2. aduerte, extra de testibus,* prout illum 253 referet Mascard. *sibi in hoc contrarius , dict. lib. 3. conclus.1356.num.15.* Vide quæ generaliter dixi *sup. nu.190. seqq.*

SVBLIMITA VIII. Et† vltimo propositam decimam 254 limitationem non procedere,quando testem,quem produxi contra te,tu illum reprobasti:tunc enim impedi

dior illum eūdem reprobare si reproducatur à te,etiam

255 quod antea fuerit productus à me,† per regulam,quod non debet quis sentire commodum ex actu,quem impugnat,*de quæ in c.ex eo,de reg.iur.in 6 l.qui falsas, C.de fals. l.Papinian.§.meminisse,ff. de inoffic. testam.* sic nempe per hanc rationem sublimitationem hanc firmarunt Cyn. *in l.si quis testib.n.9.in 6.q.Castr.n.7.Ang.n.1.ver.idem si induxi contra te,Salyc.nu.7.vbi tamen distinguit , distinctionem videas,C.de test. Maran.in Spec. de ordine indic. part.6.rub. de repulsa test.n 4.Campeg.de test reg.292.in 1 fall. & est text. & ibi post gl.in verbo,protestatus,notant omnes in c.præsentium, extra de testib.Boer.dec.245.nu.5. Aufr. de reprob.test.1 verbo, productus,versi.quib.adde , iuncto ver. quid ait si semel reprobauit,Nell.de test nu.58.Montic.in repert.testium,fol.189.colu.1. versi.4.seqq.Mascar.de prob.lib.2.concl.1235.nu.7 & 17.vbi alios plures refert concordantes Hector Æmil. in tract. de test. par.1.verbo,testis aduersæ partis,fol.50.nu.1. Hier. Laur.in dec. Auen.116.n.3.* ¶ Ex hac limitatione *iunctis aliis per me traditis supra n.223.seqq.* infertur, quod testem ab aduersario meo productum cōtra me, possum ego iterum producere contra ipsum. Sed ista est materia tex. qui videtur facere contra *in l.produci.ff.de test.* vbi pro solutione contrarii vide gl.quæ ponit quatuor intellectus, & Doctores,& omnino distinguentem Salyc.*in d.l.si quis test.n.14. versi.transeo modo ad tertiā partem,* vbi facit conclusionem, quod in eadem caussa ego non possum producere contra aduersarium meum testem prius ab eodem aduersario contra me productum , secus autem in diuersa,& quod etiam in eadem caussa, quādo articulus est diuersus ab eo,qui fuit productus ab aduersario, possum eūdem testem reproducere ac examinare,licet non sic super eodem articulo Et hanc Salyc. distinctionem communiter teneri testatur Bar.*in d.l.si quis testib. n.1. & secuti sunt,ibid.Cyn.n 4.Odofr.n.1.ad fin.& Paul.Castr.n 3.Butr.in l cū apud,in 1.oppos.C.eod.& Bal.in d.l.produci in prin.ff.de t.st.*

256 LIMITA I. Hanc † octauam sublimitationem non procedere, quando ille , qui reproducit contra me testem alias a me productū, non est ille idem, qui illum reprobauit, adhuc enim non possum contra ipsius personam excipere , quia reprobatio nocet reprobanti,& non tertio, *vt bene exemplificat Io. Sicar.in l.si quis testib.n.2. versi. quid autem si produxero testem contra Titium,* vbi reprobatis Cyn.& Petro de Bellaperrica contrarium sentientibus, nō male iudicio meo hāc defendit declarationē.

257 LIMITA II. Eandem † sublimitationē procedere, quando reprobatio,& oppositio partis , contra quē testis fuit productus, fuerit ratificata,& acceptata per producentē, tunc n. nō prohibetur testes sic ex aduerso improbatos,& cōtra ipsum reproductos reprobare: secus autem si non obstante partis oppositione voluit producens testibus vti contra partem opponentem , qui tenetur etiam illis stare non obstante aduersarii oppositione,& protestatione , *vt per Nell.de test.num.57.sequit. Mar c.de prob.lib.3.concl.1235.n.7.iuncto n.20.*

258 LIMITA III. Quia adhoc,† vt reprobatio, & oppositio eius contra quem testes producuntur operetur, vt producens possit impugnare dictos testes à se productos, necesse est, vt dicta oppositio, & reprobatio sit in specie, & nō sufficit in genere , & ideo nec etiā sufficiet protestatio illa generalis, q̄ pars citata ad videndū productionē testium, facit in iudicio , quod intendit cōtra illos suis loco & tēpore excipere: nisi etiā subsequatur postea specialis exceptio , puta q̄ sunt criminosi, inimici, affines,& similes,*secundum communem, * de qua alias relatis test antur Boer.dec.245.nu.6. Hier. Laur.d.dec. Auen.1.6. n.2.versi sed communis opinio est, vbi etiam addit rationem.*

259 LIMITA IV. Dictam † octauam sublimitationem, vt procedat , quando partis oppositio est contra personas testium:tunc n operatur , vt producens aduersario opponente possit & ipse eadē personas impugnare non obstante productione , secus si solum opponeret cōtra eorū examen, quia tunc probant contra producentem non obstante dicta oppositione,sic enim ex Fel.*in c. examinata,n.3.de ind.declarat Masc.de prob.lib.3. concl* 1235.*n* 8.

LIMITA Demum † hanc eandem octauā sublimi- 260 tationē plurib.aliis modis, de quib. me remitto ad Dd. *in c.præsentiū,de testib.* vbi tractatur materia, & ad id Lanfranc.*in tract. de testib. in c.quoniam contra, in verbo,testium depositiones, nu.47.* vbi facit magistralem distinctionem, quam omnino videas,& duas alias limitationes ponit & comprobat Masc.*de prob.lib.3.concl.1235.n.18.& n.19.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus, & examinatis, cum examinari non debuissent,an & quo casu faciant aliquam probationem,indicium,vel præsumtionem.

SVMMARIA.

Testes inhabiles,& si non probent,faciunt tamen præsumtionem, & indicium,nu.261.& 264.

Testes examinati , cum examinari non debuissent , etsi plenam non faciant probationem, faciunt tamen qualem qualem , & indicium,n.262.263.& 266.licet alij contra,n.265.

Sed an isto casu faciant indicium ad inquirendum, vel ad tortu ram,vide in n.267.seqq.vsq; ad nu.274.

Testes non rite examinati,adhuc faciunt præsumtionem, & indicium,n.274.& 279.licet alij contra, n.278.

Testes extra probatorium terminum examinati adhuc faciunt indicium.n 276.Declara,vt n.277.

Testes examinati parte non citata,vel lite non contestata, indicium,& præsumtionem faciunt.nu.279.

Testium minor numerus quam is,qui a iure , vel a statuto requiritur,etsi non probet,facit tamen indicium,nu 280.Declara, num.281.

Testes ratione infamiæ inhabiles, & si non probent , faciunt tamen indicium, aut præsumtionem,n.282.

Testes inimicus examinatus,cū examinari non deberet,facit & non facit indicium,secundum inimicitiæ qualitatem, n.283.

Testes inhabiles,& examinati,cum examinari non debuissent & si quandoq; indicium, aut præsumtionem faciant , nunquam tamen plenam faciunt probationem,nu.284.

Testes inhabiles faciunt indicium , quando parte non opponente examinati fuerunt, parte autem opponente examinati , cum examinari non debuissent , nullum prorsus faciunt indicium, num.285.seq.

Testes,quibus ob eorum inhabilitatem in totum a testimonio repelluntur,examinati nullum faciunt indicium, n.287.

Testis interrogatus,qui interrogari non debeat , nec etiam indicium facit,num.288.

Testes inhabiles propter reverentiam,prout sunt filij,liberti,servi, & similes si fuerunt examinati, cum examinari non debuissent,nullum faciunt indicium n.289.

Testes inhabiles propter ætatem , aut sexum ,prout sunt minores, & mulieres , licet examinati qualequale faciant indicium, non tamen illud plenum faciunt,nu.290.& 292. fallit primo si alia concurrant adminicula,nu.291.fallit secundo , de iure ciuili,n 293.

Testes inhabiles propter affectionis timorem , prout sunt domestici,familiares,& similes examinati indicium nō faciunt , nisi sint personæ valde honestæ n 294.Contra nu.295.

QVÆSTIO LXII. LIMIT. XI.

LIMITA XII. Propositam † huius Quæstionis regu- 261 lam, quia & si testes inhabiles non probent , tamen faciunt indicium,sicut post alios plures, quos allegant antiquiores,voluerunt Bertaz *cons.474.nu.2.Hipp.Kim. cons.7.n.29.lib.1.Masc.de prob.lib.2.concl.682.n.4.dixi etiam s. in tit.de ind.& tort.q.37.n.18.& seqq.* vbi materia vi letur eadē & ibi omnino vide, vltra ea, quę ſ. mox subiciā & in simili, ac magis in specie de domestico, & familiari dixi *s.q.55.n.87.seq.131.seq.* de infame dixi *s.q.56.nu.61. seqq* de ludæo,*d.q.56.n.232.* de minore dixi *in q.58.nu.41.*

de fce-

de fœmina,*qu.59.nu.13.*de clerico contra laicum,*q.61.n.*
61.& econtra,de laico contra clericum,*d.q.61.n.109.*

Et †generaliter, quod testes examinati cum examinari non debuissent,faciant indicium,scripseruntFel.*in c.cum dilecti,n.8.post medium,extra de accusat, Marsil.in l.1.§. Diuus Anton.nu.1.post prin.ff.de quæst. & in pract.§.diligenter, nu.141.seqq.Corset.in suis sing.verbo,testis,11.nu.2.Diaz.reg. 755.August.ad Ang.de malefi.in verbo, fama publica, nu.33.in fin.idem Marsing.198.vbi plurib. hanc conclusionem comprobat, Mont. in suo reper. test. rubr. testes quales esse debeant ad prob.ind.fol.345.col.2.vers.2.vbi plures alios refert concordantes,*
265 *Masc.de prob.lib.3.concl.1359.nu.10.* † vbi pariter, quod testes inhabiles, & si non faciant plenam probationem, faciunt tamen aliqualem, *& ibi etiam alios refert.*

264 Et † rursus,quod testes inhabiles faciant præsumtionem,habemus gl.*in c.1.in verbo, ad testimonium, in prin.& ibidem Franc.post n 4.Gemin.post n. 8. vers.sibi veniens,&c.post Innoc. & Io. Andr.quos allegat, & ibi in addit.litera a.de testib. in 6.Bart.in l.admonendi,n 37.ff. de iureiuran. Gram.decis.11. n.10.Hippol.Rim.cons.325.n.27 lib.3.* vbi quod testis inhabilis inducit iudicem ad suspicionem, & si non ad opinionẽ,*Lud.de Alfer.inter cons.crim.diuer.lib.1.cons.143.n.11. Mascar.de prob.lib.2.concl.682.n.4.* vbi alios plures allegat.

265 Et † licet contrarium,quod scil.testis examinatus,& admissus,cum admitti,& examinari non debuisset, indicium nõ faciat,affirmauerint,Ang.de Malef *in verbo, fama publica.nu.33.idem Hippol.Rim.cons.524.nu.28.lib.5.vbi alios citat,relati per Mont.in suo repertorio testiũ,rub. testes quales esse debeant ad probandum indic. fol 345.col.2.vers.3.Hector Emil.in tract.de testib.verbo testis admissibilis, nu.6.fol.47.*

266 Non † per hoc tamen recedas à proposita limitatio-
* ne,quæ licet,vt vides,magis communiter * a Doctoribus recipiatur, & habet locum multo magis in casu, in quo veritas per alios haberi nõ potest, *vt dixi supra n.75.*

[illegible] *de infra audies.*

[illegible]ndecimam limitationem, vt
[illegible]ione testiũ inhabilium
[illegible]sumendum informa-
[illegible]*l seruos, ff. de testibus*
[illegible]2. n.22.*Gram.cons.*
[illegible]*testibus, in 6. Rom.*
[illegible]*r.in pract. in verbo,*
[illegible]*fol.32.Boss.in tit.de*
cap [illegible] *in.56 in fin.& n.57* [illegible]od ad inquirendum generaliter sufficit dictum testis inhabilis, etiam quod lex resistat illius examini, *quod & idem voluit Clarus, in pract.§.fin.quæst.34. vers.fic. vide etiam plenius, Menoch.de præsum.lib.1.q.28.n.12.* qui quidem Dd. omnes communiter loquuntur, quoad inquirendum generaliter,hoc est,quoad assumendum informationem super delicto.

268 Ergo † secus quoad inquirẽdum specialiter, hoc est, quoad transmittendum citationem, seu monitorium reo inquisito,&eo cõtumaciter ad ipsum condemnandũ, *vt bene aduertit Clarus,d.q.24. sub eodem vers. vide etiam plenius, quicquid in contrarium sensisse videatur Blan. d. nu.322.* & vide in proposita ampliatione, quæ de teste infamiæ dixi *sup.q.56.n.62.seqq.* & generaliter in tit. *de indic.q.37. num.26.& q.47.nu.214.* & vide etiam quæ mox dicam *in seq.ampliatione*, & secundum ibi tradita declara, quæ hic dicta sunt.

269 AMPLIA II. Vt † ex depositione testium inhabilium oriatur indicium sufficiens ad torturam, *vt per Fel. in c.cum dilecti,post nu.14.de accusat. Carrer.in pract. in tract.de indic.& tort.§.in tex.ergo,ibi,testib.superatus,post n.43.Cason. de indic.tract.10.c.1.nu.8. & in eodem tract. in prin.c.5.nu.4. Bertaz.cons.474.nu.2.vbi plures alios idẽ tenentes allegat, & cons.3.nu.27.& consi.341.nu.10.*

270 Et † licet contrarium, quod imo testis inhabilis depositio indicium non faciat ad torturam, voluerint,(& credo verius,) *Franc.in c.1.n.4.vers.in aliis vero criminibus, de testibus,in 6. relati per Monticell. in suo reperior. testium, rubr.testes quales esse debeant ad probandum indicium, fol.345. col.1.vers.1.Hippol.Rim.cons.361.nu.6.uncto nu.45.lib.3.*

Si tamen vis substinere propositam ampliationem, eandem declares procedere duobus concurrentibus.

†Primo,vt testis inhabilitas non in totum repellat, sed 271
tantum de fide diminuat, *vt bene declarat Fel. in d.c. dilecti, post nu.14.de accus.ex Bal.in l.seruos, vers.quæstio ergo, ff. de testib.sequitur Brun.de indic.par.1.q.2.n.22. in prin. & in fin.*

Secundo,† vt non vnus,sed plures sint testes, *vt pariter declarat idem Brun.d.q.2.n.23.in fine,* dixi in simili de te- 272
stibus laicis contra clericum *supr.q.61.n.111.* † & facit ratio,quia duo testes non omni exceptione maiores,loco vnius idonei habentur, *Prob. ad Io. Monach.in c.1.n.3.de testibus,in 6.Calcan.cons.110. n.5.& 6.quos in proposito refert Monticell.in suo repert.testium,verbo, inhabilis,fol.80.col.1. vers.final.licet secus in duobus testib.omnino inhabilibus, d.folio 80.col.1.vers.penu. ex Alex.in cons.128. nu.2.lib.2.* & ad materiam huius ampliationis vide omnino, quæ de teste infame dixi *sup.hoc eodem tit.q.56.nu.63.seqq.* & generaliter *in tit.de indic.& tort.q.37.nu.18.seqq.* vbi late explicaui, an indicia possint per testes inhabiles probari.

AMPLIA III. Vt † testes inhabiles faciant indicium 274
non solũ si inhabilitas respiciat eorum personas,sed etiamsi respiciat examen, puta quia sint nõ rite examinati, *sicut post alios quos allegat antiquior.scripsit Bursa.cons. 358.n.20.& cons.345.n.29.lib.4.* vbi quod testis, qui alias sit omni exceptione maior,adhuc probat apud graues viros,etiam quod nõ rite examinatus sit, *Masc. de probat. lib.2.conclu.628.n.24.* vbi quod facit indiciũ, & præsumtionem, *& plures alios refert in idem concordantes, Caputaqu. decis.208,num.8.part.2.* vbi pariter, quod testis nulliter examinatus facit præsumtionem, *& decis.206.num.7.eadem part.2.* vbi præsertim, quando nullitas causatur ex defectu non producentis, sed examinantis, *Montic.in* 275
reper.test.fol.351.colum.2.vers.11. † vbi præsertim, quando proceditur sola facti veritate inspecta.

Et † propterea testem examinatum extra terminum, 276
adhuc facere aliquod indicium, vel præsumtionẽ, voluerunt Bart.*in l.11.C.de appell.recip. Fel. in cap.cum dilecti, nu.8.ad finem,vers. & dicit Bart.de accusat. Marsing.198. ante medium,& in pract.§.diligenter, num.141. & in leg.1.§. Diuus Antoninus,pariter ante medium ff. de quæst Brun.de ind. par.1.q.2.nu.20.* † vbi declarat, nisi simus in casu, in quo 277
non admittatur purgatio moræ, quia tunc nihil omnino probat testis extra terminum examinatus, *Blanch de indic.nu.33.seqq.vbi de materia, de qua etiam dixi infr.q.62. nu.276.* et si contrarium sensisse videatur Carrer.*in pract. in tract.de indic.& tort.§.vltimo,an testis,nu.31.*

Et licet contrarium, † quod scilicet testis non rite 278
examinatus,indicium non faciat,affirmauerint Carrer. *in d.§.vltimo,an testis, num. 29. vers. idem si aliter,& num.3.* vbi ampliat, etiam quod fuerit receptus à Cardinali,*& alios refert concordantes idem Marsi.in pract.§. diligenter,n. 147.& 148.Monticell.in suo repert.testium, d. fol.351.col.1. vers.final.*

Non per ȳ hoc tamẽ recedas à proposita ampliatio- 279
ne,quam adhuc credo verissimam,præterquam in casu, in quo nullitas sit ratione ordinis,examinis puta, vel quia parte non citata, de quo alibi suo loco dicam,vel quia ante litem contestatam,de quo etiam inf.suo loco dicam,tunc enim testis sic nulliter examinatus, nullum videtur facere indicium, *secundum Bart.in l. maritus,nu.3. in fine,ff.de quæstio.Marsil.in l.1.§.Diuus Antoninus, num.1. ad finem,vers. aut ratione ordinis,ff.de quæstio. Fel.in c.cum dilecti,num.9 de accusat.Bruno.de indic.part.1.q.2.n.21.in fine, Carrer.in pract.d.§.vltimo,an testis num.20.Diaz.reg.755.in prima full.Ant.Gomez.var.resol.tom.3.c.12.rub.de prob.delict. n.20.ad finem, Monticell.in suo repert.test.fol.347.col.2.ver.5.*

AMPLIA

280 AMPLIA IV. Vt etiam in casu, in † quo certus numerus testium requiritur, si minor adhibeatur numerus,adhuc faciat indicium, *secundum Bald.in l.cum Titia in fine,C.de iure dot.quem refert & sequitur Marsing.198. vers.& dixit non biliter, & in l.1.§.diuus Antoninus, numer. 1.ante medium.ff.de quæstio.& in pract.§.diligenter, nu.141.in fine.*

281 Dummodo † tamen iste minor numerus non sit minor duorum testium, vnicus enim testis non facit indicium,vbi maior requiritur numerus, *prout declarat Fel.in c.cum dilect.n.8.post medium, ver.& dicit Bal.in dicto n.2.de accusat.§.quitur Diaz.reg.7 in 4.limitatione.*

282 AMPLIA V. Propositam † vndecimam limitationem procedere, etiam quod inhabilitas resultet ratione infamiæ,vt in teste periuro, criminoso,vili,& abjis similibus, *de quibus suo loco,* §.*in q.56.dict.*, adhuc enim examinati cum examinari non debuissent, faciunt indicium, *secundũ Bar.in l.maritus n.3.ver.quandoquidem non debet examinari propter infamiã.ff.de quæst.Fel.in c.cum dilecti,n.10.de accusat.Marsi.in l.1.§.Diuus Antoninus post medium,vers.aut non debet examinari propter infamiam,ff.eodem,qu. Brun.de indic.part.1.q.2.n.19.& post nu.21.Bal. hic in fin. 352.Carre.in pract.in tract.de indi. & tortu.§.vltimo,an testis, n.20.& seqq. Ant.Gomez.variar.resolut.tomo 3.c.12. rub.de prob.delict.nu.20.vers.si vero repellitur propter infamiam.ff.de testib.vbi dicit Bruno.de indic.part.1.q.2.n.19. in fine reperit.testium fol.mihi 346.col.2.vers.& ego credo vltimo loco,de qualitates dixi, hoc eod.tit.de quæstio.q.62.n.22. seqq.*

283 AMPLIA VI Etiam † quod inhabilitas resultet ratione inimicitiæ: adhuc enim testis inimicus examinatus,cum examinari non debuisset, facit, & non facit indicium, secundum qualitatẽ inimicitiæ,quia si illa fuerit capitalis,nullum prorsus facit indicium, *prout declarat Fel.in c.cum dilecti,n.3.de accusat.Marsil.in l.1.§.Diuus Antoninus,n.1.ad finem,vers.non debet examinari propter inimicitiam.ff.eodem,Bruno.de indic.part.1.q.2.n.12.& 21.ad medium,Carrer.in pract.in tract.de indic.& tort.§.vltimo,an testis, nu.8.Ant. Gomez. var.resolut.tomo 3.c.12.rub.de prob.delict.nu.20.vers.si vero repellitur propter inimicitiam.*

284 SVBLIMITA Hanc † vndecimam limitationem, vt si testes examinati, qui propter certam habilitatem examinari non debuissent,adhuc tamen faciant indicium sufficiens ad inquirendum,& quandoquidem quenoque, vt sæpe dixi, nunquam tamen inducunt probationem sufficientem ad condemnandum, *vt per Fel.in cap.cum dilecti,n. 14.de accus.Campeg.de testibus,reg.108.vers.quinimo Diaz. reg.755.in 6.limitatione,Gram.cons.11.n.5 & 6.c.n.10.& voto 25.n.1.dec.33.n.51.Rom.cons.51 n 8.& 11 M.....s addit. littera E.Carrer.in pract.in tract.de indic.§.in tex.ergo ibi testibus superatus, n.7.& post n.43.Brun.de indic.par.1.q.2.n.... vers.si vero quæritur,& sunt originalis doctrina,Bal.in l.seruos,col.1 si vero loquimur,ff.de testib.* Et hæc declaratio non tolum est
* communiter * recepta, sed nec etiam habet contradictionem.

285 SVBLIMITA II. Quia † testes inhabiles faciunt indicium,quãdo fuerunt examinati parte non opponente,per ea,quæ generaliter dicta sunt *sup n.175.& seqq.* vbi vid., & in specie scripsit Marsil. *in sing.198.* [illegible] *venti,& Clar.in pract.§.fin. quæst.24.* [illegible] *n.in fine,* vbi tamen loquitur, quando testis non in totum repellitur.

286 [illegible]minuti † autem parte non opponente, cum examinati non debuissent, nullum prorsus faciunt indicium [illegible] *expart.colum.3.num.12.extra de testibus,* [illegible] *Fel.in c.cum dilecti n.3.de accusat.Marsil.in* [illegible] *n.2.ad finem,vers.non autem creabit semiplenam* [illegible] *pract.§.diligenter nu.144. & sing.198. vers.* [illegible] *vbi bene*

[illegible] *tionem probat hanc conclusionem, Diaz.reg.755 in limitatione & reg.746.in limitatione, vers. tamen non probatur, Carrer in pract.in tract.de indic.& tort.§.vltimo,an testis, nu.13.& 14 Ant.Gomez.var.resolut.tomo 3.c.12.rub.de prob.delict.nu.20.vers.si vero repellitur propter infamiam.ff.de testib.vbi dicit Bruno.de indic.part.1.q.2.n.19. in prin.Conrad.in pract. §.2.de officio preter.in cas.cum tit.de testib.rub.personas testium,ag gicendo in prin.n.[illegible] ratio,inter alia fol.77.col.1.*

SVBLIMITA III. Vt † eadem vndecima limitatio procedat, quando testes propter inhabilitatem non in totum repelluntur à testificatione,sed tantummodo eis diminuitur de fide: tunc enim examinati faciunt indicium: secus autem si in totum repellantur, & licet statutum eorum examinationem [illegible] tunc enim nec vllum facient [illegible] *c.cum dilecti,n.10.& seqq.de acc[illegible] fing.Marsi.fing.197 post medium [illegible] 2.post num.20.Carrer.in pract.in tract.de [illegible] num 33.* & dixi in simili de teste domestico *sup q.56. nu.88.*

Et † propterea indicium [illegible] ex depositione testis interrogati,qui interrogari debebat [illegible] Fel *in c.cum dilecti,nu.10.de* [illegible] *de testib vbi dicit Bruno.de* [illegible] *fiunt.*

SVBLIMITA IV [illegible] debeant examinari per reum [illegible] filijs,libertis,seruis & [illegible] eam [illegible] *§.Diuus,Bal.in l.seruos,* [illegible] *ff.de quæst* [illegible] *n.3 in princip.Marsi.in d.l.1.§.de* [illegible] *Brun.de indic.part.1.q.2.n.11.& n. 21.* [illegible] *344.seqq.Gherlan.de relat.cancer tit.2* [illegible] *Carrer.in pract.in tract.de indic.§.vltimo,an* [illegible] *n.2* [illegible] *prob.delict.nu.20.* [illegible] *in princip. Mon.* [illegible] *in suo repert.test.rubr.test fol.345.col.1 vers. penult.*

SVBLIMITA V. In testibus, † qui non debebant examinari propter ætatis,aut lexus defectum examinati [illegible] etiam propter eorum inhabilitatem, efficiant [illegible] quale indicium,non tamen illud [illegible] plenum,pro- [illegible] minore scripserunt Bart. *in d.l.* [illegible] *quæ testis non debet examinari propter* [illegible] *Marsilius in dict.loc.§.Diuus,numero 1.* [illegible] *tem ff.eodem,Bruno.de indic.part.1.q.2.n.* [illegible] *de quo testis,& post numerum 21.Bruno dicit* [illegible] *in pract.§.vltimo ante 30.numero 14* [illegible] *repertor.testium,folio 340.colum.2.vers.quarto* [illegible] *in pract.§.dil genter post numerum 151.* vbi tamen [illegible] *cit indicium solenne,quod non credo ver* [illegible] allegata,nisi † multis aliis examinatis [illegible] *tonus,tomo 3.cap.12.* [illegible] *delict.numero 20.vers.si vero* [illegible] *& sixta limitatione supra quæst 58. numero 44.& seqq.* Vide omnino
futuros.

Et in † muliere idem scripserunt Bart. *in d.l.* [illegible] *num.3.ex eodem puto. Marsi.in dict.§. Diuus,nu.1.* [illegible] *dicam,vers.idem dicit Bruno vbi supra 2 post num.21.* [illegible] *n.* [illegible] *20.vers.si vero repellitur propter sexum.* [illegible] *n.* [illegible] *350.* vbi † amplius quod de mare ciuis [illegible] *cum plenum sicut alij testes, licet secus de* [illegible] *co: quod idem affirmant Carrer.in d.§.vltimo,an testis, nu.17.*

SVBLIMITA VII. in testibus, qui † non debeant examinari propter timorem affectionis, quam habent erga producentem, vt in domesticis, familiaribus,& similibus,nisi examinati indicium [illegible] faciant, nisi sint personæ valde honestæ, *vt per Fel.in cap.de iudic part.1.quæst.6. cœpta,numer.11.vers.quandoquidem testis est inhabilis.Specul.& alios,quos allegat Carrer.in* [illegible] *ar testis, numero 5.* Et [illegible] casu adhuc [illegible]

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

faciat indicium, affirmarunt Marsil. *in pract. §. diligenter. numer. 141. in fine*, ex Floriano, *post gloss. in l. 3. ff. de testibus*, & Monticel. *in suo repertorio test. rubric. testes quales esse deb. ad proban. indicium, fol. 346. colum. 2. vers. 2.* Abb. *quem allegat in cap. ex literis, num. 2. de testibus*, ideo pro resolutione veritatis remitto me ad ea, quæ latius scripsi *sup. quæst. 55. nu. 87. seqq.*

ARGVMENTVM.

De testium inhabilitate consideranda, an tempore actus, an vero tempore depositionis, aut iuramenti, aut quo alio tempore, &c.

SVMMARIVM.

Testium habilitas, & inhabilitas attenditur, & consideratur, nō tempore celebrati actus super quo deponūt, sed tempore depositionis, *nu. 296. contra nu. 297.*

Testium inhabilitas consideratur tempore depositionis, & non actus, quando testes requiruntur non ad solemnitatem & substantiam actus, sed ad illius probationem, *n. 299.*

Si vero testes requirantur non ad actus probationem, sed ad illius solemnitatem, & substantiam, & tunc inhabilitas inspicitur tempore actus, & non depositionis, *nu. 299. licet alij contra, nu. 300.*

Testium inhabilitas superueniens post actum, super quo deponūt, depositionem non vitiat, si illa sine testis culpa superuenerit, *n. 301. secus si cum ipsius testis culpa, n. 302. & si contrarium tenuerint aliqui relati nu. 303.*

Testium inhabilitas, quando tempore depositionis est inspecienda, tunc si illa post depositionem superueniat, dictam depositionem non vitiat, *n. 304. Sicut contra inhabilitas depositionis tempore testi fidem tollit: etiam quod post depositionem habilis efficiatur, nu. 305.* Et pariter isto casu inhabilitas ante depositionem, & iuramentum, testi fidem non tollit *d. nu. 305. vers. & pariter, &c.*

Testes inhabiles esse debent non solum depositionis tempore, sed etiam tempore iuramenti. Imo in testium examine proprie iuramenti tempus inspicitur, *nu. 306.*

Testes non solum iuramenti tempore, sed etiam depositionis habiles esse debent, *nu. 307.*

Inhabilitas testibus opposita, in specie per opponentem probari debet, quod fuerit tempore, vel iuramenti, vel depositionis, alias non releuat, *nu. 308.*

QVÆSTIO LXII. LIMIT. XII.

296 LIMITA XII. Regulam † huius Quæstionis, quia inhabilitas testium, ad hoc vt illis tollat, vel non tollat fidem, (& sic etiam habilitas,) consideranda est non tempore celebrati actus, super quo deponunt, sed tempore depositionis, *vt probatur in leg. 3. §. duæ, ff. de bon. edu. in l. quoniam liberi, ff. de testibus, & in l. 3. §. lege Iulia, ff. eodem*, per quæ iura hanc limitationem regulatem firmauit Thob. Non. *in §. sed cum aliquis, n. 11. in princip. & ante eum Aret. num. 3. vers. quandoq, testis producitur, Instit. de test. im. Bart. in l. prima, nu. 1. & ibi etiam Bald. nu. 2. Salyc. nu. 6. vers. quare cogitaui, Corn. conf. 3. & 7. Ioan. Sicar. num. 20. C. de test.*

297 Verum † quia hæc limitatio non semper vera est, & contra eam multum stringunt considerata per eundem Bald. *in d. l. 2. n. 1. in 3. notab. & per Ias. n. 6. post medium, vers. in prima, vt dixi, &c. & colum. fin. vers. vltima fuit conclusio*, ideo pro resolutione, & pro perfecta cognitione totius propositæ materiei (omisso pro nunc solito ordine ampliationum, & sublimitationum) procedendo per plures distinctas conclusiones.

298 PRIMAM Facio † conclusionem, quod quando testes requiruntur nō ad solemnitatem, & substantiam actus, sed tantummodo ad illius probationem, tunc habilitas, & inhabilitas dictorum testium consideratur non tempore actus, sed depositionis, *vt per Bald. in l. 1. n. 6. vers. interdum ad probationem, & ibi etiam Castren. nume. 8. ad finem, vers. nec obstat, fol. column. 6. vers. sed vbi testes, vbi testatur de magis communi,* * *Cor. num. 19. C. de testam.* Aret. * *in §. sed cum aliquis, num. 4. vers. aut conuocatio illa, Instit. de testam. Port. in §. possunt autem, num. 10. vers. aut quando, Instit. eodem, Monticell. in suo repertorio test. fol. 83. col. 1. vers. 3. & 5.*

SECVNDA Sit † conclusio huic proxime præcedenti contraria, quod quando testes requiruntur non ad probationem actus, sed ad illius solemnitatem, & substantiam, tunc eorum habilitas, & inhabilitas inspicienda est tempore actus, & non depositionis, & sic non refert eos fore habiles tempore depositionis, si tempore actus erant inhabiles, *Port. in d. §. possunt autem, nu. 10. in prin. & ibi etiam Aret. num. 3. in fine, vers. ic. quandoque inducitur, Instit. de testament. Bald. in l. 1. nu. 6. vers. vel dic, & ibi etiam Salyc. num. 1. in fin. per illum textum, Castrens. num. 5. vers. ic. econuerso dicebatur, & nu. 7. in princip. & nu. 8. in fin. Ias. colum. 6. vers. aliter respondet Diuus, vbi de magis communi,* * *Corn. nu. 18. 20. & 28. C. de testam. Thob. Non. in §. sed cum aliquis, nu. 11. in 2. fallent. vbi de communi, & si aliqui ibi per eum relati contrarium dixerint, Instit. eodem, Aret. in d. §. sed cum aliquis, nu. 3. vers. sed Iacobus, iuncto num. 4. vers. dicit tamen Salyc. vbi etiam de communi,* * *& facit, quod de testibus subscriptis in publica, vel priuata scriptura dixi sup. nu. 116.* Et sine dubio hæc secunda conclusio magis communiter recepta est à Dd.

299

300 Et si † contra eam fortiter faciant considerata per eundem Ias. *in d. l. 1. nu. 6. in fine vers. in fine gloss. & ibidem per Corn. num. 17. versic. in gloss. final. iuncto numer. 26. & 28. in fine*, vbi adhuc, quod propter dubietatem opinionum, potest judex etiam huic contrariæ opinioni adhærere, si vult.

301 TERTIA Sit † conclusio præcedentis secundæ conclusionis declaratiua, quod quando post actus celebrationem, testis effectus est inhabilis sine sua culpa, tunc est idoneus si tempore actus erat habilis, & tempore depositionis inhabilis, & ita procedat d. secunda conclusio Aret. *in §. sed cum aliquis, n. 3. in princip. Instit. de testam. Bar. in l. 1. nu. 3. vers. aut mutatur non sua culpa, Alber. ibid. in princ. vers. vel dic. Bal. nu. 6. Salyc. nu. 6 vers. sed attende, Ias. nu. 7. col. 5. versic. & in primis, Cor. num. 18. & num. 27. vers. ex quibus Ioann. Sicar. numer. 20. versic. aut testis mutat statum, Cod. de testament.*

302 Secus † vero, si effectus est inhabilis ipsius testis propria culpa, quia tunc inhabilitas tempore depositionis, tollit ei fidem etiam, quod tempore actus esset habilis, *Aret. in d. §. sed cum aliquis, nu. 3. vers. aut ex suo delicto, Instit. de testamen. Bart. in d. l. 1. num. 3. vers. nam non obstat. & ibi etiam Alb. in princ. vers. aliud hominis, Bal. num. 5 in fin. Ias. col. 5. num. 7. vers. & in primis. Cor. num. 18. Ioan. Sicar. nu. 20. C. de testam.*

303 Et † si contrarium, quod imo inhabilitas culpa ipsius testis superueniens tempore depositionis, non tollat fidem testis habilis tempore actus, quando testimonium requiritur ad solemnitatem, & substantiam ipsius actus, voluerit Salyc. *in d. l. 1. n. 6. vers. sed quandocunq, cuius opinionem comprobat ibidem Corn. n. 27. vers. sed dicta distinctio, sequitur Thob. Non. in d. §. sed cum aliquis, nu. 11. vers. verum hac limitatio.*

304 QVARTA Sit † conclusio, quod quando habilitas, & inhabilitas testis inspicitur tempore depositionis, tunc si idem testis dicto depositionis tempore erat habilis, fidem facit, & probat etiam, quod post depositionem inhabilitas superueniat, *vt per Crot. de testibus, part. 3. numer. 39. Campeg. de testib. reg. 107. in 4. fall.* vbi de inhabilitate superueniente tempore publicationis, *Monti. in suo repert. test. verbo, inhabilis, fol. 79. col. 1. ver. 2. Mascard. de probat. libr. 1. conclus. 26. num. 10.* & facit, quod in simili dixi de teste infame, *supr. quæst. 56. num 94. in fin.* & de excommunicat, *ibidem n. 274.* & de iusore, *ibidem n. 302.*

305 Secus † contra inhabilitas tempore depositionis tollat fidem in teste etiam, quod post depositionem efficiatur habilis, ex allegatis per Monticel. *in repertor. test. fol. 83. col. 1. vers. penult.*

Præteristo casu inhabilitas, ante depositionem ac iuramentum, testi fidē non tollit, si tempore depositionis & iuramenti erat habilis, per ea, quæ de teste domestico dixi *q. 54. n. 32.* & de ebrio, *in q. 56. n. 435.*

306 QVINTA Sit † conclusio, quod testes debent esse habiles, non solum tempore depositionis, sed etiam tempore iuramenti: imo in testium examine proprie inspicitur tempus iuramenti, *vt ex. allegatis per Auffer. de probat. test. n. 9. vers. 5. habilitas Campeg. de testibus, reg. 408. vers. sc. undo quod si testes. R. I. conf. 41. n. 43. lib. 3. Certas. conf. 359. n. 40. lib. 2.*

307 Imo † non sufficit eos habiles tempore iuramenti, nisi etiam fuerint habiles tempore depositionis, & sic vtroque tempore debent esse habiles, *secundum Abb. Anton. de Lut. & alios in c. et simonium, extra de testib. Bart. in l. 1. nu. 1. & ibi etiam Salyc. n. 6. vers. quare cogitaui. Ias. col. 6. vers. sed quando. Ioan. Sicar. n. 12. C. de testam. Aret. in §. sed cum aliquis, n. 3. vers. secus si habilitatur, & vers. quandoq, testis producitur, & ibi etiam Thob. Non. nu. 11. in princ. Instit. eodem. Crot. de testibus, per. 3. n. 32. Campeg. de testib. reg. 30. in 4. fallent. Auffer. de probat. test. num. 54. vers. infamia tempore depositionis, &c. vbi Bero. & Specul. plures relati contrarium dixerunt.) nu. 10. 90. vers. de habilitate. Cag. cons. 38. nu. 27. Montic. in repert. fol. 82. col. 2. vers. 1. Capp. & fol. 83. col. 1. per totum, vbi plures alios refert. & late de materia Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1396. nu. 9. seqq.* & dixi in simili de teste infame *supra q. 56. num. 95.*

308 SEXTA, Et † vltima sit conclusio, & ea quidem generalis in materia: quod excipiens de inhabilitate testium, debet non solum inhabilitatem probare: sed etiam in specie eam probare tempore, vel iuramenti, vel depositionis, alias non releuat, *Bar. in l. 1. num. 4. vers. ic. tempor. per illum tex. & ibi etiam Ias. n. 2.* vbi in idem ponderat tex. *in l. ad testimonium, ff. de re iudicata, iuncto n. 6. ad finem, vers. vltimo dic quam veritas. Bero. n. 3. vers. nec est opus, Ioan. Sicar. nu. 4. 2. Bero. loquitur, C. de testam. nu. Crot. de testib. cons. 26. n. 6. & con. n. 2. n. 6. in calib. n. 8. & reg. cons. 1. nu. 9. per relata, & petitis. & cons 358 in fac. & c. Montrell. in repert. testam. fol. 29. col. 1. vers. 2. per Roland. cons. 41. nu. 43. seqq. l. 1. Maje. de probat. lib. 1. concl. 20. nu. 5. vers. hoc tenet. vltima admonitio.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus, quando eorum fides supplicatur ex numero.

SVMMARIA.

Testium numerus supplet regulariter eorum defectum & inhabilitatem, n. 308. & 310. vbi plures sunt allationes.

Testium numerus in causis criminalibus non supplet, secus in criminalibus, n. 311. Declara, et n. 312.

Testium numerus in causis grauis, & ardua, d. sectum non supplet, n. 313.

Testium numerus in causis criminalibus, nisi alia concurrant, defectum non supplet. n. 314. & 315. contra n. 316.

Testium numerus inhabilitatem supplet, quando inhabilitas dicitur tantum ex defectu fidei in testis, & testimonio requisito, n. 317. & 318. Vbi sunt illationes.

Testis inhabilitas ratione interesse resultans, per numerum non supplatur, n. 318.

Testium numerus defectum & inhabilitatem supplet, quoad personas, non autem quoad dicta, num. 319. Ideo testes numerosi similia deponentes non probant, etiam quod plures sint, nu. 320.

Testium numerus defectum non supplet, quando omnes testes iu-

ffabilitas exceptionis in persona testis, [illegible] quando testes plures plene probant dicta, n. 322.

Testium numerus, & [illegible] defectum, quamvis esse debeat? Dicit indices aduersa relinquat, aut aliqui aliter dixerint, nu. 323. seqq.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO XIII.

309 LIMITA XIII. Huius † sexagesimæ secundæ quæstionis regulam non procedere in plurib⁹ testibus inhabilibus examinatis: regula enim est, quod testium numerus supplet eorum defectum ac inhabilitatem, *vt per gloss. in l. testium fides, in verbo, numerus, ff. de testibus, (cor. in l. 1. nu. 35. (de testam. Probus ad fol. Aroan. in l. 1. num. 7. versatem idem operatur numerus, de testibus in 6. fa. in. si vero contingent. in 3. notab. C. de iuaic. Alex. con. 8. vers. Bellon. conf. 65. n. 15. Crot. de testib. n. 193. ver. not. tare conf. 149. nu. 1. lib. 5. Marsil. pag. 477. num. 1. prim. Cor. ad leg. §. 2. de offic. prator. in causa cauil. tit. de testib. rub. per. a. testes agere debendo, in prin. nu. 8. ad fin. vers. ic. in. hab. tur. fol. Carol. Corra. in suis mem. oral. verbo, testis vnius fol. 8. 864. vbi plures alios addicit concordantes, Gabr. tit. de lib. 1. conl. 6. na. 1. vbi pariter plures alios in idem [illegible] conf. 135. n. 22. lib. 1. Hipp. Rimin. conf. 205. nu. 42. l. b. 723. n. 81. lib. 6. Barf. conf. 320. n. 22. Franc. Bec. con. 85. n. 17. lib. 1. Montic. in suo repert. testium, verbo, numerus, & dignitas. fol. 79. col. 2. vers. fin. a. bi alios citat, & fol. 80. col. 1. vers. 1. & 2. & rub. asserent testem in dignitate, fol. 86. col. 2. vers. 2. Mas. de prob. lib. 3. concl. 1359. n. 14. vbi alios citat, Cæsar de Grass. dec. 10. nu. 10. & d. c. 175. n. 8.* Ex quibus hanc conclusionem fuisse communiter * à Dd. receptam, nemo dubitare * potest.

310 AMPLIA Hanc † limitationem, & illatiue in pluribus casibus specialibus, in quib⁹ testium numerus supplet eorum defectum & inhabilitatem: & primo in teste affine & consanguineo, *vt dixi 5 quæst. 54. n. 68. & n. 129.* vbi de teste famic. Secundò in teste domestico, *vt dixi sup. quæst. 55. nu. 110.* Tertiò in teste colono, *vt dixi n. d. quæst. 55. nu. 227.* Quartò in teste amico. *d. quæst. 55. n. 247.* Quintò in teste carcerato, *in q. 56. nu. 18.* Sextò in teste pauperi, *q. 57. n. 69.* Septimo in teste proxeneta, *q. 60. n. 424. & 438.* Octauò de teste de vnuersitate, *d. q. 60. nu. 570. seqq. &c.*

311 SVBLIMITA I. Hanc † decimam tertiam limitationem, vt procedat in ciuilibus, secus autem in criminalibus, in quibus testium numerum non supplere eorum defectum ac inhabilitatē, post alios, quos allegam antiquiores, scripserunt Ias. *in auth. si vero contingent. n. 6. de iudic. Marsil. pag. 477. vers. limitatur tamen, & cons. 109. n. 6. Gam. cons. 1. & nu. 4. & cons. 45. n. 30. Ruy. cons. 149. n. 3. lib. 5. Carer. in pract. in tit. de ind. & tort. §. in text. ex gabella testes separatus, n. 45. Corra. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causa cauil. tit. de testib. rub. per. a. testes agere debendo, in prin. nu. 8. ad fin. vers. limitatur tamen in causa criminali. fol. 75. col. 2. in fin. Gab. tit. de testib. lib. 1. conl. 6. nu. 1. vbi plures alios refert concordantes, Burgos. de Paz. nu. 22.*

312 LIMITA Hanc † sublimitationē. vt testium numerus nō supplear in criminalibus, quoad condemnationē, secus autem quoad torquendum, *vt dixi sup. n. 46. vers. tamen illud procedit, & tantum. testis, n. 6. Nat. cons. 362. n. 10. Bert. cons. 47. & 2. Barf. cons. 430. n. 23. lib. 4.*

313 SVBLIMITA II. Hanc † eandem principalem limitationem in causa grauis & ardua, in qua [illegible] dubius sit, testium numerus non supplet defectū, separatur ratio eius, causa grauis ciuilis, cauta criminalis. Ita nempe per hanc declarationem, sublimitationem [illegible] runt Ias. *in auth. si vero contingent. n. 6. Cald. [illegible] 2. de testib. [illegible]*

6. Gramm. t. dec. 151. nu. 2. & cons. 45. nu. 30. Ruyn. cons. 119. num. 3. lib. 5. (vbi ad. impr. § 2. de offic. præt. in c. inf. civil. tit. de testibus, & ibi per ea testium aggrediendo, in prim. n. 8. ad fin. vers. limitat tamen, fol. 75. col. 2. in fin. Montic. in repert. test. rub. numerus, & dignitas testium, fol. 80. col. 2. vers. 5 & seqq.

314 SVBLIMITA III. In † causa matrimoniali, in qua testium numerum non supplere eorum defectum consulendo scripsit Ruy. cons. 149. n. 37. lib. 5. vbi tamen loquitur, quando agitur de matrimonio dirimendo, *Gabr. tit. de testib. concl. 6. n. 6. lib. 5.* vbi † tamen *n. 7.* declarat sublimitationem non procedere, quando vltra testes concurrerent etiam præsumtiones: quia tunc duplex suppleméret tum magis operaretur, sed † contrarium, quod imo etiã in causa matrimoniali testium numerus suppleat defectum, tenuit Rota coram Reuerendissimo Domino Blanchetto, *dec. 28. n. 2. par. inter diu ipsam nouissimus, & coram Domino Cæsare de Grassis dec. 175. n. 2.*

317 SVBLIMITA IV. Vt † testium inhabilitas suppleatur per numerum, quando inhabilitas diminuit fidem testis: secus si in totum eum à testimonio repellit, quod enim nihil est, supplementum non recipit, *l. si de si mente, ff. de precar.* & ex plurib. imperfectis sua specie non potest vnum perfectum resultare, *l. Cæsar. mod. inter. ver. tu dicas, C. de test. Aym. de antiq. temporis fect. inc. quid in libro feudalis, n. 1. infra in addition. 19. Natta cons. 298. n. 10. l. b. 2. Gab. tit. de testib. concl. 7. nu. 8. lib. 4. Rolan. cons. 98. n. 34. lib. 4. Franc. Bec. cons. 85. n. 19. vbi etiam, Cæsar Vestr. in addit. ad Affl. dec. 4. & col. 2. in prin. Montic. in repert. fol. 80. n. 2. dignitas, fol. 82. col. 1. in fin. & Rodil. in addit. Baiard. ad Clar. q. 24. n. 125. ad fin. & ibi per quæ limita dixi infr. nu. 349. seq. & etiam infra sub lib. 3. tit. 9.*

318 SVBLIMITA V. Et † illa tutela à præcedenti sublimitatione, vt cum testis propter turpitudinem delicti, quod habet in causa, in totum à testimonio repellitur, *respondeo dici, supra q. 60. n. 3.* hoc ideo, quia inhabilitas & defectus minime per numerum supplebitur, *vt per Gabr. tit. de testib. concl. 6. n. 8. lib. 1. dixi supra q. 60. n. 14.* & in humili de infame dixi *supra q. 56. n. 50. modo n. 114.* & de testium numero maxima amplectitur consideratio, *dixi in præfat. 55. n. 2. 4. vers. subinuenta, &c.*

319 SVBLIMITA VI. Vt † numerus testium supplear defectu respectiuo eorum personæ: tenuit defectus esse in dictis: quia tunc nõ supplet ex plurialitate. *Ruy. cons. 149. n. 36. in fin. lib. 5. sicut illum refert Montic. in suo repert. test. rub. numerus, & dignitas fol. 82. col. 1. ref. 4. Mascard. de probat.*

320 *lib. 3. concl. 1258. n. 13.* vbi † in specie, quando testes deponunt inuicem in re turpi. Et † ex eadem ratione testium supplea-

321 tur eorum singularitas, vide infra *q. 64. lib. 3.* in materia testium singularium.

322 SVBLIMITA VII. Quando † omnes testes essent suspecti, & paterentur exceptiones: tunc enim numerus non supplet, *vt per Ang. in cons. 128. Arch. cons. 246. quæ refert Dec. cons. 133. col. pen. prope finem, Mars. cons. 288. n. 22. post illos refert, sed non sequitur Cæsar de Grassis, decis. 175. nu. 9. Natta cons. 520. n. 18. quem sequitur Barba. cons. 41. n. 20. & eum etiam allegat Syluan. in cons. 91. n. 23. Ceph. d. cons. 107. n. 11. lib.*

323 *1. Burs. cons. 321. n. 31. lib. 3.* Sed certe, si hæc limitatio esset vera, in totum destrueretur regula, & propterea contra eam Dd. sentire, bene testatur Cæsar de Grassis *in d. decis. 175. n. 8. 9. iuncto n. 11.* vbi præsertim, quando testes sunt

324 plures, quam tres, † & nihilominus, si sublimitationem sustinere volueris, eam poteris declarare, vt procedat, quando testes patiantur plures defectus: tunc enim cũ in totum repellantur, *vt supra suo loco dixi*, hoc ideo per rationem ponitur, sup. *n. 317.* numerus non supplet, *sicut in specie affirmarunt Syluan. d. cons. 91. n. 22. Burs. cons. 321. nu. 118. & cons. 321. n. 31. lib. 3.*

SVBLIMITA VIII. Quia † numerus iste supplens defectum testium, quantus esse debeat, Dd. non conueniunt: vna enim fuit opinio, quod duo testes inhabiles, seu potius nõ omni exceptione maiores, loco vnius habeantur, *de qua dixi sup. n. 273.* & secundum istam opinionem ad hoc, vt testes inhabiles plene probarent, quantum duo, deberẽt esse plures, quam tres, & sic ad minus quatuor, sicut affirmarunt plures relati per Gabr. *in tit. de testib. conclu. 6. num 3. vers. & contra istam ampliationem lib. 1.* inductis alijs, quos in simili materia testis deponẽtes retuli, *supra q. 55. n. 110. vers. sed contrarium.* Altera † fuit opinio eorum, qui dixerunt sufficere ties in totũ testes, qui & si inhabiles sint tantum probant, quantum duo habiles. Et hanc opinionem tenuerunt Fel. & alij relati per Gab. *d. conc. 6. n. 3. in prim. quibus etiam addi possunt Alciat. & Socin. relati per Cæsar. de Gr. d. decis. 175. sub nu. 9. Bertaz. cons. 474. n. 3.* Tertia † & verior iudicio meo, quæ did totum iudicis arbitrio relinquatur, qui iuxta inhabilitatis qualitatem id bene, & prudenter diudicet, *vt per eundem Felyn. Aret. & Jacob. de Sanct. Georg. relatos à Gabr. d. concl. 6. numero 3. vers. contrarium probat, & hanc sequitur Cæsar de Grassis d. decis. 175. nu. 9. prout & ante assignatas in d. decis. 175. nu. 2.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus, quando eorum fides suppleatur, vel ex magna fide contestis, vel ex adminiculis.

SVMMARIA.

Testium vnius inhabilitas & defectus suppletur ex magna fide & habilitate alterius n. 328. duæ aliæ contra, n. 329. & 333. plura de his infra n. 336.

Testis inhabilitas suppletur non tam ex fide aliorum plurium testium, sed etiam vnius contestis n. 331.

Testis vnius inhabilitas ex alterius habilitate suppletur, non tam quando consistit circa personam, sed etiam quando circa dictum, n. 332.

Testis vnius si dicat se de loco & tempore non recordari, suppletur ex alterius dicto de loco & tempore deponentis, nu. 332. declara quando locus & tempus non est de substantia actus, alias secus num. 334.

Testis defectus & inhabilitas ex adminiculis, coniecturis & præsumtionibus suppletur, n. 335. præsertim si eæ præsumtiones concurrat, n. 336. multo magis si partis confessio concurrat, n. 338. Idem si natura præsumptio concurrat. n. 337. & etiam si publica concurrat vox & fama, n. 339.

Testes inhabiles, qui in totum a testimonio repelluntur, ex adminiculis & præsumtionibus non supplentur, n. 340.

Testem inhabilitas illos in totũ a testimonio repellens, ex magna contestis fide non supplet ur n. 341. seq.

Testis inhabilitas ad hoc, vt ex altera dicto supplere tur requiritur, vt testis supplens non sit inhabilis, etiam & cum quod sit præstantissimæ fidei, & omni exceptione maior n. 343. seq.

Testis inhabilitas ex magna contestis fide supplenda, an semper in criminalib. quæstionibus, non admittendum, nu. 345.

Quid in crimine hæresis? n. 346.

Quid in causa criminali ciuiliter inchoata? n. 347.

Et quid in causa ciuili, dicam? n. 348.

Testis vnius fides ex alterius fide non supplet ur, quando præsumatur statuto duo requiri contra testem, n. 349.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO XIV.

LIMITA XIV. Propositam † regulam non procedere, quando essent examinati duo testes, quorum vnus esset inhabilis, alius vero plusquam habilis: tunc enim fit inter eos compensatio, & vnius inhabilitas, ac defectus supplet ur ex magna fide, & habilitate alterius, sic enim communiter * tradunt Dd. omnes *in § fi* * *quæ extenditur, § exigetur, per illum textum, ibi quæ-*

nim. & ff. de edend. Prob. ad Io. Monach. in c. 1. nu. 6. in fin. litera D. & nu. 7. de testib. n. 6. Ias. ml. si constante in princ. num. 43. ff. solut. matrim. & in auth. si vero, nu. 3. C. de indic. & in l. si emancipati, n. 15. C. de collat. Dec. in cap. carissimam quæ, in princ. ext. de offic. deleg. Io de Amic. cons. 129. nu. 13. & cons. 120. nu. 9. seq. Corn. consil. 172. nu. 20. lib. 2. & cons. 27. nu. 6. & consil. 61. nu. 15. lib. 3. Crot. de testib. part. 3. nu. 9. vers. tertio limita, & par. 4. num. 162. Campeg. reg. 107. in 6. fallen. Marsil. sing. 544. & cons. 68. nu. 24. & 25. & in l. de minore, §. tormenta, nu. 8. ff. de qq. Diaz. regul. 752. in princ. Aym. cons. 9. nu. 13. & cons. 6. n. 15. & cons. 198. nu. 5. & consil. 73. num. 27. Soc. sen. consil. 149. nu. 7. vb. 1. & cons. 235. lib. 2. Neviz. cons. 26. nu. 40. Ruy. cons. 92. in hac causa consinium, num. 9. lib. 4. Maria. sun. cons. 146. nu. 12. lib. 1. Tiraq. de pœn. temper. causa 51. nu. 119. seqq. vbi late insert, late exornat, & infinitos propemodum concordantes adducit, Corrad in pract. §. 2. de offic. præt. in causs. ciuil. tit. de testib. rubr. d. test. assum. in princ. n. 6. vers. 36. adde, & fol. 116. Gabr. tit. de testib. lib. 1. concl. 5. num. 1. vbi etiam plures alios refert, & quod * ita communiter * dicunt: *Dd. Pol. cons. 19. nu. 9. lib. 3. Bertaz. cons. 542. nu. 22. seq. lib. 2. Gab. cons. 154. nu. 43. lib. 1. Hipp. Rimin. cons. 128. num. 22. lib. 2. Ant. Gomez. variar. resol. tom. 3. de delictu, c. 12. rub. de probat. delict. nu. 21. vers. item adde, Villal. in sua collecta commu. opin. litera M. nu. 142. vers. ex quib. notatur, Osasc. decis. Pedem 99. num. 41. Monticell. in suo repert. testium, verbo numer. & dignitas defectum supplens fol. 81. col. 1. vers. 2. & colum. 2. vers. 1. & 3. Ioseph. Ludou. conclus. 70. in 1. ampliatione, vers. iste tamen testis, Paul. Gran. Theorem. 19. num. 13. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1359. num. 13. vbi alios refert,* Ex quibus sine dubio ita communiter * à Dd. receptum

329 tenserunt Fulg. & alii relat. per Tiraq. *d. causs. 51. nu. 122.* & per Conrad. *vbi sup. d. nu. 6. vers. sed tamen hanc doctrinam,* & per Gabr. *d. concl. 5. nu. 13. an fin.*

330 AMPLIA I. Hanc 14.† limitationẽ in pluribus casibus specialibus, in quib. testis inhabilitas supplet ur ex magna fide contestis, & primo in teste affine, & consanguineo, *vt dixi supr. q. 54. nu 69.* Secundo in teste fratre, *d. q. 54. nu. 129.* Tertio in teste domestico, *q. 55. n. 109.* Quarto in teste colono, *d. q. 55 n. 226.* Quinto in teste amico, *d. q. 55. nu. 256.* Sexto in teste infame, *q 56. n. 48. & 113.* Septimo in teste criminoso, *d. quæst. 56. numer. 163.* Octauo in teste Iudæo, *d. q. 56. n 223.* Nono in teste paupere, *q. 57. n. 95.* Decimo in teste aduocato, *dixi in q. 60. n. 193. seq.* Vndecimo in teste sollicitatore, *d. qu. 60. n. 256.* Duodecimo in teste proxeneta, *d. qu. 60. nu. 424. & 438.* Decimo tertio in teste de vniuersitate, *vt in d. quæst. 60. nu. 540.* his omnibus inquam casibus testis inhabilis depositio supplet ur ex fide alterius testis magnæ fidei, *vt per ea quæ in dicto loco, ad quæ me remitto.*

331 AMPLIA II. Vt † regula † procedat non solum, quando vnius testis inhabilis fides supplet ur ex fide plurium aliorum testium habilium & fide dignorum, quo casu res est indubitata, quod inducitur plena probatio, *sicut affirmarunt Ang. Paul. de Castr. Felyn. & alii relati per Fabr. de testib. lib. 1. d. concl. 5. nu. 2. vers. sed quando plures,* sed et, quando supplet ur non nisi ex fide vnius tantum, sic * enim communiter * hanc limitationẽ intelligunt Dd. præcitati, & expresse tradit *Gab. d. concl. 5. n. 2.* & si contrarium volunt Alex. *an cons. 131. nu. 6. & cons. 137. col. 1. lib. 6.* nu dissentit *Conrad. in pract. § 2. de offic. præt. in causs. ciuil. tit. de testib. rub. dicta test. assum. post n. 6. vers. sed tamen hanc doctrinã, fol. 116.* & consulendo scripsit *Hipp. Rim. cons. 128. nu. 23.*

332 AMPLIA III. Quia † inhabilitas vnius testis, supplet ur ex habilitate alterius, non solum quando cõsistit circa personas, sed etiã quando cõsistit circa dictũ, adhæc enim dictum testis non bene concludentis recipit * per ipsius complementum ex dictis aliorum, secundum * com-

333 *mu. n. 11.* & *num 11.* vbi † propterea infert, quod dictum testis nõ deponentis de loco & tempore, supple-

tur ex dicto alterius, qui de tempore vel de loco deponit. Sed † hoc vltimum intelligo, quando tempus non esset de substantia, nam si esset de substantia, tunc non sufficeret vnum testem deponere de tempore, alterum de tempore non recordari, *vt ibid. per Gab. nu. 12.* vbi concordantes adducit, sed de hoc latius dicam *infr. in q. 64.* in materia singularitatis testium.

AMPLIA IV. Vt † testis defectus & inhabilitas sup- 335
pleatur non solum ex magna fide, & habilitate contestis, sed ex alijs adminiculis, coniecturis, præsumtionibus, & verisimilitudinibus, testes enim inhabiles, si deponant verisimilia, bene probant, *vt dixi infr. q. 65. nu. 141.* hoc ideo præsumtiones, coniecturas, & adminicula supplere testium inhabilitatem, scripserunt Alex. *in l. si duo patroni, nu. 7. ff. de tutelæ. & cons. 56. in fin. lib. 2. Ang. cons. 368. col. final. vers. & secundum ea, Aym. cons. 35. nu. 7. & cons. 198. nu. 5. & cons. 6. n. 66. Dec. cons. 163. nu. 8. Grat. cons. 52. in fin. lib. 2. Ruin. cons. 149. n. 6. lib. 2. Socin. sun. cons. 62. nu. 1. lib. 2. & cons. 29. n. 26. eod. lib. 2. Caccialup. in l. admonendi, n. 163. ff. de tutelæ. Marsil. sing. 343. Corrad. in pract. §. 2. de offic. præt. in causs. ciuil. tit. de testib. rub. dicta testium, assum. in princ. post nu. 6. vers. adde 37. fol. 116. col. 2. Gab. tit. de testib. lib. 1. concl. 20. n. 4. alter Gab. Eugub. cons. 154. n. 43. & 44. lib. 1.* vbi † præ- 336
tim in dicto testis adminiculato aliqua in re præsumtione, *Bertaz. cons. 542. n. 20. lib. 2. Decia. cons. 8. n. 2. & 4. dic. 1. Hipp. Rom. cons. 128. nu. 23. lib. 2. & cons. 217. nu. 2. eod. lib. 2. & cons. 488. nu. 16. lib. 5. Montic. in suo repert. fol. verbo. inhabilis, fol. 75. col. 1. vers. 6. & ibid. vers. 3.* vbi de teste inhabili deponente veritissima, & *vers. 5.* vbi quando cessat suspitionis causa. *Masc. de prob. lib. 2. concl. 944. n. 14. lib. 3. & concl. 1359. n. 11. & seq.* vbi alios refert, † & loquitur præsertim in dicto 337
testis inhabilis adminiculato aliqua præsumtione naturali, vt puta, si quis sit bonæ vitæ, *Cæsar de Graff. decis. 173. n. 4. & 174. nu. 2. cap.* † vbi loquitur multo magis, quando 338
cũ dicto testis inhabilis, cõcurrit confessio partis: *de quo etiam per Hipp. Rim. d. cons. 488. nu. 16. & seqq.* vbi declarat in confessione rusticata, *Virg. Bocc. in constit. Pucen. glos. 8. n. 296.* vbi alios relatis, facit conclusionem generalẽ, quod adminicula supplent defectus probationis, & ita sæpius in Rota seruatum fuisse testatur, ex quibus iuncti is aliis relatis supra, *quæst. 37. nu. 56.* & quæ in simili de teste affine & consanguineo dixi *supr. q. 54. nu. 67.* & de infame, *q. 56. nu. 114.* & de Iudæo, *ibid. nu. 223.* proxeneta, *q. 60. nu. 438.* negari non potest, quin proposita ampliatio sit communiter * ab omnibus recepta. *

Et hinc testem inhabilem, † bene probare, quando 339
cum eius dicto concurrit fama publica, & sic cõtra diffamatum, scripserunt Carrer. *in pract. crim. in tract. de indic. & tortur. & in text. ergo ibi, testibus superatus, nu. 46. & alii plures, quos referendo sequitur Gabr. tit. de testib. conclus. 6. nu. 1. & conclus. 7. etiam, num. 2.*

LIMITA Hanc † quartam ampliationem, nõ proce- 340
dere, quando inhabilitas testis esset tanta, vt ipsum omnino à testimonio repelleret: tunc enim adminicula nõ supplent, quia nihil supplendum inueniunt, per id, quod in simili dixi supr. *nu. 317.* & dicam infr. *nu. 341. & in specie scripsit Hipp. Rim. cons. 409. nu. 28. seqq. lib. 4. § Soc. cons. 118. n. 8. lib. 1. Io. an. Petr. Surd. cons. 132. nu. 73. & in decis. Mant. 135. nu. 10.* Nec dissentit Baiard. *in addit. ad Clarum, q. 24. nu. 128. ante fin.* vbi facit generalem conclusionem, quod quando testis est omnino inhabilis, eius testimonium suppleri non potest, *iuxta Aym. quem allegat in consil. 42. colum. fin. & consil. 172. num. 2. & in tract. de antiq. temp. part. 1. num. 257.*

SVBLIMITA I. Propositam † decimam quartam 341
limitationem non procedere in ea inhabilitate, quæ testi non solum diminuit de fide, sed etiam omnino sic a testimonio repellit: tunc enim eius depositio nõ supplet ur ex habilitate, & magna fide contestis, *pro ea, quæ in simili dixi supr. nu. 317. & 340.* & Bald. addunt pulcra

rationem, *in l. falsus, nu. 3. C. de furt.* & in specie hanc sublimitationem firmarunt Ang. *in l. si quis ex argentariis, §. co-*
mitationem, ff. de edend. Mars. sing. 554. vers. sed ista omnia limi-
tata, Aym. cons. 9. n. 1. Tiraq. de pœnis caus. 51. n. 123. vbi alios re-
fert Bald. & alii in d. §. cogentur, Diaz. reg. 752. in 1. limitatio-
ne, Franc. Curt. in tract. de testib. concl. 1. n. 5. vers. limita, vt sup-
dixi Pet. Monc. in addit. ad Crot. de testib. n. 37. liter. G. Corra. in
342 *pract. dicta rub. dicta test. assum. in princ. post nu. 2. vers. sed & de-*
clarandum puto. fol. 116. col. 2. Rol. cons. 98. nu. 34. seq. lib. 4. vbi
pluribus exornat hanc sublimitationem. Aym. cons. 9. n. 2. Corn.
cons. 42. col. fin. lib. 1. & cons. 172. n. 20. lib. 2. Gab. tit. de testib.
lib. 1. concl. 5. nu. 4. seqq. vbi insert, & eum videas, Hipp. Rim. cons.
128. nu. 23. lib. 2. & cons. 361. nu. 30. seq. lib. 4. Io. Bapt. Villalob.
in sua collecta commun. opin. litera M. n. 143. vers. quod intellige.
Franc. Becc. cons. 85. nu. 20. Ios. Ludou. concl. 70. vers. ista tamẽ
conclusio. Masc. de prob. lib. 3. concl. 1356. nu. 8. Ex quibus iunctis aliis, quos in simili supr. retuli de aduocato & sollicitis aliis, quos in simili supr. retuli de aduocato & sollicitatore, *qu. 60. n. 194. & n. 257.* & de teste habente comodum, & interesse, *d. q. 60. n. 14.* & de infame, *q. 56. nu.*
48. negari nõ potest hanc sublimitationẽ communiter
** à Dd. receptam esse. ¶ Pro qua addo etiam nouissime
Baiard. *in addit. ad Clarum q. 24. nu. 128. ad fin.*

343 SVBLIMITA II. Quia † ad hoc, vt testis inhabilitas suppleatur ex dicto alterius, requiritur, vt testis supplens nõ solum nõ sit inhabilis, (absurdum enim esset ẽ quĩ suppletione egeret, alterius suppleret defectus,) *vt per Aym. cons. 99. nu. 10. Rol. cons. 98. n. 36. lib. 4. Hipp.*
344 *Rim. cons. 488. n. 20. lib. 4.* verum † ét, quod sit præstantissimæ fidei, & omni exceptione maior, & sic non sufficit eum esse ordinariæ fidei, *Aym. d. cons. 99. nu. 10. Alex. cons. fil.*
94. col. 3. vers. nec potest dici, lib. 6. Corn. cons. 172. nu. 20. lib. 2.
Gab. lib. 1. tit. de test. concl. 5. n. 7 & 8. vbi alios refert Franc. Dec.
cons. 85. n. 20. Paul. Granu. Th. or. 19. n. 13. vers. quæ omnia. Mon-
tic. in reper. test. verb. numerus & dignitas fol. 82. col. 2. ver. 3.

345 SVBLIMITA III. In causis † criminalibus, in quibus, & si de plenitio testis inhabilis suppleatur ex magna fide contestis, quoad torquendũ, non tamẽ suppletur, quoad condemnandũ, *vt per Gab. d. con. l. 5. nu. 10. & nu. 12.*
vbi refert concordantes, & dixi in simili sup. nu. 311. & seq.

346 Quid † in crimine hęresis, vide Masc. post Pegn. *quẽ*
347 *allegat in tract. de prob. lib 2. conc. 856. n. 7.* † & quid in causa criminali ciuiliter intentata, vide Gab. *d. concl. 5. n. 11.* vbi
348 pro & contra. Et † quid in causa ciuili ardua, vide Hip. Rim. *cons. 128 post nu. 23. lib. 2.* & dixi in simili *sup. n. 313.*

349 SVBLIMITA IV. Hanc † decimam quartã limitationem non habere locum, quando pro forma à statuto requirerentur duo testes: quia tunc vnius fides non
supp'et inhabilitatem alterius, *vt per Fel. in c. 3. loco, in fin.*
& ibi etiam Bald. pariter in fin. ext. de prob. Ang. cons. 12. in facto
proponitur, Tiraq. de pœnis temp. caus. 51 num. 123. Diaz reg.
752. in 2. limit. Gab. de testib. lib. 1. concl 5. n. 9.

ARGVMENTVM.

De testium inhabilitatis exceptione, quando impediat eorum examen, quãdo vero reseruetur in fine litis.

SVMMARIA.

Regula sit, quod exceptio contra testes opposita eorum examen nõ impediat, sed in fine litis reseruatur, num. 350. & 352. licet aliter contra, num. 351.

Exceptio enim contra testes opposita, si iudex eam legitimam videbit, illam admittit. si vero sit dubium, an sit legitima, nec ne, admittit, si & in quantum, & tamen non per hoc retardatur examen, num. 353.

Ampliat. 1. multo magis, quando opposita exceptio, contra se iuris præsumtionem haberet, vt puta, quod testis sit seruus, is autem se liberum diceret, nu. 353.

Ampliat. 2. in exceptione inimicitiæ non capitalis, nu. 354.

Ampliat. 3. & multo magis in exceptione per malitiam, & calumniam opposita, nu. 355.

Limita 1. quando cum exceptione iuris præsumtio concurreret, vt puta si opponeretur, testem esse seruum, is autem fateretur se fuisse seruum, sed manumissum fuisse, nu. 356.

Limita 2. in exceptione inimicitiæ capitalis, quæ semper impedit examen, nec in litis fine reseruatur, nu. 357.

Limita 3. vt regula procedat, quando exceptio altiorem indaginem requirit, secus si incontinenti offeratur probatio, nu. 358. declara, vt num. 359.

Limita 4. in teste cũ tortura examinando, propter cuius irreparabile præiudiciũ opposita exceptio impedit examen, nu. 360.

Limita 5. in excommunicationis exceptione, num. 361.

Limita 6. quando exceptio crimen publicum, & manifestum continent, num. 362.

Limita 7. in testibus senibus, infirmis, vel abfuturis, in quibus periculum est, quod in fine litis non reperiantur, nu. 363.

Limita 8. vt exceptio contra testes opposita reseruetur, & non reseruetur in fine litis in dicis arbitrio, num. 364.

Et an isto casu iudex reseruando, vel non reseruando, parti præiudicare possit, num. 365.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIO XV.

LIMITA XV. Regulam, † quia & si testes non 350
probent, exceptio tamen contra eos opposita regulariter non impedit eorum examen, sed in fine litis
reseruatur, *vt per Bart. in auth. si dicatur, num. 2. in 2. notab.*
& ibi etiam Bald. Sal. & Ioan. Schar. in summario, Castrens.
num. 4. vers. regulariter autem, C. de testib gloss. in cap. ex par-
te, in verbo, infames, & ibi etiam Fely. num. 12. versic. si autem
non esset casus, iuncto num. 13. Ancharan. num. 1. & num. 12.
vers. regulariter exceptio, iuncto num. 13. Ioan. Andr. num. 1.
in fin. vers. probatio exceptionis, & num. 15. in fin. vers. in dubio
vero. & ibi in additio. litera G. in verbo, excipitur, Bald. num. 13.
vers. si autem opponitur crimen occultum. Abb. in princ. versic.
nam licet probatio, & num. 8. etiam in princ. iuncto vers. regu-
lariter ergo, & ibidem dict. num. 8. vers. extra gloss. Imol. in sum-
mario, & colum. 5. post medium, ver. exceptio, quæ opponitur,
& colum. 6. in princ. vers. præterea etiam, & vers. præterea super
hoc, & vers. quarta fuit. & vers. ex prædict. Anton. de Butr. num.
2. & num. 15. vers. prima, quod exceptio, & vers. dic. quod non
est dare. Anan. num. 1. extra de testibus. Alber. in tract. de testi-
bus. cap. 3. nu. 52. ad finem, vers. in dubio tamen. Socin. reg. 129.
in princ. Corrad. in pract. §. 2. de offic. præt. in causis ciuil. titul. de
test. rub. personas test. in princ. nu. 9. fol. 76. col. 2. vers. atq; sub-
dit, vt in dubio, Lancfranc. de testib nu. 49. Viui. in suis commu.
opin. in materia test. verbo, contra testes exceptio, vers. item vide-
tur dicendum in teste infami, Masc. de prob. lib. 2. concl 694. nu.
1. vbi alios refert. Et licet contrarium voluerint Ioa. Vin- 351
cent. *in c. cum causam de testib. & Hostien. in d. cap. ex parte.* co-
cent. *in c. cum causam de testib. & Hostien. in d. cap. ex parte.* corum tamen opinio communiter * reprobatur per alle- *
gatos, ideo non recedas à ꝓpositalimitatione quę ma-
xima nititur ratione, de qua per Bal. *in d. auth. si testis, n 2.*
vbi respondet contrarijs, *Salyc. n. 2. Io. Sicar. n. 2. in fin. vers.*
sed contra ista, iuncto nu. 3. C. de testib. Alb. de testib. d. ca. 3. nu. 55.
Et † sic statim, quod contra testes opponitur per partẽ 352
de inhabilitate, iudex exceptionẽ admittit, & admitte-
re debet, si legitima sit, vel si sit dubiũ, admittit si & in-
quantum, &c. *secundum communem* * *de qua per Corrad. d.* *
rub personas test. aggred. in princ. vers. primam scilicet fol 76. col.
2. nu. 9. non per hoc tamen testium examen impedit, sed
exceptionis disputationem reseruat in fine litis, *vt præ-*
citati Dd. dicunt. Et ista est veritas, &c.

AMPLIA I. Hanc † decimam quintam limitationẽ, 353
vt multo magis procedat, quando inhabilitas oppo-
sita habet contra se iuris præsumptionem, vt puta, si op-
ponẽs diceret testem seruũ, & testis diceret se liberum,
& ingenuum: cum enim pro ingenuitate & libertate
præsumatur, hoc ideo talis exceptio reseruatur in fine
litis, *vt dicit tex. in d. auth si testis, in princ. & ibidem Cyn. nu 1.*
Odofr. in princ. Fulg. nu. 1. Bart. nu. 1. seq. Bald. in princ. vers. mo-
do pone, & nu. 1. vers. quæro quæ est ratio. Salyc. num. 4 in princ.
Paul.

Paul. de Cast. nu. 1. vers. Imper. ater re spon. Ioan. Scard. vers. 1.
vers. quia aut ille. iuncto vers. ad hoc respondendũ. C. de testib. Bal.
in c. ex parte, nu. 11. in fin. c. cum causam, extra eod. m. Corrad. in
pract. vbi supra fol. 77. col. 1. in 3. fallen. n. 9. ad fin. Quid econtra, si inhabilitatis exceptio haberet ꝓ se præsumtionẽ, & testis cui opponitur seruitutis exceptio diceret se libertinũ, vide infr. *in 1. fal. limitat. proposita 15. limitationis.*

354 AMPLIA II. Vt † & idem sit in exceptione inimi- 354
citiæ non capitalis contra testes oppositas: cum enim
exceptio non repellens testem in totum, non impediat
illorum examen regulariter, *vt declarat Bal. in d. ex parte,*
nu. 12. vers. & maxime hoc verum est, hoc ideo, cũ etiam ex-
ceptio inimicitiæ non capitalis non in totũ repellat te-
stem, *vt suo loco dictum est*, per eam non impedit examẽ,
sed talem exceptionẽ in fine litis reseruari probat tex. *in*
d. auth. si dicatur, §. si vero ex lite pecuniaria, & ibid. Cyn. nu. 2.
Odofr. ed. in princ. vers. si autẽ dico ipsum odiosum ex lite pecunia-
ria, Bal. nu. 1. vers. si autem alias, Castr. nu. 2. vers. si enim inimi-
citia. Ioan. Sicar. nu. 4. vers. quid autem, C. de testib. Bal. in c. ex
parte, nu. 10. vers. aut odium, extra eod. Menoc. de arbitr. q. lib 2.
casu 239. nu. 8. Sed si quid si opponatur exceptio inimi-
citiæ capitalis, *vide infr. in 2. sublim. & sup. qu. 53. nu 17.*

355 AMPLIA III. Et † multo magis, vt exceptio contra 355
testes oppositanon impediat eorum examen, quan-
do malitiose, & calumniose opponitur, *dicet, de probat.*
Abb. in c. ex parte, nu. 8. vers. item quando malitiose, extr. de te-
stib. Socin. reg. 129. in 2. fallen. Corrad. in pract. ꝓ. 2. de offic. præt.
in causs. ciuil. tit. de testib. rub personas test. aggred. in princ. fol.
77. col 1. in princ. in 2. fallen. nu. 9.

356 SVBLIMITA I. Hanc 15. † limitationem non pro- 356
cedere, quando cum oppositione facta contr. testes
cõcurreret præsumtio iuris, vt puta si opponeretur testẽ
esse seruum: is autem fateretur se fuisse seruum, sed po-
stea diceret se libertinũ, & manumissum, talis exceptio
examen impedit, nisi de manumissionis, quæ à iure non
præsumitur, instrumento doceatur, prout probat tex. *in*
d. auth. si testis, vers. si vero libertinum se dixerit, & ibi Bar. nu. 1.
seq. Cyn. nu. 1. Odofr. in pr. vers. si autem testis iste dicit, Fulgos. nu.
2. Bal. in princ. vers. aut contra excipientem, & n. 1. vers. sed cum
dicitur libertus, Salyc. num. 4. vers. cum vero se liberum, Paul. de
Cast. nu. 1. vers. aut fatentur, se fuisse seruos, Ioan. Sicar. nu 2.
vers. dicit illum testem, iuncto vers. cum vero dicit se libertum. C.
de testib. Alb. in c. ex parte. nu. 8. vers. adde quartum casum, & ibi
etiam Imol. col 6. in princ. vers. idem quarto fallit, Ant. de Butr.
num. 13. vers. & addit tertium (vbi tamen secus, quando de
manumissione incontinenti doceatur; quia tunc talis
exceptio non impedit examen.) *ext. eod. tit. de testib. Alber.*
de Malet. in tract. c. 3. nu. 52. vers. fallit quarto, Socin. reg. 129. in
5. fallen. Lanfr. de testib. nu. 49. vers. item fallit, quod immo, us,
Menoch. de arbit. qu. lib. 2 casu 239. post nu. 7.

357 SVBLIMITA II. Eandem 15. † limitationem non 357
procedere, quãdo contra testem opponeretur de ca-
pitali inimicitia, quia tũc talis exceptio impedit examẽ,
& in primis de illius veritate discutitur, nec in fine litis
reseruatur, *vt dicit tex. in d. auth. si testis vers. si vero dicatur o-*
diosus, & ibi Bart. n. 3. vers. fallit. si dicatur odiosus, iuncto nu. 10.
Cyn. nu. 2. Odofr. in prin. vers. 2. dicitur iuncto nu. 2. vers. quod
hic dicetur Bal. n. 1. Castr. n. 2. vers. & dic. si dico Ioan. Sicar. n. 4.
vers. si illa inimicitia, C. de testib. glos. in c. ex parte, in verbo, infa-
mes, vers. quandoq; tamen, & ibi etiam Innoc. sub n. 1. Ioan. And.
nu. 15. post med. vers. item an reprobatio, Bal. n. 10. vers. aut odiũ,
Ant. de But. nu. 15. vers. primus quando vult, Abb. de Malet. de te-
stib. c. 3. num. 52. vers. primus casus, Socin. reg. 129. in 1. fallen.
* *Gram. decis. 86. in princ. & nu. 1. & seq. vbi de communi,* * vbi
tamẽ videtur etiam requirere, quod incontinenti pro-
betur inimicitia capitalis, quod & idem requirit Viui
in commun. opin. in materia testium. litera T. verbo, contra test.
exceptio, versic. immo plus dic. Sed hoc quod incontinenti
probetur non requirunt Doct. præcitati, nec requisitũ
credo necessarium, quia quando incontinenti exceptio
probatur, tunc indistincte impediat examen, *vt infra, in*
seq. sublimitatione dicam, Igitur addo ad comprobationẽ
propositæ sublimitationis vltra Viui. *in loco præcitato, qui*
tenetur de communi † observantia, quando præsertim agitur † de torquendo reum, *Lanfr. de testib. nu. 49. vers. item fallit,*
quod est immane, Corrad. in pract. § 2. de offic. præt. in caus. ciuil.
tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, in princ. fol. 76.
col. 2 in fin. in 1. fall. Menoc de arbit. qu. lib. 2. casu 239. n. 8. & 11.
col. 2 in fin. in 1. fall. Menoc de arbit. qu. lib. 2. casu 239. n. 8. & 11.
Mascar. de prob. lib. 2. concl. 694. n. 6 vide supr. q. 53. nu. 17.

SVBLIMITA III. Et † generaliter, vt exceptio cõ- 358
tra testes opposita tunc denũ in fine litis reseruetur:
nec impediat illorũ examen, quando non incontinenti
offeratur probatio, & sic illius discussio requireret altio-
rem indaginẽ, secus si incontinenti probatio offeratur,
probatur hęc distinctio communiter * per Dd. *in d. auth. si* *
dicatur, atq; ita per Bart. post nu. 3. in eius summario, vers.
bicauter litera hoc dicat, iuncto nu. 9. in fin. & n. 10. & ibid. Bald.
nu. 2. vers. nisi probetur incontinenti, Salyc. etiam nu. 2. vbi bene
comprobat Ioan. Sicar. nu. 12. vers. verum tamen, si obiciens, C. de
testib. gl. in c. ex parte, in verbo infames, vers. sed ex hoc etiã Inno-
nu. 1. Felin. n. 15. Ioan. And. nu. 15. post medium, vers. & cũ offe-
rantur probationes, Bal. nu. 10. vbi etiã multo magis, quã-
do exceptio est ipso iure probata, *Imol. col. 6. in fin. vers. sed*
iste intellectus & col. 7. in prin. vers. alius fuit intellectus, vbi ꝙ
fallit verbo simpliciter offerre se probatum, quia in-
telligitur *incontinenti*: licet ad cautelã melius sit adducere
etiam *incontinenti, Ant. de But. nu. 15. vers. tertia fuit opinio, &*
vers. addo casum extra eod. tit. de testib. Alb. de Malet. in tract. de
testib. c. 3. nu. 52. & 53. vers. si vos teneatis, & nu. 55. vbi de ve-
rissima conclusione, *Socin. reg. 129. in 7. fall. Lanfr. de testib.*
nu. 49. vers. item fallit, Gramm. decis. 86. nu. 2. seq. Corrad. vbi
supr. d. rub. pers. test. aggred. in prin. nu. 9. vers. verum, quod rem
nostram fol. 76. colu. 1. & colu. 2. in fin. vers. item declarat, & fol.
77. col. 1. in 7 fall. Montic. in suo repert. test. fol. 288 col. 1. vers. 1.
*Bonin. addit. bono 7. vbi quod ita communiter * tenent Dd.* *
in d. c. ex parte. Menoch. de arbitr. qu. lib. 2. casu 239. nu. 8. versic. si
constat statim, & nu. 12. vers. præterea perpendet iudex. Viui. in
comm. op. n. d. verbo, contra testes exceptio. in fin. Mascar. de prob.
lib 2. concl. 694. num. 2. vers. aliud sensisse videtur Innoc. &c. &
nu. 4 & 5. vbi bene comprobat.

Vide tamen Innocent. relatum *in addit. ad Ioan. Andr.* 359
in c. ex parte, nu. 15. litera G. verbo excipitur, vers. sed quando
probatio ext. de testib. vbi bene probat, quod quando, iu-
dex si sibi videbitur, poterit exceptionẽ etiam incontinenti probandũ, in fine litis reseruare. & hoc dicta
faciunt, quæ infr. dixi *in vlt. sublimit. ii huius 15. limit. vt.*

SVBLIMITA IV. In † teste examinando cum tor- 360
tura: tunc enim propter torturæ præiudiciũ, quod est
irreparabile, exceptio contra ipsum opposita impedit
examen, *vt per Alex. ad Bart. in auth si dicatur, in verbo impe-*
diunt, litera a. vers. & ista sunt vera, & ibi etiam Paul. de Castr.
nu. 3. vers. & notandum, C. de testib. Socyn. reg. 129. in 6 fall. Cor-
rad. in prac. §. 2. de offic. præt. in caus. ciu. tit. de testib. rub. pers. test.
aggred. in princ. fol. 77. col. 1. nu. 9 ad finem, in 6 fallen.

SVBLIMITA V. In † exceptione excommunica- 361
tionis, quæ pariter contra testem opposita impedit
illius examẽ, propter periculum communionis, *Alex. ad*
Bart. in auth. si dicatur, litera B. verbo, an seruentur, C. de testib.
Ioan. Andr. in c. ex parte, nu. 15. in princ. & vers. excepto secundo ca-
sibus, Ancharan. ibid. post nu. 12. Abb. nu. 8. sub 5. opin. Imol. col. 6. in
princ. vers. fallit tertio. Ant. de But. num. 15. vers. adducent Dd.
extr. eod. tit. de testib. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 3. n. 51. vers.
fallit tertio. Lanfr. de testib. nu. 49. vers. fallit, vbi opponitur, So-
cin. reg. 129. in 4 fall. Corrad. vbi supr. d. fol. 77. col 1. in 4 fall. n.
9 ad finem. Mont. in suo repert. testium. fol. 288. colu. 2. vers. 3.
Mascard. de probat. lib 2 concl. 694. nu. 3.

SVBLIMITA VI. Quando † opponitur crimen pu- 362
blicum, & manifestum: talis enim exceptio nõ reser-
uatur in fine litis, sed impedit testium examen, text. est
in c. caperate, vers. licet autem presbyter. ubi & raptores in ea fo-

&c. & ibid. Felin. nu. 14. Anch. num. 12. ad med. um, Ioan Andr. nu. 14 vers. ex verbo Innocentii, & vers. item an sit publicum, & ib. in addit. litera I. verbo excipitur, vers. item quando probatio est manifesta. Bald. nu. 11. Abb. n. 8 vers. secunda opinio, & vers. item considerabit secundum eum, & vers. debebat etiam iudex. Imol col. 6. vers. tertia fuit opinio. & vers. addo casum, & vers. ne tertia fuit opin. Ant. de But. nu. 15. vers. an sit publicum, & fuit ortus alia doctrina Innocentii in d. cap. ex parte, extra de testib. cap. 3 nu. 52. in fin vers. ad hæc But. Gramm. d. cons. 86. n. 3. Conrad. vbi supra fol. 76. col. 2. n. 9. & vid. declarat etiam Felin. Fœnit. decis. Bono. 7. vers. vel dic quod opponatur si publicum. Menoch. de arbit. quæst lib. 2 casu 239. nu. 12. Mas. de prob. d. concl. 694. nu. 2. vers. aliud sensisse videtur, iuncto nu. 7.

363 SVBLIMITA VII. Quando † periculum est, quod testes reprobatorii non reperiantur in fine litis, puta quia sunt senes, infirmi, vel abfuturi: tūc enim exceptio contra testes opposita non reseruatur, sed impedit examen. vt per Anch. in d. de ex parte. num. 12. ad fin. & ibi etiam Io. And. nu. 15. vers. Gulielmus in prædallegato &c. & vers. & tunc, an ius quæ producuntur imminent periculū, & ibi in addit. littera I. in verbo, excipitur, vers. fallit hoc vltimum, & vers. & quando testes sunt de longinquo. Abb. nu. 8. vers. quarta est opin. & vers. casum autem specialem, & vers. & an test. b. Imol. col. 6. ante medium, versic. alia fuit, iuncto versic. vltimo si videat pertinere, Ant. de But. n. 15. vers. quinta fuit opinio. & vers. casum autem ext. de test. b. Alb. de Malet. in tract. de testib. 2. num. 52. vers. alia fuit opin. 6. & vers. admittitur etiam, & vers. prætera notandum est, iuncto n. 53 in princ. & vers. si vos teneatis. vbi ampliat etiam quod non incontinenti offeratur, reprobato Spec. ibi per eum relato, contrarium tenente. Socin. reg. 129. in 5. fallen. Conrad. vbi supr. d. fol. 77. col. 1. nu 9. ad fin. in 5. fall. Menoch. de arbit. quæst. d. casu 239. nu. 14. Mascar. d. concl. 694. nu. 2. vers. Gulielmus vero.

364 SVBLIMITA VIII. Hanc † 15. limitationem, & generaliter, vt sit in arbitrio iudicis reseruare, & non reseruare in fine litis exceptiones contra testes oppositas, Bart. in auth. si dicatur, nu. 9. C. de testib. Io. And. in c. ex parte. n. 15. vers. recipere autem, & ibi in addit. littera H. in verbo, an reseruanda, & littera I. in verbo, excipitur. vers. fic. consideret ergo Iudex. * Alb. n. 8. vers. Io. And ponit quintam, vt nūc lo vers. hæc opinio. Io. And. vbi quod est aqua, & communiter * tenetur. Imol. col. 6. ad fin. vers. sed an probatio. Ant. de But. nu. 15 vers. Sexta opinio, extr. de testib. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 3. nu 52. vers. Ioan. Andr in d. c. ex parte. Socin. reg. 129 in vlt. fall. Conrad. vbi supr. fol. 76. col. 2. vers. 2. vt sit in arbitrio iudicis, & fol. 77. col. 1. in 8. fall. nu. 9. ad fin. Menoch. de arb quæst d. casu 239. nu. 9. Mascar. d. conclus. 694. nu. 2. vers. ceteris melius.

Circumstantias autem, quibus iudex potest moueri ad reseruandū, vel non, huiusmodi exceptiones in fine litis, bene ponunt Io. And. in d. c. ex parte, nu. 16. vers. in arbitratu autem isto, Abb. ibid. nu. 8. vers. & iudex arbitrando, &

365 Ant. de But. nu. 15. vers. in arbitrio autem informando.

Et † in hoc aduertat, quod siue iudex reseruet in fine litis exceptiones oppositas contra testes, siue non, in nihilo parti præiudicat, vt bene deducit Io. And. in c. ex parte, n. 16. vers. & si prius, & seq. vt sert, sed non sequitur Abb ibid. nu. 8. vers. & si eligat Imol. col. 6. ad medium, vers. & si recipiat. Ant.

366 de But nu. 15. vers. & si prius recipiat col 8. in princ.

Sed contrarium in † hoc, quod imo iudex possit reseruando, & non reseruando huiusmodi exceptiones in fine litis partib. præiudicare, & quod apterea sit necesse appellare, bene comprobat Abb. in c. ex parte. nu. 8. vers. ego tamen adderem, vsq; ad nu. 9 sequitur Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 3. n. 54 post Spec. quem allegat.

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus admittendis, in pluribus aliis casibus.

SVMMARIA.

Testes inhabiles ex æquatione probant, quando alias sunt persona honesta, probatæ vitæ, nu. 367.

Testes inhabiles admittuntur in notoriis, nn. 368.

Testes inhabiles admittuntur in blasphemia crimine ad auctentur 369.

Testes inhabiles admittuntur si fuerint a Papa dispensati, nu. 370.

Testium inhabilitas debet opponi & deduci in genere, non autem in genere. n. 371.

Testium inhabilitatis oppositio tempore productionis fieri debet, vel etiam post, dummodo ante publicationem, n. 372. & 373. vbi de materia, & quandoq; etiam post conclusum, nu. 374. & quid si inhabilitas veniat in notitiam post productionem, nu. 375. & quid de correptionis exceptione? nu. 376.

Testium inhabilitas per torturam purgatur, nu. 377. quod procedit in criminalibus, secus in ciuilibus, nu. 378.

QVÆSTIO LXII. LIMITATIONES DIVERSÆ.

LIMITA XVI. Propositam † huius 72. Quæstionis regulam in personis valde honestis, & probatæ 367
vitæ, qui si alia ratione reputantur inhabiles puta per affectionem, talis inhabilitas suppletur propter eorum nimiam honestatem, & probatam vitam, per ea quæ in simili, & in specie de affinibus dixi supr. q. 54. nu. 48. & de fratribus, d. qu. 55. nu 1 0 & de domesticis qu. 55. nu. 82. & 127. & de spurio, quæst. 56. art. 12. in limitatione 1 qu. nu. 410. & de paupere, qu. 57. nu. 75. seqq. & de aduocato, qu. 60. n. 195. & de procuratore d. qu. 60. nu. 241. & de sollicitatore, ibid. nu. 254. sed generaliter ad comprobationē huius limitationis adeas Aufr. de reprob. testium, post nu. 36. vers. & Felynus. Dec. cons. 463 nu. 24. Decian. cons. 49. nu 8. lib. 2. cum aliis pluribus relatis per Mascar. de prob. lib 3 conclus. 1359. nu. 18 & concl. 1398. nu. 7. & 8.

LIMITA XVII. In † notoris, in quibus testes in- 368
habiles admitti post alios, quos allegat, scripsit Carrer. in pract. in tract. de indic. & tort. §. in text. ergo ibi testibus superatus, num. 47. & facit quod in simili de laico contra clericum dixi, supr. qu. 61 nu. 18.

LIMITA XVIII. In † crimine blasphemiæ, in quo 369
testium repulsam non dari in tit. de indic. & tort. qu. 39. num. 102. hic non repeto.

LIMITA XIX. In † testibus inhabilibus de iure po- 370
sitiuo, puta periuris, criminosis, & familibus, qui possunt ad testificandum admitti, si ad id fuerint à Papa dispensati secun ū Franc. Cason. in tract de tormen. c. 11 rub. de non torquendis nu. 12. vbi de communi, * & quod ita no * tant omnes in c. test de testib. extra.

LIMITA XX. Qua † non sufficit contra testes ex- 371
cipere, quod sint inhabiles in genere, nisi etiā inhabilitatis species deducantur, Bal. in auth. si testis productus. nu. 8. in fin. C. de testib. Decian. cons. 51. num. 100. lib. 5 Hippol. Rim. cons. 705. nu. 24. lib. 6. Cerrad. in pract. §. 2. de offic. prat. in causs. ciuil. tit. de testi. in prin. post n. 16. fol. 50. col. 2. Catull. Cotta in suis memor. vers. testis ad hoc vt repellantur, vbi ampliat etiam quod sub æquatur probatio inhabilitatis, in specie, præterquam quod sub æquatur Ecclesiæ, vt per Bald. Alex. & Aret. in locis ibi per eum allegatis, Vide, quæ in simili de exceptione infamiæ & criminis dixi supr. qu. 56. nu. 97. & 142.

LIMITA XXI. Qua † oppositio inhabilitatis 372
contra testes debet fieri tempore productionis eorum, Anchar. per illum tex. in c. ex parte. nu. 6. extr. de testibus, vel etiam post, dummodo ante publicationem, cap. præsentium. & ibi notant omnes, eod tit. Ioan. Andr. in d. c. ex parte, num. 1. Abb. ibid. in prin. c. vers. propositio tamen exceptionis, Anan. ante num. 1. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 239. nu. 2. Vivi. in com. opin. in materia testium, 7 vers. contra testes exceptio, vbi alius relatus testatur de * cōmuni, & d † generaliter ad * 373
declarationem huius limitationis, vltra Dd. in d. cap. præsentium, videas Montic. in suo repert. testium. fol. in fin. in 284. col. 1. per tot. & fol. 285. & seqq vbi hac de materia, Menoch. d. casu 239. nu. 16. vbi † quod quandoq; contra testes potest 374
opponi post sententiam, & in secunda instantia, secund.

in pract.

in pract. §. 2. de offic. prat. in causs. ciuil. tit. de testib. in princ. nu.
375 *15. seq. & fol. 70. vbi † quid si testis inhabilitas in notitiā*
376 *deuenit post productionem, Soc. reg. 405. vbi † particulariter, quid de exceptione corruptionis, de qua per eund. Montic. fol. 286. col. 2. vers. 4.*

377 LIMITA XXII. Quia † testis inhabilitas purgatur per torturam, *Gram. cons. vlt. nu. 10. in crim. & cons. 50. nu. 3. in ciuilib. Felin. in cons. 39. num. 9. refert & sequitur Montic. in suo reper. test fol. 75. col. 1. vers. 4. & fol. 347. col. 1. vers. 1. Bertaz.*
378 *cons. 484 nu. 4. Cephal. cons. 234. nu. 19. lib 2.* vbi ex † Aym. post Dec. *in cons. 6. nu. 16.* declarat hoc procedere in criminalibus, secus in ciuilibus. Sed an in ciuilib. torqueātur testes, vide infra in materia torturæ testium, & vide ad declarationem huius limitationis, quæ in simili de teste infame dixi supra, *quæst. 56. nu. 37. seqq &c.*

ARGVMENTVM.

De testibus inhabilibus non admittendis, etiam in casibus, in quibus alias admitterentur.

SVMMARIA.

Testes inhabiles etiā in casibus à iure expressis, non admittuntur, nisi cum tortura, nu. 379. declara, quando inhabilitas provenit ex defectu fame, vel status: secus si ratione respectu, n. 380.

Testes inhabiles si plures patiantur defectus, tunc non admittuntur etiam in casibus alias à iure permissis, nu. 381. & 382. vbi amplatur etiam cum tortura.

Testes inhabiles etiam in casibus specialibus admissi, non sunt integræ fidei, omnig; exceptione maiores, sed solum qualem qualem faciunt probationem, non ad condemnandum, sed tantummodo ad torquendum sufficientem. nu. 383. & 384 licet alis contra, num. 386. declara, vt num. 385.

Testes inhabiles, nunquam circumstantias delictig; adminicula probant, num. 387.

QVÆSTIO LXII. SVBLIMITATIONES.

379 SVBLIMITA I. Et † generaliter omnes præcedentes limitationes, vt tunc demum in casibus in illis expressis inhabiles admittantur, & probent: dummodo tamē deposuerint in tortura, secus si sine, *Gram. cons. 45. num. 22. Mars. in pract §. d. ligenter, num. 83. & consil. 109. num. 15. Plot. de in lit. turan §. 4. num. 29. Carrer. in pract. in tract. de indic § in tex. ergo ibi, testib. superatus, nu. 36. & in 8. vlt. an testis, nu. 26. Rolan. cons. 98 nu. 53 l. b. 4. Bertaz. cons. 3. nu. 31 l. b. 1. Hippol. Rim. consil 183. num. 22. lib. 2. & cons. 571. nu. 31. lib. 5. vbi ampliat etiam in subsidium Burs. consil. 276. nu.*
* *11. lib. 3. & cons. 218. nu. 8. eod. lib 3. vbi de magis * communi, & plures alios refert Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1359. nu. 19. & lib. 1. concl. 462. num 276. seq.*

380 LIMITA Hanc † primam sublimitationem, vt procedat, quando inhabilitas prouenit ex defectu famæ, vel status, *prout loquuntur, Bertaz. in d. cons. 3 n. 31. Mascar. d. concl 462. nu. 28. seqq. & prout dixi supra, in quæst. 56. nu. 37. & nu. 56. seq. & nu. 125. & 162.* tunc enim inhabiles non admittuntur sine tortura, secus si alio respectu inhabilitas prouenit: nam tunc non est necessaria tortura ad hoc, vt inhabiles admittantur, & probent in casibus alias à iure permissis, sicut post alios, quos allegant, declarando tradiderunt Gab. *lib. 1. tit. de testib concl. 7. nu. 8. Matth. sing. 188. Nota quod in subsidium, vbi hoc tamen debet intelligi, Carrer. in d. §. in tex. ergo ibi, testibus superatus, nu. 37. & §. vlt. an testis, nu. 27. Boss. in tit. de indic nu. 151 ad fin. Plot. cons. crim. diuers. 132. num. 24. lib. 1. Paul. Granut. theorem. 19. nam. 15. versic. contrarium tamen.*

381 SVBLIMITA II. Etiam † generaliter prædictas omnes limitationes non procedere, quando inhabilitas testis resultaret ex pluribus defectibus, tunc enim non admittitur etiam in casu alias à iure permisso, ne dū ad probationem, sed nec quoad indicium, seu præsumtionem, quia prorsus & omnino repellitur, sicut enim *vt supr. suo loco probauit*, plura adminicula ampliant probationem, & supplent testis inhabilitatem, ita pariter plures defectus illam destruunt, per regulam, quod idem operatur oppositum in opposito, quod propositum in proposito, *l. si vt proponis, ff. de nupt. sic nem. per ipsum. hanc sublimitationem firmarunt Aym. cons. 66. nu. 55 & 57. & cons. 149. nu. 11. & 12 Marsil. cons. 102. num 12. & sing. 385. & 378. Gram. cons. 45. nu. 22 in fin Grat. respon. 59. nu. 41. lib. 1. Paris. cons. 2. nu. 85. lib. 4 & ante istos Ant. de But. per illum tex. in c. cum nuntius, n. 2. extr. de testib. vbi magistraliter loquitur Seph. cons. 65. nu. 27. & 28. vol. 1. & cons. 250. n. 33. seqq. vol. 2. Relan. cons. 3. nu. 49. seqq. lib. 3. & cons. 98. nu. 46. lib. 4. & cons. 57. n. 4. seqq. eod. lib. 4. Brun. a Sole in suo cons. for. m. n. 92. Burs. cons. 70 n. 43. lib 1. & cons. 135. n. 2. vbi de communi, * & cons. 175. * nu 33. & cons. 216. nu. 4. & cons. 192. nu. 20 & 22. & cons. 201. nu. 120. vbi etiam de * communi, & cons. 217. num. 19. lib. 2 & * cons 331. nu. 45. & cons. 320. nu. 101 & cons 332. nu. 8 & cons. 330. nu. 172. vbi de magis communi, * & cons 311. num. 104. & * cons. 236. num. 12. & cons. 238. nu. 7. lib. 3 & cons 337. nu. 13. & cons. 346. n. 17. & cons. 439. nu. 22. lib. 4 Franc. Bar. cons 85. nu. 19. Bertaz. cons. 4. n. 32. vbi quod hæc conclusio omnium consensu recepta est, & cons. 251. nu. 22. Claud. ad eund. Bertaz. cons. 71. littera H. vbi † ampliat etiā cum tortura, quia tortura 382*
non supplet plures defectus. Itē ampliat etiā inter inhabiles admittente testes inhabiles, *Hippol. Rim. cons. 66. nu. 38. lib. 1. & cons. 1113. nu 30. seq. & cons 120. nu 17. 19. eqq & cons. 152. nu. 7 & cons. 164. nu. 20. & cons. 213 nu. 87. lib. 2. & cons. 15 n. 8 & cons. 360. n 8. seqq.* vbi pariter ampliat & cum tortura, *lib. 3. & cons. 524. nu. 7. eqq lib 5 & cons. 684. nu 3. lib. 6 & cons. 644. n. 25. seqq.* vbi de communi, * & consil. 7 25 * *nu. 15 seqq. eod. lib Marc. Ant. Lagator. 27. nu. 66.* vbi loquitur in casu difficilis probationis, & vbi veritas aliter haberi non potest, de quo particulariter dixi supra *nu. 80. alios plures refert Mascar. de prob. lib 3 con. l 1359. nu 20. & tenuit Rota coram Labio decis. 126. nu. 4. lib 3 & coram Ubald. Iff. meo Dn. Paleoto. decis. 689. n 3. ead par. 3 in nouissima duecis. n per impressr, & de teste paupere dixi supra, quæst. 57 nu.* 46 & de teste fœmina dixi supra. *q. 59 n. 24.* Et hæc tub-
bentario nō tolum, vt vides, est communiter * recepta, * sed quem legerim contradictorem non habet. ¶ Pro qua videre licet plures cōcordantes relatos per Bara d. *in ad lit. ad (lar. nu 125.* vbi pariter eam ampliat plurib. modis. Et licet idem Baiard. ibid. dicat, quod quicquid sit de iure, consuetudo tamen seruat, vt omnes testes cū tortura admittantur, & indicium faciant, etiam q̄ nullos paterentur defectus: sed quod bene maioritate inducta est tortura testibus plures defectus patientibus, quā alias. Et pro hac sua asserta consuetudine allegat Boss. *in tit. de ind. num 116. & Clar. in prad. qu. 21. sed tamen ego tamen* huic Doctori sic simpliciter de consuetudine testanti minime mihi credendū duxi: ex eo quod in vrbe à bonis iudicibus nunquā vidi deuentum ad torturā ex depositionibus testium, qui plures patiuntur defectus, nisi alia concurrant, quę de se sola indicium faciāt. Nec verum est, q̄ Boss. & Clar. *in locis præcitatis* testantur de contraria consuetudine, quia si bene aduertatur, nō loquuntur in testibus patientibus plures defectus, sed in socio criminis periuro, de quo particulariter dixi *in mea pract. in tit. de indic. & tort. q. 43 nu. 108. & seqq.*

SVBLIMITA III. Vt † etiam in casu, in quo testes 383
inhabiles admittuntur, non sint tamen integræ fidei, & omni exceptione maiores, & sic non plenam, sed tantummodo qualem: qualem probationē faciunt, *Gram. consil. 69. nu. 12. Boss. in tit. de indic. num. 177. versic. non tamen credas, & nu. 150 Rolan. cons 3. nu. 50. lib 3 Hippol. Rim. consil. 175. nu. 8. lib 2. vbi alios refert, & in tex consi crim. diuers. cens. 106. nu. 18. lib. 1. Burs. cons. 430. nu. 1. lib. 4.* vbi †, propterea, 384
quod ista qualificata probatio resultans ex dicb. inhabilibus in casibus à iure permissis sufficiat ad con-

dem nandum,sed tantummodo ad torquendum ,(sed & hoc quoad torquendum intelligas,vt alias in proposito dixi,ti plures sint,& si deponãt de indicio remoto, alias secus,) *Mascard.de prob.lib.2.concl.857.nu.38.seq.* Vbi † quod fallit hæc sublimitatio,quando testes inhabiles essent plures,quam duo,& verisimilia deponerẽt,quia tunc plene probãt admissi in casu à iure alias permisso. Et † licet contra hanc eandem sublimitationem sensisse videatur Ant.Gomez.*var.resol tom.3.c.12.rub.de probat. delict.nu.18.post vers.sed his non obstantibus*: non tamen ab ea vllo pacto recedas,quia vt vides,negari nõ potest,quin * communiter * recepta sit,iunctis iis,quæ hac eadẽ quæstione posui supra,*nu 32.35.73.& 98.* & in simili de affinibus dixi supra,*quæst.54.nu.83.* & de teste fratre,*ibid.nu. 88.* & de teste infame *quæst 56.num.71.& 112.* & de teste criminoso,*d.quæst.56.num.155.*

385 SVBLIMITA IV. Quia † in omni casu, in quo in criminalibus testes inhabiles admittuntur , & admissi faciunt aliquam probationem , id intelligitur, si deponant super principali facto,& delicto,secus si super circumstantiis,& adminiculis, sicut dixi in præcedenti *tit. de indic.& tort.q.37.nu.18.seqq.iuncto n.32.& super hoc cod.tit. q.56.nu.72.& hac ead.q.n 31.* huc non repeto. Laus Deo.

ARGVMENTVM.

De teste vnico, an, & in quibus casibus faciat plenam aut semiplenam probationem.

SVMMARIA.

Testis vnicus non probat,& dictum vnius,dictum nullius,n.1.

Testis vnicus non probat , nec de iure ciuili , nec de iure canonico , numer. 2.

Testis vnicus non probat etiam in senatoria,& præsidiali dignitate constitutus,num.3.

Testis vnicus non probat , etiam quod dignissimus sit,nu.4.& n. 6.licet alii contra,num 5.

Testis vnicus multo minus probat in criminalibus,nu.7.

Testis vnicus,quod plene probet,nec statuto,nec constitutione,nec consuetudine,nec etiam à Principe,vel Papa fieri potest, nu. 8.& 10.licet alij contra,nu.9 declara tamen hanc conclusionem duobus modis,vt num.11.& 12.

Testis vnicus plene non probat,etiam vbi agitur de facti veritate inspecta,num. 13

Testis vnicus etiam fauore piæ causæ plene non probat,nu.14.

Testis vnicus an probet plene si Episcopus sit,nu.15.& 16.vbi an credatur literis Episcopi,& nu 17.vbi an valeat constituto, vel statutum factum à ciuitate superiorem non recognoscente quod soli Episcopo,vel Marchioni credatur.

Testis vnicus plene probat de partium consensu.nu.18.& 20.licet alii contra.nu.19. Imo etiam de consensu partium potest fieri,vt dicto aduersarium plene credatur,nu.21.

Testis vnicus ad hoc,vt de partium consensu plene probet , consensus esse debet nedum in certam personam, sed etiam in certum negotium,aliter secus,num.23.

Testis de consensu partium receptus,vt plene probet, adhuc tamen probationem in contrarium admittit,nu.24.contra,nu.25.

Testis vnus plene probat, vbi de alicuius præiudicio non agitur, vt puta Clericatum, Doctoratum, Baptisma, Confessionẽ Ecclesiæ,& similia,nu.26.contra de clericatu,nu.27. distinguo,vt num.28 & 29.

Testis vnicus plene probat in causis breuioribus , summariis, parum aspectantibus,num.30.

Testis vnicus plene probat in causa possessorii , num. 31. & contra, num.32 distinguo,vt num.33.& 34.

Testis vnicus plene probat præsumptionibus concurrentibus,nu.35. dominus habili si omnium sit exceptione maior, & in ciuilibus, secus in criminalibus,nu.36.

Testis vnicus pœnitentialem confessionem , absolutionemq; ab excommunicatione plene probat,nu.37.

Testis vnicus plene probat actum , in quo impossibile , vel saltem difficile est,plures habere testes,nu.38.

Testis vnicus de testatoris mandato plene probat , nu. 39.

Testis vnicus plene probat,si is publicus sit officialis,puta nuntius, num.41.vel denunciator,cui creditur in leuibus,secus in grauibus,numer.40.

Testis vnicus plene probat ad rei defensionem,illiusq; innocentiam detegendam,num.42.dummodo tamen probatio defensionis rei, fisci probationi non sit contraria,num.43.verum in omni casu reus excusatur a pœna ordinaria,nu.44.

Testis vnicus plene probat , vbi de alicuius scriptura interpretatione agitur,num.45.

Testis vnicus minoris læsionem plene probat,nu 46.

Testis vnicus plene probat in reuocationem mandati cum iuramento facti,num.47.

Testis vnicus plene probat , quando agitur de peccatum vitando, vt puta de probando impedimentum matrimonii contrahendi,numer.48.

Testis vnicus plene probat verisimilẽ causæ ignorantiam,nu.49.

Testis vnicus licet non probat plene , facit tamen præsumptionem, nu.50.& transfert onus probandi in aduersarium.nu 51.

Testis vnicus licet non probet plene,probat tamen semiplene,num. 52.declara remissiue,vt nu.53.

Testis vnicus plene probat in plurib.us aliis casibus remissiue positis,in num.54.

QVÆSTIO LXIII. CAPVT I.

OPPONITVR XVI. Contra testem, quod † est vnicus,& quod propterea non probat, quia vt in omnium ore est,*dictum vnius, dictum nullius, cap. licet vniuersis.cap.vemens,cap iureiurand.& cap.in omni negotio, extra de testib.l.iusiurandi,*C.eodem,*Spec.in tit.de teste.§.restat,nu.7. Roman.sing 622.incip.dictum vnius,Mars.sing.47.in ore duorum,& sing.117.partter incipiente,in ore duorum,& sing. 433. incip.trita,& vulgatus,Feder.Schenk.in tract.de testib.num.56. Nell.de testib.nu.85.(Crot de testib.nu.208.Iaf.in l.2.§.si absens, nu.11.ff si ex noxa.caua.agat.Abb.in cap.cum dilectus,num. 4.de succ.ff.ab intestat.*vbi loquitur tam in profanis, quã in spiritualibus, *Ant de Fut.and cap.in omni negotio,nu.7. & in d. cap.veniens,num.4.Duen reg.84 in princ.& ante eum Socin. reg 423.in princ.Blanch.de compromiss.quæst.8.nu. 35. ver. & si regula sit,Cor.cons.163.nu.6.lib 2.Ram.cons 147.nu.6.lib.1. (ephal.cons.684.nu.95..lib.5.& cons.435 nu.98.& cons.478. nu.30.& cons.384.nu 24 lib.3.& cons.540 nu.71.lib. 4.& cons.452.nu.26.eod.lib.Barat.cons.235 nu.16.& cons.349. nu.5.& cons.491.nu.10.Franc.Zuni in s.o.cons pro vxore,nu. 531.Hippol.Rim.cons.344 nu.47.lib.3 & cons 39.nu.35.lib.1. & cons.297.nu.59.lib.3.& cons.234.n.297.cod.lib.3.& cons. 551.nu.2.lib.5.& cons.733.nu.27.lib.6.& cons.827.n.5.lib.7. & cons.808.nu.34.eod.lib.7.Burs.at.cons.116.nu.14.lib.1.vbi de communi * & cons.366.nu.31.lib.4.Dec cons.92.n.2.lib.2. * Vulpel.cons.19.nu.1.Hieron.Gabr.cons.139.nu 10.& cons.94. nu 3 & cons.146.nu.12.lib.2.Couarr pract.quæst.cap.33.nu.3. vers.his accidit,Corrad.in prac.§.2.de offic.prat.in causs.ciuil tit. de testib rub.dicta testium assumendi in princ.nu.4.fol.114.col. 1.Tiraqu.in tract.de reb.exigen.in princ.vers.secunda ratio est, Gabr.tit.de testib.concl.1.nu.1.Boss.in tit.de opposit.contra test. nu.70 Ioseph.Lud.in suis commun.opin.concl.70.in princ.Menoch.de arbit.quæst.lib.2.casu.99.nu. 19. Montic.in suo repert. test.rub.impugnatio testis, quia vnicus, fol.186.col.1.vers.1.& col.2.vers 3.& seqq.vbi alios plures refert concordantes,* quibus regulã hanc non solum cõmuniter * receptã, sed apud * oẽs indubitatam sine dubitatione afferere possumus.

1

AMPLIA I. Propositam † regulam procedere nõ solum de iure ciuili, & canonico , sed etiam de iure diuino,*vt probat text.in cap.fin.35.quæst.6.& in cap.admonere, il.Quoniam nec Euangelium,nec vlla diuina humanaq; lex vnius testimonio etiã idoneo quempiam condemnat, vel iustificat,*

2

33.quæst.5. sicut enim de iure diuino in ore duorum,vel trium stat omne verbum, *vt in Deut.cap. 17.& 19.& repetit Christus, Matth. 18.& Paul.1. ad Corinth. cap.13.* ita quoque nullo casu vnius testimonium sufficere cauetur, *d. cap.17.in Deuteron.* dum ibi subiungitur, *Nemo occidatur, vno contra eum testimonium dicente,* prout hæc,& alia similia in proposito refert Tiraquel.*de rebus exigend. in princ.vers.secunda ratio est,Roman.singul.361.incip.cuius quod dispositio est iuris diuini, Hippolit. Rimin. in consil.210. numer.65.seqq.lib.2.& consil.742.num.61.lib.6.Tiber.Dec. consil.92.num. 23.seqq.lib. 2.vbi testatur de verissima & communi * opinione, & nouissime Petr.Anton. a Petra in tract. de fideicom.quæst.12.numer.559.& Madalen. Roman.in suo tract. de num.test.cap.1.num. 34.*

3

AMPLIA II. Etiam † in teste senatoria, aut præsidali dignitate constituto, *cap.in nomine Domini.cap. licet ex quadam, extra de testibus, l.iusiurand.C.eodem, Speculat. in titul. de teste, §. restat, num. 7. Feder. Schenk.in tractat. de testibus, numer.56. Nell.de testibus, num. 85. Crot de testib. num. 210. sub 1.conclus. Iaf. in l.necu,num. 9. ff. de acquirend. hared.& in l. si quando,num.11. C.vnde vi, Marsil. in l.si quis ne quæstio , num. 182.& 184. ff.de quæst. & in l. 2. §. si absens, num. 10.ff.si ex noxa. causs.agat.Cor consil.122.num.25.libr. 1 Crot.consil.85.num.9.& num.23. Natta consil.177.num. 7 & consil.630.nu.80. Cephal.consil.538.nu 31.lib.2.& cons. 685.nu.95 lib 5.& consil.540.num.72.& consil. 452.nu.27. lib.4. Hippol. Riminald. consil. 39.num.35.lib.1.& consil.265. numer.33. lib.3.& consil.733.numer. 27.libr. 6. Dec. consil. 95.numer. 2.23.seq.lib.2.Gabriel.titul.de testib. conclus.1.numer.2. Corrad.in pract.§.2.de offic.prætor.in causs.ciuil.titul.de testibus,rub. dicta testium assumendo , in princip.post numer. 4. versic vel etiam si præsidali & magna dignitate præfulgeat , fol. 114. Ioseph. Ludouic. d. conclus.70. in 1.ampliat. Monticell. in repertorio testium , rubr.impugnatio testis , quia vnicus , folio 185 col.2.versic.fin.*

4

AMPLIA II. Et † generaliter in omni teste quantumuis digno, aut in dignitate posito : nam adhuc si vnicus sit, minime plenam inducere probationem scripserunt Abb. *in cap.cum a nobis,numer.1.vers.nota pulcrum text extra de testibus.* Blanc. *de compromiss.quæst.8.post numer. 35.vers. & si regula sit,Tiraq.in tract. de reb. exigend. in princ. sub vers.secunda ratio est* , vbi tradit ex Valerio Maximo, *lib.4.cap.1.* quod cum Q. Scæuola vir excellentissimus, testis in reum productus testimonium dixisset, discedens adiecit,ita sibi credi oportere , si & alii idem asseuerassent, quoniam vnius testimonio credere, pessimi esset exempli , *Couarru. pract. quæst.cap.33.num.3.versic his accedit.Petrasan.singul. 49. num. 3.in fin. Socin reg.423. in princ.& reg.422.sub 3.sall.Cephal.consil 438.nu.31.lib.3.Hippol. Rimin.cons.344.nu.47 lib.3.Ioseph.Ludouic.d.conclus.70.* * *vers.amplatur primo , vbi testatur de magis communi * opinione, quando alia non concurrunt , Petr. Anton. à Petra in tract. de fideicommiss.quæst. 12. numer.69. in fin.versic.quod tamen non puto verum.*

5

Et † licet non me lateat, quod contrarium affirmauerint Nell.*de testibus num.85.in 17.casu.* vbi loquitur in teste, cuius fides est indubitata, Chassan. *in consuetud. Burgund.fol.mihi 69.num.6.Anton.de Butr. in tap. veniens, il 1.numer. 8. vers.item: creditur vni propter eius fidem indubitatam propter merita vitæ suæ & eius sanctitatem* , Neuizz. *consil.27 numer.20.versic. secundo potest responderi,* vbi loquitur de fratre religioso, & notabili (licet non bene in hoc se firmet, cum fortiter vrgere asserat text. *in l. iusiurandi,* C. *de testibus*) *Rimin in l.2.in vltim.not.ab.in fin. C.de ædend Neuizz.in Syl.nupt.lib.5.num.123.Socin.iun. cons.32.numer 10.lib.2 Franc. Zunt. in suo cons.pro vxore,num.108.Gabriel.tit.de testibus,conclus.1.num 43.& num. 44.* vbi præsertim loquitur aliis concurrentibus , *Mascard. de probat. lib.1. in præfat. quæst. 11.numer.20.Monticell. in suo repertorio test. rubr. impugnatio testis , quia vnicus, fol.187. col.1.versic.5.* vbi loquitur de testimonio personæ notabilis, religiosæ,& probatissimæ vitæ.

Non † per hoc tamen ego vnquã discederem in iudicando à proposita ampliatione, quæ sicut verior est, ita etiam mihi videtur æquior , ac tutior, vbi præsertim de tertii graui præiudicio agitur:at vbi de nullo vel modico agitur præiudicio,tunc potest hęc secunda,& cõtraria opinio procedere,prout videtur declarare Ceph. *d.cons.438.nu.31.iuncto nu.50.lib.3.* 6

AMPLIA VI. Et † multo magis in criminalibus, in quibus cum de periculo vitæ, famæ ac fortunarum tractetur, *ad trad. in l.fin. C.de quæst.cum aliis relatis per Alexand.cons.89.visto themate inquisitionis, num. 5 sequentib lib.* 1. hocideo nimis absonum & inauditum esset,reum ex vnico teste condemnare. Sic enim in criminalibus loquuntur plures ex allegatis Dd.supra,*numer.1.in regula,* sed in specie animaduertit Dec.*cons 92.num.27.lib.2* & facit Deuteron.*cap.* 17. dicente Domino, *In ore duorum, vel trium testium peribit,qui interficietur, nemoq; occidatur vno contra se dicente testimonium* , & rursus. *cap.* 19. *Non stabit testis vnus contra aliquem , quicquid illud peccati , & facinoris fuerit: sed in ore aut duorum , aut trium testium stabit omne verbum.* Sic que illud verbum *duorum*,exponitur,id est, non pauciorum , *ad glossam communiter * approbatam , in cap. * licet vniuersis,& in cap.in omni negotio.de testibus Henr. Boyc. in cap.1.numer.5.de constitut. cum aliis in proposito deductis per nostrum Romanum Madalenum,in suo tract.de numer.testium, cap. 1. numer.13.& 14.* 7

AMPLIA V. Vt † nec statuto , nec constitutione, nec consuetudine , nec etiam à Principe, vel Papa fieri possit, vt vnico testi plena adhibeatur fides, *vt per Roman.sing.361.vbi de hoc dicit esse casum in cap.sunt quidam.25. quæst.1. Matth sing.51. Crot.qui bene hanc ampliationem fundat, in tractat.de testibus , numer. 219.& numer. 221.seqq. & ibidem Petr.Moncad. in addit.litera H.& litera I. Gabr. quos aliis refert , rubr. de testibus, conclus.1.numer.5.& 6 & numer.* 11. vbi ampliat etiam quod ageretur contra vsurarium, ex originali dicto Feder.de Senis,*in cons.16.quem sequuntur Dd.insi etiam mox allegandi, Tiraquell.in tractat.de iudic. in reb.exig.in princip.versic. secunda ratio est , & sequ.* vbi late hanc eandem comprobat ampliationem , *Decian.consil.92.numer.26 seq.lib.2. Monticell. in suo repertorio testium rubric. impugnatio testis,quia vnicus, fol.186.colum.1.versi.pen. Petr. Anton. à Petra in tractat. de fideicom. quæst.12. num. 56. Mascard.de probat.lib.1.quæst.11.nu.10.facit text. in c.induas Hermannum, 3. quæst. 9. ibi , nos vni ad discrimen alterius credere, procul dubio non possumus.* 8

Et † licet contra hanc ampliationem plures sensisse Dd.non me lateat, vt videre est apud Campeg. *de testib. reg.197.in 15.fallent.*qui loquitur in statuto,*Felin. in capit. cum a nobis. num. 1. versic. ad idem ratio , & num. 3. versic. & pro hoc facit , qui tamen loquitur in Pontifice , & ibi etiam Aret. num.9.extra de testibus,quos refert Boss. in titul. de oppositt. contr.testium.post num. 70.* Ego † tamen nunquam in iu- dicando recederem à proposita ampliatione:tum quia, vt vides magis communiter * à Doctoribus recepta est, * tum quia etiam verissima est adiectis infrascriptis declarationibus. 9 10

LIMITA I. Hanc quintam ampliationem,vt procedat quando agitur de præiudicio tertii , secus quando de tali præiudicio non agitur: tunc enim Princeps, vel ciuitas superiorem non recognoscens non prohibetur statuere , vt vnico testi plene credatur, quando præsertim sit persona grauis , vel in aliqua dignitate constituta, per ea, quæ generaliter dixi infra, *hac eadem quæstion.numer.26.& in Specul. post Roman. Socin. & Alb Felin. & alios quos allegat , dec.1.rat Gabr. tit. de testibus, d.conclus. 1.numer.7. Tiraquel.de iudic.in reb.exig.in princip versic. secunda ratio , in fin.* vbi idem in leuibus,& vbi agitur de modico præiudicio. 11

12 LIMITA II. Vt† licet Princeps hoc non possit facere generaliter, & in omnibus casibus: potest tamen in aliquibus, & ex certa causa, & hoc quia licet: & non possit in totum tollere ius diuinum, potest tamen in certis casibus illud limitare, *cap. licet de ser. cum alijs in proposito relatis per Crot. de testibus, post numer. 19. versicul. aut statuit quod in certa causa, Ias. in l. admonendi, num. 191. ff. de iureiuran. Tiraquell. de iudic. in rebus exig. in princ. d. versic. de iureiuran. Tiraquell. de iudic. in rebus exig. in princ. d. versic. secunda ratio. in fin. & versic. seq.* vbi exemplificat in casu necessitatis, vel euidentis vtilitatis, *Matthessing. 51. nota quod consuetudo*, vbi loquitur in consuetudine, puta vbi ante, vnicum testem sufficere, quando agitur de priuando Prælato irregulari, vel nobiles, aut priores eorũ prælaturis, *Barbat. de pœnit. and. Cardinal. quæst. 11. post numer. 7. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. cruil. titul. de testibus, rubric. dicta testium assumendo, in princ. fol. 115. colum. 1. ad finem, lum. 2. in 31. limitat. & bene comprobat Acadalen. de numer. test. cap. 31. nu. 38 seq.* vbi loquitur in principe, statuto, ac consuetudine.

13 AMPLIA VII. Propositam † regulam, etiam quod agatur coram iudice iudicare debente, sola facti veritate inspecta: nam nec etiam is potenit date fidem plenam vnico testi. *secundum Alexand. consil. 79. colum. fin. versic. nec præduitus, lib. 4. Corn. consil. 163. numer. 6. & seqq. lib. 2. Gabr. tit. de testibus, conclus. 1. num. 3. & num. 4.* vbi *d. numer. 3.* ampliat etiam in iudice iudicare debente secundum suam conscientiam, *Ioseph. Ludouic. in suis commun. opin. conclus. 70. versic. ampliatur tertio, iuncto versic. sequent. & versic. opinionem istam, vbi declarat, nisi alia concurrant, ex Burfat. in consil. 32. num. 26. lib. 1. & pro hac eadem ampliatione addo Hippol. Riminald. consil 151. numer. 34. & apud ipsos reperies concordantes.*

14 AMPLIA VII. Vt† nec vnus testis probet plene fauore piæ causæ, *vt per Dec. consil. 159 nu. 6. versic. quæ iste testis, Cephal. consil. 438. nu 32. Hipp. Rimin. consil. 551. nu. 33. lib. 5. Ioseph. Ludou. concl. 70. versic. ampliatur 2.*

15 AMPLIA VIII. Etiam † in Episcopo, cuius dictũ saltem de cõsuetudine, nec etiam plenam inducit probationem, *Ias. post Abb. quem allegat in l. admonendi, nu. 193. ff. de iureiurando, Campeg. de testibus, reg. 197. in 21. fallent. in fin. & seq. Decian. consil. 91. num 25. in fin. lib. 2. Monticell. in suo repertorio testium, rubric. impugnatio testis, quia vnicus, fol. 188. colum. 1. versic. 1.* Sed† an literis Episcopi plene credat, vide Doctores *in cap. post cæterum, extra de probat.* vbi late materiam tractant, & nouissime Mascard. *de probat. lib. 2. con. 1188.* vbi fecit regulam cum ampliationibus, & limitationibus. Et† an etiam valeat constitutio, seu statutum factum à ciuitate superiorem non recognoscente, quod soli episcopo, vel marchioni credatur, vide Rom. *singul. 361. num. 2. & ibi in addit. & Crot. de testib. numer. 223.*

16 LIMITA I. Huius 63. quæstionis regulam, vt† nõ procedat de consentiẽte partium: sicut enim partes facere possent, vt dicto alterius partis, & sic aduersariimet credatur, *l. final. C. de fide commiss. cum aliis relatis in fr. hac ex dens quæst. num. 21.* ita pariter & multo magis facere possunt, vt vnico testi plene credatur, sicut in specie affirmarunt Specul. *in tit. de teste, §. restat. & nu. 11. versic. 24. vbi consentiente partium, Nell. de testibus, num. 85. in 23 casu, Crot. de testibus, num. 211.* vbi amplat etiam, quod is vnicus sit testis infamis, *ex Ang. quem allegat in l. pactum inter heredem. ff. de pact. Moncad. ad Crot. vbi supra litera D. vbi comprobat hanc limitationem, & respondet contrariis, Camp. de testib. reg. 197. in 24. fallen. Soc reg. 423. in 1. fallen. vbi alios plures refert, Duen. reg. 84. versic. hanc regulam, vbi de communi,* ex *Duen. reg. 747. Bonif. de Vitalin. in opere suo maiest. in titul. de probat. nu 18. in fin. versic. tenatur dicto vnius, late comprobat Ias. in l. admonendi, num. 200 per tot. am ff. de iureiurand. Ant. de Bur. in cap. veniens. 1. num. 8. versic. inter quos notat illum, extra de test. Felin. in dicto cap. veniens, numer. 19. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. cruil. titul. de testibus, rubric. dicta testium assumendo, in princ. numer. 5. fol. 115. colum. 1. ad finem, in 24. limitatione, Boss. in titul. de oppos. contra testes, nu. 7. versic. partes tamen possunt conuenire, Couarru. variarum resolut. lib. 2. cap. 13. numer. 2. versic. ceterum quod consensu, ad id ponderat text. in cap. tuis, extra de testibus, testatur de communi,* & *respondet contrariis, Emanuel Soarez. in suo thesaur. recept. sententi. litera T. numer. 108. vbi pariter testatur de communi, ex Iason. in l. 1. §. fin. num. 8. ff. de verborum obligationib. & de communi etiam Michal Cræss. in suis commun. opinionib. & de communi etiam Michal Cræss. in suis commun. opin. lib. 2. cap. 17. quæst. 17. Monticell. in suo repertorio testium, rubric impugnatio testis, quia vnicus. fol. 190. colum. 1. versic. penult. & sequ. Villalob. in commun. opin. litera T. num. 93. vbi etiam de communi, Vtui. in commun. opin. versic. testimonium* vnius testis, vbi testatur hanc esse communem, æquiorẽ, & melioribus rationibus fundaram sententiam, *Ioseph. Ludou. decis. 70. versic. falsissima demum sunt, in fine, vbi de magis communi,* * *& Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. quæst. 11. numer. 11. & conclus. 386. num. 5.* & facit, quod in simili de proxeneta dixi supra, *quæst. 60. num. 416.* Et† licet 19 contra hanc limitationem aperte senserint, gloss. Dyn. & Rayn. *in l. Theopompus, ff. de rebus præleg. Bart. in l. 1. §. fin. ff. de verbor. obligat. Bero. in cap. quoniam contra, numer. 32. de probat. Alciat. in d. fin.* vbi pluribus hanc contrariam comprobat sententiam, quos etiam referendo sequitur Cephal. *in consil. 338. num. 35. lib. 3.* †absurdum tamen 20 erit in iudicando, præsertim à priori sententia recedere, tum quia magis communiter,* vt vides, à Dd. recedere, tum etiam quia verior, ex rationibus à Dd. præcitatis adductis apparet.

AMPLIA Hanc † primam limitationem, vt de cõ- 21 sensu partium possit etiam fieri, vt dicto aduersariimet, vel eius declarationi omnino stetur, & hoc probatur iure, *per text. in l. fin. C. de fideicom. in l. heu venditio. ff. de contrab. emt. in l. in personam, §. generaliter. ff. de reg iur.* ratione, quia in simili videmus, iuramentum decisiuum de consensu vnius partis, alteri deferri, auctoritate nempe gloss. *in l. penult. ff. de arbitr. Dyn. Rayn. Bart. & Ang. in l. fin. ff. de prætor. stipul. Dec. in c. 2. num. 10. de fide instrum. & in c. veniens col fin. de testibus, Alex. num. 10. de fide instrum. & in c. veniens col fin. de testibus, Alex. cons. 47. num. 4. lib. 1 & consil. 54. num. 1. lib. 2.* vbi testatur de communi, * *Ias. in l. iusiurand. quod ex conventione, colum. 2. & ibidem Alciat § fin. numer. 24 ff. de iureiur. and.* vbi etiam de communi testatur, de qua etiam testatur *Couar. var. resol. lib. 2. cap. 13. nu. 1. versic. illud sane verum est, vbi bene hanc ampliationem declarat, eum adeas.*

SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem, 22 quando partes consentiunt, non solum in personã vnicetestis, sed etiam in dicto: tunc enim plene probabit, secus si consentiant in personam solum, tunc enim impeditur tantummodo exceptio in eandem personam, *gloss. in Auth. de testib. §. & licet, in verbo. supplicijs*, non tamen excluditur testimonii reprobatio, nec inducitur conuentio, quod tali depositioni sit plene fides adhibenda, *Bald. in l. bonæ fidei, num. 8. & ibi etiam Salyc. colum. penul. C. de reb. cred. Alc. in l. 5. § fin. num. 33. ff. de verb. oblig. Felin. in c. veniens, il. 3. num. 19. versic. & ista limita, de testibus, Ias. in l. admonendi, num. 200. ff. de iureiur. Nell. de testibus, num. 87. versic. in quo dic, Crot de testibus, num. 211. versic. limitatur tamen, Diaz. reg. 747 in 1. limit. Couar. var. resol. lib. 2. c. 13. nu. 2. versic. item & illud.*

SVBLIMITA II. Vt† eadẽ prima limitatio pro- 23 cedat, quando partes consentiunt in certam personam, & nominatim etiam in certum negotium, vtputa dicẽdo, quod volunt stare dicto talis super tali mutuo, vel dedo, quod volunt stare dicto talis super tali mutuo, vel tali depositi, vnde secus, si non exprimant negotiũ, sutali depositi, vnde secus, si non exprimant negotiũ, sufficiens ratio, ne detur occasio fraudibus & falsitatibus, *secundum Angel. in l. pactum inter heredes, ff. de pact. quem sequuti sunt, Ias. in l. repet. l. admonendi, numer. 100. & num. 200. Alciat. in l. 1. §. fin.*

§ fin. num 28 & ibi etiam Aretin. num. 40. Sovin. num. 3. Ias. in l. numer 9. ff. de verbor. obligat. quos sic referendo sequitur etiam Couar. variar. resolut. lib. 2. cap. 13. num. 2. versic. item illud observandum est. nec dissentit Crot. de testibus, num. 211. d. versic. tenatur tamen, & addo etiam Villalob. in suis commun. opin. litera T. num. 93. versic. quam intellige, & Ludouic. d. conclus. 70. versic. nihilominus, &c. Vius. d. verbo, testimonium vnius, in fin.

24 SVBLIMITA III. Quia† etsi partes consentiant 24 dicto vnius testis, non per hoc tamen prohibentur probare contrarium eius, quod testis deposuit, si credendum est Alciat. *in d. l. 1. § fin. num. 34 ff. de verb. obligat.* cuius† contrarium vult Bald. *in d. l. bonæ fidei. num. 8. C. de reb. cred.* ideo prior solutione vide Couar. *var. resol. lib. 2. c. 13. num. 2. post versic. item & illud*, vbi dicit iudicis arbitrio remittere videtur, *nec dissentit Ludou. d. concl. 70. versic. declaratur tertio. versic. nec ea fol. vsque 150.*

26 LIMITA II. Propositam † regulam, vt non procedat, quando non agitur de alicuius præiudicio, puta quod quis sit clericus, vel sit Doctor, quod sit baptizatus, quod Ecclesia sit consecrata, his enim & similibus casibus, vnicum testem plene probare, per text. *in c. cum inter quosdam de consecrat. distinct. 4. scriptum reliquerunt, Specul. in tit. de teste. §. restat. nu. 8. versic. 9* vbi non fit alicui præiudicium, *& post nu. 12. Nell. de testibus, n. 85. 119 casu & nu 87. in fin. Campeg. de test. bus. reg. 93. in 3. fall. Crot. de testibus, n. 211. seq. Bonifac. de Vitalin. in tit. de probat. num. 18. versic. item in baptismate, Ias. in l. admonendi, num 198. ff. de iureiuran. Anton. de Burro in cap. licet vnus testis, num. 3. & in cap. 1. etsi, nu. 8. versic. inter alios. & ibi etiam Felin. num. 18. versic. secundo in quantum, extra de testibus, Marsil. in l. § idem Cornelio, num. 6. ff. de quæst. Petra san. sing. 49. num. 5. seqq. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causs. cruil. tit. de testibus, rubr. dicta testium assumendo in prin. num. 5. fol. 114. colum. 2. in 9. limitat. Boss. in titul. de oppos. contra test. vers. & quando nulli principaliter fit præiudicium, Cephal. consi 639 n. 5 lib. 5. Monticell. in suo repertorio rubr. impugnat. test. quia vnicus. fol. 189 col. 2. versi. penult. Mascar. de probat. lib. 1. in præfat. q. 11. num. 14. & latius conclu. 303. in 1. amplia.* vbi in specie de clericatu.

27 SVBLIMITANDO Hanc † secundam limitationem in eo, quod particulariter respicit clericatus probationem, aduerte, quod contra eam fortiter insurgit Petr. Moncad. *ad Crot. in tract. de testib. d. n. 213. litera E.* dicens contrarium probari *in cap. tua, de cler. peregr.* vbi clericatum probari debere disponitur, vel per literas, vel per testes: ergo non sufficit vnus, cum loquatur in numero plurali, vt in reg. *plures alio loquutio, de reg. iur. in 6.* nec valet dicere, quod clericatus probatio nulli afferat præiudicium, quia imo in plurib. casibus affert, vtputa quando agitur de beneficio inter vnum, & alterum clericum, qui prætendet beneficii collationem pullã tanquam non clericum fecisse, idem si agatur de clericatus partitione ob delictum, facienda a seculari, vel ecclesiastico iudice: tunc enim etiam de maximo videtur agi præiudicio, cum etiam agatur de iurisdictione abolitionenda, ideo iis, & similibus casibus clericatum nõ posse per duos testes probari, multo verius dixit Couar. *var. resol. lib. 2. c. 13. nu. 3. & dixi ego latius in tit. de inquisit. q. 8. n. 42 seq. ff. de iureiur. Lap. alleg. 7. post nu. 1.*

28 Et† post solutione distingue, *prout dixi in d. q. 8 nu. 43. & post eum sequitur Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. quæst. 58. num. 4. & seq. & ante eum Rebuff. in tract. de nominat. gradu. 14. num. 32.* quod scilicet aut sumus in extraiudicialib. aut in iudicialibus. Primo casu, cum de nullius præiudicio agatur, vtputa quãdo agitur, an clericus possit celebrare, vel similia exercere, recte per vnum tantum clericatus probabitur. Secũdo autem casu in quo vtputa quando sit lis super aliquo beneficio, vel super iurisdictione inter laicum, & Ecclesiasticum, duos enim vel per duos testes vel per scripturam ejus ecclesiasticatũ probare, *iuxta text. in d. cap. tua, volant Campeg. de testib. reg. 197. in 8. fal. & bene tradit Petr. Moncad. ad Crot. de test. d. nu 213. litera E.* vbi † etiam & in casu prædicti iudicis vnicum testem probare affirmat concurrente publica reputatione per longum tempus, vide, *vt dixi in lib. 1. tit. de inquisit. q. 8 nu. 42 seq.*

LIMITA III. Eandem † regulam non procedere in 29 causis modicis paruæ quantitatis bienniebus, & quæ summarie expediũtur: tunc enim cum de modico agatur præiudicio, hoc ideo vnicum testem plene in illis probare, affirmarunt post alios, quos allegant, Marsil. *sing. 133. ad fin. Ias. in l. admonendi, nu. 8. ff. de iureiur. Mascard. de probat. in 1. part. distinct. 9. nu. 75. Bonifac. de Bonon. 62. n. 3. Gabriel. in tit. de testibus, com. 1. num. 15. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. cruil. titu. de testibus, rubric. dicta testium assumendo, in princ. num. 5. fol. 114. colum. 2. in 9. limitat. Mantic. in suo repertorio test. rubr. impugnat. testis quia vnicus, fol. 190. col. 1. versi. 3. Mascar. de probat. lib. 1. in præfat. q. 11. num. 19.*

LIMITA IV. Idem † in causis possessorijs, in quibus cum de modico agatur præiudicio hoc ideo sufficiens vnico teste probari, voluerunt Bart. *in l. 1. C. de rerum honorum & in l. 2. C.* vbi *in rem act. & merito ad reprimend. in ord. summarie, num. 1. Alexand. in l. num. 13. & ibi etiam Paul de Castr. num. 3. in fin. versic. nonnulli in possessorijs. & Decian. n. 45. & 46. C. de dolo. Petr. Ancharan. cons. 100. num. 13. lib. 3. & cons. 44. nu. 4. lib. 4. Aymon cons. 18. in 2. Gramat. cons. 130. num. 7. & cons. 77. num. 11. Natta cons. 58. num. 2. Dulcis de arcend. an. et. de aquæ cond. l. 1. lib. 1. Ferr. vbi Iason. admonendi, num. 192. versic. quod non modici, Chassan. in consuet. d. Burgund. fol. mihi 109. Marsil. sing. 433. ad fin. Matthessing. 3. in p. not. 40. in fin. Decian. cons. 252. num. 2. & cons. 663. nu. 2. & nu. 3. Calcan. cons. 100. num. 16. Grat. respon. 42. num. 6. lib. 2. Gabriel. respon. 389. num. 3. Rebuff. in commentar. regiar. constit. tom. 3. tit. de materijs possessorijs, artic. 7 glo. 1. num. 27. Bellon. cons. 35. num. 6. Monticell. in suo repertorio testium, rubr. impugnatio testis, quia vnicus. fol. 197. colum. 1. versi. 3. Gabriel. tit. de testibus. conclus. 1. num. 45. Vius. qui alios plures refert in suo commun.* opin in materia testium, versic. in ore duorum vel trium, in princip. vbi testatur de communi * opinione, † Iason. Benunten. dec. Bonon. 62. num. 1. seqq. vsque ad num. 10. Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. quæst. 11. nu. 17. & quæst. 5. num. 118. & 119. vbi alios refert, & etiam testatur de * communi.*

Contrariam † opinionem, quod in eo casu possessorio non sufficiat vnicus testis, *vt tuentur Bald. cons. consentaneum, in 6. not. b C. quomodo & quando iudex. Alex. vol. in cons. 187. visa copia, numer. 3. volum. 7.* vbi testatur de communi * opinione, *quam attestatorem ejus in practica, dixit in proposito Benunten. qui alios super ea opinione refert, in dicta decis. 62. post num. 10. Dec. in d. cons. 139. in fine, lib. 6.* vbi quod ad hoc opus non videtur, & iudicando non est recedendum, *Ripa in l. fi constante num. ff. soluto matrimon. Curt. jun. in l. admonendi num. 2. ff. de iureiurand. Afflictis decis. 364. numer. 5. & in Pisil. in d. num. 11. Marsil. consil 22. nu. 7. vol. de Scluse. numer. 216. & ibi Petrus Moncada in addit. litera F. Flor. in l. si quando, num. 115. Cravetta, vbi, Cagnol. in l. impari. numer. 18. de regulis iuris, Grat. sibi contrarius respon. 110. numer. 7. lib. 2. Gabriel libro 5. titul. de restitut. spoliat. com. conclus. numer. 126. versicul. contrarium, &c.* vbi etiam de magis communi, * de qua etiam testatur Ioseph. Ludouic. *de spol. Perusin. 39 num. 11.* & hanc communiam opinionem, nedum communem, sed communiorem, * dicit Roland. *consil. centum. 16. lib. 2.* & pariter Cravetta *consil. 1.* & ad eam se tenere testatur Crot. *de testib. num. 213.* vbi quod † etiam de magis communi, * & Mascard. *de probat. lib. 1. in præfat. quæst. 11. num. 11. & conclus. 386. num. 5.* & facit, quod in simili de proxeneta dixi supra, *quæst. 60. num. 416.* Et† licet contra hanc limitationem aperte senserint, gloss. Dyn. & Rayn. *in l. Theopompus, ff. de rebus præleg. Bart. in l. 1. § fin. ff. de verbor. obligat. Bero. in cap. quoniam contra, numer. 32. de probat. Alciat. in d. fin.* vbi pluribus hanc contrariam comprobat sententiam, quos etiam referendo sequitur Cephal. *in consil. 338. num. 35. lib. 3.* †absurdum tamen erit in iudicando, præsertim à priori sententia recedere, tum quia magis communiter,* vt vides, à Dd. recedere, tum quia verior, ex rationibus à Dd. præcitatis adductis apparet.

AMPLIA Hanc † primam limitationem, vt de cõsensu partium possit etiam fieri, vt dicto aduersariimet, vel eius declarationi omnino stetur, & hoc probatur iure, *per text. in l. fin. C. de fideicom. in l. heu venditio. ff. de contrab. emt. in l. in personam, §. generaliter. ff. de reg iur.* ratione, quia in simili videmus, iuramentum decisiuum de consensu vnius partis, alteri deferri, auctoritate nempe gloss. *in l. penult. ff. de arbitr. Dyn. Rayn. Bart. & Ang. in l. fin. ff. de prætor. stipul. Dec. in c. 2. num. 10. de fide instrum. & in c. veniens col fin. de testibus, Alex. cons. 47. num. 4. lib. 1 & consil. 54. num. 1. lib. 2.* vbi testatur de communi, * *Ias. in l. iusiurand. quod ex conventione, colum. 2. & ibidem Alciat § fin. numer. 24 ff. de iureiur. and.* vbi etiam de communi testatur, de qua etiam testatur *Couar. var. resol. lib. 2. cap. 13. nu. 1. versic. illud sane verum est, vbi bene hanc ampliationem declarat, eum adeas.*

SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem, 22 quando partes consentiunt, non solum in personã vnicetestis, sed etiam in dicto: tunc enim plene probabit, secus si consentiant in personam solum, tunc enim impeditur tantummodo exceptio in eandem personam, *gloss. in Auth. de testib. §. & licet, in verbo. supplicijs*, non tamen excluditur testimonii reprobatio, nec inducitur conuentio, quod tali depositioni sit plene fides adhibenda, *Bald. in l. bonæ fidei, num. 8. & ibi etiam Salyc. colum. penul. C. de reb. cred. Alc. in l. 5. § fin. num. 33. ff. de verb. oblig. Felin. in c. veniens, il. 3. num. 19. versic. & ista limita, de testibus, Ias. in l. admonendi, num. 200. ff. de iureiur. Nell. de testibus, num. 87. versic. in quo dic, Crot de testibus, num. 211. versic. limitatur tamen, Diaz. reg. 747 in 1. limit. Couar. var. resol. lib. 2. c. 13. nu. 2. versic. item & illud.*

SVBLIMITA II. Vt† eadẽ prima limitatio pro- 23 cedat, quando partes consentiunt in certam personam, & nominatim etiam in certum negotium, vtputa dicẽdo, quod volunt stare dicto talis super tali mutuo, vel dedo, quod volunt stare dicto talis super tali mutuo, vel tali depositi, vnde secus, si non exprimant negotiũ, sufficiens ratio, ne detur occasio fraudibus & falsitatibus, *secundum Angel. in l. pactum inter heredes, ff. de pact. quem sequuti sunt, Ias. in l. repet. l. admonendi, numer. 100. & num. 200. Alciat. in l. 1. §. fin.*

te in [illegible] sonto Iesuitismo medici præiudici, & alte-
ro [illegible] præparatorio, *de quo mox dicemus*, nō autem
[illegible] ordinaria, prout sunt termini nostræ limitationis, &
* demum hanc contrariam opinionem & veriorem, &
1 [illegible] communem * testatus est Paul. Granut. *theorem.*
2 [illegible] vbi in specie dixit, eam non solum auctо-
[illegible] præparatorium Dd. comprobari, sed etiam inue
[illegible] text. in *l. Quorum horror & in l. fin. C.*
d. edict. hui. urbis tollen. [illegible] cationc, quia possessionis com-
modum non parit, sed proximi præiudicium est, *§. com-*
modum. Inst. de interdict. Et propterea hinc contrariam
opinionem [illegible] cam curiæ impetrati recepta dicit Andreas
[illegible] *decis. 67. num. 2.* Et ita etiam
in Rota Romana [illegible] habetur etiam *in dec.*
Put. 16 & 23. in antiq. [illegible] Mabel. dec. 73. Caputaq.
dec. 1 [illegible] de Comprotiis de anno 1567. die Lunæ
5 Decembris [illegible] coram Domino Seraphino
[illegible] Vicentina Cappellæ, *prout refert & sequitur Paul.*
[illegible] *cons. 22. num. fin.*

Per [illegible] dicta distinctio fiet & ita distinctio com-
[illegible] Nisi [illegible] quod [illegible] opinio procedit
[illegible] & præparatorio alterius
[illegible] ad credendum super
[illegible] ad ordinarii post-
[illegible] procedit non præparatorio facta specie ad
[illegible] introducendum
[illegible] nes, repentinam
[illegible] *Matthæ. de afflict. Bignol.*
Farinac. [illegible] de recuperan. possession.
[illegible] in materia testium ver-
[illegible] *num. 12. & 13.* & hanc fore quod
[illegible] *S. quæritur, num. 7. de rescript.*
decisis [illegible] cautissime dicatur ille iudici
[illegible] debet intelligi, quando [illegible] datur
[illegible] possessione: secus si [illegible] de qua per-
[illegible] quæ tunc reputatur magni præiudicii, subdens
[illegible] esse, quod illud præiudicium possit reparari per
[illegible] per rem quæ [illegible] sententia [illegible] causa
[illegible] appellationis, [illegible]
[illegible] in [illegible]

34 [illegible] quæ [illegible] prima epistola [illegible]
[illegible], quæ [illegible] in [illegible] indictis vnicum te-
[illegible], [illegible] probationem nunquam tam chor-
[illegible], nisi is vnus testis fuerit nedum idoneus, sed omni
[illegible] maior, sicut potest Bar. Alex. & [illegible] quos allegat, tradit Benincten. *d. dec. Boron. 62. num. 14.* per regulam
generalem, quod nunquam ex vnico teste inducatur
semiplena probatio, nisi fuerit manifesti omni exceptio-
ne, *& tradunt communiter* * *D.D. in l. admonendi, ff. de iureiur.*
& in specie extra Bononien. in loco citato, hoc idem voluerant
Vmb. ubi prax. lib. 1. maturi. vbi idem, si contra illum
vnicum testem vigeat aliqua præsumptio, & *Rebuff. dial.*
conflict. num. 16. certum vltra duntur lib. 2. Sed quæritur
propositio dicatur testis omni exceptione major, & an
ita qualitas ut per producentem articulando & pro-
banda, an vero potius a iure præsumatur, vide Roland.
& Beninten. *vbi is præcitatis, & latius dixi supra in præcedenti*
quæst. num. 12. &c.

35 LIMITA V. Principaliter † huius sexagesimæ tertiæ
quæstionis regulam non procedere, quādo cum vnico
testione concurrent præsumptiones aliquæ aut circum-
stantiæ inducentes plenam probationem, *& per Bald. in consil. 136. pro-*
pter quod Ursus sive [illegible] & versi. 3. casus talis est. quem
dam Petrum, in fin. lib. 2. cum aliis cumulatis per Decian.
36 *[illegible] num. 8. lib. 1.* † Ad vltimum eundem Decian. *ibidem,*
[illegible] declarat hanc limitationem procedere in
casibus [illegible] casibus, item dummodo
[illegible] omni exceptione major, alias secus, verum
de hac limitatione dicam latius infra, *in 3. lib. in titu. de*
confesso & connicto. in ea quæstione, in qua disseretur, an
& quando ex præsumptionibus & probationibus diuer-
si generis possit quis condemnari, ibi videas.

LIMITA VI. In † probatione confessionis pœni- 37
tentialis & absolutionis ab excommunicatione, in qua
vnicum testem sufficere scripsit Felin. *in cap. venuns. glo.*
1. num. 18. in fin. extra de testibus, Marsil. in l. 1. §. idem Cornel.
num. 6. de quæst. Campe. de testib. reg. 97. in 23. fall. Gab. in tit.
de test. b. concl. 1. num. 17. lib. 1. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prae-
tor. in causs. ciuil. tit. de testib. rubr. dicta testium assumendo, n. 5.
fol. 114. col. 2. post 9. limit. versus hoc casu &c.

LIMITA VII. Quādo † tumus in probatione actus, 38
in quo impossibile vel saltē difficile est habere plures
testes, per text. *in l. 1. §. fin. ff. de verbor. obligat. Marsil. in l. si*
quis ve quæstio. num. 84. ff. de quæst. Gab. lib. 1. tit. de testibus,
concl. 1. n. 27. Barrasc. cons. 106. num. 8. Mascard. de probat.
lib. in præfat. q. 11. n. 8.

LIMITA VIII. Dū † mandator testatoris: potest e- 39
nim testator [illegible] testamento mandare, vt in materia
hereditaria [illegible] dicto vnius particularis personæ, ad
text. [illegible] *num. 3. &*
in cap. [illegible] mendo posse pro testium
casum & [illegible] refert, & quem quan-
tum extra de [illegible] quæ [illegible] allegat, in illo casu dicit
testis [illegible] de [illegible] receptus pro testi potest
[illegible] & [illegible] quod non
[illegible] & [illegible]
[illegible] *Gabriel. lib. 1. tit. de testib. concl. 1. num. 3. de-*
bet [illegible] in [illegible] Vmb. in d. num. 8.
Cor. [illegible] vbi [illegible] Vmb. in d. num. fin.
[illegible] *Conrad. in pract. §. 2. de offic. praetor. in*
[illegible] *volum. 2. num. 5. in*
[illegible]

LIMITA IX. Iudex [illegible] 40
[illegible] vnico [illegible] [illegible] & [illegible]
[illegible] *cap. 20. [illegible] Gabriel. lib. 1.*
tit. de testib. concl. 1. num. 34. † Et [illegible] 41
[illegible] vel [illegible] vel [illegible]
[illegible] *appellat. magn. §. ferd. post. nu. 2.*
[illegible] *Conrad. in pract. de testib. in ea*
[illegible] *Neost.*
[illegible] *Sanct. [illegible] quæst. 115. num. 1.*
[illegible] *Gabriel. in tit. de probat. in ea*
[illegible] *credend. in fin.*
[illegible] *6. articul. 11. vbi de teste bur-*
[illegible]

LIMITA X. Ad † defensionem rei & ad proban- 42
dum illum [illegible] tam [illegible] vnicus testis ex quæ-
libet [illegible] habetur pro plena, & sufficiens
[illegible] *Ancharan. cons. 2. num. 16. Anchar. cons. 3. num. 4. de Anchar. cons.*
Sanct. 19. Natta cons. 412. num. Rondad. resp. 1. dec. cons.
168. num. Gabriel. [illegible] lib. 1. tit. de testib. concl. 1. num. 3. vbi
tamen [illegible] testis [illegible] *dec. 98. col.*
test. num. [illegible] Mascard. de probat. lib. 1.
conclus. 43. 1. num. 8. & lib. 2. conclus. 904. num. 1. 9.
¶ *Rond. cons. 11. num. 7.*

SVBLIMITA Hanc † decimā limitationē, vt pro- 43
cedat, dūmodo pro [illegible] testium reiectorum contraria pro-
bationem [illegible] accusatoris. Exemplum: iste reus probauit
per duos testes, q. Mevius occidit Titiū: Mevius probat.
quod occidit, sed pronocatus, & ad sui defensionē, vel
q. vulneratus ab ipso Titio, non ex vulnere, sed ex malo
regimine: hoc casu quia probatio rei est compatibilis
cum probatione accusatoris, sufficit ad illius innocen-
tiam & [illegible] vnius testis, & semiplena probatio,
tiam & [illegible] vnius testis, & semiplena probatio,
saltem ad hoc, vt nō possit condemnari (licet nō quod
nō possit torqueri, *vt in specie declarat Bossius in titu. ad defens.*
eorum,

reorum, num. 10. seq.) secus si esset incompatibilis, & con-
traria, puta, si per vnum testem Mœuius vellet probare,
quod ipse non occidit Titium: tunc enim probatio fisci
& accusatoris tanquam plenior præfertur probationi
ipsius rei, *sic nempe declarat hanc materiam Bossius in titu. de op-*
pos. contra testium, num. 72. & in titu. de conuict. nu. 61. seqq. &
faciunt, quæ in simili de teste affine dixi *supr. quæst. 54.*
nu. 36. & de teste domestico etiam supra *quæst. 55. nu. 72.*
& de teste inhabili in genere dixi supr. *q. 62. n. 91.* Verum
44 † & isto etiam casu videtur fisci probatio satis obnubi-
lata & obscurata per rei contrariam probationem, & ex
hoc saltem eundem reum à pœna ordinaria liberari, vi-
detur fuisse de mente Vulpellii *in d. cons. 67. n. 8.*

45 LIMITA XI. Vbi agitur † de interpretatione alicuius
scripturæ, dicto enim vnius interpretis plene cre-
dendum, probat text. *in l. 1. §. fin. vbi Bart. & Dd. ff. de verbo-*
bo. obligat. Bald. in l. iudices. C. de senten. & interloc. omn. iudic.
& in l. directas. C. de testam. manum. Anch. & Abb. in capit.
proposuisti, de probat. Angel. in auth. vt propo. nomen imperat.
colum. 5. vbi notat per illum text. *in verbo, pro veritate luctu-*
ra, & per d. l. 1. §. fin. quod quando dubitatur de significa-
to literarum, puta, quoniam literæ Græcæ præsententur
inter Latinos, à quibus verisimiliter non intelliguntur, stetur dicto vnius interpretis de eorum intellectu.
Et hinc infert ad Hebræos, quorum libri vel scripturæ
si producantur coram iudice Christiano & Latino, apud
quem non sit verisimilis intelligētia talium literarum,
stabitur plene dicto vnius Iudæi de eorum intellectu.
Refert & sequitur Ias. *in l. admonendi, nu. 194. sequenti. ff. de*
iureiuran. hanc limitationē declarans procedere, quan-
do plures interpretes haberi non possunt: secus si plu-
res reperiri possent: quia tunc non stabitur dicto vnius.
Sed de his latius dixi *in quæstionib. ciuilib. in materia perito-*
rum iudicio quando standum sit, &c.

46 LIMITA XII. In † probando læsionem minoris, in
qua vnicum testem sufficere, *post Abb. Salyc. Socin. &*
Alex. in locis per eum allegatis, voluit Gab. *in tit. de testib. concl.*
1. n. 40. lib. 1. sed de hac limitatione dixi *in quæstionib. ciui-*
lib. in materia læsionis, in ea quæstione, in qua quæritur, qua,
qualis, & quomodo probanda sit læsio ad effectum concedendæ
restitutionis, ibi videas.

47 LIMITA XIII. In † probando reuocationem man-
dati facti cum iuramento: quo casu vnicum testem
sufficere, iuncto iuramento reuocantis, probat text. *in*
cap. ex insinuatione, extra, de procurat. Specul. in tit. de teste, §.
restat. num. 8. Nell. de testibus, num. 85. in 1. casu, Bonifac. de Vi-
talin. in tractat. de malefic. rub. de probat num. 8. versi vnus est
in reuocatione mandati, Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in
nu. 5. in limitatione, fol. 114. col. 2. [illegible]

48 LIMITA XIV. Quando † agitur de euitando pec-
catum, vt puta, de probando impedimentum matri-
monii contrahendi, *capit super ea, de testib. cap. præterea,*
de sponsal. Anton. de Butr. in cap. veniens, il primo, nu. 8 versi.
quando agitur, extr. de testibus. Ias. in l. admonendi, num. 197.
ff. de iureiurand. Rom. sing. 622. dictum vnius. Bonifac. de Vital.
de malefic. rubr. de probat. num. 18. versi item matrimonio. Cret.
de testibus, numer. 212. Campeg. de testibus, reg. 197. num. 19.
Conrad. in pract. vbi supr. folio 115. numer. 5. columna 1. in 15.
limitatione. Monticell. in suo repertorio testium. rubric. im-
pugnatio testis, quia vnicus, folio 191. columna 1. versiculo 1.
& 2.

49 LIMITA XV. In probatione verisimilis causæ igno-
rantiæ, *caput. si vero, de sentent. excommunicat. Specu. in tit.*
de teste, §. restat. num. 8. versicu. quinto, quando quis, Nell. de te-
stib. 85, num. 85. in 5. casu. Conrad. vbi supr. d. nu. 5. fol. 114. col. 2.
in 5. limitatione. Et est ratio, quia ignorantia in dubio
præsumitur, ideo iste vnicus testis plene probabit, quia
tricinctus cum iuris præsumtione.

LIMITA XVI. Quia † licet vnicus testis non faciat 50
plenam probationem, negari tamen non potest,
quin faciat præsumtionem, *l. 2. in fin. ff. quemadmodum*
testam. aper. leg. Theopompus. ff. de dote præleg. ea fin. de iureiu-
rand. Specul. in titu. de test. §. restat. numer. 11. versic. 23. vnus
testis & numer. 12. versic. in iudicio vero. Nell. de test. b. 85, nu-
mero 85. in 22. casu. Ant. de Butr. in capit. veniens, il 1. num. 6.
de testibus. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causs. ciuil. tit.
de testibus, rubr. dicta testium assumendo, in prin. num. 5. fol. 115.
colum. 1. in fin. in 23. limitatione. Et † ex hac præsumtione 51
transferri onus probandi contrarium in aduersarium,
post alios, quos allegant, scripserunt Gabr. *tit. de testibus,*
concl. 1. num. 49. Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. q. 11. n. ....
ex Gozad. quem allegant in consi. 75. col. pen. nu. 19. Sed hoc
vltimum non credo tutum.

LIMITA XVII. † Quia etsi vnicus testis non pro- 52
bet plene, probat tamen semiplene, *Specul. in titu. de*
teste. §. restat. numero 11 in fine, in 30. & vltimo casu. Nell. de te-
stib. numer. 85. in fin. in 29. casu, & sub numero 85. Lanfran. de
testibus, numer. 28. in fine, versic. & sic, cum duo, vbi testatur de
*communi, * Bonifac. de Vitalin. in suo opere malef. titul. de pro-* *
bation. num. 18. in princip. Corset. sing. verbo, testis, il 3. folio mihi
211. in paruis. Marsil. sing. 273. in princip. Conrad. vbi supra dict.
numer. quinto, folio 115. colum. 2. in princip. in 30. limitatione,
*& folio 112. num. 1. vbi etiam de communi, * & habemus de hoc * *
glossam ordinariam in l. admonendi. ff. de iureiurand. quam
glossam communiter a Doctoribus in hoc approbatam dixit Af-
flict. de iure Prothom. §. quarto, num. 9. prout illum refert Mi-
chael Craff. in suis commun. opinion. lib. 2. cap. 17. quæst. 17. versi.
sed nunquid, & de communi etiam Villalob. in sua collect. com-
mun. opinion. litera T. numer. 92. & Curt. iun. quem allegat in
consi. 122. num. 7. Mascard. de probation. libro 1. in præfation.
dicta quæstion. 11. num. 2. & 3. vbi etiam communem dicit ex
Curt. in l. admonendi, num. 187. ff. de iureiurando; adducit
iura, videlicet text. *in l. iusiurandi, C. de testibus, & in l. cū*
fine. ff. quemadmodum testam. aper. & in capit. veniens, & in cap
licet de testibus. item adducit rationem: quia si duo idonei
testes, vt infra dicam, plenam inducunt probationem,
necesse est, vt vnus faciat semiplenam, *prout arguit* * *Cu-*
cur. in l. 3. in verbo, decidi oportet. circa med. Cod. de rebus cred.
& adnotauit Curt. in d. l. admonendi, numer. 187. vide, quæ
dixi in antecedenti titulo, *de indic. & tortu. quæst. 63. nu-*
mero 227. seqq.

SVBLIMITA Hanc † 17. limitationem in pluribus 53
casibus, in quibus vnus testis non facit semiplenam
probationem, de quibus pro nunc lectorem remitto ad
Ias. post alios scribent. *in dict. l. admonendi, num. 178. seqq.*
Rip. ibidem, num. 175. seqq. Curt. ibidem, num. 188. seqq. ff. de
iureiurand. qui faciunt regulam cum omnibus suis limi-
tationibus, & latissime ponunt materiam, de qua etiam
adeas Monticell. *in suo repertorio testium, rubr. impugna-*
tio testis, quia vnicus, fol. 188. colum. 1. versicu. 1. & 2. & folio
189. colum. 1. per totam, & colum. 2. versicul. primo, & 4. &
versus in rubric. singulares testes quando probent, fol. 199. col. 1.
versi. 2.

LIMITA XVIII. Propositam † regulam, quia vltra 54
præfatos casus testis vnicus facit plenam probatio-
nem in pluribus aliis, de quibus pariter lectorem remitto
ad Spec. *in titu. de teste. §. restat, rubric. de numero testium,*
num. 7. seqq. vsq. ad num. 13. vbi ponit casus 30. qui bene
fuerunt reassumti per Anton. de Butr. *in capit. veniens il 1.*
num. 8. de testibus, Abb. in cap. 2. nu. 6 de probat. Bonifac. de Vi-
talin. in suo opere malefic. rubric. de probat. num. 18. Nell. de te-
stibus, num. 85. seqq. vsq. ad num. 88. Campeg. de testibus, regul.
197. vbi ponit alios casus vltra positos per Spec. Gabr. lib. 1. tit. de
testibus, concl. 1. per totum. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in
causs. ciuil. titu. de testib. rubr. dicta testium assumendo,
in princip. num. 4. & 5. fol. 114.

ARGVMENTVM.

Vnius Cardinalis testimonio, ac assertioni, an & quando plene credendum sit.

SVMMARIVM.

Cardinali asserenti se legatum Papæ, vel a Papa sibi aliquid commissum plene creditur, etiam quod literas suæ commissionis & legationis non ostendat, n. 55.

Ampliatur in Cardinali, sed etiam in quolibet alio excelso, noto, & probato viro, num. 56. Declara ampliationem, vt num. 57.

Cardinali creditur etiam in omnibus iis, quæ veniunt iure ordinario sub generali commissione, n. 58.

Cardinali legato plene creditur in iis, quæ exponit nomine Papæ mittentis ad eum, ad quem missus est, n. 59.

Cardinali creditur etiam asserenti, se delegatum in aliqua particulari causa, vel aliquid specialiter sibi commissum viuæ vocis oraculo, n. 60.

Cardinali creditur in iis, quæ gesta sunt coram eo per partes, n. 61. verum hæc conclusio potius de consuetudine, quam de iure communi procedit, n. 62. & 63.

Cardinali se legatum asserenti, vbi de tertii præiudicio agitur, non creditur, nisi suæ legationis literas ostendat, n. 64.

Cardinal. non creditur, vbi agitur de præiudicio tertii, & asserenti aliquid, quod suam non concernat iurisdictionem, numer. 65.

Cardinali aliquid de facto proprio asserenti non creditur, vbi agitur de tertii præiudicio n. 66.

Cardinali aliquid asserenti de ordine Papæ Papa præsente plene creditur, etiam in præiudicium tertii, n. 67. licet alii contra, num. 68.

De consuetudine Romanæ Curiæ creditur Cardinali aliquid asserenti etiam in præiudicium tertii, n. 69. declara hanc conclusionem tribus modis, vt n 70. 71. & 72.

Cardinali plus quam alteri testi creditur, n. 73.

Cardinali legato non creditur in iis, quæ legationis naturam transeunt, & sunt Papæ specialiter reseruata, nu. 74. declara hanc conclusionem duobus modis, n. 75 seq.

QVÆSTIO LXIII. CAP. II.

55 REGVLA Formanda est affirmatiua † in hunc modum, quod scilicet Cardinali asserenti se legatum, vel aliquid sibi a Papa commissum, credatur plene etiam, quod literas suæ commissionis & legationis non ostendat, & quoad legationem ratio est, quia nunquam fere Cardinales extra curiam exire solent cum alio titulo quam legationis, *ad glo. in cap nobilissimus, 97. distinct. in c. sicut. de sent. excommun. in cap. cum olim, in verbo, sine reprehensione, de priuileg. Specul. in tit. de teste. §. restat. nu. 10 in fine, versi. 19 creditur. Aret. in cap. cum a nobis, nu. 13. extra, de testib. Abb. in cap. quod super his, num. 5. versi. vnde aut Cardinalis, & ibi etiam Felin. num. 8. vbi bene comprobat hanc conclusionem, extra, de fide instrum. Nell. de testibus, num. 85. in 19. casu. Crot. de testibus, num. 210 in prin. & in 2. conclusione. Campeg. de testibus, reg 197 in 14. fallent. post prin. Jas. in l. admonendi, num. 189. ff. de iureiuran. Conrad. in pract. §. 2. de offi. prator. in causs. ciuil. tit. de testibus, rubr. dicta testium assumendo, in prin. nu 5. fol. 115. colum. 1. in 19. limitatione. Gabr. titu. de probat. conclu. 1. num. 1. 2. & 3. lib. 1. vbi alios refert, prout etiam plures alios refert concordantes Mascar. de probat. lib. 1. con. l. 140. num 1.* vbi * de communi * scribentium sententia receptum esse testatur, vt scilicet in iis, quæ veniunt iure ordinario legationis, Cardinali omnino credatur, quicquid in contrarium attentauerit Barb. de præstant. Card. *part. 2. quæst. 1. & in l. sciendum, col. 62. & 63. ff. de verbor. obligat.* Eius enim oppositio non est tenenda, tum quia contraria est * communi opinioni, * tum etiam quia verior, *vt ibi per Mascard. num. 1. in fin. versi. contrarium secutus, tuncto num. 8. & 9. & latius in concl. 269 num. 1. seqq. & num. 7. 8. vbi ampliat & tenent Rot. coram Domino Seraphino in vna Leodien. hereditatis, vt in dec. 133. num. 1. part. 1. inter diuersas, in nouissimis nuper impressis.*

AMPLIA I. Hanc regulam, † vt procedat non solum 56
in Cardinali, sed etiam in quolibet alio excelso, noto & probato viro, *secundum Specul. in titu. de lega. §. superest, numer. 16. versi. quidam tamen dicunt. Abb. in cap. cum olim, ad finem, de priuileg. Rom. consi. 59. in 4. dubio, num. 6. versi 1. quia, & ibi in addit. per Mando. plures referuntur concordantes. Abb. in consi. 17. in fin. lib. 2. Tiraquel. in tractat. de nobilitat. cap. 20. num. 39. quos & alios referendo secuti sunt Gabr. lib. 1. tit. de probat. concl. 3. num. 8. Mascard. de probat. lib. 1. conclu. 140. num. 2. Menoch. casu. 100. nu. 77. lib. 1. vbi de veriori, * & * magis recepta opinione,* etsi contrarium affirmauerint Batt. Ang Host Dom. & alii relati per Gabr. *dict. concl. 3. eodem num. 8. versi. contra hanc limitationem*, vbi † tamen num. 9. 57
declarat horum contrariam sententiam posse procedere, vbi ageretur de graui tertii præiudicio : quia tunc non videtur ei credendum, etiam quod excelsus & notus vir sit, cum nec etiam isto casu Cardinali credatur, *vt dixi infra nu 64. seqq.*

AMPLIA II. Vt † Cardinali credatur, non solum in 58
eo, quod asserit se legatum Papæ, sed etiam in omnibus iis, quæ veniunt iure ordinario sub generali commissione: si enim ei creditur in eo, quod sit legatus, ergo etiam credendum est in omnibus aliis, quæ ex eo descendunt, *Felin. in capit. quod super his, numero 8. & 9. de fide instrum. & post alios plures, quos allegant, antiquiores, scripsit Gabr. dicto titul. de probat. lib. 1. conclu. 3. numer. 5. & post eum Mascard. dict. conclu. 140. num. 1. ad medium*, vbi ita communi * scribentium sententia esse receptum testatur, iuncto numero 5. & numero 8. vbi ampliat etiam in iis, quæ de more sunt solita concedi legato, etiam quod de sui natura non veniant in generali commissione, quod & idem voluit Gabr. *dict. concl. 3. nu. 12. & idem Mascard. in concl. 269. nu. 11. vbi refert eandem ampliationem ex Abbate & Felin. in locis ibi per eum allegatis.*

AMPLIA III. Vt † Cardinali legato etiam plene cre- 59
datur in iis, quæ exponit nomine Papæ mittentis ad eum, ad quem missus est, *vt per glo. in c. ad apostolicæ, in verbo præponit de re iudicat. in 6. Aret. in cap. cum a nobis, nu. 14. & num. 17. in fine, extra, de testibus, Felin. c. quod super his, nu. 8. in fine, de fide instrum. Gabr. de probat. lib. 1. con. l. 3. nu. 4. Mascar. de probat. lib. 1. conclu. 40. post num. 7. versi. quæ ampliatio & concl. 269. nu. 9.*

AMPLIA IV. Vt † Cardinali credatur, non solum 60
asserenti, se legatum Papæ generaliter, sed etiam asserenti se delegatum in aliqua causa particulari, vel aliquid specialiter sibi commissum viuæ vocis oraculo, etiam quod aliunde non doceat de commissione, & de legatione sibi facta, *Hostien. in summa, in titu. de offic. delegat. in rub. de accusat. Bald. & Saly. in l. iurisiurandi. C. de testib. Bartol. in l. 1. C. de superind. libro 11. & in l. 1. de mand. princip. Abbat. in capit. super his, numer. 5. versicul. aut asserit, de fide instrument. Alexand. consilio 106. numero 19 libro 2. & ibidem Natta in addit. litera C. vbi allegat concordantes, & ita seruandum ex Lapo, allegat. 63. incipient an frater mior, & alios ibi per eum allegatos, Abbas consilio decimo, videtur numero 2. & 4. libro secundo, Roman. in l. secundum, numero 58. ff. de verborum obligation. & in l. g. Modestinus, numero duodecimo. ff. de donation. & in consilio 59 in 4. dubio, numero 6. & ibi Alando in addit. liter. K. plures alios in idem recitat Cornel. consilio 155 quamquam videatur, in fin. libro 1. Alciat. de præsumt. libro 3. regul. 1. præsumtio 48. versicu. vnde etiam propter magnam nobilitatem. Tiraquel. de nobilitat. capit. 37. numero 53. Grammat. consil. 1. num. 1. in causa, numero 14. & consi. ciuil. 24. numero 9. Gabr. titu. de præsumt. conclusione 3. num. 15. versi. contrarium, quod tenet. Majard. de probat. lib. 1. conclusi n 140. numero 14. tuncto num.*

9. vbi amplius, quod isto casu Cardinalis assertio censetur assertio propriæ ipsius Principis, Meno. h. cons. * *100. num. 78. lib. 1.* Ex quibus tunc dubio dici potest, ita communiter a * Doctoribus receptum esse, et ita Felin. *in d. c. quod super his, num. 10. seqq.* & alii nonnulli relati per Gabr. *dict. concl. 3. nu. 15. in prin. & per Mascard. in concl. 269. num. 20.* contrarium senserint.

61 AMPLIA V. Vt † Cardinali etiam credatur in iis quę gesta sunt coram eo per partes, *sic enim post Baldum, Spec. Anton. de Butr. Rom Feli. & alios, quos all. gant antiquiores, affirmarunt Gab. d. concl. 3. num. 6. Mas. d. conclu. 140. post num 8. & concl. 269. num 11. & concl 27 [illegible] 1.* Verum hæc
62 ampliatio, † vt inquit Aret *in d. cap. a nobis, nu. 13. & 19. extr. de testib. nu*, procedit potius de consuetudine *de qua dicam infra, num. 69.* quam de iuris rigore. nam de iure contrarium verius esse affirmatur, *Felin in dict. c. quod super his num. 12 in fine, versi. sed limitatur ista conclusio, & ibi etiam Anto. de Butr. num. 4. versi, ergo super gesto coram se, de*
63 *fide instrum. Anchar. in clem. 1. nu. 3. in fin. de probat.* vbi magistraliter dixit, quod Cardinali credatur, vbi dubitatur de fundamento suæ iurisdictionis, sed hæc præsupposita, si narret, aliquem condemnasse, vel absoluisse, siue suspendisse, vel aliquid aliud fecisse tanquam iudex inter partes, de iuris rigore illius verbis non est adhibenda fides, nisi sicut vni ordinario, *c. cum a nobis, extr. de testib.* Cardinales enim ligantur constitutionibus canonicis, & ad eorum obseruantiam, sicut alii, *vt notatur in c. fin. de haret. in 6.* & sicut alii iudices debent processus causarum in scriptis redigere, *cap quoniam contra falsam, extra, de probat.* ita etiam debent facere Cardinales iudices, & consequenter de actis coram ipsis inter partes, & non in scriptis redactis non est plena fides adhibenda de iuris rigore.

64 LIMITA I. Huius † secundi capitis propositam regu- 65
lam non procedere, quando ageretur de præiudicio tertii, nam eo casu Cardinali, asserenti se legatum, non creditur, nisi suæ legationis literas ostendat, *secundum glo. fin. in c. sicut nobis, de sentent. excommun. Bald. in l. Palatinos. C. de colla. fin. fisca lib. 10. Alciat. de præsumt. regul. 3 præsumt. 2. num. 3. Alexand. consi. 206. num. 4 libro 2. Gozad. consi. 41. nu. 15. Abb. in cap. cum a nobis, num. 1. versi. ex quo infertur, & ibi etiam Aretinus num. 15. extra, de testibus, Ancharan. in clem. 1. num. 2. & 3. & ibi etiam Bonifac. num. 32. seq. de probat. Crot. de testib. num. 210. an 1. concl. & ibi Petr. Moncad. in addit. litera C. Jas. in l. admonendi, sub num. 189. versic. veritas est. ff. de iureiurand. vbi late comprobat hanc limitationem. Campeg. de testibus, reg. 197. in 21. fallent. & post alios plures, quos allegant antiquiores, hoc idem affirmarunt Decian. consi. 92. num. 25. libro 2. Menoch. consi. 100. num. 73. libro primo, & post nu. 78. vbi declarat Gabriel. rubr. de probat. conclu. 3. num. 9. tuncto nu. 16 lib. 1. Mase. de probat. libro primo, concl. 140. num. 10. & latius consi. 269. num. 21. [illegible] de communi, * & lib. 2. concl 1004. num 59.*

65 AMPLIA Hanc † primam limitationem, vt quando agitur de præiudicio tertii, non solum non credatur Cardinali asserenti se legatum, sed etiam generaliter asserenti aliquid aliud, quod non concernat suam iurisdictionem, eius enim testimonium non inducit plenam probationem, quando tenditur in alterius præiudicium, *glo. in cap. sicut, & ibidem Abb. de sentent. excom. Abb. in cap. extra de rescript. num. 15. & per de testibus, Abb. in cap quod super his columna final. & ibi etiam Felin. num. 12 versic. ista conclusio. Anton. de Butr. num. 4. versic. si attestatur, tuncto versic. & excipe puto, extr. de fide instrument. Barbat. in tractat. de præstan. Card. 2. part. principali, quæstio. 1. vbi late, Decian. capit. constitutus, in 1. in 4. notab. num. 9. versic. alias cessante consuetudine extr. de appellat. Jas. in l. admonendi, numer. 189. versic. contrarium in terminis, & versicul. veritas est. ff. de iureiurand. Campeg. de testibus, reg. 197. in 4. fallent. Conrad.* [illegible]

66 AMPLIA Rursus † præcedentem conclusionem, vt nec Cardinali testificanti de facto proprio plene credatur, quando agitur de præiudicio tertii, *vt in specie adnotant Jason in l. 2. §. si absens, num. 11. ff. si ex noxal. caus. ag.*

67 SVBLIMITA I. Prædictam † primam limitationem sic, vt supra ampliatam, non procedere, quando Cardinalis aliquid afferet Papa præsente in loco, vbi tale quid asserit: tunc enim illius assertioni & testimonio plene creditur, etiam quod agatur de præiudicio tertii, non enim præsumitur mentiri, cum ad Papam facile recurri posset. *Felin. in cap. quod super his, numer 12. de fide instrum. vbi late Jason admonendi, num. 189. versic. limita etiam. ff. de iureiurand. Port. Imolen. consi. 95. num. 1. seqq. pluribus Doctor. auctoritatibus comprobat Antonius Gabr. lib. 1. titu. de probat. concl. 3. num. 20. sed cum plures alios refert concordantes Mascard. de probat. lib. 1. con. l. 140. num. 16. & latius concl. 269. num. 22. seqq. & habemus Decian. Tract. criminal. num. 4. lib. 1.* vbi quod ex quo Doctores loquuntur indistincte, ideo intelliguntur, etiam quod agatur de præiudicio tertii, † etsi contrarium affirmauerit Dec. 68
in l. 1. vol. 2. num. 6. de mand. prin. nec differat Brun. a Sole plures alios allegans (qui tamen non loquuntur in terminis nostræ limitationis) *in suo consi. criminal. 1. num. 48. seqq.*

69 SVBLIMITA II. Eandem † primam limitationem, vt quæ quid sit de iure, de consuetudine Romanæ Curiæ creditur Cardinali aliquid asserenti, etiam in præiudicium tertii *sicut post Ioan. & Abb. quos allegat, voluit Dec. in c. constitutus, in 1. per illum text. in 4. notab. num. 9. de appellat. Jas. in l. 2. §. si absens, in fine. ff. si ex noxa. caus. ag. Abb. in cap. a nobis, num. 2. colum. 3. in princip. versi. nisi aliud obstaret stylus Curiæ, & ibidem Aret. num. 18. sequen. extra de testib. Felin. in c. 1. num. 2. & ibidem Bonifac. num. 53. de probat. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prator. in causs. ciuil. rubr. de testibus, dicta testium assumen. in prin. num. 4. ad finem. fol. 114. Gab. de probat. d. concl 3. num. 12. seqq. Mascard. d. conclu. 140. num. 1. & ibi. concl. 269. num. 12. apud quos plures alios reperies concordantes.*

70 LIMITANDO Rursus † præcedentem secundam sublimitationem, videas Aretin. *d. cap. a nobis, nu. 19. extra, de testibus*, vbi dixit, quod talis consuetudo procedit quando Cardinalis vellet attestari de gestis, vel per se, vel coram se, vt legato de latere: si vero vellet attestari de gestis aliter, vel de gestis coram se, tanquam coram iudice ordinario, aliter quam ex virtute legationis. & tunc videtur maius dubium, quia consuetudo est contra ius, ideo non videtur extendenda, nisi forte probaretur eam vigere in specie eo casu, *& Aretin. refert se legatum Gabr. tit. de probat. concl 3. num. 13. in fin. versic. hoc autem, quæ dicitur, & Mascard. de probat. lib. 1. concl. 140. nu. 1. & con. l. 269. nu. 12.*

71 Videas etiam † Abb. *in c. quod super his, in fin. de fide instrum.* vbi facta conclusione, quod de consuetudine plene creditur assertioni Cardinalis, siue literis, siue verbo facto, & siue legatus sit siue non, postea subdit, *Ego tamen non crederem hoc procedere in grauc alterius præiudicium*, & sic tacite sentit, nec ex consuetudine plene stari Cardinalis assertioni, vbi agitur de tertii præiudicio, & sunt verba multum notanda.

72 Et demum videas Soc. *in consi. 99. n. 13. in fin. versi. 2. quia* /2
ibi, vbi dixit, quod licet ex consuetudine Romanę Curiæ ubi creditur in sibi commissis a Papa, *vt in c. nobilissimus,*

simus, 97. distin. non tamen creditur in aliis, & ita alias in Curia per tres sententias fuisse definitum, refert testantem Bellam. cons. 12. & Soc. refert & sequitur Gabr. d. conclu. 269. n. 13. & sic habes tres declarationes ad hanc secundam sublimitationem de consuetudine.

73 SVBLIMITA III. Propositam † primam limitationem, vt licet Cardinalibus non credatur plene in iis, quæ respiciunt tertii præiudicium, negari tamen non potest, quin non plus ipsi credatur, quam alteri testi, imo plus credi duobus Cardinalibus, quam pluribus aliis, affirmarunt Ant. de Butr. ind. c. quod super his, n. 4. vers. nisi quod dignus, de side instrum. Gabr. tit. de testib. concl. 4. n. 80. Mascar. de prob. lib. 1 concl. 270. nu. 2. (dummodo tamen formiter, & cum iuramento sint examinati, vt dixi infra in 3 lib. q. 74. n. 68.)

74 LIMITA II. † & principaliter huius secundi capitis regulam, vt procedat prout loquitur, & dixi supr. num. 58. videlicet in his, quæ veniunt iure ordinario, & in generali legatione, in iis in quâ Cardinali delegato creditur, asserenti se à Papa facultatem habere, etiam quod de ea non doceat, at secus in iis, quæ transeunt naturam legationis, & quæ sunt specialiter Romano Pontifici reseruata, de quibus in cap. quod translationẽ, de offic. delegat. nam tunc Cardinalis assertioni non stari scripserunt Aretin. in cap. cum a nobis, num. 15. extra de testibus, Felin. in cap. quod super his, num. 9. & ibidem Anton. de Butr. num. 4. vers. quod est verum, iuncto vers. si tamen aliquid, extra, de side instrum. Crot. de testibus, num. 210. in 3 conclu. Gab. quos alios refert, de probat. lib. 1. conclus. 3. nu. 10. & num. 6. Dec. cons. 228. num. 9. Pars. cons. 12. numer. 133. & seqq. lib. 2. Mascard. qui pariter concordantes recitat de probat. lib. 1. concl. 140. num. 12. & concl. 269. num. 15. seqq. & habemus in nouissimis nuper impressis decisionem Rot. c. 33. num. 1. coram Seraphino in vno Leodien. hereditatis. part. 1.

75 SVBLIMITA I. Hanc † 2 limitationem non procedere, quando Cardinalis legatus huiusmodi Principi reseruata, & specialia pluries exercuisset: quia tunc etiam in iis illius assertioni plene creditur, vt per Felin. in c. quod super his, num. 9. in fin. de side instrum. Bald. in l. exemplo, in fin. C. de prob. Calder. cons. 2. tit. de offic. deleg. Dec. in l. 1. nu. 19. C. de mand. prin. Aufr. in addit. ad Capell. Tholos. dec. 464. num. 2. cum aliis pluribus relatis per Gabr. d. concl. 3. num. 11. & per Mascard. d. concl. 140. post num. 12. vers. quidam tamen consent. & concl. 269. num. 14. & nu. 19. & sentit Rota coram Seraphino, d. dec. 33. num. 2. & 3. part. 1. inter diuersas, in nouissimis. etiã † contrarium asseruerit Aret. in d. c. cum a nobis, num. 17. in fin. extra, de testibus.

77 SVBLIMITA II. Dictam † secundam limitationem non procedere, quando non ageretur de alicuius præiudicio: quia tunc videtur Cardinali legato credendum, etiam super iis, quæ non veniunt in generali commissione, sed sunt Pontifici specialiter reseruata, prout est habere potestatem dispẽsandi cum illegitime natis, vel promouendi ad ordines & dignitates ecclesiasticas, absoluendi, & concedendi indulgentias, & his similia, secundum Ang. in l. quæcunq; §. fin. ff. de publican. & vectig. admonendi, nu. 189. vers. sed quando dictum Cardinalis. Abb. in c. cum a nobis, num. 2. col. 2. ad fin. versic. aut loquimur in Cardinali, relati per Gabr. de prob. concl. 3. num. 18. in prin. lib. 1. & per Mascard. d. concl. 130. n. 6. & 7. & n. 12. ad fin.

78 Sed certe quicquid secus sit, † vbi non agitur de reseruatis summo Pontifici, in reseruatis tamen multo verius credo, nec Cardinali esse credendum, etiam quod de alterius præiudicio non agatur, quando talis assertio fiat in loco, vbi Papa non commoratur, prout bene comprobarunt Aret. in d. c. cum a nobis, post nu. 15. & 16. per totum, extra, de testibus, Felin. in cap. quod super his, n. 9. ad medium, de side instrum. Anch. in clem. 1. num. 2. vers. quando quidem emanat, vsq; ad vers. ista procedunt. Crot. de testibus, num. 210. in 3. concl. vers. ab ista tamen opinione, Ruyn. & alii relati per Gabr. d. concl. 3. post num. 18. vers. contrarium, &c. & resolut Rota Romana coram Domino Seraphino, de illa Leodien. hereditatis, dec. 33. par. 1. in nouissimis nuper impressis, &c.

ARGVMENTVM.

Principis assertioni, & testimonio, an & in quibus casibus plene credendum sit.

SVMMARIVM.

Papæ assertioni plene creditur regulariter, n. 79.
Papæ assertioni creditur, siue fiat in scriptis, & per literas, siue etiam solo verbo, n. 80 contra, n. 81.
Imperatoris, Regis, & alterius Principis secularis assertioni plene creditur, nu. 82. 84. seqq. licet alii contra, n. 83.
Principis assertioni plene creditur, non solum Papæ, Imperatoris, & Regis, sed etiam cuiuslibet alterius iura imperialia, vel Regalia habentis, & de facto superiorem non recognoscentis, prout sunt Duces Mediolani, Ferrariæ, Delphinus Franciæ, & similes, n. 87.
Assertioni Principis inferioris superiorem recognoscentis plene creditur, nu. 88. Contra, n. 89. Prima opinio procedit, vbi de tertii præiudicio non agitur, & in iis, quæ a sola Principis potestate dependent, num. 90. Secunda autem, quando de tertii præiudicio agitur, & in his, quæ a Principis potestate non dependent, n. 91.
Papæ ac Principis assertioni de facto proprio plene creditur, numer. 92.
Et quid si assertio partim contineat factum proprium, & partim factum alienum, n. 93. seqq.
Papæ assertioni plene creditur etiam de iis, quæ vidit ante pontificatum, n. 96.
Papæ assertioni creditur super facto, & voluntate sui antecessoris, nu. 97.
Papæ & Principis assertioni creditur super facto alieno coram se gesto, n. 98. & n. 100. licet alii contra, n. 99.
Principis assertioni motu proprio factæ plene creditur, etiam quod de alieno facto agatur, n. 101.
Principis assertioni motu proprio factæ creditur, etiam vbi de tertii agitur præiudicio, n. 102.
Principis assertioni motu proprio factæ creditur in tertii præiudicium, quando factum alienum coram se gestum continet: secus, si non coram se gestum, num. 103. Adhuc tamen isto casu talis assertio, etsi plenam non faciat probationem, facit tamen præsumtionem, n. 104.
Principis assertioni super partis narratiua fundatæ, vel ex partis informatione prouenienti non creditur etiam, quod motu proprio sit facta, n. 105.
Principis assertioni omnino standum est in antiquis etiam in tertii præiudicium, & etiam quod alienum factum contineat, nu. 106. Declara duobus modis, vt nu. 107. & 108. Et quod in proposito dicatur tempus antiquum, n. 109.
Principis assertioni multo magis creditur, quando is se bene a fide dignis viris informatum diceret, nu. 119. contra, nu. 111. Declara, vt n. 112. & 113.
Papæ asserenti creditur, aliquem esse suum Capellanum, Cubicularium, vel familiarem, n. 114. contra, n. 115. Declara, vt d. num. 115.
Mandatum ex Papæ narratiuis verbis probatur, n. 116.
Papæ asserenti aliquem in suis manibus renuntiasse beneficium per suum procuratorem creditur, quod renuntians fuerit procurator, etiam quod de mandato non constet, n. 117. Contra, num. 118. Declara, vt num. 119. Assertioni Papæ statur super alicuius bene meritis, etiam quod de tertii agatur præiudicio, num. 120.
Papæ tanto magis creditur, si per verba dispositiua locutus fuerit, & per modum causæ, n. 121. seq.
Papæ ac Principis assertioni statur super declaratione suæ concessionis & gratiæ, etiam quod agatur de tertii præiudicio, n. 123. Declara, vt n. 124.
Papæ assertioni & declarationi maxime statur in beneficialibus etiam

etiam in præiudicium tertii, n. 125. Contra, num. 126. Dirigue, nu. 127.
Papæ assertioni super facto non solum contra clericum, sed etiam contra laicum plenum creditur, n. 128. Dicit alii contra, nu. 129.
Papæ assertioni facto, structuræ, siue conditionali, siue etiam modali stat, nu. 130.
Papæ assertioni statur non solum in iis, quæ facti sunt, sed etiam in iis, quæ iuris sunt, nu. 131. Dummodo tamen non sit contra ius clarum, & notorium, quia Papæ in iure notorio & claro errauit credendum non est, nisi eius intentio sit, de nouo contra illud disponere, n. 131.
Papæ assertioni statur etiam circa contractum a se celebratum, num 132.
Papæ magis quam notario creditur, n. 133.
Papæ ac Principis assertioni creditur non solum de iure communi, sed etiam de consuetudine, nu. 134.
Papæ aut alterius Principis assertio probationem in contrarium non recipit, n. 135. Ampliat. si assertio sit de facto proprio ipsius Principis, nu. 136. Ampliat. 2. multo magis assertio sit iuris, nu. 137. Nisi contrarium expressum iuris reperiatur, num. 138. Ampliat. 3. an assertioni de facto alieno cũ Principe gesto, n. 139. Ampliat. 4. & merito magis si Papa diffectum loquitur, nu. 104. Limita 1. quia per testium probationem in contrarium admittitur, prout in Limita 2. Quia admittit probationem contrariam, vt ex præmissa confessione resultantem, nam [illegible] probationem contrariam per scripturam [illegible] nu. 44. Limita 4. in assertione [illegible] n. 145. Limita 5. in Principis assertione super facto alieno, n. 146 & 147.
Principis assertioni creditur, quando agitur vel de ipsius Principis præiudicio, num. 148. vel quando de præiudicio nullius agitur, n. 149. vel de modico præiudicio, num. 150. secus si de [illegible] agatur præiudicio, quia tunc Principis assertioni [illegible] non respicitur [illegible] alienum, num. 151. siue etiam [illegible] proprium respiciat, nu. 152. & 155. licet alii contra [illegible] 3 & alii in hac contrarietate distinxerint, vt in [illegible].
Principis assertioni etiam in tertii præiudicium statur in sex casibus enumeratis in n. 156.
Assertioni Principis super alieno facto nullatenus creditur, nu. 157. licet alii contra, n. 158.
Principis assertioni super alieno facto non statur, etiam quod in eadem Princeps suam fundet intentionem, num. 159. contra, num. 160.
Principis assertio super alieno facto licet plenam non faciat probationem, aliquam tamen facit præsumtionem, n. 161. imo & semiplenam probationem, nu. 162.
Principis assertio super alieno facto transfert onus probandi in aduersarium, etiam quod Princeps per verba generalia, & incerta loquatur, nu. 163. seq. contra, nu. 165. præsertim si assertio sit de [illegible] verisimiliter ignoratum, num. 166. Distinguebat contrarietate, nu. 167. sed hæc distinctio reprobatur, n. 168. Ideo melius distingue, nu. 169.
Assertioni Principis statur etiam super alieno facto in quatuor casibus enumeratis in n. 170.
Principis assertioni nequam statur, quando de causa propria ipsius Principis, & de proprio ipsius commodo agitur, nu. 171. [illegible] licet alii contra nu. 172.
[illegible] assertioni minime statur, quando dicit, aliquem sibi [illegible] rebellem seu alias delinquentem, vel tale quid fecisse, per quod bonorum priuatio & confiscatio [illegible] dicat. Secus contra, nu. 175.
Principis assertioni non creditur, quando agitur de eius commodo & interesse, non solum, si assertio sit de aucto alienæ [illegible] informatione, sed etiam si sit de proprio viso, nu. 176. seq. licet alii videntur relati contrarium dixerint.
Principis assertioni super alterius delicto statur, quando dicit de tali delicto [illegible] verum, & inexcusabili sibi constare, nu 178. contra, n. 179.
Papæ assertioni super alterius delicto plene creditur in beneficialibus, num 180.
Papæ assertioni super alterius delicto creditur, quando est facta cum consilio & subscriptione quæstoris, n. 181.
Principis assertioni super alterius delicto creditur ad effectum inquirendum n. 182. vt puta si diceret, aliquem de delicto diffamatum, nu 183.
Principis assertioni super alterius delicto plene creditur, quando agitur de asserentis vtilitate, n. 184.
Papæ assertioni omnino statur in spiritualibus & beneficialibus, nu. 185. Vnde secus in profanis, nu. 186. contra quod imo fieri etiam in profanis, nu. 187. Distingue, quod etiam in profanis Papæ assertioni statur quoad suos subditos, secus quoad non subditos, 188. Sed contra distinctionem, nu. 189.
Principis assertioni statur quoad suos subditos, secus quoad non subditos, nu. 190. amplia etiam contra naturaliter non subditos, licet ratione causæ subditi sint, nu. 191. limita in Papa, cuius assertioni statur etiam quoad laicos non subditos in spiritualibus, & ecclesiasticis, n. 192.
Principis assertioni nullatenus statur, quando ista est fundata super narratiua partis, n. 194. amplia etiam, quod sit facta motu proprio, ac etiam quod simus in antiquis, nu. 194. limita, quando partis narratiua ipsius Principis factum proprium concerneret, nu. 195.
Principis assertioni non statur, quando illa est incidenter facta, & propter aliud, non autem principaliter, nu 196. fallit 1. in assertione continente factum proprium ipsius Principis, num. 197. fallit 2. in Principis inferioris assertione, num. 198. vers. sed certe.
Principis assertioni plene creditur, quando Princeps super tali assertione suam fundat intentionem, num. 199. secus quando Princeps non fundat se in eo, quod asserit, num. 200. sed quando dicatur Princeps fundare suam intentionem in assertiuis verbis, n. 203.
Principis assertio, in qua asserentis non fundatur intentio, licet aliquam faciat præsumtionem, n. 201. talis tamen præsumtio non est potens ad transferendum onus probandi contrarium in aduersarium, nu. 202.
Principis assertioni licet super veritate facti enuntiatiue dictæ, non tamen super illius validitate creditur, nu. 204. cui bene hæc exemplificatur conclu. 9.
Principis assertioni creditur super expressis, non autem super tacitis, nu 205.
Principis assertioni non creditur, quando contra eam viget aliqua iuris præsumtio, n. 206.

QVÆSTIO LXIII. CAP. III.

79 REGVLA Formanda † est affirmanda, quod scilicet, licet vnius testimonio non credatur plene, tamen creditur assertioni & testimonio Pontificis, glo. in cap. 1. in verbo. statuit, de renuntiat. in 6. & in cap. ad apostolicæ, in verbo. promiserint, de rescind. in 6. Felin. in c. cum a nobis, numero 1. extr. de testibus, Aret. in dict. cap. cum a nobis, num. 7. vbi testatur de communi * opinione. Anch. in clem. 1. de probat. Crot. de testibus, num. 217. & ibi Petr. Moncad. in addit. litera ç. Deus enim est veritas, ideo summus Pontifex, qui vices Dei in terris gerit, non nisi veritatem testabitur, prout in specie adduxit Ioseph. Ludo. in suis commun. opin. concl. 14. illatione 42. vers. & quamuis istud, quem & alios plures referentem antiquiores, ac de * communi testantem, & ad sat. veritatem hanc regulam exornantem videas Mascard. in suo tract. de prob. lib. 3 conclus. 1143. num. 1. & seqq. & latius in concl. 1227. nu. 1. seqq vsq; ad nu. 10.

80 AMPLIA I. Hanc regulam, vt bene credatur assertioni summi Pontificis, siue fiat in scriptis, & per literas, iuxta clem. 1 de probat, siue etiam solo verbo, sic enim probatur ex text. and c. cum a nobis, & ibidem Abb. in prin. vers. fallit hoc in Papa, vbi quod ita * communiter summatur ille text. * & num. 1. versicu. nota pulcrum text. iuncto vers. nota ex hoc textu. & n. 2. vers. aut vobis & ibi etiam Anton. de Butr. vers. 2. Aret num 6. Felin. num 1. extra, de testibus, Anch. in clem. 1. in

81 prin. de probatio etsi contrarium † videatur fuisse de mente Bonifac. in d. cum. 1. n. 47. seqq.

82 AMPLIA II. Vt † regula procedat non solum in Papa, sed etiam in Imperatore, & Rege, etiam quod Principes seculares sint, secundum Bartolum in l. ambitiosa, quam impressionem. Card. consilio 128. numer. 2. versic. item & principi, Socin. consil. 127. numer. 4. libro 3. Dec. cons. 544. num. 1. Xipar respon. 1. num. 28 lib. 1. Ias. consil. 65 Redemtoris crucifixi. colum. 5 versic. 2 principaliter, volum. 3. Iacob. de sanct. Georg. in tract. de jurisd. & sed an princeps obligetur, num. 9. Natta consil. 478. num. 39. lib. 3. Ruyn. consil. 41. num. 3. volum. 1. Socin. iun. consil. 65. num. 10. & consil. 66. num. 7. libr. 1. & consil. 92. nu. 2. lib. 2. Signorol. consil. 181 in quæst. vertente, num. 8. versicu. sed in literis. Aym. de antiq. temp. part. 1. sect. propositum, num. 1. seqq. vbi respondet contrariis, Gabr. qui alios refert, titu. de probation. conclusio. 2. num. 12 seqq. lib. 1. Dec. consil. 18 num. 176. libr. 1. vbi testatur de veriori opinione. Cephal. consil. 302 num. 71. Mandos. in addit. ad Lap. allegat. 7. litera A. colum. 1. in fine, versic. ampliat quarto. iuncto vers. ego primam opinionem veriorem puto. Mascard. de probat. conclusio. 139. num. 10. & numer. 35. lib. 1. & lib. 3. conclusion. 1227. numer. 10 seqq. iuncto num. 23. * vbi parter alius relatis * testatur de veriori, & magis communi opinione.

83 Et † licet contrarium, quod imo disposita in Papa per Clem. I. de probat. non habeant locum in Principe seculari, verius crediderint Felin. in c. cum a nobis, num. 3. vers. sed nihilominus, extra, de testibus, Curt. Castren. Gemin. Dec. & alii plerique relati per Aym. dict. sect. propositum, num. 1. & 2 Mascard. d. concl. 139. num. 11. versi. contrarium, &c. & dict. conclu. 1227 num. 4. vbi pro hac contraria opinione reddit satis probabilem rationem, & per Mandos. in addit. ad Lap. d allegat. 7. litera A. colum. 2. versi. contrarium tamen, vbi hanc opinionem tutiorem credidit, etsi eam minime sequatur.

84 Non † per hoc tamen recedas à proposita ampliatione quæ sine dubio magis communiter * recepta est * à Dd. & vltra eos addo quam plures alios dicentes simpliciter, Principis assertioni plene credendum, (& sic etiam de seculari Principe loquentes, nedum de solo Papa,) vt videre est apud Nattam consil. 438. nu. 39. lib. 3. Barb. consil. incip. magnus scripsit Psalmista, colum. 1. lib. 3. Grammat. consil. 100 Redemtoris gentium, num 66. Brun. consil. 1. num. 34. Soc. iun. consil. 4. super quæstion. num. 11. volum. 3 Ruyn. consil. 227. nume. 6. lib. 1. Gozad. consil. 8. num. 43. Curt. iun. consil. 157. num. 14. & 21. prope fin. Afflict. dec. 305. num. 15. & inca. 1. num. 27. Ias. ad l. si fundus. cass. ten. in vsib. feud. Berol. cons. 65. num. 6. lib. 1. Mantic. de del. consil. 75. num. 6. Cephal. consil. 168. num. 32. & consil. 173. num. 26. lib 2. consil. 302. num. 81. lib. 3. Decian. consil. 25. nu. 8. & lib. 1. cons. 35. num. 19. & 20. lib. 2. Mascard. de probat. libro 3. conclusio. 1227. num. 10. seqq. vsque ad nu. 23. vbi huius conclusionis triplicem reddit rationem: Primo, quia, vt dicit Bald per illum text. in d. l. 1. ff. de offi. præfect. prator. & in ap. citum, colum. 3. de iud. Quod † Princeps credit, & nos credere debemus, & Principis verbum pro lege habendum: Secundo, † quia statur literis iudicis attestantis aliquid de iis, quæ pertinent ad officium suum, l. si pubis canes. § de reb. ff. de publica. ergo multo magis standum est dicto Principis, cuius auctoritas supereminet omnes: Tertio, quia Princeps præsumitur iustitiæ plenus, & omnia deliberate, & prout conuenit, facere, ideo non est credendum, quod falsum dicat, l. 2. §. marito, & § si quis à Principe. ff. ne quid in loco publ. l. ex facto, in prin. ff. de vulg & pupill.

85 86 87 AMPLIA III. Vt † assertioni Principis credatur, non solum Papæ, Regis, & Imperatoris: sed etiam cuiuslibet alterius habentis iura imperialia, vel regalia, & de facto non recognoscentis superiorem, prout sunt Duces Mediolani, Ferrariæ, Delphinus Franciæ, & similes, secundum relatos per Felin. in c. cum a nobis. n. 3. vers. & idem in alio habente iura imperialia. de testib. Aym. de antiq. temp. part. 1. sect. propositum, num. 6. Gab. titul. de prob. conc. 2. num. 13. 14. & 15. Quint. Mand. ad Lap. allegat. 7. litera A. col. 2. vers. ex cuius etiam dictis, Mascard. de probat. dict. conclu. 139. num. 19. seq.

88 AMPLIA IV. Vt † etiam credatur assertioni Principis inferioris superiorem recognoscentis, vt per Aym. de antiq. temp. part. 1. sect. propositum, num. 3. & seqq. vsq; ad nu. 8. vbi late comprobat ampliationem, quam etiam secuti sunt plures (qui in assertione Principis inferioris loquuntur) relati per Mascard. de probat. lib. 3. conclu. 1227. sub nu. 23. Et licet † contrarium in hoc voluerit Ruyn. 89 cons. 115. num. 15. & cons. 227. num. 6. lib. 1. & cons. 31. num. 10. d. lib. 1. Socin. iun. cons. 92. num. 3. lib. 2. Cephal. cons. 170. nu. 19. & cons. 185. num. 9. lib. 2. cum aliis relatis per Gabr. tit. de probat. conclus. 2. nu. 16. lib. 1. & per Mascard. de probat. lib. 1. con l. 139. num. 1. vers. limita primam opinionem, nihil non discedendo à proposita ampliatione, distingue in hunc modum, quod in † iis, quæ dependent à sola potestate Principis, 90 & sic vbi non agitur de tertii præiudicio, creditur assertioni ipsius Principis etiam inferioris: sic enim & in interminis loquitur Aym. d. sect. propositum, num. 1. & seqq. & præsertim num. 5. vbi bonam reddit rationem, quia scilicet isto casu etiam statur assertioni priuatorum, ergo multo magis standum est assertioni alterius superioris 91 in † autem, quæ non dependent à voluntate & potestate Principis, & sic quando agitur de præiudicio tertii, statur assertioni ipsius Principis, etiam quod inferior sit, sed tamen recipit probationem in cõtrarium, quam non reciperet, si esset assertio superioris Principis; sic enim aliis relatis hanc controuersiam hoc distinctionis fœdere conciliari posse colligo post alios, quos allegant, ex Ceph. in consil. 302. num. 72. lib. 3. Gab. d. conclu. 2. num. 17. seq. Mascard. d. concl. 139. num. 13. vers. conciliando ergo, & dixi sup. n. 145.

92 AMPLIA V. Vt † multo magis credatur assertioni Papæ, ac Principis super facto proprio, Anch. in clem. 1. post num. 1. vers. quandoque sunt de facto proprio, & ibidem Bonifa. num. 1. seq & num. 14. sequen. vbi reddit bonam rationem, Imo. num. 9. versi. 1. casu, de prob. Oldrad. cons. 105. colu. penult. versicu. quid autem Card. consil. 128. colum. 2. versi. item etiam. Tiraquel. qui alios refert, de tractat. §. 1. gloss. 14. num. 49. Cepha. consil. 76. num. 41. lib. 1. Decian. cons. 18. num. 273. lib. 1. vbi etiam alios refert, Menochius casu 99 n. 5. lib. 1 idem Decian. consil. 25. num. 92. versi. 12 ix enim soli Papæ, libro 2. Lap. alleg. 7. num. 2. vers. quia in narratis de facto suo & ibi Mando. in addit. 10. litera A. in prin. colum. 2. vers. infero nunc, vbi infert Corradus in pract. §. 2. de offi. prator. in causs ciuil. titu. de testibus, rubr. dicta testium assumendo, in prin. numer. 5. folio 114. col. 2. in 32. limitatione, Hercul. de negat. num. 218. ad medium, & num. 219. Gab. de probat. conclusio. 2. num. 2 vbi quod ita omnes tradunt in clem. 1. de probat. * & num 3 seqq. vbi infert ad plura. Mascar. * de probat. lib. 1. conclu. 139. num. 1. seqq. vbi aliis relatis testatur de communi, * & lib 2. conclu. 621. num. 14. lib. 3. conclu. 1143. * num. 1. seqq. vbi pariter de communi, & tenuit Rota coram Domino Seraphino, in vna Portuen. bonorum de Columna, sub die Veneris, 14. Martii, 1578. de qua in nouissimus nuper impressis, part. 1. dec. 175. n. 4.

93 AMPLIA VI. Vt † & idem sit in assertione Principis, partim de facto proprio, & partim de facto alieno, vtputa in Papa asserente, aliquem in suis manibus beneficium renuntiasse, nam tali assertioni standum esse, scriptum reliquerunt, Imola in clem. 1. colum. penultim. post medium, numer. 9. versiculo. tertio casu, &c. & ibidem Cardin. Zabarell. numer. 10. versicul. quando narrat factum suum, & alterius, Bonifa. numer. 26 versicul. vl quod est de facto Papæ, de probation. Gabriel. qui alios refert, lib. 1. rubric. de probat. conclusion. 2. numer. 4. sun. 10 numer. 7. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 39 n. 8. & concl. 1217. n. 36. & n. 77 & aduer-

94 te, quod † Cardin. in consil. 126. post n. 10 vers. respondeo, quod in eo, &c. prout illum refert Mandos. ad Lap. alleg. 7. litera A, colum. 2. in fine versic. & idem dicendum, &c. dixit isto casu assertioni Pontificis partim credendum, & partim non, credendum in eo quod assertio respicit factum proprium, non credendum in eo quod respicit alie-

95 num. Ideo † pro solutione credetem posse dici, quod horum opinio forsan procedet in assertione diuidua, & plura continente capita diuersa, ac sub duplici structu verborum prolata: secus in indiuidua, & vnico structu concepta verborum, vt in exemplo prænarrato, quando scilic. Papa asserit talem in suis manibus beneficium renuntiasse: tunc enim omnino standum videtur per præallegatos. Considera, quia ista mihi videtur veritas.

96 AMPLIA VII. Vt † Papæ assertioni plene credatur etiam in ijs, quæ vidit ante Pontificatum, gloss. in cap. ad apostolicæ, in verbo, promisissent, de reiudic. in 6. & in cap. 1. in verbo, statuit, de elect. in 6. Felyn. in capit. pueris in fine, de sentent. excommun. & in capit. cum à nobis, numero 2. versiculo secundo nota, & ibi etiam adden ad Abb. in verbo, aut de verbo, litera A, Arct. post num. 9. extra de testibus, Crot. de testibus, numero 195. & num. 217. Dec. consil. 463. in causa, qua nomine camera, num. 26. Mandos. ad Lap. alleg. 7. litera A, col. 1. vers. amplia 2. Gabriel, qui alios refert, rub. de probat. concl. 2. num. 10. vbi loquitur etiam in ijs, quæ vidit ante Cardinalatum, & sic dum erat in minoribus constitutus, Mascard. de probat. lib. 1. concl. 139. num. 6. & lib. 3. conclus. 1227. numero 45. & sequ. ex quibus facile dici po-

* test, ita etiam communiter * à Doctoribus receptum esse.

97 AMPLIA VIII. Vt † propterea Papæ assertioni super facto, ac etiam super voluntate sui antecessoris plene credatur, Card. in clem. 1. in 9. quæst. nu. 6. & ibi etiam Anchar. n. 1. in fin. versic. circa hoc etiam Bonifac. nu. 50. & 51. vbi in idem allegat extrauag. Clem. V. incip. Prouida. Imol. colum. penultima in princip nu. 9. vers. idem per omnia de probatio. Ang. cons. 368. num. 1. Rom. cons. 350. nu. 18. vbi amplius, quod talis assertio non admittit probationem in contrarium, de q to generaliter dicam infra in vlt. ampliat. Alexand. con 15. visis narratis, post num. 2. lib. 5. Aym. de antiq. temp. part. 1. in princip. Gabr. d. conclus. 2. num. 11. vbi alios refert, Mando. ad Rom. consil. 191. num. 4. litera C, versicul. secundo fallit, Paris. consil. 96. num. 3. lib. 4. Riparispon. 1. num. 28. lib. 1. Decian. consil. 18. n. 275 lib. 5. vbi alios plures refert. Mandos. ad Lap. alleg. 7. litera a, col. 1. vers. tertio amplia, Mascard. de probat. lib. 1. concl. 139. nu. 6. vers. inde fit, & lib. 2. concl. 621. num. 6. & lib. 3. conclus. 1227. num. 48. & 72 seqq vbi & alios refert. Ex quibus omnibus hanc ampliationem etiam

* communiter * à Dd. receptam esse, dici sine dubio potest.

98 AMPLIA IX. Quod † licet alias Papæ & Principis assertioni minime standum sit, quando respicit factum alienum, vt d xi infra num. 127. statur tamen, quando narrat factum alienum coram se gestum: talis enim assertio æquiparatur assertioni de facto proprio, & sic plene creditur, vt per Fely. in c. um a nobis, nu. 2. in princip. iuncto vers. quod autem Papæ credatur, & ibi etiam Aret. nu. 8. in fine, extra de testibus, Lap. alleg. 7. num. 3. vers. ad hoc, quod ibi scribit Paul. &c. & ibi Mandos. in addit. litera A, col. 1. vers. amplia 2. Socin. consil. 226. in causa, quæ vertitur, num. 27. lib. 2. Gabr. tit. de probat. lib. 1. conclus. 2. num. 8. vbi testatur de veriori opinione Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 139. num. 8. ad

99 finem, & lib. 3. concl. 1227. Et † licet contrarium voluerint Imol. in clem. 1 numero 9. column. penult. ad fin. versic. si vero enuntiat factum alterius coram se, &c. de probatio. Calder. Aret. Oldrad. & alii relati per Gabriel, dict. concl. 2. num. 8. & per

100 Mascard. de probat d. conclus. 1227. num. 79. Non † per hoc tamen à proposita ampliatione recedas, quando tamen assertio est facta motu proprio ipsius Principis, sed quando est facta ad instantiam partis: tunc contraria habent locum, prout sic distinguendo tradidit Aret. ind cap. cum a nobis num. 10. & post eum Mascard. d. con lus. 1227 num. 80. cum aliis relatis, infra num. 103. in seq. amplat.

101 AMPLIA X. Et † multo magis in assertione Principis facta motu proprio, & ex certa scientia: tunc enim plenam facit fidem, etiam quod de facto alieno agatur, vt per Imol in l. 1. nu. 9. colum. pen post medium, vers. hoc temperat, de probat. Alex. consil. 112. post num. 2. & ante nu. 6. lib. 7. vbi quod in hoc omnes * concordant, Curt. iun. cons. 61. post numerum 13. vers. præterea illud, vbi testatur de communi opinione, Socin. cons. 286. n. 37. versic. & ad primum, iuncto versic. & maxime, lib. 2. Aym. de antiqu. temp. part. 1. in princip. numero 10. vbi alios refert, Mandos. ad Lap. alleg. 7 litera a, colum. fin. versic. limita 2. Gabr. titul. de probatio lib. 1. conclus. 2. num 55. Mascard. de probatio. libro 2. conclus. 621. nu. m 4. & libr 3. conclus 1227. num. 62. vbi etiam de communi, * ex Curt. * iunior. & Alexand. in loco præallegatu, cum aliis ibi per eum relatis.

102 AMPLIA Hanc ampliationem † procedere etiam quod agatur de præiudicio tertij: adhuc enim Principis assertio quæ alias non noceret, vt dixi nu. 151. nocet tamen & probat, si emanauerit motu prop. io, & ex certa scientia, vt per Aym. qui alios refert in tract. de antiq. temp. part. 1. sect non omitto, nu. 22. seq. vbi tamen ex Dec. quem allegat, declarat hoc procedere, quando judex dispensat in ijs, quæ sunt juris positiui tantum, aliter secus, & Aymonem refert & sequitur Mascard. d. concl. 1227. nu. 1. 1. & seqq lib. 3.

103 LIMITA I. Hanc † decimam ampliationem procedere, dummodo Principis assertio facta motu proprio contineat factum alienum gestum coram se, secus si non gestum coram se: nam tunc ei non statur plene, etiam quod motu proprio facta sit, Aret. in c. cum a nobis nu. 10. extra de testibus, Lap alleg 7. nu. 1 proprio fi em, iuncto nu. 8. Aym. de antiq. temp. part. 1. in prin ip nu. 10. vers. sed intellige istam limitationem, Mascar. de probat lib. 1 concl. 621. num. 5. & lib 3. concl. 1227. num. 64. & nu. 80 & dixi aliquid supra num. 100.

104 SVBLIMITA Hanc † primam limitationem, quia ad hoc assertio Principis facta motu proprio de facto alieno coram ipso non gesto, etsi non faciat plenam probationem, facit tamen præsumtionem, secundum Lap alleg. 7. nu. 7. in fin. quem sequuti sunt, Anchar. in clem. 1. nu. 1. versic. Lapus in hoc membro, & ibidem Zabar. nu 10. vers. Lapus vero, de probat. vbi dicunt, quod ista præsumtio transfert in aduersarium onus probandi contrarium, Socin. consil 266. post num 27. lib 2 & consil 90 num 3 lib. 4. Mascard. de probat. lib 2. conclus. 621. num 6. vbi ex Bart. Soc. & Aym. in loco per eum allegato concludit, quod isto casu talis assertio facit semiplenam probationem, & l. 3. concl. 1227. nu. 65.

105 LIMITA II. Propositam † decimam ampliationem non procedere, quando assertio Principis facta motu proprio esset fundata super narratiua partis, vel aliquo modo se à parte informatum ostendere: tunc enim nihil prorsus operatur, per ea, quæ generaliter dixi infra numero . . . & in specie scripserunt Lap. alleg. 7. numero 8. versic. si vero super facto ab alio narrato, Socin. iun. consilio 77 num. 98. lib. 1. Mascard post alios quos allegat, de probat. lib 3 concl. 1227. num. 66. & voluit Rota coram Domino Seraphino, in vna Portuen. bonorum de Columna, die Veneris 14 Martij, 1578. de qua in nouissimis nuper impressis. part. 1. dec. 175. num 5.

106 AMPLIA XI. Propositam huius † tertij capitis regulam multo magis procedere in antiquis, in quibus inuestitæ, & quod ea incat factum alienum, ac etiam quod de tertij præiudicio agatur, Principis assertioni

omnino standum scripserunt Imol. *in clemen.1.numer.9. vers. & talis quæ in facto antiquo, de probat. Felyn. in c. cum causam, nu.5. extra eodem, Alexand. consil.6.num.6.lib.1. & cons. 15 post num.3.lib.5. Aym. de antiq. temp. part.1. in princip. nu. 8. & sect. non omitto, num.25. seqq.* vbi in specie loquitur etiam in præiudicium tertij, *Gabriel. qui alios refert, rubric. de probatio. conclusio.2. numero 54. Cephal. consilio 302. num.3.* * *seq lib.3.* vbi alijs relatis dicit, quod ita tradunt * omnes

107 *in capit. si Papa, de priuileg. in 6. & numero 86.* (vbi † tamen declarat, dummodo non agatur de proprio interesse & commodo Principis asserentis,) *Mandos. ad Lap. alleg.7. litera A, column.3. versicul. limita primo, Mascard. de probat. libro 1 conclusio.139. numero 20. versic. amplia, & hæc optimo,* vbi † etiam declarat, nisi assertio esset fundata super narratiua partis, *& libr.3. conclus.1227. numero*

108 *291.8.* Sed † quodnam in proposito dicatur tempus antiquum, vide Aym. *de antiq. part.1. in princip. nu.1 seqq vsq. ad num.8.*

110 AMPLIA XII. Regulam † multo magis procedere, quando Princeps aliquid assereret ex informatione peripsum habita à fide dignis viris, sic quando dicebat se bene informatum: tunc enim tali assertioni standum est, etiam quod contineat factum alicuius, scitu postalios, quos allegent antiquiores, scripserunt Aym. *de antiq. temp par.1. in princip. num.11.* vbi declarat contrariis, *& sect. propositum, num.9 in fine,* vbi loquitur etiam quod agatur de graui præiudicio tertij, vel tollat ad effectum transferendi onus probandi contrarium in aduersarium, *Gabriel qui alios refert, rubr. de probation. lib.1. conclusio 2. numero 50. Mascard. de probat libr.2. conclu. 621. numero 7. & 8. vbi etiam respondet contrariis, & declarat, quæ casu illa loquantur, & libr.3 conclusio.1227. numero 86.*

111 *Alexand. consilio 100. numero 22. seq. lib.1.* Et † hoc Dec. Cott. & Socialati per Gabr. *d. conclus.2. numero 56. & per Mascard. d. conclus.621. num 8 in princip. & concl 1227 num.*

112 69 *seqq.* contrarium dixerunt, quam † quidem contrariam opinionem omnino ego veram credo, in quo agitur de proprio interesse Principis, *prout vidi Dec. consilio 23. numero 21. in fine, versiculo secundo cum (assis lib.1. cunctis aliis quos retuli infra numero 171.* adducta

113 men pro concordia dicere potes ex Dec. *cons.l. 606. numero 14. sicut illum refert Mascard. dict. conclusio.1227. numero 71.* quod si Princeps asserit se informatum in ijs, in quibus alteri præiudicare non potest, & tunc ei non creditur, & sic procedat hæc secunda contraria opinio, si verò asserit superijs, in quibus alteri præiudicare potest, & tunc creditur, & procedat prima opinio.

114 AMPLIA XIII. Vt † Papæ credatur asserenti quem esse suum Capellanum, Cubicularium, & familiarē, *Gabr. qui alios refert de probatio. lib.2. nu.3. lib.1. Mascar. de pro-*

115 *batio. lib.1. conclus.139 nu.4.* Et † licet contrarium voluerint Bonifac. de Vitalin. *in clemen.1. num.27. seq de probat. Rom 197. in antiquis, prout eos sic refert Gabriel, dict. conclus. 2. num.3. versic. contrarium in hoc, &c.* aduerte tamen, quod Bonifac. eo loci loquitur, quando talis assertio de familiaritate est facta incidenter, & propter aliud, quo casu indistincte ei non statur, *vt dixi infra num.196.* ergo secus si est facta principaliter, & propter se, & ita declarando hanc ampliationem potes concordare contrarios.

116 AMPLIA XIV. Vt † & mandatum probetur ex verbis narratiuis Papæ: sic enim post Ruyn. in pluribus consilijs per eum allegatis scribit Gabriel, *d. concl. 2. num.19.*

117 AMPLIA XV. In assertione Papæ, quod quis sit procurator, vt puta si diceret, quem in suis manibus renuntiasse beneficium per suum procuratorem, nam creditur renūtiantem fuisse procuratorem, etiam quod de mandato non constet, *Ruyn. consil.148. num.7. libr.4. Boer. decis.281. ad finem, Gabriel. qui alios refert, d. conclus.2. num.46. Mascard. d. d. conclusio.139. numero 5. iuncto numero 23.* Sed † aduerte, quod hæc conclusio videtur confundi ex illa alia conclusione, de qua *infra num.152.* quod scilicet assertioni Papæ non statur, vbi agitur de facto alieno, & ideo in specie contra hanc ampliationem, vide quæ refert Mascard. *lib.3. conclus.1227. num.89.* Vnde † pro solutione dicas, quod isto casu statur assertioni Papæ non plene, sed præsumtiue ad effectū transferendi onus probandi contrarium in aduersarium, sic

118 119

AMPLIA XVI. Vt † stetur assertioni Papæ super beneméritis, alicuius etiam quod de illis aliunde non constet, ac etiam quod agatur de præiudicio tertij, *secundum Ias. in consil 2.7. colum.7. versiculo octauo facit, & seq. lib 2. prout illum refert Gabr. tit. de probat. concl.2. num.35. lib.1. loquens, quando benemerita sunt enuntiata, Bero. cons.65. num.6. lib.1. Natta consil.305. num.5. lib.3. Mascard. de probat. lib.1. conclus.139 nu.17. & lib 5. conclus.1227. nu.19. iuncto num.117.*

120

AMPLIA XVII. Vt † multo magis Papæ credatur, quando loquitur dispositiue, sic enim post Oldrad. *in consil 158. Innocentius & episcopus, column.2. versus. tertio vero modo, & Cabellas consil.2. in fin. titul. de priuileg. scripsit Mascard. de probat. lib.3. conclu.1227. num 50 seq iuncto num. 94. in princ.* vbi distinguendo dixit, quod verba Principis, aut sunt narratiua, aut assertiua, aut dispositiua: narratiua non probant, *vt dixi supra nu.192.* assertiua in facto proprio probant, *vt dixi supr nu 92* secus in facto alieno, *vt dixi infra nu.117.* dispositiua vero indistincte probationem inducunt, *addo & Bonifac. de Vitalin. in clem.1 nu.42. de probat.* vbi † etiam idem, si sint prolata per modum causæ.

121 122

AMPLIA XVIII. Vt † assertioni Papæ, seu alterius Principis omnino stetur, quando continent declarationem alterius gratiæ, seu alterius concessionis dubiæ, iam per ipsum factæ: & hoc etiam quod agatur de tertij præiudicio, *vt per Aym. qui alios refert, de antiqu. temp. sect. non omitto, num.28. part.1.* Vbi † hanc ampliationem declarat procedere, dummodo simus in declaratione vera & dubia, quæ scilicet consistat circa ambiguitatem verborum, secus si per eam noua inducere tur dispositio, quia tunc non statur tali declarationi in præiudicium tertij, quod tamen declara, vt in seq ampliatione.

123

AMPLIA Rursus † hanc decimam octauam ampliationē multo magis procedere in beneficialibus, in quibus cum Papa habeat omnimodam potestatem, & etiā sine causa possit quempiam beneficio priuare, ideo eius declarationi statur etiam in præiudicium tertij, etiam ex ea inducatur noua dispositio, dummodo tamen constet Papam ita voluisse, *vt per Aym. sect. non omitto nu 30.* & 31. 34. *seqq.* vbi † pluribus hanc comprobat ampliationem, contra quem licet vigere videantur deducta *per eundem Aym. ibidem n 32. & 33.* Pro † concordia tamen dicas, quod prima opinio procedit de iuris rigore: secunda autem contraria, de honestate & decentia, *vt per Aym. in d. loco, n 37.*

125 126 127

AMPLIA XIX. Vt † assertioni Papæ stetur non solum contra clericum, *vt per Gabr. rubr. de probat. libro 1. conclus.2. numero 63.* sed etiam contra laicum, dummodo subditus sit, *Gabr. eadem conclus.2. numero 23 26. & 27. Mascard. de probat. lib.1. conclus.139. num.12. in fin. versic. quinto amplia.* Et † si contrarium sentire videatur Aym. *dicto amplia.* Et † si contrarium sentire videatur Aym. *dicto amplia. part.1. sect. propositum, post numerum 4. versiculo sexto etiqu. part.1. sect. propositum, post numerum 4. versiculo sexto etiqu. part.1. sect. propositum, post numerum 4. versiculo sexto etiam in bonis subditorum laicorum, &c. infra num.138. & seq.*

128 129

AMPLIA

130 AMPLIA XX. Quia † Papæ assertioni statur, siue sit pura, siue sit conditionalis, siue etiam modalis, *Gabr. d. concl.2.n.10. Masc. d. concl.139. n.6. in fine, vers. quæ ampliatio, qui concordantes referunt.*

131 AMPLIA XXI. Vt † assertioni Papæ stetur non solum in ijs, quæ facti sunt, sed etiam in ijs, quæ iuris sunt, *Socin. cons.87. num.28. lib.3. Gab. d. concl.2. num.21. Mascard. d. concl.1227. num.31. seq. lib.3.* Verùm hæc ampliatio non procedit, quando talis assertio esset contra clarum, & notorium: quia Papæ erranti in jure notorio & claro non est credendum, nisi eius intentio sit de nouo contra illud disponere, *vt per Felyn. in cap. cum à nobis, nu. 3. ad finem, extra de testibus, Gabr. dict. conclus.2. numero 58. Mascard. dict. conclus.1227. num.33.* & an talis confessio recipiat probationem in contrarium, vide infra *vlt. ampliat*

132 AMPLIA XXII. Vt † Papæ assertioni stetur etiam circa cōtractum à se celebratum, *Gab. d. concl.2.n.12. Masc. d. concl.193. post n.11. lib.1.*

133 AMPLIA XXIII. Quia † magis creditur Papæ, quam notario, *Aym. post. Bal. Isern. & Ias. quos allegat in tract. de antiq. temp. sect. non omitto, num.28. Decian. consil. 41. numero 24. lib.2. ex Dec. in consil.445. num.17. Iacobin. de Sanct. Georg. in tract. de feud. §. sed an Princeps, num.9. Gab. qui alios refert, d. conclus.2. num.6. & loquitur etiam quod notarij essent plures, Mascard. d. conclus.139. nu.7. & conclu.1227. num.47.*

134 AMPLIA XXIV. Vt † Papæ, & Principis assertioni credatur non solum de iure communi, sed etiam de consuetudine, *de qua alius relatu per Masc. de prob. lib.3. concl. 1227. nu.119.*

135 AMPLIA XXV. In † tantum credi Papæ ac Principis assertioni, vt contra eam nec etiam admittatur probatio in contrarium, *vt per Anchar. in clem.1. nu.1. vers. tamen dicit glos. de prob. Anton. de But. in cap. cum à nobis, nu. 3. & nu.6 versic. quod nota. & ibidem Aret. num.5. & num.6. versicul. & aduerte, extra de testibus, per text. in cap. quicunq;* 11 *qu.1. Gemin. cons.33. pro examinatione dictorum dubiorum, colum.3 versicu. nec obstat. si dicatur. Cyn. in l. rescripta, in 3. & 4. qu. C. de precibus Imperato offer. Mascar. qui alios refert, in tract. de probat. libr.3. conclus.1227. numer 5 iuncto numero 29. seq.*

136 AMPLIA I. Hanc † vigesimam quintam ampliationem, vt multo magis procedat in assertione de facto proprio ipsius Principis, *Bonifac. in clemen.1. num. 9. & ibi etiam Imol. numer.3. & numero 9. versicul. primo casu, iuncto versicul. breuius loquendo, de probat. Lap. allegat.7. numero 6. versicul. nec admittitur probatio, & ibi Mandos. in addit. litera A, column.1. versicul. amplio, vt non solum, & columna 2. versic. infiro nunc, vbi bene infert Socin. consil.261. numero 27. & num.28. libr.2. Pariscons. 17. num.17. lib.4. Aym. de antiqu. temp. part.1. sect propositum, num.12. in princip. Tiraq. de retract. §.1. glos 14 num.49. in fin. Gabr. qui alios refert, in tit. de probat. concl.2. num 2. vbi quod ita omnes * tenent. in d. clemen.1. Dec. cons.18. num.274. lib.1. Mascard. de probat. libr.1. conclus.139. num.1. seqq. vbi alius relatis testatur de communi * Dd. opinione, vt latius lib.3. conclus.1227. num.35. seqq. vsq; ad num.41. (quicquid in contrarium senserit Socin relatus ibidem, num.76.) Rotam coram Domino Seraphino, in antiq. Portuen. bonorum de Columna, sub die Veneris 14. Martij. 1578. de qua in nouissimis inter diuersas, decis.175. num 5 part 1.*

137 AMPLIA II. Eandem † vigesimam quintam ampliationem, vt pariter multo magis procedat in assertione iuris, *iuxta tradita supra num.131.* contra quam nec etiam admitti probationem directam, aut indirectam, voluerunt Felyn. *in c. cum à nobis, nu.3. vers. quarto nota, &*

138 *propesin. extra de testibus,* vbi † tamen declarat hoc non procedere, quando cōtineret expressum iuris errorem, *iuxta tradita supra num 132. Imol. in clemen.1. num.9 versicul. secus si errauerit aliquid quod consistat in iuris effectu, de probat. Gabr. rubric. de probat. lib.1. conclus.2. num.21. iuncto numero 37. Mascard. de probat. lib.1. conclus.139. num.8. versic. hanc tamen ampliationem, iuncto nu.19. & lib.3. concl.1227. nu. 31 seq.*

AMPLIA III. Vt † nec recipiat probationem in contrarium assertio Papæ de facto alieno coram ipso gesto, *vt per Felyn in cap. cum à nobis, num.2. vers. sed aduerte, iuncto versic. quod autem Papa, extra de testibus, Gabr. d concl. 2. num.18. in princ. (licet contrarium referat, nu 8. ver. contrarium tenet) Mascard. d. concl.139. nu.12. ver. conciliando ergo. lib.3.* 139

AMPLIA IV. Vt † multo minus assertio Papæ recipiat probationem in contrarium, quando idem Papa sic in assertione disponit, iuxta ea quæ scripsi *supr. nu.121. seq.* & in specie voluit Gabr *d. concl.2. nu.38. ex Gramm. dec. 65. nu.60. Mascar. d. concl.139. post nu.19. vers. quam limitationem, &c.* 140

LIMITA I. Hanc † vigesimam quintam ampliationem, quia licet Papæ assertio non recipiat contrariam probationem directam, recipit tamen per indirectum, puta probando aliquid quod eneruet vires ipsius assertionis, & gratiæ. *Felyn in c. cum à nobis, sub num 4. extra de testibus, vbi huius limitationis ponit exemplum, Anchar in clem.1. num.1. vers. tamen dicit gloss. de probationibus, vbi pariter hanc limitationem pluribus similibus comprobat. Imo. in d clem.1. num.8. & 9 vers. quod intelligo, habemus gloss. in d. clem. 1. in verbo, fecisse probamus, quam sequuntur communiter * Dd. * teste Gabr. d. concl. 2. nu.36. Mascard. d. concl.129. num.17. & conclus.1227. num.41. vbi pariter exemplificat, declara hanc limitationem non procedere in assertione iuris, vt dixi sup. num. 137. seq.* 141

LIMITA II. Hanc † eandem vigesimam quintam ampliationem, quia Papæ assertio semper recipit in contrarium eam probationem, quæ vel notoria sit, vel etiam resultet ex propria confessione ipsius asserentis, *vt per Bonif. in clem.1. n.43. in fi. & seq. de probat. Rom cons.350. n.18. seqq. Ceph. consil.302 n.73. lib.3.* vbi de probatione per euidentiam facti, *Masc. d. concl.1227. n.42. seqq.* vbi plurib. hanc exornat limitationem, & † facit quod scripsit Aym. *de antiq. temp. part.1. sect. propositum, n.12.* volens quod Principis assertio, etsi non recipiat in contrarium probationem probandā, puta per testes, recipit tamen probationem probatam, puta per scripturam, cuius † tamen contrarium in hoc vlt. defendit Aret. *in d. c. cum à nobis n. 6. vers. aduerte etiam.* 142 143 144

LIMITA III. Ampliationem † procedere in assertione Principis non recognoscentis superiorem, vnde secus in inferiore recognoscente superiorem, huius enim assertionem admittere contrariam probationem voluerunt, post alios quos allegant, *Cephal. d. consil.302. num.72. Gabriel. dict. conclus 2 numero 17. & numer.18 versic. secundo dicam, Mascard. d. conclus.139. num.12. & dixi supra num.92.* 145

LIMITA IV. In † assertione Principis super facto alieno, cui non statur, quando constat de contrario, *vt non de antiqu. tempor. parte 1. sect. propositum, numero 10. Gabr. dict. conclusio.2. numero 59. Cephal. consilio 302. numero 73. seqq. libr.3.* Et † propterea contra eam admitti contrariam probationem scripserunt Anchar. *in clement 1. numero 1. versiculo quandoq; talia verba, & ibi Imol. numero 2. in fine, versiculo vnde tunc admittitur probatio, & numero 9. column. penult. in princip. versiculo secundo casu, de probat. Tiraqu. de retract. §.1. gloss.14. numero 49. in fin. Gabriel d. conclus.2. num.18. Aym de antiq. temp. part.1. sect. propositum, num.14.* vbi præsertim, quando Papa ex tali probatione contraria non redargueretur de mendacio, puta si tale quid asseruerit ex informatione alterius, *Decian consilio 18. numero 274. lib 1. Mascard. de probat libr 1. concl 139 num.12. versic. conciliando ergo supra. lib 3 concl 1227.* 146 147

num.

nu.35.seq.vsq; ad numerum 41. vbi pluribus hanc limitationem exornat.

148 LIMITA I. Propositam † huius tertij capitis regulam volentem, Principis assertionem plenam inducere probationem, vt illa quidem procedat, vel in præiudicium ipsius Principis asserentis, *iuxta scripta per Lap. alleg. 7. numero 7. versicul. quia non est verum, nisi ad præiudicium nominantis, Dec. consil. 59. num. 23. libr. 2. Ioseph. Ludou. concluſ. 14. illat. 42. versic. assertioni tamen principis, cum allegatis per eos.*

149 Vel † vbi de nullius præjudicio agitur, & sic in ijs, quæ omnino à Principis voluntate, & potestate dependent, *iuxta tradita per eundem Lapum, dict. alleg. 7. numero 1. versic. & quia talibus literis non præiudicialibus, Aym. consil. 1. num. 8. & de antiq. temp. part. 1. sect. propositum, num. 5 & 6. Gabriel, qui alios refert, lib. 1. titul. 1. de probat. conclus. 2. nu-* uero 57.

150 Vel † etiam vbi de modico agitur præiudicio, *ad trad. per Felyn. in capit. cum á nobis, num. 2. versiculo & tunc ſi materia non est multum præiudicialis, & ibi etiam Arer. num. 11. extra de testibus, Corn. consil. 22. sub num. 8. lib 3. Ruyn consil. 222. numero 6. lib. 1. Dec. consil. 196. columna fin. Aym de antiq. part. 1. in princip. num 13. Nouell. reg. 133 nu 12. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 621. num. 10. lib. 3 conclusio 1227. num. 73.*

151 Vnde † secus, quando tractatur de graui alicuius præiudicio, & sic in ijs, quæ non dependent à Principis voluntate, & potestate: tunc enim non est standum assertioni illius, siue respiciat factum alienum, *vt per Arer. in capit. cum á nobis, num. 12. extra de testib. Cephal. consil. 302. numero 7. lib 3. Decian. consilio 92. numero 15. ad medium, libr. 2. Menoch consil 190. num. 20. seq. libr. 1. Tiraq. in Sole in suo consilio 1. num. Crim. numero 51. versic maxime quando agitur, vbi plures refert concordantes, Corrad. in pract. q. 2 de offic. prætor. in causse nul. titul. de testibus, rubric. de testium assumendo, in princip. fol 15 columna 2. numero 5. an 32. limitatione, Mandos. ad Lapum, dict alleg. 7. litera A, columna 2. versicul. limita. 3. Ockam. Oſa. de cis. Pedim 122. numero 4. versicul. limita. 3. Ockam. Oſa. de cis. Pedim 122. numero 4. Mascard de probat. libro 3 conclus. 1227. numero 100. seqq. & numero 106. post prin. ip. iuncto numero 111. vbi alios eiam plures refert, & testatur de rationabilitate, & æquitate opinione.*

152 Siue † etiam respiciat factum proprium, *vt per Ancharan. consilio 398. in fine, cum alijs pluribus relatis per Gabriel. rubr. de probation. conclus. nume 13 libr. 1. Aym de antiq. tempor. part. 1. in princip. num. 16. seq. vsq; ad num. 43 tuncto numero 29 & pluribus seqq. & sect. non omitto, num. 22 & sect. propositum, numero 4 versicul. solum enim procedit. & num. 9. vbi testatur ee magis * communi opinione, & dictus locus pluribus hanc conclusionem comprobat Bruner. in Sole in suo consil. Decrimin. numero 49. vbi etiam plures in idem allegantur, Decian. consil. 23. sub numero 6. & consil. 18. numero 272. versic. imo neg, si Princeps, libr. 1. Mascard. de probat. lib. 1. concluſ. 139. num. 13.*

153 Et † hæc opinio sine dubio mihi videtur magis com- * muniter * à Dd. recepta, & si contrarium, quod imo Papæ assertioni stetur, quando præsertim tangit factum proprium, etiam quod agatur de præiudicio tertij voluerunt Corn. *in consil. 22. colum. 3. libro 3. prout illum refert Aym. de antiquit. temp. part. 1 in princip. numer. 9 ad finem, in uncto num. 23. seq. vsq; ad num. 29. vbi plures alios in hanc eandem contrariam sententiam refert Dd. Dec. & Ang. Rom. & alij pariter relati per Tiber. Dec. conſ. 35. nu. 20. lib. 2. Mentuccll. in suo repertorio testium, rubr. impugnat. test. quia vnus fol. 187. colum. 1. versic. pen. & per Mascard. d. concl. 1227. num. 107. seq.*

154 Et † licet in hac contrarietate Felyn *in cap. cum á nobis, num. 2 extra de testibus*, distinguendo dixerit, Papæ assertioni credi, etiam in præjudicium tertij, saltem ad effectum transferendi onus probandi contrarium in aduersarium, secus autem, vt contrariam probationem non admittat: quod & idem post Menoch. quem allegat, voluit Mascard. *d. concl. 1227. nu. 109. & 110.* (vbi etiam *in d. n. 109.* aliam affert distinctionem, quę mihi nullatenus satisfacit.) Ego † tamen propositam limitationem credo veriorem, etiam quoad transferendum probationem contrariam in aduersarium: nam nec isto respectu crederem stari debere assertioni Principis, vbi agitur de præiudicio tertij, secundum magis communem, de * qua per Aym. *de antiq. temp part. 1. sect. propositum, num. 9. & per Ceph. conſ. 302. nu. 80. libr. 3. & dixi iterum infr. num. 169.*

155

156 SVBLIMITA Hanc † primam limitationem, non procedere in sex casibus ꝫ iam positis, in quibus probari Principis assertionem probare etiam ad tertij præiudicium. Primus est in assertione facta motu proprio, & ex certa scientia, *vt dixi sup. nu. 182.* Secundus est in antiquis, *nu. 106 seqq.* Tertius, quando Papa asserit se bene de facto informatum, *ne 110 seqq.* Quartus in assertione super bene meritis, *num. 120.* Quintus in assertione continente declarationem rei dubiæ, *nu. 123. seqq.* Sextus est casus, de quo dixi *supr. nu. 185.* in spiritualibus, in quibus Papæ assertioni creditur etiam ad tertij præiudicium, *vt ibi dixi.*

157 LIMITA II. Eandem † propositam regulam, vt procedat in assertione Principis in facto proprio, *iuxta tradita supr. numero 92. in 5. limitatione*, secus autem si respiciat factum alienum: nam tunc nullatenus videtur ei credendum, *secundum Imol. in clemen. 1. numero 9. colum. penult. versic. idem tenet Guil. iuncto versicul. sequ. incip. D. Anton. in hoc articulo &c. de probat. Aym. de antiqu. tempor. part. 1. in princ. numero 9. vbi alios refert Ossasc. decis. Pedem. 122. num. 4. Tiraqu. de retract. §. 1 gloss. 14 numero 49. vbi alios cumulat, Gabriel, d. concluſ. 2. numero 43. in princ. de probat. libr 1. Decian. consil 92. numero 15. versicul. vix enim fuit Papa. libr. 2. Mandos ad Lap. alleg. 7. litera A, in prin. versic. secundo vero minime, & colum. 2. versicul. vel tertio posse dici, vbi testatur de communi, * & magis communi opinione, ex Socin. quem allegat. in consil. 20. sæpe numero 12. versic. sed* 158 *magis communis opinio inter consilia Curtij Senioris, & rursus idem Mandos. dicta columna 2. in fin. versicul. si vero Passes idem Mandos. dicta columna 2. in fin. versicul. si vero Passes, vbi refert, Menoch consilio 100. numero 18. seqq. libro 1. Mascard libro 2 conclus 621. num. 3. versic. stud amplia, vbi alios citat, & lib 3 concl. 1227. nu 55. seqq. vsq; ad nu. 41 & melius citat, & lib 3 concl. 1227. nu 55. seqq. vsq; ad nu. 41 & melius, num 35. seq. vsq; ad nu. 60. vbi testatur de receptissima opinione, * & plures huius limitationis affert rationes, & hanc dubio hæc limitatio magis communiter * à Dd. * recepta est. Et † si contrarium senserint relati per Gabriel, *dict. conclusio. 2. numero 45. per Mascard. conclus. 139. num 22. versi. sunt & alij, & per Decian conſ. 41. nu. 24. lib. 2.*

159

AMPLIA Hanc † secundam limitationem, vt procedat, etiam quod Princeps fundet se super assertione facti alieni, adhuc enim illi plene standum non esse affirmarunt Imol. *in d. clem. 1 num 9 colum. penult. vers. tenet Guil. & Andr. in regula, & c. Cellar consil. 2. incip. de scripta. Oldrad. consil. 258. columna 3. Parisien. 15 num. 14. volum. 4 quos refert Mascard. conclus. 1227. nu. 60* vbi amplius, quod ita clarissime sentiunt omnes * Dd. præcitati supra in limitatione.

160 Contrarium, † quod assertioni Principis stetur etiam super facto alieno, quando princeps in ea fundat intentionem suam, voluerunt Alph. & alij relati per Mascard. *d. concl. 1227. nu. 16. & Zabar. in clem. 1. nu. 1. versi. quandoq; talia verba, & ibidem Card. Zabarel. post n. 8. vbi de veriori opinione, de probat. Lap. allegat. 7. n. 2. in fin. faciunt etiam quæ posui infr. nu 199.*

161 SVBLIMITA I. Hanc † secundam limitationem, vt licet Principis assertio non faciat plenam probationem, quando respicit factum alienum, bene tamen facit aliquam

quam præsumtionem, *ex relatis per Gabr. d. conclus. 2. nu. 53.*

162 Imo, & † semiplenam probationem, ex pariter relatis per Gabriel. *d. concl. 2. n. 48. Imo. in d. clem. 1. nu. 9. col. penult. ante medium, versi. illud tamen credit, de probat.* sed an ista præsumtio, aut semiplena probatio transferat onus probandi contrarium in aduersarium, *vide in seq. sublimitatione.*

163 SVBLIMITA II. Eandem † secundam limitationem, quia & ii Principis assertio super facto alieno plene probet, transfert tamen onus probandi contrarium in aduersarium, sicut affirmarunt gloss. *in clem. 1 in verbo, fecisse, versicul. satis puto, & ibi Imol. numero 6. in d. vers. si vero sunt de facto alieno, & numero 9. columna penult. versic secundo casu, de probatio.* Felyn. *in cap cum á nobis, numero 2. versic. sed aduerte, extra de testibus, Lap. alleg. 7. numero 2. versic. in narratis de facto alieno, & ibi Mandosa litera A, column. fin. versicul. limito tertio, Angel. consil. 368. numero 2. Roman. consil. 369. numero 38. consil. 191. numero 4. & ibi Mandos. in addit. litera C, versic. te tio fallit, Gemmianus consilio 15. numero 8. versicul. quia verba, Socin. consilio 87. numero 19. versicul. quoniam pro assertione principis, libr. 3. Ruin conſ. 103. post numerum 12. versi. sed imo sufficere debent, lib. 5. Alexand. consil. 15. numero 2. lib. 5. Fas. consi. 34. numero 9. lib. 1. Aym. consilio 135. num. 42. & de antiqu. temp. part. 1. in princip. numero 14. vbi alios refert Grammat decis. 65 num. 59. Gabr. rub. de probat. lib. 1. conclu. 2. numero 43. in prin ip. vbi alios refert Menoch. consil. 100 numero 25 lib. 1. Mascar de probat. lib. 1. conclu 139. num 21. seq. & lib. 2. concl. 621. numero 11. & lib. 3. concl. 1227. numer. 74. vbi adducit plures ex nos concordantes.*

164 Et † hanc limitationem procedere, etiam quod Princeps loquatur per verba generalia & incerta, *Bal. in conſ. 238. num. 8. post vers. porro in principe, lib. 1. Aym. de antiqu. temp. part. 1. in princ. numero 14. in fin. Mascard. d. con l. 621. num. 12.*

165 Contrarium, quod † Principis assertio in facto alieno, nec etiam transferat onus probandi contrarium in aduersarium, affirmarunt Bonif. *in clemen. 1. numero 32. in fine.* vbi quod ita seruat Curia Romana, *& ibidem Anchar. numero 1. vers. si autem talem assertionem faciat, Zabar. numero 10. versicul. si autem ad petitionem alterius, de probat. Gabriel. qui alios refert, d. concluſ. 2. numero 43. versicul. contrarium quod imo, &c. vbi de communi opinione, Mascard. de probat. libro 1. conclus. 139. numero 22. in simili versiculo contrarium, quod imo, &c. vbi etiam de communi, ex Curt. quem allegat consilio 20. & libr. 3. conclus. 1227. num. 65.* (75.)

166 Et † hanc contrariam opinionem multo magis procedere, quando assertio contineret factum verisimiliter à Principe ignoratum, quia tunc eo minus transfert onus probandi contrarium in aduersarium, affirmarunt Bald. *in conſ. 359. n. 2. vers. item in concessis, lib 1. Aym. de antiq. temp. in princip. n. 15. Masc. d. concl. 621. nu. 13. & d. concl. 1227. n. 100.*

167 In † hac Dd. contrarietate reperio Ioseph. Ludouic. *corol. 14. illat. 42. vers. ego autem, in fin.* distinguentem, quod si agatur de interesse Principis asserentis, tunc eius assertio super facto alieno non transferat onus probandi contrarium in aduersarium, & ita dicit esse magis * communem * Dd. opinionem, & secundum istos terminos potest procedere hæc secunda contraria opinio: si vero de Principis interesse non agatur, & tunc procedat prima opinio, volens per talem assertionem transferri onus probandi in aduersarium, & hanc dicit * esse veriorem, & pariter magis communem * Dd. sententiam.

168 Sed † certe hæc distinctio in totum comprobat primam opinionem, quia quando Princeps habet interesse: tunc indistincte non standum eius assertioni, *vt mox dicam in 3. sequent. limitatione*, nec verum est, quod Docto-

res relati ꝫ pro secunda opinion. *n. 163.* loquantur, quando Princeps habet interesse, quia imo loquuntur etiam nullo dato interesse, & tamē volunt non transferri tale onus, prout etiā nec verum est, magis communiter esse Doctorum sententiam, quod semoto interesse talis assertio transferat onus probandi in aduersarium, quia imo pro contraria opinione stant plures Dd. testantes de communi, & seruata in Curia opinione, *vt eos retuli sup. d. num. 165.*

Ideo † & melius crederem dicendum, quod prima opinio, & sic proposita limitatio procedat, vel vbi non agitur de alicuius præiudicio, vel si agatur de præiudicio alicuius, aliud leue sit. Secunda autem opinio procedat, vbi de graui agitur præiudicio, *iuxta ea, quæ late posui in 1. precedenti limitatione, numero 148. seqq.* Et sic primo casu assertio Principis super facto alieno transferat in aduersarium onus probandi contrarium. Secundo autem casu non, *sic enim in specie reperio distinguentem Ceph. al. consilio 302. numero 80. lib. 3 & ante eum Aym. qui de magis communi *, Dd. sententia est tenenda in tract. de antiq. * tempor part. 1. sect. propositum, numero 9. & dixi etiam supra num. 155.* 169

SVBLIMITA III. Hanc † secundam principalem limitationem non procedere in quatuor casibus ꝫ positis, in quibus Principis assertio plene probat, etiā quod respiciat factum alienum. Primus est quando continet factum alienum coram ipso gesto, *vt dixi supra num 98. seqq.* Secundus est in assertione facta motu proprio, *nu. 101. seqq.* Tertius est in antiquis, *nu. 106 seqq.* Quartus est, quando Princeps asserit, se bene informatum, *nu. 110. seqq.* 170

LIMITA III. Regulam † non procedere, quando agitur de causa propria ipsius Principis, vel de eius commodo, aut interesse: tunc enim illius assertioni minime standum esse scripserunt Gabriel. *rubr. de probatio. conclus. 2. num. 65. Aym. de antiq tempo. part. 1. in princip post numerum 18. versicul. dic, quod non, & numero 18. vbi exemplificat in Principe asserente, Castrum ad se pertinere, & Oldrado in consilio 270. in quæstio. proposita, in 2 dubio. idem Aym. in eod. tract. de antiqu. ead part. 1. sect. non omitto, num 27. in fin. & sect. propositum, num. 4 ad med.* vbi proprie a, quod creditui Principi asserenti sibi factam donationem, *Mascard. de probat. libro 1. concl 261. post numer. 8. Dec. conſ. 25. numero 80. lib 1. ex Dec. quem allegat. in consilio 448 numero 60. ſq & consil. 463. numero 10. & Aym. in consil. 175. numero 11. Ioseph Ludou d. conclu. 14 illat. 42. versquando autem tractatur de interesse, vbi alios refert idem Mascard. vbi supra, libr. 3 con luſ. 1227 numero 114.* Et † licet contra hanc limitationem senserint Felyn *in cap. post cessionem, numero 17. de probat Moncad. ad Cyr in tractat. de testib. nu. 217 litera G,* & faciant de ducta per eundem Ludou. *d. conclus. 14. d. illat. 42 versi. ego autem, in prin ip.* Non per † hoc tamen ab ea recedas, quia vt vides magis communiter * à Dd. recepta est, & habet locum, etiam quod simus in antiquis, *vt dixi sup n. 107.* item etiā quod Papa asserat, se bene informatum, *vt pariter dixi sup a num. 112.* 171 172 173

LIMITA IV. (Et † hæc limitatio venit illatiue ex præcedenti) vt nec Papæ, ac Principis assertioni stetur, quando is dicit aliquem rebellem, seu alias delinquentem, vel tale quod enunciet, per quod aliquis veniat priuandus feudis, vel bonis: tunc enim agitur de proprio interesse ipsius Principis, ideo non est credendum, iuxta tradita in præcedenti limitatione, & in specie scripserunt Gig. *de crim læsa maiest. libro 2. rubric. quomodo & per quos crimen læsa maiestatis probet. quæstio. 19. Plot. in l. si quando, numero 762. versicul. nam. ut in de iure, Cod. vnde vi, secundum antiquam impressionem, Aym. de antiqu. tempo. part. 1. in princip. numero 15. seqq. vsque ad numero 25 iuncto numero 29 & seqq. pluribus, vbi respondet con-* 174

rariis, & sect. propositum, num. 8. vbi idem, quod nec creditur Principi asserenti, priuasse aliquem propter demerita, Ruyn. late in consilio 30. libr. 5. & consil. 41. numero 12. & consilio 46. numero 10 & consilio 175. numero 8. libr. 1. Dec. consil. 810 n. 9. & consil. 445. nu. 60. sequ. Aym. consil. 18. nu. 1. & consilio 193. numero 4. Cephal. consilio 302. numero 83. seq. libr. 3. Gabriel. conf. 179. numer. 5. part. 1. Brunor. à Sole in suo consil. crimin 1. num. 144. in fine, & num. 145. Decian. conf. * 23. num. 6. lib. 1. vbi quod hæc est communis * opinio, & bene ex- ornat hanc limitationem Menoch. consilio 100. numero 26. * tanto nu. 30. vbi quod hæc est recepta Dd. * sententia, ls. et eam non æquatur, vt mox illam referã, Gabriel, lib. 1. rub. de probatio. concluſ. 2. num. 29. & numero 31. vbi alias relatis concordantibus, de reprobatis contrarijs, testatur de veriori opinione, & eam pluribus comprobat Clar. in pract. §. final. quæstio. 53. post versicul. sed quid si aliquis, vbi ex Socin. inter consilia Curt. Sen. consilio 20. post numero 12. facit generalem conclusionem, quod quando agitur de magno tertij præiudicio, non creditur testimonio solius Principis contra reum, Mascard. de probat. libro 1. conclusio. 139. numero 15. & libro 3. conclusio. 1257. & numero 4. & 1217. numero 101. seqq. vbi pluribus hanc limitationem exornat, & comprobat Ioseph. Ludou. conclusio 14. † erficinfertur 42. tuncto versiculo quando tamen, ad fin. & quidem ex præallegatis, & ex allegatis per eos negari non potest, hanc limitationem
175 magis communiter * à Dd. receptam esse: & † si con- * tra eam multa scripserit Menoch. d. consil. 100. num. 26. & seqq. vsq; ad num. 32. (vbi tamen admittit contra hanc assertionem probationem in contrarium,) & faciunt etiam adducta per Decian. in consilio 42. numero 22. & seq. libr. 2. & etiam idem pariter contra senserint plures alij Dd. relati per Gabri. d. concluſ. 2. num. 30 seq. per Aym. de antiq. tempor. part. 1. in princip. num. 23. seq. ad num. 29. per Gabriel. d. qu. 53. eodem versicul. sed quid si aliquis, ibi, aliud ero, &c.

176 SVBLIMITA I. Hanc † quartam limitationem, vt procedat in assertione Papæ, vel Principis de auditu ab alijs: tunc enim illi standum non est, vt per Clar. d. quæst. 53 sub vers. sed quid si aliquis, vbi dixit quod si Princeps asserat aliquid, quod ipse intellexerit coram alijs fuisse gestum, & tunc non est ei soli credendum, quia posset esse, quod male ab alijs fuisset informatus, & hoc casu duo concurrerent specialia: Primũ, quod vnico testi crederetur: secundum, quod crederetur testi de auditu alieno, quorum vtrumque est contra communes regulas. Vnde secus, inquit ibi Clarus, quando Princeps propriis oculis aliquid se vidisse testatur, quia tunc illi soli cre-
177 ditur, etiam quoad condemnationem. Quod † ego verum credidicim, nisi de Principis particulari interesse ageretur, puta de priuãdo delinquentem bonis, vel feudo. Nam tunc illi soli crederetur, (vt eadẽ ratione Clarus, putat) quia duo concurrerent specialia, vnum quod vnico testi, alterum quod testi habenti in causa interesse crederetur contra communes regulas. Et sic sublimitatio videretur intelligenda, non, quando agitur de pœna priuationis feudi, vel cõfiscationis bonorum, prout sunt termini nostræ limitationis, sed quando de alia.

178 SVBLIMITA II. Eandem † quartam limitationem non procedere, quando Princeps assereret, sibi constare de notorio, & inexcusabili delicto, quia tunc tali assertioni videtur omnino standum, Gabr. rubric. de probat. libr. 1. concluſ. 2. numero 32. ex Gramm. quem allegat. decis. 65 num. 60. Menoch. consil. 100. num. 22. & 23. lib. 1. Mascard. de probat. libr. 1. concluſ. 139. num. 15. vers. misi asserat sibi constare de notorio, & lib. 3. concluſ. 1227. num. 76. relatis per Dec. cons. 23. num. 15 libr. 1. Clar. in pract. §. fin. d. q. 53. vers. sed quid si aliquis, vbi dicit, quod si Princeps assereret, aliquid sibi constare ex relatione Principum sibi facta, & rem esse adeo notoriam, vt non indigeret probatione, & resciberet motu proprio: tunc vtique esset tali assertioni credendum, secundum fere omnium * opi- * nionem, vt dicit Socin. in consil. 87. post nu. 19. libr. 3. saltem quoad hoc, vt parti transferatur onus probandi contrarium.

Sed † certe, sicut Clarus eo loci hanc sublimitationẽ 179
affirmare non audet: ita & ego valde de illius veritate dubito per plura fundamenta. Primò, quia, vt in specie considerat Dec. in consil. 606. num. 13. & 14. multa dicuntur notoria, quæ non sunt, & propterea nõ debere credi etiam Imperatori asserenti de notorio, probat tex. in clem. pastoralis, de re iud. Secundò facit, quia si de notorietate esset standum dicto Principis, vtiq; esset in eius facultate simplici verbo aliquem sine causa, sine citatione, & sine causæ cognitione iure suo priuare, & propterea, ꝙ nec etiam Papæ asserenti de notoria rebellione credatur, consuluit Ias. in cons. 86. n. 7. lib. 3. Tertiò ea ratione, qua non creditur Principi asserenti quem deliquisse ad effectum illũ priuandi feudis, aut bonis nempe propter asserentis commodum & interesse, eadem etiã ratione, nec etiam debet credi asserenti illud idem delictum notorium, cum semper vrgeat illud idem interesse. Quarto, si isto casu Principi crederetur, plura concurrerent specialia contra l. 1. C. de dot. promiss. cum alijs relatis, per Bar. in l. si rem aliquam. ff. de acqui poss. Primum, quod vni soli crederetur contra l. vbi numerus ff. de testib. Secundum quod crederetur testi de auditu alieno, contra text. in c. licet ex quadam, extra eodem. Tertium quod crederetur testi in causa propria, contra text. in l. nullus, ff. de testibus. Quartò quod testis parte non citata deponens plenum faciat præiudicium, contra tex. in c. causam quæ, extra eod. his nempe, & aliis fortissimis rationib. latius deductis per Decian. in cons. 23. n. 16. seqq. lib. 1. propositam secundã sublimitationem minime veram credo, tu tamen melius cogita.

SVBLIMITA III. Dictam † quartam limitationem 180
in beneficialibus, in quibus cum l'apa habeat omnimodam & liberam potestatẽ, etiam sine causa quem beneficio priuandi, hoc ideo ad istum effectum, Papæ assertioni super debito clerici standum esse scripserunt Fel. in c. cum a nobis, n. 3. vers. quarto nota. de testib. Gab. d. concl. 2. n. 33. Masc. ar. d. con l. 139. post n. 16. lib. 1.

SVBLIMITA IV. In † assertione Principis facta cum 181
consilio & subscriptione quæstoris, Gabr. d. concl. 2. num. 24. & Afflict. in decis. 166. num. 7. late Roland. consil. 1. num. 84. seqq. libr. 2. vbi pluribus hanc sublimitationem exornat.

SVBLIMITA V. Quando † ageretur de modico pe- 182
iudicio, pro vt est inquirere, & procedere contra reum, quia tunc Principis sola assertio super delicto plene probat contra reum ad istum effectum, prout dicit Clar. §. fi. q. 53. vers. sed quid aliquis in prima. Et † propterea asserenti ali- 183
quem de delicto diffamatum credendum esse scripserunt. Felyn. in c. cum a nobis, post n. 2. & ibid. Aret. d. n. 10. extra de testibus, Crot. in tract. de testibus, n. 144. Gabr. d. concl. 2. n. 57. Sed de hoc latius dixi in 1. libr. tit. de inquisit. quæst. 9. numero 13. per totum.

SVBLIMITA VI. Hanc † quartam limitationem 184
procedere prout loquitur, quando scilicet ageretur de Principis vtilitate, puta, de priuando quẽ feudo, ac bonis: tunc enim illi soli non creditur asserenti super delicto, vnde secus, si de tali vtilitate non agatur, vt per Dec. qui hanc declarationem dicit indubitatam, in cons. 41. n. 23. lib. 2.

LIMITA V. Et † principaliter huius tertij capitis 185
regulam, vt procedat in spiritualibus, & beneficialibus: in ijs enim Papæ assertioni omnino standum etiam ad tertij præjudicium, Aret. in cap. cum a nobis, post num. 7. de testibus, Aym. de antiq. part. 1. sect. propositum, post numero 4. Campeg. regul. 197. in 20. fallen. vbi bene loquitur, Gabr.

Gabr. rubr. de probat. lib. 1. concl. 2. num. 24. per cap. 2. de probat. in 6. Mascar. de probat. lib. 1. concl. 139. & n. 16. vers. in beneficijs talibus tamen.

186 Vnde † secus in profanis, in iis enim assertioni Papæ non omnino credendum, affirmarunt Abb. in cap. cum à nobis, num. 1 post vers. nota ex hoc, & n. 2. ver. sed dubito, vbi bene comprobat hanc conclusionem, Gemin. post n. 14. vers. vel tertio potest dici, Aym. de antiq. temp. part. 1. sect. propositum, post numer. 4. vbi propterea dicit, quod exceptis beneficialibus, clem. 1. de probat. non habet locum in aliis bonis clericorum, nec etiam laicorum. Gabr. rubr. de probat. concl. 2. n. 24. vers. secus in profanis, lib. 1. vbi alios refert Masc. de prob. lib. 1. concl. 139. n. 13. in prin.

187 Et † licet contrarium, quod imo etiam in profanis Papæ assertioni standum sit, voluerint Felyn. in d. c. cum à nobis, n. 1. vbi respondet contrarijs, & ibi etiam Aret. n 6. in prin. tuncto num. 7 seqq. vbi relatis contrarijs rationibus
* hanc bene fundat opinionem, & testatur de * communi, extr. de testib. & Aret. refert Ruyn. cons. 103. n. 11. lib. 5.

188 Tu † tamen pro concordia dicere potes, vt etiam in profanis Papæ assertioni credatur, quoad subditos, secus quoad non subditos, sic enim distinguentem reperio Gabriel. d. concl. 2. n. 25. 26. & 27. refert Masc. d. concl. 139. num. 13. vers. præsens tamen hæc limitatio, & de non subditis dixi generaliter infr. in sequenti 6. limit.

189 Sed † quod imo nec credatur tali assertioni, quoad bona laicorum subditorum in eorum præiudicium, ponit Aym. de antiq. d. sect. propositum, post n. 4. ver. secus etiam in bonis laicorum subditorum, ideo pro solutione huius contrarij, vide quæ dixi in 1. limit. n. 148. seqq.

190 LIMITA VI. Quia † Papæ aut Principis assertioni statur, quoad eorum subditos: secus quoad non subditos, Aret in c. cum à nobis, num. 8. extr. de testib. Alex. consil. 11. num. 14. lib. 7. Socin. consil. 27. numer. 24. lib. 3. Aym. consil. 104. num. 8. & in tract. de antiq. temp. par. 1. sect. propositum, numer. 10. Gabr. qui plures alios refert, rubr. de probat. lib. 1. concluſ. 2. num. 25. 42. 63. & 64. Mandos. ad Lapum, alleg. 7. litera A. colum. 2. ver. limito secundo, Mascard. de probat. lib. 1. concluſ. 139. num. 13. versicul. præsens tamen hæc limitatio, & lib. 3.
191 concluſ. 1227. numer. 81. seqq. vsq; ad numerum 87. vbi † ampliat hanc limitationem procedere etiam contra naturaliter non subditum, licet ratione causæ subditus sit, & ibi hanc ampliationem bene comprobat & exemplificat.

192 SVBLIMITA hanc † sextam limitationem, sicut supra ampliatam, quoad Papam, non procedere in causis spiritualibus & ecclesiasticis, in quibus etiam quoad laicos non subditos standum illius assertioni, vt per Masc. d. concl. 1227. n. 87. vbi bene exemplificat: etsi Aretinus ibidem per eundem Mascar. relatus, sub nu. 84. contrarium dixerit.

193 LIMITA VII Quando † Principis assertio esset fundata super narratiua partis, quia tunc ei non standum, secundum Bonif. in d. clem. 1. num. 16. in fin. vers. quarto requiritur, & ibidem Zabar. num. 10. vers. quandoq; narrat factum alterius, & in fin. d. num. 10. dicit, tunc Papæ intentionem esse fundatam in narratiua partis, quando in supplicatione adsunt hæc verba, Prout asseritur, quia intelligitur à parte, Imol. num. 9. col. pen. ante med. ver. prædicta limita esse vera, iuncto ver. nec vera, &c. de probat. Lap. alleg. 7. numer. 3. vers. Ioan. Andr. distinguit, & numer. 7. versicul. sed puto, quod intellexit de simplici narratiua, Gramm. decis. 64. num. 14. & decis. 65. num. 9. seqq. Ioan. Lup. in tract. de libertat. eccles. quæst. 1. num. 2. seqq. vbi hanc limitationem dicit esse
* communem * Osasc. decis. Pedem. 122. num. 5. Brun à Sole in suo cons. crim. num. 144. in princip. vbi alios refert, Gabr. qui pariter plures alios refert, in rubr. de probat. lib. 1 concluſ. 2. num. 40. & 47. Mascard. de probat. lib. 1. concluſ. 139. num. 20.
* vbi aliis pluribus relatis ita testatur Dd. * communiter tenere, in cap. ex literis, de fide instrument. idem Mascard. d. con- cluſ. 139. num. 23. ver. limita illam non procedere, & lib 3. concl. 1227. n. 116.

AMPLIA † hanc septimam limitationem, etiam 194
quod assertio sit facta motu proprio ipsius Principis, vt dixi supr. n. 105. ac etiam quod simus in antiquis, vt pariter dixi supr. n. 106.

SVBLIMITA eandem † septimam limitationem, 195
quando partis narratiua concerneret factum proprium ipsius Principis, quia tunc relata per Principem in sua assertione habetur, ac si esset per ipsum simpliciter prolata, & sic bene probat Gabr. d. concluſ. 2. num. 41. Mascard. d. concluſ. 139. num. 20. in fin. principij, versicul. si tamen id, quod narratur.

LIMITA VIII. In † assertione Principis, inciden- 196
ter facta, & propter aliud, non autem principaliter: hoc enim casu illi non esse plene credendum, quando de tali assertione principaliter dubitatur, affirmarunt Anch. in clem. 1. in prin. & num. 1. de probat. Lap. alleg. 7. nu. 6. vers. nam si in alia, Paris. consil. 114. num. 22. lib. 4. Aym. de antiq. tempor. par. 1. sect. propositum, nu. 15. & 18. vbi, quod isto casu, nec etiam transfert onus probandi contrarium in aduersarium, & ibid. nu. 16. vbi late disputat, an & quando assertio dicatur facta principaliter, & quando incidenter, Mascar. de probat. lib. 1. concl. 139. n. 20. ad fin. & lib. 3. concl. 1227. sub n. 94.

SVBLIMITA I. hanc † octauam limitationem in 197
assertione de facto proprio ipsius Principis, cui standum est, etiam quod sit incidenter facta, vt per Bonif. in d. clem. 1. nu. 1. vers. pone ergo casum, de probat. concurrentibus tamen aliis, de quibus per eundem Bonifac. ibidem, numer. 26. seqq.

SVBLIMITA II. In † assertione Principis infe- 198
rioris, quæ etsi incidenter facta sit, transfert tamẽ onus probandi contrarium in aduersarium, vt pluribus comprobat Aym d sect. propositum, n. 19. 20. & 21.

Sed certe hæc sublimitatio est cõtra tradita per eundem Aym. ead. sect. propositum, nu. 18. vbi loquens in assertione Principis superioris, affirmat per eam, si incidenter facta sit, nec etiam transferri in aduersarium onus probandi cõtrarium, ergo multo minus tale onus trãsfertur ex assertione Principis inferioris, ideo animadvertit Aym. d. n. 119. & seqq. loqui, quãdo agitur de præiudicio asserentis, nõ quando agitur de præiudicio tertij, & ista proprie fuit illius mens, dum æquiparat assertionem Principis inferioris assertioni alterius priuatæ personæ, dicens, quod sicut assertioni cuiusq; particularis personę statur, ita etiam stari debet assertioni Principis inferioris, & tamen certum est, assertioni priuatæ personæ stari tantummodo in sui præiudicium, non autem alterius, ita & pariter stari debet assertioni Principis inferioris in præiudicium asserentis, non autem tertij, & ita credo esse veritatem, cogita, si bene dixerim.

LIMITA IX. Propositam † regulam, vt procedat, 199
quando Princeps aliquid asserendo fundat super tali assertione intentionem suam: tunc enim talis assertio bene probat, vt per Lap. alleg. 7. num 2. in fin. & nu. 6. in fin ver. sed quando Papa, Imol. in clem. 1. n. 6. vers. aut super illu fundatur, iuncto num. 9. vers. quædam sunt, de prob. Gram. decis. 65. n. 63. Mascar. de prob. lib. 1. concl. 139. n. 19. in fin. & lib. 3. concluſ. 1227. n. 90 seqq. in discursu, vbi alios refert, & dixi supr. n. 160. vbi ampliati etiam, quod assertio contineat factum alienum.

Vide † secus, quando Papa nõ fundat se in eo, quod 200
asserit, quia tunc indistincte tali assertioni non statur, vt per Anch. in d. clem. 2. in prin. iuncto num. 1. & ibidem Cardin. Zabar. num. 8. Imol. num. 6. vers. dic, quod aut super illu non fundat, iuncto num. 9. versic. in aliis autem, de prob. Lap d. allegat. 7. num. 3. in fin. vers. & verum dicit, & num. 6. ante med. ver. nec se super tali dignitate fundando, & ibi Mandos. in addit. litera a, post princip. ver. quod super eo fundetur, Socin. cons. 266. in causa,

nu.27.lib.2. Aym.de antiq.tempor.sect.propositum,n.15.part.1. Gabr.qui alios refert, lib.1.rubr.de prob.concl.2.num.49.seqq. Mascard.de prob.lib.3.concl.1227.n.90.iuncto n.93.seqq. Ex quibus sine dubio dici potest, hanc limitationem communiter * esse à Doctorib. receptam, & illa bene probatur *in clem.si summus Pontifex, in fin.de sent.excom. & in 6. si Papa, de priuileg.in 6.*

201 AMPLIA hanc nonam † limitationem, quia licet verba assertiua, in quibus Papa nō fundat intentionem suam, faciant aliqualem præsumptionem, vt per Imol.*in clem.1.nu.9.ver.ex eis tamen aliqualis inducitur præsumptio, de prob. Alex.cons.15.n.3.lib.5. Socin.cons.260.in causa quæ vertitur, nu.38.lib.2.* vbi dicit, ita communiter * te-

202 neri per Dd. † non tamen talis præsumptio potens est ad transferendum onus probandi contrarium in aduersarium, vt per Mascar.*de prob.lib.3.concl.1227.nu.96. seqq.* vbi sic declarando concordat contrariam sententiam Doctorum volentium, quod imo talia verba, nec etiam faciant præsumptionem, vt scilicet non faciant præsumptionem, per quam transferatur onus probandi contrarium in aduersarium, sed bene faciant aliqualem præsumptionem, vt dixi.

203 Sed † quando Princeps dicatur fundare, & non fundare suam intentionem in verbis assertiuis, vide omnino relatos per Masc.*d.concl.1227.num.91.92.& 93.ac præcipue Ang.in cons.368. incip. Sereniſſimus, col.1. vers. si enim,* vbi dixit, quod tunc super narratis per Principem non fundatur eius intentio, quando illa non habent se per modum causæ ad id, quod in literis continetur, & econtra, item vide Aret.*consil.24.col.2.in 2 dubio*, vbi etiam dixit, quod tunc dicitur fundari intentio Principis, quando eum mouent ad concedendum, & demum in proposito vide Anch.*in clem.1.in prin.& numer.1. & ibid. Card.Zabar num.10. de probat. & latius Aym.de antiq.temp.part.1.sect. propositum, num.15.seq.* vbi dicunt, quod quando verba sunt enuntiata propter se, & non propter aliud, tunc enuntians dicitur in illis fundare intentionem suam: secus si sint emissa propter aliud, & incidenter, de quo particulariter dixi in *antecedenti limitat.*

204 LIMITA X. Quia † etsi Principis assertioni credatur super facto enuntiato, quod scilicet illud factum verum sit, non tamen creditur super illius validitate. Vnde narrato per Principem processu & sententia, vel priuatione, creditur quidem, sententiam fuisse latam, processum fuisse fabricatum, & priuationem factam, sed non præsumitur tales actus legitime factos exstitisse, puta citatione præcedente, ac ordine iuris seruato, nisi de hoc aliter constet, quam ex Principis assertione, *Gemin.consil.53.Gregorius, post num.14. vers. potest secundo, sicut illum refert & sequitur Mandos.ad Lap.alleg.7.lit.A.col 2. ver.limita secundo, Imol.in clem.1.nu.6.ver.sed quæ illud possit reddere inualidum, de probat.* & bene comprobat, & etiam exemplificat Mascar.*de prob.lib.3.concl.1227.n.88.seq.* vbi propterea inferendo facit conclusionem generalem,

205 quod † assertioni Principis creditur super expressis, non autem super tacitis.

206 LIMITA XI. Quia † Principis assertioni nec etiam creditur, quando contra eam vrget aliqua iuris præsumptio, Gabr.*lib.1.rubr.de prob.concl.2.n.61.*

ARGVMENTVM.

De teste vnico deponente in facto proprio, an & quando probet.

SVMMARIA.

Regulariter testis vnicus de facto proprio non probat, nu.208. & 209 licet alij contra, n.207.

Testis vnicus de facto proprio multo minus probat in criminalibus, num.210. testis de facto proprio non probat plene, quando agitur de interesse, & commodo ipsius testis, n.211.

Testis vnicus deponens de facto proprio, & facto partis admixto, non probat plene, n.212.

Testis vnicus de facto proprio non probat, quando non est omnis exceptione maior, n.213. contra, n.214. distingue, vt n.215.

Testis infamis de facto proprio deponens, nec etiam semiplene probat, nisi deponat in tortura, n.216.

Testis si plures patiatur defectus, non probat semiplene, etiam quod de facto proprio deponat, n.217. & 218.

Testis vnicus de facto proprio non probat plene, etiam quod sit Cardinalis, aut Princeps, n.219.

Testis de facto proprio non probat plene, sive super affirmatiua, sive super negatiua deponat, n.220.

Testis vnicus de facto proprio plene probat aliis concurrentibus adminiculis, & præsumptionibus, nu.221. de quibus quidem adminiculis & præsumptionibus iudicis arbitrio statur, n.222.

Testis de facto proprio aliis concurrentibus plene probat, quando agitur principaliter contra ipsum, & in consequentiam contra alium: secus si principaliter de facto proprio ipsius testis interrogetur in alterius præiudicium, n.223.

Testis vnicus de facto proprio, licet non probet plene, probat tamen plus quam semiplene, n.224.

Testis vnicus de facto proprio plene probat, vbi de alicuius præiudicio non agitur, n.225.

Testis vnicus de facto proprio plene probat in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, n.226.

Testis vnicus de facto proprio deponens probat plene, si officialis sit, & in iis, quæ spectant ad suum officium, n.227. Limita 1. vt hoc procedat in leuibus, secus in grauibus, num.228. Limita 2. quando tractaret de suo interesse, & de se exonerando, n.229. Limita 3 in iis, quæ non spectant ad suum officium, n.230.

Testi vnico deponenti de commissione sibi facta, an plene credatur, num.231.

QVÆSTIO LXIII. CAP. III.

TESTIS de † facto proprio deponens probat plene, etiam quod vnicus sit, secundum opinionem Castrens.*in l.quicunque, in fin. C.de seru.fug. & in l.2.§.si absens, num.4.ff.si ex noxa.cauſſ.aga. & in l.seruos, C.de testib. & cons.54. ego Paulus, colum.2. vers. pro secundo vero facit, lib.1. & consil.336. primo quæritur, col.3. vers. item non obstat, eod.lib.1. & cons.110. visa petitione, col.2. in prin.lib.2. quem sequuti sunt Socin.reg.422. sub 3.fall. Marsil.in pract.§. diligenter, nu.131. seq. Gram.cons.13.num.17. ad fin. Abb.cons.79.num.7. Syluan. cons 94.n.14. Crot.cons.111.num.18.* vbi testatur de vera & communi * opinione, Gozad.*cons.13.n.60. Alex.cons.197.* * *n.3.in fin. lib.7. Paris.cons.104.n.80.lib.1.Dec.cons.341.n.1. & cons.650.nu.9. Ias.in l.cunctos populos, in 1.lectura, nu.69. C.de summa Trinit. & fide Cathol. Socin.iun. cons.31.n.33. & n.54. lib.2. Crot.in tract.de testib. nu.209.* vbi hanc opinionem à contrariis defendit, *Vsu.in commun.opin.verbo, testis vnicus,* vbi aliis relatis hanc dicit opinionem in consulendo & iudicando intrepide sequendam, Ceph.*cons.179.n.7. & cons.225.n 35.lib.2.Bertaz.cons.255.n.10. & cons.254.n.19. & cons.284.nu.8. Bursat.cons.94.n.16.lib.1. & cons.434.nu.25. lib.4.* vbi, quod omnes * sequuntur Castr.*in d.l.quicunque, Ioseph.Lud.in suis commun.opin.concl.70. ver.fallit prim. Mascar.de prob.lib.1.in præfat.q.11.n.15. Montic.in suo repertor. testium, rubr.impugnatio test.quia vnicus, fol.17.col.82.ver.2.* & vltra prædictos hanc eandem Castrensis opinionem sequuti sunt plures alii Doctores relati per Blanc.*in tract.de comprom.q.8.n.35.per totum, vbi respondet contrariis rationibus adductis per Ias.in d.l.2.§.si absens.ff si ex noxa.cau.aga. & in l.nec ii, ff.de acquir.hared. & d.n 35.in fin.* testatur de communi, * *item relati per Tiraq.de retract.§.1.gl.14.nu.47.* & per * *Conrad in pract.§.2.de offic.pret.in cauſ ciuil. tit.de testib.rubr. dicta testium assum.in prin.n.5.fol.115.col.2.in 34.limit. qui etiam testatur de communi,* * *& per Claud. ad Bertaz. d.consil.* * *284.in prin.vbi etiam de communi, & per Semin.decis.Bonon. 63.in prin & per Hercul.in tract.de negat.n.212. & per Menoch. de arb.quæst.lib.2.casu 99.n.13.seqq. & per Gabr.tit.de testibus, concl.*

concl.1.n.18.lib.1.& per Decian.in cons.92.num.2.lib.2. & pro *hac Castrensis opinione allegatur text.in d.l.2.§.si absens, ff.si ex noxal.cauſ.aga.* vbi creditur serui confessioni in tormentis habitæ, in domini præiudicium, si ea respiciat factū proprium confitentis, item & text.*in l.quæro, §.final.ff de adil.edict.* vbi pariter creditur vni seruo de facto proprio, ergo multo magis est credendum libero homini.

208 Contrariam † opinionem, quod imo testis vnicus etiam de facto proprio deponens, non plene probet, amplexi sunt Cyn.*in l.si quis decurio, in 18.oppoſit.C.de falſ. Alex.in d.l.si absens.ff.si ex nox.cau.aga. & cons.192.n.13.lib.6. Ias.in l.cum filius fam.col.fin.vers.ego semper tenui, ff.de verb.oblig.& in d.l.2.§.si absens,n.10.seq.& in l.nec is,n.8.ff.de acquir. hared. Franc.Cur.Papien.in tract.de testib.concl 66.n.119. vers. quinimo testi vnico*, vbi in hac contraria opinione, tanquam vltimo loco ibi per eum relata, residere videtur, Moncad.*in addit ad Crot.de testib.num.209.litera B.* vbi respondet Castrensi originaliter contrarium sentienti, vt loquatur in casu speciali, Ruin.*cons.105.n.6. & cons.162. n.1.lib.4.& cons.19.n.2.& 6.& cons.56 nu 2.lib.5. Socin.iun. cons.62.n.6.lib.2.Boer.decis.221.nu.17.* vbi, quod contraria * Castrensis opinio communiter * reprobatur, Couarr. *pract.quæst.c.33.n.3.vers.& idem erit respondendum,* Blanch.*de comprom.d.quæst.8.in fin.* vbi, etsi, vt supra eum retuli, primam opinionem communem dicat, & comprobet, adhuc tamen requirit alias coniecturas, & ita etiam aliis concurrentibus loquitur Castren. pro eadem opinione allegatus, *in d.l.quicunque,* & rursus idem Castren. *in d.l.2. §.si absens,* loquitur non quoad plenam probationem, sed tantum, quoad semiplenam, & sic, ni fallor, non simpliciter affirmatiuam probat opinionem, licet ad eam originaliter allegetur: sed vtcunque sit, multo verius credo, ac etiam tutius, negatiuam hanc amplecti sententiam, quam etiam vltra præcitatos sequuti sunt alij plures, relati per Corrad. *vbi supr. in d.34.limit.* qui etiam de communi * testantur, & per Viui. *vbi supra, d.verbo, testis vnicus, vers. in contrariam partem,* & per Gabr. *d.concluſ.1.num.20.vers.contrarium, quod testi vnico,* vbi de com-

* muni, * de qua etiam per Villalob. *in suis commun.opin. litera T.num.91. & Emanuel Soarez.in suo thesau.recept senten. eadem litera T.num.110. Claud.ad Bertaz. in consil.284. litera A.vers. sed ista, iuncto vers. opinio autem*, vbi, quod prima opinio non est vera, nec communis, ex Aym.*in consil.73. n.30.& cons.178.n.7.& aliis ibi per eum allegatis, Benint.decis. Bonon.63.* vbi aliis relatis pariter in hac residet opinione, quando alia non concurrant, Boss.*in tit.de oppoſ.contra test.n.71.vers.ego pariter teneo contra Castr. Cephal.consil 438. num.36.& num.47.& cons.225.nu.33.& cons.749.num.13. & cons 540.n.74. Menoch.de arb.quæst.d casu 99.num.17. seqq.* vbi respondet iuribus pro prima opinione allegatis, & testatur de veriori opinione relata per Tiraq. *de retract.§.1.d.gl.14.n.50. Ioseph Lud.d.concl.70. vers.intellige, & declara quinto, vt dictus testis non faciat plenam probationem, & vers.verum superior opinio est communis, & versicul.fin. Decian. cons.92.nu.57.lib.2.* vbi, quod semper loquendo & consulendo tenuit opinionem Castrensis non esse veram, Gabr.*cons.31.num.7 lib.1.* ex quibus sine dubio, ita magis communiter * à Dd. receptum esse, affirmare vnusquisque poterit, & sic ex præmissis

209 REGVLAM † constituo negatiuam, quod scilicet testis vnicus, de facto proprio deponens, non plene probat.

210 AMPLIA I. hanc regulam, & multo magis procedere in criminalibus, sic enim & in criminalibus loquuntur plures ex Dd. allegatis *supr.num.208.* sed in specie, quod nec in criminalibus vnicus testis de facto proprio faciat plenam probationem, videas exornantem Cephal.*cons.438.n.37.seqq.lib.3. & cons.540.n.75.lib.4. Ioseph.Lud.d.decis.70.vers.intellige, & declara prim.fol.mihi 150. col.2.in fin.*

211 AMPLIA II. Et † multo magis, quando testis in causa, in qua deponit, haberet aliquod interesse, vel ex sua depositione speraret commodum, vel honorem consequi, aut econtra damnum vel vituperium euitare; nam tunc indistincte non probat, etiam quod de facto proprio deponat, vt dixi *supr.q.60.n.22.quib.addo Fel. in c.cum à nobis, n.7.extr.de testib. Socin.regul.422. in 3.fall. ad fin.vers.quod tamen intellige, Dec.cons.56.n.4. Ruin.consil 189. n.4.lib.1. Aym.cons.73.n.30. Blanc.de comprom.q 8.n.35. prope fin. Stracca de proxenet.§.illa etiam, n.8. Zuccar.in l.fin nu.293. C.de edict. Diui Adr.toll. Tiraq.de retract.§.1.gl.14.num.51. vbi alios refert, Menoch.de arb.quæst.lib.1.casu 99.num.6.& 7.* vbi bonam huius ampliationis reddit rationem, dicitque, quod ab hac conclusione nullus dissentit, *Hercula.de negat.num.215.* vbi declarat, nisi interesse sit secundarium, (sed de veritate huius declarationis vide, quæ dixi *supr. d.q.60.n.70.& seqq.*) *Ceph.cons.438.n.43. Claud.ad Bertaz. cons.284.lit.A.ver.secundo idem non procedit, Benint.decis.Bon. 63.ver.sed in ista varietate, Ioseph.Ludo.d.decis.70.ver.intelligе, & declara secundo, fol.150.col.2.in fin.* ex quibus, sine dubio, ita communiter * à Dd. receptum esse, affirmari * potest.

212 AMPLIA III. Vt † & multo minus probet testis, si cum facto proprio, de quo deponit, adsit etiam admixtum factum partis, vt per Zuccar.*in d.l.fin.n.293.C.de edict.Diui Adr.toll.Gabr.tit.de testib.concluſ.31.n.7.lib.1.Ioseph. Lud.d.concl.70.vers.intellige, & declara secundo, in fin.fol.150. Claud.ad Bertaz.cons.284.lit.A.vers.hoc tamen non procedit.*

213 AMPLIA IV. Vt † etiam & multo minus probet testis de facto proprio deponens, qui non sit omni exceptione maior, sed sit puta vilis, infamis, mendax, odiosus, inimicus partis, aut aliquem alium legitimum patiatur defectum, vt per Crot.*de testib.nu.44.* vbi propterea reprobat Castr. contrarium tenentem, Cephal. *cons.438.n.44.seq.& n.46.& n.51.lib.1.* vbi amplius, quod talis qualitas, quod sit omni exceptione maior, est per producentem articulanda, & probanda, (de quo, vbi dixi *sup.q.62.in præludiis,*) *Ioseph.Lud.concl.70.vers.intellige, & declara 3.iuncto vers.seq.& vers.intellige, & declara 7.iuncto alio vers.seq.Decian.cons.92 post nu.58.lib 2.* & *bene facit quod scripsit idem Ceph.in cons.741.num.14.lib.5.* dum dixit, quod testi de facto proprio non creditur, quādo illud factum proprium tendit in sui infamiam, & vituperium, puta, si dicat, se fallum, aut adulterium commisisse.

214 Et † licet contrarium, quod imo testes de facto proprio deponentes probent, etiam quod infames sint, renuerint aliqui per me relati *sup.q.56.n.90. quib.addo Cast. in l.2.§.si absens, n.4.ff.si ex noxa.aga. quem refert Crot.in tract. de testib.n.209.vers. ista limitatio confirmatur, Alex.* & *alii relati per Menoch.de arb.quæst.lib.2.d.casu 99.n.8.& n.10. Socin. iun.cons.61.nu.16.lib.2. Ias.in l.cunctos populos, nu.65.in fin.& n.66. C.de summa Trinit.& fide Cathol.in 1.lect. Gabr.concl 1. n.22.tit.de testib. Burs.cons.94.n.16.lib.1. Masc.de prob.lib.1.in præfat.q.11.n.16.& lib 3.concl.1356.n.51.*

215 Concorda † tamen has contrarias opiniones, quod, vbi alias de facto proprio deponens, si non pateretur exceptionem, probaret plus quam semiplene, vt dixi *infr.in 2.limitat huius reg.* non probat, nisi semiplene, si aliquam patitur exceptionem. Et sic prima opinio concordatur cum secunda, vt scilicet isto casu testis infamis non probet plene, aut plus quam semiplene, sed bene probat semiplene, vt per Dec.*in cons.363.n.3.quem sic resp-rendo sequutus est Corrad.in pract.§.2.de offic.prætor.in cauſ- uil.tit.de testib.rub.dicta testium assumen.in prin num.5.ad- ver.adde, & amplia, fol.116.col.1. & rubr personas testiu- gred.verbo, infamis, num.13.in fin.fol.70. Me-och d ca- num.8.& 9.vbi bene loquitur, & ante Menoch. Tiraq.d §.1.gl.14.n.48.vers. & quod præterea, Monticell in testium, verbo, infamis fol 41.col.1.ver.ante- & i plena probatione loquitur Castr. si-*

allegatus, *in d.l.2.§.si absens, nu.4. & ibi Ias.n.8.ff.si ex noxal. causa agatur.*

216 AMPLIA hanc † quartam ampliationem, vt nec etiam testis infamis semiplene probet, si deponat de facto proprio, nisi deponat in tortura, iuxta tradita generaliter *sup.q.55.num.56.seq.* sed in specie, in teste deponente in facto proprio, scripserũt Crot. *de testib.n.209. in prin.& in fin.* (vbi tamen declarat, nisi concurrerent adminicula, quia tunc non videtur necessaria tortura,) *Hercul.in tract.de neg.n.216.vbi alios refert, & probat hanc ampliationem text.in d.l.2.§.si absens, & ibi notant omnes, ff. si ex noxa cau.aga.* qui in terminis loquitur in confessione serui, per torturam habita.

217 AMPLIA † iusus hanc eandem quartam principalem ampliationem, vt si testis patiatur plures defectus, ac exceptiones, tunc crederem, quod nec etiam semiplene probaret, etsi de facto proprio deponat, per

218 ea, quæ latius dixi *sup.q.62.n.80.& 381.* & † in specie, si is sua depositione se faceret nedum infamem, sed etiam socium criminis, tunc aduerte, nec erres dicendo, quod ex quo deponit in facto proprio, ideo faciat saltem semiplenam probationem, quia veritas est, quod nihil prorsus probat, vt dixi suo loco *in præcedenti titul. de indic. & tortur.* in materia socij criminis, & in terminis bene consuluit Ceph. *in cons.741.n.14. lib.5* Etsi aliter diceremus, semper vtique socius criminis probaret, quia semper deponit de facto proprio, quod est absurdum, & dicta in hac ampliatione bene nota, quia alibi specialiter scripta non repetes.

219 AMPLIA V. Huius † quarti capitis regulam etiam in teste Cardinali, qui etli de facto proprio deponat, non tamen plene probat in præiudicium tertij, vt dixi *sup.n.66.* hic non repeto, & quid de Principe, dixi etiam *supr.n.92.*

220 AMPLIA VI. Etiam † in teste deponente super negatiua facti proprij: Quæ enim dicuntur de teste in facto proprio, procedunt, siue deponant super affirmatiua, siue etiam super negatiua, vt per Tiraquell. qui alios refert, *de retract.§.1.gl.14 n.48 ad medium.*

221 LIMITA I. Huius † quarti capitis regulam nõ procedere, concurrentibus adminiculis, aut aliis præsumptionibus: iis enim iunctis testis de facto proprio plene probat, vt per Paul. de Cast. *in l.quicunque, in fin. C. de seru fugit. Bart consil.29.in quæst proposita, n.4.lib.2. Socin. reg.422.in 3.fall.in discursu, & reg 423.in 2 limit. Crot. de restib.nu.209. Socin.iun.conj.61.in fin.lib.1. Blanch.de comprom. q.8.n.35.in fin. Boer.decis.221.n.17.* vbi tamen, quod isto casu, si esset iudex, adhuc daret iuramentum in supplemẽtum, (& hoc est tutius iudicio meo,) Beninten. *decis.Bo-*

* *non.63.ad fin.* vbi, quod in hoc omnes * conueniunt relati per Corrad. *in pract. §.2. de offic prætor. in cauſ. ciuil. tit. de testib. rubr. dicta testium assumen. in princ. fol.115.col.2.in 34. limit. ver. sed dictus Aym. & c. Boss. in tit. de oppos. cont. test. nu.71. in fin. Tiraq. de retract.§.1.gl 14.n.47. post med & n.48. vers. alias semper magis creditur, Beninten. decis. Bonon 63. ad fin. vbi, quod in hoc omnes * conueniunt, Archil. decis 3. tit. de testib. Rota coram * D. Seraphino, decis. 521. n.6. part.2 Menoch. de arbitr. quæst. casu 99. n.11 alios plures refert, & d.n.11. in fin. bonam huius limitationis addit rationem Hercul. de negat. n.217. Ceph. cons.225. num.33. lib.2 & cons.438. num.47. lib.3. & cons.741. num.13. & cons 749. num.13. lib.5 & cons 452. numer.30. vbi, quod ita communiter * receptum est. & conj.476. num.21. lib.4. Decian. * cons.62. num.53. lib 2. Bertazzol. cons 463. num.1. lib.2. Claud. ad Bertazzol. cons.284. litera A, versic. sed ista opinio, in fin. & vers. queritur autem, H.ppol Riminald. cons.5. num.127. & consil 44. num.74. lib.1. & cons.204. num.36. lib.2. & consil.213. num.64. eodem lib.2. & cons.325. num.13. lib.3. & consil.429. num.15. lib.4. & cons.614. num.7. lib.6. & cons.624. num.36. eod. volum.6. Ioseph Lud. in suis commun opin. conclus.2. in prin. Montic. in repert. test. rubr. test. qui præsentantur communia, fol. 448. col.1 versic. fin.*

* *niter * respondent, & cons.452.n.11.lib.4. vbi, quod est clarum, Hercul. de negat. n.213. & 216. vbi alios plures refert concordantes, Menoch. de arbitr. quæst. lib.2. casu 99. n.16. in fin. & nu 17. in prin. per totum, Ioseph. Lud. d. conclus. 70. ad fin. in 11. declaratione, Hippol. Rim. cons.204. num.56. lib.2. & cons.614. n.7. & cons.624. n.36. lib.6. Decian. cons.62. n.38. lib.3. Montell. in suo repertor. test. rubr. impugnatio testis, quia vnicus, fol.187. columa.2. versicul. penult. Mascard. de probat. lib.3. conclus.1223. num.10.*

222 AMPLIA hanc † ptimam limitationem, vt de istis adminiculis & coniecturis supplentibus plenam fidem testis de facto proprio deponentis, stetur iudicis arbitrio, vt per Tiraq. *de retract.§.1.gloss.14. num.47. vers. n. Hercul. de neg. d. num.213. Menoch. d. casu 99. n.1. num. 18. & n.20. Ioseph. Ludou. d. concl. 70. vers. in illis verbis declara. fol.150. a tergo, col.2. & vers. verum superior opinio, &c.* vbi de communi.*

223 SVBLIMITA † hanc eandem primam limitationem, vt tunc demum testis de facto proprio deponens aliis concurrentibus probet, quando scilicet principaliter agitur contra ipsum, & in consequentiam contra alium, vt puta, si interrogetur seruus, vel filius familias de proprio eorum facto, & delicto, ob quod dominus vel paterfamilias in consequentiam condemnatur de peculiis, in quibus illi possunt domino ac patri præiudicare, & eorum condemnatio est præambulum exsequutionis in dominum vel in patrem committenda, iuxta *l.seruus, quod detulit, cum l.seq.ff. de iureiur. & ita loquitur text.in l.quæro, §.fin.ff. de adil.edict. declarat Rui.in cons.19. n.6.vers.vel 3.respondetur, lib.5.post Bart.in l.cum filiusfamil.in prin.col.fin.vers.3.contingit.ff. de verb.oblig.* vnde secus, si testis interrogetur de facto proprio principaliter in præiudicium alterius: tunc enim non probat, etiam cõcurrentibus aliis, vt bene & subtiliter explicat Ceph. *d. consil.348.n.56.seq.* vbi dixit hanc declarationem veram, & bene probari *in l.cum probatio, ff. de prob.* vbi *de serui fuga, eius quæstioni est credendum, cum interrogari non pro domino aut cõtra dominum videatur.* Quia si dixerit, licet in consequentium agatur de interesse domini, tamen principaliter fit quæstio propter seruum, qui fugam arripuit, & nõ propter dominum, vt ibi per Salycet. *in 3.oppos.* sed certe hæc sublimitatio non respicit proprie materiam testis deponentis super facto proprio, sed serui quæstionati, vt ita dicam, super suo delicto, ad effectum, vt dominus teneatur pro eo ciuiliter, & materia mihi videtur satis diuersa.

224 LIMITA II. Propositam † regulam, vt licet vnicus testis de facto proprio deponens, non probet plene, probat tamen plus quam semiplene, Aym. *cons.2.n.9. & cons.99.n.6. & cons.73.n.30. & cons.178. num.7. & cons.220. n.17. seqq. Abb. cons.77.n.7. Sylua. cons.94.n.14. Boer. decis.221. n.17. seqq. Abb. cons.77.n.7. Sylua. cons.94.n.14. Boer. decis.221. n.17. Couar. pract. quæst. c.33.n.3. vers. quamuis maior fides huic, & c. Corrad. in pract. §.2. de offic prætor. in cauſ. ciuil. tit. de testib. rubr. dicta test. assumen. in prin.n.5. fol.116. col.1. in 34. limit. ver. sed dictus Aym. & c. Boss. in tit. de oppos. cont. test. nu.71. in fin. Tiraq. de retract.§.1.gl 14.n.47. post med & n.48. vers. alias semper magis creditur, Beninten. decis. Bonon 63. ad fin. vbi, quod in hoc omnes * conueniunt, Archil. decis 3. tit. de testib. Rota coram * D. Seraphino, decis. 521. n.6. part.2 Menoch. de arbitr. quæst. casu 99. n.11 alios plures refert, & d.n.11. in fin. bonam huius limitationis addit rationem Hercul. de negat. n.217. Ceph. cons.225. num.33. lib.2 & cons.438. num.47. lib.3. & cons.741. num.13. & cons 749. num.13. lib.5 & cons 452. numer.30. vbi, quod ita communiter * receptum est. & conj.476. num.21. lib.4. Decian. * cons.62. num.53. lib 2. Bertazzol. cons 463. num.1. lib.2. Claud. ad Bertazzol. cons.284. litera A, versic. sed ista opinio, in fin. & vers. queritur autem, H.ppol Riminald. cons.5. num.127. & consil 44. num.74. lib.1. & cons.204. num.36. lib.2. & consil.213. num.64. eodem lib.2. & cons.325. num.13. lib.3. & consil.429. num.15. lib.4. & cons.614. num.7. lib.6. & cons.624. num.36. eod. volum.6. Ioseph Lud. in suis commun opin. conclus.2. in prin. Montic. in repert. test. rubr. test. qui præsentantur communia, fol. 448. col.1 versic. fin.*

225 LIMITA III. Vbi † non agitur de præiudicio alicuius: quia tunc vnicus testis de facto proprio deponens plene probat, vt per Paul. de Castr. *in cons.338 nu 3. in fin. Dec. cons.650. in causa, num.19. Marsil. cons.101. Illumina, num.40. quos sic referendo sequatur Decian. consil.92. numer.58.* vbi propterea dicit, quod sic, vbi non agitur de præiudicio alicuius, intelligenda est opinio Paul. Castr. de qua *sup n.207.* volentis, testem vnicum de facto proprio deponentem, plene probare, & idem vbi agitur de modico præiudicio, vt in Ceph. *cons.438. num.30. lib.3. quem refert Ioseph. Lud. d. concl.70. vers. intelligo, & declara sexto, fol.150. a tergo, col.1.*

226 LIMITA IV. Iu † subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, vt per Montell. *in suo repertor. test. rubr. impugnat. testium, quia vnicus, fol.187. col.2. versic.3.* Vbi dicit, quod testis deponens super facto proprio, & à se gesto in quæstione inter alios vertente, & vbi non potest haberi alia probatio, bene probat: quia eius testimonium dicitur subsidiarium, nec per hoc dicitur deponere in causa propria, ex Anton. de But. quem sic allegat, *in c.cum dilecti, num.25. de elect. & in c.cum olim, n.10. de dolo & contum.*

227 LIMITA V. In † officiali deponente aliquid, quod ad suum officium spectet: Nam is, deponendo hoc modo super facto proprio, plene probat, vt aliis relatis ponit Menoch. *de arb. quæst. lib.2.d.casu 99. num.2.& 3.* vbi ponit exemplum in Notario, (de quibus nos diximus *in quæstionib. ciuilib. sub tit. de probat.* hic non est locus suus,) Ioseph. Ludou. *d. decis.70. vers. quæ opinio absq; dubio procedit, fol.150. col.2.* Mascard. *de probat lib.1. præfat. q.11. n.15.* vbi de magistratu testante aliquid, quod ad suum munus spectet, Gabr. *tit. de testib. concl.1.n.18.* vbi etiam alios refert, & valde conferunt ad hanc limitationem, quæ de Birroariis dixi *supr.q.56.nu.371. seqq.* & de nuntiatore, *supr.q.52.n.167. seqq.*

228 SVBLIMITA I. hanc † quintam limitationem, vt procedat in leuibus, secus in grauibus, per ea, quæ in simili dixi *supr.quæst.52. num.180. & q.56.nu.379 & 383. & in specie Hippol. Rimin. inter consil. crimin. diuers. consil.82. numer.24. lib.2.*

229 SVBLIMITA II. Quando † officialis tractaret de suo interesse, de se exonerando, per ea, quæ dixi generaliter *supr.q.60.n.22. hoc 2.libro, & lib.1. q 32. nu.59. seq. & in specie Hippol. Riminal. d. consil.82. nu.23. Ioseph Ludou. d. concl.70. vers. quæ opinio ab q; dubio*, vbi etiam idem, quando tractaretur de laude vel vituperio, commodo seu incommodo ipsius officialis.

230 SVBLIMITA III. Quod † officiali credatur in spectantibus ad suum officium, vnde secus in iis, quæ ad suum officium non spectant, nisi agatur de modico præiudicio, vt per Asin. *in pract.§.9. cap.4. Tiraq. in tract. de iud. in rebus exiguis, fol.mihi 48. a tergo, versic.41. & c. in parua impressione.*

231 LIMITA VI. Quia † vnico testi deponenti de cõmissione sibi facta creditur, Gabr. *tit. de testib. conclus.1. nu.20.* Sed de hac limitatione multum dubito, quoad plenam probationem: quia, si non plene creditur testi deponẽti de facto proprio, *vt supr. dixi*, multo minus debet credi deponenti de facto alieno, Vide *sup.q.44.n.3.*

ARGVMENTVM.

Duo testes regulariter in probatione cuiuslibet actus requiruntur: Quando hoc verum sit, & quando plures requirantur.

SVMMARIA.

Testes duo sufficiunt regulariter ad perfectam probationem in omni causa, tam profana, quam etiam ecclesiastica, vel spirituali, n.232.

Testes duo sufficiunt ad condemnandum, nedum in causa ciuili, sed etiam in criminali, n.233. & seq.

Testes duo ad condemnandum etiam Episcopum sufficiunt, numer.235.

Testes duo ad condemnandum Summum Pontificem sufficiunt, n.236. Declara, vt n.237. & 238.

Testes duo non sufficiunt, quando agitur de probando aliquid, quod contra se iuris præsumptionem habeat, n.239. tunc enim vel tres requiruntur testes, vel saltem duo, qui sint omni exceptione maiores, n.240.

Testes duo non sufficiunt, sed plures requiruntur ad conuincendum, & condemnandum Cardinalem, nu.241. Ampliat etiam in delicto ante Cardinalatum commisso, n.242. Limita I. dummodo agatur de delicto, propter quod veniat imposita de gradu [illegible] n.243.

quando testes suspecti inhabiles q; essent, secus si non suspecti, & idonei sint, n.244. licet aliq; contra, n.245.

Testes duo non sufficiunt in probatione debiti per scripturam contracti, num.246. secus si debitum non sit in scriptu redactum, n.248.

Testes duo non sufficiunt ad probandum confessionem factæ solutionis, n.247.

Testes in testamento septem interuenire debent, n.249.

Testes in codicillis, donatione mortis causa, aliaq; vltima voluntate, quinq; interuenire debent, n.250. & 2.seqq.

Testes duo non sufficiunt, sed tres requiruntur in depositio pecuniæ, vel alterius rei libram auri excedentis, n.253.

Testes tres requiruntur in inuentarij confectione, n.254.

Testes duodecim in Episcopi purgatione requiruntur, n.255.

Testes tres in priuata scriptura requiruntur, n.256.

Testes tres ad probandum præscriptionis interruptionem requiruntur, n.257.

Testes tres requiruntur in ventre per obstetrices inspiciendo, num. 258.

Testes septem in diuortio requiruntur, n.259.

Testes plures quam duo requiruntur, si ita statuto vel consuetudine introductum sit, n.260.

Testes plures, quam duo, requiruntur in pluribus casibus, de quibus remissiue in num.261.

QVÆSTIO LXIII. CAP. V.

REGVLA sit † in hoc quarto huius quæstionis 63. capite, quod in qualibet causa, tam profana, quam etiam ecclesiastica, vel spirituali, duo testes sufficiunt ad perfectam probationem inducendam, ad text. *in l. vbi numerus, ff. de testib. c. si quis testes, § vbi numerus, 4.q.3.c.1. & 2.2.q 3.c.fin. 35.q.7.c.in omni negotio, & c. licet vniuersis, extra, de testib. Spec. in tit. de teste, §. restat, in prin. Nepos de Monte Alb. in tract. de testib. nu.94. Nell. de testib. n.83. Lanfr. de testib. n.28. in prin.* Anton. *de But. r. in d.c. in omni negotio, n.2. Corrad. in pract. §,2. de offic. prætor. in cauſ. ciuil. tit. de testib. rubr. dicta testium assumen. in prin. n.1. fol.112. Cephal. cons.651. nu.28 lib.5. Bertaz. cons.542. n.1. lib.2. Mascar. de prob. lib.1. in præfat. q.5. n.117. late exornat Madalen. in tract. de num test. c.1 nu.1. seqq. vsq; ad num.7.* vbi confirmat hanc regulam veram esse non solum iure humano, sed etiam diuino, Noui & Veteris Testamenti.

235 AMPLIA I. hanc † regulam, vt procedat non solum in causa ciuili, sed etiam in criminali, in qua duo testes sufficere ad conuincendum & condemnandum reum, scripserunt Anch. *in c quod vero, 2.q.5. Dec. in l. iuris ignorantia, n.24. C. qui admitti, quos sic referendo sequitur Montic. in suo repert. test. impugnantur testes, quia non sunt in numero sufficientes, fol.174 col.2. vers.4. Bero. in c. at si clerici, n.5. de iud. Nou. in pract fol.mihi 140. n.3. Viu. in com. opin. verbo, testes duo sufficiunt ad condemnandum, vbi ampliat etiam in causa hæresis, Clar. in pract. §. fin. q.66. versic. debeas etiam scire, Masc. de prob. lib.1. concl.461. n.1.* & bene probat text. *in c. nullam, § sed hoc, in fi. 2.q.4* in illis verbis: *Duorum vel trium testium quilibet iure conuinci, & damnari poterit.* Et † vbi quis

234 est testibus conuictus, non aliter condemnari potest, ac si esset confessus, *l. qui sententiam, & ibi Dd. C. de pœn. l fin. C. de custod. reor. c.1. & c. primates, 2.q.1. cap. at si clerici, vbi Dec. Bero. & communiter * omnes, de iud. Gand. in tit. de præsum. &* * *indic. indubit. post nu.2. vers. & primo videtur, Gram. dec.36. sub n.61. Rota tit. de hæret. dec.1. alias 875. n.3. in antiquis*, vbi magistraliter loquitur, alios refert concordantes Flamin. Cartar. *in tract. de exseq. sent. capto bannito, c.1. num.79.* & ita hodie in praxi seruari, testatur Ioseph. Lud. *decis. Luc.13. num.60. part.1.* ¶ & latius dixi *in tit. de reo confess. & convict q.Sect.2.*

236 AMPLIA II. Vt † duo testes sufficiant ad condemnandum nedum Episcopum, vt per Bero. *in c. at si clerici, nu.5. de iud.* sed † etiam ad condemnandum Summum Pontificem, *ad gloss. in clem. Præsul. 2.q.4. in c. at si*

237 *cleri-*

clerici, n.3.ext.de iud. Bero.in d.c.at si clerici, num.5.seqq.vsq; ad numer.12. vbi late disputat de veritate huius conclusionis, & *in d.num.11.vers.item infero, &c.* declarat † hoc pro-
237 cedere, quando Papa accusatur de hæresi, secus si de alio crimine: Quia tunc requiritur ad ipsum conuincendum, vel idem, vel maior numerus testium, qui ad conuincendum Cardinalem à iure requiritur, iuxta *c. præsul, 2.q.4. Crot.de testib.n.226.vbi pariter sequitur in crimine hæresis, Nouell.in pract.fol.mihi 140.nu.3.Catell.Cotta in suis memoral.vers.Papa an corrigatur, per totum, vbi late exornat hanc ampliationem, Viu.d.vers.testes duo sufficiunt ad condemnandum, Clar.in pract.§ fin.q.66.vers.fin.* vbi videtur tenendum communi, * sed dicit se nescire, an ita passim ser-
* stari de communi, sed dicit se nescire, an ita passim seruetur in practica, Masc.*de prob.lib.1.conclus.461.n.9.&* 10.
238 Vbi † aliis relatis concordantibus, postea admonet Lectorem, vt aduertat, ne erret, quia gl.*in d.c præsul*, propter eius impiam doctrinam Sanctissimo Inquisitionis Vrbis Tribunali improbata, & detestata reperitur: & propterea ex omni codice delenda est, & si posset, perpetuis ignibus addicenda.

239 LIMITA I. Huius † quinti capitis propositam regulam, quando ageretur de probando aliquid, quod haberet contra se iuris præsumptionem: tunc enim plenior requiritur probatio, quam ordinaria, sicut post relatos per eos scripserunt Aym. *de antiq.temp.part.2. n.46. & 47.Herc.in tract.de neg.n.4. Osasc.cons.66.num.3. Cephal. cons.138.n.18.& cons.241.num.87. Mascar.de prob.lib.1.in*
240 *præfat.q.10.n.38. & concl.1221.num.6.lib.3.* Et ideo † vel tres requiruntur testes, vel saltem duo, qui tamen præstantes viri sint, a omni exceptione maiores, vt per Spec.*in tit.de prob.§.1.vers.fin.Bar.in l.sciendum, num. . . ff. de verb.oblig. Dec.cons.175.sub num.5. Aym.consil.129.in fin. & cons.134.n.10. Curt.iun.cons.57.n.7. Ceph.cons.393.nu.93. & cons.348.n.13.lib.3. & cons.571.num.35 lib.4. & cons.651. n.28.& 29.lib.5. Menoch.de præsumpt.lib.1.q.31.nu.8.& 9. Mascar.d.concl.1221.n.10.*

241 LIMITA II. Ad † conuincendum Cardinalem, qui, si Episcopus sit, testes septuaginta duo requiruntur, si presbyter, quadraginta quatuor: si Diaconus Vrbis Romæ, viginti septem: si subdiaconus, acolitus, exorcista, lector, aut ostiarius, septem, ad text. clarum & expressum *in c.præsul, 2.q.4. per quem text. si hanc limitationem posuerunt Specul.in titul.de teste, §.restat, num.1.in prin. Nepos de Monte Alb.in tract.de testib.num.98. Nell de testibus, num.93. Crot.de testibus, post num.225. versic. notandum tamen est, in princip. Bart.in tract.de præst. Card.q.11.num.1.&*
242 *per totam quæstionem.* Vbi † ampliat etiam in delictis commissis ante Cardinalatum, & respondet contrariis ibi per eum relatis, Bero.*in c.at si clerici, de iudic.num.6.in fin. & num.7.in prin.& num.8.post vers.Decius autem, tuncto vers. & num.7.in prin.& num.8.post vers.Decius autem, iuncto versicul.& idco Ioan. Andr.&c.& num.10.in fin.vers.sed in Cardinalibus, & num.11.versicul.& predicta omnia.* Vbi † declarat
243 hanc limitationem procedere, dummodo agatur de delicto, pro quo veniat pœna degradationis, secus si de alia pœna, Nouell.*regul 216.num.75. Conrad.in pract.§.2.de offic.prætor.in caus.ciuil.tit.de testib.rubr.dicta testium assumen. in prin.n.3.fol.113.*

244 SVBLIMITA hanc † secundam limitationem, vt procedat, quando testes essent suspecti, & inhabiles: secus si non suspecti & idonei: quia tunc videtur etiam Cardinalem posse duobus aut tribus testibus conuictum iure condemnari, ad tex.*in c.nullam, §.sed hoc, 2.q.4.* dum expresse ibi dicitur sic: *Sed hoc vel speciali priuilegio de clericis Romanæ Ecclesiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorundam, qui cum non sint spectatæ vitæ & scientiæ, in accusationem ministrorum Dei repente prosiliunt: Quorum vero vita adeo laudabilis est, vt omnibus imitanda appareat, de quorum assertione nulla dubitatio nasci poterit, eorum testimonio duorum vel trium testium quilibet iure conuinci, & damnari poterit.* Et per istum ●t. sic voluerunt Rom.*sing.207. in fin.* & ibi Nicol.Pignolar.in addit.dixit, communem * opinionem esse, quod hodie dispositio *d.c.præsul* non seruetur in practica. Idem Roman.*in auth.similiter, col.penult.in 34. speciali, C.ad leg.Fal.id. Abb.in cap.per tuas, in fin.de maiorit.& obed. Crot.in tract.de testib.num.225.post vers. Notandum tamen est*, vbi, quod text.*in d.c.præsul.* emanauit secundum illa tempora, ad compescendam malitiam hæreticorum, qui aliquando Cardinales & clericos accusabant ad effectum, vt ab eorum officio remouerentur, & alij eorum loco substituerentur. Qua ratione hodie cessante, debet etiam cessare talis dispositio, & ideo ille text. secundum Dd. hodie non procedit, Barb.*de præst.Card. q.11.post num.1.& num.10.in fin. iuncto anteced.nu.9.* vbi *sub d.num.1.* dixit, hanc esse solemnem limitationem ad *d.c. præsul.* Dec.*in d.c.at si clerici, num.6.* vbi pariter testatur, *d.c. præsul.* non seruari hodie in practica, & ita pertransire Doctores magis communiter, * pariter testatur Bero.*in* * *d.c.at si clerici, num.8.vers.Decius etiam, iuncto vers.2. Gratianus*, vbi propterea dixit, quod ad conuincendum Cardinalem duo vel tres testes sufficiunt, quando illi sunt idonei, non suspecti, & bonæ opinionis: secus si infames & suspecti essent, quia tunc requiritur numerus expressus *in d.c.præsul. & rursus idem Bero in d.cap.at si clerici, eodem num.8.ad fin.vers.Theologi, &c. vbi in idem allegat Aug. de Ancho na, in tract.de potestate ecclesiastica, in 5.q.artic.5. Clar. in pract.crimin.§.fin.quæst 66.vers.debet etiam scire*, vbi, quod quicquid sit de iure hodie numerus tot testium, de quibus *in d.cap.præsul.* de consuetudine non seruatur, quando per Papam proceditur contra Cardinales: Qua Papa non tenetur seruare illum numerum, vt dicit Cardin. Alex.*in d.c.præsul.col.1.vers. vbi tamen refert Foll. in pract.crim.can.fol.156.num.5.* & dicit ibidem Clatus, ita in facto suis temporibus vidisse, & legisse, fuisse obseruatum, & sine dubio hæc sublimitatio magis communiter * à Doctoribus recepta est, etsi † contra eam fa- *
ciat gl.*in d.c.nullam, § sed hoc. Item scripta per Bero in d.cap at* 245
si clerici, num.8.post vers. Decius etiam, vbi, verum quia hæc opinio, &c.

246 LIMITA III. Regulam † in probatione solutionis debiti, de quo apparebat scriptura, ad quam quinq; testes fore necessarios, probat text.*in l.testium, C.de testib. Spec.in tit.de teste, §.restat, num.1.vers.item cum quis*, Nepos de *Monte Alban.in tract.de testib.num.84 seq. vbi reddit rationem, Feder.Schenck de testib.num.59. Nell.de testib. num.84.in prin. Crot de testib.post num.226 vers.aliquando etiam, Conrad. in pract.§.2.de offic.prætor.in caus.ciuil.titul.de testib.rubr.dicta test assumen.in princip.num.3 in 2.casu.fol 115.* Et † idem in 247
probatione confessionis factæ solutionis, quod quinq; requiruntur testes non rogati: Rogati autem duo sufficiant, probat text.*in auth.rogati, C.de testib. Spec.d.nu.1.vers. item in probatione confessionis, Nepos d.num.84. versic.idem est, Feder.Schenck d.num.59.in fin. versicul.idem si post solutionem, Nell.d.num.84.vers.sed in probatione confessionis, Conrad d folio 113.in 3.casu.* Si † vero debitum nõ est in scriptis redactum, tunc illius solutionem per vnicum testem probari, post Anchar. & Aym. quos allegat, dixit Anch.iun. 248
Reg.q.familiar.q.55.n.13.par.2. saltem, vt iuramento in supplementum locus sit, ex communi, * de qua per Curt.*in* *
l.admonendi.nu.305.ff.de iureiur. quem in proposito refert & sequitur Emanuel Soarez.*in suo thesaur.recept.sentent. litera T num.106.*

249 LIMITA IV. In † qualibet vltima voluntate, in qua (excepto testamento, in quo septem testes requiruntur, ad text.*in l.hac consultissima, in prin. C.de test.am. Spec.in tit.de teste, § restat, num.2.vers.item in testamento. Feder.Schenck in tractat.de testib.num.57. Nepos de Monte Alb.de testib.num.81. Lanfranc.de testib post num.28. versic.fallit, vbi expresse, Crot de testib post num.226.versicul.regula item etiam, Conrad in pract.§.2.de offic.prætor.in caus.ciuil.tit.de testibus, rubr.dicta test assumen.in princ.fol.113 in 7.casu, Viu in com.*

opin.

opin.verbo, testes septem, Madalen.de numer.test.cap.1.& 2. vbi
250 late,) quinque † testes requiri generaliter, dixit Feder. Schenck *in tractat.de testib.num.58. Ceph.cons.306.num.7.*
251 *lib.3.* Et † propter eam codicillis quinque testes requiri probat text.*in l.fin.in fin. C.de codicill. Specul.in tit.de teste, §.restat in fin.vers.item in codicillis, Feder.Schenck dict. nu.59.in fin.vers.ita & in codicillis, Nell dict.num.84.vers.in codicillis, Lanfranc.post dict.numer.28.versicul. vt etiam in*
252 *codicillis, Conrad dict fol.113.nu.3.in 5.casu.* Et † pariter in donatione causa mortis, quinque requiri testes, probat text.*in l.fin.C.de don caus.mort. Speculat.vbi supra, nu.2. Federic Schenck vbi supra, nu.58 in fine, vers.ita quoque, Nepos de Monte Alb.vbi supr.nu.86. Nell.d.nu 84.vers.in donatione causa mortis, Lanfran.post dict.nu.28. vers.& in donatione, Conrad.vbi supra in 6.casu, Dec.cons.3.nu 3 lib.1.*

253 LIMITA V. In † depositio pecuniæ, vel alterius rei excedentis libram auri, in quo tres requiri testes, probat text.*in Auth.de instrumen.cautel.& fide, §.si quis igitur, & in auth.si quis vult, C.qui potior.in pign.hab. Speculat. in tit. de testi, §.restat, num.5.vers.item in pecuniæ depositione, Nepos de Monte Alb.in tract.de testibus, num 87.& 88.* (Vbi tamen declarat limitationem procedere, quando depositum fit per priuatam scripturam secus si per publicam, quia tunc duo sufficiunt, *vt in §.oportet, in auth.de fide instrum.*) *Federic.Schenck in tract.de testib.nu.60. Nell de testibus, nu 84.vers.in depositione, Conrad.in pract.§.2.de offic. prætor.in caus.ciuil.tit.de testibus, rubr.de test.assumen.in princ. nu.3.in 11.casu fol.113.*

254 LIMITA VI. In † confessione inuentarii, in quo tres requiri testes, probat text.*in auth.de hæred. & Falcid.§.si vero ab hinc, & §.sancimus, & l.sancimus, §.si vero dubius, C.de iure deliber. Specul.in tit.de teste, §.restat, nu.5.vers. item in inuentarii confectione, Nepos de Monte Alb in tract.de testibus, nu.89. Feder.Schenck in tractat.de testib nu.64. Conrad.in pract.§.2.de offic.prætor.in caus.ciuil tit.de testibus, rubr. d.test.assumen. fol.114.col.1 in princ.in 15.casu*, & dixi latius in meis quæstionibus ciuilibus, suo loco.

LIMITA VII. In † purgatione episcopi, in qua requiruntur duodecim testes, *cap.omnibus, in fin.11.qu.5.*
255 *item in purgatione presbyteri, septem, cap.si legitimi, eadem causa, & qu.item in purgatione Diaconi, tres, d.c.legitimi. Spec.in tit.de teste, §.restat, nu.5. Nell.de testib num.84. vers.in purgatione, Conrad.in pract.§.2.de offic. prat. in caus.ciuil.tit.de test.b.rubr.d.test.assumen.in prin.nu.3.in 8.casu f.113.*
256 LIMITA VIII. In † scriptura priuata, in qua tres requiri testes, probat text.*in l.scripturas, C.qui potio.in pig.*

hab. sed hodie duo sufficiunt, *c.quoniam contra, de probat. Spec.in tit.de teste, § restat, nu.5.vers.item in scriptura, Conrad. in pract.§.2.de offic.prætor.in caus.ciuil.tit.de testib.rubr.d.test. assumen.in prin.num.3.in 12.casu, fol.113. Viu.in commun.opin. verbo, testes in scriptura priuata*, sed de hoc latius dixi in quæstionibus ciuilibus, in suo loco.

LIMITA IX. In † interruptione præscriptionis, ad 257
quam probandam pariter tres requiruntur testes, *cap.placuit, §.hac de præscriptionibus, in fine, 15.quæst.3. Specul. in tit.de teste, §.restat, num.5.vers.item in interruptione, Nell. de testibus, nu.84.vers.in interruptione, &c. Conrad.in practic. §.2.de offic.prætor.in caus.ciuil.tit.de testibus, rubr.d.test.assum. in princ.fol.113.in 13.casu.*

LIMITA X. In † ventre inspiciendo, in quo tres 258
adhibentur obstetrices, sed duæ probant prægnantiam mulieræ id negante: si vero fatetur, vnica tantum sufficit, *l.1.in princ.iuncto §.de inspiciendo, ff.de vent.inspicien. Spec.tit.de teste, §.restat, nu.6.Nell.de testibus, num.84.versic. tres obstetrices, Conrad.in practic.§.2.de offic.prætor.in caus.ciuil.tit.de testibus, rubr.d.test.assumen.in princip.nu.3.in 19.casu fol.114.*

LIMITA XI. In † diuortio, in quo septem requiri te- 259
stes, probat text.*in l.nullum, ff.de diuor. Speculat.in titul. de teste, §.restat, num 6.in fine, vers.item in diuortio, Nepos de Monte Alb.de testibus, num.92. Nell.de testibus, num.84. vers.in diuortio, &c. Conrad.in pract.§.2.de offic.prator.in caus. ciuil.tit.de testib.rubr.dicta testium assumendo, in princ fol.114. in 22.casu.*

LIMITA XII. Quia † statuto, vel consuetudine fie- 260
ri potest, vt plures quam duo in aliquo actu, vel ad illius probationem requirantur testes, vt plene per Madal.*in tract.de num.testium, cap.1.nu.13.in princ.& num.20. seqq.& nu.23.seqq.*

LIMITA XIII. Vltra † hic expressos casus in pluri- 261
bus aliis casibus, in quibus plures quam duo requiruntur testes, & de quibus lectorem remitto ad Specul. *tit.de testibus, in dict.§.restat, in princip.& num.1.seqq.vsque ad num.7. Nepos de Monte Alb.in tractat.de testibus, num.84. sequentibus, vsque ad numer.99. Federic.Schenck de testibus, num.57. seqq. vsque ad num.67. Nell.de testibus, nu.84.& 85. Conrad.vbi supra, dict.fol.113. num 3.per totum, Monticell. in suo repertor.test.rubr.impugnantur testes, quia non sunt in numero sufficientes, fol.272.& sequent.in discursu, Madalen.in tractat.de numero testium, cap.1.num.11.vbi remissiue.*

LAVS DEO.

Finis Tituli de Oppositionibus contra Personas testium.

PROSPERI FARINACII
IVRISCONS. ROMANI,
VARIARVM QVÆSTIONVM ET COMMVNIVM OPINIONVM Criminalium,
LIBER TERTIVS.

De Oppositionibus contra Dicta Testium. Titulus VII.

ARGVMENTVM.

De testium singularitate.

SVMMARIA.

Ordo quæstionis, num.1.
Singularitas quid sit, n.2.
Singularitas duplex, obstatiua scilicet, & adminiculatiua, nu.3.
Sed magis communiter Dd. dicunt esse triplicem, obstatiuam scilicet, adminiculatiuam, & diuersificatiuam, n.4.
Singularitas obstatiua quæ dicatur, n.5.
Singularitas adminiculatiua quæ dicatur, n.6.
Singularitas diuersificatiua quæ dicatur, n.7.
Singularitas testium inducitur per quatuor causas, videlicet efficientem, formalem, materialem, & finalem, n.8. Vbi ponuntur exempla omnium istarum causarum.
Singularitas inducitur vel ratione personæ, vel ratione causæ, vel ratione rei, vel ratione temporis, vel ratione loci, vel ratione circumstantiarum, n.9.
Singularitas inducitur ex decem prædicamentis, videlicet substantia, relatio, quantitas, qualitas, agere, maleficij, habere, vbi, quando, ibi, siue situs, n.10.
Singularitatu testium in prædicamento substantiæ exemplum, n.11. & 12.
Singularitatis testium in prædicamento relationis exẽplum, n.13.
Singularitatis testium in prædicamento quantitatis exemplum, n.14.
Singularitatis testium in prædicamento qualitatis exemplum, n.15.
Singularitatis testium in prædicamento agere exemplum, n.16.
Singularitatis testium in prædicamento maleficij exemplum, numer.17.
Singularitatis testium in prædicamento habere exemplum, n.18.
Singularitatis testium in prædicamento vbi exemplum, n.19.
Singularitatis testium in prædicamẽto quando exemplum, n.20.
Singularitatis testium in prædicamento ibi, vel vt alij dicunt, situs exemplum, n.21.
De prædicamento gradus, n.22.
De prædicamento personæ, n.23.
De prædicamento formalitatis verborum, n.24.
Singulares testes dicũtur illi, qui in suis depositionibus simul iungi non possunt, & econtra illi non sunt singulares, quorum depositiones, licet diuersæ, possunt tamen simul coniungi ad vnum quid commune probandum, n.26.
Singulares testes dicuntur, si diuersimode deponunt, non respectu sensus percipiendi id, super quo deponunt, sed respectu subiecti, vel obiecti, n.27.
Singularis ille propriè dicitur testis, qui in sua depositione contestes non habet, & sic quando quis deponit de eo, quod ipse vnicum non habet, & sic quando quis deponit de eo, quod ipse vnicum non habet, & solus scit, & alius nescit, vel si scit, non eodem modo deponit, n.28.
Singulares non dicuntur testes ex eo, quod seipsos in contestes non allegent, dummodo tamen in depositione concordent, n.29. & 30. Vbi ampliatur etiam, quod vnus testis dicat, quod nullus alius erat præsens, vel quod non recordetur de præsentia aliorũ.
Singulares illi dicuntur testes, quorum dicta ex factorum diuersitate separationem recipiunt, n.31.
Singulares tunc demum dicuntur testes, quando ex eorum dictis probatio redditur dubia, habens se ad esse, & non ad esse, n.32.
Regula sit, quod testes singulares non probant, n.33. & seq. Vbi ponuntur tres rationes huius regulæ.
Singularitas idem est, quod vnitas, nu.2. & n.34.
Singularitas vbi adest in testibus, ibi etiam dicitur adesse varietas, & contrarietas, n.35.
Singularitas in testibus arguit dolum & falsitatem, n.36.
Testes singulares non probant, etiam quod plures numero sint, & ideo tantum probant mille testes singulares, quantum vnus, n.37. quamuis contrarium senserint Capoll. & Marsil. relati, n.38.
Testes mille singulares minus probant, quam vnus, n.39. quamuis contra dixerint alij relati, n.40. Sed pro concordia potes dicere, quod in singularitate obstatiua mille testes singulares minus probant, quam vnus, n.41. In singularitate vero diuersificatiua plures testes singulares tãtum probant, quantum vnus, n.42. Quamuis aliqui relati, n.43. dixerint etiam in diuersificatiua plures singulares testes minus probare, quam vnus.
Testes singulares nec etiam faciunt semiplenam probationem, numer 44. Quamuis contrarium dixerint alij relati, nu.45. Limita hanc conclusionem procedere in singularitate obstatiua, ex qua verum est, non oriri semiplenam probationem, nu.46. Secus in diuersificatiua, ex qua bene oritur semiplena probatio, n.47. Sed contra, quod nec etiam in diuersificatiua oriatur semiplena probatio, n.48. Declara, vt n.49.
Iuramentum in supplementum non defertur ex testibus singularibus, n.50. Limita hoc procedere in singularitate obstatiua, n.51. Secus in adminiculatiua, n.52. Sed quid in singularitate diuersificatiua, n.53.
Testes singulares singularitate obstatiua, sine dubio non probant, n.54.
Testes singulares etiam singularitate diuersificatiua nihil probant, n.55. Licet contrarium dixerint aliqui relati, n.57.
Testes singulares multo minus probant in criminalibus, n.57.
Testes singulares nec etiam faciunt indicium ad torturam, n.58.
Testes singulares nec etiam probant in grauissimis delictu, n.59.
Testes singulares an faciant indicium ad inquirendum, n.60.
Testes non solum non probant, qui sunt singulares, sed etiam, qui possunt esse singulares, n.61.
Testes singulares non probant, etiam vbi causa est cognoscenda de bono & æquo, & de mero iure gentium, n.62.
Testes singulares non probant, etiam fauore pia causæ, n.63.
Testes singulares non probant, etiam fauore matrimonij, n.64.
Miracula non probantur per testes singulares, n.65. & seq. Vbi tamẽ, quod fama super miraculis probatur per testes singulares.
Testes in formalitate verborum discordantes dicuntur singulares, & non probant, quando vis est in verbis formalibus, n.67. Limita 1. conclusionem procedere, quando verba formalia fuerunt articulata, & capitulata à producente: secus si ex seipsis discordent in tali formalitate, nu.68. Sed quid si interrogati discordent in tali formalitate? d. num.68. & 69. Limita 2. in probatione alicuius propositionis hæreticalis, in qua non est necesse, quod testes concordent in formalitate verborum, n.70. Limita 3. conclusionem procedere, quando factum est recens, secus si est antiquum, n.71.

Testes

Testes discordantes loco, & tempore regulariter non probant, & sunt singulares, num.72. Hinc testes quorum vnus dixit, quid factum de die, alter vero de nocte, reputantur singulares, & nihil probant, num.73. Limita 1. in testibus, quorum vnus deponit de certo actu, adiecto certo die, loco, & tempore, alius vero deponit de eodem actu, non tamen recordatur de tempore, & loco, in quam testes bene probant, & non sunt singulares, numer.74. Sublimita 1. hanc primam limitationem, vt procedat, quando locus & tempus non sunt de substantia actus. Secus si sint de substantia, nu.75. Sublimita 2. eandem primam limitationem, dummodo vnus testis, alium vocet contestem, alias secus, num.76. Limita 2. regulam, quando locus & tempus est de substantia actus, tunc enim diuersitas in loco, & tempore tollit fidem testibus, & illos facit reputare singulares, num.77. Secus si locus & tempus non sint de substantia actus, nu.78. contra, nu.79. declara, vt num.80. Limita 3. quando agitur de probatione alicuius loci generalis: puta quod quis fuerit in ciuitate, num.81. Limita 4. quando diuersitas in loco, & tempore, esset talis, vt dictum vnius comprehendatur sub dicto alterius, num.82. Limita 5. quando testes de loco & tempore deponerent per verbum credo, vel alias dubitatiue, quia tunc diuersitas in loco & tempore non nocet, nu.83. Limita 6. quando diuersitas & discordia in testibus esset in modico tempore, nu.84. Limita 7. in probatione actus iterabilis, in qua diuersitas in loco & tempore non tollit fidem testibus, nu.85 licet contra, nu.86. Sublimita hanc septimam limitationem. quando agitur de probando actum iterabilem. sed non iteratum, quia tunc diuersitas in loco & tempore inducit singularitatem, & tollit fidem testibus, num.87. Limita 8. vt regula procedat, quando tamus in probatione actus momentanei, num.88. vt puta homicidij, num.89. vnde secus in probatione actus continuati, & successiui, nu.90. & hinc probare, testes deponentes vidisse per foramen vnum post alium, traditur, nu.91.

Testes de tempore & loco non recordantes, ac de eo non deponentes, sunt multum excusabiles, & optime probant, num.1093. & est ratio, quia regulariter in testibus tempus & locus non sunt de substantia eorum depositionis, nu.92. sed contra quod imo testes non recordantes, & non deponentes de loco & tempore nihil probant, num.94. & sequent. ideo pro resolutione facias infra scriptas conclusiones. Prima sit conclusio, quod quando locus & tempus non sunt de substantia actus, tunc testes de eo non deponentes bene probant, num.96. secunda sit conclusio, quod quando tempus & locus sunt de substantia actus, tunc testes de tempore & loco non deponentes, & non recordantes, nihil probant. Et est ratio, quia quando tempus est fundamentum intentionis alicuius, & sic quando vis est in tempore, tunc illud debet articulari, & probari per se fundantem, num.98. Tertia sit conclusio, quod quando tempus est antiquum, testes, & non deponentes, vel non recordantes bene probant: secus si sit breue, numero 99. & num.100. Quarta sit conclusio, quod si testes interrogantur de loco & tempore, & de eo dicant se non recordari, nihil probant, num 10101. declara, vt in numero 102. Quinta sit conclusio, quod quando constat aliunde de loco & tempore, tunc testes de eo non deponentes adhuc probant, numero 103. Sexta sit conclusio, quod si testes sint plures, & omnes dicant, se de tempore non recordari, sunt valde suspecti, & nihil probant, num.104. declara, vt numero 105. Septima sit conclusio, quod quando testes sunt alias suspecti, & verisimiliter de loco & tempore informati, tunc si dicant, se non recordari, nihil omnino probant, numero 106. Octaua sit conclusio, quod in criminalibus testes debent deponere de loco & tempore, alias nihil probant, numero 107. Nona sit conclusio, quod admittuntur testes, deponentes de loco & tempore per verbum Credo, per verbum Videtur, vel per alia verba dubitatiua, num.108. Decima sit conclusio, quod etiam in casu, in quo testes debent deponere de tempore, non est tamen necesse, quod deponant de die, num.109. & seqq. Vbi hæc conclusio declaratur.

Testes singulares singularitate adminiculatiua bene probant, numer.112. Limita, vt non probent plene, sed semiplene, vel plusquam semiplene arbitrio iudicis, nu.113.

Testes, quorum vnus deponit de veritate facti, vt puta de mutuo, de numeratione, vel alio contractu, alter vero de confessione eiusdem contractus, bene probant, num.114. & 116. quamuis contrarium tenuerint aliqui relati, num.115. Amplia primo, vt idem procedat in vno teste deponente de veritate facti, iuncta cum scriptura priuata, num.117. Amplia secundo & multo magis in tribus testibus, quorum vnus deponat de veritate facti, alius de confessione, & alter de fama, numer. 118. Amplia tertio etiam in criminalibus, in quibus vnus testis deponens immediatè de dicto, coniungitur cum alio deponente de confessione rei, num.119. vbi declaratur. Limita primo, dummodo vnus testis deponat de contractu, vt puta de mutuo, & numeratione pecuniæ, secus si de sola promissione deponeret, numero 120. Limita secundo, quando cum vno teste deponente de veritate facti, adest alius testis, qui deponat de confessione facti parte præsente: tunc enim bene probant, numer.121. quamuis alii contra, numer.122. secus, si ille vnicus testis deponeret de confessione facta parte absente, quia tunc non inducitur ex eorum dictis plena probatio, num.123. quamuis alii contra, num. 124. sed si adsint duo testes, qui deponant de confessione facta parte absente, tunc plene probant iuncti cum alio teste deponente de veritate facti, numero 125 Limita tertio, quia testis vnus de veritate facti, & alius de confessione partis non probant plene, num.126. sed faciunt tantummodo vehemens adminiculum, numer.127. ex qua oritur semiplena, vel plusquam semiplena probatio, numer.128. & 129. & ex qua defertur iuramentum in supplementum, num.130.

Testes deponentes de diuersis confessionibus, diuersis loco, & tempore factis, non reputantur singulares, sed coniunguntur, & probant, num.131. contra num.132. sed prima opinio est magis communis, numer.133. Limita 1. vt hæc conclusio procedat, quando testes deponunt de pluribus confessionibus factis parte præsente. Tunc enim bene coniunguntur, & plene probant, vt in num.134. licet alii contra, num.135. secus si deponant de diuersis cõfessionibus factis absente parte, quia tunc non probant plene, num.136. sed contra, num.137. distingue, vt num.138. Sublimita primo hanc primam limitationem, vt licet testes deponentes de diuersis confessionibus factis absente parte, non probent plenè, negari tamen non potest, quin saltem probent semiplenè, num.139. licet alii contra, numer. 140. Sublimita secundo hanc primam limitationem nõ procedere, quando cum duobus testibus, deponentibus de diuersis confessionibus factis absente parte, concurreret alius testis deponens de confessione facta præsente parte, quia tunc ex dicto istorum oritur plena probatio, num.141. licet secus, si cum vno teste deponente de confessione facta parte præsente, non esset, nisi vnus alius deponẽs de confessione facta parte absente, nam tunc non oritur plena probatio, num.142. Limita secundo propositam quæstionem, vt tunc demum procedat, quando per creditorem non articulatur confessio, sed debitum, vel si articulatur confessio, non vnica, sed plures articulantur confessiones, tunc enim testes de diuersis confessionibus debitoris deponentes coniunguntur, & probant, numer.143. secus si vnica tantum confessio articuletur, num.144. Limita tertio in criminalibus, in quibus testes deponentes de diuersis confessionibus rei super delicto, diuersis loco & tempore factis, non faciunt indicium, num.145.

Testes singulares, si in eorum dictis non tendunt ad eundem rei finem, nihil probant, nu.146. secus si tendant ad eundem finem, num.147. sed versus est, quod etiam, quod tendant ad eundem finem, non probant plene: sed semiplenè, vel plusquam semiplene, num.149.

Testes discordantes in verbis, vel in circumstantiis, vel in redditione rationis, vel in modo narrandi, probant si concordant in substantia facti, num.148.

Testes singulares probant aliquid in genere, num.150. & nu.153.

vbi

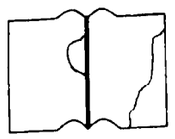

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

vbi de magis communi, licet alij relati, num.151. contrarium dixerint. Limita 1. in testibus singularibus singularitate obstatiua, num.153. Limita 2. quando agitur de probatione certi actus certo loco & tempore facti, num.154. Limita 3. vt testes singulares probent quid in genere, dummodo speciales actus, super quibus deponunt, plene probentur per duos testes: aliter secus, num.155. Limita 4. in criminalibus, in quibus testes singulares non probant ad puniendum, & condemnandum, sed tantummodo ad irrogandum infamiam, & ad repellendum à testimonio, num.156. & 158. licet alij contra, numer. 157.

Testes singulares probant vnam originem, & vnam causſam, quando deponunt super diuersis actibus, ex quibus infertur ad illam causſam, & originem, n.159.

Testes singulares deponentes super diuersis partibus, ex quibus infertur ad totum, bene probant illud totum, n.160. Limita 1. hanc conclusionem, dummodo capitulentur partes, secus si capituletur totum, n.161. Limita 2. dummodo singulæ partes sint perfectè probatæ per duos testes, secus si vnaquæq; pars sit solum probata per vnum testem, n.162. Limita 3. in diuiduis, secus in indiuiduis, n.163.

Testes deponentes de pluribus actibus possessorijs diuersis, loco & tempore factis, probant possessionem, n.164. licet alij contra, n.165. Amplia hanc conclusionem, vt magis procedat, quando agitur de possessorio iudicio, n.166. licet alij contra, n.167. Limita 1. hanc eandem conclusionem tunc demum procedere, quando testes deponunt de actibus sui naturæ, & immediatè possessorijs, secus si de actu magis remoto, & non possessorio, licet ex eo resultaret possessionis præsumptio, num.168. Limita 2. dummodo testes concordent in actu possessorio, licet discordent in tempore, secus si discordarēt in actibus possessorijs, & in tempore, num.169. declara, vt num.170. Limita 3. dummodo agatur de probando possessionem in genere, & non limitatam certo tempore, secus si agatur de probanda possessione in specie, in qua præsertim sit necessaria loci & temporis probatio, vtputa ad effectum inducendi præscriptionem, num.171. & seq.

Testes singulares probant præscriptionem, n.173. contra, n.176. concorda, n.177.

Testes singulares probant præscriptionem, ratione plurium solutionum factarum per decem annos, n.174.

Testes singulares probant ius exigendi annuas pensiones, numer. 176.

Testes probantes possessionem, & discordantes in quantitate temporis, an concordentur in minori quantitate, nu.178. vbi remissiuè.

Seruitus probatur per testes singulares, num.179. contra, n.180. concorda, vt n.181.

Iurisdictio regulariter probatur per testes singulares deponentes de diuersis actibus, diuersis loco & tempore factis, numer.182. & 184. vbi de magis communi, licet alij contra, numer.183. Limita primo hanc regulam, quia licet testes singulares probent iurisdictionem in genere, non tamen probant certos actus iurisdictionis in specie, num.185. Limita 2. vt regula procedat, quando agitur de proprietate iurisdictionis, secus si agatur de illius possessione, num.186. Limita 3. dummodo actus diuersi, super quibus deponunt testes singulares, inferant eandem speciem iurisdictionis, secus si diuersam, num.187. licet alij contra, num.188. Sublimita hanc tertiam limitationem procedere, quando agitur de probando certam speciem iurisdictionis, secus si agatur de probando iurisdictionem in genere, n.189.

Consuetudo probatur per testes singulares deponentes de diuersis actibus consuetudinem inferentibus diuersis loco & tempore factis, num.190. contra, num.191. distingue, & resolue, vt num.192.

Decimarum solutio, & quasi possessio iuris decimandi probatur per testes singulares, n.193. licet alij contra, n.194.

Vsura probatur per testes singulares, num.195. contrarium, quod imo vsura non probetur per testes singulares, numer.196. nec propterea valere Episcopi constitutionem, num.197. redempta prius opinione magis communi, num.198. Limita 1. dummodo agatur de probando quem vsurarium in genere, secus si agatur de probando vsuram in specie, num.199. Limita 2. in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus testes singulares non probant, nisi infamiam vsuræ, quæ quidem infamia non sufficit ad condemnandum, n.200.

Testes singulares probant hæresin, n.201. contra, n.202.

Testes singulares non probant hæresin, etiam iuncta fama, n.203. declara, vt n.218.

Testes singulares probant hæresin in genere, num.205. sed non probant certam speciem hæresis, n.206. contra, quod non probent hæresin in genere, n.207.

Testes duo singulares non probant hæresin, sed tres, aut plures, bene illam probant, n.208. contra, n.210.

Testes si plures sint fide digni, verisimiliaq; deponant, ac ad eundem finem tendant, ita vt iudicem ad sic indubitatè credendum inducant, optimè probant hæresin, etiam quod singulares sint, n.209. contra, n.210.

Testes singulares discordantes in verbis, nō probant hæresin, quando agitur de probatione alicuius propositionis hæreticalis, num. 211. contra, n.212. & 216.

Testes singulares probant hæresin, si concordant in eadem specie & secta hæresis, n.213. contra, n.214.

Testes singulares non probant hæresin ad effectum condemnandi in pœnam ordinariam, n.217.

Testes singulares probant hæresin ad effectum condemnandi in pœnam extraordinariam, & ad indicendam purgationem & abiurationem rationē vehementis suspicionis, n.218.

Testes singulares in crimine hæresis faciunt indicium ad inquirendum, & ad torturam, n.219.

Crimen læsæ maiestatis, conspirationis, & rebellionis probatur per testes singulares deponentes de diuersis actibus, & tractatibus, diuersis loco & tempore factis, n.220. & seq. declara, num. 222.

Inhonesta vita alicuius,
Quod mulier sit meretrix,
Adulterium,
Stuprum, in genere.
Sodomia.

Hæc omnia probantur per testes singulares, n.223. declara, vt n.225. & seqq. & posui in seq. vers.

Mores, & qualitates alicuius personæ, probantur per testes singulares, n.224.

Testes singulares licet probent adulterium & stuprum in genere, non tamen probant certum adulterium, & certum stuprum, si loco & tempore sint discordes, n.225. & 227. licet alij contra, n.226.

Testes singulares tunc demum probant adulterium, licet deponant de diuersis actibus, quando super quolibet actu remanent duo testes, & integra probatio: Secus si vnus de vno actu, & alius de alio actu deponant, n.228.

Testes singulares probant adulterium, quando agitur ciuiliter, puta ad priuationem dotis, vel ad irrogandam infamiam, vt ex ea testi fides minuatur: Secus si agatur criminaliter, & ad puniendum, n.219.231. & seq. licet alij contra, n.230.

Testes singulares, quorum vnus deponit de maiori summa, quantitate, & numero, alter vero de minori, regulariter concordantur, & probant in minori, num.233. licet alij contra, numer.234. Amplia hanc regulam, vt idem sit in testibus deponentibus de tempore, quorum vnus si deponat de possessione triginta annorum, alius de possessione viginti annorum, & alter de possessione decem annorum, vtiq; probant de minoris temporis possessione, num.235. & 237. licet alij contra, num.236. verum hæc ampliatio declaratur duobus modis, vt nu.238.239. & seq. Limita 1. hanc regulam non procedere, quando testes essent singulares in prædicamento quantitatis, quia vnus diceret fuisse venditam totam terram, alter vero medietatem, quia tunc non probant in medietate, num.241. Limita 2. regulam procedere, quando testes deponunt super his, quæ solo iudicio, & discursu intellectus persipiuntur, vtputa quando agitur de æstimandis damnis, & interesse, pretio, aut valore rei, secus si depo-

deponant super his, quæ sensu corporeo percipiuntur, nu.242. Limita 3. quando agitur de probando aliquam summam relictam in testamento, nu.243. Limita 4. vt tunc demum discordes in summis probent in minori, quādo scilicet constat eos loqui de eodem actu, & negotio, nu.244. licet alij contra, nu. 245. secus quando constat testes loqui, & intelligere de diuerso actu & negotio, nu.246. vbi bene exemplificatur hæc limitatio. Limita 5. quia si ex pluribus testibus adsunt duo, vel plures contestes, qui concordent in maiori summa, & vnus tantummodo deponit de minori, non attenditur dictum vnius testis, sed solum probant contestes de maiori summa deponentes, nu. 247. & quid si adsint plures testes singuli deponentes de diuersis summis, an fiat coacernatio omnium summarum, & ex illis, an capiatur tertia, vel quarta pars? nu.248. Limita 6. quando testes deponerent taxatiuè de diuersis summis, quia tunc non concordantur in minori, num.249. & isto casu, an plus credatur testibus deponentibus de maiori summa, quam de minori? nu.250. & sequ. Limita 7. vt testes discordantes in summis concordentur in minori, quando discordia est modica, secus si est magna, nu.254.

Fama probatur per testes singulares, nu.253. licet alii cōtra, n.255

Infamia facti probatur per testes singulares, nu.254.

Vita hominis probatur per testes singulares, nu.256.

Scientia probatur per testes singulares, nu.257. licet alii contra, nu.258.

Furor probatur per testes singulares, nu.259. licet alii contra, numer.260. declara, vt per testes singulares probetur quem furiosum in genere, sed non probantur certi, & particulares actus ipsius furiosi, nu.261.

Consanguinitas probatur per testes singulares, n.262. licet alii contra, nu.263. præsertim iuuctis adminiculis, nu.265. Limita 1. nisi agatur de probando consanguinitatem ad effectum impediendi matrimonium, nu.264. Limita 2. dummodo in singulo gradu adsint duo testes: secus si vnus testis deponeret de vno gradu, & alter de alio, nu.266.

Ætas probatur per testes singulares, n.267. sed contra, n.268.

Filiationis quasi possessio probatur per testes singulares, nu.269. sed contra. nu.270.

Simulatio probatur per testes singulares, num.271. sed contra, nu.272.

Dolus probatur per testes singulares, nu.273.

Simonia probatur per testes singulares, nu.274.

Mina.

Metus illatio.

Concussio.
Seuitia.

Hæc omnia bene probantur per testes singulares, nu.75 & seqq.

Verba diffamatoria.

Aditio hereditatis probatur per testes singulares, nu.280.

Quod quis sit Sacerdos probatur per testes singulares, num.281. etiam quod vnus deponat de Epistola, & alter de Euangelio, num.281. & 286. Licet alij contra, num.285. declara, vt num.283.

Missam quod quis celebrauerit, an probetur per testes singulares? nu.281. & seqq. & nu.285. & sequ.

Irregularitas probatur per testes singulares, nu.284. declara, vt nu.285. & seq.

Blasphemia probatur per testes singulares, num.287. contra nu. 288. & hæc contraria opinio est verior in criminalibus, & quo ad puniendum, nu.289.

Animus & voluntas alicuius probatur per testes singulares, numer.290.

Lis probatur per testes singulares, nu.291.

Societas.

Habitatio.
Mala fides, &
Barattaria.

Hæc omnia probantur per testes singulares, nu.293. & seqq.

Testes singulares probant in iis, quæ sunt difficilis probationis, num.297.

Testes singulares probant, vbi agitur de modico præiudicio, numer.298.

Testes singulares probant in foro pœnitentiali, & ad indicendam purgationem canonicam, nu.299. & seqq.

Testium singularitas non nocet, quando supersunt alij contestes, nu.301.

Testes singulares iunctis adminiculis bene probant, nu.302. & sequent. Vbi etiam quid in criminalibus, & ad puniendum.

Testes singulares si sint nobiles, probata fidei, & verisimilia deponant, potest iudex illis fidem adhibere, numero 304. licet alij contra, nu.305. Limita primo hanc conclusionem procedere in singularitate diuerificatiua, secus in obstatiua, num.306. & sequ. Limita secundo, vt eadem conclusio procedat in duobus casibus, primo quando agitur de probando quid in genere, secundo quando agitur de nullius præiudicio, a iter secus, nu. 308. & seq.

Testes singulares probant, si ita iudici visum fuerit, & econtra, nu.310. & seq. Limita 1. in singularitate obstatiua, num.312. Limita 2. Vt quando iudex ex aliqua causa crediderit adhibendam esse fidem testibus singularibus, debet illam causam exprimere, alias, &c. nu.313.

Testes singulares licet non plene probent, faciunt tamen indicium, aut præsumptionem, num.314. & nu.315. vbi quod ex hac præsumptione suppletur inhabilitas aliorum testium, contra, nu.316.

Testes in dubio præsumuntur contestes, & non singulares, numero 317. licet alij contra, nu.318. Limita 1. dummodo diuersitas consistat in actibus, secus si in loco, & tempore, num.319. declara limitationem, vt num.321. Limita 2. quando agitur de actibus, rebus vel personis, in quibus pluralitas præsumitur, tunc enim testes præsumuntur singulares, & non contestes, nu.320.

Testes, vt sint contestes, & non singulares, omnis interpretatio facienda est, nu.322. licet alij contra, nu.323.

QVÆSTIO LXIV.

OPPONITVR XVII. Contra † testes (& nūc ingredior oppositiones contra dicta testium) quod sunt in eorum dicto singulares, & quia materia ista singularitatis testium, *prout dixit Aymon. in tractat. de antiquit. tempor. parte 4. sect. sed enim, in princip.* in summo & vasto pelago versatur, ita vt nec Dd. sibiipsis constiterint, nec Aduocati, aut Patroni causarum, quid certi consulant, benè sciuerint, nec iudices iudicandi rationem facile habuerint, idcirco antequam ad regulam, illiusque ampliationes, limitatic nesq; deueniam, pro faciliori eorum, quæ dicentur, cognitione, præmittendum mihi primo duxi, quid sit singularitas, 2. quotuplex sit singularitas, 3. ex quibus inducatur singularitas, 4. quinam dicantur testes singulares.

Ad PRIMVM, Breuiter † dic *secundū Bald. cons. 406. nu. 1. part. 1.* quod singularitas idem est, quod vnitas, & sic idem est dicere, aliquem esse singularem, vel dicere, aliquem esse solum, *vt est text. iuncta gl. in cap. iā literis, in princ. in verbo, soli, extra. de testibus*, vbi gl. exponit *soli*, id est, *singulares*, cuius gl. expositionem, quicquid alij dixerint, communiter teneri testatur *Pet. Ant. de Pet. in tract. de de fideicom. qu. 12. nu. 572.* & hinc tantum probare plures testes singulares, quantum vnicus, dixi *infr. nu. 317.* 2

Ad SECVNDVM, Dic † quod licet *Curt. in leg. admonendi, nu. 178. vers. & idem Bald. ff. de iureiuran. & in tract. de testibus, conclus. 46. nu. 92. Syluan. cons. 6. num. 10. in fine, & sequ. Æmil. Ferret. cons. 20. nu. 5. Socin iunior cons. 99. nu. 9. vol. 2. Hippol. Riminald. cons. 7. nu. 102. vol. 1. relati per Monticell. in repert. test. in rubr. impugnatio testis, quia singularis, &c. fol. 191. col. 2. vers 3. & per Petrum Anton. de Petr. in tract. de fideicom. quæst. 12 nu. 488.* dixerunt, duplicem esse testium singularitatem, vnam scilicet obstatiuam, alteram vero adminiculatiuam. 3

Magis * tamen communiter triplicem singularitatis * speciem, obstatiuam scilicet, adminiculatiuam, & diuersificatiuam, (siue vt nonnulli dicunt subalternam) 4

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

Dd. constituerunt, vti videre est *apud Bald. in capit. licet causam, numer. 11. in princip. extra, de probat. Aym. de antiqu. tempor. parte 4. sect. sed enim, num. 1. Caccialup. in leg. admonendi, num. 91. post medium, vers. & ista singularitas, ff. de iureiurand. Albertin. in cap. 1. quæst. 16. num. 61. de hæret. in 6. Ioann. Royas de hæret part. 2. assert. 6. num. 122. Pegn. in direct. inquisit. parte 3. comment. 121. colum. 1. versic. sequ. quo apertius, Hippol. Riminald. dict. cons. 7. num. 4. lib. 1. Anton. Gabr. tit. de test. conclus. 2. nu 9. lib. 1. Monticell. in repert. test. rubr. impugnatio testiu, qui singularis, & qui dicantur singulares, fol. 191. colum. 2. versic. 4. Corrad. in pract. §. 2. de Pegn. in direct. inquisit part. 3. comment. 121. colum. 1. verficul. sed quo apertius, Hippolyt. Riminald. dicto consilio 7. numero 4. libr. 1. Anton. Gabriel. titul. de test concluf. secunda, numero 9. libr. 1. Monticell. in repertor. testium, rubric. impugnatio testiu, quia singularis, & qui dicantur singulares, fol. 191. columm. 2. verficul. 4. Corrad. in practic. §. 2. de offic. pretor. in cauf. ciuil. in titul. de testibus, §. dicta testium assumendo, rubric. de singular. testium, post numer. 23. fol. 124. colum. 2. & num. 24. fol. 125. Ioseph. deciſ. Peruſ. nu. 10. part. 1. & de receptiore opinione * testatur Petr. Anton. à Petr. in tractat. de fideicomm. qu. 12. nu. 488. verſ. alii vero, &c. in princ. & nu. 585.*

5 Obstatiua singularitas dicitur illa, † quæ in actu non reiterabili, non tamen reiterato continet in se testium contrarietatem, vt in testibus Susannæ, *de quibus Daniel. cap. 13 & per gloss. in cap. nihilominus, 3. qu. 9. audiuisse constat.* Arguebatur enim Susanna de vnico tantum de adulterii crimine, quia senes illi testes non dicebant, pluries Susannam in adulterio vidisse, sed vnica tantum vice, & nihilominus, quia variabant in loco, cum vnus diceret sub pinu, & alter sub cino: iccirco contrarietas inter ipsos oriebatur, & ex hac contrarietate singularitatem inductam, dixerunt communiter * Dd. vt videre est *apud Bald. in dict. cap. licet causam, nu. 11. in princ. de probat. Aym. dict. sect. Sed enim, num. 1. & Caccialup. in leg. admonendi, num. 91. versicul. obstatiua & aduersatiua, &c. ibi etiam Franc. de Curt. num. 178. versic. & dicitur obstatiua, ff de iureiur. Albertin. in cap. 1. qu. 16. num. 62. de hæret. in 6. Pegn. in direct. inquisit. parte 5 comment. 121. colum. 1. versic. obstatiua est, Ioseph. Ludouic. d. dcis. Peruſin. 9. nu. 11 part. 1. Petr. Anton. à Petr in tract de fideicomm. qu. 12 nu. 488. verſ. alii vero, &c. in princip. & nu. 489. verſ. & de prima. & nu. 585. verſ. inquit enim, iuncto num. 615.* qui omnes Dd. etsi hanc obstatiuam singularitatem describendo diuersis vtantur verbis, in effectu tamen communiter* concludunt, quod vbi in testibus datur repugnantia, aut contrarietas, ibi etiam datur obstatiua singularitas.

6 Adminiculatiua † singularitas dicitur illa, quæ oritur ex testibus, in quibus nulla adest repugnantia, vel contrarietas, & licet per diuersa media, vel per diuersas coniecturas, aut præpositiones loquantur, vna tamen alteri patrocinatur, alteram coadiuuat, & ad eundem finem tendit: sic nempe post antiquiores, quos allegat, reperio hanc adminiculatiuam, seu (vt nonnulli alii dicunt) cumulatiuam singularitatē descriptam per eundem Caccialup. *in d. l. admonēdi, nu. 91. ante fin. vers. singularitas adminiculatiua, &c. & ibi etiam Franc. de Curt. nu. 178. vers. altera est singularitas adminiculatiua ff. de iureiur. Aym. d. sect. sed enim, nu. 3. iuncto nu 8. Albert. in cap. 1. quæst. 16. nu. 63. de hæret. in 6 Pegn. d. commēt. 121. col. 1. vers. cumulatiua est, Ioseph. Ludouic. d. dcis. Peruſ. 9. nu. 14. Petr. de fideicommiſſ. num. 488. in fin. & nu. 585. etiam in fin. vers. tertia est, & post num. 617. vers. 3. autem singularitas cumulatiua*, qui omnes respectiue ponunt exemplum, quando vnus testis deponit de facto, alter de fama, vnus de visu, alter de auditu, vnus de numeratione, alter de confessione, vnus de vna confessione, & alter de alia, & iis similia.

7 Diuersificatiua † singularitas dicitur illa, quando testes deponendo de diuersis actibus inducunt diuersitatem in re, in effectu, & in substantia, *vt per Aym. post alios, quos allegat antiquiores in tract. de antiqu. tempor. parte 4. sect. sed enim, nu. 4. & 5.* vbi ponit exemplum in articulante de decem numeratis ex causa mutui, & testes aliqui dicunt de mutuo facto in vno loco, & certo tempore, alii autem in alio loco, & tempore: tunc enim, quia ex varietate loci, & temporis de necessitate insurgit diuersitas mutui, ideo isti testes non vti contrarii, & repugnantes, sed vt diuersi & de diuersis actibus deponentes à Dd. reputantur, & sic eos dicunt singulares, non singularitate obstatiua, sed diuersificatiua, quod & idē voluerunt Caccialup. *in d. l. admonendi, nu. 91. ad fin. versic. singularitas vero diuersificatiua, Albert. in d. c. 1. qu. 16. nu. 64. de hæret. in 6. Pegn. d. comment. 121. col. 1. verſ. vltima est diuersificatiua, Ioseph. Ludou. d. deciſ. Peruſ. 9. nu. 12. part. 1. Petr. Anton. à Petr. in d. tract. de fideicomm. qu. 12. nu. 488. verſ. quandoque cum actuum diuersitate, & num. 489. verſ. in secundo autem, & sub nu. 585.* vbi etiam quare hæc diuersificatiua singularitas subalterna nuncupetur, *& nu. 616.*

Ad TERTIVM, ex quibus inducatur singularitas.

Dic primo, *secundum Bald. in leg. testium, numer. 14. verſ. potest etiam ista inspectio, C. de testibus*, † quod singularitas 8
testium inducitur per quatuor causas, videlicet efficientem, formalem, materialem, & finalem. ratione causæ efficientis inducitur singularitas, vtputa, quando vnus dicit Petrus, alter vero Ioannes; ratione formalis, quando vnus dicit per stipulationem, alter vero per pactum nudum; ratione causæ materialis, quādo vnus dicit, fundum fuisse venditum sine domo, alter vero cum domo; ratione autem causæ finalis, siue modi, quando vnus dicit, quod fuit celebratus contractus, do, vt des, alter vero dicit, quod fuit, do vt facias: ex iis enim differentiis plerunque testes incidere in contrarietatem, nedum in singularitatem, dixit Baldus in loco præcitato, quem referendo etiam sequuti sunt Caccialup. *in leg. admonendi, nu 94. verſ. potest etiam considerari, ff. de iureiur. Gabriel de testib. concluſ. 2. nu. 8. Corrad. in pract. §. 2. de offic. pret. in cauſ. ciuil. tit. de testibus, in parte, dicta testium assumendo, rubric. de singularit. at fol. 124. nu. 22.*

Dic secundo † post Speculat. & eundem Bald. in lo- 9
cis relatis per Viu. *in commun. opin. verbo, testes singulares non faciunt fidem, in fine, & ante Viuium Bero. in cap. licet causam, nu. 42. extra, de probat.* quod testium singularitas inducitur, vel ratione personæ, vel ratione causæ, vel ratione rei, vel ratione temporis, vel ratione loci, vel ratione circumstantiarum, quod & idem voluit Monticel. *in suo repert testium, in rubr. impugnatio testiu, quia singularis, folio 192. colum. 1. versic. 1. allegat Bertach. in verbo, testium impugnatio, nu. 116.*

Dic † tertio, & plenius secundum eundem Bald. *in* 10
dict. l. testium, nu. 14. C. de testibus, & in l. de quibus, num. 37. ff. de legib. & in l. data opera, nu 31. & seq (. qui accusare non poss. quod singularitas testium inducitur ex decem prædicamentis, quæ sunt substantia, relatio, quantitas, qualitas, agere, maleficii, habere, vbi, quando, & ibi, siue situs, de quibus quidem prædicamentis videtur textus, qui tamen non ponit, nisi sex prædicamenta, & loquitur in materia pœnali, *in l. aut facta, ff. de pœnis*, vbi quod in augendis, aut minuendis pœnis, consideranda sunt causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, & euentus. Hæc enim prædicamenta sunt substantialia actus, siue negotii, *vt voluit Alexand. in consil. 5. num. 10. vol. 1.* propterea ex illis singularitatem induci ante Bald. voluit Azo *in summ. C. tit. de testibus, §. omnes autem istos testes, Ioan. de Turrecrem. in capit. nihilominus, colum. 1. 3 quæst 9. Alber. de Malet. in tract. de test. cap. final. num. 23. Crot. de testibus, part. 7. num. 318. Lanfran de testibus, nu. 26. vers. & generaliter, Iacob. AEgid. in tract. de test. bus, num. 27. & 28.* vbi ponit etiam singularitatem in prædicamento personæ, & gradus, *Caccialup. in leg. admonendi, num. 91. versic. 6. modo, & num. 94. verſ. singularitas etiam, ff. de iureiurand: Ioan. Royas in tract.*

in tract. de hæret. parte 2. assert. 6. num. 123. Albertin. in cap. 1. quæst. 16 nu. 39. de hæret. in 6. Corrad. in pract. §. 2. de offic. pretor. in cauſ. ciuil. titul. de sect. dicta testium assumendo, rubric. de contrariet. test. num. 8. fol. 119. colum. 2. & rubr. de singularit. test. num. 22. folio 124. Hippolyt. Riminald. conſ. 544. num. 7. seqq Petr. Anton. à Petr. in tractat. de fideicomm. quæst. 12. num. 492 & num. 678. & latius num. 771. seqq. pluribus, vbi *num. 776.* ponit etiam prædicamentum gradus personæ, & etiam formalitatis verborum, de quo vltimo dixi, *infr. num. 67.* Et licet præfati Dd. in singulis prædicamentis, plura respectiue ponant exempla, ex iis tamen aliqua faciliora, & pro faciliori intelligentia referre, non absurdum putaui.

11 Exemplum † singularitatis testium in prædicamento substantiæ, *secundum Baldum in locis præcitatis*, quando vnus deponit de Titio, alter aduersatiue de Seio, vnus cum lapide, alter cum ferro, vnus de boue, alter de asino, & generaliter vnus de vna re, & alter de alia, &
12 sic † ex isto exemplo vides, quod sub hoc prædicamento substantiæ continetur etiam prædicamentum personæ.

13 Exemplum † singularitatis in prædicamento relationis erit, *secundum Bald. in d. l. de quibus*, quando vnus testis dicit, quod pater tale quid egit, alius vero quod filius familias: sed certe hoc exemplum, *prout annotauit Petrus in dict. quæst. 12. nu. 802.* nihil commune cum prædicamento relationis habere videtur, sed tantummodo ad prædicamentum qualitatis pertinet.

15 Exemplum † singularitatis in prædicamento quantitatis, *secundum Bald. in d. leg. de quibus, num. 37 ff. de legibus, & in l. testium, num. 14. C. de testibus*, erit, quando vnus deponit de decem, alter de quinque, idem si vnus deponit, me possidere per triginta annos, alius per viginti: *secundum Archid. in cap. nihilominus, 12. qu. 9. quem sequitur Alexan. in cons. 50 num. 1. in fine, & seq. lib. 5.* Idem & in pluribus aliis casibus, de quibus late prosequitur Petr. Anton. à Petr. *in d. tract. de fideicommiſſ. quæst. 12. num. 781. & seqq. vsq; ad nu. 802.* vbi etiam ponit, an isti testes singulares in quantitate discordantes concordentur, & probent in minori quātitate, *de quo dixi inf. n. 233. & seqq.*

15 Exemplum † singularitatis in prædicamento qualitatis, *secundum eundem Bald. in d. l. de quibus, nu. 37. ff. de legib.* est, quando, puta, vnus testis deponit de actu puriē facto, alter vero sub conditione, idem si vnus diceret, quod promisit equum magnum, alter vero quod promisit equum paruum, idem si vnus dicat, furtum fuisse manifestum, alter non manifestum, idem in testibus, quorum vnus dicit talem despontasse sedentem, N. vero stantem contulit Alex. *in cons. 143. nu. 2. lib. 2.* idem si vnus testis dicit, quod erant equestres, alter vero pedestres, consuluit Natta *cons. 298 colum. 5.* prout hæc & alia exempla bene ponuntur per Pet. Ant. à Petr. *in d. tract. de fideicomm. qu. 12. nu. 803. & seqq.*

16 Exemplum † in prædicamento agere, *secundum Bald. in d. l. de quibus, nu 38. ff. de legibus*, est, quando vnus testis dicit, quod talis fecit tale, quod voluit facere, vel si vnus dixerit, quod talis percussit, alter vero, quod voluit percutere, hæc enim longe nimis inter se differunt, & conciliari non possunt, *vt ibi per Bald.*

17 Exemplum † singularitatis in prædicamento maleficii, *secundū Bald. in d. l. de quib. post n. 38. ff. de leg.* est, quando puta vnus testis dicit, quod Titius fuit insultat° à Sempronio, alter vero, quod Titius & Sempronius insimul impetum fecerunt. Idem si vnus dicit, Titius fuit occisus cum ense, alter vero cum ronca, *de quo tamen vltimo latius dixi infr. in sequ. num. quæst. 255.*

18 Exemplum † singularitatis in prædicamento habere, *secundum Bald. in d. l. de quib. post n. 38. ff. de leg.* est, quando vnus testis, puta, dicit, Sempronius habebat patrem domum vti propriam, alter vero quod habebat vti cō-
munem. Idem si dixerit, quod quis possidebat talem rem, vti dominus, alter vero, quod possidebat vti creditor, *sequitur Petr. Anton. à Petr. in tractat. de fideicom. quæst. 12. num. 814.* vbi etiam, quod istud prædicamentum est commune cum prædicamento qualitatis.

Exemplum singularitatis † in prædicamento vbi, se- 19
cundum eundem Bald. *in d. l. de quibus, post nu. 38. ff. de legibus*, ponitur præcipue in testibus Susannæ, quorum vnus dixit sub ficu, alter sub quercu, idem si vnus testis dicat in ostio, alter iuxta ostium, *de quo pariter dixi infr. in seq. quæst. nu. 245. seq.* verum de hoc prædicamento latius dixi *infr. hac eadem quæstione, nu. 72. & seqq.*

Exemplum † singularitatis in prædicamento quan- 20
do, secundum eundem Bald. *in d. l. de quib. nu. 38. ff. de leg.* est, quando vnus testis dicit, aliquid factum fuisse ante guerram, alter vero post guerram, de quo particulariter dixi *inf. in seq. qu. n. 261. idem secundum Aret. cons. 71. nu. 2. in fin. & sequ.* si vnus dixerit, quod stetit per multum tempus, alter vero, quod stetit per modicum tempus, & de hoc prædicamento dixi latius *inf. nu. 72. seqq.*

Exemplum † singularitatis in prædicamento, vbi, 21
vel vt alii dicunt situs, ponitur per eundem Baldum *in d. l. de quib. nu. 38. ff. de leg.* quando scilic. vnus testis dixit, agrum esse in vna parte territorii, alter vero dicat in alia parte, idem si vnus dixerit sursum, alter deorsum, vnus ante, alter retro, vnus dextrorsum, alter sinistrorsum, prout hæc, & alia exempla reassumit *Petr. Anton. de Petr. in tract. de fideicom. qu. 12. nu. 887. seqq.*

De † prædicamento gradus, vide Iacob. Ægid. *in tra-* 22
ctat. de testib. nu. 28. & Petram d. qu. 12. num. 892.

De † prædicamento personæ, *vide eundem Iac. Ægid.* 23
vbi sup. nu. 27. & Petram d. qu. 12. nu. 901. seqq.

De † prædicamento formalitatis verborum, vide e- 24
undem Petram, *d. qu. 12. num. 894. seqq. & dixi latius infra, nu. 67. seqq.*

Ad QVARTVM, Qui † dicantur testes singula- 25
res? Facias infrascriptas conclusiones.

Prima † sit conclusio, *secundum Bald. in leg. de quibus*, 26
nu. 37. ff. de leg. quod testes singulares dicuntur illi, qui in suis depositionibus simul iungi non possunt, & econtra illi non sunt singulares, quorum depositiones licet diuersæ, possunt tamen simul coniungi ad vnum quid commune probandum, & Bald. sic vt supra dicentem referendo sequuti sunt, *Corrad. in pract. § 2. de offic. pret. in cauſ. ciuil. tit. de test. sect. dicta testium assumendo, rubric. de singular. test. post num. 23. fol. 124. Pet. Anton. à Petr. in tract. de fideicommiſſ. qu. 12. nu. 491.*

Secunda † sit conclusio, quod testes dicuntur singu- 27
lares, si diuersimode deponunt, non respectu sensus recipiendi id, super quo deponunt, sed respectu subiecti, vel obiecti, super quo deponunt, *secundum Abb. in cap. bonæ memoriæ, il 1. ext. de elect. Corn. cons. 238. num. 7. libr. 4. benè explicat Petr. de fideicomm. d. qu. 12. num. 492. post princ. iuncto num. 637. sequitur Hippol. Riminal. conſ. 7. nu. 14. lib. 1.*

Tertia sit † conclusio, quod ille proprie dicitur testis 28
singularis, qui in sua depositione contestem non habet, & sic, quando quis deponit de eo, quod ipse vnicus & solus scit, & alius nescit, vel si scit, non eodem modo deponit: tunc proprie dicitur testis singularis, *secundum Papiens. in for. oppos. cont. test. verſ. sunt q. etiam singulares, nu. 1. quem refert & sequitur Pegna in direct. inquisit. part. 3. comment. 121. colum. 2. verſ. testis vero singularis, Mascard. de prob. lib. 2. concluſ. 856. nu. 2.*

Quarta † sit conclusio præcedentis conclusionis de- 29
claratiua, quod non propterea dicuntur testes singulares ex eo, quod seipsos in contestes non allegent, dūmodo tamen in depositione concordent, *secundum Fel. Ruin. Alexand. Corn. & alios in locis relatis per Catellia. Cott. in suis memorial in verbo, testes singulares, in fin. versic. secundo declarari potest, Gabriel. de testibus, libr. primo, conclus. 2. nu. 5.*

& 6. Vbi † ampliat etiam, quod vnus testis dicat, quod nullius alius erat præsens, vel quod non recordatur de præsentia aliorum.

31 Quinta sit † conclusio, quod illi dicuntur testes singulares, quorum dicta ex factorum diuersitate separationem recipiunt, *Lanfranc. post Bald. quem allegat in tract. de test. num. 26. vers. & generaliter, Caccialup. in l. admonendi, numer. 87. post medium, versic. & quando testes, & num. 89. in princip.* vbi econtra, quod dicuntur contestes, quando inferunt identitatem facti, *Foller. in pract crimin. in verbo, idem quod commisit falsitatem, num. 28. Vin. in commun. opin. verbo, testes singulares non faciunt fidem, nu. 5. post Bart. Bald. & Spec. quos allegat.*

32 Sexta † & vltima sit conclusio, quod testes tunc demum dicuntur singulares, quãdo ex eorum dictis probatio redditur dubia, habetque se ad esse, & non esse, *Caccialup. in l. admonendi, nu. 87. in fine, ff. de iureiur post Bald. quem allegat in l. 1. C. de testam. Alexand. de Neuo cons. 71. nu. 10. Aymon consil. 73. num. 34. post med. vers. Alibi scribit Paul. de Castr.*

His præmissis,

33 REGVLAM constituo † negatiuam, quod testes singulares non probant, nec ad probationem faciendam coniunguntur, *text. est in cap. causam*, ibi, *& quidem alii sint in suo dicto singulares, &c. & ibi gloss. in verbo, singulares, extra, de probat. quæ quidem gloss. allegat in idem text. in c. bone. il. 19. contra vero, de elect. & in c. cum dilectus, de accus. Adidem text in cap. nihil omnino, 3. quæst. 9. & in c. cum Ecclesia Sutrina, §. nos igitur, de causs. possess. & proprietat. Hostien. in cap. licet ex quadam, num. 7. & ibi etiam Felyn. post num. 7. col. 3. vers. & est regulariter notandum, Aretin. nu. 15. extra, de testibus, Bald. in leg. ob carmen, §. fin. nu. 2. vers. Sed Riccard. dicit. ff. de test. Ant. de Butr. in dict. cap. licet causam, nu. 38. versic. nota, quod singulares, & ibi etiam Dec. post nu. 60. Bero. nu. 38. in princ. iuncto vers. & quod testes non probent, quando sunt singulares, extra, de probat. Ias. in leg. admonendi, num. 55. ff de iureiurand. Iacob. Ægidius in tract. de test. nu. 26. iuncto nu. 33. Lanfranc. de testibus, num. 26. Crot. de testibus, part. 7. post nu. 317. iuncto num. 319. Marsil. singul. 114. vulgatum, in princip. Foller. in practic criminal. in ver. o, Item quod commisit falsitatem, nu. 25. Boss. in tit. de opposit contr. testis, nu. 39. Catellian. Cott. in suis memorial. in verbo, testes singulares, ver. & debebat in proposito. Anton. Gomez de delict. tit. 11. de probat. delictor. nu. 10. ad finem, vers. Item adde.* Vbi testatur de * communi opinione, *Hippolyt. Riminald. consil 7. num. 20 & 24. libr. 1. & cons. 415. nu. 1. sequent. lib. 3. Roland. consil. 95 num. 18. seqq. lib. 4. Vbi pluribus exornat hanc regulam, Michael Graff. libr. 2. comman opin. cap. 17. quæst. 27. in princip.* Vbi aliis relatis pariter testatur de * communi & recepta opinione, Ioan. Royas *in tract. de hæret. part. 2. assert. 6. nu. 120. vers. Notissima est iuris regula, Gabriel in tit. de testibus, lib. 1. conclus. 2. numer. 1. Vbi alios refert Corrad. in pract. §. 2 de offic. prætor in causs. ciuil. in tit. de testibus. sect. dicta testium assumendo, rubr. de singular. test. num. 23 fol. 124. Vin. in commun. opin. vers. testis singulares non faciunt fidem, in princip. Mynsinger. observ. 76. centur. 3. in princip. Bertaz. consil. 92. n. 8. & cons. 149. num. 11 & cons. 316. nu. 2. & cons 358. nu. 1. & cons. 540. num. 26. Monticell. in repertor. testium, rubr. singulares testes. an & quando probent. fol. 196. col. 2. vers. 3. & fol. 197. col. 2. vers. 1. & sequ. & fol 198. col. 2. vers. final. & fol. 199. colum. 1. vers. 1. Petr. Ant. a Petr. in tract. de fideicommiss. qu. 12. num. 501. sequ. Vt etiam* * *de communi.*

Ratio istius regulæ triplex à Doctoribus consideratur,

34 Prima est, quia † *vt supra dixi nu. 2.* singularitas idem est, quod vnitas; Sed vnicus testis non probat, *vt etiam late dixi in secundo libr. in ultima quæst.* ergo nec singulares. Hanc rationem ponit Bald. *in l. iurisiurandi, nu. 4. vers. denique nota rationem, C. de testibus*, & faciunt pulcra verba relata *per Ioan. Royas in tract. de hæret. part. 2. assert. 6. num. 120. ver. & ratio est.* Vbi quod in testibus singularibus non est contestatio, nec numerus, nec pluralitas. Ideo non probant, si non probant, prout & hanc etiam rationem considerauit Petr. Anton. à Petra *in tractat. de fideicom. qu. 12. nu. 485. iuncto nu. 675. & seqq.*

Secunda † est ratio, quia vbi adest singularitas in testibus, ibi dicitur adesse varietas & contrarietas, Sed sic est, quod testes inter se varii & contrarii nihil probant, *vt dicam in sequ. quæst.* Ergo nec etiam probant singulares, prout hanc rationem bene considerarunt Bald. *in rubr. de controuers. inuest. nu. 2. Aym. consil. 41. nu. 7. Hippol. Riminald. cons. 315. nu. 2. lib. 3. Petr. de fideicomm. d. qu. 12. nu. 511. 582 & 675. sequ.* 35

Tertia † est ratio, Quia ex singularitate arguitur dolus & falsitas, *vt per Foller. in practic crim. in verb. item quod commisit falsitatem, nu. 26. ex Bald. quem allegat in d. l. iurisiurandi, nu. 4. ver. Deinde nota rationem, C. de testib.* Sed sic est, quod testes dolosi & falsi nihil probant, *vt inf. suo loco dicam*, ergo nec etiam probant singulares. 36

AMPLIA I. Propositam † regulam, vt testes singulares non probent, etiam quod plures numero sint: numerus enim non supplet hanc exceptionem; Et ideo tantum probant nulle testes, quantum vnus, Baldus *in leg. iurisiurandi num. 4. versic. Deinde nota rationem, C. de test. Felyn. in cap. licet ex quadam, num. 2. col. 2. versic. Vnde tantum probant mille, extra eodem, Dec. in cap. licet causam, num. 61. de probat. Ias. in leg admonendi, num. 256. & ibi etiam Caccialup. post num. 84. ff de iureiurand. Alexan. consil 21. nu. 2 lib 4. Marsil singul. 114 incip. Vulgatur, post prin. versic. Quo ampo etiam, Catellian. Cotta in suis memorial. verbo, testes singulares, versic. ex his tantum probatur nus, Anton. Gomez. variar. resolut. tom. 3 de delict. titul. de probat. delict. num. 10 ad finem post versicul. Item adde, Simanc. de Catholic. instit. tit. 64. num. 63. Ioann. Royas in tractat. de hæret. part 2. assert. 6. num. 120. ver. ob id merito. &c. Albertin. cap. 1. quæst. 16. post num. 46. de hæret. in 6. Corrad. in pract. §. secundo, de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testibus, sectio dicta testium assumendo. rubr. de singul. test. post num. 23 fol 124. Gabriel tit. de testibus, libr 1 concl. 2. numer. 2. Vin. in commun. opin. in verbo, Testes singulares non faciunt fidem, num. 2. Mynsinger. observat. 76. centur. 3. versicul. Quinimo etiam, Ioseph. Ludouic. decis. Pertusin. 9. num. 8. Rotand. cons. 53. num. 18. l. br. 2. Barbat cons. 321 num. 32. libr. 3. Monticell. in repert. suum, in rub. singulares testes an & quando probent? fol. 197. col. 2. vers. 2. & fin. vbi alii allegantur, Petr. in tractat. de fideicommiss. quæst. 12. numer 486. 503 & 677.* 37

Ex quibus omnibus patet, hanc ampliationem * communiter à Doctoribus receptam esse, † Quamuis contrarium sensisse videantur Capoll. & Marsil. relati per Gabr *in tit. de testib. lib. 1 conc. 6 nu. 4.* * 38

AMPLIA II. (Et † hæc am, liatio venit ampliatione ad præcedẽtem primam ampliationem) vbi vno minus probent nulle testes singulares, quam vnus, & melius est examinanti habere vnum testem, quam plures testes singulares, *vt per Capoll cant 152 incip si cardinalis*, vbi propterea docet cautelam, vt testes producens prius eos interroget, an sint contestes, vel singulares, quia si eos reperiet singulares, magis expedit examinare vnum, quam plures, quia plures minus probabunt, quã vnus, *vt ibi per eum & ante Capoll hoc tenuerunt Bald. in Lauriserandi, C. de testibus, quem sequuti sunt Ias. in l. admonendi, post nu. 256. ver. ubi tetiam dant multum singulariter Bal. &c. ff. de iureiurando, Alexand. de Neuo, cons. 71. num. 10. ver. Vnde Bald. Bero. in cap. licet causam, num. 38. vers. Imo secundum Bald. & c. iuncto ver. Sed dicas, hoc non esse inconueniens & ibi etiam Dec. nu. 62. extra, de probat. Idem Dec. in cons. 189. nu. 8. Aymon. de antiquitat. tempor. part. 4. sect. Sed enim, in fin pri. c. ver. & sic casu, iuncto ver. si enim esset vnus, vbi reddit rationem Crot. de test. part 7. num 318. versic. notare tamen, Hippol. Riminald consil. 7. num. 23 l bro pr. mo, Vbi pariter aliam reddit rationem, Ioann. Royas in tractat. de hæret. parte 2. assert. 6. numero* 39

num. 121. Albertin. in cap. 1. quæst. 16. num. 56. vers. imo quod plus est, de hæret. in 6. Corrad. vbi supra, rubr. de contrarietate testium, num. 24. vers. Qua in re, fol. 125. colum. 1. in fin. Foller. in practic. criminal. in verbo, item quod sororem venenauit, num. 13. vers. Et qui eos produxit, Monticell. in repert. testium, in rubr. singulares testes, an & quando probent, fol. 197. col. 2. vers. 3. & fol. 198. colum. 1. vers. 1. Ex quibus iunctis aliis infra allegatis *num. 44.* negari non potest, quin ista ampliatio * sit communis. Etsi contra eam apertè senserit Bero. *in capit. licet causam, numer. 38. in fin. versic. Sed ista declaratio, extra, de probat.* Et tacitè videtur de mente Doctorum allegatorum supra *numero* 37. dum dixerunt, quod tantum probant mille testes, quantum vnus; Ergo non minus, quia saltem faciunt semiplenam probationem ex allegatis infra, *numero* 45. * 40

41 LIMITA hanc secundam † ampliationem, vt procedat in singularitate obstatiua, in qua benè verum est, quod mille testes singulares minus probant, quam vnus, propter repugnantiam & contrarietatem inter eos existentem, quæ falsitatem arguit; sic etiam in obstatiua falsitate expresse loquuntur, *in dict. capit. licet causam, num. 38. in fin. versic. sed ista declaratio, extra, de probat. Caccialup. in leg. admonendi, post num. 84. vers. Et subdit, quod quando singularitas, &c. iuncto num. 91. post medium, ver. Et hoc casu, & ibi etiam Francis. de Curt. num. 178. versic. Ideo tunc producens non dicitur habere aliquem testem, ff. de iureiurand. Ioan. Royas in tract. de test. part. secund. assert. 6. numer. 121. Albertin. in cap. primo, quæstione 16. num. 62. versic. & in hac singulariter habet locum, iuncto versic. Et ideo dicendum est, de hæretic. in 6. Roland. consilio 33. numero 9. libro secundo, iunctis aliis infra in simili allegatis, numer. 46. & sequent.* Vnde † secus in diuersificatiua, in qua plures testes tantum probare, quãtum vnus, scripserunt Caccialup. *in dict. leg. admonendi, num. 91. in fin. versic. Et hoc casu Albertin. in dict. cap. 1. quæst. 16. num. 65. Ioseph. Ludouic. de cis.* † *Perusin. 9. nu. 16. part. 1. iunctis aliis in simili infra allegatis, nu. 47.* Quamuis Aymon *de antiquitat. tempor. part. 4. sect. Sed enim, num. 7. vers. addo Alexand.* videatur generaliter loqui etiam in sigularitate diuersificatiua: Sed ad hæc vide declarationem, *de qua infra nu. 48. seq. & nu. 53.* 42 43

44 AMPLIA III. Propositam † regulam, (& hæc ampliatio non est multum à præcedenti diuersa) vt testes singulares etiam quod plures sint, nec semiplenam faciant probationem, *secundum Alexand. in consil. 94 nu. 2. lib. 6 Bero. in cap. licet causam, num. 38. in fin. extra, de probat. allegat Bald. in leg. de quibus, col. ant epenult. vers. Sed nunquid testu, ff. de legibus, Ripa in leg. admonendi, nu. 205. & ibi etiam Ias. Petr. de Ptolom. nu. 216. Franc. de Curt. nu. 178. ff. de iureiurand. Aymon. de antiquit. tempor. part. 4 sect. sed enim, vers. Si enim esset vnus testis, Lanfranc. de testibus, num. 26. versic. nec etiam semiplenam, Petr. in tract. de fidecomm. d. quæst. 12. num. 581. Corrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in caus. ciuil. tit. de testibus, sect. dicta testium assumendo, rubr. de singularitat. test. num. 25. vers. ampliari etiam potest, fol. 125 col. ..... Roland cons. 33. nu. 19. lib. 2. Monticell in repertorio testium, rubr. singulares testes. an & quando probent, fol. 199. col. 1. vers. 5. Mascard. qui alios refert de probat. libr. 2. concl. 954. nu. 20.* Ex quibus iunctis aliis per nos allegatis *supr. num. 39. & infra num. 50.* facilè crederem, hanc opinionem esse veriorem & * cõmunem; Quamuis † contrarium, quod imo ex testibus singularibus semiplena oriatur probatio, tenuerunt Corn. *in cons. 307. nu. 8. lib. 3. Bald. & Specular. in locis relatis per Caccialup. l. admonendi, nu. 84. vers.* Dicitur autem *semiplena probatio, ff. de iureiurand. Bald. Corn. & Calc. relati per Aymon. cons. 73. nu. 35. vers. quinimo Salyc. Aymon. & Fulgos. relati per Monticell. in repert. testium, rubric. singulares testes an & quando probent, fol. 199. col. 1. versic. 2. Osasc. decis. Pedemont. 99. nu. 29.* * 45

46 LIMITA hanc † tertiam ampliationem, vt procedat in singularitate obstatiua: Ex ea enim certum est nõ induci semiplenam probationem propter repugnantiam & contrarietatem, quæ in testibus arguit falsitatem, *vt in simili dixi supra nu. 41. & infra num. 51.* & in specie in singularitate obstatiua loquuti sunt Bald. *in leg. iurisiurand. num. 4. C. de testibus, Syluan. consil. 36. num. 9. in fine, prout eos refert Petr. in tract. de fideicommiss. quæst. 12. nu. 487. Aym. de antiquit. temp. part. 4. sect. Sed enim, nu. 2. versic. Imo nullus remanet integer, qui semiplene probet. Bero. in c. licet causam, nu. 38. in fin. vers. sed ista declaratio. Ibi, nisi vnus contradictum alterius deponeret, de probat. Caccialup. in leg. admonendi, post num. 4. in princip. vers. & subdit, quod quando singularitas, &c. ff. de iureiur. Monticel. in repertorio testium, rubr. singulares testes an & quando probent, fol. 199. colum. 1. vers. 4.* Vnde † secus in singularitate diuersificatiua, ex qua induci semiplenam probationem, videtur de mente Doctorum allegatorum supra, *numer. 42.* & in specie scripserunt Caccialup. *in dict. l. admonendi, num. 92. in princip. & dict. nu. 92. in fin. vers. testes singulares singularitate diuersificatiua, & num. 93. tertio concludo, vbi testatur de * communi * Doctorum opinione, ff. de iureiurand. Albert. in cap. 1. quæst. 10. num. 68. de hæret. in 6.* vbi tamen declarat, dummodo inter singulares testes adsit vnus, qui sit omni exceptione maior. 47

SVBLIMITANDO præcedẽtem † limitationem, aduerte, quod contra eam videlicet, quod ex diuersificatiua singularitate, nec etiam semiplena oriatur probatio, sensisse videtur *Petr. dict. quæst. 12 num. 487. ex Bald. & Syluan. quos allegat, & Aym. dict. sect. Sed enim, nu. 2. vers. Imo nullus remanet integer.* Ideo † pro declaratione dicas, quod prædicta limitatio non procedit, quando inter testes singulares singularitate diuersificatiua esset tanta diuersitas, & adeo nimia, vt contrarietatis imaginem in se haberet. Tunc enim ex eorum dictis, nec semiplena oriretur probatio: Sic in specie, & multum bene materiam declarat Caccialup. *in dict. l. admonendi, nu. 92. in fin. vers. testes singulares singularitate diuersificatiua, ff. de iureiur. post Bartol. & Bald. quos allegat*, quod totum iudicis arbitrio relinquitur, *vt dixi inf. nu. 53. (55.)* 48 49

AMPLIA IV. (Et hæc † ampliatio venit illatiue ex præcedenti ampliatione) vt ex testibus singularibus deferri non possit iuramentum in supplementum, sic enim post alios, quos allegant antiquiores, scripserunt Crot. *de testibus, part. 7. num. 318. vers. ideo probanti per testes singulares, & ibidem Moncad. in additionibus luteris SS. Lanfranc. de test. num. 26. vers. nec etiam semiplenam, Dec. in consil. 463. num. 11. Idem Dec. in cap. licet causam, nu. 63. & ibi etiam Bero. num. 38. ad finem, extra, de probat. Ias. in leg. admonendi, num. 256. & ibi etiam Ripa numer. 205. Francisc. de Curt. numer. 178. ff. de iureiurand. Capol. cautel. 152. Alber. in tract. de hæret. cap. 1. quæst. 16. num. 56. vers. & ideo non defertur iuramentum de hæret. in 6. Corrad. in pract. d. rubr. de singularitat. test. nu. 35. vers. Ampliari etiam potest, fol. 125. Monticell in repertor. test. rubr. singulares testes an & quando probent? fol. 198. col. 1. vers. 2. & seqq. Mascard. qui alios refert de probat. libro 2. conclus. 954. num. 20.* Ex quibus sine dubio dicere possumus, hanc ampliationem * communiter esse receptam. Etsi contrarium sensisse videatur, *decis. Pedemont. 99. nu. 29.* Sed pro ampliatione faciunt etiam Doctores allegati supra, *num. 44.* * 50

LIMITA hanc † quartam ampliationem, vt sine dubio procedat in singularitate obstatiua, per ea, *quæ in simili dixi supra, num. 41. & 46.* ex qua non deferri iuramentum in supplementum in specie scripserunt Caccialup. *in dict. leg. admonendi, num. 93. in princip. & ibi etiam Francisc. de Curt. numer. 178. vers. & ex istis elicio 49. fallentiam, ff. de iureiurand. Mascard. de probat. lib. 2. dict. conclus. 954. num. 20.* Vnde secus † in singularitate adminiculatiua, quæ cum, *vt dixi inf. num. 113.* saltem pluſquam semiplenè probet, ex ea sine dubio deferendum erit iuramentum in supplementum, prout in specie scripse- 51 52

runt idem Caccialup. *in dict. l. admonendi, num. 93. versicul. secundo concludo. & ibi etiam Francis. de Curt. num. 178. vers. alterà est singularitas admiculativa, ff. de iureiurand. Gabriel. de testibus, libro primo, conclus. 2. numer. 75. sequenti,* vbi
* alijs relatis, testatur de * communi opinione. Sed quid
53 in † singularitate diuersificativa? An ex ea deferendum sit iuramentum in supplementum? Vide ad hoc, quæ dixi supra *num.* 42. 43. 47. & 48. & in terminis vide Caccialup. *in dict. leg. admonendi, num. 93. vers. 3. concludo, vsque ad numerum 95.* vbi multa hinc inde pro, & contra adducit, & tandem id totum remittit arbitrio iudicis, qui quidem iudex, nisi aliqua alia cõtraria ratione moueatur, debet esse procliuior ad non deferendum iuramentum, quam ad deferendum, vt ibi late per eum, quem omnino videas. quia magis aliter loquitur, & illum refert *Mascard. de probat. lib. 2. d. conclus. 954. num. 20. in fine.*

54 AMPLIA V. Vt † proposita regula non solum procedat in singularitate obstatiua, in qua testes singulares propter contrarietatem & repugnantiam, quæ fallitatem præ se ferat, nihil probare indubitanter omnes dixerunt, vt præcipue videre est *apud Baldum in capit. licet causam, numer. 11. in princip. iuncto ver. sed vbi propter singularitatem. extra de probat.* Felyn. *in cap. licet ex quadam. colum. 4. versic. est etiam duplex singularitas, extra, de testibus,* Lasan *leg. admonendi, num. 256. 2. versic. quædam obstatiua, & ibi etiam Rip. num. 205.* Caccialup. *num. 92. ver. testes igitur singulares. &* Franc. de Curt. *num. 178. ver. & ista destruit, & infringit test. monium, ff. de iureiurand.* Curt. *in tract. de testibus, conclu. 46. num. 92.* Aym. *in tract. de antiquit. temp. part. 4. sect. fed enim, num. 6. ver. quos hoc est clarum in iure,* Roland. *consil. 32. num. 16. & sequentibus, lib. 1. & consil. 33. nu. 9. eod. lib. 2.* Albertin. *in cap. 1. quæst. 16. num 62. ad fin. ver. & in hoc casu iuncto num. 66. de hæret. in 6.* Pegna *in direct. inquisit. parte 3. comment. 121. colum. 1. 2 ver. quo casu,* Gabr. Ciac. *de test. lib. 1. conclus. 2 num. 9.* Conrad. *in pract. §. 2. de offic. prator. in causa testam. rubr. de test. sect. dicta testium assumenda, verbo. de singul. test. num. 24. fol 125. col. 1.* Ioseph. Ludouic. *decis. Perusin. 9 num. 11. vers. & hæc quatuor singularitas part. 1.* Mich. Cres. *in suis communibus lib. 2. cap. 17. quæst. 27. versic. predicta omnia dicta, vbi quod hæc conclusio est vera absque omni dubio.* Monticell. *in repertor. tot. rubr. singulares testes non probant, quando probant, fol. 199. col. 1. ver. & Pet. Ancharan. in tract. de fide testium. qu. 12. num. 489. ver. & deprimo, quia alios refert, & nu. 490. iuncto num. 503. ver. & in obstatiua, & nu. 511. & nu. 616. ver. prim. obstatiua, & nu 604. ver. & hæc conclusio,* non habet dubium, vbi negatur de singularitate testium obstatiua.

55 Verum † etiam in diuersificativa, in qua pariter testes singulares non probare, scripserunt *Bald. in d. cap. licet causam num. 11. ver quandoque est cum actum diuersitate, de probat. Ripa in leg. admonendi, num. 205 ver. sed dubium est, vbi benè hanc ampliationem comprobat, ff. de iureiur. Dec. consil 210 in fin.* Aymon *consil. 5. num 7. melius in tract. de antiquitat. tempor. parte 4 sect. Sed enim, num. 7. vbi benè explicat, &* Conrad. *in pract. dict. rubr. de singular. test. num. 24 versic. secundo quando. folio 125. colum. 1.* Ioseph. Ludouic. *d. decis. Perusin. 9. nu. 12. ver. & propterea ibi testes, & etiam benè exornat Petr. de fide commiss. d. qu. 12. num. 489. vers. in secunda autem, & nu. 490. ver. in tertia vero, & nu. 503. ver. & hæc conclusio, & num. 510. ver. & quod testes,* ex quibus facilè crederem,
* hanc ampliationem posse dici * communiter à Dd. re-
56 ceptam, quamuis † contrarium sensisse videatur Gabriel. *ut de test. lib. 1. conclus. 2. num 9. vers. & hæc non infringit tacita testium, quod & idem dixit Pegna in direct. inquisit. parte 3. commentar. 121. vers. vltima est diuersificativa.* ¶ qui tamen pro sua opinione nihil allegat.

57 AMPLIA VI Regulam † procedere non solum in criminibus, sed etiam & multo magis in criminalibus, in quibus singularitatem tollere fidem testibus in specie scripserunt *Abbas consil. 34. num. 4. libr. 1. Dec. consil. 189. num. 8. Marsil. consil. 1. num. 25. Anton. Gomez* [illegible] *tom. 3. tit. de probat. delict. numer. 10. versic. Item a* [illegible] *tur * de communi opinione, Igne. & Paris. relati p* [illegible] * *in repertor. rubric. testes in crimine quando* [illegible] *fol. 350. columna prima, vers. secundo, Ioannes Royas in tract. de hæretic. parte 2. assert. 6. nu. 120. Clar. in practic. qu. 53. ver. Dixi etiam, vbi quod ita tenent omnes * scribentes ex Marsil. vbi supra.* Et *
propterea illos, nec † etiam facere indicium ad torturam post alios, quos allegant, voluerunt Foller. *in pract. crimin. in verbo, item quod sororem venenauit, num. 13. & seq.* Gabriel. *tit. de test. con. lus. 20. nu. 1. lib. 1. Bursat. consil. 346. nu. 14. volum. 4. & latius dixi in 2. lib. tit. de indic. & tort. quæst. 37. num. 33. seqq.* & licet in probatione grauium delictorum singularitatem testibus non † tollere fidem, dixerit Riminald. iunior *consil. 7. num. 50. libr. 1. & inter crimin diuers. cons. 85. num. 9. lib. 2. ex Marsil. consil. 1. num. 27.* ego tamen, quo delicta sunt grauiora, etiam minus testibus singularibus fidem esse adhibendam, multo verius crediderim, per id, quod dixi infra *numero* 202. in crimine hæresis, quod atrocissimum esse certum est, & tamen in eo testes singulares non probant, vt ibi probaui, & ista ratio secundum Pegnam *in direct. inquisit. dict. parte 3. comment. 121. col. 2. ver. ratio autem, folio 667. post Sotum, quem allegat,* nam cum reus sit suæ vitæ possessor, & melior sit conditio possidentis, non putatur sufficiens vnius affirmatio ad ipsum repellendum à sua possessione, *vide quæ de probatione delicti in genere dixi infra in hac eadem quæstion. num. 314. seqq.* An † autem ex depositione testium singularium ottatur indicium ad inquirendum? *vide Paris. in consil. 2. num. 92. lib. 4.* & an generaliter testes singulares faciant indicium, vel præsumptionem, *dixi infra, numer. 156. seqq.*

A MPLIA VII. Vt † non solum non probent testes, qui sunt singulares, sed etiam ii, qui possunt esse singulares, *secundum Bald. in l. fin. num. 34. C. de edict. diuo Adrian. tollen. post Bartol. in l. Celsus. col. pendit. ad finem, ff. de vsufr. ea. ponens exemplum in probatione præscriptionis, vt ibi per eos, Corn. consil. 282. nu. 18. col. 2. Alexand. consil. 82. num. 3. lib. 1. Joan. de Amic. cons. [illegible] nu. 16. & sequ. Aym. cons. 151. nu. 14. Cephal. consil. 250. nu. 41. lib. 2. Gabriel. tit. de testibus, libr. 1. conclu. 2 num. 13. Carlen. in Cottam suis memor. verbo, test singulares, versic. & vltra hoc addeo verum est, Conrad. in pract. d. rub. de singular. test. nu. 25. fol. 125. col. 2. Vbi an communiores testes singulares non faciant fidem, nu. 2. vers. imo testes singulares, Albert. in cap. 2. qu 16 nu. 56 ad fin. de hæret. in 6. Petra de fide com. d. qu 12. nu. 664. iuncto nu. 760.* & hæc ampliatio non solum à Dd. communiter * est recepta, sed et- *
iam quem videam in contradictorem non habet.

62 AMPLIA VIII. Vt † etiam in causis decidenda de bono & æquo, & secundum merum ius gentium, non credatur testibus singularibus, quandoquidè hoc, non credatur vni testi, procedit ex ore Dei, dicentis, in ore duorum, vel trium stat omne verbum *cap. in omnis, de test.* vnde saltem duo requiruntur, & etiam de iure diuino singularitas nocet, vt per Curt. Iun. *consil. 286. vol. 3. quem in proposito refert & sequitur Hippol. Riminal. consil. 35 nu. 4. lib. 3.*

63 AMPLIA IX Vt † testes singulares non probent etiam fauore piæ causæ, *Gabr. post Paris. quem allegat, tit. de testib. concl. 2. nu. 12. & nu. 15.* Vbi † quod nec etiam pro-
64 bant fauore matrimonii.

65 AMPLIA X. Quod testes † singulares, quorum vnus deponit de vno miraculo, alius de alio, minimè dicuntur probare miracula, *Archid. in cap. nec mirum, 26. quæst. 5. Felyn. in cap licet ex quadam, col. im. 6. ad finem, versic. & ideo si vnus testis, iuncto ver. cui adde, quæ ibi habentur, ext de test. lib. Lasan in leg. admonendi, nu. 256. vers. & quando ista limitatio esset vera, & ibi etiam Rip. num. 207. ff. de iureiurand. Curt. de test. bus, num. 80. Crot. de test. part. 7 num. 319. 2. ver. ista conclusio procedit etiam post Innoc. Archid. & Ajexand. quos allegat, Iacob.*

Iacobin. de Sanct. Georg. in leg. ob carmen, § fin. num. 17. ff. de testib. Gabriel tit. de test. conclus. 2. num. 59. vbi alios refert, Hippol. Riminald. consil. 7. sub num. 15. post medium, & num. 18. lib. 1. Albertin. in cap. 1. quæst. 16. post num. 51. de hæret. in sexto. Pegn. in direct. inquisit. parte 3. comment. 121. colum. 4. vers. pulcra quidem sunt, Mascard. de probat. libr. 2. conclus. 1060. num. 13. V-
66 bi † etiam alios refert, ex quibus pariter & hanc ampliationem communiter à Doctoribus receptam dicere possumus, *vide tamen Felyn. in d. cap. licet ex quadam, col. final. in princ. vers. ducit tamen in hoc considerandum,* vbi quod licet testes singulares non probent miracula, probant tamen famam super miraculis.

67 AMPLIA XI. Vt † testes dicantur singulares, non solum quando discordant in facto, & in substantia, sed etiamsi discordant in verbis, (vbi tamen) agitur de formalitate verborum, discordantes minimè probant, etiam quod in sensu conueniant, *Anton. de Butr. in cap. nihil, in princip. vers. quod tamen intellige, de verborum signific. Felyn. in cap. licet ex quadam, col. num. 4. vers. & num fortasse dicit D. Ant. extra, de test. Iason in leg. 2. num. 18. C. de jecund. tabul. Gram. consil. ciuil. 50. nu. 41. in fin. & sequ. Iacobin. de S. Georg. in l. qui falsa, num. 5. ff. de testibus, vbi refert tria exempla huius rationis, Caccialup. in leg. admonendi, num. 88. vers. nec obstat, quod valde singulariter dixit, ff. de iureiurand. vbi benè comprobat, & etiam exemplificat, & ibidem vers. nisi essent interrogati de qualitate vocis. & n. 91. vers. nisi testes deposuerint interrogati de formalitate. &c. vbi quod isto casu nõ probant plene, nec semiplene, quod & idem voluit Roland. consil 33. nu. 11. iuncto numer. 15. & num. 20. seqq libr. 2. Curt. in tract. de test. conclus. 11. num. 24. versic. sed contra facit, & versic. nisi essent interrogati de qualitate vocis, iuncto num. 25. Alexand. de Neuo in consil. 71. nu. 13. versic quod tamen intelligunt, Catellian. Cottam in suis memorial in verbo, testes discordantes, versicul. sed limitari potest, Ioann. Royas in tract. de hæret. parte secunda num. 129. Albertin. in cap. primo, quæst. 16 num. 42. v* [illegible] *fallit, iuncto versic. sed si essent interrogati, de hæret. in 6 & in tractat. de agnoscend. assert. Cathol. & hæret. q* [illegible] *st. 4 num. 47 & quæstion. 35. num. 7 & 8. Pegna in direct. inquisit. part. 3. quæst 72. commen. 121. col. fin. vers. fin. Rimin. consil. 349. nu. 8. Jean. libr. 3 & consil. 544. nu. 11. eodem libro, & consil. 129 nu 23. in fin. lib. 5. Monticell. in repertorio test. rubr. impugnantur testes, qui candem deponunt, per vnum præmeditatum sermonem fol. 54. col. 2. vers. & seqq. & rubr. contrar. testes a* [illegible] *& quando fidem faciant, fol. 214. col. 1. versic. 1. Hercul. in tract. de neg. at. nu. 237. Beraz. consil. 192. num. 22. lib. 1 & consil. 558. nu. 10. lib. 2. Mascard. de probat. conclus. 856. nu. 19. seq. vbi alios refert, & lib. 3. conclus. 1361. nu. 9. & conclus. 1368. num. 7.* vbi pariter alius relaris testatur de
* communi * opinione, *Petr. in tract. de fide com. d. quæst. 12. num. 533. & num. 316.* vbi etiam de communi, *& nu. 894. seqq. & nu 1292.* vbi pariter de communi, *Rota diuers. decision. 430. num... part. 1.*

68 LIMITA hanc † vndecimam ampliationem procedere, quando verba formalia fuerunt capitulata & articulata à producente: tunc enim discordia in illis inducit singularitatem, & tollit fidem testibus: secus si testes ex seipsis in eorum depositionibus referendo verba formalia discordent in illis, item secus, si de formalitate verborum fit solum facta mentio in interrogatoriis absque eo, quod articuletur, & probetur, sic nempe declarando, *Anton. de Butr. in d. cap. nihil concludit Rimin. in*
69 *cons. 549. nu. 7. sequ. lib. 3.* Quod † maximè à practica notandum asseruit *Petr. de fide commiss. d. qu. 12. nu. 1193. vide tamen Roland. in cons. 33. nu 22. vsq; ad fin. cons. lib. 2.* vbi multum bene concludit, quod etli testes ex seipsis discordant in formalitate verborum, non per hoc dicuntur singulares, sed si discordant, quia fuerint de ea interrogati à iudice, & tunc singulares dicuntur, & non probant, & sic aperte vult non esse necesse, quod de formalitate fiat particularis articulus. sed quod sufficiat de ea mentionem fieri in interrogatoriis, & ita credo esse veritatem & * communem mentem Doctorum, rela- *
torum supra *nu.* 67. dicentium generaliter, quod testes interrogati de formalitate verborum singulares dicuntur, si sunt in ea diuersi & discordes.

LIMITA II. Dictam † vndecimam ampliationem, 70
non procedere, quando agitur de probando aliquam propositionem hæreticalem, quia tunc non est necesse, quod testes concordant in formalitate verborum, vt dixi infra numero ...

LIMITA III. Hanc † eandem vndecimam ampliа- 71
tionem procedere, quando agitur de probando factum recens, in quo obliuio non est verisimilis, secus si de facto antiquo plurium annorum, in quo non est verisimile, testes de præcisis verbis memoriam retinuisse, quia imo tunc si concordant in formalitate verborum, sunt de falso suspecti, & nihil probant, *Catellian. Cotta in suo memorial. verbo, testes concordantes, &c. in fine, versicul. sed quid si deponent, post Bald in loco per eum allegatio, Rolan. d. dict. cons. 33. nu. 12. sequ. lib. 2.*

AMPLIA XII. In † testibus discordantibus in loco, 72
aut tempore, & sic in singularitate, & prædicamento vbi, & prædicamento quando, *de quibus supra, num. 19. & 20.* Eos enim testes nihil probare, & principaliter in testibus ratione loci vel temporis singularitatem inducі, *probat text. in cap. nihilominus, 3. quæst. 9. ibi, nec eorum voces tanquam plurium admittuntur, quos temporum diuersitas simul interfuisse prohibuit, & ibi hoc notant Archid. in fine, post num. 2. vers. si vero interrogati, Prepos. in summar. & in primo notab. nu. 1. nu. 2. & nu. 3. vers. sed ipse reuer. us, & num. 5. versicul. tu dic, & num. 9 in fin. gloss. in l. ob carmen, § final. in verbo, assistit, in princip. & ibi Bart. nu. 2. ff. de testibus, Ripa in leg. admonendi, numer. 205. ff. de iureiurando, & notant omnes in leg. testium, C. de testibus, vbi late de materia huius ampliationis, Iacob. Ægid. in tract. de testibus, nu. 29 & nu. 31. Nell. de testib. n. m. 215. versic. & si vnus testis, Crot. de testibus, part. 7. nu. 318. vers. vnus testis dixit, Aymon. de antiquit. tempor. parte quarta, sectio. Sed enim, sub num. 1. & num. 2. in fine iuncto num. septimo, Alb. in capit. primo, quæst. 16. nu 58. sequenti, de hæret in 6. Pegna in direct. inquisit. parte tertia, commentar. 121. col. sexta, in fine, vers. omissa igitur,* vbi aliis relatis testatur * de com- *
muni. *Monticell. in repertorio testium. rubric. contra testes an & quando fidem faciant, folio 215. columna secunda, versicul. penultimo & finali, & rubr. impugnatio testu, quæ singularis, folio 195. columna prima, versiculo penultimo, & columna secunda, versiculo tertio, & versiculo antepenultimo, vbi quod non probant, nec semiplenè, & versiculo penultimo, vbi si vnus vidit in domo, alter in strada, & in rubrica, impugnatio testis, ratione loci & temporis. folio 270. columna secunda versus primo & quarto, Alexan. consil. 73. num. 6. & secundo libro se. undo, Cephal. consil. 250. nu. 35 & sequentibus. Bursat. consil. 346. num. 14. Beraz. consil. 311 numero septimo, & consil. 251. numero 19. Hippolyt. Rimin. ld. consil. 7. numero 14. & n. m. 19. libro primo, Mascard. de probat. libro secundo, conclus. 827. num. 10. Petr. Ant. a Petr. in tractat. de fide commiss quæst. 12 num. 491. ad medium, & num. 574. & num. 589.* vbi luxit gloss. in
* *leg. ob carmen,* esse magistralem, & communiter * appro- *
bari, *& nu. 628.* vbi etiam de communi, *& nu. 680. 688. 815. sequ. 821. & nu. 848 & seqq. vsque ad nu. 852. iuncto numer. 860. 862. & seq. & num. 885.* quibus in locis bene apud ipsum hanc ampliationem exornatam reperies.

Et † hinc testes, quorum vnus dixit, quid factum 73
de die, alter vero de nocte, singulares reputari, & minime probare dixit Bald. *in leg. si stum, num. 14. C. de testibus. Felyn. in cap. licet ex quadam. colum 4. versic. & est iudicit Bald. &c. Vbi idem si vnus ducit factum de die, alius vero inter diem & noctem, Monticell in repertor. ut. rubr impugnatio testis, quia singularis, fol. 195. c. lumna secunda, versic final. & rubr. concordia testium, an & quando & ad quid fier.* [illegible] *at, folio 205 colum. 1. vers penult. & fin. Petr. de fide commiss. d. quæst. 12. nu. 807.*

74 LIMITA hanc † XII. ampliationem in testibus, quorum vnus deponit de certo actu, adiecto certo die, loco & tempore, alius vero deponit de eodem actu, non tamen recordatur de tempore & loco: ii inquam testes præsumuntur contestes & non singulares. Sic enim post alios, quos allegant, scripserunt Afflict. *decis. 372.num.8. Crot.de testibus, part.7.num.321.in princip.verfic. tertia fit conclusio, & numer.322. vbi idem si vnus allegat, puta Titium in contestem, Titius vero dicit de contestibus non recordari, Aymon de antiquitat.tempor.part.4.sect.sed enim, nu. 19. Alexand. consil.186.num.2. & num.4.libro septimo, vbi huius limitationis ponit aliud exemplum, Grammat.consil.79. numer.9. & sequ. inter consil.ciuil. Monticell.in repert.testium, rubr.impugnatur testium ratione loci & temporis, fol.270.col.2. verf.fin. & in rubr. contrarii testes an & quando fidem faciant, fol.216.colum.1.verfic.1. Petr.de fideicommiss. d.quæst.12.num. 493.756.758. & 877.*

75 SVBLIMITA I. Hanc I. † limitationem, vt procedat, quando locus & tempus, non sunt de substantia actus, super quo testes deponunt, at secus si sint de substantia, *per ea quæ generaliter dixi infra numer.77.* & ita quando non sunt de substantia, loquitur Aymon. *in loco præcitato, sub dict.nu.19.* & in proprijs terminis sic expresse declarant, *Præpos.in dict.cap.nihilominus, num.11. 3.quæst.9. Crot.de test.part.7.eodem numero 321.verfic. & hoc quando tempus non erat de substantia, &c. Monticell.in repertor. testium, rubr.impugnatio testiu, quia singularis, folio 196.colum. prima, verfic.1. Petr.de fideicommiss.d.quæst.12.nu.499. & nu.* * 763. vbi * hanc declarationem dixit communem, *ex Alexand.in consil.185.num.3.libro 7. & ex Ruin.consil.35.numer.16.lib 4.*

76 SVBLIMITA II. Eandem † limitationem, vt procedat, dummodo vnus testis alium in contestem vocet, *vt per Alexand.consil.4.num.7.lib.6.* secus si alium non det in contestem, quia tunc isto casu præsumuntur singulares, & non contestes, *ex Bald. in cap. Bene il 1. sub numero 9. de elect. sicut illum refert Petra de fideicommiss. d. quæstione 12.num.7 0.*

77 LIMITA II. Eandem XII. ampliationem, vt procedat, quando locus & tempus sunt de substantia actus, super quo testes deponunt, tunc inquam diuersitas in loco & tempore inducit singularitatem, & testibus fidem tollit, *vt per gloss.in d.l. ob carmen, §. fin in verbo assistit, ver.hoc determinat Ioannes, & ibi Bartol.num.secund. ff. de testibus, Felyn.in cap.licet ex quadam, colum.prim.in princip.verfic. Si tamen locus vel tempus esset de substantia, extra eocip.verfic. Si tamen locus vel tempus esset de substantia, extra eodem. Archid.in cap.nihilominus, in princ.verbo, diuersitas, 3.quæst.9. Caccialup.in leg.admonendi, num.85. versic. sed si volo probare factum, ff. de iureiurand. & notant omnes in leg. testium, C. de testibus, vbi videas in materia, Aymon.de antiqu. tempor.part.4.sect.sed enim, num.16. verfic. Bene, &c. Alexand.de Neuo consil 71.num.9.ad medium, num.10.versic. & ad prædicta optimè facit Albertin.in cap.1.quæst.16.num.71. de hæret.in 6. Gabriel titul.de testibus, conclus.2.nu 17. & num.20. vbi ampliat etiam, quod agatur de probando quid in genere. & num.57. & num.61. Mynsing.obseru.20.centur.2. & Specul. & Bald. ibi per eum allegat. Quorum opinionem sensui, & rationi magis accommodatam censuit Montic. in repertor.testium, rubr. impugnatio testis, quia singularis, folio 195 colum.1.versic.final. & rubr. impugnatur testis ratione loci & temporis. folio 270.col.2. versic penult. Mascard.de probat.lib.2.conclus.947.nu.5. & libro 3.conclus.1361.num.8. vbi alios plures refert Petrus de fideicommiss. d.qu.12. vbi alios pariter refert, nu.684.763. & sequ.*

* vbi de * communi, *& num.779.*

78 Vnde † secus, quando locus & tempus non sunt de actus substantia, Tunc enim diuersitas in loco & tempore singularitatem non inducit, nec testibus fidem tollit, *vt per eandem gloss.in dict.leg.ob carmen, §. fin.dict.verb. assistit, versic. alias secus, vsque ad fin. gloss. de testibus, & hanc glossam mirabilem, & à Doctoribus approbatam, dixit ibi Bartol.num.2.vers. sed si inducantur, Albert.ibidem, num.7.in princip.iuncto numer.8 ver.communiter tamen,* vbi pariter testatur, se vidisse * cõmuniter hanc glossam in iudiciis seruari, licet Rayner. ibi per eum relatus, pluribus illam reprobet. *Archid.in cap.nihilominus, in princ.in verb. diuersitas, 3.quæst.9. Caccialup.in leg.admonendi, num.90. & num. 93.ad finem, ver. & ideo iudex credere debet. ff. de iureiurand. &* notant * Doctores communiter, *in dict.l.testium, C. de testibus, vbi late de materia huius limitationis, Roman. consil.30. num.2. & ibi Mandos.in addit. litera B.* vbi etiam plures refert testantes de communi, *Alexan.de Neuo consil.71.numer.9.ad med. & num.10.ver. aut tempus, & locus non sunt de substantia, Aym.de antiquit.tempor.part.4.sect.sed enim, numer.16. ver.vellem scire, & vers.secus, &c iuncto numer.17. & numer.20.* vbi quod ita pluries fuit iudicatum in Curia illius parlamenti, *Roland.consil.82.numer.41. & seqq.libr.2. Hippolyt.Riminald.consil.7. sub nu.39. & nu 124.libr.1.vbi alios refert, idem Riminald.inter consil.crimin.diuersor.cons.85. num.27.lib.2. Monticell.in repert.test.rubric.impugnatur testis, quia singularis. folio 195.col.2.ver.4. & folio 196.colum.1. vers.secundo, & rubric. Contrarii testes, an & quando fidem faciant? fol.216.colum.1.vers.3. Mynsing obseruat.20.ver. Sin vero ad substantiam actus,* vbi *ex Speculat & Bald.ibi per eum allegat.* hanc opinionem sensui & rationi magis accommodatam testatur, *Mascard.de probat.lib.1.conclus.483.numer.2.vbi alios plures refert, & lib.3.conclus.1361.num.7. Pluribus exornat Petra de fideicommiss.d.qu.12.nu.499.seq & nu. 763. & seq. & numer.840.842.858. & 886. & faciunt quæ in simili de probatione possessionis, prout loquitur gloss. in d.l. ob carmen, dixi infr. hac eadem quæst.nu.171.seq.*

SVBLIMITANDO † hanc limitationem, aduerte, quod contra eam fortiter obstare videntur deducta per Alberic. *secundum Rayner.in dict.leg. ob carmen, §. final. num.7.vers.hæc tamen gloss. & per Aym. de antiquit. tempor. parte 4.sect.absolutis differentiis, num.63. & etiam per Petram, vbi supr.num.574. & seqq. iuncto numer.851. apud quos plures reperies Doctores bene probantes,* quod etiam, quod tempus non sit de substantia actus: Adhuc tamen diuersitas in illo inducat singularitatem, & testibus fidem tollat. Id- 80
eo pro † declaratione & concordia dicas, quod propo-
sita limitatio procedit, quando ex diuersitate loci & temporis non inducitur diuersitas facti. Tunc enim si tempus non est de substantia, singularitas non inducitur, secus autem si ex loci & temporis diuersitate facti diuersitas induceretur: Tunc enim singularitas inducitur etiam, qua locus & tempus non sint de substantia actus. Sic enim benè declarat idem Aym. *de antiqu.tempor.parte 4.sect.sed enim, num.16 ver.Bene, &c. & ver.sequ. & sub num.19. & fuit opinio Pauli de Leazza. vt refert Albert. in dicta leg. ob carmen, §. fin. num 7. in fin. iuncto num.8. ver. opinio etiam Pauli de Leazza.* verum ad declarationem huius sublimitationis, vide omnino distinguentem *Salyceti in leg.testium, C. de testibus, in 8. quæst.* & Salyceti distinctionem bene reassumit Caccialup. *in l admonendi, num. 95. & 96. ff. de iureiurand.*

LIMITA III. Propositam † duodecimam amplia- 81
tionem non procedere, quando agitur de probatione alicuius loci generalis, puta quod quis fuerit in ciuitate: Tunc enim non dicuntur testes singulares, si vnus deponit de vno loco ciuitatis, alter de alio loco eiusdē ciuitatis. Sufficit enim, quod concordent in genere de ciuitate, licet discordent in specie de loco ipius ciuitatis, *vt per Ruin.in consil 35.num.6 libr.4. Hippol.Riminal.consil.7.nu.68.lib.1. Petra de fideicommiss.dict.qu.12.numer.540. 594. & 607.*

LIMITA IV. Quando † diuersitas in loco & tem- 82
pore esset talis, vt dictum vnius testis comprehendatur sub dicto alterius: tunc enim singularitas non inducitur, nec testibus fides tollitur, *secundum Archid.in c. nihilominus, num.1. vers. Si autem vnus diceret. Et ibi etiam Præposit. num.5. vers. aut diuersitas vnius, 3.quæst.9* Ponentes exemplum, quando vnus testis, puta, dicit homicidium commissum die Lunæ, alter hora tertia, alter eadem die: Vel vnus in domo Petri; alter in eius camera: vel vnus diceret in mense, alter in septimana. Tunc enim cum dictum vnius comprehendatur sub dicto alterius. Hoc ideo tales non sunt singulares, sed probant, vt ibi per eos post Lapum, quem allegant.

83 LIMITA V. eandem duodecimam ampliationē non procedere, quando testes dubitatiue deponerent de tempore, vel de loco, & non bene recordarentur, vt puta, quia vnus diceret, credo, quod fuit de mēse Maij; alter, credo, quod fuit de mense Iunij. Tunc enim non præsumuntur discordes, aut singulares, *vt per Aym. in consil.78.n.9. quem refert & sequitur Petra de fideicomm.d.q.12. n.853. & seq.*

84 LIMITA VI. Quando † diuersitas & discordia in testibus esset in modico tempore. Tunc enim talis diuersitas non inducit singularitatem, *vt per Gemin.consil.4.num.10. sicut illum refert Monticell.in repert.test.in rubric. contrarij testes an & quando fidem faciant. fol.216.col.1.vers. 3. Et faciunt, quæ de testibus pluribus contrariis dicam infr. q.65. n.34. & de teste vnico vario, in q.66.n 36.*

85 LIMITA VII. dictam † duodecimam ampliationem, vt procedat in probatione actus non iterabilis. Tunc diuersitas in loco & in tempore inducit singularitatem, & tollit fidem testibus: secus autem in actu iterabili, *vt per gloss.in cap.nihilominus, in verb.simul, versic. sed si sæpius aliquid potest committi, 3.q.9. Florian.in l.ob carmen,* * *§.fin.num.3.ff. de testibus.* notant communiter * omnes *in l. testium, C. de testibus. Iacob. Ægid. in tract. de test. num.31. post med. vers. sed hæc dicuntur vera, Caccialup. in l. admonendi, post num.84. vers. vt autem clarius. ff. de iureiurand. Hippol. Rimin. post Hostiens. quem allegat in consil.7. num.38. & num.102. & num.104. lib.1. idem Hippol. inter cons. crimin. diuers. consil.85. num.8.10 & 28. lib.2. Roland. consil.82. num.41. & seqq lib.2. Bertazz. ol. cons. 20. num. 20. Monticell. in repertorio testium, in rubr. contrarij testes, an, & quando fidem faciant, fol.216. col. 1. vers. 2. & 5. & rubr. impugnatio testis, quia singularis, fol.192. col.1. vers. fin. & col.2. versic.1. & fol.195. colum.1. vers. 5. & rubric. concordia testium an, & quando, & ad quid fieri debeat, fol. 205. colum.1. versic. 5. & alios refert concordantes, Petr. Ant. à Petr. in tract. de fideicommiss. quæst. 12. num. 586. in princip. & num. 604. vers. & idem ait in actu reiterabili, iuncto num 621. & num. 1117. & seqq.* Ex quibus hanc limitationem com-
* muniter * à Dd. receptam apparet. Quamuis † contra-
86 rium voluerint Archid. *in cap. nihilominus, num. 2. 3. 9. &* alij nonnulli relati per Petram, *d.q.12.nu.557. & seq. iuncto num 586. in fin.*

87 SVBLIMITA hanc † septimam limitationem, vt procedat, quando agitur de probando non solum actū iterabilem, sed etiam iteratum: tunc enim diuersitas in tempore vel loco, etiam quod inducat pluralitatem factorum, non tamen inducit in testibus singularitatem, quia non de vnico actu probando, sed de plurium actuum probatione agitur, secus autem si agatur de probando vnum actum, licet de sui natura iterabilem, non tamen iteratum, quia tunc testes diuersi in loco & tempore dicuntur singulares, & nihil omnino probant; sic bene hanc materiam declarat Aym. *de antiq. tempor. parte 4. sect. sed enim, num. 2. ad finem, vers. sed aduerte, Caccialup. in l. admonendi, post numer. 84. vers. nisi pars interrogata dixerit, quod hoc semel factum est, & numer. 93. ante med. versic. & hoc expeditum est eo casu, quo pars fateatur, illud factum semel tantum interuenisse, & numer. 95. versicul. & adhuc tamen si quis fateatur illud factum semel tantum interuenisse, ff. de iureiurand. nec dissentit Hippolyt. Riminald. d. consil. 7. numer. 53. lib. 1. & bene reassumit Petr. de fideicommiss. d. quæst. 12 num. 587. & seqq.*

88 LIMITA VIII. propositam † duodecimam am-

pliationem, vt procedat, quando sumus in probatione actus momentanei: tunc enim diuersitas in loco & tempore tollit fidem testibus, & in illis singularitatem inducit, *vt per eundem Aym. de antiquit. tempor. part. 4. sect. sed enim, num. 17. vers. secus vbi agitur de facto momentaneo, Crot. de testib. part. 7. num. 325. sub 9. conclus. Alex. de Neuo consil. 71. num. 10. vers. & aduertendum, Montic. in repert. test. rubr. impugnatio testis, quia singularis fol. 195. col. 2. vers. 2. Petr. de fideicom. d. q. 12. num. 723. vers. aut est momentaneum, iuncto num. 724.*

Et † ponunt Doctores exemplum in probatione ho- 89
micidij, in qua diuersitas in loco & tempore inducit in testibus singularitatem, & fidem tollit, vt videre est apud gloss. *in cap. nihilominus, in verbo, simul, in princip. & ibi Præpos. numer. 5. vers. nam si vnus testis dicit, 3. quæst 9. Felyn. in cap. licet ex quadam, colum. 6. in fine, vers. dat etiam D. Anton. exemplum, extra, de testibus, Imol. in cap. cum oporteat, numer. 37. in princip. de accusat. Iacob. de S. Georgio in l. ob carmen, §. final. numer. 20. ff. de testibus, Iacob. Ægid. in tract. de test. numer. 31. post med vers. sed hæc dicuntur vera, Alexand. de Neuo in consil. 71. num. 10. vers. & aduertendum, Hippolyt. Riminald consil. 7. num. 38. & num. 53 lib. 1. Gigas de crimine læsæ maiest. lib. 2. titul. quomodo & per quos crimen læsæ maiestatis probatur, q. 8. num. 2. vers. nam quandoque, Anton Gomez. variar. resolut. tomo 3. tit. de probat. delict. num 12. versic. item etiam intelligo, il 2.*

Vnde † secus, quando sumus in probatione actus 9
continuati, & successiui: tunc enim testes vel in tempore, vel in loco discordes, non dicuntur singulares, sed probant. *vt per eundem gloss. in d. cap. nihilominus, in verbo, simul, versicul. si tamen aliquem actum continuum, & ibi Præpos. num 7. vbi de communi. 3 quæst. 9. Felyn in cap. licet ex quadam, colum. 4 in fine, versicul. secundo limita. 1, extra, de testibus, Caccialup in l. admonendi, numer. 84 ante med. versicul si vero non est factum instantaneum, Dec. in d. l. testium, C. de testibus, Alber. in cap. 1. quæst. 16. num. 82 & habet. in 6. Iacob. Ægid in tract. de test. num. 31 ad finem, ver. item in facto dubitabili, Neil. de test. num. 214. Alber. de Mal. t. de test direct. c fin. num 18. vers. per Aym. de antiq. tempor. part. 4. sect. sed enim, num 17. vers. adde, Gem. Hippolyt. Riminald. d. cons. 7. num. 14. vers. nisi quando factum esset successiuum, & numer. 82. vers. quæ doctrina fin. dubio procedit in actibus successiuis, lib 1. Gabr. tit de testibus, lib. 1. conclus. 2. numer. 18. iuncto numer 20. in fin.* vbi de communi & magis communi, * *Monticell in repertorio testium, rubr. singulares testes an & quando probent, fol. 200. colum. 1. ver. 4. & rubric. impugnatur testis ratione loci & temporis, fol. 270. col. 1. vers. 3. Petr. de fideicom. d. q. 12 num. 625. & num. 647. versic. si autem essemus in actu continuativo, & num. 701. & num. 721. in princip. & num. 722. vers. concluse tamen, & numer. 723. in princip. & num. 859. Hector. Emil. in tractat. de testibus. rubr. testis adulterium deponens, vel probans fol. 68. numer. 34. vbi & alios refert.*

Hinc † probare testes deponentes per foramen v- 91
num, post alium, adulterium, copulam, vel alium actum vidisse, dixit eadem gloss. *in cap. nihilominus, 3. quæst. 9. in verbo. simul, versicul. si tamen aliquem actum continuum, & ibi etiam Præposit. num. 7.* vbi de communi, * *Felyn. in dict. cap. licet ex quadam, colum. 5. ad finem, versicul adde etiam pro hac doctrina. extra, de testibus, Albertin. in l ob carmen, §. final. numero 11. & ibi etiam Florian. num. 4 ff. de testibus, Cyn. Bald. numero 11. & ibi etiam Florian. num. 4 ff. de testibus, Cyn. Bald. & Albert. in l. testium, C. de test. bus, vbi præsertim Alber. num. 9. in fine, relatis hinc inde contrariis, testatur, ita alias in facto obtinuisse, Nell. in tract. de testib. numero 187. Curt. in tractat. de testibus, conclusione 56. numero 106. in princip. Alber. de Malet. de testibus, cap. final. numero 22. Boer. consilio 40. numero 92. Aufrer. in addition. ad decision. Capell. Tholosan. 209. Anton. Gomez. de delict. tomo 3. rubric. de probation. delict. numero 12. versicul. item etiam intellige, il primo, Conrad. in practic. §. secundo, de offic. prator. in cauff. ciuil. titul. de testibus, rubric de singularitate testium, numero 25. in secunda limitatione,*

fol.125.colum.2. Hippolyt.Riminald.consil.7. num.79. ad medium,lib.1. Pegna in direct.inquisit.part.3.commen.121.colum. 10.vers.postremo,& seqq.fol.671.vbi bene loquitur, Mascar. de probat.lib.1.conclus.59.num.17.& 18.vbi pariter bonam reddit rationem,& conclus.65.num.2. Monticell in repertor.test. rubr.adulterium,copula,& incestus,fol.370.colum.1.vers.5.& 6.Petr.de fideicomm.d.q.12.num.639.& post num.647.& sub num.701.& num.720.versic.nisi testu vnus, Hector Æmil.de testib.d.verbo,testis adulterium deponens, nu.34. vbi alios plures refert.

92 HACTENVS † de testibus in tempore & loco diuersis, sed quid si nullo modo de tempore aut loco deponant? an tales testes fidem faciant? Hæc quæstio in hunc locum bene cadere videtur: vna fuit opinio, quod in testibus regulariter non est de substantia tempus,secundum Præpositi.in cap.nihilominus,num.10.versic. & tenet Bald.3.quæst.9.vbi idem de loco, Nell.d.testibus,num. 299.& seq.Lanfranc.de test.num.90.versicul idem si non interrogatur testis, Monticell.in repertorio testium, rubr impugnatio testis ratione loci & temporis, fol.270.colum.1.versicul.6 & colum.2.versicul.1. Petra de fideicommiss d.quæst.12. numer.883.

93 Et † propterea testes de tempore non recordantes, esse multum excusabiles,cum de facile temporis exhibitionis memoria excidat,& adhuc bene probare dixerunt Archidiac.in d.cap.nihilominus, ad fin. post num.2. versic. addetur, & ibi etiam Præpositus num.10.versicul. de tempore autem, Iacob. Ant.de test. fol.sub num.31 versicul.aut antiquum, Nell.de test. numer.209.& seq. Lanfranc.de testibus, numer.90. ante med. ver.aut tempus,& locus,Caccialup.in l.admonendi, numer.96. versicul.sed si testis non recordatur,ff.de iureiurand. Boss.in titul. de oppos.contrat.st. numer.40. versicul. qualis probatio, vbi, quod ita dicunt omnes, * Monticell.in repertorio testium, rubric. verisimiliora deponentes, fol.425. column.1. versicul.1. vbi ex Grammat. quem allegat in consil.66.numer.46.in ciuil. dixit, quod testi non deponenti de tempore, vel dubitatiue deponenti magis creditur,quam alteri præcise de tempore deponenti propter verisimilem temporis obliuionem,Petra de fideicommiss.d.q.12.num.54.& seq.iuncto numer.882.

94 Altera,& † præcedenti contraria opinio est eorum, qui dixerunt,quod testes non deponentes de tempore minime probant,prout fuit Bal.de Perus.in tract.de testibus,num.44.vers.sed an testis, idem Præpos.in cap.nihilominus, num.3.q 9. vbi ex eo textu notandum dicit,quod testis, qui non deponit de tempore, non probat, & allegat text.in c.cum Ioannes,de fide instrum.idem Boss.in d.tit.de oppos.contra test.num.40.idem Monticell.qui alios refert,in repert. test.rubr.impugnatio testis ratione loci & temporis, fol.270.colum.1.vers.3.4.& 5.Caput aquen.decis.278.num.3.part.3. vbi, quod testes de tempore non recordantes nihil probãt,

95 & pariter, quod † non probent testes de loco non deponentes, vel de eo non recordantes, dixerunt idem Præpos.in d.cap.nihilominus nu.10.in prin.& num.10.in fin. vers.& sciendum est, 3.q.9. Boss d num.40. relat per Monticell. in rubr.impugnatur testis ratione loci,vel temporis.fol.272.col.1. vers.antepen.& fin.col.2.vers.1.& 2. Bertaz.cons.251.num.28. vbi,quod magis debent testes recordari de loco,quam de tempore.

Quid dicendum? facias pro resolutione huius quæstionis infrascriptas conclusiones. Et vltra Dd.infra allegatos,vide in materia omnino Dd.in l.testium, C.de testib.& in l.2.§.idem Labeo,ff.de aq.pluu.arcen.

96 PRIMA sit † conclusio, quod quando tempus & locus non sunt de substantia negotij, de cuius probatione agitur: tunc probant testes de tempore & loco non deponentes,vel non recordantes,Præpos.post Archid.in cap.nihilominus.num.4 vers.quod intelligit verum, & num.12.ad med.vers.aut principaliter,3.q.9. Moncad.in addit. ad Crot.num.324.literis xx, vbi ampliat,etiam quod testis non recordetur de mense,vel anno, Lanfr.de test.nu.90. ante med.vers.aut tempus vel locus non sunt de substantia, Caccialup.in l.admonendi, nu.96.vers.aut locus & tempus non sunt de substantia,ff.de iureiurand.Petra de fideicom.d.q.12.n.877. in fin.

SECVNDA † & præcedenti contraria sit conclu- 97
sio, quod quando tempus & locus sunt de substantia actus probandi: tunc sine tempore & loco deponentes testes nihil probant,vt per Arch.in cap.nihilominus,ad finem,ver.& hæc vera sunt,& ibi etiam Præpos.num.3.vers.quod intelligit verum Arch.& num.10. versimo si tempus est de substantia,& num.12.vers.verum ad principale redeundo, 3.quæst. 9. Caccialup.in l.admonendi,num.90. ver.aut locus & tempus sunt de substantia,ff.de iureiuran.Crot.de test.num.324. Alber. de testibus,cap.8.num.10. vbi præsertim,quando agitur de priotitate & posterioritate actus, Lanfranc.de test.numero 90.versicul.pro huiusmodi quæstione, iuncto versicul. alias dictum suum.&c. & ibi in addit.litera R.in verbo, tempore, vbi ponit plura exempla huius conclusionis, Beriazzol.consil.381. numer.18.Monticell.in repertorio testium rubr.impugnatio testis ratione loci & temporis,fol 270.colum.2.versicul.2.& fol.271. colum.2.versic.2.Petra de fideicommiss d.quæst.12.post nu.878. faciunt ad hanc conclusionem, quæ dixi infr.de præsumenda singularitate testium, numer.321. Item † facit, 98
quod quando tempus est fundamentum intentionis alicuius,& sic quando ius est in tempore, tunc tempus debet articulari,& probari per se fundantem in eo, secundum gloss.in c.venerabilibus, de sent.excommun.in 6. Bart.& Dd.in l.non solum,§.sed vt probari,ff.de nun.oper.nunciat.Bald.& Salyc.in l.fin.C.ne ser.ex suo fact. Negusant.de pignor.2 membro,5.partis,num.44. Ossas.de iur.Pedmont.127. num.6. Mascard.de probat.lib.2 conclus.994.numer.2. vbi loquitur, quando aliquid erat vno tempore permissum; alio vero prohibitum, per text.in l.matrem, C.de probat.

TERTIA † sit conclusio præcedentis secundæ de- 99
claratiua: quod quando tempus est antiquum, in quo verisimilis est obliuio, tunc admittuntur testes de tempore non deponentes,vel de eo non concordantes, secundum Bart.in l.Carbonianum,§.dies autem,numer.8.ff.de Carbonian.edict. & ibi etiam Alber.num 5. Angel.consil.25. num.4. Iacob.Ægid.in tract.de test.num.31. versicul.aut antiquum est negotium, Alex.in cons.65.num.3.& seq.lib.2. Grammat.decis.60.num.7.versicul. 2.considerandum est longinquitas temporis,& num.14.& seq. Monticell.in repert.test.rubr.impugnatio testis ratione loci & temporis,fol.271.colum.1.versic.5. & seqq.Petra de fideicom.d.q.12.num 878. Si † vero tem- 100
pus est breue, in quo obliuio non est verisimilis: tunc testis non deponens de tempore.& de eo se non recordans: non solum non probat, sed tanquam de falso suspectus potest torqueri,imo & etiam puniri, vt per Iaf. in l.præscriptione num.3.C.si contra ius vel utilitatem publicam, Arm.consil.125.num.11. Riminald.consil.75.numer.16.lib.1. saltem pœna extraordinaria & mitiori, vt per Plotin.in repetit.l.si quando,num.716.C.vnde vi.secundum antiquam impressionem, vbi de communi,* prout illum refert + Conrad.in practic.§.2. de offic.prætor.in causs.ciuil.tit.de testib. rubric.de non recordant. fol.142.colum.2.num.55. verum de hoc vltimo latius dixi infra in materia torturæ testium, q.79.n.41.

QVARTA sit † conclusio primæ conclusionis de- 101
claratiua, quod quando testes de loco & tempore interrogantur, tunc tenentur de eo deponere, & non deponentes, nihil omnino probant, etiam quod non sit de substantia actus,de cuius probatione agitur, secundum Præpos.in c.nihilominus, num.10. versic.& tenet Bald. & num.11.in fin. & num.12 ad med.versicul.& tunc si interrogatur,3.quæst.9.Caccialup.in l.admonendi, num.96. versic.aut de loco & tempore interrogatur,ff.de iureturan. Verum † ego 102
hanc conclusionem intelligerem secundum terminos præcedentis conclusionis, vt scilicet procedat,quando tempus

tempus est breue,& inuerisimilis obliuio, secus si antiquum,& obliuio sit verisimilis.

103 QVINTA † sit conclusio secundæ conclusionis declaratiua, quod quando constat aliunde de loco & tempore,vt puta ex confessione partis: tũc etiam quod locus & tempus sint de substantia actus, de cuius probatione agitur, adhuc tamen probant testes de eo non deponentes,secundum Præpos.in d.c.nihilominus, ad fin. n.12.ver item quod est dictum,3.q.9.

104 SEXTA sit † conclusio, sic etiam primæ conclusionis declaratiua,quod si testes sint plures, & omnes dicant, se de loco & tempore non recordari: creduntur suspecti, etiam quod locus & tempus non sint de substantia actus,secundum Præpos.in d.c.nihilominus, ad fin. num.12.versic.quando testes,3.q.9.vbi tamen,quod hoc relinquitur arbitrio iudicis,Adden.ad Crot.in tract de test. num.324 literis 20.vers.limita hoc, Alberic.de test.cap.8.nu.13. post Ioan.Andr.ad Spec. quem allegat Diaz.reg.761.in princip.

105 vers.hinc est,quod si testes. Verum † & ego hanc conclusionem intelligerem secundum ea, quæ dixi supr.in 3.conclus.vt scilicet procedat,quando tempus est breue,secus si antiquum.

106 SEPTIMA † sit conclusio, & ea quidem generalis, quod,quando testes sunt alias suspecti,vel verisimiliter de loco & tempore informati, dicant, se de eo non recordari,tunc vtique nihil probant, vt per Caccialup.in l.admonendi,numer.96.ad finem, versicul.al.si fides suspecte, &c.ff.de iureiurand. Petra de fideicommiss.d.quæst.12.nu.856. & seq & numer.883. vbi amplius, quod isto casu possint torqueri, vide in proposito, quæ dixi infra,quæst.66.de teste vario & suspecto etiam in non substantialibus, numero 25.

107 OCTAVA † sit conclusio, quod in criminalibus testes debent deponere de loco & tempore,secundum Bald.de Perus.in tract.de test.numer.44.in fin. Bald.in consil. 420. num.1.lib.4. incipien.quoniam non probatur, & consil. 353.incipien.proponitur,quod dictus Proscllus,num.3.lib.5. Aymon consil.9.num.18 & seqq. Monticel.in repertorio testium, rubr.testes in criminalibus quando recipiantur, & qualiter crimen probetur,fol.357.colum.1.versicul.penult.colum.2. versicul. fin.& faciunt,quæ latius dixi in 1.lib.tit.de inquisit.quæst.1. numer.12.& seqq.vide tamen Angel.de Perus.in consil.3 numer.3. prout illum refert Monticell.in repertorio testium, rubr.testes qualiter debent deponere,vt faciant indicia varia,fol.352. col.1. versicul.6. vbi dixit, quod testes in facto concordes, sed in tempore discordes, vel non recordantes, indicium faciunt ad torturam: sed hoc vltimum non sic simpliciter admitto.

108 NONA † sit conclusio, quod vbi testes debent deponere de tempore,non est necesse,quod deponant de tempore præciso, sed admittuntur,& probant, etiam quod deponãt de tempore dubitatiue, & per verbum, Videtur, Tindar.in tractat.de testibus,lib.1.cap.6.num.3.& 4. Alexand consil.149.numer.2.lib.5.& consil.63 numer.4.lib.2. Corn.consil.92.num.5.lib.1.Ruyn.consil.69.num.12.lib.4. prout hos consulentes sic refert Monticell in repertorio testium, rubr. impugnatur testis ratione loci & temporis.fol.271.colum.1.vers. fin.3 & colum.2.vers.penult.& seq. Boss.in tit.de oppos.contra test.num.40.vers.& probat testis, vide, quæ dixi infr.quæst.68. num.30.seq.

109 DECIMA † & vltima sit conclusio, quod etiam in casu, in quo testes debent deponere de tempore, non tamen est necesse, quod deponant de die, secundum Præpos.in cap nihilominus, num.12. versic.de die autem.3 q.9. vbi ampliat etiam in criminalibus, Monticell.in repert testium, rubr.impugnatio testis ratione loci & temporis.fol.27 .colum.1. versic. penultim.& seq.Nell.in tract.de testib.num.209.vers.si testis

110 non tenetur habere notitiam di.., vbi tamen limitat, † nisi agatur de probatione actus, in quo dies sit de substantia, quod & idem volucrunt Præpos.in l.cap.nihilominus, num.12.versicul.idem si dies sit de substantia processus, Monticell. d.fol.170.colum.1.eodem versicul.penultim.& seq. Alber.de test. cap.8.num.12. Vbi † idem, quando exigitur scientia diei 111
& horæ. Vide tamen gloss.in d.cap.nihilominus, in verbo, simul,ad finem, & ibi etiam Arch.post numer.2. versicul.in ea gloss ibi,sed mentem, 3.quæst.9. quod licet testes non teneantur exprimere diem, tenentur tamen exprimere mensem.

ET hæc dicta sufficiant in hac duodecima ampliatione circa testes in tempore & loco discordantes, prosequamur modo materiam singularitatis testium, & veniamus ad limitationes propositæ regulæ.

LIMITA I. Propositam † huius quæstionis regu- 112
lam,vt procedat,vel in singularitate obstatiua, vt dixi supr. num 54. vel in diuersificatiua,vt dixi etiam supra, num.55. Vnde secus in adminiculatiua,in qua testes etiam singulares bene probare, scripserunt Bald. in cap.licet causam,num.11.& ibi etiam Dec.num.64.extra,de probat. Felyn.in cap.licet ex quadam, colum.4. vers.quadam adminiculatiua extra,de testibus, Curt.in tract.de test.conclus.46.numero 92. Crot.de testibus.part.7.num 325.in princip.in 8.conclus. Aym.in tractat de antiquit.tempor part.4.fall sed enim,nu.9. versicul.sed in contrarium,vbi de communi,* iuncto numer.23. + Iaf.in l.admonendi,num.256. versicul.quædam adminiculatiua, etiam ibidem,Rip.num.205. versicul.est verum, & Tr.incis. de Curt.numer.178. versicul.& ista non infringit, sed potius coadiuuat, ff.de iureiurand. Gabriel titul.de test.lib.1 conclus.2.numer.9.versicul.tertia est singularitas adminiculatiua,iuncto numer 65.Conrad.in practic.§.2.de offic.prætor.in causs.ciuil. titul. de testibus, in sect.dicta testium assumendo, rubric. de singularit. test. fol.125.colum.2.num.24.in fin.vbi de magis * communi, + Albertin.in cap.1 quæst.16.numer.63.in fin.versicul.& in adminiculatiua,de hæretic.in 6. vbi ampliat,etiam quod agitur de probatione actus certi & singularis, Hippolyt Riminald.consil.7. num.79.lib.1. Ioseph.Ludouic.d cis. Crusin. 9.numer.14.& 15. vbi de communi * & receptissima opinione. + Anton.Gomez.de delict. titul.de probat. delict. num.12. Michael Graff.in commun.opinion.lib.2.cap.17.quæst.27. versicul. secus est in singularitate testium adminiculatiua, vbi etiam aliis relatis testatur de communi,* Monticell.in repertorio testium, rubric.singulares testes an & quando probent, folio 198. columm. 2. versicul. 1. Petra de fideicommiss.dict.quæstione 12. numero 490. versicul. in secunda autem, & numero 515. versicul.sed iste effectus, iuncto numero 617. & sequent.

SVBLIMITA † hanc primam limitationem, vt li- 113
cet præfati Doctores simpliciter dicant, testes singulares singularitate adminiculatiua probare: Veritas tamen est,quod non probant plene, sed solum semiplene, ita quod ex illis deferatur iuramentum in supplementum, & quandoque etiam plus quam semiplene, secundum quod animus iudicis mouetur plus & minus ad præsumendum, seu indubitanter credendum, sic enim aliis relatis hanc limitationem declaratunt Caccialup.in l.admonendi,num.92.versicul.testes singularitate adminiculatiua,ff.de iureiurand. Gabriel titul.de test.lib.1 d. conclus.2.num.65.& seq.vbi de communi,* Conrad.d.rubric.de + singular.test.num.23.ad fin.fol.125.colum.1. versicul.cumulatiua est, Roland.consil.33.num.10.iuncto num.22.versicul.vltetius non obstat,lib 2.Monticell.in repertorio testium, rubr.singulares testes an & quando probent,fol.199.colum.1. versicul.3. & colum.2.versicul.antepenultim. & faciunt,quæ in simili dixi infra,numero 126.& sequent. vbi de pluribus testibus,quorum vnus de confessione, alter vero de enumeratione deponit.

LIMITA II. eandem † regulam, (& hæc limitatio 114
est exemplificatiua præcedentis primę limitationis,) vt non procedat in testibus, quorum vnus deponat de veritate facti, vt puta. numeratione, vel alio contractu, alter vero de confessione eiusdem contractus: Isti enim

testes

testes licet diuersi & singulares, coniunguntur, & probant, quia vnus alteri non aduersatur, sed adminiculatur, vt per Bald. *in cap. licet causſam, post num. 11. extra, de probat.* Felyn. *in cap licet ex quadam, colum. 4. verſicul. modo aduerte*, & *verſicul. hæc etiam eleganter, extra, de teſtibus*, Franciſcus Curt. *in tract. de teſt. concluſ. 46. num. 92.* Vbi etiam facit generalem concluſionem, quod in nulla materia mundi teſtes dicuntur ſingulares, vbi concluſiue vnus dicit idem, quod alius, prout ſunt iſti, Alexand. *conſil. 21. numero 4. lib. 4. Alexand. de Neuo conſil. 71. numero 10. in fine*, relati per Gabriel. *in titul. de probat. concluſ. 1. numero 5. in princip verſicul. contrarium, &c.* iuncto *numer. 6. libr. 1. Viui. in ſuis communib. opinionib. in verſicul. teſtes ſingulares non faciunt fidem. num. 3.* Hippolyt. Riminald. *conſil. 660. numer. 1. volum. 6.* Monticell. *in ſuo repertor. verb. ſingulares teſtes an & quando probent. fol. 198. colum. 2. verſicul. 2. & ſequentib. & rubr. numeratio, fol. 407. col. 2. verſicul. penultim.* Maſcard. *de probat. lib. 1. concluſ. 379. numer. 9. & 10. & numer. 15. & 16. vbi alios plures refert* Petra *de fideicommiſſ. quæſt. 12. numer. 489. & numer. 515. verſicul. ſed iſte effectus.* Et † licet contrarium, quod imo tales teſtes non coniunguntur, nec probant, dixiſſe videantur Cyn. *in l. 2. numer. 23. C. quæ ſit longa conſuetudo.* Idem Felyn. *in cap. licet ex quadam, num. 2. colum. 3. verſicul. vnde ſi peto decem, extra, de teſt.* Pariſ. *conſil. 73. numer. 13. lib. 1.* Corn. *conſil. 343. in hac conſultatione, ſub num. 5. verſicul. item ſi vnus teſtis, lib. 1.* Emanuel Soarez *in commun. opin. litera T. num. 156. vbi allegat* Felyn. *in cap. cum cauſſam, numer. 10. & ibi Dec. numer. 11. de probat. & teſtatur de communi * opinione*, Viui. *in verbo, teſtis vnus, & confeſſio, &c. in fin.* Hippolyt. Riminald. *conſil. 752. numer. 38. lib. 7.* Monticell. *in rubric. teſtium dicta an & quando coniungantur, fol. 434. colum. 1. verſicul. 3.* Petra *de fideicomm. d. quæſt. 12. numer. 642. 653. 654. 663. 714. & 735. in fine*, Hector Æmil. *in tract. de teſt. verb. teſtis actum probans, fol. 38. num. 5.* Non † per hoc tamen recedas à propoſita limitatione, quæ in ſe veriſſima eſt, declarata tamen, vt mox audies *in tertia ſublimitatione, infra, numero 126.*

117 AMPLIA I. hanc † ſecundam limitationem, vt procedat etiam in vno teſte deponente de veritate facti, iuncta ſcriptura priuata: nam ex hoc inducitur plena debiti probatio, ſecundum Bald. *in cap. licet cauſſam. poſt num. 11.*

118 AMPLIA II. eandem † ſecundam limitationem, vt multo magis coniungantur, & probent, vnus teſtis de veritate facti, alius de confeſſione, & alius de fama deponentes, ſecundum Aym. *in conſil. 73. ſub num. 34. verſic. bene verum eſt, quem refert Petr. de fideicom. d. q. 12. nu. 509.* loquitur tamen Aym. non in vnico teſte deponente de confeſſione, & vnico de fama, ſed in pluribus, & ita etiam loquitur Ceph. *conſ. 3. col. pen.* vbi de vno teſte deponente de veritate matrimonij, & octo deponentibus de confeſſione, licet ſingularibus, in loco, & tempore, & aliis de fama, ſicut illum refert Petra *d. q. 12. num. 7. ad fin. & ita etiam loquitur Maſcard. de probat. lib. 2. concluſ. 378. numer. 13 vide Put. deciſ. 171. num. 11. part. 2.* vbi concludit, non probari ſimoniam per teſtes de publica voce, & fama, iunctis aliis teſtibus de extraiudiciali confeſſione ſingularibus.

119 AMPLIA III. dictam † ſecundam limitationem etiam in criminalibus, in quibus vnus teſtis deponens immediate de delicto, coniungitur cum alio teſte deponente de confeſſione rei, Calcan. *conſil. 110. quem refert Aym. de antiq. temp. part. 4. ſect. ſed enim, num. 3. in fin.* vbi tamen dubitat de hoc Calcanei dicto, ſed pro reſolutione vltra ea, quæ generaliter dixi *infr. in tit. de reo confeſſ. & conuicto, in ea quæſt. in qua agitur, an plura imperfecta coniungantur ad conuincendum & condemnandum reum*, vide Menoch. *de præſump. lib. 1. quæſt. 41. num. 8. & ſeqq.* Vbi aliis Dd. auctoritatibus relatis, & ſecundum magis * receptam opinionem concludit, quod in cauſſa ciuili ardua, ſicut eſt cauſſa matrimonij, cum ſcilicet de diſſoluendo matrimonio agitur: vel etiam in cauſſa criminali, quando agitur ad pœnam ſanguinis, duæ ſemiplenæ probationes non coniunguntur ad faciendum plenam probationem: ſecus vbi agitur de pœna pecuniaria, & vide in poſito, quæ in ſimili in ſeq. principali limitatione dixi de teſtibus deponentibus de diuerſis confeſſionibus rei, *infr. num. 145.*

SVBLIMITA I. hanc † ſecundam limitationem, 120
vt procedat, quando vnus teſtis immediate deponit de contractu, vt puta mutuo, & numeratione pecuniæ, tũc enim coniungitur cum alio teſte deponente de confeſſione, ſecus ſi de ſola promiſſione deponeret, tũc enim non dicitur deponere de veritate facti, ac de ipſo mutuo: Ideo non coniungitur ad plene probandum cum alio teſte deponente de confeſſione, ita declarat Bald. *in l. ſi ex cautione, q. 12. C. de non numer. pecun. & in l. publica, §. fin. ff. depoſ. quem ſequuti ſunt Iaſ. in repet. l. admonendi, nu. 216. ff. de iureiur.* Corn. *conſ. 13. in fin. lib. 1. & conſil. 100. col. 2. lib. 2. ff. de iureiur.* Corn. *conſ. 13. in fin. lib. 1. & conſil. 100. col. 2. lib. 2. & conſ. 153. col. fin. lib. 4. prout hos ſic referendo ſequitur Menoch. de præſumpt. lib. 1. q. 41. n. 3.*

SVBLIMITA II. dictam † ſecundam limitationem, vt procedat, quando cum teſte deponente de veritate facti, alius teſtis, etſi vnicus ſit, deponat de confeſſione extraiudiciali, facta tamen parte præſente: tunc enim ambo ſimul iuncti bene probant, ſicut poſt alios, quos allegant antiquiores, expreſſe dixerunt Franciſc. Curt *in tract. de teſt. concluſ. 49. num. 91.* Aym. *de antiquitat. tempor. part 4. ſect. ſed enim, num. 23. & num. 24. verſ. ſed mihi videtur, idem* Aym. *conſil. 73. numer. 34. ver. vel ſaluari poſſet*, Rip. *in l. admonendi, num. 206. ff. de iureiur. and.* Gabriel. *titul. de probat. concluſ. 1. num. 7. vbi alios plures refert, lib. 1.* Viui. *in commun. opinion. in verſ. teſtis vnus de veritate, vbi teſtatur de veriſſima & canonica opinione*, Maſcard. *de probationib. lib. 1. concluſ. 379. num. 15. & 16.* (Quamuis † contrarium, quod 122
imo neciſto caſu inducatur plena probatio, conſulendo dixerit Corn. *in conſil. 343. in hac conſultatione, ſub numero 5. verſicul. item ſi vnus teſtis, libr. 1. prout illum refert Hector Æmil. in tract. de teſtibus, verb. teſtis actum probans, num. 5. fol. 38.*) Vnde † ſecus, quando cum vnico teſte depo- 123
nente de veritate facti, adeſſet tantummodo alius vnus teſtis deponens de confeſſione extraiudiciali facta abſente parte: tunc enim non inducitur plena probatio, vt per Aym. reprobato Roland. ibi per eum allegat. *in conſil. 37. ſub numer. 34. vbi teſtatur de veriori * opinione, & in * tract. de antiq. tempor. part. 4. ſect. ſed enim, numer. 24 poſt med. Pariſ. conſil. 57. numer. 26. lib. 1. Bertazzol. conſil. 291. num. 15.* Maſcard. *de probat. lib. 1. concluſ. 379. num. 16.* (Quam- 124
nis † & iſto etiam caſu induci plenam probationem, dixerint aliqui relati, *in repertor. teſt. in rubric. teſtium dicta an & quando coniungantur, fol. 434. colum. 1. verſicul. 4.*) Bene verum eſt, quod † ſi cum teſte deponente de veritate 125
facti, adeſſent duo alij teſtes deponentes de confeſſione extraiudiciali, etiam facta abſente parte, tunc bene induceretur plena debiti probatio, reſultans ex duabus ſemiplenis probationibus, vt per Aym. *de antiq. tempor. ſect. ſed enim, numer. 23. in fin.* Gabriel. *titul. de probat. concluſ. 1. numer. 3. lib. 1. vbi alios refert, & teſtatur de communi * opinione*, Viui. *in ſuis communib. opinionib. in verb. teſtis vnus de veritate, &c. vbi teſtatur de veriſſima, & canonica opinione, & in verb. teſtis vnus, & confeſſio.* Menoch. *de præſumptionib. lib. 1. quæſtione 41. numer. 1. vbi reddit rationem, & numer. 2. verſicul. exemplum primum*, vbi alios refert concordantes.

SVBLIMITA III. eandem † ſecundam limita- 126
tionem, (& cum hac ſublimitatione concordantur contraria ſupra relata, *numer. 15.*) vt licet Dd. relati *ſupra, num. 114.* dixerint coniungi, & probare teſtes, quorum vnus deponit de veritate facti, & alius de confeſſione, veritas tamen eſt, quod ex eorum dicto non inducitur plena,

plena, & omnimoda probatio ad condemnandum ſufficiens, ſicut dixerunt Dd. relati *ſupr. d. num. 115. & expreſſe etiam Caccialup. in l. admonendi, num. 86. in fin. verſ. dicit etiam* Bald. *iuncto num. 92. verſ. teſtis ſingularitate admin: culatus. ff. de iureiurand.* Gabr. *quiplures alios refert, in tit. de probat. lib. 1. concl. 4. 1. num 5. verſ. ſed hoc exemplum*, Emanuel Soarez *in ſuo theſauro recept. ſentent. litera T. num. 156. vbi teſtatur de* * *commun.* * *opinione*, Petra *de fideicommiſſ. d. quæſt. 12. num. 507.*

127 *& ſeq.* Sed † tales teſtes facient tantummodo adminiculum veheniens, ſecundum Iacob de S. Georg. *in lob carmen, § ſed num 27. v. ſed ponamus. ff. de teſt.* ex quo vnus alteri ad minus adminiculatur, vt dicit Bald. *in d. licet cauſſam poſt*

128 *n. 11 extra, de probat.* Et † ex hoc vehementi adminiculo, vel ſemiplena offerta probatio, ſecundum Bald. *in rubr. de controuerſ. inueſtit. gloſſa. in vſibus feudorum*, & Alex. *and. in conſil. 21. col. 2. num. 6. lib. 4. ſicut illos ſequitur & ſequitur Aym. de antiq. tempor. part. 4. ſect. ſed enim. n. 23. & nu. 24. in prin. iuncto n. 24. etiam in prin. idem Aym. conſ. 73. & 34. verſ. ſanus. f. 1. ſ. t.*

129 *loquutus Petr. d. num. 507. & ſeq.* Vel † ſaltem plus quam ſemiplena, vt per Socin. *in l. Gallus §. alle caſus, colum. ſir il. ff. de liber. & poſthum.* quem refert & ſequitur idem Aym. *d. ſect. ſed enim, num. 3. in fin. verſ. imo plus quam ſemiplena*, & *num. 24. verſ. imo Socinus. Caccialup. in l. admonendi, num. 91. verſic. teſtes ſingularitate adminiculatus*, & ibi etiam Franc. de Curt. *num. 178. verſ. altera eſt ſingularitas adminiculatus. ff. de iureiur. Gabriel. qui alios plures refert, d. tit. de probat. concl. 1. nu. 4.* & facions, quæ de teſtibus ſingularibus ſingularitate

130 adminiculatus, generaliter dixi *ſupr. num. 113.* Et † ex hac ſemiplena, vel plus quam ſemiplena probatione defertur patri iuramentum in ſupplementum, vt per Felyn. *in ſi actio, n. 85. in fin. extra, de fide inſtrum.* Dec. *in cap. licet cauſſam, num. 65.* Franc. de Curt *in l. admonendi, poſt numer. 278. verſ. altera eſt ſingularitas adminiculatus*, Monticell. *in repert. ſuo in rubr. teſtium dicta an & quando coniungantur, fol. 434. col. 1. verſ. antepenult.* Petra *de fideicom. d. q. 12. n. 517. verſ. ſed contra &c.*

Et hæc dicta ſufficiant de teſtibus ſingularibus, quorum vnus deponat de veritate facti, alter vero de confeſſione, veniamus modo ad teſtes, qui deponunt de pluribus & diuerſis confeſſionibus factis diuerſo loco & tempore

131 SVBLIMITA III. propoſitam † huius quæſtionis regu- 131
lam, (& hæc limitatio non eſt admodum à præcedente diſſimilis,) vt non procedat in pluribus teſtibus, quorum vnus deponat de vna confeſſione parum, alter vero de altera confeſſione, diuerſis tamen loco & tempore factis: nam & hos teſtes, etſi ſingulares ſint, qui tamen vnus alteri adminiculatur, bene probare, dixerunt poſt alios, quos allegat antiquiores, Socinum *conſ. 90. n. 7. & ſeqq. lib. 2. & conſ. 179. num. 6. col. lib. 2.* Sy[illegible]an. *conſ. 36. num. 9. & ſeq.* Parn. *conſ. 57. num 19. lib. 4.* Cur[illegible] *conſ. 64. num. 8.* Alex. de Neuo *conſ. 71. num. 7. & ſeqq. vbi* [illegible] *hanc probat limitationem, & num. 10. teſtatur de communi,* * Roland. *conſil. 82. num 41. & ſeqq. lib. 2.* vbi alios plurimos relatis teſtatur de veriori & magis communi, Hippol. Rimin *conſ. 7. nu. 10. 6. 108. 111 & ſeqq. lib. 1.* vbi etiam teſtatur de communi, & reſpondet contrarijs, & *conſ. 85. n. 20. verſ. poſtremo tanto magis, & num. 21. vbi alios plures refert & de communi.* Par. *lib. 2. cum diuerſis, &*

* *conſil. 82 num. 10. vbi de magis communi,* * Sodan. *lib. 2.* Aym. *de antiquit. tempor. part. 4. ſect. ſed enim, num. 8. & num. 9. verſic. ſed in contrarium, & ſeqq. per totam illam ſectionem in diſcurſu, & præſertim num. 15. & 16. vbi late defendit hanc limitationem,* Gabriel. *titul. de teſtibus, concluſ. 2. num. 52.* Lud. Ludouic. *deciſ. Peruſin. 9. n. 7. & ſeqq. part. 1. vbi late, &* [illegible] *15. vbi alios relatis*

* *teſtis teſtatur de communi* * *& receptiſſima opinione*, Monic. *in repert. teſt. verbo, confeſſio. fol 375. col. 1. verſ. ſexto.* [illegible] *ſtatutar præſc. gloſſ. 25. nu. 9. in fin.* Menoch. *de præſumpt. lib. 1. q. 41. num 6.* [illegible] *& plures alios refert* Bald. Alex. Laſ. Caſtrenſ. Abb. *& plures alios relatos per* Petr. *in tract. de fideicom. q. 12. num. 733. verſ. contra quam opinionem, & nu. 736 in fin.* vbi, quod hæc opinio ſemper ſibi placuit, quando non agitur de certa confeſſione probanda, & per Maſcard. *de probat. lib. 1. concluſ. 379. n. 5. iuncto n. 11. & ſeqq.* ¶ Addo poſt hæc ſcripta relatos per Bero. *in c. at ſi clerici. num. 139. ver. ſed pro opinione contraria, de iud.*

Contrarium, quod † imo teſtes de diuerſis confeſ- 132
ſionibus deponentes non coniungantur, nec probent, Aret. *in cap. licet ex quadam, n. 19. extra, de teſtibus*, Bero. *in cap. licet cauſſam, poſt num. 28 de probat. Iaſ. in l. admonendi n. 216. verſ. credo ex prædictis, ff. de iureiur. Afflict. deciſ. 364. [illegible] & ſeqq. vbi, quod Sacrum Conſilium reprobauit Caſ[illegible] rum dicentem, & ibi Vrſill. in addit. num. 1. Pariſ. conſ. [illegible] mer. 45 & conſ. 153. num. 27. & ſeq. lib. 4. Ceph. conſ. [illegible] vbi tamen non ſe firmat, & conſ. 225. num. 31. lib. 2.* Ber[illegible] *conſil. 70 num. 8. conſ. 93. n. 8. lib. 1. & conſ. 452. n. 14. lib. 2.* Marc. Anton. *Sugen. conſ. 27. num. 50.* Foller. *in pract. crimin. 3. parte tertiæ partis principalis, verbo, & ſi confiteantur, num. 21. deciſ. 476. numer. 3. & 4. part. 2. vbi errore impreſſorio deſinit dicto, Non Gabr. titul. de teſtibus, concluſ. 1. num. 4. vbi alios plures refert*, Alexan. Butr. Iaſ. Imol. Corn. Angel. Curt. Calde. *in & plenio. a ij relati per Aym. de antiquit. tempor. part. 4. d ſect ſed enim, num. 9. in princip. & per Monticell. in repertorio teſtium, verbo, confeſſio. fol. 375. colum. 1. ver. 5. & per Maſcard. d. concluſ. 379. poſt numer. 1. & numer. 6. 7. & 8. & per Hippolyt. Riminald. conſil. 7 numer. 109 lib. 1. & per Petram de fideicommiſſ. d quæſt 12. numer. 629 in fine, & numer. 630. vbi de communi,* * *& numer 644. ver. & in confeſſione probanda, & numer. 651 & numer. 733. & ſeqq.* ¶ Et poſt hæc ſcripta ad- * *de Bero. qui pluribus hanc probat opinionem, & reſpondet contrarijs in d. cap at ſi clerici, numer. 138. ſeq. de iudic.* Et hanc eiuſdem opinionem in Rota Romana ſetuam dixit eadem Rota, in vna Romana pecuniaria coram D. Pegna Veneris 3. Martij 1595. ex Put. *d. deciſ. 476. lib. 2.*

Retenta † prima opinione, quæ videtur magis com- 133
munis.*

SVBLIMITA I. hanc † tertiam limitationem, vt 134
procedat in teſtibus, qui deponunt de pluribus confeſſionibus factis, parte præſente, licet diuerſo loco & tempore: tunc enim inducunt plenam debiti probationem, vt per Aym. *de antiq. temp. part. 4. ſect ſed enim, num. 24. in fin.* Crot. *de teſtib. part. 7. n. 125. in 8. concluſ. verſ. ideo dicit* Paulus Vrſill. *ad Afflict. deciſ. 364. ſub num. 2. vbi reprobat Alex. contrarium dicentem*, Rim. *conſ. 360. n. 2. lib. 6.* Quanquam quod † nec etiam iſto caſu teſtes plene probent, dixe- 135
rint Iaſ. *in l. admonendi, n. 256. verſ. per iſta conſidera, ff. de iureiur.* Bert. *12. conſ. 452. n 15. lib. 2. Maſcard. de probat. lib. 1. concl. 347. num. 55. & ſeq.* Vnde † ſecus ſi deponant de diuerſis 136
confeſſionibus factis abſente parte: tunc enim, quod non plene probent, ſcripſerunt Franc. Curt. Papien. *in tract. de teſt concl. 47. n. 94.* Neuiz. *conſ. 78. nu. 23 & ſeqq. vbi late, & tu. in ſuis commun. opin. verb. teſtis vnus, & confeſſio, in fine, verſ. ideoq. vnus teſtis*, Bertaz. *conſ. 93. nu. 8. lib. 1.* Menoch. *de præſumpt. lib. 1. q. 41. n. 7.* ¶ Et ita in confeſſione facta abſente parte, loquitur Rota in vna Rom. pec. coram d. Pegna, quam allegaui *ſupr. n. 132. in fin.* Et † licet contra- 137
rium, quod imo etiam iſto caſu inducatur plena probatio, conſuluerit Rol. *conſ. 82. n. 41. & ſeqq. lib. 2.* † atteſtans 138
de veriori, & magis communi opinione: Tu tamen pro concordia dicere potes, quod teſtes deponentes de diuerſis confeſſionibus factis parte abſente plene probant illam confeſſionem, licet diſcordent in loco & tempore, non tamen probant plene debitum ex illa confeſſione reſultans; quia illud, vt ſuo loco dicam, nec etiam probatur per conteſtes de confeſſione extraiudiciali abſente parte facta, deponentes: ergo multo minus per non conteſtes; & iſta eſt veritas.

LIMITA rurſus † hac ſublimitationem, vt licet teſtes 139
deponentes de diuerſis cõfeſſionibus, diuerſis loco & tem-

& tempore absente parte factis, non inducant plenam debiti probationem, negari tamen non potest, quin saltem faciant semiplenam probationem, Cæpoll *consil.3. n.9.vers.sed dubium est*, Neuiz *cons.78.num.24. Vrsill.ad Afflict.decis.364.nu.5. Aym.de antiquit.temp.part.4.sect.sed n.25. in princip. Petra de fideicom.d.q.12.sub num.709.& 710.* Vbi, quod de iure canonico hæc declaratio est indubitata.

140 Quamuis † contrarium, quod imo exsistentibus deponentibus de diuersis confessionibus, nec etiam oriatur semiplena probatio, generaliter dixerint, Alex. de Næuo *cons.71.n.7.& n.10. in fin. Bero. in cap. licet causam, n.38. de probat.* Vbi, quod nec etiam faciunt indicium, Alciat. * *cons.2.nu.6.vbi de communi,* * *prout illum refert Petra de fideicom.d.q.12.n.736.iuncto n.734.& seq.*

141 LIMITA II. Eandem † primam sublimitationem non procedere, quando cum duobus testibus deponentibus de diuersis confessionibus, factis absente parte, adesset alius testis, qui deponeret de confessione facta, præsente parte, tunc enim sunt duæ semiplenæ probationes, quæ faciunt vnam plenam probationem, vt per Aym. *d.sect.sed enim, n.24. in fin.& n.25.vers.quod tamen, & n.26.vers.ideo quando. Vrsill.ad Afflict.decis.364.n.2. & seq. Rolan.cons.82.n.48.lib.2. Boerius de Statutar.præscript.gl.25.n.9.vers.& istud adeo videtur esse verum*, vbi alios refert, licet

142 secus si † cum vno teste deponente de confessione facta parte præsente, non esset nisi vnus alius deponens de confessione facta parte absente: nam tunc non sunt perfectæ duæ semiplenæ probationes: ideo ex illis non oritur vna plena probatio, vt per Bertaz. *cons.291.n.15. Montic.in repert.verbo, consessio fol.735.col.1.vers.4. Mascar. d.concl.379.n.16.& dixi in simili supr n.122.*

143 SVBLIMITA II. eandem † tertiam principalem propositæ regulæ limitationem, vt tunc demum procedat, quando per creditorem non articulatur confessio, sed debitum, vel si articulatur confessio, non vnica, sed plures articulantur confessiones, tunc enim testes de diuersis confessionibus debitoris deponentes, coniunguntur, & probant, vt per Masc. qui alios plures re-

144 fert concordantes, *d.concl.379.n.17.* Secus † autem si vnica tantum confessio articulatur: tunc enim testes de diuersis confessionibus deponentes, & singulares, non coniunguntur, nec probant, vt per Aym. *de antiq.temp.d. sect.sed enim, n.25.ad fin. sequitur Vrsill.ad Afflict.d.decis 364.n.4.*

145 SVBLIMITA III. dictam † tertiam limitationem, vt non procedat in criminalibus, in quibus si testes deponant de diuersis confessionibus rei super delicto, diuersis loco & tempore factis, non coniunguntur, nec faciunt indicium, vt per Marsil. *in l.de minore, §.plurimum, n.115 ff de quæst. Paris.cons.154.nu.27. & seqq.lib.4 vbi late. Bar. Ghitt. inter cons.crim.diuer.cons.160.n.13.lib.1. Fran. Mar. de Plotis inter eadem cons.65.nu.11.eod.lib.1. Foller. in pract.crim.in 2 part.3.part.princip.verb.& si confitebuntur, n.2. & 3. Boss. in titul.de indic.& considerat. ante tortur.n.21. & dixi infr. in tit. de reo confesso & convicto, in materia confessionis extraiudicialis, q.82.nu.45.* ¶ Et quamuis contrarium, quod imo testes singulares deponentes de alicuius extraiudiciali confessione coniungantur, ad faciendum indicium ad torturam, defendat Arnal. Albert. *in tract. de aguosc.assert.cathol.& haret.q.25.n.20.* Tu tamen non recedas à præposita sublimitatione, pro qua vide etiam Bedas *à* præposita sublimitatione, pro qua vide etiam Bero. *in c.at si clerici, n.138.seq.de iudic.* vbi relatis & reprobatis contrariis pluribus hanc probat sublimitationem, *Put. decis.171.num.11.lib.2.* vbi loquitur in crimine simoniæ, & Puteum eo loci secuta est Rota in vna Tullea Parochialis coram D. Seraphino, 28. Maij 1593.

146 LIMITA IV. Regulam † procedere in illis testibus singularibus, quorum dicta ad eundem rei finem nō tendunt, iis enim nulla fides danda videtur, ex Bald. *in rub.de controuer.inuestit.n.2.& ex Calcan. in cons.19.n.11.vers.*

147 *in contrarium est veritas.* secus † si ad eundem finem tendunt, tunc enim, quod probent, est text. *in l.qui sententiam, C.de pœnis*, ibi, *Aut sua confessione, & testes in vnum conspirantes, concordantesq; rei finem*, Bald. *in cap.licet causam, num.10. in fin. extra, de probat.* Felyn. *in cap.licet ex quadam, colum.4.vers.modo aduerte, & sub vers.secundo limita, & col.5. post princip.vers.ad idem vide Bald.& c.& colum.fin. in fin. extr. de testibus*, Ias. *in l.admonendi, num.255. versicul. & dicit pulcrè Bald.& num.258. versic.alibi etiam dicit Bald. & ibi etiam Rip. num.205.vers.est verum, &c. Caccialup. num.87.& num.89. vers.sūt dit Bald.& num.91.vers.secundo modo. ff. de iureiurand. Albertin. in cap.1.q.16.num.63. de haret. in 6. Francisc. Curt. in tract. de testib. concl.11.num.25. Lanfran. de testib. num.26.vers. istud est notabile dictum, Aym. cons.73.num.34. ad med. versicul. præterea, & c. Roland. cons.53.numer.1.& seqq. lib.2. vbi pluribus hanc probat limitationem, Cephal. consil.141.num.12. lib.1. Hippol. Riminal. consil.7.num.65.79.92.& 104. lib.1. Bertazzol. consil.20.numer.16. lib.1. Aym. de antiq. tempor. part.4. sect. sed enim, num.9. vers. sed in contrarium*, vbi testatur de * *communi* * *opinione, & num.10. Mynsinger. obseruat.20. cent.2. vbi magistraliter loquitur. Vivi. in commun. opin. verbo, testes singulares non faciunt fidem, num.3. Emanuel Soarez in thesauro receptar. sententiar. litera T, num.158. Catellian. Cotta in suis memorial. verbo, testes concordantes in vnum rei finem, Ioseph. Ludouic. decis. Perusin.9. num 9. iuncto numer.30.& seqq. part.1.* vbi ampliat etiam limitantē statutū, quod non credatur testibus singularibus, Montic. *in repert. testium, rubr. impugnatio testis quia singularis, fol.192. col.2. vers. final.& fol.194. colum.2. vers.2.& rubr. testes in criminalib. quando recipiantur, fol.358. colum.2. versic.2. vbi loquitur etiam in criminalibus*, Conrad. *in pract. tit. de testib. rubr. de singularitate testium. fol.125. colum.2. num.25. in 1. limitat. Mascard. de probat. lib.1. concl.379. numer.14. Petra de fideicom. q.12. n.517. in fin. ver.& quando singularitas tendit ad eundem finem, & nu.597.602.620.1108. & 1109.1111.& 1113.*

Hinc † testes discordantes in verbis, vel in circum- 148
stantiis, vel in redditione rationis, vel in modo narrando, si tamen concordant in substantia, & sic tendant ad eundem rei finem, bene probare dixi *infr. in seq. quæst.* in materia testium contrariorum, *n.22.seqq.*

SVBLIMITA hanc † limitationem, vt licet isto ca- 149
su testes tendentes ad eundem rei finem probent, non tamen videtur, quod plene probent, sed tantum semiplene, vel plus quam semiplene, per ea, quæ supra tradita sunt *num.113.& in specie scripserit Simanc. in tractat. de hæret. titul.64. numer.64. vbi loquitur in criminalibus, ex Bald. Felyn. Dec. & Aym. ibi per eum allegatis, Ioseph. Ludouic. d. decis. Perusin.9. nu.30.& seqq. sequitur Petra de fideicom. d.q.12. sub num.709.*

LIMITA V. Et † generaliter regulam non proce- 150
dere, quando agitur de probando quid in genere. Tunc enim testes singulares bene probare dixerunt Felyn. *in cap.licet ex quadam, colum.5. versicul. Ad idem vide Baldum, &c. extra, de testibus, relati per Dec. in cap.licet causam, num.69. in princip. extra, de probat. Bero. in d.cap.licet causam, num.40.* vbi aliis relatis testatur de communi * Do- *
ctorum sententia, & contrariis respondet Caccialup. *in l.admonendi, numer.84. ante med. versicul.& hoc vbi agitur, & dicto numer.84. in fine, versicul. item in probatione alicuius generis, iuncto numero 85. in princip. & versicul. præterea aduerte, & numero 91. in princip. ff. de iureiurando, Iacobin. de Sancto Georg. in l.ob carmen, §. final. numero 16. iuncto numero 21. post medium, versicul. sed reperio, iuncto numer.22. ff. de testibus, Aym. de antiquit. tempor. part.4. sect. sed enim, numer.11.& seqq. vbi pluribus hanc comprobat limitationem, & dict. numer.11. in fine, testatur de veriori & magis * communi * *
opinione, & dict. numer.12. refert, ita alias fuisse iudicatum in Curia sui Parlamenti, Gabriel. titul. de testibus, conclusione 2. numer.18.& numer.21. in fine*, vbi aliis relatis concordantibus testatur de communi & magis communi, * *Cor- *
rad. in practic. titul. de testibus, rubric. de singularitate testium,*

fol.125.colum.2. num.24. in fin. vbi etiam de magu communi.

* * *Vivi. in suis commun. opinionibus, versic. testes singulares sufficiunt ad probandum quid in genere*, vbi late, & pariter * testatur de veriori, & magis communi. * Mynsinger. *obseruatione 76. centuria 3. versic. prædictum tamen dogma. Idem Aymon consi. 73. numero 33.& sequentib. vbi etiam de magis* * *communi * Hippolit. Riminald. consi.7. numero 27.& omnibus sequentib. lib.1.* vbi pro hac opinione latissime adducit iura, rationes, & Doctores de communi opinione testantes; respondet contrariis, & in fine consilii testatur ita alias fuisse iudicatum in Curia Parlamenti Delphinalis, & Venetiis. Idem Riminald. *inter cons. crimin. diuers.85.nu.7.& sequentib. omnibus lib.2. vbi etiam late Bertaz. consi.20.num.20. lib.1. relati per Simanc. in tractat. de hæretic. tit.64.num.66. Albertin. in cap.1. quæst.16. num.48.& nu 51.*

* *in princ. vbi de communi,* * *& dicto num.51. versic. ex quibus patet communem * opinionem esse, & num.69.* vbi tamen vult, testes debere esse plures quam duo. Stephanus Lamberteng. qui etiam plures allegat, & de communi testatur *in tractat. de contractibus eorum, & c. glo.12. num.18. Monticell. in repertorio testium, rubric. impugnatio testis quia singularis, fol.193. colum.2. versic.4.& fol.199. colum.2. versic.2.& 3. Petra de fideicommiss. quæst.12. numer.538.& sequentib. vsque ad num.550. vbi sub num.339. ad fin.* dicit pro

* hac opinione esse quadraginta duas Doctorum auctoritates, *& num.683.* testatui de magis communi * (licet contrariam defendat sententiam, prout infra eum referam) *& num.590.592 598. versi.& late vbi de communi, &*

* *num.613. vbi de magis communi,* * *& num.625. in fin.* vbi etiam de magis communi.

151 Contrarium † quod imo testes singulares non probent quid in genere tenuerunt Bal. *in cap.licet causam, numer.11. versicu. adde & est notatu dignum, & ibi etiam Dec. num.69. versicu. sed contra hoc, vbi testatur de veriore opinione extra de probationib. Ias. in l.admonendi, num.256. versic. nota etiam diligenter, iuncto versicu. sed aduerte, vbi relatis contrariis in hac videtur residere opinione, ff. de iureiurand. Ripa in l.si constante, numer.17 ff. soluto matrimon. Crot. de testibus, part. 7. numero 324. post medium, in 7. conclusione, versic. contrarium tamen, vbi pariter testatur de veriori opinione, relati per Iacobinum de Sancto Georgio dicta leg. ob carmen, §. fin. nu.21. in princip. iuncto versic. & sic videtis, ff. de testibus.* Item relati per Gabrielem titu. de testibus, dicta conclusione secunda, numero vigesimo, vers. contrariam opinionem, & per Stephanum Lamberteng. in tract. de contractibus eorum, & c. glo.12. num.17.* vbi plures refert, prout etiam plures alios refert, (sed non non sequitur,) Hippolit. Riminal. *cons.7. num 8.& sequentib. vsq; ad num.27. lib.1. Simanc. in tract. de hæretic. q.64. numer.67. vbi testatur de veriori sententia, iuncto num.70.& sequentib. Emanuel Soarez in suo thesauro recept. sentent. litera*

* *T nu.155. vbi aliis relatis testatur de communi * opinione, Bertazzol. cons.41. num.31. lib.1.* vbi etiam cum aliis relatis, quod prima contraria opinio non est, nec vera, nec communis indistincte, *& consil.452. num.16. lib.2.* vbi testatur de veriori, & magis communi opinione. Et demum hanc eandem opinionem & ipsibus, & rationibus, & auctoritatibus contrariis respondendo latissime defendit Petra *in tract. de fideicom. quæst.12. nu.546.& seqq. vsq; ad num.884.* vbi *in num.627.* & 637. testatur de ma-

* gis communi * opinione.

152 Retenta † prima opinione, quæ videtur magis com-
* munis.*

153 SVBLIMITA I. Hanc † quintam limitationem non procedere, quando testes sunt singulares singularitate obstantiua, quia tunc absurdum est dicere, quod probent aliquid in genere, prout declarat Albertin. *in*

c.1.q.16. n.56. de haret. in 6.

154 SVBLIMITA II. Eandem † quintam limitationem, vt testes singulares probent aliquid in genere, vel in probatione certi actus, certo tempore facti, prout declarat idem Albertin. *in d.cap. 1. quæst.16 num.49.& num.56. vers. si vero alicuius actus specialis, de haret. in 6. sequitur Bertazz. consi.41. nu.31. lib.1. Steph. Lamberteng. de contractib. eorum, & c. glo.12. nu.26.* vbi quod testes singulares probant genus, quando articulatur genus, secus quando articulantur certi actus.

SVBLIMITA III. Vt † testes singulares probent 155
quod in genere, dummodo speciales actus, super quibus deponunt, & ex quibus infertur ad genus, plene probentur per duos contestes. Secus si vnus actus probetur per vnum testem, & alius per alium, prout declarat Ias. *in l.admonendi, nu.256. vers. & quando ista limitatio esset vera, ff. de iuran. & dixi in simili infra, de testibus singularibus probantibus vnum totum. nu.162.*

SVBLIMITA IV. Dictam † secundam limitatio- 156
nem, vt procedat in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus testes singulares non sufficere ad torquendum, dixi supra, *nu.58.* & multo minus sufficere ad condemnandum, & puniendum, sed tantummodo ad irrogandum infamiam, propter quam si infamatus examinetur vel fuerit examinatus, de fide diminuatur, aperte declarando materiam scripsit Clar. *in pract. quæst.53. vers. dixi etiam ad fin. ibi ego aliquando cogitabam &* c. Et licet ple- 157
rique Dd. allegati supra, *numero 156.* generaliter in criminalibus loquentes senserint, per testes singulares probari crimen læsæ maiestatis, vsuram, hæresin, adulterium, & similia crimina, de quibus infra in suis limitationibus latius dicam. Et ob id hanc Clari opinionem expresse reprobet, Hippol. Rimin. *in d.cons.7.n.26. ad med. iuncto num.136. vers. nec insuper, lib.1.* Quem etiam refert Petra *de fideicom. quæst.12. num.713.* † Non per hoc 158
tamen recedas à propositā sublimitatione, quam ante Clar. tenuit etiam Foller. *in pract. crim. in verbo, item quod si rorem venenauit, num.13.& post Clarum Bertaz. cons.452. num.16.* vbi aliis relatis testatur de veriori, receptiori, & magis communi * opinione, Pegna *in direct. inquisit. part* * *3. comment.121. colu.4. vers. postremo, &c.* vbi infert & pariter testatur de vera, & vsu recepta sententia. Ad cuius comprobationem vide etiam, quæ de probanda hæresi in genere dixi infra, *nu.207.*

LIMITA VI. Regulam † non procedere, quando agi- 159
tur de probando vnam originem, & vnam causam in prouenientem ex pluribus actibus: talis enim origo, & causa probatur per testes singulares super dictis actibus deponentibus, *vt per Felin. in cap.licet, ex quadam, col.6. post vers. secundo restringenda est, extra de testib. Caccialup. in l. admonendi, num.85. ad finem. ff. de iureiuran. Conrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de singularitate testium. fol.126. colum.1. sub nu.25. in 2. limitatione, vers. item restringit, Aym. de antiquit. temp. part.4. sect. sed enim, nu.14.*

LIMITA VII. Quando † agitur de probando vnum 160
totum, nam tunc testes singulares deponentes de diuersis partibus, bene probant illud totum, secundum Abb. *in cap.licet ex quadam, nu.11.* & 12. vbi bene hanc limitationem fundat & contrariis respondet, & ibi etiam Felin. *col.5. post medium, vers. adde etiam istū, extra de testibus, Aret. in d.cap.licet ex quadam, n.26. in fin. vers. sed dubium*, vbi testatur de communi * Dd sententia, & adducit rationem, quia scilicet in iudicio, & maxime in positionibus & capitulis, ille qui deducit totum, videtur deducere quamlibet eius partem, *l.qui scl idam, in prin. ff. de leg.2. Bar. & communiter Dd. in l.1. §. si stipulanti, ff. de verb. oblig. cum aliis ibi per Aret. allegatis.*

SVBLIMITA I. Hanc † limitationem procedere, 161
quando producens testes, expresse capitularet de partibus vel de actibus inferentibus totum, prout est casus *in d.c.licet ex quadā, extra de testib.* secus si capitulans non deduceret partes discrete, sed capitularet super toto, & ad illud totū probandū producit testes, qui nō probant

totum simul, sed partes, ex quibus consi citur totum: tunc enim non dicitur totum probatum, tum quia per partes diuisim positas, non integratur totum, tum etiam quia inducti &c iurati super toto, deponendo super parte, deponunt extra articulum, & sic sine iuramento, quibus & aliis rationibus, bene hanc sublimitationem etiam à contrariis defendit Aretin. *in d.c. licet ex quadam, post num.26.extra de testib.n.c dissentit Simanc. in tract. de haret.tit.64. num.64.*

162 SVBLIMITA II. Eandem † septimam limitationem vt procedat, dummodo singulæ partes sint perfecte probatæ per duos testes: tunc enim bene dicitur probatum totum, secus autem si singulæ partes non essent perfecte probatæ, quia tunc non resultat plena totius probatio, vt per eandem Aret. *in d.c. licet ex quadam, num.26.col.fin.versic. tamen considera, extra de testibus, post Bald. quem allegat in l.2. col.fin. C. quorum appellat. non recip.* & dixi in simili *supra, n.155.*

163 SVBLIMITA III. Vt † eadem septima limitatio procedat in individuis, secus in diuiduis, vt bene exemplificat Felin. *in d.c. licet ex quadam, col.5 ad fin. versic. fac pendente, extra de testib.* & *versic. ieius in materia de haret.*, & *versic. ieius in materia de [illegible] extra de testib.* Corrad. *in pract. extra. de testib. tit.de singular. testium fol.320.col.num.2.* & *ibi testium [illegible]*.

164 SVBLIMITA VIII. Regulam † & hæc limitatio, prout plures doctores limitationes veriam. Ita tunc ex tribus [illegible] limitationibus non procedere in prescriptione positiuis, neque plures testes dare in prescriptione positiuis, neque plures testes deponentes de diuersis actibus possessoriis, etiam diuersis loco & tempore factis, coniunguntur, & probant, sic enim post alios, quos allegant antiquiores, tenuerunt Imol. *in l. inter pares, col. fin. versic. sexte per fect. ff. de reuindicat.* Ia[illegible] *de Sancto Georgio in l. ob carmen, § fin. num.16. ff. de testib.* Angel. *in l.2. §. diem, col.1. ff. quemadmodum testamenta aperiantur. Socin. cons.95. volum. penult. lib.30. Bero in addit. ad Decium cons.* [illegible] *causam, num.40. extra de probat.* vbi testatur de communi opinione, & respondet contrariis, Aymon *de antiquitat. temporum, in fedentes, num.* [illegible] *tract. de testibus, cons.37. num.7. Rip. cons.67. num.116. lib.5. Gabriel. tit. de testibus, concl.2. num.12.* [illegible] *aliis relatis testatur de communi opinione, secundum quam tit. de singularitate testium, fol.125. col. num.24. de fin. vbi testatur de magis communi* opinione, *Vasius in suis communibus opinionib. verbo testes singulares sufficiunt, vbi etiam de magis communi,* Ossasc. *Ped mon.99. num.25 & seq.* vbi etiam aliis pluribus relatis testatur de communi, * & ita vniuersaliter fuisse per Rotam Rom. concultum, testatur Cataldis de Gratis *dec.78. numer.10. Capitaneus dec. 269. num.1. & part.3. versic. quatur, dummodo [illegible] testes sint quodammodo genere distare, Albert. [illegible] n. 17. [illegible] 6. ibi etiam de communi [illegible] n. 29. num.64. [illegible] 48. 49. 60. [illegible] num. 694. [illegible] certe licet hæc [illegible] ita etiam ve[illegible] vt hæc limitatio communi [illegible] Albericus & communem intellectum [illegible] de testibus, Riminald. [illegible] versic. [illegible] de testib. Socin. [illegible] Alberic. [illegible] 23. in fin. versic. contra [illegible] quæst.12. num.579. & seqq. ff. [illegible] num.584. [illegible] num.638. & 654.*

AMPLIA Hanc † octauam limitationem, vt multo magis procedat, quando agitur de possessorio iudicio, quod videtur modici præiudicii: tunc enim etiam videtur, quod testes singulares probent possessionem, per ea quæ generaliter dixi infra, *numer. 298. & in specie scripsit Bald. post glo. in l. ob carmen, § fin. ff. de testib.* Quamuis † contrarium voluerit Ripa post Abb. & Cor. quos allegat *in l. si constante, num.17. ff. solut. matrim.* quem refert Corrad. *in pract. tit. de testibus, rubr. de singularitate testium, num.25. sub 4. limit. fol.126. col.1.* 166 167

SVBLIMITA I. Hanc † octauam limitationem procedere quando testes deponunt de actibus sui natura, & immediate possessoriis, vt puta, si vnus diceret, vidisse colligere frumentum, aiter hordeum, vnus arare, alter seminare: tunc enim isti testes, ersi singulares sint, optime probant possessionem, secus vbi deponerent de actu magis remoto de sui natura non possessorio, licet ex eo resultaret possessionis præsumptio, vt puta de mercede, & pensione solutæ per afflictuarios, ex qua mercedis receptione licet soleat probari possessio, etiam in præiudicium tertii glo. Bart. Angel & Imol. *in l. qui vnus, §.2. ff. de acquirend. possess.* quam etiam hæc probatio dicitur non immediata, sed mediata & præsumtiua, ideo tales testes non dicuntur probare possessionem, licet bene probet receptionem, sic in specie post Ruynum quem allegat *in consi. 44. num.9. & 10. lib.4 & consil. 122. num.4. & 5. lib.5. hanc materiam declarat Cephal. in consil. 250. numer.37. & seqq. ibi. lib.2. Benincen. dec. Bononien. 162. numero 2.* 168

SVBLIMITA II. Vt † testes singulares tunc de numero probent possessionem, quãdo scilicet deponunt de possessione in genere, licet diuersis loco, & tempore, & sic eo concordant in actu possessorio, licet discordent in tempore: secus si deponerent de diuersis actib. possessorijs, & sic discordarent in actibus, & in tempore, tunc certe magis videtur, quod non probent, per ea quæ scripsit Bero. *in d. licet ex quadam, num.40. de probat.* † Verum ego hanc sublimitationem declararem iuxta ea, quæ mox dicam in sequenti sublimitatione. 169 170

SVBLIMITA III. Hanc † octauam limitationem, vt procedat, quando agitur de probando possessionem ingenere, non habita [illegible] tempore, sed simpliciter pura, quod [illegible] enim testes singulares, in loco & tempore [illegible] possessionem probant, secus [illegible] vel, ut sit, [illegible] Cacialup. [illegible] Masc. [illegible] de probat. lib. [illegible] vbi alius relatis testimonijs de communi * opinione, † Vnde secus si agatur de probanda possessione in specie, in qua præsertim si necessaria loci & temporis probatio, vt puta ad effectum inducendæ prescriptionem, tunc enim quod singulares testibus eadem tollat, aperte volunt eadem [illegible] Cacialup. [illegible] probare. ff. [illegible] 95. numer.19. lib.3. [illegible] num.24. modo numer. 37. & seq. Masc. de probat. lib.2. concl.827. nu.10. vbi quod in hoc [illegible] in l. ob carmen, & lib. 3 concl.1215. num.16. vbi aliis plurib. relatis concordantis hæc [illegible] testatur, & num.17. & sequentib. vbi [illegible] Bero. [illegible] 2. num.500. per totum. & [illegible] 9. [illegible] vbi de communi * [illegible] 589. & 6 [illegible] seqq. & faciunt [illegible] vbi materia videtur certa. 171 172

SVBLIMITA IV. In † probatione præscriptionis, ad [illegible]

quam testes singulares probantes possessionis cõtinuationem admitti scripserunt Bald. *in l. testium, col.4. num.12. versic. circa primas interrogationes, Cod. de testib.* vbi quod coniunguntur testes ad probationem decennalis præscriptionis, si duo deponant de vno quinquennio: alii vero de alio quinquennio, quem sequuti sunt Aretin. Salycet. Ias. Ioan. Andr. & plerique alii relati per Mascar. *de probat. lib.2. conclus.1213. numer. 59. & cum Bald. transire communem* opinionem testatur Anton. Gomez. *de delict. to.3. cap.12. rubr. de probatione delict. num.12. versic. aduertendum tamen.* † Et in specie ad probandum præscriptionem ratione plurium solutionum factarum per decem annos, quod admittantur testes de diuersis solutionibus, à diuersis personis, diuersis loco & tempore factis consuluit Castren. *in cons. 51. in causa spectabilium DD. Comitum de Arco, col.2. part.2. Syluan. cons.57. nu.34.* vbi loquitur, quando agitur de probando rem aliquam esse emphyteoticam ex diuturna solutione, quos sic referendo sequitur Petra. *de fideic. quæst.12. n.601. versidem in probanda præsumtio.* † *& nu.620. sic & ad probandum, &c.* Et quod ad probandum ius exigendi annuas præstationes sufficiat, probare etiam per testes singulares solutiones diuersas, & difformes in quantitate late defendit Osasc. *dec. Pedem. 99. n.8.24. & seqq.27.29. & 35.* 174 175 176

Contrarium, † quod imo testes singulares præscriptionem non probent, suaderi videtur ex text. *in c. licet causam. de probat.* vbi testes erant inducti ad probandam iurisdictionem, honorem, & castrum pertinere ad commune, & deponebant, quod aliqua seruitia à quinquaginta annis circa perceperant, & sic erant inducti ad probandum præscriptionem, & possessionem, & tamen quia erant singulares non probabant, prout illum tex. sic iuducendo ponderauit Rip. *in l. si constante, n.17. ff. sol. matr. & idem sentit Bal. in rub. de contr. inuest. nu.2.* dum per illum text. concludit, quod propter varietatem testimonii, nulla fides adhibenda est testibus singularibus, refert Petra. *in tract. de fideicom, quæst.12. num.581. seq. & pro hac contraria opinione faciunt etiam alij relati per eund. Masc. d. conclu.1213. n.60.* & facit etiam quia in præscriptione est necessaria temporis probatio, quæ per testes singulares non videtur iuduci, per ea quæ dixi supra, *n. 77. & 78. & n.171. & seq.* 176

Pro † concordia vide distinguentem, *Masc. in d. conclus.1213. num.60.61.* 177

Et an † in probatione possessionis testes discordantes in quantitate temporis, concordentur in minori quantitate, dixi infra, *nu.235. & seqq.* 178

LIMITA X. In † probatione seruitutis, vt per Felin. *in cap. licet ex quadam, colum.5. in prin. versic. ist. am doctrinam, ponit Innocent. sub 2. limitat. extra de testibus,* Caccialup. *in l. admonendi, num 84. ante fin. versic. contra instrumentum debiti ff. de iureiurand.* Gabriel. *tit. de testibus, conclus.2. num.48. relati per Petram de fideicommiss. d. quæst.12. numer.595.* 595. & 620. † Quamuis contrarium scripserit Bald. *in l. obseruatione, colum.2. num.13. versic. sed pone dicit statutum, C. quorum appellat. quem sequuti sunt alii relati per Mascard. lib.3. conclus.1213. num.60. & per Hippolit. Rimin. cons.7. num.17.* 179 180

lib.1. & per Petram, d. quæst.12. num.554. † Sed pro concordia, vide distinguentem eundem Mascard. *dict. conclus. 1213. n.61. & seq.* 181

LIMITA XI. In probatione iurisdictionis, in qua testes singulares admitti, scripserunt Iacob. de Sanct. Georg. *in l. ob carmen, § fin. numer.21. versic. sed reperio Angel. & num.22. versic. eodem modo, ff. de testibus, & ibi etiam Alber. num.8. versi. si enim supposito initio iurisdictionis, Felin. in cap. licet ex quadam, colum.5. in princip. versi. istam doctrinam ponit Innocent. & ibi etiam Imol. post num.7. extra de testibus, relati per Dec. in cap. licet causam, num.69. & ibi etiam Bero. nu.40. & 41. extra de probat. Praposit. in cap. nihilominus, num.8.3. quæstio.9. Caccialup. in l. admonendi, numer.84. post medium, versic. item prob. ratio iurisdictionis, num.85. versic. prætea aduerte, & versicul. primo casu, ff. de iureiurand. relati per Albert. quæst.16. num.48. & sub num.50. versic. & in probanda iurisdictione, numer.51. vbi de communi * opinione, de haretic. in 6.* 182

Alberic. in tractat. de testibus, capit. fin. numer.19. & 20 vbi quod in iudicando graue esset ab hac sententia recedere, *Lanfrancus de testibus, numer.26. versicu. aduerte tamen, & versic. sequent. Guido Papa decis.544. incipient. quidam elegit, Aymon de antiquitat. temporum. part.4. sect. sed enim, num.11. relati per Simanc. in tract. de haret. titu.64. num.66. Gabriel. tit. de testibus, conclus.2. num.22. vbi alios plures refert Corrad. in pract. titu. de testibus, rubric. de singularitate testium, nu.24. in fin. vbi de magis communi * & num. 25. sub 2. limitat. vbi etiam de communi. fol.125. colum.2. Vasius in communibus opinionib. verbo, testes singulares sufficiunt, vbi etiam de magis communi * Stephan. Lamberteng. in tractat. de contractibus eorum, gloss.12. num.20. & sequen. vbi alios refert etiam de communi testantes Monticell. in repertorio testium, verbo, iurisdictio, fol.399. versi.1. & sequentib. vbi de materia, Hippolyt. Riminald. cons.7. num.27. & omnibus sequentib. in discursu lib.1.* vbi late hanc limitationem comprobat, & contrariis respondet, & rursus idem Riminald. *inter cons. crimin. diuers. lib.2. & consilio 85. num.7. versi. demumq; idem, & numero 8. in princip. versi. ad idem tradit ad vnguem, & num.16. in princ. & in fin. vbi testatur de magis communi * opinione, & num.20. sub verficu. postremo, &c. & num.21. verficul sed hanc partem, & numer.22. vbi respondet contrariis, Mascard. de probat. lib.2. conclus.947. num.1. & sequentib. vsque ad nu.8.* vbi bene comprobat, & concordantes allegat: relati per Petram *in tract. de fideicommiss. quæst.12. num.541. 595. 601. in probanda iurisdictione, 604. vbi de communi * 613. & 620. & num.694. versicu. & in iurisdictione.* † Contrarium 183, quod imo testes singulares non probent iurisdictionem, eadem videtur ex text. *in cap. licet causam, & ibi Bal. num.11. & Dec. num.17. extra de probat* in quo tex. agitur de probanda quasi possessione iurisdictionis, & tamen reiiciuntur testes singulares, prout istum tex. sic in proposito inducit Hipp. Rimin. (licet is postea contrariam sententiam sequatur, vt supra eam retuli) *in d. cons.6. n.8. & seq. lib.1.* sed a responsionibus quas Riminald facit ad istum text. late defendit Petr. *de fideicom. d. quæst.12. n.563. & seqq. vsq; ad num.572. iunctis num.554. 556. 638. & n 698. in fin. versi. & idem in exercitio iurisdictionalium.* Et hanc contrariam sententiam veriorem testati, & sequuti sunt Innoc. *in cap. licet ex quadam, extra de testib. Bald. in dict. cap. licet causam, num.11. versic. adde & est notatu dignum, & ibi etiam Dec. num.69. versi. sed contra hoc, extra de probat. Ias. in l. admonendi, num.256. versi. nota etiam diligenter, iuncto versi. sed aduerte, ff. de iureiur. Alb. in tract. de testib. d.c. fin. nu.20. Crot. etiam in tract. de testib. part.7 num.325. in 7. conclus. Simanc. in tract de haret. tit. 64. nu.66.*

Retenta † prima opinione, quæ videtur magis communis. * 184

SVBLIMITA I. Hanc † secundam limitationem, vt scilicet testes singulares, etsi probent iurisdictionem in genere: Non tamen probant certos actus iurisdictionis in specie: super quibus singulariter deponunt: quia vnusquisque remanet singularis in suo dicto, secundum Caccialup. *in l. admonendi, num.85. versi. dicit præterea, Bal. ff. de iureiur. Albert. in c.1. q.16. post num.48. versi. secus si tractatur, de probanda certa specie, &c. de haret. in 6.* & sic testes singulares probant iurisdictionem in genere, non autem iurisdictionem in specie, & hoc modo possunt concordari contraria supra relata. 185

SVBLIMITA II. Eandem † limitationem procedere, quando ageretur de proprietate iurisdictionis, secus si de illius possessione, vel quasi, quia tũc testes singulares deponentes de diuersis actibus iurisdictionis, illam non probant. Ratio differentiæ est: quia primo casu, quãdo agitur de titulo, probans de vno actu probat de 186

omnibus: secundo vero casu non sic est: quia intrat regula, tantum præscriptum, quātum possessum, sic nempe hanc materiam post Bar. Io. And. & Imol. quos allegat, declarat Petra *in tract. de fideic. d.q. 12. nu. 566. & seqq. vsq; & post num. 571.*

187 SVBLIMITA III. Vt † tunc demum testes singulares probent iurisdictionem: dummodo illi actus diuersi super quibus deponunt inferant ad eandem speciem iurisdictionis, secus si ad diuersam, vtputa si vnus deponeret de actu meri imperii, alius vero de actu misti imperii, tunc enim testes singulares iurisdictionem non probant, secundum Bart. Felin. & Socin. relatos per Petram *de fideicom. d. quæst. 12. num. 563. versi. est verum, & num. 700. versic. & prædicta, quod & idem voluerunt Iac. de Sancto Georgio in l. ob carmen, §. fin. num. 22. ad fin. versi. secus si vnus deponeret. ff. de testibus*, Aretin. *in cap. licet causſam, num. 15. & 16. vbi magistraliter loquitur, & ibi etiam Felin. num. 7. extra de probat.* Ruyn. *consil. 67. num. 15. lib. 5. Hippol. Riminald. dict. consil. 7. numer. 116. & seq. lib. 1. & inter consil. crimin. diuersor.*

188 *consilio 85. sub num. 21. & 22. lib. 2.* † Et licet Petra *d. quæst. 12. num. 564. versicu. sed hæc solutio, & numer. 565. in prin.* reprobet hanc distinctionem, indistincte tenendo, quod nunquam testes singulares probent iurisdictionem, etiam quod deponant de diuersis actibus inferentibus eandem speciem iurisdictionis, Tu tamen ab hac sublimitatione non recedas, cum videatur magis communiter * recepta.

189 LIMITA Rursus † hanc tertiam sublimitationem procedere, quando agitur de probando vnam speciem iurisdictionis. Tunc enim testes singulares deponentes de diuersis actibus inferentibus diuersam speciem nihil probant, secus si agatur in genere, quod quis puta haberet iurisdictionem, nec contendatur de certa iurisdictionis specie: tunc enim optime probant testes singulares, etiam quod deponāt de diuersis actibus, diuersas species inferentibus, Cassi. *consi. 15. nu. 24. Ruyn. consilio 67. n. 15. lib. 5. Curt. iun. consi. 64 num. 7. Aymon. consi. 8. num. 6. quos & alios referendo sequuti sunt Gabriel. tit. de testib. concl. 2. nu. 24. Mascar. d. concl. 947. n. 3. & 4.* vbi multum bene loquitur in materia.

190 LIMITA XII. Principalem † huius quæstionis regulam in probatione cōsuetudinis, ad quam testes singulares admitti scripserunt Bartol. *in repetit. l. de quibus, num. 24. ff. de legibus*, vbi tamen loquitur, vel quando quilibet actus inferens consuetudinem per se est plene probatus per duos testes, vel quando vnus testis deponeret de frequentia actuum, ex qua inducitur consuetudo, & alius idem, licet in redditione rationis essent diuersi: secus si vnus testis deponeret de vno actu, & alius de alio, & hinc sumta occasione Bald. *in dict. leg. de quibus, numer. 37. & seqq.* late reassumit materiam singularitatis testium, & tandem *n. 39.* in fine videtur residere cum hac opinione, quod testes singulares probant consuetudinem, & ponit exemplū in duobus testibus, quorum vnus dicit ita fuisse obtentum in causſa Ioannis, & alter in causſa Petri: Aretin. *in cap. licet ex quadam, n. 26. extra de testibus*, Alex. *consi. 172. nu. 3. lib. 2. Guido: apa consi. 116. n. 4. Aymon consi. 73. nu. 32. relati per Caccialup in l. admonendi, n. 84. ad fin. versi. sunt etiam qui dicunt & per Gab. tit. de testibus, lib. 1. concl. 2. nu. 25. in prin. & per Stephan. Lamberteng. in tractat. de contractibus eorum glo. 12. num. 22. & per Mascard. de probat. lib. 1. concl. 424 nu. 11. in prin. & per Petram de fideicommiss. quæst 12. sub num. 541. & seb nu. 543. & num. 602. Ioan. de Amic. consi. 1. num. 61.* vbi de magis vera * & communi * opinione, prout ipsum refert Hippolyt. Riminald. *consi. 7. num. 66. lib. 1. & inter consil. crimin. diuersor. lib. 2. consi. 85. num. 15. & 16. Ofasc. decis. Pedemont. 99. nu. 2.* vbi pariter testatur de veriori opinione, ex Alexand. l. supra citato: Licet *numer. 8.* alios retulerit testantes de * contraria magis communi, * sed *in num. 24. & seqq.* mutuam bene comprobat Bartoli distinctionem supra relatam, *in d. l. de quibus*, prout etiam & eandem distinctionem sequitur idem Stephan. Lamberteng. vbi supra, *num. 34.* licet *num 23.* (vt mox eum referam) plures alios in contrariam sententiam recitet, & demum hanc limitationem consulendo comprobat Bertazz. *in consi. 20. n. 17. & consi. 149. n. 13. lib. 1.*

Contrarium, † quod imo testes singulares non probent cōsuetudinem, originaliter scriptum reliquerunt Petr. & Cyn. *in l. 2. C. quæ sit longa consuetud. Abb. consi. 42. lib. 1. Dec. consi. 215. colum. 2. num. 3. versi. quarto hoc idem comprobatur, vbi de communi, * & consil. 402. num. 15. versicu. & hoc idem, vbi etiam de communi, * & consil. 583. viso puncto, * colum. penult. circa fin. versicu. & testes singulares, vbi pariter de communi, * Alexand. consilio 62. inspecto, columna 2. versic. faciunt, &c. lib. 1. & consil. 175. lib. 2. & consil. 45. visis attestationibus, colum. 1. versi. quinimo requiritur, lib. 2. & consi. 196. viso testamento, colum. 3. versi. quinimo, &c. d. lib. 2. & consilio 104. in causſa & lite. colum. fin. versi non obstat quintum, lib. 3. vbi pariter de communi, * Corne. consil. 89. numer. 7. in fine, * versic. & consuetudo non probatur per testes singulares, lib. 1. & consilio 286. numer. 4. lib. 3. Ruyn consi. 173. colum. 3. lib. 4. Anton. Coccapan. inter consi crimin. diuersor. lib. 2. consi. 93. nu. 13. Roland. consi. 2. numer. 119. lib. 1. vbi de * communi relati per * Hippolyt. Riminald. consil. 7. numer. 16. & numer. 21. lib. 1. & inter consil. crimin. diuersor. lib. 2. consilio 85. num. 4. & nu. 28. versicul. quid vero pertinet ad Archidiaconum, vbi bene loquitur in materia, Ripa in l. admonendi, numero 208. & ibi etiam Caccialup. numer. 85. ad finem, versicul. secundo vero casu. ff. de iureiurand. Albertin. in cap. 1. quæst. 16. numer. 51. post medium, de hæretic. in 6. Gabriel. titu. de testibus, conclusio. 2. numer. 25. versi. contrarium tamen, & numer. 26. vbi alius relatis testatur de veriori opinione, Conrad. in practic. titu. de testibus, rubric. de singularitate testi. num. 25. versic. ampliari item potest, fol. 125. colun. n. 2. vbi de communi, * Matth. Gribald. in sua collecta * commun. opinio. verbo, consuetudo, versicul. testes singulares, vbi etiam de communi, Vivius in suis communib. opinionib. versicu. testes singulares non faciunt fidem*, vbi etiam aliis relatis testatur de communi, * de qua etiam per Emanuel. Soar. * in thesauro recept. sentent. litera T. numer. 155. Lamberteng. vbi supra, numer. 23. vbi alios plures refert testantes de communi, * & hanc opinionem dixit magis communem * Ofasc. decis. Pedemon. 99. numer. 8. licet *num. 27.* (vt supra eum retuli) primam contrariam dixerit veriorem: sed & hanc vltimam opinionem etiam veriorem dixit Mascard. *d. conclus. 424. num. 11. versi. diuersum ab hac re, &c.* vbi loquitur, quando præsertim agitur de verificando consuetudinem in certis casibus, qui casus cum sint particulares, non possunt probari nisi per testes & contestes, secundum Alex. quē allegat *in consi. 104. col. fin. lib. 3. Addo & pro hac ead. opin. Montic. in repert. test. verbo, consuetudo, fol. 379. col. 1. versic. 4. vbi alios refert, & Petram de fideicom. d. q. 12. nu. 553. ad fin. 638. 639. 648. & 659.* Ex quibus sine dubio negari non potest, hanc contrariam sententiam magis * a Dd. receptam esse clarissime patet. † Verum harum contrariarum opinionum concordia bene 192
sumi potest ex traditis per Bart. *in d. l. de quibus*, sic videlicet distinguendo, quod si fuerint articulati, & capitulati certi actus consuetudinē inferentes, tunc testes singulares, quorum vnus deponit de vno actu, alter vero de alio nō probant consuetudinem, quia vnusquisque remanet in suo dicto vnicus & singularis, & secundum hos terminos sunt intelligendi Dd. supra proxime allegati pro secūda opinione, si vero est articulata consuetudo in genere, vel actuum frequentia, & tunc si testes aliq deponant de pluribus actibus illam frequētiam & consuetudinem inferētibus, alius vero de aliis diuersis actibus, sed eandem frequētiam, & consuetudinem inferentibus, & tunc bene probant consuetudinem, & secūdum istos alios terminos potest procedere proposita

sita 12. limitatio: licet etiam isto casu, inquit Bart. secus esset, si vnus testis deponeret de vno actu, & alter de alio, quia sic deponendo de vnico actu, non dicuntur deponere de frequentia actuum, & consequenter non probant consuetudinem, ad cuius substantiam requiritur actuum frequentia. Et sic, nec etiam testes singulares probant consuetudinem, quando non deponunt de actuum frequentia, & ita etiam eadem secunda opinio potest procedere & habere locum. Et hanc Bart. distinctionem sequuti sunt, vt dixi, Ofasc. *d. dec. Pedem. 99. nu. 24. & seqq. & Lambert. d. nu. 26. & num. 34. & in propositio vide subtiliter, & magistraliter more suo loquentem Aret. in d. c. licet ex quadam, nu. 26. extra de testib.*

193 LIMITA XIII. In † probatione solutionis decimarum, & quasi possessionis iuris decimandi, ad quam testes singulares probantes admitti scripserunt Albert. *in l. ob carmen, §. fin. num. 18. versic. idem in perceptione decima, & ibi etiam Iacobin. de Sancto Georgio numer. 22. ff. de testibus, Imol. in cap. cum oporteat, num. 36. de accusat.* Felin. *in cap. licet ex quadam, colum. 5. in princip. versicu. sic etiam secundum eum, in 2. limitat. extra eodem*, Præpos. *in cap. nihilominus, num. 7. ad fin. versic. nam in decimarum perceptione, & num. 8. eti am ad finem versicu. quod secus est in decima, 3. quæst. 9.* Caccialup. *in l. admonendi, num. 84. post medium versicu. similiter perceptio decimarum, & num. 85. versicu. præterita aduerte, ff. de iureiurand. relati per Albertin. in capit. 1. quæst. 16 nu. 48. * versicu. & in probatione, & num. 50. versicul. & in additione hereditatu, & num. 51. vbi de communi, * de hæretic. in 6. Calderin. consil. 5. de testibus, Ioan. de Amic. consi. 1. num. 61. Boerius consi. 40. numer. 92. Hippolyt. Riminald. consi. 7. num. 4. in fin. & num. 51. in fin. & num. 66. ad medium, & num. 78. & 79. Albertin. in tractat. de testibus, capitu. fin. num. 19. & 20.* vbi quod in iudicando graue esset ab hac sententia recedere, Ofasc. *dec. Pedem. 99. num. 8. & 24. & seqq. 27. 29. & 35.* vbi late hanc defendit opinionem, & contrariis respondet, ex quibus, iunctis aliis relatis per Gabriel. *tit. de testibus, concl. 2. num. 33. & per Mascar. de probat. lib. 1. concl. 483. num. 1. & 2. vbi bonam reddit rationem, & per Petram de fideicom. quæst. 12. num. 593. 598. & 694.* facile dicere possimus, hanc limitationem fuisse magis communiter * a Dd. receptam.

194 Quamuis † contrarium voluerint glo. *in d. cap. nihilominus, in verbo. simul, in fin. versi. eadem est quæstio, 3 quæst. 9. Alber. de Malet. cap. fin. eodem, num. 20.* vbi testatur de veriori opinione, licet, vt supra etiam retuli, graue esse discerit, a prima opinione in iudicando recedere, Iacob. Ægid. *in tract. de testibus, nu 32. Abb. in consi. 42. col. 2. lib. 1. Innoc. relatu per Iac. de Sancto Georgio in d. l. ob carmen, §. fin. n. 21.* vbi testatur de tutiori opinione, relati per Mascar. *d. concl. 483. num. 3. Petra de fideicom. d. quæst. 12. num. 552. & seq. 628. & 638. & seq. n. 698.*

195 LIMITA XIV. In † probatione vsuræ, testes enim deponentes de diuersis vsuris, factis puta a Titio diuersis loco & tempore, bene probant Titium vsurarium, quamuis singulares sint, secundum Præpos. *in cap. nihilominus, num. 7. versi. ex istis 3. quæst. 9. Bald. in l. 1. num. 219. C. de testament. & in l. rogati, §. si tibi, num. 11. ff. si certum petatur*, Caccialup. *in l. admonendi, nu. 84. post medium, versi. similiter. quem esse vsurarium, & ibi etiam Petr. de Ptolemæo. num 17. ff. de iureiurand.* Bero. *in cap. licet causſam, num. 40. extra de probat.* Albert. *in capitul. 1. quæst. 16. sub num. 48. & num. 50. in fin. versic. & ad probandum quem esse vsurarium, & post numer. 52. de hæretic. in 6.* Bald. *consil. 406. lib. 1.* Calderin. *consilio 5. titu. de testibus*, Christophor. de Castellion. *consil. 21.* Crotus *consi. 206. colum. 3.* Aymon *consil. 73. numer. 32. & sequentib. vbi late Decium consi. 62. num. 92. lib. 3.* Roland. *consilio 95. num. 18. lib. 4.* vbi quod testes singulares probant formata inquisitione contra aliquem in genere super vsura, licet Ofasc. ibi relatus *in decis. Pedemont. 72.* contrariam opinionem dixerit receptiorem, Hippolyt. Riminald. *consi. 7. nu. 27. & num. 51. fin. & nu. 69. 71. 80. 81. 83. 85. lib. 1. & inter consi. crimin. diuersor. lib. 2. consi. 85. num. 7. & nu. 17. per totum in discursu, & præsertim in versi. quibus accedit*, Nell. *in tractat. de testibus, nu. 187. versi. & per supradicta*, Aymon. *de antiquitat. temporum, part. 4. sect. sed enim, num. 11. & sequentib.* vbi refert se audiuisse, ita alias fuisse iudicatum in curia Parlamenti Gratianop. Conarruuias *variarum resolut. lib. 3. cap. 3. num. 5. versicu. verum quoties, vbi aliis relatis testatur de communi * opinione*, Francisc. Scalig. *super ritu Magnæ Curiæ, 27. num. 13. Gabriel. tit. de testibus, lib. 1. conclus. 2. num. 28. in prin. Vivi. in commun. opin. verbo, testes singulares * sufficiunt, vbi testatur de magis communi * opinione, relati per Lamberteng. in tractat. de contractibus eorum glo. 12. num. 15. & Monticell. in rubric. singulares testes, an & quando probent, folio 199. columna 2. versi. 3. & verbo vsurarius, fol. 420. colum. 1. versi. 5. & per Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1417. num. 11. vbi de veriori & magis communi * ex Vivi. in loco præcitato, & per Petram in tract. de fideicom. quæst. 12. num. 541.* vbi de communi, 593. 598. 601. *versi. item in probando aliquem vsurarium, & versicul. item in probando aliquem fœnerari solitum, & num. 604. in fin. & num. 613. & num. 622. vbi etiam de magis * communi* 196

Contrarium, † quod imo testes singulares non probent vsuram, scripserunt Iacobin. *in l. ob carmen, §. final. nu. 19. ff. de testib.* Butr. *in c. cum oporteat*, colu. 5. de accus. Felin. *in c. licet ex quadam, colu. 6. versi. & ideo Paulus, extra de testib.* Ias. *in l. admonendi num. 256. versi. nota etiam diligenter, iuncto versi. sed aduerte, &c. vbi respondet contrarium*, relati per Albertin. *in d. c. 1. quæst. 16. sub nu. 51. versi. in contrarium tamen, de hæret. in 6.* Crot. *in tract. de testib. part. 7. nu. 319. versi. istud procedit etiam*, Nell. *de testib num. 213.* Fed. *de Sen. consi. 64. in fin.* Abb. *consi. 42. lib. 1. relati per Steph. Lamberten. de contract. eorum glo. 12. nu. 16. & per Gabriel. tit. de testibus, lib. 1. d. concl. 2. num. 28. versi. contrarium, &c. vbi quod istud est commune dictum, & per Riminald. iun. inter consi. crimin. diuersor. consi. 85. num. 3. in fin. & nu. 4. versi. inde infert ad vsurarium, & nu. 5. & num. 6. lib. 2. Ofasc. dec. Pedemont. 72. num. 13 vbi quod hac opinio creditur receptior, Mascar. dict. conclus. 1417. num. 12.* vbi ampliat etiam fama concurrente, & testatur de communi * ex Abbat. & Ias. ibi per eum relatis, Petr. *de fideicom. d. quæst. 12. num. 553. ad fin.* vbi de communi * ex Lamberteng. *in loco præcitato, & num. 629.* vbi quod ita Dd. aperte concludunt *ex Marsil.* quem allegat, *& nu. 645. & nu. 660. & seqq.* 197

Nec † propterea valere constitutionem Episcopi, vt vsura probetur per testes singulares, qui puta deponāt, ab aliquo pecunias sub vsura recepisse, consuluit Feder. * de Sen. *in consi. 17. quem communiter * Dd. sequuntur, vt ait Foller. in pract. crimin. canon. fol. 29 num. 17. Abb. in cap. cum in diœcesi, circa fin. de vsuris, quem refert Iason consil. 78. colu. 2. versi. secundo principaliter, lib. 3. Conarruuias variarum resolut. lib. 3. cap. 3. num. 5. versi. imo episcopi constitutio, Stephan. Lamberteng. de contract. eorum, glo. 12. num. 16. vbi alios refert Clar. in pract. quæst. 53. versi. sed quid si episcopus, vbi de communi, * de qua etiam Petr. de fideicom. d. quæst. 12. num. 662. Mascard. d. conclus. 1417. num. 12.* vbi amplius, quod hoc procedit in Episcopo recognoscente superiorem: secus in alio superiorem non recognoscente, ex Decian. quem allegat *in consi. 62. num. 17. lib. 3.* & certe hæc conclusio de Episcopi constitutione nullam patitur difficultatem, quia vltra, quod testes sunt singulares, sunt etiam interessati, ideo nihil probant, prout iterum in hac specie dixi, *in 2. lib. q. 60. nu. 79.* 198

Retenta † prima opinione, quæ videtur magis communis, * 199

SVBLIMITA I Hanc † decimam quartam limitationem procedere, prout loquuntur Doctores in ea citati, quando scilicet agitur de probando aliquem vsurarium in genere: secus si agatur de probando aliquam vsuram in specie, tunc n. testes singulares nihil omnino

probant, sic enim vltra ea, quæ generaliter posui supra, *num.* 154. in terminis declararunt post alios, quos allegant antiquiores, *Aymon. consi.* 73. *num.* 32. & *num.* 34. *in fin. versi. sed quando testes, Gabriel. tit. de testibus, lib.* 1. *conclu.* 2. *num.* 29. & 30. *Couarr. variar. resol. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 4. *in fin.* & *num.* 5. *Roland. consi.* 95. *num.* 18. & *seqq. lib.* 4. *Steph. Lamberteng. de contract. eorum, gloss.* 12. *num.* 26. *Ioan. Baptist. Lup. in tractat. de vsur. comment.* 4. *in præfat. num.* 27. *versicul. bene verum est, Mascard. de probat. lib.* 3. *conclus.* 1417. *num.* 13. *Petra de fide com. d. quæst* 12. *num.* 694. *versic. & hoc est, quod voluit Roland. &c.*

200 SVBLIMITA II. Eandem † decimam quartam limitationem, vt procedat tãtum modo in ciuilibus, non autem in criminalibus ad puniendum, sic enim videtur fuisse de mente Aymon. *d. consi.* 73. *num.* 34. *in fin. versi.* & *ista opinio sine dubio*, & testes singulares probant non vsuram, sed infamiam vsuræ, vt per Felin. *in cap. licet ex quadam, col.* 6. *vers. primo casu*, & *vers. dat etiam D. Antoninus exemplum*, & *col. fin. in prin. versicul. sicut est dictum de probando infamiam de vsura, extra de testibus, Couarr. variar. resolut. lib.* 3. *capit.* 3 *nu.* 5. & *dixi generaliter infra, numer.* 254. quæ quidem infamia nõ sufficiet ad sententiandum, & condemnandum de vsura, sed tantummodo ad repellendũ à testimonio, vel ad diminuendum ei de fide, per ea quæ generaliter dixi supra, *num.* 156. & 158. & *in specie Clar. in pract. §. fin. quæst* 53. *vers. dixi etiam, nec dissentit Petra d. q.* 12. *num* 652. (662.)

201 LIMITA XV. Regulam † non procedere in probatione hæresis, testes enim singulares, quod probent hæresin, scriptum reliquerunt Iacob. Butrig. *in l. Arriani, C. de hæretic.* Bald. *in l. actor, num.* 4. *C. de probat.* & *in l. vnica, in fin. C. qui mun. tutel se excus.* & *in cap. cum omnes, num.* 28. *extra de constitut.* Alber. *in l. ob carmen, §. fin. num.* 8. *versicu. Iacobus etiam* Butrigarius, *ff. de testibus*, Anan. *in cap.* 1. *nu.* 7. *in fin. versic. vltimo scias de hæretic.* relati per Felinum *in capit. licet ex quodam, colum.* 5. *versic. ad idem, vide* Baldum *in l.* 2. *extra de testibus*, Bero. *in cap. licet causſam, num.* 40. *extra de probationib.* Caccialupus *in l. admonendi, num.* 84. *ad medium, vers.* & *illam it. declarat* Bartol. *iuncto versicu. sed respondeti potest, ff. de iureiurand.* Albert. *in cap.* 1. *quæst.* 16. *num.* 48. & *num.* 51. * *versicu. ex quibus patet, vbi de communi* * *opinione, & num.* 52. *vbi quod hæc opinio forsan seruaretur in practic. de hæretic. in* 6. * Calcan. *consil.* 19. *Marsil. consil.* 1. *num.* 28. & *n.* 41. *vbi de* * *communi, Alexand. consil.* 141. *incipi. ponderatis, num.* 2. *versic. præter testantes discordes, & consi.* 72. *inspecto diligenter, col.* 2. *num* 2. *versic. nec prædictis habet obstare, iuncto versicu. tamen, vbi tractatur de probando aliquid, eodem lib.* 1. & *consi.* 92. *viso & oportune, colum.* 4. *num.* 20. *versicu. quia respondeo, lib.* 5. & *consil.* 147. *viso themate, posl num.* 20. *versic. præterea testes singulares lib.* 7. *Parisi. consi.* 2. *nu.* 89. *versi. tamen procedunt ista, lib.* 4 Hippolyt. *Ruminald. consi.* 7. *num.* 27. & *omnibus sequentibus in discursu lib.* 1. & *in fin. consilii testatur, ita aliàs fuisse iudicatum in Curia Parlamenti Delphinalis, & Venetiis, & respondet contrariis idem Ruminald. inter consi. crimin. diuersor. consil* 85. *num.* 7. & *omnibus seqq. lib.* 1. vbi præsertim, *nu.* 27. testatur de veriori sententia Anton. Gomez. *de delict. tom.* 3. *capit.* 12. *rubrica. de probat. delict. num.* 12. *ante medium. versic. secus tamen est*, vbi aliis relatis concordantibus te* statur de communi * opinione. Relati per Gabr. *tit. de testibus, concl.* 2. *num.* 40. *lib.* 1. & per *Monticell. in rubr. tefibus in crimine hæresis, fol* 361. *colum.* 1. *versi.* 1. & *sequentib. vbi etiam de materia*, Gigas *de crimin. læsæ maiestat. lib.* 2. *tit. quom.* & *per quos crim. læsæ maiest. probet quæst.* 88. *num.* 3. Zanchin. *in tract. de hæretic. cap.* 16 *num.* 6. Vivi. *in communib. opinionib.* * *verbo, testes singulares sufficiunt, vbi de magis communi.* * *relati per Pegnam in direct. inquisit. part.* 3. *comment.* 121. *col.* 3. *versic. ego quantum, & versicu. seq fol. mihi* 968. & *per Simanch. in tractat. de hæretic. tit.* 64. *num.* 68. & *per Ioan. Royas in tract. d. hæretic. part.* 2. *assert.* 6. *num.* 139 & *seqq.* & *per Mascard. deprobat. lib.* 2. *conclus.* 856. *num.* 1. & *per Petram de fidei com. quæst.* 12 *num.* 541. 543. 592. 598. & *seq.* vbi præsertim aliis relatis testatur de communi, * & ab ea iudicando, & * consulendo non recedendum: & *num.* 601. 603. 604. *vbi etiam de communi, &* 622.

Contrarium, † quod imo testes singulares non bene 202
probent hæresin originaliter, dixit Ioan. Andr. *in cap. vt officium, §.* 1. *in princ. de hæretic. in* 6. *Iacobin. de Sancto Georgio in l. ob carmen, §. fin. num.* 18. *ff. de testibus*, Nell. *de testibus, numero* 213. *versicu. ad probandum certum crimen hæresis*, Petrus Moncada *in addit. ad Crot. de testibus, part.* 7. *num.* 39. *literis TT. Iason, quem tamen pro prima contraria opinione passim allegari non ignoro, in l. admonendi, num.* 256. *versi. nota etiam diligenter, iuncto versicu. & quanto ista limitatio esset vera, & versi. sed aduerte, ff. de iureiurand. relati per Felinum, in d. c. licet ex quadam, colum.* 5. *ad medium, versi. cuius contrarium, extra de testibus*, Alexand. *consil.* 19. *in his quæ in themate, num.* 22. *lib.* 4. & *consil.* 100. *super primo, num.* 6. *lib.* 1. *Marsil. consil.* 96. *audito. num.* 7. *Corrad. Brun. in tractat. de hæretic. lib.* 4. *cap.* 9. *Palat. rubr. in alleg. hæresis, §.* 12. *Simanc. in tract. de hæretic. tit.* 64. *rubr. de testibus, num.* 91. *vbi alios refert concordantes & nu.* 69. vbi quod contraria opinio est periculosa & falsa, & merito ab inquisitoribus explosa, & reiecta, & *num.* 70. & *seqq.* vbi pluribus validissimis rationibus hanc comprobat opinionem, & inter alias illa potissima videtur, quod sicut dixi supra, *num.* 57. in aliis criminibus testes singulares non probant, multo minus debent probare in crimine hæresis, tum quia in hoc crimine omnia pœnarum genera concurrunt, tum etiam, quia vberiores sunt in eo probationes necessariæ propter truncatam, & diminutam defensionem reorum, quibus nomina testium non publicata conceduntur, *Clar. in pract qu.* 53. *versi. dixi etiam*, vbi ex Simanch. in loco præcitato hanc opinionem vsu iudiciorum sanctæ inquisitionis comprobatam testatur, & vltra prædictos hanc eandem contrariam opinionem tenuerunt Bertaz *in consilio.* 93. *num.* 5. *relati per Gabr. d. conclus.* 2. *num.* 41 *vers. contrarium, &c. & per Stephan. Lamberteng. de contract eor. glo.* 12. *nu.* 25. & *per Albertin. d. c.* 1. *quæst* 16. *num.* 51. *vers. in contrarium tamen, & per Hippol. Ruminal. d. cons.* 7. *num.* 3. & *seqq. vsq. ad nu.* 27. *in discursu lib.* 1. & *per Petram de fideicom. d. quæst.* 12. *num.* 553. * *ad fin. vbi testatur de communi* * *ex Lamberteng. in loco præcitato, & num.* 633. & *seqq. vsq. ad num* 6. 8. & *num* 640. & *seq.* vbi etiam aliis relatis testatur de magis communi * * opinione. Et demum hanc eandem sententiam defendunt Ioan Royas *in tract. de haret part.* 2. *assert.* 6. *n.* 134. & *seqq. vsque ad num.* 139. *vbi testatur de communi*, * & *practicata opinione, & num* 148 & *seq. vbi respondet l.* 2. *C. de hæret.* quæ in contrarium per contrarium tenentes allegatur Nicol. Emeric. *in direct. inquis. t. part.* 3. *quæst.* 72. *num.* 1. & *ibi in addit. Pegna. comment.* 121. *col.* 1. *versi. primum est, iuncto* * *versi. hucusque constitutis*, vbi quod ita communi * voto receptũ est, etiam quod singularitas sit adminiculatiua, & *col.* 2. *vers. eandem hanc sententiam. & col.* 4. *versic. cæterum omissa, & seqq. vbi latius. & in versi. postremo &c.* Vbi quod hæc sententia est verior, & vsu recepta, tutior, & firmioribus munita, & *col.* 5. *per totam. Mascard. d. conclu.* 856. * *num.* 3. & *seqq. vsq. ad nu* 7 vbi pariter de * communi & recepta opinione.

Et † hanc eandem negatiuam opinionem etiam pro- 203
cedere, quando cum testibus singularibus concurreret publica vox, & fama, quod nõ per hoc possit sequi condemnatio, scripserunt Io. Royas *in tract. de hæret. part.* 2. *assert.* 6. *num.* 136. 137. 138. & 147. Nicol. Emeric. *in direct. inquisit. part.* 3 *quæst.* 72. *num.* 1. & *ibi in addit. Pegna commen.* 121. *col.* 1. *versic. secundum est, & versi. huc usque constitutis*, vbi quod ita communi * voto receptum est: etiam quod * singularitas sit adminiculatiua, & *versicu. hæc vero axiomata, & colum.* 2. *versic. cum teste. & versic. sequ. vbi de vera* * *communi* * *conclusione, & colum.* 11. *vers. fin. vbi de aquisti. & tutiori opinione.* Mascar. *de probat. lib.* 2. *d concl* 856. *numero* 11. qui omnes illa communi * ratione mouentur, * quia scilicet in criminalibus ex pluribus imperfectis probationibus ad condemnandum, non fit vna & integra & perfecta probatio: secundum gloss. *in c. veniens, in verso, illorum. extra de testibus*, cum aliis ibi per eos allegatis, prout nos infra latius suo loco dicemus: vide infra, *num.* 218.

Quid dicendum? Reperio in hac contrarietate quatuor Doctorum distinctiones, quibus auditis, & meam 204
etiam audies opinionem.

PRIMA fuit Doctorum distinctio, quod si agatur de 205
probando quem hæreticum in genere, non se adstringendo ad aliquam certam speciem hæresis, & tunc bene testes singulares probant hæresin, sic enim de hæretico in genere loquuntur omnes Doctores allegati supra, pro prima opinione, *numero* 201. & *in sp. cie Caccialup. in l. admonendi, numer.* 48. *post medium, vers. sed responderi potest. ff. de iureiurand.* vbi præsertim, quando agitur de probando quem hæreticum continuatum, vel hæresis qualitatem in genere, Stephan. Lamberteng. *in tract. de contract. eorum, gloss.* 12. *nu.* 24. & 27. *vbi plures refert con-* * *cordantes etiam de communi* * *opinione testantes, Ripp. singer. obseruat.* 76. *cent.* 3. *versicul. hanc Doctorum repugnantiam Simanch. in capitul.* 1. *quæstio.* 16. *numero* 51. *nu. ne, vers. & si quem esse hæreticum in genere, & numero* 85. *versicu. ad finem, de hæret. in* 6. *relati per Mascard. d. conclus.* 856. *numero* 8.

Secus † vero, si de probanda certa hæresis specie agatur: tunc enim testes singulares hæresin non probant, vt per Alber. *in l. ob carmen, §. fin. numer.* 8. *post medium, versicul. secus, si procederetur contra eum de certa specie hæresis. ff. de testibus*, Felynus, *in cap. licet ex quadam, colum.* 5. *ad med. versic. & pro concordia dici potest, extra eodem*, Caccialupus *in tract. leg. admonendi, numero* 85. *ad finem, versicul. & ista est quod allegatur. ff. de iureiurand.* Gabr. *titu. de testibus, conclusione secunda, numero* 41. *vbi alios refert* Mynsinger. *obseruat.* 76. *cent.* 3. *versic. hanc Doctorum repugnantiam*, Stephan. *Lamberteng. de contract. eorum, d. gl.* 12. *num.* 27. Albert. *in cap.* 1. *quæst.* 16. *num.* 51. *ad finem versic. & ista est quæstio, & vers. secus si tractaretur de probanda certa specie hæresis, & num.* 51. *ad fin. versic. ex quibus patet, vbi de communi* * *opinione, & num.* 56. *de hæret. in* 6. Masc. *qui alios refert d. conclus.* 856. *num.* 8.

Contrarium, † quod imo testes singulares non pro- 207
bent quem hereticum in genere, acerrime & plurib is fundamentis defendit Simanc. *in tract. de hæret. tit.* 64. *n.* 70. & *seqq.* Ioan. *Royas in tract. de hæret. par.* 2. *assert* 6. *n.* 142. & *seqq.* Pegna *in Direct. inquis. par.* 3. *dict. comment.* 121. *col.* 4. *versic. ceterum omissa, & seqq.* vbi testatur de vera, vsu recepta ratione, & his mi cribus rationibus munita sententia, & hos etiam sequitur Masc. *d. concl.* 856. *n.* 10. quorum omnium dicta si bene pensitaueris, aperte dignoles ridiculam esse hanc distinctionem de testibus singularibus, quod sc. non probent hæresin, seu aliud delictum in specie, sed in genere sic: communiter enim, & citra etiam ipsi crediderunt reperiri, vel dari hæreticum, seu alium delinquentem in genere, vel etiam probationem in genere ad effectũ condemnandi, & puniendum ipsos adeos, quia bene & magistraliter loquuntur, nec eorum dicta transplantare volui.

SECVNDA † in hac eadem Doctorum contrarietate 208
traditur distinctio per Alber. *ind c.* 1. *q.* 16. *n.* 53. 56. *vers. in hac singularitate.* 63. *vers. & etiam ego dixi. & n.* 69. *d. hæret. in* 6. dicentem, quod duo testes singulares hæresin non probant, tres vero aut plures, qui sint singulares non singularitate obstatiua, sed diuersificatiua, bene hæresin probant.

Et † ab hac eadem distinctione, non multum distat 209
Simanc. *in tract. de hæret. in* 64. *n.* 77. *quem sequitur Pegna in Direct. inquisitor. part.* 3. *comment.* 121. *col.* 4. *vers. & quod Petrus, & seqq. nec dissentit vnt. relatis per Mascard. concl.* 856. *n.* 15. dicentes, quod si testes singulares sint plures fide digni, veri similia q; deponant, ac ad eundẽ finem tendant, ita vt iudex ad fic indubitate credendum inducant, nõ debet idem judex de tali singularitate curare, sed ex eorũ dictis poterit tute judicare, & pœnã ordinariam imponere, iuxta ea, quæ generaliter dixi infra de pluribus testibus singularibus nobilibus, *n.* 384.

Verùm † hanc Albertini opinionem, quod tres testes 210
singulares ad condemnationem in crimine hæresis sufficiant, falsam omnino dicit Ioan. Royas *de hæret. assert* 6. *nu.* 146. ea nempe motus ratione, quia vbi datur singularitas, ibi datur diuersitas, & ex pluribus diuersis, nunquam perficitur vnum integrale. *l. fœnerans. §. si quis autem. C. de donat. l. vsura. C. de vsur.* cum aliis ibi per eum allegatis. poterat & alia addere rationem, quia, vt supra probaui, *num.* 37. & *seqq.* testium singularitas, siue obstatiua, siue diuersificatiua sit, non supplet rem ex numero, prout etiam nec credo, quod in criminalibus ad effectũ puniendi, & condemnandi, suppleatur ex dignitate, & nobilitate, per ea quæ generaliter dixi infra *n.* 385. & *seq.* & hanc contrariam opinionem late etiam defendit Pegna. *dict. comment.* 121. *colum.* 8. *versu fin. vsq. & seq fol.* 971. & *colum.* 9. *fere per totam. nec dissentit Mascard. d. concl.* 856. *num.* 16.

TERTIA † sumi potest distinctio per eundem Ar- 211
nal. Alber. *in d. cap.* 1. *q.* 16. *nu.* 42. *de hæret. in* 6. & *in tract de agnoscen. assert. cath.* & *hæret. quæst.* 34. *num.* 47. dum dixit, quod si agitur de probatione hæresis, verbis commissi, puta, quod dixerit aliquam propositionem hæreticalẽ, & tunc, quia vis consistit in verbis, testes singulares in verbis discordantes hæresin non probabunt. secus vero si agatur de probando hæresin facto commissam, quia tunc, vt ipse alias dixit, & ipse eum retuli, testes singulares de loco & tempore, bene probant hæresin, si fac nec plures.

Sed † certe nec istam distinctionem sustineri posse 212
& parum ad propositum facere, suadetur ex traditis per Nicol. Eymeric. *in direct. inquisitor. part.* 3. *quæst.* 72. *numero tertio & ibi in addit. Pegna comment.* 121. *colum.* 1. *versicul. postremum est*, & *columna. vndecima, versic. cæterum*, & *colum. duodecima.* 1, *versi. alter sensus*, & *sequen. versicul. iam si inquis.* & *colum.* 13. *versicu. primo. & omnibus sequentibus*, & *col.* 14 *versicul. fin. & per Ioan. Royas in tractatu de hæres. parte secunda, assert sexta, num.* 132. & 133 & *per Mascar. dicta conclusione* 856. *num.* 18. & *sequentib.* quibus in locis aliis relatis concordantibus, testantur secundum communem & * vsu receptam sententiam, quod testes singulares, * etiam discordantes in verbis, si tamen concordant in substantia, optime probant propositionem hæreticalem: nisi expresse fuerit articulata formalitas verborũ, quod & iure, & ratione, & auctoritatibus validissime comprobant.

QVARTA succedat † distinctio eorum, qui dixe- 213
runt, hæresin probari per testes singulares in loco & tempore, dummodo concordent in eadem specie, & sit hæresis, (licet secus, si in ea non concordant, prout videtur loqui Doctores supra relati: *nu.* 207. pro communiata opinione,) vtpote, si vnus testis dicat, Titium Papam hæreticum dixisse: Papam non esse caput militantis Ecclesiæ: tunc enim isti testes, etti discordent in loco & tempore, quia tamen concordant in eadem specie, & sit hæresis, optime illam probant, vt per Salyc. *in l. Titia filia, C. de testibus, quem sequuti sunt Conrad. Brun. consil. number* 16. *

auctoritatem Diui Thomæ, *secunda secundæ q.70. artic.2. Hier. de Mont. q.14. nu.8. & num.19.* vbi ponit exemplum in testibus, quorum vnus dicit, Titium esse hæreticum, quia negauit purgatorium, alius vero, quia negauit sufragia mortuorũ, bene enim isti testes hæresin probant, quia ersi discordant in hæreticali propositione, cõcordant tamen in eadem specie & secta hæresis, sub qua dicæ propositiones tanquam sub genere comprehendũtur, sequitur Petra *de fideicom. q.12. n.700. vers. & hac consideratio.*

214 Verum † hanc opinionem, quod testes singulares, & præsertim in loco & tempore discordes, etiam ꝙ concordẽt in eadem hæreticali propositione, vel in eadem specie, & secta hæresis, hæresin probent periculosam, dixit Joann. Royas. *in tractatu de hæret. part.2. assert.6. nu.145.* illamque validissimis rationibus improbat Pegna *in Direct. inquisit. consuent.121. columna 6. fol.669. vers. primum tamen hoc monebo, & seqq. & columna vndecima, versic. fina. in fine, fol.672.* vbi de æquiori & tutiori opinione, cum qua etiam relatis contrarijs residere videtur Mascard. *de probationib. libro secundo, conclusione 856. numero 13. & 14.*

215 Vides † ergo, Amice Lector, Doctores hucusq; ita inter se varios & contradicentes exstitisse, vt quid ab illis magis communiter fuerit receptum, dignosci nequeat. Ego in tam magna Doctorum contrarietate, & grauitate rei (in qua præsertim, sicut in omnibus alijs iam scriptis & impressis, scribendis & imprimẽdis opinionibus, humiliter Sanctę Matris Ecclesię iudicio me submitto) vt meam proferam sententiam, crederem, sic posse proverijare distingui.

216 † testes singulares cõcordant in loco & tem- … concordant in propositione hæretica- … stantia, discordant tamen in verbis, tunc … probant hæresin, & sufficiunt ad condemnandu… … li expresse de verborum formalitate agatur, per ea quæ dixi *supra n.212.* quæ hic repetere non est ne esse.

217 Si † vero testes singulares discordent vel in loco, vel in tempore, vel in substantia facti, aut propositionis hæreticalis, & tunc ad effectum cõdemnandi, & puniendi pœna ordinaria, crederem illos nó probare, & isto casu omnino adhæreo Dd. supra *n.207.* citatis, & præsertim Claro, Simanc. Royas. Pegnæ, & Masc. *d.n.207.* allegatis, qui in specie declarant, quoad condemnandũ & puniendum pœna ordinaria, testanturq; de veriori magis * communi, * & recepta opinione.

218 Quod † si non agitur de condemnando in pœnã ordinariam, sed de indicẽdo purgationem, ac etiam abiurationem, ratione vehemẽtis suspicionis, vel aliam pœnam, vel pœnitentiam extraordinariam arbitrio judicis, iuxta facti & personarum qualitatẽ, ac testium gravitatem & quantitatem, & tunc vtiq; ad probandã hæresin testes singulares admitti, facile accedere possumus opinioni affirmatiuæ, de qua *s.n.201. prout etiam sic in specie* dixit *Nicol. Eymer. Direct. inquisit. part.3. quæst.72. nu.2.* vbi loquitur, quando cum testibus singularibus cõcurrit etiam fama) & ibi Pegna *comment.121. vers. fin.* vbi generaliter ad aliam pœnitentiam iniungendam, *& col.7. vers. quia vero, &c.* vbi, quod conuictus per testes singulares in loco & tempore, adhuc compellitur abiurare de vehementi, *& col.9. in fin. & seq. in princ.* vbi, quod vel abiurat, vel ad triremes transmittitur, quando testes sunt plures, & nobiles, *& col.11. vers. fin.* vbi quod iuncta fama grauior pœnitentia iniungatur, Masc. *de probationib. lib.2. concl.856. nu.12.* vbi quod si cum testibus singularibus iungatur fama, imponitur pœna extraordinaria, videlicet purgatio vel alia pœnitentia, *& n.25. & 26.* vbi quod ita in Sacrosancto Inquisitionis foro passim in praxi seruatur.

Et † rursus, si non agitur de condemnando hæresin, 219
sed de illum inquirendo, aut torquendo, & tunc sine dubio crederem testes singulares omnino sufficere ꝓut de inquirendo bene fundat Mascard. *dict. conclusion. 856. num.22. & seqq.* & de torquendo bene etiam fundat Pegna *in Direct. inquisit. dict. part.3. comment.121. col.7. vers. quia vero. & col.9. in fin. nec dissentit Mascard. d. concl.856. num.17.*

LIMITA XVI. In † crimine læsæ majestatis, ad cuius 220
probationem testes singulares sufficere, post alios quos allegant antiquiores, scripserunt Marsil. *in consilio primo, numero 27. Nicol. Bellon. consilio 23. numero 3. Afflict. in capitulo primo, §. & bona committentium, colum.3. numero 29. in 13. speciali, in titulo quæ sint regal. in feudis feudorum. Crot. in tractat. de testibus, part.7. numero 325. in nona conclusion. Gig. in titu. quomodo & per quos crimen læsæ majestatis probet. quæstio.8. numero 1. & seqq. Hippol. Riminal. consil.7. numero 50. libro 1. & inter consil. criminal. diuersorum, libro 2. conclusione 85 numero 10. Foller. in pract. crim. in verbo, item quod commisit crimen læsæ majestatis, numero tertio. Stephan. Lamberteng. in tract. de contract. eorum. gl.12. numero 30. Mascard. de probation. libro 1. conclusio. 462. numero 16. & 17.*

Et † in specie, quod ad probandum conspirationem, 221
tractatum, & rebellionem, quæ non vnico temporis momento, sed ex pluribus & diuersis actibus, vt plurimum perficitur, testes singulares admittantur, scriptit Ancharan. *in consilio 277. numero quinto, versicu. quoddam est factum, quod non capit essentiam momento, quem sequuntur Crot. in dicta 9. conclusio. per totam Gig. dicta quæst.8. Hippol. Riminal. dicto consilio 7. num.53. & seq. Mascar. de probat. libro 1. conclus.420 numero 7. & 8. & dicta conclusio 462. n.1.* vbi ponit bonam rationem, ex quibus patet, hanc limitationem fuisse à Doctorib. communiter * recepram. *

SVBLIMITA Hanc † decimam sextam limitatio- 222
nem, tunc demum procedere, quando huiusmodi crimen fuit commissum per plures actus & tractatus: tunc enim testes singulares, quorũ vnus deponat de vno actu, alter de alio, optime probãt, etiam quod de loco & tempore discordent, secus si agatur de probando dictũ crimen ex vnico & specifico actu, quia tunc sine dubio singularitas in testibus illis fidem tollit, vt per Foller. *in pract. crimin. d. verbo, item quod commisit crimen læsæ majestatis, n.3. Ossasc. decis. Pedem. 79. n.39. Petram in tract. de fideicom. q.12. nu 722.*

LIMITA XVII. Propositam † regulam, vbi agitur 223
de probando inhonestam, & meretriciam vitam alicuius mulieris, vel diffamationem in genere, quod quis sit adulter, stuprator, sodomita, aut quid simile. testes enim singulares isto casu optime probant etiam, quod deponant de diuersis stupris, adulterijs, & actibus inhonestis, secundum Alexandrum *in consilio 13. numero 24. libro septimo, vbi de communi,* * *Aym. consilio 75.* * *sub numero 33. Abb. consilio 25 numero 1. Angel. de Vbal consilio 44. numero 45. & consil. 45. numero 4. libro 1. inter consil. crimin. diuersor. Socin. iun. consil. 99. col.2. libro 2. Natta consil. 478. colum. fin. Ferret. conf. 168. nume. 14. & seq Hippol. Riminald. consilio 7. numero 38. 59. 73. 74. 78. 82. & 103. libro 1. & consilio 274 numero primo & seqq. fol 3. vbi alios refert, & bene comprobat hanc limitationem, & inter consil. crimin. diuersor. libro 2. consilio 85. numero 12. & numero 17. versic. hinc etiam, & numero 28. versicul. ad Innocentium. Bursat. consilio 69. numero 12. & cons. 88. numero 16. Bertazzo. consilio 20. numero 18. iuncto numero 22. & seq. vbi alios relatis testatur de communi Gram. decis. 107. in fine, Michael Cras. in commun. opinio. libro 2. capit. 17. quæstio. 27. ad finem, vbi etiam alios relatis de communi,* *Monticell. in repertor. testium, verbo adulterium, folio 370. columna 2. versi. 5. Mascard. de probat. lib.2 conclusione 1063. num.37. Josep. Ludou. d. concluſ. 64. versicul. & ad probandum. Petra in tractat. de fideicomm. quæstio 12. sub numero 593. in fine, & numero 601. versic. item in probando mulierem ab alio fuisse cognitam, & versicul. item in probatione inhonestæ vitæ, & versicul. item in probando stupra. & num. 612. & nu. 613. vbi de * communi, & numero 619.* *

224 AMPLIA Hanc † decimam septimam limitationem generaliter, vt testes singulares etiam probent moreș, & qualitates alicuius personæ, Bald. *in ca. cum omnes, num 26. seq extra de constit. Corrad. in pract. tit. de testibus, rub. de singularitate testium, n.25. sub 6 limita. fol.126. col.2. in prin. Hippol. Rimin. consi.7. nu.67. lib.1 Petra de fideicom. q.12. num. 601. versic. idem in moribus, & versic. item in probanda vita alicuius.*

225 SVBLIMITA I. Hanc † decimam septimam limitationem, vt testes singulares probent adulterium, aut stuprum in genere: Non tamen probant certum adulterium, aut stuprum, si loco aut tempore sint discordes, prout contingit in testibus Susannæ, secundum Præpolit. *in c. nihilominus, nu.8. versi. vnde si volo probare, quem adulterum. 3. q.9. Anchar consi.277. col.4. versic non obstat, Io de Amic. consi.12. num.1. Alber. de Malet. in tract. de testib. c. fin. nu.22. Bertazzo. consi.31. num.6. & cons.452. nu.18. Mascar. de probat. lib.1. conclus.55. num 2. vers. aliter sentit. Petra d. q.12. num 551. & post nu. 627. & sub num. 694. vers. vt etiam* 226 *in proban. do adulterio, & post nu. 720.* Et † licet contrarium, quod nimo testes singulares probent adulterium, simpliciter dixerint Spec. *in tit. de testibus, § tam. de interrogatoriis, n.16. & 17. quid si vnus testis dicit actum. Corrad. in pract. rub. de singularitate testium. fol.126. colum.1. in fin. nu.25 in 6 limitatione. Aym consi.73 nu.33. ad medium, relati per Gabriel tit. de testib. conclus.2. num.50. & sequenti, per Mascar. dicta conclusio. 5. nu.1. & conclusio. 59. nu.19. Monticell. in repertorio testium. verbo, adulterium. fol.370. colum.2. versi.5 Burset. cons. 69. num 11. & consilio 88. num.16. lib.1. Hector & Æmil. in tractatu testium, verbo testis adulterium deponens, nu.50.* Non 227 per † hoc tamen recedas à proposita sublimitatione, quę sine dubio verior est. Nec refragantur Doctores prædicti in contrarium allegati, quia licet simpliciter dicant, testes singulares probare adulterium, sunt tamẽ intelligendi, quod probent adulterium in genere, non autem in ipso.

228 SVBLIMITA II. Vt † si testes sint singulares in probatione adulterij, quia scil. deponant de diuersis actibus adulterium inferentibus de diuersis loco & tempore factis & tunc optime probant adulterium, si super quolibet actu remanent duo testes & integra probatio: secus si vnus testis de vno actu, & alter de alio actu deponat, tunc nec adulterium non probant, sic enim post Abb. Fel. & alios quos allegat distinguẽdo tradidit Mascar. *de probat. lib.1. concl 65. n.2. in fin. vers. distingue, &c. sequitur Hector Æmil. in tract. de test. b. verbo. testis adulterium deponens nu 35.*

229 SVBLIMITA III. Dictam † decimam septimam limitationem procedere, quãdo agitur civiliter, puta, ad privationem dotis, vel ad impugnandam infamiam, vt ex ea testis fides minuatur: Tunc enim testes singulares probant adulterium, stuprum, & inhonestã vitam alicuius, secundum Bertazzo. *in cons 20 nu.18. & seq. & latius in cons.273. nu.3 & seqq.* vbi bene comprobat: secus quando agitur criminaliter, & ad puniendum: secundum Clar. *in pract. q.53. vers. dixi etiam, Bertazzo cons.452. nu 16. & seq.* Vbi alijs relatis, testatur de veriori & recepta opinione, Pegna *in Direct. inquisit. part.3 comment.* * *vers. postremo, &c.* Vbi quod hæc sententia est vera, … … & similioribus rationibus munita. Et † quamvis … Clari declaratio reprobetur ab Hippolyt. Riminal. … *nu.26 ad med. iuncto num.36. vers. Nec in per. lib.* … & post etiam in criminalibus testes singulares adul-

terium probent, dixerit Bertazzo. *d. cons.20. n.18.* Et ad puniendum huic contratiæ opinioni magis adhærẽdum videri, testatur idem Bertaz. *cons.275. nu.5. & 6.* vbi alios refert. Non per † hoc tamen à proposita sublimi- 231
tatione recedas, per ea, quæ generaliter dixi de probando delictum in genere ad effectum puniendi, *hac eadem q. sup. num.156. & 158.* Quibus † adde Simanc. *in tract. de* 232
hæret. tit.64. nu 37. vbi pulcre ostendit, somnium & chimeram esse dicere, quod ad effectum puniendi testes singulares probent adulterium, stuprum, vel sodomiam in genere.

LIMITA XVIII. In testibus † singularibus, quorum 233
vnus deponit de maiori summa, quantitate, aut numero, alter vero de minori: ijinquam testes concordantur, & probant in minori, sic enim videtur text. *in l. diem prorogare, §. si plures, ff. de arbitr.* vbi est casus, quod in tres fuit factum compromissum, & vnus laudauit, & arbitratus est de viginti, alius de quindecim, & alius de decem. Dicit ibi Jurisconsultus, quod licet sint tres opiniones, tamen omnes concordant, & dicuntur convenire in minori summa, per quem textum communiter Doctores * faciunt regulam, quod in maiori summa in- *
est minor, de qua etiam per eosdem Doctores, *in l. penultim. ff. de militari testam. & in l. prima, §. si stipulanti. ff. de verborum obligationib. & per hunc tex. & regulam hanc limitationem firmarunt, Bald. in l. numero 24. ad finem. C. de testibus, Imol. in l. inter pares ff. de rei vendic.* Vbi loquitur in testibus deponentibus de valore rei, de quo etiam per ¶ Bart. *in l. fina §. qui indutum. num 5. ff. de leg. 2. & ibi etiam Paul de Castr. num. 4. & per Alexand. in consilio 185. numero 6. in fine, libro 7. Alber. in tractatu de testibus, capit. final. numero decimo sexto, versiculo sed hæc sententia, vbi testatur de veriori opinione, Nellus in tract. de testibus, numero 183. in principio, iuncto versicul. Speculator videtur tenere, &c. & numero 216. Alexand. consilio 64. numero tertio, & numero vi- … mo, libro 2.* vbi pariter loquitur in probatione valo… … cuius rei, ac etiam in probatione damnorum, & inter- … esse, *Cyn consilio 181. numero 60. libro 2. Socin. iun. cons. 146. numero 24. libro primo, Afflict. qui plures alios refert, de- … sione 240. numero quarto & quinto, relati per Soarez. in* … *sacro recept. sententiar. litera T, numero 181.* (quos tamen ipse non sequitur *Monticell. in repertorio testium, in rubri. impugnator testis, quia varius, folio 201. columna secunda, versiculo finali, & folio 202. columna prima, versiculo secundo, Corrad. in practica, rubric. de singularitate testium, numero vigesimo quinto, in fine, in duodecima limitatione, folio 26. columna 2. circa in fine, Vtri. in communibus opinionibus verbo, in testium depositionibus: vbi alijs relatis testatur de communi* * *opinione, & verbo testes singulares sufficiunt, &c. ad finem versiculo. Item testes singulares probant minorem summam, & pluribus hanc limitationem comprobat Petra in tractatu de fideicom. numero 601. 787. vbi de communi * & magis recepta opinione, 789. 790. & seqq. 865. 1099. & sequen. 1103. vers. secus ergo, 1106. vers. & ideo.* Ex quibus sine dubio hanc limitationem magis communiter * à Doctoribus recep- *
tam esse apparet.

Quamvis contrarium scripserint Archidiac. *in capitul. nihilominus, numer. secundo, vers. sed forte, & ibi etiam Præpos. numero sexto, vers. sed dicit Archidiaconus. tertia quæstio. nona, Felyn. in capitul. licet ex quadam columna 4. vers. & istud pendet, extra de testibus, Anan. Anchara. et Roman. quos refert, sed non sequitur Afflict. dicta decisione 264. numero quarto, Alber. de Malet. de testibus, dicto capit. final. numero decimo sexto, in principio, in fin. et numero 18. in princip. Nellus de testibus, numero 183. versiculo in contrarium, iuncto versiculo de quæstione. &c. & numero 184. versiculo sed in mutuo, Soarez. in thesauro receptarum sententiarum, litera T, numero* 234
*180. vbi alios relatis testatur de communi * opinione, prout & * alios refert Petra vbi supra, numero 786. 781. & sequentib. & 1174*

235 AMPLIA Hanc decimam † octauam limitationem procedere etiam in testibus deponentibus de tempore, quorum vnus si deponat de possessione triginta annorum, alius de possessione viginti annorum, & alter de possessione decem annorum, vtique probant de minoris temporis possessione, vt per Alexan. *in consil. 64. num. 3. iuncto num. 11. lib. 2.* ¶ *& consil. 65. nu. 4. versi. praterea si testis, eodem lib. 2. Paris. consil. 107. numer 20. lib. 1. Alber. de testibus, ca. fin. numer. 16. versic. sed hac sententia, vbi testatur de veriori opinione, Monticell. in reperto. test. rubr. impugnatio testis, quia singularis, fol. 196. colum. 1. vers. antepen. & rub. præscriptio. fol. 409. col. 1. versic. 5. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1213. num. 64.*

236 Contrarium, quod † singulares testes non probent de minori tempore possessionis, scripserunt Ioan Andr. *in capit. 1. numero 1. de arbitris in sexto. in Nouell. Archid. in capit. nihilominus, numero 2. & ibi etiam Præpositus. numero 6. tertia quæstio. 9. Felyn. in capit. licet ex quadam. columna 3. in fine, versic. & istis etiam addo Alber. de Male. in tractatu de testibus, cap. final. numero 16. in princip. & in fine*, vbi quod graue esset ab hac sententia recedere, licet primam (vt supra eum retuli) dixerit veriorem Viui. *in verbo, in testium depositionibus : versicul. ista vero communis interpretatur.*

237 Retenta † prima opinione, quæ sic, vt infra, declarata verior est.

238 LIMITA I. Hanc † ampliationem procedere, quando testes deponunt per verbum, *citra*, vtputa, quia vnus deponat à triginta annis, & citra. Alius viginti annis, & citra, & alter à decem annis, & citra: Tunc inquã dicuntur concordes, & probant in minori tempore, videlicet decem annorum, extra d. per Paul. de Eleazar. Spec. Imol. & Alex. in locis relatis per Mascard. *d. conclus. 1213. num. 65. in princ. nec dissentit Præpos. in d. cap. nihilominus, num. 6. ad med. 3. q. 9.* secus vero si sine verbo *citra*, non clare deponant de certo tempore, vt per Ioann. Andr. Domin. Bald. & alios per eundem Masc. relatos *dicta conclusio. 1213. eodem num. 65. versicul. secus si non deponant clare.*

LIMITA II. Eandem † ampliationem non procedere quando testes essent discordes super initio possessionis vtputa, quia vnus diceret, Titius incepit possidere à viginti anni, alius, iam sunt triginta anni, alter, iam sunt decem anni: tales enim testes non possunt in minori tempore concordari, quia implicant inter se contradictionem iuris & facti. Secus vero si de initio possessionis non deponentes fuerint discordes in quantitate temporis: tunc enim, vt dixi, optime probant in minori tempore, vt per Felyn. *in cap licet ex quadam. columna 3. in fine, versic. quod intelligit D. Ioannes, & columna 4. in princip. versicu. hoc etiam ponit Bald. & versicul. & facit quod dictum est de possessione, extra de testibus, Caccialup. in leg. admonendi, post numerum 87. ff. de iureiurand. Alexand. consil. 64. numero 3. & numero 11. libro 2. prout illum & alios refert Petra de fideicommiss. dict. quæst. 12. numero 600. 668. & 788. Mascard. de probationib. libro 3. conclus. 1213. numero 63. versiculo † intelligenda est.* Vide tamen Ruynum *in consil. 67. numero 6. & 7. libro 1.* quem refert Petra, *dict. numero 600.* dicentem, quod testes discordantes in tempore cõcordant, & probant in minori tempore, etiam quod discordent in initio possessionis, dummodo tamen inter eos ex tali discordia non oriatur contrarietas, seu contradictio.

241 SVBLIMITA I. Propositam XVIII. limitationem non procedere, quando testes essent singulares in prædicamẽto quantitatis, hoc modo, videlicet, quia vnus diceret fuisse venditam totam terrã, alter vero fuisse venditam medietatem: tunc enim tales testes non probant in medietate, *vt per Vrsil. in addit. ad Affl. d. decis. 240. n. 11. in fin. vers. item prædicta limitantur.*

SVBLIMITA II. Eandem † limitationem procedere, quando testes deponunt super his, quæ solo iudicio & discursu intellectus percipiuntur, vtputa, quando agitur de æstimandis damnis, & interesse, pretio, aut valore rei, tunc enim testes discordantes in summis, concordantur & probant in minori: secus si deponunt sup his, quæ percipiuntur sensu corporeo, & variant inter plus & minus, talis enim variatio implicat inter testes contrarietatem, & contradictionem, ideo illis tollit fidem: vt per Ioan. de Anan. *in consil. 76. col. 1. in fin. & ibi. Apostilla. quem refert & sequitur Petra de fideicom. d. qu. 12. num. 801.* 242

SVBLIMITA III. Quando † agitur de probando aliquam summam relictam in testamento. Nam tunc indistincte nõ sufficeret vnum testem deponere de minori summa, alium de maiori. Quia nisi præcise concordent in eadem summa, nihil probant: sic enim post Baldum & Galliaul. quem allegat, declarat idem Vrsil. *in addit. ad Afflict. dict. decisio. 240. num. 11. post med. versic. qualimitat.* 243

SVBLIMITA IV. Vt tunc demum testes discordes in summis, probent in minori, quando constat eos loqui de eodẽ actu & negotio, vt in casu Afflicti *d. dec. 40. post n. 5. & 6.* Vbi quod fuit votatum per totum consilium, testes illos probari in minori summa, ex quo deponunt de quantitate & valore fructuum eiusdem anni, & de eisdem bonis, & sic de eodem actu, & negotio: nec dissentit Fel. *in c. licet ex quadam. col. 4. ver. quod intellige, extra de testib. Sequitur Vrsil. in addit. ad Afflict. d. dec. 240. num. 11. in prin. & tradit Petra de fideic. d. q. 12. nu. 799.* Vbi alios refert. Quamuis † contrarium subobscure tamen sentire videatur Viui. *in commu. opin. in vers. in testium depositionibus, in fin.* 244

Secus vero quando constat & apparet, testes loqui & intelligere de diuerso actu, & negotio, & sic habẽt in se contrarietatem, vtputa si agatur de probando mutuũ, & vnus dicit, ℣ Titius mutuauit Sempronio centum, alius vero viginti, tunc enim non probant, nec concordant in minori summa, quia ex diuersitate summarum apparet, eos loqui de diuersis mutuis, vt p Alex. *consil. 64. n. 12. lib. 2. quem refert Petra d. q. 12. n. 601. ver. nisi ex singularitate appareat, &c.* Simile est, quando vnus testis dicit venditionem factam pro decem, alius pro quinq;. Tunc enim pariter non coniunguntur, vt concordent etiam in minori summa, vt per Vrsil. ad Affli. *d. decis. 240. n. 11. in fi. & Petram d. q. 12. n. 643. iuncto n. 798. & seq. vbi alios refert concordantes.* 245 246

SVBLIMITA V. Vt † si ex pluribus testibus examinatis adsint duo, vel plures contestes, qui concordent in maiori summa, etiam quod vnus deponat de maiori, dictum vnius testis deponentis de minori non attenditur sed contestes de maiori summa deponentes optime probant secundum Aretin. *in consilio 83. columna final. in princip. quem refert & sequitur Petra de fideicom. distinct. quæstio. 12. post numerum 797. iuncto nu. 800. per gloss. in leg. diem proferre. §. si plures, in verbo, consenserunt. ff. de arbitr. & dicit Vrsil. ad Afflict. d. decis. 240. nn. 11. ad med. versi. sed quando plures,* quod quando plures testes conuenirent in vna summa statur illis, licet alij deponerent in minori, & etiam dixit Benint. post Salyc. quem allegat *in decisione 70. num. 10.* quod si vnus testis deponit de quinque, alius de decem, & alius de quindecim, non tantum per istos testes, sic de diuersis summis deponẽtes, probatur summa minor, sed etiam media, quando in illa media concordant plures. 247

Et in proposito † vide eundem Vrsil. ad *Afflict. d. dec. 24. nu. 13. & seq.* vbi dixit, nota hodie practicam fundatam in iure, ℣ quando plures testes singuli deponunt de diuersis summis fit coaceruatio, & cumulatio omnium summarum, & ex illis capitur 3. pars, si testes sic de diuersis 248

diuersis summis deponẽtes sint tres: si vero fuerint quatuor, capitur quarta pars, & sic de singulis, allegat tex. *in l. ita vt omnes. ff. mand. & Girard. sing. 25. tenementi, n. 2.*

249 SVBLIMITA VI. Hanc 18. † limitationem non procedere, quando testes loquerentur per dictionem taxatiuam, quia tunc discordantes in summis, non concordant in minori, prout fuit de mente gl. *in l. item pro re. §. si plures. verbo, consenserunt. ff. de arb.* ¶ *Paul. de Cast. in l. si. §. qui indefinitum. n. 4. ff. de leg. 2. Vrsil ad Affli. d. dec. 240. nu. 11. vers. item quando esset taxatiua. Petr. de fideic. d. q. 12. n.* 250 *800. & n. 804.* & † isto casu si testes, puta, deponentes de valore rei, quorum vnus dicat, valere decẽ, alius vero de valore quinq;, & non plus, an magis credatur testibus deponentibus de maiori summa, an vero illis, qui deponunt de minori, vide Nell. *de testib. 2. parte, n. 184. ver. si vero est per numerum.* vbi videtur concludere, quod si testes sunt in pari numero, præualet dictum eorum, qui deponunt de minori valore, & æstimatione. Cuius contrarium, † quod imo magis credatur testibus deponentibus de maiori valore & summa, voluit Iacob. Bottr. 251 *in tract. de testib. tit. de contrarietate test. n. 14. & plurib. de quib. Alber. & Male. in simili tract. de testib. c. fin. n. 17. per totum, & vide in. vol. 6. 10, quæ aduer. infra de testib. contrario, quæst. 65. n. 5.*

252 SVBLIMITA VII. Vt † testes discordantes in summa censeantur in minori, quãdo discordia est in modo, qualitate, & circunstantia, secus si in magno, secundum Alex. *consil. 58. si [illegible] de verb. obl. & quem refert Vrsil in addit. ad Affli. dec. 240. n. 11. versic. ad [illegible].*

253 LIMITA XIX. In † probationibus differentes regulariter in probatione famæ ad quam testes singulares sufficiunt, per ea quos allegant, scripserunt [illegible] *n. 61. & consil. 64. n. 6. & consil. 25. n. 6. & per Pa. consil. 64. n. 1. Hipp. Rim consil. 7. nu. 66. & nu. 83. in fi. lib. 1. Alber. in l. 16. n. 48. ver. & in probationibus [illegible] plures dicos refert concordes [illegible] Corrad. in pract. tit. de testib. n. 16. de singul. ritate si non, nu. 25. sub sexta limitatione folio 126. colum. 2. Vinc. in communib. opinionib. verbicul. testes singulares esse [illegible] magis communem opinionem. Sic [illegible] Lamberti. q. qui plures debeant interrogari. de testib. gloss. 12. n. 19. Petra de fideic. d. q. 12. n. m. 598. & nu. 601. post m. d. vers. in probandam famam, & n. 614. & num. 622.* *

254 Et † idem in probando infamiam facti, quod admittantur testes singulares, dixerunt Bald. *in l. 1. in 8. qu. Cod. testam. Io. de Anan. cons. 1. n. 61. Cinar. de pan. dam. n. 184. v. 84. post med. vers. similiter reprobatio famæ [illegible] deuorem. [illegible] v. cons. 141. col. 2. lib. 1. Gabr. 1. cond. 2. [illegible] Stephan. in her. d. d. 12. n. [illegible] Rim. Ruin. d. cons. [illegible] n. 66. [illegible] seq. lib. 1. Cor. in rub. 1. lib. 3. q. n. 5. in pr. Petra d. q. 12. n. 613. 5 [illegible] 8 611. & 615. ¶ Hond. cons. 10. n. 34.* ex quibus [illegible] de quibus sup. *n. 2. lib. [illegible] 47. n. 265. & n. 304.* [illegible] dicere, dicimus, hanc limitationem communiter * Dd * [illegible] esse.

255 Quamuis † contrariam, quod imo testes singulares non probant famam, tenuerunt Vinc. Abb. Fel. [illegible] per Gabr. *cons. 2. n. 39. & per Petr. d. q. 12. n. 652. & alios quos refert. [illegible] seq. d. 2. lib. 4. 47. n. 266.* declara tamen [illegible] *ind. q. 47. n. 305.*

256 [illegible] In † probando vitam hominis ad quod [illegible] testes admitti, post Aym. *cons. 73. nu. 39. in fi.* [illegible] *& post Capol. quem allegat, scripsit Gab. tit. de* [illegible] *16.*

257 [illegible] d. In † probatione scientiæ, Paris. *cons. 57.* [illegible] *& cons. 6. n. 8. Rota diuers. dec. 287. n. 1.* [illegible] testium concludunt Com. *in cons. 153.* [illegible]

259 LIMITA XXIII. In † probatione furoris, vt per Bart. *in l. de mentecapti, ff. de testam. Caccialup. in l. admonendi, nu. 84. post med. vers. [illegible] de furore. Dec. in [illegible] cons. 141. col. 2. nu. 20. lib. 1. & cons. 14. [illegible] præterea testes singulares [illegible] post num. 10. vers. nec huic obst. [illegible] vers. nec obstat si dicatur, lib. 5. [illegible] tran. cons. 48. n. 22. lib. 1. Dec. cons. [illegible] n. 8. & consil. 88. num. 10. lib. 3. Fel. [illegible] num. 130. versic. prædicta ad [illegible] 4. [illegible] quarto principaliter. [illegible] & num. 26. in fin. lib. 1. & inter consentaneum [illegible] 11. vers. sed & Alex. num. 16. prope fin. lib. [illegible] put. de lud. lib. 1. c. 1. 29. nu. 9. vbi alios refert, Hier. [illegible] gatiua, nu. 157. a [illegible] Gabr. tit. de testib. lib. 1. d. [illegible] Alber. in c. 1. q. 16. in fi. n. 50. de hæret. 116. Mascard. [illegible] 2. cond. 827. an. 7. Rota diuers. [illegible] runtur concordantes, Petra de fideicom. d. q. 12. num. [illegible] & seq.* Ex quibus fine dubio hoc [illegible] communiter †. De testib. receptam dicere possumus † contrariam sequitur Paris. [illegible] cessalis per Gabriel. *d. con. 1. num. 42.* [illegible] 260

SVBLIMITA Hanc † vigesimam secundam limitationem [illegible] vbi agitur de [illegible] 261 riosi ingenere: tunc enim admittuntur [illegible] de diuersis gradibus, & [illegible] loco, tempore facti: secus si agatur de [illegible] particulares ipsius facti, vel quæ [illegible] totum eo tempore, quia tunc [illegible] & testimonium idem tollit. Fecerunt [illegible] Alex. and. Ruyn. Boer. & Marant. in locis [illegible] Iulius Mascard. *d. con. lus. 1217. num. 8.* [illegible] rum.

LIMITA XXIV. In † probatione [illegible] ad quam testes singulares admittuntur [illegible] nant de diuersis gradibus, & lateribus, [illegible] Felyn. *in c. licet ex quadam, col. 6. in princ. versic.* [illegible] *d. addo hoc, extra de test. & fat etiam de mente* [illegible] *Abb. Alex. & Co. [illegible] quos allegat Cond. 4. 11. nu. 2. lib.* [illegible] quamuis contrarium fuaderi videatur, ex rex. [illegible] *in d. c. licet ex quadam.* vbi ad hoc, vt testes probent [illegible] singulariter deponendo de auditu maiorum [illegible] necesse est, quod dicant, se audiuisse ab eisdem, et [illegible] nisi decem si vnus dicat se audiuisse à quibusdam, [illegible] ab aliis personis. Tu † tamen ad illum tex. respondeo, quod loquitur specialiter, quando tractatur de probando [illegible] 264 fungibilem tantum ad effectum inducendi matrimonium: [illegible] tur enim testes singulares non probare, à pœnali [illegible] ratione, quia si diuersitas testium communiter, quam [illegible] dicunt *operari ex parte, quod [illegible] d. prælat.* Et quia etiam maior [illegible] contrahitur, quam dilatatur [illegible] *Cor. [illegible] Ruyn. [illegible] Boer. [illegible] ex parte. decis. [illegible] Rom. [illegible] Ruyn. [illegible] Boer. [illegible] Pap. [illegible] Ruyn. [illegible] Boer. [illegible] 3. & inter consentaneum [illegible] fol. 85. num. 23. vers. & ter [illegible] lib. 2.* Gigas, [illegible] non agunt de impedimento matrimoniali [illegible] † contra testes singulares [illegible] probare confessionem, [illegible] quibus ad amicalis, vt tenui [illegible] *num. 4.* Vide † tamen in proposito Felyn. *in d. c. licet ex quadam. columna. 6. in princ. ver. & probando contra gradum. & Caccialup. in l. admonendi, n. 85. ad finem. fi. leiterum. and* Ex quorum dictis iam videtur declaratio ad prædicta, quod scil. si testium singularitas consistat in diuersitate gradum, tunc bene per eos probetur consanguinitas, [illegible] prohibet gradu, licet diuerso, adhuc duo testes, secus si vnus deponeret de vno gradu, & alius de alio. 265

LIMITA XXIV. In † probatione [illegible] post [illegible] n. quem allegat, [illegible] 268

n.49. sed contra idem Gabriel. post Calcan. quem allegat d.concl.2.n.16.

269 LIMITA XXV. In † probatione quasi possessionis filiationis: secundum Christophor.de Castel.in cons.21. quem refert Hippol.Rimin. d.consil.7.nu.80.lib.1.& alios plures

270 refert Masc. de prob.lib.2.concl.797.nu.8. Cuius † contrarium voluerunt Alexan. Ruyn. & alij relati per Gabr. d. concluſ.2.num.14.& per Mascar.d.conclusio 797.num.7.& nu.20.

271 LIMITA XXVI. In probatione † simulationis, Rol. post Cast.& Dec.quos allegat in cons.50.lib.4.prout illum refert Petra de fideicom.q.12.n.732. loquens in probatione simulationis, prouenientis ex pacto de retrouendo, Cast. cons.169.nu.4.lib.2.Cuman.cons.155.col.2.post

272 med.n.3 & 3.Masc.de prob.lib.1.concl.447.la 2.n.5. Cuius † contrarium voluerunt Affl.dec.72.n.7.Ioseph.Ludou.concl. 51.col.3.vers.& dicta coniectura.

273 LIMITA XXVII. In probatione † doli, Bero.cons.9.n. 3.quem refert Virg.Boccac.in constit.March.glo.8.nu.283. n fin.

274 LIMITA XXVIII. In † probatione symoniæ, Marsc. cons.1.num.27.sicut illum refert & sequitur Hippol. Riminal. con il.7.num.50.lib.1.& inter consil.crim.diuers.cons.85.nu.9. lib.2.

275 LIMITA XXIX. In probatione † minarum, Gram. d.c.5.n.14.Gab.tit.de testib.concl.2.n.56.& dixi,n 2.lib.tit. de indic.& tort.q.50.n.41. ¶ Cuius contrarium affirmare

276 videtur, Sylu. Aldobran.cons.71.n.13.ex Marsc.quem allegat n. cons.7.tria vel quatuor.col.1.& 2. Probant enim tegulares metus illationem, Boer.dec.101.n.9.pro-

277 ut illum refert Boccac.in constit.March.gl.8.n.283 in fin. item † concussionem, Hippo.Rim.in 1.cons.crim.di-

278 cons.85.nu.17.lib.3. item probant sæuitiam, Bertazzo co.cons.273 nu.7.& 8. ¶ Sylvest. Aldobran.d.consi.71.n.30.ad

279 fin.& nu.33.in fin.& nu.38.seqq. item † probant verba diffamatiua per vnum in alterum prolata, Aym.cons.78.col. 1.& 2.prout eum refert & sequitur Petra de fideic.d.q.12.num. 591.

280 LIMITA XXX. In probatione aditionis † hereditatis, Aym. de antiq.temp.par.4.sect.sed enim, num.11.in fine princ.Caccialup.in l.admonendi, nu.84.ad fin. vers. sitat etiam 'Peruſit magna quæſtio, ff. de iureiur. Gab.post Anch.& Soc.quos allegat tit.de testib.lib.1.d.concl.2.nu.21. Hipp.Rim.qui alios refert d.consi.7.nu.62 lib.1. Masc.de prob.lib.1.concl.52 per totam, vbi late infert, exemplificat, & declarat Celsus consi.22.n. 10. Petra de fideicom.d.q.12.n.593.& nu.61.ver.item in probatione adhibitionis hereditatis, & num.721.vers. & in probanda ad tione.

281 LIMITA XXXI. Quando † agitur de probando quem Sacerdotem: probat enim isto casu testes singulares, etiam quod vnus testis deponat vidisse quem cantare Missam vno die, alius vero alia die, vt p Iacob. de S. Georg.in l.ob carmen,§ fin.n.22.ff.de testib.Abb.cons.42.col.2.lib. 1.Boer.cons.40.n.92. Hipp. Rim. qui alios refert.d.cons.7.n.14. ad fin.& post n.15.& n.97.

282 Et idem † in testibus quorum vnus deponat audiuisse Epistolam, alter vero Euangelium eiusdem Sacerdotis, q pariter probent illum Sacerdotem, scripserunt Abb. in c.licet ex quadam nu.11. & seq.vbi bene fundat, & ibi etiam Fely.col 5.ad fin. versic. adde etiam pro hac doctrina, & col.fin. post princ.in vers. & nititur impugnare, vbi respondet contrariationi, extra de testib. Simanc. in tracta. de hæret. tit.64. nu.65.

283 SVBLIMITA Hanc XXXI. Limitationem, quia testes quorum vnus deponit de Euangelio, alter de epistola, licet probent celebrationem in genere, tamen probant Missam totam celebratam, Caccialup.in l.admonendi,n.85.post med.vers.patet etiam ex hoc ff.de iureiur. Vide ad materiam propositæ limitationis, quæ dixi infra in seq. limitatione.

LIMITA XXXII. In † probanda irregularitate ad 284
quam admittuntur testes singulares de diuersis actib. diuersis loco & tempore celebratis, deponentes, vt per gloss.in c.nihilominus,in verbo simul, vers.vel si aliqui voluntestari. iuncto vers. item quid si conueniant in tempore, sed discordant in officijs,& ibi etiam Prapos.post num.7.x vers. In eadem glo.vbi etiam refert contrarios 3.q.9. Albert.in l.ob carmen, §.fin. 8.vers. idem si volo probare sacerdotem irregularem, ff.de testib. Caccialup. in l.admonendi, num.84.ad fin.versic. si vero volo probare vnam irregularitatem, ff.de iureiuran. Nell.de testib.nu.187.in fine, Alb.de Malet.in tract.de testib.cap.fin. nu.21.

SVBLIMITA Hanc † XXXII. limitationem procedere tunc demum, quando singuli testes deponunt de 285
perfecto celebrationis actu: vtputa de tota Missa, licet vnus dicat de vno tempore,& alius de alio, secus si de imperfecto, vtputa quando vnus deponeret de Epistola, & alter de Euangelio, quia tunc non probant: Si credendum est Alb.de Malet.in tract. de testib.d.c.fin.n.21.vers.hac ratio, & seq.

Sed ego contrarium credo verius, quod immo testes 286
probent irregularitatem, etiam quod singuli deponant de imperfecto celebrationis actu: prout bene exemplificat gl.in d.c.nihilominus,in verbo simul, vers.vel si aliqui volunt: vbi de vno teste, qui audiuit finem Missæ,& altero, qui audiuit principium, 3.q.9. Alb.in d.l.ob carmen,§.fin.n. 8 vers.Idem si volo probare.ff.de testib. Abb.in c.licet ex quadam, n.11.extra eod. vbi de duobus testib.quorum vnus deponit de Epistola,& alter de Euangelio,& alios retuli sup. num.283.

LIMITA XXXIII. In † probando quem blasphema- 287
torem, probant n.testes singulares blasphemandi consuetudinem: secundum Hipp.Rim.post Crot. quem allegat,in cons.7.n.71.in fin.& sub n.83 lib.1.

Sed † contra, quod blasphemandi consuetudo non 288
probetur per testes singulares, dixit notandum,& de communi * testatur Masc.de prob.lib.1.concl.194.n.2.lib.1.ex A- * lex.in cons.72.fere per totum lib.1. Et † certe quoad puniendum veru dicit Alex. licet secus quoad diminuendū de 289
fide eius testimonij: vt bene declarat Clar. in pra.§.fin.q. 53.vers.dixi etiam. ¶ quod blasphemandi consuetudo non probatur per testes singulares, voluerunt etiam Iaſ. in § item si quis,tl.2.n.63.Inst.de act.Boer.dec.301.n.11. Grammat.in constit.blasphemantes, n.18 Bellon.cons.vlt.nu.5.Ioan.de Sylua in tract.de iur.par.vlt.q.fin.nu.9. quos omnes testatur,& sequitur 'Decia. in tract.de crim.tom.2.lib.6,cap.4.& cap.5.sub num.5.

LIMITA XXXIV. In † probando animum,& volun- 290
tatem alicuius,ad quod testes singulares admitti etiam quod deponant de diuersis actibus diuersis loco & tempore factis,talem animum & voluntatem inferentibus, scripserunt Aym.cons.73.n.33.Masc.de probat.lib.1.concl.94. num.3.

LIMITA XXXV. In † probatione litis ex Hipp.Rim. 291
in d.cons.7.n.56.lib.1.repetito inter cons.crimin. diuers.cons. 85.n.11.lib 2.

LIMITA XXXVI. In † probatione societatis, Gabr. 292
titul.de testibus, concluſ.2.nu.43.lib.1.post Cornel.quem allegat.

LIMITA XXXVII. In † probatione habitationis, Ga- 293
briel.titul.de testibus,concl.2.nu.44.lib.1.post Corn. quem allegat.

LIMITA XXXVIII. In † probatione malæ fidei, Gab. 294
tit.de testibus,lib.1.concl.2.n.45 post Curt.& Aym.quos allegat.

LIMITA XXXIX. In † probatione Barattariæ, Port. 295
cons.94.n.8.

LIMITA XL. In † ijs quæ sunt difficilis probationis: 296
si credendum est Bertazz.in consil.273.nume.5.& seqq. nec videtur diſſentire Ioan. Bapt. Ferret. in consilio 168. num.11.

n.11.vbi quod probant testes singulares in causis,in quibus præsumta probatio habetur pro plena. Vide tamen
297 in † proposito Paul.Granut.theorem.n.23 n.15.lib.1. vbi q isto casu testes singulares faciunt indicium.

298 LIMITA XLI. Vbi † agitur de modico præiudicio, Aymon.cons.182.n.15.Gab.tit.de testib.d.concl 2.n.74.lib. 1.Corrad.in pract.tit.de testibus, rub.de singularitate testium,n. 25.in 4.limitatione, fol.mihi 126.col.1.Montic.in repertor.test. rub.singulares testes an & quando probent, fol.200.col.1.vers.1. nota Bononien.per Benintent.dec.62.nu.8 Petra de fideic.quæst. 12.n.581.624.646.& 702.& faciunt Dd relati sup.n.66.vbi quid in possessorio judicio.

299 LIMITA XLII. In † foro pœnitentiali, vt per Turrecrem.d.c.nihilominus,col.2.circa med.tertia quæst 9.sicut il-

300 lum † refert Petra in tract. de fideicom.q.12.n 529.iuncto nu. 532. vbi idem, quando agitur de indicendo purgationē Canonicam, ex Paris.in cons.2.n 93 lib.4.

301 LIMITA XLIII. Vt singularitas † non noceat, quando supersunt alij contestes, Aym. de antiq.temp.part 4 sect. sed enim,n.26.ad fin.vers.alibi scribit ex Cast.quē allegat in cons. 134.in causa fiatalea,col.2.vers.quarto dicitur,lib.2.

302 LIMITA XLIV. Junctis † adminiculis: tunc enim singulares testes bene probant, Alex. cons.100.nu.9.lib.1. Aym.cons.73.n.36.& in tract.de antiq.tēp.part.4.sect.sed enim, n.26. Vbi quod isto casu testes singulares multum adminiculantur,& vers.& quod testes singulares,& vers.& dicit Corn.vbi ex Corn.in cons.307.col.4.vers.& licet non sint contestes l.b.3. dicit, quod testes singulares isto casu coadiuuant alias probationes, & faciunt semiplenā probationem, Couarru,var.resol.lib.3.c.5.n.3 vers.& sane,Roland.cons. 82.n 47 & seqq.lib.2.Cephal.cons.141.n.12.lib.1.Montic. in repert.test.rub singulares testes an & quando probent,fol.: ol. 1.vers 5.& 6.Corrad.in pract.tit.de testibus,rub de singulare ate testium,n.25.in 9.limitatione,fol.126.col.2.Menoch. de præsum. lib.1.quæst.86.Petra de fideic.quæst.12.n 526.529.& 534.vers.& hoc putat de plano procedere,& n.707. Et adverte, † q Petra in d.n 526.& 529. loquitur etiam in criminalibus,& etiā ad condemnandum, q ego non credo verum, saltem quoad pœnam ordinariam.

304 LIMITA XLV. Si † testes singulares sint nobiles, p- batæ fidei,& verisimilia deponant: tunc enim bene probant,& potest illis judex fidem adhibere, vt per Castren.(quem sic Doctores omnes ad id originaliter allegant) in l.admonēdi.ff.de iureiur.& in l.Lucius,ff.de his,qui not. infam.& Castren.secuti sunt post alios plures,quos allegant antiquiores, Capol.cons.3.in fin. Marsc.cons.1.nu.71.& sing.114.incip.vulgatum, vbi hoc ponit pro singulari,quotidiano,& practicabili, & illud bene exornat Brun. in tract.de indic. & tortur part.1.q.2.n 6 Tir.aq.de pœn.temperan cauſſ.51.num. 106. vbi tamen dicit, in suis Codicibus non inuenisse Paul de Cast.tale quid dicentem, Crot.in tract.de testibus, part.7.num.326 in princ.vbi hanc conclusionem notabilem,& literis aureis scribendam (licet is postea contrariam defendat sententiam, vt modo eum referam) Mōcad.ad Crot.d.n.326.literis 11. Gabr.tit.de testib.concl.2.nu. 71.lib.1 Corrad.in practic.tit. de testibus, rub.de singularitate testium, nu.25.a fin.an 10 limitatione, fol.126.col.2. Alb.in cap.1.quæst 6.nu.60.de hæret.n 6. (vbi tamen in suis libris Castr.hoc dicentem non inuenisse testatur, Simanc.in tract.de hæret.tit.64 n.77. 'Pegna in direct.inquis.par.3.comment.121.col.7.in fine,vers.& quæ hactenus, fol.670. Zyngsinger.observat.76.in fine,cent.3. Neuiz.in Sylua nuptiali,lib. 5.quomodo judicandum in dubio,n.122.& 123.Hipp.Rimin. inter cons.crim.diuers.cons 85.n.2.vers.non prætereo.lib 2. Steph.Lambert.d contractibus eorum,gl.12 sub n.38.Montic. in repertor.test.rub.singulares testes an & quando probent, fol. 199 col.2.vers.1.Rota diuers.part 1.decis.238.n.13.coram tunc Reverendiſſimo 'Domino Hippolyto Aldobrandino, & nunc ſanctiſſimo & meritiſſimo 'Pontifice, 'Petra de fideicom quæst. 12.nu.596.& num.593.& seq.vers.& quando: ſt.5, ex qui-

bus, ita communiter à Doct. receptum esse negari non potest.

Et † licet cōtrariam sententiam bene defendat Crot. 305
de testib.part.7.d.n.326.vers.sed credo illam non esse veram, Bero. in c.licet causam,nu.43.vers.istud tamen dictum de probat. vbi Castrensis dictum periculosum iudicauit. Relati per Monticel.in repertorio,rub.singulares testes an & quando probent,fol.198.col.2.vers.7. nec dissentire videtur 'Petra d.q.12. n.580. vbi propterea reprobat Cæpo.vbi sup.pro prima opinione allegatum per text. in l.qui falsi, aut varia, ff.de testib. (licet, vt sup.eum retuli in aliis locis, pro prima opinione aliquos referat concordantes) & certe si horum rationes bene inspexeris, facile hanc opinionem veriorem dixeris. Tamen pro sustentatione propositæ limitationis.

SVBLIMITA I. Vt † hæc 45. limitatio nullo pacto 306
procedat in singularitate obstatiua, in qua singulares testes nihil omnino probabunt, & quod nobiles & valde digni fuerint, rum quia, vt s̄ dixi, vbi adest singularitas, ibi adest vnitas, tum etiam, quia data in testib. contrarietate, ibi etiam datur falsitas, & propterea talis singularitas nec ex numero, nec ex dignitate supplebitur. Ex numero non supplebitur, quia, vt etiam sup.dixi, in singularitate obstatiua minus probant mille testes, quam vnus. Ex dignitate nec etiam suppletur, quia testes contrarij & falsi, etiam quod nobiles & digni sint nihil probant. Et istæ fuerunt rationes bene consideratæ per Dd. cō. limitationem adductos, & bene aduer. Alber. in d.q.16.n 62.ad med. vers.hæc etiam illud dictum, de hæret.

Procedere igitur † potest limitatio in singularitate di- 307
uersificatiua, & etiam iuncto iuramento in supplementum, vt per Caccialup.in l admonēdi,n.93 ad fin.vers.et enim tanta posset esse fides, ff.de iureiu. Nec dissentit Alb.d.q.16.n. 63 vers.& in hac singularitate. Et hoc modo poteris prædictas contrarias opiniones concordare.

SVBLIMITANDO II. eandem † limitationem po- 308
teris dicere pro cōcordia earundem opinionum, quod prædicta limitatio procedat tantummodo in duob. casibus. Primò, quando agitur de probando quod in genere, vt p Bero. in d.c.licet causam,n.43.vers.posset forte, extra de prob. Secundò, † quando non agitur de alicuius præiu- 309
dicio, vt ibid.per Bero.d.n.43 vers.aut quando. at extra hos duos casus Castr.dictum periculosum iudicauit idē Bero eod.n.43.vers.istud tamen dictum.

LIMITA XLVI. Vt † licet reguiariter testibus singulari- 310
bus non sit adhibenda fides, erit tamen in iudicis arbitrio illis credere, si ita sibi ex aliqua iusta causa visum fuerit, Soc.cons.262.n.62 lib.2.& cons.11.n.6.lib.3. Aym.cons. 7.n.35.vers.fortius volunt. & cons.78.n.7. Marsc.sing.114. incip vulgatum. Couarru.var.resol.lib.3.c.3.n.5.vers. hinc profecto, vbi alios refert Menoch. de arbitr. quæst lib.2.casu 90.nu. 6. Hexul.in tract.de negat.nu.314.vbi exornat, Stephan.Lambert.in tract.de contract.eorum, gloss.12.nu.35.& seqq. vbi etiam alios refert: bene comprobat,& contrarijs respondet Gabriel.tit.de testib.lib.1.concl.2.nu.62.vbi alios adducit concordantes, Corrad. in pract.tit.de testib.rubr.de singularitate testium, num.25.in 3.limitatione, fol.127. colum.1. Monticell.in repertor.test.verbo singulares testes an & quando probent, fol.199.col.1.vers.penult. & fin. 'Petra de fideicom.q. 12 num.517 534. 623 et 705. ex quibus & hanc limitationem communiter * esse receptam, pariter negari non * po-

P[illegible] 311
[illegible] fuerit, non adhibere fidem testibus
[illegible] casu, in quo alias de iure esset adhibenda, [illegible] Marsc.in d.sing.114.ad med.Gab.d.concl.2.nu. 6. [illegible] casu 90.n 5.

SVBLIMITA I. Hanc † 46. limitationem procedere in 312
[illegible] dautate diuersificatiua, & iuncto juramento in

supplementum, secus in obstatiua, per ea, quæ dixi ſ. nu. 306 & ſeqq. quæ hic repetere eſſet ſuperfluum.

313 SVBLIMITA II. Vt † quando judex ex iuſta cauſa credit, adhibendam eſſe fidem teſtibus ſingularibus, vel e-contra, adhoc ne teneatur in ſyndicatu, & ne contingat, eius ſententiam in appellatione reuocari, debeat talem cauſam exprimere in eadem ſententia, Soc. *conſ.* 32. *n.* 9. *lib.* 2. *Pariſ. conſ.* 57. *n.* 48. *lib.* 1. *Lambert. d. gl.* 12. *n.* 38. *Curt. iun. in l. admonendi, nu.* 33. *ff. de iureiur. Menoch. d. caſu* 90. *poſt n.* 5. *Petra de fideicom. d. q.* 12. *n.* 53.

314 LIMITA XLVII. Vt † licet teſtes ſingulares nō plene probent, faciunt tamen indicium & præſumtionem, Corn. *conſ.* 73. *in princ. Dec. in cap. licet cauſam, nu.* 70. *extr. de probat.* vbi quod in probando actum in genere, vnus teſtis ſingularis alteri adminiculatur, licet non plene probet, Aym. *conſ.* 73. *n.* 35. vbi quod faciunt magnum indicium, & coniecturā, Gab. *lib.* 1. *concl.* 2. *n.* 72. *Conrad. in pract. tit. de teſtibus rub. de ſingularitate teſtium, n.* 25. *in* 8. & 11. *limitat. fol.* 126. *col.* 2. *Octau. Cachera. dec. Pedem.* 99. *nu.* 29. vbi ꝙ faciunt vehementem præſumtionem, Maſc. *de prob. lib.* 2. *concl.* 856 *n.* 24. *Petra de fideicom. d. q.* 12. *n.* 9. & *n.* 709. *iuncto*

315 *n.* 527. vbi ex Ruy. quem † allegat *in cōſ.* 34. *n.* 6. *lib.* 4. dixit, ex iſta præſumtione & indicio, aliorum teſtium habilitatem ſuppleri. Et licet ex præmiſſis hæc limitatio dici

* poſſit * communiter recepta: Non † tamen videtur pla-

316 cuiſſe Aym. *in tract. de antiq. temp. par.* 4. *ſect. ſed enim, nu.* 6. *verſ. imo nec quidem ac minuculantur*, vbi loquitur in ſingularitate obſtatiua, & reddit rationem, quia ſcil. teſtes dicuntur contrarij, & vnus alteri tollit fidem, & *n.* 7. vbi idem in diuerſificatiua. Sed an teſtes ſingulares faciāt indicium ad inquirendum, vel ad torquendum, dixi ſupr. *n.* 58. & *n.* 60.

317 LIMITA XLVIII. Vt † licet teſtes ſingulares non probent in dubio, tamen non præſumuntur ſingulares ſed conteſtes, ſecundum Caſtr. *in conſil.* 126. *in fine, & conſil.* 142. *columna* 2. *in fine part.* 2. *Alex. ad conſ.* 4. *num.* 7. *lib.* 6. & *conſ.* 185 *num.* 2. *lib.* 7. *Aym. conſ.* 151. *nu.* 15. vbi dixit, hanc opinionem ſibi plus placere, reprobata opinione Dec. *conſ.* 650. *n.* 8. *Crot. in tract. de teſtibus, par.* 7. *n.* 323 *Franc. Curt. Papien. in tract. de teſt. b. concl.* 13. *nu.* 28. *Boſſ. in tit. de oppoſ. contra teſt. nu.* 39. *verſ. præſumuntur tamen conteſtes. Caccialup. in l. admonendi, nu.* 88. *in fine, verſ. nec eſt omittendum ff. de iureiur. Albert. in c.* 1 *q.* 16. *nu.* 57. *in fine, verſ. & in dubio, de haret. in* 6. *Roland. conſ.* 26. *nu.* 39. & *conſ.* 23. *nu.* 2. *lib.* 3. *Burſat. conſ.* 23. *num.* 23. *Octau. Cacheran. deciſ. Pedemont.* 99. *num.* 28. *Ioan. Royas in tractat. de haret. part.* 2. *aſſert.* 6. *num.* 124. *Gabr. in tit. de teſtibus, concl.* 2. *num.* 6. *verſ. declara etiam, Rota diuerſ. dec.* 191. *num.* 4. *part.* 1. *Maſcard. de prob. lib.* 3. *concl.* 1215. *nu.* 18. *Petra de fideicom. d. q.* 12. *nu.* 494. & *ſeq.* ex qui-

* bus ſine dubio hanc limitationem eſſe * communiter

318 receptam dicere potes. Quamuis contrarium † ſenſerint Dec. *in d. conſ.* 650. & alij nonnulli relati per Petram *num.* 497.

319 SVBLIMITA Hanc 48. † limitationem, vt ſic, licet teſtes non preſumantur ſingulares, ſed conteſtes, quando in eorū depoſitionibus adeſt diuerſitas non in loco, & tempore, ſed in actibus, tunc enim quia actuum pluralitas non præſumitur, præſumuntur deponere de eodem actu: ſecus ſi diuerſitas conſiſtit in loco, & tempore, quia tunc non conteſtes, ſed ſingulares præſumuntur, niſi expreſſe conſtet, quod ijdem teſtes deponant de eodem tempore; ratio diuerſitatis eſt, quia primo caſu in dubio actuum pluralitas non præſumitur, *ca. cum Ioannes, de fide inſtrument. Bald. in l. neq; natales, col.* 2. *num.* 3. *verſ. circa hoc dubitat. C. de prob. Nat. conſ.* 235. *nu.* 4. *lib.* 2. Secundò autem caſu præſumitur pluralitas temporum, & annorū, ex curſu naturali, cum quotidie currant & defluant anni more labentis aquæ: ſic nempe per hanc rationem, hanc ſublimitationem poſt alios, quos allegant antiquiores, poſuerunt Gabr. *in tit. de teſtib. concl.* 2. *n.* 7. *lib.* 1. *Monticell. in repert. teſt. rubr. impugnatio, quia ſingularia, fol.* 194. *col.* 2. *verſ.* 1. & *fol.* 196. *col.* 1. *verſ.* 3. & *bene conſuluit Ceph. in conſ.* 250. *n.* 35. & 36. *iuncto n.* 42. *lib.* 2. Vbi † generaliter 320 dixit, quod teſtes non præſumuntur ſingulares, quando agitur de actibus, in quibus pluralitas non præſumitur; ſecus ſi agatur de rebus, vel perſonis, in quibus pluralitas præſumitur.

LIMITA Seu declara † rurſus præcedentem ſublimi- 321 tationem, vt etiam diuerſitas in loco & tempore non ſemper faciat præſumi teſtes ſingulares, ſed tunc demū, quando locus & tempus ſunt de ſubſtantia actus, ſuper quo teſtes deponunt, aliter ſecus, Ruyn. *conſ.* 35. *n.* 5. *lib.* 4. *Crot. de teſtib. n.* 124. *Monticel. d. rub. impugnatio teſtis, quia ſingularis. fol.* 195 *col.* 2. *verſ.* 4. *Petra de fideicom. d. q.* 12. *n.* 499. & *ſeq. iuncti aliis, quos ſ. retuli hac eadem q. n.* 96. & 97.

LIMITA XLIX. Quia ad hoc, † vt teſtes dicantur cō- 322 teſtes, & non ſingulares, omnis interpretatio facienda eſt, Bal. *in l. de quib. n.* 38. *ff. de legib. quem & alios refert Petra de fideicom. d. q.* 12. *n.* 495. & *n.* 669. *Adde Lanfr. in tract. de teſtib. n.* 26. *verſ. circa iſtam teſtium ſingularitatem, fol.* 194. *col.* 1. *verſ. fin.* & † licet hanc limitationem veram non credide- 323 rit Petra *d. nu* 669. ratione ibi per eum allegata, ego tamen eam puto veriſſimam, per ea, quæ in ſimili de pluribus teſtibus contrarijs dixi *in ſeq. quæſt.* 37. Præſertim quando interpretatio fiat ablq; vlla verborum ſuppletione, prout loquuntur Bald. & Lanfranc. in locis præcitatis. LAVS DEO.

Perfecta hac Quæſtio die 21. *Octobr.* 1592.

ARGVMENTVM.

De pluribus teſtibus inter ſe contrarijs, an probent, & quando.

SVMMARIVM.

Teſtium contrarietas ex quibus & quando inducatur, n. 1.
Regula ſit, quod teſtes inter ſe contrarij & contradicentes nihil probant, n. 2.
Amplia 1. *etiam quod ſint plures, & mille, n.* 3.
Amplia 2. *etiam in criminibus exceptis, n.* 4.
Amplia 3. *vt teſtes inter ſe contrarij puniantur de falſo, n.* 5. *contra n.* 6. *declara, vt n.* 7. *ſeqq.*
Limita 1. *regulam in teſtibus, quorum vnus deponit plus altero, quia iſti non dicuntur contrarii, ſed probant, n.* 11.
Sublimita 1. *hanc primam limitationem, quando agitur de proban lo tenorem teſtamenti, n.* 12. & *ſeqq.*
Sublimita 2. *quando teſtes deponerent per verba taxatiua, quia tunc non probant, ſi vnus deponit plus altero, n.* 5.
Limita 2. *regulam procedere, quando teſtes ſunt diſcordes, & contrarij in ſubſtantialibus, ſecus ſi ſint cōcordes in ſubſtantia, & diſcordes in qualitatibus, circumſtantijs, acceſſorijs, vel appenditijs, n.* 16. *licet alij contra. n.* 17.
Et quando contrarietas aut varietas dicatur eſſe in ſubſtantialibus, aut vero in acceſſorijs, & circumſtantijs. n. 18. & *ſeqq.*
Sublimita hanc ſecundam limitationem procedere quando teſtes diſcordant in qualitatibus, & circumſtantijs remotis extrinſecus & impertinentibus, ſecus ſi ſubſtantiam negotij reſpiciant, n. 20. & *ſeqq.*
Limita 3. *in teſtibus deponentibus per diuerſa verba, qui non dicuntur contrarij, ſed probant, ſi cōcordant in ſubſtantia, n.* 22. & 23. *Vbi ponitur exemplum huius limitationis.*
Amplia hanc tertiam limitationem, vt imo teſtes deponentes per eadem verba dicantur deponere per eundem præmeditatum ſermonem, & tanquam de falſo ſuſpecti non probant, num. 24.
Limitatur hæc ampliatio tribus modis, primo in teſtibus bona fama, nu. 25.
Secundò, niſi iudici contrarium viſum fuerit, n. 26.
Tertio, quando teſtes eſſent plures, n. 27.
Sublimita, hanc tertiam limitationem non procedere, quando agere-

ageretur de formalitate verborum, quia tunc diſcordes in verbis nihil prob. int, n. 8.
Limita 4. *quando teſtes eſſent diſcordes in modo narrandi, dummodo concordent in facto narrato, n.* 29.
***Limita* 5. *quando teſtes ſint diſcordes in redditione cauſæ ſcientiæ, dummodo ſint concordes in facto principali, n.* 36. *licet, aly contra, n.* 31**
Sublimita hanc quintam limitationem, dummodo rationes licet diuerſæ tendant ad eundem rei finē, ſecus ſi ad diuerſum, n. 32.
Et quid ſi vnus teſtis reddat bonam & concludentem rationem, alius vero non bonam & non concludentem, n. 33.
Limita 6. *regulam, quando contrarietas inter teſtes eſt modica, n.* 34. *licet aly contra, n.* 35. (*nu.* 36.
Limita 7. *quia teſtes contrarij ſunt omnibus modis concordandi, conſ.* 283. *n.* 2. *lib.* 2. & faciunt in ſimili Dd. allegati de pluribus teſtibus ſingularibus ſup. *in anteced. quæſt. n* 37. & *ſeqq.* vbi late de materia.

QVÆSTIO LXV. PARS I.

1 OPPONITVR XVIII. Contra † teſtes, quod vnus alteri contradicit, ſed antequam hanc materiam ingrediamur, bene eſt ſcire, quando, & ex quib. teſtiū contrarietas inducatur: in quo breuiter dicas, quod inducitur ex illis decem prædicamentis, ex quibus ſingularitatem induci dixi *in anteced. q. n.* 10. *vt explicat Bal. in l. teſtiū, nu.* 14. *in ſin. verſ. ex quibus differentijs pleriq; teſtes incidunt in contrarietatem, non ſolum in ſingularitate, C. de teſtib.* & ſicut *in eadem ant. cedenti q. n.* 9. dixi, ſingularitatem induci ratione rei, perſonæ, loci, gradus & tēporis, ita pariter ijſdem rationibus inducitur contrarietas, vt per Turretē. *in c. nihilominus, col. pen.* 3. *q.* 9. vbi D. Thomam, Hoſt. & alios, quos allegat, concludit, quod adhoc, vt teſtes probent, debent concordare in circumſtantijs, quæ in hoc verſu continentur, videlic. *Res, perſona, locus, gradus, hæc ſint conſona, tempus.*

2 REGVLA Sit, quod † teſtes plures inter ſe contrarij nihil probant: ſic enim vnus alteri contradicendo ſe inuicem collidunt, nec conſtat, quis eorum veritatem dixerit, & ſic probatio redditur dubia: hæc regula non ſo-

* lum communiter à Dd. recepta eſt, ſed etiam contradictorem: non habet, vt omiſſis pluribus alijs auctoritatibus videre eſt apud Bal. *in l. ſed & ſi poſſeſſori.* §. *ſed & ſi verum, ff. de iurctur. Ant. de But. in c. noſtra, n.* 5. & *ibi Abb. n.* 3. *ext. de teſtib. Aret. in l. licet cauſam, nu.* 17. & *ibi etiam Dec. n.* 8. & *Bero. n.* 37. *ext. de prob. Nell. in tract. de teſt. n.* 215. *Nepos de Monte Alb. in tract. de teſtib. n.* 126. & *n.* 128. vbi teſtatur, in Italia vſu receptum eſſe, quod quando teſtes ad inuicem contradicunt, debent inter ſe pugnare, & quod ita dicitur in Lombardia, Gram. *voto* 26. *n.* 14. & *ſeq. Foll. in pract. crim. in verbo, item quod commiſit falſitatem. n.* 27. *Boſſ. in tit. de oppoſ. contra teſtes, n.* 15 *verſ. vbi vero quoad omnia ſunt æquales, & ver.* & *idem quando vnus contradicit alteri, Siman. in tract. de haret. tit.* 64. *n.* 62. vbi teſtatur, hanc regulam omnīū fere conſenſu eſſe receptam, *Conrad. in pract. tit. de teſtib. rub. perſonas teſtium aggrediendo, in prin. fol.* 75 *col.* 2. *ſub n* 8 - *verſ. ubi vero vnus teſtis contradicit. & rub. de contrarietate teſtiū, fol.* 120. *n.* 10. & *fol.* 123. *col.* 2 *n* 20. *Emanuel. Soarez. in theſauro recept. ſent.*

* *littera T. n.* 188. *vbi de* * *communi, Bertaz. conſ.* 33. *n* 11. & *n.* 53. & *conſ.* 8. *n.* 47. & *conſ.* 41. *n.* 11. & *nu.* 53. *vbi aliis relatis teſtatur de communi,* * & *conſ.* 251. *nu.* 20. & *conſ.* 284. *num.* 1. & *conſ.* 334. *nu.* 4. & *conſ.* 358. *nu.* 31. *Monticell. in repertor. teſt. rub. contrarij teſtes an & quando fidem faciant. fol.* 211. *col.* 2. *verſ.* 2. 3. & *fin.* & *fol.* 212. *col.* 2. *verſ.* 3. 4. & 5. *fol.* 216. *col.* 1. *verſ. penult.* vbi amplius quod prohibita teſtium reprobatione non cenſetur prohibita reprobatio ex eorum contrarietate reſultans, Maſc. *de probat. lib.* 3. *concl.* 1361. *n.* 1. & 3. *vbi plures adnotat. ſi ſint recentiores, quibus addo Pet. Ant. à Petra in tract. de fideic. quæſt.* 12. *n.* 1082. & *n.* 1089 & *ſeq.* & *n.* 1193. ¶ *de præſumt. lib.* 5. *præſumt.* 23. *n.* 1. & *ſeqq.*

3 AMPLIA I. Regulam, vt † teſtes inter ſe varij & contrarij non probent etiam, quod ſint plures, & mille, Bal. *in l.* 1. *C. de teſtam. Alex. conſ.* 73. *in prin. Gram. conſ.* 89. *n.* 4. *in tenib.* Quos ſic in propoſito refert & ſequitur Bert. 2.

4 AMPLIA II. Eandem regulam † etiam in criminalib. exceptis, Bertaz. *conſ.* 41. *n.* 12. *lib* 2 *poſt Arnon. & Ferrer. quos allegat, ſequitur Maſc. de prob lib.* 3. *concl.* 1361. *n.* 4.

5 AMPLIA III. Vt † teſtes inter ſe contrarij non ſolum non probent, ſed etiam vt falſi puniantur, vt voluit Aret. *in conſ.* 71. *col. penult.* vbi in duobus teſtibus ſibi inuicem contradicentibus, in eodem actu ambos puniendos credidit, & ita ſe habere * communem opinionem audacter teſtatus eſt, & Aret. ſicut ſupra dicentem refert (ſed non ſequitur) Boſſ. *in tit. de tortur. teſt. nu* 35. *verſ. & ita intelligo, & in tit. de oppoſ. contra teſt. n.* 17. *in princ.* Adde pro hac eadem ampliatione Simanc. *in tract. de haret. tit.* 64. *n.* 62. vbi eam de hominum fere conſenſu receptam teſtatur Petra *de fideicom. d. q* 12. *n.* 817. vbi refert Aret. in loco præcitato.

Verum † contrariam opinionem, quod ſcil. quando 6 teſtes ſunt inter ſe contrarij, de falſo non puniantur: eo, quia non conſtat, quis eorum verum aut falſum dixerit, & veriorem & magis communiter à Dd. receptam ſine dubio crediderim, vt videre eſt apud Bar. *in l. eos, n.* 9. *ff. de* * *falſ. Floria. in l. qui falſa, n.* 1. *verſ. item non debet intelligi. ff. de teſtib. Nell. in tract. de teſt. b. n.* 169 *verſ. dic, quod ratione cōtrarietatis, Boſſ. in tit. de tortur. in fi. nu.* 15 *in prin.* & *in fine d. n.* vbi ꝙ male locutus eſt Aret. contrarium volens, & *in tit. de oppoſ. contra teſt. n.* 16. *verſ. ed intelligo. Conrad. in pract. tit. de teſtib. rub. de contrarietate teſt. fol* 124. *col.* 5 *n.* 22. *Clar. in pract., verſ. communiter etiam. ibi. ſed certe ego non credo, &c. Monticell. in repertor teſt. fol* 294. *col* 1. *verſ.* 5. & *ſeqq. Hipp. Rimin conſ.* 344. *n.* 51 & *ſeqq.* & *n.* 58. *lib.* 3. & licet Petra *de fideicom. d. q.* 12. *n.* 1092. hanc cōtrariam opinionem multum periculoſam dixerit, ego tamen in ea hoc periculoſum nō video, ſed omnino Aret. ſententiam falſam, & hanc veriſſimā credo, adhibitis tamen infra ſcriptis declarationibus. ¶ prout & veram credidit Menoch. *de præſumt. lib* 5 *præſumt.* 22. *n* 18 *poſt Alex Dec. & Grammat. in locis per eum relatis*, quam contrariam in vno eſſe, ſi contraria affirmauerit, *ſup. tit.* 1. & *ſeqq.*

DECLARA I. Hanc ſecundam † opinionem procede- 7 re, quando teſtes ſibi inuicē contradicentibus ſunt hinc inde pares, prout in caſu Aretini, in quo aderant duo tantum teſtes, quorum vnus alteri contradicebat: tunc enim abſurdum eſt dicere, quod ambo puniantur, quia, vt dixi, non conſtat, quis eorum falſum dixerit: ſecus ergo, quando vna probatio alteri præponderaret, vtputa quia duo teſtes contradicerent vni, vel plures pauciori-bus, quia tunc pauciores puniuntur tanquam periuri, & falſi, vt per Boſſ. *in tit. de oppoſ. contra teſt. n.* 13. *verſ. ſi tamen hæc concordia*, vbi teſtatur, ſe quotidie videre, hoc caſu teſtes puniri de falſo, & qui vellet contrarium dicere, ſine iudicio loqueretur, & *nu.* 14. *verſ. alias nemo puniretur de falſo, ſi plures non vincerent pauciores, & rurſus in tit. de tortur. teſt. poſt nu.* 35 *nec diſſentit Clar. in* §. *falſum, verſ. conuincitur etiam teſtu de falſo, in princ. & ſequitur Petra d. q.* 12. *nu.* 1091. *vbi in idem allegat. Bald. in l. Lucius, num.* 6. *in l. dict. ff. de iniſam.*

SVBDECLARA Hanc I. declarationem, vt † tunc de- 8 mum teſtes contrarij puniantur de falſo, quando vna probatio præponderat alteri, dummodo ſcil. præponderatio ſit in numero teſtium: ſecus ſi in dignitate. Data enim paritate teſtium, licet digniores vincant minus dignos, quoad fidem, & probationē, non tamen ſic eſt, quoad punitionem, vt bene in terminis poſt alios, quos allegat, aduertit Boſſ. *in d. tit. de oppoſ. contr. teſt. n.* 14. *in prin.*

DECLARA II. Eandem ſecundam opinionem, vt li- 9 cet data paritate teſtium contrariorum nō poſſit tractari de punitione, bene tū poteſt tractari de inquiſitione, & carceratione, data n. contrarietate teſtium ſtatim da-

ter judici materia inquirendi, quis eorum falsum dixerit, vt per eund. Boss. *in tit. d. tortur. test. n. 5. in fin. & in tit. de oppos. contr. test. nu. 16. in princ. & in fin. & n. 17. etiam in fin. Clar. in d. §. falsum, vers. continuatur etiam ad fin. Montiall. in repert. test. in rub. testes contrarij, varij, & vacillantes, &c. vers. 5. seqq.* & quandoq; etiam data contrarietate testes magis suspecti torquentur, ¶ quamuis Boss. *in tit. de homicid. nu. 30.* dixerit, † dari vt supra materiam inquirendi, non autem torquendi. Veritas tamen est, quod magis suspecti torquentur, vt per eund. Boss. *d. tit. de oppos. cont. test, n. 16. vers. possunt tamen torqueri, & vers. nam certum est, & in tit. de fals. n. 24.* vbi ita se vidisse practicari testatur: nec dissentit Clar. *d. §. falsum, eod. vers. continuatur etiam testis de falso, ad fin.* & sic isto casu judex quandoq; deueniet ad inquisitionem, quandoq; ad capturam, & quandoq; etiam ad torturam, prout etiam nos Romani habemus verbis statutum *in 2. lib. rub. de test. b. contraria deponentib. c. 47.* & particulariter quomodo isto casu judex debeat procedere ad carcerationem testis, vel ét ad carcerationem producentis, vide omnino bene loquentem Boss. *in tit. de oppos. cont. test. nu. 14. vers. & licet ita res se habeat, vsq; ad fin. num.....*

11 LIMITA I. Propositam † regulam procedere in illis testib. qui re vera contraria dicunt, secus in illis, quorum vnus deponit plus altero, isti enim adhuc probant, potest n. stare, quod vnus audiuerit, vel viderit, quod alter non audiuit, vel vidit, secundum Alex. *cons. 24. n. 23. lib. 2. & cons. 182. & cons. 186. n. 2. in fin & n. 3. & cons. 187. n. 4 in fin. vel ". Dec. cons. 90. n. 4. ". seq. Ferar. in 201. n. 37. in fi. & seq. vol 3. Curt. Ian. cons. 122. n. " lib. 2. Aegid. con. 275. col. penult. vers. nunc venio. Rem. cons. 92 nu. 5. lib. 2. Natsan. cons. 26. n. 27. Kolan. cons. 23. n. 6. & 7. lib 2. Bertaz. cons. 1. n. 11. Jacob. de S. Georg. in tit. de carcer. & priso. n. 23. ff. de testib. Alciat.* * *in l. 1. §. stipul. nat, n. 40. ff. de verb. obl. & vbi de comm. ni, * Curt. in tract. de testib. concl. 6. n. 29. & concl. in pract. tit. de testib. rub. de singularit. teste, nu. 25. & fin. in 12. limitat. fol. 126. col. 2. in fin. Vsan. com. * opin. vers. teste singulares sufficient. in fin. vbi pariter de communi, ex Alex. in loco præcitato, Monticel. in repertor. test. rub. impugnatur testis, quia varius, fol. 203 col. 2 vers. 3. vbi altos plures refert, & rub. impugnatur testis, quia singularis, fol. 133. col. 1. vers. 4.* vbi de duob. testib. quo ñ vnus in sua depositione plura profert verba, quã alter. Masc. *de prob.* * *lib. 3. concl. 1361. n. 6.* vbi etiam de communi * ex Ruyn. in loco præcitato, & huius limitationis plura exempla explicata reperies per Pet. *de fideicom. d. q. 12. n. 755. 797. 840. in fin. 1099. & seqq. nu. 3. vers. sicut ergo. & n. 1106. per totum.*

12 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem, aduerte, quod contra eam fortiter viget doctrina Bal. *in l. cum antiquitas, n. 5. C. de testam.* vbi concludit, non probari tenorem testamenti per testes, quotiens vnus deponit plus altero, vt pura vnus de vna parte testamenti, & alter de alia, & Bal. secutus est Ruyn. *in cons. 14. n. 2. lib. 2.* Vbi facit conclusionem, quod cum vnus testis dicat plus, & alter minus, non probant etiam in eo, in quo sunt con-
13 testes. Ideo † pro solutione dicas, q. contraria loquuntur in testamento, in quo specialis est, testes non probare, si vnus plus altero deponat. Nam inquit Bal. *in d. l. cum antiquitas*, testes debent interesse toti testamento. Ideo deponendo de parte non videntur bene probare. At extra
14 casum † testamenti regula remaneat firma. Et nihilominus etiam in probatione tenoris testamenti ad declarationem doctrinæ Bal. *in d. l. cum antiquitas, vide pulchrũ cons. Ioan. Mar. Rumen. Ant. in cons. 549. nu. 1. iuncto num. 5. & nu. 8 lib. 3. quem in prop. sito refert & sequitur Petra d. q. 12. num. 575. & num 1186.*

15 SVBLIMITA II. Eandem † primam limitationem non procedere, quando testes loquerentur taxatiue, quatenus, si vnus deponat plus altero, nihil probant, & dicuntur contrarij, vt per Aret. *in cons. 83. colum. penult. Bald. in l. cum antiquitas, num. 5. C. de testam. sequitur Petra de fideicom. d. q. 12. numer. 1103. vers. nisi dicamus, & numero 205 & seq.*

16 LIMITA II. Regulam † procedere, quando testes sunt contrarij, & discordes in substantialibus, tunc vtiq; sine dubio testes non probant, *c. dum, in verbo substantia, de controuers. coniugat. Anchar. cons. 296. in fine, cum alijs per Petram de fideicom. d. q. 12. n. 1228. seq.* secus autem si concordes in substantia negotij, super quo deponunt, sit tantummodo discordes in illius qualitatibus, circumstantijs, accessorijs, vel appendicijs: Adhuc enim optime probant vt per Bal. *in l. si fluum. n. 11. & 16. C. de testib. Jacob de S. Georg. in l. qui falsũ, n. 43. vbi alios refert antiquiores, & in l. 6. b. carmen. § fin. nu. 33. ff. de testibus, Iason in l. 2. n. 16. C. de secund. tab. & bi de commun. Dec. in d. licet causam, nu. 66. & ibi etiam Bero. nu. 37. in fi. & nu. 39. etiam in principio, extra de prob. Alb. in l. quæst. 16. nu. " vers. si vero testes, de haret. in 6. Franc. Curt. Sen. in tract. de testibus, conclus. 5. num. 18. vers. nam testes non dicuntur discordes, Iaff. in tit. de tortura testium, n. 27. in fine, Alex. cons. 5. nu. 10. lib. 1. Ferm. cons. 36. n. 2. lib. 4. Rumin. sen. cons. 56. nu. " lib. 1. & cons. 44. nu. 6. coram lib. vbi alios refert, & hoc tacita ponendo indubitata, Bologn. in addit. ad Ioan. de " n. cons. 26. in princ. Decius in consil. 100. n. 4. Grat. in discept. 253. n. 5. lib. 2. Natt. cons. 96. col. 2. lib. 1. Sovin. in consil. 102. n. 6. lib. 3. Crotus de Nuce consil. 1. n. 16. in fin. Petr. Imola cons. 96. n. 1. Mont. col. 1. fin. in 22 & cons. 5. nu. 9. lib. 1. Gramm. decis. 42. nu. 1. & accurs. 60. nu. 16. Capitaneus de cis. 70. nu. 3. p. n. 3. Gabad. de dubijs, concl. 2. nu. 63. Monticell. in repert. " rub. impugnatio testis, qua singularis, fol. 193. col. 1. vers. 3. & col. 2. vers. 1. & penult. & rubr. contrarij testes an & quando fidem faciant, fol. 213. col. 1. vers. 3. & seqq. Iean. Roy. as in tract. de haret. part. 2. nu. 128. Pegnan. Direct. inquisit. part 3. comment. 121. col. 13. vers. postremo, &c. fol. 673. vbi bene loquitur, Masc. de probat. lib 2. concl. 856. n. 18. & n. 21. vbi de communi, * & lib. 3. concl. 1361. n. 5. Franc. Personal. in tract. de ordin. & tortu. nu. 95. Petra in tract. de fideicom. d. q. 12. n. 768.* * *vbi dixit, de hoc esse gloss. communiter * approbatam in c. nihil. de verb. signif. & n. 1126 & 1272. vbi de communi, * & 1273. vers. & hanc partem, vbi etiam de communi, * & nu. 1274. versic. & sibal & n. 1353* apud quem in locis prædictis plures alias reperies Doctorum auctoritates, ex quibus sine dubio, ita magis communiter * à Dd recepta esse affirmari potest. ¶ Nec dissentit Menoch. *de præsumt. lib 5. præsumt. 23. n. 16. & 17.* (vbi tamen quod isto facto casu testis fides in aliqua parte diminuitur, ex Baldo & Aymone in locis per eum relatis.) Quamuis hæc limitatio † dubitabilis videatur, Bero. *ind. c. licet causam. nu. 37. vers. hoc declaratio dubitabilis redditur, &c. extra, de prob. & in contrarium multi resistunt per eund. Petram d. q. 12. nu 803. vers. ad num 811. & nu. 1276. vsq; ad nu. 1283.* Nam pro resolutione horum contrariorum concordiam sumas ex seq. sublimitatione posita infra *n. 20.* & vide, quæ in simili de vnico teste sibi vario & contrario dixi *in seq. q. n. 24. & de ly. falso in alia, q. 67. n. 111. & seqq. in decisis.*

Varietas † autem & contrarietas tunc demum dicitur in substantialibus, quando scilicet illa respicit articulata & probata, vt per Bald. *in rub. de controuer. inuest. nu.* 4. vbi dixit, quod substantialia sunt omnia, quæ concluduntur sub juramento & forma articulata, Riminal. Sen. *cons. 549. nu. 7. lib. 3.* vbi dixit, quod variatio, tunc dicitur esse super substantialibus, quando scilic. est super his, super quibus fuit testis productus, ad probandum, & hic super eo, quod fuit capitulatum, id enim, quod est capitulatum, & articulatum, dicitur vere & proprium principale negotium, & substantia, super qua testis fuit accessitus, vt in specie concludit Apostilla ad Alex. *in cons. 45. n. 6. in princ. lib. 2. & probat Gramma. decis. 4. nu. 3. & decis. 60. nu. 16. recte & sequitur Petra de fideicom. d. q. 12. nu. 1308 & seq. usq; ad nu. 1347. & seq. 1365.* vbi etiam ponit plura particularia exempla contrarietatis testium in sub-

17 in substantialibus. Econtra † autem plura alia exempla contrarietatis in non substantialibus videas per eundẽ Petram ibid. *n 1342. 1343. 1353. & 1364.*

20 SVBLIMITA Hanc secundam limitationem, procedere, quando testes cõcordes in substantia negotij discordant in qualitatibus, & circumstantijs, vel accessorijs, remotis, extrinsecus impertinentibus, & nõ substantialibus: tunc enim talis contrarietas aut varietas testibus fidem non tollit, vt per Bero. *in c. licet causam. n. 37. vers. solutio, &c. extra, de probat. Montic. in repertor. test. rub. contrarij testes an & quando fidem faciant, fol. 213. col. 2. vers. 1. Pegnan. Direct. inquis. part. 6. comment. 121. ad. q. 72. col. penult. vers. postremo, &c. & vers. imo vsq; adeo, Masc. de prob. lib 3. concl. 1361. n 5. pluribus exornat Petra de fideicom. d. q. 12. n. 811. & n. 1268. & seqq. vsq; ad n. 1272. & d. n. 1272. vers. & quod varietas. &*
21 *n 1274. in prin.* Secus autem si qualitates & circumstantiæ, super quibus discordant, sunt maximæ substantiales, & negotij substantiam recipiant: tunc enim perinde est, ac si in ipso actu principali discordarent, & consequenter non probant, vt declarat Bero. in loco præcitato, vbi sic distinguendo concordat contrarias opiniones, nec differt Bertaz. *cons. 70. n. 25 lib. 1.* vbi loquitur, quando testes discordant in notabili circumstantia. Facit in simili, quod de vnico teste sibi vario & contrario dixi † *q. 66. n. 28 & seq.*

22 LIMITA III. Eandem † regulam non procedere, qui testes concordarent in substantia negotij, licet discordarent deponendo per diuersa verba, verborum namque diuersitates in testium depositionibus illis fidem nõ tollet, quando eiusdem depositionis substantia est eadem; sic enim ostendit alios, quos allegant antiquiores, scriptum reliquerunt Felyn. *in c. licet ex quadam, col. 4. vers. quibus addendum est dictum Bald. & c. extra de testibus, Cacc. alup. in addition. ad n. 83. in fi. & n. 84. vsq; ad finem, vers. & propredictorum declarationi, ff. de ver. sig. Aym. de cant. in tempt. part 4. fol. 5. & seq. vers. 20. & seq. Franc. Curt. Pap. in tract. de testibus, concl. 11. n. 14 & seq. & concl. 5. n. 1. Specialiter autem hic loquitur in materia testium de re, qui cum præcedente per non procedere, de Nevo cons. 71 n. 13. Nevizan. cons. 20 nu. 10. & seqq. Alex. cons. 118. nu. 1. lib. 1. & cons. 186 nu. 3 lib. 7. Rolan. cons 33 nu. 1. & eqq. lib 2. vbi plurimos hanc comprobat limitationem, Castellan. Corra in suis memoralibus, vers. testes concordantes, Corrad. in pract. de testibus, fecimus dicta testium assumendo, rub. de tempore recto sermone, fol. 131. nu. 43. Joan. Royas. in tract. de b. re part 2. nu. 128. & nu. 131. & seq. Albert. in cap. 14. q. 16. num. 41. de haret. in 6. Montiell. in repert. test rubrica qua præsertur communis. fol. 147. colum. 1. vers. fin. & rub impugnatio testis, qua testis dictum non concludit, fol. 240. col. 2. vers. ante penult. & rubr. impugnatio testis, qua singularis, folio 192. colum. 2. vers. 2. & fo 193. colum. 2. vers. penultim. rub. adde. quæ addenda sunt, & rubric. contrarij testes an & quando fidem faciant fol 213 columna 1. ª vers. final. & columna 2. vers. 3. vbi etiam alij referuntur, Franc. Personal. in tract. de inhib. nu. 94 in fin. & nu 95. Masear. de probat. lib. 2. concl 856. n. 18. & nu 21.* vbi alios plures refert concordantes, & * testatur * de communi Petra *de fideicom. q. 12. nu. 769.* " 1105 1106 *in fin.* 1109. *vers. sic non est igitur vis, & nu.* 1110.
23 *in fine Rot. coram Olee. 430. nu. 3. part. 1.* Allegant † originaliter specialiter DD. Bald. *in Cenal. de elect.* vbi dixit, quod si fuit super certa re, quorum vnus deponit, quod Titius promisit sibi duos solidos, alter vero, quod promisit viginti quatuor denarios, vtique isti testes erunt contesti, & probabunt, nihilsecius interrogati de qualitate vocis, & verborum formalitate, de quo latius dixi *in quæst. de an nu. 67. & seq.* ¶ Et pro hac tertia limitatione adde bonum text. *in c. nihil obstat, & ibi glo. & communiter omnes, de verb. sig.* qui dum dicit, *Nihil obstat maximum di-*

uersitas, vbi eadem dicantur, & licet Menoch. *de præsumt. 22. num. 20.*

24 AMPLIA Hanc tertiam † limitationem, vt non solum probent testes discordantes in verbis, & concordantes in substantia, sed etiam si omnino deponant per eadem verba, & tunc quia præsumuntur deponere per eundem præmeditatum sermonem, præsumuntur etiam subornati, & tanquam de falso suspecti, nihil probant, ad text. *in l. 3. §. 1.* in illis verbis: *Unum eundemque præmeditatum sermonem, & ibi Dd. omnes. ff. de test. lib. Nepos de Monte Alban. in tract. de testib. n 121. Iacob. But. de test. fi. c. 1. n. 16. Tyndar. de testib. par. 3. c. 10. n. 5. Iacob. Aegid. de testib n. 25. Franc. Curt. Pap. in eod. tract. de testib. concl. 14. n. 29 Nell. de testib. n. 195. Lanfr. in c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, nu. 26. vers. vnde testes, & ibi in addit. litera Q. in verbo, subornatur extra, de probation. Boss. in tit. de oppos. contra test. n. 22. Natta cons. 26. n. 28. Dec. cons. 247. n. 24. Rolan. cons. 33. n. 1. & n. 12. lib. 2. Port. Imol. cons. 96. n. 38. Nat. cons. 96 n 8. lib. 1. Lacuna. post l. admonendi. post n 88. ff de iurejur. Alber. in c. 14. q. 16. nu. 42. de haret. in 6. Corrad. in pract. d. rub. de præmedit. sermone. fol. 134. Alex. Stat. in pract. c. 16. n 46. & seqq. Monet. in repert. test. rub.* Impugnantur testes, quando deponunt per eundem præmeditatum sermonem, *fol 253. col. 2. & fol. 254. col. 1. ver. 1. & seqq. apud quem reperies plures alios, Ant. Gom. ad l. Taur. Diaz. reg. 761. n. 1. & 2. Sea. Royas in tract. de haret. par 2. n. 133. Mens. bacc. præsumt. l. b. 3. præsumt. 55. n. 6. & præsumt. Mascard. de probat. lib 2. concl. 1340. nu. 2. & 4.* Vbi præcitatum tuscis, & *concl. 1368. n 6. Petra de fideicom. q. 12. nu. 1111. & 1112. Rota d. vers. decis. 720 nu. 2. part. 1.*

25 LIMITA I. Præcedentem † ampliationem non procedere in testibus bonæ famæ, qui omnino probant, etiam quod deponant per eundem præmeditatum sermonem, vt per Bald. *in tit. de pace Constan. post prime. vers. fin. Camer. in rub. de testib. reg. 214. Alb. n 1. Iacob. de S. Georg. in l. qui falsũ non S. c. nouel stat. secundum ff. de testib. Tiraq. reg. 761. in prima limitatione. Franc. Curt. Pap. in tract. de testibus, concl. 14. n. 29. Sect. cons. 29. nu 20 lib. 1. Corras. in pract. tit. de testib. d. rub. de præmeditatio sermone eod. nu. 4. post medium, vers. Et Bald. Boss. in tit. de oppos. contra test. nu. 24. adfin. Masc. de probat. lib 3. concl. 1340 n. 4. & concl. 1368. n. 2. & 8.*

26 LIMITA II. Eandem † ampliationem, quia judicis arbitrio remittitur, an testes deponentes per eundem præmeditatum sermonem sint suspecti, an vero boni fidei, & fidem probent, vel non, vt per Franc. Curt. *in tract. de testib. concl. 14. n. 29. vers. nam etiam Menoch. Nell. de testib. n. 195. Diaz. reg. 761. subd. 1. limit. Corrad. d. rub. de præmeditato sermone d. n. 4 in fin. vers. vel eandem Pal. Mascard. d. concl. 1368. nu. 10. Rota coram D. Cæsare de Grassis, decis. 82. n. 14.*

27 LIMITA III. Dictam † ampliationem non procedere, quando testes examinati essent plures, quia tunc probant ét, quod deponant per eundem præmeditatũ sermonem: ex numero enim testium tollitur suspicio resultans ex præmeditato sermone, vt per Iacob. But. *in l. 3. §. 1. ff. de testib. quæ sententiæ sunt Alexand. cons. 149. vol. 1. & in processu, n 5. vol. 5. & cons. 237. n. 11. & 12 lib. 6. Kolan. cons. 72. nu. 6. lib. 2. Mascard. concl. 1368. nu. 9.*

28 SVBLIMITA Hanc † tertiam propositæ regulæ principaliter limitationem non procedere, quando vis esset in verbis, vel quando testes essent interrogati de formalitate verborum, quia tunc, si discordant in verbis, nihil vtiq; probant, prout dixi *antecedenti q. in materia singularitatis testium nu. 67. & seq.* & hic repetere non est necesse.

29 LIMITA IV. Propositam regulam (& hæc limitatio multum consonat cum præcedente) non procedere, quando testes in corum depositionibus essent discordes in loco committendi factum, per quod deponunt ad-

huc enim probant, si in ipsius facti substantia concordant, nec propterea dicuntur contrarij, prout est tex. *in c. nihil de verb. signif. & in specie scripserunt* But. *in d. c. nihil, n. 3.* Caccialup. *in l. admonendi, n. 87. in fin. ff. de iureiur.* Alb. *in c. 1. q. 16. n. 41. vers. nihil enim refert narrandi diuersitas, iuncto nu. 43. vers. singularitas enim attenditur, de haret. in 6.* Montic. *in reper. test. rub. impugnatio testis, quia singularis, fol. 193. col. 1. vers. 2. & rub. contrarij testes an & quando fidem faciant, fol. 213. col. 1. vers. pen.* Petr. *de fideicom. q. 12. n. 1107. & n. 1109. vers. & istud exemplum, iuncto vers. & hanc conclusionem, & faciunt, quæ dixi infra in seq. limitatione.*

30 LIMITA V. (Et hæc limitatio non admodum differt à duabus præcedentibus) vt regula non procedat, qñ testes in eorum depositionibus reddunt diuersas causas & rationes scientiæ, non enim per hoc dicuntur contrarij, si concordant in substantia negotij, de quo agitur, secundum Innoc. *in c. qualiter & quando, il 2. in princip. & ibi etiam Henric. Boyc. n. 16. ext. de accusat.* Bal. *in l. de quib. n. 38. ad fin. ff. de legib. & in l. pen. circa prin. ff. de prob. Specia. tut. de teste, §. iam de interrogatorijs, col. 5. vers. hinc est, quod si quis &c. sub n. 14.* Imol. *in c. dilecti ex quadam, n. 7. extr. de testib.* Fely. *in c. cum tu, n. 14. ext. col. Dec. in c. licet causam, n. 67. & ibi etiam Bero. n. 39. alios refert extr. de probat.* Caccialup. *in l. admonendi, nu. 286. vbi bene comprobat & explicat, & n. 87. in fi. & n. 90. vers. nam licet, & n. 91. vers. tertio modo, iuncto vers. seq. ff. de iureiu.* Ansis. *in tract. de testib. ad quorum contra, in verb. testimonium depositionis, n. 26. vers. aduerte tamen, ext. de probat.* Aym. *de antiq. temp. par. 4. sect. fol. nota. nu. 10. vers. & hac ratione.* Hippol. Rimin. *con. 7. nu. 43. & 46. lib. 1.* Alb. *in c. 1. q. 16. n. 47. & nu. 70. vbi quam testis, de haret. in 6.* Conrad. *in pract. tit. de test. rub. de contrarietate testi. fol. 122. nu. 14.* Imol. *in l. Lambert. de condit. & demonst. fol. 12. n. 38.* Montic. *in repert. test. rub. impugnatio testis quia singularis. fol. 192. col. 2. vers. 3. vbi alij adducuntur,* Petr. *de fideicom. q. 12. num. 1107. & seq.*

31 SVBLIMITANDO I. Hanc V. limitationem aduerte, quod contra eam (quamuis communiter † recepta) apertè sentit Bero. *in c. licet causam, n. 39. vers. quod dictum non videtur, ext. de probat.* Ideo † pro concordia & declaratione potes dicere, quòd ratio huius quintæ limitationis ea est, de qua in præcedenti quæst. n. 47. quia scil. sufficit, testes in eorum depositionibus concordare ad eundem rei finem: tunc inquam contrarietatem non inducunt, nec testibus fidem tollunt, & tunc procedet limitatio: secus autem si rationes, & in verbis essent diuersæ & ad diuersum tenderent finem, vt per Bero. quem hanc materiam declarat *in d. c. licet causam, num. 39. vers. sed falsa* Fulgos.

33 SVBLIMITA II. Eandem V. † limitationem procedere, quando ambo testes reddunt bonam & concludentem rationem, licet diuersam. Tunc enim probant; Secus autem, si vnus bonam, alius autem non bonam reddat rationem: quia tunc non probant plene, sed tantum oritur semiplena probatio ex dicto illius testis, qui reddit bonam rationem, quod quidem dictum non elliditur per alium non bonam reddentem rationē: sic pariter hanc materiam reperio declaratam per eundem Caccialup. *in l. admonendi, n. 91. vers. quinto modo, ff. de iureiu. & per Alb. in d. c. 1. quæst. 16. n. 45. iuncto n. 46. vers. in secundo vero casu* (vbi tamē in libro meo litera est defectiua, quia deficit dictio, non) *de haret. in 6.*

34 LIMITA VI. Vt testes † inter se contrarij tunc demū non probent, quando contrarietas est magna: secus si modica, vt per Fely. *in c. cum tu, n. 13. extra, de testibus.* Dec. *in c. licet causam, nu. 6. extra, de probatio.* Franc. Curt. *Senens. in tract. de testibus, concluf. 6. num. 19. vers. & testis contradicens in modico,* Alexand. *cons. 5. num. 10. lib. 1.* Gramm. *cons. 36. num. 4. & cons. 39. num 6. & cons. 50. num. 30.* Rimin. *Sen. cons. 549. nu. 9. lib. 3.* vbi loquitur etiam in substantialibus, Roland. *cons. 33. num. 6. & 7. lib. 2.* Hieron. Gabr. *cons. 55. num. 4. lib. 1.* Neviz. *cons. 26. post num. 27.* Peg. *in dict. inquisit. part. 3. q. 72. comment. 121. col. penult. vers. deniq, &c.* vbi quod modica contrarietas non solum non tollit fidem testibus, sed etiam eorum testimonium reddit credibilius, Monticell. *in repert. testium, rubr. contrarij testes an & quando fidem faciant, fol. 212. col. 1. vers. fin.* vbi plures referuntur concordantes, Mascard. *de probat. lib. 3. conclus. 1361. n. 5. in fine,* & fuit originale dictum Anton. de Butr. *in capitu. 2. post gloss. ibi, de iureiurand. quem* sicuti sunt plures alij relati per Petr. *in tract. de fideicomm. quæst. 12. numero 1244. vbi de communi,* * *& numero 1245. & seqq. & * faciunt, quæ de vnico teste sibi vario dixi infra in seq. q. num 36. & in simili de singularitate testium dixi in anteced. quæst. num. 84.*

Et quamuis † hæc limitatio, vt vides, à Dd. sit communiter * recepta, non tamen desunt Doctores, qui * contrarium apertè sentiunt, quos idem refert Petra *d. q. 12 nu. 1234. seqq. inter quos præcipue* Bal. *in l. de quibus, in prima lectura, sub n. 38 ff. de legibus*, dixit, quod minima differentia in testibus habet imaginem fallitatis, & contrarietatis, quibus addo Bero. *in d. c. licet causam, post nu. 37. & post vers. secundo istud, ext. de probat.* vbi dixit, quod modica contrarietas non venit in accessoriis, secus in substantialibus. Monticel. *in repert. test. rub. 21. col. 1. vers. penult.* vbi ex Alciat. *in l. 2. ff. de verb. oblig.* dixit, hæc fore materia dicis arbitrio relinquis. Vide quæ de re tetigi supra *q. 67. n. 162. seqq.*

35 LIMITA VII. Vt † quamuis testes contrarij non probent, vt tamen probent, & contrarietas euitetur, omnibus modis, sunt concordandi, prout dicam *hac ead. q. in seq. 2. part.* vbi generaliter tractabo de testium contrariorum concordia. LAVS DEO.

ARGVMENTVM.

De testium contrariorum concordia: communia.

SVMMARIA.

Testium concordia vt fiat, omnis interpretatio est sumenda, num. 37.

Testium concordia sit etiam per multiplicationē actus, & præsumendo pluralitatem factorum, n. 38.

Limita 1. hoc procedere, quando agitur de actu iterabili, & iterato, secus si de actu non iterabili, vel non reiterato, num. 39. & quando dicatur agi de vno actu non reiterato, nu. 40. & 41.

Limita 2. quia isto casu in testibus sit concordia, vt euitetur falsum, non autem vt probent, n. 42.

Testes contrarij concordantur ēt per impropriationem verborum, n. 43 sed ea verba sunt improprijssime intelligenda ad hoc, vt testes contrarij concordentur. n. 45. & 46.

Testium concordia est facienda etiam fingendo, n. 44.

Testes sunt concordandi, etiam quod cum aliqua difficultate ad concordiam reducantur, n. 47. quod intellige ad effectum, vt euitent falsum non autem vt probent, n. 48.

Testes concordantur per interpretationem supplementum, n. 48. contra, n. 49. Pro concordia distingue, vt n. 50. & 51.

Testium concordia est facienda etiam per subaudita seu intellectua, n. 52 & 53. vbi declaratur hoc procedere ad effectum, vt euitēt falsum, non autem vt probent.

Testium concordia est facienda etiam per temporum distinctionē, num. 54.

Testium concordia est facienda per principium & finem, n. 55. & isto casu testes concordati etiam probant, n. 56. sed contrarium est verius, n. 57.

Testium concordia est facienda etiam per repetitionem sermonis, num. 58.

Testes contrarij ad concordiam reducuntur omnibus illis modis, quibus & leges concordantur, n. 59. contra n. 60.

Testium

testium concordia fit etiam, quod plures testes pluribus contradicant, n. 61.

Testium concordia fit etiam quod vnus testis alteri contradicat num. 62. ista tamen casu non oritur nisi semiplena probatio, num. 65.

Testium concordia fit etiam, quod vnus pluribus contradicat, num. 64.

Testium concordia fit etiam, quod hinc inde sit æqualis numerus testium, num. 65. etiam ad effectum vt probent, numer. 66. contra nu. 67.

Testium concordia fit etiam, quod hinc inde sit inæqualis numerus testium, & probatio inæqualis, num. 68. etiam ad effectum, vt probent, num. 69. & 70. contra num. 71. resolue vt num. 72. vbi remissiue.

Testium dicta sunt bene quæ interpretanda, vt euitetur contrarietas, nu 73.

Testium dicta non cauillanda, sed coadunanda, vt euitetur contrarietas, nu. 74.

Testes in dubio non præsumuntur contrarij, sed concordes, n. 75.

Testes contrarij sunt omnibus modis concordandi ad effectum, vt euitent falsum, non autem ad effectum vt probent, nu 76. & 78. Et est alia contra num. 77. limita 1. de iure Canonico, secundum quod concordia sit etiam ad effectum, vt probent, nu. 79. limita 2. quando contrarietas non esset manifesta, sed ambigua, num. 80. Limita 3. quando contrarietas consistit in extrinsecis, & non substantialibus: quia tunc testes concordati etiam probant, num. 81. Limita 4. quando res aliter probari non potest, nu. 82. Limita 5. quando concordia fit per benignitatis intellectum, vel per id quod frequentius contingit, qui tunc etiam probant, nu. 83. Limita 6. vt testes concordati non probent, quando non remanet integra probatio n. 84. secus autem si integra probatio remaneat, num. 85. Limita 7. vt testes concordati non probent, quando concordia fit per receptionem sermonis, num. 86. secus quando sit per verborum impropriationem, vel per actus multiplicationem, num. 87. contra nu. 88. resolue, vt n. 89. vbi remissiue.

Testes, vt concordentur, interpretatio debet esse probabilis; congrua, & consona veritati, num. 90. & quando interpretatio dicatur congrua, nu. 91.

Testes vt concordentur, omnis possibilis interpretatio fieri debet, n. 92. ista tamen possibilitas debet esse verisimilis: alias interpretatio non admittitur, nu. 93.

Testium concordia non fit, quando contrarietas est clara, & manifesta, nu. 94.

Testes ad concordiam reducuntur, etiam quod sint producti ab vtra que parte, nu. 95. contra n. 96. resolue, vt n. 97. & seq.

Testes contrarij ad concordiam reducuntur, etiam quod sint producti ab vna, & eadem parte, num. 98. contra nu. 99. resolue, vt num 100. & seq.

Testes si contradicant confessioni partis, non concordantur, quia attenditur confessio, & non depositio testium, nu. 101. Limita 1. hanc conclusionem non procedere, quando confessio esset ipsi parti fauorabilis; quia tunc attenduntur testes, & non confessio n. 102. Limita 2. quando testes fuissent examinati super eadem confessione, num 103. Limita 3. vt concluſio procedat, quòd contrarietas inter testes, & confessionem partis sit euidens, & expressa, secus si ambigua, & aliquo modo concordabilis, nu. 104 & 105.

Testes contrarij in criminalibus nunquam concordantur ad effectum, vt probent, nu. 106.

QVÆSTIO LXV. PARS II.

37 REGVLA Sit, † quod omnis interpretatio facienda est depositionibus testium, vt inter illos contrarietas euitetur, text. est *in c. cum tu, & ibi glo. & Dd. omnes & præsertim* Butr. *num. 1. & 2.* Abb. *nu. 2. in fine, vers. venio ad glo.* Imol. *in summario,* Ioan. Andr. *in summario, & in primo notabili, & ibi in addit. litera A.* Anan. *in princ. vers. sic ipse potest, &* Host. *in summa, in verbo interpretari,* Bald. *in summario, & n. 2.* Zabarell. *in primo summario, & vers. Idem quod cum testes dis-*

cordent, extra de testib. Alberic. *de* Malet. *in tract. de testib. cap. final. num. 29 vers. potest tamen,* Nell. *in tractat. de test. 10. num. 169.* Aret. *cons. 385. num. 1.* Anan. *con. 76. num. 2.* Poss. *in tit. de oppos. contra test. num. 10.* Cep. *cons. 60 num. 2.* Hippol. Rimin. *cons. 344. n. 5. lib. 3.* Port. Imol. *cons. 96. num. 22.* Kol. *cons. 11. nu. 34. libr. 3.* Clar. *in pract. § fallum, vers. scias tamen,* Montic. *in reper. test. rubr. concordia testium. fol. 204 col. 1. vers. final. vbi plures referuntur concordantes, & colum. 2. vers. fin. & fol. 205. col. 1. vers. 12. & 4. & col. 2. vers. 1. & fin. & fol. 206. col. 1. vers. 3.* Ioan. Royas *in tract. de haret. par. 2. assert. 16. n. 126.* Mascard. *de probat. lib. 3. conclu. 1361. num. 10.* Petra *de fideic. quæstio 12. num. 917. 943. & seq. vbi de communi,* † *& num. 1026. in fine* vide quæ de testibus singularibus dixi *in antecedenti quæst. nu. 323.* & de vnico teste vario, *in eq quæst. num. 317.* *

AMPLIA I. Hanc regulam, † vt testes contrarij omnibus modis sint cōcordandi, etiam per multiplicationem actus, & sic etiam præsumendo pluralitatem factorum, vt per Ant. de Butr. *in c. cum tu, num. 3. in 3 tab. num. 4 col. 2. in fine, vers. reducuntur ergo testes ad concordiam per actus multiplicationem,* Abb. *num. 2.* Felin. *in summario, & col. 4. in prin. vers. modo istis diuersis.* Imol. *ante num. 1. & num. 4. col. 3. post med. vers. ex quibus etiam patet,* Aret. *in summario nu. 2.* Anan. *num. 1. & seq.* Zabarell. *col. 1 post primum vers. nota casum, extra de testibus,* Butr. *in cap. in nostra, num. 10. in fine, extra eodem,* Crot. *in tract. de testib. part 3. num. 327. vers. nam si sint plures. & num. 328. in fine, vers. secundo reducantur ad concordiam,* Bal. *cons. 492. p. ut. 5.* Bertaz. *cons. 15. nu. 2.* Cerrad. *in pract. tit. de test. rubri. de contrarietate test. num 12. fol. 121. col. 1.* Ioseph. Lud. *de Verus. 9. num. 13. part. 1.* Petra *de fideicom. quæst. 12. n 766. 767. 1118. 1205. & seq.* Ex quibus fine dubio apparet hanc ampliationem communiter * à Dd. receptam esse & etiam verissimam, ad rectis ramen infrascriptis declarationibus.

39 LIMITA I. Hanc † primam ampliationem procedere, quando agitur de actu iterabili, & iterato, in quo multiplicatio potest considerari, & pluralitas præsumi (prout loquuntur præcitati Dd. & in specie Menoch. *lib. de præsumt. lib. 5. præsumt. 23 n. 10.* secus si de vnico tantum actu, vel de sui natura non reiterabili, vel alias non iterato agetur: tunc enim non fit multiplicatio, nec pluralitas præsumitur in testibus, vt euitetur contrarietas, sed remanent contrarij, & falli, vt bene per Felin. *in d. c. cum tu, col. 4. vers. 4. est etiam in hoc aduertendum, extra de testibus, sequitur* Conrad. *in pract. clem. rub. de contrarietate testium, eodem num. 12. versicu. nisi constaret.* Dicitur † autem agi de 40 vnico actu, vel quando puta hoc constat ex identitate temporis, vt bene aduertit Aretin. *in d. c. cum tu, num. 2. versicu. quod autem dixi, & versicu. autem aduerte,* vbi † more suo subtiliter, & magistraliter loquitur, vel etiam 41 quando illud constat ex confessione partis, quod scilicet testes voluerunt intelligere de vnico, & eodem actu, tunc enim non fit concordia, vt per Abb. *in d. c. cum tu, num. 2. versic. quod intellige, & numer. 3. ad m. dictum, vers. nisi per confessionem partis,* Arctin. *ibidem, num 2. vers. quod autem dixi, & ibi etiam* Felin. *colum. 4. vers. & ad hunc etiam modum.*

42 LIMITA II. Hanc † eandem primam ampliationem, vt licet testes concordentur per actus multiplicationem, & præsumendo pluralitatem, vt euitetur contrarietas testes contrarietas, hoc procedit non ad effectum probandi, sed euitandi falsum, & illius pœnam, verum an hæc declaratio vera sit, dixi particulariter ¶. sub prima huius regulæ principali limitatione, n. 85. seqq.

43 AMPLIA II regulam, † vt testes cōtrarij sint omnibus modis concordandi per impropriationē verborū eorum depositionis, vt per Ant. de Butr. *in c. cum tu, n. 4. col. in fi. vers. quando concordantur, & ibi etiam* Abb. *num. 2. vers. his habes hoc insuper,* Fel. *colum. 4. vers. ad ea vtrum dicta duo concordent. Ad istum [illegible] vers. quod*

le etiam tem propriam, vel impropriam, Anan. post. n. 2. extra de
[illegible] Monoch. de præsumt. lib. 5. præsumt. 23. nu. 11. Plura
[illegible] exempla huius limitationis videre potes, apud
Crot. *in tract. de testib. par. 7. num. 337. & ubi, in addit. litera A.*
& cons. 338. vers. 1. igitur, & apud Bertaz. in cons. 5. nu. 7. &
14. *& cons. 10. nu. 1. & cons. 178. nu. 4. lib. 1. & latius apud Pe-*
* *tram in tract. de fide etc. q. 12 num. 945. vbi de communi,** & di-
44 cit non solum impropriando, † sed etiam fingendo,
quod & idem dixit *in num. 1017. & Aech. & Felin. ubi per*
eum allegati, & num. 956. & 1022. 1151. 1153. & 1209. & fa-
ciunt quæ in simili de vnico teste vario dixi *in seq. qu. nu.*
318. Ex quib. sine dubio patet, hanc ampliationem com-
† muniter a * Dd. receptam, licet illi multum obstare vi-
deatur conclusio, de qua *infr. n. 90. & seq.*

45 AMPLIA Rursus hanc 2. ampliat. † vt pro concordia
testium non solũ verba debeant intelligi impropriè,
sed etiã impropriissimè sicuti post Rim. quem allegat,
probauit Petra, *d. q. 12. nu. 956.* Et licet quod imo dictum
testis loquentis impropriissimè non sit tolerandũ, di-
xerit Mont. *in rep. test. in rubr. testium dicta quatenus interpre-*
tentur, fol. 430. col. 1. ver. 2. & Bald. in rub. C. si ex falsis instr. n.
46 *ten. & Imo. in Clem. in rub. de app. n. 19* † Tamẽ pro concor-
dia dicere potes, quod ad hoc, vt euitetur fallitas testiũ,
verba etiam impropriissimè interpretanda sint, licet secus
ad hoc, vt probẽt, de quo tamẽ latius dixi *j. n. 86. & seq.*

47 AMPLIA IV. Regulam † vt in testib. concordia fit
facienda, etiam quod sũ ditqua difficultate ad con-
cordiam reduci possint, si non post Ancr. & Bal. quos
lege, de cõmuni testam. Petra *de fid. q. 2. n. 944.* &
intelligo ad effectum, vt euitent fallum, non autem vt
probent per ea, quæ generaliter dixi † *in 1 huius regulæ*
limitatione, & in specie adaeruti dẽ Petra, *n. 1084. in fi.*

48 AMPLIA V. Vt testes † ad concordiam reducantur
[illegible] pientiã, p. quã videtur probare rex *in d. cum tu, extra de*
testib. vbi Papa pro concordia testiũ supplet, præsumendo
49 do bis se dixisse appellatum. † licet cõtrarium possit fun-
deri, ex Bald. *in rub. de controu. in verbo fol. n.* Vbi dixi, ap-
teris tm. tam probat, quantum dicit de duobus, nec per
testis tm. tam probat, quantum dicit de duobus, nec per
testes intelligitur probatum, nisi quatenus in dictis co-
testes intelligitur probatum, nisi quatenus in dictis co-
rum inueniatur. Pro † concordia tamẽ adde eundẽ Bal.
5[illegible] *in l. de quib. n. 38. in fi. ff. de l. 3.* vb. concludit, quod in te-
stib. interpretatio fieri debeat, sine aliqua suppletione ad
effectum, vt probent, sed ad effectum, vt falsum euitet
admittitur suppletio, & Bal. ibi vbi docet eum sequi Pe
51 tram *in tract. de fide etc. q. 12. n. 1066.* imo † secũdum eundem
Petram *sub nu. 1042. & sub n. 1081.* videtur tenere, quod
isto casu etiam concordia testium fiat ad effectum, vt
probent, de quo tamen ego latius dixi *ã j. in 1. limit. n. 76.*
seq. Vide materiam huius ampliat. quæ in simili de vni-
co teste, sibi vario, & contrario dixi, *in seq. q. n. 319.*

52 AMPLIA VI. Regulam, † vt concordia in testib. fa-
cienda fit etiã per subauditos intellectus. vt per Ang.
53 *in cons. 279. post nu. 5. col. 3. in fi. vers. 1. quoniam*, vbi † tamen
declarat non ad effectum, vt probent, sed vt falsum eui-
tent, & Ang. sic, vt sibi ipsum refert, & sequitur Petra,
de fide q. 12. n. 1026. & n. 1087. vide quæ in simili de vni-
co teste vario. & contrario dixi, *in seq. q. n. 319.*

54 AMPLIA VII. Vt in testib. † concordia fit facienda
etiam per distinctionẽ temporum, quia, vt dicitur,
distingue tempora, & concordabis scripturas, & ponũt
Dd. exemplũ in probatione furoris, in qua si testes sibi
ipsis contradicant, & aliqui dicant, Titium puta esse fu-
riosum, alius vero sanæ mentis, concordãtur per distin-
ctionem temporum, quia potest stare, quod habens di-
lucida intervalla, vno tempore esset furiosus & altero
sanæ mentis, vt per Alex. *in cons. 147. n. 4. a. in fi. vers. præterea*
dato, lib. 7. Socin. cons. 42. num. 9 prope fin. vers. sed tamen pos-
sunt, & nu. 10. lib. 1 hoc. [illegible] 25. Rota antiq. part. 2. decis. 129.
num. 6. & seqq.

AMPLIA VIII. Vt concordia † in testib. sit facienda 55
etiam per principium & finẽ actus, super quo testes
deponũt intelligendo, scil. quod vnus testis deponat
de principio actus & alter de fine dicti actus. prout no-
tant Dd. & præsertim Imo. *in c. cum tu, n. 4. col. 3. vers. item*
quinto limitat, & vers. ex prædictis etiã patet, iuncto v. r. sq. quan-
doq. per principiũ, Aret. nu. 14. vers. illud etiam scias, [illegible] n.
nu. 2. extra de testib. Gabr. tit. de testib. lib. 1. concl. 2. nu. 69. vbi
quod testes singulares probãt, si vnus deponit de prin-
cipio actus, & alter de fine. Et ponũt Dd. huius ampliat.
exemplum in testib. quorum vnus dixit, ante bellum,
alter vero post bellum, de quo particulariter dixi *j. hac*
eadem q. n 263. & seqq. Sed † an isto casu fiat cõcordia et 56
iam ad effectum, vt testes probent, videtur quod sic, vt
per eundẽ Imo. *in c. cũm tu n. 4. col. 3. vers. sed certe & ibi etiam*
Aret. n. 14. vers. sed pro certo non video. Quamuis † contrarium 57
& forsan verius suaderi videatur ex deductis per eundẽ
Imo. *in d. c. cum tu, c. ad. m. col 3. v. ita etiam quando limitat, &c.*
Ideo vide, quæ in particulari exemplo huius amplia-
tionis dixi propositio *j. n. 165. & seqq.* vbi etiã habes decla-
ratiæ imperatorias bullas reperies declarationes.

AMPLIA IX. Vt concordia † in testib. sit facienda etiam 58
per exceptionem [illegible] nonis, vt per Abb. *in [illegible] n. 3.*
in fi. vers. quærendum, post. Fel. col. 2. ver. dato tertio alias
modus, [illegible] col. 2. in fine. [illegible] inter numerum, & Ancha. post. n. 2.
extra de testib. Corrad. in pract. tit. de testib. rubr. de contrarietate
testium. [illegible] fol. 2. in prin. Sed an isto casu fiat cõ-
cordia, et euitetur fallitas testes parẽs, dixi *j. hac eadẽ q. in*
l. in propositis regula n. 86. & 91. & etiã j. in seqq. q. n. 328.

AMPLIA X. Vt † testes ad concordiam reducantur o- 59
mnibus aliis modis, quibus etiam concordantur leges
contrariæ, vt per Bart. *in c. cum tu, n. 4. col. 3. vers. & breuiter*
quoad. leges, & ibi etiam Felin. n. 13. in fi. vers. 5. nota. & And.
[illegible] extra de testibus. Imol. in tract. de testib. c. fi. n. 7. in 1 limi-
[illegible] vers. 1 not. de testib. part. 7. num. 338. in 8. cons. post Batr.
[illegible] & Alex. quæ agat, vt dicit ibi Mon. ad. in addit. lit. B.
[illegible] in 1. 56 n. 107 vbi alios refert, con-
[illegible] gl. in c. 3. in fine. n. 2. ff. de pet. hær.
Corrad. in pra. [illegible] fi. vers. 3. in fine. n. 114. in
gen. [illegible] de fi. Cum. de fi. [illegible] 2. col. 1 Bertaz. cons.
[illegible] n. 2 dicit Petra fi. cardq. 12. n. 56. & seq. † Vt 62
[illegible] n. 1056 & 1058 in fi. cons. 3. in fine. n. 2. hinc am-
[illegible] existimat, nam ad con-
[illegible] fabulas, & extraneas inter-
[illegible] *ex expeditionem. in 6.*
[illegible] non debet, vt ibi-
dem per Rom. *n. 15. & 16.*

AMPLIA XI. † Vt concordia in testibus sit facienda 61
non solum quando plures testes pluribus contradi-
cunt, vt per Ancr. *in c. cum nostra, nu. 4. extra de testib.* * *notant* *
omnes in d. cum tu, et tradunt, & latius d. cum j. in 13. ampliat.
Sed † etiam quando vnus solus testis, alteri soli contra- 62
dicit, fit casu isto inter duos testes concordia, vt eui-
tent fallum, non autem vt probent, ex quo vnusquisq;
remanet singularis in suo dicto, vt per Ant. de Butr. *in d.*
c. cum tu, nu. 4. col. 2. vers. sed si fiant tantum duo testes, & ibi et-
iam Imol. 4. vers. item tertio potest fallari, Alb. de Malet. in tract.
de testib. c. fi. n. 3. vers. 2 possit fallari. Fin. d. in tract. de testib. p. r.
3. fi. n. 5. vers. [illegible] not. de testib. fi. n. 331. & nu. 332. vers.
fallit ista conclusio † vbi declarat. & *n. 335. in fi.* vbi tamen 63
quod isto casu oritur semiplena probatio, quod & idẽ
indubitanter verum esse dicat Aret *in c. cum tu, nu. 7. in fi-*
ne, Corrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de contrarietate testium,
fol. mihi 121 col 2. in 2 [illegible].

AMPLIA XII. † Vt etiam fiat concordia inter testes 64
non solum, quando vnus testis alteri contradicit, vt
dixi in antecedenti ampliatione, sed etiã quando vnus plu-
rib. cont. adhuc eum fit concordia, vt ille vnus
non incidat in periurium, sed nõ, vt probet, vt per Aret.
in cap. cum tu, num. 7. vers. [illegible] quando vnus, & n. 8. vbi relatis

alijs

alijs opinionibus, id tandem iudicis arbitrio remittit,
[illegible] tan. Io. d. n. 7. in prin. & ibi etiam Ant. de Butr. n 4. vers. potest
procedere, & Imo. etiam, n. 4. vers. item aduerte, extra de testib.
Alb. de Malet. in tract. de testib. c. fin. n. 30. vers. 1. modo, Crot.
de testib. par. 7 n. 335. vbi tamen, quod isto casu vnus testis
concordatus cum pluribus, semiplene probat.

65 AMPLIA XII. † Vt præsertim inter plures testes cõ-
cordia sit facienda, quando hinc inde est par nume-
rus, & sic quando probatio hinc inde est æqualis, vt per
adden. ad Io. Andr. *in c. cum tu, litera B vers. & ista concor-*
dia, & ibi etiam Anan. n. 2. in fi. extra de testib. non solum
66 vt euitent falsum, † sed etiam vt probent, vt per Ancr. *in*
c. licet causam, nu. 17. in fine extra de probat. & [illegible] nu.
nu. 10. vers. ex his infertur, & nu. 11. & seq. vbi plene hanc
comprobent ampliationem, & ibi etiam Card. Zaba. in cons. ad
med. vers. procedit etiam inter prælatos. Alb. pet. n. 3. Imol. nu. 4.
in prin. extra de testib. [illegible] not. de testib. p. r. nu. 13. & ibi ad finem ita
tenet, Corrad. in pract. tit. de testib. rubr. de contrarietate test. in fi. num.
67 *num. 13. fol. 121. colu. 2. in 4. concl.* † Quamuis contrarium,
quod imo isto casu concordia non inducat effectum
probationis, voluerit Tindar. *in tract. d. testib. p. 2 c. fi. n. 6.*
vers. si autem sunt probat. o. pares.

68 AMPLIA XIV. † Vt concordia inter plures testes sit
facienda non solum, quando testium contradicen-
tiũ est par numerus, & sic, quando probatio est æqualis,
vt dixit *in ante. ed. ampl.* sed etiam quando est æqualis.
Quia scil. plures contradicant pauciorib. vel contra. vt
per Ant. de But. *in c. cum tu, n. 4. vbi hoc fiendat, Abbas. vbi*
respondet contraria, & ponderat ad id tex. in c. cum lo. de fide in-
strum. Fel. n. 5. & 6. vbi respondet contrariæ rationi, & in hoc
opinionem fidere videtur Ancr. *n 8. vers. 3. addo,* vbi quod
hæc opinio sine dubio est vera, vt euitent fallum, *&*
69 *n 9. &* 10. † Vbi ampliat etiam ad effectum, vt probent,
& plenb. ibi hanc comprobat ampliationẽ, & respon-
det contrariis, *extra de testib. Abb. in c. in nostra, nu. 4. extra*
eod. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. fi. n. 31. vers. [illegible] nonus tamen.
Crot. de testib. p. 7. n. 333. vers. contrarium tamen & n. 334. vers.
non obstat. vbi relatis antiquoribus respondet contrariæ
[illegible] rationi, † cui tactus iudicio, semi ut testatur, & est com-
* munis,* vt per Petram *de fide q. 12. nu. 1196.*

71 Concludam, quod imo dicta quatuor propositio-
num, & plurium hinc inde contradicentium testium,
quod non fiat concordia saltem ad effectum vt probẽt,
tenuerunt Imo. *in d. cũ tu, n. 4. in prin. & fi.* vbi quod hæc
opinio, quæ fuit gl. & Innocẽtii forte seruaretur in prac.
& in ea residere videtur, saltẽ ad effectum vt probent,
Adden. ad Io. And. *in d. c. cum tu, litera B. vers. & ista con-*
cordia. & ibi etiam Anan. nu. 2. in fi. & Zaba. col. 1. ad med.
ver. procedit etiam inter prælatos, extra de testib. Aret. in hac
causam, n. 17. in fi. extra de probat. relata per Fel. in d. c. cum tu,
n. 5. & per Crot. vbi S. d. n. 333. & per Alb. de Malet. d. c. fi. n. 31. in
prin. & in fin. ver. tamen ibi opinio & per Petram, d. q. 12. nu.
1195. in prin. & seq. ad vers. & hæc &c. quibus pro hac eadem
contraria opinione etiam addo Tindar. *in tract. de testib.*
part 3 c. fi. nu. 6. vers. tertio ca'n. & vers. seq. Corrad. in pra. tit.
de test b. d. rubr. de contrarietate test. nu. 13 in 3. conclus. fol. 1. 1.
col. 2. Montrell. in repertorio testium, rubr. comedia testium,
fol. 206 col. 1. vers. 2.

Pro † resolutione harum contrariarum opinionum,
72 vide quæ generaliter dicam infra in prima limitatione
propositæ regulæ.

73 AMPLIA XV. † Vt pro concordia testium inter se
contradicentiũ omnis benigniori interpretatio firi
debeat, prout est tex. *in d. c. cum tu:* ibi: Nos dicta testium
benigne interpretari volẽtes, & ibi gl. in verbo, *benigne,*
Hostien. in fi. prin. iuncto nu. 2. in verbo, benigne, & ibi etiã Abb.
nu 2. vers. nota quod in dubio: extra de testib. Bal. in l. Lucius in
[illegible] nu 6. ff. de his qui not. infam. & in l. sed & si possessor, §.
sed & si ita. in fin. ff. de iureiurando. Ang. in l. item videndum, in
prin nu. 2. ff. de petit. hered. Bertaz. cons. 217. num 7. & plurib.

exornat Petra de fide q. 12. nu. 1056. & seq. [illegible]
mum. & nu. 1043 & nu. 1186. & nu. [illegible]
quod dicunt D. testem dicta non esse [illegible]
adiuuãda fore, per alios claros auctores [illegible]
runt Rolan. *cons. 33. nu. 14 lib 2. Cerra in prael. tit. de test.*
rub. de contrarietate test. fi. num. 13 lib 12 Bert. cons. 2.
l. n. & cons. 482. n. 45. lib. 2. Mas. de probat. lib. 2. conclu. 1301
nu. 10. Petra d. q. 12 vbi etiam de comm. & nu. 940 & nu
1034. & dixi infra q. 68. n. 43. seq. ¶ *Monoch. de præsumt. lib. 5.*
præsumt. 22. n. 12.

AMPLIA XVI. Vt in dubio † tres non præferantur 75
contrario, sed concordes, & contestes, Castren. mer.
cons. com. dum. *cons. 48. nu. 40. lib 2. Pora de fide instrum. d.*
q. 12. nu. 733. Dox. latius supra in materia singularitatis
testium *q. 63. n. 317. & seqq.* & facit, quod in simili de vni-
co teste tibi vario, & contrario dixi etiam infra, *q. 66.*
nu. 320. ¶ Et adde *Monoch. de præsumt. lib. 5. præsumt. 23. nu.*
[illegible] vbi tamen declarat, quando testes deponunt de
diuerso tempore: quia tunc non præsumuntur contes-
tes, sed singulares & contrarii.

Limitatio I. Propositam regulam, † & generaliter, vt 76
in testib. cõcordia fiat, vt euitetur fallitas, nõ autem
vt probent, vt per Ant. de Butr. *in c. cum tu, n. 4. circa vers.*
opponunt, quod dato, & ex vbi quod hoc est communiter * dictum
legistarum, & ibi etiam Abb. *nu. 5 in prin. Fel. n. 4. in fine.*
vel potius dicit hoc esse * cõmune decretalistarum, sed
licet canonistæ contrarium teneant. Adden. *ad Io. Andr.*
de ætate B in prin. Anan nu. 1. vers. & pro dub. vbi pariter hoc
esse communem dictum legistarum asserit, licet demũ
canonice per illum text. cõtrarium sustinere videatur,
ex tra de test. fil. Bart. in l. interstipulantem §. 1. ff. de verb. obl.
in 1. in fi. [illegible] Tindar. in tract. de testib. par. 3. c. [illegible]
n. 1. ad n. 6. [illegible] ff. ad D. Aurelium, & bene flatur de communi, [illegible]
bene de Malet de test. hus, fi. num. 30. vbi, quod ita communiter * tenent legistæ, licet canonistæ contrarium
Crot. *de testib. part. 7. nu. 333. Vall. de testib. nu 109. Lanfran.*
de test. b. n. 26. vers. & dicuntur diuersi, Bossian. tit. de oppo. in 1.
test. nu. 13. vers. tamen si fieri potest, vbi reddit rationẽ huius
limitationis. Bene loquitur in materia, & cum omnino
videas, Corrad. *in pract. tit. de testibus, rubr. de dubio dicto, nu.*
[illegible] in prin. f. 130. col. n. 1. Cl. and. ad Bertaz. [illegible] q. 5. nu. 6. litera
C. vers. testes solent reduci ad concordiã, lib. 1. & cons 322. lite-
ra A in fine, d. l. 2. Petra de fide q. 2 n. 1792 & seq. & n. 1074.
& seqq. vsque ad n. 1886. in d. fine. Vbi alios refert, & fa-
ciunt etiã pro hac limitatione, qui in simili loquuntur
de vnico teste vario, quos infra retuli *q. 66. n. 321.*

Contrarium, † quod imo in testibus inter se contra- 77
dicentibus fiat concordia etiam ad effectum, vt pro-
bent, suaderi potest ex traditis per eundem Butr. *in d. c.*
cum tu. num. 3. in 3 not. ab. & per Abb. ibi num. 2. vers. item nota,
& per Fel. num 4. vers. sed quoad imo concordentur, & per Za-
bar. col. 1. in fine, vers. in glo. vlt. & per Imol. nu. 2. & nu. 3. in
fine, vbi quod ita tenent canonistæ, licet legistæ contra-
rium & per Aretin. *nu. 3. vers. nota tertio, extra de testibus,*
Alex. in l. inter stipulantem §. 1. colum. 4. in prin. ff. de verb. obl.
& in cons. 133. colum. 2. in prin. ver. quinimo videntur plus velle
Doctores, vel um. 1. Ruin. cons. 149. num. 20. lib. 5. vbi de com-
muni, & pluribus hanc probat opinionem, *Petra d. q. 12. num.*
[illegible] & seqq. vsq; ad numerum 1074. Vbi testatur de com-
muni * ex Rum. in loco præcitato, & reddit rationem,
& rem. 1185. ad med. Rota Rom. per Cæsar. de Graff. dec. 175. *
num. 24 Vbi dixit quod ordinaria est iuris regula, testes
concordandos, etiam ad effectum, vt probent, & faci-
unt pro hac contraria opinione Doctores infra allegan-
di q. 66. n 322. qui in simili loquuntur de vnico teste,
sibi vario, & contrario.

Quod † dicendum non potest negari, quin prima o- 78
pinio [illegible] * communis, & [illegible] declaranda [illegible]
[illegible] tionibus ex quibus concordat. Bis [illegible]
[illegible] sum.

SVBLIMITA I. Hanc primam † limitationem procedere de iure ciuili, secus autem de iure canonico, & hoc quia vt ex præmissis apparet, Canonistæ magis* cõmuniter tenent in testibus fieri concordiam, etiam ad effectum, vt probent, & consequẽter posset dici, quod in terris Imperii, & in foro secuiari seruaretur prima opinio. In statu vero, & foro ecclesiastico seruaretur secũda opinio, quod tamen & ego intelligerem: nisi cõtrarietas inter testes esset multũ manifesta, & aperta, quia tunc crederẽ etiã de iure canonico, concordiã non esse faciendam ad effectum, vt probent per ea, quæ dicam ℣. in seq sublimitatione, & etiam generaliter ℣. *nu...*

80 SVBLIMITA II. Eandem limitationem, vt † procedat in cõtrarietate manifesta, patente, & apparente: tũc enim concordia in testib. non inducit effectum probationis: secus autem si contrarietas non sit ita patens, & manifesta, sed testiũ dicta sint puta ambigua, & patiantur plures intellectus (iuridicos tamen) tunc n. fit inter eos conciliatio, etiam ad effectũ, vt probent per ea, quę in simili de vnico teste vario dixi ℣. *in seq q. nu.* 423. & *seq.* & etiã per ea, quæ generaliter de plurib. testib. dixi etiã ℣. *hac ead. q. nu.* 94. Sed in specie sic distinguendo contrarias ℣. relatas opiniones concordat Petra *de fideic. d. q.* 12. *nu.* 1080. *vsq; ad vnum.* 1088. & *num.* 1092. & 1094. *vbi de communi,** & *nu.* 1185. *in fine, & seqq. & nu.* 1198. vbi pluribus relatis Dd. auctoritatibus bene hanc comprobat sublimitationem, de cuius veritate & declaratione, vide omnino quæ in simili dixi ℣. *in q.* 66. *d. nu.* 323 *seqq.*

81 SVBLIMITA III. Vt testes † concordati probent, quando contrarietas consistit in facto principali, secus si in extrinsecis, & non substantialib. quia tunc concordati etiam probant per ea quæ generaliter dixi hac eadem *q.* ℣. *num.* 17. & *seqq. & in specie post Ana. Gram. Biro. & Nattam, in locis per eum relatis scripsit Petra de fideic. d. q.* 12. *n.* 1072. *iuncto n.* 1096. *seq* vbi pariter sic distinguendo concordat supra relatas contrarias opiniones.

82 SVBLIMITA IV. Hanc † primam limitationẽ, quando aliter probari non potest: quia tunc testes concordantur etiam ad effectum: vt probent secũdum Iacob. Buttrig. *in l cum tale. ff. de probat. sequitur Ant. de But. in c. cũ tu. nu.* 4. *col.* 2. *vers. dicit tamen Buttrig. extra de testib. ex ambobus nu.* 4. *col.* 2. *vers. dicit tamen Buttrig. extra de testib. ex ambo- b. & ita refert etiam & sequitur Tind. in tract. de testib. c. fin. n.* 7.

83 SVBLIMITA V. Vt testes concordati † etiã probent quando cõcordia fit, vel per benignioꝛẽ intellectum, vel per id, quod frequentius contingit, vt per Imol. *in c. cum tu, nu.* 4. *col* 3. *post ver. sed certe etiam, extra de test. b.*

84 SVBLIMITA VI. Vt concordia in testib. † cõtrariis non fiat, vt probent, quando inter plures testes contrarios nõ adsint duo conteſtes, & sic integra probatio, vt per Abb. *in c. cum tu, nu.* 5. *ver. sed breuiter puto, iuncto vers. si vero probatio est æquiuoca, & ibi etiam Fel. n.* 4. *ver. sed cõcordã, & post nu.* 11 *col.* 4. *in pr. vers. sed ista dicta concordata, extra de testib. Hectore Æmil. in tract. de testib. in verbo testiũ adulterium*

85 *deponens nu.* 35. † Secus autem quando ex dictis testibus contrariis adsunt duo conteſtes, & sic remanet integra probatio, quia tunc fit cõcordia, etiam ad effectum, vt probent, vt per Ant. de But. *in d. c. cum tu, nu.* 4 *col.* 2. *vers. vel secundo, vbi sunt plures, & ibi etiam Abb. nu.* 5. *in fine, vers. aut remanet integra probatio, & Felin. n.* 11. *col.* 4. *in pr. vers. modo istis diuersis, Alex. cons.* 143. *n.* 3. *lib.* 2. *Petra de fideic. d. q.* 12 *nu.* 1075. 1087. *vers. secundo potest. & n.* 1195. *in fi. Hector Æmil. vbi* ℣. *d. n.* 35. vide ad materias huius sublimitationis, quæ posui supra *hac ead. q. n.* 61. & *seqq. pluribus.*

86 SVBLIMITA VII † Hanc eandem primam limitationem non procedere, quando cõcordia fieret per intellectam repetitionẽ eius, quod primo testis dixerat:

87 † Tunc n. cõcordia operatur effectum probationis. Secus autem quando concordia fieret, vel per verborum imp. opriationẽ, vel per actus multiplicationẽ, de quib. dixi ℣. *hac eadẽ q. in* 1. & 2. *ampliat.* Tunc tamen nullo modo cõcordia in testib. videtur posse inducere probationẽ, per ea, quæ ℣. tetigi, *n.* 42. & *n.* 46. *hac ead. q.* & dixi in simili de vnico teste vario, *in seq. q. n.* 328. & *in specie scripserunt Imo. in d. c. cum tu, nu.* 2. & *n.* 3. *in fi. & ibi etiam Ana. n.* 1. * *in fi. extra de testib.* vbi * dixerunt hoc esse commune dictum legistarum, licet de iure canonico contrarium teneant, vt mox eos referam, sed hanc sublimitationẽ bene defendit Tindar. *in tract. de testib. par.* 3. *c. fi. nu.* 3. *vers. sed ista reprehensio, & n.* 4. *vers. sed aduerte, iuncto n.* 5. & 6. *in prin.* Eum adducas, quia bene & magistraliter loquitur.

88 Contrarium, † quod in testib. cõcordia inducat probationẽ, etiam facta per multiplicationẽ actus, scripserunt in specie Butr. *in d. c. cum tu n.* 3. *in* 3. *not. ab. & n.* 4. *col.* 2. *vers. tertio potest procedere, Feli. ibidẽ in summario, Imol. n.* 2. & 3. *in fin. & nu.* 4. *sub* 5. *limitatione. Aret. etiam in summario, Anan. nu.* 1. *vers. & pondera, extra de testib. ex quibus iunctis aliis consideratis per Tindar. in tract. de testib. par.* 3. *c. fin. n.* 3. *in fine, & nu.* 4. *in prin.* facile dicere possumus, quod ita cõmuniter * tenent Canonistæ, licet legistæ contrarium.

89 Quid † dicendum? vide supra *in* 1. *sub limitatione, n.* 78. & *seq.* & secundũ ibi tradita resolue hanc contrarietatẽ.

90 LIMITA II. † Propositam regulam, vt licet testium contrariorum verba omnib. modis sint interpretãda, vt inter eos fiat concordia, talis tamen interpretatio debet esse probabilis, congrua, & consona veritati, alias non solum testes non sunt concordandi, sed etiam falsi reputandi, sic n. in specie post Anch. *in cons.* 295 *Ol. rad. in cons.* 167. & *Rom. in cons.* 301. *quos allegat, scripsit Felin in c. cum tu, nu.* 13. *vers.* 3. *nota, extra de testib. quem refert Corrad. in pract. tit. de testib. rub. de contrarietate test. n.* 14. *vers. item quod diligens interpretatio, fol.* 122. *Ang. in l. item videndum, in fine prin. ff. de petit. hered. Ioan. And. in c. cum sint, de reg. iur. in* 6. *quos, & alios referendo sequitur Petra de fideic. q.* 12. *n.* 1028. & *nu.* 1035. & *seqq.* † Congrua autem interpretatio in testib. dicitur illa, quæ non est extranea, & extranea dicitur quæ non bene auribus vulgi consonat, vt per Bal. *in c.* 1. §. *Opizoni in fin. de pace Constan. & secundum Ang. in d. l. item videndum*, tunc dicitur inepta, & incongrua interpretatio, quando non seruatur ratio recti sermonis, *per l. Plautius. ff. de aur. & argen. lega.* quæ omnia si vera sunt, multum dubia redditur ampliatio ℣. posita, *n.* 43. & *seq.* & si ecõtra talis ampliatio vera est, multum dubia redditur præsens sublimitatio, ideo considera.

91 LIMITA III. † Vt quamuis pro concordandis testib. omnis possibilis interpretatio fieri debeat, secũdum Bal. *in l. testium, n.* 15. *C. de testib Gram. cons.* 50. *n.* 35. & *seqq. in ciuil sequitur Petra de fideic. d. q.* 12. *n.* 1019. & *seqq.* ponentes exemplũ in duobus testib. quorum vnus dicit, ꝙ tali die & hora Sempronius fuit percussus in vna manu. Tales in quam testes saluantur a falsitate, nec contrarii reputantur per id, quod est possibile, quod scil. vnico ictu, vtrũq; vulnus sit illatũ, prout etiã contingere potest, ꝙ quis vnica sagitta, & vnico ictu percutiendo ceruum in fronte, percusserit etiã in pede retro, dũ cũ illo frontem fricabat. † Et sic licet, vt inter testib. contrarietas euitetur, admittatur interpretatio possibilis, ista tamen possibilitas debet esse verisimilis, alias interpretatio non admittitur, vt per Felin. *in c. cum tu, col.* 4. *vers. item procedit iste modus, & ibi etiam Aret. n.* 14. *extra de testibus, Crot. in tract. de testib. par.* 7. *n.* 339. *Corrad. in pract. tit. de testib. rubr. de contrarietate test. post nu.* 12. *fol.* 121. *col.* 1. *ad fin. pluribus exornat Petra de fideic. q.* 12. *n.* 1030. & *seqq. iunct. n.* 1040.

94 LIMITA IV. Vt † in testib. nõ fiat concordia, quando contrarietas est clara, & manifesta, per ea, quæ in simili de vnico teste sibi vario, & contrario dixi *in seq. q. nu.* 320. sed in terminis nostris, & sic in pluribus testibus inter se contradicentibus hanc limitationem firmarũt Ant. de Butr. *in c. in nostra, nu.* 7. *vers. si contrarietas est manifesta, extra de testib. Bal. in c. dilectus, nu.* 18. *de consuetud.* vbi concludit, quod quando verba testium sunt clara, non sunt

sunt aliquo modo glossanda. Idem Bal. *in* 1. *Const. t. C. §. quib. n.* 3. *Iac. Butrig. in tract. de testib. tit. de contrarietate testiũ, nu.* 5. *ver. non sit man. festa contrarietas, Alb. de Malet. in tract. de testib. c. fi. n.* 29. *in fi. Boss. in tit. de oppos. con. test num.* 10. *vers. sed est tanta discordia, Petra de fideic. d. q.* 12. *n.* 1053. *cũ duob. seqq. & n.* 1059. *in prin. & n.* 1060. *& n.* 1185. *in fine & seq.* Et hæc limitatio sine dubio procedit saltem ad effectum, vt testes concordati non probent, prout dixi ℣. *n.* 79. & *seq.*

95 LIMITA V. † Propositã regulam, in qua inter testes contrarios valde laudatur concordia, vt procedat in testibus hinc inde productis ab vtraq; parte, tunc n. fit inter eos concordia, vt per gl. *in c. in nostra, in verbo, aduersa, vers. dicas quod si testes, & ibi etiam Ant. de But. post n.* 7. *extra de testib. idem Butr. in c. cum tu, n.* 4. *col.* 2. *vers. dixi testes, Felin. n.* 8. *ad fi. Aret. n.* 3. *vers. nota* 3. & *n.* 8. *in fine, Zabarell. col.* 1. *ad med. vers. procedit autẽ hac interpretatio, extra eodem. Iac. Butr. de testib. tit. de contrarietate testium, n.* 5. *Tind. de testib. part.* 3. *c. fin. n.* 1. *vers. sed D. Antonius, vbi loquitur etiã ad effectum, vt probent, Corrad. in pract. rubr. de contrarietate test. nu.* 13. *in fin. vers. hanc q, conclusionem, fol* 122. *in prin.*

96 Secus † autem in testib. ab vna, & eadem parte productis, in quibus concordiam non admitti, idem Butr. relatus per Alber. de Malet. *in tract. de testib. c. fi. n.* 30. *vers. licet Butrius: faciunt iura, & rationes deductæ per Iac. Butr. in d. tit. de contrarietate test. num.* 3. *vers. si vero plures pluribus*, vbi quod isto casu nullius testimonium valet, Io. Andr. *in d. c. cum tu, post n* 4. *& ibi etiam Zabarell. col.* 1. *ad med. vers. procedit autem hac interpretatio, extra de testib. Gram. cons.* 154. *nu.* 8. & *seq. in ciuil.*

97 Contrarium † in prima parte huius distinctionis, ꝙ scilicet in testib. ab vtraq; parte productis cõcordia nõ fit admittenda, scripserunt Imo. *in d. c. cum tu, n.* 4. *col.* 3. *in prin. vers. & aduerte, extra de testib.* qui tamẽ loquitur, quãdo vnus alteri contradicit, relati per Monticell. *in repert. test. in rubr. concordia test. fol.* 206. *col.* 1. *vers.* 4. & *fin. & per Petram de f. deic. q.* 12. *n.* 1199.

98 Et † rursus contrarium in secunda parte dictæ distinctionis, quod scilicet etiam in testibus examinatis ab vna & eadem parte sit admittenda cõcordia, scripserunt glo. *in cap. in nostra, in verbo, diuerse vers. dicas, quod si testes, & ibi etiam Anton. de Butr. post num.* 7. *extra de testibus, Abb. in d. cap. cum tu, num.* 2. *vers. ex illa gl. & latius, nu.* 4. *vbi bene fundat, & ibi etiam Felin. num.* 8. *in fine, Imo. num.* 4. *col.* 3. *in prin. vers. & aduerte*, (vbi tamen loquitur, quando vnus alteri contradicit) *Aretin. post nu.* 2. *vers. & idem est dicendum, & num* 14. *vers. & quod dixi, extra eodem, tit. de testibus, idem Aretin. in cap. licet causam, n. m.* 17. *de probat. Bart. in l. insulam, §. primo. ff. solut. matrim. prout illum refert Alber. de Malet. in tract. de testib. cap final. num.* 30. *vers. sed hoc non tollit dubitationem* (vbi tamen loquitur de iure canonico, & etiam ad effectum, vt probent) *& vers. sed hoc dictum, vbi respondet contrariæ rationi, Iacob. Butrig. d. titu. de contrarietate test. num.* 4. *versicu. hanc opinionem non approbo, & seq. Riminal. sen. cons.* 549. *num.* 11. *lib.* 3. *Corrad. in pract. d. rub. de contrarietate test. num.* 13. *in fine, fol. mihi* 122. *in prin. Monticel. in repert. test d. rubric. concordia testium, &c. fol.* 205. *col.* 1. *vers.* 2. *& fol.* 206. *column.* 1. *versiculo penult.* & horum Dd. plerique loquuntur, quod plus est, etiam ad effectum, vt

99 probent.

Quid † dicendum: breuiter dic secundum veritatem, quod ad hoc, vt testes euitent falsum, concordia fit tam in testib. examinatis ab vna parte, quã etiam ab vtraq;, prout scriptit in specie, Aret. *in d. c. cum tu, nu.* 8. *in fin. extra de testib.* Ad hoc autẽ, vt probent, concordia non admittitur, sive testes sint producti ab vna parte, sive etiã ab vtraq;, prout etiã bene scripsit Tind. *in tract. de testib. part.* 3. *c. fin. n.* 1. *vers. ẽd in hoc, iuncto nu.* 2. *in prin. & n.* 6. *ad fin. vers. si autem sunt probationes pares, Imo. in c. cum tu, nu.* 4. *col.* 3. *vers.*

100 *sed istud dictum non placet, extra de testib.*

Et in specie † in testib. examinatis ab vna parte tantum, quod fiat cõcordia ad hoc, vt euitent falsum, non autẽ ad hoc vt probent: scripserunt Ant. de But. *in d. cũ tu, n.* 2. 4. *col* 2. *ver. dixi testes, & ibi, etiãmo. n.* 4. *col.* 3. *vers. item quarto potest, Zabar. col.* 1. *ad med. vers. procedit, aut hæc interpretatio, extra de testib. & Butrium refert Alber. de Malet. in d. c. fin. n.* 30. *vers. licet Butr. iuncto vers. possunt etiam saluari.* 101

LIMITA VI. Eandem regulam, † vt licet admittatur concordia, quando vnus testis alteri contradicit, vel plures plurib. non tamen admittitur, quando contrarietas est inter testes, & partem, quod scil. testes contradicant dicto, & confessioni partis: tunc n. tales testes non solum non concordantur: sed tanquam falsi nihil probant, ex quo magis statur partis cõfessioni, quã testium depositionib. vt per adden. ad Io. And *in c. cum tu, litera B. in fin. ver. & talis concordia, & ibi etiam Ant. de But n.* 4. *col.* 2. *in fin. ver. item aduertẽdum, Abb. n.* 4. *in fi. ver. aduerte tamen, Felin. n.* 9. *vers. quinta conclusio, & seqq.* vbi dat alias declarationes vltra infra scriptas, Imo. *nu.* 4. *col.* 3. *post med. vers. item aduerte, extra de testib. Vrsill. ad Asslict. dec.* 365. *nu.* 5. & 6. *& per totum, vbi bene loquitur in materia, Corrad. in pract. tit. de testib. rubr. de contrarietate testium, num.* 14. *in* 5. *concluſ. fol.* 122. *col.* 1. *Gabr. lib.* 1. *tit. de testib. concl.* 4. *n.* 75. vbi ampliat etiam quod testes essent mille, nedum plures, Burat. *cons.* 100. *num.* 32. & *cons.* 177. *num.* 14. & *consi.* 299. *num* 55. *Bertaz. cons.* 215. *n.* 2. *lib.* 1. & *consi.* 91. *nu.* 15. & *cons* 558 *n* 12. *lib.* 2. *Mascard. de probat. lib.* 1. *concl.* 379. *n* 27. & *concl.* 344. *nu* 2. *Michael Craſſ in suis commun. opin. lib.* 2. *c.* 17. *q.* 16 *vbi de communi,* & *recepta opinione, Montic. in repert. test. rubr. concordia testium, f.* 206. *col.* 2. *vers. tertio, & seqq. & rubr. testium qui præferantur communi f.* 447. *colu.* 2. *ver. antep. Caputaq. dec.* 283. *n* 6. & 7. *part.* 3. *vbi quod isto casu testes discuntur falsi. Cæsar. de Gr. iſſ dec.* 75. *num.* 2. *vbi alios refert, & dec.* 81 *num.* 4. *Petra de fideicom. d quæ.* 12. *sub num.* 1214. *vers. idem respondit Gramm. & nu.* 1216. & *seqq.* Vbi pariter testatur de communi * opinione. 102

SVBLIMITA I. Hanc 7. limitationem † non procedere, quando partis confessio esset ipsi parti fauorabilis, quia tunc testes ab eadem parte producti, & contrarium probantes, quamuis non concilietur cum tali confessione, attenditur tamẽ potius illorum probatio, quam illa confessio, & sic limitatio tantummodo procedit, quando confessio est contra confitentem, non autem pro eo, vt per Ant. de Butr. *in dict. caput. cum tu, nu.* 4. *col.* 2. *in fin. vers. sed si esset confessio, extra de testib. sequitur Petra de fideic. d. q.* 12 *n.* 1214. *in fi. & seq.* Vbi huius limitationis eam videtur afferre rationẽ, quia scilicet (vt suo loco dixi) testis semper probat contra producentem.

SVBLIMITA II. Quando † pars allegaret errorem suæ confessionis, & ad id probãdum esset admissa, quia tunc si testes desuper examinati contradicant cõfessioni, illi attenduntur, & non confessio, vt per eundẽ Ant. de But. *in d. c. cum tu, n.* 4. *col.* 2. *ad fin. vers. sed si esset confessio, extra de testibus, sequitur idem Petra, d. q.* 12. *num.* 1219. & *duob. seqq.* vbi huius limitationis eam etiã adducit rationem, quia propria confessio, etiam in iudicio facta, potest vsque ad sententiam reuocari, vt per Dec. *in cap. cum causam, nu.* 5. *in fi. & seq. de appellat.* & est communis * opinio, vt ibi per eum, & dicam latius ℣. in suo loco, *in tit. de reo confeſſ & conuict.* & propterea isto casu standum esse dictis testium, & non confessioni, respondit etiam Curt. iun. *in consi.* 55. *num.* 24. sicut illum allegat Petra in loco præcitato (quem tamen in libro meo inuenire non potui) sed declaratio est verissima, vt patet etiam ex traditis per Corn. *cons.* 17. *col.* 4. *vers. sed istes nõ obstat. lib.* 3. & *cons.* 261. *nu.* 12. *lib.* 4 & *est text. in l. inde Neratius, §. fin. ad l. Aquil.* & latius dicam suo loco.

SVBLIMITA III. Eandem † 6. limitationẽ, vt procedat, quando apparet expresse de contrarietate inter confessionem partis, & testes: tunc enim inter eos non fit concordia, sed vt dixi, talis reputãtur, secus autem si 104

verba

veiba testis sint ambigua, & aliquo modo concordabilia cum dicto partis, quia tunc concordantur, nec falsi reputantur, vt per Fel. *in d.c.cum tu, num.11. extra de testib.* vbi bene fundat hanc sublimitationem, sequitur Corrad. *in pract.d.tit.de testib. rub. de contrarietate testium, nu.*14.

105 *vers. nisi dicta partis, fol.*122. *colum.*1. † Quæ sublimitatio si vera est, prout ego etiam eam veram credo, destruitur, vel saltem inutilis redditur proposita 6. limitatio, ex quo apparet, nullam esse differentiam, & specialitatem inter testes testibus contradicentes, & inter testes partis confessioni contrarios, cum etiã primo casu concordia non admittatur, quãdo contrarietas est expressa & manifesta, vt dixi s. *nu.*94. *in* 4. *limitat.*

106 LIMITA VII. Et † principaliter propositam regulam non procedere in criminalibus, in quibus, si testes inter se contradicant, nunquam tamen concordantur ad effectum, vt probent contra reum, licet secus, forsan, ad effectum euitandi periurium, prout relatis etiam contrariis, concludit Fel. *in d. c. cum tu, nu.*16. *extra de test. bus.* & facit in simili, quæ de vnico teste sibi vario, & contrario, dixi *in seq. q. n.*327.

Essent hic successiue ponenda aliqua particularia exempla posita per Doctores, quibus testium dicta quandoq; concordantur, & quandoque non, verum de illis lectorem remitto ad huius quæstionis vltimam, infra scil. *num.*245. *seqq.*

ARGVMENTVM.

Testibus hinc inde contrarijs, & inter se contradicentibus, quibus magis credendum sit.

SVMMARIA.

*Testibus pluribus magis creditur, quam paucioribus, num.*107.
Limita 1. *quando pauciores essent digniores, n.*108. *Limit.*2. *quando pauciores deponerent verisimiliora, nu.*109. *Lim.*3. *quando pauciores essent magis informati, num.*110. *Limit.*4. *quando pauciores deponerent in specie, num.* 111. *Limita* 5. *quando pauciores deponerent pro eo, numero* 112. *Limita* 6. *quando pauciores deponerent super affirmatiua, alii vero plures super negatiua, n.*113.
*Testib. dignioribus magis creditur, quam minus dignis, nu.*114.
*Testibus nobilioribus magis creditur, quam vilibus, & rusticis, num.*115. *fallit quando minus nobiles essent magis bonis moribus, nu.*116.
*Testibus ditioribus magis creditur, quam pauperioribus, nu.*117. *Limita quando pauperiores diuitibus præualerent morum benignitate, & charitate, n.*118.
*Testi Doctori magis creditur quam non Doctori, n.*119.
*Testibus dignioribus magis creditur, quam minus dignis etiam quod minus digni sint numero plures, n.*120. *licet alii contra, num* 121. *Limita primo, dummodo dignitas sit notabilis, alias secus, num.* 122. *Limita secundo, quando minus digni essent plures in magno excessu, nu.*123. *licet alii contra, n.*124. *& quando in proposito dicatur magnus excessus, n.*125.
*Testibus minus dignis magis creditur, quam magis dignis, quando minus digni deponunt ad fauorem rei, n.*126.
*Testes minus digni deponentes verisimiliora præferuntur dignioribus deponentibus verisimilia, nu.*127.
*Testibus deponentibus verisimiliora magis creditur, quam deponentibus inuerisimiliora, n.*128.
*Testibus, quorum depositiones sunt adminiculate aliis coniecturis & præsumtionibus, magis creditur, quam alijs non adminiculatis, nu.*129.
*Testibus verisimiliora deponentibus magis creditur, etiam quod minores numero sint, nu.*130. *Licet alii contra, n.* 131. *Intellige quando verisimile tudo est proxima, & immediata, secus si remota & immediata, nu.*132 *seqq.*
*Testib. verisimiliora deponentib. magis creditur, etiam quod sint minus digni, n.*135 *contra, n.*136. *intellige quando verisimilitudo est proxima, & immediata, alias secus, n.*137.
*Testib. verisimiliora deponentib. magis creditur, etiam quod deponant pro actore, contrarii autem pro reo, n.*138.
*Testibus verisimiliora deponentibus magis creditur, etiam quod deponant super negatiua, n.*139. *& seq.*
*Testibus deponentibus super negatiua magis creditur, quando cum eorum depositionibus concurrit aliqua iuris præsumtio, num.*140.
Testes verisimilia deponentes probant, etiam quod alias sint inhabiles, numero 141. *Limita in criminalibus, & ad puniendum, num.*142.
*Testes deponentes aliquem esse bonæ vitæ, & famæ, probant etiam quod sint inhabiles, num.*143.
*Testes deponentes inuerisimilia sunt suspecti de falso, & non probant, nu.*144. *& seqq.*
*Iuramentum in supplementum non defertur ex vnico teste deponente inuerisimilia, n.*146.
*Testes deponentes inuerisimilia non probant, etiam quod plures numero sint, nu.*147.
*Testes deponentes impossibilia, falsi reputantur, & non probant, num.*148.
*Testis deponens inuerisimilia probat, quando est omni exceptione maior, affertq; sui dicti concludentem rationem, vel si pro se habet aliquam aliam præsumtionem, nu.*149.
*Testibus quorum depositiones cum iure communi conueniunt, magis creditur, quam alijs, n.*150.
*Testibus deponentibus de bona fama magis creditur, quam deponentibus de mala fama, nu.*151.
*Testibus ad fauorem rei deponentibus magis creditur quam deponentibus ad fauorem actoris, n.*152.
*Testibus excludentibus delictum, & sic ad defensionem rei, magis creditur, quam includentibus delictum, n.*153.
*Testibus negantibus magis creditur quam affirmantibus, quando negantes excludunt delictum, affirmantes vero illud includunt, nu.*154.
*Testibus laicis magis creditur, quam clericis, quando laici deponunt ad defensionem rei, Clerici autem contra, etiam quod laici negarent, clerici autem affirmarent, n.*155.
*Testibus negantibus ad fauorem rei magis creditur, quam affirmantibus contra reum: procedit hæc cõclusio in criminalibus, secus in ciuilibus. nu.*156.
*Testibus pro reo magis creditur quam pro actore, etiam quod testes rei essent numero minores, nu.*157.
*Testibus rei magis creditur, quam testibus actoris, etiam quod testes rei sint minus digni, n.*158. *contra, n.*159.
*Testibus rei magis creditur, quam actoris, etiam quod testes rei sint laici, actoris autem clerici, n.*160.
*Testibus rei magis creditur, quam actoris, etiam quod testes rei sunt fœmina, actoris autem masculi, n.*161.
*Testibus actoris magis creditur, quam testibus rei, quando agitur de causa fauorabili: veluti dotis, matrimonii, testamenti, & similium, n.*162.
*Testibus actoris magis creditur, quam testibus rei, quando ita Iudici visum fuerit ex aliqua rationabili causa, n.*163.
*Testibus actoris magis creditur, quam testibus rei, quando testes actoris deponunt verisimilia, n.*164.
*Testibus magis informatis magis creditur, quam non sic informatis, n.*165.
Testibus vicinis, & coniunctis, magis creditur quam alijs, numero 166.
Testi tormentum non narranti non est credendum, & est suspectus de falso. n 167. *Declara, vt n.*168. *&* 169.
*Testibus deponentibus in specie magis creditur, quam deponentibus in genere nu.*170.
*Testibus deponentibus vniuersaliter, magis creditur, quam deponentibus indistincte, n.*171.
*Testib deponentib. cum ratione, & redditione causæ, magis creditur, quã deponentib. sine. n.*172. *& n.*174. *vbi ampliat etiam, quod testes reddentes rationem, deponerent super negatiua, & num.*173 *vbi idem quod magis creditur testibus reddentibus bonam rationem, quam reddentibus non ita bonam.*

Testibus

*Testibus senioribus magis creditur, quam iunioribus, n.*175. *Limita, nisi iuniores essent digniores, n.*176.
*Testibus clericis magis creditur, quam laicis, num.*177. *Limita, nisi laici deponerent ad fauorem rei, clerici autem ad fauorem actoris, n.*178.
*Testibus masculis magis creditur, quam fœminis, num.*179. *Limita* 1. *quando fœmina deponerent pro reo, & masculi pro actore, nu.*181. *Limita* 2. *quando fœmina essent bonæ famæ, & masculi malæ famæ, n.*182.
*Testi virgini magis creditur, quam viduæ, n.*180.
*Testibus Notarijs magis creditur, quam non Notarijs, n.*183. *etiam quod Notarij essent contra reum, n.*184. *& dictum vnius Notarij equiparatur dicto duorum aliorum testium, n.*185.
*Testibus periti magis creditur, quam non periti, nu.*186. *etiam quod periti deponerent super negatiua: contrarii autem super affirmatiua, n.*187.
*Testibus deponentibus pro caussa fauorabili magis creditur, quam deponentibus contra, etiam quod illi negarent, isti autem affirmarent, n.*188. *& seqq.*
Testibus mortuis magis creditur, quam viuis, n 190.
Testi distinguenti magis creditur, quam non distinguenti, n 191.
*Testes proferentur, quorum persona producentis honestior & dignior est n.*192.
*Testes quando hinc inde sunt contrarii, poterit iudex, quibus sibi modis videbitur, magis etiam credere, nu.*193. *& seqq. contra, n.*195. *Declara, vt n.*196. *Et in omnem euentum non potest iudex vni potius testi, quam alteri credere, nisi ex caussa, & istam caussam exprimere debet, & eam quidem rationabilem, nu.*197. *&* 199. *nisi adhæreat testibus rei, quia tunc non tenetur exprimere caussam, n.*198.
Testibus affirmantibus magis creditur, quam negantibus, numer. 200.
*Testibus duobus affirmantibus magis creditur, quam mille negantibus, n.*201. *contra. n.*202.
*Testibus laicis affirmantibus magis creditur, quam clericis negantibus, n.*203. *declara, vt n.*204.
Testis eo ipso, quod deponit super negatiua, incurrit falsum, numero 205. *Et ideo de falso punitur, num.*206. *Contra, quod talis testis non sit falsus, sed tantummodo suspectus de falso, n.*207. *& sequen. vbi etiam, quod in dubio verba testis deponentis super negatiua, intelligenda sunt, vt falsitas euitetur, & quod propterea non de falso, sed extra ordinem iudicis arbitrio puniatur, numer.*209. *& num.*211. *licet aliqui dixerint, quod nec extra ordinem, num.*210. *Verum quando negatiua est coarctata, tunc testis super ea deponens nec etiam est de falso suspectus.*
*Testis deponens super negatiua, potest tanquam de falso suspectus torqueri, nu.*212. *fallit, si negatiua super qua deponit, sit coarctata, n.*213.
Testibus affirmantibus magis creditur, quam negantibus, etiam quod affirmantes deponant pro actore, & negantes pro reo, nu. 214. *vbi, quod hæc conclusio procedit in ciuilibus, non autem in criminalibus.*
*Testi deponenti super affirmatiua, ex qua resultet probatio negatiua, non minus creditur, quam deponenti simpliciter super affirmatiua, numer.*215. *contra, quod non probet testis deponens super implicita negatiua, numer.*216. *distingue, vt n.num.* 217.
*Testis probat, quem non fuisse in vno loco de vno tempore, si de eodem tempore dicat, illum fuisse in alio loco distanti, ita quod non poterat esse in duobus locis, n.*218. *etiam quod sui dicti non reddat rationem, n.*219. *Ac etiam quod agatur de probando negatiuam, respectu horæ, n.*220.
*Testibus negantibus minus creditur, quando deponunt super negatiua vaga, pura, & non coarctata, nu.*221. *secus si deponant super negatiua coarctata loco & tempore, n.*222. *licet alii contra, n.*223.
*Testibus deponentibus super negatiua coarctata loco & tempore, magis creditur, quam deponentibus super affirmatiua, n.*224. *contra, n.*225.
*Testes deponentes super negatiua coarctata, debent esse idonei, alias non probant, n.*226.
*Testis ad hoc, vt super negatiua coarctata probet, debet talis negatiua non large, sed stricte coarctari, vt n.*227.
*Testis super negatiua coarctata deponens, debet remouere actum à sensu, & non sensum ab actu, & sic debet dicere, nec poterat aliter esse. quin & ipse testis vidisset, aliter non probat, nu.*228. *fallit, quando deponit super eo, quod verisimile est testi esse notum, quia tunc sufficit dicere, & fuisse præsentem, & non vidisse fieri absq; eo, quod dicat, nec poterat fieri, quin ipse testis vidisset, n.*229.
*Testis super negatiua coarctata deponens ad hoc, vt probet, etiam non interrogatus rationem sui dicti reddere debet, aliter non probat, n.*230. *&* 231. *contra, n.*232. *distingue, vt n.*233.
*Testibus negantibus magis creditur, quam affirmantibus, quando negantes deponunt ad defensionem rei, n.*234.
*Testes non admittuntur ad probandum negatiuam in criminalibus, quando delictum est plene probatum, num.*235. *contra, n.*236.
*Testes deponentes super negatiua, cum qua concurrat iuris præsumptio, maxime probant, nu.*238. *Idem & fortius probant, si deponant super affirmatiua conformi cum iure communi, n.*237.
*Testibus deponentibus super negatiua, creditur, si deponant de facto proprio. n.*239.
Testibus peritis creditur, etiam quod deponant super negatiua, nu. 240.
*Testibus affirmantibus magis creditur, quando affirmatiua est plene probata, aliter secus, & propterea magis creditur duobus negantibus, quam vni affirmanti, n.*241.
*Testibus negantibus magis creditur, quando deponunt verisimiliora, n.*242.
*Testibus negantibus magis creditur, quando deponunt pro caussa fauorabili, n.*243.
Negatiua quomodo & quibus modis probetur, remissiue, numer. 244.

QVÆSTIO LXV. PARS III.

QVOD, quando testes sunt inter se contrarij, & contradicentes, debeant omnibus modis concordari, & etiam aliquando non solum ad effectum euitandi periurium, & falsum, sed etiam ad effectum, vt probent, dixi supr. parte præcedenti: successiue modo quærendum est, in casu, in quo non possunt ad concordiam reduci, & si deducantur, non tamen producunt probationis effectum, quibusnam testibus magis credendum erit? Pro resolutione huius quæstionis facias regulas infra scriptas.

PRIMA † sit Regula, quod testibus hinc inde con- 107
trariis plures numero vincunt pauciores, magisq; standum est depositionibus plurium testium, quam paucorum, text. est *in cap. nostra, versicul. mandamus, & ibi gloss. in verbo, aduersa, vers. si vero vnus testis contradicit pluribus, &* ibi etiam Anton. de Butr. *in summario, & in* 1. *notab. num.*1. *&* 2. *& num.*6. (vbi idem, si vnus contradicat duobus,) *Ancharan. in summario, num.*1. *& numer.*2. *vers. tertius est numerus testium, Abb. etiam in summario, ante numerum primum, & num.*1. *vers. tertio ex eorum multitudine, vers. tertio ad multitudinem, Felyn. in summario, vers. & si in cæteris est paritas, extra, de testibus,* item est text. *in cap. licet caussam, vers. ex præmissis,* ibi, *Per testes numero plures, quibus potius lux veritatis assistit, & ibi Zabarell. in* 1. *notab. Dec. num.*82. *Bero. num.*40. *ad fin. extra, de probat. Imol. in cap. cum in tua, num.*4. *vers. in gloss* 1. *& ibi Zabarell. colum.*1. *vers. item ibi testimonia præualere, &c. extra, de testibus, gloss. in l. ob carmen, §. final in verbo, impari, vers. alias tantum statur numero maiori, & ibi etiam Alber. num.*6. *vers. & quoad præsens, iuncto versic. aut non sunt inuicem aduersantes, ff. eodem, de testibus. Iacob. Butrigar. in titul. de contrarietate testium, sub num.*2. *& num.*5. *vers. vbi ergo testes, & num.*4. *versicul. sed si contradicunt testes, Boss. in titul. de oppos. contra*

test. num 9. vers. vbi vera sunt aequales, & num 13. in prin. Gabr. tit. de testib. con. lus. 4. num. 50. lib. 1. Conrad. in pract. titul. de testib. rubric personas testium aggrediendo, num. 8. fol. 75. colum. 1. & rubr. de contrarietate testium. num. 20. versic. sed si testis vnus, & numer. 21. versicul. tertio ad multitudinem, fol. 123. colum. 2. Mysinger. observat. 38. versicul. tertius gradus, centur. 4. Monticell. in repertorio testium, in rubric. contrary testes an & quando se compaciant, fol. 213. colum 1. versicul. 1. & in rubr. Digniores meritis dignis fol. 441. colum. 2. versicul. penult. quibus in locis Doctores per eum relati loquuntur etiam, quando vnus testis contradicit duobus: idem Monticell. in rubr. pluribus numero standum est, fol 440. versicul. 2. & seqq. Hippolyt Riminal l. consil. 344. n. 45. lib. 3. Magon. decis. Lucens. 8. n. 7. part. 1. Ex quibus apparet, hanc regulam non solum iure probatam esse: sed etiam à Dd. communiter * receptam.

108 LIMITA hanc primam regulam, & remissiue. † Primo, quando testes pauciores essent digniores, vt dixi
109 infr. n. 120. Secundo, † quando testes pauciores deponent verisimiliora, prout dixi infr. n. 130. Tertio, † quando testes pauciores essent magis informari, prout dixi
111 infr. n. 165. Quarto, † quando testes pauciores deponerent in specie: alij autem numero plures deponerent in
112 genere, vt dixi infr. n. 170. Quinto, † quando testes pauciores deponerent pro reo, alij autem numero plures
113 contrarium, prout dixi infr. num. 157. Sexto, † quando testes pauciores deponerent super affirmatiua, vt dixi
infr. n. 201.

114 SECVNDA † regula, quod testibus dignioribus magis credatur, quam minus digni, text. est in cap. in nostra. & ibi Anton. de Butr. numer. 2. in 1 notab. vers. secundo ex testium qualitate, Aretin. numer. 1. & 2. vbi, quod qualitas honestatis in testibus omnibus aliis praeferenda est, Abb. in summario, & num. 1. vers. primo ex eorum auctoritate, Felyn. etiam in summario, extra. de testib. gloss. in lo. b. carmen, § fin. in verbo. iuramt. ff. eod. vbi ampliat, siue testes producantur ab eadem parte, siue ab vtraque, quod & idem dixit Bartol. ibi, num. 1. & ibi etiam Alber. num 5. vers. dispositionis, Bero in cap licet causam. num. 45. ad finem & num 57. versicul. & eadem ratione de probat. Corse. in suis singular. b. verbo, testes, tit 5. post princip. Franc. Curt. Papien. in tract. de testib. conclu. 16 num. 36. vers. dagniores ergo, Nepos de Monte Alban. in eodem tract. de testib. num. 31. Boss. in titul. de oppos. contra testes. posi num. 9. & num. 15. in princip. Capoll. consil. 60. nu. 2 Gabr. tit. de testib. lib. 1. con lus. 4. num. 34. vbi alios refert, Conrad. in pract. tit. de testib. rubr. personas testium aggrediendo, numer. 3. fol. 73. colum. 2 & rubr. de contrarietate testium, num. 21. fol. 123. colum 2. in fin. Mysinger. observat. 38 centur. 4. in vers. primo ergo personarum excellentia & honestas Petra de fideicom. quaest. 12. num 119 iuncto n. 1212. ex quibus, iunctis aliis Doctorum auctoritatibus per me relatis supr l. b. 2. q. 57. n. 37. sine dubio hanc regulam communiter * receptam esse, affirmare possumus.

115 AMPLIA I. hanc † regulam, vt & idem sit in testibus nobilioribus, quibus magis creditur, quam rusticis, & mechanicis, vt per Felyn. in cap. in nostra. num. 11. de testibus. Dec. in cap. licet causam, numer. 84 & seq. d. probat. Iacob. in de S. Georg. in lo. carmen, § final. numer. 5 versicul non pauci, ff. de testib. Crot in tract de testibus, num. 369. versicul. sed quando testes qualitates. Tiraquel. in tract. de nobilitat. cap. 20. n. 35 & 36 quaere. Conrad. in practic. rubr. personas testium aggrediendo in princip. num. 5. fol. 73 col. 1 in 2. Gabriel de testibus, con. lus. 4. num. 34. d. b. 1. vbi alios plures refert, & numer. 36.
116 vbi quod † in hac ampliatione non habet locum, quando testes minus nobiles essent magis bonis moribus imbuti quam nobiliores illis praeferuntur, de quo vide Mynsing. ad tit. Inst. de actionib. §. 18. ex quibus iunctis aliis per nos relatis in 2. lib. quaest. 57. num. 39. sine dubio affirmare possumus hanc ampliationem communiter * à Dd. receptam esse.

AMPLIA † hanc secundam regulam, etiam in testibus ditioribus, quibus magis creditur, quam pauperioribus, vt per Nepot. de Monte Alban. in tract. de testib. num. 164. Mynsing. observat. 38 centur. 4. post versic primo ergo, &c. Conrad. in pract rubr personas testium aggrediendo fol 74. col. 1. num. 3. post medium, & num. 4. vbi etiam hanc ampliationem limitat non procedere, quando pauperiores diuitibus praeualent morum benignitate, & grauitate, quod & idem dixit Felyn. in c. in nostra, n. 12. in fin. extr. de testib. dixi etiam supr. hac eadem quaest. 116. & latius de hac ampliatione, sicut supra declarata, dixi in 2 lib. q 57. n. 35. & 42. & 43. 117

AMPLIA III. Et † illatiue ex proposita secunda regula, vt propterea magis credatur testi Doctori, quam non Doctori, Natt consil 537 in fin. lib. 3. Monticell. in repertorio testium, rubr. Doctor in causa scholaris, fol. 26. colum. 2. versicul fin. vbi ex Bald. in l. nemini, C. de aduocat. diuersor. iudic. & ex Alexand. in l. de mora, ff. de iure fisci, dixit amplius, Doctorem admitti in testem in causa sui scholaris. 118

AMPLIA IV eandem † regulam, vt testibus dignioribus magis credatur, etiam quod contrarij sint numero plures, text. est in l. ob carmen, § fin. in fin. ff. de testibus, dum ibi dicitur: *Non enim ad multitudinem respici oportet*, † *sed ad synceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lex veritatu adsistit*, & ibi notant Bart. num. 1. & Alber. num. 5. versic. dispositio iuris, item ex text. in cap nostra, extra. de testib. dum etiam ibi dicitur: *Qui etiam ad multitudinem tantum respicere non oportet, sed ad testium qualitatem* & rursus in fine dicti text. ibi, *si vero testes tanta praeminentia fuerint, quod eorum auctoritas aliorum sit merito multitudinem praeferenda, &c.* & ibi hoc notant gloss. in verbo, aduersa vers. & si manifestasit contrarietas, Butr. num. 3. in 3. notab. & post num. 7. vers. nisi ex altera parte tanta sit dignitas, Aret in in summario, & num. 2. vers. & ex ordine. Abb. in summario, ante num 1. & Felyn. num. 1. Dec. in cap. licet causam, num. 83. & seqq. & ibi etiam Bero. num. 57. in princip. versicul sed istud. extra de probat. Francisc. Curt. in tract. de testib. con. lus. 16. numero 1035. Nepos de Monte Alban. in eodem tract. de testib. num. 166. Iacob. Butrig. tit. de contrarietate testium, num. 4. vers. nisi illi testes &c. & num. 5 vers. nisi ex altera parte tanta sit dignitas, Bellem. in titul. de oppos. contra test post num 9. Gabr. titul. de testibus, conclusione 4. numero 53. Conrad in pract. rubr personas testium aggrediendo pag. 73. numero 73. versicul. quocirca etiam, & Petra de fideicommiss. quaest. 12. numero 1193. ex quibus, iunctis aliis per me relatis in 2. lib. quaest 57. num 38. sine dubio dicere possumus, hanc ampliationem fallere communiter * à Dd. receptam. 119

LIMITANDO I. hanc † quartam ampliationem, aduerte, quod licet, vt dixi, fuerit communiter recepta, tamen contra eam faciunt deducta per Bero in d. c. licet causam, versicul in contrariam autem. Ideo † pro solutione contrarij crederem dicendum, secundum eundem Bero in d. numer. 57. ab. nisi tanta esset dignitas, &c. ampliationem non procedere, nec digniores testes numero minores, pluribus praeualere, nisi in eis dignitas praefulgeret notabilis, & hic non omnis parua dignitas testium praeualebit. 121

LIMITA II. Hanc † eandem quartam ampliationem procedere, quando non digniores excederent digniores in modico numero. Vnde secus, si esset magnus excessus, qui tunc dignitas non superat numerum, prout declarat Bartol. in d. l. ob carmen, § fin post numerum, prout declarat Bartol. ibi, num. 1. & ibi etiam Florian. de S. Petro, num. 1. versic. quod tamen dicit. ff. de testibus, Imol. in cap. cum in tua, num. 4. versic. & gloss 1. extra, eodem, gloss in cap. in nostra, in verbo praeferenda, & ibi Anton. de Butr. num 11. eodem titul. de testib. Conrad in pract. rubr personas testium aggrediendo in princip. fol. 73. col 2. versic. hoc, etiam, ex quibus, iunctis aliis per nos relatis, 123

in 2. lib. q. 57. num 39. apparet sine dubio, hanc ampliationem esse communiter * receptam.

124 Quicquid † in contrarium post Hostien. quem allegat, tentauerit Abb. in d. c. in nostra. n. 6. de testib.

125 Sed † quando in proposito dicitur magnus excessus? Dic, si vltra duplum, secundum Imol. d. cap. cum in tua, num 4. vers. in gloss prima, sed verius dic, istud esse iudicis arbitrio remissum, vt per gloss. in d. cap. in nostra, in verbo, praferenda, in fin. versicul. istud erit in arbitrio iudicis discreti aequitate inspecta, & ibi Anton. de Butr. num. 11. extra, de testibus, Dec. in dict. capit. licet causam, numer. 86 de probat. vbi dixit, quod ita in materia videtur arbitraria, per regulam, quod numerus quandoque supplet defectum qualitatis.

126 LIMITA † propositam secundam regulam duobus modis. Primus, quando testes minus digni deponerent ad fauorem rei, quia tunc praeferuntur testibus actoris magis dignis, vt dixi infr. num. 158. Secundo, eadem regula non procedit, quando † testes minus digni
127 deponerent verisimiliora, quia verisimilitudo depositionis testium superat illorum dignitatem, vt pariter dixi infr. num. 135.

128 TERTIA Regula † sit, quod testibus deponentibus verisimiliora magis credatur, quam deponentibus inuerisimilia, text. est in l. ob carmen, § si testes, ff. de testibus, dum ibi dicitur: *Credendum est, quod naturae negotij conuenit*, & tutius infra, ibi: *Et quae res aptiora, & vero proximiora esse comperit*, & ibi hoc notant Bald. in 1. notab. Alber. numer. 6. versicul. aut constat quosdam dicere verisimilia, Florian. de S. Petro in summario, Iacob. de S. Georg. num. 7. vers. quarto iudex, & num. 9. in fin. vers. nota ex isto text. ad idem est text. in §. item in criminali, 4. quaest. 3. & in cap. licet causam, vers. ex praemissis, in illis verbis: *Qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora, in suis testimonijs expresserunt*, & ibi hoc notant Cardin. Zabat. in princip. vers. item quod ponderatur in testibus verisimilitudo, Anton. de Butr. num. 46. Abb. num. 9. Imol. numer. 13. vers. item nota, Dec. num. 87. & seqq. & ibi in addit. litera D. vbi bene fundatur haec regula, Bero. num. 49. in fin. & numer. 57. extra, de probationib. item est text. in cap. in nostra, in illis verbis: *Et ad ipsorum deposita*. & ibi hoc notant Butr. num. 2. in 1. notab. vers. tertio ex verisimilitudine negotij, Aretin. num. 2. vers. secundum praesumptio. &c. Abb. in summario, ante num. 1. & num. 1. vers. secundo ex depositionum qualitate, iuncto vers. secundo ad verisimiliora, Felyn. in summario, & num. 3. vbi, * quod ita ibi * omnes, & post num. 12. extra, de testibus, Francisc. Curt. Papien. in tract. de testibus, conclus. 19. numer. 39. Tiraquell. in l. si vnquam, in praefat. numer. 42. C. de reuocand. donat. vbi alij plures referuntur concordantes, Gabriel titul. de testibus, conclus. 4. numer 28. lib. 1. vbi etiam alij referuntur, Conrad. in pract. rubr. personas testium aggrediendo, num. 5. fol. 74. colum. 1. & rubr. de contrarietate testium, numer. 21. fol. 123. colum. 1. in fin. Menoch. de retinend. possess. in 3. remed. num. 721. Villalob. in * communib. opinionib. litera T. numer. 100. vbi de communi, * ex Curt. iun. in consilio 178. numero 3. Monticell. in repertorio testium, rubric. deponentibus consonantiora, folio 424. colum. 1. versicul. 3. & rubric. verisimiliora deponentes, folio 425. colum. 1. versicul. 2. 4. & 5. Bertazzol. consilio 373. numero 4. libro 2. vbi de testibus, qui mouentur melioribus rationibus, Mascard. de probationib. lib. 3. conclus. 1364. numer. 81 vbi & alios refert.

129 AMPLIA I. Hanc † tertiam regulam, vt & idem sit in testibus, quorum depositiones sint adminiculatae aliis coniecturis, & praesumptionibus, iis enim magis creditur, quam aliis non adminiculatis, prout similiter probat text. in d. l. ob carmen, in illis verbis: *Confirmabitq; iudex motum animi sui ex argumentis*, ff. de testibus, & ibi *hoc notant Bald. numer. 1. in 2. notab.* vbi, quod indicia & argumenta faciunt praualere vnam probationem alteri, & Iacobin. de S. Georg. n. 5. in fin. vers. tertio debet iudex *considerare argumenta, & n.* 10. vers. sed ponamus, iuncto numer. 13. Gabr. tit. de testibus, con. lus. 4. num. 89. lib. 1. Rolan. consil. 24. num 56. lib. 1. Clar. in practic. quaestione 53. versicul. quattuss est casus, ante finem, ibi, ego etiam puto, &c. vbi, quod ita quotidie in practica seruatur, & *Monticell. in repertorio test. rubric. quomodo singulares probent varia, colum. 424. colum. 1. versicul. 1 pluribus exornat*, & *Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1219. numer. 7. & seqq. Petra de fideicom. quaest. 12. num. 1190. & seqq.*

AMPLIA II. Vt † testibus verisimiliora deponentibus magis credatur, etiam quod minores numero sint, vt probat text. in d. l. ob carmen, § final. ff. de testibus, in illis verbis: *Licet in pari numero, &c.* & rursus infra in illis aliis verbis: *Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad synceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lux veritatis adsistit*, & ibi in specie hoc notat Florian. in summario, gloss. in capitul. in nostra. in verbo aduersa, versicul. vel nisi verisimiliora loquantur, & ibi notat Anton. de Butr. post numerum 7. versicul. vel nisi altera pars testium verisimiliora dicat, & Abb. numer. 4. versicul secundo nota, extra, de testibus, Dec. in capitul. licet causam, post numerum 92. & sequentibus, extra, de probation. vbi de veriori opinione. Iacobus Butrigar. in titul. de contrarietate testium, num. 4. post princip. & numer. 5. versicul. vel verisimiliora loquantur, Tiraquell. de reuocand. donat. in praefat. numer. 43. Gabr. tit. de testibus, conclus. 4. num. 55. iuncto numer. 30. vbi aliis relatis, quod haec opinio est tenenda, Conrad. in practic. rubric. personas testium aggrediendo, in princip. num. 8. fol. 75. colum. 2. versicul. item declara, Monticell. in repertorio testium, rubric. verisimiliora deponentes fol. 424. colum. 2. vers. 1. ex quibus sine dubio hanc ampliationem communiter * à Dd. receptam esse dicere possumus. 130

LIMITANDO hanc † secundam ampliationem, aduerte, quod licet illa sit communiter * recepta, vi- * gent tamen contra eam deducta per Bart. Innocent. & Marsil. in locis relatis per Dec. in d. cap. licet causam, numero 92. in princip. & per Gabriel. d. conclus. 4. numer. 30. versicul. contrarium sentit Bartol. Ideo † pro concordia, secundum 132
eundem Dec. in d. capitul. licet causam, num. 94. dicere potes, quod dicta ampliatio procedit in verisimilitudine proxima, & immediate rem, de qua agitur, respiciente, secus autem in verisimilitudine non ita proxima, quod & idem dixerunt Tiraquell. de reuocand. donat. in praefat. d. num. 43. vers. quod tamen intelligitur, & Gabr. d. conclus. 4. numer. 30. in fin. versicul. sed potes concordare. Et † licet hanc 133
Decij distinctionem reprobare videatur Bero. in d. cap. licet causam, numer. 57 post versicul. in contrarium autem, &c. ibi, similiter ergo dicam, &c. Tamen † in substantia idem 134
Bero. videtur concludere cum ipso Decio, dum dixit, quod si verisimilitudo sit tanta, vt iudex arbitretur, pauciores praeferri pluribus, tunc praeferuntur: secus si non sit tanta.

AMPLIA III. Regulam, vt † testibus verisimiliora 135
deponentibus magis credendum sit, etiam quod sint minus digni, Tiraquell. de reuocand. donat. in praefat. num. 43. num. 46 ad fin. Gabr. d. conclus. 4. num. 32. & nu. 43. post Aym. & Grat. quos allegat. Et † licet contrarium, 136
quod scilicet testibus dignioribus magis credatur, sensisse videatur Marsil. in rubr. de probat. numer. 112. sicut illum refert & sequitur Conrad. in practic. d. rubr. personas testium aggrediendo, num. 3. in fin. sustinendo † tamen propositam 137
ampliationem, dicere potes, illam procedere, quando verisimilitudo est proxima & immediata, quia tunc per eam superatur dignitas testium, aliter secus, per ea, quae supra in simili dixi haec eadem quaest. num. 132. & in nostris terminis scripsit Tiraq. de reuoc. donat. in praefat. nu. 43. vers. quod intellige.

AMPLIA IV. Vt † testibus verisimiliora deponen- 138
tibus magis credatur, etiam quod deponant pro actore, & contrarij pro reis, Felyn. in cap in nostra, num 3 in fin. versicul. & ponderat, &c. extra, de testibus, iunctis aliis relatis

per Gabr. in tit. de testib. conclus. 4. num. 31. & num. 48. lib. 1. Monticell. in repert. test. rubr. pro reo quam pro actore deponentes. fol. . . col. 1. vers. 3.

139 AMPLIA V. hanc † tertiam regulam, vt testibus deponentibus magis verisimilia, magis etiam credatur, etiam quod deponant super negatiua secundum Bald. *in l. diem proferre, § si pluribus, in 1. & 2. lectur. ff. de arbit. Alciat. consil. 436. secundum editionem Basiliensem, incip. testibus discordantibus, num. 2. & secundum editionem Venetiis, responsi. 70. lib. 6 fol. 134. col. 1. Socin. iun. consil. 183. num. 13. & 14. lib. 2. Nell in tract. de testib. num. 200. in fin. Dec. in consil. 534. incip. procedendo breuiter, num. 13. vers. & quia tales pro communi, &c. Horat. Lut. inter consil. crimin. diuers. cons. 167. in causa Petri, num 19. & 20. lib. 1. quos in proposito refert & sequitur Hector Æmil. in tract. de testib. in verbo, testis affirmans, vel negans, num. 10. quibus adde Tiraq. de reuocand. donat. in præfat. num. 46. Gabr tit. de testib. lib. 1. concl. 4. num. 33. Monticell. in reper. test. in rub. veri similes vero deponentes fol. 424. col. 2. vers. 2.*

140 Sicut † & pariter magis creditur testibus deponentibus pro negatiua, quando cum eorum depositionibus concurrit aliqua iuris præsumptio, prout in testibus negantibus seruitutem, quod magis credatur, quam illam affirmantibus, scripsit Bald. *in l. si quis dixerit ne, col. 1. vers. extra quæro, ff. si seruit. vendic. quem alijs relatis sequuti sunt Franc. Curt. Papien. in tract. de testibus, conclus. 32. num. 70. in fin. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 70. nu. 13. & Hector Æmil. vbi supr. n 23.*

141 AMPLIA VI. Vt † testibus deponentibus verisimilia maxime credatur, etiam quod alias sint inhabiles, & minus idonei, Aym. post Angel. quem allegat, *in consil. 275. num. 9. Conrad. post Alex. quem allegat, in d. rubr. personas testium aggrediendo, in prin. fol. 74. col. 2. in fin. sub numer. 5. vers. unum magis signandum, Nouell. reg. 156. in 3. fallem

q.12.num.1194.in fin.vers. nisi actor causam fauorabilem tueatur, & faciunt pro hac limitatione, quæ generaliter dixi *infr.num.188.*

163 LIMITA II. Quia † adhuc est in facultate iudicis, magis credere testibus actoris, quam testibus rei, dummodo tamen idem iudex causam maioris credulitatis in actis exprimat, vt per Bossi. *in d.tit.de defens. reor. num.8. & num.9. versic.est tamen, vt dixi*, vbi loquendo in criminalibus dixit, quod vbi atrocitas delicti, qualitas accusati, & natura testium, faciant iudicem inclinare pro accusatore, tute inclinabit, & illi adhærebit, siue ipsi accusatoris testes excedant in numero, siue non. loquor (inquit Bossi.) in iudice iusto: siue sit iniustus, vt multi sæpe reperiuntur, hæc cõclusio Doctorum, quod res sit ei arbitraria, omnia damnat & deturbat, vide ad hanc limitationem, quæ generaliter dixi *infr.num.194. & seqq.*

164 LIMITA III. Hanc † quintam regulam non procedere, quando testes actoris deponerent verisimiliora: quia tunc magis illis creditur, quam testibus rei, prout dixi *supr.num.138.*

165 SEXTA Regula † sit, quod testibus magis informatis, magis credatur, quam aliis, non tantum magis & ideo testibus plene totum factum narrantibus magis creditur, quam non narrantibus totum factum, vt per Iacob. Butrig. *in tit.de contrarietate testium, numer.5. versicul. vel nisi per pauciores plura probentur*, (& sic loquitur, etiam quod magis informati sint pauciores,) *Francisc. Curt. in tract.de testibus, conclus.19. numer.41. versicul.tertio dicuntur, Iacob.de S.Georg. in l.ob carmen, §.final. numer.7. versicul.item magis credendum, ff.de testibus*, Felyn. *in capitul. in nostra, numer.10. & sequent. extra, eodem.* Mynsinger. *observat.38. versicul. & eos qui factum, centuria 4. Corrad. in practic. dict. rubric. personas testium aggrediendo, in princip. numero 5. versicul. item corrigentes*, folio 74. columna 2. *Bertazzol. consilio 348. numero 5. libro 2. Gabriel titul. de testibus, libro 1. conclusione 4. numero 64. & sequentib.* Vbi † infert etiam ad vicinos, & coniunctos, quibus tanquam magis informatis, magis etiam credendum, quam aliis, prout & idem de vicinis dixerunt Felyn *in dict. capitul. in nostra, numero 12. Corn. consilio 245. numero 19. libro 1. Corrad. d. folio 74. numero 5. versicul. si vicinis, & in rubric. dicta testium assumendo*, folio 118. columna 2. *versicul.53. adde*, Monticell. *in repertorio testium, rubr. vicinis, non vicino. fol.444. colum.1. versicul.4. & seqq.*

166

167 AMPLIA hanc † sextam regulam, vt imo testi totum factum non narranti, non credatur, & falsus reputetur, ex quo veritatem tacet, vt per Baldum *in l. Lucius in prima lectura, sub numer.5. ff. de infam. sicut illum refert Petra in tractatu de fideicommiss. quæstione 12. num.1236.* Nell. *de testibus, numer.198. Rebuff. de testibus, parte prima, glos.8. numero quinquagesimo*, Monticell. *in repertorio testium, rubric. item impugnatur, quia non narrauit totum factum*, folio 258. columna prima, *versicul.1. Bertazzol. consilio 251 numero quadragesimo*, Octau. Cacheran. *consil.64. numer.40. & num.60.*

168 LIMITA I. Præcedentem † ampliationem procedere, quando testis sciens totum factum, & de eo interrogatus non vult deponere, nisi partem, dolose tacendo totum: tunc enim ei non creditur, & est falsus, secus si totum factum ignoret, vel si sciat, de eo non fit interrogatus, ita quod non possit dici, quod dolose omittat totum recensere. Tunc enim absurdum est dicere, quod ei tanquam falso non credatur, sic enim post aliquos, & multo bene iudicio meo hanc materiam declarat Petra *de fideicom.q.12.num.1236. versic.quod puto, iuncto num.1243 in prin.*

169 LIMITA II. eandem † ampliationem, vt procedat, quando testis omittit recensere totum factum in substantialibus, secus si omittat non substantialia, sic enim post Iaf. & alios, quos allegat, declarat idem Petra *de fideicom.d.q.12.n.1242.*

170 SEPTIMA † Regula sit, quod testibus in specie deponentibus magis credatur, quam deponentibus in genere, *vt per Iacobinum de S.Georg. in l.ob carmen, §.final. post numerum 27. ff.de testibus*, Francisc. Curt. *Papiens. in tract.de testibus, conclus.7.* qui loquuntur etiam, quod testes deponentes in genere essent plures, Gabriel *in titul. de testibus, conclus.4. numer.72.* vbi alios plures refert concordantes, *& numer.70.* Vbi † propterea quod magis 171 creditur testibus deponentibus vniuersaliter, quam deponentibus indiffinite, *Corrad. in pract. rubric. personas testium aggrediendo, in princip. sub numer.5. post versicul. hic testium aggrediendo, fol.74. colum.2. & in rubric. dicta testium assumendo, fol.74. colum.2. & in rubric. dicta testium assumendo, folio 117. colum.2. versicul.40. adde*, Monticell. *in repertorio test. rubr. in specie, quam in genere deponentibus, fol.445. colum.1. versic.4.* Bertazzol. *consil.372. num.6. lib.2.* & est * communis regula.

172 OCTAVA † Regula sit, quod testibus deponentibus cum ratione & redditione causæ, eorum dictis magis creditur, quam deponentibus sine, secundum Bald. *in l. presbyteri, sub numer.14. versicul. item testes contrarij*, post *Iacobum Butrig. C.de epis. & cler. Iacobin. de S.Georg. in l.ob carmen, §.final. numero 6. ff.de testibus*, Felyn. *in cap. in nostra, numero 10. extra, de testibus.* Tindar. *in tractat.de testibus, lib.1. capitul.11. numer.7.* Francisc. Curt. *de testibus*, concluſ.19 *numer.40. versicul. secundo si magis consonat rationi, & conclusione 26. numer.55. in quarta fallent.* Nell. *de testibus*, numero 161. Corset. *sing. testis, il 4.* Corrad. *in practic. rubric. personas testium aggrediendo, in princip. numer.5. folio 74. colum.2. versicul item reddentes causam, Gabriel de testibus, lib.1. conclus.4. numer.59.* vbi alios plures refert concordantes, ex quibus & hanc * regulam à Doctoribus communiter * receptam esse dici potest. Addo & Monticell. *in repertorio testium*, rubr. testu depositio sine redditione causæ, folio 224. column 2. versicul.3. & rubric. reddentes rationem dicti sui, non reddentibus, folio 444. *colum.2. versicul.final. &* pag.445. *colum.1. versicul.1. & sequentib.* Mascard. *de probationib. conclusione 1369. numero 61. lib.3.* Hector Æmil. *in tractat. de testibus, verbo, testis affirmans, num.21. fol.139. & vide alios concordantes infr. quæst.70. num.19. & 20.*

173 AMPLIA I. hanc † octauam regulam, vt pariter magis credatur testibus reddentibus bonam rationem, quam reddentibus non ita bonam, Gabriel *d. conclus.4. num.60. & num.97.* Corrad *d. rubr. dicta testium assumen. fol.118. colum.1. versic.43.* Adde vbi aliis relatis, quod magis creditur reddentibus veram rationem, quam reddentibus præsumptiuam, *Mynsing. obseruat 38. versic. ex quo discimus, cent.4.*

174 AMPLIA II. hanc † eandem octauam regulam, vt testibus reddentibus rationem magis credatur, quã contrariis illam non reddentibus, etiam quod isti contrarij deponerent super affirmatiua, & reddentes rationes super negatiua, vt per Franc. Curt. *d. concl.26 n 55. in 4. fallent.* Hector Æmil. *in d. tract. de test. bus, verbo, testis affirmans n.21 fol.139.*

175 NONA † Regula sit, quod magis credatur testibus senioribus & antiquioribus, quam iunioribus, vt per Felyn. *in capit. in nostra, post numerum 12. extra, de testibus, Iacobin. de Sancto Georg. in l.ob carmen, numer. 25. eodem ff. Bartol. Bald. Salycet. & communiter * omnes post gloss. in l. cum quid, in verbo, nouum, circa finem, ff. si cert. petat. Roman in l. si vero, §. de viro, sub numero 86. in 33. fallent. in princip. ff. solut. matrimon.* Nell. *de testibus, numero 101. vbi declarat*, Franciſc. Curt. *de testibus, conclus 8.* Crot. *de testibus*, numero 356. *versicul. idem esset dicendum.* vbi ampliat, etiam quod seniores essent pro actore, & iuniores pro reo, Tiraquell. *in tractat. de primogenitur. in præfat. numer.148. & pluribus sequentib.* vbi infinitos refert concordantes, prout & alios in idem referunt Corrad. *in practic. rubric. personas testium aggrediendo, num.7. fol.75. col.1.* Mynsinger. *obseruat.38. post princip. centuria 4.* Gabr. tit. *de testibus, libr.1. conclus.4. nu.68.* Monticell. *in repertorio testium, rubric. seniores iunioribus, fol.443. col.2. versic.3 & seqq.* Stephan. Lamberteng. *in tract. de contract. eorum, gloss.11. num.37.*

176 LIMITA, hanc † nonam regulam non procedere, quando testes iuniores essent digniores, quia tunc præferuntur senioribus, *Gabriel dicta conclusione 4. numero 69. vbi alios refert Monticell. dict. fol.443. colum.2. versic. penult. l. amberteng. dict. gloss.11. num.36. & sequentibus, vsque ad nu.46.* vbi hanc limitationem defendit à contrariis, in similibus terminis statuti requirentis consensum agnatorum, in contractibus mulierum, aut minorum, & cõcludit, quod in tali consensu præstando præferantur agnati iuniores, si sunt digniores, vel in aliqua dignitate constituti.

177 DECIMA Regula † sit, quod magis credatur testibus clericis, quam laicis, *Felynus in cap. in nostra, num.1. & hinc dixit gloss. extra, de testibus*, Franciscus Curtius Papiensis *de testibus, concl.10. numer.23. Gabriel de testib. libr.1. conclus.4. num.40. & num.61. & alii referuntur concordantes, Corrad. in pract. rubr personas testium aggrediendo, in princip. num.3. versic. sicque valet. fol.73. colum.2. in fin. & dixi iterum in 2. libro, quæst.61. num.80.*

178 LIMITA hanc † decimam regulam non procedere, si testes laici deponerent ad fauorem rei, clerici autem ad fauorem actoris, quia tunc magis creditur laicis, quam clericis, vt per Corset. *singul. in verbo, testis, il 9. numer.1.* Crot. *de testibus, numer 369. versic. orandi, & versic. his tamen non obstantibus, iuncto numer.370.* Gabriel *dicta conclus.4. num.62.* Foller. *in pract. crimin. in rubric. recipiantur defensiones reorum, numer.30.* Corrad. *in pract. tit. de procedend. ante diffinit. & defens. num.6. in fine, versic. imo etiam duo laici, fol.209. col.1.* Bossi. *in tit. de defensione reorum, numer.9. & dixi supra, num.155.* vbi ampliaui hanc limitationem, etiam quod testes laici deponerent super negatiua.

179 VNDECIMA Regula † sit, quod magis credatur testibus masculis, quam fœminis, vt per Felynum *in cap. in nostra, num.11. versic. & præferuntur masculi, extra, de testibus*, Corset. *singul. testis, 6.* Nepos de Monte Albano *in tractat. de testibus, num.159.* Franciscus Curtius *conclus.18. numer. 38.* Gabriel. *tit. de testibus, lib.1. conclus.4. numer.38.* Corrad. *in pract. rubr. personas testium aggrediendo, in princip. num 6. fol. 75. colum.1.* Mynsinger. *obseruat. 38. versic. & hinc est, centur.4.* * & est * communis, *vt patet ex alias per nos relatis, libr.2. qu.59. num 49.*

180 Et si † testes sint omnes fœminæ, magis creditur virgini, quam viduæ, Felyn. *in d. cap. in nostra, sub nu.11.* Corrad. *vbi supra, nu.3. versic. sic præferuntur virgines. fol.74. col.1. & dixi in d. qu.59. nu.50.*

181 LIMITA I. Hanc † vndecimam regulam non procedere, quando testes fœminæ deponerent pro reo, & masculi pro actore, quia tunc magis creditur fœminis, quam masculis, *Gabr. d. conclus.4. num.42.* Rolan. *consil.57. nu.46. lib.4. & dixi supra, qu.59. nu.13.*

182 LIMITA II. Nisi † testes fœminæ essent bonæ famæ, & masculi malæ famæ: nam tunc magis creditur fœminis, quam masculis, prout dixi *in 2. lib. d. qu.59. nu. 51. & seq.* vbi hanc limitationem ampliaui, etiam quod masculi deponerent verisimilia.

183 DVODECIMA Regula † sit, quod magis credatur testibus notariis, quam non notariis, *gloss. in authent. de hæred. & Falcid. §. si vero, in gloss. magna, in fin. princip. Iacobin. de Sancto Georgio in l. ob carmen, §. fin. num.26. ff. de testibus*, Felyn. *in cap. in nostra, num 9. extra eodem*, Corset *singul. verbo, testis, il 5.* Franciscus Curtius *in tract. de testibus, conclus. 17. num.37.* Crot. *de testibus, part.9. numer.369. vers. sed quæ*

184 *esset causa*, vbi † ampliat etiam, quod tabelliones essent pro actore, & non tabelliones pro reo, Grammat. *decisione 73. num.33.* Corrad. *in pract. rubric. personas testium ag-*

grediendo, in princip. numero 3. versicul. sic præferuntur tabelliones. fol.74. colum prima, Syluan. *consilio 54. num.108.* Vbi quod dictum † vnius notarii æquiparatur dicto duorum aliorum testium, Roland. *consil.63. num.41. seq. lib.2.* 185
Montic. *qui alia ponit in materia, in repertorio testium, rubric. tabellio non tabellioni, fol.443. colum.2. versic.fin. & fol. 444. colum.1. versic.1.2. & 3.* Mascard. *de probat. libr.2. conclus.904. num.2. num.6.* vbi etiam quod nemo quantumcunque idoneus testis æquiparatur notario, etiam quod agatur fauore piæ causæ, verum de notarii fide latius dixi *in quæst. ciuil. sub tit. de probat.*

TERTIADECIMA Regula † sit, quod magis credatur testibus peritis, quam non peritis, Aretinus *in* 186
cap. in nostra, num.2. versic. vnde dicit Speculat. Neilus tract. de testibus, numer.200. Francisc. Curt. *de testibus, conclus.26. num.55. in 2 fall.* Corrad. *in pract. rubr. dicta test. assumend. fol. 118. col.2. versic.52. adde.*

AMPLIA hanc regulam, etiam † quod periti deponant super negatiua, & non periti super affirmatiua: 187
nam adhuc magis creditur peritis, vt per Felynum *in capit. in nostra, num.8. in fine, versicul. adde quod, extra, de testibus*, vbi tantum dicit, quod testibus deponentibus super non peritia artis, ita creditur vt deponentibus super peritia, sed ampliationem hanc expressè firmarint, Nellus *in tractat. de testibus, nu.200.* Franciscus (Curtius Papiens. *de testibus, conclus.26. num.55. in 2. fallent. versic. adde negatiuam probari*, Corset. *sing. verbo, testis, 9. incip. duo testes clerici, nu.4. in fine*, Socin. *reg.426. in 2. fallent.* Gabriel. *de testibus, lib.1. conclus.4. num.14. vbi alios refert*, Corrad. *in pract. rubr. dicta testium assumendo, fol.117. col.1. ad finem, versicul. hoc etiam seu declarat*, Felinus & Franciscus Herculan. *in tract. de negatiua, num.225. vnde sumas alios concordantes*, Monticell. *in repertorio testium, rubric. affirmantes negantibus. fol.427. column.1. versic. antepenult.* Mascard. *de probationibus, libr.1. in præfat. quæst.5. num.127.* Hector Æmil. *in tract. de testibus, verbo, testis affirmans, vel negans, numero 17. &* 18. Fulg. Pacian. *in tractat. de probat. libr.1. cap.47. per totum*, vbi late de materia.

DECIMAQVARTA sit † regula, quod magis credatur testibus deponẽtibus pro causa fauorabili, quam 188
deponentibus contra, vt per gloss. *in cap. in nostra, in verbo, aduersa, versic. nisi in quatuor casibus, in causa matrimoniali, liberali, dote & testamento, & ibi* Aretin. *num.14. post medium, versicul. & quia gloss. tua*, & Felynus *numero secundo, extra, de testibus*, Gabriel. *tit. de testibus, libro 1. conclusione 4. numero 79.* Corrad. *in pract. rubr. dicta testium assumendo*, folio 118. *columna 2. vers. 49. adde & vers. seq.* vbi de testibus deponentibus pro dote, libertate, vel piæ causæ & *fol. 119. col.1. vers. adde*, vbi de testibus deponentibus pro dote, & ibi concordantes addu. Herculan. *de negatiua, numer.153.* Vbi † ampliat hanc regulam, etiam quod testes pro causa fauorabili deponentes negarent, & contrarii affirmarent, Monticell. *in repertorio testium, rub. pro dote, & in matrimonio deponentibus, fol.427. colum.2. versicul. penult. & sequ.* & de hac regula dixi etiam aliquid supra, *num. 162.* vbi ampliaui etiam, quod testes deponerent pro actore, & contra reum. 189

DECIMAQVINTA Regula † sit, quod testibus mortuis magis credatur, quam viuis, Neuiz. *consil.26.* 190
nu.34. facit quia mors supplet iuramentum, & citationem, de quo dixi infra, *in tit. de opposit. contra examen test.*

DECIMASEXTA Regula † sit, quod testi distinguenti magis creditur, quam non distinguenti, *gloss. in* 191
cap. vt circa, in vers. præterito, de elect in 6. Speculat. *in titul. de arbitr. §. final. vers. quidergo, si de quibusdam, sequitur* Corrad. *in pract. rubr. dicta test. assumen. folio 117. column. 2. in fin. versic.41.* adde, adducens pro hac regula illud aliud simile, quod Doctori distinguenti magis creditur, quam non distinguenti, de quo per gloss. *in leg. apud antiquos*, Cod. *de furt. & alia per Neu. Pet. in Sylua nupt libr.5. num.2. quod*

& idem repetit idem Conrad. in rubric. personis testium aggrediendo, fol. 74. col. 2. post medium, sub num. 5. versic. & distinguentibus.

192 DECIMASEPTIMA Regula † sit, quod testes præferuntur, quorum persona producentis honestior * & dignior est, prout * communiter notant Doctores, *in d. cap in nostra, & ibi præsertim Anton. de Butr. num. 11. in fin. Aret. nu. 2 in fin. Abb. nu. 1. versic. adde quartam. Felin. nu. 1. in fin. versic. pro quo facit, extra, de testibus, & sunt originalia dictum Hostien. in d. cap. in nostra.*

193 DECIMAOCTAVA Regula † sit, quod quando testes inter se sunt varii & contrarii, possit iudex vni potius, quam alteri, vel ratione dignitatis, vel ratione numeri, vel ratione verisimilitudinis, vel aliqua alia ratione, de qua in prædictis regulis, credere, & sic isto casu testium fidem ipsius arbitrio remissam esse scripserunt Hostien. *in cap. in tua, num. 2. versic. hoc tamen arbitrium, extra, de testibus, Abb. in cap. in nostra, numer. 1. ad medium, versic. in his tamen non puto posse dari certam doctrinam, extra eodem, Aret. consil. 71. colum. 2. in princip. versicul. secundo conuincitur Michael Angelus, & colum. 3. num. 3. Mynsing. observat. 38. in fin. versic. verum, & c. centur. 4. Petra de fideicomm. quæst. 12. nu. 1095.*

194 AMPLIA Hanc † decimamoctauam regulam, tam in numero, quam in omnibus aliis qualitatibus, erit pariter in arbitrio iudicis, adhærere potius depositioni vnius, quam alterius, & sic bonum erit, isto casu habere iudicem fauorabilem, prout dixerunt Aret. *in capit. cum tu, numer. 18. & in capit. in nostra, numer. 14. ad finem, & ibi etiam Felin. numer. 2. versicul. & subdit eleganter, Baldus extra, de testibus, Francisc. Curt. Papiens. in tractat. de testibus, conclus. 20. num. 42. & 43. Cyr. de testibus, p. art. 9. num. 369. versic. & subdit eleganter Bald. & faciunt, quæ dixi supra, num. 163.*

195 Verum † de ampliatione, sicut dubitauit Franciscus Curtius Papiensis in loco præcitato, ita etiam ego valde dubito, quia non potest dari casus, in quo testium fides sit æqualis in omnibus, quia semper datur inæqualitas inter actorem & reum, quod magis creditur testibus rei, quam actoris, vt dixi supra, *in regul. 5. num. 152. & sequentibus*, nec potest iudex contrarium arbitrari, nisi in contrarium vrgeat aliqua ratio, puta verisimilitudinis, vel alia, de quibus supra, *num. 162. & sequentibus*, imo non solum iudex hoc non potest facere ex causa, verum etiam debet & causam in actis exprimere, vt mox dicam.

196 Ideo † saluando propositam ampliationem, declara illam procedere, quando sumus in causa, in qua non datur rei fauor: vtpura, quando duo petunt ab aliquo tertio aliquam rem: tunc enim data inter istos duos paritate probationum, potest iudex vni potius, quam alteri adhærere, & ita loquitur gloss. omnino vident. *in capit. in nostra, in versic. aduersa, versic. si vero testes, iuncto versic. si autem neuter, & ibi Anton. de Butr. num. 8. versic. si vero non apparet, & Abb. num. 4. ad med. vers. & si neuter esset reus, extra, de testibus.*

197 LIMITA hanc † decimamoctauam regulam, dummodo iudex in actis exprimat causam, propter quã
198 adhærer potius testibus vnius partis, quum alterius, † vt per Aretinum *in cap. cum tu, num. 18. extra, de testibus*, vbi tamen limitat, quando iudex vult adhærere testibus & idem dixit Felynus *in cap. in nostra, num. 2. in fin. iuncto versicul. dummodo causam adhæsionis, & c. extra eodem, sequitur Crottus in tract. de testibus, part. 9. num. 369. versic. & subdit eleganter, Baldus iuncto versicul. dicit tamen, nec dissentit Franciscus Curtius Papiensis de testibus, dicta conclusione vi-*
199 *sesima, sub numero 42. & 43.* Imo † non sufficit, quod iudex causam exprimat, nisi illa sufficiens, & rationabilis sit: prout dixerunt Aretinus *in dicto capit. in nostra, numero 14. ad finem, & ibidem Felinus numero 2. versicula & idem, si causa adhæsionis expressa non est sufficiens, extra eodem.*

DECIMANONA † & vltima regula sit, quod testibus affirmantibus magis credatur, quam negantibus, *l idem proferre, §. si plures, vbi gloss. in verbo, consenserunt, & * communiter omnes, ff. de arbitr. Bald. in leg. actor, * num. 11. versicul. item ex dictis, colum. penult. C. de probationibus, Bartol. in leg. 1. num. 6. versic. vlterius nota, ff. de ventr. inspiciend. Iacobin. de Sancto Georgio in leg. ob carmen, §. finali, num. 7. versic. & ideo melius, ff. de testibus, Aret. in cap. in nostra, numer. 18. & numer. 21. versic. sed Bald. & ibi etiam Festra, numer. 18. & numer. 21. versic. sed Bald & ibi etiam Felyn. num. 5. iuncto num. 8. extra eodem, Nell. in tractat. de testibus, num. 200. & 211. versic. negatiua æque creditur. Socinus regula 426. in princip. Baldus consil. 101. numero 3. in fine, lib. 1. & consil. 492. quidam testes deposuerunt, num. 4. in fine, libr. 5. Alexand. consil. 148. & excellentissime Domine, colum. 1. numero 2. libr. 2. Aymon consil. 226. num. 11. vers. secundo respondeo, Roland. cons. 93. num. 1. lib. 4. Bertaz. vol. cons. 273. num. 19. & 36. consil. 348. num. 3. & numer. 119. Claudius ad eundem Bertaz cons. 497. litera C. in fin. vbi alios refert concordantes, Boss. in tit. de defens. reorum, num. 31. Conrad. in pract. rubric. personas testium aggrediendo, in princip. num. 5. fol. 74. colum. 2. versicul. dic etiam conuenire videtur, Mynsinger. observat. 38. versic. præferuntur tamen, centur. 4. Monticell. in repertorio testium, ruferuntur tamen, centur. 4. Monticell. in repertorio testium, ruferuntur tamen, centur. 4. Monticell. in repertorio testium, ru

vbi inter alia, hanc negatiuam resultantem ex affirmatiua, vel continentem in se affirmatiuam, vocat negatiuam facti prægnantem, vel secundum alios, negatiuam duplicem.

216 Et † licet contrarium, quod imo testis super negatiua, etiam super affirmatiua implicita deponens, nihil probet, post Innocent. & Specular. quos allegat, dixerit *Franciscus Curtius Papiens. in tract. de testibus, d. concluſ. 24. num. 49. ad fin. versic. adde, quod non solum*, vbi ponit exemplum in teste dicente: *Ad Canonicos tantum pertinere electionem*. Ex quo videtur negare, ad alios electionem pertinere, non enim isto casu testis talem negatiuam bene probat, vt ibi per eum, quem refert Corrad. *in practic. tit. de testibus, rubric. de negatiua, post num. 56. versicul. ampliat, vt idem si sit negatiua implicata, fol. 143. colum. 1.* Et paſſim quod testes repellendi sint non solum, qui expresse conantur negatiuam probare, sed etiam qui implicitam dixerint, Ioan. Andr. & Ruin. in locis relatis per Monticell. *in repertorio testium, rubric. de negatiua, fol. 403. colum. 2. in versic. 1.*

217 Non † per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quæ non solum, vt vides, magis * cõmuniter à Doctoribus recepta est: sed etiam in se verissima apparet, dummodo tamen affirmatiua, super qua testis deponit, & ex qua negatiua implicita resultat, sit talis, vt bene cadat in sensum testis, etiam respectu inclusæ negatiuæ, vt in exemplis positis supra in limitatione: tunc enim testis æque probat negatiuam, sicut affirmatiuam, vt per allegatos, & in specie declarat idem Franciscus *dict. concluſ. 24. nu. 50. ad fin.* & magis in terminis dabitur aliud exemplum *in seq. limitat.*

218 LIMITA II. Eandem † decimamnonam regulam, (& hæc limitatio venit illatiue ex præcedenti limitatione) non procedere, quando ad probandum, quod quis de tali tempore non fuit in vno loco, induceret testes dicentes, quod ille idem de eodem tempore fuit in alio loco, tantum distanti, vt non potuerit, nisi miraculose fuisse in duobus locis. Tunc enim eo ipso, quod testis affirmat, & probat, quod fuit in vno loco, de necessitate etiam negat, & bene probat, quod non fuit in alio, & sic per positionem affirmatiuę, venit probatio negatiuæ, ad text. *in leg. optimam, C. de contrahend. stipulat.* & *in §. item verborum. Institut. de inutil. stipulat. cum alijs in proposito deductis per Grammat. decis. 56. numer. 4. versic. & iste est modus, Francisc. Hercul. in tractat. de negatiua, numer. 195. 237. & sequentibus, vbi de materia, & num. 260. Menoch. de arbitr. quæst. libr. 2. casu 270. num. 8. & sequentibus, & nouissime habemus decision. Auenion. 91. ante numerum 1. & numerum 3. in fine, Fulu. Pacian. in tractat. de probationibus, libr. 1. cap. 36. num. 14. & 15. & latius cap. 37. numer. 24. & sequent.* Sed in materia huius limitationis, & præsertim criminaliter agendo, vide late & bene loquentem Boss. *in titul. de defen. reorum, numer. 24. & sequent.* Vbi † ampliat hanc limitationem, quod licet alias, vt infra dixi *in sequ. limitatione, num. 228.* testis deponens super negatiua coarctata, teneatur reddere rationem sui dicti, quod scilicet non poterat aliter esse, quin ipse testis vidisset. Tamen in probatione huius negatiuæ resultantis ex assistentia in vno loco, non est necesse, quod testis dicat, quod ille non potuisset inde recedere, quin testis vidisset. Et rursus † vide eundem Boss. *num. 25. & sequentibus*, vbi paſſim ampliat hanc limitationem, etiam quod ageretur de probando negatiuam respectu horæ, & ibi benè declarat, quomodo isto casu testes sint interrogandi, & quomodo debeant depónere ad hoc, vt probetur, de quo vide, & omnino Doctores, *in capit. ex tenore, de testibus*, vbi est propria, sed ex huius materia, & Boss. sequitur est Herculan *in dict. tract. de negatiua, num. 156. in fin. & sub num. 261.*

219 220

LIMITA III. Vt † hæc vigesima regula procedat in negatiua vaga, pura, & non coarctata loco, & tempore. Tunc enim, quia talis negatiua non cadit in sensum testis, & de sui natura est improbabilis, *capit. super his, in fin. extra, de renunciat. cap. accusator, & quæst. 5. d. actor, Cod. de probationibus, cum alijs in proposito cumulatis, per Fulu. Pacianum tractat. de probationibus, libr. 1. cap. 37. numer. 1. & sequentibus*, vbi pluribus hanc conclusionem exornat. Iccirco testes super ea deponentes, nihil omnino probant, & secundum gloss. *in capit. bona, il. 1. in verbo, per rerum naturam, extra, de elect.* sunt de falso suspecti, vt supra dixi, *num. 205. & sequentibus.* Sic enim in negatiua non coarctata loquuti sunt, Abb. *in cap. licet causam, nu. 25. versic. item intelligo, extra, de probationibus*, Aretin. *in cap. in nostra, num. 17. versic. quod dictum debet limitari*, Franciscus Curtius Papiens. post Bartol. Angelum, & Antoninum de Butrio, quos allegat *in tractat. de testibus, concluſ. 7. numer. 9. & concluſ. 24. numero 53. versic. si enim non cadit, Igneus in repetit. l. necessarios, §. non alias, num. 77. ff. ad Sylan.* Vbi quod ita tenent † omnes, Paris. *in cap. quoniam contra, numer. 8. de probat. vbi dixit gloss. in dict. cap. bona, ubi* * communiter approbat. Franciscus de Herculan. *in tract. de negatiua, num. 133. & seqq.* Gabr. *de testibus, libr. 1. concluſ. 4. num. 3. in princ.* Corrad. *in pract. rubric. dicta test. assumen. fol. 117. colum. 1. versic. facias ad præmissa, & in rubric. de negatiua, fol. 143. num. 56. in princ. & versic. nec regulam subijcit*, Clar. *in pract. §. fin. quæst. 52. versic. Scias autem, in princip.* vbi pariter testatur de communi, ex Igneo & Paris. in locis præcitatis, & alij plures referuntur concordantes *per Mascar. de probat. lib. 1. concluſ. 70. num. 5.* vbi de veriori, & vsu recepta opinione, ex Aret. vbi supra, *& lib. 3. concluſ. 1364. num. 10.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 36. nu. 6. seqq. & num. 12. seq. & cap. 37. numer. 1. seqq.* vbi latius.

Secus † autem in negatiua coarctata loco & tempore, quæ cum cadat in sensum testis, sicut affirmatiua. Ideo non minus creditur testibus super tali negatiua deponentibus, quam super affirmatiua, vt per Baldum *in capit. cum in tua, num. 1. versicul. item quod numerus, & ibi etiam Imola numer. 3. & Abbas numer. secundo, versic. secus in coarctata*, Anan. *numer. 2. versic. ex quo colligo*, Aret. *num. 6. extra, de testibus*, Imol. *in cap. licet causam, num. 25. versicul. alias non videtur, extra, de probat.* Aretin. *in cap. in nostra, numer. 20. versicul. videntur tamen omnes practici hoc intellegere, quando † negatiua est bene coarctata, & post numerum 21. versicul. prima opinio tenetur in practica, quia* * communior, & ibi etiam Abbas, *numer. 6. in fine, & Felinus num. 7. & 8. extra, de testibus*, Corsetus *singul. testis, 9. num. 4.* Franciscus Curtius Papiensis *in tractat. de testibus, concluſ. 7. num. 9. versicul. si vero est coarctata, & concluſ. 24. numero 51. & numero 53. versicul. tertio fallit, & concluſ. 25. numero 54. versicul. hoc verum, & concluſ. 26. numero 55. in prima falleu.* Nell. *in tractat. de testibus, numer. 211. versicul. si autem, vt legista, Lanfrancus de testibus, numero 103. Grammat. decis. 56. numero quarto*, Catellian. Cotta *in suis memorabilibus, in verbo, testis, quæ cauere debet, in fine, versi. predicta autem limitantur*, Gaſtis *cauere debet, in fine, versi. predicta autem limitantur*, Gabriel. *dicta conclusione 4. numer. secundo, & numer. tertio, versi. secus si esset negatiua*, &c. Vbi alij plures referuntur concordantes, *& num. 5. post medium*, vbi ex Aretin. *in dicto capit. in nostra*, hanc limitationem dixit veriorem, & in practica seruandam, Corrad. *in pract. dict. fol. 127. column. 1. ante medium, versi. ideo limita, & post medium, versi. quod intelligitur*, Nouell. *regul. 214. in prima fallens.* Boss. *in titul. de defens. reorum, numer. 31.* Franciscus Herculan. *in tractat. de negatiua, numero 260. & 264. vbi & alij adducuntur*, Sigmanc. *in tractat. de hæret. cap. 26. num. 4.* Vbi pariter hanc sententiam veram & receptam attestatur, prout illum refert Clar. *in pract. § final. dict. quæst. 52. sub versic Scias autem*, Monticell. *in repertorio testium, rubric. affirmantes negantibus, fol. 425. col. 2. versic. tertio, & fol. 426. col. 2. versi. fin.* Mascard. *de probat. dict. concluſ. 70. num 5. & sequentibus.* Vbi etiam

etiam alios refert, & de veriori, & de vsu seruata opinione testatur Hector Æmil. *in tract. de testibus, verbo, testis affirmans, nu. 13. & 14. vbi & alios adducit concordantes*, Fulu. Pacian. *de probationibus, libr. 1. cap. 36. nu. 13. & latius cap. 37. num. 27. & omnibus sequentibus*, vbi ad saturitatem disputat, an hæc negatiua coarctata loco & tempore, possit directe probari, multaq; adducit pro & contra, & tandem concludit, quod secundum legistas affirmatiua opinio verior est, & ibi *in addit. litera A.* ex quibus sine dubio hanc limitationem magis * communiter à Doctoribus receptam esse dicere possumus, quamuis contrarium sentisse visi fuerint Doctores relati per Gabrielem, *d. concluſ. 4. num. 5. in princ. & per Fulu. Pacian. d. cap. 37. num. 27. sequentib.* quorum opinionem ibidem *num. 34. & sequentibus*, procedere posse, affirmat, quoad probationem directam, & secundum Philosophos, non autem secundum Legistas.

* 222

223

224 AMPLIA hanc † limitationem, vt data paritate numeri & dignitatis inter testes, magis credatur illis, qui deponunt super negatiua coarctata loco & tempore, quam deponentibus super affirmatiua, vt per Boss. *in tit. de defen. reorum, post nu. 31 & 32.* vbi amplius videtur hoc tenere etiam, quod testes affirmantes in aliquo, excederent testes negantes, cuius † contrarium voluisse videtur Aret. *in cap. cum in tua, num. 6. extra, de testibus*, vbi dixit, quod nunc demum testes probantes negatiuam coarctatam, præferantur probantibus affirmatiuam, quando scilicet dicti testes super negatiua deponentes, sunt vel plures, vel meliores: alias secus.

225

226 SVBLIMITA I. Hanc † tertiam limitationem, vt testes super negatiua coarctata loco & tempore deponentes ad hoc, vt probent, debeant esse idonei, etiam quod simus in casu difficilis probationis, in quo inhabiles admittuntur, vt suo loco dixi, sic enim post Alex. quem allegat *in consil. 64. col. fin. lib. 1. declarat* Franc. Hercul. *in tract. de negatiua, num. 262.*

227 SVBLIMITA II. Quia † ad hoc, vt probent testes deponentes super negatiua, non large, sed stricte coarctari debent, & sic negatiua debet esse restricta ad tempus, & ad tempus non breue, quia alias tunc testes super ea deponentes, nihil probant, vt in simili probat text. *in §. item verborum, ibi, toto ipso die, Institut. de verbor. obligat.* & ita dicentem, Titium non interfuisse rixæ, non probare, nisi dicat, se toti rixæ interfuisse, scripsit Aymon *in consil. 11. in princip. libr. prim.* item testes dicentes aliquod non factum in instrumento, debere dicere nõ factum in toto instrumento, Baldus *consil. 71 columna 2. lib. 4.* Alexand. *consil. 44. column. 3 libr. 3.* Paris. *consil. 162. column. penult. libr. 4. & consil. 13. in fin & consil. 14 etiam in fin. lib. 3.* Gabr. *dict. concluſ. 4. num. 4. post Bald. Aret & Anchar. quos allegat* Boss. *in tit. de defen reorum, nu. 17. & sequentibus*, vbi declarat, & bene loquitur in materia, prout etiam declarat, & bene loquitur Franc. Hercul. quem videas *in tract. de negatiua, num. 261. & 265. &* Fulu. Pacian. *in tract. de probat lib. 1. cap. 36. nu. 16. 17. & 18.* vbi loquitur in teste deponente super negatiua, coarctata ad vnũ annum, vel vnum mensem, dicitque hunc testem non solum non probare, sed etiam esse de falso suspectum, ex Bald *in l. actor, nu. 13. versic. quædam sunt negatiuæ coarctatæ, col. 2. Cod. de probat. cum aliis ibi per eum allegatis, & ibidem d. num. 17. versi. limita tamen hanc conclusionem*, declaret vno modo, quem ibi per eum videas.

228 SVBLIMITA III. Hanc † eandem tertiam limitationem, vt tunc demum credatur testi deponenti super negatiua coarctata loco & tempore, quando scilicet in eius depositione, vt dicunt Doctores, remouet actum à sensu, non autem sensum ab actu, & sic addat: *Nec poterat aliter esse, quin ipse testis vidisset.* Secus si simpliciter diceret, *non vidi*, aut quid simile, secundum Aret. *in cap. in nostra, num. 17. in princ. num. 19. versic. aliquando testes deponunt negatiuam, & num. 22. versic. aliquan lo probatio negatiua, & vbi etiam Felyn. num. 5 in 1. fallent. & num 8. versi. subdit tamen D. meus*, vbi de * communi, & quod ita forte obtineretur in practica post Aretin. quem allegat, *extra, de testibus*, Francisc. Curt. Papiens. *in tractat de testibus, concluſ. 27. num. 57. sequ. vbi bene loquitur in materia*, Alber. de Malet. *de testibus, cap. 8. num. 8.* Nell. *de testibus, nu. 211. ante fin. versic. nisi testes adiciat*, Socin. *regul. 426. in 1. & 3. fall. vbi etiam bene loquitur* Gramm. *decis. 56. num. 4.* Boss. *in tit. de defens. reor. num. 15. per tot.* vbi ponit exempla huius sublimitationis, & illam ampliat, vt isto casu testis teneatur sic reddere rationem, etiam non interrogatus, Gabriel. *tit. de testibus, lib. 1. concluſ. 4. num. 6. vbi plures alios refert concordantes*, Corrad. *in practic. rubr. dicta test. assum. fol. 117. col. 1. versi. item limita, secundum* Felyn. Mynsing. *obseru. 38. ad finem, versi. præseruntur tamen, cent. 4.* Clar. *in pract. quæst. 52 sub versi. scias autem*, Cephal. *consil. 287. nu. 16. lib. 2.* Oldan. Cacheran. *consil. 66. num. 29. post med.* Fulu. Pacian. *in tract. de probat. lib. 1. cap. 37. nu. 26. versi. item quod dictus Titius, ¶ & c. 40. nu. 15. & seq.* vbi aliis plurib. relatis concordantibus testatur de communi Dd. opinione. Ex quibus ita * communiter à Dd. receptum esse, negare non possumus, & faciunt in simili dicta infra, *in sequ. sublimitatione, nu. 230.*

229

LIMITA hanc † tertiam sublimitationem ¶ quinq; modis, de quibus mitto lectorem ad Fulu. Pacian. *in dict. tract. de probat. libr. 1. d. cap. 40. num. 18 & seqq. vsque ad num. 33.* ad quem omnino recurras in materia. Et præsertim limita, vt non procedat, quando testis deponit super eo, quod verisimile est, deponenti esse notũ: quia tunc sufficit simplex testis negatio, & quod dicat *se fuisse præsentem, & non vidisse fieri*, absque eo quod dicat, *nec poterat fieri, quin ipse testis vidisset*. Sic enim post Aretin. Felyn. & Dec. in locis per eum relatis, & tradunt communiter * Dd. *in cap. tertio loco, extra, de probat.* hanc materiam declarat Boss. *dict. tit. de defens. reor. num. 10.* vbi ponit exemplum in senatoribus, qui simpliciter deponerent negatiue de aliqua re magni ponderis, quæ in Senatu facta diceretur: non enim est necesse, quod dicat, nec poterat fieri, quin ipse testis vidisset, aut audiuisset, quia talis ratio subintelligitur, ex quo verisimiliter, si de tali re magni ponderis actum fuisset in Senatu, idẽ Senator, & vidisset & audiuisset, ¶ & bene declarat, & alios refert concordantes Fulu. Pacian. *d. cap. 48. num. 18. seqq.*

230

SVBLIMITA IIII. Dictam † tertiam limitationem, (& hæc sublimitatio multum conuenit cum præcedenti) vt testis super negatiua coarctata loco & tempore deponens, vel alias ad hoc, vt probet, debet etiam non interrogatus reddere rationem sui dicti, Alexander *in leg. 1. in princip. ff. si quis ius dicen. non obtemper.* Angel. *in leg. cum hi, §. si integra, ff. de transact.* item Alexander *in consil. 45. num. 18 libr. 4.* Corn. *consil. 91 num 10 libr. 1.* Decius *consil. 649. procedendo breuiter, num decimo*, Ripa *in capit. cum Ecclesia Sutrina, num. 88. de causs. possess. & proprietat.* Igneus *in leg. necessarios, §. non alias, num. 75 ff. ad Sylu.* Aymon. *consil. 2. num. 3.* Grammat. *decision. 103. numer. 29.* Alber. *de Malet. in tractat. de testibus, conclus. 28. num. 14.* Franciscus Curt. *in tractat. de testibus, conclus. 28. num. 19 hos & alios referendo sequuti sunt* Monticell. *in repertorio testium, in verbo, negatiua, folio 404. colum prima, versic. final.* Francisc. Hercul. *in tract de negatiua, num. 142. iuncto num. 322. sequ.* Mascard *de probationibus, lib 3. concluſ. 1369. num. 22. & sequ.* ex quibus hanc sublimitationem * communiter à Doctorib. receptam esse sine dubio affirmare possumus. Et † quando testes super negatiua deponentes, sic non interrogati concludentem eorum dicti probationem reddiderũt, quod magis illis credatur, quamuis negantibus, quam aliis affirmantibus, dixi supra, *hac eadem quæst. num. 173.* hic non repeto.

231

LIMITANDO rursus † præcedentem quartam sublimitationem aduerte, quod contra eam, quamuis,

232

vt præ-

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text

* vt præfertur, * communiter receptam sensisse videtur Baldus *in cap. sicut nobis, num. 5. de sentent. & re iudic.* vbi dicit, quod testis bene probat negatiuam deponẽdo simpliciter, quod Titius non fuit percussus à Seio, si non fuit interrogatus de causa scientiæ: & reddit rationem: quia licet multa sint genera sciendi, & propterea testis debeat exprimere, per quem modum ipse scit, id quod deponit, hoc tamen (inquit Baldus) procedit, quando interrogatur de modo sciendi: si vero de eo non interrogatur, non est necesse, quod illum exprimat, quia vt testimonium valeat, & non pereat, semper præsumitur causa scientiæ efficax, scilicet per visum, & hoc
235 dicit notatu dignissimum. Ideo † pro solutione huius contrarii dicere possumus, sublimitationem non procedere, quando ex depositione ipsius testis verisimiliter colligitur sufficiens ratio: quia tunc etiam ea non expressa valet talis depositio: sic enim in specie post Lanfrancum quem allegat, *in cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, num. 21. extra, de probat. declarat Herbo, testium depositiones, num. 21. extra, de probat. declarat Herc. de negatiua, nu. 323.*

234 LIMITA IV. Hanc † decimamnonam regulam non procedere in criminalibus, & ad rei defensionem, in quibus magis credi testibus negantibus, quam affir-
235 mantibus, dixi supra, *num. 154.* hic non repeto. Sed † illis addo, quod licet Baldus *in leg. final. num 8. Cod. de probat. Anchar. in cap. ad nostram, num. 2. in 2. notabil. & ibi etiam Abb. in summario, extra eodem titul. de probat. Monticell. in repertorio testium, in verbo, negatiua, fol. 404. colum. 2. vers. 5. & versic. penult.* affirmare videantur, quod quando delictum est plene probatum per testes affirmantes, non sit admittenda contraria probatio per testes negantes.
236 Hæc † tamen opinio non sine ratione reprobatur per Abb. *in d. cap. ad nostram, num. 3. & 4. & per Dec. ibi in princip.* & propterea dicas, quod etiam delicto probato, admittitur contraria, non delicti probatio, & isto casu magis creditur testibus excludentibus delictum, quam illud affirmantibus, vt dixi supra, *d. num. 154.*

237 LIMITA V. Vt † tunc demum magis credatur testibus affirmantibus, quam negantibus, quando scilicet deponant super affirmatiua, quæ sit iuri communi conformis, vt per gloss. Innocent. & Specular. in locis relatis per Franciscum Curt. Papiens. *in tract. de testibus,*
238 *concluf. 24. num. 49.* Secus † autem, si cum depositione testium negantium concurrat iuris præsumptio: tunc enim magis creditur testibus negantibus, quam affirmantibus, vt per eundem Curtium *concluf. 26. num. 55. ad medium*, vel si cum negatiua, & faciunt generaliter tradita supra, *in 4. reg. nu. 150.*

239 LIMITA VI. In † testibus deponentibus de facto proprio, quibus magis creditur negantibus, quam affirmantibus, etiam [illegible] deponant super negatiua non coarctata loco & tempore, vt per gloss. Bartol um & Baldum in locis relatis per Franciscum Curtium Papiensem *in tract. de testibus, concl. sexta septima, numer. decimo*, verum de hac limitatione videtur latissime quæ scripsit Fulc. Pacian. *in tractat. de probationibus, libr. primo, capu. 48.* & quæ dixi suo loco de teste deponente de facto proprio.

240 LIMITA VII. In † testibus peritis, quibus magis creditur negantibus, quam non peritis affirmantibus: prout dixi supra, *nu. 187.* vbi etiam posui, quod non minus creditur testibus deponentibus super non peritia artis, quam super peritia.

241 LIMITA VIII. Vt † testibus affirmantibus magis credatur, quam negantibus, quãdo affirmatiua est plene probata, aliter secus, & propterea magis creditur duobus negantibus, quam vni affirmanti, Salycet. *in l. 2. col. antepenult. in fin. C. de rescinden. vend. Iaf. consil. 81. num. 30. vers. tertio dicitur, lib. 3. Gabr. tit. de testibus, lib. 1. concluf. 4. num. 12. & 13. vbi alios refert, Franç. Herculan. in tract. de negatiua, num. 154. Mascard. de probationib. lib. 1. concluf. 70. numer. 12. Hector Æmil. in tract. de testibus, vers. testis affirmans, vel negans, nu. 20. & nu. 24.*

LIMITA IX. Quia † testibus negantibus magis creditur, quam affirmantibus, quando negantes deponunt verisimiliora, dixi supra, *num. 139.* hic non repeto. 242

LIMITA X. Quia † magis creditur testibus negantibus, quam affirmantibus, quando negantes deponerent pro causa fauorabili, dixi etiam supra, *in 14. regul. num. 139.* hic non repeto. 243

Esset † hic forsan quærendum, quibus aliis modis probetur negatiua vltra testium depositiones, sed quia hæc quæstio altiorem requirit indaginem, & egreditur terminos nostræ intentionis: iccirco pro nunc sufficiat lectorem remittere ad Butr. *in leg. actor, column. 1 in fine, C. de probat. vbi ponit tres modos probandi negatiuam, Alber. in leg. 2. sub numer. 3. versic. & dic quod potest, ff. eodem, vbi addit quartum modum, Franciscus Curtius Papiens. in tract. de testibus, concluf. 24. num. 53. Ripa in cap. cum ecclesia, nu. 79. versic. plures possunt, extra, de causs. possess. & proprietat. vbi ponit octo modos, Conrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de negatiua, fol. 143. colum. 1. num. 56. versic. declarat vero, vbi & ipse ponit quatuor modos probandi negotium, & in versic. rursus subiungit Ripa, vbi ponit octo modos, & latius apud Herculan. Perusin. in tract. de probationib. lib. 1. cap. 33. & pluribus sequentibus, vsque ad caput 56.* vbi inprimis distinguit plures negatiuarum species, ac deinde ponit in vnaquaque specie plures probandi modos, & latissimè posuit materiam, in qua ad eum recurras. Laus Deo.

ARGVMENTVM.

De testium contrariorum concordia, specialia.

SVMMARIA.

Testis vnus dicit quid factum fuisse in domo, vel in ostio, alter vero dicit, contra domum, vel iuxta ostium, isti testes non dicuntur contrarii, sed concordantur, num. 245. contra, num. 246. Distingue, vt num. 247.

Testis vnus si dicat, quid factum fuisse in domo, alter vero dicat, factum fuisse in porticu domus, isti testes dicuntur singulares, & contrarii, nec possunt concordari, nu. 248. & 250. licet alii contra, nu. 249.

Testis vnus dicit, quod sint sex anni, quod Titius fecit tale, quid, alter vero dicit, quod sunt septem anni, tales testes non sunt contrarii, sed concordantur, nu. 251.

Testis vnus dicit, Sempronium continue & semper possedisse talem agrum, alter vero dicit, Sempronium fuisse absentem per aliquod tempus, tales testes non sunt contrarii, sed concordantur tribus modis, vt in nu. 252. Declara, vt nu. 253.

Testis vnus dicit, quod Titius semper possedit, alter vero dicit, quod Titius non possedit, isti testes non dicuntur contrarii, sed concordantur triplici ratione, vt in nu. 254.

Testis vnus dicit, Titium fuisse occisum à Seio cum ense, alter vero dicit, fuisse occisum cum clava, vel alio armorum genere, isti testes non dicuntur contrarii, sed probant, nu. 255. contrarium verius, num. 256.

Testis vnus dicit, Titium fuisse percussum à Seio cum armis punctim, alter vero dicit, quod fuit percussus cæsim, isti testes non probant in criminalibus, licet aliquo modo possent forsan concordari, num. 257.

Testis vnus dicit, Titium fuisse percussum à Seio in fronte, alter vero dicit, fuisse percussum in manu, isti testes non sunt contrarii, sed concordantur, numero 258. Declara, vt in numer. 259. & 260.

Testis vnus dicit tempore belli, alter vero dicit ante bellum, vel post bellum, isti testes non sunt contrarii, sed concordantur, vt in num. 261. sequ. & num. 263. vbi etiam idem, si vnus dixerit ante bellum, alter vero dixerit post bellum,

& idem si vnus dixerit ante Kalendas, alter vero dixerit post Kalendas, [illegible] contra, num. 264. sed an isto casu testes sic concordant, an vero solum fauorem eximant, num. 265. & seqq. vbi amplius de ratione huius conclusionis.

Testis vnus dicit, vidisse Titium sanum, alter vero dicit, eadem die vidisse Titium infirmum, isti testes non dicuntur contrarii, sed concordantur, vt in nu. 271.

Testis vnus dicit, quid factum fuisse præsente Titio, Titius autem negat, se fuisse præsentem, isti testes non dicuntur contrarii, sed concordantur, secundum aliquos etiam ad effectum, vt probent, num. 272. & 273. Contrarium verius, & magis communiter receptum, numer. 274. & 275. isto tamen casu multum iudicis arbitrio tribuitur, nu. 279. & quid si vnus testis dicat, quid factum præsente Titio, Titius autem dicat, se hoc nescire, non vidisse, vel non audiuisse? an vnus testis dicatur alteri contrarius? Dic quod non, num. 276. & sequentibus.

Testis non dicitur singularis ex eo, quod deponens super facto, in quo alii interfuerunt, de aliorum præsentia & contestibus interrogatus dicat, se non recordari, nu. 277.

Testes non reputantur singulares, si vnus vocet alium in contestem, & alter alterum non vocet, nu. 278.

Testis vnus si dicat aliquid factum præsentibus talis, & tali, & quod nullus alius erat præsens, Alter autem dicit, quod imo multi alii erant præsentes, isti testes concordantur, & à contrarietate saluantur, nu. 280. contra, nu. 281.

Plures casus, in quibus testes prima facie contrarii concordantur, & falsitate saluantur, remissiue habentur in nu. 282.

Et econtra plures alii casus, in quibus testes inuicem contrary nullo pacto concordantur remissiue, nu. 283.

dixerit *iuxta domum*. Tunc enim ne in vna & eadem depositione testem de contrarietate arguamus, faciẽda est interpretatio, vt illa dictio, *in*, stet pro *iuxta*, prout probare videtur text. *in dict. leg. si statuas, ff. de iniur.* vt post eundem Bart. & Bald. in locis per eum relatis bene declarat Petra *de fideicomm. nu. 834.*

QVÆRO II. Duo sunt † testes. Vnus dicit, quid factum fuisset *in domo*, alter vero dicit factum *in porticu domus*. An tales testes dicantur contrarii & singulares? an vero possint aliquo modo concordari? Dic, quod sunt contrarii & singulares, licet enim porticus sit pars domus, nec porticus dicatur porticus extra domum, non tamen dicitur locus in domo. Secundum Bald. *in l. cæterum, §. hoc Senatusconsulto, & §. sequ. ff. de leg. prim. quem sic in proposito refert & sequitur Petra in tract. de fideicomm. d. quæst. 12. nu. 827. 828. 829. & nu. 1142. vbi & in idem allegat Bero. in consil. 177. num. 15. lib. 3.* Et quamuis Ias. *in cons. 122. in fin. libr. 1.* contrarium consuluisse videatur: Eius † tamen consultationem periculosam, & omnino non admittendam in duobus testibus, sed tantum in vno, & eodem teste posse forsan illam procedere bene demonstrat Petra *de fideicomm. d. quæst. 12. nu. 833. & seq.* 248 249 250

QVÆRO III. Duo † sunt testes, quorũ vnus dixit, quod *sunt sex anni*, quod talis dixit, vel fecit tale quid. Alter autem dicit, quod *sunt septem anni*. Nunquid isti testes dicantur contrarii, an vero concordes? Respondeo, quod sunt cõcordes, quia ille testis, qui dixit de sex annis, non negauit de septem, & saltem conueniunt in minori tempore, secundum Alex. *in cons. 65. col. 2. ver. præterea si testis dicit, lib. 2. quem in proposito refert & sequitur Petra de fideicomm. quæst. 12. num. 865.* ¶ Et in proposito vide quæ generaliter dixi infra *quæst. 64. num. 233. seqq.* 251

QVÆRO IV. Duo sunt † testes, quorum vnus dicit, *Sempronium continuè & semper possidisse talem agrum*, alter vero dicit, *Sempronium fuisse absentem per aliquod tempus*. Nunquid isti testes sint contrarii? an vero possint aliquo modo concordari? Dic, quod possunt concordari tribus modis. Primo respectu recollectionis fructuum, qui singulis annis vnà vice colliguntur. Ideo, qui singulis annis fructus colligit, vtputa tempore messium vel vindemiarum per decem annos, dicitur per eosdem annos continuè possidere, etiam quod in reliquo tempore dictorum annorum fuerit absens, prout post Dyn. & Bart. quos allegat, consuluit Riminal. *sen. consil. 53. num. 18. lib. 1. sequitur Petra de fideicommiss. quæst. 12. num. 870.* Secundo iidem testes possunt concordari, quando ille, quem testis dicit continuè possedisse, habuerit in loco possessionis suam familiam, recte enim, & eo casu satis dicitur absens possidere, Bartol. *in leg. si mulieri, ff. quibus modis vsufruct. amitt. l. quod nico, in princ. & l. clam possidere, §. qui ad nundinas, & ibi omnes notant, ff. de acquirend. possess. & voluit in proposito Petra dict. quæstione 12. numero 1157.* Tertio possunt iidem testes concordari, vt scilicet ille, qui dixit, continuè Sempronium possedisse, intelligatur de ciuili possessione, & non de naturali: vt per Ripam *in leg. 1. num. 107. ff. solut. matrimon. sequitur Petr. d. quæst. 12. num 1156. iuncto num. 1154. & seq.* Vbi † declarat, hunc tertium modum non procedere, quando ex depositione ipsiusmet testis appareret, ipsum intellexisse de naturali possessione, & non de ciuili, vtputa, si in redditione rationis dixisset, quia dicto tempore vidit Sempronium stare, redire, colere, &c. Isto enim casu non solum isti testes non possunt concordari, sed nec etiam possunt à falsitate saluari, vt ibi per Petram, ex Natta, quem allegat *in consil. 295. per totum, & ante eos per Imol. post Anchar. quem allegat in cap. cum tu, nu. 13. ver. tertio limita extra, de testibus.* 252

QVÆRO V. Duo † sunt testes. Vnus dicit, quod *Titius semper possedit*, alter autem dicit, quod *Titius non semper possedit*. Verum isti testes sunt contrarii, vel potius 254

concordandi? Respondet, quod isti testes concordari possunt triplici ratione, primo, quia dictio, *semper*, intelligitur pro *fere*, & sic pro maiori parte. Secundo, quia id, quod dicit testis, *semper possedit*, intelligi debet, id est, *fuit in aptitudine possidendi*, (sed hæc secunda ratio non placet Petræ *in tract. de fideicommiss. quæst. 12. num. 1180.*) Tertio quia quanquam testis dixerit, *Titium semper possedisse*, hoc tamen dictum intelligi debet, vt fecerit ea, quę (salet verus possessor facere, prout est recolligere fructus, per quem actum vera possessio probatur, *l. Titio, ff. de solut. l. Iuris. b. C. de agric. & censit. lib. 11.* & in hac fructuum recollectione non est necesse, quod Dominus semper stet in agro, sed tantum tempore recollectionis. Sic nempe istis tribus modis, hunc primum testem posse concordari cum secundo, scripsit Tindar. *in tract. de testibus, parte 3. cap. 6. num. 13. & seqq.* vbi *num. 16.* ampliat idem, si testis dixerit *continue*, vel *nunquam exiuit dies*, vel *sine intermissione*, vel *omnibus diebus*, vel *indesinenter*, vel *quotidie*. Adhuc enim omnia prædicta verba sunt ciuiliter intelligenda, scilicet pro maiori parte, per iura ibi per eum allegata. Nec ab ista conclusione dissentiunt Bartol. *in leg. quo minus, num. 11. ff. de flumin. Ripam leg. prim. num. 107. ff. solut. matrimon.* Corn. *cons. 171. in fin. lib. 2.* Vell. *in tract. de testibus, num. 180. ad finem*, Boss *in titul. de tortura testium, post num. 22.* vbi idem si vnus testis dixerit, *omnes hoc fecerunt*, alter vero dixerit, quod *maior pars*. Petra *de fideicommiss. dict. quæst. 12. num. 1164. & num. 1180. & nu. 1341. in fin.*

255 QVÆRO VI. Duo † sunt testes, vnus dicit, *Titium fuisse* occisum à Seio cum ense, alter vero dicit, *fuisse occisum cum clava*, vel alio armorum genere. Vtrum isti testes dicantur contrarii? an vero probent homicidium commissum à Seio? Dicunt Doctores, quod ex quo isti testes conueniunt, & concludunt in substantia, quod videlicet Titius fuit occisus, vtique optime probant homicidium, licet discordent in modo & genere armorum, & hoc quia incertitudo probationis non nocet, quando in omnem (uentum concludit ad effectū, de quo agitur, secundum Alexand. *in leg. inter stipulantem, §. 1. de verborum obligat. cum aliis in proposito adductis per Aymon. in consil. 147. num 3. ad finem*, Bero. *consil. 201. numer. 36 quos in proposito refert Petra de fideicommiss. quæstione 12. num. 847. & num. 966. & numer. 1160. & numer. 1335.*

256 vbi tamen dicit, quod † Alexander & Ioann. Andr. allegati per Bero. *dict. consil 201. num 36.* non dicunt id, ad quod eos ipse allegat, & propterea supra firmatam conclusionem minime veram esse credit (prout & ego etiam de ea valde dubito) auctoritate Bal. *in leg testium, num. 14. C. de testibus.* Vbi expressè dixit, testes esse singulares in prædicamento substantiæ, si eorum vnus dixerit *cum lapide*, alter autem *cum ferro*, & certe, vbi ageretur criminaliter de pœna imponenda, nunquam istis testibus fidem darem, licet etiam aliquo modo possent concordari.

257 QVÆRO VII. Duo † sunt testes, vnus dicit, *Titium fuisse percussum a Seio cum arma punctim*, alter vero, quod *fuit percussus casim*. Vtrum isti testes ad concordiam reduci possint & probent? Dicunt Doctores, quod non probant, præsertim in criminalibus, & vbi agitur de pœna imponendi, licet aliquo modo forsan possint reduci ad concordiam, vt per Felynum *in cap cum tu, num. 16. extra, de testibus, & Crot. in tractat. de testibus, part. 7. num. 332. Dec. consil. 100. numer. 7. vers. præterea duo alij testes allegant originaliter*, Federic. de Sen. *in consil. 142. vel alias secundum aliam impressionem, 162. incip. D. Griphole, & cons. 220. incip. veritatis amica simplicitas est, quem pariter refert Petra, quem videas in materia in tractat. de fideicommiss. dict. quæst. 12. num. 1158. seqq.*

258 QVÆRO VIII. Duo † sunt testes, quorum vnus deponit, *Titium fuisse percussum à Seio in fronte*. Alter vero dicit, eundem Titium ab eodem Seio eodem die, loco, & tempore *fuisse percussum in manu*. Nunquid isti testes possint aliquo modo concordari? Dic, quod sic, quia quod simile est per rerum naturam, quod vtrumque vulnus fuerit illatum vnico ictu, & in fronte, & in manu, vt per Bald. *in l. testium, sub nu. 15. C. de testibus.* Vbi tamen † secus dicit, si vnus diceret *in fronte*, & alter, *in* 259 *ceruice de retro*, refert & sequitur Petra *de fideicom. d. qu. 12. nu. 1162. & seq. iuncto nu. 1021.* Vbi † etiam declarat, quod 260 in istis testibus sic fiat concordia ad effectum euitandi falsitatem, non autem ad effectum vt probent.

QVÆRO IX. Duo sunt testes, † vnus dicit *tempore* 261 *belli*, alter dicit *ante bellum*. An isti testes concordentur & probent? Dic, quod sic, quia illud tempus ante bellum intelligi debet paulo ante bellū, & sic videtur posse dici tempore belli factum id, quod paulo ante bellum factum exstitit, vt per Felyn *in d. cap. cum tu, colum. 4. in fin. vers. & addo Bald. extra, de testibus*, Tindar. *in tractat. de testibus, cap. 6. nu. 8.* vbi reddit rationem, quia scilicet ea, quæ in continenti fiunt, paulo ante actum, vel post videntur inesse, *l. diuortio, ff. solut. matrimon.* Fran Curt *in tractat. de testib. conclus. 56. nu. 107. vers. sic tempore guerræ*, Imol. *post Bald. in d. l. diuortio, in princ. num. 2. per illum text. loquentem de vindemia, ff. solut matrimon.* Roman. *consil. 101. num. 8.* Marsil. *consil. 51. num. 64. & sequent.* Petra *de fideicommiss. quæst. 12. num. 1161. 1131. & numero 1139. versic. & illud quod dixi.*

Et idem † in testibus, quorum vnus dicit, quid fa- 262 ctum *tempore belli*. Alter autem *post bellum* quod concordentur & probent, dixerunt Tindar. *d. cap. 6. num. 8. &* Franc. Curt. *d. conclus. 56. nu. 107. eodem vers. sic tempore guerræ*, non solum eadem ratione, quia scilicet in continenti facta post actum, videtur actui inesse, tam etiam, quia illa dictio, *post*, accipi potest, post actum cœptum, nondum tamen finitum, in teste dicente Titium visum, post sonum campanæ, quod intelligatur post sonum cœptum, non tamen finitum, & sic durante sono campanæ, scripserunt Bald. Fulg. Rom. & Ias. *in l. 2. §. creditum, ff. si cert. pet. at quos in proposito refert & sequitur Petra de fideicommiss. qu. 12. nu. 1138.*

QVÆRO X. Vnus dicit, quid † factum *ante bellum*. 263 Alter autem dicit, *post bellum*. Nunquid isti testes possint aliquo modo concordari? Dic, quod sic, quia ille testis, qui dicit, *ante bellum*, debet intelligi ante bellum finitum, alter autem testis, qui dicit, *post bellum*, debet intelligi post bellum cœptum, vt per Bart. Alex. & alios communiter, *in l. 2. §. creditum. ff. si certum pet. at. Imol. in cap. cum tu, num. 4. colum 3 vers. Item quinto limita, & ibi etiam Bald. num. 2. vers. alij dicunt, extra, de testibus*, Bertazzol. *consil. 5. num. 6 libr. 1.* vbi idem de duobus testibus, quorum vnus dicit, *ante Kalendas*, alter autem dicit, *post Kalendas*. Isti enim testes concordantur, quia vnus intelligitur ante finitas Kalendas, alter autem post inchoatas Kalendas, ex Bartol. Angel. Dec. & Francisc. Curt. ibi per eum relatis. Quod & idem probarunt plures alii relati per Monticell. *in repertor. test. rubr. contrarii testes, an & quam fidem faciant. folio 214. columna prima & secunda, per totam*, vbi pluribus modis infert ad testes, quorum vnus deponit per dictionem, *ante*, alter autem per dictionem *postea*, prout etiam infert Petra *in tractat. de fideicommiss. d. qu. 12. nu. 1134. & 1136. versic. & ratio, nu. 1139. 1140. & 128.* Et aduerte, quod isto casu testes concordantur, non solum per principium & finem, vt mox dixi, & generaliter posui supra, *num. 55.* sed etiam per actus multiplicationem, prout in testibus, quorum vnus dicit, instrumentum fuisse rogatum *ante*. Alter autem dicit, *post*. Vel in testibus, quorum vnus dicit, testes fuisse rogatos *ante publicationem instrumenti*, alter autem *post publicationem*: quod scilicet isti testes concordentur, præsumendo, duplicem rogitum, consuluit Aug. *in consil. 257. colum. pen. v.r.*

ver. nunc venio, quem refert & sequitur Petra, vbi supra, * *d. n. 1140.* & ex his patet, hanc conclusionem esse * com- 264 muniter à Doctoribus receptam. Quamuis † contrarium in rei veritate sentiat Bald. *in cap. cum tu, nu. 2. vers. sed si testes, extr. de testib. & in c. 1. §. Opizon. in fin. de pac. Const.* vbi in hoc damnat Bart. & eius opin. dicit esse truffam.

265 LIMITA huius X. quæst. conclusionem, † vt licet isto casu testes concordentur: concordati tamen non probant, licet bene euitent falsum, vt per Antonium de Butr. *in cap. cum tu, num. 4. col. 2. ver. tertio potest procedere, extr. de test.* Petra *de fideicomm. d. qu. 12. nu. 1136. & nu. 1208.* vbi *dicit ita Doctores tenere in l. 2. §. creditum, ff. si certum pet.*

266 & † quamuis contrarium, quod imo etiam concordẽtur, vt probent, scripserunt Imol. *in d. c. cum tu, nu. 4. col. 3.*

267 *ver. sed certe, etiam & Aret. nu. 14. ver. sed pro certo.* Ego † tamen à limitatione non recederem: quia licet talis interpretatio, & intelligentia ad dictionem, *ante*, & dictionem, *post*, per principium & finem, sit iuris, non tamen est secundum communem loquendi vsum, secundum quem testium dicta fore intelligenda, dubitandum nõ est, dum enim testis dicit, *ante bellum*, sine dubio voluit intelligere, *ante bellum inchoatum*: sic & dum dixit *post bellum*, pariter voluit intelligere, *post bellum finitum*, & ita vnusquisq; se habere communem loquendi vsum, omnino affirmabit, & iuris illa interpretatio per principium & finem, nemo negabit, quin sit extrinsea, & non sonans in auribus vulgi. Ideo satis sit, quod contraria iuris interpretatio testem excuset à falso, absq; eo, quod

268 probationem inducat. Et † propterea Bald. opinionem contra supra firmatam cõclusionem procedere, quando communis vsus loquendi ita se habet, post Fulgos. Rom. Ias. & Alexan. *in d. § creditum, declarat* Petra *d. qu. 12.*

269 *nu. 1138. in fin.* Prout † etiam pariter, nec testes istos concordantes per principium & finem, quando ex eorum depositione apparet de contraria mente, scripsit idem Bald. *in d. c. cum tu, num. 2. vers. hoc verum, nuncio vers. consule-*

270 *ra, &c.* Vbi † etiam propositam huius decimæ quæstio. conclusionem procedere affirmat, quando agitur de probatione actus gesti, in tempore successiuo, & habẽtis in se temporis quantitatem, prout est bellum. Secus si ageretur de probando actũ momentaneum, qui non recipit aliquid ante, nec aliquid post, nisi momenti: ideo tunc non admittitur interpretatio per princ. & finẽ.

271 QVÆRO X. Duo sunt testes, † vnus dicit, *vidisse Titium sanum*, alter autem dicit eodem die, eundẽ Titium *vidisse infirmum*, nunquid isti testes possint a cõtrarietate aliquo modo saluari? Respondet quod sic, prout consuluit Anchar. *in cons. 385. in plurib. testib.* hinc inde receptis super quadam renũtiatione beneficii facta per clericũ, quorum aliqui dicebant ea die, qua fuit facta dicta renuntiatio, clericus erat sanus, & quod eum viderunt sanum, alii vero dicebant, quod erat infirmus eadem die, & concludit, quod inuigilando saluationi testium, possunt interpretari, quod omnes verum dicant, primi scil. quod in prima parte diei dictus clericus erat sanus, alii autem in alia parte diei, neque enim inueniunt, quod quis certo tempore sit sanus, & illinc ad modicũ tempus factus sit infirmus, vt ibi per eum.

272 QVÆRO XI. Duo sunt † testes, puta Titius & Seius, Seius dicit, *Quid factum præsente Titio*. Titius, *negat se fuisse præsentem*. Nunquid isti testes possint aliquo modo cõcordari? Dic, quod sic secundum aliquos distinguendo inter præsentiam intellectualem & corporalem, quod scil. vn⁹ intelligatur de præsentia intellectuali, alter vero de corporali, quia potest stare, quod quis corpore fuerit præsens: non tamen intellectu, aliud cogitans, & aliud in mente habens, vt per Bald. *in l. testium, nu. 9. C. de testib. Corn. consil. 160. nu. 6. lib. 2. Alex. in cons. 190. n. 6. & n. 8. lib. 1. & cons. 111. num. 6. lib. 3. & cons. 110. nu. 4. in fin. lib. 1. &*

273 *cons. 43. n. 34. seq. lib. 4.* vbi † loquitur etiam ad effectum, vt isti testes probent, nedũ, vt à falso excusentur, Socin. *cons. 31. sub nu. 28. lib. 2. Lanfranc. in tract. de testib. nu. 27. ver. sed quid in præmisso casu, ex Bald. quem allegat in l. iurisiurandi, C. de testib. Marsil. sing. 408. vbi alios refert*, Bertaz. *cons. 548. nu. 9. lib. 2. & ex his aliquos refert Petra in tract. de fideicom. qu. 12. nu. 1143 1146. 1147. in fin. 1149. in fin. & nu. 1337. quibus addo Aym. cons. 13. nu. 3. sicut illum refert Hect. Æmil. in tract. de testib. verbo, testis auditum alienum deponens, nu. 16. fol. 247 Bursat. cons. 69. nu. 26. & cons. 88. nu. 3. part. 1. Montic. in repert. test. rub. impugnatur testis, quia varius, fol. 203. col. 1. verf. fi.*

¶ Imo etiam non adhibita distinctione inter præsentiam intellectualem & corporalem, adducitur pro hac eadem opinione, doctrinam Castr. *in l. heredis palam, in princ. col. 2. nu. 7. ff. de testam.* quem retinendo secutus fuit Marsil. *in singul suo 285. in c. multi sunt, num. 3. ver & ita dixit, & in l. unus facinoris, §. fin. num. 7. ff. de quæst. prout ipsos sic refert Hect. Æmil. in tractat. de test. in rubr. testis articulum verum, nu. 5. fol. 222.* qui dicunt, quod si testes dixerunt articulum verum, & interrogati, quibus præsentibus id factum fuerit, respondeant, *præsente Titio & Seio*, Titius autem & Seius interrogati dicunt, se nihil scire, per hoc non vitiatur dictum illorum testium, si tunc tu sufficienti numero ad probandum.

Contrarium, † & ni fallor, verius, quod imo isti testes non possint concordari, & quod Seius, qui dicit, quid factum præsente Titio, reddatur omnino suspectus de falso, si Titius negat, se fuisse præsentẽ: eo quia dum de præsentia agitur in testibus, intelligere debemus de corporali, non autem de mentali, scripserunt idem Alexand. *in consil. 91. post nu. 7. col. penult. in fin. lib. 4 quem refert idem Petra d. quæst. 12. num. 1357. & num. 1359 Bald. in cap. cum causam quæ inter, nu. 17. extra, de testib. Felyn idem in secun. l. col. 3. ad med. vers. han. fallentiam, Gramm. cons. 26. nu. 20. & cons. 38. nu. 28. Io. Turrius inter consil. cum diuers. consil. 81. nu. 41 lib. 2. Gabr. tit. de testib lib. 1. concl. 12. nu. 2. Bertaz. cons. 334. num 3. lib 2. Decian. cons 92. num. 51 libr. 2. Montic. in repert. test. rubr. impugnatur testis, quia varius & fol. 203. col. 1. vers. pen. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1368. nu. 1. Bursat. cons. 192. nu. 8. Marc. Anton. Eugen. consil 27 num. 1. vbi de * communi, Hippol. Rimin. cons 554. nu. 4. lib. 5. & cons. 723 num. 54. seq. lib. 6.* apud quos alios reperies concordantes, ex quibus hanc contrariam opinionem magis communiter à Doctoribus * receptam esse, facile dici posse crediderim, præsertim † ad effectum, vt probent, vt bene considerat idem Petra *d. quæst. 12. nu. 1143 1145. 1149. ver. sed nemo istorum probat.* Nec Baldus supra ex eo allegatus, *in l. testium. nu. 9. C. de testibus*, contrarium dicit, cum eo loci, arguat pro & contra, & postea concludit, quod si verba testis proferuntur ad præsentiam localem, dicens, puta, ego nõ interfui in illo loco, tunc sine dubio non possunt intelligi de præsentia intellectuali, & propterea necesse est, quod eorũ alter falsum dicat & mentiatur, & sic datur iudici materia inquirendi contra alterutrum: secus autem si sermo testis possit referri ad mentalem præsentiam: quia tunc non appareret contrarietas, & tamen inquit ibi Bald. etiam in hoc secundo casu ratione suspicionis inquirẽdum est, quare semper hos testes suspectos aperte dixit ibi Bal. quę refert & sequitur ibid. Salyc. *nu. 8.* & propterea nemini credẽdum, dixit magis communem Viu. *opin. 899. nu. 5.*

Bene † verum est, quod si Seius dixerit, quid *factum* 274 *præsente Titio*. Titius autem dicat, *se hoc nescire, non vidisse, vel non audiuisse*, tunc sine dubio fit concordia, nec aliqua fit læsio depositioni Seii per depositionem Titii, quia potest stare, quod Titius fuerit præsens, & quod nihil viderit vel audiuerit, vt per Dec. *in consil. 16. col. 8. circa prin. prout ipsum refert & sequitur Petra d. quæst. 12. num. 1147. & per Hippol. Rimin. † cons 554. num. 5 lib. 5. facit. quod scripsit Ioann. Roys in tract. de hæret. part. 2. assert 6. num. 127.* vbi post Felyn. Alexand. Castr. Ruin & Mynsing. posuit

legat,concludit,testem non reputari singularem,ex eo, quod deponit super facto, in quo alii interfuerunt, interrogatus de aliorum præsentia,& contestibus,dixerit
278 se non recordari. Ad † quod etiam facit id, quod scripsit Albertin.*in cap.1.qu.16.num.57.de hæret.in 6.*vbi post Bart. Bald.Sign.& Corn.quos allegat, pariter dixit, testes non reputari singulares, si vnus vocet alterum in contestem, & alter alterum non vocet.

279 Prout † etiam bene verum esse crediderim in casu propositæ quæstionis,multum esse tribuendum iudicis arbitrio, cuinam dicto istorum testium sit magis standum. Et contra quem iudex magis inquiret, tanquam magis suspectum,iuxta theoricam Bald. *in dict. leg. testiu, num.9.C. de testibus,* qui quidem iudex id optime iudicabit,tum ex qualitate personæ ipsius testis,tum etiam ex qualitate facti, præsumptionum & coniecturarum cõcurrentium.sic nempe hanc materiam resoluendam esse, colligitur ex tradit.per Herculan.*in tract. de negatiua, nu.211.& seqq.*vbi alios refert.

280 QVÆRO XIII. Duo sunt † testes, quorum vnus dicit aliquid factum, *præsentibus tali,& tali,& quod nullus alius aderat.* Alter autem dicit,quod imo multi alii aderant. Numquid isti testes possunt aliquo modo concordari, & à contrarietate saluari? dic, quod sic: quia primus testis intelligi debet,quod nullus alius aderat,quẽ ipse viderit. vt per Ang.*in consil.275.colum.penult. in princip.*Dec.*consil.*100.*nu.*4.Alexand.*consil.*190.nu.6.& nu.9. in fin.& sequ.libr.*7. Vbi etiam saluat istum primum testem, distinguendo de præsentia corporali, & de mentem, distinguendo de præsentia corporali, & de mentali, iuxta terminos præcedentis quæstionis, & hos refert Petra *in tractat.de fideicommiss. quæst.*12.*num.*133.*iuncto*
281 *nu.*1173. Vbi † tamen hanc saluationem dubitabilem credit, quia testis cẽsetur deponere de certa scientia, & per sensum visus eo ipso. Ideo non admittitur ista excusatio, scilic *quod ipse viderit,* nisi interrogatus,in causa scientiæ deficiat, vt inter consil.mattimon.diuer.*consil.*49. *nu.*42.*in fin.& seqq.pluribus,*vbi de teste,qui dixerat, *quod talis non erat in domo,* latè examinatur ibi hæc quæstio.

282 POSSEM plura † alia exempla hic in medium afferre,quibus testes prima facie contrarii concordantur, & à falsitate saluantur: verum quia principaliora, & vsu frequentiora retuli,de reliquis, ne longior sim, lectorẽ remitto ad Felyn.*in cap cum tu,col.*4.*vers.datur etiam alius modus secundum Doctores,& d.col.*4.*in fin.vers.i. caterum quoniam infinitum fere,& col.*15.*vsq; ad num.*13. Nell.*in tract. de testib.nu.*222.Crot.*de testibus,part.*7.*num.*332.*& ibi in addit. litera A,maiuscula.*Petra *de fideicommiss.d.quæst.*12.*num.*1116. 1120.1126.*& seq.vsq; ad nu.*1181.*vbi latissime, & num.*1205. *& sequ.*1209.1341.*& duobus seqq.&* 1364.

283 Et econtra † de pluribus aliis exemplis, quibus testes inuicem contrarii nullo pacto concordãtur, lectorem pariter remitto ad eundem Petram, *d. qu.*12.*num.* 1167.1177.*& duobus seqq.*1211.1347.*& duobus seqq.*1355. 1357.1360.& 1361. Et ex his ad laudem DEI, & beatæ Virginis Mariæ sit absoluta hæc 65. quæstio, hac die 2.Decembr. M.D.XCII.

ARGVMENTVM.

Testis quando dicatur varius, quando contrarius, & quando vacillans: quandove testis sibiipsi varius, contrarius, & vacillans probet, nec ne, & an præcipue testis secundo loco examinatus possit se referre ad primum examen.

SVMMARIA.

Ordo quæstionis,nu.1.

Testis varius dicitur, qui indirecte deponit contrarium eius, quod antea deposuerat: contrarius vero, qui directè sic contrarium dicit,nu.2.Contra quod varietas in teste inducatur, etiam ex directa contradictione, nu.3.

Testis varius dicitur, qui nulla causa aut ratione assignata dicit contrarium eius,quod primo dixerat, nu.4. Sed certè hæc descriptio conuenit etiam testi contrario,nu.6.

Testis contrarius dicitur is, qui deponit duo, quæ simul esse non possunt, num.5.

Testis varius vel contrarius sunt idem in effectu, saluo quod varius dicitur,qui suo proprio motu variat,contrarius vero, qui varia deponit interceptus per interrogatoria, nu.7.

Testis varius dicitur,qui non contraria deponit, sed diuerso modo dicit, num.8.Contrarius vero,qui contraria tenaciter asserit, num.9.

Testis vacillans dicitur, qui timendo, titubando, & dubitando varie loquitur.nu.10.

Testis dicitur vacillans, ficum timore & dubitatione loquatur, etiam quod non varia deponat, nu.11.

Testis varius accipitur à Doctoribus pro vacillante, & econtra, num.12.

Testis sibiipsi varius & contrarius regulariter non probat, nu.13.

Testis vacillans pariter non probat, nu.14. Sed quod probet, licet de fide diminuatur,nu.15.concorda vt nu.16.17.& 18.

Testis sibi varius & contrarius in aliqua parte, in totum reputatur varius & contrarius,& nihil probat, nu.19.

Testis varius & contrarius in loco & tempore nihil probat, numero 20.

Testis varius & contrarius nec etiam facit indicium ad inquirendum,num.21.

Testis sibi varius & contrarius in substantialibus non probat, numer.22.& 23. Vbi etiam,quod tunc depositio dicitur in substantialibus, quando concernit articulata, secus autem, si sit varius in non substantialibus,sed in qualitatibus,circumstantiis,accessoriis & accidentalibus,nu.24.

Testis suspectus potest a iudice interrogari etiam de qualitatibus & circumstantiis,non substantialibus,nu.25.

Testis varius etiam in non substantialibus non probat, quando varietas est multiplex, & concernit factum proprium ipsius testis, num.26.

Testis varius etiam in accessoriis non probat, quando iurauit dicere veritatem super tota causa, nu.27.

Testis varius in penitus extrinsecis, & impertinentibus adhuc probat,nu.28.& 29.Vbi etiam,quæ dicantur impertinentia, si vero varietas consistat in pertinentibus ad causam,& tunc nihil probant, nu.30.

Testis varius & contrarius in non substantialibus,licet probet,diminuitur tamen de eius fide, num.21.

Testis varius & contrarius per errorem & ignorantiam, probat, & non punitur de falso,nu.32.& 33.

Testis varius & contrarius propter obliuionem, an aliquo modo excusetur,nu.34.& 35.

Testis varius & contrarius probat, quando varietas est modica, num.36.

Testis non dicitur varius aut contrarius, qui in examine plus dicit in vno,quam in alio,nu.37.& 38.

Testis secundo loco examinatus, potest se referre ad primum examen, nu.39.

Et si iudex voluit hanc responsionem recipere, potest testis dicere, legatis mihi meum primum examen, & postea respondebo, num.40.

Et si adhuc iudex nolit legere primum examen, poterit testis protestari,vt in num.41.

Et licet contrarium, quod talis responsio testis relatiua ad primum examen, non debeat per iudicem admitti, tenuerint relati in num.42.precedens tamen opinio, & verior, & communior est, nu.43.

Testis potest petere sibi legi suum primum examen, etiam quod non sit publicatum, num.44.

Testis potest se referre ad suum primum examen, etiam quod illud fuerit nullum,nu.45.licet,alij contra,num 46. Declara hanc conclusionem duobus modis, vt nu.47 & 48.

Testis

Testis responsio relatiua ad primum examen, an sit admittenda, vel non,iudicis arbitrio relinquitur,nu.49.& 50.

Testis non potest se referre ad primum examen, quando repetitur pro declaratione primi dicti dubii,num.51.

Testes in criminalibus non possunt se referre ad primum examen, num.52.

Testis examinatus coram arbitro, si repetatur coram iudice ordinario, non potest se referre ad primum examen, numero 53.

Testis examinatus in iudicio summario, si repetatur in plenario, non potest se referre ad primum examen, nu.54.

Testis si sit alius persona suspecta, non potest se referre ad primum examen, nec etiam petere illud sibi exhiberi & legi, numero 55.

QVÆSTIO LXVI. PARS I.

1 OPPONITVR XIX. contra † testem, quod est sibiipsi varius, contrarius & vacillans; ideo non probat,quod,quãdo verum sit, antequam discutiamus,præmittendum duxi: quando testis dicatur sibiipsi varius, quando contrarius, quando vacillans, & quando falsus, quomodove hæc inter se differant,aut conueniant.

2 Quoad † primum & secundum, quando scilicet testis dicatur contrarius vel varius, reperio Bald. *in c.præterea,num.5.ver.mihi videtur,* reprobata Innocent. descriptione (de qua mox infra dicam) dicentem, quod varius dicitur testis,qui indirectè deponit cõtrarium eius, quod antea deposuerat: contrarius vero,qui directe sic contrarium dicit, & sic secundum Baldum hæc videtur differentia inter testem varium & contrarium, vt testis varius dicatur is,qui sibiipsi indirectè contradicit, contrarius autem qui directe,& Bald.sic vt supra dicentem refert nouissime Petr.Anton.à Petr.*in tract.de fideicomm. qu.*12.*post nu.*747.

3 Verum † contra hanc Bald.declarationem videntur facere scripta per Bart.*in l.eos,n.5.ver.varia testimonia sunt, ff.de falsis,* vbi dixit, varia esse testimonia, quando testis vnum dicit in vno articulo,in alio autem articulo dicit aliud directe contrarium primo, & Bart. sic vt supra dicentem,refert & sequitur Tindar.*in tract.de testib.part.*3. *cap.*7.*in princ.* ergo secundum Bart. contra Bald.varietas in teste inducitur etiam ex directa cõtradictione. Quare magis * communiter Doctores dixerunt, illum dici
4 testem † varium,qui nulla causa, aut ratione assignata dicit contrarium eius, quod primo dixerat, secundum Innocen.*in d.cap.præterea,nu.*4.*& ibi etiam Ioan.Andr.nu.*1. *Hostiens.nu.*4.*Imol.*9.*Butr.num.*14.*vers.vltimo dubitatur,& vers.tu posses exemplificare, Zabarell.nu.*1.*vers. quæro tunc,extra,de testibus cogen.Iacob.de Sancti.Georg.in l.qui falsa,num.*1. *ff.de testib.Alberic.de Malet.in tract.de testibus,cap.final.num.*1. *Foller.in pract.crim.in verbo, capiat informationem, nu.*62.*in princ.Boss.in tit.de tor.test.nu.*16.

5 Testem † autem contrarium eum dici, qui deponit duo,quæ simul esse non possunt, vt per eundem Innoc. *in d.cap.præterea,nu.*4.*& ibi etiam Ioan. Andr. nu.*11.*vers.contradicens Hostiens.post nu.*4. vbi declarat, & exemplificat, quando proprie quis dicatur deponere duo incompatibilia, Butr.*nu.*14.*versic.contradicens, Imol.nu.*9.*vers.contrarius vero, Zabarel.nu.*1.*vers.contradicere dicitur,extra,de testibus cogen.Bart.in l.eos,num.*5.*ad fin. vers.& contraria dicuntur,ff.de fals.Iacob.de S.Georg.in l.qui falsa, nu.*2.*ff.de testibus, Tindar.in tract.de testib.part.*3.*cap.*7.*in princ.vers.aduersa, vel contraria, Alber.de Malet.de testibus, cap.final.num.*7.*Foller.in pract.crim.d.verbo,capiat informationem,n.*62.*vers.contrarius dicitur,Boss.in tit.de tort.test.nu.*16.

6 Sed † certe, licet prædictæ communes * Doctorum
* descriptiones sint in se veræ, non tamen videntur ponere specificam differentiam inter testem varium,& testem contrarium: quia prædicta descriptio testis varii videtur etiam conuenire testi contrario & contra,vt de se patet,& expresse aduertit Bald. videndus, *in d.c.præterea,nu.*5.*ver.mihi videtur,de testib.cogen. & post Bald. Alb.de Malet.in tract.de testib.cap.fin.nu.*3.*ver.& hæc expositio.*

Ideo † pro rectacognitione differentiæ inter testem 7
varium & contrarium potes primo dicere, secundum Host.*in d.c.præterea, ad fin. ver.vel dic quod testis varius, & cõtrarius idem sunt in effectu,* saluo quod varius dicitur, qui per se,& suo proprio motu variat dictum suum. Contrarius vero,qui varia deponit interceptus per interrogationes sibi factas.

Vel † secundo, & melius dicere potes, quod varius 8
dicitur ille testis, non is qui contraria deponit, sed qui diuerso modo dicit, vt per Bald.*in d.cap.præterea, nu.*7.*de testib.cogen.*ponens exemplum in teste, qui primo dicit, quod *Titius mutuauit centum florenos in Carlenis,* postea dicit.*in Bologninis,* vel *in Imperialibus,* vel secundum Albert. de Malet.*in tract.de testibus, cap.fin. post num.*3. post Imol. quem allegat. Pone aliud exemplum in teste,qui primo dixit,*Titium emisse domum Sempronii,* deinde dicit, *Titium emisse domum Sempronii vna cum vxore sua.* Iste inquam testis dicitur propriè variare, ex quo primo dixit, Titium simpliciter emisse domum,& deinde dixit, illum emisse cum vxore, vt ibi per eum, quem refert Foller.*in prætic.crim.d.verbo,capiat informationem,nu.*62.*in fin.* & sic ille tunc dicitur testis varius, qui non stat firmus in suo
9 dicto. Contrarius † autem,qui contraria tenaciter asserit, vt per Nell.*in tract.de testib.nu.*216.*vers.quæ autem testimonia dicuntur diuersa, & quæ varia.*

Quo † vero ad tertium, quando scilicet testis dica- 10
tur vacillans, dic, quod testis ille dicitur vacillans, qui timẽdo,titubando,& dubitando variè loquitur, vt per Innoc.*in d.c.præterea,nu.*4.*in fin.vers.qui item varie loquitur, & ibi etiam Ioan. And.nu.*11.*vers.item qui varie loquitur, Host. nu.*4.*ad fin.vers.vel etiam is,qui duo proponit varie,* & asserit, quod nescit eligere, Bald.*nu.*7.*vers.item variatio, &c.* vbi exemplificat in eo, qui primo dicit vnum, postea dicit aliud,&tandem reuertitur ad primum dictum, Butr *nu.* 14.*ver.vacillans,Imol.num.*9.*vers.vacillans vero, Zabarell.post nu.*1.*extra,de testib.cogen.Iacob.de S.Geor.in l.qui falsa,nu.*3.*ff. de testib Tindar.tract.de testib.part.*3.*cap.*7.*nu.*3. Nell.de testibus,nu.*216.*vers.vacillans, Boss.in tit.de tortur.test.num.*16.*in fin.vers.sed vacillans, & nu.*17.*etiam ad finem.*

Imo † eo ipso, quod testis dubitatiue vel cum timo- 11
re, vel cum dubitatione loquitur, dicitur vacillans, vt per Alber.*in l qui falsa,nu.*5.*ff. de testib.& per eundem Innoc. in d.cap.præterea, nu.*4.*ad fin. & ibi etiam Ioan.Andr.num.*11.*vers.vacillans, Hostiens.in fin.ver.vacillans autem, Bald.ibidem nu.*6.*Zabarel.nu.*1.*vers.vacillare dicitur, Alb de Malet.in tract.de testib.cap.fin.nu.*3.*Foller.in pract.crim.in verbo, capiat informationem,nu.*62.*vers.vacillans autem,* & sic secundum istos videtur,quod testes dicũtur vacillare etiam,quod non varia loquantur,dummodo dubitando,timendo, aut titubando deponunt.

Sed † certe hæc verba variare & vacillare, licet,vt ex 12
præmissis apparet, inter se aliqualiter differant, prout etiam dixi supra,*in 2.lib.tit.de impic.quæst.*52.*nu.*93. Repetio tamen à Doctoribus confusa, & vnum pro altero sæpissime poni. His præmissis,

REGVLA † sit negatiua,quod testis sibiipsi varius, 13
aut contrarius,nihil probat,text. est *in c.licet causam,* ibi, *cum alii sibimet in serie sui testimonii contradicant.* & ibi etiam ibi, *Quia sibiipsi euidentissime contradicunt:* & ibi gloss. in verbo,*contradicunt,* vbi adducit alia iura concordantia; *Ar.et.tit.*15.*Dec.nu.*58.*Bero.nu.*37.*in fin.vers. quando vero vnus,extra,de probat. Ant.de But.in c.cum in tua, nu.*10.*vers.dixi testes,& ibi etiam Felyn.nu.*3.*vers.prima conclusio, extra, de testib idem But.in cap.præterea, nu.*14.*vers.& horum testimonium,& ibi etiam Ioan. And.n.*11.*vers.horum autem omnium, extra,de testib.cogend. gloss.in cap.in nostra, in verbo, aduersa, in*

princip. & ibi etiam Butr. num. 4. extra, de testibus, Florian. in leg. qui falsa, num. 1. ff. de testibus, Marsil. in l. eos, nu. 1. in 1. notabili, ff. de falsis, Iacob. Butrig. in titul. de contrarietate test. numer. 1. Nepos de Monte Albano in tract. de testibus, nu. 117. 127. & 128. Nell. de testibus, nu. 107. vers. & non possunt variare, & nu. 214. vers. testes aliquando, & nu. 215. Tyndar. de testibus, part 3. cap. 1. nu. 1. & cap. 2. nu. 1. ver. & nulla pde dignum, Alber. de Malet. in tractat. de testibus, cap. final. num. 29. Crot. de teste. part. 7. num. 326. vers. 14. requiritur, & num. 344. in fi. stibus, ne, vers. nam ex varietate, vbi bene reddit rationem, Boss. in tit. de oppos. it. contr. test. nu. 1. Alciat. de præsumpt. regul. secund. præsumpt. 29. num. 6. & hi testatur de * communi opinione, Conarru. variar. resolut. libr. 2. cap. 13. num 8. vers. ceterum si testis, vbi quod * hoc omnes passim fatentur. Conrad in pract. titul. de testibus, rubr. de contrarietate testium, folio 120. nu. 10. in princip. Clar. in pract. § final quæst. 53. ver. quarius est casus, in princip. vbi aliis relatis, quod hoc * omnes passim fatentur ex Couarru. in loco præcitato. Viu. in * commun. opin. ver. testis, vel notarii contrarietas, vbi etiam de communi. Villalob. in suis communion. opinion. littera T. num. 96. Menoch. de arbitr. quæst. libr. 2. casu 108. numero secundo, Roland. consil. 73. num. 20. secund. libro primo, Bertazz. consil. 3. num. 15. & consil. 28. numer. 4. & consil. 70. num. 24. libr. 1. & consil. 559. numer. 7. libr. 2. Octauian. Chacheran. consil. 65. num. 30. & 31. Monticell. in repertor. testium rub. impugnatur testis, quia varius, fol. 201. col. 1. vers. penult. & rub. varius aut vacillans testis an & quando repellatur, fol. 210. col. 2. vers. 3. & fin. & fol. 211. col. 1. vers. 1. 2. 3. & fin. & rub. contrarii testes an & quando fidem faciant, folio 211. colum. 2. vers. fin vbi plures adducuntur concordantes & rub. testes dicens in secunda depositione aliter quam in prima, fol. 216. col. 1. vers. fin Mascard. de probat. lib. 3. concius. 1361. num. 2. & 3. vbi plures alii referuntur moderni consulentes, Rota diuers. decis. 303. num. 1. part. 1. & decis. 677. num. 2. lib. 3. part. 3. ¶ Menoch. de præsum. lib. 5. præsum. 23. nu. 1. sequentib.

14 AMPLIA I. Propositam † regulam procedere non solum in teste sibi vario & contrario, sed etiam in vacillante, sic enim in vacillante loquuti sunt Io. Andr. in cap. præterea, nu. 11 vers. horum autem testimonii. n. & ibi etiam Hostien. nu. 4. ad fin. ver. horum autem omnium, Butr. nu. 14. vers. & horum testimonium, extra, de testibus cogend. Iacob. Butr. in tit. de contrarietate testium, cap. 1. nu. 14. in fin. Tyndar. de testib. part 3. cap. 7. nu. 3. Nepos de Monte Albano de testib. nu. 117. iuncto nu. 150. vbi de titubante, Boss. in tit. de tortur. test. numer. 17. Conrad in pract. titul. de testib. rub. de contrarietate test. fol. 120. nu. 10. vers. vel si vacillando, Bertaz. consil. 117 nu. 2. lib. prim. Monticell. qui pariter de titubante loquitur, & alios refert in suo repertor. test. rubr. impugnatur testis, quia varius, & c. fol 200. col. 2. ver. pen & fin. & rubr. varius, aut vacillans testis an & quando repellatur. fol. 210. col. 2. vers. pen.

15 Contrarium, † quod testis vacillans non in totum repellatur, sed quod tantummodo ei de fide diminuatur, voluit Alber. in l. qui falso, nu. 5. ver. & isti testes vacillantes, ff. de testibus, & rursus in leg. 1. nu. 5. ver. item aliquando vacillat, ff. eod. alternatiue loquitur, vel scilic. quod ei nihil credatur, vel quod minus credatur, nec differtit Monticell. in repert. test. rubr. varius aut vacillans testis an & quando repellatur, fol. 211. colum. 2. ver. 1. vbi per text. in leg. in testib. C. de testib. dixit testem vacillantem non repelli, sed minus ei credi.

16 Pro † concordia potes dicere, quod prima opinio procedat in illo teste vacillante, qui timendo, dubitando, & titubãdo varia deponit, iuxta descriptionem positam supra nu. 10. tunc enim propter depositionis va-
17 rietatem testis fides in totum tollitur. Secunda † tantum opinio procedat in eo teste vacillante, qui tantummodo deponendo titubat, timet, aut dubitat, non tamen varia, aut diuersa deponit, iuxta aliam descriptionem, de qua supra nu. 11. tunc enim non tollitur in totum eius probatio, sed tantummodo de fide deminuitur, & sic in

teste vacillante, non tamen varia deponente loquitur Alb. in d. l. qui falso. Vbi etiam, † & pariter pro concordia 18
dicere potes, vt testis in totum repellatur, si vacillat circa substantiam negotii: secus si circa circumstantias, secundum eundem Alber. in d. l. 1. nu. 5. ver. aut extra tormenta, ff. de testib. de quo tamen latius dixi infra n. 24. & seqq.

AMPLIA II. Eandem † regulam, vt testis sibi varius, & contrarius in aliqua parte in totum reputetur 19
varius, & contrarius, & nihil omnino probet, vt pluribus demonstrat Aretin. in cap. in nostra, nu. 5. & sequ. & nu. 9. & 10. ext. de testib. vbi eam reddit rationem, quia scilic. contradictio, vel varietas in eodem testificatu, notoriè arguit calumniam, & falsitatem testis, quod & idem voluit Abb. in dict. cap. in nostra, num. 2. & consulendo tradiderunt Capoll. cors. fil. 1. num. 2. Rain. consil. 58. num. 10. lib. 5. Roland. cons. 95. num. 17. lib. 4. Cephal. cons. 65. nu. 52. & cons. 97. nu. 37. lib. 1. faciunt quæ in simili dixi de teste in parte falso infra in sequ. quæst. num. 11. & quid si testis sit sibi varius, & contrarius in parte non substantiali, dixi latè hac eadem quæst. infra nu. 24. & seqq.

AMPLIA III. Regulam † multo magis procedere, 20
quando testis est sibi varius & contrarius, in loco & tempore actus, de cuius probatione agitur, sic enim post Bart. & Marsil quos allegat, scripsit Monticel. in repert. test. rub. impugnatur testis, quia varius, & c. fol. 201. col. 1. vers. 5. & col. 2. ver. 4. faciunt quę in simili de varietate rei inquisiti dixi sup. lib. 2. tit. de indit. & tort. q. 52. nu. 31. Masc. de prob. lib. 3. concl. 1361. nu. 7. & 8. vbi declarat, dummodo tempus sit de substantia actus, aliter secus: ad quæ vide, quę latè dixi de singularitate testium sup. q. 64. nu. 72. & seqq.

AMPLIA IV. Vt † testis sibi varius & contrarius, 21
nec etiam faciat indicium ad inquirendum, Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 10 in fine, Gram. consil. 35. ante fin. & consil. 44. num. 10. prout hos sic referendo sequitur Bertaz. consil. 559. num. 8. lib. 2.

LIMITA † Propositam regulam, vt procedat in te- 22
ste sibi vario, & contrario in substantialibus, tunc enim varietas & contrarietas tollit omnino fidem testi, vt per Alb. in l. 1. nu. 5. in fin. ver. aut ext. tormenta, ff. de testib. Rain. cons. 149. nu. 23. lib. 5. Petra de fide in com. q. 12. n. m. 963. iuncto nu. 1308. & seq. Vbi etiam quod † tunc depositio dici- 23
tur in substantialibus, quando concernit articulata.

Secus † autem in teste sibi vario & contrario, non in 24
substantialibus: sed in qualitatibus, circumstantiis, accessoriis & accidentalibus. Tunc enim vtique probat, si in facto & negotio principali non discordet, vt per Bartol. in l. eos, nu. 5. vers. & intellige & ibidem latius Alber. nu. 1. & seqq & Marsil. nu. 23. ff. de falsis, Alb. in leg. 1. n. m. 5. ver. aut extra tormenta. ff. de testib. Alexan. consil. 47. nu. 5. lib. 2. Aym. cons 78 ad fin. Dec. in cap. licet causam, nu. 59. de probat. Aym. de antiq. temp. part 4. sect. sed enim, nu. 22. in fine, vers. imo non. nocet, Boss. in tit. de tortur. test. n. m. 27. Marsil. sing. 618. in princip. Conrad. in pract. tit. de testib. rub. de contrarietate test. fol. 123. colum. 1. num. 19. in 8. limitatione, Hippolyt. Riminal. consil. 344 num. 19. seqq. libr 3. Ludouic. de Alpheris, inter consil. crimin. diuers. libr. 1. consil. 143. nu. 14. & seqq. Monticell. in repertor. test. rubric. impugnatur testis, quia varius, folio 201. colum. 2. versic. 3. & 4. vbi de teste variante circa dictionem, nomen, pronomen, vel agnomen, Mascard. de probat. lib. 3. concluf. 1361. num. 5. Petra de fide in com. in mss. d. quæst. 12. n. u. 952. iuncto num. 1352. ¶ Menoch. de præsumpt. lib. 5 præsumpt. 23. nu. 16. & sequ. Ex quibus iunctis aliis in simili traditis de pluribus testibus contrariis supra quæst. 65. n. m. 17. & infra de teste falso, quæst. 67. num. 179. sine dubio dicere * possumus, hanc limitationem * communiter à Doctoribus receptam esse. Quamuis contrarium scripsisse videantur multi Doctores relati per Petram, vbi supra, num. 954. versic. tamen multi, & latius num 1276. sequentibus, vsq, ad num 1283. qui tamen loquuntur non in teste sibi vario & contrario, prout sunt termin. nostræ quæ-

quæstionis, sed in teste falso, de quo dicam infra suo loco, in seq. quæst.

25 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem non procedere in teste alias iudici ex aliqua rationabili causa suspecto, is enim sine dubio poterit interrogari de qualitatibus & circumstantiis non substantialibus, & si in illis sit sibi varius, & contrarius, nihil vtique probabit, text. est in cap. licet causam, ibi, De singulis circumstantiis subtiliter inquirentes, & ibi præsertim Dec. numer. 52. & seqq. extra, de probat. Bald. in l. 1. §. editiones, in 2. not. ab. ff. de eden. Iacobin. de S. Georg. in l. qui falsa, in fin. num. 8. vers. vnum etiam notetis, ff. de testib. Cacchalup. in l. admonendi, num. 96. ad fin. iuncto num. 97. in princip. vbi bene exemplificat, ff. de iureiuran. Iacob. Ægid. in tract. de testib. num. 31. vers. sed si esset suspectus: vbi etiam exemplificat, Nell. de testibus, num. 103. Boss. in tit. de opposit. contra test. num. 137. Riminald. sen. cons. 544 numer. 10. Socin. cons. 40. num. 5. lib. 3. Ruyn. cons. 149. n. 30. lib. 5. Aym. cons. 178. num. 4. Natt. cons. 279. ad fin. & consil. 315. num. 16. Marsil. sing. 618. vers. limita tamen prædicta, Anton. Gomez. variar. resolut. tomo 3. cap. 12. rubr. de probat. delict. n. 11. * vbi alius relatis testatur de communi * opinione, Petra de fide com. d. q. 12. num. 765. 977. 1294. & seqq. vsq, ad num. 1300. apud quos bene reperies plures qualitates, & circumstantias etiam non substantiales, super quibus testes alias suspecti solet & possunt interrogari. Vide ad comprobationem huius sublimitationis, quæ in simili de teste falso dixi infr. q. 67. nu. 121. seq. & de interrogatoriis testi faciendis, dixi etiam infr. q. 73. n. 52.

26 SVBLIMITA II. Eandem † primam limitationem non procedere, quando depositio testis concerneret factum proprium, & varietas esset multiplex, vt puta quia hodie diceret vnum, & cras aliud, tunc enim talis varietas tollit fidem testi, etiam in non substantialibus, ac etiam quod deponat per verbum, Credo, Aret. cons. 71. n. 1. & col. 2. ad fin. Alex. cons. 45. n. 6. lib. 2. quos in proposito refert & sequitur Petra q. 12. n. 979.

27 SVBLIMITA III. Quia † varietas tollit fidem testi etiam in accessoriis, quando iurauit dicere veritatem super tota causa, & hoc ratione iuramenti, quod est indiuiduum, sic enim post alios, quos allegant, voluerunt Put. decis. 28. n. 2. part. 3. Conrad. in pract. tit. de testib. rubr. de contrarietate testium, fol. 123. post num. 19. sub 8. limitat. vers. sublimitatur hæc limitatio.

28 SVBLIMITA IV. Dictam † primam limitationem procedere in accessoriis, & accidentalibus penitus extrinsecis, impertinentibus, & extraneis. In his enim testis variatio illi fidem non tollit, prout bene exemplificat Bart. in l. eos, numer. 5. vers. nam ista veritas, quem sequitur Marsil. ibid. n. 23. ff. de falsis, & post Bartol. bene etiam exemplificat Tindar. in tract. de testib. part. 3. cap. 7. num. 2. vers. interdum reperitur, Florian. in l. qui falsa, num. 1. vers. in alia autem secus. ff. de testib. quod & idem dixerunt plures alij relati per Petr. de fide com. d. q. 12. num. 965. 1072. 1096. seq. quibus etiam addo Viu. in commun. opin. in vers. testis, vel Notarij contrarietas, Boss. in titul. de tortur. test. num. 31. vbi in proposito illud dicit esse
29 impertinens, † quod nullo modo ad causam facit, (ergo secus si aliquo modo facit,) ex quibus iunctis aliis relatis in simili de pluribus testibus contrariis, sup. in præ- * ced. quæst. num. 20. hanc conclusionem communiter * à Dd. receptam esse, apparet.

30 Secus † autem, si varietas consistat in aliquibus circumstantiis accessoriis, seu qualitatibus non sic extrinsecis, extraneis, & impertinentibus: sed aliquo modo ad negotium, & causam principalem facientibus: tunc enim ex varietate testis fides omnino tollitur, prout pariter bene exemplificant Bart. in d. l. eos, nu 5. vers. & intellige, iuncto vers. sed tunc diceretur, & ibi etiam Marsil nu. 23. Florian. in d. l. qui falsa, num. 1. vers. quod intellige, Tindar. d. c. 7. n. 1. v. q, ad vers. interdum, & c. Conrad. d nu. 19. sub ead. 8. limit. in fine. Petra d. q. 12. nu. 954. in fin. ¶ Menoch. de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 23. n. 17. Ex quibus iunctis aliis per nos relatis in simili de pluribus testibus contrariis, supr. q. 65. nu. 21. & de teste falso, infr. q. 67. n. 167. & seqq. & hanc declarationem communiter * à Dd. receptam esse apparet. *

SVBLIMITA V. Quia † varietas & contrarietas 31
in non substantialibus, licet in totum non tollat fidem testi, diminuit tamen de illius fide, Marsil sing. 618. in fin. vers. item sci. n, Boss in tit. de tort. de test. nu. 28. & dixi in simili infr. de teste falso, q. 67. n. 171.

LIMITA II. propositam regulam in teste, qui va- 32
ria & contraria deposuisset per errorem & ignorantiam, talis enim varietas testi non tollit fidem, vt per Bald. in l. si ex falsis, circa fin. C. de transact. sicut illum refert & sequitur Petra de fide in com. q. 12. n. 967. Et † hunc testem sic 33
per errorem & ignorantiam varia dicentem non pauci, scripserunt Tindar. de testib. part. 3. 6. 5. nu. 2 & seq. Nell. de testib. nu. 227. Montu. in repert. test. rubr. testes contrary, & c. an, & qualiter puniantur, fol. 294. col. 2. vers. 2. & faciunt, quæ de teste falso dixi infr. q. 67. n. 77. seqq. vbi vide.

Iusta autem † erroris causa in teste erit obliuio, vt ex 34
allegatis per Monticel. in repert. test. rubr. impugnatur testis, quia varius, & c. fol. 200. col. 2. vers. 1. & fol. 201. col. 1. vers. antepenult. Cephal. cons. 164. nu. 5. vol. 2. vbi, quod in teste per biennium obliuio præsumitur, Hippolyt. Riminal. consil. 344. num. 75. seqq. lib. 3. vbi pariter, quod in teste præsumitur obliuio per duos vel tres annos, Hieron. Magon. decis. Lucen. 42. num. 10. vbi pariter de testis obliuione per decem annos, Lauren. decis. Auenson. 91. num. 5. in fin. iuncto numer. 6. & 7. vbi, quod in testibus obliuio præsumitur, maxime quando de certa die agitur, sed non videtur præsumi infra 28. dies, vt ibi per eum, d. num. 5. in fin. Rota coram D. Cæsare de Grassis, decis. 82. n. 13. vbi, quod in teste præsumitur obliuio per septem annos, quod & idem dixit in decis. 175. num. 19. & decis. 73. num. 4. & 6. vbi tamen, quod hæc excusatio obliuionis displicet Rotæ. Ad quam materiam, & generaliter, an, & quando, & per quantum tempus obliuio præsumatur, post alios, quos allegant antiquiores, vide Gram. cons. 41. num. 3. & seqq. Neuiz. cons. 8. nu. 61. Franc. Tursan in suu commun. opinion. conclus. 112. Cephal. cons. 29. num. 15. & cons. 77. num. 27. & seqq. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 26. numer. 1. & seqq. ¶ & de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 23. n. 8. Boss. in titul. de respons. a reo faciend. n. 4. & seqq. Fran. Zunt. in suo cons. pro vxore, n. 923. & seq. plurib. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1122. vbi late, & faciunt ad propositum, quæ de teste se non recordante de tempore, dixi supr. quæst. 64. n. 99. & seqq. & quæ de teste torquendo, quia dicat, se non recordari, dixi infra quæst. . . num. . . Et quæ de excusando testem à falsitate ob obliuionem dixi infr. q. 67. n. 85.

Et quod † ex causa obliuionis & erroris possit testis 35
se corrigere, dixi infra in materia correctionis testium, n. 245. & seq.

LIMITA III. † Regulam non procedere, quando 36
varietas est modica. Modica enim varietas etiam in substantialibus testi fidem non tollit, Alex cons. 5. nu. 10. lib. 1. Gram. decis. 43. n. 6. Boss. tit. de tort. test. num. 32. Conrad. in pract. tit. de testib. rubr. de contrarietate testium, fol. 122. col. pen. n. 14. sub 5. conclus. & fol. 123. num. 19. col. 1. in fin. in 9. limitat. Roland. cons. 33. num. 7. lib. 2. Petra de fide in com. q. 12. n. 971. & nu. 1104. Ex quibus iunctis aliis per nos relatis in simili de pluribus testibus contrariis, supr q. 65. nu 34. hanc limitationem communiter * à Dd. receptam esse, dicere * possumus. Vide, quę de teste falso in simili dixi inf. q. 67. n. 162. & seq.

LIMITA IV. Quando † testis in secundo examine 37
plus aut minus dixit, quam in primo, non enim tunc dicitur varius, & bene probat, vt per Grammat. consil. 50. numer. 30. in fin. & sequentib. plurib. in ciuslib. Corn. consil. 27. nu 2. lib. 3. vbi, quod testis semel dicens de duobus conthibus, postea de quatuor, non dicitur varius, Imol. in

cap. inter quatuor, num. 7. de maiorit. & obedient. vbi pariter quod non dicitur varius ille testis, qui primo sui dicti vnam assignat causam, & deinde eiusdem dicti duplicem causam assignat, Boss. *in tit. de publicat. processus, nu. 35. vers. & verum est, & tit. de tortur. test. nu. 22. Monticell. in repert. test. rubr. impugnatur testis, quia varius, &c. fol. 201. col. 1. vers. final & col. 2. vers. 5. & vers penult.* & ita credo * communiter à Dd. receptum, iunctis aliis per nos supra relatis in

38 simili de pluribus testibus contrariis, *q. 65. n. 2.* † Quamuis Bald. *in cap. præterea, n. 5. de testib. prout illum refert Petra d. quæst. 12 post numer. 747.* dixerit, testem reputari varium, qui priori dicto aliquid addit.

39 LIMITA V. † (Et hæc est generalis declaratio in materia,) quia testis ad effectum fugiendi varietatem, si alias fuit examinatus, poterit in secundo examine se referre ad primum, vt per Abb. *in c. cum in tua, nu. 3. & ibi etiam Felyn. nu. 1. in prin iuncto vers. quibus adde Bald. &c. Imol col. fin. vers. potest etiam dicere, attestor, prout in aliis attestationibus, Aret. num. 8 in princip. & vers. tu adde primo, vbi respondet rationibus Bald. contrarium sentientis, extra, de testibus, Salyc. in l. iurisiurandi, col. fin. vers. sed potes respondere, C. de testibus, vbi pariter respondet rationibus Baldi, Marsil. post Bar. in l. eos, num. 4. ff. de falsis, Tindar. in tract. de testibus, part. 3. c. 10. num. 2. vers. D. Barthol. de Salycet. & versicul. semper fuisti mihi, & num 3. & num. 5. vbi etiam respondit contrariis, Crot. de testibus, num. 375. in fine prin. versicul remanet ergo conclusio firma, Diaz reg. 749. Boss. in tit. de tortur. test. num 34. & in titul. de oppos. contra test. num. 8. Corrad. in pract. tit. de testib. rubr. de dubio dicto, fol. 131. colum. 1. num 39. Viui. opin. 911. num. 2. iuncto num. 4.* vbi ponit formulam regni repetitionis testium, & lecturæ primi examinis ad hoc, vt ipse testis illam confirmet, Rota *diuers. decis. 430 num. 4. part. 1.* vbi, quod ita sæpius Rota firmauit, Rota Auenionen. per Lauren. *decis. 91. numer. 4. in fin. & numer. 5.* (licet *d. numer. 5. in fine*, hunc testem valde suspectum credat, prout infra eum tetuli.

40 Et † si iudex nolit recipere hanc responsionem testis sic relatiuam ad primum examen, potest idem testis dicere: *Legatis mihi meum primum examen, & postea respondebo*; vt per Bart. *in d. l. eos, n. 6 in fin. & ibi etiam Marsil. num. 5. ff. de falsis, Anton. de Butr. in cap. cum in tua, num. 10. colum. fin. vers. dat cautelam, & ibi etiam Abb. num. 3. vers. & tunc consulit testi, relati per Felyn. ibid.* (quos tamen ipse non sequitur,) *num. 1. in princip. vers. si autem dubitat testis, Imol. colum. fin. ad fin. vers. nam poterit petere sibi exhiberi, Aret. num 8. vers. tunc tamen testis, extra, de testibus, Tindar in tract. de testibus, part. 3. cap. 11. num. 1. vsq; ad vers. Et ego, &c. & d. num. 1. in fin. versicul. nunc addo, & numer. 2. in princip. Alber. de Malet. de testibus, cap. 7. num. 68. vers. si autem iudex, Crot. de testibus, num. 375. in princip. vers. tunc dat consilium, & vers. istam doctrinam Barto-*
* *li, & ibi testatur de communi * opinione, Boss in titul. de tortur. test num. 34. & in tit. de oppositt. contra test. num* 8. *Foller. in pract. crimin. in verbo, capiat informationem, num. 51. vers. bene verum est, & in verbo, & demum repetantur testes, num. 8 Corrad. vbi supr. sub d. numer. 39. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 109. num. 12. Monticell. in repertorio testium, rubr. testis dictum debet extense scribi. fol. 154. col. 1. vers. 1. & rubr. repetitio testium post terminum. fol. 180. col. 2. vers. 3. Andr. Gail obseruat. 104. n 3. lib. 1.*

41 Et † si iudex nolit ipsi testi legere suum primum examen, poterit idem testis protestari, quod si in primo examine quandocunque appareat aliter dictum, quam in secundo, ex nunc corrigit suum secundum dictum, & se refert ad primum, tanquam verius: quia tunc recordabatur de facto: & isto casu præuia hac protestatione etiam deponendo varia, & contraria, excusatur, & attenditur primum dictum, vt per eundem Bart. *in d. l. eos, n. 7. in fin. vers. consulo tamen, & ibi etiam Marsil. nu. 6. ff. de falsis, & per eundem Butr. in d. cap. cum in tua, in fin. & ibi etiam Abb. num. 3. ver. vel si non protestetur, &c. Felyn. num. 1. ver-*
sic. & si ipsam non potest habere protestatur, &c. Imol. col. fin. ad fin. vers. & si non potest illas habere, Aret. nu. 8. vers. & in quantum non posset, extr. eod. tit. de testib. Tindar. in tract. de testibus, part. 3. cap. 11. n. 1. vers. & ego ipse, & num. 3. Albéric. de testib. c. 7. num. 68. in fin. vers. consulit vlterius Bart. Crot. de testib. n. 375. in princip. vers. dat etiam Bart. aliud consilium, &c. vbi plura de vtilitate huius consilij. Boss. in titul. de tortur. test. sub d. num. 34. & in tit. de oppositt. contra test. num. 8. in fin Foller in pract. crim. verbo, capiat informationem, num. 52. Menoch. de arb. quæst. lib. 2. casu 109. num. 13. (vbi tamen, quod iudex ex caussa potest hanc protestationem reiicere,) *Andr. Gail. obseru. 104. n. 1. & 2. lib. 1.*

42 Et † licet contrarium, quod talis responsio testis, relatiua ad primum examen, non debeat vllo pacto per iudicem admitti, voluerit Bald. *in l. iurisiurandi, in princip. & in l. final. C. de testibus*, motus ratione, quam ponit Tindar. *in tract. de testibus part. 3. cap. 10. num. 1. in fin. & num. 2. in princip. & numer. 4. & Baldum refert. etiam Alber. de testibus, d. cap. 7. num. 69. & 70.* vbi propterea, quod si testis dicit, non recordari de suo primo examine, debet iudex ipsi dare terminum ad se recordandum de eo: & in hanc partem cum Baldo aliis relatis inclinet Felyn. *in d. c. cum in tua, num. 1. ver. sed aduerte bene, &c. vsq; ad numer. 2.* vbi bene fundat Baldi opinionem, quam etiam sequuti sunt plures alij relati per Monticell. *in repertorio testium, in rub. testis dictum debet extense scribi, fol. 154. colum. 1. vers. 2. 3. & fin. & colum. 2. vers. 1. Bursat. cons. 20. numer. 64. Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 368. num. 5. & dixit Laurent. in d. decis. Auenion. 91. num. 5. in fin. vers. caterum vt aperte loquamur, &c.* finistram oriri suspicionem contra hunc testem, qui nõ vult respondere, nisi audita prima depositione, & demum hanc Baldi opinionem bene comprobet, & defendat Osasc. *decis. Pedem. 128. per totam.*

Ego † tamen à Bartoli opinione minime recedendum credo: Tum quia, ni fallor, magis * communiter * 43
à Dd. recipitur: tum etiam, quia & verissima est, adiectis tamen infrascriptis declarationibus. Nec te moueat auctoritas Senatus Pedemontani, de qua *in d. decis. 128.* quia si in ea aduerteris, loquitur illa decisio in casu, in quo iam testi fuit lecta prima depositio, & tamen se ad eam referendo, non vult præcise respondere. Item in casu, in quo testis fuit primo examinatus in iudicio summario, & deinde iterum examinatur in plenario, de quo mox dicam infra. Item in casu, in quo Princeps expresse rescripserat, quod testis ad extensum deponeret, & sic cum (vt vides,) illa decisio loquatur in casu speciali, non videtur propterea ad generalem decisionem posse allegari.

AMPLIA I. hanc † quintam limitationem, vt per 44
iudicem isti testi debeat legi suum primum examen, etiam quod non sit publicatum, secundum Bart. *in d. l. eos, n. 7. ff. de falsis, Butr. in d. c. cum in tua, in fin. & ibi etiam Felyn. post num. 1. vers. si autem dubitat testis, Imol. col. final. ad fin. vers. etiamsi non sint publicati, extr. de testib. Andr. Gail. d. obseru. 104. nu. 3. vers. quæ quidem cautela, lib. 1. & in practica seruari, testatur Viui opin. 911. n 4.*

AMPLIA II. eandem † quintam limitationem, 45
quia potest iste testis se referre ad primum examen, etiam quod illud fuerit nullum, Diaz *reg. 749. in 2. limitatione, vers. secus si esset nullum defectu solemnitatis*, relati per Monticell. *d. rubr. testis dictum debet extense scribi, fol. 154. colum. 1. vers. 3. & bene comprobat Menoch de arbitr. quæst. lib. 2. casu 109. n. 4. & 5. Corrad. in pract. titul. de testib. rubr. de dubio dicto. fol. 131. nu. 39.* vbi testatur de communi * opinione. *
Quamuis † contrarium voluerit Ripa, ibi per eum al- 46
legatus, prout etiam contrarium voluit Aym. *in cons. 115. num. 8.* Sed non per hoc recedas à communi, pro qua vide latissime declarantem Crot. *in tract. de testib. num. 375. vers. secundum dubium, vsq; ad n. 376. & Viui. d. opin. 911. nu. 2. & seqq.*

LIMITA

47 LIMITA I. hanc † secundam ampliationem, quando primum examen esset nullum ratione falsitatis, quia tunc non potest testis se ad illud referre, Diaz *d. reg. 749. in 2. limit. Menoch. d. casu 109. n. 10. Corrad. d. n 39.* apud quos reperies concordantes.

48 LIMITA II. Eandem † secundam ampliationem non procedere, quando prima testis depositio esset nulla, vel quia extraiudicialiter, vel quia parte non citata emanasset, nam tunc non potest idem testis se ad illam primam depositionem referre, vt per Menoch. *d. casu 109. n. 6. & Lauren. d. decis. Auenion. 91. nu. 4. & 5.* apud quos etiam reperies concordantes. ¶ Quod præcipue procedet in criminalibus, *iuxta ea, quæ dixi infr. numer. 52.* Quamuis apud nos contrarium seruetur, (& forsan male) cum testibus repetendis ad fisci fauorem non solum permittatur se referre ad primum examen: sed etiam legatur illud à Notario de verbo ad verbũ, prout iacet, & etiam antequam interrogatur super interrogatoriis pro parte rei. Quæ consuetudo in omnibus criminibus (excepto tamen crimine hæresis,) non improbatur à Siman. *in tract. de cathol. instit. tit. 64. rubric. de testib. n. 24 ex Fel. & Boer. in locis per eum relatis.*

49 SVBLIMITA I. hanc † secundam limitationem, (& cum hac sublimitatione concordantur contraria, de quibus *sup. n. 42.*) quia adhuc iudicis arbitrio erit remissum, an debeat admittere, vel non, testis responsionem relatiuam ad primum examen, vt per eundem Bar. *in d. l. eos, n 6. & ibi Marsil. num. 4. vers. & vide Bart. ff. de falsis. Abb in c. cum in tua, n. 3. ver. sed iudex potest, Fel. num. 1. in simili vers. sed iudex potest, Aret. n. 8. vers. si tamen iudex velit, extra, de testib. Tindar. de testib. part. 3. cap. 10. n. 1. ver. & quidem dicebam, & vers. Dominus Nicol. de Sicilia, & nu. 5. in vltimis verbis, Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 7. n. 68 in prin. iuncto num. 70. vers. mihi tamen magis placet, Crot. de test. n. 375. post princ.* vbi
* de communi, * ex Felyn. quem allegat Foller. *in practic. crim. in verbo, capiat informationem, nu. 51. ver. est enim in arbitrio iudicis, Corrad. in pract. tit. de testib. rubr. de dubio dicto, nu. 39. vers. potest tamen iudex, fol. 131. Viui. opin. 911. n. 1. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 109. nu. 3. & n. 12. vers. ego moneo, Lauren. decis. Auenion. 91. n. 5. vers. ideo cum quatuor, iuncto num. 8.*

50 *Mascar. de prob. lib. 3. concl. 1368. n. 5.* Quomodo autem † iudex debeat isto casu suum arbitrium regulare in admittendo, vel non, responsionem testis relatiuam ad primum examen, vide omnino declarantem Menoch. *d. num. 12. eodem vers. ego moneo*, & ex sequentibus sublimitationibus id etiam optime percipies.

51 SVBLIMITA II. eandem † secundam limitationem non procedere, quando iudex repeteret testem ad declarationem eius primi dicti dubij. Non enim tũc admittitur eiusdem testis relatiua responsio ad illud primum dictum, de cuius declaratione agitur, vt per Tindar. *in tract. de test. part. 3. c. 10. n. 2. ad fin. vers. tua*, Baldi opinio.

52 SVBLIMITA III. In † criminalibus, in quibus testem se non posse referre ad primum examen, confutelendo tradiderunt Corn. *con 56. col fin. ver. item testis qui se refert lib. 1. Aym. cons. 115 n. 8. Brunor. à Sole in suo cons. crim n. 58 vers. vnde succedit illud, vbi alios refert, Mont. in rep. test. rub. testes in criminalib. quando recipiantur fol. 357 col. 2. vers. 2.*

53 SVBLIMITA IV. In † teste, qui examinatus coram arbitro, repeteretur coram iudice ordinario, nam & is in repetitione non potest se referre ad primum examen factum coram dicto arbitro, Fel. *in c. cum in tua, n. 1 vers. hoc autem limitatur, & ibi etiam Aret. n. 8. vers. tu ergo pro concordia, extra, de testib. Corrad. in pract. d. rubr. de dubio dicto, d. n. 39. ad fin. fol. 131. Diaz. reg. 74 . in 1. limit. Menoch. de arb. d. casu 109. n. 7. & seqq. Osasc decis. Pedem. 128. n. 12. & 13. iuncto n. 17. in fin. Andr. Gail. obser. 104. n. 4. lib. 1.*

54 SVBLIMITA V. Et † magis generaliter in teste, qui primo examinatus in iudicio summario, repetitur postea in plenario. Nam & is pariter in repetitione non potest se referre ad primum examen, vt per Aretin. Menoch. & Osasc. *in præcitatis locis*, & per Laur. *decis. Auen. 81. sub num. 4. & 5.*

SVBLIMITA VI. Quando † testis est alias per- 55
sona suspecta, quia tũc nec potest se referre ad primum examen, nec etiam petere illud sibi exhiberi, & legi, Fel. *in d. c. cum in tua, nu. 1. vers. 2. limita, iuncto vers. fatetur tamen, extra, de testib. Tindar. in tract. de testib. part. 3. c. 11. n. 2. ver. addo etiam, Crot. de testib. n. 375. in fin. prin. vers. contrarium tamen, Marsil. in l. eos, num. 4. vers. predicta tamen limita, ff. de falsis, Foller. in pract. crim. in verbo, capiat informationem, nu. 51. Menoch. de arb. d. casu 109. n. 11. Mont. in reper. test. rub. testis dictum debet extense scribi, fol 154. colum. 1. vers. penult.* Ex quibus ita communiter * receptum facile dignoscitur, & ita etiam * in practica sæpius seruatum testari possum, &c.

ARGVMENTVM.

Testis sibiipsi varius, & contrarius, an, & quando, & qua pœna puniatur.

SVMMARIA.

Testis sibiipsi varius & contrarius, punitur de falso, n. 56.
Testis vacillans adhuc punitur de falso, sicut testis varius, nu. 57. declara, vt n. 58.
Testis varius sibi, & contrarius, punitur non solum, si varietas & contrarietas est in eadem depositione, & iudicio, n. 59. Sed etiam in diuersis depositionibus, & diuerso iudicio, nu. 60. Limit aliy contra, n. 61.
Testis calore iracundiæ deponens in vno iudicio contrarium, quod postea cessante iracundia deposuit in alio, punitur, sed pœna extraordinaria. n. 62.
Testis, qui sine iuramento examinatus deposuit vnum, & deinde cum iuramento deposuit aliud, adhuc punitur de falso, n. 63.
Testis, qui in iudicio plenario deposuit contrarium eius, quod deposuerat in summario, tanquam varius puniendus est, numer. 64.
Testis, qui in tormentis dixit contrarium eius, quod deposuerat extra tormenta, an, & quando puniendus sit, n. 65. & seqq.
Testis varius & contrarius in non substantialibus, non tenetur pœna falsi, nu. 69. punitur tamen extraordinem crimine stellionatus, n. 70.
Testis, qui in iudicio valido dixit contrarium eius, quod deposuerat in iudicio nullo, non punitur de falso, n. 71. contra, nu. 72. concorda, vt n. 73. & n. 74.
Testis, qui dicit varia & contraria animo se corrigendi, non punitur, n. 76.
Testis, qui examinatus non debebat examinari, non punitur propter variationem & contrarietatem, n. 77.
Testis, qui primo dixit, se nescire, & postea scire, non dicitur varius, nec punitur, n 78.
Testis, qui primo dixit, se non recordari, deinde dicit, se recordari, non dicitur varius, nec punitur, n. 79.
Testis rusticus excusatur a variatione & contrarietate, nu. 80. contra, n. 81. vbi declaratur, & n. 82.
Testis, qui in iudicio deponit contrarium eius, quod prius dixerat extra iudicium, non punitur de falso, nu. 83. licet aliy contra, num. 84.
Testis, qui extra iudicium dicit contrarium eius, quod primo dixerat in iudicio, non punitur tanquam varius, n. 85.
Testis, qui in iudicio dixit contrarium eius, quod prius dixerat extra iudicium, parte præsente, non punitur, n. 86. Limita 1. quia licet non puniatur pœna falsi, punitur tamen crimine stellionatus, & ad damna & interesse, n. 87. Limita 2. quando cum partis præsentia concurrit etiam caussa, n. 88.
Imo nunquam punitur testis varius in iudicio ab eo, quod dixerat extra iudicium, nisi in dicto extraiudiciali concurrat caussa, n. 89.
Testis in iudicio deponens contrarium eius, quod prius extraiudicialiter medio iuramento deposuerat, punitur de falso, numer. 90. sed verius est non de falso, sed de pœna stellionatus pu-
nitur,

niri, n. 92. Limita, dummodo iuramentum sit formiter præstitum, alias secus, n. 91.

T*estis in iudicio deponens contrarium eius, quod dixerat extra iudicium, punitur, quando primum dictum extra iudiciale erat magis verisimile, numer. 93. Limita 1. quando secundum dictum iudiciale est confirmatum in tormentis, quia tunc non punitur de falso, sed crimine stellionatus, num. 94. & num 95. Limita 2. quando secundum dictum iudiciale esset emanatum ad correctionem primi dicti extraiudicialis, num. 96. Limita 3. quando primum extraiudiciale dictum esset dubitative prolatum, n. 97.*

QVÆSTIO LXVI. PARS II.

56 REGVLA sit, † quod testis sibiipsi varius & contrarius, punitur de falso, text. est *in l. qui falso, & ibi gloss. in verbo, puniuntur, ff. de testib.* cuius textus verba sunt hæc: *Qui falso, vel varie testimonia dixerunt, velutiq; parti prodiderunt, à iudicibus competenter puniuntur*; & gloss. *in d. vers. puniuntur*, dicit, quod puniuntur vel ordinaria pœna l. Cornel. de falsi. accusatore exsistente, vel accusatore non exsistente ex officio, & pro motu iudicis; & iste text. *in l. qui falso*, est canonizatus *in c. qui falso*, 4. q. 3. quod & idem probat text. *in l. eos, ff. de falsis*, vbi Iurisconsultus sic inquit: *Eos, qui inter se diuersa testimonia præbuerint, quasi falsum fecerint, præscripto legis teneri, pronuntiatum est, & eum, qui cõtra signum suum falsum præbuit testimonium, pœna falsi teneri pronunciatum est*; & sic ibi text. æquiparare videtur, quoad pœnam, testem falsum, & testem varium; quod & melius explicauit ibi Iurisconsl. in subsequentibus verbis, dum dixit: *De imprudentia eius, qui diuersa duobus testimonia præbuit, cuius ita anceps fides vacillat, quod crimine falsi teneatur, nec dubitandum est.* Et per ista iura hanc regulam firmarunt But. *in c. cum in tua, n. 10. vers. dixi testis, & ibi etiam Abb. nu. 9. vers. aut vtrung, fuit sine tormentis, iuncto vers. quandoq, testis dicit contrarium, Aret. n. 14 extra, de testib. Ioan. Andr. in cap. præterea, n. 11. vers. horum autem testimonium, & ibi etiam But r. nu. 14. vers. & horum testimonium, extr. de testib. cogend. Bald. in cap. licet causam. post numer. 10. extr. de probat. Florian. de S. Petro, in d. l. qui falso, nu. 1. Marsil. in d. l. eos, in prin. in summario, & nu. 1. in 1. notab. Tindar. de testib. part. 1. cap. 2. nu. 1. & cap. 4. n. 2. vers. quando autem simpliciter variaret, & par. 3. cap. 2 num. 1. & cap. 7. num. 1. vers. hic notandum, Iacob. Butrig. de testib. c. 1. n 8. & nu. 26. Iacob. Ægid. de testib num 34. Nell. de testibus, num. 217.* vbi, quod punitur pœna extraordinaria, ¶ *Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 31. nu. 3. & 5. Boss. in tit. de oppos. contra test. num. 2. & nu. 10. vers. imo eum non solum non probare, verum etiam puniri de falso, & vers. quia si concordia fieri non potest, omnino punietur de falso, Foller. in pract. crimin. verbo, capiat informationem, sub num. 54 Couar. variar. resolut lib. 2. cap. 13. num. 8. vers. ceterum si reus, &c. ibi, testium est, vbi in hoc omnes conueniunt, Corrad. in practic. titul. de testibus, rubric. de contrarietate testium, fol. 120. colum. 2. num. 10. vers. icul. vnde etiam de falso punitur Gabriel lib. 7. conclus. 29. numer. 2.* vbi tamen, quod non pœna falsi, sed arbitraria punitur, ex Bald. quem allegat, *in consil. 101. colum. 2. ver. item quæritur, lib. 1.* (sed certe, vt suo loco dicam, hodie pœna falsi est etiam arbitraria,) *Viui. in commun. opin. verbo, testis ostendens se errasse, vers. icul. 1mo testis, Monticell. in repertorio testium, rubr. testes contrarij, &c. an & qualiter puniantur, fol. 293. colum. 1. vers. icul. 4. & fol. 244. colum. 1. vers. icul. penultim. & colum. 2. vers. icul. primo, Clar. in § falsum, vers. icul. testis, qui falsum, ad finem,* ibi, *item si ipsemet contraria dixerit, Hippolyt. Riminald. consilio 344. numero 1. & sequentib. lib. 3. Petra in tractat. de fideicommiss. quæst. 12. num. 922. & 940.* ¶ *Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 23. n. 2. & 3. num. 7.*

57 AMPLIA I. hanc † regulam, vt procedat non solum in teste sibi vario, & contrario, sed etiam in vacillante; sic enim & in vacillante loquuti sunt Albert. *in l. qui falso, num. 1. & ibi Florian. in summario, ff. de testibus, Ioan. Andr. in cap. præterea, num. 11. vers. icul. horum autem testimonium, & ibi Hostiens. num. 4. ad finem, vers. icul. quinimo falsus potest dici, Butr. num. 14. vers. icul. & horum testimonium, extra, de testibus cogend. Tindar. de testibus, part. 3. cap. 7. num 3. Nepos de Monte Alban. in tractat. de testibus, num. 119.* vbi amplius, quod potest puniri à quocunque iudice, *Boss. in titul. de tortura testium, numer. 17. & numer. 19.* & probat textus *in d. l. eos*, §. 1. *ibi, cuius ita anceps fides vacillat, ff. de testibus.*

58 LIMITAREM † ego hanc ampliationem, vt procederet, quãdo testis vacillando deponeret varia & diuersa, iuxta descriptionem vacillantis, quam supra retuli, *num. 10.* Tunc enim bene crederem, istum testem puniri, quia deponendo varia, videtur stare inter duo iuramenta: secus autem, si testis non deponeret varia, aut contraria, sed tantummodo deponeret timendo, & titubando, quo casu etiam dicitur vacillans, prout etiam dixi *sup. num. 11.* Tunc enim, si iudex essem, ex solo timore & titubatione, nunquam istum testem de falso punirem, quia cessante varietate & diuersitate depositionis, cessat etiam falsitas, & cessante falsitate, debet quoque pœna falsi cessare, licet bene eum suspectum haberem, & ipsi non modice de fide diminuerem, iuxta ea, quæ pariter dixi *sup. n. 14. & 16.*

59 AMPLIA II. Eandem † regulam procedere non solum in teste sibi vario, & contrario in eadem depositione, & in eodem iudicio, quo casu illum puniendum, omnes * Dd. conuenire, dixit Clar. *in practic § fal- * sum, ver. testis, qui falsum, ad fin. ibi, aut deponit in vno iudicio, &c. ex Ildac. quem allegat, var. resolut. lib. 2. cap. 13 post nu. 8. vers. ceterum, ibi testium est, &c.* † Verum etiam in teste sibi 60 vario, & contrario in diuersis depositionibus, in diuerso iudicio, Bart. *in l. eos, num. 4. in fin. & ibi Marsil in fin. princ. iuncto num. 1. & num. 8. in fin. vers. aut vero testis, ff. ad leg. Cornel. de falsi. Butr in cap. cum in tua, post num. 10. vers. icul quandoque testis, extra, de testibus, Tindar. in tractat. de testibus, part. 3. cap 1. num. 2 vers. icul. interdum, &c. & seqq. vsque ad numer. 7.* vbi late probat, testem varium puniri de falso, etiam quod causæ, instantiæ, ac iudicia sint diuersa, ac etiam quod vnum iudicium sit ciuile, & aliud criminale, bene omnia exemplificat & respondet contrariis, prout etiam respondeo, *num. 8. & seqq. Crot. de testibus part. 7. numer. 344 in princip. & in 1. & 2. casu*, vbi de teste falso in diuersa instantia, de quo etiam per Monticell. *reg. crim. 15. num. 21 Boss. in titul. de oppos. contra test. post num. 5. & num. 6. in princip. & in vers. icul. in qua materia*, vbi generaliter de teste vario in diuersis depositionibus, Clar. *in d. vers. icul.* teste vario in diuersis depositionibus, *&c.* vbi, quod testis *testis qui falsum, ibi, aut vero deponit, &c.* vbi, quod testis dicens contraria in diuerso iudicio, punitur de falso, & * est communis, * vt per Camer. & Zabarell *in locis ibi per eum allegatis*: idem Clar. *in quæst. 53. vers. icul. tertius est casus,* vbi, quod † in hoc nulla videtur esse difficultas, & licet 61 Hieron. de Monte, prout refert & defendit *in sua quæst. 12.* contra hanc ampliationem iudicando absoluerit testem, qui in vno iudicio contrarium dixerat eius, quod dixerat in alio; ego tamen, si casus mihi contingeret, hunc testem non absoluerem, sed condemnarem, *per præallegata.*

62 AMPLIA III. In † teste, qui in vno iudicio calore iracundiæ deposuit vnum, & postea, cessante iracũdia, in alio iudicio deposuit aliud, nam & hunc testem puniendum (extraordinaria tamen, & minori pœna,) late scripsit Tindar. *in tract. de testib. part. 1. c. 10. num. 10. & omnib. seqq.* faciunt, quæ de fide huius testis dixi *infr. num. 144. & seqq.* Et dicam latius suo loco in materia periurij, an, & quomodo puniatur, si iuramentum fuit præstitum calore iracundiæ.

63 AMPLIA IV. In † teste, qui primo sine iuramento examinatus vnũ deposuit, & deinde cum iuramẽto aliud, nam & hunc testem pariter puniendum, scripsit Tindar. *in tract. de testib. par. 1. cap. 10. n. 10. & omnib. seqq.* faciunt, quæ de fide huius testis dixi *infr. n. 144. & seqq.* Et dicã latius suo loco in materia periurij, an, & quomodo puniatur, si iuramentũ fuit præstitum calore iracundiæ.

64 AMPLIA V. In † teste, qui primo sine iuramento examinatus vnum deposuit, & deinde cum iuramẽto aliud, nam & hunc testem pariter puniendum, scripsit Tind. *de testib. d. par. 1. c. 11. n. 4.* Verum hac de re latius dicam *infr. in seq. q.* vbi agetur de puniendo testẽ falsum, qui sine iuramento deposuit, & an isto casu attendatur prima vel secunda depositio, dixi *infr. hac. ead. q. n. 148 seq.*

65 AMPLIA VI. In † teste, qui in tormentis dixit contrarium eius, quod dixerat sine tormẽtis, hunc quoque testem puniendum, voluit Clar. *in pract § fin. q. 53. vers. quartus est casus, post med.* ibi, *Bene verum est, &c. Gabr.*

66 *lib. 7. conclus. 26. n. 13. & 14.* vbi † declarat hoc procedere, quando ex interuallo testis dicit contrarium in tormentis, secus si in continenti, nec dissentit Tindar. *in tract. de testib. lib. 1. c. 3. nu. 3. vers. sed tractandum est, & seqq.* vbi

67 etiam declarat, dummodo † iste testis post torturam ratificet, alias secus, nec ab ista ampliatione vllo pacto

68 recedendum crediderim. Quamuis † contrarium late defendat Hier. de Monte, *q. 12. per totam.* Sed si recte inspexeris, rationes per eum adductæ sunt contra omnes Dd. opiniones, nec propterea subsistunt.

69 LIMITA I. propositam † regulam in teste sibi vario & contrario in non substantialibus. Hunc enim testem pœna falsi non teneri, scripsit Alber. *in l. eos, nu. 1. & seqq. ff. ad leg. Cornel. de falsi.* vbi plene etiam format quæstionem, *Boss. in tit. de tort. test. nu. 29. ad fin. & num 33. vbi de * communi, * Viui in commun. opin. vers. testis vel Notarij contrarietas, Cerrad. in pract. tit. de test. rubr. de contrariet. test. fol. 123.*

70 *nu. 19. sub 8 limit.* vbi tamen, quod † isto casu punitur extra ordinem crimine stellionatus, quod & idem voluit Achill. Personal. *in tract. de adipiscen. possess. n. 132.*

71 LIMITA II. In † teste, qui in iudicio valido dixit contrarium eius, quod dixerat in iudicio nullo, & inualido, licet enim isto casu talis variatio contra hunc testem faciat indicium ad inquirendum, vt per Tindar. *in tract. de testib. lib. 1. part. 1. c. 10. n. 4. in fin.* non tamen sufficit ad puniendum, vt per Ant. de Butr. *in c. cum in tua, nu. 10. ver. quandoq, testis sibi contrariatur in iudicio nullo, &c.* (vbi tamen loquitur, quando iudicium est nullum defectu iurisdictionis iudicis,) *extra, de testib. Tindar. vbi sup. d. lib. 2.*

72 *par. 1. c. 1. nu. 10. & d. c. 10. eod. num. 4. in fin* Et † licet contrarium, quod imo & isto casu test s puniatur, suaden videatur ex deductis per eundem Tindar. *d. c. 10 n. 9. 10. &*

73 *11. in prin.* Pro † concordia tamen potes distinguere in hunc modum, quod puniatur testis, qui in iudicio valido deposuit contrarium eius, quod deposuerat in inualido, quando is ignorabat inualiditatem iudicij, in quo primo loco deposuit, secus si illam sciebat, quia tunc nõ punitur, etiam crimine stellionatus, vt per eundem

74 Tindar. *c. 10. n. 11. vers. sed attende, vsq; ad n. 14.* † Sed hoc vltimum, quod saltem non puniatur crimine stellionatus, non credo verum, propter periurium, & in casu huius limitationis an attendatur prima vel secunda depositio, dixi *infr. n. 131. & n. 155. & seq.*

75 LIMITA III. In † teste sibi vario & contrario per errorem & ignorantiam, & per oblivionem, nam & hunc testem minime puniendum, * dixi *supr. n. 32. & seqq.* hic non repeto.

76 LIMITA IV. In † teste, qui dicit varia & contraria animo se corrigendi, si enim se corrigit ex interuallo, tunc licet præsumatur subornatus, vt per Tindar *de test. lib. 1. c. 4. n. 3. vers. porro in teste*, & propter istam præsumptionem possit forsan torqueri, vt infr. suo loco dicam, in parte seq. non tamen potest de falso puniri, *Boss. in tit. de publicat. process. n. 36. & seq.* Si vero se in continenti corrigit, & tunc sine dubio nullatenus punitur, vt ibidem Tindar. *lib. 1. c. 4. n. 13. & seq.*

77 LIMITA V. In † teste, qui examinatus non debeat examinari. Nam tunc propter variationem à primo examine, non punitur de falso, Tindar. *de test. lib. 2. part. 1. c. 10. num. 2.* vbi hoc dicit notandum: Sed an isto casu attendatur prima vel secunda depositio, dixi *infr. num....*

78 LIMITA VI. In † teste, qui primo dixit, se nescire, & postea, scire. Is enim testis non dicitur varius, & concordatur, prout dixi *infr. n. 357.* Et propterea nec de falso puniri, voluit Tindar. *in tract. de testib. lib. 1. c. 8. n. 8.*

79 LIMITA VII. In † teste, qui primo dixit, se non recordari, deinde dicit, se recordari; cum enim is testis non sit varius, sed concordetur, prout latius dixi *infr. nu. 331.* Ideo nec falsarium reputari, dixit Præpos. *in c. nihilominus, n. 12. vers. & si in vno articulo, 3. q. 9.* nec de falso puniri. dixit etiam Tindar. *in tract. de test. lib. 1. c. 9. num. 2. vers. est autem aduertendum, iuncto vers. tamen etiam, & seqq.* vbi declarat, hoc non procedere, quando factum non fuit antiquum, & dolo prima vice testis dixisset, se non recordari, tunc enim punitur de falso, *v. ibi per eum.*

80 LIMITA VIII. In † teste rustico, qui cum non præsumatur dolo variasse, vt per Natt. *in conf. 586. n. 5 lib. 3.* hoc ideo ob variationem nõ puniri de falso, facit vulgaris illa regula, de qua suo loco dicam, quod fallum sine dolo non committitur, ¶ *& expresse voluerunt Ang. & Ias. in locis relatis per Tiraq. de pœn. temper. cauſ. 11. n. 16. item relati per Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 23. n. 19.* Et † licet 81 contrarium, quod imo testi rustico contrario non sit parcendum, voluerit Bar. relatus per Mont. *in repert. test. in rubr. testes contrarii, &c. an, & qualiter puniantur, fol. 293. col. 1. vers. 5.* ¶ *ac plures alii relati per eundem Tiraq. d. cauſſ. 11. n. 15. & per Menoch. vbi supr. d. nu. 19.* debet tamen Bar. doctrina intelligi, quando constat, rusticum dolo contraria deposuisse, alias secus. Sed † an dolo diuersa & con- 82 traria deposuerit, an vero sine dolo, hoc iudicis arbitrio esse remissum, voluit Hier. Mag. *decis. Lucen. 42 n 9.* ¶ Et hoc modo posse has contrarias opiniones concordari, dixit Tiraq. *in loco præcit. eod. n. 16. in fin. Menoch. de præsumpt. 23 n 19* Vide, quæ in simili de teste rustico falsum deponente dixi *infr. q. 67. nu. 81. & infr. in tit. de pœn. q. 98. num. 11. n 29. & seqq.* vbi latius reassumpsi hanc materiam.

83 LIMITA IX. In † teste, qui examinatus in iudicio deponit contrarium eius, quod prius dixerat extra iudicium, vt per Florian. de S. Petro, *in l. qui falso, n. 2. ver. & aduerte, ff. de testib.* Marsil. *in l. eos, n. 9. & seqq.* vbi pluribus hanc comprobat limitationem, & contrariis respondet. *ff. ad leg. Corn. de falsi. Butr. in c. cum in tua, col. fin. num. 10. vers. possibile etiam est, & ibi etiam Fel. n. 7. vers. sed contrarium, iuncto num 8.* vbi de communiori & veriori opinione, & Imol. *n. 6. vers. si autem primum dictum fuisset extra iudicium, extra, de testib. Tindar. qui late contra Bart. hanc defendit limitationem, in tract. de testib. lib. 2. part. 1. c. 1. num. 1. & sequentibus omnibus,* vbi *num. 17.* testatur de communi * omnium o- * pinione, excepto Bartol. & *d. lib. 2. part. 1. cap. 2. num. 2.* vbi, quod hæc est communis * opinio Canonistarum, & * *nu. 7. in fin. iuncto num. 8. & iterum cap 3. nu. 4. & omnib. seqq.* vbi bene probat, quod testis deponens falsum extra iudicium, non punitur de falso, Alber. de Malet. *in tractat. de testibus, cap. final. numer. 11. & 12. Petr. Moncad. in addit. ad Crot. de testibus, part. 7. numer. 345. litera D. maiuscula, vers. icul. contrarium tamen, vbi pariter testatur de communi * opinione, ex Felyn. & Marsil. ibi per eum allegatis.* *

Boss.

Boss. *in tit. de tort. test. num. 12. & in tit. de oppos. contra test. post num. 3. vbi de magis communi,* * *Clar. in §. falsum, versic. testis, qui falsum, post med. ibi, & in hoc proposito, &c. vbi de communi,* * *ex Alexand. & Didac. ibi per eum allegatis, & quæst. 33. versicul. primus casus est*, vbi plures refert Dd. testantes de communi,* & magis communi, Corrad. *in pract. titul. de testib. rubr. de contrarietate testium, fol. 122. num. 18. in 7. limitat.* vbi, quod contra Bartol est magis communis* opinio, Soarez. *in thesauro recept. sentenc. litera T. num. 144.* vbi de communi, ex Alexand. Couat. & Claro, ibi per eum allegatis, Menoch. *de arbitr. quæst lib. 2. casu 312. num. 2. vbi etiam de communi,* * *Michael. Craff. in tomman. opin. lib. 2. cap. 17. quæst. 19.* vbi aliis relatis de communi,* veriori, & magis communi opinione testatur, Viui. *in commun. opinion. vers. testis dicens ac deponens aliquid extra iudicium*, vbi aliis relatis etiam de communi, * & quod Batt. communiter reprobatur, Monticell. *in repertor. test. rubr. testes contrarij, varij, &c. an, & qualiter puniantur, fol. 294. col. 1. versicul. 1. Petra de fideicom. quæst. 12. num. 912. & seqq.* & sine ducbio magis cõmuniter * hæc limitatio à Dd. recepta est:

84 Quamuis † contrarium originaliter voluerit Bartol. *in l. eos, num. 4. in fin. iuncto num. 8. ff. ad leg. Cornel. de falsi. Butr. & Abb. in locis relatis per Menoch. ad Crot. de testib. num. 345. litera D. maiuscula, vers. sed quid si testis, Afflict. in constit. Regni, lib. 3. tit. de periurio, num. 14. Gabriel lib. 7. conclus. 31. num. 1. relatis per Monticell. in repert. testium, rubric. testis, qui vnum dicit in iudicio, &c. fol. 218. col. 2. vers. 2. & rubr. testes contrarij, &c. an & qualiter puniantur, fol. 294. colum. 1. vers. 2. & 3. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 312. numer. 3.* vbi, quod tanquam mendax leuiter punitur arbitrio iudicis, pro facti & personæ qualitate, ex Marsi. *in l. eos, num. 16. in fin. ff. de falsis, & ex Didac. in c. quamuis, part. 1. § [illegible] propensius de pactis, in 6.*

85 AMPLIA I. Hanc † nonam limitationem non solum procedere in teste, qui in iudicio contrarium deposuit eius, quod prius dixerat extra iudicium, sed etiam econtra, si primo iudicialiter examinatus dicat vnum, & deinde extraiudicialiter aliud. Nam & ex hac variatione minime puniendum, scripsit Tindar. *in tract. de testib. lib. 2. part. 2. n. 3.*

86 AMPLIA II. dictam † nonam limitationem in teste, qui in iudicio dixit contrarium eius, quod prius dixerat extra iudicium parte præsente. Nam adhuc nõ obstante partis præsentia, hunc testem non puniri de falso, scripsit idem Tindar. *de test. lib. 2. part. 1. c. 5. n. 2.*

87 LIMITA I. Hanc † secundam ampliationem, quia licet is testis deponens contrarium eius, quod primo dixerat extra iudicium parte præsente, non puniatur de falso; punitur tamen criminaliter pœna stellionatus, & etiam ciuiliter ad damna & interesse, vt per eundem Tindar. *d. c. 5. n. 3. & 4. & dixit Marsil. in l. eos, n. 16. in fin. ff. de fals.* & quod iste testis potest puniri de solo mendacio, leui pœna.

88 LIMITA II. dictam secundam † ampliationem, quando cum partis præsentia concurrat etiam causa, nam tunc iste testis, si postea in iudicio contrarium dixerit, punitur de falso, per *l. eos, ff. de fals. quam late ad hoc propositum inducit Tindar. de testib. lib. 2. part. 1. cap. 8. per totum, & cap. 9.* vbi ita dicit posse saluari opinionem Bart. *in d. l. eos*, volentis, puniendum esse testem, qui in iudicio contrarium deposuit eius, quod dixerat extra iudicium, *& cap. 19. per totum*, vbi latissime respondet contrariis, *& cap. 11. in prin.*

89 Imo, quod † nunquam puniatur testis varius in iudicio ab eo, quod dixerat extra iudicium, nisi in dicto extraiudiciali adsit causa, scripsit idem Tindar. *d. lib 2. part. 1. c. 8. n. 22. in fin. & seqq.*

90 SVBLIMITA I. Hanc † nonam limitationem non procedere, quãdo primum extraiudiciale dictum esset iuratum, nam tunc si iste testis contrarium deponat examinatus in iudicio, punitur vtique de falso, secundum Cæpoll. *in consil. 60. numer. 8. & 9. iuncto num. 12. versicul. nec obstat, quod tertio loco dictum est, Boss. in titul. de oppos. contra testes, num. 3. in fin. post Butr. Abb. & Alex. quos allegat, ibiq; dicit, se vidisse seruari, & Boss. refert Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 108. num. 23. in fin. Petra de fideicom. q. 12. sub num. 912.*

91 LIMITA I. Hanc † primam sublimitationem procedere, dummodo primum extraiudiciale iuramentum sit formiter præstitum, alias secus, prout declarat idem Tindar. *d. l. 2. part. 1. c. 7. n. 37.*

92 LIMITA II. dictam † primam sublimitationem: nam verius videtur, hunc testem, qui iudicialiter examinatus deposuit contrarium eius, quod extra iudicium cum iuramento dixerat, puniri non pœna ordinaria de falso: sed mitius, crimine stellionatus, prout declarat idem Tindar. *d. lib. 2 part. 1. cap. 4. n. 2. per totum, & c. 7. n. 35.* ad quam materiam vide eundem Tindar. *d. c. 7. n. 30. & 31. vsque ad vers. etenim, &c. & n. 34. vers. effectum alterum, & cap. 11. n. 1.*

93 SVBLIMITA II. Eandem † nonam limitationem non procedere, quando primum dictum extraiudiciale esset magis verisimile, quam secundum iudiciale, nam tunc hunc testem de falso puniri, scripsit idem Tindar. *de testib. lib. 2. part. 1. c. 7. nu. 15. & seqq. vsque ad nu. 23. & d. num. 23 ad fin. & cap. 11. in princ. versicul. & idem si pro dicto, &c.*

94 LIMITA I. hanc † secundam sublimitationem, quando secundum dictum iudiciale esset confirmatum in tormentis, quia tunc testis non punitur de falso, etiam quod primum dictum extraiudiciale sit verisimile, vt per eundem Tind. *d. lib. 2. part. 1. cap. 12. num. 1. versic. ad dices, & d. 1. in fin.* † vbi tamen, quod licet isto casu testis non puniatur de falso, punitur tamen crimine stellionatus de dolo.

95

96 LIMITA II. Dictam secundam † sublimitationem non procedere, quando secundum dictum iudiciale esset emanatum ad correctionem primi dicti extraiudicialis, quia tunc probato errore testis, non punitur ex suo primo contrario dicto extraiudiciali, etiam verisimili, Tindar. *d. lib. 2 part. 1. c. 13. per totum.*

97 LIMITA III. eandem † secundam sublimitationem, quando primum extraiudiciale dictum esset dubitatiue prolatum, per verbum, *credo, nescio, non recordor*, & similia, quia tunc attenditur secundum dictum iudiciale, & testis nõ punitur de falso, & quod primum extraiudiciale esset verisimile, vt per Tindar. *d. lib. 1. part. 1. cap. 14. num. 1.*

ARGVMENTVM.

Testis sibiipsi varius, & contrarius, an & quando ex sua varietate & contrarietate possit torqueri.

SVMMARIA.

Testis sibiipsi varius, contrarius, aut vacillans, regulariter torqueri potest, ad videndum, in quo dicto persistat, n. 98. licet aliqui contra, n. 99.

Testis ob solam varietatem torquetur, etiam non præcedentibus aliis indiciis, n. 100.

Clericus testis propter varietatem torquetur, num. 101. Ampliat. etiam fama non præcedente, num. 102. Limita, quia torquebitur isto casu clericus, non à iudice seculari, sed à iudice ecclesiastico, n. 103.

Testis sæpius varians, sæpius torquetur, nu. 104. Non tamen in infinitum, sed vsque ad tertiam vicem, n. 105.

Testis, qui in iudicio dixit contrarium eius, quod prius extraiudicialiter dixerat, potest sine dubio torqueri, numero 106. Licet alij contra, numero 109. Et multo magis poterit isto casu inquiri, numero 110. Et rursus eo magis poterit torqueri, quando primum extraiudiciale dictum emanauit, vel cum

cum iuramento, numero 107. vel in scriptis, numero 108.

Testis, qui extraiudicialiter dixit contrarium eius, quod prius iudicialiter deposuerat, potest ex hac variatione non solum inquiri & processari, n. 111. Sed etiam torqueri, nu. 112.

Testis ob solam variationem non torquetur, nisi etiam fateatur, se facio in testificasse, nu. 113.

Testes non torquentur ob solam variationem in causis ciuilibus, num. 114 contra, num. 115. Distingue, nu. 116. Quatuor tamen sunt casus, in quibus torquentur testes varij in causis ciuilibus. Primus, si serui sint, num. 117. Secundus, si sint viles personæ, num. 118. Tertius, si causa ciuilis habeat crimen annexum, num. 119. Quartus, si torqueatur à iudice criminali, & non ciuili, nu. 120.

Testis varius, & contrarius in non substantialibus, non torquetur, nu. 121.

Testes in dignitate constituti, ob variationem non torquentur, nu. 122. licet alij contra, nu. 123.

QVÆSTIO LXVI. PARS III.

98 REGVLA Sit quod † testis sibi varius vacillans, aut contrarius possit torqueri ad videndum, in quo dicto persistat. *Bal. in l. presbyteri, nu. 2. C. de episcop. & cler. idem Bal. in tract. de testib. part. 2. num. 2. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. num. 118. Alexan. cons. 63 num. 1. & sequentib. lib. 1. vbi nomen. 3 in fin. quod ita communiter* * *dicunt Doctores omnes, Marsil. singul. 103 incip. varietas, vers. item etiam talis varietas, Foller. in practic. crimin. in verbo, capiat informationem, num. 38. vers. & similiter, & in verbo, & si constitebuntur, in 3. part. 3. part. principal. num. 5. Boss. in tit. de tortur. test. num 4 & nu. 12. & num. 19. vers. contrarium tamen, & num. 21. vers. tamen Doctores, & d. nu. 21. in fin. vbi ita practicatur, Anton Gomez. variar. resolut. tom. 3. tit de tortur. reor. nu. 29 Clar. in pract. § fin. qu. 25. vers. item testis varius, Monticell. in repertorio testium, rubr. an & quando examinentur testes in tortura, fol. 159. colu. 2. vers. 5. & 7. & fol. 160. colum. 1. versic. 3. & 4.* ex quibus sine dubio apparet, hanc regu-

99 lam communiter * à Doctoribus receptam. † Quamuis aliqui Doctores relati per Boss. *d. nu. 19. in princip. & num. 21. vers. ad confirmationem primæ opinionis*, dixerint, testem non posse torqueri ex sola varietate, aut contrarietate, nisi etiam concurrat vacillatio & turbatio. ¶ *Vide, quæ dixi infra q. 79. nu. 6.*

100 AMPLIA I. Hanc † regulam, vt testis per solam varietatem possit torqueri, etiam non præcedentibus aliis indiciis, aut adminiculis (quicquid forsan alias secus sit in reo) Foller. *d. verbo, & si confitebuntur, in 3. part. 3. par. princip. n. 5. Farin. super rit. mag. cur. 79. n. 14. quem refert Brun. à Sole in suo cons. crim. sub. num. 76.* & est de mente omnium * Doctorum allegatorum, supra in regula, qui, nulla habita consideratione adminiculatorum, aut iudiciorum ex simplici varietate, aut contrarietate testem torquendum dixerunt. ¶ *& dixi infra q. 79. n. 75.*

101 AMPLIA II. Vt † torqueatur testis propter varietatem aut contrarietatem, non solum si sit laicus, sed etiam si sit clericus, vt per Boss. *in tit. de tort. test. n. 4.* vbi quod dispositio testis *in presbyteri, d.* l. *libr. 6. qu. vlt.* volentis, clericos non posse torqueri, non seruatur in clericis vacillantibus, prout voluit gl. *in d. cap. presbyteri, & ff. de crim. læs. maiest. lib. 2. tit. quom. & per quos crim. læs. maiest. prob. sub num. 2. Clar. in pract. quæst. 2[illegible]. vers. sed nunquid, vbi ex Foller. quem allegat in pract. crim. canon. fol. 127. nu. 47.* (sed in libro meo est, *in fol. 108. in gloss. testibus & diligenter examinatus, cap. 8.*) dixit, communem * esse opinionem Canonistarum, quod clericus testis vacillans, vel suspectus, quod recuset dicere veritatem, possit torqueri, quia magis peccat clericus celans veritatem, quam laicus, & licet Bart. *in l. ex libero, circa princ. ff. de quæst.* tenuerat, quod presbyter vacillans non sit de iure Canonico torquendus, per tex. *in l. presbyteri, C. de episc. & cler.* tamen contra Bart. est communis * opinio, prout dixit idem Clarus *in qu. 64. vers. sed an clerici*: Quamuis etiam contra hanc ampliationem fensisse videatur Carer. *in pract. in tit. de indic. & tortur. §. circa tertium, quæ per Jonæ torqueri possint, nu 27. ¶ & plures alij, quos cumulauit inf. q. 79. num. 54. seqq.* vbi etiam vide de veritate & materia huius ampliationis, & vide in proposito, quæ in simili, de torquendo clericum, tanquam reum, dixi *supra in 2. libr. tit. de indic. & tort. q. 41. n. 2. seqq.*

102 AMPLIA Rursus † præcedentem ampliationem, vt torqueatur clericus varius in sua depositione, etiam quod contra eum, aliqua fama non procedat: Id enim, quod dicunt Doctores, clericum non posse torqueri, nisi fama præcedente, procedit, quando agitur de torquendo clericum, tanquam reum super delicto, de quo latius dixi *in 2. libr. tit. de indiciis, quæst. 41. nu. 6. & seq.* secus si agatur de illum torquendo tanquam testem, vt bene declarat Boss. *in tit. de tortur. test. nu. 6. ad fin. vers. & nota omnino.*

103 LIMITA I. Hanc † secundam ampliationem, quia in quo sit torquendus clericus testis, torquebitur vtique non à iudice seculari, etiam quod [illegible] variauerit & vacillauerit, sed à iudice ecclesiastico, Clar. *in pract. § fin. quæst. 25. vers. sed nunquid, in fin.* vbi quod ita alias fuit decisum per consilium regni Siciliæ, & Capicius *decis. 142.*

104 AMPLIA III. Propositam † regulam, quia testis sæpius varius, sæpius etiam torquetur, ideo si testis ob variationem tortus firmat vnum dictum, postea repetitus, vel in ratificatione recedat ab illo dicto formato tortura, & aliud dicat, poterit sine dubio iterum torqueri, prout contigit illo notario, de quo post gl. Bartol. Paris. de Put. Aret. & Ang. quos allegat, scripsit Boss. *in tit. de tortur. test. num. 121. Cæpoll. cons 60, num. 19 versic. & ideo dicit, Marsil. in l. repeti, numer. 16. ff. de quæst. & in pract. § quoniam, num. 17. Monticell. in repertorio testium, rubr. testis, qui vnum dicit, in iudicio, vel in tortura, fol. 192. colum 2. vers. fin.* Verum † hanc torturam, licet sæpius, non tamen in infinitum inferendam, sed tantummodo vsque ad tertiam vicem facile dignosces ex tradatis in simili de reo torquendo supra, *in 2. libr. tit. de indiciis quæst. 38. num. 91. & sequentib.* & isto casu, cui dicto testis magis standum sit, an primo, medio, vel vltimo, dixi infra *num. 172. & seqq.*

105

106 AMPLIA IV. Hanc † eandem regulam, vt testis possit torqueri non solum ob varietatem iudicialem, sed etiam ob extraiudicialem, & ideo si testis in iudicio dixit contrarium eius, quod dixerat extra iudicium, probato dicto extraiudiciali vario à dicto iudiciali, torquebitur vtique iste testis, vt per Iacobin. de Sancto Georgio *in l. qui falso, nu. 7. in fin. ff. de testibus, Butr. in cap. cum in tua, column. fin. vers. puto tamen, 1 mol. num. 6. colum. fin. vers. puta tamen, quod sit suspectus de falso, extra eodem, & Alexan. cons. 63. numer. 1 sequentib. lib. 1.* vbi in fine ita testatur communiter * tenere Doctores: & *cons. 251. in fin.* * *lib. 6. vbi quod in hoc omnes* * *conueniunt, Cæpoll. cons. 60. nu* * *mer. 8. versic.* † *sed his non obstantibus, & num. 9. & sequentib.* 107 *vsque ad num. 13.* vbi bene fundat hanc ampliationem, & respondet contrariis (sed loquitur in casu, in quo primum dictum extraiudiciale erat cum iuramento) habet enim depositio testis extraiudicialis vim extraiudicialis confessionis, vt per Tyndar. *in tract. de testib. lib. 2. part. 1. cap. 8. num. 8. versic. nihil profecto, & numer. 9. & seqq. vsque ad num. 12. & num. 23. in princip.* Ideo sicut confessio extraiudicialis facit contra reum indicium ad torturam: Ita pariter, & contra testem eius dictum extraiudiciale contrarium secundæ depositioni iudiciali, debet facere illud idem indicium, vt per prædallegatos, quibus addo Bossium *tit. de oppos. contra testes num. 3. vers. licet tamen, & in tit. de tortur. test. num. 12. & num. 19. ante fin. & num. 21. ad fin. vbi, quod ita practicatur*, Conrad. *in*

pract.tit.de testib.rub.de contrarietate testium, num.18.vers.sed D.Aym.fol.122.col.a. in fin. Gabr.lib.7.concl.29.num.49.& concl.31.num.5.vers.contrarium, &c. Foller.in pract.in verbo, & si confitebuntur, in 2.part.3.part.principalis, num.30. Clar.in * *pract.§.fin.q.25.vers.sed pone, vbi etiam de communi,* * *& practicata opinione, ex Alex. & Bass. in locis practatis, Turzan.in sun comm.opin.*134. vbi quod in hanc sententiam omnes
208 concurrunt. Præfertim † quando primum dictum extraiudiciale est in scriptura, Emanuel Soarez. *in thesaur.*
* *recept.sent.litera T.nu.*142.*vbi de communi,* * *Monticell.in repert.tert.rubr.testis, qui vnum dicit in iudicio, &c.fol.*219.*col.*1. *vers.Bertaz.cons.*3.*num.*10.*& cons.*170.*num.*16.*lib.*1.*&* *cons.*414.*num.*3.*lib.*2. Ex quibus vix crederem discedendum ab ista opinione, tanquam veriori & communio-
* * rι.* Quamuis † in contrarium faciunt deducta per eun-
dem Tyndar. *d.c.nu.*1. *& seqq vsq; & post n.*8. *& per Capoll.* *cons.*60.*num.*3. *vsque ad nu.*8. *Dec. Hippol. & Viu. relati per Soarez. vbi supra, d.litera T.nu.*143. *& alij antiquiores pariter* *relati per eund. lib.*7. *d.concl.*31. *n.*5. *in princ.*

AMPLIA Rursus † præcedentem ampliationem, vt
[illegible] magis huius testis extraiudicialis depositio
contraria sequenti iudiciali depositioni, faciat contra
[illegible] iudicium ad inquirendum, vt per eundem Tyn-
[illegible] *lib.*2. *part.*1. *c.*7. *n.*11. *in fin. iuncto nu.*12. *seqq. vsq;*
[illegible] *& n.*23. *ad med.*

AMPLIA V. Regulam, vt è contra testis, qui extra-
[illegible] aliter dixit contrarium eius. quod prius iudi-
[illegible] deposuerat, non solum hoc secundum dictum
[illegible] iudiciale faciat contra ipsum indicium ad inqui-
[illegible] per Anton. de But. *in c.cum in tua, nu.*10. *colu.*
[illegible] *in fin. vers. per quod patet, Aretin. col. penult. ad fin. num.*
[illegible] *& ex isto secundo dicto extraiudiciali, extra de testibus,*
[illegible] *de testibus, lib.*2. *part.*2. *num.*3. *in fin. & num.*4. *Alb. de*
[illegible] *in tract. de testibus, cap. fin. num.*10. Verum † etiam
[illegible] iudicium ad torturam, vt per Abb. *in d.cap. cum in*
[illegible] *num.*9. *in fin. & ibi etiam Felyn. num.*6. *ad fin. vers. &* *fuissent tunc testes subijci torturæ, Aretin. nu.*14. *& ex ijs lo-*
[illegible] *dicto, Alex. cons.*63 *num.*2. *vers. etiam si primo deposuisset,*
[illegible] *Mayor. libr.*7. *concl.*30. *n.*4.

LIMITA I. Propositam † regulam, quia ad torquen-
[illegible] dam testem non sufficit sola variatio, aut vacillatio,
[illegible] nisi etiam idem testis fateatur, se facto interfuisse, sic
[illegible] per gl. *in l. vnus, §. testes, ff. de quæst.* & alios, quos
[illegible] allegat, ac sequiores, hanc materiam declarando scri-
[illegible] Bertaz. *cons.*3. *num.*10. *& cons.*170. *num.*16. *libr.*1. *&* *cons.*414. *num.*3. *lib.*2. Ex quibus vix crederem discedendum ab ista opinione, tanquam veriori & communio-
* * Quamuis † in contrarium faciunt deducta per eun-
dem Tyndar. *d.c.nu.*1. *& seqq vsq; & post n.*8. *& per Capoll.* *cons.*60. *num.*3. *vsque ad nu.*8. *Dec. Hippol. & Viu. relati per* *Soarez. vbi supra, d.litera T.nu.*143. *& alij antiquiores pariter* *relati per eund. lib.*7. *d.concl.*31. *n.*5. *in princ.*

AMPLIA Rursus † præcedentem ampliationem, vt
[illegible] magis huius testis extraiudicialis depositio
contraria sequenti iudiciali depositioni, faciat contra
[illegible] iudicium ad inquirendum, vt per eundem Tyn-
[illegible] *lib.*2. *part.*1. *c.*7. *n.*11. *in fin. iuncto nu.*12. *seqq. vsq;*
[illegible] *& n.*23. *ad med.*

AMPLIA V. Regulam, vt è contra testis, qui extra-
[illegible] aliter dixit contrarium eius. quod prius iudi-
[illegible] deposuerat, non solum hoc secundum dictum
[illegible] iudiciale faciat contra ipsum indicium ad inqui-
[illegible] per Anton. de But. *in c.cum in tua, nu.*10. *colu.*
[illegible] *in fin. vers. per quod patet, Aretin. col. penult. ad fin. num.*
[illegible] *& ex isto secundo dicto extraiudiciali, extra de testibus,*
[illegible] *de testibus, lib.*2. *part.*2. *num.*3. *in fin. & num.*4. *Alb. de*
[illegible] *in tract. de testibus, cap. fin. num.*10. Verum † etiam
[illegible] iudicium ad torturam, vt per Abb. *in d.cap. cum in*
[illegible] *num.*9. *in fin. & ibi etiam Felyn. num.*6. *ad fin. vers. &* *fuissent tunc testes subijci torturæ, Aretin. nu.*14. *& ex ijs lo-*
[illegible] *dicto, Alex. cons.*63 *num.*2. *vers. etiam si primo deposuisset,*
[illegible] *Mayor. libr.*7. *concl.*30. *n.*4.

LIMITA I. Propositam † regulam, quia ad torquen-
dam testem non sufficit sola variatio, aut vacillatio,
nisi etiam idem testis fateatur, se facto interfuisse, sic
enim potest gl. *in l. vnus, §. testes, ff. de quæst.* & alios, quos
allegat ac sequiores, hanc materiam declarando scri-
pserunt

ctum, & non secundum, & iam Aretin. in loco præcitato dubie loquutus fuit, & per verbum *forte*.

130 AMPLIA II. Vt † multo magis attendatur primum, & non secundum dictum testis variantis, quando secundum emanauit post publicationem processus, quia tunc testis varians à primo examine præsumitur aperte subornatus, vt per Boss. *in tit. de oppositionib. contra test. nu. 1. ad fin. vers. debet etiam considerare*, vbi etiam loqui videtur, quando secundum dictum esset confirmatum in tortura, de quo vltimo dixi *infra hac eadem quæstione, num.* 170. *& seqq.*

131 AMPLIA III. Regulam † multo magis procedere, quando sumus in casu, in quo testis secundo loco non debeat examinari, tunc enim eo minus contrarietas secundi examinis nocet parti, cui iam per primum examen est ius quæsitum, Boss. *in tit. de oppos. contra test. n.* 8. Et an isto casu ex variatione testis possit torqueri, dixi *supra nu.* 73.

132 AMPLIA IV. Vt † quod dictum est de vnico teste, procedat etiam in pluribus testibus. Si enim duo testes secundo loco examinati, dicant contrarium eius, quod in primo examine deposuerant: adhuc tamen attenderetur eorum primum dictum, & non secundum, & ex hoc duorum testium primo dicto poterit iudex suam ferre sententiam, saltem iuncto iuramento suppletiuo, prout bene disputando concludit Alciat. *de præsumt. reg. 2. præsumt. 39. n. 9.* (qui tamen loquitur in ciuilibus, & non in criminalibus, nec dissentit Gabr. *libr. 7. concl. 29. nu. 27.*

133 AMPLIA V. Vt † licet ex Tindar. *in tract. de testibus, part. 3. cap. 1. nu. 4. vers. semper tamen intellige, iuncto vers. præcedenti*, videatur posse concludi, quod quando indicia sunt diuersa, & in vno fuerit actum ad diuersum finem, quam in alio, puta, si in primo fuit actum ciuiliter, in secundo criminaliter, tunc non statur primo dicto. Vide † tamen Alciat. *d. reg. 2. præsumt. 29. n. 7.* Vbi dicto.

134 xit, quod si reuocatio primæ depositionis fit facta in alio iudicio, siue ciuili, siue criminali, semper stabitur primo dicto, ex Aretino, Felino, Tindar. & Dec. ibi per * cum allegatis, & quod ita est cõmunis * opinio, quam sibi magis placere dixit Clarus *in practic. §. fin. quæst. 53. post versicul. tertius est casus, post medium, ibi, aliy vero dicunt, &c.*

135 AMPLIA VI. Vt † atten datur primum dictum, & non secundum, etiam quod simus in diuersis causis, iudicijs, & personis, vt per Felyn. *in c. cum in tua, nu. 4. in fin. vers. & hac ratione, extra de testibus*, Crot. *de testib. par. 2. nu. 344. vers. secundus casus est*, Gabr. *quos alios refert, libr. 7.*

136 *concl. 29. nu. 16. & n. 19. vers. contrarium, &c.* Quicquid † in contrarium, quod imo isto casu neutri dicto credatur, scripserint relati per eundem Gabriel. *d. concl. 29. n. 5. & nu. 19. in princip.*

137 AMPLIA VII. Vt † pariter attendatur primum dictum, & non secundum, etiam quod simus in diuersis instantijs, licet inter easdem personas, **Abb.** *in capit. cum in tua, num. 9. vers. quandoque testis dicit contrarium, extr. de testib.* vbi reprobat Ant. de But. contradicentem,

138 Tind. *de testib. par. 3. c. 1. nu. 7. vers. cur ergo, & c. 20. n. 2. in fin. vers. tamen in his diuersis.* Et † hæc opinio mihi magis placet. Quamuis contrarium voluerit Crot. *de testib. par. 7. n. 344. & alij relati per Gabr. libr. 7. d. concl. 39. n. 4. & etiam relati supra nu. 125.*

139 AMPLIA VIII. Vt † & idem sit, quando sumus in eadem instantia, & inter easdem personas, dummodo tamen examina sint diuersa, & sicut ex interuallo testis dicat contrarium eius, quod primo loco dixerat. Adhuc enim stabitur primo dicto, & non secundo. Sic enim mihi videtur esse de mente omnium Doctorum allegatorum, supra in regula, *num.* 124. Qui loquuntur

140 tam in diuersa, quam in eadem instantia. † Quamuis contrarium, quod in eadem instantia nec primum, nec secundum dictum attendi debeat, scripsit Tind. *de testibus, libr. 1. cap. 2. nu. 1. & par. 3. c. 1. nu. 7. in princ. iuncto vers. item si recte consideras, & cap. 2. num. 2. vers. etenim quanquam in eadem instantia.*

AMPLIA IX. Vt † multo magis attendatur primũ, & non secundum dictum, quando illud primum 141
fuerit geminatum & ratificatum, Rolan. *cons. 73. nu. 33. lib. 1. Menoch. de arbit. q. lib. 2. casu 108. n. 10. vers. ratio est solida*, Brunor. *à Sole in suo cons. crim. n. 42. & seq.*

LIMITA I. Propositam † regulam, quando secun- 142
dum dictum emanasset animo corrigendi primum. Tunc enim nõ primum, sed secundum dictum attenditur, Bart. *in l. eos, num. 4. vers. & tunc aut dicit, hoc animo se corrigendi, &c. & ibi etiam Marsil. n. 8. vers. aut est sine tormento ff. ad leg. Corn. de falsis. Abb. in c. cum in tua, n. 9. vers. aut tertio, ff. sunt sine tormentis, & ibi etiam Felyn. nu. 3. vers. item fallit, nisi secundum dictum, &c. Imol. col. fin. ad fin. vers. vbi autem testis, Aretin. n. 13.* vbi quod omnes * ita tenent, *extra de testibus, Iac. Butrig. tit. de contrarietate testium, nu. 1. vers. nisi hoc fecerit corrigendo, &c. Tindar. de testibus, libr. 1. cap. 2. nu. 1. in 2. fallent. & capit. 4. num. 1. vbi pro hac limitatione adducit iura, Boss. in tit. de opposit. contra testes, post num. 1. in 3. fallent. Vsui. in commun. opin. vers. testis statim & incontinenti corrigens, Gabr. lib. 7. conclus. 27. num. 1. Menoch. de arbitr. quæst. casu 108. num. 4. Monticell. in repertorio testium, rubr. testis dicens in secunda depositione aliter, quam in prima, fol. 217. col. 2. vers. antepen.*

SVB LIMITANDO Hanc † limitationem, aduerte, 143
quod eadem limitatio videtur egredi terminos propositæ regulæ, quæ, vt supra admonui *sub nu. 127. in fine*, intelligi debet, quando sumus in diuerso examine & facto ex interuallo, secus in eodem examine & incontinenti, quo casu est licita correctio, prout loquuntur, & intelligi debent præcitati Doctores, & nihilominus postquam ijdem Doctores hanc limitationem sic posuerunt, illam declara, vt procedat, quando correctio fit incontinenti, vel alias in casu licito, secus si ex interuallo, & in casu à iure non permisso, sed quando correctio sit de iure permissa, nec ne, audies *infr. hac ead. q. p. 7.*

LIMITA II. Eandem † regulam, quando primum di- 144
ctum ipsius testis ab ipso emanasset calore iracundiæ: Tunc enim attenditur, sedato animo prolatum, & non primum, Abb. *in c. cum in tua, nu. 9. vers. item credo, & ibi etiam Felyn. n. 3. vers. item fallit, nisi primum, extra de testib.* Tindar. *in tract. de testib. lib. 1. cap. 2. nu. 1. in 8. fallen.* Vbi † & 145
idem, si primum dictum fuisset probatum per iocum, & latius *cap. 10. num. 1. & sequentib. & part. 3. cap. 2. num. 1. in 2. fallent.* Boss. *in titul. de opposit. contra testes, num. 1. in 2. fallent. & dict. num. 1. in fine, vers. circa secundam fallentiam*, Conrad. *in practic. titul. de testibus, rubric. de contrarietate testium, num. 15. in 4. limitatione, fol. 122. column. 1.* Gabriel. *lib. 7. conclusione 29. num. 20.* Menoch. *de arbitr. quæstion. casu 108. num. 8. in fine*, Monticell. *in repertorio testium, rubric. testis dicens in secunda depositione, aliter quam in prima, &c. fol. 217. col. 2. vers. 5.*

Sed † certe, licet hæc limitatio, vt vides, possit dici 146
communiter * recepta: Tamen contra eam fortiter vr- *
gent deducta per Aret. (quem videas) *in cap. cum in tua, num. 12. de testib.* Vbi dixit, isto casu nec primum, nec secundum dictum esse attendendum. Et ego vix huius limitationis credo posse dari casus: ridiculum enim videtur, quod quis se examini subijciat, præsertim cum iuramento ex iracundia deponat, id enim potest potius dolo contingere, quam ex iracundia. Et ideo si primum testimonium dolo & falso prolatum reperiatur, non illud, sed secundum attenditur, vt infra dixi in sequenti limitatione huius regulæ, & propterea hunc testem, qui calore iracundiæ contraria dicit, posse etiam puniri, pariter dixi *supra num. 62.*

LIMI-

147 LIMITA III. Vt † non primum, sed secundum dictum attendatur, quando iudici aperte constat de falsitate primi dicti, vt per Tindar. *in tract. de testibus. par. 3. cap. 2. num. 1. in 5. fallen. & latius libr. 1. cap. 23. per totum*, vbi etiam quomodo dicatur constare de falsitate primi dicti, an scilicet per eiusdem testis confessionem, an per alios testes reprobantes hoc primum dictum, an vero ex contrarietate & incompatibilitate depositionis eiusdem, & testis.

148 LIMITA IV. Quando primum † dictum esset emanatum sine iuramento, secundum autem cum iuramento: Nam tunc attenditur dictum iuratum, nõ autem non iuratum, *Nell. in tract. de testib. nu. 198. vers. secus si altera est facta sine iuramento*, Tindar. *in tract. de testib. lib. 1. c. 2. n. 1. in 9. fall. & d. lib. 1. c. 11. n. 1. & seqq. vsq; ad n. 4.* vbi ampliat vno modo, *& par. 3. c. 2. n. 1. in 3. fall. & rursus lib. 2. par.*

149 *1. c. 2. nu. 7.* vbi † declarat, hanc limitationem non procedere, quando pro dicto non iurato concurrerent coniecturæ, vide *supra nu. 63.* vbi posui, an isto casu testis puniatur de falso.

150 LIMITA V. Regulam † non procedere, quando primum dictum esset à teste prolatum sine redditione rationis, vel si cum ratione, non tamen concludente & sufficiente, secundum autem cum redditione concludentis rationis: Tunc enim attenditur secundum, & non primum, vt per Tindar. *in tractat. de testibus, libr. 1. c. 2. num. 1. in fin. & in 10. fallen. & latius cap. 10. nu. 5. & omnibus seqq.* vbi multa ad materiam huius limitationis, *& part. 3. cap. 2. num. 1. in 4. fallent. nec dissentit Gabriel lib. 7. concluſ. 29. num. 12.*

151 LIMITA VI. Quando secundum † dictum testis esset magis verisimile, quam primum, vel alijs coniecturis & præsumtionibus adminiculatum: Nam tunc illud attenditur, & non primum, vt per eundem Tindar. *in tract. de testib. libr. 1. cap. 2. nu. 1. in fin. in 12. fall. & c. 14. nu. 1.* vbi pro hac limitatione adducit iura, *& par. 3. c. 2. n. 1. vers. sexto, vbi coniecturæ, & c. n. 2. Kol. cons. 40. nu. 13. libr. 1. Vulpel. cons. 104. n. 3. & n. 11. Montic. in repert. testium, rub. testis dicens, in secunda depositione aliter quam in prima, folio 217. col. 2. vers. penult. & sequ.* Et faciunt pro hac eadem limitatione, quæ de extraiudiciali dicto magis verisimili, dixi *infra nu. 216. & seq* & quæ etiam in simili de dicto extra torturam, vel in tortura, pariter magis verisimili, dixi etiam *infra nu. 178.*

152 LIMITA VII. Quando † testis in iudicio plenario dixit contrarium eius, quod dixerat in summario: Nam isto casu, cui dicto magis standum sit, licet Doctores variauerint, aliqui enim dixerunt, non secundum, sed primum dictum esse attendendum, prout eos refert Gabriel *libr. 7. concl. 29. num. 15. nec dissentit Menoch. casu 108. nu. 11.* & propterea secundum dictum minime valere, scripserint Felyn. *in d. c. cum in tua, nu. 4. vers. quod autem secundum dictum non valeat, & ibi etiam Imol. nam 6.*

153 *extra de testibus*, aliqui † autem è contra voluerint isto casu primum dictum minime attendendum esse, eo quia acta in summario iudicio, fidem non faciunt in plenario, vt videre est apud Tindar. *in tractat. de testibus, part. 3. cap. 1. num. 2. & c. 2. num. 1. vers. nisi forte iudicium prius fuisset in summario*, Crot. *de testibus, par. 7. n. 344. vers. quartus & vltimus casus*, Butr. *in d. cap. cum in tua, nu. 10. & ibi etiam Abb. numer. 9. extra de testibus*, Gabr. *dict. concluſ. 29. num. 21.*

154 Veritas † tamen est, quod in casu huius limitationis, & pro concordia Doctorum, supra contradicentium, attenditur primum dictum, quoad certum quid, sed quoad plenum præiudicium, & quoad sententiam ferendam, nec primo, nec secundo dicto standum est: sic enim videtur concludere Tindar. vbi *supra libr. 2. part. 1. cap. 7. num. 25. & seq. vsque ad num. 29. nec dissentit Gabr. d. concl. 29. n. 3.* An autem isto casu testis puniatur de falso, dixi *supra nu. 64.*

LIMITA VIII. Quando testis † in iudicio deposuit contrarium eius, quod prius dixerat in iudicio inualido: Attenditur enim tunc secunda depositio valida, non autem prima inualida, secundum Abb. *in cap. cum in tua, num. 9. vers. quandoque testis dicit vnum in iudicio nullo, & ibi etiam Felyn. num. 5. vers. fallit ista conclusio, Imol. n. 6 vers. si autem primum dictum fuisset in iudicio nullo*, Bald. *in cap. præterea, num. 7. post med. de testibus cogen. Speculat. in tit. de test. §. 1. nu. 72. Tindar. de testibus, lib. 1. part. 1. cap. 1. num. 10. & c. 10. n. 4. in fin. & part. 3. c. 2. nu. 1. ibi, vel nulliter agitat. Gabr. lib de Malet. in tractat. de testibus, cap. fin. nu. 4. vers. fallit tamen.* Vbi generaliter, quando primum dictum fuit nullum, *& num. 5. & num. 9. vers. nam ex quo minus examinatur*, Crot. *de testibus, part. 7. nu. 344. vers. tertius casus*, vell. *de testibus, n. 198. vers. quod si secundum dictum*, Aym. *cand. nu. 7.* Capic. *decis. 142. n. 8.* Boer. *decis. 112. num. 8.* Ornat. *tract. de testib. rub. de contrarietate test. n. 16. sub quinta limitatione, Vsus in commun. opin. in vers. testis respondens vnam in actu nullo, vel alias relatas testatur de communi * o-* *
pinione, Gaur. lib. 7. concl. 2. n. 2. & n. 18. vbi alios refert Clar. in pract. § fin. qu. 53. vers. tertius est casus in fin.* vbi allegat gl. quam dicit communiter approbatam *in c. cum causam, in gl. fin. extra de testib.* Soarez. *in thesaur. recept. sententiar. verb. 1. nu. 141. vbi etiam de communi, * Roland. cons. 40. nu. 6. & seq. lib. 1.* Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 2. casu 108. nu. 9.* Monticell. *in repertorio testium, rub. testis dicens, in secunda depositione aliter, quam in prima, fol. 217. col. 2. vers. 2. & fol. 219. colum. 1. vers. 1.* Ex † quibus tamen licet hanc limitationem com- 156
muniter * receptam vnusquisque fatebitur, idem ta- *
men pariter negare non poterit, illam in iure transire sine difficultate, si videat ea, quæ in proposito scripserunt Couarr. *variar. resol. lib. 2. cap. 13. numer. 7. vers. ex quo apud me satis dubium est*, & Menoch. *d. casu 108. nu. 30.* Sed isto casu, an testis puniatur de falso, dixi *supra hac ead. q. num. 71. & seqq.*

LIMITA IX. In † causa hæresis, in qua si testis in se- 157
cundo examine dicat contrarium eius, quod dixerat in primo; non primum, sed secundum dictum attenditur, ad tex. *in c. accusatus, § licet, de hæret. in 6.* Felyn. *in cap. cum in tua, nn. 6. de testibus*, Gabr. *libr. 7. concl. 29. nu. 51.* Conrad *in pract. tit. de testibus, rubr. de contrarietate test. nu. 16. vers. stetit sublimitra. fol. 122.* Monticell. *in repertorio testium, rubr. testis dicens, in secunda depositione aliter quam in prima, fol. 217. col. 2. vers. 3.* Couar. *variar. resol. lib. 2. cap. 13. n. 9.* † vbi 158
præsertim *in versic. & quamuis ex mente Doctorum, & per verba expressa tex. in d. §. licet*, hanc limitationem ampliat, non solum quando quis simpliciter, vt testis in alios, interrogetur, verum etiam si interrogetur, vt principalis, quoad se, & testis, quoad alios. Inquit enim ibi Couar. propriæ culpæ cognitionem, & eius apud iudicem professionem, maximam inducere veritatis præsumtionem, etiam quoad alios: quod tamen iudicis arbitrio remittendum censuit, sequitur Menoch. *de arbitr. quæst. libr. 2. casu 108. nu. 13.*

SVB LIMITA I. Hanc † nonam limitationem non 159
ita simpliciter intelligendam esse, sed tunc demum, cum ex manifestis indicijs apparuerit, testem velle suũ primum dictum corrigere non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei, prout sunt verba tex. *in d. §. licet*, & sic requiritur, quod secundum dictum testis appareat etiam verisimile, nec aliud obstet, prout idem aperte declarat ibi: *Nisi aliud obstet, &c.* expresse declarat Couarru. *variar. resol. lib. 2. cap. 13. d. n. 9. vers. aduertendum tamen est, nec dissentit Simanc. in tract. de hæretic. tit. 64. rub. de testibus. num. 58.* Vbi tunc proprie id contingere dixit, cum testis probabilem suæ retractionis causam ostenderit, nec dissentit Menoch. *dict. casu 108. num. 13. sequitur Bertaz. cons. 158. num. 4 lib. 1.* & est pulcra declaratio.

SVB LIMITA II. Eandem † nonam limitationem 160
pro-

procedere, quando secundum dictum tendit in reuelationem hæresis, quam in primo dicto tacuerat, vbi bene probant verba tex. *in d. §. licet*, ibi, *Ac modo quæ prius tacuerant, reuelare in fauorem fidei, &c.* Tunc enim secundo dicto fauore fidei standum est: secus si prima testificatio esset in reuelationem hæresis, secunda autem ei cõtraria culpam & crimen negaret: Tunc enim omnino priori stabitur dicto: sic enim post gl. *in d. §. licet Felyn. Alber. Arelat. in locis per eum citatis declarat Couar. d. c. 13. eodem numer. 9. vers. sed si prima est testificatio, Menoch. dict. casu* 10. *nu. 13. Hier. de Monte, quæst. 12. numer. 2. in fin. Bertaz. conf. 158. n. 4. lib. 1.*

361 Verum hanc † sublimitationem non sine ratione (iudicio meo) improbat Simanc *dict. tit. n. 64. 60.* Tum quia in iudicijs seruanda est æqualitas inter accusatorem & reum, neque fauorabilior esse debet hæresis detectio, quam innocentis, à tam graui crimine liberatio, tum etiam quia reis semper fauorabiliores esse debemus, & ad eos potius absoluendum, quam ad condemnandum propiores, *l. fauorabiliores, ff. de reg. iur. l. Arrianus, ff. de act. & oblig. l. absentem ff. de pœnis*, & quidem intelligendo hanc limitationem, iuxta ea, quæ dixi in præcedenti sublimitatione, vt procedat, quando testis secunda depositio est verisimilior prima, & quando etiam idem testis reuocationis, primæ depositionis probabilem affert causam: tunc certe non video, cur etiam non debeat stari secundæ depositioni, etiam quod tendat ad exculpationem inquisiti.

362 LIMITA X. Quando † testis in iudicio dicit contrarium eius, quod dixerat coram arbitro, vel arbitratore: Tunc enim nec primum, nec secundum dictum attenditur, Gabr. post Tindar. quem allegat, *libr. 7. conclus. 29. nu. 6. & 7.*

363 LIMITA XI. Vt † tunc demum attendatur primum, & non secundum dictum, quando scilicet primum dictum est assertiuum, sicut secundum: secus si primum esset dubitatiuum, puta, per verbum *credo*, per verbum *nescio*, per verbum *videtur*, aut quid simile: secundum autem esset omnino assertiuum: Tunc enim attenditur non primum, sed secundum dictum, per ea, quo dixi *infra nu. 334. & nu. 336. & in specie declarat Tindar. de testib. libr. 1. c. 2. n. 1. vers. tertio, quando in 3. 4. 5. 6. & 7. fallen & part. 3. c. 2. n. 1. in 2. fallen.*

364 LIMITA XII. Quia † licet generaliter attendatur primum, & non secundum dictum, negari tamen non potest, quin ex secundo dicto debilitetur primum in tantum, vt ex eo non poterit deferri iuramentum in supplementum, sic enim voluerunt Abb. *in cap. cum in tua, numer. 9. vers. aut ex interuallo dixerit contrarium, & ibi etiam Felyn. nu. 4. vers. fatetur tamen*, D. Abbas, *&c. Aretin. numer. 13. vers. contrarium tenet, extra de testibus*, Tindar. *in tract. de testib. lib. 1. c. 14. nu. 3. & lib. 2 part. 1. c. 2. sub nu. 3. & part. 3. cap. 2. num. 2. vers. & huic dicto, Crot. de testibus, part. 7. num. 344. vers. contrarium tamen, Alciat. de præsumt. reg. 2. præsumt. 29. num 8. Boss. in tit. de oppos. contra test. post num. 6. versic. debilitatur tamen, vbi de communi,* * *Conrad. in pract. tit. de testib. rub. de contrarietate test. n. 16. vers. item declara, fol. 122. col. 2. Clar. in pract. §. fin. q. 53. vers. tertius est casus, ad medium, vbi etiam de communi,* * *Gabr. lib. 7. concl. 29. n. 24. & seqq.* Et faciunt, quæ in simili de extraiudiciali dicto dixi *infra numer. 226.*

ARGVMENTVM.

An, & in quibus casibus attendatur primum, vel secundum dictũ testis, qui in tortura est sibi varius, & cõtrarius abeo, quod extra torturam deposuit.

SVMMARIA.

Regula iter attenditur potius dictum in tortura, quam dictum extra torturam, nu. 165. Licet alij contra, nu. 167.

Attenditur secundum dictum in tortura, siue incontinenti, siue etiam ex interuallo illud emanauerit, nu. 166.

Testis quando torquetur propter varietatem, non debet citari pars, nu. 168. Licet alij contra, n. 169.

Quando testis post primam depositionem loquutus est cum parte, non attenditur eius subsequens depositio facta in tortura, n. 171. Licet alij contra, n. 170.

Testis si sæpius torqueatur, adhuc vltimum dictum in tortura est attendendum, nu. 172. Sed contra, quod propter plures variationes nulli dicto standum sit, n. 173. concorda, vt n. 174.

Attenditur multo magis secundum dictum in tortura, quando primum dictum esset extraiudiciale, siue iuratum, siue non, n. 175. & seq.

Quando tortura testi non est legitime data, tunc non attenditur eius dictum in tortura, n. 177.

Quando primum dictum extra torturam iudici magis verisimile videtur ex aliqua rationabili causa, tunc illud attenditur, & non dictum in tortura, n. 178.

Attenditur secundum dictum in tortura, quando testis est vilis, seruus, infamis, criminosus, aut varius. Aliter secus, n. 179. & seqq.

Quando testis torquetur vt principalis, quoad se, & testis, quoad alios, tunc non attenditur eius secundum dictum in tortura, n. 181. & contra, n. 182. Declara, vt n. 183.

Attenditur secundum dictum testis in tortura, quando sumus in ciuilibus, secus in criminalibus, n. 184. Contra, n. 185. Declara, vt n. 186.

Quando primum dictum testis emanauit in articulo mortis, non attenditur secundum dictum in tortura, n. 187.

Item non attenditur secundum dictum in tortura, quando testis vltra varietatem aliospatiatur defectus, n. 188.

Item quando ex secunda tortura testis efficitur periurus, n. 189. Contra n. 190.

Testis si torqueatur tanquam varius, non attenditur eius secundum dictum in tortura, n. 191. Contra n. 192.

QVÆSTIO LXVI. PARS V.

REGVLA Sit, quod † quando testis in tortura dicit contrarium eius, quod dixerat extra torturam, attenditur secundum dictum in tortura, non autem primum extra torturam, Bart. *in l. eos, n. 2. & nu. 4. vers. & tunc aut secundum dictum est cum tormentis, & ibi etiam Marsil. num. 8. vers. quandoque testis variat, ff. ad leg. Corn. de falsis. Felyn. in cap. cum in tua, nu. 3. vers. fallit, nisi secundum dictum cum tormentis, &c. & ibi etiam Abb. nu. 9. vers. sed dum dictum cum tormentis, &c. & ibi etiam Abb. nu. 9. vers. sed colligendo, Aretin. n. 11. extra de testibus, idem Aretin. in cap. per tuas, num. 35. column. fin. vers. aduerte tamen, extra de testibus, Roman. conf. 505. nu. 3. ad medium, vers. & tunc aut dictum secundum, &c.* Vbi † ampliat siue incontinenti, siue etiam ex interuallo, secundum dictum in tortura emanauerit, Cæpol. *conf. 60. num. 17. vers. super secundo principali dubio, & omnibus sequentib.* vbi late hanc regulam comprobat, & contrarijs respondet, Rolan, *conf. 40. num. 14. lib. 1. Tindar. in tract. de testib. libr. 1. part. 2. num. 1. vers. fallit tamen hæc regula, & latius cap. 3. num. 1. 2. & 3.* vbi adducit iura, & respondet iuribus contrarijs, *& parte 3. cap. 2. nu. 1. vers. fallit autem regula, Alciat. de præsumt. reg. 2. præsumt. 29. nu. 10. & nu. 11. in princip. Tiraquell. de reuocan. donat. in præfat. nu. 49. in princip. Boss. in tit. de oppos. contra testes, post num. 1. in 1. fallen. iuncto versic. quo vero ad primam, & tit. de tortur. num. 20. Conrad. in pract. tit. de testibus, rubric. de contrarietate testium, num. 11. ad finem. fol. 121. column. 1. & num. 14. in 3. limitatione. folio 122. column. 1. Gabr. lib. 7. conclus. 26. num. 1. vbi alios plures allegat, Clarus in pract. quæst. 53. sub vers. quartus casus, post medium, ibi, in hoc tamen Ducatu, &c.* Vbi quod ita alias senatus rescripsit communiter * à Dd. receptam esse dubitari non

oportet, quamuis contra eam sentire videantur Dd. allegati *infra num. 189.* prout contrarium expresse sentit * Decian. qui & de communi * etiam testari ausus est, *cons. 92. n. 46. lib. 2.* sed certe Dd. per Decia. allegati, non loquuntur de secundo dicto in tortura.

168 AMPLIA I. Vt attendatur † secundum dictum in tortura, etiam quod in ea non fuerit citata pars, de cuius interesse agitur, sic enim partem non citari in tali tortura de consuetudine seruari testatur Boss. *in titul. de oppos. cont. test. n. 1. ad med. vers. dic non seruari, sequitur Clar. in pract. §. fin. q. 53. vers. quartus est casus, post med.* ibi, *& aduerte, &c.* Quamuis † contrarium voluerit Socin. allegatus per Boss. in loco præcitato, quem etiam refert & sequitur Gabr. *lib. 7. concl. 26. n. 9.*

169

170 AMPLIA II. Vt † attendatur secundum dictum in tortura, & non primum extra torturam, etiam quod illud secundum emanauerit post publicationem primi dicti, & sic ex interuallo, & postquam testis est loquutus cum parte, prout consulendo mihi videtur tenere Cæpol. *in cons. 60. n. 17. in fin. iuncto num. 19. & num. 23. Gabr. conf. 26. nu. 2. lib. 7. post Roman. in locis per eum allegatis*, vbi tamen loquitur, quando non est loquutus

171 cum parte. Sed † contrarium, & forsan verius voluit Angelus *in l. de tormentis, de quæst. quem pariter refert) & sequitur idem Gabr. d. concl. 26. num. 7. nec dissentit Boss. in tit. de oppos. cont. test. n. 1. ad fin. vers. debet etiam considerare, & plene consuluit Cephal. cons. 234. n. 12. lib. 2.*

172 AMPLIA III. Vt † si testis sæpius torqueatur, prout quandoque contingere posse dixi *supr. nu. 104. & seqq. hac ead. quæst.* adhuc & isto casu vltimo dicto standum est prout consulunt Cæpol. *in dict. cons. 60. num. 19. vers. & ideo, & nu. 20. in princ. iuncto vers. sit tertio loco, & sequitur Marsil. in l. reperti, n. 16. ff. ad quæst. & in pract. §. quoniam, n. 7. Vulpel. cons. 104. nu. 10.* Et † quamuis quod isto

173 casu propter plures variationes nulli dicto standum esse sentire videatur Boss. *in tit. de tort. test. sub num. 37. & clarius in tit. de oppos. contra test. n. 18 vers. quid modo, &c.* Vbi dixit, quod nisi probetur per teltem varietas sui vltimi dicti, condemnatur de falso, ergo sequitur, quod ei

174 non credatur. Pro † concordia tamen distingue, quod stetur vltimæ torturæ, si illa fuit grauior prima, aliter secus, prout bene consulendo probauit Decia. quem videas *in cons. 92. n. 46. ad fin. & seq. lib. 2.*

175 AMPLIA IV. Vt † attendatur secundum dictum in tortura potius, quam primum sine tortura, non solum si ambo dicta sint iudicialia, verum etiam & multo magis si primum dictum sit extraiudiciale, & iuratum, vt late per Cæpol. *cons. 60. num. 17. vers. super secundo*

176 *principali dubio, & seqq. Gabr. libr 7. concl. 31. num. 7.* Sed † si primum dictum extraiudiciale esset sine iuramento: tunc etiam & multo magis attenditur secundum dictũ in tortura, etiam quod illud primum extraiudiciale dictum esset magis verisimile, vt per Tind. *in tract. de testibus, libr. 2. part. 1. c. 12. nu. 1.*

177 LIMITA I. Propositam † huius quintæ partis regulam, vt procedat, dummodo tortura testi vario illata sit legitima, & legitime data: tunc enim attenditur depositio facta in tortura, alias secus, Boss. *in tit. de oppos. contra testes, nu. 1. ad med. post Socin. & Ang. quos allegat Menoch. de arbitr. qu. libr. 2. casu 108. num 14. in fin. vers. qui casus intelligitur.* Sed quando tortura isto casu dicatur legitime data, vel non, dixi *supr. hac ead. quæst. in 3. part. num. 98. & seqq.* & dixi etiam *infra nu. 179. & seqq.*

178 LIMITA II. Eandem † regulam non procedere, quando primum dictum sine tortura iudici ex aliqua rationabili causa magis verisimile appareret, quã secundum in tortura: tunc enim attenditur primum, & non secundum dictum, Dec. *conf. 139. n. 10. vers. secundo respondetur, Aym. conf. 49. Cæpol. conf. 60. num. 19. vers. alio modo, & n. 20. vers. & si iudici videbitur, Rolan. conj. 40. n. 14. lib. 1. Decian. conf. 92. nu. 47. tertio respondeo, lib. 2* vbi multo magis, si appareret de falsitate secundi dicti in tortura, Tiraq. *de reuocan. donat. in præfat. n. 49. adden. ad Rom. sing. 808. in 3. limit. Boss. in tit. de oppos. cont. test. n. 1. ad med. post Socin. & Ang. quos allegat, & in tit. de tort. test. n. 37. in fin.* Ex quibus iunctis alijs per nos allegatis *supr. nu. 151.* vbi de dicto iudiciali magis verisimili, & *infra nu. 216. & seq.* vbi de dicto extraiudiciali hanc limitationem cõmuniter * à Dd. receptam esse sine dubio dicere possumus. *

179 LIMITA III. Vt eadem regula † procedat in eo teste, qui sine tortura non admittitur, puta, vel quod sit seruus, vel infamis, vilis, criminosus, aut varius: tunc enim, quia huiusmodi testes non admittuntur sine tortura, hoc ideo attenditur secundum dictum in tortura, & non primum, quia sine tortura eorum primum dictum nihil valet, vt per Aret. *in cap. per tuas, n. 35. col. fin. vers. aduerte tamen, extra de test. & ibi Alciat. reg. 2. præsum. 29. nu. 12. & 13. & n. 14. ad fin. vers. sed in seruis, & infamibus, Vulpel. cons. 104. num. 9.* Secus † autem in homine libero, qui si non sit infamis, vilis, criminosus, vel varius: tunc quia si torquetur, indebite torquetur, *l. ex libero ff. de quæst.* attendetur non eius secundum dictum in indebita tortura illatum, sed primum sine tortura, per ea, quæ generaliter dixi *supra nu. 177. & ita ff. ibi declarant idem Alciat. d. præsumt. 29. n. 12. & nu. 13. vers. dum ergo Bart. & & n. 14. vers. sed studium hic placet, & Alciat refert & sequitur Clar. in pract. §. fin. qu. 53. vers. tertius est casus, post medium bene versic. est, &c.* vbi tamen in iudicio meo confuse loquitur, & non bene intellexisse videtur Alciati mentem, prout supra ego cum fidenter retuli.

180

181 LIMITA IV. Regulam † procedere, quando quis simpliciter varius testis in vltimo torquetur, vt præcedenti limitatione exemplificatum, secus si nõ sit simpliciter testis, sed reus in publicus, & sic torqueatur tanquam principalis, quoad se, & test. s, quoad alios, iuxta tradita per eundem Alciat. *d. reg. 2. præsumt. 29. num. 13. ad fin. vers. torquetur enim tantummodo.* Tunc enim attenditur potius primum dictum extra torturam, quam secundũ in tortura, prout originaliter voluit Bart. *in l. 1. §. quæst. ff. de quæst. & Bart. sequuti sunt Aretin. in cap. cum in tua, nu. 11. extra de testib. Dec. conf. 189. n. 16. vers. non obstat, quod secundum d. dictum, Gramm. voto 54. nu. 11. Grat. con. 60. n. 9. lib. 2. Cephal. conf. 233. n. 14. & seq. & cons. 134. n. 9. & seq. Alc. d. præsumt. 29. n. 11. vers. dicut tamen moderni, & nu. 14. vers. aly tamen etiam, d. n. 14. in fin.* fatetur idē Alc. de prædicta limitatione se alias vidisse in practica dubitari, imo *eod. n. 14. vers. & ex his infertur, sibi ipsi contradicere videtur.* dũ dixit, *Et ex hu infertur, quod si detur casus, in quo liber homo nõ admittitur nisi cum tormentis, tunc idem esset, quod in ceteris seruis & infamibus, puta, quando testis in ipsamet prima depositione est varius, vel agitur de aliquo suo delicto. Nã tum fieret illi dicto, in quo perseuerauerit in tormentis, l. vnus. §. testis, ff. de q.* Et idem Boss. vbi sup. *in tit. de oppos. cont. test. nu. 1. ad med. vers. raro tamen.* dixit, partiter prædictam limitatio-

nem raro posse in practica obtineri (licet hoc euenire testetur propter iudicum ignorantiam & attentionem, quam habent ad lucra.) Et contra prædictam limitationem aperte sensit Marsil. *in l. 5. §. quæstioni, num. 1. ad med. vers. vellem tamen.* vbi quod nescit cognoscere rationem diuersitatis, cur cõfessio cum tormentis sit validior in eo, qui torquetur simpliciter tanquam testis: quam in eo, qui torquetur tanquam principalis quoad se, & testis quoad alios. Et licet Gabriel *in d. concl. 26. n.* 4. plures referat (vt supra cum retuli) concordantes pro prima opinione, tamen *nu. 5.* illam declarat procedere, quando testis deponeret de facto alieno; secus si de facto sito proprio ex Tindaro ibi per eum citato. Ergo quando quis de seipso & de facto suo faretur, tunc erit attendendum etiam secundum dictum in tortura potius quam primum. Et demum contra prædictam limitationem sensisse videtur Vulpel. *in cons. 102. post nu. 12. & cons. 103. n. 9. & seqq. & clarius in cons. 104. num. 1. 2. 6. & seqq. vsque ad nu. 11.*

183 Sed † certe, licet ex præmissis proposita limitatio videatur reddi dubitabilis, ego tamen ab ea in iudicando & consulendo nunquam recederem; præterquam in casu, in quo secundum dictum in tortura haberet pro se aliquas coniecturas, præsumtiones, vel adminicula, prout in casu, in quo consuluit Vulpel. *in d. consil. 104. n. 3. iuncto n. 11.* Alias secus, prout etiam in simili de teste corrupto contra corrumpentem in tortura deponente dixi *supra lib. 2. q. 45. n. 41. & seq.*

184 LIMITA V. Dictam † regulam procedere in ciuilibus, non autem in criminalibus. Et hæc ratio, quia in ciuilib. tortura purgat periurium, in criminalibus autem non, Aymo *cons. 6. n. 16. Dec. cons. 189. nu. 11.* pluribus * comprobat, & de communi * testatur Octau. Cacheran. *cons. 65. post nu. 32. & nu. 33. Gabr. libr. 7. concl. 26. num.* 10. vbi tamen de hac limitatione valde dubitat, & non
185 sine † ratione, cum Dd. allegati *supr. n. 165.* in regula, lo-
186 quantur tam in ciuilibus, quam in criminalibus. Ideo pro resolutione dicas, quod etiam in criminalibus attenditur secundum dictum in tortura illud tamen debilitatur ex primo dicto contrario, iuxta ea, quæ in similibus posui *supra n. 164.* & dixi etiam *infra n. 226.* Et propterea tale dictum non sufficere ad torturam sine alijs adminiculis, sed solummodo ad inquirendum, dixit * communem * Clar. *in pract. §. fin. qu. 53. vers. quartus est casus post med.* ibi, *in hoc tamen dubitatur, &c.* Et paulo *infra*, ibi, *bene verum est, &c.*

187 LIMITA VI. Quia secundum † dictum in tortura non tollit primum extra torturam, quando illud primum emanauit in articulo mortis. Nam enim etiam dicitur tortura spiritualis, nec eo tempore quis præsumitur velle animam suam damnare mentiendo, Aym. *cons. 6. n. 51. vers. 3. respondeo, refert & sequitur Gabr. lib. 7. concl. 26. n. 11.*

188 LIMITA VII. Quia † non attenditur secundum dictum in tortura, quando testis vltra veritatem est alias inhabilis, aliosque patiatur defectus, Aym. *cons. 6. n. 54. vers. 6. respondeo. Gabr. lib. 7. d. concl. 26. n. 12.*

189 LIMITA VIII. Regulam † non procedere, quando ex secunda depositione facta in tortura testis efficitur periurus: tunc enim non attenditur illa secunda depositio, Dec. *cons. 189. nu. 10. in fin. vers. tertio ad dictum Corr. adi, Aym. cons. 6. num. 16. Gabr. lib. 7. d. concl. 26. num. 8. Menoch. de arbit. q. libr. 2. cas. 108. num. 6. Cephal. cons. 234. & seqq. lib. 2. Otau. Cacheran. cons. 65. n. 32. & 33.* vbi pluribus
190 hanc probat limitationem. Sed † certe iudicio meo hæc limitatio vel destruit regulam, quia semper ex varietate & contrarietate testis efficitur periurus, vel illam omnino restringit, quando primum dictum testis est extraiudiciale, & sine iuramento, & tamen Doctores in materia loquentes communiter * præsupponunt * etiam primum dictum iudiciale, & sic cum iuramento, ideo cogita.

LIMITA IX. Vt † tunc demum stetur secundo dicto 191
testis in tortura potius, quam primo extra torturam, quando vere testis in tortura dixerit contrarium eius, quod primo loco sine tortura deposuerat, quod potest contingit, quando testis torquetur, quia seruus, vir criminosus, aut alias infamis: secus autē si torqueatur tanquam varius, puta, quia testis vnum primo loco dicat, deinde seaundo loco aliud dicat, & tortus à iudice propter varietatem perseueret in secundo dicto. Tunc enim adhuc videtur primo dicto standum esse potius, quam secundo in tormentis ratificato, si credēdum est Cephal. *d. cons. 234. n. 13. & seqq. lib. 2.* Sed † certe 191
hęc limitatio est contra communem * mentem Dd. qui * generaliter loquuntur, quomodocunque testis torqueatur, & ideo de hac Cephali declaratione non sine ratione dubitauit Menoch. *d. casu 108. num. 18.*

ARGVMENTVM.

An & in quibus casibus attendatur primum, vel secundum dictum testis, qui iudic. aliter, & cum iuramento examinatus deposuit contrarium eius, quod primo extraiudicialiter, & sine iuramento dixerat, vel contra.

SVMMARIA.

Regula, quod si testis iudicialiter examinatus deponat contrarium eius, quod primo extraiudicialiter asseuerat, attenditur secundum dictum iudiciale, non autem primum extraiudiciale, nu. 193. licet alij contra, n. 194.

Ampliat 1. etiam quod primum dictum extraiudiciale emanasset, parte præsente, n. 195. Præsertim quando pars præsens erat persona potens, n. 196. Sed contra, n. 197. Declara, & distingue, vt nu. 198. & 199.

Ampliat 2. etiam in teste, qui examinatus, postea extraiudicialiter dicat contrarium eius, quod in examine iudiciali deposuerat: adhuc enim attenditur primum dictum iudiciale, numero 200.

Sed an isto casu possit puniri de falso, n. 201.

Et an etiam possit torqueri, n. 202.

Amplia 1. hanc secundam ampliationem etiam in teste, qui expresse extra iudicium confiteatur, se falsum in iudicio deposuisse, nu. 203.

Amplia 2. etiam quod secundum extraiudiciale dictum emanasset in articulo mortis, vel in actu confessionis, num. 204. & 205.

Amplia 3. eandem secundam ampliationem, non solum quando tam lata esset sententia, sed etiam si esset ferenda. adhuc enim attenditur primum dictum iudiciale, & non secundum extraiudiciale, nu. 206. Contra, n. 207. Declara, & distingue, vt n. 209.

Limita 1. dictam secundam ampliationem, quia per secundum dictum extraiudiciale debilitatur primum dictum iudiciale, nu. 208.

Limita 2. quando cum dicto extraiudiciali concurrerent verisimilitudo depositionis, causa reuocationis primi dicti, & quod in articulo mortis ita deposuerit: Tunc tamen illud potius attenditur, quam iudiciale, n. 201.

Limita 1. propositam regulam, quando primum dictum extraiudiciale esset iuratum, sicut secundum iudiciale, n. 211.

Sed an isto casu testis possit puniri de falso, n. 212.

Et an possit torqueri, n. 213.

Sublimita 1. hanc primam limitationem, quia quando primum dictum extraiudiciale esset iuratum, tunc nec illud attenditur, nec secundum iudiciale, n. 214.

Sublimita 2. dummodo iuramentum extraiudiciale depositionis fuerit formiter præstitum, aliter secus, n. 215.

Limita 2. regulam, quando primum dictum extraiudiciale esset magis

magis verisimile, aliisque coniecturis & præsumtionibus adminiculatum, quia tunc illud attenditur potius, quam primum iudiciale, nu. 216. & seq.

Sublimita hanc secundam limitationem quinque modis, n. 218. & seqq. vsque ad nu. 223.

Limita 3. quando primum extraiudiciale dictum esset tempore actus gesti emanatum, & in scriptura confirmatum, nu. 223. Contra, n. 224. Declara, vt n. 225.

Limita 4. quia in omnem euentum dictum iudiciale debilitatur per primum extraiudiciale, n. 226.

QVÆSTIO LXVI. PARS VI.

193 REGVLA Sit, quod † si testis iudicialiter examinatus dicat contrarium eius, quod prius extraiudicialiter dixerat, attenditur secundum dictum iudiciale, non autem primum extraiudiciale, Felyn. *in cap. cum in tua, n. 7. vers. sed contrarium, & n. 8.* vbi pluribus rationibus hanc regulam fundat, respondet contrarijs, &
* testatur de veriori & communiori * opinione, & ibi etiam Imol. *n. 6. vers. si autem primum dictum fuisset extra iudicium, & c. de testib. Aret. in c. per tuas, nu. 5. iuncto n. 32. & n. 33.* vbi huius regulæ tres affert rationes, *& n. 35. vers. aut testis asseruit aliqua, & d. nu 35. in fin.* vbi quod credit hanc
* opinionem tanquam communiorem * seruari in practica, & ibi etiam Ana. *nu. 4. vers. & ideo si testis, & Dec. nu.*
* 41. vbi alijs relatis testatur de communi, * & magis cõmuni opinione, & ab ea non recedendum, *extr. de testib. Tindar. in tract. de testibus, lib. 2. par. 1. c. 1. per totum,* vbi *n. 17.*
* testatur de communi * omnium opinione, excepto Bart. contrarium dicente, *in l. eos, ff. ad leg. Corn. de fal. & n.* 18. vbi respondet ad tex. *in d. l. eos,* in quo se fundat Bart. *& d. lib. 2 par. 1. c. 2. ctiam per totum,* vbi pluribus antiquorum auctoritatibus, ac etiam alijs rationibus bene hãc fundat opinionem, & *ibidem n. 2.* testatur de communi Canonistarum sententia, *& c. 3. nu. 1. & 2.* vbi affert tres alias rationes, Alber. de Malet. *in tract. de testib. c. fin. nu. 5. & seqq.* vbi late hanc defendit regulam, testaturque de
* veriori & practicata opinione, * Petr. Monc. *in addit. ad Crot. in tract. de test b. par. 7. nu. 345. litera D. maiuscula, vers.*
* *contrarium tamen,* vbi *etiam de communi,* * *Iacob. de S. Georg. in l. qui falso, aut varie, nu. 6. & 7. ff. de testib.* vbi relatis concordantibus, & reprobata contraria Bartol. opinione,
* hanc dicit veram, & magis * communem, Marsi. *in l. eos, n. 18. ff. ad l. Corn. de fals. Capoll. cons. 60. n. 5.* vbi quod in hoc
* Bar. contrarium tenens reprobatur cõmuniter, * Boss. *in tit. de oppos. cont. testes, n. 3* vbi de cõmuni, & per decem fundamenta hanc contra Bartol. opinionem defendit Couarru *var. resol. lib. 2. c. 13. n. 7.* vbi etiam alijs relatis de
* communi, * Gabr. qui plures, & plures alios refert, *libr. 7. concl. 31. nu. 1. vers. contrarium, quod immo, & nu. 2. & 3.* vbi
* de magis communi * & indubitata opinione, Corrad. *in pract. tit. de testib. rub de contrarietate test. nu. 18. fol. 122. col.*
* *2. vbi etiam de magis communi,* * *Clar. in pract. § fin. q. 53. vers. primus casus est,* vbi plures alios de communi & magis
* communi * testantes, refert Viu. *in commun. opin. vers. testis dicens, ac deponens, vbi etiam de communi contra Bart. Michael. Craff. in com opin. libr. 2. c. 17. q. 19.* vbi etiam de com-
* muni, * veriori, & magis communi, Monticel. qui alios refert *in repert. test. rub. testis qui vnum dicit in iudicio, & c. fol.* 218. *col. 2. vers. fin. & fol. 219. col. 1. vers. 2. & seq. Roi. cons. 40.*
* *n. 2. & seqq. libr. 1. vbi de magis communi,* * *Menoch. de arbit. q.*
* *libr. 2. cas. 108. n. 22. vbi de magis recepta opinione,* * *And. Gail. obser. 104. nu. 18. & seq. lib. 1. Laurent. decis. Auenion. 91. nu. 4. vers. siquidem Bartolus.*

Contrarium voluit † Bart. *in d. l. eos, quem sequuti sunt*
194 *Butr. & Abb. in locis relatis per Monca. ad Crot. de testib. d. nu. 345. lit. D maiuscula, vers. sed qui si testis, & Bart. opinionem pluribus comprobat Aret. in d. c. per tuas, n. 33. vers. sed pro Bart. &c. & nu. 34. & nu. 35. vers. adhuc videtur stare ratio, &c.* vbi quod hęc opinio Bar. & Ant. de But. forte de iure canonico esset verior, licet contraria seruaretur in practica tanquam communior, * *extra de prob.* addo pro hac ea * 1
dem opinione Bart. Pertum de Vbal. & alios Dd. Pertusinos, de quibus *in cons. crim. diuers. 28. libr. 1. in 4. item relatos per Gabriel. lib. 7. conclus. 31. num. 1. & per Montic. in rub. testis qui vnum dicit in iudicio, & c. fol. 218. col. 2. vers. 2.*

Retenta prima opinione tanquam veriori, communiori, * & practicata: *

AMPLIA I. Illam † procedere, etiam quod primum 195
dictum extraiudiciale emanauerit parte præsente. Adhuc enim attenditur secundum dictum iudiciale, vt per Tindar. *in tract. de testib. lib. 2 par. 1. c. 5. n. 1 Menoch. de arb. q. lib. 2. casu 108. n. 27. Gab. lib. 7. concl 31. n. 16.*

Vbi † præsertim, quando pars præsens erat persona 196
potens. Et † licet contra hanc ampliationem tenuerit 197
Dec. *in c. per tuas, num. 44. de prob.* allegans Tind. in loco præcitato, & Dec. referat Gabr. *d. concl. 31. num. 15.* Non
per † hoc tamen recedas à proposita ampliatione, cum 198
Tindarus per Dec. allegatus, dicat contrarium eius, ad quod allegatur. Bene † verum est, quod si cum partis 199
præsentia concurrat etiam causa, & ratio depositionis extraiudicialis: Tunc bene attenditur potius primum dictum extraiudiciale, quam secundum iudiciale, prout latissime comprobat, & concludit per text. *in d. l. eos, Tindar. d. lib. 2. part. 1. c. 8. per totum, & cap. 11. in princ.* Sed an isto casu testis puniatur de falso, dixi *supra num. 86. & sequentib.*

AMPLIA II. Propositam † regulam, vt ècontra, si 200
testis iudicialiter examinatus post examen, & extraiudicialiter dicat contrarium eius, quod primo iudicialiter deposuerat: adhuc erit attendendum primum iudiciale dictum, non autem secundum extraiudiciale, Bar. *in l. eos, num. 3. vers. respondeo, & num. 4. vers. & tunc aut primo testificatur, ff. ad leg. Corn. de fals. & ibi etiam Marsi. num. 8. ante med. Abb. in c. cum in tua, nu. 9. ad fin. vers. quandoque primum dictum, & ibi etiam Felyn. num. 6. Imol. num. 6. col fin. vers. si autem testis primo in iudicio dixit vnum, & Aret. num. 14. col. pen. vers. aliquando testis vnum dixit in iudicio, extra de testib. Tind. in tract. de testib. lib. 2. part. 2. num. 1. Crot. in tract. de testib. par. 7. n. 345. in 12. conclusione, & ibi Petr. Monca. in addit. litera D. maiusula, Rom. cons. 505. n. 3. vers. aliquando vero testis, Simanc. in tract. de hæret. tit. 64. rub. de testib. n. 56.* vbi alios refert, *& n. 57.* vbi huius ampliationis tres affert rationes, Alb. *in c. 1. q. 16. n. 72 & seqq. & n. 77 & seqq.* vbi late comprobat, *Corrad. in pract. in tit. de testib. rub. de contrarietate test. n. 17. in 6. limitat. fol. 122. col. 2. Viu. in com. opin. vers. testis illud quod deposuit in iudicio, vbi alijs relatis testatur de communi,* * *Clar. in tract. § fin. q. 53. vers. secundus est* * *casus,* vbi etiam de communi ex Grat. & Menchiac. in locis ibi per eum allegatis, Gabr. *lib. 7. concl. 30. nu. 1.* vbi plures alios refert concordantes, Menoch. *de arb. q. libr. 2. casu 108. n. 18. And. Gail. obseru. 104. n. 7. lib. 1.*

Sed † an isto casu possit puniri de falso, dixi *supra nu-* 201
mer. 85.

Et an † etiam possit torqueri, dixi *supra numer. 111. &* 202
sequent.

AMPLIA I. Hanc † 1. ampliationem, vt procedat et- 203
iam in eo teste, qui expresse extra iudicium dicat, & profiteatur, se in iudicium falsum deposuisse. Adhuc enim iudiciale dictum non tollitur per secundum extraiudiciale, vt per Alb. de Malet. *in tract. de testib. c. fin. n. 9. Albert. in c. 1. q. 16. n. 72. & seqq. de hæret. in 6. Viu. d. vers. testis illud, quod deposuit in iudicio,* vbi alijs relatis concordãtibus ab hac communi, * in iudicando & consulendo *
fatuum esse recedere dicit, verum de materia huius ampliationis tetigi etiam *in 1. lib. in tit. de indic. & tort. qu. 46. n. 56. & seqq.* vbi videas.

AMPLIA II. Dictam † 2 ampliationem procedere, 204
etiam quod secundum extraiudiciale dictum emanauerit in articulo mortis, nõ tamen per illud tollitur

primum

primum iudiciale, vt per Felyn. *in c. cum in tua, nu. 6. vers. & hoc habet locum, & ibi etiam Aret. nu. 15. extra de testibus,*
205 *Tindar. in tract. de testib. part. 2. num. 2. & num. 5.* Vbi † ampliat, etiam quod dictum extraiudiciale emanauerit in actu confessionis, Alber. de Mal. *in tract. de testib. c. fin. nu. 8. Crot. de testib. part. 7. num. 345. vers. quod procedit etiam, & ibi Moncad. in addit. litera D. maiuscula, ad fin. vers. & ad id, quod dicit, Simanc. in tract. de haret. rubr. de testibus, tit. 64. nu. 56. & 57. Albert. in cap. 1. q. 16. nu. 72 & seqq. de haret. in 6. Rota diuers. decis. 346. nu. 4. part. 1. Conrad. in pract. tit. de testib. rubr. de contrarietate testium, nu. 17. Vinc. d. vers. testis illud, quod deposuit in iudicio*, vbi aliis relatis dixit ab hac ampliatione, tanquam communi* in iudicando & consulendo non esse recedendum, Couar. *var. resol. libr. 2. c. 13. n. 7. in fin. Clar. in pract. § fin. d. qu. 53. vers. secundus est casus, vbi etiam de communi, Gabr. lib. 7. concl. 30. n. 2. Menoch d. casu 108. nu. 20. And. Gayl. obseru. 104. nu. 7. libr. 1.* Et vide, quæ in simili de teste corrupto, contra corruptionem, dixi *supra in 2. libr. tit. de indic. & tort. q. 46. sub n. 56. & seqq.* ac etiam quæ ad declarationem huius ampliationis pariter dixi *infra hac eadem q. nu. 210.*

206 AMPLIA III. Eandem † secundam ampliationem procedere, non solum quando iam lata est sententia, sed etiam si esset ferenda. Adhuc enim per secundum extraiudiciale dictum non tollitur primum iudiciale, vt per Felyn. *in c. cum in tua, num. 6. in fin. & ibi etiam Imol. nu. 6. col. fin. vers. si autem non esset lata* (vbi tamen loquitur per verbum *forte*) *& Aret. n. 14. ad fin. vers. sed contra illud primum dictum, extra de testib. Moncad. ad Crot. in tract. de testib par. 7. n. 345. litera D. maiuscula* post *vers. & intellige, Couar. var. resol. libr. 2. c. 13. nu. 7. ante fin. ibi, quod falsum videtur, &c. late Albert. in c. 1. q. 16. n. 72. ver. sed semper mihi fuit*
207 *visum, & n. 78. & n. 80. ad fin. vers. nec illa differentia.* Et † licet contra hanc ampliationé faciant deducta per eundem Moncad. in loco supra citato, *d. vers. & intellige, & aperte contra eam senserint Butr. in d. c. cum in tua, nu. 10. vers. quandoq; testis opposita dicit, & ibi etiam Abb. nu. 9. in fin. Aret. cons. 71. incip. diligenter & mature, colum. 4. vers. his tamen non obstantibus, sicut illum refert & sequitur Marsil. in l. eos, nu. 17. ff. de falsis, idem Marsil. sing. 103. Conrad. in pract. tit. de testibus, rub. de contrarietate testium, n. 17. in fin. fol. 122 Gabr. qui plures altos refert, libr. 7. concl. 30. n. 3. Menoch. de arbit. q. lib. 2. ca-*
208 *su 108. n. 21.* Vbi † propterea, quod primum dictum iudiciale debilitatur ex secundo extraiudiciali, & sic tacite videtur sentire, quod ad sententiam ferendam
209 non sufficiat. Pro † concordia tamen dicere potes, id totum iudicis arbitrio esse remissum, vt bene explicat Couar. *var. resol. libr. 2. cap. 13. nu. 7. post vers. est & aliud, ibi, sicuti & idem erit, &c.* vbi, quod isto casu fides testis vacillat, & arbitrio iudicis diminuenda est: attenta negotij, personarum, & temporis qualitate, allegans Arer. Bur. & Marsil. in locis præcitatis, quos propterea sic declarandos & intelligendos, tacite sentit, & sic etiam has contrarias Dd. sententias concordandas aperte dixit ibidem *nu. 8. vers. his tamen apparet.*

210 LIMITA Prædictam † 2. ampliationem, positam *sup. n. 200.* (& hæc limitatio venit etiam declaratiue ad ea, quæ posui *supr. n. 204.* non procedere, quando cum secundo dicto extraiudiciali tria concurrant, videlicet verisimilitudo depositionis, caussa reuocationis primi dicti, & quod in articulo mortis ita deposuisset. Tunc enim primum dictum videtur sublatum, nedum debilitatum, ad tradita per Simanc. *in tract. de haret. rub. de testib. tit. 64. nu. 58. & 59.*

211 LIMITA I. Propositam † regulam non procedere, quando primum extraiudiciale dictum esset iuratum, licet secundum iudiciale: tunc enim non attenditur dictum secundum iudiciale depositio, vt per Felyn. *in c. cum in tua, ad fin. vers. si tamen primum dictum extraiudiciale esset iuratum, extra de testib. Aret. in c. per tuas, post num. 33. ext. de testib. Tindar. in tract. de testib. lib. 2. part. 1. c. 7. n. 5. in fin. & n. 6. & c. 4. nu. 3. vbi reddit rationem, & c. 7. nu. 31. in fin. & seqq. vsque ad num. 34. & c. 11. in princ. vers. excepto iuramento, Corra. in pract. tit. de testib. rub. de contrarietate testium, nu. 18. Couar. var. resol. libr. 2. c. 13. nu. 7. ante sin. vers. Couar. in resol. lib. 2. vers. sublimitat. Felyn. fol. mihi 122. col. 2. Couaa. var. resol. lib. 2. c. 13. n. 7. in fin. principij, vers. posset plane Bartol. sententia, Clar. in pract. § fin. qu. 53. vers. primus casus est, in fin.* vbi de communi * & practicata opinione ex Zabarell. & Bosi. ibi * per eum allegatis, *Viu. in comm. opin. vers. testis dicens, ac deponens aliquid extra iudicium, ad fin. & faciunt, quæ dixi supra hac ead. q. part. 4. nu. 148. & seq.*

Sed an iste testis puniatur de falso, dixi *supr. hac ead. q. par. 2. nu. 90.* 212

Et an isto casu possit etiam torqueri, dixi *supra num. 106. & seqq.* 213

SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem, vt licet illo casu non attendatur secundum dictum iudiciale, veritas tamen est, quod nec etiam attenditur primum extraiudiciale, quamuis iuratum, & sic neutri dimum extraiudiciale, quamuis iuratum, & sic neutri dimum extraiudiciale, standum est, vt per Tindar. *in tract. de testib. lib. 2. part. 1. c. 4. n. 1. Iacob de S. Georg. in l. qui falso, n. 7. vers. subdit tamen ipse Panormitanus. ff. de testib. Gabr. qui plures refert concordantes, lib. 7. concl. 31. n. 4. Rotan. cons. 40. n. 9. & seqq. lib. 1. vbi & ipse alios refert, prout etiam referunt Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 108. num. 23. Oct. Cacher. cons. 65. nu. 31. libr. 1.* ex quibus & hanc sublimitationem à Dd. communiter receptam dici potest. 214

SVBLIMITA II. Eandem † limitationem procedere, dummodo iuramentum primæ extraiudicialis depositionis fuerit formiter præstitum, alias secus, vt per eundem Tindar. *in tractat. de testib. libr. 2. part. 1. cap. 7. numer. 37.* 215

LIMITA II. Eandé † regulam non procedere, quando primum dictum extraiudiciale esset coniecturis & præsumtionibus adminiculatum, aut alias magis verisimile, quam secundum iudiciale. Tunc enim attenditur primum extraiudiciale, non autem secundum iudiciale, vt per Felyn. *in c. cum in tua, ad fin. vers. idem dicas, extra de testib. Aret. in cap. per tuas, nu. 5. iuncto num. 32. & nu. 34. in princ. & nu. 35 vers. & idem dicerem, & ibi etiam Dec. nu. 45. extra de testib. Tindar. in tract. de testib. lib. 2. part. 1. c. 11. in prin. vers. & idem si pro dicto, &c. Roman. cons 505. n. 3. vers. item limitatur ista conclusio, Tiraq. de reuocan. don. in præfat. n. 49. vers. & simile est, Couar. var. resol. lib. 2. c. 13. num. 7. vers. est & aliud, &c. in prin.* (Vbi † tamen, quod isto casu neutri dicto standum est) Gabr. *lib. 7. concl. 31. nu. 17. vbi plures adlios refert, Rol. cons. 40. nu. 13. & seqq. lib. 1. Corrad. in pract. tit. de testib. rub. de contrarietate testium, n. 18. vers. item quando esset magna præsumt. fol. 122. col. 2. Albert. in cap. 1. q. 16. nu. 72. in fin. seq. vbi ponit præsumtiones, & verisimilitudines, de haret. in 6. Menoch. de arbit. q. lib. 2. casu 108. n. 24.* Ex quibus iunctis aliis supra in simili relatis, *nu. 151. & nu. 178.* hanc limitationem sine dubio communiter * receptam esse dicere possumus. 216 *

SVBLIMITA I. Hanc † secundam limitationem, quando secundum iudiciale esset emanatum, ad correctionem primi extraiudicialis: Nam tunc docto de errore attenditur secundum iudiciale, etiam quod primum extraiudiciale esset alias verisimile, Tindar. *de testib. lib. 2. part. 1. c. 13. per totum.* 217

SVBLIMITA II. Quando † primum dictum extraiudiciale esset emanatum per verba dubitatiua. puta, *Nescio, credo, non recordor,* & similia. Tunc non attenditur secundum iudiciale, etiam quod primum extraiudiciale sit verisimile, Tindar. *de testib. libr. 2 part. 1. c. 14. nu. 1. in discursu.* 218

SVBLIMITA III. Quando † primum dictum extraiudiciale esset incidenter prolatum, quia tunc illud non attenditur, etiam quod sit magis verisimile, Tindar. *de testib. lib. 2. par. 1. c. 14. nu. 2.* 219

SVB-

221 SVBLIMITA IV. Quando † secundum dictum iudiciale esset confirmatum in tormentis. Tunc enim illud attenditur, etiam quod primum extraiudiciale sit magis verisimile, dixi *supra nu. 176.* Hic non repeto.

222 SVBLIMITA V. Quia omni casu † iste testis punitur de falso, dixi pariter *supra nu. 93. & seqq.* Hic non repeto.

223 LIMITA III. Propositam † regulam non procedere, quando primum extraiudiciale dictum esset tempore actus gesti emanatum, & in scriptura confirmatum. Tunc enim secundum iudiciale subsequens præsumitur emanatum ad partis subornationem, & sic illud non attenditur, vt per Aret. *in capit. per tuas, num. 35. vers. pro concordia istarum opinionum, iuncto vers. pro hac conclusione, &c. & ibi etiam Dec. nu. 43. de testib. sequuntur plures relati per Gabr. lib. 2. concl. 31. num. 11. Alber. in c. 1. q. 16. n. 75.*
224 *de haret. in 6. Menoch. de arb. q lib. 2. casu 108. nu. 25.* Et † licet contrarium voluerint Doctores relati per eund. Gabr. *d. concl. 31. n. 11. vers. contrarium, &c. iuncto nu. 12. &* 13. Non
225 per hoc tamen recedas à limitatione. Dummodo † tamen testis subscriptio interueniat tempore actus gesti: Secus si post, prout declarat Aret. in loco præcitato: nec dissentit Gabr. *d. concl. 31. nu. 14.*

226 LIMITA IV. Quia in omnem † euentum, etsi attendatur potius secundum dictum iudiciale, quam primum extraiudiciale, negari tamen non potest, quin istud secundum dictum iudiciale sit aliqualiter debilitatum ex primo extraiudiciali, Tindar. *de testib. lib. 2. par. 1. c. 14. n. 2. ad fin. Bosi. in tit. de oppos. contra test. num. 3. vers. non*
* *tamen negari potest, vbi de magis* communi, *Couar. variar. resolut. libr. 2. cap. 13. n. 7. post vers. & ad aliud, &c.* ibi, *Imo arbitrio iudicis, &c.* Vbi magistraliter more suo loquitur Gabr. *lib. 7. concl. 31. nu. 8. 9. & 10. Clar. in pract q. 53. vers. primus casus est, post med.* Vbi quod ita omnes * Doctores fatentur, Menoch. *de arbit. quæst. libr. 2. casu 108. num. 27. & 28.* Vbi quod ex tali dicto iudiciali Iudex non potest ferre sententiam, nec etiam deferre iuramentum in supplementum, quod & idem dixit Rolan. *cons. 40. numer. 11. & 12. lib. 1.* & ibi amplius, quod nec etiam ex tali dicto potest iudex sumere indicium ad torturam, quod pariter voluit Berraz. *in cons. 3. num. 9. & seqq. & cons. 70. numer. 15. & cons. 311. num. 20. & cons. 412. num. 26. & cons. 414. num. 2. & seq. Monticell in repert. test. rub. testis, qui vnum dicit in iudicio, &c. fol. 219. column. 1. vers. 4.* ex quibus iunctis aliis per nos in simili supra relatis, *nu. 164. & nu.*
* *186.* hanc limitationem ab omnibus communiter * esse receptam dicere possumus.

ARGVMENTVM.

Testis an & quando possit suam depositionem corrigere incontinenti, vel ex interuallo, & correctione sequuta, an attendatur dictum correctum, an vero dictum corrigens.

SVMMARIA.

Testis potest incontinenti se corrigere, nu. 227.
Testis ex interuallo non potest se corrigere, nu. 228.
Testis ante perfectum examen, & antequam discedat à iudicis conspectu, potest dictum suum corrigere, nu. 229.
Testis potest se corrigere, antequam notarius scribat suam depositionem, nu. 230.
Testis potest se corrigere, antequam se subscribat examini, numero 231.
Testis potest se corrigere, si sponte vadat ad se corrigendum, secus si ad postulationem partis, numer. 233. versicul. & ex hac, &c.
Testis potest se corrigere etiam post peractum examen, dummodo antequam sit alloquutus partem, secus si cum ea fuerit alloquutus, nu. 232.
Sed an sufficiat alloquutum fuisse aliquam aliam personam, à qua pars potuit certiorari de depositione testis? nu. 234.
Et an credatur testi dicenti, se cum parte non loquutum, nu. 235.
Et an talis negatiua probetur iuramento testis, n. 236. & seq.
Testis, qui semper steterit in carceribus secretis, potest quandocunq; se corrigere, nu. 237.
Testis veniens ad se corrigendum post triduum à die depositionis, præsumitur subornatus, nu. 238.
Testis an incontinenti, an vero ex interuallo dicatur se corrigere, iudicis arbitrio remittitur, n. 239.
Testis potest se incontinenti corrigere, etiam non docto de errore, num. 240.
Testis correctio nunquam admittitur, nisi alleget iustam caussam correctionis, numer. 241. & num. 242. Vbi, quod isto casu non statur primo, nec secundo dicto, & num. 243. Vbi declara, & amplius quod isto casu non allegans iustam caussam correctionis, reputatur falsus, & potest torqueri, numero 244.
Testis etiam ex interuallo potest se corrigere, quando probat de errore, n. 245.
Testis ex caussa oblitionis potest quandocunque se corrigere, etiam ex interuallo, nu. 246.
Testes nobiles possunt etiam ex interuallo se corrigere, quando agitur inter viles, & de modica caussa, nu. 247.
Testes notæ fidei & auctoritatis possunt se corrigere etiam ex interuallo, ante tamen publicationem, non tamen post, numer. 248. Licet aliqui dixerint post publicationem, numero 249.
Correctio facta ex interuallo, licet non tollat primum dictum, illud tamen debilitat, nu 250.
Testis vt aliquid addat primæ depositioni, non solum potest hoc facere incontinenti, sed etiam ex interuallo, licet hoc vltimo casu non tanta fides adhibeatur, nu. 251. contra, nu. 252. Declara, &c nu. 253.
Testis post publicationem examinis nullo pacto potest se corrigere, nu. 254.

QVÆSTIO LXVI. PARS VII.

PRIMA Sit † conclusio in proposita materia, quod testis incontinenti potest se corrigere, Alber. *in l. qui falso, nu. 1. vers. & intellige, ff. de testib. Bart. in l. eos, num. 2. versicul. item oppono. ff. de falsis. Felyn. in authen. at qui semel, num. 5. in fine, versicul. statim, C. de probat. & ibi etiam Bal. num. 3. vbi de materia. & Salyc. numer. 3. versicul. est ergo conclusio, gloss. in cap. per tuas, in versic. audiendum, vers. ante aperturam testium, & ibi Anton de Butr. num. 9. ad fin. vers. quartus quando ipsemet testis, & num. 8. vers. si ad instantiam partis, & nu. 10. vers. tene in hoc, Abb. num. 1. vers. primus quando. Felyn. num. 1. in 1. concl. in princ. Imol. num. 4. versic. primo casu, extra de testibus, item gloss. in c. an nostra in verbo, aduersa, in princip. vers. nisi in contrarium hoc faceret corrigendo, & ibi etiam But. num. 4. ad finem, & Abb. num. 2. vers. limita hoc dictum, extra de testib. idem But. in c. præterea, num. 13. & ibi etiam Felyn. n. 4. versic. potest autem incontinenti, &c. Imol. num. 4. Anan. nu. 1. vers. tamen si errauit, & num. 4 vers. nota quod testis, Zabarell. in summario, extra de testibus cogen. Bero in cap. licet caussam, num. 37. in fin. vers. nisi incontinenti dictum suum corrigeret, &c.* & quidem hæc conclusio optime probatur *in d. cap. præterea, in vers. quorum testimonia, &c.* Quam etiam sequuti sunt Tindar. *in tract. de testib. lib. 1. cap. 4 nu. 2 in prin. & c. 8. num 5. & numer. 7 post med. vers. idem etiam esset si incontinenti, Nepos de Mont. Alb. de testib. num. 144 Nell de testib. num. 107 vers. aduertendum tamen, Crot. de testib. part. 7. num. 341. ver. 5 & vltimus, Alber. de Malet. in tract. de testib. caput. 8. num. 16. Bos. in titul. de publicat. proces. post numer. 28. & num. 32. ad finem, & in titul. de tortur. tit. num. 23. Roman. sing. 808. Alciat. de præsumt. regul. 2. præsumt. 29. numer. 1. versicul. nisi incontinenti hoc faciat, Couarruu. var. lect. lib. 2. capit. 13. numer. 8. versicul. ceterum si testis, & alia secunda sit testis status, &c. Heller. in pract. criminum in verbo, capitur informationem, numero 54.*

Post

Rota de testibus, in nouis, decis. 19. in fine, vers. secus vero si reddiderit statim, Conrad. in pract. titul. de testibus, rubr. de contrarietate testium, numer. 11. in princip. fol. 120. Gabr. libr. 7. conclus. 27. numer. 4. Viui. in comman. opinion. vers. testis statim & in continenti, &c. vbi aliis relatis testatur de communi opinione, Clar. in pract. §. fin. q. 53. vers. quartus est casus, ante med. ibi, aut ipsemet testis, &c. Menoch. de arbitr. q. libr. 2. casu 108. num. 4. Monticell. in repert. test. rub. corrigere an & quando possit testis. fol. 208. col. 2. vers. fin.*

228 SECVNDA Sit † conclusio præcedenti contraria, quod testis ex interuallo se corrigere non potest, Albe. *in l. qui falsò, num. 1. vers. & intellige, ff. de testibus, Cyn. in dict. authen. at qui semel, num. 5. in fin. C. de probation. & ibi Bald. num. 3. vers. sed si ex interuallo, vbi etiam de materia, & Salyc. num. 8. vers. ex interuallo autem, Butr. in cap. per tuas, num. 8. ad fin. vers. si ex interuallo*, vbi amplius etiam ante publicationem *& num. 10. in princ. & ibi etiam Imol. num. 4. vers. ex interuallo autem. Aretin. nu. 6. vers. si vero testis, iuncto nu. 7. in fin. & num. 8. etiam in fin. vbi de communi, *extra de testibus, idem But. in c. præterea. nu. 15. in discursu, & ibi etiam Felyn. nu. 4. & num. 10. vers. si autem testis corrigat se ex interuallo. Imol. nu 4. & nu. 8. in fin. Anan. num 1. & nu. 4 Zabarell. col. 2. vers. quæro si testis ex interuallo, extra de testibus cogen.* & quidem optime hęc secunda conclusio probatur, *in d. c. præterea, in fin.* ibi: *Secus autem erit, si correctiones suæ interposuerint interualium.* Tindar. *in tract. de testibus, libr 1. c. 4. nu. 2. vers. ex interuallo vero, & n. 3. vsque ad vers. tertio etiam, &c.* vbi respondet contrariæ ratioui, & c. 8. n. 4. *ad fin. Nep. de Monte Alban. in tract. de testib. nu. 149. Crot. de testib. n. 340. vers. tertius casus, & vers. quartus casus, in fin. Alber. de Malet. de testibus, capit. 8. num. 16. vers. ex interuallo tamen. Ioss. in tit. de prob. proces. nu. 28. & num. 33. Roman. cons. 505. num. 3. Alciat. de præsumt. reg. 2. præsumt. 29. num. 1. Rota de testib. in nouis, decis. 19. Mattheslan. sing. 171. nu. 2. & ibi in addit. vers. & in quantum. Catell. Cotta in suis memor. in vers. testis regulariter non potest. Foll. in pract. crim. in verbo, capiat informationem, numer. 54. & in verbo & de munere petantur, num. 5. in fin. Gabr. lib. 7. concl. 27. num. 4. vbi aliospluresrefert concordantes. Conrad. in pract. tit. de test. b. rub. de contrarietate test. fol. 121. n. umer 11. vers. si ex interuallo. Viui. in commun. opin. vers. si testis ostendens se erraſſe, vbi aliis* relatis testatur de communi,* Clar. in practic. § fin. qu. 53. vers. quartus est casus, ad med. ibi, Si vero velut illud corrigere ex interuallo.* Vbi quod in hoc omnes * conueniunt, Monticel. *in repert. test. rub. corrigere, an & quando possit testis, folio 209. col. 2. vers. fin.*

Veram hæc 2. conclusio declaratur, & limitatur pluribus aliis modis, de quibus *infra num. 245. & seqq.* & quando correctio dicatur facta incontinenti, & quando ex interuallo, audies *in seqq. conclusionib.*

229 TERTIA Sit † conclusio, quod ante perfectum examen, & antequam testis discedat à iudicis conspectu, potest dictum suum corrigere. Tunc enim correctio dicitur facta incontinenti, non autem ex interuallo, Butr. *in dict. cap. præterea, nu. 13. in de cursu, & ibi etiam Abb. num. 12. vers. 1 casu. & Zabarell. num. 1. de testib. cogen.* Tindar. *de testib. lib. 1. cap. 4. num. 4. ante med.* vbi *de communi, veriori, & practicat. opinione. Neli. de testibus, numer. 107. vers. aduertendum tamen. Ioss. in tit. de publicatione processus, num. 29. & 32. per totum, in discursu, & in titul. de tortur. test. numer. 23. ad fin. & num. 24. in princ. & num. 26. Alciat. de præsumt. reg. 2. præsumt. 29. numer 2. vers. & dicitur incontinenti. Foller. in pract. crim. in verbo, capiat informationem, sub num 54. Gabr. 7. concl. 27. num. 5. vbi aliospluresrefert, Sarayn. ad Matthesil. sing. 171. sub ver. & in quantum dixit hic, Couar. variar. resolut. lib. 2. c. 13. nu. 8. sub vers. cæterum si testis.* Vbi quod correctio dicitur facta ante perfectum examen: Non † solum antequam notarius scribit ipsius testis responsionem, quam postea corrigit; sed † etiam dicta responsione scripta: dummodo antequam testis se examini subscribat, quod & idem dixerunt Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 2. casu 108. nu. 5. Sarayn. ad Matthesilan. d. sing. 171. in fin. addit. vers. & dicitur incontinenti reuocare, Montic. in repert. test in rub. corrigere an & quando possit testis, fol. 209. col. 1. vers. 3. Viu. in commun opin. in verbo, testis statim & incontinenti, &c. vers. potest & alio modo.*

QVARTA Sit † conclusio præcedentis tertiæ conclusionis declaratiua, quod etiam post perfectum examen potest testis se corrigere, dummodo id fit, antequam sit alloquutus cum parte: vnde secus si cum ea fuerit alloquutus, Butr. *in c. præterea, sub nu. 13. & ibi etiam Abb. nu. 12. Felyn. nu. 10. in prin. iuncto vers. & ista adde Imol. n. 8. Vbi quod ita communiter* seruatur. Ioan. And. n. 9. Hostien.* 232
n. 3. post med. in verb. incontinenti. Bald. nu. 4. vers. tu dic, extra de testibus cogen. & ibi gl. ord in verbo, incontinenti, idem Host. in c. per tuas, nu. 4. de testib. Iacob. Aegid in tract. de testib. nu. 18. Firm. in suo repertorio, in verbo, testium repetitio, nu. 10. Boss. in tit. de publicat. proces. n. 32. vers. & ineffectu. Vbi de communi, de qua etiam in tit. de tort. test. nu. 26. prope fin. Rota de testib. in nouis, decis. 19. eadem Rota diuers. decis. 346. nu 3 par. 1. Conrad. in pract. tit. de testib. rub. de contrarietate testium, num. 11. vers. incontinenti autem quis dicitur se corrigere, iuncto vers. si ex interuallo, &c. fol 120. nu. 11. (ouar. variar. resolut. lib. 2 c. 13. nu. 8. sub vers. cæterum si reus, ibi: idem erit quando testis, &c. Foll. in pract. crimin. in verbo, capiat informationem, num. 54. & in verbo, & demum repetantur testes, num. 5. ad finem. Gabr. Sarayn. in addit. ad Matthesilan. sing. 171. versic. & in quantum dixit hic Clar. in pract. § fin. quæst. 53. versicul. quartus est casus, ante med. ibi, & dicitur hoc casu incontinenti, &c. Gabriel libr. 7. conclus. 27. num. 7.* Vbi aliis relatis concordantibus, testatur de magis communi, * veriori, & seruata opinione, *& conclus. 28. num. 27. & 28. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 108. post numer. 5. & 6. Vulpel. cons. 102. num. 6. & cons. 103. nu. 10.* Vbi † propterea infert, quod testis, qui 233
semper stetit in carceribus secretis, ita quod non potuit alloqui partem, potest quandocunque se corrigere, quod tamen hodie propter vilitatem, & facilem corruptionem custodum carcerum, non absolute placet Bossio, *in titul. de opposit. contra testes, num. 1. ad fin.* Et ex quarta conclusione infertur etiam, quod si testis venit ad se corrigendum sponte absque eo, quod fuerit cum parte loquutus, admittitur vtiq, talis correctio, secus autem, si veniat ad postulationem partis, secundum gloss. *in authen. at qui semel, in gloss. fin. vers. item quid si per se rediret, C. de probat. & ibi etiam Iacob. Butrig. ad finem, vers. item quæro an testis possit corrigere dictum suum, Salyc. num. 8. in princip. & Paul. de Castr. nu. 19. & est etiam alia gl. in §. illud tamen, in verbo. non habebit, in vers. item quid si sponte, & ibi Angel. in §. quia vero, num. vigesimo tertio, in princip. in authen. de testibus.*

Verum in hac quarta conclusione † est inprimis ad- 234
uertendum, quod ad hoc, vt sit licita correctio, illaque dicatur facta incontinenti, nedũ videtur requiri, quod testis non fit alloquutus partem, verum etiam, quod nec fit alloquutus aliam personam, à qua pars potuerit certiorari de illius depositione, vt videre est apud Host. *in d. cap. præterea, num. 3. post med. in verbo, incontinenti. & ibi etiam Inno. num. 2. in eodem verbo, incontinenti. & Bal. num. 4. vers. tu dic, extra de testibus cogen. Gabr. qui alios refert, lib. 7. d concl. 27. nu. 7.*

Est etiam † in eadem quarta conclusione aduerten- 235
dum, secundum Fel. *in d. c. præterea, sub nu. 10. ad fin. vers. ex quo crederem*, vbi amplius, quod testi dicenti se cum parte non fuisse loquutum, minime creditur, & ideo hæc negatiua erit aliter probanda, quam ex dicto testis se corrigentis, & † tamen quod istud probetur iuramento 236
testis, scripserunt Aretin. *in dict. cap. per tuas, post num. 8. de testibus, & Bald. in dict. c. præterea, num. 4. vers. turabit tamen. de testib. cogen. & Gabr. lib. 7. conclus. 28. num. 28.* † Ideo 237
pro concordia dicas, quod testi medio iuramento asserenti, se nõ fuisse loquutum cum parte, bene creditur, si is

si is fuerit notæ fidei, & auctoritatis, prout loquitur Bal. *in d. c. præterea*, aliter secus; *prout declarat Alc. de præsumpt. regul. 2. præsumpt. 29. n. 2. vers. idem etiam alias, &c.*

238 Et † demum pariter in proposito aduertas, quod si testis veniat ad se corrigendum post triduum à die depositionis, præsumitur locutus cum parte, & ab ea subornatus, *Rota de testibus, in nouis, decis. 19. & in nouissimis, inter diuers. decis. 346. numer. 3. part. 1. Gabriel lib. 7. conclus. 27. num. 11.*

239 Quinta † sit conclusio, quod an testis dicatur se in continenti, vel ex interuallo corrigere multum, iudicis arbitrio remittitur. Fuit doctrina Hostiens. *in cap. præterea, de testibus cogend. numer. 4. ad finem, quem ibi secuti sunt Ioan. Andr. numer. 16. versicul. vnde dicit Hostiens. Anan. numer. 5. vbi, quod ita communiter tenetur. Imol. numer. 8. But. numer. 13. in fin. Abb. numer. 12. versicul. Hostiens. videtur, &c. Alios refert Gabriel lib. 7. conclus. 27. numer. 12.* Iudicem autem posse tunc arbitrari correctionem factam in continenti, quando testis ad extraneos actus non diuertit, dixit Abb. post gloss. *in d. cap. præterea, num. 12. versic. tertia remittitur.*

240 Sexta † sit conclusio, (& hæc conclusio venit ampliatiue ad primam conclusionem positam *supr. nu. 227.* quod testis potest in continenti se corrigere, etiam non docto de errore, sicuti post alios, quos allegant, scripserunt Couar. *var. resol. lib. 1. cap. 13. num. 8. sub vers. cæterum si testis, ibi, in continenti vero, &c. Gabr. lib. 7. conclus. 27. num. 2. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 108. num. 6. in fin. vbi reprobat Bar. contrarium dicentem, Monticell. in repertor. testium, rubr. corrigere an & quando possit testis. fol. 209. col. 1. versicul. 1. Viu. in commun. opin. in versic. testis statim & in continenti, &c. quod & idem ante istos voluit Abb. in cap præterea, num. 4. de testib. cogen.*

241 Septima † sit conclusio, & præcedentis declaratiua, quod licet testis in continenti se corrigens non teneatur docere de caussa erroris & correctionis, debet tamen illam adducere, & allegare, & talem, vt iudici iusta videatur & appareat, aliter correctio etiam in cõtinenti non admittitur, Bartol. *in l. eos numer. 3. versicul. respondeo, quod testis, ff. ad legem Cornel. de falsis, Innocent. in capitul. præterea, num. 2 versicul. si autem antequam, & ibi etiam Hostiens. num. 3. ante fin. versic. si vero testis, Zabarell. post numer. 1. Ioan. Andr. num. 9. versicul. si vero antequam, Anan. num. 5. versic. dicit tamen Bartol. Butr. num. 13. versic. sed antequam, & ibi etiam Abb. num. 4. versicul. dicit tamen multum notabiliter hic Innocent. &c. Felyn num. 10. vers. & subdit Innoc. Imol. num. 9. extra, de testibus cogen. Aret in. in cap. cum in tua. post numer. 13.*

242 vbi † tamen, quod isto casu nec primo, nec secundo dicto statur, & quod ita omnes tenent. *extra, de testib. idem Aretin. in cap. per tuas, num. 8. versicul. nec obstat, extra, de testi.*

243 vbi † etiam hanc conclusionem declarat procedere, quando testis se corrigendo dicit contraria, secus si aliquid addat primo dicto, quia tunc sufficit allegare obliuionem absque caussa obliuionis, *vt ibi per eum.* Addo pro hac eadem conclusione Roman. *in consil. 505. ad fin. num. 3. versic. aut variat, vel contrariatur in continenti*, vbi etiam, quod alias testis reputatur fallarius, Tindar. *in tractat. de testib. lib. 1. cap. 3. num. 5. in fin. vers. & attende iterum, & c. 4. num. 2. vers. nec etiam potest, & num. 3. versic. item etiam, & c. 8. num. 7. in fin. vers. dum tamen exprimat, Crot. in tract. de testib. par. 7. n. 341. ad fin. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 29. num. 3. vers. intelligetamen, Boss. in titul. de publicat. process. num. 30. & 32. & tit. de tortur. testium, num. 23. in prin & num. 24. vers. credo opinionem Bart. &c. & num. 25. & 26.* vbi respon-
* det contrariis, testatur de communi, * & amplius dicit,

244 quod † isto casu testis se corrigendo ob iustam caussam correctionis potest tanquam suspectus de subornatione torqueri, quod & idem dixit *d. titul. de publicat. process. num. 38.* Addo rursus pro hac eadem septima conclusione Corrad. *in practic. titul. de testibus, rubr. de contrarietate testium, num. 11. versicul. in continenti autem. fol. 120. Foller. in pract. crimin. in verbo, capiat informationem, post num. 54. Gabriel tit. de testib. lib. 7. concl. 27. num. 13. vbi alios refert, Montic. in repert. test. rubric. corrigere an & quando possit testis, fol. 208. col. 2. vers. fin.*

Octaua † sit conclusio limitatiua & declaratiua se- 245
cundæ conclusionis positæ *supr. numer. 228.* quod etiam non in continenti, & sic ex interuallo potest se corrigere, quando caussam correctionis & erroris non solum allegat, prout dixi in præcedenti conclusione, sed etiam probat, docto tamen de errore, quandocunque sustinetur correctio testis, vt per Couar. *var. resolut. lib. 2. c. 13. nu. 8. post vers. cæterum si*, ibi, *sed etsi testis ostenderit se erraſſe, &c. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 108. n. 7. Viui. in commun. opin. in vers. testis ostendens se erraſſe*, vbi aliis relatis testatur de communi * opinione. Et licet Boss. *in tit. de publicat. proces. n. 29. ad fin. & nu. 31. vers. sed vbi recessisset*, videatur sentire, isto casu sufficere solam allegationem erroris, & caussæ correctionis, absque alia probatione: eius tamen sensus (si tamen ita sensit) nullo pacto recipiendus est, quia, vt vidimus in præcedenti conclusione, sola allegatio erroris est necessaria in correctione facta in continenti: in correctione, quæ fit ex interuallo, est necessaria allegatio, & probatio, alioquin nulla esset differentia inter correctionem factam in continenti, & factam ex interuallo, quod est absurdum. Allegat insuper Boss. Firman. *in repert. in verb. testium repetitio, num. 10.* qui tamen loquitur, quando testis statim examinatus reuertitur, & sic antequam sit locutus cum parte, & in continenti, iuxta terminos præcedentis conclusionis; & ista est veritas.

Nona † sit conclusio, quod ex caussa obliuionis po- 246
test testis quandoque etiam ex interuallo se corrigere, Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 29. nu. 3. & 4.* vbi declarat, dummodo obliuio sit verisimilis, secus si inuerisimilis. Refert & sequitur Petra *de fideicom. q. 12. num. 1012. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2 casu 108. n. 8.* vbi isto casu, an obliuio sit verisimilis, necne, iudicis arbitrio remittitur. Et ante istos vide Aretin. *in c. per tuas, n. 8. vers. secundo vero casu, extr. de probat.* vbi etiam distinguendo hanc cõclusionem declarat, quod si testis se corrigendo dicit contraria, debet tunc caussam obliuionis adducere. Si vero non dicit contraria, sed tantum addit, & tunc non est necesse, quod caussam obliuionis adducat. Testem autem sic per obliuionem varia dicentem non puniri, dixi *supr. hac ead. q. 2. part. n. 34.*

Decima † sit conclusio pariter & declaratiua eius- 247
dem secundæ conclusionis, quod testis nobilis potest etiam se ex interuallo corrigere, quando agitur inter viles & de modica caussa, vt per Tindar. *in tract. de testib. lib. 1. cap 4. num. 4. vers. dicerem tamen, Abb. in cap. præterea, numer. 12.* Quid tamen si caussa est inter viles? & ibi etiam Felyn. *num. 10. in fin. vers. & adde secundum Bald.* & in teste notæ fidei, & auctoritatis, † quod possit se corrigere et- 248
iam ex interuallo, ante tamen publicationem, & non post, & dummodo iuret, se cum parte non locutum, & non alias, colligitur ex traditis per gloss. *in d. cap. præterea, in vers. in continenti, versic. sed hoc potest intelligi habito respectu ad qualitatem personæ, &c. Bald. ibidem, num. 4. versicul. quinimo dici potest, Alciat. de præsumpt. regul. 2. præsumpt. 29. numer. 2. ad fin. Catellian. Cotta in suis memoral. in versicul testis regulariter non potest corrigere, versicul. hoc tamen limitatur, post Iason. Marsil. quos allegat Foller. in practica criminal. in verbo, capiat informationem, num. 54. in fine, vbi tamen, quod hoc erit iudicis arbitrium, Gabriel lib. 7. conclus. 27. num. 9. & conclus. 28. numer. 19. & 20.* Et † quamuis aliqui relati per 249
Monticell. *in repertorio testium, in verbo, corrigere. fol. 210. colum. . . versic. 1.* dixerint, isto casu testem posse se corrigere etiam post publicationem, eorum tamen doctrina recipienda non est, nisi forsan, vt mox dixi *supr. n. 247.*

quando causſa eſt modica, & inter viles perſonas, alias ſecus.

250 Vndecima ſit † concluſio, & ſubſequenter etiam declaratiua ſecundæ propoſitæ concluſionis, quod licet correctio facta ex interuallo non tollat primum dictum, illud tamen debilitat, Innocent. *in c. preterea, nu. 2. verſ. & licet ſtetur primo dicto, & ibi etiam Ioan. Andr. poſt nu. 9. Hoſtienſ. num. 3. poſt med. in verbo, in continenti, verſ. licet etiam, Anan. poſt num. 5. Imol. num. 8. in fin. Butr. num. 13. verſic. ſed eadem ratio, Abb. num. 12. verſ. primo caſu, Felyn. numer. 10. verſ. pro quo vide, Zabarell. in fine lectura, verſ. ducit tamen, Innocent. extra, de teſtib. cogen. Boſſ. in titul. de publicat. proceſſ. numer. 36.* vbi propterea, quod ex prima depoſitione ſic ex interuallo correcta, non defertur iuramentum in ſupplementum.

251 Duodecima † ſit concluſio pariter etiam declaratiua dictæ ſecundæ concluſionis, quod ad effectum non ſe corrigendi, ſed aliquid addendi primæ depoſitioni, teſtis non ſolum in continenti poteſt hoc facere, & hoc nullam habet difficultatem, vt ex relatis per Gabr. *lib. 7. concluſ. 27. nu. 17.* verum etiam & id poteſt ex interuallo, quo caſu nõ prohibetur ſuæ primæ depoſitioni aliquid addere, licet bene verum ſit, huic additionali depoſitioni non tantam adhiberi fidem, vt per Innoc. *in c. preterea, n. 3. & ibi etiam Io. And. n. 10. Hoſtienſ. n. 3. ad fin. verſ. quia ſi non corrigat, Imol. num. 9. verſ. ſi autem ſe non corrigat, Zabarell. in fine lectura, in vltimis verbis, Butr. num 13. verſ. ſed ſi non ſe corrigit, Abb. numer. 12. verſ. ſi vero vult addere, Felyn. ad finem lectura, verſ. ſed aduerte, extra, de teſtib. cogen. Abb. in c. per tuas, colum. 2. num. 1. verſ. ſed ipſemet, & ibi etiam Felyn. numer. 1. in princip. extra, de teſtibus, Tindar. in tractat. de teſtib. lib. 1. cap 4. num. 5. Foller. in pract. crimin. in verſ. capiat informationem, numer. 57. relati per Gabriel. lib. 7. concluſ. 28. num. 5. Hector Æmil. in tract. de teſtibus, rubr. teſtis addit. num. 2. fol. 41.* Et licet

252 contrarium, † quod imo teſtis ex interuallo non poſſit ſe corrigere, etiam aliquid addendo, ſcripſerint Aretin. *in d. cap. per tuas, num 6. in princip. iuncto verſ. ſi vero teſtis, Gabriel d. concluſ. 27. num 15. & concluſ. 28. num. 2. vbi alsi relatis teſtatur de communi,* Hector Æmil. d. rubr. teſtis addit. nu. 4.

253 Pro † concordia tamen aduertas, quod ſi teſtis vult ſe corrigere aliquid addendo primæ depoſitioni ad inſtantiam partis, & tunc vtique non poteſt, & ita loquuntur & intelliguntur Doctores contra propoſitam concluſionem allegati: Si vero non ad inſtantiam partis, ſed ſponte, vel alias iudicis officio examinatus aliquid addat primæ depoſitioni, & tunc ei ſtatur, ſed non tanta fides adhibetur, ſi ex interuallo id faciat; & ita ſunt intelligendi Doctores pro concluſione allegati.

254 Tertiadecima † ſit concluſio, quod publicatis atteſtationibus teſtis non poteſt ſe corrigere, quia tunc correctio dicitur facta ex interuallo, & præſumitur teſtis locutus cum parte, prout probat text. *in capit. per tuas, & ibi etiam Imol. num. 4. verſ. primo caſu, adden. ad Felyn. ibidem, num. 2. litera A. in verſ. apertis, extra, de teſt.* Sed quando id fieri poſſit ad partis inſtantiam, aut iudicis officio, iſta eſt materia repetitionis teſtium, de qua dicam *infr. in ſeq. parte, &c.*

ARGVMENTVM.

De teſtium repetitione facienda.

SVMMARIA.

Teſtes regulariter poſt factam atteſtationum publicationem ad partis inſtantiam repeti non poſſunt, n. 255.

Teſtes ad partis inſtantiam non poſſunt repeti, etiam ad effectum declarandi eorum dubiam depoſitionem, numer. 256. contra, n. 257.

Teſtis ſi culpa producentis obſcure depoſuit, non poteſt amplius repeti ad declarandum obſcuram depoſitionem, n. 258.

Teſtes etiam ad partis inſtantiam interrogantur per iudicem in iudiciis ſummariis, n. 259.

Teſtis etiam ex interuallo poteſt ire ad iudicem ad effectum declarandi ſuam dubiam depoſitionem, quod quando verum ſit, nu. 200. & ſeqq.

Teſtes ex iudicis officio poſſunt repeti ad declarandum eorum dubiam depoſitionem, n. 262. & n. 264.

Teſtes poſſunt repeti etiam ad partis inſtantiam, ad declarandum dubiam depoſitionem, quando ſic iudici viſum fuerit ex aliqua iuſta & rationabili cauſſa, n. 263.

Teſtes ad hoc, vt poſſint iudicis officio repeti ad declarandum eorum dubium dictum, qualis eſſe debeat dubietas & ambiguitas, n. 265. & ſeq.

Teſtis poteſt repeti ad declarãdum obſcuram depoſitionem, quando talis obſcuritas proceſſit culpa examinantis; ſecus ſi culpa partis, n. 267.

Teſtis licet poſſit repeti ad declarandum ſuam dubiam depoſitionem, non poteſt tamen ſub pretextu talis declarationis aliquid addere vel minuere prime depoſitioni, nu. 268. Contra, n. 269.

Teſtis repetitio non permittitur, quando declaratio non bene conſonat, n. 270.

Teſtis repetitio non admittitur, quando declaratio non releuat producentem, n. 271.

Teſtes licet poſſint repeti iudicis officio ad declarandum eorum dubiam depoſitionem, non tamen cogitur iudex facere talem depoſitionem. ſi non vult, n. 273. contra, n. 274.

Teſtis, qui ſemel repetitus ſuam dubiam depoſitionem declarauit, non eſt amplius interrogandus, vt illam iterum declaret, numer. 275.

Teſtes poſſunt repeti, vt eorum dicti rationem reddant, quam in prima depoſitione non reddiderunt, nu. 276. Sed an iſto caſu concedatur repetitio ex officio iudicis tantum, an vero etiam ad inſtantiam partis, n. 277. & ſeqq.

Teſtes poſſunt repeti etiam ad inſtantiam partis, quando non fuerunt bene examinati, & interrogati dolo & negligentia examinantis, vt perfecte examinentur, & interrogentur, etiam facta publicatione atteſtationum, n. 280.

Verum facta publicatione ſola examinantis negligentia non ſufficit, ſed requiritur etiam dolus, ante vero publicationem ſufficit ſola negligentia, n. 281.

Et in dubio teſtis non bene examinatus, præſumitur examinantis dolo & negligentia non bene examinatus, n. 282.

Teſtis non bene examinatus, debet iterum repeti, etiam quod nulla ſint relata capitula, quia adhuc debet examinari ſuper tota cauſſa, n. 283.

Teſtis non bene examinatus ſuper interrogatorijs partis, poteſt repeti, vt iterum bene interrogetur, n. 284. & n. 285.

Teſtis, qui ſuper vno capitulo fuit interrogatus, & reſpondit, ſed non plene, amplius non poteſt repeti, num. 286. quod intellige, quando non plene reſpondet ſuper non ſubſtantialibus, ſecus ſi non bene euacuat ſubſtantialia, nam tunc adhuc poteſt repeti, n. 287. & ſeqq.

Teſtes quando non ſunt interrogati ſuper omnibus capitulis de conſenſu partis, vel culpa partis, tunc non poſſunt amplius repeti ſub pretextu, quod non fuerint bene examinati, nu. 290. & ſeq.

Teſtes non examinati ſuper capitulis, quæ iudex reiecit, tanquam impertinentia, non poſſunt amplius repeti ſub pretexiu, quod non fuerint perfecte examinati, num. 292. Declara, vt num. 293.

Teſtes poſſunt repeti ex vna ſuperueniente notitia, & ex meliori forte recordatione, n. 294.

Teſtes poſſunt repeti, quando atteſtationes ſunt deperdita, nu. 295. Declara, vt n. 296.

Teſtes examinati in vna cauſſa poſſunt repeti in alia inter diuerſas perſonas, n. 297.

Teſtes poſſunt quandocunq; repeti de conſenſu partium, n. 298.

Teſtes examinati in iudicio ſummario, poſſunt quandocunq; repeti in plenario, n. 299.

Teſtes

Teſtes examinati coram arbitro, poſſunt repeti coram ordinario, n. 300.

Teſtes examinati in vno iudicio ad vnum finem, non prohibentur repeti in alio ad alium finem, n. 301.

Teſtes examinati in iudicio ciuili, poſſunt repeti in criminali, numer. 302.

Teſtes nulliter examinati, poſſunt repeti, vt valide deponant, num. 303.

Et iſto caſu poſſunt etiam alij teſtes de nouo examinari, n. 304.

Etiam quod teſtes ſint vtiliter examinati, ſed publicatio nulliter facta ſit, n. 305.

Teſtes poſſunt repeti ad conformandum primum dictum, & ſic quando in repetitione nihil de nouo deponunt, n. 306.

Teſtes examinati ſuper vno capitulo, non prohibentur repeti in alio, n. 307.

Teſtes an & quando poſſint repeti ante publicationem atteſtationum, n. 308. vbi remiſſiue.

Teſtes in criminalibus etiam poſt publicationem poſſunt repeti ex officio iudicis per inquiſitionem procedentis, ſecus ſi ad partis inſtantiam. Et quid ſi ad inſtantiam promotoris. Et quid ſi ex officio, & ad partis querelam ſimul, n. 309.

Teſtes examinati informiter pro informatione Curiæ poſſunt etiam facta publicatione repeti parte citata, pro confirmatione primæ depoſitionis, num. 310. & ſeqq. vbi reſpondetur contrariis.

Teſtes ad fiſci inſtantiam non poſſunt repeti didicitis teſtificatis, n. 311. Limita de iure ciuili, ſecus de iure canonico, n. 312.

Teſtes in criminalibus multo magis officio iudicis repetuntur ad declarandum eorum dubium dictum, nu. 313 item repetuntur in criminalibus, vt addunt tanquam melius recepti n. 314. contra, n. 315.

Sed ad defenſam teſtes indiſtincte poſt publicationem in criminalibus repetuntur, n. 316.

QVÆSTIO LXVI. PARS VIII.

MATERIA repetitionis teſtium potui[illegible] ſan congruentiori loco poni, infra[illegible] materia teſtium examinatorum poſt publicationem atteſtationum, de quo dicam *infr. in titul. de oppoſit contra examen teſtium*; verum quia peruolutando Doct. loquentes de varietate, contrarietate, & correctione teſtium: non potui me continere, quin & ipſorum dicta ad teſtium repetitionem reſpicientia etiam ſumerem ac adnotatem, ideo cum modo recens ſit eorum, quæ viderim ac perlegerim, memoria, libenter poſt teſtium correctionem eorundem etiam repetitionem hic inſerere volui.

255 REGVLA † igitur formari poteſt negatiua, quod ſcilicet facta atteſtationum publicatione, non poſſunt ad partis inſtantiam teſtes vllo pacto repeti, text. eſt expreſſus *in capit. per tuas, & ibi gloſſ. in verſicul. audiendum, in princip. & ibi Bald. in ſummario, Hoſtienſ. num. 3. verſicul. aliter ad inſtantiam partis, & numer. 4. verſicul. ſed ad inſtantiam partis, Anan. in ſummario, & in 1. notab. Ioan. Andr. num. 1. Aretin. num. 1. & num. 2. & num. 6.* vbi, quod iſto caſu teſtes non poſſunt repeti, nec vt ſe corrigant, nec vt addant, nec vt declarent, nec ex interuallo, nec in continenti, Imol. *ante num. 1. & num. 1. in 1. notab. & num. 4 verſicul. aut teſtis repetitur ad inſtantiam partis, Butr. numer. 10. in princip. in 1. & 2. caſu, Abb. in ſummario, & in 1. notab. & numer. 1. colum. penultim. vbi plura de ratione huius regulæ, & colum. 2. verſicul. venio ad ſecundum, Felyn. in ſummario, & numer. 2. verſicul. ſecunda concluſio, extra, de teſtibus, item & text. in l. produci, & ibi gloſſ. in tertio intellectu, ff. de teſtibus, Marian. Socin. de teſtibus, in repetit. cap. fraternitatis, num. 34. verſic hac concluſio, Alber. de Malet. in tractat. de teſtibus, cap. 8. num. 15. & num. 18. Boſſ. in titul. de publicat. proceſſ. num. 22. & num. 25. in* fin. *vbi de communi,* & *num. 27. Clar. in pract. §. fin. q. 53. verſ. quartus eſt caſus, ad fin.* ibi, *aut vero non ipſemet teſtis, Gabriel lib. 7. concluſ. 28. num. 2. vbi alsi relatis teſtatur de communi, Corrad. in practic. titul. de teſtibus, rubric. de dubio dicto, nu. 37. verſicul. poſſunt tamen, fol. 130. colum. 1. in princip. Monticell. in repertorio teſtium, rubric. repetitio teſtium quibus caſibus fiat, fol. 173. colum. 2. verſ. fin. & fol. 174. colum. 1. verſ. 2. & rubr. receptio teſtium an poſt publicationem fiat, 177. colum. 2. verſic. 2. 3. & 4.*

AMPLIA hanc † regulam, vt facta publicatione teſtes non poſſint repeti ad inſtantiam partis, etiam ad effectum declarandi dubiam eorum depoſitionem, ſecundum communem,* de qua late per Aretin. *in cap. per tuas, num. 6. & 7. in diſcurſu, vbi etiam reſpondet contrariis, & ibi etiam Butr. num. 10. Abb. nu. 1. col. 2. verſ. & ad inſtantiam autem partis, Hoſtienſ. num. 4. verſ. ad inſtantiam partis, iuncto numer. 6. extra, de teſtibus, gloſſ. in d. cap. per tuas, in verſ. interrogati, in fin.* vbi dixit, quod licet de conſuetudine quidam iudices interrogẽt teſtes etiam ad petitionem partium: talis tamen conſuetudo eſt contra ius, Butr. *in cap. licet cauſſam, num. 14. extra, de probat.* vbi ampliat, etiam lapſo termino ad probandum dato, *& in cap. cum clamor, nu. 5. & ibi etiam Felyn. num. 3. Imol. num. 1. in 1. notab. Hoſtienſ. poſt num. 1. verſicul. tertio, vbi obſcure, eodem titul. de teſtibus, Alberic. de Malet. in tract. de teſtibus, cap. 8. numer. 18. Boſſ. in titul. de publicat. proceſſ. num. 25. vbi de communi,* *ex Aret. vbi ſupra allegato, Gabr. lib. 1 tit. de teſtib. concluſ. 21. num. 76. vbi alios refert concordantes, & lib. 7. concluſ. 28 num. 2. vbi etiam alius relatis de communi,* * Corrad. *in pract. tit. de teſtib. rubr. de dubio dicto, numer. 37. in 2. declaratione, fol. 130. colum. 1. vbi etiam de communi,* * *& colum. 2. verſ. ſi non admittit, Felyn. ad inſtantiam partis, & in rubr. de interrogatione, ſub num. 6. fol. 28. col. 2.* vbi de magis * communi. *

Quamuis † contrarium voluerint Firman. *in ſuo repertorio, in ver. teſtium repetitio, numer. 9. poſt gloſſ. & Angel. quos allegat, relati per Aret. in cap. per tuas, ſub num. 6. poſt medium, verſ. primum dictum, Ioan. Andr. & Specul. relati per Gabriel. lib. 7. concl. 27. nu. 17. verſ contrarium, &c. iuncto num. 3. item relati per Monticell. in rubr. receptio teſtium an poſt publicationem fiat. fol. 177. col. 1. verſ. final.* 257

AMPLIA rurſus † præcedentem ampliationem multo magis procedere, quando teſtis culpa partis obſcure depoſuit; quia tunc ad eiuſdem partis inſtantiam eo minus repeti poteſt ad declarandum ſuam dubiam depoſitionem, vt per Firman. *in d. verſicul. teſtium repetitio, num. 9. verſicul. item non poteſt, & faciunt infr. tradita n. 167.* 258

LIMITA I. Eandem † ampliationem non procedere in ſummariis iudiciis, in quibus iudex etiam ad partis inſtantiam teſtes interrogat, vt per Maran. *in Specul. diſt. 9. n. 30. ſequitur Corrad. in pract. titul. de interrogatione, fol. 28. col. 2. in fin.* 259

LIMITA II. Quia † licet ad inſtantiam partis teſtis non poſſit repeti ad declarandum ſuum dubium dictum, poteſt tamen idem teſtis ſponte ire etiam ex interuallo ad faciẽdum huiuſmodi declarationem, dummodo iuret, ſe cum parte non locutum, ſecundum Aret. *in d. c. per tuas, nu. 8. extra, de teſtib. ſequitur Gabr. lib. 7. concluſ. 28. nu. 6.* Quod † tamen ego intelligo procedere in 261 teſte notæ fidei, & auctoritatis, alias ſecus, prout dixi *ſupr. n. 236. & ſeq.* 260

LIMITA III. eandem † ampliationem, quia licet ad inſtantiam partis teſtes non poſſint repeti ad declarandum obſcuram eorum depoſitionem, poſſunt tamen repeti iudicis officio, prout dixi *infr. in 1. limitat. principali, n. 264. & ſeqq.* 262

LIMITA IV. (Et † cum hac limitatione concordantur contraria ſupra relata, *n. 257.*) vt licet ad partis inſtantiam iudex non teneatur repetere teſtes, etiam ad declarandum eorum dubiam depoſitionem, poteſt tamen, ſi vult, & ſi ſibi videbitur, ex aliqua iuſta & rationabili cauſa illos repeti facere, & ita de conſuetudine ſeruari, teſtatur Specul. pater practicæ, *in tit. de teſte, §. ſatis vtiliter, nu. 4. & poſt eum Alex. in conſ. 238. n. 4. lib. 6. nec* 263

dissentit Clar.in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, in pract.§.fin.q.61.vers.penult.ad fin. & faciunt, quæ dixi *infra, numer.*273. & vide in proposito, quæ bene scripsit idem Clar.*in q.53.vers. quartus est casus, in fin.* Vbi propterea consulit iudicibus, præsertim in causis criminalibus, vt, quantum fieri potest, caueant ab huiusmodi repetitionibus testium, quæ fiunt ad instantiam partium. Nam sæpenumero processus inuoluunt, ac destruunt, magnamq; præbent occasionem subornationibus, & falsitatibus ipsorum testium.

264 LIMITA I. propositam † regulam, vt licet ad partis instantiam facta publicatione testes non possint repeti etiam ad declarandum eorum dictum dubium, vt modo dixi *in præcedenti ampliat. num.*256. possint tamen repeti ad effectum prædictum, videlicet declarandi dubiam depositionem iudicis officio, gloss.*in cap.per tuas, in ver.audiendum, vers.& iudex ex officio, & ibi etiam Butr.numer.8.vers.quoad capitula, & num.9.colum.fin.vers.secundus, quando testes repetuntur officio iudicis, & latius num* 10.*per totum, in discursu, & Bald.num.1.in fin. Ioan. Andr.num.*5. *Hostiens.num.*3.*vers.sed iudex ex officio iuncto num* 6. *Zabarell.in princip.iuncto versic.ex hoc colligitur, Abb.num.*1.*colum.*1.*in fin. versic.secundus quando, & colum.*2.*versicul.iudex vero ex officio. Imol.num.*4.*versic.aut testis repetitur per iudicem, Felyn.numero* 2.*versicul.fallit in casibus, extra, de testibus, idem Butr.in cap. licet causſam, num.*14.*extra, de probat.* vbi ampliat etiam lapso termino ad probandum, & quidem pro hac limitatione est text.expressus *in cap.cum clamor, vers.verum quia, & ibi gloss.in vers.ita deposuere, versic.ducas, quod iudex ex officio suo, & ibi etiam Bald.ante num.*1. *Hostiens.post num* 1.*ver tertio, vbi obscure, Anan.num.*1.3.& 5. *Imol in summario, & in* 1.& 2.*not.ab num.*1.& *seq.& num.*6.*in princip. iuncto vers. eus si iudex ex officio, Butr.num.*1.2.& 3.& *Felyn.in summario, num.*1.& *seq.iuncto num.*3. vbi bene comprobat hanc limitationem, *extra, eodem tit.de testib. Tindar.in tract.de testib. lib.*1.*c.*4.*n.*6.& *seq.& c.*9.*n.*15. *Crot.de testib.part.*7.*nu.*337.*in* 7 *concluſ. Nell.de testib.n.*106. *Alber.de Malet in tract.de testib. c.*8.*n.*17.& *nu.*23 *vers.nisi forte, vt declaret, Boss.in tit.de publicat.proceſſ.post num.*22.*vers.tamen iudex.* vbi ampliat tam in ciuilibus, quam in criminalibus, & siue producantur ex officio, siue ad instantiam partis, & *numer.*25. & *post numer.*27. *Gabr.tit.de testib conclus.*21.*num* 76 *iuncto num.*80. *lib.*1.*vbi alios plures allegat, & lib.*7.*conclus* 28.*numer.*21. *Corrad.in pract.tit.de testib.rubr.de dubio dicto, num.*37.*in* 2.*limitat fol.*130.*colum.*1.& *in tit.de interrogat fol.*28 *col.*2.*num.*6. *vers.indistincte tamen posit ex officio, &c. vbi de magis communi,* * *ex Mar.ibi per eum allegato, Foller in practic.crim.in ver.capiat informationem, num.*55. *Menoch.de arbitr.quæst. lib.*1. * *q.*34.*num.*17. *vbi, quod ita tenent omnes,* * *in d.c.cum clamor. Clar.in pract.§.fin.q.*61.*vers.quæro nunquid, vbi aliis relatis te-** *statur etiam de communi,* * *Monticell. in repert.test.rubr.corrigere an & quando possit testis, fol.*109.*col.*2.*vers.*4.& *rubr.repetitio testium quibus casibus fiat.fol.*175.*col.*1.*vers.*2.& *seqq.& col.*2.*vers.*3.4.& *antepenult. & in rubr.receptio testium an post publicationem fiat.fol.*178.*col.*2.*vers.*2.3 & *penult.& rubric.testium productio publicatis attestationibus, fol.*113.*col* 2.*versic.*2. *Hector Æmil.in tractat.de testib. vers.testis ambigue deponens, n.*13 *fol.*152.

265 SVBLIMITA I. hanc † primam principalem limitationem, vt ad hoc, vt iudex ex officio possit testes repetere ad declarandum eorum dubium dictum, non omnis ambiguitas seu dubietas sufficit, sed illa tantum, quæ nullo modo possit sine declaratione intelligi, vt colligitur ex traditis per Aretin.*in cap.cum clamor, numero* 1 1 *in* 2.*not.ab.& ante eum ibidem Innocent. num.*3.*ad finem, & Bald.post num.*2.*vers oppono, quod obscuritas, extra, de testibus, quos & alios referunt, sed non sequuntur, Butr.in d.cap.cum clamor, num.*5 *vers.alij dicunt, & Felyn.etiam num.*5.*vers.vltimo ſ..s.* Sed hanc sublimitationem secuti sunt etiam Tindar.*in tract.de testib.lib.*1.*cap.*4.*post num.*7.& 8.& *Fol-*

*ler.in pract.crim.in ver.capiat informationem, nu.*15.*vers.sed hoc est verum.*

Contrarium, † & verius, ni fallor, quod imo isto casu 266
quælibet ambiguitas depositionis sufficiat, ad hoc, vt iudex possit testes interrogare, & repetere ad declarandam dictam dubiam depositionem, voluerunt Hostiens.*in d.c.cum clamor, prope fin. vers.aliqui tamen, ibi sed quod prius dictum est, magis placet, &c. & ibi etiam Ioan. Andr.nu.*5. *in fin. vbi & in hac opinione cum Host. residere videtur, Butr.n.*5. *vers.sed tu, secundum Hostiens. & c. Anchar.n.*7. *Felyn.n.*5 *in fin. vers.sed Hostiens. & c. Aretin.n.*5.*col.*3.*vers.item adde dictis Doctorum hic, & nu.*6.*vbi late disputat de veritate huius sublimitationis Boss.in tit.de publicat.proceſſ.nu.*24. *Gabr.lib.*7.*concl.*28. *n.*22.& *seq. Hector Æmil.in tract.de testib.vers.testis ambigue deponens, num.*14.*fol.*152. vbi testatur de communi * opi-*
nione.

SVBLIMITA II. Dictam † primam principalem 267
limitationem procedere, quando obscuritas depositionis culpa iudicis examinantis processit: tunc enim ad declarandam dictam depositionem, potest idem iudex testem, qui obscure deposuit, repetere, secus si culpa partis obscuritas fuisset causſata, vt puta, quia fecisset obscurum articulum: tunc enim testis non repetitur etiam officio iudicis, vt per Tindar.*in tract.de testib. lib.*1. *c.*4.*n.*12. *Firman.in repertor.in vers.testium repetitio, nu.*9.*vers. item non potest, Gabr.lib.*7.*concl.*28.*n.*15.

SVBLIMITA III. eandem † primam limitatio- 268
nem, vt licet testis iudicis officio possit repeti ad declarandum suam dubiam depositionem, non potest tamē sub prætextu huius declarationis aliquid addere, vel minuere primæ depositioni, secundum relatos per Gabriel.*lib.*7.*concl.*28.*n.*24. Quamuis † contrarium volue- 269
rint relati per eundem Gabr.*d.n.*24.*vers.contrarium, &c.* Sed pro sublimitatione vide Alciat.*de præsumpt. regul.*2. *præsumpt.*29.*n.*3. vbi amplius, quod † nec permittitur re- 270
petitio testis, quando declaratio non bene consonat, & idem non admittendam declarationem, quæ non sit conformis verbis illius testis, comprobat Gabr.*d.concl.* 28.*num.*4. Prout † nec etiam talis repetitio permittitur, 271
quando declaratio non releuat producentem, Rota *de probat.in antiq.decis.*44.*in fin.*

SVBLIMITA IV. Quia † licet testes isto casu ad 272
effectum, scilicet declarandi eorum dubium dictum, possint repeti iudicis officio, non tamen possunt repeti ad partis instantiam, vt dixi *supr.n.*256.& *seqq.*

SVBLIMITA V. Quia † etsi iudex possit, si velit, 273
testes repetere ad declarandum dubium dictum, non tamen cogitur, per ea, quæ in simili posui *supr. nu.*263.& *in specie scripserunt Ioan. Andr.in cap.per tuas, in fin.numer.*13. *extra, de testib.* vbi propterea, quod expedit isto casu habere iudicem gratiosum, Aret.*in cap.cum clamor, in* 2.*notab.eodem titul.de testib.vbi quod ita communiter* * *dicunt Dd.* * *Marant.in specul.distinct.*9.*num.*31. *Boss in titul.de publicat. proceſſ.num.*13.*vbi de communi.** (Quamuis gloss.† *in d.cap.* * *cum clamor, &* Felyn.*in d.cap.per tuas,* per Boss vbi supr. al- 274
legatus, contrarium dixerint,) sed pro sublimitatione addo Corrad *in pract.tit.de interrogatione, nu.*7.*fol* 29.*col.*1. *Clar.in pract.§.fin.al.q.*53 *vers.quartus est casus, in fin.* vbi propterea admonet iudicem, vt ab hac repetitione, quantum potest, abstineat.

SVBLIMITA VI. hanc † primam limitationem, 275
vt testis, qui semel declarauit suam dubiam depositionem non possit amplius interrogandus, vt iterum illam declarare. Bald. de Perus. *in tract. de testib. n.*44. *Corr* [illegible] *vbr. dicta testium assumendo, n.*38. *fol.*1[illegible] *gat.*

I [illegible] *quam* non procedere 276
[illegible] rationem nō red-
did[illegible] *vel* [illegible] *ne* attestationum repeti, secūdum
Fel.

Fel.*in cap.cum clamor, num.*2.*vers.& dicit Bart.extra, de testib. & in cap.per tuas, col.*2.*vers.& adde Bald. & ibi etiam Anan. n.*2.& *Imol.n.*2.& *Aret.n.*7.*in prin. eod.tit.de testib. Tindar. in tract.de testib.lib.*1.*cap.*4.*n.*6.*iuncto nu.*11. *Gabr.tit.de testib. concluſ.*21.*n.*78.*lib.*1.& *lib.*7.*concl.*28.*n.*17.*vbi alios refert, & nu.*18.*vbi ampliat Boss.in tit.de publicat.proceſſ.n.*24.*ad finem, Monticell.in repert.test.in rubr.repetitio testium quib.casib.fiat, fol.*175.*col.*1.*vers.*1.

277 SVBLIMITANDO hanc † secundam limitationem, aduerte, quod ex præfatis Dd. nempe Felyn *in d.c. cum clamor. Tindar.d.c.*4.*n.*6. & *Boss.d.n.*24.*ad finem,* loqui videntur, quando isto casu testis repetitur non ad in-
278 stantiam partis, sed ex officio iudicis. † Verum quod etiam ad instantiam partis isto casu testes debeant repeti, expresse dixerunt Tindar.*eod.c.*4.*n.*11. *Imol.& Anan.*
279 *in d.c per tuas, Spec.& Marsſ. relati per Gabr.d.concluſ.*21.*n.*78. Ideo † pro concordia dic, quod ad effectum, vt testis reddat rationem, quam in prima depositione non reddiderat, potest, si iudici videbitur, repeti, non ad instantiam partis, quæ testem produxit, sed bene ad instantiam partis, contra quam est productus, sic enim de cōsuetudine seruari, post Bar. quem allegat, testatur Aret. *in d.c.per tuas, n.*7.*in prin.* nec dissentit ibid. Felyn.*colum* 2. *vers.& adde Baldum,* vbi bene comprobat, & reddit rationem huius distinctionis.

280 LIMITA III. Eandem † regulam non procedere, quando testes super capitulis in actis datis non fuerunt bene examinati, & interrogati, dolo, aut negligentia iudicis examinantis, & interrogantis: Tunc enim ad effectum, vt perfecte examinentur, & interrogentur, possunt etiam ad instantiam partis repeti facta publicatione attestationum, text. est expressus *in c per tuas, in fin.* ibi: *Nisi forsan a principio illos interrogari super certis capitulo postulasset, idq; malitiose vel negligenter fuerit prætermissum* Et ibi gloss.*in verb. audiendum, in fin. Bald.in figuratione casus, num* 1.& *num.*2.*vers.& nota omissum suppleri, Hostiens.nu.*2. *versicul.si enim iudex, & num.*3.*in princip. Anan.num.*1.& 2. *Ioan. Andr.in summario, & num.*6. *Zabarell.in summario, & num.*1.*vers.quamus enim, & versicul.dic verius, Aretin.num.*1. *Imol.in summario, & in* 1.*not.ab. Butr.etiam in summario, nu.*1. & *num.*9.*ad finem, vers.quintus casus. quando super certis articulis, & num.*8.*vers.ista concludit, Abb.in princip.& in* 3 *not.* & *num.*1.*vers.quartus casus, colum.*1.& *colum.*2.*vers.aut potest aliquid imputari, & colum.*3.*vers.aut iudex iniuste illam prætermisit, Felyn.in summario, & num.*1.*colum.*2.*in prin.vers. vel si non fuisset perfecte examinatus, & num.*2.*vers.item fallit, nisi dolo & negligentia, exceptus, de testibus, idem Hostiens.in cap. cum clamor, post num.*1.*vers.secundo, vbi interrogationes, eodem tit.de testibus, Tindar.in tract.de testib.lib.*1.*cap.*4.*num* 10 *per totum, Iacob. Butrig. in tract.de testib.num.*12. *Alber.de Malet. de testib.c.*8.*n.*23.*vers.vel nisi testes non fuissent interrogati super omnibus, Boss.in tit.de publicat.proceſſ.numer.*26. *Gabriel tit.de testib.lib* 1.*concluſ.*21.*num.*20. & *seqq. vbi alios plures refert concordantes, & lib.*7.*concluſ.*28.*num.*7.& 8.*iuncto nu-*
281 *mer.*12.& 13. vbi declarat, quod † recta publicatione attestationum, non sufficit sola iudicis negligentia, sed requiritur etiam dolus; ante verò publicationem sufficit sola negligentia, Corrad.*in pract.tit.de testib.rubr.de dubio dicto, num.*37.*vers.item nisi dolo, fol.*130.*colum.*2. *Monticell.in repert.testium, rubr.repetitio testium quibus casibus fiat, fol.*174.*colum.*1.*vers.*3.& *colum.*2.*per totum, in discursu, vbi de materia, Viu.opin.*911.*n.*1. vbi aliis relatis testatur de com-
* muni,* & vide ad materiam, quæ infra dixi *q.*75.*nu.*102. & *seq.*

282 AMPLIA I. hanc † tertiam limitationem, quia in dubio testis non bene examinatus præsumitur iudicis dolo & negligentia non bene examinatus, vt per Imol.*in c.per tuas, nu.*1.*col.*1. & *col.*2. *vers.secundo casu, quando dat.a sunt capitula, extr.de testibus. quod & idem voluit Zabarell. ibid.ad fin.lectura, vers.quæro circa hæc, & remissiue per Fel n.*2. *versicul.*

*tem fallit, nisi dolo vel negligentia, Viu.d.opin.*911.*in fin. vers.& hinc aduerte.*

AMPLIA II. eandem † tertiam limitationem, vt 283
procedat non solum, quando sunt data capitula, sed etiamsi nulla sint data capitula: Tunc enim testes debent interrogari & examinari super tota causſa, & ideo non bene examinatus, & interrogatus, potest, vt supra, ad partis instantiam repeti, vt per Abb. post Butr.*in d.c. per tuas, nu.*1.*col.*2.*in fin. vers.idem dic, & ibi etiam Imol. col.*2. *vers.secundo casu, quando repetitur, &* Fel.*n.*2.*col.*3. *versic.item procedit ista fallentia, extr.de testib.*

AMPLIA III. dictam † tertiam limitationem, vt 284
procedat non solum, quando testis non fuit bene examinatus super capitulis datis pro parte producentis, sed etiamsi non fuit bene interrogatus super interrogatoriis partis, contra quam fuit productus, vt per Abb.*in c.per tuas, nu.*1.*col.*2.*in fin. vers.sed vt dicunt hic Dd. & vers.aut iudex iniuste, &c. & ibi etiam Ioan. Andr.nu.*5.& 6.& *Zabarell.col* 1.*in vers.ideo is, qui producit interrogatoria, &* Felyn.*num.*2.*versicul. & habet locum iste text. extra, de testibus.* Et
285 quamuis † contrarium voluisse videatur Hostiens.*in d. c.per tuas, nu.*5.*ante fin.vers.hoc etiam.* Non tamen per hoc ab ampliatione recedas, cum qua etiam senserunt Dec. *in c.licet causſam num* 56.& *Bero.n.*36.*extra, de probat.& plures alij relati per Gabriel.titul.de testib. concluſ.*21.*num* 20.& *seqq.Put.decis.*427.*in prin.part.*1.& *dec.*317.*n.*2 *par.*2. *Viu. opin.*896.*num.*6.*in princip.* & hinc est, *iuncto vers.& dum de præsenti mense,* vbi ita alias se obtinuisse testatur, imo quod isto casu, quando testes non fuerunt examinati super interrogatoriis datis, quod debeant repeti, non expensis petentis, & instantis pro repetitione, sed aduersarij, licet secus, quando nulla sunt data interrogatoria, probat idem Viu.*ibid.in vers.sed ita, si testes, ex Peregri. decis.*313 *lib.*2.& *decis.*282 *lib* 3. & ita etiam pluries in practica obseruari vidisse in causis suorum clientulorum testatur.

SVBLIMITA I. Propositam † tertiam principa- 285
lem limitationem procedere, quando testis nullatenus fuisset interrogatus, aut examinatus super aliquo capitulo, vnde secus, si interrogatus responderit, sed non plene: tunc enim non amplius repetitur, vt per Butr.*in d.cap per tuas n.*3 *post princ.& d.nu.*3 *post med. vers.si sunt data articuli, & d.nu.*3 *in fin.vers.quod est verum, & ibi etiam Imol. col.*2.*vers.primo casu, &* Fel *n.*2.*col.*2.*in fin. vers.secus autem dicit Innoc.extr.de testib. Alb.de Malet.in tract.de testib.c.*8.*n.*23. *in prin. Gabr.lib.*7 *concl.*28.*n.*11 *iuncto n.*16.

LIMITA rursus † præcedentem primam sublimita- 287
tionem, vt procedat, quando testis non plene respondet interrogatus, omittendo non substantialia: Tunc enim licet iudex ex officio adhuc possit testem repetere, & interrogare, vt per Imol.*in d.c.per tuas, col.*2.*vers.aut non fuerunt testes super omnibus interrogati, extr.de testib. sequitur Gabr.lib.*7.*concl.*28.*nu.*11. Non † tamen potest hoc fa- 288
cere ad instātiam partis, sic enim loquuntur Dd. in sublimitatione allegati, *n.*286. *& præsertim* Fel.& *Imol in d.c. per tuas, ac ibi etiam Aret.n.*8.*vers.sed quando iudex, &* Zabar. *col.*1.*vers.si vero interrogatiua.*

Vnde secus, quando † testis etiam interrogatus non 289
plene euacuat substantialia: Tunc enim habetur pro non bene examinato, & propterea potest repeti, etiam ad instantiam partis, non aliter, ac si non fuisset interrogatus super illo capitulo, vt per Hostiens.*in d cap.per tuas, num.*5.*col fin.versic.cum tales substantiales essent, in verbo, malitiose, vel negligenter, & d.num.*5.*ad finem, versic.de tempore, &c. & ibi etiam Ioan. Andr.num.*10.& *seq. Imol.colum.*2. *vers.aut omissa est interrogatio super substantialibus, Aretin.numer.*8.*post med. vers.vnde concludit ipse Zabarell.in fine lecturæ, vers.de his tamen interrogatoriis, Abb.num.*1.*colum.*2. *versicul. aut potest aliquid imputari, Butr.numer.*9.*in fin.& num.*3.*ante med.vers.si omissa est interrogatio circa substantialia, late Felyn.*

num.2.col.2.vers.item habet locum ista fallentia, extra, de testibus, Alber.de Malet.in tract.de testib.cap.8.nu.24. Gabr.lib.7. concl.28.n.10.& de communi testatur Viu.opin.896.nu.6.in fin. versic.quam communem*, & ponunt præfati Dd.exemplum in probatione præscriptionis, in qua si testes non deponunt super titu.& bona fide, quæ sunt substantialia præscriptionis, non dicuntur bene examinati, & propterea possunt repeti.

290 SVBLIMITA II. Dictam † tertiam limitationem non procedere, quando testes non fuissent in omnibus capitulis interrogati ex certa causa, puta, de consensu partis: Tunc enim non admittitur eorum repetitio, ex eo, quod non fuerint bene examinati, vt per Alber.de
291 Malet.*in tract de testib.cap.8.nu.23 in fin.* Et † idem, quando testes non fuerunt bene examinati culpa partis, Gabriel *lib.7.concluſ.28.num.15. Viui.opin.911.num.1.vers.vnde* *si testis*, vbi aliis relatis testatur de communi,* & dixi *supra, n.267.*

292 SVBLIMITA III. Eandem † tertiam limitationem non procedere, quando iudex tacite vel expresse noluit admittere aliqua capitula, tanquam impertinẽtia: Tunc enim non repetuntur testes, eo, quia non fuerint examinati, aut interrogati super dictis capitulis à iudice non admissis, vt per Hostiens.*in cap.per tuas, numero 5.colum.final versicul.secus si non fuissent approbati, & ibi etiam Ioan.Andr.post numer.10.versicul.si vero non fuissent approbati, Zabarell.colum.1.in fin.versicul.nisi iudex retecisset interrogatoria, Imol.num.1.versicul.secus si ex certa scientia, & colum.2.vers.aut ex certa scientia, But.colum.fin.in fin.num.10. vers.secundus casus, Abb.colum.3.num.1.in fin.versic.circa tamen prædicta, Felyn.num.2.colum.3.versicul.primus est, & seq.extra, de testib.*

293 LIMITA † rursus hanc tertiam sublimitationem, quia potest isto casu iudex ex officio (& sic tacite reuocando suam interlocutionem) repetere istos testes super capitulis, alias ab ipso non admissis, vt per Hostien.*in d.c.per tuas, n.5.ante fin.vers.quod verum est, & ibi etiam Ioan.Andr.num.10.in fin.& Imol.col.2.vers.aut ex certa scientia, extr.de testib.*

294 LIMITA IV. Et † principaliter eandem propositam regulam non procedere, quando ad testem noua peruenit notitia ex meliori forte recordatione: Nam tunc huius testis admittitur repetitio ex iudicis officio, secundum Tindar.*in tract.de testib.lib.1.cap.9.post num.15. quem secutus est Boss.in titul.de publicat.process. num.27. Crot. in tractat.de testibus, part.7.numer.340. versicul.quartus est casus*, Felyn. (qui tamen loquitur ante publicationem attestationum) *in cap.per tuas, num.1.colum.1.in fin.versicul.nisi forte primo non fuisset de omnibus recordatus, extra, de testib.*

295 LIMITA V. Quando † testium depositiones essent deperditæ: nam tunc testes semel examinati possunt etiam ad instantiam partis iterum repeti, vt per Anton.de Butr.*in cap.per tuas num.9.versicul.item si attestationes, & ibi etiam Imol numer.4.colum.1.in fin.versicul.fallit secundo, & Felyn.numer.2.versicul.item nisi attestationes essent deperditæ, extra, de testibus*, Iacob.Butrigar.*in tractat.de testib.*
296 *numer.15.per totum*, (vbi † tamen hanc limitationem intelligit, quando attestationes sunt deperditæ culpa iudicis, vel partis aduersæ: secus si culpa partis volentis repetere testes,) Alber.*in tract.de testib.cap.8.num.19. Gabriel titul.de testib.concluſ.21.num.75.vbi alios plures refert concordantes, Conrad.in pract.titul.de testib.rubr.de dubio dicto, numer.37.vers.item si primæ attestationes.fol.130.colum.2. Monticell.in repertor.test. rubr.testium productio post didicita testificata, fol.116.colum.1.vers.4.* vide, quæ de testibus examinandis post publicationem dixi *infr.tit.seq.q.75.num.236. & seqq.*

297 LIMITA VI. Vt † licet testes non possint repeti in eadem causa, & inter easdem personas, examinati tamen in vna causa, possunt repeti in alia, inter diuersas personas, qui alias non facerent fidem, vt per Anton.de Butr.*in cap.per tuas, nu.9.vers.tertius casus, quando testes sunt recepti, & ibi etiam Imol.num.4.col.1.vers.fallit 4. & colum.2. vers.aut non consentit, Felyn.num.2.versicul.item nisi inter alias personas, extr.de testib. Anan.in cap.cum in tua, numer.2.eodem tit.de testib. Alber.de Malet.in tract.de testib.cap.8.numer.21. Conrad.in pract.tit.de testib.rubr.de dubio dicto, nu.37.vers.item nisi inter alias personas.fol.130.col.2. Monticell.in repert.test. rubr.receptio testium an post publicationem fiat, fol.178. col.1. vers.1.* & vide, quæ de testibus examinatis post publicationem dixi *infr.q.76.n.132.*

LIMITA VII. De † consensu partium, Felyn.*in cap. per tuas, post num.1.versic.nisi pars aduersa consentiat, & ibi etiam Imol.colum.2.in princip.versicul.in aliis casibus, Gabriel titul.de testibus, lib.1.concluſ.21.numer.74.vbi alios plures allegat, Alber.de Malet.in tractat.de testibus, cap.8.numer.21.ad finem.*

LIMITA VIII. Quia † testes examinati in iudicio summario, possunt quandocunque repeti in plenario, vt per Abb.*in cap.cum in tua, num.8.* vbi reddit rationem, quia scilicet tunc cessat timor subornationis, & ibi etiam Felyn.*in summario, Imol.in 1.& 2.notab. Aret in.col.4. num.9.in fin.vers.sed si idem testis, extra, de testib.* Butr.*in cap.per tuas, numer.9.vers.secundus casus, quando testes, & ibi etiam Felyn.num 2.vers.item nisi prima fuissent super iudicio summario, & Imol.num.4.colum.1.in fin.vers.fallit tertio, eod.tit.de testib. Hostien.in c.cum clamor, post numer.1.in 1.casu, d.tit.de testibus, Alber.de Malet.in tract.de testib.cap.8.num.20. Gabr.lib.7.concluſ.28.num.26. Conrad.in pract.tit.de testib.rubric.de dubio dicto, num.37.vers.item quando prima, fol.130.col.2. Monticell in repert.test.rubric.repetitio testium quibus casibus fiat fol.176.colum.1.vers.4.*& † propterea testes examinatos coram arbitro, posse repeti coram iudice ordinario, dixerunt relati per Monticell.*d.rubric.fol.175.col.2.vers.fin.& fol.176. col.1.vers.2.* vide ad hæc, quæ dixi *infr.q.75.nu.107.& seqq. & n.112 seqq.*

LIMITA IX. Et † generaliter, quia testes examinati in vno iudicio ad vnum finem, non prohibentur quandocunque in alio iudicio repeti ad alium finem, prout est text.*in cap.cum in tua, in vers.quanquam, & ibi glos. in versicul.ad aliud, & in verbo, ob aliud, versicul. & ita propter diuersum modum agendi, extra, de testibus.* Et † propterea testis examinatus in iudicio ciuili, posse etiam repeti in iudicio criminali, reperies apud relatos per Monticell.*in repert.test.rubr.repetitio testium quibus casibus fiat, fol.176.col.1. vers.5.*

LIMITA X. Quando † testes essent nulliter examinati. Nam tunc, vt valide deponant, possunt quandocunque etiam facta publicatione attestationum repeti, But.*in c.per tuas, num.9. vers.primus quando, & ibi etiam Felyn. num.1.versic.item nisi prima attestationes essent nullæ, Imol.colum.1.in fine, versicul.fallit primo, extra, de testib. Alber.de Malet.in tract.de testibus, cap.8. num.23.versicul.vel nisi attestationes essent nullæ, Alexand.consil.16.num.6 lib.1.Iaſ. in l.qui per salutem, num.3.ff de iureiurand. vbi ita omnes tenere, testatur Roland.consil.52.numer.18.lib.4. Guido Pap.decisione 72.præsertim si nullitas culpa iudicis processerit. Idem Guido Pap.decisione 124.* qui dicit, ita seruari de consuetudine omnium Curiarum, Put.*decis.242.lib.1.* vbi ampliat, etiam quod pars aduersa renuntiet nullitati examinis, Caputaquen.*decis.266.nnuer.3.part.3. & decis.287.numero 1.& 2.eadem part.* vbi amplius, quod testes sic repetiti probant, etiam quod primum examen esset nullum ex defectu solemnitatum, Foller.*in practic.crimin.in verb.& demum testes repetantur, numer.1.& seqq.* vbi, quando examen esset nullum ex defectu citationis, *Gabriel titul.de testibus, lib.1.concluſ.21.num.18.vbi alios plures refert, & lib.7. concluſ.28.numer.25. Conrad.in practic.titul.de testibus, rubric. de dubio dicto, numer.37. versicul. scilicet quando prima attesta-*

tiones essent nulla, fol.130.col.2. Monticell.in reper.test.rub. repetitio testium, an post publicationem fiat, fol.178.col.1.vers.3. & pen.& rubr.testium productio publicatis attestationibus, &c. fol.112 col.2.vers.fin.& rub.repetitio testium, quibus casibus fiat, fol.175.col.2.vers.1. Et licet Campeg.*in tractat.de testibus, regul.176.* hanc limitationem intelligat, cum pars testificata non didicit: Tamen contra hanc restrictionem
* esse * communiorem interpretum scholam, testatur Ant.Thesaur.*decis.Pedemon.28.num.1.in fin.& ante eum sic etiam alii relatis testatur Viu.opin.911.num.1.* & quid in criminalibus, vide infra *nu.310.& sequ.*

304 AMPLIA I. Hanc decimam † limitationem, vt isto casu non solum possint repeti testes illi, qui nulliter examinati fuerũt, sed etiam possunt de nouo & alii vltra iam nulliter examinatos examinari: sic enim de aliis testibus nouiter examinandis loquũtur Doctores relati per Gabriel.*d.concluſ.21.nu.18. & sic etiam tenuit Rota in nouis tit.de testib.decis.13.alias 163. & tit.de probat.decis.11. alias 391.& in antiq.eodem tit.de probat.decis.1.alias 42.* Afflict.*in §.1.nu.62.tit si de inuestitu.inter dom.& vas.lis oriatur, libr.1.* & ita etiam per Senatum Pedemontanum fuisse concluſum, testatur idem Ant.Thesaur. *d.decis.28.nu.2.* licet de hac ampliatione in puncto iuris semper dubitasse, ac etiam in contrario voto se fuisse affirmet, ex adductis per Iaſ.*in d.l.qui per salutem, nu.3.ff. de iureiuran.* sed pro ampliatione dixi etiam *infr.quæst.75.num.358.& seqq.* vbi latius materiam hanc explicaui.

305 AMPLIA II. Eandem † decimam limitationem, vt testes facta publicatione possint repeti non solum, quando sunt nulliter examinati, sed etiam, quãdo sunt rite examinati, sed publicatio non est rite facta, Rota *de testib.decis.13 in nou. Gabriel titul.de testibus, libr.1.concluſ.21. num.24.quamuis contrarium voluerint relati, ibi, num.25.* facit quod dixi *infr.qu.75.num.367.& sequ.* vbi vide distinctionem in materia.

306 LIMITA XI. Propositam † regulam, quando testes repetuntur ad confirmandum primum dictum. Datur enim repetitio testium etiam facta publicatione, quando vltra primum examen nihil de nouo deponit, vt per Hostiens.*in cap.cum clamor, nu.5.& nu.8.& ibi etiam Anan.num.5.vers.quandoque, vt confirmet primum dictum, & Imol.nu.2.vers.interdum autem, extra, de testibus, Aret.in cap. per tuas, nu.7.col.2.vers.& quia sententia Doctorum, eodem tit. de testibus, Conrad.in practic.titul.de testibus, rubr.de dubio dicto num.37.vers.rursus quod post publicatas attestationes, fol.130. col.2.& quid in criminalibus, vide inf.num.310.& sequ.* Et ad præmissa, vide quę de testibus examinandis post publicationem dixi *infr.qu.75.num.155.& seqq.*

307 LIMITA XII. Quando † capitula sunt diuersa, testes enim examinati super vno capitulo, non prohibẽtur repeti super alio, etiam quod simus inter easdem personas, text.est *in cap.præterea*, ibi: *Nisi forte articulus nouæ quæst.emergat, de testibus cogen. & post gloss.in c.per tuas, in ver.interrogati, in prin.notant ibi Hostien.nu.3.vers.nisi forte esset alius omnino articulus, & vers.seq.* vbi loquitur tam post publicationem, quam ante. Imol.*col.2.ad fin.vers.tertio & vltimo casu, Aret.nu.9.vbi infert, & de materia, Butr.nu.6. col.fin.vers.primus casus, in quo possunt testes, &c. & vers.tertius quando repetuntur, & nu.3.vers.hæc vera nisi articuli formentur de nouo, & vers.quandoq; articuli sunt dati, Abb nu.1.vers. tertius fit testis, & vers.item tertius casus, &c.* quod hæc non est materia repetitionis testium, quia repetitio prę priè dicitur super eisdem, & non super diuersis articulis, sed est materia, *cap.fraternitatis, eod.tit. de testibus*, de qua latè dixi infra, *quæst.75.num.77.& seqq.* secundum ibi tradita declara propositam limitationem.

308 LIMITA XIII. Vt licet † testes non possint repeti post publicationem attestationum, non tamen prohibentur repeti ante publicationem, sed quando hæc limitatio vera sit, & de materia, lectorem remitto ad Hostiens.*in c.cum clamor, nu.2.ad fin.* ibi: *Dummodo publicatio non fit facta, &c. extr.de testib.ad eundem Host.in c.per tuas, nu.3.ad fin.vers.ante publicationẽ vero, iuncto nu.4. Imol.nu.4. col.1.in fin.& col.2.etiam in fin.vers.item aduerte, Aret.nu.5.in fin.iuncto nu.6.& 7.vbi late, Butr.nu.8.& 9.per totũ, & n.10. vers.casus dubij sunt, Abb.nu.1.vers.instemus ergo, Felyn.nu.1.in 1.concluſ.eod.tit.de testib.Gabr.lib.7.concl.27.n.15 & seq.Monticel.in repert.test.rub.testium repetitio quando facienda, fol.176. col.2.vers.fin.& fol.177.col.1.per totã*, & ista est propriè materia correctionis testium, de qua diximus *in par.anteced.*

309 LIMITA XIV. In † criminalibus, in quibus testes etiam post publicationem possunt repeti ex officio iudicis per inquisitionem procedentis, secus si ad partis instantiam, & quid si ad instãtiam promotoris, seu prosequutoris inquisitoris, & sic quando proceditur ex officio, & ad partis querelam simul? vide gloss.*in d.c.cum clamor, in verbo, ita deposuere confuse, &c.& ibi Innocent.nu.1. Ioan.Andr.nu.3. Anan.nu.2.& seqq.Hostien.nu.1.in fin.vers.5. vbi iudex, iuncto nu.4.& seqq.vbi latissime, Bald.nu.2.ad fin. iuncto nu.3.& seqq. Imol.nu.3. Aretin.nu.2.iuncto nu.5. Butr. nu.4.per totum, Abb.nu.3.Felyn.nu.4.& 5.Zabarell.col.1 & 2. vbi breuiter & magistraliter, extra, de testibus, Gabriel.tit.de testibus, lib.1.concluſ.21.nu.95.& seqq.vbi late Monticell.in reper. testium, rub.receptio testium an post publicationem fiat, fol.178. col.1.vers.1.* ¶ And.Gail.de pace publica *lib.1.cap.18.nu.7.* vbi quod in criminalibus iudex ex officio etiam post publicationem, potest testes, siue offensiuos, siue defensiuos, repetere, & siue ad offensam, siue ad defensam. Ad instantiam vero partis scilicet accusatoris: nõ ad instantiam autem rei, *vt ibi per eum, nu.9.& 18.* vbi bene comprobat hanc distinctionem.

310 AMPLIA I. Hanc 14. limitationem † multo magis procedere, quando in criminalibus testes primo informiter, & sine partis citatione pro informatione curiæ examinati repeterentur formiter, & parte citata ad confirmandum primum dictum, tunc enim sine dubio talis repetitio admittitur etiam copia indiciorum tradita parti, & sic post publicationem per ea, quæ dixi supra *in 10.& 11.limitatione, nu.303.& 306.* & facit viua ratio, quia, vt suo loco dicam in materia testium examinatorum sine partis citatione, infra *in sequ. tit. de oppositi. contra examen testium, quæst.72. num.139.* filcus habet electionem, vel confrontandi cum reo testes pro curiæ informatione examinatos, vel illos repetendi parte citata. confrontatio admittitur, & fit ante publicationem, & sine partis citatione, quia præsentia rei supplet citationem, repetitio vero non potest fieri, nisi reo citato ad dandum interrogatoria, sed sic est, quod reus nõ potest firmare interrogatoria testibus repetendis, nisi habeat copiam attestationum, ergo talis repetitio non potest nec debet fieri, nisi post publicationẽ. Ita per hanc rationem alias requisitus pro defensione iudicis, qui in vrbe sic obseruauerat, respondi de anno 1591. tempore p.m. Gregorii 14. in eius sacra consulta, quæ prima facie contrarium sentiebat, tum quia dicebant illius consultores, quod contrarium aliquando seruari viderant. tum etiam, quia sic de iure verius ipsis videbatur ex tradit. per Marant.*in spec.part.6. rubr. de inquisit. num.8. in fine*, Foller.*in pract.crim. in ver.detur copia capitulorum, num.1* Clar.*in pract.§.final.quæst.48.vers.item scias*, Bonasoss.*in commun.opin.part.1.in vers.indiciorum copiam petens*, Burs*at consil.311.num.7. nec dissentit nouissime Honded.in suo consil.101. nu.2.* qui † omnes apertè dicunt ad fisci instantiam testes non repeti didicitis testificatis, quia copia indiciorum non debet dari nisi testibus repetitis, † sed ego respondebam, prædicta procedere de iure ciuili, contrarium autem seruari de iure canonico in Vrbe, & in terris ecclesiæ, prout declarat idem Maranta in loco præcitato, *num.10.& sequitur* Flamin. Cartar.*in sua prax. interrog.reor.lib.3.cap.3.num.60.iuncto nu.67.& 69.* Et sic in

Vrbe copias indiciorum parti traditas etiam testibus non repetitis, quando iudex noluit & magis expediens iudicauit eos non confrontare, semper seruatum fuisse dictis Illustrissimis de consulta testatus fui, prout testatur idem Cartar. post *d.num.67.* vbi reddit rationem, & tradito per me super hoc voto in scriptis omnium tribunalium iudices se subscripserunt, & propterea eadem sacra consulta mutata sententia iudicem illum, qui sic etiam obseruauerat, recte fecisse resoluit.

313 AMPLIA II. Eandem XIV. limitationem, vt in criminalibus multo magis testes officio iudicis repetantur ad declarandum eorum dubium dictum, text. est *in c.cum clamor, & ibi gloss. in verbo, ita deposuisse, versic. & ideo si obscure dixit, Hostiens. nu.3. & nu.5. & nu.8. Anan. nu.5. Ioan. Andr. nu.4. Aretin. nu.1. vers. item aduerte, & nu.5. ante fin. Imol. nu.6. vers. & procedit hoc, iuncto versic. maxime autem hoc potest facere in criminalibus, Felyn. nu.3. vers. & procedit hoc notandum, extra, de testib. Corrad. in pract. tit. de testibus, rub. de dubio dicto, nu.37. vers. quod ampliant procedere fol.130. col.1. Andr. Gail. obseru.104. num.3. vers. quemadmodum in iudice inquirente, lib.1.* Ad hæc vide Clar. *quæst.61. vers. quæro nunquid*, vbi quod ex officio potest iudex repetere testem in criminalibus ad effectum, vt declaret dictum suum obscurum. Ad instantiam autem partis non potest de iure. Et licet Specul. & Alexan. in locis per eum relatis dicant, quod de consuetudine, si iudex vult, hoc potest, etiam ad instantiam partis, inquit tamen Clar. *ibi, quod hoc ipse non faceret, nisi ex iusta causa*, & quando aliter veritas haberi non posset.

314 AMPLIA III. Dictam XIV. limitationem, † vt in criminalibus, testes officio iudicis possint repeti, non solum vt declarent, vt modo dixi, sed etiam vt addant tanquam melius recordati, Aretin. *in c.cum clamor, nu.1. vers. item aduerte, & nu.5. ad fin. vers. sed cur sit placet, & ibi etiam Felyn. num.5. versic. & habet locum in criminali, extra, de testibus.* Sed † contrarium voluit Ioan. Andr. *in dict. cap. cum clamor, num.4.* vbi dixit, quod isto casu testes non possunt repeti, nec ad mutandum, nec ad addendum, sed tantum ad declarandum, prout & contrarium voluit Clar. *quæst.61. vers. quæro nunquid*, ibi, *licet non vt addat, &c.*

315

316 AMPLIA IV. Vt in criminalibus † testes ad defensam repetantur post publicationem non solum iudicis officio, sed etiam ad instantiam partis, vt per Felyn. *in c.cum clamor, nu.5. vers. & hoc procedit, vbi refert concordantes, & ibi etiam Anan. nu.3. extra, de testibus, &c.*

Cætera ad materiam huius decimæquartæ limitationis *vide in sequ. tit. quæst.7. num.407. & seqq. cap.14.* per totum, vbi latè posui, an & quando in criminalibus, tam ad offensam, quam ad defensam, & tam ad instantiam partis, quam ex officio iudicis possint post publicationem testes examinari.

ARGVMENTVM.

De vnico teste sibi vario, & contrario, quando possit concordari ad effectum, vt falsum euitet, ac etiam vt probet, communia & specialia.

SVMMARIA.

Testis sibi varius & contrarius omnibus modis concordandus est, num.317.

Ampliæ etiam impropriando verba, nu.318.

Ampliæ etiam per subauditos intellectus, & per suppletiuam interpretationem, num.319.

Limita 1. quando varietas & contrarietas est euidens, & manifesta, nu.320.

Limita 2. vt talis concordia fiat ad effectum euitandi falsum, non autem ad effectum vt probet, num.321. contra, nu.322. Distingue, vt in num.323.324. & 325. reprobatur distinctio, nu.326. resolue, vt nu.327. & seq.

Testis concordatus quantam faciat fidem, iudicis arbitrio remittitur, num.325.

Testis concordatus nunquam in criminalibus probat, nu.327.

In ciuilibus vero probat, si concordia fit per intellectam repetitionem sermonis, secus si per actuum multiplicationem, vel per impropriationem verborum, nu.328.

Testis qui primo affirmat, deinde dicit, se non recordari, concordatur, & non est varius, nu.329. quod procedit, vt euitet pœnam falsi, non vt probet, nu.330.

Testis qui primo dicit, se non recordari, deinde dixit se recordari, & scire, concordatur, & probat, nu.331. limita dummodo non sit loquutus cum parte, nu.332. item limita, dummodo nouæ memoriæ causam alleget, alias secus, nu.333.

Testis qui primo dubitatiue deponit, secundo autem affirmatiue, & sine dubitatione, concordatur, & probat in secundo dicto, nu.334. limita hoc procedere, quando sumus in diuersis examinibus, secus si in eodem examine, nu.335.

Testis qui primo dixit, se credere, deinde dixit, se scire, vel alias per verbum assertiuum deposuit, concordatur, & probat in secundo dicto, num.336. Limita primo, dummodo causam nouæ certitudinis & scientiæ alleget, num.337. Limita secundo, dummodo simus in casu, in quo licita sit correctio, nu.338. Limita tertio, nisi simus in casu, in quo testi de credulitate plene creditur, nu.339.

Testis qui primo dixit, sibi videri, deinde dicit, se scire, vel per aliud verbum veritatis affirmat, concordatur, & probat in secundo dicto, nu.340.

Testis qui primo dixit, se scire, deinde dicat, se credere, non dicitur varius, sed probat, & per secundum dictum credulitatis non censetur recessum a primo, nu.341. & sequ. contra num.343. distingue, vt nu.344.

Testis qui in examine vnum affirmat, deinde in interrogatoriis dicit, quod res etiam aliter potest se habere, non dicitur varius, sed probat, nu.342.

Testis qui primo dixit, se nescire, deinde dixit, se credere, dicitur varius, & non probat, nu.345.

Testis qui primo dicit, se credere, deinde dicit, se non credere, non dicitur varius, sed probat in vltimo dicto, num.346. & idem econtra, si primo dixit, se non credere, & deinde dicat, se credere, nu.347. Limita tribus modis. Primo in casibus, in quibus testi de credulitate dipenitur plene creditur, num.348. Secundo, dummodo simus in casu, in quo sit licita correctio, alias secus, nu.349. Tertio, dummodo testis noua credulitatis causam alleget, alias secus nu.350.

Testis qui primo sui dicti rationem reddit, quia vidit, deinde dicit, quia audiuit, non dicitur varius, nec dicitur recessisse a prima ratione, nu.351. declara, vt num.352 & sequ.

Testis qui primo dicit, se scire, deinde dicat, se audiuisse, nunquid iste testis dicatur varius & contrarius, an vero probet, nu.353. & sequent.

Testis qui primo dicit, se audiuisse, deinde dicit, se vidisse, non dicitur varius & contrarius, sed probat, num 354.

Testis qui primo dixit, se scire, deinde dixit, se nescire, concordatur, nu 355. licet alij contraria, nu.356.

Testis qui primo dixit, se nescire, deinde dicit, se scire, non dicitur varius & contrarius, sed probat, num.357. & 359. licet alij contra, nu.358. Limita quatuor modis. Primo, dummodo iudex testem ex officio repetat, secus si ad partis instantiam, vel si idem testis sponte, & ex interuallo vellet se corrigere, nu.360. Secundo testis deponat super actu successiuo, secus si super momentaneo, nu.361. contra, nu.362. Tertio, dummodo testis superuenienti scientiæ probabilem causam alleget, aliter secus, nu.363. Quarto, quando in prima depositione dixit, se nescire, dixerit etiam se fuisse præsentem, nu.364.

Testis dicitur varius, & non probat, si primo dixit, se hoc tantum scire, vel hoc tantum verum esse, licet deinde aliquid aliud addat, nu.365. Vbi etiam idem si dixerit, se hoc tantum scire, & non plus, & idem si dixerit, se hoc scire, videlicet, & quid si dixerit, hoc esse quantum ipse scit, nu.366.

Testis examinatus in Palatio potestatis, dicit, aliquid factum in Palatio

Palatio Episcopi, deinde dicit, illud idem factum in hoc Palatio, saluatur a contrarietate, nu.367.

Testis non dicitur varius, qui primo dixit, quid factum, præsente Titio & Seio, licet deinde dicat, quod nullus fuit præsens, num.368.

Plura exempla, in quibus testis varius & contrarius concordatur remissiue, nu.369.

Plura exempla, in quibus testis varius & contrarius non concordatur remissiue, nu.370.

QVÆSTIO LXVI. PARS IX.

317 REGVLA sit, quod † vnicus testis, sibi varius & contrarius, omnibus modis concordandus est, vt varietas & contrarietas euitetur, secundum Bartol. *in leg. non solum, § sed vt probari, sub numer 3. ff. de oper. nou. nunt.* But. *in cap. cum tu, num.4. colum.2. versicul. & aduerte, quod hæc concordia, & ibi etiam Abb. numer 4. post med. versic. item dic* & Felyn. *num.1. vers. prima conclusio, extra, de testibus*, Abb. *in capit. in nostra, num.2. ad fin. eo tit. de testibus, de* * *communi testatur* Alexand. *in consil.190. num.1. libr.7.* Tindar. *in tract. de testibus, part 3. cap.12 in princip. & versic. in contrarium, &c. & num 2. etiam in princip. vbi de veriori opinione*, Crot. *in tract. de testibus, part.7. num 327. in prima concl.* Boss. *in tit. de oppos. cont. test. num.12. in prin. iuncto vers. & hæc concordia etiam fit in vnomet teste, & per totum, nu.10. & 11. vbi etiam testatur de* * *communi opinione*. Clar. *in practic. § fin. quæst.53. ver. quartus est casus, ante med. ibi, autem vero deponit contraria in diuersis examinibus. &c.* Hippolyt. Rimal. *consil.344. nu.5. & seqq. iuncto nu.26. & seqq. lib.4.* Mar. Ancl. *in repert. test. rub. impugnatur testis, quia varius. fol.206. colum.2. vers.1.* Mascar. *de proba. lib.2. conclus.1361. nu.10. & ita Doctor. omnes vnanimiter concludere videri, testatur* Pet. Ant. a Petra, *in tract. de fideicom. nu.908. & seqq. vsq; ad nu.912. & n.917. 965. 966. vbi exornat, & nu.1010.* Et licet idem Bartol. *in l. eos in fin ff. ad l. Corn. de falsi.* contrarium in hac conclusione affirmauerit, eius tamen doctrina in hoc communiter à Dd. reprobatur, & illi post alios bene respondet Boss. vbi *sup. d. nu.10.* licet bene verum sit, quod varietas in vno teste minus est concordabilis, quam in pluribus testibus, vt per Felyn. *in d.c.cum tu, nu 2. in fin. versic. videtur enim maior contrarietas, extra, de testib.* Tindar. *de testibus, part.3. cap.1. nu.1. & c.12. nu.2. versic. fateor quippe, cum alias per Petram de fideicom. d. qu.12. nu.909. & num.920. & sequ.* Et faciunt pro hac regula, quæ in simili de pluribus testibus concordandis dixi *supra, in anteced. qu.56. nu.35*

318 AMPLIA I. Hanc † regulam, vt in vno, & eodem teste sibi vario & contrario, concordia sit omnino facienda, etiam verba nedum impropriè, sed etiam impropriissimè intelligendo, vt per Rimin. sen. *in consil.53. nu.11. & seq. lib.1. quem refert & sequitur* Petra *in tract. tit. de fideicom. qu.12. sub nu.956. nec dissentit* Corrad. *in pract. tit. de testib. rub. de contrarietate testium, post n.12. fol.121. col.1. ad fin.* & faciunt in simili, quæ de pluribus testibus contrariis concordandis dixi *supra in anteced. qu.56. nu.44.*

319 AMPLIA II. Vt in † teste sibi vario & contrario fit facienda concordia, etiam per subauditos intellectus, & sic per interpretationem suppletiuam, Alexan. *consil.43. nu.3. lib.4.* Rimin. *sen. consil.56. nu.6. lib.1. quos in proposito refert* Petra *de fideicom. d. qu.12. nu.948. & seq. iuncto n 956. ad fin. & consil.947.* Vbi tamen post Bald. quem allegat, hoc intelligit procedere ad effectum, vt testis excusetur à falso, non autem ad effectum, vt probet, nec dissentit Corrad. *in pract. tit. de testib. rub. de contrarietate testium, nu.13. post princ. fol.121. col.2.* Et vide quæ in simili de pluribus testibus contrariis concordandis dixi supra, *in anteced. qu.65. nu.48. & seqq. vsq; ad nu.54.*

320 LIMITA I. Propositam † regulam non procedere, quando testis varietas & contrarietas esset euidens, & manifesta. Tunc enim nullo pacto fit concordia, vel reconciliatio, vt per Bald. *in leg. sed & si possessori, § sed & si rerum, ff. de iureiur.* & *in 1. constit. C. § quib. nu.3.* Alex. *in l. inter stipulantem, § 1. col.3. in princ. ff. de verbor. oblig. & consil.20. nu.3. lib.4.* Felyn. *in c.cum tu, nu.1. in fin. vers. & procedit secundum istos, extr. de testib.* Crot. *in tract. de testib. part.7. nu.227. in fin vers. fallit ista conclusio*, Boss. *in tit. de public. proces. num.37. vers.* sed vbi est notoria contrarietas, tunc testis punitur, vt falsus, Corrad. *in pract. titul. de testib. rub. de contrarietate test. nu.13. in 1. concl. fol.12. col.2.* Hipp. Rim *consil.344. num.2. iuncto nu.25. lib.3.* Montic. *in repert. test. rubr. impugnatio testis, quia varius, fol.201. col.2. vers. antepen. fol.205. col.1. versic.3. & col.2. vers.4.* Petra *de fideicom. d. qu.12. sub nu.908. & seqq. & nu.923. & nu.940. & 942.* Rota *coram Cæsare de Graff. decis.73. nu.5.* & faciunt, quæ in simili de pluribus testibus contrariis concordandis dixi *in anteced. qu.65. nu.94.*

321 LIMITA II. Eandem † regulam, vt procedat ad effectum euitandi falsum, non autem vt probet: testis enim sibi varius & cõtrarius, quamuis concordatus, nullam facit fidem, Imol. *in c.cum tu, nu.4. col.3 vers. sed aduerte, & ibidem relati per Fel.* (quos tamen ipse non sequitur) *nu.2. extra, de testib.* Alex. *cons.20. nu.3. lib.4. Vbi de* * *communi, & cons.43. nu.5. lib.4. & cons.190. nu.1. lib.9.* Ruin. *consil.149. nu.28. in fin. & seq. lib.5.* Gram. *inter consil. ciuil. consil.50. nu.35. & seqq.* Tindar. *in tract. de testib. part.3. cap.12. in fin vers. ic. vnum quod, notetis, & cap. fin. nu.1. vbi Dd. rationem nu.4. vers. aut vnus testis probat contradicit, Nell. in* * *stibus, nu.185. versic. sed aduerte*, Crot. *de testib. part 7. nu.* * *in princip. iuncto versic. sed ad illum text.* vbi respondit contrariæ rationi, & *post num.330.* vbi quod hæc conclusio communiter * approbatur, licet aliqui ibi per eum relati contrarium dixerint, Boss. *in tit. de oppos. contra testes, nu.11. vbi etiam de* * *communi*, Corrad. *in pract. tit. de testib. rubric. de contrarietate test num.10. ad fin vers. hocque adeo procedit fol.120. col.2.* Foller. *in pract. in ver. item quod commisit falsitatem, nu.29.* Clar. *in pract. § fin. qu.53 post versic. quartus est casus, vbi de tutiori, & magis* * *communi opinione*, Eman. Soarez. *in thesauro recept. senten lit. T. nu.146. vbi etiam de* * *communi opinione.* Achil. Personal. *in tract. de adipiscend. possess. nu.132. versic. & hæc conclusio*, Bertaz. *consil.291. nu.9.* Petra *de fideicomm. qu.12. nu.924. & seqq. vbi num 931. & 935.* testatur de * communi & iustiori opinione, & faciunt pro * hac eadem limitatione, quæ in simili dixi de pluribus testibus contrariis *supr. anteced. quæst 65. nu.76.*

322 Contrarium, † quod testis sibi varius & contrarius sit etiam concordandus ad effectum, vt probet, scripserunt Felyn. *in c.cum tu, nu.3 & ibi latè Aret. in etiam nu.3 in fin. & seqq. extra, de testib. quos & alios refert*, (sed non sequitur) Crott. *in tract. de test b. part.7. nu.328. vers. tamen D. Alex. &c. & nu 329. & seq.* Alciat. *in l 1. nu.21. ff. de noui oper. nunt.* Socin. *consil.73. nu.7. lib.2. & cons.56. nu.17. lib.4. quos pariter refert, & sequitur* Claud. *ad Bertaz. in consil.5. num.6. litera C, versic. testes solent reduci ad concordiam. Alios autem refert* Petra *d.qu.12. nu.932. & seqq. vsq; ad nu.935.* vbi hanc contrariam * opinionem crebriori Dd. calculo receptam testatur, licet primam (vt supra cum retuli) dixerit * communem & iustiorem, *& nu.937.* vbi pro hac eadē contraria opinione adducit nouam rationem, & ita alias fuisse in Rota resolutum, testatur Put. *decis 28 n 3. part.3.* ex Felyn. in loco præcitato, & pro hac contraria opinione faciunt Dd. in simili de pluribus testibus contrariis allegati *sup. in anteced. qu.65. nu.77.*

323 In hac † opinionum contrarietate repetio aliquos Doctores distinguentes sic, quod si varietas & contrarietas in teste est euidens, & manifesta, & tunc non fit concordia ad effectum, vt probet, per ea quę dixi in antecedenti limitatione, *num.320. & in specie aduertit Petra d. quæst.12. num.923. 936. 938. & 941. & ante eum* Boss. *in titul. de oppos. contra testes, d. num.11. versicul. & hanc communem*, vbi idem, quando concordia fieret non nisi cum maxima difficultate. Si † vero varietas & contrarietas non est euidens, & manifesta, sed præsumpta, & ali-

324

quo modo apparens, & quæ non cum summa difficultate fieret, & tunc videtur, quod testis concordatus etiam probet, vt per Sigismundum inter consil. feudal. *consil. 49. num. 7. Boss. d. num. 11. versicul. sed vbi non fieret summa cum difficultate, Petra dict. num. 936. versic. secus si præsumpta, vel apparens*: & ita in contrarietate apparente & non vera, loquitur Felyn. *in dict. cap. cum tu, num. 3.* & faciunt pro hac distinctione, quæ in simili de pluribus testibus cõ
325 trariis dixi supra *in antecedent. quæst. 65. num. 80.* Et † nihilominus etiam in varietate & contrarietate præsumpta, quod testi concordato quanta fides sit adhibenda, iudicis arbitrio remittatur, scripserunt Aretin. *in d. cap. cum tu, num. 7. & Felyn. post Speculat. quem allegat, num. 3. versicul. subdens tamen, nec dissentit Boss. dict. num. 11. vers. fatendum tamen est.*

326 Verum, † sicut hæc distinctio mihi nunquam placuit, ita etiam neceam veriorem credidi: tũ quia, quando contrarietas est euidens, & manifesta, tunc nullo pacto est tractandum de concordia testis, ex quo non solum non concordatur, sed etiam de falso punitur, vt dixi *sup. nu. 320*. Et sic prima pars præpositæ distinctionis nullo pacto potest applicari ad terminos contrarietatis manifestæ, & euidentis, tum etiam, quia Doctores pro hac 2. limitatione supra allegati, *num. 321.* generaliter & indistincte loquuntur, etiam quando contrarietas est aliquo modo concordabilis, & compatibilis, & tunc, nec etiam concordiam faciendam ad effectum, vt probet, & tutiorem. & magis communem esse Dd. opinionem, testatur Clar. *d. qu. 53. post vers. quartus est casus.*

327 Quid dicendum? Quæstio † est ardua, & primam o-
* pinionem magis * communiter à Dd. receptam negare non possumus. Sed auctoritas Rotæ, de qua per Put. *d. decis. 28. num. 3. part. 3.* me valde ancipitem reddit: Ideo pro nunc crederem sic distinguendum, quod in criminalibus & contra reum testis sibi varius, & concordatus nunquam probet, per ea, quæ in simili de plurib. testibus contrariis dixi supra, *in anteced. quæst. 65. nu. 106. & in specie tradit Boss.* (licet dubitatiuè loquatur) *in titul. de opposit. contra test. nu. 12.*

328 In † ciuilibus † vero si concordia fit per intellectam repetitionem sermonis, & tunc ex teste vario concordato oritur etiam probatio, secus si per actuum multiplicationem, vel per impropriationem verborum, per ea, quæ in simili de pluribus testibus contrariis dixi *in anteced. qu. 65. nu. 86. & seq. & in specie nostra adnotauit Tindar. in tract. de testibus, part. 3. cap. fin. nu. 4. vers. sed aduerte, & num. 5. quem refert & sequitur Crot. in tract. de testibus, part. 7. num. 330 vers. quæ limita.*

Et hæc dicta sufficiunt de concordia testis sibi varii, & cõtrarii in genere, veniamus modo ad aliqua specialia.

329 Qværo I. Testis † primo loco examinatus, *affirmatiue deponit*, deinde in eodem facto, in quo deposuit interrogatus, dicit, *se non recordari*, nunquid iste testis dicatur varius & contrarius, ita quod vitietur primum dictum? Respondeq. quod non: secundum Mille. *in practic. folio 83. in gloss. non recordaretur ex Bartol. in l. in exercendi, versic. quæro, quid si testis, C. de fide instrum. sicut ipsum allegat Foller. in practic. crimin. in ver. & demum repetantur testes curiæ, num. 7. qui in idem allegat etiam Bald. in leg. fin. colum. 1. in fine, C. de re iudicat. nec dissentit Nell. in tract. de testibus, nu. 198.* Potest enim stare, quod quis hodie non recordetur de eo, de quo antea recordabatur, facit quod cõsuluit Alexan. *in consil. 185. num. 4. & seq. lib. 7.* de teste, qui primo deposuit, quod *iam sunt tot anni, vel circa, quod Titius fuit confessus tale quid.* Postea interrogatus de tempore & loco dixit, *se non recordari.* Hoc secundum dictum intelligi & concordari debet duobus modis. Primo, quod non recordatur de his duobus simul, scilicet de tempore, & loco. Secundo, quod non recordatur aliter, quam vt supra dixit. Licet enim variatio in tempore sit substantialis, dictum tamen testis regulariter interpretari debet, ne in tempore variare videatur, *Bald. in l. Labeo, ff. de supellect. leg.* cum aliis in proposito adductis per Petram *in tract. de fideicommiss. qu. 12. nu. 957.*

Limita huius † primæ quæstionis conclusionem, 330
vt licet isto casu testis saluetur à contrarietate, nõ tamen videtur, quod probet, & sic isto casu non videtur standum, nec primæ, nec secundæ depositioni, siue simus in eodem examine, siue simus in diuerso, dummodo vtrumque examen sit legitime factum, sic nempe hanc materiam declarat idem Nell. *dict. nu. 198. vers. si vero valeat.* Et idem, quando primum examen non est legitimum, secundum autem sic, vt per Foller. *dict. ver. & demum repetantur testes, d. num. 7. vers. adde quod*, vbi loquitur in criminalibus, in quibus, si testes primo pro informatione curiæ, & parte non citata examinati, *affirmatiue deponant*, deinde parte citata, & sic legitime repetiti dicant, *se non recordari*: tunc vtique isti testes nihil probant, licet saluentur à contrarietate. In secunda enim depositione nihil ponunt inesse. Prima autem facta non vocata parte remanet informis, & non legitima, vt ibi per Foller.

Qværo II. Testis † primo dixit, *se non recordari*, 331
deinde dixit, *se recordari, & scire.* Nunquid iste testis dicatur contrarius, an vero probet? Dic, quod non est contrarius, sed probat, quia potest stare, quod hodie quis recordetur de eo, de quo antea non recordabatur, Felyn. *in cap. præterea, ad finem, versic. quod autem dicitur, de testib. cogen. Aretin. in c. cum causa, 12. num. 10. de testibus, de testib. cogen. Aretin. in c. cum causa, 12. num. 12. vers. & si in vno articulo, Præpos. in cap. nihilominus, num. 12. vers. & si in vno articulo, 3. quæst. 9. Marsil. in l. eos, num. 7. ff. ad l. Corn. de falsis. Romanus. consil. 505. nu. 1. & seq. Natta consil. 537. num. 25.* Vbi quod isto casu testis non dicitur falsus, de quo dixi supra, *num. 79. Tindar. in tract. de testib. lib. 1. cap. 9. nu. 10.* Vbi etiam, quod isto casu statur secundo dicto, Nel. *de testibus, post nu. 110. Diaz. reg. 754. in princip. Boss. in tit. de public. at. proceff. num. 34. Foller. in pract. in ver. capiat informationem, numer. 54. in fine. Conrad. in pract. tit. de testib. rubric. de contrarietate testium, nu. 10. vers. & ex his. fol. 121. colum. 1. Gabriel. qui alios refert, lib. 7. concluf. 29. nu. 8.* (licet contrarium voluerint, ibi per eum relati, *d. nu. 28. vers. contrarium in hoc.*) *Montic. in repert. test. rub. corrigere an & quando possit testis, fol. 208. colum. 2. vers. 2. & rubr. testes contrarii, & c. an & qualiter puniantur, fol. 293. colum. 1. vers. fin. Hector Æmil. in tract. de testib. in verbo, testis nu. 3. fol. 41. Bertaz. consil. 3. nu. 11 & ibi Claud. in addit. li-* addit, *

de qua in primo dicto, sed tantum de auditu, quia ratio regulat dictum, & non econtra, prout in specie benè aduertit Ruin. *d.consil.54.nu.4.in fin.vers.secus autem secundum prædictos.*

354 QVÆRO X. Et † econtra testis primo dicit, *se aliquid audiuisse*, postea dicit, *se vidisse*, nunquid iste testis dicatur varius & contrarius? Dic quod non, quia potest stare, quod vnum & idem factum quis, & viderit, & audiuerit, per ea, quę post Iacob. de Arena, & Bald. in locis per eum relatis scripsit Marsil. *in singul.418.incip. dicta testium*, vbi in fortioribus terminis dixit, quod si testis, qui aliquid audiuit, dicat se vidisse, saluatur eius dictũ à falso, quia visus prædicatur de omni sensu. Et vide in proposito Put. *decis.28.numer.1.iuncto numer.3.libro 3.* vbi dixit, quod testis, qui primo loco dixerat, *non cognouisse Colam, nisi ex auditu*, & secundo loco dixerat simpliciter, *illum cognouisse*, talis testis saluatur à varietate, & probat, quia secundum dictum intelligitur vt prius, videlicet ex auditu.

355 QVÆRO XI. Testis † primo dixit, *se scire*, deinde dicit, *se nescire*, nunquid iste testis possit aliquo modo concordari? Dic, quod sic, quia intelligitur eius secunda depositio, vt videlicet aliquid non sciat, nisi vt supra dixit, vt per Bart. Bal. Alexan. & alios, quos allegat, consuluit Dec. *in d.cons.272.num.2.ad fin.vers. & idem Bart. & consuluit Nevizz. in consil.48.nu.7.* in teste, qui primo dixit, se esse fratrem producentis, & deinde negat, se illi esse attinentem. Nam intelligitur, non esse aliter attinentem, quam vt supra iam dixerat. Nec dissentit Nell. *in tract. de testibus, nu.225.* vbi in id inducit text. *in l.2.ff. de Senator.* plene consuluit Riminal. iun. *consil 344.num.9. & seqq. libr 3. Gabr. libr.7. conclus.29.nu.36.vers. contrarium quod minime, & bene exornat Rota diuer. coram D. Cantuccio,*
356 *decis.141.num.10.part.2.* quamuis † contrarium voluerit Lofred. relatus per Gabriel. *d.concl.29.num.36.in prin. prout etiam & contrarium voluit Tindar. de testibus, lib.1.cap.8. num.6.in princ.*

357 QVÆRO XII. Et † econtra testis primo dixit, *se nescire*, deinde dixit, *se scire*, nunquid iste testis dicatur varius & contrarius? Dic, quod non, quia potest stare, quod hodie ego incipiam scire id, quod antea ignorabam, Arctin. *in cap.cum causa, il secundo, nu.9.& 10.extra, de testibus*, Tindar. *in tractat. de testibus, libr.1.cap.8.num.1.2. & 3.* vbi loquitur siue in eadem instantia, siue etiam in diuersis, & respondet contrariis, *& num.5.vers. credo cum reuerentia*, vbi adducit bona iura, & numero octauo, vbi quod non punitur de falso, (de quo tamen dixi supra, *num.78.*) *& d.num 8.in fine, & sequentibus*, vbi idem, si testis primo dixerit, *se ignorare*, ac deinde, *se scire*, Crot. *de testibus, part.7.num.340.* vbi etiam in vers. primus casus hoc ampliat multo magis procedere, si testis sit persona honesta, Nell. *de testibus, sub num.111. Roman. cons.505. num.1.& seq. Boss. in tit. de publicat. proces. num.34. Diaz. regal.754. in princ. Foller. in pract. crim. in ver. capiat informationem, nu.54. in fin. Gabri. quiplures alios refert, lib.7. concluſ.29.*
* *num.29.& num.32. in fin.* vbi testatur de magis * *communi opinione, Conrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de contrarietate testium, num.11. vers. & ex his. fol.121. Monticell. in repert. test. rubric. corrigere an & quando possit testis, fol.208. colum.2. vers.1. & rubr. dicens in secunda depositione aliter, quam in prima, fol. 2018. col.1. vers. pen. Hector Æmil. in tract. de testib. in ver. testis addit, nu.3. fol.41.*

358 Et † licet in contrarium allegetur decisio Rotæ, de qua per Tindar. & Crot. in locis præcitatis, ac etiam cõtrarium aperte senserint plures relati per Gabriel. *d. conclus.29.num.80. vers. contrarium quando, prout etiam inter alios contrarium voluit Ang. de Vbal. inter cons. crim. diuers. cons.*
* *73.nu.23.in fin. lib.2.* dicens, quod ita tenent omnes * nullo discordante, prout illum refert & sequitur Clar. *in practic. §. fin. quæst.53. vers. sed quid si testis, & ex Angel. prædicto communem * dixerit Soarez. in suo thesauro recept. sentent. litera T. nu.139. nec dissentit Bertaz. in cons.359. nu.11. lib.2.*

Non † per hoc tamen recedas à proposita conclu- 359
sione, quæ, sicut vides, magis * communiter à Dd. reci- *
pitur, ita etiam in se verissima est, declara tamen, vt infra seqq. limitationibus.

LIMITA I. Huius XII. quæstionis † conclusionem 360
procedere, dummodo iudex testem ex officio repetat, secus si ad partis instantiam, item secus, si idem testis sponte, & ex interuallo vellet se corrigere, tunc enim præsumitur subornatus à parte, cum qua locutus est, & propterea tanquam sibi varius, & contrarius nihil probat, vt per eundem Aret. *in d.c.cum causa, il 2. post num.10. extra, de testibus*, Tindar. *in pract. de testib. libr.1.cap.8. nu.4. vers. rursus, &c. & nu.5. in prin. & nu.6.& 7. per totum*, Crot. *de testib. d.nu.340. in 2.& 4. casu*, (vbi tamen in fine dicti quarti casus adhuc de hac declaratione dubitat) *& nu.341. in 5. casu*, Nell. *de testib. nu.111. in fin. vers. quod est verum*, Diaz. *reg.754. in 1. limit. Marsil. in l.eos, nu.7. vers. quod tamẽ limitat. ff. ad l. Corn. de falsi. Rota de testib. in nou. decis.19.* vbi omnino videas, Foller. *in pract. crim. in ver. capiat informationem, nu.60.* Conrad. *in pract. tit. de testib. rubr. de contrarietate testium, n.11. vers. & ex his, fol.121.* Gabr. *d. concl.29. n.31. lib.7.*

LIMITA II Eandem † conclusionem procedere, 361
quando testis deponit super actu successiuo, secus si super actu momẽtaneo, vt per Gabriel. qui alios refert, *d. conclus.29.nu.33.* Sed † certe Doctores supra, *nu.357.* al- 362
legati indistincte loquuntur, etiam in actu momentaneo, & propterea conclusionem etiam in teste deponẽneo, & propterea conclusionem etiam in teste deponẽneo, & propterea conclusionem procedere, defendit Aret. te super actu momentaneo procedere, defendit Aret. vide *in d.cap. cum causa, il 2.nu.9. vers. quod intelligunt, iuncto nu.10. vbi etiam refert contrarium, extra, de testib.*

LIMITA III. Dummodo † testis superuenientis no- 363
uæ scientiæ probabilem causam alleget, aliter secus, Gabriel. *lib.7. d. concl.29. n.35. post Aretin. & Barbat. quos allegat*, Bertaz. *d. concl.359. nu.10. in fin. libr.2.*

LIMITA IV. Conclusionẽ † non procedere, quan- 364
do testis in prima depositione, in qua asserit se nescire, dixerit etiam se fuisse præsentem in illo actu, de quo nihil scire affirmat. Tunc enim non potest ex interuallo dicere se scire, & si hoc dixerit, dicitur varius & contrarius, & nihil probat, sicut post Aret. & Lofred. quos allegat, scripsit idem Gabr. *d. concl.29. n.34.* Vbi propter ea dixit, conclusionem procedere in teste, qui dicat, se nescire de eo, de quo potuit ab aliis informari: secus de eo, quod ipse testis potuit videre, & non videre.

QVÆRO XIII. Testis † primo dixit, *se hoc tantum* 365
scire, vel hoc tantum verum esse. Postea aliquid aliud addit, illudque etiam verum esse asserit, an isto casu testis dicatur sibi varius, & contrarius? an vero probet? Dic, quod non probat, sed reputatur varius & contrarius, vt per Tind. *in tract. de testibus, libr.1.cap.8.num.3. in fin. & numer.4. in princ. & nu.8. in fin. Capra cons.75. num.4. Foller. in pract. criminal. in vers. capiat informationem, num.60. in fine, Boss. in tit. de publicat. proces. num.35.* Vbi præsertim, quando testis loquutus fuit cum parte, Gabr. *l.b.7. conclus.29. num.37.* Vbi etiam, quando testis primo dixerit, *se hoc tantum scire, & non plus.* Aret. *cons.83. colum. penult. ad med.* Vbi idem, si testis dixisset, *se hoc scire videlicet*. Quia illa dictio, *videlicet*, isto casu stat restrictiue, & limitatiue, sicut dictio, *tantum*, Petra *in tract. de fideicomm. qu.12. num. 986. iuncto num.98.* Vbi † declarat, hanc conclusionem 366
non procedere, quando testis dixisset, *hoc esse quantum ipse scit*, quia tunc illa dictio, *quantum*, non stat taxatiuè, ex Alexan. *in consil.190. nu.9. vol.7. & aliis modis concordatur, vt ibi per Petram d.nu.980.*

QVÆRO XIV. Testis † examinatus in Palatio 367
Potestatis, dicit aliquid factum *in Palatio Episcopi*: deinde dicit illud idem factum *in hoc Palatio*. Nunquid iste testis possit aliquo modo saluari à contrarietate? Dic, quod

quod sic referendo illud verbum, *hoc*, ad oculum intellectus, ita quod testis voluerit intelligere, dum dixit, *in hoc Palatio*, non de Palatio Potestatis, sed de Palatio Episcopi, de quo antea deposuerat, secundum Bar. *in l.1. in prin. per illum text. n.3. ff. de iuris. nou. nun.* Tindar. *de testib. par.3. c.7. n.6.* Crot. *de testib. part.7. post nu.327.* Nell. *de testib. n.185.* vbi quod isto modo fit concordia in vno teste, sed non in pluribus. Roman. *cons.391. n.6.* Hipp. Rimin. *cons.344. n.*
* *6.& seq.* vbi alios relatis testatur de communi, * Monticell. *in repert. test. rub. contrarij testes an & quando fidem faciant, fol.* 215 *col.1. ver.3.*

368 QVÆRO XV. Testis † in principio sui examinis dixit maleficium puta fuisse commissum, *præsente Titio & Seio*. Deinde interrogatus, qui fuerint præsentes, si dicat, *quod nullus fuit præsens*. Nunquid iste testis possit aliquo modo saluari à contrarietate? dic, quod sic, quia illa verba, *quod nullus fuit præsens*, intelliguntur, & interpretantur, exceptis prædictis Titio & Seio, Alber. *in l. non solum, §. dato. ff. de iureiur.* Alex. *cons.185. n.4 in fin. lib.7. & cons.130. n.5. ff eodem lib.7.* Grammat *cons.13. nu.1.* Marsil. *sing.571.* Hipp. Rim. *cons.344. n.18. lib.3.* Montic. *in repert. test. rub. contrarij testis, an, & quando fidem faciant. fol.214. col.2. ver. fin. & fol.215. col.1. ver.1 & 2.* Caputaq. *decis.370. n.8. part.3.*

369 Possem † hic amice lector, plures alios casus in medium afferre, quibus testis sibi prima facie varius & cõtrarius cõcordatur, sed ne longius hæc materia me trahat, putaui te remittere ad Abb. *in c. cum tu, n.3. in fine, vers. quando, per receptionem, extra de testibus*, Tindar. *in tract. de testibus, par.3. c.7. n.5. & seqq. omnibus*, Crot. *de testibus, par.7. n 329.& seq.& n.338. ver. primo igitur*, Lanfran. *de testib. nu. 27 vbi plus dixit, & ibi in addit litera T, in verbo esse*, Petra *de fideicom qu.12. n.962.970.974.978.988.990.993.995. 1000. & sequentibus vsq; ad n.1005.1007. & duobus sequent. & nu.1345.*

370 Et si rursus habere voluerit † alios casus, in quibus testes varius & contrarius nullo pacto concordãtur, adeas eundem Petram, vbi ẽ *nu.968.975.983 985.987.991. & 1346.* LAVS DEO. Absoluta hæc Quæstio die XXIX. Ianuarij. M. D. XCIII.

ARGVMENTVM.

Testis falsi de testatio, & pœna.

SVMMARIVM.

Testis falsi detestatio, n.1.

Testes falsi ex lege duodecim tabularum ex Saxo Tarpeio præcipitabantur, n.2.

Testis falsus de iure communi deportationis pœna cum publicatione bonorum punitur, si homo liber sit, si vero seruus, vltimo supplicio afficitur, si vero liber sit, sed plebeius, damnaretur in metallum. n.3.& 4.

Testis falsus vltra pœnam criminalẽ tenetur ciuiliter actione in factum ad damna, & interesse, n.5. Declara hoc procedere in foro contentioso, secus si in foro conscientiæ, n.6.

Testis falsus si clericus sit, punitur, vt in n.7.

Testes falsi de iure Canonico, quomodo puniantur, n.8.

Testis falsus in causa criminali punitur eadem pœna, qua puniendus erat is contra quem falsum deposuit, n.9. Declara, dummodo causa sit capitalis, secus si non capitalis, n.10. Sed contra declarationem, n.11.

Testis falsus nobilis, si deposuit contra vilem personam, quomodo puniatur n.12.

Testis falsus in causa hæresis, quomodo puniatur, n.13.

Testis falsus in causa capitali, puta homicidij, capitis pœna punitur, nu.14.

Sed quid si non fuit secuta mors illius, cõtra quem testis falsum deposuit? Dic quod non imponitur pœna mortis, sed mitior, n 15. & n.17. licet aliqui contra. n. 6.

Testis falsus in causa capitali ad relegationem, non punitur pœna mortis, sed alia mitiori iudicis arbitrio, n.18.

Testis falsi pœna hodie est arbitraria, ex quo deportationis pœna recessit ab aula, n.20. Præterquam in casu, in quo quis ex falso testimonio fuerit morti traditus. Nam tunc eadem pœna mortis falsò testi imponitur, n.21.

Testis falsus nõ redditur infamis, n.22. Limita 1. vt hoc procedat, quando punitur à iudice ciuili, coram quo falsum deposuit, secus si a iudice criminali, n.23. Limita 2 quia licet non sit infamis infamia iuris est tamen infamis infamia facti, nu.24.

Limita 3. quia de iure canonico semper falsus testis est infamis, num.25.

QVÆSTIO LXVII. §. I.

OPPONITVR XX. Contra † testem, quod est falsus. Sed quam detestabile sit falsi testis crimen ex eo potissimum dignoscitur, quod DEO, iudici & hominibus obnoxius est, triplicemq; facit deformitatem periurij nempe, iniustitiæ & mendacij, nullum autem crimen dicunt communiter * Dd. Reipubl. magis *
permitiosum esse, quam crimen falsi, per illud enim furta clandestina committuntur: miseri domini rerum enormiter spoliantur: insontes & innocentes indebite puniuntur, & quandoque etiam vita priuantur, falsi testes peiores sunt furibus, latronibus, & abigeis. Lingua falsa & dolosa, omni ferro nocentior est, cum non minus occidat hominem, qui falso testimonio innocentẽ opprimit, quam qui ferro necat, prout hæc & similia, in tanti criminis detestationem poterit vnusquisque bene comprehendere ex text. Vbi notant * omnes, *in c.1 de crimin falsi, Spec. in tit de teste, §.1.n.44. Iacob Ægid. in tract. de testib. n.1. Iodoc. in pract. crim, c.21. rub. de falsitate in verbu, n.7. Moncad. ad Crot. in tract. de testib. part.9 nu.379. S. Th. in 2. quæst.70. artic.4. Simanc. de cathol. inst. tit.64. nu.84. vbi eorum at, Clar. in pract. §. fin. qu.35. ver. sequentissime autem, Pegna in direct. inquis. par.3. ad quæst.72. comment.112. fol.675. col.1. ver. ad primum, Hier. Magon. decis. Lucen. 43. n.1. & seq. Ludo. Peguer. dec.19. n.1. & seqq.* Stante igitur grauitate delicti, & grauem pœnam omnino imponendo, necessario sequitur, quæ autem sit talis pœna mox audies.

REGVLA Sit, quod † licet olim ex lege XII. Tabula- 2
rum falsi testes ex Saxo Tarpejo, quod mirę altitudinis erat, præcipitari vltimo afficiebantur supplicio, auctore Aulo Gellio *lib.20 noctiũ* c.1. prout illum sic in proposito referunt Tiraquel. *de pœnis, cau.31.n.24. Simanc. de cathol. instit tit.64. rub. de testibus, n.87. Ioseph. Ludou. decis. Lucen. 15. n.17.* Quia tamen nostris Iurisconsultis talem pœnam tanquam nimis rigidam & crudelem improbasse placuit, *vt in l. si diutino in fine, ff. de pœnis.* Hoc ideo 3
eius loco in falsum testem deportationis pœnam cum publicatione bonorum, si liber homo sit, si vero seruus, vltimi supplicij merito irrogauit, tex. ad literam, *in l.1. in princip. iuncto §. final. ff. ad legem Cornel. de falsi.* per quem tex. sic etiam expresse scripserunt Ang. de Perus. *in addit. circa materiam testium, post num.15.* Nell. *in tract. de testibus, num.233. in princ.* Moncad. *ad Crot. part.9. num.480. versiculo secundo vero casu*, Marsil. *in dict leg.1. in princip. versic. ex hoc text. nota*, Abb. *in cap.1. numero 6. ver. & cum agitur criminaliter, de crim. falsi*, Ioan. Sicar. *in l. nullum, num.12. vers. deportatur enim falsus testis, C. de testibus*, Simanc. *vbi supra d. tit.94. nu.84.* Marian. *in d.c. nu.109. in fine vers. si vero loquamur.* Vbi etiam quod si falsus testis sit liber homo, sed 4
plebeius, damnatur in metallum, *per l. si quis aliquod, §. qui vim. ff. de pœnis.*

AMPLIA I. Hanc regulam, † vt adhuc teneatur is- 5
te falsus testis ciuiliter actione in factum ad damna, & interesse propter eis falsam depositionem, vt per Anan. *in capit.1. num 1. versiculo, nota, quod in crimine falsi, & ibi etiam Abb. nu.6. vers. primo casu*, Ancharan. *n.1. in 2. nota, & nu.12.* Butr. *nu.5 & n 8.* Maria. *n 109. vers. si ciuiliter, de cr. m. falsi.* Castren. *in l presbyteri, nu.3. C. de episc. & cler.* Iaso *in l.*

scriptione,n.8.C.si contrarius,vel vtilit.publ.Tyndar.de testibus, Par.1.c.9.n.6.& seqq. Vbi ampliat etiã in tacente veritatem, Ang.de Perul. *in addit.circa mater.test.n.15.* Monca.*ad Crot.de testibus,par.9 n.379.ad finem ver.notabis tamen.* Boss *tit.de falsis,n.149.* Corset.*sing.verbo testis,23.* Plot.*de in litem iur.cod.q.42.nu.14.* Vbi etiam,quod pro istis damnis passis, defertur damnum passo juramentum in litem, Simanc. *de cathol.instit.tit.64.rub.de testibus,n 85.* Viu.*in communi opin ver testis falsum testimonium deponens,ver.& in tãtum prædicta vera sunt.* C'ar.*in §.falsum, post ver.pœna autẽ,lo.* Bapt. Asin *in pract.§ 32 n 43.ampliat.one,* Soarez.*in sua collecta communi.* * *opin.litera T,n.155.* Ex quibus hanc ampliationem non solum esse communiter receptam,sed contradictorem non habere,& passim seruatam,sine dubio dicere possumus.

6 LIMITA Hanc † ampliationem procedere in foro contentioso,secus autem in foro conscientię in quo testis falsus,licet teneatur de falso testimonio,non tamen tenetur de damno ex illo subsequente. Sic n. post Vinc. *de testib.* Corset.*in locis per eum relatis tenet* Clar. *in §.falsum,ver.pœna autem,in fin.* vbi hoc notandum dicit, cum de facili quis responderet contrarium.

7 AMPLIA II Etiam † in clericis, quos pro falso testimonio puniri bene probat tex.*in authent.præsbyteri,* C. *de episcop.& cleric.* Vbi sic dicitur: *Præsbyteri seu Diaconi,si falsum testimonium perhibuisse conuincantur, si quidem in causa pecuniaria, diuino Ministerio dumtaxat per tres annos separati. Monasterio, verberibus tradantur, sed si in criminali, clerali honore priuati legitimis pœnis afficiendi sunt, ceteri vero clerici communi iure officio ecclesiastico depulsi, sine delectu cause verberib. coerceantur.* Quæ quidem authent. est canonizata.*in c.3.§.præsbyteri 5.q 6.& ad idem videas tex.in c.si episcopus,50 distin.* vbi dicitur, *Si Episcopus, Presbyter aut Diaconus capitale crimen cõmiserit, aut chartam falsauerit, aut falsum testimonium dixerit, ab officij honore depositus in Monasterium redigatur, & ibi q̃ diu vixerit laicam rãtummodo communionem accipiat.* Verum de horum iurium intellectu & alia ad materiam pœnæ clericorum falsa deponentiũ vltra Doctores in dictis iuribus, adeas Alb. & Salyc. *in l. presbyteri, C.de episcop.& cleric. Abb.in c.1.n.10.& ibi etiã Maran.Socin.n.110.& seqq.* & Henric. Boyc.*n.5 seq. de crim.falsi,* Mon.*ad ad Crot.de testibus par 9.n.379. vers.dico ergo,* Foller. *in pract. crimin. canon. cap.33. num.36.* Clar. *in practic. §. falsum, verficul.pœna autem,* Joseph. Ludouic. *decision.Lucen.15. num 11.*

8 AMPLIA III. Quia † sicut falsus testis trib. personis obnoxius est,nempe DEO,judici,& hominibus,*c.1. de crim.falsi.* Ita pariter dixit gl. *in d.c.1.in verbo,ledit,* canones triplici pœna illũ afficiendũ esse statuerunt. Primò, ex quo DEVM offendit pro periurio,ieiunium in pane, & aqua quadraginta dierum, & septennij pœnitentia sibi iniungitur,*c.quicunq;,& ibi gloss.in verbo sine 6.quæst.1.* Secundò quia judicem delusit, infamia notabitur, *cap.si quis conuictus.2.2.q.5.* Tertiò quia proximũ lædit, punitur iuxta modum læsionis, *arg. tex. in c. nihilominus 3.q.9.* Hoc est, quod tenebitur alia quacunq; pœna a jure Canonum irrogata pro falso testimonio, quæ est ea, de qua *in anteced.n.5.* sic enim post alios antiquiores hanc materiam bene declarat Ludou.Peguer. *dec.19 n.3.& 4.* Sed an testis falsus sit infamis, nec ne, dicam generaliter inf. *n.22.& seqq.*

9 AMPLIA IV. Vt † multo magis puniatur testis in causa criminali, in qua si falsum dixerit ipsum fore plectendum eadem pœna, qua veniebat puniendus reus, contra quem deposuit, & sic pœna talionis, scripserunt Anan.*in c.1.n.8.in fine, & ibi etiam But.n.6 ver.melius facit, de crim.falsi,* Ias.*in l.& si legibus,ad finem,* C. *si contra ius vel vtilit.publ.* Mars.*in l.1.in princ.ff. de falsis,* Tyndar.*de testib.part. 2.c.9.n.5.* Nell *de testibus,n.231.in prin.& n 231.& n.232.ver. testu falsus,* Ant. Gom.*ad l.Tauri 83.n.7.* vbi aliis relatis benę hanc ampliationem comprobat, illamq; communiter * teneri per Dd. *in l. præterea.ff. de ficar. affirmat* Simanc. * *de cathol.instit tit.64.rub.de testibus,n.86 & nu.156.* vbi alijs relatis testatur de communi * opinione, Olasc. *dec. Perelatis* testatur de communi * opinione, Olasc. *dec. Pelonen.19.n.1.* Montu. *in repertor. test. rub. testu falsi pœna, folio 306.colum.1.ver.2.& reg.crim.15. num.151.& 156.* Claud. *ad Bertaz. consil.72.litera A,ver.ratio est,lib.1.* Pegna *in decreto inquis.part.3 ad quæst.73.comment.122.fol.975.ver.sed in contrarium.*

Et licet † secundum opinionem Salyc. *in l.2.C. de reb.* 10 *cred.quam sequitur* Boss. *in tit. de falsis,n.169.* verius quibusdam forsan videri possit, quod hęc talionis pœna habeadam forsan videri possit, quod hęc talionis pœna habeat locum solum, quando testis falsum deposuit in causa capitali, vt dicam j̃ *n.14.* Secùs verò in causa non capitali, in qua iste falsus testis non eadem pœna, sed pœna falsi puniendus sit, quæ vt dixi supra in regula, est pœna deportationis, cum publicatione bonorum, vel potius arbitraria, prout pariter dixi infra *num* . . . . . Nec ab hac Salyc. opinione dissentit Marsil. *in l.1.§. præterea, ad fin num.35.ver.venio igitur post gloss.in verbo, publico iudicio, ff. de ficar.*

Ego tamen in occurrenti † casu nunquam à commu- 11 ni prædicta ampliatione discederem, & quod plus est. dico, quod etiam admissa opinione istorum volentium, pœnam falsi testis in causa non capitali esse pœnam talionis, & sic arbitrariam, nescio quam magis condignã pœnam possit judex huic testi arbitrari, quam istam quam punitus fuit pauper, & innocens reus, & hoc ideo dico, *quia punitus fuit.* Quia nisi sequatur punitio, non eadem pœna, sed minor propter effectum non sequutum per judicem arbitranda erit, per ea, quæ infra dixi, *numer.15.* & istam esse puram & meram veritatem omnino existimo.

Sed † quid si falsus testis sit nobilis, accusatus vero vi- 12 lis persona? An iste testis nobilis puniri debeat eadem pœna, qua erat puniendus reus vilis? Vide Moncad. ad Crot. de testibus. *par.9.n.380.post medium, vers. sed nunquid in istis terminis* vbi pro & contra, & demum cogitandum relinquit.

AMPLIA V. In causa † hæresis, in qua si testis falsum 13 dixerit, & acriter puniendũ tradunt Iacob. de Aret. Cyn. & Albertin. Bald. & Ang. *in l.fin. C. de accusationibus.* Sed quænam sit huius falsi testis pœna, quando habeat locum, & generaliter de materia, placuit pro nunc lectorem remittere ad Socin. *in consilio 103.& 104. lib. prim.* Diaz *in pract. criminal. capitul.87.* Anton. Gomez. *ad leg Tauri, 83.numero 8.* Simanc. *de catholic. institut. tit.64.rub. de testibus, numero 89.& omnibus sequentibus,* Ioan. Royas *in tractat. de hæret part.2.assert.8.num.156.& sequentibus.* Zanchin. *de hæret. capitul.14. numer.1.& ibi* Campeg. *in addition. litera A,* Nicol. Eymeric. *in direct. inquisit. lib.3. sub num.12. modo terminan. proceff. rubr. de forma puniendi, ac condemnandi falsos testes. fol. mihi 562.& d. lib.3. quæst. 73 rubr. an inquisitor valeat torquere testes, &c. nu. . . & sequentibus, & ibi latissime* Pegna *comment.122. per totum in discursu, folio 673.& seqq.* Claud. *ad Bertazzol consil.72. in addit. litera A, & litera B, lib.1.*

AMPLIA VI. Vt † multo magis puniatur testis, qui 14 falsum deposuit in causa capitali, puta homicidij, nam & is capitali pœna, & tanquam homicida puniendus est, vt bene probat tex. *in l. §. præterea ff. de ficar.* in illis verbis; *Quive falsum testimonium dolo malo dixerit, quo quis publico iudicio rei capitalis damnaretur,* facit tex. *in c. fatis hanc in fi.33.q.5.* ibi, *in aliis autem causis, cum qui testimonio falso cuiquam nocuerit, quod si probaretur, iussit occidi, eadem plecti iubemus pœna, qua fuerat, si verum esset, testis plectendus.* Et per ista iura hanc ampliationem fir marunt Anan. *in* Et per ista iura hanc ampliationem firmarunt Anan. *in c.1.numero 8. de crim.falsi.* Marsil. *in d.l.1 §. præterea, nu.8. de crim.falsi.* Nell *de testibus,n.231.in prin.& n 231.& n.232.ver. testu falsus,* Ant Gom. *ad l.Tauri 83.n.7.* vbi aliis relatis idem

idem etiam in tacentem veritatem, Nell. *in tract. de testib. n.232.ver.testis falsus in causa homicidij,* Moncad. *ad Crot. de testibus,par.9.post n.380.& post ver.secundo vero casu,* Boss. *in tit. de oppos.cont.test.n.140.& in tit.de falsis, n.138.* Iodoc. *in pract. crim.c.21.rub.de falsitate, in verbis,nu.5.* Corset. *sing.verbo,testis, 12. incip. falsus testis in causa homicidij,* Corrad. *in pract.rub.de falsariis,nu.28.fol.398.* Duen. *reg.27.in fin.vers.quod tamen in testibus non habet locum,* Simanc. *de cathol. institut.tit.64.rub.de testib.n.156.& seq.* vbi ex Soc. Couarr. & alijs, quos allegat, testatur de communi * opinione, Clar. *in pract.§. falsum,vers.testis qui falsum, in prin.* Montic. *in reper.test.rub testis falsi pœna,fol.306.col.1.ver.fin.* Ant. Gomez. *ad l.Tauri 83.* vbi * alijs relatis testatur etiam de * communi Pegna *in direct. inquisit.part.3. ad quæst.73.commentar.122.fol.675.ver.sed in contrarium.* Ludou. Peguer. *decis.19. nu.5.& omnib. seqq.* vbi hanc ampliationem tam legę diuina, quam humana sancitam pluribus Doctorum auctoritatibus latissime comprobat.

15 LIMITA I. Hanc sextam † ampliationem, vt tunc de- num, pcedat, quando ex falsa depositione reus mortditus fuit, aliter secus, nam tunc mitior pœna judices arbitrio imponenda est, sic n. sentire videntur Abb. *in c.1.n.6.* Ias. *ibi sequutio,* Anchar. *ibidem, ver.si autem, in causa criminali,* Bart. *n.8. in fin. vers. si autem in causa criminali contra decem n. vers.* dum dicunt, isto casu esse pœnam talionis, quando exsequutio retractari non potest, ergo contrariũ, quãdo exsecutio est retractabilis, & sic multo magis, quando exsequutio non est facta, quod & idẽ videtur etiam de mente Iodoc. *in pract. crimin. c.21.d.n 5.* vbi pariter videtur requirere cõdemnationem ad mortem. Sed hanc limitationem bene defendit Olasc. *decis. Pelonen.19.n.2.ver.in contrarium vero,* vbi quod ita alias apud eum seruatum fuit in causa fisci, & Petri de Airali, qui propterea fuit condemnatus, non in pœnam mortis, sed in amputationem manus cum publicatione bonorum, iuxta formam decreti Ducalis, licet in causa vxoricidij falsum deposuerit: ea præsertim motus ratione, quia hodie de generali consuetudine affectus, non sequuto effectu, non punitur eadem pœna, late etiam hanc limitationem defendit Ioseph. Lud *decis. Lucen 15 n.19 & seqq.* vbi in specie contra Clar. in loco n. ex eadem.

16 Et licet contrarium quod testis falsus in causa capitali pœna mortis afficiendus sit, etiam quod in reo, contra quem deposuit, mors non sequatur, post Archid. & Felyn. pluribus comprobet Moncad. ad Crot. *de test.b. part.9.nu.380. ante med. ver.& audi, tuncto ver. eo vero teneo, quod & idem expresse tenuerunt Marian. in c.1.n.109.ver. si vero crim. ndum, de crim. falsi,* Boss. *in tit. de oppo. contra test.n.140.* Ant. Gom. *ad l. Tauri 83.n.7. ver. dubium tamen erat, iuncto n.9.* vbi quod ista opinio videtur iusta & tenenda, & ita apud eum seruatum fuit in teste falso in causa adulterij, per quo illo iure pœna mortis imponebatur, Simanc. *de cathol. instit. tit.64.rub. de testib.n.160.ver. quæ pœna locum habet,* Clar. *in pract. §. falsum. ver. testis qui falsum, in princ.* vbi, quod licet senatus mitius agendo quandoq; hos falsos testes ad triremes transmiserit, & quandoq; etiam fustigauerit, aliquando tamen quendam Cerrutum, & alium testem, qui falsum deposuerant in causa capitali, furcis fatsoendi iussit, Vasil. ad Affl. *decis.230. nu.4. ex Guido Papæ quæst. 444. & in cons.89* Et ita etiam fuisse furca tuspensos duos fratres, qui in causa criminis læsæ maiestatis falsum perhibuerant testimonium, ex Regio criminali Catalonię consilio testatur Ludou. Peguer. *decis. 19 n.6.* § *quem etiam refert Baiard. ad Clar. in pract. § falsum, num.51.*

17 Ego † tamen in occurrenti casu non recederem à proposita limitatione, tum quia æquior, tum quia apud nos magis seruata, tum etiam quia (ni fallor) & vetior est vt bene adnotauit Olasc. *in d. decis. Pedem.19.* & ego [illegible] loco explicabo, quidq̃d sit de iure, hodie de consuetudine nunquam punitur affectus eadem pœna, nisi sequuto effectu. & propterea Maria. Soc. *in d.c.1.n.109. ver. si tamen ex forma statuti, extra de crim falsi.* hanc limitationem maxime sequitur, quando vigore statuti homicidium non punitur pœna mortis, non sequuto effectu, sed vt dixi hodie generalis consuetudo operatur idem, quod statutum.

LIMITA II. Eandem † extam ampliationem nõ pro- 18 cedere, quando testis deposuisset falsum in causa capitali, non ad offensionẽ, sed ad defensionem rei. Tunc enim non eadem pœna, sed mitior de pecunia tantum iudicis arbitrio imponenda est, licet n. ¶ nullo vnquam prætermittendum sit, *c. si quis ad te, & c. ne quis, 22.q.2.* & licet ex prima facie videatur magis puniendus is, qui falsum deponit contra fiscum, & rempublicam, vt instit. non exsequatur, q̃ qui contra priuatũ, ad tex. *in auth. nullo magis. C. de sacrosan. eccles.* verius tamen est, magnam differentiam inter fiscũ & priuatum. Quia si rectus dicat falsum contra fiscum, nihil autem fisco retribuet: sed si falsum dicit contra reũ, aufert sibi vitam, & hinc est, quod rex. *in d.l.1.§ præterea, ff. de ficar.* vult testem falsum teneri ex lege in casu, *quo quis publico iudicio damnaretur.* Ergo secus vbi talis condemnatio non sequatur, sic nempe hanc limitationem comprobat Mars. *in d.§. præterea n 6 vbi Felin. cons 55 lib.1. Gramm. vot 5.* Monc. *ad ad Crot. de test.lib. par.9 n 382. ver. contrarium tamen, tuncto ver. Or ando, § ad ver. aduerte.* vbi pluribus eam limitationem cõfirmat, & veram dicit, & *n.383.in fine,* vbi hanc opinionẽ sequendam arbitratur, licet contraria in via disputatiua possit sustineri, vt mox eam referam, affirmat Boss. *in tit. de falsis post n 138.* Foller. *in pract. crim. in ver. item quod commisit falsitatem. n.7.* Corrad. *in pract. rub. de falsariis, n.28. ver. non tamen idem fol 398. col.2.* Clar. *in pract. § falsum, ver. testis qui falsum,* ibi, *Si vero deponat ad defensam, &c.* Vbi propterea, quod potest iste falsus testis ad triremes ad tempus damnari, prout alias iudicauit Curia Neap. teste Gram. *d. vot 5 Asantur. reg crim 15. n.151. & in reper. test. rub. testis falsi pœna fol.306. col.2. ver 4.* Bertazz. *cons.246. nn.12.& cons. 278 nu.* Ex quibus hanc limitationem * communiter re- * cepta esse apparet. Quamuis † in via disputatiua multi in contrarium deducantur, vt per Moncad. ad Crot. vbi supra, *num.382. in princip. iuncto ver. si. aduerte, &c. & num 383.* 19

LIMITA I. Propositam † regulam, in qua dixi gene- 20 raliter pœnam falsi testis esse pœnam deportationis cum publicatione bonorũ. quod ex quo hodie talis deportatio recessit ab aula: ideo etia hodie apud nos practicatur, quod falsi testes arbitrio iudicis, iuxta facti, & personarum qualitatem puniuntur. Quandoq; enim, quando in tali causa pecuniaria deposuerit exilij pœna, aut pecuniaria plectuntur, quandoq; etiam, si causa, in qua deposuerunt, vel ciuilis, vel criminalis grauior fit, aut fustigantur, aut ad triremes transmittuntur. Quę quidem practica bene comprobatur, ex tradit. per Ant. de But. *in c.1.n 8 ver. & puniatur etiam criminaliter, extra de crim falsi,* Clar. *in d.§ falsum, ver. testis qui falsum. post prin ibi, sed quia hodie, &c.* Montic. *reg.15 n.150. & in reper. testium, rub. testis falsi pœna fol 306 col.2. ver.2.* Olasc. *decis. Pedemon.19. in fin. ver. his accedit* Joseph. Ludou. *decis. Lucen.15.n.16.* Qui omnes aperte dicunt, quod pœna falsi testis hodie est arbitraria & ita etiam tu teneas illã arbitrariam esse. Præterquam † in casu, in quo ex falsa depositione, is contra 21 quem fuit falsitas commissa, fuerit morti traditus, nam tunc falsum testem, qui morti causam dedit, & morti tradendum esse, dubitandum non est, per ea, quæ potui supra *in 6 ampliation. n 14.*

LIMITA III. Eandem † regulam quia testis falsus licet 22 alias parcatur pœnas de quib. supra, non [illegible] in [illegible] vt per Alb. de Malet [illegible]

affert rationes *in tract. de testibus, c. 3. n. 26. nec dissentit Mar. Soc. in c. 1. n. 112. de crim. falsi.*

23 SVBLIMITA Hanc† secundam limitationem tribus modis.

Primò, vt procedat, quando testis punitur officio iudicis sine accusatore, propter eiusdem judicis solũ contemtum pœna extraordinaria, prout contingit, quando punitur à judice ciuili, coram quo falsum deposuit, de quo dicam ℸ *n. 26. & seqq.* vel etiam quando falsitas testis cessat detecta per viam exceptionis coram eodẽ judice. Tunc n. talis testis non est infamis; secus si puniatur pœna legis Corneliæ de falsis, secundum Bal. *in l. nullum, n. 9. C. de testib. Montic. in reper. test. rub. testis falsus an & quando efficiatur infamis, fol. 308. col. 1. ver. 2. & 4.*

24 Secundò † quia licet is testis non sit infamis infamia iuris, est tamen infamis infamia facti, secundum Maria. Soc. *in c. 1. n. 111. & seq. de crim. falsi.*

25 Tertò † quicquid sit de iure ciuili, de iure canonico testis falsus est etiam infamis, *c. si quis conuictus*, ibi, *& secũdum legem infamia notabuntur, 2. 2. qu. 5. Host. in d. c. 1. n. 4. ad fin. & n. 5. & ibi etiam But. n. 6. versatem punitur quantũ ad iudicem, Maria. nu. 110. vers. alibi dicit tex. Henr. Boyc. post n. 6. de crim. falsi. Alb. de Malet. de testib. par. 3 post d. nu. 26. ver. Butrius tamen. Lud. Peguer. dec. 19. n. 4. ad finem.*

Hactenus de pœna falsi testis, videamus modo de judice.

ARGVMENTVM.

Testis falsus à quo iudice puniri possit.

SVMMARIA.

Testis falsus potest puniri ab eo iudice, coram quo falsum deposuit, etiam quod idem iudex sit ciuilis, & non criminalis, n. 26. & 28. licet alij contra, n. 27.

Testis falsus potest puniri ab eodem iudice, coram quo falsum deposuit, sine etiam ab alio, tam durante causa, in qua deposuit, quam ea finita, n. 29. & 30.

Testis laicus falsum deponens coram iudice ecclesiastico potest puniri, & à iudice laico, & à iudice ecclesiastico, nu. 31. & sequ. Sed an per pœnam impositam a iudice laico, prohibeatur iudex ecclesiasticus imponere suam pœnam canonicam, dicto num. 32.

Testis vigore remissoriarum examinatus, an extra territorium remittentis, qui falsum deposuit, possit puniri à iudice loci, in quo fuit examinatus, an vero à iudice qui remissorias concessit, n. 33. & seq.

Testis qui falsum deposuit coram iudice ciuili non habente merũ & mixtum imperium, potest ab eo puniri pœna extraordinaria, non autem ordinaria. n. 38. & seq. Vbi tamen quod principe consulto, potest etiam imponi pœna ordinaria.

Testis qui falsum deposuit in causa hæresis, an possit puniri à iudice inquisitore, vel ab aliquo iudice, n. 37.

Testis falsus extraordinarie punitus à iudice ciuili, potest adhuc ordinaria pœna puniri à iudice criminali, n. 40. Quamuis aly contra, n. 41.

Testis falsus tunc demum potest puniri à iudice ciuili, coram quo falsum deposuit, quando de falsitate constat notorie, & manifeste, absq; eo quod formetur alius processus, aliter secus, n. 42. & 43. vbi propterea quod iudex ciuilis non potest procedere contra prætensos subornatores.

Testis qui falsum deposuit coram arbitro, non potest ab eo puniri, etiam pœna extraordinaria, n. 44. & 45. Vbi quod hoc fallit in arbitris ex necessitate iuris, aut statutorum electis.

Testis qui falsum deposuit coram iudice delegato, non potest ab eo puniri, num. 46. & seq. Limita 1. vt conclusio procedat, quoad pœnam ordinariam, secus quoad extraordinariam, num 48. & seqq. Vbi declaratur hæc limitatio. Limita 2. vt prima conclusio procedat in delegato inferioris, secus in delegato principis, nn. 51. & seqq. Vbi declaratur hæc secunda limitatio.

Testis clericus qui falsum deposuit coram iudice seculari, non potest ab eo puniri, nu. 54. & 56. licet aliqui distinguendo aliter dixerint, vt n. 55. Declara, vt n. 57.

QVÆSTIO LXVII. §. II

REGVLA Sit, † quod testis, qui falsum perhibuit testimonium, potest punire ab eo judice, coram quo falsum deposuit, etiam quod is iudex sit tantummodo causarum ciuilium cognitor, vel alias incompetens: sic enim probat text. *in l. nullum, C. de testib.* præsertim in fine legis, in illis verbis, *Data cunctis iudicibus absque vllo præscriptionis obstaculo, sic in testes, quorum voces falsitate culpaue non carere prospexerint, pro qualitate videlicet delicti, animaduertendi licentia.* Et per istum text. Specul. *in tit. de teste, §. 1 post nu. 44. vers. ideoq;* dixit cuilibet iudici ordinario datam esse facultatem puniendi falsum testem, *Bart. in l. si quis oppresserit in fine, ff. de falsis*, vbi quod quando in actu judicario fit aliquod dictum coram judice, vel à parte, vel à notario, vel teste, vel ab aduocato: Tunc judex ille potest delinquentem punire, ℸ *Rom. in l mulier, ff. ad l. Iul. matr. Couar. pract. q. c. 18. n. 8.* vbi quod is judex, qui nullam in testem jurisdictionem alioqui habet, adhuc in testem falsum punitione vti poterit, per tex. *in d. l. nullum, C. de testib. Rolan. cons. 12 n. 1. & seq lib. 2.* vbi pariter dixit, quod testis falsarius ratione falsæ depositionis, efficitur de foro illius judicis, coram quo falsum deposuit, etiam quod sit judex causarum ciuilium, & ego alias dixi, *in l. lib. tit. de inquis. q. 1. n. 57. & seqq.* quod quando causa criminalis est incidens ad ciuilem, tunc potest de ea cognoscere etiã judex ciuilis *per l. quoties, C. de iudiciis, & tradit Boss. in tit. de iudic. n. 121.* Et propterea hunc falsum testem posse etiam à judice ciuili puniri, ex Vantio, *in tit. de nullitate ex defect. iurisd. ordin. nu. 48. & alijs per me relatu*, dixi, *ind. q. n. 59.*

Et † licet contra hanc regulam, quoad judicem ciuilem, quod scil. is nõ possit punire testem coram ipso falsum deponentem: sed quod illum debeat remittere puniendum judici ordinario, videatur facere tex. *in l. diuus, la 2. in fine, & ibi Bar. ff. de falsis, & ab opinione Bar. in l. Diuus, in pract. non esse recedendum, dixerit Mars. in l. 1. §. præterea, nu. 17. ff. de sicar. quod & idem affirmasse videntur, Anan. in c. 1. ver. sed aduerte, & ibi etiam Anchar. n. 9. Bur. n. 6. post medium, ver. in contrarium videtur, de crim. falsi. Ang. de Malef. in verbo, falsario, nu. 36. Conrad. in pract. rub. de falsariis, nu. 37. fol. 401. col. 1.*

Non † per hoc tamen vllo pacto recedas à proposita regula, tum quia magis communiter * à Dd. recipitur: * Tum etiam quia verior est, adiectis tamen limitationibus & declarationibus, de quibus infra.

¶ Is testis falsus puniretur à judice ciuili, non tamen punitiue, quoad judicẽ criminalẽ, cum isto casu inter ambos iudices, locum habebit præuentio. *secundum quos Bar. & Mar. Soc. in locis per eum relatis, probant Dec. in tract. crim. tom. 1. lib. 4. c. 20. n. 9.*

AMPLIA I. Propositam † regulam, vt testis falsus nó solum possit puniri ab eo judice, coram quo falsum deposuit, & pendente illa instantia, sed etiam illa finita potest accusari & puniri ab alio judice ordinario, vt per Boss. qui bene declarat materiam *in tit. de falsis, num. 105.* Imo † etiam durante eadem instantia potest falsus testis accusari coram alio judice ordinario & competenti, præsertim si judex, coram quo deposuit, sit judex ciuilis, vt per eundem Boss. *d. tit. de falsis, n. 196. in prin. & latius n. 107.* Vbi de teste laico, qui falsum deposuit coram judice ecclesiastico, qui adhuc potest excusari coram alio ordinario & criminali judice, & ibi ita alias apud eum Mediolani, & in vrbe ex relatione Episcopi Nouarien. seruatum testatur. Sed de hoc vltimo vide, quæ mox dicam in seq. ampliat.

AMPLIA

31 AMPLIA II. Vt † propterea, si testis laicus falsum deposuerit coram judice Ecclesiastico, potentis punitri non solum à suo competenti judice laico, vt mox dixi ex Boss. *in tit. de falsis. n. 107. & late comprobat Roland. cons. 12. n. 12. & seqq lib. 2.* vbi etiam respondet contrarijs: sed etiam ab ipso judice Ecclesiastico, & sic cum vterq; iudex possit procedere, habebit inter eos locum præuentio, prout alias fuit notatum & resolutum in consilio Re-

32 gio Neapolitano, teste Afflict. *in decis. 219.* (vbi † tamen *num. 4. & 6.* ex Cyn. Bald. Bart. Ioan. Andr. & Abb. in locis per eum allegatis, dixit per pœnam impositam à judice laico non prohiberi Ecclesiasticum judicem imponere suam pœnam Canonicam) Guido Papæ *dec. 278. Aym. consil. 232. quos & alios refert & sequitur Ursil. ad Afflict. d. decis. 219. quem etiam sequitur Couar pract. q. c. 18. num. 8. ver. sed & in hac re, Clar. in pract. §. .... quæst. 38. vers. quæro numquid, & dixi in 1. libr. tit. de inquisitione, quæst 8 num. 27.* Sed quid e contra de clerico deponente falsum coram judice laico, vide infra in sexta limitatione, *numer. 55. & seqq.*

33 AMPLIA III. Etiam in teste, qui puta examinatur Florentiæ vigore literarum remissorialium concessarum à judice Romano: Nam si is testis in loco, vbi examinatus, falsum deponat, potuerit puniri non solum à judice illius loci, in quo falsum deposuit, sed etiam à judice, qui remissorias concessit, etiam quod neutri judici ratione originis, aut domicilij, subiectus sit. Sic enim hanc quæstionem determinatam reperio per Ana. *in cap. 1. num. 17. ver. quærit hic, & ibi etiam Butr. num. 6. versica quo autem puniatur testis, extra de crimin falsi. Salycet. in l. nullum, num 9. versic. quod facit ad quæstionem, & ibi etiam Bald. num 6. & Ioan. Sicard. nu. 13. C. de testibus, Marsil. in l. fin. num. 145 ff. de iurisd. omn. iud. Roland. 12. nu. 4. 5. & 6. & 8 lib. 2 Bertaz. cons. 72. nu. 19. lib prim.* & est communis; * Quamuis † Spec. *in tit. de teste, §. 1. n. 45.* arguat in

34 hac quæstione pro & contra, & deinde subdat, quod quidam dicunt committi arbitrio iudicis inspecta magnitudine causæ, qualitate personarum, & suspicione, & sic re vera nihil firmat, prout aduerterunt Doctores præcitati.

LIMITA præcedentem ampliationem duob. modis.

35 Primò quod † punitus ab vno ex istis iudicibus, nó potest puniri ab alio, vt per Bal. *in d. l. nullum, n. 7. ibi etiam Salyc. n. 10. Io. Sicard. n. 13. C. de testibus.*

36 Secundò † quod quando judex concedens remissoria punit, non pœnam sui statuti, sed loci, in quo falsum deposuit, imponere debet, vt bene per Rolan. *d. cons. 12. n. 7. & 8. lib. 2.*

37 AMPLIA IV. Regulam † ét procedere in causa hæresis, in qua si testis falsum deponat, puniri potest ab ipso inquisitore, etiam quod alias idẽ inquisitor sit incompetens judex, quod quãdo verum sit, qua pœna & de materia lectorem remitto ad Zanchin. *in tract. de haeret. c. 14 n. 1. & ibi Campeg. in addit. litera A, Nicol. Eymeric in Direct. inquisitio. lib. 3. sub 12. modo terminan. process. rub. de firma punendi, & condemnandi falsos testes. fol. mihi 562. & d. lib. 3. quæst. 73. rub. an inquisitor valeat torquere testes, n. 1. & sq. & ibi latissime Nicol. Pegna. comment. 122 per totum in discursu, fol 673. & seqq. Bertaz. cons. 72. lib. 1 per totũ, & ibi Claud. in addit. litera A, & cons. 157. n. 12. d. lib. 1.*

38 LIMITA I. Eandem † propositam regulã (& cum hac limitatione concordantur contraria relata supra, *nu. 26. & 27.*) vt licet judex ciuilis non habens merum, & mixtum imperium, & sic alias incõpetens, possit ex suo officio, & sine accusatore testem, qui coram ipso falsum deposuit, punire, id tamen intelligitur, vt possit puniri pœna extraordinaria ratione contemtus, non autem ordinaria, secundum Anan. *in c. 1. nu. 17. ver. secundo casu, Innocent. in princip. Hostiens. n. 1. in verbo, iudici & n. 4. in fine, ver. Quæritur, & extraordinarie punitur, Anchar. in. nu. 10. Zabarell. in c. 2. Butr. nu. 6 post med. vers. quod dictum intelligitur, & num. 9. ver. glossa dicit Abb. num. 5. ver. primo tamen, & num. .. versicolo, sed opinio verior videtur de crim. falsi, Cyn. in l. nullum, num. 1. in 2 notabili, & num. 2. vers. alio modo potest puniri, & ibi etiam Bart num. 1. & sequentibus, Bald. in summario, Alber. num. 2. & nu. 4. qui bene loquitur Salyc in princ. ver. vel aliter & num. 2. ver. item nota quod iudex, iuncto ver. oppono ab extra, Ioan. Sicard. num. 1. & 2. & num. 8. & 10. ad finem, ver. tamen sine accusatore, C. de testibus, Speculat. in titul. de teste, §. 1. num. 46. in fine, & seq. Socin. reo. 428. in princ. Mars. in l. 1. §. præterea, num. 27. ver. vel potest etiam dicere. ff. de sicar. Ang. de Malef. in verbo, falsario, num. 24. & ibi Augustin. in addit. num. 25. in fine, & post num. 36. Mon. ad. ad Crot. in tract. de testib part. 9. num 384. vers. hæc enter ergo dicas, Campeg. ad Zanchin. in tract. de hæret. cap. 14. in addit. litera A, versicul. si vero non habet imperium, C.* vbi † tamen, 39 quod principe consulto potest judex ciuilis imponere etiam pœnam ordinariam, Vantius *in tit. de nullitate ex defect. iurisdiction. ordin. num. 49. Boss. in tit. de falsis, num. 103. & 105 in discursu, & num. 107. vers. nec obstat. Nicol. Eymeric. in Direct. inquisit. par. 3. quæst. 73. num 2. fol. 674. Clar. in pract. §. fin quæst. 38. versic. sed quæro nunquid, vbi de * communi * ex Boss. in loco præcitato, Monticell. in repertorio testium, rubr testis punitio per quem, fol. 309. col. prim. ver. fin. & fol. 310. col. 1. vers. penultim. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 1. quæst. 91. nu. 2. vbi quod non est qui ab hac opinione dissentiat, Bertaz. cons. 72. num. 12. lib. 1. Johan. Petr. Surd. cons. 42. num. 18. sequ. lib. 1. vbi late.*

LIMITA II. Dictam † regulam, quia adhuc punitus 40 pœna extraordinaria à iudice ciuili potest puniri pœna ordinaria à judice criminali, vt per Anan. *in d. c. 1. nu. 9. & n. 10 & ibi etiam Anchar. nu. 11. But n. 7 in fin. ver sed hic incidenter quæro, Abb. n. 5. ver. sed ista punitio Henr. Boyc. n. 7. de crim. falsi, Salyc. in l. nullam, n. 2. post med. ver. & hoc apparet, vbi respondet Cyno contrarium dicenti, & ibi etiam Bal. n. 4. & Io. Sicar. n. 12. vbi bene defendit hanc opinionẽ. C. de test. ℸ Bal. in l. vbi, col. fi. ad fi. & ibi etiã Salyc. col. fin. ver. & ex hoc, C. de falsis. Spec. in tit. de teste. §. 1. n. 47. ver. sed nunquid. Boss. in tit. de falsis, n. 104.* vbi quod ita communiter * dicunt Dd. & *nu. 105. in fin. & n 106. ver. & expræditis*, vbi quod in hoc opinio Baldi contra Bart. est communiter * approbata, * Clar. *in pract. §. fin. q. 38. sub ver. sed quæro nunquid*, vbi de cõmuni * ex Boss. *in loco præcitato*. Et sine dubio hæc limita- * tio magis communiter à Dd. recepta est. Quamuis † *in d.* 41 *l. nullum*, contrarium voluerint Cyn. *n 5. in fi. Bar. n. 9. in fi. & Alber. n 4. in fin. ver. Cyn. tamen.* ℸ *& Cyn. in d. l. vbi, n. 8. C. de falsis.*

LIMITA III. Quia † tunc demum potest iudex ciuilis 42 punire testem, qui coram ipso falsum deposuit, quãdo scilic. de illius falsitate constat notorie & manifestè absq; eo, q; formetur alius processus, puta quod sit vel confessus vel conuictus: secus vero vbi ad detegendam falsitatem esset opus nouum processum & inquisitionẽ formare, quia tunc non potest. Ita videtur de mente Nicol. Eymer. *in Direct. inquisit. par. 3. q. 73. in prin. iuncto n. 4 fol. 673.* sed expresse hanc firmant limitationem, illamq; iuris & rationibus comprobant Bertaz. *d. cons. 72. per totum in discursu, & præsertim n. 13. seq. lib. 1. & ibi Claud. in addit. litera D.* Et † propterea, q; judex ciuilis non possit procedere contra prærensum subornatorem, expresse etiã firmat idem Bertaz. *d. cons. 72. n. 2. 3. 4. 9. 10. 11. 15. & seqq.* vbi respondet contrarijs. 43

LIMITA IV. Vt † quicquid sit in judice, secus tamen 44 est in arbitro, coram quo si testis falsum deposuerit, nullo pacto, nec etiam pœna extraordinaria potest ab ipso puniri, Spec. *in tit. de teste, §. 1. nu. 46. vers. quid de arbitro, Ancharan. in c. 1. n. 9 vers. si autem coram arbitro, de crim. falsi, Tindar. in tract. de test. part. 3. c. 3. n. 1. in fine. Nell. de testibus, n. 245. Monsad. ad Crot. de testib par. 9 n. 38.* ℸ *bi tamen* quod † hoc fallit in arbitris ex necessitate juris, aut sta- 45

tutorum electis) *Marsil. in l. 1. §. præterea, nu. 27. post medium, vers. & ideo dicit Ang. ff. de ficar. Ang. de malef. in verbo, falsario, nu. 24. ad fin. ver. si autem coram arbitro, Montic. in repertor. test. rubr. testium punitio, per quem, folio 310. columna 1. ver. 4.*

46 LIMITA V. In judice † delegato. ¶ qui an & quando punire possit testem, coram eo confessum vel conuictum, de aliquo crimine, generaliter tradunt Dd. *omnes in c. 2. ext. de confess.* Sed in specie ad testem falsum puniri non posse scripserunt Anan. *in c. 1. nu. 17. ver primo casu, & ibi etiam Abb. nu. 9. ver. delegatus vero, Henr. Boyc. nu. 3. Ant. de But. n. 6. ad fin. ver. quandoq; ille, de crim. falsi, Salyc. in l nullum, n. 9. in prin. C. de test. Menoch. de arbit. q. lib. 1. q. 91. n. 4. & seqq. vsq; ad n. 17.* vbi plurib. hanc comprobat opinionem, & contrarijs respondet, & vt alias dixi, *tit. de inquis. q. 1. n. 60.*

* *lib. 1.* Hęc limitatio & verior, & communior* est. Quam-

47 uis † contrarium senserint Bar. Bal. & alij relati per Menoch. *d. q. 91. n. 3.* Quibus etiã addi potest Ioan. Pet. Surd. *cons. 42. sub n. 18. lib. 1.*

48 SVBLIMITA I. Hanc † quintam limitationem, vt scil. delegatus non possit punire falsum testem coram ipso deponentem, intelligatur quoad pœnam ordinariam, sed quoad extraordinariam, ¶ bene poterit, *vt per Henr. Boyc. in c. 1. n. 3. ver. sed per viam extraordinariam, ... extra de crim. falsi. Cur. Ioan. in l. 1. §. qui mandatum, n. 14 ff. de offic. eius, Moncad, ad Crot. de testib. par. 9. n. 385.* vbi remissiue Boss. post Ias. quem allegat *in tit. de falsis, nu. 103. ver. & in*

* *delegato, Cæsar Vrsil. ad Afflict. dec. 230. n. 3.* vbi quod ista* est

49 communis resolutio. Et † licet hæc distinctio improbetur à Menoch. *de arbit. qu. est. lib. 1. q. 91. n. 18. ver. non est vera*

50 *hæc conciliatio.* Ego † tamen ab ea in judicando non recederem, additis tamen duabus declarationibus. Primò vt is sit delegatus Principis, nõ autem inferioris, vt mox dicam in seq. sublimitatione. Secundò vt idem delegatus sit delegatus in causa criminali, qui aliquam punitus sit delegatus in causa ciuili, qui nullo modo punire potest, vt bene declarat Couarr. *pract. qu. c. 18. nu. 8. ver. sunt tamen qui, iuncto ver. & idem erit.*

51 SVBLIMITA II. Dictam † quintam limitationem procederein delegato inferioris, qui nullo modo nec ordinaria, nec extraordinaria pœna punire potest testem coram ipso falsum deponentem, secus autem in delegato Principis, qui quod possit punire pœna extraordinaria, scripserunt Abb. *in ca. 1. nu. 9. in fin. & ibi etiam Anch. nu. 9. ad med. & Bur. nu. 6. ad fin. ver. dic. extra de crimin. falsi. Cyn. in l. nullum, nu. 4. & ibid. Io. Sicar. n. 8. ver. quod tamen, C. de testibus, Couar. pract. quæst. d. cap 18. num. 8. vers. quamobrem*, vbi quod hæc distinctio frequentiori iuris vtriusq; interpretum suffragio recepta est, Clar. *in pract. §. fin. quæst. qu. 38. ver. sed quæro nunquid in fin*, vbi quod hæc

* est communis* resolutio ex Sebast. Sapia. *in l. fin. num. 8. ff. de officio eius, Campeg. ad Zanchin. in tract. de hæret. cap. 14. in addit. litera A, in princ. Nicol. Pegna in Direct. inquisit. lib. 3. ad quæst. 73. comment. 122. fol. 674 col. 2. vers. Cum enim inquisitor, Roland. cons. 12. num. 9. seqq. lib. 2. Montic. in repert. test. rub. testis punitio per quem, fol. 309. col 2. ver. penult.*

52 *Io. Petr. Surd. cons. 42. nu. 18. in fin. lib. 1.* Et † licet hæc distinctio de delegato Principis, aut inferioris non placeat Menoch. *de arbit. d. qu. 91. num. 17. vers. e contra opinor*, & hanc Menoch. opinionem rectiorem alias crediderim *in 1. lib. tit. de inquisit. q. 1. nu. 61.* ego tamen re maturius discussa in judicando, non recederem à proposita sublimitatione & distinctione. Declara † tamen, dummodo sit

53 judex delegatus in causa criminali, non autem in ciuili, vt moxadmonui, supra *numero 50. Couarru. in loco ibi citato.*

54 LIMITA VI. Int. le[illegible] qui si falsum deponat coram judice seculari, licet aliqui dixerint, posse ab eo puniti, vt videre est apud glott. *in l. nullum, C. de testibus, in prima glossella, Cyn. & Bald. in d. l. nullum, Alexan. in apostil. ad Bart in l. 1. in 2. oppos. ff. de iudic. Marsil. in l. fin. numero 52. ff. de iurisd. omn iud.* Quos & alios refert (sed non secutur Roland. *cons. 12. num. 26. & seqq. lib. 2.* vbi etiam adducitur Roland. *cons. 12. nu. 34. & omnibus seqq. lib. 2.* vbi & iuribus & rationibus bene hanc comprobat opinionem, & contrarijs respondet, & dixi sup. *in 1. lib. tit. de inquisit. quæst. 8. nu. 26.* Vbi † etiam dixi, quod licet judex laicus isto casu nullo 57 pacto possit punire clericum pro falsa depositione, non tamen impeditur causam falsitatis cognoscere ad effectum expediendi causam principalem: Hoc enim omnes fatentur, vt per Couarr. & Clar. in locis ibi per me relatis.

Hactenus de pœna ac judice falsi testis. Videamus modo de illius probatione, & fide, quando talis pœna locum habeat, &c.

ARGVMENTVM.

Testis falsus, quid, quando & quantum probet, & quando de falso puniatur.

SVMMARIVM.

Testis falsus regulariter non solum punitur, sed nec etiam probat, num. 58.

Testis falsus, vel de falso condemnatus non solum non probat in causa, in qua falsum deposuit, sed nec etiam in alia, n. 59.

Testis falsus non probat, etiam contra falsarium, n. 60.

Testis falsus non probat etiam fauore pia causa, n. 61.

Testis falsus non facit indicium, nec ad torturam, nec ad inquirendum, n. 62.

Testis falsus non excusatur propter metum à pœna falsi, n. 63.

Sententia lata ex falsis testibus contractatur, quandocunq; & de materia, n. 64.

Et an isto casu sufficiat probare falsitatem depositionis sine corruptela,

ruptela, an vero corruptelam sine falsitate, an potius vtrumq;, num. 65.

Testis deponens falsum per verbum credo, punitur pœna falsi, nu. 66. contra nu. 67. Distingue, vt n. 68. sed vix datur casus in quo de credulitate conuincatur de falso, n. 69.

Testis qui verum affirmat, illud verum esse ignorans, punitur de falso, nu. 70. & seq. Declara, vt nu. 72.

Testis deponens verum, credens deponere falsum punitur de falso, num. 73.

Testis falsus conuincitur ex præsumtionibus, & coniecturis, Declara, vt n. 74. & seqq.

Testis deponens falsum non dolo, sed per errorem & ignorantiam, non punitur de falso, num. 77. Amplia, vt in teste præsumatur in dubio potius error & ignorantia, quam dolus, nu. 78. Limita 1. quia licet is testis non puniatur, non tamen probat, nu. 79. Limita 2. quia adhuc extra ordinem iudicis arbitrio punitur, nu. 80.

Rust. eius falsum deponens excusatur a pœna falsi, num. 81. Limita 1. in rusticis sagacibus, nu. 82. Limita 2. quando deponunt super eo, quod ipsi non percipiunt, puta, super tenore instrumenti, num. 83. Limita 3. quia adhuc extra ordinem, iudicis arbitrio punitur, nu. 84.

Testem falsum excusat oblivio, & quanto tempore inducatur talis oblivio, nu. 85.

Testis deponens falsum, sed credens dicere verum, excusatur a falso, nu. 86. Contra nu. 87 Declara, cum nu. 88. & an isto casu credatur iuramento testis, quod fuerit motus ex causa credulitatis, n. 89. & seq.

Testis excusatur a falso, si dixerit se scire id, quod tantum audiuit a viro fide digno, & bonæ famæ, num. 91. Contra, nu. 92. Declara, vt nu. 93. Adhuc tamen videtur is puniendus pœna extraordinaria, nu. 94.

Testis falsus non in dicto principali, sed in reiectione rationis, non punitur pœna falsi, num. 95. Contra, num. 96. Declara cum num. 97.

Testis excusatur a falso, quando eius depositio iuuatur primo die ne veritatis, nu. 98.

Testis peritus si falsum dixerit, non punitur de falso, nu. 99. Declara, vt nu. 100.

Qualibet causa, etiam iniusta excusat testem a falso, & illius pœnam, num. 101.

Testis qui falsum deposuit in vna causa, probat in alia deposition ibus iam facta, nu. 102.

Testis non præsumitur falsus, & illum, qui de falso redarguit, tenetur probare, num. 103. Præsertim si testes sint bonæ famæ, in quo potius præsumitur error, quam dolus, nu. 104.

Testis, vt excusetur a falso, omnis interpretatio facienda est, nu. 105. & seq. etiam aliquid supplendo, & subaudiendo, nu. 107. etiam per impropriationem verborum, num. 108. de materia remissiue, nu. 109.

Testis, qui falsum deposuisse confitetur, non præiudicat talis confessio producenti, nu. 110.

QVÆSTIO LXVII. §. III.

58 REGVLA Sit † negatiua, quod testis falsus, non solum vt supra punitur, sed etiam nihil omnino probat Salyc. *in l. nullum, num. 1. in fine, verfic. item nota, C. de testibus*, Alex. *cons. 152. nu. 10. lib. 7.* vbi de communi, *prout illum refert, & sequitur Clar. *in practica, §. final. quæst. 53. vers. frequentissime autem in fine, Monticell. in repertor. test. rubr. falsarius, folio 31. col. 2. verficulo 5. & seq.* vbi alios refert concordantes, Bertazzo. *consi. 283. num. 3. lib. 2.* vbi præsertim, quando detegitur falsus ex euidentia facti, Bur. *cons. 141. nu. 35. lib. 2. & cons. 366. nu. 25. seq. lib. 4.* Et quidem hæc conclusio non solum est communis, sed contradictorem non habet.

59 AMPLIA I. † Hanc regulam, vt testis falsus, vel de falso condemnatus, non solum non probet in causa, in qua falsum deposuit, sed etiam in alia, sicut probat textus *in cap. si quis consuetus 2. quæst. 5.* ibi, u vero, qui ei, in periurio consensisse probantur, post[illegible] nii testimonio sunt remouendi, & sic, qui sem[illegible] depofuerunt, nunquam alias ad testimonium[illegible] tuntur, quod & idem voluerunt Innocent. *in c[illegible] ernitatis, num. 1. ante finem, vers. si tamen publica per[illegible] ibi etiam Io. Andr. num. 1. colum. 1. in fin. verfic. si tame[illegible] ica perso-na, Hostien. nu. 7. ad medium, Anan. num. 6. c[illegible] aran. n. 2. ad finem, versicu. & intellige predicta, Zabar. num. 1. ad finem, columna 2. in principio, vers. opponosexto, de haret. idem Anan. in cap. 1. num. 18. in fine, verficu. quæro nunquid, de crim. falsi. vbi in hoc sequitur opinionem Baldi in l. 2. C. de fide instrum. re probata glo. in dicta l. 3 contrarium dicente*, & loquitur Ana nedum in teste condemnato de falso, sed etiam in non condemnato, dummodo alias sit confessus, vel conuictus. Alber. *in l. sui iurandi, numero octauo in fine, vers. est etiam notandum, Cod. de testibus, Iacob. Ægid. in tractat. de testibus num 38. Gabriel libro 7. concl. 4. num. 5. Montic. in repertorio testium, rubr. falsarius, folio 32. col. 1. vers. 2. 5. & 6. vbi de materia, Bertazzol consilio 156. num. 1. Mascard. de probat. libro 2. conclusio 743. post numerum 9. & conclusio 103 numero 50. Ludou. Peguer. decisio. 9. num. 4. ad finem.* Ex quibus hanc ampliationem communiter * receptam esse apparet. ¶ Et pro ea addo Menoch. *in tract. de præsumt. lib. 5. præsumt. 22. nu. 6. seq.*

AMPLIA II. Vt † testis falsus non probet etiam con- 60
tra falsarium, Innocen. *in c. 1. de confess. & in cap. 1. de lit. contest. prout illum refert Mascard. de probation. conclu. 454. num. 12. lib. 1. & concl. 746. nu. 5. lib. 2. Aufrer. de testib. n. 42.*

AMPLIA III. † Vt testis falsus non probet, etiam fa- 61
uore piæ causæ. Gabr. *lib. 7. concl. 4. num. 9. post Paris. & Ruyn. quos allegat. ¶ Menoch. de præsumt. 22. n. 8. lib. 1.*

AMPLIA IV. Vt † testis falsus non faciat indicium 62
ad torturam, nec ad inquirendum, vt plene per Mascard. *de probat. lib. 2. concl. 1039. n. 10.* & dixi latius de teste periuro, *in 2. lib.* vbi vide.

AMPLIA V. Vt † nec metus excuset testem à falso, & 63
illius pœna, Bal. *in l data opera nu. 57. C. qui accusare non possunt, prout illum refert Montic. in repertorio testium, rubr. de falsitate test. & c. varia fol. 311. col. 1. vers. 5.*

AMPLIA VI. In † tantum falsos testes non probare, 64
vt sententia lata ex falsis testibus retractetur, quod quando verum sit, & quando aduersus talem sententiam detur restitutio in integrũ, & de materia, vide text. & ibi Doctores, *in capit. licet causam, de probat. item & text. & ibi Bartol. & Ias. & alios. in l. Diuus Adrianus ff. de re iudic.* & omissis aliorum antiquiorum auctoritatibus adeas omnino Mascard *de probat. libro 2 concl 688.* vbi late & latis per Oddum Perusin. *in tractat. de restitut. in integr. par. 2. q. 7[illegible] & 78.*

Verum † in prædicto, vel alio casu, an sufficiat proba- 65
re falsitatem depositionis sine corruptela, & an etiam corruptelam sine falsitate, an vero vtrumq; sit probandum, vltra præcitatos Doctores videas etiam Iac. Buti. *in tract. de testibus, rubr. final. nu. 18. Alber. in l. qui falso in fine, ff. de testibus, Vsui. in commun. opin. in verb. testium solam corruptelam. Clar. in pract. §. falsum, vers. quæro nunquid, & seq. vbi lat[illegible] Montic. in repertorio testium, rubr. impugnatur testis, quia corruptus, fol. 260. col. 1. versi. 2. & seqq. col. 2. verficul. antepenul. Mascard. de probation. libro 1. conclusio 28. numero 1. & libro 2. conclusio 746. numero 2. & latius dict. conclusio. 688. per totam.*

AMPLIA VII. † Propositam regulam, etiam in teste 66
falsum deponente de sua credulitate, quem nec falli pœnam euitare, scripserunt Alexand. *in consi. 28. num. 5[illegible] libro 6. post Bal. Salyc. & alios quos allegat in d. l. de tutela. Cod. de in integ. rest. refert & sequitur Corra. in pract. tit. de testibus rubr. de credulitate, num. 40. in fin ver. non adderepossumus, vbi h[illegible] dicit notandum, Boss. in tit. de oppos. cont. test. num. 44. vers. & an testis de credulitate. Vbi remissiue. Monticell. in repertorio*

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

test. rubr. testis studiose reddens malam causſam, fol. 296. col. 2. verſi. antepen. allegat Bald. in l. data opera, n. 33. C. qui accuſ. non poſſ. Maſcard. de prob. lib. 3. concluſi. 1363. num. 23. & dixi infra q. 68. n. 107.

67 Contrarium † videtur ſentire Tind. *in tract. de teſtibus cap. 6. nu. 2.* & contra etiam facit, quia quando quis iuret de credulitate, non dicitur periurus, licet probetur veritatem eſſe in contrarium, *c. quanto, vbi Dd. extra de iureiur. c. Beatus Petrus 2. 2. q. 2. cũ aliis per Lamberteng. in tract. de contractib. eor. & c. gl. 15. n. 7.*

68 Dicerem † iſtum non puniri pœna falſi ordinaria. Primo, quia, vt mox dixi, nõ dicitur periurus, & ſine iuramento pœna falſi non ſuccedit, ad ea, quæ poſui, ĩ. *n.* 197. Secundo, quia dictũ teſtis de credulitate, aut nihil nocet, aut parũ, vt inf. ſuo loco dicam, ideo nec etiã de falſi pœna tractari poteſt, ad pariter trad. ĩ. *n.* 190. *& ſeq.*

69 Aliquam autem pœnam extraordinariam, propter eius temeritatem vix effugere poſſe, crederem. Sed certe vix etiam crederem, poſſe dari caſum, in quo teſtis deponens de credulitate de falſo conuincatur, cũ ſemper dicere poſſit, quomodocunq; ſe veritas habeat, ego ita credebam.

70 AMPLIA IIX. Etiam in teſte, qui pro vero affirmat id, quod teuera verum eſt, ſed illud verum ipſe non vidit, nec audiuit, & ſic prorſus ignorat. Is enim teſtis, & falſus eſt, & punitur, vt per Neil. *in tract. de teſtib. n. 235. Marian. in cap. 1 nu. 63. de crim. falſi*, vbi generaliter, quod veritas negotii non excuſat teſtem deponẽtem falſum, & ibi ponit exemplum, Alciat. *in l. 1. § pen. num. 46. ſq. ff. de verb. oblig. prout illum refert, & ſequitur Claud. ad Bertazz. conſ. 194. in addit. litera A. in 1. verſ. Hipp. Rimin. conſ. 113. n. 41.*

71 *lib. 2.* † Vbi poſt Curtium *in conſ. 55 ſub nu. 20. ad fin.* amplius dicit, quod quando teſtis dicit, ſe fuiſſe præſentem & vidiſſe id, quod re vera non vidit, nec præſens fuit, etiam quod negotii veritas ita ſe habeat, tunc punitur

72 pœna falſi ordinaria. † Sed in hoc vltimo veritus crederem, non falſi pœnam ordinariam, ſed aliam pro temeritate mitiorem iudicis arbitrio imponendam fore, vt per Socin. *in l. ſi is, qui ducenta, §. verum, n. 6 ff. de reb. dub. Calefact. conſ. crim. diuer. 102. n. 12. lib. 1. quos & alios refert* (licet eos non ſequatur) *Hipp. Rim. conſ. 113. n. 8. lib. 2. Catell. Cot. in memor. verſi. eſt qui depoſuit in prin. iunctis aliis, quos ĩ. refert am, n. 95. & ſeqq.* vbi videas, quia materia videtur eadẽ. ¶ Et ad materiã huius octauæ ampliationis, vide etiam quæ dixi *in tit. de præſ. temp. q. 89. n. 109. & ſeq.*

73 AMPLIA IX. † In teſte deponente verum, ſed credente ſe dicere falſum, nam & hunc teſtẽ pariter de falſo puniri ſcripſit Marian. *in cap. 1. num. 63. verſ. & ad prædicta etiam facit, de crim falſi per text. in c. homines, & in cap. is autem 22. q. 2.* Verum hanc ampliationem declara, vt in præcedenti declaraui, quia materia videtur eadem.

74 AMPLIA X. † Quia licet dici ſoleat, quod ad probandam falſitatem teſtis non ſolum requiratur concludens, & neceſſaria probatio, ſed etiã ſtrictior, & magis exquiſita quã in aliis delictis, vt videre eſt poſt alios, quos allegant antiquiores, apud Monticell. *in repert. teſt. rub. de falſitate teſtium, & c. varia. fol. 312. colum. 1. verſ. antepen. Bertazz. conſi. 8. nu. 11. & 12. & conſi. 194. num. 10. & ſeqq & conſ. 147. n. 4. & conſ. 506. nu. 9. & conſ. 555. n. 1. Hipp. Rimin. conſ. 113. nu. 7. Hieron. Magon. dec. Luc. 43. n. 3.* Horum tamen

75 opinio † intelligi debet, quoad pœnam extraordinariã, quoad quam tamen quoad pœnam extraordinariã, quoad quam teſtem de falſitate ſuſpicionib. & argumẽtis ſuperatum conuictum decepiſſe ſcripſerunt Bald. *in l. presbyteri, nu. 12. vſq; & adde, C. de epiſc. & cleric. Ff quem refert & ſequitur Felin. in c. afferre, poſt num. 6. de præſumt. Marſ. in conſ. 10. n. 15. Mont. qui alios refert in repert. teſt. rub. teſtis falſi pœna, fol. 307. col. 1. verſ. 1. & rub. de falſitate teſtium, & c. varia, fol. 311. col. 2. verſ. pen. Aym. conſi. 249. num. 8. verſ. igitur iſte primus teſtis,*

76 † vbi quod ſola falſi ſuſpicio teſti fidem tollit.

LIMITA I. Propoſitam regulam in teſte, † qui falſum deponit, non dolo, ſed per errorem, ac ignorantiam, quem de falſo puniri probat text. ſumto ibi argumento a contrario ſenſu *in l. 1. §. preterea*, ibi, *dolo malo*, &c. Et ibi præſertim Marſil. *nu. 10. & ſeqq. ff. de ſicar.* idem Marſil. *in l. 1. in prin. num. 2. verſ. vltertius nota. ff. de falſis, A ex. in l. ſi ex falſis, num. 13. C. de tranſactio. Alber. in l. nullum, nu 4. verſ. hæc vera, C. de teſtibus, Marian. in cap. 1. nu. 105. & ſeqq. de crim. falſ. vbi etiam an peccet mortaliter, Alex. conſ. 190. nu. 8. lib. 7. Soc. iun. qui dicit ita fuiſſe iudicatum, in conſ. 40. nu. 14. conſ. 41. num. 1. iuncto num. 8. lib. 2. Lanfranc. de teſtib. num. 27. verſi. limitat Angelus, Plot. de in lit. iuran. §. 44. nu. 15.* vbi quod nec etiam punitur pœna ſtatuti, Boſſ. *titu. de publi. proceſſ. n 37. Bertazz. conſ. 8. nu. 15. & ſeqq. vbi plus ibi hanc limitationem exornat, & conſi. 194. n. 17. & poſt nu. 21. & conſi. 247. num. 5. verſi. exigitur enim dolus: apud quem in prædictis conſi. alios reperies concordantes Gabr conſi. 42. num. 7. lib. 1. & conſi. 175. num. 4. lib. 2. Hipp. Rimin. conſi. 145. nu. 11. & ſeqq. & num. 21. ſeqq. iuncto nu. 35. lib. 2 & conſ. 345. nu. 27 & ſeqq. omnib. in diſcurſu lib. 3. vbi bene comprobat, contrariuſq; reſpondet Hieron. Magon. dec. Lucen. 43. nu. 4. Montic. reg. crim. 15. num. 146. verſ. amplia, vt procedat. Et rubr. teſtis malitioſe falſum dicens, fol. 300. col. 1. verſi. 1. 2. 3. fin. Petr. Anton. a Petra in tract. de fideicom. quæſt. 12 nu. 12 & num. 53 & ſeq* Ex quibus non ſolum apparet, hanc limitationem eſſe communiter * receptam, ſed quem viderim contradictorem non habet. *

78 AMPLIA Hanc limitationem, † vt in dubio præſumatur. teſtem falſum de falſo poſſe puniri per errorem & ignorantiam, quam dolo, *Gram conſ 23. nu. 4. & conſ. 30 num. 7. & conſi. 33. num. 10. Parif. conſi. 169. n. 59. lib. 4. Ceph. conſi. 230. nu. 16. & conſi. 355. num. 5. in fin. Horat. Lutius inter conſi. crim. diuer. conſi. 162. nu. 19 tomo 1. Joan. Bapt. Aſin. conſ. 113. num. 9. Burſat. conſi. 111. nu. 14. Hier. Gab. conſi. 181. nu. 9. in fin. Fran. Beni. 78. num. 13. quos in propoſito refert, & ſequitur Bertazz. conſi. 3. nu. 14. & conſi. 194. num. 19.* vbi de communi, * vbi propterea infert, quod qui negat falſum dolo- * ſe depoſuiſſe, ſed per errorem, & credulitatem affirmat, habet iuris præſumtionem pro ſe, quia falſum in dubio non præſumitur, glo. *in c. accedens, de crim. falſ.* & in hoc ſtatur eius iuramento, vt per Cæpol. Marſil. Paril & aliosibi per Bertazzo. allegatos, adde pro eadem ampliatione Hippol. Riminal. *conſi. 145. num. 12. & num. 23. & ſeqq. lib. 2. & conſi. 345. num. 43. & 47. lib. 3.* vbi alios refert. Ex quibus licet hanc ampliationem communiter * receptam eſſe dicere poſſimus, quia tamen ſine difficultate non tranſit, ideo ad illius declarationem vide quæ dixi *infra nu. 143. & ſeqq.*

79 SVBLIMITA I. Hanc 1. limitationem, † quia licet is teſtis per errorem & ignorantiam deponens non puniatur, non tamen probat, vt dixi infra, *num. 141. & ſeqq.* Hic non repeto.

80 SVBLIMITA II. † Quia licet is teſtis non puniatur pœna falſi ordinaria, punitur tamen pro modo culpæ extraordinem aliqua mitiori pœna, arbitrio iudicis, prout videtur de mente Marſi. *in dd. l. 1. § præterea nu. 12. ff. de ſicar. Plot. de in lit. iuran. §. 44. n. 15. vbi de magis communi Hieron. Magon dec. Lucen. 43. nu. 23.*

81 LIMITA II. Eandem regulam, (& quidem illatiue ex præcedenti limitatione) nõ procedere in ruſticis, qui hoc ideo excuſantur à falſo, quia illud per errorem, & ignorantiam, non autem dolo deponere præſumuntur, ſicuti poſt alios, quos allegant antiquiores, ſcripſerunt Marſ. *conſ. 4. nu. 29. & conſi. 7. num. 18 & conſi. 67. n. 13. Alciat. de præſumt. reg. 2. præſumt. 35. num. 5. Boſſ. in titul. de falſis, numer. 148. in fin. vbi remiſſive Monticell. in repert. teſt. rub. teſtis malitioſe falſi dicens, fol. 300. column. 2. verſi. 1. Bertazz. conſi. 147. num 5 in fin. & ſeqq. Menoch. de arbitr. quæſt. lib. 2. caſu 308. num. 6. in fin Hieron. Magon. deciſ. Lucen. 43. numer. 7. & 8. poſt Armon. & Bonacoſ. in locis per eum relatis, Maſcard. de probation. lib. 2. concluſi. 745. numer. 13. Petr.*

Ant.

Ant. a Petra in tractat. de fideicomm. quæſt. 12. numero 1302. Ex quibus iunctis aliis, quæ in ſimili de teſte ſibi vario, * & contrario dixi ſupra, *quæſt. 66. numero 80. & ſeqq.* hanc limitationem, & communiter * receptam eſſe dicere poſſumus.

82 SVBLIMITA Hanc limitationem tribus modis.

Primo in ruſticis ſagacibus, † prout hodie plures reperiuntur, teſte gloſſ. *in l. athletæ §. de ruſticis, ff. de excuſat. tutor. Maſcard. de probat. libro 2. concl. 745. num. 13. verſi. quod intellige.*

83 Secundo, quando ruſtici † audent deponere ſuper eo quod ipſi non percipiunt, puta, ſi de tenore inſtrumenti, Mont. *in repert. teſt. rubr. teſtis malitioſe falſum dicens, fol. 300 col. 2. verſ. 2. & Firman. in repertor. in verbo, teſtium punitio, num. 40.*

84 Tertio, † quia licet is non puniatur pœna falſi ordinaria, punitur tamen extra ordinem aliqua mitiori, iudicis arbitrio : quia ruſticitas non excuſat in totum à pœna. ſed tantum facit eos initius plecti, Tiraq. *de pœn. temp. cauſſa 11. n. 1. Hier. Magon. d. dec. Luc. 43. nu. 15. & ſeqq.*

85 LIMITA III † (Et ſic etiam illatiue ex prima limitatione) regulam pariter non procedere in teſte, qui ex obliuione falſum deponit. iuſtam enim erroris cauſſam in teſte obliuionem eſſe, ad effectum ipſum excuſandi a falſo, poſt alios, quos allegant antiquiores, ſcripſerunt Marſ. *conſi 67 num. 15. Gram. conſi. 47. num. 13. & in fin.* vbi quod obliuio inducitur ex curſu duorum, vel trium annorum, Menoch. *de arbit. quæſtio. lib. 2. caſu 308. num. 7.* vbi etiam, quod obliuio inducitur, vel propter antiquitatem temporis, vel propter implicitatem, & circumuolutionem negotii, Monticell. *in repertorio teſtium, rubr. teſtis celans, vel tacens veritatem, folio 296. colum. 1. verſi. 5. Gabriel. conſi. 42. num. 7. & ſeqq.* vbi quod etiam in facto alieno inducitur obliuio ſpatio quinque, vel ſex annorum, imo etiam ſpatio duorũ annorum. Et demum ex qualitate negotii, id iudicis arbitrio remiſit Petra *de fideicom. quæſt. 12 nu 1256. & ſeq.* vbi etiam excuſat notarium, qui falſum depoſuit ſuper ſubſtantia inſtrumẽti per ipſum rogati, iam lapſis duobus annis, ex Marſ *in d. conſi. 77. nu. 15. & ſeqq. Hipp. Rimin. conſ. 1 nu. 11. lib. 2.* vbi etiam quod in caſu per biennium inducitur obliuio, & *conſ. 334. n. 78. & ſeqq lib 3. Hieron. Magon. d. dec Lucen. 43. num. 9.* vbi de ſimili decem annorum. Ex quibus iunctis aliis per nos ſuperius relatis ad excuſandum teſtem à contrarietate, ut *ſupra q 66. nu 34.* hanc limitationem communiter * receptam eſſe apparet.

86 LIMITA IV. † In teſte deponente falſum, ſed credere dicente verum. Nam & hunc teſtem à falſo excuſari, ſcripſerunt poſt alios, quos allegant antiquiores, Marſ. *in l. 1 § præterea. num. 13. ver. & ideo dico ff. de ſicar. & in l. 1. in prin. num. 3. ff. de falſis, Boſſ. in tit. de falſis, nu. 137.* vbi limitat, quando credulitas eſt iuſta: relati per Gabriel. *lib. 7. concl. 33. num. 1. & num. 2. in prin. & num. 3. & num. 4. verſ. contrarium, & nu. 6. verſi. ſed contrarium, Monticell. reg. crim. 15. nu. 93. & 94.* Vbi ponit exemplum in eo, qui deponit, quem maſculum virili habitu indutum, & ſic communiter reputatum, quæ tamen erat fœmina, & in repertorio teſtiũ, rubr. teſtis excuſandus, ne incidat in falſum, *ff. fol. 302. col. 2. verſi. 1.* vbi de eo, qui deponit vidiſſe ducatos aureos, qui tamen erant de ære aurato, vel alchymia, non enim tenetur ſcire de materia latenti, ſed ſufficit iuſta credulitas, & rub. teſtis malitioſe falſum dicens, *fol. 300. v. ſi. 4. & ſeqq.* vbi de materia, Bertaz. quam bene hanc limitat. comprobat. *in conſi. 8. nu. 18. & conſi. 10. num. 2 & conſi. 194. & nu. 14. & 15. lib. 1 Hipp. Rim. conſ 113. num. 37. & conſi. 145. n. 33. & ſeqq. lib. 2.* vbi bene fundat, & reſpondet contrariis diſtinguendo, quod licet is teſtis no probetur, non tamen punitur de falſo, & periurio, quia ſine animo periurium, & falſum non committitur, *Hieron. Lan dec. 20. n. 12. vbi alios refert.*

87 Et licet contrarium, † quod imo iſte teſtis de falſo puniatur, tenuerit Gabriel, qui alios refert concordantes, *lib. 7. d. concl. 33. n. 2. ver. ſed quia Dd. & num. 4. in prin. & in fin & num. 5.* vbi teſtatur de magis communi * opinione, *& num 6.*

88 Non tamen recedas à propoſita limitatione illã declarando, vt procedat, quoad pœnam falſi ordinariam, contraria autem intelligi debeat, quoad pœnam extraordinariam, prout late ſcripſit poſt alios, quos allegant antiquiores, *Anan. in c. 1. nu. 16. de crim. falſ.* vbi late declarat etiam idem Gabriel. *d. conclu. 33. num. 5. & num. 6. verſ. declara.*

89 AMPLIA Hanc † quartam limitationem, vt iſto caſu credatur iuramento teſtis, quod fuerit motus ex cauſſa credulitatis, Cæpol. *conſ. 24. num. 12. Marſ. conſi. 77. num. 19. Fran. Bec. conſ. 78. nu. 30. lib. 1. quos ſequitur Bertaz. conſi. 194. num. 21.* Verum poſtea, † an iſta credulitas ſit iuſta, & excuſabilis, necne, ego id totum iudicis arbitrio

90 remitterem, per ea, quæ dixi infra, *num. 146.* aliter enim ſemper teſtis ſe excuſaret à falſo, quia ſemper diceret & iuraret, ſe ita credidiſſe.

91 LIMITA V. (Et hæc † limitatio venit illatiue ex præcedenti) in teſte, qui dicit ſe ſcire, id quod tãtum audiuit, vt puta, à viro fide digno, & bonæ famæ: Nam & hunc teſtem à falſo excuſari, tenuerũt plures relati per Gabr. *lib. 7. conclu. 8. nu. 56. 57. & 58.* Per regulam, quod pro certo ſcire dicimur id, quod à fide digno audiuimus, ad glo. *in c. cupientes, in prin. in verbo, notitiam, de elect. lib. 6.* cum aliis ibi relatis per Gabriel. in loco præcitato, quibus ad comprobationem huius limitationis addo Boſſ. poſt Iaſon. quem allegat *in tit. de falſis, nu. 170. Petra Sanct. Sing. 80. incip. ſcire dicimur, Hipp. Rim. conſi. 113. nu. 37. Monti. in repert. teſt. rubr. teſtis excuſandus ne incidat in falſum, fol. 311. col. 1. verſ. fin.*

92 SVBLIMITANDO I. Hanc † quintam limitationem, aduerte, quod contra eam tenere videntur Abb. Corn. & Dec. relati per Gabriel. *dicta concl. 8. num. 60.* qui per textum, *in capit. 1. de cleric. per ſalt. promot.* concludunt, non excuſari teſtem, qui dicat ſe ſcire id, quod tantum audiuit etiam à fide digno : Item facit alia concluſio præcedenti contraria, quod non dicitur quis habere certam notitiam eius, quod pariter à fide digno audiuit, ad gloſſ. *in clemen. cauſſa, in verbo, plena, de elect. cum aliis per Gabriel. allegatis, dicta conclu. 8. num. 59.* † Ideo pro con-

93 cordia dicas, quod ita demum dicitur quis certo ſcire, id, quod audiuit à fide dignis. Et ſic tunc etiam procedit propoſita quinta limitatio, quando ſcilic. ſumus in his, quæ certa probatione ſciri requeũt, prout eſt, quod quis ſit filius talis, & ſimilia. Iſto enim caſu ſi teſtis ſic credens, quia ſic audiuit, falſum dixerit, à falſo excuſatur, ſecus autem in his, quæ certa probatione ſciri poſſunt: nam tunc minime excuſabitur. Sic enim poſt Bald. Imol. Butr. & Dec. in locis per eum relatis, declarat Gabriel. *d. concl. 8. nu. 61.*

94 SVBLIMITA II. Eandem quintam † limitationem, vt in omnem euẽtum is, qui pro vero affirmat id, quod ab altero etiam bonæ famæ viro audiuit, ſi falſum dixiſſe reperiatur, pœnam extraordinariam propter temeritatem, non aufugit, vt per Anan. *in cap. 1. num. 16. de crim. falſi*, prout nec eandem pœnam aufugit is, qui pro vero affirmat id, quod ignorat, vel pro certo non habet, vt per Aym. *in conſi. 99. num. 7. quem refert & ſequitur Decian. in ſuis tract. crim. lib. 5. rubr. qui ſint periuri, num. 24. tomo 2.*

95 LIMITA VI. In illo teſte, † qui licet dicat verum in ſuo dicto principali, dicit tamẽ falſum in redditione cauſæ, quia puta dicit ſe vidiſſe, quod nõ vidit, vel ſe fuiſſe præſentem cum re vera non fuerit, is tanquam teſtis, qui non punitur de falſo, originaliter allegatur Ancharan. *in conſilio 24. column. final. quem ſequuti ſunt relti. in*

cap. fi. in

cap fraternitatis,num.26.vers.item nota, de hæret. & in cons. 48.*nu.14.Socin.in l.sitis,qui* 200.*§.verum, nu.6.ff. de reb. du-*
*bius, Iaſ.conſ.*153.*num.4.lib* 2.*Rim.ſen conſ* 43.*num.*7.*&* 8.
*& conſ.*148.*num.*20.*Moncada ad Crot. de teſtibus,part.*9.
*num.*390.*Catellian.Cotta,in ſuis memor. in verbo, teſtis, qui*
depoſuit,verſi.& idem etiam in teſte, qui depoſuit verum, Ga-
*briel lib.*7.*concl.*33 *in fine* relati per Hipp.Riminal. (quos
tamen ipſe non ſequitur) *in conſ.*113.*num* 24 *in fine,lib.*2.
*Hieron.Gabriel conſ.*169.*num.*25.*lib* 1 *Fran. Becc. conſi.*78.
*num.*3.*Bertaz*220.*conſ.*8.*num.*25.*ad fin.& nu.*26.*vbi de com-*
*munni,& conſ.*140.*nu.*4 *lib.*1 *& conſ.*317.*nu.*10 *lib* 2. Vbi
etiam de communi, *regnicolo Cinthen.in loco mox*
infra allegando contrarium decernte.

96 Et licet contrarium,† quod imo teſtis falſus in ratione ſui dicti puniatur de iure, etiam quod in ipſo dicto
verum dicat, videatur de mente Mariani *in cap.*1. *nu.*36.
*de crim.falſi.& expreſſe voluit Cinr. ſen. conſ.*55.*ſub nu.*20.*ad*
fin.& lare hanc contrariam opinionẽ comprobat Hipp.
Rimin.*in conſ.*113.*nu.*35 *& ſeqq.vſq; ad nu.*49 *lib.*2.& pro
hac contraria opinione ſentiant etiam Dd allegati ſupra
97 *n.*70.vbi videntur eadem materia. Non † per hoc tamen
recedas à propoſita limitatione intelligendo, vt procedat,& vera ſit, quod † eam falſi ordinariam, ſecus
vero quoad penam extraordinariam. ¶ Et cum ſic intelligendo vt licet non puniatur, non per hoc tamen probat, quia eius dictum in totum cornit, *vt inſtructe aduer-*
tat Menoch.de præſumt. lib 5 *præſum.*22.*num.*3 *poſt alios quos*
allegat antiquiores.

98 LIMITA VII.Regulam, quando † teſtis in eius depoſitione inuentus pluribus modis vernatus, tunc enim à
falſi pœna excuſatur. *Gram.conſ.*29.*n.*8.*& conſ.*30.*nu.*13.
*& conſ.*33.*n.*13.*& voto* 26 *n.*12.*Feller in praxi.crim. tract. item*
*qui de omni ſit ſuſpitatem,num.*4.*Oppoſitio alio. refert & ſequi-*
*tur Bertaz.d.conſ.*193.*n.*6.*lib.*1 *& conſ.*317.*nu.*2.*lib.*2.*nec diſ-*
*ſentit Hipp. Rim. conſ.*286 *poſt nu.*4.*lib.*2.

99 LIMITA IX. Io teſte peritiæ † deponente de peritia
quam ſibi falſo deponit, de falſo non tenetur,
Gabriel.*lib.*7.*concl.*4.*nu.*18 *Bertaz conſ.*58.*nu.*14 *lib.*2.Et
poteſt eſſe ratio, quia cum peritus deponat de ſuo iudi-
cio,& credulitate non videtur dari caſus, in quo ipſe
poſſit conuinci de falſo, quia quicquid alii forſan con-
trarium credant & medeantur, ipſe tamen poteſt dicere,
ita credebam,ita iudicabam. Verum, vbi contingeret
100 ipſum de † falſo conuinci, puta ex eius confeſſione, non
crederem eſſe agere poenam ſaltẽ extraordinariam, per
ea, quæ dixi ſupra,*n.*66.*& ſeqq.* Vide quæ dixi infra *q.*68.
*num.*108.*& ſeqq.*

101 LIMITA IX. Quia qua libet † cauſſa etiã iniuſta excuſat teſtem a falſo,& illius pœna, vt per Hier. Mag.
*dec.Lucen.*43.*n.*10. Vbi ex Claro *in pract.§.fin. q.*60.*verſ.&*
* *generaliter*, adducit illam receptam,* concluſionem, quod
ſcilicet in iis,in quibus dolus eſt de ſubſtantia, prout eſt
falſum periurium,& ſimilia, quælibet cauſſa, ſiue iuſta,
ſiue iniuſta ſit,excuſat, cum ſic ceſſare videatur delin-
quendi animus. Verum hac de re latius tractabo, infra
*tit.de pœnis temperan.*in illa quæſtione, in qua diſputabo,
an & quando cauſſa iuſta, vel iniuſta, excuſat a delicto.

102 LIMITA X. Quia licet falſus teſtis † non probet, non
ſolũ in illa cauſſa, in qua falſum depoſuit, ſed etiam
in alia, in qua poſtea teſtificabitur, vt dixi *ſup.nu.*59 non
tamẽ deſinit probare in aliis depoſitionib antea factis,
licet etiam illis minor fides adhibeatur, ſecundum Ana.
*in c.fraternitatis,nu.*6.*& ibi etiam Anchar nu.*2.*ad fin. verſ.ſi*
autem dam.n.tenetur,de hæret.

103 LIMITA XI. Quia in dubio teſtis † non præſumitur
falſus,& ideo,quia contrarium dicit, tenetur proba-
re,*l.quoties §.qui dolo.ff. de probat glo.in c.accedens, de crimin.*
*falſi. Mar.conſ.*31. *& conſ.*104.*n.*31 *Pariſ.conſ.*56.*n.*
57.*lib.*4. *Cravetta conſ.*17. *Ceph.conſ.*230 *nu.*17. *Ran Bel-*
*ua.conſ.*78.*n.*12. *quos,& alios referendo ſequuti ſunt, Berta-*

6 *n.*10.*& ſeqq.*11.*& conſ.*156.*n.*25.*& conſ.*178.*nu.*2.*& conſ.*247.
*poſt n.*7.*& conſi.*506 *n.*8.*Maſc.de prob.lib.*2.*concl.*1003.*n.*29.
Mont.in repert. teſt. verb. teſtis dictum præſumitur verum,ſol.
437.*col.*1.*verſ.& ſeqq.* Vbi de materia.

Et hæc limitatio multo magis† procedat in teſte, qui 104
ſit bonæ famæ, quem ergo magis falſum non præſumi,
ſed in eo præſumi potius errorem, quam dolum, poſt a-
lios, quos recenſent antiquiores, conſulendo tradide-
runt Hipp.Rim.*conſ.*145 *nu.*12.*lib.*2. *& conſ.*344.*nu.*8.*&*
*ſeqq lib.*3.*Bertaz.conſ.*247.*n.*7.

LIMITA XII.(Et hæc limitatio† venit ampliatiue ad 105
præcedentem limitationem,) vt ad excuſandum te-
ſtem à falſo omnis interpretatio facienda ſit in eius de-
poſitione,*cap.cum tu, & ibi communiter* * *Dd. extra de teſti-* *
*bus,item Doctores,in l.*2.*§.creditum.ff. ſi cert.pet. Tind.in tract.*
*de teſtib.part.*3.*q.*6.*n.*3.*quæſtio na.*7.*num.* 1 *alios relatos & cumula-*
*tiue per Bertaz.d.conſ.*8.*nu.*13. *& conſ.*194.*nu.*7. *& ſeq.& conſ.*
322.*n.*5 *& conſ.*555.*nu.*2.*Hipp.Rim.conſ.*145 *num.*25.*lib.*2.*&*
*conſi.*286.*poſt n.*14.*Lib.*3. *& conſ.*345.*n.*44.*& ſeq.d lib* 3 *Clar.*
in pract.§. falſum,verſ.ſic tamen, Montic. in repertor. teſt rub
in pract.§. falſum,verſ.ſic tamen, Montic.in repertor. teſt rub
*teſtis excuſandus eſt ne incidat in falſum,fol.*300.*col.*1.*verſ.*3 *&*
5 & per totam illam col. vbi huius limitationis ponit plu-
ra ſpecialia exempla.

AMPLIA Hanc duodecimam limitationem trib. mo- 106
dis. Primo, vt omnes fabulibus, & omne ſtudium ad-
hibendum ſit in puncta interpretationis ad effectum
ſaluandi teſtem a falſo. *l.ſi quis.C. de fide inſtru. Foller.*
*in prac.crimin. verbo item quod commiſit falſitatem, nu.*13 &
14.*& conſi.*78.*num.*1.*tomo* 2. *conſ.crim diuer. Clar.in pract.§.*
*falſum,verſi.item nadev Bertaz.conſi.*8.*nu.*13. *verſiculo quin-*
*imo.& conſi.*194.*num.*8.*in fine,tuncto nu.*9.*lib.*2. *Hipp. Rim.*
*conſ.*145.*num.*25.*lib.*2.*& conſi* 345.*n.*45 *lib.*3.

Secundo, † vt talis interpretatio facienda ſit etiam 107
aliquid ſupplendo,& ſubaudiendo, ad glo. *in cap. ex-*
*ſtib Bertaz.d conſ.*3.*n.*23.

Tertio, † vt eadem interpretatio fiat etiam per im- 108
propriationem verborum, Felin.*in d.cap cum tu, num.*11.
verſi datur alius modus, extra, de teſtib. Curt.in tract. de teſtib.
*cond.*506.*num.*17.*Bertaz.d.conſ.*8.*num.*13.*in fi.verſi.& pro-*
*ptrea,& conſi.*322.*n.*4.*& conſi.*555.*nu.*3.*Montic.in repert. teſt.*
*rub. teſtis excuſandus ne incidat in falſum fol.*300.*col.*1.*ver.*2.

Verum materiam huius limitationis ſic, † vt ſupra 109
ampliatæ, latius explicaui 5.*in præced.q.*66.*p.*1.*nu.*317.
*& ſeqq.*vbi videas.

LIMITA XIII. † Et vltimo propoſitam regulam, 110
in qua dixi, teſtem falſum nõ probare, vt procedat,
quando de falſitate depoſitionis cõſtat aliunde, quam
ex propria confeſſione ipſius teſtis. Si enim teſtis ſiue
extraiudicialiter ac etiam in articulo mortis, ſiue etiam
iudicialiter fateatur ſe falſum depoſuiſſe, non præiudi-
cat talis confeſſio producenti, in cuius fauorem depo-
ſuit, prout alias dixi *in l.lib.ult.de indic.& tortur.q.* 46.*nu.*
56.*& ſeqq.* Hic non repeto.

ARGVMENTVM.

Teſtis in parte falſus, an & quando in totum reputetur
falſus, quando & quomodo puniatur, & quid ſi de-
ponat falſum ſuper interrogatoriis, circumſtantiis,
acceſſoriis, & appendiciis.

SVMMARIA.

*Teſtis in parte falſus regulariter in totum reputatur falſus,n.*111.
*licet contra,nu.*112.

Teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus, ſiue capitula ſint
*connexa ſiue ſeparata,nu.*113.

Princeps non poteſt facere, vt teſtis in vno falſus, non ſit falſus in
*omnibus,num.*114.*licet alii contra,nu.*115.*limita hanc con-*
*cluſionem tribus modis,nu.*116 *& ſeqq.*

Falſitas in generalibus in totum reprobatur, & reputatur
falſa.

*falſa.num.*113 *licet contra,num.*114.*ſed quomodo iſto caſu*
*puniatur,n.*125.

Teſtis falſus in interrogatoriis negans patria ſe affinem, vel inimi-
cum, & ſimilia, in totum reprobatur, & reputatur falſus,nu.
126.*& 128.licet alii contra, nu.*127.*limita quando teſtis eſt*
falſus in interrogatoriis pertinentibus ad cauſſam,ſecus ſi im-
pertinentibus,vtputa quando diceret cõtrahentes affines,cum
non ſit, vel negaret ſe affinem, cum tamen eſſet, ſed in remo-
tiori gradu: tunc enim caſibus teſtis falſus in interrogatoriis non
*reputatur falſus in omnibus,nu.*131.*& ſeqq. & quomodo iſte*
*teſtis falſus in interroogatoriis puniatur,n.*129.130.*& 133.*

Teſtis ſi ſit alias ſuſpectus, tunc falſus etiam in non ſubſtantialibus
*reputatur falſus in omnibus,ſecus ſi non ſit ſuſpectus,n.*133.
& ſeqq.

Teſtis falſus non in negotio principali, ſed in circumſtantiis, de
*falſo punitur,nec probat in aliis,nu.*135.*contra num.*136.*di-*
*ſtingue, vt nu.*137.*& ſeq.*

Teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus, etiam quod fal-
*ſum dixerit in diuerſis examinibus, & temporib.nu.*139.

Teſtis falſus in loco & tempore,in totum reputatur falſus, & in
*totum reprobatur,nu.*140.

Teſtis in parte falſus,in totum reputatur falſus, ſiue ſcienter, ſiue
*etiã ignoranter falſum dixerit,n.*141.*licet aliis contra,n.*142.
Amplia, vt in dubio iſto caſu potius præſumatur ſcietia, quam
*ignorantia,n.*143.*contra n.*144.*diſtingue, vt nu.*145.*& nu.*
146.*limita hanc concluſionem tribus modis,nu.*147.*& ſeqq.*

Teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus, ſiue in prioribus,
*ſiue etiam in poſterioribus capitulis falſum dixerit,num.*150.
*contra,nu.*151.*concorda cum nu* 152.*& ſeq.*

*Teſtis falſus in acceſſoriis non reputatur falſus in reliquis,n.*154.
*contra nu.*155.*concorda, vt nu.*156.*& quomodo iſto caſu te-*
*ſtis puniatur,nu.*157.

*Teſtis falſus ſuper appenditiis probat in reliquis, n.*158.*licet con-*
*tra,n.*159.*& quomodo iſto caſu teſtis puniatur,n.*160.*& ſeq.*

*Teſtis falſus in modico,in totum non reputatur falſus,n.*162.*cõ-*
*tra nu.*163.*concorda, vt nu.*164 *& ſeqq.*

Teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus, quando falſum
dixit in parte,ſeu circumſtantia proxima, & ad cauſſam per-
*tinente,nu.*165.*ſecus ſi in parte, ſeu circumſtãtiis remotis ex-*
*traneis,& ad cauſſam non pertinentibus,n.*168.*licet contra,*
*nu.*169.*& quando dicatur deponere ſuper pertinentibus ad*
*cauſſam,n.*170.*& an iſto caſu aliquid teſti de fide diminua-*
*tur,nu.*171.*& quomodo puniatur,n.*172.*& ſeq.*

Teſtis, qui iurauit dicere veritatẽ ſuper omnibus, de quibus eſſet
interrogatus,falſus in vno,dicitur falſus in omnib.etiam quod
*falſum dixerit in pertinentibus ad cauſſam, num.*174. *Et an*
in dubio præſumantur teſtes iuraſſe ſimpliciter de dicendo ve-
ritatem,an vero de illa dicendo ſuper omnibus, & ſuper tota
*cauſſa,nu.*175.*& ſeqq.*

Teſtis falſus in ſubſtantialibus in totum reprobatur,& reputatur
*falſus,nu.*178.*ſecus in non ſubſtantialibus, nu.*179.*licet alii*
*contra, nu.*180.*& quomodo iſto caſu teſtis puniatur,n.*181.
& ſeqq. Et quando dicatur depoſuiſſe falſum in ſubſtantialibus
*vel in non ſubſtantialibus,nu.*184.

Teſtis falſus in nomine, cognomine, pronomine, agnatione, paren-
*tela, vel parochia, non in totum reputatur,n.*186.

QVÆSTIO LXVII. §. IV.

111 REGVLA Sit,† quod teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus,& ideo falſus in vno, nihil probat in omnibus ratione iuramenti, quod eſt indiuiduum, ſecundum Bald.*in l.fina.nu.*18.*C.de edict. Diui Adria toll.* *Abb.in c.ex literis,col.fin.verſi.vlt.& c. & ibi, Fel.nu.*15 *verſi.* *nota* 7.*de fide inſtrum.Saly.c.in l.ſi ex falſis,nu.*14.*in prin.tuncto* *verſ.ſed veritas eſt in contrarium,C.de tranſact. & per Inno.in c.* *fraternitatis,num.*1.*poſt med. verſi. dicimus tamen, & ibi etiam* *Joan.Andr.poſt prin.verſi.dicimus tamen, Hoſtien.nu.*6. *Ana.* *num.*5.*Abb num.*4.*verſi.ſicut dicimus, in teſte, Fel num.*21. *Marian num.*3. *Zabar.num.*1.*colum.*1.*verſi.oppono quarto* *&d.colum.*1.*in fin.in prima oppoſ.verſi. ego autem dico,extra de* *hæret. Iacob. Butrig.in tractat. de teſtibus,capit fin.rubr. de con-* *tractatis teſtium,nu.*10. *argum.text.in c.deſteat peccator, ex-* *tra de reg.iur. Nell.in tract. de teſtib.num.*239.*verſi.teſtis,qui di-* *cit falſum in concurſu culo,iuncto nu.*240. *Alber.de Malet.de te-* *ſtib.c.*7.*nu.*62 *ante med.verſi.ſubiicit tamen, & poſt medium,* *verſi.ſubiicit poſtea, vbi quod ita communiter tenetur. ex Bald.&* *Alber.in locis ibi per eum relatis, Moncad.ad Crot.de teſtibus,* *part.*9 *num* 388 *Boſſ in tutu.de oppoſ.contra teſt.num.*22.*& in* *tit.de falſis,nu* 147.*vbi de communi, Bald.conſi.*380.*n.*6.*lib.*6. *Alex.conſ.*27 *num.*3.*& lib.*2.*vbi de communi, & conſi.*45.*n.*6. *d.lib.*2.*& conſi.*47.*nn.*6.*lib.*6. *Pariſ.conſ.*74.*num.*21.*lib.*1.*&* *conſi.*83.*nu.*39.*& conſ.*107.*nu.*108.*d.lib.*1.*& conſi.*24.*nu.*20 *& ſeq.lib.*3. *Soc.ſen.conſi.*56.*num.*13.*lib.*4. *Socin.tum conſi.*40. *num.*12 *& conſi.*100.*num.*22.*lib.*2.*& conſ.*132 *num.*10.*lib.*3. *Corn conſ.*132.*nu.*8 *& conſ.*261.*n.*14.*lib.*1. *Dec.conſ.*105.*n.*5. *verſi.ſimiliter teſtis. Ruyn.conſ.*188.*nu.*29.*lib.*5. *Brun. conſ* 20. *num.*22. *Aym.conſ.*9.*num.*10. *Gram. conſi ciuil.*141.*num.*16. *Marſ.conſ.*70.*num.*8.*& ſingula.*76.*vbi de communi,* **Berta.* * *conſ.*106.*nu.*14.*& conſi.*71.*nu.*28 *& conſ.*283.*nu.* 4. *& conſ.* *555.num.*4.*Brunor.a Sole,in ſuo conſ.crim.num.*24.*Iacob Port.* *conſ.*94.*nu.*26.*Hipp.Rim.conſi.*113.*nu.*40.*lib.*2. *Io. Petr. Sur.* *conſ.*61 *n.*35.*lib.*1.*Burſat.conſi.*197.*num.*34.*vbi de communi* * *Hunded.conſ.*107.*nu.*22.*lib.*1.*Tiraq. in tractat. de reb.exigend.* *verſ.*86.*fol.*mihi, 47.*in parua impreſſio. Catel.Cotta in ſuis* *memorial.ver. iuramentum eſt quid indiuiduum. Vbi alios relatis* * *teſtatur de communi,Corra.in pract.tit. de teſtib.rub. de contra-* *rietate teſtium,num.*10.*poſt med.fol.*120.*col.*2.*verſ.quod am-* *pliat Abbas,&. Gabriel.lib.*7.*conclu.*4.*num.*1.*vbi alios refert,* *Menoch.de arbit.quæſt.lib.*2.*n.*1.*Iacob.Nouel reg.*216.*nu.*34. *Maſc.qui etiam alios refert,& de communi teſtatur, in tract.de* *probat.lib.*2.*concl.*743 *n.*1.*iuncto nu.* 4. *& ſeq. & concl.*1036. *Eman.Soarez.in theſaur.recept.ſent.Iuter aT.nu.*135.*Montic.* *reg.crim.*15 *num.*146 *& in repert.teſtium,rubr.falſarius,fol.*32. *col.*1.*verſi final.& col.*2.*verſi.*1.*Clar.in pract.§. fina.q.*53.*verſi.* *ſed quæro,vbi etiam de communi,* * *alios teſtantes refert Petr.* * *Anton.a Petra in tract.de fide icom.q.*12 *num.*1239.*& ſeqq.* *vbi & alios refert.& de communi teſtatur Hier. Magon. dec.* *Lucen.*46.*nu.*22 *& dec.*79.*nu.*10. Ex quibus iunctis aliis per nos in ſimili traditis, ſup *lib.*2.*q.*56 *n.*191.vbi de teſte periuro,& hoc eodem lib.*q.*66.*n* 19. Vbi de teſte vario, abſque dubio huius regulæ concluſionem, nedũ com-
munem, *ſed ab omnibus receptam dicere poſſumus. *
¶ Quam etiã ſecuta fuit Rota Romana in vna Imolenſ. Confiden. die lunæ 24. Febr. 1592 coram D. Pamphilio in verſ.*ponderabant etiam domini & plures in idem refert con-* *cordantes, Menoch.de præſumt.libr.*5.*præſumt.*22.*numer.*1.*ſeq.* Quamuis† in contrarium adduci poſſint, deducta per 112
Hip.Rim *in conſi.*286.*nu.*13 *& 14.lib.*3.

AMPLIA I. Vt teſtis in parte † falſus in totum repu- 113
tetur falſus, ſiue deponat ſuper capitulis connexis,
ſiue etiam ſeparatis. Sic enim reprobatis, Io. Gloſſatore,
Goffredo, & Io. Andr. in locis relatis per infraſcriptos
Doctores ſcripſerunt Alber.*inl.ſi ex falſis, nu.*5.*verſ.veri.ſa*
*tamen videtur,& ibi etiam Bald.num.*15.*verſ.ſi vero capitulum*
*eſt omnino diuiſum.C.de tranſact.Inno.in c.fraternitatis,n.*1.*in*
fine, in iliis verbis: *Primum dictum magis placet.* Et ibi etiam
Anan.*n.*3.*poſt med.verſ.& hoc dicunt quidam verum, Anch.*
*n.*2.*ad med.verſ.primam tamen opinionem, Hoſtien.n.*7 *in fine,*
*Fel.poſt n.*21.*Zab.n.*1.*in fine,col.*2.*in prin.verſ Inno. autem ap-*
*probat primũ dictum,extra de hæret Oldr.conſ.*37.*in prin. Ale.*
*conſ.*45.*n* 6.*lib.*2.*Alb.de Malet.in tract.de teſtib.c.*7.*n.*62.*ante*
med.verſ.ſubiicit tamen.vbi quod ita communiter tenent Doctores,
Clar.in pract.§.fi.q 53 *verſ.ſed quæro poſt med.vbi de communi* *
**Gabriel lib.*7.*concl.*4.*n.*2. *Achil Perſon. de adipiſcen.poſſeſſ.* *
*nu.*129.*vbi de receptiſſima opinione, Maſc.de prob.lib.*2.*conc.*
743.*n.*2 *&* 3. ¶ Adde & Barard. poſt huius libri primam
impreſſionem habitam *in addit.ad Clar.in pract. §. falſum.*
*n.*38.vbi plures refert Dd. aſſumãtes generaliter, teſtem
inductum ſuper plur capitulis, ſi ſuper vno capitulo
falſũ dixiſſe cõperiatur, præſumi etiã ſuper omnib.

alis

aliis falsum dixisse,& magis expresse, quod ꝓpositæ regulæ ꝓcedat étiã teste deponẽte falsum in vno capitulo separato,*firmat Menoch. de præsumt. lib. 5. præsumt. 22. n. 4.*

114 AMPLIA II. Vt nec princeps † possit facere, vt testis in vno falsus non sit in omnibus Alber. *in l. si ex falsis, n. 5. post med. vers. sed vidi dubitari, C. de transact. Fel. in ca. fraternitatis, nu. 26. extra de hæret. Alber. de Malet. in tract.*

115 *de test. lib. c. 7. n. 63. Menoch. de arbit. qu. lib. 1. qu. 25. n. 5. Montic. in reper. test. rub. falsarius. fol. 33. col. 1 vers.* 1. Quamuis in contrarium faciunt deducta per Alber. de Malet. *d. c. 7. n. 64. vers. i. contra tamen.*

LIMITA Hanc 2. ampliationem tribus modis.

116 Primo, quando testis est † falsus in non substantialib. quia tunc etiam sine Principis auctoritate probat in reliquis, vt dixi infra *num.* 179. Ergo multo magis cum rescripto Principis, Alber. de Malet. *d. c. 7. num. 62. & hoc rescriptum.* Et ita huiusmodi Principis rescriptum interpretandum esse de non substantialibus ad hoc, vt iuri communi conforme sit, dixit Alber. *in l. si ex falsis, num. 5. post med. vers. præterea cum testis, C. de transact.*

117 Secundo, quando clare † constaret aliud de veritate alterius articuli, quia tunc valet Principis rescriptum, quod testis in vno falsus probet in aliis, secundum Alb. de Malet. *in tract. de testibus, cap. 7. num. 64. in fine, vers. & hoc quando, &c.* Sed & hæc limitatio procedit etiam de iure communi sine Principis rescripto.

118 Tertio limitatur proposita ampliatio, † vt procedat in Principe recognoscente superiorem: secus in non recognoscente superiorẽ, prout est Papa, Imperator, Rex Franciæ, Hispaniarũ, & Angliæ, vt per Monca. ad Crot. *de testibus. par. 9. n. 389. & ante eum ibi per Fel. in cap. fraterni-*

119 *tatis. post n. 26. de hæret.* † Quamuis Alber. *in dict. l. si ex falsis, d. nu. 5. ver. sed vidi dubitari, C. de transact.* faciat conclusionem negatiuam loquendo etiam in Imperatore.

120 AMPLIA III. † Regulam multo magis procedere in teste alias suspecto, qui si reperiatur falsus in vno, redditur falsus in omnib. vt per Alex. *cons. 91. col. pen. & fin. lib. 4. Rum. cons. 149. nu. 30. lib. 5. Leonissa inter cons. matrim. diuers. cons. 49. nu. 41. & seq. Gram. decis. 34. nu. 40. & seq. quos & alios refert, & sequitur Petr. Ant. a Petra in tractat. de fideic. q. 12. nu. 1291. & seqq.* Et loquuntur isti Doctores, quando de regitur falsitas testis etiam in circumstantiis, & qualitatibus extrinsecis, ut pertinentibus, & non substantialibus. †

121 Vt puta quando interrogatur de qualitate tialibus aetis, de vestibus, & similibus, de quibus testes alias suspectos posse interrogari, dixi *s. q. 66. n. 25.*

122 LIMITA Hanc tertiam ampliationem vt procedat, prout loquitur, quãdo testis est alias suspectus, tunc enim falsus in qualitate aetis, vestium, & similium, non probat in aliis: secus autẽ si non sit suspectus, quia tunc bene probat per ea, quæ generaliter dixi *infra nu. 179. & in specie scripserunt relati per Mont. in reperto. testium rub. testis falsus super appenditiis. fol. 298. col. 2. vers. pen. & per Petram de fideic. d. q. 12. n. 1324.*

123 AMPLIA IV. † Etiam in teste deponente falsum super generalibus: Nam quod is testis in totum reprobetur & reputetur falsus plene post alios, quos allegat antiquiores, consulendo tradidit Bursat. *cons. 69 n 33 lib. 1. & cons. 197. nu. 33. in fine, lib. 2. & cons. 332. nu. 12. lib. 3.* vbi

124 de † communi, quamuis contrarium sensisse videatur

125 Petra *de fideic. q. 12. nu. 1328.* Sed quod propterea † licet is testis falsus repertus super generalibus nõ puniatur de falso, punini tamẽ debeat extra ordinẽ iudicis arbitrio, bene docuit Boss. *in tit. de falsis, nu. 146. & 148. nec dissentit ante eum Curt. in tract. de testib. concl. 5. nu. 16. & 17.* Verum ad huius ampliationis comprobationẽ vide quæ latius dicam infra in seq. ampliatione, vbi materia est eadem.

126 AMPLIA V. In teste † qui falsum dixisse reperiatur in interrogatoriis, puta si negauerit se affinẽ, inimicũ, paupertatem, solicitatorem, cum re vera talis esset: tunc enim in totũ reprobatur, & eius depositio in omnibus prosternitur, sicuti scripserunt Bal. *in l. si ex falsis, n 15. vers. aut est qualificatiuum, & ibi etiam Salyc. n. 14. in prin. vers. & tunc, aut illud super quo falsum dixit, & d. num. 14. in fin. ver. & tunc aut de qualificantibus eius fidem, C. de transact. Fran. Cur. in tract. de testibus, concl. 5. num. 16. Alber. de Malet. de testib. in tract. de testibus, concl. 5. num. 16. Alber. de Malet. de testib. in tract. de testibus, cap. 2. n. 72. Nell. de testibus, numer. 233. Moncada ad Crot. de testibus, part. 9. numero 380. Socin. reg. 428. in 1. fallent. Diaz. reg. 745. in princip. vers. i. exemplum huius regula, Gram. dec. 43. numer. 5. Boss. in titulo de falsis, numer. 148. vbi bene loquitur in materia. Catellian. Cotta. in suis memorial. in ver. testis, qui deposuit, vers. & idem etiam in teste, qui deponit falsum, vbi plures alios refert concordantes. Plot. de in lit. iuran §. 44. num. 13. Gabriel. lib. 7. conclu. 4. numero 8. Visi. in commun. opin. in ver. testium dicta non reprobantur in fin. vbi de communi, * Monticell. reg. criminal. 15. numero 25. & in repert. test. rub. testis excusandus, ne incidat in falsum. fol. 302. colum. 1. vers. 3. Hippol. Rimin. ald. consilio 344. numero 42. & sequen. lib. 3. Hieron. Magon. dec.*

127 *numero 21. & seqq. vbi etiam de communi, * Petr. Lucen. 43. numero 21. & seqq. vbi etiam de communi, * Petr. Anton. a Petra, de fideicom. quæst. 12. num. 1277. & num. 1310. & seqq. Hector Æmil. in tract. de testib. in verbo, testis affinis, num. 34.*

131 LIMITA Hanc quintam ampliationem, † vt tunc demum testis falso affirmans, vel negãs affinitatem, vel aliam qualitatem in interrogatoriis deductam, reprobetur in reliquis, & in nihilo probet, quando scilicet talis negatio, aut affirmatio, vel facit ad causam, vel etiam tribuit, vel tollit fidem testi. Secus si non faceret ad causam, nec ad testis fidem, puta quando diceret contrahentes esse affines, cum nõ sint, aut quid simile, quia tunc nihil est, quod in reliquis testis fidem & probationem impediat, vt per Anan *in cap fraternitatis, numer. 3. vers. Dicit Innocentius, &c. & ibi etiam Inno. num. 1. in prin. vers. vel si dicat affinis aliorum, Anchar. num. 2. vers. dicit Innocentius, Ioan. Andr. num. 1. colum. 1. post medium, vers. si autem errauit, Hostien post numerum 7. Abb. num. 4. vers. sed si falsitas, extra de hæret. Alber. de Malet. de testibus, cap. 7. post n. 62. in prin. & dict. n. 62. post med. vers. si autem est qualificatiuum, iuncto versiculo nec obstat, Baldus, Hippol. Riminald. cons. 286. num. 4. lib. 3.*

132 Et idem in teste † negante se affinẽ, cum tamẽ affinis esset,

esset, sed in remotiori gradu, non diminuente fidẽ testi, quod tunc probet in reliquis, licet aliqualiter puniatur, scripserunt Mars. *in l. 1. §. præterea, nu. 23. ff. de sicar. & in l. 1. in pr. nu. 12. ff. de falsis, & in l. eos, vers. ego autem, ff. eod. & sing. 76. vers. sed tene tamen menti vnum, & cons. 70 nu. 4. 5. & 9. vers. posset bene forte dici, & cons. 37. num. 6. Tiraq. de reb. exig. vers. 86 pag. 47. in parua impressione, Viui. in commun. opin. in ver. testium dicta non reprobantur, vers. verbi gratia, &c. Mon. in repert. testium, rub. falsarius. fol. 37. col. 1. vers. fin. vbi alios refert. & reg crim. 15. num. 103. Masc. de prob. lib. 2. concl. 743. num. 10. vbi pariter alios refert concordantes, Petr. Ant. a Petr. in tract. de fideic q. 12. n. 1316. & n. 1320.*

133 Sed quod imo isto casu testis nulla tenus puniatur, videtur voluisse idem Petra, *d. q. 12. nu. 1277. vers. & profecto, d. n. 1277. in fine, & nu. 1316. pariter in fine.*

134 Ratio huius limitationis † ea est in promtu. Quia iuramentum testis non trahitur ad interrogatoria impertinẽtia. Ideo falsus in illis, probat in reliquis, vt late per Nattam *cons. 66. nu. 1. & seqq. quem sequuti sunt Gabr. cons. 42. nu. 11. lib. 1. Hippol. Rim. cons. 344. nu. 34. & seqq. lib. 3. & Petra d. q. 12. n. 1268. & seq & n. 1289. faciunt generaliter tradita, infr nu. 167 & eqq.*

135 AMPLIA VI. Vt testis falsus † etiam non in negotio principali, sed in circumstantiis adhuc nõ solum de falso puniatur, sed nec etiam probet in aliis, vt late per *Marsi in consi. 70. num. 7. in fine, & seqq. Bal. cons. 286. n. 3. in fine, & seqq. par. 2. prout illum refert & sequitur Petra, de fideic. dict q 12. num. 1263 seq. Nell. post alios, quos allegat antiquiores de test b nu. 233. vers. sed Nicolaus Mattarellus.*

136 Et licet contrarium, † quod imo testis falsus in circũstantiis probet in negotio priucipali, & non puniatur pœna falsi, scripserint Iacob. Buttrig. & Bald. in locis relatis per eundem Nell. post alios, quos allegat, *de testib. dict. num. 233. vers. testis, si interrogatur, Alber. in l. si ex falsis, num. 5. ad medium, vers. prædicta vero, C. de transact. Gabr. qui alios plures refert concordantes, lib. 7. conclus. 4. nu. 19. & 20.* ¶ alioque plures in idem referat Menoch. *de præsumt. lib. 5. præsumt 22. n. 19. & seq.* ex quibus hanc esse receptam

137 Dd. sententiam testari videtur. Tu † tamen pro concordia potes dicere, quod hæc secunda contraria opinio procedat, quãdo testis depositi falsum in circumstantiis non substantialibus, per ea, quæ generaliter dixi ℣. *nu 178. & seqq. & in specie declarat Marsil. d. cons. 70. nu. 9. & Petra d. q. 12. nu. 1228. & seqq. & nu. 1322.* ¶ secus si circa circumstantias ad causam facientes: quia tunc falsus in illis, in totum reputatur falsus, *prout etiam bene declarat idem Menoch. de præsumt. 22. num. 22. ex Ale. quem allegat in l. si ex falsis, ad fin. versicu. nam vero,* qui tamen dicit hunc testem hoc casu euitare pœnam falsi, *& in l. 1. §. sed si mihi, num. 58. ff. de verb. oblig.*

138 Vel etiam potes dicere, † quod prima opinio procedat, quãdo testis expresse interrogatus de circũstantiis, secunda autẽ, quando non interrogatus falsum dixerit super dictis circumstantiis, prout sic distinguendo tradidit Clau. ad Bertaz. *in cons. 322. lit. A. post vers. quic. quid sit.*

139 AMPLIA VII. Vt testis in parte † falsus in totum reputetur falsus, etiam quod falsum dixerit in diuersis examinibus, & temporibus, Corn. *cons. 197. nu. 19. lib. 2. Soc iun. cons. 40. sub nu. 14. ver. item etiam procedit, lib. 2. Gab. lib. 7. concl. 4. nu. 11. Masc. de prob. lib. 2. con. lu. 743. nu. 9.* ¶ *Menoch. de præsumt. lib. 5. d. præsumt. 22. n. 15.*

140 AMPLIA VIII. In teste, † qui falsum dixit in loco, & tempore. Tunc enim dicitur falsum dixisse in substantialibus, & ideo non probat in reliquis, Bald. *in l. testium, num. 12. & seqq.* C. *de testib. prout illum refert Petra de fideicom. q. 12. num. 1229. Hippol. Rim. qui alios refert, cons. 113. num. 18. lib. 2.* Vbi amplius quod isto casu testis punitur de falso.

141 AMPLIA IX. Vt testis in parte falsus, † in totum reputetur falsus, siue scienter, siue etiã ignoranter fal-

sum deposuerit, vt per Innocent *in cap. si fraternitatis, nu. 1. ad medium, vers. tunc siue ignoranter, siue scienter, & ibi etiam Hostien. num. 6. in fine, vers. nec potest in hoc ignorantiam allegare, Anan. num. 3. post medium, vers. aut illa falsitate, Anchar. n. 2. vers. tunc siue scienter, siue ignoranter, extra de hæret. Alber. in l. nullum, num. 4. vers. hæc vera, C. de testibus, Alex. cons. 45. nu. 6. lib. 2. & cons. 134. num. 9. d. lib. 2. & cons. 88. nu. 19. lib. 5. Aret. cons. 71. num. 1. Soc. iun. cons. 40. num. 14. lib. 2. Tind. de testibus part. 3. c. 7. nu. 4. in fin. Curt. de testibus, concl. 5. post nu. 17. vers. Imol. vero, Alb. de Malet. de testibus, cap. 7. num. 62. vers. si autem falsitas, Boss. in titul. de falsis, num. 147. vers. & procedit etiam, Gabr. lib. 7. conclu. 4. num. 10. & nu. 15. in prin. Montic. reg. crim. 15. num. 146. vers. amplia, vt procedat. Petra de fideicom. d. q. 12. nu. 1255.* Et hæc opinio sic, vt infra, declarata apud me, & verior, & communior * apparet, ¶ quam etiam aliis relatis, amplectitur Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumt. 22. nu. 9. seq.* vbi bene cõprobat & loquitur in casu, quando testis nullam sui erroris, & ignorantiæ excusationem adducit, *prout. in specie dixi ℣. num. 149.* Quamuis † contrarium scripserint Bald. *in l. si ex falsis, num. 15. ad fin. vers. & hoc est verum, C. de transact. Felin. in c. fi aternitatis, nu. 22. de hæret. Alciat. in l. 1. §. sed si mihi, num. 59. ff. de verb. oblig. Ioan. And. Anch. Anan. Specul. & Alex. in locis relatis per Gabr. d. conclu. 4. nu. 5. vers. contrarium, &c. Fran. Curt. de testib. dict. conclu. 5. nu. 16. vers. & hoc verum, & Alb. de Malet. de testib. c. 7. nu. 62. ad fin. versi sed hoc dictum,* vbi quod hæc Baldi opinio est æquior, maxime quando capitula sunt omnino distincta, Menoch. *de arbit lib. 2 casu. 308. post nu. 1. Montic. in repert. test. rub falsarius. fol 33. col. 2. vers. 3.*

AMPLIA Rursus † hanc nonam ampliationem, vt in dubio testis præsumatur falsum dixisse potius scienter quam ignoranter, vt per Spec. Ang. & Aret. in locis relatis per Menoch. *de arbit. quæst. lib. 2. casu 308. n. 2. & seqq.* vbi ex Alciat. *in l. 1. §. sed si mihi, num. 60. ff. de verbor. obligat.* tribus rationibus hanc cõprobat ampliationem, sequitur *Masc. de prob. lib. 2. concl. 743. num. 8. vers. verumtamen.* Et † licet contrarium sustinere videantur Dd. allegati, *s. n. 78.* Tu † tamen pro responsione aduertas, quod illi loquuntur, quoad falsi pœnam euitandam, non autem quoad effectũ probationis, prout † nos loquimur, vel etiam dicas id totum iudicis arbitrio remissum, qui iuxta qualitatem personæ, temporis, ac rei bene existimabit, an testis ex dolo, & scienter, an vero ex culpa, & ignoranter falsum deposuerit, & per eundem Menoch. *d. casu 308. n. 6. & 7.*

LIMITA I. Hanc † nonam ampliationem, vt procedat quoad effectum probationis, quia scilicet siue scienter, siue ignoranter falsum dixerint testes, eorum fides in totum prosternitur, secus vero quoad incurrendum pœnam falsi, quia si ignoranter deposuerunt, & per errorem, illã omnino effugiunt, prout dixi *s. n. 77.* & sic in specie concordando contraria distinguunt, & respondent plerique ex Dd. in hac nona ampliatione allegatis, *sup. nu. 141.*

LIMITA II. Eandem nonam ampliationem, † vt procedat, quando illa pars, in qua reperitur testẽ falsum dixisse, tãgit, vel ipsum negotium, vel illius circumstantias: tunc enim testis in parte falsus in totum reputatur falsus, etiam quod ignoranter falsum deposuerit. Secus autem, quãdo depositio falsa esset omnino ad causam impertinens, quia tunc si ignoranter testis falsum dixerit, eius dictum non reputur in totum, per ea quæ generaliter dixi, ℣. *nu. 167. & in specie declarat Fran. Curt. de testib. concl. 5. post nu. 17.*

LIMITA III. Dictam † nonam ampliationem, vt procedat, quando testis scit sibi non liquere: Tunc enim est falsus, aliquid affirmans super pertinentibus, & non probat in aliis. Secus si probabiliter ignoraret, vt in facto antiquo, quia tunc probat in aliis secundũ Felin. *in*

cap. fraternitatis, num. 22. vers. sed eorum opinio posset procedere adhæret. Alex. in l. si ex falsis, nu. 147. vers. & dicit quod quandoque, Gabr. lib. 7 concl. 4. nu. 16. ¶ Et hoc est quod voluit Menoch. *de præsumt. lib. 5. præsumt. 22. num. 13. post Felin. & Alciat. in locis per eum relatis*, quod quando testis aliquam siue ignorantiæ & erroris probabilem causſam adducit, & tunc probat in reliquis, & non punitur, si vero nullam erroris & ignorantiæ excusationem allegat, & tunc nec probat, nec etiã excusatur, subdens amplius, quod an allegata causſa sit iusta, & probabilis nec ne, iudicis arbitrio remittitur.

150 AMPLIA X. Vt testis in parte falsus, †in totum reputetur falsus, nõ solũ in depositione facta, postquam testis iam falsum deposuit, sed etiam in depositione facta, antequam testis esset falsarius detectus: & sic siue in prioribus capitulis, siue etiam in posterioribus falsum dixerit, in totum falsus reputatur, & nihil probat, secũdum communem,* de qua testatur Socin. *iun. cons. 41. nu. 13. & seq. lib. 2. quem alii relati sequuti sunt, Gabriel. lib. 7. conclu. 4. nu. 13. vers. sed istam subdistinctionem, vbi de veriori, & magis communi,* Clar. *in pract. §. fin. quæst. 53. versiculo sed quæro in fin. Monticell. regul. crim. 15. num. 147. & 148. vbi in specie respondet. Alexand. cons. 88. lib. 5. contrarium dicenti, Mascard. de probat. lib. 2. concl. 743. nu. 4. & 5 & faciunt deducta per eundem Mascard. concl. 139. nu. 12.* vbi illam conclusionem, quod mendax in vno præsumatur mendax in omnibus, ampliat, vt procedat nõ solum in futurum sed etiam in præteritum.

151 Et licet contra †hanc ampliationem senserint, Ana. *in cap. fraternitatis, post nu. 5. de hæret. Bald. Aret. & Alexan. in locis relatis per Gabr. lib. 7. d. conclu. 4. num. 13. vers. sublimita hanc primam limitationem, ac etiam relati per Mascard. concl. 1039. n. 13.*

Ego tamen à proposita ampliatione tanquam communi* in iudicando non recederem.

152 Vel cum eodem per Masc. *d. concl. 1039. nu. 14.* ex Alciato in loco per eum citato dicere poterimus, vt prima opinio procedat, quoad præsumtionem tantum, quæ oritur contra semel mendacem, vt semper præsumatur mendax, tam in futurum, quam etiam in præteritum. Secunda autem procedat, quoad plenã probationem, & sic licet testis in vno capitulo falsum dixisse reperiatur, non per hoc potest dici, quod plene constet illum falsum dixisse in antecedenti capitulo, licet bene, vt mox dixi, præsumatur.

153 Et consequenter † ex hac declaratione ego colligerem, quod proposita ampliatio etiam procederet quoad tollendum fidem testi, ad quem effectum præsumtiua probatio sufficit, non autẽ quoad illum condemnandum de falso, quo casu non præsumtiua, sed plena requiritur probatio. *l. fin. C. de probat. sum similibus.*

154 LIMITA I. Propositam regulam nõ procedere, quando testis falsum deponeret in accessoriis, quia tunc eius fides non diminuitur in reliquis, vt per Io. And. *in c. fraternitatis, num. 1. vers. si autem errauit, & ibi etiam Hostien. num. 7. & Card. Zabar. nu. 1 colu. 1. in 5. oppos. vers. aliquando erratum fuit, extra, de hæret. Vsi. in commu. opin. in versicu. testium dicta non reprobantur, vers. vnde sciendum est indubitanter. Clar. in pract. § fin. quæst. 53. vers. scias tamen, vbi de communi, Montic. reg. crim. 15. num. 103. Petr. Anton. a Petra de fideicom. quæst. 12. num. 1267. & seqq. vsque ad num. 1276. vbi defendit hanc limitationem, iuncto num. 1283.* Vbi de magis communi, à qua in iudicãdo recedere temerarium esse

155 crediderim † Quamuis contrarium cum relatis per eos voluerint. *Rolan. l. cons. 40 num. 11. lib. 1. & Person. de adipisc. possess. nu. 131. in fine. & eq. cum lite etiam de iuctis, per eundem Petr. am, dict. quæst. 12. nu. 1276. & seqq. vsque ad num. 1283.*

156 Et † nihilominus pro concordia dicere potes, quod prima opinio procedat in accessoriis non substantialibus, prout loquitur Ioan. Andr. Hostien. & Zabarell. *in d. cap. fraternitatis*, secunda autem procedat in accessoriis substantialibus, per ea, quæ generaliter dixi infra, *num. 178. & seqq.*)

AMPLIA Hanc primam limitationem † vt testis falsus in accessoriis, non puniatur de falso pœna ordinaria, sed tãtum extra ordinem crimine stellionatus, vt per Marsil. *in l. 1. §. præterea, num. 25. ff. de sicar. cum aliis relatis, per Plor. de in lit. iuran. §. 44. sub num. 12. Montic. regul. crim. 15. nu. 103. & in repert. test. rubr. testis falsus super appenditiis, fol. 299. colum. 1. vers. 2. Vsi. in commun. opin. in vers. testium dicta non reprobantur, in fine, vbi de communi,* **Person. de adipiscen. possess. nu. 132. Petra de fideicom. dict. quæst. 12. nu. 1282. Ludo. Peguer. dec. 19. num. 5. vers. quam legem interpretandam.* 157

LIMITA II. In teste, † qui falsum deposuit super appenditiis, quem in reliquis probare post alios, quos allegant antiquiores, scripserunt Bertaz. *cons. 8. num. 19. lib. 1. Monticell. in repert. test. rubr. testis falsus super appenditiis, fol. 298. colum. 2. vers. 4. Pet. Anton. a Petra, de fideicom. q. 12. nu. 1267. & seqq. iuncto nu. 1283.* vbi de magis* communi, * licet † alii ibidem relati, *num. 1276. & seqq.* contrarium dixerint. 158 159

Et propterea hunc testem, † qui falsum deposuit super appenditiis causſæ, non puniri de falso, scripserunt Iason, Gramm. & alii relati per Monticell. *in repertor. test. rubr. testis falsus super appenditiis, fol. 298. column. 2. versicu. 2. Petr. de fideicom. dict. quæst. 12. num. 1267. & seqq.* Vbi † late, sed tantum de periurio crimine stellionatus, vt per Angel. *in l. Lucius, §. nihil, num. 3. ff. de his, qui notan. infam. Plor. de in lit. iurand. §. 44. sub num. 12. Alb de Malet. in tract. de testibus, cap. 2. num. 72. vbi declarat Catel. Cotta, in suis memoral. in versicu. testis, qui deposuit, versiculo & idem etiam in teste, qui deposuit falsum.* Vbi alios refert concordantes. 160 161

LIMITA III. Quando falsitas † depositionis consistit in modico, nam falsus in modico, non reputatur falsus in totum, & sic probat in aliis, *Butr. in c. 2. de reg. per illum tex. & ibi glo. Alex. cons. 5. num. 10. vers. ad idem, lib. 1. Dec. cons. 602. nu. 9. Marsc. cons. 80. nu. 30. Gram cons. 19. nu. 7. & cons. 41. nu. 15. & cons ciuil. 5. nu. 30. quos in proposito refert & sequitur Bertaz. in cons. 8. nu. 25. lib. 1. vbi testatur de communi, ex* **Iodoc. Damhouder in suo Enchir. par. vel simil. iur. Gram. dec. 43. nu. 6. Rom & alii relati per Petr. Ant. a Petra, in tract. de fideic. quæst. 12. nu. 1244. & seqq. Gabr. lib. 7. concl. 4. nu. 21. Hippol. Rimin. in cons. 286. num. 15. lib. 3. Felin. & alii relati per Montic. reg. crim. 15. n. 105.* 162

Verum aduertas, † quod Doctores allegati per Gabriel. Monticell. Bertazzol. Riminal. & Petram in locis præcitatis, vel eorum plerique, loquuntur non in testibus falsis, sed in testibus variis, & contrariis, de quibus dixi, *sup. in quæst. 65 num. 34. & quæst 66. num. 36.* Sed in teste falso, quod etiam falsitas in modico reprobet illius fidem in omnibus, scripserunt Bal. *in cap. cum adeo, col. 1. num. 5. de rescript. prout illum refert & sequitur Mascar. de probat. lib. 2. conclu. 743. num. 6. Paris. cons. 104. numer. 141. & cons. 107. num. 58. l. 1. vbi alios refert Tiraq. de reb. exigen. tem. 40. si dictum, folio mihi 54. secundum paru. impressionem,* vbi quod testis falsus in vno numo, in totum reddit falsus, idem Gabriel. *lib. 7. conclu. 4. num. 3 & 4. Personal. de adipiscend. possess. nu. 129 Petra de fideicomm. dict. quæst. 12. num. 1234. in fine*, vbi de communi ex Personal. in loco præcitato. ¶ Consentit Menoch. *de præsumt. lib. 5. præsumt. 22. num. 5.* 163

Pro concordia potes dicere, † quod prima opinio procedat, quando falsitas consistit in extrinsecis impertinentibus, & non substantialibus. Secundo autem quando consistit in substantialibus, & pertinentibus ad causſam; quoniam tunc vitiat, in totum, etiam quod consistat in modico, per ea, quæ generaliter dixi, *infr. in seq. 4 & 5. limitatione.* 164

Sed

165 Sed † certe nec etiam cum ista concordia animus quiescit meus, per trad. *supr. in quæstion. 65. num. 43. quæst. 66. num. 36.* Vbi dixit varietatem, & contrarietatem modicam etiam in substantialibus non vitiare, cur ergo non idem in falsitate? Cogita an inter vnum, & alium casum possit aliqua diuersitatis ratio considerari. Et

166 pro † nunc multum iudicis arbitrio in hac contrarietate tribuerem, prout in simili dixi, *dict. quæstion. 65. num. 35. in fin.*

167 LIMITA Vt regula procedat, † quando testis dixit falsum in aliqua parte, seu circumstantia proxima, & ad causſam pertinente, tunc enim in totum reputatur falsus, & de falso punitur, & in nulla alia parte probat, vt per Bald. *in l. si ex falsis, nu. 15. in prin. & ibi etiam Saly. nu. 14. in fine, C. de transact. Marian. in cap. 1. num. 104. de crim. falsi. Fran. Curt. Papien. de testibus, conclu. 5. post num. 17. vers. Imol. vero. Alber. de Malet. in tract. de testib. cap. 7. post numer. 62. vers. si autem falsitas sit de his, quæ tanguntur circumstantias, & d. num. 62. ante med. vers. & hæc communis, iuncto vers.* **sed saluando Albericum, vbi quod ita tenent omnes,* **Diaz. regul. 745. in prima limitatione, vers. sed si aliqualiter tangeret secus, Boss. in tit. de falsis, num. 147. vers. quod procedit, & in tit. de tortur. testi. num. 33.* Vbi de communi, & seruata opinione, *Gabr lib. 7. conclu. 4 num. 16. in prin. Monti. in repert. testium rubr. fasarius, fol 33. colum. 1. vers. 3. Hippol. Rim. cons. 113. numer. 18. lib. 2. Mascard. de probat. conclu. 743. in prin.* vbi alios refert. ¶ Menoch. *dict. præsumt. 22. nu. 22. libro 5.*

168 Secus † autem, quando falsum dixerit in parte, seu circumstantiis remotis extraneis extrinsecis, & ad causſam non pertinentibus: Tunc enim testis non punitur de falso & probat in aliis. Bald. *in l. si ex falsis, num. 15. vers. oculo, item hac vera, & ibi etiam Salycet. num. 14. vers. quod limitant Doctores, iuncto versiculo, aut de impertinentibus, Cod. de transactior. Marian. in cap. 1. nu. 103. de crim. falsi, Felin. in capit. fraternitatis, nu. 23. & ibi etiam Abb. nu. 4. vers. sed si falsitas, de hæret. Nell. de testibus, num. 233. in fin. Curt. de testibus, conclu. 5. num. 16. vers. & predicta vera, & num. 17. vers. secus si non tangat circumstantias negotii. Alberi. de Malet. de testibus, capit. 7. nu 62. in prin. vers. dummodo falsitas illa non tangat substantiam, & dict. num. 62. ante medium, versiculo & hæc communis sententia, iuncto versiculo, sed saluando Albericum, & rursus dict. num. 62. in fine, vers. item dicit Bald. Socin. regul. & rursus dict. num. 62. in fine, vers. item dicit Bald. Socin. regul. 428. in 1. fallent. versiculo, non obstat si dicatur. Diaz. reg. 745. in prima limitatione, Boss. in titu. de falsis, num. 147. versiculo ista conclusio limitatur, & in tit. de tortur. testium, num. 33.* vbi

* de communi, * & seruata opinion. *& in titul. de opposit. contr. test. post num. 22. Grammat. dec. 43. num. 7. Catell. Cotta in memoral. in ver. iuramentum est quid indiuiduum, versiculo*

* *quod tamen limita, vbi de communi,* **Natta cons. 96. num. 1. & seqq. loco primo, vbi late Gabr. consilio 42. numer. 11. lib 1. Hippol. Riminald. cons. 280. num. 3. in fine, iuncto num. 4. & seq. lib. 3.* vbi plures refert concordantes, bene exornat, ac

* de communi, * & practica opinione testatur Bertazzo. *consil. 8. num. 19. vbi alios refert, Gabriel. lib. 7. conclu. 4. nu. 12. Clar. in pract. §. falsum, vers. sed quid si testis,* vbi quod ita communiter * concluditur, *& quæstio. 53. vers. scias tamen,*

* *vbi alios de* **communi testantes refert, Vsi. in commun. opin. in ver. testium dicta non reprobantur, in prin. Emanuel. Soarez. in thesaur recept. sentent. litera T. num. 258. Monticell in repert. testium, rubr. falsarius. fol. 33. vers. penultim. & fol. 34. colum. 1. versicu. 3. & rubr. testis falsus super appenditiis, fol. 298. colum. 1. vers. secus autem, vbi alios refert concordantes, relati per Personal. de adipiscend. possess. sub num. 130. Petr. Anton. a Petra in tractat. de fideicomm. quæstio 12. num. 1324. & seqq. pluribus,* vbi plures referuntur casus speciales, in quibus testis dicitur deponere super impertinentibus, & latius, *num. 1267. & seqq. vsque ad num. 1276. vbi plures refert concordantes, iuncto*

* *num. 1273. vbi de magis communi* **opinione, & num. 1291.* ¶ *Menoch. de præsumt. 22 num. 19. seqnen.* Quamuis contra- 169
rium, † quod imo testis falsus etiam in impertinentibus ad causſam non probet in aliis, licet non punitur de falso, defendat idem Personal. *de adipisc. possess. nu. 129. in fine iuncto numer. 130 & seq.* & pro hac contraria opinione plura deducat idem Petra *d. quæst. 12. num. 1276. & seqq. vsque ad num. 1283.*

SVBLIMITA I. Seu potius † declara propositam 170
quartam limitationem, vt pertinere dicatur id, quod quoquomodo, & aliqualiter tãgit causſam, vel ad causſam facit, vt per Boss. *in tit. de falsis, num. 147. vers. item dicitur aliquid pertinere, & in titul. de tortur. testium, post nu 31. & ante Boss. Iason. l. 2. num. 16. ad finem, C. de secund. tab.* prout *illum refert Petra de fideicom. quæst. 12. num. 1290 Diaz. regul. 745. in prima limitatione. Natta consilio 96. numer. 1.* vbi quod pertinens dicitur id, quod causſæ adminiculatur, siue directe, siue indirecte, & econtra, *& numer. 3.* vbi quod impertinens dicitur, quod nihil ad causſam confert, Aretin. *cons. 71. column. 1. ad finem*, vbi quod illud non dicitur impertinens, quod adiuuat principale negotium, Hippol. Riminald. *cons. 113. num. 18.* vbi quod dicitur pertinere ad negotium principale id, quod confert ad eius veritatem, vel falsitatem detegẽdam, quod & ante eum voluit Marsil. *in cons. 70. nu. 9.* vide in simili quæ dixi infra *nu 184.*

SVBLIMITA II. Eandem † quartam limitationem 171
vt licet testis falsum deponens super impertinentibus, non reprobetur in totum, sed probet in aliis, non dicatur tamen testis idoneus, & sic propter dictam falsitatem etiam in aliis de fide sibi diminuatur, *Alex. cons. 190. num. 1. lib. 7. Ruin. consilio 149. num. 3. lib. 5. Boss. in titu. de tortur. testium num. 28. Petra de fideicom. quæst. 12. num. 1285. & num. 1301* faciunt, quæ in simili de teste vario dixi supra *quæst. 66. nu 31.*

SVBLIMITA III. Quia † testis super extrinsecis, & 172
impertinentibus falsum deponens, licet non puniatur de falso, punitur tamen crimine stellionatus, Clar. *in §. falsum, vers. sed quid si testes.* Vbi quod ita dicunt* omnes * ex Marsil. *in consi. 70. numer. 11. Petra de fideicom. quæst. 12. numero 1276. & num. 1300.* † Quamuis quod nec extra 173
ordinem puniatur, tenuerit idem Petra *dict. quæst. 12. numero 1277. vers. & profecto.* Vide quæ in simili dixi in seq. limitatione, *n. 182.*

SVBLIMITA IV. Dictam † quartam limitatio- 174
nem non procedere, quando testis vt asset dicere veritatem super omnibus, de quibus esset interrogatus, quia tunc falsus etiam in aliquo impertinenti dicitur falsus in omnibus, & nihil probat. Felin. *in capit. fraternitatis, post num. 23. de hæret. Alexand. in l. si ex falsis, numero 13. vers. item dictam concordiam, Cod. de transaction. & cons. 44. post num. 6. vers. præterea dictum, libr. 2. Bald. in rubr. de controuers. inter. num. 5. vers. si autem inuenit dicere veritatem super omnibus, in vsibus feud. Aym. cons. 99. numer. 8. Natta cons. 96. num. 1. post med. vers. limitat tamen, Curt. in tractat. de testibus conclu. 5. num. 17. Catellian. Cotta in memoral. in ver. iuramentum est quid indiuiduum, prope finem, Boss. in tit. de falsis, num. 147. ad finem, vers. sed tamen, si iurasset. Tiber. Decian. in tractat. criminal. lib. 6. capit. 10. rubr. qui sint periuri, num. 24. Bertazz. cons. 296. num. 6. Hippol. Riminald. cons. 344. numer. 42. lib. 3. Gabriel. lib. 7. conclu. 4. numer. 13. Mascard. de probat. lib. 2 conclu. 743. num. 12. Personal. de adipiscend. possess n. 233. Petra de fidicom. dict. quæst. 12. nu. 1286. & nu. 1289.* Ex quibus nemo negabit, quin hæc sublimitatio sit communiter* recepta. *¶ Menoch. de præsumt. lib. 5 præsumt. 22. n. 21.* * vbi alios refert concordantes.

LIMITA Seu † declara præcedentem quartam subli- 175
mitationem, vt in dubio testis præsumatur iurasse simpliciter de dicendo veritatem, non autem de illam de eo super omnibus, de quibus fuisset interrogatus, vel super tota causſa, secundum veriorem & tutiorem

* rem opinionem,* de qua post Lanfran. in loco per eum citato (quem tamen hoc dicentem in libro meo non inueni) testatur Personal. *in tractat. de adipis. possess. nu.134. & illum refert Petra d.q.12. sub nu.1289.*

176 Contrarium, † quod imo iuramentum simpliciter præsticum censeatur præstitum super tota causa, & etiam super accessoriis, appenditiis, connexis, & contingentibus, scripserunt post Bal. & alios, Ias. *in l. si duo patroni, §. idem Iulianus, num.30. ff. de iureiurand. Gram. & alii relati per Petram de fideicom. d. quæst.12. nu.1279 & seq. Boss. in tit. de tortur. test nu.32. Alex. Statuc. in pract. cap.16. n.104.* Vbi quod hodie de consuetudine iuramentum præstatur super tota causa, secundum Bald. Salycet. & alios communiter * *in authen. sed modernè C. de Episcopis & cleric. & Papien. in pract. rubr. firma iuramenti testium, in versi. super tota causa & in verb. dicere veritatem, & dixi infr. in qua. 71. nu.15. & seq.*

177 Verum saluando † propositam declarationem, potes dicere, quod aliud est iurare super tota causa, & sic super connexis, & accessoriis, aliud autem iurare super omnibus, de quibus fuerit interrogatus testis. Primo enim casu iuramentum non trahitur ad impertinentia, vt dixi, *supr. nu.134.* Secundo autem casu trahitur etiam ad impertinentia, vt probant Doctores, in hac quarta sublimitatione allegati *num.174.* Et consequenter in dubio testis, qui simpliciter iurauit, si falsum dixerit in impertinentibus, probat in reliquis, nisi specifice iurauerit dicere veritatem super omnibus, de quibus interrogabitur, ad quod faciunt etiam, quæ dixi *infr. quæst.71. num.18. & seq.*

178 LIMITA V. Propositam regulam, † (& hæc limitatio est fere eadem cum præcedenti) procedere, quando testis deponit falsum in substantialibus. Tunc enim in parte falsus in totum reputatur falsus, prout scripserunt Bald. *in l. si ex falsis, num.15. C. de transaction. Innocen. in capit. fraternitatis, num.1 post prin. versi. illud intellig. tur, iuncto vers. si autem super his, quæ tangunt substantiam contractus, & ibi* etiam Hostien. *numer. 6. versicu. quod verum est, Anan. nu.3. post medium, versic. aut illa falsitas, Ancharan. num.2 similis versicu. aut illa falsitas. Ioan. Andr. num.1. versic quod verum est, Card. Zabarell. num.1. colum.1. in 5. oppos. in prin. Abb. nu 4. versi. & hoc verum extra de haret Tindar. de testibus. part.3. cap.7. num.4. in fine, Clar. in pract. §. final. quæstio 53. ver. si tamen, vbi de communi.* * *Vulpell. consil.34. num.5. Petr. Anton. a Petra, in tractat. de fideicommiss. quæstion.12. num. 1242. & seq. & num.1128. & sequen.* ¶ *Menoch. de præsumt. lib.5. præsumt.22. nu.1. & sequen.* vbi plures alios in idem referunt concordantes.

179 Secus autem si falsum deponat † in non substantialibus. Tunc enim nihil est, quod illius fidem impedeat in reliquis, secundum Ioan. Andr. *in dict. capit. si autem errauit, num.1. versi. si autem errauit, & ibi etiam Hostien. num.7. & idem Innocent. num.1. in princip. versi. dummodo falsitas illa non tangat substantiam, Anan numer 3. versicu. dic Innocentius, Ancharan. num.1. in princip. eodem versicul. dicit Innocentius, Cardin. Zabarell. num.1. colum.1. in 5. oppos. versic. aliquando error tum fuit, Abb. num.4. versicu. sed si falsitas, Felin. num.25. ext. de hæret. Tindar. de testibus, part.3. cap.7. num.4. in prin. Gram. mat. decis.43. numer.3. & 4. Alexand. de Neuo consil.61. num.17. vbi de communi, Natta consi.96. num.1. ante finem, versicul. & istud ibi sequitur Gabr. consi. 42. num.6. in fine. & consi.55. num.5. lib.1. Hippol. Riminald. consi.186. numer.4. & 5. lib.3.* vbi exornat, & testatur de communi, * Ludou. de Alfer. *consi. crim. dicier. 143. num.14. & seq. lib.1. Monticell. regul. crim.15. num 104. & in repertor. testium, rubr. testis falsus super appendit. fol.298. col.3. versi.3. & rubr. falsarius, fol.33. colum.2. ver. final. Petra de decom. d. quæst.12. num.1283. & seqq. vsque ad num.1276. iuncto num.1283. vbi de magi. communi, & num.1271.* vbi aliis pluribus de communi testantibus relatis dicit hanc esse regulam indubitatam, ex Rimin. *in consi.44. num.6. lib.1. & ita solere tenere Rotam testatur Cæsar. de Grass. dec 75. nu.9.* ¶ *Menoch. de præsumt. 22. lib.5. præsumt. num.19. & sequen.* vbi etiam testatur de recepta Doctorum sententia, ex Socino & aliis in locis per eum relatis.

Quamuis contrarium, † quod imo testis falsus in non substantialibus, nec etiam probet in aliis, videatur de mente Salycet. *dict. l. si ex falsis, num. 14. in princip. iuncto versicul. sed varietas est contrarium, C. de transact. plura deducat idem Petra d. quæstio.12. num.1276. & seqq. vsq; ad num.* * *1283. & de communi* * *tenetur Burset. consi.439. nu.1.*

AMPLIA Hanc quintam limitationem, † vt sic pariter testis deponens falsum super substantialibus de falso puniatur, sicut si deposuisset super negotio principali, Diaz. *regul.745. in princip. Ludou. Peguer. dec.19. num.5. in fin. versi. quando vero dictum falsi testis est circa substantialia.*

Deponens vero † falsum in non substantialibus, licet possit extra ordinem aliqua pœna puniri, Gramma. *dec.43. nu.4. Plot. de in lit iuran. §.44 num.12 vbi alios refert, Diaz. reg.745. in prin. versi. secus si super aliis, Catellan. Cotta in suis memorial. in ver. testis, qui deposuit, versi. & idem etiam in testi. qui depositis falsum, Ludou. Peguer. decis.19. nu.5. versi. quam equi interpretandam, & faciunt, quæ in simili dixi, sup. num.173.*

Non tamen punitur de falso, † & illius ordinaria pœna, sicuti post alios, quos allegant antiquiores, scripserunt Montic. *in repert. test. rub. testis falsus super appendit. fol.298. colum.2. versi.3. Bertazzol. consi.525. numer.6. & consi.555. num.11. Claud. ad eundem Bertazzo. consi 322. litera A versi. primo, & secundo, vbi de communi,* * *& exemplificat Hippol Riminald. consi.344. numer.21. lib.3.* vbi alios refert.

SVBLIMITA Seu potius declara dictam † quintam limitationem, vt illud dicatur de substantia negotii, sine quo tale negotium esse non potest, vt pluribus probat Hippoll. Rimin. *consi.286. versi. sed nec talis transitus & seq.* quod tamen non placuit Claudio ad Bertaz. *in consi.322. in addit litera A sub 1. & 2. versi.* vbi propterea dixi: tunc testem deponere de substantia negotii, quando deponit de re ipsa, de qua interrogatur. Sed in proposito vide Petram *de fideic. q.12. num. 1308. & seq.* vbi post Bald. Rim. Alex. & Gramm. quos allegat, dixit, † quod substantialia sunt omnia illa, quæ includuntur sub iuramento, & forma articulata, & propterea tunc testis dicitur deponere falsum super substantialibus, quando illud deponit super his, super quibus fuit productus ad probandum, & sic super eo quod fuit capitulatum, & vide eundem Petram, *ibidem, num.1229.* vbi etiam quod substantiale dicitur id, quod respicit vnum ex decem prædicamentis, & faciunt ad hanc sublimitationem, quæ in simili dixi, *sup. num.170.*

LIMITA VI. (Et hæc limitatio † venit etiam illatiue ex duabus præcedentibus) vt proposita regula non procedat in teste, qui errat, & falsum deponat in nomine, cognomine, pronomine, agnatione, patentela, vel Parochia: Nam si is non propterea erret in corpore, non dicitur falsus, non punitur de falso, & probat in aliis. Ignc *in l.3 §. si quis tabulas, numer.15. ff. ad Syllan. par.1. Alex. consi.91. num.7. lib.4. Gram. dec 43. post num.3. Hippol. Rim. consi.344. num.22. lib.3. Monticell. reg. crim.15. nu.104. Petra de fideicom. d.q.12. num.1329. & num.1333. vbi declarat, & nu.1363. & c.*

ARGVMENTVM.

Testis nulliter, & inutiliter falsum deponens, an & quando probet, quando & quomodo puniatur?

SVMMARIA.

Testis deponens falsum nulliter & inutiliter, non punitur de falso, nu.187. & 189. lic. aut contra, n.188.

Testis deponens falsum super maleficio non punibili, & de quo inquiri non potest, non punitur de falso, nu.191.

Testis cuius depositio parti non nocuit, non punitur de falso, etiam quod falsum dixerit, num.190. & seq. limita 1. dummodo non nocuerit, nec poterat nocere: secus si erat apta ad nocendum, licet non nocuerit, num.192. Limita 2. vt licet non puniatur pœna falsi ordinaria, punitur tamen extraordinaria, num.193.

Testis deponens falsum sine iuramento, non punitur de falso, numero 194. Licet aliis contra, num.196. Amplia 1. etiam in teste, qui sine iuramento examinatus tacet veritatem, n.195. Limita 2. in teste, qui deposuit falsum extra iudicialiter, coram notario, num.198. Amplia 3. in teste, qui falsum deposuit, in schedula, & in scriptis, dict. n.198. Limita quatuor modis. Primo, quando testis iurauit, sed notarius per negligentiam omisit scribere iuramentum, nu.190. Secundo, quando testis iurauit, sed iuramentum fuit nullum, & non solemniter præstitum, num.200. Tertio, quando testis est talis, vt ei fine iuramento credatur, num.201. Quarto, quando a partibus esset remissum iuramentum, num.202. His quatuor casibus testis falsum deponēs sine iuramento punitur de falso, sed extra hos casus non punitur de falso pœna ordinaria, sed extra ordinem iudicis arbitrio, nu.197.

Testis qui falsum deposuit extra iudicium, non punitur de falso num.203. Sed mitius crimine stellionatus, nu.205.

Testis deponens falsum coram iudice procedente sine scripturis & figura iudicij punitur de falso, num.204.

Testis qui falsum deposuit, extra articulos non punitur de falso, num.207. Contra, num.208. Dic, quod punitur de falso, sed non pœna ordinaria iuris communis, vel statutaria, sed alia mitiori iudicis arbitrio, nu.209.

Testis qui falsum nulliter deposuit, sciens nullitatem sui examinis, non punitur, secus, si ignoret, nu.210. & seq.

Testis non punitur de falso, quando eius depositio est nulla defectu formæ, secus si habeat debitam formam, sed alias est inualida, num.212. Declara vt nu.213 & seq.

Testis falsus punitur de falso, etiam quod eius depositio non habuerit effectum, vel quia iudex illi non credidit, vel quia aduersarius melius probauit, nu.215.

Testis falsus punitur de falso, etiam quod propter suam infamiam, vel inhabilitatem iudex ipsi non credidit, numero 216.

Testis falsus punitur de falso, etiam quod iurauerit, vel deposuerit in die feriato, nu.217. Contra, nu.218.

Testis qui nulliter & inutiliter deposuit, licet non punitur pœna falsi ordinaria, tamen punitur extra ordinem iudicii arbitrio, num.219.

QVÆSTIO LXVII. §. V.

187 REGVLA Sit, † quod testis nulliter & inutiliter deponens de falso, non punitur, Bald. *in l.1. num.4. C. de sepulc. violat. Marsil. late in l.1. §. præterea, numer.14. & sequen. ff. de ficar.* vbi alios refert *concordantes, Alberic. de Malet. in tractat. de testibus, capit. 9. numer.11. versiculo secus si deponeret falsum in iudicio nullo, Lanfranc. de testibus, numero 27. versiculo item habemus,* vbi ampliat etiam, quod dolo testis falsum dixerit, Clarus *in pract. §. falsum, sub versiculo item excusatur, ibi sed contrarium communiter tenetur, &c. Gabriel. libro 7. conclu. 5. num.14. Monticell. regul. crim.15. num.101.* Vbi de teste examinato parte non citata, vel a iudice incompetenti, vel à notario, absque iudicis commissione, & *in repertor. testium, rubr. testis falsum dicens extra iudicialiter, folio 297. colum. 2. versiculo antepenultim. & final. & rubr. testis falsus qui non iuuat, &c. folio 299. colum. 2. versic. 2. Michael Graff. in commun. opinion. libro 2. capit. 17. quæst. 21.* vbi testatur de communi * opinione

188 [illegible]rarium, † quod imo is testis de falso puniatur, scripserit idem Bald. *in l.1. numero 3. iuncto numer 5. per totum in discursu, & ibi etiam Salyc. num. 9. post princip. versic. si iuratus, C. de sepulc. violat. Angel. & Aret in locis relatis per Marsil. in l.1. §. præterea, nu.22. vers. Sed contrarium. ff. de ficar. Anan. in cap.1. num.12. ante finem, versic. aut causatur ab alio vitio, extra de crim. falsi,* vbi loquitur de nullitate examinis defectu citationis, *Nell. de testibus, num.238. Marsil. late in consi.70. num.12. & seq. Montic. in repert. test. rubr testis dicens falsum, extra iudicium, vel in iudicio nullo, folio 297. col.2. vers. penult. & fol.298. col.1. & vers.4. & 5. Pegna. in Direct. inquisit. part.3. ad quæst. 73. comment.322. folio mihi 677. colum.1. ver. id est autem obseruatione dignissimum, Petr. Anton. a Petra in tract. de fideicom. quæst.12. num.1248. vers. sed contrarium est veritas.*

Non † tamen recedas à proposita regula, quæ, sicut magis communiter recepta est, ita etiam & vetissima apparet, declarata tamen, vt infra dicam, *nu.219.* 189

AMPLIA I. Hanc † regulam, vt & idem sit, quando testis depositio parti non nocuit, fallitas enim inde non nocibilis non punitur de falso, sic enim post alios, quos recensent antiquiores, scripserunt Lan. *de testibus, num.27. versi. item habemus, & ibi in addit. in verb. leditur, litera S. Catellan. Cotta in memor. in vers. testis, qui deposuit, vers. & idem etiam dicunt,* vbi refert, quod falsus testis nec etiam punitur pœna statuti punientis falsum testimonium, & quod ita alias obtinuit Mediolani coram Capitaneo Iustitiæ, *Vini. in commun. opinion. in verb. falsum testimonium deponens, in fine,* vbi de communi, * sic pariter infert ad statutum Mediolani, Clar. *§. falsum, versic. item excusatur, in princip. & post medium, ibi, sed contrarium communiter* * *tenetur,* vbi alios refert, tenet ut de communi, & quod ab ea in iudicando non est recedendum, *Monticell. regul. crim.15. num. 90.* vbi de teste falsum deponente super maleficio non punibili, vel de quo inquiri non poterat, *& in repertor. testium, rubr. testis falsus, qui non iuuat, folio 299. colum. 2. versi.3. Ludou. Peguer decisio.19. num.5. ad finem, versicu. cui sententiæ suffragatur. de communi* * *Hieron. Magon. decis. Lucen. 43. num.11. Petr. de adipiscend. possess. numer. 130. vbi etiam aliis relatis, sic tenet de communi, * Hippol. Riminal. consi.113. num.10. & consi.* * *numer.37. lib.2. & consi.245. num.83. & seqq. libro 3.* Vbi tamen teste falsum deponente super maleficio non punibili & de quo inquiri non potest, *& consilio 344. numero 71 dict. lib 3. Bertazzol. consi.8. num.20. lib.1.* vbi quod ad hoc vt testis puniatur de falso, exigitur, vt eius depositio, vel nocuerit, vel nocere potuerit, & ibi plures adducit concordantes, & de communi * testatur, & ibidem *numer.26. versi. quarto cum huiusmodi prætensa falsitas non* *cto numer.27. versiculo, nec quicquam facit, & consi.9.* *vbi de communi, * & consi.247. num.10. & consi.322. num.6. & consi.555. num.14.*

LIMITA I. Hanc ampliationem, † vt procedat quando depositio testis non solum non nocuit, sed etiam quando non poterat nocere: tunc enim is testis de falso non punitur, prout loquuntur Doctores præcitati, imo nullatenus punitur, si credendum est Iosepho Ludou. *in decisio. Lucen. 15. num.47.* Secus autem si potuisset nocere, nisi fuisset detecta: Tunc enim hunc testem de falso puniendum verius crediderim, ideaque in proposito scripserunt Marsil. *in consil.70. num.13. Clar in § falsum, versi. item excusatur, post medium, ibi, Sed certe in dicio meo, &c.* & rursus ibi, *Secundus est casus. &c. Hippol. Riminald. consilio 113. numero 60. in fine, libro 2. consilio 145. numer.4. dicto libro 2. Petr. Anton. a Petra de fideicommiss. quæstion.12. numer.251.* & faciunt quæ dixi infra, *numero 215.*

LIMITA II. Eandem ampliationem, † vt procedat quoad pœnam falsi ordinariam, sic enim Doctores in dicta ampliatione loquuntur: Secus autem quoad

* extraordinariam, *Plot. de in litem iurand. §. 44. num. 9. in fin. & numero 11. in fine, vbi de magis communi,* * *& numero 15. ad finem, vbi etiam de magis communi, Clar. in §. falsum, versic. tu scis, in fine. & latius, in ver. item excusatur, ibi, Sed bene potest extra ordinem puniri, &c. & in fine, dict. versic. item excusatur, vbi aliis relatis testatur de communi,* de qua etiam testatur Soarez. *thesaur. recept. sentent. litera T. num. 259. Hippol. Riminald. consi 245. num. 85. lib. 3. Ioseph. Ludoph. decisio. Lucen. 15. num. 23. iuncto num. 48. & seq. Hieron. Magon. dec. Lucen. 43. num. 19. & 20. vbi de communi,* * *Petra de fideicommiss. dict. quæst. 12. num. 1252.* & faciunt, quæ generaliter dixi, *infr. num. 219.*

194 AMPLIA II. Eandem † regulam in teste, qui falsum deponit sine iuramento: Nam & hunc testem non puniri de falso, scripserunt Bald. *in l. 1. numero 3. & seqq. in discursu. & præsertim numero 5. versicul. breuiter ego distinguo, Cod. de sepulcr. violat. & in capitu. 1. num. 5. titu. si de inuestit. inter dom. & vassallum lis erit. Anchar. in cap. 1. num. 8. de crim. falsi.* Et pro hac ampliatione faciunt sex argumenta, distinctim relata, post Ioan. Andr. quem allegat per Marian. *in dict. cap. 1. de crim. falsi, numer. 71. iuncto num. 76. & seqq. vsque ad numerum 79. & numer. 92. versicul. & Baldus tamen, & numer. 93. & seqq. vsque ad uum. 101.* vbi in hac opinione tamquam satis æqua, & rationabili, & etiam veriori de iure Codicis, quo in testibus requiritur iuramentum, *per l. iurisiurandi, C. de testibus,* (licet secus de iure Digestorum) residere viderur. Item faciunt pro hac eadem opinione plures rationes magistraliter relatæ per Alber. *in l. turisiurandi, numer. 7. in princip. vsque ad versicul. in contrarium, &c. Codic. de testibus, & in l. si quis legatum, numero 2. in princip. ff. de falsis, Monticell. regul. crimin. 15 numer. 101. Michael. Graff. in commun. opinion. libr. 2. capit. 17. quæstion. 21. vbi de communi,* * *Ioseph. Ludou. decision. Lucens. 15. num. 74. & seqq.* vbi propterea, quod isto casu non intrat pœna statuti, &c. Bertazzo. *cons. 47. numer. 6.* Vbi † idem de teste, qui sine iuramento examinatus tacet veritatem, quod & idem repetiit in *consilio 218. nu. 13.*

196 Contrarium, † quod imo testis deponens falsum, puniatur de falso, etiam quod sine iuramento deposuerit, concludere post disputationem videtur Barto. *in l. si quis legatum, numero 4. ff. de falsis. Anan. in dict. capit. 1. num. 11. versicquærit autem, ibi Bartol. &c. & ibidem Henric. Boyc. numer. 8. extra de crimin. falsi.* Et faciunt pro hac eadem contraria opinione, alia sex argumenta relata per eundem Marian. *in dict. capit. 1. numer. 72. 73. & 74. & numer. 79. & seqq. vsque, & post numer. 91.* vbi etiam respondet contrariis, *& dict. numer. 91. versicul. sed tu aduerte, Salycet. in l. 1 numer. 9. ad medium, versiculo secundo casu, iuncto versicul. sed hoc non obstante, Codic. de sepulcr. violat. Alber. in l. iurisiurandi, numer. 7. colum. 2. versicu. in contrarium, &c. vsque ad versicul. si vero testimonium non habet formam, Cod. de testibus,* vbi pluribus rationibus, & magistraliter hanc probat opinionem, Iason *in l. præscriptione, numero 8. versicul. sed non est sine dubio, Codic. si contra ius, vel vtil. public. Fran. Curt. Papien. in tractat. de testibus, conclusio. 15. num 34. vbi de communi,* * *Tindar. de testibus, part. 1. capit. 9. numer. 16. & seqq.* vbi bene fundat, respondet contrariis, & quod ita tempore suo omnes moderni tenebant, *Alberic. de Malef. de testibus, cap. 7. num. 76. & cap. 9. num. 11. Crot. de testibus, part. 7. num. 232. in fine,* vbi quod ista opinio videtur probabilior, Boss. *in titu. de falsis, numer. 141. Gabriel. lib. 7. conclu. 5. numer. 15. Montic. in repertor. test. rubr. testis, dicens falsum non iuratus, fol. 297. colum. 1. versicu. 3. & eqq. vbi etiam de materia, Clar. in pract.* * *§. falsum. versicu. tu scis, vbi de communi,* * *Soarez. in commun. opinion. litera T. numero 257. vbi etiam de communi,* * *Ioseph. Ludou. decisio. Lucen. 15. numero 74. vbi de communi,* * *Mastard. de probat. libro primo, in præfat. quæst. 5. num. 106. Petr. Anton. a Petra in tractat. de fideicom. q. 12. num. 1277. versicu. nec refert, quod non dicatur iuratus, Pegna. in Direct. inquisit. part. 3. ad quæst. 73. Commen. 122. folio 677. colum. 1. vers. id est autem obseruatione dignissimum, Bertaz. consilio 218. num. 13. Bursat. consilio 99. num. 30. vbi etiam de communi.* *

Pro † concordia distingue, quod prima opinio procedat, quoad pœnam falsi ordinariam. Secunda autem quoad extraordinariam, & sic testis, qui falsum deposuit non iuratus, punitur non pœna falsi ordinaria, sed extra ordinem iudicis arbitrio, vt per Bald. *in l. iurisiurandi, in fine, C. de testibus, & in l. 1. numer. 6. C. de sepulcr. violandi, in fine, C. de testibus, & in l. 1. numer. 6. C. de sepulcr. viola. Alberic. in l. si quis legatum, num. 3. ver. soluendo dic. ff. de falsis,* vbi dixit, hanc distinctionem esse Martini de Fano, Iacobi de Arena, & aliorum famosorum Doctorum Bononiensium, quibus alias resolutio huius quæstionis tempore suo commissa fuit, Marian. *in capitu. 1. numer. 91. versicul. sed idem Baldus, & numer. 96. versiculo, vtrum autem alia pœna, iuncto numer. 97. 98. & 99. & seqq. de crim. falsi,* vbi relatis hinc inde contrariis, & post longam disputationem in hac opinione residet Maranta *de testibus, in princip. rubr. de testium productione, num. 21. & alias in suo Speculo, part. 6. actu 6. dict. num. 21. Grammat. decis. 27. numer. 5. & 6. Plot. de in lit. iurand. numer. 717. secundum antiquam impressionem, & secundum aliam, § 44. numero 10. Gabriel. libro 7. concluſ. 5. numero 15. versicul. contrarium, & numer. 18. Bertazzol. consil. 47. numer. 2. & vbi Claud. in addit. litera A.* vbi reprobata opinione Clari, & aliorum dicentium, esse pœnam falsi, testatur de frequentiori opinione,* & in praxi receptiori, Iul. Schar. inter consi. crim. diuersor. *consi. 106. nu. 15. tomo 2. Michael. Graff. in commun opinione, libro 2. cap. 17. quæst. 21. vb. de communi.* * *Hieronym. Magon. decisio. Lucen. 43. numer. 19. & 20. vbi etiam de communi,* * *Monticell. regul. crimin. 15. numero 101. versiculo, intelligas prædicta, Ioseph. Ludou. dict. decis. Lucen. 15. numer. 75.* vbi de verissima opinione, & hoc idem voluisse videtur Clar. (licet is pro secunda contraria opinione allegetur) *in §. falsum, versicu. tu scis, in fin.* dum dixit quod, quando depositio non iurata, non est nocibilis, non punitur de falso pœna ordinaria, sed extraotdinaria. Et faciunt pro hac opinione, quæ dixi, *ſ. num. 219.*

AMPLIA Rursus † hanc secundam ampliationem, 198
vt multo minus puniatur de falso testis, qui sine iuramento falsum dixit, quando non iudicialiter, sed extraiudicialiter coram notario deposuerit, iuxta distinctionem Bartoli, *in leg. si quis legatum, ff. de falsis,* de qua dixi, *infr. num. 212. & seq.* tunc enim deficit forma examinis, ideo non intrat pœna falsi, prout pariter, & generaliter dixi, *infr. num. 203. & seqq.* Idem, si testis falsum deposuit in schedula, & sine iuramento, de quo dixi, *infr. num. 206.* Tunc enim, cum pariter deficiat forma examinis, non potest pariter pœna falsi ordinaria imponi, vt in specie declarat Alber. *in l. iurisiurandi, nu. 7. col. 2. ad fin. versi. D. Ricardus, C. de testibus, & concordant omnes Dd. allegati, infr. nu. 212. seq.*

LIMITA Hanc secundam ampliationem quatuor 199
modis.

Primo, † quando testis iurauit, sed notarius per negligentiam omisit scribere iuramentum, quia tunc intrat pœna falsi, *Alber. in l. si quis legatum, in prin. num. 3 ad fin. ff. de falsis, & in l. iusiurandi, num. 8. C. de testibus,* vbi etiam, quomodo isto casu puniatur notarius, qui dictum iuramentum scribere omisit.

Secundo † quando testis iurauit, sed iuramentum 200
fuit nullum, & non solemniter præstitum, quia tunc etiam succedit pœna falsi, Bald. *in dict. l. iurisiurandi, num. 6. C. de testibus, & in l. 1. numer. 5. versicu. item si testu, Cod. de sepulcr. violat. Anan. in cap. 1. num. 12. versicul. si vero iurauit, de crim. falsi.*

Tertio,

201 Tertiò † quando testis est talis, vt ei sine iuramento credatur, quia tunc etiam de falso punitur, *Bald. in l. 1 nu. 5. vers. nisi esset talis, C. de sepulc. violat. Anan in c. 1. nu. 12. vers. nisi esset talis, cui staretur sine iuramento, & d num. 12. in fin. vers. si vero deponit extra id, & ibi etiam Marian. post num. 92. vers. & Baldus tamen, & num. 95. vers. vnde pondero, extra de crim. falsi.*

202 Quartò, quando à partibus esset remissum iuramentum, quia tunc pariter punitur de falso, si falsum dixit, *secundum Salyc. in l. 1. nu. 9. ad medium, vers. secundo casu, C. de sepulcr. viola. Anan. in d. c. 1 n. 95. vers. aut non est talis persona, extra de crim. falsi.*

203 AMPLIA III. Propositam † regulam in teste, qui extra judicium falsum deponit, nam & hunc testem de falso non puniri latè comprobat, & contrarijs respondet Tindar. *de testibus, part. 1. lib. 2. cap. 3. numer. 4. & omnib. seqq. & cap. 5. num. 2. refert & sequitur Gabriel. lib. 7. conclus 5. numi 7.*

LIMITA Hanc tertiam Ampliationem duobus modis.

204 Primò in teste, qui falsum deponit coram judice procedente sine strepitu, & figura iudicij, quem propterea de falso puniri, scripsit idem Tindar. *de testibus, lib. 3. cap. 5. num. 1.*

205 Secundò, quia † licet is testis extra judicium falsum deponens, non puniatur pœna falsi, punitur tamen crimine stellionatus mitiori pœna criminaliter, & etiam ciuiliter tenetur de dolo ad damna, & interesse, & per eundem Tindar. *de testibus, lib. 2. par. 1. c. 5. n. 3. & 4.* & faciunt quæ generaliter dixi, *infr. n. 219.*

206 AMPLIA IV. In † teste deponente falsum in priuata schedula (prout hodie faciunt illi, qui alicuius negotij, aut facti faciunt fides in scriptis.) Nam si is talē schedulam, siue fidem fallam fecit, vt illa poneretur in actis, non punitur vt falsus testis, licet puniatur in genere de falso: si vero nō animo, vt in actis produceretur, sed dolosè voluit aliū lædere, tenetur ciuiliter ad damna, &c. & etiam criminaliter pœna stellionatus: si vero neminem lædere voluerit, nō tenetur, nec aliquo modo punitur, vt per Marian. Socin post Ricar. de Malumb. & Io. Andr. quos allegat *in cap. 1. nu. 89. & ibi etiam Henric. Boyc. nu. 9. vers. sed quærebat, extra de crim. falsi. Alber. in l. iurisiurandi, nu. 7. in fine, col. 3. in princ. vers si vero testimonium, C. de testibus.*

207 AMPLIA V. In † teste falsum deponente extra articulos: Nam & hunc testem de periurio non teneri post alios, quos allegant antiquiores, scripserunt *Viu. in commun. opin. in vers. testu falsum testimonium deponens, vers. limitatur dicta pragmatica. Montucel. in repert. test. rub. testis falsus super appenditus. fol. 299. col. 1. vers. penult. Michael. Graff. in commun. opin. lib. 2. c. 17. qu. 21. vbi de communi,* * *Person. de adipiscen. possess. nu. 130 in fin. Bertaz. cons. 47 num. 5. lib. 1. Hipp. Rimin. cons. 344. num. 29. lib. 3.* vbi quod non punitur pœna statuti imposita contra falsos testes, ex Gram. *in cons. 31. num. 14.*

208 Contrarium, quod † imo testis deponens falsum extra articulos, puniatur de falso, relatis hinc inde contrarijs concludere videtur Bald. *in l. 1. num. 3. & seqq. in discursu, & ibi etiam Salycet. numero 9. versicul. an deponit extra id, quod fiat iuratus, iuncto versicu. sed non obstante, C. de sepulcr. viola. Lanfran. de testibus. num. 53.* (Vbi tamen rationes per eum adductæ, contrarium suadere videntur) Claud ad Bertazzol. *consil. 194. in addit. litera A, versicul. præterea, in princip. & in versicul. sed quid si dicatur, & versicul. sequ. ad fin.* vbi præsertim, quando testis, licet deposuerit extra articulos, deposuit tamen super pertinentibus connexis, & dependentibus ab articulis, de quo supra latius dictum fuit.

209 Pro † concordia dicerem secundum ea, quæ posui, *infr. nu. 219.* quod iste testis, qui falsum deposuit extra articulos non puniatur pœna falsi ordinaria iuris communis, vel statutaria, sed bene alia mitiori iudicis arbitrio, vt in specie voluit Plot. *de in lit. iuran. §. 44. n. 9. in fin. ver. & idem in teste, & est communis,* * *vt per Michael. Graf. lib. 2. c. 17. q. 21.* præsertim, quando id, super quo deposuit testis, non solum est extra articulos, sed etiam extraneum à causa, & testimonio, de quo agitur, tunc enim testis nō punitur de falso, sed vt mendax, vt per Marian. *in c. 1. nu. 101. & seqq. de crimine falsi.*

AMPLIA VI. Regulam † multo magis procedere, 210
quando testis, qui falsum deposuit, haberet notitiam nullitatis suæ depositionis, vt per Tindar. *de testibus, lib. 2. part. 1. cap. 10. nu. 11. versic. sed attende, & num. 12. & 13.* vbi magistraliter concludit, quod si nullitas judicij non est nota testi: Tunc falsum deponens in judicio nullo punitur: si vero nullitas est nota testi, & tunc non punitur, nec etiam crimine stellionatus. Verum † hunc testem, 211
siue ignotam, siue notam habeat judicij nullitatem, nunquam crederem effugere posse. si falsum dixerit, extraordinariam pœnam, propter periurium, & temeritatem.

LIMITA I. Propositam † regulam, vt procedat, quan- 212
do depositio est nulla defectu formæ, puta, quando testis non in judicio, sed coram Notario dicat, scribe notarie, quia depono sic, & sic: tunc enim iste testis deponens falsum nulliter, non punitur: Secus autem si depositio habeat debitam formam, sed alias est inualida, quia tunc si falsum dixerit punitur, sic enim distinguit Barto. *in l. si quis legatum, num. 3. ff. de falsis,* & hanc Bartoli distinctionem sequuti sunt Bald. *in l. 1. nu. 5. versic sed Ricardus distinguit, & ibi etiam Angel. & Salyc. num. 9. in princip. C. de sepulcr. viol. Marian. in cap. 1. nu. 68. versic. quod rutellige, & nu. 88. & 89. Anan. num. 10. post medium, & nu. 11. ante medium, & nu. 12. ad medium, verficul. adde quod Salycetus, &c. Abb. num. 7. versic. & intellige hoc dictum, Ancharan. numer. 8. verficul. quid ergo dicendum, extra de crucin. falsi. Tindar. de testibus, libro 2. part. 1. cap. 3. nu. 6. & cap. 10. nu. 9. vers. dic quæso, Lanfranc. de testibus, nu. 53. Angel. de malef. in ver. falsario. nu. 21. Marsil. cons. 70. nu. 12. Plot. de lit. iuran. §. 44. nu. 11. Clar. in §. item falsum, vers. item excusatur, ad finem, ibi, & hoc casu, &c. Bertaz. cons. 8. n. 27. Hipp. Rimin. cons. 145. nu. 10. lib. 2.* Ex quibus propositam limitationem, & Bartoli distinctionem communiter * à Dd. receptam esse * apparet.

SVBLIMITANDO Hanc primam † limitationem, 213
aduerte, prout aduertit Boss. *in tit. de falsis, num. 88. versic. item Bartolus, &c.* quod in prædicta distinctione dum Bart. dixit, quod primo casu, quando depositio est nulla defectu formæ, punitur testis falsum deponens, non punitur autem, quando depositio habet debitam formam, sed est alias nulla, non declarat, qua pœna puniatur, aut non puniatur iste testis, ordinaria scilicet, vel extraordinaria. Sed bene hoc declarat, Bald. *in l. iurisiurandi, in fine, num. 6. C. de testibus,* vbi dixit, quod si depositio testis non habet formam, & figuram judicialis testificationis, non punitur pœna falli, sed crimine stellionatus, quod & idem voluit Plot. *de in lit. iuran. §. 44. numero 11.* Si vero habeat formam, sed nullam, & minus solemnem, & tunc punitur pœna falsi, vt ibi per Bald. & Baldi distinctionem sequutus est Clar. *in §. falsum, vers. item excusatur, in fine.* Verùm † in hoc vltimo 214
capite distinctionis Baldi, vide Boss. *in dict. tit. de falsis, d. num. 88. in versi. sed quando,* vbi tenet, quod quando dictum testis non est nocibile, tunc indistincte, etiā quod adsit forma judicij, non punitur pœna falsi, sed extraordinaria.

LIMITA II. Eandem † regulam non procedere in 215
teste falso, cuius depositio non habuit effectum, vel quia iudex illi nō credidit, vel quia aduersarius melius probauit: pœna enim falsi hunc testem puniendum es-

se voluit, *gloss. in cap. 1. & ibidem Hostien. num. 1. in fin. Anan. numer. 10. versicul. in eadem glossa, & num. 14. versicul. adde etiam, & num. 68. versicul. item quæro, Anton. de Butr. numer. 9. vers. sed an puniatur, Abb. num. 7. extra de crim. falsi, Salycet. in l. 1. num. 9 post princip. versic. & tunc aut nullitas testimonij causatur dumtaxat à falso C. de sepulcr. viol. Marsil. cons. 70. n. 14. Jodoc. in pract. crim. c. 21. rub. de falsitat. in verb. nu. 4. in fine, Monticell in repert. test. rub. testis falsus, qui non iuuat, fol. 299. col. 2. ver. primo, & vers. antepenult.* ex quibus hanc limitationem * communiter * esse receptam apparet, quamuis contrarium consulendo tradiderit Hippol. Rim. *cons. 344. num. 69. lib. 3.*

216 LIMITA III. In teste, qui† falsum deposuit, sed eius depositio nulla & inutilis est, propter eiusdem testis inhabilitatem, cum non probauerit, quia puta erat infamis, excommunicatus, & similia: Nam, hunc testem falsi pœna teneri, scripserunt Bald. *in l. 1. n. 5. vers. breuiter ego distinguo, iuncto vers. nam certum est, C. de sepulc. violat. Anan. in c. 1. n. 12. vers. adde etiam, iuncto vers. si vero est iuratus, & vers. aut deposuit in figura iudicij, & ibi etiam Marian n. 92. versicul. si vero testis, extra de crimine falsi,* quorum opinio & * verior, & communior * mihi videtur. Quamuis contrarium expresse voluerit Lanfranc. *de testibus, nu. 3. in fine, versicul. quibus verbis, allegans pro se Bald. in l. 1. C. de sepulc. violat.* qui tamen (vt supra eum retuli) contrarium dicit.

217 LIMITA IV. In teste deponente, & † iurante die feriato, cuius depositio, licet nulla sit (vt infra suo loco dicam) eum tamen de falso puniri, voluit Iacob. Buttrig. *in tract. de testib. in rub qualiter exceptiones opponantur testibus, n. 26. arg. tex in l. si clericus, C. de episcop. audien. & in l. si quis le-*
218 *gatum. C. de falsis.* Sed † contrarium in hoc voluit Lanfr. *de testibus, n. 53. ante fin.*

219 LIMITA V. (Et † cum hac limitatione concordantur contraria relata, *sup. n. 187. & seq.* vt licet testis nulliter falsum deponens, pœna falsi ordinaria non puniatur, punitur tamen extra ordinem mitiori pœna iudicis arbitrio, secundum Anan. *in c. 1. nu. 11. extra de crimin. falsi, Augustin. ad Angel. de malefic. in verbo, falsario, nu. 21.* vbi * quod ita communiter * tenetur, ex Gandin. qui late tractat istam quæstionem, *& in tractat. de malef. sub rub. de falsariis, Marsil. in l. 1 § præterea, num. 23. & seqq. ff. de Sicar. Plot. de in it. iuran. § 44. nu. 11. in fine, & nu. 15. etiam in fine,* * vbi de magis communi, * *Boss. in tit. de falsis, num. 88. Clar. in § falsum, vers. item excusatur, ibi, Sic etiam testis, cuius depositio erat nulla, &c.* vbi alijs relatis de communi opinione, Michael. Grass. *in commun opin. lib. 2. cap. 17. quæst. 12. vbi etiam de communi,* * *Monticell. reg. crim. 15. num. 101. vers. intelligas prædicta, Hieron. Magon decis. Lucen. 43. num. 19. &* + *seq. vbi de communi,* * *Peer. Anton. à Petra, in tract. de fideicom. q. 12. nu. 1252.* & faciunt quæ in specie dixi supra, *nu. 193. 197. 205. & 209.*

ARGVMENTVM.

Testis qui tacet veritatem, an dicatur falsum deponere, quomodo puniatur, & de materia.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testis, qui tacet, & occultat veritatem, non probat, & punitur, vt falsus, n. 220.

Ampliat. 1. in teste, qui dolose dicti sui rationem non reddit, vel reddit, sed non concludentem, num. 221. fallit in rusticis, num. 22.

Ampliat. 2. etiam in teste, qui dicit se non recordari de eo, de quo recordatur verisimiliter, n. 223. fallit quando obliuio est probabilis, nu. 224.

Ampliat. 3. in teste qui deponit obscure per malitiam ad hoc, vt eius depositio producenti non prosit, nu. 225. & n. 226. vbi idem de eo, qui aliquid certe sciens, deponit dubitatiue, & per verbum videtur.

Ampliat. 4. multò magis in teste, qui dicit se nescire, id quod re vera scit, n. 227.

Ampliat. 5. non solum si testis iurauit dicere plenam, & integram veritatem, vel si specialiter interrogetur super articulo, sed etiã simpliciter iurauit dicere veritatem, vel meram veritatem, n. 228. Contra, n. 229. Declara, n. 230.

Limita 1. in teste, qui sine dolo tacet veritatem, n. 231.

Limita 2. quia licet testis tacendo veritatem, dicatur falsus, non tamen dicitur dicere falsum, ideo non comprehenditur sub statuto puniente dicentem falsum, n. 232.

Testes qui dicunt mendacium, dicuntur falsi, qui vero tacent veritatem, dicuntur fraudulenti, n. 233.

Testis qui non vult comparere, ne examinetur, punitur criminaliter pœna stellionatus, ciuiliter autem ad damna & interesse, n. 234. Limita in teste instrumentario, qui recusat se examinari, punitur de falso, n. 235.

QVÆSTIO LXVII. §. VI.

REGVLA Sit, quod † testis, qui in sua depositione tacet, & occultat verum, puniatur, ac si falsum dixisset, & sic etiam omittendo, testis committit 220 falsitatem. Sic mihi probat tex. apertus, *in cap. 1. de crimin. falsitatem.* Sic mihi probat tex. apertus, *in cap. 1. de crimin. falsi, in fine, & ibi hoc notat Hostien. num. 6. in verbo, occultat, Anan. num. 4. vers. nota quod testis, Anchar. nu. 3. in 3. notab. Card. Zabarell. nu. 1. vers. falsus est, Abb. in summario, & nu. 1. in fin. vers. item ille, & num. 3. in 2. notab. & num. 4. vers. vlt. potest colligi Marian. Socin. nu. 2. & 3.* vbi etiam latè, an celans veritatem committat peccatum, *iuncto nu. 44. vers. & est aduertendum, & nu. 45. & sequ. Bart. in l. presbyteri, nu. 1. per illum text. ibi, vera suppresserint, & ibi etiam Bald. num. 7. & Castren. num. 1. C. de episcop. & cler. Ias. in l. præscriptionis, nu. 5. & nu. 9. C. si contra ius, vel vtil. publ. vbi bene Marsil. in l. 1. § sed si quis, nu. 1. ff. de falsi. Augustin. ad Ang. in ver. falsario, num. 20. in fi. vers. & vide Bald. Franc. Curt. in tract. de testibus, concluſ. 15. nu. 30. & seqq. vbi exornat, Tindar. de testibus, part. 1. cap. 9. nu. 4. Nell. de testibus, num. 243. & nu. 245. vers. testis, qui dicit se nescire, Tiraqu. de pœnis temperand. causa 44. nu. 15. & seqq. Boss. in tit. de falsis, num. 139. Jodoc. in pract. crim. ca. 21. rub. de falsitat. in verbo, nu. 4. Plot. de lit. iuran. § 44. nu. 7. Corrad. in pract. rubr. de falsariis, nu. 12. Menoch. de arbit. q. lib. 2. casu 310. num. 14. Viui. in commun. opin. in vers. testis falsum testimonium deponens in pract. Monticell. reg. crim. 15. nu. 22. & 23. & in reper. test. rub. testis celans, vel tacens veritatem fol. 295. colum. 2. versic. 1. & seqq. & rub. testis falsi pœna fol. 305. colum. 2. vers. fin. & fol. 306 colum. 1. vers. 1. Decian. in tract. crim. tomo 2. lib. 6. cap. 10. rubr. qui sunt periuri, num. 30. Bertazz. cons. 247. num. 1. lib. 1. & consil. 451. num. 5. lib. 2. Zanchin. de haret. cap. 14. num. 2. Pegna in Direct. Inquis. part. 1. ad quæst. 73. comment. 122 fol. mihi 675. col. 1. vers. falsum autem testem, Mascar. de prob. lib. 1. in præfat. qu. 5. nu. 70. & seqq. lib. 2. concl. 743. n. 12.* * Ex quibus hanc regulam non solum communiter * receptam, sed & (ni fallor) contradicentem non habere, dicere possumus.

AMPLIA I. Hanc† regulam etiam in teste, qui dicti 221 sui doloſe, vt non reddit rationem, vel illam reddit, sed non concludentem, nam & is de falso punitur, sicut si tacita veritate deponeret, secundum Bal. *in l. presbyteri, n. 6. C. de episc. & cler. in l. nullum, n. 3. versitem exemplum, & ibi etiam Ioan. Sicar. n. 3. C. de testib. Ias. in l. præscriptione, n. 6. C. si contra ius vel vtil. publ. Marsil. in l. 1. § sed si quis, n. 2. ff. de falsis. Anan. in c. 1. n. 4. vers. subdit etiam, iuncto vers. & istud idem, & ibi etiam Anchar. n. 5. & Marian. n. 53. de crim. falsi, Bald. in tract. de testibus, par. 2. nu. 7. Nell. de testib. nu. 234. & dixi inf. q. 70. nu. 40.*

LIMITA Hanc† primam ampliationem procedere, 222 prout loquitur, quando scilicet testis dolo, vel rationem non reddit, vel reddit, sed non sufficientem, prout faciunt rustici nescientes meliorem causam & rationem reddere, quia tunc non puniuntur, prout scripserunt idem Bald. *in d. l. presbyteri, numero 6. versicul. secus si ex simplicitate, C. de Episcop. & cleric. Anan. in d. cap. 1. numero 4. versic. secus si ex simplicitate, & ibi etiam Ancharan. num. 5. eodem versicul. secus si ex simplicitate, Mar. an. numero 54. extra de crim. falsi, Bald. de testibus, d. numero 7. versic. secus si ex simplicitate, Nell. de testibus, d. num. 234.* & faciunt, quæ infra mox dixi *in sequ. limitatione,* & quæ generaliter dixi etiam supra *hac eadem q. nu. 77. & 81.* & dixi infra, *d. q. 70. num. 41.*

223 AMPLIA II. Eandem † regulam etiam in illo teste, qui dicit se non recordari de eo, quod vel certum est ipsum recordari, vel saltem debet verisimiliter recordari. Nam & hunc testem de falso puniendum scripserunt Bald. *in l. presbyteri, nu. 6. vers. ex prædictis etiam dico, C. de Episcop. & Cler. Ias. in l. præscriptione, numer. 6. C. si contra ius, vel vtil. publ. Ancharan. in capit. 1. num 5. versic. si autem testes, & ibi etiam Marian. Socin. numer. 55. & Anan. num. 5. extra de crim. falsi, Bald. de testibus, part. 2. nu. 8. Tindar. de testibus, part. 1. cap. 9. nu. 11. versic. interdum enim, Nell. de testib. nu. 234. Curt. Papien. de testibus, concl. 15. num. 31. versic. 2. do si dicit non recordor, Boss. in tit. de oppos. cont. test. nu 9. Monticell. in repert. test. rubr. testis celans, vel tacens veritatem, fol. 296 col. 1. vers. 3. & 4.*

224 LIMITA Hanc† secundam ampliationem, vt procedat, quando testis dicit se nõ recordari de eo, de quo re vera recordatur: secus si probabiliter non recordatur. Quia probabilis obliuionis causa testem à falso excusat, vt alias dixi, & in proposito declarant idem Bald. *in d. l. presbyteri. nu. 6. in fine, C. de Episcop. & cleric. Anan. in d. cap. 1. num. 5. vers. secus quando, & ibi etiam Ancharan. num. 5. eod. vers. secus quando, extra, de crim. falsi. Marian. Socin. in d. l. num. 56. & seqq.* vbi dixit, obliuionis probabilem causam oriri ex multiplicitate negotiorum, vel quando factum non esset multum notandum, vel etiam ex lapsu temporis, Bald. *in tract. de testib. part 2. num. 8. vers. si autem esset probabilis causa obliuionis, Nell. de testib. num. 234. vers. ex quo dico.*

225 AMPLIA III. Dictam † regulam in teste, qui deponit obscure, verbi gratia, vel per malitiam ad hoc, vt eius dispositio producenti non prosit. Adhuc enim & is de falso punitur, secundum Bald. *in l. nullum, num. 3 & ibi etiam Salyc. post num. 1. de testibus, Anan. in cap. 1. num. 4. vers. primo admitto falsitatem, iuncto num. 7. & ibi etiam Marian. num. 66. & 68 & de crim falsi Marsil. in l. 1. § sed si quis, numer. 2. ff. de falsis, Curt. Papien. de testibus, concluſ. 5.*
226 *nu 30.* Et idem † quod puniatur de falso testis, qui dubitatiue deponit per verbum *credo*, vel per verbum *videtur*, de eo, quod ipse certo scit, scripsit Tindar. *de testibus, par. 1. ca. 9 nu. 11. vers. interdum enim,* & dixi *infra in eq. q. 68. num. 5.*

227 AMPLIA IV. Regulam † multo magis procedere in teste, qui dicit se nescire id, quod re vera scit. Tunc enim negando veritatem, nedum illam tacendo, eo magis de falso punitur, vt per Abb. *in cap 1. num. 3 versic. & hoc intellige, & ibi etiam Marian. Socin. num 46. vers. quod verum, extra de crim. falsi. Castren. in l. presbyteri, num 1. C. de Episc. & cler. Tindar. de testibus, par. 1 cap. 9. num. 11. vers. interdum enim, Nellus de testibus, num. 245. versic. testis, qui dicit se nescire.*

228 AMPLIA V. Vt † testis de falso puniatur tacendo veritatem, non solum si iurauerit dicere plenam & integram veritatem, vel si specialiter super articulo interrogatus dixerit se nescire, sed etiam si simpliciter iurauerit dicere veritatem, vel meram veritatem. Sic enim relatis hinc inde contrarijs colligitur ex trad. per Boss. *in titul. de falsis, numero 139 141. & 142. & ante eum per Anan. in cap. 1. num 4. versicul. Doctores tamen, & ibi etiam Marian. Soc. in numero 46. & seq. extra de crim. falsi. Franc. Curt. Pap. de testibus, concl. 16. num. 34. ad fin.* vbi quod hæc etiam sua sententia Imolæ, quæ sibi magis placet,
229 quam contraria sententia Buttrij. Prout † contrarium

in hoc scripserunt Abb. *in dict cap. 1. de crim. falsi, nu. 3. vers. & hoc intellige, & Anchar. etiam num. 3. versic. & hoc quando testis.*

Verùm † hæc contraria opinio posset procedere se- 230
cundum Ias. *in l. præscript. num. 8. in fin. C. si contra ius, vel vtil. publ.* quando testis simpliciter iurauit ad interrogata respondere: Nam tunc si non interrogatus tacet veritatem, non potest de falso puniri.

LIMITA I. Proposita regula, vt procedat in te- 231
ste, qui doloſe & scienter tacet veritatem: secus si sine dolo, per ea quæ generaliter dixi supra *nu. 77.* & in specie in tacente verum scripserunt Zanchin. *de haret. c. 14. nu. 2. in fin. & Bertaz. cons. 247. n. 2.*

LIMITA II. Eandem † regulam, vt licet testis tacens 232
veritatem dicatur falsus, & puniatur, non per hoc tamen dicatur, *dicere falsum*, & ideo non comprehendatur in statuto corporaliter puniente dicentẽ falsum, vt colligitur ex traditis per Boss *in tit. de falsis, nu. 139. & seqq.* vbi propterea, quod apud eum practicatur, & obseruatur, vt talis testis non puniatur pœna statuti Mediolani, sic dicentis sed mitius, sequitur Bertaz. *cons 47. nu. 6. in fine, & cons. 218 num. 13.* Et † facit pro hac allegatione tex *in* 233
l nullum, in n C. de testibus, in illis verbis: *Quorum voces, veritatem, vel fidem, non carere profitetur.* Per quem text. Bald. ibi, *nu. 3 in 2. notab. Salyc. nu. 2. & Io Sic. nu. 5.* adnotarunt, quod testes, qui dicunt mendacium, proprie dicuntur falsi, qui verò tacent veritatem, dicuntur fraudulenti.

LIMITA III. Vt † regula procedat in teste, qui exami- 234
natus tacet veritatem. Is enim punitur de falso, secus autem si vult comparere, ne examinentur, quia tunc non punitur, vt falsus testis, sed crimine stellionatus criminaliter, & etiam ciuiliter ad damna, & interesse, vt per Bald. *in l. presbyteri, num. 12. versic. quod in eo, C. de episcop & cler. Anan. in c. 1. nu. 6. vers. quid autem de illo, & ibi etiam Ancharan. num. 7. & Marian. Soci. nu. 65. extra de crim. falsi, Menoch de arbitr. q. lib. 2. casu 310. post num. 14. & nu. 15.* (19.)

SVBLIMITA Hanc † tertiam limitationem & in 235
teste instrumentario, & rogato, qui cum ex hoc assumserit sibi officium testificandi, non debet post assumptum officium tacere veritatem, & ob id occultans se, ne examinetur, punitur de falso, secundum Bald. *in d. l. presbyteri, num 12. vers. nisi esset testis rogatus, C. de episcop. & cleric. Anan. in d. cap. 1. num. 6 versic. quod potest esse verum, extra de crim. falsi. Ias. in l. præscriptione, nu. 8. vers. 1. quando. C. si contra ius, vel vtil. publ.*

ARGVMENTVM.

Dicta corruptela pœna, & probatione, pœna subornantes, & corrumpentis testes.

SVMMARIA.

Testis corruptus promissione, pecunia, vel alia re, regulariter non probat, & de falso accusatur, n. 236.

Testis pecuniam accipiens, præsumitur in dubio dixisse falsum, quod non probatur quod falsum dixerit, n. 237.

Testis eo ipso, quod probatur pecuniam accepisse, potest de falso accusari, & puniri etiam quod non probetur falsum dixisse, nu. 238. sed verius est quod isto casu possit tanquam valde suspectus torqueri, & si in tortura sustinebit, adhuc poterit extra ordinem puniri. n 239.

Testis qui pecuniam recepit, vt verum dicat, reputatur falsus, & de falso punitur, & nihil probat, numero 240 & 241. Vbi quod de falso punitur, etiam quod deposuerit in crimine publico, & capitali. Limita vi non puniatur pœna falsi ordinaria, sed arbitraria, nu. 242. Limita secundo, vt non puniatur, quia statutum punit falsum testimonium, nu. 243. Lucer aliqua limitat, num. 244. Limita 3 quia sententia lata ex

depositionibus ipsorum testium, non retractatur, n.245. Limita 4. quando aliunde constat de veritate depositionis ipsius testis, nu.246.

Testis dicitur corruptus, & punitur, & non probat, etiam si accipiat pecuniam pro non ferendo testimonio, numero 247. Limita primo, quando testificatus verum tacuit, secus si testimonium non dixit, nec examinatus fuit, numero 248. Limita secundo, quia probat contra eum, qui sibi dedit pecuniam, vt testimonium non dicat, num. 249. Imò etiam probat pro eo, qui pecuniam dedit si fuerit productus ab aduersa parte, num. 250.

Testes impediens, ne deponant, tenetur parti læsa ad interesse actione de dolo, ac etiam punitur, vt n. 251.

Testis dicitur corruptus, & non probat, etiam quod pecuniam accipiat à sponte dante, n. 252.

Testis dicitur corruptus ex eo solum, quod speret aliquod lucrum facere, n. 253.

Testis corruptus, potest repelli iudicis officio, & parte non opponente, nu. 254.

Testes corrumpens punitur etiam quod illis postea visus non sit, vt num. 255.

Teste vno corrupto, & alij corrupti præsumuntur, n. 256.

Testis corruptio probatur indiciis, & coniecturis, n. 257.

Testes corrumpens punitur pœna falsi, & alias, vt n. 258.

Testes corrumpens punitur, siue sit pars litigans, siue tertius, numero 259.

Testes corrumpens, vt verum dicant, punitur extraordinaria pœna, nu. 260. & 261 posset etiam dici, quod imo non puniatur, licet sit res mali exempli, nu. 262. prout non punitur in duobus casibus. Primo, quando datur pecunia testi, vt verum dicat, cum alias sine pecunia nolebat deponere, n. 263. Secundo, quando datur pecunia testi, vt detegat falsitatem quam in iudicio deposuerat, n. 264.

Testes corrumpens, vt verum taceant, punitur, sicut corrumpens vt falsum deponant, n. 265.

Testis prece inductus ad testificandum non dicitur corruptus, nu. 266. Licet alij contra, n. 267. Declara dummodo prece corrumpatur ad dicendum verum, secus si ad dicendum falsum, num. 268.

Testis non dicitur corruptus, si pecunias accepit publice & palam, num. 269.

Testis non dicitur corruptus, quando ei datur pecunia pro expensis, & pro operis amissis n 270. Sed quoad operas amissas contra, n. 271. & 272. Sed prima opinio est magis communa. Declarata tamen, n. 273 274 275 & 276.

Testis non dicitur corruptus, si post depositionem pecuniam accipit. n. 277. Sed quo ad probationem iste testis est multum suspectus, 278.

Testis accipiens pecuniam, vt iuxta partis commendatum habeat nō dicitur corruptus, n 279.

Testis corruptus probat contra corrumpentem, n. 280.

Testis corruptus probat etiam pro corrumpente, quando producitur ab eo, contra quem fuit corruptus, n. 281.

Testes corrumpens non perdit causam, n. 282.

QVÆSTIO LXVII. §. VII.

236 REGVLA Sit, quod † testis corruptus promissione, pecunia, vel alia re, non probat, & de falso accusatur, text. est *in cap. 1. extra de testibus, dum ibi dicitur: Placuit Sancto conuentui, vt testes non conducantur pretio*, & ibi hoc notant *gloss. in verbo, pretio*, vbi alia iura concordantia adducit *Anan. num. 1. Bellamer. in fine princip. Felyn. num. 1. in 1. notab. Aretin. num. 1. in 1. notab. Abb. num. 2. ante finem, versic. quæro quid si pretio, & notab. Dec. num. 1. in 1. notab. item est text. in cap. licet, de probatio. in cap. sicut, de testibus, & in cap. non sane, 27 quæstio 5 & in leg. 3. §. lege Iulia, ff. de testibus, in illis verbis: Quive ob testimonium dicendum, vel non dicendum pecuniam accepisse iudicatus, vel convictus erit. Ful. in l. si quis testibus, numero 3. C. de testibus, Speculat. in titul. de teste, § 1. numero 43. versicul. item opponitur testi, quod recipit à quocunque pretium, & versicul. item quod corruptus, Roman. singul. 330. in princip. Asinus l. Diuus Adrianus, numero 4. ff. de vsucap. Nepos de Monte Alban. in tract. de testibus, numero 75. Iacob. Butrig. de testibus, numero 8. Monticell. in repert. testium, rubric. impugnabitur testis, quia corruptus, folio 259. column. 2. versicul. 3. 4. & 6. & folio 260. colum. 1. versicul. 1. & colum. 2. versicul. antepenultim & sequ. Claud. ad Bertazz. cons. 157. litera B, in princip. Bertazzol. cons. 311 num. 12. Cephal. cons. 233. num. 1. lib. 3. Vulpell. cons. 68. num. 8. & cons. 103. num. 4. Mascar. de probation. lib. 1. concl. 454. nu. 1. vbi alios refert. & lib. 3. concl. 1358 nu. 1. Ex quibus regulam hanc communiter * receptam, negari non potest. Ratio huius regulæ sumitur ex traditis inf. in seq. ampliat.*

AMPLIA I. Hanc † regulam, vt testis pecuniam accipiens præsumatur in dubio falsum dixisse, etiam 237
quod non probetur, quod falsum dixerit, *vt per Hostien. in c. 1. ante nu. 1. in ver non conducantur, & ibi etiam Aretin. numero 1. vers. & in dubio ex hoc solo, Abb. numero 2. ad finem, vers. & nota quod alio non probato, & Dec. nu. 7 vers. in dubio autem, extra de test. bus. Boss. in tit. de oppos. contra testes, nu. 148. in fine, & nu. 149. prope finem, vers. & in dubio præsumitur falsum dixisse, Soa. ez in suo thesaur. recept. sentent. litera T, n. 253. vbi de communi * post Anan. & Couarr. quos allegat.* * Et propterea ex hac sola præsumtione receptionis pecuniarum tolli fidem huic testi probant iura, & Doctores in regula allegati, sed an ex hac eadem sola præsumtione possit testis de falso puniri, vel torqueri, vide *infrà* quæstione ampliatione.

AMPLIA II. Vt † eo ipso, quod probetur testem 238
pecuniam accepisse, etiam quod non probetur falsum dixisse, possit de falso accusari & puniri, *secundum Bartol. in l. prima, in princip. post gloss. in verbo, aduocationem, ff. de falsis, & in l. Diuus, num. 7 ff. de re iudicata, Canis. quos refert & sequitur sunt Anan. Menchiaca Didac. & alij relati per Clar.* qui de communi, & magis * communi testantur opinione *in §. falsum, vers. sed quid econuerso, in princ.* * Vbi † tamen relatis etiam contrarijs, in fine dicti versiculi concludit verius esse ex hac sola præsumptione, quod testis, qui pecuniam accepit, non aliter constituto de eius falsa depositione, possit tanquam valde suspectus torqueri, an falsum dixerit, & adhuc si in tortura sustinebit, poterit extra ordinem puniri pro eo, quod turpiter pecuniam accepit, & sic sola receptio pecuniarum sufficit ad condemnandum testem in pœnam extraordinariam, ac etiam ad torquendum, non autem in pœnam falsi ordinariam, quæ omnia tu judex 239
Vbi † tamen relatis etiam contrarijs, in fine dicti versiculi concludit verius esse ex hac sola præsumptione, quod testis, qui pecuniam accepit, non aliter constituto de eius falsa depositione, possit tanquam valde suspecte torqueri, an falsum dixerit, & adhuc si in tortura sustinebit, poterit extra ordinem puniri pro eo, quod turpiter pecuniam accepit, & sic sola receptio pecuniarum sufficit ad condemnandum testem in pœnam extraordinariam, ac etiam ad torquendum, non autem in pœnam falsi ordinariam, quæ omnia tu judex 240
nies.

AMPLIA III. Etiam in † teste, qui pecuniam accipit, vt verum dicat: Nam & is reputatur falsus testis, & de falso punitur, & nihil probat, ad text. *in l. 1. §. 1. ff. de falsis, ibi, Sed & si quis ob renuntiandum remittendum vel testimonium dicendum, vel non dicendum pecuniam acceperit, pœna legis Cornelia afficitur. Item est textus in cap. non sane, 14. quæstion. 5. ibi, Sed non ideo debet iudex vendere iustitiam in iudiciis, aut testis verum testimonium, & paulo infrà ibi, Cum autem iudicia & testimonia, quæ nec iusta, nec vera videndo sunt.* Et per ista iura hanc firmarunt ampliationem, *Ancharan. in capit. 1. numero primo, in fine, & ibi etiam Anan. numero primo, etiam in fine, vers. vltimo nota quod officium testandi, Imola in 1. notab. Aretin. numero 1. in 1. notab. Felyn. numero 1. in 1. notab. Butr. numero 1. in 1. notab. Dec. numero 2. & 3. extra de testibus, Abbas in capit. 1. numero 11. & ibi etiam Anan. numero 15.* vbi quod ita communiter * sequuntur Doctores, *extra de crimi. falsi, Specul. in titul. de teste, §. 1. num. 49. Angel. de malefic. in verbo falsario, numero 19. & ibi in addit. Nell. de ditio. Marsil. in l. 1. in princip. numero quinto, ff. de falsis. Nell. de testibus, num. 203. in tit. de falsis, num. 168. per totum.* Vbi propterea reprehendit Decium *in consilio 89.* dicentem communem * esse opinionem, vt non sequatur, testis est corruptus, ergo falsum deposuit, *& nu. 169. ad finem, vers.*

241 Vnum † tamen non ignores, vbi aduertit, quod isto casu testis punitur pœna falsi, & non pœna capitali, etiam quod pecuniam accipiat in crimine pub. etiam capitali, *idem Boss. in tit. de oppos. cont. test. n. 145. nu. 148. ad med. & nu. 149. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 316. nu. 1. & seqq.* vbi alis * is relatis testatur de communi * opinione, *Monticell. reg. crim. 15. nu 49 & in repert. test. rub. impugnatur testis, quia corruptus, fol. 260. column. 2. vers. 1. & 4. Claud. ad Bertazz. cons. 157. litera B. in princ. vers. & hoc ita procedit, Bertaz. cons. 295. nu. 11. lib. 2. Oddus Perusin. in tract. de restit. in integ. part. 2. qu. 78. art. 7. vbi etiam late, an sententia ex his testibus corruptis lata veniat ope restitutionis rescindenda, Masc. de prob. lib. 1. concl. 454. nu. 5.*

242 LIMITA I. Hanc † tertiam ampliationem, vt licet Doctores in ea relati simpliciter dicant, q̃ huiusmodi testes puniantur, & eorum pleriq; expresse dicant, quod puniantur pœna falsi, non tamen credas posse isto casu pœnam falsi ordinariam imponi, quia, *vt sup. dixi, n. 238. & seqq.* hæc sola præsumtio, quod testis acceperit pecuniam, non sufficit ad istum condemnandum in pœnam ordinariam, ergo multo minùs sufficiet, q̃n testis pecuniam recipit pro vero testimonio ferendo, prout bene aduertit Menoch. *d. casu 310. n. 1. & seqq.* vbi post Dec. & Didac. quos allegat, hunc testem arbitraria pœna puniendum esse verius dixit.

243 LIMITA II. Hanc † eandem tertiam ampliationem, vt licet testis, qui pecuniam accipit, vt verum dicat, puniatur, non tamen punitur pœna statuti, plectentis eum qui falsum testimonium dixerit, *vt per Menoch. d. casu 310. nu 8.* Vbi propterea infert ad statutum Mediolani, Pa-

244 piæ, & Veronæ. Quamuis † contrarium voluisse videatur *Boss. in tit. de falsis, sub num. 168.* Sed prima opinio mihi magis placet, per ea, quæ dicta sunt in præcedenti limitatione.

245 LIMITA III. Dictam † tertiam ampliationem, vt procedat ante sententiam: Tunc enim non probat testis pecuniam accipiens, vt dicat verum, secus vero post sententiam, & quoad illam retractandam, quia tunc probat, quamuis de falso puniatur, vt per Boss. *in tit. de falsis, sub n. 68. vers. credo opinionem Bartoli, Verum ad materiam huius limitationis, vide Oddum Perusin. in tract. de restit. in integ. part. 2. q. 78. art. 7. vbi latè, an sententia ex his testibus corruptis lata veniat ope restitutionis rescindenda.*

246 LIMITA IV. Propositam † tertiam ampliationem, vt pariter procedat, quando sumus in dubio: tunc enim testis accipiés pecunias, vt verum dicat, præsumitur falsus, & non probat, *vt probaui, sup. nu. 237.* Secus si aliunde constet de veritate suæ depositionis, quia tunc non dicitur falsus, licet crimine non careat, *secundum Boss. in tit. de oppos. cont. test. n. 151. ante fi.* Et propterea, quod isto casu pœna falsi non teneatur, pluribus comprobat, & cõtrarijs respondet *Dec. in c. 1. n 4. & seqq. extra de testib. quem refert Boss. vbi sup. 149. ante fin.* vers. & vide omnino Decium, nec dissentit Clar. *in §. falsum, vers. sed quid econuerso, ibi. Aut apparet ipsum veritatem dixisse*, vbi quod non punitur de falso, ex quo falsum non dixit, sed aliqua pœna extraordinaria, ex quo turpiter accepit pecuniam pro eo, quod tenetur gratis facere.

247 AMPLIA IV. Propositam † regulam, vt testis dicatur corruptus, puniatur de falso, & illius pœna, nec probet, non solum si accipiat pecuniam pro ferendo testimonio, sed etiam si accipiat pro non ferendo, *textus ad literam in l. 1. §. sed & si quis, ff. de falsis, ibi, Si quis ob renuntiandum, remittendum vel testimonium dicendum, vel non dicendum pecuniam acceperit, & in l. 3. §. 1. ge Iulia, ff. de testibus, ibi, Qui testimonium dicendum, vel non dicendum, &c.* Et per ista iura hanc firmarunt ampliationem, *Specul. in tit. de teste, §. num. 43. versicul. item opponitur testi, quod accepit à quocunque pretium, Abb. in cap. 1. numero 11. versic. vltimo quæro, & ante eum ibidem Anan. numero 2. in fin. extra de crim. falsi, Aretin. in cap. 1. numero 1. versic. non solum autem, & ibi etiam Felyn. numero 1. versic. & eandem pœnam incurrit, Dec. num. 4. & num. 9. extra de testibus, Plot. de in lit. suran. §. 44. nu. 7. Iodoc. in pract. crim. c. 21. rub. de falsitate, in verbis, num. 4. Nepos de Monte Alban. in tract. de testibus, nu. 75. Viu. in commun. opin. in verbo testis falsum testimonium deponens, in princip.*

LIMITA I. Hanc † quartam ampliationem in eo, 248
quod dixi, istum testem pœna falsi puniri, vt procedat si pecuniam accepit, vt non dicat testimonium, & testificatus verum tacuit, secus si testimonium non dixit, nec examinatus fuit, quia tali casu licet posset puniri, nõ tamen punitur pœna falsi, *secundum Dec. in d. c. 1. nu. 9. & 10. de testibus, post Bal. Flor. & Anan. in locis per eum relatis, reprobato Bart. contrarium dicente, in l. 1. ff. de falsis, sequitur Menoch. de arbitr. q. lib. 2. casu 310. num. 12.* vbi quod erit pœna arbitraria.

LIMITA II. Hanc † eandem 4. ampliationem in 249
eo, quod dixi, hunc testem non probare, vt non procedat, quando deponit contra eum, à quo pecuniam accepit, vt testimonium non ferret. Testis enim corruptus probat contra corrumpentem, *vt dixi infr. nu. 280.* ideo sic etiam probabit cõtra dantem pecuniam, vt testimonium non dicat, *prout in specie sic ripserunt Bald. in c. per illum tex. in tit. si de inuest inter dom. & vasal. lucrantur. Anan. in c. 1. nu. 1. ad fin. & ibi etiam Aret. nu. 1. in fin. versic. de iure autem canonico, Felyn. nu. 1. vers. quod intelligit, &c. Dec. nu. 12. extra de testibus.*

LIMITA III. Dictam † quartam ampliationem 250
(& hæc limitatio venit ampliative ad præcedentem limitationem) vt iste testis non solum probet contra corrumpentem illum, scilicet qui pecuniam dedit, ne ferat testimonium, sed etiam probet pro eo, si fuerit productus ab aduersa parte, ab eo scilicet qui petit cogi testem ad testificandum contra eum, qui pecuniam dedit; *secundum Aret. in c. 1. num. 1. in fin & num. 2. vbi arguit ad partes, & sic se firmat, & ibi etiam Felyn. num. 1. versic. quod intelligit, &c. Dec. numero 11. vbi alios refert concordantes, extra de testibus, Anan. in cap. 1. numer. 7 in fin versic. subdit etiam Bald. de crim. falsi. Nellus in tractatu de testibus, num. 202. Roman. Sing. 330 num. 1. vers. quod est verum, Honded. consil. 106. num. 47. & 51.*

AMPLIA Regulam, (& hæc † ampliatio non est ad- 251
modum dissimilis à præcedẽti) in impediente testes vt deponant. Talis enim impediens tenetur parti læsæ ad interesse, actione de dolo *Bar. in l. si falsis, n. 1. ff. de dolo*, & in quam aliam pœnam incidat, & de materia vide eundem Bar. *in l. 1. §. sed & si quis, n. 1. ff. de falsis, Butr. in c. constitutus, n. 5. de test. bus, Montic. in rep. test. rub. testes producens, instruens, corrumpens, &c. fol. 304. col. 2. vers. 4. & seqq. & vide in proposito Tindar. de testibus, l. b. 1. c. 9. n. 13.* Vbi quod occultans testimonium vni, vel duabus personis, non punitur de falso, occultans vero, vt nemini appareat, punitur de falso, *per tex. vbi dicit de hoc esse casum, in l. 3. §. si quis dolo, vers. & potest. ff. de tab. exhiben.* Sed certe text. ille non respicit materiam nostræ ampliationis, quando scilicet quis impedit, & occultat testes, ne examinentur; sed quando occultat testimonium, hoc est examen testium, qui iam deposuerunt, de quo alibi dicam in tit. de falsitate infra (ni fallor) *in 4. lib.* dum tractabo materiam occultantis, & subripientis scripturas. ¶ Vide infra *qu. 78. nu. 138. seqq.*

AMPLIA VI. Vt testis dicatur † corruptus, & non 252
probet, etiam quod pecuniam accipiat à sponte dantes. n. probat tex. *in c. non sane, 14. q. 5. in illu verbis*, quamuis à volentibus datur, *Marsil. in l. 1. in prin. n. 7. post Alex. & Iac. de Belui quos allegat. ff de falsis, Monticell. reg. crim. 15. nu. 59. in fin.*

AMPLIA

253 AMPLIA VII. Vt† non solum non probet testis, qui pecunia, aut promissione corruptus est, sed etiam nec probet is, qui nulla præcedente pactione sperat ad se peruenturum commodum, *Masc. de probat. lib. 1 concl. 454. nu. 4.*

254 AMPLIA VIII. Vt† testis corruptus possit repelli judicis officio etiam parte nõ opponente, But. *in c. significante, n. 5. qui matrimon. accus. poss. & in c. exceptionem, de except.* vbi de cõmuni Doctorum * opinione, prout illum refert Masc. *de prob d. concl. 454. n. 8.*

255 AMPLIA IX. Vt† corrumpens testes puniatur, etiam quod illis postea vsus non sit, *Boer. decis. 319. nu. 7. prout illum refert Monticell. in suo rep. rub. testes producens, instruens, corrumpens, &c. fol. 304. col. 1. versic. fin.* Et faciunt, quæ in simili dicam infra suo loco de producente falsos testes.

256 AMPLIA X. Vt† teste vno corrupto, & alij corrupti præsumantur, *Ruin. consilio 36. num. 9. lib. 4. prout illum refert Monticell. in suo rep. rubr. impugnatur testis, quia corruptus, fol. 261. colum. 1. vers. 1. Guido Papa, consil. 77. colum. 2. in fi. prout illum pariter refert Mascar. de prob. lib. 3. concl. 1340. num. 6.*

257 AMPLIA XI. Vt† corruptio, & subornatio testium ex indicijs arguatur & præsumatur, *vt post alios scripsit Guid. Pap. in cons. 75. per totum, prout illum refert Masc. de probat. lib 3. concl. 1340. n. 1. Verum ad hæc vide quæ dixi sup. n. 74. & seq.*

258 AMPLIA XII. Vt† pœna falsi teneatur non solum testis corruptus, sed etiam testes corrumpens & subornans, *Specul. in tit. de teste, §. 1. numero 49. in fin. versicul. & nota, quod corrumpens testes pari pœna punitur, Rebuff. in tract. de testibus, gloss. 7. numero 46. Marsil. in l. 1. § sed & si quis, in princip. ff. de falsi.* vbi, quod qui corrumpit, vel corrumpere tentauit, punitur pœna falsi, *Boss. in titul. de falsis, num. 143. Jacob. Nouell. regul. 216. num. 26. Simanc. de Cathol. Instit. tit. 64. nu. 96.* vbi quod corrumpens testes in causa criminali punitur eadem pœna, qua puniendus erat is, contra quem testis fuit corruptus, quod & idem dixit Pegna *in Direct. Inquis. part. 3. ad q. 73. commen. 122. fol. 676. col. 2. vers. atq; hoc ipsum, Monticell. in repert. rub. testes producens, instruens, corrumpens, &c. fol. 304. col. 1. vers. 4. & fol 305. col. 1. vers. an tepen & seq. Bertaz. cons. 218. nb 1.* vbi quod corrumpens testes dicitur falsum committere *per l. omnes, & ibi gloss. C. de har. idem Bertaz. cons. 72. num. 6.* vbi propterea, quod punitur pœna falsi, *ex Bero. in q. 58. in princ. & idem dixit in cons. 157. nu. 10.* Ex quibus patet hanc ampliatio-
* nem esse communiter à Dd. receptam. ¶ Ad quam vide etiam vrbis statutum *lib. 2. cap. 46.* quo cauetur, eum, qui scienter falsos produxerit testes, si plebeius fuerit, pœna centum aureorum & fustigationis per vrbem puniri, si vero fuerit nobilis pœna ducentorum aureorum, & exilij per septennium: si vero fuerit Baro, aut de Magnatibus pœna scutorum 400. & exilij per decennium mittatur: & faciunt quæ de pœna producentis falsos testes, dixi infra suo loco in 4. (ni fallor) libro.

259 AMPLIA XIII. (Et † hæc ampliatio, prout & aliæ sequentes, venit illatiue ad præcedentem ampliationem,) vt corrumpens testes puniatur, siue sit pars litigans, siue etiam tertius, *Salyc. post gl. in l. si falsos, in 1. qu. n. 3. C. ad legẽ Corneliam, de falsis, late defendit Bertaz. cons. 218. per totum,* vbi amplius, quod is tertius corrumpens comprehenditur sub statuto puniente corrumpentes, & subornantes testes.

260 AMPLA XIV. Vt puniatur non solum corrumpens testes, & dans pecuniam, vt falsum dicant, sed etiam vt verum dicant, *Nell. de testibus, n. 203. in fin. vers. dans pecuniam,* vbi dixit, quod dans pecuniam testi, vt verum
261 dicat, punitur ac si ipsum corrupisset. Sed† verius credo, quod non pœna falsi, sed eo, quia adhuc crimen commit-

mittit, ideo aliqualiter, & mitius puniatur, sic n. multis hinc inde relatis videtur tenere *Boss. in tit. de oppos. cont. test. n. 146. & omnibus seqq.* Imo† posset attentari, quod 262
nullo modo puniatur, prout videtur consuluisse *Io. Pet. Surd. in cons. 132. nu. 50. & seqq.* licet hoc dare pecunias, vt verum dicat, sit res mali exempli, *ex Cast. quem allegat, in l. 2. §. sed si quog. ff. de cond. ob turp. causs. & Dec. in cons. 189. n. 13. in fin.*

LIMITA Hanc decimam quartam ampliationem non procedere in duobus casibus.

Primò quando† quis dat pecuniam, vt verum dicat, 263
testi, qui alias sine pecunia noiebat deponere, *secundum Rip. in l. 1. nu. 37. in fi. ff. si cert. pet. prout illum refert & sequitur Claud ad Bertaz. in cons. 157. litera B, vers. fin. in fin. & ante istos Bald. in cap. fin. num. 11. de appellat. & Dec. in cons. 189. num. 12.*

Secundò quando† pariter datur pecunia testi, vt fal- 264
si tatem, quam deposuerat in judicio, detegat, & sic vt, quod falsò dixerat, reuocet, hoc enim casu (sicut in primo) dans pecuniam nullatenus punitur, *vt bene docet Boss. in titul. de oppos. contra testes, numer. 149. & numero 151. in fine, & dict. numero 149 ad finem, versicul. & in casu, de quo supr &c.* Vbi quod ista limitatio transit sine dubio, *quo supr &c. sequitur Joan. Petr. Surd. dict. consil. 132. numer. 49. & seqq. libro 1.*

AMPLIA XV. Quod† sicut testis dicitur falsus, qui 265
tacet verum, & sicut punitur testis corruptus ad tacendum verum, & ad non ferendum testimonium, vt supr. late dixi, ita etiã punitur corrumpens ad tacendum verum, nedum ad falsum deponendum, *Card. in clem. testibus, in prim. in 3. notab. Montic. in repert. test. rub. corruptus testibus, in prim. in 3. notab. Montic. in repert. test. rub. corruptus testis punitur de falsõ, fol. 295. col. 1. ver. pen. post Dec. & Marsil. quos allegat.*

LIMITA I. Propositam† regulam, vt licet testis dica- 266
tur corruptus pecunia, vel promissione, non tamen dicitur corruptus, si prece & rogatus deponat: Tunc enim probat, & non dicitur falsus, *vt per Hostien. in cap. 1. in fin. principij in verbo pretio, & ibi etiam Joan Andr. num. 1. in fin. in eod. verb. pretio, Aret. num. 2. in fin. vers. & dust hic Hostiensis, Butr. numero 5. versicul. an prece possim induci ad testificandum, Abb. in fi. principij, num. 1. notab. & num. 1. ad medium, versic. quare autem preces,* vbi reddit rationem diuersitatis, quare scilicet testis pretio corrumpatur, prece autem non, *Bellamer. ante num. 1. & num. 1. vers. imo permissum est precibus, vbi exornat. Felyn. num 1. post medium, ver. & pondrat hic D. Abbas, Dec. numero 15 extra de testib. Rebuff. in tract. de testibus, gloss. 7. num. 45. Campeg. de testibus reg. 49. in 1. fall. Boss. in tit. de falsis, nume. 0168. post medium, vers. sustinet tamen dictum Innocent. &c. Dec. consil. 189 latatus sum, num. 16. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1358. num. 2. alleget totam decis. 22. alias 272 de testibus, in nouis, Monticell. in repert. test rubr. impugnatur testis, quia corruptus, fol. 261. colu. 1. versic. 3. Oddus Perusin. in tract. de restitut. in integr. part. 2. quæst. 98. artic. 7. num. 61. in fine, & num. 62.* vbi bene exornat. Ex quibus hanc limitat. communiter à * Dd. receptam apparet. Quamuis† contrarium * 267
sensisse videantur, *Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 43. versic. item opponitur testi, quod recipiat à quocung. pretium, vel preces, Campeg. d. regul. 49. in princip. Bald. Salyc. & alii relati per Masc. de probat. lib. 1. concl. 454. num. 3. & lib 3. d. concl. 1358. num. 5.*

SVBLIMITA Hanc† primam limitationem (& cum 268
hac sublimitatione concordantur contraria sup. relata) vt procedat, dummodo corruptio absit, & sic dummodo preces effundantur pro dicendo vero: secus si ad faldo preces effundantur pro dicendo vero: secus si ad falsum dicendum testis rogaretur, quia non solum pecunia, sed etiam timore, amore, vel odio corrumpuntur testes *c. quoties, extra de testibus*, & tradunt Host. & communiter * omnes præcitati Dd. *in dict. cap. 1. eod. tit. de testibus.* *

LIMITA

269 LIMITA II. Eandem regulam † non procedere, quando pecuniæ testi darentur publicè & palam: Tunc enim non dicitur corruptus, sed probat, Bald. *in cap. fin. nu. 11. de appellat. Archid. in cap. qui recte, 11. quæst. 3.* vbi subdit, hanc non esse corruptelam, sed cautelam, *Adden. ad Romanum sing. 330. in fin. addit.* vbi quod licet dare pecuniam testibus publice, vt verum dicant, *August. ad Angel. de malef. in verbo, falsario, nu. 20.* vbi quod non punitur dans talem pecuniam (licet Innocent. ibi per eum relatus, *in c. licet, de reprob.* teneat contrarium) *Boss. in tit. de falsis, nu. 168. in fin. vers. sed hoc locum non habet, & in tit. de oppos. cont. test. num. 147. ver. est verum,* vbi etiam, quod isto casu non punitur, dans talem pecuniam, *quod & idem voluit Montic. reg. crim. 15. nu. 51. & in repert. test. rubr. impugnatur testis, quia corruptus, folio 206. col. 2. vers. 2.* vbi quod permittitur dare palam pecuniam testibus, vt verum dicant, ex quibus pariter & hanc limitationem communiter
* à Doctoribus * receptam esse apparet.

270 LIMITA III. Dictam † regulam non procedere, si testi pecunia datur pro expensis in itinere, & pro operis omissis, tales enim expensę de iure debentur testibus, ideo eas licitè recipiunt, & sine corruptela, *text. express. in cap. statutum, in fin. de rescript. lib. 6. & in §. venturis, 4. quæst. 3. & in l. quoniam liberi, C. de testib. Hostien. c. 1. ante, nu. 1. & ibi etiam Ioan. Andr. num. 1. in verbo, conducantur, & ibi in addit. lit. A, Anan. nu. 2. Bald. nu. 2. ver. oppono, & videtur Imol. in versicul. si tamen necesse habet ire de loco ad locum, Ancharan. nu. 1. in 1. notab. Zabarell. in princ. vers. oppono, quod datur pretium. Bellamer. in princip. vers. expone literam, & nu. 1. & sequ.* vbi ampliat, etiam quod expensę factę essent lautiores, *Butr. nu. 4. versic. non intendit hic prohibere expensas, Abb. nu. 2. ad fin. ver. nam pro expensis, Felyn. nu. 2. extr. de testibus, Cyn Iacob. But. & Salyc. in l. quoniam liberi, eodem, Iac. de Belu. in practic. crim. in ver. de testibus, nu. 21. Spec. in tit. de teste, §. 1. nu. 43. in fin. vers. expensas tamen, Florian. in l. ex hac lege, ff. si quadrup. paup. fecisse dicat. Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 7. num. 81. & seqq.* vbi qualiter & quomodo tales expensæ sint taxandæ, & loquitur etiam quoad operas omissas, & quod contraria opinio Albertici *in d. leg. quoniam liberi,* est multum iniqua, *Nell. de testibus, nu. 37. in fin. & nu. 97. Iacob. Butr. de testibus, rub. quadam forma, circa testes, num. 2. Guido Pap. quæst. 86. num. 3. & seq.* vbi ita *in curia Delphin. seruatum* testatur, *Dec. consil. 189. nu. 12. Boss. in tit. de oppos. contr. test. nu. 132. & seqq. Couar. reg. peccatum, part. 2. §. 3. nu. 3. de reg. iur. in 6. Clar. in §. falsum, ver. sed quid econuerso, in fine, Menoch. de arbit. casu 310. nu. 10. Ossasc. decis. Pedem. 46. nu. 7. & omnibus seqq.* vbi in specie de refectione omissarum operarum late, comprobat, concordantes adducit, contrariis respondet, & in fine decisionis testatur de veriori & æquiori opinione, quã amplexus est ille Senatus, *Claud. ad Bertaz. cons. 157. litera B. ver. testiu tamen, & ver. scrit Bal. Montic. in repert. test. rub. an debeantur testibus expensa, fol. 262. col. 1. vers. 4. & seqq.* vbi de materia, *Andr. Gail. obseru. 99. nu. 8. & seqq.* vbi quoad operas omissas, æquissimam putat refectionem, & bene comprobat, & generaliter de expensis, *d. obseru. 99. nu. 1. & seqq.* vbi etiam bene compro-
* bat, & testatur de * communi opin. lib. 1.

271 Et† licet, quoad operas omissas, in contrariam sententiam valdè stringant deducta *in d. dec. Pedem. 46. nu. 1. & seqq. vsq; ad nu. 7. & per Claud. ad Bert. d. cons. 257. litera B, ver. sed licet, & per And. Gail. d. obseru. 99. nu. 5. & seqq.*

272 Et† hanc contrariam opinionem maxime procedere, quando solutio harum operarum omissarum fieret sine iudicis scientia, dixerat *Hostiens. Butr. & Felyn. in d. c. 1. de testibus, prout eos refert Claud. ad Bert. d. consil. 157. litera B, ver. sed licet, in fine, Bertaz. consil. 311. nu. 12. vbi loquitur etiam in expensis victus.*

273 Ego† tamen indistincte nunquam recederem à pro-
* posita limitatione, tanquam veriori & magis * communi.

274 Et † præsertim, quando testis nolebat accedere ad testimonium, nisi soluto pretio operarum omissarum, *secundum Archid. in c. qui recte, 15. qu. 3. Bald. in c. fin. de appell. Dec. in cons. 189. nu. 12. Rip. in l. 1. nu. 37. ff. si cert. pet. prout hos refert & sequitur Claud. ad Bert. d. consil. 157. liter. B. in vlt. ver.* Vbi† tamen in hac eadem contrarietate totum iudicis 275
arbitrio relinquendum duxit.

SVBLIMITA, hanc † tertiam limitationem non 276
procedere, quando pecuniæ datæ pro expensis, & operis omissis, excederent illarum æstimationem: Tunc enim esset color quæsitus, & testis diceretur corruptus, quando optime iudex arbitrabitur, ex conditione personæ, & ex quantitate summæ, *vt per Menoch. de arbit. d. casu 310. num. 8. ver. sed his erit opus iudicis diligentia, & bene declarat And. Gail. viden. d. obseru. 99. nu. 3. & 4. lib. 1.*

LIMITA IV. In teste, qui † nulla præcedente pro- 277
missione pecuniam tecepit post depositionem, nam is non punitur, nec dicitur corruptus, & probat, *Marsil. in l. 1. in princ. nu. 5. in fin. ver. Adde, † quod istud potest limitari,* 278
iuncto nu 6. & 7. ff. de falsis, Bertaz. consil. 506. num. 9. libr. 2. Menoch. de arbit. casu 310. nu. 11. Montic. reg. crim. 15. nu. 50. verum testis ille saltem quoad probationem esset multum suspectus.

LIMITA V. Regulam † procedere, quando testis pe- 279
cuniam accipit; vt sic specialiter dicat, secus si sibi fuit data pecunia sine tali promissione, de sic specialiter deponendo, sed generaliter, vt ius dantis commendatum haberet, *Roman. singul. 330. nu. 2. & ibi in addit. Marsil. in l. 1. in princ. nu. 11. ff. de falsi.* Verum quomodocunq; testis pecuniam recipiat, apud me suspicione non careret.

LIMITA VI. Quia testis † corruptus, licet non pro- 280
bet pro corrumpente, probat tamen contra corrumpentem, *prout late explicaui in 2. lib. tit. de indic. & tort. quæst. 45. nu. 6. & nu. 32.* vbi etiam de teste corrupto ad non deponendum, *de quo in specie dixi hac eadem qu. num. 249. & pariter in specie hanc limitationem comprobant Dec. in cap. 1. nu. 4. & nu. 12. de testibus, Felyn. in cap. licet causam, num 7. in 9 not. de prob. Ias. in l. 1. nu. 21. ff. de feriis, Rom. singul. 330. Marsil. sing. 112. & cons. 61. nu. 32. Bero. qu. 58 nu. 6. Grammat. voto 11. nu. 10. Ioan. Petr. Surd. consil. 132. nu. 3. lib. 1. Honded. cons. 106. num. 1. & 2. iuncto nu. 47. & seqq.* & licet contra hanc limitationem faciant ea, quæ considerauit *Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 454. num. 10. & seqq. videtamen pro responsione, quæ idem Mascard. posuit, ibi, nu. 13.*

LIMITA VII. Vt † testis corruptus probet etiam 281
pro corrumpente, quando producitur ab eo, contra
m fuit corruptus, & hoc per regulam, *l. si quis testibus,*
stibus, & dixi supra hac eadem qu. nu. 250.

LIMITA VIII. Quia † corrumpens testes, licet a- 282
lias puniatur, *vt supra probaui,* non tamen perdit causam, *Dec. in cap. 1. nu. 13. extr. de testibus, Capic. decis. 67. in prin. Boer. decis. 191. nu. 23. Vant. in tit. de nullit. ex defect. process. nu. 41. & est communis, vt per Villalob. in commun. opin. litera T. nu. 104. Hippol. Rim. consil. 345. nu. 22. Bertaz. cons. 218. nu. 17. & ibi Claud. in addit. lit. B. Fran. Turzan. opin. 81.* ¶ licet contrarium disputetur ex vrbis statuto, *lib. 2. cap. 46.* quo cauetur, litem & causam amittere eum, qui scienter falsos produxerit testes, *& faciunt, quæ dicam infr. in 4. (ni fallor) lib. in tit. de fals. in illa materia, an & quando falsum committens in causa, aut falsos testes producens causam perdat.*

ARGVMENTVM.

De teste instructo.

SVMMARIA.

Testis instructus à parte nihil probat, nu. 283.
Testis instructus ab aduocato, nec etiam probat, nu. 284.
Testis præsumitur instructus, & suspectus eo ipso, quod ante exa-
men alloquutus fuerit partem, nu. 285.
Potest tamen pars à teste examinando perquirere, quid pro veri-

li* tate

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

tate deponere potest in causa, imo etiam potest testi articulos legere, super quibus est examinandus, num.286.

Testis potest instrui bona fide, & ad dicendum veritatem, num. 287. etiam in eius manibus dimissa schedula, nu.288.

Testis instructus, licet sit suspectus, non tamen reputatur falsus, ibid.nu.289.

Testis potest instrui, vt congrue deponat, & vt sui dicti rationem reddat, ibidem num.290.

Quid de teste instructo ad deponendum quid sit notorium, ibidem num. 291.

Testis, qui dicit se instructum ad hoc, probat, quia intelligitur de licita instructione, & qui econtra, si dicat, se non instructum, & reperiatur postea quod sit instructus, num.292.

Testis, qui revelat partibus id quod dicturus est, non repellitur à testimonio, ibidem num.293. Contra, num.294. Distingue, vt num.295. & quid de teste revelante depositionem iam factam, num.296.

QVÆSTIO LXVII. §. VIII.

283 REGVLA sit, quod † testis instructus à parte non probat, *Specul.in tit.de teste, §.1.nu 43. post vers.item opponitur testi, Lanfranc.de testibus, nu.26.ver.nec mireminì, Campeg.de testibus, reg.216 in princ. Boss.in tit.de oppos.contra test.nu.31. & nu.50.in princ. & Mascard. de probat. libr.3 conclus.1358.nu.3.& 4. vbi alios refert.*

284 AMPLIA I. Regulam, vt † & idem sit in teste instructo ab aduocato, *Campeg.de testibus, dict. regul.216. Mascard. d.conclus.1358. nu.3.* & fatuus est aduocatus, qui loquitur cum teste, ante eius examen, *Speculat.in tit.de teste, §.1.num.43. vers.& ideo fatue egit aduocatus, & in tit. de aduocato, §. vtriusque, vers.14 sit cautus.*

285 AMPLIA II. Vt † testis præsumatur instructus, & suspectus eo ipso, quod ante examé alloquutus fuerit partem, *Felyn.in c.praterea, nu.12.de testibus cog. vbi tamen remissiue, Alex.Strat.cons.crim.diuer.117.nu.46.ver.4.non potest negari, iuncto ver & quod sit suspectus, lib.1. Rolan.cons.38. nu.30 lib.1. Montic.in repert.rub.impugnatur testis, quia corruptus fol 261.col.1.ver.2. vbi remissiue, & impugnatur testis, quia loquutus cum parte, fol.278.col.1.vers.2.vbi etiam remissiue.*

286 Vide † tamen Rebuff. *in tract.de testib.gl.7.nu 42.* vbi admonet partem, antequam producat testes, vt debeat ab eis scire, & ab illis perquirere, an & quid de illa re sciant. & quod etiam potest coram illis articulos, super quibus sunt examinandi, legere, & deinde dare iudici norulam articulorum, super quibus testes examinandos possit interrogare, & *faciunt, quæ dixi infra, nu.293.*

287 LIMITA I. Regulam † non procedere in teste instructo bona fide, & ad dicendum veritatem, *Felyn. c.p. praterea.nu.12.ver.& dicit Rofiedus, de testib.cog. Dec.in c.1 nu. 16.de testib. Campeg. de testib.reg.216.in 2.fall. post Bald & Rofred quos allegat Aciat.cons.29.num.22.tom.2.lib.6. Mynsing. obser.75 cent.3. Boss.in tit.de oppos cont.test.num.50.* Vbi † etiam quod ad veritatem dicendam, & vt testis melius recordetur, potest instrui etiam cum schedula.

289 LIMITA II. Quia † licet testis instructus à parte non probet, quia suspectus de falso, non tamen non reputatur falsus, nisi aliunde falsitas probetur, *Campeg regul.216.in 1.fallent.post Bald & Rofred. quos allegat.*

290 LIMITA III. In † teste instructo, vt congrue deponat, & vt sui dicti rationem reddat, *Dec.in c.1.nu.16. de testibus, Rip in l.1 nu 36. vers.sed quid si responderit, ff.si cert. per. Nell.de testibus, nu 102.* Vbi quod instruere testes, qui interfuerunt negotio, vt plene & aperte verba dicant, non est peccatum, *Rebuf.de testib.gl.7. nu.43.* vbi quod licitum est instruere testes, vt apte & aperte deponant, dummodo non inducantur ad mentiendum vel vtà veritate decedant, *Lanfr. de testibus, nu.26. ver.nec mireminì, Montic.in reper.test.rub.impugnatur testis, quia corruptus, folio 261.col.2.vers.penult.& fin.& col.2.vers.1.3.& 4. vbi alios refert concordantes, Mascard. de probab.lib 3.conclus.1358.nu.4.*

alias conclus. 1207. nu. 19.

SVBLIMITA hanc † limitationem non procedere, quando testis fuit instructus, & edoctus à parte, vt bene diceret, quid sit notorium, quia tunc videtur subornatus, & non probat, *Felyn.in cap.praterea, num.12 de testibus cog. allegat But.in c.vestra, col pen. de cohabit. cler.& mulier. Ripa in l.1.in prin.nu.36.ff.si cert.pet. allegat Specul.in titul. de notorio crimine, col.antepenul.& dixi inf.qu.73.nu.42.* 291

LIMITA IV. Quia † testis, qui dicit se instructum, adhuc probat, cum intelligatur de instructione licita, non autem illicita, sicut econtra, si dicat, se non instructum, & reperiatur, quod sit instructus, non est instructum, & reperiatur, quod sit instructus, non est instructum, & reperiatur, quod sit instructus, non est

pugnatur testis, quia eius dictum non concludit. folio 240. col. 1. versic. 1. Cephal. consil. 77. num. 26. & seqq. lib. 1. vbi ait, testem non probare, qui dubitatiue deponit, hoc modo, videlicet, Posse esse annos circiter viginti duos, vel viginti quinque, Hieron. Gab. consil. 168. numer. 10. lib. 2. Bertaz. consil. 251. num. 26. libr. 2. & Foller. quem allegat in pract. crimin. in 2. par. 2. partis principalis, in verbo, debentur capitula, quod suffocauit vxorem, num. 2. & sequ. Et hæc secunda ampliatio, vt vides, est etiam com-
* muniter * recepta.

5 AMPLIA III. Quia † testis obscure deponens, non solum non probat, sed si sic obscure per malitiam deposuerit, punitur de falso, *ex allegatis per Corrad. in practic. d. rub. de dubio dicto, num. 31. versic. imo si malitiose vel obscure loquatur testis. folio 129. col. 1. Alex. Stiat. in pract. sud. capit. 16. nu. 55. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1340. nu. 5. & dixi latius in anteced. quæstione 67. nu. 225.*

6 AMPLIA IV. Vt † testis dubia, & obscura depositio non valeat, etiam in causis fauorabilibus, *secundum gloss. in capit. præsentia, in verbo, dubium, extra, de probat. quam gloss. ab omnibus communiter approbari demonstrat Alexand. in cons. 152. sub nu. 1. versic. nec dicatur, libr. 5. vbi respondet Baldo contrarium sentienti, in titul. de pace Constan. in verbo, Die Lunæ, nu. 2. refert & sequitur Viu. opin. 963. num. 2. Addo*
7 *Dec. cons. 322. nu. 6.* † *Marsil. consil. 49. nu. 67. Prosp. Pa'eth. consil. 208. nu. 6. Hect. Æmil. in tract. de testibus, verbo, testis ambigue deponens, n. 3. fol. 150.* Verum contra hanc ampliationem vrgere videntur, *quæ tradidi infra, numer. 53.* vbi dixi, quod testium dubia dicta sunt interpretanda pro causa fauorabili, ergo non est verum, quod dubia depositio in tali causa non probet.

8 AMPLIA V. (Et † quidem illatiue ex proposita regula, prout etiam inferuntur omnes aliæ sequentes ampliationes) vt nec probet testis, qui per verbum, *dubito*, seu alias dubitatiue deponit per regulam, quod dubitans & ignorans æquiparatur, *l. fin. C. de condict. indeb. l. fin. § sin autem, C. de furtis, Spec. in tit. de teste, § 1. versic. item quid si dubitat, Ias. in l. 1. num. 14. ff. de iustit. & iur. Crott. de testibus, nu. 31. pract. Corrad. tit. de testib. rub. de credulitate, nu. 40. post prin. versic. nam super certo, Aym. consil. 60. nu. 124. lib. 1. Decian. consil. 14. nu. 71. versic. similiter testis in eo, quod dubitans deponit, lib. 2. Bertaz. consil. 95. nu. 17. lib. 1.*

9 AMPLIA VI. Vt † & idem sit in teste deponente per verbum, *forte*, vel *forsitan*. Tunc enim testem nihil probare, *scripserunt cum allegatis per eos Ias. in l. 1. nu. 27. ff. de iust. & iur. pract. Corrad. tit. de testibus, d. rub. de credulitate, numer. 40. sub 4. ampliatione.*

10 Et idem in † teste deponente per verbum, *prima fronte, scripserunt idem Ias. in d. l. 1. num. 28. ff. de iust. & iur. Corrad. vbi sup. d. nu. 40. sub eadem 4. ampliatione.*

11 AMPLIA VII. In teste, † qui deponit per verba, *si bene memini.* Nam & hunc testem nihil probare, *post Alexan. & Riminal. quos allegat, scripsit Alexan. Stiat. in practic iudic. cap. 16. num. 53. de quo etiam vide Corn. in consil. 94. nu. 4. libr. 3. prout illum refert Monticell. in repert. rub. quid si deponit per verbum, videtur, fol. 247. col. 2. versic. pen. Bertaz. consil. 95. num. 17. lib. 1.*

12 Idem † & multo magis dicens, *se non recordari, scripserunt Prob. ad Ioan. Monac. in c. Romana, nu. 7. de testib. Alexan. consil. 7. nu. 7. lib. 1. & consil. 187. nu. 9. lib. 7. & alia ad materiam ponit Monticell. in repert. rubr. quid si per verbum, nescio, vel non recordor, folio 248. col. 1. & 2. Imo isto casu testem posse torqueri, dixi inf. in sequ. tit. in materia torturæ testium.*

13 Et † de teste, qui deponit per verbum, *nescio, plura ponit Monticell. d. rubr. quid si per verbum, nescio, vel non recordor, fol. 218. col. 1. & 2. in discursu.*

14 AMPLIA VIII. In teste, † qui aliquid affirmat, adiecto verbo, *ni fallor*, nam & hunc testem non probare, nisi claram & bonam scientiæ suæ causam adducat, *scripserunt Ias. in leg. 1. num. 13. & seqq. ff. de iustit. & iur. vbi latè comprobat, & respondet contrariis, iuncto num. 22. & seqq. & ibi etiam Claud. Seysel. numer. 12. Curt. sen. in addit. ad Castr. ibid. num. 12. & Zas. num. 15. Felyn. in c. quoties, col. 4. post princ. num. 8. ad med extra, de testibus, Corrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de credulitate, num. 40. sub 4. ampliat. Viu. opin. 965. nu. 5.*
Et † licet contrarium scripserint *Bald. in leg. 1. num. 6. ff. de iustit. & iur. Fulgos. ibid. 5. vbi Baldi auctoritatem magnam esse in scholis, & iudiciis affirmat, Ang. ibid. num. 5. & Castr. nu. 12. Aret. in d. cap. quoties, num. 22. de testibus, Campeg. reg. 215. in princ.* † *tu tamen non recedas à proposita ampliatione, quia com-*
16 *muni* * *est, prout eam tanquam communem & veriorem, relatis & reprobatis contrariis, sequuta est Rota coram bon. memor. D. Cantucio in vna Terdonen. fructuum subdit 26. Octob. 1575. inter diuer. par. 2. decis. 9. nu. 7.* ¶ Et ad illius comprobationem addo Hector. Æmil. *in tract. de test. rubr. testis articulum verum, nu. 6. fol. 222.*

Et † idem in teste, qui aliquid deponit, & deinde addit, *salua veritate*, quod nihil probet, *consuluit Alexand.* 17
consil. 92. num. 2. libr. 4. prout illum refert Monticell. rubr. singulares testes, an & quando probent, fol. 198. col. 2. versic. penult. & rub. quid si deponit per verbum, videtur, fol. 274. col. 2. versic. antepenult.

AMPLIA IX. In † teste, qui deponit alternatiue per 18
dictionem, *vel.* Nam & hunc testem nihil probare, ex quo dubitatiue deponit, *facit text. in leg. vbi autem non apparet, § qui illud, aut illud, ff. de verb. oblig. & scripserunt Alex. in cons. 82. nu. 2. lib. 1. Bertran. cons. 100. num. 19. part. 1. Crott. cons. 122. nu. 10. lib. 1. Rolan. cons. 35. nu. 23. lib. 1. Viu. opin. 963. nu. 1. vbi aliis relatis testatur de communi. Hect. Æmil. in tract. de test. rub. testis alternatiue deponens nu. 1. fol. 146.*

LIMITATVR hæc 9. ampliatio, † vt non procedat, quando alternatiua depositio vtraque tenderet ad 19
vnum effectum, puta si testis diceret, cum gladio, vel clauo, tunc enim vterque intellectus concludit maleficium, & ideo habetur pro concludenti probatione, *vt per Alex. in l. inter stipulantem, § si Stichum, num. 15. & ibi etiam Ias. nu. 3. ver. adde, quod singulariter tenet, &c. & Zas. numer. 7. ad fin. vbi dicit, hoc esse menti tenendum, ff. de verb. oblig. idem Alex. in cons. 152. n. 1. ibi, nisi qualibet pars alternatiue, & c. lib. 5. Mars. in rub. C. de probat. nu. 380. & seqq. alias 356 & seqq. Viu. opin. 963. nu. 3. & nu. 6. vbi alios refert concordantes, Hect. Æmil. in tract. de test. rubr. testis alternatiue deponens, num. 2. folio 146. & faciunt, quæ dixi infra, nu. 41.*

AMPLIA X. In † teste deponente per verbum, *circa*, 20
quem nihil probare *scripserunt But. in c. fin. de despons. impub. per illum text. quem sequuti sunt Curt. iun. cons. 144. nu. 4. & Alex. cons. 149. viso processu inter Michaelem nu. 17. libr. 5. Ruin. cons. 10. nu. 3. lib. 5. Guid. Pap. sing. 436. Rot. iuff. in prax. benef. tit. de dispensa. ratio ætatis, in verbo, vel circa, num. 6. Ceph. cons. 177. num. 26. & seqq. libr. 1. Osasc. cons. 64. num. 33. vbi de communi, Bertaz. cons. 106. nu. 15. lib. 1. Claud. ad Bertaz. cons. 140. num. 23. litera C. in prin. addit. d. l. 1. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 46. nu. 1. & seqq. Viu. d. opin. 963. nu. 9. iuncto nu. 1.* vbi aliis relatis testatur de communi, *Montic. in reper. rub. impugnatur testis ratione loci, & temporis, fol. 271. col. 2. versic. 4. & seqq.* vbi præsertim, quando dictio, *circa*, est apposita tempori, & alia ad materiam.

LIMITANDA est † hæc decima ampliatio, vt pro- 21
cedat, quando agitur de probatione certi & præcisi temporis vel quantitatis: tunc enim testes deponentes dubitatiue, & per verbum, *circa*, nihil probant, secus autem si non sit vis in tempore, aut quantitate præcisa, quia tunc dictio, *circa*, etiam à teste probata, refertur ad modicum tempus, vel quantitatem, paulo, scilic. plus, vel minus, & sic talis depositio relata iudicis arbitrio, bene probat, *secundum glos. in d. c. vlt. de despons. impub. & in c. 1. § pen. in verbo, circa, de offic. ordina. in tit. cum aliis relatis per Menoch. d. casu 46. nu. 3. & seqq. Viu. d. opinion. 963. nu. 8.* vbi aliis relatis etiam testatur de * communi opinione, *
Rota *coram Cæsare de Grassis, decis. 75. numer. 5. vbi quod hæc dictio, circa, extenditur ad duos, vel tres, plus, vel minus,*
Claud.

Claud. ad Bertazz. dict. consil. 140. num. 23. litera C. versic. sed hoc procedit, lib. 1. vbi præsertim, quando agitur de probatione longi temporis.

22 AMPLIA XI. In † teste deponente per verba, *plus*, vel *vltra*, quem nihil probare in eo, quod prætenditur plus, vel vltra, eo quia tales dictiones reddunt in-
* certitudinem, dixit * communem, aliis relatis, *Viu. opin.*
963. num. 1. iuncto num. 7. vbi hanc ampliationem declarat non
23 *procedere, quando* † *ageretur criminaliter remedio l. 2. C. de rescind. vend. Roland. consil. 57. num. 27. iuncto num. 34. & sequ.*
24 *libr. 1.* vbi † declarat, & inter alia dicit, quod in casu, in quo admittitur depositio huius testis, tales dictiones referuntur ad modicum, *post Corn. & Ias. ibi per eum relatos.*

25 AMPLIA XII. In † teste, qui deponit per verbum, *videtur*, affirmatiue, vel negatiue, dicens puta, mihi videtur, vel mihi non videtur, hunc enim testem minime probare scripserunt Felyn. *in cap. de cætero, numer. 51. de homicid. & in cap. quoties, numero 12. & ibi etiam Aretin. numer. 23. & 24. versic. in quæstione autem nostra, extra, de testibus, Ias. in rubr. ff. de iureiurand. solum. 2. num. 1. ver. & eodem modo non creditur, Tiraq. de testibus, libr. 1. capit. 6. numero 2. Marant. de testibus, rubric. de testium product. num 17. Nell. de test bus, num. 164. Boss. in titul. de opposit. contra testes, numer. 43. versic. item opponitur, il 1. Alexand. consil. 15. num. 5. lib. 1. Corn. consil. 10. num. 13. libr. 1. & consil. 137. num. 8. lib. 3. Dec. consil. 363. num. 4. Paris. consil. 54. num. 21. lib. 4. Marsil. in consil. 10. nu. 36. Osasc consil. 66. num. 25. libr. 1. Burs. at. consil 315. num. 15. lib. 3. Hippolyt. Riminal. cons. 236. nu. 23. lib. 3. Bertaz. consil. 521. nu. 43. lib. 2. Nouell. reg. 216. num. 46. Caputaqu. decis. 212. nu. 5. part. 2. pract. Corrad. tit. de testib. rub. de credulitate, num. 40. in quarta ampliatione, Montucell. qui aliis refert in*
26 *repertor. rub. quid si deponit* † *per verbum, videtur. fol. 247. col. 1.*
* *& 2.* & est * communis, prout etiam aliis relatis testatur *Viu. opin. 965. num. 1. Quamuis contrarium solus, quem inuenerim, senserit Castren. in leg. prima, numer. 12. in fine, ff. de iustit. & iur.*

27 Et idem † in teste, qui deponit de *videre suo, scripserunt Crot. de testibus, num. 314. post Bald. & Alexand. quos allegat, Iason in rubric. ff. de iureiurand. column. 2. num. 3. ad finem, versic. item concludit, & in leg. 1. num. 17. ff. de iustit. & iur. Nouell reg. 216. nu. 45. Osasc. decis. Pedem. 122. sub nu. 1. Mascard. de probat. lib. 1 conclus. 458. nu. 7.*

28 LIMITA I. Hanc † duodecimam ampliationem in materia sensu corporis non perceptibili, sed per discursum intellectus, in quo talis testis deponens per verbum, *videtur*, bene probat, *secundum Felyn. in cap. quoties, post numer. 12. extra, de testibus, Tiraq. de testib. libro primo, cap. 6. numer. 4. & faciunt quæ dixi infra de teste de credulitate, num 82.*

29 LIMITA II. Eandem † ampliationem, quando testis redderet bonam & concludentem rationem, quia tunc etiam bene & concludenter probat, quamuis deponat per verbum, *videtur, Alexand. consil. 74. numer. 8. libr. 1. & consil. 147. num. 16. libr. 2. & consil. 109. nu. 1. versic. sed iis non obstantibus, Roland. consil. 57. nu. 32. lib. 1. Hieron. Gabr. consil. 159. nu. 25. lib. 1. Hippol. Rimin. cons. 267. numer. 49. & seq. lib. 3. & faciunt quæ in simili dixi de teste de credulitate, infra nu. 74.*

30 LIMITA III. Quando † verbum, *videtur*, est appositum tempori, vtputa si dicat, se vidisse Titium possidere, & interrogatus de tempore dicit, *per decem annos, vt sibi videtur*, probat enim talis testis, quoniam verbum, *videtur*, refertur ad iudicium rationis, quod est coniunctum cum sensu scilicet visus, *secundum Bartol. in l. quod tamen, § si arbiter, ff. de arbitr. & in repetit. leg. de ætate, 2. quæst. ff. de minor. Tiraq. in tract. de testibus, lib. 1. cap. 6. nu. 3. cum aliis relatis supra, qu. 64. num. 108.* vbi probaui, quod testes deponere debentes de tempore, non est necesse, quod deponant de tempore præciso, sed admittuntur,

& probant, etiam quod de eo deponant dubitatiue, & per verbum, videtur.

Contrarium, † quod iste testis sic deponens, licet 31
probet de possessione, non tamen dicatur probare de tempore, quoniam vbi de tempore deponit, non allegat sensum, sed vtitur verbo dubio, quasi expresse dicens, quod tempus non ita benè sciat, sicut possessionem, *late defendit Aretin. in cap. quoties, num. 24. quem ibi refert & sequitur Felyn. nu. 12. versic. sed hoc dictum, extra, de testibus, Natta consil. 170. num. 9. libr. 1.* vbi generaliter dixit, quod dictum testis ambiguum respectu temporis non releuat producentem, *sequitur Hector Æmil in tractat. de testibus, rub. testis ambigue deponens, nu. 9 fol. 151.*

AMPLIA XIII. In † teste, qui pariter deponit de 32
iudicio suo, ex quo enim testis in sua depositione non debet iudicare, sed simpliciter factum narrare, *vt per Bartol. in tractat. testimon. num. 12. ver. magis iudicat & in leg. qui testamento, § final. ff. de testament. & in leg. quod tamen, § si arbiter, ff. de arbitr. Tindar. in tract. de testibus, part. 1. cap. 5. num. 5. Curt. in tractat. de testibus, conclus. 51 num. 100. in princ. Gram. decis. 103. num. 21. Rota coram bon. mem. D. Cantucio inter diuer. part. 2. decis. 107. nu. 33. Alexan. consil 114. numer. 17 lib. 4. & consil. 44. nu. 21. d lib. 4. & cons. 131. num. 25. lib. 5. Dec. cons. 256. nu. 4. versic. non obstat, & consil. 445. nu. 53. & consil. 499. num. 9. Aym. consil. 41. nu. 4. Grammat. consil. ciuil. 165. num. 1. & sequ. Matth. Brun. consil. crim. diuer. 115. numer. 40. libr. 2. vbi alios refert, Osasc. consil. 64. num. 37 iuncto nu. 59. & consil. 65. nu. 26. & consil. 66. num. 13. 18. & 25. Gabriel consil. 178. nu 10. lib. 1. & cons. 168. nu 9 libr. 2. Dec consil. 5. nu. 11. l b. 2. Burs. at. cons. 366. nu 14 & nu. 33. lib. 4 vbi alios refert. Hippol. Rim. cons. 236. nu. 22. lib. 3. Bertaz. cons. 95 num. 16. lib. 1. & cons 283. nu. 21. & cons. 488. nu. 5. lib. 2.*

Hoc † ideo hunc testem sic de iudicio suo deponen- 33
tem non probare, * communiter receptum est, *vt vi-* *
*dere est apud Aretin. in cap. quoties, num. 25. extra, de testibus, Ias. in rubr. ff. de iureiurand. col. 2. num. 3. in fine, versicul. eodem modo si testis deponat, & in l. 1. num. 18. ff. de iustit. & iur. Vbi alios plures refert concordantes, Maran. in tract. de testibus, rubr. de testium productione, num. 17. Crot. de testibus, nu. 313. Boss. in tit. de opposit. contra testes, num. 3. versic. item opponitur, il primo, Marsil sing. 183. in fine, Villalob. in commun. opin. litera T. numer. 98. vbi de * communi ex Curt. iun quem allegat in consil.* *
*165. numer. 17. pract. Corrad. tit. de testibus, rub. de credulitate, num. 40. in 4. ampliatione, Viu. opin. 965 numer. 3. vbi etiam de * communi, Nouell. reg. 216. nu. 44 Montic. in reperto rub.* *
quod si testis deponit de iudicio suo. fol. 242 col. 2. & fol. 243. colum. 1. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 458. nu 8. & lib. 3 conclus. 1363. num. 1. Osasc decis. Pedemont. 122. post nu. 1. Rota coram bon. memor. D. Cantucio inter diuer part. 2. decis. 29 num. 12. Aretin. cons. 49. num. 1. Dec cons. 363 num 4. Ioan. de Amic. cons. 45. nu. 15. Grammat. cons. crim. 12. nu. 13. Ioan. Bapt. Ferret. consil. 392. sub nu. 14. Matth. Brun. consil. crimin. diuer. 115. nu. 40. lib. 2. vbi alios refert, Decian. consil. 62. nu. 11 lib. 3. Fab. Turret. consil. 93. num. 77. Burs. at. consil 320 num. 79. & numero 105. libr. 3. & consil. 418. num. 8. libr. 4. Hippolyt. Rimin. consil. 713. num. 10. libr. 6. Bertr. consil. 34 num 9. lib. primo, & consil. 95. num. 19. & consil. 162. num. 1. dict. lib. 1. & cons. 548. num. 6. & consilio 555. num. 1. libr. 2. vbi alius pluribus relatis testatur de * communi, & præsertim loquitur in cri- *
minalibus.

LIMITA hanc † duodecimam ampliationem non 34
procedere, quando testis sui proprii iudicii bonam & concludentem redderet rationem, quia tunc optimè probat, etiam quod deponat de iudicio suo, *vt per eundem Ias. in leg. 1. num. 26. & ibi etiam Claud. Seysel. num. 13. in princ. ff. de iustit. & iur. Nell. de testibus, num. 135. Corn. consil. 139. num. 5. lib. 4. Roland. consil 57. num. 33 lib. 1. Decian. consil. 88. num 9 lib. 3. Hippolyt. Rimin. consil. 760. num. 9. lib. 7. & facit, quod dixi supra, de verbo, videtur num. 19. & infra numer. 74. de verbo credo.*

35 AMPLIA XIV. Vt† nec etiam probet testis, qui aliquid affirmat, vel negat, *secundum conscientiam suam, vt per Ias. in rubr. ff. de iureiuran. colum. 2. nu. 3. in fin. ver. adde, quod eodem modo & in l. 1. nu. 19 ff. de iust. & iur. Crot. in tract. de testibus, nu. 315. Pract. Conrad. in titul. de testibus, rub. de credulitate, nu. 40. sub 4. ampliatione.*

36 AMPLIA XV. Vt† pariter nec probet testis, qui deponit de iure, & per verba iuris, non autem de facto, & per verba facti, *secundum gloss. in leg. stipulatio, §. hac quoque, ff. de verborum obligat. Fulgos. in l. cum res, num. 2. C. de probat. Aretin. in leg. 1. num. 4. ff. de rebus credit. Ripa in leg. 1. num. 32. ff. si certum pet. Butr. in cap. 1. num. 19. de summa Trinit. & fide Cathol. Felyn. in cap. cum causam, il primo, numer. 9. versic. fallit secundo, & ibi etiam Bald. & alij, extra, de testibus, Ancharan. consil. 248. num. 6. Alexand. cons. 159. numer. 6. & consil. 180. num. 3. libr. 6. Dec. consil. 6. num. 123. & consil. 134. num. 43. & consil. 524. num. 3. Aymon consil. 78. num. 26. Decian. consil. 51. num. 11. libr. secund. Bursat. consil. 366. num. 21. libr. 4. Hippol. Rimin. consil. 65. num. 14. libr. 1. Monticell. in repertor. test. rub. impugnatur testis, quia deponit de iure, & non de facto, folio 242. colum. 1 & 2. vbi etiam de materia, Aym. de antiquit. tempor. 2. part. in princip. num. 35. Nouell. reg. 216. num. 52. Herculan. in tract. de negatiua, num. 319. Pract. Conrad. rubr. dicta testium assumendo, sub nu. 7. folio mihi 119. col. 2. in princ. Rota coram Aldobrandino, & nunc Santissimo D. N. inter diuers. part. 2. decis. 240. nu. 3.* Ex quibus * hanc ampliationem * communiter receptam esse, sine dubio dici potest.

37 AMPLIA XVI. Vt†& idem sit in teste, qui respondit per verbum, *credo*, nam & hunc testem non probare, latius infra reassumam, *hac eadem q. §. 2. num. 62. & sequentibus.*

38 LIMITA I. Propositam † regulam sic, vt supra in prima ampliatione ampliatam, vt tamen sufficiat testis depositionem præsumptiuè, vel ex iuris præsumptione concludere, *vt per Rom in leg. 1. num. 14. & ibi etiam Ripa, nu. 48 ff. si cert. petat. Butr. in c. per inquisitionem, num. 13. de electione, Alexand. consil. 83. nu. 3. libr. 1. quos refert & sequitur Monticell. in repertor. rub. impugnatur testis, quia eius dictum non concludit, fol. 240. col. 1. versf. final. & col. 1. versf. 1. & versf. 3.*

39 vbi† tamen *in d. versf. 1. ex But. in cap. literas, num. 4. de præsumpt.* declarat, hanc limitationem procedere in his, in quibus non cadit immediata cognitio per corporeum sensum, tunc enim sufficit testem præsumptiue concludere, secus in aliis, vt ibi per eum.

40 Et facit† pro hac limitatione, *quod voluit Rota coram bon. memor. D. Cantucio in vna Terdonen. fructuum, die 26. Octobris 1575. inter diuers. part. 2. decis. 9. num. 8.* vbi dixit, quod probatio dubia, & non concludens admittitur, quando est adiuuata præsumptione iuris, *vt per Dec. in cap. in præsentia, nu. 26. & seqq. de prob. Ægid decis. 683. post med. versic. sed plus placuit, & fuit etiam tentum in vna Clusin. pension. coram D. Blanchetto, die 9. Decembr. 1574.* Et vide, quæ in proposito de teste deponente per verbum, credo, *dixi infra, num. 101.*

41 LIMITA II. Eandem † propositam regulam non procedere, quando testis depositio etiam dubia & æquiuoca in quolibet intellectu probaret intentionem producentis: tunc enim admittitur, & bona reputatur, *vt per Gemin. in cap. 1. col. fin. versf. nota bene illud dictum, de pact in 6. Alexan. in l. Gallus, §. si eius, qui filium, nu. 4. ver. pro hoc bene facit, ff. de lib. & posthum. & consil. 186. num. 3. lib. 7. Pet. Ant. a Petra in tract. de fideicom. qu. 12 num. 1057. & sequ. Hector Æmil in tract. de testibus, rubr. testis alternatiue deponens, nu 3. fol 146. & rubr. testis ambigue deponens, sub nu. 6. fol. 151. & vide in simili, quæ dixi supr. nu. 19. de teste deponente per dictionem alternatiuam.*

42 LIMITA III. Vt† testis depositio dubia & incerta producentem non releuet, quãdo nulla iuridica interpretatione adiuuari potest, prout sunt posita exempla in præcedentibus ampliationibus, quod si depositio sit dubia ex eo, quod habẽs plures intellectus, *iuxta quæ dixi supr. num 2.* possit, aut debeat potius vno modo, quam alio interpretari, & tunc adhibitis interpretationibus in iure comprobatis talem depositionem sustineri, & in suo iuridico intellectu bene probare, dubitandum non est per infrascriptas conclusiones.

PRIMA enim † sit conclusio, quod testium depositiones ad hoc, vt probent, non cauillandæ, sed coadiuuandæ sunt, *Bart. in l. 2. & ibi etiam Bald. in 5. notab. C. de tempor. appell. Aretin. in leg. mutuum damus, num. 22. ff. de rebus credit. Claud. Seysel in l. Celsus, nu. 59. ff. de vsucap. Prob. ad 10. Monac. in cap. præsentium, num. 30. de testibus, Corn. cons. 266. num. 3. lib. 1. & cons. 41. num. 20. libr. 2. & consil. 172. num. 17. d. lib. 2. & consil. 28. nu. 12. lib. 4. Grammat. cons. ciuil. 36. nu. 5. & consil. 39. num. 2. & consil. 50. numer. 38. & sequ. Dec. consil. 42. num. 5. & consil. 100. num. 2. Paris. consil. 87 nu. 42. libr. 3. & consil. 138. numer. 17. libr. 4. Neuizan. consil. 26. numer. 33. Hippolyt. Riminald consil. 268. num. 66. & consil. 325. num. 15. libr. 3. Pract. Conrad. tit. de testibus, rubr. de dubio dicto num. 34. versic. sic recipiunt, fol. 129. colum. 2.* vbi quod ita tenent omnes Dd. *Monticell. in repertor. rubr. testium dicta qualiter interpretentur, folio 431. colum. 1. versf. 3. & seqq. & fol. 433. col. 1. versic. 2. & dixi iterum de hac eadem fere materia, quæstion. 65. num. 74.* 43

LIMITATVR hęc † prima conclusio, vt non procedat, quando testes essent suspecti, quia tunc eorum dicta diligenter perscrutari & cauillari debent, *Dec. consil. 448. nu. 30. quem refert Monticell. in repert. test. rubr. testium dicta qualiter interpretentur, fol. 431. col. 2. versf. 3.* 44

SECVNDA sit † conclusio, & à præcedenti non multum dissimilis, quod testium dubia verba in benigniorem partem interpretanda sunt, *ad text. in c. cum tu, & ibi gloss. in verbo, benigne, Hostiens. & Abb. extra, de testibus, Bald. de præscrip. part. 4. nu. 14. Montic. in reper. test. rub. testium dicta qualiter interpretentur, fol. 431. col. 1. versf. 2. & dixi latius supra, qu. 65. nu. 73.* 45

TERTIA sit † conclusio, quod testium dubia verba ad hoc, vt probent, impropriati possunt, *vt per Anton. de Butr. Abb. Felyn. Imol. & Anan. & * communiter omnes in d. cap. cum tu, extra, de testibus, Pract. Conrad. tit. de testibus, rub. de dubio dicto, num. 34. Monticell. d. rub. testium dicta qualiter interpretentur. fol. 433. colum. 1. versic. 4. & dixi latius in quæst. 65. nu. 43. & seqq.* vbi etiam posui, an sicut admittitur propriè interpretatio, ita etiam admittatur impropriissima. 46

QVARTA sit † cõclusio, quod testium dubia verba sunt propriè interpretanda, *Socin. in l. sed & ille, §. sed circa, num. 3. ff. de rebus dubiis, Afflict. in cap. 1. in princip. de controuer. inuest.* vbi quod testis tantum probat, quantum dicit, *hos refert & sequitur Montic. in rubr. testium dicta qualiter interpretentur, folio 432. column. prim. versic. 4. & 5. & folio 433. colum. prima, versic. fin.* vbi ex Iason. *in leg. 2. §. voluntatem autem, num. 22. ff. solut. matrimon.* dixit testium dicta & eorum rationes non recipere extraneam interpretationem, (*de quo & latius ego dixi supra in quæst. 65. numer. 90. & sequ.*) & faciunt pro hac conclusione Doct. allegati, *per Monticell. rub. testium dicta qualiter interpretentur. fol. 430. colum. 1. versic. 3.* Vbi pluribus comprobat, quod mentis nostræ nullum maius est testimonium, quam qualitas inspecta verborum. 47

LIMITANDO hanc † quartam conclusionem aduerte, quod ea non erit contraria, nec obstabit præcedẽti conclusioni, quia si dubia verba ad hoc, vt probẽt, recipiunt impropriam interpretationẽ, vt in dicta præcedenti conclusione, ergo multo magis debent recipere propriam, licet benè verum sit, quod in concursu interpretationum est potius sumenda propria interpretatio, quam impropria, si per vtramque interpretationem oritur probatio ex depositione testis. Sed si ex propria 48

propria interpretatione non resultat probatio, ex impropria autem sic, præfertur impropria interpretatio propriæ interpretationi, *vt dixi in præcedenti conclus. & latius in q. 65. n. 43. & seqq.*

49 QVINTA † sit conclusio, quod testium dubia verba sunt vulgariter, & secundum populi intelligentiam, non autem secundum Iurisperitorum subtilitatem, & legaliter interpretanda, *secundum gloss. in l. stipulatio ista, §. hac quoque, ff. de verb. oblig. Alex. in l. 1. in prin. num. 5. ff. de nou. oper. nuntiat. Felyn. in cons. 22. num. 37. Rom. cons. 301. num. 14. in fin. vbi alios refert, & cons. 490. nu. 12. Milis in suo repert. verbo testis, nu. 1. Pract. Corradi d. rubr. de dubio dicto, num. 34. Mont. d. rubr. testium dicta qualiter interpretentur, fol. 429. colum. 2. vers 3. & fin. Petra de fideicom. q. 12. num. 1046. & seqq.*

50 Et † ratio huius conclusionis est, quia testes communiter sunt idiotæ, & propterea nesciunt propriam verborum significationem, *arg. eorum, quæ dicit gloss. 1. in fin. in l. quod si nepotes, ff. de testam. tutel. & tradit Tindar. in tractat. testium part. 1 c. 8. n. 10. & part. 2. principali, lib. 2. c. 6. n. 4. pagin. mihi 352. col. 2.*

51 SEXTA † sit conclusio, (& hæc conclusio non est admodum à præcedenti dissimilis,) quod testium dicta sunt intelligenda secundum communem vsum loquendi, *Roman qui ante, num. 5. ff. de verb. oblig. & in l. sciendum, n. 8. ff. eod. & cons 301. n. 15. Fel. in c. cum tu, n. 19. de testib. & cons. 2. n. 36. Ias. in l. 1. n. 6. ff. de nou. oper. nuntiat. Paris. consil. 138. num. 19 lib. 4. Monticell. in repert. test. rubr. testium dicta qualiter interpretentur, fol 439. col. 2. vers. 1. Bertaz. consil 18. num. 4. lib. 2.*

52 SEPTIMA † sit conclusio, quod testium dubia verba ciuiliter sunt intelligenda, *Roman. consil. 300. nu. 1. & consil. 490. num. 1. quem refert & sequitur Mont. in repertor. te t. rubr. testium dicta qualiter interpretentur, fol. 430. col. 2. vers 3.*

53 OCTAVA † sit conclusio, quod testium dubia verba pro caussa fauorabili, vt puta testamento, matrimonio, dote, religione, & libertate interpretanda sunt, *Specul. in tit. de test. §. 1. vers. item quod testis obscure, &c. prout illum refert & sequitur Pract. Corradi, tit. de testib. rubr. de dubio dicto, num. 35. vers. item quod testis fol. 130. colum. 1. in princ.* licet Alex. *ibi per eum allegatus, in consil. 152. num. 2. lib. 5.* non concedat, omnino verba dubia testium pro matrimonio interpretanda, prout etiam contra hanc conclusionem facit alia conclusio posita *supr. num. 6.* quod videlicet dubia probatio producentem non releuat etiam in caussa fauorabili.

54 NONA † sit conclusio, quod testium dubia verba interpretãtur, vt sonent potius in factum, quam in ius, *Prob. ad Ioan Monach. in c. præsentium, nu. 33. de test. Rocch. de Curt. in tract. de consuetud. nu. 619. Socin. cons. 146. n. 1. vol. 1. & cons. 158. n. 25. vol. 2. Montic. d. rubr. testium dicta qualiter interpretentur. fol. 432. col. 1. vers. 3.* Et faciunt, quæ dixi *supra, num. 36.* vbi dixi, quod testis debet deponere de facto, & non de iure.

55 DECIMA † sit conclusio, quod testis dubia depositio in aliqua parte declaretur per aliam partem depositionis ipsius testis, *sic, vt post Fel. quem allegat, scripsit Monticell. in repert. in rubr. testium dicta qualiter interpretentur, fol. 433. col. 2. vers. 3.* vbi, quod si testis in vna parte suæ depositionis, puta in dicto principali expressit certum tempus, & locum, in alia autem parte, videlicet in ratione sui dicti, loquatur simpliciter, sine tempore, & loco, intelligitur se referre ad tempus, & loca priora.

56 VNDECIMA † sit conclusio, quod vnius testis depositio dubia declaratur, & interpretationem recipit ex dicto alterius testis, *Prob. ad Ioan. Monach in c. 1. num. 19. de test. Socin. iun. cons. 69. n. 16. vol. 1. Monticell. rubr. testium dicta qualiter interpretentur fol. 432. col. 2. vers. 7. & 8.*

57 DVODECIMA † sit conclusio, quod testium verba declarationem & interpretationem recipiunt à subiecta materia, *Gramm. cons. ciuil. 39. num. 24. Monticell. rubr. testium dicta qualiter interpretentur, fol. 432. colum. 1. vers. pen. & fin.*

DECIMATERTIA sit † conclusio, quod testium dicta recipiunt interpretationem & declarationem à capitulis, & articulis, super quibus sunt examinati, *Alb. in l. si præses, n. 4. ff. de pœn. Claud. Seysell. in l. Celsus, num. 58. ff. de vsucap. & in l. scire debemus, num. 9. ff. de verb. oblig. Bald. consil. 54. num. 6. part. 1. & consil. 10. num. 3. part. 5. Alex. consil. 88. num. 26. lib. 5. Gramm. cons. ciuil. 58. num. 1. & voto 26. num. 2. Dec. cons. 272. n. 7. & cons. 445. nu. 5. Cephal cons. 77. num. 33. Balb. de præscript. part. 4. n. 18. Montic. in repert. test. rubr. testium dicta qualiter interpretentur. fol. 430. col. 2. versic. 4. & seqq. vbi facit plures illationes.* 58

DECIMAQVARTA † sit conclusio, quod testium obscura & dubia depositio declarationem & interpretationem recipit ab instrumentis, & aliis scripturis in actis productis, *Anton. de Butr. in cap. ad audientiam, n. 12. de rescr.* 59

DECIMAQVINTA † & vltima sit cõclusio, quod testium dubia dicta contra producentem sunt interpretanda, *ad text. in cap. præsentia, vbi gloss. in verbo, dubium, ibi, & est argumentum, quod verbum testis ambiguum, &c. extra, de probat. Butr. in cap. causam quæ, nu. 20. de rescript. Abb. in cap. cum clamor, paulo ante fin. extra, de testibus, Bero. in cap. 1. num. 55. de appellat. Bartol. in l. inter stipulantem, §. si Stichum, num. 6. & ibi etiam Alex. num. 11. Ias. num. 8. Alciat. num. 8. ff. de verbor. oblig. idem Ias. in l. sciendum, num. 9. ff. eodem, Marsil. in rubr. de probat. num. 350. & seq. Corne. consil. 206. num. 4. lib. 4 & cons. 105. num. 7. circa fin. lib. 3. & cons. 238. sub num. 5. lib. 4. & cons 31. num. 13. lib 2. & consil. 299. num 3. lib. 1. Alex. cons 20 num. 5. lib. 4. & cons. 136. num. 8. lib. 1. & cons. 14. nu. 6. lib. 5. & cons 108. nu. 7. lib. 2. Socin. cons. 274. nu. 3. lib. 2. Gram. cons. ciuil. 65. num. 9. Prosp. Pasul cons. 208. num. 3. & 4. Ioan. Petr. Surd. cons. 19. n. 14. lib. 1. & cons. 61. num. 41. eod. in lib. 1. Bertazzol. consil. 251. num. 26. in fin. lib. 2. Afflict. decis. 120. num. 3. Rota de testib. decis. 6. alias 195. in antiq. pract. (Corradi tit. de testib. rubr. de dubio dicto, n. 35. fol. 129. col. 2. in fin. Monticell in reper. tor. rubr. impugnatur testis, quia ambigue vel obscurè deponit. fol. 249. col. 1. vers. final. & rubr. testium dicta qualiter interpretentur. fol. 429. col 2. vers. 2. & fol. 430. colum. 1. vers. 4. & colum. 2. versicul. 1. Hector Æmil. in tractat de testibus, rubr. testis ambigue deponens, numero 4. & numero 6. & sequentib. fol. 150. Petr. Anton. à Petra in tractat. de fideicommiss quæst. 12. num. 1057.* 60

LIMITA hanc † vltimam conclusionem, & multum notabiliter, vt testium verba sint interpretanda contra producentem, dummodo talis interpretatio nõ sit contra alias interpretationes, de quibus *supr. in præcedentib. conclusionib.* dictis enim interpretationibus cessantibus subintrat interpretatio contra producentem, aliter secus, *vt per Corrad. in pract. d. rubr. de dubio, d. num. 35. in fin. vers. super prædicta contrarietate, fol. 130. col. 1.* vbi sic distinguendo concordat contraria. 61

ARGVMENTVM.

Testis de credulitate, an, & quando probationem aut indicium faciat.

SVMMARIA.

Testis de credulitate regulariter non probat, nec dicitur propriè testis, num. 62. & numer. 63. vbi ponitur ratio huius conclusionis.

Testes ad hoc, vt probent, necesse est, vt deponant de veritate facti, & per sensum corporeum, n. 63.

Testes de credulitate non probant, consuetudine aut statuto in contrarium existentibus, non obstantibus, n. 64 & 65.

Testis de credulitate præsumptionem non facit, etiam quod dicat, se pro certo credere, nisi caussam sua credulitatis adducat, numer. 66.

Item non probat, si dicat se firmiter credere, vel se bene credere, nu. 67. *& 68. & 70. licet alij contra, n.69.*

Et quid si testis deponens de credulitate adjiciat ita esse, an probet, num.71.

Testis reddendo dicti sui rationem de credulitate, nihil probat, numer.72.

Testes de credulitate non probant, etiam quod plures sint, numero 73.

Testis de credulitate bene probat, quando sui dicti sufficientem reddit rationem, vtputa si dicat sic: Credo, quia vidi, n.74.

Testis de credulitate probat contra producentem, n.75.

Testis pro Curiæ informatione examinatus, probat contra Curiam, n.76.

Testes de credulitate probant ad defensionem rei, num.77. Sed an isto casu teneantur reddere rationem dicti sui, numer.78. & seqq.

Testes de credulitate probant in iis, quæ directo probari non possunt, n.81.

Item probant in materia non certitudinaliter cognoscibili, d. numer.81.

Item probant in iis, quæ sensu corporis percipi & expresse cognosci non possunt, n.82.

Item probant in iis, in quibus præsumptiua admittitur probatio, num.83.

Item probant in iis, quæ sunt difficilis probationis, n.84.

Testes de credulitate probant in antiquis, num.85. idem & multo magis in factis notoriis antiquis, nu.86. & quod in proposito dicatur tempus antiquum n.87.

Testes de credulitate probant filiationem, n.88.89. & 91. vbi declaratur, licet alij contra, n.90.

Testes de credulitate probant matrimonium, n.89.

Testes de credulitate probant adulterium, & copulam carnalem, num.92. declara, dummodo adducant suæ credulitatis proximam & immediatam caussam, alias secus, n.93.

Testes de credulitate admittuntur in probatione ætatis, n.94.

Testes de credulitate admittuntur in iis, quæ consistunt in peritia artis, n 95 declara, vt n.96. sed an isto casu teneantur reddere caussam suæ credulitatis, n.97.

Testes de credulitate admittuntur in probatione valoris, n 98.

Confessio partis de credulitate non præiudicat consentis, numero 99.

Testes de credulitate probant in omni casu, in quo probant testes de auditu, n.100.

Testes de credulitate probant concurrentibus adminiculis, & præsumptionibus, n.101.

Testis, qui primo deponit de veritate & scientia facti, & deinde dicat, se credere, non dicitur contrarius, sed probat, n.102.

Et quid si testis vnico contextu dicat, se scire, & credere, n.103. vbi etiam, quid si dicat, se scire, & pro certo habere.

Et quid si testis primo dicit, se scire, & postea in caussa scientiæ respondeat, quia credit, n.104.

Testimonium de credulitate facit indicium efficacissimum, numer.105. Sed verius est, quod non facit nisi qualequale indicium, n.106.

Testis de credulitate an puniatur de falso, si falsum dixerit, num. 107. *& seqq.*

Testes de credulitate, vt plenam faciant probationem, tria debent concurrere: Primo, vt caussas & rationes credulitatis adducant, ibid. n.111. Secundo, vt tales caussæ & rationes sint veri- *similes, & sensui proximæ, n.112. secus si remotæ, n.115. Et quæ isto casu dicatur remota caussa credulitatis, vide exemplum, nu.114. Tertio requiritur, vt dicant, se ita credere, nu.115. imo debent dicere, se ita firmiter credere, & quod in eorum conscientia non dubitant, n.116.*

Sententia lata ex testibus de credulitate, nunquam transit in iudicatum, & quandocunq; potest retractari, n.117.

QVÆSTIO LXVIII. §. II.

62 REGVLA sit † negatiua, quod testis de credulitate non probat, nec etiam proprie dicitur testis, *gloss. in l.2. §.penult. in verbo, meminerint, ff. de aq. pluu arcend. & in l. testium, in verbo, præsto, C. de testib. & in cap quoties, in verbo, credere, extra, eodem, Cyn. in d.l. testium, num.9. Bartol. num.14. Alber. num.8. Salycet. num.14. Castrens. num.10. Ioan. Sichard. num.12. ver. vnde videmus, C. de testibus, Felyn. in d. cap. quoties, num 7. vers. est enim regulariter verum, & ibi etiam Abb. nu.7. vers. regulariter autem, & ibi adden. litera C. in 2. addit. ver. & quod testis deponens de credulitate, & in alia addit. Ant. Franc. incip. An testis de credulitate, in princip.* vbi de * communi, * *Imol. ibid. num.1. ad med vers. aut loquimur in aliis, & num.2. in fin. vers. alias autem regulariter, Butr. num.12. colum penultim. vers. si quæritur, & vers. si nullam caussam, & colum. fin in fine, vers. aduerte tamen, extra, eodem, Fulgos. in l. admonendi, nu.55. ff. de iureiur. Ias. in rubr ff. de iureiur. num.2. & num.11. vers.2. aduerte, & in l.1. num.15. ff. de iustit. & iur. Marf. rubr. de probat. num.13. Spec. in tit. de teste, §.1. num.58. vers. item quod debat. num.13. Spec. in tit. de teste, §.1. num.58. vers. item quod deposuit de credulitate. Bar. in tracta. testium, num.12.* vbi, quod ita ab omnibus responsum est, *Tindar. de testibus, part.1. c.5. num.3.* vbi, quod ita tenent omnes * scribentes, *Lanfran. * de testibus, num.23. ad fin. vers. nam testimonium de credulitate, Marant. in rubr. de testium productione, num.15. Nell. de testib. num.164. Crot. de testib. num.312. & ibi Morcad. litteris qq. Campeg. de testib. regul.209. in prin. Boss. in tit. de opposit. contra test. num.43. pract. Corradi, tit. de testib. rubr. de credulit. nu.40. in prin. Socin. reg.407. & reg.429. in prin. Capoll cautel.43. in prin. & caut.74. Afflict. decis.381. num.7. Osasc. decis. Pedem. 122. num.1. Marsil. singul.19. in prin. Anton Gomez. de probat. delict. cap.2. in fine principij, vers. item adde, Villalob. in commun. opin. litera T, numer.97.* vbi de communi, * *Viui. opin. * 965. nu.1.* vbi aliis relatis testatur de communi * opinione omnium Legistarum, & Canonistarum, Mascard. *de probat. lib.1. concl.458. num.1. & seqq.* vbi bene comprobat, quod, qui credit, non affirmat, & quod credere & scire non possunt insimul concurrere, *& lib.3. conclus.1363. n.1. & seq. Monticell. in repertor. rubr. quid si deponit, per verbum, credo, fol.243. in fin. & seqq. vbi alios plures refert Bald. cons.19. numero.3 part.5. Alexand. consil.91. num.5. & consil.132. num.10. lib.6. & consil.114. num.15. lib.4. Felyn. consil.7. num.2. Corne. consil.91. num.10. & consil.129. num.1. lib.1. & consil.286. numer.4. lib.3. Dec. cons.124. num.6. & cons.347. nu.6. Paris. consil.104. n.37. lib.1. & cons.13. num.83. lib.3. Socin. iun. consil.86. num.36. lib.2. Marsil. cons.4. num.9 & cons.24. num.2. & numer.31. Decian. consil.14. nu.21. lib.2.* vbi, quod ita * omnes * tenent, *& consil.62. num.11. lib.3. Fab. Turret. consil.93. n.37. Bursat. consil.194. num.52. lib.2. & consil.321. num 83. lib.3. & consil.358. num.12. lib.4 & cons.418. num.8. eodem lib.4. Hippol. Riminald. cons.65. num.13. lib 1. Bertaz. cons 34. nu.9. lib.1. & cons.162. n.1 lib.1. & cons.316. n.11. & cons.548. nu.8. l.b.2.* Ex quibus hanc regulam, & in iudicijs, & in scholis canonizatam aperte vides.

RATIO † Regulæ est, quia ad hoc, vt testes pro- 63
bent, necesse est, vt de veritate facti per sensum corporeum deponant, aliter nullam faciunt fidem, *l. qui testamento, in fin. ff. de testam. l. solam, & l. testium, C. de testib. cap. relatum, vers. vnde canonica, 5. q.2. cap. testes, 3. q.1. Bald. in c. pastoralis, n.2. de rescript. Ioan. Monach. in c. filij, num 33. de hæret. Rival

*secundo fallit, Campeg.de testibus,reg.209.in 9.fallent. Marfil.singul.19.vers.teneas tamen perpetuo mente vsq; ad fin. Boss.in tit.de oppositcontra test.num.43.in fin.vers.& ad prædicta, practic.Corrads, tit.de testib.rubr.de credulitate, num.40.in 7.fallent. & in rubr.de proceden.ante diffinit.& defens. numer.6.fol. 309.colum.1.Carrer.in practic.in tract.homicid.§.circa sextum & vltimum,num.1.Herculan.de negat.num.309.& num.314. versicul. hac autem multo magis procedent pro reo ad defensionem, Mattha.Gribal.in suis regul.crimin. versicul. in criminalibus,ad excusandum reum,inter commun.opin.lib.1 fol.344. a tergo,colum.2.Bonacos.in commun.opin.crimin part.2.fol.79. colum.1. versic.3. incip testes ad probandum defensionem, & fol. 81.colum.2.vers.1.vbi de communi,& colum.4.versicul.2.incip.testis de credulitate,Mascard.de probat.lib.2.conclus.490. * num.4.& 5.vbi de communi,* & conclus.491.num.10.& seqq. & num.14.& seq. & lib.2. conclus.904. num.9.& lib.3. conclus.1363.num.13. Bart.cons.16.incip.Vannutius Petri,numer.6.lib.2. Alexand.consil.76.num.5.& consil.109.numer.8. lib.1.Dec.consil.crimin.diuers.102.num.26.lib.1.Laurent.de Oca.inter eadem consilia,consil.60.numer.48.lib.2. Marsil.consilio 24.num.33.lib.1.Cephal.consil.140. numer.8. & seqq. lib.1. Hippol.Riminal.inter consil crim.diuers.cons.36. num.14.lib.1. Thomas de Saluet.inter eadem consil.29.numer.7.& seqq.lib.2. * Mazzol.consil.57.numer.9.vbi de communi,* Fab.Turret.consil.96.num.12. Bursat.consil.273.num.10.& seqq.lib.3. vbi exornat, Hippol.Rimin.cons.217.num.7.lib.2.& cons.360. num.42.lib.4. Bertazzol.consil.1.num.10.lib.1.& consil.3.numer.37.& consil.11.num.18. & consil.26.num.1.& consil.121. num.2.& 3.& consil.135.num.11.d.lib.1.& consil.312.num.3. & seqq.lib.2.*

78 SVBLIMITA hanc † tertiam limitationem, vt procedat, dummodo testis adducat, & exprimat causam suæ credulitatis ad hoc tendentem, vtputa si dicat, quod occisor volebat occisorem interficere, qui propterea coactus fuit se tueri, & illum vulnerare, & inde credat ad defensionem fecisse. Tunc enim creditur testi de credulitate deponenti super homicidio facto ad defensionem: secus autem,si nulla credulitatis caussa adducta simpliciter dicat testis, se credere homicidium factum ad defensionem, quia tunc defensionem non probat, per ea,quæ generaliter dixi *infr. numer.*111.& in specie declarat Crot.*de testib.num.*315.*in 2.fallent.in fin.* Et, vt bene aduerti, videtur de mente Bart. Alex. Felyn.& aliorum Dd.supra allegatorum, loquentium, quando testes deponunt,primo super actibus insultantis, & ex iis deinde dicunt, se credere, quod insultatus fecit ad sui defensionem.

79 Contra,† quodimo testes de credulitate probent ad defensionem, etiam quod nullam reddant eorum dicti rationem, videtur de mente Decii *in cons.*459.*n.*6. *iuncto num.*8.*& cons.*469.*n.*5.*iuncto num.*9.*& expresse iis allegatis tenet Bursat.cons.*273.*num.*12.*& seqq.lib.*3. vbi etiam huius contrariæ opinionis eam reddit rationem, quia scilicet ad probandum defensionem obscura & dubia * admittitur probatio, *ad trad.per Bart. Ias.* & * communiter Dd.*in l.non solum,*§.*sed vt probari, ff de nou.oper.nuntiat. cum aliis ibi per eum relatis.*& optime facit,quod dixi *infra, quæst.*70.*nu.*101. vbi dixi generaliter, defensionem probari per testes, etiam non reddentes rationem sui dicti: & tutius facit pro hac eadem opinione, quia si testis in probando defensionem,vbi de credulitate deponit,esset necesse, quod concludentem rationem adduceret, vtique nullus esset in hoc specialis fauor defensionis, cum etiam extra casum defensionis testes de credulitate optime probent, si concludentem sui dicti reddant rationem,vt probaui *supr.in 1.limitat.num.*74. & tamen * omnes * Dd.*supr.in hac 3.limitat.num.*77. allegati aperte dicunt,speciali fauore defensionis inductum esse,vt testes de credulitate illam probent: ergo non est necesse, quod rationem reddant.

Et † hæc vltima opinio sine dubio procedet, quando testis, qui credit homicidium factum ad defensionem,dicit,se fuisse præsentem,& vidisse. Hæc enim sola ratio visus in teste de credulitate sufficit ad inducendam plenam probationem, vt dixi *supr.in d.1.limitatione, d.num.*74. & in terminis defensionis scripserunt Bartol. Bald.& alij plures relati per Bursat.*d.consil.*273.*numer.*11. & per Mascard.*de probationib.lib.1.conclusione* 491.*num.*14. & 15. 80

LIMITA IV. In † iis,quæ directo probari non possunt,& in materia non certitudinaliter cognoscibili, in qua testes de credulitate bene probant, vt per Aret. *in cap.quoties,num.*18.*& ibi etiam Felyn.num.*10.*in 3.limitatione,adden.ad Abb. in litera C. in 2.additione, versicul.& adde, quod in his, quæ non possunt sciri, nisi per credulitatem, extra, de testibus,Butr.in cap.transmissa,num.*3.*qui filij sint legit.* Tindar. *de testibus,part.*1.*cap.*5.*num.*12. Curt.*de testibus, conclus.*51.*numer.*100.*verficul.vel in his, Marsil.singul.*19.*versicul.in hac materia,& in rubr.de probat.numer.*14.*pract.Corradi, titul.de test.rubr.de credulitate, num.*40.*in 3.fallent. Bursat.consil.*87. *num.*50.*lib.*1. 81

LIMITA V. In † iis, quæ sensu corporis percipi & expresse cognosci non possunt, Butr.*in cap.quoties,numer.*12.*colum.final. versicul.in his, in quibus, extra, de testibus,* vbi amplius,quod isto casu,si testis diceret,se scire, subiret anceps periurium, nisi scientia referretur ad propriam credulitatis scientiam, *Campeg.de testib.regul.*209. *in* 14.*fallent.Boss.in tit.de oppositcontra testes, post numer.*43. *Decian.consil.*88.*num.*9.*vers.maximè cum deponat, lib.*3. *Mascard.de probat.lib.*3.*conclus.*1363.*numer.*10.*& seq.* Et facit, quod in simili dixi *supr. num.*28. de teste deponente per verbum, *Videtur.* 82

LIMITA VI. In † iis,in quibus non concludens,sed præsumptiua probatio habetur pro vera & concludenti probatione, *Aret.in c.quoties, n.*18.*extra,de testibus, ¶ Anton.de Butr.in cap.per inquisitionem,n.*3.*de elect.Salyc.in l. testium,n.*14.*vers.idem dico,& ibi Ioan.Sichard.sub num.*12.*C. eod.Campeg.de test.nu.*209.*in* 4.*&* 16.*& in* 17.*fallent.vers.& multo fortius, Bursat cons.*241.*num.*3.*& seqq.lib.*3. vbi infert propterea,quod testes de credulitate probant debitorem suspectum de fuga. 83

LIMITA VII. In † iis, quæ sunt difficilis probationis, *Crot.de testib.num.*315.*in* 4.*fallent. Campeg.de testib.regul.*209.*in* 10.*fallent.* vbi loquitur in his, quæ naturaliter sunt occulta, *& Ioan.de Plat.Instit.de rerum diuis.*§.*praterea,in fin.Ias.in rubr.ff.de iureiur.num.*5.*vers.*2.*limita,Viui.opinion.*965.*n.*12.*Gabr.cons.*159.*num.*25.*lib.*1.*Decian.cons.*1.*numer.*120.*lib.*3. 84

LIMITA VIII. In † antiquis,*Bald.in cap.quoties, numer.*3.*extra,de testib.& in l.conuenticulam, num.*6.*vers.est tamen verum,C.de episcop.& cleric. Ias.in rubr.ff.de iureiur.post num.*10.*sub* 8.*limitat. Ioan.Sichard.in l.testium, num.*11.*vers. nam in his casibus,C.de testib. Viui.opin.*965.*nu.*7.*Bursat.consil.*87.*num.*50.*lib.*1.*Mascard.de probat.lib.*1.*conclus.*104.*numer.*15.*vbi etiam contrarios refert,& lib.*3.*conclus.*1363.*numer.*20.*& 21. 85

Et † multo magis testes de credulitate probant in factis notoriis antiquis, puta, quod Iustinianus fuerit Imperator,& simil. *vt per Imol.in d.c.quoties,num.*1.*vers.potes concludere, & ibi etiam Anton. de Butr. num.*12.*ver.hac vera,extra,de testib.Campeg.de testib.reg.*209.*in* 23.*fallent. Socin.reg.*407.*in* 1 *fall. pract.Corradi, tit.de testib.rubr.de credulitate,in* 4.*fallen.* 86

Antiquum † autem tempus in proposito inducitur ex cursu centum annorum, *Villalob.in commun.opinion.littera A, numer.*106.*vbi de communi,* ex Aym. quem allegat, Viui.opin.*965.*num.*8.* vbi aliis relatis testatur de communi * opinione, à qua in iudicando & consulendo * recedendum non est, vide, quæ dixi *infr.in seq.numer.*132. *& seqq.* 87

LIMI-

88 LIMITA IX In † probatione filiationis, quam bene probant testes,dicentes, se credere, talem esse filium talis & talis, quia viderunt illum natum in domo eorum, qui se vt coniuges tractabant, *vt per Imol.in cap. quoties, num.*2.*vers.idem si dicat, & ibi etiam Anton.de Butr. num.*2.*vers.si dicit filium natum, Abb.num.*5.*in fin.vers.vltimo nota,& numer.*6.*vers.vide aliud exemplum, Felyn.sub num.*10. *ver.imo dicit eleganter Baldus,extra,de testib. Cyn.in l.testium, num.*9.*vers.primo casu,in fin.& ibi etiam Salycet.numer.*14.*ad med.vers.vt patet in filiatione, & Ioan.Sichard.num.*13.*&* 14. 89 vbi † etiam idem in probando matrimonio,*C.eodem, Ias.on in rubr ff.de iureiurand.num.*5.*vers.exemplum in probanda filiatione, Marsil.in ruor.de prob.*11. *Tind.de testib.part.*1.*cap.*5. *num.*12.*Socin.reg* 429.*in* 1.*fall.in fin. vers.vel si dicat, Campeg. reg.*209.*in* 4 *fallent.& sub num.*17.*&* 21.*fall. Pract.Corradi, tit.de testib.rubr.de credulitate,sub* 3.*fall. Monticell in repertor. test.rubr.quid si deponit per verbum credo.fol.*245.*col.*2.*vers.pen. Dec.cons.*1.*num.*119.*lib* 3.vbi tamen loquitur,quando testis dicit,se pro certo scire,& credere, *Masc.de probat.lib.*2. *concl.*798.*n.*21.

90 SVBLIMITANDO † hanc nonam limitationem, aduerte,quod licet cõtrarium, quodimo testes de credulitate non probent filiationem, consuluerit Socin. iun.*cons.*86.*num.*36 *lib* 2. & Riminal.*cons.*289.*nu.*11.*lib.*2.

91 non † per hoc tamen ab ea recedendum est, hac adhibita conditione, vt testes de credulitate super filiatione deponentes adducant eorum credulitatis rationem, quia scilicet viderunt eum quem credũt filium natum in domo eorum, qui se vt coniuges tractabant, & similia,*prout loquuntur Dd.pro limitatione allegati, & in specie declarat id.in Socin.iun.d.consil.*86.*num.*36.*vers.hæc ratio, quam iste testis allegat.* Secus autem si nulla adiecta ratione testes simpliciter super filiatione de credulitate deponerent,quia tunc illam non probant, per ea,quæ generaliter dixi *infr.n.*111. *& in specie declarat Mascard.d.concl.*798. *n.*22.*&* 23 Et hoc modo concordantur contraria.

92 LIMITA X. In † probatione adulterij, & copulæ carnalis,quia cum sit difficilis probationis, dicebãtque probari non posse,& ob id præsumptiuas admittat probationes, consequens est, vt etiam admittat testes de credulitate,dicentes, puta,se credere, quod Titius rem habuit cum Berta,eo quia eos sic nudos,& solos in lecto iacentes,& similia,*per ea,quæ generaliter dicta sunt supra in* 4.6.*&* 7.*limitatione, & in specie scripserunt Anton.de Butr in cap.quoties,num.*12 *versicul.de primo exemplum, & ibi etiam Abb.num* 6.*versicul.exemplum primi, & ibi Ant.Fran. in addit.Imol post num.*2. *Felyn.numer.*10 *versicul.sed declaratur extra de testibus, Cyn.in l.testium,numer.*9.*versicul.primo casu, & ibi etiam Bartol.sub num.*14. *Alber.num* 8.*versicul.dicendum.* … *Salyc.et.num* 14.*post med. versicul.& in adulterio,* & copula carnali, *Castrens.num.*10.*versicul.pone exemplum in prolatione adultery, Ioan.Sichard.num.*15.*C.eodem, Ias.in rubric.ff.de iureiurand. numer.*5.*versicul.* … *similiter ad probandum adulterium, Marsil.in rubric.de probat.numer.*10. *Tindar.de testibus,part.*1.*cap.*5.*numer.*11. *Socin regul.*407.*sub* 5. *fallent.& regul* 429.*in* 1.*fall. at. ad fin. versicul.vtputa si dicat, Campeg.regul.*209 *in* 17 *fallent.in fin.& in* 21 *fallent. Pract. Corrads. titul de testibus, rubric.de credulitate, numer.*40.*sub* 3 *fallent. Mascard.de probat.lib* 1.*conclus.*158 *numer* 11.*& consul.*65.*num* 10.*&* 11.*conclus.*452.*num.*13.*& lib.*3.*concl.*1363. *num.*15. 93 94 95 96 97 98 99 100

93 SVBLIMITA † hanc decimam limitationem, vt procedat,dummodo testis non solum adducat causam suæ credulitatis,*per ea,quæ generaliter dixi infr.n.*111.verum etiam,vt illam adducat proximam & immediatam copulæ carnali,prout exemplificant Dd.prælegati in testibus,qui dicunt,se ita credere, quia viderunt nudum cum nuda, & solum cum sola in lecto iacentes: secus autem si nulla adducta credulitatis ratione sic se credere dicerent,vel si causam allegarent remotam & immediatam,vtputa dicendo,se credere, Titium carnaliter cognouisse Bertam, eo quia insimul confabulantes viderunt: tunc enim non probant isti testes copulam carnalem,*per ea,quæ generaliter dixi infra, numer.*111. *& in specie scripserunt Abb.in d.cap.quoties, numero* 6.*versicul.exemplum secundi, & ibi etiam Felyn. numero* 10.*versicul.sed declaratur, extra,de testibus, Socin.iun.consil.*86.*num.*36.*lib* 3. *Campeg.de testibus, regul.*209.*sub* 21.*fallent. Mascard.d.conclus.*1363. *num.*15.

LIMITA XI. In † probatione ætatis, quæ cum sit difficilis probationis, hoc ideo admittit testes de credulitate,*Bart.iml.de ætate,numer.*7.*ff.de minor. Socin.iun. consil.*3.*num.*1.*lib.*2. *Paris.consil.*16.*num.*28.*lib.*2. *Menoch.de arbitr.quæst.lib.*2.*casu* 116.*nu.*1.*& seq. prout hos sic refert & sequitur Ioan.Petr.Surd.cons.*77.*n.*6.*lib.*1.

LIMITA XII. In † his, quæ consistunt in peritia artis,prout sunt Medici,obstetrices,& similes, ij enim non sunt proprie testes, sed magis vti iudices ad illum causæ articulum iudicandum assumuntur,*ad l.1.cum ibi notatis per Dd.de ventre inspicien.* Et propterea eorum relatio & testificatio de credulitate admittitur, *vt per Felyn. in cap.quoties,numer.*11.*& seqq. & ibi etiam Anton.Franc.in addit.ad Abb.numer.*6.*versicul.hæ & adde, extra, de testibus, Dec.in cap.proposuisti,numer.*12.*de probat. Bartol.in l.testium, num.*14.*versicul.sed certe, & ibi Alber. num.*8.*versicul.& idem posset dici,C.eodem, Koman.in l.stipulatio,*§.*eodem, num.*2.*ff.de verborum oblig. t. Bartol.in tract.testim.post num.*12. *Tindar.de testibus,part.*1.*cap.*5.*numer.*10. *Curt.de testibus, conclus.*51.*numer.*10.*versicul.& testimonium de credulitate, Crot.de testibus, num.*315.*in* 3.*fallent. Socin.regul.*407 *in* 3.*fallent. Campeg.regul.*209.*in* 3.*&* 13 *fallent. Practic.Corradi, titul de testibus, rubr.de credulitate, numer.*40 *in* 3.*fallent.in fin.versicul.tertio declara, Cornæus consil.*232 *num.*4.*lib.*1.*& consil.*27.*numer.*11. *lib.*3. *Gabr.de consil* 35.*num.*2.*lib.*1. *Decian.consil.*51.*num.*81. *lib.*2.*Hippolyt.Riminald.consil.*836.*num.*2.*& seqq.l.b.*7. *Mascard de probat.lib.*3 *conclus.*1363.*numer.*14. *Alexand.Stiat in pract.nudi.cap.*16.*num.*78. vbi declarat, nisi † penitus deponere,& per te perceperit, non solum iudicio intellectus,sed etiam aliquo sensu corporeo, quia tunc tenetur iurare non solum, quod ita credat, sed etiam, quod ita sit,*ex Fel. quem allegat in d.cap.proposuisti,num.*15.*in* 3.*coml.de probat.*

Sed † antiquo casu peritus teneatur reddere causam suæ credulitatis, vide Felyn cum allegatis per eum,*in d. cap.quoties,num.*11. *vers.verum autem. & latius ibi Aretin.numer* 13.*& seqq.extra,de testibus, Decian.consil.*51.*num.*81.*lib* 2. vbi,quod non tenetur reddere rationem, *& dixi latius infr.q.*70.*n.*102 *seqq.*

LIMITA XIII. (Et † hæc limitatio venit illatiue ex præcedenti,) in probatione valoris, ad quam testes de credulitate admitti, post alios, quos referunt, consulendo tradiderunt Bertran *consil.*236.*n.*2.*lib.*2. *Heron.Gabr.cons.*159.*n.*25.*lib.*1. *Decian.cons.*62.*n.*49.*lib.*3. *Mascar.de probat.concl.*1363.*n.*11.*& seq.lib* 3.

LIMITA XIV. Vt † quicquid sit quoad testes, seipsos est quoad partem,cuius confessio ipsi plene prę-iudicat, etiam quod sit per verbum, *Credo*, prout contingit,quando respondet positionibus, *vt per Abb.in cap. quoties,num.*8.*extra,de testib.Ias.in rubr.ff de iureiur.num.*1. *vers.secundo aduerte, Tindar. de testib part.*1.*cap.*5.*num.*13 *&* 14. *Crot.de testib.nu* 316.*& ibi Moncad.in addit. literarr,* vbi declarat procedere in confessione de facto proprio, secus si de alieno, *Socin.reg.*407.*in* 4.*fall. Campeg.de test.reg.* 209.*in* 25.*fallen. Pract.Corrad.tit.de testib.rubr.de credulitate, n.*40.*in* 6.*fallen.*

LIMITA XV. In † omni casu,in quo probant testes de auditu: nam & tunc etiam probant testes de credulitate,*secundum Specular.in titul.de teste,* §.1.*num.*58.*ante fin.ver.& vlicunq; admittuntur testimonium de auditu, Imol. in cap.quoties, num.*1.*vers.nota bene,& versicul.aut quærimus*

in aliis negotiis, & ibi etiam Abb. num. 7. extra, de testibus, Ias. in rubric. ff. de iureiurand. numer. 10. in 8. limitatione, Socin. regul. 407. in 2. fallent. Campeg. de testibus, regul. 209. in 24. fallent. Practic. Corradi titul. de testibus, rubric. de credulitate, numer. 40. in 5. fallent. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1363. num. 19.

101 LIMITA XVI. Quando † concurreret aliquod aliud adminiculum, vel præsumptio; probatio enim insufficiens efficitur sufficiens ex præsumptionibus & adminiculis, *Vulpell. cons. 125. num. 1. ex Marsil. quem allegat in consil. 183.* præsertim si sit iuris præsumptio, vt dixi *supr. num. 40.*

102 LIMITA XVII. In † teste, qui primo deponit de veritate & scientia facti, secundo autem dicit, se credere, is enim testis nec dicitur contrarius, sed bene concludit, & probat, *vt per Aretin. in cap. quoties, num. 21. & ibi etiam Abb. nu. 9.* vbi saluando hanc limitationem à contrariis, dicit, eam procedere potius ex quadam æquitate, quam de iuris rigore, *Felyn. numer. 8. vers. sed si assignasset bonam causam, extra, de testibus, Castren. in l. testium, num. 10. in fin. Ceodem, Ias. in rubr. ff. de iureiurand. numer. 6. in 3. limitat. Campeg. de testibus, regul. 209. in 19. fallent. Pract. Corradi titul. de testibus, rubr. de credulitate, num. 40. in 1. fallen. Mascard. de probat. lib. 3. d. conclus. 1363. num. 17.* & dixi hac de re iterum *sup. quæst. 66. num. 341. & seqq.* & ad ibi tradita me remitto.

103 Et † idem in teste, qui vno contextu dicat, *se scire, & credere*, scripserunt Imol. *in 6. quoties, num. 1. in fin. vers. & per hoc patet, extra, de testib. Socin regul. 429. sub 1. fallent. Aretin. cons. 94. nu. 2. prout illum refert Montecell. in repertorio testium, rubr. qui deponit per verbum credo, fol. 246. colum 1. vers. final. Decian. cons. 1. n. 119. lib. 3.* vbi de teste, qui dicit, se scire, & pro certo credere.

104 Sed † quid si primo dicat, *se scire*, & postea in causa scientiæ respondeat, quia credit? Vide *supr. num. 72.*

105 LIMITA XVIII. Quia † licet testes de credulitate non faciant plenam probationem, bene tamen faciunt indicium efficacissimum, prout dicunt communiter * Dd. & videre est post alios, quos allegant antiquiores apud Ias. *in rubr. ff. de iureiurand. nu. num. 9. vers. 7. limita, Angel. cons. 1. num. 2. & 3. Laurent. ab Oc. a inter consil. crimin. cuiusdam vers. cons. 98. num. 50. lib. 2. Pract. Corradi, tit. de testimon. cuiusdam, rubr. de credulitate, numer. 40. in 8. fallent. Mascard. de probat. rubr. de credulitate, numer. 40. in 8. fallent. Mascard. de probationibus, rubr. de credulitate, numer. 40. in 8. fallent. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1363. num. 22. Rota coram bonæ mem. D. Canbat. lib. 3. concl. 136

QVÆSTIO LXIX. CAP. I.

1 OPPONITVR XXII. Contra † testes, quod deponunt de auditu alieno, quo casu nihil probant: verum quia, licet hoc regulare sit, plures tamen sunt casus, in quibus testimonium de auditu admittitur, ideo pro absoluta cognitione præpositæ quæstionis illam in septem capita diuidendam existimaui, in quorum primo supposita regula, & post regulam adiectis suis ampliationibus, limitationibus, & sublimitationibus, generaliter pertractabo omnes casus, in quibus testimonium de auditu alieno admittitur, vel non. In secundo autem specialiter videbimus, quando testes de auditu probent consanguinitatem. In tertio, quando probent in antiquis. In quarto aggrediar materiam testimonij de auditu proprio. In quinto, quando præsertim testes habent notam vocem loquentis. In sexto, quando loquentem cognoscunt ex tenui pariete vel cortina intermediis. In septimo & vltimo, de carnali commixtione, & copula, quomodo per testes de auditu probetur, solum pertractabo; & his septem capitibus explicitis, erit (ni fallor) explicita, & perfecta tota materia testium de auditu, tam proprio, quam alieno.

2 REGVLAM † itaque hoc primo capite constituo negatiuam, quod videlicet testes de auditu alieno non probent, *text. est in cap licet ex quadam, in princip. ibi, Præter communem formam, extra, de testibus, & ibi hoc notant Hostien. ante numer. 1. in verbo, præter communem formam, Anan. num. 1. vers. & conclude, Imol. num. 1. in fin. Butr. numer. 1. & 2. not. ab. & num. 2. in fin. vers. non valet testimonium de auditu regulariter. Abb. num. 1. in 2. not. ab. quod & idem voluerunt Canonistæ in cap. præterea, extra, eodem, vt ibi per Imol. num. 6. vers. icul. testimonium autem de auditu auditus regulariter non admittitur, & Butr. ibidem, num. 6. in princ. & etiam in cap. tam literis, eodem titul. de testibus, vt ibi per Hostiens. num. 1. in verbo, nisi de auditu, Ioan. Andr. num. 1. in fin. Imol num. 2. vers. item nota, quod regulariter, & num. 8. vers. quandoq; vero testes, Anchar. an. num. 3. in 2. not. ab. But. num. 8. in princip & num. 12. in fin. vers. testimonia autem auditus ab alio, Felyn. num. 2. vers. & breuiter dicas, gloss. in l. testium, in verbo. præsto, in princ vers. de auditu autem alieno, & ibi hoc notant Bartol. num. 6. Alb. nu. 4. Ioan. Sichard. num. 11. vers. nam de alieno auditu, C. de testibus, item gloss. in l. 2. §. idem Labeo, in verbo, audiuerint, vers. alias regulariter contra, & ibi etiam Castr. post num 1. regulariter secus, ff. de aqua pluu. arcen. Bal. in l. si arbiter, colum. 1. vers. quando vero testes deponunt, ff. de probat Curt. iun. in l. 1. num. 57. vbi, quod vero testes deponunt, ff. de probat Curt. iun. in l. 1. num. 57. vbi, quod cum hac regula transeunt * omnes, & ibi etiam Rip. nu. 86. ff. si cert. pet. Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 53. vers. testimonium autem de auditu alieno, Bartol. de testibus, num. 10. Nepos de Monte Alban. de testibus, num. 54. Feder. Schenck de testib. num. 45. vers. nam testimonium de auditu, Curt. de testibus, conclus. 31. num. 68. in prin. Marant. in Spec. rubr. de testium productione, num. 10. Moncad. ad Crot. part. 9. num. 366. in fin. principij, vers. testimonium de auditu regulariter non valet, Boss. in tit. de oppos. contra testes, num. 42. Pract. Corradi, tit. de testib. rubr. de auditu, num. 41. in prin. Pract. Ferrarien. in forma opponen. contra test. post publicat. verbo, de alieno auditu testificantur, num. 1. Hartman. d. lib. 2. Pract. Foren. tit. de testib. decis. 3. Menoch de arbitr. quæst. lib. 2. casu 475. num 4. vers. prima est regula. Nouell. reg. 216. num. 47. Adden. ad Rotam decis. 8. alias 117. de restitut. spol. in nou. vers. vel potes latius concludere, Caputaq. decis. 279. incip. dominum, numer. 2. part. 1. Natt. cons. 170. num. 1. vbi, quod hæc est trita & vulgaris regula, Roland. cons. 24. numer. 86. lib. 1. Cephal. cons. 250. numer. 17. lib. 2. Port. Imolen. consil. 94. num. 24. Hippol. Rimin. consil. 120. num. 4. & consil. 182. num. 19. lib. 2. & cons. 299. num. 35. lib. 3. & consil. 363. numer. 120. lib. 4. & cons. 489. num. 41. & cons. 554 nu. 99 lib. 5. Bursat. cons. 316. num. 2. vers. deinde super rixa, & num. 22. vers. ic. & in summa, & cons. 370. num. 63. lib. 3. & cons. 359. nu. 12. & cons. 435. num. 1. & num. 13. lib. 4. Ioan. Petr. Surd. consil. 94. num. 76. lib. 1. Menoch. cons. 149. n. 24. lib. 2. & cons. 342. n. 26. lib. 4. & cons. 431. n. 45. lib. 5. Decian. cons. 62. n. 11. & nu. 58. lib. 3. & cons. 77. n. 2. in prin. & cons. 100. nu. 19. eod. lib. 3. Honded. cons. 17. n. 2. vbi alios refert Octau. Cacheran. cons. 66. n. 18. & n. 27. aliosq; plures, sed antiquiores refert consulentes Monticell. in repertor. test. rubr. ratio testis de auditu, fol. 231. col. 2. vers. 1. & 2. & fol. 232. col. 2. vers. si. & fol. 238. col. 2. vers. pen. & nouissime hanc regulam bene comprobat Hector Æmil. in tract. de testib. in rubr. testis auditum alienum deponens non probat, nu. 1. & seqq. fol. 292. & post Æmil. Fulgin. Pacian. in tract. de prob. lib. 1. c. 9. n. 11. & seqq.*

Ratio † principalis huius regulæ ea * communiter à 5 Doctoribus affertur, quia scilicet testis debet deponere de eo, quod nouit, & præsens fuit; & sic per proprium sensum, non autem per sensum alterius, *ad text. in c. testes, 3. q. 9. prout hanc rationem in proposito considerarunt Ioan. Andr. in c. licet ex quadam, n. 2. in verbo, communem formam, & ibi Anan. ante num. 1. Imol. post num. 2. But. nu. 1. in 2. not. ab. extra, de test. Abb. in c. tam literis, n. 5. vers. & est ratio, extra, eod. Spec. in tit. de teste, §. 1. n. 52. Moncad. ad Crot. part. 9. n. 366. in prin vers. debet enim testis, Natt. d. cons. 170. post num. 1. Hippol. Rimin. cons. 363. n. 121. lib. 4. Hector Æmil. vbi supr. in tract. de testib. fol. 303. n. 5.*

Secunda † potest afferri ratio, quam docuit Bald. *in 4 l. sancimus, num. 1. in fin. C. de diuers. rescript.* quia scilicet sicut exemplum exempli non probat, ita nec etiam probat testimonium de auditu auditus, *refert & sequitur Æmil. in tract. de testib. vbi supr. fol. 296. n. 17.*

Tertia † sumitur ratio ex dictis Baldi *in l. si cui aqua*, §. 5 *idem Labeo, num. 3. ff. de aquapluu. arcend.* vbi dixit, quod cum per auditum auditus non percipiatur veritas sensus, sed solum quædam relatio veritatis, ideo alleganti rationem referentem illam veritatem non est credendum in iudicio sine iuramento eius, à quo ista relatio causam habuit, quod & idem considerarunt Bartol. *in tract. de testib n. 10. vers. non enim, pract. Corradi, tit. de testi. rub. de auditu, post num. 41. fol. 132. col. 2. in fin. Hector Æmil. vbi supr. fol. 294. n. 8.*

Quarta † & vltima affertur ratio, quia scilicet in te- 6 stimonio de auditu causa scientiæ non est, prout esse debet, manifestior dicto, sed æque, vel minus, & taliter, quod ex tali testimonio iudex nõ redditur certus, cum ignotum per ignotius deponatur, prout hanc rationem originaliter considerauit Bart. *in tract. de testib. n. 10. vers. huius ratio est, Pract. Corrad. tit. de testib. rubr. de auditu, nu. 41. vers. Bartolus vero, fol. 132. col. 1. Hector Æmil. vbi supr. fol. 293. num. 4.*

AMPLIA I. propositam † regulam, vt testis de au- 7 ditu alieno non solum non probet, verum etiam non dicatur vere & proprie testis, *prout not. Abb. in c. tam literis, num. 5. vers. nam talis, & ibi etiam Felyn. num. 2. ante fin. vers. vnde dicit D. Antonius, extra, de testib. Anton. de Butr. in c. quoties, in fin. & ibi etiam Abb. num. 17. extra, de testib. Mynsing. in c. præterea, num. 10 extr. eod. Alexand. cons. 117. num. 2. lib. 4. Moncad. ad Crot. in tract. de testib. part. 9. num. 366. in princ. vers. nec dicitur proprie testimonium, Natta cons. 170. num 1. in fin. & Roland. cons. 24. num. 87. lib. 1. & cons. 51. num. 33. eodem lib. 1. Hippol. Riminal. cons. 363. post num. 121. lib. 4. Bertaz. consil. 251. nu. 37. lib. 2 & cons. 283. num. 11. vers. quibus additur, & cons. 288. num. 14. eo item lib. 2. Monticell. in repertorio testium, rubr. ratio testis de auditu. fol 231. col. 1. vers. fin. Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu. fol. 243 numer. 3. 4. & 5. & fol. 294. num. 6. & 7.* Et † propterea testimonium 8 de auditu alieno esse præter & contra formam & regulam iuris, expresse dicit text. & ibi notant * omnes *in c. licet ex quadam, extra, de testib. Fulg. Pacian. de probat. lib. 1. c. 9. num. 13.* *

AMPLIA II. Et † multo magis in criminalibus, in 9 quibus testes de auditu alieno non solum nõ probant, sed nec etiam faciunt præsumptionem, *prout consuluerunt Marsil. consil. 20. n. 5. & n. 10. & cons. 41. n. 8. & cons. 76 n. 25. & cons. 88. n. 9. & cons. 116. n. 3. Iaf. cons. 22. n. 7. lib. 1. Ang. de Castr. inter cons. crim. diuers. cons. 94. n. 27. lib. 1. in paruis, & in eisdem Calepin. de Calepin. cons. 52. nu. 19. lib. 2. Hor. Lut. inter simil. consil. crimin. diuer. in magnis, vel in folio, cons. 161. n. 22. lib. 1. Barthol. Ghitt. cons. 60. num. 12. eodem lib. 1. Roland. consil. 24. num. 86. lib. 1. & consil. 98. numer. 55. eodem lib. 1. Cephal. consil. 204. num. 7. & num. 21. & seqq. lib. 2. & consil. 721. numer. 35. lib. 5. Menoch. cons. 98. n. 55. lib. 1. & cons. 144. num. 24. lib. 2. Bursat. cons. 316. n. 18. & 19. lib. 3. Bertaz. cons. 3. n. 20. & cons. 92. n. 9. lib. 1. & cons. 251. n. 27. & cons. 278. nu. 12. & consil. 284. n. 4. & cons. 296. n. 7. & cons. 491. n. 11. lib. 2. Hippolyt. Rim. cons. 260. nu. 45. lib. 3. & cons. 299. nu. 35. eodem lib. 3. Hect. Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 253. num. 14. & 15. & fol. 295. num. 15. & fol 297. num. 19. & numer. 24.* Quibus in locis optime probat, quod testimonium de auditu in criminalibus non facit probationem ad condemnandum sufficientem, nec etiam præsumptionem; sed an faciat indicium ad torturam, dixi *infra, in sequenti ampliat. n. 14.*

10 Et † licet, quod imo in criminalibus testimonium de auditu faciat aliquam præsumptionem, senserit Ripa *in l. 1. post num. 88. ff. si cert. petat.* Ego tamen vel à communi opinione non recederem, vel potius hanc præsum-
11 ptionem satis leuem existimarem, quam vix † ad captu-
12 tam sufficientem crediderim, præsertim † contra hominem bonæ famæ, per quam hæc leuis præsumptio in criminalibus oriens ex testimonio de auditu, sine dubio tollitur, *prout consuluit Ceph. in consil. 271. num. 39. lib. 5. sequitur Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 253 n. 13.*

13 LIMITA † hanc secundam ampliationem in tribus casibus: Primo, ad rei defensionem, *vt dixi infr. n. 56.* Secundo, in delictis occultis, & difficilis probationis, *vt dixi infr. n. 51.* Tertio in testimonio de auditu proprio ab ipso reo delinquente, prout etiam dixi *infr. n. 144.*

14 AMPLIA III. Vt † testimonium de auditu alieno nec etiam faciat indicium ad torturam, *sic enim post Bald. & alios, quos allegant antiquiores, consulendo tradiderunt Marsil. consil. 20. num. 7. & in pract. §. examinanda, numer. 18. Angel. de Vbal. inter consil. crimin. diuers. in paruis, lib. 1. consil. 72. num. 5. & inter eadem consil. Calepin. de Calepin. consil. 52. num. 16. & sequent. lib. 2. & in simil. consil. crimin. diuers. in fol. Barthol. Ghit. consil. 160. num. 6. lib. 1.* vbi dixit, quod si testimonium de auditu alieno non reprobaretur, in cuiuslibet potestate positum esset, facere indicium ad torturam, contra aliquem suum inimicum, dicendo, talem fecisse furtum, vel audiuisse, quod fecerit; nam vnus dicit alteri, & sic oritur contra aliquem falsus rumor, & vana vox populi, *Horat. Lut. inter eadem consil. 161. num. 21. & sequent. d. lib. 1.* vbi dixit, quod si fama non facit indicium ad torturam, tanto minus faciunt testes de auditu, *& inter eadem consil. Matthæ. Brun. consil. 115. numer. 23. lib. 2. Bursat. consil. 316. num. 19. lib. 3. Bertazzol. consil. 225. num. 1. & seq. lib. 1. Monticell. regul. crim. 8. num. 24. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, folio 245. numero 11. & folio 297. numero 23.* Ex quibus ap-
* paret, hanc ampliationem communiter * à Doctorib. receptam esse, & pro ea facit euidens ratio, quia, vt dixi *supra in antecedenti ampliatione, num. 9. & seq.* testimonium de auditu in criminalibus non solum non facit probationem, sed nec etiam præsumptionem, ergo multo minus indicium.

15 LIMITA I. hanc † tertiam ampliationem, vt procedat in vnico tantum teste de auditu, secus autem, si
* essent duo testes, quia tunc facerent indicium ad torturam, *vt per eundem Brun. in d. cons. crim. diuers. 115. nu. 22. lib. 2. pract. Corrad. rubr. de negatione crim. & torment. nu. 41. vers. secundus est gradus, fol. 303. colum. 2.* vbi dixit, quod duo testes de auditu alieno sufficiunt ad torquendum leuiter, in secundo gradu per vnum Pater noster, vel Miserere, absque squassatione. Et ad hæc vide Hect. Æmil. *in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 253. num. 16.* vbi dixit, quod ad hoc, vt testimonium de auditu alieno sufficiat ad probandum indicium ad torturam, ad minus duo testes requiruntur, *allegat gl. quam pariter dixit singularem, & communiter approbatam, in l. fin. in verbo, vel indiciis, & ibi Dd. C. famil. herciscund. & Amad. in tract. de syndic. nu. 226. vers. qualiter autem probetur indicium, & Brun. de indic. & tortur. part. 1. q. 2. n. 4.*

Verum ne decipiaris, amice Lector, aduerte, † quod 16 hæc limitatio est falsa. Pro euidenti ratione, de qua per Hor. Lut. *in d. cons. 161.* Nam, *vt suo loco dixi*, fama de se sola non facit indicium ad torturam, & tamen ad probãdum famam duo saltem testes requiruntur: imo plus est habere testimonium famæ, quam testimonium simplex de auditu. Quia in testimonio famæ testes debent deponere, se publice, & à maiori parte populi audiuisse. In testimonio vero auditus alieni sufficit, quod testes dicant, se audiuisse à duobus. Ergo si fama non facit indicium ad torturam, multo minus faciet plenum testimonium de auditu, nempe per duos testes, prout etiam in pleno testimonio de auditu loquuntur aliqui Dd allegati *supr. in allegatione, n. 19.* Nec obstat glos. *in l. fin. C. famil. herciscund. cum aliis allegatis per Hect. Æmil. vbi supra*, quia illa gl. & præcitati Dd. non dicunt, quod testimonium de auditu probatum per duos testes faciat indicium ad torturam, sed quod indicium remotum debet probari per duos testes, & sic nihil ad propositum.

LIMITA II. Eandem † tertiam ampliationem 17 non procedere in crimine assassinij, in quo testem de auditu facere indicium ad torturam, voluit Marsil. *in pract. §. examinandi, n. 28. & seq.* ea motus ratione, quia licet testis de auditu non probet, facit tamen qualem-qualem præsumptionem, *secundum Archidiac. in cap. hoc videtur, 22. q. 5. & dixi infr. n. 32.* Si tale dictum facit qualem qualem præsumptionem, & contra assassinios sufficiunt probabilia argumenta; ergo multo magis sufficiet ista qualisqualis præsumptio, quæ plus est, quam argumentum, *vt ibi per eum, & Marsil. sic vt supra dicentem referendo sequi videntur Carrer. in practic. crimin. in 3. tractat. de homicid. & assassin. §. circa igitur tertiam de homicidio commisso, verbo, & lingua, num. 29. Paul. Meren. consil. crimin. diuers. cons. 88. num. 8. lib. 2. & inter eadem cons. Marth. Brun. cons. 115. num. 23. vers. nihilominus in causa assassinij. Petr. à Placha in epit. delict. c. 19. num. 14. Gabr lib. 7. conclus. 1. num. 21. & 23.* vbi etiam reddit rationem, quia scilicet in crimine assassinij proceditur iuris ordine non seruato, *iuncto num. 28. Monticell. reg. crim. 8. num. 24. vers. tamen in assassinio secus est, Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 137. numer. 4. & seq. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 254. num. 18. & in verbo, testis assassinium deponens, fol. 229. num. 2.* Quibus in locis prædicti Gabr. Mascard. & Æmil. *post Gram. voto 11. num. 4. & seq.* declarant, hanc limitationem procedere, dummodo iam constet de qualitate assassinij, & sic, quod interuenerit pecunia, alias secus. Nec ab hac limitatione dissentire videtur Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. c. 9. n. 36.*

Verum † contra hanc limitationem pluribus insur- 18 git Matth. Brun. *in d. cons. crim. diuers. 115. n. 81. & seq.* vbi bene respondet rationi per Marsil. adductæ, & Archid. *in d. c. hoc videtur, 22. q. 5.* Et licet idem Brun. loquatur in vno solo teste de auditu contrarium sentiens in duobus testibus: Ego tamen nec etiam ex pleno testimonio de auditu reum in crimine assassinij torturæ subiicerem, nisi alia concurrant. Aliis † enim concurrentibus bene 19 crediderim, testimonium de auditu plenum per duos testes indicium facere ad torturam, *vt per Natt. in consil. 170. nu. 4. lib. 1. quem refert & sequitur Hect. Æmil. in tract. de testib. verbo, testis auditum alienum deponens probat, n. 2.* Secus autem

autem sine adminiculis, prout in terminis assassinij bene declarat Carrer. *in d. §. circa tertium, n. 29. in fin.* expresse dicens, dictum Marsilij, de quo supra, esse periculosum in practica, aliis non concurrentibus.

20 AMPLIA IV. Vt testimonium † de auditu non probet, etiam quod testis dicat, se audiuisse à tali homine antiquo, qui erat vir magnæ auctoritatis: testis enim fundans dicti sui rationem, non super priuata sui ipsius, sed alterius auctoritate, non probat, *Bartol. in l. 1. n. 29. vers. quædam est auctoritas priuata, & ibi etiam Ang. n. 6. iuncto vers. item per hanc literam, Dec. in 2. lect. nu 18. Ripa nu-*
mer. 86. vers. vltima conclusio, Alciat. n. 55. vers. sed quid in teste,
* *Zas. sub num 10. Cagnol. vbi de communi*, * *ff. si cert. pet. pract. Corradi tit. de testib. rubr. de auditu, nu. 41. vers. ampliat. Bartol. fol. 132. col. 2. in fin. Hector Æmil. in tractat. de testib. rubr. testis auctoritatem allegans fol. 235. n. 14. & seqq.*

21 AMPLIA V. Vt † testimonium de auditu non probet etiam fauore piæ causæ, Ripa *in l. 1. n. 86. ff. si cert. pet. Dec. cons. 159. incip. casus, qui proponuntur, sub num. 6. col. pen ad fin. vers. quintus testis magister Bastianus. Add. ad Rom. singul. 753. vers. nec etiam fauore piæ causæ, pract. Corradi tit de testib. rubr. de auditu, num. 41. vers. item ampliat. fol. 133. col. 1. in*
22 *prin. Hector Æmil. in tractat. de testib. rubr. testis auctoritatem allegans, fol. 236. n. 18.*

AMPLIA VI. Vt † nec etiam fama concurrente testimonium de auditu faciat probationem, *prout est text. in cap. tam literis, in prin. extr. de testib. in illis verbis, nihil esse contra Lucanum electum sufficienter ostensum. nisi de auditu & fama, & ibi hoc notant gl. in verbo. de auditu, Hostiens. num. 2. Bald. num. 1. vers. item nota, Aretin. numer. 3. in 2. not ab. & Abb. num. 5. Ripa in l. 1. n. 86. ff. si cert. pet. Addent. ad Roman. sing. 753. in princip. Alex. cons. 25. incip. causæ inter Antonium, num. 3. vers. imo fortius dico, lib. 4. pract. Corradi, titul. de testibus, rubr. de auditu, num. 41. vers. ampliat etiam Franciscus Ripa, fo-*
lio 133. col. 1. in prin. Hector Æmil. in tract. de testibus, in verbo, testu auctoritatem allegans, fol. 236. num. 17. & in materia testis de auditu, fol. 304. numer. 10. & 11. Ex quibus sine dubio
* hanc ampliationem * communiter receptam esse ap-
23 paret. Quamuis † contrarium sensisse videantur Felyn. *in cap. præterea, de testib. num. 1. & Moncad. ad Crot. de testibus, num. 367.*

24 LIMITA I. hanc † sextam ampliationem, quando cum testimonio de auditu vltra famam concurreret alia adminicula, quia tunc omnia simul iuncta bene probant, vt dixi *infr. n. 45. & seq.*

25 LIMITA II. eandem † sextam ampliationem, vt licet testimonium de auditu iuncta fama non faciat plenam probationem, inducit tamen violentam præsumptionem, *secundum Butr. in c. tam literis, n. 12. in prin. vers. sed testimonium de auditu, & d. nu. 12. in fin. vers. si res vere non*
subsistat audetui proprio, extr. de testib.

26 AMPLIA VII. Vt † testis de auditu non probet, etiamsi dicat, se audiuisse ab eo, qui præsens fuit, *se-*
27 *cundum Bart. in tract. de testib. c. 9. nu. 10. vers. sed si addat, quem refert Campeg. de testib. reg. 249. vers. dic primo.* † Quamuis contrarium post Bald. ibi per eum allegatum senserit Campeg. *reg. 206. in 11. fallen.*

28 AMPLIA VIII. Vt testis † de auditu non probet non solum, quando principaliter dicit, se ita audiuisse, sed etiam, quando dicat, se ita scire, sed in reddendo rationem dixerit, quia audiuit, *vt per Alber. in l. testium, n. 4. (de testib. Bart. in tract. de testib. n. 10. in prin. Curt. iun. in*
l. 1. n. 57. post med. vers. de qua materia, ff. si cert. pet. Campeg. reg. 2. 6. in princ. Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 298. num. 5. & 28. & fol. 303. n. 11. Quamuis
29 contrarium † sensisse videantur Archid & Imol. *in locis relatis per Æmil. d. num. 11. vers. contrarium voluit.*

30 AMPLIA IX. Vt † testis de auditu nec etiam probet rei valorem, *secundum Corne. in cons. 347. nu. 3. vol. 1. quem refert Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu fol. 299. n. 31.* Et licet contrarium voluisse videatur Put. *decis. 29. incip. in vna Colonien. lib. 1.* loquitur tamen Put. iuncta fama in casu difficilis probationis, & concurrente legalitate producentis, petentis sibi defectui iutamentum in supplementum.

31 AMPLIA X. Vt † nec etiam testes de auditu probent dominium & possessionem, quando enim tractatur de probatione alicuius rei, in qua requiritur verus hominis actus, nec sufficiunt verba, vt in probando dominio, in quo requiritur verus titulus, actus ad acquisitionem dominij, & traditio possessionis, siue illius apprehensio, tunc, inquam, testimonium de auditu nó sufficit, *Alex. cons. 94. incip. in causa & lite, col. fin. n. 13. lib. 2. Guido Pap. cons. 95. n. 7. Rom. cons. 424. nu. 6. & ibi Mandos. in addit. liter. C. Caputaquen. decis. 279. incip. dominium non probatur, n. 1. part. 1. Bursat. cons. 366. n. 15. lib. 4. Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 297. n. 20.* Quid in antiquis, vide *infr. nu. 128.* quid in possessorio iudicio, vide etiam *infr. n. 69.*

32 LIMITA I. proposita † regulam, vt licet testimonium de auditu non faciat plenam probationem, faciat tamen præsumptionem, vel, vt alij dicunt, aliquam lem præsumptionem, *sic enim tradiderunt Archid. quem ad hoc omnes allegant, in cap. hoc videtur, 2. 2. q. 5. Alex. consil. 77. incip. in causa accusationis, n. 4. lib. 1. Bald. cons. 219. incip. testes, & attestationes, sub n. 3. vers. præterea saltem tale dictum, lib. 4. Rom. cons. 424. num. 6. vers. licet bene præsumptionem inducat, Rip. in l. 1. num. 88. ff. si cert. pet. Henr. Boyc. in c. præterea, num. 7. de testibus, & in cap. tam literis, num. 5. vers. si queris de auditu relationis, Marsil. in pract. §. examinanda, num. 29. Campeg. re-*
gul. 206. in 9. fallent. (vbi tamen, quod hæc præsumptio nihil probat,) *pract. Corrad. tit. de testib. rubr. de auditu, n. 41. in fin. sub 14. limitatione, fol. 133. colum. 2. Benintend. decis. 67. num. 3. Monticell. regula crim 8. sub num. 24. & in repertorio testium, rubr. ratio testu de auditu. fol. 232. colum. 2. vers. 1. & fol. 233. col. 1. vers. 3. 4. & 5. Natta cons. 170. num. 1. Gozad. consi-*
lio 79. num. 11. Barthol. Ghist. consil. crimin. diuers. 160. num. 1. lib. 1. Roland. consil. 82. numer. 56. lib. 2. Bertaz. consil. 487. nu-
mer. 2. lib. 2. Hippol. Riminald. consil. 223. num. 24. lib. 2. & con-
sil. 363. numer. 5. lib 4. & consil. 524. numer. 52. lib. 5. Ioan. Petr. Surd. consil. 135. num. 18. lib. 1. Menoch. consil. 98. numer. 53. lib. 1. & consil. 199. num. 36. lib. 2. & consil. 342. num. 27. lib. 4. & consil. 422. num. 93. lib. 5. & consil. 431 num. 45. in fin. versic. nec dicatur, lib. 5. Decian. consil. 72. num. 2. versicul. tamen non est dubium, lib. 3. Honded. consil. 17. num. 48. vbi alios refert, & consil. 102. num. 1. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in ma-
teria testis de auditu, fol. 248. numer. 1. & 2. qui pariter alios re-
fert, Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 9. numer. 31. seq. & nu-
mer. 48. in fin. vbi de communiori * *opinione.* Ex quibus appa- *
ret, hanc limitationem non solum esse * communiter *
receptam, sed certe nec etiam contradictoriam habere.

33 AMPLIA † hanc primam limitationem, vt talis præsumptio, quæ oritur ex testimonio de auditu, transferat onus probandi in aduersarium, *sic enim ad hoc originaliter allegatur Archid. in c. hoc videtur, 2. 2. quæst. 5. cuius di-*
ctum mirabile dixit Roman. singul. 345. vbi addentes concor-
dantes allegant idem adden. ad Paul. de Castr. in l. 2. §. idem La-
beo, numer. 1. litera A. in princip. ff. de aqua pluu. arcend. Curt.
iun. in l. 1. num. 57. in fin. versicul. item aduerte, & ibi etiam Rip.
numer. 88. vers. & transfert onus probandi, ff. si cert. pet. Felyn. in
cap. tam literis, num. 3. extra, de testib. Curt. in tract. de testibus,
conclus. 31. num. 68. Moncad. ad Crot. de testib. part. 9. n. 366.
in 3. fallent. Boss. in tit. de opposit. contra testes, numer. 42. versicul.
item declara, quod testis, practic. Corradi, titul. de testibus, rubr.
de auditu, numer. 41. in fin. in 14. limitat. fol. 133. col. 2. Menoch.
de arbitr. quæst. casu 475. num. 5. vbi alios refert. & num. 7. & 8.
vbi respondet contrario Put. decis 33. incip. testimonium de au-
ditu, lib. 2. relati per Benintend. decis. 67. numer. 3. Rota Ianuen.
103. numer. 8. Monticell. in repertor. test. rubr ratio testis de au-
ditu,

ditu fol. 133 colum. 2. vers. 1. & rubr. testes qualiter debeant depo-
nere. vt faciant in tuto. fol. 352. colum. 1. vers. penult. Mascard.
de probat. lib. 1. conclus. 137. sub numer. 4. & lib. 2. conclus. 797.
num. 18. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis
de auditu, folio 248. numero 1. & 2. vbi plures alij allegantur
concordantes, quod & idem consulendo tradiderunt Dec. consi-
lio 270. numero 3. Socin. iun. consilio 69. numero 17. libro 1. &
omissis aliis antiquioribus relatus per Hippol. Rim. consilio 299.
numero 35. versic. tamen accedit, libro 3. & consilio 363 post nu-
mer 5. lib. 4. item relatis per Cephal. consilio 435. numero 5. lib 3.
idem Cephal. consilio 140. num. 29. lib. 1. Bursat consil. 284. nu-
mer 13 lib 3 Ioan. Petr. Surd. cons. 135 numer. 18 lib. 1. vbi alios
refert concordantes, Menoch. consilio 521. numero 5. lib. 6. Hon-
* *ded. consilio 17. numero 49. & seqq. vbi de magis* * *communi, &*
magis canonizata in Rotis opinione. Quamuis Natta, Beninteud & Cephal. in locis, quos nuper referam, contrarium dixerint.

34 Contrarium, † quod imo talis præsumptio non transferat onus probandi contrarium in aduersarium, tenuerunt Alciat. *in l. 1. in verbo, Celsus ait, ff. si cert. pet. Add-*
den. ad Alexand. consil. 77. incip. in causa accusationis, num. 4. in
verbo, aliqualem lib 1. Aym. de antiq. tempor. part 1. sect. viso de
fama. versicul. item aduerte, vbi, quod hoc dictum Archi. si ita simpliciter intelligatur, continet in se iniquitatem, *Natta consilio 170. numero 2. & 3. Benint. decis. 67. num. 8. 9.*
& 10. Cephal. consilio 435. numer. 85. lib. 3. Menoch. consilio 98.
num. 51. & 54 lib. 1 Bertazzol consilio 406. numero 15. Hip-
pol. Rimin. consilio 182. numero 21. libro 2. & consilio 299 nu-
mero 6 d lib. 3 & consilio 363. numer. 122. & seqq. vbi late hanc
defendit opinionem, lib. 4. Ioan Petr Surd. consilio 135. num. 97.
vers. secundo respondeo, & seq lib. 1. Et quidem si veritatem fateri volumus, quicquid in contrarium tetigit Honded. *in loco præallato*, hodie apud modernos hæc contra-
* ria opinio magis * communiter recepta est, nec negari
potest, quin in puncto iuris verior sit, sicut plurimis fundamentis ostendunt Natt. Beninten. Cephal. & Hippol. Rimin. *in præcitatis locis*, in quibus etiam ponderant, quod Archid. *in c hoc videtur, 2. 2. q. 5.* qui pro prima opinione allegatur, non dicit id, ad quod allegatur, & inter alias rationes, quæ pro hac opinione adducuntur, duæ potissimum mihi ineuitabiles videntur. Prima est, quia certum est, famam non transferre onus in aduersarium, & tamen in fama ineest testimonium de auditu, imo, prout alias admonui, testimonium, quæ est fortius, quam testimonium de auditu: ergo si fama non transfert tale onus, multo minus transferre debet testimonium de auditu, *prout sic argumentatur Alciat. in d. l. 1. num. 7. ff. si cert. pet. & refert Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testu de auditu. fol. 250. num. 5.* Secunda est ratio, quia si percurrantur Dd. allegati *supr. in limitatione, nu-*
mero 33. maior pars eorum non dicit, quod testimonium de auditu faciat præsumptionem, sed quod facit aliqualem præsumptionem, quæ dicitio, *Aliqualis*, diminutionem significat, *prout aduertunt Alexand. consilio 77.*
* *num. 4. lib. 1. Bursat. consilio 316 post num. 21. & 22. & ita magis*
* *communiter* * *tenere Dd testatur Ruin. inter. decis. 67. num. 8.*
Hæc autem qualisqualis præsumptio dicitur leuis præsumptio, *vt per Menoch d. consilio 98. numero 54. lib. 1.* & hæc aliqualis præsumptio aliud non est, quam suspicio, *prout ex Alciat. in loco per eum citato dicit Bertaz. consilio 299 nu-*
35 *mero 6. lib. 2. & consilio 288. num. 16. eodem lib.* Quod † autem leuis præsumptio seu suspicio non transferat onus probandi in aliquem, absurdum est dicere, ita pariter absurdum erit, vt testimonium de auditu hoc operetur, & ita per hanc rationem, & alia bona fundamenta, hanc contrariam opinionem bene defendit, & respondet contrariis Ful. Pacian. (quem post hæc scripta habui,) *in suo tract. de proba. lib. 1. c. 9. n. 11. & pluribus seqq.* vbi præsertim *num. 19* probat, non esse verum, quod prima affirmatiua opinio sit communior, & quatenus communior, non est tamen attendenda, tanquam abhorrens à iuris ratione, & ab æquitate.

Bene verum est, quod † hæc præsumptio oriens ex 36
testimonio de auditu adminiculatur & adiuuat alias probationes, facitque, vt in pari probatione illa præferatur, quæ habet pro se testimonium de auditu. Et hoc est, quod voluit Archid. *in l. hoc videtur, 2. 2. q. 5.* quem sic in proposito magis fideliter referendo secuti sunt Ripa *in l. 1. n. 88. vers. coadiuuat enim, ff. si cert. pet. Henric. Bos. in cap. præterea, numer 7. de testibus, Ruin. consil. 96. num. 17. & consi-*
lio 141. num. 18. lib. 5. Natta consilio 170. numer. 2. versicul. hæc probant talia testimonia, iuncto num. 44. Hippol. Riminald. consi-
lio 182. sub num. 21. & 22. lib. 2. & consilio 227. nu. 25. d. lib. 2.
& consilio 299. numer. 36. lib. 3. & consilio 362. num. 77. lib. 4.
& consil. 363. numer. 128. & 129 & 132. in fine, d. lib. 4. Cephal.
consil. 435 numero 85. libro 3. Ioan. Petr. Surd consilio 135. nu-
mero 98. lib. 1. Honded. consil. 17. num. 51. versicul. & si opinio, &
consil. 101. num. 20. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in ma-
teria testis de auditu, fol. 251. numer. 11. Fulu. Pacian. d. probat.
libro 1. cap. 9. num. 31. & sequentib. Sed quod hæc eadem præsumptio sit tantæ potentiæ, vt de se sola transferat onus probandi in aduersarium, omnino falsum est, *per prædicta.*

Præterquam † in casibus, in quibus inducatur ex 37
præsumptionibus, & coniecturis, vtputa in antiquis, vel in iis quæ occulte & secrete fiunt: Tunc enim posset saluari prima opinio affirmatiua, & hoc etiam accedentibus aliis adminiculis, & non alias, *vt pulcre declarat Natt. cons. 170. nu. 2. & seqq. & præsertim num. 4 nec dissentit Hipp. Rim. cons. 363. n. 103. & seqq. lib. 4.*

Et † licet non ignorem, quod in hac contrarietate o- 38
pinionum Aym. *d. antiquit. tempor. par. 1. d. sect. viso de fama,*
num. 7. versicul. non ponc iuncto num. 8. distinguendo dixerit, quod prima affinio affirmatiua procedat, quando illi, à quibus testes audiuerunt, sunt mortui: secunda autem negatiua, quando sunt viui, & Aym. sic, vt supra, distinguentem sequi videantur Menoch. *de arbitr quæst. casu 475. n. 6. & cons. 431 num. 46. lib. 5.* Hippol. Riminal. *cons. 82. num. 23. lib. 2.* Honded. *consil. 17. num. 51.* Barthol. Ghist. *consil. crimin. diuersor. 160. numer. 7 lib. 1.* Hector Æmil. *in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 250.*
num. 6. cum aliis, quos infra referam, num. 92. Ego † tamen 39
omnino & secundum veritatem credo, quod indistincte, etiam in casu, in quo illi a quo testes audiuerunt, sint mortui, præsumptio ex testimonio de auditu orta minime transferat onus probandi in aduersarium, per rationes prædictas, quæ generaliter in omni casu procedunt, & valde gauisus sum, quod & in hanc eandem meam opinionem vidi etiam concurrisse Fulu. Pacian. (quem post hæc scripta habui, & qui bene & magis aliter contra Aymonem insurgit) *in tract. de pro-*
bat. l. 1. c. 9. n. 21. seqq.

Quid † autem in criminalibus, an testimonium de 40
auditu faciat præsumptionem, dixi *supr. n. 6. & seqq.*

LIMITA II. eandem † propositam regulam, vt te- 41
stimonium de auditu, licet non faciat plenam probationem, faciat tamen semiplenam, vt volunt Alber. *in*
l. 2. §. idem Labeo, num. 13. ff. de aq. pluu. arcend. & in l. si arbiter,
num. 16. ff. de probat. per text. *in c. tam literis, de testibus, & in c.*
inquisitionis, extra, de accusat. vbi dicitur secundum eum, quod tantum valet talis probatio de auditu, quantum vnus testis de visu, sed vnus testis de visu facit semiplenam probationem, *l. Theopompus. ff. de dot. præleg.* Ergo, &c. Et propterea ex solo testimonio de auditu posse indici canonicam purgationem, dicit ibidem Alber. per iura prædicta.

Sed † certe non reperio in dictis iuribus probari, 42
quod testes de auditu æquipolleant vni testi de visu, & quod volunt de ista gratione canonica indicenda, hoc ibi dispontur ex simplici testimonio de auditu,

sed etiam, quia ibi concurrebat diffamatio, & infamia, sine qua talis purgatio non inducitur, vt bene probat text. *in d. cap. tam literis, ibi, nisi de auditu tantum, & fama, & ibi gl. in verbo, purgationem, & in d. cap. inquisitionis, ad fin. ibi, propter famam, & deponentium credulitatem, & est text. in cap. quod autem 6. q. vltima, & in c. presbyter, 2. q. 5.* Vnde non est inferendum de testimonio famæ ad testimonium de auditu, quia, vt alias admonui, illud vtique potentius est, quam testimonium auditus; & sic vides limitationem etiam de iure canonico satis dubitabilem.

43 De † iure enim ciuili testimonium de auditu, non facere semiplenam probationem, sed tantummodo quandam modicam fidem, admittit Alber. *in d. l. si arbiter, n. 17. vers. in foro autem ciuili, ff. de probat.* Et facit, quia, vt dixi *supr. nu. 35.* tale testimonium, secundum magis com-
* munem, * non inducit nisi qualemqualem præsumptionem. Ergo non est verum, quod faciat semiplenam probationem, præsertim in criminalibus, in quibus si faceret semiplenam probationem, faceret etiam indicium ad torturam, secundum vnam opinionem, *de qua suo loco dixi*, sed sic est, quod indicium ad torturam non facit, *prout dixi supr. num. 24.* Ergo, &c. *prout in terminis post Bald quem allegat, argumentatur Bertaz. cons. 225. n. 1. lib. 1.* Et quod testimonium de auditu non faciat semiplenam probationem, probat etiam Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1.*
* *c. 9 n. 46. seqq.* vbi de communiori * opinione.

44 LIMITA III. Quando † testimonium de auditu esset adminiculatum ex aliis adminiculis & coniecturis, tunc enim per tale testimonium admittitur, *vt per Anan. in c. præterea, num. 4. & ibi etiam Imol. n. 3. extra, de testib. Butr. in c. tam literis, num. 8. vers. dicit tamen, & ibi etiam Henric. Boic. num. 7. extra, eodem, Corne. cons. 341. num. 5. vers. & licet tale testimonium de auditu, lib. 1. Nouell. regul. 216 numer. 47. Menoch. post Aym. quem allegat, de arbit. quæst. lib. 2. casu 475. num. 9. Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 252 num. 10. Fulu. Pacian. in tract. de probat. lib. 1. c. 9. num. 33.* vbi, quod testimonium de auditu iunctum cum aliis probationibus, viam faciliorem præstat ad perfectam probationem faciendam, ex Alex. & Socin. *ibi per eum allegatis.*

45 Et † hinc propterea sequitur, quod licet *supr. num. 22.* dixerim, testimonium de auditu iuncta fama non plene probare, si tamen vltra famam concurrant alia adminicula, tunc vtique plene probabit, *vt per Anan. in cap. præterea, num. 1. in fin. & ibi etiam Imol. num. 1. in 2. notab. & Butr. n. 2. extr. de testib. Pract. Corradi, tit. de testib. rubr de auditu, num. 41. in 2. limitat. fol. 133. col. 1.* Et hinc etiam probare testimonium de auditu, concurrente alio teste, & multo magis concurrentibus pluribus testibus de visu, de veritate facti, vel de propria scientia, scripserunt Bellon. *cons. 67. sub num. 11. Aym. cons. 277. colum. 3. in fin. vers. si testimonium de auditu, Socin. iun. cons. 131. num. 32. lib. 2. Hippol. Riminal. cons. 227. num. 26. lib. 2 Honded. cons. 17. num. 51. ad fin. Bursat. cons. 284 num. 13. lib. 3. Hector Æmil in tract. de testib. in materia testis de auditu. fol. 251. n. 9. & fol. 255 num. 3. & fol. 266. n. 38. & fol. 305. n. 24. vbi declarat,* (*declarationem vide,*) *& fol. 312. n. 48.*

46 SVBLIMITA I. hanc † tertiam limitationem, vt tũc demum testimonium de auditu iunctis aliis plene probet, quando scilicet sumus in materia, in qua est iudicandum ex præsumptionibus & coniecturis, illæq; habentur pro vera & concludenti probatione, aliter secus, *prout exemplificat Natt. in cons. 170. n. 4. lib. 1. quem refert Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 254. n. 2* Facit, quod ante istos voluit Anan. *in cap. præterea, n. 1. in fin. vers. & procedit illud, & ibi etiam Imol. nu. 1. in 2. notab. extra. de testi.* vbi etiam dixerunt, quod testes de auditu adminiculati tunc demum probant, quando agitur de probando aliquid, quod vere probari non potest, prout est copula carnalis, aliter secus.

SVBLIMITA II. eandem † tertiam limitationem, vt nihilominus an testimonium de auditu adminiculatum plene probet, vel non, & quanta, & qualia ad hunc effectum debeant esse adminicula, iuxta facti & personarum qualitatem, iudicis arbitrio remissum est, *vt per Hostien. in c. tam literis, n. 3. vers. sed hac materia arbitraria est, extra, de testib. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 475. n. 1. & n. 9. & n. 19. & n. 22. in fin. Hippol. Rim. cons. 362. nu. 69. lib. 4.* Et facit, quod generaliter dixi *infr. in sublimitationibus, n. 102.* & etiam infra in simili de copula carnali, *num. 204.* & etiam infra de testibus ex interiecto pariete vel cortina deponentibus, *n. 185.* 47

LIMITA IV. In † iis, quæ sunt difficilis probationis, in quibus testimonium de auditu admitti, scripsit Aym. *de antiq. tempor. part. 1. sect. viso de fama, num. 3. vers. & vbi sufficeret testimonium de auditu, quem refert Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 273. nu. 66.* & 73. vbi idem, quando † materia est talis, in qua non possunt haberi testes deponentes de omnimoda certitudine, ex Croto, quem allegat *in cons. 413. incip. visa copia processus, n. 16. lib. 3.* 48

Et † propterea in antiquis propter probationis difficultatem pariter testimonium de auditu admitti, late dixi & declarani *infr. n. 125. & seqq.* 49

Et † pariter etiam in delictis occultis, & difficilis probationis, hoc idem testimonium fidem facere, scripserunt Hostien. *in c. præterea, col. 3. n. 4. in fin. vers. & in delictis, quæ occulte fiunt, Ioan. Andr. ibid. post nu. 10. Ancharan. n. 4. vers. & in delictis, quæ occulte fiunt, Ant. de Butr. num. 8. in fin. extr de testib.* 50

SVBLIMITA I. hanc † quartam limitationem, & id, quod præcipue dixi de delictis occultis, vt quoad plenam probationem non procedat, nisi iuncta fama, & adminiculis, sic enim loquitur text. *in c. præterea.* & ideo sic secundum terminos illius Decretalis sunt intelligendi Host. Ioan. And Anchar. & But. *in loci præcitatis.* Et propterea duo requiruntur, vt limitatio locum habeat. Primo, vt simus in materia occulta, & taliter occulta, vt actu & habitu aliæ probationes haberi non possint, iuxta communem declarationem. Secundo, vt alia concurrant, alias secus, *prout declarat Natt. cons. 170. nu. 4. lib. 1.* nec quoad primum requisitum dissentit Fulu. Pacian. *de prob. lib. 1. c. 9. n. 29. & seq.* 51

SVBLIMITA II. eandem † quartam limitationem, vt non procedat, quando difficultas probationis orta esset ex negligentia, & cunctatione agentis: Tunc enim non est admittendum testimonium de auditu alieno, quia non est subueniendum ei, qui se nimium angustauit, *vt per Abb. in c. licet ex quadam, numer. 3. post med. versicul. item limitarem, extra, de testibus, Campeg. de testibus, regul. 205. in 2. fallent. vbi loquitur in antiquis, Gabriel tit. de testibus, lib. 1. conclus. 3. numer. 10. Purpurat. consil. 415. numero 24. lib. 2. Cephal. consilio 250. numer. 27. versicul. præsertim cum negligentia, lib. 2. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu. fol. 271. num. 53. & 54. & fol. 287. numer. 32.* 52

LIMITA V. In † causa, in qua modica scientia fidem facit, prout est causa denuntiationis, tunc enim testes de auditu alieno probant, *prout voluit gl. in c. hoc videtur, 2 2. 7 5. refert & sequitur Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 274. n. 65.* 53

LIMITA VI. In † iis, quæ facta fuerunt tempore pestis, quæ probari videntur à testibus de auditu deponentibus, vt in pulchro casu consuluit Ceph. *in consil. 776. n. 14 lib. 5.* ea ductus ratione, quia scilicet tempore pestis mortui non despiciuntur, sed fugiuntur, & penuria est personarum, ita vt tunc testes, qui de visu deponere possint, facile non reperiantur, *refert & sequitur Hector Æmil. in tractat. de testib. in materia testis de auditu, fol. 275. n. 67. & seq.* 54 55

LIMI-

56 LIMITA VII. Ad † defensionem rei, ad quam probandam testimonium de auditu admitti consuluit Cephalius iunior *inter consil. Cephali patris sui, consil. 678. nu. 75. iuncto num. 6. 7. & 8. lib. 5.* ¶ *Honded. qui alios refert, cons. 100. num. 35.* Et facit pro hac limitatione, quia, vt suo loco dixi, testes de credulitate probant defensionem rei, ergo & idem in testibus de auditu, cum in hoc à pari procedant, *vt dixi infra, nu....*

57 LIMITA VIII. Contra † producentem, contra quẽ testes de auditu plene probare, post alios, quos allegant antiquiores, scripserunt Gabriel *lib. 1. tit. de testibus, conclus. 1. num. 14. & 15. Cephal. consil. 65. num. 55. lib. 1. Bertaz. cons. 316. numer. 3. & consil. 484. num. 8. Bursat. consil. 57.*
58 *num. 11. lib. 1. & consil. 106. num. 22. d. lib. 1.* (vbi † tamen intelligit, quando etiam producitur depositio testis, alias secus) *& consil. 195. num. 16. lib. 2 & consil. 232. num. 3. lib. 3.*
59 *& consil. 235. num. 71. dict. lib. 3.* vbi † ampliat, etiam quod vnicus sit.

60 Et † procedit hæc limitatio, non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, & contra fiscum, *vt per eundem Bursat. in consil. 135. num. 62. & consil. 141. num. 23. libr. 2. & consil. 232. num. 3. lib. 3. Hor. Lut. consil. crimin. diuer. 161. numer. 44. & 47. tomo 1 in folio, Bertaz. consil. 14. num. 17. lib. 2. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 276. num. 75. & seqq.* & dixi de materia huius limitationis latius *in 2. lib. in tit. de opposit. contra personas testium, quæst. 62. num. 233. & seqq.*

61 LIMITA IX. Vbi † non agitur de alterius præiudicio tunc enim nihil est, quod impediat fidem testimonii de auditu, *vt per adden. ad Rotam decis 8. alias 117. de restitut spoliat. in nouis.*

62 LIMITA X. Vt † in omni casu, in quo admittitur testimonium de credulitate, admittatur etiam testimonium de auditu, *prout nouissime consuluit Honded. in consil. 15. nu. 38. ex Ias. quem allegat in rubr. ff. de iureiur. num. 9. & seq. in 8. limitatione, adden. ad Fulu. Pacian. de prob. lib. 1. cap. 9. num. 42. litera E, ex Alex. quem allegat in cons. 187. in hac causa, nu. 15 vers. præterea, in casibus, col. fin. lib. 2.*

63 LIMITA XI. In † probatione filiationis, in qua testimonium de auditu admitti saltem ad effectum transferendi onus probãdi contrarium in aduersarium, scripserunt Dec. *cons. 272. in c. viso processu causæ, nu. 3. Ruin.*
64 *cons. 51. nu. 17. lib. 5. Alb. cons 6. nu. 11.* Et † licet contrarium voluerint Socinus Gozadin. & Cephal. *in locis relatis per*
65 *Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 797. num 19.* pro † concordia tamen dicere potes, quod prima opinio procedit in antiquis, secunda autem in non antiquis, per ea, quæ in simili de consanguinitate dixi *infra, num. 121.* Et in specie in materia filiationis, scripserunt Ias *consil. 114. sub numer. 6. versic. secundo respondeo, libr. 1. Ceph. consil. 137. nu. 45.* ? *biplures alios allegat Mascard. d conclus. 797. num. 19. vers. verum opinio hæc, dissentit Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu. folio 249. nu. 3.*

66 LIMITA XII. In † probatione consanguinitatis, *prout dixi infr. nu. 103. & seqq.* vbi late explicaui materiam.

67 LIMITA XIII. In † probatione metus in causa matrimoniali, in qua testimonium de auditu admitti, consuluit Alexan. *cons 99. incip. in causa prædicta tria, lib. 3. quem refert, & sequitur Alciat. respon. 5. incip. vi o processu causæ matrimon. alis, nu. 11. lib. 1. secundum Venetam impressionem, Anni 1566 & hos pariter refert, & sequitur Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 275. nu. 71.*

68 LIMITA XIV. Quãdo † agitur in probatione fraudis per hæredem in hæreditatem commissæ, *ad text. in §. si vero absint, in authentic. de hared. & falcid. Ripa in leg. 1. num 87. versic. limitatur secundo, ff. si certum petat. Henr. Boic. in cap. præterea, numer. 8. versic. item cum agitur de fraude, extra, de testibus, Anton. de Butr. in capit. tam literis, numer. 8. in fine, versic. fallit, quando agitur de fraude commissa ab hærede, & ibi etiam Felyn. numer. 2. in fine, versicul. item in prebando hæredem fraudasse, extra eodem, Moncad. in addit. ad Crot. in tract. de testibus, part. 9. nu. 366. in 5 fallent. Pract. Corrad. tit. de testibus, rubr. de auditu, nu. 42. in 15 limitatione, folio 133. col. 2. in fine, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 276. nu. 78. Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 9. nu. 44.*

LIMITA XV. In causa † possessorii, in qua, quod testes de auditu admittantur, allegatur Rota *decis. 8.* 69
alias 117. incip. in possessorio, de restitut. spol. in nouis, decis. 10. alias 458. incip. nota, quod in possessorio, de testibus, & attestation. in antiq. vbi dicitur, probari spoliationem per testes deponentes audiuisse à parte, quod ipsa possidet rem spoliatam. *Et hanc Rota decisionem sequuti sunt Curt. iun. in leg. 1. numero 58. versicul. sexto limita, ff. si certum petatur, Felyn. in cap. tam literis, num. 4. ad medium, versic. item vide Rotam, extra, de testibus, Moncad. ad Crot. in tractat. de testibus, parte 9. num. 366. in 4. fallent. Pract. Corradi titul. de testibus, rub. de auditu, num. 41. in 4. limitat. folio 133. colum. 1. Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu. fol. 277. numero 79. Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 9. num. 50.* vbi de materia.

SVBLIMITA hanc † decimam quintam limitationem, vt procedat, prout loquuntur dictæ decis. Rotæ, in testibus deponentibus de auditu proprio, & de confessione partis: Tunc enim tales testes sic de auditu deponentes probant, prout etiam generaliter dixi *infra, nu. 143. & sequ.* Secus autem si deponerent de auditu alieno, & sic de auditu auditus, tunc enim nec etiam in possessorio crederem eos probare, nisi essemus in antiquis, & iuncta fama, *prout voluit Put. decis. 78. incip. fuit conclusum in vna Placentina, libr. 1. nec dissentit Fulu. Pacian. d. cap. 9. num. 51.* 70

LIMITA XVI. Quando † testes interfuerunt examinationi testium receptorum ad perpetuam rei memoriam: Tunc enim illis testibus deponentibus super illa examinatione, & etiam super dicto eorum creditur, licet deponant super auditu, *secundum Bart. in tractat. de testibus, num. 11. & ibi in addit. litera B, Imol. in capit. significauit, in fine, de testibus, Felyn. in cap. tam literis, sub num. 4. versicul. item vide D. Antonium, extra, eodem, Moncada ad Crott. in tract. de testibus, part. 9. num. 366. in 6 fallent. Campeg. de testibus, regul. 206. in 14. fallen. Ant. Trigon. sing. suo 118. num. 2. Pract. Corrad. tit. de testibus, rubr de auditu, nu. 42. in 16. limitatione, folio 134. colum. 1. in princip. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu. fol. 277. nu. 80. Fulu. Pacian. vbi supra, d. c. 9. num. 49.* 71

LIMITA XVII. In † causa matrimonii, *Bald. in leg. si arbiter, colum. 1. versic. in causa tamen matrimoniali, ff. de probat. Imol. in cap. tam literis, num. 8. in fine, versic. in causa tamen matrimoniali, extra, de testibus, Campeg. reg. 206. in 3. fallent. Bursat. consil. 339. num. 13 lib. 4. quamuis contrarium voluerit Cephal. consil. 82. num. 43. in fin. lib. 1. Mascard. de probat. conclus. 797. nu. 19. lib. 2.* 72

SVBLIMITA hanc † decimamseptimam limitationem, vt non procedat, quando agitur de dissoluendo matrimonium de auditu, *vt per Ioan. Andr. in c. licet ex quadam, nu. 2. vers. in aliis igitur impedimentis, & ibi etiam Anchar. num. 2. in 2. notab. Butr. nu. 3. in fine, Abb. nu. 2. extra, de testibus.* † Vide tamen *infra, num. 123* vbi quod quando sumus in antiquis testes de auditu probant consanguinitatem, etiam quod agatur de dissolutione matrimonii. 73 74

SVBLIMITA I. Et † generaliter omnes prædictas limitationes, in quibus dixi ex testimonio de auditu probationem oriri, vt debeant testes sic de auditu deponentes nominare eos, à quibus audiuerunt, aliter non probant, *sic enim post alios, quos allegat antiquiores, consulendo scripserunt Crot. consil. 34. incip. viso, & diligenter, nu. 24. versicul. præterea testes deponentes, libro 1. Barthol. Ghit. consil. crimin. diuers. 160. numer. 2. & num. 5. libro primo, Cephal.* 75

consil.250.num.21.libr.2. Bertazzol.consil.225.num.2.libr.1. Hippol.Rimin.consil.398.num.29.lib.4.& cons.483.num.52. libro 5. Ioan Petr.Surd.consil.135.nu.95.in fine,libr.1. Menoch. consil.98.num.57.libr.1. Aymon.de antiquit.tempor.part.1. sect. viso de fama, num.11. Menoch.casu 475.num.14. vbi * *quod ita* omnes tradunt in cap.licet ex quadam, extra de testibus, Mascard.de probat. lib.1. conclus.395.num.7. Monticell.in repertor.test.rubr.ratio testis de auditu, fol.236.col.1 vers 1. Hector.Æmil.in tractat.de testibus,in materia testis de auditu, folio 264.nu.29.30.& 31.*

76 Et propterea † non probare testem, qui interrogatus à quibus audiuerit,dixerit,se non recordari, scripserunt Bart.*in leg.de minore*, §.*plurimum*, *num.23. ff. de quæst.* *Capell.Tholosan. quæst.180.num.11. versic.quæro, si testis interrogatur*, *Dec.consil 133.incip.visis processibus*, & *sententia*, *nu.5.* *Matth.Brun.cons.crim.diuers.115.num.49.libro 2. Bursat.consil.316.post num.22.lib.3. Hector Æmil.in tract.de testibus,in materia testis de auditu,folio 264.num.30.& 35.*

77 Et † talem auctoris nominationem proprio nomine fieri debere videtur voluisse Curt.iun.*in consil.17.numero 2.lib.1. quem ad hoc allegat, Bartol.Ghit. d.consil.crimin.diuer.160.num.4.lib.1.& sequitur Hector Æmil.vbi supra, folio 265 num.33.*

78 Immo, † & quod plus est, etiam quod testis non interrogetur,quod debeat nominare eos,à quibus audiuerit consulendo, scripserunt Aretin.*consil.73.incip.diligenter*, & *maturè consideratus, colum.penult. num.11. in princ.* *Natta consil.170.numer.5. Matth.Brun.consil.crimin. diuers. 115.num.31 lib.2. Cephal.consil.250.num.23 libr.1. Hippol.Riminald.consil.222.num.29.lib.2.& consil.524.num.54.lib.4. Hector Æmil in tractat.de test bus, in materia testis de auditu, fol.257 num.8.& folio 265.numero 35. Fulu.Pacian.de probat. lib.1.cap.9.num.37.*

79 SVBLIMITA II. Pariter, † generaliter dictas limitationes, (& hæc sublimitatio venit ampliatiue ad præcedẽtem) vt ad hoc, vt testimonium de auditu probet, oportet, vt illi, à quibus testis audiuit, sint plures, quam vnus, aliter non probat, *text.est in cap. licet ex quadam, extra, de testibus,ibi, Non vtique ab vno, cum non sufficeret ille, si viueret, sed duobus ad minus,& ibi hoc notant glossa in verbo, ab vno, Innocent.in verbo,duobus, Hostiens.post num.6. vers.& omnes illi, & paulo infra, in verbo, sed duobus, & numer 11.vers.quartum vtrum ad minus à duobus, Ioan. And.numer.4. a verbo,duobus, & numer.11.in verbo,duobus ad minus, Bal. in princ.vers.4 quod non ab vno, Anan.num. 1. versic.nota.quod quo ad hoc, Imol.nu 3. Butr.nu.2.in 4 notab.& nu.6. vers.quærit glossa, Abb.num.8 in princ. Curt.Iun.in l.1. nu.59.* * *in princip.tuncto versic.est verum, vbi de* communi, *& ibi etiam Kipa,nu.88.in fine, ff. si certum petat. Campeg.de testibus, regul.205.in 5.fallent. Gabriel.tit.de testibus, conclus.3.num.4. libr.1.Menoch.de arbitr.quæst.lib.2.casu 475.num.12.Mascard. de probat.libr.1.conclus 104.num.20.& conclus.395. num.6. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, folio 256.num.5.6.& 7. & fol.270.numer.50.vbi quod hoc est indubitati iuris, & folio 300.num.34.in verbo, testis affinitatẽ deponens, folio 128. n.11.* vbi præsertim in probatione consanguinitatis, de quo & per Dd.prædictos, *in d.cap. licet ex quadam, & hanc sublimitationem consulendo sequuti sunt Natta consil.170.num.5.lib.1. Bartol.Guthus consil.crimin.diuers.160.post nu.2.lib.1.Cephal.consil.250.nu.22. lib.1.Hippol.Riminal consil.113.num.25. libro 2.& consil.120. num.4.& consil.186.num.58.& consil.208.num.12.lib.2.& consil.222.nu.26.& sequ.& consil.369.nu.50.libr.4.& consil. 363.num.88.& sequ.& num.134.& sequ.& consil.483.numer.22.libr.5.& consil.515.num.39.dict.libr.5.& consil.524. num.63 eodem lib.5 & consil.808.num.33.lib.7.& consil.816. num.51 eodem lib.7.Honded.consil.17.num.45.lib.1. Fulu.Pacian.de probat.lib.1.cap.9.num.37.*

80 LIMITA I. Hanc † secundam generalem sublimitationem, quando is, à quo testis audiuit, est ille idem, qui actum gessit: Tunc enim sufficit, quod testis illum tantum nominet in auctorem, *Ang.de Vbal post Ioann. Andr.& Imol.quos allegat inter consil. Croti, consil.413.numero 32.libro 3. Aretin.consil.73.numero 11. Calcan.consil.9. columna 1. versic. non obstat, si dicatur, Aymon.consil.277. colum.3.versic. similiter primus testis, & versic.tertius etiam testis, Gabriel.tit.de testibus,conclus.3.nu.5.libr.1.Hector.Æmil. in tractat.de testibus, in materia testis de auditu, folio 260. numero 18.& 19.*

LIMITA II. Eandem † sublimitationem, quia licet nominati à teste debeant esse plures, non tamen est necesse, quod illi plures nominati à teste audiuerint ab eodem, sed sufficit, quod audiuerint ab vno, aliis pluribus, quia sufficit, quod audiuerint ab vno, alias esset procedere in infinitum, *gloss.in cap. licet ex quadam, in verbo, ab vno, versic.sed quid si illi duo.& ibi hoc notant Hostiens.post num 7.vers.quid ergo si illi duo, Ioan. Andr.nu.11. versic maximè cum non de facili, Butr.num.7. Abb.nu.8.versic.2 quid erit,extra,de testibus, Campeg.in tract.de testibus, regul.206.in 13.fallent.Monticel.in repert.test rubr.ratio testis de auditu,folio 236.col.2.vers.3.* 81

LIMITA III. Quia † sufficit, quod testis nominet aliquem, à quo audiuit, deinde dicat, *& a pluribus alius, quorum nomina non recordatur, secundum Ferrariens.in sua practica, in forma excipiendi contra positiones, in verbo, item quod de prædictis omnibus, &c. numero nono, Capell. Tholosan. quæstion.380.sub num.11. versic sed debet testis aliquem nominare, & ibi Ausfer. in addit. numer.16. versicul si tamen testes post aliquorum nominationem, Hector.Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 266.numero 56.& sequenti.* 82

Sed † certè isti Dd. videntur loqui in teste, qui aliquos nominat in auctores, & sic plures quam vnum, quia tunc valet tale testimonium, si addat, *& a pluribus aliis, quorum nomina non recordatur*, vnde contrarium videtur, quando vnum tantum nominat, *prout contrarium volunt Hipp.Riminal.in cons.222.num.28.libr.2.ex Corn.quem allegat in consil 78.nu.7.libr 3.& sequitur Mascard. de probat. lib.1. conclus.104 nu.11.* 83

LIMITA IV. Quando † agitur de probando memoriam hominum existare, quia tunc probant testes de auditu,etiam quod dicant,se audiuisse ab vno tantum, sed an hæc limitatio vera sit, & quando, vide gloss.*in l. 2.§. item Labeo, ff.de aqua pluu. arcen. item & gloss.in l si arbiter, ff.de probat. quæ gloss inter se sunt contrarie, vide etiam Cuman.in d.§.idem Labeo num 3.post princip. & post nu.3. versic. sed secundum glossam, & ibi etiam Imol.numer.6.in fine, versic.quid autem si duo testes, & Roman.numero 3. vbi late disputat. Vide etiam Cuman. in dict. leg si arbiter numero 2. vers. item ratio, & nu.3. vbi etiam disputat, & ibi etiam Alber. numer.14. & sequ. Bald in princ. tuncto versic. in ea gloss. Salycet. sub num.1 ff.de probat. Curt.iun.in l.1.num.59. in fine, ff.si certum petat. Butr.in cap.licet ex quadam, num.8.ante finem, extra,de testibus, Mascard.de probat. libr.1 conclus.104.nu.9.& 10.Hector Æmil.in tract.de testibus, in materia testis de auditu, folio 260.num.20.* 84

SVBLIMITA III. (Et hæc † sublimitatio venit etiam ampliatiue ad primam sublimitationem,) vt ad hoc, vt testimonium de auditu probet, necesse est, vt illi, à quibus testes dicunt, se audiuisse, sint personæ graues, fide digni, non suspecti, & omni exceptione maiores, non enim plus copiæ credendum est, quam originali, & sic testibus de auditu nõ creditur, quorum repelluntur auctores, textus est, qui loquitur in probatione consanguinitatis, *in cap. licet ex quadam, extra, de testibus, ibi, Nec ab infamibus & suspectis, sed a fide dignis, & omni exceptione maioribus, cum satis videretur absurdum, illos admitti, quorum repellerentur auctores, & per istum textum hoc ibi adnotarunt gloss.in verbo, ab vno in fine, & in verbo, auctores, Hostien.nu.7 in fin.in verbo, nec ab infamibus, & nu.11. versic. quintum vtrum illi duo sint suspecti, Ioan Andr.4.in verb. ab infa-* 85

mibus, Bald.in princip.versic.quintum, quod non ab infamibus, iuncto nu.1. Anchar.nu.6.But.nu.1.in 5.notab.& nu.4. versic.oppono, quod personalia, Abb.num.9.versic.vltima glossa, quod & idem consulendo tradiderunt Aym.consil.6.num.67.& consil.41. nu.2.& consil.112.nu.13. Barthol.Ghit.consil.crimin. diuer.160 nu.5.lib.1.Roland.consil.57.nu.33.libr.1.& consil.9. nu.33.lib.3.Cephal.consil.250.nu.27.versic.item oportet, libr.2. Bertaz.consil.3.nu.17.& consil.251.nu.17.versic.sed tanto minus probat, lib.1.& consil.283.nu.11.& cons.296.num.7.versic. & tanto magis, & consil.316.nu.4.& consil.406.nu.13.& 14. lib.2.Hippol.Rimin.consil.60.nu.2.& seqq.& consil.61.nu.34. & consil.68.nu.36.& consil.82.num.22.& 23.libr.1.& consil. 135.nu.28.& consil.210.nu.68.lib.2.& consil.234.num.186. & sequ.lib 3 & consil.360.nu.45.& seqq.libr.4.& consil.751. nu.22.lib.5.& consil.610.num.44.& seqq.lib.6.& consil.733. nu.22.& seq.d.lib.6.& consil.836.nu.29.& seq.libr.7. Bursat. consil.435.nu.20.lib.4.Ioan.Petr.Surd.consil.135.nu.96.libr.1. Honded.consil.102.nu.58.Ochau.Cacheran.in consil.65.nu.25. & consil.66.nu.18 vers.& multo minus, & post nu.27. Et demum hanc sublimitationem, & iuribus, & auctoritatibus late comprobat Hector Æmil *in tractat.de testibus, in rubr.testis affinitatem deponens, fol.128.num.12.& in materia testis de auditu fol.247.nu.24.& seqq.* vbi facit plures illationes ad illam conclusionem, quod testibus non creditur, quorum repelluntur auctores, *& fol.270 num.50. & 51.* vbi quod hoc est indubitati iuris, *& fol.298.nu.29. Ful.Pacian.in tract.de probat.lib.1.cap.1. nu.38.* vbi amplius, quod hæc qualitas grauitatis & fidei in auctore testis debet articulari & probari.

86 Et † in specie, quod non credatur testi de auditu à parte interessata & litigante, consuluit Hippolyt.Riminald.*consil.60.num.2.& seqq.libr.1.& consil.61.nu.33 & 34. & consil.65.num.31.& sequ & consil.68.num.36.& consil.83. num.22.eod.libr.1.& consil.210.num.66.libr.2.& consil.234. nu.285.lib.3.& consil.571.nu.22.lib.5.* vbi de auditu à querelante, *& num.24.& consil.733.nu.21.libr.6.& consil.836. nu.28.& seqq.libr.7. & ante Hippol. Alexand. consil.112. incip. viso quodam instrumento, num.11.lib.6.& in consil.71.incip.in causa, & lite, nu.3.libr.7.& consil.123.incip.viso processu, nu.8. eodem lib 7. sequitur Æmil.in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol.296.nu.18.*

87 SVBLIMITA IV. Et † generaliter omnes prædictas limitationes, in quibus dixi testimonium de auditu probare.vt tunc demum procedant, quando illi, à quibus singuli testes audiuerunt, sunt eædem personæ ab vno quoque teste nominatæ, secus si diuersæ, testes enim de auditu singulares, & diuersi in auctoribus, à quibus audiuerunt, nihil probant, *secundum gloss.in cap. licet ex quadam, in verbo ab vno, vers.item & si plures essent testes, & ibi Hostiens.post num.7. vers.tu dic, Butr.num.8. in princip. & Abb num.9.etiam in princ. extra de testibus, Aymon.qui alios refert, de antiqu. tempor. part.1. sect. viso de fama, num.12. Campeg. de testibus, regul.206.in 7.fallent. Gabr.tit.de testibus, conclus 4.nu.12. Cephal.cons.250.num.24.lib.2. Hippol Riminald.cons.222.num.29.lib.2.Mascard.de probat.libr.1. conclus. 104.num.12.versic.recessit tamen, & nu.13.& 14.Hector Æmil.in tract.de testibus,in materia testis de auditu, fol.261.num. 22.Fulu.Pacian. de probat.lib.1.cap.9. nu.42.*

88 LIMITA hanc † quartam sublimitationem, vt procedat, quando vnus, aut plures testes de auditu deponentes nominant vnum auctorem, alter vero, vel alii testes nominant alium & diuersum, sed pariter vnum auctorem, vt puta si aliquis, vel aliqui dicant se audiuisse à Titio, alter vero, vel alii dicant, se audiuisse à Gaio: tunc enim tales testes nõ probant, & sublimitatio procedit, *prout exemplificant gloss & Dd.in d.c licet ex quadam, & putant Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu.fol.261.nu.23.*

89 Secus † autem, quando vnus, vel plures testes dixerint pura, se audiuisse non ab vno, sed à pluribus, vt puta si duo, plures, vel vnus concordes dixerint, se audiuisse à Gaio, & Sempronio, alii autem, vel alter à Titio, & Męuio: tunc enim testes non dicuntur singulares in auctoribus, sed probant, prout videtur fuisse de mẽte glossæ, *in d.c. licet ex quadam, in verbo, ab vno post med. extra, de testibus, ibi, Nisi quilibet illorum audiuisset a pluribus, à duobus ad minus, vel nisi omnes ipsi cõiunctim audiuissent à duobus.* Et sic glossa ibi æquiparat, quod aliqui testes audiuerint à pluribus diuersis, vel à pluribus coniunctim. Fuit etiam hoc de mente Innocentii *in d.cap. licet ex quadam, in verbo, duobus*, dum dixit, quod non est necesse, quod quilibet à duobus audiuerit, sed tantum necesse est, quod plures sint principium auditionis, licet tutius sit, quod quilibet ab eisdem duobus audiuerit, *sequitur Imol.ibi, nu.7.* vbi relatis hinc inde cõtrariis dicit opinionem gl. fortè seruari in practica, & Abb. *ibid.num.9.* aliis relatis opinionibus hanc expresse firmat declarationẽ, quam etiam sequuti sunt Corn. *cons.78. incip. viso processu agitato, nu.2.vers.item præmittendum est, libr.3. Capell.Tholos. decis 380.sub nu.11.vers.quod si testes diuersi dixerunt, & ibi in addit. Ausfrer.sub nu.16.post Salyc. quem allegat in l. ea quidem, C.de accus.* Et demum hanc opinionem tanquam veriorem late comprobat Hect. Æmil. *in tract. de testib. in materia testis de auditu fol.262.num.25.26.& 27.* prout etiam mihi hæc eadem opinio magis placet. 90

Quamuis † contrarium, quod imo testes non probent, & quod reputẽtur singulares, voluisse videantur Hostiens. *in d.c.licet ex quadam, in verb.de duobus, nu.6.& 7. in princip. & in vers.quid si vnus*, vbi expresse dixit, necesse esse, quod plures idem ab eisdem pluribus audiuerint, *Ioan. And.ibid.nu.11.in verbo, duob.ad minus, & Butr.nu.8.vbi late comprobat, & hanc opinionem sibi magis placere dicit Aym. post Alex. & alios, quos allegat in tract. de antiq. tẽp. part.1.sect. viso de fama, nu.12. Menoch. de arbit.qu.libr.2.casu 475.nu.14. vbi alios refert, & reprobat Cornеum contrarium tenentem, Hippol. Rimin.consil.363.nu.90.lib.4.*

Sed † adhuc retenta hac vltima opinione aduerte, 91 quod licet testes deponentes de auditu à diuersis personis non probent, faciunt tamen adminiculum, *secundum Arctin.in cons.13.incip.viso diligenter,col.6.vers.præterea, D.Francisc.vers.seq.quem refert & sequitur Cephal. in consil. 435.nu.71.lib.3. prout pariter hos refert Hect.Æmil.in tract. de testibus,in materia testis de auditu, fol.264. nu.28.*

SVBLIMITA V. Et † generaliter omnes prædictas 92 limitationes propositæ regulæ, (& hæc sublimitatio venit etiam ampliatiue ad primam sublimitationem,) vt in omni casu, in quo testes de auditu probant, id vtique intelligendum sit, si illi, à quibus testes dicunt se audiuisse, fuerint mortui, secus si viui sint, tunc enim cum illi, qui possunt examinari, non examinentur, non modica oritur contra producentem suspicio, ex qua fides testibus de auditu non solum diminuitur, sed etiam omnino tollitur: quia non solum non probant, sed nec etiam faciunt indicium & præsumptionem, *secundum Aymon.de antiqu.tempor.part.1.sect.viso de fama, nu.7. versic.nam pone, quem sequuti sunt Menoch. de arbitr. quæst.lib.2. casu 475.nu.6. Hor.Lut consil.crimin.diuer.161.nu.22.libr.1. Barthol Ghit inter eadem consil.cons.160.num.7.d.libr.1. Hippolyt.Riminald.consil.360. num.55. libr.4. Menoch. consil.98. numero 56. libr.1.& consil.107.num.36.libr.3.& consil.410. num.53.& consil.431.num.46 libr.5. Honded. consil.17. num. 46. Hector Æmil.in tract.de testibus,in materia testis de auditu.folio 245.nu.10.& folio 250.nu.6.& 7. & dixi aliquid supra, num.38.*

SVBLIMITA VI. Dictas † limitationes, vt in omni 93 casu, in quo testes de auditu plene probant, debeant esse plures, nec sufficiat vnus, text est *in d.cap. licet ex quadam, ibi, nec tamen si vnus à pluribus, & iterum infra, ibi, cum secundum ordinem solitum iudiciorum non sufficiat vnius testis assertio, et.amsi præfidali refulgeat dignitate, & hoc ibi notant*

tant Hostiens.nu.6. in verbo, si viueret, & nu.8. in verbo, si vnus, & in verbo, vnius testis, & nu.11. versic. sextum vtrum vnus, Ioan. Andr. num.4. in verbo, si vnus, Bald. in princip versf.6. quod nec vnius, Ancharan.nu.7. Abb.nu.3. in fin. versf. nota, quod dictum vnius, extra, de testibus, Curt.iun. in l.1.nu.59. versf. eodem modo, ff. si certum petat. vbi reddit rationem, & testatur de communi. Menoch.consil.422.nu.94.lib.5.

94 SVBLIMITA VII. Vt † pariter testes de auditu nunquam probent, nisi sint graues, bonæ famæ, fide digni, & omni exceptione maiores, text. est *in d. cap. licet ex quadam, ibi, nisi forte personæ graues exstiterint, quibus fides sit merito adhibenda, & iterũ infra, ibi, nec tamen infames ab hominibus bonæ famæ, &c. & iterũ infr. ibi, & actus legitimi sint infamibus interdicti, & ibi gloss. in verbo, persona, extra, de testibus*, vbi amplius dixit glossa, quod graues isto casu appellantur non illi, qui in dignitate sunt constituti, sed qui non sunt leues, sed bonæ famæ & opinionis existunt. Quod & ibidem voluerunt Innocen. *in verbo, graues, nu.5. & nu.11. versic. primum est, Ioan. Andr. nu.4 in verbo, graues, & in verbo, infames, Bald. in princ. versic. primum quod testes, iuncto num.4. Ancharan. post nu.7. Butr. nu.5. Abb. num.3. in fine, versic. item oportet, quod isti testes sint bonæ famæ, Gabriel. conf.3.nu.8. lib.1. Hippol. Rimin. consil.222.nu.30. & 31. lib.2. Cephal. consil.82. num.45.*

95 *lib.1. & cons.250. nn.26. & 27 lib.2.* Vbi † amplius, quod hæc qualitas est articulanda, & probanda. Quod & idem voluit Hector Æmil. *in tractat. de testibus, in materia testis de auditu. fol.247. nu.17. & fol.268. num.45. & 46.* vbi loquitur in probatione consanguinitatis (*de quo dixi infra, nu.106. & seq.*) *& nu.48. & num.50.* vbi, quod hoc est in dubitati iuris, *& fol.271. nu.51.*

96 SVBLIMITA VIII. Vt † pariter testes de auditu nunquam probent, nec faciant præsumptionẽ, si audiuerunt post litem motã, text. est *in d.c. licet ex quadam, ibi, ante litem motam. & ibi gloss. in verbo, motum, Hostien. nu 5. in fine, in verbo, ante litem, & num.11. versic. secundum vtrum ante litem, Ioan. Andr. nu.4. in verbo, ante litem, Bald. in princ. versf. sciendum, quod deponunt, Imol. nu.2. & nu.5. in fine, Ancharan. nu.5. Butr. num.1. in 3. not ab. Abb. nu.3. versf. item nota, extra, de testibus, Curt. iun. in l.1. num.58. in fine, ver. octauo pro declaratione aduerte, & ibi etiam Ripa, nu.87. in fine, versf. quas omnes fallentias, ff. si cert. petat. Roman. sing.753. Feder. Schenck. in tractat. de testibus, nu.45. sub 2. fallent. Moncada ad Crot. de testibus, parte 9. num.368. Campeg. de testibus, regul.205. in 4. fallent. Boss. in tit. de opposit. contra testes, num.42. versf. item declara, vt quando Aymon de antiqu. tempor. part.1. sect. viso de fama, nu.6. versf. adde, quod testis, Gabriel. tit. de testibus, lib.1. conclus.3. num.9. Menoch. de arbitr. quæst. lib.2. casu 475. versf.14. versf.4. requiritur, Benintend. decis.67. nu.11. Natta consil.170. num.8. lib.1. Hippol. Rimin. consil.52. num.1054. lib.1. & consil.208. num.28. lib.2. & consil.610. num.47. libr.6. & consil. 836. nu.30. lib.7. Menoch. consil.431. num.45. versic. tertia est ratio, lib.5. Honded. consil.17. num.47. lib.1. & hanc sublimitationem pluribus comprobat Hector Æmil. in tract. de testibus, in verbo, testis affinitatem deponens, fol.127. numer.5. & 6.* (vbi præsertim loquitur in probatione consanguinitatis) & in materia testis de auditu, *fol.252. nu.12. & fol.267. num. 40. & num.41. in discursu, & num.42. Fulu. Pacian. de probat. lib.1. cap.9. nu.39.*

97 AMPLIA hanc † sublimitationem, vt ad hoc, vt testis de auditu probet, debeat expresse deponere de tẽpore, quod sit ante motam litem, quia isto casu probatio fine tempore non releuat, cum potuerit esse post litio fine tempore non releuat, cum potuerit esse post litem motam, *vt per Gabr. d. conclus.3. nu.9. Cephal. d. cons.150. num.28. Honded. d. consil.17. nu.47. sequitur Hect. Æmil. vbi supra, folio 267. nu.41.*

98 LIMITA hanc † octauam sublimationẽ, vt non procedat, quando testes diu alibi, quam vbi lis cœpta est, audiuerunt, quo etiam casu post litem motam probarent, *vt per Mascard. de probat. libr.1. conclus.410. num.31. Archidiac. in c. consanguineos, nu.3. in fin.36. quæst.6. sequitur Hector Æmil. in tractat. de testibus, in verbo, testis affinitatem deponens, folio 127. nu.7. & in materia testis de auditu, folio 268. nu.42. in fine.*

SVBLIMITA IX. Vt † in omni casu, in quo testes de auditu probant, non probent tamen, nisi etiam dicant, se credere illud, quod audiuerunt, textus est *in d. cap. licet ex quadam, in illis verbis, & credere ita esse, & ibi hoc notant Hostiens. nu.10. in fine, in verbo, & credere, & nu.11. versic. vndecimum vtrum credant ita esse, Ioan. Andr. num.6. in verbo, & credere, Bald. in princip. versic.5. quod adiciant, Imol. nu.3. in fine, Butr. nu.3. versic. nota, quod vbi testis, Abb. nu.3. ad finem, versf. item oportet, extra. de testibus, Corn. consil.62. num. 12. lib.1. (aetera consil.156. nu.7. Neuiz. consil.78. nu.18. Natta consil.170. nu.7. libr.1. Cephal. consil.250. num.25. lib.2. Menoch. consil.98. nu.58. lib.1. Hippol. Rimin. consil.363. num.136. lib.4. & cons.524. nu.64. lib.5. Campeg. de testibus, regul.205. in 6 fallen. Gabr. tit. de testibus, lib.1. conclus. nu.7. Boss. de oppos. contra test. nu.42. in fine, versf. & adde, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 268. nu.44. & in ver. testis affinitatem deponens, folio 130. num.18. vbi de probatione consanguinitatis de quo in specie dixi infra, num.219. Fulu. Pacian. de probat. lib.1. cap.9. nu.40.* 99

Immo † secundum Felyn. *in c. tam literis, nu.4. extra, de testibus*, ad hoc, vt testes de auditu deponentes fidem faciant, non sufficit, si dicant simpliciter, se audiuisse, nisi etiam simul asserant, se id, quod audiuerunt, intellexisse, *& Felyn. refert, & sequitur Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol.270. nu.49.* 100

SVBLIMITA X. Quod † ex quo facilime inueniuntur testes, qui dicant, se ab aliquo tale quid audiuisse: iccirco talis probatio dicitur fragilis, suspecta, & facilè prosternibilis, & propterea si in aliquo deficiat, nihil producentem releuat, *secundum Ancharan. in consil. 194. in causa, & quæstione Ioannis, col.2. versicul. non est etiam verisimile, Cuman. consil.77. incip. visis libello, & c. col.2. versic. ad quartum, Curt. iun. cons.17. incip. licet per celeberrimos, nu.1. lib.1. idem Curt. in l.1. num.70. ff. si certum pet. Aym. de antiqu. temp. part.1. sect. viso de fama, n.9. Boss. in tit. de oppos. contra test. nu.42. versf. item declara quod licet, Menoch. de arbit. quæst. lib.2. casu 475. num.7. & sequen. Barthol. Ghit. consil. crimin. diuer. casu 475. num.7. & sequen. Barthol. Ghit. consil. crimin. diuer-

sed à pluribus, *prout est text. in d.cap. licet ex quadam, & ibi* * *notant* * *omnes, & plerique alii Dd. quos retuli, supra, num. 79.* hic non repeto.

113 LIMITA VI. Quia † pariter isti tales, à quibus testes dicunt se audiuisse, debent esse fide digni, aliter non probant, prout est idem text. *in d cap. licet ex quadam, &* * *ibi notant omnes,* * *& plerique alii Dd. quos retuli supra nu. 85.* hic non repeto.

114 LIMITA VII. Vt † vnus testis de auditu non probet consanguinitatem, sed debent esse plures, ad text. expressum, *in d cap licet ex quadam, extra, de testibus, & ibi notant omnes, & plerique alii Dd. quos retuli supra, num. 93.* hic non repeto.

115 LIMITA VIII. Vt nunquam † testes de auditu probent consanguinitatem, quando sic deponũt odio, amore, vel timore aliquo, prout est text. *in d cap. licet ex quadam, in illis verbis, odio, amore, timore, vel commodo non procedant, & ibi hoc notant Hostiens. nu. 10. in verbo, odio, & nu. 11. versic. septimum esto, Bald. in princ. post versic. sex autem, extra, de testibus, Host. Æmil. in tract. de testibus, in rubr. testis affinitatem deponens, &c. folio 129. nu. 14.*

116 LIMITA IX. Vt nec † consanguinitas probetur per testes de auditu, nisi declarent personas & gradus per nomina propria appellatiua, demonstratiua, vel per circumlocutiones sufficientes, *prout est text. in d. cap. licet ex quadam, ibi, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumlocutione sufficiente designent. Et ibi glossa, in verbo, demonstratione, Innocen. in verbo, vel demonstratione, & in verbo, vel circumlocutione, & nu. 10. versic. 8. & c. Ioann. Andr. num. 5. in verbo, Personas, & in verbo, demonstratione Bald. in princ. versic. 2. quod personas, Imol. nu. 4. Butr. num. 3. versicul. nota non referre, Abb. nu. 3. in fine, extra, de testibus, Hector Æmil. in tract. de testibus, rubric. testis affinitatem deponens, folio 129. nu. 15.*

117 LIMITA X. Vt † ad hoc, vt testes de auditu probent consanguinitatem, debeant specificare singulos gradus consanguinitatis excepto stipite, *ad text. in dict. capit. licet ex quadam, ibi, & ab vtroque latere singulos gradus clara computatione distinguant, & ibi glossa, in verbo, gradus, Hostiens. post num. 10. in verbo, singulos gradus, & numero 11. versicul. 9. & c. Bald. in princip. versic. quod ab vtroque latere, extra, de testibus, Pract. Corradi, titul. de testibus, rubric. de auditu, num. 41. in 7. limitatione, in fine, folio 133. colum. 2. in princ. Hippolyt. Riminald consil. 340. nu. 50. & sequ. libr. 3.* Vbi præsertim, quando agitur de probando consanguinitatem limitatam ad certum gradum, *Hector Æmil. in tractat. de testibus, in rubric. testis affinitatem deponens, fol. 129. numero 16. & in materia testis de auditu, folio 272. num. 56. & 57. in discursu.*

118 LIMITA XI. Vt † tales testes debeãt deponere cum iuramento, aliter non probant, *prout voluit text. in dict. cap. licet ex quadam, ibi, testes autem huiusmodi proprio iuramento firmantes, & infra ibi, & in suo nihilominus iuramento concludunt, & iterum infra ibi, Nisi iurati deponant, & ibi hoc* * *notant communiter* * *omnes, præsertim Hostiens. sub nu. 11. versic. 10. & c. & Bald. in princip. versic. 1. quod proprio iuramento, & c. iuncto versiculo 4. quod concludant suo iuramento, extra, de testibus, Host. Æmil. in tractat. de testibus, rubr. testis affinitatem deponens folio 130. nu. 17. & dicam latius de hac limitatione, infra, tit. de opposit. contra examen testium, in materia testis, sine iuramento deponentis.*

119 LIMITA XII. Quia † nunquam testes de auditu probabunt consanguinitatem, nisi expresse dicant, se credere ita esse, id quod audiuerunt, *prout est textus in d cap. licet ex quadam, ibi, & credere ita esse, & ibi hoc notant o-* * *mnes* * *Dd. & alii plerique per nos relati supra, num. 99. quos hic repetere non est necesse,* & ex defectu huius requisiti reprobantur in simili testes per Capram, *in consil. 156. numero 7. Corn. consil. 78. sub numero 5. versicul. requiritur etiam, quod testes, & in consil. 146. sub num. 3. versic. item requiritur, quod deponant se credere, libr. 3. Socin. senior consil. 47. sub numer. 16. versic. 3. quod affirmant se credere, ita esse, libr. 4. Hector Æmil. in tractat. de testibus, rubr. testis affinitatem deponens, folio 130. nu. 18.*

LIMITA XIII. (Et † hoc erit duodecimum, & vltimum requisitum in probatione consanguinitatis, facienda per testes de auditu) vt prædicti testes debeant insuper dicere, quod viderunt tales consanguineos sic pro consanguineis se inuicem tractare, aliter non probant, *prout voluit text. in dict. cap. licet ex quadam, in fine, ibi, pro consanguineis se habere, & ibi hoc notant Hostiens. nu. 11. in fine, in verbo, pro consanguineis, & num. 11. in verbo, habere. & l. nu. 11. versic. 12. vtrum viderint, Io And. nu. 6. in verbo se habere, Bald. in princ. ante num. 1. versic. sexto, quod iurati. & num. 3. Anchar. nu. 8. Butr. num. 3. versic. Nota etiam, extra, de testibus, Corn. consil. 78. sub num. 5. versic. item requirit text. lib 3. Socin. consil. 47. sub nu. 16 versic. quarto, quod deponunt se vidisse, lib. 4. Hector Æmil. in tract. de testibus, rubric. testis affinitatem deponens, fol. 131. nu. 19.* 120

LIMITA XIV. Vt † testes de auditu tunc demum probent consanguinitatem, quando scilicet sumus in antiquis, & memoriam hominum excedentibus, alias secus, *Curt. iunior in leg. prima, post num. 57. sub versic. 2. fallentia est, vbi tamen cogitandum relinquit, ff. si certum petatur, Campeg. regul. 205. in prima fallentia, Socin consil. 47. num. 16. libr. 4. Mynsing. obseruat. 58. num. 4. cent. 6. Bertazz. consil. 154. numer. 2. libr. 1. latè prosequitur Hippolyt. Riminald. consil. 363. num. 120. & seqq. vsque ad num. 133 libr. 4. Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 288. num. 35.* 121

LIMITA XV. Vt † tunc demum testes de auditu probent consanguinitatem, quando scilicet non agitur de graui præiudicio, secus si de graui præiudicio agatur, puta de dissoluendo matrimonio: Tunc enim testes de auditu consanguinitatem non probant, etiam quod simus in antiquissimis, *secundum Aret. in consil. 57. num. 3. & 4. prout eum allegat Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 511. numero 11. quos pariter refert, & sequitur Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, folio 292. num. 49.* 122

Contrarium † probat text. *in d. cap licet ex quadam, & ibi communiter notant* * *omnes, extra, de testibus,* agitur enim * ibi de dissoluendo matrimonium, & tamen ad hunc effectum testes de auditu probant consanguinitatem. 123

Pro concordia potes dicere, quod † prima opinio procedat, fama aut adminiculis non concurrentibus, secunda autem concurrentibus adminiculis aut fama, *vt per Campeg. regul. 205. in 2. fallent. post Ioan. Andr. Hostiens. & Abb. in loc. per eum relatu, Mascard. de probat. libr. 1. conclus. 104. num. 20. Verum de hac distinctione vide qua dixi infra, num. 133. & seqq.* 124

ARGVMENTVM.

Testes de auditu, an & quando probent in antiquis.

SVMMARIA.

Testes de auditu regulariter probant in antiquis, nu. 125.
Amplia 1. & multo magis in antiquis memoriam hominum excedentibus, puta centum annorum, nu. 126.
Amplia 2. quando agitur de probatione hominum memoriam exstare, vel non exstare, nu. 127. 128. & 129.
Amplia 3. in probandis confinibus, nu 130.
Amplia 4. etiam in probatione fideicommissi, nu. 131.
Amplia 5. etiam in probatione iuris patronatus, nu. 132.
Amplia 6. vt testes de auditu probent in antiquis, etiam sine fama, & adminiculis, num. 133. Contra, num. 134. Distingue, vt prima opinio procedat, quando agitur de paruo præiudicio, secunda autem, quando de graui præiudicio, num. 135. & seq. vbi declaratur.
Limita primo, quando agitur de probatione alicuius rei, quæ requi-

requirit verum actum hominis, tunc enim testes de auditu non faciunt plenam fidem, etiam in antiquis, num. 137.
Limita secundo, in probatione dominii & possessionis, num. 138. Contra, num. 139.
Limita tertio, vt testimonium de auditu probet in antiquis, dummodo concurrant duodecim requisita, de quibus numero 140.
Limita quarto, dummodo testes dicant, se audiuisse ab antiquioribus, vel à maioribus suis, alias secus, num. 141.
Et in proposito quod dicatur tempus antiquum, ad hoc, vt testimonium de auditu admittatur, nu. 142. & seqq.

QVÆSTIO LXIX. CAP. III.

125 REGVLA sit † affirmatiua, quod testes de auditu probant in antiquis, *Hostiens. in cap. licet ex quadam, num. 2. versic. & idem videtur in antiquis, & ibi etiam Ioan. Andr. num. 3. versic. & idem videtur, Anan. nu. 1. versic. nota, quod in re valde antiqua, Imol. num. 1. in 1. not ab. Anchar. nu. 1. versic. & idem de omnibus factis antiquis, Butr. num. 1. versic. nota, quod in re antiquata, Abb. nu. 3. versic. eadem tamen ratio, Felyn post num. 1. extra, de testibus, idem Felyn. in cap. præterea, nu. 1. ad medium, versic. & indubitatum esse, & ibi etiam Henric. Boyc. num. 8. versic. item vbi tractatur de antiquitate, extra eodem, Imol. in cap. tam literis, num. 8. in fine, versic. & similiter, & ibi etiam Butr. num. 8. in fine, versic. item vbi factum est antiquum, Felyn. nu. 2. in fine, versic. item in factis multum antiquis, dict. tit. de testibus, Bald. in leg. si arbiter, columna prima, versic. & similiter est speciale, vbi agitur de factis valde antiquis, ff. de probat. Ioan. Sicar. in leg. testium, num. 11. versic. casus autem excepti, C. de testibus, Curt. iun. in leg. 1. post nu. 57. versic. quia ista est vna fallentia generalis, & ibi etiam Ripa num. 87. & Cagnol. post num. 223. ff. si certum petatur, Aymon. de antiquit. tempor. part. 1. sect. viso de fama, num. 2. versic. similiter in* * *tur de* * *magis commun. opinion. Maranta in practic. part. 6. in versic test productio. num. 18. Ferrarien. in pract. in forma oppos. contra testes, post publica. in versic. de alieno iudicio, testificantur Hieronym. de Monte in tract. de finibus regun. cap. 51. num. 7. Mynsinger obseruat. 58. num. 2. centur. sexta. Practic. Corradi, tit. de testibus, rubr. de auditu, num. 41. in 5. limitatione, folio 133. col. 1. Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 475. num. 10 & sequ. Put. decis. 78. nu. 1. versic. ex quo eramus in antiquis, lib. 1. Monticell. in repert. test. rubr. ratio testis de auditu, fol. 233. col. 2. versic. 2. & 4. rubr. factum antiquum, folio 389. colum. 2. versic. penult. Paul. Granut. Theorem. 22. numer. 3. Mascard. de probat* * *lib 1. conclus. 104. nu. 1. & 2. vbi de* * *communi, & conclus. 395. num. 5. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, folio 280. num. 10. & sequentibus, vbi alios plures refert concordantes Aretin. consil. 73. nu. 11. & consil. 37 incip. sequendo ordinem, num. 2. & 4. Ancharan. consil. 310. lib nu. 2. versic. idem dicit etiam hoc posse probare, Alexand. consil. 87. in hac causa & lite, num. 16. lib. 2. & consil. 116. incip perspectis, nu. 8. libr. 5. Socin. consil. 205 incip. difficultas, num. 3. lib. 2. Dec. consil. 146. incip. & pro tenui, numer. 12. & consil. 322. incipien. in causa quæ Alexandria, num. 8. Iaf. consil. 114. incip. ad obiecta, num. 18. lib. 1. & consil. 128. incip. in quæstione, nu. 2. dict. libr. 1. Corn. consil. 333. incip capio primo, num. 5. versic. & maxime suuare videtur, lib. 1. & consil. 142. incip. videtur prima facie, sub num. 1. circa finem, libr. 3. Natta consil. 135. superioribus mensibus, num. 6. lib. 2. & consil. 378. incip. non videtur, nu. 6. d. lib. 2. Syluan. consil. 57. num. 6. Hippolyt. Riminald. consil. 339. num.* * *57 lib 3. vbi testatur de* * *communi, Burſat. consil. 340. nu. 70. lib. 4. Menoch. consil. 241. nu. 23. lib. 3. Decian. consil. 77. num. 3. lib. 3. Honded. consil. 17. nu. 52. & seqq. vbi alios refert, latè com-* * *probat, & testatur de magis* * *communi Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 9. nu. 45.*

126 AMPLIA I. Hanc † regulam, & multo magis in antiquis memoriam hominum excedentibus, puta 100 annorum. Tunc enim testes de auditu probant præscriptionem, cuius initii memoria in contrarium nõ exstat. *Ripa in leg. 1. num. 86. & Alciat. num. 56 ff. si certum petat. Abb. in cap. licet ex quadam, num. 3. & ibi etiam Felyn. nu. 1. in princip. extra, de testibus, Hostiens. in cap. præterea, num. 4. ad finem, versic. & hoc de antiquis factis, & ibi etiam Ancharan. num. 4. versic. & hæc in factis antiquis, extra eodem, Moncada ad Crott. in tract. de testibus, part. 9. num. 366. in 1. fallent. Aymon. de antiquit. tempor. part. 1. sect. viso de fama, num. 3. versic. benè dicit Decius.* Vbi, quod testes de auditu sine dubio probant præscriptionem, cuius initii memoria, &c. Quia tunc talis præscriptio coadiuuatur probatione possessionis, & sic concurrit possessionis adminiculum, *Pract. Corradi, tit. de testibus, rubr. de auditu, num. 41. in 9. limitat. folio 133. col. 2. Adden. ad Rotam, decis. 8. alias 117. de restitu. spoliat. in notis, in versic. item fallit in re antiqua, & eadem Rota diuer. part. 3. decis. 861. coram Ptolomæo, numer. 1. in fine, Mynsinger. obseruat. 58. nu. 2. cent. 6. Corn. consil. 142. incip. videtur prima facie, sub num. 1. versic. & specialiter in probandis factis antiquis, libr.... vbi reddit rationem, Natta consil. 170. num. 4. in fine, Hippolyt. Riminald. consil. 143. nu. 8 libr. 2. & consil. 339. num. 37 libr. 3. vbi de* * *communi, Montuell. in repertor. test. rubr. ratio testis de auditu, folio 132. versic. 5. & folio 233. colum. 2. versic. 3. Hieron. de Monte in tract. de finibus regund. cap. 51. nu. 2. & seqq.* vbi ponit aliquas formas, qualiter testes de auditu debeant deponere super his, quæ hominum memoriam excedunt, *Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 280. nu. 18. 20 & 34. vbi etiam de materia, & in rubr. testis auctoritatem allegans, folio 236. num. 19.*

AMPLIA II. Vt † pariter testes de auditu probent, hominum memoriam non exstare, vt puta, si dicãt, omnium esse opinionem, se non vidisse vel audiuisse, quando hoc fieret, nec eos vidisse, vel audiuisse, qui id viderunt vel audiuerunt, *text. est in l. si arbiter, in fine, & ibi glossa magna, post princip. versic. secundus, &c. & ibi etiam Cuman. in princip. versic. non exstare autem memoriam, Abern. num. 1. versic. & econtra, num. 2. versic. non exstare memoriam, Bald. col. 2. versic. item de probatione negatiuæ, Salycet. in summario, Florian. etiam in summario, & nu. 3. versic. item nota. ff. de probatione, Cyn. in l. testium, ad medium, versic. aut volo probare, memoriam non exstare, & ibi etiam Alber. nu. 4. versic aut memoriam exstare, Cod. de testibus, item Alber. in leg. 2. § idem Labeo, versic. aut non exstare, iuncto versic. aut volo probare, memoriam non exstare, & ibi etiam Bart. num. 7. in fine, versic. sed quæro, ff. de aqua pluu. arcend. Pract. Corradi. tit. de testibus, rubr. de auditu, nu. 41. in 3. limit. folio 133. col. 1. Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 284. nu. 19. Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 9. nu 46.* 127

AMPLIA III. Et † hæc ampliatio venit ampliative ad præcedentem ampliationem, vt pariter, & ecõtra per eosdem testes de auditu probetur hominum memoriam exstare, prout est text. *in l. 2. § idem Labeo,* dum dicit, *Cum quæritur, an memoria exstes ex facto opere, nec vtique necesse est superesse, qui meminerint, verum etiam si qui audiuerint eos, qui memoria tenuerint.* Et ibi hoc notant Iacob. de Arena, *nu. 2. versic. sed fallit in casu isto, Alber. num. 1. in summario, & nu. 6. versic. aut volo probare, exstare alicuius rei memoriam, iuncto vers. si volo probare, & c. vbi de* * *communi,* * *Cuman. ante nu. 1. in summario, & num. 2. versic. item videtur, quomodo probetur memoria, & nu. 6. in fin. vers. in glossa audiuerint, & nu. 9. in princ. Bart. nu. 7.* vbi etiam quodammodo isto casu debeant deponere testes, *Paul. de Castro, n. 1. in summa, Imol. nu. 3. in fine, iuncto nu. 4. ff. de aqua pluu. arcen. item text. in l. si arbiter, in princ. & ibi gloss. magna in princ. versic. tertium etiam videtur, & in fin. d. gloss. vers. sed memoria retinetur per auditum, Cuman. ante nu. 1. in summario. & num. 2.* vbi alia ad materiam huius probationis, *Alber. nu. 1. & 2. Bald. colum. 2. versic. sed Raynerius dicit, iuncto vers. aut ad probandum memoriam, Salyc. in summario, Florian. in summario, & post num. 3 & numer. 5. versicul. cum ergo memoria melius per*

auditum colligatur. ff de probat. Cyn. in l. testium, num. 7. versic. aut volo probare exstare alicuius rei memoriam, & ibi etiam Alber. num. 4. versic. aut memoriam aliculus rei exstare, C. de testibus, Curt. iunior in leg. prima, nu. 57. versic. nam iura, ff. si certum petat. Speculat. in tit. de teste, §. 1. num. 14. versic. quintus in memoria facti, Federic. Schenck. in tractat. de testibus, num. 45. versic. quod fallit primo, Pract. Corradi, tit. de testibus, tub. de auditu, nu. 41. in 3. limitatione, fol. 133. col. 1. Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. d. cap. 9. nu. 46.

129 Sed † an isto casu sufficiat, quod testes dicant, se audiuisse ab vno tantum, an vero debeant dicere à pluribus, dixi supra, *nu.* 48. hic non repeto.

130 AMPLIA IV. (Et illatiue † ex regula) vt testes de auditu probent confines, quando sumus in antiquis, *sicut post alios, quos allegant antiquiores, scripserunt Alex. consil. 187. nu. 16. lib. 2. Natta consil. 672. nu. 14. lib. 4. Bertaz. consil. 366. nu. 14. & seq. lib. 2. Bursat. consil. 249 nu. 34. libr. 3. vbi de magis communi, * Hier. de Monte in tract. de finib. regen. 4. 52. per totum, vbi de materia, Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 395. numer. 4. vbi alios refert, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 286. nu. 25. & 27.*

131 AMPLIA V. (Et sic † etiam illatiue ex regula,) vt testes de auditu alieno deponentes in antiquis probent fidei commissum, *vt in specie consuluit Aretin. in consil. 27. incipien. sequendo ordinem, in 1. & 2. dubio, Natta qui alios refert in consil. 378. nu. 6. lib. 2. Bursat. consil. 249. num. 34. libr 3. Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu. fol. 286. num. 28.*

132 AMPLIA VI. Quod † ad probandum iuspatronatus in tempore antiquissimo admittuntur etiam testes de auditu, *secundum Iason in consil. 225. incip. in quæst. iuspatronatus, nu. 5. libr. 2. Lamberteng. in tract. de iurepatronat. parte 2. libr. 2. artic. 4. qu. 10. nu. 14. Menoch. consil. 241. nu. 23. lib. 3. Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 286. nu. 29. (30.)*

133 AMPLIA VII. Vt † testes de auditu probent in antiquis, etiam sine fama & adminiculis, *sic enim post alios, quos allegant antiquiores, scripserunt Por. Imol. consil. 39. sub num. 8. & seqq. Hieron. de Monte in tractat. de finibus regen. cap. 51. nu. 7. & ante istos Aretin. consil. 37. nu. 4. vbi reprehendit Hostiens. Ioan. And. & sequaces contrarium volentes, Gabr. tit. * de testibus, lib. 1. conclus. 3. nu. 1. & vbi de magis * communi, & nu. * 3. in fin. vbi etiam de * communi, Hippol. Rimin. consil. 143. nu. 8. libr. 2. & latius consil. 23. num. 29. & seqq. vbi pluribus comprobat, alios refert, contrariu respondet, & testatur de crebriori * opinione, * Bursat. consil. 249. num. 34. lib. 3. vbi etiam de magis * communi, * Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 104. num. 1. & 2. * vbi de * communi, & num. 6. in fine, vbi quod hac opinio magis placet Dd. Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 280. nu. 10. & 11. & 12. vbi alios refert concordantes, & pariter testatur de crebriori Dd. opinione, prout etiam notes, & pariter testatur de crebriori Dd. opinione, prout etiam notes, & pariter testatur, latè comprobat, & alios refert Honded. consil. 17. nu. 53. & seqq lib. 1.*

134 Contrarium, † quod testes de auditu nō probent in antiquis sine fama & adminiculis, voluerunt Dd. communiter * *in cap. licet ex quadam, extra, de testibus, vt videre est apud Hostiens. ibi nu. 2. versic. & idem vide in antiquis, Ioan. Andr. num. 3. versic. & idem videtur, Anan. num. 1. versic. & conclude, Imol. sub num. 1. in fine, versic. tutius videtur, Anchar. post numer. 1. Abbas post num. 3. ante medium, versic. videtur tamen, Felyn. numer. 1. vers. sed Ioannes Andreas, vbi plures in hanc opinionem adducit, Curt. iun. in leg. 1. nu. 57. versic. aduerte, quod Hostiensis, ff. si cert. petat. vbi de magis * communi, & respondet contrarius, Moncada ad Crot. part. 9. nu. 366. in 1. fallent. in fine, Campeg. reg. 205. in 2. fall. Corn. consil. 78. visa processu, in fine, Campeg. reg. 205. in 2. fall. Corn. consil. 78. visa processu, num. 5. lib. 3. Aym. de antiqu. tempor. part. 1. sect. viso de fama, nu. 3. & seqq. vbi latè comprobat hanc * opinionem, & num. 5. in fine, vbi quod Doctores in hoc conueniunt relati per Gabr. dict. conclus. 3. nu. 2. item relati per Hipp. Rimin. d. consil. 23. nu. 45. & per Hector Æmil. vbi supra, fol. 289. num. 38. 39. 40. & 44. Cephal. consil. 250. numer. 19. libr. 2. vbi alios refert, Ioan. Petr. Surd. consil. 135. num. 100. lib. 1. vbi etiam de magis * communi, * ex Curt. iun. in d. l. 1 nu. 57. si certum petat.*

135 Pro † concordia potes distinguere, quod hęc secunda opinio procedat, quando agitur de maximo præiudicio: tunc enim ad hoc, vt testes de auditu probent in antiquis, debent concurrere fama & adminicula. Et ita, quando de graui præiudicio agitur, loquuntur Aymon. *de antiqu. in loco præcitato, d. nu. 3. & seqq. Bursat. consil. 330. nu. 160. Capic. decis. 191. nu. 4. Cephal. consil 250. nu. 19. lib. 2. Mazzol. consil. 4. nu. 166. & videtur de mente Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 282. num. 14. & fol. 289. nu. 40. & fol. 292. nu. 48.* Prima autem † opi- 136
nio procedat, vbi de non sic tam graui præiudicio agitur, & tamen etiam in primo casu, quādo de graui præiudicio agitur, quod saltem tunc plus, quam semiplenam faciant probationem testes de auditu, consuluit Ceph. *in cons. 776. nu. 7. lib. 5. prout illum refert Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 290. nu. 42.*

LIMITA I. Propositam † regulam non procedere, 137
quando agitur de probatione alicuius rei, quæ requirit verum actum hominis: tunc enim testes de auditu non faciunt plenam fidem, etiam in antiquis, *Aleditu non faciunt plenam fidem, etiam in antiquis, Alexan. consil. 94. incip. in causa & lite, num. 13. lib. 2 Guido Papa consil. 95. num. 7. Paris. consil. 23. num. 260. lib. 1. Gabriel. titul. de testibus, conclus. 3. nu. 11. versic. septimo limita, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 788. num. 33. & fol. 297. nu. 21.*

LIMITA II. Eandem † regulam (& hæc limitatio 138
venit illatiue ex præcedenti limitatione,) quod ex quo dominium & possessio requirunt verum actum hominis, qui actus potest probari per testes de visu, & sic talis probatio non est de sui natura difficilis, iccirco testes de auditu non solum non probant in non antiquis, *vt dixi supra, nu. 31.* verum etiam nec in antiquis, nisi fama aut adminiculis concurrentibus, *Ruin. consil. 34. num. 11. lib. 2. & consil. 92. nu. 13. in fine. lib. 4. prout eum sic refert (sed non sequitur) Menoch. de arbitr. qq. lib. 2. casu 475. nu. 11. Cephal. consil. 250. nu. 10. Mascard. de probat. libr. 1. conclus. 104. nu. 16. 17. & 18 iuncto nu. 21. Hector. Æmil. post Aymon. quem allegat, in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio. 290. nu. 43. in princ. & nu. 47. etiam in princip. & fol. 297. nu. 21.* Et habemus decisionem Rotę *inter diuer. part. 3. coram Ptolomeo, decis. 861. num. 1.* Vbi quod in antiquis possessio probatur per testes de auditu, sed loquitur in possessorio, & concurrente fama.

Contrarium, † quod sola antiquitas inducat difficul- 139
tatem probationis, & propterea, quod in antiquis dominium vt possessio probetur per testes de auditu, verius credidit Menoch. *d. casu 475. nu 11. vers. ego certe, quem refert Hect. Æmil. vbi supra. fol. 274. num 86. in fine, Bursat. consil. 249. num. 34. lib. 3. vbi de magis * communi, quem etiam * refert Hect. Æmil. vbi supra. fol. 260. nu. 43. in fine, & fol. 291. nu. 47. etiam in fine, Curt. & Corn. in locis relatis per Mascard. d. conclus. 104. nu. 18. versic. contrarium & expressum, late comprobat Honded. in consil. 17. nu. 44. & seqq & num. 52. & seqq.* vbi præsertim loquitur in probatione possessionis, & *allegat inter alios Put. decis. 78. lib. 1.*

LIMITA III. Vt † testes de auditu nec etiam pro- 140
bent in antiquis, nisi concurrant illa duodecim requisita, de quibus dixi in probatione consanguinitatis supra, *cap. 2 nu. 105. & seqq. & cap. 1. in sublimitationibus, nu. 75. & seqq.* Sic enim hanc materiam declarat Aymon. *in tract. de antiqu. temp. part. 1. sect. viso de fama, nu. 6. Gabriel. tit. de test conclus. 3. num. 4. & sequ. libr. 1.* vbi explicat aliqua ex dictis requisitis, & propterea nec etiam in antiquis testes de auditu probant, nisi ipsi sint personæ graues, & nisi nominent auctores ad minus duos, & nisi tales auctores sint fide digni, non interessati, & non suspecti, & nisi etiam dicant se ita credere id, quod audiuerunt, *prout*

prout hæc omnia bene probat Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu. folio 287. nu. 30. & 31. & nu. 45. & 46. vbi etiam, quod si talis probatio in aliquo deficiat, non probat nec in antiquis.

141 LIMITA IV. Quia † adhoc, vt testes de auditu probent in antiquis, necesse est, vt dicant, se sic audiuisse dici ab antiquioribus, vel à maioribus suis, prout est text. *in cap. testes, §. de his etiam, quæ audiuerunt, & ibi gloss. 3. quæst. 9. & in d. cap. licet ex quadam, extra, de testibus,* vbi præsertim in probatione consanguinitatis, *de quo dixi supra, num. 110. & generaliter probarunt Corn. consil. 78. incip. viso processu agitato, sub num. 5. vers. quia nullus testis deponit, quod audiuerit ab antiquioribus, &c. vers. cum igitur textus requirat, libr. 3. & consil. 146. incip. res mihi adeo clara, sub num. 3. versic. inter cætera requiritur, eodem libr. 3. Paulus de Castr. consil. 56. incip. super primo, quæst. num. 4. lib. 1. Cephal. consil 250. num. 24. libr. 2. Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu. folio 259. numer. 16. & 17.* vbi ex Bald. *in d. cap. licet ex quadam, nu. 5. vers. quæro nunquid illi, qui dicunt, &c.* declarat, quod licet in antiquis testes de auditu debeant dicere, se audiuisse à suis antiquioribus & maioribus, non tamen est necesse, quod dicant, à quibus dicti maiores & antiquiores audiuerunt, quia esset dare processus in infinitum.

142 LIMITA V. Seu potius declara † istam totam materiam, vt antiquum tempus ad hoc, vt in ea admittantur testes de auditu, debeat esse centum annorū, & non
* minus, secundum crebriorem * opinionem, *de qua testatur addit. ad consuet. Paris. tit. 1. §. 5. nu. 63. Ioan. Bap. Villalob in* * *commun. opin. litera A, nu. 106. vbi de communi, * approbat. opinione, ex Aym in tract. de antiqu. t. mp. in loco per eum relato,* * *Hipp Rim. consil. 363. nu. 3. lib 4. vbi pariter de * communi, & allegant concordantes, Cephal. consil. 250. nu. 18. libr. 2. vbi etiam* * *alias relatis testatur de magis * communi opinione, Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 104. num. 4.* vbi propterea, quod testis isto casu deponens debet excedere annos cētum & decem, *Honded. consil. 17. nu. 56. iuncto nu. 60.* vbi, quod etiam modernis temporibus, in quibus hominum vitæ cursus
* breuis est, hęc opinio videtur magis † communis ad effectum plenæ probationis. Et licet dicti addentes ad consuetudin. Paris. *in loco citato,* dixerint hanc crebrio-
* rem Dd. * opinionem locum habere in casu, in quo requiritur tempus immemorabile, non autem in aliis casibus. Et hanc declarationem licet etiam reprobet Me-
143 noch. *de arbit. qq. lib. 2. casu 3. num. 7.* Et rursus licet contra Menoch. eandem declarationem sustineat Hector Æmil. *in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 278. nu. 1. & fol. 279. nu. 4.* Et demum licet sex aliis relatis opinionibus idem Menoch. dicto casu tertio, *nu. 2.* dixerit, in arbitrio iudicis positum esse, quod in proposito di-
* catur tempus antiquum, & * hanc opinionem relatis concordantibus crebriorem testetur, quam Hector Æmil. vbi supra bene amplectitur, quando non sumus in
144 casu, in quo immemorabile requiritur tempus: † Ego tamen negare non possum, ex Villalob. Hippol. Riminald. Cephalo, Mascardo, Hondedeo in locis præcitatis, & aliis ibidem per eos relatis, ad effectum inducen-
* di plenam probationem magis communem * esse opinionem, quod requiratur tempus centum annorum, adhoc, vt ratione antiquitatis testes de auditu admittantur, & ita fuisse tentum in vna Lucana Cappellaniæ coram Domino Augustino, die 9. Decembris 1552. testatur Caputaquen. *decis. 28. nu. 4. part. 1.*

145 Sed † quicquid sit de iure, Rota seruat, quod tempus antiquum in proposito dicatur tempus 60. annorum, dempto tempore litis, *prout testatur idem Caputaq. decis. 5. nu. 3. part. 3. & optimè deducit Paul. Granut. theorem. 22. nu. 4. & nu. 5.* vbi etiam refert decisionem, factam coram Domino Seraphino, sub die Lunæ, 23. Maii, 1569.

ARGVMENTVM.

Testes de auditu proprio, an & quando probent.

SVMMARIA.

Auditus duplex est, aut proprius, aut alienus, & quando testu dicatur deponere de auditu proprio, vel alieno, nu. 146.

Quando Doctores loquuntur de testibus deponentibus de auditu, simpliciter intelliguntur de auditu alieno, & non de proprio, num. 147.

Testes deponentes de auditu proprio, reputa à parte aliquid promittente vel stipulante, plene probant, num. 148. & 150. licet contra, num. 149.

Testes in iis, quæ percipiuntur gustu, tactu, vel odoratu, non est necesse, quod deponant per sensum visus, vel per sensum auditus, sed sufficit, vt deponant per illum sensum, quo res illa percipitur, num. 151.

Testes de auditu proprio probant, siue deponant affirmatiue, siue etiam negatiue, nu. 152.

Testes de auditu proprio probant confessionem alicuius, non solum in ciuilibus, num 153. sed etiam in criminalibus, nu. 154. Declara, vt nu. 155.

Testes de auditu proprio probant, quando agitur de probatione alicuius rei, quæ non nisi per sensum auditus percipitur, vel in qua sola verborum expressio sufficit, nu. 156.

Secus autem in iis, in quibus non sufficit sola verborum expressio, sed opus est aliquo actu, vel in iis, quæ non auditu, sed visu percipiuntur, nu. 157.

Testis de auditu proprio probat etiam, quod deponat super actu, qui visui conueniat, quando sensus auditus non est omnino improportionabilis tali actui, nu. 158.

Testis de auditu proprio probat ad torturam, nu. 158. ad finem.

Testimonium de proprio auditu valet in iis, quæ sunt perceptibilia visu & auditu simul, nu. 159. Contra, num. 160. Distingue, vt nu. 161.

Testes de auditu proprio probant, quando sunt rogati a partibus, secus si non sint rogati, nu. 162.

Contrarium est verius, quod imo creditur etiam, quod non sint rogati, num. 163.

QVÆSTIO LXIX. CAP. IV.

HACTENVS de † testibus deponentibus de auditu alieno. Videamus modo, quid iuris sit de † 146
testibus deponentibus de auditu proprio. Auditus enim duplex est, aut proprius, aut alienus. Sed quis dicatur auditus proprius, & quis alienus? Vide Baldum *in capit. licet ex quadam, num. 6. versic Nota, quod interdum, extra, de testibus,* dum facit differentiam inter hæc duo, videlicet, *Audio dicere, & audio dici.* Si enim audio contrahentes: tunc *audio eos dicere,* sed si audio alios, tunc *audio de eis dici.* Primo casu audio est esse rei. Secundo casu audio auditum esse, & vocatur secundus auditus, id est, auditus auditus. Hæc ibi Bald. & rursus vide eundem Baldum *in leg. 2. §. item Labeo, nu. 3. ff. de aqua pluu. arcend.* vb. dicit, quod testimonium de auditu duplex est, vnum nempe de auditu significāte actionem, vt si audio stipulantem & promittentem, alterum vero de auditu referente actum, vt quando audio à te, quod mihi dicis te vidisse. Prima hæc testificatio est recta, & vero proxima. Secunda vero est de auditu auditus, per quem non percipitur veritas sensus, sed solum quędam relatio veritatis. Et huc spectat, quod in proposito post Ioan. And. & Felyn. quos allegat, scripsit Menoch. *de arbitr. qq. libr. 2. casu 475. num. 3.* vbi dixit, quod auditus proprius est ille, qui immediate & in propria audientis persona percipitur, vt si quis nō ex auditu, vel relatione alterius, sed præsens audiuit aliquid dici, vel fieri: auditus vero alienus, vel auditus auditus, dicitur auditus mediatus, vt quando quis pro confirmatione dicti sui dicit, se ita ab hoc, vel illo, ab his, vel illis audiuisse, & sic fundat se nō in auditu proprio, sed alieno, quod

& idem voluit Alb.de Malet.*in tract.de testibus, cap.9. sub numero 26. versicul. quandoque testes deponunt*, dum dixit, quod quando testis deponit, se audiuisse ab aliquo, qui dixit, aliquid fuisse dictum vel factum: tunc tale testimonium non dicitur de auditu proprio, sed de auditu auditus.

147 Et in † materia scias, quod quando Dd. loquuntur de testibus deponentibus de auditu simpliciter, intelliguntur de auditu alieno, vel de auditu auditus, non autem de auditu proprio, quia quando testis proprio sensu audit contrahentes, & de hoc suo proprio auditu deponit, tale testimonium nō dicitur testimonium de auditu, sed testimonium proprium: testimonium enim de auditu proprio est, cum aliquis audiuit aliquid dici esse factum, *vt dicit gloss. in cap. hoc videtur, in verbo, iudicauit, 2. 2. quæst. 5. quam sequitur Abb. in cap. quoties, nu. 7. in fine, extra, de testibus.*

His ita præmissis pro terminorum cognitione:

148 REGVLAM in † hoc quarto capite constituo affirmatiuam, quod scilicet testes de auditu proprio plene probant, quando puta deponunt, se aliquid audiuisse à parte promittente, vel stipulante, *gloss. in leg. si arbiter, in gl. ff. magna, ante finem, versic. nam in quibuslibet obligationibus, ff. de probat. Bartol. in leg. 2. §. item Labeo, vers. sed de auditu suo semper valet testimonium, & ibi etiam Cuman. num. 7. & nu. 8. in fine, Paul. de Castr. num 1. vers. nisi de auditu proprio, & nu. 3. vers. & notat glossa. ff. de aqua pluu. arcend. Curt. iun. in l. 1. nu. 57. ad finem, vers. sed quando testificaretur de proprio, ff. si cert. petat. Host. in cap. licet ex quadam, nu. 1. in vers. de auditu, de testibus, Abb. in cap. præterea, nu.... vers. istud autem testimonium de auditu proprio, eodem tit. de testibus, Ioan. Andr. in cap. tam literis, num. 10. in fine, extra, eodem, Speculat in tit. de testibus, §. 1. num. 52. vers. vbi ergo testis auditu proprio percipit veritatem*, vbi exemplificat in teste deponēte super veritatem, vbi exemplificat in teste deponēte super verbis contumeliosis ab aliquo in alium ipso præsente, & audiente illatis, & etiam de teste dicente, se audiuisse tonitruos, *& nu. 56. vers. ego audiui*, vbi de teste deponente, se se audiuisse partis stipulationem & promissionem, & ponit formam, qua iste testis super ea deponere debet, *Campeg. de testibus, reg. 20 6. in 10. fallent. Pract. Corrad. tit. de testibus, rub. de auditu, num 41. in 1. limitat. fol. 133. col. 1. Menoch. de arbit. qu. lib. 2 casu 475. nu. 15. Bursat. consil. 466. num. 1. l. b 4. Hect. Æmil. in tract de testibus, in materia testis de auditu. fol. 243. num. 1. & folio 301. num. 4. in fine, & folio 302. nu. 6. & 7. & fol. 304. num. 14.* vbi hoc comprobat etiam auctoritate sacræ scripturæ, *& fol. 305. num. 22. & 23.* Ex quib° patet hanc regulā communiter à Dd. receptam.

149 Quamuis † in contrarium, quod imo tale testimonium de auditu proprio non plene probet, sed tantummodo faciat adminiculum videatur esse tex. expressus, *in capit. cum dilectus, extra, de succes. ab intestat.* illis verbis: *Quia tamen alij testes dixerunt, se audiuisse ipsum in Abbatia præsentia, quod dictum est, confitentem non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer adminiculantes assertionem Abbatis plurimum adiuuabant.* Quem text. ad id ponderauit Hect. Æmil. *vbi supra, fol. 315. nu. 64.*

150 Sed pro † responsione potes dicere, quod licet illi testes non plene probent assertionem Abbatis, bene tamen probant confessionem factam in præsentia Abbatis, & hoc sufficit, quia dicti testes deponunt non super assertione Abbatis, sed super confessione, de quo latius dicam *infra, nu. 153. & seqq.*

151 AMPLIA I. Hanc regulam, vt † idem sit in testibus deponentibus de eo, quod percipitur non per proprium auditum, sed per alium sensum, puta per gustū, tactum, vel odoratum, tunc enim non est necesse, quod deponant de visu, sed sufficit, quod deponant per illum sensum, per quem talis res percipitur, imo & eo casu dicitur deponere de visu, quia sensus visus, largissime interpretatur pro omni sensu, *fuit (ni fallor) originalis doctrina Iacobi de Arena, in leg. 2. §. idem Labeo, num. 1. & 2. ff. de aqua pluu. arcen. quem ibidem sequuti sunt Alber. num. 8. Cuman. nu. 6. vers. item habetis, Bart. nu. 4. in fine, versic. vnde lex, Cyn. in l. testium, n. 7. post med. vers. non obstat, quod dicitur, iuncto vers. sic vbi per gustum, & ibi etiam Alber. num. 4. ad fin. vers. idem est de aliis sensibus, Salyc. nu. 10. vers. in contrarium facit, C. de testibus, idem Alber. in l. si arbiter, nu. 10. vers. & idem in aliis sensibus corporis, & ibi etiam Bald. col. 2. vers. aut ad probandum aliud sensatum, iuncto vers. dicit autem Speculator, ff. de prob. Henr. Boyc. in c. tam literis, nu. 7. in fine, extr. de testibus, Specul. in tit. de teste, §. 1. nu. 53. vers. quoniam nomine visus.*

AMPLIA II. Vt † testes de auditu proprio probent, 152 siue deponant affirmatiue, siue etiam negatiue, puta dicentes, se fuisse præsentes, & nō audiuisse aliquem clamantem, quia si clamasset, audiuissent, *secundū Bart. post gl. in l. 1. §. hoc interdicto, ff. de itin. actuq; privat. Ioan. And. in c. bona, extra, de elect. Ang. in auth. de hared. & Falc. §. hinc nobis, Bal. in l. errorib. in fin. C. de error. aduo. quos & alios in proposito refert Deci. qui in terminis hanc firmat ampliationē, in cons. 83. nu. 24. lib. 3.* Et quid si testis non fuit præsens, sed asserat, puta, Titium nō acclamasse, quia si acclamasset, audiuisset, cum illius vocē notam habeat, vide *inf. nu. 162.*

AMPLIA III. (Et † hæc ampliatio venit illatiue ex 153 regula) vt testes de auditu proprio plene probent confessionem alicuius, non solum in ciuil. bus, *vt per Speculat. titul. de teste, §. 1. num. 52 post med. vers. vel audiunt aliquem confiteri, Adden. ad Rotam, decis. 8 alias 117. de restitut. spoliat. in nouis, ad fin. additionis, Bald. in cons. 10. incip. in quæstione, quæ vertitur, nu. 6. lib. 5. Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 305. nu. 22. & 23.*

Sed † etiam in criminalibus, puta, quādo deponunt, 154 aliquem audiuisse se publice de peccato gloriantem, ad text. *in c. quam sit graue, de excess. pralat. & notat Host. in c. tam literis, num. 1. in verbo, nisi de auditu, & ibi etiam Ioan. Andr. nu. 2. Anchar. nu. 3. in 2. notab. vers. sienim de auditu illius, qui accusatur, Butr. nu. 8. post princ. vers. sed testimonium, extra, de testibus, Calcan. consil. 109. col. 3. vers. non obstat, & vers. respondeo, vbi de teste, qui dicit, se audiuisse ab eo, qui negotium vel delictum penetrauit, Menoch. consil. 149. nu. 24. lib. 2.* vbi de testibus deponentibus de auditu ab ipso inquisito. Et facit, quod in simili de probatione fornicationis per confessionem fornicantis dixi infra, *nu. 199. & sequ.*

LIMITA hanc † tertiam ampliationem, quia licet 155 testes de auditu proprio probent confessionem etiam in criminalibus, non tamen plene probant delictum confitentis, *vt dixi supra, num. 139. & 140.* Quandoque enim talis cōfessio sufficit ad torturam, & quandoque, *vt dixi infra, in tit. de reo confesso & conuicto in suo loco*, & in ciuilibus, si talis confessio est facta parte præsente, plene probat, parte vero absente semiplene, *vt in terminis aduertit Aym. de antiqu. tempor. part. 1. sect. viso de fama, nu. 8. versic. nec dubitatur, refert Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu. fol. 260. nu. 21.*

LIMITA I. Et † principaliter huius quarti capitis re- 156 gulam, vt testes de auditu proprio probent, quando agitur de probatione alicuius rei, quæ non nisi per sensum auditus percipitur, vel in qua sola verborum expressio sufficit, vt puta si volo probare, Titium ita dixisse, ita mandasse, & quid simile, tunc enim tales testes de auditu proprio optime probant, *vt per Cyn. in leg. testium, nu. 7. vers. aut volo probare aliquid, in quo sufficit sola verborum expressio, & infra, versic. siue auditus, vt in verbis, &c. & iterum infr. in vers. & secundum hoc debet intelligi, &c iuncto versic. vbi per auditum, & ibi Bart. nu. 6 vers. quod intelligere rerum, Alber. nu. 4. vers. aut aliquid, iuncto vers. aut veritas negotij, Salyc. nu. 10.* vbi etiam de teste deponente, se audiuisse sonum Campanæ, *& nu. 13. vers. quandoq; consistit in auditu tantū, C de testibus, Iacob. de Arena, in l. 2. §. idem Labeo, nu. 1. vers. siue auditus, & ibi etiam Alber. nu. 2. versic. aliquando autem & nu. 6. in princ. iuncto vers. si est factum, in quo sufficit sola verborum expressio. ff. de aqua pluu. arcen. idem Alber. in l. si arbiter, nu. 10. versic. si vero debet percipi per auditum, &c.* vbi ponit exemplum de sono campanæ, *& ibi etiam Bald. col. 1. versic. conclude, quod vbi testes, & col. 2. versic. aut ad probandum verum actum verbi, ff. de probat. Abb. in cap. licet ex quādam, num. 1. versic. vbi autem res esset perceptibilis auditu, extra, de testibus, Henric. Boyc. in cap. præterea, num. 4. eodem tit. de testibus, Imol. in cap. tam literis, num. 8. in princip. & ibi etiam Butr. num. 8. versic. sed testimonium de auditu proprio, & num. 12. versic. dic testimonium de auditu proprio, Abbas post num. 5. versic. dic clarius, Felyn. numer. 2. versic. aut de auditu proprio, Henric. Boyc. num. 1.* vbi exemplificat in verbis, clamoribus, & vocibus, *& nu. 3.* vbi exemplificat in tēpestatibus, tonitruis, pulsatione campanarum, & Missa cantata alta voce, *d. tit. de testibus, Moncada ad Crot. de testibus, parte 9. num. 366. in princ. vers. & intellige, Campeg. de testibus, regul. 206. in 1. fallent. Adden. ad Rotam decis. 8. alias 117. de restitut. spoliat. in nouis, in versic. testimonium autem de auditu, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 301. num. 5. 6. & 7.* Vbi enim testis deponit de proprio auditu, dicitur deponere de propria scientia, quia quod ab aliis audimus, quandoque etiam scire dicimur, *vt per Alber. in leg. 2. §. idem Labeo, nu. 2. vers. aliquando autem scire dicimur, iuncto nu. 12. & ibi etiam Cuman. post nu. 2. versic. item colligitur, ff. de aqua pluu. arcen. & plene hanc limitationem explicat & exemplificat Felu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 10. nu. 68. seqq. & faciunt, quæ dixi infra, num. 184.*

157 Secus † autem, quando agitur de probando aliquid, in quo non sufficit sola verborum expressio, sed opus est aliquo actu, & idem in iis, quæ non auditu, sed visu percipiuntur, prout est si volo probare te occidisse, te soluisse, te numerasse, & in aliquo contractu subscripsisse, aut quid simile, tunc enim non sufficit testimonium de auditu, etiam proprio, sed requiritur testimonium de visu, *prout est text. in d. l. testium, C. de testibus, & in l. vnius, §. testes, ff. de quæst. & in auth. de hared. & Falcid. §. si vero absunt, & notat Cyn. in d. l. testium, nu. 7. post princ. vers. dicendum est, & ibi etiam Bart. num. 6. vers. quod intellige verum, Alber. nu. 4. vers. circa quod, iuncto vers. aut habet percipi negotii veritas per visum, Salyc. nu. 13. in princ. C. de testib. Alber. in l. 2. §. idem Labeo, nu. 4. & 5. & n. 6. versic. circa quæ. ff. de aqua pluu. arcend. idem Alber. in l. si arbiter, nu. 9. versic. nam si id, quod agitur, & ibi etiam Bald. col. 2. versic. aut testis introducitur, ff. de probat. Henr. Boyc. in c. præterea, nu. 5. & 6. extra, de testibus,* vbi ponit nouem casus, in quibus est necessaria depositio per visum, ibi omnino videas, *Adden. ad Rotam, decis. 8. alias 117. de restit. spol. in nou. versi. in re vero capessibili visu, Guido Pap. consil. 95. num. 7. Alex. consil. 94. incip. in causa, & lite, nu. 13. lib. 2. Paris. consil. 13. nu. 260. lib. 1. Socin. cons. 98. iustissime iudex, nu. 5. lib. 4. Gabriel. tit. de testibus, lib. 1. conclus. 3. nu. 1. vers. septimo limita, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu. fol. 269. nu. 48. & fol. 288. nu. 33. & fol. 295. nu. 13. & 14. & fol. 299. nu. 30. & fol. 304. nu. 16. & fol. 305. nu. 18. & 19. & nouissime Fulu. Pacian. in tract. de probat. lib. 1. c. 10. nu. 46. & plurib. seqq.* vbi ponit quatuordecim actus, in quibus oculorum visus necessario requiritur.

158 SVBLIMITA I. Præcedentem † limitationē, quia testis deponens de auditu proprio super actu, qui visui conuenit, adhuc probat, quando sensus auditus non est omnino improportionabilis tali actui, super quo deponit testis, *prout voluit Ant. de But. in cap. 2. col. 2. de consuetud. quem refert Socin. in consil. 54. incip. visis testibus, num. 5. lib. 3.* Et potest poni exemplum, quando testes dicunt ex pariete, vel cortina audiuisse virum, & mulierem committentes, licet eos non viderint: probant enim tales testes saltem concurrentibus adminiculis, *vt per Alex. in consil. 24. nu. 10. versic. nec insuper, lib. 2. Mynsing. in cap. præterea, nu. 10. extra, de testibus, Hector Æmil. in tract de testibus, in materia testis de auditu. fol. 303. nu. 13. in princ.* & de huiusmod. exemplo dixi latius infra, *in vlt. huius qu. cap. nu. 197. & seqq.* & ad comprobationē huius sublimitationis vide Ful. Pacian. *vbi supr. d. cap. 10. nu. 62. ad fin. vers. aut actus est proportionabilis, & nu. 63. versic. exemplum vero secundi casus, & nu. 65. & seqq.* vbi ponit alia exempla, *& nu. 67.* vbi ponit exemplum de tortura, quæ licet sit res, quæ visu percipitur, quia tamen iste torquendi actus proportionatur etiam cum sensu auditus, propter strepitum ex stridore funis, gemitum & clamorem torti, hocideo testis deponens de tortura illata cum ratione, quia audiuit, plene probat, concurrentibus debitis adminiculis, *vt ibi per eum post Bald. Alexandr. & Marsc. quos allegat.*

SVBLIMITA II. Dictam † limitationem, vt non 159 procedat in iis, quæ sunt perceptibilia visu & auditu simul: tunc enim valere videtur testimonium de proprio auditu, etiam quod de visu testis non deponat, *secundum Butr. in cap. tam literis, nu. 8. ad med. vers. sed si dicat, extr. de testibus*, vbi quod si testis dicat, se audiuisse in eo, in quo exigitur visus, adhuc sufficiens est testimonium, quoniam auditus non excludit visum, imo includit, nisi aliud constet, per text. quem allegat *in cap. fin. de succes. ab intest.* Et quod valeat testimonium de auditu, vbi res, vel actus est perceptibilis visu & auditu simul, testisq; deponat de auditu tantum, consuluit in facti specie Socin. *in consil. 54. incip. visis testibus examinatis, nu. 4. & 5. lib. 3* & facit, quod pariter dixit Bald. *in consil. 10. incip. in quæstione, quæ vertitur, num. 6. vers. deponit etiam iste testis de visu, lib. 5. quos in proposito refert Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 302. nu. 8.*

Contrarium, † quod quando testis deponit super 160 actu, vel re perceptibili per visum & auditum simul, bene probet, quando dicit se audiuisse & vidisse simul, *vt post Menoch. quem allegat*, voluit idem Hector Æmil. *vbi supra, fol. 306. nu. 26.* Secus autem, quando dicant se audiuisse tantum, videtur sensisse idē But. *in d. cap. tam literis, d. num. 8. versic. sires*, vbi etiam expresse dixit, quod si res est perceptibilis plene vtroq; sensu, visus scilicet, & auditus, & tunc non sufficit solus sensus auditus, si constat, eum non vidisse, quoniam tunc oportet, quod testificetur per vtrumque sensum, *allegat Archidiac. in cap hoc videtur, 22. quæst. 5.* (Putat tamen ibi Butr. quod si testis deponat per sensum visus, probet etiam vbi exigitur auditus, quoniam visus est communis sensus ad omnes alios, & tic Butr. videtur sibi contradicere.) *Addo & pro hac contraria opinione Salyc. in l. testium, num 13. versic. quandoque consistit in vtroque, & tunc de vtroque est testificandum, C. de testibus. Addo & Felyn. in d. cap. tam literis, num. 2. vers. aut res est perceptibilis duplici sensu, & Abb. in cap. cum causam, nu. 8 post med. vers. & vbi res, extra, de testibus, & post Bald. quem allegat, in tract. de testibus, part. 3 nu. 8. vers. sed ego dico pro glossatoribus, voluit etiam idem Hect Æmil. vbi supr. fol. 304. nu. mer. 16. & 17.* Adde demum pro hac contraria opinione Fulu. Pacian. *de prob. tit. libr. 1. cap. 10. num. 74.* vbi, quod quando actus requirit vtrumque sensum, visus scilicet & auditus, tunc nemini dubium est (inquit ipse) quod solus auditus non sufficit.

Quid † dicendum? Vtraque † opinio vera est sano 161 modo intellecta, & resolutio huius dubii colligitur ex traditis per But. *in d. c. tam literis, nu. 8. extra, de testibus*, vbi facit conclusionem, quod in re perceptibili sensu visus & auditus non sufficit, testem dicere se vidisse, & nō audiuisse, item non sufficit, testem dicere se audiuisse & non vidisse, quia vbi duplex exigitur sensus, per vtrumque sensum debet testis deponere, & ideo si testis dicat se vidisse, & constet non audiuisse, vel econtra, nō probat talis testis: & secundum istos terminos est intelligenda secunda opinio; si vero testis dicat, se vidisse Titium, puta talia dicentem, nec dicat, se non audiuisse, & sic non constat, quod non audiuerit, tunc vtiq; probat talis testis, quia, *vt ibi dicit Butr. d. nu. 8. in vers. puta tamen.*

& idem voluit Alb.de Malet.*in tract.de testibus, cap.9. sub numero 26. versicul. quandoque testes deponunt*, dum dixit, quod quando testis deponit, se audiuisse ab aliquo, qui dixit, aliquid fuisse dictum vel factum: tunc tale testimonium non dicitur de auditu proprio, sed de auditu auditus.

147 Et in † materia scias, quod quando Dd. loquuntur de testibus deponentibus de auditu simpliciter, intelliguntur de auditu alieno, vel de auditu auditus, non autem de auditu proprio, quia quando testis proprio sensu audit contrahentes, & de hoc suo proprio auditu deponit, tale testimonium nō dicitur testimonium de auditu, sed testimonium proprium: testimonium enim de auditu proprio est, cum aliquis audiuit aliquid dici esse factum, *vt dicit gloss. in cap. hoc videtur, in verbo, iudicauit, 2.2. quæst.5. quam sequitur Abb. in cap. quoties, nu.7. in fine, extra, de testibus.*

His ita præmissis pro terminorum cognitione:

148 REGVLAM in † hoc quarto capite constituo affirmatiuam, quod scilicet testes de auditu proprio plenę probant, quando puta deponunt, se aliquid audiuisse à parte promittente, vel stipulante, *gloss. in leg. si arbiter, in gl. ff. magna, ante finem, versic. nam in quibuslibet obligationibus, ff. de probat. Bartol. in leg. 2. §. item Labeo, vers. sed de auditu suo semper valet testimonium, & ibi etiam Cuman. num.7. & nu.8. in fine, Paul. de Castr. num 1. vers. nisi de auditu proprio, & nu.3. vers. & notat glossa. ff. de aqua pluu. arcend. Curt. iun. in l.1. nu.57. ad finem, vers. sed quando testificaretur de proprio, ff. si cert. pet. at. Host. in cap. licet ex quadam, nu.1. in vers. de auditu, de testibus, Abb. in cap. præterea, nu.... vers. istud autem testimonium de auditu proprio, eodem tit. de testibus, Ioan. Andr. in cap. tam literis, num.10. in fine, extra, eodem, Speculat in tit. de testibus, §.1. num.52. vers. vbi ergo testis auditu proprio percipit veritatem*, vbi exemplificat in teste deponēte super verbis contumeliosis ab aliquo in alium ipso prælente, & audiente illatis, & etiam de teste dicente, se audiuisse tonitruos, *& nu.56. vers. ego audiui*, vbi de teste deponente, sese audiuisse partis stipulationem & promissionem, & ponit formam, qua iste testis super ea deponere debet, *Campeg. de testibus, reg.206. in 10. fallent. Pract. Corrad. tit. de testibus, rub. de auditu, num 41. in 1. limitat. fol.133. col.1. Menoch. de arbit. qu. lib.2 casu 475. nu.15. Burs. at. consil.466. num.1. lib 4. Hect. Æmil in tract de testibus, in materia testis de auditu. fol.243. num.1. & folio 301. num.4. in fine, & folio 302. nu.6. & 7. & fol.304. num.14.* vbi hoc comprobat etiam auctoritate sacræ scripturæ, *& fol.305. num.22. & 23.* Ex * quib° patet hanc regulā communiter à Dd. receptam.

Quamuis † in contrarium, quod imo tale testimonium de auditu proprio non plene probet, sed tantummodo faciat adminiculum videatur esse tex. expressus,

149 *in capit. cum dilectus, extra, de succeff. ab intestat.* illis verbis: *Quia tamen alij testes dixerunt, se audiuisse ipsum in Abbatia præsentia, quod dictum est, consitentem non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer adminiculantes assertionem Abbatis plurimum adiuuabant.* Quem text. ad id ponderauit Hect. Æmil. *vbi supra. fol.315. nu.64.*

150 Sed pro † responsione potes dicere, quod licet illi testes non plene probent assertionem Abbatis, bene tamen probant confessionem factam in præsentia Abbatis, & hoc sufficit, quia dicti testes deponunt non super assertione Abbatis, sed super confessione, de quo latius dicam *infra, nu.153. & seqq.*

151 AMPLIA I. Hanc regulam, vt † idem sit in testibus deponentibus de eo, quod percipitur non per proprium auditum, sed per alium sensum, puta per gustū, tactum, vel odoratum, tunc enim non est necesse, quod deponant de visu, sed sufficit, quod deponant per illum sensum, per quem talis res percipitur, imo & eo casu dicitur deponere de visu, quia sensus visus, largissime interpretatur pro omni sensu, *fatt (ni fallor) originalis doctrina Iacobi de Arena, in leg. 2. §. idem Labeo, num. 1. & 2. ff. de aqua pluu. arcen. quem ibidem sequuti sunt Alber. num.8. Cuman. nu.6. vers. item habetis, Bart. nu. 4. in fine, versic. vnde lex, Cyn. in l. testium, n.7. post med. vers. non obstat, quod dicitur, iuncto vers. sic vbi per gustum, & ibi etiam Alber. num.4. ad fin. vers. idem est de aliis sensibus, Salyc. nu.10. vers. in contrarium facit, C. de testibus, idem Alber. in l. si arbiter, nu.10. vers. & idem in aliis sensibus corporis, & ibi etiam Bald. col.2. vers. aut ad probandum aliud sensatum, iuncto vers. dicit autem Speculator, ff. de prob. Henr. Boyc. in c. tam literis, nu.7. in fine, extr. de testibus, Specul. in tit. de teste, §.1. nu.53. vers. quoniam nomine visus.*

152 AMPLIA II. Vt † testes de auditu proprio probent, siue deponant affirmatiue, siue etiam negatiue, puta dicentes, se fuisse præsentes, & nō audiuisse aliquem clamantem, quia si clamasset, audiuissent, *secundū Bart. post gl. in l.1. §. hoc interdicto, ff. de itin. actuq; priuat. Ioan. And. in c. bona, extra, de elect. Ang. in auth. de hared. & Falc. §. hinc nobis, Bal. in l. errorib. in fin. C. de error. aduo. quos & alios in proposito refert Deci. qui in terminis hanc firmat ampliationē, in cons. 83. nu.24. lib.3.* Et quid si testis non fuit præsens, sed asserat, puta, Titium nō acclamasse, quia si acclamasset, audiuisset, cum illius vocē notam habeat, vide *inf. nu.162.*

153 AMPLIA III. (Et † hæc ampliatio venit illatiue ex regula) vt testes de auditu proprio plene probent confessionem alicuius, non solum in ciuil. bus, *vt per Speculat. titul. de teste, §.1. num.52 post med. vers. vel audiuit aliquem confiteri, Adden. ad Rotam, decis. 8 alias 117. de restitut. spoliat. in nouis, ad fin. additionis, Bald. in cons. 10. incip. in quæstione, quæ vertitur, nu.6. lib.5. Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol.305. nu.22. & 23.*

154 Sed † etiam in criminalibus, puta, quādo deponunt, aliquem audiuisse se publice de peccato gloriantem, ad *text. in c. quam sit graue, de excess. pralat. & notat Host. in c. tam literis, num.1. in verbo, nisi de auditu, & ibi etiam Ioan. Andr. nu.2. Anchar. nu.3. in 2. notab. vers. sienim de auditu illius, qui accusatur, Butr. nu.8. post princ. vers. sed testimonium, extra, de testibus, Calcan. consil.109. col.3. vers. non obstat, & vers. respondeo, vbi de teste, qui dicit, se audiuisse ab eo, qui negotium vel delictum penetrauit, Menoch. consil.149. nu.24. lib.2.* vbi de testibus deponentibus de auditu ab ipso inquisito. Et facit, quod in simili de probatione fornicationis per confessionem fornicantis dixi infra, *nu.199. & sequ.*

155 LIMITA hanc † tertiam ampliationem, quia licet testes de auditu proprio probent confessionem etiam in criminalibus, non tamen plene probant delictum confitentis, *vt dixi supra, num.139 & 140.* Quandoque enim talis cōfessio sufficit ad torturam, & quandoque, *vt dixi infra, in tit. de reo confesso & conuicto in suo loco*, & in ciuilibus, si talis confessio est facta parte præsente, plene probat, parte vero absente semiplene, *vt in terminis aduertit Aym. de antiqu. tempor. part. 1. sect. viso de fama, nu.8. versic. nec dicatur, refert Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu. fol.260. nu.21.*

156 LIMITA I. Et † principaliter huius quarti capitis regulam, vt testes de auditu proprio probent, quando agitur de probatione alicuius rei, quæ non nisi per sensum auditus percipitur, vel in qua sola verborum expressio sufficit, vt puta si volo probare, Titium ita dixisse, ita mandasse, & quid simile, tunc enim tales testes de auditu proprio optime probant, *vt per Cyn. in leg. testium, nu.7. vers. aut volo probare aliquid, in quo sufficit sola verborum expressio, & infra, versic. siue auditus, vt in verbis, &c. & iterum infr. in vers. & secundum hoc debet intelligi, &c iuncto versic. vbi per auditum, & ibi Bart. nu.6 vers. quod intellige rerum, Alber. nu.4. vers. aut aliquid, iuncto vers. aut veritas negotij, Salyc. nu.10.* vbi etiam de teste deponente, se audiuisse sonum Campanæ, *& nu.13. vers. quandoq; consistit in auditu tantū, C. de testibus, Iacob. de Arena, in l.2. §. idem Labeo, nu.1. vers. siue auditus, & ibi etiam Alber. nu.2. versic. aliquando autem & nu.6. in princ. iuncto vers. si est factum, in quo sufficit sola verborum expressio, ff. de aqua pluu. arcen idem Alber. in l. si arbiter, nu.10. versic. si vero debet percipi per auditum, &c.* vbi ponit exemplum de sono campanæ, *& ibi etiam Bald. col.1. versic. conclude, quod vbi testes, & col.2. versic. aut ad probandum verum actum verbi, ff. de probat. Abb. in cap. licet ex quadam, num.1. versic. vbi autem res esset perceptibilis auditu, extra, de testibus, Henric. Boyc. in cap. præterea, num. 4. eodem tit. de testibus, Imol. in cap. tam literis, num.8. in princip. & ibi etiam Butr. num.8. versic. sed testimonium de auditu proprio, & num.12. versic. dic testimonium de auditu proprio, Abbas post num.5. versic. dic clarius, Felyn. numer.2. versic. aut de auditu proprio, Henric. Boyc. num.1.* vbi exemplificat in verbis, clamoribus, & vocibus, *& nu.3.* vbi exemplificat in tēpestatibus, tonitruis, pulsatione campanarum, & Missa cantata alta voce, *d. tit. de testibus, Moncada ad Crot. de testibus, parte 9. num.366. in princ. vers. & intellige, Campeg. de testibus, regul.206. in 1. Salent. Adden. ad Rotam decis.8. alias 117. de restitut. spoliat. in nouis, in versic. testimonium autem de auditu, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, folio 301. num.5.6. & 7.* Vbi enim testis deponit de proprio auditu, dicitur deponere de propria scientia, quia quod ab aliis audimus, quandoque etiam scire dicimur, *vt per Alber. in leg.2. §. idem Labeo, nu.2. vers. aliquando autem scire dicimur, iuncto nu.12. & ibi etiam Cuman. post nu.2. versic. item colligitur, ff. de aqua pluu. arcen. & plene hanc limitationem explicat & exemplificat Fulu. Pacian. de probat. lib.1. cap.10. nu.68. seqq. & faciunt, quæ dixi infra, num.184.*

157 Secus † autem, quando agitur de probando aliquid, in quo non sufficit sola verborum expressio, sed opus est aliquo actu, & idem in iis, quæ non auditu, sed visu percipiuntur, prout est si volo probare te occidisse, te soluisse, te numerasse, & in aliquo contractu subscripsisse, aut quid simile, tunc enim non sufficit testimonium de auditu, etiam proprio, sed requiritur testimonium de visu, *prout est text. in d.l. testium, C. de testibus, & in l. vnius, §. testes, ff. de quæst. & in auth. de hared. & Falcid. §. si vero absunt, & notat Cyn. in d.l. testium, nu.7. post princ. vers. dicendum est, & ibi etiam Bart. num.6. vers. quod intellige verum, Alber. nu.4. vers. circa quod, iuncto vers. aut habet percipi negotii veritas per visum, Salyc. nu.13. in princ. C. de testib. Alber. in l.2. §. idem Labeo, nu.4. & 5. & n.6. versic. circa quæ. ff. de aqua pluu. arcend. idem Alber. in l. si arbiter, nu.9. versic. nam si id, quod agitur, & ibi etiam Bald. col.2. versic. aut testis introducitur, ff. de probat. Henr. Boyc. in c. præterea, nu.5. & 6. extra, de testibus,* vbi ponit nouem casus, in quibus est necessaria depositio per visum, ibi omnino videas, *Adden. ad Rotam, decis. 8. alias 117. de restit. spol. in nou. vers. in re vero capessibili visu, Guido Pap. consil.95. num.7. Alex. consil.94. incip. in causa, & lite, nu.13. lib.2. Paris. consil.13. nu.260. lib.1. Socin. cons.98. sufficiat inde iudex, nu.5. lib.4. Gabriel. tit. de testibus, lib.2. conclus.3. nu.1. vers. septimo limita, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu. fol.269. nu.48. & fol.288. nu.33. & fol.295. nu.13. & 14. & fol.299. nu.30. & fol.304. nu.16. & fol.305. nu.18. & 19. & nouissime Fulu. Pacian. in tract. de probat. libr.1. c.10. nu.46. & plurib. seqq.* vbi ponit quatuordecim actus, in quibus oculorum visus necessario requiritur.

158 SVBLIMITA I. Præcedentem † limitationē, quia testis deponens de auditu proprio super actu, qui visui conuenit, adhuc probat, quando sensus auditus non est omnino improportionabilis tali actui, super quo deponit testis, *prout voluit Ant. de But. in cap.2. col.2. de consuetud. quem refert Socin. in consil.54. incip. visis testibus, num.5. lib.3.* Et potest poni exemplum, quando testes dicunt ex pariete, vel cortina audiuisse virum, & mulierem committentes, licet eos non viderint: probant enim tales testes saltem concurrentibus adminiculis, *vt per Alex. in consil.24. nu.10. versic. nec insuper, lib.2. Mynsing. in cap. præterea, nu.10. extra, de testibus, Hector Æmil. in tract de testibus, in materia testis de auditu. fol.303. nu.13. in princ.* & de huiusmod. exemplo dixi latius infra, *in vlt. huius qu. cap.*

nu.197. & seqq. & ad comprobationē huius sublimitationis vide Ful. Pacian. *vbi supr. d. cap.10. nu.62. ad fin. vers. aut actus est proportionabilis, & nu.63. versic. exemplum vero secundi casus, & nu.65. & seqq.* vbi ponit alia exempla, *& nu.67.* vbi ponit exemplum de tortura, quæ licet sit res, quæ visu percipitur, quia tamen iste torquendi actus proportionatur etiam cum sensu auditus, propter strepitum ex stridore funis, gemitum & clamorem torti, hoc ideo testis deponens de tortura illata cum ratione, quia audiuit, plene probat, concurrentibus debitis adminiculis, *vt ibi per eum post Bald. Alexandr. & Marsil. quos allegat.*

SVBLIMITA II. Dictam † limitationem, vt non procedat in iis, quæ sunt perceptibilia visu & auditu simul: tunc enim valere videtur testimonium de proprio auditu, etiam quod de visu testis non deponat, *secundum Butr. in cap. tam literis, nu.8. ad med. vers. sed si dicat, extr. de testibus*, vbi quod si testis dicat, se audiuisse in eo, in quo exigitur visus, adhuc sufficiens est testimonium, quoniam auditus non excludit visum, imo includit, nisi aliud constet, per text. quem allegat *in cap. fin. de succeff. ab intest.* Et quod valeat testimonium de auditu, vbi res, vel actus est perceptibilis visu & auditu simul, testisq; deponat de auditu tantum, consuluit in facti specie Socin. *in consil.54. incip. visis testibus examinatis, nu.4. & 5. libr.3* & facit, quod pariter dixit Bald. *in consil.10. incip. in quæstione, quæ vertitur, num.6. vers. deponit etiam iste testis de visu, lib.5. quos in proposito refert Hect. Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol.302. nu.8.*

Contrarium, † quod quando testis deponit super actu, vel re perceptibili per visum & auditum simul, bene probet, quando dicit se audiuisse & vidisse simul, *vt post Menoch. quem allegat*, voluit idem Hector Æmil. *vbi supra, fol.306. nu.26.* Secus autem, quando dicant se audiuisse tantum, videtur sensisse idē But. *in d. cap. tam literis, d. num.8. versic. si res*, vbi etiam expresse dixit, quod si res est perceptibilis plene vtroq; sensu, visus scilicet, & auditus, & tunc non sufficit solus sensus auditus, si constat, eum non vidisse, quoniam tunc oportet, quod testificetur per vtrumque sensum, *allegat Archidiac. in cap. hoc videtur, 22. quæst.5.* (Putat tamen ibi Butr. quod si testis deponat per sensum visus, probet etiam vbi exigitur auditus, quoniam visus est communis sensus ad omnes alios, & sic Butr. videtur sibi contradicere.) *Addo & pro hac contraria opinione Salyc. in l. testium, num 13. versic. quandoque consistit in vtroque, & tunc de vtroque est testificandum, C. de testibus. Addo & Felyn in d. cap. tam literis, num. 2. vers. aut res est perceptibilis duplici sensu, & Abb. in cap. cum causam, nu.8 post med. vers. & vbi res, extra, de testibus, & post Bald. quem allegat, in tract. de testibus, part.3 nu.8. vers. sed ego dico pro glossatoribus, voluit etiam idem Hect. Æmil. vbi supr. fol.304. numer.16. & 17.* Adde demum pro hac contraria opinione Fulu. Pacian. *de probat. libr.1. cap.10. num.74.* vbi, quod quando actus requirit vtrumque sensum, visus scilicet & auditus, tunc nemini dubium est (inquit ipse) quod solus auditus non sufficit.

Quid † dicendum? Vtraque † opinio vera est sano modo intellecta, & resolutio huius dubii colligitur ex traditis per But. *in d. c. tam literis, nu.8. extra, de testibus*, vbi facit conclusionem, quod in re perceptibili sensu visus & auditus non sufficit, testem dicere se vidisse, & nō audiuisse, item non sufficit, testem dicere se audiuisse & non vidisse, quia vbi duplex exigitur sensus, per vtrumque sensum debet testis deponere, & ideo si testis dicat se vidisse, & constet non audiuisse, vel e contra, nō probat talis testis: & secundum istos terminos est intelligenda secunda opinio; si vero testis dicat, se vidisse Titium, puta talia dicentem, nec dicat, se non audiuisse, & sic non constat, quod non audiuerit, tunc vtiq; probat talis testis, quia, *vt ibi dicit Butr. d. nu.8. in vers. puta tamen*,

per sensum visus non excluditur sensus auditus. *Et hanc opinionem tenendam*, quicquid in contrarium dixerint Bald. & Salycet. *in loci per eum relatis*, dixit Fulu. Pacian. *vbi supr. d.c.10.nu.79.& sequ.* Et econtra, si testis dixerit se audiuisse, puta Titium talia dicentem, nec dicat, se non vidisse, & sic non constat, quod non viderit, tunc pariter & iste testis probabit, quia, *vt ibidem dixit Butr. in ver. sed si dicat*, per sensum auditus non excluditur visus, imo includitur, nisi aliud constet. Et secundum istos terminos est intelligēda prima opinio in sublimitatione posita, & sic vides, in dictis Butrii nullam esse contradictionem. Quæ omnia benè nota, quia non sic alibi bene explicata reperies. Et vide, quæ in proposito dixi infra *in qu.70.nu.135.seqq. in 4. conclusione, per totam.*

162 LIMITA II. Huius † capitis propositam regulam, vt testes de auditu proprio probent, quando sunt rogati à partibus. Sic enim loquitur Specul. *in tit. de teste, §.1. num.54.vers. primus in contractu, & Felyn. in capit. tam literis, num.3. in fine, extra, de testibus.* Secus autem, si tales testes non sint rogati à partibus *sic in specie limitat Curt. iunior in*
163 *leg.1.num.58.ff. si certum pet. per text. in cap. testes, §. de his, ter-tia quæst. nona.* Sed certe hæc limitatio est † contra mentem omnium Dd. allegatorum, *supr. num.138. in regula*, qui simpliciter & indistinctè loquuntur, siue testes sint rogati à partibus, siue non.

ARGVMENTVM.

Testes de auditu, an & quando probent, si loquentis vocem se bene notam habere asserant.

SVMMARIA.

Testes de auditu proprio ab iis, quorum personam cognoscunt ad vocem, probant regulariter, nu.164.

Et hoc procedit tam in ciuilibus quam in criminalibus, nu.165. & 166. contra, nu.167. distingue, vt nu.168.

Testes deponens, Seium vulnerasse Sempronium exsistentem in proximo cubili, quia sic eos cognouit ad vocem, probat, nu.165. contra, nu.166 & seq. Resolue, vt nu.168.

Testes deponentes audiuisse mulierem in lecto acclamantem, dum fuit percussa, non probant, num.166. & sequ. declara, vt num 168.

Testis dicens se cognouisse ad vocem aliquem loquentem, vel clamantem in magno rumore & tumultu rixantium, non probat, num.167. Declara, vt nu.168.

Testis depon. se cognouisse hominem ad vocem, non probat, nisi taliter vocem notam habeat, vt ea decipi non possit, numer.169.

Testem habere notam vocem loquentis, præsumitur ex domesticitate & vicinitate, nu.170.

Testis non probat dicens se cognouisse aliquem ad vocem ex loco, ex quo à communiter accidentibus illam audire, & cognoscere non poterat, nu.171.

Testis super alicuius clamore deponens non sufficit, si dicat se habere notam vocem clamantis, sed necesse est, vt etiam dicat se habere notum illius clamorem, nu.172.

Testes non videntes testatorem non sunt idonei in testamentis, etiam quod illius vocem notam habeant, nu.173.

Testis ad hoc vt probet, debet habere notam vocem loquentis de recenti, non autem sufficit, quod eam notam habuerit de præterito puta in adolescentia, nu.174.

Iudicis arbitrio relinquitur an testis habeat notam vocem delinquentis, num.172. in fine.

QVÆSTIO LXIX. CAP. V.

164 REGVLA sit, quòd † testes de auditu proprio ab iis, quorum personam cognoscūt ad vocem, probant, Cuman. *in l.2.§. idem Labeo, nu.8.* (vbi tamen, quod hoc est periculosum, cum sæpe hominum voces mutentur) *& ibi etiam Roman. num.8. post medium, vers.c. & hoc maxime procedat, ff. de aqua pluu. arcend. Henric. Boyc. in cap. tam literis, nu.4. extra, de testibus, Capoll. caut 230. num.2. Mathesil. sing.124 in princip. Anton. Trigon. sing.98. incip. audi notabilem, num.4 adden. ad Rotam, decis.8. alias 117. vers. testimonium autem, de restit. Spoliat. in nou. pract. Corradi, titul. de testibus, rubric. de auditu, num.1. vers. hocque adeo procedit, folio 133. col.1. Alexand. consil.24. col.2. nu.10. libr.2. & consil.99. incip. in casu predicto tria, &c. num.5. libr.3. & ibi in addit. Corn. consil.166. incip. minime dubium est, column.2. ibi, & hoc communiter tenetur, lib.3. Alciat. respon.5. num.19. & num.27. libr.1. secundum impressionem Venetam, vbi * de * communi, prout etiam de communi aliis relatis concordantibus testatur Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu. folio mihi 307. num.31. & sequent. & folio 308. nu. 34. & sequ. & folio 310. num.40. Fulu. Pacian. qui alios plures refert concordantes in suo tractat. de probat. lib.1. cap.10. num.7. & seqq. & num.32. & seqq.* Et faciunt pro hac regula Doctor. infra allegati, *in 6. cap. num.175.* vbi de testibus de auditu proprio, ex interiecto pariete, vel cortina, & dixi etiam *in 2. libr. quæst.62. num.45.* vbi de testibus deponentibus, se aliquem de nocte non vidisse, sed bene ad vocem cognouisse. Ex quibus omnibus simul iunctis apparet, regulam hanc magis communiter à Dd. receptam esse, licet contraria voluisse videantur Dd. allegati, *infra, num.176. & per Fulu. Pacian. de probat. lib.1. dist. cap.10. num.1. & seqq.*

AMPLIA hanc regulam, † vt non solum procedat 165
in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, & propterea si testis deponat, Seium vulnerasse vel occidisse Sempronium, exsistentem in proximo cubili, affirmans, se audiuisse eorum voces, quas notas habebat, & sensisse ictus illatos, vtique tale testimonium probat, *secundum Alexan. in consil.24. incip. animaduersis his, nu.10. libr.2. quem sequutus est in specie Socin. sen. consil.54. incip. visis testibus examinatis, nu.5. lib 3. Menoch. de arbitr. qu. lib.2. casu 475. nu.19. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, folio 306. num.27.*

Contrarium suaderi † videtur ex allegatis, infra *nu.* 166
189. vbi dixi, quod testes de auditu ex cortina vel pariete non probant in criminalibus, etiam quod loquentium voces notas habeant. Item contra consuluit Bertaz. *in consil.228. num.13. lib.1.* vbi probauit, non probari mulieris percussionem per testes deponentes, audiuisse mulierem in lecto acclamantem, allegat Paris. *in consil.54. nu.23. lib.4. & Rolan. in consil.27. num.10. lib.3* Et pro hac contraria opinione adde Fulu. Pacian. *in tract. de probat. cap.10. nu.12. vbi alios plures refert concordantes, & nu.66. vbi expresse reprobat Alex. Socin. & Menoch in locis supra relatis.* Eorumq; opinionem dici posse saluari ad eum defendendum, secus autem ad condemnandum, *prout & idem dixit d.c.10. nu.13.*

Et † hæc contraria opinio multo magis procederet, 167
quando testis diceret, se cognouisse ad vocem aliquem loquentem vel clamātem in magno rumore, & tumultu rixātium, tunc enim iste testis eo minus probat, quia isto casu & maxime de loco separato difficile est cognoscere voces clamantium, *secundum Aym. in consil.2. num.4. vers. quarto arguitur, refert & sequitur Hect. Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, folio 307. nu.18.*

Verum † pro resolutione huius contrarietatis vide 168
quæ dixi *in 2. lib. qu.62. nu.16 & seqq.* Vbi relatis hinc inde contrariis secundum veriorem & magis * commu- *
nem opinionem probaui, quod in criminalibus testes deponentes hominem cognouisse ad vocem, licet probent, non sunt tamē omni exceptione maiores, & propterea vnus solus non faciet indicium ad torturā, proùt nec duo sufficient ad condemnandum, nisi alia concurrant. Et vide etiam quæ dixi infra, *nu.189 & seqq.*

LIMITA I. Prædictam † regulam, vt tunc demum 169
procedat, dummodo testis taliter bene notam vocē loquentis habeat, vt ea decipi non possit, secus si illam non sic bene, sed puta mediocriter notam habeat, tunc enim is testis non probat, *secundum Angel. in l. si non speciali, C. de testam. quem refert & sequitur Aret. in c. cum causam, num.41. de testib. Capoll. caut.230. n.3. in fin. vers. & intelige prefata, Ripa respons.28. super ff. veter. incip. placet, numer.2.*
* *vbi, quod ita dicunt omnes * scribentes, Nat. consil.21. nu.5. lib.1. Viui. in suis commun. opin.990. n.2. Burs. consil.316. n.21. lib.3.*
170 Et † in proposito vide Socin. *in consil.54. incip. visis testibus examinatis, sub numer.4. vers. vnde ex testis assertione, lib.3.* vbi dixit, quod ex domesticitate & vicinitate præsumitur, testem habere notam vocem loquentis, *refert & sequitur Hector Æmil. in tractat. de testib. in materia testis de auditu, folio 310. n.39.* Addo nouissime Fulu. Pacian. *in tract. de probat. lib.1. c.10. n.41. & seqq.* vbi facit conclusionem, quod iudicis arbitrio remissum est, an testis habeat notam loquentis vocem: deinde dicit, quod ex affinitate, consanguinitate, amicitia, & vicinitate præsumitur testem habere notam vocem loquentis. Et hæc omnia pluribus Dd. auctoritatibus bene comprobat. Vide, quæ in simili de teste cœco dixi *supr. lib.2. q.61. num.26. & infr. hac ead. quæst. n.196.*

171 LIMITA II Quando † testis diceret, se audiuisse ex aliquo loco, ex quo à communiter accidentibus audire non poterat, quia tunc nec etiam talis testis probat, *secundum Hercul. in tract. de negat. nu.194. & seq. refert & sequitur Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol.307. n.30.*

172 LIMITA III. Quando † testis diceret audiuisse aliquem acclamantem, vel non acclamantem, quia tunc non sufficit rationem reddere, eo, quia illius vocem notam habeat, sed oportet vt dicat, quod etiam illius clamorem notum habet, quia diuersa est vox à clamore, & potest stare, quod quis habeat notam vocem alicuius, non tamen habeat notum clamorem, *vt bene consuluit Aym. in cons.2. num.4. in prin. quem refert & sequitur Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol.* 307. *n.4.* vide, quæ dixi *supr. n.142.*

173 LIMITA IV. In † testamentis & vltimis voluntatibus, in quibus testes debent videre testatorem, nec sufficit, quod in eorum depositionibus dicant, quod testatoris vocem notam habeant, *ad text. in l. si non speciali,* ibi, *& testes non in conspectu testatoris testimoniorum officio functi sunt, vbi & omnes * hoc notant, C. de testamen. Cuman. in l.2.* *
§. idem Labeo, num.8. vers. sed in testamentis secus est, ff. de aqua pluu. arcen. Alex. consil.24. n.10. lib.2. & alios de communi testantes refert Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol.314. numer.55. & seqq. & latius dicam *infr. in seq. cap. nu.185.* vbi de testibus deponentibus se audiuisse ex interiecto pariete, vel cortina.

174 LIMITA V. Quia † ad hoc, vt iste testis probet, debet habere notam vocem loquentis de recenti, non autem sufficit, quod de præterito, puta in adolescentia, quia talis vox in virili ætate mutatur, *prout animaduertit Aret. in c. cum causam, n.49. extra. de testib.*

ARGVMENTVM.

Testes de auditu ex interiecto pariete vel cortina, an & quando probent, &c.

SVMMARIA.

Testes, qui dicunt, ex interiecto pariete vel cortina audiuisse illum, cuius vocem notam habeant, aliquid dixisse, promisisse, stipulatum esse, aut aliquem alium actum inter viuos fecisse, regulariter probant, n.175. Quamuis alij contra, n.176.

Ampliat etiam in causa matrimonij, n.177. contra, nu.178. distingue, vt n.179.

Ampliat etiam sine adminiculis, num.181. licet alij contra, numer.180.

Ampliat. etiam quod tales testes ex proposito à parte fuerunt positi retro cortinam vel parietem ad hoc, vt postea, quicquid au-

dirent, possent testificari: hac enim cautela est approbata in ciuilibus, ibid. n.182. secus in criminalibus, n 183.

Amplia 4. vt multo magis tales testes probent ea, quæ sola auditu percipiuntur, vtputa sonum campanæ, rumorem, clamorem, & similia, n.184.

Limita 1. in probatione testamenti, vel alterius vltimæ voluntatis, n.185. & 186. & seq. vbi, quid in codicillis & donationibus causa mortis.

Sublimita hanc primam limitationem, dummodo testis nullatenus viderit testatorem: secus si viderit, sed cum difficultate, puta per rimulam, d.n.185. post med. Quid autem tempore pestis, d.n.185. vers. amplia 1. & quid in testamento ad pias causas, d.n.185. ante vers. amplia primo.

Limita 2. quando testes ex pariete vel cortina dicerent, se aliquid audiuisse ab infirmo, quia tunc non probant, n.188.

Limita 3. in criminalibus, nu.189. contra, num.191. distingue, vt n.193. & an isto casu vnus testis faciat indicium ad torturam, n.190. & quid in crimine læsa maiestatis, n.192.

Limita 4. vt huiusmodi testes probent, dummodo in eo loco cum loquente, à quo se audiuisse affirmant, non aderat alia persona, nec adesse potuisset, quin testes sciuissent, aliter secus, numero 194.

Limita 5. vt pariter isti testes probent, dummodo, antequam ponerent se retro cortinam vel parietem, viderent eo loco illum, cuius vocem se notam habere affirmant, aliter secus, n.195.

Limita 6. vt demum iidem testes probent, si ita iudici visum fuerit ex facti & personarum qualitate, aliter secus, n.196.

QVÆSTIO LXIX. CAP. VI.

REGVLA † sit in hoc VI. capite affirmatiua, quod 175
scilicet probent testes, qui dicunt, ex interiecto pariete vel cortina audiuisse illum, cuius vocem notam habent, aliquid dixisse, promisisse, stipulatum esse, aut aliquem alium actum inter viuos fecisse, *secundum gloss. in l.2. §. idem Labeo, in verbo, audiuerint, & ibi etiam Bartol. num.4. versicul. sed videtur in eo, Imol. num.7. in princip. iuncto versicul. in contractibus autem, & num.8.* vbi, quod hæc opinio propter glossæ & Dd. auctoritatem forte seruaretur in practica, licet alij contradixerint, *Paul. de Castr. numer.3. in fin. versicul. licet in contract bus possit procedere, Roman. num.8. in princip. & versicul. sed quoad contrahentes,* vbi, quod glossa prædicta ad hoc communiter * allegatur, *
(licet eius opinio sibi dubia videatur, *vt mox eum referam,*) *Alber. num.3. in princip. & num.6. in fin. versic. sed dic, & num.8. in princip. vbi respondent contrarijs, ff. de aq. pluu. arcen. Bal. in l. si arbiter, col.1. vers. & propterea etiam, ff. de probat. Angel. in l. si non speciali, num.3. & ibi etiam Ias. num.49. C. de testam. Imol. in cap. præterea, num.6. vers. facit, quod notat glossa, & num.7. vers. & prædicta, & ibi etiam Abb. nu.6. Felyn. nu.4. vers. extra istos casus, vbi, quod ita communiter * tenetur, Hen-* ric. Boyc. n.4. extra, de testib. Imol. in cap. tam literis, num.8. vers. & per prædicta, eodem tit. Aret. in cap. cum causam num.40. & ibi etiam Felyn. num.9. d. tit. de testib. Bald. in tract. de testib. num.8. vbi refert, & reprobat contraria, Capoll. caut.230 nu.1. & omnibus seqq. vbi relatis contrarijs in hac resident opinione, Campeg. de testib. num.306. in 1. fallent. in fin. Gigas de crim. læsæ maiest. lib.2. rubr. quomod. & per quos crim. læsæ maiest. probet. 960. num.1. iuncto num 3. vbi, quod ita communiter * tenetur, * Menoch. de arbitr. quæst. lib.2. casu 475. num.16. & num.22. Viui in commun. opin. opin.990. num.1. vbi testatur de communi * & indubitata opinione, & de communi etiam testatur He-* ctor Æmil. in tractat. de testibus, rubr. testis actum probans, folio 37. n.2. & in materia testis de auditu, fol.308. nu 33. versicul. primus est, & fol.309. nu.36. & fol.312. nu.50. in fin. & fol.313. num 52. & 53. & fol.316. numer.68. in princip. Fulu. Pacian. in tract. de probat. lib.1. cap.10. num.7. & sequentib. & numer.32. & seq. vbi alios plures refert concordantes, & respondet contrarijs.* Ex quibus, iunctis aliis, quos *supra* retuli, *numer.164.* hanc regulam magis communiter * receptam esse, di- *
cere possumus.

176 Quamuis † contrarium faciant deducta per eundem Alber. *in d. §. idem Labeo, numer. 2. in fin. vers. & in contractibus, & num. 6. in fin. vers. sed ad secundum, & ibidem per Imol. num. 8. & per Roman. num. 8. vers. sed quoad contrahentes, vbi dixit, glossæ contrariam opinionem sibi dubiam videri, & per Angel. in d. l. si non speciali, sub num. 3.* vbi, quod isto casu non datur testi plena fides, *& Angelum refert Aretin. in d. cap. cum causam, numer. 41. 46. & 47.* vbi bene comprobat, & respondet contrariis, & hanc contrariam opinionem verissimam dicit, *extra, de testibus, & per Capoll. caut. 230. num. 2. vers. sed in contrarium.* Et cum Angel. quod tales testes non plene probent, sed quod requiratur aliud adminiculum, sentit Menoch *d. casu 475. n. 22. vers. ego pariter. (de quo vltimo dicam infr. n. 180. & seq.) & hanc contrariam opinionem sequuti etiam sunt alij plures relati per Fulu. Pacian. in tract. de probat. lib. 1. cap 10. n. 1. & seq. iuncto n. 24. vers. quartus articulus.*

177 AMPLIA I. Et † illatiue ex regula, vt tales testes probent matrimonium, si ex pariete vel cortina dicant audiuisse verba apta ad illud contrahendum, habeantque contrahentium notas voces, *secundum Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 53. vers. quid ergo si viro & muliere, Ias. in l. si non speciali, num. 9. vers. hinc dicit, C. de testam. Crot in tract. de testib. part. 7. num. 347. Alexand. consil. 99. incip. in causa matrimoniali, Alciat. respons. 5. num. 27. lib. 1. Ant. Trigon. sing. 98. numer. 2. vers. hinc notanter dixit, Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 475. numer. 20. Viui. in suis commun. opin. 990. numer. 1. vbi etiam, quod ita iudicauit Rota coram D. Oradino, dic 15. Nouembr. 1566. vt in eius decis. 13. Hector Æmil. in tract. de testib. in rubr. testis actum probans, fol. 37. numer. 3. & in materia testis de auditu, fol. 311. num. 45. & fol. 317. n. 70.* Ex quibus apparet, hanc ampliationem esse communiter receptam.

178 Quamuis † Cæpoll. *in caut. 230. num. 3. versic. in matrimonio*, dixerit, huiusmodi testes nec etiam in causa matrimonij plenam fidem facere, nisi alia concurrant adminicula.

179 Verum † pro concordia potes dicere, hanc contrariam opinionem procedere, quando agitur de dissolutione matrimonij, primam autem, quando de contrahendo matrimonium. Primo enim casu hos testes non sufficere, nisi alia concurrant, scripserunt Ias. *in d. l. si non speciali, n. 9. in fin. vers. limita tamen, & ibi etiam Alex. num. 7. vers. fallit conclusio prædicta, C. de testam. Gigas de crim. læsæ maiest. probet. lib. 2. tit. quemadmod. & per quos crimen læsæ maiest. probet. q. 20. num. 4. Alciat. respon. 5. num. 27. lib. 1. secundum impressionem Venetam, Marsil. in rubr. C. de probat. num. 331. Menoch. de arbitr. quæst. d. casu 475. nu. 21. alios refert concordantes Hector Æmil. vbi supr in materia testis de auditu. fol. 309. num. 35. & fol. 311. n. 46. & 47.*

180 AMPLIA II. eandem † regulam, vt licet aliquorum fuerit opinio, quod testes ex interiecto pariete vel cortina de auditu deponentes non faciant plenam fidem, nisi alia concurrant, *vt videre est apud Ang. in d. l. si non speciali, num. 3. C. de testam. Aretin. in cap. cum causam, sub num. 41. extra, de iudic. Imol. in l. 2. §. idem Labeo, num. 8. vers. item pro hac parte, iuncto vers. & pro certo, ff. de aq. pluu. arcend.* vbi, quod hæc opinio de rigore & mente iuris verior est, *Corne. consil. 18. num 6. & 7. lib. 2. & consil. 166. numer. 2. lib. 3. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 475. num. 22. versic. ego pariter, quos & alios refert Hector Æmil. vbi supr. in materia testis de auditu. fol. 312. num. 50. & fol. 316. nu. 68. vers. sunt tamen aliqui.* Et pro istorum opinione adduci etiam possunt, quæ in simili de probatione copulæ carnalis, & commixtione dixi *infr. n. 214.*

181 Verior † tamen, & magis communis * opinio est, * quod eiusmodi testes etiam sine adminiculis fidem faciant. Sic enim est de mente omnium Doctorum allegatorum supra in regula, *num. 165.* qui simpliciter & indistincte loquuntur etiam sine adminiculis. Et in specie dixit Imol. *in d. §. idem Labeo, num. 8. vers. & pro certo*, quod propter gloss. & Dd. eam tenentium auctoritatem, hæc opinio forte seruaretur in practica, licet etiam forte de mente & rigore iuris contraria verior sit. Nec obstat, quod ad probandum copulam carnalem, & commixtionem per huiusmodi testes requirantur adminicula, ad text. *in c. præterea, de testib. cum aliis allegatis, d. nu. 214.* Ibi enim requiruntur adminicula, quia agitur de re percæptibili per visum, hæc autem ampliatio procedit, quando agitur de re perceptibili per auditum. Ratio differentiæ est in promptu, quia primo casu testes de auditu proprio non admittuntur, secundo autem sic, *vt plenè probaui supr. in 4. cap. n. 146. & seqq.*

182 AMPLIA III. Vt † huiusmodi testes sic ex cortina audientes probent, etiam quod ex proposito fuerint ibidem positi ab aliquo, vt loquentis, quam vocem notam habent, audiant, ac deinde super illius sermonibus deponant. Communiter * enim à Dd recepta est * cautela, vt huiusmodi cortinati testes adhibeantur, quando scilicet quis puta creditor vult inducere aliquem, puta debitorem, ad confitendum id, puta debitum, quod coram testibus fateri noluit, *vt videre est apud Hostiens. in cap. 2. extra, de consuetud. Imol. in cap. præterea, numer. 2. & ibi etiam Felyn. num. 4. versicul. & per hoc datur practica, extra, de testibus, Paul. de Castr. in l. si non speciali, num. 6. & ibi etiam Ias. num 9. versicul hinc etiam dixit Paulus de Castro, C. de testament. Capoll. caut. 230. Gigas de crimin. læsæ maiestat. lib. 2. titul. quem. & per quos crim. læsæ maiestat. probet. quæst. 20. num. 5. Marsil. in rubr. C. de probat. num. 328. versicul. remedium est, & num. 332. Crot. de testib. part. 7. nu. 348. in fin. Anton. Trigon. sing. 96. Mascar. de probat. lib. 1. conclus. 457. n. 7. & harum cautelarum plura exempla ad longum explicat Hector Æmil. in tractat. de testibus, in rubr. testis actum probans, fol 37. num. 4. & latius in materia testis de auditu. fol. 317. numer 69. 71. 72. 73. & 74. quibus addo Fulu. Pacian. in tract. de probat. lib. 1. c. 10. nu. 9.*

183 LIMITATVR † hæc tertia ampliatio, vt non procedat in criminalibus, in quibus testes cortinati, vel retro parietem ad cautelam positi, nullo pacto probant delictum, *vt per Gig. de crim. læsæ maiest. tit. quem. & per quos crim. læsæ maiest. probet. d. q. 20. nu. 6.* vbi propterea post Barbat. *in c. 2. de consuet.* reprehendit quendam potestatem, qui contrarium seruauit, & certe hæc limitatio apud me verissima est, *per ea, quæ generaliter dixi infr. n. 189.*

184 AMPLIA IV. Vt † multo magis isti testes interiecto pariete vel certina probent ea, quæ solo auditu percipiuntur, vt puta sonum campanæ, rumorem, clamorem, vel etiam aliqua verba, sed non à quo, *secundum Aretin in cap. cum causam, num. 43. in 1. concl. extra, de testibus, bene explicat Fulu. Pacian. in tract de probat. lib. 1. cap. 10. n. 68. & seqq.* vbi idem de strepitu, cantu, arborum fragore, equorum hinnitu, auium garritu, & similibus, *& faciunt, quæ dixi supr. n. 156.*

185 LIMITA I. propositam † regulam, vt procedat, prout loquitur, quando agitur de probãdo aliquem contractum, vel actum inter viuos, secus autem si agatur de probando testamentum, vel aliam vltimam voluntatem: tunc enim, quia testes debent videre testatorem, *ad text. in l. si non speciali, C. de testament. cum ibi notatis communiter per Dd. & per Clar. in §. testamentum, quæst. 59. in prin. vbi alios de communi testantes refert*, hoc ideo non probant dicentes, se aliquid audiuisse ex interiecto pariete, vel cortina, *secundum Alber. in l. 2. §. idem Labeo, num. 2. ff. de aqua pluuia arcend.* vbi ex Iacob. de Ra. & Oldrado, *quos allegat*, hanc opinionem dixit tutiorem, (licet crediderit, sententiam glossæ ibi, *in verbo, audiuerit*, veriorẽ) quod & idem voluerunt ibi Bart. *n. 4. vers. sed in testatore*, quod & idem voluerunt ibi Bart. *n. 4. vers. sed in testatore*, *Paul. de Castr. num. 3.* vbi, quod Dd. dicunt contrarium eius, quod voluit ibi gloss. *Imol. nu. 7. vers. sed quod dicit, &c.* Vbi

* Vbi, quod in hoc communiter * reprobatur glossa, ibi, *& num. 8. versicul. item etiam testamentum, &c.* Vbi ampliat, etiam quod testator non sit infirmus, *Roman. num. 8. versicul. aduertendum, Angel. in 2. lectura, num. 2. versicul. in glossa audiuerint, Ias. in l. si non speciali, num. 7. C. de testamen. Imol. in cap. præterea, num. 6. versicul. præterquam in actu testamenti, & ibi etiam Felyn. post num. 4. versicul. idem esset de testibus descriptis in testamento, extra, de testibus, Aretin. in cap. cum causam, num. 41. extra, eodem, vbi de communi,* * *Capoll. caut. 230. num. 2. in fin. versicul. aut loquimur in testamento*, vbi, quod * in hoc communiter * reprobatur gloss. *in d. §. idem Labeo, Matthesil. sing. 124. vers. illa regula fallit, & ibi adden. Diaz. reg. 729. in princip. in seq. ampliat. & in 1. limitat.* (vbi tamen limitat, quando cortina non esset adeo contexta, vel concluſa, vt testes, licet cum aliqua difficultate, possent videre testatorem, *prout ita etiam limitat Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 10. num. 21. post Bald. Ias. & Corn. in d. l. si non speciali,*) *addo pro hac eadem limitatione Gig. de crimin. læsæ maiestat. quem. & per quos crimen læsæ maiestat. probet. quæst. 20. num. 2. Clar. d. quæst. 59. versicul. & ideo, vbi alios de communi testantes refert, Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 475. num. 23. Viui. in suis communib. opinionib. opin. 990. num. 3. vbi de com-* * *muni, Michael Cræss. in commun. opin. lib 2. cap. 3. quæst 39.* * *vers. hinc infertur, vbi de communi,* * *Anchar. Regien. quæst. 11. numer. 3. & seqq. part. 2. vbi pluribus hanc probat limitationem, Monticell. in repertorio testium, rubr. testes, quod in codicillis, fol. 334. colum. 2. vers. 3. Hector Æmil. in tract. de testib. in materia testis de auditu. fol. 380. num. 33. vers. secundus casus, & folio 313. num. 52. vers. quod tamen non habet locum in testamento, & num. 54.* addo demum pro hac eadem limitatione Fulu. Pacian. *in tract. de probat. lib. 1. c. 10. num. 4. & nu 17. & seqq.* vbi relatis & reprobatis contrariis, hanc conclusio-
* nem magis communiter * receptam & indubitatam testatur, pluribusque Dd. auctoritatibus exornat, *& numer. 23.* vbi, quid in testamento ad pias causas, *& nu. 81. & seqq.* vbi late inuestigat de ratione huius limitationis, vide, quæ dixi *infr. n. 173.*

185 AMPLIA I. præcedentem † limitationem, vt procedat etiam tempore pestis, *secundum Alciat. in consil. 553. num. 3. sequentib. secundum Venetam impressionem, & secundum aliam, in consil. 94. tom. 3. lib. 9. quem refert & sequitur Menoch. de arbitr. quæstionib. lib. 2. casu 475. numer. 23. in fin. post Menoch. Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 314. num. 59. Fulu. Pacian. in tractat. de probat. lib. 1 cap. 10. num. 22.* vbi tamen dubitat de hac ampliatione, cum contrarium tenuerit idem Alciat. *in consil. 60 sub num. 13. vers. tertio respondeo, tom. 3. lib. 9. & Corn. in cons. 166. minime dubium est, vers. item adminiculatur tempus pestis, lib. 3.*

186 AMPLIA II. hanc † primam limitationem, vt procedat etiam in codicillis, & donationib. causa mortis, in quibus testes de auditu, ex interiecto pariete vel cortina, minime probant, etiam quod testatoris notam
* vocem habeant, secundum veriorem, communem, * & probabiliorem opinionem, *de qua post Corn. Dec. Alciat. & Gribal. in locis per eos allegatu testantur Menoch. d. casu 475. numer. 24. versicul. contrariam vero opinionem, & Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 315. numer. 61. & seq. late comprobat, & respondet contrariis, quando præsertim in testamento adest clausula codicillaris, Anchoran. Regien. quæst. 11. in fin. & sequentib. vsque ad numer. 23. lib. 2. nec forsan dissentire videtur Fulu. Pacian in tractat. de probat. lib. 1. c. 10. num. 19. vers. sed hic non obst. intrib. & num. 93.* Quamuis
187 contrarium † voluerint Alex. Socin. & Matthesil. *in locis relatis per eundem Menoch. d. casu 475. nu. 24. vers. nam permulti censuerunt, & per Hect. Æmil. vbi supr. fol. 314. n. 60. & per Fulu. Pacian. vbi supr. nu. 19. in prin. & n. 20. quos etiam sequitur Diaz. d. reg. 729 in 2. limit.*

188 LIMITA II. Eandem † regulam non procedere, quando testes ex pariete vel cortina dicerent, se aliquid audiuisse ab infirmo, tunc enim non probant, etiam quod illius vocem notam habeant, & siue simus in testamentis, siue etiam in actibus inter viuos, *secundum Imol. in l. 2. §. idem Labeo, numer 24. versicul. credo tamen, ff. de aqua pluuia arcend. Aretin. in cap. cum causam, num. 48. de testibus, Alciat. respons. 553. num. 4. versicul. secundo principaliter, secundum editionem Lugdun. alias secundum editionem nostram est, respons. 94. sub numer. 7. lib. 9. Menoch. d casu 475. num. 22. in fin. versicul. prædictas traditiones, Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testu de auditu, fol. 309. num. 37. & 38. & fol. 313. num. 51. & fol. 314. num. 58. & 63. Fulu. Pacian. d. c. 10. num. 30.*

189 LIMITA III. In † criminalibus, in quibus testes ex interiecto pariete vel cortina deponentes aliquem deliquisse, non probant, *secundum Felyn. in cap. præterea, numer. 4. versicul. idem in causa criminali, & ibi etiam Henric. Boyc. numer. 3. verticul. fallit, vbi ageretur criminaliter, extra, de testibus, Gigas de crimine læsæ maiestatis, lib. 2. titul. quem. & per quos crimen læsæ maiestat. probet. quæst. 20. num. 7. in princ. alios plures refert concordantes Hector Æmil. in tract. de testibus, in materia testis de auditu, fol. 316. numer. 66. & faciunt, quæ dixi supr. hac eadem quæstione, numer. 166. & 183. quibus addo post hac scripta habitum Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 10. numer. 58. vbi, quod nec isto casu testes probant, quando deponant super veritate delicti, & latius numer. 12. vbi alios refert concordantes.*

Et † propterea vnum testem sic deponentem non facere indicium ad torturam, reprobat. Ias. & Plot. contrarium dicentibus, & post Imol. Felyn. & Rolan. quos 190
allegat, voluit idem Hector Æmil. *vbi sup. d. fol. 316. n. 67.* & dixi latius *in 2. lib quæst. 62. n. 46. & seqq.* vbi vide, & vide etiam Fulu. Pacian *d cap. 10. n. 14. & seqq.* vbi relatis in proposito hinc inde contrariis distinguẽdo dicit, quod in casibus, in quibus testimonium de auditu proprio facit in ciuilibus plenam probationem, in iisdem facit indicium ad torturam, secus in casibus, in quibus tale testimonium non facit plenam probationem, & non est mala consideratio.

Et † licet contrarium, quod imo huiusmodi testes probent etiam in criminalibus, voluerit Alex. quem allegat Gig. *vbi supr. d. q. 20. n. 7. vers. contrariam partem*, ac etiam idem voluerint aliqui per nos relati *supr. hac eadem quæst. n. 155.* 191

Pro † resolutione tamen dicere potes, quod in crimine læsæ maiestatis, puta in probando tractatus, & conspirationes, quæ secrete, & vt plurimum intra pri- 192
uatos lares fiunt, admittuntur huiusmodi testes etiam in criminalibus, prout voluit Gig *vbi supr. d. q. 20. n. 8.*

In † aliis vero casibus non probant, nisi alia concurrant adminicula, secundum Aretin *in d cap. cum causam, sub num. 44. de testibus*, & latius dixi *hac eadem quæst. supra*, 193
num. 158.

LIMITA IV. (Et † cum hac limitatione concordatur contraria relata supra in regula, *num. 166.*) vt tunc demum testes ex interiecto pariete & cortina probent, 194
si loquentis vocem notam habeant, etiam quod illum non viderint, quando scilicet in eo loco cum illo loquentes, à quibus dicunt se audiuisse, aliæ personæ non aderãt, nec adesse potuissent, quin testes sciuissent, aliter secus, vbi bene declarat Alb. *in d. §. idem Labeo, n 3. vers. & tunc dices, ff. de aq. plu. arc.* vbi dixit, quod si testis isto casu in totum se arctauit, dicendo, puta, vltra cortinam nõ adesse alios, nisi eos, quos loquentes ad vocem cognouit, & quod non potuissent alij ibidem esse, quin testis sciret, tunc tale dictũ necessario concludit, & sufficiens videtur probatio, aliter secus, prout bene etiam declarat Roman *in d. §. idem Labeo, n. 8. vers. aut contrahentes*, vbi magistraliter loquendo probat, quod si contrahentes sunt in camera soli, nec potest ad illam cameram aliunde ingredi, nisi per ostũ, iuxta quod dicti testes manẽt,

& tunc

& tunc est indubitatum, quod paries aut cortina validitati probationis non obstet: si vero intra parietem vna cum contrahentibus adsunt alij, & tunc dictum talium testium minime probat, *& ibi Roman. huius distinctionis optimam reddit rationem.* Et hos pariter refert Fulu. Pacian. *in tract. de probat. lib. 1. c. 10. n. 27.* vbi etiam, quod isto casu tale testimonium probaret, & in criminalibus, *vt per Addon. ad Abb. in c. 2. n. 5. in verbo, posuit post parietem, extr. de consuet.* (de quo tamen vltimo valde dubito,) per ea, quæ dixi *supr. n. 183. & 189.*

195 LIMITA V. Vt † tunc demum testes ex cortina vel pariete dicentes, se audiuisse ab eo, cuius vocem notam habent, etiam quod tunc loquentem nō viderint, probēt, dummodo scilicet iidem testes prius in eodem loco vidissent eos, quos postmodum modico facto interuallo loquentes cognouerunt: tunc enim minus possunt falli: secus autem, si eos antea eo loci non vidissent. Sic enim declarando, Ang. contra propositam regulam tenētem, *in l. si non speciali, C. de testam.* distinguit Felynus *in c. præterea, nu. 4. vers. sed Angelus, extra, de testib. nec ante* Felyn. *dissentit Abb. ibid. num. 6. vers. ita dico in proposito, ex quo prius viderunt, &c.* late comprobat *Aretin. in c. cum causam, n. 42. & n. 45. vers. tertia conclusio, iuncto n. 46. extra, de testibus, vbi hanc declarationem dicit verissimam, quam etiam late prosequitur Abb. in d. c. cum causam. nu. 9.* Campeg. *de testib. reg. 206. in fin.* Gigas *de crim. læsæ maiest. lib. 2. tit. quomod & per quos crimen læsæ maiestat. prob. quæst. 20. num. 8. in fin. & est de mente* Capoll. *in caut. 230. ante numer. 1. ibi, & viderunt ipsum ingredi domum, &c. quibus addo* Fulu. Pacian. *in tract. de prob. lib. 1. c. 10. n. 26.*

196 LIMITA VI. & † vltimo propositam regulam, vt tunc demum huiusmodi testes probent, si ita iudici visum fuerit ex facti & personarum qualitatibus, aliter visum fuerit ex facti & personarum qualitatibus, aliter secus, *secundum Bald. in tract. de testib. numer. 8. versicul. in hoc tamen iudex debet esse multum cautus,* Capoll. *caut. 230. num. 3. vers. item intelligo,* Campeg. *de testib. regul. 206.* Gigas *de crimine læsæ maiestat. lib. 2. titul. quomodo & per quos crimen læsæ maiest. probet. quæst. 20. num. 8. versicul. iudex autem,* Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 2. casu 475. num. 19. & num. 22. versic. ego pariter.* Et faciunt, quæ generaliter de teste, de auditu dixi *supr. num. 47. & 102.* & de commixtione, seu copula carnali, dixi *inf. n. 215.* & de teste habente notam vocem loquentis, dixi *supra nu. 170. in fin.* & de teste cœco dixi *in 2. lib. q. 61. num. 26.*

ARGVMENTVM.

Testes, qui de auditu, vel etiam retro cortinam vel parietem stantes deponunt super carnali commixtione & copula, an & quando probent, &c.

SVMMARIA.

Testes dicentes, se audiuisse, Titium & Bertam se carnaliter cognoscentes, regulariter probant copulam carnalem, iuncta fama, & adminiculis, etiam quod commiscentes non viderint, n. 197. & 199. licet alij contra, n. 198.

Amplia 1. vt multo magis ipsi testes probent, quando deponunt de confessione extraiudiciali commiscentium, n. 200.

Amplia 2. vt huiusmodi testes de auditu admittantur non solum, vbi nulli fit præiudicium, & agitur de defensione matrimonij, nu. 201. sed etiam si agatur ad impediendum matrimonium contrahendum, n. 202.

Amplia 3. etiam quod agatur ad thori separationem non solum excipiendo, nu. 203. sed etiam præsentialiter accusando, num. 204.

Amplia 4. etiam quod agatur ad dirimendum & dissoluendum matrimonium, nu. 205.

Amplia 5. vt prædicti testes probent in quocunq; casu, & ad quemcunq; alium finem agatur, n. 206.

Amplia 6. etiam in criminalibus, n. 207. contra, n. 208. & seq. distingue, vt n. 210.

Amplia 7. & multo magis, quando agitur de probatione adulterij, n. 211.

Amplia 8. etiam in testibus, qui super copula carnali deponunt de auditu ex interiecto pariete, vel cortina, dicendo puta, se audiuisse strepitus, tergiuersationes, oscula, cubilis amotionem, & simil. n. 212.

Limita 1. dummodo testes deponant de auditu proprio, secus si de alieno, n. 213.

Limita 2. concurrentibus fama & adminiculis, nu. 214.

Limita 3. si ita iudici visum fuerit, alias secus, n. 215.

QVÆSTIO LXIX. CAP. VII.

REGVLA † etiam in hoc vltimo capite sit affirmatiua, quod testes de auditu dicentes, puta se audiuisse Titium & Bertam se carnaliter cognoscentes & commiscentes, probant carnalem copulam, & commixtionem, iuncta fama, & adminiculis, prout est text. *in c. præterea, de testib.* vbi dubitatur, an ad probandum copulam carnalem testes debeant deponere de visu, an vero sufficiat, quod de fama, vel alias sine visu, respondet ibi Summus Pontifex, *Quod si testimonium*, non solum, *conueniens de visu reddatur*, sed *vel etiam de auditu, & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima adminicula suffragentur, standum est testimonio iuratorum.* Et ibi hoc notant gloss. *in figuratione casus*, Innoc. *post prin. vers. ad secundam quæstionem*, Hostiens. *ante num. 1. vers. ad secundam quæstionem*, Ioan. Andr. *post num. 1. vers. idem in testimonio auditus*, Bald. *in summario, & in figuratione casus, nu. 1. & num. 2. vers. secundo nota*, Anan. *numer. 1.* Imol. *in summario*, Ancharan. *num 1.* Aretin. *in summario* Butr. *in summario, & in 1. not. ab. & num. 4. vers. & satis puto verum, &* Felyn. etiam *in summario*, Imol. *in cap. tam literis, nu. 8. vers. aut testes, & ibi etiam* Henric. Boyc. *num. 5. & 6. extra, de testib.* Bald. *in l. si arbiter, colum. 1. vers. aut testes deponunt per sensum auditus. ff. de probat.* Specul. *in tit. de teste, §. 1. num. 54. ad fin. vers. sextus in probatione coniunctionis*, Campeg. *de testib. reg. 206 in 2 fall. pract.* Corradi *tit. de testib. rubr. de auditu, num. 41. in 2 limit. fol. 133. col. 1.* Burs. *at. cons. 368. n. 25. lib 4.* Mascar. *de probat. lib. 1. conclus. 62. n. 1. & 2. vbi alios refert, & conclus. 452. nu. 9.* Rota *diuers. in vna Vlixbonen. Matrimonij Veneris 13. Febr. 1529. coram Cantuc. decis. 95. n. 5. & seqq. part. 2.* Hect. Æmil *in tract. de testibus, in materia 1. sti de auditu, fol. 303. n. 13.*

Et † licet contrarium voluerint Marsil. *in cons. 28. n. 5.* & Roland. *in cons. 51. num. 3. lib. 1 relati per* Mascar. *d. concl 62. num. 3.*

Non † per hoc tamen recedas à proposita regula, quæ sine dubio verissima est, & communiter * recepta, * & pro ea facit optima ratio, de qua dixi *supr. nu 158.* quia scilicet actus commixtionis, & copulæ carnalis, est etiam perceptibilis per sensum auditus, sensusq; auditus non est omnino improportionabilis tali actui, ideo bene per huiusmodi testes probatur, præsertim iuncta fama & adminiculis. Nec obstant Mars. & Rolan. in contrarium allegati: Primo, quia loquuntur in criminalibus, in quibus in proposito est aliqua dubitatio inter Dd. *vt dixi infr. nu. 207. & seq.* Secundo, quia loquuntur de vnico teste: Tertio, quia pariter loquuntur sine fama, & adminiculis concurrentibus, & non alias, *vt etiam dixi infr. n. 214.*

AMPLIA I. hanc † regulam, vt hæc carnalis commixtio probetur non solum per testes de auditu proprio, sic vt supra dicētes audiuisse oscula, tergiuersationes, & alios actus venereos, verum etiam & per testes deponentes de auditu de confessione extraiudiciali ab eis, qui se commiscuerūt. Probant enim isti testes commixtionem, iuncta fama, & adminiculis, quia & iste dicitur auditus proprius, secundum gloss. *in d. c. præterea, in verbo, conscios, extr. de testibus*, ibi, *quia forte ab eo audiuerunt*, quia illud dicimur scire, quod ab aliis audiuimus, *c. hoc videtur, 2. 2. q. 5.* Quod & idem voluerunt ibid. Innoc. *in fin. d. verbo, conscios, & in verbo, de auditu*, Host. *num. 1. post medium, in verbo, conscios*, Bald *post nu. 6.* Butr. *sub n. 5. ad med.* Et faciunt, quæ generaliter de testibus deponentibus de confessione extraiudiciali dixi *supr. n. 144.* & quod fornicatio probetur per confessionem fornicantium, voluit Mascar. *de probat. lib. 1. conclus. 64. n. 12. & 13.* vbi declarat, *& lib. 2. concl. 810. n. 18.* vbi plures allegat concordantes, & dicam latius in suo loco in probatione adulterij, & copulæ carnalis, *sub tit. de delict. carnis, lib. 4.*

201 AMPLIA II. Vt † huiusmodi testes commixtionē probantes de auditu admittantur non solum, vbi nulli fit præiudicium, & agitur de defensione matrimonij, *vt per Innocen. in c. præterea, vers. potest etiam intelligi, & ibi etiam Host. ante num. 1. eod. vers. potest etiam intelligi, extr. de testib.*

202 Sed † etiamsi agatur ad impediēdum matrimonium contrahendum, puta, aliquis volebat cōtrahere matrimonium, cui obiiciebatur, quod non poterat, quia cognouerat consanguineam illius, cum qua nubere volebat, tali enim casu leuis sufficit ad impediendum matrimonium probatio, vel vnius testis, vel etiam sola fama, *c. præterea, de sponsal. c. super eo, de consang. & cap super eo, in fin. de testibus.* ideo sic etiam sufficiunt isti testes de auditu, iuncta fama, & adminiculis, *vt per gloss. in c. præterea, de testib. in verbo, de auditu, in 1. intellectu, vers. intelligunt quidam, & ibi hoc expresse notant* Innoc. *in prin. in figuratione casus, & in vers. respondeo, hoc speciale est*, Hostien. *pariter in prin. & in figuratione casus, & n. 4. vers. quidam intelligunt*, Ioan. Andr. *post n. 7. & n. 11. in prin.* Imol. *n. 6.* Anchar. *nu. 2. vers. quandoq; ad matrimonium impediendum*, Butr. *nu. 6. vers. si agitur de matrimonio contrahendo*, Abb. *n. 5. vers. primo si agitur ad matrimonium impediendum*, Mascar. *concl. 62. n. 7. lib. 1.*

203 AMPLIA III. Etiam † in matrimonio contracto, si agatur ad separationem thori, non solum excipiendo, *vt per gloss. in d. c. præterea, in verbo, de auditu, in 2. intellectu, vers. vel potest intelligi, & ibi etiam Hostiens. col. 3. nu. 4. vers. alij hoc intelligunt*, Ioan. Andr. *post numer. 7. vers. vel ad probandum exceptionem, & nu. 11. vers. secunda quando*, Anchar. *nu. 2. versic. quandoq; ad probandum exceptionem*, Butr. *n. 6. vers. secundo intelligit glossa*, Abb. *n. 5. vers. secundus intellectus.*

204 Sed † si ad eandem thori separationem principaliter accusando agatur, *vt per eandem gloss. d. c. præterea, in verbo, de auditu, in 3. intellectu, vers. vel simpliciter, & ibi etiam Hostiens. post num. 1. in verbo, accusatur, & col. 3. nu. 4. vers. tu intelligas*, Ioan. Andr. *n. 7. in fin. & n. 11. vers. tertia quando*, Anchar. *nu. 2. vers. tertio modo*, Butr. *n. 6. in fin. vers. tertia glossa dicit*, Abb. *n. 5. vers. tertius intellectus, eod. tit. de testib.*

205 AMPLIA IV. Vt huiusmodi † testes de auditu probent copulam, & commixtionem carnalem, iuncta fama, & adminiculis, non solum si agatur ad thori separationem, vt modo dixi, sed etiam si agatur ad dissoluendum & dirimendum matrimonium, *vt per Io. Andr. in d. c. præterea, nu. 11. vers. tu vero, & ibi etiam* Imol. *nu. 6. per totum, in discursu, & n. 7. vers. sed ista procedit*, Anchar. *n. 2. versic. quarto modo*, Aret. *n 4. vbi, quod ita communiter * Dd. tenent*, Butr. *num 9.* Abb. *nu. 5. per totum, in discursu*, Felyn. *num. 2. vbi, quod ita omnes * ibi tenent, extra, de testibus*, Mascard. *de probat. lib. 1. conclus. 62. num 5. & 6. vbi de communi, * ex* Felyn. *in loco præcitato.*

206 AMPLIA V. Vt † prædicti testes sic de copula carnali deponentes de auditu, iuncta fama, & adminiculis, probent vltra prænarratos casus in quocunq; alio casu, & ad quemcunque alium finem agatur, *secundum* Ioan. Andr. *in d. c. præterea, nu. 11. vers. tu vero, & ibi etiam* Anchar. *nu. 2. vers. breuiter dicit* Ioan. Andr. Aret. *post num. 4. vbi de communi * Dd opinione*, Butr. *sub num. 9.* Abb. *n. 5. in prin. iuncto vers.* Ioan. Andrea *non placuit, &c. & d. n. 5. in fin.* Felyn. *n. 2. vbi, quod omnes * Dd. ita ibi tenent*, Mascard. *de probat. lib. 1. concl. 452. n. 9. in fin.*

207 AMPLIA VI. Etiam † quod agatur ad pœnam criminalem, *secundum* Bald. *in d. c. præterea, n. 7. de testibus, &* Aret. *in d. c. cum causam, n. 44. eod. tit. & in d. c. præterea, n. 4. in fin. post* Bart. *quem allegat.*

Contrarium † videtur tenere Felyn. *in d. cap. præterea,* 208
n. 4. vers. idem in causa criminali, & ibi etiam Henric. Boyc. *n. 3. vers. fallit vbi ageretur criminaliter, idem* Boyc. *in cap. tam literis, n. 6. vers. fallit in causis criminalibus criminaliter intentatis, extr. de testib.*

Item † pro hac contraria opinione possunt adduci 209
Dd. allegati *supr. num. 166. 183. & 189.* qui tamen loquuntur sine fama, & adminiculis, ampliatio autem nostra procedit, iuncta fama, & adminiculis, alias secus, vt dixi *infr. num. . .* Vbi † enim alia concurrunt, tunc am- 210
pliationem veram esse crediderim, saltem ad effectum imponendi pœnam extraordinariam, perea, quæ dixi *supr. n. 168.*

AMPLIA VII. Vt † multo magis regula procedat, quando agitur de probatione adulterij, tunc enim cum in tali crimine speciale sit, vt illud præsumptionibus probetur, eo magis probabitur per huiusmodi testes, iuncta fama, & adminiculis, *vt per Innoc. in d. c. præterea, post med. vers. alij dicunt speciale esse, & ibi etiam* Hostien. *n. 1. extr. de testib.* 211

AMPLIA VIII. Vt † regula procedat etiam in 212
testibus, qui super huiusmodi copula & commixtione carnali deponunt de auditu, ex interiecto pariete, vel cortina, dicendo puta, se audiuisse strepitus, tergiuersationes, oscula, cubilis amotionem, & similia, *vt per gloss. in d. c. præterea, in verbo, de auditu, in princ. & ibi etiam* Innoc. *in fin. vers. alij dicunt*, Hostiens. *num. 1. in fin. vers. vel quia viderunt*, Ioan. Andr. *numer. 9. in glossa vltima, ibi, sed non videbant, &c.* Bald *num. 5.* vbi, quod isto casu testis non debet dicere, vidi commisceri, sed audiui, *& num. 7.* Imol. *num. 6. versic. non intelligas*, Anchar. *num. 4.* Butr. *sub num. 9.* Abb. *numer. 6* Henric. Boyc. *num. 2. & 3.* Mynsinger. *num. 10. extra, de testibus*, Alex. *cons. 24. num. 10. vers. nec insuper, lib. 2.* Feder. Schenck *in tract. de testib. num. 44.* Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 2. casu 475. n. 17. & 18.* Hector Æmil. *in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 304. n. 13. & fol. 311. n. 44.*

LIMITA I. proposita † regula, vt procedat, 213
prout loquitur, & prout etiam loquuntur omnes præpositæ ampliationes, videlicet, quando testes deponūt de auditu proprio, secus si deponant de auditu alieno, *secundum* Ioan. Andr. *in d. cap. præterea, num. 11. vers. intelligendo tamen, & ibi etiam* Imol *numer. 6. vers. & non intelligas*, Anchar. *numer. 2. ante fin. vers. si testis de auditu proprio deponit, non de auditu auditus*, Butr. *sub num. 9.* Abb. *num. 4. versicul capitur ergo, & num. 5. post med. versic. intelligendo tamen* Felyn. *num. 3. extra, de testibus*, Abb. *in cap. tam literis, num. 5. vers. ad cap. præterea, eod. tit.* Mascar. *de probat. lib. 1. conclus. 62. n. 4.* Rota *diuers. coram Cantucio in vna Vlisbonen. matrimonij die 5. Iulij 1577. decis. 9. n. 7. part. 2.*

LIMITA II. eandem † regulam, vt pariter pro- 214
cedat, prout loquitur, quando scilicet cum testibus de auditu concurrunt fama & adminicula, alias secus, *secundum gloss. in d. cap. præterea, in verbo de auditu, ante fin. vers. & fama publica, & ibi etiam* Innoc. *post num. 1. versic. ad secundum quæstionem, ibi, dummodo sibi consentiat fama, & alia adminicula*, Hostien. *& Ioan. Andr. ambo post num. 1. in verbo, sufficiat*, Butr. *num. 7.* Abb. *num 3. & num. 4. in fin.* Felyn. *num. 4. in prin.* Mynsing. *num. 11. extra, de testib.* Imol. *in cap. tam literis, num. 8. vers. aut testes, extra, eod.* Campeg. *de testib. reg. 206. sub 2. fallent.* Mascar. *de probat. lib. 1. concl. 62. num. 5.* Hect. Æmil. *in tract. de testib. in materia testis de auditu, fol. 310. numer. 41. 42. & 43.* Fulu. Pacian. *in suo tract. de probat. lib. 1. cap. 10. numer. 3. & num. 10. seq.* vbi etiam in proposito ponit adminicula: nempe risus, iocus, tactus, missio nuntiorum, iocalium, cohabitatio, complexus, osculum, & iis similia, iudicis arbitrio, *Rota diuers. coram Cantucio in vna Vlisbonen. matrimonij, die 5. Iulij 1577. decis. 91. n. 6. part. 2.* vide, quæ dixi *supr. n. 180 & seq.*

215 I. IMITA III. & vltimo, vt tunc † demum testes de auditu, iuncta fama & adminiculis, probent commixtionem & copulam carnalem, dummodo scilicet ita iudici visum fuerit, alias secus, & sic qualia sufficiant in proposito adminicula, iudicis arbitrio remissum est. Sic mihi probat text. *in d.c. preterea*, dum dicitur ibi: *Etenim circumspectus iudex, atq; discretus, motum animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit.* Et ibi hoc notant glossa magna, *in verbo, de auditu, in fin. vers. ex his autem omnibus, Hostiens. n. 5. in verbo, testimonio, Ioan. Andr. n. 5. in verbo, curatorum, & n. 10. vers. finaliter dixit Hostiens. Anan. n. 2. Anchar. nu. 4. in fin. vers. & generaliter concludit, Abb. in prin. in 4. not. ab. & post num. 4. vers. & licet Papa, Henric. Boyc. n. 9. extra, de testib.* Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 2. casu 475. nu. 1. & nu. 19. in princ. & nu. 22. ad fin. vers. ego pariter, Hector Æmil. in tractat. de testibus, in materia testis de auditu. fol. 311. nu. 44.* & faciunt, quæ dixi *supr. nu. 47. 102. & 196.* Absoluta hæc quæstio ad laudem Dei, die 7. Octobris 1593.

ARGVMENTVM.

De testibus deponentibus sine ratione, & caussa scientiæ, in quibus casibus non probent.

SVMMARIA.

Ordo propositæ quæstionis, n. 2.
Testis sine ratione & caussa scientiæ deponens, non probat regulariter, n. 1. & n. 3.
Testu quando est interrogatus de ratione, illam omnino reddere tenetur, alias non probat, n. 4.
Testis dicitur interrogatus de ratione, vbicunq; examinator ipsi dicat, Quid scis? n. 5.
Testis deponens super iis, quæ sunt iuris, & quæ iudicio intellectus percipiuntur, tenetur etiam non interrogatus reddere rationem dicti sui, nu. 6. fallit in iis, quæ modico discursu intellectus percipiuntur, n. 7.
Testis sine ratione & caussa scientiæ, nec etiam facit præsumptionem, aut indicium, n. 24. & seq.
Testis sine ratione & caussa scientiæ deponens, dicitur deponere tanquam pecus, n. 9.
Pariá sunt, rationem non reddere, vel illam reddere, & non bonam, n. 10.
Ratio autem bona dicitur ea, quæ est congrua, concludens, necessaria, generalis, vera, & manifesta, d. n. 10.
Iudicis arbitrio remissum est, quantum debeat credi testi non reddenti bonam rationem, n. 11.
Ratio ampliat, & restringit, iustificat, & destruit dictum testis, n. 12.
Testis depositio sine ratione est ipso iure nulla, n. 13.
Testis sine ratione & caussa scientiæ non probat in criminalibus, n. 14. Amplia 1. non solum si agatur de condemnando, sed etiam si de torquendo, nu. 15. Amplia 2. etiam quod agatur de pœna pecuniaria, n. 16. contra, n. 17. Amplia 3. & multo magis, quando testis deponit de particulari persona delinquentis, n. 18.
Testibus sine ratione deponentibus minus creditur, quam deponentibus cum ratione, n. 10. & seq. vbi ampliatur, quod testis sine ratione nullam fidem tollit testi deponenti cum ratione, nec impedit, quin parti deferatur iuramentum in supplementum, n. 20.
Testis non reddens rationem, etiam quod non sit interrogatus, non dicitur omni exceptione maior, ideo ex tali depositione non defertur iuramentum in supplementum, num. 21. licet contra, n. 22.
Testis deponens super negatiua, etiam non interrogatus debet reddere caussam scientiæ, nu. 23 fallit, quando deponeret super negatiua coarctata, n. 26.
Et quid in teste deponente aliquem non esse culpabilem, num. 24. & 25.
Statutum, vel consuetudo, quod aliquo casu credatur testi deponenti sine ratione, vel cum mala ratione, an valeat, nu. 27. & seqq. & econtra quid operetur statutum volens non valere depositionem testis sine caussa scientiæ? n. 32.
Testis sine ratione non probat, siue deponat ad obligandum, siue ad condemnandum, siue ad liberandum, & siue etiam ad absoluendum, n. 33.
Testis etiam non interrogatus tenetur reddere rationem in iis, quæ sunt difficilis probationis, n. 34.
Testis non tenetur reddere rationem in iis, quæ possunt sciri, nisi præsumptiue, n. 35.
Iudex habens liberum arbitrium procedendi de iure, & de facto, non potest credere testi sine ratione deponenti in casu, in quo illam reddere tenetur, n. 36. & quid in arbitrio, vel arbitratore, n. 37.
Testis tenetur reddere rationem etiam non interrogatus, quando agitur de reprobatione instrumenti, n. 38.
Et idem in omnibus testibus reprobatoriis, n. 39.
Testis dolose tacens rationem, vel eam reddens, sed non bonam, punitur de falso, ibid. num. 40. fallit in rusticis, & simplicibus personis, n. 41.
Testis non examinatus super interrogatoriis datis à parte super caussa scientiæ, nihil probat, n. 42.
Et idem, quando testis expresse iurauit dicere, siue interrogatus fuerit de caussa, siue non, n. 43.
Testis etiam non interrogatus tenetur reddere rationem, quando deponit super aliquo æquiuoco, vel quod potest pluribus modis sciri & intelligi, n. 44.
Testis etiam non interrogatus debet reddere rationem, quando deponit super qualitate personarum, n. 45.
Idem quando deponit aliquem esse dominum alicuius rei, nu. 46. Declara, vt n. 47.
Idem, quando deponit super fama, bona fama, vel infamia, n. 48. contra, n. 49. Declara, vt n. 50 & 51.
Idem in testibus deponentibus super notorio, n. 52.
Idem in testibus deponentibus super interesse, n. 53.
Idem in testibus deponentibus super consuetudine, n. 54. Declara, vt n. 55.
Idem in testibus deponentibus super mutuo, nu. 56. contra, nu. 57. resolue, vt n. 58.
Idem in testibus deponentibus super ebrietate, & furore, n. 59.
Idem in testibus deponentibus super adulterio, n. 60.
Idem in testibus deponentibus super amicitia vel inimicitia, n. 61.
Idem in testibus deponentibus super valore & æstimatione rei, nu. 62. Limita, vt n. 63. & seqq.
Idem in testibus deponentibus super præsumptione, n. 66.
Idem in testibus deponentibus super miraculis, n. 67.
Idem in testibus deponentibus super diligentia, vel negligentia, numer. 68.
Idem in testibus deponentibus quod quis est homo iracundus, numer. 69.
Idem in testibus deponentibus super doctrina alicuius, n. 70.
Idem in testibus deponentibus super iurisdictione, territorio, iure decimandi, & similibus, n. 71. declara, vt n. 72.
Idem in probatione clericatus, n. 73.
Idem in probatione turbationis possessionis, n. 74.
Idem in probatione stipulationis, n. 75.
Idem in teste deponente super obligatione & hypotheca, n. 76.
Idem in teste deponente quod quis sit vagabundus, n. 77.
Idem in teste deponente super re feudali, n. 78.
Idem in teste deponente super comparatione literarum, n. 79.
Idem in teste deponente super tenore instrumenti deperditi, n. 80.
Idem in teste deponente super vi illata, n. 81.
Idem in teste deponente super deterioratione alicuius rei, n. 82.
Idem in teste deponente super morte alicuius, n. 83.
Idem in probatione ætatis, n. 84.
Idem in testibus deponentibus super habitatione, n. 85.
Idem in testibus deponentibus super confinibus, n. 86. & seq.
Idem in testibus deponentibus consanguinitatis, n. 88.
Idem in probatione doli, n. 89.
Idem in probatione hæresis, n. 90.

QVÆ-

QVÆSTIO LXX. CAP. I.

1 OPPONITVR XXIII. Contra † testes, quod sine ratione & caussa scientiæ deposuerunt, ideo eorum dictum non probat, text. est *in authent. de testibus, §. licet ibi, aut etiam caussam testimonij forte faciam manifestam, & ibi gloss. in verbo caussam, vers. item nota, item text. in l. solam, C. de testib.* Cuius verba hæc sunt: *Solam attestationem probatam, nec aliis legitimis adminiculis caussam approbatam nullius esse momenti certum est*, & per ipsum text. hoc ibi notant gl. magna, vbi alia adducit concordantia iura, Bar. *n. 14. Bal. n. 1. in fin. & Io. Sic. n. 2.* vbi, quod ita com-
* muniter * Dd. intelligunt illam legem. Ad idem text. *in c. si testes, §. sola, & ibi gl. in verbo, sola, 4. q. 3.* & est etiam text. *in c. cum caussam, ibi, prudenter inquirens de causis, &c. extra, de testib. & ibi hoc etiam notant gl. in verbo, de causis, Innoc. n. 1. Io. Andr. n. 11. in fin. vers. gloss. caussam enim, Bal. n. 44.* vbi eam reddit rationem, quia scilicet scire est rem per causas cognoscere, & ideo non dicitur scire, qui nescit rationem reddere, *Imol. n. 4. & Butr. n. 18. addo & gl. in c. sicut, de re iud. litera b. in verb. de causis, in prin. & ibi etiam Anan. nu. 4. nec non & aliam gloss. in l. cum hi, §. vult igitur, literam. in verb. prætor. versic. & est hoc argumentum, ff. de transact. & per illum*
* *text. hoc ibid. notat Ias. nu. 3. vbi, quod ita colligunt gl. & * omnes Dd. vbi per Spec. in tit. de teste, §. 1. nu. 60. in prin. vers. item quod interrogatus non reddit causam dicti sui, & ibi in addit. litera l. & d. num 60 in fin. versic. patet ergo ex prædictis, Iacob. Butr. in tract. de testib. n. 13. Bart. de testib. n. 2. Nell. de testib. n. 44. versic. pro hoc facit, & n. 129. vers. quod vt fiat, & n. 161 in fin. vers. est enim certum, quod sine redditione caussæ non resultat probatio, Marant. in fin. vers. vndecimo requiritur, Boss in tit. de opposit. contra test. nu. 73. pract. Corradi in tit. de testib. in parte, dicta testium assumendo, rubr. de caussa non reddita, num. 26. fol. 126. in fin. Montic. in repert. test. rubr. testis impugnatur, quia non reddit caussam, fol. 221. col. 1. vers. 2. & col. 2. vers. 1. & fol. 223. col. 1. versicul. 3. & rubr. testis depositio sine redditione caussæ, fol. 224. col. 1. vers. 1. vbi alios refert Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. quæst. 5. num. 120.*

2 Verum † quia conclusio bene procedit in pluribus casibus, & econtra in pluribus aliis casibus non procedit: Idcirco pro dilucidatione propositæ oppositionis, & quæstionis, illam in quatuor capita diuidendam putaui, in quorum prima firmabo regulam, & post regulam ampliationes adiiciam, ex quibus casus omnes, in quibus testis dicti sui tenetur reddere rationem, optime elicientur. In secundo conferam me ad eiusdem regulæ limitationes, & ex illis bene etiam omnes casus, in quibus testis non tenetur reddere talem rationem, distincte Lector habebit. In tertio discutiendum erit, qualis debeat esse ratio per testem adducenda ad hoc, vt eius dictum sustineatur. In quarto & vltimo capite particulariter videbimus, an & quando sit bona ratio in teste, qui dicit, se aliquid scire, quia vicinus, vel coniunctus. Igitur redeundo ad primum,

3 REGVLA † ex præmissis formari potest affirmatiua, quod scilicet testis ad hoc, vt probet, teneatur reddere rationem dicti sui.

4 AMPLIA I. hanc † regulam, vt quicquid alias sit, quando testis non fuit interrogatus de ratione, *de quo dicam infr. n. 91.* Vbi tamen ab examinatore interrogatur, vel ex iudicis officio, vel ad instantiam partis de ratione, & caussa scientiæ, si illam non reddit, tunc sine dubio etiam in casu, in quo alias reddere non teneretur, nihil prorsus probat, *secundum gloss. in d. l. solam, in glossa magna, ibi, vel solam dicit regul. & iterum infr. vers. demum si interrogatur, dicere debet, & ibi etiam Cyn. in princ. in figuratione casus, & n. 1. vers. breuiter respondeo, Bart. n. 2. in fin. vers. dicit gl. Bal. post n. 1. vers. respondet gl. Alb. n. 1. Salyc. in summario, & post n. 2. vers. solutio, vt sequitur in glossa, Castr. n. 6. Io. Sichard. n. 4. vers. tamen isto non obstante, C. de testib. Bald. in c. cum caussam, n. 15. vers. aut interrogatur, & nu. 48. & ibi etiam Imol. num. 7. Butr. n. 16. Abb. n. 6. vers. glossa, in verbo, de causis, Felyn num. 2. vers. fallit primo, Henric. Boyc. n. 12. extra, eod. tit. de testib. gloss. in c. sicut, in verbo, de causis, vers. quod verum est, & ibi Butr. nu. 9. & Abb. n. 26. in fin. extra, de re iud. Butr. in c. super hoc, nu. 18. de renuntiat. Angel. in l. cum hi, §. vult igitur, nu. 4. & ibi Iason. 3 in fin. versic. intellige istam conclusionem, ff. de transact. Feder. Sehen. in tract. de testib. num. 42. Lanfranc. de testibus, post num. 20. vers. sed si interrogatur, Marant. in Specul. rubr. de testium productione, n. 9. vers. sed interrogatus, Campeg. de testib. reg. 192. in 1. fall. Anton. Gomez. var. resolut. tom. 3. c. 12. rubr. de probat. delict. nu. 10. vbi de communi, * Alex. Stiat. in pract. iud. * c. 16 nu. 61. Monticell. de repert. test. rubr. testis impugnatur, quia non reddit caussam, fol. 223. colum. 1. vers. 4. & seqq. vbi alios refert, & de communi * testatur Mascard. de probat. conclus. 1369. * num. 49. & seqq. vbi alios refert, & de communi * Hipp. Rimin. * cons. 209. n. 35. lib. 2. & cons. 222. num. 32. & seq. d. lib. 2. & consil. 325. n. 24 lib. 3.*

AMPLIA II. eandem † regulam, (& ampliatiue) ad præcedentem ampliationem,) vt testis interrogatus teneatur reddere rationem dicti sui, siue interrogatio sit explicita, siue etiam implicita, vtputa si iudex examinans dicat testi, *Quid scis?* vt per Fel. *in d. c. cum caussam, nu. 2. vers. fallit primo, ff. de testib. Ias. in l. cum hi, §. vult igitur, n. 4. in fin. ff. de transact. Socin. reg. 401. in 1. fallent. Campeg. reg. 142. in 2. fall. pract. Corradi tit. de testib. in part. dicta testium assumendo, rubr. de caussa non reddita, n. 29. in 5. limit. fol. 128. col. 1. Lanfr. de testib. post n. 20. vers. sed si interrogatur, quomodo scis? Masc. de prob. lib. 3. concl. 1369. n 51.*

AMPLIA III. Vt † quicquid alias sit, quando testis deponit super iis, quæ facti sunt, & per sensum corporeum percipiuntur, *de quibus dixi infr. nu. 93.* vbi tamen deponit super iis, quæ iuris sunt, & non sensu corporeo, sed iudicio intellectus percipiuntur, tenetur tũc etiam non interrogatus reddere causam scientiæ, & rationem dicti sui, *Bart. in l. solum, nu. 3. vers. sed si deposuit super eo, quod sensu non percipitur, & num. 14. ad fin. versic. sed in his, & ibi in addit. litera A. post princip. & in alia addit. litera C. ad fin. vers. & quod quando testis, Card. Alban. ibid. post num. 2. & num. 5. in princip. & in fin. vbi alios refert Bald. post num. 1. vers. sed quando tale quid est probandum, &c. vbi magistraliter loquitur, iuncto versicul. vbi ergo requiritur, Salycet. num. 2. post medium, versic. quædam autem, vbi & ipse magistraliter loquitur, & ibi in addit. litera B. Paul. de Castr. num. 6. versic. si autem solam iudicio intellectus, & ibi in addit. litera D. Ioan. Sichard. numer. 4. ante med. vers. aut ea res, C. de testibus, idem Card. Alb. ad Bartol. in l. 1. n. 5. & ibi etiam Curt. iun. num. 29. vbi de commun. * ff. si cert. petat. Angel. in l. cum hi, §. vult igitur, num. 5. * versicul. sed si interrogatur super iure, & ibi Ias. num. 3. vers. solam regulam, limita 1. ff. de transaction. Imol. in cap. cum caussam, numer. 7. versicul. item limita, & ibi etiam Anton. de Butr. numer. 18. colum. 3. ad finem, versicul. sed si deponat per verba iuris, & colum. 3. ante medium, versicul. pro hoc dicit Innocent. &c. Zabarell. colum. 1. in fin. versicul. quæro circa hoc, quid si res, &c. Abb. num. 6. colum. 3. versic. sed in perceptibilibus iudicio intellectus tantum, &c. vbi, quod hæc theorica ab omnibus * approbatur, Aretin. num. 21. versicul. aliquando testis, Felyn. num. 2. colum. 3. vers. fallit secundo, & colum. 4. in princip. versic. ad idem, quod notat Baldus, & colum. 4. ad medium, versicul. quoniam regula, extra, eodem tit. de testibus. Imol. in cap. sicut, num. 6. versicul. si autem deponeret, extra, de re iudic. Butr. in cap. super hoc, numer. 17. versicul. sed dic, extra, de renuntiat. Nell. de testibus, num. 135. Lanfranc. de testibus, numer. 20. vers. si autem testis, & num. 22. vers. in his autem, Marapt. in Specul. rub. de testium productione, num. 13. Crot de testibus, num. 307. versicul. octauo fallit, Boss. in titul. de opposit. contra testes, num. 83. post medium, vers. & quando deponit, & seqq. Campeg. de testibus, reg 192. in 2. fallent. & regul. 193. in 1. fallent. Socin. regul. 402. in 1. fallent. pract. Corrad. in titul. de testibus, in part. dicta testium assumendo, rubr. de caussa non credita, num 27. fol. 127. colum. 1. & nu-*

mer.29.in 2.limitatione, fol.128.col.1. Anton.Gomez.var. resolut.tom.3.cap.12.rubr.de probat.delict.num.10.verific.quod idem subintellige, Pract.Papiens.in forma oppos.cont.test.in gloss. reddunt rationem, num.1.post med. Alexan.Stiat.in pract.iudic. cap.16.num.67. Vini.commun.opin.898.vers.secus vero, vbi de * communi, * Monticell.in repertorio testium, rubr.testis impugnatur, quia non reddit causſam, fol.222.col.2.vers.1.& 2. Roland.cons.3.num.52.& seq.lib.1. Bertaz.cons.379.nu.9.in fin. lib.2.Octau.Cacheran.cons.66.post num.17. Hippol.Riminal. cons.209.num.36.lib.2.& cons.325.n.25.lib.3. Mascard.de probat.lib 3.conclus.1369.post num.2.& seqq. vbi alios refert,& tenatur de communi,* & n.30. Rota diuer.part.3.decis.1163.n.2. coram Augustino.

7 LIMITATVR † hæc ampliatio, vt non procedat in iis, quæ modico discursu intellectus percipiuntur, in quibus si testis deponat, non tenetur reddere causſam scientiæ, nisi interrogatus, secundum Bart.in tract.de testib. n 6.vers.sed quadam sunt, quem secuti sunt Card.Zabarell.in c. cum causſam,col.2.ante med. post vers.quæro circa hoc, & d.col. 2.post med.vers.& non inuoluendo nos, & ibi etiam Abb.n.6.columm.3.post med.vers.hoc dictum Innocentij, & col.4.vers.oportet ergo,&c. vbi declarat, hanc limitationem procedere, dummodo res, super qua deponit testis, sit talis, quæ ex communi hominum intelligentia capiatur sine magna solertia, Felyn.col.5.in prin.vers.modo hanc fallentiam tempera,extr.de testib. Campeg.reg.193 sub 3 fall. Masc.d.concl.1369. num.37.

8 AMPLIA IV. Vt † in casu, in quo testis debet reddere rationem dicti sui, si illam non reddat, vel si reddat,sed non bonam,non solum non probat, sed nec etiam facit præsumptionem,aut indicium, Specul.in tit. de teste,§.1.n.61.Paris.in addit.ad Bart.in l.solam,litera B.vers. sed si interrogatus,C.de testibus. Addent.ad Bald.in d.l.solam,in verbo,dominium,litera G.vers.& nota quod talis testis, Ias.in l. cum hi,§.vult igitur,num.5.ff.de transact. Abb.in cap.cum causſam,num.6.in prin.& ibi etiam Felyn.num.2.sub 1.fallent.versicul.& talis testis interrogatus, extr.eodem tit.de testib. Crot.de testib.n.num.309.Socin.reg.402.ad fin.vers.& ad predicta, Practic.Corrad.tit.de testib. d.rubr.de causſa non reddita, num.27. in 3.ampliat.fol.127.colum.1. Alex.Stiat.in pract.iudic.cap.16. num.62.idem Stiat.cons.crim.diuers.117.num.50.lib 1. Masc. de prob.lib.3.concl.1369.n.54. Et facit pro hac ampliatione, quia † quando testis deponit sine ratione, dicitur

9 ne, quia † quando testis deponit sine ratione, dicitur deponere tanquam pecus, secundum Bald.in l.edita, C.de eden.quem sic in proposito allegant Alexan.cons.159.col.fin.lib.6. Crot.de testib.d.num.309.Hippol.Riminal.cons.222.n.33.lib.2. & cons.686.n.21.lib.6.

10 AMPLIA V. Vt † testis non solum debeat reddere causſam scientiæ, & rationem dicti sui, sed illam quidem debeat proferre congruam, concludentem, necessariam, generalem, veram, & manifestam, alias non probat,paria enim sunt,rationem non reddere,vel non bonam,& non sufficientem reddere,text.in §.& licet, ibi, aut etiam causſa testimonij forte faciant manifestam,in authen.de testib.facit & text.in d.l.solam,C.de testib.ibi,nec aliis legitimis adminiculis causſam approbatam. Et sic textus ille requirit non solum causſam,sed eam quidem approbatam,& legitimam, & ibi hoc notant Bald.n.1.in fin. versicul. causſa autem debet esse aperta, Alb.post num.1.versic.& debet esse ratio necessaria, Salyc.post num.2.vers.solutio,vt requiritur in gl. Castren.nu.6.vers.subaudi bonam & concludentem, Io.Sichard. n.3.vers.sciant autem hic domini, idem Bal.in l.1.n.4.in fin.ff.si certs.pet. Ias.in l.cum hi, §.vult igitur,n.3.vers.addo paria esse,ff. de transact. Bald.in l.cum causſam,nu.15.post princ. & ibi etiam Abb.num.6.col.3.in prin.vers.& idem dicit,si reddidit,sed inutiliter, Henr.Boyc.nu.14.vers.& nota,quod idem est.extr.de testib. Specul.in tit.de teste,§.1.n.6.vers.vel reddit,sed minus sufficientem, & ineptam, & in versic.sed quid si causſam instruit,sed malam, Bart.in tract.de testib.n.2. Franc.Curt.de testib.conclus.41.sub nu.84.Papien.in forma oppositi contra testes,in gl.reddunt rationem,n.3.& 4. Pract.Corradi tit.de testib.in rubr.de causſa non reddita,nu.27.in 2.ampliat.fol.127.col.1. Alex.Stiat.in pract. in d.c.16.n.61.& cons.crim.diuer.117.n.49.lib.1. Montucell.in repert.test.rubr.testis depositio sine redditione causſe, fol.224.col. 2.vers.4.5.& 6.& fol.275.col.1.vers.2.& in rubr.à ratione testis dictum pendet.fol.225.col.2.vers.8. Masc.de prob.lib.3.concl. 1369.n.52.Octau.Cacher.cons.66.sub n.17.lib.1. Ex quibus sine dubio hæc ampliatio communiter * recepta dici * potest.Pro qua facit etiam,quod dixi inf.in seq.ampl.n.12. & etiam inf.n.27.vbi iterum ampliatur hæc ampliatio.

LIMITA † seu potius declara prædicta, quia isto 11 casu secundum qualitatem causæ adductam per testem iudex assumit quantitatem præsumptionis, secundum Abb.in d.c.cum causſam,nu.6.col.3.vers.sed dic,quod secundum qualitatem causæ, & ibi etiam Fel.n.2.post 1 fallen.in vers.quod tamen videtur arbitrarium, extr.de testib. sequitur Corrad vbi supr.d.n.27.in 3.ampliat.in fin.

AMPLIA VI. In † testibus, in tantum attendi red- 12 ditionem rationis,vt si ratio fuerit bona, & concludens,probet ipse testis, etiam quod eius dictum non concludat,& econtra si dictum bene concludat, & ratio testis non concludat, vel alio modo sit inepta, corruit omnino tale dictum, & sic à ratione dictum testis pendet, & per illam restringitur, ampliatur, & declaratur,Paris.in addit.ad Bar.in l.solam,liter.B.vers.item quod ratio sit illa,& ibi etiam Bald.n.12.vers.vltimo scias,& Io Sichard. n.2.vers.& est ratio,C.de testib. Bald.in l.1.nu.4.in fin.ff.si cert. pet.& in l.conueniticulam,n.5.in fin.C.de episc.& cler.vbi bene loquitur in materia, Ias.in l.fin.nu.5.& 6.ff.de offic procurat. Cæsar.Innoc.in c.cum causſam, n.3.ante med.vers.sed si assignat iustas causas,extr.de testib.Nell.in tract de testib.nu.136. Franc. Curt.in tract.de testib.concl.41.n.84 Marian.in Spec.in rubr.de testium productione, n.10. Papien.in forma oppos.contra test. in gloss.reddunt rationem,n.1 & nu.4.vers.dictum autem testis, Boss.in tit.de oppos.contra test.nu.73. Catellian.Cotta in suis memor.in verbo,testis facit semiplenam probationem, versic.& promptereà idem Bald.& c.Montic.in repert.test.in rubr.testis depositio sine redditione causſe.fol.225.colum.1.vers.3.& latius eodem fol. rubr.à ratione testis dictum pendet per totam,Mascard.de probat. lib.1.in præfat.q.5.n.121.& seq.& lib.3.concl.1369.num.18.& seqq.Bertaz.cons.518.num.10.lib.2. Octau.Cacheran.cons.66. sub numer.17.lib.1. Hippolyt. Riminald. consil.451.numer.15. & seqq.lib.4.& consil.828.numer.16.& seq.lib.7. Bursat.consil.197.num.35.lib.2.& consil.331.num.34.lib.3. Ex quibus pariter & hæc sexta ampliatio communiter * recepta * dici potest.

AMPLIA VII. Vt † depositio testis sine ratione in 13 casu,quo rationem reddere tenetur, non solum sit nulla,sed etiam ipso iure nulla, vt expresse voluit Bald. in d.solam, in summa, num.1.vers.nota, quod tale testimonium, C.de testibus. & bene probat iudicio meo text.ille in illis verbis, ibi, nullius momenti, quæ quidem verba important annullationem actus ipso iure, vt per Rolan.consil.57.n.46.C [illegible]

AMPLIA VIII propositam † regulam, vt multo 14 magis pro[illegible] criminalibus, in quibus testes contra reum e[illegible]at, nihil omnino probant,nisi eorum depositio[illegible]nem reddant, etiam non interrogati, Roman[illegible]ad Bart.in d.l.solam,in 1.lectura,litera A.in fine a[illegible] per hoc etiam,quod testis in criminalibus, & in 2.lect.litera A.in verbo,sed in hu,& ibi etiam Cardin.Alban.n.num.1.[illegible]pn.versicul. & dum subdit Bartolus,C.de testibus, Mar[illegible]t.n. Specul rubr.de testium productione, numer.12. Crot.de testibus num.306. Anton.Gomez.variar.resolut.tomo3.cap.12.num.9 post med.vers.unum tamen est,vbi de communi,* Alexand.Stiat.in pract.iud cap.16.num.66.Monticell. * in repertor.test.rubr.testis impugnatur,quia non reddit causſam, fol.422.colum.1.versicul.final.& in rubr.testis in criminalibus quando recipiantur.fol.357. colum.1.versicul.4. Matth.Gribal.in suis regul.criminal.positis in libro commun.opinion. fol.

mihi 334 col.2.vers.in criminalibus, testis etiam non interrogatus, Herculan.in tract.de negatiua,nu.322.in fin.vers.hæc maxime procedunt in criminalibus, Clar.in pract.§.fin.q.53.vers.præterea dixi, vbi testatur de communi, * ex text.Bald. Marsil.& Nouell.in locis ibi per eum relatis, Mascard. de probat.lib.1. concl.459.n.5.& lib.3.concl.1369.nu.47. idem Stiat.consil.criminal.diuer.117.n.48.lib.1.Bertaz.cons.251.nu.39.lib.2.& consil.296.n.10.& cons.373.n.4 d.lib.2. Octau.Cacher.consil.66. n.17.lib.1.Hipp.Riminal.cons.360.nu.32.& seqq.lib.4. Bursat. * cons.34.n.30.& cons.116.n.28.lib.1.vbi de * communi. ¶ Honded.cons.100.n.33.

15 AMPLIA I. hanc † octauam ampliationem, vt procedat non solum, quando agitur de condemnando reum, sed etiam, quando agitur de illum torquendo; depositio enim testis,sine redditione causſæ, nec etiam facit indicium ad torturam.Sicut enim voluit Marsil.in pract.§.diligenter,n.31. quem secuti sunt adden.ad Crot.in tract. de testib.num.306.literis LL. pract.Corradi,tit.de testib.rubr.de causſa non reddita,nu.29.in fin.in 22.limitatione, fol.mihi 128. colum.2. Mascard.de probat.lib.1.in præfat quæst.5.num.123.vbi * de * communi. ¶ Honded.d.cons.100.col.n.33. vbi alij referuntur concordantes,Clar.cum relatis per eundem, d.q.55 col.vers.ic. præterea dixi, vbi pariter testatur de communi Dd. opinione.

16 AMPLIA II eandem † octauam ampliationem, vt procedat non solum,quando agitur de pœna corporali,sed etiam si agatur de pœna pecuniaria, per ex. quæ bene consuluerunt Crot in tract.de testib.nu.306.vers.an autem, & num.307.in princ.vbi in hac opinione residere videtur, iuxta mentem Salyc.per illum text.in l fin.C.de probat.

17 Sed † contra hanc ampliationem vrgent deducta per eundem Crot.d.n.307. vers.in contrarium, & pro hac * contraria opinione stare vid.tur communis, * si.ut post Roman. & Alex.in locis per eum relatis testatur Mascard.d.concl.959.n.18.

18 AMPLIA III. dictam † octauam ampliationem, vt maxime procedat, quando testis deponit de particulari persona deliquentis, vtputa si dixerit, se vidisse Titium tale delictum committere; non enim probat ille testis contra Titium, nisi etiam non interrogatus reddat rationem,quomodo sciat, quod ille esset Titius,ex facie, nisi aliunde potest testis cognoscere, an quis sit homo, vel lignum, vel lapis, seu in specie nunquid sit Titius vel lignum aut marmor, vel lapis pretiosus,hoc non potest, nisi prædat certa notitia, de qua,ex quo sufficit in criminalibus, etiam non interrogatus testis [illegible] de ponte, alias non probat. Sumitur hæc ampliatio extra [illegible] Ias.le Anan.in consil.2.n.10.& ex Marco Ancon.ab Angelo ibi adduct.61.n.6.tom.2.& ex Hippol. Ferr.in cons.[illegible].num.32.& seqq.lib.3. vbi hanc decisionem dicit singularem, & pulcherrimam. Ad quam faciunt, quæ [illegible] n.33.

19 AMPLIA IX. huius quæstionis † regulam,vt testibus enim ratione deponentibus magis credatur, quã illis, qui sine ratione deponunt, etiam quod numero plures sint, ac etiam quod de ratione non fuerint interrogati, vel alias illam reddere non tenerentur, addit.ad Bart.in l.1.in litera C.vers.unum aduerte,C.de testib. Arct.tit.de testib.nu.17. & ibi Decian.n.[illegible] ff.si cert.pet.at. Ias.in l.1 cum hi,§. vult igitur,num.4.ff.de transact.addendo ad Abb.in cap.cum causſam,num.6.litera D.post versicul.item si testis, quod bis casibus, [illegible] de versicul.an autem testis deponens, & ibi etiam Felyn post num.4.in princip.extra,de testibus, Nell.in tract.de testibus, num.260.in fin.& seq. Crot.de testibus,num.308. & ibi in addit.lit.OO Lanfranc.de testibus, num.23. Boss.in tract.de oppositis contra testes,num.73.in princip.versicul.& adde, vt licet testis, Socin.regul.402 ad finem, post versicul.& adde prædictis, Pract.Corradi, tract.de testibus, rubr.de causſa non reddita, numer.2 [illegible] tit.fol.128.colum.2. Alexand.Stiat.in practic. iudic cap.16.num.63. Monticell.in repertor.test.in rubr.reddet testimonium dicti sui non reprehensibilibus,fol.444 colum.2.vers. fin.& fol.445.colum.1.vers.1.& seqq. Mascard.de probat.lib 3. conclus.1366.num.61.vbi alios refert Bertaz.cons.373 num.4. lib.2. Hippol.Riminald consil.828.num.15.lib.7. Et licet de hac ampliatione dubitare videatur Crot.d.numer.308. versic.dubito tamen. rationibus ibi per eum adductis,non per hoc tamen ab ea recedas,cum,vt ex præmissis appareat,communiter * sit recepta. Et in tantum procedit,vt * etiam † deferatur iuramentum in supplementum ex 20 depositione vnius testis reddentis rationem, etiam quod habeat contra se alium testem non reddentem rationem,non enim per hoc debilitatur depositio testis cum ratione. Sic enim post Bald.quem allegant in l de quibus,ff.de legib. scripserunt idem Felyn.in c.cum causſam, nu.4.post vers.fallit 4.extr.de testib. Catell.Cotta in suis memor. in ver.testis facit semiplenam probationem, vers.& alibi. Monticell.in repertor.rubr.testis depositio sine redditione causſe.fol.224. col.2.vers.3.& vide ad materiam huius ampliationis,quæ dixi supr.q.65.n.172.& seqq.

AMPLIA X. Vt † regula procedat,quando præsen- 21 tium agitur de deferendo iuramentum in supplementum plenæ probationis ex depositione vnius testis,tale enim iuramentum numquam defertur,nisi testis ille etiam non interrogatus rationem dicti sui reddiderit, addendo Bartolan.[illegible] vers.vnum aduerte,C.de testibus, Decian.[illegible] vers.sed bene fiet,quod col.[illegible] Bald.[illegible] p.tat[illegible] tamen quod hæc declaratio non [illegible] dubio, per ea, quæ [illegible] extra [illegible] Socin.[illegible] Ias.[illegible] Saxo.[illegible] vers.[illegible] ad addit.ad Abb.in c.cum causſam,num.6.litera D.vers.[illegible] quod addit.ibi per Socin.[illegible] & ibi etiam Aretin.n.[illegible].26.& Felyn.num.[illegible] vers.fallit[illegible]to, extra de testibus, Marant in speculi.[illegible] vers.[illegible] Crot.in tract.de testib.num.[illegible] vers.[illegible] fallit, & ibi in addit.litera MM. Socin.regul.402.a[illegible] Practic.Corradi, tract.de testibus, rubric de causſa non [illegible] num.29.in 4.limitatione.fol.128.colum.1 Catell.Cotta [illegible] memoral. [illegible] facit semiplenam probationem.[illegible] Alexand.Stiat.in practic.iudic.cap.16.num.68.[illegible] in repertorio testium, rubric testis depositio sine redditione [illegible] fol.224.colum.1.vers.fin.& colum.2.vers.[illegible] bus hanc ampliationem communiter.[illegible] apparet. Quamuis † contra eam post glossam regnat, 22 arguat Crot.vbi sup.d.n.307.vers.contra quam limitationem sic arguitur.

AMPLIA XI. Vt † pariter, & multo magis regula 23 procedat, quando testis deponit super negatiua, tunc enim tenetur reddere rationem dicti sui, etiam quod non sit interrogatus, Addendo ad Bartol.in locum.litera C in fine addit. & ibi Cardon.Alban. num.4. vers.item si testis,C.de testibus, Ias.in l.cum hi, §.vult igitur,num.3.vers.ficul. sexto fallit.ff.de transaction. Bald.in cap.cum causſam, num.5. vbi ponit duas rationes huius conclusionis, & ibidem Aretin.numer.22.ac ibi in addit.litera B. Felyn.in cap.tertio loco,num.5 & ibi etiam Dec.numer.43.de probat. Franc.Curt in tract.de testibus.conclus.28.numer.59.Crot.de testibus,numer.310. versicul.& vltra supradictos casus, & ibi in addit.literam PP. Campeg.regul.142. in 2.fall.et. Socin.regul.402. in 2.fall.et. Practic.Corradi,tract.de testibus,rubr.de causſa non reddita,numer.29.in 7.limitatione.fol.128.colum.1. Herculan. in tract.de negatiua,numer.322.vbi alios refert, Hippolyt.Riminald.consil.396. numer.31.lib.4. Mascard.de probationib. lib 3. conclus.1369. numer.22.& 23. vbi & alios refert consultores.

Hinc † testem deponentem, aliquem non esse cul- 24 pabilem, debere causſam sui dicti reddere, etiam non interrogatum, in specie scripserunt Bald.in d.cap.cum causſam,num.5o extra,de testibus, Ias.in d.l.cum hi, § vult igitur, num.4. versicul.primo limita, ff.de transaction. Crot.de testibus, num.307.in fin.versicul.nono fallit, Campeg.regul.142.

in 23.fallent. Socin.reg. 401.*in 3 fallent Pract. Corradi d.nu.*29.

25 *in 20.limitat.fol.*128.*col.*2. Quamuis † contra hanc illationem faciant scripta per Bald.*in c. sicut, nu.*5. *vers. quaro, quid in teste, extr. de re iudic.* vbi, quod probat testis, dicens, se scire, quod Titius non fuit percussus à Seio, etiam quod causam non reddiderit, si de ea non fuit interrogatus. ¶ Dixi *infr.n.*101. testem probare, etiam quod non reddiderit dicti sui rationem, quando ad defensionem inquisiti deposuit.

26 LIMITATVR † hæc vndecima ampliatio, vt non procedat in negatiua, quæ per coarctationem subiecti facilime posset apprehendi per intellectum, nam in ea testis non interrogatus non tenetur reddere rationem sui dicti, *vt per Aret. in d.c. cum causam, nu.*22. *vers. sed hoc dictum est limitandum, extr. de testib.*

27 AMPLIA XII. (Et † hæc ampliatio venit ampliatiue ad quintam ampliationem positam *supr. nu.*10.) vt nec valeat statutum volens adhiberi fidem testibus reddentibus malam rationem eorum dicti, *vt per Felyn. in cap. cum causam, num.*7. *vers. quarto nota, extra, de testibus, Ias. in l. cum hi, §. vult igitur, num.*7. *& seq. ff. de transact.* vbi, quod nec etiam valet consuetudo, Card. Alban *in addition. ad Bartol. in l. solam, num.*4. *vers. adde, quod statutum, C. de testib. Nell in tract. de testib. numer.*140. *Dec. cons.*37. *num.*5. *lib.*1. *Ruin. cons.*134. *in fin. lib* 5. *Tiraquell. in tract. de nobilitat. cap. fin. num.*99. *& seqq. Campeg. reg.*194. *vers. dic primo, Menoch. de arbitr. quæst. lib.*1. *q.*25. *num.*4. *&* 5. vbi pariter, quod nec valet consuetudo, post Ias. quem allegat *in l. de quib. n.*67. *ff de legib.*

28 Et † licet contra hanc ampliationem senserit Barbat.

29 *in addit. ad Bald. in l. solam, numer.*13. *litera B. C. de testibus, post Anton. de Butr. quem allegat.* Non † per hoc tamen vide-

* tur ab ea recedendum, quia, vt vides, communiter * recepta est.

30 Et nihilominus potes dicere, quod † hæc contraria opinio potest procedere in statuto, mandante, testem probare sine redditione causæ: secus si mandaret probare cum mala causa, prout sunt termini propositæ ampliationis, ad allegata per Monticell. *in repertor. in rubric. testiu depositio sine redditione causæ fol.*225. *colum.*1. *versic.*1.

31 Vel † etiam potes dicere, quod hæc contraria opinio posset sustineri intelligendo malam causam, id est, non concludentem de necessitate, verisimilem tamen: tunc enim tale statutum esset validum, secus si omnino causa mala sit, vel inepta. Sic enim reperio distinguentem Felyn *in c. cum causam, num.*7. *post vers. quarto nota, extra de testibus, post Bald. quem allegat in l. si non speciali, ad fin. C. de testam. & bene declarat Nell. de testib d.nu.*140. *vers. & ideo debet.*

32 Et quid e contra stante statuto, quod † testis debeat de causa scientiæ interrogari, aliter non valeat depositio, an stante hoc statuto testimonium sine redditione causæ valeat? Vide in hoc Nell. *de testib. n.*139. *& Montic. in repertor. test. rubr. testu impugnatur, quia non reddit causam, fol.*222. *col.*1. *vers. quarto*, vbi, quod isto casu ad hoc, vt statutum aliquid operetur, debet testis reddere rationem, etiam non interrogatus.

33 AMPLIA XIII. Vt † testis sine redditione causæ non probet, siue deponat ad obligandum, siue ad condemnandum, siue ad liberandum, *secundum Bald. in l. solam post num.*1. *vers. hæc esset vis, C. de testib.*

34 AMPLIA XIV., In † iis, quæ sunt difficilis probationis, in quibus cum laboret intellectus ad illa percipiendum, hoc ideo testem etiam non interrogatum rationem reddere debere, scripsit idem Bal. *in d.l. solam, colum.*1. *ante medium, post num.*1. *versicul. quod est in omnibus, &c. C. de testibus.* Et videtur loqui generaliter in iis, quæ directe videri, vel sentiri non possunt, *Card. Zabarell. in c. cum causam, col.*1. *in prin. vers. ex hu insertus, & ibi etiam col.*4.

35 *ad fin. extr. de testib.* † Vide tamen addentes ad Bald. *in d.l. solam, in verbo, Dominium, litera G. ad medium additionis*, vbi post Angel. quem allegant, dicunt, testem non teneri reddere rationem in iis, quæ non possunt sciri, niti præsumptiue, & sic contra prædicta.

AMPLIA XV. Etiam † in iudice habente liberum 36
arbitrium procedendi de iure, & de facto, talis enim iudex nec etiam potest adhibere fidem testibus non reddentibus rationem in casu, in quo reddere tenentur, vel reddentibus, sed malam, *secundum Bald. in l. solam. in fin. nu.*13. *& ibi in addit. litera B. C. de testibus.* (Vbi tamen inquit Bald. quod si ratio per testem adducta non esset plena, sed persuasiua ex conscientia iudicis, posset talis iudex illi inhærere,) *Ias. in l. cum hi, §. vult igitur, num.*6 *ff. de transact. Dec. in l. quæ dubitationis, num.*7. *ff. de reg. iur. Crot. de testib. nu.*310. *Campeg. regul.*194. *vers. secundo dic, Osasc. decis. Pedem. 1. nu.*30. *in fin.* vbi de iudice habente auctoritatem procedendi, sola facti veritate inspecta, *Menoch. de arb. quæst. lib.*1. *q.*25. *n.*3.

Et † idem in arbitro, vel arbitratore, coram quo licet 37
etiam testis, sicut coram iudice, teneatur reddere rationem suæ depositionis, ex allegatis per Monticell. *in repert. rubr. testis impugnatur, quia non reddit causam, fol.*221. *colum.*2. *vers. sufficit tamen ratio verisimilis, licet non concludens, secundum Aretin. in cons.*61. *in fin. prout illum refert & sequitur Alex. Stiat. in pract. iud. c.*16. *n.*64.

AMPLIA XVI. Quando † præsertim agitur de 38
reprobatione instrumenti: nam tunc etiam non interrogati tenentur testes reddere rationem dicti sui, *Addent. ad Abb. in cap. cum causam, num.*6. *litera D. vers. scias, & ibi etiam Felyn. numer.*4. *extra. de testibus, Ias. in l cum hi, §. vult igitur. numer.*3. *versicul quarto ista regula fallit. ff de transaction. Crot. de testibus, numer.*305. *versicul. tertio fallit, & ibi in addit. literis* II. *Practic. Corradi titul. de testibus, rubr. de causa non reddita, numer.*29 *in* 3. *limitatione. fol.*128. *colum.*1. *& colum.*2. *in* 16. *limitatione, Menoch. de arbitr. quæstion. lib.*2. *casu* 105. *num.*34. *Alexand Stiat. in practic. iudic. cap.*16. *nu.*70. *versicul. octauo fallit, Monticell. in repertorio testium, rubr. testiu impugnatur, quia non reddit causam, fol.*222. *colum.*1. *versicul.*3. *Mascard. de probat. lib.*1. *in præfat. quæst* 6. *numer.*71. *& lib.*3. *conclus.*1369. *num.*43. *idem Alexand. Stiat. consil. crim. diuers.*117. *num.*48. *vers. & in specie, lib.*1. *Bursat. cons.*230. *numer.*174. *vbi alios refert Octau. Cacher. cons.*64. *nu.*45. *vers. & vlterius.*

Et † idem in omnibus testibus reprobatoriis, ac ad 39
reprobandum aliquid positum ab aduersario productis, *Socin reg.*402. *in* 4 *fallent. Pract. Corradi d.num.*29. *in* 13. *limitat. fol.*128. *col.*1.

AMPLIA XVII. Vt † testis dolose tacens ratio- 40
nem, vel illam reddens, sed non concludentem, ad hoc, vt eius dictum non probet, puniatur de falso, *vt per Adden ad Abb. in cap. cum causam, num* 6. *litera D. vers. item adde, quæ de hac materia, extra. de testib. Tindar. in tractat. de testib. lib.*1. *c.*11. *num.*21. *Monticell. reg. crim.*15. *n.*9. *& in repertor. test in rubr. testis stud. ose reddens malam causam, fol. mihi* 296. *colum.*2. *vers.*1. *& seqq. vbi alios refert concordantes, prout & eos ego etiam retuli supr. q.*67. *num.*221. Ex quibus patet, hanc ampliationem communiter * à Dd. receptam. Quam- *
uis contrarium voluisse videatur Mascard. *de probat. conclus.*1369. *n.*64. *lib.*3.

LIMITATVR † hæc ampliatio, vt non procedat 41
in rusticis & simplicibus personis, qui causam concludentem dicti sui nesciunt adaptare, ideo de falso non puniuntur, quia in illis cessat dolus, & sine dolo falsum non committitur, *prout dixi supr. d.q.*67. *num.*222. declarat Monticell. *d. reg. crim.*15. *num.*9. *vers. secus vero, Tindar. de testib. d.c.*11. *num.*22. *&* 24. vbi amplius, quod ex quo testes vt plurimum sunt idiotæ, ideo in illis potius præsumitur simplicitas, quam dolus, nisi ex qualitate personarum, vtputa, quia essent periti, idem iudex contrarium arbitretur.

AMPLIA

42 AMPLIA XVIII. Et † multo magis, quando pars dedit interrogatoria super cautis scientiæ, & super illis testis non fuit examinatus, culpa & negligentia iudicis: tunc enim indistincte iste testis non probat, etiam quod simus in casu, in quo alias non teneretur red-

* dere rationem, *prout communiter * tradunt omnes, in cap. cum causam, de testib. Campeg. regul.*192. *in* 21. *fallent. Socin. regul.*401. *in* 7. *fallent. & reg.*402. *in* 6. *fallen. Pract. Corrad. titul. de testib. rub. de causa non reddita, num.*28. *in* 11. *&* 15. *limit. fol.*128. *col.*1.

43 Et † idem quando testis expresse iurauit dicere, siue interrogatus fuerit, siue non, de causa, *Soc. reg.*401. *in* 2. *fall. pract. Corrad. d.n.*29. *in* 6. *limit. fol.*128. *col.*1.

44 AMPLIA XIX. Vt † multo magis testis teneatur reddere rationem, quando deponit super aliquo æquiuoco, vel quod pluribus modis sciri & intelligi potest, *Lanfranc. de testib. nu.*91. *vers. hinc est, quod testis, Montic. in repert. in rubr. testis impugnatur, quia non reddit causam, fol.*122. *col.*1. *vers.*1. *vbi alios refert.*

45 AMPLIA XX. In † testibus deponentibus super qualitate personarum, vtputa super nobilitate, dignitate, grauitate, gradu, & simili: tunc enim eo magis tenentur reddere rationem eorum dicti, *secundum com-*

* *munem*, * *de qua aliis relatis testatur Anton. Gomez. var. resol. tomo* 3. *c.*12 *rub de probat. delict. n.*10. *post prin. vers. & idem est, Rolan. cons.*3. *n.*52. *lib.*1. vbi infert ad testem deponentem, quod quis sit fide dignus.

46 AMPLIA XXI. (Et † hæc ampliatio, prout fere omnes aliæ sequentes veniunt illatiue ex proposita quarta principali ampliatione,) vt etiam non interrogati testes debeant reddere rationem, quando deponunt super dominio, dicendo puta, quem esse dominum alicuius fundi, domus, vel rei, talis enim cognitio non cadit sub sensu corporeo, sed sub iudicio intellectus, ideo reddenda omnino est ratio, *secundum Bart in l. solam, n.*3. *vers. exemplum testis dicit, & ibi Roman. in addit. litera A. vers. & illud, quod dicit Bart. & ibi etiam Card. Alb. nu.*4. *vers. & dum Bartolus, & vers. amplia hoc procedere, idem Bart. in d.l. solam, in* 2 *lectura, num.*14. *ad fin. vers. sed in his, & ibi etiam Salycet. num.*2. *post med. vers. excedit enim tale testimonium, & ibi in addit. litera B. post princip. Adden. ad Castrens. ibid. num.*6. *vers. puta quod sit dominus, C. de testib. & apud istos etiam reperies, quomodo isto casu sit reddenda ratio per testem. Addo pro hac eadem ampliat. Bart. in l* 1. *num.*17. *vers. sed si testis diceret, & ibi etiam Card. Alban. post numer.*10. *ff. si cert. pet. Angel. in l. cum hi, §. vult igitur, num.*4. *vers. exemplum si interrogatur super dominio, & ibi etiam Ias. numer.*3. *vers. istam regulam limita primo, ff. de transact. Bar. in l. qui testamento, §. fin. num.*3. *& ibi etiam Castr. num.*3. *ad med. ff. de testament. in cap. cum causam, num.*1. *vers. sed si omittitur, & num.*3. *vers. aliquando tamen, & d. num.*3 *in fin. vers. & ideo non valet, Bald. num.*1. *post princip. vers. vt in dominio probando, & num.*11. *&* 12. *& latius nu.*14. *Imol. num.*7. *vers. & ideo si dicatur, Ancharan. numer.*9. *Butr. num.*18. *colum* 3. *in fin. vers. vnde debet dicere, & colum.*4. *ante medium, versicul. vnde si queratur, & colum.*5. *post princip. ver-*

* *sicul. ideo non valet, Card. Zabarell. colum.*2. *in fin. Abb. num.*6. *colum.*3. *ad medium, versicul. exemplum si dicit talem esse dominum, Aretin. num.*21. *versicul. aliquando testis, Felyn. num.*2. *colum.*3. *post secundam fallentiam, versicul. exemplum, &c. vbi de communi * Doctorum intellectu, Henric. Boyc. post num.*13. *extra, de testibus, Imol. in cap. sicut, num.*6. *in fin. extra, de re iudicat. Butr. in cap. super hoc, numer.*17. *versicul. ideo si articulus sit, quod talis sit dominus, extra, de renuntiat. Specular. in titul. de teste, §. nunc tractandum, num.*25. *Bartol. in tract. de testibus, numer.*5. *&* 6. *Bald. de testibus part* 3. *numer.*21. *Nell. de testibus, numer.*134. *& numer.*147. *Marant in Specul. rubric. de testium productione, numer.*13. *Lanfranc. de testibus, numer.*20. *versicul. exemplum de dominio, & numer.*22. *versicul. ecce exemplum in dominio, & numer.*91. *versicul. hinc est, Crot de testibus, num.*307. *versicul. octauo fallit, & ibi in addit. literis NN. Campeg. de testibus, regul.*192. *in* 2. *fallent. Socin regul.*401. *in* 4. *fallent. Pract. Corradi in titul. de testib. rubr. de causa non reddita, numer.*29. *in* 8. *limitatione, fol.*128. *colum.*1. *& colum.*2. *post numer.*30. *Papiens. in forma opposit. contra testes, in gloss. reddunt rationem, numer.*1. *in fin. & seq. Anton. Gomez. var. resolut. tomo* 3. *cap.*12. *numer.*10. *post princip. versicul. quod idem subintellige, Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap.*16. *num.*67. *Viu. opin.*898. *num.*9. *Mascard. de probat. lib.*3. *conclus.*1369. *numer.*5. *& num.*12. *vbi plures refert consulentes, Roland. cons.*46. *num.*19. *lib.*3. *Hippol. Riminal. consil.*209. *num.*36. *in fin. lib.*2. *& consil.*325. *post num.*25. *lib.*3. *& consil.*573. *num.*19. *& seqq. lib.*5. *Menoch. consil.*626. *num.*19. *in fin. lib.*6. Ex quibus hanc ampliationem non solum communiter * rece- *
ptam apparet, sed ab omnibus, nemine contradicente, approbatam.

LIMITATVR † hæc ampliatio, vt procedat, quan- 47
do agitur de probando directum dominium, secus autem in probatione vtilis dominij ad effectum inducendi præscriptionem, vtputa si testis diceret, se vidisse Titium gerere se pro domino talis rei tanto tempore, probat enim talis testis vtile dominium, etiamsi aliam non reddat rationem, quando ab eo non quæritur, *secundum Innocent. in cap. cum causam. num* 3. *ad medium, versicul. videtur, quod si testis, & ibi etiam Bald. numer.*20. *ad medium, Butr. num.*18. *colum.*4. *post med. vers. videtur tamen, Card. Zabarell. colum.*1. *in fin. ver. vel quod gerit se pro domino, extr. de testibus, Specular. in titul. de teste, §. nunc tractandum, num.*25. *in princ. versicul. veruntamen si testis dicit, Bartol. in tractat. de testibus, num.*8.

AMPLIA XXII. Vt † idem sit in testibus depo- 48
nentibus super fama alicuius rei, vel super bona fama, aut infamia alicuius personæ: Non enim probant, nisi etiam non interrogati rationem eorum dicti reddant, *Adden. ad Bart. in l. solam litera C. versic. & adde, & vers. licet hoc in probatione famæ, & in fine addit. Alber. ibid. numer.*1. *versicul. est etiam notandum, Addent. ad Salycet. litera B post medium, versicul. item etiam super fama, Ioan. Sichard. numer.*5. *C. de testibus, Ias. in l. cum hi, §. vult igitur, num.*3 *versicul. tertio limita, & num.*4. *versicul. decimo limita. ff. de transact. Cagnol. in l. num.*134. *ff. si cert pet. Abb. in cap. cum causam, num.*6. *colum.*3. *in fin. versicul. per hoc dicebat, & colum.*4. *in discussu*, vbi respondet contrariis, dicitque, quod isto casu testes sine ratione deponentes, nec etiam semiplenam faciunt probationem, sed alias tantummodo probationes coadiuuant, *Felyn. ibidem, colum.*5. *post princip. versicul. sed contrarium, extra, de testibus, Butr. in cap. super hoc, num.*17. *in fin. versicul. item dicit, extra, de renuntiat. Nell. de testib. num.*172. *& 176. Crot. de testibus, num.*305. *in* 1. *& 2. fallent. Campeg. regul.*192. *in* 4. *& in* 5. *fallent. Socin regul.*401. *in* 6 *fallent. & regul.*402. *in* 3 *fallent. Pract. Corradi titul. de testib. rubr. de causa non reddita, num.*29. *in* 10 *limitat. fol.*128. *col.*1. *Alexan. Stiat. in pract. iudic. cap.*16. *num.*69. *in fin. versicul. septimo facit, Viui. opin.*898. *vbi etiam de communi, * Mascard. de probat. lib.*3. * *concluf.*1369. *numer.*8. *vbi plures refert concordantes, & antiquos, & modernos, Roland. consil.*3. *numer.*51. *& sequentib. lib.*1. *Paul. Meren. consil. crimin. diuers.*88. *num.*79. *tomo* 2. *Hippolyt. Riminald. consil.*360. *n.*30. *& seqq. lib.*4. Ex quibus patet, hanc ampliationem magis communiter * à Dd. rece- *
ptam esse.

Quamuis † contrarium senserint Butr. *in d.c. cum cau-* 49
*sam, n.*18. *vers. sed alia dicta intelligo*, & Card Zabarell. *col.*2. *vers. circa hoc, extr. de testib.*

Et † nihilominus in hac contrarietate vide etiam A- 50
ret. *in d.c. cum causam, num.*19. *&*20. vbi optime declarat, quando dicatur testis in hoc proposito reddere causam scientiæ, & *nu.*21. *vers. aliquando testis deponit super sensu, &c.* vbi † distinguit, quod si testis est peritus, & talis, quod 51
verisimiliter præsumatur scire, quid sit fama, vel infamia, & tunc non tenetur reddere causam scientiæ, si non fuerit interrogatus, secus autem si non sit peritus,

Min* 3 quia

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

quia tunc tenetur reddere etiam non interrogatus, *vt ibi per eum.* Vide,quæ dixi in materia famæ,*in 1.lib.q.47. n.216.& seqq.& n.308.*

52 AMPLIA XXIII. In † testibus deponentibus super notorio, talis enim cognitio est potius iuris, quã facti,ideo etiam non interrogati debent reddere rationem,quare sic dicant illud esse notorium, *Adden ad Bart. in l.solam,litera C.in fin.C.de testib. Abb.in c.cum causam,n.6. col.3.in fin.vers per hoc dicebat,& colum.4. Campeg.de testib.reg. 192.in 18.fallent. Pract.Corradi,tit.de testib.rubr.de causa non reddita,n.29.in 21.limit.fol.128.col.1. Alex.Stiat.in pract.iudic.c.16.n.69.in fin.vers.septimo fallit.* Et licet contrarium voluerit Card.Zabarell.*in d.c.cum causam,col.2.vers.quæro circa hoc*, non per hoc tamen ab ampliatione recedas, * tum quia communis * est, tum etiam, quia verior, ex deductis per Abb *in loco præcitato*, vbi respondet contrariis rationibus Card.Zabarellæ.

53 AMPLIA XXIV. In † testibus deponentibus super interesse, nam & hi etiam non interrogati debẽt eorum dicti rationem reddere, *Adden.ad Bar.in d.l.solam, litera C.ad fin.addit.vers.item ad probandum interesse, per text. in l.1.& ibi* Bald. *in 10.col. de sentent.quæ pro eo,quod inter. Iaf. in l.cum hi,§.vult igitur,num.3.vers.quinto fallit,ff.de transact. Dec.in l.quatenus,n.5.ff.de regul.iur. Crot.de testib.n.305.in fin. vers.quarto fallit,& ibi in addit.litera* KK. *Socin.regul.402.sub 1.fallent. Pract.Corrad.tit.de testib.rubr.de causa non reddita, num.29.in 18.limitat.fol.128.col.2. Alex.Stiat.in pract.iudic. c.16.n.69.vers.sexto fallit, Mascard.de probat.lib.3.concl.1369. n.29.vbi alios refert.*

54 AMPLIA XXV. In † testibus deponentibus super consuetudine, quæ pariter cum iuris sit potius, quam facti, hocideo debent dicti testes etiam non interrogati reddere eorum dicti rationem, *Adden.ad Bart. in l solam,litera C.in fin.addit.vers.item tenetur reddere, & ibi etiam Adden.ad Castr.litera D.vers.& adde,quod quando testis,* C.*de testib. Alex.Stiat.in pract.iudic.c.16.n.69.vers.quinto fallit,* Decian. *cons.51.n.29.lib.2. Bursat.cons.360.n.76.lib.4. Mascard.de probat.lib.3.concl.1369.nu.9.vbi alios refert con-*
55 *cordantes,& num.*10. vbi † ampliat,etiam quod testes essent periti,*& nu.*11.vbi limitat in probatione consuetudinis, cuius initij memoria in contrarium non exsistat, *prout ante eum sic limitauit Decian.in d.cons.51.n.120.post Cuman.& Dec.quos allegat.*

56 AMPLIA XXVI. In † testibus deponentibus super mutuo,vtputa,si dicant, quod Titius mutuauit Seio centum. Contractus enim mutui est quid iuris,& non sub sensu corporeo, sed sub iudicio intellectus cadit, ideo super eo etiam non interrogati testes debent eorum dicti reddere rationem, *prout late comprobat Curt. iun.in l.1.n.27.& seqq.ff.si cert.pet.Card. Alban.ad Bar.in l.solam,n.2.vers.hinc opinor,C.de testib.vbi propterea reprobat Bartolum contrarium tenentem, Cardin.Zabarell.in cap.cum causam, colum.2. ante med. versic.quid si testis deponit super mutuo, extra,de testib. Viui.opin.*898.*n.2.vers.verbi gratia,si deponeret* * *sub mutuo,vbi aliis relatis testatur de communi,* * *Mascar.de probat. lib.3. concluſ.*1369. *vbi alios refert, & etiam testatur de* * *communi.* *

57 Et † licet contra hanc ampliationem expresse senserint Imol *in c.cum causam,num.7.vers.sed limita primum dictum, & ibi etiam* Felyn. *num.2.col.3. ad med. vers.sed hanc fallentiam,extra,de testib.* Nell.*de testib.num.*182. *Lanfranc.de testib.post num.20.vers.sed si interrogatur,& num.23.vers exemplum testu producitur,iuncto versicul.deinde subiungit.* Tamen
58 pro † concordia dicere potes,quod prima opinio intelligitur de contractu mutui formali, prout est iuris, secunda autem de numeratione vel datione pecuniarum,prout est facti, probat enim testis numerationem pecuniæ,etiam quod non reddat causam scientiæ, quia numeratio est quid facti,vt dixi *infr.nu* 113. sed non probat sine ratione, quod talis pecunia fuerit data in mutuum potius, quam in alium titulum, quia talis cognitio est iuris potius,quam facti.

59 AMPLIA XXVII. In † testibus deponentibus super ebrietate & furore,& dicentibus,puta,quem esse ebriosum, furiosum, fatuum, dementem, vel mente captum; Hæc enim non sensu corporeo,sed iudicio intellectus percipiuntur: ideo etiam non interrogati testes debent rationem eorum dicti exprimere, *secundum Bald.in l.solam,post num.1.vers.& idem dicitur, & vers idem si testis,& ibi etiam Salycet.num.2.in fin.vers.& idem dicit, & ibi in addit.litera* C.C.*de testib. Curt.iun.in l.1.num.28.ff.si cert.pet. Iaf.in l.cum hi,§.vult igitur,n.3.vers.secundo limita,ff.de transact. Rip.in l.fin.n.*80.C.*de renoc.donat. Innoc.in c.cum causam, post num.3.vers.aliquando tamen, & ibi etiam Bal.n.19.vers.& ex hoc peruenitur,iuncto vers.idem est, Butr.num.*18.*col.4.ante med.vers.vnde si quæratur, & d.col.4.ad fin.vers.similiter si dicat,Card.Zabar.col.2.ante med vers.& si dicatur, Fel.col.4.post med.verficul.& istam fallentiam,extra,de testib. Butr.in c.super hoc,n.17.vers.si dicat articulus de renuntiatione,Specul.in tit.de teste,§.nunc tractandum, n.25.vers.vnde non quærat, & nu.26. Bart.in tract.de testib.num.5.vers.idem dicendum,* Nell.*de testib. num.*134.*vers.idem si agatur de probando,quod aliquis sit mente captus, Marant.in Specul.rubr.de testium productione,num.*13. *Crot.de testib.num.*307.*vers.septimo fallit,* Boss.*in tit.de oppos.it. contra testes,num.*77.*in fin. vers.& ad probandum quem furiosum,Campeg.de testibus,regul.*192.*in 2.*8.*& 19.fallent. Pract. Corradi,tit.de testib.rubr.de causa non reddita, num.*29.*in 16. fall.fol.*128.*colum.2. Alexand.Stiat.in pract.iud.c.16.num.*67. *Herculan. de caut.de non offenden. q.*34. *num.*23. *Monticell.in repertorio testium,rubr.furor.fol.*394.*colum.*1.*vers.fin. & col.*2. *vers.*1.*& seqq.* vbi etiam, qualis esse debet ista causa scientiæ, *Menoch.consil.*311.*num.*28.*lib.*4. vbi de teste dicente,infirmum testatorem non fuisse in suo sensu, *Mascar. de probat.lib.3.concluſ.*1369.*num.*3.*& numer.*13.vbi de furore,*& plures alios refert consulentes, & num.*17. vbi de ebrietate alios refert,*& lib.2.concl.*578.*nu.*3.*& 4.* vbi etiam de ebrietate, *Rota diuer.coram Cantucio part.2.decis.*107.*nu.*3.*& 4.iuncto n.*30.vbi de probatione furoris,dementiæ,& priuationis intellectus, & ibi testatur de * communi. *

¶ *Moderns Hispani in addit.ad Diaz.in pract.crimin.canon. verb.ebrij,c.*77.*lit.B.vers.ex quo fit.* Qualis autem debeat esse ratio, per quam testes debeant disponere, quando examinantur super articulo ebrietatis, dixi *in tit.de pœn. temp.q.*93.*n.*25.*& seq.*

60 AMPLIA XXVIII. In † probatione adulterij, quod cum sit difficilis probationis,ideo testis etiam non interrogatus debet super eo reddere rationem dicti sui,*per ea quæ generaliter dixi supr.nu.*34.*in* 14.*ampliat.& in specie notat Bal.in l.solam,nu.*1.*post med. ver.quapropter idem puto,C.de testibus.* vbi aliam reddit rationem, quia scilicet adulterium videri non potest plene, & concludenter, nec sciri per rationes intrinsecas, sed per extrinsecas, quæ non præsumuntur,nisi exprimantur, *vt ibi per eum, Adden.ad Abb.in c.cum causam,nu.*6.*lit* D. *vers.adde, quod testis deponens super adulterio, & ibi etiam Fel.col.*4.*ante fin.extra,de testib.Masc.de prob.lib.*1.*concl.*65.*n.*8.*& lib.*3.*concl.*1369. *num.*48.

61 AMPLIA XXIX. In † probatione amicitiæ, vel inimicitiæ, in qua testem etiam non interrogatum debere rationem reddere, scripsit idem Bal.*in d.l.solam, num.*1.*ante fin.C.de test.* (vbi tamen loquitur de nimia & profunda amicitia,vel inimicitia,) *Io.Sichar.in d.l.solam, n.*4.*ad med.vers.exemplum si ponatur, Card.Zabar.in cap.cum causam, col.*2.*ante med.vers.quid si testis interrogatus,extra,de test.Fel in d.c.cum causam,col.*4.*in fin.& col.*5.*ad med. vers per hoc etiam,&c.* vbi,quod dictum eiusdem Card.Zabarel. contrarium sentientis, *in d.c.cum causam*, potest procedere, quando testis deponit de propria amicitia, vel inimicitia,secus si de aliena, *Masc.de prob.lib.*2.*concl.*900. *n.*8.*& lib.*3.*concl.*1369.*n.*21.

AMPLIA

62 AMPLIA XXX. Quando † testes deponunt super valore & æstimatione rei, quæ cum cadat non sub sensu corporeo, sed sub iudicio intellectus, iccirco testes desuper examinati debent eorum dicti rationem reddere, etiam non interrogati, *per ea,quæ generaliter dixi supra,in 3.ampliat.nu.6.& in specie post alios,quos allegant plures,scripserunt Lanfran.de testibus,nu.*91. *Pract.Corradi, titul. de testibus,rub.de causa non reddita,num.*29.*in fin.in 23.limit. fol.*128.*col.*2.*Alex.Stiat.in pract.iud.cap.*16.*nu.*69.*in fin. prin. Mascar.de probat.lib.3.concluſ.*1369.*nu.*14.*&* 15. *Decian consil.* 17.*n.*30.*lib.*2. vbi, quando agitur de valore rei immobilis, & qualis debeat esse ista ratio. *Bursat.consil.*249.*nu.* 18.*Rota diuer.part.*2.*decis.*311.*nu.* 8.*coram Seraphino.*

63 LIMITA I. Hanc † trigesimam ampliationem, vt procedat in casibus, in quibus requiritur diligens inquisitio, & perspicax ruminatio de æstimatione, vt puta in æstimatione alicuius fundi,vel domus: secus quãdo non requireretur hæc diligens inquisitio,sed talis æstimatio caderet in caput cuiuslibet grossi hominis, vt puta in probatione frumenti vel victualium, quia tunc credetur testi,etiam sine redditione causæ. Vnde si dicat, rem talem communiter valuisse tali tempore tanti, standum est huic testimonio, etiam quod non adiiciat causam, quoniam scilicet vidi tanti emi & vendi. Sic enim hanc materiam declarat Bart.*in tract.de testibus, nu.*7.*& ibi in addit.lit.C. & lit.D. quem sequuti sunt Bald.in l. solam,nu.*2.*vers.ic.quæro nunquid,& ibi etiam Salyc.nu.*6.*& in addit.liter.B.in fine,addit.vers.ic.item super valore,* C. *de testibus, Adden.ad Abb in cap.cum causam,nu.*6.*litera D.in prin.addit. vers.ic.& addens,quod testis deponens super valore, & iterum inf. vers.item de eo quod dixi,& ibi etiam Aretin.num.*23.*&* Felyn. *nu.*2.*col.*4.*in prin.vers.ic.& per hanc fallentiam,extra,de testib. Lanfran.de testibus,num.*92.*per totum*, vbi etiam late, quomodo probetur valor & æstimatio rei,*Crot.de testibus,nu.* 310.*vers.ic.idem etiam & sequ.* vbi arguit pro & contra, & deinde hanc distinctionem dicit satis æquam, *Campeg. de testibus,reg.*142.*in* 10.*fallen. Mascar.de prob lib.*3.*concluſ.* 1369.*nu.*15.*vers.ic.intelligenda tamen est ista limitatio.*

64 LIMITA II. Hanc † eandem trigesimam ampliationem, vt non procedat in æstimatoribus peritis, qui propterea super valore & æstimatione deponentes nõ est necesse,vt dicant,cur res tanti valet,*secundum Menoch. in* 5.*remed.adipiscend.possess.nu.*166.& faciunt, quæ dixi in-
65 fra de peritis, *nu.*102. Sed † contrarium in hoc consuluit Bursat.*consil.*249.*nu.*17.*in fin.& seq.*

66 AMPLIA XXXI. In † probatione præscriptionis, in qua testis debet adiicere causam,etiam non interrogatus, aliter non probat, ideo testis, qui dicit, quod Titius præscripsit talem fundum, nihil probat, nisi etiam dicat, quod vidit illum possedisse tanto tempore, quanto inducitur præscriptio, & sic est necesse, quod non solũ deponat de possessione, sed etiam de tempore possessionis præscriptionem inducẽte, *Bald.in l.solam, nu.*3.*& ibi Salyc.nu.*7.*C.de testib.Felyn.in c.cum causam,col.*4. *post princ.vers.ic.& postea subdit Baldus,extra eodem.* Sed an in probatione possessionis testis teneatur reddere rationem sui dicti, vide *infra, nu.*121.*& seq.*

67 AMPLIA XXXII. Multo † magis, quando testis deponit super transcendentibus naturam, vt puta super miraculis factis ab aliquo Sancto: nam tunc testis etiam non interrogatus tenetur reddere sui dicti rationem, *Bald.in l.solam, num.*11.*& ibi add. litera I. Cod.de testibus, Adden.ad Abb.in cap.cum causam,nu.*6.*litera D.vers.ic. similiter testu deponens.*

68 AMPLIA XXXIII. Quando † testis deponit super diligentia vel negligentia, vtputa si dicat, quod Villa fuit negligens in capiendo malefactorem, nam tunc sui dicti etiam nõ interrogatus rationem reddere tenetur, *Bart.in consil.*73.*alias in consil.*6.*incip. Clarissime Domine,prout illum refert & sequitur Bald.in l.solam,nu.*12.*vers.item testis deponens de negligentia,& ibi in addit.litera L. &* Salycet. *num.*5.*C.de testibus,Bart.in l.qui testamento,§.fin.nu.*4.*ff.de testam.Iaf.in l.cum hi,§.vult igitur,num.*3.*vers.sexto fallit, ff.de transact.Campeg.de testib.reg.*192.*in* 14.*fallent. Lanfran.de testibus,post num.*20.*vers.exemplum de dominio & negligentia, iuncto vers.*Idem si in negligentia probanda, *Boss.in tit.de oppos.contra testes,nu.*78.*vers.& in probanda diligentia & negligentia,Mascar.de prob.lib.*3.*concluſ.*1369.*nu.*25.

69 AMPLIA XXXIV. Quando † testis deponit, aliquem esse iracundum: nam tunc etiam non interrogatus testis debet sui dicti rationem reddere, *Bartol.in tract.de testibus,nu.*5.*vers.idem dicendum, Spec.in tit.de teste,§. nunc tractandum,nu.*25.*ver.vnde non quæras,&* nu.26.*versic. idem quod,est*, vbi declarat in proposito, qualis debeat esse ista causa scientiæ, *Innocen.in c.cum causam, nu* 3.*vers.aliqui tamen,& ibi Ant.de Butr.nu.*18.*col.*4.*ante medium, vers. vnde si quæratur,& post medium,vers.similiter si dicat,Cardin. Zabar.col.*1.*in fin.extra,de testibus,* Ioan. *Sicar.in l.solam,nu.*4. *ad medium,vers.exemplum si ponatur,* C.*eod.*

70 AMPLIA XXXV. In † testibus deponentibus super doctrina alicuius, quia tunc adhuc non interrogati tenentur reddere causam scientiæ, *vt per eundem Ioan.Sicar.in d.l.solam,nu.*4 *ad medium, vers.exemplum si ponatur,* C.*de testibus*, & faciunt quæ generaliter dixi supra in 10.ampliatione, *nu.*45.

71 AMPLIA XXXVI. Quando † testis deponit super iurisdictione,territorio,iure decimandi,& similibus. Nam & his casibus etiam non interrogatus debet reddere causam scientiæ, *Bald.in c causam, nu.*20.*extra,de testibus,vbi respondet contrarius, Adden.ad Abb.in d.c.cum causam.nu.*46.*lit.D. vers.item vide* Baldum, Felyn.*ibid.col.*4. *in prin.Lanfran.de testibus, post nu.*20 *vers.exemplum.&c.& nu.*22.*vbi bene infert,& exemplificat Camp.de testibus,reg.*192. *in* 20 *fall.Boss.in tit.de oppos.cont.test.nu.*74.*vbi remissiue, Anton.Gomez.variar.resolut. tom.*3.*cap.*12.*rubr.de probat.delict. num.*10.*post prin. vers.quod item subintellige, Mascard.de probat.lib.*3.*concluſ.*1369.*sub nu.*5.*& nu.*36.

72 LIMITA hanc † ampliationem, vt etiam sine ratione testis probet quasi possessionem iurisdictionis, *sicut declarat idem Bald. in d.c.cum causam, nu.*20.*vers.solutio tale est hoc,extra,de testibus,& dixi in simili supra,nu.*47.

73 AMPLIA XXXVII. In † probatione clericatus. Testis enim dicens, aliquem esse clericũ, non probat,nisi adiiciat rationem, quia scilicet viderit eum ordinari,tunc enim probat plene: sed si dicat, quia vidit eum publice incedere in habitu & tonsura, tunc etiam probat, non tamen plene, sed præsumptiue: sed si non dicat publice,tunc non probat,nec plene, nec præsumptiue, secundum Bald. qui ita materiam hanc declarat *in c.cum causam,nu.*32.*extra,de testibus,post Iacob.Butrig.in l. si quæ per calumniam,* C.*de episc.& cler. sequitur ibidem Felyn. col.*4.*ad med.Mascard.de prob.concluſ.*1369.*nu.*31.*& seq.*

74 AMPLIA XXXVIII. In † probatione turbationis possessionis,in qua testis etiam non interrogatus tenetur reddere rationem dicti sui: non enim sufficit, quod deponat, Titium fuisse turbatum in sua possessione,nisi etiam dicat modum, quo fuit turbatus, *Adden.ad Abb.in c.cum causam, num.*6.*lit.D. versic.item adde hic Bald.extra,de testibus.*

75 AMPLIA XXXIX. In † probatione stipulationis: nõ enim sufficit,quod testis dicat stipulationem interueniſſe, nisi etiam reddat rationem per verba facti, videlic.quod Titius promisit precedente interrogatione, & ex verbis facti, an resultet stipulatio, necne, spectat ad iudicem,& nõ ad testem, *secundum Abb.in c.sicut, post num.*19.*de re iud. Boss.in tit.de oppos.contr.testes,nu.*73.*ad fin.vers.& qualuer, iuncto vers.& quando testis, vbi remissiue.*

76 AMPLIA XL. In † teste deponente super obligatione alicuius, vel super hypotheca alicuius rei, debetenim tunc ipse testis etiam non interrogatus redde-

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

re rationem, *Nell.de testibus,nu.*134. *versic.item si agatur in probando alio iure.*

77 AMPLIA XLI. In † teste deponente, quod quis sit vagabundus, nam & tunc tenetur reddere rationem, etiam non interrogatus, *Nell.de testibus, num.*134. *versic. idem si vellet probare.*

78 AMPLIA XLII. Quando † testis vult deponere, quod aliqua res sit feudalis, feudum enim est tale quid, quod sensu corporeo immediate non percipitur, ideo ipse testis etiam non interrogatus rationem reddere debet, *Alexan.consil.*136.*nu.*5.*lib* 1. *Afflict.decis.*361.*nu.* 34. *Boss.de oppos. contra testes,nu.*73.*ad medium.versic.& adde etiam in fin. Roland.consil.*82.*nu.*33.*libr.*2.*Mascard.de probat. lib.*3.*concluss.*1369.*nu.*20.

79 AMPLIA XLIII. In † teste deponente super comparatione literarum, in qua etiam non interrogatus causam scientiæ reddere debet, *Campeg. regul.*192. *in* 7. & 13. *fallent. Rota diuer. parte* 1. *decis.*570.*num.*1. *Coram Robusterio in vna Baulinonen matrimonii*, vbi de teste recognoscente, apocham esse scriptam manu alicuius.

80 AMPLIA XIV. Quando † testis deponit super tenore instrumenti deperditi, eo enim in casu adhuc per testem etiam non interrogatum reddenda est ratio, *Campeg.de testibus, regul.*192.*in*13.*fallen.*

81 AMPLIA XLV. Quando † testis deponit super vi illata, *Socin.reg.*401.*in* 1. *lit. fallent.*

82 AMPLIA XLVI. Quando † agitur de probando deteriorationem alicuius rei, nam & tunc testem etiam non interrogatum debere reddere rationem sui dicti, voluit Lanfranc.*de testibus, post numer.*20.*ver. exemplum, & c. & num.*21. vbi ponit, quomodo isto casu testis debeat deponere.

83 AMPLIA XLVII. Quando † agitur de probando mortem alicuius: nam & tunc etiam non interrogatus testis debet reddere rationem dicti sui, *Alexan. Strat. in pract.iud.cap.*16.*nu.*67.*Hippol.Riminald.consil.*340.*nu.*89. *& seqq. lib.*3.

84 AMPLIA XLVIII. In † probatione ætatis, in qua per testem etiam non interrogatum omnino reddenda est ratio, *Alexand.consil.*29.*num.*1.*libr.*7. *prout illum refert & sequitur Alex.Strat. in pract.iud. cap.*16.*nu.*69.*in* 4. *fallentia, Bursat consil.*75.*nu.*6.*lib.*1. *Mascard. qui alios refert, de probat.libr.*2.*concluss.*667 *nu.*20. *& concluss.*668.*num.*6.*& lib* 3.*concluss.*1369.*nu.*18.*& sequ.*

85 AMPLIA XLIX. In testibus † deponentibus super habitatione, *vt per Vin.opin.*898.*nu.*9. Vbi propterea, quod habitatio non probatur per vsus & commoditates modicæ considerationis, vt puta per deambulationes, per inspectionem à fenestris, per expãsionem pannorum, & similia. Immo nec etiam per testes, qui dicerent vidisse ibi lectum talis, si non deponant saltem de vsu d. lecti per visum.

86 AMPLIA L. In † testibus deponentibus super confinibus, quibus non creditur, nisi eorum dicti rationem reddiderint, *Bald.consil.*286.*num.*1.*lib.*2. *Mascard.de probat.libr.*1.*concluss.*395.*nu.*3. *& libr.*3.*concluss.*1369.*num.*24.

87 *& num.*27. Vbi † idem in testibus deponentibus, delictum esse commissum in aliquo territorio, *post Bald. Felyn. & Cornel. in locis per eum relatis.*

88 AMPLIA LI. In † probatione consanguinitatis, *Dec.consil.*524.*num.*2. *Hippolyt.Riminal. consil.*689.*numer.*21.*lib.*6. *Mascard.de probat.lib.*1.*concluss.*410.*num.*22.*& lib.*3.*concluss.*1369.*nu.*25.

89 AMPLIA LII. In † probatione doli, *Bertrand.consil.* 103.*nihil reperio probatum, nu.*2.*lib.*1 *sequitur Mascard.de probat.lib.*3.*concluss.*1369.*nu.*28.

90 AMPLIA LIII. In † probatione hæresis, in qua testes etiam non interrogatos, eorum dicti rationem reddere debere, scripserunt Alexand.*consil.*15. *viso processu inquisitionis formata, num.*6.*libr.*1. *Simanc.in tractat.de Cathol.Institit.tit.*51.*rub.de probat.nu.*6.*versic.sic etiam in causa hæresis, prout hos sic referendo sequitur Mascard. de probat.lib.*2. *concluss.*855.*nu.*12.*&* 13. Vbi ampliat etiam, quod testes essent fide dignissimi.

ARGVMENTVM.

De testibus deponentibus sine ratione & causa scientiæ, in quibus casibus probent.

SVMMARIA.

*Testis non interrogatus de ratione & causa scientiæ, non tenetur illam reddere, num.*91. *Declara pluribus modis remissiue, num.*92.

*Testis non tenetur reddere rationem & causam scientiæ in iis, quæ sunt facti, & quæ sensu corporeo percipiuntur, nu.*93.

*Et quid si deponat super re, quæ & sensu corporis, & iudicio intellectus percipitur? nu.*94.

*Testis depositio adminiculata valet, etiam sine redditione causæ scientiæ, ibidem, nu.*95.

*Testis, qui semel reddidit rationem, non tenetur amplius illam reddere, etiam quod de ea fuerit interrogatus, num.*96. *Sicut nec etiam tenetur reddere rationem rationis, nu.*97.

*Testis, qui semel bonam rationem reddidit, si postea aliam afferat non bonam rationem, an eius dictum vitietur? num.*98. *& seqq.*

*Testis etiam sine ratione & causa scientiæ probat ad defensionem sui, num.*101.

*Periti non tenentur in eorum relatione reddere causam scientiæ, nu.*102.*contra, nu.*103. *Declara, vt nu.*104.

*Testes deponentes super rebus artificiatis, vt puta super aromatibus, vel super lapillis pretiosis, tenentur rationem eorum dicti reddere, nu.*105.

*Testes deponentes super delicto & maleficio, super percussione, aut vulnere, non tenentur eorum dicti rationem reddere, nu.*106. *Declara, vt nu.*107.

*Testis qui deponit per verba, verum esse, non tenetur sui dicti reddere rationem, secus si deponat per verba, se scire, quod quando verum sit, nu.*108. *& seqq.*

*Testis non tenetur reddere sui dicti rationem, quando illam per sensum corporeum reddere nequit, vt puta si deponat, quod hodie est vnus mensis, nu.*112.

*Testis non tenetur reddere rationem dicti sui, quando deponit super numeratione pecuniæ, nu.*113.

*Item nec tenetur reddere rationem, quando deponit super solutione, nu.*114.

*Item nec quando deponit super actu vel contractu, nu.*115.

*Item nec quando super colore deponit, nu.*116.

*Item nec quando deponit, quod quis cantet alte, vel basse, bene vel male, num.*117.

*Item nec quando super dulcedine vel amaritudine rei deponit, numer.*118.

*Item nec quando deponit super mollitie vel duritie, nu.*119.

*Item nec quando deponit super bono vel fœtido odore, nu.*120.

Testis deponens super possessione vel detentione rei, an & quando rationem & causam scientiæ reddere debeat, numero 121. *& sequentibus.*

QVÆSTIO LXX. CAP. II.

VIDIMVS in præcedenti † primo capite omnes casus, in quibus testes in eorum depositionibus tenentur reddere rationem & causam scientiæ. 91
Percurrendi modo sunt in hoc secundo capite & econtra omnes alii casus, in quibus ipsi testes talem rationem reddere non tenentur, & hos quidem casus in infra scriptis limitationibus amice lector habebis.

LIMITA propositam † huius quæstionis regulam, 92
vt quicquid alias sit, quando testis de ratione fuit interrogatus (*de quo dixi supra in prima ampliatione, num.*4.) vbi tamen de ratione nõ interrogatur, non tenetur regulariter illam reddere, gl.*in l. solã, in gl. magna, in f. versic. si autem non interrogetur, & ibi etiam Cyn.nu.*1.*in fin. versic. aut non interrogatus, Bart. nu.*3.*& nu.*14.*versic. quærit gloss. Bal. post nu.*1.*versic. respondet glossa, & ibi in addi. litera f. Salyc. post nu.*2.*versic. non interrogatus autem, Castren.num.*6.*versic. sed si non fuit interrogatus, Ioan. Sicar.nu.*4.*versic. aut non interrogatur de ratione, C. de testibus, Ang. in l. cum hi, §. vult igitur, nu.*4. * *ff. de transact.* ibi quod hęc opinio * communiter approbatur in iudiciis & scholis, *& ibi etiam Ias.num.*3.*in princ. versic. alias non tenetur, iuncto versic. stat ergo regula, idem Ias. in leg. fin. post nu.*7.*ff. de offic. procur. Cas. alia gloss. in cap. cum causam, in verbo. de causis, in princ. versic. si vero iudex non quæsierit, & ibi etiam Innocent. post nu.*1. *Ioan. Andr. post nu.*12. *Bald. num.*19. *& num.*25.*versic. item scias, iuncto nu.*48. *Imol. nu.*7. *Anchar. nu.*13. *Butr. nu.*16. *& nu.*18.*versic. si vero non interrogetur de causa, Cardin. Zabarel. col.*2. *post med. vers. & non inuoluendo nos, Abb. num.*6.*versic. aut non fuit interrogatus, & ibi addentes, num.*7. *litera a. Aretin. num.*16. *Felyn. num.cr.*2. *Henric. Boic. nu.*12. *versic. aut iudex, & nu.*14. *versic. aut omittit quærere, extra, de testibus, alia gl. in cap. sicut in verbo de causis, in fin. versic. si vero interrogatus non fuerit, & ibi etiam Imol. num.*6. *& Butr. nu.*9. *extra, de re iud. idem Butr. in cap. super hoc, num.*17. * *versic. ergo duo verba, extra, de renunt.* vbi quod ita * communiter ibi Dd. dicunt, *alia gloss. in cap. si testes, §. sola. in verbo, sola, versic. si tamen non fuerit quæsita quarta, quæst. tertia, Speculat. in tit. de teste, §.* 1. *num.*60. *versic. & hoc intellige, & ibi in addit. litera m.* vbi quod ita *seruatur, Bartol. in tractat. de testibus, num.*2.*versic. si interrogatus, Nell. de testibus, num.*141. *& numer.*159. *in fine, versic. testimonium probationis, Lanfran. de testibus, post num.*20. *Crot. de testibus, num.*305. *in princ. Pract. Papien. in forma oppos. cont. test. in gloss a reddunt rationem. nu.*1. *versic. vbi autem testis non interrogaretur, & num.*4. *versic. vbi autem, Marant. in Specul. rub. de testium productione num.*9 *in fine. Socin. in reg.*401. *in princ. & reg.*402. *etiam in prin. Campeg. de testibus, reg.*192. *in prin. Boss. in tit. de oppos. contr. test nu.*73. *versic. & add. etiam Pract. Corradi, tit. de testibus, rub. de causa non reddita, num.*29. *fol.*128. *col.*1. *Anton. Gomez. var. resolut. tomo* 3 *cap.*12. *rubr. de probat. delict num.*10. * ibi de * communi, *Alexand. Strat. in pract. iud. cap.*16. *num* 65. *Vin. opin.*898. *nu.*1. * ibi de * communi, *Montic. in repert. test. rubr. testis impugnatur, quia non reddit causam. folio* 223. *colum.*1. *versic.*1. *Clar. in practic. §. fin quæst.*53. *versic. præterea dixi, Decian. consil.*51. *nu.*121. *lib.*2. *Hippol. Rim. consil.*339. *nu.*109. *lib.*3 *Mascar. qui alios refert consulentes, de probat. lib.*3. *concluss.*1369. *nu.*1. *& seq. vbi late hanc limitationem comprobat.*

92 SVBLIMITA hanc † primã limitationem in LIII. casibus positis *supra in præced. cap.* in quibus dixi, testem etiam non interrogatum debere reddere sui dicti rationem, hic non repero.

93 LIMITA II. Eandem † regulam, vt quicquid alias sit in iis, quæ iudicio intellectus percipiuntur, & quę iuris sunt (*de quo dixi supra numer.*6. *in* 3. *ampliatione*) in iis tamen, quæ facti sunt, & quæ immediate sensu corporeo percipiuntur, testis non tenetur dicti sui rationem reddere, *Bart. in l. solam, num.*3 *post princ. & post nu.*14. *versic. quæritur glossa, & ibi etiam Bald. post nu* 1. *versic. Innocentius autem, Salyc. post nu.*2. *versic. sed Innocentius, & ibi in addit. litera b. post princip. versic. sed de his, quæ sensu corporu percipiuntur, Paul. de Castr. num.*6 *versic. hoc verum, Ioan. Sicar. post nu.*4. *versic. aut enim illud, C. de testibus, Ang. in l. cum hi, §. vult igitur, nu.*4. *versic. sed eam limita, ff. de transact. Paul. de Castr. in l. qui testamento, §. final num.*4. *ff. de testamen. Card. Zabarel. in cap. cum causam col.*1. *in fin. versic. & secundum hoc quod dicitur, & ibi etiam Abb. num.*6. *col.*3. *ver. Innocentius tamen, &c.* vbi quod * hæc theorica ab * omnibus approbatur, *& Aretin. num.*21. *extra, de testibus, Bart. in tractat. de testibus post num.*5. *versic. quod enim traditum est, &c.* vbi quod ita receptum est, *& ibi in addit. litera A, Nell. de testibus, num.*134. *versic. sed visibilia, Lanfran. de testibus, post num.*20. *& nu.*22. *versic. & genera iter conclude, Campeg. de testibus, reg.*193. *in* 3. *fallen. Anton. Gomez. var. resolut. tomo* 3. *cap.*12. *rubr. de probatione del. nu.*10. *in princ. & sic quod item subintellige, Vin. opin.*898. *num.*1. *& seq. vbi de communi,* * *Monticell. in repertorio testium, rubr. testis impugnatur,* * *quia non reddit causam. fol.*222. *col.*1. *versic.*2. Exceptio autem huius limitationis habes infra, *nu.*113. *& seq.*

SVBLIMITA, seu † potius declara hanc secundam limitationem, vt si testis deponat de re, quæ simul sensu corporeo & iudicio intellectus percipitur: tunc inspici debet, an prævaleat iudicium intellectus, an vero iudicium sensus, & si prævaleat iudicium intellectus, non valet dictum testis sine ratione, secus econtra, *prout bene declarat Ioan. Sicar. in d. l. solam, nu.*4. *post med. versic. concludendo ergo, C. de testibus.* 94

LIMITA III. Quando † depositio testis esset admiculata, quia tunc videtur probare, etiam quod sine ratione emanauerit, & sic adminicula videntur supplere rationem testis. Ita per illum text. voluit Bald. *in d. l. solam. in summario, C. de testibus*, dum dixit, *dictum testis sine redditione causæ non probat, nisi alius adminiculus appareat esse approbatum*, prout & idem etiam dixit Salyc. *ibidem in eodem summario.* 95

LIMITA IV. Quando † testis in sua depositione reddit rationem, quia tunc etiam interrogatus non tenetur amplius eam reddere, sufficit enim testem semel loquutum esse, semelque rationem reddidisse, *argum. text. in leg.*1. *in fin. ff. de dot. præleg. & in leg. fundi Trebatiani ff. de vsufruct. leg. vbi dicit Scæuola: Respondi, prout supra responsum est, ita Bald. in leg. solam, num.*5. *versic. sexto quæro, & ibi Ioan. Sicar. num.*3. *post med. versic. circa rationem, C. de testibus, Bart. in leg. prima, num.*11. *ff. si certum petat.* vbi quod testis, qui semel declarauit dictum suum, nõ est iterum interrogandus, *per text. cum ibi notatis, in leg.*2. §. *quod obseruari, C. de iurament. calum.* & si interrogatur, non tenetur respondere, quod *in d. l.*1. voluerunt etiam Ias. *nu.*15. *versic. sed tu ad primum respondes, & ibi etiam Curt. iun. num.*31. *& Cagnol. nu.*87. *& seqq. idem Ias. in l. fin. nu.*7. *ff. de offic. procur. Cæsar. Bald. in d. cap. cum causam, post nu.*16. *versic. dicit Innocen. extra, de testibus, nu.*138. *Lanfran. de testibus, num.*23. *versic. est etiam aduertendum, Campeg. de testibus, reg.*193. *in* 4. *& in* 6. *fallen.* Vbi dixit, † quod testis semel reddidit rationem sui dicti, non tenetur reddere rationem rationis & propterea valet dictum testis, qui dicit, se aliquem vidisse, licet postea interrogatus aliam non reddat rationem, *Gram. consil. ciuil.*35. *nu.*3. *Monticell. in rubr. testis impugnatur, quia non reddit causam. fol.*221. *col.*2. *versic.*3. 96 97

AMPLIA hanc † limitationem in tantum procedere, vt si testis interrogatus de ratione respondeat, asseratque rationem nullam & insufficientem, non per hoc vitietur eius dictum, *vt per Iason. in d. l.*1. *num.*15. *in fine, quem ibidem refert & comprobat (Curt. iun. num.*32. *ff. si certum petat. & voluit idem Ias. in l. fin. num.*9. *ff. de offic. proc. Cæs.* 98

Et † licet contra hanc ampliationem triplici fundamẽto insurgat idem Curt. iun. *in d. l.*1. *ff. si cert. petat. num.*33. *& 34.* & contrarium teneant etiam Bald. *in dict. cap. cum causam, num.*16. *in princ. & ibi etiam Felyn. num.*2. *col* 3 *post med. in fin.* 1. *fallen. extra, de testibus.* Tamen † pro concordia vide eundem Curt. *in dict. l.*1. *num* 34. *versic. pro concordia, &c.* distinguẽtem, vt prima opinio procedat, quando secunda ratio est concordabilis cum prima, contraria autem opinio intelligatur, quãdo dicta secunda ratio non est concordabilis cum prima, & enim hac distinctione relatis prius hinc inde contrariis videtur pertransire Cagnol. *in d. l.*1. *nu.*92. 99 100

LIMITA V. Quando testis † deponit ad purgãdum innocẽtiam rei inquisiti, vt puta, quod homicidium sit factum ad defensionem, quia tunc non tenetur reddere rationem sui dicti, *Bart. in consil.*15. *incip. quidam Masioulus, prout illum refert & sequitur Bald. in l. solam, nu.*11. *versic. secundo hic quæritur, & ibi etiam Ioan Sicar. numer.*4. *post medium, versic. finge, me aliquem vulneraſſe, C. de testibus. Nell. de testibus,* 101

*de testibus, nu.151. vers. Testis inducitur, Camp. de testib. reg.193. in 13. fallen. Dec. consil.549. nu.6. & consil.469 num.5. & seqq. lib.1. Boss. in tit. de oppos. contra testes num.73. versic. item adde, quo ad defensionem, usq; ad nu.80. Alexan. Sti. ut. in pract. iud. cap.16. post nu.66. Herculan. de negat. nu.325. Clar. in pract. §. fin. qu.55. vers. fin. ad fin. vbi de * communi, Matthe. Grib. in suis regul. criminal. versic. in criminalibus testis etiam non interrogatus, & inter commun. opin. lib.1. fol. mihi 344. col.2. Mascard. de probat. libr.1. in resat. qu.5. num.124. vbi de * communi, & conclus.490. nu.6.* Quod autem de teste dicente aliquem non esse culpabilem, dixi supra, nu.24. & quid de teste dicente, quod Titius non fuit percussus à Scio, dixi supra nu.25 & quid de teste de credulitate deponente ad rei defensionem, an teneatur reddere rationem sui dicti, dixi etiam hoc quæst. 82. nu.78. & seq.*

1 2 LIMITA VI. In Pœnis, † qui non tenentur reddere rationem scientiæ, quando de eorum iudicio deponit superius, quæ ad artis peritiam spectant, *Bart. ad Salic. de stat. mino. 5. & ibi Sebast. Sap. num.24. ff. de minor. Salic. in l.1. nu.15. ff. si cert. pet.* vbi etiam reddit rationem, quia scilicet haberet præsumptionem pro se, *Felyn. in c. cum causam nu.21. versic. subdistingue, & c. iunct. nu.24. & de etiam Felyn. vers. tertio tempera*, vbi exemplificat hanc ampliationem, *& col.6. in prin. versic. sed contra ista, unde vers. potest concludi*, vbi refert contraria, & illis respondet, *extra, de testibus, Monoch. in 5. remed. adipiscend. possess. nu.160. Mascard. de probat. libr.2. conclus.1354. num.19. & libr.3. conclus.1369. nu.39. & seqq.* Ex quibus hæc * limitatio * communiter recepta dici potest. Quamvis 103 contrarium decere tenuerit Alexand. Stiat. *in pract. iudic. cap.16. nu.69.* Cuius opinio † posset forsan procedere in peritis electis à parte, secus autem in electis à iudice, prout eos loquimur, & prout concordando opiniones distinguit Herculan. *de negat. nu.229. & Bartol. Angel. & Felyn. quos allegat.* 104

105 SVBLIMITA hanc limitationem, vt procedat, prout loquitur de testibus peritis, secus si testis non esset peritus, & eligant deponere super rebus artificiosis, vt pars fuit, circa margaritas, super lapillis pretiosis, vel super diuersis rebus, super quibus de bent deponere etiam illi qui artem non tenent, tunc tenentur reddere rationem corporis, *vt per Carpz. p.2. const.192. n.12 & in 13. Mascard. de probat. vbi sup.*

2 LIMITA VII. In testibus deponentibus super depositione, & vbi Scio reddere rationem corporis, vt putà dicentibus quod Titius posuit talem rem in tali loco, intendentes reddere rationem dicti sui, debent reddere, *Bald. in l. nunc videamus n.2. ff. de testib. & ibi etiam Bart. n.3. Alex. n.4. Paul. n.5. Cagnol. n.6. & sub. idem Baldus cum Alex. n.2. vers. Adi quod testis, qui dicit, se vidisse Titium percutientem, & vulnerantem Seium cum ligno & ea de re probat quodem percussionem & vulnus, sed non probat hæc esse eadem, & ideo debet Felin. ibi nu.5. in fin.*

3 Verum † quando agitur criminaliter ad pœnam tunc sine testis deponat per verbum, *Scio*, sive etiam deponat per verba, *verum est*, vtroq; casu debere reddere rationem dicti sui, multo verius creditum per ea, quæ generaliter dixi *supra in 8. ampliat. nu 14.* 110

4 Sed † si agitur ciuiliter, tunc isto casu, quando scilicet testis deponit de iis, quæ sensu corporeo percipiuntur, si deponat per verbum, *Scio*, illum non teneri reddere aliam rationem, non aliter, ac si deponeret per verba, *verum est*, verius certè creditum, prout & verius crediderunt glossi. *in cap. cum causam, in verbo, de causis. in princ. extra, de testibus. & ita glossi. in cap. ficet, in verbo, de causis. vers. fic quod verum est, extra de rescindu.* vbi dixit, quod non sufficit testi dicere, *scio* hoc, vel illud, nisi assignet causam scientiæ, cum multa sint sciendi genera, &c. Sed hoc verum est, inquit ibi glossa, quando testis fuit interrogatus de causa, secus si non fuit interrogatus, sequitur Bald. *ibid. num.5.* vbi propterea dicit, quod licet multa * sint genera sciendi, tamen semper præsumitur ratio visus, & modus sciendi per visum, ad hoc, vt testimonium valeat, infertque ad rem, qui dixit, *S. Io. quod Titius non fuit percussus à Scio.* Probat enim, inquit Baldus, *Titius non fuit percussus à Scio.* Probat enim, inquit Baldus, hic testis, si non fuit interrogatus de causa scientiæ, quia ergo inde est, ac si dixisset, *Verum est, quod non fuit percussus à Scio, idem Alexan. in dict. leg.1. num.24. vers. & sic non puto esse verum id, quod Bald. dicit. ff. si cert. pet. Felyn. ibi dicens, nu.7. versic. unde si testis. & vers. unde vnus. ut quod si testes, Socin. cons.302. n.5. fall. vbi dicit repisbat Ex. dem dictum. tiram. calum contrarium docentem, & Soc. m. refert Mascard. de probat. to.3. concl.1369. nu.45. Hipp. Ammon. cons.340. nu.91. libr.3. & melius cons.330. n.10. & 8. in f. & seqq. d. lib.2. vbi alia relata te- stiarr. de * communi opinione, & optime hanc competat opinionē* 111

5 LIMITA IX. Quæ † testis non tenetur reddere rationem, quando illam non potest reddere per sensum corporeum, quod dicitur contingere, quando deponit de re, quæ videbatur, *Isola cons. nu.* scilicet quia non videbat, quia erat nimis longe, quia non erat ibi lux, quia ita, Carpeg. *cons.192. in 6 fallent.* 112

6 LIMITA X. Quæ limitatio verificatur, prout & venunt etiam quando testis deponit de rebus ex propria scientia pertinentibus ad testandum, ex propria notitia pertinentibus ad testandum, super numeratione pecuniæ. Nam tunc quicquid alias fit, quando de pecuniæ numero *de quo dixi supra, nu.56. & 126 ampliat.* multi fuerunt interrogati, non tenentur reddere causam scientiæ. *Paris. cons.* C. *de testib. Carl. cons.* 113 *Rosic. cons.* 8. *Rosic. cons.* 8. *Abb. in c. cum causam. nu.6. de fi. Ancharan. in rub. de testib. nu.* 5. *Alex. in l. nu.* 8. *ff. si cert. pet.* 114

7 LIMITA XI. Et † testes deponunt super solutione, quod non tenentur reddere rationē, nisi fuerint interrogati, cum solutio fit quid facti, & ratio visus subintelligatur, videtur de mente *Bart. in l. stichum, nu.13. C. de testibus.* 115

8 LIMITA XII. In † testibus deponentibus super actu, vel contractu facto ab aliquo, quæ cum sint facti, & cadant sub sensu corporis, nempe visus, hoc ideo nisi fuerint interrogati, non tenentur reddere eorum dicti rationem, *Bal. in l. solam. post nu.1. ver. Innocentius autem, C. de testibus, Hostiens. in c. cum causam, nu.4. post med. versic. item si quæratur, & ibi etiam Aret. post nu.21. extra, de testib.* 116

9 LIMITA XIII. Vt † idem sit in testibus deponentibus, quod quis cantet alte, vel basse, bene vel male, quod in iis subintelligatur ratio auditus, scripserunt Salyc. *in l. solam, post nu.2. versic. idem si quæratur, C. de testibus, Innoc. in c. cum causam, nu.3. versic. item dicimus, & ibi Hostien. nu.4. ad med. vers. si enim quæratur, & Butr. num.18. col.4. post princ. vers. unde si quæritur, an cantet, extra, de testibus, Campeg. de test. regul.193. in 10. fallent.* 117

10 LIMITA XIV. Vt † idem sit in testibus deponentibus, quod res sit dulcis, vel amara, quod in illis intelligatur ratio gustus, scripserunt Salyc. *in d.l. solam. post n.2. vers. idem si res sit dulcis, vel amara, C. de testibus, Innoc. in c. cum causam, nu.3. vers. idem est quando quæritur, & ibi etiam Host. nu.5. vers. sed si quæratur, Butr. nu.18. col.4 post prin. vers. si quæritur, an res sit dulcis, ext. de testi. Camp. de test. reg.193 in 11. fall.* 118

11 LIMITA XV. Vt † idem sit in testibus deponentibus super mollitie vel duritie alicuius rei, quod in illis subintelligatur ratio tactus, etiam quod non exprimatur, scripserunt Salyc. *in d.l. solam, post nu.2. vers. & idem si quæratur de duritie vel mollitie, C. de testib. Inno. in c. cum causam, nu.3. vers. & idem est si quæratur, & ibi etiam Host. num 5. vers. si autem quæratur, & But. nu.18. col.4. ante med. versic. similiter si testificando, Campeg. de testibus, reg.193. in 12. fallen.* 119

12 LIMITA XVI. In testibus † deponentibus, quod res sit boni vel fœtidi odoris, nam & ij non tenentur eorum dicti rationem reddere, cum in iis subintelligatur ratio odoratus, *Innoc. in c. cum causam, nu.3. in fin. versic. & idem est, si quæritur, & ibi etiam Host. nu.5. ante fin. versic. verum & si quæratur, Butr. num.18 col.4. ante med. vers. si testificando subiicitur sensus odoratus, extra, de testibus.* 120

13 LIMITA XVII. In probatione † possessionis, quæ cum iuris sit, licet videretur dicendum, per testes desuper deponentes, etiam nō interrogatos, esse reddendam causam scientiæ. *prout videtur de mente Anton. Gomez. var. resol. tom.3. cap.12. rub. de prob. delict. nu.10. post princ. vers. quod item subintelligę, & post Bart. & Camp. quos allegat, tradit Mascar. de prob. lib.1. conclus.1369. nu.33.* 121

122 Tamen, † quando dicti testes dicunt, quod Titius tenebat vel possidebat talem rem, non interrogati, non tenentur reddere causam scientię, quia possidere & detinere cadit sub sensu corporis, nempe visus, *Salyc. in leg. solam, nu.2. post vers. sed Innocentius, C. de testibus, Innoc. in cap. cum causam, nu.3. in princ. & d. nu.3. post med. vers. quadam tamen sunt, & ibi etiam Butr. num.18. col.4. in prin. ver. ego vidi, quod de facto tenebat talem rem, Card Zabar. col.1. in fin. Henr. Boyc. nu.11. ver. testis dicit, extra, de testibus, Spec. in tit. de teste, §. nunc tractandum, num.14. vers. ego vidi, iuncto vers. si vero testis, & nu.27. Bart. in tract. de testibus, nu.9. & ibi in addit. litera A. Nell. de testibus, nu.133. & nu.179. Camp. de test. reg.193. sub 3. fallen. Pract. Corradi, tit. de testibus, rub. de causa non reddita, nu.30. in fin. fol.128. col.2.*

123 Et † licet vt supra dixi possessio sit quid iuris, nihilominus quando testis deponit, quod talis possidebat, vel quod iustè possidebat, talis depositio intelligitur de possessione facti & naturali, non autem de possessione iuris & ciuili, *secundum Innocen. in c. cum causam, num. 3. ff. med. vers. quadam tamen sunt, &c. vbi quod hæc est * communis intelligentia, & ibi etiam Bald. nu.13. vers. sed Innocentius dicit, Butr. nu.18. col.4. ad fin. vers. talis tali tempore possedit, Abb. n.6. col.4. in fin. vers. & ex dictis Innocentii. Fel. col.5. post med. ver. secunda tempora, ext. de testibus, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractandum, nu.17. ver. unde & dictū testimonium, vbi quod ita se habet * communis intellectus, Bart. in tract. de testib. post num.9. Nell. de testib. nu.179. in prin. Boss. in tit. de oppos. cont. test. n.75. Cap. de test. reg.193. in 5. fall. Masc. de prob. lib.3. cōc.1369. n.42.* * *

Probata † autem hac naturali & corporali possessione iuris præsumptione, dicitur probata ciuilis, quæ animo retinetur, *Bald. in d.c. cum causam, nu.13. in princ. iuncto vers. quod est verum, & ibi etiam Felyn. col.5. post med. versic. sed nihilominus, Nell. de testibus, post nu.133. & nu.179. ad finem, versic. sed hoc non est verum, & dixi latius in quæst. ciuil. sub tit de probat. in materia probandæ possessionis.* 124

SVBLIMITA hanc 17. limitationem † non procedere, quādo testis diceret, quod quis possidebat scientе & patiente Titio. Talem enim scientiam & patientiam minime probat, nisi reddat concludentem rationem, *Nell. in tract. de testib. nu.381. Boss. in tit. de oppos. contra test. nu.78.* Vbi etiam † idem, quando testis deponeret, quod quis possidebat nomine alterius. 125 126

ARGVMENTVM.

Qualis debeat esse ratio & caussa scientiæ ad hoc, vt dictum testis sustineatur, & probet.

SVMMARIA.

Testis debet dicti sui rationem per sensum corporeum reddere, alias non est bona, nu.127.

Immo debet reddere rationem per illum sensum, quo percipitur illa res, super qua deponit, & ratio reddita per alium sensum non est bona, nu.128.

Ratio testis per visum vel per tactum videtur generalis per omnes sensus, nu.129. & 131. Vbi de magis communi, contra num. 130. Distingue, vt nu.132.133. & 134.

Testis in probatione promissionis vel stipulationis, si deponat per sensum visus, dicitur bonam rationem reddere, num.133. & num.138.

Testis si deponat de re perceptibili per duplicem sensum, de eo debet reddere rationem per vtrumque sensum: nu.135. contra, num.136. Distingue, vt nu.137. & seqq.

Testis deponens dere perceptibili per sensum visus & auditus simul, quomodo sui dicti rationem reddere debeat, nu.133.135. & seqq.

Testis dicens se audiuisse, quod Titius ingressus est talem domum, dicitur bonam reddere rationem, nu.141.

Testis dicens, Scio, quia percepi sensu corporis, non dicitur reddere bonam rationem, nu.142. contra, nu.143.

Ratio testis eadem cum dicto non est bona, nu.144.

Ideo non probat testis dicens, Scio, quia scio, nu.145.

Prout nec etiam probat testis dicens, Scio, quoniam ita est, ibid. num.146.

Ratio testis sufficit, quod concludat vel probabiliter, vt in pluribus, & frequenter & a communiter accidentibus, vel iuris præsumptione, nu.147. Declara, vt nu.148.

Ratio reddenda per testem sufficit, quod implicitè reddatur, licet non explicite, nu.149.

Item sufficit, quod reddatur naturaliter, & grosso modo, nu.150.

In testimonio conscientiali non est necesse dare rationem per sensum corporis, nu.151.

Testis si dicat, Scio, quia fui præsens, dicitur bonam reddere rationem, etiam quod non dicat se vidisse, nu.132. licet aliq contra, num.153. Limita primo, quando testis deponit de sua præsentia, secus si deponat de præsentia alterius, nu.155. Limita secundo, quando agitur de probando aliquem consensisse, num. 156. Limita tertio in statutis, legibus, testamentis & contractibus requirentibus aliquem præsentem, nam tunc requiritur etiam, quod fuerit intelligens, num.157. Limita quarto, dummodo testis dicat, verā esse, quia interfuit, secus si dicat, interfui, & non dicat verā esse, nu.158.

Testis aliquid assertiue deponens, dicendo puta aliquid factum vel dictum, præsumitur fuisse præsens, & probat etiam, quod non dixerit se præsentem, nu.154.

Ratio reddi potest per testem, secundum decem prædicamenta, de quibus remissiue, nu.159.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

Ratio reddi potest per testem per quatuor causas nempe materialem, formalem, efficientem, & finalem, nu.160.

Non est bona ratio testis dicentis, Scio, quoniam nullus dubitat, vel, Scio quoniam sic omnes dicunt, nu.161.

Hæc est bona ratio testis dicentis, Scio, quoniam certus sum, nu. mero 162.

Testis aliquid affirmans, eo, quia sic dicit, se reperire in suo memoriali, optime probat, nu.163.

QVÆSTIO LXX. CAP. III.

VIDIMVS supra in primo & secundo capite huius quæstionis omnes casus, in quibus testis tenetur, vel non tenetur reddere rationē dicti sui, videndum modo est, qualis debeat esse ista ratio, & in hoc constituendæ sunt plures conclusiones.

127 PRIMA sit † conclusio, quod ratio testis debet reddi per sensum corporeum, nempe visum, auditum, gustum, tactum, & odoratum, & alio modo reddita nō est bona, *Bart. in leg. solam, in 1. lect. & ibi etiam Ioan. Sicar. nu.3. versic. & debet illa ratio, C. de testibus, idem Bart. in l.1. nu. 17. & ibi etiam Bald. num 3. col.3. versic. item testis per sensum corporis, & colum.4. num.4. versic. ego non credo hoc verum, Alexand. post num.17. versic. tamen quoad quæstionem principalem, & l.ff. num.15. ff. si certum petatur. idem Bart. in l. testium, num.3. & ibi etiam Fulgos. nu.3. Castr. num.5. versic. in textu ibi, &c. Angel. nu.4. per totum, vbi bene exemplificat, C. de testibus, pro hac conclusione est textus, in l. qui testamento, § final. in fine, & ibi Bart. num.2. Bald. in princip. versic. in text. sensum, &c. & Castren. nu 3. ff. de testament. item est text. in capit. cum caussam, ibi visu, auditu, &c. extra, de testibus, & ibi hoc bene notant & exemplificant Innocent. nu.2. & seqq. Hostiens. nu.4. & sequ. Ioan. Andr. num.4. Bald. num.1. in fine, versic. adde tertium, & nu.2. &, eqq. Anchar. nu.7. Butr. nu.18 column.3. in fine, versic. dic quod causæ sciendi sunt, Aretin. nu.31. ad med. Felyn. num.5. versic.2. conclusio, Abb. in capit. sicut, de re iud. Specular. in tit. de teste, § nunc tractandum, num.13. in fine, versicul. debet autem testis, & nu.14. & seqq. vbi late Bartol. in tractat. de testibus, nu.4. Bald. de testibus, part.1. num.3. Feder. Schenck. de testibus, nu.43. Nell. de test. bus, nu.130. Montic. in repert. test. rubric. ratione testis dictam pendet. folio 226. colum.1. versic. fin. & colum.2. versic.1. & 2. Mascard. de probat. lib.3. conclus.1369. n.53. & pro hac conclusione faciunt etiam quæ dixi sup. quæstione 68 num.63.*

128 § ROVNTA sit † conclusio præcedentis conclusionis ampliatiua, quod ratio testis non solum per sensum corporeum reddi debet, sed etiam per sensum aptum illi rei, super qua deponit, alias non est bona: vbi enim testis deponit de iis, quæ visu percipiuntur, ratio reddenda est per sensum visus, vbi autem de iis, quę auditu percipiuntur, ibi est reddenda per sensum auditus, & sic in singulo sensu, prout supra exemplificaui in præcedenti capite nu.11. & seqq. & vt dixi, aliter reddita ratio nihil valet. Sic in specie hanc conclusionem bene tuentur Bald. *in l. solam, num.6. in fine, versic. si tamen esset sensus, C. de ... & ibi etiam Ioan. Sicard. num.3. versic. ergo qui testificatur, Roman. in leg.1. num.12 post medium, colum.3. in fine, versic. & ratio, & ibi etiam Alexand. num.19. & Ripa num 51. in princip. versic. debet testis, ff. si certum petatur, Imol. in capit. litteris, post numer.7. versicul. vnde tunc, extra, de præsumption. Bald. in capit. cum causſam, numero secundo & sequentibus, tuncto num.35. & ibi etiam Imol. numer.6. Anchar. num.6. in fin. Card. Zabarel. col.1. in fin. versic. quæro circa hoc in eo. Abb. post num 8. extr.1, de testibus, Paul de Castr. in l. testium, num.5. ante medium, vers. sed si testificatur de alio, tuncto nu.11. ante finem, & ibi etiam Ang. nu.4. C. de testibus, Adden. ad Bartol. in l. qui testamento, § fin. nu.2. litera C. in prin. vers. & debet sensus talis reddi, ff. de testam. Bald. in tractat de testibus, part.3. num.20. Montic. in repert. test. rubr. testis d. positio à ratione pendet, fol.226. vers 2. col.2. Mascard. de probat. lib.1. in præs. qu.5. num.126. Burs. at. consil.346. nu.6. lib.4.*

TERTIA sit † conclusio præcedentis 2. conclusionis declaratiua, quod licet testis debeat reddere rationem per illum sensum corporis, quo res illa, super qua deponit, percipitur, tamen, quia ratio visus & ratio tactus videtur generalis, ad omnes alios sensus, saltem de communi loquendi vsu, ideo testis ratio, quia vidit, vel tetigit, videtur bona etiam in iis, quæ auditu, vel alio sensu percipiuntur: Exemplum: Testis dicit, quid factum fuisse post tertium sonum campanæ, interrogatus, quomodo hoc sciat, respondit, quoniam vidi, vel, quoniam tetigi, vtique per talem rationem, bene videtur probatus tertius campanę sonus, secundum Bartol. quem refert (sed non sequitur) Bald. *in l. solam, num.6. C. de testibus*, sed Bart. bene sequuti sunt Alexan. *in l.1 n.24. versic. vnde videmus, ff. si cert. pet. Anch. in c. cum causam, nu.8. extra, de testibus*, vbi contra Bald. tenet, quod si testis dicat, quod Titius promisit Seio centum, quia vidit, valet talis depositio, quia visus ad omnes sensibus refertur, de quo tamen latius dixi *infra, nu.138.* adde pro hac eadem conclusione Butr. *in d.c. cum causam, nu.18. col.5. ante med.* vbi de ratione per sensum visus, qui est proportionabilis ad sensum auditus, & ad omnes alios sensus, quod & idem voluit Abb. ibidem, *num.8. in fin vers. item scias, & ibi etiam Addentes litera D.* vbi loquuntur tam de sensu visus, quam de sensu tactus, prout de vtroque sensu loquitur Aretin. *ibid. num. 29. vers. circa primum, & num.30.* vbi in vtroque sensu dicit se habere * communem Dd. * sententiam, quam quidem communem propter * communem loquendi vsum in sensu tactus bene sequitur idem Aret. *ibid. n.34.* (licet in sensu visus contrarium teneat, *vt infra eum referam.*) Addo rursus pro eadem conclusione relatos per Felyn. (quos tamen ipse non sequitur) *in d. cap. cum causam, num.5. col.7. ad medium, vers. sed ista conclusio, Bald. in l. testium, num.10. in fine, versic. & idem dico, C. de testibus*, vbi de sensu tactus, *Fulgos. ibid. num.6. vbi de sensu visus, Castr. nu.5. ad med. vers. adde tamen, Ang. nu.4. versic. similiter, &c.* vbi quod ratio visus cadit etiam in sensu auditus, *Adden. ad Bart. in l. qui testamento, § fin. num.2. litera C. in princ addit. & in fine, vers. vide glossam, & vers. ad idem si dicāt*, vbi tam de sensu visus, quam de sensu tactus, *Castren. ibid. num.3.* vbi de sensu visus, *ff. de testam. Bart. in tractat. de testibus, num.16.* vbi quod appellatio videndi est communis ad omnem sensum, & quotidie dicimus: *Vidi tale vinum esse dulce, & talem rem esse duram, vel mollem*, prout etiam sæpe dicimus, manibus tangere id, quod non est tangibile, *vt in Epist. Canon. Ioan. in princip. ibi, Manus nostræ pertractauerunt, quæ sunt de regno vitæ, & ibi in addit. ad Bart. litera G. litera H. & litera I. Fald. in tractat. de testibus, part.3. num.23.* vbi tam de sensu visus, quam de sensu tactus, *Nell. in tract de testibus, nu 31.* vbi de ratione per sensum visus, *Socin. reg.402 in 5 fallen. ad medium, vers. item pro hoc etiam facit*, vbi de sensu tactus, *Ant. Gomez. variar. resolut. lib.3. cap.12. nu.9. ad fin. vers. sensus tamen visus generalis est, vbi dicit ita * communiter tenere Dd. Montic. in repert. * test. rubr. ratio testis de visu, fol.228. col.2. vers.1. & seqq. in discursu*, vbi de sensu visus ponit plura exempla, *& fol. 229. col.2. vers.1.* vbi de teste dicente, *vidisse pulsare campanam, vel vidisse vinum, quod dulce erat, & in rubric. ratio testis, quia sensi vel detegi, folio 237. colum.1. versic.3. & seqq.* vbi de materia remissiue.

Contra † hanc conclusionem, quod per sensum visus vel tactus nō sit bona ratio in iis, quæ sensu auditus, vel alio percipiuntur, scripserunt Bald. *in l. solam, num.6. C. de testib.* vbi dicere, quod per vnum sensum probetur alius sensus, aliud non est, nisi confundere discretiuam notitiam sensuum cōtra naturalem rationem, qua suadetur, vt cuilibet sensui correspondeat proprium sensibile, seu obiectum, *vt per Innocent. & Oldrad. in locis per eum relatis, quod & idem voluit Salycet. in d. leg. solam, num.10. idem Bald. in d. cap. cum causam, nu.33. & 35.* vbi quod ratio visus non est bona, vbi requiritur auditus, & ibi ponit duo exempla, Aret. *in c. cum causam, nu.31.* vbi quod ista opinio quoad sensum visus, videtur verior, licet prima * * communis, *iuncto nu 33. in fin. Felyn. ibidem, nu.5. col.7. in fine, vers. sed quod ista declaratio non sit vera, Spec. in tit. de teste, § nunc tractandum, nu.15. in fin. iuncto n.16.* vbi quod in his, quæ sensu auditus percipiuntur, ratio per sensum visus est inepta.

131 Quid dicendum? Prima † opinio, vt vides, magis cōmuniter * recepta est, secunda autem apparet multum rationi proxima.

132 Et nihilominus † pro concordia credere ē distinguendum, quod eadem prima opinio posset procedere in teste idiota, qui loquitur crasso modo, prout faciunt homines rudes, qui id quod viderunt, dicunt se manibus tetigisse, & econtra, prout in idiota expresse animaduertit, Bald. *in l.1. nu.3. C. de confess. lib.7. tit.4. & Adden. ad Abb. in d.c. cum causam. nu.8. litera D, in fine addit. extra de testibus.*

133 In teste autem † non idiota, nec rudi, sed sagace, & bene loqui sciente dicas, quod in re perceptibili per sensum visus & auditus simul, ratio visus est bona, & isto casu potest procedere prima opinio, secus autem in re non perceptibili, nisi per sensum auditus, quia tunc ratio visus non est bona, & isto secundo casu potest procedere secunda opinio. Sic nempe in hac contrarietate repetio distinguentem Bald. *in l. testium, numero 9. versic. secundo quæro, & ibi de testibus*, vbi ponit exemplum in stipulatione, & promissione facta, puta, per Titium Sempronio, in qua requiritur vterque sensus, nempe visus & auditus; visus in eo, quod ille sit Titius & alter Sempronius; auditus in eo, quod prædicti protulerint verba apta ad stipulationem: hoc inquam casu ratio visus potest sustineri, quia agitur de probando id, quod & visu & auditu percipitur, quod & idem nouissime scripsit Fulu. Pacian. *in peculiari tract. de probat. lib. 1. cap.10. numer.65.* Secus autem, quando ageretur de probatione eius rei, quæ solo auditu percipitur, quia tunc ratio visus non esset bona, *vt ibi per Bald. quem ibi sequatus est Salycet. numero 10. & seqq. & post Salycet. Aretin. in capit. cum causam numero 31. in fin. versicul. ex cuius dictis, & num.33. etiam in fine, versicul. aut testis & ibi etiam Felyn. num. 5. colum.8. in princip. versicul. & ideo ex dictis Baldi, extra de testibus, & faciunt pro hac distinctione, quæ dixi infr. in seq. concl. num.138.*

134 Posset † etiam prædicta prima opinio locum habere, quando res super qua deponit testis perciperetur per sensum multum affinem cum sensu visus, & de quo homines ita communiter loquerentur, tunc enim etiam isto casu ratio per visum posset sustineri & adaptari, *secūdum Bal. in l. solam, n.6 in fin. vers. si tamen esset sensus, &c. C. de testibus, Aret in c. cum causam post n.34. extra eod.* vbi dixit, quod in re perceptibili per vnum sensum, potest afferri ratio per alium, quando communis loquendi vsus ita accipit vnum sensum pro alio.

135 QVARTA Sit conclusio, † quod quando agitur de probatione alicuius rei, quæ duplici sensu percipitur, tunc ratio debet reddi per vtrumque sensum, quo res illa percipitur, Salyc. *in l. solam, num 2. in fin. versic. circa quæ attende, C. de test. bus, Abb. in cap. cum causam, num.8. vers. & ibi res, extra eo. Boss. in tit. de oppos. cont. test. nu.79. in fi. vers. item adde quod si res, Montic. in repert. test. rub. à ratione testis dict. pendet fol.227. col.1. vers.3. & rubr. ratio testis de visu, fol.229. colum.2. vers. pen.* vbi quod in actu qui potest percipi visu & auditu simul, testis debet dicere, *vidi & audiui*, sed de hoc vltimo vide, quæ infra dicam in sequ. limitat. huius concl. & etiam quæ dixi supr. *q.69. num. 59. & seqq.*

136 LIMITANDO Hanc 4. conclusionem † aduerte, quod contra eam faciunt multa considerata per Butr. *in loco relato per Mont. in rub. à ratione testis dictam pend. fol. 227. colu.1. vers.4.* prout etiam multa confidera per & contra idem But. *in c. cum causam, n.18. ad fi. col 5. in princ. sed est dubium.*

Ideo † pro resolutione, & declaratione dicas, quod 137 conclusio procedit in re perceptibili aliquo alio duplici sensu, quam visus & auditus. In re enim proportionabili sensui visus & auditus, si testes deponant per sensum visus, valet vtique talis ratio, siue res proportionetur vtrique sensui distributiue, siue etiam copulatiue, prout optime concludit Butr. *in loco præcitato, & dixi supra quæstio.69. sub numer.161. versic. si vero testis dicat se vidisse Titium.*

Et † hinc est, quod si testis deponat, Titium promi- 138 sisse Seio centum per stipulationem, quo casu, *vt admonui supra numero 133.* agitur de re perceptibili per visum, & auditum simul, sufficit ipsi testi rationem reddere, per solam visus rationem, *secundum Bald. in l. testium, numero 9. in fin. versicul. dicipotest, & ibi etiam Salycet. numero 10. & eqq. C. de test bus, Adden. ad Bart. in l. qui testamento § fin. numero 2. litera C, ad med. addit. versic. sed an testis in re perceptibili visu, & auditu. ff. de testam. Aret. in cap. cum causam. numero 31. versi. ex cuius dictis, iuncto numero 32. & ibi etiam Felyn. num.5. col.8. in princip. versic. & ideo ex dictis Baldi, extra de testibus. Barto in tractat. de testibus, numero 16. Nellus de testibus, numero 152. Alberic. de Malet. in tract. de testibus, cap.9. num.27. & ibi communi, * Fulu. Pacian. in tract. de * probat. lib.1. cap.10. nu.65.* quicquid † in contrarium dixisse videatur idem Bal. *in d.c. cum causam, nu.33.* sed Bald. 139 expresse reprobat Anchar. *ibid numer.8. prout eum retuli supr. 129.*

Si † vero in re proportionabili sensui visus & auditus 140 simul testis deponat non per sensum visus, sed per sensum auditus; an tal s ratio sufficiat, vide quæ dixi *supra in quæst 69. num 159. & seqq.* vbi late explicam hanc difficultatem, quibus adde Butr. *in d. cap. cum causam. nu.18. ad fin. colum.5. in princip. versicul. sed est dubium, extra de testibus* vbi concludit, quod si testis deponat per sensum auditus, & tunc valet tale dictum in re proportionabili sensui visus, & auditus dubitatiue; secus in re vtrique sensui proportionabili copulative, & vide etiam in proposito *Albe. de Malet. in tract. de testibus, cap. 9. num. 28.* vbi defendit, † valere dictum testis, dicentis se audiuisse, quod Titius ingressus est talem domum, quia ingressus potest etiam per auditum percipi, *vt ibi per eum ex Butr. quem allegat, reprobatis Arch. & Imola contrarium sentientibus, prout & contrarium voluit Iacobin. de S. Georg. in l. si arbiter, num.15. ver. si quid contra, colum. fin. ff. de probat. quem refert Fulu. Pacian. in tract. de probat. lib.1. cap.10. num 63.*

QVINTA Sit † conclusio, quod si testis interrogatus de ratione respondeat; *scio quoniam percepi sensu corporis*, talis ratio non videtur bona, quia est dubia, cum possit esse, quod non percepererit per sensum cōuenientem illi actui, super quo deponit, sed per alium, fuit originale dictum Bald. *in l. test. nu, num.10. in 3. qu. C. de test. b. quem sequuti sunt Adden. ad Bart. in l. qui testamento, § fi. litera C. ad fi. addit. ff. de testam. alij adden. ad Abb. in c. cum causam, num.6. litera D, vers. etsi testis deponens, extra de testibus*, Felyn. *in cap. literis, num.7. ante med. vers. item pro hoc facit, extra de præsumt.* 142

Contrarium, & † ni fallor, verius: quod imo talis ratio sit bona, contra Bald. *in d. l. testium*, voluerunt Alex. *in l.1. numero 25. versicul. & ideo non puto verum esse, & ibi etiam Ripa, numero 53. versicul. nec est verum. ff. si cert. petat. Socin. reg.402. in 5. fallen. versic. & id facit. iuncto versiculo & ideo non videtur verum, in fin. d. 5. fall. n. ve si. & exp. fatos.* 143

SEXTA Sit † conclusio quod [illegible] quæ est eadem cum dicto, [illegible]

Texto deteriorado e/ou Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

L. in verbo, non habent, & ibi etiam Bartol. ante numer. 1. versiculo nota quod ratio. Bald. in fine, versiculo item nota in addit. ad Bart. in l. solam, litera B, versicul. & quod non debeat, C. de testib. Joann. Sicar. in dict. leg. solam, numero 3. versicul. praterea debet istaratio, &c. vbi quod in ratione semper debet addi aliquid plus, quam in dicto. *Butr. in capitulo cum causam, numero 18. versiculo si causa debet esse differens, extra de testibus, Bartol in tractat. de testibus, numero 5. Maran. in Specul. in rubru. de testium productione, numero 11. in princip. sancto versiculo, quod nota perpetuo,* vbi propterea bene infert ad errores notariorum, quos in extensione examinis testium fieri solent, dum scribunt, *in causa scientiæ, &c. per ea quæ fuerat deposita &c.* Stenim testis in depositione nullam reddit rationem per sensum corporis, tunc vtique ista causa scientiæ relativa ad depositionem, de qua fiat mentionem notarius, nihil operatur, & nullius effectus si notarius testem non interrogasset & ita testatum in facto sibi plures contigisse & obtinuisse, *addo pro hac eadem conclusione, Boss. in titul. de oppositione contra testes, numero 75. Tract. Corradi, titul. de testibus, rubric. de causa non reddita numero 27. in 2. ampliat. in fine folio 127. columna. Montecell. in repertor. testium, rubric. ratio testis an sit eadem cum dicto, folio 237. columna. 2. versicul. 1. & seq. Majcard. de probation. lib. 3. conclus. 1369. num. 62.*

145 Hinc † non valere rationem testis dicentis, *scio quia scio*, scripserunt gloss. *in l. Labeo, & Neratius, ff. de vsucap. Bart. in l. qui interrogatus, per illum text. ff. de petit. hereditat. Bald. in l. solam, numero 2. & ibi etiam Joann. Sicar. numero 5. versic. praterea debet istaratio, & dict. testibus, Arib. in fin. numero 2. & ibi Ias. numero 3. ff. de offic. proc. Cæsar. Specul. in tit. de teste, §. nunc tractandum, numero 15. Bartol. in tract. de testibus, §. nunc tractandum, numero 15. Bartol. in tract. de testibus rubr. num 3. & ibi in addit. litera A, Maran. in tract. de testibus rubr. de testium productione num. 11. vers. exemplum, &c. Pract. Conrad. tit. de testibus, rubr. de causa non reddita num. 27. in 2. ampliat. in fine. vers. exemplum est fol. 127. col. 1. Montecell. in repert. rubr. ratio testis an sit eadem cum dicto fol. 237. column. 2. vers. 3. & seq.*

146 Et hinc † pariter non esse bonam rationem testis dicentis, *scio quoniam ita est*, scripserunt Bald. *in l. solam, numero 2. C. de testibus, Iason in l. fin. numero 4. ff. de offic. proc. Cæsar. Bart. in tract. de testibus, numero 3. Montecell. in repert. rubr. ratio testis, an sit eadem cum dicto fol. 238. column. 1. versic. 1.*

147 ❍ Epтima Sit † conclusio, quod licet alias supra num. 10. dixerim, testis rationem de bene de necessitate concludere, veritas tamen est quod sufficit illam concludere vel probabiliter, vt in pluribus & frequenter, & à communiter accidentibus, *argum. tex. in l. nec neque nanales, C. de prob.* vel iuris præsumptio *arg. tex. in l. hinc ff. eod. & l. filium. ff. de his qui sunt sui*, vel alienitur. *ita per hos & plures. & l. filium. ff. de his qui sunt sui*, vel alienitur. *ita per hos & plures. Abraham. conclusionem sic mouent Bald. in l. 1. nu. 16. & ibi in addit. litera E, in primo addit. & in alia addit. litera H, post nu. 17. Fulgos. num. 20. in fine, versicul. inde infertur, Paul. de Castr. num. 21. & lex. num. 18. Iaso. num. 3* (vbi tamen mouet controuersiam, illis resp. ondet, & postea contradictorium relinquit) *Curt. iunior. num. 43. vbi sequitur decisionem rotæ Dec. num. 9. versic. non obstat. 43. vbi sequitur decisionem rotæ Dec. num. 9. versic. non obstat. & ex istis Bartol. Ripa num. 47. in fine, versic. aduerte ff. si cert. petat. Addens ad Bartol. in authentico. sacramentum. §. fin. num. 2. litera P, ad finem addit vers. ad finem. ff. d. testam. Salycet. in l. solam, post nu. 2. versicul. solutio, vbi sequitur in gloss. & ibi Ioann. Sicar. nu. 3. versicul. sciant autem hic Domini, C. de testibus, Ias. in c. literis, num 2. ad finem, & num 7. vbi, quoniam communiter accidentibus, de præsumpt. idem Felyn. in cap. cum causam, numero 6. de testibus. Boss. in tit. de oppos. contr. testes, num. 79. Herculan. in tractat. de negatiua, num. 248. versic. sufficit, quod testis ratio, Mascar. de probat. lib. 3 conclus. 1369. num. 56.*

148 Limita Hanc † conclusionem, vt procedat in ijs, quæ directè & immediatè percipi non possent, secus in ijs, quæ per immediatum sensum corporeum percipi possunt, quia tunc non sufficit testis rationem concludere præsumtiue, *Alex. post Imo. quem allegat in l. 1. nu. 19. vers. bene fateor, ff. si cert. pet. vbi ponit exemplum huius limitationis, quem etiam refert Ripa ibid num. 49. & num. 54. vers. ex nis, quem etiam refert Ripa ibid num. 49. & num. 54. vers. ex præmissis, Anto. de Butr. in cap. literis, nu. 11. vers. nota bene, de præsumt.*

149 ❍ Ctava Sit † conclusio, quod ratio reddenda per testem, sufficit quod implicite reddatur, licet non explicite, sufficitque quod testis depositio habeat in se causam annexam & implicatam, *Fulg. in l. 1. num. 21. & ibi Arer. post num. 10. & Ripa num. 48.* vbi ponit exemplum implicitæ rationis, *Cagnol num. 129. ff. si cert. pet. Ripa in stipulatio, numero 47. ff. de verbo. obligat.* vbi quod sufficit rationem concludere directè vel indirectè, exprimit rationem concludere directè vel indirectè, *Imol. in cap cum causam, nu. 7. in fine. sic. limita primum dictum, & ibi etiam But. nu. 18. versicu. nisi dictum habeat cum se annexam causam, Abb. num. 8. versicul. & si habeat cum se annexam causam, Aretin. sub num. 32. & 33. Felyn. num. 2. col. 3. ad medium versi. sed hanc fallentiam, & num. 5. col. 7. ante med. versi. quod etiam vide Ang. & col. num. 8 post princip. versi. quoniam sufficit testem deponere per sensum virtualiter, & implicite Hermo. Boy. nu. 11. extra de testibus, Felyn. in c. tertio loco. post nu. 5. ext. de probat. Boss. in tit. de oppos. contr. test. nu. 78. vers. sed aduerte,* vbi amplius dicit, quod licet simus in casu, in quo testis rationem etiam non interrogatus reddere teneretur, tamen hoc non procedit, nisi id deponat, vt verisimile sit facile sibi cognitum esse, quod per eum dicitur, ex Felyn. Aretin. & Corn. *in locis ibi per eum allegatis, Pract. Corradini. de testibus, rubr. de causa non reddita, numero 27. in fi. fol. 127. col. 1. Hippol. Riman. cons. 340. post num. 91. lib. 3.*

150 ❍ Nona Sit † conclusio, quod ratio per testem reddenda sufficit, quod reddatur naturaliter, & grossomodo, non enim exigitur à teste ratio, quæ exigitur à Philosopho, vel Jurista, *Bald. in cap. cum causam, num. 15. in fin. extra de test. bus, & in l. data opera, numero 75. C. qui accus. non poss. prout illam refert & sequitur Monte. interpert. test. in rub. a ratione testis dictum penset folio 226. col. 1. vers. 4. lib. 3.*

151 Decima Sit † conclusio, quod in testimonio conscientiali, quando scilicet testis deponit de eo, quod credit in sua conscientia, non est necesse dare rationem per sensum corporis, *Adden. ad Bald. in l. solam, in verbo, dominium, lit. G. versicul. item nota. post Barq. quem alleg. Monte. in repert. test. rub. à ratione testis dictum penset fol. 226. col. 2. vers. ante pen.*

152 Vndecima Sit † conclusio, quod bona est ratio testis dicentis, *scio quia fui præsens, Bald. in l. solam, num. 7. Cod. de testibus*, vbi ampliat, post Nicol. de Matar. quod talis ratio est bona in quolibet sensu, & hoc dicit mirabile, *Alex. in l. 1. numero 25. versicul. & ideo, & c. & ibi etiam Aret. post num. 10. versic. sicut etiam videmus, & Ripa numero 54. ff. si cert. pet. Fulg. in l. testium, numero 11. in fine, versic. & si diceret præsens, & ibi etiam Cast.

Limita 8. in criminalibus, n.192. Declara, vt n.193.

Limita 9. quia sententia lata ex testibus deponentibus cum ratione, qui a vicinus, vel consanguineus, non transit in iudicatum, num.194.

Limita 10. quia testes reddentes aliam bonam rationem præferuntur ipsis, n.195.

Limita 11. quia ex depositione testis, sic deponentis, quia vicinus, vel consanguineus, non defertur iuramentum in supplementum, n.196.

Limita 12. Vt prædicta ratio sit bona, quando deponit de actu successiuo secus si de actu momentaneo n.197.

Limita 13. Vt eadem ratio sit bona, quando testis deponit super eo, quod latere non potest oculos vicini, & quando deponit super iis, quæ communiter & verisimiliter nota sunt coniunctis & vicinis: aliter secus, n.198. & seqq.

Limita 14. vt prædicta ratio concludat in iis quæ communiter accidunt, siue a iure præsumuntur, seu in actu n.201.

Limita 15. vt eadem ratio sit bona, quando testis deponit probando quid in genere, secus si agatur de probando quid in specie, num.202.

Limita 16 in iis, quæ iudicio intellectus percipiuntur, num.203. contra n.204.

Limita 17. quia vicinitas, vel coniunctio non præsumitur, ideo aliter probandis, quam per assertionem testis, nu.205. contra num.206.

QVÆSTIO LXX. CAP. IV.

164 REGVLA Fitmata † potest affirmatiua, bonam scilicet esse rationem, quando testis interrogatus de causa scientiæ dicit, *Scio quia sum vicinus, vel consanguineus.* Fuit doctrina Bart. *l.1. n.15 & seqq. ff. si cert. petat.* vbi ponit exemplum in teste deponente aliquem esse diuitem, sapientem, vel bonæ conditionis, respondet contrarijs, & etiam reddit rationem, quia scilicet vicini, & consanguinei præsumuntur scire facta eorum vicini, & consanguinei, *Lockman. ff. vnde cognat. tutela, Cod. de in integr. restit. l. fratres in fine ff. de fund. instruct. cap. quoddam, extra de præsum. de quo dixi latius in tract. quæstionibus cruc. Cuchon, & Bartol. in d. l. sequitur fundi. Dom. card. Alber. n.106 in princip. & num.9. vers. ista Bartolini, Fulg. num.29. vers. est igitur argumentum, & num.23.* vbi respondet contrariæ obiectioni, *Salycet. numer 8. Castren. num.20. Roman. numer.12.* Vbi quod in hoc omnes * ibi sequuntur *Bartolum, Alexand. num.16. in princip. & num.17. in fin. & post num.19. colum. 6. ante fin.* vbi post *Imol. quem allegat in cap. literis, numer.7. in fine de præsumt.* dicit, quod propter auctoritatem Bartoli forte eius opinio seruaretur in practica. Idem Alexand. *ibid. d. colum. 6. in fine, vers. ego puto,* vbi alia ratione Bartol. opinionem defendit, Ias. *ibid. nu.17. & seqq.* vbi quod omnes * sequuntur Barto. exceptis Bald. Ang. & Paul. Castr. *in d.l.1.* & Abb. *in cap. literis de præsumt.* & pro opinione Bar. allegat Bald. sibi contrarium in pluribus locis, & *num.20. in princ. & in vers. extra istos, casus, &c.* dicit opinionem Barto. esse veram in casibus, & exemplis positis per eum (secus autem extra illos casus.) Aretin. *num.10.* vbi respondet rationibus Baldi, & *num.12.* vbi respondet rationibus Angel. Curt. iun. *num.37. & seqq.* vbi respondet omnibus rationibus in contrarium per Doct. adductis. & *numer.43.* vbi quod & doctrina Barol. in tribus suis exemplis est * magis communiter * approbata, illamque comprobat duabus rationibus, * *Dec. num.16. & num 45. in princip. vento vers. & non omittendum,* vbi respondet contrariæ rationi, *Rip. num.47. in princip.* vbi quod Bartolum communiter * sequuntur Dd. Cagnol. *num.104. & seqq. iuncto num.126. & seqq.* vbi etiam refert contraria & illis respondet Bald. sibi contrarius, *in l. conuenticulam. num.5.* C. *de episcop. & cler.* vbi admittit opinionem Bartoli, quoad probationem præsumptiuam, *Butr. in addit. ad fin. Abb. tam Anan. num 5. vers. & ita facit, Imol. num.2. vers.*

ex quib. infert, & num 4. vbi quod opinio Bartoli, in suis tribus exemplis est communior, * *extra de præsumt. addenda Abb. in cap. cum causam num 6. litera D. vers. item si testis interrogatus, & ibi etiam Aret. num.24. ad med. Felyn. nu.5. ad fin. col.9. in princ. vers. tertio declara, extra de testibus, Bertach. in suo repert. in verbo, testis impugnatio, numer.75.* vbi de communi, * *Nell. in tract. de testibus, numer.171. Lanfranc. de testib. num.24. & 25. Boss. in tit. de opposit. contr. testes, num. 97. ver. item adde quod aliquando Campeg. de testib. regul. 2. in 11 fallen Pract. Corradin. tit. de testib. rub. de causa non reddita, nu.27. post 4 ampliat. vers. declara terzio, fol. 27. colum. vlt. de communi, * Monticell. in repert. test rub. nam testis quæ sum vicinus fol.238 col.1. vers. fin Hercul. de Legat. post num.248. Mascar. de probat. lib.1. conclus. 233. nu.1 & seq. Menoch. in tract. de præsumt. lib.6. præsumt. 23. nu.11 & 12.* Ex quibus sine dubio hæc regula magis communiter * recepta dici * potest.

Quamuis contrarium † voluerint Bald. *in d.l.1. num.* 165
4. post med. versicu. ego tamen credo hoc verum. ff. si cert. pet. vbi subtiliter comprobat hanc suam opinionem. Idem Bald. *in l. conuenticulam, versicul. sed quod istud non sit verum, C. de episcop. & cler.* Angel. *in dict l.1. numer.4. ff. si cert. petat. Imol. in cap. literis, num. post med. extra de præsumt.* vbi bene hanc contrariam opinionem comprobat, dicitque, quod quoad Bald. hæc de jure non procederet, licet propter illius auctoritatem forte etiam in practica seruaretur, *vt supra diximus*, faciunt dicta per Abb. *in d.l.1. numer 17. versicul. tamen quoad quæstionem præsentem,* vbi *refert rationes Baldi, & Angeli, & numer.19.* vbi *refert dicta per Imol. in d. cap. literis, item faciunt dicta per Rom. in d.l.1. num.12. vers. prater Baldi rationes, Bald. & num.15.* vbi tenet, quod talis ratio non concludat nisi cessario. Item faciunt deducta per Ias. *in d.l.1. num.23. versicul. non omitto, & videmus, num.11. versic. fallacia de, & num.13.14. & 15. seq. ad versicul. pro contrarium,* faciunt sex rationes positæ per Curtium. *in d.l. num.37. & seq.* Ex quibus, *num.42 in fin.* dicit Bartoli declarari & reddi multum periculosam; item aliæ rationes secundo deratæ per Rip. *num.50.* & per Cagno. *num.106. & seq. vbi late vers. secundo hæc ratio. & num 53. versic. ex quo sequitur, & num 54. versic. præmissum, item deducta per Felyn. num. 3. versic. contra tenet Baldus,* licet enim ex *cap. literis, num.3. versic. contra tenet Baldus,* licet enim ex ceptis Baldo, Angel. & Imol. in locis præcitatis, alij præcitati Dd. non sequantur hanc contrariam opinionem vt supra eos pro prima opinione retuli: plura tamen deducunt, quæ eandem primam opinionem subuertunt.

Sed illis non obstantibus † non recedas à proposita 166
regula, quæ sicut magis * communiter recepta est, ita etiam verissima apparebit, declarata tamen, vt mox infra limitationibus subijciam. *

AMPLIA I. Propositam † regulam, quod in casu, 167
in quo admittitur testimonium vicini, illius dictum præualet alijs non vicinis, *secundum Perach. in suo reper. in verbo testis impugnatio, sub numero 75. vers. item prædicta, alias post Bald. qui allegat Montic. in repert. sed. rub. vicinus non vicino, fol.44. vers. 4. & seqq. post Felyn. Corn & Afflict. quos allegat.*

Et † licet contrarium sentire videatur Alber. *in tract.* 168
de test. lib.3. c.4. n.74. vbi dixit quod in causa criminali in qua testes debent esse lucè clariores, vicinus non est testis idoneus, in ciuili autem fides sibi est quantumper diminuenda est, quia vicinitas dicitur quædam vnitas partium, & separata ab alijs vnitatibus. Non † tamen 169
recedendum puto ea à proposita ampliatione, ea nempe ratione, quia vicini solent esse magis informati de facto vicinorum, ergo illis magis credendum, vt suo loco dixi. & in hoc meus opinio Alberici posset procedere, prædicta ratione vicinitatis non obstante, & procederet in actibus momentaneis difficilibus; quia tunc non ratione vicinitatis,

sed ratione amicitiæ, de qua dixi, *in l. lib.* reputabitur non idoneus, & ita est Alberici mens in loco præallegato, cessante autem amicitia, nihil est, quod impediat testimonium fidem.

AMPLIA II. Quando agitur † de probatione habitus alicuius, quia tunc ratio, quia vicinus, vel consanguineus, sufficiens est, & optime concludit, *secundum Ang. in l. post nu 4. & ibi etiam Rom. post nu.12. ad med. vers. quia dicat, Alex. post num.17. vers. Angelus sic etiam tenet Ias. post num.20. Aret. post num.11. in fin. & num.12. vers. in 2. art. Curt. iun. num.43. post 2. concl. vers. exemplum ponit.*

17 AMPLIA III. In † probatione ætatis alicuius: nam tunc ratio, quia vicinus, vel cõsanguineus, est bona, quando testis est maior natu illo, de cuius ætate agitur. Secus si sit minoris, aut æqualis ætatis; vel parum plutis, *secundum Castr. in l.1. nu.23. & ibi etiam Rom. post nu.13. vers. sed quid si probetur ætas, Alex. nu.17. colum.5. in fin. vers. & Paul. de Castro, & Ias. nu.20. vers. pona super ætate, Aret. nu.12. vers. de quarto casu, Curt. iun. nu.43. post vers. tertia sit conclusio, Ripa num.46. in fin. vers. quarta coniectura, Cagno. num.109. vers. secunda limitatio ff. si cert. pet. Felyn. in c. literis, nu.5. extra de præsum. Menoch. in tract. de præsum lib.6 præsum.24. nu.19 & seq.41.*

172 AMPLIA IV. In † probatione mortis, in qua bonam esse rationem testis dicentis, quia sum vicinus, vel consanguineus, scripserunt Bald. *in l. conuenticulam, nu 5. post medium, versam loquimur ac probando actum, C. de episc. & cler. Ripa in l.1. num.54. in fin. Cagn. nu.100. versic. tertio limitatur, & nu.128. sub vers. secundo contra Bartolum, & ff. si cert. per.* vbi respondet Barto. contrarium dicenti, *in l. si potest, ff. de acquir. hered. Menoch. d. lib.6. præsumt. 24. nu. 14 & seqq.* vbi latè examinat doctrinam Bartoli, *in d.l. si potest.*

173 AMPLIA V. In † probatione possessionis, vel quasi, in qua ratio, quia vicinus, vel consanguineus, optime concludit, *secundum Rip. in l.1. num.55. ff. si cert. petat.* vbi declarat hoc procedere, quando agitur de probanda possessione in genere. Secus si agatur de probanda possessione certi & limitati temporis, *Rum. consil. 50. num. 16. libro 1. Menoch. de recuperanda possessione remed. 16. numero 50. & d. præsumt. 24. l.b. 6. num 27.* vbi alios refert concordantes, & reddit rationem huius ampliationis, quæ scilicet actuum frequentia facit rem esse cognitam vicinis.

174 AMPLIA VI. Quando † agitur de probando quem vitarium in genere, quia tunc admittitur ratio, quia vicinus, vel consanguineus, *Rip in l.1. nu.55. vers. hinc est, & ita etiam Parp. ibidem nu.103 ff. si cert. petat. Menoch de præ-*
175 *sumpt. num.29. libro tomo 2.* Sed † de hac ampliatione nullum dubito, quin testis deponat etiam de aliquo actu speciali vitam tangente, *prout in simili dixi de hæretico, n. per 178.*

176 AMPLIA VII. Quando agitur de probando aliquam vitiorem esse meretricem: tunc enim optima est ratio, si testis dicat, scio quia sum vicinus, vel consanguineus. *Ripa in l.1. n.55. vers. hinc est ff. si cert. pet. Felyn. in c. literis, post n.6 de præsumt. Barbatia in reper. in verbo, testis impugnatio, nu.75. in fin.*

177 AMPLIA VII. Quando † agitur de probando hæresin in genere, tunc enim optima testis ratio testis dicentis, quia sum vicinus, vel consanguineus, *secundum Secun. in d.l. num.17. Rip. num.55. Purpurat. numer.100. ff. si cert. petat.* qui asserunt, ita hæresin in genere probari testibus singularibus, *quos in proposito refert. & sequitur Menoch. de præsumt. lib.6. præsumt. nu.24. Mascard. de probat. lib.2. conclus. 855. nu.14. vbi remittit se ad scripta per Purpurat. in loco præallegato.*

178 Verum † hic eius aduerte, quod isto casu non solum est necesse, quod testis deponat de aliquo facto in specie

hæresin sapiente, verum etiam oportet, quod ille actus sit talis, vt de sui natura possit esse notus vicinis. Exemplum: testis deponit à vicino dictum fuisse, confessionem sacramentalem nó esse de jure diuino, vel quid simile; isto casu non est concludens ratio istius testis asserentis scire quod ille ita dixit, quia vicinus, nam deponit de actu momentaneo, & qui communiter non cadit in cognitionem vicini, cum potuerit secrete dixisse: si vero testis dicat vicinum hæreticum, quia comedebat carnes, etiam tempore jeiunij, & se id scire, quia vicinus, hoc inquam casu bene probat, quandoquidem ex actu frequentato oritur præsumtio scientiæ apud vicinos, *secundum Purpurat. in dict. l.1. numer.100. & Bologner. num. 31. in fine, ff. si cert. petat.* ita post Simanc. *quem allegat, de Cathol. Instit. titul.15. numer.18.* hanc ampliationem declarat Menoch. *dict. præsumt. 24. numer.25. & 26.* Ex qua declaratione ego colligo, quod non sufficit, testem dicere, quem hæreticum, & hoc scire, quia vicinus, sed etiam necesse esse, vt deponat de aliquo actu in specie hæresin sapiente, & illo quidem successiuo & frequentato, de quo vicini notitiam verisimiliter habere potuerint.

AMPLIA IX. Quando agitur † de probando, quem 179
esse blasphematorem, aleatorem, fornicatorem, venatorem, vel prodigum: bona enim tunc est ratio testis dicentis, se hæc scire, quia vicinus, vel coniunctus, *Purpurat. in l.1. num.108. Bologner. ibidem, numer.31. in fi. ff. si cert. pet. Quamuis dissentiat Alexan. in cons.71. lib.1. & cons.100. lib.3. prout hoc sic refert Menoch. de præsum. lib.6. præsum.24. num.33.*

LIMITA I. Propositam † regulam, quando agitur 180
de probando, quod quis sit dominus alicuius rei, vel fundi, hoc enim cadit sub iudicio intellectus, & non sub sensu corporis, ideo ratio, quia vicinus, non bene concludit, *per ea, quæ dixi, infr. num.203. & sup. num 46. & in specie scripserunt Bar. in l.1. nu.17. versic. sed si testis dicat, & ibi in addit. Card. Alban. nu.10. Fulg. num.22. vers. vbi autem, Curt. iunior num.38. ad med. versicul. ex quo constat, ff. si cert. pet.*

LIMITA II. Quando † agitur de probatione alicu- 181
ius actus, vel contractus facti in domo vicini, vel cõsanguinei, quia tunc pariter non est bona ratio testis, quia vicinus, vel consanguineus, *Paul. de Cast. in l.1. n.21. vers. tamen aduerte, & ibi etiam Alex. post nu.17. col.5. ad fin. vers. quid etiam, secundum Curt. iun. num.43. sub 3. conclus. Rip. num.46. post versicul. tertia coniectura, & num.49. versicu. hæc autem ratio, Cagn. num.109.* vbi ampliat, etiam quod testis esset domesticus, & habitaret cum eo, quem asserit fecisse contractum, *ff. si cert. pet. at. Felyn. in cap. literis, num 5. vers. si ego in domo feci vnum contractum, de præsum. Menoch. d. lib.6. præsumt. 24. nu.4. & 5.* Vbi † idem etiam, quando agitur de probatione testament. *& ibi plures refert concordantes.*

LIMITA III. Quando agitur † de probatione adul- 182
terij, stupri, furti, homicidij, vel alterius particularis delicti commissi in domo vicini, vel consanguinei, quia tunc pariter non est bona ratio testis, quia vicinus vel consanguineus: hæc enim regulariter oculos vicini latere solent, ideo talis ratio non est bona *per ea, quæ generaliter dixi, infra num.198. & in specie scripserunt Bald. in l. conuenticulam, num.5. quod med. Cod. de episcop. cleric. Rom. in. l.1. num.12. ad fin. & ibi etiam Alex. num.18. Curt. iun. num. 43. vers. tertia sit conclusio. Dec. numer.16. vers. secus vero in his, Rip. num.46. vers. tertia coniectura, & num.49. vers. hæc autem ratio, Cagnol. sub num.142 iuncto num.108. versicul. circa hunc articulum, ff. si cert. pet. Fel. in c. literis, post nu.6. & nu.7. post prin. de præsumt. Menoch lib.6. præsumt.24. post nu.4. & num 6.*

LIMITA IV. Quando † ageretur de probando dolum, 183
vel fraudem alicuius, quia tunc ratio, quia vicinus, vel

3 2 X
Numeração incorreta /ou Data incorreta
Incorrect numbering and/ or Incorrect date
(0079)

coniunctus, non est bona, tam in criminalibus, quam in ciuilibus, *secundum Aret. in l. 1. nu. 15. in fin. ff. si cert. pet.*

185 LIMITA V. Et † generaliter, vt in casu, in quo admittitur talis ratio, ex ea non resultet probatio necessaria & concludens, sed tantum præsumptiua, *secundum Roman. in l. 1. nu. 12. versic. in hoc aduertendum, & versic. unde conclude, ff. si certum petat. Alexand. in d. l. 1. num 27. Ripa ibi num. 17. ante finem.* vbi ex Bald. *in l. 2. C. de rescind. vendit.* dicit, quod propterea ex hac ratione non oritur plenum testimonium, sed indicium, *& idem etiam refert Felin. in cap. literis, num. 3. versidem tenet Bald. extra de præsumpt. addo pro hac eadem limitatione in dict. l. 1. Iason. num. 20. versic. caue tamen, Aretin. num. 11. & num. 16. 2 conclusio, vbi* * *de communi*, * *Curtius iunior num. 43. in fine, versic. quarta,* * *& vltima sit conclusio, vbi etiam de communi*, * *Decius num. 16. versic. & cum probatio, & num. 45. versic. vide tamen Baldum, Cagnol. numero 118. versic. & cum probatio, addo & Baldum in l. conuenticulam, num. 5. versic. nisi dicamus, C. de Episcop. & cleric. Felin in d. cap. literis, num. 8. in 5. limitatione, de præsumpt. Bertachin. in repert. in verbo, testis impugnatio, sub* * *num. 75. vbi de communi*, * *Monticell. in repert. test. rubr. ratio testis, quia sum vicinus, folio 283. colum. 2. vers. 4. Mascard. de probatio. lib. 1. conclus. 233. nu. 3.* vbi propterea dicit, quod talis ratio non est bona, quando sumus in casu, in quo non admittitur probatio præsumptiua, *post Bart. & Alexan. quos allegat.*

186 SVBLIMITANDO Hanc † quintam limitationem aduerte, quod talis præsumtio, quia vicinus, vel coniunctus reputatur à Dd. est præsumtio juris, & non hominis, *secundum Alexand. in l. 1. nu. 17. in fine, versic. sed non placet, & ibi etiam Decius num. 17. & num. 45. versic. & responderi potest. Curtius iunior num. 44. in fine, versicu. quidam tamen, Purpurat. nu. 115. ff. si certum petatur.* & est com-
* munis. * Quicquid † in contrarium dixerit Fely. *ind.*
187 *cap. literis, num 13. versidem tenet Bald. extra de præsumptio.*
188 Ideo † dicta præsumtio sufficit ad condemnandum, donec probetur contrarium, vulgatis juribus, non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, saltem ad imponendum pœnam mitiorem, *vt mox dicam in sequ. limitatione.*

189 LIMITA VI. (Et hæc limitatio † venit illatiuè ex præcedenti limitatione) vt ex probatione testium, reddentium rationes, quia vicinus, vel coniunctus, non possit aliquis condemnari pœna ordinaria, sed semper mitior pœna imponenda erit, *secundum Alexand. in l. 1. num. 28. Iason num. 21. Curtius iun. num. 44 & seqq. Cagnol. num. 118. vers. & cum probatio, iuncto vers. ad propositum tamen.* vbi bene respondet rationibus Decij contrarium sentientis, *ff. si cert. pet. Felin. in cap. literis, num. 8. vers primus est, de præsumpt. Bertach. in repert. in verbo, testis impugnatio, sub num. 75. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 24. nu. 46.*

190 Et † licet contrarium, quod imo isto casu non mitior pœna imponenda sit, sed eadem & ordinaria, voluerit Dec. *in d. l. 1. nu. 16. in fine, iuncto nu. 17. & 18. ff. si cert. petat.*

191 Non † per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quia communis est, & rationibus Decij bene respondet Curt. iun. *in loco præcitato.*

192 LIMITA VII. In criminalibus, † in quibus non videtur bona ratio testis, eo quia sit vicinus, vel coniunctus, *secundum Aretin. in l. 1. nu. 15. vers. prima conclusio, ff. si certum peta.* Verùm hanc limitationem intellige,
193 secundum ea, † quæ dixi in præcedenti limitatione, vt videlicet talis ratio non sit bona in criminalibus, quoad imponendam pœnam ordinariam. Secus autem quoad imponendam pœnam mitiorem, & extraordinariam.

194 LIMITA VIII. Quia † sententia lata ex testibus deponentibus cum ratione, quia vicinus, vel coniunctus, tanquam lata ex præsumptiua probatione, nunquam transit in iudicatum, *secundum Alexan. in dict. l. 1. num. 29. & ibi Iaf. num. 22. & Curt. iun. num. 44. & seqq vbi bene comprobat & respondet contrario, ff. si cert. peta. Felin. in c. literis, nu. 8. vers. secunda est, de præsumpt. Menoch. lib. 6. præsum. 24. nu. 47.*

LIMITA IX. Quia testes † reddentes concludentem 195
rationem præteruntur illis, qui hanc reddunt rationem, quia scilicet vicinus vel coniunctus. *secundum Aretin. in l. 1. num. 16. vers. quarta conclusio, & ibi Dec. num. 18. versic. infertur etiam, Curtius iunior nu. 44. versic. tertia sectus, ff. si certum pet. Menoch. de præsumpt. lib. 6. d. præsumpt. 24. nu. 48.*

LIMITA X. Quia † ex depositione testis deponen- 196
tis cum prædicta ratione, quia vicinus, vel coniunctus, cùm, vt sæpius dictum est, nó oriatur, nisi præsumtiua probatio, ex ea propterea non defertur iuramentum in supplementum, *secundum Purpurat. in dict. l. 1. numero 114. ff. si cert. petat. Menoch. de præsumpt. 24. num. 49 libro 6.*

LIMITA XI. Vt † proposita regula procedat, quan- 197
do testis deponit de actu vicini succestiuo & frequentato. Secus si de momentaneo, *secundum Paul. de Castr. in l. 1. nu. 21. vers. tamen aduerte, & ibi Alexand post num. 17. versic. Paulus de Castro hic dicit, iuncto versic. quid etiam secundum eum, Iason post num. 20. Aretin. num. 14. Curt. iun. nume. 43. post secundam conclusionem, versicu. exemplum ponit, &c. Ripa num. 46. vers. tertia coniectura, Cagnol. num. 107. in fine, iuncto num. 108. vbi quod hæc limitatio est communiter * recepta, ff. si certum petat. Felin. in cap. literis. num. 5. de præsumpt. Monticell. in repert. rubr. ratio testis, quia sum vicinus, fol. 238. colum. 2 vers. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 6. d. præsum. 24. nu. 18.*

LIMITA XII. Vt † eadem regula procedat, quando 198
testis deponit super eo, quod latere non potest oculos vicini. Secus si super eo, quod vicinos latere potest: tunc enim non est ratio bona testis dicentis, scio hoc quia sum vicinus vel coniunctus, *secundum Angel. in l. 1. num. 4. versic. sed non placet, & ibi etiam Alexand. numero 17. versiculo Angelus hic etiam tenet, Iason post numer. 20. Curtius Junior numero 43. versicu. secunda conclusio, vbi* * *communi*, * *& versicu. tertia sit conclusio, Ripa num. 42. vers.* * *tu considera, Cagnol. num 108. vbi quod hæc limitatio est communiter * recepta ff. si cert. petat. Pract. Corradi, tit. de testibus, * rubr. de causa non reddita, num. 27. in fine, fol 127. col. 2. ad 6 & Roman. in dict. l. 1. nu. 12. versic. aliquando deponit, & sequ.* vbi etiam quod, quando testis deponit super eo, quod aliquando latet oculos vicini, & aliquando non, & tamen vt plurimum latet, & tunc talis ratio, quia vicinus, &c. non concludit, neque necessario, neque præsumptivè. Vide in sequenti limitatione, vbi materia videtur eadem.

LIMITA XIII. Vt † talis ratio, quia vicinus, 199
vel coniunctus, tunc demum sit bona, quando testis deponit super ijs, quæ communiter verisimiliter nota sunt vicinis, & coniunctis. Secus in ijs, quæ communiter illis nota non sunt, *secundum Cardin. Alban. in Lucubrationib. ad Bartol. in l. 1. num. 7. vers. circa verò id, & ibi etiam Alexand. num. 18. & num. 20. & seqq. & præsertim num. 3. in fin. Iason num. 20. ad med. Aretin. num. 11. versicu. aut tu vis probare, & num. 12. vers. in tertio autem casu, vbi dicit ita * communiter DD. pertransire. Dec. num. 16. versicu. & super hoc, iuncto vers. secus verò, Ripa numero 46. versicu. qua ratione, & num. 54. vers. ex præmissis, Cagnol. num. 108. versic. circa hunc articulum, ff. si certum petat. Bald. in l. conuenticulam, num. 5. versicu. aut loquimur de probando actum, C. de Episcopis & clericis, Felin. in cap. literis, num. 6. & post num. 7. in prin. ip. iuncto versic. sed aduertendum, & versicu. nihilominus standum est cum communi, (vbi tamen in libro meo litera est corrupta, & propterea corrigi debet, & est eradenda dictio Non, ibi postea,) & ibi respondet contrariis, extra de præsumption. Menoch. libro 6. præsumpt. 24. num. 4.*

num. 4. & num. 10. & faciunt quæ dixi in præcedenti limitatione.

200 Et in tantum est vera hæc limitatio, † vt etiam procedat in iis, quæ vicinis & coniunctis possunt esse nota pariter, vel ignota, adhuc enim talis ratio non concludit, *secundum Bald. in l. conuenticulam, C. de epi. & cler. numer. 5. post med. Aret. in dict. l. 1. num. 12. vers. in tertio autem casu, & ibi etiam Alex. num. 18. ff. si cert. pet. Felin. in dict. cap. literis, post num. 7. de præsumt.*

201 LIMITA XIV. Vt prædicta ratio, quia † vicinus, vel coniunctus, bene concludat in iis, quæ communiter accidunt, siue à iure præsumuntur. Secus autem in aliis, *add. ad Barto. in d. l. 1. nu. 15 litera e, in prin. addit. & ibi Alex. num. 25. in fin. vers. & sic remanet sustentata, Iaso post nu. 20. ff. si cert. pet.*

202 LIMITA XV. Vt prædicta ratio, † quia vicinus, vel coniunctus, sit bona, quando agitur de probando quid in genere, & quod in genere sciri potest, *vt in exemplis, sup. deductis in regula per Bart.* Secus si agatur de probando aliquid in specie, & quod in genere sciri non potest, *secundum Paris. in addit. ad Bartol. in dict. l. 1. num. 17. litera h. in verbo, est præsumtio, & ibi etiam Card. Alban. numero 7. vers. circa vero id, Rom. num. 12 post medium, vers. aliquando quæritur, Alex. num. 17. in fin. Aretin. num. 11. vers. & considera, & num. 12. vers. circa primum, ff. si cert. petat. Bald. in l. 10 uenticulam, num. 5. vers. nam aut loquimur de probando actum in genere, C. de episc. & cler. Felin. in c. literis, num. 7. in 4. limitatione, de præsumt.*

203 LIMITA XVI. Vt † prædicta ratio, quia vicinus, vel coniunctus, non sit bona, quando testis deponit de iis, quæ percipiuntur iudicio intellectus, & non sensu corporis, *secundum Fulg. in l. 1 num. 22. versicu. vbi autem, ff. si cert. pet.* Et propterea non esse hanc rationem bonam in teste deponente super dominio alicuius rei dixi su-
204 pra *num.* 180. Quamuis † contrarium, &c. imo talis ratio sit bona etiam in iis, quæ iudicio intellectus percipiuntur, senserit Paris. *in addit. ad Bart. in l. 1 num. 17. lit. g. ff. si cert. pet.*

205 LIMITA XVII. Et vltimo, † vt in omni casu, in quo talis ratio, quia vicinus, vel coniunctus, est bona vicinitas, & coniunctio, probanda sit per duos testes nec testi deponenti talem credendum erit, *secundum Roma. in addit. ad Bart. in l. 1. nu. 4 litera d. vers. & nota quod dictum*
206 *testes, & ibi etiam Card. Alban. post num. 10 & Iaf. num. 23. in fine, vers. adnecte etiam. ff. si cert pet.* Quamuis † contrarium voluerit *ibidem Rip. num. 54.* cuius opinio posset procedere quando essent duo testes, qui se inuicem referrent, & nominarent pro vicinis, vel coniunctis, *prout expresse declarant Roman. & Card. Alban. in addit. ad Barto. in locis præallatis,* sed pro veritate & resolutione huius limitationis vide omnino *Cagnol. in d. l. 1. nu. 136. ff. si cert. pet. vbi late.* Perfecta hæc quæstio die 5. Decemb. 1593. ad laudem Dei.

ARGVMENTVM.

De fide, & probatione testium deponentium extra articulos.

SVMMARIA.

Testis deponens extra articulos regulariter non probat, num. 1. & 2.

Testis inductus super vno articulo non potest examinari super alio, & examinatus non probat, num. 3 limita hanc conclusionem duobus modis, num. 4. & 5.

Testis respondens non interrogatus suspectus est, nu. 6.

Testis inductus super mutuo nihil probat, si deponat de confessione mutui, non autem de numeratione, nu. 7.

Testis inductus super articulo possessionis non probat, si deponat super proprietate, num. 8. Amplia etiam quod proprietas admitteretur in possessorio, num. 9. Declara ampliationem, quando iurauit dicere veritatem super tota causa, secus si super articulis tantum, num. 10. Sed si proprietas non admittatur in possessorio, tunc indistincte testis non probat super proprietate, etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota causa, nu. 11.

Testis deponens falsum extra articulum an teneatur pœna falsi, num 12.

Testis deponens extra articulos non probat, quando iurauit dicere veritatem super articulis tantum, num. 13. secus si iurauit dicere veritatem super tota causa, num. 14. testis autem debet iurare dicere veritatem super tota causa, & non super articulis tantum, nu. 15. & simpliciter iurans dicitur iurasse super tota causa, nu. 16 quamuis alii contra, n. 17.

Testis etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota causa non probat, si deponit super impertinentibus ad articulos, n. 19 probat autem in isto casu, si id, quod deponit, aliquo modo pertinet ad causam, nu. 18.

Testis non dicitur deponere extra articulos, quando deponit super connexis, dependentibus, & accessoriis ad articulum, nu. 20. Declara, vt nu. 21.

Testis non dicitur deponere extra articulos, quando deponit super eo, quod aliquo modo pertinet ad causam etiam quod parum tangat negotium, nu. 22. Declara, vt nu. 23.

Testis non dicitur deponere extra articulos, quando eius depositio confert ad declarationem articulorum, num. 24.

Idem quando testis antequam respondet articulis, declarat, quomodo intelligit articulorum verba, nu. 25.

Testis inductus super mutuo probat, si deponat etiam de pacto non petendo, nu. 28.

Testis inductus super vulnere probat, si etiam deponit vulnus illatum ad defensionem. n. 29.

Testis deponens de causa scientia non dicitur deponere extra articulos, nu. 30.

Testis recensens factum plenius, quam in articulo contineatur, non dicitur deponere extra articulos, n. 31.

QVÆSTIO LXXI. OPPOS. XXIV.

OPPONITVR XXIV. † contra testes, quod deponunt extra articulos. Ideo nihil probant, ad text. expressum, *in cap. de testibus, & ibi gloss. in verbo non iurati, in princip. & ibid. m Hostien num. 2. Aretin. num. 6. Bellamer. num. 9. vers. aut super non coherentibus, Felin. nu. 2. extra de testibus, gloss per illum text. in l. si duo patroni, §. idem Iulianus in fin. in verbo, probant, & ibi Bart. num. 7. Odofred. num. 1 post med. vers. item nota, Alber. num. 8 in fin. 2 vers. vnum aliud collegit gloss. Angel. num. 2. Paul. de Castro, num. 14. Iaf. nu. 20. ff. de iureiur. Iacob. de Aren. in l. momentanea, in prin. vers. aut deponit, super alia re, vel causa, & ibi etiam Alber num. 5. C. qui legit. person. Alexan in l. 1. post num. 12. & ibi etiam Roman. num. 27. Iaf. num. 44. Ripa num. 22. Cagnol num. 75 ff. si cert. pet. Alber. in l. si quis libertatem, num. 3 vers & gloss. 2 lit. m. iuncto num. 6. & ibi etiam Roman. num. 3. 2 vers. vnde semper allegamus. ff. de petit. hered. Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 12. impr. n. Bertran. cons. 15. num. 8. & cons. 75. num. 3. & cons. 8. n. m. 4. lib. 1. cons. 9. num. 6. libro 2. Bero. consil 124. num. 24. lib. 1. & cons. 95. numer. 1. & consil. 99. numer. 5. lib. 3. Natta consil 96. num. 7. lib. 1. Menoch. consi. 60. num. 6. lib. 1. & alios recentes consulentes Monticell. in suo repert. test. rubr. impugnatur testis, quia deponit extra articulum. fol. 251. colum. 2. versic. 1. Practic. Corradi. part. 1. de offic. prætor. in causis, tit. vbi de capitulo, nu. 17. fol. 62. colum. 2. & rubric. de testibus in princip. num. 12. fol. 62. colum. 1. Mascard. de probat. libr. 3. conclus. 1365. nu. 1.* Ex quibus apparet hanc conclusionem * communiter * à Dd. recepram.

REGVLA igitur ex † præmissis firma remanet, quod 2 testis deponens extra articulos nihil probat.

AMPLIA 1. Hanc regulam, † vt pariter nec probet 3 testis inductus super vno articulo si examinetur super alio, *ad eundem text. in capit. de testibus, extra de testibus, & ibi hoc notant Imo. numer. 1. versicu. item nota, & numer 7.*

coniunctus, non est bona, tam in criminalibus, quam in ciuilibus, *secundum Aret. in l. 1. nu. 15. in fin. ff. si cert pet.*

185 LIMITA V. Et † generaliter, vt in casu, in quo admittitur talis ratio, ex ea non resultet probatio necessaria & concludens, sed tantum præsumptiua, *secundum Roman. in l. 1. nu. 12. versic. in hoc aduertendum, & vers. vnde conclude, ff. si certum pet at. Alexand. in d. l. 1. num 27. iuncto num. 17. ante finem.* vbi ex Bald. *in l. 2. C. de rescind vendit.* dicit, quod propterea ex hac ratione non oritur plenum testimonium, sed indicium, *& idem etiam refert Felin. in cap. literis, num. 3. vers. idem tenet Bald. extra de præsumpt. addo pro hac eadem limitatione in dict. l. 1. Iason. num. 20. vers. caue tamen, Aretin. num. 11. & num. 16. vers. tertia conclusio*, vbi * *de communi*, * *Curtius iunior num. 43. in fine, versic. quarta, * & vltima sit conclusio, vbi etiam de communi*, * Decius num. 16. *versic. & cum probatio, & num. 45. versic. vide tamen Baldum, Cagnol. numero 118. versic. & cum probatio, addo & Baldum in l. conuenticulam, num. 5. versic. nisi dicamus, C. de Episcop. & cleric. Felin in d. cap. literis, num. 8. in 5. limitatione, de præsumpt. Bertachin. in repert. in verbo, testis impugnatio, sub * num. 75. vbi de communi*, * *Monticell. in repert. test. rubr. ratio testis, quia sum vicinus. folio 283. colum. 2. vers. 4. Mascard. de probatio. lib. 1. conclus. 233. nu. 3.* vbi propterea dicit, quod talis ratio non est bona, quando sumus in casu, in quo non admittitur probatio præsumptiua, *post Bart. & Alexan. quos allegat.*

186 SVBLIMITANDO Hanc † quintam limitationem aduerte, quod talis præsumtio, quia vicinus, vel coniunctus reputatur à Dd. est præsumtio iuris, & non hominis, *secundum Alexand. in l. 1. nu. 17. in fine, versic. sed non placet, & ibi etiam Decius num. 17. & num. 45. versic. & respondet post.* Curtius iunior num. 44. *in fine, versicu. quidam tamen, Purpurat. nu. 115. ff. si certum petatur.* & est com-
* munis. * Quicquid † in contrarium dixerit Fely. *ind.*
187 *cap. literis, num 13. vers. idem tenet Bald. extra de præsumptio.*
188 Ideo † dicta præsumtio sufficit ad condemnandum, donec probetur contrarium, vulgatis iuribus, non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, saltem ad imponendum pœnam mitiorem, *vt mox dicam in sequ. limitatione.*

189 LIMITA VI. (Et hæc limitatio † venit illatiuè ex præcedenti limitatione) vt ex probatione testium, reddentium rationes, quia vicinus, vel coniunctus, non possit aliquis condemnari pœna ordinaria, sed semper mitior pœna imponenda erit, *secundum Alexand. in l. 1. num. 28. Iason num. 21. Curtius iun. num. 44 & seqq. Cagnol. num. 118. vers. & cum probatio, iuncto vers. ad propositum tamen.* vbi bene respondet rationibus Decij contrarium sentientis, *ff. si cert. pet. Felin. in cap. literis, num. 8. vers. primus est, de præsumpt. Bertach. in repert. in verbo, testis impugnatio, sub num. 75. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 24. nu. 46.*

190 Et † licet contrarium, quod imo isto casu non mitior pœna imponenda sit, sed eadem & ordinaria, voluerit Dec. *in d. l. 1. nu. 16. in fine, iuncto nu. 17. & 18. ff. si cert. petat.*

191 Non † per hoc tamen recedas à proposita limitatione, quia communis est, & rationibus Decij bene respondet Curt. iun. *in loco præcitato.*

192 LIMITA VII. In criminalibus, † in quibus non videtur bona ratio testis, eo quia sit vicinus, vel coniunctus, *secundum Aretin. in l. 1. nu. 15. vers. prima conclusio, ff. si certum peta.* Verùm hanc limitationem intellige,
193 secundum ea, † quæ dixi in præcedenti limitatione, vt videlicet talis ratio non sit bona in criminalibus, quoad imponendam pœnam ordinariam. Secus autem quoad imponendam pœnam mitiorem, & extraordinariam.

194 LIMITA VIII. Quia † sententia lata ex testibus deponentibus cum ratione, quia vicinus, vel coniunctus, tanquam lata ex præsumptiua probatione, nunquam transit in iudicatum, *secundum Alexan. in dict. l. 1. num. 29. & ibi Iaf. num. 22. & Curt. iun. num. 44. & seqq vbi bene comprobat & resp ondet contrario, ff. si cert. peta. Felin. in c. literis, nu. 8. vers. secundo est, de præsumpt. Menoch. lib 6. præsum. 24. nu. 47.*

LIMITA IX. Quia testes † reddentes concludentem 195
rationem præferuntur illis, qui hanc reddunt rationem, quia scilicet vicinus vel coniunctus. *secundum Aretin. in l. 1. num. 16. vers. quarta conclusio, & ibi Dec. num. 18. versic. infertur etiam, Curtius iunior nu. 44. versic. tertio effectus, ff. si certum pet. Menoch. de præsumpt. lib. 6. d. præsumpt. 24. nu. 48.*

LIMITA X. Quia † ex depositione testis deponen- 196
tis cum prædicta ratione, quia vicinus, vel coniunctus, cùm, vt sæpius dictum est, nó oriatur, nisi præsumtiua probatio, ex ea propterea non defertur iuramentum in supplementum, *secundum Purpurat. in dict. l. 1. numero 114. ff. si cert. petat. Menoch. de præsumpt. 24. num. 49 libro 6.*

LIMITA XI. Vt † proposita regula procedat, quan- 197
do testis deponit de actu vicini succestiuo & frequêtato. Secus si de momentaneo, *secundum Paul. de Castr. in l. 1. nu. 21. vers. tamen aduerte, & ibi Alexand. post num. 17. versic. Paulus de Castro hic dicit, iuncto versic. quid etiam secundùm eum, Iason post num. 20. Aretin. num. 14. Curt. iun. nume. 43. post secundam conclusionem, versicu. exemplum ponit, &c. Ripa num. 46. vers. tertia coniectura, Cagnol. num. 107. in fine, iuncto num. 108. vbi quod hac limitatio est communiter * recepta, ff. si certum petat. Felin. in cap. literis. num. 5. de præsumpt. Monticell. in repert. rubr. ratio testis, quia sum vicinus, fol. 238. colum. 2 vers. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 6. d. præsum. 24. nu. 18.*

LIMITA XII. Vt † eadem regula procedat, quando 198
testis deponit super eo, quod latere non potest oculos vicini. Secus si super eo, quod vicinos latere potest: tunc enim non est ratio bona testis dicentis, scio hoc quia sum vicinus vel coniunctus, *secundum Angel. in l. 1. num. 4. versic. sed non placet, & ibi etiam Alexand. numero 17. versiculo Angelus hic etiam tenet, Iason post numer. 20. Curtius Junior numero 43. versicu. secunda conclusio, vbi de communi*, * *& versicu. tertia sit conclusio, Ripa num. 42. vers.* * *tu considera, Cagnol. num 108. vbi quod hac limitatio est communiter* * *recepta ff. si cert. petat. Pract. Corradi, tit. de testibus*, * *rubr. de causa non reddita, num. 27. in fine, fol 127. col. 2. addo & Roman. in dict. l. 1. nu. 12. versic. aliquando deponit, & sequ.* vbi etiam quod, quando testis deponit super eo, quod aliquando latet oculos vicini, & aliquando non, & tamen vt plurimum latet, & tunc talis ratio, quia vicinus, &c. non concludit, neque necessario, neque præsumptivè. Vide in sequenti limitatione, vbi materia videtur eadem.

LIMITA XIII. Vt † talis ratio, quia vicinus, 199
vel coniunctus, tunc demum sit bona, quando testis deponit super ijs, quæ communiter verisimiliter nota sunt vicinis, & coniunctis. Secus in ijs, quæ communiter illis nota non sunt, *secundum Cardin. Alban. in Lucubrationib. ad Bartol. in l. 1. num. 7. vers. circa verò id, & ibi etiam Alexand. num. 18. & num. 20. & seqq. & præsertim num. 3. in fin. Iason num. 20. ad med. Aretin. num. 11. versicu. aut tu vis probare, & num. 12. vers. in tertio autem casu, vbi dicit ita * communiter DD. pertransire. Dec. num. 16. versicu. & super hoc, iuncto vers. secus verò, Ripa numero 46. versicu. qua ratione, & num. 54. vers. ex præmissis, Cagnol. num. 108. versic. circa hunc articulum, ff. si certum petat. Bald. in l. conuenticulam, num. 5. versicu. aut loquimur de probando actum, C. de Episcopis & clericis, Felin. in cap. literis, num. 6. & post num. 7. in princip. iuncto versic. sed aduertendum, & versicu. nihilominus standum est cum communi*, (*vbi tamen in libro meo litera est corrupta, & propterea corrigi debet, & est eradenda dictio* Non, *ibi postea,*) *& ibi respondet contrario, extra de præsumpson. Menoch. libro 6. præsumpt. 24. num. 4.*

num. 4. & num. 10. & faciunt quæ dixi in præcedenti limitatione.

200 Et in tantum est vera hæc limitatio, † vt etiam procedat in iis, quæ vicinis & coniunctis possunt esse nota pariter, vel ignota, adhuc enim talis ratio non concludit, *secundum Bald. in l. conuenticulam, C. de epi. & cler. numer. 5. post med. Aret. in dict. l. 1. num. 12. versic. in tertio autem casu, & ibi etiam Alex. num. 18. ff. si cert. pet. Felin. in dict. cap. literis, post num. 7. de præsumt.*

201 LIMITA XIV. Vt prædicta ratio, quia † vicinus, vel coniunctus, bene concludat in iis, quæ communiter accidunt, siue à iure præsumuntur. Secus autem in aliis, *adden. ad Barto. in d. l. 1. nu. 15 litera e, in prin. addit. & ibi Alex. num. 25. in fin. vers. & sic remanet sustentata, Iaso. post nu. 20. ff. si cert. pet.*

202 LIMITA XV. Vt prædicta ratio, † quia vicinus, vel coniunctus, sit bona, quando agitur de probando quid in genere, & quod in genere sciri potest, *vt in exemplis, sup. deductis in regula per Bart.* Secus si agatur de probando aliquid in specie, & quod in genere sciri non potest, *secundum Paris. in addit. ad Barto. in dict. l. 1. num. 17. litera h. in verbo, est præsumtio, & ibi etiam Card. Alban. numero 7. vers. circa verò id, Rom. num. 12 post medium, vers. aliquando quæritur, Alex. num. 17. in fin. Aretin. num. 11. vers. & considera, & num. 12. vers. circa primum, ff. si cert. petat. Bald. in l. conuenticulam, num. 5. vers. nam aut loquimur de probando actum in genere, C. de episc. & cler. Felin. in c. literis, num. 7. in 4. limitatione, de præsumt.*

203 LIMITA XVI. Vt † prædicta ratio, quia vicinus, vel coniunctus, non sit bona, quando testis deponit de iis, quæ percipiuntur iudicio intellectus, & non sensu corporis, *secundum Fulg. in l. 1 num. 22. versicu. vbi autem, ff. si cert. pet.* Et propterea non esse hanc rationem bonam in teste deponente super dominio alicuius rei dixi su-
204 *pra num. 180.* Quamuis † contrarium, &c. imo talis ratio sit bona etiam in iis, quæ iudicio intellectus percipiuntur, senserit Paris. *in addit. ad Bart. in l. 1 num. 17. lit. g. ff. si cert. pet.*

205 LIMITA XVII. Et vltimo, † vt in omni casu, in quo talis ratio, quia vicinus, vel coniunctus, est bona vicinitas, & coniunctio, probanda sit per duos testes nec testi deponenti talem credendum erit, *secundum Roman. in addit. ad Bart. in l. 1. nu. 4 litera d. vers. & nota quod dictum testem, & ibi etiam Card. Alban. post num. 10 & Iaf. num. 23. in*
206 *fine, vers. aduerte etiam. ff. si cert pet.* Quamuis † contrarium voluerit *ibidem Rip. num. 54.* cuius opinio posset procedere quando essent duo testes, qui se inuicem referrent, & nominarent pro vicinis, vel coniunctis, *prout expresse declarant Roman. & Card. Alban. in addit. ad Barto. in loco præallegato*, sed pro veritate & resolutione huius limitationis vide omnino *Cagnol. in d. l. 1. nu. 136. ff. si cert. pet. vbi late.* Perfecta hæc quæstio die 5. Decemb. 1593. ad laudem Dei.

ARGVMENTVM.

De fide, & probatione testium deponentium extra articulos.

SVMMARIA.

Testis deponens extra articulos, regulariter non probat, num. 1. & 2.

Testis inductus super vno articulo non potest examinari super alio, & examinatus non probat, num. 3. limita hanc conclusionem duobus modis, num. 4. & 5.

Testis respondens non interrogatus suspectus est, nu. 6.

Testis inductus super mutuo nihil probat, si deponat de confessione mutui, non autem de numeratione, nu. 7.

Testis inductus super articulo possessionis non probat, si deponat super proprietate, num. 8. Amplia etiam quod proprietas admittatur in possessorio, num. 9. Declara ampliationem, quando iurauit dicere veritatem super tota causa, secus si super articulis tantum, num. 10. Sed si proprietas non admittatur in possessorio, tunc indistincte testis non probat super proprietate, etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota causa, nu. 11.

Testis deponens falsum extra articulum an teneatur pœna falsi, num 12.

Testis deponens extra articulos non probat, quando iurauit dicere veritatem super articulis tantum, num. 13. secus si iurauit dicere veritatem super tota causa, num. 14. testis autem debet iurare dicere veritatem super tota causa, & non super articulis tantum, nu. 15. & simpliciter iurans dicitur iurasse super tota causa, nu. 16 quamuis alii contra, n. 17.

Testis etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota causa non probat, si deponit super impertinentibus ad articulos, n. 19 probat autem isto casu, si id, quod deponit, aliquo modo pertinet ad causam, nu. 18.

Testis non dicitur deponere extra articulos, quando deponit super connexis, dependentibus, & accessoriis ad articulum, nu. 20. Declara, vt nu 21.

Testis non dicitur deponere extra articulos, quando deponit super eo, quod aliquo modo pertinet ad causam etiam quod parum tangat negotium, nu. 22. Declara, vt nu. 23.

Testis non dicitur deponere extra articulos, quando eius depositio confert ad declarationem articulorum, num. 24.

Idem quando testis antequam respondet articulis, declarat, quomodo intelligit articulorum verba, nu. 25.

Testis inductus super mutuo probat, si deponat etiam de pacto non petendo, nu. 28.

Testis inductus super vulnere probat, si etiam deponit vulnus illatum ad defensionem. n. 29.

Testis deponens de causa scientiæ non dicitur deponere extra articulos, nu. 30.

Testis recensens factum plenius, quam in articulo contineatur, non dicitur deponere extra articulos, n. 31.

QVÆSTIO LXXI. OPPOS. XXIV.

OPPONITVR XXIV. † contra testes, quod deponunt extra articulos. Ideo nihil probant, ad text. 1
expressum, *in cap. de testibus, & ibi gloss. in verbo non iurati, in princip. & ibid. in Hostien num. 2. Aretin. num. 6. Bellamer. num. 9. vers. aut super non coherentibus, Felin. nu. 2. extra de testibus, gloss. per illum text. in l. si duo patroni, §. idem Iulianus in fi. in verbo, probant, & ibi Bart. num. 7. Odofred. num. 1 post med. vers. item nota, Alber. num. 8 in fin. vers. vnum aliud collegit gloss. Angel. num. 2. Paul. de Castro, num. 14. Iaf. nu. 20. ff. de iureiur. Iacob. de Aren. in l. momentanea, in prin. vers. aut deponit super alia re, vel causa, & ibi etiam Alber num. 5. C. qui legit. per sen. Alexan in l. 1. post num. 12. & ibi etiam Roman. num. 27. Iaf. num. 44. Ripa num. 22. Cagnol num. 75 ff. si cert. pet. Alber. in l. si quis libertatem, num. 3. vers. & gloss. ult. m. iuncto num. 6. & ibi etiam Roman. num. 3. vers. vnde semper allegamus. ff. de petit. hered. Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 62. impr. n. Bertran. cons. 15. num. 8. & cons. 75. num. 3. & cons. 8. n. m. 4. lib. 1. cons. 9. num. 6. libro 2. Bero. consil 124. num. 24. lib. 1. & cons. 95. numer. 1. & consil. 99. numer. 5. lib. 3. Natta consil 96. num. 7. lib. 1. Menoch. consi. 60. num. 6. lib. 1. & alios refert consulentes Monticell. in suo repert. test. rubr. impugnatur testis, quia deponit extra articulum, fol. 251. colum. 2. versic. 1. Practic. Corradi, part. 1. de offic. prætor. in causs. ciuil. rubric. de capitulo, nu. 17. fol. 62. colum. 2. & rubric. de testibus in princip. num. 12. fol. 62. colum. 1. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1365. nu. 1.* Ex quibus apparet hanc conclusionem * communiter * à Dd. receptam.

REGVLA igitur ex † præmissis firma remanet, quod 2
testis deponens extra articulos nihil probat.

AMPLIA 1. Hanc regulam, † vt pariter nec probet 3
testis inductus super vno articulo si examinetur super alio, *ad eundem text. in capit. de testibus, extra de testibus, & ibi hoc notant Imo. numer. 2. versicu. item nota, & numer 7.*

in prin. Anan. num. 2. vers. nota quod testis iuratus, & Anchar. num. 1. Bal. in l. si duo patroni, §. idem Iulianus, colu. 1. vers. nota quod testis. ff. de iureiur. and. Cyn. in l. momentaneæ, num. 8. in prin. C. qui legit. person. & est gloss. in l. si quis libertatem, in fine, per illum text. in verbo, admittitur, & ibi Bart. num. 10. Bald. num. 3. in fin. vers. quærit glossa, Odofred. num. 3. Fulg. num. 19. in prin. Paul. de Cast. post num. 9. Roman. a num. 3. ff. de pet. hered. Monticell. in reperto. test. rub. impugnatur testis, quia deponit extra articulum, fol. 251. col. 1. vers. 1. & 2. vbi alios refert.

4 LIMITA I. Hanc primam amphationem, † vt procedat, quando testis expresse deponit super vno articulo, & super illo particulariter iurat dicere veritatem, tunc enim, si per alios examinatur, nihil probat, quia non iuratus deponit. Secus autem si producitur tanquam * explicite, vel super tota causa: hic enim communiter* declarant omnes scribentes, *in d. c. ae testib. & decis. Capell. 13. & seqq.* hic non opero.

5 LIMITA II. Eandem primam ampliationem, † vt procedat, quando id, super quo testis examinatur, & interrogatur, non solum est extra illum articulum, super quo fuit inductus, sed etiam si nihil faciat, nec ad id quod pertineat ad contenta in dicto articulo. Secus si esset de illi connexis, & aliquid faceret, vel pertineret ad causam, & ad fidem per inhabilitatem ipsorum verbis, vt puta si interrogaretur, an sit amicus productus vel inimicus alterius partis: tunc enim optime dicitur testis probat, nec diceretur extra articulum deponere *secundum Bart. in d. l. si quis libertatem, post num. 2. vers. videtur, & ibi Bal. num. 3. in fin. vers. veritas est, Fulg. num. 10. vers. sic dicit de articulus pertineat ad fidei quæstionem & Paul. de Cast. post num. 9. vers. sed hoc est verum, ff. de pet. hered. & diversitatis infra numero 22. & seq.* & secundum ibi tradita declara hanc limitationem.

6 AMPLIA II. Propositam regulam, † vt sicut testis deponés extra articulos nihil probat, ita etiam non interrogatus respondens in specie sit & nihil probet, *secundum Innocent. in cap. in quæstionis in verbo, id fecerit, et de accusat. Bart. in l. si quis legatum, quæst. vers. fin. Ias. Cag. in l. 1. §. ditum, il 2. ff. de quæst. Oldr. cons. 21. col. 2. impri. Dec. n. cons. 65. nu. 14. lib. 3. Bruni. a Solerio, in consilium num 37. Mascar. de probat. lib 3 concl. 1365 n. 4.*

7 AMPLIA III. Et illatum exceptata, vt nec etiam probet testis inductus super articulo solutionis, si non deponat de solutione pecuniarum, sed de confessione tantum deponit, isto enim casu absoluendus est reus: secus si relatis, & reprobatis contrariis pluribus, comprobatis, *et in tit. de teste, §. a. n. 66 & seq.*

8 AMPLIA IV. Et † etiam illatum, vt nec etiam probet testis inductus super articulo possessionis, si deponat de proprietate, *prout voluit glos. per illum text. in l. momentaneæ, in fin. in verbo, audsdan, & ibi Butrig. col. 1. vers. Salyc. nu. 16. in princ. C. qui legit. pers. Alberic. in l. si quis libertatem nu. 16. vers. & prout malunt, ff. de pet. hered. adde glos. in capit. de testibus, in verbo, non curatis, vers. vide si testes in dicis super possessione, & ibi Bald. num. 2. Felin. post n. 2. col. 1. vers. & ideo subdit elegan. gloss. de testibus, Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 63. Mascar. in repert. test. rub. impugnatur testis, quia deponit extra articulum, fol. 252. column. 1. vers. 3. & 4.*

9 LIMITA III. Quando iurat dicere veritatem super articulis in actis dare, tunc enim deponendo de proprietate super articulis in actis contenta in dictis articulis, etiam proprietas admituculatur in possessorio, *secundum Felin in d. de testib. num 2. vers. fin. vers. pone. Alde omnino Baldum, extra de testibus, Mascar. de probat. concl 1365. nu. 3.*

10 Secus autem, si iuraret dicere veritatem † super articulis, & tota causa tunc enim valet deponens extra articulos, & tota causa, quia tunc etiam deponendo extra articulum probat, *Bart. in l. si duo patroni, §. idem Iulianus, num 8. vers. aut iurauit dicere veritatem super tota causa, & ibi Roman. in addit. in vers. si autem iurauit dicere, Alber. num. 9. in prin. vers. vnde dic, Paul. de Cast. post num. 14. vers. aut super articulis, & nota causa. Roman. num. 3. vers. quæ autem iurauit, Alexan. num. 4. ff. de iureiur. Ias. de Arena in l. momentaneæ, vers. aut iurauit, & ibi Alexan. num. 3. vers. aut iurauit dicere veritatem, ff. de pert. hered. Rom. num. 3. vers. aut iurauit dicere veritatem, ff. de pert. hered.*

Anan.

*Anan. de Butr. in cap. de testibus, num. 5. vers. secus si super toto negotio, & ibi etiam Imol. num. 3. vers. fin. Salyc. in l. momentaneæ, num. 16. vers. fin. Alber. in l. si quis libertatem, num. 6. vers. & sic videtur. Roman. in addit. in vers. si autem iurauit, & post num. 6 eadem verba, sic e si iurasset Anan. post num. 2. Ant. bar. num. 5 vers. secus si super toto negotio Azet. num. 12. vbi de communi, * Bellamer. num. 9. vers. & præmissa intellige & num. 16. vbi declarat Felin num. 4. extra de testibus, Specul. in tit. de teste, §. 1. num. 65 in fin. vers. circa dolum autem. Nell. de testibus, num. 67. vers. sed vbi iurat. Vestr. in pract. lib. 6 cap. 2 nu num. 9. Alex. Strat. in pract. aud. c. 16. num. 106. Monticell. in repert. testium, rubric. impugnatur testis, quia deponit extra articulos fol. 252. col. 2. vers. 4. Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1365. nu. 7. & dixi etiam infr. q. 74. nu. 14 seq.*

15 AMPLIA I. Hanc primam limitationem, † vt propterea iudex debeat facere iurare testem non solum de dicendo veritatem super articulis, super quibus interrogabitur, sed etiam super tota causa, *secundum Bartol. in l. si duo patroni, §. idem Iulianus, num 9. & ibi etiam Alex. num. 16. & num. 17. vers. quod confirmo. ff. de iureiur. Alber. in authen. sed iudex, numer. 4. C. de epis. & cler.* vbi dicit hoc cautius & vtilius parti producenti, *Cagn. in l. nu. 76. ff. si cert. pet.* vbi quod hodie practica obseruat, quod testis iuret dicere, & deponere veritatem super capitulis, & tota causa, *Alber. in l. si quis libertatem num. 6. vers. & ita debent iurare, ff. de petit. hered.* Et pro hac ampliatione est text. *in cap. de testibus*, in illis verbis: *vt cogantur super toto negotio dicere veritatem si sacramento eos post inuenerit obligare.* Et ibi glo. in figuratione casus. *vers. item si super re deleat extra de testibus*, & per istum text. dixit ibi *Hostien. num. 4. vers. & sic potest hoc dicere*, & quod testis non cogitur iurare super tota causa nisi per text. Et hoc verum quando super certo articulo tantum producitur. Secus autem si per toto negotio, vel similiter super toto negotio producetur, quia tunc ad id debet iurare super tota causa. Et hanc Hostiensis & communem sequitur Iurat ibidem Bart. num. 5. *Ias. in d. loc. Bellamer. num 4. Alex. num. 16. Ant. de Butr. Azet. & Vestr. in post. num. 4.* et idem etiam vult Vestr. *in pract. lib. 6. cap 2 nu br. de testibus, de eorum reductione nu 9.* vbi dicit, quod pars petens iudex debet facere iurare testes super articulis & tota causa, *Alber. num. 4.* Ad hoc pro hac communi opinione Pap. *Sanct. in Synod. Neapol. libro primo, Practic. Corrad. de testib. in prin. num. 12. vers. fed debent iurare, fol. 69. colum. 1. Alex Strat. in pract. aud. c. 16. num. 104. & seqq.* vbi quod ita seruatur consuetudine & practica, & quod ita * communiter, * tenent glo. ff. & DD. *in auth. sed iudex, C. de epis. & cler. & inc. fraternitatem, extra de testibus.* Et ita etiam apud nos fieri debet & moris est, ex inueterato stylo, quo partes etiam ad id tenendum iurare testes super articulis & tota causa, *prout etiam dixi infr. quæst. 74. nu. 13.* Quamuis de contrario iudicium vsu testari videatur Alex. *Strat. vbi supra nu. 106. in fin.*

16 AMPLIA II. Hanc † eandem primam limitationem, vt testis iuratus simpliciter dicere veritatem, non solum super articulis, sed etiam super tota causa, *secundum Alberic. in l. si quis libertatem, § idem Iulianus num 9. in fine, versicu. quod si vero, Roman. in addit. in vers. si autem iurauit, Alexand. num. 17. vbi de eorum opinione, & ita communiter Doct. Bart. in capit. de testibus, numer. 5. in fine, & ibi etiam Abbas num. 3. & Imol. & Felin. num. 3. extra de testibus, Neil. de testibus, numer. 67. versiculo idem si iurasset simpliciter, Vestr. in pract. libro 6. capit. 2. numero 10. versicu. admoneo tamen, Pract. Corradi, rubr. de testibus, d. numero 12. versicul. a fide tamen, fol. 69. column. 1. Monticell. in repertor. testium rubric. iurare an debeat testis super tota cau. fol 150. colum. 1. vbi adhuc effect concordantes.* Ex quibus iunctis aliis per me relatis *Supra quæst. 67. num. 76.* ita se habere * communiter, & in hoc opinionem dubitandum non est. † Quamuis con-

17 trarium videatur Imol. *in dict. cap. de testibus, numer. 7. & in capit. fraternitatis extra comm. prout illum refert, sed non sequitur* dicendum in d. §. idem Iulianus, num. 17. & Alber. de Malet. in tract. de testibus, capit. 7. num. 8. seqq. & quamuis etiam contrarium opinionem ex horum, & veriorem diximus Paris. & Petra *in loc. per me relatis sup. d. q. 67. n. 207.*

18 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem, vt procedat quando id super quo testis deponit, licet sit extra articulos, aliquo tamen modo facit, & pertinet ad causam: tunc enim verum est, quod iste testis probat, ex quo iurauit dicere veritatem super tota causa, licet extra articulos deposuerit; sic enim in pertinentibus ad causam loquuntur *Bart. in dict. l. si duo patroni, §. idem Iulianus, num 8. ex quo iurauit, &c. & ibi etiam Alberic. numero 9. Paul. de Cast. 70, numer. 14. vers. & tunc secus Roman. num. 4. vers. aut de eo quod super aliquo pertinenti, ff. de iureiur. idem Roman. in dict. l. si quis libertatem, num. 3. vers. aut interrogatus dep. nat. Iacob. de Arena. hered. & Felin in c. de testib. num. 4. extra eodem.*

19 Secus autem quando id, † super quo testis deponit, non solum est extra articulos, sed nec etiam facit aut pertinet ad causam: tunc enim, quia iuramentum non extenditur ad impertinentia, *vt probaui supra quæst. 67. num. 134.* hoc ideo talis testis nihil probat, etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota causa. Sic enim videtur de mente omnium * Dd. nuper allegatorum, & ex * presse declarant Alber. *in d. §. idem Iulianus, num. 9. vers. super impertinentibus autem. Roman. ibidem num. 4. ante medium, vers. aut iurat dicere, Fulg. in l. si quis libertatem, num. 91 fine, versicu. dum tamen pertineat ad causam, ff. de petit. hereditat.*

20 LIMITA II. Eandem † propositam regulam non procedere quando id super quo deponit testis, esset de connexis dependentibus, & accessoriis ad articulum. Tunc enim, quia iurans dicere veritatem super articulis, censetur etiam iurasse illam dicere super accessoriis, hoc ideo talem testem probare, scripserunt *Iaso. Bald. in l. si duo patroni, §. idem Iulianus, colum. 1. vers. non tamen dicas*, vbi exemplificat in teste deponente de loco & tempore *& ibi etiam Alber. num 9.* sed super appendentibus *Pomp. fin. n. 4. vers. aut deponit super aliquo separato, & Ias. post num 3. ff. de iureiurand. idem Iason. in l. 1. num 44. in fine, vers. simile dicit Baldus, & ibi etiam Cagnol. num. 75. vers. item quod connexa. ff. si cert. pet. Alberic. in l. si quis libertatem, num. 6. vers. hoc verum, & ibi etiam Angel. num. 1. vers. nec dicit Innocent. ff. de pet. hered. Paul. de Castr. in l. 2. num. 2. & ibi etiam Alexand. num 2. ff. de iurisdict. omn. iudic.* vbi ipse Alexan. declarat, quæ in proposito dicantur connexa, dependentia & accessoria, *Imol. in cap. de testibus. num. 1. in fine, Aret. in abi num. 7. & seq. Bellamer. num. 9. Felin. colum. 2. ac medium, versicu. & dicit Baldus, extra de testibus, Specul. in tit. de teste, §. 1. numer. 62. vers. vel dic, Pract. Corradi, rubr. de testibus, num. 12. in 3. declaratione, fol. 69 column. 1. Nell. de testibus, num 67. versi. nisi illud quod deponit, &c. Monticell. in repert. test. rubr. impugnatur testis, quia deponit extra articulos fol. 253 colum. 1. vers. 5. Mascard. de probat. lib 3. concl. 1365 num. 4.*

21 SVBLIMITA Hanc † secundam limitationem procedere, quando iuramentum non releuaret, nec de petitio testis valeret, nisi portigeretur ad dependentia, connexa & accessoria. Secus si valeret sine illis, *secundum Angel. in l. 2. numero 1. versiculo, dupremum dictum. ff. de iurisdict. omnium iudic. sequitur Corrad. fol 3. declaratione, in princip.* sed Angel. distinctionem vide bene declaratam *Aret. in cap. de testibus, num 8. versicu. ipse vero pro concordia, iuncto versicul. & licet Ang. l. extra de testibus, quem refert & sequitur Felin ibidem num. 2 colum. 2. ante med. versicul. tertio declara, & post med. vers. & quamus Angelus.*

21 LIMITA III. In teste deponente super eo, quod aliquo modo pertinet ad causam aliquove modo contingit ad capitulum, etiam quod parum tangat negotium, nam tunc non dicitur deponere extra articulum, & probat, *secundum Alex. in l. 1. num. 12. in fin. & ibi etiam Jas. num. 44. versi. nota tamen. Ripa post nu. 23. Cagnol. num. 75. ad med. ff. si cert. pet. Aret. in capit. de testibus, sub nu. 8. extra eodem. Riminald. sen. cons. 164. num. 35. & seqq. lib. 1. vbi bene Monticell. in repert. testium rubr. impugnatur testis, quia deponit extra articulum, fol 252. colum. 2. versic fin. & fol. 255. col. 1 versi. 4.*

23 SVBLIMITA Hanc etiam limitationem, vt † procedat, vel in accessoriis, & connexis, secundum terminos præcedentis limitationis, vel etiam quando testis iurauit dicere veritatem super tota causa secundū terminos primæ limitationis. Secus autem si iurauit dicere veritatem super articulis tantum, quia tunc non probat, etiam quod deponat super eo, quod aliquo modo pertinet ad causam, & contingit ad capitulum, *secundum Ang. in l. si duo patroni, § idem Iulianus, num. 2 ff. de iureiur. & post Papien. quem allegat, sequitur Alex. Stiat. in pract. iud. 6. 16. nu. 107. versi. & fatiunt optime.*

24 LIMITA IV. In testibus quorum † depositio licet sit extra articulos, confert tamen ad declarationem eorum, quæ in articulo continentur, *secundum Bartol. in l. si duo patroni. § idem Iulianus, num. 8. in fin. versi. & intelligo. ff. de iureiurand. Aretin. in capit. de testibus, post num. 6 & nu. 7. in fin & ibi etiam Felin. col. 2. in fin. versi. quarto declara, extra de testib. Pract. Corrad. rubr. de testib. num. 12. in fin. in 4. declaratione. fol. 69. colu. 1. in fin. Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. rubr. de testibus, & de eorum inductione, numer. 10. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1365. nu. 6.*

25 Simile est quod dicunt Dd. † testem non deponere extra articulum, quando intelligens verba articuli, antequam illi respondeat, declarat, quomodo ipse intelligit verba dicti articuli, & quomodo etiam intelligit verba sua, per regulam, quod qui declarat, nihil extraneum dicit, *secundum Bart. in l. 1. num. 8. & ibi etiam Paulus de Castro nu. 17. Rom nu. 27. Alex. num. 12. Jas. n. 44. versi. sed si testis deponit, Ripa, nu. 23. & seqq. vbi exornat Cagnol. post nu. 75. ff. si cert. pet.*

26 LIMITA V. In teste † inducto super articulo veritatis, nam si deponit de fama, & non de veritate, non dicitur deponere extra articulum, & probat. *secundum Paulum de Castro, in l. si duo patroni, §. idem Iulianus, num. 14. in fin. versicu. pone etiam, & ibi Jas. num 27. ff. de iureiurand. Felin. in capit de testibus, num. 4. in fin. extra eodem*, vbi propterea, quod testis productus ad probandum filiationem non dicitur deponere extra articulum, si deponat de fama filiationis, *Monticell. in repert. test. rubr. impugnatur testis, quia deponit extra articulos, folio 252. column. 2. versiculo 3.*

27 SVBLIMITA Hanc † quintam limitationem, vt econtra non procedat in teste inducto super articulo facti, cuius depositionem non valere, si deponat super veritate facti, & non super fama, scripsit Felin. *in c. de testibus, post num. 2. allegat Marian. in c. qualiter, & quando, il 2. q. 9. art. 1. de accusat. Montic. d. fol. 152. col 2. versi. 3. Masc. de probat. lib. 3 concl. 1365. nu 2.*

28 LIMITA VI. In teste inducto † super articulo mutui, nam non dicitur deponere extra articulum, si vltra mutuum deponit etiam, quod creditor fecit pactum de non petendo, fuit originalis doctrina Innoc. *in ca. pastoralis, de except. quam sequuti sunt Specu. in titul. de teste, §. 9. num. 6. Jas. l. si duo patroni, § idem Iulianus, num. 27. in fin. ff. de iureiur.* Quamuis Aretin. *in capit. de testibus, num. 8. in princ. multo versicu. & per hanc distinctionem contrarium tan-*

29 *quam verius sustinere videatur.* Sed † pro limitatione facit, quod in simili voluit Iason *in d. §. idem Iulianus, num 28* vbi dixit, valere depositionem testis inducti super vulnere, si etiam deponat vulnus illatum ad defensionem vulnerantis.

LIMITA VII. In testibus † deponentibus de causa scientiæ, quæ non dicitur esse extra articulum, licet articulata non fuerit, & ideo testem bene probare scripsit idem Felin. *in d. c. de testibus, nu. 2. col. 2. sub 2. & 3. declaratione, extra de testibus, Pract. Corradi rubr. de testib. num. 12. fol. 69. col. 1. in secunda declaratione, Mascar. de probat. lib. 3. conclusio. 1365 num. 4. & 5.*

LIMITA VIII. Quando † articuli non perfecti, & 31 plene compositi sunt: nam tunc si testis plene deponat factum non perfecte in articulis explicatum, non dicitur deponere extra articulos, & probat. *sic enim relatu, & reprobatis contrariis hanc limitationem ponit Specul. in titul. de teste, §. 1. numer. 63 versic. quid ergo, iuncto num. 64. & sequen.*

ARGVMENTVM.

De fide, & probatione testium non cognoscentium litigantes contrahentes, vel notarium, & de materia.

SVMMARIA.

Testes non cognoscentes litigantes regulariter nihil probant, numero 31 & seq.

Testis deponens super delicto debet cognoscere eum, quem dicit deliquisse. n. 34.

Testes an & quando debeant esse noti iudici, & examinatori, quomodo, & de quo tempore, n. 35.

Testes ignoti admittuntur in ciuilibus, secus autem, in criminalibus, ibidem nu. 36.

Testes ignoti, & transeuntes non admittuntur in probatione solutionis debiti, per instrumentum contracti, n. 37.

Testes qui dicunt non cognoscere personas litigantes. aut delinquentes nisi illas viderint, debent sibi dicta personæ exhibenti ad hoc, vt eas recognoscant in solito habitu, & vestitu, numero 38.

Testes in instrumentis non debent cognoscere contrahentes, numero 39.

Limita 1. quia licet non debeant cognoscere per prius, bene tamen debent eos cognoscere tempore contractus, num. 40. sed contrarium seruatur in practica, n. 41.

Limita 2. in inuentario, in quo testis debet cognoscere heredem, nu 42. Declara limitationem duobus modis, vt n. 43. & 44.

Limita 3. in contractu celebrato in scriptis per imperitum literarum, in quo testes debent cognoscere contrahentes, num. 45. Declara, vt n. 46.

Testes adhibiti in apocha, & scriptura priuata debent cognoscere contrahentes, n. 47.

Testes in testamentis debent videre, & cognoscere testatorem, nu. 48. Declara, vt n. 49. & 50.

Valet statutum, volens, quod testes debeant cognoscere contrahentes, & quæ cognitio ipso casu requiratur, nu 51.

Notarius, non est necesse, quod cognoscat testes, quos ponit in instrumentis, n. 52. Declara, vt n. 53.

Notarius non tenetur cognoscere contrahentes, nu. 54 contra, nu. 55. dic quod ad cautelam debet cognoscere contrahentes, sed non de necessitate, n. 56.

Testes non tenentur cognoscere omnes litigantes, sed tantum illum, de cuius facto deponunt, n. 57. & seq.

Testes in actione personali tenentur cognoscere litigantes, secus autem in reali, n. 57. & seq.

Testes debent cognoscere litigantes per nomen, proncmen, & personam, n. 58.

Testes, sufficit, quod cognoscant litigantes tempore, quo deponunt, licet eos non cognouerint tempore actus, super quo deponunt, d n 59.

Test. licet debeant cognoscere litigantes, non est tamen necessarium quod ipsi cognoscantur a litigantibus, n. 60.

QVÆ-

QVESTIO LXXI. OPPOS. XXV.

32 OPPONITVR XXV. Contra † testes, quod non cognoscant partes litigantes, & ideo nihil probant. *gloss. in § si vero non sit rata, in auth. de testibus, alia glo. in fin. final. §. sin autem dubius, in verbo, cognoscant, versiculo, sed ibi quando per testes probaretur, & & in si d. gloss. versi. & vbi non fit instrumentum, & ibi Bar. nu. 4. versi. primo casu, Bald. nu. 17. versi. & nota, iuncto versi. & idem in quibuscunq; actibus. Ang. num. 6. Salyc. num 9. versi. super testes. Paul. de Castro, num. 7. versi. an fiat per testes. Jason num. 7. eodem, versi. an fiat per testes, Ioan. Sicar. n. 2 vbi bene explicat, C. de iur. delib. eman. mea glo. in l. testium, §. ideoq; in verbo quanta. d. sequitur Rosel. in parti. ff. de testibus. Bald. in rub. Cod de fid. instrumen. numer. 11. versi. & ita dicitur in teste, item gloss. in cap. cum causam, in verbo, de causis, ad fin. versi. præterea testes. & ibi Anton de But. numer. 21. in prin. Abb. num 16. & adden ad Abb. litera f. versi. item adde. Archid. extra de testibus, Specul. in titul. de teste. §. 1. num 81. versi. item quod non nouit personas litigantium, Neps de Monte Alban. in tract de testibus, num. 122. Butrig. de testibus, rubr. quadam forma circa testes, & & num. 21. Bald de testibus, part. 3 num. 7. versicul. primo, quando. Nell. de testibus, num. 248. versicu. si ad probandum actum. Pract. Corradi, situ. de testibus. rubric. de non cognoscentibus litigantes, &c. num. 45. in princip. folio 134 column. 2. Monticell. in repertorio testium, rubr. item impugnatur, quia non vidit litigantes. & c. versi. 1. & seqq. fol. 256. & seq vbi alios refert concordantes, & de materia.*

33 REGVLA Igitur † ex præmissis firma remanet, quod testes debent cognoscere litigantes, alias non probant.

34 AMPLIA I Hanc regulam, † vt multo magis procedat in criminalibus, in quibus si testes deponant, aliquem nominatim deliquisse, sine dubio cognoscere debent eum, quem deliquisse dicunt. alias non probant, *secundum Bald. in l. fin. §. cum igitur, vers. cunctum alios in § sin autem dubius. num. 17. versicu. in maleficiis ergo, & ibi Angel. nu. 9. in prin. Ioan Sicar. num. 24. vers. maxime procedit in maleficiis, iuncto versic. sed qua sæpe, Cod. de iur. deliberan. & seruant quæ dixi supr. q 70. nu. 18. vbi vide.*

35 AMPLIA II. Vt † testes non solum debeant cognoscere partes litigantes, sed etiam ipsi debeant esse noti iudici, eos examinanti vel ante examen, vel saltem tempore examinis, *secundum gloss. in l. testium § ideoq; lat. g. in verbo, quanta fides, in pri. ff. de testibus. Bart. ib. num 2. vbi dixit, quod testis debet esse notus ante & per inquisitionem factam à vicinis, Alber. in d. § ideoq;, nu 9 vbi secundum Rayn. dixit, quod non est de necessitate quod iudex cognoscat testes ratione personæ eorum, quia talem notitiam haberet, vt priuatus, non vt iudex, sed debet cognoscere sicut iudex ex circumstantiis, & interrogationibus, de præsenti, quia talem notitiam habet tanquam iudex, & sic collige, quod licet examinator non teneatur cognoscere testes per prius, debet tamen eos cognoscere in examine. & diligenter aduertere, vt sint tales, quales se nominant, quia sæpe etiam in testium examine fit suppositio personarum.*

36 AMPLIA III. Et generaliter † vt licet in ciuilibus testes ignoti admittantur, in criminalibus tamen testium personæ debent esse bene notæ & approbatæ, aliter non probant, *gloss. & Archid. in cap. canonica, tertia anast. 5. ad den. ad Abbat. in capit. cum causam, num. 16. litera f. ad fin. addit. versi. quid autem in teste, qui est persona ignota, & ibi etiam Felin. num 11. ante fin. versi. & istud ad Archidiac. &c. extra de testibus, Pract. Corradi vbi sup. d. rub. de non cognoscentibus litigantes, nu. 6. fol. 135. col. 1. Monticell. in repertor. test rubr. nouus, versi. 1. & seqq fol. 259. vbi de materia & rub testium quæ præferuntur, communia fo. 448. col. 1 versi. vbi quod testi noto magis credetur, quam ignoto, ex Abb. quem allegat. in cum omnes, in c. de testibus.*

37 AMPLIA IV. In † probatione solutionis debiti per instrumentum contracti, quo casu testes non debent esse transeuntes, & ignoti, *ad text. in §. & luet dubium. in auth. de testibus, in illis verbu. hæc autem mania, & ex transitu probatur testimonia & & ibi gl. dub. & lit. c. in verbo, ex transitu, & in verbo valere.*

38 AMPLIA V. Vt si testes examinati dicant, † se nominatim non cognoscere partes litigantes: sed quod bene eas cognoscerent si viderent, debent dictæ partes ipsis testibus ad effectum præmissum exhiberi in vestibus & habitu cōsueto, ita quod illis non ingeratur difficultas recognoscendi, *secundum gloss. in c. cum causam. in verbo de causis, ad fin. versi. & si dubitetur. & ibi Anton. de But. num. 21. versi. & si nominatim non cognoscant, extra de testibus, Bald. in l. fin. §. cum igitur, & secundum alios in §. sin autem dubius num. 17. & ibi Ang num. 6. versi. & sufficit cognitio per exhibitionem personæ, Salycet, num. 9. versi. si tamen testes dicerent, Paul. de Castro, num. 7. versi. & si dicerent se non cognoscere, Jason num 7. versi. & si diceret, Ia. Sicard. numer. 4. versi. sed quæ sæpe,* vbi bene exemplificat, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, *C. de iur. de liberand. Barto. in l. testium. n 4. & ibi Albric. num. 9. versi. & si ea non cognoscerent, ff. de testibus. Pract. Corradi, dict. rubr. de non cognoscentibus litigantes num 45. fol 135. colum. 1. versicu. & in hoc casu, & nu. 46. in fin.* vbi loquitur, quando est facienda recognitio personæ delinquentis.

39 LIMITA I. Propositam regulam † in instrumentis, in quibus testes non debere cognoscere contrahentes scripserunt gloss. *in l fin §. fin autem dubius, in verbo, cognoscant, versi. si autem per instrumentum, & ibi Butrig. column. 2. versi. modo collige in fin. Cyn. ante nu. 1. versi. aut per instrumentum, Bart. nu. 4. a fin. versi. si vero debet probari per instrumenta. Bald. num 17. versi. aut probatio fit per publicum instrumentum. Alb. 1. num. 12 in prin Ang. num 6. versi. sed si adhibeatur ad. versi. aut per instrumenta. Salyc num. 9. versi. si vero probatur per instrumentum, Paul. de Castr. num. 7. Alex num. 9. vbi de magis communi (quamuis Fulg. ibi per eum allegatus contrarium duxerit) Iason post num. 7. Ioan. Sicar. num. 24. versicu. aut est probatio faciendo per instrumenta, & versicu. præter illos duos casus, & de iur. deliber. Imol. in cap. cum causam. num. 10. & ibi etiam Abb. n. 16 ver. primo casu & Felin. num. 11. versicu. quando de testibus descriptis in instrumento, extra de testibus. Nell. in tract. de testibus, num. 248. Pract. Corradi dicta rubr de non cognoscentibus litigantes, num. 45 fol. 135. col. 1. versus testibus verum tantum notarius.*

40 SVBLIMITA I Hanc primam limitationem, † vt licet in instrumentis testes non debeant cognoscere eorum heredes per prius, bene tamen debeant eos cognoscere tempore contractus, alias non video, quomodo possint esse testes, maxime cum rogantur, vt audiri ad heredes palam, & an testamentis. ff. de testament. c. ap. testes, § si debitum. 3. q 9. Sic nempe per iuta prædicta hanc limitationem declarat Abb. *in d. c. cum causam, n. m. 16. ad fin. vers. sed quod primum, extra de testib. quem sequuti sunt Felin. in d. capit. cum causam, num. 15. ad med. & Corrad. in pract. rubr. de non cognoscentibus litigantes, n. 45. ante fin. vers quod intelligit Abb & fol. 135. col. 1.*

41 Verum, † vt hæc sublimitatio apud nos in practica recepereturs, sit (ni fallor) admodum difficile, cum sæpissime cōtingat testes in instrumento per notarios recipi, qui cō tales res non cognoscunt, nec ante instrumentum, nec tempore instrumenti, & propterea, si iudex vellet annullare huiusmodi instrumenta, esset vtique magnum damnum, & interesse eorum, qui in vtroque instrumento contraxerunt.

42 SVBLIMITA II Eiusdem primam † limitationem in inuentario heredis in quo testes per notarium adhibitos debere cognoscere heredem, probat text. *in dict. d. §. fin autem dub. us, in versicu. quoniam ignarus,*

dum

dum dicit, si bis vidit licet assumendu, qui heredem cognoscant, & ibi hoc notant gloss. in verbo, cognoscant, Butrig. colum. 2. versi modo intelligo, Bart. num. 4. in fin. versicu. fallit in inuentario. Alber. num. 12. Ang nu. 6. versi. fallit in confectione inuentarii. Salycet. num 9. versi. fallit in instrumento inuentarii. Salycet. num 9. versi. fallit in inuentario Felin. de teste, §. 1. num. 95. in fin versi. ad quid plura, iuncto num. 81. verficul. vult tamen specialiter esse in inuentario, Imol. in cap. cum causam, num 10. versi fallit in persona in instrumento inuentarii & ibi etiam Abb. num. 16 versi fallit in inuentario Felin. namer. 11. ante med. versi. sed quero nunquid, extra de testibus, Nepos de Monte Alban. in tract. de testibus, 1 num. 122. in fine, Bald. de testibus. part. 3. num. 7 versi. 8. quarto Prael. Corradi, d. rubric. de non cognoscentibus litigantes, num 45. ad fin. in 1. limitatione, fol. 135. colum. 1. Ioan. Imol. de passeratis in 10 speciali vltim. volunt. quæst. 9. num. 30. in fin Rolan. de inuentario, §. requiritur, & partter. nu. 1 & seqq. in fin. Vbi hanc †sublimitationem declarat duobus modis primo eam non procedere, quando testes adhibiti in inuentario essent vicini, quia tunc præsumuntur cognoscere vicinos, secund. Bald. in d. §. sin autem dubius, num. 18. Secundo † quod licet testes in inuentario debeant cognoscere defunctum, rationibus ibi per eum adductis.

Svblimita III. In contractu † celebrato in scriptis per imperitum literarum, in quo testes adhibitos debere cognoscere contrahentes, probat text. in §. oportet vero, & ibi gloss. in verbo, maxime, in authent. de instrument. caut. & fid. & per istum text. hoc idem voluerunt gloss. in l. fin. §. si autem dubitas, in verbo, cognoscant, versiculo & ibi speciale, in versiculo si ergo, & ibi etiam Angel. numero 6. versiculo & in contractu literarum, Salycet. numero 9. in fine, versiculo fallit etiam, quando imperitus, Ioan. Sicar. numer. 24. ad fin. versiculo deinde est alius casus, Cod. de iur. deliber. Abbas in cap. cum causam, num. 16. versi. item in instrumento, extra de testibus, Bald. in tract. de testibus, part. 3. numer. 7. versicul. secundo quando, Pract. Corradi, vbi supra dict. nu. 45. ad fin. in 2. limit. fil. 135. colum. 1.

Verum aduerte, † quod text. in dict. §. oportet vero, loquitur, quando fit scriptura nomine imperiti, & nescientis scribere, sine notario. Nam tũc verum est, quod testes debent cognoscere illum contrahentem, cuius nomine se subscribunt: si autem tabellio interuenerit, tunc non est necesse, quod testes sint noti, vt colligitur in eo textu ponderando dictionem maxime, prout eam ibi ponderant gloss. & bene animaduertit Abbas, in dict. capit. cum causam, numero 16. versicul. hinc tamen casum, & sequitur Conrad. dict. numer. 45. ad finem, versicu. quod intelligit Abbas.

Svblimita IV. In apocha, † vel in scriptura priuata, in qua testes adhibiti debent cognoscere contrahentes, prout est text. in §. si quis igitur, versicu. sed is, qui depositum dat, ibi, & hunc nouerunt, & ibi gloss. Iuter. g. in authen. de instrum. caut. & fid. nec dissentit Alexand. in fin. §. sin autem dubius, num. 9. versi. & licet ille text. iuncto versi. non obstat ergo, C. de iur. delibr.

Svblimita V. In testamentis, † in quibus testes debent bene videre, & cognoscere testatorem, ad text. in l. si non speciali, vbi est sua mater, Cod. de testamen. late prosequitur Ancharan. Regien. quæstion. 11. part 2. nec dissentit Hieron. Laureg. decis. Auenion. 108. numer. 8. Et propterea isto casu non sufficere testes sterilis retro parietem, vel cortinam, dixi supra in quæstion. 69. numer. 105 & seqq.

Verum † ad hanc sublimitationem aduerte, quod text. in dict. l. si non speciali, & ibi Dd. volunt, quod testes in testamento adhibiti debeant videre, & cognoscere testatorem tempore testamenti, sed non dicunt, quod testes debeant illum per prius cognouisse. Et † quo modo isto casu testis dicatur cognoscere testatorem, vide in eadem facti specie cõsulentes, inter consilia diuer. tomo 1. Alex. Strat. cons. 117. nu 42. Ferran. Gargias, cons 122. num. 21. & seq. & latius in cons. 126. & Ioan. Franc. Caualcat. cons. 129 nu. 24. & seqq. qui omnes loquuntur in casu statuti Bononiæ, volentis, vt ex testibus instrumentariis, aliqui debeant cognoscere contrahentes, cessante autem tali statuto non est dubium, quod non est necesse, quod testes per prius cognouerint testatorem, sed sufficit, quod ipsi in bene viderint, vt in dict. l. si non speciali, cum sua materia, ad quam me remitto.

Svblimita VI. Eandem † primam limitationem, vt valeat nihilominus statutum, volens, quod testes debeant cognoscere contrahentes, secundum But. in d. cum causam numer. 21. ad med vers. & statutum, & ibi etiam Imol. numer. 10. versi. interdum tamen statuta prouideret Abb num. 16 versic. fallit etiam vbi est statutum, Felin. num. 11. ante med. versi vel nisi statutum alter prouideret, extra de testibus, Pract. Corradi tit. de testib. & de non cognoscentib. litigantes, num. 45. ad fin. in 3. limit. fol. 135. colum. 1. Et communiter * hoc admittunt omnes consulentes allegati, supra in præcedenti nu. 50. vbi etiam optime declarant, quomodo in casu huius statuti testes dicantur cognoscere contrahentes.

Limita II. Proposita m regulam, † vt licet testes examinati debeant cognoscere litigantes, tamen sicut testes in instrumento adhibiti non est necesse, quod cognoscant contrahentes, vt in præced. limitatione dixi, ita etiam nec est necesse, quod notarius eosdem testes cognoscat. Hinc propterea quotidie in instrumentis testes notario incognitos admitti videmus ex doctrina Bald. in rubr. Cod. de fid. instrument. num. 13. quem refert & sequitur Foller. in pract crim. in verbo, item quod commisit falsitatem, num. 2. 1 versi. nec habet necesse, qui tamen declarant, hanc limitationem † non procedere, quando notarius deberet in instrumento scribere certam qualitatem testium, puta quod sint idonei, & possidentes in bonis, quia tunc debet eos omnino cognoscere, & ita etiam declarat Benincas. in tract. de paupert. in 10 speciali vltim. volunt. quæst. 9. nu. 36. in fin.

Limita III. Vt † sicut notarius non tenetur cognoscere testes in instrumento adhibitos, ita nec etiã tenetur cognoscere cõtrahentes, & ideo si supposita sibi vna persona pro alia, bona fide à contrahentibus decipitur, non tenetur in aliquo, secundum Bald. in rubr. Cod. de fid. instrument. numer. 11. & seq. vbi bene comprobat & respondet contrariis Foller. post Barto. quem allegat in pract. criminal. in verbo, item quod commisit falsitatem, num. 2. Ruin. consil. 89 num. 17. lib. 1. Petr. Royz. decis. Lituan. 2. num. 20. & seq. post Anan. Ancharan. & Dec. quos allegat Hieron. Laurens. decis. Auenion. 108. num. 3. in fin. versic. & præsertim cum notarius.

Et licet contrarium, † quod imo notarius regulariter debeat cognoscere contrahentes, alias de facili posset decipi in nomine, & committere falsitatem, dixerit idem Bald. in l. final. §. cum igitur numer. 16. Codic. de iur. deliberan.

Pro concordia tamen aduertas, quod † secunda hæc opinio potest procedere ad bene esse, non autem de necessitate. Nam, vt inquit Angelus in d. §. sin autem dubius, post num. 6. fatuus est notarius, qui in suis instrumentis ad euitandam falsitatem excogitatam in forma, quæ ipsum aliquando vituperare solet, non adhibet testes cognoscentes. Et propterea inquit Angelus volentes notarii caute agere, dicant semper in eorum instrumentis, præsentibus talibus testibus asserentibus se cognoscere contrahentes, vel testatores, & tunc erunt liberi & immunes ab omni periculo.

Limita

57 Limita IV. Eandem † regulam, quia licet testes debeant cognoscere litigantes, non tamen tenentur cognoscere omnes litigantes, sed tantum illum, de cuius dicto vel facto deponunt, & si deponant de facto tertii, tunc nec vnam, nec alteram partem cognoscere tenentur, secundum gloss. in leg. testium, §. ideoq;, in verbo, 58 quanta fides, ver. sed hoc puto verum, ff. de testib. vbi † propterea infert, quod quando agitur de personali actione, testis debet cognoscere litigantes, secus, quando agitur actione reali, quod & idem voluerunt ibi Bart. nu. 2. vers. item quæro, iuncto nu. 4. & Alber. post nu. 9. vers. an autem testu, Butrig. in l. fin. §. sin autem dubius, vers. modo colligo, & ibi Cyn. ante nu. 1. versic. quarto oppono, Bart. nu. 4. vers. aut adhibentur ad testificandum, Albert. nu. 12. vbi bene exemplificat, Salyc. n. 9. versic. sed vltra attende, C. de iure deliber. But. in c. cum causam, nu. 21. versic. dic quod, & ibi etiam Imol. num. 10. verficul. interdum vero testes, vbi etiam bene exemplificat Abb. num. 16. ante med. vers. in secundo casu, Adden. ad Abb. ibi litera F. versic. sed dicit, &c. Felyn. nu. 11. extra, de testibus, Bald. de testibus. part. 3. nu 7. Pract. Corradi, titul. de testibus, rubric. de non cognoscentibus litigantes, nu. 45. folio 135. col. 1. in princ. vbi quod in hoc videntur Dd. conuenire.

Limita V. Quia † sufficit, quod testes cognoscant litigantes, tempore quo deponunt per nomen, pronomen, & personam, licet tempore actus, super quo deponunt, non cognouerint nisi personam, Bartol. in leg. final. §. cum igitur, num. 4. ver. & puto, quod sufficiat, C. de iur. deliber.

Limita VI. Quia licet † testes debeant cognoscere litigantes, non est tamẽ necesse, quod ipsi cognoscantur à litigantibus, Adden. ad Abbat. in cap. cum causam, nu. 16. litera F. versic. item adde, quod non est necessarium, extra, de testibus. Perfecta hæc Quæstio ad laudem Dei, die 20. Decembris, 1593.

Finis Quæstionum, de oppositione contra dicta testium.

PROSPERI FARINACII
IVRISCONS. ROMANI,
VARIARVM QVÆSTIONVM ET COMMVNIVM OPINIONVM Criminalium,
LIBER TERTIVS.
De Oppositionibus contra Examen Testium, Titulus Octauus.

ARGVMENTVM.

Testes examinati parte non citata, quid & quantum probent generaliter, & præsertim in ciuilibus causis.

SVMMARIA.

Testes parte non citata examinati non probant regulariter, numero 1.

Testes ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam non possunt examinari, nisi parte citata, nu. 2. Sed an isto casu requiratur citatio personalis, vel sufficiat citatio ad domũ, num. 3. & seqq. & an vnica sufficiat citatio, vel plures requirantur, nu. 11. tres tamen sunt casus, in quibus citatio non requiritur, quando examinantur testes ad perpetuam rei memoriam, de quibus remissiue, nu. 9. 10. & 11.

Citatio sicut requiritur in receptione, & examine testium, an etiam requiratur in productione & admissione articulorum, num. 12.

Testes non possunt examinari parte non citata, etiam quod procedatur iuris solemnitate non seruata, nu. 13.

Et idem in causis summariis, vel in quibus proceditur summarie, de plano, sine strepitu & figura iudicii, nu. 14.

Et idem in causis mercatorum, in quibus agitur de æquitate, & sine solemnitatibus, nu. 15.

Et idem vbi proceditur manu regia, nu. 16.

Et idem vbi proceditur sola facti veritate inspecta, nu. 17.

Et idem in quolibet iudice habente quodlibet liberum & absolutum arbitrium, num. 18.

Testes examinati parte non citata adhuc nihil probant, si citatus impeditus venire non potuit, nu. 19.

Sed an citandus sit Procurator, vel Dominus principalis, nu. 20.

Testes examinati parte non citata nihil probant, etiam quod producantur in termino, vel dilatione concessa ad partis instantiam ad examinandum & probandum, num. 21. & 23. licet alii contra, num. 22. quod tamen declara tribus modis vt num. 24. 25. & 26.

Testes non possunt examinari parte non citata, etiam coram iudice delegato, nu. 27.

Et etiam quod causa tractetur coram principe, nu. 29.

Citatio requiritur etiam in publicatione testium, nu. 28.

Testes examinati parte non citata non probant, etiam quod sint mille, num. 30. tam in ciuilibus, quam in criminalibus, numero 31.

Testes examinati parte non citata non probant, etiam quod fuerint examinati cum interrogatoriis eiusdem partis, num. 33 contra, nu. 34.

Formula citationis faciendæ in receptione & examine testium, num. 35.

Testes examinati parte non citata probant in pluribus casibus.

I. Vbi periculum est in mora, num. 36.

II. Quando agitur contra debitorem suspectum de fuga, numer. 37.

III. Quando est timor mortis vel absentiæ ipsorum testium, numer. 38. quod tamen declara tribus modis, vt nu. 39. & seqq.

IV. Quando timetur potentia aduersarii, num. 43. Declara, vt nu. 44. 45. & 46.

V. Quando testis est omni exceptione maior, & nihil opponi potest, num. 47. contra, nu. 48.

VI. Quando dicto testis omnino standum est, vel ex partium conuentione, vel ex tenore testatoris. num. 49. contra, nu. 50.

VII. Quando sumuntur informationes super habilitate, vel inhabilitate personæ nu. 51. Declara, vt nu. 52.

VIII. Quando agitur de probando casum, puta naufragium, vel furtum factum in longinquis partibus, nu. 53. Declara, vt num. 54. & 55.

IX. In probatione consuetudinis, numer. 56 Declara, vt num. 57. & 58.

X. Quando agitur coram iudice procedente in forma æquitatis naturali, nu 59.

Et idem quando agitur coram iudice, qui potest iudicare secundum suam conscientiam, nu.60.

Et idem quando agitur coram arbitratore, nu.61.

Et idem quando agitur coram iudice procedente sine causa cognitione, nu.62.

XI. *In probatione mortis, numer.63. Declara, vt num.64. & 65.*

XII. *Quando testis alias examinatus declarat dictum suum, num.66. Contra, nu.67.*

XIII. *Quando examinatur mulier egregia in eius domo, num.68. contra, nu.69.*

XIV. *Quando testis depositio est verisimilis apud bonos & graues viros, qui inspecta sola facti veritate procedunt, numero 70.*

XV. *In causa spolii & possessorii, num.71.*

XVI. *Vbi stylo, statuto, vel consuetudine introductum esset testes examinari parte non citata, nu.72. contra, nu.73.*

XVII. *De consensu partium, nu.74.*

XVIII. *Quando pars est præsens, nu.75.*

XIX. *Quando pars fuit monita a iudice, nu.76.*

XX. *Quando pars citata noluit comparere, nu.77.*

Sed an citatio ista requiratur personalis, vel sufficiat ad domum, num.78. & seq.

Et an vnica sufficiat citatio, an vero trina & peremptoria requiratur, num.82 & seqq.

Et an requiratur citatio in actu depositionis testium, an vero in actu iuramenti, num.85. & seqq.

QVÆSTIO LXXII. CAP. I.

OPPONITVR XXVI. (Et nunc ingredior oppositiones, quæ fiunt contra testium examina) quod sunt examinati, parte non citata, ideo nihil probant.

1 REGVLA † enim firmissima est in iure, hos testes sic, parte non citata, examinatos minime probare, vt probat text. *in dict. cap. 2. extra, de testibus*, dum dicit, Ecce, *admonendus est semper aduersarius, vt ad audiendos testes veniat, quod quia hic omissum est, necesse est, vt quod contra legem actum est, non habeat firmitatem*, & per istum textum hanc regulam ibi firmarunt, *gloss. in verbo, admonendus, litera L. & in verbo, contra legem, litera K. Innocen. in verbo, obiiciatur, Ioan. Andr. in summario, Bald. in summario, iuncto num.1. & num.6. in 2. notabil. & num.13. in 4. notabil. Butr. nu.1. Imol. in princ. Anan. nu.1. Abb in summar. iuncto nu.7. & nu.13. Aret. nu.8. ver. & pro regula, Bellamer. & Felyn in summario, Deci. nu.28. ver. regula sit, & in iure ciuili habemus simile m text. in l. si quando, §. sed cum oportet, in fin. ibi, si per exmilem text. in l. si quando, §. sed cum oportet, in fin. ibi, si per executores admoniti, & ibi gloss. in verbo, induerint, litera N. Balduus num.2. ante med. in verbo, admoniti, Alber. num.5. Salycet. num.2. Castrens. post num.1. C. de testibus*, facit ad text. C. eodem, *in authent. sed & si quis* (qui tamen loquitur in testibus receptis ante litem cõtestatam, de quibus mox dicam) ibi, *aduersarius moneatur a iudice, & sic eo præsente iudex attestationes recipiat*, & ibi per illum textum hanc regulam pariter firmauit gloss. final. *in verbo, vna parte, litera X. Alber. de Malet. in tractat. de testibus, capit. 7. num.1. Crot. de testibus, num.245. & num.255. Lanfranc. de testibus, nu.13. Roman. sing.369. fuit vnus ex vobis, nu.1. versic. regulam enim habes, quod sic, Sanch. regul. 406. in princip. Marsil. singul. 24. in principio. clarum est in iure, Nouell regal 215. in princ. Campeg. regul.164. in princ. Petr. a Plach. in Enchir. delict. cap.19. nu.17. Ioan Roman consil.192. num.2. in fin. & ibi Mandos. in addit. litera A, in verbo, iuramentum, Boss in tit. de oppos. cont. test. num.4. Vestr. in pract. libr.6. capit.2. rubric de testibus, & eorum inductione, num.1. & ibi Graua. in addit. litera B nu.28. versic. tertiar. quæst. Pract. Cerrad. vol.1. de offic. prætor. in causa emphyt. de testibus, num.9. in princ. fol.77. colum.2. Gabriel. lib.2. tit. de cert. conclus. num.25. vbi alios plures refert concordantes, Viu. opin. 966. num.1. & seqq. post Bald. Angel. Sulyc. & Paul. de Castr. quos allegat in l. authent. C. de fide instrum. & ita alias fuisse resolutum, testatur in Rota Rom. coram Oradino suo præceptore, Monticell. in repert. test. rubr. iuramenta & productio testium fiat parte citata, versic.1. & seq. vbi plures alios refert concordantes, Rota diuer. part.3. decis.189. num.3. coram Fabio, Gail. obseruat.102. nu.1. libr.1. Cephal. consil.203. nu.3. lib.2. Hippolyt. Riminal. consil.213. nu.94. lib.2. Octau. Cacheran. consil.64. nu.22. Honded. consil.101. nu.6. Mascard. de probat. lib.1. in præfat. qu.5. nu.36. & nu.85. & libr.2. conclus.682. nu.1. vbi de * communi, & lib.3. conclus.1366. post nu.2. vbi plures alios refert consulentes.* Ex quibus regulam hanc * communiter ab omnibus receptam esse apparet.

AMPLIA I. Hanc † regulam, vt procedat etiam in 2 testibus recipiendis ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, in quorum receptione partem esse citandam, probat mihi text. *in § & hic vero, in auth. de testibus*, dum ibi dicitur, *Oportet & illum in ea ciuitate constitutum, in qua attestationes dantur, admonitum a iudice, siue à defensore præsentem esse, & audire attestationes*, & ibi gloss. *in verbo, præsentem, in princip. & in verbo, inutilia, & ibi Ang. nu.36. item ex text. in auth. sed & si quis, C. de testib.* dum ibi dicitur, *Aduersarius moneatur a iudice, & sic eo præsente iudex attestationes recipiat.* Et ibi gloss. fin. *in verbo, vna parte, litera X. Odofred. ante nu.1. in verbo, admoneantur, & Paul. de Castr. nu.1. Marsil. in l. de vnoquoque, nu.80. ff. de re iudic. Boss. in tit. de oppos. cont. test. nu.34. ver. quod procedit etiam, Montic. in repert. test. in rub. quãdo ad perpetuam rei memoriam, &c. folio 100. col.1. vers.5. & vers. pen. Mascar. de probat. lib.3. concl. 1366. nu.3. Hond. consil.101. n.7. & latius dixi inf. q.76. n.141.*

AMPLIA. Rursus † præcedentem primam ampliationem, vt quando testes examinantur ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, citatio debeat esse personalis, *secundum Dyn. in l.4. §. prætor ait, ff. de damno infect. Cyn. in auth. si quis, ver. quæro modo, & ibi etiam Alb. num.2. versic. sed numquid, C. de testibus, Angel. in §. & hoc vero, num.37. col.2. ad med. vers. sed quæro, an eo casu in authen.* 3

*Ampliat. Rursus † præcedentem primam ampliationem, vt quando testes examinantur ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, citatio debeat esse personalis, secundum Dyn. in l.4. §. prætor ait, ff. de damno infect. Cyn. in auth. si quis, ver. quæro modo, & ibi etiam Alb. num.2. versic. sed numquid, C. de testibus, Angel. in §. & hoc vero, num.37. col.2. ad med. vers. sed quæro, an eo casu in authen. num.1. vbi de * communi, & lib.3. conclus.1366. post nu.2. vbi plures alios refert consulentes.* Ex quibus regulam hanc * communiter ab omnibus receptam esse apparet.

AMPLIA I. Hanc † regulam, vt procedat etiam in testibus recipiendis ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, in quorum receptione partem esse citandam, probat mihi text. *in § & hic vero, in auth. de testibus*, dum ibi dicitur, *Oportet & illum in ea ciuitate constitutum, in qua attestationes dantur, admonitum a iudice, siue à defensore præsentem esse, & audire attestationes*, & ibi gloss. *in verbo, præsentem, in princip. & in verbo, inutilia, & ibi Ang. nu.36. item ex text. in auth. sed & si quis, C. de testib.* dum ibi dicitur, *Aduersarius moneatur a iudice, & sic eo præsente iudex attestationes recipiat.* Et ibi gloss. fin. *in verbo, vna parte, litera X. Odofred. ante nu.1. in verbo, admoneantur, & Paul. de Castr. nu.1. Marsil. in l. de vnoquoque, nu.80. ff. de re iudic. Boss. in tit. de oppos. cont. test. nu.34. ver. quod procedit etiam, Montic. in repert. test. in rub. quãdo ad perpetuam rei memoriam, &c. folio 100. col.1. vers.5. & vers. pen. Mascar. de probat. lib.3. concl. 1366. nu.3. Hond. consil.101. n.7. & latius dixi inf. q.76. n.141.*

AMPLIA. Rursus † præcedentem primam ampliationem, vt quando testes examinantur ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, citatio debeat esse personalis, *secundum Dyn. in l.4. §. prætor ait, ff. de damno infect. Cyn. in auth. si quis, ver. quæro modo, & ibi etiam Alb. num.2. versic. sed numquid, C. de testibus, Angel. in §. & hoc vero, num.37. col.2. ad med. vers. sed quæro, an eo casu in authen.* 3

LIMITA I. Præcedentem † ampliationem procedere, quando agitur de magno præiudicio. Tunc enim in huiusmodi testibus examinandis est necessaria citatio personalis, secus si agatur de paruo præiudicio, quia tunc sufficit, citationem factam esse ad domum. Sic enim Cyni opinionem refert & declarat Bart. *in d. authen. si quis, nu.7. & seq. C. de testibus*, quod & idem voluit *in l.4. §. sed cum oportet, ff. de damn. infect. & Bart. in dict. authen. si quis, sequuti sunt Bald. ibid. nu.7. post med. vers. Bartol. autem, & Paulus de Castr. nu.3. & dixi infra, qu.76. nu.153.* 4

LIMITA II. Eandem † ampliationem, vt requiratur citatio personalis, quando examinantur testes ante litem contestatam, ad effectum publicandi eorũ dicta, tunc enim agitur de magno præiudicio, quia contra dicta non potest opponi, nisi per modum reprobationis, secus autem, vbi talis receptio testium non fit ad publicandum, quando scil. eorum dicta sigillantur, nec partibus panduntur, quo casu dicitur receptio suspensiua, nec agitur de tanto præiudicio, cum vtriusq; partis ius sit saluum. ideo sufficit citatio communis ad domum, *secundum Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de testib. §. nunc tractandum, post nu.1. lit. F. in verbo, & bene, & per eundem Ioan. Andr. in reg. præsumitur, de reg. iur. in 6. prout illum refert & sequitur Bald. in auth. sed & si quis, nu.7. ad fin. vers. sed Ioan. Andreas, C. de testib.* Et licet Bart. *in auth. sed & si quis, nu.7.* diceret, hanc Ioan. And. distinctionem sibi non placere, tamen, dum ipse postea distinguit de magno & paruo præiudicio, videtur in idem cum Io. Andr. sentire, quẽ etiam relatis aliorum antiquiorum opinionibus benè explicat, & defendit Sulyc. *in d. auth. sed & si quis, nu.7. per totum*, & vide ad præmissa, quæ dixi infra, *qu.76. nu.148.* 5

LIMITA III. Dictam † ampliationem non procedere, quando huiusmodi testes ad perpetuam rei memoriam examinantur, quia timetur de eorum morte, vel absentia diuturna: tunc enim citationem ad domum sufficere, scripserunt Imol. *in cap.2. de testibus, in vltimis verbis, Henr. Boyc. in d. cap.2. post nu.5. vers. nisi immineret periculum, & num.10. vers. secundo casu* (vbi tamen in libro meo litera est corrupta, & deficit dictio *non*) quod & ante istos voluit Cyn. *in d. authen. si quis, ad fin. versic. si tamen esset periculum in exspectando, & ibi etiam Salyc. nu.7. ad med. versic. & quod ita sit, C. de testibus.* Imo & isto casu nullam requiri citationem, dixi infra, *nu.30. & seqq.* vbi de materia, & vide ad præmissa, quæ dixi infra, *qu.67. nu.148.* 6

LIMITA † rursus † propositam 1. ampliationem, in qua dixi, citationem requiri etiam in testibus examinandis ante litem cõtestatam, & ad perpetuam rei memoriam, vt non procedat in tribus casibus, in quibus nulla prorsus requiritur citatio. Primo, quando † timetur potentia aduersarii, *vt dixi infra, num.43.* Secundo, quando † est periculum in mora, *vt dixi infra, nu.36.* Tertio, quando † est timor mortis vel absentiæ, *vt dixi infra, num.38.* 7 8 9 10

Et † an vnica sufficiat citatio, vel plures requirantur, quando isti testes sic ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam examinantur, *dixi infra, nu.84.* 11

Et alia ad materiam propositæ primæ ampliationis dixi *infra, qu.76. nu.141. & seqq. pluribus, in tertio requisito per totum*, vbi late explicaui, an & quando, & quæ requiratur citatio, quando examinantur testes ad perpetuam rei memoriam, & ante litem contestatam.

12 AMPLIA II. Propositam † regulam, vt citatio requiratur, nedum in receptione & examine testium, sed etiam in productione & admissione articulorum, quod quando verum sit, & de materia vide Imol. *in c.2. nu.9 & ibi etiam Ant. de But. nu.11. Alb. nu.16. Aret. nu.18. & seq. Felyn. nu.32. Dec. nu.69. & seq. extr. de testib. Alb. de Malet. in tract. de testibus, cap.7. nu.6. & seqq. Campeg. de testibus, reg. 165. in princ. & in 1. & 2. fallen.* Et licet præfati Dd. varia dicant in materia huius ampliationis, veriorem tamẽ & magis * communis apud nos practicata opinio est, vt etiam in admissione articulorum, nedũ in productione pars citetur. Sub vnica enim citatione citatur ipsa pars ad videndum productionem articulorum, vel ad dicẽdum contra articulos in actis productos, illosq; ad probandum admitti, &c. *prout docet Vestr. in sua pract. libr.6. cap.2. num.6.* Vide tamen in proposito Mascard. *de probat. lib.1. conclus.131. nu.1. & seqq per totum*, vbi facit conclusionem, quam dicit veriorem & * communem, in admissione scilicet articulorum esse partem citandam, & eam postea declarat nonnullis modis, *vt ibi per eum.*

13 AMPLIA III. Vt † citatio requiratur in examine, etiam in causis, in quibus procedit iuris solemnitate non seruata, *secundum Aret. in cap.2. nu.10. & ibi etiam Felyn. nu.4. Dec. nu.35. & seqq. vbi bene comprobat & respondet contrariis, extr. de testibus, Crot. in tract. de testibus, nu.249. Boss. in tit. de oppos. contr. test. nu.34. vers. & vbi causa communiter, Nouell. regul.215. in 1. ampliatione, Osasc. decis. Pedemont. 79. nu.18. in fin. & num.19. versic. nec obstat, & in consil.64. num. 22. ver. & etiamsi causa fuisset commissa, Mascar. de prob. libr.2. conclus.682. nu.9. & libr.1. in præfatione, qu.5. nu.38. Honded. consil.101. nu.8. & sequ. Bursat. consil.201. nu.95. & pluribus seqq. vsque ad nu.119. vbi latissime infert ad plures similes causas, Bertazzol. consil.359 nu.23. lib.2. & faciunt quæ dixi in 1. lib. quæst.39. nu.15. & seqq.*

14 Et † idem in causis summariis, vel in quibus procedit summarie, de plano, sine strepitu & figura iudicii, scripserunt Nouell. *reg.215. in 1. ampliatione, Viu. opin. 966. num.5. Bursat. consil.20. num.65. versic. quod procedit etiam, & consil.201. post num.48. iuncto nu.98. Honded. consil. 101. nu.8. & 9.*

Et † idem in causis mercatorum, in quibus agitur de æquitate, & sine solemnitatibus, consulunt Bertaz. *consil. 94. nu.11. & ibi Claud. in addit. litera B.* vbi † etiam idem in causis, in quibus proceditur manu regia, *post Bartol. Lanfran. & Ias. quos allegat, sequitur Mascard. de probat. libr.3. conclus.1366. num.4 & 5.* 15 16

Et idem † in causis, in quibus proceditur sola facti veritate inspecta, voluit Osasc. *d. decis. Pedemon 79. nu.18. in fin. & num.19. versic. nec obstat*, vbi affert concordantes, reprobato Dec. contrarium tenente, *consil.4. columna 2. Hippolyt. Riminald. consil.213. num.98. & sequen. Personal. in tract. de indic. nu.18. & est * communis, vt testatur Honded. in * dict. consil.101. nu.10.* quamuis contrarium affirmare ausus fuerit Bursat. *in consil.345. num.29. lib.4.* vbi tamen per eum allegati non faciunt ad propositum, *declara, vt infr. nu.70.* 17

Et † idem in iudice, habente quodlibet liberum & absolutum arbitrium, dixi infr. *num.98. & faciunt quæ dixi in 2. lib. qu.39. num.19. & sequ.* 18

AMPLIA IV. Vt † in examine & receptione testiũ non solum pars sit citanda, sed si citata comparere non potuerit ex iusto impedimento, talis receptio etiam nulla est, *text. est in §. si vero, in authen. de testibus, ibi, & nisi per inexcusabilem aliquam necessitatem, &c. Item est text. in capit.2. de testibus, ibi, & non ex ineuitabili quadam necessitate venire non possit, & ibi gloss in verbo, ineuitabili, litera I.* Verum quando hæc ampliatio vera sit, quando autem impeditus teneatur mittere procuratorem, vel non, & isto casu, an testium receptio sit nulla ipso iure, an vero per restitutionem rescindatur, & quid si iudex sciuit vel ignorauit impedimentum non comparentis, & alia ad materiam videas *in d.c.2. Innocen. in verbo, ineuitabili, Ioan. Andr. nu.4. Bald. nu.2. versic. idem ait, & num.12. in 3. not ab Butr. nu.5. in 5. not ab. & num.7. in 7. not abil. & num.14. Imol. num.4. in princip. & num.5. Anan. num.5. Abb. num.3 versic. nota, quod temporaliter impeditus, iuncto versic. item nota, & num.11. per totum & num.12. & ibi Adden. d. num.11. litera C. in verbo, concludit, Aretin. num.5. in 5. not abil. iuncto num.14. & seqq. Bellamer. ante nu.1. in verbo, ineuitabili, Felyn. num.18. & seqq. Dec. nu.9. & 10. & latius nu.58. & seqq. ext. de testibus, Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap.7. nu.2. Crot. de testibus, nu.254. Lanfranc. de testibus, nu.13 versic. vnum attende, Campeg. de testibus, regul.164. in 1. fallen. ver. nisi pars fuisset impedita, &c. And. Gail. obseruat.102. nu.3. lib.1.* 19

AMPLIA V. Vt † si lis fuerit contestata cum procuratore, & non cum domino principali, sic pariter in receptione & examine testium citandus sit ille procurator, cum quo lis fuit contestata, & non ipse dominus, alias testium receptio est nulla. Sed quando hoc verum sit, & de materia vide Ioan. And. *in cap.2. nu.2. & ibi etiam Bald. nu.14. Butr. nu.8. Imol. nu.6. Anan. nu.4. ver. quid autem si procurator, Anchar. nn.4. ver. quærit hic, Ioan. Andr. Abb. nu.17. & sequ. Aretin. nu.23. versic. secundo quæritur, & nu.24. Bellamer. nu.1. & seqq. Felyn. nu.33. & seqq. Dec. num.77 & seqq.* vbi facit regulam, quod citandus est procurator, & non dominus, & eam postea limitat tribus modis. *Adden. ad Dec. ibid nu 77. litera B.* vbi testantur, praxin esse, in producendis testibus citandum esse dominum, & non procuratorem, *Henr. Boyc. post nu.12. & seq. extr. de testibus, Bald. in leg si quando, num.9. in 7. quæst. & ibi etiam Salyc. num.9. C. de testibus, Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap.7. nu.10. & seq. Viu. opin. 931. num.10. Monticell. in repertor. test. rubr. iuramenta & productio testium, &c. fol.134. colum.1. vers.4 Bertaz. consil.338. nu.9. lib.2.* vbi e contra, quod non sufficit citare procuratorem, quando lis est contestata cum domino, & quidem quicquid præfati Dd. inter se controuertant, apud nos practica seruat, quod siue citetur dominus, siue procurator, testium receptio valida est, & cum ista practica concordant allegati per Campeg. *reg.164. in 2. fallen.* 20

21 AMPLIA VI. Vt† citatio in examine testium requiratur, etiam quod illi producantur in termino, vel dilatione concessa ad partis instantiam, ad examinandum & probandum, *secundum Bald. in l. si quando, nu. 4. & ibi in addit. litera I. & ibi etiam Salycet. num. 6. versic. aut producuntur, C. de testibus, Felyn. in cap. 2. nu. 28. extra eodem,* 22 *Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 7. num. 33.* Et† licet contrarium videantur sensisse Butr. *in d. cap. 2. nu. 10. post princ.* (vbi tamen loquitur, quādo pars est præsens) *Abb. ibidem nu 15. post Specul. quem allegat Alber. d. c. 7. nu. 26. Rota de testibus, decis. 222. alias 372. sub nu. 1. in nouis,* vbi tamen pa-
23 ritet† videtur præsupponere partis præsentiam, non per hoc tamen recedas à proposita ampliatione, quæ in
* se verissima est, ac etiam magis * communiter recepta, declarata tamen *vt mox audies in seqq. limitationibus.*

24 LIMITA I. Hanc† sextam ampliationem non procedere, quando est præfixus certus dies ad producendum testes, quia ille dies interpellat pro homine, *l. optimam, C. de contraben. stipulat.* ideo alia non requiritur citatio, *Felyn. in d. cap. 2. nu. 29. de testibus.*

25 LIMITA II. Eandem† septimam ampliationem non procedere, quando testes producuntur in vltima die termini; illa enim vltima dies pariter interpellat pro homine, quia semper pars censetur monita pro vltima die termini, & propterea alia non requiritur citatio. *secundum Bart. l. item illa, per illum text. ff. de constit. pecun. Bald. in l. fin. col. 2. versic. quæro datus est, C. qui admitti, quos & alios refert Felyn. in capit. 2. num. 29. versic. fallit secundo, extra, de testibus, Bald. in l. si quando, nu. 4 ad med. versic. alibi tamen, & ibi adden litera I. & Salycet. num. 6. in princip. C. de testibus, Alber. de testibus cap. 7. nu. 33. versic. tamen dicit ipse Bald. &c. Roman. sing. 369 fuit vnus ex vobis, versic. vltimo fallit, Campeg. reg. 164. in 12. fallen. Marsil. in l. de vnoquoque, nu. 79. ff. de re iud. Granat. ad Vestr. in sua pract. lib. 6. cap. 2. num. 30. in fin. vers. 11. in omni actu, &c. vbi hoc memoriæ commendandum dicit, & allegat Afflict. decis. 47. num. 6. vers. quoad secundum dubium, Mascar. de probat lib. 2. conclus. 688. nu. 38.*

26 LIMITA III. Dictam† septimam ampliationem non procedere, quando pars esset citata, vt assisteret ad videndum iurare testes singulis diebus & horis, nam tunc quandocunque testes producantur in termino, non est necessaria alia citatio, *secundum Bald. in d. l. si quādo, nu. 4. in fin. versic. & ideo aduocati, & ibi in addit. liter. A. in verbo assistant, & Salyc. nu. 6. versic. & si bene ponderetur, C. de verbo testib. Felyn. in d. cap. 2. nu. 30. versic. fallit 3. extr. eodem, Alber. de testib. cap. 7. nu 33. vers. aduocati tamen &c. vbi quod ita communiter * practicatur, Campeg. de testibus, reg. 164. in 5. fallent.*

27 AMPLIA VII. Propositam† regulam procedere etiam in iudice delegato, cui scilicet simpliciter est commissa examinatio testium, nam adhuc coram eo citanda est pars in receptione iuramentorum ipsorum testium, *secundum Ant. de Butr. in cap. constitutus, in 4. not. ab. de accusat. prout illum refert & sequitur Dec. in cap. 2. nu. 41 & seq. extra de testibus, Mascar. de prob. lib. 2. conclus. 682. nu 11.*

28 AMPLIA VIII. Vt citatio† requiratur non solum in receptione & examine testium, sed etiam in illorum publicatione, *secundum Felyn. in d. cap. 2. nu 6 & ibi etiam Dec. n. 43 post Bart. & Bald. in l. is per quem relatis, extr. de testibus, Mascard conclus. 682. nu. 12.*

29 AMPLIA IX. Vt† pariter citato requiratur, etiam quando causa tractetur coram Principe, *Bossius tit. de oppos. contest. nu. 34. in fin Granat ad Vestr. in pract. libr. 6. cap. 2. nu ver. quæ quidem regula procedit etiam, Gram decis. 103. nu 3. prout illum refert Monticell. in rep. test. fol. 133. col. 2. v. Mascard. de prob. lib 3. conclus. 1350 nu 2. versic. & huiusmodi. Cacheran. Cac. heran consil. 62 post nu 22. Fran. Perdecis. Cur. nu 19. versi hac quoque ratione.*

30 MPLIA X. Vt testes x ati parte non citata nihil ob[illegible] quando dubium mille *secundum A[illegible] consil. incip. si testes [illegible] col. 3. in numer. 1. quem sequuti sunt Grammat. consil. 15 nu. 3. & conclus. 64. nu. 1. & voto 30. nu. 8. Arnal. Alber. in tract. de hæret. qu. 34. num. 37. versic. veritas tamen est, Rolan. consil. 12. nu. 37. libr. 3. Gabr. consil. 178. num. 33. libr. 1. Bursat. consil. 201. num. 44. & nu. 110. in fin. Tib. Decian. consil. 92. sub num. 33. lib. 2. Bertazzol. consil. 359. nu. 22. & consil. 553. nu. 5. Monticell. in repertor. test. rubr. testes nulliter recepti, an faciant indicium, fol. 351. colum. 1. versic. 2. Mascar. de probat. libr. 1. in præfat. quæst. 5. sub nu. 37. & lib. 3. conclus. 1366. nu. 2.* Et† aduerte, quod præfati Doct. 31 generaliter & indistincte loquuntur, tam in ciuilibus, quam in criminalibus.

32 AMPLIA XI. Vt† testes parte non citata examinati, nec etiam probent ad fauorem non citati, & sic nec contra producentem fidem faciunt, *Mascar. de prob. libr. 2. conclus. 682. nu. 14. Bursat. consil. 20. nu. 66. libr. 1. vbi quod hanc ampliationem sequuta est Rota Roman. ex decis. ibi per eum allegata, sed ego inueni Achill. de Graff. in tit. de testibus, decis 1. alias 189. dicentem, quod ita alias Rota tenuit in vna Asturic. de anno 1548.*

33 AMPLIA XII. Vt† testes examinati parte non citata non probent, nec conualidentur ex eo, quod fuerunt examinati cum interrogatoriis ipsius partis, *vt concludit Bertaz. in consil. 359. nu 23. vers. & licet dicti testes,* vbi eam reddit rationem, quia scilicet exhibitio, vel nō exhibitio interrogatoriorum nō respicit nullitatem examinis, sed tantummodo operatur, vt testes in illis examinati possint repeti, *secundū Alex. Marsil. & Maran. in locis ibi per eum relatis.* Verum† hæc ampliatio mihi dubia vi- 34
detur, quia si pars dedit interrogatoria, ergo habuit scientiam testium examinandorum, & super quibus erant examinandi, & propterea dedit interrogatoria, & sic habetur pro præsente, quo casu citatio non requiritur, *vt dixi inf. nu. 75.* Et propterea isto casu testium depositionem valere coram iudice, cuius arbitrio commissa est causa, scripsit Viu. *opin. 931. nu. 6. allegat Ant. August. decis. 727. lib. 3. & Put. decis. 301. lib. 3.*

35 AMPLIA XIII. Seu† potius declara materiam supradictam, vt in Romana Curia forma citationis in proposito sit ea, quam posuit Vestr. *in sua praxi, libro 6. cap. 2. num. 6.* videlicet, *Citetur N. ad dicendum contra articulos facto datos, videndum illos admitti, iurare testes tam super articulis, quam super tota causa,* & si adfuturi sint, addi solet, *etiam super eorum adfuturatione, & commissario receptionem iuramentorum etiam egregiarum & impeditarum personarum ad primam diem, & postquam commissum fuerit ad videndum illos iurare in eorum vel notarii domibus, & ad dandum interrogatoria, si quæ dare intendit per totam illam & sequentem diem, nec non intimetur eidem, qualiter materia sunt in actis medio iuramento specificare, & testes examinabuntur singulis diebus & locis, instante, &c.* & vide Vestr. *ibid. d. num. 6. & seqq.* vbi bene declarat singula substantialia dictæ citationis.

36 LIMITA I. Propositam† regulam non procedere, quando periculum est in mora: tunc enim examinantur testes, etiam parte non citata, *vt per Adden ad Abbat. in cap. 2. de testibus, num. 8. litera A. in verbo, de crimine, ad med. addit. versic. & adde hic notabile dictum, Ioan. Andr. &c. & in fin. adde. Felyn. in dict. cap. 2. num 13. post med. Socin. consil. 262. nu. 10. lib. 2. Granat. ad Vestr. in praxi, lib. 6. cap. 2. rubri. de testibus eorum inductione, nu. 30 in fin. & seq.* vbi ponit exemplum, quando iudicis iurisdictio esset perturbata illo tempore, quo pars citatur, *Neuizan. consil. 34. nu. 35. And. Gail. obser. 102. nu. 6 & seqq. lib. 1. bi pluribus exornat. Mascar. de prob. lib. 2. conclus 682. num. 45. & habemus denat. Mascar. de prob. lib. 2. conclus 682 num. 45. & habemus decis. (resolu. in tit. de testibus, decis. 2. alias 264. n. 5.* Alia exempla huius limitationis videas in seqq. limitationibus, quæ venient illustriue ex hac prima limitatione.

37 LIMITA II. In probatione† debiti contra debitorem suspectū de fuga: tunc enim in examine testium super tali facta probatione non requiritur citatio ipsius debitoris, *Socin. reg. 406. in 6. fallent. Marsil. qui alios refert in leg. de vnoquoque, num. 64. ff. de re iudic. Campeg. de testibus, regul. 165. in 6. fallent. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. num. 26. vbi alios plures allegat.*

38 LIMITA III. Propositam† regulam non procedere, quando est timor mortis, vel absentiæ ipsorum testium, vel alias est periculum amissionis facultatis probandi: tunc enim tales testes recipiuntur etiam lite non contestata, nedum parte non citata, *ecun Felyn. in capit. 2. num. 13. post medium, extra, de testibus, Crot. in tract. de testibus, nu. 251. Vestr. in praxi, lib. 6. cap. 2. rubr de testi-*
* *bus, & eorum inductione, num. 3. vbi quod ita notant * communiter Dd. in cap. quoniam frequenter, vt lit. non contestat. & ibi Granat in addit. num. 30. vers. 4. cum de alicuius obitu aut recessu timor sit. Marant. de ordin. iudic. part. 6. membr. 1. rubric. de citatione, nu. 29. Neuiz. consil. 34. num. 35. Bertazz. consil. 348. sub numer. 6. & ibi Claud. in addit. litera C. Mascard. de probat. libr. 2. conclus. 682. num. 27. & libr. 3. conclus. 1366. numer. 10.* vbi loquitur, quando testis est examinandus in articulo mortis, *allegat Nattam in consil. 537. num. 15. lib. 3 Andr. Gail. obseruat. 102. num. 4. sequ. lib. 1.* vbi pluribus exornat, & inter alia dicit, quod licet testis isto casu non sit omni exceptione maior, hoc est, non perinde probet, atque legitime receptus, tamen cum aliis adminiculis actori ad victoriam prodesse poterit, facitq; præsumptionem talem, vt aliis adiuta adminiculis plenam inducat probationem, *vt ibi per eum d. nu. 4. vers. & luet iste testis.* Vide quæ dixi infra, *qu. 76. nu. 164.*

39 SVBLIMITA I. Hanc† limitationem, quia si testes superuiuant tempore compartitionis partis, & litis contestandæ, euanescit testium receptio, nec faciunt aliquam probationem, sed tantum fumum ad habendum remissorias ad partes, vbi testes reperiuntur pro illorum repetitione, *secundum Vestr. in praxi, libr. 6. d. cap. 2. num. 3. vers. & vt intelligas post Rotam Roman. & Felyn. in locis per eum allegatis.*

40 SVBLIMITA II. Vt timor† mortis, vel absentiæ debeat esse talis, vt mors vel absentia sequeretur, si pars citaretur, & lis contestaretur, alias secus, *secundum Vestr. in praxi, lib. 6. d. cap. 2. nu. 3. ver. & quod de futura absentia, &c. post Abb. & Felyn. quos allegat.*

41 SVBLIMITA III. Quia† ne fiat fraus in inducendo testes abfuturos, qui non sint, defertur ipsis testibus duplex iuramentum, vnum de veritate dicenda, & aliud super futura absentia, secundum Vestr. *d. cap. 2. nu. 3. in fine, versic. dixi autem, & ibi Nicol. Granat. in addit. litera*
42 *E. & litera F. nu. 32 & 33.* Vbi etiam† aliis relatis concordantibus dicit, cognitionem summariam semiplenamque saltem probationem iudici prius faciendam super eo, quod testes sint senes aut valetudinarii, litq; timor, ne moriantur, vel quod è loco recedere, & longius ire se parent, aut bellum petere, vel mare pertranire intendant, alias examinari non possunt, & ibi testatur de
* communi * opinione.

43 LIMITA IV. Quando† timetur potentia aduersarii, quia tunc potest pars petere à iudice, vt eos clandestine recipiat etiam ante litem contestatam, nedum parte non citata, *secundum Abb. in cap. 2. num. 9. & ibi adden. num. 8. in verbo, de crimine, litera A. versic. item adde alium casum, il primo, vbi remissiue declarat Aretin. nu. 11. ad fin. vers. 6. Felyn. num. 13. vbi late comprobat Dec. nu. 51. extra, de testibus, Crot. in tract. de testibus, num. 248. Roman. sing. 369. fuit vnus ex vobis, vers. 3 fallit, Socin. reg. 406. in 5. fallen. Marsil. in l. de vnoquoque, nu. 76. & nu. 79. in fin. ff. de re iud. Bossius tit. de opposit. contr. test. posit nu. 352. Nou. reg. 215. in 6. fallent. Campeg. de testib. reg. 164. in 19. fall. Pract. Corrad. de offic. præt. in causa ciuil rubr. de testibus, nu. 9. in 6. fallent. fol. 68. col. 1. in prin. Gabr. lib. 2. tit. de citat. conclus. 1. nu. 325. & sequ. vbi alios refert, Mascard. de prob. lib. 1. in præfat. qu. 5. nu. 40. & libr. 2. conclus. 682. nu. 24. vide quæ dixi infra, qu. 76. nu. 165.*

SVBLIMITANDO hanc† quartam† limitatio- 44
nem aduerte, quod licet solus timor mortis, & absentiæ testium, sufficiat etiam sine potentia aduersarii, ad hoc, vt testes possint examinari lite non contestata, & parte non citata, *prout dixi in precedenti limitatione,* non tamen adhoc sufficit sola potētia aduersarii, sine testium mortis aut absentiæ timore. Sic enim concurrente timore mortis vel absentiæ loquuntur Doctores in limitatione præcitati, & expresse declarat Aretin. *in d. cap. 2. nu. 11. in fin. vers. & attende, & ibi etiam Felyn. nu. 13. ver. dicas tamen, de testibus, idem Felyn. in cap. quoniam frequenter, num. 8. vt lit. non contest. Gabr. d. conclus. 1. n. 327. & nu. 328. ver. qui omnes.* Quamuis† contrarium, quod sola aduersarii potentia 45
sufficiat, voluerit Dec. *in d. c. 2. num. 51. in fin. vers. sed tamen saluari potest.* Sed hæc Decii† contraria opinio posset 46
procedere, quando agitur de periculo animæ, & sic de nullo aut modico præiudicio, alias secus, *prout etiam declarat Aret. & Felyn. in locis præcitatis.*

LIMITA V. Regulam non† procedere, quando te- 47
stis examinādus esset talis, quod ei nihil opponi posset: quia puta esset omni exceptione maior, & eius dicto omnino standum esset, tunc enim posse examinari parte non citata, *post Bart. in leg. Theop. post medium, versic. item quæro, quando aliquis, ff. de dot. præleg.* scripserunt Adden. ad Abb. *in cap. 2. num. 8. litera D. extra, de testibus, post Alexan. quem allegant, in consil 130. incip. difficultas huius, colum. 1. lib. 1. & rursus iidem adden. ad Abb. d. n. 8. liter. A. in verbo, de crimine, post prin. additionis, ver. item est necesse, Felyn. in dict. cap. 2. num. 14.* vbi comprobat hanc limitationem, & respondet rationibus Abbatis, contrarium sentientis, *Marsil. in l. 1. §. si quis vltro, nu. 15. de qu. & in leg. de vnoquoque, nu 83. & seq. ff. de re iudic. Boss. in tit. de opposit. cont. test. post nu. 352. Gabr. lib. 2. tit. de citat. concl. 1. nu. 474. Viu. opin. 966. nu. 7. Montic. in reper. test. rub. iuramenta & productio testium, fol. 135. col. 1. vers. 2. Mascar. de prob. lib. 1. in præfat. qu. 5. num. 88. libr. 2. conclus. 682. post nu. 30.* & faciunt pro hac limitatione Dd. allegati *infr. in seq. limit. nu. 49.*

Hæc† limitatio mihi admodum dura videtur, quia 48
licet personæ ipsius testis nihil opponi possit, multa tamen opponi possunt ad impediendum eius examen, vel saltem, vt magis veritatem explicet, cum interrogatoriis dandis parte citata, prout in simili considerauit Abb. *in d. c. 2. nu. 11. & nu. 13. ver. ego hoc non admitterem,* quibus rationibus & illi præsertim de dandis interrogatoriis, vt testis magis veritatem explicet, bene iudicio meo satisfacit, Felyn. qui argumentis Abbatis respondere profitetur, *in d. c. 2.* imo & idem Felyn. *in d. c. 2. nu. 15.* has easdem rationes bene considerat & deducit.

LIMITA VI. (Et† hæc limitatio est fere eadem cum 49
præcedenti) vt pariter regula non procedat, quando testis est talis, vt illius dicto omnino standum sit, vel de partium consensu & conuentione, vel iussu testatoris, qui sic in suo testamento mandauit, tunc enim in huiusmodi examine partis citationem non requiri, post Bart. originaliter *in l. Theopomp. ff. de dot. præleg.* scripserunt Felyn. *in d. c. 2. nu. 14.* vbi Bartolum ab obiectionibus Abbatis defendit, & ibi etiam Dec. *nu. 63.* vbi pariter Bart. defendit, & alijs relatis concordantibus illius opinionē communiter * approbari testantur *adden. ad Dec. ibid. dict. nu 63. litera D. in verbo, stari, ext. de testibus, Crot. in tract. de testibus. nu. 250. & ibi Moncad. in addit. litera G. Socin. reg. 406. in 7. fallent. Alex. consil. 130. nu. 4. ver. & istud etiam satis confirmatur, lib. 1. Marsil. de vnoquoque, 109. ff. de re iud. Marant. de ordin. iud. part. 6. membr. 1. rubr. de citat. num. 28. Granat. ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. 20. nu. 30. versic. tertius, quando examinatur testis, Campeg. de testibus, regul. 164. in 20. fallent. Iac. Nouell. reg. 215. in 7. fallen. Pract. Corradi, de offic. præt. in caus. ciuil. rub. de testibus, nu. 9. in 9 limitat. folio 68. col. 1. Gab. lib. 2. tit. de citat. conclus. 1. nu. 331. in fine num. 168. vbi plures alios refert Mascar. de probat. lib. 2. conclus. 682. nu. 30.*

50 Verum † sicut hæc limitatio non placet Abbati, *in d. cap.2.num.13.versic.ego hoc non admitterem, extra, de testibus*, ita etiam nec mihi vllo pacto satisfacit, per ea, quæ dixi in præcedenti limitatione, *num.*48. vbi tradita hîc non refero.

51 LIMITA VII. Quando examinantur testes, & sumuntur informationes super habilitate vel inhabilitate alicuius personæ ad aliquam dignitatem promouendæ: tunc enim nec etiam partis citatio requiritur, *secundum Imol.in cap.2. num.9. versic.limita vltimo, & ibi etiam Anton.de Butr.num.13.in fine, versic.idem vbi agitur, Abb. num.7.versic.secundus casus, Aret.num.8. post med.versic.nam informatio, Felyn.versic.secundo limita, Dec.num.45.extra, de testibus, Roman.sing.369.fuit vnus ex vobis, versic.quarto fallit, Socin.reg.406.in 2.fallen. Campeg.de testibus, regul.164.in 16. fallen. Iac.Nouell.reg.215.in 2.fallent. Crot.in tract. de testibus, nu.352. Marsil.in l.de vnoquoq;, nu.66.ff.de re iud. Pract. Corradi, de offic.prætor.in caus.ciuil.rub.de testibus, nu.9.in 2.l mitatione, fol.76.col.2. Mascar.de probat.lib.2.conclus.682.num.* 17.Imo isto casu testes posse recipi, etiam sine iuramento, dixi infra, *qu.*74. *num.*107.

52 SVBLIMITA hanc † septimam limitationem procedere, antequam quis sit promotus ad dignitatem, & quando de eius habilitate sumitur extraiudicialis informatio, secus autem, si quis esset electus ad dignitatem, & ageretur de illum remouendo à tali dignitate, tunc enim iudicialiter agendum est, & in tali informatione sine dubio partis citatio requiritur, *prout declarant Abb.in d.cap.2.nu.7.in fine, versic.& intellige hoc, & ibi etiam Aret.nu.9.versic secundo fallit iuncto numer.*10. *vbi etiam alio modo declarat, eum omnino videat, Felyn.num.*8. *vers.non credas, quod istis, &c. vbi etiam bene declarat, Dec.nu.*45. *& seqq. extra, de testibus, Mascard.d.conclus.*682. *nu.*18.

53 LIMITA VIII. Quando † ageretur de probando casum contingentem in longinquis partibus, in quibus pars est tam absens, vt citari non possit, vt puta in probatione naufragii in mari, furti, vel robariæ in nemore, aut via, aut quid simile; tunc enim examinantur testes, etiam parte non citata, & probant *secundum Bart. per illum text.in leg.*1. *C.de naufrag.lib.*10. *quem sequuti sunt adden.ad Abb in cap.2.numer.*8. *litera A, in verbo, de crimine, versic.item adde alium casum, il secund. & ibi etiam Aret.num.* 11.*versic.qualit. Felyn.num.*10. *Dec.num.*52. *extra, de testibus, Crot.in tract.de testibus, num.*246. *& ibi Petr.Moncad. in addit.litera G. Marsil singul.*24. *versic.attamen tene menti, idem Marsil.in l.de vnoquoque.num.*86. *ff.de re iudic. Socin.consil.* 262.*num.*9. *& seqq.lib.*2. *Marant.de ord.iud.part.*6. *membr.*1. *rubric.de citat. num.*26. Vbi hoc dicit notandum in practica pro illis, qui patiuntur furta & robarias in syluis. *Pract.Corradi, de offic.prætor.in caus.ciuil.rubr. de testibus, numer.*9. *in quarta fallent.folio* 67. *colum.*2. *Gabriel.libr.*2. *tit.de citat.conclus.*1. *num.*336. *& sequ.* vbi alios refert, & loquitur generaliter in probatione cuiuscunque casus contingentis in remotis partibus, *Grauat.ad Vestr.in pract.lib. prim.cap.*2. *nu.*31. *in* 13. *limit. Capell.Tholos. decis.*447. *Alciat. consil.*101. *nu.*19. *Bertaz.consil.*348. *n.*6. vbi ampliat etiam, quod casus euenerit in non tam longinquis partibus, & ibi Claud. *in addit. litera A, Sebast. Med. in tractat. de fortuit. casib, part.*2. *qu.*9. *num.*4. *Mascard.de probat.lib.*1. *conclus.*273. *num.*10. *& num.*11. *libr.*2. *conclus.*682. *num.*21. Ex quibus * hanc limitationem * communiter à Dd. receptam esse, dubitari non oportet.

54 SVBLIMITA hanc † octauam limitationem procedere duobus concurrentibus, & non alias.

Primo scilicet, dummodo tales probationes sic parte non citata receptæ, exhibeantur infra annum, *prout loquitur text. & Bart.in d.l.2. C.de naufrag. libr.*11. *& voluit Dec.in d.cap.de testibus, num.*52. *in fin. & consuluit Bertaz.d. consil.*348. *nu.*6. *& ibi Claud. in addit.litera B, vbi de materia huius sublimitationis.*

Secundo, dummodo † agatur de damno euitando, 55 vt in mercatoribus, qui in itinere sunt spoliati à latronibus, vel in mari patiuntur naufragium, *prout exemplificat Dec.in d.cap.de testibus, nu.*53. alias secus, *Bertaz.consil.*348. *num.*6.

LIMITA IX. Quando † ageretur de probatione cō- 56 suetudinis introductæ à populo eiusdem ciuitatis. Tunc enim non est necessaria partis citatio in examine testium, *adden.ad Abb.in cap.*2. *nu.*8. *litera A, in verbo, de crimine, versic.item adde, quod quando agitur, & ibi etiam Aretin. num.*8. *versic.tu adde, Felyn.num.*16. *in* 12. *limitatione, extr. de testibus, Crot. de testibus, nu.*251. *versic.septimo fallit, Marsil.in leg. de vnoquoque, num.*87. *ff.de re iudic. Pract. Corradi, de offic. prætor.in caus.ciuil.rubric.de testibus, num.*9. *in* 12. *limitat. folio* 68. *col.*1. *Gabr.lib.*2. *tit.de citat.conclus.*1. *num.*338. *vbi alios refert, Mascard.de probat.libr.*2. *conclus.*682. *num.*34. *& nu.*43. Imo isto casu posse etiam testes recipi sine iuramento, dixi infra, *qu.*74. *num.*105.

SVBLIMITA hanc † nonam limitationem procedere duobus concurrentibus, & non alias.

Primo, vt † talis consuetudo sit notoria: tunc enim 57 probatione non indiget, ideo iudex potest de ea se extraiudicialiter informare, *sicut post alios, quos allegant antiquiores, voluerunt Anchar.iun. Regien.qu.*6. *num.*20. *part.*2. *Rol.consil.*53. *nu.*3. *& seqq.lib.*2. *Achil. Personal.in tract.de adipisc.possess.nu.*159. *versic.imo consuetudo, Steph. Lamberteng.in tract.de contract eorum, &c. gloss.*11. *num.*31. Secus autem si notoria non sit, quia tunc in illius probatione citanda est pars, *secundum Gozzadin.Roch.de Curt. & Mariun. in locis relatis per Gabr.lib.*2. *tit.de citat d.conclus.*1. *nu.*340.

Secundo † requiritur, vt eadem consuetudo respi- 58 ciat litis ordinem, secus si respiciat causæ decisionem. Primo enim casu probatio non est magni præiudicii, ideo etiam parte non citata potest de ea iudex extraiudicialem informationem capere; secūdo autem casu maxime agitur de præiudicio partis, ideo citāda est etiam, quod consuetudo prætendatur notoria, *vt per Gabriel. d.conclus.*1. *nu.*339. *post alios plures, quos allegat Pract. Corradi, de offic.prætor.in caus. crimin. rubr.de notoriis criminibus, nu.* 20. *post med.fol.*243. *col.*1. *Mascar. de probat. lib.... concl.*1104. *num.*17. *& seqq. vbi relatis hinc inde contrariis ita distinguit, & hac de re dixi ego latius in qq. ciuil. in materia styli & consuetudinis, credo sit sub tit. de probat.*

LIMITA X. Quando ageretur † coram iudice pro- 59 cedente inspecta æquitate naturali, & de iure gentium. Tunc enim in examine testium, nec etiam requiritur citatio, *vt per Adden.ad Abb.in d.cap.*2. *de testibus, nu.*8. *litera A.in verbo, de crimine, vers.item adde, quod vbicunq; allegant Bart.in leg.*2. *C.de naufrag.lib.*11 (*licet aliter videatur tenere idem Bart.in leg si filius, ff.de donation.*) *sed pro limitatione adde Aretin. in dict.cap.*2. *num.*11. *ad medium, ver. amplius dixit, Marsil.in l.de vnoquoque, nu.*88. *ff.de re iud. Gabr.libr.*2. *tit.de citat.conclus.*1. *nu.*341.

Et † idem quando agitur coram iudice, qui potest 60 iudicare secundum suam cōscientiam, scripserunt Marant. *de ordin.iud.part.*6. *membr.*1. *rubric.de citat.nu.*21. *Grauat.ad Vestr.in pract.lib.*6 *cap.*2. *num.*30. *versic.secundo*, nec partis citatio necessaria est, *post Bald. & Alexan.in locis per eum relatis.*

Et idem in examinatione † testium, quæ fieret co- 61 ram arbitratore, post Bald. *in cap. Quintauallis, col.*3. *nu.*9. *ver.ex praedictis infertur, extr. de iureiurand. & Ambros. Opizon. in repet.l. si quis arbitratu, num.*73. *versic.sed quid in examinatione testium, ff.de verbor.obligat. voluit Mascard.de probat.libr.* 2. *conclus.*682. *nu.*4.

Et † idem quando agitur coram iudice procedente 62 sine cat sę cognitione, voluerunt gloss. *in leg* 3. §. *si causa cognita. ff.de bonor.possess. Marsil.in l.de vnoquoque, nu.*92. *ff.de re iudic. Gab. qui alios refert, lib.*2. *tit.de citat. conclus.*1. *nu.*347. *Mascar.de probat.lib.*2. *conclus.*681. *nu.*44.

LIMITA

63 LIMITA XI. In † probatione mortis, super qua iudex potest testes ex officio nemine citato recipere, *Gabr.lib.*2. *tit.de citat.conclus.*1. *numer.*498. *post Bald.Felyn. & Nicell. quos allegat Vestr.in pract.lib.*6. *c.*2. *num.*1. *versic. quod quidem perpetuum non est, &c.* vbi, quod de morte alicuius quis potest docere per testes extraiudicialiter inductos, & examinatos ab aliis Notariis, & quod in vrbe ita practicatur.

SVBLIMITA hanc decimam primam limitationem duobus modis.

64 Primo, vt † non procedat in causa criminali, in qua ageretur de vita hominis: tunc enim, vbi quis vellet probare mortem alicuius ad arguendum reum de crimine, talis mors esset liquido, & parte citata probanda, *secundum eundem Vestr.in praxi, d.c.*20. *n.*2. *post Bal & Felyn. quos allegat, & ibi Nicol. Grauat.in addit.litera C. post nu.*31.

65 Secundo, quia † in probatione mortis non sit citanda pars, non tamen ex tali probatione potest procedi ad diffinitiuam sententiam, nisi eadem parte legitime citata, *vt per Vestr.in praxi, lib.*6. *d.c.*2. *nu.*2. *vers.item limitarem, post Bal. & Rom. quos allegat, & ibi Nicol. Grauat.in addit.litera D.n.*31. *in fin. vbi remittitur.*

66 LIMITA XII. Quando † testis alias examinatus iterum producitur ad declarandum suum dictum, nam in tali declaratione non est necessaria partis citatio, *secundum Bal.in auth. hodie, per illum text.in prin. C.de iuram.calum.* vbi, quod sicut tunc non requiritur iuramētum, ita nec etiam pars debet citari ad videndum iurare, &c. *Dec.in c.*2. *de testib. n.*55. *post Paul.de Castr. & Anchar. in locis per eum relatis, & ibi remittitur declarat Marsil.in l.de vnoquoque, n* 93. *ff.de re iud. Boss.in tit.de oppos.cont.test.n.*352. *vers. & ad declarationem, Iac.Nouel.reg.*215. *in* 8. *fallent. Pract Corradi de offic prætor.in caus.ciuil.rubr.de test.n.*9. *in* 10. *limitat. fol.*68. *col.*1. *Gabr.lib.*2. *tit.de citat.concl.*1. *n.*170. *& n.*351. *Grauat.ad Vestr.in pract.lib.*6. *c.*2. *n.*31. 14. *limitat. Mascard.de probat.lib.*2. *concl.*682. *n.*31.

67 * Sed † certe de hac decima secunda limitatione, quamuis, vt vides, communiter * recepta, ego multum dubito ea ratione, quia licet non requiratur iuramentum in teste, qui alias examinatus declarat dictū suum, adhuc tamen videtur necessaria citatio partis, ad hoc, vt possit dare interrogatoria, ex quibus potest alterari declaratio, & ita per hanc rationem reperio contrarium voluisse Fel. *in d.c.*2. *n.*15. *ext. de testib.*

68 LIMITA XIII. Quando † examinatur mulier egregia in eius domo, *iuxta terminos c.*2. *de iud. in* 6. tunc enim in tali examine non est citanda pars, *secund. Guil. de Cun. Bart. & Paul. de Cast. in l ad egregias, & ibi etiam Iason.* 2. * *ff. de iureiurand. cum quibus stare communem * opinionem, dixerunt Adden. ad Fel. in cap.*2. *n.*15 *litera A, extr. de testibus, Maran. de ordin iudic. par.*6. *memb.*1. *rubr. de citatione, n.*27. *Campeg. de testib. reg.*165. *in* 4. *fallen. Iac. Nouel. reg.*215. *in* 9. *fallent. Pract. Corradi de offic. prator. in caus. ciuil. rubr. de testibus, num.*9. *in* 11. *limit. fol.*68. *col.*1.

69 Contrarium, † & ni fallor, verius voluerunt Roman. *sing.*369. *vers. sed non est verum, Abb. in cap. si qui testium, col.*1. *vers. sed quæro, extr. de testib. Felyn. in cap.*2. *num.*16. *vers. sed hoc ex toto, extr. eodem, Socin reg.*406. *in* 8. *fallent. Marsil. in l. de vnoquoque, numer.*74. *ff. de re iudic. Granat. ad Vestr. in practic. lib.*6. *c.*2. *n.*30. *vers. quinto quando honesta mulier, Mascard. de probat. lib.*2. *conclus.*682. *num.*33. vbi, quod hæc videtur fanior sententia, pro qua est etiam gloss. *in c.*2. *in verbo, idoneum de verbor signif.*

70 LIMITA XIV. Quando † testis depositio esset verisimilis, quia tunc valet etiam parte non citata apud bonos & graues viros, qui inspecta sola facti veritate procedunt, *Dec. consil.*54. *num.*2. *vers. postremo superius, lib.*1. *Marsil. sing.*343. *in fin. vers. sed vltra, &c. post Bal. Franc. Arretin. Cas. Decian. in locis per eum relatis, Aym. consil.*198. *post num.* 11. *Burs. at. cons.*345. *num.*29. *vide, quæ dixi supr. num.*17.

LIMITA XV. In † causa spolii, *Pract. Corradi de offic.* 71 *prætor. in caus. ciuil. rubr. de testib. num.*9. *ad fin. vers. adde* 15. *fol.*68. *colum.*1. *allegat Socin. consil.*262. *num.*9. *lib.*2. (qui tamen non loquitur in causa spolii, sed in causa spoliationis & derogationis factę in longinquis partibus, *iuxta doctrinam Bar. in l.*2. *C. de naufrag. lib.*11. *& de quæ dixi supr. num.*53. *& seqq.*) Sed quod in possessorio summario possit iudex credere testibus examinatis parte non citata, voluit Mascard. qui concordantes allegat, *de probat. lib.*3. *concl.*1396. *n.*9.

LIMITA XVI. Vbi † stylo, statuto, vel consuetu- 72 dine introductum esset testes examinari parte non citata, *secundum Alex. in consil.*75. *habita super contentiu, col.*2. *num.*9. *& seqq. lib.*1. *quem refert & sequitur Deci. in cap.*2. *numer.*57. *de test. lib. Addent. ad Angel. de Malef. in verbo, quod fama publica, num.*11. *litera C. Marsil. in l. de vnoquoque, num.*101. *ff. de re iudic. Blanch. de indic. num.*22. *& seq.* vbi probat, talem consuetudinem esse seruandam etiam in criminalibus, *Boss. in tit. de oppos. cont. test. num.*35. *& in tit. de indic. nu.*28. *Gabr. lib.*2. *tit. de citation. conclus* 1. *num.*106. *Arnal. Albertin. in tract. de agnoscen. assertion. cathol. & haret. quæst.*34. *num.*19. *Menoch consil.*366. *num.*25. *lib.*4. *Honded. consil.*101. *nu.*19. *& seq. lib.*1.

Verum, quod † iste stylus vel consuetudo sit abusi- 73 ua, & non seruanda, voluerunt ¶ *Marsil. cons.*8. *n.*27. *& seq.* Adden. ad Dec. *in d.c.*2. *de testib. n.*57. *litera C. in verbo stylus, Franc. Personal. in tract. de indic. & tort. n.*19. *vers. & hac quoq; ratione*, vbi, quod hæc erit potius corruptela, quam consuetudo, ideo non seruanda; quia sicut Princeps non potest tollere citationem, quæ est de iure diuino, præsertim in criminalibus; multo minus poterit eadem citationis solemnitas tolli à consuetudine, *vt ibi per eum*, qui pluribus hanc comprobat opinionem.

LIMITA XVII. De † consensu partium, possunt 74 enim partes dare iudici licentiam recipiendi testes, etiam ipsis non citatis, *Bald. in l. si quando, num.*5. *C. de testibus*, vbi, quod ita practicatur in causis criminalibus, *Adden. ad Abb. in cap.*2. *numer.*8. *litera A. in verbo, de crimine, ad finem addit. versicul. item adde, quod quando partes, & ibi etiam Aretin. num.*12. *versicul. octauo fallit, & Felyn. numer.*13. *in* 8. *limitatione, extra, de testibus, Marsil. in l. de vnoquoque, numer.*91. *ff. de re iudic. Campeg. de testibus, regul.*164. *in* 10. *fallent. Pract. Corradi de offic. prætor. in caus. ciuil. rubr. de testibus, num.*9. *in* 8. *limitatione fol.*68. *colum.*1. *Gabr. lib.*2. *titul. de citatione, conclus.*1. *numer.*364. *Mascard. de probation lib.*2. *conclus.*682. *num.*29. Et facit pro hac limitatione, quia sicut pars potest habere testes pro rite examinatis, etiam quod ipsa non fuerit citata, *prout dixi infr. numer. . .* ita etiam potest à principio consentire, vt sine citatione examinentur.

LIMITA XVIII. Quando † pars esset præsens in 75 receptione iuramentorum testium: Tunc enim non est citanda, quia præsentia supplet citationem, *prout est text. in authen. sed si quis, C. de testibus, ibi, & sic ea præsente iudex assertiones recipiat, gloss. in cap.*2. *in verbo, admonendus, litera L. ibi, Nisi admonitus præsens fuit, & ibi Bald. post numer.*13. *Butr. numer.*10. *in princip. iuncto versicul. ad hoc quoniam sicut reus præsens, &c. vbi, quod ita dicunt Domini de Rota, Felyn. num.*16. *in* 13. *limitatione, vbi de materia, extra, de testibus, Bartol. in l. si quando, num.*1. *& num.*8. *& ibi etiam Fulgos. nu.*3. *Alber. nu.*5. *Salycet. ante num.*1. *versicul. casus quando testes, Castren. num.*1. *C. de testibus, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractandum, in princ. ibi, & hoc præsente parte, &c. Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap.*7. *numer.*1. *& numer.*26. *versic. & hoc præsertim, Campeg. de testibus, regul.*164. *in* 3. *&* 4. *fallent. Pract. Corradi d. rubric. de testibus, num.*9. *in* 13. *limitatione, fol.*68. *colum.*1. *Vestr. in pract. lib* 6. *cap.*2. *rubric. de testibus, & eorum inductio. numer.*1. *& ibi Granat. in addit. num.*18. *litera B. Gabr. lib.*2. *titul. de citation. conclus.*1. *num.*366. *& seqq. vbi de communi * & magis communi * opinione, Mascard. de probat. lib.*2. *conclus.*682. *num.*35. *vbi* *

de communi scribentium sententia, & habemus decis. Rotæ in tit. de testib. decis. 22. alias 372. in nouis, & certe omnes Dd. in * materia loquentes communiter * dicunt, & alternatiue loquuntur, quod testes debent examinari parte citata, vel ipsa præsente.

76 LIMITA XIX. Vt † monitio iudicis habeat isto casu vim citationis, *prout est text. in d. c. 2. de testib. ibi, illo admonito à iudice, vel à defensore, & ibi hoc notant Innocent. in verbo, defensore, Ioan. Andr. num. 5. in verbo, admonendus, Butr. num. 3. in 2. & 3. not. ab. Imol. n. 2. ver. item nota, quod admonitio iudicis, Anan. num. 3. Abb. num. 2. Aret. in num. 3. in 3. not. ab. & Dec. num. 8. item est text. in authent. de testib. §. & hic vero, ibi, admonitum à iudice, siue à defensore, & est etiam text. in auth. sed & si quis, C. de testib. ibi, moneatur à iudice. &c. Bartol. in l. si quando, num. 7. in fin. C. de testib. Alber. in tract. de test cap 7. numer. 5. Marant. de ordin. iudic. part. 6 membr. 1. rubr. de citatione, numer. 49.* vbi, quod plus operatur monitio iudicis, quam citatio, *Campeg. de test. reg. 164. in 1. fall. Afflict. in constitut. si damna clandestina, tit. de homic. clandest. part. 1. nu. 28. in fin.*

77 LIMITA XX. Quia † sufficit partem citari, nec est necesse, quod compareat, contumax enim isto casu habetur pro præsente, & ideo ipso non veniente valet receptio iuramentorum testium, prout de hoc habemus iura expressa, scilicet tex. *in l. si quando, §. sed cum oportet, in fin. ibi, Si per exsequutores admoniti venire, noluerint testes accipere, & alterutra parte præsente, quæ eos introduxit, testimonia eorum capere, &c. & ibi Cyn. numer. 2. in 3 not. ab. Bartol. num. 1. iuncto num. 8. & Felgos. num. 3. C. de testib. item & text. in authen. sed & si quis, ibi, Quoniam si venire noluerit, etiam eo absente attestationes recipiat, & perinde valebunt, ac si eo præsente receptæ fuissent, nec opponere poterit, quod ex vna parte datæ sint, & ibi Paul. de Castr. num. 1. & Salyc. num. 1. in fin. vers. item nota, C. eod. item & text. in §. si vero, in authent. de testib. ibi, Si vero noluerit aduenire, sed resp uerit, vt ex hoc ab vna parte testimonia dentur, vt secundum hoc ipsum inutilia essent, sancimus huiusmodi attestationes ita tenere, ac si non ex vna parte constitutæ sint, sed tanquam eo præsente factæ sint.* Et demum pro hac limitatione est text. *in c. 2. ibi, Si vero noluerit venire, &c. sancimus huiusmodi testimonia ita valere, tanquam si non ex vna part. consisterent, sed etiam ipso præsente factæ fuissent, & ibi hoc notant gloss. in verbo, noluerit, littera H. Anchar. numer. 3. Abb. num. 3. vers. nota ibi, & n. 10. extra. de testib. Specul. in tit. de teste, §. nunc tractandum, in princ. ibi, vel se contumaciter absente, Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 7. n. 1. Mascar. de probat. tante, Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 7. n. 1. Mascar. de probat. lib. 1. in præfat. q. 5. n. 87. Andr. Gail. obseru. 102. nu. 2. lib. 1. Viui. opin. 931. n. 12.*

78 LIMITA XXI. Quia † licet in examine testium sit necessaria citatio partis, illa tamen non est necesse, quod sit personalis, sed sufficit ad domum, *vt per Cyn. in auth. si quis, vers. quæro modo, C. de testib. Bald. in ead. auth. sed & si quis, num. 7. vers. si autem post litem contestatam, C. eod. Imol. in cap. 2. num. 9. ad fin. vers. item intellige,* (vbi tamen loquitur, quando aduersarius alias fuit in iudicio,) *& ibi etiam Bellamer. num 9. ad fin. iuncto num. 10. in 4. q. & num. 13. vbi, quod ita seruatur, Henric. Boic. num. 2. & plurib. seqq. vbi late, & num. 11. in fin. vbi etiam, quod ita seruatur, extra. de testib. Monticell. in repertorio testium, rubr. iuramenta, & productio testium, &c. fol. 134. col. 2. vers. 1.*

79 Quamuis contrarium, quod † imo personalis requiratur citatio, voluerint Anton. de Butr. *in d. cap. 2. num. 5. vers. & sic patet, & num. 14. in fin. Imol. num. 4. vers. & sic videtur, iuncto num. 9. versicul. item intellige,* vbi tamen loquitur, quando nunquam alias pars fuit in iudicio, Anan. *nu. 5. vers. & sic videtur, extr. de testib.*

80 Imo, quandoque † sufficere rationem per proclama, quando citandus post litem contestatam se absentauit, & non reperitur, nec habet domum solitæ habitationis, scripserunt Bald. *in l. si quando, numer. 11. C. de testibus, in authent. sed & si quis, numer. 7. in princip. & ibi etiam Salycet. numer. 7. versicul. & si domum vel habitationem non habet, C. eodem.*

Quid † autem in testibus examinatis, ante litem con- 81
testatam, & ad perpetuam rei memoriam, dixi *supr. nu. 3. & seqq.*

LIMITA XXII. Vt † & pariter vnica sufficiat cita- 82
tio, nec trina & peremptoria requiratur, [illegible] *in c. 2. n. 3. & ibi etiam Aret. in num. 3. iuncto num. 13. de communi,* * *& respondet rationibus Bald. contrarium sententiæ, Felyn. numer. 12. & seq. vbi de communi* * *& veriori opinione, Dec.* * *num. 30. vbi etiam de communi,* * (licet eam non sequatur,) *extra, de testibus, Salycet. in l. si quando, num. 5. C. eodem, Crot. de testibus, num. 245. & ibi Moncad. in addit. littera F. in fine addit. vers. adde quod, Campeg de testibus, regul. 164. in 11. fallent. Vestr. in praxi, lib. 6. cap. 2. rubr. de testibus, & eorum inductione. num. 1. vers. quod tamen intellige, vbi de communi. Viui. opin. 966. num. 6. vbi etiam de communi.* * Et ista opinio apud * nos seruatur.

Quamuis † contrarium, quod imo peremptoria, & 83
sic trina requiratur citatio, voluerit Bald. *in d. l. si quando, num. 3. vers. quæro, an requiratur peremptorium, C. de testibus, & Bald. sequutus est Dec. in d. cap. 2. de testib. num. 30. in fin. vers. sed tamen pro opinione Baldi, vbi ad id ponderat text. in c. consuluit, in prin. de offic. deleg.*

Quid † autem in testibus examinandis ante litem 84
contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, vide tex. *in cap. quoniam frequenter, §. porro, vt lit. non contest.* vbi videtur requirere peremptoriam citationem, & vide etiam Aret. *in c. 2. nu. 17. de testib.* & dicam forsan infra in suo loco, in materia testium examinandorum ad perpetuam rei memoriam.

LIMITA XXIII. Quia † demum citatio requiri- 85
tur non in actu depositionis testium, sed in actu iuramenti, *secundum Butr. in c. signauit, n. 2. de testib. prout illum refert Monticell. in repertorio testium, rubr. iuramenta & productio testium, fol. 134. col. 2. versic. final.*

Contrarium, quod † requiratur citatio, etiam ad exa- 86
minationem testium, cum examinatio possit magis præiudicare, quam receptio iuramentorum, tenet Viui. *opin. 966. nu. 4.* vbi, quod ita obseruat * communis practica, allegat Foller. (quem tamen in libro meo hoc dicentem inuenire non potui,) *in pract. crimin. in verbo, & si confitebuntur, in 3. part. 3. partu, num. 30.* sed Viui. refert Honded. *cons. 101. num. 23. in fin. lib. 1.* Et cum hac contraria opinione concordat formula citationis posita per Vestr. de qua *supr. num. 35.*

* *opin. 966. nu. 4.* vbi, quod ita obseruat * communis practica, allegat Foller. (quem tamen in libro meo hoc

ARGVMENTVM.

Testes parte non citata examinati, quid, & quantum probent in criminalibus.

SVMMARIA.

Testes in criminalibus parte non citata examinati, nihil probant, num. 87.

Præsertim quando agitur per viam accusationis, n. 88.

Testes examinati parte non citata non faciunt aliquod indicium etiam modicum, num. 89. Contra, num. 90. Distingue, quod licet non faciant indicium, faciant tamen argumentum, & præsumptionem, numer. 91. sed contra, quod nec faciant præsumptionem, vel argumentum, numer. 92. Resolue, vt numer. 93.

Testes examinati parte non citata, non faciunt indicium ad torturam, nu. 94. fallit contra hominem vilem, & malæ famæ, n. 95. contra, n. 96.

Testes in tortura quando repetuntur, adhuc requiritur citatio partis, n. 97.

Testes examinati parte non citata non probant coram quocunq; iudice habente liberum & absolutum arbitrium, num. 98. & 99. vbi infertur ad iudices Gubernatoris Vrbis.

Testes recepti contra contumacem probant parte non citata, nec reo

reo comparente est necessaria repetitio, nu. 100. contra, n. 101. Declara, vt n. 102.

Testes possunt repeti parte non citata, quando iudex procedit ex officio, & per inquisitionem, n. 103. contra, n. 104. Distingue, de generali & speciali inquisitione, nu. 105. contra distinctionem, n. 106. resolue, vt n. 107. & 108.

Testes super notorio recipiuntur parte non citata, n. 109. Declara duobus modis, vt n. 110. seqq.

Testes super fama recipiuntur parte non citata, n. 113.

Testes super absentia rei recipiuntur parte non citata, n. 114.

Testes in crimine hæresis recipiuntur parte non citata, n. 115. Declara, vt n. 116. seqq.

Testes in crimine læsæ maiestatis recipiuntur parte non citata, nu. 120. contra, n. 121.

Testes in crimine assassinij recipiuntur parte non citata, nu. 122. contra, n. 123. & 124.

Testes contra disrobatores stratarum, insignes incendiarios, raptores, & committentes atrocissima crimina, recipiuntur parte non citata, n. 125. contra, n. 126.

Testes recepti parte non citata probant, quando agitur ad pœnam ipso iure incurrendam, n. 127. contra, n. 128.

Testes mortui probant etiam non repetiti parte citata, num. 129. seqq. contra, n. 133.

Testes sine citatione partis examinati sufficiunt ad capturam, numer. 134.

Testes pro informatione & instructione Curiæ recipiuntur parte non citata, n. 135. reo tamen comparente est necessaria repetitio ipso citato, n. 136.

Testes recepti parte non citata probant, quando sumus in casu, in quo sufficiunt argumenta, vel præsumptiones, nu. 137. contra, n. 138.

Confrontatio testium cum reo est facienda non solum, quando contradicunt reo, sed etiam quando eorum examen quomodocunq; reum afficiat, n. 140. & seq.

Iudex non potest cogi ad confrontandum reum, si magis expediens iudicauerit illum repetere, n. 142. & seq.

Testes confrontati cum reo, an possint postea repeti cum eisdem rei interrogatorio, n. 144. & seqq.

Testes in confrontatione debent iterum iurare, n. 148.

Testes, quos reus habuit pro rite & recte examinatis, probant contra ipsum, etiam sine citatione recepti, n. 149. Limita 1. quia adhuc debent cum interrogatorio rei repeti, si hoc petat, n. 131. Præsertim si in declaratione reseruauit sibi ius repetendi, num. 152. Limita 2. quando reus in eadem declaratione excepisset mortuos & absentes, n. 153. Limita 3. quia adhuc potest excipere contra testium personas, & dicta, n. 154. Limita 4. quia non sufficit habuisse testes pro rite & recte examinatis, sed est necessaria expressa declaratio rei, vel procuratoris, habentis speciale mandatum, n. 155. Limita 5. quia re integra in tali declaratione datur pœnitentia, n. 156. Limita 6. quia reus non potest cogi ad faciendum talem declarationem, n. 157. Contra, n. 158. Prima opinio procedit in Vrbe, secunda autem in Statu ecclesiastico, n. 150. & 159. & quando testes in proposito dicantur rite & recte recepti ac examinati, n. 160.

QVÆSTIO LXXII. CAP. II.

87 REGVLA sit, quod † testes examinati parte non citata in criminalibus nihil probant. Si enim non probant in ciuilibus, multo minus probant in criminalibus, in quibus de maiori præiudicio agitur. Sic nempe arguit Abb. *in c. 2. num. 8. de testib.* vbi, quod ita practicatur, & respondet contrariis, quem sequitur ibi Felyn. *num. 9. ad med. Gandin. in tit. quomodo de malef. cognosc. per inquisit. numer. 8. vers. sed nunquid in introductione testium, & ibi in addit. littera C. Alber. in tractat. C. de testib. cap. 7. numer. 38. in prin. Iacob. Nouel. reg. 216. num. 36. Vestr. in practic. lib. 6. cap 2. num 2. & ibi in addit. littera C. post numer. 31.* vbi præsertim, quando agitur de vita hominis, *Arnald. Albertin. in tract. de hæret. q. 3 1. post num. 20. Viui. opin. 966. numer. 3. & 4. Clar.* * *in pract. quæst. 11. vers. item quæro, in princip. vbi de* * *communi opinione, ex Blancho, & aliis ibi per eum relatis. Monticell. in repertorio testium, rubr. iuramenta, & productio testium, &c. folio 133. colum. 2. vers. penult. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 496. num. 11. vbi de communi,* * *& lib. 2. conclus. 682. num. 14. vbi etiam de communi.* Et ex modernis consulentibus in causis criminalibus consuluerunt Bertazzol. *consil. 24. num. 23. & cons. 33. num. 10. & cons. 81. num. 10. & consil 93. num 2. & cons 95. num. 24. & cons. 214. num. 15. & cons. 228. nu. 11. lib. 1. & cons. 318. num. 8. & cons. 359. num. 21. vers. secundo dicit testes, & num. 22. lib. 2. Oldau. Caccheran. cons. 64. num. 22. vbi, ita ex communi * practica obseruari testatur Vulp. cons. 29. n. 1.* * *& cons. 12. num. 17. Bursat. cons. 192. nu. 34. & cons. 201. n. 43. & seqq. lib. 2. vbi late, & consil. 311. num. 3. & seqq. lib. 3. Decian. cons. 92. num. 13. lib. 2. Simanc. de Prat. cons. 15. num. 18. & consil. 36. n. 1. Gabr. cons. 178. post num. 32. lib. 1. Honded. consil 101. n 8. iuncto n. 11.*

AMPLIA I. Hanc † regulam multo magis procedere iudice procedente per viam accusationis, & parte instante: tunc enim citatus accusatur in receptione testium, *secundum gloss. in cap. 2. de testib. in verbo, admonendus, versicul. idem est in accusatione, Alberic. in tract. de testib. c. 7. n. 38.* vbi, quod hoc est clarum in iure. 88

AMPLIA II. (Et hæc ampliatio † procedit tam in 89
ciuilibus, quam in criminalibus,) vt testes examinati parte non citata, nec etiam faciant aliquod indicium, ponderando verba text. *in d. cap. 2. de testib. ibi, nullius momenti, &c. & ibi hoc voluerunt Abb. numer. 14.* vbi, quod nec etiam faciunt modicum indicium, *Aret. in num. 1. in 1. notab. & num. 11. sub vers. quinto fallit, & num. 15. in princ. Felyn. num. 3. Decian. numer. 54.* vbi fatetur, hanc ampliationem communem,* (licet eam non sequatur, *vt infra eam referam,*) *Bart. in l. maritus, num 3. in fin. ff. de quæst. Paul. de Castr. in l. item illa, num. 7. ff. de constit. pec. Fel. in cap. cum dilecti, nu. 9. de accusat. Marsil. in l. 1. §. Diuus Autoninus, numer. 1. ad fin. versic. aut ratione ordinis, ff. de quæst. Aretin. consil. 163. incip. sicut Ioannes dicit, colum. 3. versicul. ad reliqua vero crimina, ante numer. 1. & num. 1. versicul. præterea testis, Alber. in tractat. de testibus, cap. 7. nu. 48. versicul. si autem testis, Moncad. in addit. ad Crot. in tract. de testibus, num. 245. littera F. in princip. addit. Socin. cons. 253. numer. 1. ad fin. vers. minus q;, obstat, lib. 2. Diaz. regul. 755. in 1 fallent. Iacob. Nouel. reg. 215. in prin. Foller. in pract. in verbo, & si confitebuntur, in 3. part. 3. partis, num. 45. Carrer. in pract. in tract. de indic. & tortur. §. vltimo, an testis, num. 29. Grauat. ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. num. 24. vbi de communi, Arnal. Albertin. in tract. de haret. quæst. 34. num. 37. & nu. 40. & seqq. vbi respondet contrariis, Anton. Gomez de delict. tomo 3. cap. 12. rubr. de probat. delict. num. 20. ad finem, Gabriel lib. 2. titul. de citation conclus. 1. numer. 242. & 243. vbi de magu communi,* * *Viui. opin. 931 num. 7. Mascard. de probation. lib. 1. in* * *præfatione, quæst. 5. num 37. vbi de comunni* * *omnium scribentium calculo recepta sententia, & lib. 3. conclus. 1366. numer. 1. Crescent. rubric. de testibus, decis. 2. alias 264. vbi relatis & reprobatis contrariis testatur de veriori opinione, Ofasc. decis. Pedemont. 79. numer. 18. versicul. nec etiam facit indicium, vbi de communi,* * *& consulendo hanc ampliationem sequuti sunt* * *Natta consil. 394. numer. 20. vbi plures alios adducit concordantes, Roland. consil. 12. sub numer. 35 & seqq. lib. 3. Bertaz. col. consil. 1. numer. 26. lib. 1. & consil 341. numer. 30. & consil 350. numer. 22. lib. 2. & inter consil. crimin. diuers. tomo 2. consil. 70 numer. 30 Octau. Caccheran. consil. 64. numer. 22. vbi alios refert, Brunor. à Sole in suo consil. crimin. num. 102. Bursat. consil. 201. numer. 110. vbi de communi* * *opinione, Honded. consil. 101. numer. 11. vbi alios refert, Gabriel. consil. 178. post numer. 32. lib. 1. Hippolyt. Rimenald. consil. 213. numer. 95. & sequent. lib. 2.* vbi, quod nec etiam modicum indicium faciunt, *& ibidem, numer. 101. & sequentib.* vbi respondet contrariis, & testatur de communi* opinione, & in specie declarat gloss. * *in capit. cum olim, de priuileg.* quæ pro contraria opinione adducitur, & faciunt, quæ dixi *supra, libr. 2. quæst. 62. numer. 279.*

Con-

Contrarium, quod † imo isti testes examinati parte non citata faciant aliquod indicium, scripserunt idem Bart.post gl.*in l.res hereditarias, ff. de crim.expil.hared. latius comprobat, & respondet contrariis Dec.in d.c.2. de testib nu.31. & seqq.*adducens inter alia gloss.quam dicit notabilem, *in cap cum olim il 1.in vers.fratrum,extra,de priuileg.* facit etiam pro hac opinione text.*in l.quaero,§.final.ff.de adil edict.* per quem text.notat ibi Angel. quod testes recepti extra iudicium (& sic parte non citata) faciunt indicium, videtur de mente Aym.*in consil.*198.*num.*11. *quem & alios refert concordantes,addatio.ad Dec.in d.cap.2.numer* 31.*litera c. addo pro hac eadem contraria opinione Socin.in consil.*262.*nu-*mer.11.*vers.confirmatur quia,lib.*2. *Alexand.consil.*147.*num.*2. *lib.*6. *Gram.in locis relatis per Gabriel.d.con l cl.*1.*numer.*242. *idem Gramm.decis.*34.*num.*33. *Campeg regul.*165.*in* 3.*fallent. Monticell.in repertorio testium, rubr.testiu nulliter recepti an faciat indicium,fol* 351.*colum.*1.*vers.*3.*&* 4. *&colum.*2.*vers.*2. *Ruyn.& Socin.relati per Hippolyt.Riminald.* (*quos tamen ipse non sequitur*) *in consil.*213.*num.*100.*lib.*2. Et hanc contrariam opinionem cum Dec.*in d.c.*2. (licet primam fateariam communem,*) sequi videtur Mascar.*de probat.lib.*2. *concl.*es.682.*num.*2.*&seqq.* (vbi tamen *num.*4. allegat pro hac opinione plures concordantes, quorum plerique hoc non dicunt.

91 In † hac opinionum contrarietate pro concordia posset forsan attentari, quod licet testes examinati parte non citata non faciant indicium, secundum primam opinionem, quę videtur magis communis,* faciunt tamen argumentum, & præsumptionem, quod est mimus,Socin.*d.consil.*162.*n.*11.*vers.confirmatur,quia,lib.*2. vbi, quod faciunt argumentum,Gramm.*d.decis.*34.*n.*33.vbi, quod facit argumentum,seu indicium, Milis *in repert in verbo,testis,n* 69. vbi, quod facit præsumptionem, prout illum refert Monticell.*in repertor.test.rubr. iuramenta, & productio testium,&c.fol.*135.*col.*1.*ver.*3.*& rubric.testiu nulliter recepti an faciat indicium.fol.*351.*colum.*1.*vers.*4. vbi,quod isti testes faciunt argumentum,vel indicium, *Alber.in tract. de hæret.q.*34. *n.*43.*in fin. & num.*44. vbi,quod faciunt aliquam suspitionem, aut leue indicium, vel argumentum,quod potest prodesse ad multos effectus, *de quibus ibi per eum,Bursat.consil.*345.*nu.*29.*in fin.lib.*4. vbi, quod faciunt præsumtionem, *Decian consil.*18.*n.*50.*lib.*3.vbi,quod faciunt aliqualem præsumtionem, *vbi allegat plures gloss. & post gloss. & alios allegat Dec.in l.*2.*num.*45. *C.de eedend.* (*a-put aquen decis.*298.*num.*8.*part.*2. vbi, quod testes nulliter examinati faciunt præsumptionem, *Menoch de præsumpt. lib.*1.*quæst.*87.*nnm.*6. vbi, quod faciunt qualemqualem præsumptionem, quæ quidem qualisqualis præsumptio in criminalibus sufficit ad inquirendum, in ciuilibus vero coadiuuat alias probationes, *vt ibid.nu.*3.*& seq. Honded.consil.*101.*num.*17. vbi,quod faciunt aliquod argumentum & præsumptionem, sic nempe has contrarias opiniones repetio concordatas per Foller.*in practic. in verbo,& si confit: buntur,in* 3.*part.*3 *part.n.*45. *& per Albert.in tract.de hæret d.q.*34.*n.*38.

92 Verum † hæc distinctio confunditur per illos Doct. quos supra retuli in 1.opinione,expresse dicentes,quod testes examinati parte non citata, nec etiam modicum, aut leue faciunt indicium, ergo nec etiam faciunt præsumptionem,vel argumentum,quibus addo Brunor.*in d.suo consi.crim.n.*101.vbi,quod isti testes nec etiam vllam penitus præsumptionem inducunt, & ita aliis relatis di-* cit tenere omnes communiter, * *in c.per tuas,ext.de testib. Bursat.consil.*20 *n.*65.vbi,quod nullam penitus probationem præsumptionem ve inducunt, & testatur de magis * communi * opinione, etiam canonizata in Rota Romana,& *consil.*201.*sub num.*43. vbi, quod tales testes nihil ponunt in esse,& *consil.*322.*nu.*10. vbi, quod non faciunt indicium,nec præsumptionem, *Vtui.opin.*931.*nu.*9.vbi, quod nec etiam faciunt fumum,*ex Peregr.de iur.*98.*lib.*3.

Quid dicendum? Prima † opinio sine dubio & ve- 93
rior & communior est, & nihilominus pro concordia mihi non displicet alia distinctio, quam fecit Albertin. *de haret.d.q.*34.*nn.*39. videlicet, vt testes examinati parte non citata faciant aliquod indicium in ciuilibus, secus autem in criminalibus.

AMPLIA III. propositam † regulam, (& hæc 94
ampliatio venit ampliatiue ad præcedentem ampliationem,) vt testes examinati parte non citata multo minus faciant indicium ad torturam,*secundum Bartol. in l.fin.in fin.post num.*8.*ff de quæst. Adden.ad Abb.in c.*2.*numer.*14 *litera b.in verbo,faciat indicium,post Angel.Aretin.& Alexand.quos allegant,extra,de testib. Aret.cons.*163.*incip.*sicut *Joan.dicit,col.*3 *post princ.vers.ad reliqua vero crimina, Moncad.ad Crot.de testib.num.*244.*litera f.vers.item notabis, Brun. de indic.part* 1.*q* 2.*num.*8.*& seqq. vbi late Afflict. in constitut.si damna clandestina,tit.de homic.clandestin.part.*1.*num.*28.*versic.si autem ill. criminosus, Iacob.Noue.reg.*216.*num.*36. *Marsil. in l.*1.*in prin.nu.*4 *ff.de quæst.vbi alios plures refert concordantes, Pract.Corradi de offic.prætor.in causs.crimin. rubr. de negatione criminis,& tormen.num.*33. *vers.secundo limita, fol.*299.*col.*2. *in fin. Gabr.lib.*2.*titul.de citation.conclus.*1.*num.*76. *vbi etiam plures alios refert Monticell.reg.crim.*10 *num.*10. *e Mascard.de probat.lib.*1.*in præfat.quæst.*5.*sub num.*37. *& lib.*2.*conclus.*682. *post num.*20. *& lib.*3.*conclus.*1366.*num.*1. *Franc.Personal.in tract.de indic.& tortur.num.*17. *& num.*19. *vers.& hac quoque ratione, vbi propterea reprobat Boss.in tit.de indic. num.*128. *qui videtur testari de contraria consuetudine, Laurent. decis. Auenion.*15.*num.*13 *& habemus Bullam Pauli* III.*in* 1.*part.Bullarij,in ordine* 58.*vers.captum vero, dum dicit: Et nullus torqueatur,nisi legitimatis prius indiciis, & testibus pro indiciis examinatu,repetitis,carceratis, & procuratore pauperum in legitimatione & repetitione citatis, & sic consulendo tradiderunt Roland. consil.*12.*num.*35. *& seqq.lib.*3.*vbi late Brunor.a Sole in suo consil.crimin.num.*100. *Bertazzol.consil.*33.*num.*10.*lib.*1. *& consil.*559.*num.*5.*Bursat.consil.*202.*nu.*43. *& seqq.Dec.consil.*92.*sub num.*33.*lib.*2. *Honded.consil.*101.*nu.*12.*vbi aliis relatis testatur de commun.* *

LIMITA † hanc tertiam ampliationem non proce- 95
dere in homine vili,& malæ famæ, quem posse torquere in criminalibus informatiuo, & denegata copia indiciorum,*post Guidon de Suzzar.Gandin. & Augustt.de Arim.in locis per eum relatis,voluit Gram.consil.*17.*num.*17. *& consil.*34. *num.*13. *& voto* 3.*num.*26. *quem refert & sequitur Gabr.lib.*2. *tit de citation.conclus.*1.*n.*244. *& Gabr refert & sequitur Honded.consil.*101.*n.*18. *& consuluit Paul.Meren consil.crim diuers.* 90.*n.*25.*lib.*2.

Sed † certe hæc limitatio magis communiter * re- 96
probatur,vt dixi *in* 2.*lib.q.*39.*n.*47 *& seq.* vltra quod Au- *
gust.ad Ang.de Malef. allegatus per Gram. *vbi supra, in verbo,quod fama publica,post num.*38. defendit contrarium eius,*ad quod allegatur per Gram.*

AMPLIA IV. Vt † pariter citatio requiratur, quan- 97
do testes in tortura repetuntur, si reus sit præsens,& neget,secus si sit absens,secundum Masc. qui ita distinguendo concordat contraria,*de prob.lib.*1.*concl.*496.*n.*11. *& seq.*& licet Dd. per Mascar. allegati non loquantur in tortura testium,ita tamen apud nos obseruatur, quod testes torquentur ad faciem rei, quæ ductio ad faciem habet vim citationis, *vt dicam infr. num.*139. ¶ Et quod quando tortura est inferenda testi pro validitate sui testimonii,pars citari debeat, & etiam ea præsente iuramentum deferti,voluerunt Boer.*decis.*319.*n.*4. *& Vulpell. cons.*76.*in fi. quos sic referendo sequitur Baiar.in addit.ad Clar. in pract.§.fin.q.*25.*n.*10

AMPLIA V. Regulam † procedere in quocunque 98
iudice habente quodlibet liberum & absolutum arbitrium,*per ea,quæ dixi supr. nu.*13. *& seq. quibus adde Bursat. cons.*101.*num.*99. *& plurib.seqq. vsq; ad num.*119. vbi latissime probat,iudicem non posse torquere ex processu informatiuo, etiam quod habeat potestatem procedendi,non seruato iuris aut statuti ordine,*vt ibi,numer.*95. *& seq.*& etiam manu regia,vel citra ius,& contra ius, *vt ibi, num* 100. & etiam quod habeat quamcunque præeminentiam, & facultatem, *vt ibi,num.*101. & etiam quod Princeps ei dedisset potestatę procedendi contra reum denegatis defensionibus,*vt ibi,numer.*102.*& seq.* vel torquendi,non præcedentibus legitimis indiciis, *vt ibi,nu.* 109.*seqq.* & etiam quod haberet liberam & plenam potestatem,& amplissimum arbitrium procedendi etiam de facto,*vt ibid.n.*117. *& seqq.*

99 Et † hoc consilium Bursati, iunctis aliis per me deductis *in* 2.*lib.q.*39.*nu.*15. *& seqq.* si iudices Gubernatoris Vrbis videre & studere dignarentur, non vtique sic de facili, prout quandoque faciunt sub prætextu amplarum facultatum dicti Gubernatoris,ex processu informatiuo, & denegatis defensionibus reos torquerent. Sciant autem isti, quod secundum iuris dispositionem (quam omnino, siue velint, siue nolint,seruare tenentur, & nisi seruauerint, in alio seculo vindicabuntur,) non possunt hoc eorum prætęso,arbitrio, facultate, seu præeminentia vti, nisi contra larrones insignes, & valde diffamatos, vel in criminibus notoriis, etiam cōcurrente leuitate vitæ, secus autem in aliis casibus. & contra alias personas, *sic enim post eundem Gram. & Afflict.quos allegat,expresse declarat Ossc. decis Pedem.*79.*nu.*19.*versic.nec mouere debitur,& Bursat.d.consi.*201.*n.*101. *& seq.*

100 LIMITA I. Regulam † non procedere, quando proceditur contra contumacem, secundum gl.*in c.*2. *in verbo,admonendus,in fin.ibi,non per contumaciam. &c. extr. de testib. Clar.in pract.quæst.*11.*versic.item quæro, ibi,tu autem dic, &c.* vbi, quod contra absentem recipiuntur testes parte non citata, qui sufficiunt ad ipsum citandum, & non comparentem ad diffinitiue condemnandum, & in his terminis declarat loqui Dd. testantes de consuetudine non citandi partem in inquisitione. Addo & Flamin.Cartar.*de exsequut sentent.cap.final.numer.*175. vbi non solum, quod ex processu informatiuo potest absens citari, & contumax condemnari, sed etiamsi condemnatus compareat ad nouas defensiones admissus, non est necessaria alia testium repetitio, & ita communiter * seruari testatur,de quo dixi etiam *in* 1.*lib. quæst.*11. * *num.*105.Et faciunt pro hac limitatione,quæ pariter dixi *infr.hac ead.quæst.n.*108.

101 Et † aduerte,quod licet Boer.*in decis.*163.*num* 5. *quem refert Foller.in pract in* 3.*part.*3.*partu,in verbo,& si confit: buntur, num.*15. dixerit, quod reo condemnato comparenti sint testes confrontandi,& pariter Clar.*in practic.§.final. q.*50.*vers.item quia,in fin.*dicere videatur, quod reo comparenti post condemnationem debeant testes in processu informatiuo recepti contra ipsum repeti, alias fidem non faciant.

102 Hæc † tamen dicta per Boer. & Clar. intelligi debent,reo comparente ante condemnationem, per ea, quæ dixi *infr. num.*136. secus autem in comparente post condemnationem. Si enim Clar. eo loci aliter intelligeretur, esset vtique contrarius iis, quæ postea dixi *in quæst.*45.*vers.caterum si reus,in fin.* vbi bene seipsum declarat, & ita in comparente ante vel post condemnationem, videtur distinguere Boss.*in tit. quom.proced. in crim. notorio,sub num.*10.

103 LIMITA II. Regulam † non procedere, quando iudex procedit ex officio,& per inquisitionem: tunc enim non videtur necessaria citatio in receptione, & examine testium,*secundum Butr.in cap.*2 *num.*13 *in fin.versic.idem quando proceditur per viam inquisitionis,extr.de testib. Sot.in regul.*406.*in* 3.*fallent.* vbi refert Roman.dicentem, ita practicari,*in suo singul.*265.(quem tamen nec ibi, nec alibi inueni hoc dicentem,) *Campeg.de testib.regul.*164.*in* 8.9 *& 18.fallent.Iacob.Nouel.reg.*215.*in* 3.*ampliat. & in* 3.*fall. Crot.in tract.de testib.nu.*247. *Pract.Corradi de offic.prætor.in caus.ciuil.rubr.de testib.num* 9.*in* 3.*limitat.fol* 67.*col.*2. *Gabr. lib.*2.*tit.de citat.conclus.*1.*n.*99.*post Ioan.Andr. & Host.in locis per eum relatis, Clar.in pract.q.*11.*vers.item quæro, ibi,sed quicquid sit de iure, &c.* vbi plures refert,testantes,de consuetudine seruari,quod recipiantur testes parte non citata, quando iudex procedit per inquisitionem.

Contrarium, quod † testes examinati parte non ci- 104
tata nihil probent, etiam quod iudex procedat ex officio, & per inquisitionem, voluerunt Bald.*in* 1.*§.si tibi, col.*2.*ver.ista non est bona ratio, ff.de condict.ob turp.caus. Abb. in c.*2.*nu.*8. vbi etiam,quod ita practicatur,& respondet contrariis,*& ibi Addent.litera A.in princip.addit.versicul. item ad casus, & in alia addit.litera B.incip. hoc idem est, & ibi etiam Aretin.num.*10.*vers.*3.*fallit, iuncto num.*11.*& num.*16. *in fin.versicul.& quia dximus,Felyn.num.*5. *iuncto num.*9. *in princip.& d num.*9.*in fin. Dec.num.*39.*& n.*40. *in* 3 *ampliat. iuncto numer.*49 *vers.sed Abb.as hic tenet contrarium, extra,de testib. Ioan. Andr.in addit.ad Specul.in tit. de testib.§.nunc tractandum,in prin.in verbo,si quando,litera B Alber.de testib c.*7. *nu.*35.*& seqq.vbi bene comprobat Roman sing.*369 *fuit vnus ex vobis,vers.*2.*fallit, Marsil.in l.de vnoquoque,n.*75.*vers sed hoc dictum.ff.de re iudic. Gabr.lib.*2.*tit.de citation concl.*1.*n.*98.*& seq.vbi ae veriori opinione,& alios refert concordantes, & numero* 324.*vers contrarium tamen est verius, Ossasc.decis.Pedemon* 79.*num.*19. *idem Ossasc.conf.*64.*num.*22.*vers.& prædicta procedunt,iuncto vers.neg,in casu nostro,vbi,quod Anton.de But. volens contrarium in d.cap.*2. *communiter * reprobatur,* Ar- * *nal. Albert.in tract.de hæret.q.*34.*nu.*20. *Mas .de probat.lib.*1.*in præfat.q.*5.*num.*39.*& lib.*2.*concl.*682.*num.*10 *& n.*19.*vers.* melius.

Pro † concordia in hac contrarietate reperio Dd di- 105
stinguentes,quod prima opinio procedit in inquisitione generali, quando scilicet iudex inquirit non contra certam personam, sed generaliter, quis delictum commiserit,secunda autem procedit in inquisitione speciali, quando scilicet index ex generali inquisitione vult descendere ad specialem, & inquirere certam personam, *vt videre est apud Aret.in d.cap.*2.*num.*9.*vers sicut etiam videmus,iuncto num* 11.*& ibi etiam Fel.post num.*9.*extra, de testib.*ad quod vide Bald.*in* 1.*§.si tibi,col.*2.*vers.sed pone, ff.de cond.ob turp.caus.* vbi magistraliter more suo loquendo concludit, non requiri citationem, quando iudex requirit à teste generaliter, vt indicet personam delinquentis, & reddit rationem, quia ista prima generalis inquisitio vel indagatio non habet in se aliquam formam processus,& iudicij, *& Bald.refert & sequitur Alber. in tract.de test c.*7.*post num* 38.*& seq* Secus autem,quando ex generali inquisitione iudex vult descendere ad specialem,quia tunc requiritur citatio, *vt ibidem per Bald.d. colum.*2.*vers.sed nunquid iste testis,& per Alber.d.cap.*7.*nu.*44. Addo pro hac eadem distinctione Bart.*in l.fin. in fin. post num.*8.*ff.de quæst. Bald.in l iubemus, num.*4.*vers.idem dixi,C. de probat.Gandin.in tit quo.de malef.cogno.per inquisit.num.*9 *per totum, Angel de malef.in verbo,quod fama publica,num.*11. *Brun.de indic.part.*1.*q.*2.*num.*10.*versic.item quæro, Afflict.in constit.si damna clandestina, tit.de homic.clandest.part.*1.*n* 28. *vers.si autem iste criminosus, Gabr.lib.*2.*tit.de citation.conclus.*1. *numer.*100. *Albert.in tract.de hæret quæst.*34.*num.*16.*& seqq vbi late, Mascar.de probat lib* 2 *concl.*682.*n.*20. *Monticell. in repert.testium,rubr testes nulliter recepti, &c.fol.*351.*colum.*1. *vers.*1.*Roland.consi.*12 *sub num.*36.*lib.*3. *Bertaz.cons* 81.*nu.*10. *Bursat.consi.*201.*n.*43.

Verum † contra hanc distinctionem, & quod, siue 106
iudex procedat in generali inquisitione, siue etiam in speciali,probent testes parte non citata,plures de consuetudine sic testantes refert Clar.*d q.*11.*vers.item quæro, ibi,sed certe quicquid sit de iure, &c.* & ita etiam seruari in Statu ecclesiastico,testatur Flam.Cartar *in tract. de exsequut sentent cap.fin n.*175.

Sed

107 Sed † rursus contra proxime dicta, vide Bursat. *in cons.201.n.45. & seqq.* vbi dicit, non esse credendum istis Dd. de prædicta consuetudine testantibus.

108 Quid dicendum? Res, vt vides, est satis controuersa, sed veritas est, quod quando reus est præsens, tunc testes contra ipsum examinati pro informatione Curiæ, & super generali inquisitione nihil probant, nisi ipso citato repetantur, vel confrontentur, *vt dixi infra, num.136.* hic non repeto. Si vero reus est absens, & contumax, & tunc prædicti testes optime probant in speciali inquisitione contra ipsum formata, *prout etiam dixi supr. in præced. limit. num.100.* & pariter hic non repeto. Et hoc est, quod voluit Clar. *d.q.11. ver. item quæro, in fin.* vbi dixit, quod reo præsente, vel in carceribus existente, seruatur communis opinio, quod scilicet testes repetãtur, & in specie sic distinguendo expresse hanc materiam relatis hinc inde contrariis concordat Mascard. *de probat. lib.1. concl.496.n.11. & seq. & lib.2. concl.682.n.14. post Clar. & Bursat. quos allegat.*

109 LIMITA III. Propositam † regulam non procedere, quando iudex testes examinat, & sumit informationes super aliquo facto, vel delicto notorio, quia tunc non est necessaria partis citatio, *secundum Imol. in c.2.num.9. vers. limita vltimo, & ibi etiam Anton. de Butr n.13. in fin. Abb. num.7. vers. primus vbi factum est notorium, &c. vbi remissiue declarat Aret in.nu.8. vers. fallit 1. Felyn. num.7. vers. primo limita, Dec. num.44 extra de testib. Marsil. in l. de vnoquoque, num.78. & post num.81. & seqq. ff. de re iudic. Roman. singul.369. fuit vnus ex vobis, vers.6. fallit, Socin. reg 406. in 1. fallent. Campeg. regul 164. in 9. & in 17. fallen. Iacob. Nouel. regul. 215. in 1. fallen. Crot. de testib. num.253. Pract Corradi de officio prætor. in caus. ciuil rubr. de testib. num.9. in 1. limitat. fol 67. col.2. Mascard. de probat. lib.2. conclus. 682. num.15.* Imo isto casu posse etiam testes recipi sine iuramento, dixi *infra, q.74 n.103. & seq.*

SVBLIMITA hanc tertiam limitationem duobus modis.

110 Primo, vt † procedat in notorio facti permanentis, secus autem in notorio facti transeuntis, *Bald. in c.1. §. homicidium, de pace iuramen. firman. prout illum refert & sequitur Aret. in d c.2.n.8. vers. secundo adde, nec dissentit Fel. ibid. nu.7. post med. extr. de testib.*

111 Secundo, vt † prædicta limitatio dependeat ab alia quæstione, an scilicet, & quando possit iudex in notorio procedere parte non citata, de quo dixi *supr. in 1. lib. q.21. num.66. & seqq.* sic enim aduertit Aretin *in d. cap.2. num.8. vers. pendet igitur ista quæstio. & ibi etiam Felyn. num.7. vers. verum in notorio, extr. de testib. Mascar. d. conclus. 682. post num.15.*

112 Quamuis † Dec. *in d cap.2.n 44.* dixerit, in casu huius limitationis indistincte non requiri citationem, etsi alias in notorio requireretur.

113 LIMITA IV. Quando † iudex recepit informationes super fama ad hoc, vt ex ea possit postea deuenire ad inquisitionem: Nam tunc in tali examine testium citatio non requiritur, ad text. *in capit. qualiter & quando, vers. ne propter subreptionem nominum infamandi, &c. extra. de accusat. Bald. post. Innocent. quem allegat in l.3. § si tibi, colum 2. ante vers. sed numquid isti testes, ff. de condict. ob turp. caus. Butr. in cap.2. num.13. in fin. & ibi etiam Adden. ad Abb. post num.8. littera B. in fin. addit. Aret. num.8. in prin. ibi, vel super fama, &c. & d. num.8. versic.3. ad le, & latius num.9. vbi reddit rationem, & num.10. vers.3. fallit, Felyn. num.7. in prin. iuncto vers. & pro eo, quod dictum est de fama, & num.9. post med. extra, de testib. Marsil. in l. de vnoquoque, num.78. & post num 81. & seq. ff. de re iudic. Roman. sing 369. fuit vnus ex vobis, vers.6. fallit, Alber. de testib. c.7. post n.39. iuncto n.42. Crot. de testib sub n.253. Campeg. de test b. reg.164. in 9. fallen. Iacob. Nouel. regul.215. in 1 fallen Pract Corradi d. rubr. de testib. num.9. in 1 fallen fol.67. colum.2. Gabr. lib.2. tit de citation. concluf.1. post num.324. vbi alios refert concordantes, Vestr. in prax. lib.6. cap.2. rubr de testibus, & eorum inductione, num.1. in fin. Arnal. Albert. de hæretic. quæst.34. sub numer.20. Paul. Meren. consil. crimin. diuers.90. num 25. lib.2. Mascard. d. conclus. 682. num.15. & seq.* Imo isto casu testes posse etiam recipi sine iuramento, dixi *infra, q.74 n.102.*

LIMITA V. Quando † iudex recipit informationes super absentia rei inquisiti, *Addent. ad Abb. in d.c.2. n.8. litera A. in verbo, de crimine, vers. & adde, quod vbicunque, & ibi etiam Aret. nu.12. vers.7. fallit, Fel. nu.13. in fin. in 7. limitat. extr. de testib. Marsil. in l. de vnoquoque, nu.89. ff. de re iudic. Pract. Corradi d. rubr. de testib. n 9 in 7. limitat. fol. 68. col.1 in prin. Vestr. in pract. lib. 6. d. cap.2. num.1. vers. quod quidem perpetuum non est, & versic. seq. vbi, quod ita practicatur, Mascard. d. concl. 682. num.28.* Et hanc limitationem, tu Procurator, nota, quando vis excusare absentem citatum à contumacia propter absentiam, quia, vt vides, sufficit de illa docere per testes examinatos, etiam non citato fisco, aut accusatore. 114

LIMITA VI. In † crimine hæresis, in quo testes recipi, & probare parte non citata post alios, quos allegant antiquiores, simpliciter scripserunt Socin. *reg.406. in 4 fallent. Pract. Corradi d. rubr. de testib. nu.9. in 14. limitat. fol 68. col.1. Graual. ad Vestr. in praxi, lib.6. cap.2. n.30. vers.9. in crimine læsæ Maiestatis diuinæ, & humanæ, Carrer. in pract in tract. de hom. & assass. §. circa igitur tertium, nu.32. Petr. à Placha in epit. delict. cap.19. numer.17. versicul. quod conuinci posset, Monticell. in repertorio testium, in rubric. iuramenta, & productio testium. fol.134. colum.2. versic. antepenult. Mascar. de probat. lib.1. in præfat. quæst.5. num.41. vbi alios plures refert concordantes.* 115

SVBLIMITA † hanc sextam limitationem, vt procedat data potentia inquisiti, ob quam timmineret periculum testibus examinandis: Tunc enim verum est, dicti inquisiti citationem non requiri. Sic enim & accuratius data potentia aduersarij, & periculo prædicto, *per text. in c. fin. §.1. de hæret. in 6.* loquuti sunt Fel. *in c.2.n.17. & ibi etiam Dec. n.50. extr. de testib. Roman. sing.369. fuit vnus ex vobis, vers.5. fallit Marsil. in l. de vnoquoque, n.77. ff. de re iud. Iacob. Nou. reg.215. in 10. fallent Gabr. lib.2. tit. de citation. concluf 1. n 328. vbi alios refert Bursat cons.7. nu.10. vers. & maxime in materia fidei, Mascar. de probat. lib.1. concl 682. nu.36. vbi alios refert recentiores.* 116

Remota † autem potentia inquisiti, & periculo prædicto, requiritur citatio in examine testium in crimine hæresis, sicut in cæteris criminibus, *vt per adden. ad Dec. in d c.2.n.56. litera B extra, de testib. Gabr. d. concl.1. num.243 & 278. & n.328 in quibus locis allegat Guindisal in tract. de hæret. q.3.n.5. Paris. cons.2. nu.159. & seqq. lib.4. & Carrer. in tract. de hæret. num.121 Osasc. decis. Pedem. 79. numer.18. post medium, Franc. Personal in tract. de indic. num.18. Arnal. Alber. de hæret. d.q 34. num 16 & seqq. plurib. vbi late de materia, Hieronym. de Monte, quæst.31. num 3. & consulendo tradiderunt Roland. consil.12. num.79. lib.3. Bertazzol. consil. 95. num.23. & sequen. Brunor. in suo consil crimin. nu 101. in fin. Gabr. cons. 178. nu 7. lib.1.* vbi, quod hoc nullam habet dubitationem, quando testes non sunt examinati, iuxta formam *cap. vt officium, §. verum, de hæret. in 6.* adhibitis scilicet duabus personis religiosis & discretis. 117

Et † ex hac sublimitatione aduertit Dec. *in d.c.2. numer.50. de test.* nullam esse specialitatem in hoc crimine hæresis circa examen testium parte non citata, quia etiam in aliis casibus potentia aduersarij hoc operatur, vt dixi *supr. n.43.* 118

Sed labitur † Dec. quia in aliis casibus, excepta hæresi, potentia aduersarij hoc non operatur, nisi concurrat timor mortis, vel absentiæ, vt pariter dixi *supr. nu.44.* Ergo etiam data potentia inquisiti speciale est in crimine hæresis testes recipi parte non citata, *prout optime animaduertit Gabr. d. concl.1. n.328. vers. qui omnes.* 119

LIMI-

120 LIMITA VII. In † crimine læsæ maiestatis, *Dec. in c.2. de test. n.56. post Anchar. quem allegat in cons 78. in 2. dubio, Carrer. in practic. in tract de homicid. & assass. §. circa igitur tertium, n.32. Foller. in pract. crim. in verbo, & si confitebuntur, in 3. part. 3. part. n.43. Petr. à Plach. in epit. delict. c.19. n.17. vers. quod conuinci posset, Graual. ad Vestr. in pract. lib.6. cap.2. n.30. vers.9. in crimine læsa maiestatis, Paul. Meren. in cons. crim. diuers. 88. n.37. vers. sed in crimine læsa maiestatis, lib.2.*

121 Contrarium, †&, ni fallor, verius scripserunt Adden. ad Dec *in d.c.2. de testib. n.56. litera B.* vbi, quod ita practicatur, Osasc. *decis. Pedemon. 79. n.18. post ver. nec etiam facit indicium, vbi alios refert, & nu.19. sub ver. nec obstat, idem Osasc. cons. 64. n.72. post prin. Bursat. cons. 201. n.43. in fin. & n.99. etiam in fin. lib.2. Hippol. Rimin. cons. 213. nu.97. lib.2.* & in hac contraria opinione, tanquam vltimo loco per eum relata, residere videtur Honded. *cons. 101. numer. 14. & seqq. Fran. Personal. in tract. de indic. & tort. n.18.*

122 LIMITA VIII. In † assassinio, in quo etiam parte non citata testes recipiuntur, & probant, secundum Host. *in c pro humani, n.37. in verb. constituit, & ibi etiam Gemin § fin. n 9. in prin. & Franc. n.5 vers.11. nota, de homicid. in 6. Mastril in l. de vnoquoque, n 120. in 50. casu. ff. de re iud. Carrer. in pract. in tract. de homicid. & assass. §. circa igitur tertium, n.30. & seqq. item Marsil. in pract. §. diligenter, n.158. Foller. in pract. in verbo, & si confitebuntur, in 3. part. 3. partis, nu.44. Capic. decis 155. n.25. vers. quæritur, &c. Petr. à Placha in epit. delict. c.19. n.17. vbi reprobat Gramm. at. & alios contrarium tenentes, Graual. ad Vestr in pract. lib. 6. c.2. rub. de testib. & eorum inductione, n 30 vers 10. in crimine assassinij, Montic reg. crimin. 8. n.25. Gabr. lib 7. com. l.1. post 4. ampliat num. 21. Dec. tan. in suis tract. crim. part 2. lib. 9 c 30. rubr. de man. l. pecun. interced. n.23. Hector Æmil. in tract. de test. b. rub testis assassinum deponens, n.1. Ignat. Lopez. in addit. ad Diaz. in pract. crim. canon. ca. 96. litera A. in verb. lite non contestata. Et consulendo tradiderunt Grammat cons. 40. n.8. Rolan cons. 12 n.13. & iuncto n.77. lib.3. Paul. Meren. cons. 21. diuer. 88. n.9. lib 2 Honded. cons. 101. n.13.*

123 Contrarium, † &, ni fallor, verius scripserunt idem Gram. *voto 11. nu 16.* vbi reprobat contrarium tenentes, quem refert Gabr. *lib.2 tit. de citation. concl.1. n.344. idem Monte. in repert. test. rubr. iuramenta, & productio testium, fol.133 col.2. vers. fin. Bursat. cons. 201. nu.112. & seq.* vbi de veriori opinione, & pro ea duobus modis ponderat text. *in d.c. pro humani. Bertaz. cons. 359. n.22 in fin. & cons. 553. n.5. lib.2.* Et in hac contraria opinione, tanquam vltimo loco per eum relata, residere videtur Mascard. *de prob. lib.1. concl. 137. post num 3* vbi post Areti. quem allegat, animaduertit, quod Hostien. *in d c. pro humani*, qui originaliter allegatur pro prima opinione, illam non affirmat præcise, sed loquitur per verbum *forsan.* Et pro hac negatiua sententia resoluit alias Rota, teste Crescent. *tit. de test. b. decis. 2 alias 264. quam etiam refert & sequitur Viu. opin. 931. n 7. & 8.*

124 Et pro † hac contraria opinione facit, quia Dd. qui primam tenent opinionem, adducunt duas rationes, quæ in iure non subsistunt. Arguunt enim primo de crimine læsæ maiestatis ad assassinium, & tamen, *vt dixi supra. nu* 121. verius est, etiam in crimine læsæ maiestatis testes debere recipi parte citata: Arguunt secundo, quia in crimine assassinij sufficiunt probabilia argumenta, *d. c. pro humani, de homicid. in 6.* & vbi lex admittit præsumptiones & argumenta ad plenam probationem, tunc citatio non requiritur in examine testium, *vt dixi infra, n.137.* Quæ quidem ratio, prout in se vera non est, *vt pariter dixi infr. n* 1388. ita etiam nec viget, quia in criminalibus testes examinati parte non citata, non faciunt indicium, etiam modicum, nec præsumptionem, nec argumentum, *prout etiam dixi supr n.89. & seqq.*

125 LIMITA IX. In † discobatoribus stratarum insignibus, incendiariis, violentis raptoribus, & committentibus atrocissima crimina, contra quos proceditur ad torturam ex processu informatiuo, non solum ex præeminentia Magnæ Curiæ Vicariæ, sed etiam de iure communi, *secundum Foller. in pract. in ver. & si confitebuntur, in 3 part. 3. partis, n.41. & seqq. & generaliter in quocunque enormi crimine locutus fuit Marsil. in pract. §. diligenter, n.158. & in l. de vnoquoque, n.120 in 50. casu, ff. de re iud. & in l.1. in princ. nu.4. iuncto n.23. ff. de quæst. & est de mente Gram. in consil. 40. n.8. in fin. & seq.*

Contrarium, † & verius, quod imo in enormibus criminibus non possit procedi ad torturam ex processu informatiuo, bene comprobat Rolan. *in cons. 12. n.69. & seqq. lib.3* Et facit, quia, vt supra nuper dixi, in crimine læsæ maiestatis diuinæ & humanæ, ac etiam in crimine assassinij, & sic in criminibus enormissimis, & atrocissimis, verius est, citationem requiri in examine testium. Et faciunt etiam alias tradita *in 1. lib.q.39. nu.41. & seq.* vbi pariter probaui, quod in eisdem atrocissimis delictis nõ possunt denegari copiæ indiciorum, & defensiones. Et quoad insignes latrones, & disrobatores viarũ, aduerte, ne erres, quia ad hoc, vt contra eos sic possit procedi ex processu informatiuo, necesse est, quod non solum sint diffamati pro talibus, prout in laborantibus hac infamia loquitur Foller. *in loco præcitato*, sed etiam necesse est, quod cõster, eos esse tales, saltem per banna, & sententias capitales contra eos latas, prout in simili bene probaui *in 1. lib.q.39.n.109.* hic non repeto. Sed dices tu, Ad quid est opus tortura, si constat plene, eos esse tales? Respond. Torturam non dabitur super eo, quod constat, sed super aliis; quia, *vt suo loco dixi*, fures, latrones, & disrobatores stratarum possunt torqueri etiam super aliis, de quibus non constat. 126

LIMITA X. Quando † agitur ad pœnam ipso iure incurrendam, quia tũc examen testium non est nullum, etiam quod citatio non interuenerit, per ea, quæ consulendo tradidit Cephal. *in cons. 223. num. 26. & seqq. lib.2.* Sed † de hac limitatione ego dubito, & Cephal *in loco præcitato* non loquitur in criminalibus, sed in ciuilibus, nempe in pœna caducitatis ipso iure incursæ in materia emphyteusis. 127 128

LIMITA XI. In testibus mortuis, † examinatis parte non citata, qui omnino probant, etiam quod non repetantur, per text. *in l. fin. C. de testib.* vbi probatur, quod testes examinati coram arbitro probant coram iudice, etiam non repetiti, si mortui sint, *quod & idem voluerunt ibi Cast. & cæteri omnes Dd. communiter.* * Et per hunc text. * ita hanc limitationem firmarunt Mille. *in pract. fol. mihi, & alias 108. n.17. Foller. in pract. crim. in verb. & demum repetantur testes, fol.272. nu.6. Steph. Lamberteng. in tract. de contract. eorum, & c. gloss. 11. n.20.* vbi, quod ita alias in Senatu Mediolani seruatum fuit in quadam causa ciuili, die 9. Decembr. 1553. in teste defuncto, & examinato vigore literarum, quas ipse monitoriales appellat, Bursat. qui in criminali causa consuluit *in cons 7. nu.10. lib.1.* vbi alios refert concordantes (qui tamen hoc in libro meo non dicunt.) Sed † tamen pro hac limitatione facit, quia mors habet vim iuramenti, *vt plurib. probat Lamber. d. gl. 11. nu.20.* Iuramentum † autem & citatio æquiparantur, *Dec. in c.2. nu.32. de testib. Masc. de prob. lib.2. concl. 682. n.6. post alios, quos allegant.* Item † pro hac eadem opinione facit, quia testes inter alios examinati, si mortui sint, faciunt semiplenam probationem contra tertium nõ citatum, Bart. *in l. admonendi, in 4. q.n.45. & ibi etiam in 1. dectur. n.98. & seq. ff. de tureiur. Aym. de antiq. temp. part. 1. vers. ampliatur nunc, num.11. Rota diuers. part. 1. decis. 194. n.1. coram Illustriss. nunc D. Lancelloto, vbi allegat Mohedan. decis. 178.* Et ita alias Rotam adhibuisse fidem testi nobili mortuo examinato eo viuente sine iuramento & citatione, testatur Ozad. *decis. 55. & seq. prout illum refert Viu. opin. 931. n.5.* 129 130 131 132 133

Contra hanc † limitationem, quod imo testes mortui examinati parte nõ citata, & non repetiti, nihil pro-

bent, nec etiam faciant indicium, sed tantummodo quandam leuem præsumtionem, vel suspicionem, præsertim in criminalibus, multo verius consulendo probauit Natt.*cons.*394.*nu.*21.*& seqq.* vbi præsertim respondet *l.fin.C.de testib.* ipsum adeas, quia eius rationes, quæ firmissimæ sunt, hic transplantare nolui, *& Nattam refert & sequitur Honded.cons.*101.*num.*22. Et ante istos idem Follet.*in loco præcitato, n.*6.*in fin.* dixit, propositam limitationem non procedere in criminalibus, quoad plenam probationem, licet postea cogitandum relinquat: sed ego dico, quod non procedit, nec etiam quoad indicium, cum Natta, *vbi supra.*

134 LIMITA XII. Quoad † capturam, ad quam sufficere testes examinatos parte non citata, dubitãdum non est, quia, si aliter diceremus, reus citatus instrueretur ad fugam, & nullus vnquam delinquens caperetur, *Salyc in l.fin.in fin.n.*16.*C.de quæst. Angel.de malef.in verb.quod fama publica, n.*11.*vers & pœna est corporalis, Arnal.Albert.in tract.de hæret.q.*34.*nu.*16.*ante fin.& nu.*22. *Clar.in pract.q.*11. *vers.item quæro, ibi, tu autem dic, &c. & q.*45.*vers.ic.caterum si reus, Decian.cons.*18.*n.*59 *lib.*1. *Honded.cons.*101.*post num.*21. *Masc.de prob.lib.*3.*concl.*1366.*n.*1.*vers.& subdit, &n.*6.*Franc. Personal.de indic.& tort.nu.*17. *Chartar.in pract.interrogand. reor.lib.*3.*c.*36 *n.*61.*& habemus decis.Crescent.in tit.de testib.decis.*2.*alias* 264.*n.*5.

135 IMITA XIII. In † testibus receptis ex officio pro informatione & institutione Curiæ, ac iudicis, qui sine dubio ad hunc effectum reo non citato examinantur, Bal.*in l.*3.*§ si tibi, col.*2.*vers.sed pone, tuncto vers.sed an ista compulsione debeat pars citari, ff.de cond.ob turp.caus. quem refert & sequitur Alb.de Malet.in tract. de testib c.*7.*post num.*38. *& seqq.* & reddunt rationem, quia hæc informatio & institutio Curiæ non habet in se formam iudicij, vel processus, ideo citationem non requirit, *Angel.de malefic.in verbo, quod fama publica, nu.*11. vbi, quod cauti iudices, antequam forment inquisitionem, recipiunt informationem à testibus in scriptis, non citata parte, ne postea dicant contrarium, *quod & ante eum dixit Salyc.in l.fin.in fin. C.de quæst. & post Salyc.Marsil.in l.de vnoquoque, n.*75.*vers.* dicas tamen *ff.de re iud. & post nu.*81.*vers.item adde, &* seq. Bonifac. de Vitallin.*in clem.*2 *nu.*89.*post Hostien. quem allegat, de testib. Maran.de ordin.iudic.part.*6.*membr.*1 *rubric.de citatione, n.*20.*Foller.in pract.rim.in verb.& si confirmentur, in* 3 *part.* 3.*partis, n.*40 *& in verbo, & demum reputantur testes, n.*1. *Arnald.Albertin.in tract.de hæret.d.q.*34.*n.*16.*ante fin. Gabr.lib.* 2.*tit.de citatione, conclus.*1.*num.*329.*vbi alios refert, Graual.ad Vestr.lib.*6.*c.*2.*nu.*30. *Clar.in pract.§ fin.q.*45 *vers.caterum si reus, Masc.de prob lib.*1.*in præfat.q.*5.*nu.*39.*vers.sed hoc intellige, & lib.*3.*concl.*1366.*n.*6. *Franc Personal.de indic.& tort.nu.*18. * *in fin.vbi, quod ita 'Dd.communiter * tenent, & nu.*19.*etiam in fin.Flam.Chartar.in tract.de exsecut.sentent.c fin.num.*175.*vbi* * *post Clar.in loco præcitato, ita communiter * seruari, & ita etiam in statu ecclesiastico testatur, & in pract.interrog reor.lib.*3. *c.*3 *n*61.*& ex recentioribus consulendo tradiderunt Bertaz.cons.* 8 *n*61.*& ex recentioribus consulendo tradiderunt Bertaz.consil* 553.*num.*4.*vers.*2.*dato, lib.*2. *Decian.cons*92.*nu.*33.*vers.& licet, lib.*2. *Honded.cons.*101.*num.*21.vbi testatur de generali consuetudine, quam etiam dicit vigere in Curia Perusina.

136 SVBLIMITA hanc 13. limitationem, vt † quicquid alias sit, quando proceditur contra absentem, & contumacem. *iuxta ea, quæ dixi supr.nu.*100.*& seqq.in* 1.*limitat.* Quando tamen reus est captus, vel alias præsens, testes prædicti pro informatione Curiæ recepti, nullam faciunt probationem in vlteriori processu, nisi fuerint ipso reo citato repetiti, *prout declarat Bald.in d.l.*3.*§ si tibi, col.*2.*vers.sed nunquid isti testes, ff.de cond.ob turp.caus. Salycet.in d.l.fin.in fin.C.de quæst. Marsil.in l.*1.*in prin.num.*4.*ff.de quæst vbi plures alios refert concordantes, Gandin.in tit.quomod. de malef.cognosc.per inquisit.n.*8.*& seq. Angel.de malef.d.verbo, quæ fama publica, n.*11.*Bonfac.in d.clem.*2.*d.num.*89.*vers.vbi autem citatus veniret, Brun.de indic.& tort.part.*1*q.*2.*nu* 8.*& seqq.vbi late Blanch.de indic.nu.*21.*& seq.* (vbi tamen, quod in ciuitatibus Lombardiæ contrarium seruatur, quod an verum sit, remitto me iudicibus, qui in Lombardia versati sunt,) *Boss.in tit.quomodo proced.in crim.noto, nu.*10. *Arnald.Albertin.in tract.de hæret.num.*16.*& seq.vbi late, Viu. opin.*966.*n.*3.*&* 4. *Clar.in pract.d.q.*11.*vers.item quæro, ibi, sed si reus comparet, &c.& q.*45.*verficul.caterum si reus,* vbi, quod valde grauiter erraret iudex, si omissa tali repetitione procederet ad torturam, vel ad condemnationem ex testibus receptis ante litem contestatam, *Mascard de probat.lib* 3.*concluf.*1366.*num.*1. *Laurent.decis.Auenion.*15.*nu.*13. *Flamin.Cartar.in pract.interrog.reor.lib.*3.*cap.*3.*n.*61. *& habemus Bullam Pauli* III. 58.*part.*1.*vers.captum vero, ibi, & nullus torqueatur, &c.& consulendo, Natt.cons.*344.*nu.*20 *lib.*2. *vbi alios refert Roland.cons.*12.*nu.*35.*& seqq.lib.*3.*vbi late Bertaz.cons.*1.*n.*25.*& cons.*61.*n.*14.*& cons.*81.*nu.*10.*& cons.*114. *num.*11.*vbi de communi, * lib.*1.*& cons.*250.*nu.*7.*& cons.*553.* * *n.*5.*& cons.*557.*n* 2.*lib.*2.*Brunor.à Sole in suo cons.crim.n.*101. *Vulpell.cons.*68.*nu.*7.*vbi de communi * omnium praxi, & con-* * *sil.*31.*nu.*1.*vbi, quod ita communi * consensu receptum est, Bur-* * *sat.cons.*311.*nu.*6.*& seqq. vbi de communi * & practicata opin.* * *'Decian.cons.*92.*num.*33.*vers.& licet, lib.*2. *Honded.consil.*101. *nu.*22.*& seq. vbi alius pluribus relatis pariter testatur de * com-* * *muni.*

137 LIMITA XIV. Quando † sumus in aliquo casu, vel delicto, ad cuius probationem non requiritur plena probatio, sed lex vel statutum contentatur solis argumentis, vel præsumptionibus: Tunc enim testes possunt recipi etiam parte non citata, *vt per Gemin.in cap. pro humani, §.fin.n.*9.*in fin.vers.nota bene, col.pen.& ibi etiam Franc.n.*5.*in* 11.*not.ab.vers.ex quorum dictu nota, de homicid.in* 6. *Adden.ad Aib in c.*2.*nu.*8.*lit.A.in verbo, de crimine, ad fin. addit.vers.item adde, quod vbicunq; lex, & ibi etiam Dec.nu.*54. *extr.de testib.Socin.reg.*406.*in vlt.fallen. & in cons.*262.*nu.*11. *vers.confirmatur quia, lib.*2. *Campeg.de test.reg.*165.*in* 5.*fallent. Marsing.*24.*vers.alius est casus, & in l.de vnoquoque, nu.*90 *ff. de re iud. Iacob. Nouel.reg* 215.*in* 5.*fallen. Neuiz.cons.*34.*n.*35. *Rolan.cons.*12 *n.*77.*lib.*3. *Pract.Corradi de offic.prætor.in causs. ciuil.rub.de testib.n.*9.*in* 5.*fallen.fol.*67.*col.*2.*in fin. Gabr.lib.*2. *tit.de stat.concl.*1 *n.*343 *Viu.opin.*966.*n.*8.

138 Contrarium, † &, ni fallor, verius isto casu voluerunt Aretin.*in d.cap.*2 *n.*1.*vers.quinto fallit, & ibi etiam Felyn.nu.*11.*&* 12.*extr.de testib.* & in hac contraria opinione, tanquam vltimo loco per eum relata, residere videtur Masc.*de probat.lib.*2 *concl.*1082.*n.*23. *Addo & Osasc.decis.Pedemon.*79.*n.*19.*vbi alios refert, & cons* 64.*post n.*22.*ante ver.* *sic non minus etiam, Hippol Rimin.cons.*213.*nu.*98.*lib.*2.*Bursat.cons.*201.*nu.*111.*vers.& si replicaretur, Honded.consil* 101. *n.*9. Et hanc opinionem tanquam veriorem secuta est Rota, *vt per Castrens tit.de testib.decis.*2 *alias* 264. & pro ea forte stringit, quia, *vt supr.dixi, n.*89.*& seqq.* testes examinati parte non citata, non faciunt nec indicium, nec præsumptionem, sed tantummodo forsan quandam leuem suspicionem.

139 LIMITA XV. Quia † confrontatio ad faciem habet vim citationis: est enim in potestate iudicis, testes pro Curiæ informatione examinatos, vel reo citato, & cum suis interrogatoriis repetere, vel ad eius faciem confrontare, prout sibi melius videbitur, *secundum Afflict.in constitut.si damna clandestina, nu.*28.*ante fin.vers.vel iudex faciat venire testes, &c.* vbi, quod plus confrontatio, quam citatio operatur, *part.*1.*& part.*2.*rubr.de his, qui fideiussor.dare poss.in constit.humanitate, num.*20.*vers.& intelligo etiam*, vbi reprehendit quosdam proteruos iudices contrarium sentientes, & firmantes, *Clar in pract.§ final. q.*11.*versic.item quæro, ad fin.ibi, nisi parte ipsa præsente, &c. & q.*45.*versicul sed in proposito, vbi quod ita practicatur, Honded. cons.*101.*post num.*1.*vbi pariter ita practicata testatur ex Afflict. vbi supra.* Et pro hac limitatione facit textus *in cap.in primis, secun-*

secunda quæst.prim.ibi, Si eo præsente, qui accusatus est, iureiurando contra eum testimonium dictum est. ¶ *Adde Fran.Reg. in additione ad direct.inquisit.part.*3.*comm.*23.*fol.*467.*col.*2.*in fin.vers.alias.* vbi, quod hæc confrontatio est vtilior pro reperienda veritate, quam repetitio ea ratione, quia per eam reus facilius disponit se ad illam fatendam, postquam videt delictum detectum: & ibi etiam ponit, quid seruetur in tribunali inquisitionis hæreticæ prauitatis.

Verum quãdo iudex habet in animo torquere reum ex testium depositionibus, quod talis confrontatio debeat esse sicca, hoc est, tangens delictum principaliter, non autem qualitates & circumstantias, ad hoc vt possit videre, si reus tortus confitendo dicat vel non dicat veritatem, & sic, an conformet se cum qualitatibus & circumstantiis descriptis per testes, (prout se conformabit, si veritatem dixerit, alias secus,) *faciunt dicta per Marian.Socin.in c.qualiter & quando, il* 2.*nu.*450.*de accusat.* qui propterea docet generaliter, quod in danda copia inquisitionis non sint dandæ & circumstantiæ delicti. Et ita sapius vidi seruatum à bonis & sapientibus iudicibus, quando occurrit casus torquendi reos in secretis carceribus, prout faciunt quandoq; iudices Gubernatores Vrbis (& forsan male,) vt alibi dixi. Sed si contingat reos ad largum poni (prout fieri semper debet,) tunc confrontationes has siccas, nec vnquam tactas, nec indiciorum copias diminutas vidi, quicquid Marian.*in præcitato loco* cõtrarium dixerit, eius propterea doctrina aurea erit, &, vt dixi, omnino seruanda, quando reus torquebitur in secretis absq; indiciorum copijs sibi datis. Et si iudex aliter faciat, male faciet. Cæterain materia huius confrontationis faciendæ, tu inuenis videas per Cartar.*in sua praxi interrogan.reos, lib* 3. *c.*3.*n.*24 *seqq.plurib.*

140 AMPLIA † hanc XV. limitationem, quia confrontatio potest fieri non solum, quando testes deponunt tale quid, quod de directo contrariatur ei, quod reus deponit in examine, *prout loquitur Clar.in d.q.*45.*versicul.sed in proposito,* & præsertim quando deponit immediate de visu, & de delicto, prout idem Clar.ibid.testa-

141 tur, apud eum iussu Senatus seruari. Sed † etiam generaliter quomodocunque testis aliquid deponat, quod reum afficiat, etiam quod ipse non cõtradicat, ac etiam quod immediate delictum non tangat, vt puta, si deponeret super corpore delicti, vel super fama, semper enim intrat ratio, *l de vnoquoque, ff de re iudic.* Et ita semper ego seruaui, & seruatum vidi à bonis iudicibus.

142 SVBLIMITA I. hanc XV. limitationem, quia licet in contingenti casu alias fuerit per aduocatos rei instatum, & deductum, vt testes, quos iudex maluit repetere, quam confrontare, post repetitionem debeant etiam confrontari, si ita reus institerit, ea ratione scilicet, quia si inuito reo potest fiscus facere hanc confrontationem, ita etiam poterit reus inuito fisco confrontationem petere, per regulam *l.non debet, ff.de reg.iur.* Nun-

143 quam † tamen in practica aduocati prædicti poterunt hoc obtinere, facta enim repetitione cum interrogatoriis rei, non potest fiscus amplius cogi ad aliam cõfrontationem. Et ita apud nos practicatur. Sed quid econtra, vide *in seq.sublimit.*

144 SVBLIMITA II. dictam † XV. limitationem, vt licet fit facta confrontatio cum reo, si tamen reus petat eorundem testium repetitionem cum suis interrogatoriis, id sibi de iure denegandum non est, prout ex recentioribus late consulendo comprobat, & respõdet contrariis, Honded.*cons.*101.*n.*1.*& seq.vsq; ad nu.*40. Et inter alias rationes, quas hic transplantare nolui, ea potissimum vrget, quia licet confrontatio suppleat defectum citationis, non tamen supplet defectum interrogatorium, cum quibus testes debent examinari, vt dicam *infr.in seq.quæst.* nedum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, *vt ibid per Honded.n.*28.*nunc.n.*37.*& seqq.* (licet alij ibi per eum relati, *nu.*4. contrarium dixerint.

LIMITANDO † præcedentem sublimitationem, 145 aduerte, quod alias huiusmodi dubitatione in Vrbe contingente in tribunali Illustris. Domini Auditoris Cameræ, fuerunt pro veritate consulti omnes fere Vrbis Criminalistæ, qui resoluerũt, quod si reus est rudis, non fagax, & nesciens facere interrogatoria, vel etiam si fagax interrogatoria non fecit, vel si fecit, non perfecta, & præsertim si ius repetendi cum interrogatoriis sibi reseruauit, vel etiam si iudex illum nõ monuit ad interrogandum testes, quatenus interrogare voluerit, iis, inquam, casibus, nõ est ei deneganda repetitio, etiã quod fuerit facta confrõtatio. Contrarium si reus esset fagax, & monitus à iudice ad dandum interrogatoria, illa dedit, vel ius repetendi sibi non reseruauit. Et ita etiam videtur de mente Hondedei *in d.consil.*101.*nu.*29. dum videtur concludere, repetitionem non esse necessariam, quando in confrontatione testes fuerunt interrogati.

Sed † certe de iure loquendo indistincte videtur 146 concedenda talis repetitio duplici ratione. I. quia interrogatoria formantur à Procuratoribus & Aduocatis, qui dicta testium viderunt, & illa bene ponderatũt, nec reperitur homo tam fagax, vt possit alia interrogatoria ex improuiso formare. II. quia confrontatio vtplurimum fit reo existente in secretis carceribus, quo casu non existens idem reus bene informatus de facto, neque etiam bene potest formare interrogatoria: Ergo nunquam confrontatio operatur idem, quod operantur interrogatoria. Dixi autem, de iure hanc repetitio- 147 nem indistincte non esse denegandam, quia de facto vidi eam sæpissime denegatam, iuxta distinctionem, de qua *supr.n.*145.

SVBLIMITA III. eandem † XV. limitationem, 148 vt testis in confrontatione debeat iterum iurare. Sibiciat ad id allegare Bursat.*in cons.*201.*num.*107. Et hoc in practica non habet difficultatem.

LIMITA XVI. Quando † reus habuit testes pro 149 rite & recte examinatis: tunc enim defectus citationis eorum examen non infringit, *vt per Foller.in practic.in verb.detur copia capitulorum, n.*1.*vers.licet repetitis testib.iuncto n.*5.*Vulpell.cons.*29.*sub n.*1.*& cons*32.*n.*1.*& cons.*68.*sub nu.*7. *Gabr.cons.*178.*n.*19 *lib.*1. vbi propterea reprobat contradicentem Simanc.*in tract. de hæret.rubr.de testib. tit.* 36 *n.*25. Addo pro hac limitatione Honded.*cons.*101.*n.*3.*& Flam.Chartar in pract.interrog.reor.lib* 3 *c.*3.*n.*56.vbi reddit rationẽ huius limitationis, *& nu.*62.*iuncto n.*67.*post med. vbi testatur de communi * practica in statu ecclesiastico, & lib.*4. * *c.*1.*n.*57.*vers.vel quod reus, faciunt quæ dixi supr. n.* 4. Et hoc est, quod voluit Bal.*in l.si quando, n.*5.*ff.de testib.* vel dixit, testes posse examinari parte non citata de consuetudine partiũ, & quod ita practicatur, ¶ *Bursat.in addit. ad Clar.q.* 43. *n.*3.vbi, quod ita seruatur in omnibus fere Curiis Italiæ.

SVBLIMITA I. hanc † XVI. limitationem, quæ 150 licet, *prout testatur Flam.Chartar.in suo practicato,* hæc practica, habendi testes pro rite & recte examinatis, viget in statu ecclesiastico, non viget in Vrbe, in qua, reorum aduocatis contradicentibus, nunquam iudices potuerunt inducere hanc practicam, *prout etiam bene aduertit Flam.Chartar.d.c.*3 *sub n.*67.*& seqq.*

SVBLIMITA II. Quia † licet testes fuerint habi- 151 ti pro rite & recte examinatis, adhuc tamen potest reus illos repeti facere cum suis interrogatoriis, etiam publicato processu, *vt bene probat idem Honded.cons.*101.*nu.*26. *& seqq.vsq; ad nu.*29 *vbi alios refert concordantes, &* nu.28. testatur, ita seruari in praxi etiam in Curia Pernina, & nu. 36. ¶ vbi defendit Simancam idem tenentem, et hoc testatur *tit.*64 *num.*25 ab impugnatione & [illegible] Gabr.*cons.*17. *n.*18.vbi dixit, opinionem [illegible]

P

se intelligi, vt procedat re integra, & ante habitas copias, *iuxta ea, quæ dixi infr. num.156.* Re autem non integra minime verum dicat, & talis declaratio valida sit, & per eam conualidetur nullitas examinis facti parte non citata, etiam quod vlterius non repetantur. Inquit enim ibi Honded. bene verum esse, quod etiam sine alia repetitione, stante declaratione dicta, testium examina sunt valida, nec ad illa conualidandum est necessaria repetitio cum interrogatoriis. Sed non per hoc sequitur, quia iterum debeant reperi cum interrogatoriis rei, vt veritas detegatur pro sua defensione, cui nullatenus renuntiare potest. Et † hæc sublimitatio eo magis
152 procedet, quando reus in declaratione, quam facit de habendo testes pro rite & recte examinatis, expresse ius repetendi sibi reseruasset, *vt ibid. per Honded. n.28. in fin. & n.33. in fin. & seqq. vsq; ad n.36.* ¶ Quæ quidem declaratio passim & indistincte admittitur in statu ecclesiastico, & præsertim in Vrbe, in qua etiam quandoque rei habent testes pro rite & recte examinatis, licet ad id minime cogantur, quicquid in cõtrarium cum verborum multitudine dicere tenuerit Baiar. *in addit. ad Clar. in pract. §. fin. q.48. n.34. & seq.* Verum rationes per Honded. deductæ, quia scil. tam in ciuilibus, quam in criminalibus testes debeant cum interrogatoriis examinari, & repeti; & aliter examinati, depositiones eorum sint nullæ, & inualidæ; si boni Dd. ad id per eum allegati inspiciantur, procedunt, quando, antequam examinentur, fuerunt data interrogatoria, & super illis non fuerunt examinati: secus autem, quando nulla sunt data interrogatoria, & reus testes pro bene examinatis habuit, prout sunt termini propositæ dubitationis: sic & pariter Practica Perusiæ, de qua ipse testatur *nu.28. in fin.* procedit, quando in declaratione fuit expresse reseruatum ius repetendi, prout contingit in casu, in quo ipse consuluit: secus autem si tale ius reseruatum non fuerit. Et licet pro sua opinione multum stringere videatur ratio per Simanc. considerata *in loco præcitato*, quia scilicet repetitio testium cum interrogatoriis est species defensionis, cui renuntiare non potest: ego tamen dum allegaui de præsenti anno 1599. in grauissima causa, & in supremo Vrbis tribunali non potui obtinere repetitionem huiusmodi stante declaratione facta de habendo testes pro rite & recte examinatis, absque clausula, *saluo iure repetendi*, & ea potissimum ratione fuit mihi hæc repetitio denegata, quia si illa concederetur re non integra, esset prorsus destruere limitationem, & conclusionem positam *supr. n.149.*

153 SVBLIMITA III. Quia † in huiusmodi declaratione potest reus excipere testes absentes, & mortuos, & talis exceptio de iure est admittenda, licet in Regno diuersimode seruetur, *prout testatur Foller. in practic. in ver. detur copia capitulorum, nu.5. Flam. Chartar. in praxi interrog. reor. c.3. n.61. in fin & seqq. vsq; ad num.67. vbi late de materia.* ¶ Et in statu ecclesiastico hoc non habet difficultatem, & ita passim seruatur, quicquid in contrarium dixerit Baiard. ad Clar. *in quæst.48. n.34. & seq.*

154 SVBLIMITA IV. Quia † non obstante declaratione prædicta, potest reus excipere contra personas, & dicta testium, præsertim quando expresse hoc excipiendi ius sibi reseruasset, prout hodie practicatur, & bene docet Chartar. *d.c.3. n 62. in fin. iuncto n.70. & seq.*

155 SVBLIMITA V. Quia † non sufficit, iudicem habuisse testes pro rite & recte examinatis, nisi reus expresse sic eos habuerit, *Honded. d. cons.101. n.33.* vbi etiam, quod non sufficit, reum institisse pro copiis, & obtulisse habere testes pro rite & recte examinatis, nisi expresse eos sic habuerit, quia, *vt dicit Gabr. in d. cons.178. n.17. lib.1.* aliud est offerre, me habere testes pro rite, &c. & aliud est habere illos, &c. *Vulpell. cons.12. nu.18.* vbi propterea, quod non sufficit decretum iudicis, copias decernentis habitis testibus, &c. sed necesse est, quod reus in earum traditione expresse sic eos habeat, *& idem dixit in cons.32. n.6. Flam. Chartar. in pract. interrog. reor. d.c.3 n.63. vers. & animaduertant iudices, iuncto numer.61. ad fin.* vbi propterea, quod hæc declaratio debet fieri, vel ab ipso reo, vel à procuratore habente ad hoc speciale mandatum.

SVBLIMITA VI. Quia † in prædicta declaratione datur pœnitentia re integra, & ante habitas copias, 156
Gab. d. cons.178. n.19. lib.1. Honded. d. cons.101. n.33. in fin. prin.

SVBLIMITA VII. Quia † ad huiusmodi declarationem faciendam reus cogi non potest, *Vulpell. consil.* 157
32. n.6. Bursat. cons.311. n.2. vbi propterea, quod non valet interlocutoria iudicis decernentis copias, dummodo reus habeat testes pro rite examinatis, quia hoc esset ei tollere defensiones, quod non potest, *Chartar. d. capit.3. num.67. & seq.* Et † licet idem Chartar. *ibid. num.60.* con- 158
trarium asserere videatur, † eius tamen assertio potest 159
procedere nõ in Vrbe, sed extra statum ecclesiasticum, vbi talis viget stylus & consuetudo sic decernendi copias habitis testibus pro rite examinatis, quo casu intrant ea, quæ posui *supr. n.72.*

Et † in proposito si vis scire, an & quando testes di- 160
cantur rite & recte examinati, vide Marian. Socin. *in c. fraternitatis, n.31. extr. de testib. Dd. & præsertim Imol. in clem. 2. n.4. & ibi etiam Card. Zabar. nu.4. vers.2. quæro, & latissime Bonifac. de Vitell. nu.1. & seqq. & latius num.13. & seqq. vsq; ad n.105. eod tit. de testib.*

Perfecta fuit hæc quæstio ad laudem Dei, die 9. Februar. 1594.

ARGVMENTVM.

De interrogatoriis examinando testi faciendis, qua, & qualia sint per iudicem admittenda, quibus ve testis ipse respondere teneatur, quando sine interrogatoriis à parte datis examinatus probet, vel non.

SVMMARIA.

Interrogatorium quid sit, & de pluribus interrogatoriorum speciebus, n.1.

Testes sunt examinandi super interrogatoriis datis à parte, contra quam producuntur, n.2.

Testes examinati sine interrogatoriis datis à parte, nihil probant, n.3. & n.6. Præsertim in criminalibus, n 4. & n.8.

Licet aliqui relati n.5. dixerint, testes etiam sine interrogatoriis datis a parte examinatos probare saluo iure illos repetendi super dictis interrogatoriis.

Testes examinati super interrogatoriis datis à parte, possunt repeti cum eisdem interrogatoriis, n.5. & n.7.

Iudex ex officio potest testes interrogare, etiam quod pars non dederit interrogatoria, n.9 & 10. Vbi ampliat, etiam quod pars dederit interrogatoria, sed imperfecta, & num.11. vbi, an hæc posit inducx post publicationem, & nu.12. vbi, quod licet possit, non tamen colligitur.

Iudex vel examinator omittens interrogare testes super interrogatoriis datis à parte, tenetur ad damna & interesse, n.13.

Testis si non respondet interrogatoriis, nihil probat, n.14.

Pars quæ dedit interrogatoria, potest esse præsens, quando testis super illis interrogatur, n.15.

Copia articulorum debet dari parti, vt possit formare interrogatoria, n.16.

Si tamen non fuerit data, non per hoc annullatur testimonium, n.17. contra, n.18.

Copia interrogatoriorum non est danda parti producenti testes, num.19.

Nomina testium sunt danda parti, ad hoc, vt possit formare interrogatoria, n.20. & n.22. & 23. licet aliqui relati num.21. contrarium dixerint.

Dilatio est etiam danda parti, contra quam testes producuntur, ad hoc, vt possit dare sua interrogatoria, n.24.

Citari etiam debet pars ad dandum interrogatoria n.25.

Testes

Testes possunt interrogari super circumstantiis facti, super quo deponunt, nu.26. Declara, dummodo circumstantiæ sint substantiales, & pertinentes ad causam, aliter secus, n.27.

Testes possunt interrogari de loco & tempore, num.28. non tamen sunt restringendi ad angulum temporis, vel loci, n.29.

Sicut pariter non possunt interrogari de qualitate temporis, an scilicet fuerit serenum, vel nubilosum, n.30.

Testes possunt etiam interrogari de sua credulitate, nedum de certitudine, n.31. contra, n.32. Declara, vt n.33.

Testis potest interrogari, an sit dues, vel pauper, n.34. Declara, vt nu.35.

Testes possunt interrogari de causa scientia, n.36.

De pluribus interrogatoriis testibus faciendis, remissiue, n.37.

Testes possunt interrogari de diffinitione rei, quid scil. sit illud, super quo deponunt, n.38. licet alij contra, n.39. & isto casu admittuntur etiam interrogatoria contraria, n.40. Limita 1. quia isto casu testis non tenetur respondere per diffinitionem iuris, sed grosso modo, & per verba facti, n.41. Imo si respõdeat per verba iuris, præsumitur suspectus, & subornatus, n.42. Limita 2. quãdo iam dicti sui bonam reddidisset rationem. Quia tunc non tenetur dare diffinitionem rei, super qua deposuit, n. 43. Limita 3. in testeperito, n.44. contra, num.45. Limita 4. quando testis petit declarari, an teneatur respondere per verba iuris, vel facti: quia si declaratur, quod debeat respondere per verba iuris, non tenetur respondere, n.46. & 47.

Interrogatoria impertinentia, incongrua, superflua, & extra articulos, non sunt admittenda, n.48.

Cautius tamen est, facere plura interrogatoria superflua, quam omittere necessaria, & vtilia, n.49.

In dubio tamen interrogatoria sunt iudicanda non impertinentia, n.50.

Interrogatoria subtilia, cauillosa, & facta ad inuolandum testem, non sunt admittenda, n 51.

Testis quando est suspectus, potest interrogari etiam super circumstantiis non substantialibus, n.52. Vbi etiam, quod iudicis arbitrio remittitur, quando testis dicatur suspectus.

Testis non potest interrogari de iis, quæ eius crimen vel turpitudinem tangunt, n.53. & n.54. licet alij contra, n.55. Amplia, siue crimen sit occultum, siue manifestum, n.56. & seqq. Limita 1. quando principaliter agitur de crimine contra aliquem, quia tunc testis potest interrogari, an sit dicti criminis particeps, nu. 59. contraria, n.60. Limita 2. quando testis interrogatur officio iudicis, n.61. Limita 3. in teste ignoto, n.62. contra, n.63. Limita 4. quando testis non fecit pœnitentiam sui criminis, n.64. Limita 5. quia licet testis non posit interrogari in genere, an sit criminosus, n.65. contra, n.66. Limita 6. quia licet testis non teneatur respondere, si tamen respõdet, sibi imputet, n 67. Limita 7 vt quicquid sit in teste, potest tamen pars compelli ad respondendum de sua & testis infamia, n.68. contra, n.69.

Testis potest interrogari, & tenetur respondere ad omnia ea, quæ reddunt eum inhabilem ad testificandum, n.70. siue interrogetur in specie, siue in genere, n.71.

Interrogatoria continentia nouum capitulum, non sunt admittenda, n.72.

Testes possunt examinari sine interrogatoriis, quando pars illa non dedit, n.73.

Testis, qui semel interrogatus respondit, non tenetur amplius respondere, n.74.

QVÆSTIO LXXIII.

1 OPPONITVR XXVII. Contra † testes, quod sunt examinati sine interrogatoriis à parte datis; & hanc materiam tractaturi, non ab re esset, vt in primis præmitteremus, quid, & quotuplex sit interrogatoriũ: sed ad vlteriora tendens Lectorem remitto ad Bal. *in c. per tuas, n.5. de testib.* vbi dat vnam diffinitionem, & ad Alber. de Malet. *in tract. de testib. c.8. nu.1.* vbi dat aliam diffinitionem, seu potius descriptionem. Et quod interrogatoria præcipue in duas species distinguantur, cum alia sint, quæ fiant partibus: alia autem, quæ fiant testibus, vide bene declarantes Butrig. *in d. testem, col.1. vers. modo quæro, C. de testib. & Bald. in d.c. per tuas, n.6.* Interrogatoriorum autem, quę testibus fiunt, quod quædam sint substantialia, quædam cohærentialia, quædam ad cautelam, & quædam inutilia. Vide pariter bene prædicta declarantem Bal. *in d.l. testium, n.11. & seq. C. de testib. quem in proposito refert & sequitur And. Gail. obser. 95. n.1. & 2. lib.1.*

His præmissis,

REGVLA † sit, quod, quando testes examinantur ab 2
vna parte, potest altera pars dare sua interrogatoria, & super illis datis debet omnino iudex vel examinator prædictos testes examinare. Sic enim probat text. *in c. præsentium*, in illis verbis: *Examines secundum partis aduersæ interrogatoria.* Et ibi hoc notant gl. ex Domin. in figuratione casus, *vers. vnde partes.* vbi, quod partes communiter dant interrogatoria generalia & specialia, ad reperiendum testes in aliqua variatione, vel fallitate, *idem ibid. gl. in verb. interrogatoria, liter. N. & in verbo, examinare, liter. a F. Gem. in. ibid. in §. testes, nu.3. Archid. n 7.* vbi, quod de consuetudine causarum est, quod producens testes dat articulos, is autem, contra quem producuntur, dat interrogatoria, *Adden ad Fran. ibi, n.6. litera B. de testib. in 6. Hostien. in c. per tuas, nu.5. ante med. vers. sed & secundum, & ibi etiam Bald. n.5. vers. sed interrogatoria.* vbi, quod sicut vtile est producenti testes date articulos, ne in confuso examinentur, ita vtile est aduersario, testes super suis interrogatoriis examinari, *Butr. n.6. vers. est ergo de stylo causarum, quod interrogatoria dentur, Anchar. n.3. in 4 not. & nu.5. vers. sic sunt ergo inuenta interrogatoria, ext. de testib. Soc. in l.1. n.2 ff. si cert. pet.* vbi, quod olim ante text. *in d.c. præsentium*, de iure interrogatoria non erant cognita, sed tantum de consuetudine; hodie vero sunt cognita, & de iure, & de consuetudine, *Grauat. ad Vestr. in pract. lib.5 c.7. n 16. Pract. Conradi, §.2. de offic. prætor. in caus. ciuil. rub. de interrogatorio, nu.1. fol.63. Monticell. in repert. test. rubr. quom & qualiter testes circa vel extra articulos sint interrogandi. fol.168. col.2. vers.3.*

Sed an isto casu testes sic examinati sine interrogatoriis à parte datis, probent, vel non, vide *infr. seq. ampliat.*

AMPLIA I. propositam † regulam, vt testes examinati sine interrogatoriis à parte datis nihil probent, *secundum Io. And. in c. cum causam. n.12. ad med. vers. & propter hoc cautum est & ibi etiam Bellamer. n.1. Butr. n.17. Card. Zabarell post n.3. col.1. vers. in glossa 4. Ant. har. n.13. vers. aduertendum tamen, Abb. n.6. in fin. vers. alio modo, Felin. n 2 col.3. in prin. vers. quibus adde, ext. de testib. Ripa in l.1. nu.39 ff. si cert. pet. Nell. de testib. n 99. Franc. Curt. de testib. concl 53 n.103. Papien. in forma iuram. test. in verb. ati, n.1. in fin. Prad. Conradi de offic. prætor. in caus. ciuil. rub. de interrogatorio, nu 4. fol. 64. in prin. qui allegat etiam Oldrad. in cons. 313 n 5 Monticell. in repert. test. rubr. quom. & qualiter testes circa vel extra articulos sint interrogandi fol.169. col.1. vers.3. Scot. Placent. in conf. 6. n.34. lib.2. part.2. prout illum allegat Mascard. de probat. lib.2. concl. 684. n.3. Brunor. à Sole in suo consil. rm. n.102. Oldrad. Cach. cons. 65. n.5. lib.1. Bursat. cons 34. n.4. lib.1.* vbi † præsertim in criminalibus testatur de communi * opinione, * *& cons. 192. n.34. lib.2.* vbi etiam in criminalibus, *prout illum pariter refert Mascard. concl 684 nu.4. Viu. opin. 896. nu.6. vers. & isti testes.* vbi, quod nec etiam probat contra producentem, *ex decis. Rotæ ibi per eum allegatis, Virg. Bocca. in tract. de litteris remissorial. c.6. n.21. & seq.* ubi præsertim, quãdo præcedit protestatio nullitatis examinis, nisi testes interrogentur super interrogatoriis, & *nu.31.* vbi etiam loquitur, quando omnia interrogatoria fuerint omissa, & *c.8. n.6. & seq. & n.9. & n.11. in fin. & c.9. n.7.* vbi, quando interuenit iudicis decretum, quod testes super interrogatoriis datis examinentur.

Contra † hanc ampliationem facit text. *in c. postea, ext. de testib. cum aliis, quæ retulit supr. q 66 n.28. & seq.* vbi probant, testes examinatos sine interrogatoriis datis à parte posse & debere repeti cum dictis interrogatoriis

P p

etiam post eorum publicationem. Ergo videtur, quod etiam examinati sine interrogatoriis probent, licet sit salvum ius repetendi. Sic enim expresse voluit Alex. *in consil.41.n.9.lib.4. repetitum in cons.172.lib.2.ex Spec. quem allegat in tit de teste, § iam de interrogatoriis, n.21. vers. item caute, & ibi etiam Io. Andr. in addit. & Alex. opinionem sequuti sunt Ruyn. cons.35.nu.4.lib.4. Marant. de ord. iud. part.6 rubr. de interrogatoriorum productione, n.4. Dec. in c. licet causam, nu.56. de probat Graual. ad Vestr in pract. lib.6.c.2.rubr. de testib. & eorum inductione, n.56. Monticell. in repertor. test. rubr. testiu an & qualiter de causa scientiæ debeat interrogari, fol.171.col.1. vers. 2. Andr. Gail. obser. 95.n.7. lib.1. Masc. de probat. d. conclus. 684. n 1. & 2. vbi etiam in idem allegat Ias. in l si quis ex argentariis, § prætor ait, in 6 not ab. ff. de edend. addo & Dec cons. 51. nu. 122. lib. 2. & Gabr. cons 118. n. 69. & seq. lib. 2.* (vbi tamen loquitur, quando testis iam bonam reddidit rationem,) *Viu. opin. 896. n. 6. ver. & hinc est etiam, iuncto vers. & dum de præsenti mente, Virg. Boccac. in tract. de liter. remissor. c. 6. n. 23.* vbi tamen loquitur, quando testes non sunt examinati super aliquibus interrogatoriis, non autē, quando omnia interrogatoria sunt omissa, *& c. 9. n. 26.* vbi etiam loquitur, quando non præcessit protestatio partis, nec iudicis decretum, quod testes examinentur super interrogatoriis partis.

6 Sed † iis non obstantibus, ego non recederem à proposita ampliatione, tum quia mihi videtur magis com-
* muniter * recepta, tum etiam, quia Spec. & Io. And. qui originaliter pro contraria opinione per Alexan. & alios allegantur, non dicunt, quod testes examinati sine interrogatoriis datis à parte probent, sed quod possunt repeti, & sic non per hoc sequitur, quod probent, quia imo & nō probant, & possunt repeti, prout dicunt Dd. pro prima opinione allegati, & dicam mox *in seq. ampl.* Et pro prima opinione addo Bursat. omnino viden. *in cons.358 nu.10. & seq. lib.4.* vbi dicit, quod de rigore, &
* secundum magis communem * nullum & inualidum est examen testium non examinatorum super interrogatoriis datis à parte, præsertim si eadem pars de hoc fuerit protestata, licet de æquitate cessante protestatione nullitatis examen valere, non tamen probare, nisi repetantur testes, alias fuit resolutū in Rota coram Io. Paulo in vna Burgen. coram Capisucco in vna Pamphilen. & in alia coram Fabio, *vt ipse refert decis. 50. & Peregrin. decis. 50. & Peregr. decis. 101. in vna Parmen.* Et hanc primam opinionem tanquam veriorem prævalere debere, quādo scilicet præcessit protestatio partis, & iudicis decretum, quod testis examinetur super interrogatoriis datis, bene colligitur ex allegatis per Virg. Boccac. *vbi supr. in tract. de lit. remissor. c. 6. num. 21. & seq. & n. 31. & c. 8. n. 6. & seq. n. 9. & n. 11. in fin. & c. 9 n. 27.*

7 AMPLIA II. eandem † regulam, vt testes examinati sine interrogatoriis datis à parte non solum nō probent, sed si pars velit, possit eos adhuc repeti facere
* cum delictis interrogatoriis. Sic enim * communiter dicunt omnes Dd. allegati *in præcedenti ampliat.* & in specie scripserunt Spec. *in tit. de teste, § iam de interrogatoriis, n. 21. vers. item caute facit aduocatus*, Felyn. *in c. cum causam, n. 8. vers. 6. nota. extr. de testib.* Pract. Corradi d. *rub. de interrogatorio, nu. 4. fol. 63. col. 2. in fin.* Luc. Pat. *in pract. Capitoli. lib. 2. c. 5. rubr. de admissione articulor. n. 15. etiam facta testium publicatione, vt dixi sup in q. 66. nu. 284. & seq.* Bursat. *cons. 358. n. 10. lib. 4 Viu. opin. 896. n. 6. per totum, in di cursu.* ¶ *Rota diuers. decis. 84. part. 3. lib. 1.* vbi dicit, fuisse alias resolutum in Rota, teites examinatos sine interrogatoriis partis posse repeti, datis per eandem partem interrogatoriis.

8 AMPLIA III. Vt dicta † regula procedat non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, *ad text. in l si postulauerit, § quæstioni, ibi, interrog[illegible] facultas datur patronus, ff. de adult.* Salyc. Aret. Blan. Ber[illegible] & Bursat. *in locis per eos relatis per Honded. in cons. 101 num. 28.* Licet Clar. post Foller. quem allegat *in pract. cri. § fin. q. 23. vers. item quæro*, testetur de contraria consuetudine, quod scil. in causis criminalibus admittantur interrogatoria fisci contra reum, non autem rei contra fiscum, vide tamen bene deductis per Foller. & Clar. prædictos respondentem Honded. *in d. cons. 101. n. 4. iuncto n. 28. & n. 37. & seqq.* Et apud nos, quando reus est præsens, nō solum testē confrontatum posse per eundem reum interrogari, sed si repetatur, debere etiam cum interrogatoriis eiusdem rei examinari ad saturitatem, dixi *sup. in præced. quæst. num. 136 & 144. & seqq.*

9 AMPLIA IV. Quia † si pars non dedit interrogatoria, adhuc potest iudex ex officio testes interrogare, *secund. Ant. de But. in c. præsentium, n. 4. & ibi Fran. n. 6. in fi. de testib. in 6. Couar. pract. quæst. c. 18. n. 7. vers. quamobrē ex officio iudicis passim interrogatur testis, Luc. Pat. in pract. Capitol. lib. 2. c. 5. rubr. de admissione articulorum, nu. 15. vers. quinimo etiam, iunct. nu. 23.* vbi idē dicit in Notario, quod scil. etiam sibi non datis à parte interrogatoriis possit ex suo officio testes interrogare de causa scientiæ, loco, & tempore, & contestibus, & ita concordat Vbis statutum, *vt ibi per eum, Vsui. opin. 912. n. 7. Montic. in reper. test. rub. testiu an & qualiter de causa scientia debeat interrogari, fol. 170. col. 2. vers. 5. Brun. à Sole in suo cons. crim. n. 102. vers. nam iudex.* Imo † si 10
pars dedit interrogatoria, sed non perfecta, adhuc potest iudex in illis supplere, *secund. Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 8. n. 2. post Spec. & Io. Andr. quos allegat, quorum opinionem a contrario defendit Pract. Corrad. d. rubr. de interrogatorio, n. 2. vers. & illa, quæ desunt, ex officio suo etiam supplebit, folio 63. Andr. Gail. obser. 95. n 8. lib. 1.* Sed † an hæc possit iudex 11
post publicationem, dixi *supr. q. 66. n. 262. & seqq.*

LIMITA † hanc ampliationem, quia licet iudex 12
possit ex officio testes interrogare, non tamen cogitur, *Boss. in tit. de publicatione processus & testium, nu. 23. in fin.* vbi,
* quod ita communiter * dicunt Dd.

AMPLIA V. Quia † iudex vel examinator omit- 13
tens interrogare testes super interrogatoriis datis à parte, tenetur eidem parti ad damna & interesse, sed quando hæc ampliatio procedat, & quando non, remitto Lectorem ad Abb. & alios, *in d. c. cum causam, extr. de testib.* apud nos enim nunquam vidi hanc ampliationem in practica seruari.

AMPLIA VI. Vt non solum † testes debeant exa- 14
minari super interrogatoriis datis à parte, sed etiam si super illis interrogati non respondeant, & sic interrogatoria non euacuent, habentur pro non receptis, & nihil probant, *secundum Nell. in tract. de testib. n. 99. Montic. in repert. test. rub. quom. & qualiter testes circa vel extra articulos sint interrogandi, fol. 168. col. 2. vers. antepen. & seq.* vbi etiam, quod is testis præsumitur dolosus.

AMPLIA VII. Quia † quando testis examinatur 15
super interrogatoriis partis, potest eadem pars dictis interrogationib. interesse, & est ratio, quia pars melius scit quærere circumstantias, per text. *in l si postulauerit, § quæstioni. ff. de adult. cum aliis adductis per Archid. in c. præsentium, col. fin. n. 7. vers. scias tamen, de testib. in 6.* Sed hæc ampliatio apud nos non seruatur, nec in ciuilib. nec in criminalib.

AMPLIA VIII. Quia † ad effectum, vt possit pars 16
formare interrogatoria, debet eidem parti dari copia articulorum, si eam petat, *secundum Spec. in tit. de teste, § iam de interrogatoriis, n. 3. Ias. in l. 1. nu. 16. ff. si cert. pet. Innoc. in c. per tuas, n. 1. in verbo, capitulis, & ibi etiam Hostien. n. 5. Bal. in c. per tuas, n. 1. in verbo, capitulis, & ibi etiam Hostien. n. 5. Bal. in c. per tuas, n. 1. in verbo, capitulis, & ibi etiam Hostien. n. 5. Bal. n. 9. Butr. nu. 4. Imol. n. 3. vers. expedit etiam, Abb. n. 2. Aret. n 11. vbi de materia, Fel. n. 2. ad fin. col. 3. vers. vlterius, & c. extr. de testib. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 7. nu. 102. Marant. part. 6. rubr. de interrogatoriorum productione, nu. 1. Luc. Pat. in pract. Capitol. lib. 2. c. 5. rubr. de admissione articulorum, n. 12. Viu. opinion. 896. n 6. vers. & inde inoleuit, Pract. Gail. obseru. 95. n. 6. vers. copia vero articulorum, n. 1.*

LIMITA I. hanc † octauam ampliationem, quod 17
licet

licet articulorum copia dari debeat, si tamen data non fuerit, valet tamen testium examinatorum depositio, *secundum Hostien. in d. cap. per tuas, num. 5. versic. verum tamen, & si hoc factum fuerit* (litera in libro meo est corrupta, quia vult dicere, *& si hoc factum non fuerit*) *& ibi Bald. post nu. 9. versic. sed si ista copia non fiat, Butr. nu. 5. Abb. nu. 2. versic. sed si ista copia non fiat, & ibi Add. in addit. incip. an copia articulorum, Felyn. nu. 2. ad fin. colum. 3. versic. vlterius, & c. extra, de testibus, Bald. in tractat. de testibus, num. 40.* Et mouentur præfati Dd. quia adhuc non habita copia articulorum, poterit pars dicere articulos impertinentes.

18 Verum † hæc ratio non tollit defectum interrogatorium, quæ non potuerunt formari non habita copia articulorum, ideo si illa petita fuerit ad effectum dandi interrogatoria, & hoc non obstante fuerint examinati testes, crederem illorum depositionem, aut non valere, aut saltem parti esse etiam reseruatum ius testes repetendi super interrogatoriis, iuxta ea, quæ dixi *supra in 1. ampliat.* nedum disputandi super impertinentia articulorum.

19 LIMITA II. Dictam † octauam ampliationem, quia & si articulorum copia danda sit ei, contra quem testes producuntur, non tamen illos producenti est danda copia interrogatoriorum: si enim hoc fieret, esset ipsi commoditatem dare ad testes subornandos, *ad gloss. in capit. præsentium, in verbo, interrogatoria, litera n. ver. & hac interrogatoria.* vbi quod ita est de iure, & etiam seruatur de consuetudine, *& ibi Frant. post num. 6. de testibus, in 6. Innoc. in d. c. per tuas, num. 2. de testibus,* vbi tamen quod nō peccaret iudex, si hanc copiam daret, sed quod imo iudex isto casu grauiter erraret, nisi de consensu partis copiam daret, & adhuc fatuam esse partem, quæ in id
* consentiat, magis communiter * dixerunt Doctores *in d. cap. per tuas, vt videre est apud Hostien. post nu. 5. versic. de interrogationibus vero, Ioan. And. nu. 7. Bald. nu. 11. Bellam. nu. 2. in l. qu. Butr. post nu 6. Imol. num. 3. in fin. versic. & licet copia, Ancharan. nu. 4. Abb. nu. 2* vbi propterea, quod pars posset appellare, si iudex vellet dare hanc interrogatoriorum copiam, *& ibi Adden. litera c. in verbo, interrogatoriorū, & Felyn. nu. 3. addo pro hac eadem limitatione Ias. in l. 1. nu. 16. & ibi etiam Ripa, nu. 40. ff. si cert. pet. Bald. in tract. de testibus, part. 3. nu. 41. Alber. de Malet. de testibus, cap. 7. post nu. 102. & cap. 8 nu. 1. versic. nec de talibus interrogatoriis debet dari copia, Maran. in Spec. part. 6. rubr. de interrogatoriorum productione, nu. 3. Graual. ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. rub. de testibus, & eorum inductione, num. 55. Pract. Corrad. d. rub. de interrogatorio, num. 1. & nu. 3. vers. & quod interrogatoria non sint danda parti, fol. 63. Luc. Pat. in pract. Capitol. libr. 2. cap. 5. nu. 16. Gail. obseruat. 95. num. 6. in princ. libr. 1. Virg Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 6. sub num. 35.* vbi reprobata quadam distinctione Butrigarii *in tractat. de testibus, num. 41.* testatur de stylo, nunquam parti producenti testes solere dari copiam interrogatoriorum, siue contineant exceptiones contra testes, & eorum dicta, siue etiam intentionem dantis interrogatoria.

20 AMPLIA IX. Quia † non solum est danda copia articulorum, vt *supra*, sed etiam danda sint nomina testium examinandorum, ad hoc, vt de eorum inhabilitate possint formari interrogatoria, *secundum Bald. in dict cap per tuas, num. 12. & ibi etiam Felyn. nu. 3. in fin. extra, de testibus, idem Felyn. in c. 1. nu. 9 prope fin. vers. item habet locū, extra, de probat. Campeg. de testib. reg. 300. in 5. fallent. Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. rub. de testibus, & eorum inductione. nu. 18. post Innoc. Bald. & Felyn. in locis per eum relatis*, vbi reddit rationem, quia scilicet interrogatoria fieri solent secundum circumstantias causę, & personarum inductarum, quas quidem circumstantias personarum inductarum non potest[illegible]rs considerare, nisi earum nomina sibi edantur, & ex hac ratione dicit se credere, dilationem datam ad dandum interrogatoria non currere, nisi à tempore, quo edita fuerunt testium nomina, tanquam necessaria ad confectionem ipsorum interrogatoriorum.

Et † licet non ignorem, aliquos Dd. contrarium sen- 21
sisse, quod imo testium nomina ad effectum euitandi subornationes nullo pacto edi debeant parti, *prout firmarunt Bald. in l. fin. nu. 16. C. de eden. Spec. in tit de teste, § qualiter, nn. 3.* affirmans, de iure indistincte edi non debere nomina testium, nisi vel vbi hoc fieri esset consuetum, vel nisi appareat, quod fraudulenter subticeantur, *Alexan. in l. 1. § editiones, nu. 20. & 21. ff. de eden. Maran. in Specul. part. 6. act. 10. rubr. de actorum editione, nu. 60. & pro reg ponit Campeg. d. reg. 300. in princ.* Quos omnes relatis & reprobatis contrariis refert, & sequitur nouissime Honded. *in suo cons. 101. num. 40. & seqq.* vbi † propterea infert in cri- 22
minalibus, quod quando reus ad sui defensionem producit testes, nō tenetur fisco eorū nomina edere, quando vel adest accusator principalis, vel fisco adhærens.

Ego † tamen in occurrenti casu non discederem à 23
proposita ampliatione, apud nos tam in ciuili[illegible], quam in criminalibus, & siue procedatur ex officio, siue ad partis querelam, *magis seruata. Semper enim vidi parte petente nomina testium specificata per producentē, qui propterea solet aduersario intimare, qualiter nomina & cognomina testium sunt in actis specificata: bene verum est, quod quando fiscus citatur ad videndum examinari testes, non solent in ista citatione testium nomina specificari, & quandoque etiam illis non specificatis proceditur ad examen testium, cum interuentu substituti fiscalis: sed si fiscus ipse, aut accusator, testium nomina specificari petierit ad effectum dandi interrogatoria, sine dubio specificari debent. Et ita nuper seruaui in causa grauissima ad fisci instantiam, contra* Episcopum Marticanum. *

AMPLIA X. Quia etiam si † petatur, danda est aliqua 24
breuis, sed competens dilatio ad formandum interrogatoria, *secundum Spec. in tit. de teste, § iam de interrogatoriis, nu. 1. & 2.* vbi, quod ita consuetudine introductum est, *Ripa in l. 1. nu. 41. ff. si cert. pet.* vbi, quod ita in practica seruatur, (licet Bald. & Papien. *in locis per eum relatis* contrarium dixerint) *Alb de Malet. in tract. de testibus, c. 8. nu. 3. Maran. in Specul. part. 6 rub. de interrogatoriorum productione, nu. 1. Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. rub. de testib. & eorum inductione, nu* 17. vbi, quod ita inoleuit generalis consuetudo, quę etiam in Romana Curia recepta est, *& ibi Graual. nu. 54.* (vbi e contra affirmat, dilationem non esse dandam, si pars eam non petat.) *Pract. Corrad. § 2. de offic. præt. in caus. ciuil. rub. de interrogatorio, nu. 1. fol. 63.* vbi ita esse consuetudinem, pariter testatur. Et isto casu, si iudex non concederet terminum petitum ad producendum interrogatoria, subsequutum examen indubitanter esse nullum, dixit Viu. *opin. 896. nu. 6. vers. vnde merito, alleg. et Pute. in tit. de testib. decis. 10.* Verum si iudex dilationem concessisset ad dandum interrogatoria, & ea pendente testes fuissent examinati, tunc non dicuntur nulliter examinati, sed veniunt repetendi, *prout voluit idem Put. decision. 316. lib. 2. & ipsum allegat idem Viu. d. nu. 6. ver. & aduerte*

AMPLIA XI. Vt etiam † debeat citari pars ad dan- 25
dum interrogatoria, *vt bene aduertit Papiens. in forma iuramen. test. in verbo, citati, num. 1. vers. rursus citari debet pars.* Et ita apud nos seruatur, vt in formula citationis Vestrii. de qua in sua practica, *lib. 6. c. 2. rub. de testib. & eorum inductione, sub nu. 6. iuncto n. 17. And. Gail. obser. 102. n. 1. lib. 1.*

AMPLIA XII. Propositam † regulam (& nunc in- 26
gredior specialia interrogatoria testibus facienda) vt testes interrogari possint non solum super principaliter contentis in articulis, sed etiam super illorum circumstantiis, text. est *in cap. cum causam*, in illis verbis, *& de singulis circumstantiis diligenter inquirens*, & ibi gloss. in verbo, *circumstantiis*, vbi, quod alias non pertenitur ad veritatem, *Ioan. Andr. post num. 1. in verbo, circumstantiis,*

& nu.13 Bald.nu.3.& nu.47. vbi quod circumstantiæ sunt quæcunq; aggrauant factum, vel possint mouere animum iudicis ad credendum, vel discredendum, *Bellam. post num.1 in verbo, circumstantia, Butr.nu.18.versic.est tamen tum vtile*, vbi exemplificat aliquas circumstantias, *Zabarell.in summario, Anch.post nu.3.vers.4 nota, & nu.15.vers. & prædicta, Abb.nu 1.in fin.vers.nota iudicem ex offic.& n.10. Aret.nu.4.in 3 notab.extra, de testibus, glos.in cap.præsentium, in verbo, interrogatoria.litera n.in princip.& ibi Ioan.Monac. nu.10 in verbo, interrogatoria, de testibus, in 6.Ioan.And.in cap. per tuas, post nu 11.extr.cod. Alber.in l 3.nu.8.in fin.ff.de testib. Bart.in l.testium, nu.12.C.cod.Ægid.in tractat.de testibus, nu. 50 in fin Pract.Corrad.d.rub.de interrogatorio, sub nu.2.fol 63. col.1. Monticell.in repert.test.rub. testes qualiter sunt de circumstantiis interrogandi, per totam.fol.172.vbi de materia.*

27 LIMITA hanc † duodecimam ampliationem, vt procedat in circumstantiis substantialibus, & pertinentibus ad causam, factique veritatem, secus si in impertinentibus, & non substantialibus, de quibus testis non potest interrogari regulariter, *vt dixi infra, nu.48.* nisi sit suspectus, *vt pariter dixi infra, nu.52.*

28 AMPLIA XIII. Qua † testes possunt etiam interrogari de loco & tempore, prout est text. *in d.cap.cum causam in illis verbis, loco, tempore, &c.& ibi glossa in verbo, loco, & in verbo, tempore*, vbi reddit rationem, quia scilic. si dicti testes sint in loco & tempore, & nihil probant, *Innoc nu. 3.in fin.in verbo, loco, & in verbo, tempore, Hostien.num.8.in fin. vers. attendat ergo locum & tempus.& nu.25 Bellam.in prin.& in verbo, loco, & in verbo tempore, Butr.nu.22. Anch.nu 5. Abb. nu 17. Felyn nu.12.extr. de testibus glos.in c præsentium, in verb. interrogatoria, lit n. versiculum quero de anno & die, de test.bus, in 6 Innoc.in c.per tuas nu.4.versiculum nota, & ibi Io. And.post nu.11 & adnum Added.lit.e. Bellam post nu.10 in 4.qu.in prin. extra eodem, Specul.in tit.de teste, §.iam de interrogatorio, nu. 9.& 10.Bart.in l.3.§.ideoq;, nu.6.ff.de testibus, gl.in l.testium, in verbo, præsto, versic.de tempore autem, & ibi Butrig col.2.in princ.versiculum testes debent interrogari de loco, Bart.nu.12. Bald. nu.13. Alber.nu.12. Paul.de Cast.n.13. C.eodem, Nell de testibus, nu.138. Alber.de Malet.de testibus, c.8.nu.5. Pract.Corr.ad.dict. rub.de interrogatorio, nu.2.fol.63. Montic.in repert.test.rub.an de loco & tempore &c.per totam, fol.171. vbi de materia.*

29 LIMITA I. Hanc † decimamtertiam ampliationē, vt licet testes possint interrogari de loco & tempore, non tamen sunt restringendi, prout dicunt Dd. ad angulum temporis, vel loci, *secundum Hostien.in c.cum causam, nu.9.de testibus*, vbi propterea, quod sufficit testi exprimere annum, mensem & diem, *Alber.in l.testium, post nu.12.vers.non tamen est locus ad angulum restringendus, C.eod.* Et hanc limitationem tu Procurator nota, contra illa interrogatoria, quandoque fieri solita, vt scilicet testes interrogentur de loco loci, & hora diei.

30 LIMITA II. Eandem † decimamtertiam ampliationem, vt licet pariter testes possint interrogari de loco & tempore, non tamen possunt interrogari de qualitate temporis, an scilicet fuerit nobilosum, vel seremum, *per ea, quæ generaliter dixi infra in 2.limitat.princ. num.51.* nisi testis esset alias suspectus, *vt etiam dixi infra, num.52.* Sic enim in specie scripserunt glos. *in d.cap.cum causam, in verbo, tempore, vers. nec intellige, & ibi etiam Innocent.nu.3.in fin.vers. de qualitate autem temporis, Hostien post nu.9.& nu.25. versic.non tamen de qualitate temporis, Bald.nu.54. Butr.post* * *nu 22 vbi quod ita* * *communiter concluditur, extra, de testibus, glos.in leg testium.in verbo, præsto, versic. de tempore autem, & ibi etiam Butrig colum.1.in fin.versi. & quandoque interrogantur, C eodem, Specul in tit.de teste, §.iam de interrogatoris, nu 14.versic.de temporis vero qualitate.*

31 AMPLIA XIV Quia † testes possunt etiam interrogari de sua credulitate, nedum de certitudine, *ad text vulgar. nam causam in illis verbis credulitate, fama, & certitudine, & ibi Io.in.And.nu.5 in fin.in verbo credulitate, Bald. nu.62. & 63.* vbi etiam, quod aliquando testis interrogatur de conscientia, *Abb.num.2 extra.de testibus, Alber.de Malet.in tract.de testibus, cap.8.nu 5. Pract.Corradi.d rubr. de interrogatorio, nu.2.ad med.fol.63.col.2. Montic.in reper.test. rubr.interrogari an debeant testes de conscientia & credulitate, per totam.fol.172.vbi de materia.*

Quamuis † contrarium dixerit Ioan.Andr. ad Spec. *in tit.de teste, §.iam de interrogatoriis, in fin.litera r.* vbi, quod hoc interrogatorium, an testes sciant de auditu vel credulitate, cancellandum est, *Monticell.vbi sup.d fol.172.colum.1.vers.2.* vbi, quod testis non interrogandus de eius conscientia, quæ potest oriti ex falsis caulis, *& ibi concordantes adducit.* Ad text.autem *in d.c.cum causam*, si hæc tibi placuerit opinio, considera, an responderi possit, quod loquatur non de iudice interrogante testes, dum examinantur, sed de iudice inquirente super conditione testis post eius examen: quo casu, vt bene illius fidem iudicet, inquirere debet, an testis de certitudine an vero de credulitate, fama, vel auditu deposuerit. 32

Et hæc † contraria opinio eo magis est admittenda, quando prædictum interrogatorium fieret in fine examinis ipsius testis, an scilicet credat vera esse ea, quæ supra in suo examine dixit & hoc ad effectum in eo inducendi varietatem & contrarietatem, vt quæ primo asseruit deposuerat, deinceps dubitative, & per verbum credo, repetendo affirmet. Tale enim interrogatorium admittendum non esse in specie, voluit Alber de Malet *in tract.de testibus, cap.8.nu.26.* 33

AMPLIA XV. Vt † licet testis non possit interrogari de sua turpitudine, *vt late dixi infra, num.53. & seqq.* Bene tamen poterit interrogari, an sit pauper, vel diues, *secundum Spec.in tit.de teste, §.iam de interrogatoriis, num.19. versiculum quantum habet in bonis, & ibi Ioan. Andr litera b. & litera h versic.ad alia vt paupertas & nu.22.in fin.versic.tamen hoc vltimum.* Vbi (loquendo † tamen per verbum, *forte*) videtur ampliationē declarare, vt non procedat, quando pauperas esset occulta, sed simpliciter hanc ampliationem firmarunt Fulgos. *in l.3.col.1.in fin.post nu.4.ff. de testibus, Butr in d cap.cum causam, nu.10.col.6. versic puto etiam, & ibid. Abb.nu.14 in fin. Innoc. Boyc nu.17.extra, de testibus, Alber.de Malet.in tract.de testibus, cap.8. Socin.reg. 411. in 2 fall. Boss.in tit.de oppos.contr test nu.62.in fin.* vbi testatur de * *communi pract.ex Salyc.in loco per eum relato, Pract. Corradi, §.2.de offic. Prætor.in causa simil rub.de interrogatorio, nu.6. post med.fol.64 col.2.in princip.* 34 35

AMPLIA XVI. Vt eo † magis testes possint interrogari de causa scientiæ, *secundum Bal.l.in d.c.cum causam post nu.3.extra de testibus, Montic.in repertor.test.rubr testis an & qualiter de causa scientiæ debeat interrogari per totam, fol 170.vbi de materia de qua late dixi supra, qu.70.* 36

AMPLIA XVII. Et † generaliter, vt testes possint etiam interrogari pluribus aliis modis, quos hic repetere satis laboriosum esset, sed lectorem remitto ad gloss. *in c.præsentium in verbo, interrogatoria, litera n. versic.si dixerit testis, & ibi Hostiens.nu.26.de testibus, in 6. Specul.in tit. de teste, § iam de interrogatoriis, nu.4. & seqq. vbi late Nepos de Monte Alb.in tract.de testibus, num.136.& seq. Alb.de Malet.de testibus, c.8.num.5.& seqq. Vestr.in pract.lib.5.cap.7.rub.de responsionibus rei ad positiones, & nu.1. Monticell.in repertor.test. fol.160.& seqq. vsq; ad 174.vbi etiam late.* Et de interrogatoriis faciendis super decem prædicamentis, & super quatuor caulis, videlicet formali, materiali, efficiente, & finali, vide Dd. allegatos *supr.qu.70.nu.159.& seq.* 37

AMPLIA XVIII. Vt testes † possint etiam interrogari ad definitionem illius rei, super qua deponunt, vt puta si sint producti ad probandum famam, notorium, consuetudinem, possessionem, & similia, possunt vtique interrogari, quid sit fama, quid notorium, quid consuetudo, & quid possessio. Sic enim de notorio dixi *in l.lib.q.21.n.104.* vbi videas: & de fama dixi *in l.lib.q.47.* 38

nu.219. vbi etiam videas, ac de omnibus prædictis vltra allegatos in dictis locis scripserunt Bart. *in l.1.num.10. & seqq. vbi bene comprobat, & respondet contrariis, & ibi etiam Bald.nu.3.col.3.in princip.vers.& nota vlt. Fulgos.nu.8.& seqq. Paul.de Castr.nu.15.& seq. Ang.nu.5. Roman.num.7.vbi quod omnes * sequuntur Bart. vbi supr. Alexand.num.15. vbi respondet Salycet.contrarium dicenti, Aret.nu.7. ver.sed contrarium, vbi quod ita * communiter omnes, Jas.post nu.14.Dec.nu.14.& nu.42. Ripa nu.28.& seqq.vbi respondet etiam rationi Salyceti, & nu.32.Socin.nu.4.& num.6. vers.4.& vltima conclusio, Cagnol.nu.81.& post nu.86.ff.si certum petat. Nell.de testibus, nu.165. Octau.Cacheran.consil.66.nu.15.lib.1. Monticell.in repertor.test.rubr.interrogatur testis de rei vel verbi diffinitione per totam, vbi de materia.*

39 Et † licet Salyc. contrarium voluisse videatur *in d.l.1. nu.5.ff.si cert.petat.* cuius rationi bene respondent Doct. præcitati, adhuc tamen aduertendum est, prout, ni fallor, aduertit Alexan. *in d.l.1.num.15.ad medium, vers.& ad rationem Salyceti*, quod ipse hanc contrariam opinionem defendit, non simpliciter, sed quando testis causam scientiæ reddidit, quo casu, inquit, ipse non tenetur respondere interrogatorio continenti diffinitionem rei, cui iam bene videtur satisfecisse per præcedentem redditionem rationis, & sic opinio Salyceti non est contraria propositæ ampliationi, sed illius declaratiua, & declaratio est vera, *vt dicam inf.in limitat.huius ampliat.nu.43.*

40 AMPLIA rursus † propositam ampliationem, vt isto casu admittantur etiam interrogatoria contraria, vt puta, si testis deponat super bona fama, vel super nocte, potest interrogari, quid sit mala fama, & quid sit dies, *secundum Ripam in l.1.nu.31.ff.si cert.petat.post Bald.Angel. & Alex.quos allegat, dixi in 1.lib.qu.47.nu.220.*

41 LIMITA I. Hanc † decimamoctauam ampliationem, quia testis isto casu tenetur respondere, non per diffinitionem iuris, & per verba iuris, sed grosso modo, & per verba facti, ex quo ius illud resultet: sufficit que quod ex sua responsione appareat, testem bene cognoscere id, de quo interrogatur, *secundum Bart.in d.l.1.num. 14.& ibi Bald.num.3.col.3.ante medium, versic.non tamen exigo*, vbi bene exemplificat hanc ampliationem, *& nu.4. & col.4.versic.item quoniam non requiritur, Fulgos.num.10.in fine, & Angel.post num.5. Roman.num.7.ad finem, versic.2.per quæ verba, il 2.& nu.8.in fine, versic.unde testis, Alexan.nu.15. post med. versic. sed si nondum declarasset*, vbi pariter exemplificat in teste interrogato, quid sit mutuum, quomodo debeat respondere, *Aretin.nu.3.in fin. versic.aliquando interrogatorium, & num.4. versic. aliquando testis interrogatur, Cagn.post nu.81.& nu.84.& num.86.in fine, ff.si cert. petat. Nell.in tract.de testibus, num.165. versic ex qua nota, & nu.166.ad med.versic.nec requiritur in eis, nec exigitur in iis industria, sed sensus, Monticell.vbi supra, folio 172.columnn.1.versic.1.& dixi supr.in 1.lib.qu.47.nu.225.*

42 Imo † si contigerit, testem interrogatum respondisse per diffinitionem iuris, præsumetur suspectus, & tanquam instructus non probabit, *secundum Roman.in d.l.1. nu.7.in fin.versic.imo plus, & num.8.in fin.versic. imo si respondet, & ibi etiam Aret.nu.3.in fin.vers.quoniam etiam sponte respondens ff.si cert.& dixi supra, quæst.67.num.291.& dixi supra in 1.lib.d.qu.47.nu.226.*

43 LIMITA II. Eandem † decimamoctauam ampliationem non procedere, quando in sua depositione testis tam bonam & concludentem reddiderit dicti sui rationem, ex qua appareat, bene ipsum intelligere, quid sit illud, super quo deponit. Tunc enim non tenetur amplius respondere interrogatorio continenti diffinitionem rei, & si respondendo dixerit, se nihil scire, adhuc bene probat secundum Bart. *in d.l.1.nu.10.vers. & hoc puto verum, & ibi Bald.nu.3.col.3.versic.quod est verum*, vbi bene hanc fallentiam exemplificat, *& num.4.col.4. versic.& facit ad quæstionem, Roman.num.8. Alex.num.15.ad medium, versic.& rationem Salyceti, Aretin.num.4 ad finem, versic.mihi autem videtur, iuncto num.5.versic.omnium tamen, & nu.6. versic.aliquando testis interrogatur, vbi quod ita tenent communiter * scribentes, & num.8.ad med.versic.& per * hæc est expeditus articulus, Dec.num.14.ad finem, versic.& quod dictum est, Ripa nu.32.versic.limitatur 2.& nu.33. Socin.nu.4. versic.hoc tamen intellige esse verum, Cagnol.nu.87.& seqq.ff. si certum petat. Nell.de testibus, num.165.versic.quod tamen limita, & nu.166.* vbi etiam bene exemplificat. Et pro hac limitatione faciunt, quæ dixi *supra, quæst.70.nu.46.* vbi posui, quod testis, qui in sua depositione bene declarauit dictum suum, non tenetur amplius reddere causam scientiæ. Et faciunt, quæ dixi *supra in 1.libr.qu.47.nu.227.* Et cum hac limitatione potest concordari opinio Salycet. contradicentis propositæ ampliationi, vt admonui *supra, nu.39.*

LIMITA III. Dictam † decimamoctauam ampliationem, vt procedat in teste imperito, & idiota, secus autem in perito, cui tale interrogatorium, & per quid est tanquam superfluum & impertinens, nō est faciendum. Sic enim distinguendo & concordando opinionem Salyc. cum opinione Bart. scriptum reliquit Rom. *in d.l.1.num.7.vers.sed hic pro concordia.ff si cert.pet.* Et hanc Roman. distinctionem reassumit, & sequi videtur Aretin. *ibi, nu.3.vers.pro concordia, & Ripa num.35.* vbi quod distinctio Romani est verior de iure, licet opinio Alex. in practica seruetur, vt infra eum referam. 44

Contra † hanc distinctionem tenet Alexand. *in dict. leg.1.nu.14.ad finem, vers.nec placet dictum Roman.ff.si certum petatur*, dicens, quod hæc differentia inter peritos & imperitos non videtur vera, nec iuribus probatur, & eam reiiciunt Cyn. Bart. & alii, *in l.1.C.de vsur.* Eo, quia Iurisperiti quandoque impropriis vocabulis vtuntur, *l.2.vbi glossa & Bart.C.de his, qui ex publ.ratio.libr.10. l.solent, in prin. in verbo, custodias, ff. de offic.proconsul.* & quandoque etiam errant, *l.3.§.Neratius, ff. de acquirend. possess. cum aliis ibi per eum allegatis, Ripa in d.l.1.nu.35.* vbi quod opinio Alexan. seruatur in practica, licet opinio Romani sit de iure verior, *vt supra eum retuli.* Et faciunt, quæ dixi *in 1.libr.quæst. 47.nu.221.* 45

LIMITA IV. Prædictam † decimamoctauam ampliationem, quia si testis sic de diffinitione rei interrogatus petat sibi declarari, quomodo hoc interrogatorium intelligatur, an scilicet teneatur respondere per verba iuris, vel per verba facti, tenetur pars, aut iudex declarare, aliter non tenetur respondere, *secundum Aretin. in d.l.1.nu.7.vers.mihi videtur.& num.8.ff.si cert.& videtur sequi Ripa ibi, nu.29.vers.solutio*, vbi ita concordat opinionem Bart. cum opinione Salycet. 46

Et † propterea si † interrogatorium expresse referat se ad ius dicendo, puta, *quid sit de iure mutuum*, non tenetur testis respondere, *secundum Socin. in d.l.1.num.5.& 6. in 1.& 2.conclusione, & ibi in addit.litera a.ff.si cert.pet.* quem sequitur Rip. *ibi nu.32.* dicens, quod in istis terminis potest procedere opinio Salyc. contra Bart. 47

LIMITA I. Propositam † huius quæstionis regulam in interrogatoriis impertinentibus, incongruis, superfluis, & extra articulos: talia enim interrogatoria cum non faciant ad causam, nec ad personam testis, nō sunt admittenda, & si admittantur, respondere non tenetur, & si respondeat, dicatque se nescire, talis depositio non vitiatur, *Specul.in tit.de teste, §.iam de interrogatoriis, num.19.in fin vers.caueat tamen iudex, Alber.in l.3.nu. 8.ad fin.ff.de testibus, Butrig.in l.testium, col.1. vers.non tamen, &c.C.eodem, Bart.in l.1.num.9.& ibi etiam Salyc.post num.4. Paul.de Castr.num.16.versic.sed si esset impertinens, Jas.nu.16. versic.2.aduerte, Ripa nu.34.& nu.41.vers.vltim.in quantum, Bart.Socin.nu.3.ff.si cert.pet gloss.in c.præsentium, in verbo, interrogatoria, litera n.in fine, vers.& si qua reperit superflua, vel impertinentia, & ibi Host.nu.30 & Archid.nu.7.de testib.in 6.* 48

Hostiens. in cap. per tuas, nu. 1. & ibi Ioan. Andr. num. 5. in fine, de testibus, Aretin. in cap. cum causam, post num. 4. extra eodem, & Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 7. post num. 2. versic. & in hoc versabitur officium iudicis, Adden. ad Papien in forma iuramenti test. in verbo, citati, nu. 1. litera a. Pract. Corradi, §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil. rubr. de interrogatorio, nu. 2. folio 63. colum. 2. Iac. Pet. in pract. capitol. lib. 2. cap. 5. rub. de admissione artic. num. 14. Vin. opin. 912. num. 6. vbi remissiue ponit casus 27. in quibus quis non tenetur respondere interrogationis impertinentibus, ex Corrado *in practica d. §. 2. titul. de interrogatione, num. 5. & seqq folio 27.* (sed loquitur Corrad. in interrogationibus parti faciendis, non autem testi) *Monticell. in repert. test. rubr. quomodo & qualiter testes circa vel extra articulos sint interrogandi, folio 169. colum. 1 versic. 4. & seqq. vbi de materia, & rubr. qualiter testes sunt de circumstantiis interrogandi, fol. 173. colum. 1. versic. pen. Andr. Gail. o seruat. 95. num. 1 & sub num. 6. lib. 1.* ¶ Et voluit Rota coram Aldobrandino, nunc S. D. N. Clemente VIII. in vna Tullen. matrimonii die Lunæ, 8. Febru. 1574. vbi propterea concludit, iudicem posse & debere interrogatoria impertinentia omittere & resecare. Huius autem decisionis tenor talis est; ¶ Domini tenuerunt, esse adhibendam fidem testibus, de quibus in dubio absque alia repetitione super interrogatoriis omissis. Nam quicquid dixerint multi Domini, Rota semper tenuit, quod ex ea sit validum. Et licet non soleat talibus testibus adhiberi fides, nisi ipsis repetitis super omissis interrogatoriis, hoc tamen limitatur, vt locum non habeat, quando interrogatoria fuerunt à iudice tacitè vel expressè renocata, quod iudex facere potest & debet, prout vtrumque probant Dd. *in cap. per tuas, de testibus, vbi Abbas nu. 2. & 8.* Iuste autem iudicem recusasse in hoc casu, ex eo dixerunt constare, quod primum & septimum nō sunt interrogatoria, sed quædam admonitiones vel excusationes, & *9. & 13. 15.* continent capitula separata concernentia intentionem & definitionem Illustr. D. Caroli, qui super eis debebat, prout etiam postea fecit, dare articulos ad hoc, vt altera pars posset desuper dare sua interrogatoria, qua ex causa stante maxime protestatione Guiliberti potuerunt, & debuerunt, à iudice resecari & omitti: *Ioan. Andr. in addit. Specul. §. iam de interrogatoriis, nu. 1. versic causam, de testibus.* Nec obstant, quæ de pertinentia de parte Caroli allegantur ex Iasone *in leg. si duo patroni, §. item Iulianus, num. 13. ff. de iurctur.* quia ea procedunt in materia articulorum, in qua illi domini loquuntur: in materia vero interrogationis magis strictè sumitur pertinentia, ne reus conte quatur indirecte, quod directe consequi nequit, scilicet examinentur testes in sua exceptione, sine interrogatoriis actoris.

49 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem, quia nulli est facere interrogatoria superflua, quam omittere necessaria vel vtilia. Et hoc propter cap. per tuas, extra, de testibus, quia si fuit factum interrogatorium, & super eo testis non fuit examinatus, dolo vel negligentia examinantis, testis repetetur non obstante publicatione: secus si nullo modo factum fuerit, *secundum Hostien. in d. cap. præsentium nu. 27. & ibi Ioan. Andr. nu. 16 & Butr. nu. 40. de testibus, in 6. Nell. in tract. de testibus, num. 99. ad fin.*

50 SVBLIMITA II. Eandem † primam limitationem, quia in dubio interrogatoria sunt iudicanda non impertinentia, & consequenter admittenda, *Iaf. in l. 1. nu. 16 versicula hoc*, quia iudex in dubio debet illa admittere, *si sic cent pet. Adden. ad gloss. in cap. præsentium, in verbo, interrogatoria in fin. num. 3. & ibi Franc. post num. 6. versic. & in dubio iudex. de testibus, in 6.*

51 LIMITA II. Dictam † regulam, (& hæc limitatio non est admodum differens à præcedenti) in interrogationibus fabulibus, caullosis, & solummodo factis ad inuoluendum testem, talia enim interrogatoria non esse admittenda per iudicem, & illis admissis testē non teneri respondere, scripserunt Hostiens. *in cap. cum causam, nu. 9. versic. nec de talibus, & ibi etiam Felyn. num. 13. in fin.* vbi exemplificat dicta interrogatoria cauillosa, *extra, de testibus, Host. in cap. præsentium, num. 30. de testibus, in 6. Specul. in tit. de teste, §. iam de interrogatoriis, post num. 24. & 25.* vbi pariter ponit quædam interrogatoria, facta ad capiendum & conuincendum testem in ore & sermone proprio, *gloss. in leg. testium, in verbo, præsto, versic. de tempore autem, & ibi Butrig. col. 1. in fine, versic. & quandoque interrogatur, Bald. nu. 16. versic. item ex quo, &c.* vbi quod isto casu iudicis factum male actum, non præiudicat iuri producentis testes, *Fulgos. num. 6. ad med. versic. sed dic, Alber post nu. 12. C. de testibus, Odofred. in l. si quando, num. 8. versic. sed denuo quæro, C. de testibus*, vbi pariter ponit aliqua interrogatoria captiosa, & non facienda testibus regulariter. *Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 7. post nu. 2. versic. & in hoc versabitur officium iudicis.* Et propterea testem non posse interrogari de qualitate temporis, an scilicet fuerit nebulosum, vel serenum, dixi *supra, nu. 30.*

52 SVBLIMITA hanc † secundam limitationem non procedere, quando testis alias esset suspectus, quia tunc non solum potest interrogari de circumstantiis nō substantialibus, *vt dixi supra, in qu. 66. num. 25.* sed etiam quibuscunque modis inquirenda est veritas per iudicem, qui propterea laborare debet, vt ipsum testem in mendacijs & contrarietatibus intercipiat, *vt per gloss. in c. cum causam, in verbo, tempore, versic. nisi esset suspectus, & ibi Innoc. nu. 3. in fin. versic. nisi & testes essent suspecti, Hostiens. nu. 9. versic. nisi quando testes, & num. 26. versic. ex quo autem suspectus est, Ioan. Andr. post nu. 2. versic. vnde dicebat Hostiens. &c. Bald. nu. 2. versic. vnde dicebat Hostiens. &c. Bald. nu. mer. 54. in fine*, vbi etiam, quod iudicis arbitrio remittitur, an testis sit suspectus, *Bellamer. post princip. versic. vnde dicebat Hostien. Butr. post num. 22. versic. communiter concluditur, Ancharan. num. 4. extra, de testibus, item gloss. in leg. testium, in verbo, præsto, versic. de tempore autem, & ibi Cyn. nu. 11. in fine*, vbi pariter, quod iudicis arbitrio relinquitur, an testis sit suspectus, *Bald. num. 16. Fulgos. nu. 6 ad med. Alber. post nu. 12. C. eodem, Odofred. in l. si quando, nu. 8. versic. sed denuo quæro, C. de testibus*, vbi etiam, quod iudicis religioni remissum est, an testis sit bonus vel malus vir, *Pract. Corradi, §. 2. de offic. prator. in caus. ciuil. rubr. de testibus, num. 14. ad med. versic. & ad præmissa. fol. 69. col 2. in fin. Monticel. in reper. test. rubr. testes qualiter sunt de circumstantia interrogandi. fol. 173. col. 1. 2 ersi. & seqq.*

53 LIMITA III. Prædictam † regulam, vt nō possit testis interrogari de iis, quæ crimen, infamiam, & turpitudinem ipsius testis continent, *secundum Hostiens. in c. cum causam, nu 20. in fine, versic. sed nunquid testis, & seqq. vbi bene comprobat, refert contraria, & illis respondet, & ibi etiam Ioan. Andr. num. 15. vbi post Hostiens. in specie spondet, l. 3. ff. de testibus, Bald. num. 51. Bellamer. num. 2. vbi, quod hoc communiter* approbatur, *& num. 36. & sequent. in quarta quæstion.* * vbi, quod hæc opinio sibi magis placet, quam contraria opinio glossæ, *Butr. num. 20. per totum*, vbi licet multa opinio glossæ, *Butr. num. 20. per totum*, vbi licet multa referat in materia, tandem, ni fallor, in hac opinione residere videtur, & respondet contrariis, *Imol. num. 8. Abb. num. 13. in 4. & 5. opinione, & num. 14. in 6. opinione*, vbi relatis aliis quinque opinionibus, hanc sibi magis placere dicit, *Felyn. num. 10. vbi aliis relatis, dicit ita* communiter *teneri, Henr. Boyc. numer. 16. & 17. extra, de testibus, Speculat. in tit. de teste, §. iam de interrogatoriis, num. 22. versic. sed tamen, &c.* vbi quod ita de consuetudine seruatur, & est satis honestum, *& ibi Ioan. Andr. in addit. litera H. Fulgos. in l. 3. num. 5. & ibi Bart. numer. 13. extra, de testibus, idem Bartol. in authent. si testis, num. 4. ver. si vero illud, Cod. eodem, Nepos de Monte Alb. in tract de testib. nu. 136 Ægid. de testibus, nu. 50. Alber. de Malet. de testibus, cap 8. n. 25. Boss. in tit. de oppos it. contr. test. num. 63. Couarr. pract. quæst. cap. 18. nu. 7.*

vbi,

vbi quod ita vsu fore si receptum est, & etiam comprobatum ratione per professores iuris Pontificii, & theologos, *Pract. Corrad. d. rub. de interrogatorio, nu. 5. fol. 64. col. 1. & num. 6. versic. & communis est opinio, & d. n. 6. in fin.* vbi de
* communi * opinione & de consuetudine, quam dicit etiam vigere apud eum, licet, vt ipse inquit, quandoque
54 seruetur contrarium, & male, vt † scilicet testis interrogetur, an sit confessus peccata sua eo anno, *addo pro hac eadem limitatione, Soc. reg. 411. in princ. Osasc. decis. Pedem. 66. nu. 2.* vbi tamen loquitur in positione criminosa, *Viuius opin. 912. in princ. Michael Cræss. in commun. opin. libr. 2. cap. 13.*
* *qu. 33. vbi quod ita* * *communiter placuit Dd. Montic. in repert. test. rub. testis interrogatus de eius crimine, versi. 1. & sequ. vbi etiam de materia, fol. 107.* ¶ ad quam vltra infra scripta, vide omnino Innoc. Hostiens. & alios omnes, *in c. cum super, ext. de confess.* vbi latissime ponūr, an & quando testis possit interrogari de criminibus contra ipsum obiectis, & ex prælegatis sine dubio appareat, hanc limitationem
* magis communiter * receptam esse à Dd.

55 Quamuis † contrarium voluisse videatur gloss. *in d. cap. cum causam, in verbo, de causis, versic. sed nunquid testis*, vbi dicit, quod testis saltem tenetur respondere ad ea, de quibus *in l. 3. ff. de testib. canonizata in c. si testes, vers. testium fides, 4. qu. 3.* vbi inter alia in testium fide explorandū est, *an sit honeste & inculpatæ vitæ, an vero notatus & reprehensibilis.* Ergo secundum gloss. tenetur etiam respondere ad id, quod eius infamiam suspicit. Et hanc glossæ opinionem refert But. *in d. c. cum causam, nu. 20. col. 6. versi. si quæritur, an posset interrogare, faciunt dicta per Specul. in tit. de teste, §. iam de interrogatoriis, nu. 22. in princ.* Nec dissentit Alber. *in l. 3. num. 8. ff. de testibus*, vbi quod ita mos iudiciorum seruat, quod scilicet testes interrogētur de circumstantijs criminosis, & quod eis creditur, nisi cōtrarium probetur, *& idem testatus fuit in Auth. si testis, nu. 4. in fin. C. eod.*

56 AMPLIA hanc † tertiam limitationem, vt procedat, siue crimen sit occultum, siue etiam publicum & notorium, adhuc enim testis non tenetur de eo respondere, *secundum Ant. de But. in d. c. cum causam, num. 20. col. 6. post med. ver. si quæritur, an interrogare teneatur, & ibi etiam Imol. post nu. 8. Bellam. nu. 43. Felyn. nu. 10 post med. ver. & procedit ista conclusio, vbi respondet contrariis, extr. de testib. Couar. pract. qu. cap. 18. nu. 7. post med. Pract. Corrad. §. 2 de offic. prat. in caus. ciuil. rub. de interrogatorio, n. 6. post med. Viu. opin. 912.*
57 *nu. 1. in fin. vers. & hoc non mirum, & nu. 2.* Vbi † tamen declarat nisi crimen esset manifestum per sententiam. Sed si adest sententia, quid opus est interrogare testem?

58 Quamuis contrarium, quod timo possit testis interrogati de crimine, quando eius opinio apud bonos & graues viros grauata reperitur, voluerint aliqui relati per Speculat. *in tit. de teste, §. iam de interrogatoriis, num. 22. versic. quidam dicunt, & per Ægid. in tract. de testibus, nu. 50. versic. alij distinguunt.*

59 SVBLIMITA I. Dictam † tertiam limitationē non procedere, quādo principaliter agitur de crimine contra aliquem, quia tunc potest testis interrogari, an sit dicti criminis particeps, & tenetur respondere *secundum Hostien. in d. cap cum causam, nu. 22. versic. tu dicas, & ibi etiam Io. And. post nu. 51. versic. nisi quæratur de crimine, de quo principaliter agitur, Bellam. post nu. 2. & post nu. 36. in 4 quæst. Henr. Boyc. nu. 15. extra, de testibus, Socin. reg. 411. in 1. fallent.*

60 Contrarium, quod † nec isto casu teneatur testis respondere bene, defendit But. post Innocent. quem allegat *in dict. cap. cum causam, nu. 20. col. 6. post med. versic. fallit secundum Hostiensem.*

71 SVBLIMITA II. Eandem † tertiam limitationem procedere in interrogatoriis datis à parte, secus autem, quando iudex interrogat ex officio testem: tunc enim videtur, quod teneatur respondere, etiam de suo crimine, per ea, quæ in simili de responsione facienda positioni criminosæ, voluit Osasc. *decis. Pedem. 66. nu. 11.*

62 SVBLIMITA III. Vt † eadem tertia limitatio procedat, quando testis est notus iudici: tunc enim videtur, quod nō possit interrogari de crimine, quia de noto præsumitur bonum, secus autem si testis sit ignotus. Ponitur hæc distinctio per Bellamer. *in d. c. cum causam, nu. 2. ad med. Butr. ibi nu. 20. versi. dic, quod sic, quando est ignotus, Anchar. num. 14. versic. vel dic, Abb. num. 13. in 2. opinione, extra, de testibus.*

63 Verum ad † hanc sublimitationem aduerte, quod prædicti Dd. non dicunt expressè, quod testis ignotus possit interrogari de crimine: notus autem nō; sed tantum dicunt, quod de teste noto præsumitur bonum, de ignoto autem iudex diligēter exquirat, & nisi approbetur, non creditur ei, de quo particulariter dixi *supra, qu. 71. n. 35. & seq.* & sic videntur loqui in diuersis terminis.

64 SVBLIMITA IV. Quia † si testis egit pœnitentiam de suo crimine: tunc bene de eo interrogatus, non tenetur respondere, & procedit proposita limitatio, secus autem si pœnitentiam non egerit, si credendum est Butr. post Innocent. quem allegat *in c. cum causam, num. 20. post princ. cuius opinionem refert Abb. ibid. nu. 13. in fin. vers. & de hoc. extra, de testibus.*

65 SVBLIMITA V. Propositam † tertiam limitationem, vt scilicet non possit interrogari testis de crimine in specie, sed bene poterit interrogari in genere, an sit criminosus, secundum opinionem Ioan. *in cap. quærendum, 11. quæst. 7. quem referendo sequuti sunt Imol. in d. c. cum causam, num. 8. ad fin. extra, de testibus, Abb. ibid. nu. 13. in 1. opinione, Speculat. in tit. de teste, §. iam de interrogatoriis, num. 22. in fin. vers. alij dicunt.* Et hoc est quod voluit gloss. *in d. cap. cum causam, in verbo de causis*, quod scilicet possit testis interrogari de iis, quæ *in leg. 3. ff. de testibus*, continentur, an scilicet sit inculpatæ vel notatæ vitæ.

66 Verum † hęc sublimitatio est contra mentem omnium Dd. allegatorum *supra*, in limitatione, qui loqui videntur indistincte, siue in genere, siue in specie testis interrogetur de crimine cōtra eam. Vide eundem Speculat. ibidem *dict. num. 22. ad medium*, vbi expressè dicit, quod testis nec in genere, nec in specie tenetur prodere suum crimen.

67 SVBLIMITA VI. Quia † licet testis non teneatur respondere de suo crimine, nihilominus si respondeat, sibi imputet, quia ipsi creditur contra seipsum, & testimonium non valet, *secundum Host. in d. c. cum causam, n. 23. ad med. & ibi Ioan. Andr. post nu. 15. versi. vel secundum Hostien. Bellam. post nu. 2 & post nu. 37. ver. sed si exploret, Butr. nu. 20. ad fin. versi. est dubium, vbi respondet contrarius, Imol. nu. 8. versi. fatendum est tamen, & d. nu 8. in fin. Anchar. post nu. 14. extr. de testibus, Alber in auth. si testis, nu. 4. ad fin. C. de testibus, & in l. 3. n. 8. ff. eodem, vbi ita de consuetudine seruari testatur Ægid. in tract. de testibus, nu. 50. versic. alii dicunt, Couarr pract. quæst. c. 18. nu. 7. ad fin. versi. quod si nihilominus, Pract. Corrad d. rub. de interrogatorio, nu. 6. fol. 64. col. 1. Viu. opin. 912. nu. 3.*

68 SVBLIMITA VII. Vt † quicquid sit in teste, secus tamen est in parte, quę compelletur ad respondendum de sua & testis infamia, *secundum Bartol. in leg. Marcellus, §. 1. ff. rerum amotar. Speculat. in tit. de teste, §. iam de interrogatoriis, nu. 23. Butr. in cap. cum causam, num. 20. colum. 6. versic. dicit tamen Speculator, Imol. post num. 8. Abb. num. 13. versi. aliud dicit in parte, Felyn. nu. 10. post medium. extra, de testibus, Monticell. in repertor. test. rubric. testis interrogatus de eius crimine, fol. 168. colum. 1. versi. antepenult.* Quamuis † contrarium, quod nec etiam pars teneatur huic interrogatorio respondere, scripserit Viu. *opin 912. n. 10. ex Capic. & aliis ibi per eum allegatis.* 69

70 SVBLIMITA VIII. (Et † hæc sublimatio nullā habet difficultatem) vt licet testis non teneatur respōdere de crimine, tenetur tamen respondere ad omnia ea, quæ reddunt eum inhabilem ad testificandum, *Speculat. in tit. de teste, §. iam de interrogatoriis, ad fin. versic porro,*

num. 19.

nu.19. & ibi Ioan. And. in addit. liter h. vbi idem Speculat. ponit plura interrogatoria respicientia testis inhabilitatem, quibus respondere tenetur Bart. *in l.3. in princ. nu.3. ff. de testibus, idem Bart. in authen. si testis, nu.5. C. eodem, Abb. in c. cum causam, num.13. in 4. opinione, & num.14. in 6. opinione, extra, de testibus, Alber. de Malet. de test. cap.7. nu.25. in fin. Couarr. pract. quæst. cap.18. post nu.7. vers. de his vero, vbi quod ita* * *frequentissimo Dd. consensu* * *receptum est. Pract. Corradi, §.2. de offic. Prætor. in caus. ciuil. rubr. de interrogatorio, nu.6. versic. & communis est opinio, fol.64. col.1. in fin. Viu. opin.912. nu.8. Monticell. d. rub. testis interrogatus de eius crimine, folio 168. col.1. versic.1.*

71 Et † non solum in specie, sed etiam in genere posse testem interrogari, an sit inhabilis ad testificandum, scripserunt Butr. *in d.c. cum causam, nu.20. post versic. in contrarium, &c. & paulo infra, versic. dicit. si quaritur, & ibi etiam Imol. nu.8. ad fin. versic. potest tamen quæri a teste in genere, Zabarell. post nu.3. col.2. versic. potest tamen iudex generaliter interrogare, Anchoran. nu.15. extra, de testibus, Monticell. d. rub. testis interrogatus de eius crimine, fol.168 col.1. vers.4.*

72 LIMITA IV. Propositam † quæstionis regulam non procedere in interrogatorio, continente nouum capitulum, vt puta, si actor per testem velit probare mutuum, reus autem velit testes interrogari super solutione, non est vtique hoc interrogatorium admittendum, quia continet nouum capitulum, sed debet reus alio modo & principaliter per suos testes dictam solutionem probare. Sic enim post Ioan. Andr. quem allegat, hanc materiam declarat Alber. de Malet. *in tract. de testibus, cap.8 nu.4. sequitur Monticell. in repertor. test. quomodo & qualiter testes circa vel extra articulos sint interrogandi fol.169. col 2. versic.1.*

73 LIMITA V. Quando pars † non dedit interrogatoria: tunc enim sine illis testes examinati bene probant, *secundum Bald. in cap. per tuas numer.7. de testibus, Decian. consil.51. nu.121. in fine, libr.2. Viu. opin.896. nu 6. versic. ceterum vbi ung*, vbi amplius, quod isto casu nec minor restituitur aduersus omissa interrogatoria, nisi constet de læsione, *ex Pur. decis.9. tit. de restitutione in integr.*

74 LIMITA VI. Quando † testis semel interrogatus respondit explicite, vel implicite, non enim tunc tenetur iterum respondere, *vt dixi supra, quæst.70. num.976.* hic non repero. Perfecta hæc quæstio die 11. Martii 1594. Ad laudem DEI.

ARGVMENTVM.

Testes sine iuramento examinati, an & quando probent, & sub qua forma iurare debeant, adhoc, vt probent.

SVMMARIA.

Testes sine iuramento recepti, regulariter non probant, num.1.
Etiam in causis matrimonialibus & feudalibus, nu.2.
Paria sunt, testem non iurasse, vel nulliter iurasse, nu.3.
Testis debet iurare non solum de veritate dicenda, nu.5.
Sed etiam de tota veritate dicenda, nu.6. contra, nu.7.
Iuramenti requisita, nu.8. & seqq. pluribus.
Testis debet iurare dicere omnem veritatem, siue interrogatus, siue non, nu.9. contra, nu.10. debet iurare, quod in sua depositione falsitatem non immiscebit, nu.11. contra nu.12. debet iurare dicere veritatem super tota causa, nu.13. qui iurauit dicere veritatem super articulis, non probat, si extra eos aliquid deponat, etiam super pertinentibus ad causam, nu.14. Secus si iurauit dicere veritatem super tota causa, nu 15 debet iurare dicere veritatem pro vtraque parte, nu.16. debet iurare, quod nec pretio, nec amore, nec timore, nec odio, nec pro alio commodo testimonium dicet, nu.17. debet iurare testimonium suum ante publicationem non reuelare, nu 18. contra, nu.19. debet iurare corporaliter tactis scripturis & sacrosanctis Euangeliis, nu.20. nec præsumitur corporaliter iurasse, nisi hoc appareat ex forma iuramenti, nu.21. de consuetudine tamen est, vt tangantur scripturæ, etiam quod non sint Euangelia, num.22. Declara hanc consuetudinem, nu.23.
Cardinales, Episcopi, & Sacerdotes, licet debeant iurare, quando recipiuntur in testes, iurant tamen tacto pectore, & non tactis scripturis, nu.24. iuncto nu.81. & seq.
Testis an possit iurare per Baptismum, per fidem, per iudicium Christi, & alias similibus modis, num.25. & seqq. debet iurare per se, & non per procuratorem, nu.28. debet iurare in iudicio & non alibi, num.29. depositio extraiudicialis an & quando valeat, nu.30. debet iurare ante examen, & non postea, nu.31. licet alii contra, nu.32. potest vna die iurare, & altera deponere, nu.33. iurans post examen debet iterum idem deponere, quod prius deposuit, vel breuiter & specifice primam depositionem referre, nu.34.
Testes debent prius iurare & postea deponere, etiam parte non petente, num.33. & seq.
Testis in dubio præsumitur prius iurasse & postea deposuisse, num.37. potest prius deponere, & postea iurare. si iuret in continenti, secus si ex interuallo, nu.38. contra, nu.39. resolue. vt n.40. & 41. debet iurare vtraq; parte presente, nu.42. quæ quidem partis præsentia non præsumitur, nisi de ea appareat in depositione, nu.43. Limit.1. quia licet debeat iurare parte presente, non tamen parte presente debet examinari, n.44. Lim.2. quia sufficit, vel partem esse præsentem vel citatam, nu.45.
Testes sine iuramento recepti multo minus probant in criminalibus, nu.46.
Testis plures examinatus vel repetitus, pluries etiam iurare debet, nu.47. examinatus coram arbitro, debet iterum iurare, si repetatur coram iudice. nu.48. contra, n.49. repetitus ad declarandum suum dictum non tenetur iterum iurare, n.50 si iurauit dicere veritatem super tota causa, non tenetur itẽ iurare. si iterum examinetur, n.51. contra, nu.52. resolue, vt nu.53.
Statuto fieri non potest, vt testi non iurato credatur, nu.54. contra nu.55. Distingue, vt nu.56.
Consuetudine fieri non potest, vt credatur testi sine iuramento recepto, nu 57. Declara, vt nu.58.
Iuramentum in testibus est de iure diuino, nu.59.
Papa aut Princeps non potest in testibus iuramentum remittere, nu.59. Declara, vt nu.60.
Testes sine iuramento recepti non probant, etiam coram iudice habente arbitrium & potestatem procedendi, omissa iuris solemnitate, summarie, de plano, & sine strepitu & figura iudicii, nu.61. licet alii contra, num.62. sine iuramento probant coram arbitro, qui habet potestatem procedendi de facto, sed sententiandi de iure, nu.63.
Testibus iuratis magis creditur, quam non iuratis, nu 64.
Testes non iurati non probant, etiam quod plures sint, nu 65. sine iuramento non probant, etiam quod sint clerici, religiosi, & sacerdotes, nu 66.
Quid in teste, qui sit homo sanctæ vitæ. nu 67.
Testis etiam quod sit Cardinalis, sine iuramento non recipitur, num.68. cuiuscunque dignitatis & auctoritatis sit, sine iuramento non recipitur, nu.69. cuius dicto ex forma statuti, vel partium consensu stari debet, nec etiam sine iuramento recipitur, nu.70. licet alii contra, nu.71.
Iuramentum in testibus non præsumitur, nisi expresse de eo appareat, nu.72. non præsumitur nec solemniter præstitum tactis scripturis, etiam quod notarius dicat, testis iuratus, &c. nisi de tali solemnitate & iuramento fiat particularis scriptura, nu.73. contra, nu.74. Distingue, vt nu.75. & seq. quid in antiquis, nu.76. præsumitur in teste, quando ille est examinatus à iudice & tempore debito, alias secus, nu.78 vt præsumatur in teste solemniter præstitum, debent tria concurrere, nu.79. non præsumitur præstitum parte aut iudice presente, nisi hoc expresse à notario dicatur, nu.80.
Testibus potest remitti iuramentum à partibus, & tunc sine iuramento recepti probant, num.81. Limita 1. dummodo partis consensus sit expressus secus si tacitus, n.84. Limita 2. in causa criminali, nu.85 Limi.3. dummodo adsit consensus vtriusq; partis,

partis, aliter secus, nu.86. licet alii contra, nu 87. Limita 4. quia a iudice non potest remitti iuramentum, num.88. Limita 5. in causis, in quibus iudex potest supplere ex officio, vel quando agitur de præiudicio publico, aut animarum, nu.89. Limita 6 dummodo accedat consensus & auctoritas iudicis, aliter secus, nu.90. contra, nu.91. Limita 7. vbi agitur de beneficio ecclesiastico, vel de alia re spirituali, non dependente a voluntate partium, nu.93. Limita 8. in causa matrimoniali, nu.92. declara, vt nu.94.
Periti & obstetrices referunt, & deponunt sine iuramento, num.95. contra, nu.96. & 97. distingue, vt nu.98. & seq.
Testes mortui probant etiam sine iuramento, nu.101.
Testes sine iuramento recipiuntur in probatione famæ, nu.102.
Idem quando agitur de probando notorium, num.103. & 104.
Idem in probatione consuetudinis, nu.105.
Testes pro informatione iudicis recepti, probant sine iuramento, nu.106. & nu.107. vbi infertur ad iudicem deputatum, ad conferendum alicui beneficium, cum clausula, si eum idoneum inueneris, declara, vt nu.108 sine iuramento recepti, faciunt præsumptionem, nu.109.
Quæ quidem præsumptio coadiuuat alias probationes, faciatque vt data paritate probationum præferatur illa, quæ plus habet pro se testem non iuratum, nu.110.
Iuramentum in testibus non est de forma substantiali eorum testimonii, nu.111.

QVÆSTIO LXXIV.

1 OPONITVR XXVIII. Contra testes, quod sunt examinati sine † iuramento, ideo non probant, *text. est in l. testium, C. de testibus, ibi, hique cum Sacramenti religione deposuerint, & ibi gloss. in verbo, Sacramenti, item & text. in l. iurisiurandi, C. eodem, ibi, iurisiurandi religione testes, priusquam perhibeant testimonium, tam dudum arctari præcipimus, & ibi hoc notant Butriga. in summario, Cyn. in l. notab. Bart. & Bal. Ang. Salyc. & Ioan. Sicar. etiam in summario, Fulgos. nu.1. & seq. ver. nota depositi. Alb. in prin. vers.1. dicit, Angel. & Ioan. Sicar. in l. notabil. qui quidem text. in dict. leg. iurisiur. est canonizatus, in c. si testes, in fin. vers. iurisiurandi. & ibi gl. Archid. Præpos. & Turrecrem. 4. qu.3. item & text. in leg. si quando, in fine, in princ. versic. si etiam, & l. solam, & ibi gloss. in verbo, solam, secundum eius primam expositionem, C. de testibus, Bart. in l. admonendi, nu.43. & ibi Ias. nu.219. Ripa nu.194 ff. de iureiur. & in iure Canonico habemus tex. in c. nuper, ext. de testib. ibi respondemus, quod nullius testimonio quantumcunq; religiosus existat, nisi iuratus deposuerit, in alterius præiudicium debet credi, & ibi gl. in verbo, nisi iuratus, item & tex. in c. hortamur, 3. qu.9. ibi præbito etiam legaliter sacramento, item & tex. in c. inprimis, vers. deinde, 2. qu.1. ibi, si eo præsente, qui accusatus est iureiurando, contra eum testimonium dictũ est, item & tex. in cap. de testibus, extr. de testibus, ibi, nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, vtpote super quo deponerent nõ iurati, & ibi gl. in figuratione casus, vers. nota quod non valet, & in verb. non iurati, Imol. nu.5. & Anch. n.3. vers. secundo nota, C. Anan. n.4. item & tex. in c. tuis, ext. eod. ibi, testes in causis propriis producere absq; iuramenti exhibitione non possunt, & ibi Imol. n.1. vers. item nota, il 1. & Felyn. etiam nu.1. & demum est text. in c. fraternitatis, in fin. ibi, receptis prius ab ipsis secundum formam recipiendorum testium iuramentis, & ibi gl. in verb. iuramentis, in prin. & Anchar. nu.6. extr. de testib. & per iura prædicta hanc oppositionem bene firmarunt Nepos de Monte Albano in tract. de testib. nu.38. Ægid. de reprob. test. nu.11. Fed. Schenck. de testib. nu.3. Nell. de testib. nu.59 in fin. Alb. de Malet. de testibus, nu. 49. Lanfran. de testibus, nu.4. Marant. in rub. de testium productione, nu.19. Crot. de testib. nu.227. Boss. in tit. de oppos. contra test. n.81. vers. item quod non iuranit, Campeg de testib. reg.167. vers. testis si non fuerit iuratus, Papiens. in forma iuramenti test. in gloss. constituti, nu.1.* vbi, quod hæc regula est comprobata tam legibus ciuilibus, quam canonicis, *Catell. Cotta in suis memorab. in verb. testis non iurato, in prin. Socin. reg.424. in prin. Marsil. sing.214. incip. ad validitatem dicti testis, Myn. in fin. obseru.77. in prin. cent.4. Nouell. reg.216. nu.37. Vestr. in pract lib.6. c.2. rub. de testib. & eorum inductione, nu.6. & ibi in addit. Graual. nu.34. & nu.52. Pract. Conrad. rubr. de testibus, nu.10. And. Gail. obseru.101. nu.1. libr.1. Viu. opin.931. nu.1. & num.4. Monticel. in repert. test. rubr. iurare debet testis, & c. fol.124. col.2. vers.6. & vlt. & fol.125. col.2. vers.3.4. & 5.* Vbi † idẽ in caus. feudali & matrimoniali, *Mascar. de prob. lib.1. in præfat. q.5. nu.74. & nu.76. & lib.3. concl.1362. nu.1. Caputaq. dec. is. 4. alias 1. par.3. Bursat. cons.192. num.28. libr.2. Cephal. cons.294. nu.3. lib.2. Hippol. Riminald. consil.8 nu.31. lib.1. & consil 516. nu.41. lib.5.* Ex quibus hanc conclusionem nedum communiter * receptam, sed & contradictoremnon habere, sine dubio affirmare possumus. *

REGVLA igitur ex præmissis firma remanet, quod testes non iurati non probant. Quę autem iramenti testium forma sit, mox *in seq. ampliatione* audies.

AMPLIA I. Propositam † regulam, vt procedat etiam, quod testis iurauerit, sed nulliter, paria enim sunt, testem non iurasse, vel non rite iurasse, *secundum Butrig. in tract. de testibus, num.53. quem sic refert, & sequitur Mascard. de probat. in præfat. quæst.5. num.80.* vbi bene hanc ampliationem exornat. 3

Vt † autem scias, quę requirantur ad validitatem iuramenti, & quæ sit forma huiusmodi iuramenti per testes præstandi, dic 4

PRIMO, Testem † debere iurare, non solum de veritate dicenda, prout est text. *in c. hortamur, 3. quæst.5. ibi, quæ in veritate rerum nouerunt, &c. Bart. in l. iurisiurandi, in 2. lect. nu.2. in fin. vers. vtrum testes. C. de testib. Bellam. in c. de testibus, nu.13. vers.3 quæritur, extr. de testib. Felyn. in c. tuis, num.1. extra, eod.* vbi propterea, quod non sufficit iuramentum credulitatis, *Adden. ad Abb. in c. fraternitatis, nu.13. lit. A. in 2. addit. versic. & debet iurare, il 1. de testib. Angel. de Perus. in addit. ad Ægid. de reprob. test. nu.6. Alber. de Malet. in tract. de testib. c.7. nu.49. versic. primum quod testis, And. Gail. obseru.101. nu.2. lib.1. Monticell. in reper. test. rub. iurare debet testis. fol.128. col.2. versic.5. Hippol. Rimin consil.345. nu.39. lib.3.* 5

Sed † etiam de tota veritate dicenda, *secundum gl. in c.* 6 *fraternitatis, in fin. in verbo, iuramentis, in versic. forma vero, & ibi Hostiens. nu.5. Bald nu.12. & Butr. num.21. extra, de testibus, Spec. in tit. de teste, §. sequitur, nu.1. Campeg. de testibus. reg.168. versic. dic primo, Pract. Conrad. rub. de testibus, nu.11.*

Sed † certe quicquid sit de iure, apud nos seruatur, 7 vt testis iuret simpliciter de veritate dicenda, absq; eo, quod iuret, dicere totam veritatem, & pro hac obseruantia facit, quod in specie dixit Campeg *dict. reg. 168. versic. quarto dic*, vbi, quod de forma iuramenti sunt ista pauca verba, videlicet, ego iuro dicere veritatem, alia vero sunt de specificatione formæ, non autem necessaria, *vt in similis dixi infra, nu.12*

Et sic † vides, quod ea, quæ in infrascriptis requisitis 8 (excepto quarto) pro forma iuramenti, per Doctor. pronuntur, apud nos in practica non seruantur.

SECVNDO, Testis † debet iurare, dicere omnem 9 veritatem, siue interrogatus, siue non, *secundum gloss. in c. fraternitatis in fin. in verbo, iuramentis. versic. item quod dicent omnem veritatem, & ibi Host. nu.5. vers. quæro, quod totam veritatem, Bald. nu.12. versic. item quod dicet omnem veritatem, Butr. nu.21. versic. & quod dicent omnia, extra, de testibus, Pract. Conrad. d. rub. de testibus, nu.11.*

Verum, † *vt supra mox admonui*, hoc secundum requi- 10 situm apud nos in practica non seruatur.

TERTIO † Requiritur, quod testis iuret dicere ve- 11 ritatem, sed etiam, quod in ea falsitatem non immiscet, *secundũ gl.1. in l. iurisiurandi, vers. item quod falsitatem non immiscet, C. de testib.* vbi, quod ita se habet generalis consuetudo, *sequitur Butrig. ibi, in vers. modo quæro, nec dissentit Odofred. in l. si quando, nu.6. vers. item iurat testis, iuncto vers. vnde debet ita formari sacramentum, C. de testib. addo & al. am gl. in c. fraternitatis, in fin. verb. iuramentis, vers. item quod nullum in-*

terserant falsitatem, & ibi Host. nu. 5. vers. secundo, quod nullam, Butr. nn. 21. vers. item quod nullam, ext. de testibus, Spec. in tit. de teste, §. sequitur, post nu. 1. vers. & quod solam veritatē, Iac. Butr. in tract. de testib. rub. quadam forma, circa testes, &c. nu. 1. in fin. Angel de Perus. in addit. ad Ægid. de reprob. test. num. 6. Feder. Schenck in tract. de testib. nu. 7. Nell. de testib. n. 59. vers. & quod solam veritatem, Alb. de Mal. de testib. c. 7. nu. 49. vers. secundum est, Campeg. de testib. reg. 168. vers. secundo quod nulla, Papien. in forma iuramenti test. in prin. pract. Corra. d. rub. de testib. nu. 11.

12 Verum † & pariter, *vt supra admonui, num. 7. num. 8. & num. 10.* ista verba, quod falsitatem non immiscebit, in practica non apponuntur in iuramento testis, quia, vt dicunt Dd. magis declarant, & specificant formam veritatis dicendæ, quam quod sint de illius essentia, *prout declarat Salycet in d. l. iurisiurandi, nu. 2. & ibi præsertim Ioan.* **S. car. nu. 6.* vbi dicit, quod per Dd.* communiter reprobatur forma iurandi, *de non immiscendo falsitatem*, cum illa perfecta sit, *de dicendo veritatem*, simpliciter, quod & idem voluit Campeg. *d. reg. 168 versic quarto dic.*

13 Qvarto, Requiritur, † quod testis iuret dicere veritatē, *super tota causa*, sic enim apud nos seruatur, quia citatur pars ad dicendum contra articulos, & videdum iurare testes super illis, & tota causa, vt in formula citationis, quam ponit Vestr. *in sua praxi, lib. 6. c. 2. rub. de testibus, & eorum inductione, sub nu. 5. iuncto nu. 9.* vbi tamen dicit, quod potest iudex, parte præsertim instante, hoc iuramentum sic super tota causa recipere, sed non tenetur de necessitate, *addo ad comprobationem huius quarti requisiti Hostien in c fraternitatis, nu. 3. & ibi Bald nu. 13. Adden. ad Abb. nu. 13. lit. A in 2. addit. incip. circa hoc, versic. & debet iurare, fol. 2. ext. de testibus, Spec. in tit. de teste, §. sequitur, nu. 3. Nell. de testibus, nu. 59. in prin. & vers. item quod dicet veritatem super articulis, & super tota causa, Campeg. reg. 168. in fin. versic. 8 etiam Papiens. in forma iuramen test. in prin. & in gloss. super to-***ta causa, Graual. ad Vestr. vbi supr nu. 44. vbi de* communi, Montic. in repert. test. rub. iurare an debeat testis super tota causa, fol. 129. vers. 1. & seqq vbi etiam de materia, Rota coram Domino Aldobrādino, nunc sanctissimo Domino nostro, decis. 593. n. 1. part. 1.* & dixi hac de re latius *sup. quæst. 71. nu. 15. & seqq.*

14 Vtilitas † huius quarti requisiti est euidens, quia si testis iurauit dicere veritatem super capitulis, non probat, si extra eos deponat, etiam super pertinentibus ad causam, iuramentum enim restrictum ad capitula non trahitur ad pertinentia ad causam, *secundum Butrig. in l. iurisiurandi, ad fin. versic. quid ergo, si testis, C. de testibus, Speculat. in titul. de teste, § sequitur, num. 3. Papiens. in forma iura-*15 *menti testium, in gloss. super tota ipsa causa.* Sed † si iurauit dicere veritatem super tota causa, tunc probat, etiam quod deponat extra articulos, dummodo deponat super pertinentibus ad causam, *secundum Butrig. Specul. & Papiens. in loci practitatu, Angel. in d. l. iurisiurandi, nu. 2. versic. si ergo testis, Bursat. consil. 358. nu. 4. libr. 4.* & dixi hac de re latius *supr. qu. 71. nu. 13. & seq.*

16 Qvinto, Requiritur, † quod testis iuret dicere veritatem pro vtraque parte, sicut enim & pro vtraque parte veritatem dicere tenetur, ita etiam & pari modo iurare debet, *secundum gloss. in leg. iurisiurandi, in gl. 1. versic. item pro vtraque parte, & ibi Ioan. Scar. num. 6. C. de testibus, Odofred. in leg. si quando, num. 6. versic. certe dicimus, & versic. vnde debet, C. eod. gloss. in c. hortamur, in verbo, nouerunt, 3. q. 9. item gloss. in c. fraternitatu, in fin. in verb. iuramentis, versic. item quod pro vtraq; parte, & ibi Hostiens. nu. 5. versic. 3. quod pro vtraq; parte, Bald. post nu. 12. versic. item quod pro vtraque parte, Butr. nu. 21. versic. & quod pro vtraq; parte, Adden. ad Abb. ibi, nu. 13. lit. A. in 2 addit. incip. circa hoc, & c. in fin. Felyn. num. 12. post med. versic. & in quantum,* (vbi tamen ponit tres casus, in quibus valet testimonium pro vna parte tantum) *extra, de testibus, Spec. in tit. de teste, §. sequitur, post nu. 1. ad med. vers. item quod duces, Iac. Butrig. de testibus, rub. quadam forma, circa testes, nu. 1. vers. & debent iurare, Ang. de Perus. in addit. ad Ægid. de reprob. test. nu. 6. Fed. Schenck in tract. de testibus, n. 7.* vbi quod hoc consonum est iuri & consuetudini, *Nell. de testibus, nu. 59. versic. item quod dicet veritatem, Alber. de testib. c. 7. nu. 49. versic. tertium est, Lanfran. de testibus, post nu. 6. Maran. in Spec. rub. de testium productione, n. 20. Campeg. de testib. reg. 168. versic. septimo testis, Graual. ad Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. num. 44.* vbi de * communi, & maxime reprehendit Notarios, qui in criminalibus præsertim scribunt testium dicta facientia pro fisco, non autem pro reo, quod etiam nec debet facere iudex, ¶ prout bene aduertit Clar. *in pract. §. fin. quæst. 23. sub princ.* cum examinando testes teneatur veritatem inquirere, tam pro fisco, quam pro reo, prout de consuetudine seruari testatur Clar. *in pract. §. fin. qu. 61. versic. sed hæc quidem, post med. ibi bene verum est, & c. il. 2.* ¶ quamuis in contrarium esse communem opinionem, dixerit ex Aret. *in d. c. fraternitatis*, Sed cum Grauato & Claro in locis præcitatis concordat Sigism. Scaccia, post hæc impressa habitus, *in tract. de iudic. caus. ciuil. & crimin. lib. 1. c. 86. nu. 9.* vbi, quod iudices aliter facientes, sunt rei gehennæ, *ex Io. An. de Nig. quem allegat super cap. reg. 272. incip. sicum sceleratis, num. 37.* Et aduerte, quod licet Scaccia eo loci admittat, iudicem posse licentiare testem, nec eius depositionem facere redigere in scriptis, quando eo oretenus interrogato & audito videt parū aut nihil deponere pro fisco, & hoc ne alias videatur defensiuum processum fabricasse. Et ita etiam non ignorem à iudicibus nostri temporis vt plurimum seruari: Hæc tamē opinio & practica nullatenus recipienda est, cum vt alias probaui, & in præscriptis terminis nos Romani habemus statutum *lib. 2. c. 9.* (quod omnino videas) iudex tenetur ex debito sui officii veritatem & rei innocentiā quærere, & desuper testes examinare. Et si aliter facit, male facit, & si in hoc mundo pœnas non luget, in inferis lugebit amare: præterquam in vno casu, quando scilicet iudex habet testem pro suspecto, & subornato, tunc enim bene crederem, iudicem posse illum licentiare, nec suam depositionem in scriptis redigere, iuxta ea, quæ bene aduertit Clar. *in d. qu. 23. in prin.* vbi bene loquitur, & eum videas. *Addo pro hoc eod. quinto requisito Pract. Corrad. d. rub. de testibus, nu. 11. Viu. opin. 931. post nu. 1.* vbi de * *communi, & nu. 2. Montic. in repert. test. rub. iurare debet testis. fol 128. col. 2. vers. pen. & seq. Rota coram Aldobrandino nunc sanctissimo Domino nostro, decis. 593. nu. 1. & n. 3. part. 1. & dixi sup. lib. 2. q. 62. n. 212. & q. 54 n. 79. in fin.*

17 Sexto, Requiritur, quod † testis iuret, quod nec pretio, nec amore, nec timore, nec odio, nec pro alio commodo testimonium dicet, *secundum gl. in c. fraternitatis, in fin. in verbo, iuramentis, in fin. gloss. versic. item quod non pretio, & ibi Host. nu. 5. vers. sexto, quod nec pretio, Bald. nu. 12. in fin. vers. item quod nec pretio, But. nu. 21. eod. vers. item quod nec pretio, ext. de testib. Spec. in tit. de teste, §. sequitur, nu. 1. post med. vers. & quod nec prece, Iac. Butrig. de testib. rub. quadam forma, circa testes, nu. 1. Fed. Schenck de testib nu. 7. in fin. Nell. de testib. nu. 59. vers. & quod nec prece, nec pramio, Alb. de testib. c. 7. n. 49. in fin. vers. quartum est, Lanfran. de testib. post nu. 6. vbi de communi,* **Campeg. reg. 168. vers. quod non pretio, & vers. quinto ad-* * *de, Papien. in forma iuramenti test. in prin. Pract. Corrad. rub. de testib. n. 11. vers. quandoq; non pretio, Mascard. de probat. libr. 1. in præfat. qu. 5. nu. 75.* Sed, *vt sepius supra admonui*, sextum hoc requisitum in forma iuramenti apud nos non seruatur.

18 Septimo, Requiritur, quod † testis iuret testimonium suum ante publicationem nemini reuelare, *secundum Hostien. in c. fraternitatis, nu 5. vers. 5. quod testimonium, & ibi etiam Abb. nu. 13. & ibi Ant. Fran. in addit. liter. A. Felyn. nu. 12. Marian. Socin. nu. 7. ante med. vers. glossa finalis, & c. extra, de testib. Spec. in tit. de teste, §. sequitur. nu. 2. Nell. de testibus, nu. 59. versic. item quod nulli partium, Campeg. de testibus, regul. 168. versic. sexto textus, Pract. Corrad. rub. de testibus, nu. 11. ante med. Montic. in repert. test. rub. iurare debet testis, & c. fol. 128. col. 2. versic. 3. & vide, quæ dixi in 2. libr. quæst. 67. num. 296.*

Sed

19 Sed † hoc vltimum requisitum est potius de specificatione formæ iuramenti, quam de ipsa forma.

20 Ampliа II. Propositam regulam, vt † iuramentum debeat præstari per testem corporaliter ad sancta Dei Euangelia tactis scripturis, alias nō probat. text. est *in c. hortamur, 3 qu. 9. ibi, tactis sacrosanctis Euangeliis. & c. gloss. in l. iurisiurandi, in 1. glos. in prin. & ibi Bart. in 2. lect. nu. 3. versic. quæro, qualiter debeant iurare testes, & ibi Adden lit. C. in verbo, corporaliter, Alb. nu. 2. versic. sed nunquid testis, iuncto vers. communiter, & c. C. de testibus, Abb. in c. de testibus, nu. 8. in fin. vers. pro hoc vide, ext. de testibus, Bellam. in c. tuis, nu. 1. & ibi etiam Imol. nu. 4. versic. & adde, eod. tit. de testibus, Butr. in c. fraternitatis, post nu. 21. versic. & dicit Ioan. Andreas, & ibi etiam Imol. nu. 11. Abb. nu. 13. versic. & aduerte, Felyn. post nu. 12. versic. & debet testu iurare, eod. tit. de testibus, Specul. in tit. de teste, §. sequitur, nu. 4. in fin. vers. & tactis Euangeliis, Feder. Schenck. de testibus, nu. 3. versic. 4q; tactis, & c. Alber. de testibus, c. 7. n. 50. Lanfranc. de testibus, post nu. 6. versic. & desseri, & ibi in addit. liter. A. Boss. in tit. de oppos. contra testes, nu. 83. Campeg. de testib. regul. 170. in 2. fallent. Papiens. in forma iuramenti testium, in prin. Monticell. in repert. testium, rub. iurare debet testis, fol 129. col. 1. versic. 1. Mascard. de probat. libr. 1. quæst. 5. nu. 74. versic. & id tactis scripturis. & lib. 3. conclus. 1358. nu. 42.* vbi propterea, quod non habens manus, non potest esse testis, quia non potest tangere scripturas, *Rota de iurament. calum. decis. 1. alias 37. nu. 4. in nou. Caputaquen. decis. 123. alias 5. num. 1. part. 2.* vbi quod ita alias Rota iudicauit, *& decis. 246. n 1. eadem part. 2. Ant. Thesaur. decis. Pedem. 47. nu. 1. versic. alij vero, & nu. 4. vbi alius relatis testatur de magis communi opinione, Hier. Gab. consil. 40. nu. 42. libr. 2. Hippol. Rimin consil. 315. numer. 23. lib. 3.* Et facit generalis conclusio, *de qua per Paris. in d. cap. fraternitatis, nu. 77. col. penult. versic. tu dicas regulariter,* vbi dixit, quod licet regulariter iuramentum possit præstari solo verbo, absq; tactu scripturarum, *vt per Bart. Bal. Alex. & alios in locis per eum relatis*, & sic solo verbo iurans incurrat periurium, ac si tactis scripturis iurasset, *ad nota. per gl. c. in summa 2. 2. quæst. 1.* vbi tamen iuramentum defertur à iure, prout est delatum in casu nostro: tunc non sufficit, quod solo verbo iuretur, sed est necesse, quod interueniat tactus Euangeliorum, aut aliarum scripturarum, *ex Felyn. & Abb. ibi per eum allegatis.*

21 Amplia rursus hanc † secundam ampliationem, vt non præsumatur testem iurasse tactis scripturis, nisi de hoc iuramento fiat specialis mentio, *prout dixi infra, nu. 37.* hic non repeto.

22 Limita I. Eandem secundam † ampliationem, vt quicquid sit de iure, quoad sancta Dei Euangelia, de consuetudine tamen est, vt sufficiat tangere quascunq; scripturas, etiam quod non sint Euangelia, & talis consuetudo valet. Fuit originale dictū glos. *in Clem. 1 §. porro, de hæret.* vbi testatur de hac consuetudine apud Italicos. Et hanc gl. sequuti sunt Alber. *in l. iurisiurandi, nu. 2. vers. de more tamen, C. de testibus, Imol. in c. tuis, nu. 4. vers. non tamen est necesse, iuncto vers. communiter tamen seruatur, & ibi Abb. nu. 7. versic dicit tamen gloss. Aretin. num. 14. versic. si tamen est consuetudo, extra eodem, Abb. in c. fraternitatis, nu. 13. vers. vide glossam, & ibi Felyn. post nu. 12.* (vbi tamen, quod hæc consuetudo est stricte intelligenda) *Paris. col. penult. sub n. 77.* (vbi etiam, quod isto casu nō sufficit quælibet consuetudo, sed debet esse specifica, expressa & seruata super non tactu Euangeliorum) *eod. tit. de testibus, Feder. Schenck. in tract. de testibus, nu. 4. in fin.* vbi testatur de consuetudine sui fori, & Cameræ Imperialis (licet vt ipse inquit minus bene) *Lanfran. de testibus, post nu. 6. versic. in alia autem, Anton. Thesaur. decis. Pedemont. 47. nu. 6. vbi quod ita seruatur in practica, Pract. Corrad. rub. de testibus, nu. 10. in fin. vbi*
* *quod ita apud eum* * *communiter seruatur, Viu. opin. 432. nu. 1.*
* *vbi alius relatis testatur de* * *communi stylo.*

23 Svblimita hanc † primam limitationem, quia vbi talis consuetudo in specie non viger, testis iuxta iuris communis dispositionē iurare debet ad sancta Dei Euangelia, *secundum Abb. in cap. tuis num. 7. in fin. versic. sed vbi consuetudo nihil disponeret, & ibi Felyn. post nu. 5. versic. est verum, & per eundem Abb. in cap. fraternitatis, nu. 13. versic. cessante autem, & ibi etiam Felyn. nu. 12. versic. & cessante consuetudine, extra, de testibus.*

Limita II. Dictam † secundam ampliationem in Cardinalibus, Episcopis, & Sacerdotibus, qui iurant 24
non tactis scripturis, sed tacto pectore, *vt dixi infra, nu. 81. & seq.* hic non repeto.

Limita III. Quia † sufficit iurare per Baptismum, 25
per fidem, & per iudicium Christi, item sufficit iurare, Si Deus me adiuuet, vel, in fide mea, vel, periculo animæ meæ, & aliis modis, de quibus per Butr. *in capit. tuis, nu. 6. & per Adden. ad Abb. ibi nu. 7. liter. B. & lit. C.*

Contra Butr. † opinionem scripserunt Abb. *in d. capit.* 26
tuis, nu. 7. & ibi Sebastian. Sap. lit. D. & Felyn. nu. 5. vbi *in fine* dicit, Abbatis opinionem esse veriorem, *idem Felyn. in cap. fraternitatis, post nu. 12. de testibus.* Et pro hac contraria opinione facit, quod scripsit Paris. *in cap. fraternitatis, colum. penult. num. 77. versic. tu dicas, quod regulariter, extra, de testibus*, quod licet regulariter iuramentum solo verbo præstari possit, absque tactu scripturarum & Euangeliorum, *vt per Bart. Bald. & Alex. & alios ibi per eum allegatos*, & sic solo verbo iurans periurium incurrat, ac si per tactum scripturarum iurasset, *ad gloss. in cap. in summa, 22. quæst. 1.* vbi tamen iuramentum defertur à iure, prout est in casu nostro: tunc est necesse, quod interueniat tactus Euangeliorum, vel aliarum scripturarum, *ex Abb. & Felyn. ibi per eum allegatis.*

Pro † concordia potes dicere, quod non sufficit, te- 27
stem iurare solo verbo, quomodocunque iuret, sed bene sufficit iurare tacta aliqua alia re sacra, licet non tangantur Euangelia, vt puta Reliquiis, Cruce Altari, aut similibus, sic enim relatis hinc inde contrariis distinguit, & late comprobat Aretin. *in d. cap. tuis, nu. 13. & seqq. nec dissentiunt Corrad. in Practica, rubr. de testibus, num. 10. in fin. Anton. Thesaur. d. decis. Pedemont. 47. num. 16. versic. & his casibus.*

Amplia III. Eandem † regulam, vt testis debeat 28
iurare per se, & nō per Procuratorem, *secundum Bartolum, in leg. qui bona fide, §. si alieno, num. 17. ff. de damno infecto, Butr. in capit. licet ex quadam, num. 3 & ibi etiam Abb. & Imol num. 6. & Anchar. num. 3. extra, de testibus, Barbat. in capit. proposuisti, num. 5. & in cap. in præsentia, num. 61. de probation. prout prædictos sic referendo sequitur Monticell. in repertor. testium, in rubric. iurare debet testis per se, folio 132. colum. 1. versic. 4 & sequentib. & in rubric. deponere an possit testis per scripturam, vel per procuratorem, fol. 158. col. 2. versic. 3.* vbi, quod testis nec potest constituere Procuratorem cum speciali mandato, ad deponendum pro ipso: sed vide Viuium *opin. 429. num. 9.* vbi, quod licet testis non possit deponere per Procuratorem, bene tamen potest iurare per Procuratorem, habentem speciale mandatum, *prout alias inclinauit Rota Romana, post Rom. & Cur. quos allegat, & sequitur Bursat. consil. 285. num. 26. libr. 3.* Et hoc casu iurabit Procurator, in animam constituentis, & non in suam, *secundum Bart. & Alex. & alios in locis relatis per Viu. d. opin. 429. nu. 1.*

Amplia IV. Vt † testis debeat iurare in iudicio, & 29
non alibi, & alibi iurans, nihil probat, *Lanfranc. de testibus, num. 16.* vbi reddit rationem arguendo de tempore ad locum, *vt ibi per eum, sequitur Mascard. de probat. in præfat. quæst. 5. num. 89. Montic. in repertor. test. rubr. iurare debet testis, & c. fol. 129. col. 2. vers. 3. per text. quem allegat, in l. 3. §. Sabino, & ibi gloss. ff. de testibus.*

Ad † quam materiam, quando scilicet depositio ex- 30
trai udicialis valeat, vel non valeat cum iuramento, vel sine, vide Tindar. *in tract. de testibus, lib. 2. p. in te 1. a. p. 3. n. 1. & sequentib. & cap. 4. num. 1. & cap. 5. num. 1. & Monticell. in*

rub. testes impugnantur, quia nulliter erant examinati, fol. 267. col. 2. versic. 3. & 6. & pag. 268. col. 1. vers. 1. & 3. & col. 2. vers. 6. & 7. & pag. 269. col. 1. versic. 2. & 3. & in rub. deponere an possit testis per scripturam, fol. 150. col. 1. versic. fin. & in rub. testes nulliter recepti, an faciant indicium, fol. 351. col. 2. versic. penult.

31 AMPLIA V. Vt † testes debeãt prius iurare, & postea se examini subiicere, quod si prius deposuerint, & postea iurauerint, depositio nihil valet, prout videtur probari *in d.l. iurisiurandi, C. de testibus*, in illis verbis, *priusquam perhibeant testimonium, &c.* per quem text. ita voluerunt, ibi gloss. *in verbo, iurisiurandi*, Cyn. *nu. 4. in tertia quæstione, vbi quod ita dicunt Doctor. Bart. in secunda lectura, in princip. versic. nota, quod testis, & num. 5. in fine, versic. item antequam recipiantur*, Adden. ad Bald. *ibi, num. 1. litera G.* Odofred. *in fin. princip.* Fulgos. *numer. 2.* Angel. *num. 1. versic. & si deposuit non iuratus a Principe*, Salycet. *num. 1. versic. nota, quod de ordine testificationis est, & num. 3.* Ioan. Sicar. *nu 7. qui quidem text. in dict. leg. iurisiurandi est canonizatus in cap. si testes, in fine, versicul. iurisiurandi, & ibi gloss.* Archidiac. *Præposit. & Turrecrem. 4. quæstione 3. Addo pro hac eadem ampliatione Ripam in leg. admonendi, num. 194. versic. ampliatur tertio*, & in iure Canonico, hoc idem probat text. *in cap. fraternitatis, in fin. ibi, receptis prius, &c. & ibi* Ioan. And. *num. 8. versic. item quod testis prius*, Bald. *num. 4.* Aretin. *nu. 6. versic. nota sexto*, Fely. *num. 2.* Marian. Socin. *num. 6. versic. nota vltimo, extra, de testibus*, Bellamer. *in cap. de testibus, num. 1. vbi, quod hoc communiter approbatur, & ibi etiam* Imol. *post numer. 5. versic. an autem sufficiat, vbi, quod hoc communiter tenebatur*, Anan. *num. 4. vbi, quod ita communiter dicunt Dd.* Abb. *nu. 8.* Felyn. *num. 5. vbi, quod ita communiter concluditur, extr. eod. tit. de testibus*, ad lo. rursus pro hac eadem ampliatione Boss. *in tit. de oppositis contra test. num. 83 versic. & si testis primo dicit*, Campeg. *de testibus, regul. 169. in princ. & reg. 170. in 6. fallent.* Ioachim. *observat. 80 in princ. & ad finem, versic. & quod supra, centur. 3. & observat. 77. versic. sed pone testes, vbi de crebriori opinione, centur. 4.* Grauat. *ad Vestr. lib. 6. cap. 2. num. 30.* Pract. Corrad. *tit. de testibus, sub num. 11.* Andr. Gail. *observat. 101. nu. 9. libr. 1. Viu. opin. 931. nu. 15. vbi de communi*, Monticell. *in repertor. testium, rubr. iurasse testem an & quando præsumatur, column. 1. versic. 1. vbi alios refert*, Decian. *consil. 51. numer. nono, libr. 2.* Mascard. *de probation. libr. 3. conclusione 1362. num. 10. vbi de communi.* Et † sine dubio ista ampliatio magis communiter à Dd. recepta est.

32 Quamuis † Barth. Brixiens. Hostiens. & alii nonnulli antiquiores, relati per Ioannem Andream *in dict. cap. de testibus, num. 2.* contrarium dixerint, prout etiam contrarium, quando testis est bonæ famæ, dixit Specular. *in tit. de teste, §. sequitur, num. 6. versic. quid si testis deponit*, sequitur Nell. *de testibus, num. 66.* Alber. *de Malet. cap. 7. nu. 65. & sequentib.* Campeg. *reg. 169. versic. tertio fallit, & versic. quarto fallit.*

33 AMPLIA rursus † præcedentem ampliationem, vt multo magis admittatur depositio testis, qui vna die iurauit, & altera postea die deposuit, & sic ex interuallo post iramentum. Talis enim depositio trahitur retro ad tempus iramenti, *secundum Ang. in dict. l. iurisiurandi, num. 1. versic. item depositio testis*, C. *de testibus*, vbi ita testatur de consuetudine seruari, Cyn. *in l. si quando, num. 6. in fine, versic. propterea dicunt quidam*, & ibi communiter notant omnes. C. *de testibus*, dum concludunt, valere depositiones testium, qui fuerunt examinati die feriato, vel extra terminum, vel alias tempore incongruo, dummodo prius iurauerint tempore congruo (de quo & suo loco prius dicam) *addo pro hac eadem ampliatione* Ioan. Monach. *in* [illegible] *numer. 15. de electione, post illum refert & sequitur* [illegible] *repert. test. rub. iurasse testem an & quando præsumatur versic. 3.*

34 IMPLIA III. [illegible] quintam ampliationem, quia etiam quando testis deposuit non fuit iuramento, datur cautela ad Dd. vt talis depositio valideture ex subsequenti iuramento, quando scilicet testis, vel iterum illud idem deponat, vel breuiter & specifice primum dictum referat, *secundum* Ioan. And. *in c. de testibus, extra, de testibus, nu. 2. prout illum refert* Bald. *in leg. iurisiurandi, num. 1. versic. & dicit* Ioan. And. C. *de testibus, (sed in libro meo* Ioan. Andr. *in loco præcitato refert tantummodo antiquorum opiniones, & nihil resolsuit) quod & idem pro cautela tradiderunt* Anchar. *in d.c. de testib. nu. 3.* Anan. *nu. 4. vers. cautius est, & communiter omnes alij, extra, de testibus, nec dissentit* Campeg. *reg. 169. in 1. fallent.*

35 LIMITA II. Eandem † ampliationem procedere, quando pars, contra quam testes producuntur, petiisset ipsos testes prius iurare, hoc casu non possunt post examen iurare, secus autem si pars hoc non petiisset. Fuit originalis distinctio Calderini, quam referunt Abbas, & alii, *in d cap. de testibus, extra, eodem*, Campeg. *reg. 169. vers. sexto fallit.*

36 Sed † hæc distinctio communiter reprobatur, quia testis depositio non iurata non valet, etiam quod pars non petierit illum iurare, *prout testatur* Bellamer. *in d. cap. de testibus, nu. 14. & seqq. extr. eodem.*

37 LIMITA III. Quia † in dubio, quando non apparet, an iuramentum præcesserit, præsumitur præcessisse pro validitate depositionis, *secundum* Ias. *in l. admonendi, in 2. lectur. nu. 230. & sequ.* Crot. *de testibus, nu. 232.* Mascard. *de probat. lib. 3. conclus. 1362. nu. 13.*

38 LIMITA IV. Propositam † quintam ampliationem, vt procedat, quando testis iurat ex interuallo post depositionem, secus si iurat in continenti post eam, tunc enim valet depositio. Fuit originalis distinctio Bald. *in leg. iurisiurandi, num. 1. quem sequuti sunt Alber. post num. 11. versic. quod forte verum est*, (vbi tamen non se firmat, quia refert aliorum opiniones) Paul. *de Castr. num. 1.* Ioan. Sicar. *num. 7. versic. nisi autem forte asis*, C. *de testibus*, Ias. *in l. admonendi, in 2. lectur. num. 227. & seqq. ff. de iureiuran* vbi relatis hinc inde contrariis hanc distinctionem pluribus comprobat, reprobatis Salycet. & Abb. contrarium volentibus in locis infra mox allegandis, Ripa *in dict. leg. admonendi, num. 195.* (vbi tamen dubitatiue loquitur) *sed pro hac distinctione fuerunt subtiliter deducta per Aret. in cap. de testibus, num. 15. versic.* Baldus autem, *& num. 16. & seqq. & ibi etiam* Felyn. *post num. 5. versic. sed ibi limitat*, Henr. Boyc. *etiam num. 5. extra, de testibus*, Lanfran. *de testibus, nu. 7. & ibi in addit. liter. B.* vbi, quod ita practicatur Venetiis in aliquibus officiis, licet contrarium fuerit obtentũ in contradictorio iudicio, in causa cuiusdam amici, Campeg. *de testib. reg. 169. in 2. fall.* Andr. Gail. *observ. 101. nu. 9. versic. breuiter in Camera receptum est, lib. 1.* Monticell. *in repertor. test. rubr. iurasse testem an & quando præsumatur. fol. 131. col. 1. versicul. 2.* Mascard. *de probat. lib. 3. conclus. 1362. nu. 11.*

39 Contra † hanc Baldi distinctionem, & quod depositio testis non valeat, si iuramentum eam subsequatur etiam incontinenti, voluit Salycet. *in dict. l. iurisiurandi, num. 3. versic. ego puto, quod dictum Cyni simpliciter sit verum, & ibi etiam* Barbat. *in additione ad eundem* Bald. *num. 1. lit. G.* C. *de testibus*, Archidiac. *in cap. si testes, §. iurisiurandi, 4. quæst. 3. & ibi etiam Præposit. post. nu. 1.* Turrecrem. *in versic. sed hic iurgit quæstio*, vbi, quod istud est verius, & quod istud tenent Doctores, *in d. cap. de testibus*, Bellam. *in d. c. de testibus, nu. 11. & post nu. 13. & seqq. in 4. & 5. quæst.* vbi pluribus reprobat Bald. distinctionem, & hanc contrariam opinionem dicit veriorem & communiorem. *Pro qua addo & Abb. ibidem, nu. 8. & Aretin. post nu. 15.* vbi pariter dicit, hanc opinionẽ sibi magis placere, Crot. *de testibus. nu. 231.* vbi hanc opinionem dixit probabilem, *& ibi* Moncada *in addit. litera C. vbi aliu relatis testatur de communi, pro qua etiam addo & relatos per* Mascard. *d. conclus. 1362. nu. 10. versic. & hoc etiam si incontinenti.*

40 In † hac contrarietate reperio Aret. *in dict. cap. de testibus, nu. 19.* distinguentem, quod si testis iurat incontinẽti ex seipso, tunc procedat prima Baldi & sequacium opinio: si autem iurat non ex seipso, sed ad instantiam iudicis aut examinatoris, & tunc procedat secunda Salyc. & aliorum opinio, & ibi satis subtilem & probabilẽ rationem diuersitatis inter casum & casum adducit. Et hanc Aret. distinctionem sequuti sunt Felyn. *in d. c. de testib. nu. 5. in fin. vers. est verum, & nu. 6.* Mynsing. *obser. 77. vers. hanc opinionum repugnantiam, cent. 4.* vbi testatur, ita alias apud eum in Camera fuisse seruatum, Grauat *ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. rub. de testibus, & eorum inductione, nu. 30. Viuius opin. 931. n. 15. vers. & luet aliqui*, Mascar. *d. conc. 1362. n. 12.*

41 Contrarium, quod † non valeat depositio testis, etiamsi in continenti ex se ipso, & ad nullius petitionem iuret, pluribus comprobat, & de veriori ac communiori opinione testatur Bellamer. *in d. cap. de testibus, num. 14. & seqq.*

42 AMPLIA VI. Propositam † regulam, vt non sufficiat testem præsente; Sic enim per text. *in l. si quando, C. de testibus*, voluit ibi glos. *in verbo, noluerint, vers. vel dic*, Butrig. *in fin. vers. item oppono, quod præsentibus*, Cyn. *nu. 6.* Bart. *num. 1. vers. nota istum finem, in 1. lect. & nu 8. vers. nota text. in 2. lect.* Ang. *nu. 1.* Alb. *nu. 5* Salyc. *ante num.* Paul. *de Castr. post nu. 1. alia gloss. in l. iurisiurandi, in gloss. 1. an fin. vers. item præsente vtraque parte, & ibi* Butrig. *in 3. oppositi.* Bart. *nu. 5. in 2. lect. C. eodem*, Specular. *in tit. de teste, §. sequitur, num. 4. in fin. versic. & nota, quod testis*, Iacob. Butrigar. *in tractat. de testibus, in princip. nu. 52. & in rub. quædam forma circa testes, nu. 1.* Feder. Schenck. *de testibus, num. 8.* Nell. *de testibus, nu. 59. post medium versic. secunda est*, Campeg. *regul. 170. in 16. fallent.* Vestr. *in pract. lib. 6. cap. 2. rubr. de testibus, & eorum inductione, num. 15.* Andr. Gail. *observat. 101. nu. 2. versic. & debent testes, lib. 1. Viuius opin. 931 sub nu. 12.* vbi propterea, quod eadem pars præstetis iuramento testium potest testem admonere, vt dicat veritatem, *& nouissime consuluit* Octauian. Cacheran. *consil. 64. num. 24. lib. 1.*

43 AMPLIA rursus † hanc sextam ampliationem, vt partis præsentia in iuramento testium nõ præsumatur, nisi expresse enuntietur à notario, *prout dixi infra, nu. 80.*

44 LIMITA I. Hanc † sextam ampliationem, vt licet testes debeant iurare parte præsente, non tamen parte præsente debent examinari, sed secretè, *prout dixi infra, quæst.... num...* Et tradunt communiter omnes, *in dict. l. si quando, C. de testibus.*

45 LIMITA II. Eandem † sextam ampliationem, quia sufficit, vel partem esse præsentem, vel citatam, Bart. *in l. iurisiurandi, nu. 5. in 2. lect. C. de testibus*, Feder. Schenck *in tractat. de testibus, num. 8. tradunt communiter omnes in dict. l. si quando, C. de testibus, dixi supra, qu. 72. nu. 1. iuncto nu. 75.*

46 AMPLIA VII. Regulam † procedere non solum in ciuilibus, sed multo magis in criminalibus. Sic enim generaliter tam in ciuilibus, quam in criminalibus loquuntur Dd. allegati, *supra numer. 1. & in specie scripserunt* Blanc. *de indic. nu. 327.* Corrad. *in pract. rubr. de testibus, nu. 10.* vbi de communi, And. Gail. *observ. 101. nu. 1. vers. 3d, omnium maxime in causis criminalibus*, Montic. *in repert. test. rub. iurare debent testes fol. 127. col. 2. vers. 4.*

47 AMPLIA VIII. Vt † si cõtingat testem pluries examinari & repeti, opus etiam erit, vt idem testis iterato iuret, *text. est in c. fraternitatis, in fin. & ibi* Innocen. *num. 1.* Hostien. *nu. 1. vers. & notandum*, Ioan And. *nu. 8. vers. item quod antiquus testis*, Bald. *nu. 1.* Butr. *nu. 4.* Imol. *num. 4.* Zabarell. *in princip. versic. item quod testis productus*, Anan. *nu. 3.* Abb. *nu. 1.* Aretin. *nu. 6. in prin.* Felyn. *post nu. 2.* Marian. Socin. *num. 6. &* Paris. *nu. 5. de testibus*, Bald. *in l. fin. C. eodem*, Alex. *in l. qui bona, §. si quis stipulatus, nu. 7. ff. de damn. infect.* Alex. *ad Bart. in l. haredes palam, § si quid post, in addit. incip. quod non, & idem tenet* Bald. *& c. ff. de testam.* Boss. *in tit. de oppositis contra testes, nu. 86. vbi remissiue*, Monticell. *in repert. test. rubr. repetitio testium quomodo fiat, fol. 180. col. 1. vers. 1. & 2.* Hector. Æmil. *in tract. de testibus, verbo, testis ambigue deponens, fol. 152. nu. 12.*

48 LIMITA I. Hanc octauam † ampliationem in teste examinato coram arbitro, qui, si repetatur coram iudice super eisdem capitulis, nõ videtur necesse, quod iterum iuret, *secundum Campeg. de testibus, regul. 170. in 14. fallent. ex Bellamer. quem allegat, in cap. præsentata, de testibus.* Contrarium † voluerunt Abb. *in dict. cap. præsentata, numer. 11. & Felyn. super numer. 4. prout eos sic refert, & sequitur* Monticell. *d. rubr. repetitio testium quomodo fiat, fol. 180. col. 1. versic. fin. & col. 2. versic. 1.* vbi generaliter, quod examinatus coram vno iudice, si repetatur coram alio, & in eadem causa, debet iterum iurare, *post Bald. & Felyn. in locis per eum relatis.* 49

50 LIMITA II. Dictam † octauam ampliationem nõ procedere in teste, qui repetitur ad declarandum dictum suum, is enim non tenetur repetitus iurare, Bart. *in l. haredes palam, §. si quid, post num. 7. in fin. ff. de testament.* Bald. *per illum text. in authent. hoc sacramentum, nu. 1. C. de iureiurand. propter calum. dand. idem* Bald. *in l fin. nu. 6. in fin. C. de testibus*, Alexan. *in l. qui bona, §. si quis stipulatus, nu. 7. ff. de damn. infect.* Sebast. Sap. *in addit. ad Abb. in d. cap fraternitatis, nu. 1. litera C.* Paris. *ibidem, nu. 5.* Campeg. *de testibus, regul. 167. post versic. testis si non fuerit iuratus, in 6. fallent.* (vbi tamen secus, quando testis se emendat, vel mutat) *& reg. 170. in 13. fallen.* Roman. *consil. 482. & nu. 8. & ibi* Mandos. *in addit. litera I.* Anton. Gail. *obseru. 101. nu. 16. lib. 1.* Viu. *opin. 931. nu. 19.* Monticell. *d rub. repetitio testium quomodo fiat. fol. 180. col. 1. versic. 4.* Hector Æmil. *in tract. de testibus, testis ambigue deponens. fol. 152. num. 10. & seqq.*

51 LIMITA III. Eandem † octauam ampliationem procedere, quando testis iurauit dicere veritatem super articulis: secus si iurauit super articulis, & tota causa, quia tunc iterum examinatus non tenetur amplius iurare, *secundum Butr. in d. cap. fraternitatis, nu. 4. versic. quod est intelligendum, & ibi etiam Imol. nu. 4. versic. quod videtur intelligendum*, Anan. *nu. 3. versic. quod videtur procedere*, Abb. *nu 1. versic. quod intellige, quando*, Aret. *num. 6. versic. secundum est*, Felyn. *post num. 2.* Montic. *d. rub. repetitio testium quomodo fiat. fol. 180. col. 1. vers. 3.*

52 Contra hanc † tertiam limitationem facere videntur tradita per Bald. *in dict. cap. fraternitatis, nu. 1.* vbi dixit, quod quando testis examinatur ex interuallo, tunc debet iterum iurare, etiam quod examinetur super inclusis in primo iuramẽto. Nec dissentit ibi Imol. *nu. 4. vers. & forte etiam dici posset*, vbi loquitur, quando testis examinatus in prima instantia super certo articulo iterũ examinatur in secunda instantia super alio articulo: tutic enim, inquit, forte dici posset, quod propter diuersitatem instantiæ debeat iterum iurare, etiam quod primo iurauerit super tota causa, quod expresse etiam voluit Campeg *d. reg. 170. in 11. fall. & sequitur* And. Gail. *observat. 101. nu. 16. in fin. lib. 1.* Et † licet Aret. *in d. c. fraternitatis, n. 6.* 53 & ibi etiam Felyn. *sub nu. 2.* late defendant, quod testis examinatus in secunda instantia non teneatur iterum iurare, si à principio iurauerit dicere veritatẽ super tota causa, Imolæ tamen opinionem, de qua supra, bene etiam defendentem videas Paris. *in d. c. fraternitatis, post n. 5.*

54 AMPLIA IX. Propositam † regulam, vt nec statuto fieri possit, vt testi non iurato credatur, *secundum Felyn. in c. tuis, nu. 1. vers. alius casus est, quando statutum, extr. de testibus, reprobato Roman. ibi contrarium dicente.*

55 Contrarium, † quod imo statuto fieri possit, tradiderunt Vestr. *in pract. lib. 6. c. 2. rubr. de testibus, & eorum inductione, nu. 7. in fin. versic. finge, quod statutum*, Viu. *opin. 931. nu. 20.* Montic. *in repertor. test. rubr. iurare debet testis, fol. 126. col. 2. vers. antepen.*

56 Pro concordia † distingue, vt statutum possit hoc facere non indistincte, & in quolibet teste, sed tantummodo in personis integritate vitæ conspicuis, illustribus, & nobilibus, *secundum Andr. Gail. qui ita distinguendo concordat contraria, d. observ. 101. nu. 11. & seqq.*

57 AMPLIA X. Vt † nec valeat consuetudo admittens receptionem testium sine iuramento, *secundum Ripam in l. admonendi, nu.* 195. *versic. ampliatur quarto, ff. de iureiuran. Conrad. in pract. rub. de testibus, sub nu.* 10. *versic. vel etiam stante consuetudine, And. Gail d. obseru.* 101. *nu.* 11. *lib.* 1.

58 LIMITA hanc † decimam ampliationem procedere, quando consuetudo vigeret generaliter in quolibet teste, etiam priuato: secus tamen, si se tantum restringeret ad personas integritate vitæ conspicuas, illustres & nobiles, quia tunc talem consuetudinem valere scripsit idem Andr. Gail. *d. obseru.* 101. *nu.* 13. *& sequ.* vbi ita apud eum seruari testatur in Regno Boemiæ, in Archiducatu Austriæ, in Bauaria, & in aliis illis locis, in quibus dicit longa obseruantia receptum esse, vt nobiles & illustres non teneantur comparere personaliter ad perhibendum testimonium, sed per scripturam, sub fide sua absque corporali iuramento deponunt, & depositionem suo sigillo obsignatam, & propria manu subscriptam iudici examinis transmittunt.

59 AMPLIA XI. Vt † cum iuramentum sit de iure diuino, hoc ideo nec Papa, nec alius superior Princeps potest rescribere, vt credatur testi non iurato, *secundum Rip. in l. admonendi, nu.* 194 *vers. ampliatur* 2. *tuncto nu.* 199. vbi respondet contrariis, *Crot. de testibus, num* 229. *& ibi Moncada in addit in verbo, dispensare, lit. B.* vbi etiam, quid si testis esset magnæ fidei & religionis, *Boss in tit. de oppos. contra test. nu.* 82. *vers. & an Papa, Catellia. Cotta in suis memorab. in verbo, testi non iurato, versic. sed an Papa. Marsil. sing.* 214. *incip. ad validitatem, in fin. vers. & in materia ista, Gab. Sarayn. in addit. ad Matth. sil. sing.* 48. *ad fin. vers. & adde, Mynsinger. obseru.* 80. *post prin. vers. vbi amplius dicit, cent.* 3. *Iac. Nouell. reg.* 216. *nu.* 37 *Granat. ad Vestr. in pract. libr.* 6. *cap.* 2 *nu.* 38. *pract. Conrad. rub. de testibus, sub nu.* 10. *vers. vel etiam si Papa, Monticell. in repert. testium, rub. iurare debet testis, fol.* 126. *col.* 1. *vers.* 3. *Mascar. de probat. lib.* 1. *quæst.* 5. *nu.* 81. *& libr.* 3. *conclus.* 1362. *nu.* 4. *vbi alios recentiores cõsulentes adducit, Cephal. consil.* 294. *nu.* 32. *Bursat. consil.* 192. *nu.* 29. *libr* 2. *Crescent. tit. de testibus, decis.* 4. *alias* 287 *nu.* 4. *Andr. Gail. d. obseru.* 101. *nu.* 12. *libr.* 1.

60 *& nu.* 13. Vbi † tamen hanc ampliationem declarat, non procedere in testibus, integritate vitæ conspicuis, illustribus & nobilibus, quibus dicit, posse per Principem remitti iuramentum.

61 AMPLIA XII. Etiam † in testibus examinatis coram iudice, habente arbitrium procedendi, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, omissa iuris solemnitate, summarie, de plano, & sine strepitu, & sine figura iudicii, nam & iis testibus talis iudex sine iuramẽto fidem adhibere non debet, *secundum Ias. in l. admonendi, in* 2. *lectur. nu.* 225. *& ibi etiam Ripa nu.* 194. *vers. ex hoc infertur, ff. de iureiur. Adden. ad Abb. in cap. tuis, lit. A. in* 1. *addit. versic. item adde, quod ille, & ibi etiam Felyn. ante n.* 1. *vers. & hinc est, quod habens potestatem, & num.* 1. *vers. & hinc quod in causis quamuis summariis, extr. de testibus, Crot. de testibus, nu.* 227. *vers. secundo queritur, & nu.* 228. *Catellian. Cotta in suis memoral. vers. testi non iurato, in prin. Gab. Saraym. in addit. ad Matth. sing.* 38. *ad fin. vers. & adde Mynsing. obseru.* 80. *vers. adq; tam in plenarius, quam in summariis iudiciis, cent.* 3. *Vestr. in pract. libr.* 6. *cap.* 2 *rub. de testib. & eorũ induct. nu* 6. *vers. est q; hoc in tantum verum, Viu. opin.* 931. *nu.* 16. *Menoch. de arbitr. qu. libr.* 1. *qu.* 26. *nu.* 1. *& seqq.* vbi reprehẽdit Bart. contrarium dicentem, Monticell. *in repert. testium. rub. iurare debet testis fol.* 125. *col.* 2. *vers. denul. Bursat. conf.* 192. *nu.* 28. *libr.* 2. vbi de veriori & probabiliori opinione, Cephal. *conf.* 29 *nu.* 33. *lib.* 2 *Mascar. de probat. lib.* 3. *conl.* 1362. *nu.* 5. *& 6.* Et hæc conclusio * sine dubio magis * communiter à Dd. recepta est.

62 Quamuis † contrarium voluerit Bart. *in l. filius familias, nu.* 5 *ff. de donat. quem sequuti sunt Anchar. & alii relati per Ias. in d. l. admonendi, in* 2 *lect. d. nu.* 225. *in prin. vbi etiam Roman. nu.* 99. *in fin. idem Roman. rub. de test. nu.* 34. *& consil.* 20. *nu.* 3. *& seqq. & ibi Manu. in addit. lit. C. vbi alios adducit concordantes, & testatur de vera & * communi opinione, Alex. in l. milites, nu.* 78. *C. de testam. milit. Socin. reg.* 424. *in* 3 *fallen. pract. Conrad. d. rubr. de testibus, nu.* 11. *versic. quando statutum, Decian. consil.* 51. *nu.* 107. *in fin. lib.* 2.

LIMITA hanc † decimam secundam ampliationẽ 63
non procedere in iudice vel arbitro, cui data sit potestas procedendi de facto, sed sententiandi de iure. Is enim iudex vel arbiter poterit credere testibus non iuratis, *secundum Bald. in cap. consanguinei, ad fin. de re iud. prout illum refert & sequitur Ias. in l. admonendi, in* 2. *lect. nu.* 226. *ff. de iureiurand. Adden. ad Abb. in cap. tuis, liter. A. in* 1. *addit. in fine, versic. item adde, quod iudex, & ibi etiam Felyn. nu.* 2. *versic. alius est in arbitrio, extra, de testibus, Crot. de testibus, nu.* 230. *Catellian. Cotta in suis memoral. in verbo, testi non iurato, versic. sed in contrarium (vbi tamen non se firmat) Mynsing. d. obseruat.* 80. *post princ. vers. quod tamen postea, cent.* 3. *Nouell. reg.* 216. *nu.* 37. *Decian. consil.* 51. *nu.* 101. *versic. quinto vt tollatur, tuncto num.* 105. *vers. vltimo cum etiam, & nu.* 107. *in fin. lib.* 2.

AMPLIA XIII. (Et † hæc ampliatio venit illatiue 64
ex regula, & transit sine difficultate) vt testibus iuratis magis semper credatur, quam non iuratis, *Adden. ad Bart. in leg. iurisiurandi, in additione magna, versic. item nota, quod existentibus probationibus, C. de testibus.*

AMPLIA XIV. Vt † testes non iurati non probẽt, 65
etiam quod sint plures, *Gemin. in cap. multis, per illum text.* 44. *distinct. Ias. in l. admonendi, in* 2. *lect. nu.* 234. *& ibi etiam Ripa nu.* 195. *in fin. versic. ampliatur quinto, ff. de iureiuran. Adden. ad Abbat. in cap. tuis, in* 1. *addit. lit. A. versic. adde, quod si sit multitudo testium, extra, de testibus, Crot. de testibus, num.* 227. *versic. tertio extenditur, Vestr. in pract. lib.* 6. *cap.* 2. *nu.* 6. *in fin. Pract. Conrad. rub. de testibus, nu.* 10. *versic. vel etiam si adessent mille, Viu opin* 931. *nu.* 17. *Cephal. consil.* 194. *nu.* 34. *lib.* 2. *Mascar. de probat. lib.* 3. *conclus.* 1362. *nu.* 9.

AMPLIA XV. Etiam † in clericis, monachis, reli- 66
giosis, & sacerdotibus, qui pariter sine iuramento non recipiuntur, prout est text. *in cap. nup.* 7. *extra, de testibus,* dum dicit: *Respondemus, quod nullius testimonio quantumcunq; religiosus existat, nisi iuratus deposuerit in alterius præiudicium debet credi,* & ibi gloss. in verbo, *nisi iuratus,* item est text. *in d. cap. tuis, extra, de testibus,* vbi loquitur de monachis. Et ibi hoc notant gloss. *in verbo, iuramenti, litera A. Host. ante nu.* 1. *Bald. in summario, & in* 2. *not. Imol. in summario, Anchar. nu.* 2 *Zabarell. in summario, Anan. num.* 1. *Abb. in summario, Aret. nu.* 1. *Felyn. in summario, Specul. in tit. de teste, § sequitur, nu.* 6. *Alber. in l. iusiurandi, nu.* 4. *versic. nec valet dictum clericorum, C. de testibus, Ias. in l. admonendi, in* 2. *lect. ub nu.* 234. *ff. de iureiur. Nell. de testibus, num.* 59. *in fine, Crot. de testibus, nu.* 227. *in prin. vers. ex quo nota, & vers. quando extenditur,* vbi idem in sacerdote deponẽte, aliquem esse emendatum de crimine, *Blanch. de indic. nu.* 327 *Practic Conrad. rub. de testibus, sub nu.* 10. *And. Gail. obseruat.* 101. *sub nu.* 1. *lib.* 1. *Viu. opin.* 931. *nu.* 4. *vers. etiam quod ille testis sit religiosus, Monticell. in repert. testium, rub. iurare debet testis, & t. fol.* 125. *col.* 1. *versic. penul. & seq* vbi idem de monachis, vel aliquo alio sanctæ vitę, *Mascar. de probat. lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 78 *& lib.* 3. *conclus.* 1362. *nu.* 2. *Cephal. consil.* 294. *nu.* 31. *lib.* 2. *Hippol. Riminal. consil* 8. *nu.* 31. *lib.* 1.

Vide † tamen in proposito Adden. ad Bart. *in dict. leg.* 67
iurisiurandi, in additione magna, versic. item limita, vbi hanc ampliationem videntur limitare in homine sanctæ vitæ, de cuius dicti veritate non est opus hodie disputare. cum etiam hodie isti homines sanctæ vitæ à me non cognoscantur.

AMPLIA XVI. In † Cardinalibus, qui pariter sine 68
iuramento recepti in testes non probant, *secundum gloss. in cap. cum olim, in verbo, quorundam, & ibi etiam Abb. extra, de priuileg. Felyn. in cap. tuis, post num.* 1. *versic. & hinc est quod etiam Cardinales, extra, de testibus, Crott. de testibus, numer.* 227 *versicul. quod procedit etiam, & ibi Moncada in addit. num.* 229. *litera B. Catellian. Cotta in suis memoral. in verbo,*

verbo, testi non iurato, vers. & ideo, &c. vbi tamen, quod facit præsumptionem propter dignitatem personæ, *quod & idem voluit Blanch. de indic. n.* 327. *Vestr. in pract. lib.* 6. *c.* 2. *rub. de testib. & eorum inductione, nu.* 6. *ad fin. Viui. opin.* 931. *nu.* 4. *vers. imo si esset Cardinalis, Monticel. in repertor. test. rubr. iurare debet testis, fol.* 125. *col.* 1. *vers.* 1. *Bursat. conf.* 192. *num.* 28. *lib.* 2. *Mascard. de prob. lib.* 1 *q.* 5. *num.* 78. *vers. nec Cardinalis, & concl.* 270. *n.* 4. Et in materia vide, quæ dixi *in* 2. *lib. q.* 63. *n.* 55. *& seqq.* vbi late posui, an, & quando Cardinalis assertioni & testimonio credendum sit.

69 AMPLIA XVII. Et † generaliter, vt regula procedat in omni teste, cuiuscunque dignitatis & auctoritatis sit, *Crot. de testib. num.* 227. *vers. ex quo nota, Papiens. in forma iurament. test. in gloss constituti, num.* 1. vbi, quod hoc est cautum tam legibus ciuilibus, quam canonicis, *Vestr. in pract. lib.* 2 *d. cap.* 2. *num.* 6. *in fin. & ibi in addit. Granat. numer.* 40. *etiam in fin. Practic. Conradi. rubr. de testib. numer.* 10. *Andr. Gail. obseruat.* 101. *num.* 10. *in fin. versicul. prædicta vera sunt, lib.* 1. *Cephal. consil.* 294. *num.* 32. *lib.* 2. *Mascard. de probat. lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 78. *& conclus.* 270. *nu.* 5. *& lib.* 3. *concl.* 1362. *num.* 2. *& 3.*

70 AMPLIA XVIII. Vt † eadem regula procedat etiam in teste à partibus vel à statuto approbato, vbi enim partes voluerunt, aut statutum mandauerit, alicuius testimonio credendum esse, id vtiq; intelligendum est accedente iuramento, & non alias, *secundum Bart. & Dd. in l. Theopompus, ff. de dote præleg. Bald. in c. eius, nu.* 3. *& ibi Abb. num.* 2. *in fin. vers. quid si testator, extr. de testib. Marsil. sing.* 814. *ad validitatem, vers. & hoc non solum habet locum, Mynsing. obseruat.* 80. *in prin. vers. idq; non solum procedit, centuria* 3. *Granat ad Vestr. lib.* 6. *c.* 2. *n.* 34. *vers. statuto cauetur.* Et hæc opinio mihi magis placet, & bene comprobatur ex iis, quæ infra posui, *num.* 84.

71 Quamuis † contrarium voluisse videantur Bart. *in l. Lucius, in fin. ff. de fideiussor. & Alex. in cons.* 54. *alias* 266. *incip. circa id, quod quæritur, lib.* 2. *prout eos sic referendo sequitur Crot. de testib. n.* 237. *& 242. Rom. cons.* 2. *n.* 6. *& ibi Mandos. in addit. litera G. Alex. Stiat. in pract. iudic. c.* 16. *n.* 79. *Mascar. de probat. lib* 3. *concl.* 1362. *n.* 19.

72 AMPLIA XIX. Vt † iuramentum non præsumatur, nisi expresse de illo appareat in depositione testis, est enim iuramentum solemnitas extrinseca, ideo non præsumenda, nisi probetur, *Ias. in l. admonendi, in* 2. *lectura, n.* 139. *ff. de iureiuran. Butr. in c. tuis, n.* 5. *vers. secus si iuramentum non apparet, iuncto vers. si autem apparet, & ibi Abb. n.* 8. *in prin. extr. de testib. num.* 239. *Campeg. reg.* 167. *in fin. vers. quarto fallit, Granat. ad Vestr. in pract. lib.* 6. *c.* 2. *num.* 40. *vers. quod quidem iuramentum, Montic. in repert. test. rubr. iurasse testem, an, & quando præsumatur, fol.* 130. *col.* 2. *versic.* 1. *vbi alios refert Bursat. conf.* 192. *nu.* 35 *lib.* 2. *Mascard. de probat. lib.* 1. *q.* 5. *n.* 82. *& 113.*

73 AMPLIA † rursus præcedentem ampliationem, vt nec iuramentum præsumatur, nec etiam solemniter præstitum præsumatur, quamuis Notarius in actis scripserit, *testis iuratus, &c. secundum Ioan. Andr. in c. vt circa, de elect. in* 6. vbi, quod non sufficit dicere, *testem iurasse,* nisi etiam dicatur: *corporaliter, & tactis cripturis,* faciunt dicta per Bald. *in l. iurisiurandi, num.* 2. *vers. in contrarium videtur, C. de testibus, Paul. de Castr. in d. l. iurisiurandi, numer.* 3. vbi propterea, quod cauti Notarij conficiunt particularem scripturam de iuramento cum appositione diei (licet, vt ipse inquit, contrarium quotidie fieri videamus.) *quod & idem dixit Campeg. regul.* 170. *in* 4 *fallent. Mascard. de probat. lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 113. *& ista opinio videtur approbata à Rota, vt per Caputaquen. decis.* 123. *alias* 5 *num.* 1. *part.* 2. *& decis.* 246. *alias* 4. *eadem parte* 2 vbi amplius, quod nisi Notarius dicat, *tactis scripturis, &c.* examen in Rota fuit alias annullatum, etiam quod dixerit, *talis testis iuratus tactis, &c. & decis.* 285. *alias* 22. *part.* 3. vbi etiam, quod Notarius debet de iuramento, & de tactura scripturarum facere mentionem dispositiue, non autem enuntiatiue.

Contrarium, quod † iuramentum præsumatur, & 74
etiam solemniter præstitũ, si à Notario dicatur, *testis iuratus, &c.* videtur de mente gloss. *in l. Theopompus, per illum text. in verbo, iuratus, ff. de dot. præleg. & ibi Bartol. numer.* 3. *& Alb. num.* 1. *vers. & ad hoc allegatur,* licet fateatur ibi Alber. cautius esse, quod de iuramento fiat particularis scriptura. Faciunt pro hac opinione dicta per Bald. *in d. l. iurisiurandi, nu.* 2 *in prin. C. de testib.* & ibi Fulgos. *num.* 3. dixit, communiter * seruari, vt solum dicatur, *testem iurasse,* * absque eo, quod dicatur, *corporaliter tactis scripturis,* & Castrens. *ibid. num.* 3. pariter dixit, quod ita quotidie videmus fieri, licet non neget, cautius esse, vt de iuramento fiat particularis scriptura, *vt supra eum retuli.* Addo pro hac eadem opinione Abb. *in c. tuis, nu.* 8. *vers. imo si in actis, & ibi etiam Aretin. num.* 7. *in fin. vers. circa secundum, iuncto num.* 8 *& seq. vbi refert & defendit Bart. in d. l. Theopompus, extra, de testib. Addent. ad Abb. in c. fraternitati, num.* 13. *in verbo, scripturam, litera C extra, eadem, Papiens. in forma iuramenti testium, in gloss. citati, n.* 2. *Pract. Conradi rubr. de testibus, num.* 13. *Viui opin.* 931. *num.* 21. *Granat. ad Vestr. lib.* 6. *c.* 2. *num.* 40. *vers. quod quidem iuramentum, vbi testatur de communi, * ex Alciat. regul.* 3. *præsumpt.* 13. *num.* 4. *& ex Couar. variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 13. *numer.* 2. *Monticell. in repertor. test. rubr iurasse testem an & quando præsumatur, fol.* 130. *colum.* 2. *versicul.* 2. *Bursat. consil* 34. *num.* 14. *lib.* 1. *vbi de communi.* * Et pro hac contraria opinione habemus etiam Rotæ decisionem coram D. Cæsare de Grassis, *decis.* 82. *alias* 13. *nu.* 6. 7. *& 15.* vbi, quod si Notarius dicat, *iurauit, &c.* intelligitur, quod tactis scripturis, & quod ita alias Rota voluit coram D. Blanchetto, & coram D. Robustello, præsertim si fuit dictum: *ad sancta Dei Euangelia,* quo casu tanto magis præsumitur tetigisse scripturas, licet aliqui ex Dominis tenuerint contrarium, *vt ibi per eum,* & demum pro hac eadem opinione addo Anto. Thesaur. *decis. Pedem.* 47. *n.* 18. *vers. alia ratione.*

Quid dicendum? Difficultas † est ardua, & ideo 75
colligendo dicta Dd. qui diuersimode in materia loquuntur, dico, quod vtraque opinio, adhibitis tamen infrascriptis declarationibus potest substineri. Si enim tueri volueris primam opinionem, quod scilicet iuramentum non præsumatur, nec solemniter præstitum, etiam quod Notarius dicat, *testis iuratus, &c.*

LIMITA † illam non procedere, quando sumus in 76
antiquis, tunc enim iuramentum præsumitur in teste, etiam quod de eo non appareat in actis, secundum Bar. *in l. admonendi, num.* 43. *ff. de iureiuran.* vbi loquitur, quando dicta testium sunt scripta manu alicuius Notarij antiqui defuncti, cuius acta non reperiuntur, dicitque, quod tunc faciunt semiplenam probationem, & cum Bartol. transire omnes * Dd. antiquos, & modernos, dixit ibi Curt. iun. *numer.* 58. vbi amplius optima ratione tenet, quod in antiquis isto casu dicta testium plenam inducunt probationem, *Ias. in d. l. admonendi, numer.* 219. vbi, quod cum opinione Bart. alij resident, *& n.* 240. *in fin. vers. limita tamen, iuncto num.* 241. *Ripa ibid num.* 200. vbi, quod dicta testium faciunt isto casu semiplenam probationem, si iuramentum non enuntietur, plenam autem, si enuntietur, vt quia dicatur, *testis iuratus, &c. Crot. de testib. num.* 239. *vers. sallit tamen, & num.* 240. *& seqq.* vbi etiam in proposito, quod tempus antiquum dicatur centum annorum. *Viui. opin.* 931. *numer.* 23. vbi, quod omnes Dd. vnanimiter sequantur Bart. *vbi supr. Mascar. de probat. lib.* 1. *q.* 5. *num.* 83.

Si † vero tueri volueris secundam opinionem, quod 77
scilicet iuramentum præsumatur, & solemniter præstitum quando Notarius dixit, *Testis iuratus, &c.*

LIMITA † pariter illam procedere, quando testis 78
est examinatus a iudice, & tempore debito, quo scilicet

potuit legitime iurare, vt puta, in die non feriato: secus autem si non fuit examinatus à iudice, vel in die feriato: Tunc enim non præsumitur pro solemnitate iuramenti. Fuit hæc distinctio Bal. *in l. iurisiurandi, nu. 2. ad fin. vers. solutio dico, & ibi etiam Salyc. n. 4. vers. solutio, quod si testis, & Ioan. Sicar. n. 8. C. de testib. Fel. in c. tuis, post nu. 6. vers. si vero constat, extr. eod. Monticell. in reperter. test. rubr. iurasse testem, an & quando præsumatur, col. 2. vers. 3.*

79 Imo † ad præsumendum solemnitatem iuramenti, & quod tactis scripturis fuit præstitum, non solum est necesse, quod Notarius saltem enuntiatiue de iuramento mentionem faciat, & quod fuerit præstitum coram iudice, & tempore debito, vt mox dixi, sed etiam est necesse, quod Notarius dicat, *parte presente*, nisi enim ista omnia concurrant in enuntiatione iuramenti, non præsumitur pro illius solemnitate, & validitate, secus autem si concurrant. Fuit hæc distinctio Ioan. Andr. ad Specul. *in tit. de teste, §. sequitur, n. 4. in fin. in verbo, Euangeliis, litera B. quem sequuti sunt Aretin. in cap. tuis, num. 10. & ibi etiam Felyn. num. 6. vers. item in quantum, vbi de materia, & numer. 7.* vbi tamen de hac conclusione videtur dubitare, rationibus ibi per eum allegatis, *extra, de testibus.* Sed pro hac distinctione addo Butr. *in cap. fraternitatis, numer. 21. vers. & an præsumatur tetigisse, & ibi etiam Imol. num. 11. vers. & nota, Abb. numer. 23. in fin. vers. an autem in dubio, Felyn. numer. 12. ad medium, vers. & si diceretur, Paris. numer. 79. extra, eodem, Alber. de testibus, cap. 7. numer. 51. Campeg de testibus, regul. 170. in 4. fallent. Monticell in reperter. test. rubr. iurasse testem, an & quando præsumatur. fol. 130. colum. 2. vers. fin. Viu. opin. 432. num. 3. Anton. Thesaur. decis. Ped. m. 47. num. 18.* vbi, quod istis tribus concurrentibus iuramentum præsumitur, & quod ita apud eum in illo consilio communi voto resolutum fuit.

80 Et † ad præmissa facit, quia partis, aut iudicis præsentia non præsumitur, quamuis Notarius dicat, *Testis iuratus, &c.* nisi expresse dicatur, *Parte aut iudice presente, secundum Bartol. in l. Theopompus, numer. 3. ff. de dot. præleg. Butr. in cap. tuis, numer. 5. vbi etiam de materia, & ibi Abb. numer. 8. in fin. vers. non tamen probatur, Aretin. numer. 7. in fin. versicul. circa secundum, incto num. 8. & 9.* vbi bene resumit, & declarat dicta per Bartol. *in d. l. Theopompus,* & amplius dicit, quod non semper præsumitur præsentia partis, aut iudicis, etiam quod illa enuntietur à Notario, Felyn. *sub numer. 6. vbi etiam de materia, extra, de testibus, Butr. in cap. fraternitatis, num. 21. vers. si vero non apparet, Imol. numer. 11. post medium, versicul. secus dicit, extra, eodem, Ioan. Andr. ad Specul. in titul. de teste, §. sequitur, num. 4. in fin. litera B. in verbo, Euangeliis, in fine addit. Alber. de testib c. 7. nu. 51. vers. secus est.*

81 Limita I. propositam † regulam in Episcopo, vel etiam alio sacerdote, qui etsi in testem receptus iurare debeat, & aliter non probet, *secundum Rip. in l. admonendi, n. 194. vers. ampliatur etiam testis si esset Episcopus, Vestr. in pract. lib. 6 c. 2. nu. 7. Viui opin. 931. nu. 4 ad med. vers. etiamsi esset Episcopus.*

82 Non † tamen tactis scripturis, sed tantummodo propositis & inspectis sacrosanctis Euangeliis, tacto pectore tum de iure, tum de generali consuetudine iurant, *ad text. in auth. sed iudex, C. de episcop. & cleric. & in cap. fin & ibi gloss. in verbo, parte ipsum, de turam. calum. item gl. in l. iurisiurandi, in gloss. 1. vers. sed fallit in episcopo, & ibi etiam Butrig. in 1. oppos. Bart. in 2. lectura, n. 3. vers. fallit in Episcopo, Alber. n. 2. vers. & pro hac, Salyc. n. 1. vers. fallit in Episcopo, Ioan. Sicar. num 2. C. de testib. Spec. in tit. de teste, §. sequitur, n. 5. vers. nisi sit Episcopus, Feder. Schenck. de testib. n. 4. Boss. in tit. de oppos. contra testes, post num. 83. Campeg. de testib. reg. 167. post versicul. testis si non fuerit iuratus, in 2 & in 8. fallent. Vestr. d. cap. 2. num. 7. & ibi Grauat. num. 41. Andr. Gail. obseru. 101. num. 2. vers. quomodo Episcopus, l. 1. Viui. opin. 931. num. 14.* vbi testatur de consuetudine sic iurandi tacto pectore, *Monticell. in repert. testium, rubr. iurare debet testis, fol. 129. col 2. vers. 3. Anton. Thesaur. decis. Pedemon. 47. n. 11. & 12.* Et licet Paris. *in c. fraternitatis, nu. 78. ad fin.* alleget quandam decis. Rotæ in antiquis, *sub tit. de iureiurand. quæ in libro meo est in ordine, 7. alias 819.* in qua dicitur, quod Papa Gregorius XI. volebat, quod in Curia Romana Episcopi iurarent tactis scripturis, hodie talis practica non seruatur, sed iuxta terminos propositæ limitationis eos semper tacto pectore iurantes vidi.

83 Limita II. De partium † consensu; testibus enim iuramentum à partibus posse remitti (quicquid alias sit in iuramento calumniæ, scripserunt gloss. *in l. iurisiurandi, in g'oss. 10. vers. item si remittatur consensu partium, & ibi etiam Cyn. num. 3. in 2. quæst. Bartol. in 1. lectura, num. 1. versic. item non posit remitti, & in 2. lectura, vers. quæro vtrum, & ibi ad Bartol. adden. in additione magna, versicul. & quod pars posit remittere, iuncto versicul. item quod iuramentum testis posit remitti, Odofred. num. 1. versicul. sed nunquid sacramentum potest remitti, Salycet. numer. 1. versicul. item fallit secundum glossam, &c. Castrens. numer. 2. versicul. hoc tamen iuramentum potest remitti, Ioan. Sichar. num. 3. C. de testibus, Ias. in l. admonendi, numer. 235. versicul. item partes, & ibi etiam Rip. numer. 199. vbi comprobat, & respondet contrariis, & Roman. num. 99. versicul. tertius casus. ff. de iureiurand. gloss. in cap. si testes, §. iurisiurandi, tertius casus. ff. de iureiurand. gloss. in cap. de testibus, numer. 4. versicul. nisi forsan iuramentum remissum esset, & ibi etiam Bellamer. num. 13. versicul. secundum est, & num. 14. ad fin. versicul. non obstat, Imol. numer. 5. versicul. nisi aliter esset dispositum, Abb. num. 8. ad med. versic. ego puto, extra, de testibus, & est text. expressus, in cap. tuis, in fin.* ibi, *nisi forte à parte remittatur aduersa, & ibi gloss. in figuratione casus, versic. nota, quod iuramentum testis potest remitti, & in verbo, remittatur, litera b. & ibi etiam Hostiens. ante num. 1. vers. sic patet, & num. 3. versic. sed certe magna est diuersitas, Bald. in summario, & numer. 2. versic. nota, quod iuramentum testis potest remitti, Bellam. num. 4. Butrig. num. 7. Imol. & Zabarell. in summario, Anchar. numer. 1. Anan. num. 2. & num. 4. versic. quare autem, Adden. ad Abb. ibi in 1 additione, in princip. & in 2. addition. incip. an iuramentum posit remitti, Aretin. numer. 1. Felyn. in summario, Henric. Boyc. num. 4. & num. 9. extr. eod. titul. de testibus, addo pro hac eadem opinione gloss. in cap. fraternitatis, in fin. in verbo, iuramentis, litera d in prin. & ibi etiam Hostiens. num. 5. in verbo iuramentis, Ioan. Andr. post num. 7. in verbo, iuramentis, eod. tit. de testibus, Nepos de Monte Alb. in tractat. de testibus, num. 38. versic. nisi à parte remittatur, Ægid. de reprobatione testium, num. 11. Feder. Schenck. de testibus, num. 6. Nell. de testibus, num. 68. Tusdar. de testibus. part. 1. cap. 9. num. 17. Alber. de testibus, cap. 7. nu. 75. Lanfranc. de testibus, post num. 4 vers. licet partes, Crot. de testib. num 236. Campeg. de testibus, reg 167. post versicul. testis si non fuerit iuratus in 1. & sub 8. fallent. vers. & nota, quod iuramentum, Socin. reg. 424. in 2 fallit. Mynsinger. obseruat. 80 post med. versicul si tamen iuramentum, centur. 3. & obseruat. 77. in princip. centur. 4. Andr. Gail. obseru. 101. num. 2. vers. potest autem, & sequent. Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. num. 8. & ibi in addit. Grauat. num. 42. & 43. Pract. Corrad. rubr. de testib. num. 11. ad med. vers. limitat vero. Viui. opin. 931. num. 17. vers. sed præmissa, Monticell. in reperr. test. rubr. iurare debet testis, fol. 126. col. 1. vers. 1. Michael Cras. in sau commun opinion. lib. 2. cap 17. quæst. 18. Roland. cons. 99. num. 5. & seqq. lib. 3. Mascard. de prob. lib. 1. quæst. 5. num. 103. & seqq. vbi numer. 105. testatur, ita consuetudine receptum esse, & lib. 3. concl. 1362. num. 19. Crescon. de cis. 4. alias 287. n. 5. tit. de testib.*

84 Sublimita I. hanc † secundam limitationem, vt procedat, quando partis consensus est expressus, secus si tacitus, non enim sufficit partem non contradicere, sed opus est, vt expresse consentiat, *vt per Addent. ad Bartol. in l. iurisiurandi, in additione magna, vers. & an Notarius, C. de testib. Bellam. in cap. tuis, post num. 10. & ibi etiam Aretin. num. 5. & seqq. vbi infert, & de materia, Henric. Boyc. sub num. 9. Felyn. num. 2. post med. vbi, quod ita communiter* * Dd. dicunt.

dicunt, extra, de testib. Campeg. de testib. reg. 167. in fin. vers. fallit, &c. vbi, quod in dubio iuramentum non præsumitur remissum, *Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. n. 8. vers. amplius quoque, & ibi Grauat. in addit. num 42. vers. sed hoc sane intelligendum erit, vbi etiam de communi,* * *Roman. cons. 20. nu. 4. Pract. Corrad. rubr. de testib. nu. 11. vers. amplia, vt licet. Viui. opin. 931. sub n. 18. Monticell. in repertor. test. rubr. iurare debet testis, fol. 126. col. 1. vers. 1.* Et faciunt pro hac sublimitatione, quæ dixi *supr. n. 70.*

85 Sublimita II. Hanc † eandem secundam limitationem non procedere in causa criminali, vel in causa ciuili ardua, in qua testibus iuramentum non posse remitti, scripserunt Ægid. *de reprobat. testium, nu. 11. in fin. vers. sed nunquid in causa criminali, Campeg. de testib. regul. 167. post vers. testis si non fuerit iuratus, in 3. fallit. n. Mascard. de probat. lib. 1. quæst. 5. numer. 107. & seqq.* vbi late comprobat hanc sublimitationem, præsertim vbi agitur de pœna capitali.

86 Sublimita III. Quia † non sufficit consensus illius, contra quem testes producuntur, nisi etiam interueniat consensus producentis, *secundum Ioan. Andr. in cap. tuis, num 1. in fin. & ibi Addent. litera b. Bellamer. ibidem, num. 2. Ancharan. num. 4. Zabarell. num. 1. versicul. quæro, an pars aduersa,* (vbi tamen, quod sufficit producentem non contradicere,) *Abb. num. 4. Felyn. post num. 1. versic. in textu, &c. extra, de testibus, Præpos. in cap. si testes, §. iurisiurandi. post num 1. ad med. vers. gloss. 1. 4. quæst. 3. Campeg. de testibus, regal. 167 ad finem, versicul. secundo fallit, Vestr. in practic lib. 6. cap. 2. num. 8. versicul. & cum iuramentum, & ibi Grauat. in addit. num. 42. vers. quinimo, Viui. opin. 931. num. 18. Monticell. in repertorio testium, rubr. iurare debet testis, fol. 126 col. 1. vers.* * *fin.* Ex quibus hæc sublimitatio potest dici * communiter recepta.

87 Quamuis † contrarium defendere conetur Ias. *in l. admonendi, in 2. lect. n. 235. vers. an autem, ff. de iureiur.*

88 Sublimita IV. Quia † licet à partibus possit testibus iuramentum remitti, non tamen potest remitti à iudice, *Bellam. in c. tuis, n. 10. & ibi etiam Henr. Boic. num. 9.* vbi, quod à iudice non potest remitti, nec tacite, nec expresse, *extr. de testib.*

89 Sublimita V. In † causa, in qua iudex potest supplere ex officio, vel quando agitur de præiudicio publico, vel animarum, quia tunc iuramentum non potest testibus remitti, *secundum Fel. in c. tuis, nu. 3. in fin. extra, de testib. Andr. Gail. obser. 101. n. 6. lib. 1.* Et faciunt, quæ dicam *infr. n. 92. in 7. sublimit.*

90 Sublimita VI. Quia † iuramentum testibus non potest remitti à partibus, nisi accedente iudicis consensu, & auctoritate, *Bald. in cap. tuis, num. 6. & ibi etiam Butrig. num. 8. Anchar. num. 4. Aretin. num. 11. vbi testatur,* * *ita transire communiter* * *Dd. extra, de testib. Specul. in titul. de teste, §. sequitur, num. 6. vers. potest tamen, Campeg. de testibus, reg. 157. ad fin. versic. sed fallit hoc 1. Pract. Corrad. tit. de testib. sub num. 10. vers. limita, nisi iuramentum, Andr. Gail. obser. 101. num. 5. lib. 1.*

91 Contrarium, quod † sufficiat consensus partium, etiam quod iudex contradicat, scripserunt Abb. *in d. cap. tuis, num. 3.* vbi bene defendit hanc opinionem, pro qua etiam faciunt subtiliter deducta per Aretin. *in d. cap. tuis, post num 11.* vbi plures adducuntur rationes, *sequitur Felyn. ibi, num. 3. Ias. in l. admonendi, in 2. lectura, num. 236. versicul. contrarium tenet, &c. ff. de iureiurand. Crot. de testibus, numer. 236. vbi de veriori opinione, Michael Cras. in suis commun.* * *opin. lib. 2. cap. 17. quæst. 18. vbi pariter testatur de* * *communi opinione.*

92 Sublimita VII. Hanc † secundam limitationem non procedere in causa matrimoniali, in qua testibus iuramentum non posse remitti, scripserunt Innoc. *in cap. tuis, & ibi etiam Hostiens. num. 4. extra, de testibus, Vestr in pract. lib. 6. cap. 2. num. 8. in fin. vers. secus in alia,* vbi idem, quando † agitur de beneficio ecclesiastico, alias re spirituali non dependente à mera voluntate partium, *quod & idem voluit Viu opin. 931. n. 18. in fin. And. Gail. obser. 101. n. 6. lib. 1.* 93

Limita † hanc sublimitationem, vt procedat, quando agitur de matrimonio dissoluendo: tunc enim testibus non potest remitti iuramentum, secus si de matrimonio contrahendo, *secundum Specul. in titul. de testi. §. sequitur, post num. 6. vers. nisi cum agitur de matrimonio disiungendo, Ias. in l. admonendi, in 2. lectura, num. 236. versicul. idem intellige, ff. de iureiurand. & habemus gloss. in cap. tuis, in verbo, remittitur vers. sed nunquid iuramentum, & ibi hoc notant Bald. num. 4. Bellam. post num. 10. Butrig. num. 9. Abb. numer. 5. vbi, quod ita communiter* * *sentiunt Doctores, Felyn. numer. 4. vbi de materia, Henric. Boic. sub numer. 9. extra, de testibus, Alber. de testibus, cap 7. numer. 75. versicul. fallit secundum glossam, Crot. de testibus, numer. 243. Campeg. de testibus, regul. 167. ad finem, versicul. tertio fallit, Burs. at. consil 309. numer. 23. libr. 4. Mascard. de probationib. libr. 1. quæst. 5. numer. 111.* 94

Limita III. Propositam † huius quæstionis regulam non procedere in obstetricibus inspicientibus, & referentibus, an mulier sit prægnans; in Medicis iudicantibus, an vulnus sit lethale, aut quid simile, vel in aliis peritis de peritia eorum artis aliquid deponentibus, horum enim relatio ac depositio sine iuramento recepta valet. Sic enim per text. *in l. 1. circa primum ff. de ventre inspiciendo, voluit gloss. in l. iurisiurandi, in 1. gloss. ad finem, versicul. item quando tractatur de ventre inspiciendo, & ibi etiam Butrig. in 1. oppositione, Bartol. numer. 1. & 2. in 1. lectura, & numer. 4. in 2. lectura.* (vbi tamen referendo contraria non videtur se bene firmare,) *Salycet. numer. 1. in fin. versicul. item fallit 3. C. de testibus, Addent. ad Ioan. Andr. in cap. tuis, litera a. in fine additionis, versicul. item fallit in merce deponente de peritia, extra, de testibus, Campeg. regul. 167. post versicul. testis si non fuit iuratus, in 4. fallent. Roman. consil. 20. numer. 5. & ibi Mandos. in addit. litera f. versicul. secundo vero casu, post Bartol. Salycet. Paul. de Castr. Ias. & alios ibi per eum relatos.* 95

Contrarium, quod † imo peritorum relatio non recipiatur sine iuramento, per text. *in l. hac edictali, §. illud, C. de secund nupt. & in l. comparationes, C. de fide instrum.* voluit *Ricar. de Malumb. prout illum refert Bar. in l. iurisiurandi, in 1. lectura, num. 2. in fin. vers. sed ista glossa, & in 2 lectura, num. 9. vers. in contrarium dicebat Ricard. Add. ad Bartol ibi, litera e, in verbo, iurare. Fulgos. numer 4.* vbi, quod Dd. *in d. l. comparationes, & in d. l. hac edictali,* communiter * contradicunt primæ opinioni, (*vt ot. de testib num. 227. post versic. quarto extenditur, vbi de communi, Pract. Corrad. rubr. de testibus, num. 10. vers. vel etiamsi testes essent in arte periti, Monticell. in repertorio testium, rubric. iurare debet testis fol. 125. colum. 2. vers. final. Menoch. in 5. remed adipiscen possess. num. 164 vbi de communi,* * *de qua etiam per Villalob. in suis commun. opin. litera S. num. 27. & per Emanuel. Soarez. in suo libello recept. sentent. litera p. num. 93.* 96

Imo † obstetricibus isto casu iuramentum non posse remitti, dixerunt Bellam. *in c. tuis, post nu. 10. & Henr. Boic. n. 3. in fin. post alios, quos allegat antiquiores, extr. de testib.* 97

In † hac contrarietate aliqui distinguendo dixerunt, quod prima opinio procedat in peritis electis, & approbatis à parte, secunda autem in electis à iudice, *vt videre est apud relatos per Tiraquell. de præscription. gloss. 8. versicul. illud tamen non pratermittendum, & per Mandos. ad Roman. in d. consil. 20. num. 5. litera f. ac Alex. Strat. in pract. iudic. cap. 16. numer. 79.* apud quos huius distinctionis concordantes reperies. 98

Tu vero, & † verius, dicas indistincte, non admitti peritorum relationem sine iuramento: sed circa modum iurandi est differentia, quia si deponunt super re perceptibili non solum iudicio intellectus, sed etiam sensu 99

sensu corporeo, tunc tenentur iurare de veritate dicendа, *vt per Alex. Stiat. d.c.16. n.78. Mandos. ad Roman. d. consil.* 20. *n.5. liter. f. post med. additionis, vers. dum tamen ita moderetur, &c.* vbi ponit exemplum in Arithmeticis, & in agrimensoribus, *& ibi alios adducit concordantes.*

100 Si † vero deponunt non de re perceptibili sensu corporeo, sed iudicio intellectus, & tunc debet præstari iuramentum non veritatis, sed credulitatis: Sic enim distinguendo concordat contraria Ang. *in d.l. iurisiurandi, num. 3. & ibi Ioan. Sichard. nu. 4. & 5. C. de testib. Odofred in l. si quando, num. 6. vers. præterquam in casu. C. eod. Ias. in l. admo-*
* *nendi, in 2. lectura, n. 237. vbi, quod ista est communis * concordia, & senten: is, & ibi etiam Rip. n. 196. ff. de iureur. Alexand. Stiat. d.c. 16. n. 78. Mandos. ad Roman. d. cons. 20. n. 5. litera f. vers. alii vero, iuncto vers. alii autem, vbi alius relatis testatur de*
* *communi.**

101 LIMITA IV. In † testibus mortuis. Creditur enim testibus sine iuramento receptis post eorum mortem, *vt per Viu. opin. 931. nu. 5.* vbi loquitur in teste nobili, & examinato etiam parte non citata, (*de quo dixi supr. q. 72. n 129. & seqq.*) *allegat Oradi. decis. 55. & seq.* Facit, quia mors habet vim iuramenti, *vt pluribus comprobat Lamberteng. de contract. eorum, & c. gloss. 11. n. 20. Mascar. de probat. lib. 3. concl. 1003 n. 10. Cephal cons. 225. num. 8. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 5 n. 4. in fin.*

102 LIMITA V. In † probatione famæ, in qua iudex pro sui informatione potest recipere testes etiam sine iuramento, *secundum Ias. in l. admonendi, in 2 lectura, numer. 221. & n. 232. ad fin. ff. de iureiur. Adden. ad Abb. in c. tuis, litera a, in 1. addit. vers. item adde, quod in informatione super fama, & ibi Fel. post n. 2. extr. de testib. Monticell. in repertor. test. rubr. iurare debet testis, fol. 127. col. 1. vers. penult. & seq.* Vide, quæ in simili de testibus examinatis parte non citata, dixi *supr. q. 72. n. 113.*

103 LIMITA VI. Quando † iudex procedit super notorio, & super eo recepit informationes & probationes: tunc enim admittuntur testes etiam sine iuramento, *secundum Ias. in l. admonendi, in 2. lectura, post numer. 232.*

104 *Rip. in d.l. admonendi, nu. 198.* (vbi † tamen distinguit inter notorium facti permanentis, & transeuntis,) *Roman. ibid. n. 99. vers. primus quando, Adden. ad Ioan. Andr. in c. tuis litera a, in prin. & ibi etiam Adden. ad Abb. litera a, versicul. item adde, quod in informatione, & ibi etiam Felyn post num. 2. extr. de testib. Crot. de testib. n. 233. Campeg. de testib. reg. 167. post vers. testis si non fuit iuratus, in 5 fallent. Socin. reg. 424. in 1. fallent. Pract. Corradi, rubr. de testib. num. 11. vers. quando deponit super notorio, & vers. item quoad probandum notorium, Monticell. in repertorio testium, rubr. iurare debet testis. fol. 127. col. 1. vers. penultim. Decian. consil. 51. num. 108. lib. 2. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1362. num. 17.* Vide, quæ in simili dixi de testibus examinatis parte non citata, *quæst. 72. n. 109. & seqq.* & secundum ibi tradita declara hanc limitationem.

105 LIMITA VII. In † probatione consuetudinis inductæ à populo alicuius ciuitatis, quam pariter posse probari per testes sine iuramento receptos, scripserunt Ias. *in l. admonendi, in 2. lectura. num. 232. & ibi etiam Rip. numer. 198.* qui tamen loqui videntur in consuetudine notoria, *ff. de iureiurand. Adden. ad Abb. in cap. tuis, in 1. additione, litera a, in princip. vers. item adde hic, &c. & ibi etiam Felyn. numer. 2. extra, de testibus, Crot. de testibus, num. 232. ad fin. Pract. Corradi, rubr. de testibus, num. 11. vers. item quoad probandum, Monticell. in repertorio testium, rubr. iurare debet testis, fol. 126. colum. 2. vers. penultim. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1362. num. 17.* Vide, quæ dixi in simili de teste examinato parte non citata, *quæst. 72. numer. 56. & seqq.* & secundum ibi tradita declara hanc limitationem.

106 LIMITA VIII. & † generaliter in testibus receptis, pro informatione iudicis, *secundum gloss. in cap. 1. §. si vero, in verbo, testamentum, de pace iuram. firman. addent. ad Bart. in l. iurisiurandi, in additione magna, vers. quod autem informationes, C. de testib. Ias. in l. admonendi, in 2 lectura, n. 220. & seqq. & num. 223. ff. de iureiuran.* vbi † infert ad iudicem 107
deputatum ad conferendum alicui beneficium, cum clausula *si eum idoneum inueneris*, quod potest credere testibus non iuratis, *quod & idem voluerunt Adden. ad Abb. in cap. tuis, in 1. additione, litera a, vers. item adde, il 3. extra, de testibus, Crot. de testibus, num. 234. & Mascard. de probation. lib. 3. conclus. 1362. numer. 16.* Et faciunt pro hac illatione, quæ in simili dixi de testibus examinatis parte non citata, *quæst. 72. num. 51. & seqq.* addo pro hac eadem limitatione Ripam *in d.l. admonendi*, vbi, quod ex testibus non iuratis informatur conscientia iudicis, *Roman. ibidem, numer. 99. vers. sed si non deponunt*, vbi, quod testes non iurati recipiuntur non ad plenam informationem, sed ad iudicis informationem, *Felyn. in d. cap. tuis, post num. 2. vers. aliud est, quando agitur, Campeg. de testibus, reg. 167. post versic. testis si non fuerit iuratus, in 7 fallent.* (*Catellian. Cotta in suu memoral. in verbo, testi non iurato, ad fin. vers. notandus tamen est vnus casus, vbi etiam de materia, Socin. regul. 424. in 4. fallent.* vbi † tamen declarat, quando Princeps mandaret, 108
vt se diligenter informet, quia tunc est necessarium iuramentum,) *Blanch. de indic. num. 328. Pract. Corradi, rubr. de testibus, num. 11. versicul. & quando Pontifex, Monticell. in repertorio testium, rubric. iurare debet testu. fol 127. column. 1. versicul. 3. Alexand. Stiat. in practic. iudic. capit. 16. numer. 80. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. numer. 5. & lib. 3. conclus. 1362. numer. 14. & 15.* Et faciunt, quæ dixi de testibus examinatis parte non citata pro informatione Curiæ, *q. 72. n. 135.*

LIMITA IX. Quia † etsi testes sine iuramento re- 109
cepti non probent, faciunt tamen aliquam præsumptionem, *secundum Ias. in l. admonendi, in 2. lectura, nu. 220. & sequentib.* vbi alios refert, & infert ad depositionem religiosi non iuratam, *& ibi etiam Rip. num. 197.* vbi quod talis præsumptio sufficit ad informandum conscientiam iudicis, *& Roman num. 99. vers. sed si non deponant. ff. de iureiurand. Præpos. in cap. si testes, §. iurisiurandi, numer. 1. 4. q. 3. Butr. in cap. tuis, numer. 2. de testib. Blanch. de indic. numer. 327. Grauat. in addit. ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. rubr. de testibus, & eorum inductione, num. 40. Pract. Corradi, rubr. de testibus, numer. 11. vers. declara etiam, Monticell. in repertorio testium, rubr. iurare debet testis. fol. 127. colum. 1. vers. 1. & 2. Lamberteng. de contract. eorum, &c. gloss. 11. num. 25. vbi alius relatis testatur de communi * opinione, Decian. cons. 128. num. 10 lib. 3. Mascar. * de probat lib. 1. q. 5. n. 84. & concl. 270. n. 6. & lib. 3. concl. 1362. num. 18.*

Hæc † autem præsumptio oriens ex depositione te- 110
stium non iuratorum operatur, quod si ab vtraque parte sit par probatio, præualet illa, quæ plus habet pro se testem non iuratum, *Alexand. consil. 147. num. 2. lib. 6. Aym. consil. 198. in fin. Crot. de testibus, num. 235.* (vbi tamen non sine ratione dubitat de veritate huius conclusionis,) *Menoch. de arbitr. quæst. lib. 1. quæst. 26. numer. 3. & 6. Monticell. in repertor. test. rubric. iurare debet testis, &c. fol. 127. col. 1. versicul. 4.* vbi propterea quod testes non iurati coadiuuant alias probationes, maxime quando sunt personæ graues, *Mascard de probationib. lib. 3. conclus. 1362. num. 18. in fin.*

LIMITA X. Vt † licet testes sine iuramento recipi 111
non debeant, & sic sine iuramento recepti non probent: Tale tamen iuramentum non potest dici de forma, aut de solemnitate substantiali ipsius testimonij, *secundum Butr. in cap. tuis, numer. 1. in 1. notab. & ibi etiam Imol. num. 2. Sebast. Sap. in addit. ad Abb num. 2. litera A. Aret. nu. 3. & seqq.* vbi bene defendit hanc opinionem Felyn. *num. 1. post medium, vers. ex eodem textu, extra, de testib. Tindar. de testi-*
Gail.

Gail. obseruat. 101. num. 3. lib. 1. Et sine dubio hæc limitatio
* est communis, * quamuis contrarium tentauerit Abb. *in d.c. tuis, n. 2. in 3. notab.* Perfecta hæc quæstio ad laudem Dei, die 6. April. 1594.

ARGVMENTVM.

Quid, & quotuplex sit testium publicatio: quæ requirantur ad illius formam & substantiam, quando publicationis omissio vitiet sententiam, & processum? Quando testes publicati probent, vel non?

SVMMARIA.

Testium examinandorum post publicationem materia est vtilissima, & quotidiana, sed confuse, & intricate à Dd. tractata, num. 1.
Testium publicatio quid sit, n. 2.
Testium publicatio quotuplex sit, n. 3.
Testium publicationis forma, substantia & requisita, n. 4.
Testium publicatio an sit de substantia processus, & an eius omissio vitiet ipsum processum, acta, & sententiam, n. 5. & n. 6. & 7. vbi, quid seruetur in Curia Romana. & n. 8. & 9. vbi, quid in criminalibus.
Testes non publicati regulariter non probant, nu. 10. licet alij contra, n. 13.
Testes non publicati non probant etiam in Curia Romana, n. 11.
Testes non publicati non probant in diuerso iudicio, diuersa instantia, & coram diuerso iudice, num. 12. licet alij contra, numer. 13.
Testes examinati coram vno iudice non possunt publicari ab alio, n. 14. licet alij contra, n. 15.
Testes sunt publicandi etiam in causa matrimonij, n. 16.
Testes non publicati pereunt perempta instantia, n. 17.
Testes non publicati non probant, nec etiam semplene, n. 18.
Testes non publicati probant, etiam coram eodem iudice, nu. 19. licet contra, n. 20.
Testes non publicati probant, etiam coram diuerso iudice, siue ordinario seu delegato, quando est successor, & subrogatus in locum illius, qui testes examinauit, n. 21. sed an sit necesse, quod ab isto iudice successore publicentur, an vero probent, etiam non publicati, n. 23.
Testes examinati ab vno iudice possunt publicari ab illius successore, n. 22.
Testes non publicati in prima instantia, probant coram iudice appellationis, n. 24.
Testes senes valetudinarij, vel alias recepti ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, probant etiam non publicati, num. 25.
Testes mortui, vel alias in longinquis partibus existentes probant, etiam non publicati, n. 26.
Testes non publicati probant de consensu partium, n. 27.
Testes non publicati licet non probent coram alio iudice, pars tamen aduersa compellitur pati, vt iterum producantur, & examinentur, n. 28.

QVÆSTIO LXXV. CAP. I.

1 OPPONITVR XXIX. Contra † testes, quod sunt examinati post publicationē, ideo nihil probant. Huius autem oppositionis materia, licet vtilissima, & quotidiana sit, adeo tamen confuse & intricate à Dd. tradita reperitur, *prout notauit Marian. in cap. fraternitatis. numer. 7. ad med. versicul. & quoniam materia, extra, de testibus*, vt quidem ingenue fatear, me hucusque præmanibus non habuisse quæstionem magis laboriosam, & quæ intellectum meum magis defatigauerit, quam ista. Plurimum enim insudaui die noctuque, vt illam sic digestam & ordinatam, prout infra apparebit, reducerem. Valdeque mihi ipsi lætatus sum, quod in hac præsertim quæstione, sicut & in cæteris aliis, quæ tractatum hunc, De Testibus, respiciunt, nec iura, nec glossarum, nec Dd. auctoritatem aliquam allegaui, quam prius propriis oculis, & in fonte (vt dici solet,) non viderim, quod non forsan ab omnibus, qui labores suos in lucem proferre profitentur, contigisse scio; Sit laus DEO semper.

Præmissorum loco quærendum est in hoc primo capite de pluribus: Et

PRIMO quæro, Quid † sit publicatio? De hoc vide 2
aliquas diffinitiones, seu descriptiones per Butr. *in cap. fraternitatis, numer. 7. in versicul. publicatio autem, & ibi etiam Marian. num. 22. ad fin. versic. quædam est publicatio, quam facit iudex, extra, de testib. Cagnol. in l. 2. n. 82. vers. redeundo ad primum, C. de eden.*

SECVNDO quæro, Quotuplex † sit, & quot modis 3
sumatur testium publicatio? De hoc pariter videas Bar. *in authent. atqui semel, num. 17. versicul. breuiter sciendum, C. de probat. Bald. in l. gesta, nu. 1. & ibi Paul. de Castr. num. 1. & seqq. C. de re iudic. Butr. in cap. fraternitatis, n. 7. vers. aduerte tamen, & ibi etiam Imol. n. 13. vers. & aduerte, quod duplex est publicatio, & Abb. num. 5. col. 5. ad med. extr. de testib. Bonifac. in clem. 2. n. 108. & seqq. de testib.*

TERTIO quæro, Quæ † requirantur ad formam, 4
substantiam, & validitatem publicationis testium? De hoc pariter remitto Lectorem ad Bart. Bal. & Dd. *in l. gesta, C. de re iud.* vbi præsertim, à quo iudice fieri possit talis publicatio, & quando in ea requiratur partis præsentia, Cagnol. post alios, *in l. 2. n. 83. & seq. C. de eden.* vbi præsertim etiam, à quo iudice fieri possit talis publicatio, & an ab eodem, vel ab alio iudice, dixi etiam aliquid *infra, in hoc 1. cap. quæst. ab hinc 2. n. 14. & seq.* Sed generaliter de omnibus requisitis, & substantialibus ad publicationem, vide Butr. *in c. fraternitatis, nu. 7. post vers. secundus terminus est, & ibi etiam Imol. n. 13. vers. & aduerte, quoniam consueuit, & Marian. num. 23. extra, de testib.* vide etiam text. & Dd. *in cap. constitutus, extr. eodem*, vbi particulariter, ad cuius instantiam fieri debeat testium publicatio, *Bonifac. in clement. 2. num. 104. & seqq. eodem titul. de testibus, Speculat. in titul. de teste, §. satis vtiliter, numer. 1. & 2. Nell. de testibus, numer. 120. & seq. Crot. de testibus, numer. 268. sub 8. fallent. Rebuff. de public. attest. numer. 11. & sequent Campeg. de testibus, regul. 360. Marant. in Specul. in 2. part. 6. part. principal. in 11. actu, rubric. de proces. publicat. sub numer. 1. & sequentib. fol. mihi 197. in paruis, Practic. Corrad. rubric. de publicatione, & conclusione, numer. 4. fol. 184. column. 1. Alexand. Stiat. in practic. cap. 18. numer. 18. & seqq. iuncto numer. 25. & seq. & numer. 76.* vbi præsertim ponit formam & practicam publicationis testium, *Viu. opin. 932. numer. 15. & seq. & latissime post alios Monticell. in repertor. test rubr. publicatio testium quom. & quand. &c. fol. 182. & seq. & rubr. publicatio testium fit parte citata, &c. fol. 174. & seq.*

QVARTO quæro, An † testium publicatio sit de 5
substantia processus, & an eius omissio vitiet ipsum processum, acta, & sententiam, tam in ciuilibus, quam in criminalibus? De hoc remitto etiam Lectorem ad tex. & Dd. *in c. cum l. & A. de re iudic.* nec non etiam ad gloss. & Dd. *in l. probatum, C. de senten.* & vide etiam Imol. *in cap. fraternitatis, numer. 13. versicul. an tamen valeat sententia, extr. de testibus, Bonifac. in clement. 2. num. 91. & seqq. eodem titul. de testibus, Cagnol. in l. 2. num. 83. versic. ad sextum, C. de eden. Rebuff. in tract. de public. attestat. num. 1. & seqq.* vbi, præsertim
numer. 4. dicit, quod † in Curia Romana non solet peti 6
publicatio, nisi in tertia instantia, ad hoc, ne sit præclusa via producendi alios testes. Et ita cautos Patronos in Rota præsertim obseruare solēte, testatur Vestr. *in pract. lib. 7. cap. 1 rubr. de calcu. feren. sent. num. 4. Angel. de Malef. in verbo, qui iudex dictum processum, numer. 1. & ibi Aug. in addit. per totam addit. in discursu*, vbi loquuntur tam in ciuilibus, quam in criminalibus, *Marant. in 2. part. 6. part. prin. in 11. act. rubr. de proces. public. num. 1. & seqq. fol. mihi 197. Vant. in tit. de nullitat. ex defect. proces. num 40.* vbi, quod † in Curia, 7
&c.

& in Rota Romana sententia non vitiatur testibus non publicatis, nisi à non publicatione fuerit appellatum, quod & de iure admittit etiam Luc.Pæt. *in pract. cap. fori, cap.11. num.8. & seqq. lib.2.* vbi etiam ponit isto casu formam appellationis, *Put. decis.120. lib.1.* vbi, quod in tantum est necessaria appellatio, vt ea quidem debeat fieri coram iudice, & sic non sufficit instantia, & protestatio partis coram Notario, etiam quod iudici fuerit significata. Et ad præmissa vide Alexand. Stiat. *in practic. cap.18. sub num.76. verficul & ista practica*, vbi pariter dicit, quod in Curia Romana publicationis omissio non vitiat, nisi fuerit petita. Et Andr. Gail *observat.105 lib.1.* dicit, quod publicatio testium non est de substantia, & omissa non
* vitiat, secundum magis communem, * quam dicit seruari in Curia Romana, & in Parlamento Parisiensi, *ex Guid. Pap. decis.586. adde ad materiam huius quæst Rotam, de re iudic. decis.1. in antiq. Asin. in practic. cap.10 pagin. mihi 81.*
8 *Clar. in pract. §. fin. quæst. 61. in princip.* vbi, quod † publicatio processus defensiui non est de substantia, *Conrad. in*
9 *pract. rubr. de publica. & conclusione. num.33.* vbi, quod † nec in ciuilibus, nec in criminalibus publicatio testium est de substantia, & ideo eius omissio non vitiat sententiam, *fol.174. colum.1. Menoch de arbitr. quæst. lib.1 q.33* vbi
* facit conclusionem, quam dicit magis * communem, quod publicatio non est de substantia, & quod eius omissio non vitiat, eamque ampliat duobus modis, & declarat aliis duobus modis: Ad quam materiam vide eundem Alexand. Stiat. *vbi supra, d.c.18 num.23. & seqq. & n.28. & seqq. & n.33. & Monticell. in repert. test. rubr. publicari debent depositiones, &c. fol.181. col.1. vers. penult. & fol.182. col.1. vers.2. & seqq.*

QVINTO quæro, An testes non publicati probent?
10 REGVLA † sit negatiua, quod non probent, *secundum Butrig. in l. gesta, col.2. vers. simile in testamento, iuncto vers. si autem nunquam fuerint publicata, & ibi etiam Bartol. n.3.* vbi, quod ita obseruat consuetudo, *C. de re iud. Iaf. in l.2. n.20. vers. item aade, C. de eden. Butr. in cap. fraternitatis, numer.17. & ibi etiam Imol. num.13. vers. & aduerte, extra. de testib. Bald. in dispositus, num.2. vers. nam si non essent publicati, non facerent perpetuam fidem, extra, eod. Felyn. in cap. cum l. & A. num.4. de re iudic. Diaz. regul.758. in princip. Bossi. in tit. de oppos. contra testes, num.28. Pract. Corrad. §. dicta testium assumen. rubric. de non publicatis, nu.51. in princip. fol.140. colum.2. Viu. opin.932. num.4. Monticell in repertor. test. rubr. publicari debent depositiones, &c. fol.181 colum.1. vers. ant. penul. & col.2. vers.2. & 3.*

11 AMPLIA I. Vt † ista regula procedat etiam in Curia Romana, in qua, licet de stylo non soleat peti publicatio, nisi in tertia instantia, *vt dixi sup. num.6.* non per hoc tamen est, quin peti possit etiam post ostensa partibus dicta, *vt per Caput. aq. decis.259. lib.1.* Ergo ad hoc, vt testes examinati in Curia probent in alio iudicio etiam inter easdem personas debent publicari, & alias non publicati nihil probant, *vt per Viu. d. opin.932. nu.13. & 14. & per Gab. conf.40 n.46. lib.2.* vbi fatetur, in Vrbe stylum esse, quod testes probent etiam non publicati, sed declarat illum procedere in eadem instantia, & coram eodem iudice, secus in diuersa causa, & diuersa instantia. Quia tunc stylus est contrarius, *vt ibi per eum.*

12 AMPLIA II. Vt † prædicta regula præsertim procedat, quando sumus in diuerso iudicio, ac diuersa instantia, & coram diuerso iudice: tunc enim proprie testes non publicati non probant, prout loquitur text. *in d.l. gesta, C. de re iudic.* ibi, *neq; enim morte cognitoris perire debet publica fides, &c.* & ibi hoc notant Butrig. *col.2. in fin. vers. coram alio non probant, & Bald. num.4. ad med. versic. sed coram alio non valent, idem Bartol. in l.2 num.12. vers. quædam sunt acta, C. de eden. & ibi etiam hoc notant Bald. num.21 ante med. vers. aut testimonia non sunt publicata, Salyc. num.5. ad fin. Castr. in num.14. ad med. vers. sed si non essent publicata, Rip. nu-*
mer.30. vbi respondet fundamento Decij contrarium sentientis, & testatur de communi, * (licet contra eam * aliquas adducat rationes,) *& num.45. Curt. iun. num.93.* vbi pariter de communi, * (licet ipse in puncto iuris * contrarium sustineat,) *& numer.95. in fin.* vbi de magis communi, * *(agnol. num.123. & seqq.* vbi pariter testatur * de communi, * & bene hanc ampliationem compro- * bat, & respondet rationibus contrariis adductis per Dec. & Curt. *ibi*, quod & idem voluerunt Imol. *in capit. causam qua, col.2. ante med. vers. si vero sunt, & ibi etiam Felyn. col.2. ante med. vers. si vero sunt, extra, de testibus*, & aduerte, quia lectura Decij in libro meo est corrupta. Legitur enim in ea sic: *Conclusio Abbatis videtur esse magis communis.*) Addo pro hac eadem ampliatione Conrad. *in pract. d. rubric. de non publicatis, num.51. vers. sic facit. fol.140. Menoch. de arbitr. lib.1. q.33. numer.7. & seqq.* vbi testatur de veriori, & magis recepta opinione, * quam & iuribus & auctori- *
tatibus comprobat, reprobatque Abb. & Dec. contrarium tenentes, & illorum fundamentis respondet, prout etiam facit. & testatur Viui. *opinion.932. num.1. & seqq. Monticell. vbi supr. d. fol.182. col.1. vers.5. & ex nostris consuluit Gabr conf.40. n.45. lib.2.* Et sine dubio hæc ampliatio magis communiter * recepta est. *9

Quamuis contrarium, quod † testes non publicati 13
probent etiam in diuersa instantia, & coram diuerso iudice, sustinuerint Dec. *in l.2. numer.60. C. de eden.* faciunt rationes consideratæ per Rip. *ibid. nu.30. vers. tu considera, Curt. iun. in d.l.2. n.93. in fin. & seqq.* vbi testatur de veriori opinione in puncto iuris, vbi pro ea affert tres rationes, *Abb. in d.c. causam qua, nu.2.* vbi respondet contrariis Dec. *n.9. & 10.* vbi pariter testatur de veriori opinione, & respondet contrariis, & faciunt pro hac contraria opinione, quæ dixi *infr. num.15.*

AMPLIA III. Quod † si testes non fuerint publi- 14
cati coram illo iudice, coram quo fuerunt examinati, non potest alius iudex illos publicare, ad hoc, vt probent, *secundum Bartol. in l gesta, num.3. in fin. vers. puto tamen, C. de re iudic. Iaf. in l.2. num.20. versicul. tene contrarium, C. de eden. & ibi etiam Rip. num.32. & Cagnol. nu.126.* vbi de com-
* muni, * & à qua dicit non esse recedendum, *Abb. in cap.* *
causam qua, il 1. num.2. vers. Bartol. in d l cum licet, &c. extra, de testib. Aretin. ibid. numer.5. & seqq. vbi pluribus comprobat, *
*& testatur de communi, * prout etiam de communi & practicata luerunt Conrad. in pract. in titul. de testib. d rubr de non publicat. n.51. vers. ampliari potest, Viui. opin.932. nu.6 & 7. vbi etiam de communi,* * & reddit rationem.

Quamuis † contrarium, quod imo ad hoc, vt testes 15
non publicati coram vno iudice, probent coram alio, possit publicatio fieri ab illo iudice, coram quo quæritur probatio, voluerit idem Bart. *in l.2. col penult. & ibi etiam Cuman. ff. iudicat. fol. post Innoc. in cap. Albericus de testibus, Imol. in cap. causam qua, il 1. col.2. ante med post vers. si vero sunt attestationes, eod. tit. de testib.* vbi, quod ita pars videtur æquior, & magis consona iuri, dicenti, probationum facultatem non esse angustandam, *idem Felyn. in c. cum l & A. num.4. ad med. vers. an autem in alia instantia, extra, de re iudic. vbi de communi,* * prout etiam faciunt pro hac contra- *
ria opinione Dd. allegati *supr. n.13.* vide *infr. n.22.* vbi declaratur hæc ampliatio.

AMPLIA IV. Vt † testes sint etiam publicandi in 16
causa matrimonij, quando agitur de illud dissoluendo, *vt per Monticell. in repert. test. rubr. publicari debent deposit. &c. fol.181. col.2. vers. antepen.*

AMPLIA V. Vt † testes non publicati pereant per- 17
empta instantia, quod an verum sit, & quando, vide Bal. *in d.l. gesta, num.5. & ibi etiam Castrens. nu.1. C de re iudic.* item vide Dd. *in l.2 C. de eden* vbi late, an, & quando peri-
empta

empta instantia pereant acta probatoria, de quo vide etiam Dd. *in c. causam qua, il 1. de testib.*

18 AMPLIA VI. Vt † testes non publicati non probent, nec etiam semiplene, *sic enim post alios, quos allegant antiquiores, scripserunt Conrad. in pract. rubr. de non public. n.5. vers. amplia rursus ex Aym. quem allegat in cons.134. n.18. Vini. opin.932. nu.15. Monticell. d. rubr. publicari deb. deposit. test. fol.181. col.2. vers.4.*

19 LIMITA I. Regulam † positam *supr. num.10.* vt non procedat, quando sumus coram eodem iudice, qui testes examinauit. Dicta enim testium sunt semper publicata iudici examinanti, vel examinari mandanti, & propterea coram eo etiam non publicati probant, *secundum Butrig. in l. gesta, col.2. in fin. vers. aut nondum sunt publicata, & ibi etiam Bart. & Paul. de Castr. nu.1. vers. & aduerte, iuncto vers. sed si scriptura, C. de re iud. Aret. in c. causam qua, il 1. nu.1. & seqq. extr. de testib.* vbi bene comprobat hanc li-
* mitationem, quæ sine dubio communis * est, *prout eam communem dicit Rip. in l.2 nu.30. in fin. C. de edend.* Quamuis
20 in contrarium † faciant rationes deductæ per eundem Rip. *ibid. n.29. vers. secundo aduerte, & seq.*

21 LIMITA II. Vt † idem sit in iudice ordinario, vel delegato, successore, & subrogato in locum illius iudicis, qui testes examinauit, nam & coram eo etiam nō publicati probant, secundum Bald. *in d.l. gesta, n 4. versic. aut coram iudice, C. de re iudic. Castrens. in l.2. nu.14. ad fin. vers. & idem si fecisset transitum ad successorem, & ibi etiam Rip. numer.30. ad med. C. de eden. Abb. in d.c. causam qua, nu.2. vers. ego puto, & ibi etiam Aret. in summario. per illum text. Dec. n.9. in prin. iuncto vers. opinio Abbatis, extr. de testib. Felyn. in cap. cum l. & A. n.4. vers. probat tamen, extr. de re iud Viu. opin.932. n.9.*

22 SVBLIMITANDO † hanc limitationem aduerte, quod licet dixerim *supr. num 14.* testes non posse publicari, nisi ab illo iudice, qui illos examinauit, veritas tamen est, quod possunt publicari ab illius successore, vel subrogato, secundum eundem Bart. *in d.l. gesta, num.13. in fin. vers. puto tamen, C. de re iudic. Rip. in d.l.2. nu.32. vers. istud debet intelligi, C. de eden Imol. in c. causam qua, il 1. colum.2. ante med. vers. si vero sunt, extra, de testib. Aret. ibid. post num.7. ver-*
* *sic. hoc tamen vltimum, vbi testatur de communi, * (licet ibid. num.6.* aliquas rationes adducat, quod nec etiam à successore possit fieri publicatio,) *Viui. opin.932. num.9. & num.11.*

23 Et † propterea coram isto iudice, successore, & subrogato, testes non publicati non probant, nisi ab eodem iudice fuerit facta publicatio. Sic enim commu-
* nius * dictum testatur Aretin. *in d.c. causam qua, n.8 ad fin. vers. aduerte etiam.*

24 LIMITA III. In † causa, prout dicunt Dd. succedanea, & sic in iudice appellationis. Nam isto casu sicut testes non publicati probarunt coram primo iudice, ita etiam probabunt coram secundo, *Bald. in l. gesta, num.4. vers. quod intellige etiam, C. de re iudic. Castrens. in l.2. num.14. ad fin. vers. sed si instantia, & ibi Iaf. nu.21 in fin. vers. secus si successiua, vt appellationis, Rip. n.31. Curt. iun. num.98. vers. & ideo considera, Cagnol. n.83. vers. & debet fieri, C. de eden. Abb. in d.c. causam qua, num.2. vers. ego puto, & ibi etiam Aret. n.8. ad fin. vers. aduerte etiam, & Felyn. num.16. vers. tertius casus, extra, de testib. item Felyn. in cap. cum l. & A. num.4 vers. probat tamen, de re iudic. Pract. Corradi in tit. de testibus, d. rubr. de non publicatis, d. numer.51. versicul. item limita, fol. mihi 140. Viu. d. opin. 932. num.8.*

25 LIMITA IV. In † testibus senibus, valetudinariis, & aliis receptis ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, nam & hi etiam non publicati probant, *Bald. in l.2. nu.21. ad med. vers. fallit in testibus, & ibi Iaf. n.21. & Rip. num.31. vers. fallit tertio, C. de eden. Aret. in d. cap. causam qua, n.10. & ibi etiam Felyn. n.17. vers. quartus casus, extra, de testib. idem Felyn. in d. cap. cum l. & A. num.4. versic. idem in testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, extra, de re iudic. Pract. Corrad. d. num.51. vers. limitat Iaf. Viu. d. opin. 932. nu.10. & n.12.*

LIMITA V. In † testibus mortuis, vel allas in lon- 26
ginquis partibus existentibus, nam & isti etiam non publicati probant, *Iaf. in d.l.2. nu.20. vers. nisi essent mortui, & ibi etiam Rip. n.31. vers. fallit 2. vbi reddit rationes, C. de eden. Imol. in d.c. causam qua, n.2. col.2. ad fin. vers. sed vbi essent mortui, & ibi etiam Abb. post nu.2. vers. Antonius tenet, & Aret. col.3. nu.8. post med. vers. aduerte tamen, Fel. nu.15. vers. secundus est, extr. de testib Pract. Corrad. tit. de testib. rubr. de non publicatis, n.51. ad med. vers. nisi essent mortui, fol. mihi 140.*

LIMITA VI. Quia † de consensu partium testes 27
non publicati probant coram quocunq; iudice, *Butr. in d.c. causam qua, col.2. vers. puto, quicquid dicat, iuncto versic. sed hoc dictum, & ibi etiam Imol. col.2. ante med. vers. Dominus tamen Antonius, Fel. n.14. in fin. vers. primus est, extr. de testib.*

LIMITA VII. Quia † licet testes non publicati nō 28
probent coram alio iudice, pars tamē aduersa compellitur pati, vt iterum producantur, & examinentur, *Butr. in l. gesta, col.2. in fin. vers. modo si aduersarius, iuncto vers. coram alio, &c. & ibi etiam Bal. post nu.4. vers. si aduersarius petit, quod iterum producantur, & nu.5. vers. & tunc aut aduersarius petit, C. de re iud. Rip. in l.2. n.32. vers. sunt igitur, C. de edend. Butr. in d.c. causam qua, col.2. in princ. vers. si recepta sunt, iuncto vers. puto quicquid dicat Bart. extr. de testib.*

ARGVMENTVM.

Articuli quando dicantur noui, vel antiqui, & quando dependentes. Item, quando dicantur directe aut indirecte contrarij.

SVMMARIA.

Articuli quando dicantur noui, n.29.
Articuli quando dicantur antiqui, n.30.
Articuli quando dicantur dependentes, n.31.
Articuli quando dicantur directe contrarij, n.32.
Articuli quando dicantur indirecte contrarij, n 33.

QVÆSTIO LXXV. CAP. II.

IN hac materia testium examinatorum post publica-
tionem, sæpissime contingit inuestigare de articulis, & eorum qualitate, ideo in hoc 2. cap. præmissorum loco quærendum est Primo, quinam dicantur articuli noui; Secundo, qui dicantur antiqui; Tertio, qui dependentes, Quarto, qui directe contrarij; Quinto, qui indirecte contrarij.

Circa primum, quando † scilicet, & quot modis ar- 29
ticuli dicantur noui (& sic non iidem. sed diuersi à primis,) vide gl. *in l per hanc, in verbo, ad nouum capitulum, & ibi etiam Bell. per. col.2. in fin. vers. restat exponere, & col.3. per totam, & . ol.4 & 5. Butrig. col.1. vers. quæro quid sit nouum capitulum, Cyn. n.5. per totum*, vbi exemplificat Bar. *n.4. per totum*, vbi latissime secundum antiquorum diuersas opiniones ponit, quando & quot modis dicatur nouum capitulum, *Bal. n.10. Alber. n.1. ad fin. & n.2. Salyc. nu.4.* vbi post glossi ibi ponit quatuor modos, quibus capitula dicuntur noua, *(astrens. nu.3.* vbi etiam ponit quatuor modos, *C. de temp. appell.* Vide etiam Castren. *in auth. atqui semel, n.11. vbi remissiue, & ibi etiam Ang. col.2. n.3. & Io. Sinibar. n.24. C. de probat. Ang. in §. quia vero, n 19. col 2. post med. vers. exemplū cum directo, in auth. de testib.* vbi pariter ponit exēpla. Et de hoc etiam tractarūt Canonistæ, prout videre est apud Io. And. *in c. fraternitatis, n.18.* vbi etiam ponuntur plura exempla, & ibi etiam Bal. *num.6. & 7.* vbi ponit duos modos, quibus articulus dicitur nouus, *Bellamer. n.6.* vbi etiam ponit exempla, & *nu.28. in fin. vers. & quot modis dicatur nouus articulus, vbi remissiue, & nu.42. Henric. Boyc. nu.11. ad fin. vbi etiam remissiue, Butr. n.8.* vbi late ponit plura signa, ex quibus cognoscitur, quod articulus est nouus, *& num.10. vers. ille dicitur nouus, Imol. n.9.* vbi bene exēplificat articulos nouos, tam ex parte actoris, quam

ex parte rei, *Anchar.nu.*10. *Zabar.n.*1. *Abb.n.*8. *& ibi in addit. litera A. Aret.n.*56. *& seqq. Fel.n.*11. *ad fin. & Marian.n.*13. *& seq.* vbi in hoc ponit aliquas regulas, bene exemplificat, & declarat, *extr. de testib. Imol. in clem.*2. *post num.*7. *vers. quæ autem dicantur noua capitula, & ibi etiam Zabarel.n.*2. *ad fin. vers. quæ autem dicantur noua, eod. tit. de testib. Spec. in tit. de testib. §. satis vtiliter, n.*7. *& seq.* vbi & ipse ponit modos, & exempla, quando articuli dicantur noui, tam ex parte rei, quam ex parte actoris, *Alber. in tract. de testib. c.*7. *n.*121. *& seq.* vbi etiam ponit regulam, & exemplificat. Potes etiam nouissime videre Franc. Person. *in tract. quem nominare voluit de indic. & tortur. q.*11. *n.*24. *ad fin.*

30 Circa secundum, quando † articuli dicantur anti- qui, videri possunt Dd. *in anteced. numer.* allegati, tractantes de nouis articulis. Cognito enim vno contrario, cognoscitur & aliud. Sed nihilominus in specie vide Buttrig. *in d. l. per hanc, colum.*1. *vers. quæro*, quod dicatur anti- quum, *& ibi etiam Bart. sub n.*5. *in discurs.*, C. de tempor. appell. Butr. *in c. fraternitatis, num.*10. *etiam in discurs.*, *& ibi etiam Abb. nu.*10. *vers. & satis per præfata, Marian. n.*15 *per totum, & Paris. n.*69. *extr. de testib.*

31 Circa tertium, quando † articuli dicantur dependentes à primis, vide Buttrig. *in l. per hanc, col.*1. *vers. sed quomodo venit ex veteribus, &c.* vbi aliqua ponit exempla, &c. Bald. *ibid. n.*7. *& seqq. & Alber. n.*3. *in discurs.*, C. de tempor. appellat. vide etiam eundem *Alber. in auth. atqui semel, nu.*6. *in prin.* C. de probat. Bald. *in c. fraternitatis, nu.*6. *&* 7. vbi præcipue declarat, quomodo discernantur articuli dependentes ab artículis nouis, Bellam. *ibid. num.*29. Butr. *nu.*3. *in* 5. *not ab. & num.*9. vbi, quot modis dicantur articuli dependentes, quomodo cognoscantur, quod sint dependentes, & de eorum exemplis, *Imol. n.*9. *col.*4. *in prin.* vbi exemplificat, quando articuli dicantur dependentes, tam ex parte actoris, quam ex parte rei, *Abb. nu.*8 *vers. secunda est species, Marian. n.*16. vbi bene declarat, & bene exemplificat, *Paris. num.*74. *extra, de testib. Bonifac. in clement.*2. *num.*122. *post med. versicul. illud autem, & num* 123. *& seqq. eodem tit. de testib.* vbi ponuntur plura exempla de articulorum dependentia.

32 Circa quartum, quando † articuli noui dicantur antiquis directe contrarij, vide Butr. *in c. fraternitatis, nu.*13. *vers. tertia species articulorum*, vbi ponuntur exempla, *Abb. ibid. n.*11. *Marian. n.*17. vbi etiam ponit quatuor exempla, *& nu.*91. *vers. & ad declarationem prædictorum, &c.* vbi ponit regulam, & magis traliter loquitur, *Paris. nu.*70. *extra, de testib. Zabarel. in c. ex tenore, col.*1. *in fin. vers. dic, quod directa dicitur affirmatio, & colum.*2. *post prin. vers. dic, quod directa contrarietas est ea, &c. extra, eod. tit. de testib. gloss. in clem.*2. *in verbo, directo contrariis, vers. essent autem directo contraria capitula, & ibi etiam Imol. numer.*8. *Zabarell num.*3. *in princip. & in vers. & hanc Clementinam dixi, &c. Bonifac. num.*121. vbi ponit exempla, *d. tit. de testib. Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra, in verbo, testium depositiones n.*41. *in fin. vers. dicitur autem per directum, extra, de probat. Alber. in tract. de testib. cap.*7. *n.*120. *in prin.*

33 Circa quintum, & † vltimum, quando articuli dicantur indirecte contrarij, vide Bald. *in l. per hanc, nu.*23. *ad fin.* C. de temp. appellat. vbi exemplificat, *Ang. in* §. *quia vero, num.*19. *col.*2. *post med. vers. pone exemplum, in auth. de testib.* Butr. *in cap fraternitatis, num* 13. *in fin. vers. quarta species, & ibi etiam Marian num.*18. vbi ponit aliqua exempla, *& nu.*91. *vers. & ad declarationem prædictorum*, vbi ponit regulam, & magis traliter loquitur, *Paris. num.*73. *extra, de testib. Zabarell. in cap. ex tenore, col.*1. *in fin. vers. indirecta vero, & col.*2. *post prin. vers. indirecta vero contrarietas, extra, eod. tit. de testib. Zabarell. in clem.*2. *nu.*3. *vers. indirecta est autem, & ibid. Bonifac. nu.*122. vbi ponit quatuor exempla de testibus, *Alber. d. c.*7. *n.*120. *vers. sed quando testes, Lanfr. ad d. c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, nu.*41. *in fin. vers. & dicitur quis, extra, de probat.*

ARGVMENTVM.

Didicisse testificata quando quis dicatur.

SVMMARIA.

*Testium etiam non facta publicatione, non possunt produci ab eo, qui dixit testificata, & an econtra sola publicatio sufficiat absque eo, quod sint didicita testificata, remissiue, n.*34.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui à testibus ante eorum examen audiuit, quid dicturi erant, n.*35.

*Et quid si testis coram iudice parte præsente reuelauerit, quicquid in causa sciebat, an tunc pars dicatur didicisse testificata, num.*36. *&* 37.

*Testificata non dicitur didicisse pars, quæ à testibus post eorum examē audiuit, quidnam ipsi deposuerint, n.*38. *Amplia multo magis, quando testes examinati essent plures, & pars non ab omnibus, sed ab aliquibus tantum percunctatus est eorum depositiones, n.*39. *Limita, quando testes, qui retulerunt testificata, essent docti, amici, fideles, & veridici, nec agebatur de negotio, quod requireret magnum discursum, n.*40.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui testium depositiones à Notario reuelante audiuit, n.*41. *Limita, si Notarius fidelis, & fide dignus, non perfunctorie, sed mature, & præmeditate testium depositiones retulerit, n.*42.

*Testificata didicisse non dicitur, quando à iudice testium depositiones quis audiuit, n.*43. *Limita* 1. *nisi iudex parti amicus, & fide dignus, non perfunctorie, sed specifice dicta testium retulerit, n.*43. *Limita* 2. *quando iudex partibus præsentibus, & audientibus, testium dicta perlegisset, n.*45.

*Testificata didicisse an dicatur pars, quæ ab aduersa parte testium depositiones audiuit, distingue, vt n.*46. *&* 47.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui ab extraneo testium depositiones audiuit, n.*48. *Limita procedere, quando iste extraneus non esset doctus, vel si attestationes non perfunctorie legisset, aut verisimiliter earum plenam notitiam non habuisset, secus si illa legisset, vel alias de illis verisimilem scientiam habuisset, n.*50. *&* 51.

*Testificata dicitur didicisse is, qui à suo Aduocato, vel Procuratore, testium depositiones audiuisset, n.*49.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui testium depositiones penes Notarium, vel alium existentes perlegit, num.*52. *licet contra, num.*53. *Limita procedere, quando non plene, aut perfecte, sed perfunctorie, & transeuntorie dicta testium legerit, secus si plene & perfecte perlegerit, n.*54.

*Testificata didicisse dicitur is, qui testium depositiones subtraxit, vel alio modo penes se habuit, n.*55. *Limita* 1. *procedere, dummodo penes partem reperiantur originalia, vel copiæ authentico manu Notarij, aliter secus, n.*56. *Limita* 2. *nisi pars, quæ habuit penes se attestationes, probaret se illas non legisse, nu* 57. *& quomodo dicatur hæc negatiua probata, dic, quando attestationes reperirentur clausæ & sigillatæ, n.*58.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui testium examini præsens fuit, n.*59. *contra, n.*60 *&* 61. *& hæc contraria opinio est verior, num.*62. *quatuor concurrentibus. Primo, vt pars fuerit præsens examini testium perfecte & punctualiter n* 63. *Secundo, vt sit præsens in loco, vnde omnia bene audire & percipere possit, secus si staret retro aliquem parietem, vel tanuam, num.*64. *Tertio, vt examen fiat vulgari sermone, secus si Latino, audienti incognito, n.*65. *Quarto, dummodo pars audiens sit persona non rudis, sed docta & instructa, agatur q; de re modico discursu perceptibili, aliter secus, n.*66.

*Testificata an quis dicatur didicisse, iudicis arbitrio multum tribuitur, n.*67.

QVÆSTIO LXXV. CAP. III.

TESTES † non solum non possunt examinari post 34 publicationem, sed etiam nec possunt examinari, non facta publicatione, quando pars, quæ vult examinare, aliquo modo sine publicatione didicit testificata, *prout infra dicam, n.*88. & rursus magna est inter Dd. controuersia, an sola publicatio impediat testium examen absque

absque eo, quod per producere volentem fuerint didicita testificata: & quidem non desunt magnæ auctoritatis viri, & numero quidem plures, qui publicationem non sufficere crediderunt absque eo, quod fuerint didicita testificata, *prout eos infra referam, num.*325. & vtcunque sit regula in hac materia promiscue (vt ita dicam,) & coniunctim ponitur per omnes Dd. quod scilicet testes, post aliorum testium publicationem, & post didicita testificata non possunt amplius examinari, *vt pariter dicam infra, num.*68. Ideo ex præmissis aperte colligitur, quod in hac materia omnino præscire oportet, quando & quomodo dicatur quis didicisse testificata. De hoc igitur in hoc 3. cap. etiam præmissorum loco verba facturi, sicut plures sunt modi, quibus quis dicitur didicisse testificata, ita & nos plures ponemus, ac etiam soluemus quæstiones.

35 QVÆRO I. An † pars dicatur didicisse testificata, si à testibus, antequam examinaretur, audiuerit, quid ipsi in eorum examine dicturi erant? Respondo, quod non, & consequenter non per hoc impedietur aliorum testium examinatio, *secundum Bal. in auth. qui semel, num.*5. *vers. idem multo magis, C. de prob.* vbi eam reddit rationem, quia scilicet sæpe testes partibus promittunt deponere vno modo, & quando examinantur, deponunt alio modo, *Odofr. in d. auth. atqui semel, n.*3. vbi aliam reddit rationem: quia scilicet iura dicunt, quod pars non potest examinare, quando didicit testificata, non autem, quãdo didicit testificanda, & est differentia inter testificata, & testificanda, *vt ibi per eum, quod & idem dixit Butrig. in tract. de testib. rubr. qualiter exception. oppon. nu.*17. *addo ad præmissa Salyc. in d. auth. atqui semel, n.*10. *vers. ex hoc infertur, & ibi etiam Castrens. num.*17. *addo & Marian. in c. fraternitatis, n.*41. *in fin. vers. & ex prædictis, iuncto num.*42. *Gabr. tit. de testibus, lib.*1. *com. l.*21. *n.*18.

36 LIMITA † Huius primæ quæst. conclusionem non procedere, quando testes reuelassent partibus, quid dicturi erant iudice præsente, dicendo puta: Domine iudex, de ista causa nescimus, nisi tale quid, &c. Ex hoc enim parti audienti, censetur præclusa via ad producendum alios testes, secundum Alber. *in d. auth. atqui semel, n.*7. *in fin. C. de prob.* vbi, quod ita vidit bene in iudicio ser-

37 uari. Sed † contrarium in hoc voluit Buttrig. *in tract. de testib. d. rubr. qualiter exception. opponen. cod n.*17.

38 QVÆRO II. An † pars dicatur didicisse testificata, si à testibus post eorum examen audiuit eorum depositiones? Respondo, quod non, nec propterea excluditur à productione & examine aliorum testium, *secundum Bart. in auth. at qui semel, post nu* 19. *vers. nec sufficeret, & n.*21. *Bald. ibid. n.*5. *vers. sed reuocatur in dubium, Salyc. n.*10. *in prin. Castren. sub num.*5. *Ioan. Sicard. num.*10. C. *de probat. Henric. Boyc. in c. fraternitatis, num.*6. *vers. aut testibus publicatis, Butrig. numer.*14 *colum.*7. *vers. quæ lam publicatio, quæ fit à teste, &c.* vbi reddit duas rationes, *Imol. num.*13. *ad fin. vers. secus si solum forte didicisset per assertionem à testibus, Marian. numer.*22. *versicul. tamen quantum attinet, &c.* vbi *& ipse affert duas rationes, & numer.*54. *vers. Innocentius tamen, & num.*55. *& seq.* vbi bene comprobat, refert concordantes, respondet contra-

* rijs, & testatur de communi, * *extra, de testibus, Imol. in cap. series, colum. final. in fin. versicul. & adde etiam, extra, eod. Bald. in cap. constitutus, il* 2. *num.*3. *in fin. eod. tit. de testibus, Ancharan. in clement.*2. *num* 11. *versicul plus dicit Bartol. de testibus, Crot. in tractat. de testibus, numer.*268. *in fin. in* 11. *fallent. Socin. regul.*403. *in* 25. *fallent. Campeg. reg.*268. *in* 34. *fallent. Gabr. tit. de testib. lib.*1. *conclus.*21. *num.*117. *Pract. Corradi, titul. de testibus, rubr. de recept post term. nu.*47. *fol.*137. *col.*1. *in fin. in* 24 *&* 25 *fallen. Andr. Gail. obser.*105. *lib.*1. *num* 3. *vers. idem est, si ab ipsis testibus audiuisset.*

39 AMPLIA † huius secundæ quæstionis conclusionem multo magis procedere, quando essent examinati plures testes, & pars didicisset testificata non ab omnibus, sed ab aliquibus, quia tunc eo minus impeditur alios examinare, *secundum Alber. in d. auth. at qui semel, n.*7. *in fin. vers. dicit etiam, C. de prob. Marian. in d. cap. fraternitatis, n.*57. *in fin. vers. & intellige, extr. de testib.*

LIMITA † Eandem conclusionem non procede- 40
re, quando testes, qui retulerunt testificata parti, sunt docti, & multum amici, fideles, & veridici, nec agebatur de negotio, quod requireret magnum discursum: tunc enim potest procedere secunda opinio. si vero est negotium, quod non modico discursu percipitur, & testes non essent multum docti, nec amici, & fideles partis, & tunc procedat prima opinio communis; ita concordando contraria, sub dubio, & per verbum *forte*, declarat Marian. *in d. c. fraternitatis, num.*56. *in fin. vers. sed forte posset concordari, tuncto num.*57. *extr. de testib.*

QVÆRO III. An † dicatur quis didicisse testifica- 41
ta, si illa didicit à Notario testium depositiones reuelante? Respondo, quod non, & propterea talis reuelatio non impediet aliorum testium productionem, *secundum Butr. in c. fraternitatis, n.*14. *col.*7. *in fi. vers. item de publicatione verbali facta à Notario, & ibi etiam Maria. n.*22. *vers. quædam est publicatio, quæ fit à Notario, & n.*58. *extr. de testib.*

LIMITA † Huius tertiæ quæstionis conclusionem 42
procedere, quando Notarius perfunctorie, aut verbo volatili retulisset attestationes, & nõ esset multum doctus, nec talis, vt ei fides adhiberi possit, & maxime si ageretur de re modico discursu non percepti bili, secus autem, si non perfunctorie, sed mature, & præmeditate facta esset relatio per Notarium fidelem, & talem, cui pars deberet fidem adhibere, & maxime si eadem pars super dictis testium disputationem cum Notario assumpsisset, vel esset res, quæ modico discursu percipere- retur, *secundum Marian. in d. c. fraternitatis, eod. nu.*58. *vers. ege tamen hoc intelligerem.* Imo secundum Butr. *ibid. n.*14. *col.*7. *ad fin. vers. item de publicatione verbali, &c.* ad hoc, vt limitatio habeat locum, videtur sufficere, quod Notarius plene percunctatus fuerit dicta testium, & postea illa deliberate parti reuelauerit.

QVÆRO IV. An † dicatur quis didicisse testificata, 43
si à iudice audiuit, quidnam testes ipsi deposuerũt? Respondo, quod non, & propterea talis scientia habita à iudice, nõ impediet productionem aliorum testium, *secundum Butr. in c. fraternitatis, n.*14. *col.*7. *in fin. vers. idem de publicatione, quæ fieret solo verbo iudicis, extr. de testib. Marian. in d. c. fraternitatis, nu.*60. *in princ.* vbi de iudice idem dixit seruandum, quod modo dixi de Notario. Addo pro hac eadem conclusione eundem Butr. *in c. series, col. final. vers. quædam est publicatio verbalis. & ibi etiam Abb. n.*5. *col.*4. *ante med. vers. vnde legitur quinto, extra, eodem, Bonifac. in clem.*2. *n.*119. *de testib.*

LIMITA I. Quia † etiam in iudice consideran- 44
dum est, an perfunctorie, & generaliter firmauerit testes probare, vel non probare, an vero specifice testium dicta retulerit: item an sit amicus, fide dignus, & fidelis (licet in hoc infidelitate vtatur,) vt ei pars credere debeat. an vero secus: item an eadem pars sit docta, & instructa, an vero rudis, & idiota, & an demum agatur de re, modico vel non modico discursu perceptibili, *Marian. in d. c. fraternitatis, eodem, n.*60. *extr. de testib.*

LIMITA II. Eandem † conclusionem non pro- 45
cedere, quando iudex partibus præsentibus, tacentibus, & audientibus legeret testium depositiones, quia tunc sine dubio dicerentur testificata didicita, & propterea non possent alij testes examinari, *secundum Bonif. in clem.*2. *n.*19. *vers. vbi autem iudex, de testib.* Vide tamen ad declarationem huius limitationis, quæ dixi *infr. hoc eod. cap. in* 7. *quæst.*

QVÆRO V. An † quis dicatur didicisse testificata, 46
quando testium depositiones ab aduersa parte audiuit? Respondo, quod si vna pars dicat alteri simpliciter,

ex parte rei, *Anchar.nu.*10. *Zabar.n.*1. *Abb.n.*8. *& ibi in addit.litera A. Avet.n.*56. *& seqq. Fel.n.*11. *ad fin. & Marian.n.*13. *& seq.* vbi in hoc ponit aliquas regulas, bene exemplificat, & declarat, *extr. de testib. Imol. in clem.*2. *post num.*7. *vers.* quæ autem dicantur noua capitula, *& ibi etiam Zabarel.n.*2. *ad fin. vers.* quæ autem dicantur noua, *eod. tit. de testib. Spec. in tit. de testib.* § *satis vtiliter, n.*7. *& seq.* vbi & ipse ponit modos, & exempla, quando articuli dicantur noui, tam ex parte rei, quam ex parte actoris, *Alber. in tract. de testib. c.*7. *n.*121. *& seq.* vbi etiam ponit regulam, & exemplificat. Potes etiam nouissime videre Franc. Person. *in tract. quem nominare voluit de indic. & tortur. q.*11. *n.*24. *ad fin.*

30 Circa secundum, quando † articuli dicantur antiqui, videri possunt Dd. *in anteced. numer.* allegati, tractantes de nouis articulis. Cognito enim vno contrario, cognoscitur & aliud. Sed nihilominus in specie vide Buttrig. *in d.l per hanc, colum.*1. *vers.* quæro, quod dicatur antiquum, *& ibi etiam Bart. sub n.*5. *in discursu*, C. *de tempor. appell.* Butr. *in c. fraternitatis, num.*10. *etiam in discursu*, *& ibi etiam Abb. nu.*10. *vers. & satis per prafata, Marian. n.*15 *per totum, & Paris. n.*69. *extr. de testib.*

31 Circa tertium, quando † articuli dicantur dependentes à primis, vide Buttrig. *in l. per hanc, col.*1. *vers.* sed quomodo venit ex veteribus, *&c.* vbi aliqua ponit exempla, &c. Bald. *ibid. n.*7. *& seqq. & Alber. n.*3. *in discursu*, C. *de tempor. appellat.* vide etiam eundem *Alber. in auth. atqui semel, nu.*6. *in prin.* C. *de probat.* Bald. *in c. fraternitatis, nu.*6. *& 7.* vbi præcipue declarat, quomodo discernantur articuli dependentes ab articulis nouis, Bellam. *ibid. num.*29. Butr. *nu.*3. *in* 5. *not ab & num.*9. vbi, quot modis dicantur articuli dependentes, quomodo cognoscantur, quod sint dependentes, & de eorum exemplis, *Imol. n.*9. *col.*4. *in prin.* vbi exemplificat, quando articuli dicantur dependentes, tam ex parte actoris, quam ex parte rei, *Abb. nu.*8 *vers. secunda est species, Marian. n.*16. vbi bene declarat, & bene exemplificat, *Paris. num.*74. *extra*, de testib. *Bonifac. in clement.*2. *num.*122. *post med. versicul. illud autem*, *& num* 123. *& seqq. eodem tit. de testib.* vbi ponuntur plura exempla de articulorum dependentia.

32 Circa quartum, quando † articuli noui dicantur antiquis directe contrarij, vide Butr. *in c. fraternitatis, nu.*13. *vers. tertia species articulorum*, vbi ponuntur exempla, *Abb. ibid. n.*11. *Marian. n.*17. vbi etiam ponit quatuor exempla, *& nu.*91. *vers. & ad declarationem prædictorum, &c.* vbi ponit regulam, & magistraliter loquitur, *Paris. nu.*70. *extra*, de testib. *Zabarel. in c. ex tenore, col.*1. *in fin. vers. dic, quod directa dicitur affirmatio, & colum.*2. *post prin. vers. dic, quod directa contrarietas est ea, &c. extra, eod. tit. de testib. gloss. in clem.*2. *in verbo*, directo contrarius, *vers.* essent autem directo contraria capitubo, directo contrarius, *vers.* essent autem directo contraria capitula, *& ibi etiam Imol. numer.*8. *Zabarell num.*3. *in princip. & in vers. & hanc Clementinam dixi, &c. Bonifac. num.*121. vbi ponit exempla, *d tit. de testib. Lanfranc. de testib. ad cap. quoniam contra, in verbo*, testium depositiones *n.*41. *in fin. vers.* dicitur autem per directum, *extra, de probat. Alber. in tract. de testib cap.*7. *n.*120. *in prin.*

33 Circa quintum, & † vltimum, quando articuli dicantur indirecte contrarij, vide Bald. *in l. per hanc, nu.*23. *ad fin. C. de temp. appellat.* vbi exemplificat, *Ang. in* § *quia vero, num.*19. *col.*2. *post med. vers. pone exemplum, in auth de testib. Butr. in cap fraternitatis, num* 13. *in fin. vers. quarta species, & ibi etiam Marian num.*18. vbi ponit aliqua exempla, *& nu.*91. *vers. & ad decl. rationem prædictorum*, vbi ponit regulam, & magistraliter loquitur, *Paris. num.*73. *extra, de testib. Zabarell. in cap. ex tenore, col.*1. *in fin. vers. indirecta vero, & col.*2. *post prin. vers. indirecta vero contrarietas, extra, eod. tit. de testib. Zabarell. in clem.*2. *nu.*3. *vers. indirecta est autem, & ibid. Bonifac. nu.*122. vbi ponit quatuor exempla de testibus, *Alber. d. c.*7. *n.*120. *vers. sed quando testes, Lanfr. ad d. c. quoniam contra, in verbo*, testium depositiones, *nu.*41. *in fin. vers. & dicitur quis, extra, de probat.*

ARGVMENTVM.

Didicisse testificata quando quis dicatur.

SVMMARIA.

*Testium etiam non facta publicatione, non possunt produci ab eo, qui didicit testificata, & an econtra sola publicatio sufficiat absque eo, quod sint didicita testificata, remissiue, n.*34.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui à testibus ante eorum examen audiuit, quid dicturi erant, n.*35.

Et quid si testis coram iudice parte præsente reuelauerit, quicquid in causa sciebat, an tunc pars dicatur didicisse testificata, num. 36. *& 37.*

*Testificata non dicitur didicisse pars, quæ à testibus post eorum examẽ audiuit, quidnam ipsi deposuerint, n.*38. *Amplia multo magis, quando testes examinati essent plures, & pars non ab omnibus, sed ab aliquibus tantum percunctatus est eorum depositiones, n.*39. *Limita, quando testes, qui retulerunt testificata, essent docti, amici, fideles, & veridici, nec agebatur de negotio, quod requireret magnum discursum, n.*40.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui testium depositiones à Notario reuelante audiuit, n.*41. *Limita, si Notarius fidelis, & fide dignus, non perfunctorie, sed mature, & præmeditate testium depositiones retulerit, n.*42.

*Testificata didicisse non dicitur, quando à iudice testium depositiones quis audiuit, n.*43. *Limita* 1. *nisi iudex parti amicus, & fide dignus, non perfunctorie, sed specifice dicta testium retulerit, n.*43. *Limita* 2. *quando iudex partibus præsentibus, & audientibus, testium dicta perlegisset, n.*45.

*Testificata didicisse an dicatur pars, quæ ab aduersa parte testium depositiones audiuit, distingue, vt n.*46. *& 47.*

*Testificata non dicitur didicisse is, qui ab extraneo testium depositiones audiuit, n.*48. *Limita procedere, quando iste extraneus non esset doctus, vel si attestationes non perfunctorie legisset, aut verisimiliter earum plenam notitiam non habuisset, secus si illa legisset, vel alias de illu verisimilem scientiam habuisset, n.*50. *& 51.*

*Testificata dicitur didicisse is, qui à suo Aduocato, vel Procuratore, testium depositiones audiuisset, n.*49.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui testium depositiones penes Notarium, vel alium existentes perlegit, num.*52. *licet contra, num.*53. *Limita procedere, quando non plene, aut perfecte, sed perfunctorie, & transitorie dicta testium legerit, secus si plene & perfecte perlegerit, n.*54.

*Testificata didicisse dicitur is, qui testium depositiones subtraxit, vel alio modo penes se habuit, n.*55. *Limita* 1. *procedere, dummodo penes partem reperiantur originalia, vel copiæ authentice manu Notarij, aliter secus, n.*56. *Limita* 2. *nisi pars, quæ habuit penes se attestationes, probauit se illas non legisse, nu* 57. *& quomodo dicatur hæc negatiua probata, dic, quando attestationes reperirentur clausæ & sigillatæ, n.*58.

*Testificata non dicitur didicisse is, qui testium examini præsens fuit, n.*59. *contra, n.*60 *& 61. & hæc contraria opinio est verior, num.* 62. *quatuor concurrentibus. Primo, vt pars fuerit præsens examini testium perfecte & punctualiter n* 63. *Secundo, vt sit præsens in loco, vnde omnia bene audire & percipere possit. secus si staret retro aliquem parietem, vel tanuam, num.* 64. *Tertio, vt examen fiat vulgari sermone, secus si Latino, audienti incognito, n.*65. *Quarto, dummodo pars audiens sit persona non rudis, sed docta & instructa, agaturq; de re modico discursu perceptibili, aliter secus, n.*66.

*Testificata an quis dicatur didicisse, iudicis arbitrio multum tribuitur, n.*67.

QVÆSTIO LXXV. CAP. III.

TESTES † non solum non possunt examinari post publicationem, sed etiam nec possunt examinari, non facta publicatione, quando pars, quæ vult examinare, aliquo modo sine publicatione didicit testificata, *prout infra dicam, n.*88. & rursus magna est inter Dd. controuersia, an sola publicatio impediat testium examen absque

absque eo, quod per producere volentem fuerint didicita testificata: & quidem non desunt magnæ auctoritatis viri, & numero quidem plures, qui publicationem non sufficere crediderunt absque eo, quod fuerint didicita testificata, *prout eos infra referam, num.*325. & vtcunque sit regula in hac materia promiscue (vt ita dicam,) & coniunctim ponitur per omnes Dd. quod scilicet testes, post aliorum testium publicationem, & post didicita testificata non possunt amplius examinari, *vt pariter dicam infra, num.*68. Ideo ex præmissis aperte colligitur, quod in hac materia omnino præscire oportet, quando & quomodo dicatur quis didicisse testificata. De hoc igitur in hoc 3. cap. etiam præmissorum loco verba facturi, sicut plures sunt modi, quibus quis dicitur didicisse testificata, ita & nos plures ponemus, ac etiam soluemus quæstiones.

35 QVÆRO I. An † pars dicatur didicisse testificata, si à testibus, antequam examinarẽtur, audiuerit, quid ipsi in eorum examine dicturi erant? Respondo, quod non, & consequenter non per hoc impedietur aliorum testium examinatio. *secundum Bal. in auth. qui semel, num.*5. *vers. idem multo magis*, C. *de prob.* vbi eam reddit rationem, quia scilicet sæpe testes partibus promittunt deponere vno modo, & quando examinantur, deponunt alio modo, *Odofr. in d. auth. atqui semel, n.*3. vbi aliam reddit rationem: quia scilicet iura dicunt, quod pars non potest examinare, quando didicit testificata, non autem, quãdo didicit testificanda, & est differentia inter testificata, & testificanda, *vt ibi per eum, quod & idem dixit Butrig. in tract. de testib. rubr. qualiter exception. oppon. nu.*17. *addo ad præmissa Salyc. in d. auth. atqui semel, n.*10. *vers. ex hoc infertur*, *& ibi etiam Castrens. num.*17. *addo & Marian. in c. fraternitatis, n.*41. *in fin. vers. & ex prædictis, tuncto num.*42. *Gabr tit. de testibus, lib.*1. *con. l* 21. *n.*18.

36 LIMITA † Huius primæ quæst. conclusionem non procedere, quando testes reuelassent partibus, quid dicturi erant iudice præsente, dicendo puta: Domine iudex, de ista causa nescimus, nisi tale quid, &c. Ex hoc enim parti audienti, censetur præclusa via ad producendum alios testes, secundum Alber. *in d. auth. atqui semel, n.*2. *in fin.* C. *de prob.* vbi, quod ita vidit bene in iudicio ser-
37 uari. Sed † contrarium in hoc voluit Buttrig. *in tract. de testib. d. rubr. qualiter exception. opponen. eod n.*17.

38 QVÆRO II. An † pars dicatur didicisse testificata, si à testibus post eorum examen audiuit eorum depositiones? Respondo, quod non, nec propterea excluditur à productione & examine aliorum testium, *secundum Bart. in auth. at qui semel, post nu* 19. *vers. nec sufficeret, & n.*21. *Bald. ibid. n.*5. *vers. sed reuocatur in dubium, Salyc. n.*10. *in prin. Castren. sub num.*5. *Ioan. Sicard. num.*10. C. *de probat. Henric. Boyc. in c. fraternitatis, num* 6. *vers. aut testibus publicatis, Buttrig. numer.*14. *colum.*7. *vers. quæ iam publicatio, quæ fit à teste, &c. vbi reddit duas rationes, Imol. num.*13. *ad fin. vers. secus si dum forte didicisset per assertionem à testibus*, *Marian. numer.*22. *versicul. tamen quantum attinet, &c. vbi & ipse affert duas rationes, & numer.*54. *vers. Innocentius tamen, & num.*55. *& seq. vbi bene comprobat, refert concordantes, respondet contrario, & testatur de communi,* * *extra, de testibus*, *Imol. in cap. seres, colum. final. in fin. versicul. & adde etiam, extra, eod. Bald. in cap. constitutus, il* 2. *num.*3. *in fin. eod. tit. de testibus*, *Ancharan. in clement.*2. *num* 11. *versicul plus dicit Bartol. de testibus*, *Crot. in tract. de testibus, numer.*268. *in fin. in* 11. *fallent. Socin. regul.*403. *in* 25. *fallent. Campeg. reg.*268. *in* 34. *fallent. Gabr. tit. de testib lib.*1. *conclus.*21. *num.*117. *Pract. Corradi, titul. de testibus, rubr. de recept post term. nu.*47. *fol.*137. *col.*1. *in fin. in* 24 *&* 25 *fallen. Andr. Gail. obser.*105. *lib.*1. *num* 3. *vers. idem est, si ab ipsis testibus audiuisset.*

39 AMPLIA † huius secundæ quæstionis conclusionem multo magis procedere, quando essent examinati plures testes, & pars didicisset testificata non ab omnibus, sed ab aliquibus, quia tunc eo minus impeditur alios examinare, *secundum Alber. in d. auth. si qui semel, n.*7. *in fin. vers. dicit etiam*, C. *de prob. Marian. in d. cap. fraternitatis, n.*57. *in fin. vers. & intellige, extr. de testib.*

LIMITA † Eandem conclusionem non procedere, quando testes, qui retulerunt testificata parti, sunt docti, & multum amici, fideles, & veridici, nec agebatur de negotio, quod requireret magnum discursum: tunc enim potest procedere secunda opinio. si vero est negotium, quod non modico discursu percipitur, & testes non essent multum docti, nec amici, & fideles partis, & tunc procedat prima opinio communis; ita concordando contraria, sub dubio, & per verbum *forte*, declarat Marian. *in d. c. fraternitatis, num.*56. *in fin. vers. sed forte posset concordari, tuncto num.*57. *extr. de testib.* 4

QVÆRO III. An † dicatur quis didicisse testificata, si illa didicit à Notario testium depositiones reuelante? Respondo, quod non, & propterea talis reuelatio non impediet aliorum testium productionem, *secundum Butr. in c. fraternitatis, n.*14. *col.*7. *in fi. vers. item de publicatione verbali facta à Notario, & ibi etiam Maria. n.*22. *vers. quædam est publicatio, quæ fit à Notario, & n.*58. *extr. de testib.* 4

LIMITA † Huius tertiæ quæstionis conclusionem procedere, quando Notarius perfunctorie, aut verbo volatili retulisset attestationes, & nõ esset multum doctus, nec talis, vt ei fides adhiberi possit, & maxime si ageretur de re modico discursu non percebibili, secus autem, si non perfunctorie, sed mature, & præmeditate facta esset relatio per Notarium fidelem, & talem, cui pars deberet fidem adhibere, & maxime si eadem pars super dictis testium disputationem cum Notario assumpsisset, vel esset res, quæ modico discursu percipere- retur, *secundum Marian. in d. c. fraternitatis, eod. nu.*58. *vers. ege tamen hoc intelligerem.* Imo secundum Butr. *ibid. n.*14. *col.*7 *ad fin. vers. item de publicatione verbali*, *&c.* ad hoc, vt limitatio habeat locum, videtur sufficere, quod Notarius plene percunctatus fuerit dicta testium, & postea illa deliberate parti reuelauerit. 4

QVÆRO IV. An † dicatur quis didicisse testificata, si à iudice audiuit, quidnam testes ipsi deposuerũt? Respondo, quod non, & propterea talis scientia habita à iudice, nõ impediet productionem aliorum testium, *secundum Butr. in c. fraternitatu, n* 14. *col.*7. *in fin. vers. idem de publicatione, quæ fieret solo verbo iudicis*, *extr. de testib. Marian. in d. c fraternitatis, nu.*60. *in princ.* vbi de iudice idem dixit seruandum, quod modo dixi de Notario. Addo pro hac eadem conclusione eundem Butr. *in c. series, col. final. vers. quædam est publicatio verbalis. & ibi etiam Abb. n.*5. *col.*4 *ante med. vers. vnde legitur quinto, extra, eodem, Bonifac. in clem.* 2. *n.*119. *de testib.* 4

LIMITA I. Quia † etiam in iudice considerandum est, an perfunctorie, & generaliter firmauerit testes probare, vel non probare, an vero specifice testium dicta retulerit: item an sit amicus, fide dignus, & fidelis (licet in hoc in fidelitate vtatur,) vt ei pars credere debeat. an vero secus: item an eadem pars sit docta, & instructa, an vero rudis, & idiota, & an demum agatur de re, modico vel non modico discursu perceptibili, *Marian. in d. c fraternitatis, eodem, n.*60. *extr. de testib.* 4

LIMITA II. Eandem † conclusionem non procedere, quando iudex partibus præsentibus, tacentibus, & audientibus legeret testium depositiones, quia tunc sine dubio dicerentur testificata didicita, & propterea non possent alij testes examinari, *secundum Bonif. in clem.*2. *n.*19. *vers. vbi autem iudex, de testib.* Vide tamen ad declarationem huius limitationis, quæ dixi *infr. hoc eod cap. in* 7. *quæst.* 4

QVÆRO V. An † quis dicatur didicisse testificata, quando testium depositiones ab aduersa parte audiuit? Respondo quod si vna pars dicat alteri simplicter, Rr* 2 ter.

ter, esse, vel non esse probatum, absque percunctatione eorum, quæ specialiter testes dixerunt: tunc testificata non dicuntur didicita. *secundum Butr. in c. fraternitatis, nu. 14. col. 7. ad fin. vers. idem de publicatione verbali partium, & ibi etiam Marian. num. 22. vers. quædam est publicatio, quæ fit à partibus, &c. & num. 59. in prin. extra, de testib. Bonif. in clem. 2. n. 118. eod. tit. de testib.*

47 Si † vero inter partes fuit deliberata disputatio, & specialis inquisitio super dictis testium, & tunc talis scientia attestationum, sic per disputationem habita excludit facultatem producendi alios testes. Sic enim concludit text. *in auth. atqui semel. C. de prob. ibi, aut ab aduersario hoc faciente disputationem aperiri*, & per istum text. ac etiam per text. *in § quia vero, in auth. ut. de testib.* in quo adsunt eadem verba, tradidit Marian. *ind. c. fraternitatis, nu. 22. ad fin. versic. quædam est publicatio attestationum inter partes deliberata, &c. n. 59. vers. aut inter partes.*

48 QVARO VI. An † quis dicatur didicisse testificata, si eorum scientiam habuit non à testibus, nō à Notario, non à iudice, nec à parte, sed ab aliqua alia extranea persona? Respondeo, quod non. Non enim præsumitur, quod extraneus sit magis informatus de attestationibus, quam ipsæ partes, ideo talis scientia non excludit ab examine aliorum testium, *secundum Butr. in cap. fraternitatis, n. 14. col. 7 in fin. ver. item de alia publicatione extranea, & ibi etiam Marian. n. 61 in prin. extr. de testib.*

49 LIMITA I. Huius † sextæ quæst. conclusionem non procedere, quando quis didicisset testificata à suo Aduocato, vel Procuratore, qui iam depositiones testium perlegisset, & præmanibus habuisset: tunc enim excluditur ab aliorum testium productione, *text. est in §. quia vero, in vers. si vero, ibi, neq; ipse, neq; aliquis aduocatorum eius, aut alius pro eo agens, & ibi gl. in verbo, agens, quæ extendit etiam ad tutorem & curatorem, & Angel. n. 19. in fin. vers. nunc restat, in auth. de testib. ad idem text. in auth. atqui semel in eisdem verbis, ibi, vel aliquis aduocatorum eius, vel alius pro eo agens. & ibi Bart. n. 21. vers. item si Procurator, seu Aduocatus, vel actor eius vidisset, &c. Odofred. ante n. 1. vers. si D. actor. Cast. n. 6. vers. idem si fuisset penes aduocatum vel procuratorem, Io. Suard. n. 3. in fin. vers. quam regulam, uncto n. 4. C. de probat.*

50 LIMITA II. Eandem † conclusionem procedere, quando ille extraneus, à quo didicit testificata, esset non multum doctus, vel talis, cui ipsa pars credere non deberet, vel etiam si asseueret perfunctorie legisse attestationes, vel tantum legi audiuisse, vel se præsentem examini fuisse, agaturque de re non modico discursu perceptibili. His enim casibus habita attestationum scientia ab extraneo, non excludit a noua testium productione *secundum Marian. in d. cap. fraternitatis, n. 61. ver. tunc ponderandum esset, & a luerten tium, de testib.*

51 Secus † autem, si probaretur, quod iste extraneus, qui retulit parti dicta testium, eorum attestationes legisset, tractasset, percunctatus fuisset, subtraxisset, aut aliquo alio modo penes se habuisset, aut quid simile fecisset, ex quo verisimiliter veram scientiam attestationum habere potuerit: tunc enim talis reuelatio facta ab extraneo parti, præcludit viam vlterioris probationis, *prout declarat Marian. in d. c. fraternitatis, nu. 61. vers. sed si probaretur, nec ibi ante eum assentit Butr. col. 7 in fin vers. nisi plene se instruxerint, &c.* vbi loquitur, quando extraneus plene instructus de dictis testium, super illis disputauit cum parte, *& col 8. ante med. vers. item si didicerit per aduocatum, &c.* vbi pariter loquitur, quando extraneus perfecte viderit dicta testium.

52 QVÆRO VII. An † dicatur quis didicisse testificata, & sic an excludatur à productione aliorum testium, quando iam testificata perlegit, puta, penes Notarium, vel aliam personā, etiam quod illa penes se non habuerit? Respondeo, quod sic, *secundum Belamer. in fraternitatis, n. 23. vers. aut testibus publicatis, & ibi etiam Marian. nu. 51. vers. secundo modo, extr. de testib. Lanfranc. in suo tract. de testib. ad c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, extra, de testib. ad c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, extra, deprobat.* Quamuis † contrarium voluerit Paris. post Bal. 53 & Rom. quos allegat *in 1. addit. ad Bart. in auth. atqui semel, in vers. item si quis vidit dicta test. C. de prob.*

LIMITA † Huius septimæ quæstionis conclusionem procedere, quando pars plene, aut perfecte, & nō perfunctorie, &, vt dicunt Dd. transcursorie dicta testium perlegit: tunc enim dicitur didicisse testificata, & ab vlteriori testium productione excluditur: secus autem, si non plene, aut perfecte, sed transcursorie, & perfunctorie testium depositiones perlegerit, *secund. Bartol. in auth. atqui semel, num. 19. ver. vel si dictum eorum, vel librum transcursorie viderit, & ibi etiam Bald. nu. 5. in fin. vers. sed pone. Alber. n. 7. vers. aliud etiam est multum notandum, Salyc. nu. 11. Cast. n. 5 in fin. C. de prob. Imol. in c. fraternitatis, n. 13. ad fin. & ibi etiam Mar n. 51. ad fin. vers. secundo modo, &c.* (vbi etiam, quid si pars legens esset persona simplex, rudis, vel indocta, & econtra, & quid si etiam ageretur de re, modico discursu perceptibili, vel econtra,) *Fel. n. 10. vers. item limita, il 1.* (vbi etiam, quod in dubio ex lectura, & visione attestationum non præsumitur, legentem plene & perfecte dicta testium percunctatum fuisse, *ext. de testib.*) *Imol. in cap series, col fin. in fin. vers. & quoniam etiam, extr. eod. Bal. in c. constitutus, il 2. n. 3. eod. tit. de testib. Anchar. in clem. 2. n. 11. vers. vel librum att. stationum transcursorie viderit, de testibus, Alber. in tract. de testib. c. 7. n. 133. Lanfranc. de testib. nu. 36. & ibi Add. n in vers. illum,* (vbi etiam, quid si legens sit homo solers,) *Socin reg 403 in 16. fall. Campeg. reg. 268 in 31 fall Gabr. tit. de testib. lib. 1. concl. 21. n. 116. & n. 141.* vbi præsertim, quando, antequam pars perficisset legere deserum, quando, antequam pars perfecisset legere deserum, fuerunt per Notarium ab illius manibus depositiones, fuerunt per Notarium ab illius manibus eæ reptæ, *Pract. Corrad. tit. de testib. rub. de recept post term. n. 47. fol. 137. col. 1. in 15 fall. And. Gail. obser. 105. n. 3. vers. imo aliæ testes, lib. 1. Cæsar Vrsil. in addit. ad Afflict. decis. 216. sub n. 6. Alex. Stiat. in pract. tud. c. 18. n 37.* vbi præsertim, quando legens erat persona rudis, & simplex.

55 QVÆRO VIII. An † dicatur quis didicisse testificata ex eo, quod illa subtraxerit, vel alias penes se disigillata reperiuntur? Respondeo, quod sic, ad text. *in § quia vero, in vers. si vero deducens, ibi, quod neq; subtraxerit, &c. in auth. de testib. notant Dd. & præcipue Bart in auth. atqui semel, n. 19 in prin. Bal. n. 5. in fin. vers. adde tamen, Alb. n. 4 post med. vers. secus si penes partem, & nu. 7. vers. contrarium tamen,* vbi, quod ita in iudicio seruatur, *Sal. n. 11. vers. addit Bald. &c. Cast n. 6.* vbi ampliat, etiam quod attestationes fuissent penes Aduocatum, vel Procuratorem, (de quo tamen dixi *supr. n. 49.*) *C. de prob.* Eo enim ipso, quod attestationes reperiuntur penes partem, præsumitur eandem partem didicisse, ac perlegisse testificata, etiam quod aliter expresse non constet, quod illa perlegerit, aut didicerit, prout est text. *in c. constitutus, & ibi gl. in verbo, depositis, & ibi Innoc. col. 2. vers. Papa autem respondet, & d. col. 2. in fin. in verbo, depositis, Host. n 2. in prin. & d. n. 2. in fin. in eod. verbo, depositis, Io. Andr n. 1. in summar. Bald. in summar. & in figur. casus, vers. quærebatur, an posset, & n. 1. vers. secundo notabo, depositis, & ibi Innoc. col. 2. vers. Papa autem respondet, & d. col. 2. in fin. in verbo, depositis, Host. n 2. in prin. & d. n. 2. in fin. in eod. verbo, depositis, Io. Andr n. 1. in summar. Bald. in summar. & in figur. casus, vers. quærebatur, an posset, & n. 1. vers. secundo nota, Bella. in summario, & nu. 11. in fin. vers. præterea, &c. & subnota, Bella. in summario, & nu. 11. in fin. vers. præterea, &c. & subnota, Bella. in summario, & nu. 11. in fin. vers. præterea, &c. & subnota, Bella. in summario, & nu. 11. in fin. vers. præterea, &c. & sub nu. 12. vers. subdit etiam Innoc. iuncto n. 13. But. nu. 1. & nu. 4. & nu. 12. vers. subdit etiam Innoc. iuncto n. 13. But. nu. 1. & nu. 4. & n. 7. Imol. col. 1. in prin. & col. 2. post prin. & d. col. 2. n. 3. vers. item nota. Anchar. in summario, & n. 3. vers. tertio nota, Zabar. col. 1. in princ. vers. & ad producendum testes, & colum. 2. in fin. vers. in gloss. eo ipso. Anan. n. 1. in prin. & n. 2. Abb in summario, & nu. 3. vers. secundum alium intellectum, & n. 4 vers. sed tu tenes, Aretin. ante n. 1. vers. & sic testis examinatus, & n .6 Fel. in summario, & n. 4. extr. de test. b. Anchar. in clem. 2. n. 11. a. 1 med. vers. sed tunc demum, si liber deprehenditur apud eum, eod tit de testibus, (Campeg. reg 334. ver. octauo si attestationes, &c. Gab. tit. de testib. lib. 1. concl. 21. n. 30.*

56 LIMITA I. Huius † octauæ quæstionis conclusionem procedere, quando penes partem reperiuntur ipsa-

rum attestationum originalia, vel etiam copiæ, scriptæ tamen manu Notarij, secus si essent copiæ scriptæ manu alterius Notarij, vel personæ, *secundum Bal. in l. fin. ff. quemad. testam. aper. quem refert Marian. in c. fraternitatis, n. 53. vers. quod tamen videtur limitandum, extr. de testib.* Et licet de hac limitatione videatur dubitare idem Marian. *d. nu. 53. vers. sed tu aduerte*, eam tamen sequuti sunt Franc. Curt. *in addit. ad Castren. in auth. atqui semel, n. 6. lit. A. C. de probat. Socin. reg. 403. in 24. fall. Campeg. reg. 268. in 33. fallen. Gab. tit. de testib. lib. 1. concl. 21. n. 118. vers. & idem quando, &c. iuncto n. 119. Pract. Corradi tit. de testib. rub. de recept. post term. n. 47. fol. 137. col. 1. in fin. in 13. fallen. Alex. Stiat. in pract. iudic. c. 18. nu 70. & 71.* vbi pariter limitationem procedere ait in exemplo authenticato cum signo & subscriptione Notarij, secus in exemplo in forma probanti.

57 LIMITA II. Eandem † conclusionem non procedere, quando pars, quæ habuit penes se attestationes, probaret, se illa non legisse, nec didicisse, hæc enim probatio non tollit præsumptionem, de qua supra, *vt per Marian. in d. c. fraternitatis, n. 53. vers. item aduerte, extra. de testib. Hostien. in c. constitutus, col. 2. in fin. n. 2. vers. vel dic, Joan. Andr. nu. 10. Bald. n. 1. in fin. vers. quod intelligit Bellamer. ante n. 1. col. 3. post prin. vers. quod est verum, & post nu. 13. Butr. nu. 7. vers. in quantum glos. Imol. n. 3. vers. quod intellige, Anchar. n. 3. vers. quod est verum, Zabar. col. 2. in fin. vers. & hoc si fuerunt depositæ, non sigillatæ, Anan. nu. 2. vers. quod intellige verum, Abb. n. 3. vers. nisi attestationes clausæ, & nu. 4 post med. vers. sed tu tenes, Aret. n. 6. vers. nisi forte, extra, de testib.* Quibus † in lo- 58
* cis prædicti Dd. communiter * asserunt, satis dici probatum, non fuisse didicita testificata eo ipso, quod attestationes penes partem reperiantur non disigillatæ, sed clausæ, *quod & idem voluerunt Marian. in d. c. fraternitatis, sub nu. 47. & 48. & Campeg. reg. 332. vers. octauo si attestationes, & in proposito vide Angel. in § quia vero, nu. 19. in fin. vers. nunc restat, in auth. de testib.* vbi dixit, quod non sufficit habuisse librum attestationum penes se, nisi etiam quis legitime percunctatus fuerit.

59 QVÆRO IX. Tu † scis, quod testes debent secrete examinari, & propterea partes illorū examini præsentes esse non possunt, *prout infr. suo loco dicam, & in specie animaduertit Marian. in d. c. fraternitatis, n. 22. in fin. vers. nam vt dixi, & nu. 61. vers. cum testes secrete recipi debeant.* Quid tamen, si vna pars culpa aut dolo examinantis fuerit præsens examini, audiuitque, quicquid testes deposuerūt, an dicatur didicisse testificata, ita vt à productione aliorum testium arceatur? Respondeo, quod non, *secūdum opinionem, quam tenuerunt Marian. in d. c. fraternitatis, nu. 22. vers. quædam est publicatio, quæ habetur à parte. & nu. 51. vers. D. meus, &c. extr. de testib. Butrig. in c. ferues, col. final. vers. quædam est publicatio, quæ fit præsenti, & ibi etiam Abb. col. 4. ad med. vers. vel 6. eod. tit. de testib.*

60 Contrarium, † quod isto casu dicantur didicita testificata, voluit Bart. *in auth atqui semel, n. 19 vers. si viderit legi, & examinari perfecte, & punctualiter, &c. C. de probat.* & in hac contraria opinione residere videtur etiam Spec. *in tit. de teste, § satis vtiliter, n. 11.*

61 Et † hanc eandem opinionem tenuit gl. *in c in primis, in verbo, præsenti, 2. q. 1. prout eam refert Marian. in d. c. fraternitatis, d. nu. 51. in prin. ita etiam videtur de mente Aret. in c. series. n. 14. ad med. vers. sed istud dictum non videtur esse verum, extra, de testib. post Butr. quem allegat in c. vltra tertiam, extra, eodem. Addo & pro hac eadem opinione Anchar. in clement. 2. n. 11. post med. vers. idem si viderit legi, & examinari, de testib.*

62 Quid dicendum? Dic, hanc † secundam opinionem esse veriorem, quatuor concurrentibus, & non alias.

63 Primo, vt † fuerit pars præsens perfecte & punctualiter examini testium, *sic enim loquuntur Bart. & Anchar. in locis nuper allegatis.* Secus autem si pars non fuit præsens pleno & perfecto examini, per ea, quæ in fortioribus terminis tradiderunt Dd. *supr. n. 54.*

Secundo, vt † eadem pars sit omnino præsens exa- 64
mini testium, & in loco, vnde omnia bene posset audire, & percipere: secus si staret retro aliquem parietem, vel ianuam, vnde non posset perfecte testium responsiones intelligere, *vt per Fel. in c. fraternitatis, n. 10. vers. item limita, il 1. extr. de testib.*

Tertio, vt † testium examen fiat vulgari sermone: 65 secus autem, si testium responsiones reciperentur Latino sermone, vel alio idiomate parti audienti incognito, *secundum Marian. in d. c. fraternitatis, n. 51. vers. quid enim, extra, de testib. per text. in l. coram, ff. de verb. signif. & in l. diem proferre, § coram, ff. de arbitr.*

Quarto, vt † eadem pars sit persona non rudis, sed 66 docta, & instructa, agaturq; de re modico discursu perceptibili, ita vt verisimile sit, ipsam bene discernere potuisse, an testes probarent, vel ne: secus autem si esset persona rudis, & simplex, & præsertim ageretur de re non modico discursu perceptibili, *secundum Mar. in d. c. fraternitatis, n. 51. vers. ego arbitror, extra, de testib.*

Et † sic ex præmissis patet, quod in hac materia, quā- 67
do scilicet dicatur quis didicisse testificata, *Plurimum versatur iudicantis arbitrium, sicuti regulare est in materia testium, quanta, & quibus sit testibus adhibenda fides, l. 3. § tu magu. ff. de testib. & ideo requirit iudicem prudentem, & bonum, non asinum plumbeum, aut iudicem pannosum, ouero budi panno, o mazzacane, prout sunt multi castra porcellæ, qui vadunt continue pro assessoribus, nihil scientiæ, aut doctrinæ, & minus prudentiæ, aut discretionis habentes, & quod peius est, non verentur ad magnificas ciuitates accedere, cum potius porcis aut pecudibus legem dare deberent, quam hominibus iura administrare.* Hæc fuerunt verba Marian. *in d. c. fraternitatis, n. 61. ad fin vers. & sic patet, extr. de testib.*

ARGVMENTVM.

Testes, an & quando possint examinari post publicationem, & quando examinati probent, vel non?

SVMMARIA.

Regulariter post publicationem, & didicita testificata testes non possunt examinari super eisdem articulis, vel directo contrariis, nu. 68. Ratio istius regulæ est timor subornationis, n. 69. Sed an hæc sit sola ratio, & an alia possint afferri rationes, numer. 70. & 71.

Testes post publicationem non solum non possunt examinari alij, sed nec etiam iidem repeti, n. 72.

Testes post publicationem non solum non possunt examinari, numer. 73.

Testes nec etiam possunt examinari, postquam à parte fuit renunciatum probationibus, n. 74.

Testes non solum non possunt examinari post publicationem in causa principali, sed nec etiam in causa appellationis, n. 75.

Testes non possunt examinari post publicationem, etiam quod producere volens non didicerit testificata, n. 76.

Testes post publicationem non solum non possunt examinari super eisdem articulis, sed nec etiam super aliis diuersis, & nouis, nu. 77. contra, n. 78. distingue, vt n. 79. & nouis articulis isto casu dicuntur, non solum respectu rei petitæ, sed etiam respectu actionis intentatæ: exemplum, n. 80. & post publicationem nouis articulis non admittuntur tam ex parte actoris, quam ex parte rei, nu. 81. sed in materia aduerte, vt post publicationem non possint testes super nouis articulis examinari, quando scil. sunt omnino noui, & impertinētes ad causam, secus si sint pertinētes, dependentes, aut aliquo modo inclusi sub primis n 82.

Testes post publicationem non possunt examinari in causis summariis, etiam quod agatur sine strepitu & figura iudicij, etiam in foro mercatorum, vel alio, in quo sola æquitas seruetur, ac etiam in causis, in quibus procedatur sola facti veritate inspecta, n. 83. Contra, n 84. Prima opinio magis placet, n. 85.

Testes non possunt examinari post didicita testificata, siue quis illa didicerit per se, siue etiam per alium, n. 86. limita remissiue, vt num. 87.

Testes non possunt examinari post didicita testificata, etiam quod eorum non sit facta publicatio, n.88.

Testes non possunt examinari post didicita testificata, non solum si didicit testificata sua, sed etiam si didicit testificata partis aduersæ, sufficit enim, ex vna tantum parte fuisse factam testium publicationem, n.89.

Verum si vna pars didicit testificata, & alia non, illa, quæ non didicit, non excluditur à probando, n.90.

Testes post publicationem non possunt examinari, etiam super aliis & diuersis, inclusis tamen sub primis de necessitate probationis & facti, nu.91. Exemplum, n.92. sed an possint examinari super articulis inclusis sub primis de necessitate facti, sed non de necessitate probationis, remissiue, n.93.

Testium publicatio non solum obstat principali litiganti, sed etiam eius hæredi, & successori, nu.94. Cui tamen isto casu succurritur per viam restitutionis, ex capite ignorantiæ, n.95.

Testes post publicationem non possunt examinari, etiam quod non formatis articulis fuerint producti super libello, & tota causa, n.96. Declara, vt n.97.

Testes si sint nulliter & non rite examinati, tunc post eorum publicationem possunt alij examinari, n.98.

Testes possunt examinari post publicationem, quando publicatio est nulla, n.99 & quando publicatio dicatur nulla, n.100.

Testium publicatio de iure ff. non impediebat aliorum testium productionem, n.101.

Testium publicatio facta in vno iudicio, & in vna instantia, non impedit examen aliorum testium in alio iudicio, & in alia instantia, n.102. Limita 1. quando exceptio rei iudicatæ in vno iudicio & instantia obstat in alio, n.103. Limita 2. quando vltra publicationem pars etiam didicit testificata, nu.104. Limita 3. quando etsi iudicia sint diuersa, personæ tamen sint eædem, eadem agendi causa, & idem petitur, n.105. Limita 4. quando in vna instantia, & in vno iudicio fuisset plene cognitum, n.106.

Testium publicatio facta in summario iudicio, puta in possessorio, non impedit productionem aliorum testium in plenario, vt puta in petitorio, n.107. & quid econtra, n.109. & quod publicatio testium examinatorum in præparatorijs non impediat alios testes examinari etiam in causa principali, & etiam super eisdem articulis, nu.108. verum si in summario iudicio testes essent plenarie recepti, tunc obstat publicatio, num.110. & quid isto casu de testium repetitione, remissiue, n.111.

Testium publicatione facta coram arbitro, non impediuntur testes examinari coram iudice, nu.112. Amplia 1. vt idem sit in publicatione testium facta coram arbitratore, nu.113. Amplia 2. vt coram arbitro vel arbitratore testis possint examinari etiam post publicationem, nu.114. Limita 1. quando pars vellet stare testibus examinatis coram arbitro, vel arbitratore, nam tunc facta eorum publicatione, non possunt alij testes examinari coram iudice, nu.115. Limita 2. quando testes examinati coram arbitro essent mortui, n.116. Sed quid si mutetur iudicium de iudice ad arbitrum vel arbitratorem, an publicatio testium facta coram iudice, impediat examen aliorum testium coram dicto arbitro vel arbitratore, n.117. & seq.

Testes possunt examinari in iudicio nullitatis, etiam quod in primo iudicio fuerit facta publicatio, n.119. Quod procedit, dummodo testes in iudicio nullitatis examinandi non tendant ad eundem finem, ad quem tendebant primi testes examinati in primo iudicio causæ principalis, secus si tendebant ad eundem finem, n.120. sed quid si nullitas in nouo iudicio intentata respiciat non defectum ordinis iudiciarij, sed meritum causæ, n.121.

Testes semper possunt examinari post publicationem, quando sumus in casu, in quo exceptio rei iudicatæ non obstat, n.122.

Vt puta in causa matrimoniali, n.123. remissiue.

Idem in testificatione peritorum, n.124. & seq.

Testium de credulitate deponentium facta publicatio non impedit examen testium deponentium de veritate facti, n.126.

Testes possunt examinari post publicationem super valore rei, numer.127.

Testes possunt examinari post publicationem, quando variatur modus agendi, nu.128. vt puta, quando mutatur iudicium de causa ciuili ad criminalem, n.130. licet alij contra, n.129. sed quid si non variatur modus agendi, sed tantummodo variatur modus probandi, n.131.

Testium publicatio non obstat, quando sumus inter diuersas personas, n.132.

Testium publicatio facta inter partes principales non obstat tertio comparenti pro suo interesse, n.133. Limita 1. procedere, dummodo tertius compareat ante conclusionem in causa: secus si compareat postea, num.134. Limita 2. quando idem tertius fuisset in iudicio liti assistens, & præsens publicationi facta, numer.135.

Testes post publicationem possunt examinari super articulis dependentibus à primis, nu.136. Limita, nisi testes publicati fuerint producti, ac etiam iurauerint super articulis, & tota causa, n.137. Declara limitationem, vt n.138.

Testes post publicationem possunt examinari super directo contrario, nu.139. & hoc procedit siue in continenti post publicationem, siue etiam cum interuallo testes fuerint producti, num. 140. & seq. Limita, vt in seq. vers.

Testes admittuntur post publicationem ad probandum indirecte contrarium, quando in primis articulis non fuit expressus certus locus, & certum tempus: & sic non potuit pars de dicto loco & tempore instrui, secus si aliter, nu 142. licet contra hanc distinctionem, n.143.

Testes post publicationem admittuntur ad probandum falsitatem testium publicatorum, n.144. licet alij contra, n.145. Verum hæc contraria opinio potest procedere, vel quando primi testes publicati redarguuntur de falso per indirectum, num.146. vel quando sumus in causa matrimoniali, nu.147. & tamen etiam prima opinio declaratur, vt procedat, quando agitur ciuiliter ad rescissionem sententiæ: secus si ageretur ad puniendos testes falsos, & eorum subornatores, n.148. & etiam aduersus sententiam latam ex falsis testibus datur restitutio non solum minori, sed etiam maiori, n.149.

Testes examinantur post publicationem, quando in secundis articulis deducitur primorum testium falsitas cum diruptione, n. 150. & quomodo dicatur articulata corruptio, n.151.

Testes examinantur post publicationem, quando in secundis articulis reprobantur primi testes, & quoad dicta, & quoad personas, n.152.

Idem si agatur de reprobando tantum personas publicatorum testium, n.153. licet alij contra, n.154.

Testes post publicationem admittuntur, quando agitur de reprobando testes reprobatorios partis aduersæ, ac de confirmando primorum testium probationem, num.155 licet alij contra, numer.156. Limita 1. dummodo in primis articulis non fuerint expressi tempus & locus, secus si fuerit facta expressio loci & temporis, num.157. Limita 2. dummodo non fuerint publicatæ attestationes aduersarij reprobantes primos testes, secus autem, si illæ fuerint publicatæ, num.158. Limita 3. dummodo vltimum capitulum coadiuuans primum, sit aduersum à primo, secus si idem, num.159. Contra, num.160. Limita 4. dummodo producens iuraret, se non produere malitiose, & c. numer.161. Limita 5. quia in hoc multum iudicis arbitrio tribuitur, n.162.

Testes ad probandum confessionem partis, sicut & ipsa confessio, possunt testes etiam post publicationem produci, n.163.

Testium publicatio non impedit productionem instrumentorum, & aliorum iurium, n.164.

Idem, quando producuntur testes & instrumenta simul, nu.165. licet alij contra, n.166. Declara, vt n.167.

Testes post publicationem possunt examinari etiam super directe contrarijs, quando nihil potest imputari parti, quare prius non examinauit, n.168.

Testes possunt examinari post publicationem, quando pars ex articulis partis aduersæ non potuit instrui de eo, super quo vult producere testes, n.169.

Testes possunt post publicationem examinari, quando primi articuli partis aduersæ fuerunt confuse formati, n.170.

Testes

Testes possunt post publicationem examinari, quando producuntur super notorio, nu.171.

Testes possunt post publicationem examinari, quando quis vult probare contrarium per euidentiam facti, nu.172. Limita, vt num.173.

Testes post publicationem possunt examinari super fama, & quando hoc verum sit, nu.174. & quid super bona vel mala fama alicuius, nu.175.

Testes possunt examinari post publicationem, vbi agitur de periculo animarum, nu.176.

Idem in causis beneficialibus maximè curatis, nu.177.

Idem in causa Monachatus, nu.178.

Testes possunt examinari post publicationem de consensu partium, nu.179. licet quidam contra. num.180. Limita in materia tangente bonum publicum, nu.181.

Testes recepti post publicationem parte non opponente probant: quia talis receptio non est ipso iure nulla, num.182. licet alij contra. nu.183.

Testes possunt post publicationem examinari ex officio iudicis, licet non ad instantiam partis, nu.184. & sequ. vbi etiam quod illo casu multo magis potest interrogare partem.

Testes possunt examinari à iudice post publicationem, quando pars ad illius aures testes examinandos nominat, & postea se absentem facit, n.186. verum hæc cautela reprobatur, n.187.

Testes possunt post publicationem examinari in causis criminalibus remissiue, nu.188.

Testes & nominatus possunt post publicationem examinari ad comprobationem instrumenti, nu.189.

Testes de nouo reperti possunt examinari post publicationem, numer.190. contra, nu.191.

Testes post publicationem possunt examinari ex superuenienti causa, verisimiliter non cogitata tempore publicationis, nu.192.

Idem quando ius probationis superuenit post publicationem, numer.193.

Idem quando agitur de probando tale quid, quod variatur ex tempore, nu.194.

Testes dignissimi & legalissimi possunt etiam post publicationem examinari, nu.195. licet alij contra, nu.196.

Testes producti si non omnes fuerunt examinati, illi, qui examinati, non possunt post publicationem examinari, nu.197. licet alij contra, nu.198. de materia vide in nu.199.

Testes si nulli sint producti super datis articulis, tunc publicatio non obstat, nu.200.

Idem quando testes fuerunt producti, sed examinati dixerunt, se nihil scire, nu.201.

Testes non fuerunt interrogati, vel non bene aut perfectè examinati, tunc possunt alij examinari etiam post publicationem, nu.202. Limita procedere, quando non fuerunt bene examinati, dolo aut culpa iudicis: secus si culpa partis, nu.203. & in dubio an præsumatur culpa iudicis, vel partis, nu.204.

Testes possunt examinari post publicationem, quando agitur de probando aliquid, quod continetur sub primis articulis, de necessitate facti, sed non de necessitate probationis, nu.205.

Hinc est, quod post publicationem possunt examinari testes ad probandum locum & tempus alicuius contractus in primis articulis deducti, num.206. licet alij contra, num.207. Limita hanc illationem de loco & tempore duobus modis, num. 208. & 209.

Testes possunt examinari post publicationem, quando agitur de probando aliquam qualitatem alicuius contractus in primis articulis deducti & probati, nu.210. Limita vt num.211. & quid si publicatio fuerit facta, ac etiam didicita testificata super facto, & non super qualitate, an super qualitate possint produci testes? nu.212.

Testes post publicationem possunt examinari, quando probata alicuius excommunicatione vult quis postea probare, quod ille erat publicus excommunicatus, nu.213. Limita tribus modis, vt nu.214. 215. & 216.

Testes possunt examinari post publicationem, quando agitur de probando legitimam ætatem contrahentis, vel ingredientis religionem pro validitate contractus vel ingressus, iam in primis articulis deducti & probati, nu.217.

Testes si deposuerunt extra articulos, super aliquibus dependentibus ab eis: tunc super eisdem dependentibus, super quibus primi testes deposuerunt, etiam post eorum publicationem possunt alij testes examinari, nu.218. Limita, quando primi testes iurauerunt dicere veritatem super articulis & tota causa, nu.219. contra, nu.220. Distingue, vt nu.221.

Testes possunt etiam post publicationem examinari, quando instantia est perempta, n.222. Limita procedere, quando experemptione instantiæ resultat etiam nullitas attestationum, vt puta, quando instantia periit, vel propter ineptitudinem libelli, vel propter non contestationem litis, secus autem si perempta instantia non pereunt acta probatoria, prout est in instantia perempta ex lapsu triennij, nu.223. contra quod etiam publicatio non obstet, quādo instantia est perēpta ex lapsu triennij, n.224. item contra, quod publicatio obstet, quando instantia est perempta propter ineptitudinē libelli, d.n.223. post med.

Testes possunt examinari post publicationē, quando Princeps ita mandauit, nu.225. & Princeps censetur hoc mandasse, quando Princeps rescribit cum clausula, non obstante, nu.226. & 229. Amplia primo multo magis in Papa, nu. 227. Amplia 2. in omni Principe, non recognoscente superiorem, num. 228. Limita primo procedere, quando Princeps hoc expresse mandauit, aliter secus, num. 228. Limita 2. quia testis examinatus post publicationem ex dispensatione Principis adhuc videtur suspectus, nec iudex tenetur ei credere, nu. 230.

Testium examinatorum ad perpetuam rei memoriam facta publicatione non prohibentur alij testes examinari, nu.231. contra, nu.232. Pro concordia distingue, vt num.233. Declara, vt num.234.

Testes possunt examinari post publicationem, quando primæ attestationes publicatæ sunt deperditæ, num.235. Limita 1. hoc procedere, quando sunt deperditæ, vel à iudice, vel à Notario, vel à parte aduersa, secus si perdantur à parte producere volente, quia tunc obstat publicatio, nisi probet, se sine culpa perdidisse primas attestationes, num. 236. Limita 2. procedere, quando attestationes sunt omnino deperditæ: secus quando aliquo modo potuissent apparere, nu.237. Limita 3. quia in hoc multum iudicis arbitrio tribuitur, nu.238.

Testes possunt post publicationem examinari ad declarandam primam dubiam depositionem, nu.239.

De restitutione concedenda ad examinandum testes post publicationem remissiue, nu.240.

Testes possunt post publicationem examinari, quando sic examinandi adest consuetudo, nu.241. Licet alij contra, nu.242.

Idem quando adest statutum, nu.243.

Testes possunt post publicationem examinari ab eo, qui fuit impeditus facto aduersarij, vel iudicis, nu.244.

Idem in eo, qui didicit testificata dolo partis aduersæ, nu.245.

Idem quando iudex reuocauit publicationem, nu.246.

Idem in eo, qui oblitus fuit testificatorum dsdicitorum, nu.247.

Test. possunt examinari post publicationē testium actoris a reo, qui vult probare suam exceptionem, num.248. Amplia primo in actore, qui vult probare suam replicationem post publicationem testium rei, nu.249. Amplia secundo multo magis in probatione exceptionis peremptoriæ, num.250. Limita, quando quis vellet probare post publicationem exceptionem directè contrariam intentioni actoris, qui tunc non potest, numero 251.

Testes possunt post publicationem examinari in probatione absentiæ, nu.252.

Idem quando sententia est lata secundum consilium sapientis, num. 253.

Testes excommunicati vel alias inhabiles, si sint examinati & publicati, cessante excommunicatione & inhabilitate, possunt illi iidem & etiam alij examinari, nu.254.

Testes examinati post publicationem faciunt indicium & præsumptionem, nu.255. & 256. Vbi propterea quod sufficiunt ad deferendum iuramentum in supplementum.

QVÆSTIO LXXV. CAP. IV.

68 REGVLA sit † in hoc quarto capite negatiua, quod scilicet post testium publicationem, & didicita testificata non possunt alii testes examinari super eisdem articulis, vel directe contrariis, & si examinentur, non probant', text. est *in §. quia vero, in versic. illud tamen, in authent. de testibus*, cuius verba sunt hæc: *Illud tamen indubium est, quia & si semel producens testes, aut bis, & testificationes tradiderit, aut aduersario hoc faciente, & ipse disputationem acceperit, & ex hoc didicerit testificata, non habebit omnino licentiam vllam alterius vel testium productione, neque si diuina hæc iussio præceperit.* Et hoc ibi expresse notat Angel. *post nu. 16. versic. post didicita testificata, & num 17. in 1. notab. & post nu. 19. col. 2. ante medium, versic. & quoniam regula est, & col. 3. in prin. versic. tunc regula est.* Est & idem in text. per eadem verba, de quibus *in d. vers. illud aperte*, hanc regulam probans, in authent. *at qui semel, in princ. C. de probat.* & ibi hoc expresse notant Butrig. *in summario*, Cyn. *nu. 1. in 1. notab. & nu. 16. in fin. versic. circa testium*, vbi quod ita communiter dicitur, & ibi Adden. *nu. 18. in fin. litera R.* Bald. *ante num. 1. in summario*, & *in 1. notab. & post num. 1. versic. nam regula est negatiua*, Odofred. *ante num. 1. versic. si Dominus actor*, & *num. 1. in fine, versic. & est verum regulariter*, Fulgos. *num. 1.* Salycet *in summario*, & *in 1. notab.* Castrens. *num. 1.* Angel. *colum. 1. in princip. & in versic. prima est*, Ioan. Sicar. *numer. 2. & 3.* Et in iure Canonico habemus de hoc textus expressos, nempe *in cap. constitutis, il 2. ibi, cum nondum testificata didicerit, sumpto ibi argumento à contrario sensu, extra, de testibus*, item & text. *in cap. ex tenore. ad finem, ibi, cum attestationes iam essent hinc inde solemniter publicatæ, locus productioni testium iam non erat, eodem tit. de testibus*, & ibi hoc notant Hostien. *col. 3. in princip. in fin. in verbo, publicata, versic. hoc enim regulariter obtinet.* Probatur itidem eadem regula *in cap. veniens, il 2. ad finem, ibi, & eorum attestationes fuerunt in iudicio publicatæ, non licebat eidem, post quam testificata didicerat, super eisdem articulis, alios testes producere, eodem tit. de testibus.* Addo & text. *in cap. in tmauit, vt testimonium eorum publicatum non est, sumpto ibi argumẽto à contrario sensu, & ibi hoc notat gloss. in verbo, eorum*, Butr. *num. 1. in 2. notab. & num. 3.* Imol. *column. 1. versic. item nota duos terminos*, Anan. *num. 3.* Abbas *num. 1. in fine, versic. ex quo infert, extra, eodem tit. de testibus.* Addo & alium text. *in Clemen. 2. de testibus in princip ibi & eorum attestationibus publicatis non licet super eisdem vel directo contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere*, & ibi hoc notant Guliel'm. de Monte Laud. *in verbo, contrariis, post num. 2. versic. & tunc regulariter*, Imol. *num. 1. in 1. notab.* Zabarell. *num. 3. versic. soluitur, vt in glossa*, & ibi Adden. *litera A. num. 14. versic. si in eadem*, Bonifac. *num. 10. versic. nota secundo, iuncto num. 133. & 143.* Et sicut hæc regula iurium auctoritate fulcita est, ita etiam non desunt alii plures Doctores & glossæ, qui illam indubitanter confirmant, vt videre est apud gloss. *in capit. fraternitatis, in verbo, renunciatum*, & ibi etiam Henric. Boyc. *num. 6. versic. & tu dic regulariter, & num. 9. versic. aut pars illa*, Butr. *nu. 14. colum 8. post medium, versic. sic etiam legistæ voluerunt*, & dict. *colum. 8. in fine, versic. si antiqui sunt*, & colum. 9. *ad fin. versic. de tertia specie*, Zabarell. *num. 2. in fine, in 1. conclusione*, & Numer. *3. etiam ad finem, versic. dic, quod procedit regulariter*, Abb. *num. 11. versic. & in istis dic, quod non admittuntur regulariter*, Felyn. *numer. 4. ad fin versic. est autem istud regulare*, Marian. *num. 24. versic. quæd. non est publicatio discreta*, vbi, quod ita omnes * concordant, & *nu. 43.* vbi, quod hæc regula est approbata, tam de iure ciuili, quam de iure Canonico, & * *num. 64. & 83.* vbi testatur de * communi Tarisi. *num. 20. in princ. & num. 24. in fine, versic. erit ergo conclusio generalis*, & *num. 69. versic. circa quod, extra, de testibus.* Adeas etiam ad comprobationem eiusdem regulæ aliam glossam *in cap. series, in gloss fin. versic. & illa regula generaliter* [illegible] & ibi etiam Ioan. Andr. *num. 4. in fin in verbo, ceptos*, [illegible] *regulare*, Bellamer. *num. 1. post medium, eodem versic.* [illegible] *regulare*, Butr. *num. 9.* Imol. *num. 3. & versic. quoniam tunc regulariter, &c.* d. tit. *de testibus*, Adden. *ad Abb. in cap. cum clamor, num. 3. in addit. incip. an & quando publicatio testium, &c. versic. dicas regulariter*, d. tit. *de testibus*, Ioan. Andr. *in d. cap. cum venisset, num. 1. & ibi* Bald. Bellamer. & Zabarell. *in summario*, Butr. *num. 1. & num. 3.* Imol. *col. 1. in princ. & col. 2. num. 1.* Ancharan. *num. 1.* Anan. *num. 1.* Abb. *col. 1. in princ. & nu. 1. in 3. notab.* Aret *nu. 3. eodem tit. de testibus*, Speculat. *in tit. de teste, §. satis videtur, nu. 3.* Butrigar. *in tract. de testibus, rubr. quædam forma circa testes, nu. 3.* Nell. *de testibus, num. 123.* Lanfranc. *de teste, post nu. 36. vbi, quod ita * omnes Dd. concludunt, & num. 38. ante fin. versic. sed certum est*, Crot. *de testibus, num. 262.* Reuff. *de public. attestat. nu. 4. & nu. 6.* Boss. *in tit. de publ. process. nu. 21. in fin. versic. sicut facta publicatione*, Campeg. *reg. 176. in princ. & reg. 268. in princ.* Gabr. *tit. de testibus, libr. 1. conclus. 21. nu. 1.* Pract. Corrad. *dicta testium assumendo, rubr. de recept. post term. nu. 47. in princ. fol. 135. colum. 2.* Menoch. *de arbitr. quæst. quæst. 34. nu. 1. & seqq.* Vin. *opin. 896. num. 1. vbi de * communi, ex* Bellon. *in consil. 25. nu. 6. & nu. 19. vbi etiam de * communi, & opin. 932. nu. 18. vbi etiam de * communi*, Alex. Stiat. *in practic. iudic. cap. 18. nu. 26.* Gail. *obseruat. 105. num. 2. lib. 1.* Monticell. *in repert. test. rubr. test. product. public. atteft fol. 108. colum. 2. vers. 2. & rubric. testium product. post didic. testific fol. 113. col. 2. versic fin & fol. 114. col 1. vers. 1.* Franc. Person. *in tract de indic. & tort. quæst. 11. nu. 1.* vbi quod ita communiter asserunt tam Legistæ, quam Canonistæ, Mascard. *de probat. libr. 1. in præfat. quæst. 5. num. 45. & conclus. 1367. num. 12. lib. 3.* Cephal. *consil. 7. num. 2.* Afflict. *decis. 216. nu. 1. vers. & istud datur pro regula*, Cotta *in suo memorial. in verbo, testes * communiter, in prin.* Villalob. *in commun opin. litera T. nu. 48. vbi de * communi*, Corset. *sing. verbo, testes, 21. ¶* Andr. Gail. *de pace publ. libr. 1. cap. 18. nu. 1.* Thesaur. *decis. Pedemont. 262. ante num. 1.* Vulp. *consil. 136. nu. 11.* vbi quod hæc est * communis, & approbata regula, tam apud Legistas, quam apud Canonistas, & *num. 15. versic. stante verissima iuris regula, & nu. 23. versic. vera tamen*, Ioan Pet. Surd. *consil. 8. nu. 10. libr. 1. & consil. 176. nu. 3. lib. 2.* Tib. Decian *consil. 104. nu. 38.*

69 RATIO istius † regulæ est timor subornationis, prout expresse probat text. *in Clement. 2. in fin. de testibus*, vbi deciditur, publicationem obstare non minus in causa appellationis, quam in causa principali, quia vtroq; casu vrget etiam subornationis timor, & sic aperte ibi decidit, timorem subornationis esse in causa, quare testes non possint examinari post publicationem. Et per illum textum ita tradiderunt ibi Imol. *nu. 2. in 3. notabil.* Anchar. *num. 4. versic. quinto notatur rationem*, & Cardin. Zabarell. *num. 12. quod & idem scripserunt* Ioan. Andr. *in cap. fraternitatis, num. 24. vbi bene examinat hanc rationem*, & ibi etiam Bellamer. *num. 17. in fin. versic. octauo quæritur, iuncto num. 18.* in princip. Abb. *nu. 7.* Marian. *num. 21. versic. & ratio huius nouæ dispositionis*, Paris. *nu. 66. ad medium, versic. quærit etiam Abb. extra, de testibus*, Cyn. *in authent. at qui semel, num. 1. versic ratio est timor subornationis*, & ibi etiam Ioan. Sicar. *num. 3. versic. cuius est ratio timor subornationis*, C. *de probat.* Andr. Gail. *obseruat. 105. libr. 1. nu. 2. versic. est ratio*, Odd. Perus. *de restitut. in integrum, part. 2. quæst. 65. artic. 11. num. 51. & ex nostris consuluit* Vulpell. *consil. 136. num. 11. versic. quæ regula.* Et quod timor subornationis sit ratio propositæ regulæ, nedum à Dd. communiter * receptum est: Sed nemo quem viderim contradicit.

70 DIfficultas † est, an hæc sit sola ratio, & quidem subornationis timorem non esse solam rationem, sed adhuc scilicet, vt quandoque aliquis probationibus terminus statuatur, & ne in infinitum possint testes examinari, voluit Ioannes Andreas *in cap. fraternitatis, nu. 24. de testibus*, & [illegible] Abbat. *in cap. series, eodem tit. de testibus.* Potest etiam afferri alia ratio, quia scilicet consentiens publicationi, tacite videtur renuntiare productioni testium, cum sciat, hùc esse terminum exclusiuum probationum, & sic subornationis timorem non esse solam ratio-

nem in proposito, scripserunt Bellam. *in d. cap. fraternitatis, nu. 18. versic. sed quid si non fuerunt examinata*, Abbas ibidem, *num. 6. versic. item vt hic dicit*, Bellapert. *in l. per hanc, col. 2. ad finem, versic. dico, timor subornationis non est tota causa*, Cyn. *post num. 4. versic nec ratio prælata*, Bart. *num. 5. versic. nam debetis scire, quod duplex est ratio, vt ex nostris concludendo tradiderunt* Vulp. *d. consil. 36. post nu. 11. versic. secunda est ratio, &* Ioan Petr. Surd. *consil. 8. nu. 20. versic. & timor subornationis non est sola ratio, lib. 1.*

71 Verum, quod † subornationis timor sit sola ratio, latè defendunt, & contrariis rationibus respondent, Marian. *in cap. fraternitatis, d. num. 21. versic. & sic videtur, quod solus timor, iuncto versic. ego vero arbitror, & versic. nec obstat, & seqq.* Paris. *nu. 20. versic. hic aduerte, & num. 21. iuncto nu. 64. versic. aduerte primo.*

72 AMPLIA I. Vt † post publicationem non solum nõ possint examinari alii testes, sed nec etiam possint iidem iam examinati reperi, & est * communis, *prout testatur Marian in d. cap. fraternitatis, num 64. de testibus.* Ampliatur & limitatur hæc ampliatio pluribus modis, de quibus latè dixi *in præcedenti tit. quæst 66. num. 255. & seqq.* hic non repeto.

73 AMPLIA II. Vt † testes nec etiam possint examinari post conclusionem in causa, sicut enim publicatio est terminus exclusiuus productionis testium, ita etiam est conclusio in causa, prout est tex. *in §. quia vero, in princip. & ibi gloss. in verbo, consuluerunt, & in verbo, concludere, in authen. de testibus.* Verum quia hæc ampliatio ampliatur rursus multis modis, multisque etiam modis declaratur & limitatur, ideo illius materiam latius reassumam *in sequ. c. nu. 257. & seqq. ibi videas.*

74 AMPLIA III. Vt nec testes † possint examinari post renuntiationem. Renuntiationem enim esse etiam terminum exclusiuum productionis aliorum testium, etiam nulla facta publicatione, probat text. *in cap. constitutis, il 2. in fin. & in cap. sententiam, extra, de testibus*, sed quia pariter huius ampliationis conclusio ampliatur, & limitatur pluribus modis, ideo particulariter de hac materia tractabo infra, *in 6. cap. nu. 275. & seqq.*

75 AMPLIA IV. Vt † testes non possint examinari post publicationem, non solum in causa principali, sed nec etiam in causa appellationis, ita enim clare decisum fuit, *in Clem. 2. de testibus.* Sed quid an hæc ampliatio procedat etiam de iure ciuili, & in foro ciuili, & in terris non Eccl. siasticis sit seruanda, non leuiter à Doct. controuertitur, ideo de ea in specie verba faciam *infra, in cap. 7. nu. ... & seqq. ibi videas.*

76 AMPLIA V. Vt † sola publicatio sit terminus exclusiuus productionis aliorum testium, etiam quod producere volens testificata non didicerit, secundum * magis * communem Dd. opinionem, de qua post alios testatur Paris. (licet eam in puncto iuris non sequatur) *in cap. fraternitatis, nu 64. in prin.* vbi amplius dicit, ab hac opinione in iudicando & consulendo non esse recedendum, sed quia hæc ampliatio non transit sine difficultate, & plures habet contradictores, ideo illius materiam particulariter reassumpsi infra, *c. 8. nu. ... & seqq.*

77 AMPLIA VI. Vt † post publicationem testes non possint examinari, non solum super eisdem articulis, aut directe contrariis, sed nec etiam super nouis, *secundum Alber. in auth at qui semel, nu. 3. in prin. vsq; ad versic. in aliis de Are. &c.* vbi ex gloss. quam allegat, dicit, hanc opinionem consuetudine approbari, & *nu. 4.* vbi eandem opinionem de iure veriorem testatur, & quod ita obtinuit in facto cerã magnis peritis (licet de iure Canonico dicat contrarium verius, *vt infra eum referam*) * Felyc. *ibidem, nu. 1. & 2.* vbi testatur de * communi & vera opinione, tam de iure ciuili, quam de iure Canonico. C. *de probat.* Boniface. *in Clem 2. nu. 14. de testib.* Bart. *in 1. fraternitatis, nu. 8. versic. quæro, quos articulos omnino noui, & nu. 14. col. 8. post med. versic. quæro, quos articulos*, Anan. *num. 5. vers. alias si esset omnino nouum*, Abb. *nu. 8.* Marian. *num. 63. in prin. iuncto vers. & generaliter*, vbi bene loquitur, & declarat, hanc ampliationem procedere non ex vi publicationis, sed quia articuli omnino noui reputantur impertinentes, & ideo sunt reiiciendi ante publicationẽ, ergo multo magis post publicationem, Paris. *num. 66. ad fin. vers. nouum autem omnino articulus, & nu. 67. & seq. extra, de testibus*, Campeg. *de testibus, reg. 332. versic. sexto quia*, Vrsil. *in addit. ad Afflict. decis. 216. post nu. 4. vers. aut super articulis.*

78 Contrarium, quod † super nouis articulis post publicationẽ possint alii testes examinari, probat text. *in c. causam quæ il 2. de testib. ibi, vt super aliis capitulis, &* per quẽ tex.* communiter omnes, *ibi, in summario*, notant, quod * publicatio testium in vno capitulo non præiudicet volenti producere testes in alio. Et propterea publicationem non obstare quoad productionem nouorum articulorum, dixerunt ibi Butr. *nu. 4.* Anch. *nu. 4.* Abb. *nu. 2. in 1. intellectu.* Hoc idem etiam videtur probare tex. *in c. cum venisset, in fin. vers. si quæ vero fuerint, &c. eod. tit. de testibus, &* ib. hoc notant Butr. *nu. 3. vers. & nota*, Imol. *nu. 2. vers. item nota, addo pro eadem opinione* Henr. Boyc. *in c. fraternitatis, nu. 8. & ibi etiam* Paris. *n. 22. 23. & 24. vbi late cõprobat, & testatur de * communi, ext. de testibus, addo & gloss. in c. ex tenore, in verbo, admittendos, vbi allegat pluraturam, & ibi* Host. *num. 3. in fin. vers. secus si super alio*, Bald. *nu. 4. vers. primus super alius articulis, d. tit. de testibus, item gloss. in Clem. 2. in verbo, eisdem, &* ibi Guliel. de Monte Laud *in verbo, contrariis, nu. 2. post med. vers. si autem loqueris de nouis*, Imol. *nu 3. vers. fallit in casibus*, Zabar. *nu. 2. al fin. vers. tertio oppono, & nu. 6. de testibus, item gloss. in l. per hanc, in gloss fin. ad fin. vers. tu dic, C. de temp. appell.* Bart *in auth at qui semel. nu. 23. & ibi* Alber. *nu. 3. ad med. vers. la obbie A e. &* [illegible] *& nu. 5.* vbi quod ita * communiter tenent Canonistæ, & propterea ita dicit seruandum esse in foro Canonico, Odofred. *nu. 1. in fin.* Ang. *col. 1. in prin. vers. super alio vero bene admittitur*, Ioan. Sicar. *nu. 21. vers. si autem nouus*, Marsil. *sing. 23.* Monticell. *in repert. test. rubr. testium productio post didicita testificata. fol. 115. col. 1. vers. 6.* Franc. Person. *de ind. c. & tort. qu. 11. n. 24. vbi testatur de crebriori opinione.* Et facit pro hac contraria opinione, quod dixi *supr. q. 66. nu. 307.* vbi probaui, quod quãdo capitula sunt diuersa, testes examinati super vno capitulo, non prohibentur repeti super alio etiam quod simus inter eadem personas.

79 Quid dicendum? Dic, quod † prima opinio est verior, declarata tamen, *vt inf. nu. 82.* & secundum ibi tradita concordant istæ contrariæ opiniones.

80 AMPLIA I. Propositam † sextam ampliationem, vt procedat in productione nouorum articulorum, nõ solum respectu rei petitæ, sed etiam respectu actionis intentatæ, vt si primo articulabam: equum ex causa emptionis, nunc formo articulum super eodem equo, sed ex causa donationis: tunc enim & in omni alio casu, in quo exceptio rei iudicatæ super primis articulis nõ obstat nouis articulis, tales articuli tanquam impertinentes non sunt vllo pacto admittendi, præsertim post publicationem, *Marian. in cap. fraternitatis, num. 63. versic. & procedit hæc conclusio, extra, de test. bus.*

81 AMPLIA II. Dictam † sextam ampliationem, vt post publicationem noui articuli non admittantur tam ex parte actoris, quam ex parte rei, *secundum Marian. in cap. fraternitatis, num. 63 ad fin. vers. & procedunt prædicta, vbi ponit exempla, extra, de testibus, sequitur ibi* Paris. *nu. 66. in fin. vers. quod nedum procedit.*

82 LIMITA modo † propositam sextam ampliationem, (& cum hac limitatione concordantur opiniones contrariæ relatæ supra, *num. 77. & seq.*) vt illa procedat, quando articuli sunt omnino noui, non facientes, nec pertinentes ad causam. Secus autem, quãdo articuli noui sunt pertinentes, dependentes, aut aliquo modo inclusi sub primis, per ea, quæ dixi [illegible] *nu. 130.* vbi bene

comprobatur hæc limitatio. Et hoc est, quod voluit Paris. *in cap. fraternitatis, num. 24. versic. & hoc nisi essent, extra, de testibus,* vbi dixit, quod si noui sunt directo contrarii primis articulis aduersarii, tunc non possunt super illis testes produci post publicationem, ergo debēt esse noui, & dependentes, non autem noui contrarii, & expresse declarat Bald. *in authent. at qui semel, nu. 2. ad fin. versic. in tertio casu, C. de probat. Lanfranc. de testibus. ad c. quoniam contra, in verbo, testium depositiones, nu. 38. ad fin. extr. de probat.*

83 AMPLIA VII Propositam †regulam, vt nec etiam in causis summariis post publicationem possint alii testes examinari, *Bart. in extrauag. ad reprimend. in verbo, figura, in vlt. colum. num. 16. Adden. ad Abb. in cap. fraternitatis, num. 1. liter. A. in fin. addit. & ibi etiam Aretin. nu. 22.* vbi idem, quando agitur sine strepitu & figura iudicii, *idem Aretin. in cap. constitutis, il 2. num. 13.* vbi idem, quando sumus in foro, in quo æquitas seruatur, prout est forus mercatorum, *Paris. in 1. addit. ad Bart. in authent. at qui semel, versic. item quod etiam in causis, in quibus proceditur summarie, &c. C. de probat. Gabr. tit. de testibus, libr. 1. concluſ. 21. num. 8.* vbi idem in causis, in quibus agitur æquitate inspecta, *& num. 16.* vbi in summariis, *Menoch. de arbitr. lib. 1. quæſt. 34. num. 3. & sequ.* vbi loquuutur in summariis, & in quibus proceditur sola facti veritate inspecta, bene declarat verba Bart. *in dict. extrauag. ad reprimend.* reprobato Alexandro contrarium tenente, in loco per eum relato, faciunt pro hac ampliatione deductæ rationes & auctoritates, per Franc. Personal. *in tract. at. de indic. & tort. quæſt. 11. nu. 4. versic. tamen hæc opinio, &c. & vers. seq.* vbi propterea dicit, quod sequens contraria opinio non videtur esse in tuto portu, *Rom. consil. 479. nu. 1. versic. & hoc est verum,* vbi loquitur in causis, in quibus proceditur de plano, & sine strepitu & figura iudicii, *& ibi Mandoſa in addit. lit. B. Octau. Cacher. decis. Pedem. 1. nu. 26.* vbi loquitur in causa, in qua proceditur sola facti veritate inspecta, dicitq; , quod ita semper obseruauit tenatus, *refert & sequitur Ioan. Pet. Surd. consil. 118. nu. 11. lib. 1.* vbi idem, quando proceditur sola æquitate inspecta, *Bertazz. consil. 529. num. 3. & 4. libr. 2.* vbi loquitur in summariis, & quando proceditur sola facti veritate inspecta, *allegat Ioan. de Amic. in consil. 11. nu. 6. & Bertran. consil. 142. nu. 14. part. 1.*

84 Contrarium †scripsere idem Paris. *in d. 1. additione ad Bart. in auth. at qui semel, versic. est in ista materia, C. de probat.* vbi loquitur in causis, vbi agitur simpliciter, summarie, & de plano, *Soc. reg. 403. in 17. fall.* vbi loquitur, quando est data arbitro potestas procedendi sine solēnitatibus, *& idem traditur per Campeg. reg. 268. fallen. 59. & per Conrad. in pract. in tit. de testibus, rub. de recept. post term. nu. 47. fol. 137. col. 1. in 16. fall. & fol. 138. col. 1. post fall. 47.* vbi idem, quando proceditur sine figura iudicii, sed de conscientia, & in iudice habente liberum arbitrium à Principe. Hanc opinionem admittit Menoch. *de arbit. lib. 1 d. quæſt. 34. n. 5. & 6. Alex. Stiat. in pract. iudic. cap. 17. nu. 37. versic. & maxime,* vbi, quando proceditur summarie, & nulla iuris solemnitate seruata, *& num. 61.* vbi idem, quando causa est cognoscenda est summarie sine figura iudicii, & sola facti veritate inspecta, *& nu. 72. & seqq.* vbi latius. Et pro hac contraria opinione vide etiam relatos per eundem Franc. Person. *in tract. de indic. & tort. qu. 11. num. 4.* vbi loquitur in summariis, & plures adducit concordantes, *& nu. 27.* vbi loquitur, quando proceditur sola facti veritate inspecta, *Vrsill. ad Afflict. decis. 216 nu. 3.* vbi loquitur in foro mercatorum, *Decian. consil. 51. nu. 90. lib. 2.* vbi loquitur, quando proceditur iuris solemnitate omissa.

85 In hac † opinionum contrarietate mihi semper magis placuit prima opinio, ea ratione, quia timor subornationis, vnde sumitur ratio propositæ regulæ, vrget etiam in summariis. Ideo, &c.

86 AMPLIA VIII. Vt † testes non possint examinari post didicita testificata, siue quis illa didicerit per se, siue etiam per alium, text. est *in §. quia vero, versic. si vero, ibi aut omnino pro ea agens, in auth. de test. item & text. in auth. at qui semel, ibi, vel alius pro eo agens, &c. & ibi gloſſ. in verbo, acceperit, C. de prob. & idem text. in c. pen. ibi, neq; per alium, extra, de testibus. Butr. in c. fraternitatis, nu. 14. col. 8. ante med. versic. idem si didicerit per aduocatum eius, vel alium, Marian. ibid. nu. 61. versic. vel aliquis, iuncto versic. & in summa, extra, de testibus, Bonifac. in Clem. 2. nu. 114. versic. nam qualitercunque, de testibus, Campeg. reg. 334. versic. dic primo, Monticel. in repertor. ſeſt. rub. test. productio. post didicita testif. fol. 114. col. 1. versic. 2.*

87 LIMITA seu † declara hanc octauam ampliationem secundum ea, quæ posui supra, *nu. 48. & seqq.*

88 AMPLIA IX. Vt † post didicita testificata non possit quis testes examinare, etiam quod non sit facta illorum publicatio, prout est tex. *in d. auth. at qui semel, C. de probat.* vbi ad impediendum examen considerantur testificata didicita, & de publicatione verbum nullum, *prout ibi animaduertit gl. in verbo, productio, lit. G. & in c. ex tenore, in verbo, admittendos, versic. & ita est argumentum, extr. de testibus, Bellam in cap. fraternitatis, nu. 23. in fin. versic. & idē hoc casu, & ibi etiam Henr. Boyc. num. 6. in fin. in ſimili, versic. & idem hoc casu, Marian. nu. 46. & nu. 61. versic. & in summa, Felin. nu. 7. Paris. nu. 66. ante med. versic. quid autem si sunt didicita testificata, extra eodem, Aretin. in cap. ſeries, nu. 14. ante medium, versic. ex quo elicitur alia conclusio, d. tit. de testibus, Belladium, versic. ex quo elicitur alia conclusio, d. tit. de testibus, Bellamer. in cap. cōstitutis, il. 2. nu. 4. & ibi etiam Imol nu. 6. vbi quod ita * communiter tenetur, eod. tit. de testibus, Gulielm. de Monte Laud. in Clem. 2. in verbo, contrariis, n. 2. in fin. versic. si ante publicationem, & ibi etiam Imol. nu. 3. in fin. versic. si vero ante publicationem, & nu. 5. ad med. versic. & similiter e contra, Ancha. nu. 8. ad fin. in 11. fallen. Zab. nu. 2. post med. versic. nam etiam nō facta publicatione, & nu. 14. versic. fallit, si pars, Bonifac. num. 114. & num. 116. de testibus, Campeg. regul. 332. versic. secundo, quia, Gabriel. tit de testibus concluſ. 21. nu. 10. lib. 1. Maſcar. de probat. lib. 1. in præſat. qu. 5. nu. 45. versic. istud etiam.*

89 AMPLIA X. Vt † post didicita testificata non possit quis testes examinare, non solum quādo didicit testificata sua, sed etiam quando didicit testificata partis aduersæ: sufficit enim ex vna tantum parte factam fuisse testium publicationem, *text. est in authent. at qui semel, in princ. ibi, aut ab aduersario hoc faciente, &c. & ibi gloſ. in verbo, didicerit, Bart. num. 22. Caſtrenſ. nu. 1. & nu. 6. ad fin. Ioan. Sicar. post num. 4. versic. siue didicerit, C. de probat. gloſ. in §. quia vero, in versi si vero, in verbo, quartam, in fin. versic. item nunquid scientia, & ibi Ang. nu. 26. in authen. de testibus, Bellamer. in cap. fraternitatis, nu. 32. in fin. & ibi etiam Butr. nu. 14. col. 8. ad med. versic. in quantum dixi, Marian. num. 46. versic. & est contra, & male, vt ibi per eum) & num. 62. in fin. versic. insuper etiam. extra, de testibus, Ioan. Andr. in cap. num venisset, num. 4. & ibi Butr. num. 3. in fine, versi. nota hoc, Imol. num. 3. versic. vltimo nota, Anchar. nu. 4. Aret. post nu. 4. versic. ex isto etiam, eod. tit. de testibus, Bonifac in Clem 2. nu. 147. de testibus, Spec. in tit. de testibus, § satis vtiliter, nu. 9 post. versic. quod autem dixi, Alex. de teste, § satis vtiliter, nu. 9 post. versic. quod autem dixi, Alex. Stiat. in pract. iud. c. 18. nu. 51. vbi declarat Montic. in repert. testium, rub. testium productio publicat. atteſt. fol. 110. col. 1. versi. 1.*

90 LIMITA seu potius declara † hanc decimam ampliationem, quia si vna pars didicit testificata, & alia non, illa, quæ non didicit, non excluditur à probando, &c. *Alber. in auth. at qui semel, nu. 6. in fin. post Specul. & Guid. de Suzzar. quos allegat,* & ita dicit, se vidisse in iudiciis seruari, *Cod. de probat. facit text. in §. quia vero, in versic. si vero deducens, ibi, Aduersarius autem eius acceperit solu, & quæ sequuntur in auth. de testibus.*

91 AMPLIA XI. Vt † testes post publicationem non possint examinari non solum super eisdem, vel directo contrariis, sed etiam super aliis & diuersis, inclusis tamen sub primis de necessitate probationis & facti, *secundum Bart. in auth. at qui semel, num. 24. C. de probat. Angel. in §. quia vero, n. 19. col. 3 in fin. versi. primo casu, in auth. de testib.*

Innoc.

Innoc. in c. fraternitatis, nu. 2. versi. sed quidam dicūt, & ibi etiam Host. nu. 8. versi. sed & quod dictū est, Io. And. post n. 20. versi. & si consideretur, Bald. post nu. 1 versi. dicit Innocentius, But. nu. 13. versi. quædam quæ non comprehenduntur, iuncto versi. primo casu, & c. ibi, idem in secundo, Imol. nu. 9. col. 4. ad med. versi. vbi autem articulus, Marian. nu. 65 versi. quoad primum, Paris. nu. 74. in fin. ext. de testibus, Anch in Clem sub nu. 10. de testib. Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 7. nu. 129. in princ. Lanfr. de testib. ad c. quoniam contra, in verb. testium depositiones, n 40. ext. de prob.

92 Exemplum huius † ampliationis ponunt Doctores, quando primi articuli continent præscriptionem, secundi vero continent titulum vel possessionem, facta enim publicatione testium examinatorū super primis articulis, non admittuntur secundi, quia titulus & possessio de necessitate includuntur sub præscriptione, de qua latius dicam infra, *in 9 cap. num. 342. & seqq.*

93 Sed † quid, si secundi articuli comprehenduntur sub primis de necessitate facti, sed non de necessitate probationis, dixi infra, *in limitationib. nu. 205.*

94 AMPLIA XII. Quia † testium publicatio non solum impedit partem principalem in aliorū testium productione, sed etiam eiusdē partis hæredem & successorem, *secundum Butr. in cap. fraternitatis, n. 14. ad fin. colum. 10. ad med. versi. sed hæc omnia procedunt, extr. de testibus, Gabriel. tit. de testibus, concluſ. 21. num. 14.* vbi ampliat etiam

95 in singulari succedere. Vide tamen † in proposito Gabriel. *d. concluſ. 21. nu. 54 & nu. 145.* vbi dicit, isto casu succurri ipsi hæredi per viam restitutionis in integrum, ex capite ignorantiæ.

96 AMPLIA XIII. Quia † testes non possunt examinari post publicationem, non solum quando sunt producti super articulis formatis, sed etiam, quando illis non formatis sunt producti super libello, petitione, vel tota causa, *secundum Imol. in c. fraternitatis, nu. 12. extr. de testibus, Cardin. Zabarell in c. ex tenore, col. 2. in fin. versic. ex hoc etiam infertur, vbi declarat, eum omnino videas, Abb. in cap. cum venisset, col. final. in fin. versic. hac omnia, eod. tit. de testibus, Campeg. reg. 332 versic. quinto, quia.*

97 Sed † quod publicatio non obstet, quin testes possint examinari super directe contrariis, quando primi essent examinati super petitione, & non super articulis, tenet Gabr. *d. concluſ. 21. num. 129. post Card. Felyn. & Com. in locis per eum relatis.*

98 LIMITA I. Propositam † regulam, quando testes nulliter & non rite sunt examinati: Tunc enim habentur pro non examinatis, ideo post eorum publicationem non impeditur aliorum testium productio. Sic mihi probat text. *in Clem. 2. de testibus in verbo, vite, sumpto* * *ibi argumento à contrario sensu, & ibi hoc notant gloſ. & * communiter Dd.* Verum hanc primam limitationem latius realsumam infra. *cap. 10. nu. 358. & seqq.*

99 LIMITA II. Eandem † regulā non procedere, quando testes essent ritè recepti, sed eorum publicatio esset nulliter facta: Tunc enim pariter non impeditur aliorum testium productio. Sic enim probat text. *in c. ex tenore, a. l. fin. ibi, ſolemniter publicata, &c.* sumpto inde argumento à contrario sensu, *extra, de testibus.* Et † dicitur

100 nulla publicatio, quando est indiscrete facta, scilicet insciā, aut inuita parte, de qua re latius infra dicam, *in 12. cap. nu. 375. & seqq.*

101 LIMITA III. Vt † publicatio impediat productionem aliorum testium de iure Canonico, item de iure ciuili nouissimo, videlicet Authenticorum, non autem de iure Digestorum & Codicis, eo enim tempore & quandocunque, & sic etiam post publicationem poterant testes examinari, *prout anim. aduertit Butr. in c. fraternitatis, post num. 14. versic. ad hoc, &c. & latius reassumit ibi Marian. num. 21. vsque ad versic. & ratio, & num. 25. & num 27. in fin. iuncto num. 28. per totum, vbi respondet contrariis, extra, de testibus.*

102 LIMITA IV. In diuersa † instantia ac diuerso iudicio, publicatio enim facta in vno iudicio, non impedit productionem testium in alio, *Bart. in auth. at qui semel, num. 30. & ibi Angel. nu. 2. col. 2. versi. similiter post didicita testificata, il 1. C de probat. Henr. Boyc. in c. fraternitatis, nu. 3. & nu. 10. ad fin. versic. sed fallit, & ibi etiam Bellamer. nu. 21. in fin. versic. aut attestationes exstant, & nu. 27. ad fin. versic. sed fallit, Butr. nu. 17. in princ. Aret. num. 9. ad med. versic. sed publicatio, vbi, quod ita tenent * communiter Dd. Marian. nu. 131. & nu. * 156. Felyn. nu. 9. Paris. num. 28. in fin. versic. ad quod etiam faciunt, extra, de testibus, Innoc. in cap. veniens, il 2. nu. 4. ante fin. versic. ista autem non nocet, si in alio iudicio, &c. & ibi Hostien. nu. 3. in fin. versi. ad secundam vero obiectionem, Ioan. And. nu. 7. in fin. & nu. 9. versi. ad secundam vero, Bellam. num. 15. eod. titul. de testibus, Guli. de Monte Laud. in Clem. 2. in verbo, contrariis, post nu. 2. versi. si autem attestationes exstent, & ibi etiam Imol. nu. 3. versic. secundo casu, de testib. Spec. in tit. de teste, §. satis vtiliter, n. 3. versi. quintus si mutatur iudicium, Nell. de testib. n. 123. in 5. casu, Camp. de test. reg. 370. versi. 11. quia in alia causa, Prac. Corr. tit. de test. rub. de recep. post ter. n. 47. fol. 137. col. 1. in 7. fall.*

103 SVBLIMITA I. Hanc † quartam limitationem, vt procedat, quando iudicia & instantiæ sunt taliter diuersæ, vt exceptio rei iudicatæ in vno, non obstet in alio, *iuxta ea, quæ dicam infra, num. 122.* Tunc enim publicatio facta in vno iudicio, non impedit productionem testium in alio, secus autem, quando exceptio rei iudicatæ in vno obstaret in alio, *sic expresse declarat Marian. in d. cap. fraternitatis, d. num. 131. & 156. extra, de testibus.* Vide, quæ dixi infra, *in 4 ſublimit. num. 106.*

104 SVBLIMITA II. Eandem † limitationē procedere, quando adest sola publicatio, sed testificata nō sunt didicita, sed si vltra publicationem pars didicit testificata: tunc etiam in diuersa instantia nō potest alios testes examinare. Sic enim relatis contrariis concordat, & distinguit Aret. *in d. c. fraternitatis, nu. 15 & 76. ext. de testib.*

105 SVBLIMITA III. Vt † eadem quarta limitatio procedat, quando in secundo iudicio & instantia personæ sunt diuersæ, vel causæ diuersæ, vel aliud petitur, secus, quando personæ sunt eædem, & eadem agendi causa, ac etiam idem petitur, quia tunc publicatio obstat, etiam quod simus in diuersa instantia, *ita declarat Angel. in §. quia vero, num. 19. col. 3. ad med. versic. parte vero inuita distingue, & c. in auth. de testibus.*

106 SVBLIMITA IV. Eandem † quartam limitationem non procedere, quando in prima instantia fuisset plene cognitum, ita quod sententia lata in ea pareret exceptionem rei iudicatę in alia, quia tunc publicatio obstat. Et sic limitatio procedit tantummodo, quando in vno iudicio testes sunt examinati ad vnum finem, & in alio iudicio producuntur ad alium finē, alias secus, *secundum Bal. & Ant. de Butr. in locis relatis per Aret. in c. fraternitatis, nu. 19. extr. de testibus,* vbi dixit, hanc opinionem sibi magis placere ex rationibus ibi per eum adductis (licet Bart. per eum relatus *in l. 2. § hoc edicto, in vlt. quæſt. ff. de vi bon rapt.* contrarium dixerit) sed pro hac sublimitatione faciunt, quæ dixi supra, *nu. 103.* item facit. *tex. in c. constitutus, extr. de testibus, prout illum ponderat Aret. in loc. præcit.*

107 LIMITA V. Propositam † regulam (& hæc limitatio venit illatiue ex præcedenti) vt publicatio testium facta in summario iudicio, vt puta possessorio, non impediat aliorum testium productionē in plenario, vt puta in petitorio, *Butr. in d. c. fraternitatis, nu. 17. versic. si inter eaſdem personas, & ibi etiam Imol. nu. 8 post med. versic. nec non obstat, Aret. Marian. nu 131. versi. & idē si variatur instantia, & n. 157. Paris. nu. 57. ad fin. ext de testibus,* allegat præcipue *tex. in c. veniens, il 2. ad fin. in versic. nos igitur, eod. tit. de testib. & per illum tex. ibi hoc notant But. nu. 4. versi. nota 6. Imol. nu. 1. & n. 4. col. 3. ad med. versi. in ea lem gloſſa, ibi diuersum &c. Anan post nu. 4. versic. nota, quod publicatio, Abb col. 1. in princ. versic. attestationes receptæ in summario, & num. 2. in fin. versi. nota, quod*

vbi

vbi attestationes, Aret. nu. 1. versic. receptio & publicatio, iuncto nu. 11. versic. sexto nota. Felyn. ante nu. 1. iuncto nu. 19. Addo pro hac eadē limitatione Socin. reg. 403. fall. 43. Campeg. reg. 268.

108 *fallen. 9. & fallen. 65.* Vbi † de publicatione testium examinatorum in præparatoriis, quod non impedit alios testes examinari in causa principali, etiam super eisdem articulis, *Gabr. tit. de testib. concluſ. 21. nu. 60.* Vbi econ-

109 tra, quod † facta publicatione testium in petitorio possunt examinari alii testes in possessorio, ex quo agitur ad diuersum finem, *quod & idem voluit Fran. Perso. in tract. de indic. & tort. quæst 11. nu. 23. in fin. Addo rursus pro hac eadem limitatione Rotam de fide instrum. in antiq. decis. 23. alias 437. Conrad. in pract. tit. de testibus, rub de recept. post term. num. 47. fol. 137. col. 2. in fin. in 40 fall. Monticell in repert. test. rubr. testium productio variato agendi modo. fol. 121. col 2. versic fin. & ex nostis consuluit Roland. consil. 45. num. 19. lib. 2.* Ex quibus negari non potest, hanc limitationem communiter es-

* se à Dd.* receptam, cum nec contradictorem habeat.

110 SVBLIMITA hanc † quintam limitationem non procedere, quando in iudicio summario testes essent plenarie recepti, quia tunc eorum publicatio obstat etiam in plenario iudicio, *secundum Butr. in cap. fraternitatis, nu. 17. versic. saluo nisi testes, extr. de testibus, Aret. ibidem, nu. 14. post med. vers. & idem dicit*, vbi loquitur, quando in prima instantia summaria plene fuit cognitum vltra naturam iudicii, *Campeg. de testibus, reg. 268 in 9. fall. versic nisi testes.*

111 Vide † ad hanc materiam, quæ in simili dixi de repetitione testium. *supr. qu. 66. nu. 299.*

112 LIMITA VI. (Et † hæc limitatio venit pariter illatiue ex proposita quarta limitatione) vt facta publicatione testium examinatorum coram arbitro non impediatur quis alios testes producere, & examinare coram iudice, ex quo sumus in diuerso iudicio. Sic enim per tex. *in l. fin. C. de testib. in c. præsentata, eod. tit.* vbi cōmuniter

* notant * omnes, ponunt, & declarant materiam, scripserunt Bellapert. *in l. per hanc, col. 2. ad fin. versic. egi contra te coram arbitro, & ibi etiam Cyn. post nu. 4 Bart. post n 6. vers. vel aliter C. de temp. appell. Bart. in auth atqui semel. nu. 31. vers. si vero est alia instantia, & ibi etiam Castren n. 13 in fin. & Ioan. Sicar. num. 15. versi. nam videmus, C. de probat Angel. in §. quia vero, num. 19. col. 3. post medium, ve si. aut fuerunt producti coram arbitro, in auth de testibus Butr. in cap. fraternitatis, nu. 17. versic. si sunt publicati, & ibi etiam Marian. num. 132. post med. versic. aut viuunt. & nu. 159. Paris. nu. 49. extra, de testibus, Imol. in Clem. 2. nu. 8. ad med. versic. item quando coram arbitris, Lanfran. de testibus nu. 38. vbi etiam de materia, Gabr. tit de testibus, lib. 1. concluſ. 21. nu. 63. Alexan Stiat. in pract. iud. cap. 18. nu. 58 & consuluit Rol. an. consil 45. nu. 3. libr. 2.*

113 AMPLIA I. Hanc † extam limitationem procedere etiam mutato iudicio de arbitratore ad iudicem. Publicatio enim testium examinatorū coram arbitro nō impedit productionem aliorum testium coram iudice, *secundum Marian. in cap. fraternitatis, num. 123. in fine, versic. si vero sunt recepti coram arbitratore*, (vbi ampliat, siue testes examinati sint viui, siue etiam mortui, iuxta terminos *l. fin. C. de testibus, cap. præsentata, extra eodem*) & *num. 160. Gabr. tit. de testibus, libr. 1. concluſ. 21. nu. 64. & seqq.* vbi de materia.

114 AMPLIA II. Eandem † sextam limitationem procedere, etiam quod non mutetur iudicium de arbitro scilicet, vel arbitratore ad iudicem. Nam si iis semper coram arbitro vel arbitratore vertatur, publicatio coram istis facta nō impedit aliorum testium productionem, *secundum Bald. in cap. fraternitatis. nu. 10. ad med. versic. nam in arbitris, & ibi etiam Marian. nu. 132. ad medium, vers. aut quid vult producere coram arbitratore, iuncto nu. 158. extra, de testibus, nec dissent. t Franc. Person. de indic. & tort. quæst. 11. nu. 7. in fin.* vbi reddit rationem.

115 SVBLIMITA I. Dictam † septimam limitationem procedere, quando ille, contra quem testes coram arbitro vel arbitratore producti fuerunt, non vult eorum attestationes ratas habere, sed quod de nouo producantur: tunc enim nō obstat publicatio, quin & iidem, & alii testes coram iudice produci possint: secus autem, si dictas attestationes acceptat, quia tunc obstat publicatio, *secundum eundem Marian. in d. c. fraternitatis, d. nu. 132. post med. vers. aut viuunt, extra, de testibus.*

116 SVBLIMITA II. Quando † testes examinati coram arbitro sunt mortui: tunc enim quia fidem faciunt coram iudice, *l. fin. C. de test: bus, cap. præsentata, ext. eod.* ideo facta publicatione coram arbitro non possunt iidem, aut alii testes examinari coram iudice, *Marian. in c. fraternitatis, d. nu. 132. post med. versic. secundo casu, extr. de testibus.*

117 SVBLIMITA III. Quia † contra facta publicatione testium coram iudice non possunt iidem, aut alii testes coram arbitro examinari, cum arbitris sint redacta ad instar iudicium, *l. 1. ff. de arbitr. Marian. in d. c. fraternitatis, d. num. 132. in princ. vsque ad versic. aut quis vult, extra, de testibus.*

118 LIMITA hanc † tertiam sublimitationem nō procedere, quando mutatur iudicium de iudice ad arbitratorem, seu amicabilem compositorem: tunc enim publicatio facta coram iudice non obstat coram ipso arbitratore vel amicabili compositore, quin & iidem & alii testes possint examinari, & hoc in vim potestatis arbitratorum, *de qua in cap Quintauallis, extr. de iureiuran. sic enim declarat Marian. in d. c. fraternitatis, nu. 132. ad med. vers. aut quis vult producere coram arbitratore, iuncto nu. 158. extra, de testibus, sequitur Gab tit. de testibus, lib. 1. concl. 21. nu. 62.*

119 LIMITA VII. Propositam † regulam non procedere in iudicio nullitatis, quando enim quis principaliter de nullitate agit, & postquam in primo iudicio reportauit sententiam, contra portigit libellum nullitatis primi iudicii, tunc testium publicatio facta in primo iudicio, non impedit in hoc iudicio nullitatis alios testes examinari, quia diuersæ sunt instantiæ, ac diuersa iudicia, ideo subintrant generaliter tradita *supr. nu. 102.* & in specie sic declarat Butr. *in cap. fraternitatis, num. 16. in prin. & nu. 19. & ibi etiam Marian. nu. 112. vers. vno modo propter d. fectum ordinis, iuncto versic. primo casu, &c. & num. 15. versic. si vero testes non fuerunt producti, extr. de testibus.*

120 SVBLIMITA, vt † hæc septima sublimitatio procedat, quando testes producti in iudicio nullitatis non tendunt ad eundem finem, ad quem tendebāt producti in primo iudicio: secus autem, si testes in primo iudicio producti fuerint ad eundem finem nullitatis, scilicet probandæ, ad quem nunc producuntur in iudicio nullitatis, nam hoc casu non admittuntur, *vt per Butr. in cap. fraternitatis, num. 16. versic si tamen esset, & nu. 19. & ibi etiam Marian. num. 115. vers. secundo casu, vbi bene exemplificat, & respondet contrariis, extra, de testibus.* Et faciunt pro hac sublimitatione, quæ in simili de causa matrimoniali dixi *infra, nu. 401. in 13. cap. nu....*

121 Sed † quid si nullitas in nouo iudicio intētata respiciat non defectum ordinis iudiciarii, sed merita causæ, an tunc publicatio facta in vno iudicio, impediat in secundo examen aliorum testium? Vide Butr. *in c. fraternitatis, nu. 16. vers. si autem nullitas, & ibi etiam Marian. nu. 112. vers. secundo casu, & nu. 115. vers. si vero diceretur.*

122 LIMITA VIII. Quando sumus † in casu, in quo sententia non transit in iudicatum, & sic quando non obstat exceptio rei iudicatæ: tunc enim etiam post publicationem attestationum possunt testes examinari, *Hostien. in cap. fraternitatis, nu. 3. versic. nec alias in aliquo casu, & ibi etiam Ioan. Andr. num. 25. versic. secundum quosdam, Henric. Boyc. nu. 10. in fin. versic. te fallit, Bellam. nu. 19. in principio. & nu. 27. in fin. versic. item fallit regulariter, Butr. num. 16. col. 12. ante med. versic. potest quandoque, Anchar. num. 17. Abb. nu. 4. in 2. fallent. Marian. nu. 112. versic si vero opponeretur, & nu. 115. prope finem, versic. si esset talis sententia, & nu. 164. Paris.*

ris. num. 28. extr. de testibus. Innocen. in cap. veniens, il. 2. numero 4. versic si enim sententia non obstat. Hostien. ibid. numer. 2. colum. 3. ad med. versicu. si enim non obstet. Ioan. Andr. num. 7. ad pri. versic. si enim non obstet. Bellamer. num. 13. eodem versic. si enim non obstet. Butr. nu. 14. versic nota sexto, & num. 14 versic de ista iudicium primo agitatum, iuncto versiculo si non obstat sententia. Imol. post numer. 1. Anchar. in princ. num. 8. versicu. & veneral ter. Anan. num 4. versic. & per hoc sicut. Abb. num. 15. in fin. versicu. vnde quemadmodum, extr. eod. Hostien. in capit. cum timor, num. 1. versicu. quarto vbicunque, eod. tit. de testib. Gabriel. de Monte Laud. in clem. 2. in ver. contrarius, post numer 2. versicu. item regulariter, & ibi etiam Anchar. post numer. 8. in 2 fallent. Zabar. num. 3. post med. versicu. prosequitur autem, de testibus. Adden. ad Bartol. in authen. atqui semel num. 17. litera C. versicu. & ex dict. limit. C. de probat. & Abb. de Malet. in tractat. de testib. num. 131. in princip. & dict. num 131 in fin. versicu. & hæc doctrina. Lanfranc. de testibus, num. 45. versicu. & per hoc dico. Cro. de test bus, num. 266. & ibi Moncada in addit. litera R. versicu. & expredictis, vbi inferit ad sententias Venetorum, qui cum multoties iudicent de facto & ad beneplacitum, volunt etiam in sententias posse de facto recurri, cognita iuris veritate, *Socin. reg. 403. fallent 37 & 38. Campeg. reg. 268. fallent. 44. Gabriel. tit. de testibus, lib. 1. conclus 21. num. 58. & numer 143. Pract. Corradi tit. de testibus. rubric. de recept. post term. numer. 47. folio 137. col. 2. fallent. 36. & 37.*

123 LIMITA IX. In causis matrimonialibus † text. est in capit. fin. & in constitut. col 2. extr. d. testib. Verum hanc limitationem latius recollimam *supra c. 13. nu. 383. & seqq.* vbi vide as.

124 LIMITA X. (Et † hæc limitatio venit illatiue ex octaua proposita limitatione) in testificatione peritorum, eorum relationes etiam quod fuerint publicatę, possunt tamen probari contrarium per alios peritiores, *secundum Marian. in c. fraternitatis, num. 173. & ibi etiam Card. in d. Abbatem. num. 4. in fine, litera C. versica vbi namque non reperio 54. & Felin. num. 8. extr. de testibus Pa-* [illegible] *col. in authent. atqui semel, versicu. item quod [illegible], Cod. de probat. Abb. in tractat. de testibus, [illegible] de testibus, post num. 45. versicu. [illegible] Campeg. regul. 268. [illegible] de testibus libro 1. concluſ 21. num 89. [illegible] tractat. de tortur. quæstion. 1 nu-*

125 *mero 21.* Etiam † specie in peritis deponentibus remanere eam, vel non remanſuram ex vulnere cicatricem, scicum Murill. *sing. 66. & n. 11. § si quis vltro, numero..... de quæstion. Menoch. arbitr. post 34. nu. 9. Monticell. in repertor. test. rubric. testium productio publicatis attestat. fol. 119. colum. 2. versic. 4. & Lasciand. de probat. lib. 2. concl. 1034 numero 9.*

126 Et hinc † est generaliter, quod post publicationem testium deponentium de credulitate possunt examinari alii testes de eadem credulitate deponentes contrarium, *Gabriel. tit. de testibus, lib. 1. dict. conclusio. 21. numero 148. post [illegible] quem allegat. Monticell. in repert. testium rubric. testium productio publicat. attestat. folio 109. colu. 2. versic. 1.*

127 Et hinc est etiā, quod † in probatione valoris, quantitatis, seu pretii merum de eorum iudicio & credulitate, [illegible] eorum facta publicatione admittuntur alii, [illegible] tit. de testib. [illegible] numer. 5. versicu. 4. in ad[illegible] valore. Noll. de testib. numer. 113 in 13. casu. Socin. [illegible] fallent. 42. Campeg. regul. 268. fallent 47. Gabriel. [illegible] tit. de testibus, lib. 1. concluſ. 21. numero 125 & numer. 142. [illegible], rubric. de recept. post term. num. 47. folio 137. [illegible] testium. folio 119. Monticell. in repert. test. rubric. testium productio publicat. attestat. fol. 111. colum. 2. versic. 2. Person. [illegible] de indic. & tortu. quæst. 11. nu. 22. vers. alii attulere 7. [illegible] numer.

LIMITA XI. Regulam non procedere, † quando 128 variatus locus agendi, vel quia primo fuit actum ad vnum finem, & deinde agitur ad alium. Tunc enim publicatio facta primo iudicio non obstat, quin alii testes possint examinari in secundo, *Baldus in authent. atqui semel, num. 1. versicu. [illegible] Bellamer. num. 13. eodem versic. si enim non obstet. Barto. num. 14 versic nota sexto, & num. 14 versic de ista iudicium primo agitatum, iuncto versiculo si non obstat sententia. Imol. post numer. 1. Anchar. in princ. num. 8. versicu. & veneral ter. Anan. num 4. versic. & per hoc sicut. Abb. num. 15. in fin. versicu. vnde quemadmodum, extr. eod. Hostien. in capit. cum timor, num. 1. versicu. quarto vbicunque, eod. tit. de testib. Gabriel. de Monte Laud. in clem. 2. in ver. contrarius, post numer 2. versicu. item regulariter, & ibi etiam Anchar. post numer. 8. in 2 fallent. Zabar. num. 3. post med. versicu. prosequitur autem, de testibus. Adden. ad Bartol. in authen. atqui semel num. 17. litera C. versicu. & ex dict. limit. C. de probat. & Abb. de Malet. in tractat. de testib. num. 131. in princip. & dict. num 131 in fin. versicu. & hæc doctrina. Lanfranc. de testibus, num. 45. versicu. & per hoc dico. Cro. de test bus, num. 266. & ibi Moncada in addit. litera R. versicu. & expredictis,* vbi inferit ad sententias Venetorum, qui cum multoties iudicent de facto & ad beneplacitum, volunt etiam in sententias posse de facto recurri, cognita iuris veritate, *Socin. reg. 403. fallent 37 & 38. Campeg. reg. 268. fallent. 44. Gabriel. tit. de testibus, lib. 1. conclus 21. num. 58. & numer 143. Pract. Corradi tit. de testibus. rubric. de recept. post term. numer. 47. folio 137. col. 2. fallent. 36. & 37.*

Quamuis contrarium voluerit solus, † quem vide- 129 rim, Bellamer. *in c. constitutus, per illum text. num. 17. extra de testib.*

Et hinc est, † quod quando mutatur iudicium de [illegible] causa ciuili ad criminalem, vtputa, quia agebatur ex contractu, deinceps agatur ex delicto, facta publicatione in primo iudicio ciuili, non prohibentur examinari testes in secundo criminali, ex quo diuersus est agendi modus, *secus hanc Saluian. in authen. atqui semel. nu. 5. vers. item fallit, quando instantia, & ibi etiam Ioan. Sicar. numer. 26. C. de probat. Socin. regul. 403. in 8. fallent. Campeg. reg. 268. fallent. 42 & 49. Ripa in l. 2. num. 44. versicu. hinc testes publicati in causa ciuili, C. de eden. Pract. Corradi rubric. de recept post term numer. 47. folio 137. columna 1. in 21. fallen. Monticell. dict. rubric. testium productio variato agendi modo,*

folio 122. column. 1. versicu. 2. Personal. dict. quæst. 11. num. 23. vers. & sic etiam.

131 Sed quid, † si non variatur modus agendi, sed variatur tantummodo modus probandi, an tunc obstet publicatio productioni aliorum testium? Vide Gabr. titu. de testib. a. consl. 21. num 122. vbi refert concordantes pro & contra.

132 LIMITA XII. Quando sumus † inter diuersas personas, publicatio enim testium facta in vno iudicio non obstat in alio, præsertim, quando personæ sunt diuersæ, Hostien. in cap. fraternitatis, num 3 post medium, versic. nec si inter alias personas. Ioannes Andr. num. 25. versicu. item cum in alias personas agitur. Bellamer. numer. 19. versiculo, item cum inter alias personas, & numero 21. in fine, & numer. 28. versicu. item vbi agitur. Boyc. numero 3. & numero 11 versiculo item vbi agitur. Alb. numero 4. in 6. fallent. Paris. numero 35. extr. de testibus. Bellamer. in capitu. constitutus, numero 10. eodem tit. de test. bus. Innocent. in capitu. veniens, d. 2. numero 4. versiculo ad hoc sic respondeo, Hostien. ibidem numero 2. columna 3. versicul. ad hoc dicas. Ioan. Andr. numer 7. ante med. versiculo, solutio ad hoc dicas. Bell. amer. numer. 12. Gabriel. de Monte Laudens. in clem. 2. de testibus, in verb. contrarius post numer. 2. versicu. si autem attestationes. Imol. ibidem, numero 3. ante medium & post numer. 8. versicul. vt quia inter diuersas personas. Ancharan. numero 8. ante medium, in 5. fallent. Zabarell. numer. 14. Angel. in §. quia vero, numero 19. columna 3. post medium, versicu. secundo casu principali. in authen. de test bus. Specu. in titu. de teste, §. satis vtiliter, num. 3. versicu. primus si inter alias personas. Nell. de testibus, numer. 123. in 1. ca. u. Socin regul. 403. fallentia 40. Campeg. regul. 370. versicu. 11 quia, Pract. Corradi titul. de testibus, rubric. de recept. post term. numer. 47. folio 136. colu mna 2. in 18. limitatione, & folio 137. colum. 2. fallent. 37. la. 2. faciunt, quæ in simili de repetitione testium dixi supra quæst. 66. num. 297.

133 LIMITA XIII. Quoad † tertium comparentem, testium enim publicatio facta inter partes principales non obstat tertio comparenti pro suo interesse, quin possit alios testes producere. Ancharan. in fraternitatis, nu. 24. Marian. num. 77 Felin. num. 10. Paris. numero 35. vers. & pro conclusione facit, tuncto nu 36. & 37. vbi pluribus comprobat. & respondet contrariis. extr. de testibus. Abb. in cap. constitutus num. 3 eodem tit. de testibus. Specu. in titu. de teste, §. satis vtiliter. numer 3 versicu quid si ei tentia. Campeg. regul. 268. fallen. 70. Gabriel. titu. de testibus. libro 1. conclu 21. num. 91.

134 SVBLIMITA I. Hanc † decimatertiam limitationem procedere, quando tertius comparet ante conclusionem in causa, & sic tempore, quo potest fieri probatio, licet principaliter agenti, vel incidenter obstaret publicatio: Tunc enim iste tertius sic ante cõclusionem comparens, licet post publicationem potest producere testes, &c. Secus si comparuisset, & post publicationem, & post conclusionem in causa, tunc enim non potest amplius producere, quia causa stat in statu, in quo cessat productio, & tertius non conferetur admissus, nisi in statu & terminis, in quibus causa reperitur, sic declarat Paris. in d. cap. fraternitatis, num. 37. & 38. extr. de testibus.

135 SVBLIMITA II. Dictam † decimamtertiam limitationem non procedere in casu, in quo sententia noceret etiam tertio, quoad plenum præiudicium, vt puta, quando idem tertius fuisset in iudicio litis assistens, & præsens publicationi factæ. Tunc enim ipsi obstat publicatio sicut parti principali, Specular. in titul. de telle, §. satis vtiliter, numer 3. versicul. Vincentius dicit. Butr. in capit. fraternitatis, numero 17. in fin. & ibi etiam Felin. post numer. 10. versicu. secus dicit Paris. numero 36. versicu. sicus si iste tertius scivisset. extra de testibus, Campeg. regul. 268. fallent. 70. versi & hoc nisi Gabr. titu. de testib. libro 1. conclusion. 21. quæ numero 92. & 93.

LIMITA XIV. In articulis † dependentibus ab aliquibus, super quibus posse testes examinari etiã post publicationem, scripserunt Specul. in titu. de teste, §. breviter. numero 3. versicu. tertio fijit & num. 6. versic. nisi autem caussis. Angel. in § quia vero, numero 19. vsque 3 in fin. versic. qua ergo ratione, in authen. de testibus, & in authen. atque semel, numer. 2. ad finem, versicu. super nouis autem capitulis dependentibus, C. de probat gloss. per illum text. in capit. parentibus, de testamentis, in verbo, nouis, in principio, & in versicu. vnde aperte attestationibus, & ibi coram Doctoribus numer. 2. versic. vnde dicunt Hostien. post numer. 8 versic. postea scripsit. Ioan. Andr. in cap. fraternitatis, post med. Bald. num. 1. versi sed quæro de dependent, & num. 6. Henric. Boyc. num. 8. Butr. num. 13. colum. 8 post med. vbi dicit, quod sunt nous, & pertinentes molestant. ad finem. vsque finem. & num 9. colum. 2 post med. versic. secus quando. Ancharan. Zabarell. num. 2. & num 3. versic. extra. dicas conclusic & num. 3. versicu quare plus tenetur subornatio &c. vbi reddit rationem huius limitationis. Abb. post num. 3. Marian. num. 7. versicu. deinde glossa subdit & num 68 & seqq. vbi late de materia facit plures limitationes, & ponit plura exempla, in quibus post publicationem possunt, & non possunt examinari testes post publicationem super articulis dependentibus, & num. 79. versi. est tamen singulariter & diligenter aduertendum. Paris. num. 74. & 75. extra de testibus. Innocan. ca. ferues, in verbo, testes, & ibi Hostien. numer. 3 in fine. eodem in verbo, testes, versiculo, est enim nouus articulus. Ioannes Andr. num. 4. in fin. in eodem verbo, testes, versic. sic pot nouus articulus. Bellam. num. 6. versi quinto nota, eod. titu. de testib. Zabarell. extr. numer. colum. 1. ad med. versicu. item ibi limit. & extra eod. text. in cap. ex teste, quæ, el. 2 ibi, vel super aliis capitulis. &c. & ibi gloss. in versicu. alias ea inuiti. Hostien. colum. na 1. in princip. in verbo, alias capitulis, versiculo alias intelligunt, extr. de testibus. Abb. in cap. si non venisset, num. 1. versicum nota, eod. titu. de testibus. Zabarell. eodem 2. de testib. nu 3. ante med. Bonifac. num 115 & seqq. vbi infertur ad plura. Nell. de testibus num. 123 in 3. ca. u. Castran. de testibus, num. 38. ad fin. versi. ea solum super nouis dependentibus. Viui. q. in 3. 6. num. 7.

SVBLIMITA Hanc † decimam quartam limitationem procedere, quando testes fuerint sufficienter producti super articulis, secus si fuerint producti, & voluerint dicere veritatem super articulis, & tota causa, ac etiam in statum, vt super tota causa examinentur, nam tunc post publicationem eorum non possunt alii testes super dependentibus à primis examinari, Innoc. in cap fraternitatis, num 2 post med. versi. sed sit bene fatemur. Hostien. ibid. num 10. versic. dicunt etiam Ioan. Andr. nu. 9. ad med. versicum dicunt isti. Abb. num 12. Marian. nu. 9. versicu est enim hoc limitandum tamen vide versic. vnde concludo & versicu. nec obstat, vbi respondet contrariis, & num. 82. Paris. num. 75. versicu. bene verum, vbi de * communi. Bonifa. in clem. 2. num 120. versicu. sed certe producens. de testibus. Catell. Cotta in suis memor. verbo, testes communiter, ad fin. versicul. tertio singulariter nota, vbi hoc sibi in facto pluries incidisse testatur. Marsi. sing. 23. Montic. in repertor. t. st. rubr. test. product. public. attestat. fol. 111. colum. 1. versiculo 1. Et faciunt pro hac sublimitatione, quæ dixi infra in causa appellationis, num. 315.

LIMITA Rursus præcedentem sublimitationem procedere, quando testes sic inducti super tota causa fuerint diligenter & specifice per iudicem examinati, non solum super articulis, sed etiam super tota causa. Secus si fuerint solum examinati super articulis, & non super tota causa, quia tunc non impeditur post eorum publicationem aliorum testium productio super dependentibus à primis articulis. Marian. in cap. fraternitatis, n. 80. Paris. n. 75. vers. & licet opinio Abbatis.

LIMITA

139 LIMITA XV. Quia licet † post publicationem non possint examinari testes super aliis articulis, directo contrariis, bene tamen possunt examinari super indirecte contrariis, vt puta probando negatiuam iuxta terminos, l. optimam. C. de contrahen. & committen. stipulat. Bellaper. in l. per hanc, colum. 2. ad med. versiculo, sed deponentes indirecte, & ibi etiam Bald. numer. 23. post medium in discursu, & numer. 24. in fin. Alber. column. 2. n. in 1. versiculo, sed si vellet aliquid ponere per indirectum, Cod. de temp. appellat. Barto. in authen. atqui semel, numer. 27. versicul. si vero volo, & ibi etiam Bald. numer. 2. Alber. numer. 1. in fin. Fulg. num. 3. * vbi de communi * & seruata opinione, C. de probation. Ang. in §. quia vero, numer. 19. colum. 2. post med. versicu. si vero volo redarguere per indirectum, in authen. de testibus, Butrig. in cap. fraternitatis, num. 13. in fin. versicu. quarta species, vbi ponit duo exempla, & numer. 14. ad fin. column. 10. ante med. versiculo de quarta autem specie, vbi de commun, * Imol. num. 14. in fin. Abb. numer. 11. versicu. vltima species. Marian. num. 91. vbi ponit exemplum, & num. 148. Paris. num. 47. in fine, versicu. quando autem, extr. de testibus, Hostien. in cap. series, colum. 2. nu. 3. versic, & ideo hoc admittuntur, &c. Bellam. num. 11. versicu. item adhuc, idem de probatione indirecta, Zabarell. colum. fin. in fin. versic. ex hoc colligitur, extra eodem titu. de test. lib. Ioan. Andr. in cap. ex tenore, in summario, iuncto nu. 6. Bald. num. 1. Bellamer. in prin. ante num. 1. Butrig. numer. 1 & numer. 8. versicu. sed obuiat, iuncto versicu. quarta solutio, Imol. in summario, iuncto num. 3. Ancharan. in summario, iuncto numero 8. in 8. notab. Zabar. colum. 1. in princ. & dict. colum. 1. ad fin. versicu. secus tamen si indirecte, vbi quod hæc est * communis * intelligentia ad illum textum, & colum. 10. post med. versicu. ex his infertur, vbi ampliat, & exemplificat etiam in criminalibus, Anan. num. 1. versicu. publicatis attestationibus, & numer. 3. vbi pariter loquitur in * criminalibus, Abb. in 1. summario, vbi de * communi intellectu ad illum text. & numer. 5. versicu. 3. lectura, eod. n. titu. de testibus gloss in clem. 2. in verbo, directo contrariis, & ibi Imol. num. 1. in 1. notab. versicu. a contrario ergo, & num. 7. versu. super indirecte autem contrariis. Ancharan. numer. 9. versi. si vero volo dicere, Zabarell. post numer. 3. Bonifa. post numer. 120. & numer. 124. Alber. de testibus, capit. 7. num. 114. Lanfran. de testibus num. 141. post med. Boss. in titu. de publicatione proces. num. 5. & 6. Campeg. regul. 177. in 4. fallent. & reg. 268. fallent. 40. & reg. 369. fallent. 1. & reg. 370. vers. dic 1. Gabr. titu. de testibus, conclus. 21. num. 42. lib. 1. Monticell. in repert. test. rub. test product. publicat. attestat. folio 100. colum. 2. versicu. 2.

140 AMPLIA Hanc † decimamquintam limitationem, quia licet secundum opinionem Vincen. quem refert Addit. post gloss. in c. ex tenore, in verb. admittendos, extr. de testibus, videatur, vt procedat, dummodo in continenti post publicationem producantur testes, super indire-
141 cta probatione, alias secus. Vide † tamen Butr. in dict. c. ex tenore, num. 8. ad fin. vers. licet Vincentius, vbi reprobata opinione ipsius Vincent. tenet, etiam post publicationem posse testes examinari ex interuallo super indirecte contrariis.

142 SVBLIMITA Eandem † decimamquintam limitationem procedere, quando in primis articulis non fuit expressus certus locus, & certum tempus, & sic non potuit pars de dicto loco & tempore instrui, & ideo admittitur ad probandum indirecte contrarium. Secus autem, quando in primis articulis fuerunt specificata tempus, & locus, quo casu post publicationem non admittitur quis ad probationem alterius loci, quia tunc secundus articulus esset de directo contrarius primo, non autem indirecte, esset que sibi imputandum, cum per primum articulum bene potuerit instrui, & præuidere. fuit originalis doctrina Innocent. in capit. ex tenore, & ibi etiam Ioan. Andr. num. 3. & ibi adden. litera A. Bald. post num. 4. Bellamer. num. 1. vbi quod in hoc omnes * sequuntur Innocentium, Butr. numer. 8. versicu. primus, &c. Imol. colum. 2. versic. & ideo, vbi bene explicat hanc declarationem, Zabarell. colum. 1. in fin. versicu. sed contra hoc, &c. & columna 2. in princip. vbi de materia huius declarationis, Anan. numer. 3. versicu. quod intellige verum, Abb. num. 5. vers. quartam lecturam, extra de testibus, Marian. in capit. fraternitatis, numero 91 versi. aduerte tamen, il 1. & il. 2. Ancharan. in clem. 2. numero 9. versicu. item id, quod dixi, Zabar. post num. 3. versicu. dum tamen prius verificatum non fuerit, de testibus, Alber. in l per hanc, columna 2. post numer. 1. versiculo & hoc verum. Cod. de tempor. appellat. idem Alber. in authent. atqui semel, versicul. item fallit, quando volo, C. de probat. Campeg. regul. 369. in 2. & 4. fallen. vbi declarat duobus modis, & regul. 370. versicu. secundo etiam, & vers. tertio possent, vbi iterum repetit dictas duas declarationes, Gabr. titu. de testib. lib 1. conclus. 21. numer. 43. late Pulpell. consilio 136. num. 5. & num. 23. post vers. vera tamen, & num. 24. per totum, vbi late, & post num. 25. sub vers. quoniam respondetur in discursu, & licet ex prædictis proposita sublimitatio * communiter recepta appareat, vide, quæ dixi * infra num. 169.

Vide tamen † contra eam pluribus insurgentem 143 Hippol. Riminald. in subscriptione ad consil. Pulpell. 136. num. 17. vers. & licet Bald. & numero 23. versi. hinc ergo, vbi tandem distinguit, & concordat contraria: eum omnino adeas.

LIMITA XVI. Propositam regulam, † quando quis 144 vult probare, quod testes aduersarii falsum dixerunt. Tunt enim admittitur quis ad producendum testes non solum post publicationem, sed etiam quandocunque post sententiam vique ad annos viginti, Sal. in authen. atqui semel, num. 1. in fin. post gloss. quam allegat. & ibi etiam Ioan. Sicar. num. 22. C. de probat. Angel. in §. quia vero, numer. 19. colum. 2. post med. versicul. si volo redarguere, testes non esse corruptos, in authen. de testib. gloss. in cap. series, in gloss fin. vbi allegat plura iura, & ibi etiam Hostien. num. 3. in princip. iuncto versicul. nam si hæc est ratio, & dicto numero 3 ante fin. in verbo, iuri, Ioan. Andr. in summario, vbi summando illum text. dicit, publicatis attestationibus potest falsitas priorum testium comprobari, & numero 9. versiculo, item per id, Bald. numer. 1. versicu. notarationem falsitatis, Bellamer. etiam in summario, extra de testibus, Hostien. in capit. ex tenore, num. 4. & ibi etiam Ioannes Andr. num. 7. eodem titu. de testibus, Dec. in loco relato per Gabr. lib. 1. conclu. 21. numero 38. in fine, titu. de testibus, Practic. Corradi, titu. de testibus rubric. de recept. post term. num. 47. fol. 136. colum. 2. in 20. limitatione.

Contrarium, † & verius, quod post publicationem 145 testium vnius partis non admittatur altera pars ad probandum, quod dicti testes falsum deposuerint, & sic quod non admittatur ad reprobandum eorum dicta, scripserunt Barto. in authent. atqui semel, num. 26. versicu. si vero redarguitur dictum tantum, & numer. 22. versiculo, si vero volo, & ibi etiam Fulg. post numer. 3. vbi de communi, Castren. * num. 9. in fin. C. de probat. Butr. in capit. fraternitatis, num. 16. columna 12. ante medium, versicu. si autem contenderetur sola falsitas, & columna 13. versi. si petitur restitutio, & ibi etiam Imol. post numer. 10. versicu. sed ad reprobandum probatorios, Abb. num. 11. versicu. nam non possum probare, Marian. num. 86. extra de testibus, idem Butr. in capit. series, col. fin. in fi. versi. super testes, & ibi etiam Ancharan. numer. 4. versi. nam in aliis caussis, Zabarell. colum fin. versi. ex hoc colligitur, Abb. colum. 1. in prin. ver. publicatis attestationibus, & columna 3. numero 5. versicul. secundus intellectus, & versi. primo, quia in aliis caussis, &c. extra eodem, Ioannes Andr in cap. ex tenore, num 6. & ibi etiam Imol. num. 3. colum. 2. in prin. versi. si dicerte non est licitum, Abb. num. 5. versi. hæc lectura non procedit, dict. tit. de testibus, idem Imol. in clem. 2. numer. 8. versi. nota bene, & ibi etiam Ancharan. num. 9. versic. si vero volo, de testi-

*bus. Lanfrancus in tract. de testib. num. 41. ad med. vers. aut quis vult, Boss. in titu. de public. process. num. 6. & seqq. vbi tractatur de communi, * & ex nostru consuluit Bursa. consi. 357. numero 7. lib. 2.*

146 Ad contraria potes respondere, † quod procedunt, vel quando pars vult probare falsitatem testium aduersarii indirecte, *iuxta ea, quæ dixi supra num. 139.* Et ita in directa probatione falsitatis loquitur text. *in d. cap. series, prout ibi adnotauit Host. colum. 2. nu. 3. versi. & ideo hic admittuntur*, & sic pariter de indirecta probatione intelligendum esse text. *in d. cap. ex tenore, cum ibi notatis per Dd. declarant ibi Io. Andr. num. 6. Butr. nu. 8. vers. Hostiensis dicit, Imol. nu. 3. colum. 2. in prin. vers. sed certe, Abb. num. 5 versiculo tertia lectura, &c.* Ergo secus, vbi agitur de probando falsitatem directe, prout sunt terminia propositæ limitationis.

147 Vel dic, † quod prædicta contraria loquuntur non generaliter, sed specialiter in causa matrimoniali, *iuxta e. 1, quæ dicam infra in 13. cap. nu. 283* Tunc enim fine dubio post publicationem potest publicatorum testium falsitas probari. Sic enim respondendo contraria expresse declarant Ioan. Andr. *in d. cap. series num. 9. & ibi in addit. litera f. & ibi etiam Bald. in summario, & num. 2. Bellamer. numer. 5. versicu. tu dicas, Butr. in summario, & num. 9. versic. tertia solutio, & versicu. de mente iuris est, & dict. num. 9 in fin. vers. fallit in causa matrimoniali, Imol in summario & col fin. vers. tertius est intellectus, Ancharan. numer. 4. Zabarell. in summario & colum. 2. in fine, vers. ex hoc colligitur*, vbi quod iste est communis * intellectus ad illum text. *& Felin. num. 5.* vbi de magis approbato intellectu ad eundem text. Ergo secus, vbi sumus extra causam matrimonii, prout pariter sunt intelligendi terminii propositæ limitationis.

148 Aduerte tamen, † quod prædicta secunda, & verior opinio procedit, quando agitur ciuiliter, vt pura ad rescissionem sententiæ. Tunc enim non admittitur quis post publicationem ad probandum falsitatem testium aduersarii. Si enim admitteretur, efficeretur in totum destruere regulam volentem super articulis directe contrariis non posse post publicationem testes examinari. Secus autem quando ageretur ad criminaliter puniendum testes, qui falsum dixerunt, & partem, quæ eos subornauit. Tunc enim publicationem non obstante, quin hæc falsitas, & subornatio deregiae punirii possit, & quotidie seruari videmus, & expresse declarat Bell. *in titul de public. process. num. 7. versicu. fateor quod si ageretur criminaliter, vbi omnino vide.* Et hæc declaratio procedit sine difficultate, quando non tantum agitur de probanda testium falsitate, sed de probanda eorum productione per ea, *quæ generaliter dixi infra in sequenti limitatione, nu. 150.*

149 Item aduerte, quod etsi † post publicationem non admittatur quis ad probandum falsitatem testium aduersarii, & sic ad reprobandum eorum dicta tantum, si tamen ex huiusmodi dictis lata fuerit sententia, datur aduersus hanc sententiam sic ex falso testimonio latam, restitutio non solum minori, *vt per Butr. in capit. fraternitatis, numer. 16. in fin. versicu. & idem quando lata est sententia contra minorem*, sed etiam maiori, *vt per eundem Butr. in loco præallato*, vbi tamen pro & contra, *& ibi etiam Marian. numero 154. vbi remissiue, de quo tamen vide late Odd. Perus. in tract. de restit. in integr. part. 2. quæstion. 77. & 78.*

150 LIMITA XVII. Regula in † non procedere, quando testibus publicatis opponitur falsitas cum corruptione, & quod corrupti falsum dixerint. Tunc enim ad huiusmodi falsitatem cum corruptione probandam etiam post publicationem testes admittuntur, *gloss. in §. quia vero, versi. illud tamen, in verbo, non habebit, vers. sed tu distingue. & ibi Angel. num. 19. colum 2. ad med. vers. si directo, in authen. de testibus. Bart in authen. atqui semel, num. 26. & ibi etiam Castren. numero 9. vers. & tunc si dicat illos fuisse corruptos, Angel post numer. 2. C. de probat. Ioan. Andr. in capit. fraternitatis, num 25. post med. vers. item cum quis vult probare, & ibi etiam Bellamer. num. 19. versicu item cum quis vult probare directam falsitatem, Butr. num. 14. colum. 9. ad fin. versicul. fallit 1. & numero 16. versicul. si contenditur de nullitate, &c. vbi quod ita tenent omnes * Canonistæ, Imol. num. 10. * Abb. num. 4. in 10. fallent. & num. 11. versicu. hoc limita, & Marian. num 84. & 58.* Vbi huius limitationis affert tres rationes, *& num. 112 versi. sed si nullitas surgeret, & num.... & 145. Paris. num. 147.* Vbi † amplius, quod corruptio intelligitur non solum, si interuenit pecunia, sed etiam si dolose testes falsum dixerunt, vt puta odio, vel amore, *& num. 70. versi. illud autem, extr. de testib. Ioan. Andr. in c. series num. 8 in fin. vers.* vel producuntur testes super corruptione, *& ibi etiam Butr. numero 9. versicul. nisi allegetur falsitas cum corruptione, & versicul. si publicatio est discreta, extra eodem, idem Butr in capit. ex tenore, num. 8. versic. quoniam nisi allegetur falsitas cum corruptione, & ibi etiam Anan. post num 1. dict. extra, de testibus, gloss. in clem. 2. in verbo, directo contrarius, vers. nisi opponeretur falsitas, & ibi etiam Imol. numero 7. vers. fallit, vbi opponitur falsitas, & numero 8. versicul. nota bene, & versicul. item quando allegatur falsitas cum corruptione, Anchar. num 8. ante fin. in 9. fall. nt. & num. 9 versi. quandocunq; publicatis attestationibus, Zabarell. num. 3. ante medium, versicu. quinto oppone* (vbi tamen contra omnium mentem declarare videtur, hanc limitationem procedere, dummodo indirecte articuletur falsitas & corruptio. Secus si directe) *de testibus, Albr. in tractat. de testibus, cap. 7. num. 123. Lanfranc de testibus, numer. 41. Afflict. decis. 216. numero 5. in fin. vbi quod ita apud eum practicatur, Boss. in titu. de public. process. num. 6. & 7. Socin. reg. 403. in 13. & 28. fallent. Gabriel. titu. de testibus, libro 1. conclusione 21. numero 36 Pract. Corradi titu. de testibus, rubric. de recept. post term. num. 47. fol. 137. colum. 1. in 12. fallen. & colum. 2. in 27. fallent. Andr. Gail. observat. 105. num. 8. libro 1. Monticell. in repert. test. rubric. test. produc. publica. attesta. fol. 109. colum. 2. versicu. 2.*

151 LIMITA XVIII. Quia † licet post publicationem non admittantur testes ad reprobandum dicta testium publicatorum, *vt late dixi supra num. 145.* admittuntur tamen ad reprobandum dicta & personas simul. Exemplum: Probasti per testes possessionem alicuius fundi per annos triginta, ego ad illos reprobandum volo probare, quod testes prædicti non sunt adhuc triginta annorum, iuxta illud: *nondum quinquaginta annos habes, & Abraham vixisti?* Isto enim modo reprobantur & dicta & personæ eorundem testium, & publicatio non obstat, *Bart. in auth. atqui semel. num. 25. post med. vers. in iudicijs producuntur, Alb. ibid. num. 1. post med. versicu. quandoque, &c.* vbi quod ita in iudicijs seruatur, *Castr. num. 9. versic. aut vult reprobare personas & dicta, C. de probat. Butr. in c. fraternitatis, num. 14 colum. 9. ad fin. versicu. si testes producuntur, & ibi etiam Imol. numer. 10. versi. idem si vult simul reprobare personas & dicta, Marian. num. 91. ad fin. vers. est enim nouus articulus, extra de testibus, Alb. in tract. de testibus, capit. 7. num. 127. Lanfran. de testib. num. 45. post med. versic. aduocatis tamen*, vbi etiam ponit exemplum, *Socin. regul. 403. in 14. fallen. Campeg. regul. 168. fallen. 38. Gabriel. tit. de testib. lib. 1. conclu. 21. num. 115. Corrad. in Pract. tit. de testib. rubric. de recept. post term. num. 47. fol. 137. colum. 1. in 13. fallen.*

153 LIMITA XIX. Quando agitur † de reprobando personas testium publicatorum. Tunc enim publicatio non obstat, quin talis reprobatio fieri possit, *Barto. in auth. atqui semel, num. 3. in fin. & nu. 25. ad med. versi. breuiter quandoque, & ibi etiam Alber. post numer. 1. versicu. vel ratione personæ testium, Castr. num. 9. Angel. post num. 2. versicu. item*

item ad reprobandas personas. Ioan. Sica. num. 22. versi. in personam autem, C. de probat. idem Ang. in §. quia vero, colum. 2. ad fin. vers. sin autem circa personas testium, in authen. de testibus, Butr. in c. fraternitatis, num. 14. col. 9. ad fin. versi. duc secundum Bart. vbi etiam de materia remissius, Imol. ibid. num. 10. vers. item aduerte. Iacob. Butrig. in tract. de testibus, rubr. qualiter exceptio opponat, num. 19. Alber. de testibus, cap. 7. num. 126. Boss. in titu. de public. process. num. 10. Campeg. reg. 370. versicu. 14. quia, vbi tamen requirit iuramentum partis, quod malitiose ad hoc non procedit, *Andr. Gail. observat. 105. num. 8. versicul. aut si alias docere velit de inhabilitate, libro 1. Franc. Person. in tractat. de indic. & tortu. quæst. 11. num. 19. in fin.* Ex quibus licet hæc limitatio communiter * recepta dici possit.

154 Vide † tamen Couarru. *pract. quæst. c. 18. num. 5. versicu. quinto non erit*, vbi respondendo contrariis late defendit, quod post publicationem non admittitur quis ad probandum vitia, defectus, & exceptiones aduersus testes publicatos nedum in causa principali, sed nec etiam in causa appellationis.

155 LIMITA XX. Quando agitur † de reprobando testes reprobatorios partis aduersæ, & de coadiuuando priorem probationem, ac confirmando primos testes examinatos, licet enim isto casu articuli videantur directe contrarii, publicatio tamen non obstat. Exemplum: Probaui per testes meos, rem taliter se habere, aduersarius meus probauit per testes contrarium, publicatis ipsius aduersarii testibus non prohibeor alios examinare testes ad confirmandum primos meos testes, & reprobandum testes reprobatorios aduersarii. Et est ratio. Quia nihil mihi potest imputari, si confisus fui de prima mea probatione, ex quo verisimiliter credidi, meos testes verum dixisse, donec contrarium appareat: Sed ex quo postea contrarium apparet ex testibus aduersarii, ideo eorum publicatione non obstante potero alios producere ad confirmandum primos, & reprobandum illos partis aduersæ, *gloss. in auth. atqui semel, in ver. productione, & ibi Iacob Butrig. versicu. aut ad reprobationem. Cyn. num. 3. versicu. nam quod dicitur, Bart. numero 3. in fin. versicu. solutio dicit, glo. & ibi Paris. in 1. add. numero 3. versicu. item adde, quod post dicta testificata. Baldus post numer. 2. versicu. de secundo. Alb. num. 1. vbi de materia, Odofr. numer. 1. in fin. versicu. sed ad reprobandum sic, Salycet. numer. 12. Angel. num. 2. co. num. 2. ante med. versi. similiter, il. 2. C. de prob gloss. in §. quia vero. vers. illud tamen, in versicul. non habebit, adjn. versicul. item quid si post publicationem, iuncto versiculo. item quid si non addere velim, vbi de materia, in auth. de testibus, Bellapert. in l. per hanc, columna 2. versicul. & hoc verum est, vt si ad reprobationem, &c. & ibi Salycet. numero 3 colum. 3. versiculo, & ex predictis concludo, iuncto versiculo, aut fuerunt rite recepti, Cod. de tempor. appellat. Butrig. in cap. fraternitatis, numer. 14. column. 10. in princip. versicu. fallit secundo, & numer. 16. column. 12. versicul. si tamen pars, Imol. numer. 10. versicu. item fallit, Abb. num. 11. versicu. sic etiam salua, Marian. num. 87.* vbi ponit exemplum, reddit rationem, & ampliat, *& num. 146. Paris. num. 71. & sequ.* * vbi de communi, * & loquitur non solum, quando primi testes fuerunt repulsati quoad personas, sed etiam quoad dicta (licet hoc vltimo casu conclusio videatur dubitabilis) *vt ibi per eum, extra de testibus, Butrig. in cap. ex tenore, numero 9. & ibi Imol. numer. 3. colum. 2. in fin. versicul. nota bene. Abb. colum. fin. in fin. Felin. num. 4. versicul. in ea gloss. extra eod. Innoc. in capit. cum clamor, num. 2. versicu. item & vbi, & ibi Hostien. colum. fin. versicul. nec obstat, quod hic dicitur, Ioan. Andr. post num. 4. Bald. num. 4. Bellamer. num. 7. iuncto num. 14. versicu. rursus ad id, & numer. 15. Butrig. colum. fin. vers. quandoq; testes. Imol. colum. fin. versicu. interdum autem, Abb. numer. 2. Felin. numer 3. vers. dicit tamen singulariter, Innocentius extra eodem, titulo de testibus, Ancharan. in clem. 2. numer. 9. in fine, versicu. cui adde, Bonifa. ibidem numero 143. versicu. sed certe, de testibus, Speculat. in titu. de teste. §. satis vtiliter, & numer. 6. ad fin. versicul. 19. quia. &c. Alber. de testibus. capit. 7. num. 124. Socin. regul. 430. in 30. fallent. Campeg. regul. 268. in 10. fallent. & in 48. fallent.* vbi reddit rationem, quia sicut reus super sua exceptione potest examinare post publicationem, ita potest actor super sua replicatione, *& fallent. 38. & regul. 369. in princip. & regul. 370. versicu. quinto, si mei testes, Gabriel. titul. de testibus, libro 1. conclus. 21. numer. 38. Corrad. in Pract. titu. de testibus, rubric. de recept. post term. numero 47. fol. 137. columna 2. in 27. & 29. fallen. Menoch. de arbitr. quæstio. 34. numero 15. Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 18. num. 57. And. Gail. observat. 105. numer. 9. lib. 1. Monticell. in repertor. test. rubric. test. product. publicat. attestat. fol. 111. column. 1. versicu. 2. Franc. Personal. de indic. & tortu. quæst. 11. num. 19.* vbi quod ita in diuersis locis, in quibus Magistratus exercuit, & populos gubernauit, obseruauit Natta *consil. 565. num. 7. & omnibus seqq. lib. 3. vbi latissime comprobat, Afflict. decisione 216. post num. 4. vbi quod ita apud eum practicatur, Bursat. consi. 357. num. 6. lib. 2. Vulpell. consi. 136. num. 1. & num. 12. & numer. 15. in fin. versicu. neque obstat, vbi de communi, * & * numer. 17. & numer. 23. versicu. veram existimo conclusionem.* Et ex his patet, hanc limitationem communiter * esse * receptam.

156 Quamuis contra eam † faciant dicta per Bart. *in authen. atqui semel, num. 25. vers. in contrarium est casus, & per Alber. ibi num. 9. post Odofred. quem allegat, vbi etiam quod ita seruatur. C. de probat. & per Butrig. in tract. de testib. rubr. qualiter except. opponan. num. 18.* vbi quod ita se habet consuetudo, *& per Abb. Aret. & Felin. in locis relatis per Gabr. dict concl. 21. nu. 38. in fin.*

157 SVBLIMITA I. Hanc † vigesimam limitationem procedere, dummodo in primis articulis non fuerit expressum tempus, & locus, & sic pars non potuit instrui, secus si expressione loci, & temporis, vel alias potuisset producens instrui, quia tunc, nec etiam admittitur ad producendum testes reprobatorios testium aduersarii ad coadiuuandum & confirmandum primos articulos, in quibus est facta dicta expressio loci, & temporis: per ea, quæ dixi supr. *num. 142.* hic non repeto.

158 SVBLIMITA II. Eandem † decimam limitationem procedere, dummodo non fuerint publicatæ attestationes aduersarii reprobantes primos testes. Secus si illæ fuerint publicatæ, quia tunc non liceret contra eas, & super directe contrariis alios producere testes, etiam quoad confirmationem priorum. Ita in terminis declarat Imol. *in cap. cum clamor, colum. final. vers. interdum autem, extra, de testibus, & ex nostris consulendo scripserunt Vulpell. consi. 136. numero 4. versicu. præterea, &c. Ruminal. in subscriptione ad Vulpell. dict. consi. 136. numero 19. versiculo secundo considerandum est, & numero 20. & seqq.* vbi hanc Imolæ declarationem bene defendit ab impugnatione Nattæ contrarium sentientis, *in consi. 565. num. 10. versic. nec curandum est, libro 3. Sim. de Prætis, in subscriptione ad dict. consilium Vulpell. 138. numer. 24. in fin. versicu. verum in specie, &c.*

159 SVBLIMITA III. Vt † eadem vigesima limitatio procedat, dummodo vltimum capitulum coadiuuans primum sit diuersum à primo. Secus si idem, & sic post publicationem admittuntur testes reprobantes testes reprobatorios aduersarii ad coadiuuandum primam probationem, super articulo diuerso à primo. Secus super eodem, *sic in terminis declarat & exemplificat Vulpell. dict. consilio 136. num. 4. in princip. & in subscriptione aliorum, ibi, sub num. 13. & num. 16. & num. 23. versicu. vera tamen, & num. 25. versicu. quoniam respondeo, iuncto versiculo, sed in casu nostro.*

160 Verum † sicut hæc declaratio est contra mentem Doctorum allegatorum supra in limitatione, *num. 155.* qui simpliciter & generaliter intelligunt, etiam quod

vltimum capitulum sit idem cum primo. Ita in terminis reprobatur per Hippol. Riminal. omnino viden. in subscriptione ad illud consilium Vulpelli 136. *numero* 17. *&* 18.

161 SVBLIMITA IV. Dummodo producens † iuret, se producere, &c. non malitiose, nec animo subornandi
162 nouos testes, † *Vulpell. d. cons.* 136. *num.* 7. *iunct. numer.* 15. *& numer.* 19. Et hinc est, quod Bonifa. *in clem.* 2. *num.* 143. *in fin. vers. vnde vt puto*, dixit, in hoc valde versari arbitrium iudicis, vt circumspiciat, an malitiose, quæ prius produxit, iterum producere contendat, an vero bona fide hoc petat.

163 LIMITA XXI. Vt licet post publicationem † non possint testes examinari, bene tamen possunt produci confessiones partis, & sic etiam credo, quod possint produci testes ad probandum confessiones ipsius partis: tunc enim non dicimur esse in articulis eisdem, vel directe contrariis, sed in nouis ad causam pertinentibus. Et sic subintrant ea, quæ posui *supra numer.* 82. & in specie de confessione scripserunt But. *in cap. fraternitatis, num.* 14. *ad finem, vers. ad hoc, quod in simili, extr. de testib.* vbi idem in aliis probationibus iuris, *Pract. Corradi, titu. de testib. rubr. de recept. post term. num.* 47. *folio* 135. *colum.* 2. *in* 4. *limitatione. Ioan. de Amic. cons.* 117. *numero* 3. *sicut illum allegat Bertazzo. consilio* 529. *libro* 2. vbi tamen vult, quod licet post publicationem possit produci confessio aduersarii, non tamen illa potest per testes probari propter timorem subornationis. Sed declarationem, vt dixi, non credo veram, quia ex quo articulus est nouus, & diuersus à primo, cessat ratio subornationis, & verius existimarim post publicationem testium examinatorum super veritate facti, posse examinari testes super confessione partis, licet secus crederem, quando primi articuli continerent eandem partis confessionem, quia tunc militat ratio subornationis per Bertazol. considerata.

164 LIMITA XXII. Quia † pariter licet post publicationem non possint examinari testes, bene tamen possunt produci instrumenta, *Butrigar. in l. per hanc, colum.* 2. *in princip. & dict. columna* 2. *ad finem, vers. item admittatur, Cod. de tempor. appellat. gloss. in authen. atqui semel, in verbo, productione, in fine, versicu. item an post aperturam possint instrumenta produci, & ibi etiam Butrigar. versicu. item quæro, an post didicita testificata, Cyn. numer.* 3. *in fin. versicu. secundo quæritur, Butr. numer.* 2. *vers. oppono ad primam partem, & ibi in addit. litera* B. *Fulgos. post numer.* 1. *Salycet. numero* 7. *Castren. numero* 11. *in fine, Angel. numero* 3. *in fine, vers. & ex prædictis, Ioann. Sicar. numero* 11. *Cod. de probat. gloss. in §. quia vero, in versiculo, illud tamen, in verbo, non habebit, & ibi Angel. numero* 19. *versiculo huius timore, in authentic. de testibus, Butr. in capit. fraternitatis, numero* 14. *ad finem, versicu. ad hoc, quod in simili, & ibi Zabarell. numero* 3. *versicu. ex hoc infertur, extr. de testibus, Hostien. in cap. series, post num.* 2. *in verbo, quod publicum, Abb. ibidem, numero* 4. *extr. eodem, Innoc. per illum text. in capit. causam quæ, il* 2. *& ibi etiam Hostien. columna* 1. *in prin. Ioan. Andr. numero* 2. *Butr. num.* 3. *Anchar. num.* 1. *in* 1. *notab iuncto numer.* 4. *eodem titu. de testibus, idem Anchar. in clem.* 2. *num.* 1. *vers. & nota primo, de testibus, Lanfranc. in tractat. de testibus. numer.* 30. *versiculo similiter, &c. Socin. regul.* 403. *in* 10. *fallent. Campeg regul.* 268. *fallent.* 69. *Gabriel. titul. de testibus. libro* 1. *conclusion.* 21. *numero* 90. *ad finem, versicu. item si tantum instrumenta, Gail. obseruatio* 105. *numero* 4. *libro* 1. *Franc. Personal. de indic. & tortur. quæst.* 11. *numero* 19. *versicu. sicut quando producitur etiam instrumentum.*

165 LIMITA XXIII. Vt & idem sit, † quando post publicationem vna cum testibus producitur instrumentum, nam & hoc fieri posse probat text. *in capit. series, ibi, tam testes offerens, quam publicum instrumentum, & ibi Bald. post numer.* 1. *Anton. de Butr. num.* 2. *vers. nota quarto, & columna fin. in fin. versicul. si potuit instrui, Imol. numer.* 2. *& numer.* 5. *in princip. & dict. numer.* 5. *column. fin. in fin. versicu. quartus potest esse intellectus, Aretin. num.* 14. *ante fin. versicu. vltimam lecturam, Felin, numer.* 5. *columna* 2. *in fin. versicul. est alia lectura extr. de testibus, Butriga. in cap. fraternitatis, nu.* 14. *ad finem. colum.* 10. *in fin. versicu. per quæ dico, Abb. ibidem, numero* 11. *vers. & per hoc, & ibi adden. numero* 4. *in fine, litera C. versicu. & etiam publicatis attestationibus, Marian. nu.* 147. *Felin. numero* 8. *ad finem, versicu. item limita, il* 2. *Paris. nu.* 70. *in fin. vers. & circa illud, extra eodem, Paris. in* 1. *additione ad Bart. in authent. atqui semel, vers. item post didicita testificata possunt produci testes cum instrumentis, & versicul. item quod admittatur probatio per testes & instrumenta simul, alii Adden. ad eundem Bart. ibidem, numero* 17. *vers. item fallit, nisi producerentur testes cum instrumento, Cod. de probation. Alber. de testibus, cap.* 7. *num.* 108. *& seq. Lanfranc. de testibus, num.* 45. *vers. aliud subiungo, vbi exemplificat, Rebuff. de publicat. attestat. num.* 7. *Socin. regul.* 403. *fallent.* 47. *Campeg. regul.* 176. *in* 2. *fallent. & regul.* 268. *in* 12. *fallen. & fallent.* 61. *Gabriel. tit. de testibus. libro* 1. *concluf.* 21. *num.* 90. *Pract. Corradi, titu. de testibus, rubric. de recept. post term. num.* 47. *folio* 138. *colum.* 1. *fallent.* 43. *Menoch. de arbitr. question.* 34. *num.* 16. *Vius. opin.* 896. *num.* 22. *Monticul. in repertor. testium, rubric. test. product. publicat. attestat. folio* 113. *columna* 2. *vers.* 5. *Natta cons.* 565 *numero* 8. *libro* 3. *Afflict. decis.* 216. *post numer.* 5. *vbi quod ita apud eum practicatur, Roland. cons.* 88. *numero* 16 *&* 18. *lib.* 3. *Vulpell. cons.* 136. *num.* 1. *iuncto num.* 6. *vbi declarat.* Ex quibus hanc limitationem communiter * receptam * apparet.

Licet contra eam † faciant deducta per Anan. omnino viden. *in d. c. series, nu.* 3. *de testib.* 166

SVBLIMITA Hanc † vigesimamtertiam limitationem, vt procedat, quando instrumentum & scriptura, quæ producitur, est valida, & faciens ad causam, & facta ab illo, contra quem producitur, alias secus. *Paris. cons.* 122. *num.* 9. *& omnibus seqq. libr.* 1. *vbi limitat alio modo, eum omnino videas, & Parisium refert Gabr. tit. de testib. lib.* 5. *d. concl.* 21. *n.* 90. *in fin.* 167

168 LIMITA XXIV. Vt † post publicationem possint testes examinari etiam super directe cõtrariis, quando nihil potest imputari producenti, quare prius non fecerit examinare, secundum Marian. *in cap. fraternitatis, numer.* 88. vbi ponit exemplum huius limitationis, & ampliat, siue articuli sint directe contrarii in totum, siue in parte & *numero* 147. *extra de testibus*, Cardin. Zabar. *in clem.* 2. *num.* 6. *de testibus. Gabriel. titu. de testibus, libro* 1. *concl.* 21. *num.* 39. *&* 40. *Menoch. de arbitr. quæstion. lib.* 1. *quæstion.* 34. *numer.* 15. Et hanc limitationem secundum Marian. vbi supra probat text. *in cap. series, de testib. secundum* 8. *lectur.* Et faciunt, quæ mox dicam in duab. seqq. limitationibus.

169 LIMITA XXV. Regulam † non procedere, quando pars ex articulis partis aduersæ non potuit instrui de eo, super quo vult producere testes, quia tunc non impeditur eos examinare, etiam super directe contrariis post publicationem, *Butrigar. in l. per hanc, colum.* 2. *ad finem versicul. sed in his, in quibus non potuit esse instructus, & ibi Baldus numero* 24. *vers. ex. dicit Butrigarius, Cod. ic. de temp. appellat. Abb. in capit. series, columna* 1. *in princip. vers. ego summo & tertio & columna* 4. *verficul. nona lectura est, Aret. ibidem, columna* 1. *in princip. versicu. vel sic, secundum alium intellectum, qui est communior, Felinus columna* 1. *in princip. versicul. vel sic, & columna fin. in fin. versiculo & alia lectura, vbi quod ista lectura ad illum textum est * communiter approbata, extr. de testibus, Imol. in cap. ex tenore, columna secund. in fin. versicul. & sic non attenditur, & ibidem Anan. numero* 3. *versicu. & sic consuetera, Abb. columna* 1. *in princip. in* 2.

in 2. *summario, Aretin numero* 1. *Felyn. colum.* 1 *in princip. iuncto num.* 4. *vbi quod iste est communis * intellectus ad illum textum, ext. eodem, Zabarell. in clem.* 2. *num.* 6. *de testibus, Gabriel. titul. de testibus, libro* 1. *conclusio.* 21. *num.* 149. *vide in seq. limitatione.*

170 LIMITA XXVI. Vt † post publicationem admittantur testes super articulo directe contrario, quando primus aduersarij articulus fuit confuse formatus, ita vt ex eo producens plene instrui, aut informari non potest, per ea, quæ generaliter dicta sunt in præcedenti limitatione, & in specie scripserunt Butr. *in capit. fraternitatis, numero* 13. *&* 14. *column.* 10. *ante medium, versiculo hoc limitant primo*, vbi ponit exemplum & declarat, quando articulus dicatur confuse, & non confuse formatus, *Adden. ad Abb.* 161. *numero* 4. *in fin. litera C. versicul. item publicatis attestationibus, il* 4. *Marian. num.* 168. *post gloss. Innocentius & Dominicus, quos allegat, extra de testibus, Butr. in capitulo series, columna fin. in fin. versiculo si vult probare extra eodem, idem Butr. in capit. ex tenore, numero* 8. *ante medium, versiculo quoniam fiat articulus datus in confuso, & post medium, versiculo plus dicit, Imol. column.* 2. *ante finem, versiculo & etiam interdum, Abb. post numer.* 6. *Felyn post numero* 4. *eodem titul. de testibus, Campeg. regul.* 469. *in* 8. *fallent. Gabriel. titul. de testibus, libro* 1. *concl.* 21. *num.* 82.

171 LIMITA XXVII. Quando † producuntur testes super notorio: tunc enim etiam post publicationem admittitur probatio, *sic enim per text. in capit. dudum, extra de elect. scripserunt Abb. in capit. fraternitatis, num.* 1. *colum.* 2. *versicul. hoc videtur fallere, & ibi etiam Marian. nume.* 170. *Paris. numer.* 63. *in fine, verficul. limitatur etiam, vbi quod ista * limitatio communiter * tenetur extra de testibus, Socin. regul.* 403. *in* 36. *fallen. Campeg. reg.* 268. *fallen.* 55. *Corrad. in pract. titu. de testibus, rubr. de recept. post term. num.* 47. *fol.* 137. *colum.* 2. *fallen.* 35.

172 LIMITA XXVIII. Vt † pariter publicatio testium non obstet, quando quis vult probare contrarium per euidentiam facti iunctis attestationibus ad tale factum. Exemplum, Titius dixit, Sempronium gladio interfectum, & nulla apparet percussio, ego de hoc inquisitus volo facere exhumari cadauer, & medicis ostendi, vt super hoc exhibeant testimonium, nullum in eo apparere vulnus, , vtique possum publicatione non obstante: quia cessat subornatio, *Marian. post Bald. & Speculat. quos allegat, in capitul. fraternitatis numero* 171. *& ibi etiam Adden. ad Abb. numero* 4. *in fine, litera C. Aretin. numero* 55. *Felyn. numero* 10. *versicul. item limita, il* 6. *extra de testibus, Socin. regul.* 403. *in* 19. *fallent. Campeg. regul.* 268. *fallent.* 56. *& regul.* 370. *versiculo octauo adde, Gabriel. titul. de testibus, libro* 1. *conclusio.* 21. *numero* 87. *Corrad. in pract. titul. de testibus, rubric. de recept. post term. numero* 47 *folio* 137. *column.* 1. *in* 18. *fallent. Menoch. de arbitr quæst.* 34. *numero* 12. *allegat inter alios Afflict. decis.* 216. *numer.* 3. *quia ita in Curia Neapolitana seruari testatur, & ibi Ursil. num.* 5. *ad fin.*

173 SVBLIMITA Hanc † decimam octauam limitationem procedere, vbicunque inspectio requireret peritiam artis, per ea, quæ de peritorum relatione generaliter dixi *supra nu.* 124. & exemplificaui in eadem proposita limitatione. Secus autem si non esset iudicandum per artis peritos, vt puta si damnum esset datum, vel non datum, & in similibus casibus, quia tunc post publicationem, non admittitur talis probatio, *Aretin. in cap. fraternitatis, num.* 55. *versic. quod dictum posset esse verum, post Abb. quem allegat, sequitur Gabriel. tit. de testib. d. concl.* 21. *num* 88.

174 LIMITA XXIX. Quia † post publicationem testium examinatorũ de veritate facti possunt examinari testes super fama, etiam quod prædicti testes examinati dixerint in fine eorum examinis, se nihil aliud scire. Sic enim hanc limitationem ponunt Dd. * communiter, *in capit. fraternitatis, extra de testibus, & præsertim Aretin. numer.* 61. *& seqq.* vbi testatur da veriori opinione, & respondet contrarijs, *Felyn. ibidem, numer.* 7. *ad fin. Gabriel. titu. de testibus, libro* 1. *conclusio.* 21. *numero* 112. vbi concordantes & rationes affert, *& numero* 113. vbi declarat duobus modis, *& numer.* 128. vbi idem, quando testes examinati super negotio principali incidenter, deposuerunt super fama, nam tunc post publicationem super eadem fama possunt alij examinari, *vt ibi per eum & num.* 147. *

Vbi † post Afflict. quem allegat ampliando hanc limitationem dicit, quod post publicationem testium examinatorum sup infamia alicuius possunt alij testes examinari super illius bona fama, & sic super articulo directe contrario. 175

LIMITA XXX. Vbi agitur † de periculo animarum: tunc enim etiam post publicationem possunt examinari testes, *Henric. Boyc. in cap. fraternitatis, post nu.* 10. *versiculo & cum in eo casu vertatur periculum animæ, & ibi Butr. numero* 16. *colum.* 12. *ante medium, versiculo potest quandoque, Marian.* 180. *versiculo & hoc propter periculum animarum, vbi alios refert, & bene comprobat Felyn numero* 10. *in fin. extra de testibus, gloss. final. in fine, in capit. series, & ibi etiam Imol. num.* 5. *colum. fin. versicul. & quoniam etiam vertitur periculum animarum, Abb. colum.* 3. *num.* 5. *vers. ex quo infertur, extra eodem Gabriel. titul. de testibus, lib.* 1. *concl* 21. *num.* 73. *& num.* 135. *Corrad. in pract. titul. de testibus, rubric. de recept. post term. num.* 47. *in fin. fol.* 38. *col.* 1 *post med. versicul. vbi agitur de periculo animarum, Alex. Stiat. in pract. iudic. cap.* 18. *num.* 56. 176

LIMITA XXXI. In causis † beneficialibus, & maxime curatis, in quibus etiam post publicationem possunt examinari alij testes, *Marian. in cap. fraternitatis, num.* 180. *& ibi etiam Paris. num.* 26. *Gabr. tit de testib. concl.* 21. *num.* 102. *Corrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de recept. post term. num.* 47. *fol.* 135. *column.* 2. *in fin. in* 6 *limita. Menoch. de arbitr. q.* 34. *num.* 7. *Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap.* 18. *num.* 53. 177

LIMITA XXXII. In † causa monachatus, *Felyn. in c. fraternitates, n.* 9. *vers. nec item in causa monachatus, allegat gl. in c. præsens, in verbo, patrem,* 20. *q.* 3. *Vius. opin.* 896. *nu.* 16. *Couarr pract. quæst. c.* 18. *nu.* 6. *ante fin vers. idem erit, & in causa monachatus.* 178

LIMITA XXXIII. De † consensu partium, *Bald. in l. per hanc, post numero* 6. *versiculo non obstat quod dicit, C. de temp. appellat. idem Bartol. in authent atqui semel, numero* 38. *& ibi etiam Bald. sub numero* 1. *versiculo quarto hoc fallit, Alber. numero* 4. *in fin. versicul. item fallit, secundum Ioan. Andr. Salyc. numero* 5. *versicul. item propter partium consensum, C. de probat. Ang. in §. quia vero, numero* 19. *column.* 3. *versiculo nam in causa appellationis, in authent. de testibus, Ioann. Andr. in capit. fraternitatis, numero* 16. *Bald. ibidem numero* 10. *versicul. quarto nunquid, Bellamer. numero* 20. *& num.* 22. *versiculo & tunc aut de voluntate partium, Boyc. num* 5. *Butr. numer.* 14. *columna* 8 *in fin. versiculo fallit primo, & columna* 9. *in princip. versiculo fallit quarto, Imol. numero* 6. *Ancharan. numero* 18. *Abb. numero* 4. *in* 16. *fallent. Marian. numero* 163. *Felyn. numero* 6. *Paris. numero* 53. *vbi de communi, * extra de testibus, * Ioan. Andr. in capit. ex tenore, numero* 3. *versiculo quod de protestatione dictum est, & ibi Bellamer. numero* 3. *Butr. numero* 8. *versiculo sed quod de protestatione, Abb. numero* 5. *in fine, extra eodem, Imol. in clemen.* 2. *numero* 8. *ad medium versiculo item intellige hanc regulam, Ancharan. numero* 8. *in fine, in* 15. *fallent. Bonif. numero* 9. *& numero* 141. *versiculo fateor tamen, de testibus, Crot. de testibus, num.* 268. *versiculo* 9. *fallit, Soc. reg.* 403. *in* 4. *fallen. Campeg. regu.* 268 *fall.* 35. *Gab. tit. de testib. conclus.* 21. *nu.* 74. *Vius. opin.* 896. *nu.* 9. *Andr Gail. obseru.* 106. *num.* 14. *lib.* 1. *Montic. in repert. test. rubr. test. product. post dilic. testificat. fol.* 116. *colu.* 1. *vers.* 1. Ex quibus hanc limitatio- 179

* nem communiter * receptam esse sine dubio dici potest.

180 Quamuis † contrarium voluerint Angel. *in authen. atqui semel. numer. 2. column. 2. post med. versic. super eisdem autem, & ibi etiam Ioann. Skar. numer. 24. vers. quod adeo verum esse putat Angelus*, C. de probat. *Nell. in tract. de testibus, num. 126.*

181 SVBLIMITA Hanc † trigesimam tertiam limitationem non procedere in materia tangente bonum publicum, *vt in cap. si diligenti, de foro compet.* tunc enim nec de consensu partium facta publicatione potest fieri noua productio, *Paris. post But. Aret in. Fely. & Marian. quos allegat in c. fraternitatis, nu. 53. vers. quæ limitatio moderatur, extra de testibus, Andr Gail. observat. 105. nu. 14. vers. intellige hanc fallentiam, lib. 1.*

182 LIMITA XXXIV. (Et † hæc limitatio venit ampliativè ad præcedentem limitationem) in testibus post publicationem receptis parte non opponente, talis enim receptio post publicationem non est ipso jure nulla, ideo probant, & consensus tacitus idem operatur, quod expressus, *secundum Hostien. in capit. fraternitatis, numer. 3. post medium, versic. sed nec locum habet, extra de testibus, faciunt rationes, & Doct. allegati per Aret in. ibidem*, (licet ipse contrariam opinionem sequatur) *numer. 38. versicul. sed quæritur, iuncto nume. 39. Marian. num. 188.* vbi propterea, quod pars debet opponere, & si non obstante oppositione testes admittantur debet appellare, & appellatio est admittenda. Et in hanc opinionem inclinant Felyn. *in dict. cap. fraternitatis, num. 6.* vbi relatis contrarijs opinionibus ab Aretin. consideratis, hanc ipse bene comprobat, & in ea residet: & Paris. *num. 54. vsque ad numer. 61.* vbi late comprobat, & bene respondet contrarijs adductis per Aretin. *Imol. in clem. 2. numer. 8. post med. versicul. item intellige, Bonifac. num. 9. & num. 141. versicul. fateor tamen, Crot. in tract. de testibus, post numer. 263.* * *& seq. vbi quod ita tenent communiter* * *Dd.* Et quinque fundamentis hanc probat opinionem *Gabriel. titu. de testibus. conclus. 21. numero 74. versic. contrarium tamen, iuncto versicul. sed tenendo primam, Alexand. Stiat. in pract. iudic. capit. 18. numer. 37. versicul. & quod etiam Monticell. in repertor. test rubric. test product. publicat. attestat. fol. 111. colum. 2. vers. 5 & hæc limitatio, vt vides, magis communiter* * *à Dd. recepta est.*

183 Quamuis † contrarium, quod imo talis examinatio sit nulla ipso jure, etiam parte non opponente, & quod non sit necessaria appellatio, & expressa contradictio, nec quod ex non contradictione inducatur consensus, latissime defendit idem Aretin. *in d. c. fraternitatis, numer. 30. iuncto num. 39. versicul in contrarium, & num. 40. & seqq. versque ad num. 46.* vbi testatur de veriori opinione, & respondet singulis contrarijs, *& hanc Aretini opinionem sequuntur relati per Crot. de testibus, numer. 262. vers. secunda extenditur.*

184 LIMITA XXXV. Quando † judex vult testes examinare post publicationem ex officio, & non ad instantiam partis. Id enim vtique potest. *Angel. in §. quia vero, num. 19. column. 3. in princip. versicul. fallit, quando iudex ex suo officio, in authent. de testibus, Aret in. in capitulo fraternitatis, numero 14. & ibi Felyn. numero 9. ad fin. versiculo tenemus limita, vt per Baldum, & ibi Adden. numero 11. litera a. ad finem additionis, extra de testibus, Hostien. in capit. cum clamor, numero 1. versicul. quinto, vbi iudex ex officio. Felyn. numero 5. versicul. & habet locum, extra eodem, Lanfranc. in tractat. de testibus, numero 37. Crot. de testibus, numero 265. Campeg. regul. 268. in 27 fallent. Gabriel titul. de testibus, libr. 1. conclusion. 21. numero 101. Conrad. in Pract. titu. de testibus, rubric. de recept. post term. numero 47. folio 138. column. 1. in fallen. 41. Menoch. de arbitr. quæst. 34. num. 17.* vbi reddit rationem: quia scilicet in judice cessat omnis subornationis suspicio, *Andr. Gail. observat. 105. numero 11. libro 1. Monticell. in repertor. testium, rubric. test. product. public. attestat. folio 113. columna 2. versicul. 1. & rubric. test. product. post didic. testif. folio 116. columna 1. versiculo 4. & rubric. publicari debent depositiones, folio 182. columna 1. versicul. penult. Franc. Personal. de indic. & tor. quæstio. 11. num. 9. sub versicul. tamen quicquid dicant prædicti Doctores, & sub num. 20. Roman. consil. 479. num. 2. versicul. eius autem dicti ratio, Vivi. opin. 896. num. 24. & 25.* Vbi † quod post publicationem 185
multo magis judex ad eruendam veritatem potest interrogare partem. Quid in criminalibus, an judex ex officio possit testes examinare post publicationem, vide *infra nu. 412.*

LIMITA XXXVI. Propositam † regulam secun- 186
dum cautelam *Bald. in l. ampliorem, column. 1. numer. mihi 8. versicul. & ex prædictis*, C. de appellat. vt scilicet non procedat, quando pars post publicationem nominat judici ad aures testes examinandos, & postea se absentat: tunc enim videtur cessare timor subornationis ex absentia partis, ideo potest judex illos examinare. Et hanc Baldi cautelam sequuti sunt Adden. ad Fely. *inc. fraternitatis, numero 11. litera a. in fin. additionis, versiculo præterea dato sine præiudicio veritatis, extra de testibus*, Adden. *ad Abb in capitulo cum clamor, numero 3. post additionem magnam ibi adde, quod cautelam Baldi, &c. extra eodem, Paris. in 1. additione ad Bartol. in authent, atqui semel, in princip. versicul. item circa istam authenticam*, Cod. de probation. *Lanfranc. de testibus, numero 45. ad finem, versiculo commemoro vobis, Crot. de testibus, numero 265. & ibi Moncad. in additio. litera q. vbi alios refert concordantes. Socin. regul. 403. in 29. fallent. & in vltima fallent. Campeg. regul. 268. in 26. fallent. Marsil. in l. prima, §. si quis vltro, numero 9. vbi bene probat, alios refert, & contrarios reprobat, ff. de quæstion. Gabriel. titul. de testibus, conclusion. 21. numero 108. & 109. vbi declarat Conrad. in Pract. titul. de testibus, rubric. de recept. post termin. numero 47. folio 137. columna 2. in 28. fallent. relatiper Vivi. opinion. 896. numero 8. Francisc. Personal. de indic. & tortur. quæstion. 11. numero 9.* vbi quod ita vidit quandoque in judicando seruari hanc cautelam, non tantum ad declaranda dubia dicta, verum etiam ad faciendam nouam probationem, *Roman. consilio 479. numero 4. & ibi in addition. litera c. vbi de communi*, * *& concordantes allegat Natta * consilio 565. versiculo & idem erit dicendum, libro 3. Capol. cautel. 241. & 342. Catellian. Cotta in suis memorial. in verbo, testes communiter, Roland. consilio 88. numero 15. libro 3. vbi testatur de communi* * *ex Bero. in loco per eum relato.*

Sed † hæc limitatio, & cautela, quamuis vt vides à 187
Doctoribus * recipiatur, mihi tamen nunquam placuit, prout nec eam vnquam seruari vidi, tidiculum enim est dicere, quod ex absentia partis cesset subornatio testium, cum vnusquisque facile consideret, quod eos subornare potuerit, antequam illos judici nominauerit: ideo contra eam senserunt Marian. *in cap. fraternitatis, numero 186. versiculo sed mihi non placet*, Adden. *ad Abb. ibid. numero 4. in fin. litera c. in fin. addit. versic. sed istam cautelam*, allegant *Roman. in l. 4. §. hoc autem iudicium, columna 2. ff. de damn. infect. quem etiam refert Felyn. in dict. capit. fraternitatis, numero 9. in fin. extra de testibus*, Adden. *ad Lanfranc. vbi supra, d. num. 45. in fin. litera n. Boss. in titul. de publicat. process. post num. 4.* vbi propterea, quod non curat de repertorio Marsilij contrarium sentientis, *Afflict. in loco relato per Gabrielem. in titul. de testibus, dict. conclusio. 21. numero 109. versicul. contrarium, &c. Clar. in pract. §. fin. quæstio 61. versicul. sed quæro, in fine*, vbi quod practica huius cautelæ sibi nunquam placuit propter maximum timorem subornationis, & ne via falsitatibus aperiatur, & quod si ipse judex esset, nunquam reciperet à parte ista nomina testium, sicut nec etiam Afflict. super prima part. constit. Regni *rubric. 13 nu. 44.* dicit,
dicit, quod nec ipse acciperet, *& versic. sed hæc quidem, ad medium, ibi, bene verum est, il 1. Corset. singul. verbo testis, 22.* vbi quod prædictam cautelam non reputat veram, *Vivi. opin. 896. num. 8.* vbi quod per 22. annos, quibus ipse fuit aduocatus, nunquam vidit dictam cautelam in judicijs recipi, sed bene semper contrarium fuisse seruatum.

188 LIMITA XXXVII. In † causis criminalibus, in quibus testes post publicationem possunt examinari, & quando hoc verum sit latius reassumam, *Tr. 14. nu. 407. & seqq.* vbi videas.

189 LIMITA XXXVIII. Quando † testes examinantur ad comprobationem instrumenti, vel scripturæ, nam tunc pariter publicatio non obstat, & possunt desuper examinari, & notarius, & alij testes in dicto instrumento seu scriptura nominati, *sat originalis doctrina Bald. in l. ampliorem, column. 1. nume. mihi 8. versic. item non timetur subornatio, Cod. de appellat. & Bald. sequuti sunt Adden. ad Abb in capit. fraternitatis, num. 4. in fin. litera C. versicul. item publicatis attestationibus, rl. 2. extra de testibus, item Adden ad Bart. in authent. atqui semel, numer. 17. litera C. versicul. item fallit hac regula, Gabriel. titul. de testibus, libro 1. conclusion. 21. num. 90. versiculo & dicit Baldus, Andr. Gail observat. 105. libro 1. post numerum 4. & observat. 107. numero 14. versiculo 7. fallit.* vbi idem quando examinantur testes super recognitione sigillorum, *Monticell. in repert. test. rub. test product. post didic. testif. folio 116. colum. 1. vers. 1.*

190 LIMITA XXXIX. In † testibus de nouo repertis, quos posse examinari etiam post publicationem, scripserunt Marsil. *in l. 1. §. si quis vltro, numer 21. & seqq ff. de quæstio.* vbi latissime hanc comprobat limitationem, sequitur Rebuff. *de public. attestat. numer 10.* (vbi tamen quod isto casu literis Regijs opus est) *Vivi. opin 896. numero 10. Monticell. in repertor. testium, rubr. test product. publicat attestat. folio 112. columna 2. versiculo 1. & seq.* Et hæc sunt, quæ dixi infra in materia restitutionis, *cap. 15. num. 135.*

191 Contrarium, quod † ista limitatio non sit vera, tenet Gabriel. *in tit. de testibus, lib. 1 concl. 21. n. 130 & seq.* vbi reddit rationem, quia etiam in nouiter repertis vrget timor subornationis, & ad Dd. allegatos per Marsil. respõdet, quod loquuntur non post publicationem, sed post cõfectionem in causa iuxta terminos *l admonendi, ff. de iureiurando* (vbi videas de materia) Et sic illius opinio posset recedere renendo illam opinionem, quod sola publicatio sufficiat absque eo quod sint didicita testificata. Secus secundum aliam opinionem contrariam. Et idem in fortiori sententia voluit Vivi. *d. nu. 10. vers. sed hoc non procedit*, dum dixit, quod prima opinio non procedit, quando examinantur testes de nouo reperti super eisdem articulis, cum tunc etiam immineat falsitatis & subornationis timor.

192 LIMITA XL. (Et † hæc limitatio non est à præcedenti dissimilis) vt ex superueniente causa verisimili non cogitata tempore publicationis possint alij testes examinari, *glossa in §. quia vero, versicul. illud tamen, in verbo, non habebit, versiculo sed tu dices que, in authent. de testibus*, asserme comprobat *Marsil. in l. 1. § si quis vltro, numero 50. & seqq. ff. de quæst. Abb in capit. fraternitatis, numero 5. a finem, versicul fateor tamen, & ibi Adden. additio. litera a. Marian. ibidem numero 24. in fine, versicul. fateor tamen*, (vbi tamen loquitur, quando testificata non sunt didicta) *Felyn. numero 11. versicul. retenta hac secunda parte, Paris. numerum 64. versiculo & limitat quando, Monticell. in repertor. rubr. test. product. publicat. attestat folio 113. colum. 2. versic. 5* vbi quod publicatio non obstat quando per testes talis quod, quod ab initio cogitari non potuit.

193 Hinc † est, quod pariter possunt testes examinari post publicationem, quando jus probationis orit post eam, vt puta si creditor post testium publicationem fecerit inde facta de non petendo: nam tunc ad probandum istud factum publicatio non obstat, *prout voluit Alber. in authen. atqui semel, num. 4. vers. tacuerunt, C. de probat.*

Hinc † etiam est, quod post publicationem admittuntur pariter testes, quando agitur de probando de 194
quid, quod variatur ex tempore, *secundum Iul. Clar. §. fraternitatis, n. 8. vers. ex variatione temporis, & ibi tam Marian. nu. 172.* vbi bene exemplificat hanc limitationem, *extra de testib.*

195 LIMITA XLI. In † testibus dignissimis & legalissimis, qui 195
posse examinari post publicationem scripturarum Marian. *in cap. fraternitatis, numero 187. vers. testibus.* vbi ponit exemplum in testibus Episcopis & Archiepiscopis, sed loquitur quando causa non est multum ardua, (*vt de testib. numero 267. in fine versic. quinto fallit, & ibi Moncad. in additio litera b. Marsil. in l. 1. § si quis vltro num. 10 12 & seq. & numer. 137. & seq. Pract. Conradi, titul de testibus, rubric de recept. post term. numero 47. folio 136. column. 1. in 14. limitatione. Vivi. opin 896 numero 25. versic. imo etiam Monticell. in repertorio testium, rubric. test. product publicat. attestat. folio 113. columna 2. versicul. tertio, Franc. Personal. de indic. & tortur. num. 22. Catellian. Cotta in suis memorial. in verbo, testes communiter, ad fin. versicul. quarto nota, Crotan. cons. 51. num. 105 lib. 2.*) Ex quibus hanc limitationem communiter * esse receptam apparet.

Quamuis † contrarium voluerint Bald. Ias. & alij relati per Gabriel. *d. conclus. 21. n. 4.* 196

197 LIMITA XLII. Quando † ex testibus productis 197
aliqui non fuerunt examinati: tunc enim non examinati possunt examinari etiam post publicationem examinatorum, sola enim productio non impedit post publicationem testium examen, *Ioann. Andr. in cap. fraternitatis, num. 25. in fine, vers. idem cum aliqui testes, extra de testibus, Aret in in capit. cum venisset, num. 4. eodem titul. de testibus, Nell. de testibus, numero 126. in fine, vers. quando testes, Alexand. Stiat in pract. iudic. cap. 18. numer. 37. Monticell. in repertor. testium. rubric. test. product. publicat. attestat, folio 112. column. 1. versicul. 3. & rubric. product. test. in causs. appell folio 120. column. 2. versicul. 1. Ioann. Petr. Surd. cons. 8. num. 3. & 4. lib. 1.*

Quamuis † contrarium voluerit idem Surd. *d. cons. 8.* 198
n. 19. & seq. vbi omnino videas.

Verùm † ad præmissa vide Gabriel. *in titul. de testib.* 199
concl. 21. nu. 127. vbi dicit, quod quando ex pluribus testibus productis quidam tantum sunt examinati, tunc post publicationem possunt examinari non solum producti, & non examinati, sed etiam alij non producti ex Marian. quem allegat *in dict. cap fraternitatis*, quem ego sic dicentem, non inueni in libro meo, quia in *num. 37. & seqq.* latè comprobat propositam limitationem, etiam respondendo contrarijs, sed loquitur, quando publicatio est facta parte inuita, (quo casu, *vt infr. dicam in 12. capit. num. 376.* etiam quod omnes testes sint examinati, possunt & alij post publicationem examinari) item loquitur quoad testes productos, non autem quoad alios & sic in hoc vltimo non dicit id, ad quod allegatur per Gabriel. Et quoad primum de publicatione facta inuita parte, vide Aretin. *in dict. cap. fraternitatis, num. 12. & 13.* vbi tenet, quod si pars non consensit expresse publicationi, sola productio non obstat, quin post publicationem possint examinari testes. Secus si pars dicta publicationi consensisset, & alia ad materiam ibi videas.

200 LIMITA XLIII. Quando † sunt dati articuli, & 200
nulli testes sunt producti, nedum examinati: nam tunc eo minus publicatio obstat, *secundum gloss. per illum text.*

lum text. in capit. causſam quæ, il 2. in verbo, aliis capitulis, verſiculo vel intellige, & ibi Hoſtien. columnㆍ1. in princip. in verbo, aliis capitulis, iunctoㆍverſicul ſed quod primo. Imol. numeroㆍ4. Abb. numer. 2. in fin. verſ. ſecundus intellectus, extra de teſtibus, Butr. in capit. fraternitatis, numer. 14. columna 9. poſt medium, verſicul fallit. 9. Abb. numer. 4. in fine, in 18. fallent.

* *Pariſ. num. 63.* vbi quod ita tenent * communiter Dd. (licet ipſe rationibus per eum adductis hanc limitationem dubitabilem reddat) *extra eod. Socin reg. 403. in 34. fallen. Campeg. reg. 268. in 21. fallen. Gabriel. tit. de teſtibus, concl. 21. nu. 111. Pract. Corrad, rub. de excep. poſt term. nu. 57. fol. 137. colum. 2. in 33. fallen. Alexan. Stiat. in pract. aud. cap. 18. num. 77.*

201 LIMITA XLIV. Quando † teſtes examinati, & interrogati dixerunt ſe nihil ſcire, quia tunc non obſtat publicatio, quin alij poſſint examinari, *Adden. ad Bartol. in authent. atqui ſemel, numer. 18 litera K. verſicul. fallit vbi teſtes nihil depoſuerunt*, ibi tamen *vide Nell. de teſtibus, numero 127. Socin. regul 403 in 2. fallent. Campeg. regul. 268. in 8. fallent. Pract. Corradi in titul. de teſtibus, rubr. de recept. poſt term. fol. 137. column. 1. in 2. fallent. videtamen Aretin. in capit. fraternitatis, ſub numer. 12. extra de teſtibus, vbi eriam ponit contrarium tenentes, & de materia, & Gabriel. dict. concluſ. 21. num. 110.* vbi pariter pro, & contra, & poſtea declarat.

202 LIMITA XLV. quando † teſtes non fuerunt interrogati, vel non bene, aut perfectè interrogati, & examinati ſuper capitulis productis dolo, aut culpa judicis, & examinatoris: tunc enim non prohibentur, & ijdem, & alij teſtes poſt publicationem examinari, *per text. in capit. per tuas, de teſtibus*, de eiſdem repetendis dixi latè ſupra, *queſtion. 66. numer. 280.* de alijs vero vide Bartol. *in authent. atqui ſemel, numer 36. & ibi adden. numero 18. in fin. litera K. verſicul. & ibi ſubdat Baldus, Alber. numero 4. poſt medium, verſiculo item fallit, quando malitia judicis, Caſtren. numer. 13. verſiculo ſimiliter ſuper eo, Angel. numero 2. verſiculo item ſi teſtes non ſunt examinati, C. de probat. idem Ang. in §. quia vero, numer. 19. columnㆍ2. in fine, verſicul. item oppono, in authen. de teſtibus, Monticell. in l. 1. §. ſi quis vult vltro, numero 73. & ſeqq. ff. de queſtio. Bald. in cap. fraternitatis, numero 10. in fin. verſiculo item cum teſtes non fuerunt interrogati, Bellam. ibidem, numero 24. Boyc. numero 7. Butr. numero 14. columnㆍ9. in princip. verſiculo fallit numero 17. Abb. numero 4. in 14. fallent. & ibi adden. litera B. & litertio, Abb. numero 4. in 14. fallent. & ibi adden. litera B. & litera C. verſiculo item quando dati fuerunt articuli, Marianㆍnumero 135. Felyn. numero 5. verſicul. & adde, Guliel. de Cunco, Pariſ. numero 51. extra de teſtibus, Innocent. in cap. conſtiturus, il. 2. in fine, in verſicul. quos ſi iudex, & ibi Hoſtien. columnㆍ3. in fine in verbo, quos, extra eodem, idem Hoſtien. in capit. cum clamor, numero 1. verſiculo ſecundo vbi eodem titul. de teſtibus, Bomin. in clem. 2. numero 152 verſicul. quinto fallit, de teſtibus. Specular. in tit. de teſte, §. ſatis vtiliter, numero 5. verſiculo 8. ſi examinator neglexerit interrogare, Roman. conſilio 479. numer 2. ad medium, Corſet ſingul. verbo, teſtis, 22. verſic. ego adduco, Butrigar. in tractat. de teſtibus, rubr. qualiter except. oppon. & c. numer. 12. Nell. de teſtibus, num. 123. in 8. caſu, & num. 125. Alber. de Males. de teſtibus, cap. 8 num. 93. Lanfranc. de teſtibus, numer. 36. in fine, Campeg. regul 168. in 1 fallent. Gabriel. titul. de teſtibus, concluſ. 21. numer. 20. & ſeqq. Menoch. de arbitr. quaſt. 34. numer. 15. in fin. verſicul. aliud exemplum, Vuiㆍopin. 896. verſicul. poſſet etiam teſtis, vbi de communi, * & obſeruata opinione, Stiat. cap. 18 num. 48, Andr. Gail. obſerv. 105. num. 12. lib 1.*

203 SVBLIMITA Hanc † quadrageſimamquintam limitationem procedere, ſi teſtis non fuit perfectè interrogatus, & examinatus dolo aut culpa judicis. Secus ſi culpa partis, vt quia minus diligenter, & perfectè fecit capitula, vel quia articulus erat impertinens, *Fel. in cap. fraternitatis, numero 5. ante medium, verſicul. & iſtud eſt verum, & dict. numero 5. in fine, verſicul. ad hanc limitationem, extra, de teſtibus, Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 18. numero 48. verſicu. & limitatur*, vbi idem quando capitula fuerunt lecta per examinatorem, & teſtis dixerit ſe nihil ſcire.

Et † in dubio, quod judicis culpa, & negligentia præ 204
ſumatur, ponit *Alber. de Malet. in tract. de teſtib. c. 7. nu 93. & dixi latius, inſ. q. 66. n. 282.*

LIMITA XLVI. Quando agitur † de probando a- 205
liquid, quod continetur ſub primis articulis de neceſſitate facti, ſed non de neceſſitate probationis: quia tunc pariter publicatio non obſtat, *Angel. in §. quia vero, numero 19. ad fin. columnㆍ4. in princip. verſicul. ſecundo caſu, in authent. de teſtibus, Bart. in authent. atqui ſemel, numero 24. verſicul. ſecundo caſu, C. de probat. Butr. in capit. fraternitatis, numero 13. verſiculo quadam, quæ comprehenduntur, iunctoㆍverſiculo ſed in tertio, Imol. numero 9. columna 4. in fin. verſicul. quadam ſicut adem ſi excludebatur, Abb num. 8. in fin. verſicul. quadam ſicut comprehenduntur, Marian. 65. in fine, verſiculo ſecundo caſu, Felyn. numero 11. ad med. verſicul. ſecus quando, Pariſ. numeroㆍ51. extra de teſtibus, Anchar. in clem. 2. num. 10. verſ. ſecundo caſu, de teſtibus, Alber. de Malet. in tract. de teſtibus, poſt num. 129.* vbi ponit duo exempla, *& num 130. vbi declarat. Lanfranc. de teſtibus, nume. 4. verſiculo hi autem, Campeg regul. 268. fallent. 46. Gabriel. titul. de teſtibus, concluſio. 21. num. 146.*

Exemplum limitationis † prædictæ ponunt Dd 206
præfati, quando quis vult probare locum & tempus contractus in primis articulis deductiㆍvt puta primus articulus continet, quod mutuauit tibi centum, vel vendidit tibi domum, de neceſſitate facti ineſt tempus, quia mutuum celebratum, vel venditio facta præſupponunt aliquod tempus, quæ celebrata fuerunt, non tamen ineſt de neceſſitate probationis, quia mutuum & venditio poſſunt probari abſque tempore, *vtㆍl. teſtium, C. eod. & in auth. de teſtibus, §. & licet dudum.* Iſto inquam caſu non obſtat publicatio in productione aliorum teſtium, *vt per præfatos, quib. addi poteſt Zabarell. in d. capit. fraternitatis, numero 3. columㆍ2. verſicul. oppono ad hoc, Aretin. ibidem, num. 65. vbi quod hoc communiter * tenetur, extra de teſtibus, Bonif. vide in clemen. 2. num. 135. & ſeqq. de teſtibus*

Quamuis † in contrarium faciant deducta per eun- 207
dem Aret. in *d. c. fraternitatis, n. 66.* vbi propterea dubitat de prædicta concluſione.

SVBLIMITA I. Huius † limitationis exemplum 208
procedere, quando contractus, puta mutui, vel venditionis, in primis articulis deductus, fuit bene probatus, tùc enim etiam poſt publicationem admittitur quis ad probandum locum, & tempus prædicti contractus iam articulati & probati. Secus ſi talis contractus non fuiſſet probatus, *ita declarat Marian. in d. c. fraternitatis, nu. 66. verſ. quod ego arbitror limitandum, extra de teſtibus*, vbi reddit rationem, quia ſcilicet per notum articulum loci & temporis videtur producens velle vti frande ad probandum contractum, qui in primis articulis non fuit probatus.

SVBLIMITA II. Concluſionem † non procedere, 209
quando quis vellet probare dies, & tempus ſolutionis fundi, illa in. ineſt cõtractui tanquam pars ſuo toto, ideo poſt publicationem teſtium examinatorum ſuper ſolutione nõ admittitur quis ad probandum diem ſolutionis, *ſecund. Bonif. in clem. 2. n. 137. & ſeq.*

LIMITA XLVII. Quando † agitur de probando ali- 210
quam qualitatem contractus iam in primis articulis deducti, & probati: ad hanc enim qualitatem probandam publicatio teſtium examinatorum ſuper contractu non obſtat, *Bartol. in authent. atqui ſemel, numero 25. verſiculo quædam ſunt, C. de probat. Joann. Andr. in cap. fraternitatis, numero 22. & ibi etiam Bellamer. num. 10. Butr. numero 13. ante med. verſiculo quadam quæ de neceſſitate non compre-*

comprehenduntur, Abb num. 8. in fine, verſicul. poſſunt probari, Marian. num. 66. in fin. verſ. & expradicta, & num. 68. verſicul. quidam vero, & num. 69. & ſeqq. vbi ſecundum plures quæſtiones in materia, *extra de teſtibus. Anchar. in clemen 2. num 10. in fine, de teſtibus, Cor. de teſtibus, numero 267. Vuiㆍopin. 896. numero 15.* Do exempla propoſitæ limitationis habebis in duabus ſeqq. limitationibus.

211 SVBLIMITA Hanc † quadrageſimamſe primam limitationem precedere, prout loquitur quando principalis contractus in primo articulo deductus fuit probatus: tunc enim poſt publicationem poſſit formari articulus ſuper qualitate illius contractus, & deinde per examinari teſtes. Secus ſi teſtes producti in dicto articulo non probarunt, quia tunc ſuper illius qualitatibus poſt publicationem non poſſunt teſtes examinari, *ita colligitur ex mente Marian in d. capit. fraternitatis, vbi loco citato, & ante eum ibidem expreſſe declarant Joann. Andreas, num. 22. B. Ilamer. num. 15.* Vide quæ dixi *infra num. 215.*

212 Et † quid ſi publicatio fuerit facta, & dicti teſtes 212
ficata ſuper facto, & non ſuper qualitate. An ſuper qualitate poſſint produci teſtes? Vide Bald. *in l. ſi per hanc. nu. 16. C. de temper appellat.*

213 LIMITA XLVIII. (Et † hæc limitatio venit illati- 213
vè ex præcedente limitatione) quando in primis articulis fuit deductaㆍ & probata excommunicatio poſſunt eum tunc poſt publicationem iſtorum teſtium alij teſtes examinari ſuper qualitate excommunicationis, vt puta quod ille talis publicè excommunicatus, *Alber. in auth. atqui ſemel, num 6. verſicul. tamen ipſe, C. de probat. Joann. Andr. in cap. fraternitatis, numer. 22. & ibi etiam Bellamer. num. 16. Butr. numer. 11. in princip. Anchar. num. 15. verſicul. limita tamen, Abb. num. 9. & ibi etiam de materia, Aretin. num. 59. Felyn. nu. 11 ad fin. extra de teſtibus, Crot. in tract. de excom. nu. 167.* Vbi quod hæc eſt pulcra limitatio, & poteſt conferre ad multa, licet de ea dubitare videatur.

214 SVBLIMITA I. Vt † hæc 48. limitatio procedat, 214
quando in primis articulis non eſt deducta qualitas excommunicationis, quod ſit publica. Secus ſi fuiſſet deducta, quæ poſtea probata, non poteſt aliquis obſtare poſt publicationem teſtium, *ita declarat idem Alber. de Malet. in d. c. fraternitatis, nu. 6. verſ. aliquin volens, ad probat.*

215 SVBLIMITA II. Vt † dicta 48. limitatio procedat, quando excommunicatio in primis articulis deducta fuit probata: quia tunc illa qualitas, quod fuerit publicata, poſt illius articuli probati poſt primorum teſtium publicationem. Secus ſi excommunicatio non fuerit obſta quia tunc qualitas excommunicationis videtur deducta in fine temporis, quo poterat excommunicatio non probata, quod non permittitur timore ſubornationis, *ita declarat Marian. in d. c. fraternitatis, num. 22. & ibi etiam Bellamer. num. 15 Butr. num. 11. verſ. ſed ſi ſuper hoc. iunctoㆍverſicul. & corroborat, Anchar. in clem. 2. verſ. ſexto contra ſentent. in fine, de teſtibus, num. 9. vbi etiam de materia, Aretin. numeroㆍ59. & 60.* vbi bene defendit hanc declarationem, & reſpondet contrarijs, *extra de teſtibus*, & faciunt quæ dixi *ſup. nu 211.*

216 SVBLIMITA III. Eandem † 48. limitationem non 216
procedere, quando teſtes juraverunt dicere veritatem ſuper tota cauſa, quia tunc qualitas excõmunicationis, quod ſit publica, includitur de neceſſitate in probatione excommunicationis, & ſic eſſet idem articulus cum primo, ideo poſt publicationem nõ admitteretur illius probatio, *vt per Addendum to. Andr. in d. c. fraternitatis, n. 22. litera L.* & faciunt quæ generaliter dixi *ſup. nu. 137.*

217 LIMITA XLIX. Quando † agitur de probando le- 217
gitimam ætatem contrahentis, vel ingredientis reli-

gionem pro validitate contractus, vel ingreſſus, in primis articulis deducta & probata: talis enim ætas legitima poterit poſtea deduci, & probari poſt publicationem primorum teſtium, *Butr. in cap. fraternitatis, numero 3. poſt med. verſ. per hoc decidetur quæſt. Card. ibidem num. 3. columnㆍ2. poſt med. verſ. oppono ad iam Marian. in numer 68. in princ. extra de teſtibus, Conſ. in clem. 2. numer. 139. & ſeq. de ſtibus. Campeg. regul. 268 fallent. 67. Rota deciſ 8. ætas 469. de ſtibus, in antiq.* vbi de teſtibus ſuper eundis poſt concluſionem in cauſſa ſuper habilitate impetrantis.

LIMITA I. Quando teſtes ſuper † primis articulis 218
inducti depoſuerunt extra articulos ſuper aliquibus dependentibus ab eis. Tunc enim poſt eorum publicationem poſſunt alij teſtes examinari ſuper eiſdem dependentibus, ſuper quibus primi teſtes depoſuerunt, *Hoſtien. in cap. fraternitatis numero 10. ante med. verſiculo ſi quid ſi eſtes, & ibi Joan. Andr. numero 22. ball. in. in fin. verſicul. item ſan. contra, & 2. d. Ilamer numero 14. Butr. numero 14. columnㆍ8. poſt med. verſicul. hucusque etiam Marian. nu. 10. 78. per totum, vbi ponit duo exempla, & num. 81. Felyn. num. 10. 9. ſicut. item limita. in teſtes. & verſiculo ſi extra de teſtibus, Anchar. in clem. 2. num. 10. verſ. ſecundo caſu, de teſtibus, Alber. de Malet. in tract. de teſtibus, poſt num. 129.* vbi ponit duo exempla, *& num 130. vbi declarat. Lanfranc. de teſtibus, nume. 4. verſiculo hi autem, Campeg regul. 268. fallent. 46. Gabriel. titul. de teſtibus, concluſio. 21. num 146.*

Exemplum limitationis † prædictæ ponunt Dd 206
præfati, quando quis vult probare locum & tempus contractus in primis articulis deductiㆍvt puta primus articulus continet, quod mutuauit tibi centum, vel vendidit tibi domum, de neceſſitate facti ineſt tempus, quia mutuum celebratum, vel venditio facta præſupponunt aliquod tempus, quæ celebrata fuerunt, non tamen ineſt de neceſſitate probationis, quia mutuum & venditio poſſunt probari abſque tempore, *vtㆍl. teſtium, C. eod. & in auth. de teſtibus, §. & licet dudum.* Iſto inquam caſu non obſtat publicatio in productione aliorum teſtium, *vt per præfatos, quib. addi poteſt Zabarell. in d. capit. fraternitatis, numero 3. columㆍ2. verſicul. oppono ad hoc, Aretin. ibidem, num. 65. vbi quod hoc communiter * tenetur, extra de teſtibus, Bonif. vide in clemen. 2. num. 135. & ſeqq. de teſtibus*

Quamuis † in contrarium faciant deducta per eun- 207
dem Aret. in *d. c. fraternitatis, n. 66.* vbi propterea dubitat de prædicta concluſione.

SVBLIMITA I. Huius † limitationis exemplum 208
procedere, quando contractus, puta mutui, vel venditionis, in primis articulis deductus, fuit bene probatus, tùc enim etiam poſt publicationem admittitur quis ad probandum locum, & tempus prædicti contractus iam articulati & probati. Secus ſi talis contractus non fuiſſet probatus, *ita declarat Marian. in d. c. fraternitatis, nu. 66. verſ. quod ego arbitror limitandum, extra de teſtibus*, vbi reddit rationem, quia ſcilicet per notum articulum loci & temporis videtur producens velle vti frande ad probandum contractum, qui in primis articulis non fuit probatus.

SVBLIMITA II. Concluſionem † non procedere, 209
quando quis vellet probare dies, & tempus ſolutionis fundi, illa in. ineſt cõtractui tanquam pars ſuo toto, ideo poſt publicationem teſtium examinatorum ſuper ſolutione nõ admittitur quis ad probandum diem ſolutionis, *ſecund. Bonif. in clem. 2. n. 137. & ſeq.*

LIMITA XLVII. Quando † agitur de probando ali- 210
quam qualitatem contractus iam in primis articulis deducti, & probati: ad hanc enim qualitatem probandam publicatio teſtium examinatorum ſuper contractu non obſtat, *Bartol. in authent. atqui ſemel, numero 25. verſiculo quædam ſunt, C. de probat. Joann. Andr. in cap. fraternitatis, numero 22. & ibi etiam Bellamer. num. 10. Butr. numero 13. ante med. verſiculo quadam quæ de neceſſitate non compre-*

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Missing binding

ad Felyn.num.8.litera a, vbi alios referunt, & testatur de communi, * à qua in judicando dicunt non esse recedendum, licet Alexander. in loco ibi relato contrarium dixerit, *extra de testibus, Guil. de Monte Laud. in clemen. 2. in verbo, contrariis, post numerum 2.* & ibi etiam *Imol. post numerum 3. de testibus*, dicentes, quod isto casu testes valeant fieri in electione dictæ partis, ad effectum repetendi eosdem examinari post publicationem, quod & vult Hanc. Boyc. *in cap. fraternitatis, sub numero 2. & Bertazol. ibidem numero 21. versiculo & hic non omittas. extra de testibus*, vbi tunc enim perempta instantia non pereunt acta, *per* Cardi. *Zabarell. in dict. cap. fraternitatis, numero 3. in fine, & ibi etiam Marian. numero 8. versiculo quo fallentia, & ibi etiam Marian. numero 8. versiculo quo fallentia mihi placet.* Et hanc sublimitationem in plurimis comprobat Paris. *in dict. cap. fraternitatis, numero 179. in fin. versiculo quæro num. 30. & seqq. usque ad numerum 34.* vbi non solum tunc, quando instantia est perempta, et lapsum triennij loquitur, quando instantia est perempta, et lapsum triennij, sed etiam quod placet, quando est perempta propter primordinem libelli, quia etiam in isto secundo casu probationes receptæ super ineptobelli faciunt fidem in secunda instantia inter eosdem personas & non pereunt, & sic contra Dd. allegatos in limitatione Frita vtroq; casu quod obstet publicatio, verius credidit Zabarell. *in clem. 2. num. 5. de testibus*, (licet contrarium communiter * teneri scribentes asserat.) & *Marian. num. 14. in fi. versic. si vero per tot alias causas.* vbi generaliter tenet, quod receptio testium valida, non tollitur per peremptionem instantiæ, ideo non est locus alteri productioni, *& ibi respondes contrarius Socin. regul. 403. sent. 39.* vbi simpliciter dicit, quod peremptione instantiæ non pereunt dicta testium, ideo publicatio obstat. *Gabriel. tract. de testibus, concl. 21. num 68.* vbi hanc opinionem declarat.

224 Verum † quod etiam peremptione instantiæ lapsu triennij possint testes examinari post publicationem inferunt Hostien. *in dict. caput fraternitatis, numero 3. dict. versicul. item non habet locum, Joann. Andr. dict. numero 25. versicul. vel secundum leges per lapsum triennij. Balamer. nume. 19. dict. versiculo item vbi pone instantia, & numero 28. Henric. Boyc. numero 11. versicul. aut lite non contestata, Abb. num. 4. sub 4. fallent. Adden. ad Felyn. numero 8. litera a*, vbi de communi * *extra de testibus, Marian. in clemen. 2. post numerum 8 sub 3 fallen. & vbi etiam Zabarell. nu. 5.* vbi quod ita tenent communiter * scribentes (licet contrariam * opinionem veriorem crediderit, *vt supra eum retuli*) *de testibus*

225 I Limita LII. Quando † Princeps ita mandaret. Possunt enim testes post publicationem examinari expresso Principis iussu aut mandato, *Butr. in capit. fraternitatis, numero 14. columna 9. versiculo fallit. 5. Marian. numero 122. vers. ni. & sic tu diceres, & numero 155. & numero 179. vers. ni. & idem arbitror in Principe, extra de testibus. Vell. in tract. de testibus, numero 123. in 17. casu, Socin. regul. 403. in 32. fallent. Gabriel. titul. de testibus, concl. 21. numero 103. & 104.* vbi quod dubium tunc est de indubitabili, quia si hoc posset quilibet judex facere, multo magis Princeps, *Paul. tract. de testibus, in vbi. de recept. post term. num 47. fol. 136. column 2. in 16. limitatione. & fol. 137. vol. num 2. in 31. limitatione*, * *Menoch. de arbitr. qq. lib. 2. quæstio 34. numero 5. & 6.* vbi † quod Princeps 226 censetur hoc concedisse, quando recepit cum clausula non obstante, *Andreas Gail observat. 105. numer. 10. libro 1.*

Ampliat Hanc † quinquagesimam secundam li- 227 mitationem, vt multo magis procedat in Papa, qui est supremus Princeps, *Marian. in dict. capit. fraternitatis, numero 179. extra de testibus per text. in capit. principalem, & in capit. cuncta per multa dum 9. quæstion. 3. allegat Innocentium II. Ferr. Joann. Andr. & Anton. de Butr. in capit. ad petitionem extra de accusat. Gabriel. dict. concl. 21. numero 104.* vbi loquitur non solum in Papa, sed etiam malo Papa, nempe † non recognoscente superiorem, pro- 228 ut patet in quolibet Principe non recognoscente superiorem, loquitus *il Marian. in dict. capit. fraternitatis, numero 179. in fine versicul. & idem tenendum, extra de testibus.*

Sublimita I. Hanc † quinquagesimam tertiam 229 limitationem testium quando Princeps hoc expresse dixerit. Secundum Veritatem existentiam, & cum clausulam in forma, vt dict. est. Per simplicem enim Principis relationem, non possunt testes examinari post publicationem, *Marian. in dict. quæstione, circa illud inducunt de Jo. ibi, excepto si forte testis oppositus fecit, nec ver inducunt. atque ideo dicit non esse ex dicta veritatem testium, &c. & ibi Odofred. circa finem I. Papa etiam si dixerit testis, &c. in versu text. si dixerit testis, & Salic. post numer. 1. versicul. item nota quod super hoc, Fulgos. in dict. capit. fraternitatis, numero 7. Joann. Sicar. post numer. 4. Butr. in capit. fraternitatis, numero 14 column. 9. versic quod intelligo & ibi Marian. numero 118 circa medium numero 122. versicul. si tu diceres, Parisius. numero 59. versicul. præterea quando Princeps, extra de testibus, Specul. in titul. de teste, § satis vtiliter, numero 6. versicul. 18. si Princeps, Campeg. regul. 268 fallent 53. Gabriel. titul. de testibus, Cumulus. numero 57. Mo. tuell. in repertorio test. rubr. testium productio post addita testium. at. folio 116. colum. 2. versic. 5.*

Sublimita II. Quia † adhuc testis examinatus 230 post publicationem ex dispensatione Principis videtur suspectus, nec judex tenetur illi credere per plures rationes adductas per Corn. *in consil. 12. incip. Ego fui primo aspectu, colum. 3. libro 1. facem recipit & sequitur Carol. Cotta in suis memorab. in verbo, testes communiter, versiculo quid autem si tales*, vbi hoc dicit bene notandum.

Limita LIII. Quando † est facta publicatio te- 231 stium examinatorum ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam: tunc enim non prohibentur alij testes examinari, *Butr. in capit. fraternitatis, numero 14. fol. mn. 1. ante medium, versiculo fallit 6. & ibi etiam Imol. numero 13. versicul. item est dubium, Abb. numer. 4. in fin. in 17. fallent. Aretin. numer. 19. in fine.* vbi licet hanc limitationem ipse non sequatur, eam tamen communiter * * teneri

teneri testatur Marian. *numer. 131. ad finem, & num. 169.* vbi ampliat tam in reo, quam in actore, *Paris. nu. 61. extr. de testibus, Bald. in cap. veniens. il 2. colum. 1. in princ. extra, eodem, Paris. in 1. additione ad Bart. in authen. at qui semel, versic. item quod admittatur, C. de probat. Nell. de testibus, num. 123. in 16. casu, Socin. reg. 403. in 33. fallent. Campeg. regul. 268. fallentia 54. & 66. Gabriel. tit. de testibus, libr. 1. conclus. 21. num. 83. & sequent. Pract. Corrad. tit. de testibus, rubr. de recept. post termin. num. 47. fol. 136. colum. 2. in 22. limitatione, & folio 137. col. 2. in 32. fallent.*

232 Et quamuis † contrarium, quod imo etiam in testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, & ante litem contestatam publicatio obstet, defendat Aretin. *dict. cap. fraternitatis, numer. 20. & num. 25. versicul. & supra diximus, extra, de testibus, sequuntur relati per Gabrielem, dicto consil. 21. num. 85. versic. contrarium sumitur, & communem* * *dixerit Viu. opin. 869. num. 3.*

233 Pro concordia † tamen potes dicere, *secundum Aret. in dict. cap. fraternitatis, d. num. 20. & seqq. quem refert & sequitur Gabr. tit. de testibus, conclus. 21. num. 86.* quod prima opinio procedit, quando sumus in casu, quando testes recepti ante litem contestatam non probarent in iudicio postea moto, prout est, quando recipiuntur ex parte rei ad defensam, & postea producerentur ad alium finem. Secunda autem opinio procedat, quando dicti testes probarent, prout est, quando recipiuntur ex parte actoris. Vel melius dicas, *secundum Paris. in dict. cap. fraternitatis, num 62.* quod prima opinio procedit, quando testes ad æternam rei memoriam recipiuntur in casibus specialibus, ad instantiam actoris, in quibus tales testes non publicantur solemniter, nec probant perpetuo, ideo nihil est impedimento, quin denuo possint produci alij testes, ex quo primi non potuerunt solemniter publicari. Secunda autem contraria opinio procedat in testibus receptis ex parte rei, qui solemniter recipiuntur parte citata, & publicantur per iudicem, tunc enim obstat publicatio, quia obstat etiam exceptio rei iudicatæ, & latius, *vt ibi per eum*, & ad præmissa vide Monticell. *in repertor. test. rubr. test. product. publicat. attestat. fol. 112. col. 1. versic. 1.*

234 Sublimita hanc † quinquagesimam tertiam limitationem procedere, quando testes fuerunt recepti parte absente licet legitime citata, vel ea contradicente, aliter secus *Imol. in d. c. fraternitatis, nu. 13. ad fin. versic. sed tu potes dicere, ext. de testibus.*

Sed in hoc vide Aretin. *in eodem cap. fraternitatis, nu. 22. & seq.* vbi disputat, an obstet publicatio, quando testes ad perpetuam rei memoriam sunt recepti parte non citata, & de iuris subtilitate dicit verius esse, quod isto casu obstet publicatio. Item vide Specul. *in tit. de teste, § satis vtiliter, nu. 6.* vbi de materia.

235 Limita LIV. Quando † attestationes essent deperditæ: Tunc enim possunt iidem & alij testes etiam post eorum publicationem examinari. De eisdem dixi supra, *quæst. 66. num. 295. & seq.* de aliis vero scripserunt Bald. *in l. per hanc, num. 25. in fin. versic. idem si attestationes essent casu perditæ, & ibi etiam Paul. de Castr. num. 4. in fin. versic. item prædicta vera, C. de tempor. appellat. Bart. in authent. at qui semel, num. 35. & ibi Adden. num. 17. lit. C. versic. & adde, quod quando sunt perditæ attestationes, Bald. nu. 1. versic. 6. fallit, Alberic. num. 4. ad med. versic. item fallit, quando attestationes sunt deperditæ, & nu. 7. post med. versic. item fallit, Castrens. num. 13. versic. idem si liber attestationum esset perditus, Ioann. Sicar. num. 19. C. de probat. Ioan. And. in cap. fraternitatis, num. 25. versic. quando perditæ sunt dicta testium, & ibid. Bald. nu. 10. ad fin. versic. item perditæ attestationibus, Bellamer. nu. 19. versic. item quando perditæ sunt dicta testium, & num. 21. versic. si autem instantia, Henr. Boyc. num. 2. in fin. Butr. num. 14. colum. 9. ante med. versic fallit 7.* vbi ampliat etiam, quod attestationes deperdantur apud iudicem, vel notarium, contra quos habeat regressum, *Imol. num. 7. versic item non obstat publicatio, Abb. num. 4. in 5 fallent. Marian. numer. 165. Paris. num. 54. extra, de testibus, Innocent. in cap. constitutus, per illum tex. colum. 2. in princ. versic. Papa autem respondit, Hostiens. ibidem, sub num. 2. Ioan. Andr. num. 6. in fin. versic. vel si essent perditæ, & num. 7. Bellamer. ante num. 1. colum. 2. in fin. versic. tenet ergo Innocentius, & num. 12. & sequ. Butr. num. 7. in fin. versic. hæc vera, Abb. num. 2. extra eodem, Gulielm. de Monte Laud. in Clemen. 2. in verbo, contrariis, post num. 2. versic si autem instanti a tota, &c. Imol. num. 3. versic. secundo casu, Ancharan. post num. 8. in quarta fallent. Zabarell. num. 10. in princip. & num. 14. versic. fallit si attestationes essent omnino amissæ, Bonifac. nu. 152. de testibus, Specul. in tit. de teste, § satis vtiliter, nu. 3. versic. 4. si prima attestationes, Nell. in tract. de testibus, numer. 123. in 4. casu, Lanfran. de testibus, num. 42. in fin. versic. si tamen, Campeg. reg. 268 in 15. fallent. & in 20. fallent. Gabriel. tit. de testibus, conclus. 21. nu. 75. Viu. opin. 896. num. 14. Andr. Gail observ. 105. nu. 13. versic. 10. fallit.*

Sublimita I. Hanc † quinquagesimam quartam 236 limitationem procedere, quando attestationes deperduntur, vel à iudice, vel à notario, vel à parte aduersa, secus si perdantur ab ipso producere volēte: quia tunc nisi probet, se sine culpa perdidisse, non potest post publicationem alios testes producere, alias daretur materia parti dicenti, se perdidisse, vt post publicationem posset testes producere & subornare, *Butr. in cap. fraternitatu, num. 14. col. 9. ad med. versic. si perditæ sunt, extra, de testibus, Alber. in auth at qui semel, num. 4. post med. versic. secus si penes partem*, vbi reddit aliam rationē, quia scilicet cum attestationes habuerit penes se, præsumitur illas didicisse, & sic dolo dicere, se perdidisse, *Specul. in tit. de teste, § satu vtiliter, nu. 12.* vbi bene & magistraliter de materia huius limitationis, quem refert Buttrig. *in tract. de testibus, rubr. qualiter excep. oppon. nu. 15.*

Sublimita II. Eandem † quinquagesimā quar- 237 tam limitationem procedere, quando attestationes essent talirer deperditæ, vt de illis nullatenus posset apparere, vt puta incendio, quia tunc perinde est, ac si nunquam fuissent; secus, quando aliquo modo potuissent apparere, tunc enim cessat noua productio, ex quo vrget subornationis timor, cum volens producere bene recordetur de primis depositionibus, *Cardin. Zabarell. in Clement. 2. num. 10. de testibus*, cum ius dictum dicit notandum, *Paris. in d. cap. fraternitatis, post num. 34. extr. de testibus.*

Sublimita III. Quia † hoc relinquitur arbi- 238 trio iudicis, qui discernere potest qualitatem productionis, & cuius culpa perditæ fuerint, & alias qualitates, ex quibus informabit mentem animi sui ad concludendum, vel negandum nouam productionem, attenta potissimum qualitate testium producendorum, & producentis, *Paris. in cap. fraternitatis, num. 34. in fine, versic. & quæro relinquendum arbitrio iudicis. extra, de testibus.*

Limita LV. Quando agitur † de declarand a du- 239 bias testium depositiones: nam tunc etiam post publicationem possunt iidem testes repeti, & alij etiam examinari ex officio iudicis, licet non ad instantiam partis, de eisdem dixi late *supra, quæst. 66. nu. 256. & seqq.* de aliis autem tradunt * communiter. Doct. per illum * textum, *in cap. cum clamor, vt ibi gloss magna, in verbo, ita deposuere, extra, de testibus, Bell. in. in cap. fraternitatis, nu. 28. versic. idem vbi iudex ex officio, Henr. Boyc. nu. 11. versic. item vbi iudex ex officio, Adden. ad Abb. num. 21. lit. B. Marian. nu. 167. vbi alios refert, extra eodem, Bonifac. in Clement. 2. num. 153. de testibus, Bartol. in authent. at qui semel, numer. 17. & ibi in addit. num. 17. lit. C. in princip. Salycet. num. 5. in fin. versic. item fallit, quando primi, Ioan. Sicar. num. 16. C. de probat. Specul. in tit. de teste, § satis vtiliter, nu. 3. in fin versic. 7. si obscure & confuse deposuerunt, Nell. in tractat. de testibus, nu. 123. in 6 casu,*

Crott. de testibus, num. 268. versic. 6. fallit, Marsil. in leg. 1. §. si quis vltro, num. 68. & sequen. ff. de quæst. Pract. Corradi, titul. de testibus, rubr. de recept. post term. nu. 47 fol. 130. col. 1. in 8. limitat. & fol. 137. col. 1. fallent. 9.

240 LIMITA LVI. Quia etiam † in casu, in quo quis non potest post publicationem testes examinare, potest tamen ad examinandum à iudice in integrum restitui ex generali clausula, si qua mihi iusta, &c. & quid in minore, muliere, ecclesia, rustico & republica dixi infra, cap. 15. num. 431. & seqq. hic non repeto.

241 LIMITA LVII. Quando † in aliquo loco adesset consuetudo, vt post publicationem possent testes examinari. Hanc enim consuetudinem valere scripserunt Marian. in cap. fraternitatis, num. 184. vbi plures affert rationes, & respondet contrariis, & ibidem Adden. ad Abbat. num. 4. in fine, litera C. versic. item publicatis attestationibus, il. 3. extra, de testibus, Abb. in cap. series, numer. 6. extra eodem, Alber. de Malet. de testibus, cap. 7. num. 110. Socin. regul. 403. in 11. fallent. Campeg. regul. 176. in 3. fallent. & regul. 268. fallent. 57. & 62. Gabriel. tit. de testibus, conclus. 21. num. 107. vbi alios refert, Pract. Corradi, tit. de testibus, rubric. de recept. post termin. num. 47. fol. 137. colum 1. in 11. fallent. Gail. observat. 105. num. 15. libr. 1. Ex quibus patet, hanc limitationem * communiter * à Dd. receptam.

242 Quamuis † contrarium voluerit glossa final. in fine, in cap. per tuas, extra, de testibus, & forte melius, quia talis consuetudo caret ratione, ita dixit Felyn. in cap. fraternitatis, nu. 10. versic. item limita, nisi in contrarium esset consuetudo, extr. eod. facit text. in cap. series, in fin. ibi, Non obstante illa consuetudine, vt pote iuri contraria, extra, eodem tit. de testibus.

243 LIMITA LVIII. Quando † statuto cõtrarium disponeretur: Tale enim statutum posse facere, vt testes post publicationem examinentur, dixit Doctores tenere, Anan. in cap. series, num. 4. extra, de testibus, (quamuis de iure contrarium ipse verius credat, ea motus ratione, quia scilicet hoc statutum aperit viam delinquẽdi, & est nutritiuum peccati.) Sed pro limitatione addo Socin. regul. 403. in 12. fallent. Campeg. 268. fall. 57. Practic. Corradi, tit. de testibus, rubr. de recept. post term. nu. 47. folio 137. col. 1. in 11. fallent.

244 LIMITA LIX. In eo, † qui ad producendum testes est impeditus, testes producere facto aduersarii, vel iudicis. Is enim etiam post publicationem poterit illos * producere. Sic enim * communiter notant omnes, in c. intimauit. ext. de testibus, vbi præsertim, an isto casu sit necessaria restitutio, de quo particulariter dixi inf. nu. 433. Gabr. tit. de testibus, conclus. 21. nu. 41. Ioan Petr. Surd. consil. 8. nu. 5. & seqq. & num. 2. & omnibus seqq. vbi bene declarat hanc limitationem, lib. 1. & in consil. 137. nu. 10. lib. 2.

245 LIMITA LX. In † eo, qui didicit testificata dolo partis aduersę, quę vt illum excluderet à testium nouo examine procurauit, vt testificata didiceret, non enim sibi dolus hic & fraus patrocinari debet, cap. sedes, de rescrip. cum simil. & in specie declarat Marant. in cap. fraternitatis, nu. 62. ad med. versic. nam forte non esset inconueniens, ext. de testibus.

246 LIMITA LXI. Quando † index publicationis seu conclusionis in causa interlocutoriam reuocauit: Tunc enim nihil est, quod impediat aliorum testium examen, secundum Marian. in cap. fraternitatis, num. 24. post med. versic. sed primam opinionem, extr. de testibus, Socin. regul. 403. fallen. 45. Campeg. reg. 268. in 17. fallen. Corra. in pract. tit. de testibus, rub. de recept. post term. nu 37. fol. 138. col. 1. fallen. 42. vbi si expresse siue tacite fuerit reuocata, Menoch. de arbit. qq. lib. 1. qu. 35. nu. 14. & seqq. vbi, quando dicatur tacite facta reuocatio conclusionis causa.

247 LIMITA LXII. In eo, qui † licet didicerit & percunctatus fuerit testificata, eorum tamen oblitus est, Angel. post gloss. in §. quia vero, num. 19. versic. ex hac tamen solutione, in auth. de testibus, Socin. reg. 403. in 21. fallent. Campeg. reg. 268. in 32. fallen. Gabr. tit. de testibus, conclus. 21. nu. 113. Pract. Corradi, tit. de testibus, rub. de recept. post term. num. 47. fol. 137. col. 1. in 20. fallent.

248 LIMITA LVIII. Quando † probata intentione actoris reus vult probare suam exceptionem: Tunc enim publicatio non obstat, secundum Angel. in authent. de testibus, §. quia vero, num. 19. colum. 2. in prin. vbi post Ioan. Andr. quem allegat, dicit amplius, fatuum esse reum, qui se in probando fatigat, antequam viderit, vtrum actor probauerit, necne, & ideo semper debet exspectare probationes testium actoris, Lanfranc. in tract. de testibus, num. 36. versic. ad l. exceptionem, &c. faciunt tradita per Gabr. tit. de testibus, lib. 1. conclus. 21. num. 114. Campeg. regul. 268. fallen. 48. vbi † amplius post Speculat. & Ioann. Andr. quos allegat, dicit, quod sicut post publicationem testium actoris, reus potest probare suam exceptionem, ita & actor potest probare suam replicationem post publicationem testium rei.

249

250 AMPLIA, hanc † sexagesimam tertiam limitationem multo magis procedere in probatione exceptionis peremptoriæ, Speculat. in tit. de teste, §. satis vtiliter, numer. 6. in fine, in 21. casu, Nell. in tract. de testibus, num. 123. in fine, in 18. casu, Gabriel. dict. conclus. 21. num. 126. Corrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de recept. post termin. num. 47. fol. 136. colum secunda, in 17. limitatione, Andr. Gail. observat. 105. num. 16. lib. 1.

251 SVBLIMITA, hanc † sexagesimam tertiam limitationem non procedere, quando post publicationem reus vellet probare exceptionem directe contrariam probatæ intentioni actoris, hoc enim non potest, vt per Angel. in dict. §. quia vero, eodem num. 19. colum. 2. versic. & hoc credo verum, vbi bene exemplificat, quando exceptio dicatur contraria, & non contraria intentioni actoris, sequitur Lanfranc. de testibus, d. num. 36. versic. quod est intelligendum.

252 LIMITA LXIV. In probatione † absentiæ, quia tũc etiam publicatio non obstat, Spec. in tit. de teste, §. satis vtiliter, nu. 5. versic. 11. in absentia probanda, per text. in capit. ex tenore, in fin. extr. de testibus, Nell in tract. de testibus, nu. 123. in 11. casu, Pract. Corrad. tit. de testibus, rub. de recep. post term. nu. 47. fol. 136. col. 2. in 19 limitatione.

253 LIMITA LXV. Quando † sententia est lata secundum consilium sapientis, sic puta dictante statuto; tunc enim, quia talis sententia nõ transit in iudicatum, ideo nec etiam obstat publicatio, Crot. de testibus, nu. 266, & ibi Moncad. in addit. lit. R. versic. & ad id.

254 LIMITA LXVI. In † testibus excommunicatis, vel alias inhabilibus examinatis ante publicationem, & sic nulliter. Cessante enim excommunicatione & inhabilitate, possunt illi iidem iterum examinari & repeti, vel etiam alii examinari, Gabr. in tit. de testibus, lib. 1. conclus. 21. nu. 120. & seq. ‖: bi alios refert concordantes, Pract. Corrad. tit. de testibus, rubr. de recept. post term. nu. 47. fol. 137. col. 1. in 17 fallen. & faciunt, quæ dixi infra, cap. 15. nu. 434.

255 LIMITA LXVII. Vt † licet testes non possint examinari post publicationem, examinati tamen faciunt indicium & præsumptionem, possunt enim post publicationem testes induci ad præsumptionem vel indicium tantum faciendum, Adden. ad Abbat. in cap fraternitatis, num. 4. in fine, litera C. versic. item scias, in 1. additione, & in 2. additione, incip. an publicatis testibus, & ibi Felyn. num. 10. versic. item limita, vt per Angel. extra, de testibus, Innocen. in cap. veniens, il 2. num. 4. in fin. versic. item potest allegari, & ibi etiam Bald. post num. 7. Felyn. 19. versic. & idem est, extra eod. Adden. ad Bart. in authen. at qui semel, num. 17. litera C. versic. item adde, quod publicatis attestationibus, C. de probat. Crott. de testib. nu. 269. Gabriel. tit. de testibus, conclus. 21. nu. 134. Pract. Corradi, tit. de testibus, rubric. de recept. post termin. numer. 47. in fin. fol. 138. col. 1. ad medium, versic. item potest deferri, & seq. vbi

256 vbi ampliat, quod † isto casu ex illis testibus potest deferri iuramentum in supplementum.

ARGVMENTVM.

Testes post conclusionem in causa, an & quando possint examinari.

SVMMARIA.

Regula sit negatiua, quia testes post conclusionem in causa examinari non possunt, & examinati non probant, nu. 257.
Limita 1. in causa appellationis, nu. 258. & sequ. vbi declaratur hæc limitatio.
Limita 2. in testibus de nouo repertis, nu. 260.
Limita 3. super nouis articulis, nu. 261.
Limita 4. in testibus, quos quis propter ignorantiam tempore conclusionis in causa producere non potuit, nu. 262.
Limita 5. in causa matrimoniali, nu. 263.
Limita 6. quando criminaliter agitur, num. 64. licet alij contra, num. 265.
Limita 7. ex iudicis officio, nu. 266. contra, nu. 267. sed prima opinio est magis communis, nu. 268.
Limita 8. parte non opponente, nu. 369.
Limita 9. quando conclusio fuit per iudicem reuocata, numero 270.
Limita 10. quia etiam post conclusionem in causa datur restitutio in integrum ad examinandum testes, nu. 271.
Limita 11. & magna aquitate, nu. 272.
Limita 12. in testibus nobilibus & legalibus, 273.
Limita 13. vbi agitur de periculo animarum, nu. 274.

QVÆSTIO LXXV. CAP. V.

257 REGVLA sit negatiua, quod † post conclusionem in causa testes examinati minime possunt. Conclusio enim in causa est terminus exclusiuus productionis testium, ad text. in §. quia vero, in princip & ibi gloss. in verbo, concluserint, & in verbo, concludente, Ang. l. num. 19. in 3. notab. & num. 24. in authent. de testibus. Paul. de Castr. in authent. at qui semel, num. 2. versic. sunt & alia dicta, & ibid. Angel. numer. 4. versicul. & idem est si in causa fuit conclusum, C. de probat. Marsil. in l. 1. §. si quis vltro, num 11. ff. de quæst. Imol. in cap. fraternitatis, num. 13. in fin. versic. ultimus terminus est, Paris. num. 17. extra, de testibus, Hostiens. in cap. series, nu. 2. col. 1. in verbo. quod publicum, extr. eod. Speculat. in tit. de testi. §. satis vtiliter, num. 2. in fin. versic. hoc etiam nota, & in § postremo. post nu 3. Boss. in tit. de publicat. proceff. nu. 8. versic. & in effectu, & versic. non licet, vbi ampliat, quod nec possunt examinari ad reprobandum personas testium, Menoch. de arbitr. quæst. 35. nu. 2. Vtu. opin 806. nu 20. Andr. Gail. observat. 107. nu. 4. libr. 1. Montic. in repert. test. rubr. testium product. post conclus. in causa, fol. 118. col. 2. versic. 3. Ioan. Petr. Surd. consil. 8. nu. 12. lib. 1. Bertaz. consil. 529. nu. 2. vbi alias relatis te- * statur de communi * opinione.

258 LIMITA I. Propositam † regulam, quia conclusio in causa principali non extenditur ad causam appellationis, Innoc. in c. cum venisset, in fin. nu. 3. & ibi Io. And. nu. 5. post med. col. 1. in fin. versic. renuntiatio vero, Bald. num. 6. Butr. nu. 4 post med. versic. & hoc quoniam renuntiatio, Abb. num. 3. versic hoc patet, extr. de testibus, Paris. in cap. fraternitatis, nu. 19. post med. versic. quæ conclusio, & d. nu. 19. in fin. versic. renuntiatio enim, extr. eod. Adden. ad Bart in auth. at qui semel, num. 15. lit. P. & ibi etiam Ang. nu. 4. in fin. C. de prob. Menoch. de arbitr. qu. 35. nu. 20. vbi remissiue declaratur hæc limitatio multis modis, Ioan. Pet. Surd. consil. 8. nu. 13. lib. 1. Et faciunt, quæ in simili de renuntiatione dicam infra, cap. seq. nu. 280.

259 SVBLIMITA hanc † primam limitationem procedere in conclusione generali, facta in causa, secus, si fuerit specialiter conclusum super certo articulo, nam tunc conclusio in illo articulo extẽditur etiam ad causam appellationis, Angel. in §. quia vero, num. 24. versic nam per hoc patet, in authent. de testibus, facit in simili, quod dixi de renuntiatione super certo articulo, infra, cap. sequ. nu. 277. & seqq. vbi vide.

260 LIMITA II. In † testibus de nouo repertis, in quibus iudex ad partis instantiam, causa tamen cognita, nouas probationes admittere potest, ad text. in c. pastoralis, de except. Bart. in l. mancipiorum, nu. 5. ff. de act. legat. Iaſ. in l. admonendi, nu. 50. & 54. ff. de iureiuran. Marsil. in pract. crimin. §. sequens, nu. 45. quos in proposito refert & sequitur And. Gail. observat. 107. lib. 1. Montic. in repertor. test. rubr. testium productio post conclusionem in causa fol. 118. col. 2. versic. penul. & seq. vbi etiam, quid si post testium examen apparet, eos non fuisse nouiter receptos, faciunt quæ de testibus examinandis post publicationem dixi supra in anteced. cap. 190. sequ. in 39. limit.

261 LIMITA III. Quando † testes post conclusionem in causa producuntur super nouis capitulis, per ea, quæ in simili de renuntiatione dixi infra, cap. sequ. num. 288. & in specie de conclusione in causa scripsit Paris. in cap. fraternitatis, num. 17. in fine, versic. si vero sumus in causa ciuili, & numer. 18. & 19. vsque ad versiculum, si vero consideramus ad causam appellationis, vbi relatis & reprobatis contrariis, hanc probat opinionem, & testatur de * communi, extra, de te- * stibus.

262 LIMITA IV. Quia † conclusio in causa non impedit productionem eorum testium, quos quis propter ignorantiam tempore conclusionis in causa producere non poterat, secundum Bart. in authent. at qui semel, num. 12. C. de probat. Facit, quod in simili de renuntiatione dixi infra, in sequ. cap. nu. 298.

263 LIMITA V. In causa † matrimoniali, quæ cum ardua sit, probationesque liquidissimas requirat, criminali causæ æquiparatur, vt notat Alexand. in leg 3. nu. 1. ff. sequ. de testament. & consil. 143. quoniam abund., nu. 4. lib. 2. Ideo non obstante conclusione in causa nouæ probationes fieri possunt. Ita per hanc rationem dixit Andr. Gail. d. observat. 107. num. 12. libr. 1. vbi & aliam reddit rationem, quia scilicet sententia in causa matrimonii, & maxime contra matrimonium lata nunquam transit in iudicatum, c. lator. & ibi gloss. in verbo permanere, c. tenor. & c. consanguinei, extr. de restitut. cum alius ibi per eum allegatis, faciunt, quę generaliter de testibus examinandis post publicationem in causa matrimoniali dixi infra, capit. 13. nu. 383. & seqq.

264 LIMITA VI. Quando † criminaliter agitur, quia tunc conclusio in causa nõ obstat nouæ testium productioni, per ea, quæ de renuntiatione dixi infra, c. sequ. num. 290. Et in specie in conclusione in causa scripserunt Bart. in auth at qui semel, nu. 14. C. de probat. Boss. in tit. de publicat. proceff. nu. 9. vbi eam reddit rationem, quia scilicet in causa non concluditur in criminalibus, Foller. in pract. crimin. verbo, etsi confitebuntur, in 3 part. 3. partis principalis, nu. 65. vbi loquitur, quando ad detensam, Montal. in repert. test. rubr. in criminalibus, quando recipiantur, fol. 356. col. 1. vers. fin. Et † licet contrarium voluisse videatur Alex. Striat. inter consil crimin. auuers. consil. 110. num 7. & sequ. lib. 1. tu tamen pro resolutione vide, quæ generaliter dixi infra, c. 14. nu. 407. & seqq. ¶ Et interim à limitatione non recedas, præsertim quando agitur ad rei defensionem, & innocentiam detegendam, ad bene & late tradita per Andr. Gail. de pace publ. lib. 1. cap. 18. nu. 2.

265

266 LIMITA VII. Quia † iudex ex officio etiam post conclusionem in causa potest testes interrogare & recipere pro informatione, Adden. ad Bart. in authen. at qui semel, nu. 12. litera D. C. de probat. Andr. Gail. observ. 108. nu. 5. & sequent. libr. 1. vbi quod ita quotidie in illa Camera apud eum obseruatur, Montic. d. rubr. test. product. post conclus. in caus. fol. 119. colum. 1. vers. 1. Neviz. consil. 5. num. 27. Et licet Ioan. Petr. Surd. † in consil. 8. nu. 12. post medium, libr. 1. ex Bellon. quem allegat in cons. 99. n. 8. dixerit, quod nec etiam iudex potest ex officio informationes sumere ad fun-

267

dandum partis intentionem, tum quia concludendo in causa censetur quis renuntiare fauori suo, tum etiam, quia sententia & conclusio in causa æquiparatur, siue conclusio fiat ab homine, siue à lege, vel à statuto, *secundum Albanum in consil.90.num.2.vbi de* communi, Nevizzan.consil.20.num.26. Cephal.consil.51.numer.19.libr.1.* Ergo sicut iudex post sententiam, cum sit functus officio suo, non potest amplius testes examinare & recipere, ita nec etiam potest post conclusionem in causa. Tu

268 tamen † non recedas à proposita limitatione, quæ, ni fallor, magis communiter recepta est, & pro ea faciunt quæ in simili de testibus examinandis post publicationem dixi *supra, in anteced.cap.num.184. & sequ.*

269 LIMITA VIII. Quia † etiam parte non opponente possunt testes examinari post conclusionem in causa, *Abb. & Felyn.in c.in causis, extra, de testibus, quos in proposito refert & sequitur Monticell.in repert.test.rub.testium productio, post conclus in causa, fol.118.col.2.versic.4.* & faciunt, quæ de testibus examinandis post publicationem dixi *supra*, *in anteced.cap.nu.182. & seq. vbi vide.*

270 LIMITA IX. Quando † conclusio in causa fuit per iudicem reuocata, dixi *supr.in anteceden.cap.num.264.* hic non repeto.

271 LIMITA X. Quia † etiam post conclusionem in causa datur restitutio ad examinandum testes ex aliqua iusta causa, *ex allegatis per Monticell. d. rubr. testium product. post conclus.in caus fol.119.colum.1.versic.4. Menoch.de arbitr. quæst.libr.1. quæst.35. num.19.* Quod quando verum sit, tam in maiore, quam in minore, vide Odd. *de restitutione in integr.quæst.65.artic.12.nu.80. & seqq.* & dixi late in simili de testibus examinandis post publicationem, *infra, cap.15.*

272 LIMITA XI. Quia † post conclusionem in causa ex magna æquitate admittuntur testes & probationes, *Menoch.de arbitr.quæst.d.quæst.35.nu.22. Montic.in repert. test.d.rubr.testium productio, post conclus.in causa, fol.119.col.2. versic.3.*

273 LIMITA XII. In testibus † nobilibus & legalibus, quos posse examinari post conclusionem in causa scripsit post alios, quos allegat, Monticell. *rubric.test.product.post conclus.in caus fol.119.col.1.vers.penult.* Et faciunt, quæ in simili de testibus examinandis post publicationem dixi *supra, in anteced cap.nu.195. & seq.*

274 LIMITA XIII. Quia, † vbi agitur de periculo animarum, testes possunt post conclusionem in causa examinari, Barbat.*consil.9.num.9.lib.1.Mille.in repert.verbo, testes, nu.18. quos allegat Montic.d fol.119.col.1.versic.2.* Et faciunt, quę de testibus post publicationem examinandis dixi *in anteced.cap.num.176.*

ARGVMENTVM.

Testes, an & quando post renuntiationem factã à parte possint examinari, & quando examinati probẽt:

SVMMARIA.

Regula sit, quod testes non possunt examinari, postquam partes renuntiarunt probationi & productioni testium, num.275. licet alii contra, nu.276.

Amplia primo multo magis, quando est specialiter renuntiatum productioni testium super certo articulo, quia tunc nec etiam in causa appellationis possunt testes super illo articulo examinari, numer.277. licet contra in causa appellationis, num.278.

Amplia secundo, quia talis renuntiatio trahitur etiam ad causam appellationis, num.279. contra, num.280. Distingue de generali & speciali renuntiatione, nu.281. & quando dicatur in proposito specialis renuntiatio, nu.282. & quid, si renuntiatio est facta in vim pacti, & non in modum actorum, num.284. & quid super nouis capitulis, num.284. & sequentibus

Amplia tertio, etiam quod renuntians ante renuntiationem nullos produxerit testes, nu.287.

Limita 1. regulam procedere, quoad articulos antiquos & iam productos, secus super articulos nouos & producendos, nu.288. licet alii contra, nu.289.

Limita 2. in causa criminali, nu.290.

Limita 3. in causa matrimoniali, nu.291.

Limita 4. quia renuntiatio vnius partis non præiudicat alteri, num.292.

Limita 5. in renuntiatione facta absente parte, nu.293.

Limita 6. ex iusta causa iudicis arbitrio, nu.294.

Limita 7. quia potest iudex in integrum restituere aduersus hanc renuntiationem, nu.295.

Limita 8. ad probandum exceptiones oppositas per renuntiantem, num.296.

Limita 9. super articulis indirectè contrariis, nu.297.

Limita 10. quoad testes, quos renuntians ignorabat se posse producere tempore renuntiationis, num.298.

Limita 11. in renuntiatione non iurata, nu.299.

Limita 12. quoad productionem instrumentorum & testium simul, num.300. & multo magis quoad productionem instrumentorum solum, nu.301.

QVÆSTIO LXXV. CAP. VI.

REGVLA sit † negatiua, quod scilicet renuntiatio est terminus exclusiuus productionis testiũ, ideo postquam partes renuntiarunt probationibus, & productioni testium, non possunt amplius redire ad illos examinandum, *text.est in cap.insinuasti, ibi, nec est abrenuntiatum, sumpto argumento à contrario sensu, & ibi Butr.num.1.in secund.not.ab.Imol.col.1.in princ. versic.item nota duos terminos, Ancharan.num.4. & nu.6. extra, de testium. Gloss per illum tex.in cap.cum venisset, in versic.quæ vero, in verbo, renuntiatum, vbi adducit tres rationes, & ibi Hostiens.nu.3. in verbo, nec renuntiatum, Ioan. Andr.nu.1. Henric.Boyc.nu.1. versic. aut hoc non apparet, Bald. in summario, numer.7.versic. Ber.vero, Bellamer.in summario, & num.10. versic. aut hoc non apparet, Butr.numer.1.& num.3. Imol.colum.1. in princip. & colum.2.num.1. Ancharan.nu.1. & num.3. Zabarell.in summario, Anan.num.1. Abb.colum.1.in princip. Aretin.nu.3.extra, eod.tit.de testibus. Hostien.in c.fraternitatis. ante nu.1. in verbo, in appellationis causa, & ibi Bellam.nu.23. ibi, nisi renuntiauerit, &c. & nu.25.versic.fallit in casu, vbi esset renuntiatum, &c. Henr.Boyc.nu.6. & nu.8.versic.fallit in casu, Imol.nu.13.versic. secundus est terminus, Anan nu.4. versic.nota hic vnum terminum, Abb.post nu.6. Paris.post nu.3. & nu.7.ver.quo fit, & nu.17.extr.de testibus, Hostien.in cap.feries, post nu.2.in verbo, quod publicum, ext.eod.glos.in cap.constitutis, in verbo, depositis, versic. nec renuntiauerit productioni testium, extr.eod.titul de testibus, iext.in c.constitutis, il 2.in fin.ibi, cum non renuntiauerit testibus producendis, sumpto ibi argumento à contrario sensu, & ibi gloss.in verbo, induxit, in fin.versic.nisi renuntiauerit, &c. Hostiens.num.4.colum.2.in fin.versic.in alia autem causa, Ioann. Andr.num.6.in fin. Bald.post num.2. Bellamer.num.7.in fine, Butr.nu.7.in fin.Imol.nu.7. vbi quod ita * communiter tenent Canonistæ, Abb.num.4. Aret.num.10. vbi quod opinio glossæ ibi communiter * approbatur per Dd.Felyn.in fin. versic.nota ex eadem glossa, extra eodem, de testibus, Anton.de Butr.in capit. causam quæ, il secund.num.prim.in primo notab. & ibi Aretin.nu.1. in prim.notabil.extra eodem, Imol.in Clement.2. num.3.versic. fallit, vbi esset renuntiatum, de testibus, Alber.in authent.at qui semel, num.10. vbi de materia, & ibi Castr. post num.2. versic. sunt & alia duo, & nu.4.* vbi quod hæc conclusio procedit sine dubio de iure Canonico, licet de iure ciuili non sit ita clare decisum, *Ioan.Sicar.nu.5.de prob. Marsil.in l.1.§. si quis vltro, nu.1. ff de quæst.Specul.in tit.de test.§. satis vtiliter, nu.9. in fin.vers. hoc etiã nota, & sub n.9.in discursu,* vbi quod partes sunt, attestationes esse publicatas, vel illis renuntiatũ, *& in §.postremo, n.3. & 4. Alb.de Mal.in tract.de test.c.7. nos.1.* vbi, quod hęc opinio sibi videtur vera, & tenetur com-

* communiter * per Canonistas, *Campeg.reg.175.in princip. Montic.in repert.test.rub.testium productioni quoad renunt. fol.117.col.2.versic.6. & per totam illam rub.vbi de materia. Ioan.Pet.Surd.cõs.176.n.7.lib.2.* vbi propterea, quod opinio Azonis contrarium sentientis, est falsa. Ex quibus apparet, hanc regulam communiter à Dd. esse receptam.

276 Quamuis † contrarium, quod imo sola renuntiatio sine publicatione non sufficiat, voluerint gloss. *in §. quia vero, in versic. si vero, in verbo, quartam, versic. sed an sufficiat tantum renuntiasse, de testibus, Angel.in d.§. quia vero, post numer.24.* vbi, quod licet Canonistæ teneant primam opinionem, ipse vero sequitur hanc contrariam, quando renuntiatio est generalis, & non facta super certo articulo, *Butrig.in tractat.de testibus, rub.qualiter except.opponan. nu 22. Anchar.post Azonem & Spec. quos allegat, in c.constitutis, il secundo, num.4.in fin extr. de testibus, gloss.in authent.at qui semel, in verbo, productio, lit.G. & ibi Odofred. ante num.1. versi.sed si aliquis, & nu.2.* vbi bene comprobat, & respondet contrariis, *Salycet.nu 4. Castren.nu.4. versic.licet de iure ciuili*, vbi hanc contrariam opinionem dicit veriorem de iure ciuili, *Angel.num.4 in prin.versic.dic, quod aut renuntiatum est, &c. probat.*

277 AMPLIA I. Propositam † regulam procedere, quando est specialiter renuntiatum productioni testium super certo articulo expresso in renuntiatione, quia tunc tam in causa principali, quam appellationis, testes non possunt examinari super illo certo articulo, cui renuntiatum est. *Imol.in cap.fraternitatis, nu.5. versic.circa, in fine, ext.de testibus, Innoc.in c.cum venisset, nu.1.versic.si vero in aliquo speciali articulo, & n.2.versic.sed in al.quo articulo,* vbi quod isto casu non potest producere etiam in causa appellationis *& idem dicunt ibi Hostiens.post num.quintum, versic.si vero in aliquo speciali articulo, & d.nu.5.in fine, versic.si vero in al.quo certo articulo. Ioan.Andr post nu.5.in princ iuncto versic.si vero in causa principali, il secundo. & ibi in addit. litera C. Henric.Boyc.num.3. versic.aut super illo, iuncto num.51. Bal l.num.7. Bellamer.num.9 versic.si vero super aliquo speciali articulo, iuncto versic.si vero in causa principali, il secund. & num.10. versic.aut super illo & versic.dictum est supra, Butr. num.4.versic.si quæritur, iuncto vers secu.in ip.in instantia autem appellationis, Imol.nu.6 in fin versic & nota bene, Anchar. nu.4.in fin. versic.specialis vero renuntiatio, Zabarell.col.2.ad fin.versic.si vero est renuntiatio, fuit specialis, Abb.nu.3. Aret. nu.23.Felyn.nu.5.extr.eod. Angel in auth.at qui semel, num.4. versic.sed si est renuntiatum, C.de probat.idem Angel.in §.quia vero, num.24. versic.sed si renuntiatio, iuncto versic.nam per hoc patet, in authent de test.us, Alber.de Malet. in tract.de testibus, cap.7.nu.106.* Ex quibus hanc ampliationem * communiter à Dd. receptam esse apparet. Quamuis † contra-

278 rium, quod quoad causam appellationis, renuntiatio facta super certo non obstet, voluerint Abb. *in cap.cum venisset, nu.3. Aretin.ibid.nu.23 Felyn.num.5.extra, de testibus, Campeg.reg.175.in 4.fallen.*

279 AMPLIA II. Quia tali † renuntiatio trahitur etiam ad causam appellationis, renuntians enim testium productioni, non vtique amplius potest super eisdem articulis testes producere, non solum in prima instantia, sed nec etiam in secunda, *secundum Innocen.in cap.fraternitatis, in princip.in verbo, vterque, & ibi Hostiens.etiam in princ.in verbo, noui, Bald.nu 4.versic.5.nota, Anton.de Butr. nu.2.in secund.notabil. & num.3.in 4.notab. Ancharan num.3. in secund.notab. Zabarell.colum.1. in prin.ibi, vel super antiquis non, Abb.nu.1. versic.nota ibi super nouis, &c. Aretin nu.5.ad med. Paris post nu.3.vers.item dum, vbi ad id ponderat text. in d.cap.fraternitatis & num.7. in prin. vsque ad versicul.quo fit, vbi refert contraria, & illi respondet, & nu.8. post med.versic.* verum quia, *vbi, quod est * communis intelligentia ad text.in d. c fraternitatis, extra, de testibus.*

280 Contrarium quod † imo renuntiatio facta in prima instantia, sine publicatione non impediat, quin vnus-

quisque litigantium possit in secunda & tertia instantia super antiquis & primis articulis producere testes, dixit in Curia seruari Paris. *in cap.fraternitatis, nu.7.in fin.versic. in Curia tamen, & num.8. ante med. versic.sed quando sumus, & d.num.8.post med.versic.tamen vt dixi* (licet de iure contrarium ibi * communiter teneri testetur) *& numer.19. post medium, versicul.quæ conclusio etiam procedit,* vbi, quod non obstante renuntiatione facta in prima instantia possunt in causa appellationis produci testes super primis articulis, siue renuntiatio fuit generalis, siue etiam specialis, nisi tamen fuerit expressa ad causam appellationis, *extra, de test.bus. Addo pro hac contraria opinione Speculat.in tit.de testi, §.satis vtiliter, num.9. versic.si vero est renuntiatum, Lanfanc.de testibus, nu.44. in discursu, Campeg. regul.175.in 4 fallen.* (vbi tamen loquitur in renuntiatione productioni testium super certis capitulis) *de quo dixi supra, num.277.*

In † hac opinionum contrarietate potes distingue- 281
re, (sed certe ex hac distinctione magis comprobatur secunda præcedens negatiua opinio) quod si renuntiatio facta in prima instantia est generalis, nulla facta mẽtione de causa appellationis: & tunc vtique ad secundam instantiam non trahitur, & in istis terminis potest procedere secunda opinio. Si vero renuntiatio est specialis & expressa etiam ad causam appellationis, & tunc ad eam trahi dubitandum non est, & in his terminis potest contra procedere prima opinio, & proposita ampliatio. Sic enim reperio distinguentes Bart. *in authent. at qui semel, nu.16. & ibi Angel num.4.in fin. C. de probat. idem Angel.in §. quia vero, nu.24. versic.sed tunc quæro, in authent. de testibus Innoc.in c.cum venisset, nu.3. & ibi Hostiens.num.6. Joan.Andr.num.5. ad med.col.1. in fin. versic.renuntiatio vero, Henr.Boyc.nu.1. & seq. iuncto nu.3. vers. quod intellige, & nu.5. Bald.nu.6.Bellam.nu.4. vers.renuntiatio vero, & num.10. in princip. & versic. vnde talis renuntiatio, & versic. aut quæris, & vers. nisi dictum esset, & versic. dictum est sup & num 12. Butr. nu.4 post med. vers. & hoc quoniam renuntiatio, Imol.num.6. versic.quoniam talis simplex renuntiatio, Anchar.nu.4.in fin. Zabarell.col.2.vers.in glos.vltima, Alb nu.3.colum.fin.versic.si vero fuerit renuntiatio generalis, extr.de testibus, Paris.in c.fraternitatis, nu.19.in fin.versic.quæ conclusio non procederet, iuncto vers.renuntiatio enim.*

Et in † proposito vide Gulielm.de Monte Laud. *in d.* 282
Clem.2.in verbo, publicatis, nu.1. vbi ad hoc, vt renuntiatio trahatur ad causam appellationis, & sic, vt dicatur specialis & expressa, non tantum dicit eam, quæ de appellatione mentionem facit, sed etiam eam, per quam quis renuntiat testibus & omnibus probationibus iuris & facti in causa producendis, *quod & idem voluerunt ibi Imol.num.5. post med.vers. deinde tractat hic, &c. & Cardin. Zabarell.nu.8. de testibus.*

Et † vide etiam in eodem proposito Bellamer. *in cap.* 283
cum venisset, num.11. extra, de testibus, vbi dixit, quod quando renuntiatio est facta in vim pacti, & non in modum actorum, & tunc siue specialis siue etiam generalis sit, præiudicat tam in prima, quam in secunda & tertia instantia, de quo vide etiam Aretin. *ibid.nu.14.* vbi remissiue de materia.

LIMITA, hanc † secundam ampliationem nõ pro- 284
cedere quoad noua capitula, super quibus renuntiationem factam in causa principali, non obstare in causa appellationis, probat text. *in c fraternitatis, ext. de testibus, ibi, in qua testibus renuntiatum constet, & infr. ibi, & eos reddimus posse recipi super nouis duntaxat capitulis, &c. & ita per illum voluerunt ibi, Hostiens.num.2 in verbo, aliquid, ver. est ergo sensus, Bald.in summario, Imol.nu.1. in 1.notab. & nu.6. vers. item restringitur, Anchar.nu.3.in 3.not.ab. & nu.4.in 4.notabil. Zabarell. colum.1. in princip. versic notab. ibi renuntiatum, &c. & paulo infr. vers. in gloss.1. &c. Abb. in summario, & ante nu.1. in 2.notab. Aretin. ante nu.1. & nu.4. Marian. nu.1. in 1.in tab.*

Paris.nu.3 & nu.8.post med. versic redeundo modo, & nu.19. post med. versic. si vero consideremus, Campeg. regul.175. in secund.fallent. Ex quibus apparet, hanc limitationem esse
* communiter * receptam.

285 Quamuis † contrarium suaderi videatur ex traditis per Bellam. *in dict.cap.fraternitatis, nu.33. in discursu, & per Marian.ibid.nu.6.in fin.versic.in glossa penult.* Vide quæ dixi infra, *nu.286.& seqq.*

286 SVBLIMITA præcedentem † limitationem, vt procedat, & intelligatur de nouis capitulis dependentibus tamen à primis, super quibus bene testes poterũt examinari in causa appellationis, non obstante renuntiatione facta in prima instantia; secus autem si articuli sint omnino noui, non pertinentes ad causam, nec dependentes à primis, *secundum gloss.ind.cap. fraternitatis, in verbo, nouis, & Innocent.nu.2. versic.nos dicimus, Hostiens. nu.8.versu sed & quod dictum est, Ioan. And.num.13. ad med. Bald.nu.1. versic.sed quando dependente, & nu.6.& 7. vbi magistraliter loquitur, & bene declarat Bellamer.nu.42.versic.concludas ergo, Marian.num.7. post princ.versic.gloss. huius timore, extr.de testibus, Innocen.in cap cum venisset, nu.2.& ibi Hostien. n.5 in fin.versic.illud tamen constat, Ioan. And.nu.5.ante med. versic.si vero in causa principali, & ibi in addit.liter.B.* vbi ampliat, siue renuntiatio sit generalis, siue etiam specialis, *Henr.Boyc.num... c.ad fin.Bellam.num 9.versic.si vero in causa principali, & nu.10.post versic.aut quæru, Butr num.4.ad med. versic.d.renuntiatio est generalis, d.tit de testibus, Spec.in titul.de test.§.satis vtiliter nu.9.versic.si est renuntiatum.*

287 AMPLIA III. Propositam † regulam, vt procedat etiam quod renuntians ante renuntiationem nullos produxerit testes, *glossin.in c cum venisset.in fin.per illum text.ibi, super quibus vel testes non fuerint producti, vel renuntiatum, & ibi Butr.nu 8.Imol.nu.6.versic.in gloss.vlt. Abb. post nu.1.versic.prim.quod ista erant capitula, & nu 3.in princ.*
* *Aret.nu.24.2 bi testatur de * communi opinione,* (licet contra eam aliquas rationes adducat) *extra.de testibus, Abb in cap. constitutis, il secund.nu.4 in fine, extr.eod.Spec.in tit.de teste, §. postremo, post nu.4.versic item quid si is, Corrad.in pract.titul.de testib.rubr.de recept.post term.num.47.fol.135 col.2 versic.amplatur hæc conclusio.*

288 LIMITA I. Eandem † propositam regulam, vt procedat quoad articulos iam productos, secus autem, quoad articulos producendos. Renuntiatio enim testium in certis capitulis non præiudicat volenti testes producere in aliis vel nouis capitulis, *text. est in cap. causam quæ, il secund.& ibi Ioan. Andr. in summario, Bald.col.1. in prin Butr.nu.1. Imol.in summario, & num.4. Anchar.nu.1.& nu.4.Zabarell in prin.Anan.nu.1. Aretin.ante nu.1. col.prim. in princ. Felin.in summario, extra, de testibus, quod & idem probat in text.c cum venisset, in fin.versic.si quæ vero, & ibi Hostien. col.1.in prin.in verbo, causam, & col.2.post num.1.in verbo, nullus, Io. Andr.sub nu.1.& nu.2. Henr.Boyc.nu.3. Bellam.nu.10. ad med.vers si renuntiatio fuit specialis, Butr.nu.3.versic.& nota, quod renuntiatio.& nu.4.versic.dic, secundum Innocen.Imol. n.nu 2 versic.item nota, & nu.6.versic.ad nouos autem articulos, Ancharan nu.4.versic.primo casu, Abb.nu.3.versic.sed super nouis, Aretin in summario, & nu.6.Felinus in summario, extr. eodem, Imol.in cap.si fraternitatis, num.5.versic.si vero simpliciter renuntiauerit, & ibi Paris.num.17.in fin.versic.si vero sumus in causa inili & nu.18 & 19.vsque ad versic.si vero consideramus causam appellationis*, vbi relatis & reprobatis contrariis
* bene probat hinc conclusionem, & testatur de * communi. *d.tit.de testibus. Zabarell in Clem.2.num.8.in fin.versic. & hoc etiam, de testibus, Specular.in tit.de teste, § satis vtiliter, nu.9.versic.si vero super pluribus, Campeg.regul.17.in 3.fallent.* vbi tamen loquitur de nouis capitulis pertinentibus.
* Ex quibus apparet, hanc limitationem * communiter à Doctoribus receptam.

289 Quamuis † contrarium, quod scilicet renuntiatio obsit testium volenti producere testes super nouis capitulis, dixerit Guliel.de Monte Laud. *in Clem.2.in verbo, contrariis, num.2. post med.versic.fallit, vbi esset renuntiatum, de testibus.*

LIMITA II. In causa criminali, in † qua probationibus renuntiari non posse, scripserunt Bald. *in cap.cum venisset, num.7.in fin.versic.10.fallit in causa criminali*, vbi etiam, quibus defensionibus possit reus renuntiare, *& ibi Anchar.nu.3.versic.in causa autem criminali, Aret.num.14. & seqq.vsque ad num.23.* vbi latissime ponit, quando valeat talis renuntiatio, tam ex parte rei, quam ex parte actoris, & in quibus casibus, *Felyn.nu.3.post med.versic.in gloss. fin.& nu.4.per totum*, vbi etiam latè de materia, *ext.de testibus, Paris.in cap.fraternitatis, sub nu.17.versic.in quo articulo*, vbi remissiue de materia, *d.tit.de testibus, Bart.in authent. at qui semel, nu.14.* vbi, quod si agitur criminaliter, tunc forte renuntiatio non est impedimento, quin iterum producatur, *C.de probat. Ang.in §.quia vero, num.14. versic. sed in criminalibus, in authent.de testibus, Pract.Corradi, tit. de testibus, rubr.de recept.post termin.nu.47.folio 136.* vbi remissiue declarat nouem modis, *& rubr.de publicatione & conclusion.num.2.versic.item nota, fol.174. Monticell.in repertor.test.rub testium productio, quomodo renunt.fol.118.colum.1. versic.1.& 2.* vbi loquitur tam in reo, quam in accusatore, *Natta in consil.359.nu.3.libr.2. Ant.Gomez. var.resolut. tomo 3.rubr.de tortur.reor.cap.13.num.33.versic.poterit probare &c.* Verum de materia huius limitationis vide, quæ latius dixi supra, *libr.1.tit. de indic.& tortur.quæst.39.num. 51.& pluribus seqq.*

LIMITA III. In † causa matrimoniali, in qua renuntiatio non obstat, *secundum Hostien.in c.constituit, il 2. de testibus, colum.fin. in fin.in verbo, cum non renuntiauerit per text.in c.sicut, §.fin.de sponsal.& in c tuis extr de testibus, Alb. in auth.at qui semel, num.7.* vbi tamen loquitur in iudice, testes ex officio recipiente, *C.de probat.*

LIMITA IV. Quia † renuntiatio vnius partis non præiudicat alteri non renuntianti, & producere volenti, *Bart.in auth.at qui semel, nu.15. C.de probat.per text. in auth.iubemus, C.de iud.& in auth.vnde sumitur, Ang.in §.quia vero, nu.25.in authent.de testibus, Henr.Boyc.in c.cum venisset, nu 6.& ibi Bellam nu.10.in fin vers.& nota, extra, de testibus, Specul.in tit.de teste, § postremo.post nu.4.versus quid si vna pars*, vbi propterea consulit, quod pars nunquam renuntiet, nisi addita potestate & conditione, dummodo altera pars renuntiet, & non aliter, *Lanfranc.in tract de testibus, num.45.(ampeg.reg.175.in 7.fallen.*

LIMITA V. In renuntiatione facta † parte absente, quæ non nocet, *secundum Aret.in cap cum venisset, nu.4. in fin.extra, de testibus*, (licet Bald. *ibi per eum allegatus*, contrarium dixerit.)

LIMITA VI. Nisi iudex † ex aliqua iusta causa sibi bene visa renuntiantem testium productioni & probationibus admiserit ad probandum: hoc enim potest *secundum Bald.in d.cap cum venisset, nu.7.versic si iusta causa, & ibi etiam Henr Boyc.nu,1.in fin.& Bellam.post nu.10.versic. nisi ex iusta causa extra, de testibus.*

Ex clausula † enim generali, si qua mihi iusta causa, &c. posse concedi restitutionem ad examinandum testes, non obstante renuntiatione, scripserunt Innocentius *in capit.intimauit, versicul.nos dicimus, & ibi Hostiens.num.3.in fine, Ioann. Andr.num.3. Bald.colum.1.versicul. sed pone, Bellamer.post num.1.& num.4. Butr.nu.3.* vbi præsertim, quando producens fuit bannitus, *Imol colum.2. versicul.vltimo attende*, vbi etiam de restitutione ex causa impedimenti, & de eadem restitutione ex causa impedimenti, siue ex facto iudicis, siue ex facto aduersarii, loquuntur *ibid. Anchar.num.6. Anan.nu.3. Abb num.2.* vbi bene declarat & distinguit, an & quando hæc restitutio ex causa impedimenti concedatur, quod & latius explicat Aret.*n.5.& seqq.* vbi ponit plures casus, bene materiam declarat, ac etiam explicat, quando impeditus

ditus dolo, aut facto aduersarij vel iudicis, possit sine restitutione, post publicationem examinare, *Felyn.num.2. & 3.* vbi etiam bene declarat, & late ponit materiam, *extra, de test.b.Innoc.in cap.cum venisset, numer.1.versicul.credimus tamen, & ibi Hostiens.num.5.versicul.per beneficium tamen restitutionis. Boic.num 4. Bald.num.7.vers.item fallit, Bellam. num.10 post medium, vers.& hoc vero, Butr.num.8.in fin. Imol. num.6.in fin.vers.& nota bene, Ancharan.num.4. vers.secundo potest, Zabarell.colum.2.in fin. versicul.quæro eo casu, extra, eodem, Aret.in tract.de testibus, cap.7.numer.106. vers.si tamen ex aliqua iusta causa, Campeg.reg.175.in 1.fallent. & in 6.fallent.* vbi multo magis in minore, & Ecclesia, *Marsil.in l.1.§.si quis vltro, post num.77.ff.de quæst. Monticell in repertor. test.rubr.testium productioni quomodo renunc. fol.117.colum.2. versic.fin.*

296 LIMITA VII. Quia † post renuntiationem admittitur renuntians ad probandum aliquam exceptionem, & iterum super illa exceptione admittuntur testes. Ex quo enim quis admittitur ad excipiendum, per consequens admittitur ad probandum exceptionem, siue per testes, siue alio modo, *Angel. in authentic. atqui semel.post num.4.C.de probat. Innocent.in c cum venisset, num.1.in vers.renuntiatum, versic. nota quod post renuntiationem, & ibi Hostiens.numer.5.in verbo, hinc inde, vers. hic notandum, Ioan. Andr.n.5.& in addit.litera A.Bellam.n.9.in 2 quæst. in prin.& n.10.vers.vnde poterit. Bald.nu.7.post medium, Abb. n.3.col.fin.ante fin.extr.de testib.*

297 LIMITA VIII. Vt † regula non procedat, quando quis formaret articulum indirecte contrarium primo, quia tunc potest super eo testes examinare, non obstante renuntiatione, *Bald.in c.cum venisset, num.7. versicitem fallit, extr.de testib.*

298 LIMITA IX. Quia † renuntiatio nocet quoad testes, qui poterant produci tempore renuntiationis, secus quoad illos, qui produci non poterant propter ignorantiam, quia tunc talis renuntiatio non est impedimento, quin de nouo producantur, adhibito tamen iuramento, *de quo in auth atqui semel, C.de probat. Bart.in d. auth.atqui semel, num.12.& 13.* vbi reddit rationem, quia scilicet renuntiatio non traditur ad ignota, *l mater, ff.de testam.l.legitimam.ff.de petit.hared. Paul.de Castr.in d. auth atqui semel, nu 4. ad med.vers. Dd.tamen limitant, & ibi etiam Ioan Sicar.n.6.& 7. C.de probat.*

299 LIMITA X. Quia † non valet renuntiatio productioni testium, nisi fuerit iurata, *Felyn.in cap.si diligenti, num 14.de foro compet.sicut illam allegat Monticell.in repertorio testium rubr.testium productio: quomodo renunc.fol.117.col.1. vers.1.*

300 LIMITA XI. Quia † non obstante renuntiatione potest quis producere testes, & instrumenta simul, *Monticell.vbi supr.d.fol 117.col.2.ver.2.* vbi amplius, quod si quis renuntiaret testium & instrumentorum productioni, talis renuntiatio non valeret.

301 LIMITA XII. Quia † multo magis non obstante renuntiatione prædicta, poterunt per renuntiantem produci instrumenta, *secundum Abb.in c.past nalis, nu.7. de caus.possess.& propriet. prout illum refert Monticell.vbi supra, d. fol.117.col 2.vers.3.*

ARGVMENTVM.

Testes an & quando post publicationem factam in prima instantia, possint examinari in causa appellationis.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testes non possunt examinari in causa appellationis post publicationem factam in prima instantia, nu.302.& n.304. licet alij contra, n.303.

Ampliatio multo magis, quando est appellatum ab interlocutoria, nu.305.

Limita 1.vt regula procedat de iure canonico, & secundum opinionem Canonistarum.n.306. Secus de iure ciuili, & secundum opinionem Legistarum, n.307. Sed quod imo etiam de iure ciuili possint testes examinari in causa appellationis, tenent plures relati n.308.

Limita 2.vt eadem regula procedat in foro ecclesiastico, & in terris Ecclesiæ, secus autem in foro Cæsaris, & in terris Imperij, n.309. Sed an hæc limitatio vera sit, & quando, vide in num. 310.& seqq.

Limita 3.in articulis dependentibus à primis, super quibus possunt testes examinari in causa appellationis, etiam quod sit facta publicatio in prima instantia, nu.314. nisi forsan testes fuerint producti, & iurauerint dicere veritatem non solum super articulis, sed etiam super tota causa, n.315.

Limita 4. super nouis articulis, super quibus etiam facta publicatione in prima instantia, possunt testes examinari in secunda, n.316. Quod intellige, quando articuli noui sunt dependentes à primis, secus si omnino noui, diuersi, & impertinentes, n.317.

Limita 5 in omni casu in quo testes admittuntur post publicationem in prima instantia, admittuntur etiam in causa appellationis, n 318.& econtra, n.320.

Limita 6.quando non fuerunt testificata dicta, licet facta publicatio, n.319.

Limita 7.in iudice examinante testes ex officio, n.321.

Limita 8.vt non facta publicatione in prima instantia possint testes examinari in causa appellationis, quod quando verum sit, remissiue, n.323.

QVÆSTIO LXXV. CAP. VII.

REGVLA sit † negatiua, quod facta testium publicatione in prima instantia non possunt alij testes examinari in causa appellationis, text.est *ad hoc notan. in cl.nu.2 de testibus*, & per illum text. hoc ibi adnotant glossa *in ver.testibus, & in verbo, in appellationis causa. & in verbo, cum non minus*, vbi propterea, quod Legistæ nesciunt respondere rationi positæ in eo text. *Imol.num.1. in 1.notab Zabarell.num.14 post med.vers.secundo casu, Ioan. in fin.principij.ante num.1.vers.4.distinguebat, & num.11.versic.ratio impulsiua, & num.154.* item est text. *in cap.fraternitatis, extra, de testibus*, vbi, quod super nouis dum taxat capitulis possunt testes examinari, ergo contrarium super antiquis. Et ita etiam per illum text. dixerunt ibi gloss. *in figuratione casus, in fin ver.nota, quod apertur.am testam, Innocent.in princip.vers.amo idem est, Hostiens.in princip.super verbo, renuntiatum, & num.8. versic.super veteribus autem, Bald. num.5.Bellam numer.25.versicul.ac pars illa, & num.43* vbi, quod ista opinio est approbata post multas alias opiniones, ibi per eum relatas, *Butr.num.6 post alias, quas refert, opiniones, & num.15.colum.11.vers pro Canonistis, &c.* vbi *benè fundat, & respondet contrariis, Imol.num.3. Anchar numer.2.in 2. not. Zabarell. colum.1.in princip. ibi, vel super antiquis non, & colum.2. num.2 in fin.in 1 conclus. Abb.num.1.colum.2.vers.nota ibi super nouis, &c. & numer.11 post princip & ibi adden.num.3.litera A. in fin. vers.item ad hæc Archidiacon. Aretin.num.5. Marian.num.84.* vbi de communi,* & loquitur super directo contrariis, *& num.92. versicul.in contrarium facit*, vbi ponderat text. *in §.quia vero, in authen. de testibus.* & identitatis rationis, nempe subornationis, & *idem in vers.seq in cip prima fuit opinio, & num 98 ante finem, vers.ego vero, & num.99.& pluribus sequentib vbi pluribus hanc comprobat opinionem, & respondet contrariis. Felyn.num 13 in princip.& num.4 ad finem, versicul.& non est disputatio, Paris.num.7 versicul.nam quando? & num.8.in princip.vbi plura etiam ad materiam, & d.numer.8.post medium, versicul.quo fit*, vbi, quod hodie hoc est decisum *per clement.2.de testibus*, licet non probetur, *in d.cap fraternitatis, & numer.20.* vbi, *quod ita ab omnibus communiter * tenetur, & num.69 versic.* * *circa quod. Hostiens.in cap constitutis, il 2 colum 3 in fin. & in verso.primo, eodem titul.de testib.* Et hanc opinionem tenuit etiam Ba[illegible] per hanc [illegible] vbi alias opinionem [illegible]

hæc tenet, & defendit opinionem, (licet dicat, quod
* D.A. nostri communiter * teneant contrarium,) *& ibid.*
Salycet. in 3. per totum, colum. 1. in fin. & colum. 2. & 3. vbi la-
te comprobat, & respondet contrariis, Castrens. numer. 4. ad med.
vers. & licet Dd. multa ducant, C. de tempor. appellat. Paris. in 1.
addit. ad Bart. in auth. atqui semel, num. 29. litera H. vbi, quod
* in hoc opinio Bartoli est communior, * & rationabi-
lior, propter eandem rationem timoris subornationis,
C. de probat. Rip. in l. 2. numer. 43. vbi, quod in Delphinatu,
& apud eum ita seruatur, *& ita etiam Curt. iun. numer. 111.*
* *vers. & ista opinionem, vbi de magis communi,* * *C. de eden. Al-*
ber. de testibus, cap. 7. num. 112. post med. vers. sed hæc opinio, &
vbi particulariter reprobat opinionem Hostien. *in cap.*
fraternitatis, volentis, quod testes pro non alias produ-
cti possint in causa appellationis super eisdem produ-
ci, (*sicut etiam eandem Hostien. reprobarunt glossa & Dd. relati*
supr. in d. clem. 2.) *& idem post numer. 117. vers. Imola tamen,*
& num. 118. & seq. vbi respondet contrariis, Crot. de testibus, post
numerum 262. in 1. ampliatione, Socin. regul. 403. in princip.
Campeg. regul. 268. in princip. Ursin. opin. 896. numer. 2. Andr.
Gail observat. 105. num. 2. & in additione litera A. Rolan. con-
sil. 45. num. 8. & omnibus seqq. lib. 2. vbi late comprobat, & re-
spondet contrariis. Mascar. de probat. lib. 1. in præfatione, quæst. 5.
numer. 46. Aegidius decis. 216. num. 1. vers. fin. & fine dubio. Ca-
tellian. Cottas in rerum memor. in verbo, testes, communiter, vers. fin.
& hoc etiam tenet Rota decis. 130. alias 671. de probat. in antiq.
vbi loquitur etiam in causis spiritualibus, quam in pro-
phanis, *Vide consil. 136. post num. 15 vers. stante veritsima iuris*
regula.

305 Et † licet contrarium voluerit glossa *in l. per hanc, in*
glossa finali in fin. vers. sed in causa appellationis, vbi aliis opini-
onibus relatis, hanc contrariam tenet, & respondet ad
authent. de testibus, §. *quia vero*, quod loquitur in causa
principali, & non in causa appellationis, & hanc ibi et-
iam late defendit Petr. de Bellapert. *col. 1. versic. opponitur*
ad legem istam, & col. 2 f. per totam, vsq; ad ver. testes exponen-
te, & ibi præsertim respondet ad timorem subornatio-
nis, *Butrigar. col 2.* vbi, quod hoc est satis æquum, &
ita per ipsum in tertia relatione contrariæ de timore subornatio-
nis, *Cyn. num. 2. & 3.* vbi etiam late defendit referen-
do d. et Bellapert. & Bald. *num. 4. C. de tempor appellation.*
item glossa in authent. atqui semel, in verbo, productione, versicul.
item nam iudex in causa appellationis, vbi, quod hæc opinio
seruatur, *Paris. ad d. Bartol. ibid. num. 29. litera H.* vbi,
* quod hæc opinio communiter * videtur obseruari, (li-
* cet de iure contraria sit communior, * & magis ratio-
nabilis, *Bald. num. 1. ad fin.* vbi, quod ita seruat consue-
tudo, *item glossa in § quia vero, versic. illud tamen, in verbo, non*
habebit, vers. duero in authent. de testibus, Specul. in tit. de teste,
§. statuitur num. 5. versic. 12 in causa appellationis, & in-
ter Canonistas Hostien. qui loquitur in testibus nouis,
& non iam productis, *in cap. fraternitatis. numer. 2. & 3.* vbi
late comprobat, *& numer 5 in fin. vers. supradicta lectura, &*
num. 6. vbi respondet contrariis. *extra. de testibus*, faciant-
que pro hac eadem contraria opinione dicta per Butr.
in d. cap. fraternitatis, num. 15. vers. mouentur Legistæ, vbi, quod
hanc opinionem foueat æquitas, & respondet timori
subornationis. Item faciant iura, rationes, & auctores
adducti per Rolan. *d. cons. 45 num. 1. & seqq. vsq; ad num. 8.*
lib. 2. Campeg. qui refert & sequitur Host. vbi supr. in tract. de te-
stib. reg. 177. in 2 fallen.

304 Tu tamen † à proposita regula non recedas, tum
* quia magis communiter * recepta est, tum etiam, quia
in praxi magis seruata, & etiam verior. Declarata ta-
men, vt mox audies *in seqq. limitationib.*

305 LIMITA hanc † regulam vt multo magis procedat,
quando est appellatum ab interlocutoria, nam tunc
indistincte, & tam de iure canonico, quam ciuili post
publicationem non possunt examinari testes, *Angel in*
§. quia vero, num. 19. col. 3. ante med. versic. quod intellige, in au-
then. de testib. Marian. in cap fraternitatis, n. 89. ad fin. vers. qui-
dam vero distinguunt, iuncto vers. siue sit appellatum ab interlo-
cutoria, & ibi etiam ante eum Bellamer. nu. 42. ad medium, vers.
vna fuit, Adden. ad Abb. num. 3. litera A. vers. item adde hic, vbi
ampliat etiam super nouis articulis dependentibus à
primis. (sed ampliationem pro nunc non firmo,) *extr.*
de testib.

LIMITA I. propositam † regulam, vt procedat de 306
iure canonico, & secundum opinionem Canonista-
rum, secundum quam communiter * receptum esse, *
quod in causa appellationis non possint post publica-
tionem testes examinari, attestati sunt Bellapert. *in l. per*
tionem testes examinari, attestati sunt Bellapert. *in l. per*
hanc, colum. 1. vers. & hæc est sententia Canonistarum, & col. 2.
vers. huic rationi acquiescunt Canonistæ, & ibi etiam Butrigar.
colum. 2 in princip. vers. sed Canonistæ, Cyn. num. 3. versic. & hæc
est sententia Canonistarum, Bald. num. 23. post medium, vers. sed
iure canonico, Salycet. num. 3. colum. 2. vers. Canonistæ tamen,
Castrens. numer. 4. vers. breuiter Canonistæ tenent contrarium,
C. de tempor. appellat. glossa in authent. atqui semel, in verbo, pro-
ductione. vers. sed ius canonicum, & ibi Butrigar. in vers. dicunt
Canonistæ, Cyn. num. 4. in fin. Bald. num. 1. ad finem, versic. di-
cunt Canonistæ, Salycet. num. 6. in princip Castrens. numer. 10.
vers. sed Canonistæ, C. de probat. Rip. in l. 2. num. 43 C. de edend.
item glossa per illum text. in clem. 2. in verbo, appellationis causa,
vers. sed Canonistæ contra, & ibi etiam Imol. numer. 8. ad finem,
vers. sed vt dicit glossa, Ancharan. numer. 6. vers. Canonistæ com-
muniter tenent contrarium, de testibus, Ioan. Andr. in cap. fra-
ternitatis, num. 13 in fin. & ibi etiam Butr. num. 15. post princip.
Ancharan. numer. 8. versicul. Canonistæ tenent communiter, Ad-
dent. ad Abb. numer. 3 litera A. versicul. secus vero est de iure ca-
nonico, Marian. Socin. numer. 97. & numer. 98. post medium,
versic. sed de iure canonico, & d. num. 98. in fin. versicul. sicut lo-
quamur, extra, de testibus, Alber. in tractat. de testibus, cap. 7. nu-
mer. 112. in princip. & numer. 113. Lanfranc. de testibus, num. 38.
post medium, versicul. Canonistæ autem, Campeg. de testibus, re-
gul. 117 in princip. Gabriel titul. de testibus, lib. 1. conclus. 21. nu-
mer. 12. Monticell. in repertorio testium, rubric product. test in
causs. appellat. fol. 110. colum. 1. vers. 3. Franc. Personal. in tra-
ctat. de indic. & tortur. quæst. 11. num. 2. vers. & hoc tritum atq;
vulgatum est in iure canonico, Couar. pract. quæst. c. 18. num. 6.
Roland. quæ nos refert, d. cons. 45. num. 7. lib. 2. Villalob. in com-
mun. opin. litera T, numer. 85. Michael Graff. in commun. opin.
lib 2. c. 17 q. 30.

Secus † autem de iure ciuili, & secundum opinio- 307
nem Legistarum, secundum quam communiter recep-
tum esse, quod non obstante publicatione possint re-
trigari *in l. per hanc, colum. 2. in fin. vers. sed nos communiter te-*
nemus, Cyn. num. 3. vers. Dd. nostri dicunt, & num. 4 in fin. ver-
sicul. fuerit ergo in hoc antiqui & moderni Dd. iuris nostri con-
cordes, Bartol. numer. 5. versic. illud communiter tenent Dd. no-
stri, Bald. num. 23. vers. & hæc lex. Secundum omnes Legi-
stas communiter determinat istam quæstionem Saly-
cet *numer. 3. colum. 2. post med. versicul. & ista sunt*, vbi, quod
hæc est communis * opinio Iurisstarum antiquorum, & *
modernorum, licet ipse eam reprobet, *C. de tempor. appe-*
lat. Butrigar. in authent. atqui semel, vers. verum de iure ciuili,
& ibi etiam Cyn. num. 4. in fin. Bald. num. 1. ad finem, versicul.
Legistæ dicunt, Salycet. numer. 6. versicul. sed Legistæ dicunt, &
Castrens. num. 10. versicul. breuiter, &c. C. de probat. Curt. iun.
in l. 2. numer. 111. versicul. contrariam tamen opinionem, C. de
eden. Bald. in cap. fraternitatis, numer. 10. versicul. & nota,
quod Legistæ, & ibi Butr. numer. 15. post princip. versicul. relin-
quitur ergo dubitatio, Imol. numer. 8. versicul. Legistæ tamen
communiter tenent, Adden. ad Abbat. numer. 3 litera a. post prin-
cip. Aretin. post numer. 7. ad medium, versicul. vnde Baldus, &
numer. 8. & 9. vbi adducuntur pro ea quatuor rationes,
& Ma-

rian. numer. 94. extra, de testibus, gloss. in clement. 2. in
* *verbo, in appellationis causa*, vbi, quod est communis * opi-
nio Legistarum, licet illa reprobetur in illo textu, *& ibi-*
dem Imol. numer. 8. post medium, versicul. respondet gloss. ibi poni-
tur communis opinio Legistarum, Ancharan. num. 6. & 7. Boi-
fac. num. 154. in fin. versicul. licet Dd. iuris ciuilis communiter
teneant contrarium, de testibus, Alber. de Malet. de testibus,
cap. 7. numer. 112. versicul. Legistæ tamen, iuncto ver. Bald. in d. l.
& c. Lanfranc. de testibus, num. 38. versicul. communis opinio Le-
gistarum, Campeg. reg. 177. in 3. fallent. relati per Roland. in con-
sil. 45. n. 7. lib. 2.

308 Verum † quamuis prima pars huius distinctionis nõ
* solum à Dd. sit communiter * recepta, sed nec etiam
contradictorem habeat, non tamen desunt contradi-
ctores secundæ parti distinctionis prædictæ, dicentes,
veriorem esse opinionem, quod nec etiam de iure ciui-
li possunt testes examinari in causa appellationis facta
publicatione in causa principali, *vt videre est apud Bartol.*
in d. l. per hanc, numer. 5. & 6. C. de tempor. appellat. vbi respondet
contrariis Salyc. ibid. num. 3. colum. 2. vers. tamen videamus se-
cundum ius ciuile, iuncto vers. sed aduerte prob Deo, & colum. 3.
vbi late comprobat, & respondet contrariis. Et in hac
opinione residere etiam videtur Castrens. *ibidem, nume-*
ro 4. nec dissentit glossa in cap. fraternitatis, in verbo, nouis, extra,
de testibus, per text. in § quia vero, in authent. de testibus, & glos-
sæ sententiam sequũtur ibi Anton. de Butr. num 6. iuncto nu-
mer. 15. post medium, versicul. in foro ciuili, vbi etiam respon-
det legibus ciuilibus, quæ in contrarium per Dd. addu-
cuntur, *Imol. numer. 8. per totum*, vbi late respondet con-
trariis, Abb. *num. 3. Aretin. num. 7. & seqq. vsque ad nume-*
rum 12. vbi late hanc defendit opinionem singulariter
respondendo quatuor rationibus contrariis, & testatur
* de communi * opinione, quam etiam bene defendit
Marian. *ibidem, numer. 98. in fin. versicul. sed de iure ciuili, &*
numer. 99. & pluribus sequentibus, Paris. numer. 29. Gabriel
titul. de testibus, lib. 1. conclus. 2. numer. 13. Couarruu. practic.
quæst cap. 18. post num. 6. Roland. consil. 45. numer. 11. & sequen-
* *tib. iuncto numer. 14. lib. 2. vbi testatur de magis communi, * &*
recepta opinione, Francisc. Personal. de indic. & tortur. quæst. 11.
num. 2. versicul. quod tum intelligi etiam de iure ciuili, vbi pariter
* *testatur de magis communi, * ex Roland. vbi supra.* Et ex his re-
probata limitatione proponi potest secunda ampliatio
ad regulam, vt scilicet procedat tam de iure canonico,
quam de iure ciuili. Et hæc opinio mihi semper magis
placuit

309 LIMITA II. (Et hæc † limitatio infertur ex præce-
denti,) vt regula procedat, & seruanda sit in foro ec-
clesiastico, & in terris Ecclesiæ, secus autem in foro Cæ-
saris, & in terris Imperij. Sic enim scripserunt Bellapert.
in l. per hanc, colum. 2. ad finem, vers. dicimus ergo, & ibi Cyn. nu-
mer. 4. in fin. vers. & ita in foro nostro, Bald. numer. 24. Salycet.
numer. 3. colum. 2. versicul Canonistæ tamen, iuncto versicul. &
istam opinionem dicunt seruandam in foro laicorum, C. de tem-
por appellat. Fulgos. in authent. atqui semel, numer. 3. colum. 2
versicul. si quis tamen, vbi respondet opinionibus Bartol.
volentis, quod opinio negatiua seruetur etiam in foro
Cæsaris, *& ibi Paul. de Castr. versicul. finaliter Doctores te-*
nent, quem sequi videtur ibidem Ioan. Sichard. numer. 27. C. de
probat. Angel. in § quia vero, numer. 19. colum. 3. sub versicul. vl-
timo oppono, in authent. de testibus, Curt. iun. in l. 2. C. de edend.
n. 111. versic. contrariam tamen opinionem, vbi propterea,
quod hæc opinio Legistarum seruatur apud eum, &
quod ita etiam credit seruari in toto Ducatu Mediola-
ni, prout & idem testatus fuit *in l. admonendi, numer. . .*
ff. de iureiurand. gloss. in cap. fraternitatis, in verbo, nouis, in prin-
cip. versicul. & sic etiam obseruatur in iudicio secutari, Bald. ibi-
dem, numer. 10. post medium, versicul. tu dic, Addent. ad Abb.
numer. 3. litera a. versicul. secus vero est, extra, de testibus, An-
charan. in clement. 2. numer. 7. in fin. versicul. in ista varietate,
de testibus, Lanfranc de testibus, numer. 39. in fin. vbi, quod de
facto opinio Legistarum seruatur in foro seculari, &
Canonistarum in foro Ecclesiæ, licet de iure opinio
Canonistarum esset etiam seruanda in foro seculari,
Mynsing. obseruat. 41. cent. 1. vbi, quod ita vidit obseruari
per Assessores illius Cameræ in duabus Cameris, *quem*
refert & sequitur Michael Graff. in commun. opin. lib. 2. cap. 17.
q. 30. ver. contrariam opinionem, vbi alius relatis testatur de com-
*muni, * Franc. Personal. in tract. de indic. & tortur. d. q. 11. versic. *
aliqui vero, & vers. seq.

Verum † & hæc eadem distinctio quoad eius pri- 310
mam partem communiter * recipiatur. Quamuis † Al- *
ber. de Malet. *in tract. de testib. c. 7. nu. 115. & seqq.* ausus fue- 311
rit probare, quod in foro ecclesiastico clericorum sit
etiam seruandum ius ciuile, & opinio affirmatiua.

Sed † quoad secundam partem distinctionis prædi- 312
ctæ, non desunt acerrimi contradictores, aperte tenẽ-
tes, quod proposita regula, & sic opinio negatiua de iu-
re canonum, volens facta publicatione in prima instan-
tia, non posse examinari testes in causa appellationis, sit
etiam seruanda in foro Cæsaris, *vt videre est apud Paul. de*
Castr. in l. per hanc, num. 4. ad med. vbi, quod Bartol. & Mo-
dern tenent, semper ius canonicum fore seruandum, &
quod ita communiter * seruatur, *C. de tempor. appellat. Sa-* 4
lyc. in auth. atqui semel, num. 6. in fin. vbi, quod licet glossa
ibi dixerit, primam opinionem affirmatiuam de con-
suetudine obseruari, dicit, quod hoc potuit esse verum
secundum tempus illius glossæ, quo tempore non erat
adhuc facta *clem. 2. de testib.* Sed post dictam clement. in
terris Ecclesiæ consuetudo illius glossæ prorsus aboli-
ta est, & in aliis terris incepit vacillare. Quæ refert Ioan.
Sicar. *ibid. num. 26. C. de probat. Ripa in l. 2. nu. 43.* vbi, quod
ita apud eum seruatur, & in Ducatu Delphinatus, ex
Guid. Pap. *decis. 14.* & ibi etiam Curt. iun. *num. 111. vers. &*
ista opinio, vbi, quod in multis ciuitatibus etiam in foro
ciuili ita seruatur, Cagnol. *num. 131.* vbi etiam, quod ita
seruatur in practica in ditione Sabaudiæ, *C. de edend. Butr.*
in cap. fraternitatis, num. 15. post medium, versicul. in foro ciuili
seruanda est opinio canonica, & ibidem Imol. num. 8. versicul. &
quia illa Clementina, Aretin. numer. 11. Marian. numer. 97. in
fin. iuncto numer 98. vbi reddit rationem, Felyn. numer. 3. & nu-
mer. 4. vbi respondet rationibus Baldi contrarium sen-
tientis, *& Paris. post numer. 20. versicul. & hoc procedit hodie,*
vbi de communi, & post numer. 29. extra, de testibus. Et in hac
opinione videtur residere Alber. de Malet. *in tractat. de*
testibus, cap. 7. post numer. 117. versicul. Imola tamen, & nu-
mer. 118. & sequentib. Lanfranc. de testibus, num. 39 vbi, quod
hæc obseruantia est iuri consona, licet de facto contra-
rium seruetur, *vt supra eum retuli. Crot. de testibus, post nume-*
*rum 262. in 1. ampliatione, vbi, quod ita communiter * tenens * *
Doctores, practic. Conradi rubr. de recept. post termin. num. 47.
fol. 136. column. 2. in fin. versicul. aliam parum dissimilem, & fo-
lio 137. column. 1. Roland. consil. 45. numer. 9. lib. 2. ibidem post
numer. 12. & numer. 14. vbi alius relatis testatur de magis com-
*muni, * & recepta sententia, & num. 20.* vbi, quod ita vidit *
semper pronuntiari in Sacro Consilio Montis Ferrati,
per annos 32. Villalob. *in commun. opin. litera T. numer. 85.*
& ibi in addit. Surd. consil. 8. num. 10. versicul. id quod procedit,
vbi, quod ita semper fuit seruatum in Senatu Montis
Ferrati.

In † hac opinionum contrarietate non aliud dici 313
posse crederem, nisi id, quod dixit Fulgos. *in auth. atqui*
semel, num. 2. colum. 2. vers. tamen vos, C. de probat. seruandam
scilicet esse illius fori consuetudinem, in quo causa tra-
ctatur, *argumento text. in l. 3. in fin. ff. de testibus, & Instit. de sa-*
tisdat. § fin. quod & idem voluit Curt. iun. in l. 2. num. 111. versic.
& ideo secundum diuersas consuetudines seruandæ sunt practicæ
concl. C. de eden.

LIMITA III. Regulam † non procedere in articu- 314
lis dependentibus à primis, super quibus facta pu-
blicatione in prima instantia, posse testes examinari in
causa

...tionis, ſcripſerunt gloſſ. ...r illum text. *in ...itatis in verbo ...ionis & ib...iam Innoc. num. 2. verſ. ...imus, & d. num 2 ...fin. ver. ſed bene fatemur, Hoſtienſ. num. 5. verſ. ſed & quod dictum eſt, Marian. num. 93 & 95. extra, de teſtibus, Angel. in authent. atqui ſemel, num. 2. in fin. verſ. ſuper nouis autem capitulis dependentibus C. de probat. Spec. in tit. de teſte, §. ſatis vtiliter, num. 9. verſicul. ſi eſt renuntiatum, Campeg regul. 177. in 1. fallent. Michael Craſſ. in commun. opin. lib. 2. cap 17. 4. 30. vbi de communi.* Ex quibus, iunctis aliis allegatis infr. nu. 317. ſine dubio hæc limitatio communiter recepta dici poteſt.

315 SVBLIMITA † Hanc tertiam limitationem non procedere, quando teſtes fuerunt producti, & iurauerunt dicere veritatem, non ſolum ſuper articulis, ſed etiam ſuper tota cauſa, quia tunc poſt publicationem, nec etiam ſuper dependentibus poſſunt alij teſtes examinari in cauſſa appellationis, per ea, quæ de teſtibus in prima inſtantia examinandis dixi ſupr. nu. 137. & in cauſa appellationis ſcripſerunt Innoc. *in cap. fraternitatis, nu. 2. poſt med. verſ. ſed iſti bene fatentur, & ibi etiam Marian. nu. 79. in fin. verſ. quæ limitatio mihi videtur ſatis dubia,* (licet Ang. ibi per eum allegatus, *in verſic. non obſtat, &c.* contrarium aſſeruiſſe videatur,) *extr. de teſtib. Nell. in tract. de teſtib. nu. 124. Montic. in repert. teſt. rubr. productio teſt. in cauſſa appellationis. fol. 120. col. 1. verſ. 1.*

316 LIMITA IV. Super nouis † articulis, ſuper quibus poſſe teſtes examinari poſt publicationem in cauſſa appellationis, probat text. *in d. cap. fraternitatis, & ibi Hoſtienſ. numer. 2. in verbo, aliquid, verſicul. eſt ergo ſenſus, Ioan. Andr. num. 1. in ſummario, Bald. num. 3. in 1. notab. Bellamer. ante num. 1. in ſummario, & numer. 25. in fin. verſicul. ſed ſuper aliis, Henric. Boyc. numero 9. ad finem, verſicul. ſed ſuper aliis, Imol. in ſummario, Anchar. in ſummario, & num. 2. in 1. notab. Anan. num. 1. & num. 5. Abb. in ſummario, Aretin. ante num. 1. Marian. num. 95. & 96. Felyn. in ſummario, extra, de teſtibus, Hoſtienſ. in cap. conſtitutus, il 2. colum. 3. in fin. verſicul. ſed ſuper nouo tantum, extra, eodem, Butr. in cap cauſſam quæ, il 2. num. 4. eodem titul de teſtibus, Hoſtienſ. in cap. cum veniſſet, numer. 6. colum. final. in fin. verſicul. hæc autem gloſſa, & ibi etiam Ioan. Andr. num. 5. in fin. Bellamer. num. 9. in fin. Butr. num. 4. in fin. d. tit. de teſtibus, gloſſ. in clement. 2. in verbo, eiſdem, & ibi etiam Gulielm. de Monte Laud. in verbo, contrarius, numer. 2. in fin. verſ. ſed ſuper aliis, Imol poſt num 6. Boniſac in fin. princ. ante num. 1. verſicul. 4. diſtinguebat, de teſtibus, Nell in tractat. de teſtibus, num. 124. in fin. Monticell. vbi ſupra, fol. 119. col. 2. verſ. fin.*

317 SVBLIMITA † hanc quartam limitationem, vt procedat ſuper articulis nouis, annexis tamen, & dependentibus à primis, iuxta terminos præcedentis limitationis, ſecus autem ſuper omnino nouis, diuerſis, & impertinentibus. *Ita mihi declarat text. in l. per hanc, in princip. & ibi gloſſ. in verbo, ad nouum, litera H. verſicul. cæterum ſi alia de re, Bellapert. colum. 1. in princip. verſic. in 1. dicto, & colum. 2. in fin. verſ. reſtat exponere, & colum. 3. & colum. 4. per totum, vbi bene exemplificat Butrigar. colum. 1. in princip. Cyn. numer. 1. verſicul. dic ergo, & num. 5. vbi exemplificat, Bartol. num. 1. iuncto num. 3. in fin. verſic. vel dic, & num. 6. verſic. aut quis vult recipere, Bald. in ſummario, & in num. 3. 4. & 5. notab. ante numer. 1. & num. 7 8. & 9.* vbi declarat, quæ ſint iſta capitula, originem, dependentiam, ſeu coniunctionem habentia cum antiquis, & *num. 13.* vbi exemplificat Alber. *num. 1. ante finem, colu. 2. in fin. verſicul. ſed in coadiuuantibus num. 1. ante finem, colu. 2. in fin. verſicul. ſed in coadiuuantibus antiquam, & num. 3. vbi exemplificat, Salycet. colum. 1. in princ. verſicul. caſus ex parte actoris, & colum. 3. in fin. numer. 3. etiam in fin. verſicul. ſin autem ſuper nouo capitulo, Caſtrenſ. numer. 1. in fin. C de tempor. appellat. Alber. in authent. atqui ſemel, num. 5. in fin. verſicul. ſi autem in 1. C. deprobat. Angel. in §. quia vero, numer. 19. colum. 3. ſub verſicul. vltimo oppono in diuerſis, in authent. de teſtibus, Bald. in cap. fraternitatis, numer. 6. & 7. vbi magiſtraliter loquitur, & ibi Bellamer. numer. 42. verſicul. concludas ergo, & numer. 43. vbi aliis pluribus relatis opinionibus dicit, hanc eſſe approbatam, Imol. numer. 3. & num. 7. verſicul. in gloſſa penultim. Ancharan. num. 8. Zabarell. num. 1. in princip. & numer. 2. verſicul. quæro, an publicatis atteſtationibus, & numer. 3. verſicul. ſecunda concluſio, Anan. numer. 5. verſicul. quæ autem dicantur noua, Abb poſt numer. 3. & ibi Addent. liter. A. in fin. verſicul. item adde hic Archidiacon. extra, de teſtibus, Alber. de Malet. in tractat. de teſtibus, num. 121. & ſeq. Lanfranc. de teſtibus, numer 38. ad medium, verſicul. non autem ſuper nouis, iuncto verſicul. ſed ſolum admittantur ſuper nouis dependentibus.*

LIMITA V. & † generaliter, vt in omni caſu, in quo 318 in cauſſa principali admittuntur teſtes poſt publicationem, in eodem caſu admittantur in cauſſa appellationis, *Butr. in cap. fraternitatis, num. 15. verſ. ſecundo quod in omnibus, & ibi etiam Marian. n. 106. verſ. & ſic ex prædictis, extra, de teſtib. Alber. in authen. atqui ſemel, n. 5 in fin. verſ. credo etiam,* vbi, quod ita vidit communiter * in iudiciis obſeruari, *C. de probat.*

Hinc eſt, quod † etiam facta publicatione in cauſſa 319 principali poſſunt produci teſtes in cauſſa appellationis, quando non fuerunt didicita teſtificata, *Marian. in cap. fraternitatis, numer. 107. in fin. iuncto numer. 118. & ſequentibus,* vbi reſpondet contrariis, ſed, *vt in numer. 111. verſicul. quare dicerem,* videtur reſtringere, quando eſt certum, non didiciſſe teſtificata, ſecus quando eſſemus in dubio.

Et † econtra in omni caſu, in quo non admittuntur 320 teſtes in cauſſa principali poſt publicationem, nec etiam admittuntur in cauſſa appellationis, Butr. *in c. fraternitatis, n. 15. verſ. hoc ſic pro regula, extr. de teſtib.*

LIMITA VI. In † iudice, quem ex officio etiam 321 poſt publicationem, & parte abſente, poſſe teſtes examinare in cauſſa appellationis, dixi *ſupr. num. 148.* hic non repeto.

LIMITA VII. Vt † licet poſt publicationem fa- 322 ctam in prima inſtantia, non poſſint examinari teſtes in cauſſa appellationis, bene tamen poſſint tunc examinari poſt renuntiationem in eadem prima inſtantia: talis enim renuntiatio non trahitur ad cauſſam appellationis, vt dixi *ſupr. num. 279. & ſeq.* vbi vide de veritate huius limitationis.

LIMITA VIII. Vt † poſita regula procedat, 323 prout loquitur videlicet poſt publicationem, ſecus autem non facta publicatione: tunc enim, etiam quod appellans per ſententiam, quam reportauit, contra poſſit coniicere, quod ſui teſtes non probauerunt, & ſic vrgere videatur idem timor ſubornationis, qui vrget poſt publicationem, non tamen prohibetur alios teſtes examinare in cauſſa appellationis, per regulam *l. per hanc, C. de temp. appellat.* videlicet non deducta deducam, & non probata probabo, *ſecundum Marian. in cap. fraternitatis, numer. 108 & ſeqq. extra, de teſtib.* vbi bene comprobat, & reſpondet contrariis, & ita teſtatur ſe audiuiſſe ſeruari in Curia. Verum de iſta materia, an ſcilicet, & quando poſſint in cauſſa appellationis teſtes examinari, ſi in cauſſa principali nulli fuerunt examinati teſtes, vel examinati, & non publicati, & an ſola ſententia excludat teſtium probationem vltra Dd. *in d. l. per hanc, & in d. cap. fraternitatis,* vide præſertim *in eodem cap. fraternitatis, Henric. Boic. num. 9. Butr. num. 14. colum. 8. ad medium, verſic. non tamen puto, & Anan. num. 2. verſicul. nota illud vulgatum, Gulielm. de Monte Laud. in clement. 2. in verbo, teſtibus, in princip. & numer. 2. ad finem, verſicul. ſi autem loquaris in cauſſa appellationis, Imol. ibidem, numer. 3. verſicul. ſi vero producere vellet, & Zabarell. numer. 7. de teſtibus, Alber. in authent. atqui ſemel, numer. 5. ad finem, verſicul. ſed quod ſeruabitur, C de probation. Couarruu. practic. quæſt. cap. 18. poſt numer. 6. verſicul. qua in re illud eſt cauendum, Oſaſc. deciſ. Pedemont. 14 per totum,* vbi late.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Teſtes poſt publicationem, non tamen didicitis teſtificatis, an poſſint examinari, & quando.

SVMMARIA.

Teſtes non poſſunt examinari poſt publicationem, etiam quod pars non didicerit teſtificata, dummodo tamen publicatio fuerit facta parte conſentiente, aut non contradicente, n. 324.

Contra quod ſola publicatio abſq; eo, quod fuerint didicita teſtificata, non excludat teſtium examen, n. 325.

Pro concordia aſſertur PRIMA DISTINCTIO, *quod ſola publicatio non ſufficit, niſi fuerint teſtificata didicita, quãdo eſt facta vnica tantum teſtium productio, ſecus ſi fuerint facta plures productiones, n. 326.*

Sed contra hanc diſtinctionem, n. 327.

SECVNDA *aſſertur diſtinctio, quod ſola publicatio non excludit teſtium examen, quando certum eſt, teſtificata non fuiſſe didicita. ſecus autem, ſi non eſt certum, & ſumus in dubio, nu. 328. & ſeqq. vbi etiam, quando dicatur certum eſſe, non fuiſſe didicita teſtificata.*

Sed contra hanc diſtinctionem, vide in num. 331. & ſeqq.

TERTIA *eſt diſtinctio, quod de iure ciuili ſola publicatio non excludit aliorum teſtium examen, niſi etiam fuerint teſtificata didicita. ſecus de iure canonico, n. 334. & ſeq.*

Sed contra hanc diſtinctionem vide in num. 336.

Quid dicendum? Dic, quod ſola publicatio non ſufficit ad excludendum aliorum teſtium examen, quando eſt certum, teſtificata non fuiſſe didicita, n. 337.

Sed quid ſi ſumus in dubio, vide in num. 338. & ſeq.

QVÆSTIO LXXV. CAP. VIII.

324 AN ſola † publicatio abſque eo, quod fuerint didicita teſtificata, ſufficiat ad excludendum productionem aliorum teſtium, ſatis, in fallor, à Dd. controuerſum eſt. Vna enim eorum fuit opinio, quod excludat, ſi non inuita parte, ſed ea conſentiente, vel præſente, & non contradicente, facta fuerit. Sic enim voluerunt Bart. *in authent. atqui ſemel, num. 17. in fin. verſic. & illa publicatio, & ibi addent. litera C. verſ. ſed poteſt negari, Paul. de Caſtr. ibid. num. 8. verſ. nam tunc etiam, C. de probat. Angel. in* * §. *quia vero, numer. 24. verſ. nunc videamus, vbi de* * *communi,* (licet aliqua ibi in contrarium adducat,) *in authent. de teſtibus, Bald. in l. per hanc, num. 25. C. de tempor. appellat. Rip. in l. 2. num. 32. C. de edend. Bald. in cap fraternitatis, num. 5. verſ. ſed Accurſius dicit contrarium, & ibi Anton. de Butr. num 7. verſ. ſecundus, & poſt num 14. verſ. ſecundus terminus, Imol. num. 5. poſt med. verſ. ſi autem ſit facta publicatio, Abb. num. 5. & 6. Aretin. num. 25. iuncto num. 28. & 29. & num. 33. verſ. Baldus autem, & ibi teſtatur de communi,* * (licet eam non ſequatur,) *Marian numer. 21. in princip. vbi refert plura iura, & numer. 24. verſ. ſed quando clarum eſſet, & verſ. ſed primam opinionem,* * *& verſ. Dominus meus, vbi de communi,* * *Felyn. numer. 11. Paraſ. numer. 64. in princip. vſq; ad verſicul. in puncto tamen iuris,* * *vbi teſtatur de communi,* * & communiori opinione, à qua dicit in iudicando & conſulendo non eſſe recedendum, (licet in puncto iuris cõtrariam opinionem, tanquam veriorem ſequatur, *vt infr. eum referam,*) *extr. de teſtib. Ioan. Andr. in cap. conſtitutus, il 2. num. 6. & ibi Bald. numer. 2. Butr ſub num. 7. Imol. num. 2. iuncto num. 5. Anchar ſub num. 4. & Abb. num. 3. extra, eodem, Anton de Butr. in cap. antiquauit, num. 1. ſub 2. notab. d. titul. de teſtib. Hoſtienſ. in cap. cum veniſſet, nu. 1. in verbo, nullus, cod. tit. de teſtib. Imol. in Clem. 2. num. 2. verſ. & nota, quod text. hic, & ibidem Zabarell. num. 2. poſt med. verſ. 2. oppono, de teſtib. Alberic. de Malet. in tract. de teſtib. cap. 7. num. 107. Lanfranc. de teſtib. num. 42. vbi relatis aliis opinionibus hanc dicit eſſe tenendam, Gabriel tit de teſtib. lib. 1. concluſ. 21. num. 29. verſ. contrariam vero, Ferret conſ. 155.* + *vbi latiſſime hanc firmat opinionem, tanquam* * *communem, prout eum refert Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 18. num. 68. verſ. aduerte tamen, Rota deciſ. 30. alias 671. titul. de probat. in antiq.* vbi loquitur in cauſſa appellationis, & etiam, quando conſtat in proceſſu, quod pars non habuit copiam teſtium publicatorum, *Ioan. Petr. Surd. conſil. 8. ſub numer. 20. vbi de communi,* * *lib. 1. & conſil. 176. num. 3. & ſequentib. lib. 2.* vbi pluribus comprobat, & reſpondet contrariis.

Altera, & † huic contraria ſuccedit opinio, quod ſo- 325
la publicatio non ſufficiat ad excludendum productionem aliorum teſtium, *ſecundum Bald. in authent. atqui ſemel, num. 5. verſicul. ſed hic eſt dubitandum, & ibi etiam Salycet. num. 9. & Ioan. Sicar. num. 8. C. de probat. quod & idem voluerunt Ioan. Andr. in cap fraternitatis, num. 25 poſt med. verſ. idem ſi pars teſtificata, licet publicata non didicit, & ibi Bellam. num. 19. in fin. & num. 23. Henric. Boic. num. 6. & num. 9.* vbi loquitur tam in cauſſa principali, quam appellationis, *Anchar. num. 17. in fin. verſ item ſi pars, Abb. num. 4. ſub 11. fallen. verſ. item ſecundum quoſdam, Aret. num. 23. verſ. mihi videtur, iuncto num 34. & 35.* vbi præſertim, quando pars non expreſſe conſenſit, ſed ſolum non contradixerit; tunc enim tenet, ſolam publicationem non ſufficere, *addent. ad Felyn ibid. num. 8. litera A. vbi pluribus hanc probant opinionem, & Paraſ. num. 64 ad med. verſ. in puncto tamen iuris, & num. 65. & ſeq.* vbi pluribus hanc probat opinionem, & dicit veriorem, & reſpondet ſingulis contrariis, *extra, de teſtib.* Faciunt pro hac eadem opinione iura, gloſſæ, rationes, & Dd. relati per Marian. (licet is eam non ſequatur, *in d. c. fraternitatis, nu. 22. verſ. ſed in contrarium, & num. 24. verſ. Landunus vero, per Butr.* (qui pariter primam tuetur opinionem,) *ibid. col 6. ad fin verſ. aly textus, & verſ. ſecundum principale, & col. 7. ante med. verſ. Ioan. Andr. hic, &c.* vbi reſpondet contrariis, *& col. 8. in prin. verſ. non obſtant motiua, addo gloſſ. in c. conſtitutis, il 2. in verbo, induxit, in fin. extra, eodem,* vbi præſertim Bellamer. *num. 4 verſ. quid dicendum, &c.* teſtatur, ſe alias de anno 1365. conſuluiſſe coram duobus Cardinalibus in quadam cauſſa inter D. Ioannam tunc Reginam, & quoſdam mercatores Siciliæ, & quod ſuum conſilium placuit prædictis Cardinalibus, & vndecim Dd. ad hoc cum ipſis congregatis, *Imol. in c. veniens, il 2. per illum text num 2. verſ. item nota, quod licet, d. titul. de teſtib. Guliel. de Monte Laud. in Clem. 2. in verbo, publicatis, & in verbo, contrarius, num. 2. verſ. ſi autem loquaris in cauſſa appellationis, & ibi etiam Imol. numer. 5 ante med. ver. Gulielm.* hic dicit, iuncto verſ. tene gloſſam iſtam, *Anchar. num. 11. vbi teſtatur de veriori opinione, Boniſ. num. 115. & num. 117. de teſtib. Spec. in tit. de teſte, §. ſatis vtiliter, num. 5. verſ. 15. ſi nondum didicit, & num. 9. verſ. quod autem dixi, iuncto verſ. quid ſi publicata ſunt atteſtationes, vbi de veriori opinione, Nell. de teſtib. num. 123. in 14 caſu, Socin. reg. 403. fallent. 23. Campeg reg. 268 fallent. 30. Gabriel tit. de teſtib. lib. 1 concluſ. 21. num. 27. Practic. Corradi tit. de teſtib. rubr. de recept. poſt term. num. 47. fol. 136. colum. 2. in 20. limitat. & fol. 137. colum. 1. in fin. in 22. fallent. Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 18. num. 35. & num. 59. & 60. iuncto num 65. & ſeqq. vbi bene comprobat, & ita dicit ſeruari in practica, Andr. Gail. obſeruat 105. num. 2. verſ. primo fallit, iuncto num. 3 lib. 1. vbi, quod hanc opinionem ſequitur Camera apud eum, licet aliqui contrarium teneant, Monticell. in repertorio teſtium, rubr. teſtium product. publicat. atteſtat. fol. 108. colum. 2. verſicul penultim. Rota in nouiſſimis, part 3. deciſ. 136. faciunt Dd. & rationes deductæ per Surd. in conſil. 176. numer 1. & 2. lib. 2.*

PRIMA DISTINCTIO, qu† in hac contrarie- 326
tate aſſeriri poteſt, eſt hæc: quod ſcilicet, ſi eſt facta vnica teſtium productio, & tunc ad excludendam aliam productionem ſola publicatio non ſufficit, niſi fuerint teſtificata didicita, ſecus autem, ſi fuerit facta ſecunda aut tertia teſtium productio. Sic enim diuerſis in poſito relatis opinionibus reperio diſtinguentem Butr. *in c. fraternitatis, ſub num. 14. in diſcurſu, & præſertim col. 6. in fin. ſub verſic. ſecundo, quando eſt facta tertia productio, & col. 7. ad med.*

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

ad med. vers. puto, quod si facte sint tres productiones, iuncto vers. sed si vna tantum sit facta productio, & d. col. 7. in fin. vers. in hac puto, & col. 8. in princ. vbi præsertim, quando est facta secunda productio.

327 Verum † hæc distinctio licet rationabilis videatur, nihilominus reprobatur ab Imol. *in d. c. fraternitatis, nu. 5. ad fin extra, de testibus*, volente solam publicationem impedire aliorum testium productionem, etiam quod vnica tantum sit facta productio, & ita etiam hæc eadem Butr. distinctio reprobari videtur ab Aret. *in d. c. fraternitatis, post num. 31. & 32.*

328 Secvnda. In † hac eadem contrarietate succedit distinctio, quod, quando certum est, non fuisse didicita testificata, & tunc indubitanter sola publicatio non impedit aliorum testium productionem, cessat tũc præsumptus timor subornationis, ideo etiam cessare debet dispositio illius occasione emanata, Butr. *in cap. fraternitatis, num. 14. colum. 8. in fin. versic. si tamen posset clare probare, se testificata non didicisse, & ibi etiam Abb num. 5. in fin. colum. 5. in fin. vers. ego vero, Marian. num. 24. vers. D. Antonius post multa, & numer. 44. vers. sed his non obstantibus*, vbi ampliat tam de iure ciuili, quam de iure canonico, & testatur de veriori, & æquiori opinione, & quod nunquam vidit seruari contrarium, (licet intellexerit communiter seruari contrarium.) Et propterea vbi non probaretur talis stylus, & consuetudo contraria, arbitratur, ab hac opinione non esse recedendum, *Paris. num. 64. ad medium, versicul in puncto tamen iuris, & numer. 65. & seq.* vbi etiam hanc conclusionem veriorem dicit, *extra, de testibus, Rip. in l. 2. numer. 42. in fin. versicul. vnde infert, C. de edend. nec dissentit Iogn. Petr. Surd. in d. consil. 176. numer. 8. & sequentib. lib. 2.*

329 Dicitur † autem certum & probatum, partem non didicisse testificata pluribus modis: Primo, si attestationes repertantur adhuc sigillatæ, etiamsi reperirentur penes partem: Secundo, quando publicatio est facta isto verbo, nec est data partibus facultas attestationes prosequendi: Tertio, quando pars fuit absens: Quarto quando testificata semper fuerunt penes partem adhuc Hæc Marian. *in cap. fraternitatis, numer. 47. & 48. in princ.* Addi potest & quintus modus, quando probatur, quod Notarius in commenti post decretum publicationis se absentauit, *vt post Butr. dixit Aretin. in d. cap. fraternitatis, num. 33. extra, de testibus, Ripa in l. 2. n. 42. in fin. vers. vnde infertur, C. de eden.* & vide etiam Alex. Stiar. *in sua pract. tudic. c. 18. n. 6. & seqq.* vbi pariter, quod testificata non dicuntur didicita per solam petitionem publicationis testium.

330 Si † autem non est certum, testificata non fuisse didicita: tunc sola publicatio impedit aliorum testium productionem, quia in dubio præsumuntur testificata didicita, *secundum Butr. in cap. fraternitatis, nu. 14. colum. 8. post prin. vers. in dubio tamen, & ibi Abb. num. 5 colum. 5. in fin. vers. fatetur tamen, quod præsumptio est, &c. extra, de testib. Ripa in l. 2. num. 42. vers. ego credo, C. de edend.* vbi, quod is, qui consentit testes sibi publicari, præsumitur didicisse testificata, *Gabr. tit. de testib. lib. 1. concl. 21. nu. 29. Ioan. Petr. Surd. consil. 176. n. 8. lib. 2.*

331 Prima † pars huius distinctionis, quod scilicet, quãdo certum est, testificata non esse didicita, tunc sola publicatio non impediat aliorum testium productionem,
* transit sine difficultate, & communiter * à Dd. recipitur; nõ sic est in secunda parte dictæ distinctionis, quod scilicet in dubio præsumantur testificata didicita, & consequenter impediatur per solam publicationem a-
332 liorum testium productio. Nam † contrarium, quod imo in dubio non præsumatur testificatorum scientia, voluit Aretin. *in cap. fraternitatis, num. 35. extra, de testibus*, vbi loquitur etiam, quod publicatio fuerit facta parte præsente, *nec dissentit Marian. ibid. num. 45. per totum, iuncto numer. 141.* vbi loquitur tam de iure ciuili, quam de iure canonico, in casu tamẽ, in quo pars aliquid de sua ignorantia probauerit, licet non plene, *refert & sequitur Gabriel tit. de testib lib. 1. conclus. 21. num. 29.* † Ad quæ vide, et- 333
iam text. *in authent. atqui semel, versic. si vero, C. de probat.* vbi aperte probatur, non impediri testium productionem, delato tamen sacramento producenti, quod neq; subtraxit, neque percunctatus est attestationes. Et sic in dubio præsumi testificatorum ignorantiam, delato tamen prius iuramento parti, quod neque per se, neque per alium testificata didicit, scripsit Butr. *in cap. fraternitatis, num. 14. col. 8. in prin. vers. idem si probaretur per iuramentum, & c. vbi etiam requirit simile iuramentum Notarij, & Butr. sequuti sunt ibi Imol. num. 5. in fin. Aret. num. 33. Marian. n. 45. extra, de testib.*

Tertia † in hoc capite affertur distinctio, quod 334
aut loquimur de iure ciuili, aut de iure canonico: De iure ciuili sola publicatio non sufficit, nisi testificata sint didicita, *Marian. in cap. fraternitatis, num. 26 & 27.* vbi de iure & rationibus hoc comprobat, & *numer. 44.* vbi, quod hæc conclusio de iure ciuili indubitanter procedit, *extra, de testib. Castrens. in l. gesta. num. 2. C. de re iudic. (Ignol. in l. 2. nu. 84. vers. ad vltimum, vbi de veriori opinione, C. de edend.*

De † iure autem canonico sola publicatio sufficit, 335
etiam quod non sint didicita testificata. Sic enim sudderi videtur ex pluribus iuribus ponderatis per Marian. *in cap. fraternitatis, num. 44. vers. sed de iure canonico, & numero 45. versic. & ex præditis rationibus, extra, de testibus, Castren. in d. l. gesta, numer. 2. C. de re iudic. & faciunt Dd. allegati supra, num. 324.*

Verum † quod etiam de iure canonico sola publica- 336
tio non sufficiat ad excludendum productionem aliorum testium, nisi fuerint testificata didicita, defendit idem Marian. *in d. cap fraternitatis, extra, de testib. num 44. vers. sed his non obstantibus*, vbi late comprobat, respondet contrariis, testatur de veriori & æquiori opinione Iaquitur tamen, quando certum est, testificata non fuisse didicita) Sed quod tam in foro seculari, quam in ecclesiastico seruandum sit, vt sola publicatio non sufficiat, est opinio eiusdem Marian. *d. nu. 44. vers. ad quod sic, Gabr. tit. de testib. concl. 21. num. 27. in fin. vbi refert & sequitur Marian vbi supra.*

Quid dicendum? Breuiter † sic puto distinguen- 337
dum, aut certum est, testificata non fuisse didicita, aut non. Si est certum, quod testificata non fuerint didicita, & tunc indubitanter teneas, quod sola publicatio non impedit aliorum testium productionem, *per ea, quæ dixi supr. in 2 distinct. n. 328.*

Si autem † non est certum, sed sumus in dubio, & 338
tunc recurrendum est ad præsumptiones. Si enim index ex aliqua coniectura & præsumptione poterit conijcere ignorantiam testificatorum, prout est, quando producere volens aliquid de sua ignorantia probauerit, licet non plene, & tunc non obstante publicatione aliorum testium examen admittat, *secundum Marian. in d. c. fraternitatis, n. 45 per totum, n. 141.*

Si † vero pars nihil de sua ignorantia probauit, & sic 339
sumus omnino in dubio, & tunc præsumetur testificatorum scientia, & ideo sola publicatio impediet aliorum testium examen, *per ea, quæ supr. allegaui, n. 330.*

Et † isto casu, quando scilicet pars nihil probauit pro 340
sua ignorantia, quod tunc illa non censeatur probata per iuramentum, de quo *in authent. atqui semel, C. de probat. & in cap. vltra tertiam, extra, de testib. consuluit Ioan. Petr. Surd. omnino in hoc videndus, in consil. 176. numer. 8. & seqq. lib. 2.*

Sed † certe vix credo dari casum, in quo non appa- 341
reat clare, testificata fuisse vel non fuisse didicita, si considerentur ea, quæ deduxi *supr. num. 329.*

ARGV-

ARGVMENTVM.

Testes quando post publicationem possint examinari super titulo aut possessione, quando in primis articulis fuit capitulum de præscriptione, & econtra.

SVMMARIA.

Testes post publicationem non possunt examinari super titulo, quando in primis articulis fuit articulata præscriptio longi temporis, ad quam requiritur titulus, n. 342.

Testes post publicationem, & præsertim in causa appellationis non possunt examinari super titulo habito à Seio si in primo præscriptionis articulo fuit articulatum de titulo habito a Mæuio, n. 343. Limita hoc procedere ex parte actoris, secus ex parte rei, qui cum possit vti cõtrariis defensionibus, ideo post publicationem potest induere testes super diuerso titulo deducto ante publicationem, n. 344.

Testes post publicationem non possunt examinari super titulo, cum in primis articulis fuit deducta præscriptio, tam ex parte actoris, quam ex parte rei, n. 345.

Quid si in primis articulis fuit articulata præscriptio longissimi temporis, n. 346. 347. & 348.

Et quid si in primis articulis fuit simpliciter articulata præscriptio, nec dictum de præscriptione longi aut longissimi temporis, n. 349. 350. & 351.

Testes post publicationem non possunt examinari super præscriptione, quando in primis articulis fuit articulatum de titulo, n. 352.

Testes post publicationem non possunt examinari super possessione, quando in primis articulis fuit articulatum de præscriptione, n. 353. & contra, n. 354.

Testes post publicationem non possunt examinari super possessione, quando in primis articulis fuit articulatum de spoliatione, nu. 355.

Testes post publicationem possunt examinari super titulo, quando in primis articulis fuit solum articulatum de possessione, num. 356. & econtra, n. 357.

QVÆSTIO LXXV. CAP. IX.

342 Regvla sit negatiua, vt scilicet † testes non possint post publicationem examinari super titulo, quando in primis articulis fuit articulata præscriptio longi temporis, ad quam requiritur titulus, *Bart. in auth. atqui semel, num. 24. versicul. exemplum, &c. & ibi Ang. num. 3. & Ioan. Sichard. post num. 24. C. de probat. Ang in §. quia vero, num. 19. col. 3. in fin. versicul. exemplum actor articul. fuit, in authent. de testib. Ioan. Andr. in cap. fraternitatis, num 20. post medium, vers. in quæstione autem, & ibi Bellam. nu. 29. vers. vnum exemplum, Henr. Boic. num 12. Imol. num 9. col. 4 ad med. vers. exemplum, si rem dicit se præscripsisse, Zabar. num. 3 in 3. conclus. Abb. numer. 8. post med. ver. exemplum, quando articulatur, & Marian. num. 65, versicul. quoad primum, extra. de testib. Anchar. in clem. 2. de testib. num. 10. & ibid. Bonif. num. 129. Alo. de Malet. in tract. de testib. cap. 7. num. 128. versicul. secus autem, Lanfran. de testib. num. 40. post prin. Crot. de testib. n. 264. in fin. versicul. tertio extenditur, Franciſc. Personal. de indic. & tortur. q. 11. n. 24. versicul. ad vnum tamen.*

343 Ampliа I. Vt † nec post publicationem, & præsertim in causa appellationis, possint testes examinari super titulo habito à Seio, si in primo præscriptionis articulo articulaui de titulo habito à Mæuio, *Baldus in c. fraternitatis, num. 9. versic. pone in causa, vbi ponit pro & contra, & ibi Bellam. num. 7. Butr. num. 8. versic. ex variatione personæ, Imol. num 9. ver. idem dicit, vbi declarat Anchar. num. 11. & seqq. vbi etiam declarat duobus modis Zabar. n. 1. & Marian. n 65. versicul. & per prædicta, extr. de testib. Bonif. in clem. 2. de testib. n. 144. & seqq. vbi declarat, & de materia.*

344 Limita † hanc primam ampliationem, vt procedat ex parte actoris, secus autem ex parte rei, qui cum non prohibeatur vti contrariis defensionibus: ideo post publicationem, nec etiam prohibetur alios testes examinare super titulo habito à Seio, etiam quod ante publicationem articulauerit titulum habitum à Mæuio, *secund. Anchar. in d. c. fraternitatis, sub n. 11. & seqq. & ibi etiam Card. Zabar. post n. 1. post Host. quem allegat, extr. de testib.*

Ampliа II. propositam † regulam, vt procedat 345
tam ex parte actoris, quam ex parte rei, vt scilicet post publicationem non possit testes producere super titulo, quando in primis articulis fuit articulatum de præscriptione, *secundum Marian. in c. fraternitatis, n. 65. ver. & prædicta exempla, extr. de testib.* declara hanc ampliationem, vt *in anteced. num. 344.*

Ampliа III. Vt † nec testes possint examinari 346
post publicationem super titulo, quando in primis articulis fuit articulatum de præscriptione longissimi temporis, & hoc non ex vi publicationis, sed quia articulus de titulo dicitur impertinens ad articulum huius præscriptionis, ad quam non exigitur titulus, *vt in l. male agitur, C. de præscript. long. temp. Marian. in c. fraternitatis, n. 65. ver. & aduerte, extr. de testib.*

Contra, quod † possint produci testes super titulo, 347
non obstante publicatione, &c. quando primus articulus continet præscriptionem 40. annorum, voluit Ang. *in §. quia vero, nu. 19. ad fin. col. 4. in princ. versicul. tertio casu, in auth. de testib. sequitur Lanfr de testib. nu. 40 in fin. Personal. de indic. & tortur. q. 11. n. 24. versicul. si vero additio.*

Limita † hanc tertiam ampliationem, (& cum 348
hac limitatione concordantur contraria,) vt procedat, quando simpliciter quis agit ad rem, tanquam ad se pertinentem, ob præscriptionem longissimi temporis, tunc enim articulus tituli dicitur impertinens, & non admittendus, vt supra. Secus si ageret ad restituendam rem ad se pertinentem iure dominij, vel quasi: nam admittitur articulus tituli, etiam quod ante publicationem fuerit articulatũ de præscriptione longissimi temporis, quia licet iste articulus sit impertinens ad priorem articulum præscriptionis longissimi temporis, non tamen est impertinens ad causam principaliter intentatam, *Marian. in d. c. fraternitatis, num. 65. ad med. ver. & hoc intelligo, extr. de testib.* Et faciunt ad hanc limitationem, quæ dixi *infr. num. 351.*

Ampliа IV. Vt † nec post publicationem possint 349
examinari testes super titulo, quando in primis articulis fuit articulatum simpliciter de præscriptione, nec fuerit dictum, longi aut longissimi temporis, *secundum Marian. in d. c. fraternitatis, num. 65 post med. versicul. item aduerte.* Et ita simpliciter in articulo præscriptionis loquuti sunt ibidem Innocent. *post numer. 2. versicul. induxit aliquis testes, Hostiens. numer. 8. ad medium, versicul. induxit aliquis testes, Ioan. Andr. num. 20. Bal num. 1. versicul. ponit exemplum in præscriptione, & num. 9. Bellamer. num. 8. & seqq. Butr num. 10. versic. pro hac decidutur quæsto*, vbi respondet contrariis, Ancharan. *numer. 14.* vbi tamen videtur referre quandam distinctionem Ioan. Andreæ huic conclusioni contrariam, Felyn. *num. 11. ad medium, versicul. illud tamen nat. extra, de testib. Alber. de Malet. de testib. cap. 7. num. 128. in princip. Campeg. reg. 332. versicul. 7. testes.* Ex quibus patet, hanc ampliationem communiter * à Doctoribus recep- * 350
tam esse. Quamuis † contra eam faciunt tradita per 351
eundem Felyn. *in d. cap fraternitatis, numer. 10. versicul. item limita ex eo.*

Limita † Hanc quartam ampliationem non pro- 352
cedere, quando quis egisset ad restituendam rem ad se pertinentem, quia tunc potest omne ius deducere, & consequenter etiam post publicationem testes producere super titulo, quamuis primus articulus contineat præscriptionem, *secundum Imol. in d. c. fraternitatis, num. 9. col. 3. in fin. vers. sed forte illud vltimum, & latius ibi per Marian. n 65 post med. ver. arbitror tamen, extr. de testib. & faciunt, quæ dixi supr. n. 348.*

352 AMPLIA V. Vt † sicut post publicationem non possunt examinari testes super titulo, quando in primis articulis fuit articulatum de præscriptione, ita & e contra nec possunt examinari super præscriptione, quando in primis articulis fuit articulatum de titulo, *secundum Marian. in d. cap. fraternitatis, d. num. 65. prope fin. vers. similiter etiam.*

353 AMPLIA VI. Vt † nec etiam possint post publicationem testes examinari super possessione, quando iam in primis articulis fuit articulatum de præscriptione. Continetur enim possessio sub præscriptione de necessitate facti & probationis. Ideo, &c. *Ioan. Andr. in c. fraternitatis, num. 20. ad fin. ver. dici potest, & ibi Bellam. n. 13. vers. nam tunc non video, & Marian. n. 65. versicul. & idem dicerem, iuncto versic. & in omnibus prædictis casibus*, vbi ampliat, siue fuerit articulatum de præscriptione longi temporis, siue de præscriptione longissimi temporis, *ext. de testib. Bonif. in clem. 2. de testib. n. 122. ad fin & n. 129.*

354 AMPLIA VII. Vt † econtra nec etiam possint examinari testes super præscriptione longi temporis post publicationem, quando in primis articulis fuit articulatum de possessione, *secundum Marian. in d. c. fraternitatis, n. 65. prope fin. ver. similiter etiam, extr. de testib.*

355 AMPLIA VIII. Vt † nec etiam post publicationé possint examinari testes super possessione, quando in primis articulis fuit articulatum de spoliatione, *secundum Hen. Boic. in c. fraternitatis, n. 12. ver. posses etiam, & ibi Bellam. n. 29. ver. posses etiam ponere exemplum, extr. de testib.*

356 LIMITA † prædicta, quia post publicationem possunt testes examinari super titulo, quando in primo articulo fuit solum articulatum de possessione, *Ioan. Andr. in c. fraternitatu, n. 20. ad fin. ver. si vero præscriptionem allegans, & ibi Bellam. n. 13. ad med. Butr. n. 10. ad fin. ver. per hoc deciditur primo, Imol. n. 10. in fin. & Fel. n. 11. post med. ver. & in eo, quod dicitur, extr. de testib. Alber. de Malet. in tractat. de testib. c. 7. n. 128.*

357 Et † econtra post publicationem possunt testes produci super possessione, quando primus articulus non continet, nisi probationem tituli, *Io. Andr. in d. c. fraternitatis, n. 20. ad fin. ver. sicut econuerso, & ibi etiam Bellamer. n. 13. ver. sicut è contrario, extr. de testib.*

ARGVMENTVM.

Testes an & quando possint post publicationem examinari, quando ante publicationem inducti fuerunt nulliter & non rite examinati.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testes possunt post publicationem examinari, quando ante publicationem inducti fuerunt nulliter, vel non rite, vel alias in iudicio nullo examinati, n. 358.
Amplia 1. vt multo magis possint repeti iidem testes, n. 359.
Amplia 2. etiam quod publicatio sit facta ad instantiam partis producere volentis, n 360.
Limita 1. quando testium receptio est funditus, & ipso iure nulla: secus si ope exceptionis, n. 361.
Limita 2. quando nullitas consistit in examine, vel ratione iudicij nulli, ita quod nullitas respiciat non solum acta ordinatoria, sed etiam probatoria, influatq; in testium examen, aliter secus, n. 362. & seq.
Limita 3. quando vltra publicationem pars didicisset etiam testificata, n. 364. contra, n 365.
Sed quando testis dicatur non rite receptus, & examinatus, numer. 366.

QVÆSTIO LXXV. CAP. X.

358 REGVLA sit † affirmatiua, quod scilicet post publicationem testium nulliter, vel non rite, vel alias in iudicio nullo examinatorum, possunt alij testes examinari, *ita mihi probat text. in clem. 2. in verb. rite, (sumpto ibi argumento à contrario sensu,) & ibi gl. in verb rite, Imol. num. 1. argumento à contrario sensu, ergo si non rite recepti, Ancharan. n. 11. in fin. ver. à contrario ergo si non rite recepti, Ancharan n. 11 in fin. ver. quarto quæro, Zabarel. n. 1. vers. nota de verbo rite, & ibi in addit. litera A. & num. 2. in prin. iuncto ver. item quia testes non rite recepti, & Bonif. nu. 11. vers. 1. quod testes, de testib. Bald. in c. fraternitatis, nu. 10. ad fin. ver. item cum non iurauerunt, vel non deposuerunt rite, & ibi etiam Bellamer. n. 20 ad fin. ver. aut processus est nullus, Henr. Boic. n. 1. Butr. n. 14. col. 8. in fin. ver. fallit 2.* vbi ampliat, quandocunque sint nullæ attestationes, vel ex defectu iurisdictionis, vel ex defectu citationis, *Imol. nu. 7. Marian. n. 29. & seq.* vbi pariter ampliat tam de iure ciuili, quam de iure canonico, & *n. 37. & n. 112. ad fin. ver. alio modo, iuncto num 113. in prin. & ver. vnde distinguerem, & ver. vnde fit conclusio, Paris. post nu. 48.* (*vbi tamen refert, Rotam in hoc quandoq; sensisse contrarium,*) *& n. 50.* vbi, quando testes sunt examinati & publicati à non habente iurisdictionem, *extr. de testib. Fel. in c. veniens, il 2. n. 19. versicul. de hoc considerat Bald. & c. extra, eod. Bald. in l. per hanc, num. 23. post med. ver. aut testes non sunt rite recepti, & ibi etiam Salyc. n. 3. col. 3. post med. ver. aut fuerunt producti, Paul. de Castr. nu. 4. post med. ver. prædicta vero, C. de tempor. appell. Bart. in authent. atqui semel, n. 34. & ibi Bald. num. 1. in fin. ver octauo fallit, Alb. n. 6. ver. & idem puto, Salyc. nu 5. ad med. ver. item fallit, quando testes, Paul. de Castr. n. 13. Ang. n. 2. col. 2. ad med. ver. similiter vbi testes, Ioan. Sicard. n. 14 & 15. C. de probat. Ang. in authen. de testib. § quia vero, num. 19. col. 2. ver. sed est dubium, & col. 3. ad med. ver. primo casu, Marsil. in l. 1. § si quis vltro, num. 72. & seqq. ff. de quæst. Alber. de Malet. in tract. de testib. cap 7. n. 111. Lanfranc. de testib. post num. 41. Crot. de testib. n. 267. ver. quarto fallit,* (vbi tamen, quod adhuc videtur multum obstare timor subornationis,) *Socin. reg. 403, in 1 fall. Campeg. reg. 268. in 1. & 14 fallent. Gabr. tit. de testib. lib. 1. concl. 21. num. 18. vbi alios refert, Anton. Corset. singul. verbo, testis 21. Menoch. de arbitr. quæst. lib. 1. q. 34. n. 13. & seq. Viui. opin. 896. n. 5. vbi de communi,* * *Alex. Stiat. in pract. iudic. cap. 18. n. 49. & 50.* * *vbi de magis communi,* * (licet Iaf. *in l. qui per salutem, nu. 3. ff.* * *de iureiur. ibi per eum allegatus*, vehementer dubitauerit de ista conclusione,) *& Andr. Gail. obser. 105. n. 12. lib. 1. Montic. in repert. testium, rubr. testium product. publicat. attestat. fol. 112. col. 2. vers. fin. Franc. Personal. de indic. & tort. q. 11. n. 25. Masc. de prob. lib. 1. in præfat. q. 5. n. 46. ver. hæc tamen conclusio, Rota in non. tit. de probat. decis. 11. alias 391. & tit. de testib. decis. 13. alias 163. Anton. Thesaur. decis. Pedemon. 28. n. 1 & 2.* vbi, quod ita Senatus apud eum censuit.

359 AMPLIA I. hanc † regulam, vt post publicationem testium nulliter examinatorum non solum possint examinari alij testes, sed multo magis iidem examinati repeti, *secundum Marian. in c. fraternitatis, n. 30. & 31. extr. de testib. & dixi latius supr. in preced. tit. q 66. n. 303. & seqq.*

360 AMPLIA II. Vt † isto casu possint testes post publicationem examinari, etiam quod publicatio sit facta ad instantiam partis, testes producere volentis, *But. in cap fraternitatis, n. 14. col. 9. in princ. versicul. & hoc tenet, & ibi Marian. post num. 32.* (licet Zenzel *ibi per eum relatus in clem. 2. de testib.* contrarium voluerit,) *extra, de testib. Rota in non. tit. de prob. decis. 11. alias 391. Ioan. Petr. Surd. consil. 176. numer. 11. & seq. lib. 2.* vbi propterea, quod opinio Zenzel. non est vera.

361 LIMITA I. Vt † regula procedat, quando testium receptio esset funditus, & ipso iure nulla, secus si esset aliqua, licet ope exceptionis posset repelli, & irritari, quia imputare debet sibi pars, quæ non excepit, *vt in c. licet, de prob. But. in c. fraternitatis, n. 14. col. 9. in prin. ver. & hoc verum, & ibi Marian. n. 32. in fin. post Bart. quem allegat Paris. post num. 48. extr. de testib. Imol. in clem. de testib num. 4. in fin. & ibid. Zabar. num. 4. ver. 3. quæro, Gabr. tit. de testib. concl. 21. num. 19. lib. 1.*

362 LIMITA II. Vt † eadem regula procedat, prout loquitur, quando scilicet testes vel sunt nulliter examinati, & sic nullitas cõsistit in examine, vel etiam examinati

minati in iudicio nullo, ita quod talis iudicij nullitas respiciat non solum acta ordinatoria, sed etiam probatoria, vt influat etiam in testium examen, vt puta, quando iudex carebat iurisdictione, vel quia omissa litis contestatio, aut alia formalis solemnitas, tunc enim, quia testium examen est nullum, possunt in alio iudicio validò alij examinati testes super eisdem vel directo contrariis, *Marian. in c. fraternitatis, n. 113. ver. vnde distinguerem, extr. de testib. Gabr. d. concl. 21. n. 44.*

363 Secus autem, quando † nullitas primi iudicij non est talis, vt habeat annullare attestationes, vt puta, si nullitas consistit in sententia, & non in anteriori processu, tunc enim, quia testes antea recepti, licet in iudicio nullo, sunt validi & fidem faciunt, ideo post eorum publicationem nõ possunt super eisdem vel directo contrariis alij examinari, *Marian. vbi supr. d. nu. 113. ad fin. ver. aut nullitas primi iudicij, iuncto nu. 114.* vbi respondet contrariis, *Gabr. d. concl. 21. n. 45.*

364 LIMITA III. Quando † pars didicisset testificata, quia tunc propter timorem subornationis impeditur noua productio, etiam quod testes nõ sint rite examinati, secundum Paris. *in c. fraternitatis, post numer. 48 ad med.* vbi ampliat, siue examinentur super directo contrariis, siue super eisdem, *extr. de testib. Zabarell. in clem. 2. de testib. num. 2. ad med. ver. & secundum hæc, Franc. Personal. q. 11. n. 25 ver. quæ omnia.*

365 Contra, quod † publicatio non obstet, etiam quod fuerint didicita testificata, videtur de mente Dd. allegatorum *supr. in reg. n. 358. & expressè resoluit Rota de prob. in nou. decis. 11. alias 391. Anton. Thesaur. d decis. 28. n. 1. & seq.* vbi * de magis communi, * & quod ita Senatus censuit, (licet ipse esset in contrario voto.)

366 QVÆRO † pro complemento huius capitis, quando testis dicatur non rite receptus, vide Bonif. *in clem. 2. de testib. num. 13 & seqq. vsq; ad num. 105.* vbi, quod testes dicuntur non rite recepti quatuor modis: Primo, facto producentis; Secundo, facto iudicis recipientis; Tertio, facto testis iurantis; Quarto, facto partis aduersæ, contra quam producuntur; & ibi latissime declarat, quomodo in singulo istorum modo testes dicãtur nulliter recepti, *ad quod vide etiam Imol. in d. clemen. 2. n. 4. & ibi etiam Card. Zabar. n. 4. ver. 2. quæro, Marian. in c. fraternitatis, n. 31. extr. de testib. Ioan. Sichar. in auth. atqui semel, num. 15. ver. tunc autem dicuntur non rite recepti, C. de prob.*

ARGVMENTVM.

Testes si fuerint rite recepti, & examinati, eorum tamen publicatio nulla sit, an & quando possint alij examinari, vel iidem repeti.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testes possunt post publicationem examinari, si publicatio nulla sit, etiam quod fuerint rite recepti, & examinati, n. 367.
Amplia 1. & multo magis in eisdem testibus repetendis, nu. 368.
Amplia 2. tam de iure ciuili, quam de iure canonico, n. 369.
Limita 1. quando pars didicit testificata, num. 370. quamuis alij contra, n. 371.
Limita 2. quando publicatio nulla est facta ad instantiam eius, qui vult producere testes, n. 372.
Limita 3. quando publicatio est facta non solum verbaliter, sed etiam per recitationem attestationum, n. 373.
Et quando publicatio dicatur rite & recte facta, vel nulla, n. 374.

QVÆSTIO LXXV. CAP. XI.

367 REGVLA sit † affirmatiua, quod publicatio nulla & non rite facta, etiam quod testes sint rite examinati, non impedit aliorum testium productionem, & examen, *text. est in c. ex tenore, ad fin. ibi, solemniter publicata, sumpto ibi argumento à contrario sensu, Butr. ibid. num. 4. in fin. ver. nota 6. Imol. num. 3. versicul. vltim. not. extr. de testib. Imol. in cap. fraternitatis, n. 7. versicul. item videtur, si publicatio sit nulla, Abb. ibi, post num. 5. col. 5. ante med. Marian. n. 24. vers. idem voluit Bart.* vbi, quando publicatio est facta die feriato, & *num. 33.* vbi generaliter, & iure, & ratione, hanc probat conclusionem. *extr. eod. Imol. in c. series, n. 5. col. 2. ver. in gloss. fin. & col. fin. in prin. ver. alius est, Anan. ibid nu. 1. versicul. est & quartus, d. tit. de testib. Addent. ad Host. in c. constitutus, il 2. de testib. col. 2. in fin. litera A. Bonifac. in clem. 2. de testib. n. 11. vers. 2. quod eorum depositiones, Bald. in l. per hanc, nu. 25. versic. item dicas, quod si publicatio fuisset inutiliter facta, C. de tempor. appell. Bart. in authen. atqui semel, n. 18. & ibi etiam Ioan. Sicar. n. 9. C. de probat. Ang. in auth. de testib. § quia vero, n. 24 col. 5. in fin. vers. sed si talis publicatio non teneret, Alber. de Malet. in tract. de testib. c. 7. n. 111. versic. idem esset si publicatio esset nulla, Lanfr. de testib. post num. 41. vers. & idem si publicatio testium fuerit nulla, Campeg. reg. 176. in 2. fallent. & reg. 268. in 16. fallen. Gabr. tit. de testib. concl. 21. n. 24. Viu. opin. 896. num. 4. Alex. Stiat. in pract. iud. c. 18. nu. 36. & n. 50. vbi de magis communi,* * *Monticell. in repert. test. rubr. testium product. publicat. attestat. fol. 113. col. 1. ver. 1.*

368 AMPLIA I. hanc † regulam, vt procedat etiam in eisdem testibus repetendis, *vt dixi sup. q. 66. num. 305.* Sed in hoc vide Marian. *in d. cap. fraternit. atu, n. 35.* vbi distinguit, quod si nullitas publicationis influit in receptionem testium, tunc, ea non obstante, iidem testes possunt repeti, si pars non didicit testificata, secus autem, quando nullitas publicationis testium non influit in illorum receptionem, & examen, quia tunc non possunt amplius repeti, *vt ibid per Marian. num. 34.* vbi, quod hoc procedit tam de iure ciuili, quam canonico, & bene comprobat iure & ratione.

369 AMPLIA II. Vt † hæc eadem regula procedat tam de iure ciuili, quam de iure canonico, *secundum Marian. in c. fraternitatis, n. 33. in fin. vers. & procedit hæc conclusio, extr. de testib.*

370 LIMITA I. Quando † pars didicit testificata, quia tunc testium examen impeditur, etiam quod publicatio sit nulla, *But. in d. c. fraternitatis, nu. 14. col. 8. ante med. ver. idem tenet Bart. & ibi Imol. nu. 7. ver. item videtur, Marian. n. 24. ver. sed Guliel. de Monte Laud. iuncto ver. sic idem Zenzellus, & ver. & ideo consuluerunt, & nu. 33 & 36.* vbi & iure & ratione hoc probat, *Fel. num. 5. post med. ver. sed contrarium, extr. de testib. Adden. ad Host. in c. constitutus, il 2. col. 2. in fin. litera A. d. tit. de testib. Bald. in l. per hanc, nu. 25. ver. item dicas, C. de tempor. appellat. Bar. in authen. atqui semel, n. 18. vers. sed si propter istam publicationem, C. de prob. Alber. de Malet. de testib. c. 7. n. 111. ver. subiecit tamen Bartol. Lanfr. de testib. n 41. ver. t. men licet.* Ex quibus hanc limitationem communiter * à Dd. * receptam dici potest.

371 Quamuis † cõtrarium voluerint Io. de Ligna. quem refert, sed non sequitur, Marian. *in d. c. fraternitatis, nu. 24. ver. sed Io. de Ligna. Gabr. tit. de testib. lib. 1. concl. 21. n. 24. ver. & hoc procul dubio, iuncto num. 26.*

372 LIMITA II. Quando † publicatio est facta ad instantiam eius, qui vult producere testes, quia tunc, etiam quod sit nulla, impedit nouam productionem, *Marian. in c. fraternitatis, num. 24. ver. sed Zenzellus, iuncto ver. Bertran. &c.* vbi paritet secundum Bertrandi opin. *in clem. 2. de testib.* quod publicatio nulla non impedit testiũ examen, si pars contradixit publicationi, secus si tacuit; aut publicationi consensit.

373 LIMITA III. Vt † regula procedat, quando publicatio est facta per iudicem solum verbaliter, vt quia iudex pronuntiat, quod testes habeantur pro publicatis, secus si non fuit simpliciter verbalis, sed facta per recitationem attestationum, tunc enim impedit vlteriorem testium productionem, licet non fuerit rite facta, secundum opin. Io. de Fantuc. quem refert Marian. *in d. c. fraternitatis, n 24. ver. Io. de Fantuc. extr. de testib.*

374 QVÆRO † pro complemento capitis, quando dicatur publicatio rite & recte facta, vide de hoc Bonif. *in clem.2.n.1.& seqq.de testib.*& dixi *supr.nu.*4.vbi remissiue posui requisita & substantialia publicationis.

ARGVMENTVM.

Testes an & quando possint examinari post publicationem indiscretam factam ve inscia, absente, inuita, ac protestante parte.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testes possunt examinari post publicationem indiscretam, & quæ isto casu dicatur indiscreta publicatio, num. 375.

Amplia 1. *vt multo magis, quando publicatio est facta parte inuita, & protestante, num.*376.& 378. *quamuis aliy contra, n.*377.

Limita 1. *hanc primam ampliationem, quando pars protestans insteti sset pro publicatione, n.*379.

Limita 2. *quando pars dixit testificata, n* 380.

Limita 3. *quando ex causa iudex inuita parte testes publicasset, n.*381.

Amplia 2. *etiam in publicatione facta, inscia, & absente parte, nedum inuita, n.*382.

QVÆSTIO LXXV. CAP. XII.

375 REGVLA sit † affirmatiua, quod scilicet testes possunt examinari post publicationem indiscretam, factam scilicet à iudice festinanter, odio, vel gratia, ad impediendum ne pars faciat suas probationes, *Bald.in l. per hanc, num.*25 *in fin.C.de tempor.appellat. Addent.ad Bartol. in authent.atqui semel, num.*18.*in fin. litera K. versicul.item vltra, & ibi Bald.post num.*1. *versicul.prim propter indiscretam* publicationem, *Salyet.numer.*5. *versicul.sed Doctores, Ioan.Sichard.numer.*9. *versicul.nam si præpropere, aut festinanter, C.de probat. Ioan.Andr.in cap.fraternitatis, numer.*25.*post medium, versic.idem si inscia, vel inuita parte, vel indiscrete facta sit, & ibi Butr.num.*14.*colum.*7.*in fin. versicul.idem si publicatio sit solemnis, sed indiscreta, Imol.num.*13.*ver.item aduerte, Ancharan numero* 17.*in fin. Abb.num.*4.*in* 11 *fallent. Marian.num.*24.*in princip.iuncto versic.& hanc sententiam, quod publicatio inaiscrete facta non noceat, Felyn.post numer.*5.*ver adde etiam Bald. & numer.*8.*versicul.item limita, il* 3.*& num.*11.*post versic.& retenta. Paris.num.*48.*extra, de testibus, Ioan.Andr.in cap.ferics, numer.*8. *ver.vel iudex indiscrete publicauit testes, & ibi Bellamer num.*4. *Butr.colum.fin. versicul. quædam est publicatio facta per iudicem indiscretam, Imol.num.*5.*colum penult.versic.in gloss.fin.& ver.indiscreta autem dicitur, quando fuit nimis accelerata, & column. fin.in princip.versic.aliud est, Anan.num.*1.*versicul & quartus, Abb.num.*5.*colum.*4.*ad medium, versic.item septimo, d.titul.de testib gloss.in clem.*2.*de testib.in verbo.publicatis, & ibi Imol.post num.*5.*Anchar.num.*8.*ante fin in* 10 *fallent. Specul in tit.de teste, §.satis vtiliter, num.*5.*in fin.in* 16.*casu, Nell.de testib.numero* 123.*in* 15.*casu, Socin.reg.*403.*in* 5.*fallent. Campeg.reg.*248. *in* 3.4.*& 5 fallent. Pract.Corradi titul.de testib.rubr de recept. post term.num.*47.*fol.*137.*col.*1.*in* 4.*fallent. Alex.Stiat.in pract. iud.c.*18.*n.*17.*Andr.Gail.obseruat.*105.*num.*13.*ver.idem si præcipitanter.*

376 AMPLIA I. Hanc † conclusionem multo magis procedere, quando publicatio est facta parte inuita & protestante, quod scilicet intendit alios testes examinare, tunc enim & minus per eam aliorum testium productio impeditur, *secundum Bart.in auth. atqui semel, num.*17.*versic.si vero fieret, & ibi Castr.num.*3.*in fin. Ang.nu.*2. *colum.*2.*ad medium, versicitem vbi par, Ioan.Sicard.num.*9.*ver. vbi qui caute, & c.C.de probat. Ioan.Andr.in c.fraternitatis, numer.*25.*post med. ver.idem si inscia, vel inuita parte, & ibi etiam Bellam.num.*19.*ad fin. ver.idem si inscia vel inuita parte, Butr. num.*14.*colum.*7.*ad med.ver.hoc limitat vltiter, & d.col.*7.*in fin. versicul.idem si publicatio sit solemnis, & versicul.idem si est facta inuita parte, Imol.num.*5.*versicul.potes concludere*, vbi, quod ita vidit sæpe seruari in ciuitate Imolæ, *& num.*13.*versic. idem aduerte, Anchar.sub num.*17.*Abb.num.*4.*in* 11.*fallent. Aret.sub num.*28.*Marian.nu.*24.*in prin.Felyn.n.*11.*post versicul. & retenta hac secunda parte, & Paris.num.*48.*extr.de testib.* 10. *Andr.in c.constitutus, il* 2.*num.*6.*in fin. Bellam.num.*4.*Imol.sub num.*5.*Abb.sub num.*3.*d.tit.de testib. Imol.in c.sintimauit, col.*2. *in fin.ver.tu potes concordare, extr.eodem gloss.in clem.*2.*de testib. in verbo.publicatis, & ibid.Imol.post num.*5.*& post num.*8.*vers. item si inscia vel inuita, Ancharan.num.*8 *ante fin.in* 10.*fallent. Zabarell.num.*2 *in prin.& Bonif.num.*142. *Lanfran.de testib. num.*41.*ad med.& num.*42.*ad fin. ver.& idem si pars, Crot.de testib.n.*268.*versicul.*8 *fallit, Campeg.regul.*176 *in* 1.*fallent.& reg.*268.*in* 4.*fallen.*

Et † quamuis contrarium, quod imo hæc protestatio nihil operetur, nisi fuerit conuentionalis, & sic, nisi publicatio fuerit facta inuitis vtraque parte, voluerint Ioan.Andr. *in c.ex tenore, nu.* 5.*vers.quod de protestatione dictum est, & ibi etiam Bellam. num.*3. *But.num.*8.*ad med.vers. sed quod de protestatione, Abb.num.*6.*extr.de testib.idem Butr.in c.fraternitatis, num.*14.*colum.*8.*ad fin.vers.dicit tamen gloss.extra, eodem.* 377

Tu † tamen non recedas à proposita ampliatione, quæ communiter * recepta est, & etiam verissima, adhibitis tamen infrascriptis tribus declarationibus. 378 *

LIMITA I. Hanc † primam ampliationem non procedere, quando pars ipsa petiit publicationem testium, quia tunc, si eadem pars protestatur, quod intendit, non obstante publicatione, alios testes producere, talis protestatio non operatur, quia est contraria facto, *secundum Imol.in c.fraternitatis, nu.*5.*post med.vers.si autem sit facta publicatio*, vbi idem, si pars fuisset præsens, & non contradicens publicationi, nam & hoc casu non valet protestatio, &c.& ibi etiam Marian.*nu.*181.*extr. de testib. Lanfr.in tract.de testib.numer.*41.*in fin.* vbi, quod protestatio nihil operatur, si pars consentiat publicationi, *Gabr. tit.de testib.concl.*21.*num.*105.*& seq.lib.*1. *Ioan.Petr.Surd.consil.*8.*num.*20.*ver.& ideo consensus in publicatione, lib.*1.*& consil.*176.*n.*12.*in fin.lib.*2. 379

LIMITA II. eandem † primam ampliationem, quando pars didicit testificata, quia tunc non potest alios testes producere, etiam quod publicatio fuerit facta eadem parte inuita, *secundum Imol.in c.fraternitatis, n.*5. *post med.ver. nisi aliter appareat, & ibi etiam Aret num.*28 *Marian.n.*36.*& ante istos Henr.Boic.n.*6.*ver quod verum intelligo, extr.de testib.Imol.in c.sintimauit, col.*2.*in fin.vers.si autem non didicit testificata, extr.eodem.* 380

LIMITA III. Quando † iudex ex causa inuita parte, vel etiam ignorante (legitime tamen citata) testes publicasset, vt puta, quia forte timebatur de peremptione instantiæ, tunc enim publicatio obstat, nec post eam possunt alij testes examinari, *secundum Imol.in c.constitutus, il* 2.*num.*5.*in fin.ver.sed forte, extr.de testib.* Facit, quod dixit Io.Sicar.*in auth.atqui semel n.*9.*C. de prob.* vbi, quod sufficit, publicationem esse factam vna parte præsente, & alia per contumaciam absente, cum contumax habeatur pro confesso. Sed ad hæc vltima vide, quæ dixi *in sequenti ampliat.* 381

AMPLIA II. propositam † regulam, vt procedat, nedum in publicatione facta parte inuita, *vt mox dixi in præcedenti ampliatione*, sed etiam in facta parte inscia, & absente, *secundum Bart.in authen.atqui semel, num.*17 *in fin. vers.si vero fuerit, & ibi etiam Castrens.numer.*3.*in fin.C.de probat.gloss.in clement.*2.*de testibus, in verb.publicatis, & ibi etiam Imol.post num.*5.*& post num.*8 *vers.item si inscia, Anchar.nu.*8. *ante fin.in* 10.*fallent. Card.Zabar.num.*2.*in prin & d.num.*2. *ad med.Ioan.Andr.in cap.fraternitatis, num.*25.*post med. verific. idem si inscia, & ibidem Bellamer num.*19.*in fin.vers.idem si inscia, Butr.num.*14.*col.*7.*ad med. vers.& sic debet intelligi d.col.* 7.*in fin. ver.idem de solemni facta absente parte*, vbi ampliat etiam parte absente per contumaciam, Imol.*num.*5.*versic.potes concludere*, vbi idem in parte absente, licet citata, *Anchar.num.*17.*ver.item inscia, Abb.num.*4.*in* 11.*fallen. Aret. num.*28.*ver.aut parte absente, Paris.num.*48.*extra, de testibus, Ioan.Andr.in cap.constitutus, il* 2.*num.*6.*in fin. Imol.ibid.sub num.*5. *Abb.sub num.*3.*extra, eodem, Lanfranc.in tract.de testib. num.*41.*ad med. Campeg.reg.*176.*in* 1.*fallent. Alexand.Stiat.in pract.iudic.cap.*18.*num.*17. 377 *

ARGVMENTVM.

Testes an & quando possint post publicationem examinari in causa matrimoniali.

SVMMARIA.

*Regula sit, quod testes in causa matrimoniali possunt examinari post publicationem, n.*383.*quamuis aliy contra, n.*384.

Amplia 1.*& multo magis, quando iudex procedit ex officio, numer.*385.

Amplia 2.*etiam in causa matrimonij spiritualis, nu.*386.*contra, n.*387.

Limita 1. *vt regula procedat, quando testes producuntur pro matrimonio, secus si producantur contra matrimonium, n.*388. *contra, n.*389. *distingue, & resolue, vt n.*390.*& seqq.*

*Et quid si agatur de non contrahendo, seu dissoluendo matrimonium, n.*393.*& seqq.*

Limita 2. *in iis casibus, in quibus sententia lata in causa matrimoniali transit in iudicatum, n.*399.

Limita 3 *quando testes producuntur super extrinsecis à vinculo matrimonij, nu.*400.*& seq. vbi ponitur exemplum huius limitationis.*

Limita 4. *quando agitur de impugnando processum factum in causa matrimonij, n.*401.*& seq.*

Limita 5.*in sponsalibus, n.*403.

Limita 6.*quando agitur de periculo animæ, n.*404.

Limita 7. *vt talis examinatio non sit concedenda, nisi ex causa, & aliquali causæ cognitione, n.*405.

Limita 8 *dummodo producens iuret, testes non subornasse, numer.*406.

QVÆSTIO LXXV. CAP. XIII.

383 REGVLA sit † affirmatiua, quod videlicet in causa matrimoniali testes possunt post publicationem examinari, *text.est in cap.ferics, & ibi gloss.in figuratione casus, vers.not quod testibus publicatis, & in gloss.fin. litera C. ver.quidam tamen dicunt, Hostien.colum.*1.*num.*2.*post medium, in verbo, recipiendos, & colum.* 2.*numer.*3. *vers.sed de causa matrimoniali, tuncto vers.vel dic iuri volenti, quod causa matrimonialis, &c.Ioan Andr.num.*1.*in summario, & num.*9.*in princ.ver.dico, quod est in hoc fauor matrimonij, & ibi in addit. litera C. & litera D.Bald.ante numer.*1 *in summario, iuncto num.*2.*Bell.in prin.ver.vel aliter in causa matrimoniali, & num.*5.*&* 8.*& numer.*11.*But.num.*1.*& 3.ver.not.*6.*& n.*9.*ver.*3.*soluto, & d.n.*9. *in fin ver fallit in causa matrimoniali, Imol.in summario, ante n.*1.*& 3.vers.item nota, quod in causa matrimoniali, & num.*5. *col.*2.*in fin.ver.in ea gloss.& col.fin.in prin.ver.tertius est intellectus, & d.col.fin.in fin.ver.*3.*tamen intellectus, vbi de * communi, Anchar.n.*1.*& n.*4. *Zabarell.col.*1.*in prin.& col.*2.*in fin.ver.tamen ex hoc colligitur, vbi, quod iste est communis * intellectus ad illum text. Anan post n.*1.*& 5. Abb.col.*3.*n.*5.*ver.quartus intellect.iuncto ver.hanc lecturam dico verissimam, & col.*4 *in prine. vbi respondet contrario, Fel.n.*5.vbi de magis approbato intellectu ad illum text.*extr.de testib. addo pro hac eadem regula gloss.& communiter omnes in c.constitutus, il* 2.*d.tit.de testib. quos infr.retuli, n.*401.*hic non repeto, Host.in c.ex tenore, n.*5.*in verbo, admittendos, ver.hic habes expresse, & ibi Bellam.nu.*7.*& 11.ad fin. Abb.col.fin.ad med.vers.alij tamen voluerunt, extr.eod. Host.in c.veniens, il* 2.*nu.*2.*in fin.col.*3.*ad med. ver.& facit pro eo, & ibi Io.And.n.*7.*in fin.ver.& facit hic Host.Bellam.num.*13. *post med.vers.& facit hoc secundum Host.eod.tit.de testib. Host.in c.fraternitatis, post num.*3.*& ibid.Ioan.Andr.n.*25.*ver.*1.*in causa matrimoniali, Bald.n.*10.*ad fin.ver.tu dic, Bellam.num.*19.*in prin.& num.*26.*ver.fallit in causa matrimoniali, & nu.*27.*in fin.ver.item fallit in causa, Henr.Boic.nu.*10. *Anton.de Butr. n.*16.*ad med.vers.potest quandoque, vbi ponit tres rationes, Abb. n.*4.*in* 1.*fall. Marian.n.*162. *Fel.n.*9.*ver item limita non procedere, & Paris.n.*25.*vbi de communi * & magis communi, extr. * eod.tit.de testib. Gulielm.de Monte Laud.in clem.*2.*de testib.in verbo, contrarium, post num.*2.*vers.hoc fallit* 1.*& ibi Imol.num.*8. *vers.fallit in certis casibus, Ancharan.post num* 8 *ver fallit enim ista regula, Zabarell.num.*3.*ad med.ver.sexto oppono, Bonif.sub num.*143.*ad med.& n.*148. Et hæc conclusio non solum est approbata de iure canonico, sed etiam de iure ciuili, *vt videre est apud gloss.in l.per hanc, in gloss.fin.ad fin. vers.vt in matrimonio, C.de tempor.appellat. Adden.ad Bartol.in authent. atqui semel, num* 17.*litera C. vers.item fallit in causa matrimoniali, & ibi Angel.num.*1. *C.de probat.idem Angel.in authent.de testib.§.quia vero, numer.*19.*colum* 2.*ad fin.vers.vlterius oppono, Specul.in tit.de teste, §.satis vtiliter, num* 5.*vers* 9.*in causa matrimoniali, Nell.in tract.de testib.num.*123 *in* 9.*casu, Lanfranc de testib.post num.*45. *Crot.de testib.post num.*265.*versic.* 2.*fallit, & ibi Moncad.in addit.litera R. Socin.regul.*403.*in* 15. *fallent.& in* 37.*fallent.Campeg.reg.*268 *fallent.*50. *Marsil. sing.*128. *Couar.pract quæst.cap.*18.*num.*6.*ad fin. vers.in causa vero matrimoniali, Gabriel tit.de testib.conl.*21.*num.*69.*lib.*1. *pract.Corrad. tit.de testib rubr.de recept.post term. num.*47.*folio* 135.*col.*2.*in fin in* 7.*limitat.& fol.*13[illegible].*colum.*1.*in* 14 *fallen. Menoch de arbitr.quæst.*34.*num.*7.*lib.*1. *Viu.opin.*896.*numer.*11.*vbi de communi, * Andr.Gail.obseruat.*105.*nu.*5.*lib.*1. * *vbi aliis relatis testatur de communi, * Montic.in repertor.iur. * rubr.testium productio publicat.atteslat.fol.*111.*colum.*1.*versic. fin Villalob.in communib.opin.litera T.numer.*87. Ex quibus hanc regulam communiter * receptam esse, dubitandum non est. 384 *

Quamuis † contrarium videatur voluisse Anchar. *in c.constitutus, il* 2. per illum text. sic à contrario sensu ab ipso ponderatum, *num.*3.*in fin. ver.& vere iste text. quem etiam ibi refert Anan.n.*3. *vers.& ideo videtur hic probari, extr. de testib.* & contra eandem regulam videatur etiam tenere Spec. *in tit.de teste, §.satis vtiliter, n.*10. vbi dicit seruari, quod in causa matrimoniali super eisdem capitulis non admittantur testes post publicationem.

AMPLIA I. hanc † regulam, vt multo magis procedat, quando iudex ex officio procedit in causa matrimoniali, quia tunc etiam post publicationem, potest testes examinari facere, *Paris.in c fraternitatis, n.*25.*ad fin.ver.& tanto magis, extr.de testib.vbi alios refert.* 385

AMPLIA II. Etiam † in causa matrimonij spiritualis, *secundum eund. Paris.in d.c.fraternitatis, n.*26 *extr. de testib.Gabr d.tit.de testib.lib.*1.*concl.*21.*n.*70. vbi concordantes adducit. 386

Contrarium † in hoc voluit Moncad.ad Crot. *in tractat.de testib.n.*265.*in fin.litera R.* vbi reddit rationem, quia scilicet sententia in causa matrimonij spiritualis transit in iudicatum, *ad text.in c.cum dilecti, in fin.de elect.* ideo subintrant, quæ infra dicuntur, *num.*399. 387

LIMITA I. Propositam † regulam procedere, quando testes producuntur pro matrimonio, tunc enim admittuntur post publicationem; secus si producantur contra matrimonium, secundum Ioan Andr. *in cap. ferics, n.*9.*in fin. & ibi Bellam.post num.*6. *Anchar num.*4. *vers. item est aliud speciale, Aret. ante num.*1. *in summario*, vbi loquitur, quando testes post publicationem producuntur ad probandum, impedimentum non subesse, *& ita etiam loquitur Fel.in eod.sumbario, extr.de testib. Imol.in lem.* 2.*de testib.n.*8.*ver.fallit in certis casibus, Campeg.reg.*17[illegible] *in* *fallen. Pract.Corrad.tit.de testib. rubr.de recept.post ter[illegible] fol.*136.*colum.*1.*in prin.sub* 7.*limitat. vbi de communi [illegible] quem allegat, Andr.Gail.obser.*105.*n.*5.*in fin.* [illegible] *tionem intellige, lib.*1. 388

Contra hanc † limitationem non deiur[illegible]

non modicæ auctoritatis aperte sentientes, inter quos videre poteris Butr. *in d.c. series, col. fin. ver. sed hoc non placet, post Ioan. Calder. quem allegat, & ibi etiam Cardin. Zabar. col. fin. in fin. Abb. col. 3. in fin. num. 5. ver. sed aduerte, Felyn. post num. 5. extra, de testib. Paris. in cap fraternitatis, num. 25. verific. quæ conclusio procedit, extra, eodem, Alber. de Malet. in tract. de testib. cap. 7. num. 131.* vbi testatur de veriori opinione, & reddit rationem, quia siue pro matrimonio, siue cõtra testes producantur, semper vertitur periculum animarum.

390 Pro † resolutione huius contrarietatis vide in primis deducta per Anton. de But. *in d.c. fraternitatis, n. 16. col. 12. ad med. ver. omissis opinionibus, iuncto ver. in causa matrimoniali, &c. & seqq. extr. de testib.* vbi materiam huius limitationis bene pertractat.

391 Et † vide etiam distinguentem Imol. *in d. cap. series, colum. fin. in fin. ver. tu potes concordare, d. tit. de testibus,* vbi dicit, quod si agitur de gradu prohibito à lege diuina, in quo Papa non potest dispensare, *iuxta not. in c. literas, de restit. spol.* & tunc procedat contraria opinio Ioan. Calder. vt scilicet possint post publicationem testes in causa matrimoniali examinare, etiam quod agatur contra matrimonium, secus autem, vbi agitur de gradu prohibito à lege canonica, contra quam Papa potest dispensare: tunc enim potest procedere prima opinio, de qua in limitatione, & ibi reddit rationem inter vnum & alterũ casum. Et hanc Imolæ distinctionem refert & sequitur Anan. *in d.c. series, n. 1. in fin. iuncto num. 5. & 6.* & ante istos hanc distinctionem late ponit & declarat Bellam. *in c. ex tenore, n. 9. 10. & 11. extr. de testib.*

392 Quamuis † contra hanc distinctionem teneat Alb. de Malet. *in d. tract. de testib. cap. 7. n. 131.* vbi dixit, quod etiam in gradu solum prohibito iure canonico, in quo Papa potest dispensare, versatur periculum animarum, ideo testes, etiam quod deponant contra matrimoniũ, possunt non obstante publicatione examinari, *iuxta ea, quæ posui infr. num. 404.*

393 Aduerte in † materia huius limitationis, quod testes possunt contra matrimonium deponere duobus modis: Primo, quando agitur de illud non contrahendo: Secundo, quando agitur de iam contracto dissoluendo, aut separando.

394 Primo casu, quando † agitur de non contrahendo matrimonium, tunc non videtur agi de periculo animæ, ideo videtur, quod post publicationem testes non possint examinari, *secundum gloss. in d. cap. series, in gloss fin. extr. de testib. Bonifac. in clem. 2. num. 149. de testib.* vbi huius primi casus conclusionem bene explicat, & declarat, illum omnino videas.

395 Secundo vero casu, quando † scilicet agitur de dissoluendo vel separando matrimonium iam contractũ, & tunc, quia videtur agi de periculo animæ, ideo etiam succedit, quod publicatione non obstante testes examinari possint, *secundum gloss. fin. in fin. in d.c series, Adden. ad Ioan. Andr. ibi, litera D. Bald. num. 2. versicul. item maius periculum est in dissolutione matrimonij, extra, de testibus, Bonif. in clem. 2. de testibus, num. 148. ver. primo casu, Alber. de Malet. in tractat. de testibus, cap. 7. post num. 131. Lanfranc. de testib. post num. 45. Socin. reg. 403. in 46. fallent. Alex. Stiat. in pract. iudic. c. 18. n. 55.*

396 Verum † circa primi casus conclusionem aduerte, quod contra eam tenuit Viu. *opin. 896. num. 11.* vbi dixit, quod non obstante publicatione in causa matrimoniali testes possunt examinari, etiam quod ageretur de probando impedimento matrimonij nondum contracti, *ex gloss. Abb. & aliis, in locis ibi per eum relatis,* quod & idem ante eum voluit Cou. *pract. quæst. c. 18. n. 6. ante fin. vers. et iamsi agatur de probando impedimento,* vbi etiam testa-
* tur de communi * opinione.

397 Et † p. iter circa conclusionem secundi casus, in qua dixi, publicationem non obstare, quando agitur de dissoluendo matrimonium iam contractum, aduerte, quod text. *in d.c. series,* & ibi gl. & Dd. præcitati loquuntur, quando agitur.

Sed aduerte, quod † text. *in d. cap. series,* & Dd. præcita- 398
ti loquuntur, quando agitur de dissolutione matrimonij, hoc est, quando testes post publicationem admittuntur ad reprobandum alios testes, qui deponebant contra matrimonium, & ad illud dissoluendum, & sic reuera sumus in casu, in quo isti testes reprobatorij admissi post publicationem, non contra matrimonium, sed pro matrimonio deponunt. Sic enim declarat Bellam. *in d.c. series, n. 8.* & est de mente Aret. & Fel. *ibidem in summario,* dum intelligunt illum text. quando post publicationem testes producũtur ad probandum, in matrimonio impedimentum non subesse, & sic pro matrimonio, *exara, de testibus, & pro hac declaratione adde etiam Ang. in auth. de testib. §. quia vero, n. 19. col. 2. in fin, ver. vlterius oppono.*

LIMITA II. Vt † eadem regula procedat in illis ca- 399
sibus, in quibus sententia in causa matrimoniali non transit in iudicatum: tunc enim in eadem causa testium publicatio non impedit aliorum testium productionem: secus autem in casibus, in quibus talis sententia in iudicatum transit, tunc enim obstat publicatio, nec post eam possunt alij testes examinari, ita declarat Butr. *in cap. fraternitatis, num. 16. col. 12. post med. ver. in causa matrimoniali, &c. & seq. extra, de testib.* vbi etiam ponit, & exemplificat casus, in quibus talis sententia transit, vel non transit in iudicatum, *nec dissentit Andr. Gail. observat. 105. num. 6. lib. 1.*

LIMITA III. Regulam † non procedere, quando 400
testes producerentur super extrinsecis ad vinculum matrimonij: tunc enim in causa matrimoniali non possunt testes post publicationem examinari, *ita etiam declarat idem Butr. in d.c. fraternitatis, nu. 6. ad fin. col. 13. in princ. ver. si autem disputatio, extr. de testib.* Exemplum huius limitationis habes *in sequenti limitatione.*

LIMITA IV. Vt † eadem regula procedat, quan- 401
do agitur de consanguinitate probanda, vel improbanda, vel de alio impedimento matrimonij: tunc enim, cum vertatur periculum animæ, publicatio non obstat; secus si testes producerentur ad impugnandum processum factum in causa matrimoniali, quia tũc, cum non agatur de periculo animæ, publicatio obstat, *secundum gloss. in c. constitutus, il 2. in verb. didicerint, Innoc. ibidem, in prin. vers. hic habes, Hostien. n. 4. col. 2. ad med. in verbo, cum nondum, & in ver didicerint, vbi huius limitationis duas reddit rationes, Ioan. Andr. num. 4. Bald. num. 2. versic. nota, hic posse renuntiari, Bellamer. num. 1. & 2. Butr. num. 1. ad med. & num. 5. Zabarell. in ver. in gloss. 2. iuncto vers. solutio non agebatur, &c. Abb. numer. 1.* vbi, quod ista distinctio communiter tenetur per Dd. *Aret. num. 1. Felyn. vers. in gloss 11. extra, de testib. nec dissentit Andr. Gail. d. observat. 105. num. 7. lib. 1.* Et sine dubio hæc limitatio ex præmissis apparet * communi- *
ter recepta.

Quamuis † de ea dubitare videatur Anchar. *in d. cap.* 402
constitutũ, il 2. nu. 3. quem refert ibid. Anan. sub eod n. 3. extra, de testib.

LIMITA V. In † sponsalibus, & sic in matrimonio 403
non firmato, quia tunc obstat publicatio, nec post eam possunt alij examinari testes, *ita declarat Paris. in cap. fraternitatis, n. 26. in fin. extr. de testib. per text. in cap. iurauit, de prob.* faciunt, quæ dixi *supr. n. 394.* vbi quid quando agitur de non contrahendo matrimonium.

LIMITA VI. & † generaliter, quia in causa matri- 404
moniali post publicationem possunt testes examinari, quando vertitur periculũ animæ, secus autem, vbi de nullo animæ periculo agitur, *ita etiam declarat Bonifac. in clem. 2. n. 149. in §. ver. vbi ergo, de testib. nec dissentit Gabr. tit. de testi-*

testibus, libr. primo, conclus. 21. num. 70. versic. declara tamen, & num. 71.

405 LIMITA VII. Quia † receptio testium post publi- 405
cationem in causa matrimoniali debet fieri per iudicem, non ita passim & indifferenter, sed ex causa, & cum aliquali cognitione, vt scilicet cesset timor subornationis, venatio partium, & elongatio iudicii, *ita declarat Paris. cum allegatis per eum, in cap. fraternitatis, nu. 27. extra. de testibus.*

406 LIMITA VIII. Vt † tunc demum in causa matri- 406
moniali publicatio non obstet, dummodo producens iuret, quod testes post publicationem examinandos non subornauit, alias non admitteretur, *ita post Baldum, Felyn. & Marsil. & c. declarat Moncad. ad Crot. de testibus, num. 265. in fine, litera R. versic. & tene menti, Marsil. sing. 128.* vbi hoc dicit notandum, quia aduenient casu pauci Procuratores vel Aduocati ad hoc aduerterent, *Gabr. tit. de testibus, conclus. 21. num. 72. Menoch. de arbitr. quæst. qu. 34. post num. 7.*

ARGVMENTVM.

Testes in criminalibus an & quando possint examinari post publicationem.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testes in criminalibus possunt examinari etiam post publicationem, nu. 407.

Amplia 1. vt possint etiam iidem testes examinati repeti, numer. 408.

Amplia 2. & multo magis in crimine hæresis, num. 409. Limita amplirationem, vt nu. 410.

Amplia 3. in crimine falsi, nu. 411.

Amplia 4. & multo magis, quando iudex procedit ex officio, & per inquisitionem, sine accusatore, nu. 412.

Amplia 5. etiam in iudice, procedente ad instantiam promotoris inquisitionu à iudice vel à Principe deputati, prout sunt fiscales, num. 413.

Amplia 6. vt ex officio iudex possit producere testes post publicationem, non solum in processu inquisitionis, sed etiam in processu accusationis, licet id non possit ad instantiam partis, nu. 414 contra, nu. 415. seqq. resolue, vt nu. 418.

Amplia 7. vt multo magis ex officio iudicis possint testes post publicationem examinari ad rei defensionem, num. 419. Limita ampliationem, vt non procedat de consuetudine, nu 423. Sed quid, si testes ad defensam examinentur ad partis instantiam, num. 420. & seqq.

Limita 1. regulam, quando testes ad offensam examinantur ad instantiam partis, quia hoc non potest fieri post publicationem, num. 424. quod intellige, quando testes recipiuntur super eisdem indiciis & capitulis, secus, si super diuersis & nouis, nu. 425.

Limita 2. quando iudex procedit existente aliquo promotore, vel instigatore, non à iudice deputato, sed à parte, quia tunc non potest testes post publicationem examinare, num. 426. Declara hanc secundam limitationem duobus modis, vt nu. 427. & nu. 428.

Limita 3. Quia iudex non potest in criminalibus examinare testes post publicationem, nisi certus sit, nullam adesse subornationem, & nisi etiam concurrat iusta & magna causa, nu. 429. contra, nu. 430.

QVÆSTIO LXXV. CAP. XIV.

407 REGVLA sit † affirmatiua in hoc decimo quarto capite, quod scilicet in criminalibus post publicationem possunt testes examinari. Sic enim simpliciter in criminalibus hanc regulam firmant, Abbas *in cap. fraternitatis, numer. 4. in 15. fallent. & ibi Adden. litera C. versic. item scias, iuncto versic. item publicatis attestationibus, il 1. & alio versic. sed ipsemet, Bartol. & c. Marian. ibid. num. 178. extra, de testibus, Imol. in Clement. 2. de testibus, numer. 8. ad medium, versic. item in criminali, Moncad. ad Crott. de testibus, num. 268. in fine, litera S. Marsil. in l. 1. §. si quis vltro, num. 5.* vbi quod in causis maleficiorum recipiuntur testes etiam post publicationem, *vbi plures adducit concordantes, ff. de quæst. Gabr. tit. de testibus, conclus. 21. nu. 95. Clar. in pract. quæst. 61. versic. sed quæro, in princip. vbi de communi, ex Marsil. quem allegat in practica, §. sequens, nu. 6. Corrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de recept. post term. num. 47. folio 136. col. 1. in 10. limitatione, Viu. opin. 896. nu. 12. vbi de communi, And. Gail. obseru. 105. nu. 10. versic. 7. fallit, lib. 1. Anton. Thesaur. decis. Pedem. 262. num. 1. vbi, quod ita seruat Senatus, Claud. in addit. ad Bertaz. consil. 529 lit. A. in princ. vbi de communi, * lib. 2.* *

AMPLIA I. Vt in † criminalibus post publicatio- 408
nem non solum possint alii examinari testes, sed etiam & iidem iam examinati possint repeti, *secundum Paris. in cap. fraternitatis, nu. 52. vbi alios refert, extra, de testibus,* sed de materia huius ampliationis latè dixi *supra, in præced. tit. quæst. 66. nu. 309. & omnib. seqq.* hic non repeto.

AMPLIA II. Vt † proposita regula multo magis 409
procedat in crimine hæresis, in cuius causa testes posse post publicationem examinari, scripserunt Domin. *in cap. vt officium, §. verum, de hæret. in 6. Bald. in l. eos, §. si quis, nu. 3. versic. quæro, nunquid, C. de appellat. Adden. ad Abbat. in c. fraternitatis, nu. 4. in fin. lit. C. in fine addit. Felyn. ibidem, num. 10. ad fin. versic. item limita in causa hæresis, extra, de testibus, Socin. regul. 403. in 11. fallen. Campeg. reg. 268. fallen. 52. Gabriel. tit. de testibus, conclus. 21. nu. 100. versic. & propterea, & num. 139. Pract. Corradi, titul. de testibus. rubr. de recept. post term. nu. 47. fol. 137. col. 1. in 10. fallent. & fol. 138. colum. 1. post 47. fall. versic. item in causa hæresis, Carrer. in tract. de hæret. num. 124. versic. sed an post publicatas attestationes, Alber. in cap. 1. qu. 16. nu. 19. de hæret. in 6. Simanc. de Catholic. instit. tit. 64. nu. 50. versic. & quamuis, vbi de communi, refert & sequitur Mascard. de prob. concl. 857. nu. 37. lib. 2.*

LIMITA † hanc ampliationem, quia in causa hæ- 410
resis, & ad defensam non possunt testes post publicationem examinari ad instantiam partis, *secundum Archidiac. & Ioan. And. in c. per hoc, de hæret. in 6. quos in proposito refert & sequitur Aret. in c. cum clamor, num. 3. ante fin. versic. & obseruatur etiam ista regula, extra, de testibus.*

AMPLIA III. Vt eadem regula † pariter & multo 411
magis procedat in crimine falsi, *Specul. in tit. de teste, §. satis vtiliter, nu. 5. versic. 13. in crimine falsi, per text. in cap. sicut, extra, de testibus, & in c. licet, de prob. Nell. in tractat. de testibus, num. 123. in 12. casu, Ferran. Gargiar. consil. crimin. diuers. 126. nu 23. vbi alios refert, lib. 1. ¶ Berous consil. 100. nu. 7. lib. 3. prout illum refert Baiard. ad Clar. quæst. 61. nu. 4.*

AMPLIA IV. Vt † potissimum regula procedat, 412
quando iudex procedit ex officio, & per inquisitionem sine accusatore: tunc enim communiter receptũ est, etiam ad offensam posse testes etiam post publicationem examinari, *Bart. in authent. at qui semel, nu. 32. & num. 33. & ibi Paris. in 1. additione, litera C. versic. item adde, quod vbi proceditur ex officio, alii adden. ibi ad Bart. nu. 17. litera C. versic. & dicit Ioan. Andr. Bald. sub num. 1. versic. 3. fallit, Alber. post nu. 7. post versic. idem est cum iudex, &c. Salyc. nu. 5. versic. item fallit, quando iudex, Angel. nu. 2 col. 2. versic. item in causa inquisitionis, Ioan. Sicard. nu. 18. versic. sic etiam cum iudex procedit per inquisitionem, C. de probat. Ioan. Andr. in capit. fraternitatis, num. 25. versic. item in inquisitore, qui procedit ex officio, Bald. num. 10. versic. item in causa inquisitionis, Bellam. num. 10. versic. item in inquisitione, & num. 24. in fine, versic. item hoc fallit in causa inquisitionis, Abb. num. 4. in 9. fallentia, & ibi adden. litera C. sub versic item publicatis attestationibus, il 1. Aretin. num. 36. versic. tu vero, Marian. num. 166. vbi alios refert, & Paris. num. 46. extra, de testibus, Innocent. in capit. cum clamor, num. 1.* vbi reddit duplicem rationem, primo, quia in iudice non cadit timor subornationis, secundo, quia iudici semper sunt publicata dicta testium, *& ibid Host. nu. 5. in verbo, iterum diligenter, versic. speciale est,*

& nu.9. in fin. in verbo, receperit, versic. & sic patet, Ioan. And. post nu.2. in verbo, quam aliorum, Henr. Boic. nu.1. iuncto nu.4. versic. ratio vero diuersitatis, & num.6. versic. hoc tamen fallit, Bald. nu.2. versic. quia speciale est in inquisitione, Bellamer. nu.2. & nu.4. & nu.12. Butr. nu.3. Imol. nu.2. Ancharan. sub num.3. & n.4. Zabar. col.1. in princ. versic. & specialius in causa inquisitionis, iuncto versic. innuit ergo glossa, & colum.2. versic. & est ratio, Anan. nu.3. & nu.4. Abb. nu.3. & ibi late adden. in lit. E. in discursu, Aretin. num.2. & Felyn. num.5. extra, eodem, Imol. in Clement.2. de testibus, nu.8. versic. item in causa inquisitionis, Ancharan. ibid num.8 post medium, in 8. fallent. Specul. in tit. de teste, §. satis vtiliter, num.6. in fin. versic.20. in causa inquisitionis, Nell. in tract. de testibus, nu.123. in 18. casu, Socin. regul. 403. in 7. fallent. Campeg. regul. 268. in 23. 24. & 25. fallent. & fallent. 60. Angel. Aret. de malef. in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, &c. num.20. & in verbo, qui iudex dictum processum, versic. secus est in criminali, & in verbo, qui statuit terminum, versic. secus est in criminali, & in verbo, qui statuit terminum, num.25. Gabriel. tit. de testibus, libr.1. conclus.21. nu.100. & seqq. Clar. in pract. §. fin. quæst.21. versic. sed quæro ibi, bene secundum aliquos, & rursus ibi, quinimo secundum eum, &c. vbi * de communi & seruata opinione, Pract. Corrad. tit. de testibus, rubr. de recept. post termin. nu.47. fol.137. colum.1. in 6. fallent. Personal. de indic. & tortur. quæst.11. num.28. ad fin. versic. secus vero, si ex mero eius officio, Natta consil.565. nu.3. vbi late Vrsill. ad Afflict. decis.216. num.5. vbi de communi, ¶ de qua etiam testatur And. Gail. de pace publ. libr.1. cap.18. nu.7. & 8. vbi pariter reddit rationem, Anton. Gomez. var. resolut. tomo 3. rubr. de tortur. reorum, cap.13. nu.34. vbi pluribus comprobat, & alios refert, Ant. Thesaur. decis. Pedem. 262. nu.2. Vulpel. consil.108. nu.1. vbi, quod ista est clarissima scribentium conclusio, & consil.136. post num.25. sub vers. breuibus, &c. de communi, Io. Pet. Surd. consil.118. nu.3 lib.1. Claud. ad Bertaz. consil.529. lit. A. versic. ad offen'am autem, vbi de communi, lib.2.

413 AMPLIA V. Vt† publicatio non obstet, non solum in iudice procedente ex officio, vt mox dixi, sed etiam in procedente ad instantiam promotoris inquisitionis, vt puta eius, qui specialiter deputatus sit (prout dicunt Dd.) ad ministerium, instigationem, prosequutionem, aut instructionem inquisitionis à iudice, vel à Principe, prout hodie sunt Fiscales, apud nos sic nominati. Satis enim est ad hoc, vt possint testes post publicationem examinati, vt is, ad cuius instantiam proceditur, non habeat tanquam pars ius, & interesse in ipsa inquisitione, secundum Innocentium in dict. cap. cum clamor, num.1. versic. sed forte oppones & Innocent. refert ibi Bald. nu.3. versic. quid de promotore (licet aliqui contradixerint, vt ibidem per Innocent. in versic. alii tamen dicunt) & dicta per Innocent. bene explicat, & hanc ampliationem ponit Hostiensis ibi, num.5. versic. quid ergo si quis, iuncto num.6.7.8. & 9. Hostiens. opinionem latè refert & sequitur Ioan. Andr. ibidem, nu-mer.3. per totum, præsertim in versic. sed Hostiensis in hoc distinguit, Henric. Boyc. num.2. & sequentib. Bellamer. numer.3. & 4. Butr. num.4. Imol. num.3. Anchar. num.5. Zabarell column 1. versic. ex prædictis infertur, Anan. num.2. Abb. num.3 colum.3. versic. item credit Innocentius, & colum.4. vbi latè refert prædictam Hostiens. distinctionem, Aretin. num.5. in princip. vbi, quod * in hoc Hostiens. communiter approbatur, & in versic. item adnotare, iuncto versic. vnde nos possumus dicere, vbi format contraria, & illi respondet, Felyn. num.4. extra, de testibus, Natta consil.365. num.4. & sequentibus, vbi proprie exemplificat, quando iudex procedit ad instantiam procuratoris fisci, libr.3. Anton. Thesaur. decis.262. num.2. vbi etiam, quando proceditur ad instantiam procuratoris fiscalis, Ioan. Petr. Surd. consil.118. num.3. vbi pariter, quando fisci procurator instat.

414 AMPLIA VI. Vt† publicatio in criminalibus non obstet, quin iudex possit post eam testes ex officio producere, non solum in processu inquisitionis, sed etiam in processu accusationis. Licet enim ad instantiam partis & accusatoris non possint testes ad offensam post publicationem examinari, vt dixi infra, num.424. non tamen hoc prohibetur iudici, etiam quod ad instantiam accusatoris procedatur, ita Bald. in dict. cap. cum clamor, num.3. versic. scias tamen, extra, de testibus. Et hoc est, quod voluit Hostiensis in dict. cap. cum clamor, num.9. colum. fin. versic. vt autem scias, quem * omnes alii ibi referunt, dum * dixit, quod etiam in casu, in quo iudex procedit existente particulari promotore & instigatore, si sibi expediens videbitur, poterit non ad instantiam partis & dicti instigatoris, sed forte ex mero & puro officio, etiam post publicationem plenius inquirere veritatem, adde Angelum de malef. in verbo, qui iudex dictum processum publicauit, num.2. versic. secus est in criminali, vbi, quod, siue agatur per viam inquisitionis, siue per viam accusationis, semper testes produci possunt per iudicem ex officio, ad delicta punienda, post publicationem processus, relati per Gabriel. tit. de testibus, libr.1. conclus.21. num. 96. & 97. dicentes, quod ex officio post publicationem ad offensam examinantur testes etiam in iudicio accusationis, Anton. Gomez. de delict. cap.13. rubric. de tortur. reorum, num.34. vbi expresse dixit, quod iudex post publicationem potest recipere testes ad offensam & punitionem delinquentis, etiam quod procedatur per viam accusationis, adducens ad id quatuor rationes & plures concordantes. Et hanc eandem opinionem sequutus est Senatus Pedemont. teste Anton. Thesaur. in decis.162. in fine, vt scilicet etiam quod adsit accusator, possit iudex ex officio, & post publicationem, testes ad offensam examinare, & ibi testatur de communi ex Alexand. quem allegat.

Contra † hanc ampliationem facit alia communis * conclusio, de qua infra, num.426. vbi dixi, quod * 415
iudex non potest post publicationem in criminalibus testes ad offensam examinare, quando procedit existente aliquo promotore vel instigatore, inquisitionē adiuuante, non à iudice, sed à parte deputato, ergo multo minus hoc potest facere, quando eadem pars promouet & instigat.

Secundo, pro † hac eadem contraria opinione facit 416
alia conclusio, pariter approbata per Doctores, in dict. cap. cum clamor, extra, de testibus, vt videre est apud Hostiens. ibi, num.9. colum. fin. versic. vel dic, iustius esse, Ioan. Andr. nu.3. in fin. versic. vel secundum Hostiensem iustius est & melius, Henric. Boyc. num.4. versic. vel dic melius, Bellamer post num.5. But. num.4. in fine, versic. vel melius & iustius erit, Ancharan. nu.5. in fine, versic. vel secundum Hostiensem, Abb. colum.4. ad medium, versic. vel secundum eum iustius est. Qui omnes communiter cōcludunt, quod licet iudex in casu, quo procedit, existente particulari promotore & instigatore, possit, si sibi expediens videbitur, etiam post publicationem ex officio plenius inquirere veritatem, iustius tamen & melius est isto casu, vt iudex absoluat reum ab instantia accusationis, & ipse postea ex officio inquirat: Imo & quod plus est, quod isto casu sic absolutus non possit amplius inquiri, pluribus comprobat Aretin. ind. cap. cum clamor, nu.4.

Tertio, hæc † eadem contraria opinio confirmatur 417
auctoritate plurium Dd. vt præsertim videre est apud Gabriel. d. conclus.21. num.97. versic. contrarium sentit, iuncto nu.96. dicentem, quod in iudicio accusationis non potest iudex post publicationē testes ex officio ad offensam examinare. Et in hac opinione tanquam vltimo loco per eum relata residere videtur Boss. in tit. de publicat. proces. num.3. versic. & ideo concludendum, vbi dicit, quod quando proceditur ad instantiam partis, iudex non potest ex officio testes ad offensam examinare. Videturde mente Clari in pract. §. fin. qu.61. versic. sed quæro ibi, intellige ad defensam, &c. dum dixit, quod ad offensam non possunt recipi testes post publicationem, etiam ex iudicis officio. Et ita dicit communiter teneri ex Carrer. ibi per eum

allegato, Natta consil.565. nu.1. & seqq. vbi, quod parte accusante non potest iudex ex officio testes examinare. Faciunt relati per eundem Thesaur. d. decis.262. num.5. dicentes, quod quando iudex non est solus in procedendo, sed adest accusator vel instigator, tunc nec etiam ex officio potest post publicationem testes ad offensam examinare.

418 Quid † dicendum? Hæc vltima opinio, ni fallor, mihi verior & communior videtur, quam forte posses limitare, quando iudex est certus, nullam adesse subornationem, & cōcurrit etiam aliqua iusta & magna causa examinandi testes post publicationem: nam tunc videtur hoc permissum iudici facere, etiam in iudicio inquisitionis, si credendum est Clar. in d. quæst.61. versic. sed hac quidem, ibi, bene verum est, &c. il 1.

419 AMPLIA VII. Vt† multo magis post publicationem in criminalibus testes possint post publicationem officio iudicis examinari ad rei defensionem, secundum Marian. in cap. fraternitatis, nu.166. versic. & aduerte, & ibi etiam Aretin. nu.36. & 37. extra, de testibus, Anchar. in c. cum clamor, nu.4. & ibi Anan. nu.4. Aret. nu.3. vbi, quod si iudex hoc potest ad offensam, multo fortius potest ad defensam, extra eodem, Bonifac. in Clem.2. nu.90. de testi- * bus, vbi, quod ita communiter * seruatur, Paris. in 1. additione ad Bartol. in auth. at qui semel, versic. item, quod in criminalib. & ibi Bald. nu.1. versic.2. fallit, C. de probat. Boss. in tit. de publicat. proces. sub num.3. vbi, quod non solum iudex potest, sed tenetur ex officio defensiones rei quærere, etiam post publicationem, & etiam quod in causa procedatur ad instantiam partis, & in tit. de confess. nu.12. Clar. in pract. §. fin. qu.61. versic. sed hac quidem, vbi, quod iudex tenetur, nedum potest ex officio, licet sint publicatæ attestationes, ad defensam examinare, & multo magis, quando proceditur contra absentem, & quod hoc est indubitatum, ex Aret. quem allegat, (licet quando proceditur contra absentem, non soleat fieri publicatio processus,) Matthæus Gribal. in suis regul. crimin. versic. iudex procedens in criminalibus, fol. mihi 347. col.1. inter commun. opin. diuersor. lib.1. ¶ Andr. Gail. de pace publ. libr.1. c.18. nu.7. & 8. vbi test. tur de communi opinione, Brunor. à Sole in suo consil. crim. num. 104. & 121. Ioan. Petr. Surd consil.118. nu.1. lib.1.

420 AMPLIA rursus † hanc septimam ampliationem, vt in criminalibus post publicationem testes possint ad defensam examinari, non solum ex officio iudicis, prout loquuntur Doctores mox citati, sed etiam ad instantiam partis, secundum Aretin. in cap. fraternitatis, nu.36. & 37. extra, de testibus, Paris. in dict. cap. fraternitatis, num.46. ad medium. versic. nisi ad defensam, Felyn. in cap. cum clamor, nu.5. ante medium, versic. & scias, quod eo casu eodem tit. de testibus, Ioan. Sicard. in auth. at qui semel, nu.18. C. de probat. Salyc. in leg. fin. nu.15. in fin. versic. ad defensam vero, C. de qu. Marsil. in l.1. §. si quis vltro, nu.7. in fin. versic. secus autem ad defensam, & nu.8. ff. eodem, Socin. reg.403. in 6. fallen. & 50 fallen. Campeg regul. 268. falleu.53. Ang. de malef. in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, &c nu.19. vbi dicit, hoc bene notādum, quia agitur de vita hominis, & quod alias iudex faceret iniustitiam, & teneretur in syndicatu, & ibi in addit lit. Dd. & in verbo, qui iudex dictum proces. &c. nu.2. versic. & eod. modo, & in verbo, qui iudex statuit term. nu.25. Pract. Corrad. tit. de testibus, rubr. de recept. post term. nu.47. fol.137. colum.1. in 5. fallent. Viu. opin.896. vbi de communi testatur ex Vrsill. ad Afflict. decis.216. nu.4. Andr. Gail. obseruat.107. num.11. Franc. Person. de indic. & tortur. qu.11. nu.28. vbi, quod ita pluries in practica obtinuit, Villalob. in commun opin. litera T. num.86. * vbi de * communi, Anton. Gomez. de delict. rubr. de tortur. reorum, cap.13. nu.33. versic.2. poteri, Foller. in pract. crim. in 3 parte 3. partu, verbo, & si confitebuntur. nu.56. Ant. Thesaur. decis. Pedemont. 262. nu.2. versic.2. amplia, & consulendo tradidit Aret. consil.146. visa consultatione. facsum deducta per Nattam consil.359. nu.1.2. & 3. & per Surd. consil.118. nu.24. & seqq lib.1. Ex quibus, iunctis aliis per me allegatis supr. lib.2. tit. de indic. & tort. qu.39. nu.82. crederem, hanc ampliationem magis communiter receptam, sicut æquiorem esse negari non potest. ¶ Et pro ea addo rursus And. Gail. de pace publ. lib.1. c.18. num.2. & omnibus seqq. in discursu, vbi & iuribus & rationibus, ac etiam doctorum plurium auctoritatibus hanc ampliationem exornat, eamque declarat, dummodo capitula, super quibus testes examinandi sunt, sint releuantia: ac dummodo etiam absit malitia prolongandi causæ expeditionem. Quamuis † contra- 421
rium, quod imo ad instantiam partis testes non possint ad defensam examinari post publicationem, voluerit idem Aret. sibi contrarius, in c. cum clamor, col.2. num.3. post med. versic. & quia ibi dixi, ext. de testibus, & cum hac contratia opinione videatur pertransire Boss. in tit. de publicatione proces. nu.3. vbi dicit, communem * esse cum Aretino in d.c. * cum clamor, & nu.5. relati per Gabriel. in tit. de testibus, conclus. 21 nu.96. in 1. conclus. Clar. in pract. §. fin. qu.61. versic. sed quæro, ibi dicunt etiam aliqui, &c. vbi etiam de communi, ex Aret. & Boss. in locis præcitatis, & consulendo tradiderunt Natta consil. 59. nu.4. & 5. vbi concordantes allegat, respondet contrariis, & quod alias requisitus noluit pro reo scribere, Vulpell. consil.136. nu.25. sub versic. breuibus, &c. Claud. ad Bertaz. consil.529. lit. A. versic. quatamen conclusio.

Et † nihilominus in hac contrarietate posses distin- 422
guere, quod si agitur de pœna corporali, procedat ampliatio & prima opinio affirmatiua: si vero agitur de pœna pecuniaria, procedat secunda contraria opinio. Sic enim reperio colligi posse ex traditis per Ioan. Petr. Surd. in consil.118. nu.7. & omnib. seqq lib.1. & per Ant. Thesaur. decis. Pedem. 262. nu.3. & 4. vbi, quod ita apud eum seruat Senatus.

LIMITA septimam ampliationem, † in qua dixi, 423
iudicem ex officio posse & debere recipere testes ad defensam, vt procedat de iure, & secundum communes opiniones Dd. sed de consuetudine contrarium seruatur, quia si reus præsens est, non debet iudex pro eo ex officio defensiones facere, sed tātum de idoneo defensore prouidere: si vero est absens, pariter nec etiam debet pro reo, & pro eius defensione testes inducere, ac recipere, & si hoc faceret, fatuus esset, licet vtroq; casu examinādo testes super delicto, debet omni studio veritatem inquirere, & testium dicta scribi facere, tam pro fisco, quam pro reo. Et ita seruat consuetudo, teste Claro in pract. d. qu. 61. versic. sed hac quidem, vbi late explicat hanc declarationem, contra quam licet insurgat Ioan. Petr Surd. omnino viden. in d. consil 118. post nu.1. versic. solus Clarus, &c. lib.1. cum Claro tamen vide Clau. ad Bertaz. d. consil.529. lit. A. versic. ad offensam autem, in fin.

LIMITA I. Propositam † regulam non procedere, 424
quando ad instantiam partis testes ad offensam post publicationem producuntur, hoc enim communiter à Dd. prohibitum est, secundum Bald. in c. fraternitatis, n.10. ad fin. versic. item in causa inquisitionis, Adden. ad Abb. ibi lit. C. nu.4. sub versic. item publ. attestat. al 1. Aret. nu.36. versic. tu vero, & nu.37. & 38. vbi bene comprobat & respondet contrariis, Paris. nu.46. vers. quando vero, ext. de testib. Zabar in c. cum clamor, col.1. in fine, vers. & dic, quod aut proceditur ad instantiam partis, & col.2. vers. aut non facit datus à iudice, Felyn. nu.5. post med. vers. & quamuis Bart extr. eod. Bonif. in Clem.2. de testibus, nu.90. vbi quod ita * communiter seruatur, Bart. in * auth. at qui semel, nu.32. & 33. C. de probat. Boss. in tit. de publicatione proces. nu.5. Campeg. reg. 268. in 23. & 24 fallent. Marsil. in l.1. §. si quis vltro, nu.6. & sequ. ff. de quæst. Francisc. Person. de indic. & tortur. qu.11. nu.28. vbi, quod ita pluries in practica obtinuit Vrsill. ad Afflict. decis. 216. sub num.4. versic. ad offensam partis, vbi de communi, Monticell. in repertor. tit. stium, rubric. testes in criminalibus quando recipiantur, fol.356. colum. secunda, versic.2. & 4. Anton. Thesaur. decis. Pedem. 262. post num.5. versic.2. facit, Natta consil.565. num.1. & seqq.

& seqq.libr 3. vbi late Alexand.Stiat.consil.crimin.diuers.119. nu.8.lib.1.Vulpell.consil.136.post nu.25.sub versic.breuibus,&c. vbi de communi,Ioan.Petr.Surd.consil.118.nu.3.lib.1. Decian. consil.59.nu.11.lib.3.vbi testatur ita seruari de consuetudine, & consil.104.nu.39.d.lib.3. ¶ *And.Gail.de pace publ.lib.1.cap.18. nu.10.* vbi respondet contrariis.

425 SVBLIMITA, prædictam † limitationem procedere, quando testes reciperentur super eisdem indiciis & capitulis: secus, si super diuersis, & nouis indiciis, & capitulis, quia tunc post publicationem possunt testes examinati, siue ad defensam, siue etiam ad offensam, etiam ad instantiam partis, sed multo magis ad defensam, *secundum Salycet.in leg.fin.num.14.& 15.C.de qu. quem* sequitur *Angel.de malefic.in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, num.19.versic.quod tamen intelligas, & in verbo, iudex statuit term.num.25 in fine, versic.sed quod dixi, Marsil.in l.1.§.si quis vltro,nu.7 ff.de qu. Natta consil.565.nu.1.ad med.libr.3. vbi reddit rationem,Ferrans Gargiar.consil.crimin.diuers.126. num.94.lib.1.* vbi, quod hæc sublimitatio non habet dubium, *Vulpell consil.108.nu.2.* vbi, quod superuenientibus nouis indiciis recipiuntur probationes, non solum post publicationem, sed etiam post rei relaxationem, *Pract. Corrads,tit.de testibus, rubr.de recept.post term.nu.47.fol.136. col.1.sub 10.limitatione, Clar.in §.pract.§.fin.quæst.61.versic. sed hæc quidem,&c.in fine,* vbi, quod ita semper vidit seruari. ¶ *Gail.d.c.18.eod.nu.10.*

426 LIMITA II. Eandem † propositam regulam (& hæc limitatio venit ampliatiue ad præcedentem,) non procedere, quando iudex procedit existente promotore, vel aliquo alio instigatore, aut sponte se offerente ad instigandum inquisitionem, vel deputato, non à iudice, sed à parte: Tunc enim obstat publicatio, *Hostien. in c.cum clamor,versic.vbi vero aliquis, & ibi Ioan.Andr.nu.3. in fin.,versic.in secundo casu, Henric.Boyc.num.3.versic.aut non est datus a iudice, Bellamer.num.4.ad fin. Butr.num.4.in fine, versic.si autem datus est a socijs, Imol.nu.3.versic.secus si non est datus, Zabarell colum.1.in fine,versic.& dic, quod aut proceditur ad instantiam partis, & col.2.versic.aut non est datus a iudice, Abb.colum.4.versic.in 3.casu, Aretin.nu.5. vbi quod in hoc Hostiensis communiter approbatur, Felyn.post num.4.versic.secus, si non est datus a iudice,extra,de testibus, Paris.in cap.fraternitatis,nu.46.versi...quando vero,extra eodem, Boss.in tit.de publicatione proces. sub nu.3.versic.& ideo concludendum est,* vbi, quod quando proceditur ad instantiam partis, iudex non potest etiam ex officio testes ad offensam examinare, *de qua dixi supra,nu.417.& 424. Gabriel.tit.de testibus, concl.21.num.99. Anton.Thesaur.decis.Pedemont.262.nu.5. Natta consil.565.num 3 versic.sed quando aliquis,& num.6. versic.aut vero promotore,libr.3. Claud.ad Bertazz.consil.529. versic.illud tamen, lib.2.*

427 SVBLIMITA I. Vt hæc † secunda limitatio procedat, quando iste promotor, instigator, seu adhærens promouisset, instigasset, & dedisset querelam ante inquisitionem, & propter eius querelam & instigationem iudex iam incepit inquirere: Tunc enim post publicationem in criminalibus non possunt alii testes examinari: secus autem, si prius iudex incepit inquirere, & postea superueniat adhærens, vel instigator, talis enim superuenientia non mutat iudicium inquisitionis, & ideo tunc publicatio non obstat, *secundum Aret. qui bene loquitur in materia,in cap.cum clamor,nu.5.col.3.in prin.versic. nam primo,extra, de testibus.*

428 SVBLIMITA II. Quando † instigator esset negligens, vel suspectus de collusione cum reo: Tunc enim iudex potest ex officio testes examinare etiam post publicationem, ac etiam existente instigatore & promotore à parte deputato, *secundum Boss.in titul.de publicat. proces.num.3. post med. versic.aduerte etiam.* Et est vera declaratio, quia negligentia & malitia instigatoris non debet delicti veritatem occultare.

LIMITA III. Regulam † sic vt supra ampliatam, vt 429
tunc demum in criminalib⁹ post publicationem iudex admittat testium examen pro reperienda veritate, dummodo certus sit, nullam adesse subornationem, & dummodo etiam concurrat iusta & magna causa, aliter secus, *vt per Clar.in practic.§.final.quæst.61.versic.sed hæc quidem,&c.ad med.ibi. bene verum est,&c. il.& verum ibi, & idem etiam seruandum,&c.* Sed † hoc vltimum requi- 430
situm de iusta causa minime necessarium ego credo, cum etiam, quod non simus in criminalibus, potest iudex ex iusta & rationabili causa, nedum minoribus, sed etiam maioribus restitutionem concedere pro examinandis testibus post publicationem, *vt dixi infra, in seq. cap.num.431.& seqq.*

ARGVMENTVM.

Restitutio in integrum an & quando concedatur maiori, minori, mulieri, aut aliis quibuscunq; ad examinandum testes post publicationem.

SVMMARIA.

Restitutio in integrum conceditur maiori, ad examinandum testes post publicationem ex generali causa, si qua mihi iusta causa, num.431.& seq.

Restituitur enim maior isto casu primo ex capite impedimenti causati ex facto iudicis vel partis, num.433.

Restituitur secundo, quando testes erant captiui, & non poterant examinari, num.434.

Restituitur tertio ex capite ignorantiæ, nu.435. Declara, vt nu. 436.& sequ.

Restituitur quarto, quando nihil potest imputari producenti, quod ante publicationem testes non produxerit, nu.438.

Restituitur quinto, æquitate hoc suadente, nu.439.

Restituitur sexto ex communi causa, ex qua conceditur restitutio aduersus sententiam, nu.440.

Restitutio ex generali causa conceditur maiori ad examinandum testes, etiam post renuntiationem factam probationibus & testium productioni, nu.441.

Restitutio in integrum ad examinandum testes post publicationem non conceditur, nisi præstito iuramento calumniæ, de quo in qu.75.nu.442 Declara, vt nu.443.

Restitutio in integrum ad examinandum testes post publicationem conceditur minori, num.444 & 446. licet alii contra, num.445. Amplia, quia tali restitutioni concessa minori, prodest etiam maiori consorti, habenti causam communem cum minore, num.447. Limita 1. quia isto casu minor non restituitur ex alio capite, quam propter omissas probationes, num. 448. Limita 2. quando constaret de dolo & subornatione minoris, num.449. Limita 3. in criminalibus & ad offensam, num.450. Limita 4. quia non restituitur ad probandum exceptiones dilatorias, declinatorias, vel alias, quæ non concernunt merita causæ, & sunt leuis præiudicij, num.451. Limita 5. quia non restituitur aduersus alium minorem, nu.452. Limita 6. dummodo constet de lasione, alias secus, num.453. & seqq. vbi etiam, quando isto casu dicatur de lasione. Limita 7. quando minor fuit diligens in perquirendis testibus, numer.455. Limita 8. quia restitutio concessa minori, non prodest aduersario maiori, nu.456.

Restitutio non conceditur mulieri ad examinandum testes post publicationem, num.457. licet alii contra, num.458. Concorda, vt nu.459.

Restitutio in integrum non conceditur rustico ad examinandum testes post publicationem, num.460.& 462. licet alii contra, num.461. Limita primo, quando probaretur, rusticum non potuisse consulere peritiores, num.463. Limita secundo, quia licet non restituatur tanquam rusticus, potest tamen restitui tanquam maior ex generali clausula, si qua mihi iusta causa, nu.464.

Restitutio conceditur Ecclesiæ ad examinandum testes post publicationem, num.465.& 467. licet alii contra, nu.466.

Limi-

Limita primo, quando Procurator Ecclesiæ fuisset diligens in perquirendis testibus, nu.468. Limita secundo, quando Ecclesia vellet probare super exceptionibus dilatoriis vel declinatoriis, vel ad finem opponendi crimina contra aduersarium, dicti.num.468. Limita tertio, aduersus aliam Ecclesiam, numer.469.

Restitutio conceditur Reipublicæ ad examinandum testes post publicationem, nu.470.

Restitutio conceditur fisco ad examinandum testes post publicationem, nu.471.

QVÆSTIO LXXV. CAP. XV.

IN hoc decimoquinto capite sicut plures sunt personæ, quibus dubitari potest, an sit isto casu concedenda restitutio in integrum, ita & ego plures formabo quæstiones, & in vnaquaque quæstione formabo regulam, & deinceps ampliationes & limitationes solito ordine annectam.

431 QVÆRO I. An † maiori concedatur restitutio ex generali clausula, *si qua mihi iusta causa, &c.* ad examinandum testes post publicationem? Respondeo, quod sic, *secundum Innocen.in c.intimauit.versic.nos dicimus, & ibi Hostiens.nu.3. in fin. Ioan.Andr.nu.3. Bald.col.1.versic.sed pone, Bellamer.num.1.& nu.4.& post istos cæteros omnes, extra, de testibus, Ioan.Andr.in cap.fraternitatis, num.25. ad medium, & versic.& idem interdum in restitutione maiorum, Bellam.ibi, numer.19.versic.& idem interdum, & num.27. Henric.Boyc.numer.10. versicatem fallit, vbi per viam restitutionis, Butr.numer.14.colum.9. post medium, versic.fallit 8. iuncto versic. de restitutione autem Abb.num.4.post 8.fallent.versic.& idem interdum in restitutione maiorum, Marian num.126. Felyn.nu.6. in fine, versic.& ista extende, post Innocent.& Hostiens. quos allegat Paris.num.44. extra eodem, Innocent.in cap.cum venisset,num.1. versic.credimus tamen, & ibidem Hostiens.numer.5. versic.per beneficium tamen restitutionis, Henric.Boyc.num.4. Bald.nu.7. versic.item fallit, Bellamer.num.10. post medium, versic.& hoc vero, Butr.num 8. in fine, Imol.nu.6. in fine, Ancharan num.4. versic.secundo post Zabarell.colum.2. in fine, versic.quæro eo casu, dicto titul.de testibus, Bonifac.in Clemen.2. de testibus, num.150 in fine, & num.151. Bald.in authentic.at qui semel, num.1. versic.quinto fallit, C.de probat. Ripa in leg.2. num.46.C.de eden. Marsil.in leg.1.§.si quis vltro,num.77.& sequentibus, vbi latissime, ff.de quæst. Specul.in tit.de teste,§ satis vtiliter,num.5.versic.10 si detur in integrum restitutio, Nell. de testibus, num.123. in 12.casu, Socin.regul.403. in fallent.35. Campeg.regul.268. fallent.68. Gabriel.tit.de testibus,lib.1.conclus.21.num.51.& seqq. Pract.Corrad.tit.de testibus,rubric. de recept.post termin numer.47.fol.135.colum.2.in 1.limitatione, & folio 137.colum.2.fallent.34. Menoch.de arbitr.quæst.qu.34. sub num.11. Vsu.opin.896.num 13. Monticell.in repertor.test. vbi test.reproduct.var.agend.mod.fol.121.col.2.versic penul.& rub.pro auctio testium in causa appellationis fol 120.col.1.versic.6.* vbi etiam loquitur in causa appellationis, prout etiam tam in prima, quam in secunda instantia loquitur Sforcia Odd. *in tract. de restitutione in integr. part.2. quæst.65. artic.11.nu.73.& 77. vbi alias relatis testatur de communi & vera omnione* licet Ruin. *in leg.1.§. nuntiatio, nu.221. ff. de nou. oper.nunti.* contrarium dixerit, cuius rationi ipse respondet Roland. *consil.45 nu.18 libr.2.Rotæ tit.de testibus in antiqu.decis.4.alias 140*

432 REGVLA igitur † ex præmissis remanet affirmatiua, quod scilicet maiori concedatur restitutio ad examinandum testes post publicationem ex generali clausula, *si qua mihi iusta causa, &c.*

433 PRIMA † autem concedendi restitutionem erit ex capite impedimenti, *secundum Butrium in cap intimauit, num.3.& ibi Imol.colum.2.versic.vlt.attende, Ancharan.nu.6. Anan.num.3. Abb.num.2.* vbi bene declarat & distinguit, quod & latius facit Aretin. *nu.5.& sequentibus,* vbi ponit plures casus, ac etiam explicat, quando impeditus dolo aut facto aduersarii, vel iudicis, possit sine alia restitutione post publicationem examinare, *Felyn.nu.2.& 3.* vbi etiam bene declarat, & latè ponit materiam, *extra, de testibus, Socin.regul.268.fallen.68. Pract.Corradi,tit.de testibus,rubr.de recept.post termin.num.47.folio 135.column.2.in quinta limitatione,* vbi, quando impedimentum est tale, quod non potuit præuideri à principio, *Odd.de restitut. in integr.quæst.65.num.75.* vbi de eo, qui est impeditus dolo aduersarii, qui sibi subtraxit testes, eosque persuasit, ne eos examinarent, *Ioan.Petr.Surd.consil.8 num.5.& sequ.libr.1.* vbi, quod impeditus facto iudicis examinare ante publicationem, potest examinare post publicationem. Faciunt ad hanc conclusionem, quæ dixi *supra, num.244.*

SECVNDA causa † concedendæ restitutionis (& 434
ea quidem infertur ex præcedenti,) est, quando ante publicationem testes, qui post publicationem producuntur, erant captiuati, & sic non poterant examinari, *Marian.in cap.fraternitatis, num.126.extra, de testibus, post Innocent.& Specul.quos allegat, Sfort.Odd.in tract.de restitut. in integr.parte 2.quæst.65.nu.74.* vbi generaliter, quando testes ante publicationem erant captiui, excommunicati, vel alia de causa impediti, quo minus possent examinari, debet dari restitutio, eos post publicationem examinandi, cessante captiuitate, excommunicatione, inhabilitate, aut alio impedimento, *allegat Hostiens. Ioan. Andr. Card.& Bellam.in cap.auditis, de restitut.in integ. Capell. Tholos.decis.322.& Boer.singul.19.*

TERTIA causa † est ea, quæ ex capite ignorantiæ 435
oritur, quando scilicet quis post publicationem vult producere testes, quos ignorabat se posse producere ante publicationem, *secundum Marian.in cap fraternitatis, num.153.extra, de testibus, allegat Imol.in cap.in causis, extra eodem, Bonifac.in Clemen.2. de testibus, num.151. Gabriel.titul. de testibus,lib.1.con.lus.21.nu.52. Alex.Stiat.in pract.iudic.cap. 18 post num.45.Sfort.Odd.d.quæst.65.nu.75.* Ita est materia testium nouiter repertorum, de quo dixi *supra, nu.190.* & de quo vide latissime eundem Odd. *in d.tract.de restit. in integr.qu.76.artic.3.*

LIMITA, † Vt hæc tertia causa procedat, quando 436
ignorantia est causata dolo & malitia aduersarii, alias secus, Gabr.*tit.de testibus,d.concluf.21.nu.53.*

Sed ego valde dubito † de hac limitatione, quia Dd. 437
prædicti non considerant impedimentum proueniens dolo aut malitia aduersarii, *prout considerant sup. in prima causa, num.433.* sed tantummodo considerant impedimentum proueniens ex simplici ignorantia.

QVARTA causa † concedendi restitutionem est, 438
quando nihil potest imputari producenti, &c. *secundum Bonif in Clem.2. de testibus,nu.*151. Et dixi latius *supr.nu.168.* vbi adduxi concordantes, hic non repeto.

QVINTA causa † erit ea, quæ ab æquitate hoc sua- 439
dente ortum habet, *Marsil.in l.1.§.si quis vltro,num.77.& seqq.ff.de quæst. vbi late Francis. Person.in tract.de indic.& tortur.quæstion.11. numer.20.* Et hoc est, quod dicunt Doctores allegati, *supra in regula, numer.*431. concedi scilicet restitutionem ex generali clausula, *si qua mihi iusta causa, &c.*

SEXTA & † vltima causa concedendi restitutio- 440
nem, est in omni casu, in quo quis restituitur aduersus sententiam, vt puta, quando est lata propter falsos testes. *Gabr.tit.de testibus,concluf.21.num.55.*

AMPLIA propositam † regulam, vt restitutio in in- 441
tegrum concedatur, non solum ad examinandum testes post publicationem, sed etiam ad examinandum testes post renuntiationem, quam pars fecit probationibus, & productioni testium, *prout dixi supra, nu.295.* hic non repeto.

LIMITA, Eandem † regulam procedere præstito iu- 442
ramento per petentem restitutionem, quod talem

exa-

examinationem non petit per calumniam aut dolum, *Butr.in c.fraternitatis,num.14.col.9.post med.versic. maximè præstito à petente iuramento, & ibi Marian.nu.126.versic.quod procedit maxime,extra,de testibus, Ioan.And.in cap.intimauit, post nu.3. Bellam.ibidem post nu.1. Butr.nu.3. Abb.nu.2.versic. maxime præstito à petente iuramento,extra,eodem, Innocen.in cap.cum venisset,num.1.sub versic.credimus tamen, Hostien.ibi, nu.5.ante med. Henric.Boyc.nu.4.Bellam.nu.10.post med.versic. maxime iuramento à parte præstito,d.tit.de testibus, Sfort.Odd. de restit.in integrum,d.qu.64. nu.78.*

443 Sed † aduerte, quod plerique ex prædictis Doctor. loquuntur non limitatiue, per verbum, *maxime*, dicendo, *maxime præstito iuramento*, *Oddus d.num.78.* vbi, quod istud iuramentum præstatur ad cautelam, & ad omne dubium tollendum.

444 QVÆRO II. An † minor restituatur ad examinandum testes post publicationem? Respondo, quod sic, *secundum Ioannem Andream, in cap. fraternitatis, nu.25. versic. item cum restituitur minor, & ibi Bellamer.nu.19.versic. item cum restituitur minor, Boyc.num.10.post medium, Imol. num.7. versic.item quando Ecclesia vel minor, Abb.nu.4.in 8. fallentia, Aretin.num 46.& sequentibus*, vbi late defendit, * testatur de * communi, respondet contrariis, & loquitur non solum in casu, in quo minor nullos produxit testes, sed etiam si aliquos produxit, *Marian.numer.118. versic.sed Bartolus, &c. vbi alios refert, iuncto num.119. & sequentibus*, vbi bene comprobat, & respondet contrariis, *& num.183.Felyn.num.6.col.4.post medium,versic.3.in quantum. Paris.num. 43.extra,de test.bus, Ioan. Andr.in cap. cum venisset,colum.final.in fine,num.11.extra eodem,Imol.in Clem.2. de testibus, num 8. versic.item fauore minoris, & ibi Ancharan. post nu.4. & num.8.post medium,in 7.fallen. Bonifac.nu.150. Angel in authent.at qui semel,num.2.& ibidem Ioan.Sicard. num 11 C. le probat idem Angel.in § quia vero,num.19.in fin. colum.4. versic. praedicta omnia, in authent. de testibus, Crot. de testibus, nu.268 versic.7.fallit, Reb. ff.de publicatione attestat. num.8. Socin regul.403 in 27.fallent. & regul.262. Campeg. regul.268.in 8 fallent. Gabriel.tit.de testibus lib.1.conclus.21. num.46.vbi alios refert, Conrad.in pract. tit.de testibus,rubr.de recept.post term.nu.47.folio 137.colum.2.in princ in 16.fallen. Menoch.de arbitr.quæst lib.1.quæst.34.num.11. Alexan.Stiat.in pract iudic.cap.18.nu.40. Francis.Personal.in tract.de indic.& tortur.qu.11.nu.26.Sfortia Odd de restitut.in integrum,part.2. * quæst.65.artic.11.nu.51 versic.sed contra,vbi de * communi & pract. cata opinione alios refert concordantes, & nu.52. & seqq. respondet contrario. Affl ct.decis.216.nu.2. vbi, quod ita apud eum practicatur,decis. Pedemont.86.num.2.& 3.* Ex quibus apparet, hanc conclusionem esse communiter a Doct. receptam.

445 Et si † contra eam faciant deducta per Salyc. *in auth. at qui semel, nu.2.C.de prob.tit.& per Aret.in cap.fraternitatis, num.47. versic.sed tu aduerte, & num.53. versic.sed contra ea, & per Marian. ibid. num.116. versic. aut restitutio conceditur, iuncto num.117. & seqq extra, de testibus, Cardin.Zabarell. in Clement.2.num.13.de testibus, Butrigar.Dyn. & Ferret. in locis relatis per Sfort. Odd.in tract.de restitut.in integr.part.2.d.qu. 65.artic.10.nu.51. & seqq.* vbi huius contrariæ opinionis duo adducit fundamenta.

446 REGVLA igitur in † hac secunda quæstione sit affirmatiua, quod scilicet minor restituatur in integrum, ad producendum & examinandum testes post publicationem.

447 AMPLIA, Quia restitutio † concessa minori, prodest etiam maiori consorti, habenti causam communem cum minore contra alium, quando negotium erat connexum, *Marian.in cap.fraternitatis, num.129. post Cyn. & Bald. quos allegat, extra, de testibus, Bald.in l.per hanc, num. 28.vbi de materia,C.de tempor.appell.Gabr.tit.de testibus,lib.1. conclus.21.nu.48.*

448 LIMITA I. Hanc † secundam regulam, quia minor non potest examinare post publicationem, in causa restitutionis concessæ ex alio capite, quam aduersus omissas probationes, *Butr.in cap.fraternitatis,nu.16.ad fin. versic.aut petitur restitutio, extra, de testibus.*

LIMITA II. Quando † constaret de dolo & subornatione maioris, *Sfort.Odd. de restitut.in integr.d.qu.65. nu.52.* vbi sic concordat contratia, & ob id ponit tres casus, quibus potest hæc limitatio verificari. 449

LIMITA III. In criminalibus, & † ad offensam, quia minor accusans non potest post publicationem testes examinare, *Alex.Stiat.in pract.iud.c.18.nu.42.& 43. Sfort.Odd.de restitut.in integr.part.2.quæst.65.artic.11.nu.66.* vbi ponit alios concordantes, Socin.*reg.262.in 3.fallent.* vbi etiam de materia. 450

LIMITA IV. Vt † minor restituatur ad probandum aliquam exceptionem, quæ non sit leuis præiudicii: secus, si vellet probare exceptionem leuis præiudicii, prout est exceptio dilatoria, vel declinatoria, quæ causæ merita non concernunt, quia tunc non restituitur, *Aret.in cap.fraternitatis,num.51.post gloss.Bart.& Specul. in locis per eum relatis, & nu.52.* vbi idem, si vellet probare exceptionem criminis, per quam vellet aliquem repellere, & loquitur etiam in Ecclesia, *& ad præmissa addo etiam Felyn.ibid.nu.6. col.4.in fin. versic.fallit 2. & versic.fallit 3. extra,de testibus, Alex.Stiat.in pract.iud.c.18.num.41.& 47.* vbi etiam, quod non restituitur in causa meri possessorii, quod est leuis præiudicii, *Socin.reg.262.in 2.fall. Sfort. Odd.d.qu.65.nu.65.* 451

LIMITA V. Quia † non restituitur aduersus alium minorem, quando præsertim tractat de lucro captando, alias vero de damno vitando, *Cephal.consil.7.num.16. & sequ.lib.1.* 452

LIMITA VI. Eandem † regulã vt procedat, dummodo procedat & constet de læsione, alias secus, Salycet. *in authent. at qui semel, num. 2. versic. Innocentius vero, & ibi Ioan.Sicard. nu.12. versic.quod aut minor, Angel.in authent.de testibus,§.quia vero,num.19.col.4.versic.quod intellige verum,Marian.in cap.fraternitatis, num.118.ad finem, versic. sed si producti sunt, nu.119. versic.item ista præsumptio, & numer.120.in fine, & num.103. & ibi Paris.post num.43.versic. nam cum minor, extra, de testibus, Alexand.Stiat.in pract.iud. cap.18.nu.46.* vbi etiam, quod læsio debet esse magna, & non modica, *Sfort.Odd.de restitut.in integr.d.qu.65.artic.11. nu.68.vbi de communi.* 453

Et † practicatam isto casu probandi læsionem tribus modis ponit Marian. *ind.cap.fraternitatis, num.130. Aretin.ibidem num.46.* vbi quomodo dicatur constare de læsione, quando minor nullos produxit testes, vel etiam, quando aliquos produxit, Paris.*ibid.num.43.versic.tamen circa illam limitationem,* vbi, quando dicatur constare de læsione, quando minor produxit prius meliores testes, & fecit id, quod diligens paterfamilias fecisset, *(de quo tamen vide,quæ dixi infra in sequenti limitatione) Angel.in authent.de testibus,§.quia vero,num.19. ad finem,col.4.versic. quod intellige verum,* vbi, quod læsio dicitur probata, si minor probat, ante publicationem non habuisse illos testes, quos modo post publicationem vult producere. Vide ad præmissa Sfort.Odd. *in tract. de restitut.in integr.part.2.qu.65.nu.69. & seqq.* vbi, quomodo ista læsio probetur, quę sit practica illam probandi, & an sufficiat summaria & semiplena probatio. 454

LIMITA VII. Quando † minor fuisset diligens in perquirendis testibus, quia tunc non restituitur, ex quo non potest dici læsus alterius dolo, vel sui facilitate, *Felyn.in c.fraternitatis,num.6.col.4.post med. versic.fallit tamen primo,* vbi loquitur etiam in Ecclesia, *extra. de testibus, Alex.Stiat.in pract.iud.c.18.nu.40.in fin.Socin.reg.262.in 1.fallen.& post 3.fall.* vbi, quod super facilitate minoris debet præcedere aliqua causæ cognitio, *Odd.d.quæst.65.nu.61. & sequent.* vbi, quod in dubio præsumitur negligentia, quando 455

quando de læsione constat, *Cephal.consil.7.nu.6. & seqq. lib.1.*

465 LIMITA VIII. Quia restitutio † concessa minori, non prodest aduersario maiori: Restitutio enim cõcessa alicui priuilegiatæ personæ non trahitur ad alium non priuilegiatum, *secundum Socin.reg.262.in fine*, sed in materia huius limitationis vide distinctionem Bartol. *in l.1.§.nuntiatio, ff.de noui oper.nuntiat.* dicentis, quod si maior omisit probare, quia vidit minorem nihil probasse, & tunc restitutio concessa minori, prodest etiam maiori: secus, si omissio probationis minoris non fuit causa, vt maior testes non produceret. Et hanc Bartol. distinctionem sequuti sunt Dd. *prout testatur Marian. in dict.cap.fraternitatis,num.127.& seq.vbi respondet contrarius, & videre est apud Aretin.ibidem, num.53. & Felyn.num.6.ad fin.col.5.in princ.versic.super hoc etiam,extra,de testibus, & pro hac limitatione vide etiam Ioan.Sicar.in authent. at qui semel, num.12. versic.sed hoc loco sciendum est, C.de probat. & ad præmissa vide etiam Gabr.tit.de testibus,conclus.21.nu.49.& 50. Sfortia Odd.d.quæst.65.num.67.& part.1.quæst.47.artic.11. nu.50.* vbi plene de materia.

457 QVÆRO III. An † mulier restituatur ad producendum & examinandum testes post publicationem? Respondo, quod non, *secundum Bart.in l.1.§.nuntiatio, ff.de noui oper.nuntiat. Ioan.Sicard.in authen. at qui semel,num.10.ad fin.versic.& quamuis, C.de probat.Marian.in cap.fraternitatis,nu.124.& seq.* vbi quod hanc Bartol. opinionem * communiter sequuntur Dd. *& num.185.& ibi etiam Aretin.nu.49 versic.& aduerte iuncto nu 50.vbi etiam de materia.Felyn.num.6.ad finem, versic.item secundo circa hoc nota,extra.de testibus, Anchar.in Clemen.2.num 9. de testibus, Campeg.regul.332.versic.quarto quia, Alexand...tiat.in practic.* * iudic.cap.18.nu.44. *vbi de magu* * communi, Sfort Odd.de re-* stitut.in integ.part.2.quæst.65.nu.79,vbi d* * communi, decis. Pedem.86.nu.3.versic.non obstat.quod dicitur, & per totam decisionem, vbi de materia.* Ex quibus apparet, hanc conclusionem * communiter à Dd. receptam.

458 Quamuis † contrarium, quod imo mulier restituatur, voluerint Affl. ct. *in constitutionib.Regni, lib.7.rub.40. nu.13.& decis.216.nu.2.* vbi, quod ita apud eum practicatur, *Menoch.de arbitr.qu.lib.1.quæst.34.nũ.11. Francis. Person de ind.& tort.qu.11.nu.26.*

459 Et † tamen pro concordia potes dicere, quod non restituitur tanquam mulier, sed bene potest restitui tãquam maior ex generali clausula, *si qua mihi iusta causa, secundum Paris.in c.fraternitatis,nu.44 extra,de testibus, Alexan.Stiat.in pract.iud.c.18.nu.45.*

460 QVÆRO IV. An † rusticus restituatur ad examinandum testes post publicationem? Respondo, quod non, *secundum Bar.in l.1.nuntiatio,ff.de nou.oper.nunt. Marian.in cap.fraternitatis,nu.124.& sequ.vbi quod hanc Bar-* tol.opinionem * communiter sequuntur Dd. & nu.185. Aretin. ibidem, nu.49.versic.& aduerte, Felyn.nu.6.ad fin. versic.item secundo circa hoc nota, extra, de testibus, Anchar.in Clement.2. de testibus,num.5.Ioan.Sicard.in authent.at qui semel,num 12. ad fin.versic.& quamuis, C.de probat.Campeg.regul.332.versic. quarto,quia, Alexan.Stiat.in pract.iud.cap.18. num.44 vbi de * magu * communi, Sfort.Odd.de restit.in integrum, part.2.qu. * 65.artic.11.nu.79.vbi de * communi, decis Pedem.86. num.3. versic.non obstat,quod dicitur, & per totam decis.vbi de materia, Menoch.de arbit. quæst.lib.2. casu 194. vbi aliis relatis testi-* tur de * communi.* Ex quibus apparet, hanc conclusionem * esse pariter * communiter receptam.

461 Quamuis † contrarium voluisse videatur idem Menoch. *de arbitr.quæst.lib.1.quæst.34. sub nu.11, versic.idem dicimus in rustico,* sequitur *Francis. Person.de indic. & tortur.qu 11.num.26.*

462 REGVLA igitur † ex præmissis remanet negatiua, quod scilicet rusticus non restituatur ad examinandum testes post publicationem.

LIMITA I. Hanc † quartam regulam, nisi probaretur, rusticum non potuisse consulere peritiores, quia tunc restituitur ad examinandum testes post publicationem, *Felynus in capit. fraternit.tit, num.6. in fine, versic. & hoc intellige, post Baldum & Salycetum,quos allegat, extra, de testibus.* 463

LIMITA II. Quia † licet non restituatur tanquam rusticus, potest tamen restitui ex clausula generali *si qua mihi iusta causa, &c. Paris.in d.cap. fraternitatis . nu.44. Menoch.de arbit.quæst.d.casu 194.nu.25.in fin.post Ias.quem allegat in d.§.nuntiatio.* 464

QVÆRO V. An Ecclesia † restituatur in integrum ad examinandum testes post publicationem? Respondo, quod sic, tum quia negligentia Prælati non debet nocere Ecclesiæ, tum etiam, quia non est præsumendum, personas Ecclesiasticas calumniari velle, *secundum Ioan. And.in c.fraternitatis, nu.25 versic.item cum restituitur, & ibi Bellamer.nu.19.versic.vel Ec.lesia, Henric.Boyc. nu.10.post med. Imol.num.7. versic.item quando Ecclesia, Abb. nu.4.in 8.fallen.Marian.nu.123.Felyn.nu.6.colum.4.post med. versic.tertio in quantum, Paris.nu.43 extra,de testibus,Ioann. And.in cap.cum venisset,col fin.in fin.nu.11.& ibi Butr.num.8. in fin.extra eodem,Guliel.de Monte Laud.in Clemen.2.in verbo, timenda,nu.3.& 4.vbi refert & reprobat contraria, Imol.ibid. nu.6.& nu.8.versic.item fauore minoris, & Ecclesiæ, Anch.post nu.8.post med.in 7.fallent. Bonifac.nu.130. de testibus, Afflict. decis.216. nu.2.* vbi, quod ita apud eum practicatur, *Ofasc.decis.Pedem 86.nu.3 Gabriel.tit.de testibus,libr.1.concl.21. nu.47.Menoch.de arbit.qu.34 part.nu.11.Francis.Person.de indic.& tort.qu.11.nu.26.Sfort.Odd.de restitut.in integr.part.2 quæst 65 art.11.nu.57.* Ex quibus hanc conclusionem esse communiter * à Dd. receptam apparet. 465

Licet † contrarium voluerit Zabar. *in d.Clemen.2. nu. 13. de testibus.* 466

REGVLA † igitur ex præmissis affirmatiua remanet, quod scilicet Ecclesia ad testes post publicationem examinandos restituatur. 467

LIMITA I. Hanc † quintam regulam, quando Procurator Ecclesiæ fuisset diligens in perquirendis testibus. Item limita, quando vult probare super exceptionibus dilatoriis & declinatoriis, vel ad finem opponendi crimina contra aduersarium. His enim tribus casibus Ecclesia non restituitur, *vt dixi supra . . minore*, hic non repeto. Et pro primo casu adde Sfort.Odd. *de restit. in integr.parte 2.quæst.65.artic.11.nu.57.ad finem*, vbi, quod isto casu Ecclesia restituitur, quando fuit læsa ex negligentia vel imprudentia Prælati, non autem ex [illegible] tuna. Et vide ad idem quæ scripsit Cephal. *in consil.7.numer.6.& seqq.iuncto nu.15.lib.1.* 468

LIMITA II. Dictam † regulam, quia non restituitur contra aliam Ecclesiam, præsertim quando petens restitutionem tractat de lucro captando, alias vero de damno vitando, *vt pluribus comprobat Cephal.consil.7. per totum,libro 1.* 469

QVÆRO VI. An † respublica restituatur ad examinandum testes post publicationem? Respondo, quod sic, *secundum Paris.in c.fraternitatis,nu.43.* vbi in hoc equiparat minorem, Ecclesiam, & rempublicam, *extra, de testibus, Gabr.tit.de testibus,conclus.21.num.47. Sfort.Odd.de restit.in integr.parte 2.quæst.65.artic.11.nu.58.& 59.* vbi idem in Castris & vniuersitatibus. 470

Et † idem etiam in fisco, quod isto casu restituatur, scripserunt Aretin. *consil.20. Alciat.in rg.1.§.nuntiatio,nu. 75.ff.de oper.non nuntiat.quos refert Sfort.Odd.d.qu.65.art.11* vbi remissiue declarat. Perfecta hæc quæstio ad laudem DEI, die 26. Octobris 1594. 471

ARGVMENTVM.

Testes ante litem contestatam, & ad perpetuam rei

examinationem non petit per calumniam aut dolum, *Butr. in c. fraternitatis, num. 14. col. 9. post med. versic. maxime præstito à petente iuramento, & ibi Marian. nu. 126. versic. quod procedit maxime, extra, de testibus, Ioan. And. in cap. intimauit, post nu. 3. Bellam. ibidem post nu. 1. Butr. nu. 5. Abb. nu. 2. versic. maxime præstito à petente iuramento, extra, eodem, Innocen. in cap. cum venisset, num. 1. sub versic. credimus tamen, Hostiens. ibi, nu. 5. ante med. Henric. Boyc. nu. 4. Bellam. nu. 10. post med. versic. maxime iuramento à parte præstito, d. tit. de testibus, Sfort. Odd. de restit. in integrum, d. qu. 64. nu. 78.*

443 Sed † aduerte, quod plerique ex prædictis Doctor. loquuntur non limitatiue, per verbum, *maxime*, dicendo, *maxime præstito iuramento*, Oddus d. num. 78. vbi, quod istud iuramentum præstatur ad cautelam, & ad omne dubium tollendum.

444 QVÆRO II. An † minor restituatur ad examinandum testes post publicationem? Respondè, quod sic, *secundum Ioannem Andream, in cap. fraternitatis, nu. 25. versic. item cum restituitur minor, & ibi Bellamer. nu. 19. versic. item cum restituitur minor, Boyc. num. 10. post medium, Imol. num. 7. versic. item quando Ecclesia vel minor, Abb. nu. 4. in 8. fallentia, Aretin. num 46. & sequentibus*, vbi late defendit, * testatur de * communi, respondet contrariis, & loquitur non solum in casu, in quo minor nullos produxit testes, sed etiam si aliquos produxit, *Marian. numer. 118. versic. sed Bartolus, &c. vbi alios refert, iuncto num. 119. & sequentibus*, vbi bene comprobat, & respondet contrariis, *& num. 183. Felyn. num. 6. col. 4. post medium, versic. 3. in quantum. Paris. num. 43. extra, de test. bus, Ioan. Andr. in cap. cum venisset, colum. fin. al. in fine, num. 11. extra eodem, Imol. in Clem. 2. de testibus, n. m. 8. versic. item fauore minoris, & ibi Ancharan. post nu. 4. & num. 8. post medium, in 7. fallen. Bonifac. nu. 150. Angel. in authent. at qui semel, num. 2. & ibidem Ioan. Sicard. num 11. C. de probat. idem Angel. in § quia vero, num. 19. in fin. colum. 4. versic. predicta omnia, in authent. de testibus, Crot. de testibus, nu. 268 versic. 7. fallit, Reb. ff. de publicatione attestat. num. 8. Socin. regul. 403 in 27. fallent. & regul. 262. Campeg. regul. 268. in 3 fallen. Gabriel. tit. de testibus lib 1. conclus. 21. num. 46. vbi alios refert, Conrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de recept. post term. n. 47. folio 137. colum. 2. in princ. in 26. fallen. Menoch. de arbitr. quæst lib. 1. quæst. 34. num. 11. Alexan. Stiat. in pract. iudic. cap. 18. nu. 40. Francisc. Personal. in tract. de indic. & tortur. qu. 11. nu. 26. Sforti. Odd. de restitut. in integrum, part. 2. * quæst. 65. artic. 11. nu. 51 versic. sed contra, vbi de * communi & pract. cata opinione alios refert concordantes, & nu. 52. & seqq. respondet contrariis, Affl. dec. 216. nu. 2. vbi, quod ita apud eum practicatur, dec. Pedemont. 86. num. 2. & 3.* Ex quibus apparet, hanc conclusionem esse communiter a Doct. receptam.

445 Et † contra eam faciant deducta per Salyc. *in auth. at qui semel, nu. 2. C. de prob. at. & per Aret. in cap. fraternitatis, num. 47. versic. sed tu aduerte, & num. 53. versic. sed contra ea, & per Marian. ibid. num. 116. versic. aut restitutio conceditur, iuncto num. 117. & seqq. extra, de testibus, Cardin. Zabarell. in Clement. 2. num. 13. de testibus, Butrigar. Dyn. & Ferret. in locis relatis per Sfort. Odd. in tract. de restitut. in integr. part. 2. d. qu. 65. artic. 10. nu. 51. & seqq.* vbi huius contrariæ opinionis duo adducit fundamenta.

446 REGVLA igitur in † hac secunda quæstione sit affirmatiua, quod scilicet minor restituatur in integrum, ad producendum & examinandum testes post publicationem.

447 AMPLIA, Quia restrictio † concessa minori, prodest etiam maiori consorti, habenti causam communem cum minore contra alium, quando negotium erat nem cum minore contra alium, quando negotium erat connexum, *Marian. in cap. fraternitatis, num. 129. post Cyn. & Bald. quos allegat, extra, de testibus, Bald. in l. per hanc, num. 28. vbi de materia, C. de tempor. appell. Gabr. tit. de testibus, lib. 1. conclus. 21. nu. 48.*

448 LIMITA I. Hanc † secundam regulam, quia minor non potest examinare post publicationem, in causa restitutionis concessæ ex alio capite, quam aduersus omissas probationes, *Butr. in cap. fraternitatis, nu. 16. ad fin. versic. aut petitur restitutio, extra, de testibus.*

LIMITA II. Quando † constaret de dolo & subornatione maioris, *Sfort. Odd. de restitut. in integr. d. qu. 65. nu. 52.* vbi sic concordat contraria, & ob id ponit tres casus, quibus potest hæc limitatio verificari. 449

LIMITA III. In criminalibus, & † ad offensam, quia minor accusans non potest post publicationem testes examinare, *Alex. Stiat. in pract. iud. c. 18. nu. 42. & 43. Sfort. Odd. de restitut. in integr. part. 2. quæst. 65. artic. 11. nu. 66.* vbi ponit alios concordantes, Socin. *reg. 262. in 3. fallent.* vbi etiam de materia. 450

LIMITA IV. Vt † minor restituatur ad probandum aliquam exceptionem, quæ non sit leuis præiudicii: secus, si vellet probare exceptionem leuis præiudicii, prout est exceptio dilatoria, vel declinatoria, quæ causæ merita non concernunt, quia tunc non restituitur, *Aret. in cap. fraternitatis, num. 51. post gloss. Bart. & Specul. in locis per eum relatis, & nu. 52.* vbi idem, si vellet probare exceptionem criminis, per quam vellet aliquem repellere, & loquitur etiam in Ecclesia, *& ad præmissa addo etiam Felyn. ibid. nu. 6. col. 4. in fin. versic. fallit 2. & versic. fallit 3. extra, de testibus, Alex. Stiat. in pract. iud. d. c. 18. num. 41. & 47.* vbi etiam, quod non restituitur in causa meri possessorii, quod est leuis præiudicii, *Socin. reg. 262. in 2. fall. Sfort. Odd. d. qu. 65. nu. 65.* 451

LIMITA V. Quia † non restituitur aduersus alium minorem, quando præsertim tractat de lucro captando, alias vero de damno vitando, *Cephal. consil. 7. num. 16. & sequ. lib. 1.* 452

LIMITA VI. Eandem † regulã vt procedat, dummodo procedat & constet de læsione, alias secus, Salycet. *in authent. at qui semel, num. 2. versic. Innocentius vero, & ibi Ioan. Sicard. nu. 12. versic. quod aut minor, Angel. in authent. de testibus, § quia vero, num. 19. col. 4. versic. quod intellige verum, Marian. in cap. fraternitatis, num. 118. ad finem, versic. sed si producti sunt, nu. 119. versic. item ista præsumptio, & numer. 120. in fine, & num. 103. & ibi Paris. post num. 43. versic. nam cum minor, extra, de testibus, Alexand. Stiat. in pract. iud. cap. 18. nu. 46.* vbi etiam, quod læsio debet esse magna, & non modica, *Sfort. Odd. de restitut. in integr. d. qu. 65. artic. 11. nu. 68. vbi de communi.* 453

Et † practicatam isto casu probandi læsionem tribus modis ponit Marian. *in d. cap. fraternitatis, num. 130. Aretin. ibidem num. 46.* vbi quomodo dicatur constare de læsione, quando minor nullos produxit testes, vel etiam, quando aliquos produxit, Paris. *ibid. num. 43. versic. tamen circa illam limitationem,* vbi, quando dicatur constare de læsione, quando minor produxit prius meliores testes, & fecit id, quod diligens paterfamilias fecisset, *(de quo tamen vide, quæ dixi infra in sequenti limitatione) Angel. in authent. de testibus, § quia vero, num. 19. ad finem, col. 4. versic. quod intellige verum,* vbi, quod læsio dicitur probata, si minor probat, ante publicationem non habuisse illos testes, quos modo post publicationem vult producere. Vide ad præmissa Sfort. Odd. *in tract. de restitut. in integr. part. 2. qu. 65. nu. 69. & seqq.* vbi, quomodo ista læsio probetur, quę sit practica illam probandi, & an sufficiat summaria & semiplena probatio. 454

LIMITA VII. Quando † minor fuisset diligens in perquirendis testibus, quia tunc non restituitur, ex quo non potest dici læsus alterius dolo, vel sui facilitate, *Felyn. in c. fraternitatis, num. 6. col. 4. post med. versic. fallit tamen primo,* vbi loquitur etiam in Ecclesia, *extra. de testibus, Alex. Stiat. in pract. iud. c. 18. nu. 40. in fin. Socin. reg. 262. in 1. fallen. & post 3. fall.* vbi, quod super facilitate minoris debet præcedere aliqua causæ cognitio, *Odd. d. quæst. 65. nu. 61. & sequent.* vbi, quod in dubio præsumitur negligentia, quando 455

quando de læsione constat, *Cephal. consil. 7. nu. 6. & seqq. lib. 1.*

465 LIMITA VIII. Quia restitutio † concessa minori, non prodest aduersario maiori: Restitutio enim cõcessa alicui priuilegiatæ personæ non trahitur ad aliam non priuilegiatam, *secundum Socin. reg. 262. in fine*, sed in materia huius limitationis vide distinctionem Bartol. *in l. 1. § nuntiatio, ff. de noui oper. nuntiat.* dicentis, quod si maior omisit probare, quia vidit minorem nihil probasse, & tunc restitutio concessa minori, prodest etiam maiori: secus, si omissio probationis minoris non fuit causa, vt maior testes non produceret. Et hanc Bartol. distinctionem sequuti sunt Dd. *prout testatur Marian. in dict. cap. fraternitatis, num. 127. & seq. vbi respondet contrariis, & videre est apud Aretin. ibidem, num. 53. & Felyn. num. 6. ad fin. col. 5. in princ. versic. super hoc etiam, extra, de testibus, & pro hac limitatione vide etiam Ioan. Sicar. in authent. at qui semel, num. 12. versic. sed hoc loco sciendum est, C. de probat. & ad præmissa vide etiam Gabr. tit. de testibus, conclus. 21. nu. 49. & 50. Sfortia Odd. d. quæst. 65. num. 67. & part. 1. quæst. 47. artic. 11. nu. 50.* vbi plene de materia.

457 QVÆRO III. An † mulier restituatur ad producendum & examinandum testes post publicationem? Respondè, quod non, *secundum Bart. in l. 1. § nuntiatio, ff. de noui oper. nuntiat. Ioan. Sicard. in authen. at qui semel, num. 10. ad fin. versic. & quamuis, C. de probat. Marian. in cap. fraternitatis, nu. 124. & seq.* vbi quod hanc Bartol. opinionem * communiter sequuntur Dd. *& num. 185. & ibi etiam Aretin. nu. 49 versic. & aduerte iuncto nu 50. vbi etiam de materia. Felyn. num. 6. ad finem, versic. item secundo circa hoc nota, extra. de testibus, Anchar. in Clemen. 2. num 9. de testibus, Campeg. regul. 332. versic. quarto quia, Alexand. Stiat. in practic.* * iudic. cap. 18. nu. 44. *vbi de magis * communi, Sfort Odd. de re-* * stitut. in integ. part. 2. quæst. 65. nu. 79. vbi d * communi, decis. Pedem. 86. nu. 3. versic. non obstat quod dicitur, & per totam decisionem, vbi de materia.* Ex quibus apparet, hanc conclusionem * communiter à Dd. receptam.

458 Quamuis † contrarium, quod imo mulier restituatur, voluerint Affl. *dec. in constitutionib. Regni, lib. 7. rub. 40. nu. 13. & dec. 216. nu. 2.* vbi, quod ita apud eum practicatur, *Menoch. de arbitr. qu. lib. 1. quæst 34. nu. 11. Francis. Person. de ind. & tort. qu. 11. nu. 26.*

459 Et † tamen pro concordia potes dicere, quod non restituitur tanquam mulier, sed bene potest restitui tãquam maior ex generali clausula, *si qua mihi iusta causa, secundum Paris. in c. fraternitatis, nu. 44 extra, de testibus, Alexan. Stiat. in pract. iud. c. 18. nu. 45.*

460 QVÆRO IV. An † rusticus restituatur ad examinandum testes post publicationem? Respondè, quod non, *secundum Bar. in l. 1. nuntiatio, ff. de nou. oper. nunt. Marian. in cap. fraternitatis, nu. 124. & sequ. vbi quod hanc Bar-* * tol. opinionem * communiter sequuntur Dd. *& nu. 185. Aretin. ibidem, nu. 49. versic. & aduerte, Felyn. nu. 6. ad fin. versic. item secundo circa hoc nota, extra, de testibus, Anchar. in Clement. 2. de testibus, num. 5. Ioan. Sicard. in authent. at qui semel, num. 12. ad fin. versic. & quamuis, C. de probat. Campeg. regul. 332. versic. quarto, quia, Alexan. Stiat. in pract. iud. cap. 18. num. 44. vbi de* * magis * communi, *Sfort. Odd. de restit. in integrum, part. 2. qu.* * 65. artic. 11. nu. 79. vbi de * communi, decis. Pedem. 86. num. 3. versic. non obstat, quod dicitur, & per totam decis. vbi de materia, Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 194. vbi aliis relatis testa-* tur de * communi.* Ex quibus apparet, hanc conclusionem * esse pariter * communiter receptam.

461 Quamuis † contrarium voluisse videatur idem Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 1. quæst. 34. sub nu. 11. versic. idem dicimus in rustico, sequitur Francis. Person. de indic. & tortur. qu. 11. num. 26.*

462 REGVLA igitur † ex præmissis remanet negatiua, quod scilicet rusticus non restituatur ad examinandum testes post publicationem.

LIMITA I. Hanc † quartam regulam, nisi probaretur, rusticum non potuisse consulere peritiores, quia tunc restituitur ad examinandum testes post publicationem, *Felynus in capit. fraternitatis, num. 6. in fine, versic. & hoc intellige, post Baldum & Salycetum, quos allegat, extra, de testibus.* 463

LIMITA II. Quia † licet non restituatur tanquam rusticus, potest tamen restitui ex clausula generali *si qua mihi iusta causa, &c. Paris. in d. cap. fraternitatis. nu. 44. Menoch. de arbit. quæst. d. casu 194. nu. 25. in fin. post Ias. quem allegat in d. § nuntiatio.* 464

QVÆRO V. An Ecclesia † restituatur in integrum ad examinandum testes post publicationem? Respondè, quod sic, tum quia negligentia Prælati non debet nocere Ecclesiæ, tum etiam, quia non est præsumendum, personas Ecclesiasticas calumniari velle, *secundum Ioan. And. in c. fraternitatis, nu. 25 versic. item cum restituitur, & ibi Bellamer. nu. 19. versic. vel Ecclesia, Henric. Boyc. nu. 10. post med. Imol. num. 7. versic. item quando Ecclesia, Abb. nu. 4. in 8. fallen. Marian. nu. 123. Felyn. nu. 6. colum. 4. post med. versic. tertio in quantum, Paris. nu. 43 extra, de testibus, Ioann. And. in cap. cum venisset, col fin. in fin. nu. 11. & ibi Butr. num. 8. in fin. extra eodem, Guliel. de Monte Laud. in Clemen. 2. in verbo, timenda, nu. 3. & 4. vbi refert & reprobat contraria, Imol. ibid. nu. 6. & nu. 8. versic. item fauore minoris, & Ecclesia, Anch. post nu. 8. post med. in 7. fallent. Bonifac. nu. 130. de testibus, Afflict. decis. 216. nu. 2.* vbi, quod ita apud eum practicatur, *Ossasc. decis. Pedem 86. nu. 3 Gabriel. tit. de testibus, libr. 1. concl. 21. nu. 47. Menoch. de arbit. qu. 34 part. nu. 11. Francis. Person. de indic. & tort. qu. 11. nu. 26. Sfort. Odd. de restitut. in integr. part. 2 quæst 65 art. 11. nu. 57.* Ex quibus hanc conclusionem esse communiter * à Dd. receptam apparet. 465

Licet † contrarium voluerit Zabar. *in d. Clemen. 2. nu. 13. de testibus.* 466

REGVLA † igitur ex præmissis affirmatiua remanet, quod scilicet Ecclesia ad testes post publicationem examinandos restituatur. 467

LIMITA I. Hanc † quintam regulam, quando Procurator Ecclesiæ fuisset diligens in perquirendis testibus. Item limita, quando vult probare super exceptionibus dilatoriis & declinatoriis, vel ad finem opponendi crimina contra aduersarium. His enim tribus casibus Ecclesia non restituitur, *vt dixi, supra [illegible] minore*, hic non repeto. Et pro primo casu adde Sfort. Odd. *de restit. in integr. parte 2. quæst. 65. artic. 11. nu. 57. ad finem*, vbi, quod isto casu Ecclesia restituitur, quando fuit læsa ex negligentia vel imprudentia Prælati, non autem casu fortuna. Et vide ad idem quæ scriptit Cephal. *in consil. 7. numer. 6. & seqq. iuncto nu. 15. lib. 1.* 468

LIMITA II. Dictam † regulam, quia non restituitur contra aliam Ecclesiam, præsertim quando petens restitutionem tractat de lucro capiendo, alias vero de damno vitando, *vt pluribus comprobat Cephal. consil. 7. per totum, libro 1.* 469

QVÆRO VI. An † respublica restituatur ad examinandum testes post publicationem? Respondè, quod sic, *secundum Paris. in c. fraternitatis, nu. 43.* vbi in hoc equiparat minorem, Ecclesiam, & rempublicam, *extra, de testibus, Gabr. tit. de testibus, conclus. 21. num. 47. Sfort. Odd. de restit. in integr. parte 2. quæst. 65. artic. 11. nu. 58. & 59.* vbi idem in Castris & vniuersitatibus. 470

Et † idem etiam in fisco, quod isto casu restituatur, scripserunt Aretin. *consil. 29. Alciat. in leg. 1. §. nuntiatio, nu. 75. ff. de oper. nou. nuntiat. quos refert Sfort. Odd. d. qu. 65. art. 11.* vbi remissiue declarat. Perfecta hæc quæstio ad laudem DEI, die 26. Octobris 1594. 471

ARGVMENTVM.

Testes ante litem contestatam, & ad perpetuam rei

memoriam, an & quando in iudicio ciuili ex parte actoris examinari possint, & examinati quid & quantum probent.

SVMMARIA.

Ordo quæstionis, nu. 1.
Regula sit, quod testes ante litem contestatam examinari non possunt, num. 2. licet contra, nu. 3.
Amplia 1. multo magis in criminalibus, nu. 4.
Amplia 2. non solum in causis laicorum, sed etiam clericorum, num. 5.
Amplia 3. vt talis depositio testium examinatorum ante litem contestatam sit nulla ipso iure, nu. 6.
Amplia 4. vt nec super fama possint huiusmodi testes recipi ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, num. 7. Declara, vt nu. 8.
Limita 1. in testibus senibus, valetudinariis, vel diu abfuturis, num. 9.
Limita 2. vbi aliter veritas occultaretur, & probationis copia subtraheretur, nu. 10.
Limita 3. quando testes examinantur ad perpetuam rei memoriam, nu. 11.
Et quando dicantur examinari ad perpetuam rei memoriam, & an & quæ differentia sit inter testes examinandos ad perpetuam rei memoriam, & ante litem contestatam, nu. 12.
Limita 4. vt regula procedat ex parte actoris, secus autem ex parte rei, nu. 13.
Limita 5. quando non est in potestate actoris ad sui libitum agere, vt puta, si debitum sit in diem, vel conditionale, vel ab alterius arbitrio dependens, num. 14. Amplia hanc 5. limitationem etiam in debito non chirographario, & chirographo non deleto, num. 15. Sublimita 1. eandem 5. limitationem non procedere, quando debitum esset sub conditione potestativa, nu. 16. Sublimita 2. vt eadem quinta limitatio procedat in examine testium, de quorum morte vel absentia dubitaretur, secus in alio, nu. 17. Contra, quod procedat in examine omnium testium, etiam quod de eorum morte vel absentia nō dubitetur, num. 18. Verum in hoc multum iudicis arbitrio tribuitur, nu. 19.
Limita 6. quando actor nec agere, nec litem contestari potest, nisi examinatis testibus ante litem contestatam, nu. 20.
Limita 7. in causis summariis, breuioribus, & in quibus libellus non offertur, nu. 21.
Et idem in causis, in quibus non requiritur litis contestatio, n. 22.
Et quid in interdicto seu iudicio possessorio, nu. 23.
Limita 8. in causis matrimonialibus, num. 24. Amplia 1. nedum parte contumace & absente, sed etiam præsente, n. 25. Amplia 2. quomodocunq; agatur de fœdere matrimonii siue ad impediendum, siue ad dirimendum, siue ad declarandum, nu. 25. Amplia 3. etiam quod agatur de sponsalibus, nu. 27. Sublimita 1. quando agitur de crimine ad thori separationem propter adulterium post matrimonium, num. 28. Sublimita 2. quando quæstio matrimonii est principalis, secus, si incidenter ad causam principalem, vt puta, quia ageretur de successione, in qua incideret quæstio natalium & matrimonii, nu. 29.
Limita 9. quando agitur de electione alicuius ad dignitatem ecclesiasticam, nu. 30.
Limita 10. quando agitur de aliquo ecclesiastico beneficio obtinendo, nu. 31.
Limita 11. in causis spiritualibus, nu. 32.
Et quid si agatur de probando aliquem vsurarium manifestum, num. 33.
Limita 12. in causa denuntiationis, nu. 34.
Limita 13. in causa restitutionis in integrum, nu. 35.
Limita 14. vbi aliquid officio iudicis expeditur, nu. 36. Sublimita, vt nu. 37. & 38.
Limita 15. in causa petitionis legati & fideicommissi, nu. 39.
Limita 16. in causa restitutionis Trebellianicæ, nu. 40.
Limita 17. in iudicio communi, vt puta fairilia erciscundæ, & finium regundorum, nu. 41. Licet contra, nu. 42.
Limita 18. in causa liberali, in causa libertatis, & vbi agitur de statu personæ, nu. 43.
Limita 19. in causa dotis, nu. 44.
Limita 20. vbi offenditur publicum commodum, seu publica vtilitas, vt puta in dilapidatione & malo officiali, nu. 45.
Limita 21. super incidentibus & emergentibus ante contestationem litis, vt puta in exceptionibus dilatoriis & declinatoriis, num. 46.
Limita 22. quando dubitatur, ne testes subornentur, obliuiscantur, & varient, n. 47. Licet contra, n. 48. Sublimita, vt n. 49.
Limita 23. quando agitur de statu Ecclesiæ, & de illius iuribus male occupatis & detentis, nu. 50.
Limita 24. quando reus excipiendo impedit litem contestari, num. 51.
Limita 25. quando agitur contra malitiosum, potentem, & tyrannum, num. 52.
Limita 26. quando agitur de probando furtum, vel naufragium in remotis partibus, nu. 53.
Limita 27. de consensu partium, nu. 54.
Limita 28. vbi agitur de periculo animæ, nu. 55.
Limita 29. quando agitur super ætate & natalibus filij, ad instantiam parentum, nu. 56.
Limita 30. in pluribus aliis casibus, de quibus remissiue, nu. 57.
Amplia primo omnes supradictas limitationes, vt in omnibus prædictis casibus testes possint recipi in dicto feriato, nedum ante litem contestatam, num. 58. Declara ampliationem, vt num. 59.
Amplia secundo easdem limitationes, vt in omnibus prædictis casibus, si possunt examinari plures testes ante litem contestatam, multo magis possit examinari vnicus testis, nu. 60.
Sublimita 1. easdem prædictas omnes limitationes, vt prædicti testes sic examinati ante litem contestatam, non probent contra tertium non citatum, nu. 61.
Sublimita 2. quia contra eosdem testes sic examinatos ante litem contestatam, potest opponi contra dicta, & contra personas, num. 62.

QVÆSTIO LXXVI. PARS I.

PROPONITVR XXX. Contra testes, † quod sunt examinati ante litem cōtestatam, ideo nihil probant. Hinc testium ante litem contestatam & ad perpetuam rei memoriam examinatorum materiam tractaturi pro faciliori cognitione illam in quinque partes diuidendam, putauimus, in quarum prima generaliter, quando huiusmodi testes in iudicio ciuili ex parte actoris, in secunda autem, quando ex parte rei recipiantur, pertractabimus, in tertia de testibus senibus, valetudinariis, & diu abfuturis in specie differemus, in quarta, quid, si criminaliter agatur, obseruandum sit, & in quinta, quo ordine ad horum testium examen procedendum sit, & quæ requirantur ad eiusdem examinis formam & essentiam, breuiter explicabimus, & iis explicatis, erit (ni fallor) materia satis expresse explantata. Redeundo igitur ad primam partem

1 REGVLA in hac † trigesima oppositione sit negatiua, quod scilicet lite non contestata ad testium examen procedendum non est: Hanc regulam ad literam probat text. *in c. quoniam frequenter, in princ. & ibi Hostiens. ante num. 1. versic. Ioannes vero dixit, & num. 2. versic. hæc enim est regula, & num. 25. versic. est regula, Ioan. And. in summario, & num. 2. Henric. Boyc. ibidem, ib. 2. sunt & alij, num. 1. versic. aut quæru, Ægid. Bellam. nu. 1. Bald. ante num. 1. in summario, & in 1. notab. Anton. de Butr. in princ. & num. 2. versic. nota regulam, & nu. 4. versic. sit ergo reg. Imol. nu. 1. versic. & hoc intendit, Anchar. post nu. 1. in summario, & in 1. notab. Card. Zabar. col. 1. in princ. versic. & hoc dicit, Anan. nu. 1. Abb. ante num. 1. colum. 2. in princ. versic. lite non contestata, & num. 1. eodem versic. lite non contestata, & nu. 2. versic. nota secundo regulam, Marian. Socin. num. 4. in 4. notabil. & num. 8. versic. regula igitur sit negatiua, extr. vt lite non contest. Henr. Boyc. in c. significauit, nu. 2. & ibidem Bellamer. nu. 9. Imol. nu. 8. versic. 1. casu, Abb. sub nu. 4. colum. 3. in fin. versic. 1. casu, Felyn. nu. 6. extra, de testibus, Imol. in cap..... Alberic. po[illegible] enim. 3. versi. quia tunc regulariter, extra. vol. in, Bart. in l. lege Aquilia, colum. 2. in fine, versic. aut loquitur in actore, & colum. 4. post princip. versic. primo casu, & ibi Floria. col. 2. ad finem, num. 3. ad medium, versic. regulariter enim, ff. ad leg. Aquil. idem Bart. in l. de ætate, num. 2. in fine, versic. cum regulariter fieri non possit, ff. de minor. Petr. de Bellaper. in auth. sed & si quis, col. 2. in princ. versic. & nota, quod regulariter, & versic. ratio est, vbi ponit rationem huius regulæ & ibi Cyn col. 2. ante medium, versic. actor vero, Bart. n 3. versic. primo casu, in 1. lectu. & in 2. lect. post nu. 1. ad med. Bald. col. 4 nu. 8 post med. versic. primo casu, & nu. 10. post med. versic. secunda est, Fulgos. nū. 1. post med col. 2. in princ. versic. siquidem est actum, Angel. nu. 3. versic. primo casu, C. de testibus, idem Ang. in auth. de testibus, § & hoc vero, nu. 37. col. 1. ante med. versic. pro cuius intellectu, ibi regula est, &c. & versic. item est alia regula, & colum. 2. in princip. versic. per hoc patet vobis, Specul. in tit. de teste, § nunc tractemus, ante nu. 1. Socin. reg. 242. in prin. & regul. 404. in prin. & reg. 413. in princ. Campeg. reg. 171. in princ. Papiens. in forma capit. quando testes producuntur ad æternam rei memoriam, nu. 1. versic. pro cuius pleniori doctrina, Nell. de testibus, nu. 73. in prin. Alber. de testibus, cap. 7. nu 88. Lanfran. de testibus, nu. 33. & ibi in addit. vbi de* communi omnium opinione, Boss. in tit. de oppos. contra testes, num. 34. vbi remissiue de materia, Placha in Epitom. delict. cap. 19. n. 17. vbi* de communi Dd. consensu, Mynsing obseruat. 72. in princip. cent. 4. Andr. Gail. lib. 1. obseruat. 92. nu. 1. vbi de* communi, Conrad. in pract. de testibus, tit. dicta testium assumen. rubr. de recept. ante lit. contestat. num. 48. in princip. fol. 138 colum. 1. Monticel. in repertor. testium, rubr. quando testes produci debeant, fol 93. colum. 1. versic. 3. & rub. lite non contestat. quando producant. test fol. 94. colum. 1. versic. 1. 2. & 3. & colum. 2. versic. finali, vbi alios refert, & folio 95. colum. 1. versic. finali, Michael Graff. in commun. opin. lib. 2. cap. 17. quæst. 28. in princ. vbi de* communi, Menoch. de præsumpt. libr. 2. de præsumpt. 54. num. 1. Mascard. de probat. libr. 1. in præfat. quæst 5. nu. 43. vbi, quod hæc regula* communi consensu recepta est, & lib. 2. conclus. 683. num. 1. & lib. 3. conclus. 1367. nu. 1. & sequ. Viu. opin. 922. nu. 1. & 2. vbi de* communi & opin. 923. vbi etiam de cōmuni, & demum hanc regulam consulendo tradiderunt Socin. iun. consil. 34. num. 4. vers. actori vero non permittitur regulariter, lib 1. Corn. consil. 172. nu. 1 vers. facit communis regula, lib. 2. Rol. consil. 23. n. 8. vers. nec obstare videntur, lib. 3. & n. 15. vbi, quod hæc est indubitata iuris conclusio, Bursat. cons. 20. nū. 66. lib. 1. vbi de* cōmuni, & cons. 322. n. 10. lib. 3. vbi pariter de* cōmuni.

3 Et † licet proposita regula, & iuribus, & auctoritatibus suffulta, indubitata dici possit, inuenimus tamen solum Fulgos. *in authentic. sed & si quis, colum. fin. vl. in fine, vers. & hæc sunt pulchra, C. de testibus*, de ea dubitantem, & etiam contradicentem.

4 AMPLIA I. Et † multo magis in criminalibus, text. est *in cap. quoniam frequenter, in princip. ibi, cum ciuiliter est agendum, sumpto argumento à contrario sensu, & ibi gloss. in ver ciuiliter, & communiter* omnes, extra, vt lit. non contest.* Verum de materia huius ampliationis remitto lectorem ad huius quæstionis quartam partem, infra, videlicet, *num. 113. & seqq.* vbi latius eam reassumemus: hic repetenda non est.

5 AMPLIA II. Vt † eadem regula procedat non solum in causis laicorum, sed etiam in causis clericorum, Abb. *in cap. quoniam, nu. 2. & ibi etiam Maria. nu. 4. in 4. not. & nu. 8. in prin. vers. & vtraq; regula*, vbi & iure & ratione hanc probat ampliationem, *ext. vt lit. non contestata.*

6 AMPLIA III. Vt † depositiones testium receptorum ante litem contestatam sint nullæ ipso iure, *Ioan. And. in cap. significauit, nu. 9. ad vers. & hæc videntur locum habere, & ibi etiam Butr. num. 6. col. 2. ad fin. versic. sed si sunt receptæ, extra, de testibus.* Vide quæ dixi infra, *num. 193.* vbi quod in tantum sunt nullæ ipso iure, vt nec etiam possint partium consensu validari.

AMPLIA IV. Vt † nec etiam ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam possint accipi testes super fama. Vulgus enim, in quo fama consistit, non perit, *l. proponebatur, ff. de iud.* Hæc sunt verba Salyc. *in auth. si quis ab aliquo, nu. 9.* vbi tamen putat, † quando- 8 que super fama testes huiusmodi recipi debere, quando scilicet propter famam publicam, quæ forte in futurum mutaretur, vel obliuioni traderetur, quis excusaretur à pœna & delicto. Excusat enim fama publica à pœna, *l. plagii, & ibi gl. C. ad l. Flau. de Plag.* cum aliis ibi per *Salyc. allegatis.* Addo pro hac eadem ampliatione Monticell. *in repertor. testium, rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, &c. fol. 98. col. 2. versic. 3.* Et vide, quæ generaliter dixi infr. *in 4. parte huius quæstionis, nu. 123.*

LIMITA I. Proposita † regulam non procedere in 9 testibus senibus, valetudinariis, vel diu abfuturis à loco examinis, hos enim posse recipi ante litem contestatam, probat ad literam text. *in c. quoniam frequenter, & ibi gloss. & *communiter omnes, extra, vt lit. non contestat.* Verum de materia huius limitationis remitto lectorem ad tertiam huius quæstionis partem, vbi latius eam reassumam, hic repetenda non est.

LIMITA II. Et † generaliter, vt testes possint exami- 10 nari ante litem contestatam in omni casu, in quo, si non examinarentur, veritas occultaretur, & probationis copia subtraheretur. Sic mihi probat text. *in c. quoniam frequenter, in princip. ibi, ne veritas occultetur & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur, & ibi gloss. in verbo subtrahatur, Hostiens. num. 4 in fin. in verbo, ne veritas occultetur & nu. 5. in verbo, subtrahatur, Bald nu. 2. Imol. post num. 1 versic. item nota, quod prouidere debet, Zabarell. nu. 1. in fin. versic. nota prouidendum, Anan nu. 2. Marian. nu. 11. col. 7. in princip. versic. sed nunc circa prædicta, extra, vt lite non contestata; item text. in cap. significauit, ibi, vnde timens, ne processu temporis probationis copia valeat deperire, & ibi glossa, in verbo, deperire, & omnes* communiter in summario illius text. Anchar. * num. 2. in 2. notab. extra, de testibus, Bald. in authentic. sed & si quis, num. 10. in fin. versic. quidam enim existit ate, C. de testibus, Angel. in § & hoc vero, nu. 37. col. 1. versic. aut etiam ex aliis probationibus causis, in authen. de testibus, Alexan. Sciat. in pract. iudic. cap. 16. post nu. 100. Pestr. in pract. lib. 6. cap. 2. rub. de testibus, & eorum inductione, num. 3. in princ. & hanc limitationem consulendo comprobarunt Aretin consil 142. nu. 11. in princip versic. tamen etiam aliis casibus, Rolan consil 23. num. 10 ad fin. lib. 3. Iac. Port consil. 28. nu. 1.*

LIMITA III. Quando † testes examinantur ad per- 11 petuam rei memoriam. Tunc enim possunt ante litem contestatam examinari, *secundum gloss. in cap. quoniam frequenter, §. sunt & alii casus, in verbo, publicatio, ad med. & ibi etiam Marian. num. 11. col. 7. versic. sed circa prædicta, & numer. 14. & n. 89. in fine, & nu. 90. extra, vt lit. non contestata, Bald. in cap. significauit, nu. 1. in 2. notab. extra, de testibus, idem Bald. in auth. sed & si quis, nu. 2. ad medium, versic. vnde ex æquitate, C. de testibus, Specul. in tit. de teste, § nunc tractemus, nu 1. in sexto casu, Nell. de testibus num. 73. in sexto casu, Lanfranc. num. 33. in fin. versic. hæc regula fallit, & ibi in addit. Corrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de recept. ante litem contestatam, numer. 48. col. 2. in prin in sexto casu, Monticell. in repert. test. rubr. test. ad perpetuam rei memoriam, quando producan. fol. 97. col. 1. versic. 1. & seqq. vbi de materia, Michael. Graff. in communi opin. lib. 2. cap. 17. quæst. 28. versic. limita hanc communem, & consulendo tradit Roland. consil. 23. nu. 9. lib. 3.*

Possunt † autem testes ad perpetuam rei memoriam 12 examinari in duobus casibus. Primo, quando examinantur ex parte rei. Secundo, quando examinantur ex parte actoris, & creditoris in diem, vel sub conditione, de quibus infra particulariter in sequentibus limitationibus discutiemus Et sic aduerte, quod licet Doctor in

materia loquentes, quandoque confundant inter se hos terminos testium, videlicet, examen ad perpetuam rei memoriam, & ante litem contestatam, vnumque pro altero sępenumero assumât: proprie tamen ad perpetuam rei memoriam examinari non dicitur, nisi in duobus prædictis casibus. Sic enim de primo traduntur exempla per gloss. *in cap. quoniam frequenter, §. sunt & alij casus, in verbo, publicatio, Hostiens. post Innocentium, ibi, num. 24 post medium, in verbo, vel testium publicatio, versic. hoc autem casu, Bald. numer. 6. sub versic. porro, si ex parte rei, Ancharan. in princip. num. 7. in fine, & in §. sunt & alij. nu. 3. Marian. n. 16. colum. 7. versic. sed circa prædictas, & numer. 92. versic. gloss. super versic. publicatio, vt lite non contestat. item & per gloss in capit. significauit, in verbo, testes, versic. item hic statim publicantur ad perpetuam rei memoriam, & ibi Butr. num. 1. in 2. nota. Imol. nu. 2. & Aretin. nu. 1. extra, de testibus, Bart. in l. de ætate nu. 3. ff. de minoribus.* De secundo autem casu vide pariter exemplificantem Bartol. *in l. leg. Aquilia, col. 2. versic. sed cum facio examinare testes, ff. ad leg. Aquil. Bald in auth. sed & si quis, nu. 2. ad med. versic. vnde ex æquitate, C. de testibus, Marian. in cap. quoniam frequenter, nu. 15. versic. & aduerte. extra, vt lit. non contestat.*

13 LIMITA IV. Vt † regula procedat ex parte actoris, secus autem ex parte rei, in cuius potestate cum non sit ad sui libitum agere, hoc ideo posse ad eius instantiam etiam ante litem contestatam testes examinari, * probat text. *in cap. significauit, & ibi communiter omnes, extra, de testibus.* Verum de materia huius limitationis lectorem remitto ad secundam partem, *infra, num. 63. & seqq.* vbi late eam reassumemus, & hic propterea repetenda non est.

14 LIMITA V. Quando † non est in potestate actoris, ad sui libitum agere, vtputa, si debitum sit in diem, vel conditionale, vel ab alterius arbitrio dependeat: tũc enim posse testes ad perpetuam rei memoriam exa- * minari, probat text *in l. lege Aquilia, & ibi gloss. & communiter omnes, ff. ad leg. Aquil. Butrig. in authen sed & si quis, in princ. versic. intelligo legem istam, C. de testibus, & ibi Bald. nu. 2. ad medium, versic. solutio, & num. 3. versic. præterea videtur, & num. 8. post medium, versic. si vero actor, & nu. 11. versic. exemplum de primo, Fulgos. nu. 2. versic. aliquando actor, Angel. post numerum tertium, versic. si vero non habet, Salycet. numer. tertio, versic. & est iusta causa, Angel. in authentic. de testibus, §. & hoc vero, nu. 37. colum. 1. post medium, versic. sed tunc quæro, & dict. num. 37. ad finem, versic. item pone, quod reus, Innocent. in cap. quoniam frequenter, colum. 2. nu. 3. in verbo, absentes, & ibi Hostiens. num. 9. in verbo, siue sit absens, Ioan. Andr. num. 8. in verbo, absens, Bellamer. in §. 1. num. 8. sub 4. quæstione, versic. unde prædicta, Butr. in §. nisi forte, num. 10. Imol. num. 3. Ancharan. in §. sunt & alij, num. 2. ad medium versic. nisi esset debitum sub conditione, Zabarell. num. 2. versic. in glossa testibus, Abb. num. 6. in fine, versic. quid enim, & numer. 19. versic. quinto quæro, Marian. post num. 11. versic. quid enim, si debitum sit in diem, & num. 15.* vbi ponit exemplum, & te- * statur de * communi, *extra, vt lit. non contestat. Ioan. And. in cap. significauit, num. 14. ad med. & num. 17. in fine. & ibi etiam Bellamer. nu. 15. Bald. nu. 2. ad medium, versic. oppono & videtur, & num. 13. Butr. nu. 6. col. 2. post princip. versic. ideo glossa dixit, Imol. num. 8 ad medium, versic. interdum non potest, Abb. sub nu. 4. col. 2. in fine, versic. sed gloss. hic concludit contrarium, & colum. 4. in princ. versic. si vero actor, vbi de materia, Felyn. num. 6. in fine, extra, de testibus, Socin. reg. 404. in 1. fallentia. Vell. de testibus, nu. 78. Lanfran. de testibus, post nu. 34 in prin. iuncto versic. tertio sequitur, & versic. secundo fallit, Mynsing obserua. 72. versic. si vero potestas, centur. 4. And. Gail. obserua. 92. sub nu. 9. lib. 1. Pract. Corrad. de testibus, tit. dicta test. assum. in rubr. de recept. ante litem contestatam, nu. 48. in 44. casu, folio 139. col. 2. Montic. in repertor. test. rubr. quando ad perpetuam rei memor. & c. fol. 98. col. 2. ver. 2.* vbi de legato conditionali Mi- * *chael Graff in com. opin. lib. 2. c. 17. qu. 29. 2. bi de * communi.*

AMPLIA hanc quintam † limitationem, vt licet 15 text. *in d. l. lege Aquilia, ff. ad legem Aquiliam*, in qua prædicta limitatio fundatur, conditionaliter loqui videatur, quando chirographum continens debitum est deletũ culpa debitoris, *vt patet ibi, si deletum chirographum, &* c. ergo chirographo non deleto, non videtur admittendus creditor ad examen testium ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, *prout videtur fuisse de mente Odofredi, in d. l. leg. Aquil. col. 3. in princ. versic. ad quod respondeo, iuncto versic. non ago ad debitum*: verius tamen sit, quod dispositio dictæ legis procedat etiam chirographo non deleto, prout videtur de mente omnium Dd. supra allegatorum, qui simpliciter & sine distinctione loquuntur, & expresse declarat Imol. *in cap. quoniam frequenter, nu. 3. versf. posses tamen dicere, extr. vt lit. non contest.*

SVBLIMITA I. Eandem † quintam limitationem 16 non procedere, quando debitum esset sub conditione potestatiua, pendente scilicet ex potestate creditoris: Tunc enim non possunt testes examinari ante litẽ contestatam, quia tale debitum æquiparatur debito puro, & imputet sibi creditor, si cognitionem non purificat, *argum. text. in l. serum, §. puto, ff. de hered. instit. ita Bald. in cap. significauit, post num. 3. versic. & quod dico in debito conditionali, extra, de testibus.*

SVBLIMITA II. Vt † eadem quinta limitatio pro- 17 cedat in examine testium, de quorum morte vel absentia dubitatur, vtputa, quia sint senes, valetudinarii, vel abfuturi: secus, si testes tales non sint. Sic enim hanc limitationem probare videtur text. *in dict. l. l ge Aquilia, ibi, qui testes possunt non esse eo tempore, quo conductio exfuterit*, & ibi gloss. in verbo, qui testes, exemplificat in senibus, vel aduenis cito recessuris, & rursus eadem gl. *in verbo, debeant vincere, versic. sed responde*, loquitur in iis testibus, quos verisimile est, non superesse tempore exsistentis conditionis. Et ita etiam in prædictis testibus loquuntur ibid. Odofred. *ante num. 1. col. 2. in princ. versic. quoniam forte testes, & nu. 1. versic. & quoniam testes senes sunt, & versic. habeo testes, & sunt senes, & post nu 3. col. 3 versic. denuo oppono, & versic. si autem habeo probationes, Bart. col 1. versic. 3. quod declaratum conuenit, & col. 3. in fin. versic. testes ex parte actoris, & col. 4. ante me. versic. quandoque non potest, Florian. ante nu. 1. col. 1. in princ. versic. & quia dicatur, & col. 2. post nu. 3 versic. qui habet testes, & col. 3. in fin. nu. 6. versic. puta quia sunt senes. ff. ad legem Aquiliam, idem Bart. in authen. sed & si quis, in 1 lect. nu. 4. versic. quandoque non competit, & in 2 lectur. post nu. 2. versic. si vero statim, & ibi etiam Bald. num. 2. ad medium, versic. sed periculum erat, & nu. 3. versic. præterea videtur, & num. 4.* vbi testatur de veriori intellectu, *d. l. in leg. Aquil. & nu. 8. versic. exemplum puta actor, iuncto num. 9. versic. item circa secundum membrum, Ang. nu. 3 post med. versic. si vero non habet, iuncto versic. sit tamen dubitatur, C. de testibus.* Addo pro hac eadem *sublimitatione Imol. in quoniam frequenter, nu 3. versic. si dubitatur de morte testium, & versic. posses tamen dicere, extra, vt lit. non contest. secundum relatos per Vsu. opin. 922. nu. 4.*

Contrarium, quod † imo, quando debitum est 18 conditionale, possint etiam testes ad perpetuam rei memoriam, & ante litem contestatam examinari, etiam quod non sit periculum de eorum morte vel absentia, scripserunt Alber. *in d. l. lege Aquilia, num. 2. ad medium, colum. 2 in princip & ibi etiam Fulgos. sub num. 1. & sequ. ff. ad legem Aquiliam*, quos omnino videas, quia magistraliter loquitur Bald. (ni fallor) sibi contrarius, *in d. authent. sed & si quis, numer. 11. colum. 4. in princip. versic. exemplum de primo, iuncto versic. ista igitur casibus, & versic. interdum ergo*, vbi & ipse magist. aliter loquitur, & ibi etiam Fulgos. *post num. 2. versic. aliquando actor, Salycet. num. tertio, versic. & si in ista causa, iuncto versic. sic & ex parte actoris, Cod. de testibus, Aretin. in capit. significauit, sub nu mer. 16. 21. & seqq. extra, de testibus*, vbi late disputat, & tandem *nu. 24. in fin.* videtur concludere, quod de iuris subtilitate prima opinio

opinio verior sit, sed quod hæc secunda contraria sit * æquior & * communior. Pro qua addo etiam Lanfran. *in tract. de testibus, post nu. 34. versic. secundo sequitur*, (vbi tamen in libro meo litera est corrupta, quia deficit dictio non,) *Michael Graff. in commun. opin. libr. 2. c. 17. quæst. 29. vbi refert, & sequitur Aret in. vbi supra, testantem de æquiori & communiori opinione, de qua etiam post Capic. quem allegat in decis. 123. num. 6. & sequ. testatur Visu. d. opin. 922. numer. 5.*

19 *versic. sed contrarium*, vbi † etiam post Alexan. de Næuo *in consil. 44. nu. 5. & sequ.* iudicis arbitrio multum in proposito tribuit, *quod & idem voluit Mynsing. obseru. 72. versic. sin vero potestas, centur. 4.*

20 LIMITA VI. Vt † ante litem contestatam possint testes ex parte actoris examinari, quando idem actor nec agere, nec litem contestari potest, nisi testibus illis examinatis, *Bart. in l. leg. Aquilia, in fin. ad leg. Aquil. & in l. de ætate, num. 3. ad medium, versic. quod intelligendum est*, vbi ponit exemplum huius limitationis. *ff. de minor. & in authent. sed & si quis, in 1. lectur. nu. 4. ad finem, versic. quandoque ius agendi, iuncto num. 5. & in 2. lectura, num. 2. in fine, versic. si vero non potest, & nu. 3. & ibi Bald. col. 4. ante medium, num. 8. post medium, versic. si vero non potest supervenire, & numero 10. versic. item circa tertium*, vbi declarat exemplum Bartoli, *Fulgos. post nu. 2. versic. aut facultas agendi non potest supervenire. & c. Ang. num. 3 in fine, versic. si vero actor non potest auenire. & c. Salyc. nu. 7. in fin versic. & in casu quo, C. de testibus, Myngere, Salyc. nu. 7. in fin versic. & in casu quo, C. de testibus, Mynsing. obseru. 72. versic. posteriori vero, cent. 4. Montic. rub. quando ad perpetuam rei memoriam, & c. fol. 98. col. 1. versic 1. & consulendo tradit Alexan. consil. 203. nu. 8. lib. 2.*

21 LIMITA VII. In causis † summariis, breuioribus, & in quibus libellus non offertur. In iis enim testes posse etiam lite non contestata examinari (cum litis cõtestatio non requiratur,) scripserunt Hostiensis *in capit. quoniam, num. 26. in 25. casu, & ibi Ioan. Andr. nu. 48. versic. item in casibus, Bald. num. 2. Butr. num. 4. colum. 4. versic. tertia regula, Ancharan. num. 8. versic. item in casibus, Anan. nu. 6. versicul. tertia est, Abb. numer. 3. ad finem. & num. 4 versic. tertia regula est, Marian. num. 26. in 8 fallent.* vbi, quid in causis, quæ vigore statuti expediendæ sunt simpliciter, de plano, sine strepitu & figura iudicii, aut sola facti veritate inspecta, *& num. 27.* vbi distinguit & declarat, an & quando requiratur contestatio litis in causis, in quibus libellus non offertur, *& num. 57. in 61 fallent.* vbi in causis breuibus, & modici præiudicii, *& num. 77. in 82 fallent. extra, vt lit. non contestat. Albert. in l. leg. Aquilia, nu. 4. in fin versic. item vbicunque proceditur sine libello. ff. ad l. Aquiliam, Ang. in authen. de testibus §. & hoc vero, nu. 37 col. 1. ante fin. versic. fallit in omnibus casibus, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, num. 1. in 4. casu, Vell. de testibus, nu. 73. in 4. casu, Lanfranc. in tract. de testib. numer 35. versic. vnum non omitto, Pract. Corrad. tit. de testib. rubric. de recept. ante lit. contest. nu. 49 in 4 casu. fol. 130. col. 2 in princip. Monticell. in repertor. test. rub. lite non contestata, &c. fol. 95. col. 2. versic. penult.*

AMPLIANDO I. Hanc † octauam limitationem 22 aduerte, quod licet Specular. *vbi supra, nu. 1. in 4. casu*, loquutus fuerit, quando is, qui conuenitur, malitiose se absentat, & contumax est, ergo secus vt letur reo præsente: verius tamẽ est, quod in causa matrimoniali possunt testes examinari lite non contestata, reo dum parte contumace & absente, sed etiam præsente, secundum Marian. *in cap. quoniam, nu. 26. vt lit. non contest.*

AMPLIA II. Eandem † octauam limitationem, vt 23 procedat, quomodocunque agatur de fœdere matrimonii, siue ad impediendum, siue ad diuidendum, siue ad declarandum, *Marian. in d. cap. quoniam, nu. 6. versic. quæ fallentia procedit, extra. vt lite non contestata.*

AMPLIA III. Etiamsi † agatur de sponsalibus, li- 24 cet enim matrimonium & sponsalia inter se sint diuersa, idem tamen priuilegium habent circa tangentes matrimonium (prout sunt sponsalia) quod & habent ipsæ causæ matrimoniales, *Clem. 2. sed iudex*, ideo in tali causa non solum lite non contestata possunt recipi testes, sed etiam peruenire ad sententiam. *Ita Marian. in c. quoniam frequenter, nu. 17. in 8. fallent. extra, vt lite non contestat.*

SVBLIMITA I. Vt † eadem octaua limitatio pro- 25 cedat, quãdo agitur de fœdere matrimonii: tunc enim lite non contestata examinantur testes, secus autem, si agatur de crimine ad thori separationẽ propter adulterium, post matrimonium, quia tunc non recipiuntur testes lite non contestata, *Hostien. in c. quoniam, num. 13. ad fin. versic. nam & in carnali* (vbi etiam, quid isto casu seruet Ecclesia Romana) *& ibi Marian. nu. 16. versic. secus si non agatur*, vbi de * communi, *extr. vt lit. non contest.*

SVBLIMITA II. Vt † dicta octaua limitatio pro- 26 cedat, quando quæstio matrimonii est principalis: secus, si incidenter ad causam principalem, vtputa, quia ageretur de successione, in qua incideret quæstio natalium, & sic de matrimonio: tunc enim examinantur testes lite non contestata, si agatur coram iudice seculari, secus si coram ecclesiastico, *Marian. in c. quoniam, nu. 16. versu. sed si esset principalis quæst. o, vt lite non contestata.*

LIMITA IX. Quando † agitur de matrimonio spi- 27 rituali, & sic de electione alicuius ad dignitatem ecclesiasticam: tunc enim absque litis contestatione testes recipiuntur: sic probat text *in c. quoniam frequenter, §. porro, ibi, si super alicuius electione, & c. extr. vt lit. non contest. gloss. ar. d. c. quoniam, in princ. verbo singulariter, versic. & vbi agitur de electione, & in d. §. porro, in verbo, electione*, vbi ponit exemplũ, quando agitur, quod electio non fit canonice celebrata, vel quod electus sit criminosus, & ampliat hanc limitationẽ, nedum quando agitur de electione Prælati, sed etiam, si de electione cuiuslibet clerici. Verum de materia & veritate huius limitationis vide *in c. quoniam frequenter. Innoc. nu. 1. in prin. col. 1. versic. vltimo*

de matrimonio, vel electione, & col. 2. nu. 4. per totum, in verbo, alicuius, vbi bene declarat & exemplificat, Hostien. nu. 3. & num. 13. post med. in verbo, alicuius, & num. 26. versic. secundo, quando agitur, Ioan. Andr. num. 2. ad medium, versic. quod fallit, & num. 49. Henric. Boyc. in §. sunt & alij. post num. 5. Bus. in prin. post num. 4. versic. in quantum, il 1. & in §. porro, num. 4. Imol. num. 4. versic. si agatur de matrimonio spirituali, & nu. 5. versic. nota primo, Zabarell. in princip. colum. 1. in princ. versic. vel si agatur de matrimonio spirituali, & in §. porro, num. 1. & nu. 7. Abb. in princip. ante numer. 1. colum. 2. post princip. versic. fallit in sex casibus, & in §. porro, num. 1. Marian. num. 18. & num. 80. & vide etiam Angel. in authent. de testibus, §. & hoc vero, num. 37. colum. 2. in princip. versic. fallit in causis electionis, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, nu. 1. in tertio casu, Nell. de testibus, num. 73. in tertio casu, Pract. Corrad. tit. de testibus, numer. 48. in tertio casu, rubr. de recept. ante litem contestatam, numer. 48. in tertio casu, Monticell. in repertor. test. rub. lite non contestata, &c. fol. 96. col. 1. versic. 5.

31 LIMITA X. Quando † agitur de aliquo Ecclesiastico beneficio obtinendo, *glossa in dict. cap. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, in fine, versic. idem vbi agitur de beneficio, & in §. sunt & alij, in verbo, & alij, & ibi Henric. Boyc. num. 6. ad fin. versu. hodie vero*, vbi generaliter loquitur in causis beneficialibus, *extra, vt lit. non contestat.* Et in proposito vide omnino Marian. *in dict. capit. quoniam*, num. 20. vbi facit conclusionem, quod in causis prouisionum super dignitatibus & quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis examinantur testes lite non contestata, quia in talibus causis litis contestatio non requiritur: deinde eam limitat quatuor modis. *Addo pro hac eadem limitatione Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, num. 2. in 21. casu, Nell. in tract. de testibus, nu. 73. in 20. casu, Pract. Corradi, tit. de testibus, rub. de recept. ante litem contest. nu. 48. in 21. casu, fol 138. col. 2.*

32 LIMITA XI. In † causis spiritualibus, in quibus lite non contestata examinantur testes, *vt pleneper Henric. Boyc. in cap. quoniam*, §. *sunt & alij, num. 6. ad finem*, vbi exemplificat in beneficialibus & matrimonialibus, *de quibus dixi supra, num. 24.* & in præcedenti limitatione, item in causa vsurarum, de qua tradunt etiam Doctores allegati infra, in vltima generali limitatione, *nu. 57.* item in causa decimarum, Abb. *ibidem, post num. 4.* vbi quando causa est mere spiritualis, & sine alicuius incommodo, Marian *num. 23.* vbi loquitur in causis decimarum, in quibus facit conclusionem affirmatiuam, eamque ampliat sex modis, & limitat quatuor modis, *& nu. 24.* vbi loquitur in causis vsurarum, in quibus pariter facit conclusionem affirmatiuam, eamq; ampliat, & limitat tribus modis *& num. 30. in 32. fallentia*, vbi loquitur in causa mere spirituali, & in qua tractatur sine alicuius incommodo, *& ibi testatur de * communi, extra, vt lit. non contest. Angel. in auth. de testibus, §. & hoc vero, nu. 37. versic. fallit in omnibus causis spiritualibus, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, num. 1. in fine, in 11. casu, Nell. in tract. de testibus, nu. 73. in 1. casu, Lanfranc. de testibus, nu. 35. versic. vnum non omitto, Corrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de recep. ante litem contest. nu. 48. in 11. casu, fol. 138. col. 2. Monticell. in repert. test. rubr. lite non contestata, &c. folio 95. column. 2. versic. finali*, vbi quid, quando agitur de probando aliquem vsurarium manifestum.

33 SVBLIMITA, hanc † vndecimam limitationem non procedere, quando agitur de probando aliquem esse vsurarium manifestum, quia tunc non recipiuntur testes ante litem contestatam, *Bald. in dict. c. quoniam frequenter, nu. 1. extra, vt lit. non contestat.*

34 LIMITA XII. In † causa denuntiationis, *cap. nouit, extra, de sndic. gloss. in capit. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, versic. item in causa denuntiationis, & ibi etiam Innocent. nu. 1. in fine, ver. fallit in denuntiatione, Marian. numer. 22.* vbi concordando contraria dicit, hanc limitationem procedere in denuntiatione Euangelica, secus in iudiciali, *extra, vt lit. non contestat. Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, nu. 2. in 14. casu, Corrad. in pract. titul. de testibus, rub. de recept. ante lit. contestat. num. 48. in 14. casu, fol. 138. col. 2.*

LIMITA XIII. In causa † restitutionis in integrum incidenter officio iudicis petitæ, *gloss. in cap. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, versic. item cum in integrum restitutio, & vbi Imol. post numer. 2. versic. in ea glossa, il secund.* vbi secus, si principaliter & non incidenter petatur, *Marian. num. 35. in 29. fallent. extra, vt lit. non contest. Angel. in authent. de testibus, §. & hoc vero, num. 37. colum. 1. ad finem, versic. hoc patet etiam*, vbi loquitur non solum in restitutione in integrum incidenter petita, sed etiam in restitutione, quæ petitur per minorem principaliter aduersus aditam hæreditatem, & reddit rationem huius limitationis, quia scilicet in ea potest procedi, etiam lite non contestata, *Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, num. 2. in 15. casu, Nell. de testibus, nu. 73. in 14. casu, Corrad. in pract. titul. de testibus, rubr. de recept. ante lit. contestat. num. 48. in 15. casu, fol. 138 col. 2.* 35

LIMITA XIV. Vbi † aliquid officio iudicis expeditur, *gloss. in cap. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, versic. item vbi aliquid, & ibi Innocent. num. 1. versic. fallit etiam Hostiens. num. 26. in 23. casu, Anton. de Butr. numer. 4. colum. 2. versic. aliam regulam, Marian. num. 31. in 35. fallent. vbi late de materia, extra, vt lit. non contestat. Alber. in l. lege Aquilia, post num. 4. versic. item quando iudex, ff. ad legem Aquiliam, Specul. in tit. de teste, § nunc tractemus, num. 2. in 30. casu, Nell. in tract. de testibus, num. 73. in 29. casu, Practic. Corrads, tit. de testibus, rub. de recept. ante litem contest. num. 48. in 30. casu, fol. 138. col. 2. in fine.* 36

SVBLIMITA, hanc † decimam quartam limitationem procedere, quando quid petitur officio iudicis actioni deseruiente, secus si non seruiret actioni, sed actio ei, *Innocent. in dict. c. quoniam, nu. 1. versic. fallit etiam, & ibi Marian. nu. 31. in 35. fallent. vbi late de materia huius declarationis, vt lit. non contest. Angel. in authen. de testibus, §. & hoc vero, num. 37. col. 1. ad fin. versic. & in officio iudicis deseruiente actioni*, vbi ponit exemplum huius sublimitationis, *Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, num. 2. in 30. casu, versic. quod intellige, Campeg. regul. 71. in tertia fallent. Nell. dict. num. 73. in 29. casu, versic. quod intellige, Monticell. in repert. testium, rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, &c. fol. 101. col. 1. versic. 1.* 37

Licet † contrarium, † quod etiam indistincte, etiam quod officium iudicis loco actionis intentetur, testes recipiantur lite non contestata, defendat Hostiens. *in d. cap. quoniam frequenter, nu. 26. d. casu 23. versic. tu dicas.* 38

LIMITA XV. In † causa petitionis legati & fideicommissi, *gloss. in cap. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, versic. item in petitione, &c. (vbi tamen postea videtur contrarium tenere) & ibi Hostiens. num. 26. in 16. casu, Marian. num. 36. in 40. fallent. vbi de materia, extra, vt lite non contestata, Specular. in tit. de teste, §. nunc tractemus, numer. 2. in 16. casu, Nell. de testibus, num. 73. in 15. casu, Corrad. in pract. tit. de testibus, rubr. de recept. ante lit. contestat. nu. 48. in 16. casu, fol. 138. col. 2.* 39

LIMITA XVI. In † restitutione Trebellianicæ, *l. penult. §. cum autem, C. ad Trebellian. gloss. in cap. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, versic. item in Trebellianica, & ibi Hostiens. numer. 26. in 19. casu, extra, vt lit. non contestat. Specular. in titul. de teste, §. nunc tractemus, num. 2. in 18. casu, Nell. in tractat. de testibus, num. 73. in 17. casu, Pract. Corradi. tit. de testibus, rubr. de recept. ante lit. contest. nu. 48. in 18. casu, fol. 138. col. 2.* 40

LIMITA XVII. Quando † testes examinantur in iudicio communi, vt puta familiæ erciscundæ, & finium regundorum, *gloss. in d. c. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, versic. item cum agitur finium regundorum (per text. in l. 3. C. fin. regundor.) Hostiens. ibidem, numer. 26 in 15. casu, Ioan. Andr. numer. 23. extra, vt lit. non contestat. Alber. in l. lege Aquilia, post numer. 4. ff. ad legem Aquil. Specular. in titul. de teste, §. nunc tractemus, numer. 2. in 17. casu. Nell. de testibus, numer. 73 in 16. casu, Corrad. in practic. titul. de testibus, rubric. de recept. ante lit. contestat. numer. 48. in 17. casu, fol. 138. colum. 2. & casu 48 fol. 139. colum. 2. Monticell. in repertorio testium, rubric. quando ad perpet. rei memor. &c. fol. 98. column. 1. versicul. 3.* 41

Licet † contrarium voluerit gloss. *d. l. 3. C. fin. regund. allegata per Imol. in d. cap. quoniam frequenter, numer. 2. ante med. versicul. in ea gloss. il 3. extra, vt lit. non contestat. Cyn. in d. l. 3. in 3. quæst. & Bald. in penultim. quæst. quos in proposito refert & sequi videtur Marian. in eodem cap. quoniam frequenter, num. 30. in 28 fallen.* 42

LIMITA XVIII. In † causa liberali, & in causa libertatis, & in qua agitur de statu personæ, *secundum gloss. in cap. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, in fin. versicul. & secundum quosdam, & ibi Hostiens. numer. 26. in 21. casu, Marian numer. 49. & 50. in 53. & 54 fallent. vbi alios plures refert concord. antes, extra, vt lit. non contestat. Nell. in tractat. de testibus, numer. 73. in 27. casu, Practic. Corradi titul. de testibus, rubric. de recept. ante lit. contestat. numer. 48. in 28. casu, fol 138. column. 2. in fin. Monticell. in repertorio testium, rubric lite non contest. ata, &c. fol. 96. column. 1. versicul. 4.* 43

LIMITA XIX. In † causa dotis, & sic vbi agitur de dote restituenda. Causa enim dotis æquiparatur causæ matrimonij. Ideo in ea, sicut in causa matrimonij testes recipiuntur lite non contestata, *Marian. in cap. quoniam frequenter, n. 48. post gloss. & Zabarell. in locu per eum relatis, vt lit. non contest.* 44

LIMITA XX. Vbi † offenditur publicum commodum, seu publica vtilitas, vt in dilapidatione, & malo officiali, *secundum gloss. in d. cap. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, versicul. item vbi offenditur, & ibidem Innocent numer. 1. post medium, versicul. item fallit, vbi offenditur, Anan. numer. 6. versicul. quarta, quando ita, Abb numer. 4. versicul. quartam regulam*, vbi, quod quando agitur de commodo publico, iudex potest ex officio supplere, & ideo testes examinat ante litem contestatam, *Marian. numer 38 in 42 fallent. extra, vt lite non contestat. Angel. in authent. de testibus, §. hoc vero, num. 37. ad medium, colum. 2. in princip. versicul. item hoc patet, vbicunque vtilitas publica offenditur*, vbi reddit rationem, quia scilicet tunc procedi tur lite non contestata, *Specular. in titul. de teste, §. nunc tractemus numer. 1. in fin in 17. casu, & numer. 2. in 22. casu, Socin. regul. 142. versicul. fallit quando procederetur super crimine dilapidationis, Nell. de testibus, numer. 73. in 12. casu, & in 21. casu, Practic. Corradi titul. de testibus, rubric. de recept. ante lit. contestat. numer. 48. & in 11. 22. casu, folio 138. colum. 2.* 45

LIMITA XXI. Super † incidentibus & emergentibus ante contestationem litis, vt puta, in exceptionibus dilatorijs, & declinatorijs, & etiam in quibusdam peremptorijs, cum scilicet excipitur de re iudicata, vel transacta, vel finita, secundum gloss. *in cap. quoniam frequenter, in verbo procedendum, & ibi Innocent. num. 1. in fin. versicul. & idem forte dicitur in omnibus emergentibus, Hostiens. numer 3. versicul. nam supe incidenti; & numer. 26. in 26. casu, Ioan. Andr. numer. 48 versicul item in incidentibus. & ibi Bald. in l. 3. litera A. Henric. Boyc. in § sunt & alij numer. 3. Bellamer. ad fin. versicul. nisi esset talis, Bald. numer. 3. Imol. numer. 1. ad finem, versicul. in gloss. 2. Ancharan. numer 8. versicul. 2. ad finem, versicul. in gloss. 2. Ancharan. numer 8. versicul. item in incidentibus, Anan numer. 6. versicul. secunda est, & numer. 3. ad finem, & numer. 4. versicul. secunda regula est, quod testes non recipiuntur lite non contestata. Henric. Boyc. in cap. significauit, numer. 2. Bellamer. numer. 8. extra, de testibus, Bellagerr in compilat. ab aliquo colum. 2. in princip. versicul. verbi gratia, & Cyn. ad Roma. 1. in princip. Bald. numer. 11. in fine, versicul. ex ordinatione litis, Alberic. numer. 1. versicul. sed supe aliquo incidenti, Fulgos. colum. 1. post numerum 1. versicul. aut quæritur de iu, C. de testibus, Angel. in authent. de testibus, §. & hoc vero, numer. 57. colum. 1. in fine, versicul. item hoc patet in omnibus emergentibus, Specular. in titul. de teste, §. nunc tractemus, numer. 2. in 29. casu, & numer. 3. in 4. casu, & numer. 4. in 36. casu, Socin. regul. 242. versicul. casus est in incidentibus, Nell. de testibus, numer. 37. in 28. casu, & in 32. casu, Lanfranc. de testibus, numer. 35. post versicul. vnum non omitto, vbi ponit exempla, Corrad. in practic. titul. de testibus, rubr. de recept. ante lit. contest. num. 48. in 29. casu fol. 138. colum. 2. in fin. & in 33. casu, fol. 139. colum. 1. in princip. & in 36. casu, d. colum. 1. ad medium, Monticell. in repertor. test. rubr. lite non contest. &c. fol. 95. col. 2. vers. 2.* 46

LIMITA XXII. Quando † dubitatur, ne propter moram, & temporis longinquitatem, seu alias propter amicitiam, seu affinitatem cum aduersario contrahendam, subornentur, obliuiscantur, & varient, *gloss. in cap. quoniam, in verbo, subtrahatur, & in verbo. si timetur, & ibi Hostiens. numer 5. in fin. versic. sed & periculum obliuionis, Ioan. Andr. num. 5. versic. sed periculum obliuionis, Bald num. 5. Butr. in §. nisi forte, num. 13. Anchar. num. 6. Anan. num. 2. versic. & inter alios, Abb. num. 6. vbi respondet contrarium, Marian. num. 11. Barbat. num. 13. extra, vt lit. non contest. Nell. in tractat. de testibus, num. 73. in 23. casu, Monticell. in repertorio testium, rubr. lite non contestata, &c. fol. 95. colum. 2. vers. 4. & consulendo tradiderunt Alex. cons. 203. num. 9. lib. 2. Socin. tun. cons. 34. num. 4. ad fin. versum quia, lib. 1. Aret. cons. 142. post num. 11.* Licet gloss. & Calderin. allegati per Abb. *vbi supr.* contrarium dixerint. 47

SVBLIMITA, quando † factum est valde graue, notabile, & non intricatum, quia tunc cum illud non præsumatur ex longo tempore recedere à memoria, ideo super eo testes non recipiuntur lite non contestata, *Abb. in c. quoniam, n. 6. versic. quid enim, Marian. post num. 11. vt lit. non contest.* 48

LIMITA XXIII. Quando † agitur de statu Ecclesiæ, iudex ve ex officio de illius iuribus male occupatis & detentis inquirit, *Innocent. in cap. quoniam frequenter, num. 1. ad fin. versic. dicunt quidam, iuncto versic. & idem potest dici*, vbi tamen, quod † iudex raro debet procedere inquirendo super his, nisi iusta causa subsit, *& num. 7. & ibi Host. num. 26. in 18. casu, Ioan. Andr. num. 20. in verbo, excessum, Butr. num. 4. colum. 2. in fin. versic. & hoc concluditur, & in §. sunt & alij, num. 3. in fin. & num. 4. Imol. num. 19. Ancharan. in §. sunt & alij, num. 2. & ibid. Anan. num. 4. & Abb. num. 1. in fin & seq. Marian. num. 21. & num. 91. in fin. extra, vt lit. non contest. Specular. in titul. de teste, §. nunc tractemus, num. 2. in 13. casu, Nell. in tractat. de testib. num. 72. in 13. casu, Pract. Corradi tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contestat. num. 48. in 13. casu, fol. 138. col. 2.* 49

LIMITA XXIV. Quando † capto iudicio reus excipiendo impediat, & differat litem contestari, præsertim per cauillationes: tunc enim iudex etiam lite non contestata mandat testes recipi, *Innocent. in cap quoniam frequenter, nnmer. 3. ad fin. versic. item si impediat, Hostiens. ibidem, numer. 9. in verbo, siue sit absens, versicul. idem est si per suas exceptiones, Ioan. Andr. numer. 8. ad medium, versicul. idem si impediat litem contestari, Bellamer. §. 1 numer. 8. sub 8. quæst. versicul. vel si per suas exceptiones, Bald. numer. 7. versicul. in gloss. parua, Butr. in §. nisi forte, numer. 10. versicul. idem si impediat, Abb. numer. 19. in fin. versicul. item si, Barbat. num. 42. extra, vt lit. non contest. Felyn. in cap. significauit, num. 7. extra, de testib. Bald. in authent. sed & si quis, num. 18. in fin. versic. aduerte, C. de testibus, Angel. in authent. de testibus, §. & hoc vero, num. 37. ante fin. colum. 2. post medium, versic. vlterius quæro, Socin. reg. 404 in 2. fallent. Lanfranc. de testibus, numer. 34. versic. hac regula fallit, Anan. Gail. observat 92. num. 12. lib. 1. Pract. Corradi titul. de testib. rub. de recept. ante lit. contest. num. 48. in 45. casu, fol. 139. colum 2.* 51

52 LIMITA XXV. Quando † agendum est contra malitiosum, potentem, & tyrannum, quem actor non auderet conuenire, hoc enim casu subueniendum est actori per iudicem, qui considerata forma, & qualitate negotij, & personarum, & aliis circumstantijs, quãto cautius poterit, faciet testes recipi, & diligenter examinari, sustinens ipse vices rei circa examinationem, & reseruans eidem reo ius excipiendi contra personas, & dicta testium, *Hostien. in cap. quoniam frequenter, numer. 9. ad fin in verbo, abig, m. ultra, vers. quid si præsens, Ioan. Andr. nu. 8. post med. vers. sed si præsens, Bellamer. in §. 1. num. 3. in fin. sub 4. quæst. vers. subdu etiam, Butr. in § nisi forte, numer. 10. ad med. vers. item dicit Hostien. Abb. num. 20. Marian num. 11. sub 1. requisito, colum. 8. in princip. vers. & aduerte, Fel. num. 7. vt lit. non contest. Socin. reg. 404. in 4. & vlt. sallen. Conrad. in practic. tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. num. 48. in 47. casu, fol. 139. col. 2. Monticell. in repertor. test. rubr. lite non contest. &c. fol. 96. col. 1. vers.*

53 LIMITA XXVI. Quando † quis in remotis partibus passus est aliquod infortunium, puta, naufragium, furtum, hostium incursum, aut quid simile: tunc enim in eodem loco sequuti infortunij etiam lite non contestata, & etiam parte non citata testes recipiuntur, *vt dixi supr. quæst. 72. num. 53. & seqq. vbi concordantes allegatis quibus addo Marian. in cap. quoniam frequenter, num. 13. & ibi Felyn. colum. 5. ad medium, versicul. propter hoc dixit etiam extra, vt lit. non contesta. Aretin. cap. significauit, numero 10. versicul. reperitur tamen, & numer. 14. versicul. nisi iusta causa fuit, extra, de testibus, Gerard. singul. 99. num. 2. vers. secundo limitatur.*

54 LIMITA XXVII. De † consensu partium, *Marian. in quoniam frequenter, num 26. in fin. in 21. sallent. vbi refert quæ de materia, vt lit. non contest. Ball in c. significauit, n. 5. Mantue de materia, vt lit. non contest. Socin. reg. 415. in 1. sallent. Monticell. in repert. test. extra de testib. rubr. lite non contestata, &c. fol 97. col. 1. vers. 4 & vide, quæ dixi infr. n. 191.*

55 LIMITA XXVIII. Vbi † agitur de periculo animarum, *Marian. in 6. quoniam frequenter, num. 54. in 58 sallen. extra vt lit. non contest.*

56 LIMITA XXIX. Quando † agitur super ætate, & natalibus filij ad instantiam patentum: tunc enim examinantur testes, etiam lite non contestata, & sufficit isto casu generale proclama, si quis putauerit sua interesse, *Bald. in neq; natales, colum penult. vers. tertia scriptura. C. de probat. refert & sequitur Conrad. in pract. titul de testib. rubr. de recept. ante lit. contestat. numer. 48. in 49. casu. fol. 139. colum. 2.*

57 LIMITA XXX. Propositam † regulam non procedere in pluribus aliis casibus (vltra supra enumeratos) in quibus lite non contestata possunt testes examinari, & in quibus etiam litis contestatio non requiritur, & in quibus videre poteris apud gloss. *in cap. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, vbi plures enumerat, & ibi Innocent. numer. 1. per totum, Hostiens. numer. 26. Ioan. Andr. numero 48. Butr. numer. 4. Ancharan. num. 8. Anan. num. . . . Abb. post num 3 & numer. 4. Marian. num. 8. vsq; ad numerum 78.* vbi latissime ponit casus octuaginta, *extra, vt lit. non contestat. Alber. in l. lege Aquilia, num. 4 per totum, in discursu, ff. ad legem Aquiliam, Angel. authent. de testibus, §. hoc vero, numer. 37. ad medium. colum. 1. in fin. & colum. 2. in princip. Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus. numer. 1. & seqq.* vbi ponit casus 36. *Soc. in regul. 242. Nell. in tractat. de testibus, num. 73. per totum,* vbi refert casus relatos Specul. *Pract. Corradi titul. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. num. 48. per totum, fol. 138. & seq* vbi ponit casus quinquaginta, *Monticell. in repertor. test. rubr. lite non contestata, &c. fol. 94. & seqq. per totam, & fol. 97. & seqq. in rubricis seqq.*

58 AMPLIA I. Omnes † prædictas limitationes, vt in casibus, in quibus testes possunt recipi lite non contestata, possint etiam recipi, & examinari in die feriato, *secundum Ioan. Andr. in cap. quoniam frequenter, numer. 7. in verbo, admittendi, Butr. ibidem, in §. nisi forte, num. 9. Zabarell. num. 2. in fin. vers. quæro, an hæc receptio, Anan. num. 5. Abb. numer. 22. vbi, quod ita tenent communiter* Dd. *Marian. * numer. 9. in 5. declaratione, extra, vt lite non contestat. Monticell. in repertorio testium, rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, &c. fol. 100. colum. 2. vers. final. & fol. 101. colum. 1. versicul. 6. & rubr. ab futuror. test. productio. fol. 102. colum. 2. versicul. 2. & 5. Lancellot. in tractat. de attent. cap. 12. limitat. 43. num. 5.*

59 LIMITANDO † propositam ampliationem, aduerte, quod illa tantum videtur procedere, quando imminet maximum periculum perituræ probationis, alias secus. Sic enim declarant Abb. *in d. cap. quoniam frequenter, num. 22. vers. vnde puto, & ibi Marian. numer. 9. in 5. declaratione, versicul. vnde putet D. meus, extra, vt lite non contestat.*

60 AMPLIA II. easdem † omnes limitationes, vt in casibus, in quibus possunt examinari testes ad perpetuam rei memoriam, possit etiam examinari vnus testis, *Bald. in auth. sed si quis, num. 15. C. de testib.*

61 SVBLIMITA I. dictas † omnes præcedentes limitationes, vt in omni casu, in quo examinantur testes ad perpetuam rei memoriam, & ante litem contestatam, ij, inquam, testes probent contra citatos, & vocatos, non autem contra tertium, *Butrig. in cap. significauit, num. 10. vbi etiam de materia, Imol. num 8. in fin. versic. an ista publicatio, Abb. num. 9. vbi limitat, nisi ille tertius successerit in ius illius, contra quem testes fuerunt recepti* vel *in ius illius, contra quem testes fuerunt recepti, Aretin. num. 15. vbi late de materia, & præsertim, an isti testes probent contra singulatem successorem, extr. de testib. Ad. in ad Bartol. in l. lege Aquilia, colum. 3. in fin. litera d. in fine additionis, vers. in autem examinatio,* vbi remittitur, an testes examinati contra venditorem noceant emptori, *& ibi Florian. num. 11. ad medium, vers. adde etiam,* vbi, quod non nocent tertio extraneo bonorum possessori, *quod non nocent tertio extraneo bonorum possessori, ff. ad leg. Aquil. Angel. in authent. de testibus, §. & hoc vero, numer. 40. Lanfr. in de testib. num. 34. ad fin. vers. tales tamen testes, Monticell. in repertor. test. rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, &c. fol. 99. col. 1. vers. pen.* Verum de hac materia, an, & quando testes contra vnum examinati proberit contra alium, dixi latius *in quæstionib. ciuilib. sub tit. de probationib.*

62 SVBLIMITA II. & † generaliter easdem omnes limitationes, quia contra testes examinatos ante litem contestatam potest opponi & contra dicta, & contra personas, *Angel. per illum text. in authent. de testibus, §. & hoc vero, num. 37. in 4. & vltim. not. ab. & numer. 43. Alber. in l. lege Aquilia, num. 5. ff. ad legem Aquil. Cyn. in auth. si quis ab aliquo, colum. 1. in fin. vers. secundo quæro, vbi, quod ita tenent Dd. & ibi etiam Alber. colum. final. in fin. num. 2. versicul. sed nunquid quando testes, C. de testib.* Et in specie de testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam pro parte rei, dixi *infra, numer. 80.*

ARGVMENTVM.

Testes an & quando ex parte rei possint examinari lite non contestata, & ad perpetuam rei memoriam, & examinati, quid & quantum probent.

SVMMARIA.

Regula sit, quod ex parte rei, & in ciuilibus testes possunt examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, n. 63.

Ampliat 1. quando examinantur testes, vt eorum dicta publicentur, quando scilicet quis timet futuram litem, potest enim is tunc petere, vt testes de facto informatis examinentur, n. 64.

Ampliat 2. quia ex parte rei examinantur testes ad perpetuam rei memoriam, etiam quod non sint senes, valetudinarij, & absturi, n. 65. Declara, vt n. 66.

Ampliat 3. quod etiam ex parte actoris possunt examinari testes ad perpetuam rei memoriam, quando examinantur pro parte rei, n. 67. contra, n. 68.

Ampliat 4 etiam in eo, qui potest esse & actor, & reus.

Ampliat 5. vt possint examinari testes ante litem contestatam ad instantiam possessoris alicuius rei, qui dubitat posse sibi in futurum super dicta possessione litem moueri, num. 70. Declara hanc ampliationem duobus modis, vt num. 71. & sequentibus.

Limitat 1. hanc regulam non procedere, quando actor est præsens, & offert se paratum agere, ac litem mouere, n. 74.

Limitat 2. regulam procedere, quando reus examinat testes pro sua defensione, siue exceptione, secus si pro actione, & ad impugnationem n. 75. licet contra, n 76.

Ideo testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, reus potest vti, quando alius agit contra ipsum, secus si ipse reus velit agere contra alium, n. 77.

Ideo etiam quando reo competit actio, non potest ea examinare testes ad perpetuam rei memoriam, numer. 78. licet alij contra, num. 79.

Limita 3. quia contra testes receptos ex parte rei ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, potest opponi non solum contra dicta, sed etiam contra personas, num. 80. Declara, vt num. 81.

QVÆSTIO LXXVI. PARS II.

63 REGVLA sit † in hac secunda parte propositæ quæstionis, (& nunc resumo materiam quartæ principalis limitationis dictæ quæstionis, de qua *sup. num. 13.* quod ex parte rei possunt testes examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, *text est in * capit. significauit, & ibi communiter † notant omnes in summario, & ibi tertiam Hostiens. num. 2. vers. hæc publicatio fit in fauorem rei, Henric. Boic. num. 3. in fin. Bellamer. numer. 10. Bald. numer. 2. ad medium, versicul. quia fungitur loco rei, Butrigar. numer. 1. in 2 notab & num. 6. in princip. Imol. numer. 2. vers. item nota, quod ad petitionem rei, & numer. 8. post med vers. secundo casu, Zabarell. colum. 2. ante med. sub versic. dic, quod aut quæritur, vbi, quod ita tenent omnes, * & post med. versic. in fine eiusdem glossæ,* vbi ponit practicam examinandi testes ex parte rei, *Alb. nu. 4. ad fin. vers. venio ad secundum membrum, * vbi, quod ita omnes * indifferenter tenent, Felyn. num. 15. vbi pariter, quod hoc tenent omnes, * extra, de testib. gloss. in 6. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, vers. item in actoris absentia, & ibi Innoc. num. 1. in fin. vers. item fallit in reo, Hostiens. num. 24. ante fin. vers. prima est, Ioan. Andr. num. 21. in verbo, publicatio, Henric. Boic. in §. sunt & alij, num. 1. versic. in primo casu, Bald. num. 6. vers. porro si ex parte rei, Imol. num. 18. Anchar. num. 7. ad fin. & in §. sunt & alij, nu. 3. vers. sit autem ista receptio, tunc lo vers. subueniatur ergo, Zabarel. in d. §. sunt & alij, in fin. vers. item receptio, & ibid. Anan. numer. 2. versicul. nota ex isto textu, Abb. in princip. num. 7. & in 2 not. §. sunt & alij, num. 3. & nu. 4. in fin. versic. ratio diuersitatis, Marian. num. 9. versicul. 7. declaratur, & num. 11. colum. 7. vers. sed circa prædictas, extra, vt lit. non contestat. Bartol. in l. lege Aquilia, colum. 7. in fin. versicul. ante loquimur in reo, & colum. 4. ad medium, ver. secundo casu, ff. ad leg. Aquil. idem Bartol. in l. de ætate, num. 2. ff. de minor. Bellapert. in authent. si quis ab aliquo, colum. 2 in princip. vers. sed ex parte rei, & ibi Cyn. colum 1. ante med. vers. nam reus, Bartol. in 1. lectura. num. 5. versicul. secundo casu, & in 2 lectura. nu. 3. versicul. si vero petuntur examinari ex parte rei, Bald. numer. 2. post medium, vers. sed prout ista authent. loquitur in reo, & numer. 8. ante fin. vers. si vero petuntur examinari ex parte rei, tandem versic. ratio quare fauorabilior est reus, & num. 11. colum. 4. in princip. versicul. item est exemplum in reo, Alberic. numer 2. vers. ex parte enim rei, Fulgos. num. 2. post medium, versicul. sed si reus. Angel. num. 3. in fin. versicul. ex parte vero rei, Salycet. numer. 3. vers. ex parte vero rei, & num. 1. post med. vers. item dicunt*

*Canonistæ, Castrens. numer. 2. vers. si vero intelligitur in reo, C. de testib. gloss. in authent. de testib. §. & hoc vero, in verbo, præsente, in fin. vers. reus autem semper potest, & ibi Angel. num. 37. vers. 2. oppono, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, num. 1. an 8. casu, Campeg. regul. 171. in 8 fallent. Lanfranc. de testib. numer. 34. ad med. versicul. ex parte autem rei, Anton. Gomez. tit. de delict. cap. 1. num. 19. vbi de communi, * Mynsing. obseruat. 72. vers. * secundus articulus, cent. 4 Andr. Gail. observat. 92. num 8. & 9. Pract. Corradi tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. numer. 48. in 8. casu, fol. 138. colum. 2. post princip. Monticell in repertorio testium, rubr. lite non contest. &c. fol. 95. col. 1. vers. 1. & fol. 96. col. 2. vers. penult. & rubr. quando ad perpet. rei memor. testes producan. fol 97. col. 2. vers. 1. & seqq. vbi de materia, Michael Craff. in commun. opin. lib. 2. cap. 7. q. 28. in fin. versic. & hoc quidem procedit, Vtin. opin. 922. num. 6. vbi de * communi, * Mascard. conclus. 683. numer. 1. lib. 2. & consulendo tradiderunt Socin. num. cons. 44. num. 4 lib. 1. Corn. cons. 172. numer. 1. vers. & licet quandoque, lib. 2. Roland. consil. 13. num. 16. vbi de communi.* *

64 AMPLIA I. propositam † regulam, (& hæc ampliatio cõtinet eandem materiam, de qua in eadem regula habetur,) vt & idem sit, quando examinantur testes ad hoc, vt eorum dicta publicentur. Exemplum huius ampliationis ponitur, quando quis timet, ne sibi in posterum super aliquo controuersia moueatur: tunc enim is potest petere à iudice, vt testes, qui interfuerunt negotio, publicentur, id est, eorum dicta redigantur in publicam formam, ad æternam rei memoriam. Probatur hæc eadem ampliatio *in cap. quoniam frequenter, & ibi omnes & alij, ibi, vel testium publicatio immineat facultas, & ibi gloss. in verbo, publicatio, alia gloss. in d. cap. quoniam, in princip. in verbo, regulariter, vers. & publicationis, & in verbo, timetur, vers. nisi in. auffam publicationis, & ibi etiam Innocent. numer. 1. in princip. vers. sed & publicatione testium, & num. 7. in verbo, publicatio, Hostiens. num. 9. in verbo, timetur, & num. 24. in verbo, vel testium publicatio, & num. 26. in 4. casu, Ioan. Andr. numer. 2. ad med. vers. quod fallit, Bald. post num. 2. vers. item dicit, Butr. in §. nisi forte, numer. 13. & in § sunt & alij num. 5. Imol. num. 3. vers. in glossa timetur, & num. 17 post med. vers. in causa inquisitionis, Anchar. in §. sunt & alij, num. 3. vers. 4. nota Zabarell. colum. 1. in princip. vers. vel publicationis, Anan. in §. sunt & alij, num. 1. in princip. Abb. ante num. . . . in colum. 2 post prin. vers. fallit in sex casibus, & num 7. extra, vt lit non contest. item facit gloss. in cap. significauit, in verbo, in numerosa, extra, de testib.*

65 AMPLIA II. Vt † isto casu recipiantur testes non solum senes, valetudinarij, & absturi, sed etiam cæteri alij omnes, qui non sint tales, *gloss. in cap. quoniam frequenter, §. sunt & alij, in verbo, publicatio, versic. & in hoc casu, & ibi Hostiens. num. 9. in verbo, timetur, & numer. 24. ante fin. vers. 2. quia, Ioan. Andr post num. 11. in verbo, aliud, Butr. in §. sunt & alij, num. 5. vers. & hoc casu, Imol num 18. ver. item hic recipiuntur omnes, Anchar. in d. §. sunt & alij. num. 3. vers. quinto nota, vbi etiam Anan. num. 3. versicul. item pro reo recipiuntur omnes, Abb. in princip. num 87. vers. item recipiuntur omnes. & in §. sunt & alij num. 3. in fin. Marian. num. 91. extra, vt lit non contest. item gloss. in cap. significauit, in verbo, testes, ver. hic enim recipiuntur omnes, & ibi etiam Hostiens. in princip. Ioan. Andr. num. 7. Bellamer. num. 3. Bald. num 2. ad med. vers. quia fungitur loco rei, Butr. num. 5. Imol. numer. 8. vers. aliud est intellectus, Abb. num. 2. in fin. vers. oppono contra textum, & num 3. versic. prima differentia, extra, de testib. Bartol. in l. lege Aquilia, col. 4. ad med. vers. secundo casu, & ibi Florian. colum. 2. in fin. num. 3. ad med. vers. item hoc casu 2. ff. ad leg. Aquil. Bellapert. in authen. si quis ab aliquo, colum 2. in prin. vers. item quod dixi, Salyc. ibid. num. 3. vers. ex parte vero rei, & num. 7. post med. vers. item dicunt Canonistæ, & Castrens. post num. 2. C. de testib. Mynsinger. obseruat. 71. cent. 4. vers. primum enim, And. Gail. observat. 92. num. 8. lib. 1. Vtin. opin. 922. num. . . . vers. imo in præsente casu, vbi de communi.* *

LIMITA

66 LIMITA † Hanc secundam ampliationem procede, quando iudicium non est adhuc inchoatum: Sed si actor iam reum conuenisset, tunc non potest idem reus testes ante litem contestatam producere, nisi de eorum morte aut absentia diuturna timeatur, *Bellapert. in authent. si quis ab aliquo, col. 2. post prin. vers. item quod dixi, C. de testib. Conrad. in pract. tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. at. num. 48. in vltim casu, versicul. item declara. fol. 140. column. 11.* vbi facit conclusionem, quod quando instat tempus examinationis testium iure ordinario, non recipiuntur tunc testes ad æternam rei memoriam, *ex Socin. quem allegat in consil. 14. num. 10. lib. 4. Monticell. in repertor. test. rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, fol. 99. col. 1. versic. 2.*

67 AMPLIA III. Quia † quando reus producit testes ad æternam rei memoriam: tunc etiam actor potest producere alios testes super eisdem vel directo contrariis, *secundum Bald. in authent. sed si quis, num. 19. C. de testib. sequitur Aretin. in cap. significauit, num. 19. ad medium, versic. præterea ego considero, extra, eodem.* Vide tamen in hoc Castrens. *in d. authent. si quis ab aliquo, num. 2. in fin. vers. & adde,*

68 *quod dicit hic Baldus,* vbi dixit, quod † in hoc opinio Baldi sibi non placet, nisi quando debitum esset in diem, vel sub conditione: tunc enim, inquit ipse, posset Baldi opinio tolerari, secus quando debitum esset purum, & actor posset agere.

69 AMPLIA IV. In † eo, qui potest esse & actor, & reus: is enim potest testes ad perpetuam rei memoriam, & ante litem contestatam examinare: de cuius ampliationis veritate & exemplo videas Hostiens. *in c. significauit, num. 2. in fin. vers. solutio, vbi vterq; potest esse actor, & ibi Ioan. Andr. num. 16. versicul. dicit Hostiensis,* Bal. *num. 6. in princ.* vbi, quod isto casu valent depositiones testium ad defensionem, non ad impugnationem, *Butr. num 6. col. 2. post med. versicul. quandoq; petuntur, Imol. num. 8. vers. interdum in casu, &c. iuncto ver. secundo casu, Zabarell. col. 2. ad med. versicul. aut non impeditur agere, Abb. num. 4. in fin. col. 4. post med. vers. in 3. membro, Aretin. num. 25. vbi de materia, extra, de testib. Bartol. in authent. sed & si quis, in 1 lectura. num. 5. vers. 3. casu, & in 2. lectura, num. 3. colum. 2. vers. si vero petuntur examinari, il 2. & ibi Bald. numer. 8. ante fin. Fulgo. num. 2. post med. versicul. aut ille, qui petit, est actor & reus, C. eodem, & consulendo tradit Alex. consil. 203. num. 7. lib. 2. & in consil. 130. num. 8. lib. 7.*

70 AMPLIA (Et † hæc ampliatio venit illatiue ex regula,) vt ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam possint examinari testes ex parte illius, qui puta sit in possessione alicuius rei, dubitatque, quod morientibus testibus informatis aliquis possit sibi mouere litem, & ex deficientia probationum obtinere: tunc enim iustum est prouidere, aliter ius talium possidentium possideret, cum ipsi agere non possint, cum possideant, nec alios possent cogere ad agendum: merito ergo statutum est, vt testes recipiantur & publicentur perpetuo valituri, *text. est in cap. significauit, & ibi Innoc. in prin. Hostien. colum. 1. in princip. Ioan. Andr. post num. 7. Henric. Bosc. num. 3. in fin. Bellamer. num. 4. & numer 10 Butr. colum. . . in prin. num. 6. vers. item tenet hic Innocentius, Anchar. num. 3. & Abb. post num. 4. colum. 3. post princip. versic. Innocentius etiam, extra, de testib. Bal. in auth. sed & si quis, col. 2. ad fin. num. 5. vers. sed hic dubitatur, & numer. 8. ad fin. vers. est autem reus quomodocunq; possessor, C. eodem, Mynsing. obser. 71. cent. 4. Alex Stiat. in pract. iudic. cap. 16. num. 90. Monticell. in repertor. test. rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, &c. fol. 98. col. 1. ver. 4. & 5.*

71 LIMITA I. Hanc † quintam ampliationem non procedere, quando quis possidet, & nullus adest, qui controuersiam moueat, vel ius prætendat; tunc enim possessor nō potest dici nec actor, nec reus, quia aduersarium non habet, nec potest illum sibi constituere, & sic cum non habeat, cum quo fundet iudicium, vel quem citari faciat, non potest petere receptionem testium, ad perpetuam rei memoriam, *Bald. in cap. significauit, nu. 7. extra, de testib. idem Bald. in authen. sed & si quis, col. 2. in fin. n. 5. vers. sed hic dubitatur, & col. 3. in prin. vers. cautela est,* vbi propterea tradit cautelam, quod possessor procuret diffamari per interpositam personam, & tunc contra illam potest fundare iudicium, & occasione illius poterit facere citari cæteros, qui velint contradicere, *vt ibi per eum, Salyc. in d. auth. sed & si quis, num. 4. vbi refert & sequitur Bald. vbi supr. C. de testib.*

LIMITA II. eandem † ampliationem, quando 72
quis esset in possessione, haberet tamen actionem contra alium, vt interdicto vti possidetis, vel confessoria: tunc enim non possunt examinari testes ad æternam rei memoriam, secundum formam *d. cap. significauit*, sed habet remedium *d. cap. quoniam frequenter, &c. ita declarat Innocen. in eodem cap. significauit, post princip. vers. vnde videtur, & ibi Hostiens. colum. 1. in princip. vers. quid ergo si talis possessor, Ioan. Andr. num 8. Henric. Boc. num. 3. in princip. Bellamer. numer. 5. & num. 10 Butr. num. 6. colum. 2. in princip. vers. per hoc videtur, Zabarell. colum. 2. ante med. post vers. alias differentias, Abb. sub numer. 3. ad med. versicul. si tamen esset aliquis, extra, de testib.*

Quamuis † contrarium in hoc voluerit Bal. *in d. cap.* 73
significauit, n. 6. & Imol. n. 3. idem Bald. in authen. sed & si quis, col 4 n 8. ad med. C. de testib.

LIMITA I. Propositam † regulam non procede- 74
re, quando actor est præsens, & offert se paratum agere, ac litem mouere: tunc enim differtur receptio testium inductorum pro parte rei post litem contestatam, nisi essent senes, valetudinarij, aut diu abfuturi, *secundum Io. Andr. in cap significauit, num. 10. in fin. in verbo, interfint, & ibi Bellamer. num 1. in fin. Zabarell. colum. 2. post medium, versicul. si autem veniret aduersarius, Abb. numer. 4. in fin. colum. 4. post medium, versicul. imputetur ergo illi, extra, de testibus, Addent. ad Bartol. in l. lege Aquilia, columm. 4. litera c. ff. ad leg. Aquil.* vbi ex Bald. *quem allegat in l. final. C. de vsur.* plus dicit, quod quando reus vult petere testes examinari ad perpetuam rei memoriam, prius debet facere citari actorem, vt declaret, an tunc velit agere, quoniam si vellet agere, non esset recurrendum ad hanc viam extraordinariam, *Papiens. in practic. in form. capit. quando produc. test. ad æternam rei memoriam, numer. 2. versicul. & si comparuit,* vbi, quod si citatus cōparuit, siue sit actor, siue sit reus, debet offerri libellus, & iuris ordo seruari. Quid quando inducuntur testes ex parte actoris, & reus est præsens, an tunc possint recipi lite non contestata, dixi *infr. num. 108.*

LIMITA II. Eandem † regulam procedere, quan- 75
do reus examinat testes pro sua defensione, siue exceptione: secus si pro actione, & ad impugnationem, *gloss. in cap. significauit, in verbo, in testes, versic. & nota, quod hæc publicatio, & ibi Bald. num. 6. de testib. idem Bald. in authent. sed & si quis. num. 8 post princip.* vbi, quod ita dicunt Canonistæ, *C. eodem.* Quamuis † in hoc contrarium voluerit Nell. *de* 76
testib. n. 77.

Ideo † testibus examinatis ad perpetuam rei memo- 77
riam, reus potest vti, quando alius agit contra ipsum, secus si ipse reus velit agere, contra alium, *Innocent. in cap. significauit, ante med. versicul. idem videtur, & ibi Hostiens. ante num. 1. versicul. attestationes autem, Ioan. Andr. numer. 9. Bellamer. numer. 5. in fin. versicul. & he attestationes, Bald. numer. 5. Butr. num. 6. col. 2. ante fin. vers. & per hæc Imol. num. 8. in fin. vers. & adde etiam,* (vbi tamen dicit, quod forte istud non est verum,) *Aret. num. 25. vers. sed si idem reus, vbi de materia, extra, de testib.*

Ideo † etiam, quando reo competit actio, non po- 78
test examinare testes ad perpetuam rei memoriam, *Imo. in d. cap. significauit, numer. 6. vbi bene probat, & respondet contra-*

contraria, de testibus, Angel. in authent. de testibus, §. & hoc vero, num. 41. versicul. fallit, quando est in potestate rei exceptionem suam proponere per modum agendi, & ponit exemplum in exceptione non numeratæ pecuniæ, *refert & sequitur Andr. Gail. obser. 92. n. 10. & seq. lib. 1.*

79 Quamuis † contrarium in hoc voluerit Imol. *in c. Albericus, nu. 3.* vbi dixit, quod ad petitionem rei, qui etiam actor esset, potest peti publicatio testium ad æternam rei memoriam.

80 LIMITA III. Quia † etiam contra testes receptos ex parte rei ante litem contestatam potest opponi non solum contra eorum dicta, sed etiam contra personas, *gloss. (quæ in hoc reprobat contrariam Vinc. opinionem, in cap. significauit, in verbo, testes, versicul. item contra illos, & ibi etiam Ioan. Andr. num. 13. & num. 15. in fin. & num. 16. Bellamer. num. 14. Butr. num. 5. ad med. versicul. item contra illos, Imol. nu-*
* *mer. 5. vbi, quod hoc communiter * tenetur, Zabarell. colum. 2. post prin. versicul. ibi non est verum, &c. Abb. n. 3. col. 2. versicul.*
* *4. differentia, vbi, quod opinio Vinc. communiter * reprobatur,*
* *Felyn. num. 4. vbi, quod hoc communiter * tenetur, extr. de testib.*
Et generale est, quod contra testes examinatos ante litem contestatam, potest opponi etiam contra personas, vt dixi *supr. n. 62.*

81 SVBLIMITA † hanc tertiam limitationem, vt procedat ante publicationem: tunc enim potest opponi & contra dicta, & contra personas, quo casu procedit opinio Vinc. ita *declarat Imol. in cap significauit, num. 5. & ibi Abb. num. 3. col. 2. sub versicul. 4. differentia, & Felyn numer. 4. extr. de testib.*

ARGVMENTVM.

Testes senes, valetudinarij, vel diu abfuturi, an & quando possint examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam.

SVMMARIA.

Regula sit, quod senes, valetudinarij, & diu abfuturi possunt examinari ante litem contestatam, n. 82.
Ampliat 1. vt senes dicantur septuagenarij, n. 84. à septuagesimo vero anno, vsq; ad quinquagesimum stat in arbitrio iudicis, qui testes dicantur senes, n. 83. & d. n. 84.
Ampliat 2. vt etiam iudicis arbitrio remissum sit, quando testis absentia dicatur diuturna, n. 85.
Ampliat 3 quia pariter est iudicis arbitrio remissum, qui dicantur testes valetudinarij, & quando de eorum morte dubitari contingat, r. 86.
Ampliat 4. vt senes examinentur ante litem contestatam, etiam quod de eorum morte vel absentia non dubitetur, n. 87.
Ampliat 5. vt valetudinarii examinentur ante litem contestatam, etiam quod non sint senes, nec diu abfuturi n. 88.
Ampliat 6. in prosecturis ad bellum, vel vltra mare naugaturis, aut alias ad remotas partes peregrinaturis, n. 89.
Ampliat 7. vt infirmi & valetudinarii dicantur iudicio Medicorum, n. 90.
Ampliat 8. in muliere prægnante. n 91. Contra, n. 92.
Ampliat 9. vt sufficiat sola suspicio ad hoc, vt dicatur dubitari de morte testium, n. 93.
Ampliat 10. vt super diuturna absentia stetur iuramento testis, num. 94.
Et si isto casu testis præstat duplex iuramentum: Vnum de veritate dicenda; & aliud de futura absentia, num. 95. declara, vt num. 96.
Ampliat 11. vt tales testes examinentur ante litem contestatam, etiam super articulis reprobatiuis iure, n. 97. non tamen examinantur super articulis impertinentibus, n. 98.
Ampliat 12. vt tempore pestis omnes testes possint examinari ante litem contestatam, n. 99.
Limita 1. vt hæc regula procedat in valetudinariis, & infirmis, propter debilitatem corporis, & naturæ defectum, non autem propter febres acutas, n. 100. contra, n. 101.
Limita 2. quia quando examinantur senes valetudinarii, vel abfuturi, non debent alii examinari, qui non sint tales, n. 102.
Limita 3. quia absentia debet esse a loco iudicii, non autem à loco domicilii, n. 103.
Limita 4. quando actor est præsens, & est paratus suscipere iudicium; tunc enim senes, infirmi, & abfuturi non examinantur ad perpetuam rei memoriam, num. 104. contra, nu. 105. Distingue, vt n. 106. & seqq.
Limita 5. quia testes examinati propter mortis vel absentia periculum ante litem contestatam, si viui & præsentes sint tempore litis contestatæ, non probant, nisi denuo examinentur, num. 109. contra, n. 110.
Limita 6. in conualescentibus, n. 111.
Limita 7. si criminaliter, n. 112.

QVÆSTIO LXXVI. PARS III.

REGVLA sit † affirmatiua, quod quando timetur 82
de morte testium, vel eorum diuturna absentia, & sic senes, valetudinarij, & diu abfuturi, possunt ante litem contestatam examinari, text. *in cap. quoniam frequenter, in princip. ibi, nisi forte de morte testium timeatur, vel absentia diuturna, & paulo infra, ibi, senes, valetudinarii, & alii testes, de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, etiam lite non contestata, sunt proculdubio admittendi, & ibi gloss. & in verbo, regulariter, in princip. Innocent. num 1. versicul. fallit hæc regula, Hostiens. num. 3. in princip. & in verbo, de morte testium, & in verbo, vel absentia, & in verbo, diuturna, & num. 6. in verbo, senes, & num. 26. Ioan. Andr. num 2. versicul. quod fallit, Henric. Boic. in § sunt & alii, num. 1. versicul. nisi timeatur, &c. & n. 6. versicul. si actor est præsens, Bald. post num. 3. Butr. in §. nisi forte, num. 1. Imol. ante num. 1. versicul. fallit cum timetur, Anchar. num. 1. versicul. fallit in duobus casibus, & num. 2. versicul. 2. nota, Zabarell. colum. 1. in prin. versicul. fallit in sex casibus, & num. 2. in 1. & 2. oppositione, vbi respondet contrariis, Anan. num. 1. vers. fallit cum timetur, & num. 3. Abb. ante num. 1. col. 2. post princip. versicul. fallit in sex casibus, & num. 1. vers. fallit, vbi timetur de morte, & num. 3. in 1. requisito, Marian. num. 5. in 5. & 6. notab. & num. 9. versicul. hæc tamen regula fallit, & num. 10. in princ. extra, vt lit non contest. Bald. in cap. significauit, num. 2. versicul. & idem fallit, & ibi Imol. colum. 3. in princip. num. 8. in princip. & versicul. primo casu, Felyn. num. 6. versicul. fallit in casu, extr. de testib. item est gloss. in cap. Albericus, in verbo, publican. versic. sic etiam recipiuntur testes, extra, eodem, Bartol. in l. lege Aquilia, colum. 2. in fin. vers. quod dico in actore, & colum. 4. post princip. vers. nisi dubitetur, & ibi Alber. numer. 4. ff. ad leg. Aquil. idem Bartol. in l. de ætate, num. 2. vers. ex parte vero actoris. ff. de minor. Butrigar. in authent. sed & si quis, vers. vel etiam debitum est purum, & ibi Cyn. colum. 1. post princip. vers. si causa est inchoata, Bartol. post numerum tertium, in princip. iuncto versicul. item cum dubitatur, in 1. lectura, & in 2. lectura, numer. 1. in fin. Bald. post numerum octauum, columm. 4. in princip. versicul. in actore autem, & versicul. primo casu, Alber. num. 1. in princip. & d. numer. 2 in fin. versicul. item fallit, Fulgos. num. 1. in fin. versicul. nisi dubitaretur de vita, Angel. post numer. 3. versicul. fallit, vbi timetur, Salyc. numer. 1. & num. 3. & num. 7 post medium, vers. sed quando ex parte actoris, Castrens. num. 1. versic. item demum, C. de testib. gloss. in authent. de testib. § & hoc vero, in verbo, præsente, in fin. vers. testium nota, & ibi Angel numer. 37. vers. si ibi timetur, & versicul. hæc ergo est regula, Specular. in titul. de teste, §. nunc tractemus, num. 1. in 1. casu, & in 2. casu, Socin. regul. 413. in 1. fallent. Nell. in tractat. de testibus, num. 73. in 1. & 2. casu, Anton. Gomez. titul. de delict. cap 1. num. 19. versicul. actor vero, Mynsinger. observat. 72. in prin. vers. nisi de morte, centur. 4. Alex. Stiat. in pract. iudic. 16. num. 81. & nu. 89. Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. rubr. de testib. & eorum inductione. num. 3. Conrad. in pract. tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contestat. numer. 48. in casu, fol. 138. colum. 2. in fin. & in 2. casu. colum. 2. in princ. Menoch. de præsumpt. lib 2 præsumpt. 54. numer. 2. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 1073 numer. 2. vbi de communi, * & consilio *
ne 1367. num. 4 lib. 3. & consulendo tradiderunt Socin. in consil.*

sil.86.nu.14.versicul.secundo requiritur, lib.2. & cons.34.post num.4.in lib.1. Aretin.cons.142.num.11. Corn.con.172.numer.1.versicul.& hoc nisi subsit aliqua insita causa, lib.2 Roland. cons.23.n.10.lib 3. Port cons.72.n.6. Hippol.Rimin.cons.145. n.6.lib.2.& cons.213.n.107.eod.lib.2.

83 AMPLIA, vt † licet in iure senes quandoque dicantur annorum 50. quandoque annorum 55. quandoque annorum 60. & quandoque etiam annorum 64. *vt per Igneus in l.3.§.ignoscitur, num.13.seqq.* Et rursus quandoque septuagenarij, & quandoq; etiam centenarij, & quandoque etiam octuagenarij, *vt per infrascriptos Dd. & praecipue per Bald.in cap quoniam frequenter.n.m.3.extra, vt lite non contestat. & per Speculat.in titul. de testibus, §. nunc tractemus, num.6.addit.ad Papien.in pract.in form.capitulorum, in gloss.de morte & per Menoch.de arbitr.quaest.casu 59.* In proposito tamen iudicis arbitrio remittitur. Quando autem, & ex quibus isto casu iudex istud arbitrium regulare debeat, vide Innocent.*in d.cap.quoniam frequenter, num.3. & ibi Hostiens.num 6.& seq. Ioan.Andr.num.6. Bellamer.§.1.numer.6. & 7.in 2.quaest.Butr.in §.nisi forte, numer.6. Ancharan.num.3. Zabarell.num.2.in 3.oppositione, Anan.num.41. Abb.num.18. Marian.num.9.versic.2.declaratur*, vbi bene comprobat hanc ampliationem, eamque sibi videri satis æquam dicit, *Felyn.numer 4.ad fin.colum.6. in princip.versicul.ad tertiam quaestionem, adden.ad Bar.in l.lege Aquilia, num.4.liter.C. versicul.& quando testes dicantur senes, & ibi Florian de S.Petro, numer.6.post medium, vers.sed Ioan.Andreas.ff.ad legem Aquil. Paul.de Castr.in authent.si quis ab aliquo, numer.2.post medium, vers.& relinquitur arbitrio iudicis, de testibus, Andr.* * *Gail.observat.92.num.7.lib.1. vbi, quod ita communiter* * *placuit Dd.* (vbi tamen, quod in eius Camera in proposito quinquagenarij reputentur,) *& idem tradit Socin.iun. consil.34 numer 4 lib.1.* ¶ Et dicit Igneus, *l.1.§.i. nositur, numer.21 ff.ad Syllan.* quod Dd omnes communiter sequuntur doctrinam Innocentij, *in d.capitul. quoniam frequenter.*

84 LIMITA † istam ampliationem, quia quando senex stat in septuagesimo anno, & vltra: tunc non potest iudex arbitrari, eum non esse senem, & sic iudex suum arbitrium proferet à septuaginta annis infra, vsque ad quinquagesimum, & non supra, quia tunc indistincte est senex, *Abb.in eodem cap.quoniam, num.18.versic. ego puto.sequitur & ibi Marian.nu.9.in 2.declarat. vers.Dominus meus hic dicit, vt lite non contest.Menoch.casu 59.nu.4.vers. secunda opinio.*

85 AMPLIA II. Quia † pariter iudicis arbitrio remissum est, quando dicatur absentia diuturna. Quomodo autem, & ex quibus isto casu iudex suum arbitrium regulare debeat, vide Innocent.*in capit quoniam frequenter, num.2. Hostiens.ibid.numer.3.ante med.versicul.hos casus, Ioan Andr.num.4.ad med.in verbo, diuturna, Bellam. in §.1.num.5 Butr.in § nisi forte, num.4 in fin. versicul.& dicitur diuturna, & num.5. Ancharan.num.5. Abb.numer.17. Marian.num.10 in 3.declaratione, Felyn.colum.5 post princip.versicu.circa primam quaestionem, extra, vt lite non contestata, Menoch.de arbitr.quaest.casu 62.numer.2. & seqq. vbi etiam de materia.*

86 AMPLIA III. Quia † etiam iudicis arbitrio remissum est, qui dicantur valetudinarij, quando vel dicatur timeri de morte testium. Quomodo autem, & ex quibus isto casu iudex arbitrium suum regulare debeat, vide exemplificantem Innoc. *in cap. quoniam frequenter, num.2. Hostiens.ibid.num.3.ante medium, versic.hos casus, Bellam.§.1.num.8.versicul.deas etiam, Abb.sub num.19. extra, vt lit.non contest. Bald.in authent. sed & si quis, post num.8.col.4. in prin.versicul.in actore autem, & col.5.n.13.ante med. & Paul. de Castr.n.2.post med.versicul.& relinquitur arbitrio iudicis, C. de testib. Menoch.casu 60.n.5.*

87 AMPLIA IV. Vt † ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam examinentur senes, etiam quod non dubitetur de eorum morte, vel diuturna absentia, *Innocent.in cap.quoniam frequenter, colum.2.ante med. num.3.post med. versicul.vel dic, quod vbi de morte, Hostiens.ibidem.post num.9.versic senes vero*, vbi reddit rationem, quia scilicet ex cursu ætatis, & ex defectu naturæ potest semper de eorum morte dubitari, *Bellamer.in §.1. num.8.versicul.item ad propositum, Abb.num.19.ante medium, versicul.sed senes ex timore recipiuntur, & ad medium, versicul.sed in sene non requiritur aliqua infirmitas, Marian.numer.9 sub tertia declaratione, versicul.sed in sene non requiritur, Felyn.colum.6. versicul.dum dicitur hic, extra, vt lit.non contestat. & in proposito vide Menoch. de arbitr.quaest. libr.2. casu 60. numer.7. & seqq.*

88 AMPLIA V. Vt † & idem sit in non senibus, & non abfuturis, si tamen de eorum morte dubitatur, *secundum Innocent.in d.capit quoniam frequenter, colum.2. ante medium, num.3.post medium, versicul vel dic, quod vbi de morte, &c. & ibi Hostiens.numer.3.in ver.ho, de morte, vers.vel infirmi, & num.9. vers.vel dic, Abb.num.19.vers.vel aliter secundum eum, Marian numer 9 sub 3 declaratione, ver.nam cum timetur de morte, extra, vt lit non contestat. & vide, quae dixi infra, num.101.*

89 AMPLIA VI. In † profecturis ad bellum, vel in iis, qui volunt trans mare, id est, vltra mare nauigare, aut alias ad remotas partes se peregre transferre, vt in casibus *l.2.& 3 ff.ac donat.caus.mort. Innocent.in capit. quoniam frequenter, colum.3. num 3. ante finem, in verbo, rationabili, & ibi Hostien. numer 3 post medium, in verbo, diuturna, & num.9.in verbo, rationabili causa, Ioan.Andr.numer.4. in fin. versicul.dicit tamen Hostiensis, & num.7. in verbo, rationabili, Bellamer §.1. numer.8 versicul.item duas*, vbi ampliat, & exemplificat in patronis & comitibus galeatum, & militibus armatæ militiæ, qui, quanquam non appareat instans nauigatio, vel instans belli aggressio, quia tamen semper ad hoc parati & dispositi sunt, ideo possunt produci lite non contestata, *Bald.num 3.in fin. Butrigar.in §.nisi forte, numero octauo, Imol.numero secundo, Ancharan. numero tertio, versicul.quod potest corrigere, Anan.numero tertio, Abb.numero 19.post medium, versicul.sed dices tu, Marian. numero nono, in quarta declaratione, in princip. extra, vt lite non contestat. Butrigar in capit.significauit, numero 6. versicul. & dicitur dubitari de morte, de testibus, Bartol.in authentic.sed & si quis, in prima lectura, numer tertio, in fine, versicul.dicitur & si quis, in prima lectura, numero tertio, in fine, & autem dubitari, & in secunda lectura, numero primo, in fine, & ibi Bald.numero octauo, columna quarta, versicul.exemplum de istis timoribus, Angel.numero tertio, in fine, versicul.vltim.scias, C.eodem, Speculat.in titul.de teste, §.nunc tractemus, numero tertio, in primo casu, Papiens.in practic.in forma capitul.&c. in gloss.de morte, Conrad.in practic.titul.de testibus, rubric.de recept.ante litem contest.at.numero 48.in primo casu, folio 138.columna prima, in fine, Menoch.de præsumpt.libro secundo, præsumpt.54.numero secundo, & de arbitr.quaest.libro secundo, casu 61. numer.1. & seqq. per totum*, vbi tamen hoc multum iudicis arbitrio relinquendum dixit, iuxta qualitatem tempore nauigationis, seu peregrinationis, *Mascard. de probationibus, libro tertio, conclusione 1367. numero 4. & seqq.*

90 AMPLIA VII. Vt † infirmi & valetudinarij dicantur ex consilio & iudicio Medicorum, *Bald in capit. quoniam, numero 3. in fine, versicul.secundo ponit exemplum, extra, vt lite non contestata, Papiens. in practic. in form. capit. quando product.test ad eternam rei memoriam, in gloss. timeat, versicul.vel per relationem Medici, Roland.consil.22.numer.20. ad fin. lib.3.*

91 AMPLIA VIII. In † muliere prægnante, quæ & valetudinaria reputatur ad effectum, vt possit examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, *secundum Felyn.in dicto cap.quoniam frequenter, colum.6. numero sexto, extra, vt lit.non contestat. per text.in l.secunda, §.sed & si non propter, ff.si quis caut.* vbi † probatur, quod

quod mulier prægnans & valetudinaria æquiparantur. Vide tamen Menoch. *de arbitr. lib.2. casu 60. num.5. ad fin.* vbi, nisi fallor, Felyni verba in contrariam sententiam refert, & comprobat.

92 AMPLIA IX. Vt † ad hoc, vt dicatur de morte testium dubitari, non requiratur plena aut semiplena probatio, sed sufficiat sola suspicio, *secundum Marian.in d.c.quoniam frequenter, numer.10. sub 3. declarat. ante vers. primo nota, extra, vt lite non contestat. Bartol.in l.lege Aquilia, col.4. in princip. vers. secundo nota, & ibi Fulgos. num.2. ad fin. versicul. suspicionem autem intelligo pro plena probatione, Florian. nu.4. ff. ad leg. Aquil. Montecell. in repertor. test. rubr. senum & valetudinar. test product. fol.104. col.1. vers.3. Menoch. de arbitr. lib.2. casu 62. nu.5.*

94 AMPLIA X. Vt † super diuturna absentia stetur iuramento testis, *secundum Marian.in cap.quoniam frequenter, num.10. in fin. in 3. not. ab. allegat Ægid. decis. 583. Felyn. ibid. col.5. ad med. vers. & dicit Ægidius, extra, vt lite non contest. Papien. in pract. in form. cap. &c. gloss. timeat, vers. credo tamen, Vestr. in pract. lib.6. cap.2. numer.3. post med. vers. in qua specie seruatum est, & consulendo comprobat Rolan. cons.23. numer.20. ad fin. lib.3.*

95 Et sic † isto casu testis præstat duplex iuramentum: Vnum scilicet de veritate dicenda; & aliud, de futura absentia. *Marian. in cap. quoniam frequenter, numer.10. in fin. versic.2. nota, & ibi Felyn. colum.2. ad med. extra, vt lite non contest. Alex. Stiat in pract. iudic. cap.16. num.87. Vest. in pract. lib.6. cap.2. rubr. de testib. & eorum inductione, numer.3. in fin. vers. dixi autem, & ibi Graual. in addit. numer.33. litera F. Visi. open.923.n.2.*

96 Quod † tamen procedit de stylo Romanæ Curiæ, sed extra eam sufficit vnicum iuramentum, scilicet de veritate dicenda, *Roland. post Socin. quem allegat in cons.23. num.12. versic. minime etiam facit, & num.13. sequitur Visius d. open.923. numer.2. & faciunt, quæ dixi supra in quæst.72. numer.41.*

97 AMPLIA XI. Vt † licet testes non sint examinandi super articulis reprobatis à iure ratione formæ, vtputa, quia in eis materiæ sint male specificatæ, vel quoniam dati post terminum, examinantur tam in istis casibus, quando sunt valetudinarij, aut abfuturi, *vt per Felyn.d.c.quoniam frequenter, col.5. in fin. vers. dixit etiam Rota, il 2.* vbi tamen secus, quando articuli essent reprobati ratione materiæ, vt quoniam essent impertinētes, quia tunc non possunt testes ante litem contestatam exami-
98 nari, *vt ibi per eum, extra, vt lit. non contest.* Sed † in hoc vide Montic. *in repertor. test. rubr. abfuturorum test. product. fol. 101. col.2. versicul. final.* vbi dicit, quod testes abfuturi non sunt admittendi super articulis impertinētibus, vel iam repulsis, *ex Rota in decis. quas allegat, & fol.102. col.1. versic.3.* vbi tamen, quod testes abfuturi recipiuntur super articulis impertinentibus in forma, dummodo non sit oppositum in materia, *ex aliis decisionib. ibi per eum allegatis.*

99 AMPLIA XII. Etiam † in non senibus, non valetudinariis, non abfuturis, quando sumus in tempore pestis: tempus enim pestis dicitur tempus mortis, & hoc tempore omnia iura soluuntur, tam ratione contractuum, quam ratione vltimarum voluntatum, & iudiciorum, ideo eo tempore senij ratio non tam accurata habenda est; quandoquidem

Mixta senum ac iuuenum densantur funera.

Ita tradit Andr. Gail. *ob. 92. n.7. versic. tametsi tempore pestis, lib.1. Pract. Conrad. tit. de testib. rubr. de recept. ante lit contest. nu.48 in 1. casu. fol.138. col.1. in fin. ex Ripa, quem allegat, in tract. de peste, rubr. de priuileg. iudic. causa pest. nu.44. idem Conrad. d.n 48. in 50 casu. fol 139. col.2. in fin. Montic. in repertorio test. rub. lite non contest. fol. 96. col.1. vers. fin.*

100 LIMITA I. Vt † regula procedat in valetudinariis, qui sunt infirmi propter debilitatem corporis, & naturæ defectum, non autem propter febres acutas, etiam

101 LIMITA II. Quia † quando examinantur testes senes, valetudinarii, vel diu abfuturi, non debent eorum occasione aut prætextu examinari alij, qui non sint senes, valetudinarij, aut abfuturi, *secundum gloss. in 6. quoniam frequenter, in verbo, timetur, & ibi Bald. num 6. extra, vt lit. non contest. & consulendo tradit Corn. cons. 172. nu. 2. in fin. vers. præterea dato, lib.2.*

103 LIMITA III. Quia † ad hoc, vt testes propter futuram absentiam recipiantur ante litem contestatam, absentia debet esse à loco iudicii, non autem à loco domicilij. Sed hæc limitatio an vera sit, & quando de materia, vide Bellam. *in d.cap. quoniam frequenter, §.1. in 1. quæst. num.1. & seqq. Butr. in §. nisi forte, num.4. & nu.5. vers. ex his patet, & num.11. Anchar. col.1. num.4. in 3. not. Zabarel. col.2. num.2. versic. item procedat hoc, Abb. num.13. & num.14. vbi distinguit Marian. n.10. in 2. declarat. per totam, extr. vt lit. non contest.*

104 LIMITA IV. Quia † ad hoc, vt testes valetudinarij, vel alias in casib. à iure exceptis possint per actorem examinari, lite non contestata, procedit, quando reus est absens, actorque propterea non habet potestatem illum conueniendi, secus autem si præsens sit, & dicat præsertim, se paratum recipere iudicium; tunc enim expectanda est contestatio litis. *Ita videtur de mente Innoc. & Hostiens. in d.cap. quoniam frequenter, sicut eorum dicta bene deducit ibidem Bellamer. §.1. n.8. in 4. quæst. extr. vt lite non contest. Adden. ad Bart. in l. lege Aquilia, colum.3. ad med. litera D. ad medium addit. ff. ad leg. Aquil. Angel. in authent. de testib. §. & hoc vero, num.37. colum 1. ad med. vers. per hoc ergo patet, & colum.2. ad fin. d. num.37. in fin. vers. & per hoc patet.* vbi hanc limitationem declarat duobus modis, *specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, n.7. Addens. ad Capoll. caut. 72. lit. A.* vbi *refert & sequitur Angel. sic vt supra declarantem in d.§. & hoc vero, Papien. in pract. in forma cap. quando test. producuntur ad eternam rei memoriam, n.2. vers. & si comparuit*, vbi, quod si citatus comparuit, siue sit actor, siue sit reus, debet libellus offerri, & iuris ordo seruari, *Alber. de Malet. in tract. de test. cap.7. nu.88. in fin. Lanfranc. de testib. n.34. vers. secunda regula, Conrad. in pract. tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. num.49. in 51. casu, vers. hæc omnia. fol.139. colum.2. in fin. & consulendo hanc limitationem comprobat Socin. iun. cons.34. num.6. vers. limitat id non procedere, lib.1. Roland. cons.23. numer.17. lib.3. vbi post Dec. Afflict. Sebast. Sap. & Socin iun. quos allegat, testatur de communi,* * *Iacob. Port. cons.28. num.3.* * *vbi post Corn. & Paris. quos allegat, testatur de communi* * *opinione.*

105 Contra, quod † isti testes possunt examinari ante litem contestatam etiam reo præsente, dicit esse communem iudiciorum vsum Bellam. *in d. cap. quoniam, §.1. n.9.* omnino videas, *sequitur ibi Marian. nu.11. col.8. sub 1 requisit. in fin. vers. sed quæro circa hoc, extr. vt lite non contest. &*

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

est de mente Ioan. Andr. in cap. significauit, num. 10. in fin. in verbo, interfint, Bellam. num. 1. in fin. extra, de testib. Bald. in auth. sed si quis, num 6. & ibi Salyc. num. 5. C. de testib. nec dissentire videtur Cæpoll. *caut.* 72. vbi hanc contrariam opinionem sustinet, quãdo testes vellent recedere, antequam lis posset contestari, vel dubitaretur de eorum morte, vel esset tempus feriale, in quo agi non posset; quod & idem voluit *in caut.* 153.

106 De† iure autem videtur distinguendum, hos testes posse recipi ante litem contestatam, etiam reo præsente, quando verisimile est, eos ante contestationem esse recessuros, vel obituros, secus si tale periculum non sit, quod totum iudicis arbitrio relinquitur, *Bellam. in eod. c. quoniam, §. 1. nu. 9. vers. de iure autem, & est de mente Cæpoll. in d. caut. 72. & in cautel. 153.* nec dissentit *Socin. iun. in d. cons. 34. n. 7. vers. secundo respondetur, lib. 1.*

107 Et† nihilominus prima opinio procedere declaratur, quando reus non solum verbaliter offert se litem tunc suscepturum, sed etiamsi cum effectu illam incipiat, alias secus, *sic enim expresse declarat Socin. iun. consil. 34. n. 9. vers. 3 principaliter respondetur, & seqq. lib. 1.*

108 Quid† quando examinantur testes ex parte rei, vide *supr. n. 34.*

109 LIMITA V. Quia† etsi propter mortis aut absentiæ periculum testes recipiantur ante litem contestatam: si tamen tempore moti iudicij, & litis, viui, & præsentes sint, tunc non probant, & denuo recipi debent, etiam quod eorum prius sit facta denuntiatio infra annum. *Butr. in cap. quoniam, §. nisi forte, num 16.* (vbi tamen loquitur per verbum, *forte,*) *& ibi Felyn. colum. 5. post med. versicul. adde etiam aliud speciale, extra, vt lite non contestata, Alexand. Stiatic. in practic. iudic. cap. 16 num. 88. & numer. 97. Vestr. in practic. lib. 6. capit. 2. numer. 3. versicul. qua in re tu animaduertas,* vbi quod isto casu testes, nisi repetantur, non faciunt nisi fumum pro habenda remissoria ad partes, vbi testes reperientur, *ex Rota, Romano, & Felyno, quos allegat Lancellot. de attentat. cap. 12. limitat. 38. num. 4. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1367. nu. 10. Viu. opin. 922. num. 3.*

110 Quamuis† contrarium, quod etiam quod testes viuant, valeant eorum dicta, scripserit Abb. *in d. capit. quoniam frequenter, num. 8. vers. ego puto contrarium, quem sequitur ibi Marian. numer. 12. in fin. colum. 10. ad med. vers. quinimo plus hic D. Antonius, extra, vt lite non contest. & dixi supr. q. 72. num. 39.*

111 LIMITA VI. In† infirmis conualescentibus. Valetudinarij enim non dicuntur illi testes, quoniam fuerunt infirmi, hodie tamen non sunt, licet propter infirmitatem præteritam sint conualescentes, & debiles, *Felyn. in d. cap. quoniam frequenter, num. 6. post princip. colum. 6. ad fin. vers. si tamen quis esset liberatus de recenti, extra, vt lit. non contest.*

112 LIMITA VII. Si† criminaliter agatur, sed de hac limitatione dixi *infra in 4. part. huius quæstionis,* hic non repeto.

ARGVMENTVM.

Testes in criminalibus an & quando possint examinari ante litem contestatam.

SVMMARIA.

Regula sit, quod in criminalibus testes non possunt examinari ante litem contestatam, n. 113.

Amplia etiam in senibus, valetudinarijs, vel diu abfuturis, n. 114.

Limita 1. hanc regulam, quando de crimine agitur ciuiliter, numer. 115.

Limita 2. quando proceditur per inquisitionem ex officio, numero 116. Sublimita 1. hanc secundam limitationem procedere, quando inquiritur contra absentem contumacem, secus si contra præsentem, num. 117. Sublimita 2. vt pariter limitatio procedat, dummodo index inquirat ex officio, & fine accusatore, secus si ad querelam partis, aut aliquo existente instigatore, vel procuratore inquisitionis, non à iudice deputato, n. 118.

Limita 3. quando proceditur in causa hæresis, post mortem hæretici, ad illius memoriam damnandam, n. 119.

Et idem generaliter in omnibus causis mere spiritualibus, sine alicuius commodo, prout est crimen hæresis, n. 120.

Limita 4. quando accusator subscripsisset se ad pœnam talionis, n. 121. contra, n. 122.

Limita 5. ex parte rei, & ad defensam, n. 123.

Limita 6. in testibus examinatis pro informatione Curiæ, & ad iudicem instruendum, n. 124.

Limita 7. in notoriis, n. 125. Declara, vt n. 126.

Limita 8. in causa assassinij, n. 127.

Limita 9. quando proceditur contra clericum de maleficijs suis se gloriantem, n. 128.

QVÆSTIO LXXVI. PARS IV.

REGVLA sit† negatiua, quod in causa criminali testes non possunt examinari ante litem contestatam, text. est *in cap. quoniam frequenter, in princip. ibi, cum ciuiliter est agendum, sumpto argumento à contrario sensu, & ibi gloss. in verbo, ciuiliter,* vbi reddit rationem, quia scilicet in criminalibus strictissime requiruntur probationes, Innocent. *post num. 2. in verbo, ciuiliter, vers. secus si criminaliter,* vbi reddit aliam rationem, quia scilicet criminaliter nõ proceditur, nisi præsens sit accusator, & accusatus, & consequẽter testes non recipiuntur, nisi accusatio præcedat, *Hostiens. num. 3. ad fin. in verbo, ciuiliter, vers. secus si aliquis criminaliter accusetur, & numer. 4. vbi refert duas prædictas rationes, Ioan. Andr. numer. 48. in gloss. 3. Henric. Boyc. in §. sunt & alij, num. 4. vers. si criminaliter, Bald. num. 7. Butr. in §. nisi forte, num. 2. & num. 12. ad med. vers. ad glossam, Imol. num. 2. in fin. vers. in glossa ciuiliter, Ancharan. num. 8. in fin. vers. secundo quæro, Anan. num. 1. in fin. vers. primo, quod ciuiliter, Abb. nu. 3. in 4 requisito, & num. 5.* vbi disputat de ratione huius regulæ, *Marian. num. 8. in fin. vers. & maxime procedit regula in criminalibus, & num. 6 post 7. limitationem, vers. secus si criminaliter,* vbi etiam disputat de ratione eiusdem regulæ, *extr. vt lite non contestat. Alber. in l. lege Aquilia, n. 1. prope fin. in verbo, vincere, & ibi Florian. ante num. 1. col. 1. in fin. vers. secus si criminaliter, vbi de communi * intellectu ad illum text. ff. ad leg. * Aquil. Bald. in authent. sed & si quis, num. 3. & num. 5 vers. sed in criminali, & ibi Salycet. num. 6. C. de testib. Angel. in authent. de testib. §. & hoc vero, n. 37. col. 2 ante med. vers. in criminali vero, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, num. 6. vers. quid si criminaliter, Anton. Gomez. tit. de delict. cap. 1. numer. 21. Clar. in pract. §. fin quæst. 44. in princip. vers. & hoc adeo verum est, vbi de communi, * ex supradicto Anton. Gomez in l. Tauri, 76. nu. 4. * Andr. Gail. observat. 92. num. 13. & seq. lib. 1. vbi de * communi * ni. Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. rubr. de testib. & eorum inductione, num. 2. & ibi Graual. in addit post numer. 31. litera C. vers. quod ego, Monticell. in repertorio testium, rubr. lite non contestata, fol 94. col. 1. vers. 1. rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, fol 98. col. 2. vers. 5. Blanc. de indic. nu. 130. Claud. ad Bertaz. in cons. 91. litera D.*

AMPLIA, Vt† in criminalibus testes non possint examinari ante litem contestatam, etiam quod sint senes, valetudinarij, vel diu fo futuri. Sit enim est de mente communiter * omnium Dd. *in cap. quoniam frequenter, * quos supra retuli in proposita regula, & ibi præsertim Bald. numero 7. Anton. de Butr. in §. nisi forte, num. 2. vers. ad declarat. 7. Ancharan post num. 9. Marian. numer. 9 post declarat. 7. vers. item prædicta fallen. limitatur, extra, vt lite non contest. Florian. in l. lege Aquilia, numer. 11. vbi, quod hoc tenent communiter * Dd. ff. ad leg. Aquil.* (licet Nicol. de Matarel. & Bal. * per eum relati dixerint contrarium,) *Clar in pract. §. final. q. 44. in print. vers. & hoc adeo verum est, vbi de communi, * ex * Anton. quem allegat.*

LIMITA

115 LIMITA I. Regulam† non procedere, quando de crimine agitur ciuiliter: tunc enim possunt ante litem contestatam examinari senes, valetudinarij, & absfuturi, non aliter, ac si ciuiliter tantum ageretur, *Innoc. in cap. quoniam frequenter, n. 2. in verbo, ciuiliter, Hostien. n. 3. ad fin. in verbo, ciuiliter, Ioan. Andr. n. 4. in fin. in verbo, ciuiliter, Bald. n. 7. versicul. solutio, Butr. in §. nisi forte, n. 12. in fin. vers. vbi autem agitur ciuiliter, Abb. n. 5. ad fin. Marian. n. 9. in fin. extra, vt lit. non contest. Bald. in authent. sed & si quis, nu. 5. vers. soluendo quæstionem, C. de testib.*

116 LIMITA II. Vt eadem† regula procedat, quando proceditur ad accusatoris & partis instantiam, secus si per inquisitionem, & ex officio, *text. est in d. c. quoniam frequenter, §. sunt & alia casus, ibi, & quando excessum inquisitio, &c. & ibi gloss. in verbo, regulariter, versicul. & in causa inquisitionis, Innoc. num. 1. in prin. versic. & inquisitione, Hostiens. num. 3. versicul. item in causa inquisitionis, & numer. 4. ad med. in verbo, inquisitio, & num. 26. in 3 casu, & ibi in ad. lit. litera B. & in 23 casu, versicul. vnde & inquisitione, Ioan. Andr. nu. 2. ad medium, versicul. quod fallit, Henric. Boyc. in §. sunt & alia, num. 4. versicul. si ciuiliter, & ibi etiam Butr num 2. versic. dicit Hostiensis, Imol numer. 17. post mell. vers. in causa inquisitionis, Anchar. in §. sunt & alia, num. 1. in princ. Zabarell. colum. 1. in princip. vers. vel in causa inquisitionis, Anan. in d. §. sunt & alia, num. 1. in prin. Abb. ante num. 1. col. 2. post princ. versicul. fallit in sex casibus, & in §. sunt & alii, num. 1. Marian. n. 21. versicul. in causa ergo inquisitionis, & nu. 8. in fin. iuncto n. 91 extra, vt lite non contest item text. in c. veritatis, & ibi glos. in verbo, probatur, & communiter * omnes, extra, de dolo & contumac. Alber. in l. lege Aquilia, n. 4. ad fin. versic. item cum proceditur ex officio, ff. ad leg. Aquil. Angel. in authent. de testib. §. & hoc vero, num. 37. col. 2. post prin. versicul. fallit etiam hæc regula, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, n. 1. in 5. casu, Socin. reg 242. versicul. fallit quando procederetur per viam inquisitionis, Nell. de testib n 73. in 5. casu Præt. Corradi tit. de testim. rubr de recept. ante lit. contest. n. 48 fol 138. col. 2. in prin. in 5. casu, Monticell. in repert. test. rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, fol. 101. col 1. versic. 1. & seq.* * commuuiter * omnes, *extra, de dolo & contumac. Alber. in l. lege Aquilia, n. 4. ad fin. versic. item cum proceditur ex officio, ff. ad leg. Aquil. Angel. in authent. de testib. §. & hoc vero, num. 37. col. 2. post prin. versicul. fallit etiam hæc regula, Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, n. 1. in 5. casu, Socin. reg 242. versicul. fallit quando procederetur per viam inquisitionis, Nell. de testib n 73. in 5. casu Præt. Corradi tit. de testim. rubr de recept. ante lit. contest. n. 48 fol 138. col. 2. in prin. in 5. casu, Monticell. in repert. test. rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, fol. 101. col 1. versic. 1. & seq.*

117 SVBLIMITA I. hanc† secundam limitationem, vt procedat, quando inquiritur contra absentem contumacem: tunc enim non examinantur testes lite non contestata, *vt voluit gloss. in d. cap. quoniam frequenter, §. sunt & alia, in verbo, inquisitio, prout etiam loquitur text. in cap. veritatis, de dolo & contumacia,* secus si contra præsentem, *Hostien. in d. cap. quoniam frequenter, num. 14. ad med. in verbo, inquisitio, versicul. sed & si inquiratur, Abb. ibi in §. sunt & alia, num. 4. versicul. soluitur, & versicul. sed aduerte, vbi de materia, Mar. num. 1092. versicul. glossa super verbo, inquisitionis, extra, vt lite non contest. & notant communiter * omnes. in d. cap. veritatis, Ang. in authen. de testib. §. & hoc vero, nu. 37. col. 2. vers quod intelligo verum.*

118 SVBLIMITA II. Vt† pariter eadem secunda limitatio procedat, dummodo iudex procedat ex officio, & fine accusatore, secus si formetur inquisitio ad querelam partis, vel inquiratur aliquo existente instigatore, vel procuratore inquisitionis, non à iudice deputato, *Host. in c. quoniam frequenter, nu. 24. post med. versicul. sed & si modum, & ibi Ioan. And. n. 20. ad med. versicul. dicit Host. And de Bat. in §. sunt & alia, n. 2. Imol. nu. 17. in fin. versicul. hoc verum, Anch. in d. §. sunt & alia n. 1. ad fin. & ibi Anan n. 1. in fin. & Abb. post n. 4 versicul. Hostiensis dicit, vbi de materia, Marian. n. 92. vers. secus si per modum querelæ.*

119 LIMITA III. Quando† proceditur in causa hæresis post mortem hæretici ad illius memoriam damnãdam, *gloss. in d. capit. quoniam frequenter, in verbo, regulariter, versicul. item in causa hæresis,* (*per text. in cap. sane. ul 2. 24 quæstion. 2. & ibi Imol. num. 2. ad medium, versicul in ea gloss. ul 5. Abb. post num. 4. Marian. num. 37. in 41. fallent. extra, vt lite non contest. Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus, num. 2. in 19. casu, Socin. regul. 242. in fin. versicul. fallit in crimine hæresis, Nell. in tract. de testib. num. 73. in 18. casu, Pract. Corradi tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. num. 48. in 19. casu, fol. 138. colum. 2.*

Et† generaliter idem, vbi causa est mere spiritualis, 120
sine alicuius commodo, prout est crimen hæresis, *Innoc. in d. c. quoniam frequenter, post n. 1. versicul. item vbi causa, & ibi Hostien. nu. 26. in 17. casu, Spec. in tit. de teste, §. nunc tractemus, n. 1. in fin. in 11. casu, Nell. in tract. de testib. n. 73. in 11. casu, Corrad. in pract. tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. nu. 48. in 11. casu, fol. 138. col. 2.*

LIMITA IV. Quando† accusator subscripsisset 121
se ad pœnam talionis, tunc enim post inscriptionem examinantur testes ante litem contestatam, *secundum opinionem Vincent. quam sequuti sunt Ioan. Andr. in cap. quoniam frequenter, nu. 48. ad med. versicul. Vincent. dixit, & ibi Butr. in §. nisi forte, n. 12 in fin. Imol. n. 2. in fin. versicul fallit, Ancharan. post num. 9. extr. vt lite non contestata.*

Contra, quod† non possint examinari etiam post in- 122
scriptionem, defendit Abb. *in d. c. quoniam frequenter, n. 5. versicul. Vinc. hic dicit, iuncto vers. & per hanc rationem, sequitur Marian. ibi, n. 9. ante fin.*

LIMITA V. Quia† licet ex parte accusatoris non 123
possint examinari testes ante litem contestatam, bene tamen possunt examinari ex parte rei, vtputa, quando vult probare, quod delictum non erat punibile, vel quod fecit ad suam defensionem, vel quod ipse erat minor, aut absens, vel aliam iustam causam, *Bald. in cap. quoniam frequenter, n. 7. vers. secus si forte ex parte rei, extra, vt lit. non contest item Bald. in authent. sed & si quis, n. 5. vers. credo tamen, C. de testib Florian. in l. lege Aquilia, num. 11. vers. tu potes concludere. ff. ad leg. Aquil. Anton. Gomez. tit. de delict. 1. nu. 21. vers. quod tamen limita, Andr. Gail obser. 92. n. 15. lib. 1. Monticell. in repertorio testium, rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, fol 98. col. 2. vers. penult. & faciunt, quæ dixi supr. num. 7. & seq.*

LIMITA VI. Vt† licet in criminalibus testes 124
non recipiantur ad plenam probationem ante litem contestatam, bene tamen recipiantur pro informatione Curiæ, ad instruendum iudicem, *Host. in d. c. quoniam frequenter, n. 26 in 14. casu* (*per text. in c. constitutus de appellat. & in c. veniens il 2. §. 1. de testib.*) *& ibi Ioan. Andr. n. 48. versic. item quando recipiuntur, Anchar nu. 8. vers. item quando Abb. num. 3. ante fin. Marian num. 45. in 47 fallent. extra, vt lite non contest. Alber. in l. lege Aquilia post n. 4. vers. item quando iudex. ff. ad leg Aquil.*

LIMITA VII. Quando† testes recipiuntur in no- 125
torijs, & etiam ad querelam partis. *Host. in c. quoniam frequenter, n. 26. in 7. casu,* (*per text. in d. c. bona, §. licet autem, de elect.*) *& ibid. Ioan. Andr n. 48. vers. item secus non Host. ensem, Anchar. n. 8. in prin. Abb. n. 3. vers. idem quando recipiuntur, vt lite non contest. Specul. in tit. de teste, §. nunc tractemus num. 2. in 26 casu, Nell. de testib. n. 73 in 25 casu, Corrad. in pract. tit. de testib rubr. de recept. ante lit. contestat. n. 48. in 20 casu fol 138. col. 2. in fin.*

Et† in hoc aduertas, quod, excepto Host. cæteri præ- 126
allegati Dd. non dicunt, *ad querelam,* sed dicunt, *ad cautelam,* & sic non loquuntur in criminalibus solum, sed etiam in ciuilibus, & potest esse ratio, quia in notoriis nõ requiritur contestatio litis, nisi ad cautelam, *prout optime adnotauit Florian. in d. c. quoniam frequenter, n. 60.*

LIMITA VIII. In† causa assassinij, *iuxta capit. pro* 127
humani, de homicid. in 6. secundum Hostiens. in d. cap. quoniam frequenter, numer. 26. in 8. casu, vbi loquitur de receptione assassinorum, *& ibi Ioan. Andr. num. 48. versicul. adde casum, Anan. in fine principii, num. 6. in fin. extra, vt lit. non contestat. Planc. in epitom. cap. 19. numer. 17. Hector & Em. in tractat. de testibus, rubric. testis assassinum deponens, numer 1. & alios refert.*

LIMITA IX. Quando† proceditur contra clericum 128
cum de maleficijs suis se publice gloriantem, *Hostiens.*

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

in c. quoniam frequenter, n. 26. in fin. in 13. casu, & ante eum Innoc. ibi, n. 48. vers. item contra clericum, Butr. nu. 4. col. 2. in fin. vers. idem quando, Anchar. n. 8. vers. item contra clericum. Abb. n. 3. ad fin. vers. item contra clericum, Marian. n. 43. in 47. fallen. extra, vt lite non contest. Socin. regul. 242. vers. casu est, quando agitur contra clericum, Corrad. in pract. tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. n. 48. in 42. casu, fol. 139. col. 2.

ARGVMENTVM.

De requisitis in examine testium ante litem contestatam.

SVMMARIA.

REGVLA I. *sit, quod non possunt examinari testes ante litem contestatam, sub pretextu mortis, senectutis, vel absentia, nisi super hoc iudex causæ cognitionem adhibeat, n. 129.*

Ampliat. vt requiratur iudicis interloquutoria super examine istorum testium, nu. 130. & loco interloquutoriæ sufficit quod iudex committat examen testium, n. 131.

Limita, vt ista causæ cognitio non debeat esse plenaria, sed sufficiat summaria n. 132.

REGVLA II. *sit, quod testes ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam sunt examinandi coram illo iudice, coram quo examinarentur, si lis fuisset contestata, n. 133.*

Amplia, vt nec tales testes possint recipi a Notario, sine iudicis commissione, n. 134. Nisi sit periculum in mora, n. 135.

Limita 1. in testibus absentibus à loco iudicij, quia tunc propter periculum mortis, vel absentiam, vel alias propter periculum perituræ probationis si interim recurratur ad iudicem causæ, possunt examinari per iudicem illius loci, vbi degunt, n. 136.

Limita 2. quia propter idem periculum mortis, vel absentia, possunt huiusmodi testes recipi per iudicem, ad quem ab interloquutoria fuerit appellatum, etiam super articulo concernentibus causam principalem, & etiamsi fuerit pronuntiatum male appellatum, n. 137.

Limita 3. quia propter idem periculum possunt huiusmodi testes examinari a iudice, à quo est appellatum à grauamine, quando non detulit appellationi, & quid si detulit, n. 138.

Limita 4. quia propter periculum perituræ probationis, non solum per iudicem ad quem, sed etiam per ordinarium in partibus lite pendente in Curia, testes recipi possunt ad perpetuam rei memoriam, n. 139.

Limita 5. quando quis in remotis partibus passus est aliquod damnum, vel infortunium, n. 140.

REGVLA III. *sit, quod testes ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam non sunt examinandi, nisi parte citata, n. 141. contra, n. 142.*

Amplia 1. vt non sufficiat citatio ad domum, sed requiratur personalis, num. 143. contra, num. 144. etiam in casibus, in quibus non est necessaria litis contestatio, numer. 145. Limita 1. hanc primam ampliationem, quia prima citatio debet esse personalis, cætera vero sufficiunt ad domum, num. 146. Limita 2. quando esset periculum perituræ probationu, interim quod fit citatio, num. 147. Limita 3. quando examinantur testes pro parte actoris, num. 148. Limita 4. quando non apparet de particulari aduersario, quia tunc sufficit citatio per edictum, n. 149. Limita 5. quando citandus est absens n. 150. Contra, n. 151. Concorda, vt n. 152. Limita 6. quando agitur de partis præiudicio, num. 153. Limita 7. quando citandus se occultat, ne citetur, num. 154. Limita 8. quando testes examinantur lite inchoata super emergentibus, & incidentibus, & dilatoriis exceptionibus, n. 155. Hu omnibus casibus sufficit citatio ad domum.

Amplia 2. hanc tertiam regulam, vt citatio non præsumatur, n. 156. & ideo de hac citatione debet fieri publicum instrumentum, num. 157. Limita, quando sumus in antiquis, quia tunc præsumitur citatio, n. 158. contra, n. 159.

Amplia 3. quia debet citari reus, etiam quod sit absens, num. 160. Declara, vt n. 161.

Amplia 4. quia requiritur citatio peremptoria, n. 162.

Amplia 5. vt citatio requiratur, siue testes examinentur ex parte actoris, siue ex parte rei, n. 163.

Limita 1. hanc tertiam regulam, quando est periculum mortis, vel absentiæ testium, interim quod fit citatio, quia tunc ea non requiritur, n. 164.

Limita 2. quando aduersarius est potens, terribilis, & tyrannus, n. 165.

Limita 3. quia solitus terminus ad dandum interrogatoria potest abbreuiari, n. 166.

REGVLA IV. *sit, quod testes examinati ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, non probant, nisi infra annum actor vel litem mouerat, vel testium examen reo denuntiet, alias enim præsumitur in fraudem examinasse, ad hoc, vt reus ex temporis processu commoditatem excipiendi contra testes amittat, n. 167.*

Amplia, quia talis præsumptio fraudis est iuris, & de iure, nec probationem in contrarium admittit, num. 168. Contra, num. 169.

Limita 1. hanc quartam regulam, quia iste annus, in quo debet fieri denuntiatio, est vtilis ab initio, nec currit, nisi ab eo tempore, quo quis potuit experiri, n. 170.

Limita 2. quia etiam non facta denuntiatione tales testes probant contra producentem, n. 171. contra, n. 172. Sublimita hanc limitationem duobus modis, vt n. 173. & 174.

Limita 3. quando reus fuit præsens & citatus, quia tunc non est necessaria denuntiatio, n. 175. contra, n. 176.

Limita 4. quando testes examinantur contra aliquem potentem & tyrannum, n. 177.

Limita 5. quando testes sunt examinati ex parte rei, ad effectum, vt eorum dicta publicentur, n. 178.

Limita 6. quia sufficit denuntiatio ad domum, & vnica, nu. 179.

Limita 7. quia sufficit denuntiatio extraiudicialis. n. 180.

Limita 8. quia talium testium depositiones ob non factam denuntiationem non sunt nullæ ipso iure, n. 181.

REGVLA V. *sit, quod testes examinati ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, lite contestata publicantur, non publicati autem non probant, n. 182.*

Qua autem requirantur in huiusmodi publicatione, n. 183.

Amplia hanc quintam regulam, quia talis publicatio est facienda coram iudice competente, n. 184

Limita 1. eandem quintam regulam in testibus examinatis ex parte rei, quia tunc eorum publicatio fit ante litem contestatam, n. 185. Contra, n. 186. Sublimita hanc limitationem, vt nu. 187. & n. 188.

Limita 2. in testibus examinatis ex parte actoris super debito in diem, vel conditionali, quia tunc fit publicatio ante litem contestatam, & statim probant. n. 189.

Limita 3. quia de consensu partium hæc publicatio potest fieri ante litem contestatam, nu. 190 & isto casu sufficit solus consensus actoris inducentis testes, n. 191. Sublimita hanc tertiam limitationem vt n. 192. & 193.

Facta autem publicatione testium examinatorum ante litem contestatam, an possint alij testes examinari super eisdem, vel diuersis contra eos, n. 194.

QVÆSTIO LXXVI. PARS V.

PRIMVM † requisitum in hoc examine testium est causæ cognitio, non enim testes possunt examinari ante litem contestatam, sub prætextu, quod eorum sit periculum mortis, vel absentiæ, nisi super hoc iudex adhibeat aliqualem causæ cognitionem adhibeat, *secundum Castr. in auth. si quis ab aliquo, nu. 2. aa med. vers. sed si referatur, C. de testib. cum alijs relatis per Iacob. Port. Imol. in cons. 28. n. 7. Alex. Stiat. in pract. iudic. c. 16. n. 91. & per Andr. Gail. obseruat. 94. post num. 2. vers. proinde iudex, lib. 1. & probant * communiter * omnes allegati infr. n. 132.* 129

AMPLIA † huius primi requisiti conclusionem, quod imo iudex isto casu debet ferre interloquutoriam, pronuntiando testes valetudinarios, & ideo ad eorum examinationem posse procedi. *Bartol. post gloss. in l. lege Aquilia, col. 3. post med. vers. quæro, quid faciat iudex, ff. ad leg. Aquil. Alex. Stiat. in pract. iudic. d. cap. 16. num. 19. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 54. n. 3. vers. imo etiam consulendo tradiderunt, Socin. iun. cons. 86. nu. 14. vers. quarto etiam requiriderunt, Socin. iun. cons. 86. nu. 14. vers. quarto etiam requiritur, lib. 2. Roland. cons. 23. nu. 20. in fin. vers. quarta est conclusio, iuncto num. 21. lib. 3. Iacob. Port. Imol. cons. 28. n. 7. Hippol. Rimin. cons. 145. n. 8. & cons. 213. n. 108. lib. 2.* 130

LIMITA † hanc ampliationem secundum Menoch. *de præsumpt. vbi supr. d. præsumpt. 54. n. 3. verficul. imo etiam*, quia secundum ista interlocutoria, quod testes sint valetudinarij, &c. satis dicitur interuenisse, eo ipso, quod iudex committit testium examen, ex hac enim commissione significatur iudicis animus, & voluntas, *vt per Socin. in cons. 244. col. 5. vers. non obstat, lib. 2. & per Aymon. in cons. 319. n. 2. vers. cæterum non eundo, &c.* Quamuis Roland. *in d. cons. 23. n. 14. & num. 22.* dixerit communem opinionem esse contra Socin. & Crauet. *in locis præcitatis*, sed hanc Rolandi assertionem minime veram dixerit Menoch. *vbi supra.* 131

LIMITA † modo eandem huius primi requisiti conclusionem, vt ista causæ cognitio non debeat esse plenaria, sed sufficiat summaria, *vt probat text. in l. lege Aquilia, ibi, & si summatim, & ibi gloss. magna, in vers. ficul. quod summatim iudex perpendit, Odofred. colum. 2. num 1.* vbi ponit practicam iudicis adhibentis hanc summariam causæ cognitionem, *Bart. col. 3. in fin. vers. ficul. nota, quod ista causa, Bald. in fin. vers. specialiter nota in ista lege, Florian ante num. 1. col. 1. in fin. in verbo, summatim, ff. ad leg. Aquil. Grauat. ad Vest. in pract. lib. 6. c. 2. rubr. de testib. & eor. inductione, n. 32. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 54. n. 3. vers. ficul. illud etiam, & consulendo tradiderunt Roland. cons. 23. n. 20. lib. 3. Hippol. Rimin. cons. 145. n. 5. lib. 2.* 132

SECVNDVM † est requisitum iudicis competentia: testes enim huiusmodi sunt examinandi coram illo iudice rei conuenti, quando actor illos producit, cum actor sequatur forum rei, *Ancharan. in cap. quoniam frequenter, n. 7. vers. & aduerte, & ibi Abb. post num. 13. vers. vnde primo, extra, vt lite non contestat. idem Abb. in cap. significauit, num. 10. & ibi etiam Aret. num. 14. extra de testib. Zabarell. in cap. Albericus, col 2. in princ. vers. quæro, coram quo iudice. d. tit. de testib. Papiens. in practic. in forma cap. quando testes produc. ad æternam rei memoriam, num. 1. in fin. vers. ficul. producendi autem sunt, Gerard. singul. 69. Andr. Gail. obseruat. 93. n. 1. lib. 1. Alex. Stiat. in pract. iud. cap. 16. num. 92. Monticell. in repert. test. rubr. lite non contestat. quando producan. testes. fol. 94. col. 2 vers. 4. & rubr. quan. ad perpetuam rei memoriam, &c. fol. 99. col. 1. vers. 3. & seqq. & consulendo tradiderunt Socin. iun. cons. 36. num. 14. lib. 2. Roland. cons. 23. nu. 11. versicul. pariter non obstat, & nu. 18. lib. 3. cons. 213. n. 106. d. lib. 3.* 133

AMPLIA † huius secundi requisiti conclusionem, quia testes ad perpetuam rei memoriam non possunt recipi à solo Notario, nisi de iudicis commissione, *Bald. cons. 418. n. 3. part. 4. prout illum refert & sequitur Monticell. in repert. test. rub. quando ad perpet rei memor. fol. 99. col. 1. vers. penult.* 134

LIMITA † hanc ampliationem, quando periculum est in mora, *per ea, quæ mox dicam in seq. 1 limitat. & expresse tradit Corrad. in pract. tit. de testib. rub. de recept. ante lit. contest. n. 48. in fin. fol. 140. col. 1.* 135

LIMITA I. dicti † secundi requisiti conclusionem, quando testes erant non in loco iudicij, sed alibi, quia tunc vel alias propter periculum mortis, vel absentiæ, cum non possit recurri ad iudicem causæ sine periculo perituræ probationis, poterunt examinari per illum iudicem, vbi degunt, *Abb. in cap. quoniam frequenter, nu. 13. ad med. vers. ficul. sed si testes, extra, vt lite non contest. Andr. Gail. obseruat. 93. nu. 3. & 4.* vbi generaliter, quando periculum est in mora ex causa necessitatis, & quando timetur de morte testium, antequã adeatur iudex competens, *Pract. Corrad. tit. de testib. rubr. de recept. ante lit. contest. num. 48. in fin. fol. 140. colum. 1.* vbi amplius, quod isto casu possunt testes examinari coram solo nominato ad aliquam præsumptionem, *ex Ias. quem allegat in l. admonendi, num. 208. ff. de iureiur. Roland. cons. 23. n. 12. lib. 3. & n. 18. vers. secus si essent alibi, lib. 3.* 136

LIMITA II. Quia † propter periculum mortis, vel absentiæ possunt testes recipi per iudicem, ad quem ab interloquutoria fuerit appellatum, etiam super articulis concernentibus principalem causam, & valebit receptio, etiamsi fuerit pronuntiatum, male appellatum, *secundum Abb. post But. in d. c. quoniam frequenter, nu. 13. ad fin. vers. ficul. sentiunt Domini, Marian. nu. 10. sub 3. declarat. vers. ficul. primo nota, Fel. col. 5. ad med. vers. dixit etiam Rota, il 1. extra, vt lite non contest. Alex. Stiat. in pract. iud. c. 16. num. 83. Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. rub. de testib. & eorum inductione, n. 4. vers. ficul. amplius permittit etiam.* 137

LIMITA III. Quia † propter mortis & absentiæ periculum possunt etiam testes examinari à iudice, à quo est appellatum à grauamine, quando non detulit appellationi, & quid si detulit, & de materia vide Marian. *in d. c. quoniam frequenter, n. 10. post med. sub 1. not. ab. vers. sed præfati Domini de Rota, & ibi Felyn. col. 5. vers. & intellegas,* vbi, quod ad hoc, vt hæc limitatio locum habeat, tria debent concurrere: Primo, quod iudex à quo, alias remaneat iudex ordinarius: Secundo, dummodo per iudicem ad quem non possit fieri examinatio: Tertio, quod testes sint tales, vt de eorum morte vel absentia verisimiliter timeatur, *extr. vt lite non contest. Menoch. de recup. possess. remed. 17. n. 40. Rolan. cons. 23. n. 19. lib. 3.* 138

LIMITA IV. Quia † propter periculum amissionis probationis, non solum per iudicem ad quem, sed etiam per ordinarium in partibus lite pendente in Curia testes valide recipi possunt ad perpetuam rei memoriam, *Rot. de testib. & attestat. decis. 3. alias 110. in antiq. Vestr. in pract. post Rotam, quem allegat, lib. 6. cap. 2. rubr. de testib. & eor. induct. num. 4. versicul. & non solum per iudicem ad quem, Lancellot. de attent. c. 12. limit. 38. n. 2.* 139

LIMITA V. Quando † quis in remotis partibus passus est aliquod damnum, vel infortunium, prout dixi *supr. n. 52.* hic non repeto. 140

TERTIVM † est requisitum, citatio, non enim possunt testes ante litem contestatam & ad perpetuam rei memoriam examinari, nisi requiratur & citetur pars ad videndum iurare testes, & ad dandum interrogatoria, *text. est in cap. quoniam frequenter, §. porro, ibi, siue quia peremptoria citatione venire contendit, siue quia malitiose ipsam occultat, siue quia impedit, ne possit ad ipsum citatio peruenire, & in §. si vero aliter, ibi, vt de facili vel in breui citari non possit, & ibi gl. in verbo, citari, Bellam. §. 1. n. 10.* vbi, quod hoc indubitanter procedit, *Bal. post nu. ... vers. dicit Innocentius, & nu. 4. ibi, vel solemniter citatum, Butr. in §. nisi forte, n. 11. in fin Anchar. n. 6. vers. si ergo conuenti potest, & n. 9. versicul. item testes, Zabarell. in § sunt & alii, vers. & si omittitur,* vbi propterea, quod in hoc multi errant, qui procedunt sine citatione, *Abb. n. 3. in 2. requisito, & n. 8. in fin. & nu. 21. in fin. versicul. aut etiam Marian. n. 9. vers. est ergo sensus, & n. 11. col. 7. vers. primo requiritur, extr. vt lite non contest. item est text. in c. significauit, ibi, denuntiando, &c. puta, receptioni testium, si velint, interjint, extr. de testib. & ibi communiter * notant omnes in sum. mario, * & ibi etiam gloss. in verbo, denuntiando, Innoc. in verbo, denuntiando, Hostien. post num 3. in verbo, denuntiando, & in verbo, receptioni, Ioan. Andr. n. 10 Bellam. nu. 4. ad fin. in verbo, denuntiando, Bald. n. 1. in 3. not. ab. & n. 4. vers. quæro ad quid, & nu. 9. Imol. n. 2. in 3. not. ab. & in 4. not. ab. Zabar. col. 1. vers. item ibi denuntiando, Abb. post num. 1. in 2. not. ab. Felyn. n. 3. & Aret. nu. 9. gloss. in cap. Albericus, in verbo, publicam, extr. eod. tit. de testib. & ibi Innoc. n. 1. in verbo, recipi, Hostien. col. 1. post num. 1. ad med. in verbo, recipere, & in verbo, ipsorum, Ioan. Andr. n. 3. in verbo, redigere facientes, Zabar. col. 1. in prin. vers. in gloss. vlt. in fin. Aret. numer. 12. item est text. in authent. sed & si quis, ibi, aduersarius* 141

Texto deteriorado e/ou Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

moneatur, & ibi gloss. fin. in verbo, vna parte, Bald. ante num. 1. in summario, & num. 1. in 1. not. ab. Angel. numer. 3. in 1. not. ab. Salyc. ante num. 1. & num. 1. vers. quando testes, Paul. de Castr. num. 1. C. de testib. & est etiam text. in §. & hic vero, ibi, oportet & illum in ea ciuitate constitutum, in qua testationes dantur, admonitum a iudice, & ibi gloss. in verbo, præsente, & Ang. n. 36. in authent. eod. tit. Papiens. in pract. in forma cap. quando test. recipiuntur ad aternam rei memoriam, num. 2. Andr. Gail. obseruat. 94. n. 2. & nu. 4. lib. 1. Stiat. in pract. cap. 16. nu. 82. Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. rub. de testib. & eor. inductione, n. 5. vbi ponit formam huius citationis, Viu. opin. 922. n. 8. & consulendo tradiderunt Socin. iun. cons. 86. nu. 14. vers. tertio requiritur, lib. 2. Burs. cons. 20. n. 66 lib. 1. Hippol. Riminn. cons. 145. num. 7. lib. 2. & cons. 213. nu. 108. eod. lib. 2. Ex quibus sine dubio apparet, * hanc regulam verissimam, & communiter * receptam, iunctis aliis, quos *supr.* allegaui, *num.* 2.

142 Licet † contra eam faciant dicta per Anchar. *in d. cap. quoniam frequenter, n. 6. verficul. sexto nota, & versic. nunciatio autem, extr. de testib.*

143 AMPLIA I. huius † tertij requisiti conclusionem, vt citatio debeat esse personalis, nec sufficiat ad domum, *secundum Bellam. in c. quoniam frequenter, §. 1. n. 11. vers. alij vero, & n. 17. versic. verum quia iunctus, vers. quia nunquam,* vbi probat, quod nunquam citatio sufficit ad domum, vbi potest fieri personalis, & hæc videtur verior opinio secundum eum, declarata tamen, *vt infra, Bald. num. 6. in fin.* vbi loquitur, quando reus examinat testes ad perpetuam rei memoriam, dicitque, actorem esse personaliter citandum, *Abb. sub n. 21. extra, vt lit. non contest. idem Bal. in r. significauit, n. 4. & ibi Zabarell. col. 2. post med. vers. in gloss. ibi, &c. & versicul. seq. incip. oppono ad hoc, Abb. n 8. in fin. versic. sed si esset præsens, Aret. n. 9. vers. imo in casu, extr. de testib. idem* * *Aret. in cap. Albericus, n. 12. versic. super quo, vbi de* * *communi, extra, eodem, Florian. in l. lege Aquilia n. 3. ad fin. versic. item aduerte, ff. ad leg. Aquil. Bart. in l. 4. §. prætor ait, n. 19. ff. de dam. infect. Salyc. in auth. si quis ab aliquo, n. 7. post med. col. 3. vers. sed vbi actor, & ante eum Cyn. ibi, col. 1. ad med. versicul. quæro modo, Bart. in 1. lect. n. 7. in prin. Alb post nu. 2. versicul. sed nunquid quando, C. de testib. Ang. in authent. de testib. §. & hoc vero, n. 37. col. 2. ad med. vers. sed quæro, an eo casu, vbi, quod hæc opinio sibi videtur satis aqua, Lanfr. de testib. nu. 35. vbi relatis aliorum sententijs in hac residet opinione, Monticell. in repertorio testium, rubr. quando ad perpetuam rei memoriam. fol. 100. colum. 1. versicul. sexto, & columna 2. versicul. primo, Iacob. Port. Imolen. consil. 28. n. 4. & seq.* Ex quibus apparet, hanc ampliationem * esse magis communiter * receptam, iunctis aliis, quos *supr.* allegaui, *num.* 3.

144 Licet † contra eam, quod imo sufficiat citatio ad domum, tenuerit Dyn. quem refert Bellamer. *in d. c. quoniam frequenter, §. 1. n. 11. in prin.* (sed Dyn. certe tenet primam opinionem, quod scilicet requiratur personalis, post eum melius refert Bartol. *in l. 4. §. prætor ait, num. 17. vers. Dyn. dicit, ff. de dam. infect.*) & pro hac contraria opinione faciant dicta per eundem Bartol. *in d. §. prætor ait, n. 19. versic. sed videtur.*

145 AMPLIA † rursus præcedentem ampliationem etiam in casibus, in quibus non est necessaria litis contestatio, quia tunc, cum agatur de pleno præiudicio, requiritur citatio personalis, *Bart. in d. l. 4. §. prætor ait, n. 23. ff. de dam. infect.*

146 LIMITA I. hanc † primam ampliationem, quia prima citatio debet esse personalis, cæteræ vero sufficiunt ad domum, *Bald. in c. significauit, n. 4. Abb. sub n 8. versic. & est veritas, ibi, ex quo nunquam fuit in iudicio, & iterum, ibi, & est veritas, ibi, ex quo nunquam fuit in iudicio, & iterum, ibi, cum hæc sit prima, secus si præcessisset contumacia, & iterum, ibi, cum hæc sit prima secus si præcessisset contumacia, & iterum, ibi, cum hæc sit prima citatio, extr. de testib. Bart. in l. 4. §. prætor ait, n. 22. ff. de damn. infect. Salyc. in auth. si quis, n. 7. vers. ad omnes leges, C. de testib.*

147 LIMITA II. Quando, antequam † fieret citatio personalis, esset periculum de morte vel absentia testium, & sic de probatione peritura: tunc, *vt infr. dicam,* nulla citatio requiritur, ergo multo magis sufficit ad domum, quod totum iudicis arbitrio remittitur, *Bellam. in c. quoniam frequenter, §. 1. n. 12. & ibi Abb. n. 21. vers. dico sic, Marian. nu. 11. col. 7. sub primo requisito, vers. & dicit hic D. meus, extr. vt lit non contest. Aret. in cap. Albericus, n. 13. versic. aduerte tamen, extr. de testib. Bartol. in l 4. §. prætor ait, n. 17. in fin. & n. 22. vers. & ideo quando timeatur, ff. de dam. infect. Cyn. in authent. si quis, col. 1. post med. vers. si tamen periculum, C. de testib. Ang. in authen. de testib. §. & hoc vero, num. 37. col. 2. post med. vers. nisi si exspectaretur, Lanfran. de testib. n. 35. vers. & hoc verum.*

148 LIMITA III. dictam † primam ampliationem, vt personalis citatio requiratur, quando examinantur testes ex parte rei, iuxta formam *cap. significauit*, secus si examinentur ex parte actoris, vt puta, quia sint senes, valetudinarij, & absuturi, iuxta formam *c. quoniam frequenter*, quia tunc sufficit ad domum, *Imol. in d. cap. significauit post num. 8. versic. aduerte tamen, iuncto vers. alius est intellectus, & ibi Felyn. sub num. 3.* vbi, quod ita communiter dicitur, & * videtur de mente *Aret. n. 9. vers. imo in casu, extra, de testib.* & ita relatis contrariis opinionibus, dixit esse originalem distinctionem Ioan. Andr. *in c. præsumitur, de reg. iur. in 6. Bart. in l. 4. §. prætor ait, n. 17. ff. de dam. infect. Bald. in authen. sed & si quis, col. 3. ad fin. nu. 7. vers. sed Ioannes Andreas, & ibi Salycet. post num. 7. col. 2. in fin. vers. imo vero aduertas, & colum. 3. in prin. C. de testib. Viu. opin. 922. n. 9. & consulendo hanc limitationem comprobant Alex. cons. 203. num. 11. lib. 2. Roland. cons. 23. numer. 11. & numer. 21. in fin. vers. similiter non obstat, iuncto num. 22. lib. 3. & vide ad præmissa, quæ dixi supr. numer. 5. & seq.*

149 LIMITA IV. Quia † sufficit citatio per edictum, quando non apparet de particulari aduersario, *Zabar in c. Albericus, col. 1. in prin. vers. quid si non apparet, post Innocent. quem allegat, extr. de testib.*

150 LIMITA V. Quando † reus est absens, quia tunc sufficit citatio ad domum, *Bellam. in c. quoniam frequenter, §. 1. post n. 12. vt lit. non contest. Host. in c. significauit, n. 3. versicul. quid ergo si sunt absentes*, vbi loquitur etiam, quando sine periculo absentes expectare possunt, *& ibi Imol. n. 8. vers. aduerte tamen*, Abb. *n. 8. vers. sed posset dici*, vbi tamen loquitur, quando principalis se absentauit procuratore non dimisso (& sic videtur præsupponere, Iam fuisse semel personaliter citatum,) *extr. de testib.*

151 Contra † hanc limitationem tenuit Abb. *in d. c. quoniam frequenter, nu. 21. vers. dico sic*, vbi, quod etiam absens debet personaliter citari, nisi sit periculum probationis perituræ, de quo statur iudicis arbitrio, *sequitur ibi Marian. n. 11. col. 7. in fin. sub primo requisito, post versic. item periculum imminens, extr. vt lit. non contest. Innoc. in c. significauit, in fin. in verbo, denuntiando, Ioan. Andr. ibi, n. 18. Bellamer. n. 11. & 12. Butr. post num. 9. Anchar. nu. 5. extr. de testib. Hostien. in c. Albericus, col. 1. post med. in verbo, recipere, & Aret. nu. 12. & 13. vbi de communi, extr. eod. Cyn. in authen. si quis ab aliquo, col. 1. post med. vers. vbi debet, C. de testib.*

152 Pro † concordia dic, quando examinantur testes pro parte actoris, iuxta formam *c. quoniam frequenter*: tunc si est absens sufficit citatio ad domum: si vero ex parte rei, tunc etiam quod absens est personaliter citandus, nisi sit periculum, &c. *ita declarat Imol. in eod. c. significauit, nu. 8. vers. aduerte tamen, iuncto vers. alius est intellectus, & ante Imol. relatis aliis opinionib. post Ioan. Andr. quem allegat, declarat & distinguit Bal. in auth. sed & si quis, col. 3. ad fin. n. 7. vers. sed Ioan. Andr.*

153 LIMITA VI. Vt † citatio personalis requiratur, quando agitur de magno præiudicio, secus si de paruo, *Bartol. in l. 4. §. prætor ait, nu. 20. & 21.* vbi sic distinguendo concordat contrarias opiniones, declaratque, quando ex testibus examinatis ante litem contestatam dicatur oriri magnum vel paruum præiudicium, *ff. de dam. infect. & in auth. sed & si quis, in 1. lect. nu. 7. ad fin. in versic. tamen pro*

modo dico, & nu. 8. & ibi Salyc. nu. 7. versic. Bartolus vero, Castrens. nu. 3. C. de testibus, vbi remittit se ad dicta per Bartol. in d. l. 4. §. prætor ait, & vide, quæ dixi supra, qu. 72. nu. 4.

154 LIMITA VII. Quando † reus est præsens, impediat citationem, & se occultet, quia tunc sufficit citatio ad domum, *Bellam. c. quoniam, §. 1. post num. 12. extra, vt lit. non contestat. Bald. in cap. significauit, num. 4. Imol. post num. 8. versic. nisi constaret, quod malitiosè sese absentasset, extra, de testibus, Bartol. in d. l. 4. §. prætor ait, sub num. 19. & seqq. ff. de damno infecto, Salycet. in authen. si quis ab aliquo, col. 3. post med. versic. sed vbi actor, C. eodem.*

155 LIMITA VIII. Quando examinantur † testes lite nõ contestata, sed iam inchoata, vt puta super emergentibus, & incidentibus, & dilatoriis exceptionibus, *vt suo loco dixi.* Tunc enim, siue ex parte rei excipientis examinentur testes, siue etiam ex parte actoris replicãtis, sufficit facta contumacia, & sic citatio ad domum, *Bart. in d. l. 4. §. prætor ait, nu. 18. ff. de damn. infect. Salyc. in authent. si quis ab aliquo, nu. 7. post med. versic. sin autem ante litem contestatam, C. de testibus.*

156 AMPLIA II. Huius 3. requisiti † conclusionem, vt citatio non præsumatur, *Hostien. in cap. significauit, numer. 4. & ibi Abb. nu. 1. in fin in 3. notabil. & Aretin. num. 13. extra, de testibus, Bald. in c. Albericus, nu. 8. & ibi etiam Felyn. num 3. extra eodem.*

157 Et † ideo de citatione debere fieri publicum instrumentum, probat text. *in dict. cap. significauit, in fine, ibi, & super denuntiatione sic facta conficias publicum instrumentum, & ibi gloss. in verbo, denuntiando, in fin. Bald. nu. 4. in fin in 4. notab. Imol. nu. 2. in 4. notab. Zabarell col. 1. versic item ibi denuntiando, extra, de testibus, Butr. in cap. Albericus, nu. 7. eodem tit. Monticell. in repert. test. rubr. quando ad perpet. rei memor. folio 100. col. 1. versic. penult.*

158 LIMITA hanc † secundam ampliationem, vt non procedat, quando sumus in antiquis, vel etiam, quando in examine testium, vel eorum publicatione esset enunciata citatio: Tunc enim citatio præsumitur, etiam quod de ea non appareat publicum instrumentum, *Innocent. in cap. Albericus, num. 2. Hostiens. ibi, post num. 1. col. 1. ad finem, versic. quid si contra hanc publicationem, & colum. 2. in princ. Ioan. Andr. num. 3. Bellamer. post nu. 5. & seqq. in 1. quæ per totam, vbi etiam de materia, Bald. num 8. Butr. num. 7. Imol. col. final. versic. quid si de illa, Anchar. num. 8. Felyn. numer 3. versic. fallit, nisi sit factum valde antiquum, & num. 4.* * vbi, quod hæc distinctio est * communiter approbata, & ibi respondet oppugnationibus Zabarell. *& numer. 5.* vbi, quod isto casu tempus antiquum dicitur triginta annorum, quando agitur de graui præiudicio tertii, *extra, de testibus.*

159 Contra † hanc limitationem tenuit Zabarel. *in eod. cap. Albericus, col. 1. post princip. versic. quæro, an præsumatur*, vbi dixit, quod indistincte citatio non præsumitur, etiamsi enuntiaretur in decreto publicationis, *& idem tenet Ab. ibi, nu. 3. versic. ego arbitror*, vbi dicit, non sufficere citationem in publicatione enuntiari, nisi etiam dicatur, quod pars fuit præsens, quia tunc ex præsentia & cursu temporis præsumeretur citatio, alias secus.

160 AMPLIA III. Dicti † tertii requisiti conclusionem, vt in huiusmodi examine debeat citari reus, etiam quod sit absens, *Bellamer. in cap. quoniam frequenter, §. 1. num. 12. in fin. versic. de 4. difficultate, & ibi Abb. num. 21. Marian. num. 11. col. 7. sub 1. requisito, versic. quasi velit Hostiensis, extra, vt lit. non contestata.*

161 LIMITA hanc † ampliationem, quia isto casu sufficit citatio ad domum, *vt dixi supra, nu. 150.*

162 AMPLIA IV. Quia requiritur citatio † peremtoria, quod, an verum sit, & quando, vide Aret. *in c. significauit, nu. 9. versic. quin imo in isto casu, & n. 10 extr. de testibus.*

163 AMPLIA V. Vt † citatio requiratur, siue testes examinentur ex parte actoris, siue etiam ex parte rei, *prout est text. in c. significauit, & ibi notant omnes, extra, de testibus.* Imo tunc requiri citationem personalem, dixi supra, *num. 148.* quamuis contrarium, quod non requiratur citatio, quando examinantur testes ex parte rei, videatur de mente Hostiens. *in cap. quoniam frequenter, numer. 24. ad fin. in 6. differentia.*

164 LIMITA I. Huius † tertii requisiti conclusionem, quando est periculum de morte, vel absentia testium, antequam fiat citatio, quia tunc nec citatio requiritur: citanda enim est pars, si citari potest, alias secus, *Bellamer. in cap. quoniam frequenter, §. 1. num. 12. versic. imo, & sine citatione, & versic. dicas hoc*, vbi, quod de hoc periculo statur arbitrio iudicis, *Bald num. 4. versic. quinimo etiam non citatum, Anchar. sub num. 6. Zabarell. in §. sunt & alij, versic. item ibi, contra non citatum, Abb. post num. 3. in 2. requisito, ibi, si citari potest, & in 3. requisito*, vbi, quod quando non potest citari, debet examen denuntiari infra annum, *& num. 8. in fine, & nu. 21. versic. dico sic*, vbi etiam, quod remittitur arbitrio iudicis super huiusmodi periculo perituræ probationis, & ibi declarat, quomodo isto casu iudex debeat arbitrari, Marian. *nu. 9. versic. est ergo sensus, & num. 11. colum. 7. in fin. sub primo requisito, versic item periculum imminens, extra, vt lit. non contest. Innocent. in cap. significauit, in fine, versu. si vero sine periculo, extra, de testibus, & in cap. Albericus, num. 1. versic si autem reciperetur, extra eodem, Adden. ad Bart. in l. lege Aquilia, colum. 2. litera A. ff. ad l. legem Aquiliam, Ant. Gail. obseruat. 94. nu. 4. versic. dicendum breuiter, libr. 1. Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 16. num. 86. in fine, & num. 98. Vestr. in pract. libr. 6. cap. 2. rubr. de testibus, & eorum induct. nu. 1. versic. quod quidem perpetuum non est, & nu. 3. in prin. vbi de * communi, & versic. * & quod de futura absentia testium diximus, vide, quæ dixi supr. num 38. & seqq.*

165 LIMITA II. Quando † aduersarius est potens, terribilis, & tyrannus, quia tunc citatio non requiritur, *Marian. in cap. quoniam frequenter, nu. 11. colum 8. versu. & aduerte, & ibi Felyn. nu. 7. & 8. extra, vt lit. non contest. Monticell. in repertor. test. rubr. quando ad perpetuam rei memoriam, fol. 100 colum. 1. versic. fin. Mascard. de probat. lib. 1. in præfatione, nu. 40. Viu. opin. 922. nu. 8.* Et vide ad comprobationem huius limitationis, quæ dixi supra, *num. 43. & sequ.* vbi eadem limitatio declaratur.

166 LIMITA III. Quia † licet ad dandum interrogatoria, vbi hi testes inducuntur, soleant dari solitæ dilationes de stylo Curiæ, videlicet alterius diei, post diem termini seruati ad videndum iurare testes, vbi tamen periculum est amissionis probationis, potest iudex breuiores concedere, & loco diei certas duntaxat horas dare, plures vel pauciores, iuxta qualitatem & quantitatem articulatæ materiæ eius arbitrio, *Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. rub. de testibus, & eorum induct. nu. 4. versic. & inter alia solet palatium, sequitur Monticel. in repertor. test. rubr. absuturorum test. product. fol. 102. col. 1. versic. penult.*

167 QVARTVM est † requisitum denuntiatio, testes enim examinati ante litem contestatam, non probant, nisi infra annum actor vel litem moueat, vel testium examen reo denuntiet: talis enim præsumitur in fraudem examinasse, ad hoc, vt reus ex temporis processu commoditatem excipiendi contra testes amittat, *text. est in cap. quoniam frequenter, ibi, sed si actor, & ibi gloss. in verbo, infra annum, & in verbo, ad repellendum, in fin. Hostiens. num. 9. in fine, in verbo, infra annum, Ioan. Andr. nu 2. post medium, versic. ita tamen, Bald. nu. 6 post medium, versic. & quod magis, Butr. in §. nisi forte, num. 2. versic. quarto, quod actor, Imol. ante num. 1. versic. ita tamen, quod infra annum, Ancharan. numer. 1. ad medium, versic. & habebit effectum, & numer. 7. Zabarell. colum. prima, in princip. versic. ita tamen, quod infra annum, & in §. sunt & alij, versic. in gloss. Anan. nu. 1. versic. ita tamen, quod infra annum, & versic. 3. quod actor, Abb. ante numerum 1. colum. 2. versic. ita tamen, quod*

Texto deteriorado e/ou Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

conueniatur, Marian. num. 11. colum. 8. versic. secundo exigitur, extra, vt lite non contestata, Bald. in cap. significauit. nu. 2. versic. nam tunc, extra, de testibus, Alber. in authen. si quis ab aliquo, colum. final. in fine, num. 2. versic. in senibus autem, & ibi Fulgos. num. 2. Castrens. nu. 2. post medium, versic. quia datur sibi terminus anni, C. eodem, Papiens. in pract. in forma capit. quando producuntur testes ad eternam rei memoriam. post num. 2. Mynsinger. obseruat. 71. in fin. versic. tertio testes, centur. 4 And. Gail. obseru. 92. nu. 4 libr. 1. & obseru. 94. nu. 3. Menoch. de præsumpt. libr. 2. præsumpt. 54. nu. 3. Vsu. opin. 923. in fin. nu. 3. Iacob. Port. Imol. consil. 28. num. 8.

168 AMPLIA, Quia † talis præsumptio oriens ex non denuntiatione prædicta, quod scilicet præsumatur producens in fraudem examinasse ad hoc, vt reus ea poris processu commoditatē excipiendi contra testes amittat, est iuris, & de iure, nec probationem in contrarium admittit, *gloss. in c. quoniam frequenter, in verbo, in fraudem, & ibi Bald. num. 7. post med. versic. in gloss. non enim, Butr. in §. nisi forte, nu. 19. Imol. num. 4.* vbi respondet fundamento Hostiensis contrarium tenentis, *extra, vt lit. non contestat. And. Gail. ob. eru. 92. nu. 6. lib. 1.*

169 Contra, quod † hæc sit iuris præsumptio tantum, & quod admittat probationem contrariam, *Hostiens. in d. cap. quoniam frequenter, post nu. 13. versic. vnde si hoc, iuncto versic. & sic patet.*

170 Pro † concordia vide Abb. *in d. cap. quoniam frequenter, num. 12. versic. quaro quid, si non facta denuntiatione,* vbi post Butr. dicit, non admitti probationem in contrarium respectu fraudis, secus, si vellet probare, non habuisse potestatem conueniendi, quia hoc potest, cum iste annus sit vtilis (*vt infra dicam*) *& sequitur Marian. ibidem, nu. 2.*

171 LIMITA I. Huius † quarti requisiti conclusionem, quia iste annus, in quo debet fieri talis denuntiatio, est vtilis ab initio, nec currit, nisi ab eo tempore, quo quis potuit experiri, & sic requiritur scientia, & experiendi potestas. *gloss. in cap. quoniam frequenter, in verbo, infra annum, versic. & iste annus, Hostiens. ibidem, num. 10. versic. & ex hoc patet, Bald. nu. 7. ad medium, versic. in glossa, ecce, Butr. in § vi forte, nu. 17. Imol. nu. 3. ad medium, versic. in ea glossa, infra annum, Anchar. in d. §. nu. 7. Abb. nu. 6. Marian. nu. 11. colum. 8. in fin. in 2. requisito, versic. incipit currere annus, iuncto versic. primo quaro, extra, vt lite non contestat. Andr. Gail ob eruat. 92. num. 5. lib. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 54. numer. 3. versic. & præterea.*

272 LIMITA II. Eandem † conclusionem, quia huiusmodi testes non facta denuntiatione infra annum, licet non valeant ad fauorem producentis, valent tamen ad fauorem aduersarii. *secundum gloss. in cap. quoniam frequenter, in verbo, non valeant, & ibi Innocent. num. 3. in fine, in verbo non valerent Hostien. num. 2. in verbo, non valeat, Bald. num. 7 ad med. versic. in glossillis, Butr. in §. nisi forte, numer. 18. Imol. num 3. versic. in glossa, non valeant, Abb nu. 10. &* * *nu. 11. vbi quod tenent Doctores communiter, & ita etiam testatur Marian. num. 11. in 20. requisito, in tertia quæstione, colum. 9. ad med. versic. ex quo infertur, extra, vt lite non contestata.* Quamuis contrarium defendat Anchar. *in dict. cap. quoniam frequenter, num. 10 recedentibus ibi Zabarell. nu. 2. ad med. versic. in glossa ibi illi valebunt.*

173 SVBLIMITA I. Præcedentem † secundam limitationem, vt procedat, quando depositio testis continet diuersos articulos inseparabiles: Tunc enim valet in fauorem aduersarii? secus, si contineat vnum articulum inseparabilem facientem pro vtraque parte, quia tunc non potest respectu vnius valere, & respectu alterius non, cum non sit vnicum factum, *ita declarat Abb in d. c. quoniam frequenter, nu. 11. versic. ego puto, & ibi Marian pariter, nu. 11. in fin. col. 9 post med. versic. sed D. meus putat.*

174 SVBLIMITA II. Vt † eadem limitatio procedat, quando testes examinati non viuunt, vel non commode haberi possunt, secus, si viuant, & commode haberi possint, quia tunc, nisi examinentur denuo, eorum dicta non valent, nec ad fauorem actoris, nec ad fauorem rei, *secundum Abb. in c. quoniam frequenter, nu. 11. versic. quare satis æque sequitur Marian. ibi, num. 11. in fin. versic. subdit etiam D. meus.*

LIMITA III. Dicti † quarti requisiti conclusionē, quando reus fuisset præsens, vel citatus, quia tunc non est necessaria hæc denuntiatio, *Innoc. in cap. quoniam frequenter, nu. 3. ad fin. versic. denuntiauerit, & ibi Io. Andr. post num. 9. in verbo, denuntiauerit, Butr. in §. nisi forte, nu. 11. Abb. nu. 3. in 3. requisito, & nu. 21. in fin. versic. 7. quaro, Marian. nu. 11. col. 8. in fin. in 2. requisito, versic. & sic patet, quod hoc requisitum, extr. vt lit non contest. Fulg. in auth. sed & si quis, post nu. 2. versic. hic tamen videtur loqui, C. de testibus, Andr. Gail obser. 94. nu. 5. lib. 1.* 175

Quamuis † contrarium voluerit Bald. *in d. c. quoniam frequenter nu. 12.* vbi dixit, quod hæc denuntiatio debet fieri etiam scienti: reddit rationem, quia est de forma, ideo non sufficit scire, nisi denuntietur. 176

LIMITA IV. Quando † testes sunt examinati cōtra aliquem potentem & tyrannum, quia tunc propter imminentis mortis periculum talis denuntiatio nō requiritur, *Host. in c. quoniā frequenter, nu. 9. ad fin. in versic. absq; malitia, versic. quod si præsens, & nu 10. in verbo, ex quo conuenire poterit, & nu. 13. versic. hoc aut intelligas, Ioan. And. post nu. 9. in verbo, conuenire poterit, Butr. in §. nisi forte, nu. 10. in fine, versic. quid si non potest, Marian. nu. 11 sub 1. requisito, col. 8. in princ. versic. & aduerte, & in 2. requisit. col. 9. in princ. versic. vnde dicit, Ioan. And. & Felyn. nu. 7. extra, vt iste non contest.* 177

LIMITA V. Quando † testes sunt examinati ex parte rei ad effectum, vt eorum dicta publicentur, quia tunc etiam non facta denuntiatione, & ante annū, perpetuo valent, cum sint redacta in publica monumenta, *ita videtur de mente Hostiens. in cap. quoniam frequenter, num. 24. ad fin. versic. tertia quia, & versic. quinta quia, Butr. in §. sint & alij num. 6. ad finem, versic. ita quod non publicantur, Bald. num. 6. versic. quaro, quis est effectus, Butrig. in §. nisi forte, numer. 16. Imol. post num. 3. versic. & sic in quantum, & sub num. 18. Abbas num. 7. in fine, versic. collige, & tertiam differentiam. Marian. num. 12. columna decima, versic. postremo quæro, extra, vt lite non contestata, Ioan. Andr. in cap. significauit, num 15. in verbo, consignantur, & ibi Bellam. numer. 12. versic & ibi consignantur, Bald. nu. 2. versic. nam tunc, Butrig num. 5. versic in quantum gloss. dicit, extra, de testibus, Bartol. in l. lege Aquilia, colum. 4. ante medium, versic. sed publicato differtur. ff. ad legem Aquiliam, idem Bart. in authentic. sed & si quis, in 1. lectur. nu. 2. & num. 3. in fine, versic. & prædicto casu, iuncto num. 4. in princip. & in 2. lectura, post nu. 2. Bald. ibidem, colum. 4. in princip. post numer. 8. versic. in actore autem requiuntur, sed non publicantur, & column. quinta, numer. 11. ad finem, versic. sed vbi non iustificatur, Alberic. num. 2. ad medium, versic. verius est, quod non publicentur statim, Salyc. et. num 7. post medium, versic. sed quando ex parte actoris, Castrens. num. 1. in fine, & nu. 2. versic. sed si referatur ad actorem, C. de testibus, Angel. in authent. de testibus, §. & hoc vero, num. 41. Lanfranc. de testibus, nu. 34. post medium, versic. secus dicit Angel. Mynsing. obseruat. 71. versic. deinde hic, cent. 4. And Gail. obseruat. 93. num. 6. libr. 1. Monticell. in repertor. test. rub. quando ad perpetuam rei memoriam, fol. 98 col. 1. versic. 2. & consulens lo tradidit Corn. consil. 172. num. 1. ad med. versic. in quibus etiam locis, lib. 2.* 178

183 Quæ † autem requirantur in publicatione testium examinatorum ad perpetuam rei memoriam, & de illorum forma, vide text. & Doct. *in cap. Albericus, extra, de testibus, Salyc. in auth. si quis ab aliquo, nu. 8. C. eod. Lanfran. de testibus num. 34 ante fin.*

184 AMPLIA huius † quinti requisiti conclusionem, quia talis publicatio est facienda coram iudice competenti, *secundum Anchar anum, in cap. quoniam frequenter, §. sunt & alij, num. 4.* vbi propterea infert, quod reus potest petere hanc publicationem coram iudice suo, coràm quo deberet actor conuenire, *extra, vt lite non contestata.*

185 LIMITA I. Dicti † quinti requisiti conclusionem in testibus examinatis pro parte rei, & ad hoc, vt eorum dicta publicentur, & in scriptis redigantur, quia eorum publicatio fit statim etiam ante contestationem litis, *gloss. in cap. quoniam frequenter, §. sunt & alij, in verbo, publicatio, versic. & statim publicatur, & ibi Hostiens. nu. 9. in verbo, timetur, versic. secus si fit sequenti, §. &, num. 24. ad finem, versic. quarta, quia, Ioann. Andr. num. 11. ad med. versic. hi enim publicantur, ibi non, Bald. num. 6. versic. Porro, si ex parte rei, Butrig. in dict. §. sunt & alij, post num. 5. Imol. numer. 18. versic. secus, quando ex parte rei, Anan. in §. sunt & alij, numer. 2. versic. nota ex isto textu, Abb. in princip. numer. 7. in fine, & in §. sunt & alij, numer. 3. extra, vt lite non contestata.* Huic limitationi est text. *in cap. significauit, ibi, & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, & ibi gloss. in verbo, testes, versic. hic statim publicantur, Innocent. in princip. versic. vbi sit statum publicare, Hostien. in princip. versic. & in qua statim, Ioann. Andr. post numer. 7. Imol. nu. quarto, vbi respondet rationibus Speculatoris contrarium sententis, & num. 7. colum. 2. in fine, versic. in eadem glossa, Zabarell. colum. 1. in fine, versic. in glossa 2. & colum. 2. in princ. vbi quod* * *ita communiter observatur, Abb. num. 3. columna secunda, in* * *princip. vbi, quod ita communiter tenetur, Felyn. num tertio, versic. in glossa secunda,* vbi respondet rationi Speculatoris, *Aretin. numer. 16. in princip. iuncto numer. 17. versic. tertio debet scire, & numer. 18. versic. sed Ioannes Andreas, v-* * *bi de communi, extra, de testibus, Florian. in leg. lege Aquilia, columna secunda, in fine, versic. aduerte tamen, ff. ad legem Aquiliam, Bald. in authentic. sed & si quis, numer. 11. columna quinta, in princip. versic. item est exemplum in reo, & ibi Angel. num. 2. in fine, Castrens. post numerum 2. versic. in textu, ibi, C. de testibus, Angel. in authent. de testibus, §. & hoc vero, num. 41. & num. 42. vbi, quod ita Doctores communiter tenent, Nell. in tract. de testibus, num. 74. versic si tamen reus, Lanfranc. de testibus, num. 34. post medium, versic. & hoc ibi tenet Angelus, vbi extra Angel. quem allegat, ita dicit communiter seruari, Mynsin. obseruat. 71. versic. deinde hic, centur. quarta,* vbi, quod contraria Speculatoris opinio non est recepta.

Quamuis † contrarium, quod etiam testes pro parte rei examinati non publicentur ante litem contestatam, quia per publicationem impediretur aliorum testium productio, & sic inducta ad fauorem rei retorquerentur in eius odium, tenuerit Speculator *in titul. de teste, §. nunc tractemus, num. 5. vbi late comprobat, sequitur* Ioannes Andreas *in cap. significauit, num. 15. versic. in glossa 2. & ibi Henricus Boyc. nu. 4. in fine,* vbi dicit, se credere Speculatoris opinionem veriorem, & quod de facto seruatur in parlamento Franciæ, *Bellam. sub nu. 10. & nu. 12. versic. in glossa secunda, Butr. nu. 5. versic. de publicatione tenet contrar. extra, de testibus, Bellaper. in authen. si quis ab aliquo, colum. 2. ad medium, versic. ad legem istam, si proponitur, iuncto versic. quidam intelligebant, C. eodem, Pract. Conrad. tit. de testibus. rubr. de recept. ante litem contestat. nu. 48. in 36. casu, in fine. fol. 139. col. 1.* 186

SVBLIMITA hanc † primam limitationem, vt testes pro parte rei ante litem contestatam examinati non statim publicentur, quando ipse reus, qui testes examinauit, vult publicationem differre: cum enim talis publicatio fiat fauore rei, potest illi renunciari, *secundum Zabarell. in d. cap. significauit. colum. 1. in fine, versic. in glossa secunda, & colum. 2. in princip. vbi, quod ita communiter obseruatur, & ibi Abb. col. 2. post princip. num. 3. versic.* * *posset tamen dici.* 187

Contrarium, quod † non possit reus actore inuito differre publicationem testium examinatorum ad perpetuam rei memoriam, ex quo publicatio magis est inducta ad fauorem actoris, quam rei, defendit Aretin. *in eodem cap. significauit, num. 8. in fine, versic. tu vero dicas, & num. 19.* 188

LIMITA II. Eandem † huius quinti requisiti conclusionem, quando ex parte actoris examinantur testes super debito in diem, vel conditionali, *iuxta tradita supra, num. 14.* Tunc enim, si testes examinati fuerunt senes, valetudinarii, vel abfuturi, fit statim publicatio, & statim probant, imo ex illis fertur sententia. Licet exactio differatur in tempus conditionis, patet ex tex. *in l. in lege Aquilia, & ibi* * *communiter notant omnes, ff. ad legem Aquiliam.* Sed an hæc limitatio vera sit, vide latè disputantem Aretin. *in dict. c. significauit, nu. 16. & nu. 21. & seqq. Fulgos. in authent. sed & si quis, post nu. 2. versic. mihi & iustius & verius videtur, Angel. ibi, num. 3. post medium, vbi testatur de veriori opinione, Salyc. nu. 7. ad fin. versic. item dicas, C. eod. Ang. in auth. de testibus, §. & hoc vero, nu. 29.* 189

LIMITA III. Quia † de consensu partium potest fieri publicatio ante litem contestatam, & sufficit consensum accedere, etiam post publicationem, & vtroq; casu isti testes probant, *Innocent. in cap. significauit, ad medium, versic. atem videtur, quod etiam si testes, & ibi Hostien. ante nu. 1. versic. vbi vero recipiuntur, Ioan. And. post nu. 9. Bellam. nu. 6. Bald. nu. 2. ante med. versic. fallit, si publicentur de consensu partium. Butri. nu. 6. col. 2. ad fin. versic. secus, vbi recipiuntur, Anchar. nu. 3. col. 2. in princ. versic. sed si fuerunt publicata de consensu partium, Abb. nu. 9. versic. si autem testes, extra, de testibus, Angel. in auth. de testibus, § & hoc vero, nu. 41. Socin. reg. 413. in 2. fall. Nell in tract. de testibus, nu. 78. in fin. Lanfran. de testibus, nu. 34 in fin. vers. possunt tamen vtraq; parte consentiente publicari, & faciunt, quæ dixi supra, num. 54.* 190

AMPLIA

Texto deteriorado e/ou Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

191 AMPLIA hanc tertiam † limitationem, quia imo videtur sufficere consensus actoris inducentis testes, etiam quod reus non consentiat ad hoc, vt eorum dicta publicentur, *secundum Salyc. in auth. si quis ab aliquo n. C. post med. versic. sed quando ex parte actoris*, C. de testibus. Sed hæc ampliatio si vera est, magna est: dubito tamen de illius veritate, cum videatur contra mentem Dd. allegatorum supra, in 1. conclusione, *nu.* 183.

192 SVBLIMITA, hanc tertiam † limitationem procedere, dummodo testes sint recepti ante litem contestatam in casibus à iure permissis, quia si fuerint recepti, vbi alias recipi non debuissent, tunc nihil probant, etiam quod eorum publicatio facta fuerit de consensu partium, Innoc. *in cap. significauit, post med. versic. & hoc videtur tamen obtinere, & ibi Host. ens. ante nu.* 1. *versic. & hoc videtur locum habere. Ioan. And. nu.* 9. *ad med. Bellam. num.* 6. *in fine, & num.* 7. *vbi de materia, Butr. num.* 6. *col.* 6. *ad fin. versic. quod procedit, Anchar. num. fin. ad fin. col* 2. *in princ. versic. quod est verum, extra. de testibus.*

193 Quamuis † contrarium, quod valeat publicatio de consensu partium, etiam quod ante litem contestatam testes sint recepti in casu à iure non permisso, expressè

194 voluerit Socin. *reg.* 413. *sub.* 2 *fallent.* Facta † autem publicatione testium examinatorum ante litem contestatam, nunquid possint alii testes examinari super eisdē, vel directo contrarius, vide Bald. *in authent. sed & si quis, nu.* 16 C. *de testibus, & quæ dixi supra, in anteced. quæst. nu.* 231. *& seqq.* hic non repeto. Perfecta hæc quæstio ad laudem DEI, die 15. Februar. 1595.

ARGVMENTVM.

Remissoria ad examinandos testes, quando sit per iudicem in ciuilibus concedenda, aut deneganda.

SVMMARIA.

Ordo quæstionis, num. 1.

REGVLA sit, quod in ciuilibus concedenda est remissoria pro examinandis testibus absentibus, & extra prouinciam existentibus, nu. 2.

Ampliat primo, vt etiam sit concedenda remissoria pro examinandis testibus absentibus, & intra prouinciam existentibus, num. 3.

Amplia 2. *vt à denegata remissoria detur appellatio nu.* 4.

Amplia 3. *vt multo magis concedatur remissoria ad examinandos testes, senes, valetudinarios, impeditos, egregias personas, & alios, de quibus nu* 5.

Amplia 4. *& multo magis de consensu partium, nu.* 6.

Amplia 5. *multo magis stante paupertate producentis, nu.* 7.

Amplia 6. *ad comprobationem instrumenti in actis producti, & inspectionem instrumenti in partibus existentis, vt videatur, si sit authenticum, probet, vel non, nu.* 8.

Amplia 7. *vt detur remissoria ad reprobandum instrumentum, num.* 9.

Amplia 8. *vt detur remissoria ad faciendum probationem, partim per testes, & partim per instrumenta, nu.* 10.

Amplia 9. *ad examinandum testes super recognitione instrumentorum & sigillorum, nu.* 11.

Amplia 10. *etiam in causis feudalibus, nu.* 14.

Amplia 11. *etiam in causa matrimoniali, num.* 15. *Declara, vt num.* 16. *& 17.*

Amplia 12. *etiam ad probandum appellationem, nu.* 18. *Declara, vt num.* 19.

Amplia 13. *vt remissoria concedatur etiam ad probandum nullitatem sententiæ, nu.* 20.

Amplia 14. *in pluribus aliis casibus, de quibus remissiue, numer.* 21.

Limita 1. *vt non concedatur remissoria pro extrahendis instrumentis, nu.* 22.

Limita 2. *vt nec detur remissoria ad probandum ea, qua constant per scripturam, vel per instrumenta, nu.* 23.

Limita 3. *vt remissoria concedatur, si petatur ex aliqua iusta & rationabili causa, secus, si per calumniam, num.* 22. *& propterea non conceditur ad probandum remissoria, nisi prius detur aliqui fumus non existentis calumniæ, num.* 23. *fraudis autem & calumniæ suspicio iudicis arbitrio remittitur, num.* 24.

Limita 4. *quando testes sunt suspecti de subornatione, dubitatque iudex, ne facile mentiantur, num.* 26. *vt puta quando sunt de aliquo loco, in quo facile testes deierare consueuerunt, num.* 26. *& isto casu remissoria non conceditur, etiam minori, & ecclesiæ, num.* 27. *Sublimita hanc limitationem duobus modis. Primo, quando examinantur testes ad defensam, nu.* 28. *Secundo, quando examinantur personæ egregiæ, senes, valetudinarii, & impediti, nu.* 29.

Limita 5. *vt remissoria semel concessa, non sit iterum concedenda, num.* 30. *Amplia* 1. *hanc limitationem, etiam quod nulla fuerit præfixa dilatio ad probandum, num.* 31. *Amplia* 2. *etiam quod primæ literæ criminales fuerint inualidæ, nu.* 32. *Amplia* 3. *etiam quod petatur remissoria super nouis articulis, & in alia instantia, nu.* 33. *Amplia* 4. *etiam, quod secunda remissoria petatur ad reperendum testes iam examinatos, si forsan deposuerunt contra producentem, num.* 34. *Sublimita* 1. *hanc quintam limitationem cessante calumnia, vt puta, quando is, qui habuit remissoriam, fuit impeditus examinare, facto testium, partis vel iudicis, numer.* 35. *Sublimita* 2. *quando pars aduersa obtinuit aliam remissionem, numer.* 36. *Sublimita* 3. *quando causa est diuersa, nu.* 37. *Sublimita* 4. *quando intentatur possessorium, quod est in ventre petitory, num.* 38.

Limita 6. *quando petens remissoriam fuit negligens in producendo testes existentes in loco iudicii, nu.* 39.

Limita 7. *quando causa fuit semel tractata in prima vel in alia instantia, in partibus, ad quas petitur remissio. num.* 46. *Sublimita* 1. *hanc septimam limitationem in testibus senibus & valetudinariis, nu.* 41. *Sublimita* 2. *quando est præsumptio calumniæ, nu.* 42.

Limita 8. *quando loci consuetudo suadet non concedi remissoriam, nu.* 43.

Limita 9. *quando petitur remissoria ante litem contestatam, nu.* 44.

Limita 10. *quando petitur remissoria post seruatum terminum ad articulandum, nu.* 45.

Limita 11. *quando petitur remissoria ad probandum id, quod probatum non releuat, nu.* 46.

Limita 12 *quando petitur remissoria post publicationem aliorum testium examinatorum nu.* 47.

Limita 13. *quando petitur remissoria post rem iudicatam, numero* 48.

Limita 14. *quando petitur remissoria in tertia instantia, numero* 49.

Limita 15. *Quia hæc remissoria, an sit concedenda, vel deneganda, iudicis arbitrio remissum est, nu.* 50. *& 51. vbi tam in ciuilibus, quam in criminalibus, contra, nu.* 52. *& 53. distingue, vt nu.* 54.

Limita 16. *in causa ciuili ardua, nu.* 55. *Et quæ dicatur causa ardua, nu.* 57. *Sublimita, quando necessitas vrgeret. & quando veritas aliter haberi non posset, nu.* 56.

Limita 17. *quando agitur de leui præiudicio, num.* 58.

Limita 18. *in causa meri possessorii, num.* 59. *Declara, vt numero* 60.

Limita 19. *in causa spolij, nu.* 61.

Limita 20. *in causis beneficialibus, nu.* 62.

Limita 21. *quando petitur remissoria ad probandum exceptiones dilatorias, aliasq; incidentia ex principali causa, num.* 63.

Limita 22. *quando petitur remissoria pro repulsandis testibus, ex aduerso productis, & sic pro examinandis testibus reprobatoriis, nu.* 64. *Sed hæc limitatio, quando vera sit, & quando non, nu.* 65. *& seqq.*

Limita 23. *in causa restitutionis in integrum, nu.* 69.

Limita 24. *in pluribus aliis casibus, de quibus remissiua, nu.* 70.

QVÆ-

QVÆSTIO LXXVII. CAP. I.

OPPONITVR XXXI. Contra † testes, quod sunt examinati non à iudice causæ, sed à Notario, seu alio de iudicis mandato, vel fine, quo casu, an & quando testes probent, vel non, intricatè loquuti sunt Doctores, per tractantes materiam remittendi, vel committendi examen testium. Ego autem, vt eam, quantum possum, faciliorem & clariorem reddam, distinguendam putaui in quinque capita, in quorum primo ponam omnes casus, in quibus in ciuilibus conceditur vel denegatur remissoria ad examinandos testes, extra locum iudicii. In secundo ponam alios casus, in quibus in criminalibus eadem remissoria pariter conceditur, vel denegatur. In tertio nonnullas attingam quæstiones diuersas, de quibus quotidie dubitari contingit in huiusmodi materia literarum remissorialium. In quarto pertractabo illam particularē quæstionem, an scilicet, & quando in loco iudicii testes debeant examinari à iudice, & non à Notario. In quinto & vltimo discutiam, vbi, & per quem egregiæ personæ in eodem iudicii loco possint examinari, & his ex ordine prædicto sic explicitis, nullibi credo, amice lector, inuenies materiam hanc committendi, aut remittendi examen testium, magis clare & latius pertractatam.

2 REGVLA sit † in hoc primo capite, quod in ciuilibus concedenda est remissoria à iudice pro examinandis testibus absentibus, & extra prouinciam existētibus. Hanc regulam mihi probat text. ad literam, *in l. iudices, & ibi hoc expresse notant gloss. Butrig. Odofred ante numer.* 1. *col.* 1. *versic. primo dicit, & col.* 2. *versic. secundo dicitur, & d. nu.* 1. *& sequ. vbi huius regulæ tres reddit rationes, Cyn post numer.* 1 *Bart. num.* 1. *tam in prima, quam in secunda lectura, Bald. ante num.* 1. *in summario, Fulgos. in summario, Salyc. nu.* 1. *Ioan. Sicard. in summario & nu.* 1. *& in* 2 *not. b. C. de fide instrumen. Odofred. in authen. apud eloquentissimum, ante num.* 1. *col.* 1. *in princ. & col.* 2. *num.* 2. *& ibi etiam Salycet. nu.* 1. *versic. quoniam autem testes sunt absentes, C. eodem, Angel. in authen. de testibus. §. & quoniam, num.* 28. *in fine, gloss. in authent. vt defunct. seu funer. §. illud etiam, in verbo, testibus, in fine, Bellam. in cap. si qui testium nu.* 13. *in* 5. *quæst. & ibi Butr. nu.* 5. *versic. dat simile, & versic. fallit etiam, extra, de testibus. Butr. in c. cum causam, nu.* 2. *versic. & est causa legitima, & ibi etiam Card. Zabarell. num.* 1. *Anan. nu.* 2. *versic. est autem iusta causa, Abb. num.* 22. *ad med. versic. si vero in hoc nulla est consuetudo, Felyn. nu.* 31. *Aretin. numer.* 2. *extra eodem, Bonifac. ae Vitalin. in Clem. vnica, num.* 8. *in primo not. ab. de offic. deleg. Feder. Schenck. in tract. de testibus, nu.* 10. *Alber. de testibus, nu.* 50. *Lanfran. de testibus, nu.* 19. *vbi* * *de communi, Socin. reg.* 410. *in princip. Campeg. de testibus, regul.* 288. *in* 4. *casu, Afflict. in tit. si de inuestit. inter domin. & vasall. cap.* 1. *nu.* 54. *Benintend. decis.* 74. *nu.* 1. *in princ. vbi alius refertur etiam de* * *communi, Alexand. Striat in pract. iud. cap.* 6. *num.* 1. *Lus. Pat. in pract. Cap. libr.* 2. *cap.* 6. *rubr. de remissionibus, num.* 2. *Vestr. in pract. libr.* 6. *cap. final. num.* 1. *& ibi Granat. in additione, num.* 13. *in princ. Caraut. super ritu magnæ curiæ,* 158 *num.* 1. *Menoch. de recuperand. possess. remed.* 15. *num.* 3 16. *Seuerol. in tract. de remission. cap.* 5. *num.* 1. *Virg. Boccac. in tractat. de liter. remissor. cap.* 4. *num.* 1. *Montrell. in repertor. testium, in verbo, examinatio testium an sit delegabilis in ciuilibus, folio* 62. *col.* 1. *versic.* 3. *Andr. Gail. obseru.* 96. *in princ. libr.* 1.

3 AMPLIA I. Propositam † regulam, vt remissoria concedenda sit, non solum ad examinandos testes, qui sunt absentes extra Prouinciam, *prout loqui videntur Doctores allegati in dicta regula*, sed etiam, quando sunt absentes intra Prouinciam, commorantes autem in aliqua Ciuitate, & loco non subiecto Gubernio, & regimini iudicis examinantis, *ita videtur concludere Abb. in capit. cum causam, num.* 22. *ad medium, versic. si vero sunt eiusdem Prouincie, iuncto versic. aduertetamen, & ibi Felyn. nu-*

mer. 31. *ad fin. versic. & ista procedunt, extra, de testibus, Alexan. Striat. in pract. iud. cap.* 6. *numer.* 11. vbi videtur concludere, quod conceditur remissoria, etiam in loco subiecto iurisdictioni iudicis remittentis, dummodo ille locus sit longinquus. Ad quæ vide Boccac. *in tract. de liter. remiss. cap.* 30. *nu.* 41. vbi pariter distinguit inter locum propinquum & longinquum, dicitque, quod si locus sit longinquus, datur sine dubio remissoria, si vero propinquus, tunc vel testes conducentur ad Vrbem, vel destinatur & transmittitur Notarius ad illos examinandum in dicto loco, & ita se vidisse seruari testatur. Addo ad comprobationem huius ampliationis Seuerol. *in tract. de remiss. on. cap.* 19. *nu.* 1. *& seqq.* vbi facit generalem conclusionem, quod si nulla fuerit iusta causa denegandi remissoriam, illa concedenda est, siue in eadem Prouincia, siue in alia testes fuerint.

4 AMPLIA II. Vt † si iudex in causa ciuili denegauerit remissoriam, possit à tali denegatione appellari, Benintend. ad Afflict. *quem allegat, decis.* 74. *num.* 1. *ad medium, Seuerol. de remission. cap.* 18. *num* 3. *in fine*, vbi, quod si sine iusta causa denegetur remissoria illam petenti succurritur remedio appellationis & restitutionis in integrum. *Et idem dicit in cap.* 21. *num.* 3. *in fine, & cap.* 22. *num.* 3. *& sequenti*, vbi econtra, quid si iudex remissionem concedat in casu, in quo pars minime concedendam prætendit, an ab isto remissoriæ decreto detur appellatio? Et dicit, quod non, secundum Romanæ Curiæ vsum in ciuilibus. In criminalibus vero dicit, quandoque appellationes huiusmodi fuisse receptas; *Montic in reper. testium, in verbo, examinatio testium an sit delegabilis in ciuil. bus. folio* 161. *colum.* 2. *versic. penultim. vbi remissiue.*

5 AMPLIA III. Vt † multo magis remissoria concedatur ad examinandum testes senes, valetudinarios, impeditos, egregias personas, & alios, de quibus *in l. ad personas, ff. de iureiuran. & in cap. si quis testium, extr. de testibus*, Quo casu, si præsentes in loco iudicii sint, iudex mittit notarium ad eorum domum, *vt dicam infra in* 5. *& vltim. cap. huius quæstionis*, si vero absentes, datur remissoria ad illos examinandum, *secundum gloss. in d. cap. si quis testium, in verbo, valetudinarii, & ibi etiam Innocent. in versic. vel ad iudicem loci, & eos recipiat, Hostiens. nu.* 2. *ad medium, versic. vel potest mittere ad iudicem loci, Henric. Boyc. numer.* 4. *versic. potest etiam iudex, Bellamer. numer.* 2. *ad medium, versic. potest etiam iudex, Bald. ante nu.* 1. *versic. si tamen sunt testes alterius territorij, & num.* 2. *in fine, versic. si isti testes sunt alterius fori, Abb nu.* 2. *in fine, versic. item persone extra, de testibus, Cyn. in l. iudices, ante num.* 1. *col.* 1. *versic. dicis tu, C. de fide instrum. n. vbi, quod de hoc nullus dubitat, Spec. in tit. de teste, §. quarter, nu.* 17. *in fine, versic. potes etiam addere, Menoch. ae recup. possess. remed.* 15. *nu.* 346. *versic. vt aliquo graui morbo laborent, Virgil. Boccac. in tractat. de liter. remissor. c.* 2. *nu.* 4. *& nu.* 25.

6 AMPLIA IV. Vt † multo magis remissoria cōcedatur de cōsensu partium, *Boccac. de lit. remiss. cap.* 1. *nu.* 4 vbi tamen, quod isto casu expeditur remissoria sub figillo Auditoris, *allegat Ægid. decis.* 657. *& Rotam decis.* 1. *de fide instrum. in nou. num.* 2. & simili modo per arbitres de consensu partium concedi potest, *Felyn. in cap. si quis testium nu.* 5. *ae testibus*, de quo vltimo dicam infra, *nu.* 147.

7 AMPLIA V. Vt † iuniter & multo magis concedatur remissoria, quando producens est ita pauper, vt non possit subministrare expensas testibus proficisci ad locum iudicii, *Hostiens. in cap. si qui testium, num.* 3. *versic. vel dic, hoc debere intelligi, & nu.* 4. *& 5. & ibi Ioan. Andr. nu* 5. *versic. posset etiam intelligi, Henric. Boyc. nu.* 1. *Bellam. ante nu.* 1. *versic. posset etiam intelligi, & num.* 7. *veruntamen hoc sic distingue, Anton. de Butr. num.* 7. *versic. posset etiam intelligi, Anchar. nu.* 4 *Card. Zabarell. col.* 1. *post princip. Abb. num* 8. *ad finem, versic. sed Vinc. dat intellectum. & Felyn. nu.* 9. *vbi. d. veritatis huius conclusionis, extra, de testib.*

AMPLIA

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

8 AMPLIA VI. Vt † remissoria concedatur etiam pro examinandis testibus ad comprobationem instrumenti in actis producti, ac etiam datur ad inspectionem alicuius instrumenti in partibus existentis, vt videatur, si est authenticum, vel ne, probet, vel non, tex. est, qui hanc ampliationem optimè probat, *in l. iudices, versic. hoc etiam, & ibi gloss. in verbo, exiguntur, Cyn. nu. 1. Bart. in 1. lect. versic. glossa dicit, & in 2. lect. nu. 2. in 4. notab. vbi bene exemplificat, Bald. ante num. 1. in 1. & 2. summario, vbi etiam exemplificat, Alber. num. 1. Fulgos. in versic. sed & secundo modo, Salyc. nu. 1. & nu. 3. versic. quæro primo, Ioan. Sicard. in summario, & num. 1. in princ. & in versic. sed quo pacto, vbi etiam bene exemplificat, C. de fide instrum.*

9 AMPLIA I. Hanc sextam † ampliationem, vt sicut datur remissoria pro examinandis testibus ad comprobationem instrumenti, ita etiam detur ad reprobãdum instrumentum, *secundum Andr. Gail. obseruat. 96. ante nu. 1. libr. 1.*

10 AMPLIA II. Eandem † 6. ampliationem, vt etiam detur remissoria pro facienda probatione, partim per testes, & partim per instrumenta, *vt per Vestr. in pract. lib. 6. c. fin. nu. 2. ante fin. post versic. quamobrem, & c. quod & idem voluit Virgil. Boccac. in tract. de liter. remissor. c. 3. nu. 8. in fine, Seuer. in tract. de remissor. c. 10. nu. 3.* vbi etiam bene examinat & distinguit, an & quando data facultate recipiendi testes, possint etiam recipi instrumenta, & econtra.

11 AMPLIA III. Dictam † sextam ampliationem, vt pariter concedatur remissoria ad examinandum testes per recognitione instrumentorum & sigillorum, *vt per eundem Vestr. in pract. libr. 6. cap. final. num. 2. ante finem, & per Seuerol. in tractat. de remissor. cap. 10. num. 15. & per Virgil. Boccac. in tract. de liter. remissor. capit. 3. num. 8. & capit. 4. num. 25.*

12 LIMITA I. Propositam † sextam ampliationem, vt licet detur remissoria ad inspectionem instrumenti, non tamen detur pro extrahendis instrumentis, *vt per eundem Vestr. in pract. libr. 6. cap. fin. nu. 2. ante fin. & per Seuerol. in tractat. de remission. cap. 10. num. 4.* vbi tamen, quod isto casu detur compulsoria, *ad trad. per Bonifac. de Vital. in Clemen. 1. ape, 6. verum quia, nu. 14. de verbor. significat. cum aliis ibi per eum allegatis.*

13 LIMITA II. Dictam † propositam sextam ampliationem, vt licet detur remissoria ad inspectionem, seu comprobationem instrumenti, non tamen detur ad probandum ea, quæ constant scriptura, vel publicis instrumentis, hæc enim paruo sumptu, & absque testium examine ad iudicem comportari possunt, *vt per Seuerol. qui bene hanc probat limitationem in tract. de remission. cap. 9. num. 4. post Felyn. Dec. & Rotam ibi per eum relatos, & c. 10. num. 1. & sequentibus,* vbi propterea infert, non esse concedendam remissoriam ad probationem sacerdotii, vel ad probationem actorum gestorum in iudicio: *addo pro hac eadem limitatione Virgil. Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 3. num. 6. & num. 57.* vbi propterea infert, non cõcedi remissoriam ad probationem possessionis, quia requirit scripturam, *ex Grat. quem allegat in consil. 138. in fine, lib. 2.*

14 AMPLIA VII. Propositam † regulam, vt remissoria concedatur etiam in causa feudali, licet grauis sit, *Afflict. in titul. si de inuestitu. inter. dom. & vasall. cap. 1. nu. 54. & seqq.* vbi, quod hoc bene procedit de iure communi, secus autem de iure constitutionum illius regni, *& ibi vide de materia, & idem dixit Carauit. super ritu magnæ Curiæ, 158 nu. 4. versic. quarto limita,* vbi, quod præstito iuramento per testes coram iudice causæ examen committitur, *Seuerol. de remission. cap. 17. num. 4.* vbi facit generalem conclusionem, quod si de feudo vel emphyteosi lis fuerit, remissoria conceditur, *Monticell. in repertor. test. in verbo, examinatio testium, an delegabilis, in ciuil. fol. 161. col. 2. versic. & 4. vbi de materia.*

AMPLIA VIII. Vt † & remissoria concedatur in causa matrimoniali: sed hæc ampliatio quando vera sit, & quando non, vide Seuerol. *in tract. de remission. capit. 4. num. 5.* vbi, quod conceditur remissoria ad probandum primum matrimonium, vt secundum dirimatur, & hoc, ne diutius coniuges in peccato permaneant, *ex Archidiac. quem allegat in Clement. 1. colum. 3. de offic. delegat. & ex Lap. alleg. 46. de testibus, & capit. 17. numer. 4.* vbi facit generalem conclusionem, quod si de matrimonio fuerit quæstio, remissoria conceditur, licet causa beneficialis, & causa matrimonii æquiparentur de iure, & ibi, *nu. 5.* ponit differentiam rationis, quare scilicet in beneficialibus denegetur regulariter remissoria, in matrimonialibus autem concedatur, Virg. Boccac. *in tract. de liter. remissor. cap. 2. num. 2.* vbi etiam, quod in causis matrimonialibus conceditur remissoria in prima instantia, si materia est releuans, vel per eam constet de interesse partis petentis eam, *& num. 5 & 6.* 16

Vbi hanc † ampliationem dicit procedere de iure veteri, sed hodie de iure Tridentini Concilii, *Session. 24. cap. 1.* quo expresse cauetur, quod, antequam matrimonium contrahatur, illud tribus diebus festiuis inter Missarum solemnia publice denuntietur à Parocho, qui librum habeat, in quo coniugum & testium nomina, diemque & locum contracti matrimonii describat, ac diligenter apud se custodiat, dubitat de veritate huius ampliationis, quia ex dicta Concilii resolutione videtur solũ permissa probatio matrimonii publicè contracti, per librum Parochi, alias dicetur clandestinum, *vt in dict. cap. 1.* & consequenter non erit concedenda remissoria ad probandum id, quod per scripturam, hoc est, per librum Parochi, probari potest, *iuxta ea, quæ dixi supra, nu. 13.* sed dabitur compulsoria specialis ad exigendum partitam libri ipsius Parochi, vel etiam retrahendum partitam libri ipsius Parochi. Bene † verum est, 17 remissoria pro recognitione dicti libri. Bene † verum est, quod, vbi liber Parochi esset deperditus, tunc matrimonium potest probari per testes, & sic eo casu daretur remissoria, *vt ibi per eum,* qui, ni fallor, bene in proposito loquutus fuit.

AMPLIA IX. Vt & remissoria † concedatur etiam ad probandum appellationem, quando non fuisse appellatum, post litem contestatam opponitur. Tunc enim talis exceptio peremptoria est, *vt per Ioannem Andream, Felyn. & alios, in cap. 1. ad finem, de appellationem, quos refert & sequitur Seuerol. in tract. de remission cap. 9. numer. 1. & sequentibus.* Vbi hanc † ampliationem dicit procedere, quando agitur de probando appellationem interpositam viua voce: secus, si de probando appellationem interpositam in scriptis, quia tunc non datur remissoria, sed compulsoria, *iuxta ea, quæ dixi supra, nu. 13.*

Sic † pariter concedi remissoriam ad probandũ nullitatem sententiæ, si ea peremptoriè opposita fuerit, post litem, *Ioan. Andr. Archid. & Gemin. quos allegat,* scripsit idem Seuerol. *in tract. de remiss. d. cap. 9. nu. 5.*

AMPLIA X. Supra dictam † regulam generaliter procedere in pluribus aliis casibus, in quibus remissoria conceditur positis, ad exensum per Virg. Boccac. *in tract. de liter. remiss. cap. 4. per totum,* quod hic recensere esset potius laboriosum, quam vtile: illum adeas.

LIMITA I. Propositam regulam, vt † remissoria concedenda sit, si petatur ex aliqua iusta & rationabili causa, secus si per calumniam, text. est *in leg. iudices, ad finem, ibi, & hoc si iuste peti iudex inuenerit, & ibi hoc notant Bald. num. 1. in quinto notabil. Salycet. numero secundo, Sicard. numer. 1. & num. 3. ad finem,* vbi propterea, quod potest iudex deferre iuramentum calumniæ parti petenti remissionem, *Cod. de fide instrumentorum, Alber. in authentic. apud eloquentissimum, num. 1. Cod. eodem, Cassad. in titul.*

in titul. de dilat. decis. 3. num. 1. versic. quæ remissio, vbi, quod iudex negat remissoriam, quando ex aliquibus concipit animum suum, vt malitiosè & per calumniam petatur, *Benintend. decis. 74. post numerum primum, vbi refert* 23 *Cassad. vbi supr. & num. 4. ad fin.* Vbi, † quod ad hoc, vt remissoria concedatur, debet dari aliquis fumus non exsistentis calumniæ, vbi enim præsumitur calumnia, non conceditur, ex Bald. Felyn. Roman. & aliis in locis per eum citatis, Alexand. Stiat. *in pract. iudic. cap. 6. nu. 19.* vbi remittiue, ex Roman. & Felyn. *in loco per eum relatis,* ponit signa calumniæ, Luc. Pæt. *in Pract. Capitol. capit. 6. post numerum secundum,* Vestr. in Pract. *lib. 6. cap. fin. num. 2.*

24 *versic. quod si natura causæ, & n. 4.* vbi propterea, † quod in Rota ad excludendum calumniam, datur fumus per probationes nulliter receptas, & per præstationes iuramenti, quod scilicet remissoria petitur non animo frustrandi aduersarium, sed quia creditur, per testes in partibus commorantes posse articulatam intentionem probari, *argumento text. in l. de die, §. iubetur. ff. qui sati dar. cogant.* vbi ponitur hæc iuramenti formula, Grauat. ad Vestr. *dict. cap. fin. num. 21. & sequent.* vbi plura in proposito contra petentes remissiones per calumnias. *Menoch in tract. de recuperand. possess. remed. 15. post num. 348. & seqq.* vbi etiam, quod fraudis suspicio in arbitrio iudicis posita est, ex *Cassad. in loco præcitato, Seuerol. in tract. de remission. cap. 5. num. 2. & seqq. vbi plura ad materiam, & capit. 21. num. 1. Virgil. Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 3. nu. 46. & 47.* vbi etiam, quomodo isto casu calumnia probetur, *& numer. 53.* vbi etiam, quod remissoria non datur super articulis calumniosis.

25 LIMITA II. Quando † testes sunt suspecti de subornatione, dubitaque iudex, num in eius absentia facilè mentiantur: tunc enim remissoriam non concedet, *secundum Odofred. in ruthen. apud eloquentissimum, columna secunda, in fine, versic. item etiam faciat propter suspicionem testium, quod de fide instrumentorum, Abb. in cap. cum causa, numer. 22. ad medium, versic. nam propter suspicionem, extra, de testibus, Afflict. in titul. si de inuestitu. inter dom. & vasall. cap. primo, num. 64. Capic. decis. 90. sub num. 5. vbi refert Abb. in loco præcitato,* dicitque, quod si testes sunt in eadem Prouincia, est in iudicis facultate, an eos faciat venire, an vero committat examen, *ex Imol. & Felyn. in locis per eum relatis, Benintend. decisione 74. post num. pri-*

26 *mum.* Vbi † refert ea, quæ dicit Afflict. *in loco præcitato, & nu. 4. in fine,* vbi post Hostiensem, quem allegat, ponit exemplum, quando testes illius loci, in quo degunt, de facili deierare consueuerunt. Quod & idem voluit Grammat. *consil. 41. num. 17. & sequent. Grauat. in addition. ad Vestr. in practic. libr. 6 cap. final. num. 17. versic. circumcirca cum temperamento, Carauit. super ritu magnæ curiæ, 158 numer. quarto, Seuerol. in tractat. de remission. cap. 4. nu. 9. & cap. 19. post numer. 4. Boccac. in tractat. de liter. remissor. cap. 2. num. 14.*

27 *& capit. 3. numer. 33. & num. 55.* Vbi, quod † isto casu remissoria nec etiam conceditur minori, aut Ecclesiæ, *& num. 60. & seqq.* vbi, & quando oriatur illa præsumptio subornationis, *Monticell. in repertor. testium, in verbo, examinatio testium, an delegab. in ciuil. folio 161. columna 2. versic. 2.*

28 SVBLIMITA hanc † secũdam limitationem duobus modis. Primo, quando datur remissoria pro examinandis testibus ad defensam, *vt dixi infra, num. 105.*

29 Secundo, † quando examinantur personæ egregiæ, senes, valetudinarii, impediti, & alii, per nos infra enumerati, in quinto huius quæstionis capite: tales enim personę, etiam quod suspectæ sint, si examinari contingat, non tenentur coram iudice personaliter comparere, *vt dixi infra, num. 133. & seq. vbi vide.*

30 LIMITA III. Quando remissoria † semel concessa fuit, nam tunc siue reo, siue actori fuerit concessa, iterum non conceditur, *Ægid. conclusione 225. incip. habuit semel remissionem, & consil. 36. incip. actori & reo, Vestr. in practica, libro sexto, capit. final. numer. tertio, & ibi Grauat. in addition. numer. 18. versic. insuper, & numer. 20. & numero 22. litera F, Seuerol. in tractat. de remissione, capit 6. numero 2.* vbi aliis relatis testatur, hanc limitationem viu Romæ obseruari, vt citius lites finem accipiant. Virgil. Boccac. *in tractat. de liter. remissor. cap. 3. numer. 43. & cap. 4. numer. 8.*

AMPLIA I. Hanc † tertiam limitationem, vt procedat, etiam quod ei, qui habuit remissorias, nulla fuerit præfixa dilatio ad probandum, *Ægid. decisione 427. in causa, quæ vertitur, Grauat. ad Vestr. in pract. libr. 6. cap. fin. num. 20.* 31

AMPLIA II. Eandem † tertiam limitationem procedere, etiamsi primæ literæ remissoriales fuerint inualidæ: sed hæc ampliatio quando habeat locum, & vera sit, vide eundem Grauat. ad Vestr. *dict. cap. final. numer. 18. versic. insuper, nec dantur secundæ, & vide etiam Seuerol. in tractatu de remission capit. sexto, sub numero tertio,* vbi, quod si iudicis culpa, negligentia, imperitia, aut dolo testes vigore primæ remissoriæ non fuerint rite recepti, vt pura, si is, cui mandata est testium receptio, non poterat illos de iure recipere, vel, si parte non vocata, aut alias sine datis interrogatoriis testes examinati: Tunc, inquam, iterum conceditur remissoria. Sed in hoc vide Virgil. Boccac. *in tractat. de liter. remissor. cap. 3 num. 54.* vbi quod non datur secunda remissoria propter nullitatem examinis testium, ex alio defectu, quã citationis, iurisdictionis, & mandati. Quod & idem dixit *in capit. quarto, num. 36.* & vide eundem Boccac. *cap. nono, num. 28.* vbi dixit, quod testes nulliter examinati repetuntur cum noua remissoria, ex quo prima non habet bonum processum, etiamsi testes fuerint publicati, *ex allegatis ibi per eum.* 32

AMPLIA III. Vt † hæc eadem tertia limitatio procedat, etiam quod petatur remissoria super nouis articulis, & in alia instantia, Vestr. post Rotam, *quam allegat in pract. lib. 6. cap. fin. num. 3. Seuerol. in tractat. de remission. cap. 6. num. 2. versic. quod obtinet, sed vide Virgil. Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 4. num. 51.* vbi, quod super diuersis articulis in causa profana potest remissoria pluries concedi, præsertim si constat de fumo, qui tollit calumniam, *ex Oldrad. quem allegat, in consil. 311. in fine, & Cassad. decis. 3. de dilat.* 33

AMPLIA IV. Vt † dicta tertia limitatio procedat, etiam quod secunda remissoria petatur ad repetendum testes iam examinatos, si forsan deposuerunt contra producentem. Tunc enim denegatur secunda remissoria ad dictos testes repetẽdum, propter præsumptam calumniam. Non enim credendum est, eosdem testes suo proprio dicto aduersaturos. Ita per hanc rationem hanc ampliationem firmant Seuerol. *in tractat. de remission. cap. 6. num. 5. allega. Ægid. dec. 522. titul. de testibus.* 34

SVBLIMITA I. Hanc † tertiam limitationem, quod ex quo est fundata in præsumpta calumnia, ideo ea cessante conceditur secunda remissoria, ei puta, qui vel facto testium, vel partis aduersæ, vel iudicis fuisset impeditus, quo minus prima remissoria vteretur, & suas faceret defensiones, & impedimentum probasset, *Ægid. conclusione 247. incip. in causis, tit. de dilat. Vestr. in Practic. libro sexto, capit final. numero 3. versic. quapropter, & ibi Grauat. in addition. num. 24. & sequentibus,* vbi bene exornat hanc declarationem, & an illud impedimentum probetur solo iuramento, & an etiam sit necessaria protestatio, & alia ad materiam ibi per eum videas, *Seuerol. in tractat. de remission. capit. 6. num. 3.* vbi, quod datur secunda remissoria, quando is, qui illam obtinuit, morbo, aut alia iusta causa, erat impeditus, vel probauerit, iudicem remissionis metu, vel valetudine, aut 35

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

alia de cauſſa noluiſſe examinare, *& num. 8. & num. 9.* vbi facit generalem concluſionem, quod vbicunque ceſſat ſuſpicio calumniæ, remiſſio ſæpius conceditur, & ibi ponit aliud exemplum, Virgil. Boccac. *in tractat. de liter. remiſſor. cap. 3. num. 27. & ſeqq.* vbi ponit alia exempla impedimenti, *& cap. 4. num. 49.* vbi etiam, quod datur ſecunda remiſſoria, quando prima ex aliqua iuſta cauſſa probata non eſt, & pariter, quod ſi prima remiſſoria fuit obtenta à Procuratore male informato, datur ſecunda Procuratori melius informato ſuper materiis releuantibus, ex Put. quem allegat, *deciſion. quarta, de dilat.*

36 SVBLIMITA II. Eandem † tertiam limitationem, quia datur ſecunda remiſſoria illi, qui aliam habuit, quando pars aduerſa obtinuit, ſibi decerni remiſſoriam, dicitur vtique! parti communis, *l. petendo, Cod. de temporib. in integr. reſtitutio, & ibi Bald. num. 6. & ſeq. Alexan. in authent. Iuſtiniani, in 1. notab. C. de iudic. Felyn. in cap. de teſtibus, in 2. notab. extra, de teſtibus.* Ita per hanc rationem hanc ſublimitationem firmauit Virgil. Boccac. *in tractat. de liter. remiſſor. cap. 4. nu. 50.*

37 SVBLIMITA III. Dictam † tertiam limitationem procedere, quando cauſa eſt eadem. Secus, ſi diuerſa, *Seuerol. in tractat. de remiſſion. capit. ſexto, numer. vndecimo*, vbi ponit exemplum, quando quis puta iudicio poſſeſſorio prius contendit, ſi deinde ſuper proprietate litiget, vel econtra, non denegabitur ei remiſſio, quamuis priore iudicio remiſſus fuerit, quoniam nihil commune habet proprietas cum poſſeſſione, *l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquirend. poſſeſſione.* Item ponit exemplum in cauſſa reſtitutionis in integrum, vt ſcilicet remiſſio concedatur, etiamſi priore iudicio remiſſio facta, & atteſtationes publicatæ fuiſſent, *argu-*
38 *ment. text. in leg. petenda, & quæ ibi notant Doctores*, † *Cod. de in integr. reſtitut.* Et quod pariter concedatur ſecunda remiſſoria, quando intentatur poſſeſſorium, quod eſt in ventre petitorii, voluit Virgil. Boccac. *in tractat. de liter. remiſſ. cap. 4. num. 51. ex Put. quem allegat, deciſion. 1. de dilat.*

39 LIMITA IV. Principalem † huius quæſtionis regulam non procedere, quando petens remiſſoriam fuiſſet negligens in producendo teſtes exiſtentes in loco iudicii, & qui poſtea receſſerunt: ob talem enim negligentiam denegatur iſto caſu remiſſoria, *Angel. Alexand. & Paulus de Caſtro, in leg. de die, §. tutor, ff. qui ſatisdar. cogant. Afflict. deciſione 137. num. 4. Campeg. de teſtibus, regul. 286. in 11. fallent. Alexand. Striat. in Practic. iudic. cap. 6. numer. 18. Grauat. ad Veſtr. in Practic. libro ſexto, capit. final. numer. 23. Seuerol. in tractat. de remiſſion. cap. 6. numer. 1. Virgil. Boccac. in tractat. de liter. remiſſor. cap. 3 num. 16. Montcell. in repertor. in verbo, examinatio teſt. an delegab. in ciuil. fol. 162 col 2. verſic. final.*

40 LIMITA V. Quando cauſſa † ſemel fuit tractata, & examinata, in prima vel in alia inſtantia in partibus, ad quas modo petitur remiſſio, quia tunc deneganda eſt, *ſecundum Veſtr. in Practic. libr. 6. cap. final. num. 3. verſic. idem ſi cauſſa*, vbi reddit rationem, quia ſcilicet præſumitur calumnia in eo, qui in partibus ſemel habuit facultatem probandi, & non probauit. Et hanc limitationem bene comprobat Seuerol. *in tractat. de remiſſion. cap. 7. num. 1. & ſequentibus.* vbi etiam eam vſu Romæ receptam teſtatur, *Virgil. Boccac. in tractat. de liter. remiſſor. cap. 3. num. 32.*

41 SVBLIMITA I. Hanc † quintam limitationem non procedere in teſtibus valetudinariis, & ætate confectis, nam pro illis examinandis datur remiſſoria, etiam ad illas partes, in quibus cauſſa & lis fuit tractata, *Seuerol. in tractat. de remiſſion. cap. ſeptimo, numer. quarto, allegat Ioann. Monach. in capit. cupiens, numero 57. de elect.*

SVBLIMITA II. Eandem † quintam limitationem non procedere, quando præſumptio calumniæ ceſſaret, vt quia litigans in partibus fuiſſet impeditus probare id, quod modo per remiſſoriam probare intendit, nam tunc illa non denegatur, *ſecundum eundem Veſtr. in practic. libr. ſexto, cap. final. numer. 3. verſic. quapropter, &c.* vbi loquitur, & exemplificat, quando impedimentum prouenit, vel facto iudicis, vel facto teſtium, vel facto partis, *& ibidem, num. 4.* vbi, quod iſto caſu petens remiſſoriam iurat, ſe non animo fruſtandi aduerſarium remiſſoriam petere, ſed quia credit per teſtes in partibus commorantes, poſſe intentionem ſuam probare, *argument. text. in l. de die, §. iubetur, ff. qui ſatisdare cogantur.* 42

LIMITA VI. Principalem † regulam non procedere in eo loco, in quo adeſt conſuetudo, vt teſtes recipiantur non in abſentia, ſed in præſentia iudicis, talis enim conſuetudo attendenda eſt in non concedendo remiſſoriam, *ſecundum Odofred. in authentic. apud eloquentiſſimum, column. 2. in fine, verſic. idem etiam ſuciat, C. de fide inſtrumentorum, Hoſtienſis in ſumma, rubr. de teſtibus cogend. §. qui teſtes cogendi ſunt, num. 1. Abb. in cap. cum cauſſam, num. 22. ad medium, verſic. aut cauſſa eſt ciuilis, extra, de teſtibus, Federic. Schenck. in tractat. de teſtibus, numer. duodecimo, Socin. regul. 410. in 1. fallent. Capic. deciſion. 90. poſt numerum 5. Grauat. in addit. ad Veſtr. in practic. libr. 6. cap. fin. num. 13. ad finem, verſic. ſed hac in re, Seuerol. in tractat. de remiſſion. cap. 19. num. 2. verſic. ego ſcio, Foller. in practic. cum in verbo capiat informationem, nu. 41.* 43

LIMITA VII. Quando † petitur remiſſoria ante litis conteſtationem, nam tunc pariter deneganda eſt, ſecundum Veſtr. *in pract. libro ſexto, capit. final. numero 6.* vbi ampliat etiam, quod proponantur teſtes valetudinarii, vel diu abſuturi, *allegat Rotam deciſione 366. nota, quod poſito, titul. de remiſſor. liter in antiqu. & ita etiam ampliat Bocac in tractat. de liter. remiſſor. capit. 3. num. ſecundo.* Verum de veritate huius limitationis, vide Veſtr. *vbi ſupra*, & Seuerol. *in tractat. de remiſſion. capit. 13. per totum*, vbi etiam, quid vbi agitur de matrimonio, vel Sacerdotio, vel aliis cauſis, in quibus litis conteſtatio non requiritur, dicit, nec etiam tunc concedi remiſſoriam ante illum actum, qui conteſtationi ſimilis ſit, vel qui regulariter duntaxat poſt conteſtationem fieri poteſt. 44

LIMITA VIII. Quando † remiſſoria petitur poſt ſeruatum terminum ad articulandum: Nam tunc etiam deneganda eſt, *ex Caſſad. deciſ. 2. incip. dubitatum, de dilat. refert & ſequitur Veſtr. in practic. libr. 6. cap. fin. nu. 6. verſic. idem denique*, vbi propterea, quod antequam ſeruetur iſte terminus ad articulandum, debet pars præuidere, an remiſſoria futura ſit ſibi neceſſaria, illamque ex abundanti petere: ſatis enim eſt, illam fuiſſe petitam, licet non obtentam. Et hinc dicit, quod cauti patroni, dum articulos dictant, & in eius principio petunt illos ad probandum admitti, addunt hæc verba, videlicet in Romana Curia, vel extra. Et alia ad huius limitationis materiam ibi videas, & per Seuerol. *in tract. de remiſſion. cap. 14. per totum*, vbi etiam, quid ſi articuli fuerint nulliter admiſſi, dicitque, Romæ paſſim obſeruari, per actum nullum non eſſe quem à remiſſione repellendum, & in omnem euentum, etiam in ſupra dictis caſibus reſcripto Principis ſuccurri ſolet pro conceſſione remiſſoriæ. *Addo pro hac limitatione Virg. Boccac. in tract. de liter. remiſſor. cap. 3. num. 52.* 45

LIMITA IX. Quando † remiſſoria petitur ad probandum id, quod probatum non releuat, *Seuerol. in tractat. de remiſſion. capit. 5. numer. 8. & 9. ex Roman. quem allegat in conſil. 356. incip. ſi quis beneficium.* Et propterea dicit, iudicem debere animaduertere, an probato eo, quod is, qui remittitur, probare intendit, victoria ſequi 46

qui debeat, vel non, & ſi victurus eſt, concedat, aliquin deneget, & hinc in reſcriptis huiuſmodi in Romana Curia olim teſtatur apponi ſolitam illam clauſulam, *quatenus id, quod probari contenditur, probatum releuet.* Licet hodie abſque prædicta clauſula, prædicta tantummodo remittendi poteſtate arbitrio iudicis, prædicta reſcripta concedi ſoleant. Addo Boccac. *in tract. de liter. remiſſor. cap. 3. nu. 14. & nu. 51.* vbi ponit vnum exemplum, *& cap. 4. num. 46.* vbi, quod quando dubitatur de releuantia probationis, datur remiſſoria, ſed ſine retardatione proceſſus.

47 LIMITA X. Quando † petitur remiſſoria poſt publicationem aliorum teſtium examinatorum, ſed an hæc limitatio vera ſit, & quando, vide Seuerol. *in tract. de remiſſion. cap. 15. per tot.* vbi ampliat & declarat aliquibus modis, & inter alia dicit aduertendum, quod non in omnibus cauſis, in quibus de iure teſtes poſſunt poſt publicationem examinari, conceditur remiſſoria, quia ſæpius etiam de iure dilationes denegantur ad probandum id, cuius probatio alioquin admitteretur, ſi in promptu eſſet. Et vide etiam eundem Seuerol. *cap. 16.* vbi, quod nec etiam datur remiſſoria, quando probationibus renuntiatum eſt, vel expreſſe, vel etiam tacite per concluſionem in cauſa. Et vide etiam Virg Boccac. *in tract. de liter. remiſſor cap. 3. num. 36. & ſeqq.* vbi facit concluſionem, quod non conceditur remiſſoria poſt didicita teſtificata ſuper eiſdem articulis, vel directè contrariis, & eam poſtea limitat tribus modis, *& nu. 69. & ſeq.* vbi etiam, quid ſi poſt concluſionem in cauſa, vel expreſſe aut tacite, eſt renuntiatum probationibus.

48 LIMITA XI. Quando † petitur remiſſoria poſt rem iudicatam. Tunc enim illa deneganda eſt, quia per rem iudicatam non ſolum eſt præcluſa via vlterioribus probationibus, ſed etiam liti impoſitus eſt finis. *cap. cum Bertoldus, de re iudic. cum ſimilibus.* Ita per hanc rationem hanc firmat limitationem Virgil. Boccac. *de liter. remiſſor. cap. 3. num. 10. & ſequ.* & ibi etiam ponit, quid, ſi prætenſa res iudicata ſit dubia, vel obſcura, an tunc concedatur, vel denegetur remiſſoria, ibi per eum videas Et
49 pariter etiam, quod non adſit res iudicata, non concedi remiſſoriam illi, qui reportauit duas ſententias contra, & poſtea in tertia inſtantia petit ſe remitti, etiam quod daret fumum releuantiæ probationis faciendæ, voluit idem Boccac. *d. c. 3. nu. 48. ex Peregrin. quem allegat, deciſ. 245. libr. 1.*

50 LIMITA XII. Vt † licet regulariter in ciuilibus petenti remiſſoriam concedenda ſit, iudicis tamen arbitrio remiſſum ſit illam concedere, ſi ira ſibi æquum viſum fuerit, alias ſecus, *Odofred. in authent. apud eloquentiſſimum, num. 2. verſic. ſed circa hoc*, vbi pro cauſſa non concedendi remiſſoriam conſiderat, quando Dominus loci, vbi ſunt examinandi teſtes, eſt valde amicus producentis, & inimicus illius, contra quem producuntur, *& ibi Alberic. num. 1. vbi ſequitur Odofredum, C. de fide inſtrumentorum, Ægid. Bellam. in cap. ſi qui teſtium, num. 10. verſic. tu vero*, vbi, quod iudex hoc arbitratur ex qualitate teſtium, ex loci diſtantia, natura cauſſæ, & conditione perſonarum, *extra, de teſtibus, Caſſad. de dilat. deciſ. 2. dubitatum etiam fuit, num. 2. in fine*, vbi, quod remiſſoria datur, & negatur arbitrio auditorum, attentis probationibus alterius, vel vtriuſque partis, *& deciſ. 3. in princip. & poſt numer. 1. verſic. quæ remiſſio, Burſatend. deciſ. 74. num. 1.* vbi ex Caſſad. vbi ſupra, facit concluſionem, quod materia remiſſoriæ eſt arbitraria, *Alexand. Striat. in practic. iudic. cap. 6. num. 17. in fine*, vbi pariter, quod talis materia eſt arbitraria, *Veſtr. in practic. libr. 6 cap. final. numer. 2. verſic. amplius non abſimili ratione, Seuerol. in tractat. de remiſſion. cap. 18. numero primo, verſic. in contrariam tamen ſententiam, & capit. 19. num. tertio, verſic. plurimum vero, Boccac. in tractat. de liter. remiſſor. cap. 2. numero ſeptimo, verſic. & quia in hoc iudicis arbitrium verſatur, & cap. 3. num. 50. & cap. 4. poſt num. 1. verſic. & iudicis arbitrio, & cap. 6. num. 8.*

Et † hanc limitationem nedum in ciuilibus, ſed etiam in criminalibus procedere, quod ſcilicet vtroque caſu materia remiſſoria arbitraria ſit, expreſſe voluit Benintend. *dict. deciſ. 74. num. 1. ex Caſſad. dict. deciſ. 2. tit. de dilat.* 51

Contrarium, quod † imo non ſit in iudicis arbitrio remiſſoriam denegare, ſed quod teneatur illam omnino concedere, magis * communiter receptum eſſe, teſtari videntur Doctores, prout inprimis teſtatur Dec. poſt alios, quos allegat *in cap quoniam, in ſeptimo, extra, de teſtibus, & in cap. 1. num. 72. de appellation. Benintend. dict. deciſione 74. poſt numerum quartum, verſic. & quod non ſit arbitrarium, vbi alios refert, Grauat. ad Veſtr. libr. 6. cap. final. poſt num. 13. vbi pariter teſtatur de * communi opinione, & nu-* 52
*mer. 17. poſt princip. relati per Seuerol. in tract. de remiſſion. capit. 18. num. 1. in princip. Sim. de Prat. conſil. 14. num. 7. in fine, vbi etiam de * communi.*

Et hanc † contrariam opinionem in criminalibus 53
veriorem eſſe, quicquid ſecus dixerit in ciuilibus per text. *in d. authen. apud eloquentiſſimum*, expreſſe voluit Seuerol. *in tract. de remiſſ. cap. 18. nu. 2. & eum refert Boccac. in tractat de liter. remiſſor. cap. 6. nu. 8.*

Pro † concordia dicas, primam opinionem procedere, quando iudex mouetur ad denegandam remiſſoriam ex aliqua iuſta cauſa: tunc enim eius arbitrio ſtandum eſt: ſecundam autem opinionem procedere, quando ſine cauſa illâ denegare velit. Tunc enim eius arbitrio minime ſtandum eſt. Colligitur hæc diſtinctio ex traditis per Felyn. *in cap. cum cauſſam, num. 31. ante medium, verſic. & quamuis, Ioann. Andreas extra de [illegible] per Afflict. in Conſtit. 1. titul. 3. de magiſtr. inter dominos, & in fall. numer. 37. verſic. ſubaud. ſi aliqua iuſta cauſſa, & ex Seuerol. in tract. de remiſſion. cap. 18. nu. 3.* vbi, quod non omnino iudicis arbitrio in hoc ſtare cogimur, ſed ita communiter, ſi quod æquum eſt, fuerit ſtatutum, ad finem iuſta cauſa petenti remiſſoriam denegetur, datur appellatio, *vt dixi ſupra, nu. 4.*

LIMITA XIII. In cauſſa † ciuili ardua, quæ cum æquiparetur criminali, hoc ideo remiſſoriam non concedi, voluerunt Hoſtienſis *in ſumma, tit. de teſtibus, num. 7. Caſtrenſ. in leg. iudices, num. 1. verſic. & hæc hucuſque inquatur, & ibi etiam Ioan Suard. num. 6. verſic. & quamuis, C. de fid. inſtrumentor. Odofred. in authent. apud eloquentiſſimum, column. 2. in fine, verſic. & idem faciat in maxima cauſſa, & ibi etiam Alber. num. 1. verſic. & licet diſtinguatur, Bolgol. num. 1. poſt medium, verſic. in criminalibus autem, Carocius, tract. in repetitione l. admonendi, num. 188. ff. de teſtam. ad. 2. Abb. in cap. cum cauſſam, num. 22. ad medium, verſic. ſi vero ſint eiuſdem prouinciæ, extra, de teſtibus, Capic. deciſion. 90. numer. 15. Grauat. ad Veſtr. in practic. libr. 6. cap. final. num. 17. in fin. verſic. & nedum in criminalibus, Carocius ſuper ritu magnatum, in 158. num. 3.* vbi, quod ita tenent * communiter Doctores, licet apud eum ſeruetur contrarium, quando non ſunt examinandi niſi duo teſtes. *Vin. opin. 928. numer. 2. Virgil. Boccac. in tractat. de liter. remiſſor. capit. ſecundo, num. 14. & conſulendo tradidit Octauian. Cacherian. conſil. 65. poſt num. 7.*

SVBLIMITA, Hanc † decimam tertiam limitationem non procedere, quando neceſſitas vrgeret, & ne veritas occultetur, & pereat, puta, quando teſtes eſſent de aliena iuriſdictione, nec propterea iudex poſſet illos compellere ad ſe venire. Tunc enim datur remiſſoria etiam in cauſſa ciuili ardua, *ſecundum Caſtrenſ. in dict. leg. iudices, num. 1. in fine, verſic. & in ciuili etiam ardua, Cod. de fide inſtrumentorum, Benintend. deciſ. 74. num. 4. poſt Marian. Socin. iunior, quem allegat Menoch. de recuperand. poſſeſſ. remed. 15. nu. 362. in fin. Seuerol. in tract. de remiſſ. cap. 19.* 56

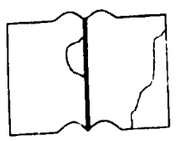

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

num.4.in princip. & in versic.illud tamen dubitandum non est. Et faciunt pro hac sublimitatione, quæ dixi infra, de caussa criminali, *num.* 92.

57 Caussa † autem ardua quæ dicatur, dic remitti iudicis arbitrio, *secundum Castrensem, & alios allegatos supra, num.*55.

58 LIMITA XIV. Quando † agitur de leui præiudicio. Tunc enim remissoria non conceditur, *Alexand. Stiat. in pract.iudic.cap.6. num.*17. *post Nattam, quem allegat in Clem. sæpe, col.*49. *in fine, de verbor.significat. ad idem vide Ioann. Mar. Monticell. in repertor.test. in verbo, examinatio testium, an sit delegab in ciuil.fol.*162. *col.*2. *versic.*1. vbi, quod testes non vocantur à lege, quando plus expenderetur, quam ellet valor causæ.

59 Hinc posset † inferri, remissoriam non dari in caussa possessorii meri, quæ dicitur esse modici præiudicii, *ad notat. in leg. iudices, C. si de momentan. possession. Alexand. Stiat. in dicto capit.6. num.*17. *Virgil. Boccac. in tractat. de liter. remissor. caput.* 3. *numer.*40. vbi, quod nec datur remissoria de obtinendo mandato, de manu tenendo, quando proceditur executiue. Secus, si procederetur ordinarie, *ex Paul. de Castro, Roman. & aliis in locis per eum citatis.*

60 LIMITA, hanc † illationem procedere, si ita iudici visum fuerit, quia poterit iudex etiam in causa meri possessorii eius arbitrio remissoriam concedere, tum quia probationes non sunt angustãdæ, tum etiam quia materia concedendæ vel denegandæ remissoriæ est arbitraria, *ita Alex. Stiat. ind. c.6. nu.*17.

61 LIMITA XV. In caussa † spolii, in qua nec etiam datur remissoria, sed an hæc limitatio vera sit, & quando, & quid ex parte actoris, & quid ex parte rei, vide Vestr. *in practic.libr.6. cap.final numer.*2. *versic.amplius non absimili ratione, Menoch. de recuperand.possess.remed.*15. *numer.*349. vbi, quod datur remissoria in causa spoliationis, quando cessat fraudis suspicio, *& num.*358. *in fine*, vbi tamen, quod non conceditur remissoria, quando spoliatio esset facta per vim armatam, ita vt esset locus *l. Cornelia, de vi public. Seuerol. in tractat. de remission. cap.*11. *numer.*3. *& sequentibus*, vbi, quod datur remissoria tam ei, qui possessorem se deiecisse negat, vel iure deiecisse defendit, quam etiam ei, qui se à possessione deiectum contendit. Et ibi tradit rationem Virg. Boccac. *in tractat. de liter.remissor.capit.secundo, num.*49. vbi, quod in causa spolii testes pro spoliatore sunt conducendi ad vrbem, *ex Paleot. quem allegat, desis* 3. *in fine.* Et vide eundem Boccac. *cap.*3. *num.*17. vbi facit regulam, quod in causa spolii regulariter denegatur remissoria spoliato, & spoliatori: spoliatori autem præsertim denegatur, ad confouendum se in spolio, quod est plene vel semiplene probatum, *ex Cassad. quem allegat, in titul. de dilat. decision.*2. *& 3. & August. in suo repert. in tit. de remissoriis, num.*9. *sed hæc declara, vt per eundem Boccac. cap. quarto, num.*27. Addo in materia Laucellott. *in tractat de attemat. capit.*26. *part.*3. *rubr. de probation. attentatorum, numero* 118. vbi, quod nec spoliatori datur remissoria, quando spolium est probatũ, cum tunc videatur calumnioſe petita, *ex Simonet. quem allegat. in collect. decision.*18. *incip. in spolio.*

62 LIMITA XVI. In † caussis beneficialibus. Sed an hæc limitatio vera sit, & quando, vide Vestr. *in practic.libr.6. cap.fin. num.*2. *versic. vsu quoque receptum est*, vbi concludit, in facto Palatio vsu receptum esse, quod in beneficialibus denegatur remissoria, in prima & secunda instantia, nisi illam petens appellationi renuntiet, in tertia autem conceditur. Et ibi reddit rationem huius Rotæ styli, & latius per Seuerol. *in tractat. de remission. cap.*17. vbi, quod ad hoc, vt remissoria concedatur in prima vel in secunda instantia, non solum requiritur, vt litigatores appellationi renuntient, sed etiam, vt si petens remissionem possessor sit, patiatur fructus beneficii sequestrari, si vero non sit possessor, futuræ sequestrationi renuntiet. Sed an Rotæ Auditores possint vigore Innocentianæ in quacunque instantia remissoriam cõcedere, & quid, si ageretur de annua pensione, vel de decimis, & quid, si ageretur de beneficio non principaliter, an & iis casibus sit concedenda remissoria, & alia ad materiam huius limitationis, vide ibi per eum, *dict. cap.*17. *per totum*, & ibi præsertim *num.*8. concludit, quod nec etiam in tertia instantia concedi solet remissoria, nisi præstito iuramento calumniæ. Et in materia vide omnino Virgil. Boccac. *in tractat. de liter. remissor. cap.*3. *num.*21. 23. 25. 26. *& 31. nu.*67. vbi, an concedatur remissoria ad probandum vnionem beneficii, *& cap.*4. *nu.*3. vbi, quod in caussis beneficialibus, antequam concedatur remissoria, debet in actis dari fumus releuantiæ, & per fidem alicuius Notarii, vel per testes nulliter examinatos, & ita dicit seruari de stylo Rotæ, *& num.*4. vbi, quod quandoque non sufficit dare fumum, sed requiritur sufficiens probatio, *& nu.*9. *& seqq.* vbi de materia, *& nu.*24.

63 LIMITA XVII. Quia † licet remissoria concedatur ad probandum exceptiones peremptorias, non tamen detur ad probandum exceptiones dilatorias, aliaque incidentia ex principali causa, *secundum Speculat. in tit. de dilat.* §. *1. col.*2. *versic. illud quoque, Vestr. in pract. lib.*6. *cap. fin. num.*2. *post med. versic. quamobrem traditum est, & ibi Graual. in addit. num.*18. *post Hostiens. Felyn. & Gomez. in locis per eum relatis, Seuerol. in tract. de remission. cap.*8. *num.*1. vbi ita Rom. obseruari attestatur.

64 LIMITA XVIII. Vt non † concedatur remissoria pro repulsandis testibus ex aduerso productis, *secundum Vestr. in practic. libr.*6. *cap. fin. versic. quamobrem traditum est, nec dissentit Virgil. Boccac. in tractat. de liter. remissor. capit.* 3. *numer.*12. vbi, quod non datur remissoria ad reprobandum testes in Curia examinatos, propter suspicionem subornationis & falsitatis, *ex Ægid. quem allegat decision.*410. *& Cotta in Miscellan. decision.*163. *&* 259. vbi aliis relatis bonam huius limitationis reddit rationem.

65 AMPLIA V. Vt † hęc decima octaua limitatio præsertim procedat, quando quis vellet examinare testes, ad repulsandum alios aduersarii testes, examinatos à iudice delegato, cui scilicet testium remissio facta est, secundum veriorem opinionem, quam tenuerunt Innocent. Speculat. Ancharan. & Ias. *in locis relatis per Seuerol. in tractat. de remission. cap.*36. *num.*2. vbi facit generalẽ conclusionem, quod is, cui testium receptio in causa principali demandata est, non potest testes super refutatione recipere, licet enim, qui potest probare, possit etiam probatum repellere, *vt per Bonfac. Vital. in Clemen. sæpe.* §. *verum, num.*15. *de verborum significat.* id tamen intelligitur quoad litigantes, de quorum potestate hic non contenditur, non autem quoad iudicantis iurisdictionem, de qua hic agitur.

66 LIMITA hanc † ampliationem duobus modis. Primo, nisi expresse fuisset etiam delegato concessa potestas examinandi testes reprobatorios de quo dixi infra, *num.*139. Secundo, quando fuisset eiusdem delegato generaliter commissa receptio testium, vel super tota causa. Iis enim duobus casibus delegatus ad examinandum testes vnius partis, potest etiam examinare testes reprobatorios alterius partis, absque noua remissoria, *vt per eundem Seuerol. in tractat. de remission dicto capit.*36. *num.*1. *in fine, & numero* 2. *etiam in fine, vbi allegat concordantes.*

67 SVBLIMITA I. Hanc † decimam octauam limitationem non procedere, quando petens remissoriam pro repulsandis testibus vellet probare, illos fuisse corruptos. Tunc enim non denegatur, *secundum Vestr. in pract.*

*pract. dict. cap. final. num.*2. *versic. quamobrem traditum est, Seuerol. in tract. de remission. cap.*11. vbi ampliat etiam publicatis attestationibus Virgil. Boccac. *in tract. de liter. remiss. cap.*4. *num.*40.

68 SVBLIMITANDO II. Eandem † decimam octauam limitationem, vide tradita per eundem Seuerol. *in tract. de remiss cap.*8. *num.*2. *& sequ.* vbi distinguendo dixit, quod conceditur remissoria ad faciendum testium refutationem, quando ex hac refutatione plene probatur ius excipientis: licet secus, quando tale ius nõ probaretur, & ita dicit se audiuisse sæpe à iudicibus Pontificiis obseruatum, & ita etiam crebrius receptum testatur, siue * testes, quorum testimonium refelli conceditur, deposuerint in loco, vbi remissio petitur, siue etiam in loco, vbi tunc causa cognoscitur, rationibus & auctoritatibus ibi per eum allegatis. *

69 LIMITA XIX. In † causa restitutionis in integrum, in qua non datur remissoria, sed hæc limitatio an vera sit, & quando, vide Virg. Boccac. *in tract. de liter. remissor. cap.*3. *nu.*42. *& seqq.*

70 LIMITA XX. Et † generaliter in plutibus aliis casibus, positis per Virgil. Boccac. *in tract. de liter. remissor. cap.*3. *per totum, in discursu*, quos hic recensere esset potius laboriosum, quam vtile, & in quibus remissoria non datur, vt ibi per eum, quem videas in materia.

ARGVMENTVM.

Remissoria ad examinandos testes, quando sit per iudicem in criminalibus concedenda aut deneganda.

SVMMARIA.

Regula sit, quod in criminalibus remissoria non conceditur, nu. 71. *licet aliqui contra, nu.* 72.

Amplia 1. *vt contraria consuetudo non valeat, num.*73. *contra, num.*74.

Amplia 2. *vt nec etiam detur remissoria pro repetendis testibus pro curiæ informatione examinatis, nu.*75.

Amplia 3. *in causa attentatorum: sed hæc ampliatio quando vera sit, & quando non, vide nu.*76. *& seqq.*

Amplia 4. *vt nec remissoria concedatur ad probandum periurium, nu.*89.

Amplia 5. *vt nec ad probandum symoniam detur remissoria, num.*90.

Limita 1. *in causa criminali paruã, & quando agitur de parua pœna pecuniaria, nu.*91.

Limita 2. *quando testes sunt extra iurisdictionem iudicis, nec possunt ab eo cogi venire ad se examinandum: Quia tunc datur remissoria, ne veritas occultetur, nu.*92. *contra, nu.*93. *distingue, vt nu.*94. *vel dic, quod remittitur arbitrio iudicis, num.*95.

*Dic, quod prima opinio reiectis aliis est verior & magis communis, nu.*96. *& seqq. declarata tamen, vt scilicet in criminalibus remissoria non concedatur, nisi ex magna & necessaria causa, nu.*99.

Limita 3. *vt remissiua detur pro examinandis testibus, in dignitate constitutis, nu.*100.

Limita 4. *vt remissoria concedatur pro examinandis senibus, valetudinariis, aut alias impeditis, nu.*101.

Limita 5. *in Papa aut Principe, qui etiam in criminalibus possunt remissoriam concedere, nu.*102.

Limita 6. *quando examinandi sunt testes, qui non habent tutum accessum ad locum iudicij, nu.*103.

Limita 7. *ad defensionem rei inquisiti, nu.*104. *etiam quod adsit timor subornationis, nu.*105.

Limita 8. *quando de crimine agitur per viam exceptionis, numer.*106. *& idem, quando de crimine agitur ciuiliter, numer.*107.

Limita 9. *in causa hæresis, num.*108.

Limita 10. *quando remissoria petitur ad instantiam fisci, & non accusatoris, nu.*109. *declara, vt nu.*110.

Limita 11. *in delictis occultis difficilis probationis, & in quibus veritas aliter haberi non potest, nu.*111.

Limita 12. *quando petitur remissoria non ad probandum delictum principale, sed ad probandum indicia remota, & adminicula, nu.*112. *contra, nu.*113.

Limita 13. *quando transmittitur notarius vel commissarius, num.*114.

QVÆSTIO LXXVII. CAP. II.

71 RÉGVLA sit † negatiua, quod scilicet in criminalibus remissoria non concedatur, *text. ad literam, in authent. apud eloquentissimum, & ibi Odofred. ante numerum primum, columna prima, versic. sed in criminalibus causis, iuncto versicul. secus si testes, & columna secunda, numer.*2. *Cyn. numer.*1. *Bald. ante numer.*1. *in summario, Salycet. in summario, Cod. de fide instrumentorum, Butrig. in leg. iudices, versic. & hoc in ciuili, & ibi Castrens. numer* 1. *versic. in causa tamen criminali, Ioannes Sicard. numer. nono, vbi reddit rationem, Cod. eodem, Angel. in authent. de testibus,* §. *& quoniam, num.*28. *in fine, versic. in criminalibus vero, & numer.*36. vbi, quod vidit condemnari in ciuitate Perusiæ quendam rectorem, qui in criminalibus commisit examinationem testium, & ex eo tulit sententiam, *Innocent. in cap. si qui testium, in fine, versic. & hoc in ciuili, non in criminali, & ibi Bellamer. num.*3. *versic. secundo opponitur, extra, de testibus, Abb. in cap. cum causam, num.*22. *versic. ego vltra alios, extra eodem, Bonifac. in Clementin. vnica, num.*13. *de offic. delegat. Francisc. Curt. in tractat. de testibus, conclus.*29. *numer.*60. *Alberic. de testibus, nu.*51. *Lanfranc. de testibus, nu.*19. *versic. in criminali autem non, Socin. regul.*410. *in* 2. *fallentia, Campeg. reg.*288. *in* 4. *casu, versic. secus in causa criminali. Diaz. regul.*747. *in princ., Afflict. in tit. si de inuestitu. inter domin. & vasall. cap.*1. *num.*54. *versic. ed in criminalibus, Capic. dec.*90. *num.*15. *Foller. in pract. crimin. in verbo, & facta litis contestatione, num.*7. *versic. regulariter dicendum est, quod in criminalibus, Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap.*6. *num.*16. *Vestr. in practic. lib.*16. *cap. fin. nu.*1. *versic. finge, quod criminalis esset caussa, Caraust. super ritu magnæ curiæ* 157. *num.*3. *& sequentibus, & ritu* 141. *num.*2. *Gabriel. libr.*7. *conclusion.*25. *num.*1. *&* 2. vbi loquitur tam intra, quam extra prouinciam, *& numer.*10. vbi, quod nec etiam propter multitudinem caussarum curia potest committere examen alteri iudici in criminalibus extra prouinciam, *secundum Romanum. Fulgos. Alexandr. & Iasonem, in leg. prima,* §. *huius rei, ff. de offic. eius*, licet Bartolus & Angelus ibidem. contrarium dixerint, *Viu. opinion.*928. *num.*1. *vbi de* * *communi,* * *Clar. in practic.* §. *final. versic. sed quæro, vbi etiam de* * *communi,* * *ex Viu. in loco præcitato, Mille. in practic. folio* 201. *numero.*3. *versic. in criminalibus vero, secundum paruam impressionem, & secundam aliam. folio* 81. *Menoch. de recuperand. possess. remed.*15. *num.*358. *Seuerol. in tractat. de remiss. capit.*4. *num.*1. *Virgil. Boccac. in tractat. de liter. remissor. cap.*2. *n.* 5. *& cap.*3. *nu.*19. *&* 20. *Monticell. in repertor. test in verbo examinatio test. an delegab. in criminali, folio* 163. *colum.*1 *versic.*2. *& sequentibus, vbi etiam de materia. Andr. Gail. obseru.* 96. *num.*10. *libr.*1. *Et hanc regulam consulendo tradiderunt Socinus iunior, consil.*60. *num.*1. *&* 2. *libr.*2. *Grammat. consil.*45. *sub num.*15. *ad finem, Matthæus Brun. consil. crimin. diuers.*115. *numer.*72. *libr.*2. *Simon. de Pretu consil.*14. *num.*1. *& sequentibus, Octauian. Cacheran. consil.*64. *num.*20. *& seqq. & consil.*65. *num.*7.

72 Et † licet contra hanc regulam possent ponderari verba Baldi, *in cap. si quis testium, num.*1. *in fine, & ibi etiam Felyn. num.*2. *versic. secundo nisi.* Non per hoc tamen recedas à proposita regula, vt vides veriori & * magis * communi. Et aduerte, quod licet Clarus in eodem versicul. *sed quæro*, testetur, quod de consuetudine etiam in criminalibus conceditur remissoria, id tamen

debet intelligi secundum terminos secundæ limitationis huius regulæ, de qua infra, *num.* 92. videlicet, quando testes non possunt cogi, & quando veritas aliter haberi non potest. Sic enim allegati per eum loquuntur, & expresse ipsum declarat *in d. versic. sed quæro, in fine*, & vide in simili ad comprobationem huius regulæ, quæ de commissione examinis dixi *infr. cap.* 4. *nu.* 196.

73 AMPLIA I. hanc regulam, † in tantum denegari remissoriam in criminalibus, vt contraria consuetudo non valeat, *secundum gloss. & Felyn. quos refert & sequitur Seuerol. in tract. de remission. cap.* 4. *numer.* 2. *& consulendo voluit Octau. Cacheran. consil.* 64. *num.* 21. *vbi alios refert concordantes.*

74 Sed † contra, quod imo valeat talis consuetudo, consuluit Socin. iun. *consil.* 60. *num.* 7. *versic. item & tertio, & num.* 8. *libr.* 2. vbi bene comprobat, & ampliat etiam in capitalibus, & præsertim, quando agitur de crimine ciuiliter, & ad defensam, *quem refert Monticell. in repertor. test. in verbo, examinatio testium an delegab. in crimin. folio* 163. *col.* 2. *versic.* 4. *in fin.*

75 AMPLIA II. Eandem regulam, vt † sicut in criminalibus pro examinandis testibus contra accusatum non datur remissoria, ita nec etiam detur pro repetendis testibus, contra eundem reum pro informatione curiæ examinatis. Sic enim in repetitione expresse loquitur Mille. *in pract. criminal. in verbo, renocatus, num.* 4. *folio* 103. *secundum paruam impressionem, & secundum aliam, folio* 81. Sed in hoc vide Carauit. *super ritu magnæ curiæ,* 157. *post numerum vndecimum*, vbi dixit, quod quicquid sit de iure, de consuetudine seruatur contrarium, quando proceditur ad instantiam fisci. Et Carauitam refert Clarus *in practic. §. final. versic. caterum si reus, ad medium.* vbi tamen hanc consuetudinem declarat procedere secundum ea, quæ dixit *in versic sed quæro, &c.* duobus scilicet concurrentibus, quod aliter veritas haberi non possit, & non nisi ex magna causa. Et ita passim seruatur in vrbe, in tribunali Illustrissimi & Reuerendissimi D. Camilli Burghesii, Auditoris Cameræ, cuius vices iam fere per annos quinque in criminalibus sustinui, & in quo dantur etiam ad partes literæ, pro capiendis indicijs contra reos accusatos vel delatos, non tamen dantur pro repetendis testibus, pro Curiæ informatione examinatis, nisi sint testes, qui ad vrbem venire cogi non possunt, laici scilicet, & extra statum ecclesiasticum.

76 AMPLIA III. In † causa attentatorum, & ad probandum attentata. Tunc enim non conceditur remissoria, *Rota decis.* 10. *alias* 89. *nota, quod : bi de appellat. in antiqu. & decis.* 7. *alias* 220. *vbi, quod seruat audientia, & decis.* 35. *alias* 775. *item est sciendum, de probat. in antiqu. & decis.* 4. *alias* 57. *attentata, in fine, vt lit. pendent in nou. Vestr. in pract. lib.* 6. *cap. fin. num.* 2. *Alexand Stiat. in pract. iud. cap.* 6. *num.* 15. *Seuerol. in tract. de remission. cap.* 11. *num.* 1. *Virg. Bocc. in tract. de liter. remissor. capit.* 3. *nu.* 24. *Lancellot. in tract. de attent. part.* 2. *capit.* 20. *de attent. post inhibit. ampliatione* 10. *num* 7. *& part.* 3. *cap.* 26. *de probation. attentatorum, num.* 108. *& seqq.* vbi ita etiam dicit fuisse decisum in vna Calaguritana siue Bononien. coram Robustero 11. Aprilis 1567. *& num.* 12. vbi † ampliat etiam, quod per testes constaret de fumo attentatorum, prout dicit sensisse Rotam in vna Oxomen. Archipresbyteratus, coram Augustino, sub die 19. Decembr. 1545. & 26. Martii 1546. *vt in collect. eiusdem Augustini decision.* 4. *incip. fuit dubitatum.*

78 LIMITA I. Hanc † tertiam ampliationem procedere in actore, secus in reo, ad exclusionem attentatorum. Tunc enim datur remissoria, *Cassad. titul. de dilat. decision.* 4. *Vestr. in practic. libr.* 6. *cap. final num.* 2. *in princip. versicul. quod tamen generaliter non intelligas, Seuerol. in tract. de remission. capit.* 11. *numer. secundo, Virg. Bocc. in tract. de liter. remissor. cap. quarto, num.* 26. vbi † tamen 79
loquitur dato fumo etiam per testes nulliter examinatos, qui puta probent, quod N. ante inhibitionem erat in possessione faciendi illos actus, quos fecit post inhibitionem, *ex Put. quem allegat, decis.* 219. *lib.* 1. *incip. die* 23. *Nouembr.* Et est ratio, quia qui continuat, non attentat. *Paris. consil. final. num.* 8. *&* 13. *libr.* 4. *cum aliis ibi per eum allegatis.* Addo † pro hac limitatione Lancellot. *de attent.* 80
part. 3. *cap.* 26. *num.* 113. *& seqq.* vbi ampliat, etiamsi reus vellet examinare ad repulsam testium per actorem examinatorum.

SVBLIMITA, hanc † limitationem non procedere, quando appareret de manifesta calumnia rei petentis remissoriam, ex eo, quia notorie constaret de attentatis. Tunc enim esset deneganda: prout fuit denegata per consilium Neap. teste Afflict. *decis.* 351. *in 1. casu. refert & sequitur Lancellot. in dict. tractat. de attent. cap* 26 *num.* 115. *versic. qua retenta, & seqq. vbi post Vestr. in pract. lib.* 6. *capite final. num.* 2. *versic. nisi forte, decimaquinta ampliat.* ampliat hanc sublimitationem non solum, quando attentata essent iam probata, verum etiamsi essent incontinenti probanda ea ratione, quia potius est admittenda probatio actoris, quæ est in promptu, quam probatio rei petentis remissoriam remota. 81

LIMITA II. Dictam † tertiam ampliationem procedere de stylo Palatii Apostolici, ideo alius iudex, si viderit remissoriam calumniosè non peti, poterit illam concedere, delato tamen parti iuramento calumniæ, *secundum Alexand. Stiatic. in practic. iudic. capit.* 6. *num.* 16. *Menoch. de recuperand. possess. remed.* 15. *num.* 348. *& sequ.* vbi propterea, quod etiam in causa attentatorum datur remissoria, nisi subsit fraudis suspicio, quod & idem voluit *in remed.* 17. *numer.* 46. *ex Cassad. quem allegat in titul. de dilat. decision. vlt. nec dissentit Seuerol. in tractat. de remission. cap.* 11. *num.* 8. *ad finem*, vbi dicit, quod quandoque etiam ad probandum attentata lite pendente conceditur remissoria, quando cognitum est, calumniam omnino abesse, *Lancellot. de attent. part.* 3. *c* 26. *numer* 131. *& seq. &* 134. *& seqq.* vbi bene comprobat hanc limitationem. 82

LIMITA III. Quod † licet regulariter ad probanda attentata remissoria denegetur, concedatur tamen ad illa liquidanda, vt fuit alias data per Reuerendissimum Cardinalem Puteum, tunc Auditorem in vna Tirasonen. attentatorum, vt patet ex his, quæ in eadem causa fuerunt deducta coram Romano, 11. Ianuarii, 1555. Et dandam esse, si tendit ad liquidationem attentatorum, inclinauerunt etiam Domini in vna Senogallien. attentatorum coram Cotta, 22. Maii, 1565. Sed quia dubitabatur ibi, quod illa non esset releuans, fuit dictum, quod daretur sine retardatione negotii principalis, si aduersarius cauisset de soluendo id, quod fuisset liquidatum, *refert & sequitur Lancellot. in tractat. de attent. part.* 3. *cap.* 26. *nu.* 138. 83

LIMITA IV. Vt † dicta tertia ampliatio non procedat in his, quæ appellatione pendente per violationem sequestri attentata fuerunt. Ad probandum enim huiusmodi sequestri violationem, fuit alias concessa remissoria, *teste Cassad. in titul. de sequestrat. possess. & fruct. decis.* 5. *incip. dubitatum fuit, in finalibus verbu, refert & sequitur Lancellot. de attent. part.* 3. *cap.* 26. *nu.* 119. *& seqq.* vbi bene comprobat hanc limitationem. 84

LIMITA V. Vt eadem † tertia ampliatio non procedat, quando testes essent in remotissimis regionibus, ita, vt non nisi cum maximo dispendio ad locum iudicij adduci possent, vel aliquo iusto impedimento detinerentur, puta, si aliquo graui morbo laborarent. Tunc enim, quia cessat præsumpta fraus, seu calumnia petentis remissoriam, ideo illam concedendam esse, præsertim si petens aliquem fumum super attentatis dedisset, 85
post

post Felyn. Cassad. Menoch. & Benintend. in locis per eum relatis, bene comprobat Lancellot. *in tract. de attentat. cap.* 26. *n.* 126. *& seqq.*

86 LIMITA VI. Quando † ex denegatione huiusmodi remissoriæ super probatione attentatorum sequi posset aliquod irreparabile damnum, nam tunc deneganda non est, sed concedenda, dummodo de hoc irreparabili damno aliquid iudici constiterit, *vt per Lancellot. de attentat. post Menoch. quem allegat, cap.* 26. *num.* 129. *& seq.*

87 LIMITA VII. Quia † licet ad probandum attentata non detur remissoria in forma, solent tamen iudices quando que sumere hoc temperamentum, vt scilicet destinetur Notarius ad assumendum probationes super dictis attentatis. Facilius enim multo transmittitur Notarius, seu commissarius, quam detur remissoria, *prout dixi infra hoc eodem cap. numer.* 114. & in specie voluit Lancellot. *in tract. de attentat. part.* 3. *cap* 26. *num.* 137.
88 *&* 139. vbi etiam, quod † quandoque etiam ad probandum attentata dantur compulsoriales speciales. Et ita testatur vidisse seruari in Rota, & coram Auditore Cameræ.

89 AMPLIA IV. huius † secundæ capitis propositam regulam, (& quidem ex eadem regula illatiue,) vt nec ad probandum periurium remissoria concedatur, secundum Boccac. *in tractat. de liter remissor. capit.* 3. *numero* 35. vbi propterea infert, quod non datur remissoria ad probandum, quod ille, qui iurauerat paupertatem, sit diues.

90 AMPLIA V. Vt † nec ad probandum simoniam detur remissoria, secundum Lancellot. *de attentat. part.* 3. *cap.* 26. *num.* 11. vbi, quod ita alias tenuit Rota in vna Mediolanen. Præposituræ coram Chissanen. 11. Ianuarij 1555.

91 LIMITA I. Propositam † huius secundi capitis regulam non procedere in causa criminali parua, vt puta, quando agitur de pœna pecuniaria non magnæ quantitatis, arbitrio iudicis, *secundum Castrens. in l. iudices, numer.* 1. *versicul. & licet hic distinguatur, & ibi Ioan. Sichar. numer.* 6. *versicul. sic etiam intelligendam, C. de fide instrument. Alber. in authent. apud eloquentissimum, num.* 1. *versicul. & licet distinguantur, & ibi Fulgos. num.* 1. *versicul. in criminalibus vero, C. eodem, Vestr. in pract. lib.* 6. *cap. fin. numer.* 1. *in fin. versicul. amplius etiam, Seuerol. in tractat. de remission. capit.* 4. *num.* 6.

92 LIMITA II. Quando † necessitas vrgeret concedendi remissoriam, puta, quia testes non essent de iurisdictione illius loci, vbi tractatur causa, & sic iudex non posset eos compellere ad se venire; tunc enim, ne veritas occultetur, vel pereat, & ne delicta remaneant impunita, etiam in criminalibus conceditur remissoria, secundum Bald. *in authent. apud eloquentissimum, num.* 1. *&* 2. *C. de fide instrument.* vbi dicit, quod ita seruat consuetudo, & quod procedit hæc limitatio tam in capitalibus, quam in pecuniarijs causis. Et Baldum sic dicentem referendo sequuti sunt Paul de Castr. *in l. iudices, numer.* 1. *in fin & numer.* 2. & ibi etiam Ioan. Sichar. *num.* 6. *versicul. sed sic oritur dubitatio, & numer.* 7. *C. eodem.* Felyn. *in cap. cum causam, num.* 24. *&* 25 *extra, de testibus*, vbi reprobat opinionem Abbatis contrarium sentientis, Franc. Curt. *in tractat. de testibus, conclus.* 137. *alias* 29. *numer.* 61. *& seq.* vbi defendit opinionem Baldi, dicens insuper, quod ex quo Bald. testatur de consuetudine, illi propterea standum est, Alber. de Malet. *in tractat. de testibus. num.* 51. *& seq.* vbi testatur de veriore opinione. Boss. *in titul. de oppos. contra test. post numer.* 26. August. ad Angel. de Malefic. *in verbo, qui index statuit terminum, &c. numer.* 33. *&* 35. vbi, relatis & reprobatis contrarijs, hanc dicit esse tenendam opinionem, maxime in practica, & quod ita seruatur de consuetudine, Vestr. *lib.* 6. *cap. final. numer.* 1. *post medium, versicul. idem si testis alterius suæ dictionis*, (vbi tamen declarat, nisi is, qui testibus præest, esset paratus illos ad iudicem causæ remittere,) Carauit. *super ritu magn. Cur.* 157. *num.* 7. vbi, quod ita de consuetudine seruatur, Gabr. *lib.* 7. *conclus.* 25. *num.* 4 vbi alios refert, & ita de consuetudine seruari testatur, Viui. *opin.* 928. *num.* 3. Clar. *in practic. §. final. post versicul. sed quæro, quid agendum*, vbi plures refert, testantes, ita de consuetudine seruari, Menoch. *de recuperand. possess. remed.* 15. *num.* 362. vbi testatur de crebriori & veriori opinione, * Seuerol. *in tract.* * *de remission. cap.* 4. *numer.* 8. vbi relatis contrarijs hanc tenet opinionem, quando testes sunt sub diuerso imperio, & non possunt cogi. Et ita alias dicit fuisse seruatum in Vrbe contra Archiepiscopum Malphitanum. Secus si testes sint sub eodem Principe, à quo facile erit obtinere, vt testes cogantur venire coram iudice causæ, Boccac. *in tractat. de liter. remissorial. capit.* 2 *numer.* 6. vbi etiam, quod ita consuetudine seruatur, Monticell. *in repertorio testium, in verbo, examinatio testium an delegabilis in ciuilibus, fol.* 161. *column.* 1. *versicul. quinto*, Andr. Gail. *observat.* 96. *numer.* 10. *in fin. & numer.* 11. *libr.* 1. vbi testatur de practicata apud eum opinione. Et hanc Baldi opinionem consulendo etiam sequuti sunt Socin. iun. *consilio* 60. *numer.* 2. *versicul. hu tamen non obstantibus, & numer.* 3. *& sequent. & numer.* 7. *versicul. item & tertio, & numer.* 10. vbi, quod isto casu Doctoribus testantibus de consuetudine credendum est, *& numer.* 11 *& sequent. lib* 2. Grammatic. *consil.* 41. *numer.* 16. *& numer.* 19. Matth. Brun. *inter consil. crimin. diuers. consil.* 115. *numer.* 72. *versicul. limitatur tamen, & numer.* 73. *libr.* 2. Simon de Præp. *consil.* 14. *numer.* 1. *& sequentib.* vbi late comprobat hanc opinionem, eamque dicit magis communem, * & consuetudine receptam, & ab ea in iudicando non esse recedendum, & *numer.* 13. vbi testatur, ita fuisse iudicatum in suo Auditorio Ducali, Bertazzol. *consil.* 136. *numer.* 1. *& sequentib. lib.* 1. vbi aliis relatis testatur de communi * & magis * communi opinione, Octau. Cacheran. *consil* 64 *num.* 21. *ante medium. versic. sed in hoc*, vbi pariter testatur de * com- *
muni.

Contrarium, quod † nec isto casu sit concedenda remissoria in criminalibus, voluerunt Cyn. *in authentic. apud eloquentissimum, numer.* 3. *in fin. versicul. quod videtur mihi periculosum*, & ibi etiam Fulgos. *numer.* 1. *in fin. versicul. ds it tamen Cynus*, Alberic. *numer* 1. *ad medium, versicul. Cynus etiam mihi dicit*, Salycet. *numer* 3. vbi pro opinione Cyni adducit quinque rationes, *Cod. de fide instrumentor.* Abb. *in cap. cum causam, num.* 22. *versic. & puto quod in hac causa*, vbi bene comprobat hanc opinionem, *extra, de testibus*, Lanfranc. *in tractat. de testibus, numer.* 19. *versicul. in criminali autem*, vbi dicit, quod isto casu melius facit iudex, si mittat literas iudici illius loci, vbi testes degunt, ad effectum, vt eos mittat ad ipsum, vt possit videre, quo colore deponent. Et cum hac Lanfranci consideratione videtur pertransire Boss. *vbi supra, in titul. de oppos. contra testes, dict. numer.* 26. *versicul. si tamen*, vbi dicit, quod si ipse esset iudex, conaretur pro viribus per literas subsidiales auctoritate Senatus, vbi staretur sub eodem Principe, vt testes ad ipsum venirent. Et hanc contrariam opinionem tenuerunt relati per Gabriel. (quos tamen ipse non sequitur,) *libro* 7. *conclusione* 25. *numero* 3. Et pro hac contraria opinione facit Bulla Pij IV. super reformatione tribunalis Auditorij Cameræ, de qua in Bullario, *constitutione* 74. illius Pontificis, *part.* 1. *folio* 755. *versicul. item non concedat*, vbi ad literam dicitur: *Non concedat Auditor in causis criminalibus remissoriam ad partes ad probandum delictum, vel fundandam fisci intentionem, sed aduocentur testes ad Curiam, vel causa remittatur ad partes, vbi delictum est commissum.* 93

In † hac contrarietate duas reperio concordantes 94

& distinguentes opiniones. Vna fuit Salycet. *in authent. apud eloquentissimum, n. 3. in fin.* vt scilicet in criminalibus, quando veritas aliter haberi non potest, & quando testes non possunt cogi venire ad locum iudicij, concedatur remissoria, non ad plenam probationem delicti, sed tantum pro habenda informatione.

95 Altera † est opinio Caraüitæ, *super ritu magn. Cur. 157. post num. 7.* vbi ex Bald. Alber. Afflict. & aliis pluribus ibi per eum allegatis concludit, isto casu in criminalibus esse concedendam vel non concedendam remissoriam iudicis arbitrio.

96 Quid dicendum? Prima † opinio sicut, vt vides, magis communiter à Dd. recepta est, ita etiam & verior mihi videtur, ac etiam apud nos magis practicata. Nec obstat Bulla Pij IV. in contrarium allegata, quia non loquitur specialiter in casu propositæ limitationis, quãdo scilicet testes sunt de aliena iurisdictione, & sub diuerso Principe, nec possunt compelli venire ad locum iudicij, sed loquitur generaliter, seu simpliciter, secundum regulam *authent. apud eloquentissimum*, de qua *supra, num. 71.* ideo non excludit casus exceptos à dicta regula, sed recipit interpretationem à iure communi, prout bene declaratur in alia Bulla eiusdem Pij IV. super reformatione omnium tribunalium Vrbis, de qua in Bullario, *part. 1. constit. 85. vers. nec ei, fol. 779.* vbi expresse cauetur, quod *nec fisco, nec interrogatori concedenda est remissoria, nisi in casibus, in quibus alias de iure concedi debet.* Sed sic est, quod casus propositæ limitationis est talis. Ideo, &c.

97 Minus † obstat distinctio Salyc. *in d. authent. apud eloquentissimum*, per quam, si recte consideretur, expresse comprobatur opinio Cyni, *de qua supr. num. 93.* cum velit Salycet. isto casu concedi remissoriam, non ad plenam probationem, sed ad informationem delicti. Parum enim refert informatio delicti, si ex ea non resultat probatio. Et pro sola informatione, quod indistincte cõcedatur remissoria, est fere de indubitabili apud nos, quia indistincte ad partes dantur literę pro capiẽdis indiciis, & transmittitur Notarius, seu commissarius ad assumẽdum delicti informationes, & hoc non habet difficultatem in practica, siue testes possint cogi, siue non: difficultas est, nunquid ad probationem delicti detur remissoria, & isto casu, quando scilicet testes non possunt cogi, multo verius & receptius est dari, quicquid in contrarium dicat Salyc. *in loco practicato.*

98 Nec † mihi placet opinio Caraitæ, de qua *sup. num. 95.* quod scilicet id totum remittatur arbitrio iudicis: Nam aut adest aliqua causa, per quam iudex moueatur ad denegandam isto casu remissoriam, & tunc erit in iudicis arbitrio illam denegare, *vt bene considerat Seuero. in tract. de remiss. c. 4. n. 9.* vbi pro causa denegandæ remissoriæ considerat test um suspicionem, & præsumptam subornationem, *de qua latius dixi supr. nu. 26 & seqq. nec dissentire videtur Gram. cons. 41. n. 18.* vbi etiam isto casu arbitrium iudicis dicit fore regula dum ex distantia locorum, & ex scientia & fama iudicum: si vero esset talis suspicio, vel alia rationabilis causa denegandi remissoriam, & tunc non est verum, quod sit in arbitrio iudicis
* illam denegare, *secundum communem,* * *de qua testatur Simon de Præt. cons. 14. n. 7. in fin.*

99 SVE LIMITA † hanc secundam limitationem sic vt supra comprobatam, *vt per Clar. in pract. §. fin q. 26. vers. sed quæro, in fin.* vbi Alciat. *quam allegat in cons. 462. nu. 1.* dicit, etiam quod veritas aliter haberi non possit, huiusmodi literas remissorias non esse concedendas, nisi ex magna & necessaria causa, & quod in Ducatu Mediolani nullus iudex inferior tales literas concedit. nisi iussu Senatus, qui hoc permittit nisi raro, & ex magna causa. *Nec dissentire videtur Ossc. in cons. 64. n. 21. ante fin. vers. & ibi aliquo casu, lib. 1.*

100 LIMITA III. Quando † petitur remissoria pro examinandis testibus, qui sint in aliqua dignitate constituti; tunc enim illa non videtur deneganda, etiam quod simus in criminalibus, *secundum Iacob. de Aren. in authent. apud eloquentissimum, C. de fide instrument. per text. in authent. sed iudex, C. de episcop. & cleric. & in l. ad egregias, ff. de iureiurand. quod & idem voluerunt Alber. in d. authent. apud eloquentissimum, num. 2. Boss. in titul. de oppositc. contra test. numer. 26. ad finem, versicul. in iurisdictione vero, Bertazzol. consil. 136. num. 2. vers. & tanto fortius, lib. 1. & vide, quæ dixi infra, num. 210.*

101 LIMITA IV. Quando † petitur remissoria pro examinandis testibus, qui sunt senes, valetudinarij, aut alias impediti venire ad locum examinis; tunc enim illa non est deneganda, etiam quod causa sit criminalis, *secundum Alber. in authent. apud eloquentissimum, nu. 2. C. de fide instrum. Foller. in pract. crim in verbo, & facta litis contestatione. post num. 7. Vini. opin. 928. n. 8.* (vbi tamen loquitur secundum formam ritus magnæ Curiæ Vicariæ,) *Bertaz. cons. 136. n. 2. vers. & tanto magis, lib. 1. & vide, quæ in simili dixi infr. n. 225. & seq.*

102 LIMITA V. In † Papa, qui indistincte etiam in causis criminalibus potest committere & remittere testium examen, *secundum Alber. in d. authent. apud eloquentissimum, numer. 1. versicul. Papa tamen, C. de fide instrumentor. Abb. in capit. cum causam, per illum text. numer. 22. & ibi Felyn. num. 23. in 4. fallent. extra, de testibus, addent. ad Abb. in cap. 1. num. 23. in 4 fallent. extra, de testibus, addent. ad Abb. in cap. 1. numer. 7. litera A. versicul. item adde, quod Papa, de testibus cogend. Specular. in titul. de teste, §. nunc tractandum, numer. 2. versicul. Papa tamen, August. ad Angel. de malef. in verbo, qui versicul. Papa tamen, August. ad Angel. de malefic. in verbo, qui iudex statuit terminum, numer. 33. versicul. limita tamen prædicta, Afflict. in titul. si de inuestit. inter domin. & vasall. cap. 1. numer. 65. vbi de Papa & Rege, Vestr. in pract. lib. 6. cap fin. num. 1. versicul. vtpote si Pontifex, Caraüit. super ritu magnæ Curiæ, 157. numer. 8. Gabriel libr. 7. conclus. 25. numer. 5. Seuerol. in tractat. de remission. capit. 4. numer. 10. & 11. Clar. in practic. §. final. quæst. 26. versicul. vnum scias,* vbi de communi, & loquitur in Principe tam seculari, quam ecclesiastico.

103 LIMITA VI. Quando † petitur remissoria pro examinandis testibus, qui non habeant tutum accessum ad locum vbi causa criminalis intentatur; tunc enim adhuc concedenda erit, *secundum Iacob. de Aren. in authen. apud eloquentissimum, vers. sed quid si, &c.* vbi de non audentibus venire propter repte salias, & ibi etiam Alber. *num. 2. vers. item si iusto metu venire non auderent, C. de fide instrum.*

104 LIMITA VII. Quando † petitur remissoria pro parte rei inquisiti, & ad eius defensionem, vtputa, quando velit probare negatiuam, quod scilicet non fuit in loco delicti, tempore delicti; tunc enim non videtur deneganda remissoria, *secundum Salycet. in authent. apud eloquentissimum, num. 3. in fin. C. de fide instrument.* (vbi tamen loquitur, quando testes sunt in aliena prouincia, nec possunt cogi venire ad locum iudicij,) *Foller. in pract. crimin. in verbo, & facta litis contestatione, num. 7. Gabr. lib. 7. conclus. 25. numer. 8. Monticell in repertorio testium, in verbo, examinatio testium an sit delegab. in criminalibus, folio 163. colum. 2. versicul. quarto, & consulendo tradidere Socin. iun. consil. 60. num. 7. in princip. & numer. 8. ad fin lib. 2. Matth. Brun consil. crimin. diuers. 115. numer. 72. versicul. limitatur tamen, libr. 2.* qui etiam loquitur in testibus existentibus extra prouinciam, & in longinquis partibus, ad iudicemque venire nolentibus: tunc enim, inquit, dandam esse remissoriam, ne probandi facultas pereat, Bertazzoll. *consilio centesimo trigesimo sexto, numero secundo, libro primo,* Simon de Præt. *consilio decimoquarto, numero 9. & seqq.* vbi ampliat, etiam † quod sit timor subornatio- 105
nis. Et ita testatur fuisse iudicatum in suo illo Auditorio Ducali.

LIMITA

106 LIMITA VIII. Quando † de crimine agitur per viam exceptionis, quia tunc pariter nõ est deneganda remissoria, *secundum Felyn. in cap. cum causam, nu. 23. in 2. fallent. extra, de testibus, Adden. ad Abb. in cap. 1. num. 7. litera a. versic. item adde, quod vbi agitur de crimine per modum exceptionis, de testibus cogen. August. ad Angel. de malef. in verbo, qui iudex statuit terminum, nu. 33. versic. item prædicta limita, Caraüit super ritu magnæ curiæ 153. nu. 10. Menoch. in tract. de recuperan. possess. remed 15. nu. 361. Seuerol. in tract. de remission. cap. 4. nu. 4. Monticell. in repert. test. in verbo, examinatio test. an sit delegab. in crim. fol. 163. col. 2. versic. primo, & consulendo tradidit Socin iun. consil. 60. nu. 13. lib. 2.*

107 Et idem, quando † de crimine ciuiliter agitur, quod tunc etiam concedatur remissoria, scripserunt Socinus iun. *dict. cons. 60. num. 7. lib. 2. quem refert & sequitur Gabriel lib. 7. conclus. 75. nu. 9. Seuerol. in tract. de remission. cap. 4. nu. 4. Monticell. in repert. test in verbo, examinatio test. an sit deleg. in crim. fol. 163. col. 2. versic. 4. ad fin.*

108 LIMITA IX. In † causa hæresis, *secundum Felynum, in cap. cum causam, num. 23. in 3. fallent. extra, de testibus, Adden ad Abb. st. in cap. 1. num. 7. litera a, versic. sed quod in causa criminali, August. ad Angel. de malef. in verbo, qui iudex statuit terminum, numer. 33. versicul. item hoc non habet locum, Vestr. in pract. lib 6. cap. fin. num. 1. post medium, versic. idem si hæresis inquisitor, Caraüit. super ritu magnæ curiæ 157. num. 9. Simanch. in tractat. de Catholic. institut. tit 64. num. 11. Pegna in direct. inquisit. comment. 10. part. 3. de institut. Vic. versic. docent tamen, folio 434. Addit. ad Seuerol. in tractat. de remission. cap. 4. num. 12. litera a,* vbi, quod hæc sententia vsu forensi sacrorum tribunalium recepta est, quoties id iusta causa suadeat, (licet Seuerol. *in dict. num. 12.* de ea dubitare videatur) *Monticell. in repert. testium, in verbo, examinatio testium an sit delegab. in crim. fol. 163. colum. 1. versic. 1. ad finem.*

109 LIMITA X. Vt † huius secundi capitis regula procedat, quando petitur remissoria ad instantiam accusatoris. Secus, si procedatur ad instantiam fisci, seu curiæ coadiutoris, vbi fiscus non est. Tunc enim illa non videtur deneganda secundum generalem practicam, & consuetudinem Regni, de qua testatur Caraüit. *super ritu magnæ curiæ, 157. num. 11. & sequent.* vbi etiam dicit, hoc videri de mente Salycet. *in auth. apud eloquentissimum, in vlt. versic. C. de fide instrumentorum,* & reddit rationem diuersitatis, quia scilicet in fisco non præsumitur subornatio, vel alius timor, sicut in partibus. Ve-
110 rum, si † hæc limitatio esset vera, possemus apud nos facere regulam contrariam & affirmatiuam, quod scilicet in criminalibus sit concedenda remissoria, quia fisci procurator semper facit partes in iudicio criminali, semperque ad eius instantiam principaliter proceditur, etiam quod accusator interueniat. Nec inueni Salyc. in loco præcitato dicentem id, ad quod allegatur per Caraüit. Ideo crederem, vel limitationem non veram de iure, vel eam solum procedere iuxta terminos secundæ limitationis, de qua supra, *nu. 92. & seqq.* quando scilicet sumus in casu, in quo testes sunt sub aliena iurisdictione, nec cogi possunt venire ad locum iudicii. Tunc enim, ne veritas pereat, dabitur remissoria, nedum ad instantiam fisci, sed etiam accusatoris, sed extra hunc casum non dabitur nec ad instantiam accusatoris, nec etiam fisci.

111 LIMITA XI. Quando † sumus in delicto difficilis probationis, & in quo veritas aliter haberi non potest. Tunc enim etiam in criminalibus videtur concedenda remissoria, *secundum Gabrielem, libr. 7. conclusione 25. num. 6. & 7. allegat Marian. Socin iun. in consil 60. numer. 4. lib. 2.* qui tamen non loquitur simpliciter, quando veritas aliter haberi non potest ex natura delicti, quod sit difficilis probationis, sed quando testes sunt in aliena iurisdictione, nec cogi possunt venire ad locum iudicij, iuxta tradita *supr. n. 92. & seqq.* Et ita crederem esse intelligendam & declarandam hanc vndecimam limitationem.

112 LIMITA XII. Vt † licet in criminalibus non concedatur remissoria ad probandum principale delictum, datur tamen ad probandum indicia remota, & adminicula dicti principalis delicti, secundum Viui. *opin. 928. num. 5. & seqq. ex Salycet. quem allegat, in authentic. apud eloquentissimum, C. de fide instrument.* Et ex duobus similibus in proposito per eum relatis. Sed † certe sicut 113
Salyc. hoc non dicit (quod viderim) *in d. authent. apud eloquentissimum*, nec similia per Viuium adducta admodum stringunt, ita nec etiam hæc limitatio apud nos vsu recepta est: siue enim agatur de probatione delicti principaliter, siue etiam de probatione indiciorum, & adminiculorum, nunquam vidi remissoriam concessam in criminalibus, nisi forte fuerimus in aliquo alio casu à regula excepto.

114 LIMITA XIII. Quia † etsi in criminalibus remissoria non concedatur, plerunque tamen poterit iudex, si sibi videbitur, transmittere Notarium, seu Commissarium ad locum, ad quem petitur remissio: aliud enim est committere examen testium, & aliud remittere, & vbi iudex est impeditus per seipsum examinare, potest alteri dictum examen committere, *vt dixi infra in 4. cap. numer. 181.* & idem est, ac si ipsemet examinasset, prout videtur sentire Cardin. Zabarell. *in capit. si qui testium, colum. 1. versicul. hoc non videtur procedere, extra, de testibus,* vbi dixit, quod licet in criminalibus testes debeant esse in præsentia iudicis, ille tamen, qui mittitur à iudice, erit loco iudicis, vnde facilius transmittitur Commissarius, quam concedatur remissio ordinariis locorum, secundum Grammat. qui loquitur in repetitione testium, pro Curiæ informatione examinatorum. Et in contingenti casu, ita apud eum seruatum esse testatur, *in consil. 41. in fin. numer. 19. versicul. ex quibus datur intrepide concludendum,* nec dissentit Caraüit. *super rit. magn. Cur. 156. numer. 7. ad finem,* vbi dicit, quod ne angustetur facultas probationum, si testes sunt extra locum iudicij, nec iudex ad eos examinandum accedere possit, eligitur vnus Doctor cum aliquo scriba, & eidem Doctori fit commissio pro examinandis dictis testibus, nedum impeditis, verum etiam sanis, & qui venire ad Curiam possunt. Et ita dicit seruari in magna Curia Vicariæ. Addo & Alexand. Stiat *in pract. iudic. cap. 6. numer. 14.* vbi testatur, pluries in practica obtinuisse hunc commissarium, Lancellot. *de attentat. part. 3. cap. 26. numer. 137.* vbi ita alias seruatum testatur de Anno 1556. in vna Perusina Subsidiorum in Tribunali Illustrissimi Auditoris Cameræ, Claud. ad Bertazzol. *consil 136. in fine, lib. 1.* vbi testatur, quod apud eum, si testes sint in ditione Principis, consueuerunt iudices suos mittere Notarios, ad testimonia recipienda. Et ita secundum hanc limitationem in dicto tribunali Illustrissimi Domini Auditoris Cameræ, in quo vt plurimum de huiusmodi remissionibus faciendis in causis criminalibus controuertitur, sæpissime seruaui, & seruatum vidi. Licet hæc obseruantia parum placuerit, & placeat reorum Aduocatis.

ARGVMENTVM.

Quæstiones diuersæ in materia concedendæ remissoriæ, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus.

SVMMARIA.

Citatio regulariter requiritur in concessione remissoriæ, num. 115. Ampliat 1. vt hæc citatio fiat facienda coram iudice concedente hanc remissoriam, & antequam concedatur, num. 116. Ampliat 2. vt talis citatio non sufficiat generalis, sed debeat esse specialis, & quomodo, numer. 117. Ampliat 3. vt debeat etiam

citari

citari pars ad concordandum de iudice, de loco, & loco loci, nu. 118. Ampliа 4. vt debeat citari pars ad videndum literas claudi, dandum interrogatoria, & alia, prout in n. 119. Ampliа 5. vt citatio requiratur etiam in loco destinati examinis, n. 120. Ampliа 6. vt transmissa remissoria à delegato citetur pars ad videndum aperiri dicta testium, n. 121.
Causæ cognitio requiritur in concessione remissoriæ, n. 122.
Iudex delegatus cui committitur & remittitur testium examen, potest suspectus allegari, n. 123. Ampliа, vt n. 124.
Remissoria conceditur expensis illam petentis, n. 125.
Testium examen, & iuramentorum receptio regulariter non potest remitti non habenti iurisdictionem, num. 126. Limita 1. hoc procedere, quando committitur totum examen. Secus si committatur tantummodo receptio depositionum absq; receptione iuramentorum, nam. 127. & 129. Contra, num. 128. Limita 2. quando examen committitur in territorio subiecto iudici committenti, quia tunc potest committi Notario, vel alio non habenti iurisdictionem, n. 130. Limita 3. de iure canonico, n. 131. Contra, num. 132. Limita 4. de consuetudine, num. 133.
Terminus seu dilatio ad inchoandum & perficiendum examen, regulariter solet præfigi in concessione remissoriæ, numer. 134. Ampliа 1. quia talis dilatio est iudici arbitraria, nu. 135. Præsertim in causa matrimoniali, nam. 136. Ampliа 2. quia talis dilatio currit à die præsentationis literarum remissorialium, & propterea ad præsentandum remissoriam debet dari alia dilatio, num. 137. Ampliа 3. quia si nulla fuit præfixa dilatio, præsumitur data ea, quæ iuris est, num. 138. Ampliа 4. quia datur etiam parti aduersæ alia dilatio ad reprobandum testes, num. 139. Ampliа 5. vt talis dilatio possit prorogari semel, & pluries, num. 140. Limita, quia etiam post dilationem & terminum possunt examinari testes, qui iurarunt in termino, n. 141.
Articuli, super quibus sunt examinandi testes, dandi sunt coram iudice remittente, n. 142.
Depositiones testium examinatorum à iudice delegato sunt transmittendæ sigillatæ iudici deleganti, n. 143. Non tamen dicta testium vitiantur, si iudex eas mittat non clausas, & quid si pars eas aperiat, n. 144.
Arbitri non possunt concedere literas remissoriales, num 145. licet contra, n. 146 Limita 1. de consensu partium, n. 147. Limita 2. in arbitrio iuris, n. 148.
Remissoria an possit concedi a delegato, sicut conceditur ab ordinario, n. 149.
Delegatus, cui remissa est testium examinatio, regulariter non potest alterum in examine subdelegare, num. 150. Ampliа 1. etiam in delegato a Papa, num. 151. Ampliа 2. & multo magis in criminalibus, n. 152. Limita 1. Regulam procedere, quando committitur examen alicui vt puta executori in examine testium, cum iam per iudicem remittentem fuerint recepta iuramenta, data q; & admissa interrogatoria. Secus si fuerit commissa testium examinatio alicui non vt simplici exequutori, sed vt iudici, quia tunc potest alium subdelegare; sed quando hæc limitatio vera sit & de materia, nu. 157. & seqq. Limita 2 de consensu partium n. 158. contra, nu. 159. concorda, vt num. 160 & an sufficiat consensus tacitus? Dic quod, n. 161 contra n. 162 Resolue, vt n. 163. Limita 3. de stylo Sacri Palatij, n. 164.
Delegatus, cui remissa est testium examinatio, si moriatur, aut alio modo iuris dicto expiret, an potestas examinandi testes transeat in successorem, n. 165.
Delegatus cui commissa est testium examinatio, an possit talem onus recusare n. 166.
Delegatus, cui commissa est testium examinatio, an possit recipere super articulis datis alias probationes, quam per testes, vt puta, instrumenta, confessiones & responsiones partium, & similia, n. 167. & seqq.
Delegatus, cui remissa est testium examinatio, an possit testes ad se examinandum compellere, n. 171.
Remissoria an possit per partes renuntiari, n. 172.
Remissoria & illius termino ad probandum concesso pendente, an possit aliquid innouari, n. 173.
Forma literarum remissorialium, n. 174.

QVÆSTIO LXXVII. CAP. III.

QVÆRO I. An † in concessione remissoriæ requiratur citatio partis? Dic, quod sic, *per text. in l. iudices, in princ. ibi, sub vtriusq; parte præsentia, C. de fide instrument.* Et hanc citationis formam videas per Luc. Pæt. *in pract. Capitol. cap. 6. num. 4. & per Seuerol. in tract. de remissio. c. 21. n. 2. & seqq.* 115

AMPLIA I. huius † primæ quæstionis conclusionem, vt hæc citatio facienda sit in loco concessæ remissoriæ coram iudice illam concedente, & antequam concedatur, secundum Bald. *in d. l. iudices, nu. 2.* vbi dicit, quod iudex potest monere partes, vt extra territorium compareant ad audiendum & videndum testium iuramenta ibidem recipienda, & sic est notabile, quod ex quadam consequentia iudex suam iurisdictionem extendit extra territorium. *Et ibi hoc idem dixerunt Salyc. n. 2. vers. nota vltra prædicta, Paul de Castr. n. 1. & n. 6. vers. item nota, Ioan. Scar. n. 4. C. de fid. instrum.* 116

AMPLIA II. Vt † talis citatio non sufficiat generalis, sed debeat esse specialis, scilicet ad videndũ concedi remissoriam, imo nõ sufficit partem fuisse citatam ad dicendum contra articulos, illosq; ad probandum admitti, tam in Romana Curia, quam extra, nisi postea subsequatur alia citatio ad videndum concedi literas remissoriales, secũdum Seuerol. qui de observato Curiæ vsu testatur *in tract. de remiss. c. 21. n. 2 & 3.* Ad quod vide Boccac. *in eod. tract. de liter. remissor c. 2. n. 1. versicul. quintus, & nu. 2. & cap. 9. n. 8.* quibus in locis testatur de eadem obseruantia, & stylo. 117

AMPLIA III. Vt † eadem citatio non sufficiat, ad videndum concedi remissoriam, sed etiam debet esse ad concordandum de iudice, & de loco, vbi testes examinari debeant, & de loco loci, *secundum Alex. Stiat. in pract. iudic. c. 6. nu. 5. & seqq.* vbi ponit formam huius citationis, de qua etiam per Luc. Pæt. *in pract. capitol. cap. 6. sub num. 4 Vestr. in pract. lib. 5. cap. 10. n. 1. vers. ad concedendum de loco loci, & de iudice, Seuerol. in tract. de remiss. cap 20. nu. 3. & seqq.* vbi de hac citatione facienda in electione iudicis, etsi partes non consentiant in aliquem, quis eligi debeat, *& cap. 28. per totum*, vbi, ad quem locum litigatores sint reiiciendi. 118

AMPLIA IV. Vt & pariter † citari debeat pars ad videndum literas claudi, & ad dandum eius interrogatoria, si quæ dare vult, claudenda in eisdem literis vna cum articulis ex aduerso productis: alias ad videndum dictas literas claudi, & tradi sine illis latori, & eidem iuramentum deferri de illis fideliter reportandis, & præstandis, ac alia dici, & fieri necessaria, & requisita, prout de hac forma vide Alexan. Stiat. *in pract. iudic. cap. 6. num. 8. & seqq.* vbi ponit etiam, quid agendum facta dicta citatione, Luc. Pæt. *in pract. Capitol. cap. 6 sub n. 4.* vbi de hac citatione ad concordandum de pottitore, *& nu. 6.* vbi etiam de citatione ad videndum includi articulos, & interrogatoria clausa, & sigillata, *Vestr. in pract. lib. 5 c. 10. n. 1. vers. ad dandum interrogatoria, & vers. ad videndum includi articulos, & vers. ad videndum iurare pottitorem, Seuerol. in tract. de remiss cap. 9. num. 3.* vbi, in quo loco sint danda interrogatoria, Andr. Gail. *observat. 96. num. 5.* vbi, quod apud eum hæc citatio ad dandum interrogatoria fit coram iudice commissario, cui delegata est potestas examinandi testes. 119

AMPLIA V. Vt † citatio requiratur non solum in loco concessæ remissoriæ, & antequam concedatur, *vt dixi supr. in 1. ampliat. num. 11.* verum etiam requiratur in loco destinati examinis, secundum Luc. Pæt. *in pract. Capitol. cap 6. num. 7.* vbi testatur, ita seruari de consuetudine, 120

dine, & quod propterea in loco concessæ remissoriæ citatur pars ad constituendum Procuratorem in loco examinis, qui citari possit, alias decerni processum per affixionem citationis ad valuas Ecclesiæ, &c. *& nu 8. & 9.* vbi de forma huiusmodi citationis faciendæ in loco destinati examinis. Ad quæ omnia vide bene loquentem Vestr. *in pract. lib 6. cap. fin. num. 7. & ibi Graual. in addit. num. 18. in fin.* vbi, in quo loco sit facienda ista citatio, *& numer. 33.* vbi de materia citationis faciendæ coram eo, cui delegata est testium receptio. Ad quæ vide etiam Seuerol. *in tractat. de remissio. cap. 31. per totum*, vbi de pluribus citationibus faciendis coram isto iudice, Virg. Boccac. *in tract. de liter. remissor. cap. 6. num. 17.* Andr. Gail. *obseruat. 97. num. 5.* vbi de citatione ad videndum recipi, & iurare testes.

121 AMPLIA VI. Vt † etiam postquam examina testium fuerunt remissa à iudice delegato iudici, qui remissoriam concessit, citetur pars ad videndum aperiri dicta examina, ad videndum, illa in actis produci, & alia fieri, *de quibus per Alex. Stiat. in sum pract. iudic. cap. 6. num. 20. & seqq.* vbi etiam ponit, quid agendum, facta dicta citatione.

122 QVÆRO II. An † in concessione remissoriæ requiratur causæ cognitio? Dic, quod iudex non potest remissoriam concedere, nisi præcedente causæ cognitione, quod scilicet iuste petatur, *secundum Ioan. Sichar. in l. iudices, n. 3. in fin. vers. nisi cognita causa, C. de fide instrument. Alex. Stiat. in pract iudic. cap. 6. nu. 2. Vestr. in pract. lib. 7. c. fin. n. 1. vers. non tamen passim concedet eam, sed causa cognita, Seuerol. in tract. de remiss. c. 5. n. 2. vers. idq; causa cognita, & c. 21. n. 1. Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 2. numer. 1. in princip. & numer. 3.* vbi propterea, quod Dd. Rotæ Auditores solent dare partibus particulare dubium disputandum, an scilicet concedenda vel deneganda sit remissoria, *& cap. 7. num. 1.*

123 QVÆRO III. An is, † cui remittitur testium examen, possit suspectus allegari? Dic quod sic, *Campeg. in tract. de testibus, regul. 286. in 1. fallen. Alexan. Stiat. in pract. iud. cap. 6. nu. 7.* vbi quod ad hoc ne eligatur iudex suspectus, citatur pars ad cõcordandum de iudice, *de quo dixi supr. num. 118. Carausi. super ritu Magnæ Curiæ 137. nu. 13. & sequ.* vbi quod commissarius deputatus ad examinandum testes poterit allegari suspectus, antequam sit à partibus acceptatus. Secus autem postquam acceptatus extitit, nisi post facto suspicio orta fuerit, per text. *in l. apertissimi, C. de iudic. cum aliis ibi per eum allegatis.* Vbi 124 ampliat, † hoc procedere non solum in commissario, qui sub se habet Notarium scribentem, sed etiam in commissario, qui sit Notarius, seu Actuarius, & qui per se ipsum habeat scribere testium examen: Nam etiam examinatorem posse suspectũ allegari, voluerunt, post Bald. *in dict. l. apertissimi, Lanfranc. in cap. quoniam contra, in verbo, recusationes, num. 6. vers. item Notarius, extra de probation. & Ioan. de Amic. cons. 9. versic. accedat, ad quæ adde etiam Virgil. Boccac. cap. 9. num. 21.* vbi loquens de Notario suspecto allegato, dicit, testes coram eo examinatos non obstante suspicione & protestatione prædicta reputari nulliter examinatos, & quod hæc suspicio ad recusandum Notarium probatur isto casu iuramento partis. Addo ad prædicta eundem Boccacium *cap. 6. & num. 1. seqq.* vbi quod si in Curia judex remissorialis non fuit allegatus suspectus, vt puta quia pars, contra quam examinantur testes, non fuerit informata de qualitate iudicis delegati & nominati ab aduersario, potest idem judex ex legitima causa in partibus recusari, sicut si causa suspicionis de nouo superuenisset ex Mohed. quem allegat, *decisio. 155.* vbi propterea, quod si iste judex tunc ad examen testium procedat, examen erit nullum. Secus autem est, quando vtraque pars nominasset in Curia judicem examinatorem, quia tunc non potest recusari, *ex Sarnen. quem pariter allegat in decisio. 45. lib. 2. Andrea Gail. observ. 96. num. 1. libro 1.* vbi etiam quid debeat facere judex, quando delegatus ad examinandum testes allegatur suspectus. Addo demum pro conclusione ꝫ firmata Oct. Cach. *cons. 65. n. 6.*

QVÆRO IV. Cujus † expensis remissoria cõcedatur, testesve in ea nominati examinentur? Dic quod expensis illam petentis, & producentis testes, *vt per Graual. ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. fin. num. 13. ad med. & per Seuer. in tract. de remisio. cap. 29. nu. 1. & seq. & nu. 4.* & non habet difficultatem. 125

QVÆRO V. An † testium examen, & iuramentorum receptio possit remitti alicui non habenti jurisdictionem? Dic quod non regulariter, *secundum gloss. in authen. apud eloquentissimum, in gloss. 1. versic. sed dic, in 1. solutione contrarii, & ibi etiam Odofred num. 1. versic. ad quod potest dici, Bartol. in 1. lectur. num. 1. vers. crederem de iure nostro, Salycet. num. 1. versic. quoniam aut testes sunt absentes, & versic. est ratio, Cod. de fide instrument. Boss. in titul. de opposit. contra test. num. 26. ad medium, versic. non sit tamen indistincte, Benintend. decisio. 74. post num. 4. versicul. & licet de iure ciuili, Alex. ind. Stiat. in pract. iudic. cap. 6. num. 2. & cap. 16. num. 22. vbi de magis communi* opinione, Luc. Pæt. in pract. Capitol. cap. 6. num. 5.* vbi propterea, quod non committitur examen, nisi judici ordinario, *Seuerol. in tract. de remissio. cap. 20. nu. 8 & seq.* vbi testatur, hoc esse recepti juris, dicitque, hanc opinionem * esse veriorem, etiam quod examen committatur Notario actuario, *& nu. 11.* vbi præsertim in criminalibus, quo casu dicit, non posse remitti hoc testium examen, nisi judici habenti merum & mixtum imperium, vel alicui in dignitate Ecclesiastica constituto. Et ita etiam consulendo tradidit Octau. Cacher. *cons. 64. nu. 21. ad med.* 126

LIMITA I. Hujus † quintæ Quæstionis conclusionem, vt procedat, quando committitur nedum receptio depositionum, sed etiam juramentorum, & sic totum examen. Tunc enim non potest committi alicui Notario, aut alii non habenti jurisdictionem. Secus verò, si committatur tantum receptio depositionum absque receptione juramentorum, quia tunc judex, qui examen committit, capitulaque & interrogatoria admisit, juramenta recipiet. Depositiones autem recipere poterit Notarius non habens jurisdictionem, *secundum Cyn. in l. iudices, in fine, in addit. & ibi Castrens. post num. 2. C. de fide instrum. Bart. in authen. apud eloquentissimum, in 2. lect. nu. 2. vers. Canonistæ autem*, vbi quod ita tenent Canonistæ, *C. eod. Campeg. de testibus, reg. 288. in 5. casu* 127

Sed † contra, quod etiam non habenti jurisdictionem, puta Notario, possit committi etiam receptio juramentorum, & sic totum examen, tenet Bald. *in dict. l. iudices, num. 1. ad finem, vers. quæro nunquid, Bellamer. in cap. si qui testium, num. 5.* vbi quod de consuetudine committi solet soli Notario hoc testium examen, *extra de testibus, Feli. in cap. cum causam, post num. 30. vers. & hoc videtur procedere, extra eod.* 128

Verum † pro prima opinione faciunt Dd. allegati, *supr. nu. 126.* qui simpliciter dicunt, non posse Notario, & sic non habenti jurisdictionem cõmitti testium examen. Ergo multo minus juramentorum receptio. 129

LIMITA II. † Eandem conclusionem procedere, quando committitur examen extra territorium judicis committentis. Tunc enim debet committi habenti jurisdictionem: si vero in territorio subjecto judici committenti, & tunc potest examen committi non habenti jurisdictionem, puta Notario, *vt per Io. Sichar. in l. iudices, nu. 3. C. de fide instrum.* 130

LIMITA III. Vt † eadem huius quintæ Quæstionis conclusio procedat de jure ciuili. Secus autem de jure Canonico, secundum quod posse committi examen, & receptionem juramentorum testium non habenti 131

benti iurisdictionem, vtputa, tabellioni, vel alteri priuatæ personæ, post alios, quos allegant, scripserunt Beninten. *decis. Bonon. 74. n. 4. vers. & licet de iure ciuili, Alexan. Stiat. in pract. iud. c. 16. & n. 15.*

132 Verum † contra hanc limitationem videtur sentire Bart. quem retuli *supr. num. 126. in authent. apud eloquentissimum, in 2. lectura, num. 2. vers. Canonista autem*, vbi dicit, quod Canonistæ tenent, receptionem iuramentorum testium non posse committi Notario non habenti iurisdictionem.

133 Limita IV. De † consensu partium. Possunt enim partes consentire, vt testium examen cum receptione iuramentorum committatur non habenti iurisdictionem, puta, Notario, *secundum Paul. de Castr. in l. iudices, num. 2. vers. nisi de consensu partium, & ibi Ioan. Sichard. num. 3.* (vbi tamen loquitur, quando non sunt in aliena iurisdictione,) *C. de fide instrum. Bart. in auth. apud eloquentissimum. num. 1. & num. 2. versicul. tu tamen, post Fulgos. ibid. post numer. 1. vers. Bartolus dicit, C. eod. Bellamer. in cap. si qui testium, post num. 5. extra, de testib. Felyn. in cap. cum causam, numer. 28. in fin. & num. 29. & 30. extra, eodem, Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 16. numer. 15. Luc. Pat. in pract. Capitol. cap. num. 5. Seuerol. in tract. de remiss. c. 20. n. 1. & 2. Montacl. in repert. test. in verbo, examinatio test. cui sit committen. fol. 164. col. 1. vers. 4.*

134 Quæro VI. An † in concessione remissoriæ soleat præfigi alius terminus ad inchoandum, & perficiendum examen? Dic, quod sic regulariter, *sicut post alios tradidere Alex. Stiat. in pract. iudic. c. 6. n. 6. Virg. Boccac. in tract. de liter. remiss. c. 1. n. 1.*

135 Amplia I. hanc † regulam, quia licet de stylo Sacri Palatij detur dilatio duorum mensium, quandoque tamen datur breuior, & quandoque longior, iuxta loci distantiam, *secundum Vestr. in pract. lib. 5. cap. 10. num. 1. vers. consueuit tamen, & lib. 6. cap fin. numer. 7. in fin. versicul sed dubium est, Seuerol. in tract. de remiss. cap. 24. numer. 3. & seqq.* vbi etiam, quid si expresse non fuerit datus terminus ad reprobandum testes, an nihilominus testes poterunt reprobari eadem dilatione durante, & dicit, quod non, quia debet dari alia specifica dilatio ad reprobandum. Sed an iste terminus concessus ad reprobandum testes, intelligatur ad reprobandum personas testium tantum, an vero etiam dicta, vide Boccac. *in tractat. de liter. remissor. capit. 8. numer. 13. & seqq. vsque ad numer. 24.* vbi multis pro & contra adductis cogitandum relinquit, licet inclinare videatur, quod talis terminus censeatur etiam concessus ad reprobandum dicta.

Amplia V. huius sextæ † quæstionis regulam, vt 140
iste terminus in remissoria præfixus, soleat etiam prorogari semel vel pluries ad probantis vel reprobantis instantiam, arbitrio iudicis, *Vestr. in pract. vbi supr. d. vers. consueuit tamen, lib. 6. cap. fin. num. 4. & 5.* vbi, quod cessante suspicione calumniæ. Rota semper consueuit prorogare hanc dilationem, & talis prorogatio debet fieri parte citata, & etiam concessa ad instantiam vnius partis tantum, est etiam communis parti aduersæ, *vt per eundem Vestr. d. num. 5. & ibi Graual. in addit. num. 28.* vbi etiam declarat, & ad præmissa omnia vide etiam Seuerol. *in tract. de remiss. cap. 25. per totum*, vbi etiam *num. 1.* ponit causas concedendæ prorogationis, videlicet impedimenta, dummodo tamen [illegible] fatalia non labantur, quæ [illegible] prorogatione, sed restitutione in integrum [illegible] *numer. 4.* vb. expresse declarat hanc prorogationem non esse concedendam, nisi ex causa, & illa bene probata, quando scilicet partes de dilatione fecerunt. Si vero dictus iudex arbitrio suo statuerit, datur prorogatio etiam causa non probata. Verum ex stylo Vrbis indistincte conceditur prima & secunda prorogatio, etiam nulla probata causa, vel impedimento, & etiam tertia parte non contradicente, si vero contradixerit, tunc opus est rescripto, *vt ibi per eum, n. 6.* Ad hæc etiam vide Boccac. *in tract. de liter. remiss. c. 7. n. 5. 7. 8. 11. & 12.* vbi bene loquitur de materia.

Limita † propositam huius quæstionis regulam, 141
quia etiam post dilationem & terminum datum possunt testes examinari, si termino durante iurarunt, *Rota decis. 24. incip in vltimo, tit. de testib. & decis. 588. incip. nota, si in remissione, titul. de prob. in antiq. & decis. 586. incip. vtrum duo menses, titul. de prob. de testibus, etiam in antiq. quas decisiones refert & sequitur Vestr. in practic. lib 6. cap. fin. num. 8.* vbi, quod quicquid in hoc de iure dici possit, ita seruauit, & seruat Sacrum Palatium, *Virg. Boccac. in tractat. de liter. remissor. cap. 7. num. 13* Et de hac limitatione latius suo loco dicam *infra*.

Quæro VII. In † quo loco dandi sint articuli, an 142
coram iudice remittente, an vero coram iudice, cui fit remissio? Dic, regulariter esse dandos coram iudice remittente, ad hoc, vt is possit videre, an sint releuantes, & admittendi, nec ne, quod non potest facere iudex de causa non informatus, *secundum Virg. Boccac. in tractat. de liter. remissor. cap. 5. num. 1. & seq. ex lo. Paulo, quem allegat, decis. 2. & Peregrin. decis. 221. libr. 1.* dicitque, hanc conclusionem fore limitandam in duobus casibus: Primo, quando articuli continerent liquidationem fructuum: Secundo, in articulis reprobatoriis. His enim casibus articuli sunt producendi coram iudice delegato, *vt ibi per eum.*

Quæro VIII. An † depositiones testium exa- 143
minatorum à iudice delegato transmittantur iudici deleganti sigillatæ, an vero apertæ? Dic, quod transmittuntur sigillatæ. Committitur enim & delegatur testium examinatio, non autem illorum publicatio, *text. est in l. iudices, in fin. & ibi gloss. fin. Butrigar in summario, Bartol. in 2. lectura, numer. 2. in 3. notab. Bald. ante numer. 1. in 2. notab. & numer. 1. in vltim. notab. Salycet. numer. 2. versicul. item nota, quod attestationes, Paul. de Castr. numero primo, in princip. versicul. & ille iudex, & numer. 4. vbi, quod ita est de more, Ioan. Sichar. num. 5. C. de fid. instrument. Cyn. in authent. apud eloquentissimum, num. 3. & ibi Fulgos. post num. 1. versic. addit aliud, Cod. eodem, Angel. in authen. de testibus. §. & quoniam, num. 29. Card. Zabarell. in cap. si qui testium, colum. 1. post med. vers. & in eo, quod gloss. dicit, extr. de testib. Vestr. in practic. lib. 6. cap. fin. num. 10. vers. at vbi denique*, vbi ponit modum & formam, quam debet seruare iudex, qui examinauit testes in transmittendo eorum examē iudici causæ, *Seuerol. in tract. de remissione, cap. 23. nu. 1. & 2. & cap. 28. nu. 1. Andr. Gail. obseru. 96. nu. 9. lib. 1.*

144 Limita huius † octauæ quæstionis cōclusionem, quia etsi delegatus debeat transmittere attestationes sigillatas, *vt supr.* si tamen eas mittat non clausas, nō tamen dicta testium vitiantur, *Campeg. post Cyn. Roman. & alios quos allegat in reg. 288. in 10. casu*, vbi amplius dicit, quod licet pars aperiens tales attestationes sine iudice puniatur pœna falsi, & amplius non possit opponere contra testes de inhabilitate vel falsitate, non per hoc tamen eorum dicta non valent.

145 Quæro IX. An arbitri † & compromissarii iudices possint concedere remissorias ad examinandū testes extra locum judicii? Dic, quod non, quia iurisdictione carent, *l. priuatorum, C. de iurisd. omn. iud. ita Ang. in Auth. de testibus, §. & quoniam, num. 29. vers. ex hoc, §. patet.*

146 Quamuis † contrarium voluisse videatur Seuerol. *in tract. de remission. cap. 3. num. 2.* vbi reddit rationem: quia scil. & arbitri judices appellantur, & sic intrat dispositio *l. iudices, C. de fide instrum.*

147 Limita I. De consensu partium, † *Virg. Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 1. num. 4. in fin. ex Felin. quem allegat in c. si qui testium, nu. 5. de testibus.*

148 Limita II. Huius † nonæ quæst. conclusionem in arbitro iuris, electo scilicet ex forma statuti. nam cum is habeat iurisdictionem ordinariam, & municipalem, *l fina. C. de iudic.* potest ideo testium examen committere, *ita Angel. in Authent de testibus, §. & quoniam, nu. 29. versic. secus forte etiam in arbitro iuris, Seuerol. in tractat. de remissione, cap. 3. num. 2.* vbi in arbitris electis, *l. municipii*, quod possint concedere remissoriam, nullam facit difficultatem.

149 Quæro X. An literæ remissoriales † ad examinandum testes possint concedi à judice delegato, sicut conceduntur ab ordinario? Vide pro resolutione huius quæstionis text. & ibi notata per Doctores, *in cap. statutum, §. in nullo, de rescript. in 6. & in cap. constitutus, de fideiusso. Bellam cum allegatis per eum, in cap. si qui testium, post num. 5. & seqq. in 1. quæst extr. de testib. Specul. in tit. de teste, §. qualiter autem sint producendi testes, nu. 17.* vbi de delegato à Papa, vel ab vniuersitate causarum, *Afflict. in titul. si de inuestit. inter dom. & vasall. cap. 1. sub num. 54.* vbi quod delegatus non committit examen, nisi sit delegatus à Principe, *ex Innoc. & Ioan. Andr. ibi per eum allegatu, Seuerol. in tract. de remissione, cap. 3. per totum*, vbi facit cōclusionem, quod omnes delegati, siue ab ordinario, siue à Principe, possunt remissoriam concedere, per text. *in l. iudices, C. de fide instrum. & in cap. significauit, de offic. ord. & in cap. constitutus, in fine, de fideiussor.* Et ampliat etiam in subdelegato à delegato à Principe. Nam & is iudicum appellatione comprehenditur, & nihilominus dicit, quod in Vrbe Auditores Rotæ, & etiam alii judices delegati Rotæ stylum in hoc sequentes, non solent remissorias concedere, nisi vel partium consensu peteretur, vel etiam speciali rescripto id ei mandatum esset, *allegat Rotam, decis. 10. de fide instrum. fuit dubitatum in noui, & decis. 776. de remission. sciendum in antiq. Ægid. decis. 6. 7. & 678.* Idq; ab Auditoribus obseruatum testatur, etiam postquam Innocentii Octaui rescripto potestatem concedendi remissorias sine Principis rescripto, aut partium consensu, nullas esse contendit, vt talis nullitas nec etiam alio rescripto subsequenti sanari possit.

Quæro XI. An is, † cui remissa est testium exami- 150
natio, possit alteri vices suas subdelegare? Dic, quod non, quia eius industria videtur electa, & in hoc non est iudex, sed simplex exsequutor, *secundum Paul. de Castro in l. iudices, nu. 5. C. de fide instrum. Salyc. in auth. apud eloquentissimum, nu. 1. in fin. C. eod. Alber. in authen. sed iudex, num. 2. C. de episc. & cler. Bellam. in c. quisi testium, num. 4. & ibi etiam Zabarell. colum. 2. in fin. extra de testib. Innocent. in cap. cum causam, num. 4. ad medium, versic. licet alias non possit, & ibi Hostien. nu. 13. Ioan. Andr. num. 17. vers. & hac ratione considerata, Henr. Boyc. num. 21. ver. licet aliter, Imol. num. 15. ver. & per hoc videtur, Anchar. num. 18. ver. & ex hoc infert, Felin. num. 30. ver. est verum, eod. tit. de testibus, Specul. in tit. de teste, § qualiter autem, nu. 24. & §. nunc tractandum, num. 7. Lanfran. de testib. nu. 19. post medium, ver. veruntamen examinator electus, Campeg. de testib. reg. 268. in 3. fallent. & reg. 288. in 9. casu, Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 16. nu. 28. Graual. ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. fin. num. 34. Virg. Boccac. in tract. de liter. remissor. c. 6. nu. 3. & c. 9 nu. 2. & seq ¶ Andr. Gail. pract. obseruat. lib. 1. c. 97. num. 1. seq.* quem post hæc impressa præ manibus habui, quem in materialium vndecima quæstione vltra infra allegatos omnino videas.

Amplia I. Vt hæc conclusio † procedat etiam in 151
delegato à Papa, nam nec is, & ad examinandum deputatus, poterit alium subdelegare, *prout loquitur Alber in d. auth. sed iudex, num. 2. C. de episc. & cler. & expresse tenet Seuerol. in tract. de remiss. cap. 32. nu. 2. vers. nec refert.* vbi reddit rationem, quia scilicet neuter eorum iudicem facere potest, *cap. cum causam, de testib. c. cum Bertoldus, [illegible] cum aliis ibi per eum allegatis.*

Amplia II. Huius II. † quæstionis conclusionem procedere multo magis in delegato ad examinandum testes in causa criminali: Nam & is multo minus [illegible] rit alium subdelegare ad hoc examen, *secundum [illegible] clem. vnic. in verbo, ciuili, & ibi etiam Imol. num. 2. in [illegible] & nu. 13. & 16.* vbi de materia, & loquitur tam de iure ciuili, quam de iure canonico, *de qua etiam videtur d. Anchar. nu. 5. Zabarell nu. 4. in 3. & in 4 oppos. vers. & dic, & in [illegible] sitione, Bonifac. num. 17. de offic. deleg. Seuerol. in [illegible] 6. 32. nu. 9. & seq.* vbi dicit, quod licet iure Pontificio tum sit, licere tam iudicibus ordinariis, quā [illegible] delegatis, in causis etiā meri imperii, iudicem [illegible] *cundum gl. & Dd. in cap. quod sedes, de offic. ordin.* hoc procedit, dummodo industria personæ non [illegible] acta, in causis criminalibus propter magnum [illegible] semper electa videtur, *ad gl. & Dd. dictum. 1. [illegible] 2.*

Limita I. Prædictam † conclusionem [illegible] quando committitur alicui examen testium, [illegible] sequutori, quia scil. aliud nō habet facere, quā [illegible] examinare, cùm iam fuerint recepta iuramenta [illegible] & admissa interrogatoria per iudicem commit[illegible]tem: secus autem si testium examinatio committitur [illegible] non vt simplici exlecutori, sed vt iudici, qui [illegible] potest cogere testes, citare illum, contra quem [illegible] cuntur, iuramenta recipere, exceptiones contra [illegible] los audire, testium multitudinem refrenare, & [illegible] milia facere, is inquam non dicitur merus exe[illegible] sed iudex & receptor testium cum iurisdictione [illegible] subdelegare potest, *sic mihi probat text. in d. item. vn[illegible] fi. delega. vbi omnino vide gl. Imol. Anchar. Zabarell. & Bo[illegible] ja. bene declarant materiam huius limitationis.*

Sublimita I. Hanc † primam limitation[illegible] pro- 154
cedere, vt scilicet is delegatus cum jurisdictione [illegible] sit subdelegare solum examen testium, postquam [illegible] erunt, non autem receptionem iuramentorum, [illegible] tur *de mente Seuerol. in tract. de remission. cap. 32. num. 6.* vbi dicit, quod licet testium receptio & cæteri actus, in quibus jurisdictio exercetur, delegari non possit, sola tamen testium interrogatio, postquam eorum iuramenta recepta sunt, delegari poterit, quoniam hoc casu non

benti iurisdictionem, vtputa, tabellioni, vel alteri priuatæ personæ, post alios, quos allegant, scripserunt Beninten. *decis. Bonon. 74. n. 4. vers. & licet de iure ciuili, Alexan. Stiat. in pract. iud. c. 16. & n. 15.*

132 Verum † contra hanc limitationem videtur sentire Bart. quem retuli *supr. num. 126. in authent. apud eloquentissimum. in 2. lectura, num. 2. vers. Canonistæ autem*, vbi dicit, quod Canonistæ tenent, receptionem iuramentorum testium non posse committi Notario non habenti iurisdictionem.

133 Limita IV. De † consensu partium. Possunt enim partes consentire, vt testium examen cum receptione iuramentorum committatur non habenti iurisdictionem, puta, Notario, *secundum Paul. de Castr. in l. iudices, num. 2. vers. nisi de consensu partium, & ibi Ioan. Sichard. num. 3.* (vbi tamen loquitur, quando non sunt in aliena iurisdictione,) *C. de fide instrum. Bart. in auth. apud eloquentissimum. num. 1. & num. 2. versicul. tu tamen, post Fulgos. ibid. post numer. 1. vers. Bartolus dicit, C. eod. Bellamer. in cap. si qui testium, post num. 5. extra, de testib. Felyn. in cap. cum causam, numer. 28. in fin. & num. 29. & 30. extra, eodem, Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 16. numer. 15. Luc. Pet. in pract. Capitol. cap. num. 5. Seuerol. in tract. de remiss. c. 20. n. 1. & 2. Monted. in repert. test. in verbo, examinatio test. cui sit committen. fol. 164. col. 1. vers. 4.*

134 Quæro VI. An † in concessione remissoriæ soleat præfigi alius terminus ad inchoandum, & perficiendum examen? Dic, quod sic regulariter, *sicut post alios tradidere Alex. Stiat. in pract. iudic. c. 6. n. 6. Virg. Boccac. in tract. de liter. remissor. c. 1. n. 1.*

135 Amplia I. hanc † regulam, quia licet de stylo Sacri Palatij detur dilatio duorum mensium, quandoque tamen datur breuior, & quandoque longior, iuxta loci distantiam, *secundum Vestr. in pract. lib. 5. cap. 10. num. 1. versus. consueuit tamen, & lib. 6. cap. fin. numer. 7. in fin. versicul. sed dubium est, Seuerol. in tract. de remiss. cap. 24. numer. 3. & seqq.* vbi etiam, quid si expresse non fuerit datus terminus ad reprobandum testes, an nihilominus testes poterunt reprobari eadem dilatione durante, & dicit, quod non, quia debet dari alia specifica dilatio ad reprobandum. Sed an iste terminus concessus ad reprobandum testes, intelligatur ad reprobandum personas testium tantum, an vero etiam dicta, vide Boccac. *in tractat. de liter. remissor. capit. 8. numer. 13. & seqq. vsque ad numer. 24.* vbi multis pro & contra adductis cogitandum relinquit, licet inclinare videatur, quod talis terminus censeatur etiam concessus ad reprobandum dicta.

136 quod ; præsertim in causa summaria, puta, matrimoniali, propter periculum animarum possit dilatio abbreuiari, voluit Virg. Boccac. *in tract. de lit. remissor. cap. 7. n. 9.* vbi allegat auctoritates.

137 Amplia II. huius † sextæ quæstionis regulam, quia talis terminus, seu dilatio in remissorialibus assignata currit à die præsentationis literarum remissorialium iudici, cui fuerant directæ, & quod propterea ad præsentandum dictas literas, debet à iudice remittente eius arbitrio dari alius terminus, *secundum Alex. Stiat. in pract. iud. cap. 6. num 6.* Verum in hoc vide Virg. Boccac. *in tract. de liter. remissor. cap 7. nn 10.* vbi, quod iste terminus currit à die consignatæ remissoriæ potiori, & alias, prout iudex statuet.

138 Amplia III. Quia † si in concessione remissoriæ nulla fuerit præfixa dilatio, intelligitur tacite data ea, de qua *in l. 1. de dilat.* videlicet in eadem prouincia, tres menses; si in continentes prouincias, sex; si vero in transmarinas, nouem, *secundum Seuerol. in tractat. de remiss. c. 24. num. 2. & Virg Boccac. in tract. de liter. remiss. cap. 6. num. 4.*

139 Amplia IV. Quia † datur etiam parti aduersæ alius terminus, sed breuior, puta vnius mensis, ad reprobandum testes *secundum Vestr. in pract. lib. 5. cap. 10. num. 1. versus. consueuit tamen, & lib. 6. cap fin. numer. 7. in fin. versicul sed dubium est, Seuerol. in tract. de remiss. cap. 24. numer. 3. & seqq.* vbi etiam, quid si expresse non fuerit datus terminus ad reprobandum testes, an nihilominus testes poterunt reprobari eadem dilatione durante, & dicit,

140 Amplia V. huius sextæ † quæstionis regulam, vt iste terminus in remissoria præfixus, soleat etiam prorogari semel vel pluries ad probantis vel reprobantis instantiam, arbitrio iudicis, *Vestr. in pract. vbi supr. d. versic. consueuit tamen, lib. 6. cap. fin. num. 4. & 5.* vbi, quod cessante suspitione calumniæ. Rota semper consueuit prorogare hanc dilationem, & talis prorogatio debet fieri parte citata, & etiam concessa ad instantiam vnius partis tantum, est etiam communis parti aduersæ, *vt per eundem Vestr. d. num. 5. & ibi Grauat. in addit. num. 28.* vbi etiam declarat, & ad præmissa omnia vide etiam Seuerol. *in tract. de remiss. cap. 25. per totum*, vbi etiam *num. 1.* ponit causas concedendæ prorogationis, videlicet impedimenta, dummodo tamen [illegible] fatalia non labantur, quæ [illegible] prorogatione, sed restitutione in integrum [illegible] *vt ibi per eum, & numer. 4.* vb. expresse declarat hanc prorogationem non esse concedendam, nisi ex causa, & illa bene probata, quando scilicet partes de dilatione fecerunt. Si vero dicit iudex arbitrio suo steterit, datur prorogatio etiam causa non probata. Verum ex stylo Vrbis indistincte conceditur prima & secunda prorogatio, etiam nulla probata causa, vel impedimento, & etiam tertia parte non contradicente, si vero contradixerit, tunc opus est rescripto, *vt ibi per eum, n. 6.* Ad hæc etiam vide Boccac. *in tract. de liter. remiss. c. 7. n. 5. 7. 8. 11. & 12.* vbi bene loquitur de materia.

141 Limita † propositam huius quæstionis regulam, quia etiam post dilationem & terminum datum possunt testes examinari, si termino durante iurarunt, *Rota decis. 24. incip in vltimo, tit. de testib. & decis. 588. incip. nota, si in remissione, tit. de prob. in antiq. & decis. 586. incip. vtrum duo menses, tit. de prob. de testib. etiam in antiq. quas decisiones refert & sequitur Vestr. in practic. lib 6. cap. fin. num. 8.* vbi, quod quicquid in hoc de iure dici possit, ita seruauit, & seruat Sacrum Palatium, *Virg. Boccac. in tractat. de liter. remissor. cap. 7. num. 13* Et de hac limitatione latius suo loco dicam *infra.*

142 Quæro VII. In † quo loco dandi sint articuli, an coram iudice remittente, an vero coram iudice, cui fit remissio? Dic, regulariter esse dandos coram iudice remittente, ad hoc, vt is possit videre, an sint releuantes, & admittendi, nec ne, quod non potest facere iudex de causa non informatus, *secundum Virg. Boccac. in tractat. de liter. remissor. cap. 5. num. 1. & seq. ex lo. Paulo, quem allegat, decis. 2. & Peregrin. decis. 221. libr. 1.* dicitque, hanc conclusionem fore limitandam in duobus casibus: Primo, quando articuli continerent liquidationem fructuum: Secundo, in articulis reprobatorijs. His enim casibus articuli sunt producendi coram iudice delegato, *vt ibi per eum.*

143 Quæro VIII. An † depositiones testium examinatorum à iudice delegato transmittantur iudici deleganti sigillatæ, an vero apertæ? Dic, quod transmittuntur sigillatæ. Committitur enim & delegatur testium examinatio, non autem illorum publicatio, *text. est in l. iudices, in fin. & ibi gloss. fin. Butrigar in summario, Bartol. in 2. lectura, numer. 2. in 3. not. ab. Bald. ante numer. 1. in 2. not. ab. & numer. 1. in vltim. not. ab. Salycet. numer. 2. versicul. item nota, quod attestationes, Paul. de Castr. numero primo, in princip. versicul. & ille iudex, & numer. 4. vbi, quod ita est de more,*

more. Ioan. Sichar. num. 5. C. de fid. instrument. Cyn. in authent. apud eloquentissimum, num. 3. & ibi Fulgos. post num. 1. versic. addit aliud, Cod. eodem, Angel. in authen. de testibus. §. & quoniam, num. 29. Card. Zabarell. in cap. si qui testium, colum. 1. post med. vers. & in eo, quod gloss. dicit, extr. de testib. Vestr. in practic. lib. 6. cap. fin. num. 10. vers. at vbi denique, vbi ponit modum & formam, quam debet seruare iudex, qui examinauit testes in transmittendo eorum examē iudici causæ, *Seuerol. in tract. de remissione, cap. 23. nu. 1. & 2. & cap. 28. nu. 1. Andr. Gail. obseru. 96. nu. 9. lib. 1.*

144 Limita huius † octauæ quæstionis cōclusionem, quia etsi delegatus debeat transmittere attestationes sigillatas, *vt supr.* si tamen eas mittat non clausas, nō tamen dicta testium vitiantur, *Campeg. post Cyn. Roman. & alios quos allegat in reg. 288. in 10. casu*, vbi amplius dicit, quod licet pars aperiens tales attestationes sine iudice puniatur pœna falsi, & amplius non possit opponere contra testes de inhabilitate vel falsitate, non per hoc tamen eorum dicta non valent.

145 Quæro IX. An arbitri † & compromissarii iudices possint concedere remissorias ad examinandū testes extra locum judicij? Dic, quod non, quia iurisdictione carent, *l. priuatorum, C. de iurisd. omn. iud. ita Ang. in Auth. de testibus, §. & quoniam, num. 29. vers. ex hoc, §. patet.*

146 Quamuis † contrarium voluisse videatur Seuerol. *in tract. de remission. cap. 3. num. 2.* vbi reddit rationem: quia scil. & arbitri judices appellantur, & sic intrat dispositio *l. iudices, C. de fide instrum.*

147 Limita I. De consensu partium, † *Virg. Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 1. num. 4. in fin. ex Felin. quem allegat in c. si quæstium, nu. 5. de testibus.*

148 Limita II. Huius † nonæ quæst. conclusionem in arbitro iuris, electo scilicet ex forma statuti. nam cum is habeat iurisdictionem ordinariam, & municipalem, *l fina. C. de iudic.* potest ideo testium examen committere, *ita Angel. in Authent de testibus, §. & quoniam, nu. 29. versic. secus forte etiam in arbitro iuris, Seuerol. in tractat. de remissione, cap. 3. num. 2.* vbi in arbitris electis, *l. municipii*, quod possint concedere remissoriam, nullam facit difficultatem.

149 Quæro X. An literæ remissoriales † ad examinandum testes possint concedi à judice delegato, sicut conceduntur ab ordinario? Vide pro resolutione huius quæstionis text. & ibi notata per Doctores, *in cap. statutum, §. in nullo, de rescript. in 6. & in cap. constitutus, de fideiusso. Bellam. cum allegatis per eum, in cap. si qui testium, post num. 5. & seqq. in 1. quæst extr. de testib. Specul. in tit. de teste, §. qualiter autem, nu. 24. & §. nunc tractandum, num. 7. Lanfran. de testib. nu. 19. post medium, ver. veruntamen examinator electus, Campeg. de testib. reg. 268. in 3. fallent. & reg. 288. in 9. casu, Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 16. nu. 28. Grauat. ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. fin. num. 34. Virg. Boccac. in tract. de liter. remissor. c. 6. nu. 3. & c. 9 nu. 2. & seq ¶ Andr. Gail. pract. obseruat. lib. 1. c. 97. num. 1. seq.* quem post hæc impressa præmanibus habui, quem in materialium vndecima quæstione vltra infra allegatos omnino videas.

150 Quæro XI. An is, † cui remissa est testium examinatio, possit alteri vices suas subdelegare? Dic, quod non, quia eius industria videtur electa, & in hoc non est iudex, sed simplex exsequutor, *secundum Paul. de Castro in l. iudices, nu. 5. C. de fide instrum. Salyc. in auth. apud eloquentissimum, nu. 1. in fin. C. eod. Alber. in authen. sed iudex, num. 2. C. de episc. & cler. Bellam. in c. quia si testium, num. 4. & ibi etiam Zabarell. colum. 2. in fin. extra de testib. Innocent. in cap. cum causam, num. 4. ad medium, versic. licet alias non possit, & ibi Hostien. nu. 13. Ioan. Andr. num. 17. vers. & hac ratione considerata, Henr. Boyc. num. 21. ver. licet aliter, Imol. num. 15. ver. & per hoc videtur, Anchar. num. 18. ver. & ex hoc infert, Felin. num. 30. ver. est verum, eod. tit. de testibus, Specul. in tit. de teste, § qualiter autem, nu. 24. & §. nunc tractandum, num. 7. Lanfran. de testib. nu. 19. post medium, ver. veruntamen examinator electus, Campeg. de testib. reg. 268. in 3. fallent. & reg. 288. in 9. casu, Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 16. nu. 28. Grauat. ad Vestr. in pract. lib. 6. cap. fin. num. 34. Virg. Boccac. in tract. de liter. remissor. c. 6. nu. 3. & c. 9 nu. 2. & seq ¶ Andr. Gail. pract. obseruat. lib. 1. c. 97. num. 1. seq.* quem post hæc impressa præmanibus habui, quem in materialium vndecima quæstione vltra infra allegatos omnino videas.

151 Amplia I. Vt hæc conclusio † procedat etiam in delegato à Papa, nam nec is, & ad examinandum deputatus, poterit alium subdelegare, *prout loquitur Alber in d. auth. sed iudex, num. 2. C. de episc. & cler. & expresse tenet Seuerol. in tract. de remiss. cap. 32. nu. 2. vers. nec refert.* vbi reddit rationem, quia scilicet neuter eorum iudicem facere potest, *cap. cum causam. de testib. c. cum Bertoldus, & [illegible] cum alijs ibi per eum allegatis.*

Amplia II. Huius II. † quæstionis conclusio procedere multo magis in delegato ad examinandum testes in causa criminali: Nam & is multo minus poterit alium subdelegare ad hoc examen, *secundum [illegible] clem. vnic. in verbo, ciuili, & ibi etiam Imol. num. 2. in [illegible] & nu. 13. & 16.* vbi de materia, & loquitur tam de iure ciuili, quam de iure canonico, *de qua etiam videtur d. Andr. nu. 5. Zabarell nu. 4. in 3. & in 4 oppos. vers. & dic, & in [illegible] sitione, Bonifac. num. 17. de offic. deleg. Seuerol. in [illegible] c. 32. nu 9. & seq.* vbi dicit, quod licet iure Pontificio tum sit, licere tam iudicibus ordinariis, quàm delegatis, in causis etiā meri imperij, iudicem [illegible] *cundum gl. & Dd. in cap. quod sedes, de offi. ordi.* hoc procedit, dummodo industria personæ non [illegible] ecta, in causis criminalibus propter magnum periculum semper electa videtur, *ad gl. & Dd. ibidem. [illegible]*

Limita I. Prædictam † conclusionem procedere quando committitur alicui examen testium, vt sequutori, quia scil. aliud nō habet facere, quàm examinare, cùm iam fuerint recepta iuramenta & admissa interrogatoria per iudicem commissum: secus autem si testium examinatio committitur ei non vt simplici exlecutori, sed vt iudici, qui propterea potest cogere testes, citare illum, contra quem agitur, iuramenta recipere, exceptiones contra testes audire, testium multitudinem refrenare, & alia similia facere, is inquam non dicitur merus executor, sed iudex & receptor testium cum iurisdictione [illegible] subdelegare potest, *sic mihi probat text. in d. ciem. vn. [illegible] delega. vbi omnino vide gl. Imol. Anchar. Zabarell. & Bon. [illegible] bene declarant materiam huius limitationis.*

Svblimita I. Hanc † primam limitationem procedere, vt scilicet is delegatus cum iurisdictione [illegible] subdelegare solum examen testium, postquam illud receperunt, non autem receptionem iuramentorum, [illegible] *tur de mente Seuerol. in tract. de remission. cap. 32. num. 6* vbi dicit, quod licet testium receptio & ceteri actus, in quibus iurisdictio exercetur, delegari non possint, sola tamen testium interrogatio, postquam eorum iuramenta recepta sunt, delegari potest, quoniam hoc casu non

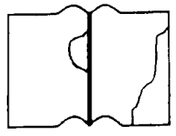

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

mandatur jurisdictio, sed nudum factum, siue ministerium, *Rota decis.164.de offi.deleg. in nou. cum aliis ibi per eum allegatis.*

155 Verùm † contra prædicta faciunt scripta per Virgil. Boccac. *in tract. de liter. remissor. cap.9.num.4. & seq.* vbi dicit, quod non solum non potest subdelegari receptic juramentorum testium, sed nec etiam examen, etiam quod sit nudi facti, *ex gloss. Anchar. Imol. Cardin. & Bonifac. in d. clemen. vnic. de offi. deleg. & ex Innocen. in cap. cum Bertoldus, n.4. de re iud. cum aliis ibi per eum allegatis,* vbi propterea videtur inferre, secundùm istorum opinionem, quod potest is iudex subdelegare alium, vt scribat examen, non autem vt examinet, & interroget.

156 Vide tamen eundem Boccac. † *ibid. dict. nu.* 6. vbi testatur, quod hæc opinio Imol. reprobatur ab Host. Io. And. Bellam. & Abb. *in dict. cap. cum Bertoldus,* & quod in Rota seruatur, quod possit subdelegari examen testiũ, ex quo est nudi facti, & ministerii, & sic non recedas à proposita sublimitatione.

157 Sublimita II. Eandem † primam limitationem procedere in delegato à Principe, qui si non est simplex exsequutor, sed receptor testiũ, potest subdelegare, *vt s.* Secus autem in delegato ab alio, quam à Principe, qui nullatenus subdelegare potest, siue sit deputatus merus exsequutor, siue etiam receptor testium, *secundum gl. in d. clem. vnica, in verbo, à Sede Apostolica, & ibi Imol. nu.29.* vbi ampliat, etiam quod delegatus habeat potestatem subdelegandi, *Zabarell. nu. 3. de offi. deleg.* verùm de materia huius sublimitationis vide *in d. clemen. 1. bene declarantem Ancharan nu.4. & eundem Zabarell. num.7. & num.16. Grauat. ad Vestr. in pract. lib.6. cap. fin. nu. 33.* vbi etiam de subdelegato Pontificis, an possit alium subdelegare in receptione testium, *Seuerol. in tract. de remiss. cap.32. sub nu.1. & nu.7. & 8.*

158 Limita II. Huius vndecimæ † quæstionis conclusionem non procedere consensu partium: possunt enim partes consentire, vt is, cui delegata est testium examinatio, possit alium subdelegare, *secundum Innocen. in cap. cum causam, num.4. vers. hac eadem ratione, & ibi Host. num.13. versic. quidam tamen, Ioan. Andr. nu.17. ad med. versic. de consensu tamen partium, Imol. num.15. versic. tamen istud videtur verum, extr. de testibus. Campeg. in tract. de testibus, regul. 288. in 9. casu.*

159 Contra videtur sensisse Seuerol. † *in tract. de remissio. cap.32. num.1. in fin. versic. & quod diximus, ex Bald. & Innoc. ibi per eum allegatis,* dicitque hanc contrariam opinio-
* nem, & veriorem, * & communiter receptam, ea ratione, quia priuatorum consensu iurisdictio dari non potest, *l. priuatorum, C. de iurisdict. omnium iudic.* Et pro hac contraria opinione faciunt decisiones allegatæ per Virgil. Boccac. *in tract. de liter. remissor. cap. 6. num.3.* vbi propterea dicit, ad sanandam nullitatem huius examinis esse necessariam commissionem, *ex Crescent. quem allegat, decis.34. lib.2.*

160 Pro † cõcordia potes dicere secundum eundem Seuerol. *in d cap.32. ub num 2. vers. vno tamen casu,* vt scilicet prima opinio procedat non solum, quando partes consensissent, sed etiam, quando pacto expresso conuenissent, ne liceret eis contra testes sic examinatos aliquid obiicere: hoc enim casu sustinebitur examen, non quia pacto priuatorum sit data iurisdictio, sed quia non licet contra pacta venire, cùm in potestate litigatorum sit consentire, vt testibus nulliter receptis fides adhibeatur, *d.c. cum causam, de testibus, & d.c. cum Bertoldus, de re iud. cum aliis ibi per eum allegatis,* non accedente autem huiusmodi expressa pactione non sufficiat partium consensus ad validandum examen factum à subdelegato, & sic procedat secunda opinio.

161 Svb limita Præcedentem † secundam limitationem procedere, dummodo consensus sit expressus cus si tacitus, *secundum Innoc. in d.c. cum causam, nu 4. vers. quidam dicunt, & forte bene, & ibi etiam Host. num.13. versic. quidam tamen secundum Innocent. Ioan. Andr. num.17. post med. eod. vers. quidam tamen secundum Innocent. Bellam. nu.33. extr. de testibus.* Et pro hac sublimitatione faciunt Dd. allegati *supr. num.159. & seq.*

Contrarium, † quod imò sufficiat etiam tacitus con- 162
sensus, voluerunt relati per Innoc. *in d. cap. cum causam, sub nu.4. & Hostien. ibid. nu.13. in princ. iuncto ver. sed & alii dicunt, & per Io. Andr. num.17. ad med. vers. de consensu tamen partium etiam tacito, iuncto vers. sed alii dicunt, Henr. Boyc. nu. 21. vers. & hac ratione, Ancharan. nu.18. ad med. ext. de testibus, Graual. in addit. ad Vestr. lib.6. cap. fin. post nu.34.*

Crederem † in hac cõtrarietate primam opinionem 163
esse veriorem, & nihilominus vide distinguentem Imo. *in d.c. cum causam, nu.15. ver. potes concordare.*

Limita III. Dictæ vndecimæ Quæst. † conclu- 164
sionem, quia de stylo sacri Palatii, in formula remissionis apponitur facultas recipiendi testes per se, aut per eius Notarium, *prout attestatur Vestr. in pract. lib. 6. cap. fin. nu.* 10. Hoc enim casu nulla est difficultas, & valet talis commissio, si est data à iudice ordinario, secus si á delegato, etiam quod sit delegatus à Principe, *vt probat Seuerol. in tract. de remissio. cap.32. post nu. 3. ver. ceterum si proponeretur, & num.* 4.

Quæro XII. An potestas † examinãdi testes trans- 165
eat in successorem delegati, si delegatus moriatur, aut alio modo eius iurisdictio exspiret? Dic, & transit, si commissio est facta sub nomine dignitatis non expresso nomine personæ. *gloss in clem. 1. in verbo, committere, & ibi Imol. nu.29. ad fin. Aucha post nu.3. vbi declarat materiam, Zabarell. nu.8. & Bonif. post nu.50. de offi. deleg.*

Quæro XIII. An is, † cui cõmissa est testium exa- 166
minatio, teneatur de necessitate tale onus suscipere, an verò possit illud recusare? Dic, quod non potest recusare, *secundum Alber. in auth. apud eloquentissimum, nu. 3. vers. sed secundum præmissa, C. de fide instrum.* vbi testatur, quod ita tenent fere tũ veteres moderni Doctores, quamuis Specul. *in loco per eum relato,* contrarium dixerit. Sed pro resolutione huius quæst. vide distinguentem Seuerol. *in tract. de remiss. cap.26. per tot.* vbi dicit, quod si testiũ examinatio committitur ei, qui stat sub iurisdictione committentis, si committens ordinarius sit judex, vel si committens sit delegatus, stet sub iurisdictione delegantis, & tunc talis commissio fit peremptoriè, & is, cui committitur, tenetur obedire, secus autem si is, ad quem litigatores reiciuntur, sit extra jurisdictionẽ prædictorum, tunc enim non jussũ, sed precibus & rogatu fit talis commissio, nec patere de necessitate tenetur. Et hanc distinctionem dicit ibi Seuerol. esse etiam seruandam in arbitris juris, electis scil. vigore statuti, quando committunt examen ad partes.

Quæro XIV. An is, † cui cõmissa est testium exa- 167
minatio super articulis productis, possit super eisdem articulis recipere probationes aliter quam per testes? Dic, quod vigore formulæ remissorialium literarum, quæ vtuntur in Romana Curia, res non habet difficultatem, quia in dictis literis expresse præcipitur judicibus in partibus, vt super articulis, qui ei mittuntur inclusi, recipiant non solum testes, sed etiam instrumenta, & qualuis alias probationis species. Ita † Vestr. 168
in pract. lib.6. cap. fina. num. 9. vbi etiam dicit, quod quamuis implicitè in huiusmodi literis non committatur, nisi vt recipiantur testes, poterit tamen is, cui facta est commissio, recipere etiam responsiones partium ad articulos singulariter singulis fieri solitos, & eorum confessiones, imò non solum poterit has responsiones & confessiones à sponte respondentibus recipere, sed etiam partes cogere, vt respondeant dictis articulis, & petitionibus, & si non respondeant, habeantur

tur pro confessis, juxta stylum Curiæ, & Decisiones Rotæ, ibi per eum allegatas, ad quæ vide etiam declarantem Grauat. *ibi in addit. num.* 31. vbi relatis contrariis
169 distinguit, quod si judex † mittat ad examinandum testes aliquem Notarium, cùm tunc is Notarius nuntij officio fungatur, nullamq; jurisdictionem, sed tantummodo nudum ministerium habeat, non potest vtique recipere partis confessiones & respõsiones, nedum eas ad respondendum cogere, secus autem, si iudex simpliciter receptionem testium committat: tunc enim ille, cui talis commissio fit, non potest dici Nuntius, sed judex siue cognitor jurisdictionem habens, & propterea poterit dictas confessiones & responsiones recipere. Et
170 rursus ad præmissa vide Seuerol. *in tract. de commissio. cap.35.* Vbi dicit, † quod etiam, quod in remissoriam non fit expresse dictum, vt is, cui remittitur examen, recipiat partium responsiones & confessiones, poterit tamen eas recipere, & ad respondendum cogere, si in dicta remissoria fuerit data facultas recipiendi testes & instrumenta: instrumẽtorum enim appellatio refertur ad omnia, quibus causa instrui potest, *l. 1. ff. de fide instru. l. nationum, §. instrumentorum, ff. de verb. signif.* nec melius causa instrui potest, quam per partis confessiones, ita sæpius in Rota seruatum testatur *ex decisionib. ibi per eum allegatis.*

171 Quæro XV. An delegatus, † cui commissa est facultas recipiendi testes, possit illos compellere ad se examinandum, si se subtrahant? Dic, quod non, secundùm Felin. *in cap. 1. in princ. extr. de testib. cogen. quem refert Vestr. in pract. lib. 6. cap. fin. post num.* 10. vbi propterea consulit, hanc facultatem in literis remissorialibus esse concedendam huic delegato. Vide *in seq. quæst. 78. nu. 23.*

172 Quæro XVI. An is, † ad cuius instantiam decreta est remissoria, possit illi renuntiare? Dic, quod ex quo decreta remissoria vtrique parti communis est, *l. petenda, in fine, cum ibi notatis per Dd. C. de tempor. in integr. restit.* ideo si is, qui remissoriam petiit, renuntiet, valet talis renuntiatio, quantum ad suas probationes attinet, quantum verò attinet ad probationes aduersarii, cui per remissionis decretũ jus quæsitum fuit, secus *secundum Fran. in cap. ab eo, vers. secundo infertur, de elect. in 6. quem refert & sequitur Seuerol. in tract. de remiss. cap.22. nu.4.*

173 Quæro XVII. An † pendente termino ad probãdum præfixo in literis remissorialibus possit aliquid innouari per judicem, qui remissoriam concessit? Dic quod non regulariter, quia pendente dilatione judicis officium conquiescit, *cap. significante, & ibi gloss. de appellat. l. siue pars, C. de dilat. Seuerol. in tract. de remissor. cap.27. nu.1. & seqq.* vbi hanc regulam dicit procedere in tribus casibus. Primò, quando de jure tertii conlitigantis ageretur. Secundò, quando is, qui remissoriam obtinuit, esset negligens. Tertiò, quãdo judex, qui remissionem decreuit, retinuisset sibi potestatem quandocunque interim judicandi.

174 Quæro XVIII. Quæ sit forma † literarum remissorialium? Dic, quod istæ literæ diuersimode concipiuntur juxta diuersarum Curiarum stylum. Poteris tamen aliquas formulas videre per Spec. *in tit. de teste, §. qualiter autem sint producendi testes, rubr. commissio recipientis testium, post num.* 16. *& sequentem,* vbi bene declarat singula verba ipsius formulæ, *& num.* 23. vbi etiam ponit formulam literarum judicis recipientis remissoriam, & remittentis attestationes, *Luc. Pat. in Pract. Capitol. cap.6. num.*10. *Seuerol. in tract. de remission. capit.23. per totum, Virg. Boccac. in tract. de liter. remissor. cap.*8. *pariter per totum.*

ARGVMENTVM.

Testium examen, an & quando possit per judicem Notarium committi.

SVMMARIA.

*Notarius non potest examinare testes, sed iudex debet illos examinare, num.*175.

*Notarius non potest recipere dicta testium sine iudicis præsentia aut commissione, etiam de consensu partium, nu.*176. *Contra, num.*177.

*Notarius potest examinare testes de commissione iudicis, nu.*178. *& nu.*180. *Licet alii contra, nu.*179.

*Iudex propter multitudinem causarum impeditus, potest Notario testium examen committere, num.*181.

*Et hodie de consuetudine istud impedimentum præsumitur, & ideo de eo aliter non constito, valet talis commissio, num.*182.

*Et an isto casu credatur iudici asserenti se impeditum, nu.*183.

*Iudex potest Notario testium examen committere, quando testium multitudo producta est, nu.*184.

*Notario testanti sibi factam commissionem à iudice examinandi testes, non creditur, num.*185. *contra, num.*186. *& ante requiratur instrumentum particulare huius commissionis, num.* 187.

*Notario causæ creditur testanti commissionem sibi factam à iudice pro examinandis testibus, licet non credatur alteri extraneo nominato, num.*188. *&* 189.

*Notario creditur de commissione sibi facta à iudice pro examinandis testibus, quando in eo loco non adest alius, qui possit se rogare de dicta commissione, nu.*190.

*Notario testanti de commissione prædicta creditur hodie de consuetudine, nu.*191.

Notario licet à iudice possit committi testium examen: Non tamen iudex debet esse facilis ad illud committendum, numero 192.

*Notario non potest iudex committere examen, nisi ex causa, nu.*193. *& hæc causa non præsumitur, nisi probetur, nu.*199. *verum ex multitudine negotiorum & causarum præsumitur causa, num.*195.

*Notario non potest iudex in criminalibus committere examen, sed debet testes per se ipsum examinare, nu.*196. *& contraria consuetudo non valet, nu.*197. *declara, vt nu.*198.

*Notario an possit iudex committere testium examen in causis civilibus, arduis & grauibus, nu.*199. *&* n. 201.

*Et quid in causis matrimonialibus, nu.*200.

QVÆSTIO LXXVII. CAP. IV.

Hactenvs De examine testium extra locum judicii exsistentium committendo pertractauimus, tractãdum modò est de commissione examinis testium, exsistentium in loco judicii, in qua materia omnes * vnanimiter concludunt, † quod testes 175
sunt examinandi à judice, & non à Notario, *text. est in * Auth. vt defunct. seu fune. §. illud etiam, ibi exhibitis testibus, &c. & ibi gloss. in verbo, testibus, ad fin. item gloss. ... in authent. sed iudex, & ibi Salyc. num. 2. vers. oppono contra, C. de Episcop. & cler. item gloss. in authen. apud eloquentissimum, in gloss. 1. in fin. in ver. vltim. solutione contrarii, & ibi Odofred. nu.1. in fin. vers. vel potest dici. Fulgos. post num. 1. versic. in gloss 1. & versic. & si pars contradicat, C. de fide instrumen. Cyn. in l. iuuaices, nu. 1. versic. sed contra, C. eodem. Barto. in l. admonendi, num. 42. & ibidem Iaf. num.208. & sequen. in 2. lect. Rip. num 189. ff. de iureiurand. Bald. in cap. si qui testium, num. 1. versic. scias, quod nullus tabellio, & ibi Ancharan. num. 2. in 1. notab. ante num 1. in 1. notab. extr. de testibus. Felin. in cap. cum causam, num. 6. in 2. conclusione, extra eodem, Specular. in tit. de teste, § nunc tractandum, post num. 2. ... Marsil. in l. 1. §. pluris, num. 11. & sequ. & nuu. 17. ff. de quæstio. & in Pract. §. nunc videndum, num. 30. & in consil. 20. num. 27. & seqq. Boss. in tit. de oppos. contr. test. num. 26. Campeg. de testibus, reg. 285. in princ. Foller. in pract. crim. in verbo, & demum repetantur testes, num. 2.* vbi loquitur in repetitione testium, *Alexan Stiat. in pract. iudic. cap.16. num. 4. & seqq.* vbi bene hanc regulam exornat, *& num.* 18. *ad med. & nu.* 23. *in fin. vers.*

Texto deteriorado e/ou Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

nam ipse quoque, Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. num. 11. & ibi Graua. in addit. nu. 47. & nu. 49. vbi propterea infert, quod si testis coram Notario absente judice falsum dixerit non tenetur de falso, *Caraui. super ritu mag. Cur. 157. nu. 1. Viu. opin. 927. nu. 1. & seqq.* vbi etiam exornat, *& nu. 13. & seqq. & opin. 928. nu. 1. vers. & optime faciunt, Menoch. de recup. perand. possess. remed. 15. nu. 344. & seq. Monticell. in repert. test. rubr. examinatio testium, per quem sit facien. fol. 146. colum. 2. vers. quarto, & folio 147. colum. 1. vers. 4. Rolan. consil. 94. num. 36. lib. 2. &c.*

176 AMPLIATVR hæc † communis cõclusio, vt Notarius non possit recipere dicta testium sine iudicis præsentia aut commissione, etiam de consensu partium, *secundum Marsil. in cons. 2. nu. 30. Rolan cons. 94. nu. 38. lib. 2. Viu. post Bald. & Ias. in locu per eum relatis, d. opin. 927. nu. 13.*

177 Contra tenet Ias. *in l. admonendi, † in 2. lect. num. 213. vers. sed hoc vltimum, ff. de iureiurand.* ea motus ratione, quia si partes possunt ex toto remittere iuramentum testi, *cap. tuis, extr. de testib. gloss. in l. iurisiurandi, & ibi Bart. C. de testibus.* tanto fortius possunt consentire, quod non noceat præstatio juramenti recepta per Notarium, vel aliàs minus solemniter facta, *argum. reg. l. 1. in princ. Cod. de rei vxor. action. & ita pro hac contraria opinione alleg. Alexand. in l hac consultissima, §. fina. colum. 4. C. de testam.* Et hanc contrariam Iasonis opinionem relato & reprobato contrario argumento defendit Rip. *in d. l. admonendi. nu. 190.*

178 Difficultas † aliqua videtur consistere, an scilicet possit judex hoc testium examen & iuramentorum receptionem ipsi Notario committere, &c. & quidem magis * communiter * receptum est posse, *prout videtur text. & ibi notant omnes. & etiam gloss. in cap. 1. in verbo, eorum nuntio, de testib. cogend. & præcipue Bald. num. 1. Butr. num. 3. in 2. notab. Imol. ante num. 1. vers. item nota, quod articulus receptionis testium est delegabilis, Ancharan. num. 4. versic. ex quo colligo, Anan. num. 2. in 1. notab. Abb. num. 1. in 3. notab. Cyn. in l. iudices, num. 1. vers. tu dicas, & ibi Fulgos. post princ. versic. nota examinationem testium per iudicem posse aliis committi, Castr. num. 5. C. de fide instrum. Alber. in authen. sed iudex, num. 1. C. de Epis. & cler. vbi latè comprobat, Bald. in l. ad personas, in princ. ff. de iureiurand. idem Bald. in cap. si qui testium, num. 1. versic. scias, quod nullus tabellio, & ibi Ancharan. num. 2. in fin. versic. secundo nota, Aretin. num. 2. in 2. notab. extr. de testibus. Anan. in c. cum causam, nu. 2. & ibi Felin. nu. 28.* vbi quod quicquid sit de iure, hodie de consuetudine ita seruatur propter multitudinem agendorum, *eodem tit. de testibus, Aretin. in cap. tuis, num. 21. extr. eodem, vbi testatur de * communi, Pract. Lanfranc. in tract. de testibus, num. 19. vbi testatur de * communi opinione Dd. in ciuilibus, Campeg. de testibus, reg. 285. in 1. fallent.* vbi ex Castr. quem allegat dicit, * quotidie ex communi * stylo obseruari, quod iudex cõmittit testium examen Notario, & talis commissio valet, *& reg. 286 in princ. Roman. sing 397. vers. sicus. quod licet in causa ciuili. Marsil. in l. 1. §. plurimum, num. 14. & nu. 20. ff. de quæst. Stiat. in pract. iud. cap. 16. nu 17. Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. nu. 15. & ibi Graua in addit. num. 47. Viui opin. 927. nu. 17. vbi de communi, * Menoch. de recuper. possess. remed. 15. nu. 350. * vbi de magis commun, * & seruata opinione, Monticell. in repertor. test. rubr. examinatio testium coram quo committ. fol. 164.*

179 *col. 1. vers. 5.* Et licet † contrarium, quod scil. iudex non possit Notario committere iuramentum deferendum testi, dixerit *post Gloss. & alios quos allegat Lanfranc. de testibus nu. 17. Marsil. in d. l. 1. §. plurimum, nu. 17. in fin. ff. de qq.* vbi refert Io. Andr. & Ancharan. reprehendentes iudices, qui committunt Notariis examen testium, quia debent eos examinare in propria persona, *relati per Alexan. Stiat. vbi supra cap. 16. sub nu. 4. in seqq. & sub nu. 21.* Tu tamen non recedas à prima opinione, quæ ficut dixi, * magis * communiter à Dd. recepta est, *& in praxi* & in praxi vbique locorum, ni fallor, magis seruatur,

180 REGVLAM † itaque ex præmissis in hoc quarto Capite, in hunc modum constituo, quod licet Notarius non possit ex se ipso testium iuramenta recipere, & eos examinare, hæc tamen potest de iudicis mandato & commissione.

181 AMPLIA I. Hanc regulam procedere, † quando iudex propter multitudinem causarum, aut alias propter publicas occupationes est impeditus testes examinare; Tunc enim eo minus dubitandum est, quin possit eorum examen Notario committere, *secundum Bald. post Nicol. de Matarell. quem allegat in Authen. num. 1. versic. aut sunt præsentes, Cod. de fide instrument. gloss. in Authen. sed iudex, in gloss. 1. in princ. & ibi etiam Alber. num. 1. vbi hanc ampliationem latè comprobat Salycet. post num. 2. versicul. oppono contra, Cod. de Episcop. & cleric. Anan. in cap. cum causam, num. 2. versic. & etiam, quando iudex est aliis occupatus, extra de testibus, Marsil. in l. 1. § plurimum, num. 19. ff. de quæst. Capic. decisio. 90. post num. 6. Foller. in pract. criminal. in verbo, & demum repetantur testes, num. 3. ver. vel nisi esset iudex impeditus.*

182 AMPLIA rursus † præcedentem primam ampliationem in tantum esse veram, & à consuetudine approbatam, vt hodie multitudo causarum, & impedimentum præsumatur, valeatque propterea hæc commissio etiam non constito de dicto impedimento, *secundum Salyc. in dict. auth. apud eloquentissimum, num. 1. post med. versic. & ista causa semper præsumitur, C. de fide instrument. & in Authen. sed iudex, num 3. C. de Episc. & cler. Capic. decisio. 90. sub num. 6. Campeg. de testibus, reg. 286. in 3 fallent.* vbi post Salycet. quem allegat dicit, quod hodie in ciuilibus de consuetudine etiam sine isto impedimento fit commissio examinis testium. Quod & ibidem voluisse videtur Alexand. Stiat. *in pract. iudic. cap 16. num. 20. Viu. opin 927. num. 17. Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. nu. 12.* vbi quod in Romana Curia, propter multiplicitatem negotiorum, passim iudices committunt Notariis receptionem, tam juramenti, quàm examinis testium, parte tamen citata, & non aliàs, & quod hæc consuetudo non abhorret à dispositione iuris communis, *vt sic per eum.* Et † vide etiam in proposito Menoch. *in tract. de recup possess. remed. 15.* vbi declarat, an & quando isto casu iudici asserenti se impeditum credatur.

184 AMPLIA II. Eandem regulam, † (& hæc ampliatio venit illatiuè ex præcedenti) vt multò magis possit iudex alteri committere examen testium, quando eorum magna copia producenda est, *ita Butr. in caput. cum causam, nu. 2. in fin. extr. de testibus.*

185 LIMITA I. Prædictam regulã, † vt licet iudex possit Notario committere testium examen, non tamen credatur ipsi Notario testanti de huiusmodi commissione sibi facta, *secundum Bald. in l. iudices, num. 1.* vbi latè hanc defendit opinionem reprobata cõtraria Bart. opinione & distinctione, *C. de fid. instrum. idem Bald. in l. ad personas, vers. sed an commissarius scribit suam commissionem, ff. de iureiurand. Hostien. Ioan. Andr. Bald. Butr. Abb. Imol. Felin. Paris. & Bero. in cap. quoniam contra falsam, extr. de probatio. Marsil. in l. 1. §. plurimum, nu. 26. & seqq. ff. de quæst.* vbi *testatur de communi * opinione, Cagnol. in l. si librarius, nu. 46.* * qui etiam de communi sententia fidem facit, *ff. de reg. iur. Afflict. in titu. si de inuestit. inter dom. & vasall. cap. 1. num. 65. versicu. & scias, quod de ista commissione, idem Afflict. decisio 217.* vbi quod ita iudicauit consilium Neapolitanũ, *Campeg. in tracta. de testibus, regul. 286. in 4. fallent. Io. Ioseph. Lanberteng. in tract. de contract. eorum. gloss. 14. num. 43.* vbi plures alios refert concordantes de cõmuni * & magis * communi opinione testantes, *& num. 47. in princip.* vbi dicit, hanc opinionem in practica sequendam esse, *Beminten. decis. Bon. 74. num. 2. Alex. Stiat. in pract. iudic. cap. 16. num. 21. & 22. vbi etiam videtur testari de magis comm. opinione, Graue, Granat. ad Vestr. in pract cap. 2. numer. 47.* vbi etiam aliis * relatis testatur de communi * opinione, à qua dicit non esse recedendum. Et hanc eandem limitationem consulendo sequuti sunt Ruin. *consil. 15. requisitus per Dominos, colum. penult. num. 8. lib. 4. Paris. consil. 125. viso processu, colum. penult. vers. prim. quia non constat, numer. 28. lib. 1. Cephal. cons. 113. incip. Notarius, col. 2. num. 4. & 5. lib. 1. Roland. consil. 94. num. 33. in fin. & seqq. lib. 2. vbi aliis relatis testatur de * magis communi, * & magis recepta opinione.* Et ab hac opinione & limitatione non video, quomodo tuto recedi possit.

186 Quamuis † contrarium, quod imo credatur Notario, testanti de commissione sibi facta pro examinandis testibus, voluerit Innocent. *in d. cap. quoniam contra, circa princip. de probat.* qui ita consuetudine seruari testatur, *Bart. in l ex sententia, circa med. versicu. induco istam legem, ff. de testament. tut. Angel. in l. sciendum, in repetitione posita, in fin. titul. circa princip. versicul. limitat hoc Bartol. &c. & ibi etiam Claud. Aquen. colum. 2. versicul. vltim. ff. de verborum oblig. Aretin. in § item propter inimicitias, in fin in tit. Instit. de excusat. tutor.* vbi hanc Bartoli opinionem communiter dicit approbari, quotidieque in Palatiis obseruari, *Alexand. Dec. & Abb. in locis relatis per Lanberteng. vbi supr. d. gloss. 14. num. 46.*

187 Et † retenta hac contraria Innoc. & Bart. opinione, an isto casu requiratur particularis actus, & particulare instrumentum huius commissionis, an vero sufficiat de dicta commissione per ipsum Notarium mentionem fieri, verbis tantum enuntiatiuis, vide Alexan. Afflict. & Deci. *in locis relatis per Lanberteng. vbi supr. d. gloss. 14. nu. 47. in fin.*

188 SVBLIMITA I. Hanc † primam limitationem procedere, quando iudex committit examen non Notario causæ, sed alteri extraneo, secus autem, si examen committatur Notario causæ: tunc enim illi credendum esse de huiusmodi commissione sibi facta, relatis hinc inde contrariis, distinguendo tenet Salyc. *in auth. apud eloquentissimum, n. 2. C. de fide instrum.*

189 Sed † certe hæc sublimitatio & distinctio est contra omnes Dd. relatos *supr. n. 58.* qui simpliciter loquuntur etiam in Notario causæ.

190 SVBLIMITA † eandem primam limitationem, vt non procedat, quando in loco commissi examinis non adest alius Notarius, qui possit se rogare de dicta commissione, quam ille, cui examen est commissum: tunc enim creditur ei de dicta commissione sibi facta. Ita declarat idem Bald. *in d. l. ad personas, vers. sed an commissarius scribet suam commissionem, ff. de iureiur. nec dissentiunt. Fely & Marsil. in locis relatis per Lanberteng. d. gloss 14 post num. 47.*

191 SVBLIMITA III. Vt † quicquid sit de iure, de cõsuetudine apud nos seruatur, vt idem Notarius causæ, cui examen testium committitur, parte citata, vt supra admonui, scribat in libro actorum decretum iudicis, super commissione receptionis iuramentorum testium, & illorum examinis, & huic decreto sic scripto, etiam testibus non adhibitis, cum sit actus iudiciarius, in quo testes non adhibentur, plene creditur, & in criminalibus, quando testes examinãtur pro informatione Curiæ, parte non citata, sufficit, quod Notarius in principio examinis asserat se examinare de mandato Domini, & huic assertioni pariter plene creditur.

192 LIMITA II. huius †, quarti capitis propositam regulam, quia etsi iudex possit Notario testium examen committere, non tamen debet esse facilis ad illud committendum, sed debet per seipsum examinare, si poterit, *secundum Specul. in tit. de teste, §. qualiter autem, n. 22. in fin. vers. non tamen debet iudex nimis facilis esse, Butrig. in cap. si quis testium, nu. 5. in fi. extr. de testib. Abb. in cap. cum causam, num. 12. ad fin. extr. eodem,* vbi reddit rationem, quia scilicet tota vis causæ consistit in probationibus, *Alexand. Stiat. in pract. iudic. cap. 16. num. 4. & seqq.* vbi plura allegat in proposito, redarguendo iudices, qui contrarium faciunt.

193 LIMITA III. prædictam † regulam, vt scilicet iudex possit committere Notario testium examen non simpliciter & indistincte, sed ex causa, *secundum Bald. in l. ad personas, in princip. ff. de iureiur.* secus autem sine causa, *secundum Butr. in cap. cum causam, num. 2. in 1. notab. & ibi etiam Anan. num. 2. vers. tamen sine causa illud facere non debet, extr. de testib. Boss. in tit. de oppositi. contra test. num. 26. in fin. versic. & sic non ex causa, Marsil. in l. 1. § plurimum, num. 20. ff. de quæst. vbi, quod ista est communis * conclusio, Alexand. Stiat. * in pract. iudic. cap. 16. num. 16.* vbi amplius, quod talis commissio debet fieri cum cognitione causæ, *& numer. 18. Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. numer. 12. vers. & hoc, vbi iusta subsit causa, & ibi Graua. in addit. num. 51. Seuerol. in tract. de remission. cap. 20. num. 10. Octau. Caccheran. consil. 64. num. 21. ad finem,* vbi amplius, quod † causa non præsumitur, nisi probetur. 194

Sed † contra hoc vltimum, quod imo propter multitudinem negotiorum & causarum, præsumatur causa, voluit Felyn. *in d. cap. cum causam, post num. 30. vers. videtur dicendum, quod in dubio præsumatur causa, &c. extr. de testib.* Imo secundum Campeg *in tract. de testib. reg. 286. in 3. fallent.* in ciuilibus, & de consuetudine, etiam sine causa committitur examen testium, & vide ad comprobationem præmissorum, quæ dixi *sup. n. 182.* 195

LIMITA IV. In † criminalibus, in quibus iudex non potest testium examen Notario committere, quicquid secus sit in ciuilibus. *gloss. in cap. in verbo, eorum nuntio, vers. vel intellige illud in criminali, de testib. cogend. & ibidem Hostiens. num. 5. ad med. vers. vel illud in criminalibus, Bald. numer. 1. Butrig. sub num. 8. Ancharan. in cap. si qui testium, numero 3. & ibi communiter * omnes in locu per me relatis infr. numero 235. extr. de testib. Abb. in cap causam, num. 22. post medium, vers. ad egregiam. amen personas, & ibi Felyn. num. 21. vers. prima conclusio, extra, eodem, gloss. in clemen. vnica, in verbo, cuali & ibi etiam Imol. sub num. 13. & 14 vbi de materia, de offic. delegat. Ripa in l admonendi. num. 189. ff. de iureiurand. Specul. in tit. de teste. §. nunc tractandum, numer. 2. vers. in criminali vero, Lanfranc. de testib. num. 19. vers. in criminali autem non, Boss. in tit. de oppositi. contra test num. 26. vers. & in effectu in criminalibus, & vers. in iurisdictione vero, Campeg. de testib. reg. 286. in 1. fallent Diaz. reg 747. in princip. Roman. singul. 397. num. 1. versic. sed an habeat locum in causa criminali, Angel. de Malef. in verbo, qui iudex statuit terminum, num. 23. vers. & etiam potest opponi, & ibi August in addit. num. 33. Afflict. in tit si de inuestitur. inter domin. & vasall. cap. 1. numer. 54. vers. sed in criminalibus, Marsil. in pract. §. nunc videndum, num. 30. & in l. 1. §. plurimum, num. 11. & seqq. ff. de quæstionib. Foller. in pract. crimin. in verbo, & demum repetantur testes, num. 3. Caranit. super ritu magn. Cur. 157. num. 3. & seqq. Viu. opin. 928. nu. 1. vbi de communi, * Monticell. in repert. test. in rubr. testes in crim. quando recipiantur, fol. 356. colum. 2. ver final. & fol. 357. colum. 1. vers. 1. & in pract. reg. 10. num. 16. & hanc limitationem latissime consulendo comprobat Olasc. consil 64. nu. 20. & seqq. vbi alia relatis concordantibus testatur de communi * Dd. opinione.* Et vide ad comprobationem huius limitationis, quæ in simili de remissione extra locum iudicij dixi, *n. 71.* 196

AMPLIA, Præcedentem † limitationem in tantum veram esse, vt nec consuetudo in contrarium valeat, *secundum Felyn. in cap. cum causam, numer. 21. vers. proxima conclusio, extr. de testib. Addent. ad Abb. in cap. 1 num. 7 litera A. in prin. de testib. cogen. Augustin. ad Ang. de Malef. in verbo, qui iudex statuit terminum, n. 33.* 197

SVBLIMITANDO † hanc quartam limitationem hic, vt supra, ampliatam, aduerte, quia non est verum, quod in causa criminali nullo pacto possit committi testium examen, sed bene verum est, quod non de facili debet fieri talis commissio. Ita declarat Imol. *in d. loco* 198

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

vnica, num.13. ad fin. ff. de offic. delegat. Lanfranc. in tract. de testibus, num.19. ad fin. vers. item & secundo, vbi quod secundùm Doct. iudex potest delegare examen testium, etiam in causa criminali propter multitudinem negotiorum, *Angel. de Malef. in verbo, qui iudex statuit terminum, num.23. vers. quod est verum.* Vbi quod etiam in criminalibus fit commissio ex iusta causa, vtputa, si iudex fuerit impeditus, *& Angelum refert & sequitur Foller. in pract. crimin. in verbo. & demum repetantur testes, num. 3. Carauit. super ritu magnæ Curiæ, 157. num.6.* vbi idem & generaliter, quando iudex esset justo impedimento impeditus, puta, absentiæ, infirmitatis, vel alterius occupationis, *Viu. opin.928. num. 4.* vbi pariter loquitur, quando iudex est impeditus, *Mille. in pract. in verbo, reuocatus, num. 5. fol. 101. secundum paruam impressionẽ, & secundum aliam, fol.81.* Et in proposito vide Magistralem doctrinam Boss. *in titul. de oppos. contr. testes, num.26. in fin.* vbi dixit, quod in criminalibus Notario fit commissio examinis testium, non ex causa simpliciter, prout in ciuilibus, sed ex causa necessaria, Clar. *in pract. §. fina. quæstio. 26. in princ.* vbi apud eum, quod testes plerunque à judicibus, & plerunque à Notariis de commissione judicis in criminalibus examinantur, & ex stylo illius prouinciæ testes pro informatione Curiæ recipiuntur à Notariis, sine alia commissione. Testes verò ad defensam, vt plurimum recipiuntur ab ipsis iudicibus, quia eo casu maior est fraudis suspicio: Sed apud nos tam testes pro informatione Curiæ, quam ad defensam recipiuntur à Notariis regulariter, quandoque tamen ab ipsis iudicibus, secundum quod ipsi iudices, vel propter causæ importantiam, vel propter suspicionem subornationis ita arbitrati fuerint.

199 LIMITA V. In causis † ciuilibus, arduis & grauibus, in quibus nõ posse Notario testium examen committi, scripserunt Rip. *in l. admonendi, num.189. ff. de iureiurand. Campeg. de testibus, reg. 286. in 10. fallen. post gloss. & Bald. in locis per eum relatis, Grauat. ad Vestr. in pract. lib. 6.*

200 *cap. fin. num. 11. vers. quod planè*, vbi † infert ad causas matrimoniales, & testatur de communi * Doctorum opinione, *Monticell. in repertor. testium, in verbo, examinatio test. an delegab. in ciuil. fol. 161. colum. 2. vers. 1. post Afflict. & Capic. quos allegat.* Et faciunt quæ in simili de remissione examinis ad partes dixi *supr. in 1. huius quæstio. cap. num. 55.*

201 Verùm † hanc limitationem esse declarandam crederem *secundùm ea quæ mox dixi supr. num. 198. &c.* aliàs esset fortè irrationalis, cùm contrarium de directo, quod imò in causis matrimonialibus, & aliis quantumcunque grauibus, possit fieri per judicem commissio examinis testium, expresè tenuerit Bald. per illum tex. *in cap. 1. sub num. 1. de testibus cogend. Butr. ibid. num. 8. vers. vel dic. Imol. ante num. 1. versica. item nota, quod articulus, Anan. num. 2. in primo notab. Abbas num. 1. in 3. notab. Felin. num. 10.*

ARGVMENTVM.

Testes an & quando possint seu debeant in eorum domibus examinari, absque eo, quod ad iudicem venire cogantur, & quid præsertim de egregiis personis, senibus, infirmis, aut aliàs impeditis, & similibus.

SVMMARIA.

Regula sit, quod egregia persona non coguntur venire ad se examinandum coram iudice, sed iudex mittit Notarium ad eorum domos, num.202.

Amplia primò in omnibus personibus illustribus, & illustrissimis, num.203.

Amplia 2. vt iudicis arbitrio remittatur, quæ dicantur egregiæ personæ, num.204.

Amplia 3. in personis nobilibus & pauperibus, nu.205.

Amplia 4. in pauperibus tantum, licet non nobilibus, num.206. contra, num.207. concorda, vt num.208.

Amplia 5. etiam in nobilibus, & non pauperibus, nu.209.

Amplia 6. in omnibus testibus in dignitate constitutis, nu.210.

Amplia 7. in Episcopis, num.211. & seqq. vbi etiam de Cardinalibus.

Amplia 8. in Sacerdotibus & Diaconis, nu.213.

Amplia 9. in Doctoribus, nu.214. & quid in aliis, qui sunt de familia Doctorum, num. 215. & seqq. & quid in Licentiato, nu.218. & quid in Doctore suris Canonici, num.219. & quid in Doctoribus actu non legentibus, nu. 220. & quid in Doctoribus exercentibus officium procuratoris, nu.221. & seq.

Amplia 10. in militibus, nu.223.

Amplia 11. in mulieribus nobilibus vel honestis matronis, numero 224.

Amplia 12. in infirmis & valetudinariis, num. 225. Declara, vt num. 226.

Amplia 13. in senibus, num.227. Declara, vt nu.228.

Amplia 14. in omnibus quomodocunque, & qualitercunque impeditis, num.229.

Amplia 15. etiam in arbitro, qui tenetur mittere Notarium ad domum egregiarum personarum, num. 231. Contra, numero 234.

Limita 1. in criminalibus, num. 235. Sublimita duobus modis, vt num. 236. & seq.

Limita 2. in causis ciuilibus, magnis & arduis, num. 238. Declara, vt num. 240.

Limita 3. in causis matrimonialibus, nu. 239.

Limita 4. quia possunt egregiæ personæ earum priuilegio renuntiare, nu. 241. & 243. Licet alii contra, nu. 242.

Limita 5. quia citanda est pars, quando iudex interloquitur, remittendum esse Notarium ad domum egregiarum personarum, num. 244.

QVÆSTIO LXXVII. CAP. V.

202 REGVLA sit † in hoc Quinto Capite, quod personæ egregiæ non coguntur venire ad se examinandum coram iudice, sed iudex mittit Notarium ad eorum domos pro illis examinandis, (& sic iste est alius casus, in quo iudex committit Notario examen testium) *textus est expressus in l. ad personas, & ibi Odofred. Ang. Paul. de Castro, Rom. Alex. & Ias. omnes in summario, ff. de iureiurand. idem & textus in auth. sed iudex* (qui tamen verè loquitur in Episcopo, de quo dicam infra) *& ibi Odofred. num. 2. Salyc. nu. 3. in fin. vers. quærit gloss. C. de Episcop. & cler. Bart. in auth. apud eloquentissimum, in secunda lectura, num. 3. vers. fallit in personis egregiis, C. de fide instrument. gloss. in cap. si qui testium, in verbo, valetudinarius, & ibi Butr. num. 5. Cardin. Zabarell. in princip. vers. in gloss. 1. Abb. num. 2. ad medium. vers. oppono, & videtur regula, & num. 4. Felyn. num. 6.* vbi † extendit hanc regulam ad omnes 203
personas illustres, & illustrissimas, *extra de testibus, alia gloss. in cap. 1. in verbo, eorum nuntio, de testibus cogend. & ibi etiam Butr. nume. 8. Abb. in cap. cum causam, num. 22. post medium, vers. ad egregias tamen personas, extra eodem, Specul. in titu. de teste, §. qualiter autem, num. 22. vers. vel alias est egregia persona, Federic. Schenck. in tracta. de testibus, nume. 9. vers. ita & ius ciuile, Lanfranc. de testibus, num 17. ad finem, Campeg. de testibus, reg. 288. in tertio casu, Roman. singul. 397. incip. personæ egregiæ, Vestr. in pract. lib. 6. cap. 2. num. 13. & ibi Grauat. in addit. num. 52. & cap. fin. num. 11. in princip. Carauit. super ritu magn. Cur. 156. nu. 7. Menoch. de recuperan. possess. remed. 15. num. 359. Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 2. num. 26. Mascard. de probatio. lib. 1. in præfat. num. 42. vers. nec id etiam.*

AMPLIA I. hanc † regulam, vt egregiæ personæ di- 204
cantur nõ solum illæ, de quibus dicam in specie infra in sequentibus ampliationibus, sed etiam alias iudicis arbitrio, *secundum Grauat. in addit. ad Vestr. in practic. libr. 6. cap. fin. num. 11. in fin. vers. cæterum quæ dicantur personæ egregiæ, & c. ex Dec. quem allegat in cap. sedes, num. 7. de rescript.* vbi concludit, quod arbitrio iudicis committitur, quę personæ dicantur digniores, & ibi testatur de * communi opinione.

205 AMPLIA II. Eandem † regulam multo magis procedere in personis, non solum nobilibus & honestis, sed etiam pauperibus simul, qui propter eorum paupertatem & vestimentorum penuriam reputãt sibi dedecori exire domum: tunc enim ad eos examinandum iudex mittit notarium ad eorum domum, *text. est in c. si qui testium, ibi, aut paupertate depressi, & ibi gloss. in verbo, paupertate, Hostiens. nu. 2. in verbo, aut paupertatem, Henric. Boyc. post nu. 3. vers. aut sunt nobiles, Bellam. nu. 2. vers. aut sunt nobiles, Bald. nu. 1. in fin. & num. 10. Butr. nu. 7. vers. dicit glossa, Ancharan. nu. 3. vers. 3. nota, Card. Zabarell col. 1. in prin. & d. col. 1. in fin. vers. oppono ad hoc, Abb. ante num 1. in 2. notab. & nu. 8. extra, de testibus, Aretin. in l. ad personas, nu. 2. & ibi Alexand. post num. 5. ff. de iureiurand. Specul. in tit. de teste, §. qualiter autem, post nu. 22.*

206 AMPLIA III. Vt † eadem regula procedat, non solum in personis nobilibus & pauperibus simul, vt supra in præcedenti ampliatione, sed etiam in pauperibus tantum, & non nobilibus. Quod enim sola paupertas absque nobilitate sufficiat ad hoc, vt iudex mittat notarium ad domum testis, ad illum examinãdum, videtur de mente text. *in dict. cap. si qui testium, ibi, aut paupertate depressi, extra, de testibus,* cum nullam faciat mentionem de nobilitate, & propterea plures ex Dd. allegatis, supra, in præcedenti ampliatione simpliciter de pauperibus loquuti sunt, *prout etiam loquuntur Federic. Schenck. in tract. de testibus, nu. 9. Campeg. reg. 288. vers. dic primo, Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. nu. 42.*

207 Contra, quod † sola paupertas sine nobilitate non sufficiat, vt iudex debeat mittere notarium ad testes examinandos in eorum domibus, si in loco iudicii degant, si vero extra locum iudicii sint, vt eorum examen ad iudicem loci, vbi degunt, remittat, voluerunt Henr. Boyc. *in d. cap. si qui testium, num. 3. in princ. Bellamer. num. 2. in princ. Butr. nu. 7. in princ. Abb. ante num. 1. vers. & nota bene, extra, de test. bus.*

208 Pro † concordia potes dicere, quod sola paupertas sine nobilitate sufficit, vt iudex mittat Notarium ad domum test.s duobus concurrentibus. Primo, vt testis ipse sit honestæ vitæ, licet non nobilis. Secundo, vt sit taliter pauper, quod propter vestimentorum penuriam reputet sibi dedecori exire domum, *iuxta ea, quæ dixi præcedenti ampliatione*, vel etiam sit ita pauper vt habeat laborare in domo pro expensis suæ familiæ, & si recederet, nihil lucraretur, & familia periret, *secundum Butr. in dict. cap. si qui testium, num. 7. in fin. vers. puto, quod posset intelligi.* Et ita potest procedere proposita quarta ampliatio, & prima opinio: Secus autem, si non esset honestæ vitæ, vel ita pauper.

209 AMPLIA IV. Vt † dicta regula procedat in testibus nobilibus, etiam quod non sint pauperes, vel tales, qui propter verecundiam non possint ad iudicem venire, *secundum Ias. in l. ad personas, num 8 ff. de iureiurand.* reprobata contraria opinione glossæ, *in capit. si qui testium, de testibus.* Et sic, quod sola nobilitas faciat quem egregiam personam, videtur voluisse Carauit. *super rit. magn. curia, 142. nu. 7.* vbi dicit, egregias personas esse omnes Illustres, & Illustrissimos, *de quibus per gloss. & Angel. in l. ff. de offic. eius, quod & ante eum voluit Felyn. in dict. cap. si qui test. nu. 6. & idem voluit Viu. opin. 928. nu. 11.*

210 AMPLIA V. Et generaliter † in omnibus testibus, qui sint in dignitate constituti, vel tales, quod eos non deceat ad iudicem venire, *secundum Spec. in tit. de teste, §. qualiter autem, post num. 22. Campeg. reg. 285. in 1. fall. vers. & maxime vbi persona, Carauit. super tit. magnæ cur. 142. nu. 7.* vbi, quod quilibet in dignitate constitutus dicitur egregia persona, *Viu. opin. 928. num. 10. & consulendo tradit Gramm. consil. 41. num. 18. in fin.* Et vide in proposito, quæ in simili dixi *supr. num. 100.*

AMPLIA VI. Etiam † in Episcopis, quos si examina- 211
re contigerit, iudex mittit notarium ad eorum domos, *text. est in authent. sed iudex, & ibi * communiter notant * omnes, C. de Episc. & cler. gloss. in l. ad personas, in gloss. 1. in princip. & ibi Odofred. in verbo, ad personas, Bart. num. 1. Alber. ante num. 1. ff. de iureiurand. Specul. in tit. de teste, §. qualiter autem, vers. vel Episcop. Carauit. super rit. magn. curia, 142. nu. 7. vbi de Episcopo & Cardinale, Virgil Boccac. † in tract. de liter.* 212
remiss. cap. 2. nu. 27. Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. nu. 42. ad fin. vide quæ dixi in seq. qu. nu. 79.

AMPLIA VII. Vt inter † egregias personas ad pro- 213
positum connumerentur, nedum Episcopi & Cardinales, vt in præcedenti ampliatione, sed etiam sacerdotes & Diaconi, ad quos examinandum iudex ad eorum domus mittere debet Notarium, *secundum Ioson. in leg. ad personas, nu. 8. in fin. vers. in 1. parte, & ibi Alex. num. 6. ff. de iureiur. Anton. de But. in c. si qui test. nu 5. vers. de Presbytero, & ibi Abb. nu. 6. & Aret. nu. 5. extr. de test. Kom. sing 397. in princ.* vbi simpliciter loquitur de clericis.

AMPLIA VIII. Etiam † in Doctoribus, qui non 214
coguntur venire ad iudicem, ad se examinandum: Sed pariter ad eorum domum idem iudex mittit Notarium, *secundum gloss. in l. ad personas, in gl. 1. vers. idem de legum Dd. & ibid. Odofred. vers. & idem est in professoribus iuris ciuilis, Alber. nu. 4. in fin. Aret. nu. 3. Ias. nu. 10 ff. de iureiur. Anton. de Butr. in cap. si qui test. num. 5. & ibi etiam Abb. pariter, num. 5. Felyn. nu. 5. in fin. vers. & dicitur Doctor, extra, de. est. Carauit. super rit. magn. cur. 142. nu. 7. Viu. opin. 928. nu. 10.* Et faciunt pro hac ampliatione scripta per Iacob. Benium *in tractat. de priuileg Iurisconsl. part. 3. priuileg. 56. nu. 1. & seqq.* vbi pluribus probat, Dd. inter nobiles connumerari, & nobilium priuilegiis frui, & *Priuileg. 64. nu. 1. & seqq.* vbi pariter Dd. in dignitate constitutum dici pluribus demonstrat, & *priuileg. 66.* vbi in specie, quod Doctor gaudet priuilegio, *l. ad personas, ff. de iureiuran.*

AMPLIA I. Hanc † octauam ampliationem, vt 215
procedat non solum in ipsis Dd. sed etiam in aliis, qui sunt de familia Dd. *secundum gloss. in d. l. ad personas, in gl. 1. vers. idem de legum Dd. & † eorum familia, & ibi Roman. nu. 1.* 216
ff. de iureiur. Sed in hoc vide distinctionem Aretini *in d. leg. ad personas, numer. 3.* vbi dixit, quod † famuli vel serui 217
Dd. non gaudent hoc priuilegio, sed tantum eorum filii, nepotes, & similes, & nihilominus hoc priuilegium quoad familiam Dd. non seruari de consuetudine, testati sunt Angel. *in eadem leg. ad personas, num. 3. vers. in ea gloss. Iason post num. 11. Alexand. num. 1. in fine, ff. de iureiurand.*

AMPLIA II. Dictam † octauam ampliationem et- 218
iam in licentiato, *Ias. in leg. ad personas, nu. 11. ff. de iureiuran. Carauit. super ritu magnæ curiæ, 1, 2. nu. 9.*

AMPLIA III. Tam in Dd. iuris † ciuilis, quam iu- 219
ris Canonici, Alber. *in l. ad personas, nu. 4. in fin. & ibi etiam Ias. num. 10 ff. de iureiur.*

AMPLIA IV. Eandem † octauam ampliationem 220
etiam in Doctoribus actu non legentibus, *secundum Aret. in dict. leg. ad personas, num. 3. & ibi Ias. num. 10.* vbi ampliat etiam in aduocatis reipublicæ, vel fisci, vel in auditoribus sacri Palatii (licet quoad alios Dd. actu non legentes alleget pro & contra) Alexand. *post num. 6.* vbi loquitur in Aduocato deputato de publico, etiam quod officium sit finitum, *Grauat. ad Vestr. in practic. libr. 6. cap. final. numer. 12. vbi post alios, quos allegat, testatur de * communi opinione, Carau. super ritu magnæ curiæ, 142 nu. 7 & 8.* vbi de Auditore sacri Palatii, & de Aduocato fiscali, * *

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

siue etiam alio Aduocato non fiscali, *& ibi testatur de communi*, Vin.opin.628.num.10. vbi pariter loquitur de Auditoribus Sacri Palatii.

221 LIMITA in Doctoribus, † qui gerunt officium Procuratoris, cum illud vile sit, vsque eo, vt nobilitas amittatur, *l.vniuersos, & l.si quis Procurationem, & vtrobique scribentes, Cod. de Decurion. lib.* 10. Hinc propterea, cum tale Procuratoris officium vile sit, illud infamibus exercere iure ciuili non denegatur, *secundum gloss. Bartol. & Bald. in l.1.§.hoc edicto, ff. de postulan. Tiraquell. de nobilitat. cap.*30.*nn.*2. ita per has rationes in terminis hanc limitationem posuit Grauat.ad Vestr. *in pract.libr.*6.*cap fin. post*

222 *num.*12. *verfic.quam quidem communem opinionem*, vbi † tamen sublimitat, nisi statuto aut vsu aliter receptum esset, sicuti Romæ, vbi primores etiam Iurisconsulti Procuratoris munere funguntur, sicque sordidum in Vrbe haudquaquam tale munus est, sed nobile, quemadmodum Aduocatorum est officium, *l.prouidendum, Cod. de postulan. cum aliis ibi allegatis, per eum, quem etiam refert, & sequitur Iacob. Beniur. in tract. de Priuileg. Iurisconsult. part.*2. *in præfat.nu.*10.*& seqq.* vbi etiam bene comprobat hanc limitationem.

223 AMPLIA IX. Et principaliter † propositam regulam etiam in militibus, qui propterea cum dicantur egregiæ personæ, ideo iudex ad eos examinandum mittit ad eorum domum, *Ias. in leg. ad personas, num.*1. *verfic. secundo aduerte, ff. de iureiurand. Roman. sing.*397. *in princip. Viu.opin.*928.*num.*10. *Virgil. Boccac. in tract. de Ister. remissor. cap.*20.*nu.*29.

224 AMPLIA X. In † mulieribus nobilibus, vel honestis matronis, quas cum non deceat ad iudicum subsellia venire, hoc ideo ad illas examinandas mittitur notarius ad earum domus, *secundum gloss. in l. ad personas, in gloss.*1. *verfic. idem de Domino, & ibi Odofred. verfic. & idem est in honesta matrona, Paul. de Castro, nu* 1. *verfic. item in mulieribus, Rom. num.*2. *Ias. nu.*9. vbi limitat duobus modis, *ff. de iureiurand. Bald. in cap. si quis testium, num.*2. *in fin. verfic. item ad mulieres, extra, de testibus, Specul. in tit. de teste, §. qualiter autem, nu.*22. *verfic. vel est honesta mulier, Lanfran. de testib. nu.*17. *in fin.* vbi simpliciter loquitur de mulieribus, quæ ad iudicem inuitæ trahi non debent, *per text. in cap. mulieres, de iudic. lib.*6. *Graual. ad Vestr. in pract. libr.*6.*cap.*2.*n.*52. *& cap. final. num.*11. *Virgil. Boccac. in tractat. de liter. remissor. capit.*2. *num.*28. *& consulendo tradit etiam Grauat. consil.*41. *num.*18. *in fine, & vide quæ dixi infra, in seqq. quæst. num.*96. *& sequ.*

225 AMPLIA XI. In † infirmis & valetudinariis, ad quorum domos pro illis examinandis iudicem mittere debere notarium, probat text. *in dict. leg. ad personas, ibi, eosque, qui valetudine impediuntur, & ibi Odofredus in summario, & in verbo, qui valetudine, Bald. in fin. lect. verfic. nota hic, quod propter impedimentum morbi, Angel in summario, Castrens. nu.*1. *verfic. idem in valetudine impeditis, Roman. in summario, Ias. in summario, Alexand. pariter in summar. ff. de iureiurand. item & text. expressum in cap. si qui testium,* vbi de valetudinariis, vel debilitate confectis, *& ibi Innocent. in verbo, valetudinarij, Hostiens. num.*1. *in primis verbis, Bald. num.*1. *in fine, Anton. de Butr. num* 2 *in* 1. *notabil. Abb. ante num.*1. *in* 2. *notab. extra. de testibus, gloss. in cap.*2. *in verbo, eorum nuntio, de testibus cogend. Specul. in tit. de teste, §. qualiter autem, post nu.*22. *Feder. Schenck in tract. de testibus, n.*9. *Lanfran. de testibus, nu.*17. *ad fin. Campeg. de testibus, reg.*288. *verfic. dic primo, Afflict. in tit. si de inuestit. inter dom. & vasall. cap.*1. *num.*55. *Grauat. in addit. ad Vestr. in pract. libr.* 6. *cap.*2. *num* 52. *& cap. fin. num.*11. *Viu. opin.* 928. *num.*11. *Mascard. de probat. libr.*1. *in præfat qu.*5. *num.*42. *& vide quæ in simili dixi infra, in sequ. qu. num.*64. *& sequ.*

226 LIMITA hanc † vndecimam ampliationẽ, vt procedat, dummodo isti testes sint taliter infirmi aut valetudinarii, vt ad iudicem venire nequeant, aliter secus, *ita declarant Abb. in cap. si qui testium, ante nu.*1. *in* 2. *notab. & ibi Felyn. num.*1. *verfic. fallit primo, Aretin. num.*1. *verfic. nota primo, extra, de testibus.*

AMPLIA XII. In † senibus, quos si contigerit examinari, ad eorum domos mittitur Notarius, *secundum gloss. in leg. ad personas, verfic. idem & de senibus, & ibi Odofred. verfic. & idem est etiam in senibus, Angel. num.*3. *Ias. num.*9. *verfic. & idem est etiam in senibus, Angel. num.*3. *Ias. num.*9. *in fin. verfic. in ea glossa, Alexan. post num.*1. *ff. de iureiur. text. expressus, in cap. si qui testium, & ibi Hostiens. numer.*1. *in fin. in verbo, & senes, Ioan. And. nu.*1. *in verbo, senes, Bald. nu.*1. *in fin. Butr nu.*2. *in* 1. *notab. Anan. nu.*5. *post med. Abb. ante nu.*1. *in* 2. *notabil. & num.*6. *&* 7. vbi etiam, qui in proposito dicantur se es, *extra de testibus, Specular. in tit. de teste, §. qualiter autem, post num.*22. *Feder. Schenck in tract. de testibus, num.*4. *Campeg. de testibus, regul.*288. *verfic. du primo, Afflict. in tit. si de inuestit. inter domin. & vasall. cap.*1. *num.*55. *Grauat. in addit. ad Vestr. in Pract. lib.*6. *cap.*2. *num.*52. *& cap final. num.*11. *Mascard. de probat. libr.*1. *in præfat. quæst.*5. *num.*40. Et aduerte, quod licet *Ias. in d.l. ad personas, num.*9. *in fine, verfic. in ea glossa*, referat Angel. dicentem, quod istud de senibus non seruatur de consuetudine, Angelus tamen eo loci in libro meo non loquitur de senibus, sed de familia Doctor. *prout eum supra retuli, nu.*217. & vide ad comprobationem huius ampliationis, quæ dixi *in sequ. quæst. num.*59. *& seqq.*

LIMITA hanc † decimam secundam ampliationem, dummodo testes sint taliter senes, vt ad iudicem venire nequeant, aliter secus, *Abb. in d.c. si qui testium, ante nu.*1. *in* 2. *notab. & ibi etiam Felyn. nu.*1. *verfic. fallit primo, Aret. nu.*1. *verfic. nota* 1. *extra, de test.* Et propterea testes in proposito debere esse septuaginta annorum, dixi *in sequ. quæst. num.*60.

AMPLIA XIII. Et † generaliter nedum in senibus, infirmis, & valetudinariis, sed etiam in omnibus aliis, quomodocunque & qualitercunque impeditis, & non valentibus, exire domum, & ad iudicem venire, *secundum Bart. in authen. apud eloquentissimum, num.*3. *in fine, verfic. vel aliis, qui ad iudicem venire non possunt, C. de fide instr. Ioan. Andr. in cap. si qui test. num.*1. *& ibi Bellamer in summar. Bald. etiam in summario, & ante num.*1. *verfic. aliquando testis impeditur de facto, Anton. de Butr. numer.*1. *Imol. in summario, Ancharan. nu.*1. *Card. Zabarell. in summario, Anan. in summario, Abb. pariter in summario, & nu.*3. *Felyn. nu.*1. *Aret. in summario, extra, de testibus, Vestr. in pract. lib.*6. *cap.*2. *num.*13. *Viu. opin.*928. *num.*11.

AMPLIA XIV. Vt † non solum iudex, sed etiam arbiter teneatur mittere Notarium ad domũ ipsorum testium, senum, infirmorum, impeditorum, & egregiarum personarum, *de quibus supra Bald. in cap. si qui testium, nu.*8. *Felyn. ibid nu.*5. *in fine, verfic. & dicit Bald. extr. de testibus.* Et hæc ampliatio est generalis ad omnes præcedentes ampliationes.

AMPLIA XV. (Et † hæc ampliatio est etiam generalis, sicut præcedens, ad omnes propositas ampliationes) vt iudex non solum possit, sed teneatur de necessitate mittere Notarium, ad examinandum egregias personas, senes, valetudinarios, & impeditos in eorum domibus, si præsentes in loco iudicii sint, si vero absentes, teneatur remittere examẽ ad iudicem loci, vbi detes, teneatur remittere examẽ ad iudicem loci, vbi degunt, secundum Ias. *in l. ad personas, num.*4. *& seqq. vbi bene comprobat hanc ampliationem, & ante eum Alexan. ibid. nn.*7. *& 8. ff. de iureiuran. Bellamer. in c. si qui testium, nu.*10. *& seqq.* Quamuis † contrarium, quod iudex non teneatur de necessitate mittere hunc Notarium, voluerint Host. Ioan. And. But. Abb. & Imol. vbi supr. relati, *in c. significauit, de offic. ord.* prout etiam contrarium late defendit Aret. *in d.c. si qui testium, nu.*4. *&* 5. *& 6. extra, de testibus,* loquens in iudice ordinario, vel delegato Principis, (licet secus in delegato à iudice.

233 AMPLIA XVI. Et † generaliter, vt iudex teneatur mittere Notarium ad examinandum in eorum domibus personas egregias, senes, valetudinarios, aut alias impeditos, etiam quod eos habeat pro suspectis & subornatis, quod videtur contra ea, quæ dixi *supr. nu.*25. *& seqq.* licet bene verum sit, quod possit isto casu iudex vel ipse personaliter accedere, vel trãsmittere aliquam aliam personam idoneam, *secundum Afflict. in titul. si de inuestit. inter domin. & vasal. cap.*1. *nu.*65. vbi pluribus hanc probat ampliationem, & ita alias fuisse resolutum in Curia Neapolitana, testatur Capic. *decis.*90. *in fine illius decis. Benintend. decis. Bonon.*74. *num.*1. *ante finem, Carauit. super ritu magnæ curiæ* 156. *num.*2. *verfic.*2. *amplia, & num.*3. *Seuerol. in tract. de remission. cap.*19. *num.*3. *in fine, verfic. nisi forte senes sint, aut valetudinarij.*

234 Et † licet contrarium videatur in hoc voluisse Grauat. *in addit. ad Vestr. in pract. lib.*6 *cap fin. num.*17. *verfic. verum cum temperamento*, non tamen crederem recedendum à proposita ampliatione, eo præsertim, quia Grauat. pro sua opinione allegat Afflict. *in loco præcitato*, & tamen Afflict. vt supr. eum retuli, stat pro ampliatione.

235 LIMITA I. Propositam † huius quinti capitis regulam sic vt supra ampliatam, non procedere in criminalibus, in quibus egregiæ personæ, senes, infirmi, pauperes, vel alias impediti, de quibus supr. tenentur personaliter comparere coram iudice, absq; eo, quod eorum domos mittatur Notarius ad illos examinandum, *secundum Ias. in l. ad personas, nu.*7 *& ibi etiam Alexan. num.*7. *post med. Aretin. nu.*2. *verfic. restringit autem, & de iureiur. Innocent. in cap. si qui testium, verfic. & hoc in ciuili, non in criminali, & ibi etiam Hostien. nu.*1. *verfic. & hoc in ciuilibus, Ioan. And. nu.*1. *verfic. & loquitur hoc capitulum in ciuili, Henr. Boyc. nu.*5. *Bellamer. in prin. & nu.*3. *Bald. in princ. But. nu.*4 *Imol. nu.*1. *in fin verfic. & limita, Anan. nu.*2. *in fin. verfic. & procedet istud in causa ciuili, Abb. num.*1. *in vltimo notabil. vbi quod ita communiter* * *Dd. tenent, Felyn. num* 2. *verfic. fallit secundo, Aret. nu.*2. *verfic. in criminalibus autem, extra, de testibus, Abb. in cap. cum causam, num.*22. *verfic. ego vltra alios, extra eodem, idem Abb. in cap.*1. *num* 7. *de testibus cogend. Campeg. de testibus, regul.* 288. *in* 3. *casu, Roman. sing.*397. *verfic. sed an habeat locum in causa criminali, Grauat in addit. ad Vestr. in pract. lib.*6. *cap. final. nu.*11. *verfic quo plane, vbi testatur de* * *communi, & nu.*16. *Carauit super ritu magnæ curiæ* 156. *num.*7. *ad med. & rit.* 142. *nu.*1. *ad med. verfic. nec in hoc, & nu.*2. *etiam ad med. Viu. opin.*928. *nu.*9. *Clar. in pract. §. fin. qu.*26. *verfic. & aduerte, vbi quod ita seruatur ex Carauit. loco præcit.*

236 SVBLIMITANDO I. Hanc † primam limitationem aduerte, quod licet plerique ex Dd. præcitatis loquantur non solum in personis egregiis, sed etiam in senibus, valetudinariis, & impeditis, verius tamen crederem, dictam limitationem esse solum intelligendam in personis egregiis, quæ in criminalibus tenẽtur comparere coram iudice ad examinandum: secus autem in impeditis propter senectutem, infirmitatem, aut aliam causam: Tunc enim stante tanto impedimento crederem, vel quod iudex mitteret Notarium, vel quod ipse personaliter accederet eorum domos. Sic enim expresse declarantem reperio Viu. *d. opin.*928 *nu.*9. nec dissentire videtur Seuerol. *in tract. de remission. cap.*4. *num.*3. vbi dixit, quod si testes morbo, vel sexu, aut alia legitima causa non coguntur venire ad iudicem, ad se examinãdum: Tunc conuenit iudicem ire eorum domos etiam in criminalibus. Quod & idem expresse voluit Clar. vbi supr. *d. quæst.*27. *verfic. & aduerte*, vbi dixit, ita seruari ex Carauit. *quem allegat ritu* 155. *nu.*2. *& eqq.* Et facit pro hac sui limitatione id, quod scripsit Card. Zabarel. *in d. cap. si qui testium, colum.*1. *verfic. hoc non videtur procedere, extra, de testibus,* vbi dixit, quod licet in criminalibus testes debeant esse in præsentia iudicis, ille tamen, qui mittitur à iudice, erit loco iudicis. Et ita etiam aliis relatis sentire videtur Menoch. *de recuperan. possess. remed.*15. *num.*359. *& sequ.* Et faciunt pro hac prima sublimitatione, quæ mox dicentur *in sequ.*

SVBLIMITA II. Dictam † primam limitationem non procedere, si iudex sit talis & tantæ dignitatis, vt ipsum non deceat ire domum testium, & tamen testes ita grauantur, vel sunt impediti, vt non possint accedere ad præsentiam iudicis: Tunc enim iudex potest pro illis examinandis mittere Notarium eorum domos, licet causa sit criminalis. *Abb. in cap. si qui testium, num.*1. *verfic. si autem talis est iudex, & ibi etiam Felyn. num.*2. *verfic.*1. *nisi aliud suadeat dignitas inuocantis, Aretin num.*2. *verfic. nisi forte sit tanta dignitas, extra, de testibus, idem Felyn. in capit. cum causam, nu.*22. *in* 1. *sallentia, extra eodem, August. ad Angel. de malef. in verbo, qui iudex statuit terminum, nu.*33. *in fin. verfic. item fallit, Vestr. in pract. libr.*6. *cap. fin num.*1. *post med. verfic. vtpote si testu qualitas, & ibi Grauat. in Addit. nu.*17. *Carauit. super ritu magnæ curiæ* 142. *nu.*2. *post med. verfic. vel nisi persona examinanda, & rit.*156. *nu.*1. *&* 2. *Seuerol. in tractat. de remission. cap.*4 *post nu.*3. vbi bene exemplificat hanc sublimitationem, eum videas.

LIMITA II. Huius † quinti capitis regulam non procedere in causis ciuilibus magnis & arduis, in quibus testes, etiam quod sint egregiæ personæ, senes, infirmi, aut alias impediti, tenentur comparere coram iudice, nec iudex eorum domos mittit Notarium, *secundum Abbat. in cap. si qui testium, num.*4. *ad medium, verfic. putasic dicendum, & ibi etiam Felyn. num.*4. *extra, de testibus, Campeg. de testibus reg.*288. *in* 3. *casu, Grauat. ad Vestr. in pract. lib.*9. *cap. fin. numer.*11. *verfic. quod plane, vbi de* * *communi.* Et † infert ad causas matrimoniales, *& numer.*6. *verfic. nam hinc in causis arduis, Carauit. super ritu magnæ cur.* 142. *num.*2.

Verum † hanc limitationem declara *secundum ea, quæ mox dixi de causis criminalibus, nu.*235. *& seqq.*

LIMITA III. Quia † possunt, si volunt, egregiæ personæ huic priuilegio renuntiare, & coram iudice venire ad se examinandum, *secundum Roman. in leg. ad personas. ff. de iureiur. & ibi Ias. nu.*1. vbi tamen, quod non possunt generaliter renuntiare, & se obligare, vt etiam in futurum, quandocunque contigerit eos examinari, teneantur personaliter coram iudice comparere.

Et † licet contrarium voluerit Alexan. *in d.l. ad personas, num.*4. *in fin. verfic. quæro vtrum, ff. de iureiuran. post gloss. quam allegat in l. nec honore, C. de Epis. & Cler.* & hanc contrariam opinionem late defendat Gomez. *in c. mulieres, nu.*46. *& seq. de iudic.* & veriorem, *post Cyn. in d.l. nec honore, & alios, quos allegat*, dixerit Carauit. *super ritu magnæ curiæ,* 142. *nu.*10. *nec dissentiat Viu. opin.*928. *nu.*13.

Tu † tamen à proposita limitatione non recedas sic, *vt supra per Ias.* declarata, & apud nos seruata, etiam in practica, secundum quam sæpissime videmus egregias & nobiles personas sic volentes venire ad domum iudicis & Notarii, ad se examinandum.

LIMITA IV. Quia quando † iudex interloquitur, mittendum esse Notarium domum testium infirmorum, senum, & egregiarum personarum, pro illis examinandis citanda est pars, *secundum Bal. in c. si qui testium, nu.*9. *& ibi etiam Abb. nu.*2. *& Fel. nu.*5. *ext. de testibus.* Et ita apud nos practicatur, cum ad producentis instantiam citetur aduersarius ad videndum iurare testes in eorum aut Notarii domibus, & vbi reperti fuerint. Perfecta hæc quæstio ad laudem Dei die 7. Ianuarii 1596.

ARGVMENTVM.

Testes quando, quomodo, & in quibus causis cogi possint ad ferendum testimonium.

SVM-

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

SVMMARIA.

Testes coacti ad ferendum testimonium in casu, in quo cogi non debebant, nihil probant, num 1.

Testes in causis ciuilibus regulariter cogi possunt ad testificandum, num.3. Ratio huius regulæ nu.4 & eqq.

Testimonium ferre est munus publicum, quando verum sit, & de materia, num.5.

Testes si subtrahant se à testificando gratia, odio, vel timore, possunt cogi ad testificandum, num.6. & eo ipso, quod moniti non comparet, præsumitur se subtrahere, num.7 sed hoc vltimum declara quatuor modis, vt nu.8 & seqq.

Testes si subtrahantur à parte, ne testificentur, possunt cogi ad testificandum, num.12.

Testis, qui se subtrahit à testificando, vt veritatem celet, peccatum mortale committit, numer.13. quod quando verum sit, num.14.

Testes ad testificandum cogi possunt etiam quod veritas aliunde haberi possit, num.15. & num.17. licet alij contra, nu.16.

Testes multo magis ad testificandum compelluntur, quando veritas aliter haberi non potest, num.18.

Testes qui iactant, se scire veritatem, compelluntur ad testificandum, num.19.

Testes coguntur etiam, quod dicant, se nihil scire, nu.20.

Testes coguntur ad declarandam eorum dubiam depositionem, num.21.

Testes coguntur in ciuilibus etiam quod sit periculum inimicitiæ propter potentiam partis, contra quam deponunt, nu.22.

Testes possunt cogi etiam a delegato, num.23.

Testes possunt cogi in causa matrimoniali, num.24. declara, vt num.25. & seqq.

Testes coguntur in causis spiritualibus, num.28. declara, vt numer. 29 & 30.

Testes coguntur in causis beneficialibus, num.31.

Testes coguntur in causa consanguinitatis, declara, vt num.33. & seqq.

Testes coguntur ad se examinandum à iudice Ecclesiastico per suspensionem excommunicationem, & depositionem, nu. 36. a iudice autem seculari per indictionem multæ, vel captionoribus, num 37. item per confiscationem bonorum, nu. 38. item per Bannum, num.39. Sed an per carcerationem, num.40. 41. & 42 & quid, si testis fuerit impeditus comparere, an excusetur a pœna excommunicationis sibi commi nata, num.43.

Testes in criminalibus non coguntur remissiue, nu.44.

Testes priuilegiati non coguntur ad ferendum testimonium, numer.45. Et qui sint isti testes priuilegiati, nu.46. & 47. vbi remissiue.

Testes synodales non coguntur ad testificandum, & qui sint isti testes synodales, num.48.

Testes, qui semel tulerunt testimonium, non possunt iterum cogi ad testificandum nisi in defectum probationum, nu.49.

Testes qui venerunt ad se examinandum, non possunt detineri vltra quindecim dies, num.50.

Testes ab arbitro non possunt cogi ad testificandum, nu.51.

Testes si se non subtrahant à testificando gratia, odio, vel timore, non possunt cogi, nu.52. contra, nu.53. declara, vt nu.54.

Testes non possunt præcise cogi ad testificandum, sed est necesse, vt præcedat monitio, nu.55. Declara, vt nu.56.

QVÆSTIO LXXVIII. CAP. I.

1 OPPONITVR XXXII. Contra † testes, quod fuerunt coacti ad se examinandum in casu, in quo de iure cogi aut compelli non debebant, ideo nedum non probant, sed nec etiam faciunt indicium, *secundum Baldum in l. lege Iulia, in lectura antiqua, in fine, verſic. vel quid si cogeret de facto, ff. de testib. Florian. in leg. inuiti, la 2. ad finem, versic. addetamen, ff. eodem, Brun. de indic. & tortur. part. 1. quæst. 2. num. 13. Blanc. de indic. ad l. final. num 355. ff. de quæst. Carrer. in pract. in 2. tract. de indic. & tortur. §. vltimo an testis, num. 9. & num. 11.* vbi etiam, quod talis defectus non purgatur per torturam, *Anton. Gomez. de delict. cap. 12. rubr. de probat. delict. num. 24. versic. & si de facto.*

Verum † vt bene sciamus, quando prædicta oppositio valida sit, & quando non, operæ pretium est videre, quando, quomodo, & in quibus casibus testes possunt cogi ad ferendum testimonium, & quando non. Et vt hæc bene comprehendantur, diuidam propositam quæstionem in tria capita, in quorum primo generaliter tangam, quando, & in quibus causis possint testes compelli ad testificandum. In secundo in specie tractabo de personis, quæ à iure priuilegium habent, vt non possint ad testificandum cogi. In tertio autem particulariter declarabo, an, & quando in causis criminalibus testes cogi possint ad ferendum testimonium. 2

REGVLA in † hoc primo capite constituenda est affirmatiua, quod videlicet in causis ciuilibus testes ad perhibendum veritatis testimonium compelli possunt, tam de iure ciuili, quam Canonico, *vt videre est apud gloss. in cap. ... in verbo, occultent, & ibi Innocent. nu. 2. in verbo, compellant, Hostien. num. 1. in verbo, occultent, Anchar. num. 3. in 4. notabil. Anan. num. 3. versic. nota, quod regulariter, Abb ante nu. 1. versic. in causa ciuili, Felyn. in summ. extr. de testibus cog. Hostiens. in cap. 2. nu. 1. & seqq. extra eodem, item gloss. in cap. super eo, in verbo, timore, versic. & testes inuiti cogendi sunt, d. tit. de testibus cogen. Henric. Boyc. in cap. dilectorum, nu. 2. & ibi Bellam. nu. 19. Bald. in summ. & nu. 1. Butr. nu. 3. versic. 1. in ciuili, & num. 5. post med. co. fin. in princip. versic. ad primum,* vbi quod hæc regula procedit indistincte de iure ciuili, & de iure Canonico, *Imol. nu. 4. versic. prima fuit opinio, & nu. 6. col. 3. ad fin. versic. tan. en pro conclusione, Anchar. nu. 2. Zabarell. col. 1. ad med versic. dic. quod aut in ciuili, Abb. nu. 3. versic. regula est, & dicit nu. 3. col. 3. ad med. versic. 1. casu, & 4. col. 5. in fin. versic. & omnia prædicta, & column. 4. post princip. versic. unde puto extra, eodem titul. Azo. in summario. rub. de testibus, num 2. & nu 4. Hostiens. pariter in summario, rubr. de testibus cog. nu. 2. in quibus causis. in princip. Alber. in leg. 1. num. 2. & ibi Florian. num. 5. in 4 notab. ff. de testibus, idem Florian. in l. lege Iulia, in princ. versic. regulariter autem, dict. tit. de testibus, Odofred. in leg. inuiti, la 1 in princip. in verbo, non coguntur, versic. quod est contra regulam generalem, & numer. 1. & ibi Florian. post num. 1 versic. ex hoc nota, quod regulariter, ff. eodem, idem Odofred. in leg. inuiti, la 2. versic. quia inuitus debet cogi, ff. de testibus, & pro hac regula est text. in leg. si quando, in verbo. inuitos, & ibi gloss. 1. vbi adducit tura concordantia, & rebo. Spondet contrarius, Petr. de Bellapert. in princip. in 1. notabil. Odofred. ante num. 1. versic. & primo dicit, & num. 1 in fin. versic. & quoniam omnes leges, & num. 3. versic. or signori, & num. 4. in princip. in fin. versic. ex quibus ergo apparet, quod regulariter, Cyn. num. 1. in 1. notab. Bart. nu 5. in 2. lectura, & nu. 6. versic. in causa autem ciuili, Bald. ante num 1. Fulgos. ante nu. 1. Albert. nu. 1. C. de testibus, Ang. de Perus. in tract. de testibus, numer. 22. Anton. Gomez. de delict. cap. 12. rub. de probatione delict. nu. 24. vbi aliis relatis testatur de * communi opinione, Monticell. in repertor. test. rubr. compelluntur testes, fol 136. colum. 1. versic. 2. & in rubric. testes, per quos compellantur, fol. 145. colum secunda, versic. 1. Corrad. in Pract. tit. de testibus, nu 7 fol. 67. colum. 1. Andr. Gail. obseruat. 100. in princip. lib. 1. vbi testatur de communi * Dd. sententia.** 3

Ratio autem huius regulæ † triplex affertur per gloss. *in dict. capit. 1. in verbo, occultent, & ibi alij * omnes, de testibus * cogend. Hostiens. in summa, in rubric. de testibus cogendis, §. & quare, in princip. & communiter * Dd.* Prima, ne veritas * occultetur. Secunda, ne malus vt bonus æstimetur. *c. quanquam, 14. qu. 2.* Tertia, quia peccatum mortale est, veritatem celare, *cap. quisquis, 11. quæst. 3.* Sed de hac tertia ratione dicam latius *infr. nu. 13.* Addo & quintam rationem. Quia † scilicet ferre testimonium, est munus publicum, ad munus autem publicum etiam quis inuitus cogi- 4

cogitur, *l. si quis munus, ff. de muner. & honor. Odofred. in l. inuiti, la 1. num. 1. ff. de testibus, & in leg. inuiti, la 2. versic. quia ferre testimonium est publicum officium, ff. eod. Anton. Gomez. de delict. c. 12. rubr. de probat. delict. num. 24. Pract. Corradi, tit. de testibus, num. 6. versic. nam & id publicum munus est, And. Gail. obseruat. 100. num. 2. libr. 1. vbi bene iuribus comprobat hanc rationem, Foller. in pract. crimin. capit. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, num. 5.* vbi etiam bene declarat, an, & quo respectu officium testis dicatur publicum, vel quasi publicum, tam de iure ciuili, quam de iure Canonico, *Hector Æmil. in tractat. de testibus, in verbo, testis locum generalu, num. 14.* vbi pro hac ratione plures adducit concordantes, ac etiam declarat, an testis officium sit publicum, an quasi publicum, & quo respectu dicatur publicum, *post Bald. Abb. & Felyn. in rubr. de testibus cogen. & alios plures, quos allegat.*

6 AMPLIA I. Propositam † regulam multo magis procedere, si testes subtrahant se à testificando, gratia, odio, vel timore: tunc enim eos compelli probat *text. in cap. 1. ibi, si autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahant, &c. & ibi Hostiens. num. 1. in verbo, occultent, & nu. 7. in fine, Abb. ante num. 1. versic. etsi se subtrahant, & versic. mandat Papa, & num. 5. Felyn. in summario, extra, de testibus cogend. item est text. in cap. super eo. ibi, nisi forte timore aduersa partis constiterit iudici, eos a ferendo testimonio reuocari, Ioan. Andr. ibidem, num. 1. Bellamer. in princip. Bald. nu. 1. Butr. in summario, Imol. in summar. Anan. num. 1. Abb. in summar. Felyn. in summar. extra eodem, & est etiam text. in c. cæterum, in fine, ibi, si ipsum constiterit odio, vel gratia veritatem suppriмere, aut timore, & ibi gloss. in verbo, timore, Hostien. num. 2 in fine, in verbo, temore, Ioan. Andr. num. 2. in verbo, ius scriptum, Bellamer. num. 1. in fine, d. tit. de testibus cogend. & pariter est tex. in cap. dilectorum, ibi, si fe gratia, odio vel timore subtraxerint, & ibi Ioan. Andr. num. 6. versic. alij dicunt, il 2. Bellamer. num. 14. in fine, versic. alij dixerunt, & sub nu. 22. versic. tertia opinio, & num. 26. versic. prima conclusio, Butr. sub numer. 3. & num. 4. colum. 2. in fine, in §. opinione, Imol. num. 1. & nu. 4. versic. 4 fuit opinio, Ancharan. num 1. in 1. notab. extra eodem, alia text. in c. venerabilis, in fin. ibi, si fe gratia, odio vel timore subtraxerint, pariter de testibus cogen. Hostiens. in summario, rubr. de testibus cogen. §. & quando cogantur, versic. vel quando se subtrahunt, Specul. in tit. de teste, §. de testium compulsione, num. 4. versic. in ciuilibus autem, Monticell in repert. test. rubric. cogendi quando sint testes in causa ciuili, fol. 139. col. 2. versic. 1. & 2. Boccac. de liter. remiss. cap. 2. nu. 19.* Et faciunt, quæ in simili in criminalibus dixi *infra, nu. 126.*

7 AMPLIA rursus † præcedentem ampliationem, vt eo ipso, quod testis monitus ad testificandum non comparet, præsumatur se subtrahere, gratia, odio, vel timore, *secundum gloss. in cap. 1. in verbo, timore, versic. ex eo enim, & ibi Innocent. num. 1. in verbo, odio, Hostiens. num. 2. in eodem verbo, odio, & num. 3. in fine, in verbo, subtrahant, Ioan. Andr. num. 6. Butr. num. 7. versic. in dubio præsumatur, Imol. num. 3. versic. in glossa 2. Ancharan. num. 4. versic. vlterius nota, Abb. num. 5. Felyn. num. 9. de testibus cogend. item est gloss. in cap. super eo, in verbo, timore, & ibi Hostiens. post num. 1. versic. hoc constat, Bald. num. 5. vbi declarat, Butr. nu. 9. Anchar. num. 4. extra eodem, & est pariter gloss. in cap. cæterum, in verbo, ipsum, Hostiens. ibidem, num. 2. ad finem, in verbo, constiterit, Bellam. post Ioan. Andr. num. 3. in fine, Butr. num. 4. Abb. num. 2. versic. nota tamen, eodem titul. alia gloss. in cap. dilectorum, in verbo, super criminalibus, in princ. versic. & eo ipso, & ibi Bald. num. 2. But. nu. 3. versic. quod in dubio præsumitur, Zabar. col. 1. post med. versic. sed dic. quod eo ipso, Felyn. num. 1 versic. etsi moniti non se excusant, d. tit. de testibus cogend. Hostiens. in summar. rubr. de testibus cogend. §. & quando cogantur, versic. ex eo ipso, & in §. vt qualiter, in princ. versic. & si moniti, Specul. in titul. de teste, §. qualiter autem, num. 1. versic. sed dic potest, Boccac. de liter. remissor. cap. 2. num. 18. Menoch. de præsumpt. libr. 2. præsumpt. 55. num. 4.*

LIMITA I. Propositam † præcedentem ampliationem non procedere in criminalibus, *vt dixi infra, numer. 128.* 8

LIMITA II. Eandem † ampliationem, quia hæc præsumptio per aliam eliditur, puta, si testis sit religiosus, qui iurare veretur, & propterea se à testificando subtrahit, tunc enim non præsumitur, quod subtrahat se gratia, odio, vel timore partis, *Innocent. in cap. 2. num. 1. versic. & hoc est verum, Hostiens. ibid. num. 2. in fin. versic. & hoc verum est, Ioan. Andr. nu. 6. Bellam. nu. 1. Butr. nu. 7. versic. & hoc verum, Anchar. sub nu. 4. Abb. sub nu. 5. de testibus cogen. idem Abb. in c. dilectorum, col. 4. ante med. versic. vel nisi alia præsumptio, extr. eodem, Specul. in tit. de teste, §. qualiter autem, num. 18. versic. nisi hanc præsumptionem alia elidat.* 9

LIMITA III. In † personis priuilegiatis, quæ eo ipso, quod moniti non comparent, non præsumuntur se odio, gratia vel timore subtrahere: sed quia volunt vti eorum priuilegio, *vt dixi infra, num. 106.* non est opus hic repetere. 10

LIMITA IV. Vt † hæc præsumptio procedat, quando veritas aliter haberi non potest, secus si cõstat, quod aliunde veritas haberi possit, quia tunc non præsumuntur testes se subtrahere odio, gratia, vel timore, eo ipso, quod moniti non comparent, *secundum gloss. in cap. 1. in verbo, timore, in fine, versic. nisi constaret per alios, &c. & ibi Innocen. nu. 1. in versic. odio, Hostiens. nu. 2 post med. in verbo, odio, Bellamer. in fin. princ. Butr. nu. 7 versic. idem compellendum, nisi constet per alios idem posse probari, extra, de testibus cogen. Abb. in d. cap. 1. sub num. 7. versic. 2. videtur* vbi declarat, hanc limitationem procedere in causis criminalibus, vel in personis priuilegiatis, secus in aliis. 11

AMPLIA II. Eandem † propositam regulam, vt pariter & multo magis procedat, si testes à testificando subtrahantur à parte, contra quam producuntur, vel ab alio eius nomine, tunc enim pariter & eos compelli scripserunt Innoc. *in cap 1. nu 5. versic. idem si subtrahantur, & ibi Host. num. 7. ante fin. Bellamer. num. 7. de testibus cogend. Abb. in c. super eo, nu. 2. ver. & idem dicit Innoc. extra eod. Boccac. de liter. remissor. cap. 2. num. 19.* Hinc pariter cogendos esse testes ad testificandum, etiam quod ad instantiam partis, seu alterius, iurauerint non testificari, probat tex. *in cap. peruenit, sl 1. & ibi notant omnes, * de testibus cogen. & diutam latius infra, nu. 149.* 12

AMPLIA III. Quia veritatem † celare peccatum mortale est, & propterea, qui se à testificando subtrahit, peccatum mortale committit, *cap. quisquis 11. qu. 3. gloss. in c. 1. in verbo, occultent, & ibi Host. num. 2. versic. & quia mortale peccatum est, Anan. nu. 2. Felyn. nu 2. extra, de testibus cogen. Host. in cap. 2. nu. 1. & seqq. extr. eodem, alia gloss. in c. dilectorum, in verbo, super criminalibus, in princ. versic. & quia mortaliter peccat, & ibi Henr. Boyc. nu. 1. versic. & morbo, Bellamer. nu 8. in fin. versic. 3. nota, Abb. nu. 1. versic. ex quo infertur, d. tit. de testibus cog. Host. in summ. rubr. de testibus cog. §. qui testes cogendi, ad fin. versic. & est ratio, & §. & quare etiam, ad fin. versic. satis igitur, Moncad. ad Crot. de test. part. 5. nu. 198. lit. A. versic. & ratio, Montic. in repert. test. rub. compelli quando poss. in test. fol. 146. col. 1. vers. fin. And. Gail. obser. 100. nu. 1. lib. 1.* 13

Verum, quia † non semper hæc ampliatio vera est, quia non semper verum est, quod sit peccatum mortale veritatem occultare: ideo ad declarationem propositæ ampliationis vide Diuum Thom. *2. 2. qu. 70. artic. 1. But. in c. 1. n. 6. & ibi Imol nu. 2. Anan. nu. 4. Abb. nu. 2. & seqq. vbi bene distinguit, & ibi in addit. lit. B. de test. cog. Bellam. in c. dilectorum post nu. 11. & seq. eod. tit. Alb. de Malet. in tract. de test. c. 6. nu. 26. & seqq. Foller in pract. crim. Canon. c. 8. in verbo, test. diligenter examinatu, nu. 3. & 4. vbi late.* 14

AMPLIA IV. Vt † testes ad testificandum cogi possint etiam, quod per alios veritas haberi possit, *Host. in summario, rubr. de testibus cogend. §. & quando cogantur, versicul. quamuis secundum leges, & versicul. alij autem cogantur,* 15

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

guntur, idem Hostiens. in cap. 1. post num. 2. versic. solutio, & sub num. 4. & ibi etiam Andr. num. 5. Butr. num. 6. in fin. Imol. sub nu. 3. Anchar. nu. 3. Anan. nu. 3. versic. & in hoc, Abb. nu. 4. post princ. & versic. 2. nota, Felyn. nu. 8. versic. & sic erit differentia, de testibus cogendis, idem Felyn. in capit. 2. in princip. versic. sed idem dic, eodem tit. Imol. in cap. super eo, nu. 4. ad fin. versic. sed in non priuilegiatis, & ibi etiam Abb. num. 3. extra eodem, Hostiens. in cap. peruenit ad nos, ante num. 1. in verbo, quia hi, & num. 1. ad med. in verbo, nequierit, de testibus cogend. Henric. Boyc. in cap. dilectorum, nu. 2. & ibi etiam Imol. num. 6. col. 4. ante medium, versic. primo casu, eodem tit. de testibus cogendis, Bald. in l. lege Iulia, versic. & sic secundum Hostiensem, ff. de testibus, Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 6. numer. 29. Crott. de testibus. part. 5. num. 199. Ex quibus hanc ampliationem communiter * à Doctorib. receptam esse sufficit-
* mare non dubito.

16 Contrarium, † quod testes non possint cogi, quando veritas aliunde haberi non potest, videtur de mente glossæ in cap. 1. in verbo, timore, in fin. versic. nisi constaret per alios, de testibus cogendis, vbi loquitur etiam quando testes subtrahant se gratia, odio, vel timore, & ita etiam videtur de mente Innocent. in dict. cap. 1. num. 1. in verbo, odio, in illis verbis, & intelligo eos se aliter subtrahere, quando non potest veritas aliter apparere. Ergo sumpto argumento ab eius dictis, à contrario sensu, secus videtur sentire, quãdo aliter veritas apparere potest. Quæ verba Innocentii sunt repetita per Hostiens. in dict. cap. 1. num. 2. post medium, in verbo, odio, & ibid. per Bellamer. in fine princip. Butr. num. 7. versic. ideo compellendum, nisi constet, per alios idem posse probari. Abb. post num. 5. de testibus cogendis. Facit etiam in hac opinione text. in cap. venerabilem, ibi, & ipse intentionem
* suam probare non possit, nisi testimonio trium præfatorum, &
* infra, ne pro defectu testium pereat sua iustitia, eodem
Anan. num. 3. Abb. ante num. 1. versic. nota primo, Felyn. in summario, de testibus cogendis, item est text. in cap. peruenit ad nos, in fin. ibi, si aliter veritas nequierit elici, eodem titul. & est etiam gloss. in cap. dilectorum, in verbo, super criminibus, in princip. & ibi Ioan. Andr. num. 6. versic. quarti dicunt, Henric. Boyc. post num. 3. Bellamer. num. 14. in fin. versic. alij quod tunc compellantur, & num. 22. in fine, versic. quarti dicunt, Butr. numer. 4. colum. 2. in fin. in 6 opinione, Imol. num. 4. versic. tertia fuit opinio, Zabarell. col. 2. in fine, versic. ex his dic de titulo, de testibus cogend. Innocent. in cap. 1. num. 1. in fine, versic. item dicimus, & num. 2. versic. alij tunc, & ibi Hostiens. num. 3. versic. per quam dicendum est, vbi loquitur etiam, quod testes non se subtrahant odio, gratia, vel timore, & numer. 6. versic. vel in defectum probationum, Bellamer. num 3. & num. 5. in 3. opinione, Abb. num. 6. post medium, in 1. conclusione, extra eodem, Bellamer. in rubr. de testibus cogend. numer. 4. Hostiens. in summa, rubric. de testibus cogend. v. & quando coguntur in princip. Speculat. in tit. de teste, §. qualiter autem, num. 18. in princ. iuncto versic. item in omnibus casibus, Monticell. in repertor. testium, rubr. compelluntur testes, fol. 137. colum. 1. versic. 1. Foller. in pract. criminal. Canon. cap. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, nu. 16. ad med. Et faciunt quæ in simili in criminalibus dixi infra, num. 124.

A Mplia VI. Vt † pariter & eo magis cogendi sint testes ad testificandum, quando iactant se scire veritatem, secundum Innoc. in cap. 1. nu. 2. versic. alij dicunt, & ibi etiam Hostiens. num. 5. in fin Bellamer post num. 5. in 2. opinione, de testibus cogen. Ioan. And. in cap. dilectorum, nu. 6. versic. alij dicunt testes, & ibid. Bellam. nu. 14. in fin. versic. quidam alij dixerunt, & nu. 22. versic. secunda opinio, Butr. nu. 4. colum. 2. in fin. versic. quarta opinio, Imol. nu. 4. versic. secunda fuit opinio, extra eodem. 19

A Mplia VII. Vt † testes cogendi sint ad deponẽ- 20
dum, etiam quod dicant, se nihil scire, secundum Montic. in repert test. rub. dicens, se nihil scire. fol. 142. col. 2. versic. fin. Et licet contra hanc ampliationem faciant Dd. allegati in præcedenti ampliatione, dum dicunt testes cogendos, quando iactant, se scire veritatem, aliter secus, aduerte tamen, quod istorum opinio non recipitur à Dd. prædictis. Nam inter diuersas Doct. opiniones, quas referunt, quando scilicet sint cogendi testes, & quando non, referunt etiam & istam, sed illam non firmant, nec recipiunt, ideo non discedas ab ampliatione.

A Mplia VIII. Vt † multo magis testes cogantur, 21
quando semel examinati obscure deposuerunt, ad declarandam eorum dubiam & obscuram depositionem, secundum Tindar. in tract. de testibus, part. 1. cap. 9. num. 15. Monticell. in repertor. test. rubr. compelluntur testes, fol. 136. col. 2 versic. fin.

A Mplia IX. Vt † quicquid secus sit in crimina- 22
libus, vt dixi infra, num 123. in ciuilibus tamen testes coguntur ad se examinandum, etiam quod is, contra quem deponunt, sit persona potens, nõn enim tunc est periculum, quod ex huiusmodi examine aliqua cõtrahatur inimicitia, ex allegatis per Monticell. in repertorio test. in rubric. cogendi quando sint testes in causa ciuili, folio 139. colum. 1. versic. fin. & per Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 2. num. 15.

A Mplia X. Vt † testes ad se examinandum cogi 23
possint nõ solum à iudice ordinario, sed etiam à delegato, Butr. in cap. 1. num. 4. & ibi Imol. num. 1. vbi respondet contrarium, Ancharan. nu. 1. in 2. notab. Anan. nu. 2. in fin. versic. an autem delegatus, Abb. num. 1. ad medium, versic. oppono vtdetur, vbi quod ita * communiter Doctores tenent, Speculat. * in titul. de teste, §. de testium compulsione, numer. 7. vbi loquitur in delegato Papæ, dicitque quod potest testes compellere, etiam quod in rescripto nonadsit clausula, testes autem. Deinde facit regulam, quod de stylo Curiæ Romanæ prædicta clausula ponitur regulariter in commissionibus, præter quam in sexdecim casibus, ibi per

per eum enumeratis, Alber. de Malet. in tract. de testibus, c. 6. nu. 53. & seq. vbi refert & sequit. Speculatorem, in loco præcitato, Crot. de test. bus, part. 5. num. 104. vbi etiam refert & sequitur
* Specul. in loco prædicto, & tenetur de * communi opinione, And. Gail. observ. 100. in prin. vbi vt eius commissarium, lib. 1. & numer. 11. vbi bene comprobat hanc ampliationem, Foller. in pract. crim. canon. cap. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, numer. 37. Mascard. de probat. lib. 1. quæst. 5. nu. 58. vbi præcipuè loquitur in delegato à Papa, vel à Principe.

24 A Mplia XI. Et † multo magis in causa matrimoniali, text. est in cap prædicto, & ibi Ioan. Andr. nu. 1. Bellamer. in princip. Bald. in summar. Butr. numer. 1. & num. 3. in 3. notabil. Imol. in summar. Ancharan. ante num. primum, Zaba-
* rell. num. 1. Anan. num. 1. Abb. in summ. vbi, quod ita * communiter summatur iste tex. licet sibi non placeat, quod hoc sit speciale in causa matrimonii, cum ad idem sit regula generalis in omnibus causis ciuilibus, Felyn. nu. 1. ad med. de testibus cogend. Bald. in rub. de testibus cogend. post nu. 4. But. in c. caterum, num. 1. versic. nota testes, & ibi etiam Imol. in princip eodem versic. nota testes, Anan. num. 1. in fin. versic. nota, quod in causa matrimonij, extra eodem, Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 2. nu. 22. Foller. in pract. crim. canon. c. 8. in verbo, testibus diligen... examinatis, nu. 8.

25 Limita I. Hanc † vndecimam ampliationem, vt procedat, dummodo tamen præcedat monitio, aliter secus, text. est in d. cap. 1. ibi, diligentius moneas, &c. (sed de hoc dixi latius infra, nu. 55.) & ibi Abb. ante nu. 1. secundo notabil. vbi tamen, quod quando veritas aliter haberi non potest, vel iudex sit remotus à partibus, etiam non præcedente monitione, possunt testes à principio compelli, iudexque illis à principio præcipit, & sub conditione censuram Ecclesiasticam fulminat.

26 Limita II. Hanc † eandem ampliationem procedere, dũmodo testes odio, gratia, vel timore se subtrahant, alias secus, cap. 1. de testibus cogend. ibi, si autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahant, & ibi gloss. in verbo, occultent, Bald. ante num. 1. in figuratione casus, Butr. nu. 7. idem Butr in cap. caterum, num. 1. extra eodem, & faciunt generaliter tradita infra, num. 52. Et sic ex hac limitatione infertur, nullum adesse speciale in causa matrimoniali, quia generaliter in omni causa testes coguntur, quando ita
27 se subtrahant, vt dixi supra, num. 6. Ideo † contra, quod in causa matrimoniali testes cogantur, etiam quod se non subtrahant odio, gratia, vel timore, voluit Imol. in d. cap caterum, in princ. versic. & forte sic dicit litera, & in fin. quem omnino videas.

28 A Mplia XII. In † causis spiritualibus, in quibus testes cogi posse ad examinandum, voluit Innoc. in cap. 1. num. 3. versic. & in causis spiritualibus, & ibi Host. num. 6. post med. Bellamer. nu. 5. in fin. de testibus cogend. idem Innoc. in c. caterum, in prin. vbi Host. n. 1. Ioan. And. nu. 1. in verbo, consanguinitate. Bellam. nu. 1. versic. nota in spiritualitate, & n. 2. versic. ergo in omni causa spirituali, But. nu. 3. Imol. post prin. versic. vltimo potes notare, Anchar. nu. 2. in præfato notab. Anan. num. 1. versic. & sic videtur, Abb. nu. 1. eodem tit. Crot. in tract. de testib. part. 5. nu. 202. Foller. in pract. crim. can. cap. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, nu. 16. versic. item in causis spiritualibus.

29 Limita, hanc † decimam secundam ampliationẽ procedere, dummodo testes se subtrahant odio, gratia, vel timore, aliter secus. Ita videtur text. in c. caterum, in fin. ibi, si ipsum constiterit odio, vel gratia veritatem supprimere,
* aut timore, & ibi notant * omnes, de testibus cogend. Verum si hæc limitatio esset vera, nulla esset differẽtia inter causas spirituales & prophanas, cum etiam in prophanis testes cogantur, quando se subtrahunt odio, gratia, vel
30 timore, vt dixi supr. nu. 6. ideo † contra, quod in causis spiritualibus testes cogantur, etiam quod nõ se subtrahant odio, gratia, vel timore, voluit Imol. quem omnino videas in d. cap. caterum, in princ. & in fin. vbi, (ni fallor) ponit verum intellectum illius textus.

A Mplia XIII. In † causis beneficialibus, Bald. in 31
rubr. de testibus cogen. nu. 4. versic. idem nisi beneficialis, Foll. in pract. crimin. can. c. 8. in verb. testibus diligenter examinatis, nu. 8. & post princ.

A Mplia XIV. In † causa consanguinitatis, text. est 32
in cap. caterum, in princ. ibi, caterum, quod super consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitabatur à nobis, & ibi gloss. in verbo scriptum, vbi quod hoc procedit tam de iure Canonico, quam ciuili, & etiam de consuetudine, prout ibi dicit text. Ioan. Andr. in sum. Bellamer. in summ. Bald. in summ. Butr. num. 1. Imol. in sum. Anchar. in summ. Zabarell. in summ. Anan. nu. 1. de testibus cogen. Boccac. in tract. de liter. remiss. cap. 2. nu. 20.

Limita I. Hanc † decimam quartam ampliatio- 33
nem procedere, dummodo testes se subtrahant odio, gratia, vel timore, aliter secus, prout videtur text. in d. c. caterum, in fin. ibi, si ipsum constiterit odio, vel gratia, veritatem supprimere, aut timore, de testibus cogend. Verum si hæc limitatio esset vera, nulla esset differentia inter causam consanguinitatis, & alias causas, præ ea, quæ dixi supra, num. 6. & bene aduertunt † Ioann. Andr. in dict. cap. caterum, nu. 2. & 34
Abb. in princip. & post nu. 2. ideo contrarium, quod in causa consanguinitatis testes compellantur, etiam quod se subtrahendo odio, gratia, vel timore, voluit Imol. quem omnino videas, in d. cap. caterum, in princip. versic. & forte, & in fin. versic. in ea glossa, vbi ponit verum intellectum illius textus.

Limita II. Eandem † decimam quartam ampli- 35
tionem procedere, quando agitur ad matrimonium coniungendum, vel disiungendum, secus, si agatur ad successionem, tutelam deferendam, iudicem recusandum, & his similia, quia tunc non coguntur, Ioan. Andr. in d. caterum, post nu. 1. & ibi Bellam. num. 1. Anchar. num. 2. versic. & hæc gl. Abb. nu. 2. vbi de materia, de testibus cog. &c.

A Mplia XV. Vt † testes, si clerici sint, vel etiam 36
laici, & coram ecclesiastico iudice agatur, possint ad testificandum cogi per Ecclesiasticas censuras, nempe per suspensionem, & crescente contumacia per excommunicationem, & depositionem, tex. est in cap. prædicto, in fin. ibi, Ecclesiastica districtione compellas, de testibus cog. Bellam. in rubr. de testibus cog. nu. 14. est etiam text. in cap 2. ibi, auctoritate Apostolica suspensos, etsi ne sic veneritis, excommunicationis & depositionis sententias poterit is formidare, & ibi gl. in verbo, depositionis, Host. nu. 4. & 5. in verb. ab officio, in verb. suspensos, in verb. excõmunicationis, & in verbo, depositionis. Ioan. And. nu. 1. & nu. 3. in verb. excommunicationis. Bellam. ante nu. mer. 1. in summ. Bald. etiam in summario. Butr. nu. 1. Imol. in summ. Anchar. nu. 1. Zabar. in princ. Anan. nu. 1. & nu. 4. Abb. in summ. & nu. 1. & nu. 4. in fin. vbi ponit practicam procedendi contra testem cõtumacem ad prædictas pœnas, Felyn. in summ. ext. eod. gloss. in c. super eo, in verbo, timore, in fin. de testibus cog. item est text. in c. peruenit ad nos, in fin. ibi, ad illud sunt per censuram ecclesiasticam compellendi, d. tit. de testibus cogend. alius text. in cap. cum contra, in fin. ibi, per censuram ecclesiasticam debes appellatione remota compellere, extra eodem. item & alius text. in cap. dilectorum, in fin. ibi per censuram ecclesiasticam cogatis, & ibi Ioan. Andr. num. 3. Henric. Boyc. num. 9. Anton. de Butr. nu. 2. Imol. nu. 2. Anchar. nu. 1. Anan. num. 1. versic. & intellige Abb. nu. 1. in 2. notab. pariter de testibus cogen. Et pro hac limitatione facit etiam text. in cap. venerabilem, ibi, per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis, eod. tit. Hostiens. in summa, rub. de testibus cog. §. & qualiter, in princ. Specul. in tit. de teste, §. de testium compulsione, nu. 6. versic. sed qualiter cogentur testes, Ang. de Perus. in tract. de testibus, num. 23. in fine, versic. si autem testes, & nu. 25. versic. item per iudicem Ecclesiasticum, Alb. de Malet. de testibus c. 6. nu. 56. Crot. de testib. part. 5. num. 207. Monticell. in repert. test. rubr. compelli quomod possint test. folio 146. col. 1. versic. pen. Pract. Conrad. tit. de testibus, nu. 6. fol. 66. col. 2. versic. in iure vero Canonico, Boccac. in tract. de liter. remissor. cap. 2. num. 8. Foller. in pract. crim. canon. cap. 8. in

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

verb testibus diligenter examinatis, num.36. vbi ponit formam procedendi ad istas pœnas ecclesiasticas, *Mascard. de prob.libr.1.qu.5.nu.47.versic.item per iudicem ecclesiasticum,*

37 *& nu.60.* Si autem †causa agatur coram seculari iudice, & tunc cogũtur, vel per indictionem mulctæ, *l.1.in prin.* & *ff.si quis ius dicen.obtemp.* vel captis pignoribus, *l.curent.ff.de testibus, l.iudices.C.de fid.instrum.§.fin. Inst.de satisdat. Bellam. in rub.de testibus cogen.nu.14. Imol.in cap.2.num.2. & ibi Anchar.nu.3.in 2.not.ab. Abb.nu.2.&3.* vbi ponit formam procedendi contra testes contumaces ad istam mulctam, *de testibus cogendis, Ioan. Andr.in cap.dilectorum, num.3 & ibi Henr.Boyc.nu.9. Ant.de Butr.nu.2. Imol.nu.2.versic.iudex vero secularis, Ancharan.nu.1. Anan nu.1.versic.iudex vero secularis, Abb.sub nu.1. in 2.notab. & ibi Adden litera C.in 3. addit. Abb.sub nu.1. in 2.notab. & ibi Adden litera C.in 3. addit.

Testis frater, vel sobrinus & ex eis nati, non possunt cogi ad testificandum contra fratrem, sobrinum, & ex eis natos, nu.83.

Testes agnati, cognati, affines, & consanguinei, non possunt cogi ad ferendum testimonium contra suos agnatos, cognatos, affines, & consanguineos, nu.84.

Testes socer & socrus non possunt cogi ad ferendum testimonium contra socerum, & nurum, & econtra, num.85. & seq. vbi etiam, quod generi appellatione venit filiæ sponsus, quando autem socer & socrus possunt esse testes pro suo genero, vel nuru remissiue, nu.87.

Testis vxor non potest cogi ad testificandum contra virum, & econtra, nu.88.

Testes liberti non possunt cogi ad ferendum testimonium contra patronum, & econtra, nu.89.

Testes, quibus ad locum examinæ venire non licet, ad testificandum cogi non possunt, & qui sint isti, quibus venire non licet, nu.90. & seqq.

Testes deportati non possunt cogi ad testificandum, nu.91.

Testes, qui sine dedecore apparere non possunt, nec etiam possunt ad testificandum compelli, nu.92.

Testes publicani, id est, vectigalium publici conductores, non possunt ad testificandum compelli, nu.93.

Testis proxeneta non potest cogi ad testificandum, nu.94.

Testes inhabiles, qui examinati nihil probant, non possunt ad testificandum compelli, nu.95.

Testis mulier grauida non potest cogi ad testificandum, nu.96. Declara, vt nu.97.

Testis Doctor non potest cogi ad testificandum, nu.98.

Testes priuilegiati non coguntur ad testificandum, tam in causis criminalibus, quam in ciuilibus, nu.99.

Testes, qui non possunt cogi ad testificandum contra alium examinati, nec etiam probant pro eo, nu.100.

Testes priuilegiati, qui non possunt cogi ad testificandum volentes admittuntur, num.101. & volentes dicuntur, etiam quod testes admittuntur, num.101. & volentes dicuntur, etiam quod deponant, nisi prius de eorum priuilegio opponi & vti ati deponant, nisi prius de eorum priuilegio opposuerint, num.102. & in dubio testes præsumuntur volentes deposuisse, & non inuiti, nu.103. Licet contra, nu 104. Verum testes, qui non coguntur ad testificandum propter reuerentiam eius, contra quem producuntur, nec etiam volentes admittuntur, nu.105.

Testes priuilegiati possunt etiam cogi ad testificandum, quando subtrahunt se gratia, odio, vel timore, nu.106. Idem ex magna causa, nu.107. Idem quando veritas aliter haberi non potest, nu.108. contra, nu.109. Concorda, vt nu.110 & seq. & quando dicatur, veritatem aliter haberi non posse, nu.112.

Testes priuilegiati, qui inter egregias personas numerantur, licet non possint cogi ad testificandum, mittitur tamen notarius eorum domos, nu.113.

Testes rogati in aliquo contractu vel testamento, possunt cogi ad testificandum, etiam quod sint priuilegiati, nu.114.

QVÆSTIO LXXVIII. CAP. II.

57 REGVLA sit, quod † omnes testes possunt ad testificandum cogi, nisi expressè priuilegiati reperiantur, *Butr. in c. dilectorum, num. 4. post med. col. 2. in fin. versic. vlt. gloss. ponit, de testibus cog. Alb. in l. 1. nu. 2. ff. de testib. Host. in sum. rub. de testibus cog. §. qui testes cogendi, in princ. vers. & quidem generaliter omnes, & in fine, versic. alij omnes, Specul. in tit. de teste, §. de testium compulsione, num. 3. in fine, versic. ego credo omnes cogendos, Crot. de testibus, part. 5. numer. 198. versic. omnes illi, Pract. Corrad. tit. de testibus, nu. 7. fol. 67 col. 1.*

58 AMPLIA etiam † in teste, qui est in itinere: Nam & viatorem posse ad testificandum compelli, voluit *Alber. de Malet. in tract. de testibus, c. 6. num. 56. post Alber. quem allegat in l. si quando, C. de testibus. Crot. de testibus, part. 5. nu. 206. Montic. in repert. test. rubr. viator an cogatur, fol. 145. col. 1. versic. penult. Mascar. de prob. lib. 1. nu. 63.*

59 LIMITA I. Propositam † huius secundi capitis regulam non procedere in senibus, quos ad testificandū non posse cogi, est tex. expressus, *in l. inuiti, Odofr. in princ. & post n. 1. versic. item fallit in senibus*, vbi reddit rationem, quia semper veneranda senectus, *Bald. in lect. antiqu. in princip. versic. nota hanc legem*, vbi, quod hoc est introductum, non solum in eorum fauorem, sed quoniam sunt inhabiles, cum senectus sit mater obliuionis, secūdum Riccard. cuius opinionem in hoc ipse Baldus veram non putat, cum istud sit priuilegium senectutis, non autem inhabilitas, seu prohibitio testificationis, nisi esset talis senectus, quæ induceret mentis exilium, vel faceret memoriam turbare, *vt ibi per eum*, item est alius text. *in cap. si testes, §. inuiti, 64. qu. 3. & ibi Archid. nu. 1. Odofred. in leg. si quando, nu. 4. versic. ecce, si senes, C. de testibus, Innoc. in c. 1. nu. 3. versic. quædam tamen personæ, & ibi Host. nu. 6. ante med. de testibus cogen. Henr. Boyc. in cap. dilectorum, nu. 1. eod. tit. Bellamer. in rubr. dict. tit. num. 2. Azo. in summa, rubr. de testibus, num. 3. versic. quidam tamen, Hostien. pariter in summa, rubric. de testibus cogen. §. qui testes cogendi, versic. excipiuntur quædam personæ, Specul. in tit. de teste, §. de testi. compulsione, in princip. Alber. de Malet. de testibus, cap. 6. nu. 1. Campeg. de testibus, regul. 156. in princip. Brun. de indic. & tortur. part. 1. quæst. 2. nu. 16. versic. item senes, Pract. Corradi, tit. de testibus, nu. 7. versic. excusantur tamen multi, folio 67. columna 1. Boccac. de lit. remissor. cap. 2. num. 24.* ¶ Senes † autem dicuntur in proposito maiores annis septuaginta, *gloss. in leg. inuiti, la 1. in 1. gloss. & ibi Odofred. ante num. 1. in verbo, senes, Alber. numer. 1. versic. & qui dicantur senes, Florian. num. 4. ff. de testibus, alia gloss. in cap. si testes, § inuiti, in verbo, senes, 4. qu. 3. Bellamer. in rubr. de testibus cogen. nu. 2. Henric. Boyc. in c. dilectorum, num. 1. de testibus cog. Azo. in summa, rubr. de testibus, nu. 3. versic. senes intellige, Hostien. etiam in summa, rubr. de testibus cog. §. qui testes cogendi, versic. & intellige senes, Abb. in cap. si qui testium, nu. 7. versic. sed quia dicuntur senes, & ibi etiam Felyn. post num. 7. extr. de testibus, Specul. in tit. de teste, §. de testium compulsione, in prin. Alber. de Malet. de testibus, cap. 6. nu. 1. Campeg de testibus, reg. 156. in prin. Brun. de indic. & tort. part. 1. qu. 2. nu. 16. versic. item senes, Pract. Corrad. tit. de testibus, nu. 7. versic. excusantur tamen multi, fol. 67. col. 1. Mascar. de prob. lib. 1. qu. 5. nu. 65.*

60

SVBLIMITA, hanc † primam limitationem pro cedere de iure ciuili, secus de iure Canonico, secundum quod etiam senes ad testificandum posse compelli, voluit gloss. *in cap. si qui testium, in verbo, valetudinarij, versic. sed nunquid senes, & ibi Bald. num. 4. But. nu. 2. versic. & hoc nota, iuncto num. 6. Imol. nu. 2. Anan. nu. 3.* vbi quod istam gloss *omnes* Dd. *sequuntur, Abb nu. 7. Felyn. nu. 7. extr. de testibus, Campeg. reg. 156. in 2. fall. Montic. ll. in repert. test. in rubr. senes & valetudinarij an cogantur. folio 145. col. 1. versic. 2.* vbi loquitur tam de senibus, quam de valetudinariis, *& allegat Zanet. in tractat. differentiæ inter ius canonic. & ciuil. num. 264.* Contra † hanc sublimitationem facit tex. expressus, *in c. si testes, §. inuiti, 4 q 3.* item faciunt plures Canonistæ relati *supr. nu. 59.* Quibus bene apparet etiam de iure Canonico, senes non posse ad testificandum compelli. ¶ Pro concordia † dicas, quod senes non possunt ad testificandum compelli, hoc est, venire ad domum iudicis, ad se examinandum, & ita procedat prima opinio, sed bene possunt compelli se examinari in eorum domibus, ad quas ad hunc effectum iudex transmisit Notarium, *vt dixi infr. nu. 113. & posui etiam in anteced. quæst. nu. 227. & seq.* Et ita procedat secunda opinio. Sic enim in specie in hac contrarietate aduertunt Butr. *in d. c. si qui testium, nu. 2. & Anan. nu. 3. versic. sed forte.* ¶ Et tu vide *insuper Ian. in d. l. 3. §. ignoscitur, n. 19. ff. ad Syllan.*

61

62

63

LIMITA II. In † infirmis & valetudinariis, quos non posse ad testificandum cogi, probat text. *in cap. si testes, 4. quæst. 3. & ibi Turrecrem. in verbo, valetudinarij*, vbi exponit valetudinarius, id est, longa infirmitate detentus, *Innocent. in c. ....nu. 3. & ibi Host nu. 6. ante med. de testibus cog. Bellamer. in rubr. dict. tit. nu. ... Henric. Boyc. in c. dilectorum. nu. ... eius eod. item est text. expressus in l. inuiti, la 1. & ibi etiam gloss. in verb. valetudinary*, vbi eos dicit valetudinarios, qui aliquo morbo detinentur, *Odofred. in prin. & in verbo, valetudinarij*, vbi de valetudine impeditis, *& nu. 1. versic. fallit in senibus, ff. de testibus, idem Odofred. in l. si quando, post nu. 4. C. eod. Azo. in summario, rub. de testibus, nu. 3. versic. quidam tamen, Host. etiam in summario, rubr. de testibus cogen. §. qui testes cogendi, versic. excipiuntur quædam personæ, Spec. in tit. de teste, §. de testium compulsione, in princ. Alb. de Malet. in tract. de testib. c. 6. nu. 1. Campeg. reg. 157. Pract. Corrad. rub. de testib. nu. 7. versic. excusantur tamen multi. fol. 67. col. 1.*

64

65 SVBLIMITA hanc † secūdam limitationem, quia scilicet infirmi & valetudinarii non possunt cogi venire domum iudicis, sed bene possunt cogi se examinare, si iudex eorum domos mittat Notarium, *per ea, quæ dixi infra, nu. 113. & dixi etiam in anteced. qu. nu. 225. & seq.*

66 LIMITA III. In militibus, quos † pariter non posse cogi ad testificandum, probat text. expressus, *in l. inuiti, la 1. & ibi gloss. in verbo, milites, Odofred. in prin. & num. 1. versic. & in militib. ff. de testibus, item est text. in c. si testes, §. inuiti, 4. qu. 3. & ibi Præpos. in princ. Bellam. in rub. de testibus, cog. sub nu. 2. Henr. Boyc. in c. dilectorum, nu. 1. eod. Azo. in sum. rubr. de test. nu. 4. versic. quidam tamen, Host. pariter in sum. rub. de testi. cog. §. qui testes cogendi, versic. excipiuntur quædam personæ, Specul. in tit. de test. §. de testi. compulsione, in princ. Pract. Corrad. tit. de testibus, nu. 7 versic. excusantur tamen multi, fol. 67. col. 1.*

67 SVBLIMITA hanc † tertiam limitationem, vt videatur intelligenda in militibus, qui sunt in expeditione, *sic enim loquitur Odofred. in d. l. inuiti in princ. & in verbo, vel milites, & nu. 1. versic. & in militibus, qui non debent assignis auocari ff. de testibus* Et facit pro hac sublimitatione, quod voluit Clar. *in pract. §. fin. qu. 24. versic. scias tamen* vbi dixit, quod in causis criminalibus milites cogi tenentur certificari, & ita in illo senatu apud eum alias fuisse conclusum testatur.

68 LIMITA IV. In † absentibus causa Reipublicæ, ii enim non possunt cogi venire ad se examinandum, *text. est expressus in l. inuiti, la 1. vbi, vel illi, qui cum magistratu reipublicæ causa absunt. & ibi Odofred. in prim. num. 1. versic. & in absentibus causa Reipublicæ, & in verbo, causa absunt*, vbi ampliat etiam in eis, qui de proximo abfuturi sunt, *ff. de testibus, idem Odofred. in l. inuiti, la 2. in verbo, aberit, & ibi etiam Fulgos. in sum. ff. eod. item est alius text. in c. si testes, § inuiti, 4. qu. 3. Bellam. in c. 1. nu. 2. de testibus cog. n. Henr. Boyc. in c. dilectorum. nu. 1. eod. tit. Azo. in sum. rub. de testibus, nu. 3. versic. qui idem tamen Hostien. etiam in summa in rub. de testibus cog. §. qui testes cogendi, versic. excipiuntur quædam personæ, Specul. in tit. de teste, §. de test. compulsione prin. Alber. de Malet. in tractat. de testibus, cap. 6. nu. 1. Campeg. de testibus, regul. 160. Pract. Corrad. tit. de test n. 7. versic. excusantur tamen multi, fol 67. col. 2.*

69 LIMITA V. Etiam † in absentibus ex eorum propria causa, non tamen detrectandi testimonii causa, ii enim nec etiam possunt cogi venire ad testificandum, *text. est expressus in l. inuiti, la 2. & ibi gloss. in verbo, aberit*, vbi ponit exemplum in absente causa religionis, *Odofred. in prin. versic. item vt sunt, & in verbo, aberit*, vbi pariter exemplificat in absentibus causa religionis, vel causa studiorum, *Alb. num. 1.* vbi loquitur in quolibet absente ex iusta causa, dicitq; hoc introductum non fauore testium, sed causa necessitatis, *Fulgos. in summ. Flor. etiam in summ. ff. de testibus alius text. in cap. si testes, §. inuiti, versic. item si, li. 4. qu. 3. & ibi gloss. in verb inuiti, & in verb. non detrectandi*, vbi quod quando isti absentes permanēt in aliena Prouincia, mittitur ad eos, *Odofred. in l. si quando, post num. 4. C. d. de testibus, Specul. in tit. de test. §. de testium compul. in princip. Alb. de Malet. in tract. de testibus, cap. 6. nu. 1.*

70 SVBLIMITA, hanc V. limitationem † procedere, prout loquitur, quando testis absens est, non detrectandi testimonii causa: secus si malitiose, & vt testimonium non ferret, absentiam procurasset, *secundum Odofred. in d. l. inuiti, la 2. versic. sec. si absentaret se malitiose, & ibi Iac. nu. 4. versic. nota vltimo, ff. de testibus.*

71 SVBLIMITA II. Eandem V. limitationem † procedere, dummodo absentia sit necessaria, aliter secus, *Alber. in l. inuiti, la 2. versic. & de absente, ex necessaria causa, & ibi Florian. nu. 1. versic. & intellige hanc legem. ff. de testibus, Azo. in summar. rubr. de testibus, nu. 3. versic. porro*, vbi, si aliter diceremus, quod scilicet quilibet excusaretur absens, ab eo ipso, quod abest non detractandi testimonii causa, nulla esset specialitas in illis, qui absunt reipublicę causa, *Spec. in tit. de teste, §. de testium compulsione, in princ. Alb. de Malet. in tract. de testibus, cap. 6. nu. 1.*

72 LIMITA VI. Et † generaliter in omnibus impeditis ex aliqua iusta causa; nam & isti non coguntur ferre testimonium, *secundum Alb. Fulg. & Flor in l. inuiti, la 2. ff. de testibus*, vbi illum text. generaliter loquentem de absentibus ex iusta causa extendunt etiam ad impeditos ex eadem iusta causa, dicuntq; hoc introductum fuisse non fauore ipsorum testium, sed ex causa necessitatis.

73 LIMITA VII. In † sacerdotibus, qui non possunt cogi ad reuelandum ea, quæ ipsis in confessione per pœnitentes exposita fuere. Sed hæc limitatio quando vera sit, & quando non, ¶ *vltra ea, quæ dixi in tit. de indic. & tort. qu. 51. nu. 93 seq.* quæ hic repetere superfluum est, vide late per Petr. Moncad. *in addit. ad Flor. in tractat. de testib. part. 5. nu. 198. lit. A. versic. sed nunquid. Andr. Gail observat. 100 num. 8 & 9.* vbi late, & latius de materia videas Domin. Soc. *in tract. de rat. tegen. vel detegen. secret. per tot. in discursu, præsertim membro 3. qu. 4. vsque ad 7. conclus.* Et ante eum summa Angel. *in verbo, confess. in vlt. per totum, vbi late Synod. Nauarr. in man. confess. cap. 18. nu. 51. seq & in cap. sacerdos nu. 1 & in omnib. seqq. & præsertim nu. 116. seq. vsq; ad num. 163. de pœnitent. distin. 6.*

74 LIMITA VIII. In † clericis, quod non possent ad testificandum compelli, probat text. *in c. statuendum, 2. qu. 6. Hostien. sf. in sum. rubr. de testibus cogen § qui testes cogendi, versic. & dum prædicti, & in c. 1. num. 3. in fin vbi Bellam. post nu. 3. But. nu. 7. in fin. Abb. nu. 4. in fin. ext. de testibus cog. gloss. in cap. sicut eo, in verbo, non cogendi, versic. clerici vero, & ibi etiam But. nu. 6 versic. clerici non compelluntur, Imol. nu. 3. versic. ex gl. ext eod. Henr. Boyc. in c. dilectorum, nu. 7 & ibi etiam Bellam. nu. 10 An. de But. nu. 5. col fin. in prin. versic. inter quos & clericus, Imol. num. 6 col. 4. in prin. versic. item aduerte & d. col. 4. in fin. versic. an autem clerici. & nu. 7 Zabar. col. 2 versic. & aut in clericis, Abb. col. 3. post med versic. sed clerici non sunt compellendi. d. tit. de testib. cog. Præpos. in c. præstes, §. item inuiti, 4. q. 3.* vbi illū text. loquentem de militibus extendit ad clericos, qui etiam & ipsi dicuntur milites, *ad text. in cap. degradatio, de pœn. in 6. Spec. in tit. de teste. §. de testium compulsione. num. 6. versic. excusatur clericus, Brun de indic. & tort. part. 1. nu. 16. Foller. in pract. in ver. capiat informationem, post num. 40. versic. & id. ni procedit in clerico, And. Gail. obs. 100 n. 16. libr. 1. Clar. in pract. §. fin. q. 24. versic. scias tamen*, vbi loquitur in causa criminali, & ad materiam huius limitationis videe omnino, quæ dixi supra *in tit. de oppos. cont. person. test qu. 61. nu. 91. & seq.*

75 AMPLIA hanc † octauam limitationem, vt multo magis procedat in causa sanguinis, *vt dixi infra, in 3. huius qu. a nu. 199. & seqq.*

76 SVBLIMITA I. Hanc VIII. limitationem † non procedere, quando clerici se subtraherēt à testificando gratia, odio, vel timore, quia tunc ad id possunt cogi, *secundum Imol. in d. c. dilectorum. n. 7. de testibus cog. post gloss. & Goffred. quos allegat*, dicit tamen, quod clerici non dicuntur se subtrahere odio, vel timore, eo ipso, quod non volunt testificari, nisi aliter probetur, quoniam aliàs nō esset differentia inter clericos & laicos, *vt ibi per eum.*

77 SVBLIMITA II. Quando veritas † aliter haberi nō potest, quia tunc etiam clerici possunt ad testificandum cogi, *text. est in c. quanquam, 14. qu. 2. Hostien. sf. in c. 1. nu. 3. ad fin & ibi Bellam. post nu. 3. Butr. nu. 7. in fin Imo. nu. 3. Anan. nu. 3. in fin versic. nam & eo casu, Abb. nu. 6. post med. in concil. de testibus cogen. Bellam. in rubr. de test. bus cog. n. 4. Anch. ...*

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

nu.2.& ibi Anan.nu.3. Abb.ante nu.1.versic.nota 1.eod.tit.gl.in cap.super eo,in verbo,non cogendi,versic.nisi cum aliæ probationes haberi non possunt,& ibi etiam Ant.de But.post nu.6. Imol.nu.3.versic.in ea gloss.extr.eod. alia gl.in c.dilectorum, in verbo, super per criminib.in prin.& ibi Henr.Boyc.post n.3. Imol.nu.6.col.4. in princ.versic.item aduerte, & d.col.4.in fin. versic.si autem per alios,& nu.7. Abb.col.3.post med. versic.si autem per alios,d.tit. de testibus cogen. Bald.in l.lege Iulia, versic.& idem voluit de sacerdotibus,ff.de testibus, Brun.de indic.& tor.part.1.qu.2.nu.16. Foller.in pract.crimin. in verbo, capiat informationem ,post nu. 40.versic. & idem procedit in clerico , & in pract.crimin.canon. cap.8.in verbo,testibus diligenter examinatis, nu.25.versic. sed si aliter, Caraust.super ritu magnæ curiæ,87 nu.3. Andr.Gail.observ.100.post nu.16.lib.1.& vide ad idem quæ dixi in tit.de oppos.contra person.test.qu.61.nu.93. & seqq.

78 LIMITA rursus † præcedentes duas limitationes, vt in casu, in quo clerici ad testificandum compelluntur, fiat compulsio non per iudicem secularem, sed per ecclesiasticum, & in manibus iudicis ecclesiastici iurabunt, Imol.in c.dilectorum,nu.6.col.4.in f.n. versic.si vero per alios,& ibi Abb.col.3.post med.versic.tamen iurabunt,de testibus cogend. Montuell.in repertor.test.rubric.testes.per quos compell. fol.145.col.2.versic.4 Caraust.super ritu magnæ curiæ 87.nu.3. Andr.Gail. obseruat.100.post nu.16.libr.1. Foller.in practic. crimin.Canon.cap.8.in verbo,testibus diligenter examinatis,nu. 25.versic.non tamen fiet tunc compulsio, & vide ad idem,quæ dixi in tit.de oppos.cont person.test.qu.61. nu.97.

79 LIMITA IX. Propositam † huius secundi capitis regulam in Episcopo, quem non posse ad testificandum compelli, voluit Speculat.in tit de teste,§.de testium compulsione,num.1.in fine, versic.item Episcopus ,per tex.quem allegat in cap.nec honore,11.quæst.1. Campeg.regul.154.in princip.Boccac.de liter remissor.cap.2.nu.27. vbi tamen,quod iudex mittit Notarium eius domum, & vide quæ dixi in anteced.qu.nu 211.& sequ.

80 LIMITA X. In † impubere & pupillo, quem non posse cogi ad testificandum, probat text. expressus, in l.inuiti,la 2.in fine, ibi: Sed nec pupillis testimonium denuntiari potest,& ibi Odofred.in prin.versic.pupilli etiam,& in verbo, potest, vbi notat,quod pupilli nec in ciuilibus, nec in criminalibus testimonium ferre coguntur, & est ratio secundum eum, quia nec volentes admittuntur, Alber. nu.1.& Florian.summ.ff.de testibus, item est text.in c.si testes, §. inuiti.1,versic.sed nec pupillis.4.qu.3. Igne.in l.1.§.impubes, num. 29.ff.ad Syllan. Specular.in tit.de teste, §.de testium compuls.in princip. Montucl.in repert.test.rubr.ætatem decem annorum excedentes.fol.143.col.1.versic.3.& 4 vbi loquitur de minore habente decem annos, Boccac.de liter.remiss.cap....num.31. vbi de pupillo decem annorum.

81 SVBLIMITA in crimine † læsæ maiestatis, in quo mineres non solum coguntur, sed etiam torquentur, & tanquam principales, vt dixi in qu.41.nu 102.& seqq.& tanquam testes, vt dixi in qu.58.nu.22.& seqq.& infr.q.79. nu.49.& seqq.& generaliter,an & quando torqueri possint, dixi in d.qu.41.nu.16.& seqq.

82 LIMITA XI. In † vitrico, qui non potest cogi dicere testimonium contra priuignum, & econtra, text. expressus in l.lege Iulia,ff.de testibus,ibi, vitrui priuignum &c. & ibi Odofred.in princip.versic.& aduersus vitricum, & in verbo,vitricum,& Alber.nu.1. item text in cap.si testes, §.lege Iulia publicorum,4.qu 3. Azo.in summ.rub.de testibus,nu.14. Host. etiam in summ rubr.de testibus cogen.§.qui testes cogendi, versic. sed nec cogitur, Specul.in tit.de teste,§.de testium compulsione, in princ.versic.vitricus contra priuignum, Foll.in practic.crimin.in verbo,capiat informationem,post nu.40. Boccac.de liter.remiss. cap.2 nu.35. Quando autem vitricus pro priuigno,& priuignus pro vitrico possit esse testis, vide supr.in tit.de oppos contra personas test.qu.54.nu.169.

83 LIMITA XII. In † teste fratre, vel sobrino, vel sobrina, natisve ex sobrino, vel sobrina: nam & iidem possunt cogi ad testificandum contra fratrem, sobrinum, sobrinam, ex sobrino sobrinave natum, aut eos, qui propiore gradu sunt, text. expressus in leg. Iulia, & ibi gloss. in verbo, sobrinum, & in verbo, propiore, vbi infert ad Patruum, Amitam, Auunculum & Materteram, Odofred.in prin.versic.vel aduersus sobrinum, & in verbo,sobrinum, ff.de testibus, qui quidem textus est canonizatus in c. si testes, §.lege Iulia publicorum,4.quæst.3. & ibi notat Turrecrem. in verbo, priori, vbi pariter infert ad Patruum, Auunculum, Amitam, & Materteram, Azo.in summ.tit.de testibus,nu.14. Hostiens.etiam in sum rubr.de testibus cogend.§.qui testes cogendi, versic.item frater,vbi declarat, & versic.sed nec cogitur,Specul.in tit.de teste, §.de testium compuls.in princ. versic. sobrinus contra sobrinum, & num.1. versic. sed nunquid frater, vbi distinguit plures casus,& loquitur tam in ciuilibus, quam in criminalibus, Clar.in pract.§.fin.qu.24. versic.scias tamen,vbi de fratre contra fratrem non cogendo in causa criminali dicit esse indubitatum apud omnes, nedum communiter * receptum,& vide,quæ dixi in tit.de * oppos.contra personas test.qu.54.nu.97.& seqq.

84 LIMITA XIII. Et † generaliter in agnatis, cognatis, affinibus, & consanguineis, qui non coguntur ferre testimonium contra suos agnatos, cognatos, affines, & consanguineos, gloss.in l.leg.Iulia,in verb.sobrinum, versic.sed an idem iuris.ff.de testibus, vbi expresse illum text. loquentem in sobrinis, & natis ex eis, extendit ad omnes agnatos,& ibi Odofred.in verbo, ne inuito denuntietur, & ad fin. versic.nam hoc est introductum , Bald.in princ. vbi remissiue, Alber.nu.3. versic.certum autem est, Fulgos.ante nu.1. versic.ad fin.gloss.idem Odofred.in l.si quando,nu.4 versic.item in publicis iudiciis, &c. Cæod. Campeg.de testibus, reg.150. vbi tamen declarat vsque ad quartum gradum, Brun.de indic.& tort.part.1.qu.2.nu.15.versic.sed quæ sint istæ personæ, Foller.in Pract.crim.in verbo,capiat informationem,post nu.m.40. vbi loquitur vsque ad tertium gradum, Anton.Gomez.de delict.cap.12,rubr.de probat.delict.nu.24.versic.quod est verum, vbi loquitur vsque ad quartum gradum,& in causa criminali, vel ciuili ardua, & testatur de communi * opinione, Monticell.in repertor.test rubr. conuictus an cogatur, folio 142.colum.2.versic.1.& seqq. vbi de materia, Viu.opin.929. nu.17. vbi de attinentibus vsque ad septimum gradum, vide omnino ad materiam huius limitationis, quæ dixi in tit.de oppos.contra test.qu.54.nu.13.& seqq.

85 LIMITA XIV. In † socero & socru, qui non possunt cogi ferre testimonium contra suum generum, & nurum,& econtra, tex.expressus in l.leg.Iulia,ff.de testibus,ibi, aduersus soccrum,generum,&c.& ibi Odofr.in prin. Alb. nu.1.Florian.ante nu.1.vbi idem de Socin. & quod ita fuit iudicatum,item text. in si testes,§.leg Iulia publicorum,4.qu.3.& ibi Turrecrem.in prin. Azo in sum.rubr de testibus,nu.14. Host. pariter in summ rub.de testibus cog.§.qui testes cogendi,versic.sed nec cogitur,Specul.in tit.de teste,§.de testium compuls.in princip. versic.item excusatur gener, Foller.in pract.crimin.in verbo, capiat informationem.post nu.40. Ant.Gom.de del.ct.cap.12.rubr. de probat.delict.nu.24.versic.quod est verum, vbi loquitur in causa criminali, vel ciuili ardua, & testatur de * communi * opinione, Viu.opin.929.nu.16. Boccac.de liter.remiss.c.2. nu.33.

86 AMPLIA hanc † decimam quartam limitationem, vt appellatione generi veniat etiam sponsus filiæ, text.expressus in l.in legibus,ff.de testibus,& ibi Alber. Odofred.in l.lege Iulia,versic.& in omnibus legibus,ff.eod. & ibi Fulg.in fin. nu.2. vbi dicit etiam appellatione generi,& soceri, patrem sponsæ, & sponsum sponsæ. Florian.nu.1.vbi ex eo textu generaliter notat, idem iuris esse in affinitate initiata,quod & de perfecta, & ibi infert ad statutum prohibens aliquem eligi in potestatem de tali affinitate, quod nec etiam poterit eligi sponsus, text.in cap.si testes, § lege Iulia,versic.cum autem excipitur,4.qu.3. & ibi Turrecr. in fin in verbo, sponsum, & Præpos.

87 Quando † autem socer & socrus possint esse testes pro suo genero; vel nuru, dixi in tit. de oppos. contra personas test.q.54.num.11.& seqq.

88 LIMITA XV. In vxore, † quæ non potest cogi ad testificandum contra virum, & econtra, Bald. in l. lege Iulia, per illum text.ex lect. antiq. in princ. ff. de testibus,& ibi Florian.nu.3.versic.& in marito, Campeg.de testib.regu.149. vbi declarat Foller.in pract.in verbo, capiat informat.post num.40. Ant.Gomez.de delict.cap.12.rubr.de probat.delict.nu.24.versic. quod est verum, vbi loquitur in causa criminali, vel ciuili ardua, & testatur de communi * opinione, Monticell. in repert.test rubr.vxor contra maritū.fol.145.col.1.versic.fin. Viuian. opin.929.nu.14.Boccac.de liter.remissor.cap.2.nu.52.& vide in tit.de oppos.contra perso.test.q.54.num.219.& seqq. vbi latius materiam huius limitationis explicaui.

89 LIMITA XVI. In libertis, † qui cogi non possunt ad ferendum testimonium contra patronum, & econtra, text.expressus in l. lege Iulia , in fine, & ibi gloss. in verbo, nec liberto, & in verbo, viri, & in verbo, patroni. vbi pluribus modis ampliatur hæc conclusio, ad quam materiam, vide ibid.Odofr.versic.item cauetur, il 1. & il 2. ff. de test bus , & vide etiam text.expressum, in cap.si testes, §. lege Iulia publicorum, versic.item nec liberto , iuncto versic. item, vt nec patroni, 4.q.3. & ibi late gloss. in verbo, liberto, vbi ponit plures casus, & in verbo, eius, & in verbo, ne patroni, & ibi Turrecrem. in princ. versic. item nec libertus, & per totam lecturam in discursu , vbi pariter ponit plures casus, Azzo.in summa. rubr.de testib. num. 14. Hostien. in summa.rubr. de testibus cogen. §. qui testes cogendi, versic.sed nec cogitur , Specul.in tit.de teste, §.de testium compuls. in princ.versic.libertus,il 1.2.& 3. Alber.de Malet.in tract. de testib. cap.6.num.11.& seqq. Campeg.reg.158. Foller.in pract. crim.in verbo,capiat informationem, post nu.40. Boccac.de lit. remiss.cap. 2. nu.35.

90 LIMITA XVII. In iis testibus, † quibus ad iudicem & ad locum examinis venire nō licet, ij enim nec ad testificandum cogi possunt, text. expressus in l. inuiti , la 1. ver. vel quibus venire non licet.ff. de testibus,& ibi gloss. in verbo, non licet , exemplificat in ignominia missis de militia, quod & idem voluerunt ibi Odofred. in princ. versic.item hi,& in versic. venire non licet. Bald. in lect. antiq. colum. 2. post princ. versic. in gloss. vt hi, vbi dicit, non esse bonum exemplum glossæ in missis de militia ignominiæ causa, quia tales tanquam infames, nec volentes, nec inuiti admittuntur, item text. in cap.si testes, §. inuiti, 4.q.3.& ibi gloss. in verbo,non licet,Turrecrem.in verbo,venire non licet, Azzo in summa.rubr.de testibus,nu.3.versic.quidam tamen, & versic. venire autem non licet, vbi aduertit hoc esse mirabile, quod pœna eorum, qui ignominiæ causa sunt de militia missi, redundet eis in premium excusationis à ferendo testimonio, Hosti. in summar.rubr.de testibus cogen §.qui testes cogendi, versic.excipiuntur quædam personæ, iuncto versic.& est hoc mirabile. Specul.in tit.de teste, §.de testium compuls. in princ. Alber. de Malet. in tract.de testib. cap.6.nu 1.

91 Hinc † deportatos non posse cogi ad testificandum, dixit gl. in l. inuiti, la 1. in verbo. non licet, ff. de testibus, & ibi Odofr. in princ. in verbo, venire non licet, versic.item vt sunt odio banditati , quoniam deportati sunt. Fulgos.in princ. vbi dicit, hoc exemplum de deportatis positum à glossa non esse bonum, quia cum sint infames, tanquam damnati de publico crimine, non admittuntur etiam volentes, Turrecrem.in cap.inuiti, in verbo , venire non licet , 4.q.3. vbi illa verba, Venire non licet , exemplificat in illis, quibus ad ciuitatem venire interdictum est, dicitque quod isti non prohibentur à testimonio sed non coguntur venire ad locum eis interdictum ad ferendum testimonium.

92 Hinc † etiam non posse cogi ad testificandum eos, qui sine dedecore apparere non possunt, dixit gloss. in l. inuiti, la 1.in verbo,non licet, ff. de test bus , & ibi Odofred. ante num. 1. versic.vel vt sunt illi , Bald. ex lect.antiq. colum.2. versic.& ideo exemplifica , vbi ponit exemplum in illis, qui habent faciem incisam, qui propterea verecundantur venire in publicum , Campeg. de testib. regul.153. vbi refert & sequitur Bald. in loco præcitato.

93 LIMITA XVIII. In publicanis, † id est, in publicis vectigalium conductoribus, qui nec possunt ad testificandum cogi, text.expressus in l. inuiti, la 2. & ibi gloss. in verbo,inuiti, Odofred.in princ. in verbo,publicani, Alber. num. 1.Fulgos.in summa. Florian.in summa.& num. 1. versic.ratio autem , vbi dicit, hoc introductum esse non fauore ipsius testis, sed ne retrahatur à suo officio, Iacobin. num.1. in 1. notab. ff. de testib. Odofred. in l. inuiti, la 1. num. 1. versic.fallit in publicanis, ff.eodem, item text. in cap.si testes, §. inuiti, versic.publicani etiam,4.quæst.3. & ibi gloss. in verbo, publicani, Archidiac. nu. 1, in verbo , publicani, Turrecrem. in verbo ,publicani. Azzo.in summa.rub.de testib. nu.3. versic.quidam tamen, Hosti. etiam in summa. rubr. de testib.cogen. §. qui testes cogendi , versic. excipiuntur quædam personæ, Specul.in tit.de teste, §.de test.compuls. in princ. Alber.de Malet.in tract.de testib.cap.6. nu.1. Boccac.de liter.remissor.cap.2. nu.30.

94 LIMITA XIX. In † xenetis, & mediatoribus, qui regulariter non possunt cogi ad testificandum , sed hæc limitatio quando vera sit, & quid si vtraque pars, vel vna tantum consentiat, quid in ciuilibus & quid in criminalibus, & alia ad materiam, vide Bellam. in rubr. de testibus cogen. nu.5. gloss.in cap. dilectorum,in verbo.super criminibus,sub princ.versic.quandoq; tamen,& ibi Ioan. Andr.nu.7. Henric.Boic.num.3. versic.aut quæru de proxenetis, Bellam.num. 13.& 14.& num.21. & 23. Bald. nu.2. in fin. versic.oppono ad 1. regul.& seq.Butr.nu.4. Imol.num.5. Anchar.nu 2. versic.item fallit in mediatore, Zabar.col.3.in fin.versic.aut non sequitur ab.nt, Anan.num.2. Abb.num.3.versic.fallit primò & ibi in addit.n.4. Felin.nu.2.de testib.cog. Azzo.in summa.rubr.de testib.nu.3. ad fin. versic.item dixerunt, Host. pariter in summa.rub.de testib. cog §.qui test. cogendi, versic.item mediator, Specul.in tit.de test. §. de test.compuls.num.1. versic.item proxeneta, Campeg.de testibus, reg.151. Andr.Gail.observ.100.nu 17.& 18. vbi late Boic.de liter.remissor.cap.2.nu 41. Et aduerte, quod prædicti Dd. non solum ponunt, an & quādo testis proxeneta sit cogendus, sed etiam an & quando admittatur, & præterea, de quibus etiam vide quæ latius dixi in tit.de oppos.contra person.test.q.60. num.406.& seqq.& nu.448.& seq. vbi in specie quando possunt cogi.

95 LIMITA XX. In testibus inhabilibus, † iis scil. qui examinati nihil probant: tales enim testes ad testificandum cogi non possunt, secundum Bellam. in cap.dilectorum, num.9.& 10. de testib.cogen. vbi de excommunicatis, criminosis, seruis, infamibus,& aliis prohibitis, Monticell. in repertor.test. rubr. in quibus casibus non cogun. test. fol. 137 colum. 2. versic. 5. & versic.fin. vbi propterea dicit, quod testis potest se excusare, dicendo, non sum habilis, & sic allegare turpitudinem suam, ex Felin. quem allegat, in cap.suscitatus,num 22. versic.limita 5. de rescript. vide quæ dixi de tortura test.q.79.nu.52.

96 LIMITA XXI. In muliere grauida, † quæ non cogitur inuita ferre testimonium, Bald.in l. inuiti, la 1. ex lect.antiq.col.2 in princ. versic. idem forte est in fœminis grauidis, & ibi etiam Florian. num.2. in 2 notab. ff.de testib. Campeg.de testibus,regul.152. vbi tamen loquitur,quando mulier est partui propinqua, quia est timor,ne pereat in via, Foller. in pract.crim. in verbo,capiat informationem , num. 40. versic. non cogitur testificari, folio mihi 25 colum. 2. vbi dicit, hoc facere pro vulgari opinione mulierum affirmantium, quod prægnantes non tenentur iurare , nec ad id cogi possunt. Sed † aduerte, inquit ipse, quod istud intelligi debet, vt non teneatur mulier prægnans personaliter in iudicio comparere , & ibidem iurare,& testificari, sed bene tenetur iurare , & testificari, si iudex eius domum Notarium mittat, prout mittere debet iudex, etiam quod mulier non sit prægnans, dummodo honesta matrona, aut nobilis , prout latius dixi in anteced.qu,nu. 224.& dixi etiam generaliter infr. hac eadem quæst. num. 113.

97

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

¶ Et in specie hanc declarationem etiam ponit Franc. Marc. *decis.* 182. *part.* 2. prout illum refert & sequitur Baiard. *in addit. ad Clar.* quem post huius libri primam impressionem habui *in q.* 64. *nu.* 75. vbi ampliaui, declarationem subdeclarat non procedere in muliere prægnante rustica, quæ sicut vadit ad nemus pro lignis, ita etiam potest ire ad domum judicis ad se examinãdum, ex Fulgos. & Ias. *in l.* 2. *ff. de in ius voc.* & *Rebuff. in* 3. *tom. consti. de excus. nu.* 42.

98 LIMITA XXII. In Doctore, † quem non posse cogi ad testificandum, scripsit Campeg. *de testib. reg.* 155. *per text. in l. fin. cum ibi notat. C. de profess. & medic.* Sed verius est, quod ad eius domum mitti rui Notarius. Vide quæ generaliter dixi *infr. num.* 113. & in specie etiam dixi *supr. in anteced. quæst. nu.* 214. *& seq.*

99 AMPLIA I. Et † generaliter omnes prædictas limitationes, vt procedant nedum in causis criminalibus, sed etiã in ciuilibus, & sic omnes enumerati testes priuilegiati, non poterunt cogi ad testificandum, nec in causis criminalibus, nec in causis ciuilibus, *secundum gl. in l. inuiti, la* 1. *in verb. non licet, ad fin. vers. ergo volentes isti admittuntur, & ibi Alber. num.* 1. *vers. Cynus tamen, ff. de testib. Bart. in l. lege Iulia, per illum text. ff. eod. & ibi Ba'd. ex lect. antiq. in fin. vers. secus si non essent coacti, Florian. nu.* 1. *in fin. vers.* 2. *nota. Iacobin. in princ. vers. volentes autem bene admitterentur, alia gloss. in l. si quando, in gloss.* 1. *in fin. vers. item ideo, & ibi Salyc. ante nu.* 1. *vers expone igitur, C. de testib. item gl. in cap. si testis, §. lege Iulia publicorum, in verbo, ne inuito,* 4. *quæst.* 3. *& ibi Turre. rem. in princ. vers. sed voluntarius potest ferre testimonii, Bellam. in cap. dilectorum, nu.* 2. *& ibi Imol. nu.* 6. *col.* 4. *in princ. vers. volentes tamen admittuntur, Zabarel. col.* 1. *post med. vers. sed volentes admittuntur, Abb. col.* 3. *ad med. vers. volentes tamen, de testib. cog. Spec. in tit. de teste, §. de testium cõpulsione, ante n.* 1. *col.* 2. *in prin. vers. iste tamen, Crot. de testib. part.* 5. *nu.* 199. *Campeg reg.* 150. *in* 2. *fallen.* vbi de agnatis & cognatis, *Brun. de indic. & tort par.* 1. *q.* 2. *nu.* 15. *Blanc. de indic. ad leg. fin. ff. de qq. nu.* 356. *Carrer. in pract. in* 2 *tract. de indic. & tort. §. vlt. an testis, nu.* 9. *vers. secus si volens, Anto. Gomez de delict. cap.* 12. *rubr. de probatione delict. nu.* 24. *vers. sed pulcrum dubium. Monticell. in repert. test. rubr. item reprobatur, quia sponte, &c. fol.* 256. *col.* 1. *vers.* 3. *Andr. Gail. observat.* 100. *num.* 14. *vers. volentes tamen, lib.* 1. *Visi. opin.* 929. *num.* 18. *vbi quod ita vidit in praxi obseruari, Foller. in pract. crimin. canon. cap.* 8. *in verbo, testibus diligenter examinatis, num.* 13. *ante finem. vers. volentes tamen, Mascar. de probat. lib.* 1. *q.* 5. *num.* 68. Et in simili de testibus affinibus, & consanguineis dixi, *in tit. de opposit. contra personas test. quæst.* 54. *num.* 16. & de fratre contra fratrem dixi *ead. quæst.* 54. *nu.* 105. *& seqq.*

AMPLIA I. Hanc primam † sublimitationem, vt 102
volentes testes dicantur testificari, etiam quod moniti, & citati compareant, si, antequam examinentur, eorũ priuilegium non opponant, licet secus si in actu testificandi dicant, se priuilegiatos, & iudex nihilominus eos cogat, quia tunc dicuntur inuiti, & non volentes, *Bald. in l. parentes, num.* 2. *& ibi etiam Salyc. num.* 6. *de testibus, Adden. ad Abb in cap.* 1 *num.* 4. *litera A, & ibi Feli. num.* 8. *vers. & adde, quod si tales personæ, de testibus cogend. idem Adden. ad Abb. in cap. dilectorum, num.* 1. *litera C. in* 2. *additione, versic. item adde hoc, eodem titul. Alberic. in l. Iulia, num.* 4. *& ibi Fulgos. num.* 1. *vers. item inuiti dicuntur, Florian. num* 2. *vers. dicitur autem, Iacobin. num.* 1. *ff. de testibus, idem Alber. in l. inuiti, la* 1. *num.* 2. *& seqq. ff. eod.* vbi dicit, hanc quæstionem habuisse de facto, & obtinuisse, *Bald. in l. si quando, nu.* 3. *vers. sed pone quod testis, C. de testib.* vbi post Nicol. de Mat. ponit notabilem doctrinam, quod scilicet testes non dicantur inuiti deponere, si postquam inuiti venerunt, sponte testificati sunt. secus si fuerint coacti, tam in veniendo, quam in testificando tantum, non autem in veniendo, *& ibi etiam Salyc. num.* 4. *versic. quædam sunt, Marsil. in l. Diuus, § præterea, num.* 18. *ff. de quæst. Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap.* 6. *num.* 44. *& cap.* 7. *nu.* 32. *vbi refert & sequitur Baldum in dict. l. si quando, Campeg. de testibus, regul.* 163. *in princip. versic. dic primo, & versic. tertio dic, Brun. de indic. & tortur. parte* 1. *quæst.* 2. *num.* 13. *versic. saluo quod dicit, Foller. in pract. crimin. in verbo, capiat informat. post num.* 40 *vers. mihi* 25. *colum.* 1. *in fine, versic. & quando testes, Monticell. in repert. testium, rubric. item reprobatur, quia sponte, &c. fol.* 256 *colum.* 1. *vers.* 4. *& penult.* ¶ *Ioan. Pet. Surd. decis. Mantuan.* 79. *nu.* 6.

AMPLIA II. Eandem † primam sublimitationem, 103
vt in dubio præsumantur testes deposuisse volentes, & non inuitos, etiam quod non dicatur, quod sponte deposuerunt, nisi aliunde appareat, quod inuiti deposuerint, vt puta, quod allegauerint eorum priuilegium, & nihilominus fuerint examinati, vt dixi in antecedenti ampliatione, *sunt originalis doctrina Baldi in auth. presbyteros, C. de Episc. & cler. & Baldum sequuti sunt Felin. in cap. dilectorum. num. ..... post med. vers. adde etiam, de testibus cogend.* Et in hac opinione tanquam vltimo loco per eum relata videtur residere Francisc. *in cap. mediatores, num.* 7. *in fine, de testibus, num.* 6. *Blanc. de indic. ad leg. finalem, ff. de quæst. num.* 356. *& seqq.* vbi testatur de veriori opinione, & eam comprobat Carrer. *in pract. in* 2. *tract. de indic. & tortur. §. vlt. an testis, num.* 10. *Monticell. in repert. test. rubr. an debeant testes ante product. folio* 90 *col.* 2. *vers.* 4. *&* 6. Quamuis cõtrarium, † quod imò in dubio præsumatur, quod 104
testes inuiti deposuerint, nisi in actis scribatur, quod sponte deposuerint, voluerit Bart. *in d. auth. presbyteros, C. de Episcop. & cler. quem referendo sequuti sunt Iacob. de Sancto Georg. in l. lege Iulia, vers. & ideo, ff. de testib. Adden. ad Specul. in tit. de teste, §. de testium compulsione, ante num.* 1. *in verbo, admittuntur, litera D. Campeg. de testibus, regul.* 63. *vers. secundo modo, Brun. de indic. & tortur. parte* 1. *quæst.* 2. *num.* 13. *versic. & in dubio, & num.* 14. *in princ. Gig. de crimine læsæ maiestatis, lib.* 2. *titul. quomodo & per quos crimen læsæ maiest. probet. quæstio.* 9. *num.* 2. *Monticell. in repertor. testium, rubr. item reprobatur quia sponte, &c. folio* 256. *colum.* 1. *versic.* 6. *Visi. opinio.* 929. *num.* 19. *vbi quod malè sensit contrarium, Bald. in dict. authen. presbyteros.*

LIMITA Hanc † eandem prædictam sublimita- 105
tionem non procedere in iis testibus priuilegiatis, qui ad testimonium cogi non possunt, propter reuerentiam eius, contra quem producuntur, vt puta, in filiis contra patrem, in libertis contra patronum, & similibus: Tales enim testes, nec etiam volentes admittuntur, *secundum gloss. in*

gloss. in l. lege Iulia, in verbo, cogantur, ff. de testibus, & ibi Odofred. in fine, in verbo, dicere, Alber. num. 6. *versic. si autem quæritur, Fulgos. num.* 1. *Bart. in l. in legibus, num.* 2. *versic. quæro an volens, ff. eodem, Salyc. in l. si quando, post num.* 4. *versic. quidam qui nedum inuiti, C. de testibus, Imol. in cap. dilectorum, num.* 6. *colum.* 4. *in princip. versic. quod tamen intellige, de test bus cogen. Hostien. in summar. rubric. de testibus cogend. §. qui testes cogendi, post versic. sed nec cogitur, ibi, liberti etiam volentes, &c. Brun. de iudic. & tortu. parte* 1. *quæst.* 2. *num.* 15. *in fine, versic. sunt etiam quædam personæ, Anto. Gomez. de delict. cap.* 12. *rubric. de reprob. delict. num.* 24. *vers. sed pulcrum dubium, & dixi in titulo de opposit. contra pers. test. quæst.* 54. *nu.* 175. *vbi alios adduxi concordantes.*

106 SVBLIMITA II. Generaliter † omnes præcedentes limitationes, in quibus dixi priuilegiatos non compelli ad testificandum, vt non procedant, quando subtrahunt se ab examine, gratia, odio, vel timore, *fecidem ea, quæ generaliter dixi supr. nu.* 6. *& seqq.* & in specie de priuilegiatis voluit Card. Zabar. *in c. dilectorũ, col.* 1 *post med. vers. dic quod si se subtrahunt, &c.* Vbi tamen, quod licet in non priuilegiatis præsumtio sit, quod se subtrahant gratia, odio, vel timore, eo ipso quod moniti non comparent, *vt dixi supr. nu.* 47. cessat tamen in priuilegiatis hæc præsumtio, quia præsumuntur se subtrahere non odio, gratia, vel timore, sed innitentes eorum priuilegio, & ideo dicenti quod se subtrahũt odio, gratia, vel timore, incumbit onus probandi, *vt ibi per eum, & ita etiam declarat Abb. in d. cap. dilectorum, col.* 3. *ante med. vers & si requisiti, de testibus cog. Socin. reg.* 417. *in* 2. *fallent.*

107 SVBLIMITA III. Quia † ex magna causa testes etiam priuilegiati sunt cogendi ad testificandum, vt puta senes & infirmi, *Innoc. in cap.* 1. *num.* 3. *& ibi Hostien. nu.* 6 *ante med. de testibus cogen.*

108 SVBLIMITA IV. Quando † veritas aliter haberi non potest: tunc enim etiam testes priuilegiati compelluntur ad testificandum, *per ea quæ generaliter dixi supr. num.* 18. Sed in specie de priuilegiatis scripserunt Hostiensis *in cap.* 1. *num.* 2. *vers. priuilegiati vero, & num.* 4. *vers. restat ergo, & ibi etiam Ioan. Andr. nu.* 5. *in fin. Butr. num.* 6. *in fin. versic. erit tamen differentia, Imol. sub num.* 3. *ad med. & in fin. vers. in ea glossa, Ancharan. & Anan. num* 3. *vers. dicit tamen Hostiens. Abb. post num.* 4. *& ibi in addit. litera E. vers. item vide, Felin. nu.* 8. *vbi quod in hoc oẽs sequuntur Hostiens. in loco practato, extr. de testib. cog. vbi Bellamer. in rubr. num.* 3. *Imol. in cap. super eo, nu.* 3. *post med. vers. tamen debet id limitari, & nu.* 4. *ad fin. extr. eodem, Henric. Boyc. in cap. delictorum, post num.* 1. *vers. nisi, vbi non potest per alios veritas apparere, & ibi Bellamer. num.* 14. *vers. quod intellige, & nu.* 23. *post princ. Butr. num.* 5. *post med. col. fin. in princ. vers. secundum canones, Imol. num.* 6. *colum.* 4. *post med. vers. primo casu, Zabarell. colum* 1. *post med. vers. at secundum iura Canonica, & colum.* 2. *in princ. vers. aut non potest veritas aliter haberi, & d. col.* 2. *in fin. vers. ex his, Abb. colum.* 3 *post med. vers. sed secundum Canones, & d. col* 3. *in fin. vers. quæ tamen compelluntur aliis probationibus deficientibus, & colum.* 4. *ante med. vers. hoc verum, Felin. num.* 3. *ad fin. vers. & de istis personis priuilegiatis, dict. tit. de testibus cogen. Bald. in l. lege Iulia, versic. adem dicit Hostiensis, vbi etiam Alber post num* 4 *& seq. Iacobin. nu.* 1. *versic. dentabis tamen. ff. de testibus.* Et hanc opinionem tanquam veriorem pluribus defendit & respondet contrariis Odofred. *in l. inuiti, la* 1. *post n.* 1. *colum.* 1. *versic. or signori, ff. eodem, Archidiacon. in cap. inuiti, num* 1. *in verbo, valetudinarii,* 4. *quæstio.* 3. *& ibi Turrecrem. in cod. verbo, valetudinarii, Procol. in fin. versic. quæro an valetudinarii, Hostiens. in summar. rubric. de testibus cogen. §. qui testes cogendi, vers. videtur tamen, & in §. & quando cogantur, ver. vel dic, Adden. ad Specul. in tit. de teste, § de testium compulsione, sub num* 1. *ex Roman. quem allegat in singul.* 398. *incip. tu habes. Specul. dict. num.* 1. *in fin. vers. item notat D. meus, & ibi in addit. litera G. vbi de materia. & num.* 2. vbi in specie loquitur de vxore cogenda ad ferendum testimonium contra suum virum in causa ciuili, *Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap* 6. *nu.* 19. *& num.* 22. *& nu.* 24. vbi quod hæc est communis * sententia maximè Canonistarum, *& num.* 35. *Crot. de testibus, parte* 5. *num.* 199. *& ibi in addit. litera A, Campeg. de testibus, regul.* 149. *vers. fallit primo,* vbi de vxore contra maritum, *& regul.* 150. *in* 3. *fallentia,* vbi de agnatis & cognatis, *& regul.* 154. *vers. fallit quia,* vbi de Episcopo, *& reg.* 157. *in* 2 *fallen.* vbi de valetudinariis, *& reg.* 166. *vers. sed hoc fallit.* vbi de absentibus causa Reipublicæ, *& reg.* 162. vbi generaliter de omnibus priuilegiatis, *Roman. in d singu.* 398. *incip. tu habes, & ibi in addit. Brun. de indic. & tortur. parte* 1. *qu.* 2. *post num.* 14. *Blanch. de in tic. ad l fin ff. de quæst. & num.* 359. *vbi quod D D. omnes* * * *in hoc sequuntur Hostien. in loco practat. Carrer. in pract. in* 2. *tract. de indic. & tortu. §. vltimo an testis, num.* 12. *in fine. Foller. in pract. crimin. in verbo, capiat informationem, post num.* 40. *vers. verum si aliter veritas haberi non potest,* vbi quod ita * * est communis sententia Canonistarum, *& vers. sunt & alii testes. Ant. Gomez de delict. cap.* 12. *rubr. de probatione delict. nu.* 24. *in fin vers. aduertendum tamen, Caravit. super rit. mag. Cur.* 87. *nu.* 2. *Pract. Corradi tit. de testib. nu.* 7. *in fin. fol.* 67. *colum.* 2. *Andr. Gail. observ.* 100 *nu.* 15 *Visi. opin.* 929 *nu.* 20. *vbi testatur de communi opinione,* * *Clar. in pract. §. fin. quæst.* 24. *vers. sed tas tamen,* vbi tamen dicit, quod iudex, quantum fieri potest, debet etiã isto casu abstinere se ab examine testium, qui de iure cogi non possunt, & vbi occurreret casus, & delictũ esset atrox, posset Principem consulere, prout alias apud eum fatile seruatũ testatur Foller. *in pract. crimin. Canon. cap.* 1. *in verbo, testib. diligenter examinatis, nu.* 13. *ad fin. vers. sed secundum Canones, Mascard. de probat. lib.* 1. *quæst* 5. *nu.* 66. Et pro hac sublimitatione faciunt, quæ de clerico dixi *supr. hac ead. quæst. nu.* 77. & de affine, & de consanguineo dixi *in tit. de opposit. cont. person. testium, quæst.* 54 *nu.* 18. *& nu.* 103. *& eq.* vbi de fratre contra fratrem, *& nu.* 171. vbi de parentibus contra filios, & econtra, *num.* 221. vbi de vxore contra maritum, & econtra, *Socin. reg.* 417. *in* 1. *fallent.*

Contra hanc limitationem, † licet, vt vides, commu- 109
niter * à Dd. receptam, sensit expresse *gloss. in l. inuiti, la* 1. * *in verbo, non licet, ff. de testib.* vbi loquitur de enumeratis in ea lege, videlicet senibus, valetudinariis, militibus, Reipublicæ causa absentibus, & iis, quibus venire non licet, & ibi respondet muibus in contrarium allegatis, *Feder. Schenck in tracta. de testibus, num.* 34. vbi loquitur in enumeratis *in l. lege Iulia, ff. eodem,* dicitque, eos non posse cogi in defectum aliorum testium, præterquam in causa matrimonii, & in causa hæresis, *Alber. de Malet. de testibus, cap.* 6. *num.* 20. vbi tamen loquitur in liberto, filio, & genero.

Pro † concordia potes distinguere inter causam ci- 110
uilem & criminalem, nam primo casu priuilegiati coguntur, si veritas aliter haberi nõ potest & ita procedat prima opinio. Secundo autem casu non coguntur, etiã quod veritas aliter haberi nõ possit, & procedat secunda opinio, si credendum est Alber. de Malet. *in d. cap.* 6. *nu.* 37. *vers. & est notandum.* Item † pro concordia potes 111
per eum distinguere, & dicere, quod priuilegiati non coguntur, etiam quod veritas aliter haberi non possit, hoc est venire ad judicem, & sic procedat secunda opinio, sed possunt bene cogi, si iudex mittat Notarium ad eorum domos, & sic procedat prima opinio, *per ea, quæ generaliter dixi infr. nu.* 113. prout expresse distinguit in hac contrarietate Odofred. *in l. inuiti, la* 1. *col.* 2. *in fin. vers. vel potest dicere, nec dissentit Bart. ibid. Bald. in princ. Alber. nu.* 1. *vers. de hoc dixi, iuncto vers. sed de iure Canonico, & nu.* 3. *vers. & distinguntur, vbi omnino vide, Fulgos. in vers. Odofredus autẽ, Florian ante n.* 1. *& n.* 4. *in fin. vbi distinguit distinctionem Alberici, Iacobin. ante nu.* 1. *ff. de testib. Alber. de Malet. de testib. d. c.* 6 *nu.* 19 *& 23. Foller. in pract crim. in verbo, capiat informationem, post nu* 4 *fol.* 25 *col.* 2 *post princ. vers quando autem.*

Quan-

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

112 Quando † autem dicatur, veritatem aliter haberi non posse, & cui incumbat onus probandi hanc qualitatem, quod veritas aliter haberi non possit, vltra ea, quæ alias dixi de oppositione contra personas testium, vide in specie Abb. *in cap. 1. num. quæst. 62. num. 57. & seqq.* vide in specie Abb. *in cap. 1. num. 6. vers. & ex prædictis, de testibus cogend.* Ioan. Andr. *in cap. super eo, num. 7. & ibi Bell. mer. num. 4. & seqq.* Anto. de Butr. *num. 7. versic. sed est dubium*, Imol. *num. 4.* Ancharan. *num. 5.* Abb. *num. 4.* Felin *num. 9. extra eodem*, Bellamer. *in cap. dilectorum. post num. 27. versic. quia præsumitur. & ibi etiam Zabarum. post num. 27. versic. quia præsumitur. & ibi etiam Zabarell. colum. 2. in fin. versic. nam eo ipso, eodem tit. de testibus cogen.* Iacobin. *in l. lege Iulia, num. 2. ff. de testibus*, Alber. de Mal. *in tract. de testibus, cap. 6. num. 25. & seqq.* Crot. *de testibus, part. 5. num 200. & sequen.* Campeg. *regul. 162. in 1. 2. & 3. fallen. Addit. ad Roman. singul. 398. incip. tu habes, in fine addit.* Brun. *de indic. & tortur. parte 1. quæst. 2. num. 14. versic. sed habet difficultas, & num. 15.* Blanc. *de indic. ad leg. final. ff. de quæstion. num. 360.* Foller. *in pract. crimin. in verbo, capiat informationem, post num. 40. fol. mihi 25. colum. 1 in fin. versicul. & quod veritas aliter haberi non potest*, Carauit. *super ritu magnæ Cur. 87. num. 3. versicu. dummodo probetur*, Vim. *cpin 929. nu. 21.*

113 SVBLIMITA V. Propositas † limitationes non procedere in illis priuilegiatis, qui inter egregias personas enumerantur, *in l. inuiti, la 1. ff. de testibus*, prout sunt senes, valetudinarii, Nobiles, & milites, & alii, quos pariter & ego enumeraui *in anteced. quæst. cap. 5. num. 202. & seqq.* Ibi etiam licet non cogantur inuiti ferre testimonium, hoc tamen intelligendum est veniendo scilicet ad iudicem: sed si iudex ad eorum domos Notarium mittat, non possunt recusare quin examinentur, Odofred. *in l. inuiti, la 1. colum. fina. in fin. versic. vel potestu dicere, ff. de testibus, & ibi Bart. Bald. in princ. Alber. num. 1. versic. de hoc dixi, iuncto versic. de iure canonico, & num. 3. vers. quidam priuilegio proprio excusantur*, Fulgos. *in versic. Odofredus autem*, Flor. *ante num. 1. & num 4. in fin.* Iacobin. *ante num. 1 gloss. in cap. si testes § inuitis, in verbo, senes, 4. quæst. 3.* Azo *in summ. de testibus, num 3. ad medium, vers. porro in valetudinarios de testibus, num 3. ad medium, vers. porro in valetudinarios*, Alber. *in tract. de testib. cap. 6. num. 19. & num. 23.* Campeg. *de testib. regul. 157. in 1. fall.* Foller. *in pract. crimin. in verbo, capiat informationem, post num. 40. fol. mihi 25. colum. 2. in fin. versic. quidam sunt testes.*

114 SVBLIMITA VI. In † testibus rogatis in aliquo contractu vel testamento: Tales enim testes ex quo iam acceptauerunt officium testificandi, non possunt amplius illud recusare, etiam quod sint priuilegiati, si super dicto contractu, vel testamento, in quo fuerunt rogati, contingat eos examinari, *secundum gloss. in l. inuiti, in verbo, non licet, ad fin. ff. de testibus*, (quæ tamen loquitur, quando veritas aliter haberi non potest) & ibi Bald. *in princ. ver & nota bene*, Bald. *in rubr. de testib. cogen. nu. 5. vbi de materia, & ibi Felyn in fin.* Bellam. *in cap. dilectorum, nu. 22. ad fin. vers. quinti dicunt, & ibi etiam Imol. nu. 4. in § opin ext. eod.* Specul. *in tit. de teste, § 5. de test compuls. nu. 3.* Foller. *in pract. crimin.* Canon. *cap. 8 in verbo, testibus diligenter examinatis, nu. 8. ad fin. vers. item vbicunq; testes sunt rogati.*

ARGVMENTVM.

Testes quando possint cogi ad ferendum testimonium in causis criminalibus.

SVMMARIA.

Testes in criminalibus non possunt cogi ad testificandum, nu. 115. Contra, nu. 116. Dicta in ista contrarietate remitti arbitrio iudicis, nu. 117. Sed quomodo iudex isto casu suum arbitrium regulabit, nu. 118. & 119.

Testes non coguntur de consuetudine Curiæ Romanæ, tam in causis criminalibus, qualitercunque intentatis, quam in mixtis, nisi de speciali mandato Papæ, num. 120.

Testes non coguntur, quando agitur ad probandum crimen occultum, num. 121.

Testes coguntur ad ferendum testimonium in crimine hæresis, dilapidationis, & blasphemiæ, nu. 122.

Testes in criminalibus non coguntur, quando est periculum, ne contrahant inimicitiam cum aliquo potente, nu. 123.

Testes coguntur etiam in criminalibus, quando veritas aliter haberi non potest, num. 124. Sed quid si veritas aliter haberi potest, num. 125.

Testes in criminalibus coguntur, quando subtrahunt se odio, gratia, vel timore, num. 126. Licet contra, num. 127. & quando præsumatur testis sic se subtrahere, num. 128. & econtra, an testes possint cogi in criminalibus, si se non subtrahant, num. 129. & quid si subtrahant se non odio, vel timore, sed amore partis, num. 130.

Testis subtrahens se à testificando reddit se suspectum de falsitate, seu corruptione, & hæc suspicio sufficit contra ipsum ad inquirendum, num. 132. Declara remissiue, vt num. 133. Et dummodo procedant aliqua indicia, quod pretio se occultauerit, alias secus, num. 131.

Testis subtrahens se à testificando non punitur de falso, sed pœna extraordinaria, nu. 134. Nisi pretio se occultasset, quia tunc punitur de falso. num. 135.

Testis subtrahens se à testificando, tenetur etiam parti ad damna, & interesse. num. 136.

Testes coguntur etiam in criminalibus, quando subtrahuntur à parte ne testificentur, nu. 137.

Testis subtrahens se à testificando, punitur pœna extraordinaria arbitrio iudicis, num. 138. Sed an perdat causam, & quid si subtrahat nisi vnum testem, quid in ciuilibus, quid in criminalibus, an ex hac subtractione præsumatur subtrahens culpabilis de delicto, de quo inquiritur, & alia ad materiam, num. 139. & seqq.

Testis qui iurauit se non examinari, potest cogi ad testificandum non obstante tali iuramento, num. 149. Sed an sit necessaria absolutio à iuramento. num. 150. & sequenti, & quam probationem faciat, postquam fuerit examinatus, nu. 152.

Testes possunt cogi ad testificandum in causa inquisitionis, numero 153.

Idem quando iudex procedit ex officio, num. 154.

Idem quando inquiritur super fama, vel infamia alicuius, numero 155.

Idem in causa denuntiationis, num. 156.

Testes coguntur etiam in criminalibus, quando sumus in casu, in quo celare veritatem est peccatum mortale, nu 157.

Testes coguntur quando ex probatione criminis quis consecuturus est sententiam lucrosam, vel vtaturus damnosam, numero 158.

Testes coguntur quando de crimine agitur ciuiliter pro interesse partis, num. 159. & 161. Licet alis contra, num. 160. Quid de stylo Romanæ Curiæ, nu. 162.

Testes coguntur quando de crimine agitur per viam exceptionis, vtputa si excipiatur contra testem Procuratorem, vel Accusatorem, quod sunt criminosi, num. 163. Contra, nu 164. Resolue, vt num. 165. & seqq.

Testes coguntur in crimine falsi, nu. 170. Amplia idem esse quando agitur contra vtentem falsis literis, num. 172. Limita 1. dummodo agatur ciuiliter, secus si criminaliter, num 173. Limita 2. dummodo veritas aliter haberi non possit, aliter secus, num. 174. Limita 3. dummodo testes se subtrahant odio, gratia, vel timore, aliter secus, num. 175. Contra, num 176. quid si agatur ad probandum corruptionem & falsitatem testis examinati, num. 177.

Testes coguntur quando agitur ad probandum crimen notorium, num. 178.

Idem quando agitur contra eum, qui perseuerat in crimine, numero 179.

Idem quando agitur ad probandum quem esse condemnatum de crimine, nu. 180.

Idem quando agitur ad probandum sententiam excommunicationis, num. 181.

Idem quando agitur de pœna priuationis, aut depositionis, n. 182.

Testes

Testes coguntur, quando agitur de probando iniuriam personalem factam clerico, num. 183. Amplia vt isto casu cogantur etiam priuilegiati, nu. 184. Limita 1. si aliter veritas haberi non potest, aliter secus, n. 185. Declara limitationem, n. 186. Limita 2. dummodo ciuiliter agatur, secus si criminaliter, nu. 187. Contra, n. 188.

Testes coguntur quando agitur de conspiratione contra suum Prælatum, nu. 189. Idem in crimine læsæ maiestatis, n. 190. Idem in omnibus criminibus enormibus, prout sunt homicidium, symonia, & similia, nu. 191. Idem in crimine adulterij, nu. 192. Idem quando agitur de crimine, ex quo oritur scandalum, nu. 193. Idem in causis mixtis, nu. 194. Idem in delictis commissis lite pendente, nu. 195.

Testes coguntur etiam in criminalibus de iure ciuili, n. 196.

Non solum testes, sed etiam Principales offensi coguntur ferre testimonium in criminalibus de iure ciuili, n. 197.

Testes coguntur in causa vsurarum, n. 198. Clerici non possunt cogi ad ferendum testimonium in causa sanguinis, nunu 199. Amplia 1. etiam quod veritas aliter haberi non possit, n. 200. Amplia 2. vt possint cogi nec etiam per iudicem Ecclesiasticum, nu. 201. Amplia 3. etiam in laicu aspirantibus ad clericatum, num. 202.

QVÆSTIO LXXVIII. CAP. III.

115 REGVLA Videtur † formanda negatiua, quod scilicet in criminalibus, quando agitur directe ad pœnam, testes non possunt cogi ad testificandum, secundum communem * opinionem Canonistarum, *de qua testatur Hostien. in summa. rubr. de testibus cogen § 1. in fine, (licet ipse contrarium teneat, vt infr. eum referam) & eam sequuti sunt Innocent. in cap. 1. num. 2. versic. in criminali autem causa, & num. 5. vers. vbi autem, & ibi Hostien nu. 6. vers. in casu autem criminali*, Bellam. *num. 8. Imol. num. 2. in fin. vers. & ideo in criminalis regulariter non compelluntur testes*, Abb. *nu. 6. in fin. versic. 3 conclusio, de testib. cogen. vbi* Bald. *in rubric. num. 2. ad med. versic. si ergo causa est mere criminalis, gloss in capit. super eo, in verbo, passim, & ibi* Ancharan. *num. 3. vers. 2. nota*, Zabarell. *in summ. d. titu. de testibus, cogen alia gloss. in cap. peruenit ad nos, in verbo, recusant, vers. & hoc ideo extra eodem, & pro hac regula facit etiam text. in c. dilectorum, ibi, præterquam super criminibus, & ibi gl in verbo, super criminibus, per totam in discursu, vbi late defendit hanc opinionem, & respondet contrariis Innoc. in princ, in verbo, criminibus*, Bald. *in summario, & nu. 1. & nu. 5. in princ.* Anto. de Butr. *ante num. 1. versic nota quod testes, & sub num. 4. in discursu*, Imol. *num. 5. ad fin. & num. 6. vbi refert in hoc dictã glossã*, Zabar. *in sum. & col. 2 vers. dic melius*, Anan. *num. 1. vers. secus in criminali, & nu. 3. versic. secus autem, quando agitur ad pœnam criminalem*, Abb. *nu. 3. col. 2. post med vers. prima quod si agatur directe, & col. 3 post princip versic. septimam opinionem*, vbi loquitur quando agitur ad pœnam corporalem, *& col. 4. vers. sed certe, vsque ad fin. lectura*, vbi (licet prius retulerit opiniones Hostien. & Calderini contrarium tenentium) hanc negatiuam opinionem pluribus defendit. & respondet contrarijs, & quod ridiculosum est. & est etiam peruertere totum titulum, *de testib. cogen.* directe, quod testes in causa criminali indistincte cogendi sint, & propterea dicit, eos minime cogendos, nisi in casu, in quo testes se subtrahunt, vel quando veritas aliter haberi non potest, *de quibus suo loco dixi. Felyn in d. c. dilectorum. in summario, de testibus cogen.* vbi dicit, hunc * esse communem * intellectum illius textus, *& n. 3. vbi videtur sequi Innoc & Abbatem in locis præcitatis, idem Abb. in cap. venerab. in n. 2. ad fin in 3 not. eodem tit. Spec in tit de teste, § 5. de testium compulsione, n. 4.* Et pro hac regula faciunt relata per Foller. *in pract. crim. Canon. cap. 8 in verbo testib. diligenter examinatis, nu. 4. ad med. vers. Canonista vero & n. 10. in prin.* vbi ponit rationem, quare de æquitate Canonica in criminalibus testes nõ compelluntur testificari, ne scilicet resultet inimicitia inter testes & accusatum, *Mascard. de probat. [illegible]*

Contra hanc † regulam, quod imo in criminalibus 116
testes ad testificandum cogi possint, originaliter voluit Hostiens. qui pluribus comprobat hanc opinionem, & respondet contrariis in *summ rub. de testib. cogend. § in quibus causis, per totũ.* Vbi in specie dixit falsam, & erroneam esse contrariam, & communem opinionem antiquorũ, qui plerunq; mentiuntur, licet etiam consuetudo in foro Ecclesiæ illam vsque ad ea tempora amplexa fuerit. Quod & idem voluit *in §. & quare, in fi. vers. satis igitur, & in c. 1. nu. 10. vers. verum tamen non placet nobis, de testibus cog.* & Hostiens. *referendo sequutus est Bellam. in rub. de testib. cog. nu. 6. & seqq. idem Hostien. in c. super eo, ante n. 1. vers. & sic est casus, & ibi Ioan. Andr. in verbo, conuenitur*, Bellamer. *ante numer. 1. in eodem verbo, conuenitur, extra eodem, idem Hostien. in c. peruenit. d. 1. n. 2. in fi. in verbo, compellendum, & in c. super his, in verbo, de fama, vers. tu vero dicas, & in c. cum contra, sub n. 1. & seq.* vbi respondet cõtrariis, & bene comprobat hanc suam opinionem, *& in c. dilectorum, post nu. 3. de testib. cogen.* vbi quod quicquid dicant magistri communiter, * & * quicquid hactenus seruauerit Romana Curia, de mente juris est, quod nedum in ciuilibus compellantur testes, sed etiam in criminalib. *& d. n. 3. vers. hæc igitur opinio*, vbi quod contraria opinio est abijcienda tanquam illa, per quam Deus offenditur, respublica læditur, proximus corrumpitur, materia delinquendi, & corrumpendi testes ministratur, mens vtriusq; juris peruertitur, obediens, qui remunerandus esset, opprimitur, & premiatur inobediens, & rebellis, qui pœna debet affici, sua malitia gloriatur, nocens absoluitur, & innocens condemnatur, & ibi respondet contrariis, & eandem, *nu. 4.* testatur, quod ita fuit diffinitum per Papam Vrbanum Quartum in causa electionis Ecclesiæ Tolerianæ. Et Hostiensem referendo sequuti sunt ibi Ioannes Andr. *num. 11.* Henric Boyc. *post num. 3. versic. sed Hostien. dicit, & num. 4. & seq. & numero 7. in fin numero 8. versicul. dicit tamen ipse Hostien* Bellamer. *post num. 17. versicul. ex hoc infert Hostiensis, & numero 8. & numero 23. post med. versicul. Hostiensis hic præcise dicit, & numero 24. & numero 26. vbi ex Hilario quem allegat dicit opinionem Hostiensis communiter * approbari, * præsertim Tholosæ, & numero 27. vbi eam comprobat, & respondet contrariis*, Anton. de Butro. *numero 5. columna 3. ad med. vers. hoc damnat. Hostiens.* Vbi reassumit rationes, & fundamenta Innocentij *& d. numero 5. columna 4. vers. tertius casus*, vbi secundum opinionem Calderini, quam recitat, dicit, testes laicos compelli in criminalib. quando agitur coram judice seculari, siue ad pœnam pecuniariam, siue etiam ad corporalem, *Imol. post num. 6. column. 3. post med. versic. sed Host. non placet ista opinio, & colu. 4. ad med. versic. si vero agitur criminaliter, iuncto versic. 1. casu*, vbi loquitur, quando agitur in foro Ecclesiastico, *& vers. si autem agitur*, vbi loquitur de laicis compellendis in foro seculari, & quando agitur ad pœnam pecuniariam, & *versic. si autem coram seculari iudice*, vbi etiam loquitur de laicis compellendis, quando agitur ad pœnam corporalem, Ancharan. *num. 2. ad fin. versic. 2. casu, iuncto num. 3.* vbi hanc Hostien. opinionem credit veriorem, *Anan. num 3. versic. Hostiensis vero Abb. column. 2. post med. vers. tertia opinio, ibi scilicet quando agitur criminaliter, &c. & d. columna 2. in fin. versicul. sextam opinionem, & columna 3. post princ. versiculo septimam opinionem*, vbi loquitur, quando agitur ad pœnam pecuniariam, *& d. colu. 3. post med vers. si criminaliter*, vbi loquitur, quando agitur in foro Ecclesiastico, vel seculari ad pœnam pecuniariam, *& vers. si autem coram ecclesiastico iudice*, vbi idem quando agitur ad pœnam corporalem, si testes compellendi sint laici, *& d. colum. 3. in fine. versiculo in criminali vero*, Angel. de Perus. *in tract. de testibus, nu. 23. vbi videtur testari de veriori opinione* Alber. de Malet. *de testibus, cap. 6. nu. 37.* vbi loquitur, quando agitur coram judice seculari, tam ad pœnam pecuniariam, quam corporalem, & hæc contraria

opinio

opinio hodie indiſtincte ſeruatur prout teſtatur Foller. *in pract. crim. canon. cap. 8. in verbo teſtibus diligenter examinatis, nu. 34 in fin. quem refert Clar. qu. 24. in fine.* & in hac opinione videtur etiam reſidere idem Foll. vbi ſupra, *num. 11. verſic. ex quibus caſibus, & num 16. ad med. verſ. quid dicendum? & num. 17 & ſeqq.* vbi reſpondet omnibus, quæ in contrarium allegantur, & latè defendit hanc opinionem, *& nu. 26* vbi dat nouum intellectum, ad textum,

117 *in cap. dilectorum.* In hac contrarietate tertia † ſuccedit opinio Bald. *in d. cap. dilectorum nu. 6. de teſtibus cogen.* vbi id totum judicis arbitrio relinquit, *& Baldum ſequuti ſunt. Felyn. ibidem num 3. Foller in pract. crim. in canon. cap 8. in verbo teſtibus diligenter examinatis poſt num 10 & nu. 6 & nu. 34. verſ. ex autem teneas, Menoch. de arbitr. qu. lib. 2. caſu. 487. nu. 1. nec diſſentire videtur Bellamer. in d. c. dilectorum, num. 28. & num 34. quem pariter refert, & ſequitur, Foller. vbi ſup num. 21. ad med.*

118 Sed quomodo judex † iſto caſu arbitrium ſuum regulabit, an in affirmatiuam vel negatiuam opinionem? Bald. *in d. c. dilectorum, eod. nu. 6.* dicit, quod iudex debet inclinare in negatiuam, & ſic non debet teſtes ad examinandum cogere, quando videt periculum aliquod illis imminere ex eorum depoſitione. Sic enim non tenetur quis teſtificari in præiudicium ſuorum coniunctorum, *l. leg. Iulia, ff. de teſtibus*, multo minus tenetur in ſui ipſius præiudicium: ſi autem non imminet teſtibus magnum periculum, & tunc debent compelli propter fauorem publicæ diſciplinæ, ne delicta remaneant impunita. Et cum Baldo ſentire videtur Bellamer. *in d. cap. dilectorum, num. 34.* vbi dixit, quod in criminalibus iudex facilius inclinabit ad denegandam compulſionem teſtium, inter perſonas, inter quas ex compulſione poſſet oriri aliquod ſcandalū, quam inter alias, inter quas non eſſet propter compulſionem huiuſmodi tantum periculum. Et ſic vides, quod ex hac Baldi declaratione firmatur Hoſtien. affirmatiua opinio, quæ tamen non habet locum, quando imminet teſtibus aliquod peri-

119 culum, *vt dixi infr. nu. 123.* Alio † modo arbitrium iudicis eſſe regulandum ſcripſit idem Bellam. *in d. cap. dilectorum. nu. 28.* vbi dixit, quod ſi iudex videt, quod teſtes à teſtificando ſe ſubtrahunt malo animo, & quod veritas aliter haberi nō poteſt, & tunc eos ad teſtificandum cogit: ſi verò videt, quod aliæ probationes publicæ non deſunt, & quod teſtes non ſubtrahunt ſe malo animo, & tunc illos non cogit, & ſic pariter vides, quod ex hac declaratione Bellameræ comprobatur negatiua opinio Innocent. contra gl. quæ vt dixi *infra nu. 126.* nec etiam habet locum, quando ſubtrahunt ſe gratia, odio, vel timore, prout nec etiam habet locum, quando veritas aliter haberi non poteſt, *vt pariter dixi infr. num. 124.* Retenta pro nunc opinione Innocent. & negatiua opinione quod ſcilicet in criminalibus teſtes cogendi non ſint ad ſe examinandum:

120 AMPLIA I. Illam † multò magis procedere de cōſuetudine Curiæ Romanæ, ſecundum quam, tam in cauſis criminalibus, qualitercunq; intentatis, quam in mixtis, teſtes non coguntur, niſi de ſpeciali mandato Papæ, *Bald. Goffred. quem allegat. in rubr. de teſtibus cogend. num. 5. in fine, Hoſtienſ. in ſummario, rubric. de teſtibus cogend §. in quibus cauſis, in fin.* vbi quod de conſuetudine Curiæ Romanæ, vbi de crimine quæritur, ſiue criminaliter, ſiue ciuiliter, nunquam in literis Apoſtolicis ponitur illa clauſula, *teſtes autem, &c.* Et dicit ibi Hoſtien. ſit propterea pro ratione voluntas, *Imol. in cap. dilectorum, num. 7. in fin. verſic. vltimo adde*, vbi refert Hoſt. *in loco præcitato*, dicit tamen poſt Goffred. quem allegat, quòd licet in reſcripto non apponatur clauſula compellendi teſtes, non per hoc tamen prohibetur judex, eos compellere in cauſſis à jure permiſſis, quod & idem voluit Hoſtien. *in ſummar. vbi ſupr. §. fin. ver. ſed & ſi illa clauſula, Anan. in dict. cap. dilectorum, num. 3. verſ vltimo ſcias*, vbi ex *Goffred. & Hoſtien. quos allegat*, dicit, quod Curia Romana non compellit teſtes in cauſa criminali, qualitercunque de crimine agatur, & quod propterea in reſcripto nunquam opponitur clauſula, quod teſtes poſſint cōpelli, *Felin. num. 3. in fin. verſ & ſubdit hic Imola*, vbi *refert Goffred. Hoſtien. & Imolam in locis præcitatis, extr. de teſtib. cog. Angel. de Peruſ. in tract. de teſtib. num. 23. ad fin. verſ. licet hodie.* Et hanc conſuetudinem Romanæ Curiæ refert Clar. *in pract. §. fin. quæſt. 24. verſ. ſucceſſiuè videamus*, vbi tamen ex Foller. quem allegat in practica crimin. Canon. *cap. 8. in verbo, teſtib. diligenter examinatis, nu. 34. in fin. fol. mihi 104.* dicit, quod hodie indiſtinctè ſeruatur, cogi teſtes tam in ciuilibus, quam in criminalibus. Et ita apud nos hodie ſeruatur, tam in iudice ordinario, quam in delegato, quicquid prædicti Dd. dicant.

121 AMPLIA II. Et † multò magis, quando agitur ad probandum crimen occultum: Nam tunc eo minus teſtes ſunt cogendi, *textus eſt in cap. ſuper eo, ibi, verum ſi non eſt notorium, &c. teſtes, qui interfuerunt facto monendi ſunt, & cogendi ad ferendum teſtimonium veritatis, extr. de teſtibus cogen. Hoſtien. in cap 1. num. 10 extra eodem, Bellamer. in rubric. de teſtib. cog. num. 13. Ioan. Anar. in cap. dilectorum, num. 11. poſt med. colum. mihi fin. in princ. verſic. in occultis verò, & ibi Henric. Boyc. num. 8. ad medium. Bellamer. poſt num. 16. & num. 24. in fine, Butr. num. 4. in fin. colum. 3. poſt princip. verſic. in occultis verò. Imol. poſt num. 6 colum. 3. poſt med. Ancharan. num. 2. ad med. verſ. aut occultum, Abb. colum. ad finem, verſic. in occultis verò, dict. tit. de teſtibus cogend.* Sed certè text. in d. c. ſuper eo hanc ampliationem iudicio meo non probat, quia etiam in non occultis, & in omni caſu, in quo teſtes coguntur, teſtes primo monendi ſunt, antequam cogantur, *vt dixi ſupr. num. 55.*

122 LIMITA Hanc ſecundam ampliationem, † niſi eſſet tale crimen, quod non poſſet ſine periculo diſſimulari, prout eſt hæreſis, dilapidatio, blaſphemia, & ſimilia, quia tunc teſtes ſunt cogendi, etiam quod crimen ſit occultum, *Innoc. in cap 1. num. 5 poſt med. verſ. ſi eſſet crimen, & ibi Hoſtien. num. 10. Bellamera num 8. in 2. fallent. de teſtibus cogen. idem Bellamer. in rub. d. tit. num. 13 Innoc. in cap. cum contra. in princ. vbi de crimine hæreſis, & ibi Hoſtien. in cap. cum contra. in princ. vbi de crimine hæreſis, & ibi Hoſtien. Anan. num. 3. in fine, eod. tit. Ioan. Andr in cap. dilectorum. 1. Anan. num. 3. in fine, eod. tit. Ioan. Andr in cap. dilectorum, num. 9. & num 11 poſt med. colum. mihi fin. in princ. verſ. in occultis verò, & ibi Henr. Boyc. nu. 8. ad med. Bellamer. poſt nu. 16. & num. 25. Butr. num. 4. in fine, colum 3. poſt princ. verſic. 16. & num. 25. Butr. num. 4. in fine, colum 3. poſt princ. verſic. niſi crimen eſſet periculoſum, Imol. poſt nu. 6. colum. 3 poſt med. Anchar. nu. 2. ad med. verſ. aut occultum, Abb colum. 2. ad fin. verſic niſi crimen occultum eſſet periculoſum, Felin. num. 3. ante med. verſ. & de materia, il 1. extra eodem, Menoch. in repertor. teſt. rubr. in cauſſa hæreſis, quando compellantur, fol. 141. col. 1. verſ. fin. & col. 2. verſ. 1. Socin. reg. 417. nu. 3.*

123 AMPLIA III. Vt † quicquid ſecus ſit in ciuilibus, *vt dixi ſupra nu. 22.* in criminalib. teſtes nullatenus ſunt cogendi ad ſe examinandum, quādo ex eorū depoſitione periculum eſt, vt contrahant inimicitiam cum aliquo potenti, *Bald. in c. dilectorum, nu. 6. & ibi Fely. poſt nu 3. verſ. nam ſi teſti, iuncto verſ. ſi autem non imminet, de teſtibus cogen. Montic. in repert. teſt. rubr. iuſtè ſibi timens, fol 143. col. 2. verſ. penult. Foller. in pract. crim. Canon. c. 8. in verbo, teſtib. diligenter examinatis, nu. 10. verſ. nam ſi teſti, & nu. 16. Menoch. de arbit. caſu 487. nu. 3. & ſeqq.* vbi reddit rationem: ſi enim æquitati conuenit, ne quis cogi poſſit ad ferendum teſtimonium in ſuorum affinium perniciem, *l. lege Iulia, ff. de teſtib.* multo æquius eſt, ne quis cōtra ſeipſum, & ſui periculi teſtimoniū ferat, ex quo ex teſtimonio in cauſa capitali grauis capitaliſq; oriri ſolet inimicitia, *c. cum P. de accuſat.* quam ſanè inimicitiam vnusquiſque ſapiens prudenſq; euitare ſolet, nec debet quis exponere ſe periculo vitæ alterius cauſa, *l. ſi quando, C. de teſtib.* & ordinata caritas incipit á ſeipſo, *l. præſes, C. de ſeruit. & aqua.*

LIMI-

124 LIMITA I. Propoſitam † huius tertij capitis regulam non procedere, quando veritas aliter haberi non poteſt; tunc enim teſtes ad ſe examinandum compelluntur nō ſolum in ciuilibus, vt dixi ſ. n. 18. ſed etiam in criminalibus, *Innoc. in c. 1. nu. 1. verſ. item dicimus, & ibi Hoſt. n. 3. verſ. per quam dicendum eſt, Io. Andr. n. 6. in fi. Bella. n 3. Ant. de But. n. 7. ad fi. verſ. per quæ dicit Im. n. 2. in fi. Anch. n. 4. in fi. verſ. videtur dicendum, Abb. n. 6. in prin. & d. n. 6. in fi. verſ. 3. concluſio, de teſtib. cog.* qui omnes loquuntur, etiam quod teſtes non ſe ſubtrahant odio, gratia, vel timore, Anch. *in c. ſuper eo, n. 3. verſ. item cum aly teſtes deficiunt, d. tit. de teſt. cog. Ant. de But. in c. peruenit, il 2. n. 2. in fi. verſ. nota 2. & ibi etiam Im. col. 1. verſ. item nota argumentum, Abb. in prin. verſ. ſi res aliter probari non poteſt, Fel. in ſum. eo d. tit. Io. And. in c. ſuper his, n. 1. in verbo, cogatis, & ibi Ant. de But. n. 1. verſ. Vincent. dicit, Imo. in verſ. in gl. fin. Ana. n. 1. verſ. & hoc ideo, Abb. col. 2. verſ. extra gloſſ. extr. eod. idem Imol. in c. dilectorum, n. 6. col. 4. in prin. ver. ſecundum canonés, vbi etiam Zab. col. 2. verſ. aut veritas aliter haberi non poteſt, & d. col. 2. in fi. verſ. ex his, Abb. col. 2. ad fin. ver. quintam opinionem, & col. 4. ad med. verſ. in criminalib. vero, de teſt. cog. idem Abb. in c. venerabilis, n. 2. in fin verſ. tertio nota, eod. tit. Ang. de Peruſ. in tract. de teſtib. n. 23. verſ. aly dicunt, il 2. Foller in pract. crim. cano. c. 8. in verbo, teſtib. diligenter examinatis, n. 11. verſ. primus erit, & n. 14. in fin. iuncto n. 15. Soc. reg. 417. in 1. fall. verſ. primus erit, & n. 14. in fin. iuncto n. 15. Soc. reg. 417. in 1. fall.*

125 SVBLIMITA, ſeu † declara hanc limitationē procedere (prout loquitur,) quando veritas aliter haberi poteſt: tunc (quicquid ſecus ſit de iure ciuili,) de iure canonico teſtes non coguntur, ſecūdum Hoſt. *in c. ſuper eo, n. 1. in fi. in verbo, paſſim*, & ibi Ioan. And *poſt n. 3.* Bellam. *n. 2. de teſt. cog* & vide, quæ dixi *ſupr. n. 15. & ſeqq.*

126 LIMITA II. Regulam † non procedere, quando teſtes ſubtrahūt ſe à teſtimonio, gratia, odio, vel timore; tunc enim non ſolùm in ciuilibus, ſed etiam in criminalibus teſtes cogi poſſunt ad ſe examinandum, ſecundum Innoc. *in cap. 1. n. 1. verſ. in criminalib. autem, & n. 5. verſ. idem eſt etiam, de teſt. cog.* & pro hac limit. facit text. *in c. ſuper eo, in verſ. niſi forte, &c. & ibi gl. in verb. timore*, Innoc. *in verb. timore*, Hoſt. *poſt n. 1. verſ. nota etiam*, Io. And. *n 1. & n. 3.* Bell. *n. 1.* But. *n. 4. in fi* Im. *in ſum. & n 1. poſt med. verſ. item nota ſecundum vnum intellectum*, Anch. *n. 3. verſ. fallit tamen*, Ana. *n. 1.* Abb. *in ſumm. & n. 2. in prin. iuncto verſ. & quod litera*, * vbi teſtatur de communi * intellectu ad illum text. Fel. *in prin. verſ. & ſic habetur caſus, d. tit. de teſt cog.* Io. And. *in c. ceterum, n. 2. in fi. extr. eod.* item facit text. *in c cum contra, in fin. ibi, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, eod tit.* Bell. *in c. dilectorum, n. 17. & n. 26. verſ. 1. concluſio*, & ibi But. *nu. 5. verſ. ſecundum, quando ſe ſubtrahunt*, Imo. *poſt n. 6. col. 3. poſt med. ver. vel ipſi ſubtraherent*, Anch. *n. 2. poſt med. verſ. & tunc aut teſtes ſe ſubtrahunt*, Zabar. *col. 2. verſ. dic melius, de teſt. cog.* Ang. de Per. *in tract. de teſtib. n. 23. ver. aly dicunt, il 1.* Alb. *de teſtib. c. 6. n. 42. & ſeq.* Soc. *reg. 417. in 1. fall.* Foll. *in pract. crim. cano. c. 8. in verbo, teſtib. diligenter examinatis, nu. 4. ante fin. verſ. idem D. Abbas, & poſt n. 8. verſ. fallit, ſi hi mala gratia, &c.*

127 Sed † contra hanc limit. videtur vrgere text. *in c. dilecto. de teſt. cog.* vbi dicitur, quod coguntur teſtes ad perhibendum teſtimonium veritati, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, præterquam in criminalibus, & per iſtum text. ita adnotauit Butr. *ibid. in prin. verſ. nota quod teſtes, & Imol. n. 1.*

128 SVBLIMITA I. hanc † 2. limitationē, vt licet alias in ciuilibus eo ipſo, q̄ teſtis monitus non cōparet, præſumatur ſe ſubtrahere, vt dixi *ſup. n. 7.* in criminalibus tamen talis præſumtio nō habet locū, niſi manifeſte conſtet, & appareat de malitia teſtis ſe ſubtrahentis gratia, odio, vel timore, ſecund. Innoc. *in c. 1. n. 1. verſ. in criminalib. autem*, & ibi etiam Hoſt. *n. 2. ad fi. verſ. & hoc in ciuilib. & n. 3. verſ. in criminalib.* Io. And. *nu. 6. verſ. in criminalibus vero*, Bell. *n. 2.* But. *n. 7. verſ. in criminalib. vero*, Imol. *n. 3. verſ. in gl.* 2. Anch. *n. 4. ante fi.* Abb. *n 5. in fi. & n. 6. ad fi. verſ. 3. concluſio*, * Fel. *nu. 9.* vbi, quod in hoc omnes * ſequuntur Innoc. & Hoſt. *in loco præcitato, de teſt. cog.* But. *in c. ſuper eo, n. 3 in fin. & n. 4 & n. 7. verſ. in criminali autem*, vbi Imol. *n. 3 in fin. verſ. in gl. fin.* Abb. *n. 2. in fin. extr. eod.* Fel. *in cap. dilector. n. 1. verſ. quod etiam procedit in ciuili, d. tit. de teſt. cogen.* Spec. *in tit. de teſte, §. qualiter autem, n. 18. verſ. in criminali autem*, Menoch. *de præſum. lib. 2. præſ. 55. n. 4. in fi. verſ. qui quidem.*

129 SVBLIMITA II. Eandem † limitationem procedere, prout loquitur, quādo teſtes ſe nō ſubtrahūt odio, gratia, vel timore: ſed ſi ſe nō ſubtrahūt, tūc de iure canonico in criminalibus nō coguntur, licet ſecus de iure ciuili, tex. eſt *in c. ſuper eo, in fi. & ibi gl. in verbo, paſſim*, Hoſt. *n. 1. in fi.* Io. And. *poſt n. 3.* Bell. *n. 2.* But. *n. 3. in fi. verſ. nota teſtes non compelli*, Imol. *n. 1. verſ. item nota, il 1. & poſt nu. 3. verſ. ideo dicit Innoc.* Anan. *n. 5.* (vbi tamen dubitat, q̄ etiam de iure canonico poſſint cōpelli, etiam q̄ ſe nō ſubtrahāt,) *de teſt. cog.* Alb. de Mal. *in tract. de teſtib. c. 6. n. 42. & ſeq.* Foll. *in pract. crim. canon. c. 8. in verbo, teſtibus diligenter examinatis, n. 12. ad fin. verſ. ipſe autem putat.*

130 SVBLIMITA III. Vt † hęc eadē ſecunda limitatio procedat, q̄n teſtes ſe ſubtrahunt gratia, odio, vel timore partis, ſecus ſi ſe ſubtrahant amore partis, ex eo ſcil. q̄ nolint illi nocere; tunc enim videtur, quod non poſſint compelli, quia text. *in c. ſuper eo*, non dicit, *amore*; ſed, *timore*, ſecund. Io. And. poſt Abb. antiq *in d. c. ſuper eo, n. 2. in fi. in verbo, timore*, Bell. *ante n. 1.* But. *n 4. in fi.* Imol. *n. 1. ad fin verſ. ſecus ſi amore*, Abb. *n. 2. verſ. ſecus dicit, de teſt. cog.*

131 QVÆRO † hic incidenter, an, & quomodo puniatur teſtis, qui ſe à teſtificando ſubtrahit? Facias in hac dubitatione tres concluſiones.

132 PRIMA † ſit concluſio, q̄ ſubtrahens ſe à teſtificādo, prout facit is, qui monitus ad teſtificandū nō comparet, reddit ſe ſuſpectum de falſitate, ſeu corruptione, & hæc ſuſpicio ſufficit ad inquirendum contra ipſum de dicta falſitate, & corruptione, Bar. *in l. 1. §. 1. ff. de falſ.* quē ſecuti ſunt Abb. *in c. 1. n. 6. verſ. & vide ad confirmationem prædictorum, & verſ. ſecunda concluſio, de teſt. cog.* Adden ad eundem Abb. *in c. dilector. n. 1. lit. C. in 3 addit.* & ibi etiam Fely. *n. 4 eod. tit. de teſt. cog.* Montic. *in repertor. teſt. rub teſtu qui non vult teſtificari, fol. 308. col. 1. verſ. fin. & col. 2 verſ. 1.*

133 LIMITA † hanc primā concluſionem quatuor modis, de quib. dixi *ſupr. n. 8. & ſeqq.* vbi poſui, q̄ teſtis non dicatur ſe ſubtrahere, etiam q̄ monitus nō cōpareat, & etiam limita, ſeu declara alio modo, vt ſcil. poſſit procedi contra iſtum teſtē ſic ſe ſubtrahentē tanquā ſuſpectū de falſitate, & ſubornatione, quādo præcedāt aliquæ indicia, q̄ pretio ſe occultauerit: tunc enim poteſt contra ipſum procedi de falſo, vt dixi *inf. n. 135.* ſecus autē ſi nō appareāt indicia receptionis pecuniæ, & pretij quia tūc nō ad pœnā falſi agitur, ſed ad pœnā extraordinariam; prout etiā dixi *inf. n. 134.* & expreſſe declarat Fel. *in c. dilector. poſt n. 4. de teſt. cog.* ¶ Hinc dixit Boſſ. *in tit. de fal. ſ. n. 163. verſ. ſenatus tamē*, nō eſſe iuridicū ſtylū illius ſenatus procedēdi in cōtumaciā in teſtē, q̄ ſe ſubtrahit ſub pœna ſi q̄ de iure ſubtrahēs tali pœna nō punietur, *vt ibi dixi.*

134 SECVNDA † ſit concluſio, quod teſtis ſubtrahens ſe à teſtificādo, nō punitur de falſo, ſed punitur pœna cōtumaciæ, & etiam extra ordinē iudicis arbitrio, Bal. *in l. presbyteri, in prin. col. fi. verſ. deinde hic videtur, C. de epiſc. & cler.* quem referendo ſequuti ſunt Fel. *in c. 1. n. 5. ver. ſecundo limita, de teſt. cog.* Adden. ad Abb. *in c. dilector. nu. 1. lit. C. in 2. addit. verſ. ſed hic vide, & in 3. addit.* & ibi Fel. *poſt n. 4. & n. 5 eod. tit.* idem Bal. *in rub. de teſt. cog. n. 2.* Florian. *in l. 1. n. 6. & ſeq. ff. de teſtib.* Franc. Cur. *in tract. de teſtib. cohert. 1. n. 32. & 33.* vbi bene explicat hanc concl. ¶ Boſſ. *in tit. de fal. n. 163. in pr. verſ. & hanc opin.* Tind *de teſtib. part. 1 c. 9. n. 11. vsq; ante dum enim, & n. 12.* Mont. *in rep. teſt. rub. compelli quam poſſunt teſtes, fol. 146. col. 2. verſ. 1. & in rub. teſtis, qui non vult teſtificari, fol. 308. col. 2. verſ. 2. & fol. 309. col. 1. verſ. 1.* Carauit. *ſuper rit. n. 87 n 8.* Men. *de præſum. lib. 2. præſ. 55. n. 5.* Maſcar. *de prob. li. 1. q. 5. n. 47. verſ. & teſtis qui non vult cōparere, & n. 71. & ſeq.*

Licet contra, quod imo testis subtrahens se à testificando, puniatur de falso, videatur fuisse de mente glos. *inc. si qui testium, cum ibi trad. per Bald. extr. de testib.*

¶ LIMITA I. hanc secundam conclusionem duobus modis: Primo, quando testis iam iurauit, & assumpsit sibi officium testificandi; tunc enim si se subtraxerit, punitur pœna falsi, *Boss. in tit. de fals. nu. 163. in prin. vers. & hoc quia, & c. iuncto vers. ideoque*, vbi alios refert, & ponit exemplum in eo, qui semel examinatus subtrahit se à repetitione.

135 LIMITA II. Quando † testis occultasset se pretio corruptus; quia tunc inquiritur, & punitur de falso, Bar. *in l. 1. §. 1. ff. de fals.* vbi expresse dicit, quod testis tenetur lege Cornel. *de fal.* si recepit pecuniam, vt testimonium non dicat, & Bartol. referendo sequuti sunt Addent. ad Abb. *in c. dilect. n. 1. lit. C. in 1. & 2. addit.* & ibi etiam Fel. *n. 4. de rel. lib. cog.* vbi tenet expresse, quod si testis pretio inductus retrahit se à testificando, proceditur contra eum, tanquam falsarium, secus si non esset pretio corruptus, quia tunc proceditur ad pœnam extraordinariam, vt dixi *supr. n. anteced.* ¶ *Boss. in tit. de fals. n. 163. ver. & ideo omnino, Mont. in rep. test. rub. testis qui non vult testificari, fol. 308. col. 2. vers. pennul. Men. de præs. lib. 2. præs. 55. n. 5. in fi. vers. si vero pretio fuisset corrup. & de arb. lib. 2. casu 381. n. 2.*

136 TERTIA † sit conclusio, quod testis subtrahens se à testificando, tenetur etiam parti ad damna & interesse, *Adden. ad Abb. inc. dilector. n. 2. lit. C. in discursu, in omnibus illis addit. & ibi Fel. post n. 4. de test. cog. Franc. Cur. de testib. concl. 15. n. 32. Tindar. in tract. de testib. part. 1. c. 9 num. 6. & seqq.* vbi late comprobat hanc opinionem. ¶ *Boss. in tit. de fals. n. 163. in prin. ip. Mont. in reper. test. rub. testis qui non vult testificari, fol. 309. col. 1. vers. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 2 præs. 55 n. 5 vers. vel etiam punire potest, Mascar. de prob. lib. 1. q. 5. n. 70.*

Redeundo modo, vnde digressi sumus,

137 LIMITA III. huius † tertij capitis propositam regulam, quando testes non solum subtrahunt se à testificando, *prout dixi in anteced. limit.* sed etiam quando subtrahuntur à parte, tunc enim compelluntur ad ferendum testimonium etiam in criminalibus, *secundum Innoc. in c. 1. n. 5. vers. idem si subtrahantur, & ibi etiam Host. nu. 7. ante si. Bella. n. 7. de testib. cog. Abb. in c. super eo, n. 2. vers. & idem dicit Innoc. d. tit. de test. cogen. Bell. in c. dilector. n. 17. & n. 25. post med. & nu. 26. vers. 1. conclusio, vbi But. nu. 5 in prin. vers. primus quando subtrahitur à parte, Imol. post n 6. col. 3. post med. vers. nisi testes subtraherentur à parte, Anch. num. 2 post med. vers. & idem si aperte impediantur, Abb. col. 4. ad fin. vers. si vero adsunt, extr. eod. Foll. in pract. crimin. can. c. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, n. 4 in fin. vers. & idem secundum eum.*

138 QVERO † etiam hic incidenter, an, & quomodo puniaturs, qui subtrahit testes à testificando? ¶ Vide omnino, quæ dixi *infr. in tit. de fals.* de pœna occultantis, surripientis, & lacerantis scripturas, & quæ dixi *sup. q. 67. n. 251.* Dic, quod punitur pœna extraordinaria, pro motu iudicis, *Henr. Boyc. in c. peruenit, il 1. n. 3. in fin. vers. vnde cum talu, & ibi Bella. n. 4. Bal. n. 1. vers. sed nunquid, Fel. n. 2. in fi. vers. & ad 2 Bald. de testib. cog.* & etiam excommunicatur, *secundum But. in c. super eo, n. 3 eod. tit.* ¶ Adde Boer. *decis. 292. n. 1. iuncto nu. 9. ad fin.* vbi, quod licet aliqui dixerint, subtrahentem hunc pœna falsi puniri, verius tamen videtur, eum extra ordinem puniendum; Nec dissentit Boss. *in tit. de fals. post num. 164.*

139 Sed † an subtrahens testes perdat causam? ¶ Vide omnino Bullam Alex. Papæ VI. *in 1. parte Bullarii, in ordine 11 fo. mihi 146.* in qua dicitur, quod sic, si minæ interuenerunt: & loquitur Bulla de minantibus in Vrbe, & in Cur. Rom. Sed circumscripta Bulla hæc dubitatio habet duas inspectiones: Primam in ciuilibus; Secundam in criminalibus. In ciuilibus vna fuit opinio, quod perdat causam, *But. in c. super eo, n. 7. de testib. cog.* ¶ Et hanc affirmatiuam opinionem secuti sunt Cyn Ang. Castrens. Alb. Aret. & Innoc. *in locis relatis per Boer. decis. 292. n. 8.* vbi etiam, quod glossa quædam ibi per eum relata communiter reprobatur, ex quo contrarium voluit.

140 Et † hæc affirmatiua opinio multo magis procedit, quando quis subtrahit vnum testem, & is subtrahens habeat contra se alium testem, testis enim subtractus habetur pro producto. Ideo subtrahens perdit causam, tanquam habens contra se duos testes, *secundum gloss. in c. peruenit, il 1. in gloss. fin. in pr. de testib. cog. & ibi etiam Fel. n. 3. post med. vers. quibus adde.* vbi dixit, quod hæc glossæ opinio forte verior est.

141 Contra, quod † subtrahens non perdat causam, si alias illam iustam habeat, voluit Ioan. And. *in c. peruenit, il 1. n. 5. & ibi Henr. Boyc. n. 1. & n. 3. vers. vnde cum talu, Bella. n. 1. in fin. & n. 4. But. nu. 6. vers. ex hoc tamen, Imol. n. 3. vers. an autem perdat causam, & vers. in gloss. ostendit, Zabarell. post num. 2. Anan. n. 5. Fel. n. 3 post med. vers. dicunt etiam prædicti, de test. cog.* ¶ Et pro hac opinione vide Boer. *d. decis. 292. n. 1. seqq.* vbi plures refert concordantes, & *ibi, numer. 3.* eam dicit communem, ex Fel. *in c. cum venerabilis, col. 5. de except.* nec dissentire videtur Boss. *in tit. de fals. num. 164. per totum, in discursu.*

142 Et † pariter, quod quando quis subtraxit vnum testem, licet habeat alium testem contra se, quod non perdat causam, sed quod deferatur iuramentum in supplementum, voluit Io. And. *in d. c. peruenit, il 1. vers. in gloss. vlt. & ibi Bella. n. 4. in fin. But. post nu. 6. vers. & dicunt aliqui, Imol. n. ... vers. quod non placet, Vinc. Zab post num. 2. Felyn. n. 3. ad med. vers. sed hoc reprobat, vbi, quod in hoc Dd. sequuntur Io. And. de test. cog.*

143 Pro † concordia dicas, quod si plene constat in actis, quod subtrahens testes habeat iustam causam, & tunc ex tali subtractione illam non amittit, si vero hoc non cõstat, & sic sumus in dubio, & tunc præsumitur, quod subtrahens iniustam foueat causam, & propterea illam amittit ex hac præsumptione, *ita bene colligitur ex trad. per Henr. Boic. in d. c. peruenit. il 1. n. 1. & n. 3. quem sequitur ibi Bell. num. 3. de testib. cog.* ¶ Et hanc distinctionem refert, & vti æquam sequitur Boer. *decis. 292. nu. 9. vers. sed si cum vitio.* Crederem etiam, quod etsi in actis non constet de iustitia causæ, possit nihilominus subtrahens de illa docere, & sic ex subtractione transferatur onus probandi iustitiam causæ in subtrahentem, & nisi probauerit, causam perdat. Et ita videtur declaranda præsens distinctio, prout fuit de mente Boss. *in tit. de fals. n. 164. vers. & conclusio est*, vbi dixit, subtrahentem testes causam non amittere, vbi alias ostendit, se bonum ius tenere.

144 In † criminalibus autem subtrahens & occultans testes præsumitur culpabilis, & bonum ius in causa non habere, text. est *in d. cap. peruenit, il 1. vbi, iniquam ostendit a se item fouere, & ibi gloss. in verbo, ostendit, Ioan. And. n. num. 5. Henric Boyc. num. 2. in fin. vers. aut de hoc, Bell. numer. 3. But. numer. 6. vers. nota glossam. Imol. post num 8. Zabarell. numer. 2. de testib. cogen. Boer. decis. 292. num. 9. vers. sed si cum vitio.* Dummodo † tamen plene constet de occultatione, *Boyc. in d. cap. peruenit, num. 2. vbi Bell. etiam num. 2.* ¶ *Boer. d. decis. 292. numer. 9. Boss. in titul. de fals. numero 164. ad fin. versicul. & loquitur.*

146 Sed † an hæc præsumptio in criminalibus sufficiat ad torquendum subtrahentem, vide omnino Boss. *in titul. de fals. nu. 165.* & an ad condemnandum subtrahentem de delicto, de quo inquiritur? Host. *in d. cap. peruenit, il 1. num. 1. & 2. de testib cogen.* dicit, quod hæc præsumptio facit subtrahentem tacite confessum de crimine, & quod habetur pro conuicto, & quod tanquam conuictus puniatur. ¶ Et propterea nec in criminalibus causam perdi, post Felyn. & Abb. quos allegat *in c. cum causam, de test.* voluit Boss. *in tit. de fals. n. 164 vers. & in criminalibus.*

Con-

147 Contra hanc Host. opinionem facit, † quia si in ciuilibus subtrahens testes non perdit causam, *vt probaui supra, n. 141.* multo minus eam amittet in criminalibus.

148 Pro concordia dicas, quod † ex hac præsumptione non potest subtrahens testes condemnari de crimine, de quo inquiritur, quando de illius innocentia constat, vel constare potest: secus si de ea non constet, & sic præsumtio delicti oriens ex subtractione testiũ contra subtrahentem transfert in ipsum onus probandi suam innocentiam, alias condemnabitur, *secundum opin. Host. de qua supr. n. 146.* ¶ Et hæc distinctio fuit Henr. Boyc. *in d. c. peruenit, il 1. n. 1. & n. 3. de testib. cog.* quam vti æquam secutus est Boer. *decis. 292. nu. 9. vers. sed si cum vitio*, & dixi in simili *in ciuilib. supr. n. 143.*

149 LIMITA IV. Proposita † huius tertij capitis regulam non procedere in teste, qui iurauit se nõ examinari. Talis enim testis non obstante hoc iuramento potest ad testificandum compelli, tex. est *in c. peruenit, il 1. de test. cog.* vbi loquitur in accusato de crimine simoniæ, & adulterij, qui testem iuramento adstrinxerat, vt nõ deponeret cõtra ipsum, inquit ipse tex. hunc testem compellendum esse ad detegẽdum tantæ fraudis & calliditatis commentum. Et ibi postea notant * omnes, quod hac fraude & calliditate detecta poterit etiam cogi ad deponendum super principali delicto, & sic non tenetur seruare tale iuramentum, *vt videre est apud gl. in verbo, iuramento, & in verbo, commẽtum, Host. in pr. in verbo, iuramẽto, iuncto vers. queritur vtrum, & n 2. pro totum, in discursu, Io. And. n. 1. & n. 3. Bell. in summ. Bal. in pr in summ. & in figuratione casus, But. n. 1. in prin. iuncto vers. nota testem in criminalis, & n. 5. & seq Imol. in sum. iuncto n. 1. & n. 3. vers. nota bene, Anchar. ante n. 1. Zab. in sum. Ana. n. 1. Abb. in sum. & in figur. casu, iuncto n. 2. & seq. Fel. in sum. & n. 3. in fi. vers. in gl. fi. ad idem est tex. in c. venerabilis, eod. tit. ibi, & ad hæc celanda se adstringente vinculo iuramenti, & ibi notant omnes, * & præsertim Io. Andr. sub nu. 2. Alb. in l. si quando, nu. 1. vers. sed quid si aliquũ iurauit, C. de testib. Host in sum. rub. de testib. cog. §. & quare, vers. sed quid si per sacrament. Spec. in tit. de teste, §. de testium compulsione, nu. 5. Alb. de Malet. tract. de testib. c. 6. n. 45. Moncad. ad Crot. de testib. par. 5. n. 198. lit. A. vers. ed pone, Montic. in reper. test. rub. iuramẽto adstrictus, fol. 144. col. 1. vers. 1. & seqq. And. Gail. obs. 100. n. 3. lib. 1. vbi bene comprobat, Boccac. de lit. remissor. c. 2. n. 12. & n. 17. Mascar. de prob. lib. 1. q. 5. n. 47. vers. hoc autem, & n. 48. & seqq. vbi late exornat.*

150 SVBLIMITA I. hanc † quartam limitationem, quia videtur necessaria absolutio à iuramẽto, quod fecit iste testis de non se examinãdo, antequã examinetur, prout innuit tex. *in d. c. venerabilis, ibi, vt ab huiusmodi iuramẽto absoluant, & sic gl. si. in verb. eos, Io. And. n. 3. in verb. absoluant, & in verb. nihilominus, Bell. in eod. verb. absoluant, Bal. n 1. in figur. casus. But. n. 2. vers. nota hic, & n. 5. Imol. in prin. ver. nota practicam. Ana. n. 1. in 1. nota b. Abb. in pr. in figurat. casus, de test. cogen. Alb. de Mal. de testib. c. 6. n. 45. ver. aliquis tamẽ, & n. 47.* vbi dicit, ꝙ forte rutius est tenere ꝙ testis absoluatur à tali iuramẽto: & erit vtile parti, ꝙ quia ipse testis deponit, quia sibi maior fides adhibetur, * *Albericũ refert Masc. de prob.*

151 *lib. 1. q. 5. n. 53. & seqq.* ¶ Sed verius dic, hanc † absolutionẽ debere fieri ad cautelã potius, quã ꝙ sit necessaria, sicut expresse tenet gl. *in d. c. venerabilis, in verb. iuramento*, vbi tñ videtur tequirere iudicis sententiã, ꝙ iuramentum non teneat, & *idem tradit Bald. ibi, n. 2. in fi. vers. oppono. Butr. n. 2. vers. alia pract. est, & n. 6. Imol. in prin. vers. alia etiam est pract. & vers. in gl. fi. Ana. n. 1. vers. alia est, Abb. n. 3 Fel. n. 4. de testib. cog. Host. in summar. rub. de testib. cog. §. & quare, vers. sed quid si per sacramentum, vbi declarat, Spec. in tit. de teste, §. de testium compulsione, n. 6. vers. & ideo, Alber. de Mal. in tract. de testib c. 6. n. 45.* vbi videtur testari, quod hæc opinio est veritima, *Andr. Gail. obs. 100. n. 3. lib. 1. vbi bene comprobat Mascard. de prob. lib. 1. q. 5. nu. 55.* vbi, quod cautela Alber. de Mal licet sit satis tuta, non tamen videtur necessaria.

SVBLIMITA II. hanc † eandem quartam limitationem, nam iste testis, qui iurauit non testificari, si testificatus est, licet talis testificatio non valeat ad plenam probationem faciendam, valet tamen ad semiplenam & iuramenti delationem, *Host. in summar. rub. de testib. og. §. & quare, vers. quid si sit vnus testis, Spec. in tit. de teste, §. de test. compuls. n. 6. Alb de Malet. de testib. c. 6. n. 46.* 152

LIMITA V. Proposita † regulam non procedere in causa inquisitionis, & quando agitur inquirendo; tũc enim possunt etiam in criminalibus testes compelli, tex. est *in c. super his, ibi, super inquisitionis articulis, & ibi Innoc. in pr. in verb. literas, & in verb. cogatis, Host. in verb. de fama, & in verb. literis, Io. And. n. 3. ad fi. Bell. n. 2. Bald. col. 2. vers. accit hic Innoc. iuncto vers. & est notabile, Ant. de But. n. 1. in fi. ver. Innoc. dicit, Imol in vers. Innoc. vero dicit, Anan. n. 1. vers. vel secundum Innoc. Abb. col. 2. vers. secundus intellectus, de test. cog. Innoc. in c. 1. n. 3. vers. in causa autem inquisitionis, & nu. 4. vers. & hac ratione, & ibi etiam Host. n. 6. ad med. Bell. n. 5 in fi. vers. hoc habito, & n. 6. vers. & ex hoc infert, Innoc. d. tit. de testib. cog. gl. in c. dilectorum, in verb. super criminibus, post med. vers. & hoc est quasi speciale in causa inquisitionis, & ibi But. n. 4. vers. secundo fallit, extr. eod. Foller. in pract. crim. canon. c. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, n. 16. vers. item in inquisitione.* 153

LIMITA VI. Quando † iudex procedit ex officio & hæc fuit opinio Petri de Sasson. quam sequuti sunt Innoc. *in c. super his, in verb. cogatis, & ibi Host in verbo, literis, vers. vel hoc ideo concedatur, de test. cog. g. in c. dilector. in verb. super criminib. post med. vers. & iudex ex officio, & ibi Io. And. n o. in fi. Bell. n. 23. ad med. vers. ipse vero dicit, But. n. 4. ad fin. col 3. ad prin. Imol. num. 4. ad med. vers. fuit etiam.* Sed aduerte, quod Dd. prædicti videntur specialiter loqui, quando iudex inquirit ex officio super fama & infamia alicuius ne indignus ad dignitates admittatur, vel in illis sustineatur, *de quo dicam in seq. num.* Non autem generaliter in omni inquisitione iudicis officio formata, considera. 154

LIMITA VII. Quando † inquiritur super fama & infamia alicuius, ne ad dignitates recipiatur, vel ve ab illis remoueatur, *Innoc. in c. 1. nu. 4. vers. & hac ratione & n. 5. vers. item super fama, vel infamia, & ibi Host n. 6. in fin. ver. & ex hoc procedit, iuncto nu 7. & n. 8. vers. item super fama, Bellam. n. 6. vers. & ex hoc infert Innoc. & n. 9. de testib. cog.* Et ex hac limitatione facit tex. *in c. super his, ibi, tam de fama el. cit, & ibi Innoc. in verbo, cogatis*, vbi reddit rationem, quia esset peccatum, tacere veritatem, ex quo eligitur ad dignitatem inhabilis cum populi scandalo, *Host. in figurat. talus, & in verb. de fama, & n. 1. in verb. cogatis, Ioan. And. n. 1 Bell in sum & n. 2. in fi. Bal. in sum. vers. nota super fama testes esse cogendos, Butr. nu. 1. in prin. & in fin. vers. vel ideo, ne indignus, Imol. in sum. & in fi. vers. & ne indignus, Anch. n. 1. Zab. in sum. Ana. n 1. vers. cum agitur, & vers. vel dicendum secũdum alios, Abb. col. 1. num. & in figurat. casus, & col 2. in fi. in 4. intellectu, extr. eod. tit. item facit gloss. in c. dilectorum, in verbo, super criminib. ad med. vers. ad illud super his, & ibi Io. Andr. n 11. post med. col. mihi fin. vers. idem de fama, vel infamia, Bell. sub nu. 15. & nu. 16 post me... vers. vel quando agitur de fama, But. n. 4. col. 2. ante med. versicul. primus quando, & d. num. 4. in fin. col. 3. vers. idem de fama, Anchar. n. 2. ad fin. Zab. col. 2. in prin. vers. quod tamen intelligo, Abb. col. 2. ad fin. vers. idem de famã vel infamia probanda, extr. eod. Boccac. in tract. de liter. remiss. c. 2. n. 10. & faciunt, quæ dixi in fr. num. 182.* 155

LIMITA VIII. In † causa denuntiationis, *Innoc. in c. 1. num. 3. in fin. vers. in causa etiam denuntiationis, vbi etiam Host. n. 6 post med. Bell. n. 5 in fin. de testib. cog. Foller. in pract. crimin. canon. c. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, num. 16. vers. item in inquisitione, & denuntiatione.* 156

LIMITA IX. Regulam † procedere, quando sumus in casu, in quo celare veritatem non est peccatum mortale, secus econtra si sit peccatum mortale: tunc enim etiam in criminalibus testes coguntur ad se examinandum, *secundum Innoc. in c. 1. nu. 4. & 5. vers. vbi autem, vbi* 157

bene comprobat hanc limitationem, & ibi Host. nu. 6. vers. vel dic generaliter, & n. 7. in fin. vers. vbi vero, Bell. n. 6. & seqq. de testib. cog. vbi Bal. in rub. nu. 4. vers. vel dic finaliter, gl. in c. dilector. in verbo, super criminib. in fin. & ibi Henr. Boyc. nu. 4. in fin. vers. vel dic generaliter, Bell. post num. 16. But. n. 4. col. 3. in pr. vers. quinta fuit opin. Anan. n. 3. Abb. col. 3. post med. vers. tertia opinio, extr. eod. Foller. in pract. crim. canon. c. 8. in verbo, testib. diligenter examinatis, post nu. 8. vers. demum dicit idem Bald. Peccatum autem est celare veritatem, quando ex testium taciturnitate quis consequitur sententiam damnosam, vel amittit lucrosam, *de qua dicam in seq. limit.* Sic enim communiter * hanc limitationem exemplificant omnes fere Dd. supra citati, sed in hoc vide Dd. allegatos *supr. nu. 13. & seq.* qui ad saturitatem ponunt, quando sit peccatum celare veritatem, & quando non.

158 LIMITA X. Vt † etiam in criminalibus testes ad se examinandum compellantur, quando ex probatione criminis quis consequuturus est sententiam lucrosam, vel vitaturus damnosam, fuit opinio Inno. *in c. cum contra, col. 1 in fi. vers. vel dic, quod plus placet, & ibi etiam Host. n. 2. ad med. vers. vel dic. Bal. n. 2.* vbi declarat, quomodo isto casu debeat considerari lucrum in sententia, *de testib. cog. Bellam. in rub. d. tit. nu. 7.* vbi Bald. *nu. 5.* vbi, quod testes coguntur, quando agitur de magno damno proximi, vel lucro, vel aduersarij, *& Baldum referendo sequitur*, Fel. *ibid. in fin. Io. And. in c. dilectorum, n 11. & ibi etiam Henr. Boyc. n. 4. Bellam post n. 17. & n. 23. post med vers. finaliter hoc tenet*, But. *n. 4. col. 3. in princ. vers. dicit autem peccatum concludi*, Imol. *n. 6.* Anch. *n. 2. vers. 2. casu*, Abb. *col. 2. ad fi. vers. aliam theoricam, ext. eod.* Foll. *in pract. crimin. canon. c 8. in verbo, testib. diligenter examinatis, n. 8. vers. sed opinio ipsius* Bal.

159 LIMITA XI. Quando † de crimine agitur ciuiliter pro interesse partis, quia tunc testes ad se examinandum cogi possunt, *secundum Innoc. in c. 1. n. 5 & ibi Host. post n. 6. vers. nisi ciuiliter agatur, & n. 7. vers. vel aliter ciuiliter agatur, Bellam. sub n. 5. vers. & dum ciuiliter agitur, de testib. cog. gl. in c. super eo, in verbo, passim, & in c. peruenit ad nos, in verbo recusant, vers. & intellige, quod ciuiliter, de test. cog. & ibi Innoc. in fin. Host. n. 1. vers. quod intelligas, Io. And. in c. super his, n. 1. in verbo, cogatis, & ibi Imol. vers. Goffredus vero, Anan. num 1. vers. vel quia, d. tit. de test. cog.* Et in hac opinione, tanquam magis æqua, videtur residere alia gl. *in c. dilectorum, in verbo, super criminib. post prin. vers. super hoc dicunt quidam, & ad fin. vers. sed supradictis omnib. rationib. iuncto vers. sed magis*, vbi concludit, semper compellendos esse testes, qualitercunq; agatur, ne crimina remaneant impunita, dum tamen non criminaliter directe agatur, *& ibi Innoc. in vers. sed per hoc non probatur*, Henr. Boyc. *n. 3. ad med. vers. si in causis criminalib.* Bellam. *n. 16.* Bald. *sub n. 5.* But. *sub n. 4 vbi bene reassumit dicta ibi per gl.* Imol. *n. 6. col. 4. ante med. vers. 1. casu*, Anch. *nu. 2. post med. vers. quia aut agitur de crimine ciuiliter*, Zabar. *col. 2. post prin. vers. si vero crimen*, Abb. *col. 2. post med. vers. si vero agitur de crimine ciuiliter, & col. 3. post med. vers. 1. casu, ext. eod.* Hostien. *in sum. rub. de testib. cog. § in quibus causis, in princ.* Spec. *in tit. de teste, §. de testium compulsione, n. 4. vers. & cum de crimine ciuiliter agitur.* Ang. de Perus. *in tract. de testib n. 23 vers. si d hæc vera sunt*, Alb. de Mal. *de testib. c. 6. nu. 34. & n 36* Foller. *in pract. crim. canon. c. 8. in verbo, testib. diligenter examinatis, n. 6. in prin. iuncto n. 8. vers. in causis autem mediis, & n. 16. vers. autem in criminalib. ciuiliter intentatis.*

160 Quamuis † contra, quod etiamsi ciuiliter agatur de crimine, testes non sint compellendi, faciant dicta per gl. *in d. c. dilectorum, in verbo, super criminibus, vers. sed huic distinctioni contradicit, vsq; ad vers. sed supradictis omnibus rationibus, & per Host. ibi in pr. & n. 1. & seq. & nu. 3. ante med. vers. alij dicunt*, vbi probat, illum text. loqui, quando agitur ciuiliter, & non criminaliter, & tamen vult testes non compellendos, *& per But. sub n. 4. in discursu*, vbi reassumit dicta ibi per gl.

161 Sed † non per hoc recedas à prima opinione, quæ maxime poterit procedere, quando actor magnum damnum pateretur, prout declarat Anch. *in d. c. dilectorum, n. 2. post med. vers. nisi cum actor.* & faciunt generaliter tradita *in anteced. limit. n. 185.*

Quid † autem isto casu, quando scilicet de crimine 162
agitur ciuiliter, seruetur de consuetudine Romanæ Curiæ, dixi *supr. n. 120.*

LIMITA XII. Quando † agitur de crimine per viam 163
exceptionis, vt puta si excipiatur contra testem, procuratorem, vel accusatorem, quod sunt criminosi, vt à iudicio & à testimonio repellantur, & in aliis similibus casibus, in quibus non agitur ad punitionem principaliter, & directe, licet fama aliqualiter aggrauetur: tunc enim testes in criminalibus coguntur. Ita colligitur ex trad. per Bellam. *in rub. de testib. cog. n. 8. & 9.* & est de mente Innoc. *in c. cum contra, nu. 1. in fin. vers. vel dic, quod plus placet, de testib. cogend.* Et in hac opinione, tanquam magis æqua, videtur residere gl. *in c. dilectorum, in verbo, super criminibus post princ. vers. si vero ciuiliter agitur, & in fin. vers. sed supradictis omnibus rationibus, iuncto etiam vers. sed magis æquum videtur, & ibi Bellamer. nu. 30. ad med.* vbi dicit, quod secundum generalem & communem consuetudinem Curiarum testes compelluntur deponere indistincte, etiam super criminibus indirecte vel incidenter intentatis (licet in puncto iuris contrariam opinionem videatur defendere, *vt infr. eum retuli,*) Abb. *col. 4. post med. vers. & puto*, vbi hanc opinionem videtur amplecti, (licet supra retulerit opiniones Host. & Calder. contrarium tenentium.) Et pro hac opinione facit, quod voluit Clar. *in pract. § fin. q. 24. vers. summissime videamus, in fin.* vbi allegat primo in contrarium Capell. Tholosan. *decis. 412.* subdit post Foller. quem allegat, quod quicquid sit de iure, hodie indistincte seruatur, cogi testes tam in ciuilibus, quam in criminalibus.

Contra, quod † imo, quando de crimine agitur inci- 164
denter, & per viam exceptionis, contra testes, procuratorem, & similes, testes non sunt compellendi, faciunt dicta per eundem Innoc. *ind. cap. cum contra, col. 1 vers. licet* secus, & per Hostien. *ibi, nu. 2. vers. si vero de falsitate*, vbi reassumit, & declarat verba Innocen. *de testib. cog.* Et pro hac contraria opinione faciunt deducta per glos. *in cap. dilectorum, post princ. vers. sed huic distinctioni, vsq; ad vers. alij contrarium dicunt, & per Host. ibi, numer. 1. & seqq.* vbi late hanc opinionem videtur comprobare Henric. Boic. *numer. 5. vers. aut agitur in iudicio*, Bellam. *post num. 16. & post num. 17. ad fin. & num. 22. & n. 23. ad fin. vers. & hanc vero decretalem, & num. 26. vers. secunda conclusio, & n. 28. vers. circa secundam, & num. 29. & seq.* vbi pluribus probat hanc opinionem, (licet in contrarium dicat esse generalem Curiarum consuetudinem, *vt supra eum retuli,*) *& num. 31. & seq. & n. 34. vers. & facilius*, But. *nu. 4. vers. secundum canones, & nu. 5. col. 3. post med. vers. quando quæ opponitur, & colum. 4. vers. quartus casus*, Imol. *nu. 4. ad med. vers. fuit etiam alia opinio, post num. 6. col. 3. post med. & col. 5. vers. secundo casu*, Zabarell. *colum. 2. in princ vers. si vero agitur*, Anan. *num. 3 vers. non obstat iste text.* Abb. *col. 2. post med. vers. secunda opinio, & col. 3. ad fin. vers. si autem de crimine excipitur, de testib. cog.* Alber. de Malet. *in tract. de testib. c. 6. n. 41.* Capell. Tholos. *decis. 412. vbi, quod ita communiter * tenetur*, Foll. *in pract. crim. canon. cap. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, nu. 12. vers. quartus casus, & nu. 13. vbi, quod ita communiter * tenetur, ex* Capell. Tholos. *quem allegat d. decis. 412 & n. 14. & n. 25. in fin. vers. secundo casu.* *

In † hac opinionum contrarietate vide Bellam. *in d.* 165
c. dilectorum, n. 34. vbi totum remittit arbitrio iudicis, qui quidem facilius in dubio denegabit compulsionem, quam eam concedet, & sic videtur stare pro hac vltima opinione.

Tu vero dicas, quod † in tribus casibus testes sunt o- 166
mnino compellendi, quando de crimine agitur incidenter per viam exceptionis.

Primus

167 Primus est quãdo excipitur † contra testes, quod corrupti falsum dixerunt: Tunc enim tacere veritatem, est peccatum mortale, cum ex sententia proferenda ex testibus corruptis iniustè quis damnaretur. Ideo testes ad probandum corruptionem sunt cogendi, *secundum Innocen. in cap. cum contra, col. 1. vers. sed nonne dices idem, & ibi etiam Hostien. num. 2. versic. quid ergo, de testibus cogen.* ¶ Se-
168 cundus † est casus, quando, nisi testes cogerentur, aliquis graui damno afficeretur, *Hostien. in d. c. dilectorum, post nu. 3. vers. nisi & aliquis, & ibi Io. Andr. nu. 11. vers. tunc enim, Bellam. nu. 23. in fin. Butr. nu. 5. colum. fin. in fin. Imol. post nu. 6. col. 3. ad fin. vers. nisi magnum præiudicium, & d. num. 6. in fine. colum. 5. vers. & hoc verum. Abb. colum. 3. ad fin. vers. hoc verum, & col. 4. in princ. vers. quod intellige, de testib. cog. Alber. de Malet. in tract. de testibus, cap. 6. nu. 41. vers. & hoc verum. Foller. in pract. crim. canon. cap. 8. & rub. testibus diligenter examinatis, num. 12. vers. & hoc verum, & num. 14. vers. quod intellige.*
169 ¶ Tertius est casus, quãdo constaret, quod testes se subtraherent à testificando odio, gratia, vel timore: Tunc enim etiam isto casu testes coguntur, *ad generaliter trad. supra nu. 6. & in specie scripserunt Ant. de Butr. in cap. dilectorũ, in fine, vers. item hoc verum, de testibus cogen. Alber. de Malet. in tract. de testibus cap. 6. nu. 41. vers. item & hoc verum, Foller. in pract. crimin. canon. cap. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, num. 12. ad fin. vers. item hoc verum.*

170 LIMITA XIII. In † crimine falsi, in quo testes esse cogendos probat text. *in cap. super his*, vbi de falsitate literarum ad Papam sub falso nomine Capituli transmissarum, *& ibi glos. in verbo, articulis, Hostien. colum. 1. vers. quidam dicunt, Io. Andr. nu. 1. Bellam. in summar. Bald. in summar. & in verbo, item super crimine falsi, Butr. num. 1. Imol. in summar. Anchar. nu. 1. Zabar. in summar. Anan. nu. 1. vers. cum agitur, Abb. in summa. & in figuratione casus. de testib. cog. item text. in cap. cum contra, qui loquitur de falsitate literarum Apostolicarũ, & ibi Host. in princ. in verboreis, & in verbo, compellere,* (vbi tamen, quod hoc non videtur speciale in crimine falsi, sed generaliter, & semper in criminalibus) *Ioan. Andr. in summa. Bellam. etiam in summa. & nu. 1. Bald. pariter in summ. Butr. nu. 1. & in 1. not. Imol. & Ancha. in summ. & n. 1. Zabar. nu. 1. Anan. nu. 1. & nu. 3. in princ. iuncto vers. vel dic secundum aliquos, d. tit. de testib. cog. gl. in c. dilectorum, in verbo super criminibus, post medium, in vers. & quia ibi agebatur de falso, iuncto versic. quia dico illud speciale in crimine falsi, & ibi Butr. nu. 4. vers. fallit tertius, Imol. nu. 5. ad med. vers. in eadem glossa, extra eod. Bald. in rubr. de testib. cogen. nu. 2. ad med. vers. fallit in exceptionibus criminalibus, Boccac. in tract. de later. remissor. cap. 2. nu. 10. Foller. in pract. crim. Canon. cap. 8. in verbo, testibus diligenter examinatis, nu. 6. vers. fallit in exceptionibus.*
171 Sed aduerte, quod ex infrascriptis † sublimitationibus apparet, nullum esse speciale in crimine falsi, sed idem esse, quod in aliis criminibus.
172 AMPLIA hanc 13. † limitationẽ, idem esse, quando agitur contra veritem falsis literis: Tunc enim ad vsum istum probãdum; testes posse compelli dixerunt communiter * omnes Dd. *in d. c. cum contra, de testib. cog.*
173 SVBLIMITA I. Hanc † decimamtertiam limitationem procedere, dummodo agatur ciuiliter, & nõ ad pœnam, secus si aliter, *ita videtur de mente Innocen. in cap. 1. nu. 5. in princ. & ibi Host. nu. 7. vers. & idem dicendum est. Bellami. nu. 6. in fin. vers. secundo infert, de testib. cog. Ioan. Andr. in cap. super his, nu. 1. in verbo, cogatis, & ibi et ã Imol. vers. Goffred. vero, Anan. nu. 1. vers. vel quia eod. tit. Innoc. in cap. cum contra, in princ. vers. alii dicunt, vbi Host. nu. 1. vers. alii vero, Ioan. Andr. num. 2. in verbo falsitatis, Bellam. nu. 2. Ant. de Butr. num. 1. vers. oppono quod in criminibus. Anan. nu. 3. vers. quod est verum, vbi de materia, d. tit. de testib. cog.*
174 SVBLIMITA II. Eandem † limitationem procedere, dummodo veritas aliter haberi non possit, secus si veritas aliter haberi potest, *secundum Ioan. Andr. in c. super his, nu. 1. in verbo, cogatis, Butr. ibidem, nu. 1. vers. Vincen dicit, Imol. in vers. in gloss. fin. Anan. nu. 1. vers. & hoc ideo, Abb. col. 2. vers. extra glossam, de testib. cog.*

SVBLIMITA Dummodo testes † se subtrahant 175
odio, gratia, vel timore: alias secus *text. in cap. cum contra, ibi, si segratia, vel timore subtraxerint, & ibi Bald. ante nu. 1. vers. Papa dicit, Imol. in vers. nota quod in crimine falsi, Abb. in princ. & num. 1.* vbi propterea, quod in hoc nullum est speciale in crimine falsi, *extra de testib. cog.* Contra, quod testes † cogantur isto casu, etiam quod non se subtra- 176
hant odio, gratia vel timore, videas omnino Imol. *in cap. dilectorum, nu. 6. col. 4. ad med. vers. item non obstat, de testibus cog.* Quid si † agatur ad probandum corruptionem, 177
& falsitatẽ testis examinati, an tunc testes possint compelli, dixi supra *num. 167.*

LIMITA XIV. Quando † agitur ad probandum cri- 178
men notorium: Tunc enim testes possunt compelli, *secundum Innoc. in cap. 1. num. 5. ad fin. & ibi Host. nu. 8. ad fin. & nu. 10. vers. per præmissa patet, de testib. cog. Henr. Boyc. in cap. dilectorum, nu. 8. ad med. vbi Imol. post nu. 6. col. 3. post med. vers. quia tunc, Anchar. nu. 2. ad med. vers. si autem est crimen manifestum, Ana. nu. 3. vers. limita tamen, extra eod. Socin. reg. 417. in 4. fall.* Notorium autem inducitur ex perseuerantia criminis, de quo dixi *in seq. limit.*

LIMITA XV. Quando † agitur contra eum, qui per- 179
seueraret in crimine, *Innoc. in cap. 1. nu. 5. ad med. vers. nisi perseueraret in crimine, & ibi Hostien. nu. 8. vers. secus si in crimine perseuerat, Bellam. nu. 8. vers. fallit primo, de testib. cogend. Ioan. Andr. in cap. dilectorum, nu. 11. post med. col. mihi fin. vers. quod dicit verum, & ibi etiã Bellam. post nu. 16. Butr. nu. 4. in fi. col. 3. in prin. vers. quod dicit verum, Imol. post n 6. col. 3. post med. vers. nisi quis perseueret in crimine, Anchar. nu. 2. ad med. vers. si autem est crimen, Anan. nu. 3. vers. limita tamen, Abb. col. 2. post med. vers. quod dicit verum, ext. eod. Socin. reg. 417 in 4. fall.* Ratio est, quia ex perseuerantia crimen fit notorium, ptout dicunt pleriq; ex Dd. supr. allegatis, ideo coguntur testes, *vt dixi supr. in anteced. limitat.*

LIMITA XVI. Quando † agitur ad probandum 180
quem esse condemnatum de crimine. Possunt enim testes compelli ad se examinandum super sententiis latis contra aliquem, *secundum Innoc. in c. 1. nu. 5. ad fin. vers. item si dicat condemnatos de crimine, iuncto vers. & hac eadem ratio, & ibi Host. nu. 8. ad fin. vers. & vbi aliquis est de crimine condemnatus, de testib. cog. Io. Andr. in cap. dilectorum, nu. 11. post med. col. mihi fin. vers. dicit etiam ibi Innoc. & ibi Bellam. post nu. 25. Butr. nu. 4. in fin. vers. dixit autem Innoc. Anch. nu. 2. vers. nam aut est de crimine damnatus, & d. nu. 2. ad fin. vers. aut dicitur de illo crimine condemnatus, Abb. colum. 2. ad fin. vers. idem dicit ibi Innoc. ex eod. Socin. reg. 417. in 4. fall.*

LIMITA XVII. Ad † probandum sententiam ex- 181
communicationis, Innoc. *in cap. 1. nu. 5. ad fin. vers. item si dicatur sententia excommunicationis lat. de testib. cog.* Sed an hęc limitatio vera sit, & quando, videatur ibidem Innoc. *nu. 6. Host. nu. 9. Bellam pariter, nu. 9. vers. & idem secundum eum, Ioan. Andr. in cap. dilectorum, col. fin. vers. si vero dicatur, & ibi etiam Bellam. n. 16. post med. & sub d. nu 16. Butr. nu. 4. in fin. vers. per quæ excluditur, & n 5. Abb. col. 2. ad fin. vers. quid de sententia excommunicationis, extra eod. Monticell. in reper. test. rubr. ad senten. excomm. proban. fol. 141. col. 2. vers. penult.*

LIMITA XVIII. Quando † agitur de priuatione 182
aut depositione prælaturæ, aut alterius dignitatis *Bellam. in rub. de testib. cog. nu. 10. Host. in c. peruenit ad nos, n. vers. etiamsi ad depositionem agatur, & in c. dilectorum, n. 3. in fi. alias aũt, de test. cog. Io. And. in d. c. dilectorũ, n. 11. post vers. tunc enim, Henr. Boyc. n. 6. vers. si coram iudice Ecclesiast. Bella. nu. 23 in fi. But. n. 5. col. 3. post med. vers. item vbicunq; & col. fin. ad fin. vers. si autem agitur de crimine criminaliter, Alb. de Mal. n. tract de testib. c. 6. n. 40. Montic. in reper. test. in rubr. in crimin. causa, quando compellantur, fol. 140. col. 2. vers. 4. Folle. in pract. crim. canon. c. 8. in verb. testib. diligent. examin. n. 12. vers. si vero de crimine agitur criminaliter, & faciunt quæ dixi supr. nu. 155.*

183 LIMITA XIX. Quando † agitur de probando iniuriam personalem factam clerico, *text.expressus in c.peruenit ad nos, & ibi gloss.in verbo, ecclesiasticis, vbi adducit concordantiam iuris, & in verbo, recusant, in fi.vers.vel dic, vbi respondet contraria oppositions, Innoc.in 1.& in 2.nota.Host.ante nu.1. vers.sed dic, vbi refert gl.in d.verbo, recusant, Io.And.in summ. n.1.& n.2.in verbo, de rebus, Bell.in summ.Bald.n.1.But.num.1. Imol.in sum.Anchar.n.1.Zab.in sum.& in vers.in gl.ibi, negare, Abb.in sum.de testib.cog.vbi Bal.in rub.n.2.post med.vers.item in crimine sacrilegij, Anchar.in c.dilectorum, n.7.post med. vers. & tunc aut est illata iniuria in personam ecclesiasticam, extr.eod. Foll.in pract.crim.cano.c.8.in verbo, testibus diligenter examinatis, n.6.in fin.vers.item fallit in crimine sacrilegij.*

184 AMPLIA † hanc decimamnonam limitationem, vt isto casu cogantur etiam priuilegiati, si aliter veritas haberi non potest, *Host.in d.c.peruenit ad nos, in fin principij, in verbo, quia hi, extr.de testib.cog.*

185 SVBLIMITA I. Hanc † decimamnonam limitationem procedere, si aliter veritas haberi non potest, secus. Sicuti probare videtur tex.*in d.c.peruenit ad nos, in fi.* ibi, *si aliter veritas nequierit elici, & ibi Abb.n.2.in fi.vers.ego po-*

186 *no, Fel.in prin.vers.in gl.fin.de test.cog.* Sed † aduerte, quod hæc sublimitatio potest procedere in priuilegiatis, vt admonui *supr n.84.* Non priuilegiati autem coguntur etiam, quod veritas aliter haberi non possit, *secundum Host.in eod.c.peruenit ad nos, in fin.princ.in verbo, quid hi, & n.1. ad med.in verb.nequierit, & cum Host.pertranseunt Io.And.ibi, n.2 in verbo, elici, Bellam.n.1.Anchar.nu.2.vers.alij, vt Hostiensis, Anan.post num.3.*

187 SVBLIMITA II. Dummodo † ciuiliter agatur pro interesse clerici, secus si criminaliter, & ad pœnam, fuit opinio gl.*in d.c.peruenit ad nos, in verbo, recusant, vers.& in-*

188 *tellige, quod ciuiliter, de testib.cog.* Sed † contrarium, quod imo testes compellantur, etiam quod criminaliter agatur, etiam quod hoc sit introductum fauore speciali ecclesiæ, & clericorum, & ne laicorum culpa remaneat impunita, videtur de mente Innoc.*in eod.c.peruenit ad nos, in fin.& cum Innoc.pertranseunt ibi Host.n.1. Io.And.nu.2.in fin. vers.vel hoc est inductum, Bell.n 2.But.n.3.in fin.vers.vt hoc speciale, Anch.post nu.2.vers.alij quod hoc est in ductum, Anan post num.3.vers.alij intelligant indistincte, Abb.nu.3.in fin.vers.quartam lecturam.*

189 LIMITA XX. Quando † agitur de conspiratione contra suum prælatum: tunc enim propter criminis detestabilitatem compellũtur testes, etiam quod simus in criminalibus, text.est *in c.venerabilu, & ibi gl. & notant* * *omnes,* * *de test.cog. vbi Bal.in rub.n.2.post med. vers.item in crimine conspirationis, Boccac.in tract.de liter.remissor.c.2.nu.12. Foller.in pract.crimin.canon.c.8.in verbo, testibus diligenter examinatis, n.7.*

190 LIMITA XXI. In crimine † læsæ maiestatis, Bald *in rub.de testib.cog.nu.2.post med. vers.& fortius,* vbi infert ad crimen proditæ patriæ, Anan.*in c.cum contra, n.3.in fin.extra, eod. Io.And.in c.dilector.n.9.& ibi Bell.n.23.ante med. Butr. n.6.vers.Hostiensi non placet hac doctrina, d.titul.de testib. Foller. in pract.crim.canon.c.8.in verbo, testibus diligenter examinatis, post num.7.*

191 LIMITA XXII. In † omnibus criminibus enormibus, prout sunt homicidium, simonia, & similia, Bal. *in rub.de testib.cog.n.2.ad med. vers.& idem in similibus delictis enormibus, & num.3.* vbi declarat in proposito, quæ dicantur delicta enormia, *Innoc.in c.cum contra, in prin.& ibi Host.nu.1. Bald.etiam n.1.ad med. Anan.n.3.in fin.eod.tit. Ioan. Andr.in c.dilector. n.9.vbi vitiam Bellam. nu.23.ante med.extr. eod. Foller.in pract.crimin.canon.c.8.in verbo, testibus diligenter examinatis, post num.7.*

192 LIMITA XXIII. In † crimine adulterij, Bal.*in rub.de test.cog.n.2.in fin. Foller.d.c.8.vbi supr.post num.7.*

193 LIMITA XXIV. Quando † agitur de crimine, ex [illegible] scandalum, Bald.*in rubr.de testib.cog.num.5. Fel.ibid.in fin. Foller.vbi supr.nu.8.ad fin.vers.& sic etiam vbi cunq; esset scandalum.*

194 LIMITA XXV. In † causis mixtis, in quibus testes coguntur, sicuti in ciuilibus, Bald.*in rub.de test.cog.n.4. ad fin.vers.sed in causis mediis.*

195 LIMITA XXVI. In † delictis commissis lite pendente, & hoc fauore iudicis, & propter illius iurisdictionis contemtum, *Innoc.in c.super his, vers.vel potes dicere, & ibi Host.col.1.vers.vel hoc ideo est, Io.And.n.3.vers.vel quia delictum commissum lite pendente, Bellam.num.2.Bald.col.2.vers. item vbicunque, But.num.1.in fin.vers.vel quia delictum, Imol. vers.vel quoniam delictum, Zab.vers.vel secundum Innoc. Ana. n.1.in fin.vers.secundum alios, Abb.col.2.in fin.in 3.intellectu, de testib.cog. Fel.in c.dilectorum, n.3.ad med. vers.& de materia, il 2.extr.eod.*

196 LIMITA XXVII. huius † tertij capitis regulam, vt procedat de iure canonico, secus autem de iure ciuili: secundum quod etiam in criminalibus testes posse compelli, scripserunt Innoc.*in c.1.nu.3. vers.secundum leges autem, de testib.cog.& ibi Bell.n.5.in 4.opinione, Bal.in rub.eiusdem tit.n.2. Host.in c.super eo, n.1.in fi.in verbo, paßim, vbi Ioan. And.post n.3. Bell.n 2. Bal.post n.1.vers.sed oppono, Abb.n.3.extra, eod. Zab.in c.cum contra, vers.in gl.ibi, si quando, d.tit.de testib.cog. But.in c.dilectorum, sub n.4.vers.propter quæ, Imol.ibid. n.4.ad med.vers.nam de iure ciuili, Anch.n.2.ad fi.vers.& tunc secundum leges, eod.tit. Bal.in l.lege Iulia, post prin. vers.facit lex ista, ff.de testib. Flor.in l.1.n.5.in 4.nota ab.ff.eod.gl.in l.si quando, in prin.in verbo, causis, & ibi Bellapert.col.1.in prin.vers.in causa ciuili*, vbi reddit rationem diuersitatis inter ius canonicum, & ius ciuile. Canones enim respiciũt periculum animæ, leges vero respiciunt interesse Reipublicæ, vt scil. malis hominibus prouincia purgetur. Ideo dicit, in foro ecclesiastico seruandum est ius canonicum, in foro autem seculari ius ciuile, *Odofr.post nu.1.& nu.4.vers.& hoc verum est, Cyn.n.5.* vbi referendo Pet.de Bellap. *in loco præcitato*, demonstrat, quantum in hoc iura ciuilia sint rationabiliora, quam iura canonica, Bar.*nu.6.vers.dicit gl. & n.7.in 2.lectur.* Fulg.*n.4.in fi.vers.& hoc verum iure ciuili, & n.7.in 2.lectur.* Fulg.*n.4.in fi.vers.& hoc verum iure ciuili, & n.5.* Alb.*n.1.* Salyc.*n.4.in fin.vers.oppono tertio,* C.*de testib. &* Carauit.*super rit.magn.Cur.87.nu.1.vers.amplia hunc ritum,* Corrad.*in pract.tit.de testib.n.6 fol.66.* Clar.*in pract.§.final. q.24.vers.fu: cessiue,* vbi, quod de iure ciuili hoc est expeditum, Mascat.*de probat.lib.1.q.5.n.47.*

197 AMPLIATVR † hæc limitatio, vt procedat non solum in testibus, sed etiam in principalibus, vtputa, vulneratis, offensis, vel derobatis, qui possunt cogi ad se examinandum, & indicandum offendentem, vulnerantem, vel furem, ita videtur de mente Petri de Bellaper.*in l.si quando, col.1.vers.dico plus,* C.*de testib.* Ant.Gomez. *de delict.c.12.rub.de probat.d.lict.n.24 vers.ex quo infero,* Foller.*in pract.crim.cano.c.8.in verbo, testibus diligenter examinatis, nu.28.* vbi, quod si pars interrogata noluerit indicare furem, potest incarcerari, & ampliat, siue procedatur ex officio iudicis, siue ad instantiam partis, & tam de iure canonico, quam de iure ciuili, testaturque post alios, quos allegat, ita seruari de consuetudine Dicecesanorum, & stylo Romanæ Curiæ, licet aliqui ibi per eum relati distinxerint, an iudex procedat ex officio, an vero ad instantiam partis.

198 LIMITA XXVIII. In † causa vsurarum, *Spec.in tit.de rescript.præs.§.ratione forma, vers.circa causam, prout illum allegat Montic.in repert.test.in rub.in vsurarum causa an cogantur, fol.140.col.1.vers.1.*

199 SVBLIMITA † omnes præcedentes limitationes, in quibus dixi posse testes cogi ad ferendum testimonium in criminalibus, non habere locum, quoad clericos, præsertim in sacris ordinibus constitutos, & in causa sanguinis, in qua eos minime cogi posse ad testificandum, siue agatur per iudicem ecclesiasticum, siue etiam per secularem, dixi alias *in tit.de opposit.contra person. test.*

test.qu.61.nu.91.& Dd.ibidem allegatis addo Bellamer.in rubr. de testibus cog.nu.3.in fin. & nu.11. Host.in cap.peruenit ad nos, nu.1.ante med.vers.secus, vbi ageretur ad vindictam sanguinis, & in c.dilectorum, nu.3.ante med.vers.hoc autem fateor de testibus cog.& ibi Ioan.And.colum.fin.in fin.vers.si vero agatur, Henric.Boyc.nu.1.in fin.vers.non enim licet clericis, num.18.ad med.& sub nu.21.vbi de materia, & nu.25.in fin.Butr.num.5. ad med.col.3.in fin.vers.si vero agatur ad pœnam corporalem, & col.4.vers.si agitur coram iudice seculari, Imol.nu.4.ad fin. vers.secus si ad pœnam sanguinis, & nu.6.col.5 inprinc vers. clerici autem, Ancharan.nu.2.ad fin.vers.secundo casu, Zabarell.col.2.vers.& aut in clericis, Abb.col.3.post med.vers.sed clerici non compelluntur, & col.4 in princip.vers.clerici tamen, Alber.de Malet.de testibus, cap.6.nu.38. Foller.in pract.crimin. canon.cap.8.in verbo, testibus diligenter examinatu, nu.3.vers. in tertio casu, & nu.12.vers.in hoc enim casu, & nu.14.

200 AMPLIA I. Hanc † generalem sublimitationem, etiam quod veritas aliter haberi non possit, *Bald.in rubr. de testibus cogen.nu.3.in fine, Alber.de Malet.in tract de testibus, num.37.vers.& est notandum.*

201 AMPLIA II. Prout † etiam tetigi in ipsa sublimitatione, quod in causa sanguinis clerici non possunt cogi ad testificandum, nec per iudicem secularem, nec per ecclesiasticum, vt puta quando agitur coram iudice tẽporali Episcopi, qui vtrumq; habet gladium. Sic enim communiter * loquuntur omnes Doct. allegati supra, *nu.199.& in specie Bellamer.in d.rubr. de testibus cogen. eo. em, nu.11. Henric.Boyc.in cap.dilectorum, num.7.& ibi idem Bellamer.num.18.ad med.& num.6.Butr.num.5.post med.colum 3. in fine, vers.per quæ dicit Hostiensis, Abb.col.3.ante med. vers. vnde dicebat, extra eod.in, Monticell.in repertor.test.rubr.testes per quos compellantur.fol.145.col.2.vers.fin.Foller.in pract crimin.canon.cap.8.in verbo, testibus diligenter examinatis, num. 25.post med. vers.clerici autem.*

202 AMPLIA III. Eandem † generalem sublimitationem procedere etiam in laicis adspirantibus ad clericatum, nam & isti nec etiam possunt cogi ad testificandũ, *Ioan.And.in c.dilectorum, col.fin. in fin.vbi Bellam.num.18.ad med.& nu.21.ad fin.& nu.26.vers.sed quid de laico, But.nu.5. post med.col.3.in fin.vers.in laicis autem, & col.4.in fine, vers. item honestum esset, Anchar.nu.2.ad fin.vers.aut volunt clericari,* (vbi tamen loquitur & declarat, quando veritas aliter haberi potest) *Abb.col.3.ante med. vers.sed quid de laico*: vbi ponderat, quod isto casu Ioan.Andr.dicit, *honestum esse*, laicum non compellere, non autem dicit, *necessarium*, & sic tacite sentit, quod in foro ciuili laicus adspirans ad clericatum possit compelli ad ferendum testimonium in causa sanguinis, nisi sit necessarium, & *colum.4.in prin.vers.& honestum est, Alb.de testibus, cap.6.nu. 39.Monticel.in reper.test.rub.laicus an cogi possit, fol.144.col.1. vers.penul. Foller.in practic.crim.canon.cap.8.in verbo, testibus diligenter examinatis, nu.12.vers.hoc etiam casu.* Perfecta hæc Quæstio ad laudem DEI, die 26. Martii 1596.

ARGVMENTVM.

De tortura testium.

SVMMARIA.

Testis indebite tortus, non probat. nec facit indicium, nu.1.

Torqueri non possunt regulariter libers homines pro testimonio, num.2.li.et alij contra, num.3.

Seruii indistincte pro testimonio torquentur, sed quando hoc verum sit, num.4.

Testes omnes indistincte torquentur in crimine læ maiestatis, num.5.

Testes vacillantes torquentur, nu.6. Amplia 1.etiam in causa ciuili, num.7. Amplia 2.etiam in testibus constitutis in dignitate, num.8. Amplia 3.non solum in vacillantibus, sed etiam in variantibus, & sibi contrariis, num.9.& 10. Limita 1. quando testis allegat aliquam rationabilem causam sua variationis, nu.11. Limita 2.dummodo vltra vacillationem testis facto interfuerit, aliter secus, nu.12.contra, n.13. Limita 3. dummodo variatio sit circa negotium principale, alias secus, nu.14. Limita 4.in sacerdotibus, nu.15.

Testis verisimiliter informatus de facto, torquetur, si illius facti veritatem deponere recusat, nu.16.

Testes, qui facto interfuerunt, & dicunt, se nihil vidisse aut audiuisse, torquentur, nu.17. Amplia, vt isto casu non sit necessaria vacillatio, nu.18. Limita, quando testis allegat aliquam rationabilem causam sua ignorantiæ, nu.19.

Torquentur testes, quando negant, se facto interfuisse, & de mendacio conuincuntur, nu.20. Amplia 1.vt sufficiat testem conuinci de mendacio ab vno alio teste, dummodo sit eo dignior, nu.21. Amplia 2. vt sufficiat de mendacio conuinci per eius confessionem extraiudicialem, nu.22.

Testes infames non admittuntur sine tortura, nu.23. siue sint infames infamia iuris, nu.24.siue etiam infames infamia facti, nu.25 licet alij contra, nu.26. Limita quoad institutionem, informationem, & inquisitionem, nu.27.

Testes criminosi non admittuntur sine tortura, nu.28. Amplia 1. etiam in condemnatu de publico crimine, nu.29. licet alij contra, nu.30. Amplia 2.etiam in criminosis non adhuc condemnatis, nu.31.

Testes aui e reprobati non admittuntur sine tortura, nu 32.

Testes inhabiles non admittuntur sine tortura, nu.33. Contra, nu.34. resolue, vt nu.35.

Testis deportatus non admittitur sine tortura, num.36. Contra, num.37.

Testes qui sponte vadunt ad se examinandum, tanquam suspecti torquentur, nu.38

Testes domestici torquentur pro furto vel delicto domi facto, tanquam verisimiliter informati, nu.39.

Testes vicini torquentur pro delicto commisso in vicinia tanquam verisimiliter informati, nu.40.

Testes, qui dicunt, se non recordari de eo, de quo verisimiliter recordantur, sunt suspecti, n.41. non probant, nu.42. torquentur. nu.43 & de falso puniuntur, d.num.43. Limita primo, dummodo obliuio non sit verisimilis, num.44. Limita secundo, dummodo dicat, se non recordari de facto principali, aliter secus, nu.45.

Testes torquentur non solum in inquisitione speciali, sed etiam generali, nu.46.

Testes torquentur denegata copia indiciorum, nu.47.

Testes non torquentur contra eum, contra quem inuiti testimonium ferre non coguntur, nu.48.

Minores quatuordecim annorum non torquentur, nu.49. sed bene ferula caduntur, nu.50. Limita in crimine læsæ maiestatis, nu.51.

Testes inhabiles qui examinati fidem non faciunt, non torquentur, ideo antequam torqueantur, sunt discutienda exceptiones contra eos oppositæ, nu.1.& nu.51.& 52. Declara, vt n.53.

Sacerdotes non possunt pro testimonio torqueri, etiam quod vacillent, nu.54. Licet alij contra, num.55. Limita 1. in clericis non sacerdotibus, num.56. Licet alij contra, nu.57. sed isto casu clerici non torquentur a iudice seculari, sed ab Ecclesiastico, num.58. Limita 2. si sint infames, quia ad purgandum infamiam torquentur etiam sacerdotes, nu.59.

Constituti in dignitate, nobilitate, vel officio seculari, non possunt pro testimonio torqueri, nu.60. Limita, si vacillent, nu. 61. Licet alij contra, nu.62.

Testes non torquentur in causa ciuili, nu.63. contra, nu.66. etiam quod viles sint, nu.64. contra nu.67. etiam quod vacillent, nu.65. contra, nu.68. resolue, vt nu.69.

Testes non possunt torqueri, nisi constito de corpore delicti, nu.70.

Testes non possunt torqueri, nisi contra eum precedant indicia, nu.71. Limita, quando torquentur testes in inquisitione generali, num.72.

Testes non possunt torqueri nisi contra eos precedant indicia, nu. 73. Sed quanam sint ista indicia, num.75. Limita, quando torquentur ad purgandam infamiam, nu.74.

Numeração incorreta /ou
Data incorreta
Incorrect numbering and/or
Incorrect date
(0079)

Testes non torquentur, quando aliunde veritas haberi potest, num.76.

Testes plures, quando sunt torquendi, non omnes, sed duo, aut tres torquentur, nu.77.

Testes in tortura non sunt in specie contra aliquem interrogandi, sed in genere contra delinquentem, nu.78. Limita. nisi præcedant indicia contra certam personam, nu.79. Declara limitationem, nu.80.

Tortura testium debet esse moderata, & per quantum tempus, num.81. & seq.

Ratificatio est necessaria in confessione à testibus per torturam habita, nu.83. licet alij contra, nu.84.

QVÆSTIO LXXIX.

1 OPPONITVR XXXIII. Cõtra † testes, quod fuerunt indebite torti, ideo non probant, nec faciunt indicium, *secundum Brun. in tract. de indic. & tort. part.2.qu.4.post nu.9.* Verum vt videamus, quando testis dicatur indebite tortus.

2 REGVLAM constituo † negatiuam, quod scilicet liberi homines in caput aliorum pro testimonio non torquentur, *text. in l. ex libero, in princ. ff. de quæst.* cuius verba hæc: *Ex libero homine pro testimonio non vacillante quæstionem haberi non oportet, & ibi Bart. in summa, & post nu.1. versic. quidam sunt al. glos. in l.1.§. si seruus ad hoc, ff. eodem, & ibi Alber. in §. seruum mariti, nu.1. in fin. & in d.l. ex libero, nu.1. vb etiam Marsil. in prin. & nu.2. ad fin. versic. quidam sunt testes Odofre. [illegible] §. si ea res condatio, in fin. versic. testes omnes, tepe[illegible] ff. de testibus, Salyc. in leg. fin. num.6. [illegible] aut pro[illegible] testium, [illegible] de quæst. Bald. in leg. non solum, [illegible] manumittendo, ibi, præter hos casus tenuum debet terqueri, C. ad leg. Iul. de adult. Host. in c. cum [illegible] tione n.4. & ibi etiam Abb. post n.10. versic. si vero [illegible] lu. ext. de reg. iur. Tindar. in tract. de testib. part.2.c.12. [illegible] en. Alf. in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, & negotum, num.18. versic. si vero non sunt, & in verbo, qui iudex statuti termin. nu.26. Brun. de indic. & tort. part.2. qu.4. nu.7. Boss. in tit. de tort. test nu.2. & nu.3 ad fin. versic. regulam ignetur, Ant. Gomez. de delict. c.13. rub. de tort. reor. nu.29. Cæpol. * cons.60. n.4. Bursat. cons.216. n.108. & de * cõmuni, & n.111.*

3 ¶ Licet † cõtra & malè dixisse videatur Gand. *in tit. de qu. & torm. n.7. versic. dic indubitanter*, liberos homines, tã in seipsos, quã in alios posse torqueri, iuribus per eum allegatis. q̃ hoc non dicunt regulariter, sed in certis casibus.

4 LIMITA I. Vt hæc regula procedat, † prout loquitur in libero homine, secus in seruis: serui n. indistinctè torquentur pro testimonio. Quod, quando verum sit, & quid de libertis, & quid de statu liberis, vide text. *in l.1. & per tot. tit. in discursu, & ibi Dd. ff. de quæst. text. in l. fin. & ibi Dd. C. eod. & ibi hoc notat Bellapert. ad fin. versic. non enim creditur nisi per eneret. Henr. Boyc. in c. cum in contemplatione, nu.5. post med. versic. sint serui, & ibi But. nu.7. col.3 in princ. versic. de seruis, Zabarell. nu.11. Abb. etiam nu.11. extra, de regulis iuris, Tyndar. in tract de testibus, part.2. cap.12. num.4 Brunor. de indic. & tortur. part.2. quæst.14. nu.25 versic. serui etiam, Cyrill. in summa crim. rubr.29. tit. de quæst. §.3. num.2. fol.149 col.3. versic seruus etiam, Boss. in tit. de tort. test. num.15.*

5 LIMITA II. In † crimine læsæ maiestatis, in quo pariter pro testimonio indistincte omnes torquentur, etiam quod minores sint, & alias non torquendi, tex. *in l. de minore, in prin. ff. de quæst.* dum dicit, *Sed omnes omnino in maiestatis crimine, quod ad personas principum attinet, si ad testimonium prouocentur, cum res exegerit, torqueantur, & ibi gl. in verbo, principum, Anton. de Butr. in cap. cum in contemplatione, nu.7. versic. quod dixi de regulis iuris*, vbi loquitur etiam de constitutis in dignitate, *Præpositi. in cap.3. §. item si res, in fine, versic. quæro circa secundam partem, 4. quæst.3.* vbi quod in crimine læsæ maiestatis, nedum infames, sed indifferenter omnes admittuntur, non tamen sine tormento, *& ante eum Archidiac. ibidem, in fine, versic. si autem, & Turrecrem. in verbo, si autem conditio rei, Brunor. de indic. & tortur. part.2. quæst.4. nu.16. ad fin. & nu.24.*

6 LIMITA III. In † testibus vacillantibus, quos pariter torqueri, probat text. *in l. ex libero, in verbo, non vacillante, sumpto ibi argumento à contrario sensu, & ibi glos. 1. Bart. in summ. & post num.1. versic. primus est, & dict. num.1. in fin. versic. primo si vacillant, Marsil. in summar. & num.2. in fine, & num.4. ff. de quæst. Alber. in l.1.§. seruum mariti, nu.2. & in leg. final. post princip. ff. eodem, Salycet. in l. final. nu.6. in fin. C. eodem tit. de quæst. Bald. in leg. si non solum, col.2. in princ. versic. similiter torquetur vacillans, C. ad legem Iuliam, de adult. Pet. similiter torquetur vacillans, C. ad legem Iuliam, de adult. Pet. de Bellapert. in leg. presbyteri, in summar. C. de Episc. & cleric. quando, num.195. versic. primus si vacillant, de accusat. Barbat. in tract. de testibus. part.2. num.18. versic. tu dicas in fin. Tindar. de testibus, part.2. cap.12. num.3. Angel. de malef. in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum. nu.18. versic. si parauerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum. nu.18. versic. si vacillent, Brun de indic. & tort. part.2. quæst 4. nu.5. & post num.7. & num.13. Francis. Cason. in tract. de torment. cap.10. num.16. Foller. in pract. crimin. in verbo, capiat informationem, nu.38. ad finem, versic. & similiter, Cyrill. in summa crim. parte vlt. rubr.29. tit. de quæst. §.3. num. colum in fin. versic. varij etiam testes, & nu.4. in fine, Boss. in tit. de tort. testium, nu.2. & num.3. ad finem, versic. aduertendum puto, & num.4. Anton. Gomez. de delict. cap.13. rub. de tortur. reorum, nu.29. Monticell. in repert. testium, rubr. quando examen test. in tort. fol.159. col.2. versic.5. & 7 fol.160. col.1. versic 3. Ruyn. consil 7. nu.1. lib.5. Bertazz. consil.153. nu.1. lib.1. Bursat. consil. 216. nu.108. & vide quæ dixi in qu.66. nu.98. & sequ.*

AMPLIA I. Hanc † tertiam limitationem, vt procedat etiam in causa ciuili, *vt dixi infra, nu.68.* 7

AMPLIA II. Eandem † tertiam limitationem, vt procedat etiam in constitutis in dignitate, *vt dixi infra, nu.61. & sequ.* vbi de veritate huius ampliationis. 8

AMPLIA III. Quia † licet differentia sit inter testem varium, contrarium, & vacillantem, *prout late dixi supra, quæst.66. nu.1. & seqq.* & in proposita materia torturæ adduxerunt Alber. *in l. ex libero. nu.2. ff. de quæst* Cyrill. *in summa crimin. rubr.29. tit. de quæst. §.3. col.2. in fin. versic. varij autem dicunt, & col.3 in princip. versic. pariter testis inconstantia*, Boss. *in tit. de tortur. test. num.16. &* 17. Nihilominus quatenus † attinet ad testium torturam, dic eos torquendos, non solum propter vacillationem, *prout sic in vacillanti*, non solum propter vacillationem, *prout fic in vacillanti*

de sua extraiudiciali confessione. Probata enim hac extraiudiciali confessione præsumuntur scire veritatem, & velle eam occultare, ideo torquentur pro ea habenda, *secundum Foller. in pract. crimin. in verbo, capiat informationem, nu.38. versic. vel si extraiudicialiter,* ¶ *& in verbo. si confitebuntur, in 2. part. 2. part. nu.30. & faciunt, quæ dixi supra, quæst.66. nu.106. & seqq.*

23 LIMITA VII. In † testibus infamibus, quos ad testimonium non admitti sine tortura in casu, in quo à iure admittuntur, probat text. *in leg. ob carmen,* §. *si ea rei conditio, ff. de testibus,* cuius verba sunt hæc: *Si ea rei conditio sit, vbi arenarium testem, vel similem personam admittere cogimur, sine tormentis testimonio eius credendum non est.* Et ibi hoc notat Bald. *in summario, Alber. in versic. ad testimonium autem, Odofred. in princip.* vbi sic dicit: *Ponamus, quod iudex in crimine læsæ maiestatis aliquem militem recipiat in testem, non debet eum subiicere quæstionibus, sed debet dicere, iuretis dicere veritatem, si autem recipiat aliquam ribaldam, & infamem personam, debet dicere, ligetur ei manus, & trahatis eum superius, & ponatis eum in quæstionibus: si dicat ribaldus, non feci tibi ita illi militi, debet iudex respondere, miles est honesta persona, tu autem es infamis, nec admittendus sine tormentis,* Fulgos. *in summar. gloss. in leg. 5. §. lege Iulia, in verbo, palam, versic. item fallit contra pariter infamem. ff. de testibus,* Bald. *in leg. non solum, col. 2. in princ. versic. & idem est,* vbi facit, generalem conclusionem esse, scilicet torquendos omnes eos testes, quibus sine tortua non creditur, C. *ad leg. Iul. de adulter. text. in cap. 3. §. si autem ea rei conditio, 4. quæst. 3.* vbi canonizatur lex ciuilis, *de qua in d.l. ob carmen,* §. *si ea rei conditio, ff. de testibus, & ibi gloss. in verbo, Arenarium, Præpositi. ante nu.1. Turrecrem. in fin. in verbo, similem, Innocen. in cap. cum* P. Manconella, *de accusat. And. Barbat. in tract. de testibus, par. 2. nu.17. ad fin. versic. ad de etiam Bertachin. in verbo, testium coactio, nu.16. Cyrill. in summ. crim. rubr.29. tit. de quæst. §.3. nu.2. fol.149. col.3. in fine, versic. itaque cum testem infamem admittere cogimur, Boss. in tit. de tortur. testium, nu.3. ante medium, versic. & idem quotidie, vbi quod ita apud eum practicatur,* ¶ *Clar. in practic. §. fin qu.25. in princ. Monticell. in repertor. testium, rubr. an & quando examin. test. in tort. fol.159. col.2. versic.2. & fol.160. col.1. versic.5. Capoll. consil 60. nu.11. & vide quæ ad idem dixi supra, quæst.56. nu.56. & seqq.*

24 AMPLIA hanc † septimam limitationem, vt procedat non solum in testibus infamibus infamia iuris, quos sine dubio ad testimonium non admitti sine tortura, in specie voluerunt Alberic. *in d.l. ob carmen,* §. *si ea conditio, in prin. ff. de testibus, Aret. in cap. cum testimonium, nu.28. col. mihi 8. post prin. versic. & ideo æquo fœdere, extra eodem,* vbi exemplificat in pugnantibus cum bestiis, histrionibus, & iaculatoribus, quia à iure reputantur infames, *Turrecrem. in cap.3. §. fires, in verbo, Arenarium, 4. quæst.3.* vbi propterea dicit, non admitti sine tormentis, quia est ipso iure infamis, Boss. *in tit. de tortur. test post nu.3. versic. pro concordia, vbi refert Aretin. in loco præcitato, & paulo infra, in* * *versic. in contrarium tamen, vbi de* * *cõmuni, & d. nu.3. ad med. versic. sic etiam Dd. Mathesil. sing.188. versic. hoc tamen debet in-*

25 *telligi.* sed † etiam in testibus infamibus infamia facti, *vt per eundem Alber. in d.l. ob carmen,* §. *si ea rei conditio, versic. si vero est infamis sola infamia facti, & ibi Fulgos. in versic. quia infames de facto repelluntur, Florian. in summario, & nu.1. Bald. in l. presbyteri, nu.1. versic. licet ergo infames infamia facti, C. de Episc. & cler. Aret. in d. cap. testimonium, post nu.28. col. mihi 8. in princ. versic. item adde, iuncto versic. sed vtrum, (vbi tamen de hoc dubitare videtur) Barbat. in tract. de testibus, part.2 num.17. ad fin. versic. addee tiam, Boss. in titul. de tortur. testium, nu.3.* * *versic. in contrarium tamen, vbi de* * *communi, & dict. num.3. ad medium, versic. & ideo vide,* licet Bartol. ibi per eum allegatus dixerit, infamem infamia facti non passim torqueri, sed ita demum, *si sit valde vilis & ignotus, & eodem num.3. post medium, versic. sic etiam alij, & in fin. versic. procedit etiam in infame de facto,* vbi de magis * communi, et-

iam quod non sit vilis & ignotus, reprobato Bartol. vbi supra contrarium dicente, *Mathesilan. singul.188. versic. hoc tamen debet intelligi,* ¶ *Clar. in pract. §. fin. quæst.25. in prin. cum alijs ad idem allegatis supra, quæst.56. num.125.* Quamuis contrarium † sensisse videatur Cyrill. *in summa crim. rub.* 26 *29. tit. de quæst. §.3. nu.2. fol.149. col.4. post princ. versic. infamis facti indistincte sine tortura in subsidium admittitur.*

SVBLIMITA † hanc septimam limitationem: quia 27 quoad institutionem & inquisitionem admittitur testis infamis, etiam sine tortura, Cyrill. *in summ. crimin. d. §.3. nu.2. fol.149. col.3. in fin. versic. dic igitur, & col.4. in princ.* Sed de veritate huius sublimitationis vide quæ latius dixi supra, *quæst.56. nu.61. & seqq.*

LIMITA VIII. In † testibus criminosis, qui pariter 28 nec etiam admittuntur sine tortura, *Bald. in l. presbyteri, nu.1. versic. licet ergo, C. de Episc. & cler. Prepolit. in cap.3. item fires, ante nu.1. versic. item nota, quod testis criminosus, 4. quæst.3. Archidiac. in cap. presbyteri, nu.1. post med. versic. in gloss. contra 5. quæst.6. & ibi Turrecrem. in verbo prout leges præcipiunt, Præpolit. nu.3. in fin. versic. vel sunt criminosi. Boss. in tit. de tort. test. nu.3. verf. contrarium tamen,* vbi dixit hanc limitationem esse indubitatam & paulo infra, *in alio versic. in contrarium tamen,* testatur de * communi, *& l. nu.3. post med. versic. sic * etiam alij, & ad finem, versic.1. per ea, vbi de magis * communi, * Mathesil. sing.188. versic. hoc tamen debet intelligi, Mont. ell. in repert. test. rubr. an & quando examin. fine tortur tol 60. col.1. versic.5. & consulendo voluit Capol. consil.60. n.11. dixi etiam supr. qu.56. nu.162.* ¶ *Clar. d. qu.25 in fin. princ.*

AMPLIA I. Hanc † octauam limitationem multo 29 magis procedere in condemnatis de publico crimine, propter quod cum efficiantur infames, hoc ideo sine tormentis non admittuntur, *Alber. in leg. ob carmen,* § *si ea rei conditio, in prin. de testibus, Aretin. in cap. testimonium, nu.28. extra eodem, Archidiac. in cap.* §. *fires, in fin. versic. simile m personam, 4. quæst.3. & ibi etiam Turrecrem. in verbo, similem, Boss. in tit. de tortur. testium, nu.3. post med. versic. & consequenter, & d. nu.3. in fin. versic. procedit etiam in infami propter condemnationem.* Quamuis quod non sufficiat † infamia, 30 quæ de iure resultat propter criminis condemnationem, ad inferendum torturam testi, nisi alunde ratione communis status, & sui exercitij sit persona turpis, voluerit Aretin. *in cap. testimonium, nu.38. col. vers. mihi 8. ante medium, versic. quædam sunt personæ, extra, de test. &* Aretinum, *versic. quædam sunt personæ, extra, de test. &* Aretinum, *num refert, sed non sequitur) Boss. in titul. de tortur. test. num.2. versic. aliquæ vero sunt personæ.*

AMPLIA II. Quod † licet idem Aretin. *in dict. cap.* 31 *testimonium, num.28. de testibus,* reprobato Bald. contrarium tenente *in authent. si dicatur, columna final. (prout illum allegat) Cod. eodem,* voluerit criminosum non condemnatum admitti in testem sine tortura, & ita se habere communem * opinionem, testetur, verius tamen est, * ac etiam magis communiter receptum, criminosum etiam non condemnatum minime ad testificandum admitti sine tormentis, sic enim de crimine notatis simpliciter loquuntur omnes Dd. allegati supra, *num.28 in limitat. & ibi Boss. in loco citato testatur de communi, & magis * communi * opinione.*

LIMITA IX. Et † generaliter in testibus à iure re- 32 probatis, qui pariter sine tortura non examinantur, Marsil. *in l. ex libero, in princ. num.16. in fine, ff. de quæst. post Alexand. quem allegat in consil.11 incipien. circa primum libr.1. Monticell. in repertorio testium, rubric. an & quando examin. tort. fol.160. colum.2. versic. quarto, dixi etiam supr. quæstion.56. nu.162.*

LIMITA X. In † testibus vilibus, qui etsi infames 33 non sint, ad testimonium tamen non admittuntur, sine tortura, *text. in l. ob carmen,* §. *si ea rei conditio, ff. de testibus, vbi Arenarius,* cuius verba sunt hæc, *Si ea rei conditio sit, vbi Arenarius, cuius verba sunt hæc,

cinio. Et est ratio, quia præsumuntur verisimiliter informati de factis vicinorũ, *l. si ita, in fin. ff. de fund instruct. & instrument. lega. capit. quosdam, & cap. quanto, extra. de præsumpt.* & ideo, si delictum est commissum in vicinia, vicini examinantur, capiuntur, carcerantur, ac etiam torquentur, vt indicent delinquentem, *secundum Bart. & Bald. in l. dominus horreorum, ff. loc. Angel. & Salycet. in leg. fin. C de quæst. cum aliis in proposito relatis per Marsil. in practic. §. diligenter, num. 97. Blanc. de indic. ad leg fin. ff. de quæst. num.* 412. *& sequ.* vbi post Marsil. in loco præcitato limitat in vicinis bonæ famæ, *Foller. in practic. crimin. in verbo, capi. at informat. num. 53. & num. 35. vbi limitat eodem modo, Cyrill. in summ. crim. rubr. 29. tit. de quæst. §. 3. nu. 2. versu. insuper damna à vicinis*, vbi pariter limitat in vicino bonæ famæ, *faciunt quæ dixi in tit. de indic. & tort. quæst. 52. num* 120. *& seqq. in* 9. *&* 10. *indicio, per totum, & secundum ibi tradita ampliа, & declara hanc limitat.*

41 LIMITA XV. In † testibus, qui interrogati dicunt, se non recordari de eo, de quo verisimiliter recordari debent, tales enim testes suspecti sunt, *Aymon. consil.* 42 9. *nu.* 9. *Osasc. consil.* 64. *nu.* 41. Nec † aliquid probant, *vt dixi supra, quæst.* 68. *nu.* 12. *& sequ.* præsertim si recordantur de aliis, de quibus minus, vel saltem æque meminisse deberent, *Boss in tit. de opposit. contra test. n. m.* 95. *in fin. Corrad. in pract. tit. de testibus, rub. de non recordantibus, nu.* 55. *fol.* 124. *col.* 2. vbi ponit exemplum, quando testis dicit, se non recordari de his quæ eodem cõtextu gesta sunt, *Aymon d. consil.* 9 *n.* 8. *Osasc. d. consil.* 64. *num.* 4. *versic. &* 43 *nimirum.* Ideo † non solum possunt torqueri, *vt per Mascard. d. probat lib.* 3 *conclu.* 1121. *nu.* 27. *& dixi aliquid supra, quæst.* 64 *nu.* 100. verum etiam possunt de fallo puniri, *vt pariter dixi in d. quæst.* 64. *nu.* 100. *quibus addo Boss. in tit. de responsa reo facien. nu.* 4. *& in tit. de opposit. contra test. nu.* 95. *Novell. reg.* 216 *nu.* 53 *pract. Corrad. tit. de testibus, rubr. de non* * *recordantibus, nu.* 55. Vbi tamen secundum * communẽ, quod non pœna falli ordinaria, sed mitiori tanquam suspectus puniendus est, *Mascard. dict. conclus.* 1122. *num.* 26. *in fin & num.* 28. *&* 29. vbi tamen, quod mitiori pœna, *Osasc. consil.* 64. *nu.* 41. Verum quoad torturam pertinet declara secundum ea, quę in simili de reo torquẽdo ob non præcisam responsionem dixi supra, *in tit. de indic. & tort. quæst* 37. *nu.* 176. *& seqq.*

44 SVBLIMITA I. Hanc † limitationem procedere, prout loquitur, quando scilicet testis dicit, se non recordari de eo, de quo verisimiliter recordatur: secus si oblivio sit verisimilis, vt puta, si tempus est antiquũ, *vt dixi in dict. quæst* 64. *num.* 99. sed quando tempus dicatur antiquũ, in quo verisimilis cadat obliuio, & quando non, & generaliter, quando obliuio dicatur verisimilis, & quando non verisimilis, vide, quæ posui supra, *quæst.* 66. *num.* 34. *& num.* 246. *& in tit. de indic. & tortur. quæst* 36. *nu.* 185. *& sequ. addo Boss. in titul. de respons. a reo facien num.* 5. vbi etiam, quod præcisæ diei facilis est obliuio, item quoad mensem & annum, *ex allegatis ibi per eum, Gramm. consil.* 41. *nu.* 5. Vbi, quod præsumitur obliuio testium post quinquennium, quandoq; post triennium, & quandoque minori tempore, *faciunt, quæ dixi in d. tit. de ind. & tortur. qu.* 73. *nu* 185.

45 SVBLIMITA II. Hanc † decimam quintam limitationem non procedere, quando testis dicit, se non recordari non de facto principali, vel qualitatibus & circumstantiis substantialibus, sed de qualitatibus & circumstantiis accidentalibus; quod totum iudicis arbitrio remittitur, *Mascar. d. conclus.* 1122 *nu.* 31 *& seqq. vbi latè probat hanc opinionem: faciunt, quæ in simili dixi in tit. de indic. & tort. quæst* 37. *nu.* 181. *& seq. vbi vide.*

46 AMPLIA I. Omnes † prædictas limitationes, in quibus dixi, testes posse torqueri ad habendam veritatem, vt scilicet possit torqueri, non solum in inquisitione speciali, sed etiam in generali, & sic non solum ad sciendum, an Titius cõmiserit homicidium, sed etiam generaliter quis commiserit homicidium, quando non apparent indicia contra aliquam particularem personam, *Bart. in l. 1. §. qui quæstionem, nu. 1. ff. de quæst. & in l. fin. nu. 4. ff. eodem, Montuell. in repert. test. rubric. an & quando examin. test. in tort fol.* 159. *col.* 1. *versic.* 5.

AMPLIA II. Eadem † limitationes, vt quando testes torquentur, non detur eis copia indiciorum pro faciendis suis defensionibus, sed quando hoc verum sit, vide Bartolum *in leg. vnius, § iudex, nu.* 1. *versic. secundo quero, ff. de quæst. Marian. in cap. qualiter & quando, num.* 1096. *versic. circa prædicta*, vbi dicit, quod licet iudex non teneatur in tortura testium seruare formam *l. custodias, ff. de publ. indic.* caueat tamen, vt DEVM & puram conscientiam ante oculos habeat, ne per tormenta vel alio modo cogat testes aliquid dicere contra veritatem, vbi de vita agitur, quia teneatur *l. Cornelia, de sicar. Brun. de indic. part.* 2. *quæst.* 4. *nu.* 8. *in fin.* vbi, quod torquentur testes non seruata forma *d. l. custodias, & idem dixit in nu.* 15. *Foller. in pract. crim. in verbo, capiat informationem, nu.* 38. *post med. versic. an prædicta procedant, vbi refert, & sequitur Brun. in loco præcitato, Cyrill in summa crim. rub.* 29. *tit. de quæst. §* 3. *nu.* 5. *fol.* 150. *col.* 1. *in fin versic. indicia autem, Boss in tit. de tort. test. num.* 28 *& seqq. vbi late disputat materiam. C. aud. ad Bertaz. in consil.* 153. *nu.* 1. *lit. A. in princ. addit versic. & si tractabitur, & in fin. addit. versic. nec de eis.* Vbi, quod quando tractatur de torquendis testibus, non teneatur iudex tradere peritam indiciorum copiam, nec de eis habetur disputatio cum aduocatis, sed totum iudicis arbitrio committitur, *& vbi testatur* * *de communi.* Sed de hac re latius dixi supra, *quæst.* 39. *nu.* 116. *& seqq. plurib.*

SVBLIMITA I. Omnes † præcedentes limitationes non procedere, quando agitur contra aliquem, contra quem inuiti testimonium dicere non coguntur, de quibus dixi *in anteced. quæst.* tunc enim nec etiam iidem torqueri possunt, text. expressus, *in l. 1. §. si seruos bona fide, versic. nec quidem*, vbi ponit exemplum in fratre non torquendo contra fratrem, *& ibi gloss. in verbo, in fratris, & in verbo, non cogitur, Bart. & Alber. num.* 1. *ff. de quæst. Brun. de indic. & tortur. part.* 1. *quæst.* 4. *num.* 9. *Foller in pract. crim. de indic. & tortur. part.* 1. *quæst.* 4. *num.* 9. *Foller in pract. crim. in verbo, capiat informat. nu.* 38. *ante med. versic. & tamen notandum, Monticell rubr. an & quando exam. test. in tortur. fol.* 160. *col.* 2. *versic.* 7. *& seq.*

SVBLIMITA II. In † minoribus quatuordecim annorum, qui pariter pro testimonio non torquentur, text. *in l. de minore. ff. de quæst* dum dicit, *de minore quatuordecim annorum quæstio habenda non est, & ibi gloss. in verbo, de minore, item text. in leg. ex libero, §.* 1. *ff. eodem, cuius verba sunt hæc: De minore quoq; quatuordecim annorum quæstionem habendam non esse, Diuus Pius Metilio rescripsit & ibi Marsil. in* §. *de minore, in summario, Cyn. in l. fin. num* 5. *ad med. versic. hoc verum, C. de quæst. Butr.* * *in cap. cum in contemplatione, nu.* 7. *ante med. versic. & quod sit maior quatuordecim, ext. de reg. iur. & ibi Zabar. nu.* 3. *post med. versic. requiritur etiam, & Abb. num.* 10. *versic. hæc fallunt, Brun. de indic. & tortur. part.* 2. *qu.* 4. *num.* 16. *versic. excipitur nam q; minor, Cyrill. in sum. crim. rub.* 29. *tit. de quæst. §.* 3. *num.* 2. *fol.* 149. *colum.* 2. *in fine, versic. de minore quoque.* Vide ad materiam, quæ de minore reo torquendo dixi *in tit. de indic. & tort. qu.* 41. *nu.* 16. *& seqq.*

LIMITA I. Hanc † secundam sublimitationem, vt scilicet minor non possit torqueri ea tortura, qua torquentur maiores, sed bene possit ferula vel habena cædi, *Bartol. in d. l. de minori. num.* 1. *vbi propterea, quod sic tortus facit indicium, & in l. ex libero, §.* 1. *ff. de quæst.* vbi, quod facit indicium ad inquirendum veritatem, *sequitur Marsil. in* indicium ad inquirendum veritatem, *sequitur Marsil. in d. d. cum dict. leg. ex libero, § ex minore, num.* 2. *Anton. de But. in d. c. cum in contemplatione, num.* 7. *ad medium, col.* 2. *in fin. versic. potest tamen minor teneri, & ibi Zabarell. nu.* 69. *post med. colum.* 4. *in fine, versic. oppono* 2. *Abb. num.* 10. *versic. licet veritas, de reg. iuris, Brun. de indic. & tort. part.* 2. *quæst.* 4. *num.* 16. 17. *&* 18. *vbi*

vbi refert & sequitur Bart. in loco præcitato, vbi etiam, quod isto casu depositio minoris non facit indicium plenum, sed qualequale, & ad instructionem, *Cyrill. in summa crimin. rubr.* 29. *tit. de quæst.* 35. *nu.* 2. *fol.* 149. *col.* 3. *in princ. versic. & magis est, vbi refert & sequitur Bart. in loco præcitato.* Vide, quæ in simili dixi de reo torquendo, *in tit. de indic. & tortur. qu.* 41. *nu.* 77. *& seqq.*

51 LIMITA V. In † criminalibus læsæ maiestatis, in quo etiam minores pro testimonio torquentur, *vt dixi supra. nu.* 5.

52 SVBLIMITA III. In † testibus inhabilibus, & qui examinati nullam faciunt fidẽ, tales enim testes torqueri non debent, *Bart. in l.* 1. *§. diuus, §. si quis dicatur, nu.* 2. *ff. de quæst.* vbi propterea infert, quod antequam testes torquentur, sunt examinandæ omnes exceptiones oppositæ contra eos, ne torqueantur sine causa, *Cyn. in leg. fin. nu.* 5. *ad med. versic. hoc verum, C. cod. Henr. Boyc. in cap. cum in contemplatione, nu.* 5. *ad med. versic. aut propter habilitatem, ext. le regulis iur.* vbi loquitur de testibus minoribus, inimicis, aut aliqua alia consideratione inhabilibus, *sequitur ibi But. nu.* 7. *ad med col.* 2. *in fin. versic. hæc vera, Zabar. n* 9. *post med col.* 4. *in fin. versic. & hæc vera, Brun. de indic. & tortur. part.* 2. *qu.* 4. *nu.* 10. vbi refert & sequitur Bart. *in loco præcitato*, & infert, quod si de maleficio esset vnus testis tantum, qui sciret veritatem rei, sed non esset omni exceptione maior, & consequenter non faceret indicium, non debet torqueri, cum inanis esset tortura, tam in criminalibus, quam in ciuilibus, *& ibi per eum Foller. in practic. crim. in verbo, capiat informationem, nu.* 38. *ad med. versic. item est aduertendum, vbi refert traditapi Bart. & per Brun. in locis præcitatis, ad prædicta addo etiam Cyrill. in summ. crim. rub.* 29. *tit. de qu.* §. 3. *nu.* 2. *fol.* 149 *col.* 4. *ad fin. versic. ratio est, Burs. at. consil.* 216. *num.* 14. *& sentiunt, quæ dixi supr. qu.* 78. *nu.* 95.

53 Sed hæc † sublimitatio, licet sit communiter * admissa, vt vides: Non tamen forte vsu admodum recepta est, quia nunquam vidi opponi exceptiones aduersus testes torquendos, ne torqueantur ex hoc, quod torti nõ facerent indicium. Sed certe, si iudex essem, non possem sine rubore non admittere discussionem prædictã, si pro parte rei darentur exceptiones tales, quæ testi fidem tollerent, præterquam in casu, in quo iudex fundaret intentionẽ suam, non solum in illo teste torquendo, sed etiam in aliis indiciis existentibus in processu, ex quibus omnibus simul iunctis vellet facere vnũ bonum indicium contra reum. Tunc enim posset torquere testem, etiam quod inhabilis sit, & quod de se solus non faciat indicium ad torturã, nec isto casu admittet exceptiones contra ipsum testem oppositas, *prout bene aduertit Foll. in pract. crim. in verb. capiat informat. nu.* 38. *post med. vers. sed hoc puto procedere.* Et per hãc rationem credo, propositam sublimitationem non esse in practica receptam, quia semper iudices possent dicere, habeo alia.

54 SVBLIMITA IV. In † sacerdotibus, qui nõ possunt pro testimonio torqueri, etiam quod vacillent, sed de fallo puniuntur, *Bart. in l. ex libero, in princ. nu.* 1. *ver. quidam sunt hæc, & ibi etiam Marsil. n.* 2. *ff. de quæst. Salycet. in l. fin. n.* 6. *versic. verum est liber, C. cod. Butr. in loco præallegato, tenentur presbyteri, immo & asserunt ego dubitatur, & ibi Bellapert. in sum. in tit. tando vers. primum de priuilegio, & Cyn. nu.* 1. *Bald. in summar. C. de epis. & cler. Innocen. in cap. cum in contemplatione, vbi etiam refert contraria, & ibi Card. Zabar. nu.* 8. *ad med. versic. ego dico, vbi ita residet relatis & reprobatis contrariis, extr. de reg. iur.* & est text. *in c. presbyteri, 5. qu.* 6. cuius verba sunt hæc: *Presbyteri citra iniuriam quæstionis testimonium dicunt, ita tamen, vt falsa non simulent*, & ibi gl. in figuratione casus, *& in verbo, presbyteri*, vbi, quod non torquentur, etiam quod sint suspecti, & sic vacillantes, *Archid. in princ. in verbo, testimonium, & n.* 1. *versic. in gl.* vbi pariter ampliat etiam quod sint suspecti, *Turrecrem. in prim. ver. in prima, & in verb presbyteri, Præpos. in sum. & n.* 3. *versic. in ea gloss.* vbi pariter ampliat, etiam quod sint suspecti, *Marian. Soc. in c. qualiter & quando, n.* 1094. *de accus. Ang. de malef. in verbo, comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum, nu.* 18. *Brun. de indic. & tort. part.* 2. *q.* 4. *nu.* 5. *in fin. & nu.* 6. *Cyrill. in sum. crim. rub.* 29. *§.* 3 *tit. de quæst. n.* 2. *fol.* 149. *col.* 2. *in fin. versic. presbyteri tamen, Boss. in tit. de tort. test. post nu.* 4. *Carauit. super rit. magn. cur.* 87. *nu.* 8. *in fin. Montic. in rep test. rub. an & quãdo exam. test. in tort. fol.* 161. *col.* 1. *vers.* 2. ¶ Contra † faciunt tradita per Butr. *in cap. cum in contemplatione post nu.* 7. *vers. Vgo dicit, & ibi Abb. nu.* 6. *vers. communis conclusio*, vbi dicit, communem * esse opinionem, quod clerici etiam presbyteri, si sunt suspecti, possunt ex causa torqueri; sed isti loqui videntur non in facti dotibus torquendis pro testimonio, sed pro crimine, de quo dixi *in tit. de indic. & tort. q.* 41. *n.* 2 *& seq.* Verum pro hac eadem contraria opinione vidoBoss. *in tit. de tort. test. n.* 5. *& 6. per tot.* vbi dicit secundum * communem, quod de iure Canonico clerici presbyteri etiam vacillantes torqueri possunt, & quod Abb. *in d. c. cum in contemplatione, in loco præcit.* loquitur in presbyteris, qui non solum de seipsis interrogantur, sed etiam de iis, qui vti testes contra alios examinãtur, & sic vult ibi Boss. etiam quoque casu posse presbyterum torqueri, dummodo tamen contra cum præcedant magna indicia. ¶ Et ita etiam se habere communẽ opinionem ex Foller. *in pract. crim. canon. fol.* 127. *nu.* 4. *dixit Clar. d. q.* 25. *vers. sed nunquid.* Ad hæc vide, quæ dixi pro eadem opinione *sup. q.* 66. *nu.* 161. *seq.* tenente pariter opinionem.

LIMITA I. Hanc † quartam sublimitationem generalem, vt procedat in facti dotibus & presbyteris, secus in aliis clericis, qui pro testimonio torqueri possunt, sicut alii laici, rex est mirabilis, & ita vere dicitur *c. q.* 6. *& ibi gl. in figuratione casus, Abb. hic nu.* 1. *post med. vers. in gloss. contra & dict. me in fin. vers. & ita tenet S. Turrecrem. in princ. vers. in secundo & in verbo, tacent, & in verbo, prout loco præcipiunt. Præpos. in summ. & post nu.* 3. *versic. adhuc dubito, Salycet. in fin. n.* 6. *vers. si vero est, I fin. n.* 6. *vers. si vero est liber, I. de quæst. Butrig. in l. presbyteri, vers. fallunt. presbyteri & ibi Petr. de Bellapert. in sum. in tit. vers. secundum, de clerici. Cyn num.* 1. *versic. cæteri clerici, sic & versic. quæ regula fallit*, vbi tamen isto casu videtur requiri re magna indicia contra clericum, antequam torqueatur, Bald. *ante nu.* 1. *casu. sed in alii clericis, Alber. num.* 1. vbi etiam videtur requiere vltra vacillationem, quod testis dicat, facto se interfuisse. Sed de hoc dixi *supr. nu.* 12. *Cal. episcop. & cler. Host. in cap. cum in contemplatione nu.* 2. *& seqq.* vbi loquitur de clericis vilibus & suspectis, & tels. et etiam contraria, *& ibi Butr. nu.* 1. *vbi refert dicta per Host. hic supra. extr. de regul. iuris, Cyrill. in sum. crim. rub.* 29. *tit. de quæst. §* 3. *nu.* 2. *fol.* 149. *col.* 2. *in fin. versic. cæteri vero clerici, Boss. in tit. de tort. test. nu.* 5. ¶ Quamuis † contra hanc limitationem, quod scil. non torqueantur pro testimonio clerici non presbyteri, sentisse videatur Zabar. *in d. c. cum in contemplatione, nu.* 8. *in c. a. med. versic. si autem quæramus de non sacerdote*, sed loquitur ibi Zabarel. de clerico torquendo pro crimine, non autem pro testimonio.

SVBLIMITA VIII. Insuper † hanc præcedentem primam limitationem, vt isto casu clerici torqueantur, non à iudice seculari sed à iudice ecclesiastico, *Alber. in d. l. presbyteri, nu.* 1. *C. de epis. & cler. gloss. in c. presbyteri, in verbo, presbyteri, 5. qu.* 6. ¶ *Clar. in pract. §. fin. qu.* 25. *versu. sed nunquid, in fin. & dixi sup. q. qu.* 65. *nu.* 103.

LIMITA II. Item † quartam sublimitationem procedere, vt scilicet dicti testes non torqueantur, si vacillent, prout loquitur text. *in d. l. presbyteri*, secus, si torquerentur ad purgandum infamiam, si contigerit, eos esse infames infamia facti, vel criminosos, *ita videtur de mente Bald. in ead. l. presbyteri, nu.* 1. *vers. vltimo, Zabarel. in cap. cum in contemplatione, vers. Sed nunc med. vers. torquentur etiam clerici, tando vacillantes, intelligere & dicunt Sanct. in vers. & per hoc dic. d. qu.*

60 SVBLIMITA V. Et † generaliter omnes propositas limitationes, in quibus dixi, liberos homines posse pro testimonio torqueri, vt non procedat in personis constitutis in aliqua dignitate, nobilitate, vel officio seculari, hi enim non possunt torqueri tanquã testes, *Bart. in l. ex libero, in prin. n 1. vers. quidam sunt alij positi, & ibi etiam Marsil. nu. 2. vers. aut sunt alij positi in dignitate, ff. de qu. Sal. in l. fin n. 6. ad med. vers. fin autẽ asserunt, C. eod. Marian. in c. quaaliter & quando, n. 1095. de accus. Ang. de Malef. in verbo, comparuerunt dicti inquisit. & negau. totum, nu. 108. vers. sic in dignitate seculari constituti, Foll. in pract. crim. in verbo, capiat informationem, nu 38. ad fin. vers. alij vero testes, Boss. in tit. de tortur. * test. num. 7. vbi de * communi.* Sed an possint torqueri tanquam rei, dixi *in tit. de ind. c. & tortur. qu. 41. nu. 70. & seqq.*

61 LIMITA, hanc † quintam sublimitationẽ non procedere, quando tales personæ sic in dignitate constitutæ vacillarent: Nam propter vacillationem torquẽtur, non obstante quacunque dignitate, *Bart. in l. ex libero, in prin. nu. 1. vers. in vno casu tantum, & ibi etiam Marsil. nu. 2. ad med. ff. de quæst. Sal. in l. fin. nu 6. vers. aut sunt in alta dignitate, C. eod.* vbi etiã videtur requirere, quod interfuerint negotio, *Cyn. in l. nullũ, n. 2. vers. secundo nota, C. de testib. Maria. in d. c. qualiter & quando, n. 1095. ext de accus. Ang. de Malef. in verb. comparuerunt dicti inquis. & neg. totum, n. 18. vers. sic in dignitate secul. constituti, Brun. de ind. & tort. par 2. q. 4. n. 6. vers. quadam alij, Boss. in tit. de tor. test. n. 4. vers. quæ limitatio. & n. 7.* vbi refert Bart. & alios, qui tenent hanc limitationem.

62 Contra † quod officialis seu alius positus in magistratu & dignitate, nõ possit torqueri, etiam quod vacillet, defendit *Marsil. in l. ex libero. in prin. n 4. vers. & primo in quantũ, Bart. & n 5. & 6. ff. de qu.* Et hanc contrariam opin. expresse etiam tenẽt Boss. *in tit. de tort. test. nu. 7.* vbi relatis & reprobatis cõtrariis dixit veritatẽ, & * communem Dd. opin. esse, nullo casu posse torqueri personas in dignitate existẽtes, siue vti rei, siue ẽt vti testes examinẽtur, etiam in casu variationis, vide, quæ dixi *sup. q. 66. n. 122. & seqq.*

63 SVBLIMITA VI. Et † generaliter in causa ciuili, in qua testes non esse torquendos, scripserunt Cyrill. *in summ. crim. rub. 29. tit de quæst §. 3. nu. 4.* vbi amplius, quod nec torquentur, nisi in criminibus capitalibus & atrocioribus, *Matth. sing. 88. vers. quia in causa ciuili non sunt torquendi liberi homines producti in testes, Ant. Gomez de delict. 13. rubr. de tort. reor. nu. 29. in fin.* vbi, quod in causa ciuili non habet locum tortura, nisi haberet crimen annexum. Et pro ista opinione facit concludẽs ratio, quia si principalis non potest torqueri in causa pecuniaria & ciuili, * secundum * cõmunem, *de qua latius dixi in tit. de indic. & tort. q. 42. nu. 26. & seqq.* multo minus possunt torqueri testes.

64 ¶ Et † hæc conclusio non solũ procedit in testibus nobilibus & diuitibus, sed etiam in vilibus & pauperibus. Si enim in criminalibus testes viles nõ possunt torqueri, *secundum veriorem opinionem, de quo dixi sup n. 34.* multo minus poterunt torqueri in ciuilibus, *& in specie hoc vo-*

65 *luit M. Mathes. d. sing. 188. vers. quia in causa ciuili.* Et † pariter, quod hæc eadẽ conclusio procedat etiam, quod testes in causa ciuili sint vacillantes & variantes, voluit Bart. *in l. Diuus Pius, ff. de quæst.* quem text. (ex quo Dd. infra aliegandi cõtrarium aperte sentiunt) procedere affirmat in seruis, non autem in liberis hominibus, & Bart. sic declarantem secuti sunt Marsil. *in l. ex libero, in prin. n. 1. ff. eod. Boss. in tit. de tort. test. n. 14.* Et etiam ego in materia tortur. reorum declarauit *in tit. de in lic. & tort. qu. 42. n. 49. & alios pro hac eadẽ opinione allegaui sup q. 66. n. 114.* ¶ Contra, quod

66 in † causa ciuili testes possint torqueri, sicut in criminalibus, voluit expresse Paul. de Castr. *in l. iudices, nu. 4. in fin. C. de fide instrum nec dissonit Brun. de indu. & tort part. 2. q. 4. n. 11. Franc. Cason. in tract. de torment. cap. 10. n. 17. Montecell. in repert. test. rubr. an & quando exam. test. in tortur. fol. 160. col. 1. vers. 1. Thesaur. de. ff. Pedemont. 42. nu. 2. Capoll. cons. 60. num. 8 & num. 11. vers. postremo, &c.* vbi loquitur, quando veritas aliter haberi non potest. ¶ Et præsertim in testibus † vilibus, quod multo magis possint in causa ciuili 67 torqueri, scripserũt Cyn. *in l. fin. vers. si quæratur. ff. de quæst. Ang. in § si vero ignoti, n. 8. in auth. de testib.* vbi per illum tex. notat, quod in causis ciuilibus deuenitur ad testiũ torturam, quando testes sunt ignoti, & præsumuntur veritatẽ corrumpere, *Henr. Boyc. in c. cum in contemplatione, n. 5. ante med. vers. si queris, & ibi But. n. 7. vers. amplius vilis persona, ext. de reg. iur. Boss. in tit. de tort. test. nu. 14. & n. 15. in fin. vbi refert & sequitur Cyn. in loco præcit. Thesaur. d. decis. 42. post n. 2.* faciunt, *quæ dixi in quæst. 66. nu. 118.* Et † etiam in testibus 68 vacillãtibus, quod possint torqueri in causa ciuili, vltra per me allegatos supr. *d. qu. 66. n. 115.* scripserunt gl. *in l. ex libero, in gl. 1. in fin. ff. de quæst. per tex. quem allegat in l. Diuus, in 1. responso, ff. eod. & cum ista gloss. videtur pertransire Bart. ibid. in prin. vers. quæro vtrũ, Alb. in l. . . §. seruum marti, ff. de quæst. & in d. l. ex libero, nu. 1. per totum,* vbi pluribus hanc probat conclusionem (loquitur tamen Alb. non de tortura testis, sed de tortura rei principalis, *de quo suo loco dixi, videlicet in quæst. 42. nu 26. & seq.*) *Salyc. in l. fin. nu. 6. ad med. vers. aut productus in testem, C. eodem, Bart. in l. nullum, in 2. lectur. in summar. post nu. 4. & nu. 7.* vbi per illum textum notat, quod iudex ordinarius potest torquere testes vacillantes coram ipso, (*de testibus, Zabarell. in cap. cum in contemplatione, post nu. 9. vers. sed Bart. de reg. iur.* vbi in hac Bartol. opinione tanquam vltimo loco per eum relata residere videtur. Quid dicendum in tanta contrarietate? Prima opinio † & vetior & rationabilior videtur, licet 69 forsan secunda contraria possit dici magis * communiter recepta, sed quicquid sit de iure, & quicquid præfati Doct. controuertant, apud nos seruatur, quod testes examinati in causis ciuilibus nunquam torquẽtur, nec per iudicem causæ, nec per alium ad supplendum maculas seu defectus personæ, puta infamiæ, vel etiam ad habendum ab ipsis veritatem tãquam verisimiliter informatis, sed si sint infames, criminosi, aut verisimilia non deponentes, satis est, quod non probant, nec aliud ab eis quæritur; si vero testes vacillent, aut sint inter se cõtrarii, vel etiam de falso suspecti, tunc ad partis querelam contra eos proceditur etiam ad torturam, non à iudice causæ ciuilis, sed à iudice criminali, coram quo querela porrigitur, *faciunt dicta supr. qu. 66. n. 120. vbi vide.*

70 SVBLIMITA VII. Vt † nullo casu possit ad testium torturam deueniri, nisi prius cõstito de delicto in genere, & sic de corpore delicti: Si enim, *vt suo loco dictum est*, non constito de tali corpore, procedi non potest ad torturam rei, multo minus potest procedi ad torturam testis, *Bart. in l. 1. §. qui quæstionem, nu. 1. vers. respondeo in hac inquisitione. ff. de quæst. Brun. de indic. & tort. part. 2. q. 4. nu. 11. vers. 11. nota, Foller. in pract. crim. in verbo, capiat informationem, nu. 38. post med. vers. est etiam notandum, Cyrill. in summ. crim. rub. 29 tit. de quæst. § 3 num. 2. fol. 149 col. 2. vers. siquidem prius de maleficio constet, Boss. in tit. de tortur. testium, num. 43.*

71 SVBLIMITA VIII. Vt † etiam nullo casu possint testes torqueri, nisi contra reum præcedant indicia, text. *in l. 1. in prin. vers. ad tormenta seruorum. ff. de quæst.* cuius verba sunt hæc: *ad tormenta seruorũ ita demũ venire oportet, cum suspectus est reus, & aliis argumentis ita probatione amouetur, vt sola confessio seruorũ deesse videatur*, facit alius tex. *in l. ex libero, §. 1. ff. eod.* in illis verbis: *maxime cũ nullis extrinsecis argumentis accusatio impleatur*, item facit tex. *in l. vnius, §. in ea causa, eod. tit.* dum dicit *in ea causa, in qua nullis reus argumentis vrgebatur, tormẽta non facile adhibenda sunt*, Bart. per illum tex. *in d. l. 1. in prin. n. . . de torm. 3. Brun. de indic. & tort. q. 4. n 13. Cyrill. in sum. crim. rub. 29. tit. de quæst. § 3. n. 5. vers. tuc vero, Boss. in tit. de tort. test. n. 1.* vbi dixit, hoc esse aduertendũ contra ecclesiasticos iudices in terris ecclesiæ, qui ẽt sine indiciis contra reos immediatè torquent testes, *& in tit. de mand. ad homic. n. 3. vers. est aliud. Montic in reper. test. rub. an & quando exam. testium in tortur. fol. 159 col. 1. vers. 3.*

LIMITA

72 LIMITA, hanc † octauam sublimitationem procedere, quando tortura infertur in inquisitione speciali contra aliquem: secus, quando constat, homicidium esse cõmissum, & ignoratur à quo, tunc enim in inquisitione generali infertur tortura verisimiliter informatis ad sciendum, quis homicidium commiserit, etiam quod non præcedant indicia contra aliquam particularem personam, *ita videtur de mente Bart. in l. 1. §. qui quæstionem ff. de quæst.* Et faciunt, quæ de inquisitione generali dixi *sup. nu. . . Brun. de indic. & tort. part. 2. qu. 4. nu. 12. vbi refert & sequitur Bald. in l. milites, C. de quæst*

73 SVBLIMITA IX. Vt pariter † nullo casu testibus inferri possit tortura, nisi contra eos præcedant indicia, & torti sine indiciis nihil probant, *Bart. in l. . . § idem Cornelio, nu. 2. ff. de quæst. Innoc. in c. cum P. Manconella, post nu. 3. de accus.* vbi, quod est necessaria aliqua præsumptio, antequam torqueantur, quia non est à tormentis inchoandum *& idem dixit ibi Ioan. Andr. nu. 5. in fin vers. ic aliqua præsumptio est necessaria, Tindar. in tract. de testib. l. b. 2. c. 11. nu. 2. Bertach. in reper. in verb. testium coactio, nu. 7. in princ. & nu. 8. Personal. de indic. & tort. n. 32. verisimo sit tertio*, vbi, quod isto casu talis confessio non nocet nec tibi, nec tertio, *Masc. de prob. concl. 353. nu. 6. Gramm. voto 6. num. 10. Ruin. consil. 7. nu. 2 & 3. lib. 5. Bertaz consil 124. n. 6. Burs. at. cons. 216. n. 113.*

74 LIMITA I. Hanc † nonam sublimitationem procedere, quando testes torquentur ad habendum veritatem, secus, si torqueantur ad supplendum defectum personæ, & purgandum maculam, puta infamiam, cum iam veritatem depositerunt: tunc enim torquentur sine aliis indiciis, & hoc non habet difficultatem tam in iure, quam in facto, & fuit de mente Bald. *in leg. milites, nu. 5. in fin. vers. sed vt torqueatur testis, C. de quæst.* vbi dixit, non oportere, quod præcedant indicia contra testem torquendum, dummodo subsistat causa, puta, vilitas personæ, *& idem dicit Zabar. in c. cum P. nu 3. de accus. Gram. voto 40. nu. 21.* Sed an propter istam vilitatem possit testis torqueri, dixi supra, *nu. 33. & seqq.*

75 LIMITA II. Quia † indicia contra testem, quibus torquendus est, non erunt indicia delicti, sicut in reo, sed indicia scientiæ, vtputa si vacillent, si sint verisimiliter informati, si negent, facto interfuisse, & de mendacio conuincantur. Ita bene exemplificat Bart. *in leg. 1. §. qui quæstionem, nu. 1. in fin. vers. item debent esse aliqua indicia, ff. de quæst. ad idem Bald. in l. milites, nu. 5. in fin. vers. sed vt torqueatur testis, C. eod.* vbi propterea dicit, non oportere cõtra testem præcedere indicia, dummodo vacillet, vel præsumatur scire veritatem, *Bertach. in reper. in verbo, testium coactio, nu. 7. vers. sed Bald. Brun. de indic. d. q. 4. nu. 22. * vbi bene comprobat, & testatur de * communi opinione, & nu. 13. Gramm. voto 31. nu. 21. Ruin. consil 7. num. 1. & seqq. libr. 5. Claud. ad Bert. in cons. 153. nu. 1. lit. A. in fin. vers. & in tortura testis non requiruntur ea indicia, quæ requiruntur in tortura rei.* Et in specie, quod testis vacillans torqueatur sine aliis indiciis, dixi *supr. qu. 66. & nu. 100.*

76 SVBLIMITA X. Vt † nec testes vllo casu torqueantur, quando aliunde veritas haberi potest, *Bertaz. consil. 153. nu. 8. lib. 1.*

77 SVBLIMITA XI. Vt † in casu, quo reperiantur plures testes verisimiliter informati de aliquo delicto, non torqueantur omnes illi testes sic informati, sed tãtum duo, vel tres, *fuit originalis doctrina Bald. in l. data opera nu. 26. C. de his, qui actus non possunt, quem sequuti sunt Bertach. in verbo, coactio, num. 17. Augustin. ad Angel. de malef. in verbo, comparuerunt dicti inquis. & negauerunt totam, num. 8. in fin. Brun. de indic. & tort part. 2. qu. 4. nu. 8. vers. illud tamen est bene notandum, Foller in pract. crim. in verbo, capiat informationem, nu. 38. post med. vers. item est aduertendum, quod non omnes, Cyrill. in sum. crim. rubr. 29. tit. de quæst § 3. nu. 5. fol. 150. col. 2. vers. attamen testes, Boss. in tit. de tort. test n. 10. in fin. vers. non potest tamen, Montis. in reper. test. rub. an & quan exam. test. in tortur. fol. 159. col. 2. vers. 1. Bursat. cons. 210. nu. 112.* ¶ Videtamen in hoc Clar. *in pract. § fin. q. 25. vers. torquentur etiam testes*, vbi dicit, quod hæc conclusio apud eum non seruatur in practica, quia vidit multo plures testes aliquãdo torqueri, quando sunt suspecti, & nolunt dicere veritatem, & propterea credit, testium torturam esse in articulo iudicis, etiam circa numerum personarum, quæ debeant torqueri, quicquid dixerint Dd. præcitati.

78 SVBLIMITA XII. Vt in † quæstionibus testes non sint interrogandi in specie, sed in genere, contra delinquentem, text. *in l. 1. §. quæstionem. ff. de quæst.* cuius verba sunt hæc: *qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit: alterũ enim magis suggerentis quam requirẽtis videtur, & ita D. Adrianus rescripsit*, & ibi gl. *in verb. suggerentis, & Alb. nu. 1. & 2. Marian. in cap. qualiter & quando, in 2. nu. 1102. versic. debet tamen iudex, extr. de accu at.* qui videatur, quia bene loquitur, & exemplificat, & licet loquatur in tortura rei, eius tamẽ dicta possunt etiam applicari in personam testis. ¶ *August ad Ang. de malef. in verbo, quod fama publica, nu. 118.* quod testis non est in specie interrogandus, an Caius occiderit Seium, sed in genere, quis fuerit ille, qui Seium occidit, *Brun. de in d. part. 2 qu. 5. nu. 56 Franc. Cas. de torment. c. 15. nu 2. Anton. Gom. de delict rub. de tortur. reor. nu. 25 in fin. Person. de indic. & tort. nu. 43. faciunt, quæ dixi in tit. de indic. & tort. qu. 43. nu. 132. se ju* vbi omnino vide, quæ in simili ibi posui de loco criminis, & vide omnino Sigismun. Scaccian. *in tract. de indic. caus. crim. c. 86 nu. 7 per totum*, vbi pluribus hanc probat limitationem, eamque ampliat procedere non solum, quando testis interrogatus in tortura, prout loquitur text. *in d. § 18. qui quæstionem*, sed etiam, quando examinatur à carcere, quia tunc carcer quoad istum effectum habetur loco torturæ, *per l. Labeonem § quæstionis, ff. de iniur. cum aliis ibi per eum allegatis, & nu. 8.* vbi bene declarat, quotuplex sit suggestio, & exemplificat, quando testis dicatur per suggestionem interrogatus, siue aperte, siue publice, & demum vide, quæ de confessione ex tortura à reo per suggestionem dixi *in tit. de reo confess. & convict. qu. 83. num. 84 seqq.* vbi tradita valde etiam conferunt ad hanc materiam.

79 LIMITA, hanc † decimam secundam sublimitationẽ procedere in inquisitione generali, quando scil. constat homicidium commissum, sed ignoratur à quo: secus in inquisitione speciali formata contra aliquem, ex indiciis particularibus cõtra ipsum vrgentibus, quia tunc in illum torquetur, & de illo in specie interrogatur, *Bart. in l. 1. §. qui quæstionem. nu. 1. ff. de quæst.* ¶ *Brun. de indic. part. 2. q 5. nu. 56. Fran. Cas. in tract. de tormen. cap. 15. nu. 1. versic. aut iudex procedit per specialem inquisitionem. Personal. de indic. post n. 43.* ¶ *Sigism. Scac. d. c. 86. n. 7 ad quæ vide etiam quæ dixi inf. par. 2. tit. de reo confess. & convict. q. 83. n. 97.*

80 ¶ Sed † aduerte, quod licet, quando testis torquetur contra certam personam, possit in specie de illa persona interrogari, non tamẽ potest interrogari nominatim de modo & circumstantiis delicti, puta, *nonne percussit sic vel sic.* Hoc enim prohibitum est, & esset suggestio: sed tantum poterit interrogari generaliter, quando, quomodo, & in qua parte corporis percusserit, Bart. *in d. § qui quæstionem. ff. de quæst.* ¶ *Brun. de indic. part. 2. q. 5. nu. 26. Fran. Cason. in tract. de tormen. cap. 15. nu. 1. in fin. versic. sed iudex, Cyrill. in sum. crim. rub. 29. tit. de quæst. § 3. nu. 5. fol. 150. col. 2. in prin versic. * cruciatum testis.*

81 SVBLIMITA XIII. Quia † testium tortura debet esse moderata, *Bald. in l. 1. n. fin. C. de quæst.* vbi quod tortura debet esse, nec nimis aspera, nec nimis leuis, sed moderata, *Innoc. in c. cum in contemplatione, versic pro crimine, dicitur.* vbi dicit, cauendum esse, ne adeo grauiter torqueatur, quod periculum immineat vitæ, vel membrorum, sed loquitur ibi Innoc. non in laicis, sed in cle-

ricis, quando torquentur pro crimine, non quando vti testes. Et ita etiam ibidem locuti sunt Host. *nu.7. ad fin. ibi. & quod sit quæstio moderata. Hen. Boyc. n.4. ad fin. vbi sequitur, Host. in loco citat. Rut. n.1. vers. quod verum, iuncto vers. quod autē dicitur, Cyrill. in sum. crim. rub.29. tit. de quæst. §.3. n.5. fol.150. col.2 in princ. vers. tortura testis, Boss. in tit. de mand. ad hon. n.31. & sequ.* Vbi, quod testis tortura debet esse moderata; & nullatenus repeti, & quādo torquetur ad cōdonalidandum eius dictum. solet leuiter torqueri. Sed vide Hip. Rom cons. 360 n.74. & seqq. lib.4. vbi pluribus probat, quod testis, qui torquetur ad conualidandum eius inhabilitatē, debet detineri in tortura per aliquod notabile spatium; non autem sufficit, quod tantum eleuatus, & paulo momento detentus, vel per spatium vnius Aue Maria, vel Pater noster, postea deponatur: Hæc enim, inquit ipse, dicitur leuis tortura. Et isto casu nō sufficit, *Burs. at. cons. 216. nu. 111 & n. 115.* Vbi, quod testis non est repetendus in tortura, nisi noua & grauiora primis superueniant indicia, vel non omnia priora purgasset, *Ecibi testatur de magis* communi. ¶ *Clar. in pract. §. fin. q 25. vers. tor quentur etiam testes, in fin.* vbi licet testium tortura etiam circa qualitatem & modum, iudicis arbitrium etiam circa qualitatem & modum, iudicis arbitrium etiam circa qualitatem & modum, iudicis arbitrium

de testibus. sub n.12. in add. l. in prin. & post addit. versic. interdum persona, Alb. de Malet. de testib. c. 7. n. 27. & seq. Crot. de testibus, nu. 256. versic. sciendum tamen est, Neuiz. cons. 8. nu. 42. in fin. Montisel. rubr. citari an deb. test. fol. 89. col 2. versic. 5 & fol. 90. col. 1. versic. 1. & rubr. reprobatur, quia sponte, &c. folio 255. col. 2. versic. 1. Masc. de probat. lib. 1. in præf. qu. 5. n. 30. versic. verum tam. n. &c. & nu. 34. lib. 3. concl. 1358. n. 67. Cæsar. de Graff. de cas. 22. nu. 5. Clar. Stiat. in pract. iud. c. 16. nu. 40. in fin.

12 LIMITA II. Quando † testis à iudice est monitus, vel citatus, tunc enim non dicitur sponte testificari, ideo probat sine alia citatione partis, *Bartol. in l. post legat. tum. § hoc vero. nu. 1. versic. quando ergo, quis deponit citatus à iudice. ff. de legat. 2. Clar. Stiat. in pract. iud. c. 16. num. 40. in fin.* Ad idem pro intellig. omnes Doct. citati *supra, nu. 10.* vbi expresse dicitur, quod citatio non requiritur, quando testis sponte monetur à iudice.

13 LIMITA III. (Et hęc † limitatio venit ampliatiue ad præcedentē limitationem) in teste examinato à iudice: delatio enim iuramenti per iudicem facta habet vim monitionis. ideo tunc testis non dicitur sponte deponere, *Bal. in rub. quæ sunt prima causa benef. amittē. §. porro, nu. 10. in gl. in verb. non coactis, versic. & eo ipso, quod iudex, & in Ioan. Bert. nu. 59. C. de ep. & cler. Florian. in l. leg. Iulia, n. 2. ff. de testibus,* (vbi tamen licet, si testis iurasset absque eo, quod iudex ei deferret iuramentum) & loquitur Flor. quando pars fuit præsens delationi iuramenti, vel citata, *iuxta tradita in fin. n. 16. But. in c. 2. n. 10. de testib.* (qui tamen putat loquutum, quando pars est præsens, & non contradicit. Felin. ibi loquitur quando pars est præsens, vel citata, & non contradicit. *Decian. num. 67. & seq.* qui etiam loquitur, quando pars est præsens, & tacuit, & nō apparet, quod testis se vltro ingesserit, *Rot. decis. 22. alias 372. in fin. sunt dubitanda de testium num.* vbi etiam loquitur, quādo pars fuit præsens, & non opposuit) *Camp. reg. 167. in 1 fall. Sed hæc testib. post n. 42. versic. ego credo, Alb. de Malet. de testibus. c. 7. n. 23. & 24. Montisel. in repert. test. rubr. citari an debeat testis fol. 91. col. 1. versic. 2. Masc. de probat. lib. 1. in præfat. qu. 5. nu. 31. & seqq.*

14 Vbi † parter loquitur parte præsente. Et si hæc limitatio fuerit videnda erit, quando testis examinatus à Notario fuit commissarius in causa, quia delatio iuramenti à Notario facta habet vim monitionis. ¶ Veram, † quod hæc limitatio non sit vera, facit, quia si vera est, iudicio meo defuit regulam supra positam. Quia omnes testes examinantur vel à iudice, vel à Notario, & ab illis defertur iuramentum (considera) & videtur non vera, quando non præcedit iudicis monitio, *vt sup. n. 12.* sed testis sponte se illi offert, nisi dicas, quod tunc etiam probat, ex quo pars citata ad videndum produci & examinari testes non opponit, *vt infra n. 17.* At parte non citata vel præsente, prout videntur loqui Dd. allegati in limitatione, & non præcedente iudicis monitione, nec inductis productionē, credetur testem examinatum à iudice, vel à Notario, cui se ipsum sponte detulit, valde suspectum, & non probare, ad quę vide Dec. *in c. 2. n. 68. de test.* vbi sequitur maiorem difficultatem distinguit. Et casus, & resolut. quod si pars nō fuit præsens delationi iuramēti, & apparet, quod testis ante eius delationem iuramenti non pinguatur suspicio, & sic delatio iuramēti facta à iudice, facit præsumere, testem non se vltro ingessisse, *(prout etiam dixi infra nu. 24.)* At vbi apparet, quod se ingessit, delatio iuramenti non operatur, & testis non probat, *vt ibi per eum.* Et est ipsa veritas. Et pro responsione contrariorum aduerte, quod Dd. allegati supra in limitatione, nō loquuntur simpliciter in testibus à iudice examinatis, sed in examinatis parte præsente, aut saltē legitime citata, & non contradicente: Quo casu sine dubio probant, *vt dixi infra n. seq.* Ergo nisi conuincat partis præsentia, & non oppositio, minime probant.

LIMITA IV. In † testibus examinatis parte præsente & non contradicente: tunc enim non dicuntur sponte deponere, nec citatio requiritur, *Bald. in rubr. quæ sunt prima caus. benef. amitt. §. porro, n. 10. in gl. in verbo, non coactis, versic. quod verum est, Florian. in l. leg. Iulia, n. 2. versic. pro hoc tamen præsumo, ff. de testib. Ant. de Butr. in c. 2. n. 10. & ibi etiam Imol. nu. 8. Abb. n. 15. Felyn. n. 24. Dec. nu. 68.* (vbi præterea secus, quando pars opposuit & contradixit) *ext. de testibus, Rot. decis. 22. alias 372. incip. fuit dubitatū, de test. in nou. Campeg. reg. 167. in 2. fallent. adden. ad Lanfr. de testib. nu. 12. Alb. de Malet. de testib. c. 7. n. 25. & seq. Pract. Corra. tit. de testib. in prin. nu. 4. versic. & inquit Abb. &c. fol. 66. col. 1. Monticel. in rep. test. rubr. citari an debeat testis, fol. 9. col. 1. versic. final. vbi alios adducit, & rub. item reprobatur, quia sponte, &c. fol. 255. col. 2. versic. penult.* Vbi, quod testes sponte deponentes probant parte consentiente expresse vel tacite, *Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. qu. 5. nu. 31. & lib. 3. conclus. 1358. nu. 66.* 16

LIMITA V. Quando pars † fuit citata ad videdum examinari testes; quia tunc examinati parte citata non dicuntur sponte venire, nec alia requiritur citatio, *Bald. in rubr. quæ sunt prima causa benefic. amitten. §. porro. nu. 10. in gloss. non coactis, versic. vel alter. Absente solemniter requisita, Florian. in l. lege Iulia. n. 2. versic. pro hoc tamen præsumo, ff. de testibus, Ioan. Bert. in c. 2. nu. 23. extr. eod.* (vbi tamen videtur requiri, quod pars citata non contradicat, nec opponat,) *Decian. consil. 51. nu. 103. lib. 2.* Hæc † limitatio prima facie videtur destruere regulam; quia testes sine citatione nunquam examinantur: ergo nunquam testes dicuntur sponte deponere. Sed potes duobus modis respondere. Primo, quod quandoq; testes examinantur etiam parte nón citata, vt in criminalibus pro cuiæ informatione: & isto casu potest regula verificari, quod testes se sponte offerentes, & non citati, non probant: Ideo inoleuit stylus in Curia, quod huiusmodi testes vel ducuntur à fisco, aut ab instigatore, vel citantur ad informandum, & certe, si sponte accederent, essent suspecti. Secundo modo potest responderi, quod si pars citata non contradixit, tunc per tacitum consensum dicuntur approbare, nec potest postea opponi, quod sponte deponentes, *sup. nu. 16.* secus, si contradixerint. Et ita est intelligenda hæc limitatio, *prout etiam aduertit Felyn. & sup. allegatus in c. 2. nu. 23. extr. de testibus.* 17 18

LIMITA VI. Quando † sumus in materia, in qua agitur de peccato mortali, tunc enim testi etiam sponte offerenti creditur, *Felyn. in c. 2. nu. 23. in fine, versic. istum casum limita, extr. de testibus, post Imol. quem allegat in c. iuramus, per illum text. de probat. Marsil. sing. 140. incip. testis, qui offert se, versic. attamen limit. restringe, Montisel. in repertor. test. rubr. citari an debeat fol. 89. col. 2. versic. penult. Masc. de probat. lib. 3. concl. 1358.* 19

LIMITA VII. Testis qui forte fortuna in iudicio reperitur, is admitti debet ad iurandum, atque deponendum, nec dicitur sponte venire. *Et sic Corrad. ad Vsit. in pract. lib. 6. c. 2. vbi dicit sic & sic in inductione num. 25. in fine, versic. fallit tamen, &c. Bonacos. allegat. ab. Negant. quam, §. vbi decretum, nu. 27. ff. de offic. proconf. Masc. de probat. lib. 1. in præfat. qu. 5. nu. 29.* 20

LIMITA VIII. In teste, qui † sit valde fide dignus, qui probat etiam, quod sponte, & non citatus deponat, *Campeg. cum allegatis per eum, reg. 167. in 5. fall.* vbi simpliciter loquitur in teste fide digno. Et ita etiam loquitur Corrad. *in pract. tit. de testib. in princ. nu. 4. versic. at Bald. & c. fol. 66. col. 1. Mon cad. ad Crot. de testibus, nu 256. litera M. versic. illud fallit in homine legalissimo, & persona fide digna, Neuiz. consil 8. nu. 43.* vbi de teste idoneo, puta instrumentario, & à partibus approbato, *Monticell. in repert. test. rub. reprobatur, quia sponte, &c. fol 255. col. 2. versic.* Vbi de teste legalissimo. Licet † contrarium teneat *Decian. consil. 35. nu. 17.* vbi, quod testis sponte & non citatus veniens ad se examinandum, non probat, etiam quod sit omni exceptio- 21 22

exceptione maior. *refert & sequitur Alex. Stiat. in pract. iudic. c. 16. post nu. 40.*

23 LIMITA IX. Coram † arbitro, coram quo testes etiam non citati probant, *Montic. in repert. test. rub. citari an deb. test. fol. 89. col. 2. versic. 4. ex Bald. prout eum allegat in l. sed interpellatur, §. arbiter, ff. de arbit.*

24 LIMITA X. Quia † in dubio testis præsumitur non sponte, sed rogatus à parte se examini subiicere, *Fel. in cap. 2. nu. 27. de testib. post alios, quos allegat Marsil. in l. vnius, §. qui vltro, nu. 4. ff. de quæst. vbi remissiue, Alb. de Malet. de testibus, c. 7. nu. 28. in fin. Vest. in pract. libr. 6. c. 2. rubr. de testibus & eor. induct. nu. 22. in fin. Masc. de prob. lib. 3. concl. 1358. nu. 69.*

25 AMPLIA hanc decimam † limitationem, etiam quod non venerit de longinquo: in teste enim veniente ex longinquo, eo magis præsumitur non sponte venire, *Marsil. qui alios refert in l. vnius, §. seruo, qui vltro, nu. 5. ff. de quæst. Neuiz. cons. 8. nu. 42. versic. quia respondetur, Montisel. rubr. citari an deb. test. fol. 90. col. 1. versic penul. Alexan. Stiat. in pract. iud. c. 16. nu. 41.* sed idem etiam est in non sic de longinquo veniente, *Felyn. in d. c. 2. nu. 27. versic. istud limitat, vbi alios refert, reprobato Rom. ibi per eum allegato, & contrarium tenente, Masc. de prob. libr. 3. conclus. 1358. nu. 70. seqq.* vbi etiam refert, sed non sequitur contrarium tenentes.

26 LIMITA XI. Quia † testes sponte deponentes, licet non faciant indicium, faciunt tamen præsumptionē, *Montic. in repert. test. rubr. reprobatur, quia sponte, &c. fol. 255. col. 2. versic. 4. ex Ruin. quem allegat in locis per eum citatis.*

ARGVMENTVM.

Testis quando possit per scripturam deponere absq; eo, quod voce testificetur.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testes debent viua voce deponere, & non in scriptis, & si in scriptis deponunt, nihil probant, n. 27. Cōtra, n. 28.

Ampliatur multo magis in testibus absentibus a loco iudicij, qui per literas, vel per scripturam iudici transmissam suam depositionem componunt, tales enim testes nihil probant, nec in ciuilibus, nu. 30. nec in criminalibus, nu. 31.

Hinc infertur, quod fides non facit fidem, nu. 32.

Hinc etiam infertur, quod epistoporum literæ non probant, nu. 33.

quod declara duobus modis, vt nu. 34. 35.

Limita 1. regulam non procedere, quando testis ore proprio legerit dictum suum, antequam illud iudici vel notario in scriptis tradiderit, nu. 36. contra, nu. 37. Distingue, vt nu. 38. Limita 2. in muto ex accidente, qui tamen sciat scribere, nu. 39. Limita 3. partibus aut iudice non contradicentibus, nu. 40. Limita 4. quādo agitur de probatione famæ alicuius extraiudicialiter, nu. 41. Limita 5. quando agitur de probation. quod testes deponunt de peritia artis, nu. 42. Limita 6. quando factū est valde implicitum & intricatum, n. 43. Limita 7. vt regula procedat in criminalibus, secus in ciuilib. nu. 44. contra, n. 45. Limita 8. quando agitur de probat. ætatis filiorum, nu. 46. Declara, vt nu. 47. Limita 9. quando loci consuetudo suadet cōtrarium, nu. 48. Limita 10. quia ex causa iudex p. test. recipere testimonium in scriptis, nu. 49. Limita 11. in personis nobilibus integræ opinionis, & omni exceptione maiorib. n. 50. Contra, n. 51. Limita 12. coram arbitro, n. 52. Limita 13. si ita iudici videbitur. n. 53. Limita 14. quia licet testes in scriptis deponētes nō plene probēt, faciunt tamen præsumptionē, nu. 54.

QVÆST. LXXX. OPPOS. XXXV.

27 OPPONITVR XXXV. Contra † testes, quod non viua voce, sed in scriptis deposuerunt, ideo non probant, *tex. ad literam, in c. testes, & ibi Turrecrem. in summ. Præpos. in 1. not. ab. & communiter omnes, 3. qu. 9. facit tex. in c. primates, in prin. & ibi gl. in ver. scripta, 5. q. 2. & in c. per scripta, 2. qu. 8.* Quæ iurā, licet loquantur in accusatore, procedunt tamen, & habent locum etiam in teste, *ex allegatis per Marsil. in l. de minore, §. plurium, n. num. 3. ff. de quæst.* sed tam in accusatore quam in teste habemus tex. expressum *in c. a nobis*, & ibi communiter notāt omnes, extra, *qui mat. accus. poss.* ampliantes hanc regulam, etiam quod iurati per scripturam deponant. Et per iura prędicta hoc idem affirmarunt *Bal. in l. iurisiurandi. n. 3. C. de test. & ibi Salyc. nu. 8.* vbi reprobat Bart. contrarium tenētem, per illum tex. *in l. Theopompus, ff. de dot. præleg* & ad *d. l. Theopompus*, respondet, quod loquitur de testificatione extraiudiciali, & non in figura iudicii, *Io. And. in c. de testibus, nu. 3. ext. de testibus, & ibi etiam Henr. Boyc. nu. 5. Bellam. n. 3. & nu. 12. & nu. 16. Imol. nu. 5. versic. an autem testis, Anchar. nu. 4. Abb. nu. 10. vbi alio modo respondet ad d. leg. Theopompus, Felyn. nu. 7. Aret. nu. 20.* vbi de communi, & bene comprobat, dicitq; talem depositionem esse nullam ipso iure, *Marsil. in l. de minore, §. plurium, nu. 2. seqq ff. de qq.* vbi alios adducit concordantes: pluribus hanc regulam comprobat, & tribus modis respondet ad *d. l. Theopompus, Lanfr. de test. lib. nu. 8. Alb. de Malet. de testibus, nu. 8. cap. 7. nu. 71. & seqq Aufrer. de testibus, nu. 93. Nell. de testibus, nu. 90. Crot. de test. bus, n. 373.* vbi alius relatu testatur *communem esse contra Bart. in dict. leg. Theopompus, & ita etiam testatur Couar. var. resol. lib. 2. cap. 13. nu. 6. Pract.* (*Corrad. tit. de testibus, rubr. de præmed. ferm. nu 44. fol. 134. col. 2. decis. Ped. 188. nu. 7. & seqq. vbi etiam testatur de communi, & pluribus hanc probat conclusionem, Hier. de Monte, qu. 27. post nu. 2. Alb. de agnosc. asser. cathol. & hæret. qu. 34. nu. 54. Alex. Stiat. in pract. iud. c. 16. nu. 76. Decis. Auenon. 91. nu. 5. versic. sicut non valet, &c. Viu. opin. 949 nu. 1. & seqq. vbi bene comprobat, testaturque de veriori & communi opinione, Montic. in reper. test. rub. testium, quipræfer. communi. fol 447. col. 1. vers. 4 & fol. 448. col. 2. versic. bi, quod validior est probatio, quæ fit per viuam vocem, quā ea, quæ fit per mortuam, & rub. deponere an possint test. per scripturam. fol. 157. col. ve sub & col. 2. vers. 1. & 2. & fol. 158. col 1. vers. 2. & seq. bi plures ad hāc regulam adducit concordantes, Dec. cons. 51 nu 1. & seqq. in discursu, lib. 2. vbi plures affert rationes huius regulæ. Masc. de prob. in præf. qu. 5. nu. 11. & seqq. lib. 1. vbi de veriori & maiori communi opin. & concl. 460. nu. 3. vbi alios plures refert vltra præcit. Dd. mouentur omnes prædicti Dd. pluribus rationib quos per ipsum videre apud eos potest: sed potissimum & communiter eam afferunt rationem, quia scil. per depositionem in scriptis non potest iudex videre, nec audire, quo vultu, qua trepidatione testis loquatur, *iuxta tex. in l. de minori, §. plurium. ff. de quæst.* ¶ Cōtra, quod imo testis possit † dictum suum in scriptis iudici vel notario tradere, voluit originaliter Bart. per illum text. *in l. Theopompus, nu. 12. ff. de dot. præleg* vbi tamen, quod potest iudex, si vult, testem videre, audire, & loqui, vt videat, qua trepidatione, &c. (sed Bart communiter reprobatur per prædictos Dd. qui pluribus modis respondent *ad d. l. Theopompus*) & in hac Bart. opinione re fidere videtur, tanquam vltimo loco per eum relata. Butr. *in c. de testib. n. ext. eod.* faciunt pro hac communi opinione plura iura, & Doct. auctoritates addūcte per Marsil. *in d. l. de minore, §. plurium, nu. 5. & 6. ff. de qu.* quibus probatur, quod tantum operatur vox mortua, quantum viua, (*sed vt aduertit Marsil. ibi, nu. 6. in fine*, dicta iura loquuntur in casib valde diuersis à testimonio reddendo) De cian. *d consil. nu. 96. lib. 2.* vbi, quod prima opinio non est admodū tuta, & quod contra eam vltra Bart. *in d. l. Theopom. & But. in c. de testib.* tenuit etiam Alex. *in l. legata mutuitur, col. fin. versic. item inducit iste tex. ff. de leg. 1.* cuius verba refert & inducit, & quod Bart. auctoritas magna est, vt ibi per eum.

Referenta 1. opinione, quæ verior & magis communis est.

28 REGVLAM constituo † negatiuam, quod scilicet testes non possint dictum suum in scriptis tradere.

29 AMPLIA, vt † hęc regula procedat non solum in testibus, qui sunt præsentes in loco iudicii, sed & multo magis in absentibus, qui per literas, vel per scripturā iudici transmissam suam depositionem componunt Tunc enim nihil probant. Quare dico non solum viua

voce,& non per schedulam vel scripturam,sed præsentialiter,& coram iudice debent testimonium ferre,tex. est *in cap.testes,3.q.9.* cuius verba sunt hæc: *testes per quamcunq; scripturam testimonium nõ proferant, sed præsentes hiis,quæ viderunt & nouerunt, veraciter testimonium dicant,* & ibi gl. *in verbo,sed præsentes,de his,quæ viderunt, Turrecrem. in summar.* * *Præpos. in 1. not. ab. & cæteri communiter* * omnes,*ad idem est allud text. expressus. & ibi communiter notant omnes in c. à nobis, ext. qui matrim. accus. poss. Alb. de Malet. de testib. c. 7. n. 73. in fin.* * *versic. secus si in absentia, Crot. de testib. nu. 373. vbi de* *cõmuni, Pract. Conrad. tit. de testib. rub pramed. serm. nu. 44. fol. 134. colum. 2. Montic. in reper. test. rubr. deponere an poss. test. per scriptu-*

31 *ram fol. 157. col. 2. vers. fin.* Et † hæc ampliatio multo magis procedit in causa criminali,in qua testes debent esse præsentes,*gl. in c. testes, in verbo,sed præsentes, 3. q. 9. & ibi Ar-*

32 *chidiac. nu. 6. Præpos. n. 8. in fin.* Hinc †inferri potest ad illas chartulas, quas nos fides appellamus, in quibus vnus vel plures non coram iudice, sed absentes à iudicio, faciunt pro veritate fidem super aliquare,& nos solemus dicere,fides non facit fidem,&merito: tales enim fides patiuntur quatuor defectus. Primum citationis. Secũdum iuramenti. Tertium præsentiæ. Quartum, quod non viua voce,prout in terminis de huiusmodi fide super probatione consuluit Decian.

33 *consil. 51. nu. 1. & seqq. lib. 2* vbi pluribus hanc exornat illationem. Hinc † etiam inferri potest ad literas episcoporum,quos nec etiam probare voluit glos. *in d. cap. testes, in verb. scripturam, 3. q. 9. & ibi Archid. nu. 5. c. bi in addit. lit. A. vbi remissiue de materia, Bellam. post nu. 3. & nu. 4.* vbi dicit, se de hac materia latius scripsisse per 7. quæstiones, *in cap. post cessionem, in 1. oppositi de probat. Prapo. in d. c. testes, nu. 8.*

34 LIMITA I. Hoc, quod † dixi de literis episcoporum, procedere, quando quis habet necesse producere testes in iudicio, secus, quãdo quis vult probare actum extraiudicialem, factum in iis, quæ spectant ad episcopi officium: Quia tunc illius literis & attestationibus in scriptis creditur. *gloss. in d. c. testes, in verbo, scripturam, in fine, 3. qu. 9. & ibi etiam Bellam. nu. 3. post med. Præpos. nu. 7. in prin. iuncto versic. & de hac materia.*

35 LIMITA II. Et † illatiue ex præcedenti limitatione, quando agitur de excommunicatione, quia tunc creditur literis episcoporum, *Archid in d. c. testes. num. 5. 3. qu. 9. per c. post cessionem, de probat. Bellam. in d. cap. testes, num. 3. post med. Præpos. nu. 8. versic. sed si ego.*

36 LIMITA I. Proposítam † regulam, quando testis antequam tradiderit dictum suum in scriptis iudici vel tabellioni, illud ore proprio legerit: tunc enim id fieri posse, voluit originaliter Bosi. *in l. iurisiurandi, num 3. C. de testibus,* vbi ita declarat, Bart. *in l. Theopompus, ff. de dot præleg.* volentem, quod testis possit in scriptis tradere suam depositionem, vt scilicet hoc procedat, dũmodo prius illud legat,& Baldi opinionem secuti sunt, *Cels. in addit. ad Lanfran. de testibus, nu. 8. Alb. de Malet. de testibus, c. 7. n. 74. Pract. Conrad. tit. de testibus, rubr. de præmed. serm. nu. 44. folio*

* *134. col. 2. Viu. opin. 949. nu. 5. vbi testatur de* * *communi.*

37 Contra, † quod hoc non possit testis, etiam quod dictum suum prius legerit, *Salycet. in l. surisiurandi, nu. 8 C. de testibus, & ibi bonam reddit rationem* (reprobando Baldum contrarium dicentem) *Fel. in c. de testibus, num. 17. in prin. & nu. 12. in 5 fallen.* vbi bonas adducit rationes,& reprobat contrarium tenentes, & in hac cõtraria opinione videtur residere Aret. *in d. c. de testib. n. 20. in fin. & seqq. extr. de testib.* (licet Salyceti rationes adductas *in d. l. iurisiurandi*, parum faceret demonstrare conetur) & in hac opinione (nisi factum forsan sit implicitum & inductũ, vt dixi infra, *nu. 43.*) residere videtur *Crot. de testibus, nu. 373 in 5. & vlt fall. Conar. var. resol. lib. 2. c. 13. nu. 6. in fin. prin. versic. vnde & à Baldo discedunt, decis. Pedem. 128. nu. 7. ad fin.*

* *iuncto nu. 9. versic. & licet Bald. vbi videtur testari de* * *communi, Arnal. Albert. de agnosc. assert. Cathol. & haret. q. 34. nu. 54.*

Pro † resolutione distingue, vt di- *contra, nu. 45.* 38

LIMITA II. Propositam † regulam in muto ex accidenti, qui tamen scire scribere, potest enim is testificando dictum suum tradere in scriptis, *Salyc. in l. iurisiurandi, sub nu. 8. de testibus, quod ante eum voluit Ioan. And. in c. de testibus, nu. 3. versic. hac vera, ext. de testibus, & ibi Henr. Boyc. post nu. 5. Bellam. nu. 11. & 12. Butr. nu. 7. Anch. nu. 4. ad fin. Felyn. nu. 9. in 2 fall. gl. in c. testes in verb. quæ nouerunt, versic. si ergo aliquis est mutus, 3. q. 9. Mars. in l. de minore, § plurium, n. 8. ff. de quæst. Crot. de testibus, num. 373. versic. 2. fallit,* vbi tamen videtur dubitare de hac limitat. *Couar. var. resol. lib. 2. c. 13. nu. 6. in fin. principij, vbi idem de eo, qui propter aliquẽ morbum expedite loqui impeditur, Alex. Stiat. in pract. iud. c. 16. nu. 96. in 1. fall. Viu. opin. 949. nu. 2. & vide, quæ in proposito dixi etiam in tit. de oppos. contr. person test. q. 61. n. 52. & seqq vsq; ad nu. 56.* 39

LIMITA III. Quando † testis non contradicente iudice, neq; parte, & in iudicis præsentia sic testimonii scripturam porrigit, dicitque, se testificari, prout in illa scripturam porrigit, dicitque, se testificari, prout in illa continetur, valet enim tunc tale testimonium, *Imol. in c. de testibus, nu. 5. in fin. versic. si tamen testis, ext. de testibus, & videtur de mente Abb. ibid. nu. 10. in fin. Alb. de Malet. in tract. de testibus, c. 7. nu. 73. Pract. Corra. tit. de testibus, rubr. de pramed. serm. nu. 44. fol. 134. col. 2. vbi refert & sequitur Alb de Malet. in loco præcit. Alex. Stiat. in pract. iud. c. 16. nu. 76. in 3. fall. Decian. cons. 51. nu. 96. versic. secundo respondetur, & n. 97. & seq.* vbi ampliat etiam, quod pars reseruauerit sibi ius opponendi, dummodo in specie non opposuerit. Verum Aretin. *d. c. de testibus, post nu. 20.* dubitat de hac limitatione, & se remittit ad scripta per eum, *in c. tuis, eod. tit.* 40

LIMITA IV. Quando † agitur de probanda fama alicuius extraiudicialiter. Quia tunc valet testimoniũ datum in scriptis, *Felyn. in c. de testib. nu. 10. in 3. fall. extr. eod. Crot. de testibus, nu. 373. versic. tertio fallit, allegat gloss. in c. relatum, 5. qu. 2. per c. extraneo, & c. hortamur, 71. dist. vide, quæ dixi in pract. in tit. de indic. & tort. qu. 47. nu. 272. & seqq. part. 1.* 41

LIMITA V. Quando † testes deponunt de peritia artis: possunt enim tunc per scripturam deponere, *l. 1. in fin cum l. seq. & ibi Bart. ff si mensor. falsum. modum dix. Felyn. in d. c. de testibus, nu. 11. in 4. fall. de testibus, Crot. de testibus, nu. 373. in 4. fall. C. vbi tamen cogitandum relinquit,* quia text. *in d. l. 1.* non loquitur proprie in testibus, sed in agri mensoribus electis à partibus, qui potius sunt iudices, quam testes, *Alex Stiat. in pract. iud. c. 16. num. 77.* vbi testatur de communi opinione, & quod ita practicatur, *Decian. consil. 51. nu. 100. versic tertio respondetur.* 42

LIMITA VI. Quando † tactum est valde implicitũ & inuolutum, quia tunc pariter poterunt testes tradere eorum depositionem in scriptis, dummodo illam prius iudici perlegerint, *Fel. in c. de testib. nu. 12. vers. subdit tamen, & ante eum idem voluit Aret. ibid. n. 22. ext. de testibus. Crot. de testib. nu. 373. in 5. & vlt fall. vers. Or audi, Couar. 2 var. resol. libr. 2. c. 13. nu. 6. in fin prin vers. vnde & à Bald. discedunt, Arnal. Albert. de agnoscẽdo assert. Cathol. & haret. qu. 34. nu. 54.* 43

LIMITA VII. Vt † regula procedat in criminalibus, secus in ciuilibus, *Nell. de testib. post nu. 90.* ea motus ratione, quia ratio regulæ ea * communiter affertur, quia * scilic. per depositionem in scriptis iudex non potest videre & audire, quo vultu & qua trepidatione testis loquatur, *ad l. de minore, § plurimum. ff. de quæst.* Hæc autẽ ratio militat in criminali, non in ciuili, quia in criminali iudex non potest alteri examen committere, & sic quoad notarium non est diuersa ratio scripturæ & vocis, *vt ibi per eum,* ideo non debet esse diuersa dispositio. 44

Hæc † limitatio est contra omnes Dd. allegatos supr. in regula, qui generaliter loquuntur, non adhibita distinctione inter causam ciuilẽ & criminalem. Nec obstat ratio diuersitatis adducta per Nell. quia scil. Notarius non videt, quo vultu, & qua trepidatione testis loquatur; nã labitur Nell. cum Notarius non solũ hæc videat, sed ẽt adnotare debeat, ideo limitatio nõ est vera. 45

LIMITA

46 LIMITA VIII. Quando † agitur de probanda ætate filiorum, quia tunc magis creditur scripturæ parentum, quam eorum viuæ voci, *Marsil. post alios, quos allegat, in l. de minore, § plurimum, nu. 9. ff. de quæst. Viu. opin. 949. n. 7. reprobato Imol. in loco per eum citato, contrarium tenente.*

47 Aduerte, † quod prædicti Dd. loquuntur in scriptura parentum, videlicet libro, seu alia scriptura, cõtinente ætates filiorum scriptas tempore natiuitatis, secus si vellent eorum viuam vocem tempore testimonij ferẽdi tradere in scriptis, quia tunc secus credetem, & vide, quæ latius dixi *in meu qq. ciuil. de probat. ætatis.*

48 LIMITA IX. Quia † valet testimonium traditum in scriptis, quando consuetudo loci illud admittit, * prout in Ciuit. Venetiarum communiter * practicari ex aliis, quos allegat, testatur Alex. Stiat. *in pract. iud. c. 16. n. 76. in 2. fall.*

49 LIMITA X. Quia † ex causa iudex potest admittere testem tradentem suam depositionem in scriptis, *Couar. var. resol. lib. 2. c. 13. n. 6. in fi. prin. Monticel. in repert. test. rubr. deponere an poss. test. per script. fol. 18. col. 2. ver. 1.* Causa autem iusta erit, quando factum, super quo deponere debent testes, est implicitum, & inuolutum, prout dixi *supr. n. 43.*

50 LIMITA XI. Regulam, vt † procedat in personis vilibus, idiotis, leuis æstimationis, & non versatis in huiusmodi examinibus, secus autem in nobilibus integræ opinionis, & omni exceptione maioribus; tales enim possunt per scripturam testimonium perhibere. Ita declarat Dec. *cons. 51 nu. 101. lib. 2.* vbi exemplificat in canonicis, Notariis, Aduocatis, & Procuratoribus, qui vltra vitæ integritatem sunt etiam versati in istis examinibus, & propterea non est periculum, quod ore & vultu non essent constanter cõfirmaturi id, quod per scripturam tradiderunt. Et sic videtur cessare ratio regulæ, de qua *in l. 3. § plurimum, ff. de quæst.* vt scil. iudex videat, quo vultu, & qua trepidatione testis respondeat. Potest hæc limitatio comprobari duobus similibus. Primo, quia testis deponens per præmeditatum sermonem, regulariter non probat, & est suspectus, & tamen probat, si est bonæ famæ, vt dixi *sup. q. 65. n. 25.* Secundo, testis sponte vadens ad se examinandum, suspectus est, & non probat, & tamen secus est, quando testis est integræ & spectatæ fidei, vt dixi *in anteced. oppos. n. 21.* Hæc limitatio nõ recipitur in practica, quia † nunquam vidi testes quantumcunq; nobiles, & integræ fidei, vel in iudiciis versatos, in scriptis deponere, & est contra cõmunem * mentem omnium Dd. relatorum *sup. in reg. n. 27.* qui loquuntur generaliter, nedum in ciuilibus & idiotis. 51

* 52 LIMITA XII. Coram † arbitro, cui à partibus data est potestas procedendi de iure, & de facto, & omni iuris solemnitate omissa: admittitur enim coram eo testimonium traditum in scriptis, *Dec. cons. 51. nu. 101. ad fin. vers. quintoam tollatur, & n. 107. in fi. vers. item respondetur, lib. 2.* vbi bene comprobat hanc limit.

53 LIMITA XIII. Quia † testes possunt dare eorum dictum in scriptis, si ita iudici videbitur, *Præpos. in c. testes, n.... vers. tamen si iudici videbitur. 3. q. 9.*

54 LIMITA XIV. Quia † licet testes in scriptis deponentes non probent, bene faciunt tamen præsumptionem, *Fel. in d. c. de testib. n. 8. in 1. fall. ext. de testib. post Ant. de But. Imo. & Host. in loci per eum relatis, Mars. in l. de minore, § plurimum, n. 7. ff. de quæst. & est tex. in c. à nobis, ibi, nisi quantum ad præsumtionem, &c. & ibi gl. in verbo, ad præsumptionem,*

* *& communiter* * omnes, *extr. qui matrimon. accus. poss.* qui etiam tractant de effectu talis præsumptionis, an & quando sufficiat ad condemnandum, & coadiuuandum alias probationes, vel ad faciendum indicium, & quale, *Crot. de testib. n 373. ver. & primo fallit, Viu. opin. 949.*

* *n. 6. vbi de communi,* * *Monticell. in repert. test. rubr. deponere an possint test per scriptur. col. 2. ver. 2. fol. 157.*

ARGVMENTVM.

Testes quando possint examinari die feriato, & examinati quando probent.

SVMMARIA.

Regula sit, quod testes die feriato recepti non probant, n. 55.
Lim. 1. qa iurati die iuridico, possunt examinari die feriato, n. 56.
Limita 2. de consensu partium, n. 57.
Limita 3. quando est periculum in mora, n. 58.
Limita 4. quando proceditur iuris ordine non seruato, n. 59.

QVÆSTIO LXXX. OPPOS. XXXVI.

OPPONITVR XXXVI. Contra † testes, quod sunt recepti die feriato, ideo non probant, *Paul. de Cast. in l. si quando, n. 4. C. de testib. Lanfr. de testib. n. 15. & ibi in add. redditur ratio.* Quia scil. testium receptio est actus iudiciarius, & ideo die feriato expediri non potest, *Crot. de testib. n. 244. & ibi Moncad. in addit. lit. E. Montic. in repert. test. rub. iurare quo die & temp. deb. &c. fol. 131. col. 1. vers. fin. vbi alios refert, & rub. examin. quo temp. deb. test. fol. 150. col. 1. vers. 1. Granat. ad Vestr. in pract. lib. 6. c. 2. nu. 4. vers. qui quidem testes, fol. mihi 164. Seuerol. in tract. de remiss. c. 33. n. 2. & seq. Mascar. de prob. lib. 1. q. 5. n. 91.* 55

LIMITA I. Quando † testes iurarunt in die iuridico; possunt enim tunc examinari in die feriato, quia isto casu attenditur dies iuramenti, non autem examinis, & depositionis, *gloss. in clem. 1. in verb iudices, ad med. ver. & talis actus, de off. deleg. & ibi hoc notant Im. n. 4. & n. 7. Anch. n. 1. col. mihi 2. ver. ex qua nota,* vbi pluribus argumentis hanc limitationem bene firmat Card. Zab. *post n. 5.* vbi ampliat, nedum in diebus feriatis fauore hominum, sed etiam in honorem Dei, & Sanctorum, *Spec. in tit. de feri. § sequitur, vers. quid si sciuit, Fel. in c. licet causam, post n 19. ver. item quantum inspicitur, de prob. Bar. in l si quando, n. 2. & seq. C. de test. in 1. lectur.* vbi propterea, quod practicatur, nunquam per Notarium scribi diem & locum depositionis testium, sed tantum diem & locum iuramenti, *& in 2. lect. nu. 10.* vbi quod ita etiam ipse obseruat, *& ibi Bal. n. 8. vers. & ideo dicunt aduocati,* vbi reddit pulcram rationem, quia scil. testimonij fides & auctoritas dependet à iuramento, tanquam à radice, sicut mors procedit à vulnere, & retrotrahitur, *Ang. n. 1. vers. & ideo dicimus, Sal. sub n. 8. Paul. de Cast. n. 3. & 4. Ang. in l. damni, § Sabini, ff. de damn infect.* vbi, quod ita practicat Curia Romana, & totus mundus, *Camp. reg. 170. in 7. fall. vbi de communi* * *Dd. opin. reprobato* * *Guid. de Suzzar. contrarium tenente, Francisc. Curt. in tract. de testib. concl. 33. num. 71 & seq. Alb. de Mal. in tract. de testib. c. 7. n. 78. Lanfr. de testib. nu. 15. Marian. in Spec. in 6. p. in 6. actu, rubr. de test. produc. n. 4. & 7. Caruit super rit. magn. Cur. 148. n 1. Mont. in reper. test. rub. iurare quo die & temp. d. b. test. fol. 130. col. 2. vers. 4. & fol. 150. colum. 1. vers. 1. & 2. Via. opin. 992. n.... vbi etiam, quod ita seruat Magna Curia Vicaria, Menoch. de arbit. lib. 1. q. 30 nu. 15. Granat. ad Vestr. lib. 6. c. 2. nu. 40. vers. qui quidem testes, fol. mihi 164. Seuerol. in tract. de remiss. cap. 33. n. 4. Masc. de prob. lib. 1. q. 5. n. 92.* 56

LIMITA II. De † consensu partium, *Bal. in l. 1. ff. de fer. & in c. cum causam, col. 1. extr. de testib. quem sic referendo sequitur Corset. singul. verbo, testu, il 2.* vbi declarat, hoc verum esse in feriis introductis in fauorem & necessitatem hominum, per *d. l. 1.* secus in feriis introductis in honorem Dei. Quia tunc talis receptio non valeret etiam de consensu partium, per tex. *in c. conquestus, de fer. cum simil.* 57

LIMITA III. Quando † est periculum in mora, dixi *sup. q. 76. n. 58. & seq.* in testibus abfuturis, valetudinariis, & aliis examinandis ad perpetuam rei memoriam, Adden. ad Lanfr. *in tract. de testib. post n. 15.* vbi ponit exemplum in testibus abituris, vel si periculum est, vt subtrahantur à partibus, vel quod iurisdictio iudicis sit incerta, *Monticell. in reper. test. rub iurare quo die & temp. deb. fol. 131. col. 2. vers. 4.* vbi remissorie. 58

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

59 LIMITA IV. Quando † procedit iuris ordine prætermisso, *Mont.in rep.test.rubr.iurare,quo die & temp.deb. test.fol.131.col.2.ver.1.& seq.* vbi,quod coram arbitro.

ARGVMENTVM.

Testes quando possint examinari extra terminum, & examinati quando probent.

SVMMARIA.

Regula 1.sit, quod testes examinati extra terminum datum ad probandum,vel ad producendum testes,non probant, n.60.& seq.
Amplia 1.& multo magis in causa criminali,n.62. Limita 1. ampliationem, si iudex ex officio vellet examinare,n.63. Limita 2.ad defensionem rei,n.64.
Amplia 2.regulam etiam parte non opponente, n.65.
Amplia 3.vt nec probent de consensu partium,n.66.
Limita 1.hanc primam regulam,vt non procedat, quando res est integra,& nihil aduersario deperiit, n.67.contra,n.68.
Limita 2.in causis summariis,& beneficialibus, de æquitate canonica,n.69.contra,n.70.
Limita 3.quando testes sunt in promptu,n 71.
Limita 4. quando testes producuntur in continenti post terminum, n.72.
Limita 5.quando testes post lapsum termini superuenissent ad notitiam producentis,n.73.
Limita 6.quando causa est commissa de æquitate, vel essemus in foro,in quo proceditur de æquitate,prout inter mercatores,numer.74.
Limita 7.quia iudex ex officio potest testes examinare post terminum,n.75.
Limita 8. quia licet testes examinati post terminum non probent,faciunt tamen præsumptionem, n.76.
Regula 2.sit,quod testes iurati in termino possunt examinari post terminum,etiam nulla facta diligentia per partem de illos examinando infra terminum,n.77. licet alij contra,n.78.
Amplia 1.& multo magis, quando terminus est datus simpliciter ad producendum,vel ad recipiendum testes,n.79.
Amplia 2. quando est datus terminus simpliciter ad probandum, n.80.contra,n.81.
Amplia 3.quando concurrit loci consuetudo,n.82.
Limita 1.quando est datus terminus ad producendum & examinandum testes,n.83.licet alij contra,n.84.
Limita 2. quando est datus terminus ad probandum, & probatum habendum,n.85.
Limita 3.quando est datus terminus ad probandum, & probatum habendum per omne genus probationis,n.86.
Limita 4. quando est datus terminus per verba præteriti temporis,n.87.
Limita 5.quando terminus ad probandum est datus à lege, vel à statuto,n.88.
Sublimita omnes precedentes limitationes, in quibus dixi, testes iuratos in termino,non posse examinari post terminum, non procedere,quando pars fecit diligentiam,& per ipsam non stetit,quin examinarentur in termino,n.89.
Sed an ad hoc,vt dicatur constare de diligentia,sit necessaria prastatio,n.90.& seq.

QVÆSTIO LXXX. OPPOS. XXXVII.

60 OPPONITVR XXXVII. Contra † testes,quod sunt examinati extra terminum, ideo non probãt, ad quam materiam infrascriptam vide omnes Dd.*in c. licet causam,de probat.* vbi generaliter tractãt, an & quando lapso termino, seu dilatione ad probandum data, possit produci probatio, non obstante lapsu dicti termini,seu dilationis, de qua materia dixi ego etiam late *in mea qq.ciuil.in tit.de probat.*

61 REGVLA I. sit † in hac 37. Oppositione, quod testes examinati post terminũ datum, vel ad probandum, vel ad producendum testes,non probant, *Imol.in cap. licet causam,num.28. in prin. iuncto vers.in alia autem causa,& num.29.de probat.& ibi etiam Aretin.num.6,& nu.33.Crot. de testib.nu.270.Boss.de oppos.contra test.nu.33.Pract.Conradi, tit.de testib.rub.de recept.post term.n.47.fol.135.col.2. Blanch.de indic.nu.342.Montic.in repert.rubr.exam.quo temp.deb.test. fol.149.col.1.vers.1.& seqq. Mascard.de prob.lib.1.q.5.n.66. vbi de communi.* *

AMPLIA I.& † multo magis in causa criminali,*Imol.* 62 *in c.licet causam,n.28.vers.Dom.de Rota,extr.de prob.& ibi etiam Aret.n.37.vers.aut loquitur,in causis c. iminalib.*

LIMITA I. hanc † primam ampliationem, si iu- 63 dex vellet ex officio post lapsum terminum producere testes,quia potest, *Aret.in d.c.licet causam,n.38.*

LIMITA II. eandem † primam ampliationem, 64 quia ad defensam etiã post lapsum terminum, possunt produci,& examinari testes, Aret.*in c.licet causam,n.307.* vbi tamen hoc admittit ex iudicis officio, secus ad instantiam rei. Sed quod id etiam liceat ad instantiam rei, voluit Conrad.*in pract.tit.de testib.rub.de recept.post termin. nu.47.in 10.limit.fol.136.col.1.* vbi declarat pluribus modis. Verum de hac re latius dixi *hoc eod.tit.in materia publicationis testium,q.65.n.419.& seqq.*

AMPLIA II. hanc † primam regulam,vt testes exa- 65 minati post terminum nõ probent, etiam parte non opponente,& ipso iure, Aret.*in c licet causam*, per illum text.ponderando verbum,*nullatenus*, *n.6.& n.42.& seq. extr.de prob.* vbi ampliat † non solum lapso termino lega- 66 li,seu statutario,sed etiam termino dato à iudice, Crot. *de test.num.270.* vbi propterea,quod talis depositio non potest approbari tacite,nec expresso partium consensu.

LIMITA I. hanc † primam regulam, vt procedat, 67 quando res nõ est integra, & aliquid deperiit aduersario: tunc enim testes non possunt extra terminum examinari,secus re integra,& quando nihil aduersario deperiit, *ita distinguit Imol.post Cyn. quem allegat in c.licet causam,n.28.in prin.ver.sed Cynus, & d.n.28.in fi. vers.sed vt dixit Cynus,extr.de probat.* faciunt pro hac limitatione scripta per Aret.*in d.c.licet causam,n.33.vers.alii distinguunt, & n.34.& 35.& n.41.in fin.vers.non obstat*, vbi videtur testari de communi,* (licet,*vt infr.eum referam*,contrariam de- * fendat opinionem,) item faciunt tradita per Felyn.*ibid. n.15.* vbi videtur testari de æquiori opinione, Crot.*de testib.nu.270.vers.primo limitatur, vbi, quod ita limitatio communiter approbatur & ibi Moncad.in addit.litera T.*

Contra, quod † etiam re integra testes non possint 68 post terminum examinari, *Aret.in c.licet causam.n.6 de probat.& latius ibid.n.35.vers.sed Bar.& n.36 & n.37.vers.aut loquitur,& num.40.post prin.vers.vide pro vera determinatione, iuncto vers.vnde in dubitanter teneo,& n.41. vbi post Spec.Archid.& Io.And.quos allegat, pluribus hanc comprobat opinionem, & contrariũ respondet Felyn.ibid. num.18. vbi etiam bene comprobat, & hanc opinionem tanquam veriorem sequitur Surd.cons.8.n 8. (licet aliqui ibi per eum relati contrarium dixerint.)*

LIMITA II. eandem primam † regulam,vt non pro- 69 cedat in causa summaria, & beneficiali, de æquitate canonica, *Imol.in cap.licet causam,n.28.vers.sed in causa non criminali,extr.de probat. Pract.Conrad.tit.de testib.rubr.de recept.post term.n.47.ver.sexto limita,fol.135.col.2.in fin.*

Contra,quod † etiam in causis summariis,& in qui- 70 bus proceditur de plano,& sine figura iudicij,testes examinati post terminum, nec etiam probent, probat Aret.*in d.c.licet causam,n.36.in fi. iuncto n.37. Fel.ibid.num.18. col.11.in fin.vers.limita quarto.*

LIMITA III. Quando † testes sunt in promptu; 71 quia tunc possunt examinari etiam post terminum, *Imol.in c.licet causam,n.28.ad fin.extr.de prob.Felyn.ibid.n.18. col.11.ad fin.sub vers.tertio, Crot.de testib.nu.270.ver.tertio limitatur.* Vbi idem,quando † pars in continenti post ter- 72 minum testes produceret, modica enim mora purgari potest, *vt ibi per eum.*

LIMI-

Texto deteriorado e/ou Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

73 LIMITA IV. Vt † regula procedat, quando testes iam essent noti producenti termino pendente: tunc enim post lapsum terminum non possunt examinari etiam re integra,*secundum Felyn in c.licet causam,num.17.in fin.ver.limita quinto,extra,de probat.* Secus autem,quando testes post lapsum termini superuenissent ad notitiam probare volentis, quia tunc etiam post terminum possunt examinari, *Fel.in c.licet causam,nu.18.col.11.vers.limita ergo primo*, vbi hoc declarat procedere potius de æquitate,quam de iure.

74 LIMITA V. Quando † causa est commissa de æquitate,vel essemus in foro,in quo proceditur de æquitate,prout inter mercatores: tunc enim possunt testes examinari post terminum, *Fel.in c.licet causam,nu.18. col.11.post med.vers.limita 2.*

75 LIMITA VI. Quia † iudex ex officio etiam post terminum potest testes examinare, *Fel.in c.licet causam,n. 18.col.12.ad fi.in 11.limit.extr.de probat.pract.Conrad.tit.de testib.rub.de recept.post term.n.47.in 9.limit.fol.136.col.1.*

76 LIMITA VII. Quia † licet testes examinati post terminum non plene probent, faciunt tamen præsumptionem,*Crot.de testib.num.270.vers.secundo limitatur, post Bar.& Bald.in locis per eum relatis,Blanch.de iudic.n.339.seqq.* vbi relatis hinc inde contrariis concludit, quod testes examinati post terminum,faciunt in criminalibus quale quale indicium,quod sufficit ad instructionem iudicis,& ad inquirendum,& coniungat alias probationes, *Mont.in repert.rubr.test. quales esse deb.ad probat.indic. fol.247.col.ver.3.* vbi, quod faciant aliquod indicium, *ex allegatis ibi per eum,Boss.in c.licet causam,n.m.25.& seqq.de prob.* bi,*quod faciunt indicium & respondet contrarius,& vide, quæ dixi supr.q.62 nu.276.& seq.*

77 LIMITA VIII. Quia † testes iurati in termino possunt examinari post terminum, etiam nulla facta diligentia per partes de illos examinãdo infra terminum, *Butrig.in l.si quando,in prin.C.de relib. & ibi etiam Bar.in l.lector.n.3. Angel.n.1. vers.similiter per hoc dicimus,* vbi testatur, *ita de consuetud.ne seruari, Salycet.n.8.* vbi post multa testatur,se ita vidisse practicari,dummodo pars non fuerit in culpa & negligentia examinandi, puta, si testes produxerit in vltimo momẽto termini.Pro hac regula faciunt deducta per Ant.de But *in c.licet causam, n 12.col.3.in prin. ver.recitat Dynus,extra,de probat.* facit *nu. etiam scripta per Aretin.in d.cap.licet causam,n.47.48.& 49.* vbi adducuntur quinque rationes,*& num.51,vers.Baldus tamen*,vbi adducuntur duæ aliæ rationes,*Felyn.ibid.n.16.* vbi plures alios * adducit concordantes, & testatur de communi * opinione,*& n.23.ad fin.vers.& per hæc*, vbi testatur de æquiori opinione, (licet contrariam afferat multum sustentabilem,*vt infra eum referam*,) *Rota de testib.decis.3.alias 73 in nou.* (vbi tamen requirit aliqualem diligentiam,) *Nell. de testib.nu.70.vers.si autem iudex,& n.71.& seq. Pet.Rebuff. de testib.artic.1.gloss 10.n.76.Vestr.in pract.tit 6.c.fin. num 8.* vbi,quod quicquid sit de iure,ita seruant, & seruat Sacrum Palatium, *Montic.in repert.qui alios plures refert concordantes,in rubr.exam.quo tempore deb.test.fol.148.col.lum.1.vers.4.& col.2.vers.primo,& seqq.* vbi de materia, *Seuerol.de remission.cap.37.numer.1.& seqq.* vbi, quod hæc sententia tanquam æquior & humanior vsu recepta est, nisi nimia litigaturis negligentia notari possit, *Vui opin.q. 92.num.2.Surd.consil.8.num.1.* vbi alios refert,*testantes de communi,* æquiori,*& practicata opinione, Mascard. de probat. lib.1.quæst.5 numer.95 & seqq.* Et pro hac limitatione faciunt omnes Dd. infra allegati *numer.* 2. vbi est eadem materia.

78 Contra, quod † testes iurati in termino non possint examinari post terminum, nisi præcedat diligentia partis,*Imol.post Archid.& alios, quos allegat antiquiores, in cap. licet causam,nu.29.vers.sed an sufficiat,extr.de probat. Aretin. n.49.vers.vnde Bartol.& n 50.& n.51.in prin.& in vers.in hi autem placet & n.52.& 53.* vbi videtur testari de communi * opinione,*Felyn ibid n 23 ver.modo aduerte vs.ad nu.n.24.* vbi pluribus hanc probat opinionem, dicitq; de iure multum sustentabilem, (licet primam æquiorem, *vt supra eum retuli,*) *Rota de testib.in nou.decis.3.alias 73.* (vbi tamẽ, quod sufficit aliqualis diligentia,) *Lanfran.de testib.n.14.* Et faciunt pro hac contraria opinione Dd.*infra* allegati, *n.81.* vbi est eadem materia.

Retenta prima opinione, quæ videtur magis * com- * munis, ex ea constituo secundam infrascriptam regulam,*in hac 37.oppositione*

REGVLA igitur II. sit in hac 37.oppositione, quod testes iurati in termino possunt examinari post terminum,etiam nulla facta diligentia per partem de illos examinando infra eum terminum.

AMPLIA I. Vt † multo magis hæc regula procedat, 79 quando est terminus datus simpliciter ad producendum,vel ad recipiendum testes: tunc enim iurati in termino possunt examinari post terminum, *Specul.tit. de test.§.nunc dicendum nu.19.vers.quæque, quem secuti sunt Felyn.in cap. licet causam 6.ver.quod verum.C.de test.lib.Bar.in l.damni.§ sabinus nu.8.ff.de damn.inf. Imol.in c.licet causam,n.9. ver. nec obstat vers.secus quando,extra de probat.* vbi, quod ita seruat Curia,*ex Specul.in præcitato & bretiam Ant.de But.n.12. col.3. in fin.vers.secundo casu,& col.2.in princ.vers.secundum dicit. Imol. col.3.ante med.vers.quod si non &c. & vers.ad probandos, Abb.n.20.vers.primo casu, vel si non & vide in prin. Cr. credo indubitanter, Felyn.n 23.ad fin.vers.ita procederet opinio contraria Rot.n.76.& seq.* vbi tamen, quod isto casu non sufficit sola productio in termino sine dilatione iuramenti, licet ab ipsis per eum relati dixerint, etiam sola productionem sufficere. *Rota de probat. in nou. decis.13.alias 495.nu.p.extra Rotam, num 5.vers. in contrariam,& c.& seqq. & de dilat in antiq. decis.3.alias 345. nu.p.nota quod vbi est,datur, Franc.Curt.de testib.conclus. num.5.in fin.vers.ideo testes,* Marant.*de ord.iudic.in 3.tract. 2 part.ar.dic.num 19.& in 6.act.eiusdem partis,num.5. Practic. Conradi tit.de testibus,rubr.de recept post termin.numer.47. vers.fal.15 adde, vbi reuocato contrario hanc vltimam opinionem, * fol.136.colum.1.in fi.* Et pro hac ampliatione * cum Doctoribus ali. quos refert, Rebuff. * materia.

81 Contra, quod † nec etiam isto casu iurati in termino possint examinari post terminum, nisi præcesserit partis diligentia, *iuxta tradita infr. numer. 89. voluerunt Bald. in l. si quando nu. 7. in prin. tuncto vers. sed Arch.* & ita etiam relatis aliorum opinionibus videtur voluisse ibidem Fulg. *n. 8. & seqq.* vbi tandem concludit, quod ad hoc, vt iurati in termino possint examinari extra terminum, duo requiruntur: Vnum, quod iurauerint tempore congruo, & non in vltimo momento: Aliud, quod pars fuerit sollicita, & fuerit requisita diligentiam partis, alias secus, Bar. *in l. 1. num. 1. colum. 2. in fin. vers. ita enim faciunt, & co. 3. in prin. ver. Bart. dicit*, vbi videtur residere in opinione Bar. *tam. in §. Sabini*, tanquam vltimo loco per eum relata, Alber. de Malet. *in tract. de testib. cap. 7. nu. 79. & seq.* vbi aliis relatis opinionibus circa prædictam Bartoli opinionem, fiat videre magis æquam, & ita apud eum præcedere, Crot. *de testib. num. 271. vers. ouia ita opinio, tuncto vers. fallit tamen, vbi de hoc mani.* Et pro hac eadem opinione facit Dd. allegati *supr. nu. 78.* vbi est eadem materia.

82 AMPLIA III. Quando † in loco adest consuetudo, vt testes iurati in termino possint post terminum examinari: tales enim consuetudo seruanda est, Fulgos. *in l. si quando, num. 7. ad fin. vers. alius tamen dubitus casibus*, C. *de testib.* Et hæc conclusio adiuuat opinionem eorum, de quibus *supr. num. 77. & 80.* ex quibus aliqui restantur de consuetudine, quod iurati in termino possint post terminum examinari.

83 LIMITA I. hanc † secundam regulam, quando terminus non est datus simpliciter ad producendum testes, sed ad producendum, & examinandum: tunc enim, nisi partis diligentia præcedat, testes iurati in termino non possunt examinari post terminum, *Specul. in tit. de testib. §. qualiter, num. 13. vers. secus forte, Bald. in l. si quando, num. 8. post medium, vers. & hoc verum, & ibi Salyc. num. 8. ad fin. vers. & hoc vera. C. de testib. Imol. in cap. licet causam, numer 29. vers. vltra autem dictum, extr. de probat. Anton. de Butr. in d. c. licet causam, num. 12. colum. 2. in fin. vers. tertius casus, & colum 3. in princip. vers. secundum idem, & d. colum. 3. ante medium, vers. si ad producendos, & examinandos*, Abb. colum. 5. in fin. num. 20. vers. secundo casu, & colum. 6. vers. credo indubitanter, & vers. secundo casu oportet, &c. tuncto vers. ita dico in proposito, Aretin. num. 51. vers. sed aduerte, tamen, & num. 53. vers. item quam multo fortius, Felyn. num. 21. vers. & idem si datus terminus, Bero. numer. 79. vbi reprobat Butrig. contrarium tenentem, Rota *de probat. in antiq. decis. 26. alias 587. incip. vtrum duo menses*, vbi hanc dicit opinionem de iure veriorem, (licet contrariam de æquitate, *vt infra referam*, amplectatur,) quod & idem dixit Rota *de testib. in antiq. decis. 1. Alb. de Malet. de testib. c. 7. n. 80. Nell. de testib. n. 70. post ver. si autem iudex.*

Quamuis † contrarium de æquitate magis placeat 84
Rotæ, *vt in titul. de probat. in antiq. decis. 26. alias 587. incip. vtrum duo menses, & in tit. de testib. in antiq. decis. 1.*

LIMITA II. Quando † est datus terminus ad pro- 85
bandum, & probatum habendum: tunc enim testes iurati in termino, non possunt examinari post terminum, *Butrig. in l. si quando, in princip. C. de testibus, & ibi Angel num. 1. vers. ult. secus si detur dilatio, &c. Salycet. numer. 8. in fin. Paul. de Castr. numer. 4. in fin. vers. sed si dilatio, Imol. in cap. licet causam, ad finem, vers. ult. quid autem si datus esset terminus, extra, de probat. vbi, quod ita tenent omnes,* * *& ibi etiam* * *Anton. de Butr. num. 12. colum. 3. ad finem, vers. ult. quintus casus, Abb. numer. 20. colum. 2. in princip. vers. ult. quarto casu, vbi, quod ita communiter* * *tenetur, Felyn. num. 22. & Bero. nu. 87.* * *Rota de probat. in nou. decis. 13. alias 495. incip. extra Rotam, numer. 7. vers. ult. aut est datus terminus, Franc. Curt. in tract. de testibus, conclus. 35. numer. 71. in fin. vers. ideo testis, Alber. de Malet. de testib. num. 70. numer. 80. in fin. Ian. Franc. de testibus, numer. 14. in fine, Crot. de testibus, numer. 271. vers. ult. quarto fallit, Nell. de testibus, numer. 70. in fin. Mandos. in addit. ad Roman. cons. 433. post num. 6. litera A. vers. secundo si ad probandum, & probatum habendum, Pract. Conradi tit. de testib rubr. de recept. post term. n. 47. vers. 15. adde, fol. 136. col. 1 in fin. Sarcol. in tract. de remiss. c. 37 n. 4.*

Quod † & multo magis procedit, quando est datus 86
terminus ad probandum, & probatum habendum, per omne genus probationis, secundum Ant. de Butr. *in d. c. licet causam, num. 12. colum. 3. ad finem, vers. ult. adducunt hodie, Abb. numer. 20. column. 7. ante medium, vers. ult. & vltim. Aretin. num. 56. Felyn. num. 23 Bero. num. 89. & seqq.* vbi plura alia in materia huius termini dati per iudicē ad probandum, & probatum habendum per omne genus probationis.

LIMITA III. Quando † est datus terminus per ver- 87
ba præteriti temporis, vt puta si iudex dicat *debuas produxisse*: tunc enim testes iurati in termino non possunt examinari post terminum, secundum Aret. *in c. licet causam, n. 55.* & ibi etiam Fel. *n. 21. extr. de probat.* Crot. *de testib. n. 271. vers. tertio fallit*

LIMITA IV. Quando † terminus ad probandum 88
est datus à lege vel a statuto; tunc enim testes iurati in termino non possunt examinari post terminum, *Aret. in c. licet causam, num. 53. in fin. & num. 54. de probat. & ibi Felyn num. 17.* vbi declarat, nisi probetur impedimentum, *& n. 20. vers. primus casus*, Crot. *de testib. num. 271. vers. secundo fallit*, Nell. *de testib. n. 70. in prin. tuncto ver. & ideo si lex*, Surd. *cons. 8. nu. 7. seqq. & n. 14. seqq.* vbi hanc late defendit limitationem.

SVB LIMITA † omnes præcedentes limitationes, 89
in quibus dixi supra testes iuratos in termino non posse examinari post terminum, vt procedant, quando pars nullam fecit diligentiam de illis examinandis in termino, secus si aliquam fecisset diligentiam, & per ipsum non stetisset, quin examinarentur, sed vel per iudicem, vel Notarium, vel per partem: tunc enim indistincte iurati in termino possunt examinari post terminum: colligitur hæc declaratio ex traditis per Fulgos. *in l. si quando, nu. 7. vers. item si ipse exhibens, C. de testib. Imol. in c. licet causam, num. 29. ad med. vers. & idem videtur ducendum, iuncto vers. si tamen per iudicem steterit, &c. extr. de probat. & ibi etiam Ant. de But. n. 12. col. 3 post princ. ibi, nisi steterit per iudicem, &c. iuncto ver. Domini de Rota*, vbi, quod sufficit qualisqualis diligentia, *& vers. si ad producendos, & examinandos, Abb. numer. 20 col. 6. in prin. vers. & quod pars adhibuerit aliquam diligentiam, iuncto vers. secundo casu, &c. & vers. ita dico in proposito, &*

de test. §. nunc tractandum, num. 1. & seq. & post Franc. de testib. n. 1. Petr. Rebuff. de testib. artic. 7 glos. Montic. in repert. test. rubr. examinatio, fol. libr. par. fol 152 col. 1. vers. 2. & seq. vbi alios refert, & col. 2. vers. vbi de materia remissiue Franc. Marc. decis. 900. nu. 1. in princ. iuncto vers. & luat partes, part. 1.

Hinc † testes debere singulariter examinari, & non 90
insimul in turba, & aliter examinatos non probare, fuit detur ex infrascriptis rationibus. Primo, quia si insimul examinantur, datur materia deponendi falsum; quia vnus instruit alterum. Secundo, quia si insimul examinantur, potest inter eos oriri varietas, & contradictio, & ex contradictione contentio, & exaltatio vocum, & hinc partes possent audire contra regulam, quod testes sint secrete examinandi. Tertio, quia si insimul examinantur, datur occasio, vt deponant per eundem præcedentem sermonem, & vltra rationes prædictas, pro hac illatione habemus text. expressum *in l. venerabili, in fin. de testib.* & ibi gloss. *in verbo sigillatim, Host. col 2 in versic. testium, Ioan. And. post num. 2. Bellam. ante num. 1. in vers. litigatum, Bald. Imol. & Anchar. in summario, & in vers. in gloss 2. Anan. n. 1. & 2. vers. nota quod testes Abb. in summario, & num 3. Aretin. n. 3. vers. tertio nota, & Felyn. num. 3. Specul. in tit. de teste, §. nunc tractandum, in princip. nu. 9. vers. testes de eorum opinione, Paul. de Castr. in l. nullum, num. 3. vers. & similiter, C. de testib.* vbi dicit, se alias in quodā processu fecisse decim testes in dui & semel interrogatos deponere per eundem modum, ideo eorum dicta simul esse facienda esse, *& ibi Ioan. Andr. num. 1. vers. item etiam. Abb. gloss. 2 in verbo audire, extra de testib. & ibi Anchar. de hoc numero 13. extra, de testibus, & ibi Ioan. Andr. in fine. Ioan. Andr. in addit. ad Host. in rubr. de testib. cogi non cogendos, ad testimonium, num. 46 col. 1. in fin. Alex. cons. 7. num. 9. lib 2. & cons. 94. incip. & si deberemus Doctores, num. 10. vers. vltra hæc, quæ deponunt, lib. 3. Bosi. in tit. de oppos. contra test. n. 8. Ataide de prob. lib. 2. con. 6011 n. 2. Montic. in repert. de test. debet fieri secrete, fol. 152 col. 1. vers. final. & col 2. vers. 1. & seq. & rubr. exam. test. quomod. & qualiter debeant, vers. fol. 152 col. 2. vers. fin. Franc. Marc. decis. 900. nu. 1. in prin. & ver. & hæc ex propræmissis part. 1.*

LIMITA I. Regulam † huius 38. Oppositionis non 91
procedere, quando casus est multum ardua, in qua potest Notarius vel iudex adhibere duos fide dignos viros, ad hoc, ne vnquam de eius fide dubitari contingat, quod non scripserit veram, & hanc cautelam post Nicol. de Matarel. posuit Bald. *in tractatu num. 5. de testib.* vbi etiam, quod tibi fide digni esse debent iurare tenendi secretas depositiones testium, & Bald. *referendo ea, quæ fiunt* Salyc. *ibid. num. 1. & Ioan. Andr. etiam num. 1. vers. tradit tamen*, vbi multum approbat istam Baldi cautelam, Felyn *in cap. venerabilis, post num 3. extra, de testib.* Abb. *in caput cum causam quæ nunc 5. ad fin extra, eodem*, & Monticellus *in exam. test. debet fieri secrete, fol. 152. colum 2. vers. fin. vbi alios refert, & fol. 153. colum. 1. vers.* Franc. Marc. *decis. 900. numer. 1 vers. & idem etiam part. 1.* Verum † in hoc vide Fulg. *in l. nullam. num. 1. ad fin.* qui dicit, quod communis * obtentia est in contrarium, & certe ego nunquam vidi talem cautelam seruari. 92

LIMITA II. In † causis summariis, in quibus non 93
requiruntur alia publicatio, *l. unica, de ord. iud.* quem allegat *in l. prol. tit. num. 3. vers. & similiter, C. de sent. & interlocut. omn. iud.* Petr. Rebuff. *de testib. artic. 1 gloss 6. n. 38.*

LIMITA III. Quia † licet testes secrete examinati 94
debeant, non tamen examinati parte præsente non probant, sed tantum pars, quæ fuit præsens, cum didicerit testificata, non potest ampliùs alios testes producere, *ita notabiliter declarat Anton. in cap. venerabilis. post num 3. verificet autem pars, extr. de test. post gloss. in mandato Bal. Iaso & Bart. in l. hi quos, C. de re. test.* sequitur Fran. Marc. *decis. 900. n. 5. pa. 1.*

ARGVMENTVM.

Testes an debeant per extensum examinari, vel per relationem, ad alterius testis depositionem, & quid si dicant, contenta in articulo esse vera.

SVMMARIA.

Testium dicta debent per extensum scribi a Notario, n.99.
Testu dicens contraria in articulo esse vera, non probat, nu 100. *contra, n.101.*
Dic, quod si reddunt sufficientem rationem, probant, alias secus, n.102.
Testis, qui in sua depositione dicit, veritatem esse, prout alter testis deposuit, non probat, n 103. *contra, n.104.*

QVÆSTIO LXXX. OPPOS. XXXIX.

99 OPPONATVR XXXIX. Contra † testes, quod non sunt examinati per extensum, ideo non probant, *secundum Host. in cap. nihil obstat, num. 6. & 7. ff. de verbor. signif.* vbi arguit de lege ad testem, quod sicut lex est scribenda per consequentiam literarum, & non abbreuiata, vt falsitas euitetur, *l.1. §. fin. ff. de vet. iur. enucl.* ita etiam est scribenda depositio testis, in qua maius est periculum, quam in scriptura legis, cuius restat exemplar, ad quod potest haberi recursus, *c. vt veterum, 8. dist.* Sed testimonij nullum aliud restat exemplar, quam scriptura Notarij: ideo magis consulendum & prouidendum, quam in scriptura legis, *arg. tex. in c. quiescamus, 42. distinct. & in l.1. §. ff. de carbonian. edict.* & Hostiensem sic dicentem referendo secuti sunt ibi Ioan. And. *n.3. in fin. vers. item ipse Host. Bar. num. 2. Anton. de Bur. num. 2. ad fin. vers. ideo credo, Zabar n.1. a fin. vers. sunt etiam debet fieri descriptio legis, &c. Abb. n.3. ad fin. & il. in addit. litera F. Spec. in tit. de teste, §. nunc tractandum, numer. 8. vers. cautionem quoque, Iacob. Ægid. in tract. de testib. nu.15.* vbi, quod male faciunt tabelliones, non scribendo dictum testis extensum etiam longum, prout ipse testis dixit, volendo euitare laborem, *Rebuff. in tract. de testib. tit.1. gloss.10. n.69. Alex. Stiat in pract. cap.16. num.44. & nu.47.*

100 Hinc † primo infertur, quod testis dicens contenta in articulo esse vera, non probat: quia testium dicta per extensum scribi debent, *Bertach. in suo repert. in verbo, testes d. ponunt*, vbi, quod ita seruat consuetudo, & statutum Romæ disponit, Iacob. Ægid. *in tract. de testib. nu.25.* vbi, quod multum male facit Notarius, cum interrogando testem scribit: *Testis dixit vera esse, quæ in articulo continentur*; & sic non quærit de his, quæ sunt in articulo inclusa, cum iudex debeat sermonem & vocem testis, constantiam, & trepidationem considerare, *Vivi opin. 962.*

101 *nu.1.* vbi loquitur in criminalibus. Contra † Socin. *consil. 56. nu.12. & nu.14. lib.4. post Bal. & Roman. in locis per eum relatis, Socin. iun. cons. 73. numer.13. lib.2. Bald. cons.10. num.6. lib.5. Vivi. opin. 962. numer.2.* vbi loquitur in ciuilibus, *ex Bald. in loco præallato, Hect. Æmil. in tract. de testib. verbo, testis articulum verum deponens, num.2. fol.221.* Distingue, quod

102 non † probat, si non reddit sufficientem rationem, probat autem, si eam reddit: colligitur hæc distinctio ex *Bart. in l. latro, num.7. ff. de supellect. lega. Socin. d. consil. 56. num.15. versicul. secundo respondeo, lib.4. Socin. iun. d. consil. 73. numer.13. vers. & iste testis, lib.2. Bald. d. cons.10. numer.6. vers. & rationem reddit sufficientem, lib.5. Franc. Marc. decis. 900. num.6. part.1. Hector Æmil. in tract. de test. rubr. testis articulum verum deponens, num.3. & 4. fol.222.* Hinc secun-

103 do infertur, quod † non probat testis, qui in sua depositione dicit, veritatem esse, sicut alter testis deposuit. Scripto enim per Notarium testimonio vnius testis per extensum, si in alio testimonio idem Notarius per pigritiam scripserit, *dixit, & deposuit, prout primus dixit, & deposuit*; talis depositio relatiua ad depositionem alterius non valet, nec à iure probatur, ita post multa videtur concludere Host. *in c. nihil obstat, num.2. & seqq. omnibus, de verbor. signif.* vbi dicit, quod Vrbanus Papa IV. & Clemens Papa IV. videntes hanc Notariorum pigritiam in recipiendis dictis testium communi vsu receptam, illam expresse reprobarunt, & propterea in Curia talis pigritia non admittitur, & testimonium sic receptum improbatur. Et Host. sic dicentem in referendo sequuti sunt ibi Ioan. Andr. *num.3. Boic. numer.1. & seq. Butr. num.3. vbi, quod ita opinio est verior de iure, Zabar post num.1. ver. dicit tamen, quod Vrbanus, Abb. num.3. ad fin.* vbi hanc opinionem dixit veriorem (licet contrariam æquiorem.) Addo pro hac eadem opinione Specul. *in tit. de teste, §. nunc tractandum, nu.8. vers. cautionem quoque*, vbi pariter, quod Curia, & probat contrariam practicam, Fel. *in cap. cum in tua, num.2. de testib.* vbi testatur de magis communi * opi- *
nione (licet contrariam dicat æquiorem, *ex Abb. in d. cap. nihil obstat,*) *Tind. de test p.3. c.10. n.4.* vbi reprobat contrariam communem Notariorum consuetudinem, & tale testimonium improbat, præsertim si Notarius est mortuus, *Rebuff. de test tit.1. gl.10. n.69. Bossan. tit. de oppos. con. test. n.23. & n.87. vers. quid si testis, Franc. Marc. dec.900. n.2. par.1.* vbi alios refert concordantes, & hanc sequitur opinionem de iure, (nisi contrarium à consuetudine disponatur, *vt ibi per eum.*) *& n.7.* vbi etiam, quod ita seruat Curia Romana, *ex Host. & Io. And. in d. c. nihil obstat, Alex. Stiat. in pract. tit. c.16. n.44. & plurib. seq.* vbi pluribus hãc probat opinionem, eamq; dicit & veriorem, & æquiorem, & magis * communem, *And. Gail. obser.104. n.5. par.1.* vbi * pariter damnat contrarium Notariorum vsum, *Practic. Corradi, tit. de testib. rub. de præmed. ser. m. nu.43. vers. idem Spec. & c. fol 134. col.1. Vivi. opin. 962. n.1.* vbi præsertim in criminalibus, *& n.3* vbi dicit, contrariam consuetudinem esse irrationabilem, iniquissimam, & nutritiuam innumerabilium fraudum, & falsitatum. Contra, † quod

104 imo admittatur testimonium secundi testis deponentis se dixisse, prout primus dixit, faciunt plures rationes bene deductæ per Host. *in c. nihil obstat, nu.2. & seq. de verb. sig.* vbi testatur, quod ita communiter * omnes vtuntur, * licet bene dicat, quod melius faceret Notarius, si totũ dictum cuiuslibet testis extenderet. Tamen cum sic se habeat communis vsus, ille vtiq; est seruandus, donec per Principem expresse reprobetur, prout in Curia fuisse reprobatum per Vrbanum IV. & Clementem IV. ibi testatur, & sic videtur velle Hostiens. quod huiusmodi depositiones non improbentur, si ab vsu Notariorum, & consuetudine receptæ sint, nisi talis consuetudo à Principe expresse reprobetur, & Host. dicta referuntur *ibi per Io. Andr. n.3. Boic. n.1. ver potest tamen dici, Ambar post num.2. vers. in contrarium, iuncto vers. non tamen, Zabarell. num.1. in vers. vbi quæro, Abb. num.3. ad fin. versic. sed vbi est talis consuetudo*, vbi etiam testatur, hanc opinionem æquiorem, (licet contrariam veriorem,) addo pro hac contraria opinione Bald. *in l. fin. §. refutatorius, n.3. ad fin. C. de appellat* vbi, quod ita se habet consuetudo, licet pro contraria opinione aliquas adducat rationes Fel. *in c. cum in tua, num.2 in fin. de testib.* vbi pariter testatur de æquiori opinione, *ex Abb. in d. cap. nihil obstat,* (licet contrariam dixerit magis communem, *vt supr. eum retulit,*) *Iacob. de S. Georg. in l. qui falsa, num.8. vers. vltimo quæro, ff. de testib.* vbi hanc defendit opinionem, & respondet contrariis rationibus, *Franc. Marc. dec. 900. num.2. & seqq. part.1.* vbi & hanc sequitur opinionem, dummodo sit approbata à consuetudine, prout dicit esse de stylo Curiarum Delphinatus.

ARGVMENTVM.

De testibus in articulo mortis constitutis, an & quando possint examinari, & examinati quantum probent.

SVMMARIA.

Testes examinati in articulo mortis, non probant, nu.105. & seq. vbi

vbi adducuntur plures rationes huius conclusionis. Contra, quod imo probent, n.107. & seq. vbi adducuntur plures rationes huius secundæ opinionis.
Testi examinato in articulo mortis non creditur plus quam alteri testi, imo minus creditur, n.109.
Testi examinato in articulo mortis creditur, quando stat in sano intellectu & articulate loquitur, aliter secus, n.110 Declara, vt n.111.
Testis examinatus in articulo mortis an probet, iudicis arbitrio remittitur, n.112.
Testis examinatus in articulo mortis, nunquam plene probat, nisi fuerit firmiter examinatus, & parte citata, sed tantum fuit aliquam præsumptionem, n.113.

QVÆSTIO LXXX. OPPOS. XL.

105 OPPONITVR XL. Contra testes, quod sunt in articulo mortis examinati, ideo non probant, (*Cephal. cons. 276 n 142 lib.2. Mouc. in respect. testium, rubr. senium, & valetudi. test. prod fol.103. col.2 vers. ante penen. ex Ruin. quem allegat, in cons 73 n.5. lib.2.*

106 Ratio † huius conclusionis ea est; quia constituto in articulo mortis langueſcit memoria & intellectus, efficitur mutus; non dicitur viuus, nec mortuus, & mortis timore oppressus, mortuo similis est, & morti propinquus pro mortuo habetur, mortisq; dolore ac timore cruciatus ab omni intellectu alienus est, nec omnis, qui moritur, dicitur Sanctus Ioannes Euangelista, nec omnes morientes semper dicunt verum, & iam quod dicitur, quod moriens non præsumitur immemor salutis æternæ, & mentiri, procedit in sui præiudicium, non autem in præiudicium alterius. Quæ omnia bene probantur *in l. hac consultissima, §. at cum humana fragilitas,* * *& ibi notant omnes,* * *C. qui testam. facere poss. in l. qui duos. ff. de manum. test. l. iubemus. post prin. C. de testam. l. penult. ff. de mort. testam. l. quoniam indignum, de test. ment. gloss. in. ap. literas, il. de præsumpt. Bald. in tit. de pact. dotis in tu. verbo, vasall. in fin. num.6. Brun. de indic. & tort. part.1 quæst 3. num 26 Marsil. in pract. §. diligenter, post num.1018. Bossan. in titul. de in. lu. & confider. ante tort. num.186.* vbi, quod ille articulus mortis non est multum in consideratione, *& nu.188. & seq. Rolan. cons. 37. n.21. & seqq. omnib. lib.5. Cephal. cons.276. nu.35. & nu.49. lib.2. Menoch. de arb. quæst. lib.2. casu 89. num 30 & casu 97. num.1. & præsumpt. lib 3. præsumpt. n.n 17. & n 19. Mascar. de prob lib.1 concl.144. num.8. & seqq. & lib.2. concluſ 899. n.7 & seq. & concluſ.1074. n.2.* vbi alios plures refert concordantes, *& n.5. & dixi etiam in tit. de ind. & tort. q.46. nu.13. & n.16.*

107 Contrarium, † quod imo testis constitutus in articulo mortis non solum probet, sed quod etiam ei credatur plus quam alteri, voluerunt Aym. *consil 6. n.151. & seqq. Scian. cons 85 n.15 Hier. Laurea. dec. Auenion 91. nu.12.* vbi præsertim, quando deponit de facto proprio, in quo non habet interesse, & ante eos Bal. *in l. de pac. Const. in verbo, vasallis nostri, in fin. nu.6.* vbi arguit de testamento ad testimonium, dicitque, quod licet infirmus ad mortem posit testari, ita etiam & testificari, etiam quod lingua sit ingrauata, dummodo non perdita, licet bene huic testi fit interrogatoria debeant abbreuiari, nec interrogandus sit, nisi de substantialibus, *vt ibi per eum.* Addo pro hac opinione Rom. *in l. hac consultissima, n.3. ad fin. versat enim regu. C. qui testam. fa. re. poss.* vbi mouetur: Quia ad testificandum quisq; admittitur, nisi expresse prohibitus reperiatur, *l.1. ff. de testib.* sed ille non reperitur prohibitus, ergo censetur permissus: nisi discretio intellectus aut memoriæ aliud indicia suadeat, *iuxta trad infr. nu 112* Addo & Alex. *in d. l. hac consultissima, n.6. a fin.* vbi refert & sequitur Bald. *in loco præallato, Io. Stephan. ab. d. n.3. vers. quamuis regulariter, & n 4.* vbi, quod aliquid plus creditur huic testi, quam alteri non existenti in mortis articulo, *post Roma. quem alleget in l. de vtro, ff fol.*

matr. Nec dissentit Corn. *in d. l. hac consultissima. post nu.4.* vbi testatur de veriori opinione, (licet & in hoc multum iudicis arbitrio tribuat, *vt dixi infr. n.112.*)

Ratio † huius contrariæ opinionis ea est; quia constitutus in articulo mortis non præsumitur immemor salutis æternæ, ideo nec præsumitur mentiri, & si vnquam habetur veritas ab homine, illa habetur, quando anima separatur à corpore, eique propterea est præstandum credendum, quando laborat in extremis. Ratio etiam naturalis dictat, & experientia rerum magistra docet, quod de proximo morturus mendacium non dicet pro quocunq; pretio, & qui dicit constitutum in articulo mortis mentiri, non debet audiri tanquam inuerisimile dicens. Et licet non omnis moriens sit Sanctus Ioannes Euangelista, maior tamen morientium pars mittitur morti sine onere conscientiæ. Est enim infirmitas quædam tortuosa spiritualis certior ac tutior ea, quæ per fidiculas, & cruciatum corporis infertur, quæ omnia bene probantur *in l. fin. Cod. leg. Iul. repetund. c. sanctimus, 1. q. 7. c. literas, de præsum. c. ostensum est, de homic. l. cum quis decedens, §. codicillis ff. de leg. 2 Marsil. in pract. § diligenter, n.119. & seqq. vbi alia ad hanc similia. Alcias de præsumm. r. 3. præsumt. 4. in fin. Aym. cons. 6. n 51. & seq. Gram. dec. 65. n 1 & dec. 74. n.3. Rolan. cons. 37. n.2. & seqq. lib 3.* vbi alia plura similia adducit, *Cephal. cons. 276 num.34 lib.2. Menoch. de præsumpt. 5. præsumpt. 5. n.1. & seq.* vbi multa addunct plura similia. *Peregrin. cons. 8. nu.65 & seq. lib.1. Mascard. de probat. lib 2 concl. 899. n.5. & concl. 1073 n.10. & concl. 1074. n.1.* vbi alios plures adducit concordantes. *& dixi in tit. de indic. q 46. nu.14 & seqq.*

Tertia † in hac contrarietate succedit opinio, quod 109
scilicet testis in articulo mortis examinato non plus credatur, quam alteri testi, ita videtur de mente Bossan. *in tit. de indic. & confid. ante tortur. num 186. & 190. vbi hanc tenet, Monticell. in repertor. test. rub. senium, & valetudin. test prod fol.103 colum 2. vers.4.* Imo videtur dicendum, quod nunc testi nullus credendum, quam alteri, *secundum eundem Bossan. in tit. de in. lu. num.128. vers. & aliorum confirmationem.*

Quarta † est aliorum opinio, qui distinguendo dixe- 110
runt, constituto in articulo mortis credendũ esse quando articulate loquitur, stat in sano intellectu, nec est alienus à mente deus. Intel. *Mas. in pract. § diligenter. n. 123. ad fin. l. versic. attamen omnino sit in tes., & est de mente Menoch. de arb. quæst. lib. casu 97. n.1. n.2. & seq.* vbi post hæc videtur remittere iudicis arbitrio, prout dixi *infra, nu.112.* Addo pro hac eadem distinctione Rom. *in l. hac consultissima, n.3. ad fin. vers. Nisi discretio intellectus aut memoriæ aliud indicium suadeat, & ibi etiam Io. Stephan. nu.3.* vbi, *Nisi probetur de memoria, vel a tergo defectus præsentia, Dec. nu.35. ver. & hoc intelligitur, &* C. *qui testam. fac. poss.*

Sed † vix dari posse credo, quem esse in articulo mor- 111
tis constitutum, vel etiam prope mortem, qui non sit taliter mente & corpore grauatus, vt in sano intellectu dicere vere possit: ideo tunc temporis tale testimonium valde periculosum crediderim.

Quinta † & vltima est opinio, & ea quidem communis * & Dd. recepta, quod iudicis arbitrio relinquitur, * 112
an tale testimonium probet. *Bal. in l. hac consultissima n.8. & ver. Ang. in 5 Roman. n.3. Paul. de Castr. in §. at cum humana, n 10. Alex. n 6. ante fin. Ioan. Stephan. post n 3. Corn. post num 2. Dec. n.15 C. qui testam. fac. poss. Mas. sit in 1 quæstionem Ioan. Bossan. ff de quæst. Menoch. de arbitr. lib.2 cas. 97. num.2. & seqq.* vbi propterea dicit, iudicem debere animaduertere, an testis interrogatus vageatur, an ad rem respondeat, an lingua sit balbutiens, & inarticulata, & alia similia. *Monticell. in repert. test. rub. senium, & valetudin. test prod. fol 103. col 1. ver. fin. col. 2. ver. 3.*

Aduerte tamen in proposito † quod testis in articulo 113
mortis examinatus nunquam plene credit, nisi fuerit firmiter

fimiter examinatus: quod si forsan parte non citata, & sine iudicis commissione examinatus fuerit, vt sæpe cõtingit, quando pars propter temporis angustiam, antequam moriatur, ducit ex seipso Notarium ad ipsum examinandum, adhuc facit aliquam præsumptionem, *secũdum Alex. post alios, quos allegat, in l. hac consultiss. n. 7. C. qui test. fac. poss. & ibi etiam Io. Scard. l. n. 4.* vbi, quod facit aliquale coniecturam, & fere semiplenam probationem.

ARGVMENTVM.

De testium effrenato numero refrenando.

SVMMARIA.

Testes non debent examinari in effrenato numero, n. 114.
Testium numerus quando effrenatus n. 115.
Test. non examinati quomodo iudex refrenare debeat, n. 116.
Testium numerus refrenatur secundum statuta locorum, & quod præcipue seruetur ex verbis statuti, n. 117.

QVÆSTIO LXXX. OPPOS. XLI.

114 OPPONITVR XLI. Contra† testes, quod non debent in effrenato numero examinari: ideo testium multitudinem refrenandam, dixit text. *in c. significauerunt, ante vlt. de prob.* vbi *Host. & ibi gloss. in verbo, effrenatam, extr. de testibus, Innoc. in c. cum causam, quæ fuerat ad fin. ibi, volentes testem recipere tam multitudinem testium refrenari, extr. eod. & ibi gl. fin. vers. effrenatam, Imol. num. 5. in verbo, multitudinem, Ioan. And. num. 1. & Card. Zab. in verbo, effrenatam, Ioan. And. post num. 1. & Butr. num. 6. & 5. not. ab Imol in fin. Bald. in summario, & num. 11. in 8. not. Card. Zab. in summario, Anan. num. 1. Abb. in summario, & num. 3.* & de iure ciuili habemus text. *in l. 1. §. final. in fin. ff. ne effrenata testes ad vexandos homines superflua multitudo proponatur ff. de testib. & ibi gloss. in verbo, vexandos. Bart. n. 1. Oldrad. col. 2. in fin. Bald. n. 2. Alber post num. 2. Salyc. in summario. Iacob. de S. Georg. n. 7. Florian. n. 8 vers. demum nota, Roman. in l. si vero, §. de viro, nu. 78. vbi pluribus comprobat, ff. solut. matrim. Spec. in tit. de teste, §. restat, n. 12. vers. hoc etiam nota, Mansuer. in pract. tit. 17. rub. de testib. nu. 21. & est etiam ad refrenandum, Campeg. de testib. reg. 272. Alex. Stiat. in pract. iud. c. 18. nu. 13. Menoch. de arbitr. l. b. 2. casu 249. n. 1. Mascard. de prob. lib. 2. concl. 1077. n. 1.*

115 Sed† quando datur effrenatus testium numerus, dic, quod licet de iure canonico admittatur, vt possint examinari testes quadraginta, ad text. expressum, *in cap. cum causam quæ. vbi. Quadragenarium testium numerum excedere non permittas, extr. de testib.* de iure autem ciuili super vnoquoque articulo recipi possint tres testes, & non plures, ad text. *in l. quoties, & ibi Bart. C. de nauf. ag. lib. 10.* & quando etiam decem, & non plures, & alias, *vt bene demonstrat Menoch. de arbitr. quæst. lib. 2. casu 240. num. 4. & seq.* verius tamen, id totum iudicis arbitrio remissum esse, qui secundum magnitudinem causæ, & personarum qualitatem iudicabit, qui sit sufficiens, vel effrenatus testium numerus, *ita voluit gloss. in d. c. cum causam, in verbo, effrenatam, vers. sed hoc potius, & ibi etiam Innocen. num. 5. in fin. ver. effrenata autem multitudo, Host. num. 28. in fin. vers. hoc autem, Butr. num. 24. Imol. num. 5. Abb. num. 3. extr. de testib.* & videtur de iure ciuili hoc bene probari, *in l. 1. §. final. ff. de testib.* in illis verbis: *Vt iudices moderentur, & eum solum numerum testium, quem necessarium esse putauerint, euocari patiantur.* Et ibi Bart. *num. 1.* vbi etiam ponit, qualiter iudex istam testium multitudinem refrenabit, *Odofr. col. 2. vers. & reducetur numerus ad arbitrium iudicantis, Bald. nu. 2. vers. nota, quod iudex, Fulgos. n. 5. vbi refert tradita per Bart. vbi supr. Alb. n. 2. vers. vnde totum istud videtur committi iudici, Florian. nu. 8. col. fin. vers. effrenata autem, Iacob. de S. Georg. n. 8. vers. vos dicite, Alex. Stiat. in pract. iud. c. 18 nu. 14. Oldrad. cons. 145. incip. quæritur, si testes, quem & alios referendo sequitur Menoch. de arb. quæst. lib. 2. d. casu 249. nũ. 3. & seqq. Masc. de prob. lib. 2. conclus. 1077. n. 3. & seq.*

Quomodo† autem iudex refrenare debeat testium numerum, dic, quod testium numerus refrenatur per iudicem, non antequam examinentur, sed cum aliquibus examinatis videt producentis intentionem probatam: tunc enim prohibet alios produci & examinari testes, nec parti dicet, quod hoc facit, quia bene probauit intentionem suam, sed quia ad eius officium pertinet, effrenatam testium multitudinem refrenare, & sic videtur, quod iudex non possit ad hanc refrenationem venire, nisi quando producens probauit articulata; verum de ista practica, seu modo, quem iudex tenere debet in refrenatione testium, vide Spec. *tit. de teste, §. restat. post num 12. vers. sed quomodo*, quem referendo secuti sunt Innoc. *in c. cum causam, num. 5 extr. de testib. & ibi etiam Bell. am. n. 41. & seq. Florian. in l. 1. num. 8. ver prudenter tamen, ff. eod.* 116

Verum† circa modum refrenandi testium multitudinem, ac etiam circa determinatum numerum in pluribus locis prouident statuta particularia, quæ recensentur per Mansuer. *in pract. tit. 17. rubr. de testib. nu 81. vers. item ad refrenandam, & latius per Menoch. de arbit. quæst. lib. 2. casu 249. nu. 5. & seqq.* Nos ROMANI habemus statutum *in 1 l. b. rubr. de numero testium, cap. 73.* quo cauetur, in qualibet causa vltra septem testes non recipi super quolibet articulo, siue capitulo, ad cuius quidem statuti interpretationem, & declarationem, cum pluribus contingibilibus quæstionibus, vide late per Petr. Rebuff. *in tract. ae testib. artic. 1. per totum, nu. 1. & seqq. omnib.* vbi bene & magistraliter loquitur. 117

ARGVMENTVM.

De testibus examinatis in iudicio nullo.

SVMMARIVM.

Testes examinati in iudicio nullo, vel coram iudice incompetente, nihil probant, n. 118.

QVÆSTIO LXXX. OPPOS. XLII.

OPPONITVR XLII. Contra† testes, quod sunt examinati coram iudice incompetenti, vel alias in iudicio minus solemniter agitato, iccirco non probant, *l. 3. §. idem diuus ff. de test. l. fin. & ibi Bald. & Dd. C. de testib. Butr. in c. 1 n 2. de testib. Gozen. Corne. cons. 277. nu. 3. lib. 3. Aym. cons. 2. n. 7. Rum. cons. 149. n. 24. lib. 5. Marsil. sing. 231. incip. testes examinari, Mont. qui hos referendo sequitur, in repert. test. rubr. testes impugnantur, quia nullitur erant examinati, fol. 267. col. 2. vers. 4. antepen. & seq.* 118

Et ex his ad laudem Dei sit impositus finis tractatui De Testibus, hac die 8. Maij 1596. anno ætatis meæ quinquagesimo secundo: Quod si longiorem mihi vitam Deus Opt. Max. largietur, ad reliqua ingenij mei monumenta, & Quæstiones ciuiles adornandas, & ad præsum parandas, me accingam.

FINIS.

Deo soli, trino & vni, sit laus, & gloria, in secula seculorum, Amen.

INDEX

INDEX RERVM, VERBORVM, AC SENTENTIARVM, IN HOC PROSPERI FARINACII TRACTATU De Testibus contentarum.

A

ABBAS.

ABBAS, vel prælatus, an & quando sit idoneus testis pro suo monasterio, & pro sua Ecclesia, vide in seqq. versiculis.

REGVLA sit affirmatiua quod Abbas, vel Prælatus potest pro sua Ecclesia & Monasterio testis esse, q. 60 n 544. licet alii contra, n 545

Ampliatur etiam in prælatis claustralibus, & conuentualibus, ib n 556

Ampliatur etiam in episcopo, quod an, & quando sit idoneus testis, ib. n. 547. seqq.

Ampliatur etiam in archipresbyteris & rectoribus Ecclesiarum, ib n 552

Ampliatur etiam quod agitur de probatione actus, & contractus per prælatum, seu alium administratorem bonorum ecclesiæ gesti, ib. nu n 693 & 553. contra num. 554. Declara, vt num 556

Ampliatur & multo magis in contractu, vel instrumento ad dignitatem suæ Ecclesiæ celebrato. ib n 557

Ampliatur non solum quando procurator ad agendum fuit eo absentius a capitulo, & conuentu sine prælati consensu, verum etiam si fuerit constitutus & a capitulo, & a prælato, simul, ib. num 558 licet alii contra, num 559 seq.

Limitatur quando procurator est a solo prælato, vel Abbate constitutus, ibidem numero 562, & 564 licet aliqui contra, numero 563. Sublimitatur hanc limitationem in duobus casibus, Primo, quando prælatus constituit procuratorem, non nomine suo, sed Ecclesiæ. n. 565. Sublimitatur in prælato secundi, secus in regulari. n 566 Sed contra, n 567

Limitatur quando prælatus est ipsemet procurator, & causidicus per se agit, ib n 568

Limitatur in his, quæ spectant particulariter ad mensam prælati vel episcopi, ib. n 569

Limitatur in prælato non habente collegium, sed solum administrationem, ib nu. 570 Declara, vt n 571

Limitatur quando libellus est conceptus non nomine Ecclesiæ, sed nomine ipsius prælati, vel procuratoris, ib n 572

Limitatur quando ex sua depositione prælatus consequeretur commodum, vel incommodum, laudem, vel vituperium, ib n 573

ACCVSATOR.

ACCVSATOR, seu querelans an, & quando in testem admittatur contra accusatum, & querelatum. & admissus quid probet, vide in seqq vers.

Regula sit quod testis accusator a testificando omnino repellitur contra accusatum, ibid. num 64

Testis accusatoris depositio in dicium non facit contra accusatum, nec ad torquendum, nec ad inquirendum, etiam quod in tortura emanauerit, acceptum quod accusator sit princeps, seu alias nobilissima persona, ibidem, num 65

Testes accusatores si sint plures iudex eligit magis idoneum, & ceteri a testimonio repelluntur, ib n 66

Testis esse non potest non solum accusator, sed etiam is qui accusationem impetrauit, ibid. num 67

Familiares, seu alias de domo accusatoris prodeuntes contra accusatum testes esse non possunt, ib n 68

Conuersationem continuam habentes cum accusatore, contra accusatum ad testificandum non admittuntur, ib 69

Testis & accusator non prohibetur quis esse in causa hæreseos, ib n 70

Accusator contra furem, & prædonem facto probato datur iuramentum in litem super quantitate rei furatæ, vel deprædatæ, ib. dum num 71

Testis accusator admittitur in causa matrimonii, ib n 72 Declara n 73

Testis denuntiator non prohibetur esse testis in delictis, ibid nu 74 Limita hoc procedere in publicis denuntiatoribus ex officii necessitate denuntiantibus, secus in priuatis, ib nu 75. Declara limitationem temperat, vt num 76

ACCVSATVS.

ACCVSATVS, & pendente accusationis iudicio, quando in album possit vt testis examinari, & examinatus quam fidei sit adhibendum, vide in seq. versiculis.

Regula sit, quod testis accusatus pendente accusatione criminis testimonio repellitur, quæst 59, num 137

Ampliatur eadem in inquisito, & denuntiato, qui partes repetitura testimonio, in quisitionis, aut denuntiationis pendentes, ib. n 138

Ampliatur etiam in eo qui per viam exceptionis criminaliter accusat, ib n 139

Ampliatur etiam in accusato, qui ex officio fuit carceratus

Limitatur primo, vt regula procedat in criminalibus, secus in ciuilibus, vel etiam causis criminalibus connexis ciuilibus, vt ibi. n 140 Limitatur secundo, vt regula procedat in causis criminalibus, & non in causis criminalibus, quæ tendunt ad declarationem infamiæ, & declaratur vbi. n 141 seq

Limitatur secundo in criminalibus exceptis, in quibus tamen accusatus admittitur ferendum testimonium admittatur, ib. n 142

Limitatur tertio, vt eadem regula procedat in accusato etiamne capitali, & grauiter, secus in accusato de crimine leui, ib. n. 174

Limitatur quarto, in accusato de falso, ib. num. 175 Contra, ib 176

Limitatur quarto, quia potest accusari examen ponens partes, & expectari earum causas, & si sequatur absolutio testis probabit, ibid. nu. n 177

Limitatur sexto in accusato per fraudem ad hoc ne testimonium ferat, ib n 178

Limitatur septimo ad defendentem, ib n. 179

ACTOR.

ACTOR, ad lites a tutore, vel a iudice deputatus, an & quando possit testimonium ferre pro pupillo, vide de inf. vel Tutor.

ADHÆRENTES.

ADHÆRENTES, an inter an & quando in eadem lite possint esse testes pro eo, a cuius fauorem adhærent, vide infra vers. interesse.

ADMINISTRATOR.

ADMINISTRATOR, an in testem admittatur ad fauorem eius cuius bona, vel negotia administrat, vide infra, vers. Negotiorum gestor.

ADVLTER.

ADVLTERII crimine notatus, an, & quando a testimonio repellatur & admissus quam faciat fidem, vide infra verbo, criminosus, in vers. testis homicida.

Testis adulter regulariter testimonium ferre non potest, ib n. 289

Limita, vt regula procedat in damnato de adulterio, vel in adultero manifesto, & notorio, secus in occulto ib n. 290.

ADVLTERIVM, ET STVPRVM.

Testes probantes adulterium debent reddere rationem eorum dicti, q 70 n 60

Testes singulares probant honestam, & meretriciam vitam alicuius mulieris, quæst 64, num. 223

Testes singulares probant adulterium, & stupr. n. & fornicationem in genere, ib n 225

Mores, & consuetudines alicuius personæ probantur per testes singulares, ib n 224

Testes singulares, licet probent adulterium, & stuprum in genere, non tamen probant certum adulterium, & certum stuprum, si tu loco, & tempore sint discordes, ib n. 225. & 227 licet alii contra, n. 226

Testes singulares tunc demum probant adulterium, si dicant de diuersis actibus, quando saltem quilibet actu remanent duo testes, & singulariter probanti, secus si vnus de vno actu & alter de alio actu deponat, ibidem num. 228

Testes singulares probant adulterium, quando agitur criminaliter, puta ad priuationem dotis, vel bonorum ad infamiam, vbi ea fides testimonium habetur, secus si agitur ciuiliter, & alias eadem ib n. 229 231. & seq licet alii contra 230

Testes existentes in pariete, vel cortina, vel alio modo de audito deponentes, an & quando possint adulterium, & commixtionem carnalem, vide infra vers. auditus.

ADVOCATVS

ADVOCATVS, an & quando possit pro eo cui tulit testimonium ferre, an vero potius a testimonio ferendo repellatur, vide inf. in vers. seqq.

Regula sit testis esse non potest aduocatus, & hoc propter præsumptam affectionem, qu 60. num 166

Testis esse non potest aduocatus etiam finita causa, & patrocinio, ib l. num. 168, Host. alii contra, n 167. Distingue, vt nu 168, sequent.

Aduocatus testis esse non potest, quando ex sua depositione eo sequitur commodum, vel honorem, vel contra eum damnum, & vel pericum, alias secus ib n 178 [illegible] in litem de posset non esse testis num 179 Distingue, vt n. 180

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

Aduocatus testis esse non potest pro suo clientulo etiam in causa appellationis,ib.nu.161. Ampliat etiam quod in causa appellationis non sit amplius aduocatus, nu.162. sed contra ampliationem, num 163. Concorda,vt num.164

Clientulus testis non potest esse pro suo aduocato,ib.n.165 limita finito patrocinio,n.166

Aduocatus etiam non salariatus testimonium ferre non potest pro suo clientulo,ib.n.167

Testis nec etiam esse potest ille aduocatus, qui ab vna parte pecuniam recipit, vt pro alterâ parte deponatur,ib n 168.contra n 169

Aduocatus non prohibetur ferre testimonium, quamuis inducatur ab eo contra quem patrocinatus est aduersus eum, pro quo patrocinium præstitit ib n 170 sed hoc limita &c pro tali aduocatus non habetur testis a tali testimonio n 171

Aduocatus eligitur, sed postea non admittitur aduocare, testimonium ferre potest pro suo clientulo,ib n 172 fallit quia non potest de facto proprio ferre testimonium. Nam hoc repellitur ad mentem et non ex præsumptione, sed contra talem

Aduocatus postea factus testis fidem in præcedentibus causis non debilitat ex hac sola qualitate contra eum n 176

Aduocatus in causa criminali non probat bonitatem testium, ib.n.177

Aduocatus vxoratus, non præsumitur testis fecisse in causa vxoris, nisi constet de contrario, nu 178

Aduocatus testis in causa pauperis, non potest deponere contra aduersarium, ib.nu.179

Aduocatus testis in causa publica potest esse testis in priuata, ib.nu.180 Limita nisi esset aduocatus fiscalis &c

Aduocatus testis in causa publica non potest esse testis in priuata, ib.nu.181 Limita nisi esset aduocatus fiscalis &c

Testes instrumentarii non habentur esse ad vnum effectum contra tenorem instrumenti,ib.nu.182 & nu.183. Vbi in specie de instrumento transactionis, & num.184. Vt etiam de iuramento actuario causæ, seu quando fit pro collectionem instrumenti aduocatus redactor ad hoc vt probet eum. Domingus, vt numer 1 & 185

Decanus et partium non prohibentur aduocatus testimonium ferre ib 187

Vicarius alterius absentis non prohibetur aduocatus non prohibetur testimonium ferre, pro suo clientulo n 188 contra n 189 Decian. vt d.nu. 187. & 191

Aduocatus testis in subsidium admittatur pro suo clientulo non tamen admittetur fiue totum a ib n 191 contra n.192

Testimonium aduocati suppletur ex fide alterius testis,ib n 193,contra n 194

Testis esse non debet aduocatus, quando est bonæ conditionis, & famæ, secus pessimæ partis boni & agentis in causa,ib n. 195

Testis aduocatus in causam supplentibus verbo pro vt dicam

ALLEGATIO.

ALLEGATA in animo deponens

ALLEGATIO

ALLEGATIONES

ALLEGATIONIS

AFFINES, & consanguinei regulariter non possunt testificari in causa sui affinis. & consanguinei, sed quando hoc verum sit, & quando non, vide in seq vers.

Affines, & consanguinei regulariter non sunt idonei testes pro suis affinibus, & consanguineis,q.54.n 1

Testes affines sunt prohibiti a testimonio repellendi ib n.2, contra n 3 Concorda,vt n.4

Testes affines, & consanguinei accusatoris, seu querelantes in criminalibus omnino a testimonio repelluntur, nec etiam ad fidei instantiam, Limitantur ib nu 5 Ampliat etiam in causa ciuili non coniunctim intentata, n.6 contra n 7 Contra vt n. 8 & 9

Testes affines non admittuntur, vbi agitur de iniuria illata suo affini, siue criminaliter, siue etiam ciuiliter agitur,ib n 9

Testes affines, & consanguinei examinati & admissi in casu quo examinari & admitti non debebant, nullum prorsus faciunt fidem, aut probationem,ib.n.10

Testes socer, seu socius non sunt idonei testes pro suo genero,ac nuru, ib.n 11 Imo a testimonio repelluntur,n 12

Testes affines, & consanguinei non possunt cogi ad testificandum contra affines, & consanguineos,ib nu 13. Ampliat vnde possint cogi ad eorum fauorem, n 14 Ampliat nec solum in criminali causa, sed etiam ciuili. Limita 1. quia volentes a tantuntur, licet inducti non cogantur nu 15 Nisi forsan leues vel non admittuntur, n 17. Limita 2 in casu quo veritas aliter haberi non potest, num. 18 Limita tert o, in affinibus, & consanguineis remotis 5 vltra 2 consanguinitatis gradum, num. 21 Limita quarto, quando agitur de 3. gradu, num 20 Limita quinto, qui attingit affines non habere gratiam innocentiam inquirit, numero 22

Testes affines non reperiuntur in causis ciuilibus ibidem,num 24 Limita primo, vt hoc procedat in causis ciuilibus patri & matri coniunctis, secus in grauibus, arduis & valde priuilegiatibus, num 25. Limita secundo, vt hoc etiam in causa ciuili affinis testis dicatur integræ fidei, & omni exceptione maior,n 26

Testes affines ad hoc, vt propter affinitatem a testimonio repellantur, debent esse affines per lineam ascendentem vel descendentem, nec sufficit per transversalem,ib nu 27 Licet aliqui tenent, num 28 contrarium dicunt. Limita vt non procedat in criminalibus, in quibus affinitas etiam per lineam transuersalem testem repellit,nu 29 Limita 2 vt hoc procedat in affinibus per lineam transuersalem in 2 gradu tantum, secus si in 3 gradu, nu 30 Limita tertio somni exceptione maiores,n 30 Limita quarto relati, num 31 contrarium dicunt

Testes affines non repelluntur a testimonio dissonæ affinitatis,ib n 32

Testes affines & consanguinei admittuntur ex iniuria illata vtrique ex parte, & ad defensionem, & ad probandum innocentiam rei inquisiti, ib n. 33 Limita vt non admittatur hic casus ad repellendum testem pro fisco, num 34 Limita secundo quando pro ce litur a limitantibus affines admittuntur, vt ne necat Limita tertio, vt in omni casu, nec ad defensionem testis omni exceptione maior, num 38 Limita quarto, quando agitur de crimine laesæ maiestatis, qui tunc affines non habent innocentiam inquirit, numero 39

Testes affines & consanguinei probant bonitatem testimonij,ib n 34

Testes affines & consanguinei probant errorem confessionis factæ per reum,ib.n.35

Testes affines & consanguinei instrumentarii sint, qui tunc idonei,ib.num 40. Limita 1. quando contradicens faebat qual tatem ignorabat, secus si ignorabat num. 41 Limita 2. quando agitur de veritate instrumenti probanda, & sic quando illud reuocatur in dubium, quia tunc affines etiam quod sint in instrumento adhibiti, non reputantur idonei, n 42 Contra n 43

Testes affines, & consanguinei non prohibentur esse testes in testamento sui affinis, & consanguinei,ib n 44

Testes affines, & consanguinei vtriusque partis non repelluntur a testimonio, & probant,ib. nu 45. Ampliat etiam in criminalibus,nu 46, Limita, quando gradus affinitatis est æqualis, secus si in æqualis esset,n 47

Testis affinis si sit religiosus, & sanctæ vitæ, vel etiam laicus ingenuus & probatæ fidei, non repellitur a testimonio, & probat,ib n 48

Testes affines in testimonio, & consanguinei gradu [illegible] a testimonio non repelluntur, ib nu 49 & 50 Adhuc tamen non sit integræ fidei & omni exceptione maior,num.234 Et ideo amicum testem non facere semiplenam probationem dicitur in num.235. Quarta est opinio vt maxima amicitia repellat testem a testificando, leuis autem non, num.236. seq. Quinta est opinio, quod quamuis amicitia sit maxima testem non repellat, sed el de fide diminuat, nu.239 Et pariter si amicitia sit leuis adhuc de fide testis diminuatur, sed secundum qualitatem amicitiæ, n.240. Sexta est opinio, quod iudicis arbitrio remittatur, quæ sit amicitia repellens, vel non repellens testem & pariter quantum ei sit credendum, vel de fide diminuendum, num 241 Vera resolutio est, quod siue amicitia sit maxima, siue leuis nunquam repellit testem a testificando, sed admittitur non reputatur integræ fidei, ac omni excep[illegible]maior, quia illi de fide diminuitur in[illegible]litatem amicitiæ arbitrio iudicis,num.242

Testis amicus regulariter, licet a testificando non repellatur, non tamen est integræ fidei, & omni exceptione maior,q 55.n.243

Testis amicus p.o suo amico est integer, & idoneus, quando de illius commodo vel incommodo non agitur,ib.n.244

Testis amicus est idoneus si instrumentatus sit, [illegible]

Testis amici depositio suppletur, vel ex integritate alterius testis, vel ex numero plurium testium ib n.246.& 247. Declara, vt d.n.247. versi sublimita hanc quartam.

Testis amicus pro suo amico non repellitur a testificando parte non opponente, ibidem, num 248

Testis ob amicitiam a testimonio dicendo non repellitur, quando illa est pietatis, caritatisq; plena,ib.n 249

Testis amicus vtriusq; partis a testificando non repellitur,ib.n.250

Testis amicus admittitur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest,ib n.251

Testis compatriota pro suo compatriota non repellitur a testificando,ib.n 252

Testis ad hoc, vt propter amicitiam a testificando repellatur est probanda non solum amicitia, sed etiam amicitiæ qualitas,ib n 253

Et quid si testis interrogatus respondeat se esse amicum producentis sicut alterius communite, An tunc dicatur probata sufficiens amicitia ad illum repellendum, Die quod non,ib. num 254

Item si testis respondent simpliciter se amicum, quia non per hoc intelligetur de amicitia repellente quem a testimonio,ibi.n.255

Et quid si testis dicat se expositurum corpus suũ in occurrenti casu pro seruitio producentis, ibid.num.256

ANCILLA.

ANCILLA pro suo domino non potest esse testis, sed quando hoc verum sit, vide infra verbo famulus.

ANGARIVS.

ANGARII, & perangarii, an possint testimonium ferre in causa Domini, vide infra verbo subditus.

ANIMOSE.

ANIMOSE nimis, & affectate deponens suspectus est testis, sed quando hoc verum sit, vide infra vers Interesse.

ANTIQVVM.

Testes de auditu regulariter probant in antiquis q 69.num.125

Ampliat 1. & multo magis in antiquis memoriã hominum excedentibus, puta centum annorum,ibid num 126

Ampliat 2. quando agitur de probatione hominum memoriam exstare, vel non exstare, ibi. num.127.& 128.& 129

Ampliat 3 in probandis confinibus ib.n 130

Ampliat 4 etiam in probatione fideicommissi. oum.131

Ampliat 5 etiam in probatione iuris patronatus, ibid.num 132

Ampliat 6 vt testes de auditu probent in antiquis etiam sine fama, & admiculis, ibidem num 133 Contra,num.134 Distingue, vt pra-

APOSTATA.

APOSTATA propter infamiam, an a testimonio repellatur & quando, vide in seqq. vers.

Testis esse non potest Apostata a sua religione, q.56 num.444

Ampliat multo magis in Apostata fidei ib.n.445

ARBITER.

ARBITER, & arbitrator, in causa, in qua arbitri, & arbitratores sunt, an possint testimonium ferre, vide infra vers. Iudex.

ARTICVLVS.

Testis deponens, extra articulos regulariter non probat,q 71.n 1.& 2

Testis inductus super vno articulo, non potest examinari super alio, & exam natus non probat ibi.nu 3 Limita hanc conclusionem duobus modis,num.4.& 5

Testis respondens non interrogatus suspectus est, ibid num.6

Testis inductus super mutuo, nihil probat si deponat de confessione mutui, non autem de numeratione,ibi.nu 7

Testis inductus super articulo possessionis non probat, si deponat super proprietate,ib.num. 8. Ampliat etiam quod proprietas admiculetur in possessorio.n.9. Declara ampliationẽ quando iurauit dicere veritatem super tota causa, secus si super articulis tantum, nu.10. Sed si proprietas non admiculatur in possessorio, tunc indistincte testis non probat super proprietate etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota causa,n 11

Testis deponens falsum extra articulum, an teneatur pœna falsi,ibi.n.12

Testis deponens extra articulos non probat, quando iurauit dicere veritatem super articulis tantum,ibid num.13. secus si iurauit dicere veritatem super tota causa,num.14 testis autem debet iurare dicere veritatem super tota causa, & non super articulis tantum, num. 15. & simpliciter iutans dicitur iurasse super toto causa, num.16. Quamuis alii contra, num.17

Testis etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota causa non probat si deponit super impertinentibus ad articulos,ibi.n 17. Probat autem dicto casu, id quod deponit aliquo modo pertinet ad causam,n.18

Testis nõ dicitur deponere extra articulos, quãdo deponit super connexis dependentibus, & accessoriis ad articulatum,ib.n.20 Declara, vt num.21

Testis non dicitur deponere extra articulos, quando deponit super eo quod aliquo modo pertinet ad causam, & quod parum tangat negotium,ib.n.22. Declara,vt n 23

Testis nõ dicitur deponere extra articulos, quãdo eius depositio confert ad declarationem articulorum,ibi.nu.24

Idem quando testis antequam respondeat articulis declarat quomodo intelligit articulorum verba,ibid.num.25

Testis inductus super articulo veritatis probat si deponat de fama, & non de veritate,ibi n.26. Secus e contra,nu.27

Testis inductus super mutuo probat si deponat etiam de pacto de non petendo,ib.n 28

Testis inductus super vulnere probat, si etiam deponit vulnus illasum ad defensionem, ibi. num.29

Testis deponens de causa scientiæ non dicitur deponere extra articulos,ibi n 30

Testis recensens factum plenius quam in articulo continetur, non dicitur deponere extra articulos,ibi num 31

Articuli quando dicantur noui,ib.n 29

Articuli quando dicantur antiqui,ib n.30

Articuli quando dicantur dependentes, ibidem num 31

Articuli quando dicantur directe contrarii, ibi. num.32

Articuli quando dicantur indirecte contrarii,q. 75 num.33

Testes dicentes contenta in articulis esse vera, an probẽt,q 80.n 100.& seq.

Testes examinati in articulo mortis, non probant,q 80 n.101 & seq.

ARTIFEX.

ARTIFICES propter eorum paupertatem, an & quando a testimonio repellantur, vide infra vers pauper

ASCENDENTES.

ASCENDENTES & descendentes, an & quando inuicem a testimonio repellantur, vide infra vers. Parentes.

ASSESSOR.

ASSESSOR, per id ceim deputatus in aliqua causa, an & quatenus possit in eadem causa testimonium ferre, vide infra. vers. Iudex.

AVDITVS.

Testis de auditu, an & quando probet, vide in seq vers.

Testes de auditu faciunt aliquam præsumptionẽ q.43 num 164

Testis vnus de auditu facit indicium ad torturã in materia mandati,q.44 n.14

Testes plures de auditu iuncti cum fama plene probant, secus si testis de auditu sit vnus tantum,q.47.n 77.& seq.

Testis de auditu alieno regulariter non probat, q.69 nu 2.& 3.& seq vbi ponuntur plures limitationes huius regulæ.

Testis debet deponere de eo quod nouit, & præsens fuit. & hic per proprium sensum, non autem per sensum alterius q 69 n 3

Testis de auditu non dicitur vere, & propriè testis,ibid n.7

Testimonium de auditu alieno dicitur esse præter & contra formam, & regulam iuris, ibid. num 8

Testes de auditu in criminalibus, non solum non probant, sed nec etiam faciunt præsumptionẽ, ib.n.9 licet alii contra,n 10

Testimonium de auditu sufficit ad torturam, ib. n.11 fallit contra hominem bonæ famæ n 12

Testimonium de auditu probat in criminalibus in tribus casibus de quibus remittitur, ibidem num 13

Testimonium de auditu alieno non sufficit ad torturam ibid.nu 14. Limita nisi essent duo testes, num 15 contra nu 16 Limita 2 in crimine laesæ maiestatis,n.17. contra,n.18. Declara vt num 19

Testis de auditu non probat etiam quod dicat se audiuisse ab homine antiquo, & magnæ auctoritatis,ibi.nu.20

Testes de auditu non probant etiam in fauore causæ,ibi.nu 21

Testimonium de auditu non probat etiam fama concurrente,ibid num 22 Licet alii contra,num 23. Probat tamen si concurrant alia admiculata,num 24 & etiam sine admiculis, iuncta fama inducit violentam præsumptionem. num 25

Testis de auditu nihil probat etiam quod dicat se audiuisse ab eo qui præsens fuit,ib.n 26 Licet alii contra,nu 27

Testes deponentes de veritate facti, sed reddẽtes rationem per sensum auditus, nihil probant, ib.n 28 Quamuis alii contra n 29

Testes de auditu an & quando probent valorem rei,ibid num.30

Testimonium de auditu quando probet dominium & possessionem,ibi.n.31

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

Aduocatus testis esse non potest pro suo clientulo etiam in caussa appellationis,ib.nu.164. Amplia etiam quod in caussa appellationis non sit amplius aduocatus, nu.162. sed contra amplationem, num 163. Concorda,vt num.164

Clientulus testis non potest esse pro suo aduocato,ib.n.165 limita finito patrocinio,n.166

Aduocatus etiam non salariatus testimonium ferre non potest pro suo clientulo,ib.n.167

Teste nec etiam esse potest ille aduocatus, qui ab vna parte pecuniam recipit, vt pro altera meam præcinat,ib n 168.contra n 169

Aduocatus non prohibetur testem testimonium, quando inducitur ab eo contra quem primo examinatus est aduersus eum, pro quo postea ipsum præstitit ib n 170. sed secus si ab vno pro quo fuit aduocatus inducitur contra alterum testimonio,n.171

Aduocatus electus sed non acceptus aduocare, testimonium ferre non est prohibendus ob n 172 sed secus si acceptauit,ibi.

Aduocatus potest testari in caussa pro qua patrocinium non debitat ex stipendio,n.173

Aduocatus non prohibetur testificari in caussa contra quam patrocinium præstitit,ib n 174

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 175

Aduocatus pauperum non prohibetur testificari in caussa contra illos,ib n 176

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 177

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 178

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 179

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 180

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 181

Testes instrumentarii non prohibentur esse ad vnum actum contrahentium,ib.nu.182 & nu.183. Vbi specialiter dicitur eum transire omnes & num.184. Vt etiam de notario actuario causæ, sed quid si post confectionem instrumenti aduocatus requisitus ad testificandum pro eadem parte,ib.nu.185. Dumtaxat, vt nu.186

De confessi partium non prohibet eos aduocatus testificari,ib n 187

Veritas articuli adhuc super quo testificatus non prohibet ne testimonium ferre,ib suo clientulo ib n 188 contra n 189 Declara,vt nu.190 & 191

Aduocatus testimonium habilem admittatur pro suo clientulo non tamen ad inducendum finem tollendi ab n 192 contra n.193

Testimonium aduocati suppletur ex fide alterius testis,ib n 194,contra n 195

Testis esse non debet aduocatus, quando est bonæ conditionis, & famæ, locupletior partibus &c. Remissio huius regulæ n. 196

Testis aduocatus in caussa pro qua patrocinium præstitit,ibi.

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 197

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 198

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 199

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 200

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 201

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 202

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 203

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 204

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 205

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 206

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 207

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 208

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 209

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 210

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 211

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 212

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 213

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 214

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 215

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 216

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 217

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 218

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 219

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 220

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 221

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 222

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 223

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 224

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 225

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 226

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 227

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 228

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 229

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 230

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 231

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 232

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 233

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 234

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 235

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 236

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 237

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 238

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 239

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 240

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 241

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 242

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 243

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 244

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 245

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 246

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 247

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 248

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 249

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 250

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 251

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 252

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 253

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 254

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 255

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 256

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 257

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 258

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 259

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 260

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 261

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 262

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 263

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 264

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 265

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 266

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 267

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 268

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 269

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 270

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 271

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 272

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 273

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 274

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 275

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 276

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 277

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 278

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 279

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 280

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 281

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 282

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 283

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 284

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 285

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 286

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 287

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 288

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 289

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 290

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 291

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 292

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 293

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 294

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 295

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 296

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 297

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 298

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 299

Aduocatus ecclesiæ,vel alterius communitatis non prohibetur testificari in caussa contra ipsam,ib n 300

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

& omni exceptione maior,num.234. Et ideo amicum testem non facere semiplenam probationem dicitur in num.235. Quarta est opinio vt maxima amicitia repellat testem a testificando,leuis autem non, num.236. seq. Quinta est opinio, quod quamuis amicitia sit maxima testem non repellat, sed ei de fide diminuat, nu.239 Et pariter si amicitia sit leuis adhuc de fide testis diminuatur, sed secundum qualitatem amicitiæ,ib.n.240. Sexta est opinio, quod iudicis arbitrio remittatur, quæ sit amicitia repellens, vel non repellens testem & paritet quantum ei sit credendum, vel de fide diminuendum,num.241 Vera resolutio est,quod siue amicitia sit maxima, siue leuis nunquam repellit testem a testificando,sed admittitur non reputatur integræ fidei, ac omni exceptione maior, quia illi de fide diminuitur in[illegible]litatem amicitiæ arbitrio iudicis,num.242

Testis amicus regulariter, licet a testificando non repellatur, non tamen est integræ fidei, & omni exceptione maior,q 55.n.243

Testis amicus pro suo amico est integer,& idoneus,quando de illius commodo vel incommodo non agitur,ib.n.244

Testis amicus est idoneus si instrumentatus sit, ib.n.[illegible]

Testis amici depositio suppletur, vel ex integritate alterius testis,vel ex numero plurium testium ib n.246.& 247. Declara,vt d.n.247, versi sublimita hanc quartam.

Testis amicus pro suo amico non repellitur a testificando parte non opponente, ibidem, num 248

Testis ob amicitiam a testimonio dicendo non repellitur,quando illa est pietatis, caritatisq; plena,ib.n 249

Testis amicus vtriusq; partis a testificando non repellitur,ib.n.250

Testis amicus admittitur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest,ib n.251

Testis compatriota pro suo compatriota non repellitur a testificando,ib.n 252

Testis ad hoc, vt propter amicitiam a testificando repellatur est probanda non solum amicitia,sed etiam amicitiæ qualitas,ib n 253

Et quid si testis interrogatus respondeat se esse amicum producentis sicut alterius communiter, An tunc dicatur probata sufficiens amicitia ad illum repellendum, Dic quod non,ibi. num 254

Item si testis respondent simpliciter se amicum, quia non per hoc intelligetur de amicitia repellente quem a testimonio,ibi.n.255

Et quid si testis dicat se expositurum corpus suũ in occurrenti casu pro seruitio producentis, ibid.num.256

ANCILLA.

ANCILLA pro suo domino non potest esse testis, sed quando hoc verum sit, vide infra verbo famulus.

ANGARIVS.

ANGARII, & perangarii, an possint testimonium ferre in caussa Domini, vide infra verbo subditus.

ANIMOSE.

ANIMOSE nimis,& affectate deponens suspectus est testis,sed quando hoc verum sit,vide infra vers Interesse.

ANTIQVVM.

Testes de auditu regulanter probant in antiquis q 69.num.125

Ampliа 1. & multo magis in antiquis memoriã hominum excedentibus,puta centum annorum,ibid num 126

Amplia 2. quando agitur de probatione hominum memoriam exstare,vel non exstare, ibi. num.127.& 128.& 129

Amplia 3.in probandis confinibus ib.n.130

Amplia 4 etiam in probatione fideicommissi. oum.131

Amplia 5 etiam in probatione iuris patronatus, ibid.num 132

Amplia 6 vt testes de auditu probent in antiquis etiam sine fama,& admiculis, ibidem num 133 Contra,num.134 Distingue,vt pri-

maopinio procedat, quado agitur de paruo præiudicio. Secunda autem quando de graui præiudicio, numer. 35. & seq. vbi declaratur.

Limita 1. quando agitur de probatione alicuius rei,quæ requirit verum actum hominis,tunc enim testes de auditu non faciant plenam fidem etiam in antiquis,ibi n 137

Limita 2.in probatione dominii,& possessionis, ib.n.138.contra,n.139

Limita 3. vt testimoniũ de auditu probet in antiquis, dummodo concurrant duodecim requisita,de quibus,ib.n 140

Limita 4. dummodo testes dicant se audiuisse abantiquioribus, vel a maioribus suis, alias secus,ibi.num.141

Et in proposito quod dicatur tempus antiquum ad hoc vt testimonium de auditu admittatur ibi num.142

APOSTATA.

APOSTATA propter infamiam, an a testimonio repellatur & quando, vide in seqq. vers.

Testis esse non potest Apostata a sua religione, q 56 num.444

Amplia multo magis in Apostata fidei.ib.n.445

ARBITER.

ARBITER,& arbitrator,in caussa,in qua arbitri,& arbitratores sunt, an possint testimonium ferre,vide infra vers.Iudex.

ARTICVLVS.

Testis deponens,extra articulos regulariter non probat,q 71.n 1.& 2

Testis inductus super vno articulo, non potest examinari super alio,& examinatus non probat ibi.nu 3 Limita hanc conclusionem duobus modis,num.4.& 5

Testis respondens non interrogatus suspectus est,ibid num.6

Testis inductus super mutuo,nihil probat si deponat de confessione mutui, non autem de numeratione,ibi.nu 7

Testis inductus super articulo possessionis non probat,si deponat super proprietate,ib.num. 8. Amplia etiam quod proprietas admiculetur in possessione n.9. Declara amplitudinẽ quando iurauit dicere veritatem super tota caussa, sicus si super articulis tantum, nu.10. Sed si proprietas non admiculatur in possessione, tunc indistincte is testis non probat super proprietate etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota caussa,n 11

Testis deponens falsum extra articulum, an teneatur pœna falsi,ibi.n.12

Testis deponens extra articulos non probat, quando iurauit dicere veritatem super articulis tantum,ibid num.13.sicus si iurauit dicere veritatem super tota caussa,num.14 testis autem debet iurare dicere veritatem super tota caussa, & non super articulis tantum, num. 15. & simpliciter iutans dicitur iurasse super toto caussa, num.16. Quamuis alii contra, num.17

Testis etiam quod iurauerit dicere veritatem super tota caussa non probat si deponit super impertinentibus ad articulos,ibi.n 19. Probat autem dicto casu, si id quod deponit aliquo modo pertinet ad caussam,n.18

Testis nõ dicitur deponere extra articulos, quãdo deponit super connexis dependentibus, & accessionis ad articulatum,ibi.n.20 Declara, vt num.21

Testis non dicitur deponere extra articulos, quando deponit super eo quod aliquo modo pertinet ad caussam, & quod parum tangat negotium,ib.n.22.Declara,vt n 23

Testis nõ dicitur deponere extra articulos,quãdo eius depositio confert ad declarationem articulorum,ibi.nu.24

Idem quando testis antequam respondeat articulis declarat quomodo intelligit articulotum verba,ibid.num.25

Testis inductus super articulo veritatis probat si deponat de fama,& non de veritate,ibi n.26. Secus e contra,nu.27

Testis inductus super mutuo probat si deponat etiam de pacto de non petendo,ib.n 28

Testis inductus super vulnere probat, si etiam deponit vulnus illasum ad defensionem, ibi. num.29

Testis deponens de caussa scientiæ non dicitur deponere extra articulos,ibi n 30

Testis recensens factum plenius quam in articulo continetur, non dicitur deponere extra articulos,ibi num 31

Articuli quando dicantur noui,ib.n 29

Articuli quando dicantur antiqui,ib n.30

Articuli quando dicantur dependentes, ibidem num 31

Articuli quando dicantur directe contrarii, ibi. num.32

Articuli quando dicantur indirecte contrarii,q. 75 num.33

Testes dicentes contenta in articulis esse vera,an probent,q 80.n 100.& seq.

Testes examinati in articulo mortis, non probant,q 80 n.105 & seq.

ARTIFEX.

ARTIFICES propter eorum paupertatem, an & quando a testimonio repellantur, vide infra vers pauper

ASCENDENTES.

ASCENDENTES & descendentes, an & quando inuicem a testimonio repellantur, vide infra vers Parentes.

ASSESSOR.

ASSESSOR, per iud eem deputatus in aliqua caussa, an & quatenus possit in eadem caussa testimonium ferre,vide infra vers.Iudex.

AVDITVS.

Testis de auditu, an & quando probet, vide in seq vers.

Testes de auditu faciunt aliquam præsumptionẽ q.43 num 164

Testis vnus de auditu facit indicium ad tortura in materia mandati.q 44 n.14

Testes plures de auditu iuncti cum fama plene probant, secus si testis de auditu sit vnus tantum,q.47.n 77.& seq.

Testis de auditu alieno regulariter non probat, q.69 nu 2.& 3.& seq vbi ponuntur plures rationes huius regulæ.

Testis debet deponere de eo quod nouit,& præsens fuit.& hic per proprium sensum,non autem per sensum alterius q 69 n 3

Testis de auditu non dicitur vere, & propriè testis,ibid num.7

Testimonium de auditu alieno dicitur esse præter & contra formam,& regulam iuris, ibid. num 8

Testes de auditu in criminalibus, non solum nõ probant,sed nec etiam faciunt præsumptionẽ, ib.n.9 licet alii contra,n 10

Testimonium de auditu sufficit ad tormentum,ib. n.11 fallit contra hominem bonæ famæ n 12

Testimonium de auditu probat in criminalibus in tribus casibus de quibus remittitur, ibidem num 13

Testimonium de auditu alieno non sufficit ad torturam ibid.nu 14. Limita 1.cu non essent duo testes,num 15 contra nu 16 Limita 2.in crimine affinium,n.17.contra,nu.18. Declara vt num 19

Testis de auditu non probat etiam quod dicat se audiuisse ab homine antiquo, & magnæ auctoritatis,ibi.nu.20

Testes de auditu non probant etiam in fauore caussæ,ibi nu 21

Testimonium de auditu non probat etiam fama concurrente,ibid num 22 Licet alii contra,num 23. Probat tamen si concurrant alia admicula,num 24 & etiam sine admiculis, iuncta fama inducit violentam præsumptionem.num 25

Testis de auditu nihil probat etiam quod dicat se audiuisse ab eo qui præsens fuit,ib.n 26 licet alii contra,nu 27

Testes deponentes de veritate facti,sed reddentes rationem per sensum alienum, nihil probant, ib.n 28 Quamuis alii contra,n 29

Testes de auditu an & quando probent valorem [illegible],ibid num.30

Testimonium de auditu quando probet dominium & possessionem,ibi.n.31

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

A
Attestimonium de auditu licèt non faciat plenam probationem facit tamen aliquam præsumptionem, ibi nu 52 & an hæc præsumtio transferat onus probandi contrarium in aduersarium, num 53 & seq.
Testimonium de auditu adminiculatur, & adiuuat alias probationes, ib. n 56
Testimonium de auditu facit semiplenam probationem ibi n. 47. contra n 42. & 43
Testimonium de auditu adminiculatum aliis correctatis plene probat, ib. nu 44 & 45 Declara dummodo simus in materia, in qua præsumtiua probatio haberur pro vera probatione, alias secus, num. 46. Declara, quia adhuc erit iudici arbitrium credere, & non credere testimonio auditus, nu 47
Testimonium de auditu, an & quãdo plenè probet in iuris arbitrio remissum est, ibi num. 47. & num 102
Testimonium de auditu probat plene, in iis quæ sunt difficilis probationis, ibid num 48. item probat quãdo deponunt testes super materia in qua non potest haberi testimonium de omni certitudine, num 49 Prout etiam probat in delictis occultis, & difficilis probationis, ut ibi Limita 1 prædicta dummodo cũ testimonio de auditu concurrant fama & admiratio facti, nu 52 Limita 2. quando difficultas probationis orta esset ex negligentia, & cunctatione agentis, nu 53
Testimonium de auditu admittitur in causa, in qua modica scientia fidem facit prout est causa denunciationis, ibi nu 54
Testimonium de auditu admittitur in iis, quæ facta fuerunt tempore pestis, ibi n. 55
Testimonium de auditu admittitur ad defensionem rei, ibi nu 56
Testimonium de auditu plene probat cõtra producentem, ibi. nu. 57 Amplia etiam quod testis varcus sit, nu. 59. Amplia 2. non tolum in criminalibus, sed etiam in criminalibus, nu 60 Limita dummodo producatur, etiam depositio testis alias secus, nu. 68
Testimonium de auditu admittitur, & plene probat vbi non agitur de præiudicio alterius, ibid. num 61
Item admittitur, & probat in omni casu in quo admittitur testimonium de credulitate, ibid. num. 62
Item admittitur in probatione filiationis, ib. nu. 65 Contra n. 64 Distingue, vt n. 65
Item admittitur in probatione consanguinitatis ibid. num. 66
Item admittitur in probatione metus in causa matrimoniali, ib. nu. 67
Item admittitur in crimine fraudatæ hæreditatis, ibid num 68
Item admittitur in causa possessorii, ibid. nu 69. Declara vt nu. 70
Item admittitur in probando examen testium receptorum ad perpetuam rei memoriam, ibid. num. 71
Item admittitur in causa matrimonii, ibi n. 72. Sed an admittatur quando agitur de dissolutione matrimonii, nu 73 & seq.
Testis de auditu nunquam probant si nominauit eos a quibus dicunt se audiuisse, ib. n 75. Amplia 2. & non sufficit testem dicere se non recordari, num. 76. Amplia 3. vt talis actoris nomination debeat fieri proprio nomine ipsius actoris, n. 77. Amplia 3 vt etiam si non interrogetur testis debeat nominare eos, a quibus audiuit, num 78
Testis de auditu nunquam probat, nisi illi a quibus dicit se audiuisse sint plures quam vnus, ibid. num. 79 Limita 1 quando is a quo testis audiuit, est alius testis, qui actum gessit, quia tunc sufficit illum tantum nominare fructorem, n. 80. Limita 2. quia nõ est necesse quod illi plures nominati a teste audiuerint ab aliis pluribus, quia sufficit quod audiuerint ab vno, alias esset procedere in infinitum, n. 81. Limita 3 quia sufficit quod testis nominet vnũ a quo audiuit, & dicat etiam a pluribus aliis quorum nomina non recordatur, nu. 82. Declara limitationem, vt n 83 Limita 4 quando agitur de probando memoriam exstare, quia tunc sufficit quod testis dicat se audiuisse ab vno tantum, num. 84
Testes de auditu nunquam probant, nisi illi a quibus testes dicunt se audiuisse sint personæ graues fide digni, non interessati, non suspecti & omni exceptione maiores, n. 85. & seq.
Testes de auditu nunquã probant, nisi illi a quibus dicunt se audiuisse sint eædem personæ, seeus si diuersæ, ibi. nu 87. Declara hanc conclusionem vt nu 88 & seq.
Testes de auditu nunquam probant, quando illi a quibus dicunt se audiuisse sint viui, ibid. num 92
Testimonium de auditu ad hoc, vt plene probet, debent esse plures testes, & sic vnus non sufficit, ibid num. 93
Testes de auditu nũquam probant nisi sint personæ graues, fide digni, & omni exceptione maiores ibi. nu. 94 Amplia quia hæc qualitas est articulanda, & probanda, nu. 95
Testes de auditu ad hoc, vt probent debent deponere se audiuisse ante litem motam, ib. nu. 96 Amplia nu. 97. Limita vt nu. 98
Testes de auditu non probant, nisi etiam dicant se credere verum esse, id quod audiuerunt, ib. num. 99
Testes de auditu non probant, nisi etiam se intellexisse, quod audiuerunt, ibi n. 100
Probatio per testimonium de auditu est fragilis, suspecta, & facile prosternibilis, & propterea si in aliquo deficiat producentem non relevat, num. 101.
Testimonium de auditu, tam proprio, quam alieno, quam fidem faciat iudicis arbitrio remissum est, ibi num 102
Testes de auditu, an & quando probent consanguinitatem, vide infra verbic. consanguinitas.
Testes de auditu & quando probent in antiquis vide supra vers. antiquum.
Testes de auditu probant confines, quando sumus in antiquis, ibi nu 130
Item probant fideicommissum, ibi. n 131
Item probant ius patronatus, ib. n 132
Auditus duplex est, aut proprius, aut alienus, & quãdo testis dicatur deponere de auditu proprio, vel alieno, ibi. n. 146
Quando Doctores loquuntur de testibus deponentibus de auditu simpliciter, intelliguntur de auditu alieno, & non de proprio, ibidem num. 147
Testes deponentes de auditu proprio, vt puta, a parte aliquid promittente, vel stipulante plene probant, numer. 148. & 150. licet contra, num 149
Testis in iis quæ percipiuntur gustu, tactu, vel odoratu non est necesse quod deponant per sensum visus, vel per sensum auditus, sed sufficit, vt deponant per illum sensum quo res illa percipitur, ibid. num 151
Testes de auditu proprio probant, siue deponãt affirmatiue, siue etiam negatiue, ib. 152
Testes de auditu proprio, probant cõfessionem alicuius, non solum in ciuilibus, ibid. nu. 153. Sed etiam in criminalibus, nu. 154 Declara, vt num 155
Testes de auditu proprio probant, quando agitur de probatione alicuius rei quæ nõ nisi per sensum auditus percipitur, vel in qua solaverborum expressio sufficit, ibi. nu. 156
Secus autem in iis in quibus nõ sufficit sola verborum expressio, sed opus est aliquo actu, vel in iis, quæ non auditu, sed visu percipiuntur, ibid. num. 157
Testis de auditu proprio probat etiam si deponat super actu, qui visu conueniat, quando sensus auditus non est omnino improportionabilis tali actui, ibi. nu. 158
Testimonium de proprio auditu valet in iis, quę sunt perceptibilia visu, & auditu simul, ibid. numer. 159. contra, numer. 160. Distingue, vt num. 161
Testes de auditu proprio probant, quando sunt rogati a partibus, secus si non sint rogati, ibidem num. 162. contrar um est verius quod immo creditur, etiam quod non sint rogati, num. 163
Testis qui dicit se cognouisse hominem ad talem, an & quando probet, vide infra vers. vox.
Testes de auditu ex interiecto pariete, vel cortina, an & quando probent, vide infra vers. cortina.
Testes dicentes se audiuisse Titium, & Bertam se carnaliter cognoscentes regulariter probãt copulam carnalem, iuncta fama, & adminiculis, etiam quod commiscentes non viderint, ibidem num. 197 & 199. Licet alii contra num. 198
Amplia primo, vt multo magis ipsi testes probẽt quando deponunt de confessione extraiudiciali commissentium, ibi. n 200
Amplia 2. vt huiusmodi testes de auditu admittantur non solum vbi agitur præiudicium, &c agitur de defensione [illegible] onii, ibi. nu. 201. Sed etiam si agatur ad [illegible] monium contrahendum, n 202
Amplia 3. etiam quod agatur ad thori separationem, non solum excipiendo, ibid. num. 203. Sed etiam principaliter accusando, numer. 204
Amplia 4. etiam quod agatur ad ditimendum, & dissoluendum matrimonium, n. 205
Amplia 5. vt prædicti testes probent in quocunque casu, & quemcunque alium stilem agatur, ibid. num 206
Amplia 6. etiam in criminalibus, numer. 207. contra, numer. 208. & seq. Distingue, vt num 210
Amplia 7. & multo magis quando agitur de probatione adulterii, ibi. nu. 211
Amplia 8. etiam in testibus qui super copula carnali deponunt de auditu ex interiecto pariete vel cortina dicendo, puta se audiuisse strepitus, tergiuersationes, oscula, cubilis amotionem, & similia, ibi num 212
Limita 1. dummodo testes deponant de auditu proprio, secus si de alieno, ibi, n. 213
Limita 2. concurrentibus fama, & adminiculis, ibi. num 214
Limita 3. si ita iudici visum fuerit, alias secus, ibi. num. 215

B

BANNITVS.

BANNITVS propter infamiã, an & quando a testimonio repellatur, an vero admissus probationem faciat, & qualem, vide in seq. vers.
Testis bannitus cum infamis a iure reputetur, hoc ideo regulariter a testimonio repelletur, q. 56. num. 328. Licet aliqui relati, ibi nu 326. contrarium dixerint.
Amplia primo, non solum in bannito secundum terminos iuris ciuilis, sed etiam secundũ terminos statutorum & consuetudinis volentis contumacem haberi pro confesso, nam & is bannitus a testimonio repellitur, quæstio 56. num. 330
Amplia secundo, etiam in bannitis, quibus conceditur salvus conductus ad effectum testificandi, nam & hi non sunt testes integræ fidei, ibi. num. 331. & seq.
Amplia 3. etiam in bannito tolerato. Tolerantia enim non tollit testis inhabilitatem & criminis exceptionem, ibi nu. 333
Limita primo, quando bannitus testimonium ferret extra locum banni, ibi. nu. 334. Declara, vt num. 335
Limita secundo, in condemnatis, & bannitis iudicis officio nemine accusante, nam ita testimonio non repelluntur, ibi. nu 336
Limita tertio, vbi veritas per alios haberi nõ potest, ibid. num. 351
Limita quarto, quia & si bannitus a testimonio repellatur, examinatus tamẽ facit quale quale indicium, ib. n. 349. Sed hoc indicium sufficit ad inquirendum generaliter nõ autem ad inquirendum specialiter, n. 350
Limita quinto, in bannito tolerato, Is enim testimonium ferre non prohibetur, ibidem num 317. seq. vsque ad nu. 349. Vbi plurib[illegible] modis

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

[illegible] quæ [illegible], & declaratur hæc quinta limitatio.

BIRROARIVS.

BIRROARIVS propter infamiam an & quando a testimonio repellatur, an vero admissus probationem faciat, & qualem, vide in seq. versiculis.
Testis birroarius regulariter a testificatione [illegible] lunare, ib. n. 371. & 375. hicce aliqui relati, ibi n. 376. contrarium dixerint.
Amplia primo, [illegible] birroariis credatur in iis, quæ [illegible] ab acta eorum officio, & quæ [illegible] successerunt, vtputa, si dicant aliquid [illegible] de mandato iudicis, ibi. num. numero 374. sequenti.
Amplia secundo, vt nec illi credatur in iis, quæ [illegible] & sequuntur ex eorum officio. vtputa, si dicant se in executione impeditos, vel aliquæ verbalia, vel personali iniuria affectos, ib. n. 376 seq.
Amplia tertio, vt nec credatur contra eum, quem dicunt se flagranti crimine captum fuisse, ib. n. 378 & 379 Vbi declaratur hoc procedere in gravibus, secus autem in leuibus.
Limita primo, quia birroarius creditur in iis, quæ spectant ad eorum officium, vtputa, si deponunt de executione ab eis facta, vel alias, vt ib. n. 380 seq
Limita secundo, in iis birroariis, qui particulariter sunt deputati ad inquirendum & examinandum delinquentes, quod eorum [illegible] & declaratur, vt ib n. 382. seq.
Limita tertio, quia birroarius creditur, dicentibus bona, in quibus [illegible] fuit executio. spectare ad debitorem, ib licet aliqui relati, num. 387. contrarium dixerint.
Limita quinto, quia birroarius creditur si deponant ad ei defensionem, ib. n. 388. vbi etiam quod a limitatur in syndicatu pro suo officiali, præsertim si in eorum depositionibus partim dicant pro dicto officiali, & partim contra, vt n. 389
Sublimitatur hæc quinta limitatio, vt procedat duobus concurrentibus, videlicet primo, vt dicti birroarii non sient amplius ad terminia potestatis, secundo vt non sint exosi ac vilitatis, alias secus, ib. n. 390. [illegible]
Limita sexto, [illegible] testes contra [illegible] ib. n. 392
Limita septimo in bannitis, quibus [illegible] ancam iurisdictionem coguoscendi causas, & puniendi delinquentes, ib. n. 393
Limita octauo, contra alium birroarium, ibid. num. 394
Limita nono, quia eius officio facit indicium ad inquirendum generaliter, ib. n 395.
Sublimita primo, & generaliter omnes præcedentes limitationes, vt nunquam birroarii in criminalibus admittantur, nisi cum tortura, ib. n 396
Sublimita secundo, vt in omni casu non etiam birroarius sit omnino exceptione maior, nisi eius dictum sit adminiculatum, ib. num. 392, seq.

BLASPHEMATOR.

BLASPHEMATOR propter infamiam, an, & quando a testimonio repellatur, admittatur, & admissus probationem faciat, & qualem, vide in vers. seq.
Testis blasphemator regulariter non est testis omni exceptione maior, ib. n. 414
Amplia vbi [illegible] repellitur, ibidem, num. 417
Amplia [illegible] quibus multo magis [illegible] requiruntur [illegible] exceptione maiores, vt in criminalibus, matrimonialibus, & similibus, ib. n. 418
Limita primo, [illegible] blasphematore quando [illegible] manati est: secus in non condemnato, qui etiam num. 417. Contra n. 418. dicentem non condemnatum repelli a testimonio si is publicus sit, & consuetus blasphemare, aliter secus, n 419. seq.

Limita secundo, in blasphemationibus per iracundiam, q. 56. n. 214
Limita tertio, quia a & si blasphematorum depositio non testificat ad condemnandum, sufficit tamen ad torquendum, q. 56 n. 425. Declara, vt n. 426

C.

CALVMNIATOR.

CALVMNIATOR propter calumniam infamis est, ideo a testimonio repellitur, sed quando hoc verum sit. Vide in seq. versiculis.
Testis esse non potest calumniator, & de calumnia condemnatus, q 56. num. 470. & 468. vbi tamen quod in hoc multum iudicis arbitrio tribuitur.

CANONICVS.

CANONICVS pro sua ecclesia non repellitur a testificando, sed an isto casu sit idoneus testis & quando. videi. infra vniuersitates testes.

CARCERATVS.

CARCERATVS pro aliquo delicto vel debito quilis vt testis [illegible] carceribus examinari, & examinatus quidem faciat probationem, videin seq. versiculis.
Testis carceratus se non potest, dum in carcere est, q. 56. n. 480
Limita primo, dummodo testis carceratus pro criminibus [illegible] alias secus, n 18.
Limita secundo, quia iste testium numerus supplet defectum [illegible] quod [illegible] indicium, q 56 n. 2
Limita tertio, quia liberatus a carcere potest testimonium perhibere de iis, quæ vidit in carcere, q. 56. n. 483
Limita quarto, in eo qui vel criminis suspitione caret, vel in carcerem non ob crimen, sed ob aliam causam coniectus est, quæstio 56, numer. 484
Limita 5. in testamento ad pias causas, q. 56. nu. 485 Cetera vide in verbo accusatus.

CARDINALIS.

CARDINALIS testimonium, in indigna placiti probationem, an vero sufficiens & qualem, vide in seq. versiculis.
Cardinali asserenti se legatum Papæ vel a Papa [illegible] sibi aliquid commissum plene creditur etiam quod litteras suæ legationis, & commissionis non ostendat, q. 63. n. 55
Amplia nedum in Cardinali, sed etiam in quolibet alio excelso, noto, & probato viro, quæ liber alio excelso, noto, & probato viro, quæ. 63. numero 56. Declara amplationem, vt num. 58
Cardinali creditur etiam in omnibus iis, quæ veniunt [illegible] mandato sibi generali commissione, q. 63. n. 58
Cardinali legato [illegible] in iis, quę exponuntur nomine Papæ, mittentis ad eum ad quem missus est, q. 63 n. 59
Cardinali creditur etiam asserenti se in aliqua particulari causa delegatum, vel aliquid specialiter sibi commissum viuæ vocis oraculo, q 63 n. 60
Cardinali creditur in iis, quæ gesta sunt coram eo per partes. q. 63, n. 61. verum hęc conclusio de consuetudine potius quam de iure communi procedit. n. 62 & 63
Cardinali se legatum asserenti, vbi de præiudicio tertii agitur non creditur nisi [illegible] nis literas ostendat, q 63, n. 64
Cardinali non creditur, vbi agitur de testii præiudicio, & asserenti aliquid quod finem iurisdictionem non concernat, q. 63 n. 65
Cardinali aliquid de facto proprio asserenti non creditur, vbi agitur de tertii præiudicio, q. 63 num. 66
Cardinali aliquid de ordine Papæ, Papa præsente, & [illegible] plene creditur etiam in præiudicium [illegible] q. 63. num. 67. licet alii contra, num. 68
De consuetudine Romanæ Curiæ creditur Cardinali aliquid asserenti etiam in præiudicium tertii, q 63 n. 69 Declara hanc conclusionem tribus modis, vt n. 17, 71. & 72
Cardinali, plusquam alteri testi, creditur, q. [illegible] num. 73
Cardinali legato non creditur in iis [illegible] tionis naturam transeunt, & sunt [illegible] cialiter reservata, q. 63. nu. 74. Declara [illegible] conclusionem duobus modis [illegible] n. 75. seqq.

CAVSSA PROPRIA.

CAVSSA PROPRIA repellit testem a testificando, sed quando dicatur testis in causa propria deponere, & de materia, vide [illegible] interesse habens in causa.

CAVSSA SIMILIS.

CAVSSAM similem habens [illegible] instantiam producitur, [illegible] do, sed an hoc verum sit & [illegible] quis in proposito habere [illegible] de materia vide infra vers. [illegible] causa.

CAVSSA CRIMINALIS.

CAVSSA criminalis repellit testi[illegible] ptione maiores, verum aliqui [illegible] habiles admittuntur, vide [illegible] ria, versiculis, crimi[illegible]

CÆCVS.

CÆCVS an possit testimonium [illegible] iis quæ vidit, & audiuit tempore [illegible] antea. vide in seqq versiculis.
Regula sit, negativa, quod se [illegible] nio repellitur q. 61 n. 21 licet [illegible]
Amplia primo, & multo magis [illegible] inuenerit, q. 61. n. 22
Amplia 2 in testamentis, q 61, n 23
Limita 1. in iis, quæ non visu, sed [illegible] pitur, & hoc quando cæcus [illegible] voces notas habet, q. 61. n. 24
Limita secundo, vt cæcus possit [illegible] ferein stipulatione, & actione [illegible] q. 61 n 25
Sublimita primo, has duas limita[illegible] modo cæcus taliter habeat [illegible] trahentium, & loquentium, vt [illegible] fit, aliter secus q. 61. n 26
Sublimita secũdo, vt quando cæcus deponit de auditu etiam in casu alias permisso, non est tamen integræ fidei, & omni [illegible] ception ma[illegible] ior, q 61. n 27, sed contra nu 31, declara vt d. num 31
Sublimita tertio, vt isto casu cæci testimonium non induca[illegible] probationem, sed tantum [illegible] stimationem, q. 61. n 28
Sublimita quarto, vt testimonium cęci de auditu recipiatur in ciuilibus, secus in criminalibus, q 61. n. 30
Limita tertio, hanc regulam, quando cæcus deponit de iis quæ vidit ante cæcitatem, q. 61. num 32
Limita quarto, in probatione adulterii, vel vbi agitur de probatione matrimonii, q. [illegible] num 33
Sublimita primo, hanc quartam limitationem dummodo cæcus deponat de re cadente [illegible] sensu auditus, secus si de re cadente in [illegible] visus, q 61. n 34
Sublimita secundo, quando agens [illegible] contrahentium, vel declarationem [illegible] dubium, q 61. n 35

CEDENS

CEDENS pro cessionario, an, & [illegible] testis esse possit, & quam faciat [illegible] vide in seqq versiculis.
Regula prima sit, quod cedens [illegible] testimonium ferre non pot[illegible]
Amplia 1 nedum [illegible] quando [illegible] de rei cedit tenetur, q. [illegible]
Sed etiam quando nunc [illegible] netur, n. 337
Licet contrarium teneatur [illegible] num 342
Limita primo hanc primam [illegible] in casu in quo cedens de eo [illegible] tur in toto repellatur, licet [illegible] non sit quia quanta sit ea [illegible] dicis arbitrio remittitur, q [illegible]
Limita secundo eandem [illegible] do cedit [illegible] repelli [illegible] inter [illegible]
Empt[illegible] illo sint fact[illegible] [illegible] [illegible]

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

... tamen aliquam præsumptionem ... hæc præsumptio transfert ... probandi contrarium in aduersa... n. 41 & seq.
... admiculatur, & admiculatum ... rationes, ib. n. 56
... dicit facit semiplenam proba... contra n. 42 & 43
... de auditu admiculatum aliis ... plene probat, ib. nu. 44 & 45. Declara quomodo iunctus materiam qua per ... probatio habeatur pro vera probatio... secus, num. 46. Declara, quia adhuc ... arbitrium credere, & non credere ... monio auditui, nu. 47
... de auditu, an & quando plene pro... sumptionis semiplenum est, ibi num. 47. ... 52
... probat plene, in iis quæ ... testes, specialis, ibid num. 48. item ... quando deponunt testes super materia ... est habere testimonium de o... tudine, num. 49 Prout etiam ... testium, & difficilis proba... dummodo ca... & ad... Limita dummodo ... & eum ... agentis, nu. 53
... num de auditu admittitur in causa, in ... ca fœtus fidem facit prout ... causa ... denunciationis, ibi nu. 54
... de auditu admittitur in iis, quæ ... testium, vel testium, vel potius, ibi n. 55
... auditu admittitur, ad defen... ib. nu. 56
... in tantum plene probat contra pro... ib. nu. 57. Amplia etiam quod te... nu. 59. Amplia 2. non solum in ... sed etiam in criminalibus, nu. 60. Li... dummodo pro iudicatur, etiam depositio testis ... secus, nu. 58
... non um de auditu admittitur, & plene probat vb. non agitur de præiudicio alterius, ibid num. 61
... probatur, & probat in omni casu in quo ... tatur testimonium de credulitate, ibid. ... 62
... admittitur in probatione filiationis, ib. nu ... Contra n. 64. Distingue, vers. n. 65
... auditus in probatione consanguinitatis ... d num. 66
... auditus in probatione metus in causa ... matrimoniali, ib nu. 67
... admittitur in crimine fraudatæ hæreditatis, ibid num. 68
... admittitur in causa possessorii, ibid. nu. 69. ... Declara vt nu. 70
... probatur in probando examen testium ... receptorum ad perpetuam rei memoriam, ... num. 71
... admittitur in causa matrimonii, ibi n. 72. ... admittatur quando agitur de dissolu... ... 73 & seq.
... auditus nunquam probant si nomi... ... cunt se audiuisse ib. n. 75. ... sufficit testem dicere se non ... num. 76. Amplia 2 vt talis actoris ... habeat sibi proprio nomine ipsius ... Amplia 3 vt etiam si non inter... testis debeat nominare eos, a quibus ... num. 78
... de auditu nunquam probat, nisi illi a quibus dicit se audiuisse sint plures quam vnus, ... Limita 1 quando is a quo testis ... dicit se audiuisse, qui actum gessit, quia ... sufficit illum tantum nominare fructo... n. 80. Limita 2. quia nō est necesse quod ... nominati a teste audiuerint ab aliis ... quia sufficit quod audiuerint ab v... procedere in infinitum, n. 81. Li... & ... sufficit quod testis nominet vnū ... & de ceteris a pluribus alius ... num recordatur, nu. 82. De... vnius, vt n. 83 Limita 4 quando ... probando memoriam exstare, quia
Testis qui dicit se cognouisse hominem ad ... gem, an & quando probet, vide infra vers. vox.
Testes de auditu ex interiecto pariete, vel cortina, an & quando probent, vide infra vers. cortina.
Testes dicentes se audiuisse Titium, & Bertam se carnaliter cognoscentes regulariter probāt copulam carnalem, iuncta fama, & admiculis, etiam quod commiscentes non viderint, ibidem num. 197 & 199. Licet alii contra num. 198
Amplia primo, vt multo magis ipsi testes probēt quando deponunt de confessione extraiudiciali commissentium, ibi. n. 200
Ampla 2. vt huiusmodi testes de auditu admittantur non solum vbi ... præiudicium, & agitur de defensione ... monii, ibi. nu. 201. Sed etiam si agitur ad ... monium contrahendum, n. 202
Amplia 3. etiam quod agatur ad thori separationem, non solum excipiendo, ibid. num. 203 Sed etiam principaliter accusando, numer. 204
Amplia 4. etiam quod agatur ad dirimendum, & dissoluendum matrimonium, n. 205
Amplia 5. vt prædicti testes probent in quocunque casu, & quemcunque alium statum agatur, ibid. num 206
Amplia 6. etiam in criminalibus, numer. 207. contra, numer. 208. & seq. Distingue, vt num 210
Amplia 7. & multo magis quando agitur de probatione adulterii, ibi. nu. 211
Amplia 8. etiam in testibus qui super copula carnali deponunt de auditu ex interiecto pariete vel cortina dicendo, puta se audiuisse strepitus, tergiuersationes, oscula, cubilis amotionem, & similia, ibi num 212
Limita 1. dummodo testes deponant de auditu proprio, secus si de alieno, ibi, n. 213
Limita 2. concurrentibus fama, & admiculis, ibi. num 214
Limita 3 sitta iudici visum fuerit, alias secus, ibi. num. 215

B

BANNITVS.

BANNITVS propter infamiā, an & quando a testimonio repellatur, an vero admissus probationem faciat, & qualem, vide in seq. vers.
Testis bannitus cum infamis a iure reputetur, hoc ideo regulariter a testimonio repelletur, q. 56 num. 328. Licet aliqui relati, ibi nu 326. contrarium dixerint.
Amplia primo, non solum in bannito secundum terminos iuris ciuilis, sed etiam secundū terminos statutorum & consuetudinis volentis contumacem haberi pro confesso, nam & is bannitus a testimonio repellitur, quæstio 56. num. 330
Amplia secundo, etiam in bannitis, quibus conceditur saluus conductus ad effectum testificandi, nam & hi non sunt testes integræ fidei, ibi num 331. & seq.
Amplia 3. etiam in bannito tolerato. Tolerantia enim non tollit testis inhabilitatem & criminis exceptionem, ibi nu. 333
Limita primo, quando bannitus testimonium ferret extra locum banni, ibi. nu. 334. Declara, vt num. 335
Limita secundo, in condemnatis, & bannitis ... officio nemine accusante, nam in a testimonio non repelluntur, ibi. nu 336
Limita tertio, vbi veritas per alios haberi nō potest, ibid. num. 351
Limita quarto, quia & si bannitus a testimonio repellatur, examinatus tamē facit quale quale indicium, ib n. 349. Sed hoc indicium sufficit ad inquirendum generaliter nō autem ad inquirendum specialiter, n. 350
Limita quinto, in bannito tolerato, Is enim testimonium ferre non prohibetur, ibidem num 337. seq. vsque ad nu. 347. Vel plutibus modis

R
Repetição de imagem
Repetition of image

Iurisconsulti Romani, De ...

modis ampliatur, & declaratur hæc quinta limitatio.

BIRROARIVS.

BIRROARIVS propter infamiam an & quando a testimonio repellatur, an vero admissus probationem faciat, & qualem, vide in seqq. versiculis.
Testes birroarii regulariter a testificando repelluntur, ib. n. 371. & 373. Licet aliqui relati, nu. n. 372. contrarium dixerint.
Amplia primo, vt nec birroarii credatur in iis, quæ sunt annexa eorum officio, & quæ illud antecedunt, vtputa, si dicant aliquid fecisse de mandato iudicis, ibidem, numero 374. sequenti
Amplia secundo, vt nec illi credatur in iis, quæ pendent, & sequuntur ex eorum officio vtputa, si dicant se in exsequutione impeditos, vel aliqua verbali, vel personali iniuria ... ibi. n. 376 seq.
Amplia tertio, vt nec creditur contra reum, quem dicunt in flagranti crimine captum fuisse, ib num 378 & 379. Vbi dicitur hoc procedere in grauibus, secus autem in ... bus.
Limita prio, quia birroarii creditur in iis, ... specificabunt ... officium, vtputa, si deponant de exsequutione abs facta, vel ... ibi. n. 380 seq
Limita secundo, quia birroarius, qui particulare ... debet ... monendum, & capiendum ... quod exemplificatur, & ... ibi. n. 382 seq
Limita tertio, quia birroarius creditur, dicenti ... bonum ... bonum innocentiæ, ib ... seq
Limita 4 vt birroarii credatur, circumstantibus bonis, in quibus facta ... exsequutio, specialis ... locum, ibi. n. 383. quia ... qualitatum, numero ... quatenus dicunt.
Limita quinto, quia birroarius creditur si deponat ... monem, ib. n. 388. vbi dicitur quod ... mittuntur in syndicatu pro iuris officium, præsertim si in eorum depositionibus ... partium dicant pro dicto officiali, & partium contra, vers. 389
Sublimitatur hæc quinta limitatio, vt procedat in ... duobus concurrentibus, videlicet primo, vt dicti birroarii non sint amplius ad seruitia potestatis, secundo vt non sint extremæ vitæ... alias secus ib. n. 390. sequenti.
Limita sexto, vt etiam in syndicatu possint esse testes contra suam potestatem ib. n. 392
Limita septimo in baiulis, qui habent annexam ... iurisdictionem cognoscendi causas, & ... ibi. n. 393
Limita ... contra aliquem birroarium, ibid. ...
Limita nono contra eius depositio facta in dictum ... ad ... num generaliter ib n. 395 ... & generaliter omnes præcedentes limitationes, vt nunquam birroarii ... criminalibus admittantur, nisi cum tortura, ibi. n. 396
Sublimita secundo, vt in omni casu nunquam birroarius ... omni exceptione maior, nisi ... iudicum sit admiculatum, ib. num. 392, seq.

BLASPHEMATOR.

BLASPHEMATOR propter infamiam, an, & quando a testimonio repellatur, admittatur, & admissus probationem faciat, & qualem, vide in versi seqq.
Testis blasphemator regulariter non est testis omni exceptione maior, ib n. 414
Amplia 1. quia imo in totum repellitur, ibidem, num. 445
Amplia 2. in causis grauibus, in quibus multo magis testes requiruntur omni exceptione maiores, vt in criminalibus, matrimonialibus, & similibus, ib n. 416
Limita primo, vt regula procedat in eo blasphematore qui de blasphemia condemnatus ... secus in non condemnato, qu. 56 num. 417. Contra n. 418. dic etiam non condemnatum ... testimonio sibi publicus sit, & ... blasphemare, aliter ...

Limita secundo, in blasphematoribus ... eundiam, q. 56 n. 21
Limita tertio, quia & ... blasphematorum ... sitio non tollificat ad ... tamen ad torquendum, q. 56 n. 422. Declara, vt n. 425

C.

CALVMNIATOR.

CALVMNIATOR propter calumniam ... infamis est, ideo a test. nonio repellitur, sed quando hoc verum sit. Vide in seqq. versiculis.
Testis esse non potest calumniator & de calumnia condemnatus, q. 56 num. 427. & 428. ... tamen quod in hoc multum ... tributur.

CANONICVS.

CANONICVS ... fama credendo ... tura testificando ... nem testis & ... tebus.

CARCERATVS.

CARCERATVS ... vel debet ... potest vti teste in ... exa ... quia ... dem ... eo q. 56 n. 429
Testis esse ... non potest, dum in carcere est q. 56 n. 429
Limita primo, duplici modo testis carceratus pro crimine ... testificabitur, n. 8.
Limita secundo ... pretium ... piet directum ... quod ... mentum, q. 56 n. 432
Limita tertio, quia liberatus a carcere ... fuerit, ... habere de ... eo q. 56 n. 433
Limita quarto, quia vel ... carcere ... alium ... mati 434
Limita ... ad ... 105 Secus ... vide ...

CARDINALIS.

CARDINALIS ... manu ... quatenus, videas ...
Cardinalis ... Ibi aliqui ... quod ... non ostendat ...
Cardinalis ... Ibi ... excellentiæ ... 1059. Declara ... num. 37
Cardinalis ... ventus ...
Cardinalis ... in ... in ... in

...cet non faciat plenam ...
...tamen aliquam præsum...
...ne ceperit mutio trans...
...contrarium in aduersa...
...numeretur, & aduu...
...b n 86
...facit sem plenam pro...
...contra n 42 & 43
...se audire inimicorum suos ...
...probabilis nu 44 & 45 De...
...de iuramento in item ...
...pro vera probatio...
...numero 45 Declara...
...adhuc ...
...arbitrium ...
...de tabellam & quando plene pro...
...testium est, ibi num 47...
...probat plene ...
...ibid num 48 Item ...
...deponunt testes super materia ...
...est videri testimonium de o...
...Prout etiam ...
...& alteri probi...
...ad mandato de ex...
...& ad...
...ex negligentia, & cum...
...se causa admittitur in causa...
...ne facit probatur, etiam ...
...ab...
...ad...
...ad defen...
...plene probat ...
...etiam quod te...
...Ampliat non tollitur in...
...de eis in criminalibus, nu 66 ...
...modo probatur, etiam depositio...
...secus nu 68
...de auditu admittitur, & plene ...
...non agitur de præiudicio alterius, ...
...& probat in omni casu in quo ...
...testium de credulitate, ibid.
...tur in probatione filiationis, ib nu ...
...Limita 6. Distingue, vt n 65
...testium probatione consanguinitatis ...
...tur in probatione metus in causa ...
...ib nu 6...
...in crimine fraudatæ hæreditatis ...
...num 68
...in causa possessorii, ibid. nu 69.
...in probando examen testium ...
...ad perpetuam rei memoriam, ...
...causa matrimonii, ibi n 72.
...quando agitur de dissolu...
...& seq.
...quam probant si nomi...
...sunt se audiuisse, ib n 75.
...credem dicere se non ...
...Ampliat 2 vt talis actoris ...
...probet ibi proprio nomine ipsius ...
...Ampliat 3 vt etiam si non inter...
...nominate eos a quibus ...
...n 8
...tantum probat, nisi illa a qui...
...se audisse sint plures quam vnus, ...
...Limita 1 quando is a quo testis ...
...qui actum gessit, quia ...
...tium tantum nominare in actore...
...Limita 2 quia non est necesse quod ...
...nominati a teste audierint ab aliis ...
...sufficeret quod audierint ab vno...
...secus ...
...quod testis nominet vnū ...
...& ...
...a pluribus aliis ...
...nu 82 De...
...Limita 4 quando ...
...modo memoriam exstare, quia
...tum: sufficiat quod testis dicat se audiuisse ab vno tantum. num 84
Testes de auditu nunquam probant, nisi illa a quibus testes dicunt se audiuisse sint personæ graues fide digni, non interessatæ non suspecti & omni exceptione maiores. n 85 & seq.
Testes de auditu nunquā probant, nisi illa a quibus dicunt se audiuisse sint eædem personæ, secus si diuersæ, ibi nu 87 Declara hanc conclusionem vt nu 88 & seq.
Testes de auditu nunquam probant, quando illa a quibus dicunt se audiuisse sint viui, ibid. num 92
Testimonium de auditu ad hoc, vt plene probet, debent esse plures testes, & sic vnus non sufficit, ibid num 93
Testes de auditu nusquam probant nisi sint personæ graues, fide digni, & omni exceptione maiores ibi nu 94 Ampliat qua hæc qualitas est articulanda, & probanda, nu 95
Testes de auditu ad hoc, vt probent debent deponere se audiuisse antichristem motam, ib nu 96 Ampliat nu 97 Limita vt nu 98
Testes de auditu non probant, nisi etiam dicant se credere verum esse, id quod audiuerunt, ib. num 99
Testes de auditu non probant, nisi etiam se intellexisse, quod audiuerunt, ibi n 100
Probatio per testimonium de auditu est fragilis, suspecta, & facile proterribilis, & propterea si in aliquo deficiat producentem non relevat, ibidem n 101
Testimonium de auditu, tam proprio, quam alieno, quam fidem faciat iudicis arbitrio remissum est, ibi num 102
Testes de auditu, an & quando probent consanguinitatem, vide infra verbo consanguinitas.
Testes de auditu & quando probent in antiquis vide supra verb antiquum.
Testes de auditu probant confines, quando sunt in mutis antiquis, ibi nu 130
Item probant fideicommissum, ibi n 131
Item probant ius patronatus, ib n 132
Auditus duplex est, aut proprius, aut alienus, & quando testis dicatur deponere de auditu proprio, vel alieno, ibi n 146
Quando Doctores loquuntur de testibus deponentibus de auditu simpliciter, intelliguntur de auditu alieno, & non de proprio, ibidem n 147
Testes deponentes de auditu proprio, veluti a parte aliquid promittente, vel stipulante pro ne probant, numer 148 & 150. licet contra, num 149
Testis in his quæ percipiuntur gustu tactu, vel odoratu non est necesse quod deponant per sensum visus, vel per sensum auditus, sed sufficit, si deponant per alium sensum quo res illa percipitur, ibid num 151
Testes de auditu proprio probant, siue deponāt affirmatiue, siue etiam negatiue, ib 152
Testes de auditu proprio, probant cōfessionem alicuius, non solum in ciuilibus, ibid nu 153. Sed etiam in criminalibus, nu 154 Declara, vt num 155
Testes de auditu proprio probant, quando agitur de probatione alicuius rei quæ nō mihi per sensum auditus percipitur, vel in qua solaverborum expressio sufficit, ibi nu 156
Secus autem in his in quibus nō sufficit sola verborum expressio, sed opus est aliquo actu, vel in his, quæ non auditu, sed visu percipiuntur, ibid. num 157
Testis de auditu proprio probat etiam si deponat super actu, qui visu conueniat, quando sensus auditus non est omnino improportionabilis tali actui, ibi nu 158
Testimonium de proprio auditu valet in his, quę sunt perceptibilia visu, & auditu simul, ibid. numer 159. contra, numer. 160. Distingue, vt num. 161
Testes de auditu proprio probant, quando sunt rogati a partibus, secus si non sint rogati, ibidem num. 162. contrarium est verius quod immo creditur, etiam quod non sint rogati, num 163
Testis qui dicit se cognouisse hominem &c. eundem, an & quando probet, vide infra verbum vox.
Testes de auditu ex interuallo parietis, vel cortinæ, an & quando probent, vide infra verbum cortina.
Testes dicentes se audiuisse Titium, & Bertam se carnaliter cognoscentes regulariter probāt copulam carnalem, iuncta fama, & adminiculis, etiam quod commiscentes non viderint, ibidem num 197 & 199 Limit alia contra num 198
Ampliat primo, vt multo magis ipsi testes probēt quando deponunt de confessione extrajudiciali commiscentium, ibi n 200
Ampliat 2. vt huiusmodi testes de auditu admittantur non solum vbi ... præiudicium, & agitur de defensione ... num, ibi nu 203 Sed etiam si agitur ad ... monium contrahendum, n 202
Ampliat 3. etiam quod agatur ad thori separationem, non solum excipiendo, ibid num 203 Sed etiam principaliter accusando, numer 204
Ampliat 4. etiam quod agatur ad diuortium, & dilatandum matrimonium, n 205
Ampliat 5. vt prædicti testes probent in quocunque casu, & quemcunque alium finem agatur, ibid. num 206
Ampliat 6. etiam in criminalibus, numer. 207. contra, numer. 208. & seq. Distingue, vt num 210
Ampliat 7. & multo magis quando agitur de probatione adulterii, ibi nu 211
Ampliat 8. etiam in testibus qui super copula carnali deponunt de auditu ex interuallo parietis vel cortinæ dicendo, puta se audiuisse strepitus, et iactationes, oscula, cubilis amotionem, & similia, ibi num 212
Limita 1. dummodo testes deponant de auditu proprio, secus si de alieno, ibi, n 213
Limita 2. concurrentibus fama, & adminiculis, ibi num 214
Limita 3 nisi tales iudices visum fuerit, alias secus, ibi num 215

b

BANNITVS

BANNITVS propter infamiam an & quando a testimonio repellatur, an vero admittatur ad probationem faciat, & qualem, vide infra versic. vox.
Testis bannitus cum infamis a iure reputetur, hoc ideo regulariter a testimonio repellitur, q. 96 num. 328. Licet aliqui relati, ibi nu 326. contrarium dixerint.
Ampliat primo, non solum in bannito secundum terminos iuris ciuilis, sed etiam secundū terminos statutorum & consuetudinis volentes contumacem haberi pro confesso, nam & is bannitus a testimonio repellitur, quæstio 56. num. 330
Ampliat secundo, etiam in bannitis, quibus concessum fuit saluus conductus ad effectum testificandi, nam & hi non sunt testes integræ fidei, ibi num 331. & seq.
Ampliat 3 etiam in bannito tolerato. Tolerantia enim non tollit testis inhabilitatem & criminis exceptionem, ibi nu 333
Limita primo, quando bannitus testimonium ferret extra locum banni, ibi. nu 334 Declara, vt num. 335
Limita secundo, in condemnatis, & bannitis ... dicis officio nemine accusante, nam ita a testimonio non repelluntur, ibi. nu 336
Limita tertio, vbi veritas per alios haberi nō potest, ibid num 351
Limita quarto, quia & si bannitus a testimonio repelliatur, examinatus tamē facit quale quale indicium, ib n 349. Sed hoc indicium sufficit ad inquirendum generaliter nō autem ad inquirendum specialiter, n 350
Limita quinto, in bannito testimoto, Is enim testimonium ferre non prohibetur, ibidem num 352 seq. vsque ad nu 347 ... pluribus modis

modis ampliatur, & declaratur hæc quinta limitatio.

BIRROARIVS.

BIRROARIVS propter infamiam an & quando a testimonio repellatur, an vero admissus probationem faciat, & qualem, vide infra versiculis.
Testes birroarii regulariter a testimonio repelluntur, ibi n 371 & 372 ... n 372. contrarium dixerunt.
Ampliat primo, vt nec birroarius excludatur in his, quæ sunt annexa eorum officio, & quæ illud antecedant, vtputa, si deferat aliquid ... de mandato iudicis, ibidem, numero 377 sequentia
Ampliat secundo, vt nec illi credatur in his, quæ pendent, & sequuntur ex eorum officio, vtputa, ... quatenus ex sequutione ... vel aliquo verbali, vel personali interrogatorio ... ibi nu 378 seqq
Ampliat ... vt nec credatur contra ... quæ videntur ... Vide latius nu 378 & ...
... ordinarius, qui participat ... ordinarium, & ... ampliatur, & ... ordinarius, dicendo ... ius ... ius canonicum, ... ordinarius credatur in depo... ... n 393. de iactis
... præsentia, vtrum in iudicatu ... ... ordinarium potestatem ... n 392
... secundum bonos, qui bene ... ... dictione cognoscendi casus, &c ... n 393 ... eadem bonitatem)
... debeat ... ...

regulam, vt nec valeat cautela per
quas admittuntur ad testificationem
olle pro crimine alio testificari nec
valeat, & quando, d. quæst. 60.
n. 342. & seq.
Sed an filii confessi possint esse testes pro cessionario, d. quæst. 60. n. 348. vbi remittitur.
Limita regulam, quando ecclesia omnia
iura amittit, quæ 60. nu.
est verius, n. 348.
consensu partium, quæ 60.
non probat pro cessio-
Limita regulam
Limita regulam, vt
confessione necessa-
& quando, d. quæst. 60. n. 358
Solutio de evictione non tenetur, d. quæst. 60.
Quam tenerentur plures Doctores relati,
vt d. quæst. 60 n. 367
CIVIS BONIS.
CIVIS BONIS, propter infamiam a
electus, & si admittatur, quam
testificationi probationem, vide ibi vers.
electus.
CITATIO.
Citatio partes non citata examinati, non probant
quæst. 72. n. 1
Testes in citatione contestatam, & ad perpetuam
rei memoriam non possunt examinari, nisi
partes citata, ibid n. 2. Sed an dicto casu requi-
ratur decreto personalis, vel sufficiat citatio
ad litem, num. 3. & sequent. & an unica
sufficiat citatio, vel plures requirantur, num.
11. Dicit tamen sunt casus, in quibus citatio
non requiritur, quando examinantur testes
ad perpetuam rei memoriam de quibus re-
mittitur, nu. 9. 15. & 11. de hac materia dixi a-
tius in materia testium examinatorum ante
litem contestatam, quæstio 76 numer 141 &
seqq.
Citatio non requiritur in receptione, & exami-
natione testium, non etiam requiritur in productio-
ne, & examinatione articulorum, q. 72 n. 12
Testes citati non examinari parte non citata,
ob. nisi constaret talis solemnis ta-
citatio, ib nu 13
Citationis formulæ, vel in quibus pro-
cedi possit sine strepitu, & fi-
gura iudicij, n. 14
Citatio mercatorum in quibus agi-
tur de causa sine solemnibus, ib. n. 15.
Citationes non proceditur manu regia, ibidem,
n. 16
Citatio sola facti veritate inspe-
cta, ibidem
Citatio iudice habente quod libet
non citata nihil
ibidem, n. 18
Testes non citata

manendum & probandum, ibid. num. 21. & 23. licet contra, ibi n. 22. quod tamen declara tribus modis, vt numero 24. 25. & 26
Testes non possunt examinari parte non citata etiam coram iudice delegato, ib n. 27
Et eadem quod causa tractetur coram principe, ibidem
Citatio requiritur etiã in publicatione testium ib. n. 28
Testes examinati parte non citata non probant etiam quod sint omnes, ibi n. 30. tam in civilib. quam criminalibus n. 31
Testes examinati parte non citata non probant etiam contra producentem ibi n. 32
Testes examinati parte non citata non probãt, etiam quod fuerint per viam cum interro-
gatorio iuridem partis, ibid. num 33. contra num. 34
Testes solemnes citationis faciendæ in receptione, & e-
xaminatione testium ib n. 35
Testes examinati parte non citata probant in plu-
ribus casibus.
1. Vbi periculum est in mora, ib n. 36
2. Quando agitur contra debitorem suspectum fugitivum, ib. n. 37
3. Quando est timor mortis, vel absentia ipso-
rum testium, ib. nu. 38. Quod tamen declara tribus modis, vt n. 39. & seqq.
4. Quando timetur potentia aduersarii, ib. nu. 43 Declara vt n. 44. 45. & 46
5. Quando testis est omnino exceptione maior, & nihil opponi potest ib. n. 47. contra n. 48
6. Quando dicto testi omnino standum est, vel ex partium conuentione, vel ex iuris te-
statoris, ib n. 49 contra n. 50
Quando fiunt informationes super ha-
bilitate, vel inhabilitate personæ, ib n. 51 Declara, vt nu. 52
7. Quando agitur de probando casum, pura
nauf agium, vel tantum factum in longin-
quis partibus, ib. d. nu. n. 53. Declara, vt nu. 54. & 55
8. In probatione consuetudinis, ib nu. 56. Declara, vt n. 57 & 58
9. Quando agitur coram iudice procedente
inspecta equitate naturali, ib n. 59
Et idem quando agitur coram iudice, qui pote-
stiudicare secundum suam conscientiam, ib n. 60
Et idem quando agitur coram arbitratore, ibid.
num 61
Et idem quando agitur coram iudice proce-
dente sine strepitu & figura iudicij, ib n. 62
11. In probatione mortis, ib nu. 63 Declara, vt
num. 64 & 65
12. Quando testis alias examinatus declarat
dictum suum, ib n. 66 contra n. 67
13. Quando examinatur mulier regulariter
in domo, ib n. 68. contra n. 69
14. Quando testis deponit se audisse ab aliis apud
bonos, & graues viros, non inspecta tota facti
veritate, procedit tacite n. 70
15. In causa spolij, & offensionis, ib. n. 71
16. Vbi est mutuo vel consuetudine introdu-
ctum vt testes examinati parte non citata,
ibi n. 72. contra n. 73
17. De consensu partium ib. n. 74
18. Quando pars est præsens ib. n. 75
19. Quando pars fuit monita a iudice, ibidem,
nu. 76
20. Quando pars citata noluit comparere, ibi.
num. 77
Sed an citatio ista requiratur personalis, vel suf-
ficiat edictorum, ib n. 78 & seqq.
Et an sit citatio, ad effectum, an veto trina, &
peremptoria, ibidem, num. 82. & seq.
Et an recipiatur citatio in actu depositionis te-
stium, vel in actu iuramenti, ib. num 85
seq.
Inhabilibus parte non citata exami-
natis probat. ib. n. 87
Quando agitur per viam accusationis
parte non citata non faciunt
monitorium, ib n. 91
contra n. 90
Distingue, quod licet non faciant indicium, fa-
ciunt tamen argumẽtum, & præsumptionem, vel argumentum, nu. 92. Resolue vt num. 93
Testes examinati parte non citata non faciunt indicium ad torturam, ib. nu. 94. fallit contra hominem vilem, & malæ famæ, n. 95. contra num. 96
Testes in tortura quando repetuntur, adhuc re-
quiritur citatio partis, ib. n. 97
Testes examinati parte non citata non probant coram quocunque iudice habente libertum, & absolutum arbitrium, ibid num. 98. & seq. vbi infertur ad iudices Gubernatoris Vrbis.
Testes recepti contra contumacem probant
parte non citata nec eo contradicente est ne-
cessaria repetitio, ib. n. 100. contra n. 101 Declara, vt n. 102
Testes possunt repeti parte non citata quando
iudex procedit ex officio, & per inquisitio-
nem, ib n. 103. contra num. 104. Distingue de generali, & speciali inquisitione, nu. 105. contra distinctionem, nu. 106. Resolue, vt nu. 107 & 108
Testes super notorio recipiuntur parte non ci-
tata, ib. n. 109. declara duobus modis, vt n. 110 & seqq.
Testes super fama recipiuntur parte non citata,
ib. n. 113
Testes super absentia rei recipiuntur parte non
citata, ib. n. 114
Testes in crimine hæresis recipiuntur parte non
citata, ibid. num. 115 Declara, vt numero 116. & seqq.
Testes in crimine læsæ maiestatis recipiuntur
parte non citata, ib. num. 120. contra num. 121
Testes in crimine assassinii recipiuntur parte
non citata, ibid. num 122. contra num 123. & 124
Testes contra dissolutores stratarum insignes,
incendiarios, raptores, & committentes atro-
cissima crimina recipiuntur parte non citata
ibi n. 125 contra n. 126
Testes recepti parte non citata probant quando
agitur ad pœnam ipsorum incurrendam, n.
127. contra n. 128
Testes mortui probant etiam non recepti parte
non citata, ib. n. 129 & seqq contra n. 133
Testes sine citatione partis examinati sufficiunt
ad captiuram, ib. n. 134
Testes pro informatione & instructione Curiæ
recipiuntur parte non citata, ib. num. 135. Re-
tamen comparente est necessaria repetitio pro-
cessus, nu. 136
Testes recepti parte non citata probant quando
iuramentum in quo sufficiunt argumenta
vel præsumptiones, ibidem, nu. 137 contra
num. 138
Confrontatio testium cum reo est facienda non
solum quando contradicunt reo, sed etiam
quando eorum examen quomodocunque
reum afficiat, ib. n. 140 & seq.
Iudex non potest cogi ad confrontandum reum,
si magis expediens iudicauerit illum repete-
re, ib n. 142. & seq.
Testes confrontati cum reo an possint postea
repeti cum eiusdem rei interrogatorio, ib n.
144. & seqq
Testes in confirmatione debent iterum iurare
ib. n. 148
Testes quos reus habuit pro rite, & recte exa-
minatis probant contra ipsum etiam sine ci-
tatione recepti, ibid nu. 149. Limita I. Quia
adhuc debent cum interrogatoriis rei repeti
sibi petat, num 151. Præterea sunt declara-
tione referuauit sibi ius repetendi, n. 152. Li-
mita II. Quando reus in eadem declaratio-
ne excepisset mortuos, & absentes, num 153.
Limita III. Quia adhuc potest excipere con-
tra testium personas, & dicta, numero 154.
Limita IIII. Quia non sufficit iudicem ha-
buisse testes pro rite, & recte exam. natis, si
non necessaria expressa declaratio rei,
Procu

Procuratoris habentis speciale mandatũ, nu. 155. Limita 5. Quia re integra in tali declaratione datur pœnitentia, num. 156. Limita 6. Quia reus non potest cogi ad faciendum talem declarationem, nu. 157. contra, num. 158. Prima opinio procedit in Vrbe. Secunda autem in statu Ecclesiastico, nu. 159 & 159
Testes ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam an & quando possint examinari parte non citata, q. 76. nu. 141. & seqq.
Citatio an requiratur in concessione remissoriæ, vide infra verbo remissoria.
Testis an & quando debeat citari ad se examinandum, q. 80. nu. 8. & seq.
CITO.
Cito nimis, aut tarde nimis respondens, suspectus redditur, & de materia, vide infra, verb. Interesse habens in causa.
CIVIS.
Civis pro sua vniuersitate testimonium perhibere non prohibetur, sed hoc an verum sit, & quando, vide infra, verb. vniuersitatis testes
CLERICVS.
Clericus contra laicum in testem an admitta-
tur, & admittatur quam faciat probationem, vide seqq. verb.
Regula prima, quod Clericus contra laicum non potest examinari, q. 61 nu. 57. Licet alii contra, num. 58
Ampliat primo, & multo magis in crimine cuius pœna sit sanguinis propter irregularitatis pe-
riculum, ibid nu 59
Ampliat secundo, etiam in clerico in minoribus ordinibus constituto, ibid nu. 60
Ampliat tertio, vt nec etiam indicium faciat, ibid num. 61
Ampliat quarto, & generaliter, vt in omnibus se-
cularibus negotiis, & coram iudice laico te-
stificare nequeant, ibid nu. 62
Ampliat quinto, etiam in instrumentis laicorũ, vide n. 63 Contra, nu. 64
Limita primo in crimine ex quo sequitur pœna
criminis læsæ maiestatis, ibid. nu. 65. Sed con-
tra nu. 66. & 67
Limita secundo, vbi non agitur de pœna sangui-
nis, ibi nu. 68 Declara vt nu. 69
Limita tertio, quando clericus examinatur co-
ram iudice ecclesiastico, & super ecclesiastico
crimine, ibid. nu 70
Limita quarto, vbi veritas aliter haberi non po-
test, ibid nu. 71. Declara, vt nu. 72
Limita quinto, quando clericus examinatur nõ
super delicto, sed super aliquo actu remoto a
maleficio, licet ex eo maleficium inferatur.
ibid. num 73
Limita sexto ad defensionem laici, ib. n. 74 seq.
Limita septimo, quando examinantur pro laico
testes per iudicem testes contra ipsum exami-
nandos, ibid nu 75
Limita octauo, quando agitur de reprobatione
testamenti, ibid nu. 76
Limita nono, quando de crimine agitur ciui-
ter, ibid. nu 77
Limita decimo in causa ciuili, ib. nu. 78
Limita undecimo in testamentis, ibid. n. 79
Ampliatur omnes præcedentes limitationes, vt in
omni casu, in quo clerici admittuntur ad te-
stificandum, illis magis quam alias credatur
præterquam in duobus casibus. Primo, quã-
do deponerent pro sua ecclesia. Secundo,
quando deponerent contra eum. ibid. num.
80 seq.
Regula secunda sit, quod clericus non potest cõ-
tra laicum examinari, nisi cum licentia epi-
scopi, & superioris, ibid. nu. 83
Limita primo hanc regulam, vt licet sine licen-
tia clericus examinari non possit, examinatus
tamen, valet eius depositio, ibi, nu 84
Limita secundo, tempore petitis, ibi, nu 85
Limita tertio, quando examinaretur idem su-
per se, ibid. nu. 85
Limita quarto, quando clericus examinaretur
criminaliter cum suo superiore, ibid. nu 87
Limita quinto, quia in casu licentiæ potest epi-
scopus verisimiliter dare testem examin-
andum coram episcopo, aut alio iudice ecclesiastico,
eundem testem examinari facere, ac deinde
sic factum examen ad ipsum secularem iudi-
cem transmittere, prout magis expediens sibi
videbitur, vt veritas honestius propaletur,
ibid. num. 88
Sublimita omnes præcedentes limitationes
de licentia debeat apparere, aliter, quia pre-
sumitur assertionem Notarii examinantis, ibidem
num. 87
Regula tertia sit, vt clericus ad se examinandum
cogi non possit, ib. nu 88
Ampliat primo, hanc tertiam regulam nõ solum
in criminalibus sed etiam in ciuilibus, ibidem
num 89
Ampliat secundo in causa criminali ciuiliter in-
tentata, ibi nu 90
Ampliat tertio, & multo magis votagitur de pœ-
na sanguinis, ibi nu. 91
Ampliat quarto, etiam in crimine læsæ maiesta-
tis, ibid num 92
Limita primo hanc tertiam regulam quando
veritas aliter haberi non potest, ibidem num.
93. & 94 Vbi quod ibi casu potest etiam
cogi ad testificandum contra suam eccle-
siam.
Limita secundo, quando non agitur de pœ-
na sanguinis, ibidem num. 95 Declara
num 96
Sublimita præcedentes duas limitationes, vt in
casu, in quo clericus ad testificandum co-
gitur, id debeat intelligi, vt cogatur a iudice
ecclesiastico, non autem a seculari, ibidem
num 97
Testes clerici propter commodum & interesse a
testificando repelluntur, q. 60. n. 13
Testis laicus, an & quando possit cogi ad testificandum contra clericum, vide infra verb. Testis.
CLIENTVLVS.
Clientulus, an possit esse testis pro suo patrono
& quando, dixi supra verb. Consanguineus.
COGI.
Testes, an & quando & quo modo & per quem
dum cogi possint, vide infra verb.
Testis inimicus non cogitur
impleme, sed necessitas
præsumitur non
Testes affines, & consanguinei non possunt cogi
ad testificandum contra consanguineos, & af-
fines, q. 58. nu. 11. Ampliat, & limitat
numer 14 seq. & dixi supra in verbo Af-
fines.
Testis tenetur non potest cogi ad testificandum
contra patrem, ib. n. 97 Ampliat nisi regula-
& limita pluribus modis, vt nu 98 seq & dixi
infra verb Pater.
Testes parentes non possunt cogi ad testifican-
dum contra filios, & e contra, ibidem nume-
170 Imo nec volentes
seq. Vbi declaratur,
Testis vxoris cogi non potest ad testificandum
contra suum virum, ib q. 54 nu 219 Limita tribus
modis, vt nu. 220. seq.
Testis domesticus potest cogi ad testificandum
contra suum dominum, q. 55 n. 97
Testes iudicis, vel arbitri non possunt cogi ad te-
stificandum, q. 80 n.
Procurator, & Aduocatus possunt cogi ad testi-
ficandum contra suum principem
223. Limita finito patrocinio, secus co
te, num. 224. Sed contra limitationem
223. declara, vt nu. 226. seq. vbi ponuntur
casus, in quibus procurator, & aduocatus
iam durante patrocinio possunt cogi ad testi-
ficandum.
Testis cedens cogi potest ad deponendum con-
tra cessionarium. ibi num.
Testes proxeneta cogi possit ad
casu, in quo veritas aliter haberi non potest.
ibid num. 418
Testis proxeneta non potest cogi ad testifican-
dum regulariter, ibid. n. 418. fallit primo
veraque parte volente, d. numer 418. fallit se-
cundum causa lymphatæ, numer 419 Fallit
tertio vbi veritas aliter haberi non

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Ampliat. 2 regulam, vt nec valeat cautela, per quam dicat quis admittatur in testibus in causa propria, cedit tuo amico actionem, putans, tunc posse pro cessionario testificari: hæc cessio minus cautela, an valeat, & quando, d.q 60.n. 342 & seqq.

Sed an filii cedentis possint esse testes pro cessionario, d.q 60 n 346.vbi remissiue.

Limita primo regulam, quando cedens omnia iura in cessionarium transtulisset, qu. 60.nu. 347 nisi contrarium esset verius,q.348.

Limita secundo, de consensu partium, quæ 60,

& si non probat pro cessionario contra cessionarium, q.

Limita tertio casu ad testificandum contra cessionarium,q 60 n 351

Limita quarto, nec confessio cedentis nocet licet contrarium voluerit

Limita quinto, hanc secundam regulam, vt procedat in confessione necessaria,q.60 n.354

Ampliatur & pariter multo magis in cõfessione facta vel etiam aliqua alia præsumptione ad inimicitiam relata,q.60 n.355

Ampliatur etiam, multo magis, quando cessio est facta ad fraudem commodum cedentis, qu 60. num.356

Et quid si cessio est facta cum conditione, vt cessionarius satisfaciat creditoribus cedentis,q. 60.n.357

Limita hanc secundam regulam, vt procedat quando cedens pro cessionario teneatur de euictione, tunc enim cedentis confessio nocet cessionario,q.60 n 358

Secus si de euictione non tenetur, d.quæst. 60. num 359

Contrarium tenuerunt plures Doctores relati, n 360.Distingue, vt d q 60 n 361

CEDENS BONIS.

CEDENS BONIS, propter infamiam a testificando repellitur,& si admittatur,quam faciat fidem,aut probationem, vide inf.verſ. decoctus. 9

CITATIO.

Testes parte non citata examinati,non probant regulariter,q 72.n.1

Testes ante litem contestatam,& ad perpetuam rei memoriam non possunt examinari, nisi parte citata, ibid.n.2. Sed an isto casu requiratur citatio personalis, vel sufficiat citatio ad domum, num.3. & sequent. & an vnica sufficiat citatio,vel plures requirantur, num. 11. Tres tamen sunt casus, in quibus citatio non requiritur, quando examinantur testes ad perpetuam rei memoriam de quibus remissiue,nu.9.10.& 11. de hac materia dixi latius in materia testium examinatorum ante litem contestatam,quæstio 76 numer 141.& seqq.

Citatio licet requiritur in receptione, & examine testium, an etiam requiratur in productione, & admissione articulorum,q.72.n.12

Testes non possunt examinari parte non citata, etiam quod non procedatur iuris solemnitate in testibus recipiendis,ib.nu 13

Et idem in causis summariis,vel in quibus processus fit summarie de plano sine strepitu,& figura iudicii,ib.n.14

Et idem in causis mercatorum in quibus agitur de æquitate,& sine solemnibus, ib.n 15.

Et idem vbi procedit manu regia, ibidem, num 16

Et idem vbi proceditur sola facti veritate inspecta,ib n 17

Et idem vbicunque iudice habente quodlibet huiusmodi,& arbitrum arbitrium, ib.n 18

Testes vero parte non citata adhuc nihil prohibente citatu, impeditus venire non potuit, & minari dum,& probandum, ibidem,nu. 21. & 23. licet eam contra, ibi nu. 22. Limitatur hanc declaratibus modis, vt ibidem, num. 24. & 26

Testes non possunt examinari parte non citata etiam coram iudice delegato,ib. n.27

Et etiam quod causa transferatur coram alio iudice, nnm. 29

Citatio requiritur etiã in publicatione testium ib.n. 28

Testes examinati parte non citata non probant etiam quod sint mille,ib n 30. tam in ciuilib. quam in criminalibus.n.31

Testes examinati parte non citata non probant etiam contra proditorem,ib n.32

Testes examinati parte non citata non probant, etiam quod fuerint examinati cum interrogatoriis eiusdem partis, ibid. num.33. contra num.34

Formula citationis faciendæ in receptione, & examine testium,ib.n.35

Testes examinati parte non citata probant in pluribus casibus.

1. Vbi periculum est in mora,ib n 36
2. Quando agitur cõtra debitorem suspectum de fuga,ib.n.37
3. Quando est timor mortis, vel absentia ipsorum testium,ib.nu.38. Quod tamen declara tribus modis,vt n.39.& seqq.
4. Quando timetur potentia adversarii, ib.nu. 43. Declara, vt n.44.45.& 46
5. Quando testis est omni exceptione maior, & nihil opponi potest ibid.47. contra n 48
6. Quando dicte testis obitum standum est, vel ex partium conuentione, vel ex iuris testatoris,ib n.49 contra n.50
7. Quando sumuntur informationes super habilitate, vel inhabilitate personæ,ib.n.51.Declara, vt nu.52
8. Quando agitur de probando casum, pura naufragium, vel turtum factum in longinquis partibus,ibid.num.53. Declara, vt num. 54.& 55
9. In probatione consuetudinis,ib nu.56. Declara,vt n 57 & 58
10. Quando agitur coram iudice procedente inspecta æquitate naturali,ib n.59

Et idem quando agitur coram iudice, qui potest iudicare secundum suam conscientiam, ib n.60

Et idem quando agitur coram arbitratore,ibid. num.61

Et idem quando agitur coram iudice procedente sine causæ cognitione,ib.n.62

11. In probatione mortis,ib.nu.63. Declara,vt num.64.& 65
12. Quando testis adhuc examinatus declarat dictum suum ib.n 66. contra n 67
13. Quando examinatur mulier egregia in eius domo,ib.n 68.contra n 69
14. Quando testis depositio est verisimilis apud bonos,& graues viros qui inspecta sola facti veritate procedunt,ib.n.70
15. In causa spolii,& possessorii, ib.n 71
16. Vbi tale statuto, vel consuetudine introducta est in qua soli testes examinari parte non citata, ib n 72. contra n 73
17. De consensu partium,ib.n.74
18. Quando pars est præsens ib.n 75
19. Quando pars fuit monita a iudice,ibidem, num.76
20. Quando pars citata noluit comparere, ibi. nu.77

Sed an citatio ista requiratur personalis, vel sufficiat ad domum,ib p.78.& seqq.

Et an vnica sufficiat citatio, an vero trina, & peremptoria requiratur, ibidem, num.82. & seqq.

Et an requiratur citatio in actu depositionis testium,an vero in actu iuramenti,ib.num. 85 & seq.

Testes in criminalibus parte non citata examinati nihil probant,ib.n 87

Secus tamen quando agitur per viam accusationis

Testes parte non citata non faciunt semiplenam, etiam modicum, ib.n.89, eumdem n.90

Distingue, quod Testes non faciunt indicium, faciunt tamen suspicionem, & præsumptionem, ibi nu 91. sed contra nec faciunt præsumptionem, vel argumentum, nu.92. Resolue vt num.93

Testes examinati parte non citata non faciunt indicium ad torturam, ib.nu.94. fallit contra hominem vilem,& male famatum,n.95. contra num.96 & 97

Testes in tortura quando habenda, non habita requiritur citatio partis,ib.n.97

Testes examinati parte non citata non probant coram quocunque iudice habente literam, & absolutum arbitrium,ibid. num. 98. & sequent. vbi infertur ad iudices Gubernatoris Vrbis.

Testes recepti contra contumacem probant parte non citata nec eo comparente est necessaria repetitio,ib.n.100. contra n.101. Declara,vt n.102

Testes possunt repeti parte non citata quando iudex procedit ex officio, & per inquisitionem,ib.n.103. contra num.104. Distingue de generali, & speciali inquisitione,nu.105. contra distinctionem,nu.106. Resolue,vt nu 107 & 108

Testes super nouo recipiuntur parte non citata, ib.n.109. declara duobus modis,vt n.110 & seqq.

Testes super fama recipiuntur parte non citata, ibi n 113

Testes super absentia rei recipiuntur parte non citata,ib.n.114

Testes in causis criminalibus recipiuntur parte non citata,ibid.num. 115 Declara,vt numero 116, & seqq.

Testes in crimine læsæ maiestatis recipiuntur parte non citata, ib. num 120. contra num. 121

Testes in crimine adulterii recipiuntur parte non citata, ibid. num 122. contra num 123 & 124

Testes contra discobatores stratarum insignes, incendiarios,raptores,& committentes attrocissima crimina recipiuntur parte non citata ib.n.125 contra n 126

Testes recepti parte non citata probant quando agitur ad pœnam ipso iure incurrendam, n. 127. contra n.128

Testes mortui probant etiam non recepti parte non citata,ib.n.129 & seqq contra n 133

Testes super conclusione partis examinati facit ad aperturam,ib.n.134

Testes super interrogatoriis & instructione Curiæ recipiuntur parte non citata,ib.num.135.Reo tamen competente est necessaria repetitio ipso citato,nu.136

Testes recepti parte non citata probant quando sumus in casu in quo sufficiunt argumenta vel præsumptiones,ibidem, numer.137.contra num.138

Confessio testium enim reo facienda non solum quando contra ipsum reo, sed etiam quando eorum examen quomodocunque resultat in præiudicium rei,ib.n.139 & seq.

Iudex non potest de confessionibus reorum, si magna suspicio iudicium illum repetere,ib.n.140 & seq.

Testes confrontari debent quos ex officio possint postea repeti cum emendatione interrogatorii, ib.n. 144.& seqq

Testes in contumacia non debent iterum iurare ib.n.148

Testes quos reus habuit pro rite, & recte examinatos probant contra ipsum etiam parte citata,ibi n.149. Limita 1. Quia adhuc [illegible] 2. Limita 3. Quia [illegible] Limita 4. Quando reus in [illegible] Limita 5. Quando reus in [illegible] Limita 6. Quando testes [illegible] Limita 7. Quando [illegible] contra testimonia [illegible] numero 154. Limita 8. Quia [illegible] habuisse testes pro rite, [illegible] testis, sed est necessaria expressa [illegible]

Procu-

Procuratoris habentis speciale mandatum, nu. 155. Limita 5. Quia re integra in talibus declaratione datur pœnitentia, num. 156. Limita 6. Quia reus non potest cogi ad faciendum talem declarationem,nu.157.contra, nu. 158. Prima opinio procedit in Vrbe. Secus in reliquo statu Ecclesiastico,nu.159.& 160.

Testes ante litem contestatam,& ad perpetuam rei memoriam an & quando possint examinari parte non citata,q 76.nu.141.& seq.

Citatio an requiratur in concessione remissoriæ, vide infra verbo remissoria.

Testis an & quando debeat citari ad se examinandum, q. 80.nu.8. & seq.

CITO.

Cito nimis, aut tarde nimis respondens, suspectus redditur, & de materia, vide infra, verſ. Interesse habens in causa.

CIVIS.

Ciuis pro sua vniuersitate testimonium perhibere non prohibetur, sed hoc an verum sit, & quando, vide infra, verſ. vniuersitatis testes.

CLERICVS.

Clericus contra laicum in testem an admittatur, & admissus quam faciat probationem, vt ibi seqq. verſ.

Regula ista, quod Clericus contra laicum non potest examinari, q. 61 nu.57. Licet alii contra, num 58

Amplia primo, & multo magis in crimine cuius pœna sit sanguinis propter irregularitatis periculum, ibid.nu.59

Amplia secundo, etiam in clerico in minoribus ordinibus constituto, ibid. nu. 60

Amplia tertio, vt hoc etiam iudicium faciat, ibid. num. 61

Amplia quarto,& generaliter, vt in omnibus secularibus negotiis, & coram iudice laico testes esse nequeant, ibid nu. 62

Amplia quinto, etiam in instrumentis laicorũ, ibid.nu 63. Contra, nu. 64

Limita primo in criminibus exceptis, veluti in crimine læsæ maiestatis,ibid.nu. 65.Sed contra nu. 66. & 67

Limita secundo, vbi non agitur de pœna sanguinis,ibid.nu.68.Declara,vt nu.69

Limita tertio, quando clericus examinatur coram iudice ecclesiastico,& super ecclesiastico crimine,ibid.nu.70

Limita quarto,vbi veritas aliter haberi non potest,ibid.nu.71. Declara,vt nu.72

Limita quinto, quando clericus examinatur pro super delicto, sed super alio actu subsecuto a maleficio, licet ex eo malefactor infametur. ibid.num.73

Limita sexto ad defensionem rei, ib.n.74. seq.

Limita septimo, quando examinantur pro laico ad repulsandum testes contra ipsum examinatos,ibid.nu 75

Limita octauo, quando agitur de reprobatione instrumenti, ibid nu.76

Limita nono, quando de crimine agitur ciuiliter,ibid.nu 77

Limita decimo ista causa ciuili, ib. nu.78

Limita vndecimo in testamentis, ibid.n.79

Amplia omnes præcedentes limitationes vt in omni casu, in quo clericus admittitur ad testificandum, illis magis quam aliis clericis præterquam in duobus casibus. Primo, quando deponerent super bonis ecclesiæ. Secundo, quando deponerent contra laicum,ibid.num. 80. seq.

Regula secunda in qua clericus non potest testia laicum examinari, [illegible] licentia episcopi, & superioris, ibid. nu. 81.

Limita primo hanc secundam regulam, [illegible] licentia clericus ex[illegible] tamen, [illegible]

Limita secundo, [illegible]

Limita tertio, quando [illegible] pensor, ibid. nu. 83

Limita quarto, [illegible] simul cum [illegible]

Limita quinto, quia in casu [illegible] scopus vel hæresiarcha esse vt testem examinet veritatem fei ipso, aut alio iudice ecclesiastico, eumdem testem examinari facere, ac deinde [illegible] examen ad ipsum secularem iudicem [illegible] remittere, prout magis expediens sibi [illegible] videbitur, vt veritas honorifice propaletur, ibid.num.84

Sublimita omnes præcedentes limitationes, vt de licentia debeat apparere, aliter, quam per assertionem Notarii examinantis, ibidem num.87

Regula tertia sit, vt clericus ad se examinandum cogi non possit,ib.nu 88

Amplia primo, hanc tertiam regulam nõ solum in criminalibus,sed etiam in ciuilibus,ibidem num.89

Amplia secundo in causa criminali ciuiliter intentata,ibi nu.90

Amplia tertio,& multo magis vbi agitur de pœna sanguinis,ibi.num.91

Amplia quarto, etiam in crimine læsæ maiestatis,ibid num 92

Limita primo hanc tertiam regulam quando veritas aliter haberi non potest,ibidem num 93. & 94 Vbi quod isto casu potest etiam cogi ad testificandum contra suam ecclesiam.

Limita secundo, quando non agitur de pœna sanguinis, ibidem numer. 95. Declara, num 96

Sublimita præcedentes duas limitationes, vt in casu 4. in quo clericus ad testificandum cogitur, id debeat intelligi, vt rogatus a iudice ecclesiastico, non autem a seculari, ibidem num 97

Testis clerici propter commodum,& interesse a testificando repelluntur,q.60.n.13

Testis laicus, an & quando possit contra clericũ examinari, vide infra verbo laicus.

CLIENTVLVS.

Clientulus,an possit esse testis pro suo aduocato & quando dixi supra in verſ. Aduocatus.

COGITVR

Testes,an & quando,& quomodo ad testificandum cogi possint,vide in seq. verſ.

Testis inimicus non solum nõ probat plene, aut semiplene, sed nec etiam facit indicium aut præsumptionem aliquam q 53 n.12

Testes affines,& consanguinei, non possunt cogi ad testificandum contra suos affines,& consanguineos, q.54.num.13. Amplia,& limita, vt numer 14 seq. & dixi supra in verbo Affinis.

Testis fratres non potest cogi ad testificandum contra fratrem,ib.n 97 Amplia hanc regulã & limita pluribus modis,vt nu.98 seq.& dixi infra verſ. Frater.

Testes parentes non possunt cogi ad testificandum contra filios,& e contra,ibidem numer. 170.Imo nec volentes admittuntur,num.175. seq. Vbi declaratur, limita tribus modis, nu. 176 seq

Testis vxor cogi non potest ad testificandũ contra virum,ib q.54 nu.219.Limita tribus modis,vt nu.220.seq.

Testis domesticus potest cogi ad testificandum contra suum dominum,q.55.n.97

Testes iudices,vel arbitri non possunt cogi ad testificandum,q.80 n 134

Procurator, & Aduocatus possunt cogi ad testificandum contra suum principalem,ibid.nu. 223. Limita primo patrocinio, secus eo durante,num.224. Sed contra limitationem,num. 225.declara, vt nu.226.seq. vbi ponuntur tres casus, in quibus procurator,& aduocatus etiam durante patrocinio possunt cogi ad testificandum.

Testis cedens cogi potest ad deponendum contra cessionarium.ibi num.

Testis præsumens cogi potest ad testificandum in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, ibid. numero 8

Testis præsumens non potest cogi ad testificandum regulariter, ibid.num 448. fallit primo, veraque parte volente, & numer.448.fallit secundo in causa symoniæ numer 449 fallit tertio, vbi veritas aliter haberi non potest,d. num 449

Testes cogi, an & quando ad testificandum cogi possint,q 61.n.88.seq.

Testes, an & quando possint cogi venire coram iudice ad ipsum examinandum, an vero iudex teneatur mittere Notarium ad eorum domus, q.77.n 202.& seq. & dixi per extensum infra in verbo egregiæ personæ.

Testes coacti ad ferendum testimonium in casu, in quo cogi non debebant, nihil probant,q.73 num.1

Testes in causis ciuilibus regulariter cogi possũt ad testificandum,ibi.n 3 Ratio huius regulæ, num.4.& seq.

Testimonium ferre est munus publicum quando hoc verum sit, & de materia, ibidem num 5

Testes si subtrahant se a testificando gratia,odio vel timore,possunt cogi ad testificandum,ibi. num 6.& eo ipso quod monitus non comparet præsumitur se subtrahere, num 7.sed hoc vltimum declara quatuor modis, vt num.8. & seq.

Testes si subtrahantur a parte ne testificentur, possunt cogi ad testificandum,ibi.n.12

Testis qui se subtrahit a testificando, vt veritatem celet peccatum mortale committit,ib.n. 13.quod quando verum sit,n 14

Testes ad testificãdum cogi possunt etiam quod veritas alunde haberi possit,ibi.nu.15 & n.17. licet alii contra,num.16

Testes multo magis ad testificandum compelluntur quando veritas aliter haberi non potest,ibi.num.18

Testes qui iactant se scire veritatem compelluntur ad testificandum,ibi nu 19

Testes cogunturetiam quod dicant se nihil scire ibi num 20

Testes coguntur ad declarandum eorum dubia depositionem,ibi.nu.21

Testes coguntur in ciuilibus etiam quod sit periculum inimicitiæ propter potentiam partis contra quem deponunt,ibi n.22

Testes possunt cogi etiam a Delegato, ibidem num.23

Testes possunt cogi in causa matrimoniali, ibi. n 24 Declara,vt nu.25.& seq.

Testes coguntur in causis specialibus,ib.nu.28. declara,vt nu.29 & 30

Testes coguntur in causis Beneficialibus, ibid. num 31

Testes coguntur in causa consanguinitatis, ibi. nu 32. Declarara,vt nu.33 & seq.

Testes coguntur ad se examinandum a iudice ecclesiastico per suspensionem, excommunicationem & depositionem,ib nu.36.A iudice autem seculari per indictionem mulctarum, vel capris pignoribus,nu.37. Item per confiscationem bonorum,n.38 Item per bannum, nu.39.sed an per carcerationem, nu.40 41.& 42, & quid si testis fuerit impeditus comparere, an excusetur a pœna excommunicationis sibi comminata.num.43

Testes in criminalibus non coguntur remittere, ibid.num.44

Testes priuilegiati non coguntur ad ferendum testimonium, ibid.numer.45.& qui sint isti testes priuilegiati, numer. 46. & 47. Vbi remittitur.

Testes synodales non coguntur ad testificandum, & qui sint isti testes synodales, ibidem num.48

Testes qui semel tulerunt testimonium non possunt iterum cogi ad testificandum nisi in defectum probationum, ibi.n.49

Testes qui venerunt ad se examinandum non possunt detineri vltra quandecim dies, ibid. num 50

Testes ab arbitro non possunt cogi ad testificandum,ibid.num.51

Testes si se non subtrahant a testificando gratia, odio, vel timore, non possunt cogi, ibi.nu.52 contra,nu 53 Declara,vt nu 54

Testes non possunt præcise cogi ad testificandi, sed est necesse vt præcedat monitio [illegible] Declara,vt nu.56

Testes omnes, ollunt ad [illegible] ad expetitam priuilegiati [illegible] numero 57

Repetição de imagem
Repetition of image
0080

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

...etiam viator potest ad testificandum co... ib.n.58
Testes senes non possunt cogi ad testificandum, ib.n.59 & qu dicantur senes,n.60 Limita de iure ciuili, secus de iure canonico,n.61. cetera n.62 et 63 et 64 et 65 et n 66
Testes infames & valentes parili non possunt cogi ad testificandum, ibi num.64 Declara, vt num. 65
Testes ...fames non possunt cogi ad testificandū, ...n.66 et 67
Testes ...bus non publicæ non possunt ... mundum ib.n.68
... ex ... propria causa non ... ad testificandum,ib.nu 69. ... modo absentia non fit ... 2 dummodo absentia sit neces... cetera n.71
... habet impediti ex ista causa non ... cogi ad ferendum testimonium, ibi. ...
... Sacerdotes non possunt cogi ad relevan... confessa per pœnitentem.ib.n.73
... non possunt cogi ad testificandum, ... in causa sanguinis nu. ... dummodo fit habitatores a testi... odio, vel timore,nu.76 Limita ... veritas aliter haberi non potest, ... prædecessa limitationes, vt ... ne testificationem ... iudicem secularem, ... 78
... non potest ad testificandum cogi n.79
Testes ... & pupillus non potest ad testificandum, sed ratione quam in ea... materia testatis,n.81
... testis non potest cogi ad dicendum ... contra priuignum, & e contra ...
... Fabrinus & ex eis nationem p... ...
... & e contra ...
... cogi ad testificandum ... ib.n.88
... non possunt cogi ad testificandum ... & e contra,ib.n 89
... Locum examinis venire non li... ... cogi non possunt,& qui ... venire non licet, ibid.n.90.&
... testi, non possunt cogi ad testificandum ...
... decente apparere non possu... ... testificandum co...
... vestigalium publici co... ... ad testificandum ...
... potest cogi ad testificandum ...
... examinati ni probationem ... compelli, ib.n 93
... non potest cogi ad testificandum ... Declara, vt n.97
... potest cogi ad testificandum
... non coguntur ad testificandum ... inimici crimen alios quam in ca...
... cogi ad testificandum ... innati nec etiam probant
... qui non possunt cogi ad te... ...
... & socius non possunt cogi ad testificandum contra socium Genera... & e contra,ib.n 83 & seq. Vbi et ... odij, et quæ sint vere inimicitiæ ibi ... inimicitiæ autem locer, & socius possunt ... testes præter Genero, vel nutu remittitur ...
... non potest cogi ad testificandum ... crimen, & e contra,ib n 88
... non possunt cogi ad testificandum testem contra patronum & e contra,ib. ...
... Hostes non possunt cogi ad testificandum ...
... cogi ad testificandum ...
... non possunt cogi ad testificandum ...
... potest cogi ad testificandum ...
... examinati ni probationem ... compelli, ib.n 93
... non potest cogi ad testificandum ...
... Declara, vt n.97
... potest cogi ad testificandum
... non coguntur ad testificandum ... inimici crimen alios quam in ca...
... cogi ad testificandum ... innati nec etiam probant
... qui non possunt cogi ad te... ...
... & socius non possunt cogi ad testificandum contra socium Genera... & e contra,ib.n 83 & seq. Vbi et ... odij, et quæ sint vere inimicitiæ ibi ... inimicitiæ autem locer, & socius possunt ... testes præter Genero, vel nutu remittitur ...
... non potest cogi ad testificandum ...

... etiam viator potest ad testificandum co- ... ib.n.58

Testes ... nes non possunt cogi ad testificandum. ... ib.n.59 & ou dicentur ... nes,n.62 Limita de iure comm., secus ... ecclesiastico, n.61 ... tia n.62 ... 63

Testes ... non possunt co- ... gi ad testificandum ... et num.64 Declara, ve ... num.65

Testes ... non possunt cogi ad testificandū, ... 67

Testes ... da Reipublicæ non possunt ... ib.n.68

... opria causa non ... cogi ad testificandum,ib.nu 69 ... dendo absentia non fu... ... 2 dummodo absentia sit necessa... ... tus n.71

... ber impediri ex ista causa non ... cogi ad ferendum testimonium, ibi.

... Sacerdotes non possunt cogi ad referen... ... confessata p... ... paitentem,ib.n. ... non possunt cogi ad testificandum. ... ... sanguinis nu... ... se subtrahentem a test... ... vel mutatione, nu. 76 Limita ... aliter haberi non pote... ... precedentes limitationes, ve... ... iudicem secularem, ... 78

Testes ... non potest ad testificandum ... 79

Testes ... & pusillus non potest ad test... ... bona sed ætate quam in ex... ... maiestatis,n.81

... teus non potest cogi ad dicendum ... rem contra pinguem, & e contra

... Cibrinus & ex eis nutrientes p... ... contra fratr...

... cogi ad testificandum ... ib n 88

... non possunt cogi ad ferendum te... ... tum contra patronum & e contra, ib.

... Locum examinis venire non li... ... lum cogi non possunt,& qui ... as venire non licet, ibid.n 90.&

... non possunt cogi ad testifican...

... de cose inquirere non possu... ... testificandum co...

... Sigillum publicum co... ... ad testificandum ...

... non potest cogi ad testificandum ...

... examinati nel probandum non ... non compelli, ib.n 9... ... non potest cogi ad testi...

... 96, Declara, vt n. 97

... potest cogi ad testificandum

... non coguntur ad testifican... ... testis criminalibus quam in ci... 99

... cogi ad testificandum ... in matrimonio nec etiam probant

... qui non possunt cogi ad t...

... ... ib.n 100

... ... ib.n 101

... ... ib.n 102

... ... ib.n 103

... ... ib.n 104

... ... ib.n 105

... ... ib.n 106

... ... ib.n 107

... ... ib.n 108

... ... ib.n 109

... ... ib.n 110

... ... ib.n 111

... ... ib.n 112

... ... ib.n 113

... ... ib.n 114

... ... ib.n 115

... ... ib.n 116

... ... ib.n 117

... ... ib.n 118

... ... ib.n 119

... ... ib.n 120

... ... ib.n 121

... ... ib.n 122

... ... ib.n 123

... ... ib.n 124

... ... ib.n 125

... ... ib.n 126

... ... ib.n 127

... ... ib.n 128

... ... ib.n 129

... ... ib.n 130

... ... ib.n 131

... ... ib.n 132

... ... ib.n 133

... ... ib.n 134

... ... ib.n 135

... ... ib.n 136

... ... ib.n 137

... ... ib.n 138

... ... ib.n 139

... ... ib.n 140

... ... ib.n 141

... ... ib.n 142

... ... ib.n 143

... ... ib.n 144

... ... ib.n 145

... ... ib.n 146

... ... ib.n 147

... ... ib.n 148

... ... ib.n 149

... ... ib.n 150

... ... ib.n 151

... ... ib.n 152

... ... ib.n 153

... ... ib.n 154

... ... ib.n 155

... ... ib.n 156

... ... ib.n 157

... ... ib.n 158

... ... ib.n 159

... ... ib.n 160

... ... ib.n 161

... ... ib.n 162

... ... ib.n 163

... ... ib.n 164

... ... ib.n 165

... ... ib.n 166

... ... ib.n 167

... ... ib.n 168

... ... ib.n 169

... ... ib.n 170

... ... ib.n 171

... ... ib.n 172

... ... ib.n 173

... ... ib.n 174

... ... ib.n 175

... ... ib.n 176

... ... ib.n 177

... ... ib.n 178

... ... ib.n 179

... ... ib.n 180

... ... ib.n 181

... ... ib.n 182

... ... ib.n 183

... ... ib.n 184

... ... ib.n 185

... ... ib.n 186

... ... ib.n 187

... ... ib.n 188

... ... ib.n 189

... ... ib.n 190

... ... ib.n 191

... ... ib.n 192

... ... ib.n 193

... ... ib.n 194

... ... ib.n 195

... ... ib.n 196

... ... ib.n 197

... ... ib.n 198

... ... ib.n 199

... ... ib.n 200

... ... ib.n 201

... ... ib.n 202

... ... ib.n 203

... ... ib.n 204

... ... ib.n 205

... ... ib.n 206

... ... ib.n 207

... ... ib.n 208

... ... ib.n 209

... ... ib.n 210

... ... ib.n 211

... ... ib.n 212

... ... ib.n 213

... ... ib.n 214

... ... ib.n 215

... ... ib.n 216

... ... ib.n 217

... ... ib.n 218

... ... ib.n 219

... ... ib.n 220

... ... ib.n 221

... ... ib.n 222

... ... ib.n 223

... ... ib.n 224

... ... ib.n 225

... ... ib.n 226

... ... ib.n 227

... ... ib.n 228

... ... ib.n 229

... ... ib.n 230

... ... ib.n 231

... ... ib.n 232

... ... ib.n 233

... ... ib.n 234

... ... ib.n 235

... ... ib.n 236

... ... ib.n 237

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Testes quidam non cognoscere personas litigantes, ... ctionis nullas viderint, debent tribui tot personæ adhiberi ad hoc vt eas recognoscant in solito habitu, & vestitu, ibid.num 38

Testes in instrumentis non debent cognoscere contrahentes, ibi.nu.39

Limita 1. quia licet non debeant cognoscere per prius bene tamen debent eas cognoscere tempore contractus,n. 40. sed contrarium seruatur in practica,num 41

Limita 2. in inuentario in quo testis debet cognoscere heredem,nu 42 Declara limitationem duobus modis, vt n.43 & 44

Limita 3. in contractu celebrato in scriptis per imperitum literarum, in quo teste debet cognoscere contrahentes,num 45. Declara, vt num.46

Testes adhibiti in apocha, & scriptura priuata debent cognoscere contrahentes.ib n.47

Testes in testamentis debent videre, & cognoscere testatorem,ibid nu.48 Declara, vt nu.49. & seq.

Valet statutum volens quod testes debeant cognoscere contrahentes, & quæ cognitio illo casu requiratur.ibi n. 51

Notarius non est necesse quod cognoscat testes quos ponit in instrumentis,ibi.n 52. Declara vt num.53

Notarius non tenetur cognoscere contrahentes ibi nu.54 contra.n.55. Dic quod ad cautelam debet cognoscere contrahentes, sed non de necessitate,nu.56

Testes non tenentur cognoscere omnes litigantes, sed tantum illum de cuius falso deponit, ibid.num 57 & seq

Testes in actione personali tenentur cognoscere litigantes, secus autem in reali, ibid.num. 57 & seq.

Testes debent cognoscere litigantes per nomē, pronomen, & personam,ibi.n 59

Testes sufficit quod cognoscant litigantes tempore quo deponunt, licet eos nō cognouerint tempore actus super quo deponunt,d.n 59

Testes licet debeant cognoscere litigantes non est tamen necesse quod ipsi cognoscantur a litigantibus,ibi n 60

COLONVS.

COLONVS, an & quando possit esse testis pro suo domino vide in seq.verſ.

Testis colonus esse nō potest regulariter pro domino suo,q 55 n.213

Testis colonus ascriptitius esse nō potest pro domino suo,ib nu. 214. contra,nu.215 Concorda, vt num 216

Testis colonus non repellitur a testificando pro domino suo de consuetudine, sed bene ei minor fides adhibetur, & ita seruatur tam in ciuilibus, quam in criminalibus, ibidem num. 217. & 218

Testis esse pro domino suo non prohibetur colonus partiarius, ibi n 219. fallit quando agitur de fructibus fundi,n 220 & nihilominus in omni casu erit in iudicis arbitrio quanta fides ei adhibenda,nu 221

Testis inquilinus non prohibetur esse pro domino domus,ibi.nu 222

Testis emphyteuta quando pro domino suo directo esse possit,ibi.nu.223

Testis colonus pro domino suo non videtur repellendus, quando non agitur de eius cōmodo,ib.n.224. sed contra,nu 225

Testis coloni dictum suppletur ex stabilitate alterius test.s,ibi.n.226. vel etiam ex n.testium, num.227

Testis colonus videtur idoneus quādo agitur de probando possessionem fundi, in quo ipse laborat,ib.n 228. Declara vt n 229

Testis colonus esse potest pro suo domino quādo agitur de re minima, vel etiam quando est colonus rei minimæ,ibi.nu.230

COMMISSIO EXAMINIS.

COMMISSIO examinis testium quando petitionem possit fieri Notario vide infra in verſ.Notar.

COMMODVM.

COMMODVM aut incommodum sentiēs ex sua depositione, an sit idoneus testis, & quando, vide infra, verſic. interesse habens in causa.

COMPATER.

COMPATER, an & quando possit esse testis pro suo compatre, vide infra, verſic. parentes.

COMPATRIOTA.

COMPATRIOTA, an & quando possit esse testis pro suo compatriota, dixi supra verbo Amicus.

CONCLVSIO IN CAVSSA.

Regula sit negatiua quia ante conclusionē in causa examinari non possunt, & examinati non probant.q.75.nu 257

Limita 1. in causa Appellationis,ib.n 278.& seq. Vbi declaratur ista limitatio

Limita 2. In testibus semel tantum repetitis, ibidem num 260

Limita 3. In testibus in causis capitulis,ibi.n 261

Limita 4. In testibus quos quis propter ignorantiam tempore conclusionis in causa produxerit non peremptos.n.262

Limita 5 In causa matrimoniali, ibidem numer.263

Limita 6. Quando criminaliter agitur,ib n.264. licet aliter contra n 265

Limita 7. Ex officio iudicis,ibid.nu 266 contra, nu 267. sed prima opinio est magis communis,num 268

Limita 8. Parte non opponente,ibi.n.264

Limita 9. Quando conclusio fuit per iudicem reuocata ibi nu.270

Limita 10. Quia etiam post conclusionem in causa datur restitutio in integrum ad examinandum testes,ibi.n.271

Limita 11. Ex magna æquitate, ibidem numer.272

Limita 12. In testibus nobilibus, & legalibus,ibi num.273

Limita 13. Vbi agitur de periculo animarum,ibi. num.274

CONCVBINA.

CONCVBINA, an & quando possit esse testis pro concubinato, vide infra, verbo vxor.

CONCVBINARIVS.

CONCVBINARIVS, an & quando propter infamiam, a testimonio repellatur, an vero admittatur, & admissus quam faciat fidem vide in seq verſiculis.

Testis concubinarius a testimonio regulariter repellitur,q.56.n 284.& seq.

Ampliat. de iure canonico tam in clerico quam in laico,ibid num.286. vbi etiam quid de iure ciuili.

Ampliat 2. multo magis si deponat pro sua concubina,ibi nu 287

Ampliat 3. multo magis in vxorato concubinam retinente, vel etiam tenente duas concubinas ibid.num.288

CONFESSIO.

Regula 1. Sit quod testes quorum vnus deponit de veritate facti vt puta de mutuo, numeratione vel alio contractu, aliter vero de confessione eiusdem contractus, bene probant, qu. 64.n 114.& 116. Quamuis contrarium tenuerint aliqui relati,num 115

Ampliat 1. Vt idem procedat in vno teste deponente de veritate facti iuncta cum scriptura priuata,ibid nu 117

Ampliat 2. Et multo magis in testibus quorum vnus deponat de veritate facti, alius de confessione, & alter de fama,ibi.n.178

Ampliat 3. Etiam in criminalibus in quibus vnus testit deponens immediate de delicto cōfitetur cum alio deponente de confessione rei, ib.nu.119 Vbi declaratur.

Limita 1. Dummodo vnus testis deponat de cōtractu, vt puta de mutuo, & numeratione pecuniæ, secus si de sola promissione deponeret, ibid.num.120

Limita 2. Quando cum vno teste deponente de veritate facti, adest alius testis, qui deponat de confessione facta parte præsente, tunc enim bene probant,ibid.nu.121. Quamuis aliqui contra,nu.122. Secus si nisi vnicus testis de, ... ex ... de confessione facta parte absente, ... nō ... probatio,nu 123 Quamuis contra ... 124 Sed si ... confessione facta parte absente, tunc plene probant tunc cum alio teste deponente de veritate facti,num 126

Limita 3. Quia testis vnus de veritate facti, & alius de confessione partis non probant plene, ibi n.126 Si faciunt tantumodo leuem admiculum,n 127 Ex quo oritur semiplena & plusquam semiplena probatio n 128.& 129 & ex qua defectus iuramentum in supplementum,num.130

REGVLA 2. Sit quod testes deponentes de diuersis confessionibus, diuersis loco & tempore factis, non reputantur singulares, sed coniunguntur, & probant,ibi.nu 131 contra, nu.132. sed prima opinio est magis communis,num 133

Limita 1. Vt haec regula procedat quando testes deponunt de pluribus confessionibus factis parte præsente, tunc enim bene coniunguntur,& plene probant & ibi.nu 134 licet aliqui contra,n 135.secus si deponunt de diuersis cōfessionibus factis absente parte, quia tunc nō probant plene,nu.136.sed contra, nu.137 Distingue, vt nu 138

Sublimita 1. Hanc primam limitationem, vt licet testes deponentes de diuersis confessionibus factis absente parte non probent plene, negari tamen non potest quin saltem probent semiplene,ibi.num.139 licet alii contra, num 140

Sublimita 2 Dictam primam limitationem non procedere quando cum duobus testibus deponentibus de diuersis confessionibus factis absente parte, concurreret alius testis deponens de cōfessione facta præsente parte. Quia tunc ex dicto istorum oritur plena probatio, ibi num 141 licet secus si cum vno teste deponente de confessione parte præsente nō esset nisi vnus alius deponens de confessione facta parte absente, nam tunc nō oritur plena probatio,num 142

Limita 2. Propositam regulam, vt tunc demum procedat quando per creditorem non articulatur confessio, sed debitum vel saltem articulatur confessio non vna sed plures articulantur confessiones, tunc enim testes de diuersis confessionibus debitoris deponentes coniunguntur, & probant, ibidem numer.143 Secus si vnica tantum confessio articuletur, numer.144

Limita 3. In criminalibus in quibus testes deponentes de diuersis confessionibus seu super eodem diuersis loco, & tempore factis non faciunt indicium,ibi.n.145

Testis de auditu proprio probant confessionem, tam in ciuilibus quam in criminalibus,q. 9. nu.63 & seq Dec.2.a,vt nu.163

CONFESSVS.

CONFESSVS qui non est excommunicatus excommunicatus, an possit esse testis, vide infra verbo excommunicatus.

CONFRONTATIO.

Testes, an & quando cum reo confrontari debeant, vide supra verbo citatio.

CONIVX.

CONIVX pro coniuge an possit esse testis, vide infra verbo vxor.

CONSANGVINEVS.

CONSANGVINEVS pro suo consanguineo, an & quando possit esse testis, dixi supra verbo affinis.

CONSANGVINEVS.

Testes de auditu regulariter non probant affinitatem, consanguinitatem, vel parentelam,ibi. num 103

Ampliat siue simus in causa matrimonii, siue in causa successionis, & hereditatis, ibidem num.104

Limita 1. Dummodo concurrant duodecim requisita de quibus infra ibid nu 105

Limita 2. Dummodo testes sint non infames aut suspecti, sed graues, & omni exceptione maiores,ibid.num 106 sed an isto casu hæc qua-

R
Repetição de imagem
Repetition of image

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

liras sit articulanda, & probanda, num 107. & seq.
Limita 3 Dummodo testes deponant se audiuisse ante litem motam aliter secus, ibidem num 109
Limita 4 Dummodo deponant se audiuisse a maioribus, & antiquioribus suis, ibid num. 110. seq. Vbi amplius quod isti antiquiores seu maiores debent esse ascendentes, & non collaterales.
Limita 5. Dummodo audiuerint non ab vno, sed a pluribus, ibi nu. 112
Limita 6 Dummodo illi, a quibus testes dicuntur se audiuisse, sint fide digni, ibi n 113
Limita 7. Dummodo testes sic de auditu deponentes sint plures, quam vnus, ibi n 114
Limita 8 Dummodo non deponant odio, amore, vel timore vel commodo, ib n 115
Limita 9. Dummodo declarent personas & gradus consanguinitatis per nomina propria, appellatiua, demonstratiua vel per circumlocutiones sufficientes, ibi n 116
Limita 10 Dummodo specificent singulos gradus consanguinitatis excepto stipite, ibidem num. 117
Limita 11. Dummodo deponant cum iuramento ibid num 118
Limita 12 Dummodo dicant se credere id quod audiuerunt, aliter non probant, ibidem num 119
Limita 13 Dummodo etiam dicant quod viderunt tales consanguineos sic pro consanguineis se inuicem tractare, aliter non probant, ibid num 120
Limita 14. Vt testes de auditu probent consanguinitatem quando sumus in antiquis, & memoriam hominum excedentibus, alias non probant, ibi nu 121
Limita 15. Vt testes de auditu nunquam probent consanguinitatē quando agitur de graui præiudicio, ibi n. 122. Contra, nu 123. Declara, vt num 124

CONSENSVS PARTIVM.

Testes non publicati probant de consensu partium, q 75 num. 7
Testes possunt post publicationem examinari de consensu partium, ib nu 179 licet quidam contra, n 180 limita in materia tangente bonum publicum, n 181
Testes recepti post publicationem parte nō opponente probant quia receptio non est ipso iure nulla, ibidem num 182. licet alii contra, num 183
Testes post conclusionem in causa possunt examinari parte non opponente ib n. 269
Testes possunt examinari die feriato de consensu partium, ibi n 17
Testes post terminum examinari non possunt etiam de consensu partium, ibi n 66

CONSORS.

CONSORS pro sua consorte, an & quando possit esse testis, vide infra verbo Interesse habens in causa.

CONTRARIVS.

CONTRARII testes si inter se sint quibus fit magis credendum, vide in seq. vers.
Testibus magis informatis magis creditur, quā minus informatis, si functi sint ex contrario, q 55. num 51
Testibus vasallis ad fauorem domini deponentibus, semper minus creditur, quam aliis non vasallis deponentibus contra dominum, ibi nu. 201
Testibus diuitibus magis creditur, quam pauperibus q 57 n 35. seq. vbi etiam quid de nobilibus testibus, & ignobilibus & quando hæc vera sint videre ibid. & in specie potest infra in verbo testis pauper.
Testibus masculis quando magis credēdum sit, quam fœminis, q 59. n 40 seq.
Testibus ...bus, aut arbitris in casu, in quo eorum testimonium recipitur, magis creditur quam alijs, q. 60. n 131
Testibus clericis magis creditur quā laicis, præterquam in duobus casibus, primo quando deponerent pro sua ecclesia, secundo quādo deponerent contra reum, q 61. n. 80. seq.
Testium contrarietas ex quibus & quando inducatur, q 63 n 1
Regula sit quod testes inter se contrarii, & contradicentes nihil probant, ib. n 2
Ampliat. Etiam quod sint plures, & mille, ibid. num. 3
Ampliat 2. Etiam in crimi alibus exceptis, ibid. num 4
Ampliat 3. Vt testes inter se contrarii puniantur de falso ibid nu. 5 Contra num. 6. Declara, vt num. 7. seq.
Limita 1. Regulam in testibus quorum vnus deponit plus altero, quia isti non dicuntur contrarii sed probant, ib. n. 11
Sublimita 1 Hanc primam limitationem quando agitur de probando tenorem testamenti, ibi nu 12. seq.
Sublimita 2. Quando testes deponerent per verba taxatiua Quia tunc non probant si vnus ponit plus altero, ibi u 13
Limita 2 Regulam procedere quādo testes sunt discordes, & contrarii in substantialibus, secus si sint concordes in substantia, & discordes in qualitatibus, circumstantiis, assessoris, vel appendiciis, ibi. num. 16. licet alii contra, num. 17
Et quando contrarietas aut varietas dicatur esse in substantialibus, aut vero in accessoriis, & circumstantiis, ib. n 18. seq.
Sublimita hanc secundam limitationem procedere quando testes discordant in qualitatibus & circumstantiis remotis extrinsecis, & impertinentibus, secus si substantiam negotii respiciant ibi nu 20 seq.
Limita 3. In testibus deponentibus per diuersa verba, qui non dicuntur contrarii, sed probant si concordant in substantia, ibidem nu. 22 & 23. Vbi ponitur exemplum huius limitationis.
Ampliat hanc tertiam limitationem, vt imo testes deponentes per eadem verba dicūtur deponere per eundem præmeditatum sermonē & tanquam de falso suspecti non probent, ibi. num 24
Limitatur hæc ampliatio tribus modis. Primo in testibus bonæ famæ, ibi n 25
Secundo nisi iudici contrarium visum fuerit, ibi. num 26
Tertio quando testes essent plures, ibidem num 27
Sublimita hanc tertiam limitationem non procedere quando ageretur de formalitate verborum Quia tunc discordes in verbis nihil probant ibi nu. 28
Limita 4. Quando testes essent discordes in modo narrandi dummodo concordent in facto narrato, ibid nu. 29
Limita 5. quando testes sunt discordes in redditione causæ scientiæ dummodo sint concordes in facta principali, ibi n. 30. licet alii contra, num 31
Sublimita hanc. Limitationem dummodo rationes, licet diuersæ tendant ad eundem rei finem, secus si ad diuersum, ib n 32
Et quid si vnus testis reddat bonam? & concludentem rationem, alius vero non bonam, & non concludentem, ibi nu. 33
Limita 6 Regulam quando contrarietas inter testes, est modica, ibi. num. 34 licet alii contra num. 35
Limita 7. Quia testes contrarii sunt omnibus modis concordandi, ib. n 36

CONTRARIORVM testium concordia communia.

Testium concordia vt fiat, omnis interpretatio est fumenda, ibid. n. 37
Testium concordia fit etiam per multiplicationem actus, & præsumendo pluralitatem factorum, ibid. num. 38. Limita 1. Hoc procedere quando agitur de actu iterabili, & iterato, secus si de actu reiterabili, vel non reiterato, numer. 39. Et quando dicatur agi de vnico actu non reiterato, nnmer 40. & 41 Limita 2. Quia isto casu in testibus fit concordia, vt euitetur falsum, non autem vt probent num 42
Testium concordia fit etiam quod vnus testis dicat, se hoc nescire, non vidisse, non audiuisse vel non aduertisse vnus testis dicatur alteri contrarius Die quod non, vt num 2, 3, & seqq.
Testis non dicitur singularis ex eo, quod deponens super facto, quo alii nemine interfuit, de aliorum præsentia & contestibus interrogatus dicat se non recordari, ibidem, numero 277
Testes non reputantur singulares, si vnus vocet alterum in contestem, & alter alterum non vocet, ib. n 278
Plures casus in quibus testes plures faciunt concordiam, & quod non sunt præsumendi, quod inter se machinati sint, & quando testes concordantur & a contrarietate saluantur, ibi. num. 280, contra num. 281
Plures casus in quibus testes plures faciunt concordiam contra eum, pro quo concordant, & quando ei fauere habeantur, ib n 282
In quibus casibus testes plures pro concordia contra eum, pro quo concordant, non sunt habendi, ibi n 283

CONTRARIIS testibus quibus magis credendum.

Testibus qui dicunt se scire, quam pauciores, ibi nu 126. Limita 1. quando pauciores essent digniores ib n 128. Limita 2. quando depositiones deponentes sunt indistincta, ibi. num 129. Limita 3. quando pauciores essent magis formati, ibi n 130. Limita 4. quando pauciores deponerent super affirmatiua, non vero plures super negatiua, ib n 133
Testibus dignioribus & nobilioribus magis creditur, quam minus dignis, & minus nobilibus, ibi num 134 Limita, quando pauciores essent magis digniores, & limita hanc limitationem, in duobus modis, vt num 135. seq. Et specie posita, vnita vera dignitate.
Testibus diuitibus magis creditur, quam pauperibus, ibi n 136. limita vt nu 138 & remissiue ibi n. vera dignitate.
Testi Doctori magis creditur, quam non Doctori ibidem, num 139 & 140. Limita vt num 141 & remissiue ad dignitates.
Testibus verisimilioribus deponentibus magis creditur, quam alijs, ibi n 142 & 143. limita in duobus modis, vt num 144 & 145 & petitur in specie, infra verbo verisimilia & probabilia.
Testibus quorum depositiones cum iuramento continentur magis creditur, quam alijs, ibi n 147
Testibus deponentibus de fama magis creditur, quam deponentibus de scientia facti, ib. num 150
Testibus ad famam deponentibus magis creditur, quam deponentibus ad factum, ib n 151
Testibus exactissimis magis creditur, & de ad...factum terminis magis creditur, quam secus dicentibus de dicto, ib n 153
Testibus negantibus magis creditur, quam affirmantibus, quando negantes excludunt scientiam, affirmantes vero id non excludunt, ibi. num 154
Testibus laicis magis creditur, quam clericis, quando laici deponunt ad detentionem rei, clerici autem contra, etiam quod laici negarent, clerici autem affirmarent, ibidem, numer. 155
Testibus negantibus ad fauorem rei magis creditur quam affirmantibus contra reum, pro cuius die hæc conclusio in criminalibus, secus in ciuilibus, ib. n. 156
Testibus pro reo magis creditur quam pro actore, etiam quod testes rei essent minus digni vero minores, ib. n 157
Testibus rei magis creditur quam testibus actoris, etiam quod testes rei essent minus digni, ib. n 158 contra n 159
Testibus rei magis creditur quam actoris, etiam quod testes rei sint laici, actoris autem clerici, q 65 n. 160
Testibus rei magis creditur quam actoris, etiam quod testes rei sint [illegible] actoris autem [illegible] ib n 19.
Testibus actoris magis creditur, quam testibus rei, quando agitur de causa fauorabili, vt pupillaris, matrimonii, testamenti, & similium ib n 162
Testibus actoris magis creditur, quam testibus rei quando ita iudici visum fuerit ex aliqua rationabili causa, ib n 163
Testibus actoris magis creditur, quam testibus rei, quando testes actoris deponunt verisimilia, ib n. 164
Testibus magis informatis, magis creditur, quam non sic informatis, ibidem, numero 166
Testibus vicinis, & coniunctis magis creditur, quam alijs, ib. n 166
Testium rerum factum non narrantium non est credendum, & est suspectus de falso, ibidem, numero 167. Declara, vt numero 168. & 169
Testibus deponentibus in specie magis creditur, quam deponentibus in genere, ibidem num 170
Testibus deponentibus vna persona, magis creditur, quam deponentibus duabus tribus, ibi. num 171
Testibus deponentibus cum ratione, & reddentibus causam magis creditur, quam deponentibus sine, q 65 n.m 172 & 174. Vbi amplia etiam quod testes reddentes rationem deponerent super negatiua, & nu 173 Vbi dicit quod magis creditur testibus reddentibus bonam rationem, quam reddentibus non bonam.
Testibus famosioribus magis creditur, quam famosioribus, ib n 175. limita nisi famosiores essent digniores, n 176
Testibus clericis magis creditur, quam laicis, ib. nu n. 177. Limita nisi laici deponerent ad diminutionem rei, clerici autem ad fauorem actoris, num 178
Testibus masculis magis creditur, quam fœminis, ib num 179. Limita primo, quando fœminæ deponerent pro reo, & masculi pro actore, n 180 Limita secundo, quando fœminæ essent bonæ famæ, & masculi malæ famæ, num 182
Testi virgini magis creditur quam viduæ, ibi. num 183
Testibus notariis magis creditur, quam non notariis, ib. num n 185 etiam quod notarius dicat contra reum in 8 a & dictum vnius notarii, seu paratur dicto duorum aliorum testium, num 185
Testibus peritis magis creditur, quam non peritis, n 186 etiam quod periti deponerent singulariter contra autem super affirmatiua, ib n 187
Testibus deponentibus pro causa fauorabili magis creditur, quam deponentibus contra, etiam quod illi negarent, isti autem affirmarent, ib n 188. & seq.
Testibus mortuis magis creditur, quam viuis, ib. num 190
Testi distinguenti magis creditur, quam non distinguenti ib n 191
Testes, qui ex multorum personarum productione honestiori & dignori sit, ibidem, numero 192
Testes, quando hinc inde sunt contrarii, poterit iudex quibus magis videbitur magis credere, vt per Ioseph. num 193. & seq contra num. 195. Declara vt num 196. & in materia num. 197. Declara vt num 198. & seq. contra num. 199. Declara vt num 200. & in materia testium non potest iudex vni potius testi, quam alteri credere, nisi ex causa. Et istam causam exponere debet, & eam qualem rationabilem nu 197 & 199. nisi adnitteret testi super re, quæ adhuc non tenetur. Aptimare causam n 198
Testibus affirmantibus magis creditur, quam negantibus, amplatur, & limitatur in 6 regula plurib. modis, vt in qua dicitur numero 200. & sequentibus. Declaratur plicauit infra, verbo. negantes, vbi deas.

COPIA CAPITVLI

Copia capituli [illegible] & quando [illegible] verbo [illegible]

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

sint producti ab vtraque parte, ib n. 95. Contra n 96 resolue, vt n 97 & seq.
testes contrarii ad concordiam reducuntur retiam quod sint producti ab vna, & eadem parte, ib. nu. 96. contra n. 98 resolue, vt num. 99, & seq.
testes si contradicant confessioni partis non concordant, quia attenditur confessio & non depositio testium, ib. nu. 101, Limita 1 hanc conclusionem non procedere quando confessio esset ipsi parti fauorabilis quia tunc attenduntur testes, & non confessio, nu 102, Limita 2. quando testes fuerint examinati super errore confessionis, num 103 Limita 3 vt conclusio procedat, quando contrarius inter testes, & confessionem partis est euidens, & expressa: secus si ambigua, & aliquo modo concordabilis, numero 104 & 105
testes contrarii in criminalibus nunquam concordantur ad effectum, vt probent, ibidem, n 106
CONTRARIORVM testium concordia
testes [illegible] quod [illegible] domo, [illegible] contrarii, [illegible] contra, n. [illegible]
testes [illegible] fuisse in domo, alter vero dixit [illegible] non fuisse in porticu domus [illegible] concordant, ib nu 248 & 250, [illegible]
testes [illegible] sex annis quod Titius [illegible] alter vero dixit, quod fuit [illegible] concordant, ib nu 251
testes [illegible] quod Titius semper possidet, alter vero dicit [illegible] testes non dicuntur contrarii, sed concordantur, ib n 253
testes vnus dicit, quod Titius semper possidet, alter vero dicit, quod Titius non semper possidet, isti testes non dicuntur contrarii sed concordantur, ib n 254
testis vnus dicit, Titium fuisse occisum a Seio cum [illegible] alter vero dicit fuisse occisum cum [illegible] contrarii, sed probant, ib num 255.
testes vnus dicit, Titium fuisse percussum a Seio cum vnus punctim, alter vero dicit, quod fuit percussio [illegible], isti testes non probant [illegible] concordant, ib n 257
testis vnus dicit Titium fuisse percussum a Seio in [illegible] vero dicit fuisse percussum, in [illegible] testes non sunt contrarii, sed concordantur, ib nu. 258. declara, vt in num 259, & seq.
testis vnus dicit, tempore belli, alter vero dicit, ante bellum, vel post bellum: isti testes non sunt contrarii, sed concordantur, ib nu 261, seq & n 262. vbi etiam idem si vnus dixerit, quare bellum, alter vero dixerit, post bellum, eadem si vnus dixerit, ante Kalendas, alter vero dixerit post Kalēdas, licet alii contra, nu. 264 sed an isto casu testes sic concordati probent, an vero testium falsum euitent, n 267. seqq. vbi alia ad materiam huius conclusionis.
testis vnus dicit vidisse Titium sanum, alter vero dicit eadem die vidisse Titium infirmum, isti testes non dicuntur contrarii, sed concordantur, ib n 271
testis vnus dicit quid factum fuisse præsente Titio, Titius autem negat se fuisse præsentem, isti testes non dicuntur contrarii, sed concordantur secūdum aliquos etiam ad effectum, vt probent, ib num. 272. & 273. contrarium verius & magis communiter receptum, nu. 274. & 276. Ibi tamen casu multum iudicis arbitrio tribuitur, num. 279. Et quid si vnus testis dicat, quid factum præsente Titio, Titius autem dicat, se hoc nescire, non vidisse vel non audiuisse vnus testis dicatur alteri contrarius Die quod non, vt num 2, 3, & seqq.
testis non dicitur singularis ex eo, quod deponens super facto, quo alii nemine interfuit, de aliorum præsentia & contestibus interrogatus dicat se non recordari, ibidem, numero 277
testes non reputantur singulares, si vnus vocet alterum in contestem, & alter alterum non vocet, ib n 278
testes non dicit singulares si vnus vocet alterum in contestem, & alter alterum non vocet, ib n 278
Limita 2. quando testes fuerint examinati super errore confessionis, num 103 Limita 3 vt conclusio procedat, quando contrarius inter testes, & confessionem partis est euidens, & expressa: secus si ambigua, & aliquo modo concordabilis, numero 104 & 105
testes contrarii in criminalibus nunquam concordantur ad effectum, vt probent, ibidem, n 106
CONTRARIORVM testium concordia
testes [illegible] quod [illegible] domo, [illegible] contrarii, [illegible] contra, n. [illegible]
testes [illegible] fuisse in domo, alter vero dixit [illegible] non fuisse in porticu domus [illegible] concordant, ib nu 248 & 250, [illegible]
testes [illegible] sex annis quod Titius [illegible] alter vero dixit, quod fuit [illegible] concordant, ib nu 251
testes [illegible] quod Titius semper possidet, alter vero dicit [illegible] testes non dicuntur contrarii, sed concordantur, ib n 253
testes vnus dicit, quod Titius semper possidet, alter vero dicit, quod Titius non semper possidet, isti testes non dicuntur contrarii sed concordantur, ib n 254
testis vnus dicit, Titium fuisse occisum a Seio cum [illegible] alter vero dicit fuisse occisum cum [illegible] contrarii, sed probant, ib num 255.
testes vnus dicit, Titium fuisse percussum a Seio cum vnus punctim, alter vero dicit, quod fuit [illegible] testes non probant [illegible] concordant, ib n 257
testis vnus dicit Titium fuisse percussum a Seio in [illegible] vero dicit fuisse percussum, in [illegible] testes non sunt contrarii, sed concordantur, ib nu. 258. declara, vt in num 259, & seq.
testis vnus dicit, tempore belli, alter vero dicit, ante bellum, vel post bellum: isti testes non sunt contrarii, sed concordantur, ib nu 261, seq & n 262. vbi etiam idem si vnus dixerit, quare bellum, alter vero dixerit, post bellum, eadem si vnus dixerit, ante Kalendas, alter vero dixerit post Kalēdas, licet alii contra, nu. 264 sed an isto casu testes sic concordati probent, an vero testium falsum euitent, n 267. seqq. vbi alia ad materiam huius conclusionis.
testis vnus dicit vidisse Titium sanum, alter vero dicit eadem die vidisse Titium infirmum, isti testes non dicuntur contrarii, sed concordantur, ib n 271
testis vnus dicit quid factum fuisse præsente Titio, Titius autem negat se fuisse præsentem, isti testes non dicuntur contrarii, sed concordantur secūdum aliquos etiam ad effectum, vt probent, ib num. 272. & 273. contrarium verius & magis communiter receptum, nu. 274. & 276. Ibi tamen casu multum iudicis arbitrio tribuitur, num. 279. Et quid si vnus testis dicat, quid factum præsente Titio, Titius

CORTINA, vel paries.

Testes, qui dicunt ex interiecto & pariete, vel cortinas audisse dicunt, cuius vocem non habent, ad quid dicere, promittere, stipulatum esse, audiat quicquam aliud actum inter vivos fecisse, regulariter probant, q. 69. nu. 171. ora nuis alii contra, nu. 176

Amplia 1. etiam in causa matrimonii, ibid. nu. 177. contra nu. 178. d stingue, vt n. 179

Amplia 2. etiam sine adminiculis, ibid. nu. 182. licet alii contra, nu. 183

Amplia 3. secundo, quod tales testes ex proposito a parte fuerint positi retro cortinam, vel parietem ad hoc, ut possint dicere, quod audierint posse testificari, hæc enim causa est approbata a nobis, ibi. n. 192. secus in criminalibus, nu. 181

Amplia 4. vt multo magis tales testes probent, si ex re ipsa id manifeste pateat, vt orta fama in quapiam domum, clamorem, & similia, q. 69. nu. 184

Limita 1. in probatione testamenti, vel alterius virtute solemnitatis, ibid. nu. 185 & 186 & seq. vbi quid dica Cordedus, & donationibus causa mortis

Limita 2. quando testes ex pariete, vel cortina dicerent se id quod audiuisse ab infimo, quia tunc non probarent, ibi. nu. 188

Limita 3. in eo casu ibi. n. 189 contra, nu. 190. Limita 4. vt nu. 191. & an isto casu testes facti tenebuntur ad tortura, nu. 192. Et quid in criminalibus materialibus, nu. 192

Limita 5. nu. quod testes probent dummodo in eo loco cum loquente, a quo se audiri affirmant, non adesset alia persona, nec adesse potuisset quia testes se audient aliter secus, nu. 194

Limita 6. vt pariter isti testes probent, dummodo dicant quod ponerent se retro cortinam, vel parietem, vel erant in loco illum audiendi, vel vocem illorum habere affirmant, aliter secus, nu. 195

Limita 7. vt dummodo iidem testes probent, si ita melius visum fuerit ex facti & personarum qualitate aliter secus, ibid. nu. 169

Testes qui ex re ipsa recto pariete, vel cortina dicunt, audiuisse sermonem & eruditerem se earnaliter cognoscentes, an & quando probant, vide Lupatia sub verbo, Audiuus.

CORRIGERE.

Testis potest incontinenti se corrigere, q. 66. num. 227

Testis ex interuallo non potest se corrigere, ibidem num. 288

Testis ante pertectum examen, & antequã discedat a iudicis conspectu, potest dictum suũ corrigere, ibid. num. 229

Testis potest se corrigere antequam notarius scribat finem depositionem, ibid. nu. 230

Testis potest se corrigere antequam se subscribat ex communi. ibidem 231

Testis potest se corrigere etiam post perfectum examen, dummodo antequam ex aliqua circumstantia, secus si cum ea fuerit ab eo quæsitus. ibidem 232

Testis potest se corrigere, si ponere vadat ad rem corrigendam, secus ad publicationem partium, ibi. n. 233 vers. & ex hoc.

Secus si fuerit ab examinatore fuisse absque aliqua petitionem, a qua pars potuit petitionem de deponentibus, ibid. nu. 234

Etiam credatur testi dicenti se cum parte colloquutum, ibid. nu. 235

Et an tale negatiua probetur iuramento testis, ibid. nu. 236 seq.

Testis, qui semel peierauit in carceribus secretis, postea quandocunque se corrigere, ib. n. 233

Testis sponte, & ex contingenti non post oblatum a iudice depositionis præfinitum subornatus, quid nu. 238

Testis ab accusante, an vero ex interuallo dicatur se corrigere, iudicis arbitrio remittitur, ibi. nu. 239

Testis potest se in continente corrigere etiam non de eodem, ad num 240

Testis correctio nulla, quam admittunt insimulati

Testis correctionis effectus, ibi. n. 241 & 242. Vbi quæritur quando effectuabitur primo, nec secus si dicto, & nu. 243. Vbi declara, & amplius quod dato quod testis obiecta allegatis iustam causam correctionis habeatur falsus, & potest torqueri, num. 244

Testis etiam ex interuallo potest se corrigere, quando probat de errore, ibi n. 245

Testis ex causa obtenta potest quandocunque se corrigere etiam ex interuallo, ibidem nu. n. 246

Testes nobiles possunt etiam ex interuallo se corrigere, quando agitur de modica causa, ibi. num. 246

Testes notæ fidei, & auctoritatis possunt se corrigere etiam ex interuallo, inter tamen publicationem, non tamen post, ibid. num 248. licet aliqui dixerint, post publicationem, num 249

Correctio facta ex interuallo licet non tollat primum dictum, illud tamen debilitat, ibid. num 251

Testis vt aliqui addat primæ depositioni non solum potest hoc facere in continenti, sed etiam ex interuallo, licet hoc vltimo casu non tanta fides adhibeatur, ibi. nu. 251. contra, nu. 252. declara vt nu. 253

Testis post publicationem examinis nullo pacto potest se corrigere, ibi n. 254

CORRVPTVS & Corrumpens.

CORRVPTVS testis an & quam facile probationem, vt dicam se 39 vers.

Testis corruptus, & falsus, vide etiam infra vers. ficulus testis falsus.

Testis corruptus & falsus non potest interrogari de corrumpente, q. 43 n. 47. & 48. sed contra, nu 49 vbi declarat materia.

Testis corruptus in falsa enim ac dicenti se falsum deposuisse de mandato alterius non credatur, nec eius dicta admittuntur ad torturam, q. 45. num 1 seq. vbi videtur tollere ad torturam, q. 45. num 1 seq. vbi videtur seruari rationes Contr. num 6 & 7. prima opinio est verior, & communior, quam a contrario defende, vt num. 8. seq.

Testis corruptus probat contra corrumpentem si fuerit in facie eo, in cuius præiudicium corruptus erat, q. 45. num. 6. Limita primo, vt probet si fuerit corruptus ad non deponendum, & non deposuerit, secus si ad falsum deponendum, & illud deposuerit, numer 8. Limita secundo, vt probet in criminibus secus in criminalibus, numer 9. Limita tertio, vt probet in causa criminali, de qua agitur, non autem vt probet corruptionem, num. 10

Testis corruptus potest de corrumpente interrogari tripliciter ratione, de qua in quæst. 45. num 7

Testis asserentis se corrupti depositio, nec eam facit indicium ad quæstionem, ibi. num. 12 se quitur alia contra, num. 14 Limita primo, vt licet non sufficiat ad inquirendum specialiter, bene tamen sufficit ad inquirendum generaliter, & sic ad assumendi rationes, num. 15. Limita secundo, quia de confessato hoc contratu non sequitur, vt sit licita sufficiata ad inquirendum, numer 16. sed an hoc secum limitatio sit vera, vide n. n. 17 seq

Testis corrupti assertio contra corrumpentem, nec etiam facit indicium ad capturam, ib. nu. 20. contra, num. 21

Testis corrupti depositio non facit indicium contra corrumpentem etiam quando in tortura examinatur, ibid. num. 22. seq.

Testis corrupti etiam quod sint plures non facit indicium ad torturam contra corrumpentem, ibi. n. 24 contrarium tamen sequitur de consuetudine, & in practica, nu 25. seq. vbi de materia.

Testis corruptus facit indicium ad torturam contra corrumpentem si solum tentatus corrumpi non acceptauit, ibidem num. 29. idem si acceptauit, sed pœnitentia ductus noluit illum deponere, num. 30 contrarium vera num. 31

Testis corruptus ad non deponendum probat corruptionem contra corrumpentem, ibi nu. 32 contra, num 33

Testis corrupti assertio facit indicium ad torturam contra corrumpentem, si concurrat aliqua alia præsumtio, seu adminiculum, ibi. num. 34. & ita seruatur de consuetudine, licet de iure forsan contrarium verius sit, ibi. num. 34

Testis corruptus facit indicium ad torturam contra subornantem quando fuit productus, & transmissus ad examinandum ab eodem subornante, quod an verum sit, & quando ibid. num 35 seq.

Testis corruptus facit indicium contra corrumpentem, quan to deponit falsum in causa spectante ad ipsum corrumpentem, quod an verum sit & quando, ibi n 38

Testes corrupti an faciat indicium contra hominem bene famatum

Testes corrupti quando sunt vnus vel duo in iuri, nec etiam in causis exceptis in dicium ad torturam, ibi n 41 licet alii contra, num 42

Testes corrupti non faciunt indicium ad torturam regulariter, ibi. nu 43 contra, nu 44 & 45. num. 45

Testes corrupti non faciunt indicium ad torturam in casibus, in quibus nec locum contra iis faciunt tale indicium, qu a valeat argumentari de socio criminis ad testem corruptum, ibid num. 46

Testes corrupti si sint aliunde criminosi & infames, vel alios patiantur defectus, minime faciunt indicium ad torturam, ibidem num 47

Testis corruptus promissione pecuniæ, vel alia ter regulariter non probat, & de isto accusatur, q 67 num. 256

Testis pecuniam accipiens præsumitur in dubio falsum dixisse, etiã quod non probetur, quod falsum dixerit, ibid. n 257

Testis eo ipso quod probatur pecuniam accepisse potest de falso accusari, & punitur etiam quod non probatur falsum dixisse, ibi. num. 238. Sed verius est quod isto casu pœna quam valde suspectus torqueri & sum tortus sustinebit adhuc potest extraordinarij num num 259

Testis qui pecuniam accipit, vt verum dicat purgatur falsus, de falso punitur, & tollitur probat, ibi nu 250 & 241 Vbi quod de facto punitur etiam quod deposuerit in criminalibus co, & capitali. Limita 1. vt non punitur nisi falsi ordinata, sed arbitraria, ibi n 243 Limita 2. vt non punitur pœna statuta contra falsum testimonium, nu 244. Limita quando tamen lata ex depositionibus horum testium tractatur, num. 245 Limita 4. quam loquitur de constat de veritate deponentis testis num 246

Testis dicitur corruptus & punitur, & non probatur eum si acceptat pecuniam pro non deferendo testimonio, q 67 nu 247 Limita 1 quando testificatus veritatem tamen secundum suum non dixit, nec exonerauit conscientiam, num 248 Limita 2 quia probatur contrarium, vt subridet pecuniam, vt testimonium non ferat, num 249 nunc etiam probatur per confessionem cuiusdam de hoc si fuerit productus de facto a parte. num 250

Testes impedientes ne deponant tenentur parti esse ad hanc actionem de dolo, ac etiam puniuntur vt ibid num 251

Testis dicitur corruptus, & non probat etiam quod pecuniam acceptat a sponte dante, ibid. num 252

Testis dicitur corruptus ex eo solum, quod speret aliquod lucrum facere, ib. n. 253

Testis corruptus potest repelli iudicis officio, & parte non opponente, ibi. n. 254

Testis corrumpens punitur etiam quod illis postea vsus non sit, ibid. n 255

Teste vno corrupto, an & alii corrupti præsumãtur, ibid. num. 256

Testis corruptio probatur indiciis & coniecturis ibid. num. 257

Testes

Testes corrumpens punitur pœna falsi, & alias, vt ibid. num. 258.

Testes corrumpẽs punitur, siue sit pars litigans, siue tertius, ibi nu. 259

Testes corrumpens, vt verum dicant, punitur & qua pœna, ibidem numer. 260. & num. 267. Posset etiam dici quod imo non puniatur licet sit res mali exempli, num. 262. prout non punitur in duobus casibus. Primo quando datur pecunia testi, vt verum dicat, cum alias sine pecunia nolebat deponere, nu. 263. Secundo quando datur pecunia testi, vt detegat falsitatem, quam in iudicio deposuerat, num. 264

Testes corrumpens, vt verum taceant, punitur, sicut corrumpens, vt falsum deponant, ibid. num. 265

Testis prece inductus ad testificãdum non dicitur corruptus, ibid. num. 266. licet alii contra nu 267 Declara dummodo prece corrumpatur ad dicẽdum verum, secus si ad dicendum falsum, num. 268

Testis non dicitur corruptus quãdo ei datur pecunia pro expensis, & pro operis omissis ibi. num 270. sed quoad operas similes contra, num 271. & 272. sed prima opinio est magis communis, declara tamen, vt num. 273. 274. & 276

Testis non dicitur corruptus si post dispositionem pecuniam non accipiat, ibid. nu 277 sed quo ad probationem iste testis est multum suspectus, num 278

Testis accipiens pecuniam, vt ius partis commẽdatam habeat non dicitur corruptus, ibidem num 279

Testis corrumpens probat contra corrumpentem, ibid num 280

Testis corruptus probat etiam pro corrumpente quando producitur ab eo contra quam fuit corruptus, num 281

Testis corrumpens non perdit causſam, numero 282

CREDITOR.

Creditor pro suo debitore, an & quando in testẽ admittatur & admissus quam faciat fidem, vide in seq versiculis.

Testis creditor pro suo debitore testimonium ferre non prohibetur, q. 60 n 316. contra, nu. 317. sed prima opinio est verior, & communior, num 318

Testis creditor pro suo debitore non potest esse, quando de eius commodo, vel vtilitate agitur, ibid. num. 319

Testis creditor anterior admittitur pro debitore ad probandum solutionem contra alium posteriorem creditorem, ibi. n. 320

Testis debitor pro suo creditore non est idoneus ibi. num. 321. præsertim in causa pignoris, n. 322. quamuis contrarium affirmauerint relati, num 316

Testis debitor ex causa pensionis afflictus potest esse pro suo creditore, ibi. n 324

CREDVLITAS.

Testis de credulitate regulariter non probat, nec dicitur propterea falsus, quæst 68. num 429 & num 63. vbi ponitur ratio huius conclusionis.

Testes ad hoc vt probent necesse est, vt deponãt de veritate facti, & per sensum corporeum, ibid. num 63

Testes de credulitate non probant de consuetudine, aut statuto in contrarium existenti non obstantibus, ibi num 64. & 65.

Testis de credulitate præsumtionem non facit etiam quod dicat se pro certo credere, nisi causam suæ credulitatis adducat, ib. n 66

Item non probat si dicat se firmiter credere, vel se bene credere, ibi. nu. 67. & 68. & 70. licet alii contra, num. 69

Et quid si testis deponens de credulitate adiciat ita esse, an probet? q 68. nu. 71

Testis recklendo dicti sui rationem de credulitate nihil probat, ibi nu. 74

Testes de credulitate non probant etiamsi plures sint, ibi. nu 73

Testis de credulitate bene probat, quando sui dicti sufficientem reddit rationem, vt puta, si dicat, sic credo, quia vidi, ibi. n. 74

Testis de credulitate probat contra producẽtem ibid. num. 75

Testis pro curiæ informatione examinatus probat contra curiam, ib. n. 76

Testes de credulitate probant ad defensionem rei, ibi n. 77. Sed an isto casu teneantur reddere rationem dicti sui, n 78. & seq.

Testes de credulitate probant in iis, quæ directo probari non possunt, ibi. n. 81

Item probant in materia certitudinaliter cognoscibili, d num 81

Item probant in iis, quæ sensu corporis percipi, & expresse cognosci non possunt, ib. 82

Item probant in iis, in quibus præsumtiua admittitur probatio, ib n 83

Item probant in iis, quæ sunt difficilis probationis, ibid num. 84

Testes de crudelitate probant in antiquis, ibi n. 85. idem & multo magis in factis notoriis antiquis, num. 86. & quod in proposito dicatur tempus antiquum, nu. 87

Testes de credulitate probant filiationem, ibi. n. 88 89 & 91. vbi declaratur licet alii contra, num 90

Testes de credulitate probant matrimonium, ibid num 89

Testes de credulitate probant adulterium, & copulam carnalem, ibidem num 92. declara dummodo adducant suæ credulitatis proximam, & immediatam causſam, alias secus, num 93

Testes de credulitate admittuntur in probatione ætatis, ibid. num. 94

Testes de credulitate admittuntur in iis, quę cõsistunt in peritia artis, ibi. n 95 declara, vt nu. 96. sed an isto casu teneantur reddere causam suæ credulitatis, nu 97

Testes de credulitate admittuntur in probatione vilioris, ibid nu 98

Confessio partis de credulitate non præiudicat confitenti, ibi nu 99

Testes de credulitate probant in omni casu, in quo probant testes de auditu ibi. n 100

Testes de credulitate probant concurrentibus adminiculis, & præsumptionibus, ibidem num. 101

Testis qui primo deponit de veritate, & scientia facti, & deinde dicit se credere, non dicitur contrarius, sed probat, ibi n 102

Et quid si testis vn eo contextu dicat se scire, & credere, q 68. nu 103 vbi etiam quid si dicat se scire, & pro certo credere

Et quid si testis primo dicat, se scire, & postea in causſa scientiæ respondeat, quia credit, ibid. num 94

Testimonium de credulitate facit indicium effectuale, ibi. n 104 sed verius est, quod nõ facit, nisi quo de quasi indicium, n. 106

Testis de credulitate eius præsumitur, de falso, si falsum dixerit, ibi. n 107 & seq.

Testes de credulitate, vt peritiam faciant probationem tuã debent concurrere. Primo vt causas, & rationes credulitatis adducant, ibi nu. 110. Secundo, vt tales causſæ, & rationes sint verisimiles, & sensui proximæ, num 112. secus si remotæ, nu. 113 Et quæ isto casu dicatur remota causſa credulitatis vide exemplum, nu. 114 Tertio requiritur, vt dicant se ita credere, numer. 115. imo debent dicere, se ita firmiter credere, & quod in eorum conscientia non dubitant, num. 116

Sententia lata ex testibus de credulitate nunquã transit in iudicatum, & quandocunque potest retractari, ibid nu 117

CRIMINALIS CAVSSA.

Criminalis causſa requirit testes omni exceptione maiores, quod quando verum sit, vide in seq. vers.

Testes affines, & consanguinei in criminalibus omnino a testimonio repelluntur, nec ad hoc fieri instantiam examinantur, quæstio. 54. num. 5. Amplia etiam in causſa criminali ciuiliter intentata, num. 6. contra, num. 7 concorda, vt num 8 & 9

Testis testificer in criminalibus repellitur ad fauorẽ partis, sed quid in causſa criminali ciuiliter intentata, & quid in causſa iniuriarum, ib. nu 90 seq.

Testis compater non est idoneus testis in criminalibus, ibi. nu. 201

Testis pater spiritualis pro filio, & e contra, non est idoneus in criminalibus, ib. n. 201

Testes domestici repelluntur in criminalibus, q. 55. num. 23 Amplia duobus modis, vt d num. 23. & 24. limita 4. modis, vt num 25. seq. & quid vbi veritas aliter haberi non potest, nu. 58 & seq.

Testes inhabiles quando admittuntur, ob difficultatem probationis admittuntur tam in ciuilibus, quam in criminalibus, quæst. 55. num. 60

Testes infames etiam infamia facti repelluntur in criminalibus, amplia, & limita pluribus modis, ibi. num 115. seq.

Testis emendatus de crimine in criminalibus nõ admittitur, ib. nu 134. seq Vbi declaratur hæc conclusio duobus modis

Testis accusatus, an & quomodo pendente accusatione testimonium ferre possit in criminalibus, & quid in causſa criminali ciuiliter intentata, ibi. nu 170 seq.

Testes spurii in criminalibus non admittuntur, ibid. num 404

Testes blasphematores in criminalibus omnino repelluntur, ibi num 416

Testes pauperes, an & quando recipiantur in criminalibus, dixi infra, vers testis pauper & materia est posita in quæst 57. num. 16 vsque ad num. 26

Testes minores, an & quando sint idonei in criminalibus causſis, q 58. nu 9. & omnibus seq. in discussu, vbi late de materia.

Testis mutus, an & quando in criminalibus admittatur, qu 59 casu primo, nu 1 & omnibus seq Vbi ponitur regula cum suis ampliationibus, & limitationibus.

Testis interrogatus, & in causſa propria multo magis repellitur in criminalibus, quæst 60. num 5 & 6

Testis procurator non prohibetur esse in causſa criminali. Quod quando verum sit, ibidem num 238

Testis proxeneta quid probet in criminalibus, ibid. num 424 seq.

Testes de vniuersitate, an & quando in criminalibus admittantur tam pro sua vniuersitate, quam pro alio de eadem vniuersitate contra extraneum, ibid num. 508. seq. vsque ad num 521

Testimonium auditi de auditu recipitur in ciuilib. secus autem in criminalibus, q 61. n 39

Testimonium muti, & surdi, signis & nutu deponentis non recipitur in criminalibus, etiam quod per scripturam vellet deponere, ibidem num 49 & 50

Testes clerici, an & quando admittantur in criminalibus contra laicum, ibidem numer. 57. seq.

Testes laicus contra clericum, an & quando in criminalibus, recipiatur, ibidem num. 98. seq. vbi late.

Testis inhabiles multo minus admittuntur in criminalibus, q. 62. nu. 22

Testes inhabiles admittuntur, vbi veritas aliter haberi non potest non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, ibi. n 52. & 54. licet alii contra, num 53

Testes per productionem etiam in criminalibus approbati censentur, ibi. n. 213

Testes de auditu probat contra producentẽ et

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

CORTINA, vel paries.

Testes quid de eo qui ex interiecto & pariete, vel cortina audiuit dicentem, cuius vocem non habet, aliquid dixisse, promisisse, stipulatum esse aut quem alium actum inter vivos fecisse, regulariter probant, q. 69. nu. 171. & 172. quibus adde contra, nu 176

Cortina 2. etiam in causa matrimonii, ibid. nu 177. contra nu 178. & singue. nu 179

Ampliat 2. etiam suis adminiculis, ibid. nu. 180. licet alii contra, nu. 181

Auditus testium, qui tales testes ex proposito a pariete vel fenestra posteriori cortinam, vel parietem audiunt deponentes quod viderint, posse testificari, hæc enim causa est approbatarum legibus, ibi. n 192. secus in criminalibus, ibi. n 183

Ampliat 3. vtmultomagis tales testes probent cum ex hoc lucrum sperantur, vendita domo, quæ ipsum testem non tangit, clamorem, & strepitum, q. 69. nu. 184

Cum tali in probatione testamenti, vel alterius actus, quo vtatis, ibid. nu 186 & 186 & seq. vbi quæ dicta Cochlæus, & donationibus causa mortis

Limita 2. quando testes ex pariete, vel cortina deponant se audiuisse ab infimo, quia tunc non probant, ibi. nu 188

Limita 3. in causa matrimonii, ibi. nu 189. contra, nu. 190. Et hoc procedit nu. 191. & an isto casu vnus testis faciat vehementem ad torturam, nu. 192. & quæ ibi eruditissime annotata

Limita 4. nisi quod testes probent dicentem, se ipso loco eum non posse, quia ab eo audiuit alia narrantem ad alteram personam, nec adesse potuisse, quia testes sexus illius, aliter secus, nu. 193. & 194

Limita 5. nisi pariter illi testes probent, luminosum aliquem ponentem se retro cortinam, vel parietem, ita vt per rimas, vel foramen oculum eum ibi vocantem potuerint habere affirmantialiter secus, ibi. nu 195

Limita 6. nisi idem testes probent, ipsita mulierem vidisse recte ex facie & persona eum quæ parte, aliter secus, ibid nu 196

Testes quæ ex parte actoris, vel contra deponant, vbi de ipsis & eorum qualitatibus se earnaliter cognoscentibus, an & quando probant, vide per quæ sub verbo, Aud tus.

CORRIGERE.

Testis potest non amplius se corrigere, q. 66. num. 227

Testis ex interuallo non potest se corrigere, ibidem num. 288

Testis ante perfectum examen, & antequã discedat a iudicis conspectu, potest dictum suũ corrigere, ibid. num. 229

Testis potest se corrigere antequam notarius scribat sua depositionem, ibid. nu 230

Testis potest se corrigere antequam se subscribat, ibi. nu 231

Testis potest se corrigere etiam post perfectum examen, & recessum, modo antequam ratificet, secus si cum ea fuerit actum, & iuratum, ibi. nu 232

Testis potest se corrigere, si ponere vadat aduersarium, & recusare publicationem, per quæ ibi. nu 233. vers. & ita hoc

Secus si fuerit a iudice iuratum, nisi antequam ab ea persona, a qua pars petit cessionem, de depositione recedat, ibid. nu 234

Testis ceu actor testi dicenti se cum parte locutum, ibid. nu 235

Testis cum parte in gratia probetur iuramento testis, ibi. nu 236. & seq.

Testis qui testificatus fuerit in carceribus secretis, postea quandocunque se corrigere, ibi. n. 233

Testis non potest se corrigere, nisi post eundem a iudice depositionis præfinitum subornatus, ibid. nu 238

Testis ex contentiosa veto ex interuallo dicatur se corrigere, iudicis arbitrio remittitur, ibi. nu 239

Testis potest se non commode corrigere, si non de eo rogetur, ibid. num 240

Testis correctio nunquam admittitur, nisi ad

getur ab eadem causa cognitionis, ibi. n. 241 & 242. Vbi quæ declarantur primo, nec secus secundo, & nu 243. Vbi declara, & amplius quod licet ex confessione allegans iustam causam excusationis admittatur, falsus, & potest torqueri, num 244

Testis etiam ex interuallo potest se corrigere, quando probat de errore, ibi n 245

Testis ex causa odiosa non potest quandocunque se corrigere etiam ex interuallo, ibidem nu. n. 246

Testes nobiles possunt etiam ex interuallo se corrigere eo modo agentium inter viles, & le modica causa, ibi. num 246

Testes notæ fidei, & integritatis possunt se corrigere etiam ex interuallo, interueniente publicatione, non tamen post, ibid. num 248. licet aliqui dixerint, post publicationem, num 249

Correctio facta ex interuallo licet non tollat primum dictum, illud tamen debilitat, ibid. num 250

Testis vt aliqui addat animæ depositioni non solum potest hoc facere eo modo contineatur, sed etiam ex interuallo, licet hoc vltimo casu non tanta illius fides adhibeatur, ibi. nu. 251. contra, nu. 252. declara vt nu 253

Testis post publicationem examinis nullo pacto potest se corrigere, ibi n. 254

CORRVPTVS & Corrumpere.

CORRVPTVS testis, an & quam facile probationem, vide per quæ sub verbo

Testis corruptus, & vitiatus, vide etiam infra versicul. testis fecit

Testis corruptus & falsus non potest interrogari de corruptione, q. 45 n. 4 & 48 sed contra, nu 49 vbi de hac materia.

Testis corrupta in falsis enarrat dicenti se falsum deponendum, de mandato alterius non credatur, nec ex hoc facile ad torturam, qu. 45. num 1 & 43 vbi declarantur rationes Contra, nu 6 & 7. prima opinio est vera, & communior, quam a contrariis defende, vt num. 8 seq.

Testis corruptus potest contra corrumpentem fidem facere in causa criminali, in cuius præiudicium corruptus erat, qu. 45. num. 6. Limita primo, vt probet si fuerit corruptus a tempore deponendum, & non depositum, secus si ad fatuum deponendum venit, & illud deposuerit, numero 8. Limita secundo, vt probet in causibus fecus in criminalibus, numero 9. Limita tertio, vt probet in causa criminali, de qua agitur, non autem vt probet corruptionem, num. 10

Testis corruptus potest de corrumpente interrogari triplici ratione, de quam q. vell. 45. num. 7

Testis asserentis se corrupti depositio, nec etiam facit indicium ad quæstionem, ibi. n. num. 12 seq. licet alii contra, num. 14. Limita primo, vt licet non sufficiat ad inquirendum specialiter, bene tamen sufficit ad inquirendum generaliter, & sic ad alia mendacia rationes, num. 15. Limita secundo, quia de contesta hæc contra testem fertur, vt sit licet sufficiat ad inquirendum, numero tamen sed an in ea casu limitatio sit vera, videas n. n. 17 seq

Testis corrupti affirmo contra corrumpentem, nec etiam facit indicium ad capturam, ib. nu. 20. contra, num. 21

Testis corrupte depositio non facit indicium contra corrumpentem etiam quo diu torquetur, nec examinatus, ibid. num. 22. seq.

Testis corrupti etiam quando fuit plures non facunt indicium ad torturam contra corrumpentem, ibi. n 24 contrarium tamen seruatur de consuetudine, & in practica, nu 25. seq. vbi de materia.

Testis corruptus facit indicium ad torturam contra corrumpentem si solum tentatus corrumpi non acceptauit, ibidem num. 29. idem si accepauit, sed ex sententia ductus non deponere, num. 30 contrarium ve

Testis corrupti ad non deponendum probat corruptionem contra corrumpentem, ibi n. nu. 32 contra, num 33

Testis corrupti assertio facit indicium ad torturam contra corrumpentem, si concurrat alia præsumtio, seu admini ulum, ibi. num. 34. & ita seruatur de consuetudine, licet de iure forsan contrarium verius sit, dict num 34

Testis corruptus facit indicium ad torturam contra subornantem quando fuit productus, & transmissus ad examinandum ab eodem subornante, quod an verum sit, & quando ibid. num 35 seq.

Testis corruptus facit indicium contra corrumpentem, quan to deponit falsum in causa spectante ad ipsum corrumpentem, quod an verum sit & quando, ibi n 38

Testes corrupti an faciant indicium contra hominem bene famatum

Testes corrupti quando deponunt falsum, nec etiam in causa excepta facit indicium ad torturam, ibi n 41. & seq. & quando secus, num 42

Testes corrupti non faciunt indicium ad torturam regulariter, ibi. nu 43 contra, nu 44 & quæ ibi. num 45

Testes corrupti non faciunt indicium ad torturam in casibus, in quibus nec testes contra illos faciunt tale indicium, qu a val e assignant de socio criminis ad testem corruptum, ibi. num 46

Testes corrupti si sint aliunde criminosi & infames, vel alios pa tantur defectus, minime faciunt indicium ad torturam, ibidem num 47

Testis corruptus promissione pecuniæ, vel alia regulariter non probat, & de isto accusatus, q 67 num 236

Testis pecuniam accipiens præsumitur in dubio falsum dixisse, erã quod non potuerit, quod falsum dixerit, ibid. n 237

Testis eo ipso quod probatur pecuniam accepisse, potest de falso accusari, & punir quod non probatur falsum dixisse, ibi. n. 238. Sed verius est quod isto casu potius quam valde suspectus torqueri & sic torqueratur, sic bit adhuc potest examinari, ibi. num 239

Testis qui pecuniam accipit, vt verum dicat, reputatur falsus, de falso punitus, & non probat, ibi nu 236 & 241 Vbi quod de facto tur etiam quod depositum restituere tenetur co, & capitale. Limita 1. vt non punitur na fam ordinatia, sed arbitraria, ibi. n 242 ta 2. vt non puniatur pena statuta contra falsum testimonium, ibi. n 243 alii contra, num 244. Limita quæ ibi. ti data ex depositionibus horum testium tractatur, num. 245 Limita quando testis de consulat de veritate deponendo, ibi. nu 246

Testis dicitur corruptus & non probare eum si accipiat pecuniam pro non deferendo testimonio, q 67 nu 247 Limita 1 quando dicitur testificatus verum dicere secundum nomen dicti, nec examinatus, ibi. n. 248 Limita 2 quia probatur corruptus bibi. pecuniam, vt testimonium non deferat, num 249 unum etiam probat contra alium de hoc si faciat pro iudicio, ibi. n. parte. num 250

Testes impediens ne deponant tenetur parti læsæ, & habet ad actionem de dolo, ac etiam pœnam vt ibi. nu 251

Testis dicitur corruptus, & non probat etiam quod pecuniam acceperit a sponte dante, ibid num 252

Testis dicitur corruptus ex eo solum, quod speret aliquod lucrum facere, ib. n. 253

Testis corruptus potest repelli iudicis officio, & parte non opponente, ibi. n. 254

Testis corrumpens punitur etiam quod illis postea vsus non sit, ibid. n 255

Teste vno corrupto, an & alii corrupti præsumantur, ibid. num. 256

Testis corruptio probatur: indiciis & coniecturis ibi. num. 257

Testes

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

Testes corrumpens punitur pœna falsi, & alias, vt ibid. num. 258.

Testes corrumpẽs punitur, siue sit pars litigans, siue tertius, ibi nu. 259

Testes corrumpens, vt verum dicant, punitur & qua pœna, ibidem numer. 260. & num. 261. Posset etiam dici quod imo non puniatur licet sit res mali exempli, num. 262. prout non punitur in duobus casibus. Primo quando datur pecunia testi, vt verum dicat, cum alias sine pecunia nolebat deponere, num. 263. Secundo quando datur pecunia testi, vt deteget falsitatem, quam in iudicio deposuerat, num. 264

Testes corrumpens, vt verum taceant, punitur, sicut corrumpens, vt falsum deponant, ibid. num. 265

Testis prece inductus ad testificãdum non dicitur corruptus, ibid. num. 266. licet alii contra nu 267 Declara dummodo prece corrumpatur ad dicẽdum verum, secus si ad dicendum falsum, num. 268

Testimendicitur corruptus quãdo ei datur pecunia pro expensis, & propositis omissis ibi. num 270. & seq. & quæ ibi. contra, num 271. & 272. sed prima opinio est magis communis, declara tamen, vt num. 273 274. & 276

Testis non dicitur corruptus si post dispositionem pecuniam non accipiat, ibid. nu 277 sed quo ad probationem ille testis est multum suspectus, num 278

Testis accipiens pecuniam, vt ius partis commẽdatum habeat non dicitur corruptus, ibidem num 279

Testis corrumpens probat contra corrumpentem, ibid num 280

Testis corruptus probat etiam pro corrumpente quando producitur ab eo contra quam fuit corruptus, num 281

Testis corrumpens non perdit causam, numero 282

CREDITOR.

Creditor pro suo debitore, an & quando in testẽ admittatur & admissus quam faciat fidem, vide in seq versiculis.

Testes creditor pro suo debitore testimonium ferre non prohibetur, q 60 n 316. contra, nu. 317. sed prima opinio est verior, & communior, num 318

Testis creditor pro suo debitore non potest esse, quando de eius commodo, vel vtilitate agitur, ibid num 319

Testis creditor anterior admittitur pro debitore ad probandum solutionem contra alium posteriorem creditorem, ibi. n 320

Testis debitor pro suo creditore non est idoneus ibi. num. 321. præsertim in causa pignoris, n. 322. quamuis contrarium affirmauerint relati, num 316

Testis debitor ex causa pensionis affectus potest esse pro suo creditore, ibi. n 324

CREDVLITAS.

Testis de credulitate regulariter non probat, nec dicitur propterea falsus, quæst 68. num 429 & num 63. vbi ponitur ratio huius conclusionis.

Testes ad hoc vt probent necesse est, vt deponat de veritate facti, & per sensum corporeum, ibid num 63

Testes de credulitate non probant de consuetudine, aut statuto in contrariũ existenti non obstantibus, ibi num 64. & 65.

Testis de credulitate præsumtionem non facit etiam quod dicat se pro certo credere, nisi causam suæ credulitatis adducat, ib. n 66

Item non probat si dicat se firmiter credere, vel se bene credere, ibi. nu. 67. & 68. & 70. licet alii contra, num. 69

Et quid si testis deponens de credulitate adiciat ita esse, an probet q 68. nu. 71

Testis reddendo dicti sui rationem de credulitate nihil probat, ibi nu. 72

Testes de credulitate non probant etiamsi plures sint, ibi. nu 73

Testis de credibilitate bene probat, quando sui dicti sufficientem reddit rationem, vt puta, si dicat, sic credo, quia vidi, ibi. n. 74

Testis de credulitate probat contra producẽtem ibid. num. 75

Testis pro curiæ informatione examinatus probat contra eumam, ib. n 76

Testes de credulitate probant ad defensionem rei, ibi n. 77. Sed an isto casu teneantur reddere rationem dicti sui, n 78. & seq.

Testes de credulitate probant in iis, quæ directo probari non possunt, ibi. n. 81

Item probant in materia cerritudinaliter cognoscibili, ibid num 81

Item probant in iis, quæ sensu corporis percipi, & expresse cognosci non possunt, ib. 82

Item probant in iis, in quibus præsumtiua admittitur probatio, ib n 83

Item probant in iis, quæ sunt difficilis probationis, ibid num 84

Testes de credulitate probant in antiquis, ibi n. 85. idem & multo magis in factis notoriis antiquis, num. 86. & quod in proposito dicatur tempus antiquum, nu. 87

Testes de credulitate probant filiationem, ibi. n. 88 89 & 91. vbi declaratur licet ali contra, num 90

Testes de credulitate probant matrimonium, ibid num 89

Testes de credulitate probant adulterium, & copulam carnalem, ibidem nu. 92. declara dummodo adducant suæ credulitatis proximam, & immediatam causam, alias secus, num 93

Testes de credulitate admittuntur in probatione ætatis, ibid. num 94

Testes de credulitate admittuntur in iis, quæ cõsistunt in pericia artis, ibi n 95 declara, vt nu. 96. sed an isto casu teneantur reddere causam suæ credulitatis, nu 97

Testes de credulitate admittuntur in probatione violentiæ, ibid nu 98

Consilio partis de credulitate non præiudicat confitenti, ibi nu 99

Testes de credulitate probant in omni casu, in quo probant testes de auditu ibi. n

Testes de credulitate probant concurrentibus adminiculis, & præsumptionibus, ibidem num. 101

Testis qui primo deponit de veritate, & scientia facti, & deinde dicit se credere, non dicitur contrarias, sed probat ibi n 102

Et qui in testis vna eo contextu dicat se scire, & credere, q. 68. nu 103 vbi etiam quid si dicat se scire, & certo credere

Et quid si testis primo dicat, se scire, & postea in causa scientiæ respondeat, quia credit, ibid. num 104

Testimonium de credulitate facit indicium efficacissimum, ibi. n. 105 sed vide an sit, quod nõ facit minus de quo quis testatur, n 106

Testis de credulitate examinatur, de falso, si falsum dixerit, ibi. nu 107 & seq.

Testes de credulitate, vt plenam faciant probationem tria debent concurrere Primo vt causas, & rationes credulitatis adducant, ibi nu. 111. Secundo, vt tales causæ, & rationes sint verisimiles, & sensui proximæ, num 112. secus si remotæ, nu. 113 Et quæ ibi casu dicatur remota causa credulitatis vide exemplum, nu. 114 Tertio requiritur, vt dicant se ita credere, numer. 115. imo debent dicere, se ita firmiter credere, & quod in eorum conscientia non dubitant, num. 116

Sententia lata ex testibus de credulitate nunquã transit in iudicatum, & quandocunque potest retractari, ibid nu 117

CRIMINALIS CAVSSA.

Criminalis causa requirit testes omni exceptione maiores, quod quando verum sit, vide in seq. vers.

Testes affines, & consanguinei in criminalibus omnino a testimonio repelluntur, nec ad tales instantiam examinantur, quæst. 54. num. 5. Ampliat etiam in causa criminali ciuiliter intentata, num. 6. contra, num. 7 concorda, vt num 8 & 9

Testes fiunt in criminalibus repellitur ad fauorẽ fiatris, sed quid in causa criminali ciuiliter intentata, & quid in causa iniuriarum, ib. nu 90 seq.

Testis compater non est idoneus testis in criminalibus, ibi. nu. 201

Testis pater spiritualis pro filio, & e contra, non est idoneus in criminalibus, ib. n. 201

Testes domestici repelluntur in criminalibus, q. 58. num. 23 Amplia duobus modis, vt d num. 23. & 24. limita 4. modis, vt num 25. seq. & quid vbi veritas aliter haberi non potest, nu. 58 & seq.

Testes inhabiles quando admittuntur, ob difficultatem probationis admittuntur tam in ciuilibus, quam in criminalibus, quæst 55. num. 60

Testes infames etiam infamia facti repelluntur in criminalibus, amplia, & limita pluribus modis, ibi. num 125. seq

Testis emendatus de crimine in criminalibus nõ admittitur, ib. nu 134. seq Vbi declaratur hæc conclusio duobus modis

Testis accusatus, an & quomodo pendente accusatione testimonium ferre possit in criminalibus, & quid in causa criminali ciuiliter intentata, ibi. nu 150 seq.

Testes ipsum in criminalibus non admittuntur, ibid. num 404

Testes blasphematores in criminalibus omnino repellantur, ibi num 416

Testes pauperes, an & quando recipiantur in criminalibus, dixi infra, vers. testis pauper & materia est posita in quæst 57. num. 16 vsque ad num. 26

Testes minores, an & quando sint idonei in criminalibus cautis, q 58. nu 9. & omnibus seq. in discussu, vbi late de materia.

Testis mutus, an & quando in criminalibus admittatur, qu 59 casu primo, nu 1 & omnibus seq Vbi ponitur regula cum suis ampliationibus, & limitationibus.

Testis intestabilis, & in causa propria multo magis repellitur in criminalibus, quæst 62. num 3 & 6

Testis qui tractat de se exonerando, & exempli gratia de maxima repellitur in criminalibus, ib. nu. 19 & 20. Vide etiam quid si vnus ex pluribus, qui in re interuenerunt, dicat hominem a se fuisse commissum a contrahente, an faciat contra ipsum indicium.

Testis propter solam affectionem repellitur in criminalibus, ibi n. 36

Testis, qui dicit aliqui vsuras persoluisse, in criminalibus nihil probat, ibi. n. 86. vbi declaratur materia iuncto nu. 88 Vbi amplatur hæc conclusio, etiam quod concurrant aliæ conjecturæ & adminicula.

Testis procurator non prohibetur esse in causa criminali. Quod quando verum sit, ibidem num 238

Testis bioxeneta quid probet in criminalibus, ibid. num 424. seq.

Testes de vniuersitate, an & quando in criminalibus admittantur tam pro sua vniuersitate, quam pro alio de eadem vniuersitate contra extraneum, ibid num. 508. seq. vsque ad num 521

Testimonium creti de auditu recipitur in ciuilib. secus autem in criminalibus, q 61. n 39

Testimonium muti, & surdi, signis & nutu deponentis non recipitur in criminalibus, etiam quod per interpretem velint deponere, ibidem num 49 & 50

Testes clerici, an & quando admittantur in criminalibus contra laicum, ibidem numer. seq.

Testes laicus contra clericum, an & quando in criminalibus, recipiatur, ibidem num. 98. seq. vbi late.

Testis inhabiles multo minus admittuntur in criminalibus, q. 62. nu. 22

Testes inhabiles admittuntur, vbi veritas aliter haberi non potest non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, ibi. n 52. & 54. licet alii contra, num 53

Testes per productionem etiam in criminalibus approbati censentur, ibi. n 213

Testes de auditu probat contra producentem

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

ſe criminalibus, ib n.233. contra nu 235. Distinguе, vt n 236
testium numerus non suppler defectum in criminalibus, ib.n.311. Declara. vt n.312
testis vnius inhabilitas suppletur ex magna fide alterius etiam in criminalibus. quoad torquendum, non autem quo ad condemnandum, ib nu 345. Quid in crimine hæresis? nu. 346. Quid in causſa criminali ciuiliter intentata? num.347. Et quid in causſa ciuili ardua? num 348
testis vnicus multo minus probat in criminalibus. q 63. n 7
testis vnicus non probat in criminalibus etiam quo l. ponat de facto proprio, ibidem, nume 210
testes singulares multo minus probant in criminalibus, qu 64. num 57. & sequentib vbi etiam quod in grauissimis delictis, & ad torturam, vel ad inquirendum.
testes in criminalibus debent deponere de loco, & tempore, alias nihil probant. ib n 107
testis vnus de propinquis immediate de delicto coniungitur cum alio deponente de confessione rei, ib n 119. vbi hoc declaratur.
testes de diuersis confessionibus, diuersis loco, & tempore factis deponentes non coniunguntur nec probant in criminalibus, ibidem, num 145
testes singulares non probant defectum in genere quo ad punendum & condemnandum, sed tantummodo quoad interrogandum infamatum, & repellendum a testimonio, ib. nu. 156 & 158 licet alii contra n 157
testes singulares probant adulterium quando agitur ciuiliter puta ad primationem dotis, & adriog indum infamiam. vt ex eo fides testi d minatur, secus si agatur criminaliter, & ad punendum. ib nu. 229, 231, & seq. licet alii contra. nu 230
testes singulares in criminalibus, & ad punicadum, ib n probant, quem blasphematorem, to n 265 seq.
Testes singulares iunctis adminiculis, an probent criminalibus, & ad punendum, ib n 2 2.& seq
Testes si sint inter se contrarii, an possint inquiri, cateran, torquen, & puniri, qu 63 nu. 5 & seqq.
Testes contrarii in criminalibus, nunquam cõcordantur ad effectum, vt probent, ibidem, num. 106
Testes in criminalibus, ad puniendum non probant, si inhabiles sint, etiam quod verisimilia deponant, ib n 143
Testes in criminalibus non possunt se referre ad primum examen, q 66. n 52
Testes sibi ipsi varius, & contrarius an, & quando puniatur. ib n 156, seqq.
Testes in criminalibus an, & quando possint repeti post publicationem, ib. numero 308. & seqq.
Testimonium de auditu an, & quid probet in crimi libus, q 69 n 6 & seq.
Testimonium de auditu probat coram ea producentem tam in ciuilibus, quam in criminalibus, q 69 n 60
Testes super fundo proprio probant cõfessionem rei, non criminalibus, ib. nu 154. Declara, vt num 163
Testes, qui dicunt se cognouisse aliquem delinquentem ad vocem, an, & quando probent, ib n 165 & seqq.
Testes ex cortina, vel pariete aliquid audiuisse testificati, an, & quando probent in criminalibus. vide ib n 158 & 189, seqq
Testes de auditu facta fama & adminiculis, an, & quando in criminalibus probent copulam carnalem. ibidem, nu. 207 & seqq.
Testis fine ratione, & causa scientiæ deponens non probat in criminalibus, quæstio. 70 numero 13. Ampliatibus modis, numero 15 & seqq limita vt num 100. & seqq vbi de materia.
Testes in criminalibus debent cogi ose re deinquentes, q 71. n. 34
Testes ignoti non admittuntur in criminalibus ib n 36
Testis sibi ca se non cognouisse delinquentem, debet fibi videri persona vt illam recognoscat in vestibus, & habitu solito, ibidem, nume. 38
Testes parte non citata examinati in criminalibus, an & quando & quantum probent, & de materia. q 72 n 87. & seqq.
Testes examinati sine interrogatoriis datis a parte non probant in criminalibus, q. 73. n. 4 & 8
Testes sine iuramento recepti multo minus probant in criminalibus. q. 74. nu 46. etiam quod a partibus fuerit remissum iuramentum nu 85
Testium publicatio, an sit de substantia in causſis criminalibus, q 75 n 8. & 9
Testes etiam post conclusionē in causſa possunt examinari in crimine q 75. num. 264. licet alii contra. n 265
Testes in criminalibus possunt produci etiam quod fuerit per partes probationibus renunciatum, ib n. 290
Testes in criminalibus an, & quando possint post publicationem examinari, vide inf vers. publicatio
Testes in criminalibus & ad offensam non possunt examinari post publicationem etiam a minore, qui propteres, nec ipso casu restituitur in integrum, ib n. 450
Testes in criminalibus an, & quando possint examinari, ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, qu 70 num 113. & seqq.
Testium remissoria, an & quando sit concedenda in criminalibus q. 75. n. 71. & seq.
Testes in criminalibus debent examinari per indicem ordinarium, nec eorum examen potest notario committi, quod quando verum sit, q 77. nu. 105 & seq.
Testes etiam quod sint egregiæ personæ tenetur in criminalibus comparere coram iudice ad se examinandum, quod quando verum sit, ib d num 235. & seq.
Testes, an & quando cogi possint ad ferendum testimonium. in causſis criminalibus, qu. 78. num 115. & seq.
Testis qui subtrahit se a testificando, quando & quomodo puniatur, ibidem num. 132. & seq.
Testis subtrahens se a testificando punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio, ibid. num. 138. sed an perdat causſam, & quid si subtrahat, nisi vnum testem, quid in ciuilibus, & quid in criminalibus, an ex hac subtractione præsumatur subtrahens culpabilis de delicto de quo inquitur, & alia ad materiam, num. 139
Testes post terminum quando examinari possint in causſa criminali, quæstio 80. num 62. & seq.

CRIMEN EXCEPTVM.

Crimina excepta probantur etiam per testes inhabiles, de qua materia vide in seq. vers.
Testimonium repellitur etiam in criminalibus exceptis, puta hæresis læsæ maiestatis, simoniæ, & similia, q 53 n. 5. & 6
Testes affines admittuntur ad probandum crimina excepta, puta hæresis, læsæ maiestatis, simoniæ, & similibus, q. 54. n 77
Testes parentes admittuntur ad testificandum contra filios, & e contra, in crimine hæresis, & læsæ maiestatis. ib. nu 172. seq.
Testes domestici non admittuntur in crimine læsæ maiestatis, hæresis, aliisque exceptis criminibus ad probandum defensionem inquisiti, quæstio 55. num. 76. contra, num 77. Admittuntur enim in iis criminibus etiam ad offensam, vt num. 94 seqq. ergo multo magis ad defensam.
Testis domesticus probat contra producentem, ib d. num 97 seq.
Testis domesticus potest cogi ad testificandum contra suum dominum, ib. n 97
Testimonium serui recipitur in criminibus exceptis, ib nu 173
Testes infames admittuntur in exceptis criminibus enumeratis, in q. 56 n. 70. Non sunt tamen omni exceptione maiores, n 71
Testes infames, & inhabiles, & si in exceptis admittantur, hoc intelligitur quoad delictum principale, non autem quoad adminicula, quod an verum sit, & quando, ibid. num. 72. sequent.
Testes criminosi admittuntur in criminibus exceptis, ib. n. 148. seq. vbi enumerantur ista excepta crimina.
Testes accusati etiam accusatione pendente admittuntur in criminibus exceptis, ibidem, num 173
Testes periuri nec etiam in crimine læsæ maiestatis admittuntur. ib. n. 169
Testes periuri admittuntur in crimine hæresis, ib n. 203. declara, vt n. 204
Testes Iudæi, vel alii infideles admittuntur in criminibus exceptis, ib. nu 227. licet alii contra, nu 228
Testes excommunicati admittuntur in crimine hæresis, ib. n 233
Testes meretrices admittuntur in criminibus exceptis: ib num 366. declara, vt num 363. sequent.
Testis minor admittitur ad testificandum in crimine læsæ maiestatis, quæst 58 num 22. Limita dummodo deponat cum auctoritate tutoris, vel curatoris, alias secus, numero 25 sed hæc limitatio non seruatur in practica, num 24
Testis mulier non repellitur a testificando in crimine hæresis, læsæ maiestatis, simoniæ, aliisque criminibus exceptis. q. 59. n. 10 seq.
Testis propter solam affectionem repellitur etiam in criminibus exceptis, puta hæresis, læsæ maiestatis & similibus. q. 60 n 30
Testis, & accusator non prohibetur quis esse in criminibus exceptis. q 60. & n 70
Testis proxeneta, vel mediator an & quando sit idoneus testis in crimine simoniæ, & de materia. ib n 420. seqq
Testis clericus contra laicum, an admittatur in crimine læsæ maiestatis, & aliis exceptis criminibus, q. 61. n. 65. seqq.
Testis laicus admittitur contra clericum in crimine hæresis, simoniæ, læsæ maiestatis, & aliis exceptis criminibus, ib. n. 105. & 186
Testes inhabiles, & non admittendi, an admittantur in crimminibus exceptis, dixi in q 62 n. 81 seqq vbi posui materiam, & nu. 96. & 97. vbi quid ad rei defensionem.
Testes singulares, an probent in crimine hæresis, vide infra in vers. hæresis.
Testes singulares probant crimen læsæ maiestatis, conspirationis & rebellionis, q. 64 n. 20. seqq. Declara, vt n. 122
Testes singulares probant simoniam, quæst. 64. num 274
Testes contrari non probant etiam in criminalibus exceptis. q 65. n 4
Testis in causſa hæresis si in vno examine dicat contrarium eius, quod dixerat in alio, non attenditur primum, vel secundum dictum, q 66 n 137. & seqq.
Testes de auditu, an faciant indicium ad torturam in crimine assassinii, qu 69. num 17 & seqq
Testes ex interiecto pariete, vel alias audiuisse alium audiuisse alium probant in crimine læsæ maiestatis, q 60 n. 19.
Testes in atrocissimis, an possint recipi parte non citata. & ab hic recepti probant, q. 74. nu. 26 & seq. vbi etiam quod si recipiantur contra latrones, incendiarios, vel raptores. Et quid in crimine hæresis, nu 115 & seqq & quid in crimine læsæ maiestatis, num 120 & seq. & quid in crimine assassinii, numer 122. & sequentib.
Testes, an, & quando possint examinari in causſa hæresis, post publicationem, q. 75 n 409. & seq.
Testes in crimine falsi possunt examinari etiam post publicationem, ib n 411
Testes in crimine hæresis, an & quando possint examinari, ante litē contestatā, & ad perpetuam

[illegible] etiam, quæstio. 70. num. 118. [illegible] 119
Testes in crimine assassinii possunt examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, ib n 127
Testes coguntur ad ferendum testimonium in crimine hæresis, dilapidationis, & blasphemiæ, q 78 nu. 122
Testes an, & quando cogantur ad ferendum testimonium in crimine falsi, q 78. num 170 & seqq.
Testes coguntur ferre testimonium in crimine læsæ maiestatis, ib. n. 190
Testes coguntur ferre testimonium in crimine homicidii, simoniæ, & aliis enormib. delictis ib. n. 191
Testes omnes indistincte torquētur in crimine læsæ maiestatis, q 79 n. 5

CRIMINOSVS.

CRIMINOSVS testis propter infamiam a testificando repellitur, ampla, & limita, vt in seqq. versic.
Testis criminosus a testimonio repellitur, q. 43, n 112 q 46 n. 126 seq vbi enumerantur plura genera criminosorum.
Ibi, homicida, adulterus, fur, sacrilegus, & sultitiosi, incestum committes, venefici, falsarius, fornicarius, sodomita, & similes criminosi a testimonio repelluntur, ib n. 127
Testis criminosus repellitur a testificando non solum is, qui per sententiam de crimine condemnatus est, sed etiam is, contra quem crimen legitime positum probetur, ib. n. 128. seqq vbi declaratur ista conclusio.
Testis dicitur criminosus, non solum is, qui de crimine confessus, conuictus aut condemnatus reperitur, verum etiam is, qui plures pœnas delicti fuit inquisitus, & carceratus, ib n. 131 contra nu. 132
Testis an dicatur criminosus ex vnico tantum crimine commisso, ib n. 133
Testis emendatus a crimine, a testimonio non repellitur, ibid. num. 134. limita hoc procedere in causſa ciuili, vel etiam criminali ciuiliter intentata, secus in causſa criminali, criminaliter intentata, num. 135. Declara hanc limitationem duobus modis, vt num. 136. & 137. Limita secundo in causſa matrimoniali, in qua emendatus de crimine in testimonium non admittitur. nu. 138. limita tertio, quia emendatio non præsumitur, ideo per allegantem probanda, n. 139 & quomodo probanda num. 140
Testis criminosus admittitur parte non opponente. ib n 141. & nu 143. & 144. vbi declaratur hæc conclusio duobus modis.
Testis vt repellatur tanquam criminosus debet probari crimmis species cum adiectione loci, & temporis, ib n. 142
Testem criminosum potest iudex ex officio repellere etiam parte non opponente, ibidem, num. 145
Testis criminosus admittitur in testamentis, & instrumentis, ib n. 147
Testis criminosus admittitur in criminibus exceptis, ib. num. 148 & seqq. vbi enumerantur in proposito talia excepta crimina: Sed nec ipso casu sunt testes omni exceptione maiores, n. 155
Testis ad hoc, vt repellatur tanquam criminosus, nec sufficit eum probare criminosum, nisi etiam probetur, quod ipso criminoso habebatur & reputabatur, ib n. 166. quod procedit in testibus instrumentalis & testamentarius: secus in aliis, n. 157
Testis criminosus admittitur contra alium criminosum, ibidem, numer. 158. contra nu. 159
Testis criminosus Christianus admittitur contra Iudæum, n. 160. vbi declaratur hæc limitatio.
Testis criminosus admittitur in casu, in quo veritas per alios habere non potest, ib n. 161. decisa non tamen certa, n. 162
Testis vbi crimen non repellitur a testificando quando illud commisit in fraudem testimonii ferendi, ib n. 164
Testis a hoc, vt propter crimen a testificando repellatur, debet illud esse non solum delictum, ne & punibile, ibid. num. 156. quod procedit de iure ciuili, secus autem de iure canonico, num. 166

CVRATOR.

CVRATOR an, & quando possit esse testis pro suo pupillo, vide infra vers. tutor.

D

DEBITOR pro suo creditore, an & quando testis esse possit, dixi supra vers. creditor.

DECOCTVS.

DECOCTVS propter infamiam a testimonio repellitur, sed an hoc verum sit, & quando, vide in seqq. versiculis.
Testes esse non possunt decocti & falliti, q 66. 6 num. 446
Limita primo in causſis criminalibus, secus in ciuilibus, ibidem, numer. 447. Si ex ista decoctionem essent bonis, vel in causſa ciuilis esse audita, quia tunc huiusmodi testibus etiam in ciuilibus a testimonio repellitur, ib. n. 448 & 449
Limita secundo, quia etiam in criminalibus ad rei defensionem falliti, & decocti admittuntur, ib n 450
Limita tertio, quando deponunt de facto proprio, ib n. 451

DEFENSIO.

DEFENSIO & innocentia rei probatur per testes inhabiles, sed quando hoc verum sit, vide in seq. q. versiculis.
Testes inhabiles probant & admittuntur ad defensionem rei, ac ad illius innocentiam probandam, q. 43 nu 16. Veruntamen latius regulam cum suis ampliationibus, & limitationibus, in q 62 n. 90 seqq.
Testes ad defensionem rei possunt examinari etiam post publicationem, & conclusionem in causſa, q 30 nu 62
Testes affines & consanguinei, an probent defensionem & innocentiam inquisiti, q 54. n. 33 seqq.
Testis frater admittitur ad defensionem fratris, & ad illius innocentiam probandam. ib. n. num 117 Ampliat & limita pluribus modis, vt numer 118. seqq. & dixi in vers. o testis fratres.
Testes parentes admittuntur ad defensionem filiorum, ac ad illorum innocentiam probandam, ib. n 200 seqq.
Testimonium viri pro vxore, & e contra admittitur ad defensionem & ad probandum innocentiam, ib n 228
Testes domestici admittuntur ad defensionem inquisiti, & ad illius innocentiam probandam, limita quatuor modis, vt q 55 num 70 seqq.
Testes infames, & inhabiles admittuntur ad defensionem inquisiti, etiam quoad probationem adminiculorum, q 50. n. 74
Testes accusati, etiam accusatione pendente ad defensam admittuntur, ibidem, numero 179
Testes birroatii admittuntur ad defensionem rei, & quid ad defensionem sui potestatis in syndicatu, n 301. seqq.
Testes falliti & decocti admittuntur ad defensionem rei, ib n. 450
Testes pauperes recipiuntur etiam in criminalibus ad probandum innocentiam rei, qu 57, num. 22. Non sunt tamen isto casu integræ fidei & omni exceptione maiores, numero 27
Testis mulier recipitur ad rei defensionem, innocentiamque probandam, quæstion. 59, num 15
Testis de vniuersitate an admittatur ad defensionem suæ vniuersitatis vel alterius de eadem vniuersitate, quæstion. 60. numero 509, & 512
Testis clericus admittitur ad fauorem laici, illiusque defensionem probandam, q. 61. nu. 74 seq.

T

[illegible] nos [illegible] n 42 [illegible] nis rei nos. 45. Verum in [illegible] præsa excusatur, n [illegible]
Testibus deponentibus [illegible] pro non delicto [illegible] mentibus contra [illegible] num 298
Testibus negantibus magis creditur affirmantibus [illegible] defensionem [illegible] quam affirmantes [illegible] rum, ib n 299
Testibus locos magis frequentes, eorum [illegible] quando [illegible] de [illegible] contra nu 121 Limita [illegible] tas fit notoria, alias secus [illegible] 2 Quandeminus digno [illegible] gno excedit, n [illegible] quando in proposito [illegible] fus nu 125
Testibus minus dignis magis credi [illegible] magis dignis. Quando minus d [illegible] mine ad fauorem rei, ib nu 127
Testes minus digni deponentes [illegible] præferuntur dignioribus deponentibus [illegible] uentibus, ib n 127

DOMESTICVS.

Domesticus testis regulariter non est idoneus, verum hæc regula ampliatur, & limitatur pluribus modis, vt in seqq. vers.
Testis domesticus a testimonio repellitur, q 55, n. 1. tam in criminalibus quam in causſis, n. 2. & 7
Testes domestici qui dicantur, ib n. vbi remissiue, & num. 8. & 60. Vbi hæc explicatur quot modis quis dicatur domesticus, & quot sint domesticorum species.
Testes dicuntur domestici, & a testificando repelluntur non solum illi qui burgenses pro ciuitatione dominicæ, vel patriæ potestatis, sed etiam illi qui simul habitant ex eadem domo qu 55 nu 8 Limita 1 dummodo habitatio [illegible] continua, secus si non continua, nu 10 Limita 2. dummodo habitatio [illegible] cum familia

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

superioritate, & inferioritate, secus si eum æqualitate, num.11. Sed etiam cum æqualitate non iuant testes integræ fidei, & omni exceptione maiores, nu.12 Præsertim si vicissitudo communis, & communibus expensis, numer.13

Testes domestici domestici, & a testimonio repelluntur omnes illi qui viuunt ad vnum panem & vnum vinum, ib.n.9

Testes mercenarii an dicantur domestici, & an a testimonio repellantur, vide infra verbo mercenarius.

Testes nouorum gubernatorum, siue priorum, & officialium, & quorum, videantur verbo nouorum.

Testes vicinæ vicinales, quando, & quorum, videantur verbo vicinæ.

Testes vicini, an repellantur, & quorum, videantur verbo vicini.

Testes vilis conditionis, quando admittuntur, & quando repelluntur, ib.n.25 Et an aliquis vilis conditionis, qui non habeat bona, possit esse testis, ib.n.26 Et quando testis habet bona temporalia, & quando spiritualia, tunc etiam torquetur verbo ita habet bona, &c. Et fusius.

Testimonium domesticorum non admittitur quando domini accusant eorum præsumptos domestic. num.26

Testimonium domesticorum admittitur quando domini accusantur mali mores propter conuersationem familiarem, ib.n.26

Testimonium domesticorum admittitur in causa criminis intentata, non ad inquirendam veritatem, sed ad inueniendam, ib.n.27

Testimonium domesticorum admittitur quando deponit de probando obtinationem delicto ex contrario, ib.n.28

Testes domestici reputantur domestici, non tamen reputantur domestici domestici eorum, sicut non reputantur domestici domestici eorum, ib.n.29 Vide tamen hic infra quis etiam dicitur domesticus, num.30

Testimonium familiæ cuiusdam prohibetur testificari pro reo in tanto, in quo testificatur de facto proprio familiæ, nu.31 Vnde familiæ domestici, & familiares non admittuntur ad testificandum pro reo, ib.n.32 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.33 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.34 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.35 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.36 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.37 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.38 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.39 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.40 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.41 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.42 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.43 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.44 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.45 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.46 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.47 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.48 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.49 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.50 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.51 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.52 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.53 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.54 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.55 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.56 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.57 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.58 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.59 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.60 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.61 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.62 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.63 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.64 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.65 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.66 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.67 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.68 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.69 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.70 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.71 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.72 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.73 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.74 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.75 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.76 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.77 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.78 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.79 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.80 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.81 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.82 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.83 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.84 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.85 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.86 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.87 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.88 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.89 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.90 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.91 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.92 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.93 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.94 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.95 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.96 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.97 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.98 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.99 Et an familiares officiales, qui domestici reputantur, ib.n.100

Quid de teste deponente alternatiue per dictionem, vel, ibi n.18 & 19

Quid de teste deponente per dictionem, circa, ibid.num 20. & 21

Quid in teste deponente, per verba plus, vel vltra, ibid num 22 23 & 24

Quid de teste deponente per verbum videtur, ib. num.25. & seq.

Quid de teste deponente de videre suo, ibidem num.27

Quid de teste deponente de iudicio suo, ibi.nu. 32 & seq.

Testis nō debet indicare, sed simpliciter factum narrare, ibi.nu.32

Testis qui aliquid affirmat, vel negat, secundum conscientiam suam, nihil probat, ib. num.35

Testis debet deponere de facto, & per verba, non autem de iure, & per verba iuris, ibidem numero 36

Testis depositio sufficit, vt concludat præsumtione, & ex iuris præsumtione, ibi.n.38. Declara, vt num 39

Testis dubia depositio admittitur quando est adiuuata præsumtione iuris, ibi n.40

Testis dubia depositio valet quando in quolibet intellectu probat intentionem producentis, ibi.num.41

Testis dubia depositio valet quando iuridica interpretatione adiuuari potest, ibi.n.42. Quomodo autem testium dubia verba interpretentur dixi infra, vers. interpretatio.

Testis dubia depositio ad cuius fauorem interpretari debeat, & generalitèr de interpretatione & intelligentia verborum testium, vide infra vers. interpretatio.

E

EBRIVS.

EBRIVS, an & quando possit testificari, vide in seq. vers.

Testis ebrius regulariter a testimonio repellitur, q.36. num 434

Limita primo, si probetur ebrietas tempore testimonii, secus si ante, ibi n.435

Sublimita in solutis inebriari, quia ii a testificando repelluntur, etiam quod tempore testimonii non sint ebrii, ibi.n.436

Et hinc tabernarii, & Popinones ad testificandū non admittuntur, ibi.nu.437

Limita secūdo, regulam, vt procedat in penitus ebrio, secus in exhilarato, vel gaudente propter vinum, ibi.nu.438

EGREGIÆ personæ, quando teneatur iudex, an & mittere notarium ad domum egregiarum personarum pro illis examinandis, quando ded. egregiæ personæ teneantur, & possint cogi comparere coram iudice vide in seq vertic.

REGVLA sit quod egregiæ personæ non coguntur venire ad se examinandum coram iudice, sed iudex mittit notarium ad eorum domus, q.77. num.202.

Amplia cum omnibus personis illustribus, & Illustrissimis, ibid. nu.203

Amplia 2. vt iudicis arbitrio remittatur quæ dicantur egregiæ personæ ibi.nu.204

Amplia 3. in personis nobilibus, & pauperibus, ibid.num.205

Amplia 4. in pauperibus tantum, licet non nobilibus, ibi.nu 206. Contra, nu.207. concorda vt num.208

Amplia 5. etiam in nobilibus, & non pauperibus ibid.num 209

Amplia 6. in omnibus testibus in dignitate constitutis, ibid.num.210

Amplia 7. in episcopis, ibi.n.211. & seq. vbi etiam de Cardinalibus.

Amplia 8. in sacerdotibus, & Diaconis, qu.77. num.213

Amplia 9. in Doctoribus, ibid.nu.214. & quid in aliis qui sunt de familia Doctorum, num.215. & seq. Et quid in licentiato, num 218. & quid in Doctore iuris canonici, nu 219 & quid in Doctoribus actu non legentibus, nu.220 & quid in Doctoribus exercentibus officium procuratoris, nu.221. & seq.

Amplia 10. in militibus, ib.n.223

Amplia in 11. mulieribus nobilibus, vel honestis matronis, ibi nu.224

Amplia 12. in infirmis & valetudinariis, ib. num 225. Declara, vt nu.226

Amplia 13. in senibus, ibid.nem.227. Declara vt num.228

Amplia 14. in omnibus quomodocūque, & qualitercunque impeditis, ibi.n.229

Amplia 15. etiam in arbitro, qui tenetur mittere notarium ad domum egregiarum personarū, ibi.num.230

Amplia 16. vt iudex teneatur de necessitate mittere notarium ad domum egregiarum personarum, nu.231. contra, nu.232

Amplia 17 coram quo egregiæ personæ sint inspectæ de sola dignitate, sed.num.233 contra num.234

Limita 1 in criminalibus, ibid nu.235 sublimita duobus modis, vt nu.236. & seq.

Limita 2. in causis matrimonialibus, ibidem num.239

Limita 3 in causis matrimonialibus, ibidem num.239

Limita 4 quia quærunt egregiæ personæ eorum privilegio remitti ad, ibi nu 241 & 242. Licet alii contra, nu 242

Limita 5 quia etiamdu est pars quando de interloquitur remittendum est notarium ad domum egregiarum personarum, ibidem num.244

EMPHYTEOTA.

EMPHYTEOTA, an idoneus testis pro domino, & proprietario suo, dixi supra, vers. Col.

EPISCOPVS.

EPISCOPVS pro sua Ecclesia, an & quando sit idoneus testis, dixi supra versic. Abbas, & quid in aliis causis, an Episcopi testimonium plenam faciat fidem, vide infra, versic. Vnus testis.

Episcoporum literæ regulariter non probant, q. 80. num 33. Limita primo, quando agitur de probatione actus extraiudicialis, nu 34. Limita 2 quando agitur de probatione excommunicationis, nu 35

EXCEPTVM CRIMEN.

Testes, an & quando probent crimina excepta, puta hæresis, crimen læsæ maiestatis, & his similia, vide supra, in verbo crimen exceptum.

EXCEPTIO.

EXCEPTIO contra testes opposita, an & quādo impediat eorum examen, quando autem in fine litis referuanda sit, vide in seq. vers.

Regula sit quod exceptio contra testes opposita eorum examen non impedit, sed in fine litis reseruatur, q. 62. nu.350. & 352. Licet alii contra, num.351

Exceptio enim contra testes opposita, si iudex eā legitimam videt, illam admittet, si vero sit dubium, an sit legitima, necne, admittit. si & in quantum, & tamen non per hoc retardatur examen, ibi.nu 352

Amplia primo, multo magis quando opposita exceptio haberet contra se iuris præsumtionem, vt puta quod testis seruus, is autem se liberum diceret, ibi.nu 353

Amplia secundo, in exceptione inimicitiæ non capitalis, ibid.num 354

Amplia tertio, & multo magis in exceptione per malitiam, & calumniam opposita, ibidem num.355

Limita primo, quando cum exceptione concurreret iuris præsumtio, vt puta si opponeretur testem esse seruum, is autem fateretur se fuisse seruum, sed fuisse manumissum, ib.n.356

Limita secundo, in exceptione inimicitiæ capitalis, quę semper impedit examen, nec in fine litis reseruatur, ibi.nu.357

Limita tertio, vt regula procedat, quando exceptio altiorem indaginem requirit, secus si in continenti offeratur probatio, ibi.nu.358 Declara, vt nu.359

Limita quarto in teste cum tortura examinādo propter cuius irreparabile præiudicium opposita exceptio ita pedit examen, ib n.360

Limita quinto in excommunicationis exceptione, ibi n.361

Limita sexto, quando exceptio crimē publicum, & manifestum continet, ib n.362

Limita septimo, in testibus famosis in infamia, vel abhorrentia, a quibus periculum est, quod in fine litis non reseruentur, ib n.363

Limita octauo, in exceptione contra testes oppositæ referendi, & non referendi in fine huius iudicis arbitrio, ib n.364

Et an hic casu iudex referendo, vel non referendo possit pati bus prædictæ, ib n.365

EXCOMMVNICATVS.

EXCOMMVNICATVS propter intrusionem a testificando repellitur, quando huius vitium fit vide in quibus casibus intrusionis, & limitationibus in seq. vers.

Testis excommunicatus regulariter a testificatione repellitur, ib. nu.240. seq. vbi de opposito huic contrarium tenentes.

Amplia etiam in suspenso, ib.n 241

Amplia 2. et am quod excommunicatus, ibi.nu 243 num 248

Limita primo, quod non procedat in nouo excommunicato, sed absente, ibi.num 249 seq. vbi de testibus a nouis conversis

Amplia primo, vel capitaliter inimicantur contra testem, quia ex hoc arcetur, ibi nu 253 vsque num 255

Amplia secundo, in nouo conuerso contra testes deponentes, quia ex hoc arcetur, ibi.nu 256

Amplia tertio, vt nouus conuersus non possit a testificando repelli, nisi etiam petat non opponentes, ib n 256

Amplia quarto, excommunicatus non admittitur ad testificandum, etiam contra alium excommunicatum, ib.nu.257

Amplia 6. quia semel excommunicatus semper præsumitur excommunicatus, nisi de absolutione doceatur, ib n 258. & 259

Amplia 7. quia excommunicationis exceptio potest quandocunque contra testem opponi, etiam post lapsum terminum, ib n 260

Amplia 8 in non confesso, & non excommunicato ibi num 261. Contra, nu 262 Distinguo, nu 263. seq.

Limita primo, vt regula procedat in excommunicato excommunicatione minori, secus excommunicato excommunicatione minori, primo enim casu in totum a testificando repellitur, in secundo autem casu non in totum repellitur, sed ei de fide diminuitur, ib n. 265. & seq.

Limita secundo, in instrumento & testamentis, in quibus excommunicatus non prohibetur in testem admitti, ibi.nu 268 Sed hanc limitationem declaratibus modis, vt in numer. 269 seq.

Limita 3 in crimine hæretis, ib.n 274

Limita 4. si erat testis excommunicatus tempore depositionis, secus si post efficiatur excommunicatus ibidem num 274 sequenti. Quid si tempore iuramenti erat excommunicatus, tempore autem depositionis non, vel e contra.

Limita quinto, in excommunicato sub conditione, & illa pendente testimonium terente, ibid.num.276

Limita sexto, in absoluto ab excommunicatione, ibi.nu.277. Declara limitationem remittue, vt num 278

Limita 7. in excommunicato occulto, qui a testificando non repellitur, ib n 279 contra nu 280. Declara, vt nu 281

Limita 8. quia in omni casu, in quo admittitur ad testificandum infamis, admittitur etiam excommunicatus, nu.281

EXSEQVVTOR.

EXSEQVVTOR testamenti, an & quando post lite testis in causis testamenti, vide infra, vers. Tutor.

EXONERATIO.

EXONERANDO, vel excusando, si quis testimonium dicat, an sit idoneus testis & de ma-

128 a, vide infra verſic. Intereſſe habentin cauſa

EXTENDITVR EXAMEN.

Teſtium dicta debent per extenſum ſcribi a Notar. n.90.80 num.99

Teſtis dicens contenta in articulo eſſe vera non probat.ib nu.100.contra,nu.101. Dic quod ſi ſit ſocius ſufficientem rationem probant.alias ſecus,num.102

Teſtis qui in ſua depoſitione dicit veritatem eſſe, prout alter teſtis depoſuit, non probat, ibid. num.103 contra,num.104

F

FACTO in proprio deponens teſtis an & quãdo faciat plenam vel ſemiplenam probationem,vide in ſeq verſ.

Teſtibus deponentibus de mandato,& eommiſſione ipſi facta creditur, etiam quoad plenã probationem.q.44.nu.3. Limita vt hoc procedat in ciuilibus, ſecus in criminalibus, nu.4 Vide in q.63 num.211

Teſtis de facto proprio deponens plene probat, n.80 nu.29 & q.63 nu 208

Teſtis de facto proprio non probat plene, niſi concurrentibus adminiculis, n.40 num 52 Limita quando verum ſit, vide in quæſt 63. num.221 ſeq

Teſtis ſingularis admittitur deponendo de facto proprio. quæſt 56 num 90 contra, num 91. Quod quando verum ſit, vide in quæſt 63 num 212.ſeq.

Teſtis deponens de facto proprio nihil probat, cum agitur de eius commodo, vel intereſſe.q 90 nu.22.& q 63 nu 211

Teſtis audit, vel arbiter quam o admittatur ad deponendum de iis quæ ipſe poſuit, & tic de facto proprio,q 60 nu.104.ſeq.i

Teſtis princeps de facto proprio deponens, an plene probet, & quid ſi deponat partim de facto proprio, & partim de alieno qu.63.num 1 ſeq.

Requiritur teſtis vnicus de facto proprio non probat,ib.num 208 & 209. Licet alii contra, num 207

Teſtis vnicus de facto proprio multo minus probat in criminalibus,ibi.n.210

Teſtis de facto proprio non probat plene,quando agitur de commodo, & intereſſe,plus teſtis requiritur.d num 211

Teſtis vnicus deponẽs de facto proprio, & facto partis admixto non probat plene,ib.n.212

Teſtis vnicus de facto proprio non probat,quãdo non eſt omni exceptione maior,ibi n.213. contra,num 214 Diſtingue,vt nu.215

Teſtis infamis de facto proprio deponens, nec etiam ſemiplene probat, niſi deponat in tortura,ibi num.216

Teſtis vbi partes patiatur defectus non probat ſemiplene etiam quod deponat de facto proprio.ibid num 217 & 218

Teſtis vnicus de facto proprio non probat plene, etiam quod ſit Cardinalis, aut Princeps,ibid. num 219

Teſtis de facto proprio non probat plene , ſiue ſit per affirmatiua , ſiue ſuper negatiua depoſuerit.ibi num 220

Teſtis vnicus de facto proprio plene probat aliis concurrentibus adminiculis , & præſumtionibus, ib nu.221 De quibus quidem adminiculis, & præſumtionibus, ſtatur iudicis arbitrio.num.222

Teſtis de facto aliis concurrentibus plene probat quando agitur principaliter contra ipſum & in conſequentiam contra aliũ, ſecus ſi principaliter de facto proprio iſtius teſtis interrogetur in alterius præiudicium,ibi.n.223

Teſtis vnicus de facto proprio ſecus non probat, tamen pluſquam ſemiplene,ib.n.224

Teſtis vnicus de facto proprio , plene probat, vbi non agitur de alicuius præiudicio , ibidem num 225

Teſtis vnicus de facto proprio , plene probet in fauorem, & vbi veritas aliter haberi non poteſt.ibid.num.226

Teſtis vnicus de facto proprio deponens probat plene ſi officialis ſit , & in iis, quæ ſpectant ad ſuum officium,q.63.num.227 Limita primo vt hoc procedat in leuibus, ſecus in grauibus, num.228. Limita ſecundo, quando tractaret de ſuo intereſſe, vel de ſe exonerando , n 229. Limita tertio in iis,quæ nõ ſpectant ad ſuum officium,nu 230

Teſti vnico deponenti de commiſſione ſibi facta plene credatur,ibi nu 231

FALSVS.

Falſi teſtis materia latius pertractatur in ſeq. lib. 3. in tit de oppoſit. contra dicta teſtium , ſed pro nunc, vide aliqua in ſeq.verſ.

Teſtis falſus ſupple ſupra verſ.teſtis corruptus.

Teſtis dicitur falſum committere etiam tacendo veritatem,q 39.nu.141

Teſtis falſus,& corruptus non poteſt interrogari de corrumpente,q 43.n.47.& 48.Sed contra, nu.49. Vbi declaratur materia.

Teſtis falſus non probat,nec ad teſtificãdum admittitur,q.45 nu.4

Teſti dicenti ſe falſum depoſuiſſe non creditur in præiudicium eius ad cuius fauorem depoſuit,ibid num 39

Teſtis ſe falſum dixiſſe aſſerentis dictum præiudicat parti cuius non eſt quæſitum , & ſic re integra,q 46.nu 60

Teſtis aſſertio,quod falſum depoſuerit licet non præiudicet ei in cuius fauorem depoſuit, bene tamen præiudicat ipſi confitenti , ibidem num.67

Teſtis ſi in articulo mortis fatetur falſum depoſuiſſe non præiudicat ei,in cuius fauorem depoſuit,niſi aliunde probetur falſitas depoſitionis.ibid nu.56.Amplia 1.etiam quod teſtes ſic aſſerentes eſſent duo,nu.57. Amplia 2.etiam quod teſtis ſic ſe falſum depoſuiſſe deponat in iudicio criminali contra ipſum moto, nu.58. Amplia 3. quia talis aſſertio non nocet parti, non ſolum in iudicio ciuili , verum etiam nec in criminali,nu.59

Teſtis ſi in articulo mortis dicat ſe falſum dixiſſe in aliqua cauſa creditur ei,ſi cum tali aſſertione concurrat fama, vel rumor, ſeu aliqua alia coniectura.ib nu.60 & 61.Sed contra,nu. 62. Declara,vt nu.63 & 64

Teſtis aſſertio in articulo mortis , quod falſum dixerit in aliqua cauſſa,licet non probet falſitatem depoſitionis,diminuit tamẽ illi fidem, vt non tantum credatur,ib n 65

Teſtis qui depoſuit in cauſſa criminali , Titium puta inculpando , ſi poſtea in articulo mortis confitutus afferat ſe falſo eundem Titium inculpaſſe,an talis exculpatio proſit inculpato,& de materia ib n.68.& ſeq vide in alio repertorio verſ Exculpatio.

Teſtis Iudæus deponẽdo falſum punitur de periurio , & ſi eius teſtimonium inualidum ſit, ibid.num 237

FALSI TESTIS Deteſtatio,& pœna.

Teſtis falſi deteſtatio.q 67.n.1

Teſtes falſi ex lege duodecim tabularum ex ſaxo Tarpeio præcipitabantur,ib n.2

Teſtis falſus de iure cõmuni deportationis pœna cum publicatione bonorum punitur ſi homo liber ſit,ſi vero ſecus vltimo ſupplicio afficitur,ſi vero liber ſit,ſed plebeius damnatur in metallum,ib.n.3.& 4

Teſtis falſus vltra pœnam criminalem tenetur ciuiliter actione in factum ad damna , & intereſſe , ibid.numer.5.Declara hoc procedere in foro contentioſo,ſecus in foro conſcientiæ, num.6

Teſtis falſus ſi clericus ſit punitur , vt ibidem num.7

Teſtes falſi de iure canonico,quomodo puniantur,ibid num 8

Teſtis falſus in cauſſa criminali punitur eadem pœna , qua puniendus erat is contra quem falſum depoſuit , ibidem numer.9 Declara dummodo cauſſa ſit , capitalis , ſecus ſi non capitalis, num.10.ſed contra declarationem,num.11

Teſtis falſus nobilis ſi depoſuit cõtra vilem perſonam quomodo puniatur,ib n.12

Teſtis falſus in cauſſa hæreſis,quomodo puniatur,ibid.num.13

Teſtis falſus in cauſſa capitali , puta homicidii capitis pœna punitur,ibi n.14

Sed quid ſi non fuit ſequuta mors illius , contra quem teſtis falſum depoſuit? Dic quod non imponatur pœna mortis, ſed mitior,ibi n.15. & 17 Licet aliqui contra,n.16

Teſtis falſus in cauſa capitali ad rei defenſionem non punitur pœna mortis,ſed alia mitiori iudicis arbitrio,ibid.nu.18

Teſtis falſi pœna hodie arbitraria,ex quo deportationis pœna ceſſit ab aula,ib.nu.20. Præterquam in caſu in quo quis ex falſo teſtimonio fuerit morti traditus , nam tunc eadem pœna mortis falſo teſti imponitur.n.21

Teſtis falſus non redditur infamis,ibid.num.23. Limita 1. vt hoc procedat , quando punitur a iudice ciuili. coram quo falſum depoſuit , ſecus ſi a iudice criminali,nu.23. Limita 2.quia licet non ſit infamis infamia iuris , eſt tamen infamis infamia facti,nu.24.Limita 3 quia de iure canonico ſemper falſus teſtis eſt infamis, num 25

FALSI TESTIS Iudex competens quinam ſit.

Teſtis falſus poteſt puniri ab eo iudice corã quo falſum depoſuit etiam quod idem iudex ſit ciuilis,& criminalis, ibi.nu.26.& 28. licet alii contra,num.27

Teſtis falſus poteſt puniri ab eodem iudice, corã quo falſum depoſuit , ſiue etiam ab alio , tamdurante cauſſa in qua depoſuit,quam ea finita,ibid.num.29.& 30

Teſtis laicus falſum deponens coram iudice eccleſiaſtico , poteſt puniri,& a iudice laico.& a iudice eccleſiaſtico,ibid.num.31.& ſeq.ſed an per pœnam impoſitam a iudice laico prohibeatur iudex eccleſiaſticus imponere ſuam pœnam canonicam.d.n.32

Teſtis vigore remiſſorialium examinatus extra territorium remittentis,qui falſum depoſuit, an poſſit puniri a iudice loci , in quo fuit examinatus , an vero a iudice qui remiſſorias cõceſſit, ibid.num 33.& ſeq.

Teſti. qui falſum depoſuit in cauſſa hæreſis , an poſſit puniri a iudice inquiſitore , vel ab aliquo alio iudice,ibi nu 37

Teſtis qui falſum depoſuit coram iudice ciuili non habente merum & mixtum imperium, poteſt ab eo puniri pœna extraordinaria,non autem ordinaria,ib.num.38.& ſeq. vbi tamen quod Principe conſulto,poteſt etiam imponi pœna ordinaria.

Teſtis falſus extraordinario punitus a iudice ciuili,poteſt adhuc ordinaria pœna puniri a iudice criminali,ib.n.40. Quamuis alii contra, num.41

Teſtis falſus,tunc demum poteſt puniri a iudice ciuili coram quo falſum depoſuit, quando de falſitate conſtat notorie , & manifeſte abſque eo,quod formetur alius proceſſus,aliter ſecus ib.n 42,&43.vbi propterea quod iudex ciuilis non poteſt procedere contra prætenſos ſubornatores.

Teſtis qui falſum depoſuit coram arbitro non poteſt ab eo puniri, etiam pœna extraordinaria,ibidem num.44.& 45. vbi quod hoc fallit in arbitris ex neceſſitate iuris aut ſtatutorum electis.

Teſtis qui falſum depoſuit coram iudice delegato non poteſt ab eo puniti,ibid nu.46.& ſeq. Limita 1. vt concluſio procedat quoad pœnam ordinariam , ſecus quoad extraordinariam , num.48.& ſeq. Vbi declaratur hæc limitatio. Limita 2 vt pariter concluſio procedat in delegato inferioris , ſecus in delegato principis, num 51.& ſeq. vbi declaratur hæc ſecunda limitatio.

Teſtis clericus qui falſum depoſuit coram iudice ſeculari non poteſt ab eo puniti,ibid.nu.54.& 56.licet aliqui diſtinguendo aliter dixerint, vt nu.55.Declara,vt nu 56

Falſi teſtis probatio , & pœna quando locum habeat.

Teſtis falſus non probat contra falſarium , ibid. num 60

Teſtis falſus,vel de falſo condemnatus non ſolũ probat in cauſſa in qua falſum deponit , ſed nec etiam in alia,ibid.num.59

Teſti

Teſtis falſus non probat etiam contra falſarium ibid.num 60

Teſtis falſus non probat etiam fauore piæ cauſæ ibid num 61

Teſtis falſus non facit indicium nec ad torturam nec ad inquirendum,ib nu 62

Teſtis falſus non excuſatur propter metum a pœna falſi,ib.nu 63

Sententia lata a falſis teſtibus retractatur quãcunque & de materia.ib.n.64

Et an iſto caſu ſufficiat probare falſitatem depoſitionis ſine corrupteia , an vero corruptelam ſine falſitate,an potius vtrumque,n 65

Teſtis deponens falſum per verbum credo , punitur pœna falſi,ib.num 66 Contra,num 67. Diſtingue, vt num.68. Sed vix datur caſus in quo teſtis de credulitate conueniatur de falſo, num.69

Teſtis qui verum affirmat illud verum eſſe ignorans punitur de falſo,ib.n.70.& ſeq Declara, vt num.72

Teſtis deponens verum , credens deponere falſum,punitur de falſo,ib n.73

Teſtis falſus conuincitur ex præſumtionibus, & coniecturis. Declara, vt ibidem numer.74. & ſeq.

Teſtis deponens falſum,non dolo,ſed per errorẽ & ignorantiam,non punitur de falſo.ib n.75.

Ampliat vt teſtis præſumatur in dubio potius errore & ignorantia , quam dolus nu.78. Limita primo quia licet in teſtis nõ puniatur, non tamen probatur.n.79 Limita ſecundo. quæ caſus extraordinarium iudicis arbitrio puniuntur.n 80

Rufficiani deponẽs excuſantur a pœna falſi, ibi nu 81. Limita in rufficis ſagacibus, num 82. Limita 2. Quando deponunt ſuper eo quod ipſi non percipiunt , puta , ſuper notæ inſtrumenti , num 83. Limita 3. Quia adhuc extra ordinem iudicis arbitrio puniuntur,num 84

Teſtem falſum excuſat obliuio, & quanto tempore inducat.reſtalis obliuio,ib.n.85

Teſtis deponens falſum, ſed credens dicere verũ excuſatur a falſo,ib n.86. Contra,nu.87. Declara, vt nu 88. & an iſto caſu credatur iuramento teſtis , quod fuerit motus ex cauſſa credulitatis,nu 89 & ſeq.

Teſtis excuſatur a falſo,ſi dixerit ſe ſcire id,quod tantum audiuit a viro fide digno & bonæ famæ,ib.n.91.Contra,nu 92.Declara,vt nu.93. adhuc tamen videtur is puniendus pœna extraordinaria,nu 94

Teſtis falſus non dicto principalis , ſed in redditione rationis non punitur pœna falſi , ibidem num.95. Contra,num.96. Declara,vt num 97

Teſtis excuſatur a falſo quando eius depoſitio iuuatur primordio veritatis,ib.n 98

Teſtis peritus ſi falſum dixerit non punitur de falſo,ib.n.99.Declara,vt n.100

Quælibet cauſſa etiam iniuſta excuſat teſtem a falſo,& alius pœna,ib n.101

Teſtis qui falſum depoſuit in vna cauſſa probat in alijs depoſitionibus iam factis,ibidem num 102

Teſtis non præſumitur falſus , & ideo qui illum de falſo redarguit tenetur probare, ibid. num.103

Præſertim ſi ſit bonæ famæ , in quo potius præſumitur error quam dolus,n.104

Teſtis vt excuſetur a falſo omnis interpretatio facienda,ibi.nu.105.& ſeq.etiam aliquid ſuppiendo,& ſubaudiendo,n 107.etiam per impropriationem verborum,n.108. De materia remiſſiue.nu.109

Teſtis qui falſum depoſuiſſe confitetur non præiudicat talis confeſſio producenti , ibidem num 110

FALSVS TESTIS In parte in circumſtantiis.& interrogatoriis.

Teſtis in parte falſus regulariter in totum reputatur falſus,ibidem num.111 licet contra,numer.112

Et ea ſint connexa , ſiue ſeparata , ibidem nota 113

Princeps non poteſt facere, vt teſtis in vno falſus non ſit falſus in omnibus,ib nu 114.Licet alii contra,n.115 Limita hanc concluſionem tribus modis, vt in n.116,& ſeq.

Teſtis ſi ſit alias ſuſpectus , tunc falſus etiam in non ſubſtantialibus dicitur falſus in omnibus , ſecus ſi non ſuſpectus , ibid.nu.122. & ſeq.

Teſtis falſus in generalibus in totum reprobatur,& reputatur falſus,num.123 licet contra, numer.124.ſed quomodo iſto caſu puniatur, num 125

Teſtis falſus in interrogatoriis , negans puta ſe affinem,vel inimicum,& ſimilia in totum reprobatur,& reputatur falſus, ibi.n.126.& 128. Licet alii contra, nu 127. Limita quando teſtis eſſet falſus in interrogatoriis pertinẽtibus ad cauſſam, ſecus ſi in impertinentibus puta , quando diceret contrahentes affines cum non ſint , vel negaret ſe affinem , cum tamen eſſet,ſed in remotiori gradu , iis enim caſibus teſtis falſus in interogatoriis non reputatur falſus in omnibus,n 131,& ſeq.Sed quomodo iſte teſtis falſus in interrogatoriis puniatur, num 129,130,& 133

Teſtis falſus non in negotio principali,ſed in circumſtantiis,de falſo punitur,nec probat in alijs,ibi n 135 contra,nu 136.Diſtingue,vt nu. 137,& ſeq.

Teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus, etiam quod falſum dixerit in diuerſis examinibus,& temporibus,ib n.139

Teſtis falſus in loco,& tempore in totum reputatur falſus,& in totum reprobatur,ib.n.140

Teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus, ſiue ſcienter, ſiue etiam ignoranter falſum dixerit,ibi.num.141.Licet alii contra,num 142.

Amplia vt in dubio iſto caſu potius præſumatur ſcientia,quam ignorantia.num.143 Contra, num.144 Diſtingue,vt num 145,& 146. Limita hanc concluſionem tribus modis,nu. 147,& ſeq.

Teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus, ſiue in prioribus , ſiue etiam in poſterioribus capitulis falſum dixerit,ibi.n.150.Contra,nu. 151.Concorda,vt n 152.& ſeq.

Teſtis falſus in acceſſoris non reputatur falſus in reliquis,ibi.n.154.Contra,nu.155.Concorda, vt n.156.& quomodo iſto caſu teſtis priuatur, num 157

Teſtis falſus ſuper appẽdiciis probat in reliquis, ib.n.158.licet contra,nu.159.& quomodo iſto caſu teſtis puniatur,n.160 & ſeq.

Teſtis falſus in modico in totorum non reputatur falſus,ib.n.162.Contra,nu.163.concorda, vt nu.164,& ſeq.

Teſtis in parte falſus in totum reputatur falſus, quando falſum dixit in parte,ſed circumſtantia proxima,& ad cauſſam pertinente,ibi.nu. 167.ſecus ſi in parte,ſeu circumſtantiis remotis extraneis , & ad cauſſam non pertinentibus,num.168 Licet contra,nu 169.& quando dicatur deponere ſuper pertinentibus ad cauſſam,n.170. & an iſto caſu aliquid teſti de fide diminuatur,n.171 & quomodo puniatur,nu. 172,& ſeq.

Teſtis qui iurauit dicere veritatem ſuper omnibus,de quibus eſſet interrogatus,falſus in vno dicitur falſus in omnibus,etiam quod falſum dixerit in impertinentibus ad cauſſam,ib nu. 174. Et an iſto caſu præſumatur teſtis iuraſſe ſimpliciter de dicendo veritatem , an vero de illam dicendo ſuper omnibus , & ſuper tota cauſſa,n 175,& ſeq.

Teſtis falſus in ſubſtantialibus in totum reprobatur,& reputatur falſus,ib nu.178. Secus in non ſubſtantialibus,nu.179 Licet alii contra, nu.180. & quando iſto caſu teſtis puniatur.n. 181,& ſeq. & quando dicatur depoſuiſſe falſum in ſubſtantialibus , vel non ſubſtantialibus,num.189

Teſtis falſus in nomine, cognomine, pronomine,agnatione,parentela,vel parochia,non in totum reputatur falſus,ib n 180

FALSVS TESTIS nulliter & inutiliter deponens.

Teſtis deponens falſum nulliter,& inutiliter nõ punitur de falſo , ſed num 185 & 186 Licet alii contra,num.188

Teſtis deponens falſum ſuper materia non probabili , & de quo inquiri non poteſt,nec punitur de falſo,ib n 191

Teſtis vilis depoſitio ſi parti non nocuit non punitur de falſo , etiam quod falſum dixerit,ib n.190. Limita 1.dummodo non no uerit,nec poterat nocere, ſecus ſi erat apta ad nocendũ licet non nocuerit, n.192 Limita 2.vt licet nõ punitur pœna falſi ordinaria , punitur extraordinaria.num 193

Teſtis deponens falſum ſine iuramento non punitur de falſo,ibid.num 194.Licet alii contra, num.196. Amplia 1. etiam in teſte qui ſine iuramento examinatus tacet veritatem, nume. 195.Amplia 2 in teſte qui depoſuit extra iudicialiter coram notario , num 196. Amplia 3.in teſte,qui falſum depoſuit in ſchedula,& in ſcripto, d.num.198. Limita quatuor modis. Primo quando teſtis iurauit,ſed notarius per negligentiam omiſit ſcribere iuramentum , num 199. Secundo,quando teſtis iurauit,ſed iuramentum fuit nullum,& non ſolemniter præſtitum , num.200. Tertio, quando teſtis eſt talis , vt ei ſine iuramento credatur, num 201 Quarto , quando a partibus eſſet remiſſum iuramentum, num 202. His quatuor caſibus teſtis falſum deponens ſine iuramento punitur de falſo , ſed extra hos caſus non punitur de falſo pœna ordinaria , ſed extraordinaria iudicis arbitrio, num.197

Teſtis qui falſum depoſuit extra iudicium non punitur de falſo,ib.n.203. ſed mitius criminaliter ſtellionatus,num.209

Teſtis deponens falſum coram iudice procedente ſine ſtrepitu,& figura iudicii punitur de falſo,ibid.num.204

Teſtis qui falſum deponit in priuata ſchedula non punitur de falſo,ib nu 206

Teſtis qui falſum deponit extra articulos non punitur de falſo , ibidem num 207. contra, numer 208. Dic quod punitur de falſo , ſed non pœna ordinaria iuris communis , vel ſtatutaria , ſed alia mitiori iudicis arbitrio. num.209

Teſtis qui falſum nulliter depoſuit ſciens nullitatem ſui examinis nõ punitur, ſecus ſi ignoret,ib.n 210,& ſeq

Teſtis non punitur de falſo,quando eius depoſitio eſt nulla defectu formę,ſecus ſi habeat ſubſtantiam formam,ſed alias eſt inualida,ibid.nu. 212 Declara,vt n 213,& ſeq.

Teſtis falſus punitur de falſo, etiã quod eius depoſitio non habuerit effectum,vel quia iudex ille non credidit , vel quia aduerſarius melius probauit,ib nu.215

Teſtis falſus punitur de falſo , etiam quod propter ſuam infamiam,vel inhabilitatem iudex ei non crediderit,nu 216

Teſtis falſus punitur de falſo etiam quod iurauerit,vel depoſuerit in die feriato , ibi nu 217. Contra,num.219

Teſtis falſus, qui nulliter, & inutiliter depoſuit, licet non punatur pœna falſi ordinaria tamẽ punitur extra ordinem iudicis arbitrio , ibid num 219

FALSVS TESTIS tacendo veritatem.

Regula ſit quod teſtis,qui tacet,& occultat veritatem non probat,& punitur vt falſus,ibidem num.220

Amplia 1.in teſte qui doloſe delicti ſui rationem non reddit, vel reddit,ſed non concludentem, ib n.221.tallit in ruſticis,n 222

Amplia 2. etiam in teſte , qui dicit ſe non recordari de eo,de quo veriſimiliter recordatur,ib. num 223. fallit quando obliuio eſt probabilis.num 224

Amplia 3. in teſte qui deponit obſcure per malitiam,ad hoc, vt eius depoſitio producenti nõ profit,ib num.225,& 226. Vbi idem de eo,qui aliquid certo ſciens deponit dubitative, & per verbum videtur.

Amplia 4. multo magis in teſte,qui dicit ſe nescire id,quod reuera ſcit,ib n.227

Amplia 5. non ſolum ſi teſtis iurauit dicere pic

nam,& integram veritatem, vel si specialiter interrogentur super articulo, sed etiam si simpliciter iurauit dicere veritatem, vel meram veritatem,ib n 228.Contra,n.229. Declara vt num 230
Limita 1. in teste qui sine dolo tacet veritatem, ib n 231
Limita 2. quia licet testis dicendo veritatem dicatur falsus, nõ tamen dicitur dicere falsum: ideo non comprehenditur sub statuto puniente dicentem falsum,ib.n 232
Testes qui dicunt mendacium, dicuntur falsi, qui vero tacent veritatem, dicuntur si audulenti,ib n.233
Testis qui non comparere ne examinetur, punitur criminaliter pœna stellionatus,civiliter a[illegible]dd damna & interesse,ibid num.234. Limita in teste instrumentario, qui si per se recusat se examinari punitur de falso, numer.235

FAMA.

FAMA ad hoc, vt bene dicatur per testes probata, quomodo super ea debeant deponere, vide in seqq vers.
Testis vnus deponens de visu & de fama, conuincitur cum alio teste deponente de fama solum ad faciendum plenam probationem, q 47 n.76
Testibus deponentibus de bona fama in genere, magis creditur quam deponentibus de mala,ib n 182 Licet aliqui ibidem relati,nu. 183 contrarium dixerint.
Testibus deponentibus de mala fama in specie magis creditur,quam deponentibus de bona fama in genere,ib n 194.Contra,nu.196 Distingue,vt n 197 & 198
Testis vnus super fama deponens, non solum non probat, sed etiam est de falso suspectus, ib nu 209
Testes probantes famam debent esse omni exceptione maiores,ib n.210 Et quidem contra valde diffamatum,n 211.Et an ista qualitas, quod scilicet testis sit omni exceptione maior, sit articulanda, & probanda, nu 212, & seq.
Testes super fama deponentes debent reddere rationem scientiæ, & sic exprimere causas, quibus fama orta est etiam non interrogati, ib. n.216. Et quid si testis dicat se ita publice dici audiuisse, an tunc teneatur exprimere causas,n 217 seqq.
Teste deponente super fama debẽt scire, quid sit fama, & interrogati de illius definitione teneatur respondere, aliter non probant,ibi. n 219.Amplia 1 etiam quod deponant super bona,vel mala fama in genere, nu.220 Amplia 2 siue testis sit peritus,siue imperitus,nu. 221.Amplia 3 vt non solum teneatur reddere diffamationem famæ, sed etiam congruam diffamationem,aliter non probat,num 222 & seq. Vbi ponuntur exempla. Limita primo, quia sufficit testem dicere famam per verba iuris & non iuris,n 225. Immo testis diffamando famam per verba iuris reddit ur suspectus. nu 227. Limita 2. quia non tenetur testis afferre diffamationem famæ si ex iam per eum depositis appareat ipsum intellexisse, quid sit fama n 227
Testis super fama deponens debet de illa deponere specialiter super quolibet articulo, & non sufficit, vt deponat super vltimo generali de publica voce & fama,ib n 228
Testes super fama deponentes debent nominare eos, a quibus fama ortum habuit, aliter non probat,q 47.n.229. Amplia etiam quod non fuerint interrogati,num.230 Licet contra amplationem tenuerint aliqui relati, num 231
Testis super fama examinatus, si pro fama auctore alium non nominet, quam contestem examinatum,non probat,ib.n.232
Testis non probat famam si examinatus a quo auditum est,dicat se non recordari, ib. nu.233. fallit quando nominasset aliquos: & deinde dixerit,& a nonnullis alijs de quibus non recordatur n 234
Teste super fama deponentes non est necesse, quod nominent auctores famæ, quando illa orta est probabilibus coniecturis, ibidem, num 235
Testes probant famam,etiam quod non dicant a quibus audierint,tamen dixerint ita publicè dici audiuisse,ib n.236
Testes non probant famam, nisi dicant se ita dici audiuisse a minore parte populi,ibidem, num.237
Testes non probant famam etiam quod dicant se audiuisse a pluribus,ib.nu.238 Idem si dixerint audiuisse a mille nu 241. Idem si dixerint se ita dici audiuisse sepe.ac sæpius,n.242. Idem si dixerint ita centies audiuisse, n. 243. Idem si dixerint se ita dici audiuisse a diuersis personis, n.244 Idẽ si dixerint se ita dici audiuisse inter homines,n 245 Idem si dixerint se ita dici audiuisse a pluribus, n.246. Idem si dixerint se ita dici audiuisse per totam ciuitatem,n.254
Testes non probant famam, etiam quod dixerint quod ita dicitur a maiori parte populi, nisi dicant se audiuisse, ib.num.248. Contra num 249
Testes non probant famam si simpliciter dicant se ita dici audiuisse a maiori parte populi, nisi etiam addant a maiori parte populi illius ciuitatis,ib.n.251
Testes non probant famam, etiam quod dixerint ita dici audiuisse a maiori parte populi, nisi etiam addant, quod ita sentiat eadem maior pars populi,ib n.252
Testes non probant famam, etiam quod dicant ita dici audiuisse a maiori parte populi, nisi etiam addant,quod ita publice dicebatur, ib. num 253
Testes probantes per famam peritiam alicuius, sufficit quod dicant ita dici audiuisse a maiori parte peritorum, & non populi, ibidem, num.255
Testes quando agitur de probanda fama super aliquo facto vel negotio paruo, sufficit quod dicant, se ita dici audiuisse a maiori parte vicinorum,& non populi, ibidem, numero 256
Testes probant famam si dixerint se ita publice dici audiuisse etiam quod non dicant a maiori parte populi,ib nu 257. Licet multi contrarium dixerint de quibus, nu 258 Limita dummodo exprimant causas, & coniecturas, ex quibus fama orta est,aliter secus, nu. 259 Limita 2. dummodo simus in foro canonico secus in foro ciuili, nu 260. Limita 3 in ciuilibus,secus in criminalibus,d nu.260. Limita 4. in casu in quo fama facit plenam probationem, nam tunc non sufficit testes dicere se ita publice dici audiuisse,nu.261. Limita 5. vt non per hoc quod testis dicat se ita publice dici audiuisse suppleantur alia requisita ad probationem famę,n.262 Sed contra hanc quintam limitationem,nu 263. Distingue,vers 264
Testes singulares probant famam, ib n.265. Licet alii contra,n.266
Testes singulares probant bonam, vel malam famam alicuius in genere,ib n.304.Declara, vt nu 305
Testes affines,& consanguinei probant famam bonam ipsius inquisiti,ib.n 35

FAMILIARIS.

Familiaris testis,an & quando pro suo domino admittatur, & admissus quam faciat fidem, vide in seqq.vers.
Testis familiaris admittitur in omni casu, in quo admittitur domesticus, & econtra, quia hæc verba,familiaris,& domesticus, sunt synonyma, qu.55 num.117. & 118 & seq. licet Abb. ibi relatus dixerit familiaris verbum, esse magis latum, quam verbum domesticus.
Testes familiares qui dicantur, & de triplici genere familiarium remissiue,ibid num.120. & 121
Testes familiares regulariter repelluntur a testificando ad fauorem eius,cuius sunt familiares,ib.n.122
Testes in causa inquisitionis contra inquisitum an possint esse familiares iudicis, ibid. num. 123.seqq.
Testes familiares episcopi, abbatis, seu alicuius magni domini, cum sint honestæ personæ non repelluntur a testificando pro eorum dominis,ib.n.127
Testis potest esse pro me familiaris familiaris mei,ib.n.128
Testis esse potest pro me familiaris procuratoris mei,ib.n.129
Testes non prohibentur esse familiares illi, qui non viuunt expensis alicuius, vel ab eo non habent salarium, & sola habitatio, seu familiaritas testem non repellit,ib n.130
Testes familiares examinati in casu,in quo non debebãt examinari, licet non probent plane, faciunt tamen iudicium, & præsumtionem, quod an verum sit,ib n.131.seq.
Testis ad hoc, vt propter familiaritatem est a testimonio repellatur probari, debet familiaritas magna, nec sufficit modica, ibidem, numero 133
Testes ad hoc, vt propter familiaritatem repellantur a testimonio, est per excipientem probanda, non solum ipsa familiaritatis, sed etiam familiaritatis causa, ibidem, numero 134

FAMVLVS.

Famulus pro suo domino testimonium ferre non potest regulariter, sed quando hoc verum sit vide in seqq vers.
Testes esse non possunt pro eorum dominis famuli & seruitores,ib.n.136
Testis non potest esse famulus pro suo domino, etiam de iis, quæ vidit ante famulatum, ibid. num.137
Testis esse potest pro suo domino famulus non salariatus,ib.nu.138 fallit si habeat expensas, licet non salarium,n.139
Testes non prohibentur esse pro eorum dominis famuli Cardinalis, Principis, seu alterius nobilissimæ personę,ib n.140
Testimonium pro pupillo ferre potest famulus tutoris,ib n 141
Testimonium pro monasterio ferre potest famulus abbatis,ib.n.142
Testis pro suo domino, licet esse non possit famulus, probat tamen in eo, quod deponit contra eundem dominum,ibi.n.143
Testis contra suum dominum esse non potest famulus expulsus,quia præsumitur inimicus ib.n.144
Testis qui fuit famulus, si hodie non sit famulus,nõ prohibetur esse testis pro suo antiquo domino, qu.55.num.145. Amplia in famulo licentiato, qui adhuc domi sui domini permanet,donec alium dominum inueniat, nu. 146.& 147. vbi declaratur ampliatio. Limita primo,quia si sit examinatus tempore famulatus nihil probat, etiam quod sit repetitus tempore, quo non erat amplius famulus, n. 148. Limita secundo, quia adhuc post famulatum examinatus, non est omni exceptione maior,n.149. Limita tertio quando famulus fuisset licentiatus fraude,adhoc,vt possit valide testificari, quia tunc nihil probat etiam examinatus post famulatum, num.150. Sed quando isto casu præsumatur, vel non præsumatur fraus, nu 151.seqq. Vbi plures formantur conclusiones.
Testis famula, vel ancilla esse non potest pro suo domino regulariter,q 55.nu.160. Amplia quia examinata non facit aliquod indicium, vel præsumtionem,n.161. Fallit primo,parte non opponente, n.162. Fallit secundo,in iis, quæ domi gesta sunt, & in quibus ipsa verisimiliter est magis informata, quam alius,nu. 163. Fallit tertio, quando desiit esse ancilla, num.164
Testi famulo, vel portitori, aut aliter negotiorum gestori, dicenti se alicui portasse librum, vel pecunias sibi ad hunc effectum a domino contignatas,an, & quando credatur, q 60 n. 23 seqq.

FERIATO DIE EXAMINATI

Testes examinati die feriato regulariter non probant,q 80 n 55

Limita

Limita 1 quia iurati die iuridico possunt examinari die feriato,ib.n 56
Limita 2 de consensu partium,ib.n.57
Limita 3 quando est periculum in mora, ibid. num 58
Limita 4. quando proceditur iuris ordine non seruato,ib.n.59

FEVDATARIVS.

Feudatarius,an & quando possit testimonium ferre pro suo domino, vide infra, versic. vasallus.

FIDEICOMMISSARIVS.

Fideicommissarius,an,& quando possit esse testis,in causa fideicommissi, vide infra versic. Legatarius.

FIDEIVSSOR.

Fideiussor, an & quãdo possit esse testis pro suo principali debitore, vide in seqq.vers.
Regula sit negatiua,quod scilicet fideiussor testis esse nõ possit in causa, in qua fideiussit contra creditorem debitoris, pro quo fideiussit,q.60 n 368
Amplia 1. vt e contra nec debitor possit testimonium ferre pro suo fideiussore contra creditorem,ib num 369. Præsertim quando fideiussor diceret se fe huisse,n.370
Limita hanc tertiam limitationem in duob. casibus, primo, quando fideiussor diceret se non fideiussisse, vel nulliter fideiussisse, secundo,quando fideiussit animo donandi, iis enim duobus casibus admittitur debitoris testimonium pro suo fideiussore,ib.num 371 & 372
Amplia secundo, regulam in correo debendi, qui non est idoneus testis pro altero correo, ib nu 373
Amplia 3. & multo magis in fideiussore principaliter,& in solidum obligato,ib.n 374.& n. 376. Vbi secus si non esset principaliter, & in solidum obligatus.
Amplia 4 siue principalis debitor non sit solutus,siue etiam sit solutus,ib n.376. Licet contrarium voluerint relati, n 377
Limita hanc quartam ampliationem vt procedat quando fideiussor renuntiasit beneficio excussionis,aliter secus,ibid num.378 Licet contrarium voluerint Doctores relati,n 379
Limita 1. regulam quando fideiussor ex sua dispositione nullam reportat vtilitatem,ibidem num 380
Limita 2. qui fideiussor pro suo confideiussore testimonium ferre non prohibetur, ibidem, num.381
Præsertim pro consequendo beneficio excussionis, & ad probandum, quod quis non vti principalis, sed tanquam fideiussor promiserit ibi n 382. Licet contrarium voluerint relati, num 383
Sublimita 1. hanc secundam limitationem, vt procedit, quando creditor vere voluerit vnum principalem, & alterum fideiussorem, & si ambo, vt principales sint in instrumento obligati. secus vero si voluerit ambos principales principaliter obligatos, ib.n 384
Sublimita secundo, vt quæquam si fideiussor pro confideiussore admittatur in testem quando ex sua depositione aliquod sperat commodum,& vtilitatem,ib n 385

FILIVS.

Filius pro patre regulariter testis esse non potest sed quando hoc verum sit, dixi infra, versic. Pater.

FORMALITAS verborum.

Testes in formalitate verborum discordantes dicuntur singulares, & non probant quando vis est in verbis formalibus,q.64 n 67
Limita primo,conclusionem procedere, quãdo verba formalia fuerunt capitulata, & articulata a proferente, secus si ex se ipsi discordẽt in tali formalitate,ibi nu 68
Sed quid si interrogati discordent in tali formalitate,ib.d n 68.& 69
Limita 2. in probatione alicuius propositionis hæreticalis, in qua non est necesse quod testes concordent in formalitate verborum,ib. num.70
Limita 3. conclusionem procedere quando factum est recens, secus si antiquum,ib n.71

FRATER.

Frater pro fratre regulariter testis esse non potest,sed quãdo hoc verum sit,& quando non, vide in seqq. vers.
Testis frater repellitur a testificãdo ad fauorem fratris,q.54. n.84. Contra quod imo non repellatur,sed admittatur, n 87. pro concordia dic quod in criminalibus repellitur,secus autem in ciuilibus,n.86
Testis frater etiam in casibus exceptis,in quibus de iure admittitur,nunquam tamen est integræ fidei,& omni exceptione maior,ib num. 87.seq.
Testis frater in criminalibus ad fauorem fratris & pro offensa fratri facta omnino a testimonio repellitur,ib nu 90. Amplia primo,quia examinatus, cum examinari non deberet, nullam prorsus facit fidem, & probationem, n.91. Amplia secundo,vt licet in causa criminali ciuiliter intentata frater pro fratre non repellatur a testimonio,nu 92. Repellitur tamen quando agitur de iniuria facta fratri, num. 93
Testis frater in testamento fratris adhiberi non potest,ib.nu 94 & seq. Limita nisi a solo testatore rogaretur,nec ei tem talit in testamento valido de iure speciali,n 96
Testis frater non potest cogi ad deponendum contra fratrem in criminalibus,ib n 97. Amplia 1 etiam in ciuilibus,nu 98. Secus si quis relatus,nu 99. contrarium dixerint Ampliat. vt non possit cogi ad testificandum ad favorem fratris,nu.100. Sed hinc ampliatem declara,vt non procedat in casibus,in quib. frater admittitur in testem pro fratre,n 101. Amplia 3 non solum in hac causali, sed etiam in tabularis & aliis tam fauorabilibus, nu.102. Limita primo, vbi veritas aliter haberi non potest, num 103 Licet tamen testis cogi non debeat in quantum potest absque aliquo fratris contra fratrem, n.104. Limita secundo, quia volens frater contra fratrem admitti, tam tempore,nu 105. Quo limita vtrobus procedit indistincte, sed secus cum dist. ctione dicunt n.106. Et licet vltro se offerret ad deponendum contra fratrem,tunc tanquam suspectus, nec tamen volens admittitur num.107. Limita quinto, quando consensit ambabus partibus frater contra fratrem testificatur, num 108. Licet ita, vt num 109. Limita quarto, quando frater est testis instrumentarius, quatenus potest cogi ad testificandum contra fratrem, num 110 Limita quinto, in causibus exceptis hæreticalis, haeresis, simoniæ, & similibus, num.111
Testis frater etiam potest produci in causis civilibus q 54 num 112 [illegible] in causibus criminalibus [illegible] & aliis, puta [illegible] & [illegible] to dicatur causa atroci & magna, numero 113
Testis [illegible] frater [illegible] fratris q 54 num 114
Testis [illegible] potest frater [illegible] & [illegible] num 115 Licet aliqui tenuerint contrarium dixerint. Amplia primo, [illegible] fratris,nu 118. Amplia secundo etiam quod vnus frater habitet cum alio n 119 Limita primo, vt conclusio procedat, quando agitur de facta fratris defensione absque præmeditatione tertii, & sic quando iudex procedit ex officio, secus si procederet ad instantiam accusatoris, quia tunc cum de illius præmeditatione fratris,n 121. Limita secundo, vt in omni casu etiam ad fratris defensionem frater non sit testis integræ fidei, & omni exceptione maior,n 122
Testis frater esse potest in instrumento cum fratre celebrato,ib n 123
Testis frater admittitur ad testificandum pro fratre nõ opponente,ibi.n.124 Limita vt hoc procedat quando pars est præsens, & non opponat, secus si sit absens, & contumax, num.125
Testis frater probat pro fratre si fratris aduersarius illum produxit,ib.n.126
Testis frater examinatus pro Curiæ informatione ad fisci instantiam probat contra fiscũ, ib.n 127
Testis fratris depositio suppletur, vel ex numero testium, vel ex idoneitate alterius testis, vel ex adminiculis,ib.n.128.129
Testis frater admittitur pro fratre si sit religiosus,& summæ bonitatis ib.nu 130.& 131. Vbi etiam quid si frater sit simpliciter clericus, & sacerdos.
Testis frater admittitur in testem pro fratre in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, quam per ipsum fratrem,ib n 132
Testis frater pro fratre, licet non faciat plenam probationem, facit tamen indicium, & præsumtionem,ib nu.133. Sed an hoc indicium sufficiat ad torturam,n 134. & seq.
Testis frater pro fratre admittitur in omni casu, in quo [illegible] testimonium non repellitur,ib n 136
Testis frater admittitur ad probandum ætatem fratris sui,ib n 137
Testis frater admittitur pro fratre in causa matrimonii ib n.138
Testis frater nunquam admittitur ad testificandum pro fratre etiam in casu alias permisso, & excepto, quando cohabitat cum ipso fratre,ib.n.139. Limita si examinatur ad defensam fratris,n.140
Testis frater nunquam admittitur ad fauorem fratris, quando insimul stant in communione bonorum,ib.n.141
Testis frater nunquam potest pro fratre testificari, quando ambo sunt sub patria potestate, ib n.142
Testis frater nunquam admittitur pro fratre, quando inter eos adest magna affectio de qua fiat mentio vbi infra seqq vers.
Testis tunc dubio esse non potest fustigatus,quia infamis est,q 56.n.456

H

HERES.

HERES in testamento descriptus an, & quando in causa testamentaria admittatur ad testificandum pro hereditate,& contra eam, vide infra vers. Legatarius

FVRIOSVS.

Furiosus,an propter furorem ante testificando reprobetur,& quando, vide in seqq vers.
Furiosus quod furiosus a testificando repellatur.
Furiosus qui furiosus aquiparatur absenti & mortuo,cui licque & intellectu carenti quicquid fecit,aut dicit prorsus ignoratur,ib.num 2.& 3
Amplia primo, [illegible] in mente captis, in [illegible] phreneticis,lunaticis, fatuis,& [illegible] n 4 seqq
Amplia 2 [illegible] ib nu 9
Amplia hanc ampliationem, etiam quod furiosus velit deponere de his,quæ vidit ante furorem,ib n 12
Limita primo, [illegible] deponere de his, quæ vidit tempore furoris, [illegible] num 13. Sed contrarium verius, num 14
Limita secundo, [illegible] furiosus [illegible] & deponente tempore cessantis furoris,ib nu 15. Sed quid si non constet quo tempore deq; oluerit? Die quod adhuc deponere præsumitur facta tempore sanæ mentis, n.16 & 17
Limita 3. vt regula procedat in furiosis nullum prorsus habentibus intellectum, secus in hominibus simplicibus, insipidis, grossis, non tamen intellectu carentibus, & sic integrum animi vigorem non habentibus, ibidem, num.18

FVSTIGATVS.

Fustigatus, propter infamiam a testimonio repellitur,de qua materia,vide in seqq vers.
Testis tunc dubio esse non potest fustigatus,quia infamis est,q 56.n.456

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

...s, & hæresis.
...tert nomio repellitur,
...ur indistincte, vide infra,
...ter probant hæresin,q.64.nu.210.
contra,num.204
...singulares non probant hæresin, etiam
...ina, ibidem num. 203. Declara,vt
...m 218
...singulares probant hæresin in genere,ibi.
...n 215 sed non probant certam speciem hæ-
...nu 206.contra, quæ tñ ec probent hære-
...sin in genere,num 207
Testes duo singulares non probant hæresin, sed
...ipsos,bene illam probant,ibi.n 208.
Contra,num 213
...si plures sint fide digni, verisimiliaque de-
...int, ac ad eundem finem tendant, ita vt
...rideem ad sic indubitate credendum induc-
...e,quæ probant hæresin,etiam quod impu-
...ssi sit,ibi n 209.contra,n.210
Testes singulares discordantes in verbis nõ pro-
bant hæresin, quando agitur de probatione
...rcum, propositionis hæreticalis,ibi nu.211.
contra,num 212 & 216
Testes singulares probant hæresin si concor dãt
in eadem specie,& secta hæresis,ibi num 213.
Contra,num.214
Testes singulares non probant hæresin ad effec-
tum condemnandi in pœnam ordinariam,
ibid num 217
Testes singulares probant hæresin ad effectum
condemnandi in pœnam extraordinariam &
ad indicendam purgationem, & absolutionem
ratione vehementis suspectionis,q.54.
num 218
Testes singulares in criminibus facti faciunt in-
dicium ad inquirendum,vel ad torquendum,
ibid.num 219
HERMAPHRODITVS.
Hermaphroditus, an a testimonio repellatur fe-
mina mulier,an vero potius admittatur,&,quã-
do,vide infra,verf Mulier.
HISTRIO.
Histriones, an propter infamiam a testimonio
repellantur,vide in seq.verf
Testes esse non possunt histriones, & buffones,
qui in scenam prodeũt,ludicram artem exer-
centes,q 56 n.419
Amplia, videm fit in arenariis, vel bestiariis,
num 440
Limitam nis,qui quæstus caussa talem artem exer-
cent, secus si virtutis,aut propriæ voluptatis
gratia,ibi nu 441.seq
Declara vt in omni casu,in quo isti histriones ad-
mittuntur ad testificandum, id intelligatur
non nisi cum tortura,ib.n 443
HOMICIDA.
Homicida tanquam criminosus a testimonio
repellitur, sed an hoc verum semper sit, &
quando dixi supra,verf. Criminosus.

I

IMPVBES.

IMPVBES, an & quando propter ætatem a
testimonio repellatur, & admittas, aut
quantum probet,vide infra,verf Mulier.
INDICIVM, vel præsumptio.
Indicium, vel præsumptio ex quibus testibus o-
riatur,vide in seq.verf.
Testis frater licet non faciat pro fratre plenam
probationem, facit tamen aliquod indicium,
vel præsumptionem,q 54 n 133
Testes domestici licet a testimonio repellantur,
admitti tamen faciunt aliquod indicium, vel
præsumptionem,qu.39.num 87. Sed contra,
num 88
Testes familiares an faciant indicium, vel præ-
sumptionem q 55 n 121 seq.
Testis famula, vel ancilla examinata pro domi-
no suo non facit aliquod indicium, vel præ-
sumptionem,ibi num 161
Testes infames & examinati non debuerint,
examinati tamen faciunt qualeque indicium
aut præsumptionem,q 53 num 61 & n...
Et an hoc qualeque indicium sufficiat ad
inquirendum,& an ad torquendum,ibi.n.62.
...qq 123.seqq vide in seq.verf.
Testes infames infamia facti in criminalibus,&
etiam in casu,in quo veritas aliter haberi non
posset,faciunt indicium vel præsumptionem,
ibi n.121 vide in antecedenti ver. & infra.
Testis Iudæus, seu alius infidelis facit contra
Christianum qualeque indicium, ibidem
num 212
Testis baannitus, & si ex ea causa non debuisset,
examinatus tamen facit indicium, ibi n 240
Testes parentes, quos criminaliter non examinari
non debuerant, examinati faciunt
indicium, quæstio 57.num.24. Declara,vt
num.25
Testis pubertati proximus admittitur in crimi-
nalibus non ad faciendum plenam probatio-
nem, sed qualequale indicium, q 58.nu 18.&
num 44 seq. Vbi de materia.
Testes mulier, & si in criminalibus non recipia-
tur ad faciendum plenam probationem, recipi-
tur tamen ad faciendum aliquod præsump
tionem &indicium,q 59 num 13.Sed contra,
num.14
Testis accusator contra accusatum, nullũ prorsus
facit indicium, aut præsumptionem,q.60.
num 65
Testis procurator licet non plene probet pro suo
principali, facit tamen pro eo aliquam præ-
sumptionem,q 62 n 248
Testis procuratoris in crimine simoniæ recipitur
non quoad plenam probationem, sed tãtum
quoad præsumptionem,ibi n 429
Testimonium eius de auditu non facit proba-
tionem,sed tantum modo indicium, vel præ-
sumptionem q 60.n.29
Testis clericus contra laicum examinatus cau-
...criminali, nec etiam indicium facit,ibidem
num.61
Testes inhabiles,& si non probent,faciunt tamẽ
præsumptionem,& indicium,q 62.n.
num 264
Testes examinati cum examinari non debuis-
sent, & si ipsi non faciant probationem,
faciunt tamen qualemqualem, & indicium,
ibid nu.n.262 & 263.& 266. licet alii contra,
num.265
Sed an hi casu faciant indicium ad inquiren-
dum vel torquendum, vide in nu.266.seq.
...n 274
Testes examinati, adhuc faciunt præ-
sumptionem,& indicium, ibid.nu 274 & 279.
Licet alii contra num 268
Testes extra probatorum terminum examinati
adhuc faciunt indicium,ib n.276 Declara,vt
num 2...
Testes examinati parte non citata, vel non
contestata faciunt indicium, & præsumptio-
nem,ibi 279
Testium numerus numerus, qui ...ut ei
vel actorum,requiratur, & ...t
tamen indicium, ibidem num ... Declara
vt num 281
Testes inhabiles ratione infamiæ, & si non pro-
bent, faciunt tamẽ indicium, vel præsumptio-
nem,ibid num 282
Testis nimium examinatus, cum examinari
non debuisset, facit & non facit indicium,
secundum inimicitiæ qualitatem, ibidem
num 283
Testes inhabiles & examinati, cum examina-
ri non debuissent, & si quandoque indi-
cium,aut præsumptionem faciant numquam
tamen faciunt probationem plenam, ibidem
num 284
Testes inhabiles faciunt indicium, quando par-
te non opponente examinati fuerunt, parte
opponente examinati, cum examinari non
debuissent, nullum prorsus faciunt motivum,
ibid.num 285.seq.
Testes qui ob eorum inhabilitatem in totum a
testimonio repellantur, examinati nullum fa-
ciunt indicium ibi.nu 287
Testes interrogatus qui interrogari non debebat,
nec etiam indicium facit,ibi n 288
Testes inhabiles propter reverentiam, prout sunt
filii, liberti, servi, & similes si fuerint ...
nati, cum examinari non debuerint ... nullum
faciunt indicium,ibi n.289
Testes inhabiles propter ætatem, aut ...vum,
prout sunt minores & mulieres, ... exami-
nati qualequale faciunt indicium, nõ tamen
plenum facium...,q 62.num ... 262
fallit primo si alia co... ...ula,
num 291, fallit secundo, de ... ...ndo, nu-
mer.293
Testes inhabiles propter ab... timorem,
prout sunt domestici, ... & similes,
examinati in dicium ... ...,nu...
probant valde bon... ...,ibi.num 294,contra
num 267
Testis vnicus licet non probet plene, facit tã-
men præsumptionem,q 62 nu 30.& tranfert
onus probandi contrarium in adversarium,
num 61
Testes singulares, an faciant indicium ad torture
...m, vel ad inquirendum, vide in q 64 n 98,
& nu 60
Testes diversis confessionibus deponentes di-
versis loco,& tempore facit indicium tacentibus
dicium,q 64 n.145
Testes singulares in crimine per se facientes in-
dicium ad inquirendum, & ...
ibi nr 219
Testes singulares licet non plene probent, ...
ciunt tamen indicium, ...
n.314,& 315 vbi quod hæ præsumptiones ...
pletur inhabilitas aliorum testium, ...
num 316
Testes si sint inter se contrarii, an & quan-
nus faciat contra ... indicium ad ...
tendum,vel ad torquendum,q 63,n 9 ...
Testes vnius,& contrarium ... facientes
...m,n. baptismi,nr 66 n 21
Testis ... tractatus ... nec ad torturam
... inquirendum ... n 67 n 6
Testis se ... ...
dum, n 68 nu ... ...
tur, si qualequale ... ...
...m 266
Testes ... ... de auditu non ... ad
... q 69 n 14 & seq.
Testes ... ...
tionem, & qualem ... ...
...ntiam fiat,& ... ...
uersarium,& de materia vide in q ...
& seq
Testis vnus ex contra, vel ... ...
...mile affirmans, non facit ... ...
...tum,q 69,n 19
Testis haec facere & causa ... ...
non facit indicium, aut præsumptionem, q ...
n ... seq,& nu 15. Vbi quod non facit ... ...
...m ad torturam.
Testes examinati parte non citata, aut ... ...
...dicium, & præsumptionem ad torturam, vide ...
...pra nu.n.72 80.& seqq. Limita nu.n 83 &
...m 284
Testes hoc numero facient præsumptionem,
q 74 n 1 ... Hæc autem ... quando ...
...ct, n 110
Testis ... ius post ... ...
Contra, & probatur, ...
&c. ... Vbi propter ... ...
tendat instrumentum ... ...
&c.
Testis, inhabilis tortus, ...
q 79 n.1
Testes ... ... non ... ...
...dum, faciu... ...,q 80
...m 26
Testes ... ...
probent, faciunt tamen ... ...
8 nu 54
Testes examinati post terminum, licet non ple-
ne probent, faciunt tamen præsumptionem,
& indicium,ib n 76
Testis ex minutus in articulo mortis parte non
citata, facit aliquam præsumptionem,ibidem
num 113

INDICIVM ad torturam.

Indicium ad torturam ex quibus testibus, vide
...s pp.verific.
Testes vt indicium ad torturam faciant debent
de ip-
...se de ipso delicto, vel de ipso delicto, alias nõ
...nocent, q 52 nu 10.in fine, declara, vt nu.12.
in fine.
Testes probantes indicia remota debẽt esse duo,
quod quando verum sit, & de materia, ibid.
num.13.seq.
Testes inhabiles,& non omni exceptione maio-
res, an probent indicia remota,ibi nu.18.seq.
vbi late de materia.
Testes inhabiles nunquam probant, admiculata
delicti,ibi.nu.32
Testes singulares, an probent indicia remota,ib.
num.33.& seq.
Testis vnicus probat indicium proximum, ...
ibidem num. 41. contra num.40. Distingue,
vt num.42
Testis vnicus, an & quando probet indicium ad
torturam, vide infra, in ver. Testis vnicus, vbi
latius dixi.
Testis minor facit qualequale indicium, sed non
sufficiens ad torquendum,ib.nu 25
Testes singulares, an faciant indicium ad tortu-
ram, vel infra,verf testis singularis.
Testis deauditu, an faciat indicium ad tortu-
ram, vide infra verf testis deauditu.
Testis coniugis deponens, an faciat indicium ad
torturam,contra coniumpenem, vide supra,
verf. ... corruptus.
Testis ... non ... ...dicium ad torturam
quod ... ...,cetera, vide in verbic. testis
...
Testes ... ... non ... ...dicium ad tor-
...
Testes ... ...
Testes ... ...
...
Testes ... ...
...
Testes ... ...

deponit verisimilia & eius dictum est admittenda [illegible] aliqua alia præsumptione, & coniectura, ibi num 114

Testes infames infamia facti repelluntur in criminalibus, ibidem num 115. Amplia 1. multo magis si contra Cardinalem agatur, numer. 116. Amplia 2. etiam in causa mixta, nu. 117. Amplia 3. etiam in causa criminali ciuiliter intentata, nu. 118. Sed contrarium est verius, num 119

Testes infames infamia facti admittuntur etiam in criminalibus in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, ibidem num 120. Sed nec dicto casu facit plenam probationem, sed tantummodo iudicium, vel præsumptionem, num. 121

Testes infames infamia facti, etsi in criminalibus non sint admittendi, admitti tamen faciunt aliquod indicium vel præsumptionē ib. nu. 121. Sed an ex hoc in dicto, vel præsumptione possit deduci ad torturam, vel inquisitionem, num 123 seq.

Testis criminosus. vide supra verb. Criminosus.

INFANS.

Infans propter ætatem a testimonio repellitur, in aliquibus tamen casibus admittitur, & admissus quam faciat probationem, vide infra, verb. Minor.

INHABILIS.

Inhabiles testes quando non sint faciant, & quando non, vide in seq. verb.

Testes inhabiles, & non omni exceptione maiores, an probant indicia remota, q 37. n 18 seq. vbi late tractatur materia.

Testes inhabiles, & non omni exceptione maiores sufficiunt ad inquirendum, ib nu 29. vide infra.

Testes in criminalibus debent esse omni exceptione maiores, ibi n 29 vide infra.

Testes inhabiles admittuntur in atrocissimis, ib. nu 31. intelligo quoad probandum delictum principale, non quoad probandum circumstantias, & admicula, nu 32 vide infra.

Testes inhabiles nunquam probāt admicula, ibi num 32. vide infra.

Testes inhabiles etiam in casibus, in quibus de iure recipiuntur non sunt integræ fidei, ibid. num 63 vide infra

Testes inhabiles admittuntur ad probandum innocentiam rei, ac admissi defensionem, q 3 nu 16. vide infra.

Testes inhabiles vbi a iure in exceptis admittuntur, non tamen faciunt plenam probationem, ibidem num 40. Nec sunt omni exceptione maiores, q 55. num 53. Declara, vt nu. 56. vide infra.

Testes inhabiles admittuntur, vbi veritas aliter haberi non potest, intelligē dummodo deponant de gestis per alios, secus de gestis per ipsum cum aliis, q 43. n. 73 vide ibi.

Testis in totum inhabilis non coadiuuatur admicula ibi n 153 vide infra verbo Suppletur testis per totum.

Testes inhabiles probant si cum eorum dicto concurrit verisimilitudo, q 47. num 158 vide infra.

Testium inhabilitas purgatur per torturam in causibus, secus in criminalibus, q 56. num 58. vide infra

Testes hab iles & si in exceptis admittantur, hoc tamen intelligitur quoad delictum principale, non autem quoad admicula, quod an verum sit, & quando, ib n 72 seq.

Testes inhabiles ad testificandum regulariter non admittuntur q 62. n. 19

Testis debet esse non solum habilis, & idoneus, sed etiam omni exceptione maior, ibi nu 20. Declara, vt num 21

Testes inhabiles multo minus admittuntur in criminibus ibi num 22

Testes reprobatorii ad omnem testium debent esse non solum habiles sed etiam omni exceptione maiores, ibidem num 23. Patet in quodam rigore, secus de mente. Et vide quæ latius scripsi de reprobando reprobatum, dicta, latius tamen de reprobando reprobatum, num. 45

Testes inhabiles, & non admittendi, si a iudice admissi fuerint, potest pars a tali admissione appellare ibid num. 26

Testis habilitas, aut inhabilitas non probatur per assertionem e uidentiæ testis, ibidem num 27

Testes inhabiles admittuntur in factis, & delictis, quæ sunt difficilis probationis, prout est furtum, falsitas, partus suppositus, simulatio, symonia, fraus, dolus tractatus, aut quid simile, ibi num 28

Testes inhabiles non admittuntur in delictis occultis, & difficilis probationis, nisi ex illis ultra resultet non solum delicti natura, sed etiam ratione loci in quo est commissum, ibidem num. 29

Testes inhabiles non admittuntur in iis quę sunt difficilis probationis, quando producens potuit adhibere testes habiles, & non adhibuit, ibid num 30

Testes inhabiles admittuntur ad probandum delictum principale, quod de iuris natura sit difficilis probationis, non tamen admittuntur ad probandum eius admicula, ibidem num 31

Testes inhabiles & si admittantur in delicto occulto, difficilis probationis, hoc intelligitur, vbi agitur criminter de delicto, secus si criminaliter, ib. d. num 32

Testes an & quando admittantur in delictis occultis, & difficilis probationis vltra iam dicta, vide infra, verbo. vbi aliter haberi non potest.

Testes inhabiles, an & quando admittantur ad probandum factum, & delictum non diu tempore commissum, vide infra, verb. notorius.

Testes inhabiles & non admittendi inducuntur vbi veritas aliter haberi non potest, ibidem num 50 & 51. Vbi ex hac regula plures sunt illationes.

Testes inhabiles admittuntur vbi veritas aliter haberi non potest non solum in criminibus, sed etiam in criminalibus, ibi num 52 & 54 Licet alii contra, num 53

Testes inhabiles admittuntur vbi veritas aliter haberi non potest ratione loci, vt puta si agitur de commissum remote, in remiete, in nocte autem alio fecisse loco, ibi n. 55

Testes inhabiles non admittuntur in probando factum, vel delictum commissum de die in villa, seu in ciuitate, in via, seu alio loco publico, ibid num. 56

Veritatem aliter haberi non posse non præsumitur, ideo ita qualitas per producentem articulanda, & probanda est, ibid nu 57 Sed in practica hæc conclusio nō seruatur, num 61 Quia quando istorum est veritate aliter haberi non posse, talis probatio nō est necessaria, q 58 Et quando hoc no obtinet dicunt, iudices arbitrio remittitur, n. 59 Quæ ex hinc de hac materia notorietate intromittere potest num. 60

Veritatem aliter haberi non posse, non dicitur ex eo, quia testes actui non interuenerūt, nisi etiam alibi non interuenire non potuerint, qu 62 num 62 & 65 vbi ponuntur exēplaria, licet alio contra, num 63. Sed contra respondetur, num 64

Testes inhabiles non admittuntur quando in actu interesse interuenire potuerunt, licet non interuenerint, siue producens sit in culpa ob non adhibitionem eius aliorum testium habilium siue non, ibi num. 66. licet aliqui contrarium dixerint, ibidem num 66

Veritatem aliter haberi non posse dicitur quando fuimus in actu in quo verisimiliter alii testes interuenire non potuerunt, licet hoc nō fuerit impossibile ibi d nu. 67

Testes inhabiles, in casu in quo alii interuenire potuerunt (& si non interuenerint) faciunt plenam, saltem aliqualem probationem ibid num 68

Veritatem aliter haberi non posse, & quod alii testes interuenire potuerunt, an unde probari debeat, quando per affectionem testium inhabilitū [illegible] num 69

Testes inhabiles non probant etiam quod per alios veritas haberi non possit, quando deponunt de gestis per seipsos cum alio, ibi n 70

Testes inhabiles etiam in casu in quo veritas aliter haberi non potest admittuntur in criminalibus, vbi proceditur per inquisitionem & iudicis officio, secus si procedatur per accusationem, & querelam partis, ibi n 71

Testes inhabiles non admittuntur etiam, vbi aliter veritas haberi non potest, quando producens fuit in culpa, & adhibuit testes inhabiles cum habiles adhibere potuerit, ibidem num. 72

Testes inhabiles & si admittantur, vbi veritas aliter haberi non potest, non tamen sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, ib nu. 73 Contrarium, nu 74. & 75 Distingue, vt n 76. Sed contra distinctionem, n 77. Resolue & declara, vt num 78. & seq.

Testes inhabiles in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, an sufficiant ad torturam, vel ad torquendum, ibi nu. 75 & 76

Testes inhabiles si plures patiantur defectum, probant etiam quod sint in casu in quo per alios veritas haberi non possit, ibidem num 80

Testes inhabiles admittuntur in exceptis criminibus, ibid nu. 81 & nu 85. vbi plures fiunt illationes.

Testes inhabiles admittuntur in crimine hæresis, ibi nu. 82. Licet alii contra, nu 84

Testes inhabiles admittuntur in crimine læsæ maiestatis, ibid nu 83

Testes inhabiles admittuntur in crimine hæresis siue per viam accusationis, siue per viam inquisitionis procedatur, ibi n 80

Testes inhabiles admittuntur in criminibus exceptis ad probandum admicula, ibidem num 87

Testes inhabiles non admittuntur in verbis iniuriosis, & maledictis in Principem, ibidem num 88

Testes inhabiles ad hoc, vt probent in crimine hæresis duo concurrere debent. Primo, quando sint pares, quam duo secundo, quod alia admicula, circumstantiæque concurrant, ibi num 89

Testes inhabiles admittuntur ad rei defensionē, & non innocentiam probandam, ibidem num 90

Testes inhabiles defensionem non probant, quando testes offensiuos reprobare volunt, ibid num 91

Testes inhabiles non probant defensionē, quādo reus est pluribus indiciis grauatus, ibidem num 92

Testes inhabiles defensionem non probant, quando ad partis querelam procedatur, ib. d. num 93

Testes inhabiles probantes defensionem debent alias esse bonæ famæ ibi n 94 & 95

Testes inhabiles, defensionem in exceptis criminibus exceptis non probant, ibi n. num. 90 Sed contra, num 97

Testes inhabiles, & si ad defensionem admittantur, non sunt tamen integræ fidei, & omni exceptione maiores, ibi nu. 98

Testes inhabiles admittuntur ad probandum consanguinitatem ad effectum impediendi matrimonium, quia tunc de peccato mortali agitur, ibi num. 99

Testes in causa matrimonii admittuntur etiam quod non sint omni exceptione maiores, ibi nu 100. Contra, nu. 101. Sed vtcunque sit, in inhabilibus non admittuntur, sed saltem idonei esse debent, num 102

Testes ad matrimonium clandestinum probandum, non est necesse, quod omni sint exceptione maiores, ibid nu 103. Contra, nu 104. Resolue vt num 105

Testes inhabiles non admittuntur, sed omni exceptione maiores esse debent, quando de separatione, ac dissolutione matrimonii, iam contracti agitur, ibi num. 106. Contra, num. 107. Sed prima opinio est magis communis præsertim quando pro matrimonio aliquod adest admiculum, vel præsumptio concurreret, num. 108

Testes

Testes ad spirituale matrimonium probādum omni exceptione maiores esse debent, ibid. num 109

Testes inhabiles, & non idonei admittuntur & recipiuntur in instrumentis, ibid. nu. 110. & nu. 111. Vbi ex hac regula plures inferuntur illationes.

Testes a parte rogati ad interessendum in aliquo actu approbati censentur, ac plene contra rogantes probant, ibid. 111

Testes instrumentarii, etiam quod inhabiles, sint post instrumentum recipi possunt ad ipsius instrumenti comprobationem, ib. num. 112. & 113. Licet alii contra, nu 114

Testes si sint a partibus vocati, atque rogati, approbati censentur etiā quod inhabiles. de posteriori tempore superuenerint, ibid. nu 115

Testes inhabiles adhiberi possunt non solum in publico instrumento, sed etiam in priuata scriptura, ibid nu 115

Testes si scripturam approbent, & rogati fuerint, quamuis publicæ scripturæ idonei fuerint, etiam quod sint inhabiles, ibid. nu 116

Testes instrumentarii a contrahentibus approbati non censentur, qui de illis ignoti erant, ibi d nu 118 seq

Testes sponsalitiæ vocationem, siue rogationem a partibus approbatam non censetur, nisi eadem pars illius inhabilitatem sciuerit, ibid. n 119

Testis ab vna parte approbatus, & rogatus, ab altera approbatus non censetur, ibid. num. 120

Testes instrumentarii, seu alias per simplicē vocationem & rogationem, tunc demum censentur a partibus approbati, dummodo earum inhabilitas a partium voluntate dependeat, & sic quando idem testes a iure repellantur a testificatione gentium, puta ob præsumptam affectionem, vel odium, aut quid simile, vt inimicitias, domestici, consanguinei, & affines, secus si propter odii causas testificantur, vt sunt excommunicati, banniti, & similes, & inhabilitas illorum, vt per partem remoti, non potuit, ibid. nu 121

Testes inhabiles, & non admittendi probant, si a partibus tacitus vocati, atque rogati quod ex illo verum sit, vide infra, verbo. Rogati

Testes instrumentarii licet quoad personas recipiendi non possint, quo tamen ad dicta recipiuntur, ibid nu 122

Testes inhabiles propter interesse in instrumento non recipiuntur, ibid. nu. 123

Testes inhabiles, & minus non recipiendi in instrumento non possunt a testatore rogari, & probari, q 62 nu 124 seqq Vbi fiunt illationes. Amplia nisi magis quando inhabilitas propter interesse resultat, nu 128. Limita remittitur in pluribus casibus enumeratis, in n 129. Limita secundo, quando testis communi reputatione habilis reputaretur, num. 130 & 131 Vbi declaratur hæc limitatio

Testes inhabiles admittuntur parte non opponente, ib. num. 175. & 176. vbi plures fiunt illationes.

Testes inhabiles de partium expresso consensu admittuntur, ibid nu 177. & 178. Vbi tamen quod iudicis arbitrio relinquitur, quanta sit huiusmodi fides adhibenda, & num. 180. Vbi plures illationes fiunt.

Testes inhabiles parte non opponente admissi propter effectum non probant, ib nu 181

Testes semel approbati per non oppositionem partis non prohibentur ab eadem parte reprobari, si iterum reproducti fuerint, ibid. num. 182

Testes inhabiles non censentur approbati per nō oppositionem partis, quando pars eorum inhabilitatem ignorauit, ib. nu. 183

Testis inhabilitas resultans propter minorem ætatem per non oppositionem partis approbata non censetur, ibid. 184

Testium inhabilitas respectu personæ approbata censetur per non oppositionem partis, sed non respectu dictorum, ib. nu. 185

testiū inhabilitas tollitur per nō oppositionem partis, scilicet, quæ partium consensu tolli potest, prout est inimicitia, familiaritas, consanguinitas, & similia, secus ea quæ non fauore partis, sed odio ipsius testis introducta est, prout est excommunicationis, banni, & similia, ibidem, num. 186. licet alii contra, num. 187

Testes inhabiles approbati non censentur per non oppositionem partis, quando pars non opposuit facto iudicis impedita, ib n. 188

Testium inhabilitas resultans ex propria ipsius testis confessione per partis non oppositionem non tollitur, ib n. 189

Testes inhabiles etiam parte nō opponente iudicis officio repelli possunt, ib n 190 Licet alii contra, n 191. Declara, quando inhabilitas resultat ex culpa, delicto, & incapacitate testium, secus si fuore partis, n. 192

Testium inhabilium repulsa, & reprobatio, in quibus casibus concedatur & in quibus non, dixi intra, verbo Repulsa.

Testes inhabiles, an & quando probent contra producentem, siue vnus, siue plures sint, vide regulam cum suis ampliationibus, & limitationibus ib nu. 211. seqq. & dixi latius infra, verb. producens.

Testes inhabiles, & examinati, cum examinari non debuissent, an, & quo casu faciant probationem, indicium, vel præsumptionem, vide regulam cum suis ampliationibus, & limitationibus ib n 261 & seqq plurib.

Testes inhabiles examinati, cum examinari nō debuissent, & si quando indicium aut præsumptionem faciant, nunquam tamen faciunt plenam probationem, ib n 284

Testium habilitas, & inhabilitas attenditur, & consideratur, non tempore celebrati actus super quo deponunt, sed tempore depositionis, ib n 296. contra n 297

Testium inhabilitas consideratur tempore depositionis & non actus, quando testes requiritur, non ad solemnitatem, & fidei meliorem actus, sed illius probationem, ib n 299

Si vero testes requirantur non ad actus probationem, sed ad solemnitatem, & fidei meliorem, & tunc inhabilitas tempore actus, & non depositionis inspicitur, ib n 299 licet alii contra n 300

Testium inhabilitas superueniens post actum, super quo deponūt depositionem non vitiat, si illa fuit testis culpa superueniens, ib. num. 302 Secus si cum ipsius testis culpa num. 302 & si contrarium tenuerint alii relati, numero 303

Testium inhabilitas quando tempore depositionis est in facienda, tunc illius posit depositionem superuenire, dictam depositionem non vitiare, ib n 304

Sicut econtrario inhabilitas depositionis tempore, testi fidem tollit, etiam quod post depositionem habilis efficiatur, ib. n. 305

Et patet in casu inhabilitas ante depositionem & iuramentum testi fidem non tollit, ib. d. n. 305. vers. & patet.

Testes inhabiles esse debent non solum depositionis tempore, sed etiam tempore iuramenti, imo in testium examine propter iuramenti, tempus inspicitur, ib n 306

Testes inhabiles esse debent, non solum iuramenti, sed etiam depositionis tempore, ibid. num. 307

Inhabilitas testibus opposita per opponentem in specie probari debet, quod fuerit tempore, veniramenti, vel depositionis, alias non relevat, ib n 308

Testes inhabiles si plures sint probant, sed quādo numerus suppleat defectum, vide regulam cum amplationibus, & limitationibus, ib. n. 309 seqq. 163. vsq; ad n. 328. & dixi late infra, verbo Suppletur.

Testium inhabilitas quando suppleatur, vel ex magna fide contestis, vel admiculis vide regulam, cum amplationibus, & limitationibus, ib n 328 & seqq. dixi late infra verbo Suppletur

Testes inhabiles probant alias concurrentibus coniecturis, admiculis, & præsumptionibus ib n 335 vbi fiunt illationes, & n 340 vbi declaratur hæc conclusio.

Testium inhabilitas opposita, an & quando eorum examen impediat, an vero in fine causæ reseruanda veniat, vide regulam cum suis ampliationibus, & limitationibus, ibi numero 350. sequentib. Et dixi supra, verbo exceptio.

Testes inhabiles ex aliqua ratione probant quādo alias sunt personæ valde honestæ, & probatæ vitæ, ib. n 367

Testes inhabiles admittuntur in notoriis, ibid. num 368

Testes inhabiles admittuntur in crimine blasphemiæ, ib n 369

Testes inhabiles admittuntur si fuerint a Papa dispensati, ib n 370

Testium inhabilitas debet opponi, & deduci in specie, non autem in genere casuali n 371

Testium inhabilitas resultans ex alio tempore deponentis debet etiam post dumtaxat eodem tempore publicari, etiam si sint 2. & 3. Vbi de materia, & quando etiam post sententiam. n 374 Et quid si inhabilitas veneris in notorium post productionem. n 376 Et quid de exceptione corruptionis, nu 376

Testium inhabilitas per torturam purgatur, ibi n 378. Quod procedit in criminalibus, secus in ciuilibus, n 378

Testes inhabiles etiam in casibus a iure expressis non admittuntur, nisi cum tortura, ib nu. 379. Declara, quando inhabilitas prouenit ex defectu famæ, vel status, secus si alio respectu num 380

Testes inhabiles si plures patiantur defectus, tunc non admittuntur etiam in casibus alias a iure permissis, ib. n. 381. & 382. Vbi amplia tunc etiam cum tortura

Testes inhabiles etiam in casibus specialibus admissi non sint integræ fidei, & omni exceptione maiores, sed eo ipso qualemcumque faciunt probationem, sufficientem non ad condemnandum, sed tantummodo ad torquendum, ib. n 383 & 384 licet alii contra, n. 389 Declara vt n 385

Testes inhabiles nunquam circumstantias, admiculaq; delicti probant, ib. n 387

INDELES.

Infideles, hæretici, Iudæi, & alii similes propter infamiam & crimen a testimonio repelluntur, & quando dicam, infra hac eadem litera I. vers. Iudæus.

INIMICVS.

Inimici testimonium, qualem, quantam que fidem faciat, vide in seqq. vers.

Testimonio non creditur etiam in casibus exceptuatis, & difficilis probationis, q. 46, n. 42. & q 53 n. 7

Testis inimicus regulariter a testimonio repellitur, q 53 n. 3

Testis inimicus repellitur nedum si sit masculus sed etiam si fœmina, ib n. 4

Testis inimicus repellitur etiam in criminibus exceptis, vtputa hæresis, læsæ maiestatis, simoniæ, sodomiæ, ac etiam aliis atrocissimis delictis, ib n 5 & 6

Testis inimicus, nec etiam recipitur a iudice habente liberum, & amplum arbitrium, ibidem num. 8

Testis inimicus nihil probat etiam quod princeps illi fidem adhiberi velit, ib. n 9

Testis inimicus non probat etiam quod in tortura deposuerit, ib. n 10

Testis inimico non creditur etiam quod sit in articulo mortis constitutus, ac etiam quod Viaticum sumserit Eucharistiam, ibidem, num 11

Testis inimicus non solum non probat plene, aut semiplene, sed nec etiam facit indicium, aut præsumptionem aliquam, ib. n. 12

Testis inimicus nō facit indicium ad inquirendum, ib. n. 13 contra nu 14. Die, quod sufficit ad inquirendum generaliter, secus specialiter n. 15. Et tamen iudices non debent facile deferre ex inimici dicto procedere ad inquisitionem generalem, vt n. 16.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

Testis inimici examen nullatenus recipitur, si pars protestatur de hoc, & offerat incontinenti docere de inimicitia, ib. n. 17

Testis inimicus repellitur a testificando, etiam quod fit inimicitia causata culpa, & facto illius, contra quem producitur, ib num 18. Licet contrarium voluerint aliqui relati, ibid. num 19

Testis ob inimicitiam repellitur a testimonio, etiam quod inimicitia ortum habuerit ex causa minus probabili, ib. n 20

Testis inimicus repellitur si de causis inimicitiæ conster, etiam quod inimicia non sit apparens, ib n. 21 Sed quid si inimicitia causæ sint interrogantes et contra quem testis inimicus producitur? n 22 Item quid, si sint incognitæ ipsi testi? n. 28 & 29

Testis inimicus non admittitur, etiam quod asserat se amicum illius, contra quem producitur ibidem, numero 22. Sed quid si asserat se inimicum, cum revera sit amicus, numero 23

Testis inimicus nedum verus, sed etiam præsumtus a testimonio repellitur, ibidem, numer 24

Testis inimicus etiam occultus a testimonio repellitur, ib. n 25 & 26. Vbi respondetur contrariis.

Testis non benevolus, non diligens, seu aliter odiosus a testimonio repellitur, ib nu 30 Intellige si odium sit priuatum, secus si publicum, ib nu 31 & 32. Vbi quando dicatur odium publicum, & quando priuatum. Intellige secundo si odium sit capitale, secus si non capitale. Primo enim casu testis in totum repellitur. Secundo autem non repellitur, sed diminuitur de fide n 33

Testis consanguineus inimici mei etiam a testimonio repellitur, ib 34

Testis inimicus consanguinei mei repellitur a testificando contra me. n 35

Testis valde amicus inimici mei repellitur a testificando contra me, ib. n 36. Amplia primo idem in socio, & domestico inimici mei, nu. 37. Amplia secundo in iis, qui sunt contrariæ factionis, num 38. Amplia tertio in iis, qui ligam aut parentelam faciunt cum inimico meo, num 39. Amplia quarto in confœderatis cum inimico meo, num 40. Limita primo in fratre, seu aliis cõiunctis, familiaribus, & domesticis amici inimici mei, num 41. Limita secundo, quando amicitia & familiaritas est continua, magna, & antiqua, secus si recens, & non magna, numero 42 Limita tertio, vt amicus inimici mei non in totum repellatur, sed ei de fide diminuatur, numero 43

Testis habitans, & conuersans cum inimico meo repellitur a testificando contra me, ibidem, numero 44 Limita primo, dummodo conuersatio, & habitatio sit antiqua, & continua, secus si de recenti, & non continua, n. 45. Limita secundo, vt non in totum repellatur, sed ei de fide diminuatur, num. 46

Testis non potest esse contra me is, contra quem ego alias in causa criminali examinatus fui, quia ex tali testimonio contrahitur inimicitia capitalis, ib n. 47

Testis qui semel testimonium perhibuit contra me, in vna causa criminali, non potest iterum in alia causa contra me testificari, quia ex primo testimonio præsumitur meus inimicus, ib. num. 48 Limita, vt hoc procedat si prima vice testis spente se examini obtulit, secus si coactus, num. 49. Sed in omni casu nunquam est omni exceptione maior. num. 50. Sed quid si procedatur non ex officio, & per inquisitionem, sed per accusationem, num. 51

Testis inimicus repellitur a testificando si inimicitia sit capitalis, secus si non capitalis, ib. num 51 Limita hoc procedere in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus omnis inimicitia repellit testem, num. 53. Limita secundo, quia inimicus non capitalis, & fra testimonio non repellitur, non est tamen omni exceptione maior. nu 54. seqq. Vbi quoque reat

infertur, quod inimicus non capitalis non facit semiplenam probationem. Limita tertio, quia iudicis arbitrio remittitur, quando testis dicatur capitalis, vel non capitalis inimicus, n. 57

Testis inimicus reconciliatus non repellitur a testificando, ib n. 58. Limita vt hoc procedat in reconciliato antiquitus, secus in reconciliato de recenti, n 59. Sed quando dicatur inimicitia reconciliata de recenti, num. 61. Limita secundo, quando post reconciliationem esset orta nona inimicitiæ causa, n. 60. Limita tertio, quia reconciliatio non præsumitur nisi probetur, & semel inimicus, semper præsumitur inimicus, n. 62. Limita quarto, quia inimicus, & si reconciliatus, non est omni exceptione maior, n. 63

testis inimicus non repellitur a testificando, quando inimicitia fuit procurata, & affectata per partem, ib num. 64. & an inimicitia sit procurata, nec ne, iudicis arbitrio remittitur, num 65

testis inimicus vtriusque partis non repellitur a testimonio, ib. n. 66

testis inimicus probat, si deponat ad fauorem sui inimici, ib. n 67

testis inimicus admittitur, parte non opponente, ib nu. 68. & multo magis probat si fuerit admissus de consensu partis, n 70. Sed si pars fuerit absens, & ob id contumax in non opponendo, non per hoc testis inimicus probat num 69

Testis inimicus probat contra producentem, ib. n 73. seq.

Testis inimicus examinatus cum examinari non debuisset, facit & non facit indicium secundum inimicitiæ qualitatem, ibidem, num. 283

Inimicitiæ non capitalis exceptio, testium examen non impedit, sed in fine litis resetuatur, ib nu 314. Secus autem exceptio inimicitiæ capitalis, n. 317

INQVILINVS.

Inquilinus an, & quando possit esse testis pro suo domino dixi supra hac eadem litera I, vers. Indicium

INQVISITIO.

Inquisitionis indicium ex quibus testibus oriatur, dixi supra, hac eadem litera I. vers. Indicium.

INQVISITVS.

Inquisitus vel accusatus, inquisitione, vel accusatione pendente, an, & quando a testificandi munere repellatur, dixi supra, vers. Accusatus.

INSTRVCTVS.

Testis instructus a parte nil probat. quæstio. 67, num 283

Testis instructus etiam ab Aduocato probat, ib. num. 284

Testis præsumitur instructus, & suspectus, ex ipso quod ante examen alloquutus fuerit partem, ibid. nu. 285

Potest tamen pars a teste examinando perquirere quid pro veritate deponere potest in causa, imo etiam potest testi articulos legere super quibus est examinandus, ibidem, num. 286

Testis potest instrui bona fide, & ad dicendum veritatem, ib nu. 287. Etiam in eius manibus dimissa schedula, n. 288

Testis instructus licet sit suspectus, non tamen reputatur falsus, ib. n. 289

Testis potest instrui, vt congrue deponat, & vt sui dicti rationem reddat, ib. n 290

Quid de teste instructo ad deponendum quid sit notorium, ib n. 291

Testis qui dixit se instructum adhuc probat, quia intelligitur de licita instructione, & quid econtra si dicat se non instructum, & reperiatur postea, quod sit instructus, ibidem num. 292

Testis qui reuelat partibus id quod dicturus, non repellitur a testimonio, ib. n. 293. contra, num 294. distingue, vt num. 295. & quid de teste reuelante depositionem iam factam, num. 296

INSTRVMENTVM.

Instrumentarii testes an & quales esse possint, vel debeant, vide in seqq. vers.

Testes affines reputantur idonei si sunt instrumentarii, quia tacite censentur rogati a partibus, q. 54 n 40. seqq. vbi hoc limitatur pluribus modis.

Testis frater potest esse in instrumento cum fratre celebrato, ib. n. 183

Testes filii possunt esse in instrumento patris cũ extraneo celebrato, ib. num. 187. Declara, vt num 188

Testes domestici recipiuntur in instrumentis, qu. 51 num. 83. dummodo tamen contrahentes non ignorent qualitatem domesticitatis, num 84

Testes serui prohibentur esse etiam in instrumentis, ib n. 167

Testis amicus si instrumentarius est, reputatur idoneus, ib. n. 245

Testes infames recipiuntur in instrumentis, ib. num 98

Testes criminosi admittuntur in instrumentis, ib n. 147. Fallit si sint non solum criminosi, sed etiam publice habentur & reputantur pro talibus, n. 157

Testes Iudæi, ac infideles possunt adhiberi in instrumentis, & contractibus, q. 56 n. 221 declara, vt n. 222

Testes excommunicati possunt adhiberi in instrumentis, ib. n. 268. Declara tribus modis, vt n. 269. seq.

Testes pauperes & viles recipiuntur in instrumentis. q 57. n 90

Testis mulier non recipitur in contractibus, & instrumentis. q. 59. n. 47 & 48

Testes instrumentarii possunt esse etiam illi, qui in instrumento aliquod habent interesse, & commodum in consequentia, sed non principaliter, q. 60 nu. 62. & 63. Vbi etiam quid si vni ex correis debenti fit factum instrumentum quietationis, in quo pro teste intercurrit alter correus.

testis iudex esse potest in instrumento coram ipso celebrato, ibidem, num. 145. declara, vt num 146

Aduocatus an possit esse testis in instrumentis suorum clientulorum. ib. n 182. seqq.

testis tutor, & curator potest esse in instrumento per pupillum celebrato, ib. n. 186

testis proxeneta recipitur in contractibus, & instrumentis, ib. n. 419

testis Abbas. vel Prælatus recipitur in testem in instrumento, vel contractu facto ad dignitatem Ecclesiæ, ib. n 337

testis cæcus esse nõ potest in confectione inuentarii, q. 61. n. 28

testes clerici an recipiantur in instrumentis laicorum. ib n. 63. contra n. 64

testes inhabiles, & non admittendi an, & quando recipiantur, & admittantur in instrumentis, vide regulam cum ampliationibus, & limitationibus, in quæstion. 62. num. 110. sequentib.

INTERESSE.

Interesse & affectionem habentes in causa an, & quando a testificando repellantur, vid. ir seq. versic.

Ordo propositæ quæstionis, n 1

testis regulariter in causa sua, vel propria, quis esse non potest, ib. n 2

testis in causa propria examinatus non solum nihil probat, sed etiam omnino repellitur. & sic examinari non debet, ib. n 3

testis habens interesse, commodum, vel incommodum in causa, æquiparatur testi in causa propria, & ideo nihil probat. ib. n 4

testis interessatus, & in causa propria, multo magis repellitur in causa criminali, ib num. 5 & 6

testis repellitur a testimonio propter interesse, etiam quod illud sit secundarium, & inconsequentiam, ib. n. 7. contra, nu. 8. distingue, & resolue, vt n. 9. 10. & 11

testis repellitur a testimonio propter commodum, & interesse, ita vt iudex contrarium arbitrari non possit, ib n. 12

Testes

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

...propter commodum, & in... ...ecando repelluntur, ibidem,

...habilitas, resultans ex commodo ... non suppletur ex magna fide al... ...testis, ib. n. 14

...testis causa propria, vel in qua quis habet interesse non potest esse nec rex, nec princeps ib. nu 15

Testis etiam propter præsumtum interesse, vel propter præsumtam affectionem repellitur a testificando, ib n 16. & 17

Testis qui tractat de se exonerando & excusando a testificando repellitur, ib n. 18

Quod maxime procedit in criminalibus, numero 19

Et quid si vnus ex pluribus, qui in rixa interuenerunt, dicit homicidium puta fuisse commissum non a se ipso, sed a correante? ib. nu. 19 & 20

Testis qui tractat de consequendo honorem, vel laudem vel de vitando dedecus, vel vituperium, nihil probat examinatus, ib n 21

Testis de cuius commodo, & interesse agitur aliquo modo, nihil probat etiam quod de facto proprio deponat, ib. n. 22

Testis famulus, vel portitori, aut alteri negotiorũ gesto.i, dicenti se alteri portasse librum, vel pecunias, sibi ad hunc effectum, a domino traditas non creditur, quia tractat de se exonerando, ib. nu 23. & 24. Vbi respondet contrariis. Limita 1 hanc conclusionem, quando iste famulus haberet a domino quietationem de confignatis, quia tunc non licitur agi de illius exoneratione, & ideo creditur, n. 25 Limita 2 in illis portitoribus, qui sunt ad talem vsum destinati, prout sunt bauli, & brenfatores, nam istis creditur etiam quod de eorum exoneratione tractetur, n. 26 Declara, vt nu. 27. Et an istis famulis, seruitoribus, mulionibus seu aliis portitoribus asserentibus res sibi confignatas, fuisse detobatas credatur, num 29

Testis propter solam affectionem repellitur a testificando, ib n. 29. quod procedit non solum in criminalibus, sed etiam in criminibus exceptis, puta hæresis, læsæ maiestatis, & similibus, n 30 Item procedit in causa matrimoniali, n 31 seq.

Testis nimis affectate deponens non probat, ib. num 33

Testis, qui in sua depositione, se magis benevolum, & affectionatum producenti ostendit, quam alteri parti, suspectus redditur, ibidem num 34

Testis nimis animose deponẽs pariter suspectus est, ib nu. 35 & 36. vbi etiam quando dicatur nimis animose deponere.

Testis nimis verbosus in sua depositione dicitur affectate, & animose deponere, ideo suspectus est, ib n. 37

Testis nimis cito respondens, & repentine loquens, suspectus est, ib num. 38 & 39. vbi etiam de respondente ante lectum sibi articulum.

Testis in respondendo morosus, dubius, & ingertus præsumitur, & sic suspectus reputatur, ib nu. 40

Testis habens causam similem a testificando repellitur, ib n 41. Limita 1 vt solum procedat hæc conclusio in ea causæ similitudine, ex qua commodum, & interesse ipsius testis oritur, alias secus, n. 43. Imo nõ omne commodum, & interesse, aut affectio testem isto casu repellit ob causæ similitudinem, sed iudicis arbitrio remittitur, num 45. Limita 2. quando testis protestatur ex causæ decisione, in qua deponit nolle consequi commodum in sua, n 45

Testis qui vnus partis potius, quam alterius victoriam desiderat, non est idoneus, ib. nu 46. Vbi ampliatur etiam in causa matrimonii, sed contra, num. 47. Declara, vt dicto numero 48

Testes in eadem causa, vel lite consortes, seu adhærentes, a testificando repelluntur, ib. n. 48. Amplia etiã finita adnatione, & sic etiam

causa & appellatione desetta, nu. 50. Limita de consensu partium, n. 49

Testis habens interesse in causa admittitur ad testificandum, quando protestatur, & denuntiat eius interesse, ibi. n. 51. seq. verum nec isto casu dicitur testis omni exceptione maior, num. 53

Testes multum legales, & fide digni admittuntur ad testificandum, etiam quod ipsorum aliqualiter interfit, vel aliqualem habeant ad causam affectionem, ib. n. 54. & 55

Testis in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, admittitur, etiam quod de eius cõmodo, vel interesse agatur, laude consequenda vel vituperio vitando, ib. n. 58. contra, nu. 59. Distingue, vt n. 60. 61

Testes instrumentarii possunt esse etiam illi, qui in eo habẽt aliquod interesse, & commodum in consequentiam. sed non principaliter, ib. n. 62. & 63. Vbi etiam quid si vni ex correis debendi fit factum instrumẽtum quietationis, in quo pro teste alter intercurrit correus.

Testis accusator in causa propria, an admittatur, vide supra, vers. Accusator.

Vsuram recipientes, an admittantur, ad testificandum contra vsurarium, vide infra vers. Vsuram probantes.

Testis, qui ratione interesse repellitur, nec etiam in instrumentis testis esse potest, q. 62. n 123, & n. 128 vbi idem in testamentis.

Testis propter interesse, & in causa propria deponens, non probat contra producentem, ib. n. 249. contra, n. 250. seq.

Testis interesse habens in causa de partium cõsensu admittitur, ib. n. 251

INTERPRETATIO.

Testium depositiones ad hoc, vt probent, non cauillandæ, sed coadiuuandæ, q. 68. n. 43. Fallit quando testes essent suspecti, quia tunc eorum dicta diligenter perscrutari, & etiam cauillari debent, ib. n. 44

Testium dubia verba in benigniorem partem semper intelligenda, & interpretanda sunt, ib. nu. 45

Testium verba adhoc vt eorum depositio valeat etiam impropriati possunt, ib n. 46. Declara, vt n. 47. & 48

Testium dubia verba sunt proprie intelligenda, & interpretanda, ibidem, nu. 47. Declara, vt num. 48

Testium dubia verba intelligenda sunt vulgariter, & secundum populi intelligentiam, non autem secundum iuris peritorum subtilitatem & legaliter, ib n 49 & 50

Testes vt plurimum sunt idiotæ, & nesciũt propriam verborum significationem, ibidem, num 50

Testium dicta sunt intelligenda secundum communem loquendi modum, ibidem, numero 51

Testium dubia verba sunt ciuiliter intelligenda ib nu 52

Testium dubia verba sunt semper interpretanda pro causa fauorabili, vtpote dote, testamento, matrimonio, religione, libertate, & similibus, ib nu. 53

Testium dubia verba interpretantur, vt potius sonent in factum, quam in ius, ibidem, numero 54

Testis dubia depositio in aliqua parte declaratur per aliam partem depositionis, ibidem, num. 55

Testis vnius depositio dubia declaratur, & interpretationem recipit ex delicto alterius testis. ib. nu 56

Testium dubia verba declarationem, & interpretationem recipiunt a subiecta materia, ib. num. 57

Testium dicta recipiunt interpretationem ab articulis super quibus sunt examinati, ibidem num 58

Testium obscura depositio recipit interpretationem ab instrumẽtis, & aliis scripturis productis ib n 59

Testium dicta contra producentem interpretanda sunt, ibidem, numero 60. Declara, vt num. 61

INTERROGATORIVM.

Interrogatorium quid sit, & de pluribus interrogatoriorum speciebus, q 73. n. 1

Testes sunt examinandi super interrogatoriis datis a parte contra quam producuntur, ib. num. 2

Testes examinati sine interrogatoriis datis a parte nihil probant ib. n 3 & n 6

Præsertim in criminalibus, n 4 & n 8

Licet aliqui relati, n. 5. dixerint testes etiam sine interrogatoriis datis a parte examinantes probare saluo iure illos repetendi super dictis interrogatoriis.

Testes examinati sine interrogatoriis datis a parte possunt repeti cum eisdem interrogatoriis, ib n 5 & 7

Iudex ex officio potest testes interrogare etiam quod pars non dederit interrogatoria ib nu. 9 & 10. vbi amplia, etiam quod pars dederit interrogatoria, sed non perfecta, & n. 11. Vbi an hæc possit iudex post publicationem, & n. 12. Vbi quod licet possit, non tamen cogitur.

Iudex vel examinator omittens interrogare testes super interrogatoriis datis a parte, tenetur ad damna, & interesse, ib. n. 13

Testis si non respondet interrogatoriis nihil probat, ib n. 14

Pars quæ dedit interrogatoria potest esse præsens, quando testis super illis interrogatur, ib. num. 15

Copia articulorum debet dari parti, vt possit formare interrogatoria, ib n 16 Si tamen nõ fuerit data, non per hoc annullatur testimonium, n. 17. contra, n. 18

Copia interrogatoriorum, est danda parti producenti testes, ib n 19

Nomina testium sunt danda parti ad hoc, vt possit formare interrogatoria, ib n 20 & 22. & 23. licet aliqui relati, nu 21. contrarium dicentes.

Dilatio est etiam dãda parti, contra quam testes producuntur ad hoc, vt possit dare sua interrogatoria n 23 n 24

Citari etiam debet pars ad dandum interrogatoria, ib. n 25

Testes possunt interrogari super circumstantiis facti super quo deponunt, ibid. num 26. Declara dummodo circumstantiæ sint substantiales & pertinentes ad causam, aliter secus, num 27

Testes possunt interrogari de loco, & tempore, ib. n 28. non tamen sunt testimigendi ad angulum temporis, vel loci, n 29

Sicut pariter non possunt interrogari de qualitate temporis, an scilicet fuerit serenum, vel nubilosum, ib n 30

Testes possunt etiam interrogari de sua credulitate, ne dum de certitudine. ib. n 31. contra, n. 32. declara, vt n 33

Testis potest interrogari, an sit dives, vel pauper ib n 34. Declara, vt 35

Testes possunt interrogari de causa scientiæ, ib. num. 36

De quibus interrogatoriis testibus faciendis remittitur ib n 37

Testes possunt interrogari de diffinitione rei, quid scilicet sit illud super quo deponũt, ib n. 38 licet alii contra, n 39 & isto casu admittitur etiam interrogatoria contraria, nu. 40. Limita 1. quia isto casu testis non tenetur respondere per diffinitionem iuris, sed grosso modo. & per verba facti, n. 41. Imo si respondeat per verba iuris præsumitur suspectus, & subornatus, n 42. Limita 2. quando iam dicti sui bonam reddidisset rationem, quia tunc non teneretur dare diffinitionem rei super qua deposuit, n. 43. Limita 3 in teste perito, n. 44. contra n. 45 Limita 4 quando testis petit declarari an teneatur respõdere per verba iuris, vel facti, quia si declaratur, quod debeat respondere per verba iuris, non tenetur respondere, n. 46 & 47.

Interrogatoria impertinentia; incongrua, superflua, & extra articulos non sunt admittenda, ib n 48

Cautius tamen est facere plura interrogatoria

C 6

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

superflua, quam omittere necessaria, & vtilia ib nu.49
In dubio tamen interrogatoria sunt iudicanda non impertinentia, n.50
Interrogatoria subtilia cauillosa, & facti ad inuoluendum testem, non sunt admittenda, ib. num.51
Testis quando est suspectus potest interrogari etiam super circumstantiis non subsistantialibus, ib nu.51 vbi etiam quod iudicis arbitrio remittitur quando testis dicatur suspectus.
Testis non potest interrogari de iis, per quæ eius crimen sceleris sine manifesto, n.56. & seq. Limita quando principaliter agitur de crimine contra testem, q.93 nunc testis potest interrogari, an sit dicti criminis arreceptus, n.59 contra, n.60. Limita 2 quando testis interrogatur officio iudicis nu.61 Limita 3 in teste ignoto, n.62. contra nu.63 Limita 4 quando testis non fecit pœnitentiam sui criminis num.64. Limita 5 licet testis non potuit interrogari in specie de crimine, bene tamen potest interrogari in genere, an sit criminosus, n.65 contra nu.66. Limita 6. quia licet testis non teneatur respondere, si tamen respondet sibi imputet, num.67 Limita 7 vt ea quæ dicit in teste, possit tamen pars comparere ad respondendum de sua, & testis infamia, n.68. contra, n.69
Testis potest interrogari, & tenetur respondere ad omnes eas, quæ tendunt eum inhabilem ad testificandum, num.70. siue interrogetur in genere, n.71
Interrogatoria continentia nouum capitulum non sunt admittenda, ib n.72
Testes petunt examinari sine interrogatorijs quando pars illa non dedit, n.73
Testis qui cum semel interrogatus respondit, non tenetur amplius respondere, ib.n.74

IVDÆVS.

Iudæus contra Christianum, vel Iudæum an possit testimonium perhibere, & quando, & quo iure quo possit alio infideli, vide an seq vers.
Testis Iudæus esse non potest q.68 n.206
Ampliat primo in hæretico, pagano, seu alio quocunque infideli, n.206
Ampliat secundo etiam in eo, qui dubius est in fide, n.207
Ampliat tertio etiam in neophyta, & alio quocunque infideli conuicto, q.56 n.208 contra, n.209 Distingue, vt n.210 seqq
Ampliat quarto, etiam in hæretico pœnitente, & crucem portante, ib. nu 213 & 215. Licet alii contra, n.214
Limita primo contra alios Iudæos, vel alios infideles, ib.nu.216. Vbi hoc ampliatur, siue producatur a Iudæo, aut alio infideli, siue etiam a Christiano.
Limita secundo, quia productus a Christiano probat contra ipsum producentem, ibidem, num.217
Limita tertio quia Iudæus, siue infidelis productus a Christiano contra alium Christianum probat propter odij paritatem, ib nu 218. sed contra, n.219
Limita quarto quia si quis potest testimonium ferre contra neophytum, qui dicitur reuertisse ad Iudaismum per hoc potest per alios Iudæos conuinci, n.220
Limita quinto in testamentis, aliisque contractibus inter eos, n.221. Declara istam tertiam, vt in eis, num.222
Limita sextodecimo, quia Iudæi testimonium supplet ex aliis coniecturis, & præsumptionibus, ib n.223. Vbi etiam quod supplet ex dicto, & testimonio Christianorum.
Limita septimo in causa vsurarum, ib nu.224 contra, n.224
Limita octauo de consensu partium tacito, vel expresso, ib.n.225 contra, n.226
Limita nono in criminibus exceptis, ib.nu.227 licet alii contra, n.228
Limita decimo in probando interruptionem præscriptionis, ibid.num.229 sed contra, num.230
Limita vndecimo, in casu in quo veritas aliter haberi non potest, ibid.n.231
Limita decimosecundo, quia adhuc Iudæus, siue alius infidelis examinatus facit qualequale indicium, ib.n.232
Limita decimotertio, quando contra Iudæi testimonium, non adest testimonium contrarium alicuius Christiani, ib.n.233 sed contra, num.234
Limita decimoquarto, nisi contractum de consuetudine seruetur, ib.num.235. sed contra, num.236
Limita decimoquinto, quia & si Iudæi testimonium non inualidum sit, si tamen falsum dicat, punitur de periurio, & falso, ib.n.237
Sublimita generaliter, quia in casu in quo Iudæus ad testimonium admittitur, debet iurare non secundum legem nostram, sed Iudaicam, ib n.238 Et tamen si iurat secundum legem nostram, adhuc est cogendus ad iramenti obseruantiam, n.239

INDEX

Index, vel arbiter, an & quando possit testimonium perhibere in causa, in qua fuit, vel est iudex, vel arbiter, vide in sequentibus versiculis.
Index, vel arbiter regulariter non potest esse testis in causa, in qua iudicauit, vel arbitrari debet, q.60 n.89. seqq. licet alia contrarium dixerint, vt n.90
Valet argumentum de iudice ad arbitrum, & econtra in materia testimonij ferendi, ibid. num.91
Iudex, & arbiter in causa coram eis, vertente, testes esse non possunt etiam causa finita per sententiam, vel laudum, q.60 nu.92 Intelligo si deponant super rebus in litem, vel inuestigatum sententiæ, vel laudi, secus si respicerent processum, n.93
Index, vel arbiter nec testis esse potest in appellationis causa, ib.n.94 Quo limita tribus modis Primo, quando quæritur non est super approbatione, sed super executione laudi, vel sententiæ, nu.96. Secundo de consensu appellantis, n.97 Tertio quando deponeret de actis, & processu coram ipso fabricatis, n.98
Iudex, vel arbiter testamentum ferre non possunt de actis, & gestis coram eis, ib.n 99 Limita primo, hoc procedere, quando de iudicis honore, vel dedecore agitur, aliter secus, nu.100 Limita secundo causa finita, n.101. Sublimita distinguendam limitationem duobus modis, vt n.102
Iudicis, & arbitri testimonium, nec etiam recipitur in iis, quæ ipse gessit, & sic etiam quod deponat de facto proprio, ib.nu 104. Quod limita tribus modis, primo quando non agitur de proprio facto alterius, num.105 Secundo quia adhuc testimonium facit alio in præiudicium, num 106. Tertio, quando non agitur de honore, vel dedecore iudicis, vel arbitri, n 107
Iudicis, & arbitri testimonium multo minus recipitur in iis, quæ respiciunt validitatem, vel nullitatem sententiæ, aut laudi, ibi l nu 108. Limita quando talis nullitas non fuit causata culpa, vel negligentia iudicis, nu 109 Sed vix est dare casum huius limitationis, nu mer 110
Iudicis, & arbitri testimonium nullatenus recipitur, quando agitur de iustificatione suæ sententiæ, vel laudi, & sic in iis, quæ respiciunt iustitiam, aut iniustitiam sententiæ, vel laudi, ib n.102
Iudicis & arbitri testimonium recipitur ad sententiæ, laudique impugnationem, & sic ad iniustitiam detegendam, ibidem, numero 111
Delegati iudicis testimonium in causa delegata non recipitur, ib.num.113. Limita si veritas aliter haberi non potest, quia tunc delegatus a iudicandi munere remouetur & testificatur, ib nu 129
Iudices, & arbitri si plures sint, nec etiam testimonium ferre possunt in causa coram eis vertente, ib n 114 Et ideo ex tribus iudicibus vel arbitris, non potest vn e coram duobus deponere, n 115
Arbitrator, n.
Arbitrator, n.
Affertioni iudicis non
Affertioni iudicis non
Iudicis, & arbitri testimonium recipitur quando per alios haberi non potest, ib n.128. Amplia nedum causa finita, sed etiam ea pendente, nu 129. Limita, quia tale testimonium isto casu, nec etiam est vndique integrum, num.130
Iudicis & arbitri testimonium recipitur, quando ante sententiam eorum expirauit iurisdictio, vel quod compromissi tempus sit lapsum vel quod perierit instantia, vel quod fuerint allegati & suspecti, aut alias ab officio remoti, ib. n.131. Limita 1. dummodo iis fit coram alio & in iis, quæ litis ordinationem respiciunt, non autem decisionem, nu 132. Limita secundo, quia si allegatur suspectus iudex, vel arbiter, adhuc non est integræ fidei, n.133
Iudici & arbitro creditur, quando deponit contra ea, quæ ipse gessit, ib n 134 Limita quando ex tali depositione, dependens crimen, tur, & loque oritur, n 135
Iudicis, & arbitri testimonio circa
Iudices & arbitri testimonium, & quando facit per tyl, & consuetud ne creditur, ibid. n 137, seqq.
Iudicis testimonium recipitur ad declarandum aliquod verbum dubium a se prolatum, ibid. num 138
Iudicis testimonium recipitur coram alio ad declarandum aliquod factum ab ipsomet iudicatum, & sic super ambiguitate illius facti melius iudex formatus sententiam ferat, ib.n 140 Contra, n.141. Declara conclusionem procedere, non nisi quatuor concurrentibus, de quibus, nu 142 & 143. Vbi dicta quatuor declarantur requisita.
De consensu partium iudicis, & arbitri testimonium recipitur ib n.144
Iudices, arbiter possunt esse testes in causa in qua sententiam quibus iudicis decretum non requiritur ib n 145 secus si tale requireretur decretum, num 146
Iudicis, & arbitri testimonium non recipitur, quando de eos vel eorum gesta iustificando agitur, vel e iam de eorum honore, aut dedecore, nu 147. ergo secus si de tali iustificatione non agitur, nec de eorum laude, vel vituperio, n.148
Iudex, aut arbiter in omni casu, in quo recipitur si vnicus sit probat testimonium, ibidem numero 140. si vero sint duo, probat plene, numero 150
Iudicibus, aut arbitris in casu in quo coram testimonium recipitur, magis creditur, ibidem, num 151
Iudicis, & arbitri testimonio quanta fides adhibenda in casu, in quo eorum testimonium recipitur, iudicis arbitrio remittitur, ib.n.152. Declara, vt n 153
Iudices, & arbitri, ad testimonium ferendum coqui non possunt ib n.154
Iudex quando possit committere examen, & de materia, vide infra, verbo notarius.

IVRAMENTVM.

Iurare debent testes, & aliter recepti non probant, dicam aliquid in seqq vers. sed latius de materia dicam Deo concedente in tertio libro

Testi

nemento, nihil est omnino
q.48 num 51. & q.61.
cepti regulariter non
etiam in causis matrimo-
& seu talibus, n 2
testem non iurasse, vel nulliter iurasse
n 3
iurare non solum de veritate dicenda, ib n.50
sed etiam de tota veritate dicenda, nu 6. contra num 7
Iuramento requisita, ibi num.5 & sequent. pluribus
Testis debet iurare dicere omnem veritatem, siue interrogatus, siue non, ib.num.9. contra, num 10
Testis debet iurare, quod in mea depositione falsitatem non immiscebit, ib.nu.11. contra, num 12
Testis debet iurare dicere veritatem super tota causa, ib n.13
Testis quintus aut decere veritatem super articulis non probat si extra eos aliquid deponat, etiam super pertinentibus ad causam, ib.nu. 14. secus si tantum dicere veritatem super tota causa, n 15 & de materia dixi in q 74 nu.13 & seq.
Testis debet iurare dicere veritatem pro vtraq; parte, ib.n 16
Testes debent iurare, quod nes pretio, nec amore nec timore, nec odio, nec pro alio commodo testimonium dicent, ib.n 17
Testis debet iurare testimonium suum ante publicationem non reuelare, ib.num.18 contra num 19
Testis debet iurare corporaliter, tactis scripturis & sanctis oculis Euangelius, qu 74 nu 20 nec potest iurare corporaliter in scalis, nisi hoc appareat ex forma iuramenti, n.21. de consuetudine autem est, vt tangantur scripturæ etiam quod non sint euangelia, nu.22. Declara hanc consuetudinem, n.23
Cardinales, episcopi, & sacerdotes licet debeant iurare quando recipiantur in testes, iurant tamen tacto pectore, & non tactis scripturis, ib n.24 iuncto n 21. & seq.
Testis an possit iurare per baptismū, per fidem, per iudicem Christi, & aliis similibus modis, ib n.25. & seqq.
Testis debet iurare per se, & non per procuratorem, ib n.28
Testis debet iurare in iudicio, & non alibi, ibid. num 29
Testis depositio extra iudicialis, an, & quando valeat, ib.n 30
Testis debet iurare ante examen, & non postea, ib.n.31 Secus alii contra, n.32
Testis potest vna die iurare, & altera deponere, ib nu 33
Testis iurare post examen debet iterum idem deponere, quod prius deposuit, vel breuiter, & specifice primam depositionem referre, ib. num 34
Testes debent prius iurare, & postea deponere, etiam parte non potente, ibidem, numero 35. & seq.
Testis in dubio præsumitur prius iurasse, & postea deposuisse, ib n.37
Testis potest prius deponere, & postea iurare si inest inconuenientia, secus si ex interuallo, ibid. num 38 contra, num 39. Resolue, vt num. 40 & 41
Testis debet iurare vtraque parte præsente, n 42 quæ quidē partis præsentia non præsumitur, nisi de ea appareat in depositione. n 43. Limita 1 quia licet debeat iurare parte præsente, non tamen parte præsente debet examinari, nu 44 Limita 2 quia sufficit, vel partem esse præsentem, vel citatam, n.45
Testes sine iuramento recepti multo minus probant in criminalibus, ib.n 46
Testis pluries examinatus, vel repetitus, pluries etiam iurare debet, ib n 47
Testis examinatus coram arbitro, debet iterum iurare, si repetatur coram iudice, ib. num 48, contra, n 49
Testis repetitus ad declarandum suum dictum, non tenetur iterum iurare, ib.n 50
Testis si iurauit dicere veritatem super tota causa non tenetur iterum iurare, si iterum examinetur, ib.n 51. & contra, num.52. Resolue, vt num 53
Statuto fieri non potest, vt testi non iurato credatur, ib.n 54 Contra, nu.55. Distingue, vt num.56
Consuetudine fieri non potest, vt credatur testi sine iuramento recepto ib n.57
Iuramentum in testibus est de iure diuino, ibid. num.59
Papa aut Princeps non potest in testibus iuramentum remittere, ibid.nu.n 59 Declara, vt num 60
Testes sine iuramento recepti non probant, etiam coram iudice habente arbitrium, & potestatem procedendi amplius iuris solemnitate summarie de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, ib n 61. licet alii contra, n.62
Testes sine iuramento probant coram arbitro, qui habet potestatem procedendi de facto, seu sententiandi de iure, ib n.63
Testibus iuratis magis creditur, quam non iuratis, ib.nu.64
Testes non iurati non probant, etiam quod plures sint, ib.n 65
Testes sine iuramento non probant, etiam quod sint clerici religiosi, & Sacerdotes, ibid. num 66
Quid in teste, qui sit bonæ & Sanctæ vitæ, numero 67
Testis etiam quod sit Cardinalis, sine iuramento non recipitur, ib.n.68
Testis cuiuscunque dignitatis & auctoritatis sit, sine iuramento non recipitur, ibidem, numero 69
Testis cuius dicto ex forma statuti, vel partium consensu stari debet, nec etiam sine iuramento recipitur, ib num.70. licet alii contra, num. 71
Iuramentum in testibus non præsumitur, nisi expresse de eo apparcat, ib.n 72
Iuramentum non præsumitur, nec solemniter præstitum tactis scripturis, etiam quod notarius dicat, testis iuratus, &c. nisi de tali solemnitate, & iuramento fiat particularis scripturæ, ib.n.73 contra n 74 Distingue, vt n 75 & seqq. Quid in antiquis, n.76
Iuramentum præsumitur in teste, quando ille est examinandus a iudice, & tempore debito, alias secus, ib.n.78
Iuramentum, vt præsumatur in teste solemniter præstitum, debent tria concurrere, de quibus ib nu.79
Iuramentum non præsumitur præstitum parte, aut iudice præsente, nisi hoc expresse a notario dicatur, ib.n 80
Testibus potest remitti iuramentum a partibus, & tunc sine iuramento recepti probant, ib n. 83. Limita 1. Dummodo partis consensus sit expressus, secus si tacitus. num 84. Limita 2. in causis criminali, num 85 Limita 3. Dummodo adsit consensus vtriusque partis, aliter secus, num.86 licet alii contra, nu 87 Limita 4 quia a Iudice non potest remitti iuramentum, nu 88. Limita 5 in causis in quibus iudex potest supplere ex officio, vel quando agitur de præiudicio publico, aut de anima n. 89. Limita 6. dummodo accedat consensus, & auctoritas iudicis arbitri, secus, n.90 contra, num.91. Limita 7. vbi agitur de beneficio ecclesiastico, vel de alia re spirituali non dependente a voluntate partium n 93. Limita 8. In causis matrimonialis, num 92. Declara, vt num 94
Periti, & obstetrices referunt, & deponunt sine iuramento, ib.n 95 contra, n.96. & 97. distingue, vt n.98. & seqq
Testes mortui probant sine iuramento, ibidem num 101
Testes sine iuramento recipiuntur in probatione famæ, ib n 102
Item quando agitur de probando notorium, n 103 & 104
Idem in probatione consuetudinis, ib n 105
Testes pro informatione iudicis recepti probant, sine iuramento, ib num.106 & nu 1
Vbi intertur ad iudicem deputatum ad conferendum alicui beneficium cum clausula, si eum idoneum inueneris, declara, vt numero 108
Testes sine iuramento recepti faciunt præsumptionem, ib.nu.109
Quæ quidem præsumtio coadiuuat alias probationes, facitque, vt data paritate probationum præferatur illa, quæ plus habet pro se testem non iuratum, ib n 110
Iuramentum in testibus non est de forma substantiali eorum testimonij, ib n.111

L

LABORATOR.

Laboratores propter eorum vehitatem, an reputentur idonei testes, & quando, vide inf. veri Pauper.

LAICVS.

Laicus contra clericum, an & quando admittatur, vide in seqq vers.
Regula sit, quod laicus contra clericum in causa criminali testis esse non potest q.61 n 98 seqq. Vbi ponuntur rationes duæ huius regulæ.
Ampliat primo etiam contra clericum primæ tonsuræ, ib n 101
Ampliat secundo multo magis in illis laicis, qui membro aliquo mutilati, vel corpore vitiati ad sacros ordines promoueri non possunt, ib n.102. Declara, vt n 103
Limita primo in criminibus exceptis, hæresis, simoniæ lesæ maiestatis, & simil. bus, in quibus laici contra clericum admittuntur, etiam quod viles sint, ib.n.104 seqq.
Limita secundo in subiecto, & quando veritas aliter haberi non potest, vt supra dictum est, in causa testamenti ad illius veritatem comprobandam, ib.n 289 & 290. vbi etiam quod quæstio sit inter heredem scriptum, & venientem ab intestato.
Ampliat tertio, quia & si laici contra clericum examinati non debeant, examinati tamen fuerunt contra ipsum in iudicium ad torturam duobus cōcurrentibus. Primo quod tunc pariter. Secundo, quod super delicto immediate deponant, aliter secus, ib.n 109. & seqq.
Limita quarto, quando agitur per viam inquisitionis, vel denuntiationis, ib. num 113 Sed contra, n.114
Limita quinto, ad fauorem, & defensionem clericorum, ib n.115
Limita sexto, contra clericum infamatum, ibid. num 116
Limita septimo, quando cum laico examinatur alter clericus, ib.n.117
Limita octauo, in crimine notorio, ibidem, numero 118
Limita nono, in probatione famæ, ibidem, numero 119
Limita decimo, vbi de crimine agitur ciuiliter, ibidem, numero 120 Vbi quando agitur de beneficij priuatione, licet alii contra, numero 121
Limita vndecimo in causa ciuili, ib n.122

LAVS.

Laudem vel vituperium, vbi ex sua depositione consequitur testis, an, & qualem fidem faciat dixi supra vers. Interesse.

LEGATARIVS.

Legatarius quando possit esse testis in testamento, vel in testamenti causa, vide in seqq. versic.
Regula sit affirmatiua, quod legatarius potest esse testis in testamento, in quo legatum est sibi relictum, q 60. n.187
Ampliat primo, siue testamentum sit in scriptis, siue nuncupatiuum, ib n 288
Ampliat secundo, vt non solum recipiatur in testamēto, & ad illius solemnitatem, sed etiam in causa testamenti ad illius veritatem comprobandam, ib.n 289 & 290. vbi etiam quod quæstio sit inter heredem scriptum, & venientem ab intestato.
Ampliat tertio, & quod omnes testes testamen-

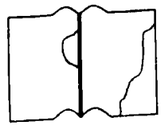

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

... sint legatarii, in numero 91. Limita hanc ampliationem procedere in testatore qui sua scripsit, secus in testamentis nuncupatiuis, n 292

Ampliatur quarto etiam in causa collegatarii, si ille non habeat de pendentiam a tua, ibidem, num. 295

Limita primo regulam in testamentis, in quibus de iure speciali sufficit minor numerus testium, quam alias de iure communi requisitus, ibid. num 294

Limita secundo, in causa propria sui legati, & ad sui vtilitatem, ib. nu. 295 Licet alii contra, nu 296 Sed limita primo hanc limitationem quando in eo casu testamentum de iure ... modo non negatur, nu 297 Sed limita 2. quando heres expelle, aut tacite ... tum approbasset, num 298 Licet alii contra, nu 299 Secundo limita duobus casibus, quibus ... legatarius ad testamentum in causa collegatarii ... nu 300 seq.

Limita tertio in herede qui non potest esse testis in testamento, in quo est institutus heres, ibi. num 300. Amplia tamen, vel tracte ... redis n 301 Sublimita quando heres ... habet commodum ex testamento, reputa ... si totam hereditatem restituere debet ... numero 302

Limita quarto, in ... qui nec etiam potest ... quo ... de eo ... dum scribi mentur, ib nu. 303. Sublimita primo, quando ... codicillo ... nu 304. Sublimita secundo, si ... in testamento 305

Limita quinto regulam, quando de testamento, in quo inscripta non apparet, quia tunc ad illud probandum legatarius non videtur idoneus, ib. n. 306 contra, n 307

Limita sexto in credibus, in quibus legatarius non recipitur in testem, ib nu 308. Licet alii contra, n 309

Et quid in hiis de scripto, vel venire ab intestato, an ille possit esse testis in codicillis? ib n 310 seq Et quid in testamento, in quo adhibetur clausula codicillaris, n. 312

Limita septimo in legatariis, qui non describuntur in testamento, sed simpliciter sunt testes iudicariis, ib n 313

Limita octavo, quando legatarius testamento mutando existente legatum amittat, quia tunc non est idoneus testis, de illius validitate deponendo, n. 314. contra, n 315

LENO.

Lenones sunt infames, & ideo a testimonio repelluntur, vt in seqq. verti.

Testes lenones, meretrices, concubinarii, & similes admittuntur ad probandum facta in praeiudicio, q 76 n. 52. 41 & 369

Testes lenones regulariter esse non possunt tam in ciuilibus, quam in criminalibus, ibidem, num 364

Quid si maritus qui consentit suam vxorem adulterari, eam & ipsum lenonem dicitur, & an possit esse testis, ib. n 365

LIBERTVS.

Libertus ab, & quando a testimonio repellatur, sicut ... dominus vel liberti.

LITIGATOR.

Litigator esse etiam litium reuelatori, an, & quando a testimonio repellatur, vide in seq. verbo.

Testis esse non potest litigator continuus, & litium ... lemtor, q 56 n 461

LITIS CONTESTATIO, ET AD perpetuam rei memoriam.

Testium examinatorum ad perpetuam rei memoriam facta publicatione non prohibentur alii testes examinari, q 75. a. 231. contra, nu. 232. pro concordia distingue, vt n. 233. Declara, vt n. 234

Regula prima sit in hac materia quod testes, ante litem contestatam ex parte actoris, & in ciuilibus examinati non possunt, q 76. nu. 2, licet contra, n 3

Ampliatur multo magis in criminalibus, ibidem num 4

Amplia 2 non solum in causis laicorum, sed etiam clericorum, ib. n. 5

Amplia 3 vt testis deponens super testium examinatorum ante litem contestatam sit nullus ipso iure, ib n 6

Amplia 4 vt nec super fama possint huiusmodi testes recipi ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, ib. nu 7. Declara, vt num 8

Limita 1. in testibus senibus, valetudinariis, vel diu absuturis, ib. n. 9

Limita 2. vbi aliter veritas occultaretur, & probationis copia subtraheretur, ibidem, numer. 10

Limita 3. quando testes examinantur ad perpetuam rei memoriam ib n 11

Et quando dicantur examinari ad perpetuam rei memoriam, & an, & quæ differentia sit inter testes examinandos ad perpetuam rei memoriam & ante litem contestatam, numer 12

Limita 4 vt regula procedat ex parte actoris ad sui libitum agere, secus autem ex parte rei, ib. num 13

Limita 5 quando non est in potestate actoris ad sui libitu agere, vtputa si debitum sit in diem vel conditionale, vel ab alterius arbitrio dependeas, q 76 num 14. Ampla hanc limitationem etiam in debito non chirographario, & chirographo non delato, num. 15. Sublimita 1 eandem 5. limitationem non procedere quando debitum esset sub conditione praestatiua, num 16. Sublimita 2 vt eadem 5 limitatio procedat in examine testium, de quorum morte, vel absentia dubitatur, secus in aliis, num 17. Contra quod procedat in examine omnium testium etiam quod de eorum morte, vel absentia non dubitetur, n 18 verum in hoc multum iudicis arbitrio tribuitur, n 19

Limita 6. quando actor nec agere, nec litem contestari potest, nisi examinatis testibus ante litem contestatam, ib. n 20

Limita 7 in causis summarius breuioribus, & in quibus libellus non offertur, ibidem, numer 21

Et idem in causis in quibus non requiritur litis contestatio, n 22

Et quid in interdictis seu iudiciis possessoriis, num 23

Limita 8 in causis matrimonialibus, ibid n 24. Amplia 1 nedum in parte contumace, & absente, sed etiam praesente, nu. 25 Amplia 2 Quomodocunque agatur de fœdere matrimonii, siue ad impediendum, siue ad diriminendum, siue ad celebrandum, num. 26. Amplia 3 etiam quo ... agitur de sponsalibus, n num 27. Sublimita 1. Quando agitur de crimine ... thori separationem propter adulterium, p ... matrimonium, num. 28 Sublimita 2 Quando quæstio matrimonii est principalis, secus si incidenter adcausam principalem, vtputa, quia ageretur de successione in qua incidet quæstio natalium, & matrimonii, numero 29

Limita nono, Quando agitur de electione alicuius ad dignitatem ecclesiasticam, ibidem, num 30

Limita 10. Quando agitur de aliquo ecclesiastico beneficio obtinendo, ib. n. 31

Limita 11. In causis spiritualibus, ibidem, numero 32

Et quid si agatur de probando aliquem vsurarium manifestum, n. 33

Limita 12. In causa renuntiationis, ib. n. 34

Limita 13. In causa restitutionis in integrum, ib. nu 35

Limita 14. Vbi aliquid officio iudicis expeditur, ib n. 36. Sublimita, vt n. 37. & 38

Limita 15. In causa petitionis legati, & fideicommissi, ib. n 39

Limita 16. In causa restitutionis trebellianicæ, ib nu. 40

Limita 17. In iudicio communi, vtputa familiæ herciscundæ, & finium regundorum, ib. n. 41 licet contra, n. 42

Limita 18. in causa liberali, in causa libertatis & vbi agitur de statu personæ, ibidem, numero 43

Limita 19. In causa dotis, ib n 44

Limita 20. Vbi offenditur publicum, cognitum seu publica auctoritas, vtputa in dilapidatione, & malo officiali, ib n 45

Limita 21. Super prodentibus, & emergentibus ante contestationem litis, vt puta in exceptionibus dilatoriis, & declinatoriis, ib n 46

Limita 22. quando dubitatur ne testes subornentur, obliuiscantur, & variant, ib. n. 47. licet contra, n 48. Sublimita, vt n. 49

Limita 23. Quando agitur de statu Ecclesiæ, & illius iuribus male occupatis, & detentis, ibi. num 50

Limita 24 Quando reus excipiendo impedit litem contestari, ib n 51

Limita 25. Quando agitur contra malitiosum, potentem, & tyrannum, ib. nu 52

Limita 26 Quando agitur de probando furtum, vel naufragium in remotis partibus, ib. num. 53

Limita 27 De consensu partium, ib n 54

Limita 28 vbi agitur de periculo animæ, ibidem num 55

Limita 29 Quando agitur de state, & naturalibus filii ad instantiam parentum, ibidem, num 56

Limita 30. in pluribus aliis casibus de quibus remissiue, n 57

Amplia omnes supradictas limitationes, vt in omnibus casibus testes possint etiam recipi indefinitate, ne dum ante litem contestatam ib. n 58 Declara ampliationem, n 59

Amplia 2 eadem limitationes, vt in omnibus praedictis casibus si possint examinari plures testes ante litem contestatam, multo magis possit examinari vnus testis, ib. n. 60

Sublimita 1. easdem praedictas omnes limitationes, vt praedicti testes sic examinati ante litem contestatam non probent contra tertium non citatum, ib. n 61

Sublimita 2. quia contra eosdem testes sic examinatos ante litem contestatam potest opponi contra dicta, & contra personas, num. 62

Regula 2. sit quod ex parte rei, & in ciuilibus testes possunt examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, ibidem num 63

Amplia 1. Quando examinantur testes, vt eorum dicta publicentur, quando scilicet quis timet futuram litem: potest enim is tunc petere vt testes de facto informati examinentur, ib. n 64

Amplia 2 quia ex parte rei examinantur testes ad perpetuam rei memoriam, etiam quod non sint senes, valetudinarii, & absuturi, ib n 65. Declara, vt n 66

Amplia 3. Quo etiam ex parte actoris possint examinari testes ad perpetuã rei memoriam, quando examinantur pro parte rei, ib. nu. 67 contra, n 68

Amplia 4 etiam in eo, qui potest esse, & actor, & reus, ib. n 69

Amplia vt possint examinari testes ante litem contestatam ad instantiam possessoris alicuius rei, qui dubitat posse ab illa futurum ... per dicta possessione ... litem moueri, ibidem, num 70

Declara hanc ampliationem duobus modis, vt n. 71 & seqq.

Limita 1. hanc 6. regulam non procedere quando actor est præsens, & offert se paratum agere, ac litem mouere, ib. n. 74

Limita secundam regulam procedere, quando reus examinat testes pro sua defensione, siue exceptione, secus si pro actione, & ad impugnationem, ib. num. 75. licet contra, numero 76

Idem in testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam reus potest vti quando alias agit contra ipsum: secus si ipse reus velit agere contra alium, ib n. 77

Idem etiam quando reo competit actio non pot ... examinare testes ad perpetuam rei memoria n. 76 nu. 78 Licet alii contra, num. 79

Lim ... 2

Limita 3. quia contra testes receptos ex parte rei ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam potest opponi solum contra dicta, sed etiam contra personas, ibid. nu 80. Declara, vt n 81

Regula 3. sit, quod senes, valetudinarii, & diu absuturi possunt examinari ante litem contestatam, ibid. nu 82

Ampliatur 1. si ... dicantur septuagenarii, ibid nu 83 ... septuagesimo vero anno vsque ad quinquagesimum status arbitrio iudicis, an testes dicantur senes, numero 83. & d numero 84

Amplia 2 ... etiam iudicis arbitrio remissum sit quando ... absentia dicatur diuturna, ibid. nu 85,

Amplia 3 ... quoque & iudicis arbitrio remissum ... sit quando timentur testes valetudinarii, & quando de eorum morte, vel absentia non dubitetur, ibid. nu. 86

Amplia 4 vt senes examinentur ante litem contestatam, etiam quod de eorum morte, vel absentia non dubitetur, ibid. nu 87

... 5 vt valetudinarii examinentur ante litem contestatam etiam quod non sint senes, ... absuturi, ibid nu 88

Amplia 6 in professionis ad bellum, vel vltra mare navigantis, aut alias ad remotas partes ... ibid. nu 89

Amplia 7. vt infirmi, & valetudinarii dicantur ... medicorum, ibi l. nu. 90

... 8 in ... praegnante, ibid. num 91

... 9. vt sufficiat sola suspicio ad hoc, vt ... dubitari de morte testium, ibidem ... 93

... vt super diuturna absentia sit ... testis, ibid. nu 94

... testis praestat duplex iuramentum ... de veritate dicenda, & aliud de ... cenda, ibidem, num. 95. Declara, vt ... 96

... vt tales testes examinentur ante litem ... & super articulis reprobatis a ... Non tamen examinantur super articulis impertinentibus, n 98

Amplia 12. vt etiam non petitis omnes testes possint examinari ante litem contestatam, ibidem, nu. 99

Limita 1. vt haec 3. regula procedat in valetudinariis, & infirmis propter debilitatem corporis, & naturæ defectum, non autem propter febres acutas, ibidem, num. 100. contra num 101

Limita 2. quia quando examinantur senes, valetudinarii, vel ituturi, non debent alii examinari, ... non fiant tales, ib n. 102

Limita 3 ... habentia debet esse a loco iudicii, non ... eodem loco domicilii, ib n 103

Limita 4 ... iudex sit præsens, & est paratus ... iudicium, tunc enim senes infirmi, & absuturi, non examinantur ad perpetuam rei memoriam, ib. n. 104. contra, n 105. Dilata ... vt n 106. & seqq.

Limita ... testes examinati propter mortis, vel ... periculum ante litem contestatam vel ... præsentes sint tempore litis con ... non probit, nisi denuo examinentur, ... 109. contra, n 110

Limita 6 in conualescentibus, ib. n. 111

Limita 7 si criminaliter agatur, ibidem, numero 112

Regula 4. sit quod in criminalibus testes non possunt examinari ante litem contestatam, ib. n. 113

Amplia etiam in senibus valetudinariis, vel diu absuturis, ib n 114

Limita 1 hanc tertiam regulam, quando de crimine agitur ciuiliter, ib n. 115

Limita 2. quando proceditur per inquisitionem ex officio, ib nu 116. Sublimita 1 hanc secundam limitationem, procedere quando inquiritur contra absentem contumacem, secus si contra præsentem, n. 117. Sublimita 2. vt praeter limitatio procedat, dummodo iudex inquirat ex officio, & sine accusatore, secus si ad ... celam partis, aut aliquo ... fiscalem, ... fatigatore, vel procuratore inquisitionis non a iudice deputato, n. 118

Limita 3. quando proceditur in causa ... post mortem haeretici ad illius ... damnandam, ib n 119

Et idem generaliter in omnibus causis mere spiritualibus sine alicuius commodo, ... est crimen haeresis ib. n 120

Limita 4. quando accusator subscripsisset ... pœnam talionis, ib n 121 contra n 122

Limita 5. ex parte rei, & ad defensam, ibidem, num 123

Limita 6. in testibus examinatis pro informatione Curiæ, & ad meram instruendum, ib. num 124

Limita 7. in notoriis, ib. num 125. Declara, vt num 126

Limita 8 in causa affinitatis, ib n 127

Limita 9 quando proceditur contra clericum de maleficiis suis seculi ... num, ibidem, numero 128

Regula 5. sit quod non possint examinari testes ante litem contestatam ... mortis, senectutis, vel absentiæ ... nisi super hoc tale ... causæ cognitionem adhibeat, ibidem, numero 129

Amplia 1. vt requiratur indicis interloquutoria super examine ... testium, ib. nu. 130. Et loco interloquutoriæ sufficit quod iudex committat examen testium, n 131

Limita, vt ... causæ cognitio non debeat esse ... solemnis sed sufficit summaria. n 132

Regula 6. sit quod testes ante litem contestatam ad perpetuam rei memoriam sunt examinandi coram illo iudice, coram quo examinare ... tur si ... fuisset contestata, ib n. 133

Amplia vt nec tales testes possint recipi a notario huc iudicis commissione, nu 134. Nisi ... periculum in mora, n 135

Limita 1. in test. ib. absentibus a loco iudicii, quia tunc propter periculum mortis, vel absentiæ vel alias propter periculum perditionis ... timetur negetur ad id cum ... sic possint examinari per iudicem illius loci, vbi degunt, ib n 136

Limita 2. quia propter idem periculum mortis, vel absentiæ possunt huiusmodi testes recipi per iudicem ad quem ... ab interloquutoria fuerit appellatum, etiam super articulis contentibus cautelam pupillarem, & etiam si fuerit pronunciatum male appellatum, ibid. num 137

Limita 3 quia propter idem periculum, possunt huiusmodi testes examinari a iudice, a quo est appellatum a grauamine, quando non detulit appellationi & quid si detulit, ibidem, num. 138

Limita 4. quia propter periculum perturbationis ... tionis non solum per iudicem ad quem, ... pendente in curia testes recipi possunt ad perpetuam rei memoriam, ib. n. 139

Limita 5. quando quis in remotis partibus ... fuisset aliquod damnum, vel infortunium, ib. num. 140

Regula 7. sit quod testes ante litem contestatam ... ad perpetuam rei memoriam non possunt examinari nisi parte citata, ib. n. 141. licet alii contra, n 142

Amplia vt non sufficiat citatio ad domum, sed requiratur personalis, ib. n 143 licet alii contra, n 144. etiam in causis in quibus non est necessaria litis contestatio, nu 145. Limita 1. hanc primam ampliationem, quia prima citatio debet esse personalis, ceteræ vero sufficiunt ad domum, n 146. Limita 2. quando est periculum perturbationis interim quod fit citatio, n 147 Limita 3 quando examinantur testes pro parte actoris, nu 148 Limita 4 quando appetet de particulari aduersario, quia tunc sufficit citatio per edictum, n 149 Limita 5 quando citandus est absens, n. 150 contra n. 151 concordia, vt n 152. Limita 6 quando agitur de puncto præiudicio, n. 153 Limita 7 quando citandus se occultat ne citetur, n 154 Limita 8 quando testes examinantur ... mentata fuerit emergentibus, & ... negotiis & latentis exceptionibus ... tes. Et in publicis causis sufficit citatio ad ... dicium, n.

Amplia 2. hanc septimam regulam, vt citatio non præfigatur, q 76 nu 156 Et ideo de hac citatione debet fieri publicum instrumentum num 157. Limita quando sumus in antiquis quia tunc præsumitur citatio, nu 158 contra. numero 159

Amplia 3 quia debet citari reus etiam quod sit absens, ibidem, numer 160. Declara, vt numero 161

Amplia 4. Quia requiritur citatio peremptoria, ibid. num. 162

Amplia 5. vt citatio requiratur, siue testes examinentur, siue ex parte rei, ibidem, numero 163

Limita 1. hanc septimam regulam quando est periculum mortis vel absentiæ testium interim quo fit citatio, quia tunc ea non requiritur, ibid num 164

Limita 2. Quando aduersarius est potens, terribilis, & ... nnus, ib n 165

Limita 3. Quia solum tenemur ad dandum notificationem potest abstinenti, ibidem, numero 166

Regula 8. sit quod testes examinati ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam non prebant, nisi infra annum actor, vel tempore, vel testium examen litem denotet, ad hoc enim præsumitur in fraudem examinasse ad hoc, vt tunc ex temporis processu commoditatem excipiendi contra testes amittat, ibid. num. 167

Amplia quia talis præsumtio fraudis est iuris, & de iure nec probationem in contrarium admittit, ib n 168 contra n 169

Limita hanc octauam regulam, quia ... nasci quo debet fieri ... mortis ... ab ... nec cum ... tempore, quo ... ejus ... n 170

Limita 2 Quia etiam non facta denuntiatione ... testes ... probant, contra producentem, ibid. 171. licet alii contra, numer. 172 Sublimita hanc limitationem duobus modis, vt numer. 173. & 174

Limita 3. Quando fuit præsens, & citatus, quia tunc non est necessaria denuntiatio, ib n. 175. licet alii contra, n. 176

Limita 4. Quando testes examinantur contra aliquem potentem & tyrannum, ibidem num 177

Limita 5 Quando testes sunt examinati ex parte rei ad effectum, vt eorum dicta publicentur, ibid num 178

Limita 6. Quia sufficit denuntiatio ad domum, & ... ca, ibid. nu 179

Limita 7 Quia sufficit denuntiatio extraiudicialis, ibid num. 180

Limita 8 Quia talium testium depositiones ob non ... denuntiationem, non sunt nullæ ipso iure, ... num 181

Regula 9. sit quod testes examinati ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam ... litem contestata publicantur, non publicati autem non probant, ib. nu. 182

Quid autem de ... mori in huiusmodi publicatione num 183

Amplia hanc nonam regulam, quia talis publicatio est facienda coram iudice competente, ibid num 184

Limita 1. eandem nonam regulam in testibus examinatis ex parte rei, quia tunc eorum publicatio, sit ... tam etiam ante litem contestatam ibidem, num. 185 licet alii contra, num. 186. Sublimita hanc limitationem, vt nu. 187. & num 188

Limita 2 in testibus examinatis ex parte actoris ... delecto ... diem, vel conditionale, quia tunc fit publ. ante litem contestatam, & ... tum probant, ib. n 189

Limita 3. Quando de consensu partium, hæc publicatio potest fieri ante litem contestatam, ibidem, num. 190. & isto casu sufficit ... sensus actoris inducentis testes ... tuta hanc tertiam limitationem, vt num. 191 & 192

&193

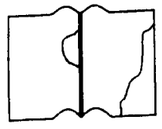

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

...ficatione testium examinatorū
... esse nam, an possint alii testes
... eisdem, vel directo contrarii,

...ORES COGNOSCERE.

... & quando litigatores cognoscere te-
...ne, num, & quo cognoscant quantum p...
...bet rerum depositio, vide supra in verbo Co-
...gnoscere

IOCVS ET TEMPVS.

Testes in loco, & tempore discordantes, an & quando probent vide inf. in verbo tempus.

IVDICRA ARS.

Iudex an sit recipiendus, an & quando propter suspicionem testimonio repellantur, dixi supra versu illustrio.

IVSOR.

Iusores, an & quando a testimonio repellantur, vide in seq vers.

Iusus ludi, & baratterii an admittantur ad probandum quod quis pecuniam in ludo vicerit cum falsis taxillis, ibidem, numer 51. & num. 58

Testis lusor regulariter a testimonio repellitur, ibid n.n. 427

Testis lusor multo magis repellitur in causis, in quibus requiruntur testes omni exceptione maiores, ib n. 428

Testis lusor a testificando non repellitur nisi sit consuetus ludere, & sic non sufficit quod ludus aliquando fuerit, nisi ludus frequentia probetur vide dem numer 429 & seq vbi de materia.

Testis lusor repellitur a testimonio si ludat iudis prohibitis, aliter secus, ib. n. 431

Testis non repellitur a testificando ex eo, quod sit lusor, nisi etiam probetur quod tunc sit tempore testimonii, ib. n. 432.

M

MAIOR OMNI EXCEPTIONE

MAior omni exceptione idoneus, & integer testis qui dicatur, & in quibus causis, & casibus requiratur, vide in seq vers.

Testes probantes indicia remota an debeant esse omni exceptione maiores, qu 37. numer. 18 seq

Testes omni exceptione maiores sufficiunt ad inquirendum, ib n 26

Testes in criminalibus debent esse omni exceptione maiores, ib. n. 29

Testis vnus non omni exceptione maior, an faciat indicium ad torturam, vide infra vers testis vnus.

Testis vnus debet esse omni exceptione maior, ad hoc, vt faciat semiplenam probationem etiam in ciuilibus, q 43. n 114

Testes probantes famam debent esse omni exceptione maiores, quod quando verum sit & de materia, q 47. n. 210. seq.

Testis non præsumitur omni exceptione maior, ideo ista qualitas est articulanda & probāda, ibid. num. 211. contra, num. 212. Distingue, vt num 213 seq

Testis affinis nūquam est omni exceptione maior etiam in casu, in quo de iure ad testificandum admittitur, q 54 n. 80 seq

Testis frater etiam in casibus exceptis, & vbi alias a iure ad testificandum admittitur, nunquam tamen est omni exceptione maior, ibi. num. 87

Testes parentes pro filiis spiritualibus, & e contra, non sunt testes omni exceptione maiores, ibid. num. 200. seq. licet alii contra, numer. 202 seq.

Testes domestici in casu, in quo admittuntur, sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, q 55. num 30. seq. contra, n 52. seq. Distingue, vt nu 54. seq.

Testes inhabiles in casu, in quo specialiter admittuntur, non sunt omni exceptione maiores, q 56 n 13. Contra, vt n. 56

Testis ad ...
...maior, ...
...tam mi...

Testis dominus licet admittatur ad testificandum pro suo famulo, vel subdito, non est tamen integræ fidei & omni exceptione maior, ibid. numero Declara. 105

Testis famulus & eram natus post famulatum non est omni exceptione maior, ibidem numero 149

Testis vnius pro domino suo nunquam est integræ fidei, & omni exceptione maior, ibid. num 201 seq.

Testis subdit. ... etiam in casu, in quo admittitur a testificandum pro domino suo, non tamen per hoc est integræ fidei, & omni exceptione maior, ubi nu 214

Testis colonus pro domino suo licet de consuetudine admittatur, non tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, ibid. num. 217 seq.

Testis amicus pro suo amico nunquam est integræ fidei, & omni exceptione maior, ibid. nu. 234. 289 seq cetera vide supra verbo testis amicus

Testes infames admissi in subsidium, & in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, non sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, q 56 nu 5 seq

Testes infames in exceptis etiam in casibus admissi, non sunt tamen integræ fidei, omnique exceptione maiores, ib n 71

Testes requiruntur omni exceptione maiores in probatione gratitudinis, ib. n. 110

Testis infamis infamia facti etiam in casu, in quo ad testimonium admittitur, non est tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, ibid. num 112

Testes criminales etiam in exceptis nō est omni exceptione maior, ib. n. 135

Testes barroani etiam in casibus, in quibus admittuntur, non sunt omni exceptione maiores ib n 357 Declara vt n 358

Testes famuli etiam admittuntur in casibus, in quibus testes requiruntur omni exceptione maiores, ib nu 403

Testis blasphemator non est omni exceptione maior, ib num 414

Testis vilis non est omni exceptione maior etiā in casu in quo veritas aliter haberi nō potest, ibid num 74

Testis mulier, nec etiam in criminalibus dicitur testis omni exceptione maior, q 59. numer 20. & quid in caulibus, numer. 35. & seq

Testes ad probandum tenorem instrumenti, omni exceptione maiores esse debent, ibidem, num. 44

Testimonium indicis aut arbitri, & si recipiatur, quando veritas aliter haberi non potest, non est tamen vndique integrum, ibidem, num 130

Testes de vnanimitate an & quando sint integræ fidei & omni exceptione maiores, ib. nu. 456 seq & num 478. & nu. 480 & num 534. seq. & 536. seq.

Testimonium exci de auditu admittitur, sed nō per hoc est testis integræ fidei, & omni exceptione maior dicitur esse, qui nulla legitima exceptione repelli potest, q 62. n 1

Testis idoneus est idem, quod omni exceptione maior, ibi n. 2. sed verum est, quod testis omni exceptione maior sit aliquid plus, quam idoneus num 3

Testis legitimus dicitur is, qui omni exceptione maior est, & sic paria sunt, testem esse legitimum, & omni exceptione maiorem, q 62. num 4

Testis integer seu integræ opinionis dicitur is, qui tale non repellitur, & idem est, quod omni ex... ib n 15

Testis non ... integræ opinionis, ideo ista qualitas ... tem articulanda, & probanda ...

Testis non ... bonæ conditionis ... qualitas per producentem probanda num 8. Declara dummodo ... qualitas specialiter, vel expressa ... quiritur, alias secus, numero 9 & 10

Testis vbi a lege, vel statuto requiritur ... integræ & probatæ opinionis, ideo ... gitimus, & sic quando talis qualitas requiritur per verba geminata, tunc etiam non præsumitur, & per producentem est probanda, ib. n. 11

Testis quod sit omni exceptione maior non præsumitur, ideo talis qualitas per producentem probanda est, ib. nu. 12. & 14. licet alii contra, num 13

Testis præsumitur idoneus, ideo qualitas idoneitatis non est per producentem articulanda, vel probanda. ib n 15

Testes super integritate, ac idoneitate testis deponentes, quomodo deponere debeant, ibid. num 16

Iudex potest ex officio admittere probationem super integritate, & idoneitate testis, etiam quod a parte omissa fuerit, ib n 17

Iudex potest ex officio admittere probationem super integritate, & idoneitate testis, etiam post publicatas attestationes, b n 18

Testis non solum debet esse idoneus, sed etiam omni exceptione maior, ib. n. 20. Declara, vt num. 21

Testes in criminalibus omni exceptione maiores esse debent, ib. n. 21

Testes aliorum testium reprobatorii omni exceptione maiores esse debent, ib nu. 23. præsertim si similis qualitatis testis de probando agatur, nu. 24. & siue agatur de reprobando dicta, siue etiam personas, n. 25

Testis deponens vidisse de nocte ad lumen lunæ, non est integræ fidei, & omni exceptione maior, ib n 40

Testis non dicitur omni exceptione maior deponendo se vidisse hominem de nocte, & dictum ad vocem cognouisse, ib nu 40 contra, n 47 Sed a prima opinione non est recedendum, n 48

Testes inhabiles admissi in causa, in qua veritas aliter haberi non potest, an sint integræ fidei & omni exceptione maiores, ibid. num. 73. seqq

Testes inhabiles ad rei defensionem admissi, an sint omni exceptione maiores, ibidem, numero 98

Testis in causa matrimonii, an requiratur vt omni sit exceptione maior, ib. nu. 100. & seqq. omnibus.

Testes duo nō omni exceptione maiores, vnus idoneus loco habentur. ib. n. 273

Testes inhabiles in casibus specialibus admissi, an sint integræ fidei, & qualem faciant probationem, ib n 383. seqq.

Testis vnicus, si quando in causa prædecessionis plene probat, non solum idoneus, sed omni exceptione maior esse debet, ib n 34

Testis in facto proprio deponens, an omni exceptione maior esse debeat, quæst. 63. nu. 215. seqq.

Testes omni exceptione maiores esse debent quando agitur de probando aliquid, quod contra se iuris præsumtionem habeat, ibid. num 240

MARITVS.

Maritus, an possit testimonium perhibere ad fauorem suæ vxoris, vide infra versu. vxor.

MATER

Mater an possit testimonium ferre ad fauorem sui filii, vide infra verbo parentes.

MATRIMONIVM.

Matrimonii probatio per quos testes fiat, & an requirantur omni exceptione maiores, an vero admittantur inhabiles, vide in seqq. versiculis.

Testes affines. & consanguinei, an, & quando admittantur ad probandum in causa matrimonii, q 54 n. 64 seqq

Testis frater pro fratre admittitur in causa matrimonii, ib. n. 138

Testimonium parentum admittitur in causa matrimonii, quæst. 54. num. 191. Declara, vt num. 192

Testis compater, vel pater spiritualis potest esse in causa matrimonii pro suo compatre, vel filio spirituali, ib. n. 203

Testis

Testis vxor pro viro, & econtra, an possit esse testis in causa matrimonii, ibidem, numero ...

Testes domestici admittuntur ad probandum matrimonium clandestinum, q. 55. n. 41. contra, n 42

Testes infames infamia facti non admittuntur in causa matrimoniali, quæstio. 56. numero 109

Testis emendatus de crimine in causa matrimoniali non admittitur, ib. n. 138

Testes blasphematores in causa matrimoniali non admittuntur, ib. n. 416

Testes pauperes an admittantur in causa matrimoniali, q. 57. n. 28 seqq.

Testis mulier in causa matrimoniali non repellitur a testificādo, q 59 n. 33. Licet alii contra, nu 34. Sed isto casu non dicitur testis omni exceptione maior, n 38

Testis propter solam affectionem repellitur etiam in causa matrimoniali, quæst 60 num. 31. seq.

Testis qui vnius partis, potius quam alterius vicinam desiderat, non est idoneus etiam in causa matrimonii. ib. n. 46

Testes accusatores admittuntur in causa matrimonii, ibidem, num. 72. Declara, vt num. 73

Testis proxeneta, an sit idoneus in causa matrimonii, ib. n. 442. seqq.

Testimonium exci admittitur vbi agitur de probatione matrimonii, q. 67. n 33. Dummodo tamen deponat de re cadente sub sensum, alius, aliter secus, n 34 Et quid si agatur de contrahendo matrimonium, vel de iam contracto dissoluendo, n 35

Testes inhabiles an, & quando in causa matrimonii admittantur, an vero omni exceptione maiores requirantur, q 62. n. 99 & omnibus seqq.

Testium numerus non supplet defectum in causa matrimoniali, nisi alia concurrerent, ib. n. 314 & 319. contra, n. 316

Testis vnicus plene probat, quando agitur de vitando peccatum vt puta de probando impedimentum matrimonii contrahendi, q 63, num 48

Testes singulares non probant etiam fauore matrimonii, q 64 n. 64

Testes de credulitate probant in causa matrimonii, q 68 n 89

Testis de auditu alieno admittitur in probatione meras in causa matrimoniali, quæst 69. num 67

Testes de auditu probant affinitatem, siue simus in causa matrimonii, siue in causa successionis, & hereditatis, q. 69 n. 104

Testes de auditu ex interiecto partete, vel cortina deponentes probant in causa matrimonii, ib nu 172, contra. num. 178. Distingue, vt num. 179

Testes de auditu etiam retro cortinam, vel paretem admittuntur non solum vbi nullū fit præiudicium, & agitur de defensione matrimonii, ib. n. 201 Sed etiam si agatur ad impediendum matrimonium contrahendum, num 202

Testes de auditu retro cortinam, vel paretem probant, etiam quod agatur ad dirimendum vel dissoluendum matrimonium, ibidem, num. 205

Testes sine iuramento recepti non probant in matrimonialibus, q 74 n 3

Testes in causa matrimonii sunt publicandi, q. 75. n. 10

Testes possunt post conclusionem in causa examinari in matrimonialibus, ibidem, numero 263

Testes possunt examinari in causa matrimoniali post renuntiationem in causa, ibidem, num 291

Testes in causa matrimoniali an, & quando possint examinari post publicationem, q 73. nu. 83. & seqq. Et posui ad extensum infra in verbo publicatio

Testes an, & quando possint examinari, antequam contestata in causis matrimonialibus vide regulam cum ampliationibus & limitationibus in q. 76. n 24. & seqq.

Testium examen an possit per iudicem notario committi in causa matrimoniali, quæst. 77 num 20

Testes an, & quando possint cogi ad testificandum in causa matrimoniali, qu 78. nu. 24. & seqq.

MERCENARIVS.

Mercenarius an propter eius vilitatem a testimonio repellatur, vide in seqq. vers.

Mercenarius, hoc est, ille, qui conuenta mercede, alterius operas locat, dicitur domesticus, & a testimonio repellitur, quæst. 55. num. 14. contra, numero 15 Distingue, vt numero 16

Testis mercenarius probat, & non probat, prout iudici visum fuerit, iuxta formalitatis qualitatem, & domesticitatis, quæst 55. num. 16

Testis mercenarius non probat, & repellitur a testificando, quando habitat in domo illius, cui operas suas locat aliter secus, q. 55. nu 16 & 17

MERETRIX.

Meretrix an & quando propter infamiam a testimonio repellatur, vide in sequentibus versic.

Testes merettices, lenones, & similes, admittantur ad probandum facta in prostibulo qu. 56. num 52

Testis meretrix regulariter esse non potest, ibid. num 359

Testis meretrix, nec etiam in ciuilibus esse potest, ib. n. 362

Testis esse non potest meretrix, etiam quod desierit meretricari, ib. n. 363

Testis esse potest meretrix in criminalibus exceptis, ib. n. 366 Declara, vt nu. 367. Vbi etiam quid in crimine Symoniæ.

MINOR.

Minor an & quando propter ætatem a testimonio repellatur, an admittatur, & quam faciat fidem, vide in seqq. vers.

Testis minor facit quale quale indicium sufficiens ad inquirendum: non autem ad torquendum, q. 57 nu 20 Sed de hoc vide infra in seqq vers.

Testis impubes, siue masculus, siue fœmina a testimonio repellitur in ciuilibus causis, q. 58 n 1 Vbi redditur ratio huius regulæ.

Testis infans a testimonio repellitur, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, ibidem, numer 5

Testis pubes maior scilicet quatuordecim annorum, potest esse testis in testamentis, ibid. num. 8

Testes impuberes, minores scilicet quatuordecim annorum, multo magis repelluntur a testimonio in criminalibus causis, ib n 9 Ampliatur etiam in pubere maiore, si incet quatuordecim, & minore viginti annorum ib nu. 10. Sed hæc ampliatio non seruatur vigore constitutionum Marchiæ, ib n 11

Testis impuberis testimonium est nullum ipso facto etiam parte non opponente, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, ibidem, numero 12

Testis pubes maior, scilicet quatuordecim annorum, an prohibetur esse testis in causa ciuili, ib num. 13 Fallitur causa ardua, ibidem, num 14

Testis pubertati proximus a testificando non repellitur, tam in ciuilibus, quam etiam in criminalibus, ib n 15 & 16. Sed contra, nu. 17, Concorda, vt n. 18

Testis pubertati proximus admittitur in criminalibus, non ad faciendum plenam probationem sed qualequale indicium, ib. n 18

Testis minor vigintiquinque & maior viginti non repellitur a testificando in criminalibus, q 58 n. 19. contra, n. 20. sed prima opinio est verior, n. 21

Testis minor admittitur ad testificandum in crimine lesæ maiestatis, ibidem, numer. 22. Limita dummodo deponat cum auctoritate tutoris vel curatoris, alias secus, num. 23

Sed hæc limitatio non seruatur in praxi num. 24

Testis admittitur etiam in criminalibus, quādo dominus domus reperitur occisus in domo, & nescitur a quo, ib. n 25. & illo casu, cum deponat de facto domestico, quod per alios haberi non potest, eius dictum non solum sufficit ad inquirendum, n. 26. Sed etiam ad torquendum, n 27 Declara, vt n 28

Testes minores viginti annis admittuntur ad testificandum ob defectum probationum, quando veritas aliter haberi non potest, ib. n. 29. & 31. Licet aliqui contra n 30

Testis minoris depositio sufficit ad torquendum in casu, in quo veritas aliter haberi non test, ib n 32 Sed contra, n 34

Testes minores duo etiam impuberes faciunt plenam probationem etiam in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, ib. n. 33. contra, nu 34

Testes minores ad hoc, vt admittantur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, duo requiruntur. Primo, quod veritatem aliter haberi non possit coram idoneis, quam ex dicto eorundem minorum allegantium, puta alios non interfuisse ib. nu 35 Secundo quod illius in casu, in quo de iure natura, actu, & habitu ad testem non solum non interfuerint, sed nec etiam quod nec interesse potuerunt, 2.2.2. secus ib n 36

Testes minores admittantur etiam in criminalibus, quando iudex ex officio procedit. ibid. num 37. contra, num 38 Declara, vt num 39 seqq.

testis famosus testimonium licet in criminalib. non recipiatur, recipitur tamen facit aliqualem præsumptionem, & si non plenum, saltem qualequale indicium, ib n. num 41. & 42. licet aliqui contra, numer 43 Declara, vt num. 46 seqq.

testis infans, vel impubes proximus nullum prorsus in criminalibus facit indicium, ibid. num 47

testis minoris depositio in criminalibus non sufficit ad panien lum, nec ad torquendum, sed tantum ad inquisitionem, & ad inquirendum veritatem, ib n. 48. & sic ad inquirendum in generaliter, num 49. licet aliqui contra, n 50

testis minoris depositio adminiculata aliis coniectus sufficit ad torturam, ibidem, numero 52

testis pubes factus non prohibetur testificari de iis quæ vidit in pupillari ætate, ib nu 53. licet alii contra nu 54. Fallit vbi fumus in actum quo maiores interesse non ad aliis probationem, sed ad solemnitatem, vtputa in testamento, qui ætate non potest pubes factus testari ordinis, qui ætate vidit impubes in testamento interesse admissus, ibidem, num 55. Limita nisi fallentiam in testamento inter liberos, & ad pias causas, in quibus impubes in testem admissus potest postea pubes factus testimonium ferre, numero 56. & 57

testis in testamento militis, inter liberos, & ad pias causas recipitur ad eius probationem, & non ad solemnitatem, vel solemnitatem, ib. num 56

testis pubes factus potest testificari de iis, quæ vidit in pupillari ætate dummodo sint talia, vt possint eo tempore in illius sensum, & intellectum cadere, alios secus, ib n 58. & nu. 59 Exemplifica, vt in num. 60. Vbi de pubere deponente vidisse fabricari falsam monetam tempore pupillaris ætatis.

testis pubes factus non potest deponere de iis, quæ vidit in infantili ætate, ib n. 61. Item nec de iis quæ vidit in impubertate, proximus tacitæ infantiæ n. 62. Declara, vt n 63 & 64 Videlicet quando ea, quæ vidit in infantili ætate erant talia, vt possint in illius sensum, & intellectum cadere, vtputa in probatione ætatis.

MONACHVS.

Monachus an, & quando in testem admittatur pro suo monasterio ... in alia causa

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

...lem seq. vers. illud

Monachus pro suo monasterio, an & quando possit esse testis, vide in materia testis de vniuersitate infra vnius status testes, & remissiue q. 61. nu. 125

Monachus, & religiosus a test. monio repellitur regulariter, ibidem numer. 123. Sed melius est regulam in contrarium formare, nu. 124

Monachi & religiosi possunt in testamentis in testes adhiberi, ibi nu. 126 & multo magis in testimentis ad pias causas, 127. Intellige cum licentia eorum superioris, alias secus, nu. 128. Sed contra d. nu. 128

Monachi, & religiosi possunt de iure ciuili esse testes, sed non de iure canonico, ibidem num. 129

Monachi & religiosi possunt esse testes etiam de iure canonico, cum licentia eorum superioris: secus licet sine licentia autem secus, ibid nu. 130 seq. Vbi ponuntur tres rationes

Monachi & religiosi licet non possint sine superioris licentia examinari, si tamen examinantur, valet eorum depositio, & nihil de fide diminuitur, ib. n. 134

Monachi & religiosi non habent nec velle, nec nolle, eo ipso quo voluntas a superioris voluntate dependet, ib. n. 131

Monachorum, & religiosorum vox funesta reputatur, eamque potius interdici, quam audiri oportet ib. n. 132

Monachi mortui sunt in mundo, sed quãdoque sic mortui impregnant, ib. n. 133

MORTIS in articulo constitutus.

Mortis in articulo constitutus, an pollicitationem ferre, & quam faciat fidem, vide in seq. verse.

Testis in articulo mortis constitutus si dicat, se falsum deposuisse in aliqua causa, an talis assertio noceat, & in cuius fauorem deponit de materia, vide supra in vers. testis falsus in discursu, vbi posui.

Mortis in articulo non creditur testi inimico, q. 53. nu. 11. 12. cetera vide supra verbo testis inimicus.

Testes examinati in articulo mortis non probant, qu. 80. num. 105. & seq. vbi adducuntur plures rationes huius conclusionis, contra, quod imo probent, num. 107. & seq. vbi adducuntur plures rationes huius secundæ opinionis.

Testi examinato in articulo mortis non creditur, plus quam alteri testi, imo minus creditur ibid num 109

Testi examinato in articulo mortis creditur, quando stat in sano intellectu, & articulate loquitur, aliter secus, ibidem, num. 110. Declara, vt nu. 11

Testis examinatus in articulo mortis, an probet, iudicis arbitrio remittitur, ibidem, num 112

Testis examinatus in articulo mortis nunquam plene probat, nisi fuerit formiter examinatus & parte citata, sed tantum facit aliquam præsumtionem, ib n. 113

MVLIER.

Mulier propter sexus fragilitatem an a testimonio repellatur, & si admittatur quam faciat fidem, vide in seq. vers.

Testis mulier repellitur a test. ficando in causis criminalibus de iure canonico, quæst. 59 numer. 1. Sed contra, numer. 2. Verum prima opinio est verior, & communior, numer. 3. & 4

Mulier testis esse potest in causa criminali ciuili tantum intentata, vt puta si agatur ad priuationem beneficii, ib. n. 5

Testis mulier nõ potest testificari in causa ciuiliter intentata, quando pœna est applicanda fisco, ib nu. 6. & 7

Testis mulier etiam in criminalibus ad testificãdum admittitur, quando veritas aliter haberi non potest, ib nu 8

Testis mulier non probibetur testificari etiam in criminalibus, quando iudex ex officio procedit, licet secus in instante accusatore, ibi. nu. n. 9

Testis mulier non repellitur a test. ficando in crimine hæresis, læsæ maiestatis, symoniæ, & aliis exceptis crimibus, qu. 59. num. 59. seq

Testis mulier etiam in criminalibus recipitur in omnibus illis casibus, in quibus infames recipiuntur, q. 59 n. 12

Testis mulier etsi in criminalibus non recipiatur ad faciẽdum plenam probationem, recipitur tamen ad faciendum aliquam præsumptionem, & indicium, ibid. numer. 13. Sed contra, num 14

Testis mulier ad rei defensionem, & innocentiam probandam recipitur, ibidem numer. 15

Testis mulier admittitur ad testificandum ex constitutione Marchiæ, dummodo alios non patiatur defectus, ib. n. 16

Testis mulier etiam de iure ciuili in criminalibus ad testificandum admittitur, ibid num. 17. contra, num 18 sed prima opinio est verior num. 19 ideo in terris Imperii potest ad testificandum admitti, licet secus in terris Ecclesiæ, num. 20

Testis mulier de iure ciuili in criminalibus non admittitur, vbi agitur de pœna capitali, vel corporali ib n. 21. sed contra, n. 22 concordã, vt num 23

Testis mulier si plures patiatur defectus, tũc nec etiam de iure ciuili ad testificandum admittitur, ib. n. 24

Mulieris testimonium an faciat fidẽ, nec ne, iudex maxime ejus qualitates inspicere debet, ibid. num 25

Testis mulier nec etiam de iure ciuili in criminalibus potest dici testis omni exceptione maior, ib nu 26 seq.

Testes mulieres duæ non plene probant in criminalibus, ibidem num. 27 & quid in suppositione partus, nu. 30. & quid in crimine furti? num 31

Testium mulierum numerus an suppleat defectum sexus, ib n 28 & 29

Testis mulier in causis ciuilibus ad dicendum testimonium admittitur, ibidem, numero 32

Testis mulier in causa matrim. non repellitur a testificando, ibidem num. 33. licet alii contra, num 34

Testis mulier in ciuilibus causis reputatur testis integræ fidei, & omni exceptione maior. ibid. num. 35 seq. sed contra, numer. 37. & 38. vbi præfertur in causis arduis, & magnæ quantitatis.

Testis mulier in causa feudali non est idonea, ibi nu 39. fallit in fœmina illustri, & habente feuda. & cat. nu 40

Mulier non potest esse testis in scriptura priuata in casu, in quo priuilegiati, & qui potiores in pigno. habeant, ibidem, numer. 41 contra, numer. 42 sed prima opinio est verior, & receptior, num 43

Testis mulier non admittitur ad probandum tenorem instrumenti deperditi, ibi nu 44. seq. fallit, num 46

Testes ad probandum tenorem instrumenti deperditi omni exceptione maiores esse debent, ib d. num 44

Testis mulier in contractibus, & instrumentis non recipitur in testem, ibidem, num. 47 & 48

Testi virgini magis creditur, quam corruptæ, ibi. num 50

Testibus masculis, magis creditur quam fœminis ibidem num 49 limita quando masculus esset malæ famæ, & fœminæ deponerent pro reo, & masculi contra reum, num. 53. sub limita hanc vltimam limitationem, vt numero 54

Regula fit, quod de iure ciuili in testamẽtis mulieres non potest adhiberi in testem, ibid. num. 55 & 56

Ampliatio primo vt & idem sit in hermaphrodito, ibid. num 57 Nisi præualeat in sexu masculino, quia tunc masculo æquiparatur, & non repellitur. num 58 vel etiam quotmodo probetur. hermaphroditum in calefacere magis in vno, quam in alio sexu.

Amplia secundo, etiam de iure concilii. ib n. 59 contra, n. 60. sed prima opinio est verior, & magis seruata, n. 61

Amplia tertio, etiam in testamento rustici, numer. 62

Amplia quarto, etiam in testamento, in quo sunt instituti venientes ab intestato, ibidem, num 63

Limita primo in codicillis, ib. n. 64. etiam quod omnes testes, essent fœminæ, n. 65. & idem in testamento, in quo est apposita clausula codicillaris, n. 66

Limita secundo, in donatione causa mortis, ib. num 67

Limita tertio, in testamento inter liberos, n. 68. Declara dummodo inter liberos legitimos & naturales: secus si inter naturales tantum & bastardos, n. 69

Limita quarto in testamento ad pias causas, ib. n. 70

Limita quinto in testamento militis, ibidem, num. 71

Limita sexto in testamento facto tempore pestis, n 72. contra, num 73. Declara, vt nu 74, & 75

Limita septimo in declaratione ambiguæ voluntatis testatoris ib. n 76

Limita octauo, quando agitur de probando contrariam testatoris voluntatem prioris voluntatis reuocatoriam, ib. n. 77. contra, n. 78 Declara, vt nu. 79

Limita nono, quando statutum requireret in testamento numerum duorum, aut trium testium, ibidem, num. 80. sed secus si requireret numerum quatuor, aut quinque testium, num 81

Limita decimo in fœmina, quæ communiter fuerit reputata pro viro, ib. n 82

MVTVS ET SVRDVS.

Mutus, & surdus an, & quando, & in quibus casibus possint testimonium ferre, vide in seqq. vers. illis.

Regula sit negativa, quod mutus, & surdus testimonium ferre non possunt, qu. 61. num. 36 seqq.

Mutus & surdus imprudens, & imbecillis a iure reputatur, ib. n 36. & 37

Mutus & surdus absenti, & furioso æquiparatur ib. n 38

Testari qui nõ potest, is etiam nec testimonium ferre valet, ib. n 40

Testis debet viua voce deponere, eiusq; dictum per iudicem audiri, ib. n. 41

Testis depositio, ad hoc, vt recipiatur, iurata esse debet. ib. n. 42

Mutus & surdus a testificando repellitur, siue sit ex natura, siue etiam ex accidenti. Dummodo nihil audiat, aut loquatur, ibidem, numero 43

Mutus & surdus in testamentis non recipitur in testem, ib. n. 44

Mutus tantum, vel surdus tantum, testimonium ferre non prohibetur super re cadente in sensu, in quo non est impeditus, ibidem, num 45

Mutus, qui aliquo modo suam mentem exprimere potest, nutu, aut signis, testimonium ferre non prohibetur, ibidem, numero 46. & 47

Mutus & surdus tunc demum nutu, & signis testimonium ferre potest, quando scilicet alia signa sunt certa, & indubitata, aliter secus, ib. num. 46

Mutus, & surdus nutu, & signis testimonium ferre potest in ciuilibus, secus autem in criminalibus, in quibus nec etiam muti ex accidenti testimonium recipitur per scripturam ib. n 49. & 50

Forma recipiendi examen muti, & surdi per signa. & nutum deponentis, ibidem, numero 51

Mutus & surdus ex accidenti, si literas scribere sciat admittitur, & recipitur eius testimonium per scripturam, ibid. num. 52. seqq. Declara vt num. 55

Mutus, & surdus ex accidenti interrogatus tanquam

quam test. de aliquo delicto potest cogi ad respondẽdum per scripturam si scribere sciat, ibid. num 54

Surdaster, vel balbutiens, aut tardius loquens non repellitur a testificando, ib. n. 56

N

NEGATIVA.

TESTIBVS affirmantibus magis creditur, quam negantibus, quæstio. 65. numero 200

Testibus duobus affirmantibus, magis creditur, quam mille negantibus, ib. num. 201. contra, num. 202

Testibus laicis affirmantibus, magis creditur, quam clericis negantibus, ib. nu. 203. Declara, vnum. 204

Testis eo ipso quod deponit super negatiua incurrit falsum, ibi n. 205. Et ideo de falso punitur, num. 206. contra, quod talis testis non sit falsus, sed tantummodo suspectus de falso, numie 207. & seq. Vbi etiam quod in dubio verba testis deponentis super negatiua intelligenda sunt, vt falsitas euitetur, & quod propterea non de falso, sed extraordinem iudicis arbitrio puniatur, num. 209 & 211. licet aliqui dixerint quod nec extraordinem, nũmer. 210. Verum quando negatiua est coarctata, tunc testis super ea deponens, nec etiam est de falso suspectus.

Testis deponens super negatiua potest tanquam de falso suspectus torqueri, ibi num 212. fallit si negatiua, super qua deponit sit coarctata, num 213

Testibus affirmantibus magis creditur, quam negantibus etiam, quod affirmantes deponãt pro actore, & negantes pro reo, ibi n. 214. vbi quod hęc conclusio procedit in ciuilibus, non autem in criminalibus.

Testi deponenti super affirmatiua, ex qua, resultet probatio negatiuæ, non minus creditur, quam deponenti simpliciter super affirmatiua, ibi n 215. Contra, quod non probet, testis deponens super implicita negatiua, n. 216. Distingue, vt nu 217

Testis probat quem non fuisse in vno loco de vno tempore, si de eodem tempore dicat illum fuisse in alio loco distante, ita quod non posset esse in duobus locis. ibi num 218 etiam quod sui dicti non reddat rationem, nu. 219. Ac etiam quod agatur de probando negatiuã respectu horæ, num. 220

Testibus negantibus minus creditur quando deponunt super negatiua vaga, pura, & non coarctata, ibi nũ. 221. Secus si deponunt super negatiua coarctata loco, & tempore, nu. 222. licet alii contra, nu. 223

Testibus deponentibus super negatiua coarctata loco & tempore magis creditur, quam deponentibus super affirmatiua, ib. n. 224. contra, num 225

Testes deponentes super negatiua coarctata debent esse idonei, alias non probant, ibidem num. 226

Testis ad hoc, vt super negatiua coarctata probet talis negatiua non large, sed stricte coarctari debet ib. n. 227

Testis super negatiua coarctata deponens debet remonere actum a sensu, & non sensum ab actu, & sic debet dicere, nec potuerat aliter esse, quia ipse testis vidisset, aliter non probat, ib. n. 228 fallit quando deponit super eo, quod verisimile est testi esse notum, quia tunc sufficit dicere, se fuisse præsentem, & non vidisse fieri absque eo, quod dicat, nec poterat fieri quin ipse testis vidisset, n. 229

Testis super negatiua coarctata deponẽs ad hoc, vt probet, debet etiam non interrogatus sui dicti rationem reddere, aliter non probat, ibi. num. 230. & 231. Contra, nu. 232. Distingue, vt num. 233

Testibus negantibus magis creditur, quam affirmantibus, quando negantes deponunt ad defensionem rei, ib. n. 234

Testes non admittuntur ad probandum negatiam in criminalibus quando delictum est plene probatum, ibidem num. 235. contra, num. 236

Testes deponentes super negatiua, cum qua concurrat aliqua præsumtio maxime probant, ibi. num 238. idem & fortius probant si deponant super affirmatiua conformi cum iure communi, num. 237

Testibus deponentibus super negatiua creditur si deponant de facto proprio, ibidem numero 239

Testibus peritis creditur, etiam quod deponant super negatiua, ib n. 240

Testibus affirmantibus magis creditur, quando affirmatiua est plene probata, aliter secus, & propterea magis creditur duobus negantibus, quam vni affirmanti, ibidem num. 241

Testibus negantibus magis creditur quando deponunt verisimiliora, ib. n. 242

Testibus negantibus magis creditur quando deponunt pro causa fauorabili, ibidem numero 243

Negatiua quomodo, & quibus modis probetur remissiue ib nu. 244

NEGOTIORVM GESTOR.

Negotiorum gestor, an & quando possit esse testis pro eo, cuius negotia gerit, quid contra eũ & alia ad materiam, vide in seq vers.

Negotiorum gestor pro suo principali testis esse non potest, q. 15. n 18 & 19. Vbi idem de institoribus, factoribus, & similibus.

Regula sit negativa, quod scilicet procurator ad negotia, & sic negotiorum gestor non possit esse testis pro suo principali circa negotia, quę gerit, q. 60 n. 261

Amplia primo, multo magis in illo negotiorum gestore, qui sit domesticus illius, cuius negotia gerit, q 60 nu 262

Amplia 2. vt & idem sit in quolibet administratore, ib. nu. 263

Amplia 3. etiam in œconomio, seu administratore bonorum Ecclesiæ, ib. n. 264

Amplia 4. etiam finito negotio, & administratione, quando agitur de consequendo commodum, vel laudem, aut de euitando damnũ, vel vituperium, aliter secus, ibi nu 265 Vbi de negotiorum gestore, & n 267. Vbi generaliter de quolibet administratore.

Et ideo qui olim fuit negotiorum gestor probat possessionem fundi pro suo domino, deponẽdo se fructus collegisse ipsius nomine rẽpore, quo negotio gessit, n. 266

Limita primo regulam, quia valet depositio negotiorum gestoris contra suum principalem, ibid. num 268

Limita secundo, de consensu partium, ibidem num. 269

Limita tertio in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, ib. n 270

Limita quarto in alio negotio, nam in negotiis, quæ non gerit, prohibetur negotium gestor testimonium ferre nisi alias sit domesticus, ibid. num 271

NOBILIORES.

Nobilioribus testibus, an & quando magis credatur quam minus nobilibus, vide supra in verbo digniores.

NOTARIVS.

Notarius non potest examinare testes, sed iudex debet illos examinare, q 77. n 175

Notarius non potest recipere dicta testium, sine iudicis præsentia. aut commissione, etiam de consensu partium, ibidem num. 176. contra, num. 177

Notarius potest examinare testes de commissione iudicis, ib. n. 178. & nu. 180. licet alii contra, num 179

Iudex propter multitudinem causarum impeditus, potest notario testium examen committere, ib. nu. 181

Et hodie de consuetudine istud impedimentum præsumitur, & ideo de eo aliter non constito valet talis commissio, ib. n. 182

Et an isto casu credatur iudici asserenti se impeditum, ib num 183

Iudex potest notario testium examẽ committere, quando testium multitudo producta est, ibid. num 184

Notario testanti sibi factam commissionem a iudice examinandi testes non creditur, ibid. num 185. contra, nu. 186. Et an requiratur instrumentum particulare huius commissionis, num. 187

Notario causæ creditur testanti commissionem sibi factam a iudice pro examinãdis testibus, licet non credatur alteri extraneo notario, q. 77. nu. 188 contra, n. 189

Notario creditur de commissione sibi facta a iudice pro examinandis testibus, quando in eo loco non adest alius, qui possit se rogare de dicta commissione, ib. n. 190

Notario testanti de commissione prædicta creditur hodie de consuetudine, ib. n. 191

Notario licet a iudice possit committi testium examen, non tamen iudex debet esse facilis ad aliud committendum, ibidem numero 192

Notario non potest iudex committere examen, nisi ex causis, ibi num 193. Et hæc causa non præsumitur nisi probetur nu 194. Verum ex multitudine negotiorum, & causarum præsumitur causa, n 195

Notario non potest iudex in criminalibus committere examen, sed debet testes per se ipsum examinare, ibidem numer 196. Et contraria consuetudo non valet, num 197. Declara, vt num 198

Notario an possit iudex committere testiũ examen in causis ciuilibus arduis, & grauibus, ib nu 199. & nu. 201

Et quid in causis matrimonialibus, ibidem numero 200

Notarius, an & quando teneatur ire domum testium pro illis examinandis. ibid num. 202. & seq Et dixi per extensum supra verbo egregię personæ.

NOX.

Nocturnus actus, an & quomodo possit per testes probari, & qualiter ipsi testes deponere debeant, vide in seq vers.

Testes inhabiles admittuntur in probatione eorum, quæ de nocte facta, & commissa fuerunt, quæstio. 62. numer. 33. Licet alii contra, num. 34

Testes inhabiles, & si admittantur ad facti nocturni probationem, non sunt tamen integri testes, sed aliquid plus probant, quam si ageretur de facto de die commisso, ibidem num. 35

Testes inhabiles tunc demum ad facti nocturni probationem admittuntur, quando etiam ratione loci verisimiliter alii testes interuenire non potuerunt, alias secus, ibidem, numero 36

Testes super nocturno actu deponentes probant si reddunt rationem, quia luna relucebat, aut lumina accensa erant, ibidem, numero 37. Secus si talem non reddant rationem, numero 38

Testes deponentes de visu tempore noctis lumine non accenso, vel luna non lucente, sunt de falso suspecti, ib. n 39

Testis deponens se vidisse de nocte ad lunæ lumen nec etiam est integræ fidei, & omni exceptione maior, ibi num 40

Testis qui se de nocte vidisse deponit lumine nõ accenso, aut luna non lucente, non probat, quando stabat in loco longinquo, & remoto ab actu, de quo deponit, ib. n. 41. Secus si stabat in loco vicino, & propinquo, n 42. Et isto casu, quando locus dicatur propinquus, vel remotus, num. 43

Testis potest etiam deponere de visu noctis tempore, si habeat visum perspicuum, & acutum, ibid. num 44

Testis habens bene notam loquentis vocem bene probat dicendo illum cognouisse ad vocem noctis tempore, ibidem num 45. Sed an isto casu dicatur omni exceptione maior, & an faciat indicium ad torturam, die quod numero 46. & 48. licet alii contra, numero 47

Testis potest examinari etiam de nocte, ib n 49

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

NVMERVS TESTIVM.

Testes quod licet examinari in effectato numero, n. 1 & 2

Testium numerus quando dicatur effectatus, n. 11

Testium numerum quomodo iudex reficiendo augeat, n. 116

Testium numerus generaliter secundum statuta [illegible] præcipue seruetur, n. 117

NVRVS.

Nurus socrus vero, & socer pro nuru, an testimonium ferre, dixi supra verbo [illegible]

NUTRIX.

Nutrix & nutritor, & quando [illegible] eorum alumni testimonium [illegible] sant, & de materia tide in fine

Testis meretrix, & nutritor [illegible] suæ alumnæ & [illegible] num. 161. Declara, [illegible] quando in [illegible] simul non habitant, [illegible] quod [illegible] quam [illegible] dicas id [illegible] 168. Vide etiam quid decoctor [illegible] facit.

O

OBSCVRVM.

Obscurum [illegible] & quæ [illegible] depositio.

OCCVLTVM.

Occulta, & difficilis probationis quæ sint, per testes probentur, & qualiter [illegible] per [illegible] ditactis, in quibus veritas aliter haberi non potest, deponere debeant, videm sequentib. verbis.

Testis amicus non creditur etiam in casibus difficilis probationis, q. 46. num. 42 & qu. 53. num. 7

Testes affines admittuntur ad probandum factum cuius veritas aliter quam per ipsos haberi non potest, q. 34 n. 75

Testis frater admittitur pro fratre in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, ibidem, num. 132

Testimonium parentum, & filiorum admittitur in factis occultis, & difficilis probationis, ibidem, numero 103 & 104. Vbi item in his, quæ melius per ipsos fieri possunt, quam per alios.

Testimonium viri pro uxore, & e contra admittitur in his, quæ sunt difficilis probationis, & in his, in quibus ipsi præsumuntur magis scire veritatem quam alii, ib. n. 227

Testes domestici admittuntur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, ib. num. 30. De hac conclusione cum suis illationibus, ampliationibus, & limitationibus, vide ib. num. 36 seqq.

Testimonium servi recipitur in casibus, in quibus per alios veritas haberi non potest, quæst. 59. num. 172

Testes amici non repelluntur a testificando pro suo amico in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, ib. n. 251

Testes infames an, & quando admittuntur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, q. 56 n. 50 seq.

Vbi de infamibus infamia iuris, & num. 120 seq. Vbi de infamibus infamia facti.

Testes [illegible] admittitur in casu, in quo per alios veritas haberi non potest, quæst. 56. numero 101. Declara non esse, cum [illegible] num. 162

Testis criminosus, etsi examinari non debuisset, examinatus tamen facit aliquam probationem, & aliorum testium dicto coadiuuet, vel adminiculus aliquibus, quæstio 56 num. 164

Testis Iudæus, vel alius infidelis probat, & admittitur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, ib. n. 231

Testis nominatus non prohibetur esse in casu, in quo per alios veritas haberi non potest, ibid. num. 331

Testes lenones, & meretrices esse possunt de iis, quæ in prostibulo fiunt cum per alios veritas haberi non possit, ib. n. 12. & 369

Testes fœmellæ admittuntur, in casibus in quibus [illegible] quam per ipsos haberi non [illegible] testes [illegible] in casu, in quo per alios [illegible] potest, q. 58. num. 71. [illegible] omne excep- [illegible] publicæ an, & [illegible] probationis [illegible] in quibus veritas aliter haberi non [illegible] & num. 29 seqq. & [illegible] supra verbo [illegible] admittuntur ad [illegible] tempore communi [illegible] 62. numero 5. seqq. & dicta supra verbo [illegible] admittitur, qui- [illegible] aliter haberi non [illegible] quæst. 59. num. 5 [illegible] aliter haberi non [illegible] admittuntur in quod decorus com- [illegible] interesse agitur, laude, vel vitupe- [illegible] contra n. 29. Distingue, Vou- [illegible] facto proprio [illegible] & [illegible] veritas aliter haberi non [illegible] numero 128. & se- [illegible] testis, an, & quando [illegible] veritas aliter haberi non potest, ibid. numer. 188 seq.

Testis procurator admittitur in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, ibidem, numer. 237

Testis negotiorum gestor admittitur in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, q. 60, num. 270

Testis proxeneta admittitur vbi veritas aliter haberi non potest, ib. n. 417

Testis de vniuersitate an, & quando admittatur etiam in casu, in quo veritas aliter haberi potest, ib. nu. 474. seqq. & num. 481 seqq. 488. & num. 515

Testis delectitius contra laicum admittitur vbi veritas aliter haberi non potest, q. 61. nu. 71. Declara, vt n. 72

Testis laicus contra clericum admittitur in subsidium, quando veritas per alios haberi non potest, ib. item, num. 107. licet alii contra, num. 108

Testis inhabilis an, & quando admittantur in delictis occultis, & difficilis probationis Vide regulam cum quatuor limitationibus, in q. 62 n. 28. & seqq.

Testes inhabiles an, & quando admittantur in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest. Vide regulam, cum suis ampliationibus, & limitationibus, in quæst. 62. num. 50. seqq.

OFFERENS se vltro.

Offerens se vltro examini, suspectus est, & quam propterea faciat fidem examinatus, vide in seq. versic. Sed de hac materia dicam infra in 3 lib.

Testis vltro se offerens examini suspectus est, quæst. 49. numero 189. ad finem, & quæst. 46 num. 94

Regula fit quod testes sponte se offerentes examinati tanquam suspecti non probant, quæst. 80. numero 1. & seqnent. licet alii contra, num. 3

Ampliat. Quæ testis sic se sponte offerens præsumatur inimicus, ib. n. 5

Ampliat. Quæ tanquam suspectus possit torqueri, n. 7

Ampliat. vt testis delatus citati ad se examinandum, dicatur sponte venire ib. n. 8. contra, & Resolue vt num. 10

Limita 1. Quando testes sunt ab ipsa parte producti: quia tunc non dicuntur sponte deponere, ib. n. 11

Limita 2. Quando testis a iudice est monitus vel citatus ad se examinandum, ibidem, numer. 12

Limita 3. in testibus examinatis a iudice, delictio enim iuramenti per iudicem facta habet vim monitionis, quæst. 80. n. 2. & n. 13. præsertim parte præsente, numero 14. contra, numer. 15

Limita quarto, in testibus examinatis parte præsente, & non contradicente, ibidem, num. 19

Limita quinto, in testibus examinatis parte citata, quia tunc non dicuntur sponte venire ad testificandum, num. 17 & 18. vbi de materia.

Limita 6. Quando agitur de peccato vitando, quia tunc admittitur testis sponte se offerens examini q. 80. n. 19

Limita 7. in casu qui reperitur in iudicio, is enim examinatur sine citatione, nec dicitur sponte venire, ib. n. 20

Limita 8 in testibus valde fide dignis, ib. nu. 21 Licet alii contra, n. 22

Limita nono, coram arbitro, ibidem, numero 1023

Limita decimo, quia in dubio non præsumitur quod testis sponte depositerit, ibidem, numero 24

Etiam si non venerint de longinquo, n. 25

Limita 11. quia licet testes sponte deponentes non faciant indicium, faciunt tamen præsumtionem, q. 80. n. 26

OFFICIO Iudicis parte non opponente.

Testes an, & quando iudicis officio, parte non opponente repelli possint, vide infra in verbo oppositio partis.

OPPOSITIO Partis.

Oppositio partis, an & quando operetur, vt testes non examinandi non examinentur, & e contra. Quid si pars non opponat, an tunc non examinandi, examinari possint & examinati quam faciant fidem? & quid de testibus examinatis de expresso partium consensu, vide de his omnibus in sequentibus versiculis.

Testis inimicus admittitur parte non opponente, q. 53. n. 68 & multo magis probat si fuerit a limine de consensu partis, num. 70. sed si pars fuit absens, & obid contumax in non opponendo, non per hoc testis inimicus probatur, nu. 69

Testes affines, & consanguinei admittuntur ad testificandum de partium consensu, q. 54 n. 52. Item admittuntur parte non opponente, nu. 59 seqq licet aliqui ibi relati contrarium dixerint.

Testis frater ad testificandum admittitur pro fratre parte non opponente, q. 54. n. 124. Declara, vt n. 125

Testis vxor pro marito, & contra potest esse parte non opponente, ib. n. 2[illegible]

Testes domestici admittuntur parte non opponente, q. 55. num. 104. Licet aliqui relati, num. 105 contrarium dixerint, Declara, vt nu. 106 & 107

Testis famula, vel ancilla, parte non opponente ad testificandum admittitur pro domino suo ib. nu. 162

Testimonium fœminæ [illegible] parte non opponente, ib. n. 166

Testis amicus non repellitur a deponendo pro suo amico parte non opponente, ibidem, num. 248

Testis infamis infamia iuris a testificando repellitur etiam iudicis officio, parte non opponente, q. 56. n. 34

Testes infames admittuntur de consensu partium, ib. num. 92

Testis criminosus admittitur parte non opponente, ibidem, num. 141. 143 seqnent. Vbi declaratur, & numero 145. vbi quod iudex potest repellere testem parte non opponente.

Testes Iudæi, vel alii infideles esse possunt de partium expresso consensu, vel etiam tacito, ibi. nu. 225. contra, nu. 226

Testis excommunicatus potest repelli iudicis officio, & parte non opponente, ib. n. 256

Testimonium minoris est nullum ipso iure etiã parte non opponente tam in ciuilibus, quam in criminalibus, q. 58 n. 12

Testes litis consortes seu adhærentes de consensu partium admittuntur, q. 60. n. 49

Testis esse potest, iudex vel arbiter in causa appellationis, de consensu appellantis, q. 60. nu. 9. & generaliter quod tale testimonium recipiatur de consensu partium, n. 144

Testis aduocatus admittitur in causa sui clientuli de partium consensu. ib. n. 187

Testis procurator admittitur de consensu partium, ibid. num. 236

Testis sollicitator probat de consensu partium, ibid. num. 259

Testis negotiorum gestor pro suo principali esse potest de consensu partium, ibidem, num. 269

Testis venditor pro emptore admittitur de consensu partium, ib. n. 333

Testis cedens admittitur pro cessionario de consensu partium, ib. n. 349

Testis proxeneta admittitur de consensu partium, ibid. num. 415

Testis proxeneta, non repellitur iudicis officio, sed tantum parte opponente, ibidem, num. 440

Testes inhabiles, an & quando parte non opponente admittantur, vel de consensu partium, & quando iudicis officio repellantur, q. 62. n. 173 seq. Vbi posita regulam cum suis ampliationibus, & limitationibus, & dixi supra verbo, inhabiles.

Testes inhabiles faciunt indicium, quando parte non opponente examinati fuerunt, parte autem opponente examinati, cum examinari non debuissent, nullum prorsus faciunt indicium. ib. nu. 285. seq.

Testis vnicus, an & quando de partium consensu plene probet, vide regulam cum tribus limitationibus, in q. 63. n. 18. seq.

Testis corruptus potest repelli iudicis officio, & parte non opponente q. 67. n. 254

Testes post terminum examinari non possunt etiam parte non opponente, q. 80. n. 63

P

PAPA.

PAPÆ assertioni, ac testimonio, an & quando standum sit, vide infra versicul. Princeps.

PARIES, vel cortina.

Testes de auditu retro parietem, vel cortinam stantes, an quando probent, vide supra in verbo cortina.

PATER.

Pater, an aduertatur ad ferendum testimonium pro filio, & admissus quam faciat fidem, vide in seq. vers.

Testis pater pro filio, & e contra ad testificandum non admittitur, & admissus non probat, q. 54. nu. n. 145

Testis mater non admittitur ad testificandum pro filio, ib. nu 146 seq

Testes patres non admittitur ad testificandũ pro filiis, nepotibus, pronepotibus, & aliis descendentibus vsque in infinitum, siue masculi, siue fœminæ sint, ib. n. 148

Testis pater esse non potest pro extraneo in causa, in qua minus est procurator, ib. nu. 149. contra, n. 150. distingue, vt n. 151

Testis filius pro extraneo esse potest in causa, in quo pater est procurator, ibid. nu. 152. contra, num. 153

Testis esse non potest pro patre filius etiam emancipatus, & e contra, ib. nu 154. & 156. vbi de veritate, & magis communi opinione, licet aliqui contrarium dixerint, n. 155

Testes ascendentes esse non possunt pro descendentibus, etiam quod eos in potestate non habeant, & sic nec ascendentes ex linea materna admittuntur ad testificandum pro descendentibus. ibid. num. 156

Testis pater esse non potest pro filiis naturalibus spuriis & incestuosis, ibidem, num. 157. seq.

Testis filius adoptiuus esse non potest pro patre adoptante, & econtra, ibi n. 160

Testis nutrix, seu nutritor pro alumno, & econtra vide supra, verbo nutrix.

Testis priuignus non potest esse pro vitrico, & econtra, ib. nu. 159

Testes parentes non possunt capi ad testificandũ contra filios, & econtra, ibi. num. 170. Limita in casu in quo veritas aliter haberi non potest num. 171. Licet isto casu iudex abstinere debeat quantum potest ab examine parentum contra filios, & filiorum contra parentes. nu. 172. Limita secundo, in crimine [illegible] maiestatis, num. 173 Limita tertio in crimine hæresis, num. 174

Testes parentes, nec etiam volentes examinari possunt contra filios, & econtra, ibid. 175. Declara, vt nu. 176

Testes parentes admittuntur ad probandum ætatem filiorum, ibi. num. 177. Limita non quo ad plenam probationem, sed quoad præsumtionem tantum. n. 178. Hæc autem præsumtio, primo transfert onus probandi contrarium in aduersarium, nu. 179. secundo iuncta cum alio adminiculo inducit maiorem probationem, num. 180. Tertio, iuncta cum alio teste facit plenam probationem, num 181. prout etiam facit plenam probationem, quando nõ agitur de commodo, vel incommodo plius filii, num. 182

Testes parentes admittuntur pro filiis, & econtra quando ex eorum depositione nulla resultat vilitas ipsi filio, ibidem, numer. 185. contra, numer. 184. Declara, vt dicto numero 184

Testes parentes admittuntur pro filiis in causa religionis, ibid. nu 185

Testes parentes admittuntur pro filiis in causa status ibid. nu 186

Testes filii sunt idonei in instrumento patris, cũ aliquo extraneo celebrato, ibi. nu 187 Limita quando contrahens cum patre sciebat testem esse filium, alias secus, n 188

Testes parentes & filii probant contra producentem, ibid. nu. 189

Testes parentes & filii probant quando producuntur de consensu partium, ibidem, num. 190

Testes parentes admittuntur pro filiis in causa matrimonii, ibidem, num. 191. Declara, vt num. 192

Testes parentes pro filiis admittuntur, & ecõtra in factis occultis difficilis probationis, ibi. nu. 193. & 194. Vbi idem in factis, quæ melius per ipsos, quam per alios fieri possunt.

Testis esse potest pater in testamento filii, testantis de castrensi peculio, ibidem, num. 195. Limita dũmodo filius testetur in castris, & militia, alias secus, nu 196. Limita secundo, quia non econtra filius [illegible] oneus testis in testamento patris, nu 197

Testis pater spiritualis pro filio, & econtra esse potest, q. 54 num. 198. Licet contrarium tenuerint relati, numer. 199. Limita quia non sunt testes integræ fidei, & omni exceptione maiores numer. 200. Licet contrarium dixerint relati, numer 202. seq. & quantum de eorum fuo sit detrahendum, iudicis arbitrio remittitur, num 204. Limita secundo in criminalibus, nu. 201. & quid in causa matrimonii num. 203

Testis pater pro vno filio contra alium est idoneus testis, ib. nu 205

Testes sint esse possunt in fauorem cessionarii ipsius patris, ib. n. 206

Testes parentes pro filiis esse possunt in causa correctionis, vel prohibitionis peccati, qu 56. num. 207

Testes parentes admittuntur ad defensionem filiorum, ac ad illorum innocentiam probandam, quæst. 54 num. 208 Præterea quando parentum testimonium habet conclusionem extraneum, num 209

Paupertas, an testem a testificando repellat & si examinetur, an ei fides diminuat & quantum vide in seq vers

Pauper non est integer, & omni exceptione maior, qu. 7. num. 1. contra, numer. 2 sed prima opinio est verior & magis communis, num. 3

Testis pauper non solum non est integer, verum etiam omnino a testimonio repellitur, ibidem num. 4 seq contra, num. 8 seq. vbi numer. 14. quod hæc contraria opinio est verior, & magis communis.

Testis pauper in criminalibus non solum non est integer, & omni exceptione maior. ibidem num. 15. verum etiam omnino repellitur, numer. 16 & 18 Licet aliqui relati, num 17 contrarium dixerint. Amplia primo, & multo magis si pauper sit persona turpis, num 19. vbi etiam quid si sit persona honesta. Limita 1. quia cum tortura pauper admittitur in criminalibus, numer. 20. Limita 2 quia etiam examinati ad fisci instantiam probant contra ipsum fiscum, numer. 21. Limita 3. quia ad rei defensionem, & innocentiam probandam etiam in criminalibus admittuntur pauperes, numer. 22. Licet nec isto casu sint testes integri, & omni exceptione maiores, num 23. Limita 4. quia in criminalibus & si pauperes examinati non debuissent, examinati faciunt indicium, num 24 quod tamen declara, vt num. 25

Testis pauper in causa ciuili ardua, vel magna, non solum non est integer testis, ibidem, numer. 26 verum etiam a testimonio repellitur, num 27

Testis pauper in causa matrimoniali, non solum non est integer, verum etiam ad test ificandum nullo pacto admittitur, ibidem. nu. 28. 29 & 31. Licet aliqui ibidem relati, numer. 30 contrarium dixerint, sed quid si isto casu pauper sit honesta, vel inhonesta persona, num. 32

Testes pauper minime admittitur in confectione inuentarii, ibi. n. 34

Testibus diuitibus magis, quam pauperibus creditur, ibid num. 35

Testibus nobilioribus magis, quam ignobilibus creditur, ibid. nu. 36

Testibus constitutis in aliqua dignitate, magis creditur, quam sine dignitate existentibus, ibid. num. 37

Testibus nobilibus, ditioribus & dignioribus magis creditur, quam aliis, etiam quod numero minores sint, ibidem. num. 38. Limita, nisi numerus aliorum testiu. n esset ita magno excessu, numer. 39 & 40 Vbi quando dicatur magnus excessus. Subnimita limitationem, vt num 41

Testes duo digni & honesti præferuntur mille tibaldis, ib. n. 41 seq.

Testi pauperi honestæ vitæ magis creditur, quã diuiti malæ famæ, ib. n 43

Testi diuiti minus creditur, quam pauperi, quãdo diuitiæ fuerunt acquisitæ malo modo, puta per vsurariam pravitatem, ibidem, numero 44

Testes pauperas, qui in paupertatem inciderunt culpa & facto suo, non solum non sunt integri, verum etiam omnino a testificando repelluntur, ibid. nu. 45

Testis pauper qui vltra paupertatem aliquem alium patiatur defectum, etiam de se non sufficientem ad repellendum quem a testimonio, sine dubio & is a testificando repellitur, ibid. num. 46

Testes laboratores, & agricolæ non sunt integræ fidei, & omni exceptione maiores, ibid. num. 47. seq.

Testes artifices a testimonio repelluntur, si artem mechanicam exerceant, ibidem, numero 49. & 50. secus si non exerceant mechanicam artem, numer 51. Sed in omni casu propter paupertatem non sunt testes integræ fidei, & omni exceptione maiores, ibidem, nu. n 52. Ex quæ in proposito dicatur ars mechanica & vilis, num 53

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

Testes viles a testimonio repelluntur, ibid. num. 59. Contra quod ob solam vilitatem testes non repelluntur numer. 60. Veritas est, quod non in totum repelluntur, sed eis de fide diminuitur.

Testes viles ad testificandum sine tortura non admittuntur, ibidem, num 62. contra. numer. 63. In hac contrarietate aliquid dixerunt, id esse remissum iudicis arbitrio, num. 64. Sed hæc tertia opinio non placet auctori, num. 65. Die pro veritate, quod si testis vilis sit alias persona honesta, non torquetur, numer 66. Secus si non honesta, num. 67. Si vero simus in dubio, non apparet de honestate vel inhonestate testis, verior & communior opinio est, testem non torqueri, num. 68. Nisi in casu in quo ceritas aliter haberi nō potest. num. 69

Testis vilis & pauper simul, ob duplicem defectū non solum non est integræ fidei, & omni exceptione maior, verum etiam omnino a testimonio repellitur, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, ib. n. 70. seq.

Testes viles admittuntur in duobus casibus, primo contra valde diffamatum, ibidem, numer. 72. Secundo in casu in quo nobiliores haberi non possunt, num. 73. Vtroque tamen casu non sunt testes omni exceptione maiores, num. 74

Testis pauper non repellitur a testificando, nec ei de fide diminuitur, si alias sit persona honest. & bonæ famæ, ibidem, num 75. sequentibus. Vbi bene probatur hæc conclusio, ista tamen qualitas honestatis, & bonæ famæ est probanda per allegantem, & non præsumitur in dubio, nu 82. seq.

Testis pauper licet a testimonio repellatur, debet tamen per opponentem allegari, & probari paupertas, quia ea in dubio non præsumitur, quod an verum sit, & quando, ibid. num. 86 & seq. & an credatur testi asserenti se pauperem, num 89

Testis pauper quis dicatur, multæ fuerunt Doctorum opiniones, vna fuit quod ille dicatur pauper, qui non habet tantum in bonis quantum valet causa, ibidem numer. 90. Secunda fuit opinio eum dici pauperem, qui non habet in bonis aureos quinquaginta, nu. 91. Et harum opinionum prima procedit in ciuilibus, secunda in criminalibus, num 92. Tertia est opinio, quod iudicis arbitrio relinquatur, & ista est verior, & communior, num. 93. seq.

Testis pauper, & si non sit integræ fidei, illius tamen fides suppletur, vel ex legalitate alterius testis, ibi. nu. 95. vel numero plurium testium, num. 96

Testes pauperes, & viles recipiuntur in instrumentis, q 57. n. um. 97

Testes pauperes, quantum probent, & quanta sit eis fides adhibenda, iudicis arbitrio relinquitur, ibidem, numer 98. Sed an hæc conclusio procedat etiam in criminalibus, numer. 99. & seqq.

PECCATVM Mortale.

Peccato Mortali innodatus testis, an a testificando repellatur, & examinatus quantum faciat fidem, vide in seq. vers.

Testis peccato mortali innodatus infamis est, & ideo testimonium ferre non potest, ibi. n. 282. & seq.

Limita primo, dummodo peccatum mortale sit notorium, secus si occultum, ibidem, numero 291

Limita secundo, in perseuerante in peccato, secus in pœnitente ib. n. 292

Sublimita primo, hanc secundam limitationem, vt procedat in ciuilibus, secus in criminalibus in quibus pœnitentia, & emendatio nō sufficit, vt criminosus admittatur ad testimonium ib. num. 293 & 294. Vbi declaratur hæc sublimitatio.

Sublimita secundo, vt pœnitentia in peccatore non præsumatur, ideo probanda, numero 295

Limita tertio, regulam procedere de iure canonico, secus de iure ciuili, d. q. 56. n. 296. & 297. Vbi declaratur hæc limitatio.

Limita quarto, in eo qui sit leuis opinionis, & solitus dicere mendacia, nam is a testimonio nō repellitur, ib. n. 298

Limita quinto, in peccato mortali successiuo, secus in momentaneo, ib. n. 299. & 300. Vbi declaratur hæc limitatio.

Adulter an a testimonio repellatur, vide supra, verbo, Adulter.

Concubinarius, an a testimonio repellatur, vide supra verbo, Concubinarius.

PERIVRVS.

Periurus, an propter infamiam a testificando repellatur, & examinatus quam & qualem faciat probationem, vide in sequentibus versic. 9. 56.

Regula sit quod testis periurus esse non potest, tam in causa ciuili, quam in criminali, ibid. num. 186

Ampliat etiam in periuro emendato, & qui pœnitentiam egit, ib. n 187

Ampliat 2. vt non faciat indicium nec ad torturam, nec ad inquisitionem formandam, ibid. num 188

Amplia 3 vt nec faciat indicium ad capturam, ib. num. 189

Amplia 4. vt nec admittatur in testem contra alium periurium, ib 190

Amplia 5. vt periurus in parte, seu in vno, repellatur nec fidem faciat in aliquo, ibidem, numero 191

Amplia 6. etiam in primo, non in principali dicto, sed in accessoriis, & intrinsecis, quia adhuc eius testimonium in totum reprobatur, ibid. num. 192

Amplia 7. vt nec periurii defectus purgetur per torturam, ibidem, num. 193. Sed hæc ampliatio procedit in criminalibus, secus in ciuilibus bum. 194

Amplia 8. vt neque etiam ex generali dispositione admittente inhabiles ad testificandum, possint periuri testimonium ferre, ibidem, num. 195

Amplia 9. etiam in crimine læsæ maiestatis, ibid. num. 196

Amplia 10. in priuato quocunque iuramento, tam assertorio, quam promissorio, & tam de præsenti, quam de præterito, & futuro, ibid. num. 197

Limita 1. regulam noti procedere in violante iuramentum temerarium, & illicitum, ibidem, num. 198

Sublimita 1. hanc limitationem, dummodo certum sit, iuramentum esse illicitum, & temerarium, secus si sit dubium, ib n. 199

Sublimita 2. dummodo talis periurus pœnitens pœnitentiam egerit de eiusmodi illicito iuramento, alias secus, ib. n. 200

Limita 2. in periuro dispensato a Papa ad testificandum, ib. nu. 201

Limita 3. in omnibus casibus, in quibus periurus excusatur a periurio tam & in iisdem poterit etiam testificari, nu 202 dic

Limita 4. in crimine hæresis, ibid 203

Sublimita hanc quartam limitationem, vt ibid. num. 204

POSSESSIO.

Regula sit, quod testes deponentes de pluribus actibus possessorijs, diuersis locis & tempore factis probant possessionem, q. 64. n. 164 licet contra, num. 165

Amplia hãc regulam, vt multo magis procedat quando agitur de possessorio iudicio, ib. num. 166. licet alii contra, n. 167

Limita 1. hanc eandem regulam, tunc demum procedere, quando testes deponunt de actibus sui natura, & immediate possessoriis, secus si de actibus magis remoto, & non possessorio. Licet ex eo resultaret possess. præsumtio, ibid. num. 168

Limita secundo, dummodo testes concordent in actu possessorio, licet discordent in tempore, secus si discordarent in actibus possessoriis, & in tempore, ibidem, num. 169. Declara vt num 170

Limita tertio, dummodo agitur de probanda possessionem in genere, & non limitatam certo tempore, secus si agatur de probando possessionem in specie, in qua præsertim ut necessaria loci, & temporis probatio, vt puta ad effectum inducendi præscriptionem, ibid. num 171 & seq.

Testes singulares, quorum vnus deponit de possessione triginta annorum, alter de possessione viginti annorum, alter de possessione decem annorum. an probent, & concordentur in possessione minoris temporis, ibid. num. 215. & seqq.

PRÆLATVS.

Prælatus pro sua ecclesia, an sit idoneus testis, dixi supra verbo, Abbas.

PRÆSVMTIO.

Præsumtio, an & quando oriatur ex depositione testium, vbi ex illis non oritur cōcludens probatio, dixi sup. vers. indicium.

PRINCEPS.

Principis assertioni, ac testimonio, an & quando & quantum credendum sit, vide in seqq. versic.

Papæ assertioni plene creditur regulariter, q. 65. num. 79

Papæ assertioni creditur siue fiat in scriptis, & per literas, siue etiam solo verbo, ib. nu. 80. contra num. 81

Imperatoris, Regis & alterius principis secularis assertioni plene creditur, ib. nu. 82. 84. seq. Licet alii contra, nu. 83

Principis assertioni plene creditur, non solum Papæ, Regis, & Imperatoris, sed etiam cuiuslibet alterius, Imperialia, vel Regalia iura habentis, & de facto superiorem non recognoscentis, prout sunt Duces Mediolani, Ferrariæ, Delphinatus, Franciæ, & similes, ibidem, num 87

Assertioni principis inferioris, superiorem recognoscentis plene creditur, ibidem, numer. 88. contra, numer. 89. Prima opinio procedit, vbi non agitur de præiudicio tertii, & in iis, quæ a sola principis potestate dependent, numero 90. secunda autem, quando de tertii præiudicio agitur. Et in iis, quæ a sola principis potestate dependent, numero 91

Assertioni papæ, ac principis de facto proprio plene creditur, q. 63 n. 92

Et quid si assertio partim contineat factum proprium, & partim factum alienum, ibid. num. 93. seqq.

Papæ assertioni plene creditur etiam in iis, quæ vidit ante pontificatum, ibidem, numero 96

Papæ assertioni creditur super facto, & voluntate sui antecessoris ib n. 97

Papæ ac principis assertioni creditur super facto alieno coram se gesto. ibi. 98. & n. 100. Licet aliqui contra, nu 99

Assertioni principis factæ motu proprio plene creditur, etiam quod de alieno facto agitur, ibid. num. 101

Principis assertioni factæ motu proprio creditur etiam, vbi de tertii præiudicio agitur, ibidem, num. 102

Assertioni principis factæ motu proprio creditur in præiudicium tertii, quando continet factū alienum coram se gestum, secus si non coram se gestum, ibidem, num. 103. Adhuc tamen isto casu talis assertio, & si plenam non faciat probationem, præsumptionem tamen facit, num. 104

Principis assertioni super partis narratiua fundatæ, vel ex partis informatione prouenienti, non creditur, etiam quod sit facta motu proprio, ibid. num 105

Principis assertioni omnino standum est in antiquis, etiam in tertii præiudicium, & etiam quod alienum factum contineat. qu. 63 num. 108 Declara duobus modis, vt nu. 107. & 108. Et quod in proposito dicatur tempus antiquum, num 109

Principis assertioni multo magis creditur, qñ is sit bene a fide dignis viris informatus, dicetur, ibidem

ibid. num. 110. contra. n. 111 declara, vt nu. 112 & 113

Papæ creditur asserenti, aliquem esse suum capellanum, vbi latium, vel familiarem, ibidem, num. 114 contra, nu. 115. Declara, vt d. num 115

Mandatum ex narratiuis verbis Papæ probatur num. 116

Papæ asserenti aliquem in suis manibus renuntiasse beneficium per suum procuratorem, creditur quod renunciauerit procurator, etiam quod de mandato constet, ib. numero 117. contra, numero 118. Declara vt numero 119

Assertioni Papæ statur super alicuius benemeritis, etiam quod agatur de præiudicio tertii, ib. nu. 120

Papæ tanto magis creditur si per verba dispositiua loquutus fuerit per modum causæ ib n. 124 seq.

Papæ ac Principis assertioni statur super declaratione suæ concessionis, & gratiæ. Etiam quo ad agitur de præiudicio tertii, ib nu 123. De hoc vt n. 124

Papæ assertioni, ac declarationi maxime statur in beneficialibus, etiam in præiudicium tertii ib. nu 125 contra, num. 126. Distingue, vt num 127

Papæ asserenti statur ne dicat contra clericum, se leuiam contra laicum, ib. nu. 128. Licet alii contra, n 129

Papæ assertioni statur, siue sit pura, siue sit conditionalis, siue etiam modalis, ibidem, numero 130

Papæ assertioni statur, non solum in iis, quæ facti sunt, sed etiam in iis, quæ iuris sunt, ib nu. 131. Dummodo tamen non sit contra ius clarum & notorium, quia Papæ erranti in iure notorio & claro, non est credendum nisi eius ratione sit de nouo contra illud disponere, num. 132

Papæ assertioni statur etiam circa contractum a se celebratum ib n 142

Papæ magis creditur quam notario, ibidem, num. 133

Papæ, & principis assertioni creditur, non solum de iure communi, sed etiam de consuetudine ib. nu. 134

Papæ aut alterius principis assertio probationem in contrarium non recipit, ib. n 139 Amplia primo, si assertio sit de facto proprio i primo principaliter, n 136 Amplia secundo, multo magis si assertio fictitius, num 137. Nisi contineat expressum iuris errorem, numero 138. Amplia tertio, in assertione de facto alieno coram principe gesto, n. 139. Amplia quarto, & multo magis si Papa dispositiue loquitur, num 140 Limita primo, quia per indirectum probationem contrarium, admittitur, nu. 141. Limita secundo, quia admittit probationem contrariam notoriam, vel ex propria confessione resultantem, numero 142. Limita 3. quia recipit probationem contrariam per testimonium, nu. 143 contra, num 144. Limita quarto, si assertione principis fuerit petitio rem negotio cohærentis. n. 145. Limita quinto, in primi assertione super alieno facto, n 146, & 147

Principis assertioni creditur, quando vel agitur de eius principis præiudicio, ibid num. 148. vel quando agitur de nullius præiudicio, nu. 149. Vel de modico præiudicio, numero 150. Secus si de alicuius grauamine agatur præiudicio, quia tunc principis assertioni non statur, siue respiciat factum alienum, numero 151. siue etiam respiciat factum proprium, numero 152. & 153. Licet alii contra, numero 153. Et alii in hac contrarietate distinxerint, vt in num 154

Principis assertioni etiam in tertii præiudicium statur in sex his casibus enumeratis, ibidem, num 156

Assertioni principis super alieno facto nullatenus creditur, ib. num. 157. Licet alii contra, num. 158

Papæ assertioni super alieno facto non statur, nisi in ea ipse sua fundet intentionem, ibidem, numero 159. contra, num 160

Principis assertio super facto alieno, licet plenam non faciat probationem, facit tamen aliquam præsumtionem, ib. nu 161 Imo & semiplenam probationem, n. 162

Principis assertio super alieno facto transfert onus probandi contrarium in aduersarium, etiam quod princeps loquatur per verba generalia, & incerta, ib n. 163. seq contra, num. 166. præsertim si assertio contineat factum verisimiliter ignoratum, num 166. Distingue in hac contrarietate, vt in nu 167. sed hæc distinctio reprobatur, n. 168 Ideo melius distingue, vt n 169

Assertioni principis etiam super alieno facta statur in quatuor casibus enumeratis, ibidem, num 170

Principis assertioni nunquam statur quando de causa propria ipsius principis, ac de proprio ipsius commodo agitur, ib n 171. & 173. Licet alii contra n 172

Papæ aut principis assertioni minime statur, quando dicit aliquem fuisse rebellem, seu alias delinquentem, vel tale quid simile cōmittet, per quod venit priuatio, & confiscatio bonorum ibid numero 174. Licet alii contra, num 175

Papæ, aut principis assertioni non creditur, quando agitur de eius commodo, & interesse non solum si assertio sit de auditu, alienaq; informatione, sed etiam si sit de proprio visu ib n. 179 sequenti, licet aliquis id etiam contrarium dixerint.

Principis assertioni super alterius delicto statur, quando dicit de tali delicto vt notorio, & inexcusabili sibi constare, ib. nu. 178. contra, num 179

Papæ assertioni etiam super alterius delicto plene creditur in beneficialibus, ibidem, numero 180

Papæ assertioni super alterius delicto creditur quando facta est cum consilio, & iubilatque ne quæritonis, ib n 181

Principis assertioni super delicto alterius creditur ad effectum in facto ib nu 182. vt puta si diceret aliquem de delicto diffamatum, num 183

Principis assertioni super alterius delicto plene creditur quando non agitur de asserentis vtilitate, ib n 184

Papæ assertioni omnino statur in spiritualibus, & beneficialibus, ibidem, num 185. vnde secus in profanis, nu. n. 186. contra quod limitetur etiam in profanis papæ assertioni statur, quod filios sub. litos: secus quoad non sub. litos, nu 187 sed contra distinctionem, nu n 189

Principis assertioni statur quoad filios sub. litos, secus quoad non sub. litos, ib n 190. Amplia etiam contra naturaliter sub. litos, licet ratione certi sub. litos sint, num. 191. Limita papæ, etiam assertioni statur etiam quoad laicos non sub. litos, in beneficialibus, & ecclesiasticis num 192

Principis assertioni super alterius statur, quando illa super partis narratiua est fundata, ibidem num 193. Amplia etiam quod sit facta motu proprio, & etiam quod sit data in antiquis, nu. 194. Limita quando partis narratiua ipsius principis factum proprium concerneret, num 195.

Principis assertioni non statur, quando illa est incidenter facta, & propter aliud finem autem principaliter, ib. num 196 fallit primo in assertione continente factum proprium ipsius Principis, nu 197 fallit secundo, in principis inferioris assertione, n. 198. contra d. num. 198 vers. sed certe.

Assertioni principis plene creditur, quando princeps super ea assertione suam fundat intentionem, quæ est 63 num. 199. secus quando princeps non fundat se in eo, quod asserit, 200 Ad quando princeps suam intentionem in assertionis verbo fundare dicatur, num 202

Principis assertio, in qua asserentis non fundatur intentio, licet aliquam faciat præsumtionem, ibid num 201. Talis tamen præsumtio non est potens ad transferendum onus probandi contrarium in aduersarium, numero 202

Principis assertioni licet super facti veritate creditur, non tamen super iuris veritate creditur. ib. nu. 204. Vbi bene exemplificatur hæc conclusio.

Principis assertioni creditur super expressis, non autem super tacitis ib. n. 204

Principis assertioni non creditur quando contra eam viget aliqua iuris præsumtio, ibidem num 206

PRIVIGNVS.

Priuignus, an admittatur ad testificandum pro suo vitrico, dixi supra vers. pater.

PROCVRATOR

Procurator, an admittatur a testificando pro suo clientulo in causa [illegible] & si admittatur, quam faciat fidem, vide in seq vers.

Regula sit quod procurator in causa in cui est procuratori, testis esse non potest, quæ est num 196

Ampliat. & multo magis in procuratore, quo minus litis effector, ib n 197

Amplia etiam tanto officio [illegible] contra, num 199 Distingue [illegible] casu finito officio, [illegible] lum contra iuratum [illegible] alter testis, n. 200. Declara [illegible] nem, n 201 & 203

Amplia 3. & multo magis [illegible] deponit de iis, quæ ipse [illegible] ro 221

Amplia 4 etiam in secunda [illegible] quod manet facta [illegible] non fuit amplius procurator [illegible] & sic fit procurator appellatus pro [illegible] se appellatus, num 222. Limita [illegible] ne in quo casu procurator appellatus pro [illegible] recusatur ab appellato contra appellantem & contra, quia tunc non prohibetur [illegible] ib nu 208

Ampliat etiam in procuratore renocato [illegible] pendente, ib n. 209 contra, n 210. Distingue, vt n. 211

Amplia 6 siue procurator habeat mandatum siue non, ib n 212

Limita 1 regulam, quia procurator in vna causa non probibetur esse testis in alia, ibidem, numero 213. Sublimita in ciuilis connexis, nu. n 217

Limita 2 quia procurator in causa possessorii, non prohibetur esse testis in petitorio, & econtra, ib n 214

Limita 3 in dubitatis procuratoribus constitutis ab vna, & ea tempore diuersis actibus, nam vnus non prohibetur testificari in causa alterius, ib 215

Limita 4. in procuratore generali ad omnes causas, nam per hoc non prohibetur testificari in ea causa, in qua non procuratur, ibid. num 216

Limita 5 vt procurator constitutus in vno articulo causæ, non prohibeatur testificari in alio, ib n. 218, contra, nu. 219 Declara, vt num. 220. seq.

Limita 6 quando procurator producitur ad testificandum contra eum, qui ipsum constituit procuratorem, ib. n. 222

Sed amisso casu possit procurator, vel aduocatus contra suum principalem ad testificandum cogi, ib n 223. & seqq.

Limita 7. in procuratore, qui non acceptauit mandatum, ib n 229

Limita 8 in procuratore, qui acceptauit mandatum, sed ad huc non incepit agere, ibidem, num 230

Limita 9 in procuratore, qui re integra, & antequam inceperit agere mandatum renunciauit, ib. nu 231 Amplia limitationem in eo casu quod inceperit agere, dummodo interdum constet mandato ante litem contestatam, nu 232

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

0078

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

Licet contra, numero 111. Ampliat. eam lem. ...tationem etiam quod in casu, in quo procurator possit admitti ad causam, quam intentauit, numero 234. Licet contra num. 236

Limita 1. de confessa partium, ibidem, numero 236

Limita 2. in causis, in qua veritas aliter haberi non potest ...

Limita 3. in causis criminali, in qua pœna capitalis principaliter non imponitur, & si ita consequenter, ib. n. 238

Limita 4. & confirmatione procuratoris ...

Limita 5. ...ro, & ...procuratore ...

Limita 6. ...ta procuratore bonæ vitæ, & famæ, ib. n. 241

Limita 7. ...atico ...

Limita 8. ...

Sed ...

A ...negotiorum gestor, an, & ... principali, ...

A ...testibus, &c. ...

Pa...

Testes ...

PRODITOR.

...

Testes ...

PRODUCTIO.

...

Testes ...

Testes ...

Testes

numero 30. & quid econtra, numero 100. & quod publicatio testium examinatorum ad præparatoriis non impediat alios testes examinari etiam in causa principali, & etiam super eisdem articulis, numero 108. Verum si in summatis iudicio testes essent plenarie recepti, tunc obstat publicatio, numero 110. & quid isto casu de testium receptione remittitur nu 111

Testium publicatione facta coram arbitro, non impediuntur testes examinari coram iudice, ibidem, numero 112. Ampla primo, vt idem sit in publicatione testium facta coram arbitratore, numero 113. Ampla secundo, vt coram arbitro, vel arbitratore testes possint examinari etiam post publicationem, numero 114. Limita primo, quando pars vellet testibus examinatis coram arbitro, vel arbitratore, nam tunc facta eorum publicatione non possunt alii testes examinari coram iudice, numero 115. Limita secundo, quando testes examinati coram arbitro essent mortui, numero 116 Sed quid si mutetur index de iudice ad arbitrum vel arbitratorem, an publicatio testium facta coram iudice, impediat examen aliorum testium coram dicto arbitro, vel arbitratore? num 117. & seq.

Testes possunt examinari in iudicio nullitatis, etiam quod in primo iudicio fuerit facta publicatio ibidem, numero 119. quod procedit dummodo testes in iudicio nullitatis examinandi non tendant ad eundem finem ad quem tendebant primi testes examinati in primo iudicio causæ principalis, secus si tendant ad eundem finem, numero 120 Sed quid si nullitas in nouo iudicio intentata respiciat non defectum ordinis iudiciarij, sed merita causæ? num. 121

Testes semper possunt examinari post publicationem, quando sumus in casu, in quo exceptio rei iudicatæ non obstat, quæstio 75. num 122

Vtputa in causa criminali, numero, 123. remissiue.

Idem in testificatione peritorum, numero 124 & seq.

Testium de credulitate deponentium facta publicatio non impedit examen testium deponentium de veritate facti, ibidem, numero 126

Testes post publicationem possunt examinari super valore rei, ib n 127

Testes post publicationem possunt examinari quando variatur modus agendi, ib. num. 128 vtputa quando mutatur iudicium de causa ciuili ad criminalem, numero 130. Licet alii contra, nu 129. Sed quid si non variatur modus agendi, sed tantummodo variatur modus probandi in 131

Testium publicatio non obstat quando sumus inter diuersas personas, ibidem, numero 132

Testium publicatio facta inter partes principales non obstat tertio comparenti pro suo interesse, ib. num 133 Limita 1. procedere dummodo tertius comparens ante conclusionem in causa, secus si comparuit postea. nu. 134. Limita 2. quando idem tertius fuisset in iudicio vt assistens, & præsens publicationi faciendæ 135

Testes post publicationem possunt examinari super articulis dependentibus a primis, ibid n. 136 Limita nisi testes publicati fuerint pro facto, ac etiam iurauerint super articulis, & tota causa, nu 137. Declara limitationem, ibidem n. 138

Post publicationem possunt examinari testes contrarios, ib. num. 139. Et hoc dicas siue in continenti post publicationem siue etiam ex interuallo testes fuerint producti. nu 140 & seq limita vt in sequenti. ibidem.

Admittuntur post publicationem ad probandum in favorem contrarium, quando in primis articulis non fuit expressus certus locus & certum tempus, & sic non potuit pars de dicto loco & tempore instrui, secus si aliter ibidem. 142. Licet contra hanc distinctionem num 143

Testes post publicationem admittuntur ad probandum falsitatem testium publicatorum, ibidem, num 144 Licet alii contra. num 145. Verum hæc contraria opinio potest procedere, vel quando primi testes publicati redarguuntur de falso per indirectum, num 146. Vel quando sumus in causa matrimoniali, numero 147. Et tamen etiam prima opinio declaratur, vt procedat quando agitur ad effectum ut deueniatur ad rescissionem sententiæ, secus si ageretur ad puniendos testes falsos, & eorum subornatores, numero 148. Et etiam aduersus sententiam latam ex falsis testibus datur restitutio non solum minori, sed etiam maiori, num 149

Testes examinantur post publicationem quando in secundis articulis deducitur primorum testium falsitas cum corruptione, ibid. num. 150. Et quomodo dicatur articulata corruptio, n 151

Testes examinantur post publicationem, quando in secundis articulis reprobantur primi testes & quoad dicta, & quoad personas, ib. num. 152

Idem si agatur de reprobando tantum personas publicatorum testium, ib. n 153. licet alii contra, n. 154

Testes post publicationem admittuntur quando agitur de reprobando testes reprobatorios partis aduersæ, ad de confirmādo primorum testium probationem, ibidem, numero 155. Licet alii contra num 156. Limita 1. dummodo in primis articulis non fuerint expressi tempus, & locus, secus si fuerit facta expressio loci, & temporis numero 157. Limita secundo, dummodo non fuerint publicatæ attestationes aduersarij reprobantes primos testes, secus autem si illæ fuerint publicatæ, n. 158 Limita 3 dummodo vltimum capitulum coadiuuans primum sit diuersum a primo, secus si idem, numero 159. contra, num. 160. Limita 4. dummodo producens iuret se producere non malitiose, &c. nu 161. Limita 5. quia in hoc multum iudicis arbitrio tribuitur num 162

Testes ad probandum confessionem partis sicut & ipsa confessio possunt etiam post publicationem produci. ib. n. 163

Testium publicatio non impedit productionem instrumentorum & aliorum iurium, ibidem, num. 164

Idem quando producuntur testes & instrumenta simul, ib. n. 165. licet alii contra, nu 56 Declara vt n 167

Testes post publicationem possunt examinari etiam super duobus contrarijs, quando nihil potest imputari parti quare prius non examinarint, ib. n 168

Testes possunt post publicationem examinari, quando pars ex articulis partis aduersæ non potuit instrui de eo, super quo vult producere testes, ib. n. 169

Testes possunt post publicationem eosdem examinari, quando primi a parte aduersæ fuerunt confuse formati, ib n 170

Testes possunt post publicationem examinari, quando producuntur super notorio, numero 171

Testes post publicationem possunt, quando quis vult probare contrarium per euidentiam facti, ib. num. 172. limita, vt numero 173

Testes post publicationem possunt super fama examinari, & quando hoc verum sit, ibi. nu. 174. Et quid super bona, vel mala fama alicuius, n. 175

Testes possunt post publicationem examinari, vbi agitur de periculo animarum, ibidem, num 176

Idem in causis beneficialibus, maxime curatis, ib num 177

Idem in causa Monachatus, n. 178

Testes de consensu partium post publicationem examinati possunt, ibidem, numero 179 licet quidam contra, numero 180. Limita in materia tangente bonum publicum, numero 181

Testes recepti post publicationem partis non opponente probant, quia talis receptio non est ipso iure nulla, ib nu 182 licet alii contra, num 183

Testes possunt post publicationem examinari ex officio iudicis, licet non ad instantiam partis, ib nu 184. & seq. Vbi etiam quod isto casu multo magis potest interrogare partes. 185

Testes a iudice possunt post publicationem examinari, quando pars ad illud aures testes examinandos nominat, & postea se absentem fecit, ib. nu. 186. Verum hæc cautela reprobatur, n 187

Testes possunt post publicationem examinari in causis criminalibus remissiue, ibidem, numero 188

Testes, & notarius possunt post publicationem examinari ad comprobationem instrumenti ib. num 189

Testes de nouo reperti possunt examinari post publicationem, ibidem, numero 190. contra, num 191

Testes post publicationem possunt examinari ex superuenienti causa verisimiliter non cognita tempore publicationis. ibidem, numero 192

Idem quando ius probationis superuenit post publicationem, ib. n 193

Idem quando agitur de probando tale quid, quod variatur ex tempore, ibidem, numero 194

Testes dignissimi, & legalissimi possunt etiam post publicationem examinari, q. 72 nu. 195. licet alii contra, n 196

Testes producti si non omnes fuerunt examinati, illi qui examinati non sunt, post publicationem examinari possunt, ib n 197. Licet alii contra, n. 198. de materia vide in numero 199

Testes si nulli sunt producti super datis articulis, tunc publicatio non obstat, ibidem, num. 200

Idem quando testes fuerunt producti, sed examinari dixerunt se nihil scire, numero 201

Testes si non fuerunt interrogati, vel non bene, aut perfecte examinati, tunc possunt alii examinari etiam post publicationem, ibid. num. 202. Limita procedere quando non fuerunt bene examinati dolo, aut culpa iudicis, secus si culpa partis, numero 203. Et in dubio an præsumatur culpa iudicis, vel partis, numero 204

Testes possunt post publicationem examinari, quando agitur de probando aliquid, quod continetur sub primis articulis de necessitate facti, sed non de necessitate probationis, ib num 205

Hinc est quod post publicationem possunt examinari testes ad probandum locum & tempus alicuius contractus in primis articulis deduci, ibidem, numero 206. Limita contra numero 207. Limita hanc limitationem de loco, & tempore duobus modis, numero 208. & 209

Testes possunt examinari post publicationem quando agitur de probando aliquam qualitatem alicuius contractus in primis articulis deducti & probati, ibidem, numero 210. Limita vt numero 211. Et quid si publicatio fuerit facta ac etiam didicita testificata super facto, & non super qualitate, an super qualitate possint produci testes? numero 212

Testes post publicationem possunt examinari, quando probata alicuius excommunicatione, vult quis postea probare quod ille erat publicus excommunicatus, ibidem, numero 213 Limita tribus modis, vt n 214. & duobus seqq.

Testes possunt examinari post publicationem quādo agitur de probādo legitimam ætatem obtinentis, vel ingredientis religionē pro validitate

Idem quando testes fuerunt producti, sed examinati dixerunt se nihil scire, numero 201

Testes si non fuerunt interrogati, vel non bene, aut perfecte examinati, tunc possunt alii examinari etiam post publicationem, ibid. num. 202. Limita procedere quando non fuerunt bene examinati dolo, aut culpa iudicis, secus si culpa partis, numero 203. Et in dubio an præsumatur culpa iudicis, vel partis, numero 204

Testes possunt post publicationem examinari, quando agitur de probando aliquid, quod continetur sub primis articulis de necessitate facti, sed non de necessitate probationis, ib num 205

Hinc est quod post publicationem possunt examinari testes ad probandum locum & tempus alicuius contractus in primis articulis deduci, ibidem, numero 206. Limita contra numero 207. Limita hanc limitationem de loco, & tempore duobus modis, numero 208. & 209

Testes possunt examinari post publicationem quando agitur de probando aliquam qualitatem alicuius contractus in primis articulis deducti & probati, ibidem, numero 210. Limita vt numero 211. Et quid si publicatio fuerit facta ac etiam didicita testificata super facto, & non super qualitate, an super qualitate possint produci testes? numero 212

Testes post publicationem possunt examinari, quando probata alicuius excommunicatione, vult quis postea probare quod ille erat publicus excommunicatus, ibidem, numero 213 Limita tribus modis, vt n 214. & duobus seqq.

Testes possunt examinari post publicationem quādo agitur de probādo legitimam ætatem obtinentis, vel ingredientis religionē pro validitate

dicere contradicente, vel ingressus iam in primis articulis deductis, & probatis, ibid. num. 217

Testes si deposuerunt extra articulos super aliquibus dependentibus ab eis, tunc super eisdem de per se non, super quibus primi testes depositerunt, etiam post eorum publicationem possunt alij testes examinari, ibid. num. 218. Limita quando primi testes iurarunt dicere veritatem super articulis, & tota causa, nu. 219. Contra, nu. 220. Distingue vt num. 221

Testes possunt etiam post publicationem examinari, quando instantia est peremta, ibid. n. 222 Limita procedere, quando ex peremptione instantiæ oritur exceptio rei iudicatæ, vel litis pendentis, vt post quando instantia, vel propter ineptitudinem libelli, vel propter non contestationem litis, secus autem si peremta instantia non peruenit ad probationes, prout est instantia peremta ex lapsu triennij, nu. 223. Contra, quod etiam publicatio non obstet, quando instantia est peremta ex lapsu triennij, nu 224 Idem contra, quod publicatio obstet, quando instantia est peremta propter ineptitudinem libelli, d num 223. post med.

Testes possunt examinari post publicationem, quando præsumptus mandauit, ibid. nu 225. & Princeps cum hoc mandasse, quando rescribit contra ius non obstante. nu 226. & 229. Ampla 1. magis in Papa, num. 227. Ampla 2 in omni Principe non recognoscente superiorem, nu 228 Limita 1. procedere, quando Princeps hoc expresse mandauit, secus, nu. 246. Limita 2 quia testis examinatus post publicationem ex dispensatione Principis videtur suspectus nec iudex tenetur ei credere, nu 230

Testium examinatorum ad perpetuam rei memoriam facta publicatione non prohibentur alij testes examinari, ib. nu. 231. Contra, nu 232 Pro eo accurrit distingue, vt num. 233. Declara vt nu 234

Testes possunt examinari post publicationem, quando primæ attestationes publicatæ sunt deperditæ, ibi nu 235. Limita 1 hoc procedere, quando sunt deperditæ, vel a iudice, vel a notario, vel a parte aduersa, secus si perdantur per producentem volentem, quia tunc obstat publicatio, nisi probet, se sine culpa perdidisse primas attestationes, nu. 236. Limita procedere, quando attestationes sunt omnino deperditæ, secus quando aliquo modo potuissent apparere, nu 237. Limita tertio, quia in hoc multum iudicis arbitrio tribuitur, nu 238

Testes possunt post publicationem examinati ad declarandum primam dubiam depositionem, ibid. nu 239

De restitutione concedenda ad examinandum testes post publicationem remissiue, ib. nu. 240. & dixi infra, in verbo Restitutio.

Testes possunt post publicationem examinari, quando sic examinandi adest consuetudo, ibidem num 241. Licet alii contra, numero 242

Idem quando adest statutum, num 243

Testes possunt post publicationem examinari ab eo, qui fuit impeditus facto aduersarij, vel iudicis, ib num 244

Idem in eo qui dedicit testificata dolo partis aduersæ, ib nu 245

Idem quando iudex reuocauit publicationem, ib num 246

Idem in eo, qui obstitus fuit testificatorum dicitorum, ib. nu. 247

Testes possunt examinari post publicationem testium actoris a reo, qui vult probare suam exceptionem, ibid num. 248. Amplia 1. in actore, qui vult probare suam replicationem post publicationem testium rei, num. 249. Amplia secundo, multo magis in proba exceptionis peremtoriæ, num. 250. Limita quando quis vellet probare post publicationem exceptionem, directe contrariā intentionem actoris, quia tunc nō potest, n. 251.

Testes possunt post publicationem examinari in probatione absentiæ, ibidem, numero 252

Idem quando sententia est lata secundum consilium sapientis ib. n. 253

Testes excommunicati, vel alias inhabiles si sint examinati, & publicati, cessante excommunicatione, & inhabilitate possunt de nouo idem, & etiam alij examinari, ibidem, numero 254

Testes examinati post publicationem faciunt indicium, & præsumptionem, ibidem, num. 255 & 256. Vide propterea quæ sufficiunt ad defendendum iuramentum in supplementum.

Testes an, & quando possint examinari post conclusionem in causa, vide supra, in verbo Conclusio.

Testes irregulariter quando possint examinari post productionem, & probationes testium, vide infra, in verbo Productio.

Testes irregularitet non possunt examinari in causa appellationis post publicationem factam in prima instantia, n. 302. & 304. Licet alii contra, n 303. Ampla multo magis quando est appellatum ab interlocutoria, n. 305 Limita vt regula procedat de iure canonico, & secundum opinionem canonistarum, n. 306. Secus de iure ciuili, & secundum opinionem legistarum, n 307 Sed quod imo etiam de iure ciuili possint testes sic examinari in causa appellationis, tenent plures etiam in n. 308 Limita 2. vt eadem regula procedat in foro ecclesiastico & in terris ecclesiæ secus autem in foro Cæsaris, & in terris Imperij, n. 309. Sed an hæc limitatio vera sit & quando, vide in num 310. & seq. Limita 3 in articulo dependentibus a primis, super quibus possunt testes examinari in causa appellationis etiam quod sit facta publicatio in prima instantia, num. 314. Nisi forsan fuerint producti & iurauerint dicere veritatem, non solum super articulis, sed etiam super tota causa, num 315. Limita 4. super nouis articulis, super quibus etiam facta publicatione in prima instantia, possunt testes examinari in secunda, num. 316. quod intelligo quando articuli noui sunt dependentes a primis, secus si omnia noui, diuersi, & impertinentes, num. 317. Limita 5. vt in omni casu in quo testes admittuntur post publicationem in prima instantia, admittantur etiam in causa appellationis, numero 318. & econtra, numero 320. Limita sexto, quando non fuerunt testificata didicita, licet facta publicatio, num. 319 Limita septimo, in iudice examinante testes ex officio, numer. 321 Limita octauo, vt non facta publicatione in prima instantia possint testes examinari in causa appellationis, quod quando verum sit remissiue, numero 323

Testes non possunt examinari post publicationem etiam quod pars non dicierit testificata, dummodo publicatio fuerit facta parte contradicente, non contradicente, q. 74 n. 324

Contra quod sola publicatio, absque eo, quod fuerint didicita testificata non excludat testium examen, ib. n. 325

Pro concordia affertur prima distinctio quod sola publicatio non sufficit, nisi fuerint testificata didicita, quādo est fama vnica tantum testium productio, secus si fuerint factæ plures productiones, n 326

Sed contra hanc distinctionem, n. 327

Secunda affertur distinctio, quod sola publicatio non excludit testium examen, quando certum est testificata non fuisse didicita, secus autem si non est certum, & sumus in dubio, ib. num 328 & seqq. Vbi etiam quando dicatur certum esse non fuisse didicita testificata.

Sed contra hanc distinctionem, vide in num 331 & seqq.

Tertia est distinctio, quod de iure ciuili sola publicatio non excludit aliorum testium examen, nisi fuerint testificata didicita, quæ sententia est communis, & seq

Sed contra hanc distinctionem, vide in num 326

Quod dicendum? Dic quod solo publicatio non sufficit ad excludendum aliorum testium examen quando est eorum testificata non fuisse didicita ib n 337

Sed quid si sumus in dubio? vide in num 338. & seqq.

Testes post publicationē non possunt examinari super titulo, quando in primis articulis fuit articulata præscriptio longi temporis, ad quam requiritur titulus, ibidem, numero 342

Testes post publicationē, & præsertim in causa appellationis non possunt examinari super titulo habito a Suo, si in primo præscriptionis articulo fuit articulatum de titulo habito a Mevio, ib nu 343 Limita hoc procedere ex parte actoris, secus ex parte rei, qui cum possit vti contrarijs defensionibus, ideo post publicationem potest inducere testes super diuerso titulo deducto ante publicationem, num. 344

Testes post publicationem non possunt examinari super titulo, cum in primis articulis fuit deducta præscriptio, tam ex parte actoris, quam ex parte rei, n 345

Quid si in primis articulis fuit articulata præscriptio longissimi temporis? Vide infra, n. 346, & seqq.

Et quid si in primis articulis fuit simpliciter articulata præscriptio, nec dicitur præscriptione longissimi, longissimi temporis, &c. nu. 349. 350 & 351

Testes post publicationem non possunt examinari super præscriptione, quando in primis articulis fuit articulatum de titulo, ibid num. 352

Testes post publicationem non possunt examinari super possessione, quando in primis articulis fuit articulatum de præscriptione, &c. nu. 353 & econtra, n. 354

Testes post publicationem non possunt examinari super possessione, quando in primis articulis fuit articulatum de titulo habito a Mevio, ibidem, num 355

Testes post publicationem possunt examinari super titulo, quando in primis articulis fuit articulatum de possessione, ib n 356. Econtra, nu 357

Testes post publicationem possunt examinari, quando autē publicationem facta fuerunt nulliter, vel non rite, vel a iudice incompetenti, vel nullo examinati, ib n 358 Amplia primo vt multo magis possint repeti iidem testes, num. 359. Amplia etiam quod publicatio sit facta ad instantiam tam partis proferre volentis, num. 360 Limita primo, quando testium receptio effluxit, & ipsorum nulla, secus si ope exceptionis, n 361 Limita secundo, quando nullitas consistit in examine, vel tacitione iudicis nulli, ita quod nullitas respiciat nouum actum ordinatorium, sed etiam probationem influatque testium examen, alias secus, n. 362 & seq Limita 3 quando vitia publicationem pars dicitur ea ratione testificata, n. 364 contra, num 365

Sed quando testis dicitur non rite exceptus, & examinatus ib. nu 366

Testes possunt post publicationem examinari, si publicatio nulla sit, etiam quod interuenerit recepti, & examinati ib. nu. 367. Amplia & multo magis in eisdem testibus receptis, &c. 368. Ampla 2. etiam si interuenerit sententia, quod de iure canonico, n. 369. Limita 1. quando nouæ dicerentur testificata, nu. 370. Quid mihi ad contra, nu. 371. Limita 2. quando publicatio est facta ad instantiam eius, qui vult pro facere testes, n 372. Limita 3. quando publicatio est facta non solum verbaliter, seu etiam per testificatione nō tantum attentionum, n 373

Et quid si publicatio dicatur rite, & recte facta vel nullata, n 374

Testes possunt examinari post publicationem

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

indiscretam, & quæ isto casu dicatur publicatio indiscreta, ibid 375. Amplia 1. multo magis quando publicatio est facta parte inuita, & protestante, nu 376 & 378. Quamuis alii contra, nu 377. Limita 1 hanc primam amplationem, quando pars protestans instetisset pro publicatione nu 379. Limita 2 quando pars didicit testificata, nu. 380. Limita 3. quãdo ex causa iudex inuita parte testes publicasset, nu 381. Amplia 2 etiam in publicatione facta in cia. & absente parte, nedum inuita. nu. 382

Testes in causa matrimoniali possunt regulariter examinari post publicationem, ib. num. 383. Quamuis alii contra, num 384 Amplia primo, & multo magis, quando iudex procedit ex officio, nu. 385. Amplia secundo, etiam in causa matrimonii spiritualis, n 386. Contra, nu. 387. Limita primo, vt regula procedat quãdo testes producuntur pro matrimonio, secus si producantur contra matrimonium, nu 388. contra, nu 389. Distingue, & resolue, vt num 390 & seq Et quid si agatur de non contrahendo seu dissolvendo matrimonio, nu 393 & seqq Limita secundo in causis, in quibus sententia lata in causa matrimonii, non transit in iudicatum. nu 399 Limita tertio, quando testes producuntur super impedimento a vinculo matrimonii, nu 400 & seq. Vbi ponitur exemplum huius limitationis. Limita quarto, quãdo agitur de impugnando processum factum in causa matrimonii, num 401. & seq Limita quinto, in quibus, num 402. Limita sexto quando agitur de periculo animæ num. 404 Limita septimo, vt talis examinatio non fiat sine causa & absque causæ cognitione, numer 405 Limita octauo, dummodo pro de censuitet testes non subornatos, num. ex 406

Testes in criminalibus regulariter possunt etiam post publicationem examinari, q 70 nu 407. Amplia primo, vt possint etiam idem testes examinati repeti, nu. 408 Amplia secundo, & multo magis in crimine hæresis, nu 409. Limita amplationem, vt numer 410. Amplia tertio, in crimine falsi, numer. 411 Amplia quarto, & multo magis quando iudex procedit ex officio, & per inquisitionem sine accusatore, num. 412 Amplia quinto, etiam in iudice procedente ad instantiam promotoris inquisitionis, a Iudice vel a Principe deputato, prout sunt fiscales, nu. 413. Amplia sexto, vt ex officio iudex possit producere testes post publicationem non solum in processu inquisitionis, sed etiam in processu accusationis, licet id non possit ad instantiam partis, num 414. contra, num 415 & seqq. Resolue, vt nu 418 Amplia septimo, vt multo magis ex officio iudicis possint testes examinari priusquam constet de delicto nec ne, nu 419 Limita amplationem, vt non procedat de consuetudine, nu 423 Sed quid si testes ad defensam examinentur ad partis instantiam? n. num. 420. & seqq. Limita primo negatiuam, quando testes a rei offensam examinantur ad instantiam partis, quia hoc non potest fieri post publicationem, nu. 424. Quæ limitæ quando testes recipiuntur super certis articulis & capitulis, secus si super diuersis & nouis, num. 425. Limita secundo, quãdo iudex procedit existente aliquo promotore vel instigatore, non a iudice deputato sed a parte: quia tunc non potest testes post publicationem examinare, num. 426. Declara hanc secundam limitationem duobus modis, vt in nu 427. & seq. Limita tertio, quia iudex non potest in criminalibus examinare testes post publicationem, nisi certus sit nullam adesse subornationem, & nisi etiam concurrat iusta, & magna causa, num. 429 Contra, num 430

Testes ad hoc, vt possint post publicationem, & dicta testificata examinari, an & quando concedatur restitutio in integrum, vide infra, in verbo, Restitutio.

Q

Querelantis testimonium, an & quantam faciat fidem contra querelatum, dixi supra versic. Actusator.

R

RATIO.

Testis sine ratione, & causa scientiæ deponens non probat regulariter, q. 70. nu 1. & num 3

Testis quando est interrogatus de ratione, illam omnino reddere tenetur, alias non probat, ib. num 4

Testis dicitur interrogatus de ratione, vbicunque examinator ipse dicit, Quid scis? ibidem num 5

Testis deponens super iis, quæ sunt iuris, & quæ iudicio intellectus percipiuntur tenetur & non interrogatus reddere rationem dicti sui, ib. nu. 6. fallit in iis, quæ modico discursu intellectus percipiuntur, n. 7

Testis deponens sine causa scientiæ, & ratione, nec etiam facti præsumtionem, aut indicium ib. n 8 & seq.

Testis sine ratione, & causa scientiæ deponens dicitur deponere tanquam pecus, ibidem, num 9

Patria sunt rationem non reddere, vel illam reddere. & non bonam. ib n 10

Ratio autem bona dicitur ea, quæ est congrua, concludens, necessaria, generalis, vera, & manifesta. ib n 10

Indicis alterius remissius est, quando debeat exercere officium reddenti bonam rationem, ib. num. 11

Ratio ampliat, & restringit, iustificat, & destruit dictum testis, ib. n 12

Testis deponitur sine ratione est ipso iure nulla, ib nu 13

Testis sine ratione, & caus. scientiæ deponens non probat in criminalibus, ibi num 14 Amplia 1. non solum si agitur de condemnando, sed etiam de absoluendo, nu 15 Amplia 2 etiã quod agatur de pœna pecuniaria, n 16. Contra, nu 17 Amplia 3. & multo magis quando testis deponit de particulari persona delinquentis. num 18

Testibus sine ratione deponentibus minus creditur, quam deponentibus cum ratione, ibidem, numer 19 & seq. Vbi amplatur, quod testis sine ratione nullam fidem tollit testi deponenti cum ratione, nec impedit quin pars deferatur iuramentum in supplementum

Testis non reddes rationem etiam quod non fit interrogatus, non dicitur omni exceptione maior. Ideo ex tali depositione non defertur iuramentum in supplementum, ib. n. 21. Licet contra num 22

Testis deponens super negatiua etiam nõ interrogatus, debet reddere causam scientiæ, ib. n. 23. Fallit quando deponeret super negatiua coartata num 26

Et quid si teste deponente [illegible] non esse culpabilem, ib. n 24 [illegible]

Statutum, vel consuetudo [illegible] quo casu creditur testi deponenti sine ratione, vel cum mala ratione, an valeat ibi num. 27. & seq & econtra, quid operetur statutum volens non valere depositionem testis sine causa scientiæ num 28

Testis sine ratione non probat siue deponat ad obligandum, siue ad condemnãdum, siue ad liberandum, & siue etiam ad absoluendum, ibid. num. 33

Testis etiam non interrogatus tenetur reddere rationem in iis, quæ sunt difficilis probationis ibid. num 34

Testis non tenetur reddere rationem in iis, quæ non possunt sciri, nisi præsumptiue, ibidem, num. 35

Iudex habens liberum arbitrium procedendi de iure, & de facto, non potest credere testi sine ratione deponenti in casu, in quo illam reddere tenetur, q 76 n. 6 & quid in arbitrio, vel arbitratore, nu. n. 37

Testis tenetur reddere rationem etiam non interrogatus, quando agitur de probatione instrumenti, ib. n. 38

Et idem in omnibus testibus reprobatoriis, ib. num 39

Testis dolose tacens rationem, vel eam reddens. sed non bonam punitur de falso, ib num. 40. fallit in rusticis, & simplicibus personis, numero 41

Testis non examinatus super interrogatorio sibi data parte super causa scientiæ, nihil probat, ib. num 42

Et idem quando testis expresse iurauit dicere sine interrogatus fuerit de causa, siue non, num 43

Testis etiam non interrogatus tenetur reddere rationem, quando deponit super aliquo a quiuoco, vel quod potest pluribus modis sciri & intelligi, ib. nu. 44

Testis etiam non interrogatus tenetur reddere rationem, quando deponit super qualitate personarum, ib. n. 45

Idem quando deponit aliquem esse Dominum alicuius rei, ib. n 46

Idem quando deponit super fama, bona fama, vel infamia, ib. n. 48. contra, n 49. Declara, vt nu 50. & 51

Idem in testibus deponentibus super notorio, ib. nu. 52

Idem in testibus deponentibus super interesse, ib. num. 53

Idem in testibus deponentibus super consuetudine, ibidem, numero 54. Declara, vt num 55

Idem in testibus deponentibus super mutuo, ibid num. 56. Contra, num. 57. Resolue, vt num 58

Idem in testibus deponentibus super ebrietate, & fauore, ib. n 59

Idem in testibus deponentibus super adulterio, ib. num. 60

Idem in testibus deponentibus super amicitia, vel inimicitia, ib. n 61

Idem in testibus deponentibus super valore, & æstimatione rei, ib nu. 62. Limita, vt num. 63 & seqq

Idem in testibus deponentibus super præscriptione, ib n. 66

Idem in testibus deponentibus super miraculis ib. num. 67

Idem in testibus deponentibus super diligentia, vel negligentia, ib. n. 68

Idem in testibus deponentibus, quod quis est homo iracundus, ib. n. 69

Idem in testibus deponentibus de doctrina alicuius, ib n. 70

Idem in testibus deponentibus super iurisdictione, territorio, iure decimandi, & similibus, ib. n. 71. Declara, vt nu. 72

Idem in probatione clericatus, ibidem, numero 73

Idem in probatione turbationis possessionis, ib. num. 74

Idem in probatione stipulationis, ibidem, numero 75

Idem in teste deponente super obligatione, & hypotheca, ib. n. 76

Idem in teste deponente quod quisfit vagabundus, ib. n 77

Idem in teste deponente super re feudali, ibid. num. 78

Idem in teste deponente super comparatione literarum ib n. 79.

Idem in teste deponente super tenore instrumenti deperditi, ib. n 80

Idem in teste deponente super vi illata, ibidem, num. 81

Idem in teste deponente super deterioratione alicuius rei, ib nu. 82

Idem in teste deponente super morte alicuius, ib nu 83

Idem in probatione ætatis, ibidem, numero 84

Idem in testibus deponentibus super habitatione, ib n 85

Idem in testibus deponentibus super confinibus, ib nu. 86 & seq.

Idem

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

Idem in probatione consanguinitatis, ibidem, num 88

Idem in probatione doli, ib. nu. 89

Idem in probatione hæresis, ib. n. 90

Testis non interrogatus de ratione, & causa scientiæ, non tenetur illam reddere, quæ. 70. num. 91. Declara pluribus modis remittitur, num. 92

Testis nõ tenetur reddere rationem, & causam scientiæ in iis, quæ sunt facti, & quæ sensu corporeo percipiuntur n. 93

Et quid si deponat super re, quę & sensu corporis, & iudicio intellectus percipitur, ibidem, num 94

Testis depositio adminiculata valet etiam sine redditione causæ scientiæ, ib. n. 95

Testis, qui semel reddit rationem, non tenetur amplius illam reddere, etiam quod de ea fuerit interrogatus. ib. n. 96

Sicut nec etiam reddere tenetur rationem rationis n. 97

Testis qui se [illegible] bonam rationem reddidit, si postea [illegible] bonam rationem, [illegible] n. 98. & seqq.

Testis [illegible] & causa scientiæ probata [illegible]

Petit [illegible] in communi relatione reddere [illegible] ib n 102. contra, n 103 Declara, [illegible]

Testes deponentes super verbis artificiatis, vt puta super [illegible] tonibus, vel super [illegible] pretiis, eorum dicti rationem reddere tenentur ib. nu 106

Testes deponẽtes super delicto, & maleficio, super percussione, aut vulnere, non tenẽtur reddere dicti rationem reddere. ib. n. 106. Declara, vt n. 107

Testis qui deponit per verba, verum esse, non tenetur sui dicti reddere rationem, secus si deponit per verba se scire, quod quando verum fit. ib. n. 108. & seqq.

Testis non tenetur reddere sui dicti rationem, quam totiam per sensum corporeum reddere nequit, vt puta si deponat quod hodie pluit, mense, ib n 112

Testis non tenetur reddere rationem dicti sui, quando deponit super numeratione pecuniæ ib. nu. 113

Item nec tenetur reddere rationem, quando deponit super solutione, ib. n. 114

Item nec quando deponit super actu, vel contractu, ib. n. 115

Item nec quando super colore deponit, ibidem, num. 116

Item nec quando deponit quod quis cantet alte, vel basse, bene, vel male, ib n. 117

Item nec quando super odore, vel amaritudine rei deponit, ib n 118

Item nec quando deponit super milite, vel duritie, ib n 119

Item nec quando deponit super bono, vel fetido odore, ib. n. 120

Testis deponens super possessione, vel detentione rei, an, & quando rationem, & causam scientiæ reddere debeat, q. 70. n. 121. & seqq.

Testis debet dicti sui rationem per sensum corporeum reddere, alias non est bona, ibidem, num 127

Imo tu debet reddere ratione per illum sensum, quo percipitur illa res, super qua deponit, & ratio reddita per alium sensum, non est bona ib. nu. 128

Ratio testis per visum, vel per tactum videtur generalis ad omnes sensus, ib n. 129. & 133 Vbi de magis communi, contra, n. 130. Distingue, vt n 132 133 & 134

Testis in probatione promissionis, vel stipulationis, si deponat per sensum visus, dicitur bonam rationem reddere, ib. n. 133. & n. 138. contra, n. 136. Distingue vt n. 137. & seqq.

Testis deponens de re perceptibili per sensum visus & auditus simul, quando sui dicti rationem reddere debeat, ibidem, num. 133. 135 & seqq.

Testis dicens se audiuisse, quod Titius ingressus est talem domum, dicitur bonam reddere rationem, ib n 141

Testis dicens, scio quia percepi sensu corporis, non dicitur bonam reddere rationem, ib. nu. 142, contra, n. 143

Ratio testis eadem cum dicto non est bona, ib. num 144

Ideo non probat testis dicens, Scio, quia Scio, ib. nu. 145

Prout nec etiam probat testis dicens, Scio quoniam ita est, ib. nu 146

Ratio testis sufficit, quod concludat, vel probabiliter, vt in pluribus, & frequenter, & a communibus accidentibus, vel iuris præsumtione, ib. n. 147. Declara, vt n 148

Ratio reddenda per testem sufficit quod implicite reddatur, licet non explicite, ib. n 149

Item sufficit, quod reddatur naturaliter, & grosso modo ib n 150

In testimonio confitentiali non est necesse dare rationem per sensum corporis, quæstio. 70. num. 151

Testis si dicat Scio, quia fui præsens, dicitur bonam reddere rationem, etiam quod non dicat se vidisse. ib. n 152 Licet alii contra, n. 153 Limita 1. quando testis deponit de sua præsentia, secus si deponat de præsentia alterius, n 155. Limita 2. quando agitur de probando aliquem confessisse, n. 156. Limita 3. in statutis, legibus testamentis, & contractibus requirentibus aliquem præsentem, nam tunc requiritur etiam quod fuerit intelligens. nu 157. Limita 4 dummodo testis dicat vera esse quia interfui, secus si dicat interfui, & non dicat vera esse n. 158

Testis aliquid asserit ue deponens, dicendo puta, aliquid factum, vel dictum præsumitur fuisse præsens, & probat etiam quod non dixerit se præsentem, ib. n. 154

Ratio reddi potest per testem, secundem decem prædicamenta, de quibus remittitur, ibidem, num. 159

Ratio reddi potest per testem per quatuor causas. nempe materialem, formalem, efficientem, & finalem, ib. n 160

Non est bona ratio testis dicentis, Scio quoniam nullus dubitat, vel Scio quoniam sic omnes dicunt, ib nu 161

Nec etiam est bona ratio testis dicentis, Scio quoniam certus sum, ib. n 162

Testes aliqui affirmant eo quia sic dicit reperitur in libro memoriali, optime probat, ibidem, num. 163

Testis reddendo rationem, quia vicinus, vel consanguineus, an, & quãdo dicatur bonam rationem reducere, vide infra, in verbo Vicinus.

REFERENS SE AD PRIMUM EXAMEN.

Testis secundo loco examinatus potest se referre ad primum examen. q 66 n 39

Et si in lex nolit hanc responsionẽ recipere, potest testis dicere, legatus meum primum examen, & postea respondebo, ib n 40

Et si illud nec lex nolit legere primum examen, poterit testis protestari, vt ib. n 41

Et licet contra [illegible] taks responsio testis [illegible] non debeat per [illegible] admitti [illegible] relati. ib num 42. Præcedens tamen opinio, & verior, & communior est, nu. 43

Testis potest petere sibi legi suum primum examen, etiam quod non sit publicatum, ibidem num. 44

Testis se referre potest ad primum examen etiam quod illud fuerit nullum, ib. 45. Licet alii contra, nu. 46. Declara hanc conclusionem duobus modis, vt n. 47. & seq.

Testis responsio relativa ad primum examen, an sit admittenda, vel non, iudicis arbitrio reimquirur, ib. n. 46 & 50

Testis non potest se referre ad primum examen, quando repetitur pro declaratione primi dicti debui, ib. n 51

Testes in criminalibus ad primum examen se referre non possunt, ib. n. 52

Testis examinatus coram arbitro, si repetatur coram iudice ordinario non potest se referre ad primum examen relatum, ib n. 53

Testis examinatus in iudicio summario, si repetatur in plenario, non potest se referre ad primum examen, ib n 54

Testis si sit alias persona suspecta ad primum examen se referre nequit, nec etiam petere illud sibi exhiberi, & legi, ib. n 55

RELIGIOSVS.

Religiosi & sacerdotes in quibus casib testimonium ferre possint, & quantam faciãt fidem, dixi supra, versic. clericus, & dicam infra, versic. vniuersitatis testes.

REMISSORIA.

Regula 1 sit, quod in eiu. libus concedenda est remissoria, pro examinandis testibus absentibus, & extra prouinciam existentibus, q 77. num. 2

Amplia 1. vt etiam sit concedẽda remissoria pro examinãdis testibus absentibus, & intra prouinciam existentibus, ib. n 3

Amplia 2. vt a denegata remissoria detur appellatio, ibid num 4

Amplia 3. vt multo magis concedatur remissoria ad examinandos testes senes, valetudinarios, impeditos, egregias personas, & alios de quibus, ibid num 5

Amplia 4. & multo magis de consensu partium, ibid num. 6

Amplia 5. multo magis stante paupertate productoris. ib. num 7

Amplia 6. ad comprobationem instrumentorum actis producti, & inspecti non instrumentati in partibus existentis, vt videatur fieri ad hoc, si prober, vel non. ib n 8

Amplia 7. vt detur remissoria ad probandum instrumentum. ib. n 9

Amplia 8 vt detur remissoria ad faciendam probationem partium per testes, & partium per instrumenta. ib. nu 10

Amplia 9 ad examinandum testes super recognitione instrumentorum & sigillorum. ib n. 11

Amplia 10 etiam in causis feudalibus, ibidem, num 14

Amplia 11 etiam in causa criminali, q 77. nu 15. Declara, vt n. 16 & 17

Amplia 12 etiam ad probandum appellationem q 77. n. 18 Declara vt n. 19

Amplia 13 vt remissoria concedatur etiam ad probandum nullitatem sententiæ, ibidem, num. 20

Amplia 14. in pluribus aliis casibus de quibus remittitur, ibid nu 21

Limita 1. vt non concedatur remissoria pro extrahendis instrumentis, ib n 22

Limita 2. vt non detur remissoria ad probandum ea quæ cõstant per scripturam, vel per instrumenta, ib. nu 23

Limita 3. vt remissoria concedatur si petatur ex aliqua iusta & rationabili causa, secus si per calumniam, ib. nu 24 & propterea non conceditur remissoria in patria distante, quando sumus non exituri a ea nisi [illegible] autem, & ea iusta suspicio, arbitrio remittitur, num 24

Limita 4. quando testes sunt suspecti de subornatione, dubitatq; iudex de hac delinquentia, ib. n 26. Vide quando sunt de aliquo loco, in quo fide testes deierare consueuerunt n 26 In isto casu remissoria non conceditur etiam in notariat Ecclesiæ, n 27. Sustinuit hanc limitationem duobus modis. Primo, quando examinãtur testes ad defensam, n. 29. Secundo, quando examinandi sunt personæ egregiæ, senes, valetudinarii, & impotentes, num 29

Limita 5. vt remissoria semel concessa non iteretur concedenda ibidem num 30 Amplia 1. hanc limitationem etiam quod non valeat probatio facta per remissoriam, nu. n. 31. Amplia 2. etiam quod primæ literæ remissoriales [illegible] n. 32. Amplia etiam quod petens [illegible] attendis, & [illegible] Amplia quarto, etiam quod [illegible] nullitatis petatur ad [illegible] iam examinatos, si [illegible] runt [illegible] producentem [illegible]

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Sublimita primo, nanc quintam limitatio-
nem cessare calumnia, vtputa quando is,
qui fecit calumniam, fuit impeditus exa-
minare facile testium artes, vel iudicis,
numer 35. Sublimita secundo, quando pars
aduersa cauit aliam remissoriam. num. 36
Sublimita tertio, quando causa est diuersa,
numer 37. Sublimita quarto, quando intes-
tant possessorium quod est in ventre petito-
ris. num 38
Limita 1. quando petens remissoriam fuit negli-
gens in [illegible] testes existentes in loco
[illegible] semel nec data in
[illegible] partionis [illegible] pas
[illegible] Sublimitationem [illegible] bus se-
[illegible], nu 42. Sublimita se-
[illegible] cessat praedictio calumniæ,
[illegible] loci contestando suadet non
[illegible] num 43
[illegible] remissoria ante litem
[illegible] nu 44
[illegible] semel [illegible] post ferua
[illegible] ad are euiandam, ibidem nu-
[illegible] rem [illegible] probandi,
[illegible] ibidem,
[illegible] quando petitur remissoria post rem
[illegible] catam. ibid nu 48
Limita 1. quando petitur remissoria in tertia in-
stantia, ibid nu 49
Limita 2. quia hæc remissoria an in concedenda
di, vel deneganda iudicis arbitrio remittitur
[illegible] nu 50 & 51. vbi tam in ciuilibus quam
[illegible] cr[illegible]bus, contra, n 52. & 53 Distingue,
[illegible] num 54
Limita 3. in causa ciuili ardua, num 55 & quæ
[illegible] causa ardua, num 56. Sublimita quando
necessitas vrgeret, & quando veritas aliter ha-
beri non posset, nu 56
Limita 4. quando agitur de leui præiudicio, ibi-
[illegible] num
Limita 5. in [illegible] facti possessorii, ibid nu 59.
[illegible]
Limita 6. in causis spolii ib nu 61
Limita 7. in causis beneficiarijs, ibidem,
num 62
Limita 8. quando petitur remissoria ad pro-
bandum exceptiones dilatorias, aliasque
modi lenta ex principali causa, ibidem, nu-
mero 63
Limita 9. quando petitur remissoria pro repel-
lendis testibus ex aduerso productis, & in pro-
[illegible] examinandis testibus reprobationis, ibi n. 64.
Sed [illegible] quando vera sit, & quando
non, nu 65 & seq
[illegible] in causa restitutionis in integrum.
[illegible] num 69
[illegible] quando aliis casibus, de quibus re-
[illegible] ibid nu 70
Remissoria sit quoque in criminalibus remissoria nō
[illegible] ibidem num 71 licet aliqui con-
[illegible] num 72
Ampliat 1. vt contraria consuetudo non valeat,
ibid num 73 Contra, nu 74
Ampliat 2. vt necessitas detur remissoria pro repe-
rendis testibus pro Curiæ informatione exa-
minandis, ibid nu 75
Ampliat 3. in causa attentatorum, sed hæc am-
[illegible] quando vera sit, & quando non, vide
[illegible] num 76 & seq.
Ampliat 4. vt [illegible] remissoria concordatur ad pro-
[illegible] vtrumque [illegible] dum si mora iam detur
[illegible] ibidem
[illegible] consulta criminalis partis, & quando
[illegible] ta pars petere [illegible]
[illegible]

veritas occultetur arbitrio iudicis, nu. 95. Dic
quod prima opinio relictis aliis est verior &
magis communis, nu. 96 & seq. Declara ta-
men, vt fiducia in criminalibus remissoria nō
concedatur, nisi ex magna, & necessaria caus-
sa n. 98
Limita 3. vt remissoria detur pro examinandis
testibus in dignitate constitutis, ibidem, nu-
mero 100
Limita 4. vt concedatur remissoria pro exami-
nandis senibus vt decumbentibus, aut alias impe-
ditis, ibid. num. 101
Limita 5. in Papa, aut Principe, qui etiam in cri-
minalibus possunt remissoriam concedere,
ibid nu 102
Limita 6. quando examinandi sunt testes, qui
non habent totum accessum ad locum iudicis
ibid num 103
Limita 7. ad defensionem reinquisiti, ibidem,
nu 104. etiam quod adsit timor subornationis
num 105
Limita 8. quando de crimine agitur per viam
exceptionis, ibidem, numer 106. Etidem
quando de crimine agitur ciuiliter, nu-
mero 107.
Limita 9. in causa hæresis, ibidem, nume-
ro 108
Limita 10. quando remissoria petitur ad exa-
men in fisci, & non accusatoris nu. 109 Decla-
ratur num 110
Limita 11. in delictis occultis difficilis probatio-
nis, & in quibus veritas aliter haberi non po-
[illegible] num 111
Limita 12. Quando petitur remissoria pro [illegible]
bandum [illegible] dum [illegible] de-
[illegible] contra, num 113
Limita 13. Quando [illegible] notarius, vel
communis [illegible] num 114
Citatio regulariter requiritur in concedenda re-
missoria, sed [illegible] Ampliat. [illegible]
fit facienda coram iudice competenti, &
formata, & aliquando concedatur, [illegible]
phat. vt vetula citatione non [illegible]
sed debeat citi personaliter, & quando [illegible]
cordandum in remissoria, de loco [illegible]
Ampliat 3. vt detur etiam in causa pa[illegible]
Ampliat 4. vt detur citatio pars ad videndum
litem [illegible] audiendum interrogatoria, & alia,
prout in num 117
Ampliat 5. vt citatio requiratur etiam in loco de-
stinato ab [illegible], numer 120. Ampliat 6. vt
transmissa remissoria, a delegato detur
pars ad videndum aperiri dicta testium, nu-
mero 121
Causæ cognitio requiritur in concedenda re-
missoria ibidem 122
Iudex delegatus, quem committitur, [illegible]
[illegible] examen potest suspectus allegari, ibi-
nu 123 Ampliat. vt nu 124
Remissoria conceditur expensis illam petentis,
ibid nu 125
Testium examen & iuramentorum exceptio re-
cipitur non potest repetiri non habens ma-
[illegible]fictionem, nisi [illegible] cho[illegible]po-
cedere quando [illegible] examen
[illegible] receptio
fecus si [illegible]
depositorum, ubique receptionem iuramento-
rum, nu 127. & 129. contra, nu 128 Limita 2.
Quando examen committitur in territorio
suspecto iudici committitur [illegible] post
committi notario, vel [illegible]
dictionem n. 130 Limita 3. de iure canonico,
nu. 131 contra, nu 132. Limita 4. de consensu
partium, num 133
Terminus seu dilatio ad recipiendum, & perfi-
ciendum examen regulariter solet praefigi in
concessione remissoriæ, ibidem, numero
134. Ampliat 1. quia eius dilatio cum arbitrio
[illegible] Ampliat 2. quia [illegible] die
[illegible] testationis litterarum remissorialium, &
[illegible] ea ad præfinitandum tempus [illegible]
[illegible] ea, numero 135. Ampliat 3.
quia si [illegible] dilatio [illegible]
[illegible], numero 136. Am-
[illegible] possit [illegible]
[illegible]

semel, & pluries, num. 140. Limita quia et-
iam post dilationem, & terminum possunt
examinati testes, qui iurarunt in termino.
num 141
Articuli super quibus sunt examinandi testes,
dandi sunt coram iudice remittente, ibidem,
num 142
Depositiones testium examinatorum a iudice
delegato sunt transmittendæ sigillatæ iudici
deleganti, num 143. non tamen dicta testium
[illegible]antur, si iudex eas mittat non clausas, &
quid si pars eas aperiat, n. 144
Arbitri non possunt concedere litteras remisso-
riales, ib n. 145. licet contra, nu 146. Limita 1.
de consensu partium, n 147 Limita 2. in ar-
bitro [illegible] n. 148
Remissoria an possit concedi a delegato, sicut
conceditur ab ordinario, ibidem, nume-
ro 149
Delegatus cui remissa est testium examinatio
regulariter non potest alterum in eius lo-
subdelegare, ib n 150 Ampliat. etiam in de-
legato a Papa, nu 151. Ampliat 2. & multo ma
gis in criminalibus, n. 152. Limita 1. regulam
procedere, quando committitur examen ab
eo, vtputa ex sequutori in examine testium,
cum tam per iudicem remittentem fuerint
recepta iuramenta, dataque & admissa interro-
gatoria, secus, si fuerit commissa testium
examinatio alicui, non vt simplici ex sequu-
tori, sed vt iudici, quia tunc potest aliam sub-
delegare, sed quando hæc limitatio vera sit, &
de materia, nu 153. & seqq Limita 2. de con-
sensu partium, n. 158. contra, nu 159 concor-
dia, vt nu 160 & an sufficiat consensus tacitus,
& qualis [illegible]ratio, nu 161. contra, nu 162 resolue,
vt nu 163. Limita 3. de stylo sacri Palatii,
num 164
Delegatus cui remissa est testium examinatio
[illegible] aut alio modo eius nullatenus
[illegible] potestas examinandi testes transi
[illegible] in successorem, ib n 165
[illegible] testium examinatio
[illegible] recipere super [illegible]
[illegible] quam per testes
[illegible] confessiones, [illegible] positionum
& [illegible], nu 167 & seq.
Delegatus cui remissa est testium examinatio
[illegible] testes ad se examinandum compel-
[illegible], ib n 169
Remissoria an possit per partes [illegible] ibid.
num 172
Remissoria, & illius tenor non probandi con-
[illegible] pendente, an possit aliquid innovari,
ib n 173
Forma [illegible] tiarum remissorialium, ibidem, nu-
mero 174

RENVNTIATIO.

Testes an, & quando possint examinari, post-
quam partes renuntiarunt probationi, &
productioni testium videm seq. vers.
Regula sit quod testes non possunt examinari
post iam partes renuntiasse probationi,
& productioni testium, q 70 nu 175 licet alii
contra, n. 176
Ampliat 1. multo magis quando est specialiter
renuntiatum productioni testium super cer-
to articulo, qua tunc recipitur in causa ap-
pellationis possunt testes super illo articulo
examinari, ib. n. m. 177. licet contra in causa
appellationis, n 178
Ampliat 2. quia talis renuntiatio trahitur etiam
ad causam appellationis, ib. nu 179. contra,
num 180 Distingue de generali & speciali re-
nuntiatione, numer. 181 & quando dicatur
in propositis specialis renuntiatio, num 182.
& quando renuntiatio est facta in vim pacti, &
non in modum actorum, num 183 Et quid
si super novis capitulis, numero 184. & se-
quentib
Ampliat 3. etiam quod renuntians ante renun
tiationem nullos produxerit testes, ibidem,
num 185
Limita 1. regulā procedere quoad articulos an-
tiquos,

etiam productos, secus super articulos
nouos & producendos, ibi. num. 188. licet alii
contra, num 189
Limita 2. in causa criminali, ib n. 190
Limita 3. in causa matrimoniali, ib. n. 191
Limita 4. quia renuntiatio vnius partis non præ-
iudicat alteri, ib n. 192
Limita 5. in renuntiatione facta absente parte,
ibid num 193
Limita 6. ex iusta causa iudicis arbitrio, ibidem,
num. 194
Limita 7. quia potest iudex in integrum testi-
tuere aduersus hanc testitutionem, ibidem,
num. 195
Limita 8. ad probandum exceptiones oppositas
per renuntiantem, ib. n 196
Limita 9. super articulis indirecte contrariis, ibi.
num 197
Limita 10. quoad testes quos renuntians igno-
rabat se posse producere tempore renuntia-
tionis, ibid num. 198
Limita 11. in renuntiatione non iurata, ibidem,
num. 199
Limita 12. quoad productionem instrumento-
rum & testium simul, nu 300 & multo magis
quoad productionem instrumentorum so-
lum num. 301

REPETITIO.

Testes regulariter post factam publicationem
attestationum ad partis instantiam repeti nō
possunt, q 66 n 257
Testes ad partes instantiam non possunt repeti
etiam ad effectum declarandi eorum dubiam
depositionem ibi n 256 contra n. 257
Testis sicut pars producentis obscure deposuit, nō
potest amplius repeti ad declarandum obscu-
rum depositionem, q 66. n. 258
Testis etiam ad partis instantiam interrogantis
per iudicem in iudicijs summarijs, ibidem,
num 259
Testis etiam ex interuallo potest ire ad iudicem
ad effectum declarandi suam dubiam depo-
sitionem, quod quando verum sit, ibi. n. 260
& seq.
Testes ex iudicis officio possunt repeti ad decla-
randum eorum dubiam depositionem, ibi. n.
262. & num. 264
Testes possunt repeti etiam ad partis instantiam
ad declarandum dubiam depositionem, quā-
do sic iudici visum fuerit ex aliqua iusta, & ra-
tionabili causa, ib. n 263
Testes ad hoc, vt possint iudicis officio repeti ad
declarandum eorum dubium dictum qualis
esse debeat dubietas, & ambiguitas, num 265.
& seq.
Testis potest repeti ad declarandum obscuram
depositionem, quando talis obscuritas pro-
cessit culpa examinantis, secus si culpa partis,
ibid num. 267
Testis licet possit repeti ad declarandam suam
dubiam depositionem, non potest tamen sub
praetextu talis declarationis aliquid addere,
vel minuere primæ depositioni, ib n. 268. con-
tra num 269
Testis repetitus non permittitur, quando non
[illegible]consonat, ib n. 270
Testis repetitio non admittitur, quando decla-
[illegible] non releuat producentem, ib n. 271
Testes licet possint repeti iudicis officio ad de-
clarandum eorum dubiam depositionem, nō
tamen cogitur iudex facere talem depositio-
nem si nouit vult, ibidem, numer 273 contra,
num 274
Testis qui semel repetitus suam dubiam depo-
sitionem declarauit, non est amplius inter-
rogandus, vt illam iterum declaret, ibidem,
num 275
Testes possunt repeti, vt eorum dicti rationem
reddant, quam in prima depositione non red-
diderunt, ibidem, num. 276. Sed an isto ca-
su concedatur repetitio ex officio iudicis tan-
tum, an vero etiam ad instantiam partis, nu.
277 & seq.
Testes possunt repeti etiam ad instantiam partis,
quando non fuerunt bene examinati, & in-
terrogati dolo, & negligentia examinantis,
vt perfecte examinentur, & interrogentur

etiam publicatione attestationum, ibidem,
num 283
Verum facta publicatione sola examinantis ne-
gligentia non sufficit, sed requiritur etiam dolus,
ante vero publicationem sufficit sola ne-
gligentia, num. 281
Et in dubio testis non bene examinatus præsu-
mitur examinantis dolo & negligentiæ non
bene examinatus, ibi n. 282
Testis non bene examinatus debet iterum repe-
ti, etiam quod nulla sint data capitula, quia
adhuc debet examinari super tota causa, ibi.
num. 283
Testis non bene examinatus super interrogato-
riis partis potest repeti, vt iterum bene inter-
rogetur, ib n 284 & 285
Testis qui super vno capitulo fuit interrogatus,
& respondit sed non plene, amplius non po-
test repeti, ib. nu 286 Quod intelige quando
non plene respondet super substantialibus,
secus si non bene euacuat substantialia, nam
tunc adhuc potest repeti n 287. & seq
Testes quos [illegible] nō sunt interrogati super omni-
bus capitulis de contentis partis, vel culpa par-
tis, tunc non possunt amplius repeti, sub præ-
textu quod non fuerint bene examinati, ibid.
num. 290
Testes non examinati super capitulis, quæ iudex
reiecit tanquam impertinentia, non possunt
amplius repeti, sub praetextu quod non fue-
rint per se fuit examinati, ib. n. 291. Declara, vt
num 293
Testes possunt repeti ex noua superuenīēte no-
titia & ex meliori forte recordatione, ibidem,
num 294
Testes possunt repeti quando attestationes sunt
deperditæ, ibidem, num 295. Declara, vt
num. 296
Testes examinati in vna causa possunt repe-
ti in alia inter diuersas personas, ibidem nu-
mero 297
Testes possunt quandocunque repeti de consen-
su partium, ib. n 298
Testes examinati iudicio summario, possunt
quandocunque repeti in plenario, ib. n 299
Testes examinati coram arbitro possunt repeti
coram ordinario, ib. n 300
Testes examinati in vno iudicio ad vnum finem
non prohibentur repeti in alio ad alium finē,
ibid. num 301
Testes examinati in iudicio ciuili possunt repeti
in criminali, ib. n 302
Testes nulliter examinati possunt repeti, vt vali-
de deponant, ib. n. 303
Et isto casu possunt etiā alii testes de nouo exa-
minari, num. 304
Etiam quod testes sint rite examinati, sed publi-
catio nulliter facta sit, n 305
Testes possunt repeti ad confirmandum primū
dictum, & sic quando in repetitione nil depo-
nunt, ibid. num. 306
Testes examinati super vno capitulo non prohi
bentur repeti in alio, ib. n. 307
Testes an & quando possint repeti ante publica-
tionem attestationum, ibid. num. 308. vbi re-
[illegible]ffitus
Testes in criminalibus etiam post publicationē
possunt repeti ex officio iudicis per inquisitio-
nem procedentis, secus si ad partis instantiam.
Et quid si ad instantiam promotoris, & quid
si ex officio, & ad partis querelam simul, ibid.
num 309
Testes examinati informiter pro informatione
curiæ possunt etiam facta publicatione repeti
parte citata pro confirmatione primæ deposi-
tionis, ibi. nu 310. & seq. vbi respondetur con-
trariis.
Testes ad fiscī instantiam non possunt repeti di-
dicitis testificatis, ib. n 311. limita de iure ciui,
secus de iure canonico n. 312
Testes in criminalibus multo magis officio iu-
dicis repetuntur ad declarandum eorum du-
bium dictum, ib. n 313 Item repetuntur in cri-
minalibus, vt addant tanquam melius recor-
dati, nu. 314 contra, num. 315
Sed ad defendam testes indefinite post publica-
tionem in criminalibus repetuntur, ib n 316

Repulsa & [illegible]
[illegible] concedatur [illegible]
[illegible] testes.
Regula fit, quod [illegible] repulsa & [illegible] nō
[illegible] concedatur [illegible]
[illegible] seu. Vbi de [illegible]
Ampliat primo, vt idem dicendum possit [illegible] limita-
tissimo, ib nu 189
Ampliat secundo in omni iudicio, in quo leuis, &
præsumpta probatio sufficit, ib n 196
Ampliat tertio multo magis si appareat de calum-
nia petentis talem repulsam, ibid numer 197.
& 198. Vbi quid si iudex de tali calumnia sit
dubius?
Ampliat quarto, quando agitur de legitimatione
personarum inciderter in iudicio ordinario,
ibid num 199
Ampliat quinto in iudicio summario, quod po-
test per ordinarium reparari, ib n 200
Limita primo, in iudicio summario, in quo aut
plena, aut saltem semiplena requiritur proba-
tio, ibid num 201
Limita secundo, in possessorio non summario, ibi-
mo, ibid. num. 202
Limita tertio, in causa attentatorum, ibi n 203.
Declara, vt nu 204
Limita quarto in iudicio alimentorum, libi de
bitorum in bonis paternis, q. 62. nu 205 con-
tra, num. 206
Limita quinto ex iusta causa, & vbi cessat causa
ta ibid nu 207
Limita sexto, quando agitur de legitimatione
personæ principaliter, ib n 208
Limita septimo quando agitur de [illegible]
personarum ad effectum impetrandi ex
quutionem sententiæ, ib n. 209
Limita octauo in repulsa testium, quoad eorum
dicta, ibid. num 210

RESTITVTIO IN IN-
tegrum.

Restitutio in integrum conceditur [illegible]
examinandum testes post pub[illegible] ex
generali clausula, si quid mihi iusta [illegible]
75 nume 431
Restituitur etiam maiori isto casu, primo ex capi-
te impedimenti causati ex facto iudicis, [illegible]
partis ib. d. num 433
Restituitur secundo, quando testes erant ca-
ptiui, & non poterant examinari, ibidem,
num. 434
Restituitur tertio, ex capite ignorantiæ, ib. n. 435.
Declara, vt n. 436 & seq.
Restituitur quarto, quando nihil potest im[illegible]
producenti, quod ante publicationem te-
stes non produxerit, ibi. n. 438
Restituitur quinto, requirite hoc fuadente, ibid
num 439
Restituitur sexto, ex omni causa, ex qua conce-
ditur restitutio aduersus sententiam, ib. dem.
num. 440
Restitutio ex generali causa conceditur maiori
ad examinandum testes, etiam post renuntia-
tionem factam probationibus, & testi. cū pro-
ductioni, ib num 441
Restitutio in integrum ad examinandum testes
post publicationem non conceditur, nisi pu-
blico instrumento calumniæ, de quo ibi n 442.
Decla. a, vt num 443
Restitutio in integrum ad examinandum testes
post [illegible] conceditur [illegible] ibi n.
444 & 446 [illegible] alii contra num 445. Ampliat
quia tales testantur [illegible] minori pro-
etiam maiori contra habenti causam com-
munem cum minore, numer. 447 Limita 1.
quia isto casu minor non restitu. tur ex alio
capite, quam propter omissas probationes, n.
448. Limita 2. Quando constaret de dolo, &
[illegible]ma [illegible] minoris num 449 Limita 3. In
criminalibus & ad offensam, n. num 450. Limi-
ta 4. Quia non restituitur ad probandum ex-
ceptiones dilatorias, declinatorias, vel alias,
quæ non concernunt merita causæ, & sunt
leuis præiudicii, numer 451. Limita 5. Quia
non restituitur aduersus [illegible] minorem, nu-
mer 452 Limita 6 dummodo constet de [illegible]
[illegible] alias [illegible], num 453. & seqq Vbi etiam

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

quando isto casu dicatur delæsione. Limita 7.
Quando minor fuit diligens in perquirendis testibus, num 470. Limita 8. Quia restitutio conceditur in non nocendo non prodest adductatio inscitiæ, num 470
Restitutio non conceditur mulieri ad examinandum testes, post publicationem, ibi num. 457. Licet alii contra, num. 478. concordat, vt num. 459
Restitutio in integrum non conceditur rustico ad examinandum testes post publicationem, ibid num. 460. & 462. licet alii contra, nu 461.
Limita 1. quando probaretur rusticum non potuisse se consulere peritiores, num. 463 secundo quia licet non restituatur tanquam rusticus, potest tamen restitui tanquam maior ex generali clausula, si qua mihi iusta causa fuit, num. 464
Restitutio conceditur ecclesiæ ad examinãdum testes post publicationem, ibid. nume. 465 & 467. licet alii contra, nu 466. Limita 1 quando procurator ecclesiæ fuit diligens in perquirendis testibus, num 468. Limita 2 quando ecclesia vellet probare super exceptionibus dilatoriis vel declinatoriis, vel ad finem opponendi crimina contra aduersarium, dicto numero 468 Limita 3 inductus ab ecclesia num 469
Restitutio conceditur Reipublicæ ad examinandum testes post publicationem, ibidem, num 470
Restitutio conceditur fisco ad examinandum testes, post publicationem, ibidem, numero 471

ROGATI.

Testes, an & quando præsumantur esse rogati, vide in seq. vers.
Testes rogati, & vocati a partibus ad interessendum in aliquo actu censentur ab eis approbati & plene probant contra rogantem q. 62. num 111
Testes sunt a partibus vocati, atque rogati, censentur approbati, etiam quod inhabilitas obstitit eis tempore superueniat, ibidem, num. 113
Testis per semiplenam vocationem, seu rogationem partis approbatus non censetur, nisi eandem pars iuxta seruet inhabilitatem, ibidem num 119
Testis ab vna parte approbatus, & rogatus, ab altera approbatus non censetur, ibidem, num 120
Testes per implicem vocationem, seu rogationem, tunc demum censentur a partibus approbati, dummodo eorum inhabilitas a partium voluntate dependeat, & sic quãdo idem testes a iure reprehenduntur fauore litigantium, puta ob præsumptam affectionem, verecundiam, aut quid simile, vt puta si sint manuci domestici consanguinei, & similes, secus si repellantur propter omnimodas testis puta si sint excommunicati, banniti, & similes & inhabilitas istantis, vel ipsi per partem reuocari non possit, ibid num. 121
Regula sit, quod licet in instrumentis testes rogati esse debeant, ibi n 132. licet contrarium, n. 133 In testamentis tamen testes omnino rogati esse debent, n. 134 & 136
Ampl. 1. non solum in testamento in scriptis, sed etiam in nuncupatiuo, & sine scriptis, ibi. nu 138. licet alii contra, nu 134
Ampl. 2. vt non sufficiat testes simpliciter esse vocatos, nisi etiam expresse sint rogati ad interessendum vt testes, ib. n 140
Sufficit tamen vt sint rogati ad interessendum, vti testes in genere, licet in specie dictum non sit ad interessendum testamento, numero 135
Item sufficit si testator dixerit, Vos estis testes ad hoc meum testamentum, nu. 11
Rogare enim testes, mihil aliud est, quam illis denuntiare vt sint, ibi n 142
Ampl. 3 in dubio, quod testes rogati nõ præsumantur, ibi. nu. 143
Ampl. 4 vt nec rogati præsumantur, etiã quod [illegible] testamento dixerit præsentibus N. & [illegible] non enim sequntur, fuerunt præsentes, ergo fuerunt rogati, q 62 nu. 144 Declara, vt num 146
Ampla 5 vt in testamento testes rogati esse debeant, non solum de iure ciuili, sed etiam de iure canonico, ibidem, num. 145 licet contra, num 146
Ampla 6 vt testes etiam rogati esse debeant in instrumento solutionis, vel confessionis solutionis facti, quod tam erat in scriptis redactum, ibid num 147
Ampla 7. vt testes rogati etiam esse debeant in diuortio, ib nu 148
Ampla 8 etiam in testamento militis, quæst. 62. num 149
Limita 1 in codicillis, ibid num. 150. & 151. Vbi idem in testamento in quo adhibenda clausula codicillaris.
Limita 2 in testamento ad pias causas, ibi n. 155. licet contra, nu 153
Limita 3 in testamento inter liberos, ibidem, num 154
Limita 4 quia sufficit in testamento testes rogari vel a notario, vel a testatore, vel etiam ab extraneo de consensu testatoris, ibidem, numer. 155 & 156. Vbi idem si fuerint rogati ab herede præsente & consentiente testatore.
Limita 5 quia sufficit testes esse rogatos in continenti post absolutum testamentum, q 62 nu. 157 licet contra, nu 158
Limita 6 quia testimonium rogitus non solum per duos testes probatus censetur, ibidem, numero 159
Sed etiam per assertionem notarii asserentis, puta, testibus ad præmissa rogatis, & cetera, num 160
Et quid si dixerit, testibus ad præmissa adhibitis vel vocatis? ibidem, num. 161. seq. Vbi de materia.
Limita 7. quando testes sunt in testamento scripti, quia tunc rogati præsumuntur, ibidem, num 164
Sub limita hanc septimam limitationem, dummodo testes se lubricauerint, sciente, & patiente testatore, aliter secus, vbi nu. 160. Sed an isto casu præsumatur in testatore scientia, vel ignorantia, num 167
Limita 8 quando testator, & notarius sunt periti, quia tunc testes in testamento rogati præsumuntur, ibidem, numer. 168 Sed contra, num. 169
Limita 9 quando plura reperiuntur testamenta scripta in vno quinterno, nam si in primo testamento constat de testium rogitu, idem etiã præsumitur in secundo, ib. nu. 170. Declara, vt num 171
Limita 10 quando testes se in testamẽto describi primunt, quia tunc etiam rogati præsumuntur, ibi. num 172. contra, num. 173

S

SACRILEGVS.

SAcrilegus criminosus est, & ideo a testimonio repellitur, & dixi supra versic. Criminosus.

SCENICVS.

Scenicam artem exercens infamis est. ideo a testimonio repellitur, sed quando verum sit, dixi supra, vers. Histrio.

SCRIPTIS Deponens.

Regula sit, quod testes debent viua voce deponere, & non in scriptis, & si in scriptis deponunt, nihil probant, ibidem, num. 27. contra, num. 28
Amplia multo magis in testibus, a loco iudicii absentibus, qui per literas, vel per scripturam iudici transmissam suam depositionem componunt, tales enim testes nihil probant, nec in ciuilibus, q 80. num. 30. nec in criminalibus num. 31
Hinc infertur quod literæ non faciant fidem, num. 32
Hinc etiam infertur, quod episcoporum literæ non probant, ib. nu. 33. Quod declara duobus modis, vt num 34 & 35
Limita primo, regulam non procedere, quando testis ore proprio legerit dictum suum, aut eoquam illud iudici, vel notario in scriptis tradiderit, num. 36. contra, nu. 37. Distingue, vt num. 38
Limita secundo, in muto ex accidente, qui tamẽ sciat scribere, ib. nu 39
Limita tertio partibus aut iudice non contradicentibus, ibid. nu 40
Limita quarto, quando agitur de probatione famæ alicuius extraiudicialiter, ibidem, numero 41
Limita quinto, quando testes deponunt de peritia artis, ib. num 42
Limita sexto, quando factum est valde implicitum, & intricatum, ib. n 43
Limita septimo, vt regula procedat in criminalibus secus in ciuilibus, ibid num. 44. contra, num 45
Limita octauo, quando agitur de probatione ætatis filiorum, numer. 46. Declara, vt numero 47
Limita nono, quando loci consuetudo suadet contrarium, ibi. nu. 48
Limita decimo, quia iudex potest recipere testimonium in scriptis, ib. n 49
Limita vndecimo, in personis nobilibus, integra opinionis, & omni exceptione maioribus, ibi. nu 50 contra, nu 51
Limita duodecimo, coram arbitro, ibidem, num. 52
Limita decimotertio, si ita iudici videbitur, ibid. num. 53
Limita decimoquarto, quia licet testes in scriptis deponentes non plene probent, faciunt tamẽ præsumptionem, ib n 54

SECRETE ET SINGVLARITER EXAMINANTVR.

Testes debent examinari secrete, & nemine audiente, ibi. nu. 92. & seq.
Testes debent examinari singulariter, & non in simul in turba, ib. n. 93
Quando causa est multum ardua iudex potest adhibere in examinibus testium duos fide dignos viros ad hoc, ne de eorum fide dubitari contingat. n 95 contra, n 96
Testes possunt etiam non secrete examinari in causis summariis, n. 97
Testes probant, etiam quod testes fuerint examinati parte præsente, sed prohibetur pars, quæ fuit præsens producere alios testes, ibid. num. 98

SENES, & valetudinarii.

Testes senes valetudinarii, aut alias impediti, an & quando possint examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, quæstio 76. numer. 82. & seqq. & posui per extensum supra in verbo lite non contestata.
Testes senes, valetudinarii, infirmi, aut alias impediti, an & quando teneantur comparere coram iudice ad se examinandum, an vero iudex mittat notarium ad eorum domos, qu. 77. nu. 223. & seq. & posui per extensum, supra in verbo egregiæ personæ.
Testes senes an & quando possint cogi ad testificandum, q 78. n. 50. & seq.
Testes infirmi, & valetudinarii, an & quando possint ad testificandum cogi, ibidem, nume. 64. & seq.

SERVVS.

Serui, an & quando possint testimonium ferre, vide in seq. vers.
Testimonium ferre non potest seruus, cum habeatur pro mortuo, q 55. n. 165
Testimonium serui est nullum ipso iure etiam parte non opponente, ib n. 66
Testes esse non possunt serui, nec in instrumentis, nec in testamentis, ib. n 167
Testificari quando possint serui contra eorum dominos, ibi. nu. 168
Testimonium ferre non prohibetur seruus, qui communi æstimatione reputabatur liber, ibi. num. 169
Testimonium serui, iuncta alia semiplena probatione, quam facit Actor, ibidem, numero 170. sequenti.

Testimonium

Testimonium serui recipitur in casu in quo veritas aliter haberi non potest, ibidem, nume. 172
Testimonium serui recipitur in criminibus exceptis, ib num 173
Testimonium serui de facto proprio cum tortura, & iunctis aliis præsumptionibus valet, & probat, ib nu. 174
Testimonium serui sub conditione valet, ibidem num 175
Testimonium existentis in libertate perditum in dicto super seruitute an valeat, ibidem, numero 176
Testimonium statu liberi, hoc est eius, qui actu est seruus, sed ei libertas est sub conditione relicta, an valeat, ib. n. 177
Testimonium serui facti liberi valet de iis, quæ vidit in seruitute, ib n. 178
Testimonium liberti ad fauorem sui patroni nihil valet, ibi. n. 179. & multo minus valet contra patronum n. 180

SIMILIS CAVSSA.

Similem causam haberi a testimonio repelli tur, & dixi supra versic. Interesse habens in causa.

SINGVLARIS.

Singulares testes, an & quam fidem faciant, vide in seq. vers.
Testes singulares probant si ita iudici visum fuerit, q 37. nu. 39
Testes singulares non probãt indicia remota, & propterea non faciunt indicium ad torturam ibi num. 37. contra, num. 34. & 36. Vbi præsertim si testes singulares sint notabiles, & probatæ vitæ, dic quod testes singulares faciunt indicium ad torturam, & coniunguntur tribus concurrentibus, primo, si sunt idonei, & omni exceptione maiores, secundo, si deponant super proximis maleficio, secus si super remotis, tertio si deponant super pluribus indiciis, secus si super vno, vel duobus, ibi. num. 37. 38 & 39
Testes corrupti non faciunt indicium ad torturam si sint singulares, q. 41. n. 43. contra, n. 44. distingue, vt in nu 45
Testes singulares probant famam in specie, ibid. nu. 265. licet alii contra, nu. 266. Item probant bonam, vel malam famam alicuius in genere ibid. num. 305
Testes singulares probant minas, q. 50. nu 41. Limita dummodo sint concordes in qualitate minarum, licet discordes in loco, & tempore, aliter secus, nu 42
Singularitas quid sit, q. 64. n. 2
Singularitas duplex obstatiua scilicet, & adminiculatiua, ibid. nu. 3. sed magis communiter Doctores dicunt esse triplicem, obstatiuam scilicet, adminiculatiuam, & diuersificatiuam num. 4
Singularitas obstatiua, quæ dicatur, ibidem, num 5
Singularitas adminiculatiua, quæ dicatur, ibid. num. 6
Singularitas diuersificatiua, quæ dicatur, ibidem num. 7
Singularitas testium inducitur per quatuor causas, videlicet efficientem formalem materialem, & finalem, ibidem nume. 8. Vbi ponuntur exempla omnium dictarum causarum.
Singularitas inducitur, vel ratione personæ, vel ratione causæ, vel ratione rei, vel ratione temporis, vel ratione loci, vel ratione circumstantiarum, ib. nu. 9
Singularitas inducitur ex decem prædicamentis videlicet, substantia, relatione, quantitate, qualitate, agere, maleficiis, habere, vbi, quando, ibi siue situs, ib. nu. 10
Singularitatis testium in prædicamento substantiæ exemplum, ib. n. 11. & 12
Singularitatis testium in prædicamento relationis exemplum, ib. n. 13
Singularitatis testium in prædicamento quantitatis exemplum, ib. n. 14
Singularitatis testium in prædicamento qualitatis exemplum, ib. nu. 15
Singularitatis testium in prædicamento agere exemplum, ibid. num. 16
Singularitatis testium in prædicamento maleficii exemplum, ib. nu. 17
Singularitatis testium in prædicamento habere exemplum, ib. n. 18
Singularitatis testium in prædicamento, vbi exemplum, ibi nu 19
Singularitatis testium in prædicamento, quando exemplum, ib. n 20
Singularitatis testium in prædicamento, ibi vel alibi dicunt situs exemplum, ib. n. 21
De prædicamento gradus, ib. n 22
De prædicamento formalitatis verborum, ibid. num. 24
Singulares testes dicuntur illi, qui in suis depositionibus simul iungi non possunt, & e contra illi non sunt singulares, quorum depositiones licet diuersæ possunt tamen simul coniungi ad vnum quid commune probandum, ibid. num. 26
Singulares testes dicuntur, si diuersimode deponunt non respectu sensus percipiendi, id super quo deponunt, sed respectu subiecti vel obiecti, ibid. num. 27
Singularis ille proprie dicitur testis, qui in sua depositione contestem non habet, & sic quãdo quis deponit de eo, quod ipse vnicus, & solus scit, & alius nescit, vel si scit, non eodem modo deponit, ib. n 28
Singulares non dicuntur testes ex eo, quod seipsos in contestes non allegent, dummodo tamen in depositione concordent, ibidem, numer. 29. & 30. Vbi ampliatur etiam, quod vnus testis dicat, quod nullus alius erat præsens, vel quod non recordatur de præsentia aliorum.
Singulares illi dicuntur testes, quorum dicta ex actorum diuersitate separationem recipiunt, ibid. num. 31
Singulares tunc demum dicuntur testes, quando ex eorum dictis probatio redditur dubia habens se ad esse, & non esse, ib. n. 32
Regula sit, quod testes singulares non probant, ib. n. 33. & seq Vbi ponuntur tres rationes huius regulæ.
Singularitas idem est, quod vnitas, ibidem, nu. 2. & 34
Singularitas vbi adest in testibus, ibi etiam dicitur adesse varietas, & contrarietas, ibidem num. 35
Singularitas in testibus arguit dolum, & falsitatem, ibid. num. 36
Testes singulares non probant etiam quod plures numero sint, & idem tantum probãt mille testes singulares quantum vnus, ibi. nu 37. Quamuis contrarium senserint, Cæpol. & Marsil. relati, num. 38
Testes mille singulares minus probant quam vnus, ibidem num. 39. Quamuis contradixerunt alii relati, num. 40 sed pro concordia potes dicere, quod in singularitate obstatiua mille testes singulares minus probent quam vnus, nu 41. In singularitate vero diuersificatiua plures testes singulares tantum probant quantum vnus, num. 42. Quamuis aliqui relati sint nulli [illegible] etiam in diuersificatiua plures testes singulares minus probare, quam vnus.
Testes singulares, nec etiam faciũt semiplenam probationem, ib. n. 44. Quamuis contrarium dixerint alii relati, num. 45. Limita hanc conclusionem procedere in singularitate obstatiua, ex qua verum est non oriri semiplenam probationem, num. 46. secus in diuersificatiua, ex qua bene oritur semiplena probatio, n. 47. sed contra quod nec etiam ex diuersificatiua ob[illegible] semiplena probatio, n. 48 Declara, vt num. 49
Iuramentum in supplementum non defertur ex testibus singularibus, ibidem num. 50. Limita hoc procedere in singularitate obstatiua, numer. 51 secus in adminiculatiua, num 52. sed quid in singularitate diuersificatiua, num 53
Testes singulares singularitate obstatiua, sine dubio non probant, ib n 45
Testes singulares etiam singularitate diuersificatiua, nihil probãt, ibi n 55. licet contrarium dixerint aliqui relati, num. 56
Testes singulares multo minus probãt in criminalibus, ibid. num 57
Testes singulares, nec etiam faciunt indicium ad torturam, ibid num 58
Testes singulares, nec etiam probant in grauissimis delictis, ib. d num. 59
Testes singulares, an faciant indicium ad inquirendum, ibid num. 60
Testes non solum probant, qui sunt singulares, sed etiam qui possunt esse singulares, ibidem, num. 61
Testes singulares non probant etiam, vbi causa est cognoscenda de bono, & æquo, & de mero iure gentium, ibid. num. 62
Testes singulares non probant etiam fauore piæ causæ, ibid. num. 63
Testes singulares non probãt etiam fauore matrimonii, ibid. num. 64
Miracula non probantur per testes singulares, ibidem, num. 65. & seq. Vbi tamen quod fama super miraculis probatur per testes singulares.
Testes singulares, & diuersi in formalitate verborum, an & quando probent, vide supra, vers. formalitas verborum.
Testes singulares in loco & tempore, an & quando probent, & an & quando etiam probent testes deponentes sine loco, & tempore, vide infra, verbo tempus, & locus.
Testes singulares singularitate administiculatiua bene probant, ibidem, numer 112. Limita vt non probent plene, sed vel semiplene, vel pluſquam semiplene arbitrio iudicis, num. 113
Testes singulares deponentes de diuersis confessionibus, & de facti veritate & de confessione, an & quando probent, vide supra, vers. confessio.
Testes singulares, si in eorum dictis non tendũt ad eundem rei finem, nihil probant, ibi. num. 146. secus si tendant ad eundem finem, num 147. Sed verius est, quod etiam quod tendant ad eundem finem non probant plene, sed vel semiplene, vel pluſquam semiplene, numero 149
Testes discordantes in verbis, vel in circumstantiis, vel in reddit[illegible] rationis, vel in modo narrandi probent, si concordant in substantiis facti, ib. n. 148
Testes singulares probant aliquid in genere, ib. num. 150. & 151. Vbi de magis communi licet aliqui relati, num 152. contrarium dixerint. Limita 1 in testibus singularibus singularitate obstatiua, num. 153. Limita secundo quando agitur de probatione certi actus, certo loco, & tempore facti, numero 154 Limita tertio, vt testes singulares probent in genere, dummodo speciales actus, super quos deponunt, plene probentur per [illegible] testes, aliter secus, num. 155. Limita quarto in criminalibus, in quibus testes singulares non probant ad puniendum, & condemnandum, sed tantummodo ad interrogandum in infamiam, & ad repellendum a testimonio, nume. 156, & 158 licet alii contra, n 157
Testes singulares probant vnam originem, & vnam causam quando deponunt super diuersis actibus, ex quibus infertur ad illam causam, & originem, ib. dem, numero 159
Testes singulares deponentes super diuersis partibus, ex quibus infertur ad totum, bene probant illud totum, ib num 160 Limita primo, hanc conclusionem, dummodo capiantur partes, secus si capiatur totum, nu 161. Limita secundo, dummodo singulæ partes sint perfecte probatæ per duos testes, secus si vnaquæque pars sit solum probata per vnum testem, n. 161. Limita tertio in individuis, secus in diuiduis, n. 163
Testes singulares, an & quando probent possessionem, vide supra, vers. possessio.
Testes singulares probant præscriptionem, ibi. numer. 173 contra, nu[illegible] 175. concorda, vt num 177

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Testes singulares probant præscriptionem triennii cum pluribus sententiis & actorum per decem annos. Declara, num. 174

Testes singulares probant ius exigendi annuas præstationes ib nu. 176

Testes probantes postessionem, & discordantes in quantitate temporis, an concordentur in minori quantitate, ibidem, num. 178. Vbi remissiue.

Seruitus probatur per testes singulares, ibidem, numer. 179. contra, num. 180. concorda, vt num. 181

Iurisdictio an probetur per testes singulares, vide latius, versicul. dicto.

Consuetudo probatur per testes singulares, deponentes de diuersis actibus consuetudinem inferentibus diuersis loco, & tempore factis, ibi. nu 190. contra, nu 191. Distingue, & resolue, & nu 192

Decimarum solutio, & quasi possessio iuris decimandi probatur per testes singulares, ibidem, numer. 193. Licet alii contra, numero 194

Vsura probatur per testes singulares, ibi. nu 195. contrarium quod imo vsura non probetur per testes singulares, num 196. Nec propterea valere in contrarium episcopi constitutionem, nu. 197. Retenta prima opinione magis communi, num. 198. Limita primo dummodo agatur de probando quem vsuratum in genere, secus si agatur de probando vsuram in specie, num 199 Limita secundo in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus testes singulares non probant, nisi infamiam vsuræ, quæ quidem infamia non sufficit ad condemnandum, num 200

Hæresis, non nisi per plures probatur per testes singulares, vide plura, vers. hæresis.

Crimen læsæ maiestatis, coniurationis, & rebellionis, probatur per testes singulares deponentes de diuersis actibus, & tractatibus diuersis loco & tempore factis, ib n. 220. & seq Declara, vt num. 222

Inhonestæ vitæ alicuius — Quod mulier sit meretrix — Adulterium, Stuprum, Sodomiæ — in genere — } Hæc omnia probantur per testes singulares, ibi. nu. 223 Declara, vt nu. 225 & seq. Et dixi latius supra vers. adulterium.

Mores, & qualitates alicuius personæ probantur per testes singulares. ib. n 214

Testes singulares deponentes de diuersis summis an & quando probent de minori, vide infra, vers. summa.

Fama probatur per testes singulares, ib. n. 253. Licet alii contra, n 252

Infamia facti probatur per testes singulares, ibi. num 254

Vita hominis probatur per testes singulares, ibi. num 256

Senectus probatur per testes singulares, ib. n. 257. licet contra, nu. 258

Furor probatur per testes singulares, ibi. nu. 259. licet alii contra, nu 260. Declara, vt per testes singulares probetur quem furiosum in genere, sed nō probantur ceteri particulares actus ipsius furoris, nu. 261

Consanguinitas probatur per testes singulares, ibi. nu. 262. licet alii contra, nu 263. præsertim iunctis adminiculis, num. 265. Limita primo, nisi agatur de probando consanguinitatem ad effectum impediendi matrimonium, nu. 264 Limita secundo, dummodo in singulo gradu ad int duo contestes, secus si vnus testis deponeret de vno gradu, & alter de alio, numero 266

Ætas probatur per testes singulares, ib. nu 267. ad sed contra, nu. 268

Filiationis quasi possessio probatur per testes singulares, ib n 269. sed contra nu 270. simulatio probatur per testes singulares, ib. n 271. sed contra, nu 272

Domus probatur per testes singulares ibi nu 273.

Symonia probatur per testes singulares, ibidem, num 274

Minæ — Metus illatio — Concessio — Sæuitia — Verba affirmatiua } Hæc omnia bene probātur per testes singulares, ibi. num. 275. & seq.

Additio hæreditatis probatur per testes singulares ibid num 280

Quod quis sit sacerdos, probatur per testes singulares, ibi num. 281 etiam quod vnus deponat de Epistola, & alter de Euangelio, n. 282. & 286. licet alii contra, num 285. Declara, vt num. 283

Missam quod quis celebrauerit, an probetur per testes singulares, ibidem, num. 281. & seq. & num 285

Irregularitas probatur per testes singulares, qu. 64. numer. 284. Declara, vt numer. 285. & seq.

Blasphemia probatur per testes singulares, ibid. nu 287. contra, nu. 288. & hæc contraria opinio est verior in criminalibus, & quod puniendum, num. 289

Animus & voluntas alicuius probatur per testes singulares, ib. n 290

Lis probatur per testes singulares, ib. n. 291

Societas — Habitatio — Mala fides — Barattus } Hæc omnia probantur per testes singulares, ib n 293. & seq.

Testes singulares probant in iis, quę sunt difficilis probationis, ib. n 297

Testes singulares probant, vbi agitur de modico præiudicio, ibi num 298

Testes singulares probant in foro pœnitentiali, & ad indicendam purgationem Canonicam, ibi. num 299 & seq.

Testium singularitas non nocet, quando supersunt alii contestes, ib nu. 301

Testes singulares iunctis adminiculis bene probant, ib nu 302. & seq. Vbi etiam quod in criminalibus, & ad puniendum.

Testes singulares si sint nobiles probatæ fidei, & verisimilia deponant, potest iudex illis fidem adhibere, ibi nu 304. licet alii contra, nu 305. Limita 1. hāc conclusionem procedere in singularitate diuersificatiua, secus non obstatiua, nu. 306 & seq. Limita 2. vt eadem conclusio procedat in duobus casibus, primo quando agitur de probando, quid in genere, secūdo quia agitur de nullius præiudicio, aliter secus, nu. 308 & seq.

Testes singulares probant si ita iudici visum fuerit, & econtra, num 310. & seq Limita 1. in singularitate obstatiua, numer 312. Limita 2. vt quando iudex ex aliqua causa crediderit adhibendam esse fidem testibus singularibus, debet illam causam exprimere, alias, &c. numero 312

Testes singulares licet non plene probent, faciūt tamen indicium, & præsumtionem, ibi. num. 314 & 316. Vbi quod ex hac præsumtione suppletur inhabilitas aliorum testium, contra, num. 316

Testes in dubio præsumuntur contestes. & non singulares, ibidem num 317. licet alii contra, num 318. Limita 1 dummodo diuersitas consistat in actibus, rebus, vel personis, an quibus pluralitas præsumitur, tunc enim testes præsumuntur singulares, non contestes, numero 320

Testes vt sint contestes, & non singulares, omnis interpretatio facienda est, ibi nu 322. licet alii contra, num 323

Testes non reputantur singulares si vnus vocet alterum in contestem, & alter alterum non vocet, q 65. n. 287

Testis non dicitur singularis ex eo, quod deponens super facto, in quo alii interfuerunt de aliorum præsentia, & contestibus interrogatus, dicat se non recordari, ibidem, num. 297

SOCER.

Socer & socrus, an & quando possint esse testes pro genero, & nuru, dixi supra, vers. affinis.

SOCIVS.

Socius pro socio, an & quando possit testimoniū ferre, vide in seq vers.

Regula sit negatiua, vt socius pro socio testis esse non possit, q. 60. nu 386

Ampliā primo regulam in socio omnium bonorum, ibi nu 387

Amplia secundo etiam in socio alicuius rei particularis, & quando agitur de re communi, ib. num 388

Amplia tertio & multo magis in socio, & familiari simul, ib n 389

Amplia quarto, & multo magis, quando agitur de re communi indiuisibili, ibidem, numero 390

Limita primo regulam quando agitur de re cōmuni diuisibili, dummodo nō agatur de parte ipsius testis, ib nu. 391 & 392

Sublimita primo, hanc primam limitationem quando causa defensionis est eadem, quæ tunc socius pro socio non potest testificari, etiam quod agatur de re diuisibili, ibidem, numero 393

Sublimita secundo, quando ex sua depositione socius sperat commodum aut vtilitatem, quia tunc non admittitur in testem, etiam quod de re diuisibili agatur, ib. n. 394

Limita secundo regulam, quando non agitur de re communi, ibi nu 395

Limita tertio, quia probat socius contra sociū, licet non sic ad sui fauorem, ibidem, num. 396

Limita quarto, ad probandum societatem, contra tertium, illam negantem, ibidem, num. 397

Limito quinto in socio socii mei, qui pro me testis non prohibetur, ib. n 398

Limita sexto, vt regula procedat, quando societas est contracta per pactum, & sic in socio ex conuentione ib nu 399

At secus quando societas est contracta ex incidenti, tunc enim socius non prohibetur testimonium ferre pro alio socio, ibidem, num 400

Nisi causa defensionis esset eadem, vel ex depositione socius commodum, aut vtilitatem cōsequeretur, tunc enim repellitur a testimonio etiam quod societas sit incidenter inita, ibid. num. 401

Limita septimo, in socio itineris, quia non prohibetur deponere super iniuria suo socio facta, ibid num. 402

Nisi forsan iniuriam socio illatam ad animum suum reuocauerit, ib. nu 403

Et quomodo probetur iniuriam fuisse ad animū reuocatam ib n 404

Limita octauo, quia an socius pro socio probet, iudicis arbitrio remittitur, ib. n. 405

SODOMITA.

Sodomita tanquam crimino sus a testimonio repellitur, & dixi supra, vers. criminosus.

SOLLICITATOR.

Sollicitator, an & quando possit esse testis in causa, in qua sollicitat, vide in seq. vers. sollicitator

Regula sit negatiua, quod sollicitator testis esse non potest in causa, in qua sollicitat, ibidem, num 244

Amplia primo etiam in eo, qui olim fuit sollicitator, ibid. num 245

Amplia secundo, etiam in sollicitatore, non salariato, ibidem, nu 246 licet alii contra, num. 247. Sed prima opinio est verior, & communis, num. 248. Et multo magis procederet si sollicitator sine salario haberet aliquod interesse in lite, vel esset consanguineus principalis, num. 249 Vnde secus in eo, qui sollicitat sine salario ex causa pietatis, & amore Dei, num. 250

Limita primo regulam, vt procedat in sollicitatore deputato, & electo a principali, ibi. n 251. Secus autem in electo, & deputato a procuratore, nu 252. Declara tamen hanc limitationem, vt in num. 253

Limita secundo, in sollicitatore, qui sit persona honesta & bonæ conditionis, & famæ, ibid. num 254

Limita tertio, quia sollicitator in causa non prohibetur testimonium ferre in ea, ibidem num 255

Limita 4. quia sollicitatoris depositio suppletur ex depositione alterius testis, ib. n. 256. Declara, vt n. 257

Limita quinto, quia probat sollicitator contra suum principalem, ib n 258

Limita sexto, de consensu partium, ibidem. numero 259

Limita 7. quia quod testis sit sollicitator, non præsumitur, ideo probandum per opponentem, ib. n. 260

SORTILEGVS.

Sortilegus, an tanquam criminosus a testimonio repellatur: dixi supra, versicul. criminosus.

SPVRIVS.

Spurius, an tanquam infamis a testimonio repellatur, vide in seqq. versiculis.

Testis spurius regulariter a testimonio repellitur q 56 n 400

Amplia 1 & multo magis in causis, in quibus requiruntur testes omni exceptione maiores q. 56. nu. 403

Amplia 2. multo magis in criminalibus, ibidem num. 404

Amplia 3 etiam in spurio legitimato, ibid. num 405 seq.

Amplia 4 non solum in incestuoso, sed etiam in naturali nato scilicet ex concubina, & ex soluto cum soluta, nu n. 407. seqq. vbi fedditur ratio.

Limita 1 regulam in spurio bonæ vitæ, & famę, q 66 n 412

Limita secundo, in spurio religioso, ibidem, num 411

Limita 3 in spurio nobili, & magnæ conditionis ac status, ib n. 412

Limita 4. in casu, in quo aliter veritas haberi non potest, ib n. 413

SVBDITVS.

Subditus, an & quando possit esse testis pro suo domino, vide in seqq. vers.

Testis subditus ratione feudi, an possit esse pro suo domino, posui infra, vers. vasallus, hoc solum de subditis ratione iurisdictionis potest esse pro domino suo. q 55. n. 203. Vbi de communi dico contrarium tenuerint, aliqui relati, n. 204

Testis potest esse subditus pro domino suo etiam quod is habeat in illos merū & mixtum imperium, ib nu 205

Testis potest esse subditus pro domino suo, de his, quæ gesta sunt in statu, & territorio ipsius domini, secus in de gestis extra statum, ibid. num 207

Testis esse non potest pro domino suo subditus, vilis, pauper, non verisimilia deponens, vel aliqua alia suspicione laborans, ibidem, num 208

Testes esse non possunt subditi, angarii, paragarii pro eorum dominis, ib n 209

Testes subditi esse non possunt pro eorum dominis, qui sunt natura terribiles & sui, & tales, vt præsumatur subditis vim illaturi, nisi ad eorum fauorem deposuerint, ibid num. 210. quando enim dominus dicatur talis natura, nu 211

Testes sub hac etiam in casu in quo admittuntur ad testificandum pro eorum dominis non sunt in egritudine fidei, & omni exceptione maiores, ib nu 212

SVMMA Maior, & Minor.

Regula sit, quod testes singulares, quorum vnus deponit de maiori summa, quantitate & numero, alter vero de minori, concordantur & probant in minori, q. 64. n 223. licet alii contra, n. 234

Amplia hanc regulam, vt idem sit in testibus deponentibus de tempore, quorum vnus si deponat de possessione triginta annorum, alius de possessione viginti annorum, & alter de possessione decem annorum, vtique probant de minoris temporis possessione, ibid. numero 235. & 237. licet alii contra, numero 236

Verum hęc ampliatio declaratur duobus modis vt n. 238 & 239 & seq.

Limita primo, hanc regulam non procedere quando testes essent singulares in prædicamento quantitatis, quia vnus diceret fuisse venditam totam terram, alter vero medietatem, quia tunc non probant in medietate, ib. nu. 241

Limita secundo, regulam procedere, quando testes deponunt super his, quæ solo iudicio, & discursu intellectus percipiuntur, vtputa quando agitur de extimandis damnis & interesse, pretio, aut valore rei, secus si deponat super his quæ sensu corporeo percipiuntur, ib. nu. 242

Limita tertio, quando agitur de probando aliquam summam relictam in testamento, ibid. num 243

Limita quarto, vt tunc demum testes discordes in summis concordent minor., quando scirentur eos loqui de eodem actu, & negotio, ib. n. 244. licet alii contra, nu 245. Secus quando constat testes loqui, & intelligere de diuerso actu, & negotio, n 246. Vbi bene exemplificatur hæc limitatio.

Limita 5. quando ex pluribus testibus adsunt plures vel duo contestes, qui concordent in maiori summa, & vnus tantummodo deponat de minori, non attenditur dictum vnius testis, sed solum probant contestes de maiori summa deponentes, ib. n 247

Et quid si adsint plures testes singuli, deponentes de diuersis summis, an fiat coaceruatio omnium summarum, & ex illis, an capiatur tertia, vel quarta pars, ib. n 248

Limita 6. quando testes deponerent taxatiue de diuersis summis, quia tunc non concordantur in minori ib n. 249

Et isto casu attenditur testibus deponentibus de maiori summa, quam de minori, ib. n. 250 & seq

Limita 7 vt testes discordantes in summis concordentur in minori, quando discordia est modica secus si magna ib. n. 252

SVPPLETVR.

Testis dictum, & inhabilitas, an & quando suppleatur ex numero, vel habilitate aliorum testium, vel ex adminiculis, & coniecturis, vide in seqq. vers.

Testes affines si sunt plures, probant & numerus supplet eorum inhabilitatem, q 54. n. 68

Testis affinis inhabilitas suppletur ex idoneitate alterius, ib n. 69

Testis fractis depositio suppletur, vel ex numero testium, vel ex legalitate contestis, vel ex adminiculis. q 45. n 128. & 129

Testimonium domesticorum suppletur ex magna fide contestis, q. 55 n. 109 Item suppletur ex numero testium, n 116

Testis coloni depositio suppletur aliquando, vel ex habilitate alterius testis, ib. nu 229. vel ex numero aliorum testium, n. 227

Testis amici depositio suppletur ex habilitate, & integritate contestis, ib nu. 246. Item suppletur ex numero testium, num 247. Quod declara, vide num. 247. vers. sublimita hanc quartam.

Testis infamis dictum non suppletur ex dicto alterius testis fide digni, q 56 num. 48 Sed bene suppletur ex dicto duorum testium, nu. 49. Fallit in fame infamia facti, cuius dictum suppleatur ex habilitate alterius, numero 163

Testis infamis infamia facti depositio supplet ur ex adminiculis, & coniecturis, ibidem, num. 114

Testis criminosus facit aliqualem probationem si eius dictum sit adminiculatum ex dicto aliorum testium: vel alias, n. 163

Testes carcerati si sint plures faciunt vnum bonum indicium, ib. n 182

Testimonium Iudæi seu alterius infidelis, suppletur ex adminiculis, & testimonio aliorum Christianorum, ib. n 223

Testis birotarii depositio suppletur ex aliis adminiculis & præsumtionibus, ibidem, numero 408

Testimonii pauperum fides suppletur, vel ex legalitate contestis, vel ex numero aliorum. q. 55. n 95 seq.

Testis minoris depositio adminiculari aliis coniecturis sufficit ad torturam, quæstio 68. num 52

Testes mulieres si plures sint an suppleant defectum sexus, q 59 n 28. seqq.

Testis vnius inhabilitas, resultans ex commodo & interesse, ex magna alterius fide non supletur, q 60. n. 14

Testes dicentes alicui vsuras persoluisse, licet regulariter non probent: probant tamen iunctis aliis adminiculis & præsumtionibus, ib. n. 87. Quod procedit in ciuilibus, secus in criminalibus, n. 88

Aduocati testimonium suppletur ex fide contestis idonei, quæstio. 60. num 193. sed contra, num. 194

Testis sollicitatoris depositio, an ex alterius testis depositione suppleatur, ib. num. 256. & seq.

Testis proxenetæ depositio an suppleatur ex integritate contestis, vel ex numero, ib n. 624. seqq & n. 428. vbi suppleatur ex præsumtionibus.

Testis de vniuersitate quamuis non sit integræ fidei, eius tamen dictum suppletur, vel ex depositione aliorum testium fide dignorum, vel ex numero, ib. n. 540. seq licet alii contra, nu. 542. Declara, vt n. 543

Testis laici depositio suppletur ex fide clerici cōtestis q 61. n 117

Testium numerus supplet regulariter eorum defectum & inhabilitatem, q. 62. n 290 & 310 vbi plures fiunt illationes.

Testium numerus supplet inhabilitatem in ciuilibus, secus in criminalibus, ib. nu 311. Declara, vt n 312

Testium numerus non supplet defectum in causa ciuili grani & ardua, ibidem, numero 313

Testium numerus non supplet defectum in causa matrimoniali, nisi alia concurrant, ib. n 314 & 315 contra n 316

Testium numerus supplet inhabilitatem, quando inhabilitas diminuit tandem fidem testi, secus si in totum a testimonio repellat, ibid. n. 317. & 318. vbi fiunt illationes.

Testis inhabilitas ratione interesse resultans, per numerum non suppletur, ibidem, numero 318

Testium numerus defectum, & inhabilitatem supplet quoad personas: non autem quoad dicta, q 62 n 319. Ideo testes deponentes in uerisimilia non probant, etiam quod plures sint, n 320

Testium numerus defectum non supplet, quando omnes testes suspecti essent, & exceptione si, paterentur, ib. n 323. Sustinetur prima opinio quando plures testes patuntur defectus, num. 324

Testium numerus, vt suppleat defectum, quantus esse debeat: dic iudicis arbitrio relinqui, licet aliqui aliter dixerint, ibidem, num 325. seqq.

Testis vnius inhabilitas. & defectus suppletur ex magna fide de habilitate alterius, ib. n 328. licet alii contra, nu 329. & 339 vbi fiunt plures illationes.

Testis inhabilitas suppletur non solum ex fide aliorum plurium testium, sed etiam vnius tantum. ib. nu 331

Testis vnius inhabilitas, ex alterius habilitate suppletur, non solum quando constitit circa personas: sed etiam quando constitit circa dicta, q. 62. n 332

Testis vnus si dicat de loco & tempore non recordari suppletur ex alterius dicto, de loco, & tempore deponentis, ib. n 333 Declara quando locus, & tempus non est de actus substantia, vide per seqq 6, n 334

Testis defectus, & inhabilitas ex adminiculis, coniecturis, & præsumtionibus suppletur, q. [illegible] num. 336. Præsertim si iuris præsumtio concurrat, nu 336 Idem si naturæ præsumtio concurrat, numero 337. Multo magis si confessio partis concurrat, numero 338. & etiam si publica vox, & fama concurrat, num 339

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding
0078

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

Testes inhabiles, qui in totum a testimonio repelluntur, ex admiculis, & præsumtionibus non suppleantur, ib n 340
Testium inhabilitas illos in totum a testimonio repellens ex magna contestis fide non suppletur, ib n 341 seq.
Testis inhabilitas ad hoc, vt ex alterius dicto suppleatur, requiritur vt testis supplens non solum non sit inhabilis verum etiam quod sit præstantissimæ fidei, & omni exceptione maior, ib n 343 seq.
Testis inhabilitas suppletur ex magna contestis fide, etiam in criminalibus, quoad torquendum: non autem quoad condemnandum, ib nu 345
Quid in crimine hæresis ib n. 346
Quid in causa criminali ciuiliter intenata, ibi. num 347
Et quid in causa ciuili arduâ? ib. n. 348
Testis vnius fides ex alterius fide non suppletur, quando pro fama a statuto requirerentur duo testes ib nu 349
Testis vnicus probat plene præsumtionib. concurrentibus, q 69. n 35 Dummodo ille testis sit omni exceptione maior & in ciuilibus: secus autem in criminalibus, n 36
Testes singulares iunctis admiculis plene probant, qu. 64 nu 302 & seq Vbi etiam quid in criminalibus, & ad puniendum.
Testes singulares an suppleantur ex numero, ib. n. 37. & seqq.
Testes singulares an suppleant in habilitationem eorum testium, ib. nu. 315
Testes contrarii non probant, etiam quod sint plures & mille. q 56. n 3
Testes si plures sint probant etiam quod deponant per eundem præmeditatum sermonem, ib. num. 27
Testibus quorum depositiones sunt admiculatæ aliis coniecturis, & præsumtionibus magis creditur, quam aliis non admiculatis, ib n 129
Testium numerus non supplet inuerisimilitudinem depositionis, ib. n. 147 iuncto nu. 130. & seqq vbi de materia.
Testium numerus an suppleat in testibus dignitatem, ib. n. 120 & seqq.
Testimonium de credulitate suppletur ex præsumtionibus, & admiculis, quæstio. 68. num. 101
Testimonium de auditu, nec etiam plene probat iuncta fama, q. 69. nu. 22. licet alii contra; nu. 23. Probat tamen si vltra famam concurrant alia admicula, nu. 24. & etiam sine admiculis iuncta fama inducit violentam præsumtionem, num 25. & generaliter quando probet testimonium de auditu admiculatum aliis coniecturis, num 44. & seqq. & numero 52. Vbi quid in casu difficilis probationis.
Testis depositio admiculata valet etiam sine ratione & causa scientiæ, q 70 n 95
Testes non iurati non probant, etiam quod plures sint, q 74. n 65

SVRDVS.

Surdus, an & quando possit esse testis, dixi supra vers. Mutus.

T

TABERNARIVS.

TAbernarius an & quando a testificando repellatur, dixi supra, vers. ebrius.

TEMPVS.

Testis de tempore deponens, an & quando probet, vide in seqq vers.
Testes sine tempore deponentes, nihil probant, quando deponunt super facto, de cuius substantia requiritur tempus, quæstio. 47. numero 174
Regula sit, quod testes discordantes in loco, & tempore non probant. q. 64. n 72
Ampliatur illatiue, vt testes quorum vnus &c. quid factum de die, alter vero de nocte, nihil probent. q. 64. n 73
Limita 1. in testibus quorum vnus deponit de certo actu, adiecto certo die, loco, & tempore, alius vero deponit de eodem actu, non tamen recordantur de tempore, & loco: ii inquam testes bene probant, q. 64. n 74
Sublimita 1. hanc primam limitationem, vt procedat quando locus, vel tempus, non sunt de substantia actus, secus si sint de substantia, ib. num. 75
Sublimita 2. eandem primam limitationem, dummodo vnus testis alium vocet in contestem, aliter secus, ib n. 76
Limita 2. regulam quando locus, & tempus est de substantia actus, tunc enim diuersitas in loco & tempore tollit fidem testibus, ib n. 77. secus si locus, & tempus non sunt de substantia actus, nu. 78 contra, num. 79. Declara, vt num. 80
Limita 3. quando agitur de probatione alicuius loci generalis puta quod quis fuerit in ciuitate, ib. nu. 81
Limita 4. quando diuersitas in loco & tempore esset talis, vt dictum vnius comprehendatur sub dicto alterius, ib n. 82
Limita 5. quando testes de loco & tempore deponerent per verbum credo, vel alias dubitatiue, quia tunc diuersitas in loco & tempore non nocet, ib. n 83
Limita 6 quando diuersitas & discordia in testibus esset in modico tempore, ibidem, numero 84
Limita 7. in probatione actus iterabilis in qua diuersitas a loco, & tempore non tollit fidem testibus, ibidem, numero 85. licet contra, num. 86
Sublimita hanc septimam limitationem quando agitur de probando actum iterabilem, sed non iteratum, quia tunc diuersitas in loco & tempore inducit singularitatem & tollit fidem testibus, ib. n. 87
Limita 8. vt regula procedat, quando sumus in probatione actus momentanei, ib n. 88 veluti homicidii, nu. 89 vnde secus in probatione actus continuati, & successiui, n 90
Et hinc probare testes deponentes vidisse per foramen vnum post alium traditur, ibidem, num 91
Testes singulares deponentes diuersimode de tempore, vnus scilicet de maiori tempore, alter vero de minori, an probent & concordentur in minori, ibidem, numero 235. & seqq.
Regula 2. sit, quod testes de tempore, & non de loco non recordantes, ac de eo non deponentes sunt multum excusabiles, & optime probant, ib. nu 93 & est ratio, quia regulariter in testibus tempus, & locus non sunt de substantia eorum depositionis, nu. 92
Sed contrarium testes non recordantes, & non deponentes de loco, & tempore nihil probat, ib n 94. & seqq
Ideo pro resolutione facias infrascriptas conclusiones.
Prima sit conclusio, quod quando locus, & tempus non sunt de substantia actus, tunc testes de eo deponentes bene probant, ibidem, numero 96
Secunda sit conclusio, quod quando locus, & tempus non sunt de substantia actus, tunc testes de tempore, & loco non deponentes, & non recordantes nihil probant, ibidem, num. 97
Et est ratio, quia quando tempus est fundamentum intentionis alicuius, & sic quando vis est in tempore, tunc illud debet articulari & probari per eum se fundantem, ibidem, numero 98
Tertia sit conclusio, quod quando tempus est antiquum testes de eo non deponentes, & non recordantes bene probant: secus si sit breue, ib. n. 99. & 100
Quarta sit conclusio, quod si testes interrogantur de loco, & tempore, & de eo dicât se non recordari, nihil probant, ib. n. 101
Quinta sit conclusio, quod quando constat a mundo de loco, & tempore, tunc testes de eo non deponentes adhuc probant, ibidem, num. 102
Sexta sit conclusio, quod si testes sint plures, & omnes dicunt se de tempore non recordari sunt valde suspecti, & nihil probant, ib n. 104
Declara vt n. 105
Septima sit conclusio, quod quando testes sunt alias suspecti, & verisimiliter de loco, & tempore informati, tunc si dicant de loco, & tempore non recordari, nihil omnino probant, ib. num 106
Octaua sit conclusio, quod in crimin-libus testes debent de tempore, & loco deponere, alias nihil probant, ib. n 107
Nona sit conclusio, quod admittuntur testes deponentes de loco, & tempore, per verbum credo, per verbum videtur, vel per alia verba dubitatiua. ib. n 108
Decima sit cõclusio, quod etiam in casu, in quo testes debent deponere de tempore: non tamen necesse, quod deponant de die, ib. nu. 109. & seqq vbi hæc conclusio declaratur.

TERMINO lapso examinari.

Regula 1. sit, quod testes examinati extra terminum datum ad probandum, vel ad producendum testes, non probant, quæst 80. nu. 6. & seq.
Ampliat, & multò magis in causa criminali, ib. num. 62
Limita 1. ampliationem si iudex ex officio vellet examinare, nu 63. Limita 2. ad defensionem rei, n 64
Ampliat regulam etiam parte non opponente, ib nu 65
Ampliat vt nec probent de consensu partium, ib. nu 66
Limita 1. hanc primam regulam, vt non procedat quando res est integra, & nihil aduersario petitur, n. 67. contra. nu. 68
Limita 2. in causis summariis, & beneficialibus de æquitate canonica, ibidem, nu. 69. contra, num. 70
Limita 3. quando testes sunt in peremto, ib n. 71
Limita 4. quando testes producuntur in continenti post terminum ib n. 72
Limita 5. quando testes post lapsum termini superuenientes ad notitiam producentis, ibid. num. 73
Limita 6. quando causa est commissa de æquitate, vel essemus in foro, in quo procedit de æquitate, prout inter mercatores, ibidem, num. 74
Limita 7. quia iudex ex officio potest testes examinare post terminum, ib. n 75
Limita 8 quia licet testes examinati post terminum non probant, faciunt tamen præsumtionem, ib. n 76
Regula 2. sit quod testes iurati in termino, possunt examinari post terminum etiam nulla facta diligentia per partem de illos examinando infra terminum, q. 80. nu 77. licet alii contra, nu. 78
Amplia 1. & multo magis quando terminus est datus simpliciter ad producendum vel ad recipiendum testes, ib n 79
Amplia 2. quando est datus terminus simpliciter ad probandum, ib n 80 contra, n 81
Amplia 3. quando concurrit loci consuetudo, ibidem 82
Limita 1. quando est datus terminus ad producendum, & examinandum testes, ib n. 73. licet alii contra, n. 84
Limita 2 quando est datus terminus ad probandum, & probatum habendum, quæstio 80. num. 85
Limita 3. quando est datus terminus ad probandum, & probatum habendum per omne genus probationis ib. n. 86
Limita 4. quando est datus terminus per verba præteriti temporis, ib. n 87
Limita 5. quando terminus ad probandum est datus a lege, vel a statuto, ib n 88
Sublimita omnes præcedentes limitationes, in quibus dixi, testes iuratos in termino non posse examinari post terminum, non procedere, quãdo pars fecit diligentiã, & per ipsam non stetit, quin examinarentur in termino, ib nu 89
Sed an ad hoc, vt dicatur constare de diligentia sit necessaria protestatio, numero 90. & sequenti.

TESTA-

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

TESTAMENTVM.

Testamentarii testes, quales esse debeant, & de materia, vide in seqq. vers.
Testes agnates & consanguinei, non prohibentur esse testes in testamẽto sui affinis, & conjunctus, q 14. n 44
Testis frater esse non potest in testamento fratris, q 64. nu. 94 Limita duobus modis, vt nu. 95 seq.
Testis pater esse potest in testamento filij, quando hoc sit verum & quid e contra, q. 54 n. 195. seqq.
Testes domestici recipiuntur in testamentis, q. 55 numero 85 licet habeantur pro suspectis, num 86
Testes serui prohibẽtur esse etiam in testamentis, ib. n. 167
Testes qui esse non possunt in iudiciis, nec etiam in testamentis esse possunt, q. 59 n 42
Testes infames infamia iuris, nec etiam in testamentis adhiberi possunt, ib n 42
Testes criminosi admittuntur in testamentis, q. 56. n. 147
Testes criminosi non admittuntur in testamentis, quando non solum sunt criminosi, sed etiam publice habentur, & reputantur, vt criminosi, ib. n. 137
Testes carentes possessione adhiberi in testamento ad pias causas, ib. n. 185
Testes Iudæi, acatholici infideles, possunt adhiberi in testamentis, ibidem, nu. 221. Declara, vt num 222
Testes excommunicati possunt regulariter adhiberi in testamentis ib. n. 266. 268 Declara, vt nu 269 seqq
Testes impubes, maior scilicet quatuordecim annorum potest esse in testamento, impubes autem non, q. 58. n 8
Testes in testamento militis, inter liberos, & ad pias causas, requiruntur ad probationem, non autem ad substantiam, & solemnitatem, q. 58 nu. 56
Testis mulier, an, & quando recipiatur in testamentis, q 55. casu tertio, num. 55. & omnibus seqq.
Testis tutor, & curator potest esse in testamento per pupillum condito, q. 60 n 284
Testes legatarii, fideicommissarii, & hæredes, an & quando possint esse in testamento, in quo sunt instituti hæredes fideicommissarii, siue legatarius, vide 5 verbo legatarius.
Testes fratres, minores, prædicatores, & alii, an possint in testamento recipi, ibid. num. 467. seqq.
Testis furiosus non recipitur in testamentis, qu. 61 nu 9. Et quid si post testamentum effectus furiosus, velit super testamenti veritate testificari, an 10. & 11
Testis cæcus esse non potest in testamentis, q. 61 num. 23
Testis mutus, & surdus non recipitur in testamentis, ib. n. 14
Testes clerici recipiuntur in testamentis laicorum, ib. n. 79
Testes monachi, & religiosi recipiuntur in testamentis, ib. nu 126. Et multo magis in testamentis ad pias causas, n 127. Sed an requiratur superioris licentia, n 128
Testes inhabiles, & non recipiendi, an, & quando recipiantur in testamentis, q. 62. nu. 124. seqq.
Testes in testamentis adhibendi, an, & quando debeant esse rogati, & de materia, vide regulam cum suis ampliationibus, & limitationibus, ib nu 132 seqq.
Testes septem in testamento requiruntur, q 63. n. 249 quid in codicillis? nu 251. Quid in donatione causa mortis? n 252. Et quid in qualibet alia vltima voluntate? n. 250

TORTVRA.

Testes, an, & quando torqueri possint, vel debeant, & quando probent, vel non probent cum tortura, vel sine, vide in seqq. vers.
Testes si iudex indebite, & sine indiciis torqueat puniturq 37. nu 114
Testes torquentur, si sunt vacillantes, qu 36. numero 130
Testis potest torqueri, si negat interfuisse delicto, & de hoc conuincatur etiam per vnum testem, q 30 n. 130 seqq.
Testes non possunt torqueri, nisi vsq; ad numerum trium, ib n. 132
Testis torquetur, etiam quod sit clericus, ibid. num. 133
testis si in tortura fateatur, non est necesse quod ratificet, ib n. 139
Testis vilis torqueri potest, etiam sine indiciis, ib. n. 145
Testis in dignitate positus torqueri non potest, q. 41 n. 72
Testis non legitime, & sine indiciis tortus, si aliquid fateatur, non probat, nec contra se, nec contra alios, q 43. n. 194
Testes ob solam familiaritatem, vel domesticitatem non torquentur, q 35 n. 68
Testes deponentes super eo, quod habet contra se præsumtionem, torqueri possunt, ibid. num. 67
Testes infames nũquam admittuntur, nisi cum tortura, q. 56. seq.
Testes criminosi, non, nisi cum tortura ad testificandum admittuntur, quæstio. 56. numero 162
Testes histriones, & buffones in casu, in quo admittuntur, non nisi cum tortura admitti debent, ib n 443
Aduocatus pro suo clientulo in subsidium non admittitur sine tortura, q. 60 nu. 191. contra, num. 192
Testes infames etiam cum tortura nil probant sine infamia sit iuris, siue facti, qu. 56. nu. 37. seqq.
Testium tortura purgat eorum inhabilitatem in ciuilibus, non in criminalibus, quæst. 56. num. 38
Testes non torquentur in ciuilibus ad conuallandum eorum dictu. ibid. 39
Testis ob solam familiaritatem, vel domesticitatem, non torquetur, q. 35. n 68
Testes infames nunquam probant sine tortura, q 56. n. 56. seq. Et quid in infamibus infamia facti, n. 125
Testes criminosi non probãt sine tortura, etiam in casu, in quo veritas per alios haberi non potest, q. 56. n. 162
Testis perjurus nec etiam probat cum tortura, ib. n. 193. Declara hoc procedere in criminalibus, secus in ciuilibus, n. 194
Testes bitroatii nunquam probant sine tortura, ib. n. 396
Testis pauper vbi alias in criminalibus non probaret, probat tamen cum tortura, qu. 57. num 20
Testes viles an admittantur ad testificandum sine tortura, ib. n 62. seq.
Testium inhabilitas per torturam purgatur, q. 62. n. 377. quod procedit in criminalib. secus in ciuilibus, n. 378
Testes inhabiles etiam in casibus a iure expressis non admittuntur, nisi cum tortura, q. 62. n 379. Declara quando inhabilitas proueuit ex defectu famæ vel status, secus alio respectu num 370
Testes inhabiles si plures patiantur defectus, tunc non admittuntur etiam in casibus a iure permissis, & etiam cum tortura, q. 62. n. 381. seq.
Testis infamis non probat sine tortura etiam quod deponat de facto proprio, q. 63. n. 216

TORQVETVR.

Testis deponens super negatiua potest tãquam de falso suspectus torqueri, q. 65. nu. 212. fallit si negatiua super qua deponit sit coactata, num. 213
Testis sibi ipsi varius, & contrarius, an & quando propter varietatem, & contrarietatem torqueri possit, quæst. 66. num. 98. sequentib. Dixi explicite infra, versic. varius vbi videas.
Testis quando torquetur propter varietatem non debet citari pars, q 65. nu. 168 m. licet alii contra nu 169
Testis indebite tortus non probat, nec facit indicium, q 37 n 1
Torqueri non possunt regulariter liberi homines pro testimonio, ib. nu. 2. licet alii contra, num 3
Serui indistincte pro testimonio torquentur, sed quando hoc verum sit, ib. n. 4
Testes omnes indistincte torquentur in crimine læsæ maiestatis, ib n 5
Testes vacillantes torquentur, ib. nu. 6. Amplia primo etiam in causis ciuili, num. 7. Amplia 2. etiam in testibus constitutis in dignitate, num. 8 Amplia 3. non solum in vacillantibus sed etiam in variantibus, & sibi contrariis, num. 9. & 10. Limita 1. quando testis allegat aliquam rationabilem causam suæ variationis, numero 11 Limita 2. dummodo vltra vacillationem testis facto interfuerit, aliter secus, num 12. contra, nu 13. Limita 3. dummodo variatio sit circa negotium principale, alias secus, nu. 14. Limita 4. in sacerdotibus, num 15
Testis verisimiliter informatus de facto torquetur, si illius facti varietatem deponere recusat, q. 79 n 16
Testes qui facto interfuerunt, & dicunt se nihil vidisse, aut audiuisse torquentur, ib. num 17 Amplia, vt isto casu non sit necessaria vacillatio, num. 18 Limita quando testis allegat aliquam rationabilem causam suæ ignorantiæ num. 19
Torquentur testes quando negant se fecisse, & interfuisse, & de mendacio conuincuntur 20. Amplia primo, vt sufficiat testem deici de mendacio ab vno alio teste, dummodo sit eo dignior, nu. 21. Amplia 2. vt sufficiat mendacio conuinci per eius confessionem extraiudicialem, n. 22
Testes infames non admittuntur sine q. 79. n. 23 siue sint infames infamia facti, n. 24. siue etiam infames infamia facti, licet alii contra, nu. 26. limita quoad actionem, informationem, & inquisitionem, num. 27
Testes criminosi non admittuntur sine ib. nu. 28. Amplia 1. etiam in condemnato publico crimine, n 29 licet alii contra. Amplia 2. etiam in criminosis non condemnatis, n. 31
Testes a iure reprobati non admittuntur ad tortura, ib n. 32
Testes viles non admittuntur sine tortura numer. 33. contra, numer. 34. resolue, numero 35
Testis deportatus non admittitur sine tortura ib n. 36. contra, n 37
Testes qui sponte vadunt ad se examinandum tanquam suspecti torquentur, ibidem numero 38
Testes domestici torquentur pro furto vel delicto domi facto tanquam verisimiliter informati, ib n. 39
Testes vicini torquentur pro delicto commisso in vicinia tanquam verisimiliter informati ib nu. 40
Testes qui dicunt se non recordari de eo, de quo verisimiliter recordantur, sunt suspecti, ib n 41. non probant, nu. 42 torquentur, nu 42 & de falso puniuntur dicto, num. 43. Limita primo, dummodo oblitio non sit verisimilis, n 44 Limita secundo, dummodo dicat se non recordari de facto principaliter, aliter secus num 45
Testes torquentur non solum in inquisitione speciali, sed etiam in generali, ibidem, numero 46
Testes torquentur denegata copia indiciorum ib. nu. 47
Testes non torquentur contra eum, contra quem inuicti testimonium ferre non coguntur, ibi num. 48
Minores quatuordecim annorum nõ torquentur ib. nu. 49. sed bene ferula cæduntur, numero 50. Limita in crimine læsæ maiestatis. num. 51
Testes inhabiles, qui examinati fidem non faciunt, non torquentur, ideo antequam torqueantur sunt discutiendæ exceptiones contra eũ oppositæ, ib. n. 51. & 52. declara, vt n. 53.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text/
Wrong binding

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

Sacerdotes non possunt pro testimonio torqueri, etiam quod vacillent, ibid. num. 54. licet alii contra, n. 55 Limita primo, in clericis non sacerdotibus, num. 56 licet contra, nu. 57. sed isto casu clerici non torquentur a iudice seculari, sed ab ecclesiastico, numero 58. Limita secundo, si sint infames, quia ad purgandum infamiam torquentur etiam sacerdotes, numero 59

Constituti in dignitate, nobilitate, vel officio seculari non possunt pro testimonio torqueri, ib n. 60. limita si vacillent, n. 61. licet alii contra, nu 62

Testes non torquentur in causa ciuili, ibidem, num 63. contra, num 69. etiam quod viles sint num 64. contra, num. 67. etiam quod vacilleat, num 65 contra, num. 68. resolue, vt num 69

Testes non possunt torqueri, nisi contra reum præcedant indicia, ib. nu. 71. Limita quando torquentur testes in inquisitione generali, num 72

Testes non possunt torqueri, nisi contra eos præcedant indicia, ibidem, numero 73. sed quænam sint ista indicia, n 71 Limita quando torquentur ad purgandum infamiam, num. 74

Testes non torquentur, quando aliunde veritas haberi potest, ib. n 76

Testes duo tres quando sunt torquendi, non omnes sed duo aut tres torquentur, n 77

Testes in tortura non sunt in specie contra aliquem interrogandi, sed in genere contra delinquentem ibidem, numero 78. Limita nisi præcedant indicia contra certam personam, numero 79. Declara limitationem, numero 80

Tortura testium debet esse moderata, & per quantum tempus, ibidem, numero 81. & sequentib

Ratificatio est necessaria in confessione a testibus per torturam habita, ib. num. 83. licet alii contra, nu 84

TVTOR.

Tutor an, & quando possit testimonium ferre pupillo, & de materia, vide in sequentibus versiculis.

Regula sit negatiua, quod tutor, & curatór testis esse non potest in causa pupilli, quæstio 60. num 272

Amplia primo etiam finita tutela, & cura, si ex sua depositione tutor, & curator commodum aut laudem consequatur, vel damnum, aut dedecus euitet, aliter secus, ibidem, numero 273

Amplia secundo, etiam quod deponat de gestis per eos, dum tutela, & cura durauit, & sic in facto proprio, ib n. 274

Amplia tertio, etiam in actore per tutorem, siue a iudice ad lites depurato. Adhuc enim tutor testis esse non potest in causa introducta per actorem, ibidem, num 275 Contrarium tenent relati. n. 276. seqq. Sed prima opinio est magis communis & verior, declarata tamen, vt in num. 279. & 280. Vbi quod si causa agitur non per actorem, sed per curatorem ad litem.

Amplia quarto, in actore ad lites, ibidem, num. 281

Amplia quinto, in exsequutore testamenti, ibidem, numero 282. Declara limitationem, vt num. 284

Limita primo, regulam in testamentis factis per pupillum, ib. n. 284 seq.

Limita secundo in contractibus, & aliis instrumentis factis per pupillum, ibidem, numero 286

V

VNICVS.

Testis vnicus, duo, tres & septem, duodecim, plures & pauciores quod probent in diuersis casibus?

TEstes duo sufficiunt regulariter ad perfectam probationem in omni causa, tam profana quam etiam ecclesiastica, vel spirituali, q 63 nu. 230

Testes duo sufficiunt ad condemnandum, nedum in causa ciuili, sed etiam criminali, ib. n. 233 seq.

Testes duo etiam ad episcopum condemnandum sufficiunt, ib. n 235

Testes duo sufficiunt ad condemnandum summum Pontificem, ib. n. 236. Declara, vt n. 237 & 238

Testes duo non sufficiunt, quando agitur de probando aliquid, quod habeat contra se iuris præsumtionem, ib nu. 239. Tunc enim vel tres requiruntur testes, vel saltem duo, qui sint omni exceptione maiores, n. 240

Testes duo hõ sufficiunt, sed plures requiruntur ad conuincendum. & condemnandum Cardinalem, ib nu 241. Amplia etiam in delictis ante Cardinalatum commissis, num 242 Limita primo, dummodo agatur de delicto, pro quo degradationis pœna veniat imponenda; secus si de alia pœna, n. 243. Limita secundo, quando testes suspecti, & inhabiles essent, secus si non suspecti, & idonei sint, nu. 244 Licet alii contra, n. 245

Testes duo non sufficiunt in probatione delicti per scripturam contracti, ibid. num. 248. Secus si debitum non sit in scriptis redactum, num. 248

Testes duo non sufficiunt ad probandum confessi mentem factæ solutionis, ib nu 247

Testes in testamento septem interuenire debẽt, ib. nu 249

Testes in codicillis, donatione mortis causa, aliaque vltima voluntate quinq; debent interuenire, ib n. 250. seqq.

Testes decim non, sed tres requiruntur in deposito pecuniæ, vel alterius rei, excedentis libram auri, ib n. 253

Testes tres requiruntur in inuentarii confectione, ib. n. 254

Testes duodecim requiruntur in episcopi purgatione, ib. n 255

Testes tres requiruntur in priuata scriptura, ib. num. 256

Testes tres requiruntur ad probandum interruptionem præscriptionis, ib. n 257

Testes tres requiruntur in ventre inspiciendo per obstetrices, ib n. 258

Testes septem requiruntur in diuortio, ibidem, num. 259

Testes plures quam duo requiruntur, si ita statuto, vel consuetudine introductum sit, ibid. num 260

Testes plures quam duo requiruntur in pluribus casibus, de quibus remissiue, ibidem, numero 261

VARIVS, VACILLANS, ET CONTRARIVS quando dicatur.

Testis quando est varius & vacillans, debet iudex ipso teste præsente facere scribere per notarium variationem, & vacillationem, qu. 49 num. 127

Testis varius dicitur, qui in directe deponit contrarium eius quod antea deposuerat. Cõtrarius vero, qui directe sic contrarium dicit, qu. 66 num. 2. Contra quo, varietas in testimonio ducatur etiam ex indirecta contradictione, num. 3

Testis varius dicitur, qui nulla causa aut ratione assignata dicit contrarium eius, quod primo dixerat, ib. nu. 5. sed certe hæc descriptio conuenit etiam testi contrario, n 6

Testis contrarius dicitur is, qui deponit duo, quæ simul esse non possunt, ib n. 5

Testis varius, vel contrarius sunt idem in effectu, saluo quod varius dicitur, qui suo proprio motu variat. Contrarius vero, qui varia deponit interceptus per interrogatoria, ibid. num. 7

Testis varius dicitur, qui non contraria deponit, sed diuerso modo dicit, quæst 66. num 8. contrarius vero, qui contraria tenaciter asserit, num. 9

Testis vacillans dicitur, qui timendo, titubando & dubitando varie loquitur, ibidem, numero 10

Testis dicitur vacillans, si cum timore & dubitatione loquatur, etiam quod non varia deponat, ibidem, num 11

Testis varius accipitur a Doctoribus pro vacillante, & econtra, ib. n. 12

VARIVS, VACILLANS, ET contrarius quando probent.

Testis vacillans pariter non probat, ibidem, nu. 14. Sed quod probat licet de fide diminuatur, numero 15. Concorda, vt numero 16. 17. & 18

Testis sibi varius, & contrarius in aliqua parte in totum reputatur varius, & contrarius, & nihil probat, ib. n. 19

Testis varius & contrarius in loco, & tempore nihil probat, ib n 20

Testis varius, & contrarius, nec etiam facit indicium ad inquirendum, ib n. 21

Testis sibi varius, & contrarius, in substantialibus non probat, ib num. 22. & 23. vbi etiam quod tunc depositio dicitur in substantialibus, quando concernit articulata, secus autem si sit varius in non substantialibus, sed in qualitatibus, circumstantiis, accessoriis, & accidentalibus, n. 24

Testis suspectus potest a iudice interrogari etiam de qualitatibus, & circumstantiis non substantialibus, ib n. 25

Testis varius etiam in non substantialibus, non probat, quando variatio est multiplex, & cõcernit factum proprium ipsius testis, ibidem, num. 26

Testis varius etiam in accessoriis non probat, quando iurauit dicere veritatem super tota causa, ib. nu. 27

Testis varius in penitus extrinsecis & impertinentibus adhuc probat, ibidem, num 28 & 29. vbi etiam, quæ dicantur impertinentia: si vero varietas consistat in pertinentibus ad causam, & tunc nihil probat, numero 30

Testis varius, & contrarius in non substantialibus licet probat, diminuitur tamen de illius fide, ib. nu. 31

Testis varius, & contrarius per errorem, & ignorantiam probat & non punitur de falso, ibid. nu. 32 & 33

Testis varius & contrarius propter obliuionem an aliquo modo excusetur, numero 34. & 35

Testis varius, & contrarius probat, quando varietas est modica, ib n. 36

Testis non dicitur varius, aut contrarius, qui in vno examine plus dixit quam in alio, ib. n. 37 & 38

VARIVS, CONTRARIVS, ET vacillans, quando, & quomodo puniatur.

Testis sibi ipsi varius, & contrarius punitur de falso, ib. nu. 56

Testis vacillans adhuc punitur de falso sicut testis varius, ibidem, numero 57. Declara, vt num 58

Testis varius sibi & contrarius, punitur non solum si varietas & contrarietas est in eadem depositione & iudicio, ibidem. numer 59 sed etiam in diuersis depositionibus, & diuerso iudicio, numero 60. licet alii contra, numero 61

Testis calore iracundiæ deponens in vno iudicio contrarium, quod postea cessante iracundia, deposuit in alio punitur, sed pœna extraordinaria, ib n. 62

Testis qui sine iuramento examinatus deposuit vnum, & deinde cum iuramento deposuit aliud, adhuc punitur de falso, ibidem, numero 63

Testis qui in iudicio plenario deposuit contrarium eius, quod deposuerat in summario, tanquam varius puniendus est, ibid numero 64

Testis qui in ormentis dixit contrarium eius, quod posu rat extra tormenta, an, & quando puniendus sit, ib n. 65. & seqq.

Testis varius & contrarius in non substantialibus non tenetur pœna falsi, ib. nu 69 punitur tamen extra ordinem crimine stellionatus, num. 70

Testis qui in iudicio valido dixit contrarium eius

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

eius, quod deposuerat in iudicio nullo, non punitur, ib. nu. 71 contra, num. 72. concordia, vt num. 73

Testis qui dixit varia & contraria, animo se corrigendi non punitur, ibid nu 76

Testis qui examinatus non debebat examinari, non punitur pœna variationem, & contrarietatem, ibid. n. 77

Testis qui primo dixit se nescire, & postea scire, non dicitur varius, nec punitur, ibidem num. 78

Testes qui primo dixit, se non recordari, deinde dicit, se recordari, non dicitur varius, nec punitur, ibid. num 79

Testis rusticus excusatur in variatione, & contrarietate, ibid. num 80. contra, nu. 81. Vbi declaratur, & nu 82

Testis qui in iudicio deponit contrarium eius, quod primo dixerat in iudicio, non punitur tanquam varius, ibid. nu. 85

Testis qui extra iudicium dicit contrarium eius, quod primo dixerat in iudicio, non punitur tanquam varius ibid. nu 85

Testis qui in iudicio dixit cõtrarium eius, quod prius dixerat extra iudicium parte præsente, non punitur ibi nu. 86

Limita 1. quia licet non puniatur pœna falsi, punitur tamen stellionatus, & ad damna & interesse nu 87

Limita 2. quando cum partis præsentia concurrit etiam causæ dictio 88

Imo nunquam punitur testis varius in iudicio ab eo, quod dixerat extra iudicium, nisi in dicto extraiudiciali concurrat causæ, ibid. num. 89

Testes in iudicio deponens contrarium eius, quod prius extraiudicialiter medio iuramento deposuerat, punitur de falso, ibid num. 90. Sed verius est non de falso, sed pœna stellionatus puniri, num 92 Limita dummodo iuramentum sit formiter præstitum, alias secus, num 91

Testis in iudicio deponens contrariũ eius, quod dixerat extra iudicium, punitur, quando primum dictum extraiudiciale erat magis verisimile, ibidem num 93. Limita primo, quãdo secundum dictum iudiciale est confirmatum in tormentis: quia tunc non punitur de falso, sed crimine stellionatus, num 94 & 95. Limita secundo, quando secundum dictum iudiciale esset emanatum ad correctionem primi dicti extraiudicialis, num. 96 Limita tertio, quando primum extraiudiciale dictũ esset dubitative prolatum, num 97

VARIVS, contrarius, & vacillans quomodo torqueri possit.

Testis sibiipsi varius, contrarius, aut vacillans regulariter torqueri potest ad videndum, in quo dicto persistat, ibid num. 98. licet aliqui contra, num 99

Testis ob solam varietatem torquetur etiam non præ lentibus aliis indiciis, ibid. num. 100

Clericus testis propter varietatem torquetur etiam, ibid num 101. Amplia etiam fama non præcedente, num 102. Limita, quia torquebitur isto casu clericus non a iudice seculari, sed a iudice ecclesiastico, nu 103

Testis sæpius varians sæpius torquetur, ibid. num 104. non tamen in infinitum, sed vsque ad tertiam vicem nu 105

Testis, qui in iudicio dixit contrarium eius, quod prius extraiudicialiter dixerat, potest sine dubio torqueri, ibid. num. 106. licet alii contra, num. 109. & multo magis poterit isto casu inquiri, num. 110. & rursus eo magis poterit torqueri, quando primum extraiudiciale emanauit, vel cum iuramento, num. 107. vel in scriptis, nu. 108

Testis, qui extraiudicialiter dixit contrarium eius, quod prius iudicialiter deposuerat, potest ex hac variatione non solum inquiri, & processari, ibid. num. 111. sed etiam torqueri, nu. 112

Testis ob solam variationem non torquetur, nisi etiam fateatur, se facto interfuisse, ibid. num. 113

Testes non torquentur ob solam variationem in causis ciuilibus, quæst. 60. num 114. contra, num 115 Distingue, vt num. 116. Attamen sunt casus in quibus torquentur testes varii in causis ciuilibus, primus si secundus, nu. 117. secundus si sint viles personæ, num. 118. tertius si causa ciuilis habeat crimen annexum, numero 119. quartus si torquentur a iudice criminali, & non ciuili, numero 120

Testis varius, & contrarius, in non substantialibus non torquetur, ib nu 121

Testes in dignitate constituti ob variationem non torquentur, ib. num. 122. licet alii contra, num. 123

VARIVS si sit testis in eodem, vel diuerso iudicio cui dicto magis standum sit.

Regula sit, quod testis si sit varius in vno examine ab eo, quod dixerat in alio, attenditur primum dictum, & non secundum, ibidem, num 124 & 127. licet alii contra, num. 125. & 126

Amplia 1. etiam quod testis secundo loco fuerit examinatus parte non opponente, ib n. 129. licet alii contra, n 128

Amplia 2. & multo magis quando testis secunda vice fuit examinatus post publicationem primi examinis, ib n 130

Amplia 3. multo magis quando sumus in casu, in quo testis semel examinatus non debebat amplius examinari, ib n 131

Amplia 4. etiam in pluribus testibus sibi variantibus, & contradicentibus, vt scilicet attendatur eorum primum dictum & secundum, ib n 132

Amplia 5 etiam quod indicia sint diuersa, & quod fuerit actum ad diuersum finem, ib. n. 133. & 134

Amplia 6 etiam quod sumus in diuersis causis, instantiis, & personis, ibidem, num 135. & seq.

Amplia 7 etiam quod sumus in diuersis instantiis, licet inter easdem personas, dummodo tamen examina sint diuerso tempore facta, ib n 137 & 138

Amplia 8. etiam in eadem instantia, & inter easdem personas, dummodo tamen examina sint diuerso tempore facta, ibidem, numero 139

Amplia 9. vt multo magis attendatur primum dictum, quando illud fuit geminatum, & ratificatum, ib n. 141

Limita 1. propositam regulam quando secundum dictum emanasset animo corrigendi primum, ibidem, numero 142. Declara, vt num. 143

Limita secundo, quando primum dictum emanasset calore iracundiæ, vel per fotum, ibidem, numero 144. & seq. Declara, vt numero 146

Limita 3. quando iudici aperte constat de falsitate primi dicti, ib. n 147

Limita 4 quando primum dictum emanasset, sine iuramento, secundum autem cum iuramento, ibidem, numero 148 Declara, vt num 149

Limita 5 quando primum dictum emanasset sine ratione, vel cum ratione non concludente, secundum autem cum redditione concludentis rationis, ib. nu 150

Limita 6. quando secundum dictum esset magis verisimile, & admiculatum, ibidem num. 151

Limita 7. quando testis in iudicio plenario dixit contrarium eius, quod dixerat in summario, declara, vt ibidem, numero 152. 153. & 154

Limita 8 quando testis in iudicio valido deposuit contrarium eius, quod prius deposuerat in iudicio inualido, ibidem, num 155. contra, num 156

Limita 9 in causa hæresis, in qua an attendatur primum n. vel secundum dictum vide, ib. num. 157

Limita 10 quando testis in iudicio dixit contrarium eius, quod dixerat coram arbitro vel arbitratore, ib n. 160

Limita 11 quando primum dictum esset delibera-tive prolatum, secundum autem omnino assertiuum, ib. n 163

Limita 12. quia licet regulariter attendatur primum dictum & non secundum, illud tamen primum debilitatur ex secundo, ibid. num. 164

VARIVS si sit testis in tortura ab eo, quod dixit extra torturam, quod dictum attendendum sit.

Regulariter attenditur potius dictum in tortura quam dictum extra torturam, ib n. 165. licet alii contra, n 167

Attenditur secundum dictum in tortura, siue in continenti, siue etiam ex interuallo illud emanauerit, ib. n 169

Testis quando torquetur propter varietatem non debet cessari pars, ib. nu. 168 licet alii contra, nu. 169

Quando testis post primam depositionem loquutus est cum parte, non attenditur eius subsequens depositio facta in tortura, ibidem, numero 171. licet alii contra, numero 170

Testis si sæpius torqueatur, adhuc primum dictum in tortura est attendendum, ib. nu 172. Sed contra quod propter plures variationes nulli dicto standum sit, nu 173. concordia, vt num. 174

Attenditur multo magis secundum dictum in tortura, quando primum dictum esset extrajudiciale, siue iuratum, siue non, ibid nu. 176. seqq.

Quando tortura testi non est legitime data, tunc non attenditur eius dictum in tortura, ibid. num. 177

Quando primum dictum extra torturam multo magis verisimile videtur, ex aliqua ratione habili causæ, tunc illud attenditur & non dictum in tortura, ibidem, numero 178

Attenditur secundum dictum in tortura, quando testis est vilis fortunæ, infamis, criminosus, aut varius, aliter secus, ibidem, num. 179. & seqq.

Quando testis torquetur vti principalis qua ad se, & testis quo ad alios, tunc non attenditur eius secundum dictum in tortura, ibid. num. 181. contra, numero 182 Declara, vt numero 183

Attenditur secundum dictum testis in tortura quando ex numerosis indiciis secus in contrarium, ib. num 184 contra nu. 185 declara, vt num 186

Quando primum dictum testis emanauit in articulo mortis non attenditur secundum dictum in tortura, ibidem, numero 187

Item non attenditur secundum dictum in tortura, quando testis vitia varietatem alios patitur defectus, ib n 188

Item quando ex secunda tortura testis efficitur periturus, ibidem, numero 189. Contra, num. 190

Testis si torqueatur tanquam varius, non attenditur eius secundum dictum in tortura, ib n 191 contra, n 192

VARIVS si sit testis in iudicio ab eo quod extraiudicium dixerat & contra, quod dictum attendatur.

Regula sit, vt licet testis in iudiciter examinatus [illegible] attendatur, [illegible] dixerit, non [illegible] dicto, ibi num 193 Licet alii contra, num. 194

Amplia primo etiam quod primum dictum extrajudiciale emanasset parte præsente. ibidem num 195 Licet etiam quando pars præsens erat persona potens, numero 196, sed contra,

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

num.197. Declara,& distingue,num.198.& 199

Amplia secundo,etiam in teste,qui examinatus postea extraiudicialiter asserat contrarium eius, quod in examine iudiciali deposuerat, adhuc enim attenditur primum dictum iudiciale, ibid. num.200 & quæst 46.num 81. Sed an isto casu possit puniri de falso, ibid. num 201

Et an etiam possit torqueri, ibidem numero 202

Amplia primo, hanc secundam ampliationem etiam in teste, qui expresse extraiudicium confiteatur se falsum in iudicio deposuisse, ibid num 204

Amplia secundo etiam quod secundum extraiudiciale dictum emanasset in articulo mortis,vel in actu confessionis, ibid. num 204 & 205

Amplia tertio, eandem secundam ampliationem non solum, quando iam lata esset sententia,sed etiam si esset ferenda, adhuc enim attenditur primum dictum iudiciale, & non secundum extraiudiciale, ibid. num 206. contra, num 207. Declara & distingue,numero 209

Limi a primo, dictam 2 ampliationem, quia per secundum dictum extraiudiciale, debilitatur primum dictum iudiciale, ibid num. 208

Limita secundo, quando cum dicto extraiudiciali concurreret verisimilitudo depositionis causa reuocationis primi dicti, & quod in articulo mortis ita deposuerit, tunc enim illud potius attenditur, quam iudiciale, ibid. num. 210

Limita 1.propositam regulam,quando primum dictum extraindiciale esset iuratum, sicut secundum iudiciale ibid nu 211

Sed an isto casu testis possit puniri de falso,ibid. num. 212

Et an possit torqueri, ibid nu 213

Subiim ta 1. hanc primam limitationem, quia quando primum dictum extraiudiciale est iuratum, tunc nec illud attenditur, nec secundum iudiciale, ibid nu 214

Subiimita 2 dummodo iuramentum extraiudicialis depositionis fuerit formiter præstitum,aliter secus, q. 76 nu 215

Limita 2 regulam quando primum dictum extraiudiciale esset magis verisimile, aliisque coniecturis & præsumtionibus adminiculatum,quia tunc illud attenditur potius,quam primum iudiciale, ibid nu 217

Subiimita hanc secundam limitationem quinque modis, vt ibid. num. 218. seqq. vsque ad num 221

Limita 3 quando primum extraiudiciale dictũ esset tempore actus gesti emanatum, & in scriptura confirmatum, ibid. nu 223. contra nu 224,declara nu.225

Limita 4. quia in omnem euentum secundum dictum iudiciale debilitatur per primum extraiudiciale, ibid nu.226

VARIVS & contrarius sibi testis, quomodo concordetur tam ad effectum, vt cuitet falsum,quam ad effectum, vt probet.

Testis sibi varius, & contrarius omnibus modis concordandus est. ibid n. 317

Amplia etiam imponendo verba, ibid. num. 318

Amplia etiam per subditos intellectus, & per suppletionem interpretationem, ibid. nu.n. 319

Limita primo, quando varietas & cõtrarietas est euidens & manifesta, ibidem numero 320

Limita secundo, vt talis concordia fiat ad effectum euitandi falsum, non autem ad effectum, vt probet, ibidem, num. 322 Contra, numero 312. Distingue, vt ibi num. 323. 324. & 325. reprobatur distinctio, numero 326 resolue,vt num 327.& seq.

Testis concordatus quantam faciat fidem iudicis arbitrio remittitur, ibid nu 325

Testis concordatus nunquam in criminal.bus probat, ibid nu 327

In quibus vero probat si concordia fit per intellectam repetitionem termini, secus si per actuum multiplicationem, vel per impropriationem verborum, ibidem, numero 328

Testis qui primo affirmat, deinde dicit se non recordari, concordatur, & non est varius, ibidem, numero 329. quod procedit, vt euitet pœnam falsi, secus non probet, numero 330

Testis qui primo dicit se non recordari, deinde dixit se recordari & scire, concordatur, & probat. ibidem, numero 331. Limita dummodo non sit loquutus cum parte, numero 332. Item limita dummodo nouæ memoriæ causam alleget, & alias secus, numero 333

Testis qui primo dubitatiue deponit, secundo autem affirmatiue & sine dubitatione, concordatur, & probat in secundo dicto, ib nu. 334 Limita hoc procedere,quando fumus in diuersis examinibus, secus si in eodem examine,nu 335

Testis qui primo dixit se credere, deinde dixit scire, vel alias per verbum affertiuum deposuit concordatur,& probat in secundo dicto, ibidem numero 336. Limita primo,dummodo causam nouæ certitudinis, & scientiæ alleget,numero 337. Limita secundo,dummodo simus in casu, in quo sit licita correctio, numero 338. Limita 3. nisi simus in casu,in casu,in quo testi de credulitate plene creditur num. 339

Testis qui primo dicit sibi videri, deinde dicit,se scire. Sed per aliud verbum veritatis affirmat, concordatur,& probat in secundo dicto, ib. num. 340

Testis qui primo dixit se scire, deinde dicit se credere, non dicitur varius sed probat, & secundum dicta circa dulitatis non censetur reassumi primo,ibidem, numer. 341 & seqq. Contra, numero 343. Distingue, vt numero 344

Testis qui in examine vnum affirmat,deinde in interrogatoriis, quod dicit res etiam aliter potest se habere, non dicitur varius sed probat,ib nu. 342

Testis qui primo dixit se nescire, deinde dicit se credere dicitur varius,& non probat,ibidem, num 343

Testis qui primo dicit se credere, deinde dicit se non credere,non dicitur varius,sed probat in vltimo dicto,ibidem,numero 346.& idem econtra si primo dixit se non credere, & deinde dicat se credere, num. 347. Limita tribus modis Primo in casibus, in quibus testi de credulitate deponenti, plene creditur, numero 348. Secundo dummodo simus in casu, in quo sit licita correctio, alias secus, numero 349. Tertio dummodo testis nouæ credulitatis causam alleget, alias secus, numero 350

Testis qui primo sui dicti rationem reddit, quia vidit, deinde dicit quia audiuit, non dicitur varius, nec dicitur recessisse a prima ratione, ibidem,num.351. Declara vt numero 352. sequent

Testis qui primo dicat se scire, deinde dicat se audiuisse, nunquid iste testis dicatur varius, & contrarius? an verò probet, ibidem, numero 352

Testis qui primo dicit se audiuisse, deinde dicit se vidisse, non dicitur varius, & contrarius, sed probat,ib.354

Testis qui primo dixit se scire,deinde dixit se nescire,concordatur,vt ib.nu.355. Licet alii contra,n.356

Testis qui primo dixit se nescire, deinde dixit se scire, non dicitur varius, & contrarius, sed probat,ibid num.357.& 359 Licet alii contra, nu.358 Limita quatuor modis. Primo dummodo iudex testem ex officio repetat, secus si ad partis instantiam, vel si idem testis sponte, & ex intervallo vellet se corrigere, num. 360 Secundo dummodo testis deponat super actu successiuo, secus si super momentaneo num.361 Contra,num.362 Tertio dummodo testis superuenientis scientiæ probabilem causam alleget, aliter secus,num 363 Quarto quando in prima depositione, in qua dixit se nescire, dixerit etiam se fuisse præsentem, num 364

Testis dicitur varius, & non probat si primo dixit, se hoc tantum scire, vel hoc tantum verum esse, licet deinde aliquid aliud addat, ibidem,numero 365. Vbi etiam idem si dixerit se hoc tantum scire, & non plus, & idem si dixerit se hoc scire, videlicet, & quid si dixerit, hoc esse quantum ipse scit, numero 366

Testis examinatus in Palatio potestatis dicit, aliquod factum in Palatio Episcopi, deinde dicit illud idem factum in hoc Palatio, saluatur a contrarietate, vt ibidem, num 367

Testis non dicitur varius, qui primo dixit,quod factum præsente Titio, & Seio, licet deinde dicat quod nullus fuit præsens,ibidem,num. 368

Plura exempla in quibus testis varius & contrarius concordatur remittitur, ibidem,num. 369

Plura exempla in quibus testis varius, & contrarius concordatur remittitur,ibidem,num. 370

VASALLVS.

Vasallus, an & quando possit esse testis pro suo domino, & de materia. vide in sequentibus versic.

Testis vasallus ratione iurisdictionis, & sic subditus,an, & quando possit esse pro suo domino,vide ibi versf. subditus,hic tolum de vasallo ratione feudi

Testis vasallus,seu feudatarius, potest esse testis pro domino suo,q.55.nu.182.& 184. Vbi de communi,licet aliqui relati,nu.183. contrarium dixerint.

Testis non potest esse vasallus pro domino suo si iurauit illi fidelitatem, ib.n.185 Sed contra, num.186

Testis vasallus esse potest pro suo domino, & econtra secundum qualitatem petitionis ipsius vasalli, quæstio. 55.numero 187. Idem si inter eos fuerit bonæ famæ, vel etiam deponat verisimilia, tunc vtique erit idoneus testis, numero 188. sequent. Secus si sit malæ famæ, numero 190

Testis non potest esse vasallus pro domino suo, si talis dominus sit persona terribilis, & solita vim inferre vasallis, ibidem, numero 191

Testis vasallus admittitur pro domino de gestis in feudo,& baronia,ibid.num.192. Secus de gestis extra feudum & illius territorium, num.193

Testis vasallus licet esse non possit pro domino suo, potest tamen testificari contra dominum, ibidem, numero 196. Sed contra, num 194

Testis potest esse vasallus pro domino suo, quãdo feudum, quod habet, est parvum, secus si magnum, ibid. num.197. Sed contra. num. 198

Testis esse non potest vasallus pro domino suo, quando agitur de re,quam habet in feudum, & si commodum, & interesse est commune, ib.nu.199

Testis esse non potest vasallus pro domino suo, quando vltra vasallagium concurreret etiam inter eos grandis amicitia, ibidem, numero 200

Testis vasallus pro domino suo nunquam est integræ fidei, & omni exceptione maior, ib. num 201

Testibus vasallis ad fauorem domini deponentibus, semper minus creditur, quam aliis non vasallis examinatis contra dominum,ib. num 202

VENDITOR.

Testis venditor pro emitore, & econtra, an & quando sit idoneus & de materia, vide in seq. versic.

Regula sit negativa, quod scilicet venditor in causa rei vendit æ testis esse non possit pro emitore

Iurisconsulti Romani, De Testibus

ibidem, num. 325

Limita 1. quando non agitur de interesse venditoris, veputa, quia re euicta, non tenetur de euictione nec ad pretii restitutionem, ibid. nu.326.Contra,num 327. distingue, vt num. 328

Limita 2. quando est quæstio inter duos emtores ibid nu.329

Limita 3 in causa confinium, vel terminorum, ibid.nu.330

Limita 4. si deponat contra emtorem, ibid. nu. 331.seqq.

Limita 5.de consensu partium, ibid nu 333

Limita 6.in duobus aliis casibus remissiue,ibid. num. 334

VERBA TESTIVM.

Testium verba, an quando & quomodo interpretentur, vide supra in verbo, Interpretatio.

VERBOSVS.

Testis verbosus,an & qualem fidem faciat, dixi supr. vers. interesse habens in causa.

VERISIMILE

Testis verisimilia, aut inuerisimilia deponens, an probet vel non, dixi latius infra in tertio libro in tit.de oppos contra dicta testium,sed vide aliquid in seqq vers.

Testes infames inuerisimilia deponentes probant bene, si verisimilia deponant, q 56 nu 114

Testes inuerisimilia deponentes nihil probant etiam plures sint, q 62. nu.320

Testibus deponentibus verisimiliora magis creditur,quam deponentibus inuerisimilia, q 61 nu 118

Testibus quorum depositiones sunt æquales, magis creditur, quam aliis non adminiculatis, ibid nu 119

Testibus verisimiliora deponentibus magis creditur,etiam quod plures numero sint, ibidem num.120. Licet alii contra,num 131. Intelligc. quando verisimilitudo est proxima & immediata, secus si remota, & mediata, num 132.

Testibus verisimiliora deponentibus magis creditur,etiam quod sint minus digni, ibid. numero 121 contra, num 136. Intellige quando verisimilitudo est proxima, & immediata, alias secus, num 137

Testibus verisimiliora deponentibus magis creditur,etiam quod deponant pro actore,contra autem pro reo. ibid.138

Testibus verisimiliora deponentibus magis creditur, etiam quod deponant super negativa, ibid nu 139 & seq.

Testibus deponentibus super negativa magis creditur,quando cum eorum depositionibus concurrit aliqua iuris præsumtio, ibid n 140

Testes verisimilia deponentes probant, etiam quod alias sint inhabiles. ibid num.141. Limita in criminalibus,& ad puniendum, numero 143

Testes deponentes aliquem esse bonæ vitæ, & famæ, probant etiam quod sint inhabiles ibidem num 142

Testes deponentes inuerisimilia sunt suspecti de falso, & non probant, ibid num. 144. & seqq

Iuramentum in supplementum non defertur ex vnico teste deponente inuerisimilia, ibid. num 146

Testes deponentes inuerisimilia non probant, etiam quod plures numero sint, ibid. num. 147

Testes deponentes impossibilia falsi reputantur,& non probant, ibi nu 148

Testis deponens inuerisimilia probat, quando est omni exceptione maior, affertque sui dicti concludentem rationem, vel si pto se habet aliquam aliam præsumtionem, ibid. numero 149

VERITAS.

Testes qualiter recipiantur, & quantum probent in casu, in quo veritas per alios haberi non potest,dixi supra vers occultum.

VICINVS,vel consanguineus.

Testibus vicinis,vel consanguineis,an & quãdo magis credatur quam aliis, & an, quando testes dicentes, Scio,quia sum vicinus,vel consanguineus, dicentur bonam reddere rationem,& probent. vide in seqq vers.

Regula sit quod testis,qui interrogatus de causa scientiæ,respondet,Scio quia sum vicinus, vel consanguineus, dicit bonam rationem reddere,q 70. num 164 & 166 Vbi de magis communi,licet alii contra,n.165

Amplia 1. quia isto casu magis creditur testibus vicinis,q.70.n 167. Contra.n.168. Distingue vt n 169

Amplia 2. in probatione habitationis, ibidem, num.170

Amplia 3.in probatione ætatis,ib n.171

Amplia 4.in probatione mortis, ibidem, numero 172

Amplia 5 in probatione possessionis, ibidem, num 173

Amplia in probatione vsuræ,ib.n 174 contra, num.175

Amplia 7 quæ dicuntur de probando aliquam [illegible] ibidem,n.176

[illegible] de probando hæresim [illegible] contra,n 178

Amplia [illegible] de probãdo quem esse [illegible] aleatorem, fornicatorem, venatorem [illegible] prodigum,ib n 179

Limita quæ dicuntur de probando aliquem esse dominum vicinus rei,ib.n.180

Limita 2 in probatione actus,vel contractus,ib num 181

Limita 3.in probatione testamenti, ibidem,numero 182

Limita 4.in probatione adulterii, furti, furti homicidii, vel alterius delicti, immissi in domo vicini,vel consanguinei,ib nu.183

Limita 5 in probatione doli, vel fraudis, ibidem, num.184

Limita 6 quia talis ratio, quia vicinus, vel consanguineus, concludit, & probat præsumtiue,non autem necessario, ibidem,numero 185. Declara,vt num.186.& seqq. Vbi etiam quod talis præsumtio est iuris, & non hominis.

Limita 7 quia ex probatione testiũ reddentium prædictam rationem nemo potest condemnari in pœnam ordinariam,ib.nu.189.& 191. licet alii contra,n 190

Limita 8.in criminalibus, ib.n.192. Declara,vt num.193

Limita 9. quia sententia lata ex testibus deponentibus cum ratione,quia vicinus, vel consanguineus non transit in iudicatum, num.194

Limita 10. quia testes reddentes aliam bonam rationem præferuntur istis, quæst 70.num. 195

Limita 11 quia ex depositione testis sic deponentis,quia vicinus vel consanguineus, non defertur iuramentum in supplementum ib. num.196

Limita 12. vt prædicta ratio sit bona quando testis deponit de actu successiuo, secus si de momentaneo ib n 197

Limita 13. vt eadem ratio sit bona, quando testis deponit super eo, quod latere non potest oculos vicini & coniuncti,&quando deponit super iis quæ communiter & veritimiliter nota sunt coniunctis, & vicinis, aliter secus, ib nu 198.seqq.

Limita 14. vt prædicta ratio concludat in iis,quę communiter accidunt:sive aliter præsumantur secus in aliis,ib.n 201

Limita 15 vt eadem ratio sit bona quando agitur de probando quid in genere, secus si agatur de probando quid in [illegible]em. num 202

Limita 16.in iis quæ iudicio intellectus [illegible] piuntur,ibidem,numero 203. Contra. 204

Limita 17. quia vicinitas, vel coniunctio præsumitur,ideo aliter probanda quam allertionem testis,ibidem num 205 Contra num 206

VICTORIA.

Testis qui partis victoriam [illegible]derat non [illegible] testes de vniuersitate admittũtur ad testificandũ

[illegible] dominos, [illegible] versum.

VICTRIX.

Testis victricus pro [illegible] & [illegible] sup. vers. interesse.

VILIS.

Testes viles. an a testificando repellantur, & [illegible] materia dixi sup vers pauper.

VNIVERSITAS.

Testes de vniuersitate, an & quando admittantur ad testificandum pro eorum vniuersitate, vide in seqq.vers.

Regula sit quod testis de vniuersitate admittitur ad testificandum pro sua vniuersitate,ibidem nu 439

Testes de vniuersitate admittuntur ad testificandum non solum si vniuersitas sit ecclesiastica ibidem,num 440 Verum etiam si sit secularis, num 452 & 456. Vbi respondet contrariis,licet aliqui contrarium dicant, numero 454

Ciues pro eorum ciuitate non prohibentur testificari,ib n.453

Testes de vniuersitate seculari,& si ad testificandum admittãtur pro eorum vniuersitate, non sunt tamen integræ fidei,& omni exceptione maiores,ib.n. 456 & 458. Licet aliqui contra, num.457

Clerici pro eorum ecclesia ad testificandum admittuntur,ib.n 459

Canonici pariter ad testificandum admittuntur pro eorum capitulo,ib.n 460

Canonicus potest esse testis in causa sui canonicatus,ib.n.461

Canonicus in causa sua probanda testis esse minime potest,ib n 462

Monachi, & conuentus pro eorum monasterio testes esse non prohibentur, ibidem,numero 463

Moniales pro eorum monasterio testes etiam esse possunt,ib n.464

Fratres conuentuales, & regulares pro eorum monasterio testes esse possunt,ibidem, num. 465

Fratres minores, & prædicatores possunt esse testes pro eorum monasterio, ibidem, numero 466

Et quid in testamento: an huiusmodi fratres possint in testes adhiberi, ibidem,num.467. seqq

Testes de aliquo collegio non prohibentur pro eorum collegio testes esse, ibidem,numero 470

Testes de vniuersitate si sint religiosi, & sacerdotes,eo magis veritatem dicere præsumuntur,ib n 471

Conuersi pro eorum monasterio testimonium ferre non prohibentur, ibidem, numero 472

Testes de vniuersitate sunt idonei, quando agitur de donatione. vel legato ecclesiæ relicto, ib num 472 in decima ampliatione,declara quando legatum, & donatio est factum in vtilitatem ecclesiæ vniuersalem,non autem singulorum,n.473

Testes de vniuersitate admittuntur non solum in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest,ib nu 474 Si de iam generaliter, & in casu, in quo veritas per alios haberi potest dic n 474 contra,475 Concorda vt prima opinio procedat in clericis secularibus, secunda autem in religiosis,num 476 sed hæc distinctio reprobatur, num.477. ideo verius est, vt etiam non in subsidium admittantur, sed non per hoc sint omni exceptione maiores,nu.478

Testes de vniuersitate, vel collegio admittuntur, quando agitur de probando ea, quæ gesta fuerunt [illegible], collegio, vel congregatione ib. num [illegible] casu sunt omni exceptione [illegible] & integræ fidei,nu 480. Sed quid si [illegible] capitulo & congregatione possunt [illegible] per alios, quando [illegible] de collegio, & vniuersitate: num 481. seqq Item quid si agitur de commodo singulorum num.484. seqq

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding

Index in Tractatum Prosperi Farinacii

super probatione confinium, ibidem, num. 487

Testis de vniuersitate multo magis admittitur contra ipsam vniuersitatem, ibid. num. 488. sed an isto casu possit cogi inuitus ad testificandum, num. 489.

Testes de vniuersitate admittuntur, quando agitur de reprobatione instrumenti, ibid. nu. 496. Amplia 1. vt reprobent ne dum præsumtue, sed etiam vere, num. 491. Amplia 2. vt duo vel tres testes sufficiant ad reprobandum tale instrumentum, num. 492. Limita, dummodo de gestis in capitulo, aliter secus, num. 493

Testes de vniuersitate probant etiam consuetudinem non soluendi decimas, vel gabellas, ibid. num. 494

Testes de vniuersitate admittuntur in iis, quæ respiciunt commodum & vtilitatem vniuersitatis vniuersaliter, ibid. nu. 495. secus autem in iis, quæ singulorum commodum & vtilitatem respiciunt, num. 496. licet contrarium voluerint aliqui relari, num 497

Sed quando causa dicatur respicere vtilitatem singulorum, an vero potius vniuersitatis remittiue, ibid nu. 498. & facias infra scriptas conclusiones.

Prima sit conclusio, quod causa dicitur spectare ad vniuersitatem & non ad singulos, quando agitur de re, cuius proprietas & vtilitas ad vniuersitatem spectat, secus si proprietas sit vniuersitatis, vtilitas autem singulorum, ibi. num. 499

Secunda sit conclusio, quod vbi agitur de molendino, cuius fructus ad vniuersitatem pertinet, dicitur etiam agi de re vniuersitatis, ibi. num 500

Tertia conclusio, quod causa dicitur spectare ad singulos, & non ad vniuersitatem, quando agitur de nemore, vel de piscus, & ideo iure lignandi & pascendi, ibid. nu. 501. Declara hanc tertiam conclusionem duobus modis, vt num 502. & 503

Quarta conclusio, quod causa dicitur spectare ad singulos, quando agitur de prædio vel vinea ex cuius fructibus singuli de vniuersitate vsuant, & aluntur, ib nu. 504

Quinta conclusio, quod causa dicitur spectare ad singulos, quando si in ea vniuersitas succumberet, singulis esset imponenda collecta, & econtra, ibid. num. 505. seq Declara, vt nu 507

Testis de vniuersitate non admittitur pro sua vniuersitate in criminalibus, ibid num 508. Amplia, vt nec etiam pro vniuersitate ad defensam admittatur, num. 509. Licet contra, num. 510

Testis de vniuersitate non admittitur in criminalibus ad fauorem alicuius de sua vniuersitate contra alium extraneum accusatum, q. 65 num 511 Limita primo, quia etsi non possit a l offensam, potest tamen ad defensam, num 512 contra, num 513 Distingue, vt numero 514. Limita secundo in subsidium, & vbi veritas aliter haberi non potest, num 515. Limita tertio, quando accusator non sit extraneus, sed de eadem vniuersitate, num 516. Limita quarto, quando vniuersitas est magna, secus si parua, nu 518

Testis de vniuersitate pro aliquo de sua vniuersitate non prohibetur contra alium extraneum testimonium ferre, ibid. num 520. sed quid si vniuersitas sit magna, vel parua, numero 519

Testis de vniuersitate admittitur contra Prælatum accusatum ab ipsa vniuersitate, ibidem num. 517

Testis de vniuersitate non admitt[illegible] ciuili ardua, & magna, ibid. nu. 522. [illegible]

Testes de vniuersitate non admitt[illegible] quando agitur de magno honore, [illegible] iurisdictione, & toto statu ipsius vniuersitatis, ibid. num. 522. & 523. Vbi tamen quod hoc iudicis arbitrio relinquitur.

Testes de vniuersitate nullatenus admittitur, quando alias est inhabilis, & plures patiatur defectus. ib. n. 524

Testis de vniuersitate nunquam admittitur quando ille idem est procurator ipsius vniuersitatis, ib. nu. 526

Testis de vniuersitate non admittitur, quando vel omnes de vniuersitate agunt, vel omnes procuratorem, &c. syndicum constituerunt, ib. num. 527. & 528. Vbi etiam quod causa sit mixta, intentata fuerit nomine vniuersitatis & singulorum simul. [illegible]

Testis de vniuersitate non potest esse is, qui substinet onera litis, expensaque & sumtus subministrat ib. n. 531

Testis de vniuersitate non admittitur in probando solutionem debiti ib. n. 532

Testes de vniuersitate non sunt idonei in causis gabellarum & onerum, ib. n. 533

Testibus de vniuersitate ad fauorem suæ vniuersitatis deponentibus, minus creditur quam aliis contradicentibus, ib. num 534. Limita vt num 535

Testis de vniuersitate, quamuis admittatur ad testificandum pro sua vniuersitate, non est tamen integræ fidei, & omni exceptione maior, & sic vnus non probat semiplene, nec duo probant plene, ib nu. 536. & 538. Licet aliqui contra, nu 537 Limita quando ipse testis deponeret de gestis in capitulo, & congregatione, quia tunc videtur omni exceptione maior, n. 539

Testis de vniuersitate, quamuis non sit integræ fidei, eius tamen dictum suppletur, vel ex depositione aliorum testium fide dignorum, vel ex numero ib. n. 540 seq. Licet alii contra, n. 542 Declara, vt n. 543

Testis abbas vel prælatus, an & quando possit esse testis pro suo monasterio, vide supra vers. abbas vel prælatus.

Episcopus pro sua Ecclesia an possit esse testis, vide supra vers. abbas, vel prælatus.

VNUS, duo, vel plures.

Testis vnus, an & quando plene probet, & quando requirantur plures, quam duo, vide in seqq. vers. fit.

Testis vnus de visu & super veritate delicti, non facit indicium ad torturam, nisi sit omni exceptione maior, q 36 n. 225

Testis vnus regulariter facit semiplenam probationem, ib n 226. etiam in criminalibus, nu. 229. seq licet aliqui contra, n. 227. seq. de materia, vide ib n 52. seq 9. 69.

Testes duo etiam in criminalibus faciũt plenam probationem, ib. num. 230 & ibidem, num. 231 seq.

Testes ad probandum indicia remota, an debeant esse duo, an vero vnus sufficiat, q 37. n. 13. seqq.

Testis vnus de visu, etiam aliis non concurrentibus facit indicium ad torturam, ibidem, numero 54. contra quod non faciat indicium, nisi alia concurrant, numero 55. Declara, vt num 56

Testis vnus facit indicium ad torturam, etiam quod non sit omni exceptione maior si alia concurrant admi[illegible]cula, ib. n. 56

Testis vnus de visu non facit indicium ad torturam, quando eius depositioni aliqua coniectura resistit, ib n. 57.

Testis vnus non facit indicium ad torturam, nisi sit omni exceptione maior, sine macula, & inuulnerabilis, q. 45. n. 2. & q 37. num. 58 licet aliqui contra. nu 61. Amplia, vt nec inhabilis sufficiat etiam cum tortura, num 59. Amplia etiam in crimine læsæ maiestatis, & aliis criminibus exceptis, nu. 60. Limita 1. in delictis occultis, & difficilis probationis, n. 62. contra num. 63 Declara, vt num 64 Limita 2. in leui tortura, quæ potest inferri ex dicto testis non omni exceptione maioris, nu. 68. sed contra, num. 69

Testis vnus adhoc, vt faciat indicium ad torturam, debet directe, & immediate de ipso delicto deponere, secus si deponat de actu proximo ad delictum, ib. n 70

Testis vnus non facit semiplenam probationem etiam in ciuilibus, nisi sit omni exceptione maior, q 43. n 174

Testis vnus super fama deponens non solum non probat, sed etiam est, de falso suspectus, q. 47. n. 209

Testis proxeneta probat de consensu partium, etiam quod vnicus sit, q 60. n. 416

Testis vnus de credulitate deponens, an & quãdo probet contra producentem, q 62. n 226 seqq.

Testis vnus quando plene contra producentem probet, q. 62. n. 237. seqq.

Testis vnicus plene probat, etiam quod tacite aperte approbatus fuerit, ib. n. 239

Testium minor numerus, quam is qui a statuto vel a iure requiritur, & si non probet, facit tamen indicium, num. 281. Declara, vt numero 282

Testis vnicus non probat, & dictum vnius, dictum nullius, q 63. n. 1

Testis vnicus non probat, nec de iure Iuuli, nec de iure canonico, ib. n. 2

Testis vnicus non probat etiam in senatoria, aut præsidiali dignitate constitutus, ibidem, num. 3

Testis vnicus non probat etiam quod dignissimus sit, ibid. num. 4. & 6. licet aliqui contra, num. 5

Testis vnicus multo minus probat in criminalibus. ib. n 7

Testis vnius qui Ap[illegible]robet, nec statuto, nec consuetudine, nec etiam a Principe, vel Papa fieri potest, ib num. 8. & 10. Licet alii contra, n 9. Declara tamen hanc conclusionem duobus modis, vt nu. 11. & 12

Testis vnicus plene non probat etiam vbi agitur sola facti veritate inspecta, ib. n. 15

Testis vnicus etiam fauore pię causæ plene non probat, ib. n. 14

Testis vnicus an probet plene si episcopus sit, ib. num 15. & 16. Vbi an credatur literis episcopi, & num. 17. Vbi an valeat constitutio, vel statutum factum a ciuitate, superiorem non recognoscente, quod soli episcopo, vel marchioni credatur.

Testis vnus plene probat de consensu partium, ib. n. 18. & 20 licet alii contra. 19

Immo etiam de consensu partium potest fieri, vt dicto aduersariimet plene credatur, numero 21

Testis vnicus ad hoc, vt de consensu partium plene probet, consensus esse debet non solum in persona, sed etiam in dicto, secus si in persona tantum, ib. n. 22

testis vnicus, vt plene probet de consensu partium, consensus esse debet nedum in certam personam, sed etiam in certum negotium, aliter secus ib. n 23

testis de cõsensu partium receptus, vt plene probet, adhuc tamen admitti probationem in contrarium, ib. n. 24. contra n. 25

testis vnicus probat plene, vbi de alicuius præiudicio nõ agitur, vtputa clericatum, Doctoratum, baptisma, Confectationem Ecclesiæ & similia, ib n. 26. Contra de clericatu, n. 27. Distingue, vt n. 28. & 29

testis vnicus probat in causis [illegible]nibus, summariis paruæque quantitatis, quæstio 63 num 30

testis vnicus plene probat in possessorii causa, ib nu 31. contra, nu. 32. Distingue, vt num. 33. & 34

testis vnicus probat plene præsumtionibus concurrentibus, ibidem, numero 35. Dummodo ille testis sit omni exceptione maior, & in ciuilibus, secus autem in criminalibus, num 36

testis vnicus probat plene pœnitentialem confessionem, & ablolutionem ab excommunicatione, ib. nu. 37

testis vnicus probat plene actum, in quo impossibile, vel saltem difficile est plures habere testes, ib. nu. 38

testis vnicus de mãdato testatoris, plene probat ibid. num. 39

testis vnicus plene probat, si is publicus sit officialis, puta nuntius, num 41 vel denuntiator cui creditur in leuibus, secus in grauibus, num 40

testis

Iurisconsulti Romani, De Testibus.

Testis vel [illegible] ad rei defensionẽ, & ad illu[illegible]ut recognoscendum, ib. nu 42. Dum non [illegible] probatio defensionis rei non fa[illegible] reprobationi, nu. 43 Verum [illegible] teneatur reus a pœna ordinata, [illegible] 44

Testis vnicus [illegible] probat, vbi de alicuius scripturæ [illegible] agnitione, ib n 45

Testis vnicus plene probat lasionem minoris, ibid. num 46

Testis vnicus plene probat rẽuocationem mandati facti cum tura mento, ib n 47

Testis vnicus plene probat, quãdo agitur de peccatum vitando, vtputa de probando impedimentum matrimonii contrahendi, ib n 48

Testis vnicus plene probat verisimilem causæ ignorantiam, ib. n 49

Testis vnicus [illegible]est non probet plene, facit tamẽ præsumtionem. Dixum. 50 Et transfert onus probandi [illegible]sium, n 51

Testis vnicus licet non probet plene, probat tamẽ semiplene, ib. n 52. Declara remittiue. n 53

Testis vnicus plene probat in pluribus aliis casibus remittiur potius, ib n 54.

Testis vnicus si Cardinalis sit, an plene probet, vide supra vers. Cardinalis.

Testis vnicus si [illegible]nalis aut Papa sit, an plene probet, vide supra vers. Princeps.

Testis vnicus [illegible] plene probet, si de facto proprio deponat, vide supra vers. factum proprium.

Testis vnicus si officialis sit, an & quando plene probet, ib n 229. seq.

Testes duo, tres, & ieptem, duodecim, plures & pauciores quid probent, vide supra ab initio literæ, V.

VOX.

Testes ad ponentes de auditu, an & quando probent [illegible] se aliquem cognoscere ad vocẽ, vide in seq vers.

Testes de auditu proprio ab iis, quorum persona cognoscitur a vocem, probent regulariter, q. 69 num 104

Et hoc procedit tam in ciuilibus, quam in criminalibus, [illegible] 165 & 166. contra, n. 167. Distingue, vt n. [illegible]

Testis deponens se audiuisse vulnerasse Sempronium existente [illegible] proximo cubili, quia sic eos cognouit ad vocem probat. ib. n 165. Contra, n. 166 & seq. [illegible], vt n 168

Testes deponentes audiuisse mulierem in lecto acclamantem dum fuit percussa, non probãt, ib. n. 166. & seq Declara, vt n 168

Testis dicens se cognouisse ad vocem aliquem loquentem, vel clamantem, ex magno rumore, & tumultu tunantium, non probat, ibi. n. 167. Declara, vt nu 168

Testis deponens se cognouisse hominem ad vocem non probat, nisi taliter vocem notam habeat, vt ex ea decipi non possit, ib. n. 169

Testem habere notam vocẽ loquentis præsumitur ex domestricitate, & vicinitate, ib. n. 170

Testis non probat dicens se cognouisse aliquem ad vocem ex loco, ex quo a communiter accedentibus illam audire, & cognoscere non potest, ib. nu 171

Testis super alicuius claridore deponens nõ sufficit dicere se habere notam vocem clamantis, [illegible] dicere est, vt etiam dicat se habere notũ illum clamorem, ib n 172

Testes non videntes testatorem non sunt idonei in testamentis, etiam quibus vocem notam habeant, ib. nu. 173

Testis ad hoc, vt poterit debet habere notã eocem loquentis de recenti, non autem sufficit quod eam noverit [illegible] de praxento, puta in adolescentia ib. n [illegible]

Testis ex interiecto parietis vocẽ tantum asserentes se aliquem [illegible] ad vocẽ, an & quãdo probent, vide sup. vers. Certum.

Testes qui deponunt de copula, & mixtione carnali, & qui [illegible] tantum voces notas habent, vide sup. vers. auditus.

VSVRA, & vsurarius.

Testis vsurarius, an & quando sit idoneus, & quomodo per testes probetur vsura, vide in seq vers.

Regula prima [illegible], quod testis vsurarius infamis est, ideo [illegible] inidoneus regulariter, q 56 n. 312

Amplia primo, quia in totum repellitur, ib n 313

Amplia 2 etiam in vsurario occulto, & quærit. 56. num 314

Limita hanc secundam ampliationem in testamentis, in quibus vsurarius occultus admittitur, ibid nu 317

Amplia 3 vt vsurarius non possit esse testis etiam post peractam pœnitentiam, ib n 316

Limita 4. in vsurario resti[illegible]tuto, ib n 317

Regula 2. in qua vsura non probatur per eos, qui asserunt se habere vsuras petiisse, q. 60. nu 77. Licet contrarium tenuerint aliqui relati, num. 78

Amplia 1. vt nec in contrarium valeat episcopi constitutio, ibi nu 79

Amplia 2. multo magis in agitur crimi[illegible] aliter, ib. num 80

Amplia 3 vt nec talis depositio [illegible] ciat ad inquirendum [illegible] alterius, in [illegible] sufficiat ad inquirendum generaliter, ib. n 81. seq.

Amplia 4. vt declara reg. [illegible] procedat non solum in criminalibus, sed [illegible] in ciuilibus, ib. n. 83

Limita 1. si tales testes deponant ad fauorem tertii, ib. n 84 Non sunt tamen isto casu integræ fidei & omni exceptione maiores, nu. 85 Nisi expresse eorum commodo, & interesse renũtiauerint, num. 86

Limita 2 quando depositio talium testium, esset admiculata aliis coniecturis, quia tunc probat in ciuilibus, ibi. nu. 89. Secus in criminalibus, num. 88

DE TESTIBVS communia.

Testes vt super indiciis ad torturam probent, debent deponere de visu, vel de ipso delicto, aliat non nocent, q. 37. n. 10. in fine, declara, vt num. 12. fine.

Testium nomina sunt exprimenda in copiis indiciorum, & defensionibus, reo concedendis, q. 39. n. 85 Limita 1. quando inquisitus est potens, & est periculum ne offendat testes examinandos, n 86. Sed contra, nu. 87. Limita 2. in crimine hæresis, n. 88 sed contra n. 89

Testes omnes admittuntur ad testificandum, nisi expresse prohibiti reperiantur, q 53. n. 1

Testes vbi alias non probant pro aliquo, probãt tamen si contra eum aliquid deponant, q. 54. nu 79 Et multo magis probant, si partim pro eo, & partim contra deponant. ibid.

Testes pro vtraque parte veritatem dicere debẽt, ib. n. 79. vers. & facit etiam.

Testimonium [illegible] num 18

Testimonium [illegible] mouibus quam [illegible]

Testificationi petitur [illegible] simoni, ibid num 22

Testari qui non potest, [illegible] nec testimonium ferre valet, ibid num 40

Testis, vna voce deponere debet, & eius dictum debet per iudicem audiri, q. 61 n 41

Testes impedientes ne deponant, tenetur parti læsæ ad interesse, actione de dolo, ac etiam punitur vt in q 67 n. 261

Testium verba quomodo intelligende sint, & quot modis inter pretentur, q 68 n 42 & seq.

Testis respondẽs non interrogatur est suspectus, q 71 num 6

Testes, an & quando, & quomodo debeant esse noti iudici, & examinatori, ib. n. 35 & quando admittantur ignoti, n 36 & seq.

Testes quando recognoscant a aliquam personã quomodo debeant facere talem recognitionem, ibid. num 38

Testes rogari in instrumento per notarium, an debeant cognosci ab ipso notario, ib n. 42. seq.

Testis qui dictum suum reuelat ante depositionem, vel post, an puniatur, & an probe, q 67. nu 206. & q 74. nu. 18

Testis, an possit iurare, & deponere pro Procuratorem, q. 74. nu. 28

Testis depositio extraiudicialis, an & quando veleat ib. nu. 30

Testes an possint examinari a notario, an vero debeant examinari a iudice, & de materia, q 77 nu. 175. & seq.

Testes, an & quando teneantur ire ad se examinandum coram iudice, quando autem iudex teneatur ad eorum domus mittere notarios, q. 77. nu 202 & seq. Et dixi per extensum supra in verbo, egregiæ personæ.

Testis officium, seu munus, an sit publicum, & de materia, q. 78. n 5

Testes subtrahentes se a testificando, quando & qua pœna puniuntur, ib. n. 152. & seq.

Testis subtrahẽs se a testificando punitur pœna extraordinaria arbitrio iudicis, ibi nu 178 Sed an perdat causam, & quid si subtrahat a vnum testem, quid in ciuilibus. & quid in criminalibus, an ex hac subtractione præsumatur subtrahens culpabilis de delicto, de quo inquiritur, & alias ad materiam, n 179. & seq.

Testis, sponte, vel vitro se offerens examinandus, pœnas est, quod quando verum sit, vide in q. 80 num 1. & seq.

Testes debent vna voce deponere, & non per scripturam, quod quando verum sit, & de materia, ib. n 27 & seq.

Testes fidem non faciant, ib n. 32

Testes quando secrete & singulariter examinari debeant, & aliter examinati, an probent, & quando ib. n. 52. & seq.

Testium dicta debent per extensum a Notario scribi, ibi. num 99

Testis dicens contenta in articulo esse vera, an probet, ib. n 100 & seq

Testis qui refert se ad [illegible]positionem alterius testis an probet, ib n 102 & seq

Testes examinati in iudicio nunc, vel coram iudice incompetente, nihil probant, q 3. n. 8

FINIS.

Texto deteriorado e/ou
Encadernação defeituosa
Damaged text
Wrong binding